

del sig.r Medico Brown -

DONATI ANTONII AB ALTOMARI MEDICI ATQVE PHILOSOPHI NEAPOLITANI.

Omnia, quæ hucusque in lucem prodierunt, Opera, nunc primùm in vnum collecta, & ab eodem Auctore diligentissimè recognita & aucta: cum locis omnibus in margine additis.

Horum omnium Elenchum sexta pagina commonstrabit.

Felicis Betta 16 76

LVGDVNI,

APVD GVLIELMVM ROVILLIVM, SVB SCVTO VENETO.

M. D. LXV.

Cum priuilegio Regis.

Extraict du priuilege du Roy.

PAR grace & priuilege du Roy est permis à Guillaume Rouille libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer vne foys ou plusieurs, ce present liure intitulé *Donati Antonij ab Altomari medici atque philosophi Neapolitani opera omnia ab eodem auctore in vnum collecta recognita & aucta*. Lequel liure il a recouuert auec grans fraiz, mises & despenses : & pource est faict defense de par ledict Seigneur à tous autres libraires, Imprimeurs & personnes quelconques, de non imprimer, vendre, ne distribuer en ses païs, terres & seigneuries, ledict liure nouuellement imprimé par ledict Rouille, si ce n'est par son consentement, & ce iusques au temps & terme de neuf ans, à compter du iour & datte que sera paracheuee la premiere impression sur peine d'amende arbitraire & de confiscation des liures qu'ils auroyent imprimez. Et afin qu'aucun ne puisse pretendre ignorance du present priuilege, ledict Seigneur veut & entend, que l'extraict d'iceluy estant mis au commencement dudict liure serue pour toute notification, sauf en demander copie audict Rouille, (si bon leur semble,) & ce à leur despens. Car tel est son plaisir, non obstant oppositions & appellations quelconques, comme plus à-plein est contenu & declaré par lesdictes lettres de priuilege, sur ce donnees à Paris, le deuxiesme de Decembre, mil cinq cens soixante & trois, & de son regne le quatriesme.

Par le Roy, à vostre relation,
Signé, de Vabres,
Et seelé du grand seau en cire iaune à simple queüe.

Acheué d'imprimer le douziéme de Feurier. M. D. LXV.

DONATVS ANTONIVS AB ALTOMARI, VIRGILIO RICCARDO S.

QVVM in unum cogere mea opuscula decreuissem, quæ iandiu sparsa, fusaq; & mendis referta (typographorum negligentia) videbantur, ea qua es doctrina & diligentia fretus, dum Venetijs te cõtineres, sub tuo aspectu subijcere volui: fieri etenim non potest, quin propterea mendis nõ vacent: ídque eo magis facere constitui, quum te mei defensorem acerrimum semper agnouerim, in hac præsertim tam suspitiosa & maledica temporũ turbulentia, in qua nemo est qui locum barbaris obtrectatoribus non relinquat: Nec vt opera hæc essent præclara & ingenij mei monimenta effeci, sed quò amicorum petitioni satisfacerem, & fructus extarent ocij pomeridiani ad Gal. semper & Hippocr. mentem ex nostro instituto. Accipias igitur amicè beneuoléque, vt decet, déque mea erga te beneuolentia aliquid agnoscas. Accedit & de sanitatis latitudine hoc paruum opusculum nuper elucubratum his iam contractioribus noctibus meorum discipulorum, tuiq; (vt nosti) studiosissimorum causa; quibus tùm in me obseruantia, tùm etiam singulari amore, non potui, non satisfacere. Quòd si qui pertinacia adducti, aut maleuolentia potius suffusi, audeant contradicere, sciant non mihi sed Galeno se contradicturos, quicum errasse malo, quàm ad aliorum mentem rectè sapere: nec grauentur quid, quáque de re sentiant scribere, vt non cõtradicendo tantùm, sed scribendo posteritati prodesse videantur: erunt etenim ex nostra Academia eis præstantes tecum, qui partes non secundas substines, quantum in Gale. doctrina Neapoli profecerint. Vale, méque, vt soles, ama, & quoad fieri potest effice, ne mendosè minuta hæc opuscula ad nos veniant, in apertúmque iterum referantur.

VIRGILIVS RICCARDVS *Sanseuerinas, Ad Studiosos.*

HIPPOC. rei medicæ ceu primus inuẽtor, nec debitum ordinem dedit, nec quæque ad vnguem finiuit, obscuréq; pro antiqua dicendi breuitate est interpretatus, artis tum huius nobilissimæ copiosa semina reliquit, quæ pleríque corruperunt: Diuinissimus Galen. vt optimus agricola ea cum commodè seruit, auxit, tum perfecit, verùm non absque propter rei magnitudinem, atque difficultatem, in aliquibus obscuritate, prolixitatéque ac apparenti, in quibusdam contradictione. Accedit vir Diuinus huiusmet Artis Hipp. Galeníque sententiarum fidelissimus cultor, qui in dies industriis hominibus ac natura prudentibus non vulgarem vtilitatem afferre conatur. Diui senis semina optimè exarando, sparsim res à Galen. confuséque tum prolixè tractatas, miro ordine colligendo, lucidissima oratione explanando, atque eum ab omni cõtradictione vindicat. Inter hæc viri studiosissimi tractatum de venæ sectione in vtero gerentibus ad mentem Senis, & Galenus lucidatum atque denuo recognitum habetis. Demum ex eius lucubrationibus de latitudine sanitatis opusculum emanat ex sententia Galeni elicitum, cuius prælectione in libro artis medicæ obscurissimè à Galeno adiecta, sole clariora nobis patefiunt, vniuersáque dubia à confusoribus ducta facillimè eluuntur. Interea pro viro Diuinissimo multos annos præcamini: fortasse hunc Deus creauit: ne ignoremus possibilia scitu in re medica. Deerant loci præcit. lib. eos addidi. Verùm doleo cum sub meo aspectu subiecisse voluerit, putans me quandiu Venetiis commoraturum, ac vrgentem ob causam Bononiam accedere opus mihi est, spero tamen omni menda carentia opuscula hæc in lucem prodibunt.

Valete. Venetiis. 16. Calen. Martij.

*

DONA

DONATI ANTONII AB ALTOMARI MEDICI, AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI.

Quòd vtero gerentibus pro præseruatione aborsus, venæ sectio non competat: ex Hippoc. & Galeni sententia.

AD MARCVM ANTONIVM FALCONIVM, PROOEMIVM.

QVONIAM nonnulli nostri tẽporis Medici empirici potiùs quàm rationales, ad pauca respicientes, cùm primum ad vtero gerentes mulieres accersuntur incognita causa aborsus, à qua solent aliàs aborsum pati, vel quæ posset esse in futurum, nulla habita indicatione, à totius temperamento, nec à temperamento genitalium partium, ab habitu, ætate, consuetudine, anni tempore, & denique anteacta vita, statim ad sanguinis missionem accedunt, eámque fieri iubent, tam si adsit sanguinis fluor ex vteri vasis, quàm si non adsit. Ex quo non parua noxa pauperculis mulieribus, verùm etiam fœtui comparatur. Visum fuit mihi, cùm tu, charissime Marce Antoni, sæpe, & alij quidam amici me nunc hortentur ad hoc, paucißimis quantum potero verbis differere, quæ eo casu mihi videantur: simul studens & tibi gratificari, & posteros pro viribus iuuare. Sed, vt clarius veritas elucescat: hunc seruabo ordinem. Primò succinctam vteri constitutionem, eiúsque sympathiam, siue naturalem consensum describam: Secundò constitutionem, formationem, ac alligationem fœtus cum ipso vtero, & qualiter, & quo sanguine nutriatur ostendam. Tertiò quot, quæue sint in vniuersum causæ aborsus dinumerabo. Quartò veritatem quæsiti dilucidabo. Quintò, & vltimò obiectiones in contrarium tollam.

INDEX LIBRORVM totius operis.

De vtero gerentibus. Pag. 1

De Alteratione, Concoctione, Digestione, Præparatione, ac Purgatione. 16

De sedimento in vrinis. 66

Quòd functiones principes iuxtà Gale. decreta, anima non in cerebri sinibus, sed in ipsius corpore exerceat. 82

Quòd naturalis spiritus in Gale. doctrina admittatur: & non omnino sit abolendus, vt quibusdam visum est. 98

Quòd exquisita tertiana, ad eiusdem Hippocratis & Galeni sententiam, in genere acutorum morborum contineatur. 108

De sanitatis latitudine. 128

De medendis humani corporis malis: Ars medica. 149

De medendis febribus. 697

De pestilenti febre. 950

De Mannæ differentiis, ac viribus, déque eas dignoscendi via & ratione. 987

De Vinaceorum facultate, ac vsu. 1015

EORVM OMNIVM, QVAE toto hoc volumine describuntur, capitum Index.

Quòd vtero gerentibus pro præseruatione aborsus venæ sectio non competat ex Hippoc. & Gale. sententia. pag. 1
De Natura. 19
De calido innato. 20
Quòd Ars medica & medici sint necessarij. 21
De alteratione. 23
De Concoctione. 30
De Digestione. 39
De Præparatione. 43
De Purgatione. 49
An in principiis morborum, materia non turgente, purgante medicamento vtendum sit. 53
De Sedimento in vrinis. 66
Quòd functiones principes iuxta Galeni decreta anima non in cerebri sinibus, sed in ipsius corpore exerceat. 82
Quòd Naturalis spiritus in Galeni doctrina admittatur, & non omnino abolendus sit, vt quibusdam visum fuit. 68
Quòd exquisita tertiana ad Galeni sententiam in genere acutorum morborum reponenda sit. 108
De Sanitatis latitudine. 128

EORVM QVAE IN ARTE MEDICA DESCRIBVNTVR CAPITVM INDEX, IN QVO

prior numerus caput, poſterior paginam indicat.

DE Methodo artis Medicæ, déque alijs ad eam rem aut neceſſarijs, aut ſcitu dignis in Præfat. pag. 149
De memoria deperdita Cap. 1. pag. 166
De lethargo 2. 171
De caro 3. 175
De catoche, vel de catalepſi 4. 176
De comate, ſeu de cataphora 5. 178
De phrenitide 6. 180
De melancholia 7. 188
De furore, ſeu inſania 8. 196
De lupina inſania 9. 201
De capitis dolore 10. 202
De cephalæa 11. 220
De hemicrania 12. 221
De conuulſione 13. 223
De reſolutione 14. 229
De conuulſione canina 15. 235
De incubo 16. 236
De vertigine, & tenebricoſa vertigine 17. 237
De Epilepſia, ſeu morbo comitiali 18. 242
De Apoplexia 19. 252
Do lippitudine 20. 258
De vngue oculi 21. 265
De ſugillatione 22. 267
De oculorum vlceribus 23. 268
De cicatricibus, & albuginibus 24. 270
De puſtulis 25. 271
De procidentia oculi 26. 273
De mydriaſi, ſeu pupillæ dilatatione 27. 274
De tabe pupillæ 28. 276
De ſuffuſione 29. 278
De obſcuritate, ſeu offuſcatione oculorum cap. 30. 281
De nyctalope 31. 283
De ægilope 32. 285
De aurium dolore 33. 286
De aurium ſonitu 34. 290
De difficili, ſeu graui auditu, & ſurditate cap. 35. 292
De parotidibus 36. 294
De læſione olfactus, & narium vitiis 37. 294
De ozænis 38. 299
De polypo 39. 300
De ſanguinis ex naribus eruptione 40. 302
De dentium dolore 41. 305
De aphthis 42. 310
De diſtillatione, raucedine, & grauedine cap. 43. 313
De inflammatione gurgulionis 44. 318
De glandularum iuxta linguam inflammatione 45. 322
De angina 46. 324
De tuſſi 47. 331
De difficultate ſpirandi 48. 338
De cruenta ſputione 49. 344
De laterali dolore, ſeu morbo 50. 356
De pneumonia 51. 377
De empyemate, ſeu ſuppuratione 52. 381
De tabe 53. 387
De palpitatione cordis 54. 395
De ſyncope 55. 402
De lactis defectu 56. 411
De lactis redundantia 57. 414
De lacte in caſei ſpeciem, ſeu grumos conuerſo 58. 416
De mammarum inflammatione 59. 418
De cardiaco morbo, & cardialgia, ſeu cordis dolore 60. 419
De canina appetentia 61. 424
De citta, ſiue pica 62. 428
De bulimo, ſeu ingenti eſuritione 63. 430
De cibi faſtidio, ſeu inappetentia 64. 432
De immoderata ſiti 65. 436
De ſingultu 66. 439
De ſupinitate, ſtomachi ſubuerſione nauſea, & vomitu 67. 443
De inflammatione ſtomachi, vel ventriculi cap. 68. 451
De cruditate 69. 453
De inflatione ventriculi 70. 457
De leuitate inteſtinorum, & cœliaca, ſeu ventrali affectione 71. 461
De cholera 72. 467
De alui profluuio, ſeu ventris fluxu 73. 471
De dyſenteria, ſeu torminibus 74. 481
De teneſmo, ſeu tineſmo 75. 492
De hœmorrhoidibus 76. 495
De ragadiis 77. 502
De procidente ano, vel de procidentia ani cap. 78. 505
De colico affectu, ſeu coli dolore 79. 506
De ileo, ſeu voluulo 80. 514
De lumbricis 81. 518
De Hepaticis, vel iis, qui iocinoris imbecillitate laborant 82. 528
De hepatis obſtructione 83. 536
De inflammatione hepatis 84. 541
De ſcirrho, ſeu tumore ſcirrhoſo hepatis 85. 547

De

De ictero, seu morbo regio 86. 551
De nigro ictero 87. 557
De inflammatione lienis 88. 561
De scirrho lienis 89. 563
De malo corporis habitu 90. 566
De aqua inter cutem, seu hydropico morbo cap. 91. 569
De diabete 92. 579
De sanguinis renum profluuio 93. 584
De lapide renum 94. 587
De inflammatione renum 95. 595
De exulceratione renum 96. 599
De stillicidio vrinæ 97. 602
De difficultate vrinæ 98. 606
De suppressione vrinæ 99. 608
De his, qui in seipsis mingunt, vel de his, qui vrinam continere non possunt 100. 612
De lapide vesicæ, seu calculo 101. 615
De inflammatione vesicæ 102. 618
De exulceratione vesicæ 103. 620
De seminis profluuio 104. 623
De priapismo, & satyriasi 105. 627
De ignauis partibus genitalibus 106. 631
De vteri affectibus, & primo de mensium suppressione 107. 632
De immodica purgatione veteri, & sanguinis profluuio 108. 640
De muliebri profluuio 109. 643
De vteri strangulatione, seu suffocatione cap. 110. 646
De vteri prolapsu, seu procidentia 111. 652
De mola 112. 653
De non concipientibus, siue sterilibus 113. 657
De difficultate partus 114. 662
De secunda derelicta 115. 668
De vteri inflammatione 116. 670
De exulceratione vteri 117. 673
De Ischiade, seu coxendicum dolore 118. 675
De podagra, & arthritide, seu morbo articulari 119. 681

EORVM

EORVM QVAE IN LIBRIS DE MEDENDIS FEBRIBVS DESCRIBVNTVR, CAPITVM ELENCHVS PRIMAE PARTIS.

PROOEMIVM.

QVA via vtendum in hac methodo constituenda. cap.1.pa.697
Quid non sit methodus. c.2.p.ibid.
Quid sit Methodus. ca.3. 699
Quo inuentionis instrumento, febrium auxilia inuestiganda. cap.4. 701
Quid febris significet, & quis calor sit ca.5.703
Explicantur variæ febris definitiones, ac ostenditur in corporibus nostris duplex esse calidum cap. 6. 705
Impugnatur Platonis opinio de calido innato cap. 7. 706
Quid sit innatum calidum apud Hippoc. & Galenum cap. 8. 707
Quid sit calidum acquisititium ca. 9. 710
Qualis sit febris natura, quæ ve eius definitio cap. 10. 714
Quòd febris subiectum sit calidum innatum cap. 11. 716
Quot sint primæ & essentiales febrium differentiæ cap.12. 717
Quòd nulla febris generari possit, quin cor afficiatur cap. 13. 719
Quot, quibúsve modis febres omnes generari contingat cap. 14. 720
Quid sit febris diaria, & quomodo dignoscatur cap. 15. 723
Febres ex putredine ortas via, & dignoscendi ratio cap. 16. 727
Cur febres hecticæ appellentur, & quomodo generantur cap. 17. 630
Num omnes partes quæ solidæ appellantur in febribus hecticis accendantur, & num semper cum siccitate copulentur, & quemadmodum cum Marasmo conueniant & dissideant cap. 18. 732
Quomodo vnum, duo, & tria, dici possint febrium hecticarum genera cap.19. 736
Quæ sint febrium hecticarum indicia communia, examinatúrque exemplum Gal. de calce aqua conspersa cap. 20. 737
Cuiuslibet febris hecticæ particularia indicia, & quod ab vrinis pro earum dignotione nullum sumatur propriũ indicium ca. 21. 740
Quòd hæc nostra methodus per indicationem fiat, & quid sit indicatio cap. 22. 744
Aduersus eos, qui parum rectè quid indicatio sit, intellexerunt: tum quid ex Gal. sit indicans, indicatum: experientia, & analogismus cap. 23. 746
Quomodo indicantibus, & coindicantibus vtendum: vt quòd falsò per contraindicantia, prohibentia intellexerint quidam, superfluóq; correpugnãtia addiderint cap.24 pag.748
Quid per cõtraindicans & contraindicare in Gal. doctrina intelligendum sit ca. 25. 751
Quid sit totius artis medicæ commune propositum, quid ve huius nostræ methodi propriũ: ac quæ sit prima illa vniuersalissima indicatio omnium præter naturam affectuum, à qua curandi methodus exorditur c.26. 753
Quomodo prima illa omnium curationis indicationum, quæ ex ipso qui curatur affectu desumitur, contrarietatem, ac contrarium docuit cap. 27. 755
Soluuntur rationes eorum, qui contrarietatẽ aduersus Gal. curationem non indicare contendunt cap. 28. 758
Rationes, quibus quidam probare conantur, aërem curationem non indicare, diluuntur cap. 29. 763
Soluuntur rationes eorum qui naturalem corporis temperiem pro morborum curatione nihil indicare contendunt cap. 30. 768
Proponitur primorum trium scoporum indicantium diuisio, soluitúrque Gal. contradictio de indicatione quæ à morbo sumitur cap. 31. 771
Aëris nos ambientis, & corporis temperiei in particulares scopos indicantes diuisio cap. 32. 774
Diluuntur rationes eorum qui probare nituntur, ætatem, consuetudinem, vitæ institutum, ac alia quædam, curationem non indicare cap. 33. 776
Num à viribus sumenda sit indicatio pro morborum curatione cap. 34. 780
Responsio ad obiectiones eorum, qui vires ad morborum curationem, nihil indicare, probare conantur cap. 35. 783
In quot quibúsve generibus præsidiorum materia contineantur cap. 36. 786
De temporis occasione, & vnde capiendum sit opportunũ auxiliorum tempus ca.37. 790
Methodi medendi febres, quà febres sunt, cõpendiosa repetitio cap. 38. 795
Febriũ hecticarũ medẽdi methodus ca.39. 799
Continentium absque putredine febrium, dignotionis, & generationis modus ac curationis via cap. 40. 801
Febrium ex putredine ortarum curatiua methodus

thodus

thodus cap. 41 806
Methodus medendi humorum putredinẽ vbi eius causæ non adsint, sed iam abierint cap. 42. 809
Curatiua methodus putredinis humorum, manentibus adhuc quæ eam excitarunt causis cap. 43. 811
Abundantiæ humorum curatio ca. 44. 814
Humorum crassitiæ, aut lentitiæ obstruentium, ac ipsius obstructionis, & prohibitæ transpirationis curatiua methodus cap. 45. 817
Methodus medendi putredinem, tam per totum animal diffusam, quàm si in vna quadam parte consistat cap. 46. 820
Putredinis in quapiam parte existentis, citra phlegmonem & cum phlegmone curatio cap. 47. 823
Soluuntur rationes quibus quidam probare nituntur quòd indicationes quæ ab effectis partibus sumuntur, ad curationem non conducunt cap. 48. 828
Quibus potissima ratione vires custodiantur, ac quomodo vestiganda sit nutrimenti quantitas cap. 49. 830
Nutrimenti qualitas ex quibus desumenda sit cap. 50. 835
De particulari exhibendæ alimoniæ tempore cap. 51. 837
Quo accessionis tempore præter inclinationem cibus cum maiori noxa offeratur, ac quomodo in omnibus morbis instituenda sit victus ratio cap. 52. 840
Quomodo eorum quæ indicant magnitudo spectanda, & quotuplex ea sit: ac qua ratione vbi plures coeant indicationes magnæ, inter se conferendæ sint cap. 53. 844
Nonnullis exemplis, ratio spectandi indicationũ magnitudines, examinatur ca. 54. 847

SECVNDAE PARTIS CAPITA.

QVa via particulares febrium differentiæ inuestigentur, ac proponuntur quæ ex humorum putredine excitantur, differendæ cap. 1. 853
Qui per continuas & intermittentes febres intelligendum, cur vtræque fiant, & quomodo inter se dissideant cap. 2. 855
Quot modis continuæ & intermittentes febres generari possint cap. 3. 857
Propter quid in intermittentibus, & nõ in continuis, rigor, horror, seu extremarũ partiũ refrigeratio fiat: et quamobrẽ eadem in earũ accessionum principiis fiant, & naturalis calor intus se colligat cap. 4. 861
Epilogantur quæ dicta sunt de causa motus caloris naturalis in principiis accessionũ: Ac ostenditur alia ratione ipsum moueri, vbi in visceribus magna fuerit inflammatio orta, aut erysipelas: cõfirmaturq; intermittentes febres fieri non posse, nisi per corporis habitũ humor putrescens deferatur cap. 5. 864
Quomodo tres intermittentium febrium differentiæ conueniant, & dissideant inter se, & continuarum ex bile ortarum subdiuisio cap. 6. 867
Qua ratione ex putrescente intra vasa flaua bile febris synochos dicta accẽdatur, & quòd similiter ex aliis humoribus generari possit, nedum ex solo sanguine cap. 7. 868
Qui per καύσους, seu febres ardentes sit intelligendum cap. 8. 871
De continuarum febrium quæ plures accessiones habent conuenientia, & differentia: De epiala, & compositis febrium differentiis. Déque singulas particulares febres ex putredine ortas, curandi via cap. 9. 875
De quotidiani, tertiani, & quartani circuitus causa cap. 10. 879
De quintanis, septimanis, ac nonanis circuitibus, longitudine & breuitate, ac ordine, & perturbatione ordinis ipsarum accessionum cap. 11. 881
De febre sanguinis, & quòd ipse interdum putrescat, permaneatq; sub forma propria, & febris ex eo orta, sit sanguinea cap. 12. 883
Quòd licet febris orta ex putrescente sanguine sit sanguinea, potest tamen biliosa appellari, quo fit vt non detur quartum genus febrium cap. 13. 888
Quòd febres ex putrescente sanguine ortæ, nõ sint de genere ardentium cap. 14. 891
Quòd febres, quæ ex sanguinis putredine generantur, sint de genere acutorum morborum cap. 15. 894

PARTIS TERTIAE SIVE EXERCITATIONIS CAPITA.

DE dignotione prognostico, ac curatione febrium ex putredine sanguinis accensarum cap. 1. 898
De causi, id est ardentis febris dignotione, prognostico, ac curatione cap. 2. 901
De exquisitæ tertianæ dignotione, prognostico, & curatione cap. 3. 902
De tertianæ nothæ dignotione, prognostico, ac curatione cap. 4. 915
Exquisitæ quartanæ causa, dignotio, prognosticum, ac curatio cap. 5 921
De exquisitæ quotidianæ dignotione, causa, prognostico & curatione cap. 6. 930
De semitertianarũ differentiis, earumq; dignotione, prognostico, & curãdi ratiõe c. 7. 938
De febrium hecticarum prognostico, ac curatione cap. 8. 943
Hecticarũ febrium cũ tabe curatio ca. 9. 947

TRACT

INDEX.

TRACTATUS DE PESTILENTI FEBRE CAPITA.

Quid per communes, quidve per dispersos, & dissimiles morbos subintelligendum sit, ac ex quibus causis proficiscantur cap. 1. 950
Quot modis aër nos ambiens, qui communium morborum auctor est, in calido frigido, humido, & sicco, alteretur cap. 2. 952
Quòd pestis è genere sit vulgarium, & non aliorum communium morborum, & quomodo ab eis etiam dissideat cap. 3. 956
Quòd vt pestilentes morbi generentur opus est, nedum in manifestis qualitatibus, verum etiam secundum totam substantiam aërem immutari cap. 4. 958
Quomodo ac quibus ex causis aër putrescat: & quòd ex eo, & non abditis causis, pestilentes morbi fiant cap. 5. 960
Quid sit febris pestilens, & quòd nonnisi ex pestilenti aëris statu proficiscatur: soluunturq; rationes in contrarium cap. 6. 963
De modo generationis pestilentium febrium, & quòd in nullo trium primorum genere contineatur cap. 7. 968
De pestilentium febrium dignotione ac prognostico cap. 8. 972
De pestilentium febrium curatione ca. 9. 974
Quomodo & quibus à pestilentia quis præseruari possit cap. 10. 981

FINIS.

RERVM OMNIVM, QVAE HOC IN VOLVMINE CONTINENTVR INSIGNIORVM COPIOSISSIMVS INDEX.

A

Abortus, in vtero gerentibus, causæ, pag. 6 *& seq. vsque ad fin. cap.*

Abortus quid 8

Absynthium intus, repurgare potest, foris non potest 819

Absynthium in tertiana quando competit 914

Abundantia aliis etiam tollitur, quàm venæ sectione 815

Abundantia humorum ante obstructionem tollenda est 814

Abundantia humorum qualibet fuerit, venã pro eius sublatione secare oportet 815

Abundantia flauæ bilis vt plurimum pueros infestat 120

Accessionis & intermissionis tempora non indicant cibandi tempus 795

Accessiones exquisitæ semitertianæ febris quales 940

Acria, salsa, & nitrosa, atque etiam amara facultatem habent crassos humores ac viscidos tenuandi, & incidendi 44

Acria, si prægnans, amara vel aspera præter consuetudinem comederit, aborsum facit 6

Actio lienis quid sit 557

Actiones partium duplices sunt, pro duplici earum natura 150

Acutus quilibet morbus, tam cum febre, quàm sine febre, lethalis est, vt pote, tam fœtum, quàm fœtantem perimens, secundum Galenum 7

Acuta febris, vel aliquo humorum putrescente, vel membro inflammationem patiente generatur 117

Acuti morbi in quatuordecim diebus indicantur 114

Acuti morbi sunt, quicunque propria tempora vsque ad finem velociter pertranseunt 115. *& quomodo dignoscantur.* ibidem

Acutorum morborum natura cum febre, præsertim, duplex est 116 & 121

Acutorum morborum omniũ natura propria est, vt febrem continuam habeant 122

Acutis in passionibus, in principiis, medicinis purgantibus rarò vtimur 44

Aeger eo cœli statu vti cogitur, in quo ægrotauit, velit, nolit, etiam in leuioribus morbis, vsquequo in alium aërem migrauerit 766

Aegilops quid sit 285. *eius causa ibidem. curatio* 286

Aetas & consuetudo non immediatè conferũt ad inuentionem remediorum, sed immediatè ad effectuum cognitionem 776

Aetas puerilis flaua bile vt plurimum infestatur 120

Aër, donec propriam seruat naturam, vel substantiam, putrescere nullo modo & pestilens reddi potest 960

Aër facilius quàm aqua calet, atque frigescit 993

Aër pestilens quare huic & non illi animantiũ generi est infensus 962

Aër in omnium morborum curatione spectandus est 765

Aër nos ambiens est tanquam causa sine qua non ibidem

Aër qua ratione indicatur, & qua ratione indicat ibidem

Aëris diuisio in præsentem cœli statum 774

Aëris ambiẽtis caliditas immodica causa fuit pestilentiæ Athenis 966

Aëris frigiditas, pro diuersa parte, quæ in hectica primum afficitur, admittenda est 800

absque Aëre neque sanitas vlla seruari, nec morbus quispiam propulsari vnquam potest 766

Aër duobus modis mutatur 952

Affectæ partis cognitio ex quibus 151

Affectus per consensum quot modis fiant 156

Affectus trifariam magni redduntur ibid.

Affectorum locorum notitia, quos præstet vsus 151

Agarici laus 252

Alanthoides membrana (quæ Latinè intestinalis dicitur) vnde & quomodo fiat 5 & 668

Alanthoides prius quàm Ammios in vtero fabricatur 5

Albugines in oculis vnde fiant 270. *signa, causæ, prognostica, curatio* ibidem

Alexandri historia mirabilis de muliere quadam 431

Alienus calor, seu non naturalis, corruptionis causa est 27

Alimenti defectu per se fœtus destruitur 9

Alimenti quicquid ad iecur peruenit, ad sanguinem immutatur, nec quicquam remanet inalteratum omnino atque immutatum 70

**

Alimentorum digestionem à concoctione differre constat ex Galeno 40
Alopeciam curare si velis, primitus euacuatione vtere, quæ medicamentis purgantibus fit 64
Alteratio est mutatio in qualitate, seu demutatio eius, quæ prius fuit qualitatis 23
Alteratione & auxiliorum præparatione vtimur in febribus, quæ ex putrescentibus excitantur humoribus 26
Alterationes in animalium corporibus sunt tres secundum Galenum 30
Alterantium medicamentorum natura duplex 24
Alui profluuium potest aborsum facere, authore Galeno 7 & 9
Alui profluuium vnde 471 eius signa 472. causæ 474. curatio ibidem
Alui deiectio si ru a, seu admodum croceæ fuerit, bilem esse causam percipies 474
Alui profluuij causa ex excrementis dignoscitur 473
Amara nitrosáq; quæcunq; sunt, ad purgandos meatus omnes valent 45 & 48
Ammios membrana (hoc autem Latini Amiculum nominant) quid, eius fabrica & vsus 5 & 668
Amuleta, quæ capiti circumposita, & alligata dolorem eius arcent 220
Analogismus quid sit 748
Anasarca quid sit 571. eius signa ibidem. curatio 574
Anastomosis ex quibus causis fiat 302
Anatomes vsus medico maximè est necessarius 151
Anaxioni pleuritico octaua die venam secuit Hippocrates 363
Angina quid sit 324. eius signa 325
Anginæ curatio 327
Anginæ differentiæ quatuor 325
Anhelatio quid sit 339
Anhelosi qui dicantur ibidem
Ani procidentia quid sit 505. eius causæ ibid. curandi ratio ibidem
Anima functiones principes non in cerebri sinibus, sed in ipsius corpore exercet 82
Animæ tres sunt partes ibid.
Animæ functiones quare dicãtur principes 83
Animæ vis affertur à corporis malis 93
Animalis spiritus est exhalatio quædam sanguinis benigni 101 & 103
Animalis spiritus animæ primum est instrumentum pro sensibilibus ac voluntariis motibus perficiendis 84. 85 & 91
Animalis spiritus ex vitali quomodo fiat 84 & 101
Anni temporum temperaturæ quæ sint 953
Annonæ caritas, quæ multas nationes Imperio Romano subditas afflixit, quia herbis omnis generis vescebãtur homines, multarum ægritudinum causa fuit 967
Antiades quid sint 322. causæ ibid. curatio 323
Antonius Musa Brasauolus, & Petrus Andreas Matthiolus vtramq; mannã ab Oriẽte allatam conspexerunt 995
Aphthæ vbi, & quomodo fiunt 310
Apoplexia quid sit 252. eius signa 253. causæ 256. curatio 257
Apoplexiæ differentiæ quatuor 254
Aqua faciliùs quàm omnia terrena corpora calet, atque frigescit 993
Aqua intercutem vnde nomen sumpserit 569 eius signa 571. causæ 572. curatio 574
Aquarum calidarum vsus commodi caliditatem modicam efficere possunt 34
Aquæ frigidæ intepestiuum potum quæ sequantur incommoda 805
Aqua frigidæ potus, & sanguinis detractio duo sunt continentium febrium maxima remedia 900
Aquam quo modo frigidissimam reddere possumus 990
Ardens febris & tertiana inter cæteras sunt biliosissimæ 120
Ardentis febris curatio 94
Ardentes omnes febres etiam acutæ sunt 897
Ardentissimis in febribus, si vsque ad animi defectionem sanguis mittatur, totius corporis habitus statim refrigeratur, & febris extinguitur 895
Armenia terra in pestilenti febre maximè commendatur 978
Armenus lapis (si fortè reperiatur) in pestilenti febre magnopere vtilis est 979
Ars medica prior est dignitate medicis ipsis 23
Ars secandi corpora medico non est ignoranda 150
Artem medicam nihil æquè in agendo coniecturalem efficit, vti cuiusque remedij quantitas 51
Artibus in rationalibus de nominibus disceptãdum non est, sed rerum habenda ratio 749
Arteriæ asperæ exulceratæ signa 389
Artificiosa coniectura quantitas purgantis medicamenti cognoscitur, velut singulorum aliorum præsidiorum 31
Articulus quid sit 675
Articularis morbus quid sit 682
Ascarides tertium lumbricorum genus 519. eorum signa 524. curandi ratio 527
Ascites quid sit 571. signa ibid. curatio 576
Asininum lac quomodo hecticis propinandum 944
Ater morbus regius quid sit 557
Athletæ in sanitatis ratiõe sũt miserrimi 944
Athletæ à misero siue à miseria denominati sunt 142
Athletarum affectus non sunt secundum naturam ibidem
Auditus difficilis quis dicatur 292
Audiendi primum instrumentum quid sit 287

Aurium

Aurium sonitus quid sit 290. eius causæ ibid. curatio 291
Auxilia tunc dicimus naturæ ministrare, cùm auxiliorum materia in tempore, atque vt decet ab aliquibus, humanis corporibus applicantur 22
Auxilia, quæ concoctionem & digestionem adiuuant, talia à medico paranda sunt, vt calidum innatum, seu naturam ipsam roborent atque adaugeant, vel saltem non dissipent, sed quoad possunt, seruent 41
Auxiliorum quantitas ad rectè medendum plurimùm confert 791
Auxiliorum eorum temperatura, quæ naturam in maturationibus iuuant, commoderata, ac similis ei corpori, cui admouetur, esse debet 33
Austeræ vuæ, si suspensæ diutiùs fuerint, dulciores redduntur 1017
Authoris vxor à conxendicum dolore ex vinaceorum vsu, liberata fuit 1024

B

Balneum aquæ dulcis, si febris magnitudo non obstet, aptissimum est 821
Balneum quale in febre ardenti faciendum 909
Balneum alia atque alia ratione inter facienda & foris incidentia numeratur 787
Balneum aquæ dulcis, & ptisanæ succus ad continentis febris sine putredine curationem valet 806
Balneo adhibendo tria sunt necessariò spectanda 811
Balneum aquæ dulcis hecticis maximè est commodum 946
Barbari quidam & empirici medici falsò nimiam cibi & potus repletionem probarunt 976
Barbari serui historia 254
Bilis flaua qua ratione concoquitur 38
Bilis flaua, si turgeat circa initia, priusquam in aliqua parte firmetur, nulla expectata cõctione, statim purganda est 39
Bilis flaua in ætate puerili maximè superabundat 120
Bilis iuuenibus ratione ætatis plurima redundat 121
Bilis in sanguinis substantiam redire non valet 32
Bilis nigra cum flaua in quo conueniat 881. *in quo item ab eadem differat* ibidem
Bilem causam esse alui profluuij indicãt rufa, seu admodum crocea excrementa 474
Biliosus fit sanguis, cùm putrescit, non statim bilis 888
Biliosi si fuerint ac tenues humores, inter initia euacuandi sunt 61
Biliosis ex succis febrem ardentem generantibus, si vapores ad caput ascendant non multi, nec admodum acres, delirium oritur 97
Biliosum semper acutos morbos operatur 117
Biliosissimæ inter cæteras febres sunt tertiana & ardens febris 120
Biliosæ fluxionis signa 983
Bonus habitus quid sit 130
Bubones etiã si in febre pestilentiali appareant, vena nihilominus secanda est 977
Bubulum lac, si febris non vrgeat, tepidum recénsque mulctum, ac potatum magnopere auxiliatur 477
Bubulum stercus cũ hordacea farina in aqua decoctum podagricis prodest 689
Bulimos, seu ingens esuritio, quid sit 430. *causæ ibid. curatio* 431
Bulimos quibus cum canina appetentia conueniat, quibus item ab eadem dissideat 430
Bulimos vt generetur, tria sunt necessaria ibidem

C

Cacochymia quid sit 814
Cæsar de ruodi cùm ignem in quadam sylua pro carbonibus faciendis accendisset, ex orno, quæ prope fornacem aderat, mannã resudasse propriis oculis vidit 1003
Calabri, Samnites, & Vestini concretam mannam quotannis colligunt ex fraxino & orno 995
Calculi in renibus generationis modus 589
Calculo laborantis vesicæ signa 615. *causæ* 617. *prognostica, curatio* ibidem
Calculi pueris innascuntur ob loci calorem: viris autem non, propter corporis algorem 617
Calculi in senibus non generantur 616. *sed bene in pueris* ibidem
Calculi inter initia magna cum diligentia curari debent 590
Calculorum in vesica generationis præcipua causa, est ipsa qualitas materiæ, id est, crassitudo vrinarum 616
Calculosis omnibus maximè confert, si à cœna sæpe vomant 595
Calfacere si velis, medicinam elige, in qua maior ignis sit portio, quàm contrarij elementi 05
Calfactio moderata & quies ad concoctionem nos facilè perducunt 34
Caliditas ad coaugmentandum lapidem non parum operatur 616
Caliditas mediocris omnibus vtilis est, immoderata verò non minus frigiditate noxia 1021
Calidum acquisititium cur dicatur 710
Calidum acquisititium ab innato differt 711. *& seq. vsque ad finem cap.*
Calidum & exiccans contraria sunt 26
Calidum innatum quid 19 & 707
Calor innatus in hectica & diaria febre adiuuandus est 26

Calor innatus, & natura vtrum discrepent 21
Calor in animalium corpore duplex 27 & 705 & 809
Calor adauctus vehementius alterat 42
Caloris intrò confluentis, in inflammationibus interioribus, & in principiis accessionum, differentia 865
Caloris naturalis vis 809
Caloris alieni vis, & quibus de causis in corpore excitetur 809
Caloris tres sunt differentiæ 717
Caloris natura est homogenea cogere, ac in vnũ copulare: quæ vero heterogenea sunt, secernere, ac separare 42
Calori innato magnum vsum frigiditas adiungit 21
Canina appetentia cur sic dicta 425
Canina appetentia quid sit 425. *eius signa* 426. *causæ ibid. curatio* 427
Canina conuulsio quid sit 235. *eius signa ibid. causæ ibid. curatio* 236
Caprillum lac, si febris non vrgeat, tepidum, recénsque mulctum, ac potatum, magnopere alui profluuio auxiliatur 477
Capitis doloris species seu differentiæ sunt tres 207
Capitis doloris signa 208. *prognostica* 209. *curatio* 210 & *seq. vsque ad finem cap.*
Per Caput quid intelligendum.
Cardiacus morbus quid sit 420. *eius signa* 421. *curatio* 422
Carnosa substantia quæ dicatur 730
Carus est resolutio quædam principis facultatis (imaginatricis præsertim) ac priuatio sensuum, omniumq́; motionum, spirandi tamen facultate manente illæsa 175
Cari signa 175. *prognosticum* 176. *curatio ibidem*
Catalepsis quid sit 176. *eius causa* 177. *curandi ratio* ibidem
Caterina Sanseuerina coxendicum dolore affecta, ex vinaceis maximum commodum adepta est 1024
Causa diuersitatis accessionum in febribus triplex 883
Causa externa ad affectus cognitionem confert, & non ad curationem 813
Causa nulla sine patientis aptitudine agere potest 966
Causa per se aborsum faciens, non potest ab eo præseruare. 9
ex quacunque Causa per se fœtus destruitur, ex eadem nullo pacto potest præseruari ibidem
Causus quid sit 871. *est autem duplex: propriè dictus* 872. & *impropriè dictus ibidem*
Causi, id est, ardentis febris dignotio 901. *prognostica* 902. *curatio* 904
Cephalalgia à cephalæa in quibus differat, & in quibus conueniat 220
Cephalalgia quid sit 207. *eius signa* 208. *prognostica* 209. *curatio* 210. & *sequent. vsq; ad finem cap.*
Cephalæa quid sit 220. *eius signa ibid. causæ ibid. curandi ratio* ibid.
Cerebrum tertio loco post iecur & cor, in fœtus generatione fit 5 & *quare* ibid.
Cerebrum ipsum si quomodocunque incidas non priùs sensum & motum amittit animal, quàm ad aliquem ventriculum vulnus penetrauerit 85
Cerebrum per palatum, nares & aures inanitur 162
Ceruicis vteri descriptio 2
Chirurgi quidam nostri temporis non parum decepti 33
Cholera vnde nomen sumpserit 467
Cholera quid sit 468. *eius signa ibid. causæ ibid. curatio* 469
Chorij, id est Secundarum (est autem membrana illa, qua partus obuolutus ex vtero prodit) descriptio 3
Chrysostoma de Aquino Ruborum comes, ab apopoplexia ab authore sanata 257
Chylus ex ventriculo assumptus ex ipsa veluti carne iocinoris alteratur, paulatimq́; in illius naturam vertitur 70
Cibamus accessionis initio, si solæ vires inediam non ferant 840
Cibus quandoque in accessus vigore dandus, & quando 841
Cibus in accessus vigore non dandus 838
Cibus quando dandus in febribus vnius accessus 837. *plurium accessuum* ibid.
Cibi fastidium vnde proueniat 432. *eius causæ ibid. curatio* 433
Cibum damus neglecto accessionis tempore, cùm quid acciderit vires dissoluens 840
Cibi ex amigdalis confecti in febribus ardentibus omnino vitandi sunt 905
Cochlearum stillatitium liquorem hecticis non dandum 948
Coctio citius vt eueniat, bonum est circa principia euacuare 54
Coctiones indicij celeritatem portendunt 18
Coctione quodlibet dulce efficitur, in Aristot. 1019
Cœliaca vnde nomen sumpserit 461
Cœliacæ definitio 461. *eius signa* ibidem. *curatio* 464
Colicus affectus, seu coli dolor, quid sit 507. *eius signa ibidem. causæ* 508. *curatio* 509
Coma, seu Cataphora quid sit 178. *eius duæ species* ibid.
Comatis vigilis causa 179. *curatio* 180
Communes morbi qui dicantur, & quæ eorum species 953
Conceptus, antequam menses veniant, fieri non valet 2

Concip

Concipiendi instrumenta quæ de causa in mulieribus intus formata sunt 1
Concoctio crassiorem reddit vrinam 35
Concoctio à digestione quo modo & in quo differat 39
Concoctio naturalis maturatio est morbi 31
Concoctio quid secundum Aristot. 31 & quotuplex ibidem
Concoctio, licet à calore innato præcipuè efficiatur, ab aliquo tamen exteriorum auxiliorum iuuari potest 33
Concoctio & digestio, sicut & alia naturalia opera, ab innato calore perficiuntur 41
Concoctionem & digestionem idem iuuare potest 42
Concoctiones citiùs vt eueniant, melius est circa principia euacuare 62
Concoctum in quouis genere dulcior est 1019
Condyloma quid sit 502
Condylomata vnde dicta 503
Consuetudo quid, ex Galeno 777
Continens febris sine putredine non quæuis corpora inuadit 802
Continens febris citra putredinem oritur ex redundantia ad vasa 803
Continens febris sanguinis missione curatur 804
Continentis febris ex sanguine differentiæ tres 898
Continentes febres quæ sub diariis contineantur 801
Continua tertiana 868
Continua nulla exquisita simplex dicitur 876
Continuæ febres quæ 855
Continuarum & intermittentium febrium causa ibid.
Continuæ febres cur plures habent accessiones 858
Continuæ febres cur sint sine rigore, prima causa 861. secunda ibidem
Continuæ plurium accessionum in quo conueniunt 875. in quo item differunt ibidem
Continuarum ex bile species duæ 867
Contraindicantia aliquando quid agendū sit, indicant, aliquando id moderantur, aliquando contrarium indicant 786
Contraindicantium prima significatio 751. secunda 752
Contrarietas quatenus contrarietas, nihil vtile particulatim indicat 762
Contraria immoderatione eatenus vtimur, pro sublatione eorum, quæ præter naturam sunt, vt tum primùm desinamus, cùm ad commoderatum peruenerimus 26
Contrarium eousque pro eo quod exuperat, inducendum est, quoad particulam in symmetriam & habitum naturalem vindicaueris ibidem
Contrariorum contraria sunt remedia 25. 26. 51. 755. 762.
Conuulsio quid sit 223. eius tres species, seu differentiæ ibidem. causæ 224. curatio ex inanitione 226. ex repletione 227. ex inflammatione 229. eius quæ fit per consensum ibidem
Conuulsio canina quid sit 235. eius signa ibid. causæ ibid. curatio 236
Conuulsiuus motus à voluntario in quo discrepat 223
Conuersatio cum pestilenti morbo laborantibus periculosa est, ne inde contagium contrahatur 961
Cor post iecur formari necesse est 4
Cor in omni febre hectica afficitur 731
Cor, quemadmodum substantiæ arteriarum initium existit, ita ab eo illico motrix facultas ad ipsas delegatur, quæ ipsi cordi innata est 107
Cor post iecur quidem, sed ante cerebrum in fœtibus gignitur 5
Cor est arteriarum, vitalis spiritus feruentisq; sanguinis principium & fons 100
Cordis generatio 4
Cordis dolor quid sit 420
Cordis palpitatio quid sit 390. eius signa ibid. causæ ibid. curatio 400
Corpus si ex toto integrum illæsúmque duraret, taléque quale ipsum ab initio creator fabricatum reliquit, nequaquam correctore eguisset 18
Corpus quo modo dicatur salubre 131. & quotuplex ibidem
Corporis præparatio quid 43
Corpora, vt à pestilentia præseruari possint, exiccanda sunt, & pori aperiendi 981
Corpora humana, licet ex sanguine conformentur, non tamen ex eo syncero, verùm vt participe vtriusque bilis & pituitæ 19
Corpora cuncta quæ purgantur, fluida fieri debent, priusquam purgentur 47
Corpora nostra præsidia desiderant auxiliisq; indigent 18
Corpora quantuncunque fuerint optimè constituta, & temperata victus ratione vtantur: fieri tamen nequit, vt in eorum vrinis non aliquid subsideat, aut pendeat, aut supernatet 74
Corporum duplex est intemperies 26
Corruptum quod iam est, id alienum à natura est 28
Coxendicum dolor quid sit 676. eius signa ibid. causæ ibid. curatio 677
Coxendicum dolor, quibus communicet & differat à podagra & arthritide 676
Cruditas quid sit 453. eius signa 454. causæ ibidem curatio 456
Cruditatis signa semper sunt in morbi principio 39
Cruda vrina quæ dicatur 729
Cruenta sputio quid sit 324. eius signa ibidem curatio 347

Cruenti sputi ex vasorum exesione curatio 353
Cruenti sputi, si ex refrigeratis instrumentis spiritus fiat, curatio 351
Curatio febris ex putredine sanguinis in aliam humoris speciem transmutati 900
Curatio febrium hecticarum cum tabe 947
Curatio febris pestilentis 974
Curatio febris factæ ab obstructione sanguinis 900
Curatio per se à medicis exercetur, prænotio verò & dignotio propter curationem 149
Curationem febrium nullus methodo prosecutus est, vsque ad Authorem, post Galenum & Hippocratem 702

D

Deliriј in febribus ardentibus causa 902
Dens vt doleat, tribus modis fieri potest 305
Dentium dolor 305. 307
Dentium doloris curatio 307
Deperditæ memoriæ definitio 166
Deperditæ memoriæ ex pituitæ redundantia, curatio 169
Deperditam memoriam curandi ratio 168
Destillatio quot modis dicatur 313
Diabetes quid sit 579. eius signa 581. curatio 582
Diaria & hectica febris quo modo differunt 799. quid commune habent ibidem
Diaria febris quid sit 724. eius signa ibid.
Diaria febris cur dicatur 723
Diaria febris semper à procatarctica causa oritur, sed non semper immediatè ibid.
Diaria & hectica febris, tantùm contrariorum auxiliorum adhibitione curantur 26
Diaria febris vt generetur, spiritum præter naturam calfactum esse necesse est 109
Diariæ pro causarum & corporis affectuum varietate, varias & particulares habent curationum indicationes 853
Diariæ febres morbi sunt exigui temporis 115
Diariarum febrium causæ 853
Diariis omnibus communis est materia & indicatio ibidem
Diæresis quid sit 302
Difficultas partus quid sit 663. eius causæ 666 curatio 666
Difficultas vrinæ quid sit 606. eius causæ ibid. curatio 607
Difficulter qui discunt, promptè memorantur 88
Digerere quid sit 39
Digestio est ordinata alimentorum distributio ibidem
Digestio quæ fit circa humores seu excrementa, bifariam fieri potest 40
Digestio & concoctio à calore innato perficiuntur 41
Digestio quæ excrementorum est, ab ea, quæ est alimentorum, differt 43
Digestionis alia definitio 40
Dignotio inflammationis viscerum à qua refrigerantur extrema, & principij acccessionum, à quo etiam refrigerantur extrema 866
Dignotio continentis febris ex pulsu, caloris qualitate, & vrinis 803
Dignotio affectus ex quibus fiat 154
Dionysij Siciliæ tyranni ad captiuos excæcandos astutia 261
Discendi facilitas cerebri substantiam formarum facilè susceptiuam indicat 88
Discunt qui facilè, difficulter memorantur 88
Dissectio corporum cuiuslibet partis essentiæ proprietatem indicat 150
Diutinus si fuerit morbus, nullo pacto in principio medicamento purgante vtendum est 54
Dolor quid sit 202
Dolor nunquid propriè dicatur alteratio, vel alterationis dignotio ibid.
Dolor an ex quauis immutatione fiat 203
Dolor coxendicū quid sit 667. eius signa ibid. causæ ibid. curatio 671
Dolor coli, seu colicus affectus, quid: eius signa, causæ, curandi ratio 506. & sequent. per totum cap.
Doloris species partem affectam indicat 153
Doloris proprietas internorum affectuum est nota 155
Doloris quot quæve sint causæ 203
Doloris capitis species seu differentiæ tres sunt 207
Doloris capitis vniuersales causæ 208. particulares ibidem
Doloris capitis ex calida intemperie geniti signa 208. ex frigida ibidem. ex sicca ibidem. ex bilioso succo ibidem. ex pituita ibid. ex nigra bile 209. & sequent.
Doloris capitis prognostica 209
Doloris capitis cura ex siccitate 210. ex calida intemperie ibidem. ex redundante flaua bile 212. ex frigida intemperie 213. ex redundante pituita ibidem. ex plethora 215. ex flatuoso spiritu 216. ex ebrietate 217. ex ictu aut casu ibidem. in febribus 219
Domus qualis eligenda in peste 675 & 981
Dulce omne à moderato calore prouenit: idq; fit dupliciter 1020
Dulcium acinorum succus calidior est reliquis vuarum succis 1018

Duplex est calidum: vnum naturale, alterum præter naturam 809
Dysenteria quid sit 481. *eius signa* 482. *curatio* 485
Dyspnœa propriè dicta quid sit 339
Dysentericis somnus optimum est remedium 487

E

Ebrietatem quæ impediant 217
Esi ex Ebrietate dolor capitis contingat, polygoni ramuli duo coronæ modo circumpositi sanant 220
Elementum ignis in regione nostra præpollet 709
Empirici & barbari quidam falsò probarunt nimiam cibi & potus repletionem 976
Empiricos ad experientiam duxit sensus 701
Empiricorum abusus extirpandus est omnino 15
Ephemeri animalis natura 723
Ephemeræ febres, sanguine tantum modo calefacto, non autem putrescente fiunt 883
Epiala est simplex febris 876
Epiala febris 875. *eius differentia ab exquisita & intermittente quotidiana* ibid.
Epiala vnde dicta 938
Epialæ curatio ibid.
Epialam febrem inducit vitrea & acida pituita modicè putrescens, si per easdem sentientes corporis partes deferatur 933
Erysipelas in vtero grauidis fore lethale Galenus asserit 7
Esus boni succi modicorum ciborum ad concoctionem perducit 34
Eucrasia est similarium partium 129
Excessus cibi & potus sæpe causa est, vt fœtus perdatur 6
Excrementa sicut in corporibus sanis coctionem indicant, non secus in corporibus morbo affectis indicabunt 31
Excrementa cocta quæ 32. *itē cruda quæ* ibid.
Excrementa duo in sanguinis generatione solùm gignuntur 71
Excrementa semicocta similia subinde fiunt corporibus, quæ aluntur, quorum corporum scilicet sunt excrementa 73
Excrementa seminibus cucurbitæ similia, latorum vermium sunt indicia 155
Excrementorum species affectam partem indicant 152
Excrementorum magnitudo partis affectæ est indicium ibid.
Exercitatio omnis fit, cùm particularia sub eandem viam, ac rationem ducuntur 149
Experientia est eius quod frequenter, & eodem modo visum est, comprehensio atque memoria 15
Experientia quid sit 748
Experientia authoris de Orientali & Italica manna 1012
Exquisita febris ardens dicitur à Galeno, continua circuitus habens, & continens 873
Exquisitus causus quomodo generetur ibid.
Exquisitæ tertianæ dignotio 910. *prognostica* 912. *curatio* ibidem
Exulceratio rerum quo modo fiat 599. *eius causa* 600. *curatio* ibid.
Exulcerati vteri signa 673. *causæ* 674. *curatio* ibid.
Exulceratæ vesicæ signa 620. *causæ* 721. *curatio* 622
Externa causa ad affectus cognitionem cōfert, non autem ad curationem 813

F

Fabritius Maramaldus ab apoplexia ab authore liberatus 257
Familiare esse necesse est, id quod nutrit 1020
Febris, cur cùm perpetuò consequatur inflammationes ratione putredinis, non tamen illa febris semper sit ex genere febrium ex putredine ortarum 722
Febris ardens in quo consistat 892
Febris acuta, vel aliquo humorum putrescente fit, vel membro inflammationem patiente 117
Febris continens cum putredine, est ex sanguine putrescente, & sanguinea, non biliosa 889
Febris continua tertiana duplex 868
Febris diaria cur dicatur 723
Febris diaria quid sit 724
Febris diaria semper à procatarctica causa oritur, sed non semper immediatè 723
Febris est totius animalis calor immodicus 108
Febris ex putredine occupante vniuersum corpus, quo modo generetur, & in quibus corporibus 820
Febris ex sanguine putrescente in omnibus, aut maioribus vasis continens est: si in paruis quibusdam, continua plurium accessionum 888
Febris ex sanguine quibus in corporibus generetur 899
Febris quæ in generatione est, tollitur sublata causa, si exiguum sit quod factum est, indicatióque vna est 807
Febris nulla generari potest, quin cor afficiatur 719
Febris putrida tribus modis generari potest 111
Febris est præter naturam caliditas, maximè quidem in totum animal diffusa, sin minus, aut omnino, vel in pluribus partibus, vel in nobilissimis contenta 108. 113
Febris, prout febris est, aqua frigida pota perpetuo est remedium 26
Febris cùm fuerit, ardentissima & magna, cunctáq; vires ægroti ac concoctionis notæ planè euidentes sint: tunc frigidam homini putrida febre laboranti tribuere audacter debemus 26

Febris pestilens ex praua victus ratione oriri potest 967
Febris pestilens vnde generetur 968
Febris pestilens in quo dissideat, ab iis quæ ex putredine oriuntur 968
Febris pestilens quid sit 963
Febris pestilens nedum in humoribus accendi potest, verùm etiam in partibus solidis ipsius cordis 969
Febris continentis causa 803. tres eius differentiæ ibidem
Febris natura qualis, quæ've eius definitio 714. per totum caput
Febris causam antecedentem esse humorum putredinem testatur Galenus 27
Febris magnitudo si instet, tutiùs, cùm oportet, aqua hordei vtendum est 27
Febris subiectum est calidum innatum 717 & sequent. per totum cap.
Febris quotidianæ caliditas humidior cum quadam acritudine, non cùm primùm manus admouetur, confestim occurrens, sed per moram 931
Febris pestilentis causa, apud Atheniēses erat immodica aëris caliditas 966
Febris pestilentis causæ 969. eius signa 972. prognostica 974
Febrim sanamus, frigida adhibentes, non solùm quæ talia sunt, sed ea quæ partim potestate, partim ex accidenti refrigerant 25
Febres continentes quæ sub putridis febribus comprehendantur 802
Febres continentes quæ sub diariis contineantur 801
Febres cur hecticæ dicantur 730
Febres continuæ cur in infebricitationem non desinant 856. intermittentes verò in eam desinunt ibid.
Febres intermittentes quomodo gignuntur ex putredine humorum extra vasa 858
Febres intermittentes à rigore semper incipiunt 862
Febres intermittentes quæ sint 855
Febres omnes ex sanguine in quo conueniunt 899
Febres per implexum complicatæ, & per confusionem, quid 877
Febres quare quædam per circuitus repetant 111
Febres putridæ, quæ 806
Febrium commixtio per complexum, & confusionem multiplex 877
Febrium generationis quinque modi 720
Febrium curationem methodo nullus prosecutus est post Galenum & Hippocratem 702
Febrium intermittentium initiis cur calor naturalis ad corporis intima se colligit 862
Febrium primæ & essentiales differentiæ quot sint 717. & seq. per totum cap.
Febrium putridarum indicium maximũ existit vrinæ cruditas 78
Febrium ex putredine ortarum signa 727
Febribus ardentibus ptisana est accommodatissima 45
Febribus in ardentissimis, si vsque ad animi defectionem sanguis mittatur, statim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur 893
Febrium omnium pestilentium ortus est ex putredine 968
Ferrum acutissimum manifestè obtusius fit, si toto die ac nocte mollissimam ceram incidas 62
Fibrosa substantia quæ dicatur 730
Ficus quid sint 503
Fluidum corpus bifariam reddi potest 46
Fluor à sputo sanguinis in quo differat 344
Fluxionis pituitosæ signa 683
Fluxionis biliosæ signa ibid.
in Fluxione duplex est genus curationis 41
Fœmina cùm prægnans est, non laborat, nec languet, si singulis mensibus menses non defluant 6
Fœmina non, nisi cùm incipiunt, vel cessant menses, concipere potest 2
ex Fœminarum semine non pauca sequitur ipsi fœtui vtilitas 5
ex Fœminarum semine, statim post coitum, nutritur fœtus ibid.
Fœminas cur cephalæa vehemētiùs teneat 220
Fœmineum semen multo minoris quantitatis est, quàm maris 5
Fœtus est, cùm substantia carnea iam est, nec ampliùs seminalis apparet 4
Fœtus in vtero gerentibus, non modò pro sui prima constitutione, materiam postulat copiosam, verùm etiam ad incrementum 1
Fœtus in vtero quo modo fiat, quáque ratione augmentum nutrimentúmque suscipiat 2
Fœtus ex sanguine, qui de matre in vterum descendit ex toto eius corpore singulis diebus, nutritur & augetur 5
in Fœtu aliquod membrum gigni absque substantia sanguinea impossibile est 4
Fœtuum duplex principium 4
Fœturæ primæ constitutio humidior est ac frigidior
Fraxinus & ornus in Italia inter cæteras arbores, incisæ mannam ferunt 1005
Fraxini duo sunt genera secundum Theophrastum 1000
Frictio mediocris modicam caliditatem efficere potest 34
Frigida aqua pota, febris, prout febris est, perpetuò est remedium 26
Frigida & sicca, & si putrescentis humoris qualitatibus opponantur, putredinémque quodammodo alterando inhibeant, concoquentia appellari haud possunt 30

Frigidæ

Frigidæ intempestiuum potum quæ sequantur incommoda 805
Frigidæ potus, & sanguinis detractio, duo sunt continentium febrium maxima remedia 900
Frigidam homini dare, si febris ardentissima fuerit, & vires cunctæ validæ, ac concoctionis notæ euidentes, audacter dare possumus 811
à Frigore quæcunque concrescunt seu coagulantur à calido liquefiunt, & soluuntur: & econtrà 997 & 1012
Frigefacere si velis, medicinam elige, in qua maior sit portio aquæ quàm ignis 25
Frigidior multò mulier viro est, & ob id imperfectior 1
Frigiditas in muliere vtilitatem non aspernandam toti humano generi præbet ibidem
Fructuum tunc perfecta est maturatio, quando semen, quod in ipsis est, potest efficere tale alterum, quale ipsum est 1021
à Fructibus recentibus omnibus (præter quàm si acidi fuerint) abstinere debet, qui à pestilenti febre præseruari desiderat 982
Fuluius de Bernardis à dextræ tibiæ, sinistrique cruris dolore ex vinaceorum vsu liber euasit 1024
Furor, seu insania quid sit 197. *eius causæ* 198. *signa ibidem. prognostica* 199. *curatio ibidem.*
Futurorum prognostica ex præsentibus sumuntur 158

G

Galenus à iunioribus medicis reprehensus 702
Galenus in pestilenti aëris statu, corpora in quibus superfluitates redundabant, sanabat purgationibus, nulla quidem concoctione præcedente 56
Galenus non vno libro methodum curandi febres tradidit, sed sparsim, & obscurè 702
Galeni historia, cùm gargarismo hortulanum quendam ab vua, paristhmiis & antiadibus ferè suffocatum sanauit 329
Galenum carpit Aëtius 500
Galli mollem & teneram carnem habent, suntque candidi 816
Generatio calculi cur senibus non competat 616
Generatio lactis animalibus maximè est vtilis 412
Generationis calculi in renibus modus 589
Generationis febrium quinque modi 720
Generationis mannæ modus, tempus, ac locus 994
Genitalium partium impotentia quid sit, eius causæ, & curatio 631
Genitura quid, secundum Hippocratem 4
Glandularũ iuxta linguam inflammatio quid sit 322
Gratia authori habenda est, difficile opus aggresso 702
Grauis, seu difficilis auditus quid sit 292. *eius causæ* 293. *curatio* ibidem
Grumi in lacte qua ratione fiant 416
Gubernatrices animæ facultates sunt tres 780. *naturalis, vitalis, & animalis* ibid.
Gurgulionis inflammatio quid sit 318. *eius causæ, prognostica, curatio* 319
Gurgulionis inflammationis differentiæ duæ 319
Gurgulionis, si citra inflammationem nimium humectus laxior fiat, & propterea linguæ radici, ac faucibus propensus incumbat, curatio 321

H

Habitus bonus quid sit 130
Habitus corporis malus 566
Habitus corporis quid 730
Habitus nihil aliud significat, quàm stabilitatem seu permanentiam affectionis 130
Habitudo non stabilitatem, ac firmitudinem, sed lubricitatem & instabilitatem affectionis facilè solubilis & mutabilis significat 130
Hæmorrhoides quid sint 495. *eius signa* 497. *causæ ibid. curatio* 499
Hæmorrhoidum differentiæ duæ 496
Hectica febris vt generetur, partes solidas præter naturam calfactas esse necesse est 109
Hectica & diaria febris tantùm contrariorum auxiliorum adhibitione curantur 26
Hectica febris & diaria quo modo differunt 799. *quid habent commune* ibid.
Hectica curatur refrigerantibus & humectantibus ibid.
Hectica primùm humiditatem partium propriam depascitur, deinde alias partes inuadit 732
Hectica an semper cum siccitate sit coniuncta 733
Hectica quando incipiat 735. *increscat* ibid.
Hecticæ febris particularia indicia 240
Hecticæ tertiæ speciei signa 742
Hecticæ in quo differant à cæteris colliquantibus 743
Hecticarum febrium hoc proprium atque inseparabile indicium, vt allato cibo statim hora vna aut duabus elapsis febris accendatur aucta caliditate 739
Hecticarum prognosticum 943. *curatio ibidem.*
Hecticarum cum tabe curatio 947
Hecticarum febrium generandarum duplex via 731
Hecticis omnibus commune est, vt pusillæ ac semper à principio ad finem vsque sint æquales 737
Hecticis in febribus multa non occurrit humiditas

ditas 738
Hecticis in febribus, pro earum dignotione nullum ex vrinis signum sumitur 742
Hecticis in febribus inspicienda sunt semper vrinæ 744
Hemicrania quid sit 221. *quæ consideranda pro eius curatione* 222
Hepar quid 4
Hepar, cor, cerebrum, & testes communiter vniuerso corpori principia sunt virtutum 104
Hepatis obstructio quid sit 537. *curandi methodus* 539
Hepatici seu iocinorosi qui appellentur 528. *eius signa* 530. *causæ* 531. *curandi ratio* 532
Hepaticus affectus, seu iecoris imbecillitas propriè quid sit 529
Heterogenea quæ sunt, calor secernit, ac separat 42
Hieronymo Alberto Philippi regis consiliario, vinaceorum vsus mirum in modum contulit 1024
Hippocrates verebatur in acutis passionibus, medicinis purgantibus vti in earum principiis 53
Hippocrates febrium curandarum methodum inchoauit duntaxat 702
Hominis cuiusque singulatim suum proprium est puris mouendi medicamentum 33
Homini cur mammæ pectori inhærent 411
Homines vt peste laborent, opus est aërem adeò esse inquinamentis plenum, vt natura humana offendatur 958
Homogenea quæ sunt, calor cogit, ac in vnum copulat 42
Hordei aqua pro extinguenda siti summopere siticulosis est accommoda 27
Horror quid sit 864
Horror intempestiuus cum febre inflammationis ad suppurationem transeuntis est indicium 155
Humor aliquis cum sanguine in venis redundat ac putrescit duobus modis: aut vt efficiat plethoram cum adiectione, aut cacochymiam 857
Humores communibus elementis respondentes 708
Humores cur aliquando in vasis, aliquando extra putrescant 856
Humores turgentes mox à principio medicamento purgante sunt educẽdi, si natura non valeat eos foras propellere 52
Humores si tenues ac biliosi fuerint, inter initia sunt euacuandi 61
Humores, qui tenues sunt, omnes crudi sunt: & vt concoquantur, robustam desiderant naturam 34. 36
Humorum putredo antecedens causa est febris, secundum Galenum 27
Humorum putredo duorum generum est 28
Humorum eorum duntaxat, qui in vasis continentur, nota est vrina, neque eorum vllum planè nec manifestum, nec euidens signum habemus, præter solam vrinam 68
Humoribus crudis, seu vitiosis in ventriculo contentis, nullo pacto facienda est sanguinis missio 10
Hydropicus morbus vnde nomẽ sumpserit 569
Hyemis partes tres 953
Hypochondriacæ melancholiæ signa 191. *eius curatio* 195

I

Icterus, seu morbus regius quid sit 551. *eius signa* 552. *curatio* 555
Icterus niger quid sit 557. *eius signa* 558. *curatio* 559
Iecur quid 4. *& quòd priùs quàm cor & cerebrum in fœtibus gignitur* 5
Iecur ipsum toti corpori idoneam procurat materiam ad alimentum 105
Iecur venis veluti manibus vtitur 66
Iecoris opus, omnibus particulis est pernecessarium 822
Iecoris obstructio quid sit 537. *eius signa ibid. curatio* 539
Iecoris scirrho laborantis indicia 547
Ignis in peste succendi debet 975
Ignis elementum in generatione nostra præpollet 709
Ignorantia vitium est indelebile, si cum superbia sit coniuncta 11
Ileus, seu voluulus, quid 514. *eius signa ibidem. causæ* 516. *curatio* 517
Imbecillitas virium febris accessiones longiores efficit 110
Immoderata sitis 436. *eius causæ ibidem. curatio* 438
Immodica mensium purgatio quid sit 640. *eius signa ibid. curatio* 641
Impedientia fieri aliquid conferunt ad inuentionem remediorum 751
Inappetentia quid sit 432. *eius causæ ibidem. curatio* 43 *& seq.*
Incubus quid 236. *eiusdem signa* 237. *causæ ibi. curatio* *ibid.*
Indicia pro mannæ tam liquidæ quàm concretæ notitia 1014
Indicia morborum oriuntur ex accidentium proprietate 155
Indicatio sumitur à temperamento quod præsens erat cùm cœpit morbus 770
Indicatio quid sit 745. *eius duo sunt genera ibidem.*
Indicatio ab obseruatione & ratiocinatione differt 746
Indicatio omnium prima 753. *hæc autem est plebi communis & sine arte* *ibid.*
Indicatione inuenire opponitur inuentioni per experientiam 744
Indicationes multæ ex affecta parte pro morborum curatione sumuntur 162
Indicationes à putredine duæ, à febre totidem 813. *à*

813. à transpiratione prohibita, duæ ibidem. ab obstructione duæ ibid.
Indicationum magnitudo ex dignitate eorum quæ indicant, & propria essentia, spectanda est 844
Indicans & indicatum idem esse potest diuersis rationibus 768
Indicium proprium atque inseparabile febrium, quæ in humoribus accenduntur, est summissionis, seu contractionis pulsuum velocitas 727
Indicia propria febris ardentis duo sunt 901
Indicium Picolhomineum Ducis Amalfiæ filium à phrenitide liberauit author 187
Inedia est causa aborsus 6 & 9
Infantes recenter nati plurimum habent calidi innati 710
Inflammatio hepatis quo modo generetur 541
Inflammatio lienis 561. eius causa 561. curatio 562
Inflammatio renum 595. eius signa 596. causæ 597. curatio ibid.
Inflammatio stomachi vnde, eius signa, causæ, curatio 451 & seq.
Inflammatio vesicæ quomodo fiat 618. curatio 619
Inflammationis cùm in abscessum vertitur, curatio 382
Inflammationis mammarum curatio 418
Inflammati vteri signa 670. causæ 671. curatio ibidem
Inflammatorij affectus ex pulsatorio dolore deprehenduntur 155
Inflatio ventriculi quid sit 457. eius causæ 458 curatio 459
Innatus, siue ingenitus calor coctiones facit, secundum Galenum 27 & 28
Insania lupina species est quædam melancholiæ 201
Insalubre corpus quando dicatur 136
Intellectus promptitudo subtilem cerebri substantiam indicat, tarditas verò intellectus crassam 88
Interiorum sensuum omnium primus & infimus est communis sensus 94
Intermittentes febres an aliquando fiant humore putrescente per corpora sentientia nō delato, & ob id sine rigore, &c. 666
Intermittentes simplices exquisitæ dici possunt, quo ad sensum 876
Intermittentium species tres 867. in quo conueniant, & in quibus dissideant ibid.
Intermittentium in principiis cur summa refrigerantur 862
Inuentionis cuiuslibet duo sunt instrumenta 701
Iuniores medici hallucinati sunt 50. 52 & 703
Iuniores medici in expositione verborum Galeni hallucinati sunt 29. 73. 131. 373. 746. & 758
Iunioribus medicis in notitiam deuenere nonnulla medicamenta purgantia prauæ qualitatis expertia, quæ apud antiquos fuere prorsus incognita 51

L

Lac bubulum aut caprillum, si febris non vrgeat, tepidum recénsque mulctum ac potatum, magnopere auxiliatur 477
Lac temperatus est cibus, cum hoc quod depurgat, simúlque ea quæ in corpore sunt, contemperat, ac aluum sistit 485
Lac quid sit 412
Lactis defectus quid sit 412. eius signa ibid. causa ibid. curatio 413
Lactis generatio animalibus apprimè vtilis 411
Lactis in grumos, seu casei speciem conuersi descriptio 416. causæ. ibidem. curatio 417
Lactis redundantia quid 414. eius causæ 415. curatio ibidem
Lactis temperamentum 413
Lachrymæ inuoluntariæ cum aliis prauis symptomatis, mortem significant 903
Lactantibus & puerperis sæpius euenit, vt præ lactis redundantia ægrotent 414
à Læsa actione partis affectæ dignotio auspicanda est 151
Læuitas intestinorum quid sit 461. eius signa 462. causæ 463. curatio 464
Lapis in renibus & in vesica duntaxat nascitur, atque etiam in colo 155
Lapis renum quomodo fiat 587. eius signa ibid. causa 589. curatio 590
Lapis in vesica, cur in pueris magis quàm in adultis generetur 616
Lapidem ex vrina sabulosa deprehendimus 155
Lateralis morbus quid sit 356. eius signa 357. causæ 360. curatio 361
Laudandus est potiùs medicus, qui curat per cibum, quàm qui per medicinam 54
Latio est prioris loci mutatio 23
Lethargus dicitur, cùm marcor & inexpugnabilis penè dormiendi necessitas percipitur 171
Leo Rhoganus iuuenis nostra ætate eruditissimus 69
Lethargus ab obliuione, seu deperdita memoria quibus differat, quibus etiam conueniat 173
Lethargus quis affectus sit præter naturam, 172. eius signa ibidem. causa ibidem. curatio 173
in Libano monte quot annis manna decidit 994
Lienis inflammatio qua ratione curetur 562
Lienis scirrhus 163. eius signa 564. curatio 565
Lingua non admodum nigra, arida, & aspera, securitatem, ac morbum fore breuem indicat 904

Lingua nigricans ardentem febrem portendit 155 & 901
Lippitudo quid sit 259. *eius signa* 260. *causæ ibid. curatio* 261
Lippitudinis differentiæ tres 260
Lipyriæ febres adeò sunt lethales velut pestilentes verè dictæ 964
Lipyriarum febrium curatio 910
Locus affectus ex symptomatum proprietate innotescit 153
Longis in morbis coctionem expectare semper oportet 54
Lora vinum dici non potest 1016
Lora è vinaceis aqua madefactis quî fiat ibid.
Lora quandoque aquosior, quandoque etiam meracior fieri potest, pro maiori vel minori quantitate aquæ superinfusæ ibidem
Lumbrici vnde generentur 518. *eorum curatio* 524
Lumbrici in intestinis gignuntur 155 & 518
Lumbricorum tres differentiæ 519
Lupina insania melancholiæ quædam est species 201. *eius causa atque curatio* 202

M

Mammæ si vtero gerenti repentè graciles fiant, aborsus signum est 13
Mammæ cur hominis pectori inhærent 411
Mammarum inflammationi vinacei triti cum sale vtiles sunt 1019
Manna liquida quomodo generetur 989
Manna pruinæ quàm rori magis similis est, eidémque in eius generatione proportione respondet 989
Manna duplex, liquida & cõcreta: & vtriusque generatio 989 & 991
Manna liquida, seu mel roscidum rori: concreta verò, & quæ coagulata est, pruinæ correspondet 989
Manna in quibusdam plantis, terris, seu lapidibus meliùs quàm in quibusdam aliis conseruatur 993
Manna in fraxino & orno reperta ab aqua soluitur ac liquescit 997
Manna super arborum, fruticum, herbarúmq; folia indifferenter reperitur 994
Manna tam liquida quàm concreta decidit è cœlo anno 1546. *in Goritiæ comitatu, ac Friuli patria mense Maio & iunio* 995
Manna quæ in fraxino & orno, herbis seu lapidibus reperitur, non est ros. sed pruinæ similis è cœlo cadens 996
Manna in fraxinis & ornis reperta, potissimùm sub Cane, est proprius dictarum arborum succus 1002
Manna ex fraxnis & ornis incisis emanat 1005
Manna ex orno & fraxino collecta valde similes facultates habet cum Arabum manna 1009
Manna aërea & rescida soluitur atque liquefit à solis, seu ignis calore, atque à calida aqua: arborea verò minimè. 1012
Manna arborea ab aërea calore dissidet 1013
Mannæ vis in medicina. 1007
Mannæ materia quæ coagulatur, diuersa est 1013.
Materia, circa quam ars medica versatur (id est corpus humanum) continuè fluit mutationibus ac alterationibus, seu momentaneis transmutationibus obnoxium, faciliterque ab intrinsecis, & extrinsecis causis alteratur 52
Materia omnis præsidiorum quatuor generibus continetur 787
Materia refrigerantibus, & humectantibus duplex 799
Materia ex qua roscidum, seu aëreum mel generatur, eiusdem est cum rore generis 990
Materiæ præsidiorum dexter vsus consistit in quantitate, qualitate, & occasione. 788
Maturatio quid, ex Galeno 37
Maturatio fructuum perfecta quando dicatur 1021
Maturationes à medico extrinsecus iuuari possunt 33
Medicus est naturæ minister 19 & 22
Medicus in ægris quid primùm inspicere debeat 150
Medicus est naturæ imitator 52
Medicus humorum in corpore redundantium præparationi absque dubio opem ferre potest 44
Medici solius est, auxilia ægrotis in tempore adhibere 22
Medici terminus, quem nullo pacto transire debet, est vt tutè medicetur 9. 12 & 51
Medici intentio est, causam auferre, quæ posset aliquem præter naturam affectum futurum efficere 8 & 9
Medicina est humani corporis moderatrix 18
Medicina medicis ipsis dignitate prior est 23
Medicinæ finis est sanitas 18
Medicinæ totius communis scopus 753
Medicam artem in agendo nihil æquè coniecturalem efficit, vti cuiusque remedij quantitas 5
Medicamentum omne corporibus iucundum est 18
Medicamentum purgans proprium attrahere humorem appetens, cum is non adsit, sanguinem ac carnes colliquat, vt ex ipsis proprium attrahat humorem 50
Medicamentum quod semel in ventrem deuoratum est, quo minus omne deuoratum non sit, fieri non potest 51
Medicamẽtum purgans, quibus dare quadrabit, his medicamenti tantum propina, quantum in plurimis mediocriter vacuari tum nouisti, tum es expertus 52
Medicamenta post cibum sumenda non sunt, quæ ad vehementiorem distributionem faciunt 41

Medic

Medicamenta purgantia adhibenda esse, quomodo intelligendum 58
Medicamentorum occasione sequuntur abortus 7
Medicamentis purgantibus vtendum si sit, illud cum præmeditatione faciendum est 53
Medium febrium genus inter hecticas & putridas 801
Melancholia quid sit 189. propria eius indicia 190. prognostica 192. curandi ratio ibid.
Melancholia quibus à furore dissideat, & quibus conueniat 197
Melancholiæ tres species 191
Mellis genera duo apud Galen. 994
Memorantur alia quædam animalia præter hominem 83
Memoria crassam, & propterea stabilem & firmam cerebri substantiam indicat 88
Memoria deperdita quid 166
Memoria ex infrigidantibus cerebrum causis eiúsque intemperie frigida læditur 96
Memoriæ deperditæ quot, quæ've sint causæ 168
Mensium suppressio quid sit 634. eius causæ 635. curatio 636
Mensium immodica suppressio 640. eius signa ibid. curatio 641
Methodus quid sit 699
Methodus medendi quid sit 700
Methodi medendi initiū à morbi natura 697
Methodi medendi febres, quà febres sunt, compendiosa repetitio 795
Methodus in vniuersalibus, in particularibus exercitatio consistit 149
Moderati caloris effectus hic est, vt rigentes excalfaciat, æstuantes verò frigefaciat 1023
Moderata dicuntur ea, quæ sunt secundum naturam 25
Mola quid sit 653. eius signa 654. curatio 656
Morbus acutus quis 894
Morbus comitialis semper ad morbum in via consequitur 294
Morbus comitialis quid sit 242. eius signa 244. causa 246. prognostica 247. curatio 248
Morbus regius quid 551. eius signa 552. curatio 555
Morbi causa si adest, ipsi causæ non morbo primo remedia adhibentur 808
Morbi comitialis differentiæ tres 245
Morbi comitialis peculiare signum est spuma 244
Morbi ipsius concoctio princeps scopus est, qui penes temporis occasionem purgantium medicamentorum perpendendus est 52
Morbi summus vigor non vt indicans cibum, sed vt prohibens spectatur 835
Morbi tempora non indicant, sed impediunt 835
Morbi cùm inchoant, si quid videtur mouendum moue 53. 61
Morbi in quibus futurum præsagiri possit 159
Morbi qui fiunt, duplices sunt, aut tolluntur sublata causa, aut ea sublata remanet adhuc dispositio 807
Morbi vniuersales, seu communes qui dicantur, qui etiam particulares seu dispersi 950
Morbo consistente faciliùs natura concoquere valet 54
Morbo consistente, cùm iam natura cōcoquit, superfluum est euacuare 62
Morborum in principiis, materia non turgente, an purgante medicamento vtendum sit 53
Morbificæ causæ quot, quæ've sint 157
Mors sequitur, si cum virium infirmitate sit phlegmone in parte principe 841
Motus est prioris habitus mutatio, secundum Galen. 23
Mulier viro est imperfectior, non solùm circa genitales partes, sed etiam secundum totum 1
Mulier tanto mare est imperfectior quanto frigidior ibid.
Mulier à viro potissimùm circa genitales partes discrepat: & quo modo ibid.
Mulieris imperfectio vtilitatem maximam toti humano generi præstat ibidem
Mulieris frigiditas causa est (cùm non possit exactè concoquere, nec valde discutere ac digerere) quare benigni alimenti superflui aliquod ad fœtus educationem necessarium colligant 1
Mulieres nonnunquam etiam nolentes abortum faciunt 6
Mulieres præter naturam crassæ non concipiunt 7
in Mulieribus omnes partes, quæ viris insunt, reperiuntur 1
in Mulieribus genitales partes intus conditæ sunt, in viris autem sunt extra ibid.
Muliebre profluuium quid sit 643. eius signa ibid. causæ 644. curandi methodus ibid.
Musculi vesicæ ceruicem ambientis vsus est multiplex 612
Musto omni quādiu feruet, inest dulcedo 1020
Mutatio in corporibus duplex est, vna latio, nis secunda alterationis 23

N

Natiuus calor quo modo conseruetur 809
Natura hominum duplex est 19
Natura primaria est humani corporis opifex 18
Natura ægrotis sanitatem comparat ibidem
Natura plura significat 776
Natura in omnibus auxiliatur, morbos indicat, eorumq; est medicatrix 19 & 21
Natura quæ nostra regit corpora, nihil aliud est, quam calor naturalis 21
Natura est vniuersa substantia ac temperies, quæ ex primis elementis conflatur, calido, frigido, humido & sicco 19

***

Natura omnium artium, ac artificum ad medendum primaria, ac potissima est 22
Natura nostri corporis humida est, & calida 33
Natura ex tribus partibus cõstat: spiritu, substantia carnosa, & ex iis quæ verè solidæ dicuntur 100
Natura humorũ causa est, quare pituita quotidie, flaua bilis tertio, & nigra quarto quoq; die accessionem pariat 880
Natura putredinis quæ, secundum Galen. 27
Naturæ nostræ primæ, seu temperamenti tria sunt, quæ substantiam compleuerunt: spiritus scilicet, sanguis, & seminalis humiditas ex Galeno 20
Naturæ tunc medicus auxiliatur, cum auxilia in tempore, atque vt decet, ei porrigit atque propinat 23
Naturæ imitator est medicus 52
Quæ secundum naturã sunt, moderata dicuntur: quæ verò præter naturã, immoderata 25
Naturalis caloris vis 809
Naturalis caloris idem est motus in horrore, & refrigeratione extremorũ, qui in rigore 864
Naturalis partus quo modo fiat 663
Nausea quid sit 444. eius signa 445. curatio 447
Neapolitani qua ratione hecticis cibos parent 948
in Neapolitano regno pluribus in locis manna liquida decidere visa est 996
Neruorũ resolutio quid sit 230. eius signa 232. curatio ibid.
Neutra tripliciter dicuntur 135
Nitrosa amaraq; quæcunq; sunt, ad purgandos omnes meatus valent 45 & 819
Nix & pruina idem ferè esse videntur 988
Niuis generatio ibid.
Nothæ febres non compositæ ob id quod nothæ sunt, sed simplices non exquisitæ 876
circa Nubes quemadmodum propter vaporum ad mediam aëris regionem eleuatorum infrigidationem tria proueniunt corpora, aqua videlicet, nix & grando: ita propter easdem causas in aëris parte inferiori duo corpora generantur, ros & pruina 988
Nutrimentum corporibus iucundum est 18
Nyctalope quid sit 283 & 284. eius causa 284. curatio ibid.

O

Obliuio fluidam cerebri substantiam indicat 83
Obliuio à memoria deperdita quibus cõueniat, quibus item differat 173
Obliuiosi fiũt quibus cerebrũ refrigeratur 167
Obliuiscuntur omnium lethargici velut amentes 172
Obscuritas visus quid sit 281. eius causæ, & causarum signa 282. curatio ibid.
Obscuri morbi qui dicantur 150
Obseruatio generationis mannæ in fraxinis & ornis 998
Obstructionis causa quæ sit 812
Obstructionem venæ sectio non curat 815
Occasio temporis & auxiliorum quantitas ad rectè medendum plurimum confert 791
Occasio temporis ex febris temporibus sumitur ibidem
Occasio temporis ad rectè medendum maximi est momenti 52
Oculi soli suffusione laborant 155
Oculorum vlcera quo modo fiant 2
Oculos componentium partium numerus 258
Odoratorum sensus, quo loco fiat 297
Olfactus læsio 297. eius signa ibidem
Opera quæ voluntario fiunt motu sunt in duplici differentia 254
Opportunum purgantis medicamenti tempus quo rectè eo vti possumus, si materia turgeat, confestim circa initia 52
Orthopnœa quid sit 339
Orthopnoici qui dicantur ibid.
Oscitant crebrò lethargum patientes, & hianti ore aliquandiu persistunt, tanquam claudere id obliti 172
Oxymel in febribus summopere prodest 44
Oxysaccharo & oxymelite, vel aqua mulsa in ardentissimis febribus vtendum est 45
Ozænæ quid sint 299. curatio ibid.

P

Palpitatio quid sit 395
Pulpitatio cordis quid sit 398. eius signa ibid. causa ibid. curatio 400
Palpitatio cordis à pulsu quo differat 398
Palpitationis & tremoris conuenientia & differentia 397
Palpitationum ortus ex frigore est ibid.
Paralysis quid 230
Parotides quid sint 294. earum causæ ibid. curatio 295
Particularia tempora quæ 837
Partium solidarum triplex substantia 730
quarum Partium siccitas instaurari possit, & quarum minime
Partus naturalis quo modo fiat 663
Partus difficultas quid sit 663. eius causæ 665. curatio 666
Pausaniæ Syri historia 234
Pectori hominis mammæ cur inhæreant 411
Peripneumonia quid sit 377. eius signa ibid. causæ 378. curatio 379
Pestis quæ minus periculosa, & quæ periculosior 974
Pestis non à quouis cœli statu, quamuis vehementi & diuturno oritur, sed alij epidemij sine pecte 957
Pestis nõ est ex genere cõmunium morborũ, qui fiũt ex aëre anni temporibus immutato 956
Pestis causæ 961
Pestis proprium est non solum vt plures perimat, sed vt ex aëre originem ducat 968
Pestilens febris ex humorum putredine generatur 969

Pestilens

Pestilens febris impropriè hectica & diaria dicitur ibidem
Pestilens febris ob aëris caliditatē immodicam, apud Athenienses orta est 966
Pestilentes febres cùm fiunt, omnibus accidunt, omnibúsq; communes sunt 965
Pestilentes febres vtrùm diariæ fiunt, cùm spiritus non putrescant 970
Pestilentium febrium curatio 974
Pestilentium febrium natura est duplex 964
è Pestilentia seruati quidam, adeò omnium, quæ anteà nouerant, obliti fuerunt, vt non solùm suos familiares non agnoscerent, sed ne seipsos quidem 93
Phlegmone similiarium primò, totius instrumenti per accidens 825
Phlegmone primò morbus est in quantitate, deinde in intemperie ibidem
Phlegmone quid sit 824
Phrenitis quid sit 180. eius signa 181. curatio 184
Phrenitis duplex, & vtriusq; exempla 92
Phrenitis quo modo inflammatio dicatur 183
Phrenitici à reliquis delirantibus in quo differant 182
Pica morbus vnde dicatur 428
Pica quid sit 428. eius signa. ibid. causæ. ibidem. curatio 429
Pili vnde originem ducant 72
Pilulæ pestilentiales Ruffi 983
Pituita quid sit 879
Piscium venationes quo modo ab his, qui circa Pontum habitant, fiant 990
Pituita ipsa, siue dulcis, siue acida fuerit, quibus propriè maturatio tribuitur, ex maturatione crassior redditur 35
Pituita salsa in sanguinis substantiam redire non valet 32
Pleuritis quid sit 356. eius signa 357. causæ 360. curatio 361
Pleuriticorum pulsus qualis sit 358
Podagra quid sit 682. causæ. ibid. curandi methodus 684
Polypus quid sit 300. curatio ibid.
Polypo qualia medicamenta conferant 301
Positus ipse affectæ partis est indicium 153
Potus frigidæ quibus cōditiōibus offerēdus 805
Prægnans si quid asperum, acre, vel amarum præter consuetudinem comederit, vel biberit, aborsum facit 6
Præparationi ars medica & medicus opitulantur 44
Præsagia vt eueniant, quæ requiruntur 159
Priapismus q.d sit 627. causa 628. curatio 629
Primus scopus. seu propositū in medendo 753
Principium dimidium est totius 697
Principia nostrorum corporum proxima & alia mediata, ex primis quatuor communibus constant 709
Principia quatuor omnium quæ oriuntur & intereunt 707
Principia tria, tres quoq;, quæ vitam nostram gubernant, facultates sunt in diuersis corporis sedibus 82. & vbi sit vniuscuiusque sedes ibid.
Procidentia ani quid sit, eius causa, & curandi ratio 505
Procidentia oculi quid sit 273
Profluuium alui aborsum facere potest 7
Profluuium muliebre quid sit 643. eius signa ibid. causæ 644. curandi methodus ibid.
Prognosticæ artis vsus tres 158
Promptitudo intellectus, seu ingeniū subtilem cerebri substantiam indicat 88
Pruina quid, & eius generatio 988 & 990
Pruina in frigidioribus locis generatur 989
Ptisana extenuat & incidit, nō modò citra calfactionē, verumetiā absq; exsiccatione 817
Ptisanæ cremor in immodica febris caliditate maximè vtilis est 45
Pueri, & qui crescunt, plurimùm habent innati caloris 710
Pueris aliquando vena secanda, & quare 816
Pueris ferè omnibus ob voracitatem, & ob id, quòd vna ventriculi operatio non potest duobus simul sufficere, augendo scilicet & alendo, multum sedimenti in vrinis excernitur 74
Pulmonis vlcera sunt sanatu difficillima 390
Pulmonis exulcerati signa 389
Pulsus in diariis febribus qualis 725
Pulsus commune febribus omnibus ex putredine ortis signum 899
Pupillæ tabes quid sit 276
Pupillæ dilatatio quid sit 274. eius signa 275. causa ibid. curatio ibidem
Purgatio in primis & vltimis mensibus timenda est grauidis 7
Purgationes seu medicationes non damus eis, qui corporis salubritatem habent 50
Purgationes ægris corporibus sæpenumero aliquo redundante succo, seu putrescente competunt ibidem
Purgantia medicamenta quare dicantur ibid.
Purgantia medicamenta vt plurimum potentia calida sunt, febremq; augent 53
Purgātia medicamēta, quoad fieri valet, eligenda sunt, quæ malæ qualitatis sint expertia 51
Pus vnde gignitur 28 & 76
Pustulæ quid sint 271
Putredo quid sit 809 & 879
Putredinis in parte vna citra phlegmonem curatio 824. cum plegmone ibid.
Putredinis inhibitio, manente tamen humorū substantia, non nisi dupliciter fieri potest 29
Putredinis genus triplex 75
Putredinis causa efficiens, materialis, augens 812
Putredinis causæ adhuc permanentes per contraria tolluntur 811
Putredinem humorum duorum generum esse Galenus asserit 28

Putredinem inhibere debet, qui febrem curare volet 27 & 29
Putrefactio quid 27 & 960
Putrida febris quo modo generetur 109
Putridus aër si solidas cordis partes occupauit, neque venæ sectione, neque purgatione vtendum 978

Q

Qualitas alimenti morbo sit contraria, similis solidorum corporum temperaturæ 836
Qualitas caloris maximum signum humoris febrem facientis 892
Qualitas febrilis caloris non simplex est 705
Qualitas medicamenti pro ratione redundantis succi eligenda est 50
Qualitas nulla sine substantia inueniri potest 25
Qualitates contrariæ plures, pluresq; formæ in mixto reperiri possunt 715
Qualitates contrarias opponere debemus his, quæ præter naturam inualuerunt 50
Qualis fuerit eius natura, qui debet perferre purgationem, ad hoc ducere conuenit: & interdum vsque ad animi defectionem, si æger tolerare possit 51
Quantitas auxiliorum ad rectè medendum plurimùm confert 791
Quantitas bona purgantis medicamenti, si coniectura viribus accommodetur, magni momenti est 51
Quantitas cibi vnde petatur 831
Quantitas cibi quid sit 832
Quantitas cibi & potus in peste tanta exhiberi debet, quantam vires exigunt, vt ex ea seruari possint, vsque ad morbi summum vigorem. 976
Quantitas cibi quandoque pro copia, quandoque pro forma, seu specie apud Hippocratem & Galenum sumitur 832
Quantitas morbi ac virium consideranda est ei, qui de morbo prædicere velit 904
Quantitatem cibi coindicantia 832
Quartanæ exquisitæ species multæ 921
Quartanæ exquisitæ causa 922. dignotio 923. prognostica 924. curatio 925
Quartanæ non exquisitæ curatio 929
Quies, & calfactio moderata ad cōcoctionem perducunt 34
Quintanorum & septimanorum circuituum causa 8'2
Quo modo, & quibus à pestilentia quis praseruari possit 981
Quotidiana febris incipit ab extremorum frigefactione, atque horrore, potiùs quàm rigore 930
Quotidianæ febris signa 932. prognostica 933. curatio 934

R

Rationem victus non indicant, sed coindicant ætas, consuetudo &c. 935
Rtionalis facultatis sedes est in cerebro 83. 87
Ratiocinandi functio lædi potest, imaginandi, & memorandi facultatibus illæsis permanentibus 94
Ratiocinatricis animæ qualiscunque sit substantia, siue corporea, siue incorporea, eius habitaculum est in ipso cerebri corpore 84
Refrigeratio quid 864
Refrigerātia citra adstrictionē in hecticis 800
Refrigerātia quibus partibus admouenda ibid.
Regionales morbi qui sint 952
Renes ipsi non solùs purgant venas ab excremēto simul cum tenuiori sanguine ipsum attrahentes, sed arterias quoque 68
Renum calculi generatio 589
Renum exulceratio quo modo fiat 599. causæ 600. curatio ibid.
Renum inflammationis signa 596. causæ 597. curatio ibidem
Renum lapis quo modo fiat 587
Rerum habenda est ratio in artibus rationalibus, & non de nominibus disceptandū 749
Resolutio neruorum quid sit 230. eius signa 232. curatio ibidem
in Resolutione neruorum cur interim motus, interdum sensus duntaxat, quandoq; ambo pereant 230
Respiratio quis ac qualis motus sit 254
Respiratio inter alias omnes functiones maximè est necessaria 255
Rigor quid sit 864
Rimæ quid sint 502. eorum curatio 503
Robur virium febris accessiones breuiores facit 110
Ros & pruina in quibus conueniunt, & in quibus discrepant 989
Ros & pluuia idem sunt 988
Ros in temperie ac tēperatis locis magis quàm pruina generatur 989
Roris generatio 988. 989
Rubra sputa sanguinis exuperantis sunt indicia 887

S

Sacra res est consilium, secundum Platonem 987
Salubre corpus quo modo dicatur 131
Sanguis aliquando putrescere potest 884
Sanguis cùm putrescit, biliosus fit, non statim bilis 888
Sanguis duplex 857
Sanguis interdū putrescēs sub eius forma permanere poterit, ita vt non confestim in alteram humoris naturam transeat 887
Sanguis non æqualiter secundum omnes sui partes putrescit 885
Sanguis syncerus in animalium corpore non reperitur 708 & 857
Sanguinis ex vena missio, aborsus causa est 7 & 10
Sanguinis missio duos habet præcipuos scopos 8

Sanguinis

Sanguinis missio facienda pro præseruatione aborsus, dupliciter intelligi potest ibid.
Sanguinis missio vtero gerentibus pro præseruatione aborsus, fluente, vel non fluente ex vteri vasis quibuslibet sanguine multo, aut exiguo, in primis, vel in mediis, seu in vltimis mensibus nullo pacto est facienda 9 & 11
Sanguinis missionem tutius est iterare, quàm vsque ad animi deliquium educere 814. & 815.
Sanguinis quantitas tanta à fœtu ipso attrahitur, quanta indiget pro eius nutrimento ac augmento 12
Sanguinis quodlibet profluuium vni ex tribus causis tribuitur 302
Sanguinis renum profluuium 584. *signa* 585. *curatio* 586
Sanguinea febris quamuis sit maxima, non propterea erit ardens 892
Sanies est tenue illud excremētum, quod in cauis vlceribus semper colligitur 68
Si quis Sanus adhuc existens in sanguinis redundantis concursu sit positus, non statim huic mitti sanguinem est necesse 12
Sanis in corporibus vrina nullo pacto sedimentum habebit, si tenuiter viuitur: copiosum verò, si largius: exiguum autem, si modicè 69
Sanitas duplex 130
Sanitas ex temperatura elementorum in humano corpore efficitur 17
Sanitatis in ratione nemo est magis quàm athleta miser 142
Sanitatis vniuersa latitudo in tres partes diuiditur 134
Sarmenta quæ dicantur 101
Satyriasis quid sit 628. *eius curatio* 629
Scirrhus quid sit 547. *eius causæ* 548. *curatio* 549
Scopo ex communissimo, qui est contrarietas, qui alij oriantur 756
Secunda quid sit 669. *vnde nomen sumpserit* ibid. *si derelicta sit curatio* ibid.
Sedimentum in corporibus sanis quid 70. *eius generatio* ibid.
Sedimentum in ægris corporibus quid 75
Sedimentum habet vrina copiosum, quoties morbus ex humoribus crudis fatiget: nullum, aut certè minimum quoties ex biliosis 69
Sedimentorum in vrinis notitia medicis est summopere necessaria 66
Segregatio absque valido calore peragi nequit 43
Seleucides aues in Asia locustas iugiter edunt, eásque celeriter excernunt 425
Semen, seu fœtus in primis mensibus, optimum ac syncerum sanguinem ex venis matris allicit atque attrahit, non vitiosum seu excrementosum 12
Seminis & sanguinis menstrui temperatura 709
Seminis parua in vterum moles deiicitur, idq; nutritur & amplificatur ex sanguine 19
Seminis profluuium quid sit 623. *eius causæ* 624. *curatio* 625
Semitertiana ex continuis est semper 941
Semitertiana febris vnde dicta 928. *eius curatio* 945
Senibus & pueris, cur sanguis non detrahendus 815
Sensus fit ex alteratione, ac alterationis dignotione 202
Serenitate & tranquillitate opus est, vt ros & pruina fiant 989
Siccitas quibus corrigenda 801
Siccitates nostris in corporibus sunt quatuor 733
Signa febrium ex putredine ortarum 727
Singultus quid sit 439. *eius curatio* 442
Singultus à vomitu quibus differat 440
Sitis immoderatæ vnde 436. *eius causæ* ibid. *curatio* 438
Situs & pruinæ differentia ex Aristotele 990
Somnus à balneo ea quæ concoqui possunt, maximè concoquit 34
Somnus in febribus tertianis initio accessionis vitandus 913
Sonitus aurium quid sit 290
Splenici qui propriè dicantur 563
Spirandi difficultas quot modis sumatur 338. *eius differentiæ tres* ibid.
Spiritus animalis in ipso cerebri corpore continetur 85
Spiritus est quoddam corpus calidum, tenuissimæ ac leuissimæ substantiæ, ex aëre & tenuissima, leuissima ac syncerissima parte sanguinis seu seminis genitum 99
Spiritus vitalis est, qui in corde & arteriis continetur 100
Sputi cruenti ex vasorum exesione curatio 353
Sputa pallida si fuerint, bilis exuperantis sunt indicia 887
Sputio cruenta quid sit 244. *eius curatio* 347
Statum in pristinum qui rediturus est, is eadem via, vnde digressus est, reuertatur 26
Sterilitas quid sit 657. *eius signa* 658. *curatio* 659
Stillicidium vrinæ quid sit 603. *causæ* 604. *curatio* 605
Stomachi supinitas vnde 444
Stomachi, vel ventriculi inflammatio vnde fiat, eius signa, causæ, curatio 451. *per totum cap.*
Strangulatio vteri quid sit 646. *signa* 647. *causæ* 648. *curatio* 650
Stultitia est intellectus seu discursus amissio 95
Stupor quid sit 232
Sudor quomodo efficiatur 68
Sudoris & vrinæ eadem est materia ibid.
Suffusio quid sit 278. *eius signa* ibid. *curatio* 280
Suffusionis differentiæ plures 278

Sugillatio quid sit 267. eius signa 268. curatio ibid.
Suppressio mensium quid sit 634. eius causæ 635. curatio 636
Suppressio vrinæ quid sit 608. causæ 609. curatio 611
Suppuratio quot modis dicatur 381
Suppuratio propriè dicta quid sit 382. eius signa ibid. causæ 383. curatio 385
Surdastri qui dicantur 292
Surditas quid sit ibidem
Symptomata si aliquod grauius cum febre ex putredine copuletur, quid agendum 851
Syncope quid significet 402
Syncope quid sit 403. eius causæ 405. curatio 406
Syncope quibus à lipothymia, seu lipophychia differat 403
in Syncope quare sudores frigidi eueniant 404
Synochus ex sanguine minus acutus est, quàm contineus ex bile, & quare 894
Synochorum differentiæ tres 867
Synocham febrem ex bile ortam clara luce fatetur Galenus 869

T

Tabes pupillæ quid sit 276. eius signa ibid. causæ ibid. curatio 277
Tabes pulmonis quid 388. eius signa 389. causæ 390. curatio 391
Tabes siue marasmus quando fit 734. incipiens ibid. increscens 735
Tabis species tres 387
in Tabem incidunt maximè iuuenes 391
Tabe laboranti profluuium alui superueniens, lethale est ibidem
Tabida febris, non tantùm sicca, sed etiam calida passio est 741
Tabidorum pulsus languidus est ac paruus propter facultatis imbecillitatem 390
Tarditas intellectus crassam cerebri substantiam indicat 88
Temperamenta singulorum perfectè dignosci vix possunt 774
ex Temperamenti diuisione oriuntur scopi 775
à Temperamento partis sumitur indicatio, vt ipsum conseruetur 829
Temperatura eorum auxiliorum, quæ naturam in maturationibus iuuant, commoderata, ac similis ei corpori, cui admouetur, esse debet 33
Tempestas humida calidáque, & pluuia quare sit pestilens 359
Tempus ante accessionem non indicat cibum dandum esse, sed non prohibet 839
Temporis occasio ad rectè medendum plurimùm confert 52
Tempora accessionis & intermissionis non indicant cibandi tempus 795
Temporum differentiæ duæ à medicis spectantur 791
Tenebricosa vertigo 238. quo modo ab epilepsia discernantur 239
Tenesmus quid sit 492. eius signa ibidem. causæ 493. curatio ibid.
Tenuis quilibet succus crudus est 37
Tenues præter naturam existentes quæ vtero gerunt necessariò aborsum faciunt 7
Tenues ac biliosi si fuerint humores, inter initia euacuandi sunt 61
Terra Armenia in febre pestilentiali maximè commendatur 978
in Terra ipsa est etiam quædam humiditas 960
Tertiana febris duplex est, exquisita tertiana simpliciter, & producta 110
Tertiana febris acutus est morbus 116
Tertiana, & febris ardens inter cæteras febres sunt biliosissimæ 120
Tertiana mixta cum atra bile, minus est formidanda, quàm cum pituita 917
Tertiana pura, est acuta propter subtilitatem materiei: & eius caliditas est magna mordicatiua propter fortitudinem choleræ 121
Tertianæ duplicis ac triplicis curatio 915
Tertianæ plurimùm extensæ signa 916
Tertianæ puræ signa 910
Theriaca à Galeno in pestilenti febre commendatur 979
Theriaca vera hodie vix reperitur 979
Theriaca non à se propellendo, sed ad se trahendo venenum, vacuat 980
Thoracis exulcerati signa 389
Thymi quid sint 503. vnde dicti ibid.
Topica remedia quando intempestiua 821
Tophi quomodo fiant 691. eorum curatio ibid.
Tormina quæ dicantur 481
Transpiratio prohibita quæ causa est putredinis humorum ex qua febris, fit ab obstructione 812
Transpirationis prohibitæ causæ variæ 812
Troilus Spes vinaceorum vsu in podagra maximè subleuatus 1024
Turba hominum, quantum fieri potest, ingredi domum prohibeatur in peste 975
Turgentes humores ante concoctionem euacuare iussit Hippocrates 39
Turgentes humores medicamẽto purgante sunt mox à principio educendi, si natura eos foras propellere non valeat 52
Tus & myrrha sub Cane colliguntur 1005
Tussis ex destillatione ortæ curatio 336
Tussis sub qua differentia contineatur 331
Tussium genera duo 332
Tussim sedat manna, quæ super tamariscum cecidit 991
Tympanites q.d sit 571. eius signa ibi. curatio 578

V

Vacuatio est multiplex 810. 826
Vacuatio per accidens refrigerat 824
Vacuantia citra calfactionem & exsiccationem medico eligenda sunt 810
Vapores ex quibus generatur manna concreta, non eo indigent frigore, pro eorum concretione

tione, quo nix & pruina, sed minori: & quare 990
Venæ sectio in pestilenti febre quando, & quomodo fieri debeat 976.& sequent.
Venæ sectio omnibus febribus putridis competit 821
Venæ sectionem non ob multitudinem sanguinis vacuandam facimus, sed vt materiam quasi per riuos transferamus 487
Venæ sectio nec obstructionem, nec putredinem curat 815
Venæ sectio iterari potest in plethora simplici ibidem.
Venæ sectionis loco quandoque purgatione vtimur ibid.
Venarum & arteriarum tale est excremētum, quale in lacte concreto serum 72
Venis, quæ ad ventriculum, & vniuersa intestina pertinent, inest facultas quædam sanguinis effectrix, qua succum, qui ex cibis distribuitur, eisdem in sanguinem mutare naturale est 7
Venenum omne deleterium à foris impositis medicamentis vacuatur 980
Ventriculi inflatio quid sit 457. eius causæ 458. curatio 459
Ventriculi inflammatio vnde procedat, eius signa, causæ, curatio 451. & sequent. per totum cap.
Ventriculi postremi cerebri vulneratio maximè omnium animal lædit 85
Vermis miræ longitudinis, quē mulier quædam euacuatione proiecit 431
Vertigo quid 238. eius causa 239. curatio 240
Ver quomodo calidum & humidum intelligatur 953
Vesicæ calculo laborātis signa 615. curatio 617
Vesicæ exulceratæ signa 620
Vesicæ inflammatæ signa 618
Victus species permultæ 834
Victus rationem à duobus scopis sumunt Galenus & Hippocrates ibidem
Vini potus modicè calfacientis ad cōcoctionem perducit 34 & 49
Vini potus modicè calfacientis ad pituitæ tum dulcis, tum acidæ concoctionem perficiēdam maximè prodest 42
Vinacei qui dicantur 1015. 1017. vnde fiant ibi.
Vinacei omnibus viles sunt 1023
Vinacei etiam si torculari vuæ admodum expressæ fuerint, vini tamen proprietates retinent 1016
Vinaceorum vniuersa substantia frigida est, & sicca, atque adstringendi vim habet 1019
Vinaceorum vsus 1025
Vinaceorum vsu à graui morbo liberatus fuit author 1024
Vinaceis si quis vtatur ab initio, calculus in ipso nunquam generabitur 1026
Viperam veram suis cum conditionibus nunquam videre potuit author 979
Vir quare muliere est perfectior 1
Viri à mulieribus potissimum circa genitales partes discrepant ibidem
Vires inter curatorios scopos non sunt 770
Vires ex quibus dignoscantur 159
Vires etsi contrario modo indicent, non propterea ad curationem non conferunt 784
Vires in febribus considerandæ, & quo modo 798
Vires quando contrario modo indicant 784
Vires quando remediorum vsum impediunt 785
Vires seruantur vitæ custodiæ causa 781
Vires si fuerint imbecilliores, sanguis mittendus non est, sed deiectio mediocris adhibenda 64
Virium propria conseruatio 831
Virium robur febris accessiones breuiores facit, imbecillitas longiores 110
Visceribus est etiam sua caro 541
Vita quid sit 830
Vlcus cauum semper exiccantia, ac purgantia medicamenta desiderat, & quare 72
Vmbilicus quid 3
Vniuersalis methodus sine exercitatione multa in singularibus artificem bonum efficere non potest 149
Voluulus, seu ileus vnde nomen sumpserit 514
Vomitus quid sit 444. eius causæ 448. curatio 447
Vomitus sanguinis curatio 350
Vrina optima est, non solùm si sedimentum habeat candidum & leue, sed si æquale sit per omne tempus, dum morbus indicatur 78
Vrina est serum humorum in venis contentorum 66. quomodo generetur ibid.
Vrina cruda qua ratione concoqui dicatur 32
Vrina cruda quæ 729
Vrina in febribus diariis qualis 726
Vrina vt excrementum aceruatur in venis & arteriis 66
Vrinæ stillicidium quid sit 603. causæ 604 curatio 605
Vrinæ difficultas quid sit 606. eius causæ ibid. curatio 607
Vrinæ incontinentia quid sit 613. causæ 614. curatio ibidem
Vrinæ redditio nec naturale opus est, nec animale, sed ex vtrisque mixtum 613
Vrinæ suppressio quid sit 608. causæ 609. curatio 611
Vrinæ semper inspiciendæ sunt in ventris, thoracis, pulmonis ac neruorum affectibus 68
Vrinis quæ probè innatant, quanto inferius subsident, tanto magis laudantur 70
Vrinaculum quid 3
Vterus non alio pacto insurgit ad fœtus excretionem, quam expultricis facultatis officio, tam in naturali partu, quàm in abortu 8
Vteri asperitas ad seminis retentionem vtilis est 2

Vteri exulcerati signa 673. causæ 674. curatio ibid.
Vteri inflammati signa 670. causæ 671. curatio ibid.
Vteri in mulieribus descriptio 1
Vteri procidentia quid sit, eius signa, causæ, & curatio 652. per totum cap.
Vteri strangulatio quid sit 649. signa 647. causæ 648. curatio 650
Vteri triplex offensio 6
Vuæ austeræ si suspensæ diutius fuerint, dulciores redduntur 1017
Vuæ quibus exiguus est succus, magis nutriunt: quibus autem vberior, minùs quidem nutriunt, sed promptiùs subsident 1019
Vuarum differentia multiplex 1017
Vuis à solari calore dulcedo prouenit, & fructibus omnibus maturatio 1020

X

Xenocrates de aurium sordibus deuorandis scripsit 789
Xenophontis milites, cùm per multam niuem iter fecissent, oculis læsi fuerunt 261

FINIS.

DONATI ANTONII ALTIMARI DE VTERO GERENTIBVS.

CAPVT I.

QVANTVM ad primũ animaduertẽdum est, quòd licet homo inter omnia animalia sit perfectissimus, & in eo ipso rursus vir muliere perfectior est, cuius perfectionis causa vt dicebat Arist. 1. de Generat. animalium & Gal. 14. de Vsu partium. est caloris exuberantia, tamen omnes partes quæ viris insunt, in mulierbus reperiuntur. In vno tantum potissimum circa genitales partes discrepant, eo quòd in mulieribus hæ partes intus conditæ sunt, in viris autem sunt extra. Nimirum ergo si mulier tanto est mare imperfectior quanto frigidior, non solum secundum genitales partes, sed etiam secundum totum. Quæ imperfectio vtilitatem non aspernandum toti humano generi præstitit: fœtus enim dum vtero gerunt, non modo pro sui prima constitutione, materiam postulabat copiosam, verumetiam ad eius incrementum. At si calidissima fuisset fœmina, tale alimentum præstare non potuisset: nunc verò frigidior cum sit: ne cõcoquere quidem exactè potest, nec valde discutere ac digere: sequitur vt propter earum frigidam intemperiem benigni alimenti superfluum aliquod colligant. Quod alimentum dum in ætate florenti sunt, tanquam superfluum secernendo ab omnibus venis per earum quasdam transmissum ad vterum, singulis mensibus cum prægnantes non fuerint, expellitur: Tempore verò imprægnationis ea excrementa ad fœtus educationem sunt accommodata: cum primæ fœturæ constitutio humidior ac frigidior extiterit, vt dicebat Gal. libro secundo de Semine. Nec mirum si redundans iste sanguis, antequam concipiant ad genitales partes ab omnibus earum partibus expellatur, cum hæ omniũ sint imbecillimæ, ac infirmissimæ, vt inquit idem Gal citato lib. 2. de Semine: Mittũtur nanque menses in eas venas, quæ in vtero committuntur, nihil conferente ad eorum delationem ipso vtero, vt liquet 5. de Simplicium medicamentorum facultatibus. Hac ergo de causa concipiendi instrumenta in mulieribus intus formata sunt. est enim vterus instrumentum commodum, tum ad ipsius mulieris, tum ad viri semen recipiendum, cum sit eius familiarissimus succus, vt ait idem Gal. 14. de Vsu partium. ipsúmque ex duabus tunicis compositum. Quarum exterior neruosa est, interior verò venosa, vt & distendi & contrahi facile posit. exterior simplex atque vna, interior verò duplex, vt patet lib. de Dissectione vteri. satisque aspera ipsa interior, & præcipue ad eius fundum, multísque ramis venarum ac arteriarum intercepta, à lateribus processus quosdam mammillares habens ad vtraque ilia. Quos quidam cornua nuncupant, testésque seminarios meatus agnatos habent adiacentes ad fundum eius in vtroque latere vtrinque alterum iusta cornua. Ad quam à caua vena, & à sibi adiuncta arteria magna paulo infra eas, quæ ad renes

Aristo. 1. de Gen. anima. ca. 2. & Gal. 14. de Vsu part. cap. 6.

Gal. 2. de semine. cap. 5. Lib. & cap. eod.

5. de simp. medic. facul. cap. 22.

14. de Vsu part. cap. 11.

Lib. de dis- se. uteri. c. 6

tendunt, duæ venæ, & totidem arteriæ deferuntur: quarum altera à dextris ad dexteram, altera à sinistris ad sinistram vteri partem committitur: &, priusquam in ipsam ingrediantur, ramulum quendam ad testes porrigunt, deinde corpori ipsius vteri vtraque vnita ipsum intexunt nonnullis ramis venarũ, & arteriarum ab ipsis ortis (vt supra diximus.) Eius autem vteri ceruix musculosa cum sit, carne dura, & cartilaginea constat, quo medio mulier menses expurgat, maris genituram recipit, & fœtus in lucem egreditur (vt dicebat Gal. 14. de Vsu partium, & lib. de Dissectione vteri) in quâ ceruice sunt aliæ quædam venæ, & arteriæ, quæ ipsam contexunt, ac nutritur eo sanguine, qui per dictas venas per ipsam trahitur: discissæ siquidem dictæ venæ ab eis, quæ ad sedem tendunt apud os sacrum, cum quibus simul quoddam neruorum iugum extenditur, ac diuiditur, ex eodem loco proficiscens, ac per eandem viam simul ductum. Quorum neruorum crassicies pro eorum vsu mensurata est: cuiúsque ceruicis extremitate vterus cunno committitur mediis quibusdam tenuibus fibris, recto intestino, & vesicæ annectitur, sacro item ossi alligatur, firmis quibusdã vinculis, & lumborum vertebris. Verùm hæc vincula laxa sunt omnia, vt late moueri, & transformari possit. Et quoniam non solum intra eum vterum ipsum semen in coitibus attrahere oportebat, verùm etiam retinere eo tempore, quo mulier vtero gerit, nec non excernere, cum fœtus fuerit perfectus: ob eam causam genus omne fibrarum natura ipsi molita est, fibris quidem rectis ad sese attrahens, transuersis excernens, omnibúsque simul retinens, vt dicebat Gale. lib. 14. de Vsu partium circa finem. Hæc quantum ad vteri constitutionem, & eius naturalem cum vicinis partibus consensum. Eum autem, quem habet cum aliis remotis, tum principalibus membris, breuitatis causa relinquo.

14. de Vsu par. ca. 3. lib. de disse. uteri. cap. 7.

14. de Vsu par. cap. ult.

CAPVT II.

QVo verò ad id, quod secundò promisimus, relicta opinione Arist. 2. lib. de Generat. animal. quæ fortasse ab aliquibus fuit malè intellecta, quia nunc cum medicis verba facimus; conabimur eorum sententiam prosequi, & potissimũ Hippoc. & Gal. Qua de re sciendum est, Quòd, cùm fœmina conceptura est, (id verò eo tempore fieri consentaneum est, quo vel incipiunt, vel cessant menses: cùm reliquo toto tempore, quo menses expurgantur, concipere nullo modo possit) quoniam semen nequeat in vulua remanere, sed à copia influentis sanguinis eiicitur. Dico ergo, quòd & eo tẽpore, scilicet cũ menstruum non multum, sed paucum effluit; vasa vteri, quæ interiorem eius partem penetrant, ex quibus menses expurgãtur, ora aperta habent. Et cum eo tempore semen à viro, simúlq; & ab ipsa fœmina in vterũ mittatur, ob eius vteri asperitatem ipsi vtero adhęret: satísq; alimenti ex paucitate confluentis sanguinis habet. Qua de re, antequam menses veniant, conceptus fieri non valet: tum quia semen viri alimẽto caret, tum quia adhærentiã nullam inuenit. immo cum lenis inueniatur vterus, defluit semẽ ipsum: aspera siquidem magis idonea sunt ad coalescendum quàm lenia (vt dicebat Gale. lib. de Dissect. vteri.) Continuò igitur sibi permanente semine tempore, quo ab vtero trahitur, cum ab omnibus eius partibus tanquam familiarissimus succus simili modo appetatur (vt idem fatetur. Gal. 14. de Vsu partiũ, & lib. 1. de semine) extenditur demum, ac dilatatur, postmodũ sui lentitia, ac crassitia, calidorúmque corporum adhæsione facilè assequitur, vt statim tota eius exterior pars, quæ vterum attingit in membranã concrescat. Quæ membrana ab ipso vtero velut frustulum quoddam à ferreo instrumẽto separata est. & tantũ ea in parte, quæ maximè asperata est vteri tunica (hoc verò est in vasorum orificiis) cõnexa conspicitur, non secus quàm videre est à dulciariis pistoribus, qui cum supra quoddam instrumẽtum calidum, ac latum liquidam aliquantulum pultem proiiciunt; efficiunt placentas, seu crustulas: ita natura ex semine intra vterũ proiecto, & extenso membranam obducit: qualem dulciarius pistor extra ex pulte crustulam, vetulámve perficit, vt volebat Gal. lib. 1. de Semine. Quodcunque igitur huiusmodi vasorum orificiis semen attigerit, statim

Lib. de dissect. uteri. c. ult.

14. de Vsu part. ca. 11. 1. de Semi. c. 4

1. de Semi. cap. 4.

aliment

alimentum per illa ad sese trahit membrana ea in parte (vt puta quę recens, ac tenera adhuc sit) patefacto eius foramine aditum præbēte. Quod quidem foramen postea temporis processu vas efficitur vteri venis coalitum, ac simile. hanc membranam Græci chorion appellant, Latini verò secundas: per quam membranam arteriæ, & venæ penetrantes materias ex vtero ad fœtum transmittūt. Reliquum autem seminis omnes facultates, ac vires naturales insitas habet, attrahentem vnam qua sibi accommodata, ac familiaria trahit, retentiuam, ac immutatiuam qua sibi cibum pręparat: alteram vero expultricem, qua aliena, & superuacua excernit, materias autem proprias, quas attrahit ab vtero, habet sanguinem videlicet, & spiritum per orificia supradicta, quibus cōnexum est. Simul enim & ea, quę ab vtero mandantur: per vasa attrahuntur, & membrana ipsa magis, ac magis indurescit, donec ad perfectam duriciem venerit, continuatúrque tota circumcirca, ipsum semen comprehendens: Solæ tamen (vt dictum est) illæ partes perforatæ relinquuntur, per quas materierum fit transmissio. Nam reliquus chorij sinus interiorem partem vteri substernit, ac tangit solummodo, sine vlla coniunctione. inde ergo (vt diximus) orta ipsius chorij vasa chorium ipsum intexunt ac inter sese miscentur, & coalescunt quadam tenui membrana connexa, cuius coalescentiæ modus est, velut si consideràbis multas, ac tenues arboris radices, binas, & ternas inter sese vniri, ac coniungi, vt ex his aliæ quædam maiores magnitudine, sed numero pauciores oriantur: atque hæ alias: & hoc tantisper fieri, quoad in vnum coniunctæ omnes ad summam superficiem terræ eam in partem arboris desinant, quæ truncus vocatur: ita hæc vasa chorij velut radices multæ, atque exiles inter se coalescunt, & vnitæ maiores, quàm prius erant, euadunt, numero tamen pauciores, demum sic maiores effectæ, vniuersæ in duos quasi truncos in venas videlicet venæ, in arterias arteriæ terminantur, ex vtraque parte tam dextera, quàm sinistra circa vmbilicum fœtum ingredientes: Nihil enim aliud est vmbilicus nisi hæc quatuor vasa, duæ scilicet venæ, & totidem arteriæ, in medio vrinaculum habentia. Qui meatus in fundum vesicæ infantis exortus à medicis vrinaculum nuncupatur: per quem lotium in tunicam aliam intestinalem dictam deriuat (vt infra dicemus.) Ex quibus patet partem nullam ipsius fœtus prius posse existere, quàm ea, quæ in chorio sunt vasa, in quatuor antedicta capita coiuerint: cum singula fœtus membra tum ad eorum generationem, tum ad reliquam omnem dispensationem idoneo egeant alimento. Quod alimentum nullum aliud magis pro fœtu reperitur idoneum quàm quod à fœtante suppeditatur, sanguis videlicet ex quatuor humoribus constans. Quamuis à dominio sic appelletur (vt testatur Gal. lib. octauo de Hippocratis & Platonis decretis.) Relinquitur ergo, quòd nullo pacto fieri potest, vt aliquod membrum in ipso fœtu absque substantia sanguinea gignatur: vt idem Gale. inquit lib. de Fœtuum formatione, & libro primo de Natura humana. Quæ generatio (vt idem Galen. dicebat primo de Naturalibus facultatibus) non est simplex vna quædam naturæ operatio: sed ex alteratione constat, & formatione. cum primum autem incipit ipsum animal gigni media alteratione, & formatione, id, quod primo semen erat, natura efficitur: vt dicebat Gale. 2. de Naturalibus facultatibus: nam licet huiusmodi facultates sint in ipsomet semine, tamen propter materiæ defectum erant otiosæ. Verùm cum primum materiam attingit; circa ipsam operatur: non ab ipsa materia operationem sumens, sed circa ipsam manifestans operationem eius: Et quandiu ipsa materia indigeret, eius seminis facultates essent ociosæ. propter quod Gale. in præcitato lib. secundo de Naturalibus facultatibus semen ipsum Phidiæ artifici assimilauit: sanguinem autem ceræ; quamuis huiusmodi operationes sicut & omnes aliæ ab ipsa natura perficiantur absque ratione, & intellectu, vt volebat ipsemet Galen. de Intentione Hippocratis libro sexto de locis affectis, & libro de Fœtuum formatione circa finem. supradicta ergo quatuor vasa, duæ scilicet venæ, & duæ arteriæ, non tamen inter se commixtæ, sed venis semper cum venis, atque arteriis cum arteriis coeuntibus, per solum vmbilicum, & per nullam aliam partem fœtui inseruntur: venæ quidem, statim

8. de plac. Hip. & Pla. cap. 4.

Lib de fœt. for. cap. 2.

1. de Nat. hu. cō. 18. & 27

1. de Nat. fa. cult. cap. 6.

2. de Nat. fa. cult. cap. 3.

Lib. & cap. eodem.

6. de loc. affect. c. 6. lib. de form. fœt. cap. ult.

cum vmbilicum superarunt, in se mutuo coeunt, vnáque efficitur, quæ sic progrediens ad hepatis simam inseritur, demum illinc tanquam à venarum principio ad omnes partes distribuitur: ipsæ verò arteriæ in partem magnæ arteriæ, quæ est ad lumbos, per fundũ vesicæ adhærescens, ac per totam ipsam velut per descensum quendam, quousque ad arteriam perueniat magnam, quæ ad lumbos, vt diximus: ibique inseruntur. Cur verò venæ statim in vmbilico in vnum sint redactæ, arteriæ verò longo itinere permaneant duæ, Galen. 15. de Vsu partium optimè declarat: Ego autem breuitatis causa relinquo. Protinus ergo natura vtrunq; vasorum iugum loco opportuno collocauit, per quæ velut per quosdam truncos, fœtus ex matrice materias trahit sanguinem videlicet, & spiritum: mediis tamen velut radicibus vasis, quæ chorion, seu secundas intexunt. Ex quibus sequitur & generatio, quæ efficitur (vt dictum est) media alteratione, & formatione, nutritio, & augmentatio fœtus: Nam quousque seminis species in fœtu ipso apparet, ea animalis constitutio nõ fœtus ab Hippocrate appellatur, sed genitura: vbi verò sanguine fuerit repletum, córq;, cerebrum, & iecur indistinctam quidem adhuc, & informem quandam tamen coagulationem, & magnitudinem alicuius momẽti præ se tulerint; hoc secundum tempus fabricæ, fœtum appellat. sicque, cum substantia fœtus carnea iam est & nõ amplius seminalis apparet; verè fœtum tunc appellat Hippoc. Estque tertium tempus fabricæ, cum tria supradicta principia videre exquisitè possumus, & reliquorum omnium membrorum descriptio, ac delineatio apparet. Quartum tempus verò, & extremum est, cum brachia, & crura, ac omnia membra distinctè absoluta cernuntur: & tunc non amplius fœtũ, sed infantem appellat Hippocrates id, quod in vtero gestatur: eo quia vt perfectum animal & palpitat, & mouetur. Sed id videlicet quatenus animal est, non habet à semine, sed omnem generationem, ac formationem, quam à semine, habet vt planta, & non vt animal. principium autem motionum, vt animal habet, à progerminationibus trium principiorum eius, mediis neruis, arteriis, & venis: quia cerebro, corde, & hepate oriuntur, vt volebat Gal. primo lib. de Semine. Qua de re, quousque supradicta tria membra fuerint exactè formata, & absoluta; semen ipsum habet opificis rationem. ipsis verò exactè absolutis, proprias functiones exercere incipiunt nullo alterius auxilio indigentes, ad propriã eorum functionem exercendam. Quocirca Gal. lib. primo de Semine posuit fœtuum duplex principium, quorum vnum habent velut plantæ ab ipso semine: reliquum verò velut animal habẽt à tribus principalibus membris cum iam perfectè formata sunt, & absoluta. Sequitur modò videamus sermonis affinitate ducti, quod istorum trium principiorum in fœtu primo formetur: In quo digladiantur Philosophi: tum stoici, & inter eos Crisippus: tum peripatetici, & præcipuè Aristoteles, cum ipsis medicis. Ego verò cum medicus sim, eorum sequar opinionem. Et quoniam (vt dictum est) fieri nullo pacto potest, vt aliquod membrum in fœtu ipso gignatur absque substantia sanguinea, vt volebat Gal. lib. de Fœtuum formatione, videtur quòd id membrum, quod substantiam habet ipsi sanguini quàm simillimam, quòd istud membrum ex eo promptissimè concrescat. Cum ergo ipsum hepar non sit aliud, quàm quoddam parenchima (vt Græci dicunt) Latinè verò quasi quædam affusio, vt inquit Gal. lib. sexto de Hippocratis, & Platonis decretis, & lib. decimo Methodi medendi, cum habeat similitudinem in substantia, & colore cum ipso sanguine, eiúsque caro sit sanguinis cõcretio quædam; sequitur necessariò, quòd ipsum primò inter hæc tria principia gignatur. Secundò cum dictum sit, de intentione Galeni fœtum ipsum vsque ad eius expressam, ac absolutam formationem à semine ipso velut plantam dispensari; sequitur, quòd eo tempore, quo taliter dispensatur, nulla sit cordis ipsius necessitas, & ex consequenti sequitur cor ipsum post iecur formari. Tertiò cum ad ipsius cordis generationem sanguine opus esset, & iste sanguis nulla conuenientiori via potuisset ad ipsum distribui, quàm mediis ramis venæ cauæ, cuius ortus, & principium manifestè in ipsius hepatis gibba apparet, prout nõnullis rationibus diffusè

15. de usu part. cap. 4.

2. de sem. c. 9

Lib. & cap. eod.

Lib. de foet. for. cap. 2.

6. de plac. Hippoc. & Plat. cap. 8. 10. method. med. ca. ult.

fusè à Gal. probatur sexto de Hippo. & Plato. decretis. Sequitur necessariò, quòd iecur ipsum primò: cor secundò, vltimò cerebrum in fœtibus gignatur: prout quamdilucidè se determinat Gale. lib. de Fœtuum formatione, ibíque corrigit ea, quæ ipsemet dixerat de cordis generatione in commentariis de semine, cuius etiam opinionis voluit Gal. citato lib. de Fœtuum formatione, quòd fuerat Hippocratis libro de Natura infantium, siue ipse fuerit, qui eum scripsit, siue Polibus eius discipulus: taliter quod per illud rubrum, quod in Psaltriæ ancillæ genitura excussa, post sex dies, apparuit, hepar intelligat Hippocrates, & non cor, vt aliqui interpretantur. Cur autem cerebrum vltimò post iecur, & cor institutum fuit, dicebat Gale. lib. de Fœtuum formatione: quia fœtui cerebro non erat opus, cum neque videre, neque gustare, neque olfacere, neque vlla alia functione ipsius vti ipsum oporteret: nulla sensus tangendi, nulla imaginationis, nullaque cogitationis, nec memoriæ ipsi necessitas est. Formatis denique hoc ordine tribus supradictis membris principibus, aliisque partibus, tum ventris, tum brachiorum, & crurium, sequitur quartum tempus post primam conceptionem, vt Hippocrates dicebat, in quo non amplius fœtus, sed infans appellatur. Formato itaque, atque absoluto infante in vtero eo modo quo dictum est: Quoniam necessum erat in ipso aliqua gigni excrementa, cum statim ab eo fœtu exhalet quoddam vaporosum excrementum, quod sudori perfecti animalis conrespondet, necesse fuit huic excremento membranam aliquam, in qua reponeretur, fabricari, totum vndequaque fœtum ipsum seu infantem circumplectentem: sicque fabricata fuit ad hunc vsum membrana quædam, quæ Amnios Græce appellatur: Latini Amiculum nominant: Lata quidem & crassa, vt non solum sudoris receptaculum efficeretur, verùmetiam futuris motionibus membrorum fœtus posset persistere, cuius sudoris non parua existit vtilitas ipsi fœtui: vt fatetur Gale. 15. de Vsu partium, vtpote quia fœtus in eo quasi innatans sursum tollitur, ac vehitur, vt minus fiat grauis his vinculis, per quæ matrici cohærescit, & hac de causa, vt ipse eodem loco dicebat, vt plurimum præseruat ab aborsu. Qui fortasse vtero gerentibus omnibus eueniret, nisi fœtus in huiusmodi humore innatans leuior fieret. Et quia auctoritate Gal. lib. 14. de Vsu partiũ, & primo & secundo lib. de Semine, Mulieres ipsæ semen habent, idque cum conceptæ sunt, eodem tempore cum mare ex seminariis vasis, & testibus cornibus ipsius vteri mediis in eius cauitatem, emittunt; ex hoc semine licet aquoso, & imperfecto, non pauca sequitur ipsi fœtui vtilitas: Nam cum primum semen viri in vterum eiicitur, ex huiusmodi fœminarum semine tanquam Natura magis ipsi familiare quàm sanguis: statim dico, ex huiusmodi fœminarum semine nutritur. Tum verò ex eo quædam alia tunica Alanthoides Grçcè dicta, Latinè intestinalis gignitur ex figura ei nomen impositum, hæc membrana prius tamen fabricata quàm supradicta Amnios dicta, tenuis ac imbecillis, propterea quòd ex serosiori semine fuit effecta, angustior tamen quàm supradicta. Quia fœmineum semen multò minoris quantitatis est, quàm maris, longa vt vtrisque vteri cornibus appẽdatur: formati iam animalis vrinam excipit medio eo meatu, qui in fundo vesicæ infantis est exortus: quem meatum, vt supra diximus, vrinaculum Medici appellant. Qui humor ad vrinæ instar cum tenuior, tum flauior, tum acrior est eo humore, qui intra Amiculum cõtinetur, vt testatur Gal. 15. de Vsu partium, & lib. 1. de Semine. Horum duorum humorum communis vsus, aliæq; fœminarum seminis vtilitates latius conscribuntur à Gal. li. primo de Semine, & lib. 14. de Vsu partium. Hac de causa relinquo hæc quantum ad succinctam fœtus constitutionem, formationem, & cum vtero alligationem, quæ non parum ad rem, quam disserere proposuimus, conducere videntur: nequis fortè aliena fore arbitretur, ac superflua pro hac disceptatione. Nutritur verò, & augetur ex sanguine, qui de matre in vterum descendit ex toto eius corpore singulis diebus. Descẽdit autem non propterea quòd ex toto corpore, tãquam excrementum existens, ad ipsum vterum, & per consequens ad fœtum ipsum expellatur, velut sanguis, qui in sin-

6. de plac. Hippoc. & Plat. cap. 3. usque ad 6.
Lib. de for. fœt. cap. 3.
lib. & c. eo.
lib. & c. eo.
15. de usu par. ca. 5.
14. de usu par. c. 10. 11. 1. de sem. c. 7 2. de se. cap. 1. & 4.
15. de usu part. ca. 5. 1. de sem. c. 7 & 10. 14. de usu part. ca. 11.

gulis mensibus, mulieribus vtero non gerentibus, expurgatur: Nam iste sanguis eo tempore, quo mulieres prægnantes non sunt, à toto tanquam excrementum existens expellitur; ipso vtero nihil conferente ad eius delationem, vt diximus supra de intentione Gal. lib. 5. de simplicium medicamentorum facultatibus. Verùm is sanguis, qui deseruit pro alimento, ac augmento fœtus, velut eius vtile, ac familiare alimentum non singulis mensibus, sed singulis diebus vi attractricis facultatis ipsius fœtus trahitur, prout in dies vires habet attrahendi, & eo magis, ac magis indiget, vt volebat Hippo. lib. de natura infantium. Nec ita excrementosus est, velut ipse, qui singulis mensibus expurgatur, cum sit eius tenuissima, ac sincerissima pars: & potissimum in primis mensibus. Trahitur ergo tanta eius quantitas, quanta sufficiens est pro eius nutritione, & augmento. Hoc idem asseruit Galen. 4. de causis symptomatum. Vbi loquens de deprauati appetitus prægnantium causa, inter alia dicebat, quòd fœtus in primis mensibus paucum ad se sanguinem, ac optimum trahit; quia pauco indiget alimento: cum parum sit auctus. Vbi verò procedente tempore iam increuit; tunc plurimo eget alimento: & propter hoc magnam trahit sanguinis copiam. Itaque trahit etiam aliquem viciosum simul sanguinem, & excrementosum. Quæ excrementa redundantia ab attracto sanguine supra eius alimentum, in supradictas duas membranas expellit, ac reponit. Et propterea dicebat Hippocrates libro de Natura infantium, Quòd, cum fœmina prægnans est; non laborat, nec languet, si singulis mensibus menses non defluant: velut illæ, quæ vtero non gerunt: nam illæ ea de re laborãt; quia singulis mensibus sanguis in corpore perturbatur, ac cum labore permouetur. His verò prægnantibus quietè, placidè, ac sensim sine aliquo labore in vteri venas singulis, vt dictum est, diebus vi attractricis facultatis fœtus, descendit, atque pro suo tum alimento, tum augmento, vt dictum est, per medias chorij venas, & demum per ipsius vmbilici vasa ad hepar; & denuo eo absoluto ab ipso, mediis venis per totum corpus, & quamlibet eius partem diffunditur, ac distribuitur mediis facultatibus naturalibus, quæ ipsis partibus naturaliter insitæ sunt. Ex quibus patet, quomodo, & quali sanguine fœtus nutriatur, ac augeatur. quod quidem ignorare non debet, imo & memoriæ tenere, qui velit huius nostri quæsiti veritatem percipere. hæc quò ad secundum.

5. de simp. med. fac. ca. 22.

4. de sympt. cau. cap. 7.

CAPVT III.

Reliquũ est (quoniam, vt inquit Hippocrat. primo lib. de Fœminarum affectibus: Mulieres nonnunquam etiam nolentes aborsum faciũt) vt causas aborsus dinumeremus: nam & hæ quoq; non parum conferunt ad huius quæsiti veritatem vestigandam. His enim dinumeratis facilè poterimus veritatẽ dilucidare: cũ ipsa præseruatio (vt dicebat Gal. lib. 1. de Composit. medicamen. per genera) sit ipsarum causarũ effectus præter Naturã parientium: sicut curatio primò ipsarũ affectionũ. Dicemusq; omnes causas, quas posuit Hippo. tum citato lib. 1. de Affectibus fœminarũ, tum lib. Aphor. 5. demum si quæ fuerint à iunioribus Medicis cõscriptę, eas quoq; nõ præteribimus: dicebat enim Hippoc. ipse, quòd si alicui fœminæ vtero gerẽti caput pituitosum fuerit, eáq; pituita in ventriculum descendat, cum necessum sit, ad id sequi nõnullos cordis affectus præter Naturam; dissoluuntuř itaque, ac imbecillæ redditæ fit aborsus. Sic etiam & in ingenti inedia, & in ciborum fastidio, periculũ est, quòd aborsus fiat, eadem de causa scilicet: quia imbecillæ redduntur. Hoc idem volebat fieri in largo ventris fluore: ita etiam si quod onus graue portauerit, si percutiatur, si saliat, si non comedat, si aliqua animi perturbatione vexetur, si terreatur, si fortiter clamet, si febriat, sic etiam si crapuletur: nam immodicus cibus, ac potus sæpe causa est, vt fœtus perdatur. Si vterus ipse plenus fuerit flatuoso spiritu; causa est, vt partus eiiciatur: sic si densus valde: si magnus, paruúsve sit vterus ipse: si aliquo alio magno morbo, vel dolore laborat, & potissimum lumborum. Sunt etiam causæ quædam, quæ fœtum eiiciunt: vt si quid acre, asperum, vel amarum præter consuetudinẽ comedant, vel bibant, & potissimum in primis

1. cata. cap. 8

mensibus

mensibus, ita etiam si ea comedantur, ac bibantur, quæ valde ventrem commoueant: ex superfluo item exercitio, seu labore, ex maxima ventris constrictione: sequitur quoque nonnunquam aborsus. Hæ sunt causæ, quæ eo ordine, quo conscripsimus, ab Hippocrate dinumerantur eodem primo libro de Fœminarum affectibus. libro autem aphorismorum quinto, nonnullæ tum supradictarum causarum, tum aliarum ab eodem scribuntur. Vnde Aphor. 29. volebat, quòd in primis, & vltimis mensibus verenda esset grauidis purgatio tanquam de facili valens aborsum prouocare. & Aphor. 30. dicebat quemlibet morbum acutum, tam cum febre, quàm sine febre (vt exponit Galen. in commento, Vtero gerentibus) fore letale, vt pote, tam fœtum, quàm fœtantem perimens. Aphoris. 31. expressè volebat sanguinis missionem ex vena fore causam aborsus. Et causam reddit Gale. in Cõmento. In Aphoris. 34. voluit alui profluuium posse aborsum facere. Aphoris. 37. dicebat, Si mammæ vtero gerenti repente fiant graciles, abortit. Galen. autem in commento reddens rationem dicti Hippocratis in Aphorismo asserebat non propter aliud significari aborsum ex mammarum gracilitate, quàm propter alimenti defectum: qui alimenti defectus sequitur, tum ad inediam, tum ad sanguinis paucitatem, quæ est in venis cõmunibus, vtero, & mammis. & hoc idem sentiebat in sequenti Aphoris. 38. Aphoris. autem 43. dicebat Erysipelas in vtero grauidis fore letale. Vnde Galen. in cõmento dicebat, quòd ex necessitate fœtus eo casu morietur. Aphoris. verò 44. ait, de his præter naturam tenues existentes, quæ vtero gerunt, necessariò aborsum pati, antequàm fœtus naturaliter in lucem edatur, ac crassescat. Et in 46. Quæcunque præter naturam crassæ, non concipiunt: verùm Aphoris. 45. fatebatur causam aborsus in primis mensibus in corporibus mediocribus, absque alia occasione manifesta, semper fore muccorem nimium, acetabula vteri implentem, ac ex pondere ea disrumpentem, non valentibus supradictis acetabulis propter dictum pondus fœtum continere. Cuius opinionis fuit Galenus in sexto libro de Locis affectis. & 15. de Vsu partium. & libro de Dissectione vteri. Et, licet ab Hippocrate (vt quilibet sanæ mentis percipere potest) omnes ferè tam externæ, quàm internæ causæ aborsus in prædictis locis dinumerentur, tamen iuniores Medici aliquas, quæ tacitè ab Hippocrate tactæ videntur, dinumerarunt. Et inter externas volunt, continentis nos aeris superfluam frigiditatem, aut caliditatem: velut, si talis intemperaturæ fuerit regio, & tempus anni, posse aborsum prouocare. quas causas Hippocrat. meminit libro Aphoris. 3. ita quoque & balneum superfluè, aut calidum, aut frigidum. Addunt & coitus multitudinem. Et inter causas perterrefacientes, terremotus, tonitrua, fulguris aspectus, ac bombardæ sonitus. Inter causas verò internas conscripserunt quasdam ex parte fœtus, & partium continentium eum, vt sunt imbellicitas, aut mors ipsius fœtus, mollificatio, aut ruptura aborsus à Galeno 15. de Vsu partium: vt puta ruptura membranæ, quæ Amiculum dicitur: quæ (vt supra diximus) humorem ad sudoris instar continet, & in eo fœtus quasi innatans, minus fit grauis ijs vinculis, per quæ vtero alligatur. Ea ergo disrupta, cum dicta humiditas effundatur; fœtus ipse amplius in ea non innatans fit maximè grauis supradictis vinculis. Quapropter necessum est, disrumpantur, & per consequens aborsus fiat. medicamentorum insuper occasione sequuntur abortus, quæ vel abortum prouocant, vel alio quopiam affectu fœtum perimunt, vel aliquas membranarum eius corrumpunt, iidem incidunt, & cum vterus ex distensione malè est affectus, eodem auctore tertio de Natur. facultat. Ponunt etiam quasdam alias causas ex parte fœtantis, vt puta oris matricis amplitudinem, propter quam non potest post coitum sequi perfecta constrictio, & per consequens seminis retentio: item & tenuitatem seminis, ac paucitatem eius. propter quod non possunt ex eo generari membranæ ita valentes, vt fœtum ipsum valeant continere. Vltimò aiunt omnes intemperaturas tum vteri, tum aliorum membrorum. Quæ cum ipso vtero consensum habent, siue fuerint simplices, siue compositæ, siue cum materia,

6. de Locis affect. cap. 5. 15. de Vsu part. cap. 5. lib. de Disse. ute. cap. ult.

15. de Vsu part. cap. 5.

3. de Pot. natur. cap. 12

siue absque materia, fore causas aborsus: sic habitus quoque mulierum, si molles, ac humidæ valde fuerint: licet concipiant, non possunt tamen vsque ad præfinitum tempus fœtum cõtinere, verùm ante ipsum aborsum patiuntur. Hæ sunt in vniuersum causæ aborsus, quæ tum ab Hippocrate, tum à Gale. tum ab aliis iunioribus Medicis conscriptæ reperiuntur. communis autem omnibus iam dictis affectibus ipsa est vteri offensio, atque huius ipsius triplex est causa, aut moles nimia, aut pondus aliquod, aut morsus: moles, vbi amplius distendi vterus non valet: pondus, cùm supra vires eius sit, quod continet: morsus, vbi vel humores, qui prius in membranis continebantur, his ruptis, in ipsum vterum sunt effusi: vel etiam totus partus corruptus, & putris, ac in noxam saniem dissolutus, vteri tunicam eius occasione irritat, ac mordet. cùm ergo horum aliquod non naturę sponte, sed violenter incidat, abortus prouocatur: Gal. auctore 3. de Natur. facul. nam partus succedunt vehementissimis motibus ipsius fœtus, vt ait Hippocr. lib. de Nat. infan. vterus verò non alio pacto insurgit ad fœtus excretionem, quàm expultricis facultatis officio tam in naturali partu, quàm in abortu, vt liquet 2. de Causis sympt. Verùm in naturali partu ex naturæ sponte, in abortu, violenter, vt dictum est, ab aliqua dictarũ causarum præter naturam irritata: est enim abortus nil aliud, quàm violenta, & intempestiua fœtus editio: vt omnibus in confesso est. Restat modò his sic explicatis, vt ad veritatem quæsiti, eiúsque dilucidationem properemus.

3. de Po. na. cap. 12

2. de Sympt. cau. cap. 3

CAPVT IIII.

NVnc ad dilucidationem veritatis eius, quod principaliter quęsitum est, percurramus. &, vt ea clarius elucescat: primò animaduertendum est, quòd ab omnibus Medicinæ auctoribus cõcessum est, & præcipuè à Gale. lib. de Sang. misione. & 9. de Meth. med. sanguinis missionem duos habere principes scopos. Aut enim fit pro euacuatione tantum corũ succorum, qui in venis cõtinentur: aut pro auersione cum euacuatione, tam ad longinqua quàm ad proxima: siue fiat ea ratione curationis, siue præseruationis. Ex quo patet, quàm friuolæ sint aliæ intentiones, quæ à iunioribus Medicis inaniter dictæ, ac inuentæ, & ab ipsis cõmentæ circa ipsam sanguinis missionẽ fuere: nam, si quid aliud ad eam sequitur: illud est secundariò, & per accidens. Eius aũt principes, & per se scopi, non sunt alij pręter supradictos duos. Quid verò sit sanguinis missio, tanquam omnibus notũ omitto. Secundò notandum est, quòd pręseruatio, quam Græci prophylacticem vocant vera, ac sincera, vt dicebat Gal. lib. de Constit. artis medicæ, & in lib. An tuenda sanitas spectet ad Medicum, vel Gymnasticum, & lib. 3. artis Medicinalis. propriè attinet ad affectum futurũ fieri, prohibendo eum: quãuis nondum sit in corpore: tamen quia imminet periculum, quod quàmprimum fiat. Hoc autẽ perficit Artifex, delens, ac auferens eam causam, ex qua affectus ipse præter Naturam, quàmprimum futurus est fieri, & non eam, ex qua sensibiliter morbus gignitur: nam illa, quæ hanc aufert causam, non est sincera, & pura prophylactice, cum sit pars quædam artis curatricis. Dicitur aũt aliquo modo prophylactice, seu præseruatio: quia causam: quæ morbum creat, adimit: vt voluit Gal. 11. Meth. medendi. Hoc autem perficitur siue per alterantia, siue per euacuantia, si opus est: vel per vtrunque, Gal. auctore lib. de Constitutione artis medicę circa finem. Nimirum ergo, si supra de intentione Gal. lib. 1. de Cõpositione medicamentorum per genera dicebamus præcautionem, seu præseruationẽ primò, & per se fore causarũ parientium affectus ipsos pręter naturam existentium. Tertiò est animaduertendum, quòd Sanguinis missio facienda pro præseruatione aborsus potest dupliciter intelligi: vno modo nullo apparẽte adhuc sanguinis fluore ex vtero, siue fuerit ex venis, quæ in eius cauitate terminantur: siue ex venis, quæ ad ceruicem committuntur. Alio modo possumus loqui de ea apparente aliquo sanguinis fluore ex quouis supradictorum locorum fuerit. Quartò notandum est, quòd diuidendo tẽpus fœtationis in tria tẽpora præcipua, possumus loqui de supradicta sanguinis missione facienda, aut in tribus primis mẽsibus, aut in mediis,

Lib. de San. miss. cap. 11. 12. & 9. metho. meden. cap. 11.

Lib. de Constit. art. med. cap. 19. lib. ad trans. ca. 30. lib. art. med. ca. 99.

11. Meth. meden. cap. 2. Lib. de Constit. art. medic. cap. 19. 1. cat. cap. 2.

in mediis, aut in vltimis. Notandum insuper est & quintò, quòd, cum loquimur de supradicta sanguinis missione facienda pro præseruatione aborsus: de ea non aliter loquimur, quàm indicatione tantum sumpta ab ea aborsus causa, quæ licet ipsum non cœpit facere: tamen facere potest in futurum. Ita quòd per ipsam sanguinis missionem fœtum præseruando prohibemus, ne aborsus in futurum fiat: & sic loquimur de vera, ac sincera eius præseruatione: & non loquimur de supradicta sanguinis missione, prout posset in vtero gerentibus curare nonnullos affectus præter Naturam, qui in ipsis gignuntur, ac fiunt. Sextò notandum est, quòd sicuti perpetuò optimum est maximè tutè curare, vt volebat Galenus 14. Method. medendi. quod consistit in tribus videlicet: in consequutione intenti finis: aut saltem quem curas non lædas: & tertium, quod non facilè vitium reuertatur: Propter quod percipiebat Galenus ipse 12. Method. medendi. quòd terminus Medici, qui contra morbum pugnat, quem nullo pacto transire debet, est, vt tutè medicetur. Ita quoque in prophylactice, seu in præcautione prosequendum est: quia, cum in ea Medici intentio sit causam auferre, quæ posset aliquem præter Naturam affectum futurum efficere (vt prius dictum est) debet id prosequi omni conatu, tam per alterantia, quàm per euacuãtia cum eis, quæ maximè tuta sunt: & cum quibus iam certus est: non posse aliquam corpori noxam inferre. Hoc idem volebat Hippocrat. primò de Morbis vulgaribus. sub his verbis, Te ad hoc exerceto morbis, vt prosis: aut nequid noceas. Quibus sic stantibus, dico assertiuè absque controuersia vlla, sanguinis missionem vtero gerentibus pro præseruatione aborsus, fluente, vel non fluente ex vteri vasis quibuslibet, sanguine multo, aut exiguo in primis, vel in mediis, seu in vltimis mensibus nullo pacto faciendam fore. Ad quam veritatem corroborandam afferam in medium nonnullas tum rationes, tum auctoritates: quarum rationum prima est. Omne illud, quod est per se causa faciens aborsum, non potest præseruare ab eo: sed sanguinis missio est per se causa faciens aborsum. igitur non potest præseruare ab eo. Maior patet: quia, si non; sequeretur, quòd idem simul, & semel esset per se causa aborsus, & præseruaret ab illo: quod est falsum, & impossibile. Minor est Hippocratis Aphoris. 31. Quintæ particulæ. Secunda ratio. Ex quacunque causa per se fœtus destruitur, ex eadem nullo pacto potest conseruari: sed alimenti defectu per se fœtus destruitur. igitur ex eo non potest conseruari. Maior patet. Minor est Galeni in commento citati Aphoris. tunc arguitur sic. Ex sanguinis missione vtero gerentibus facta, per se sequitur defectio alimenti fœtus, vt patet per Galenum in eodem loco. Igitur ex sanguinis missione nullo pacto potest fœtus ipse in vtero conseruari. Tertia ratio. Si de quo minus videtur non inesse, & inest: ergo de quo magis. Sed minor noxa videtur, quòd fœtui inferatur ex inedia, & tamen ea est causa aborsus (vt patet per Galenum in commento Aphoris. 31. & 37. quintæ particulæ.) Ergo magis sequetur ex sanguinis missione: cum maior noxa ex ea fœtui inferatur. maior clara est apud omnes logicos. Quarta ratio. Si ex alui profluuio periculum est vtero gerentes abortire solum ratione euacuationis, vt volebat Galen. in commento Aphoris. 33. Quintæ particulæ. quæ euacuatio est aliorum humorum à sanguine, quantò magis ex euacuatione per sanguinis missionem, quæ sanguinem euacuat, ex quo sanguine fœtus nutritur, & per consequens magis ei alimentum subtrahitur? Quinta ratio probans quòd in primis mensibus nullo pacto pro præseruatione aborsus competat sanguinis missio, est ista. Dictum est supra, præseruationem fieri per ablationem causæ, quæ posset in futurum quàmprimum aliquem affectum præter naturam in corpore gignere. Tunc argumentor sic. Quæcunque corpora mediocria absque occasione manifesta abortiunt in primis mensibus, eius causa est plenitudo muccoris in vteri acetabulis: quæ dicta acetabula disrũpit: sed sanguinis missio nullo modo potest talem causam auferre ac prohibere, imo potius augere. igitur nullo pacto in primis mensibus ea facienda est. Et si diceretur, quòd possunt nõnulli alij sensibiles præter Naturã affectus manifesti,

atque

cap. 13

cap. 1

1. epid. 5. 2 tex. 50

atque occulti in dictis primis mensibus aborsum facere: qui affectus præter Naturam curari possent per sanguinis missionem,& ita aborsus præpediri:tunc dico,quòd ea sanguinis missio præcipue fit pro curatione dicti affectus præter Naturam. Quo casu non est nostra intentio de ea loqui: nam (vt diximus supra) loquimur hic de sanguinis missione vtero gerentibus facienda, prout principaliter,& per se posset ab aborsu præseruare,& non per curationē alicuius affectus præter Naturam:in quos possunt prægnātes incidere, & curari forsan per sanguinis missionem:licet per eam (vt volebat Hippocr.citato Aphor.31.Quintæ particulæ) semper noxa fœtui inferatur, & præcipuè si aliis auxiliis curari non valeant:nam eo tempore,licet per sanguinis missionem noxa immineat fœtui (vt diximus de intentione Hippocratis) tamen, quia alia salutis ratio non est,quàm ea,& si fuerit cum periculo:tentanda est,vt iubebat Galen. in his casibus decimo Method.meden.ex Thucydis consilio,eius tamen quantitatem minuens. Quòd,si affectus ipse præter Naturam ex ea curetur, & aborsus non sequatur: hoc erit per accidens tum ratione quantitatis, & non qualitatis sanguinis missionis:cùm ratione sui semper habeat aborsum facere,nisi à quātitate labefactetur.tum quoque quòd ex tali sanguinis missione maius sequitur cōmodum,quàm incōmodum auferens per eam maiorem aborsus causam. Et in hoc maximè hallucinantur nonnulli nostri temporis Medici,qui quosdam interdum præter Naturam affectus taliter curantes,siue occulti fuerint,siue manifesti, putant se nonnunquā per sanguinis missionem præseruare vtero gerentes ab aborsu,nullum faciētes discrimen inter curationem,seu non veram prophylacticem, & sinceram prophylacticem:quāuis valde discrepent.Et hoc quoque dicendum erit eis,si aliquando in mediis,& vltimis mensibus forte in his casibus præcipiatur sanguinis missio alicui gerenti vtero, & aborsus non fiat. Sexta ratio ad idem. Humoribus crudis, seu vitiosis in ventriculo contentis, nullo pacto facienda est sanguinis missio,vt volebat Galenus in lib.de Sanguinis missione.& nono method.medendi.sed vtero gerentibus semper, vel saltem vt plurimum tales humores in ventriculo continentur. Igitur eis non facienda est sanguinis missio:nam per illam sanguinis missionem tales humores crudi, vel vitiosi attrahuntur ad venas.& sic non modò possunt esse causa aborsus, immo maximam noxam,& fortasse exitium inferre possunt ipsis vtero gerentibus.Secundò ex dicta sanguinis missione sequitur agitatio,& commotio quædam dictorum humorum in ventriculo contentorum,ad quam sæpe animi deliquium, multoties syncopis,& quandoque mors sequi solet. Tertiò ex eorum cōmotione fit appetitus ablatio,seu deprauatio, ad quam sequens inedia subtrahens fœtus alimentum posset aborsum facere. Quòd autem supradicti humores in vtero gerentiū ventriculis contineantur,patet ex Galeno libro 4.de Causis sympt. Verùm, quòd in mediis, & vltimis mensibus nullo pacto debeat talis sanguinis missio pro præseruatione aborsus fieri, vnica ratione probatur sic. Eo tempore, quo fœtus indiget multo,ac maiori alimento, nullo pacto id debet ei subtrahi: sed in mediis,& vltimis mensibus,cum fœtus sit maior,multò maiori indiget alimento.Igitur eo tempore pro eius conseruatione nullo pacto erit sanguinis missio facienda: immo, si fiat, ex ea potius sequetur eius destructio:& mors,vt volebat Hippocr.Aphoris.citato 31.Quintæ particulæ,& Galen.in eius comment. Quòd autem prædicta sanguinis missio non sit facienda,nec in primis, nec mediis, nec in vltimis mensibus, iam patet ex sententia Hippocr. in supradicto Aphoris. vbi dicebat. Mulier vtero gerens sanguine misso ex vena abortit, & magis, si fœtus sit maior. hoc idem testatur Galen. in commento dicti Aphoris. & in nonnullis aliis locis. Vltimò cui dubium est, quòd, si potuissent vtero gerentes per sanguinis missionem aliquo pacto præseruari ab aborsu, illud literis mandassent tot, ac tanti auctores artis Medicæ, qui ante nos fuere, & præcipuè Græci, qui inter omnes alios audaces extiterunt in sanguinis missione facienda: verùm,cum illud ab aliquo eorum scriptum non reperiatur, immo à cunctis interdicatur

10.Metho. med.cap.10

De Sangui. miß.cap.20
9.Metho. med.cap.5

1.de Sympt. cau.cap.7

terdicatur præcipuè ab Hipp.& Gale. Autumandum est nullo pacto fieri posse, ac debere, tum potissimum, cum Hippocr. singulæ causæ, quæ aborsum efficere possent, fuerunt notæ, ac ab eo conscriptæ, vt supra annotauimus. Et tamen ab eo non modò dicta sanguinis missio nullibi conscripta reperitur, ac probatur, immo expressè in paulo antè citato Aphor. prohibetur. ad hæc, si nulla earum, quas recensuimus abortus causas venæ sectione citra periculum auferri valet, tutius verò & absque noxa aliis mediis auferri queat: quis negabit ab ea abstinendum esse, ac aliis vtendum tutioribus auxiliis pro earundem causarum sublatione: si modò medicus semper tutè curare debeat. Concludamus ergo cum eo, & cum Gale. ac omnibus aliis medicæ artis eximiis auctoribus, nullo modo talem sanguinis missionem pro aborsus præseruatione faciendam fore. &, si qui eam præcipiant: quàm valde supradictis auctoribus se opponũt, ac à veritate deuiant.

CAPVT V.

Instabunt fortè aliqui in medium afferentes quasdam aborsus causas, quæ ab Hippocrate non fuerunt notæ, nec conscriptæ. Pro quarum delatione aiũt, quòd sanguinis missio pro pręseruatione aborsus competat, vt puta vtero gerentibus corpora habentibus plethorica, in quibus redundans sanguis sit multus, siue ea multitudo fuerit quò ad vasa, siue quò ad vires (cum duplex ea sit) vt volebat Gal. lib. de multitudine, & libro de sanguinis missione: saltem in primis mensibus ne fœtus ipse ab ea sanguinis multitudine suffocetur, quæcunque ea sit, extat alia causa (vt aiunt) puta plenitudo vitiosi sanguinis, si vtero gerentibus insit. Quæ plenitudo sanguinis vitiosi potest sui vitio, eo sanguine existente inepto pro alimento fœtus ipsum perimere, & per consequens aborsum proritare: potissimum si mulier cǒceperit, cum menses incipiant fluere, & sic eorum pars aliqua superflua retineatur: quo casu facta sanguinis missione ex venis cubiti maxime interna, posse per eam hic vitiosus sanguis reuelli, tum etiam iecur ipsum alterari, eiusq; concoctrix facultas vigorari, & sic aborsus prohiberi. Dicunt tertiò, quòd cum sæpe vtero gerentibus eueniat sanguinis fluor ex vteri vasis, ex quo sanguinis fluore aborsus accidere potest, tum fœtum ipsum suffocando, tum propter nimiam eius euacuationem alimentum ei subtrahendo: in hoc casu sanguinis missio ex venis cubiti, potissimum interna (vt diximus) ex eis, quæ sunt vteri reuellendo, posset tum fluorem ipsum compescere, tum aborsum præseruare. Hisce rationibus concludunt sanguinis missionem saltem in primis mensibus aliquibus vtero gerentibus ratione euacuationis, aliis verò ratione reuulsionis, ac hepatis alterationis posse, ac debere fieri, vt ab aborsu præseruentur. Et ita absque pudore aliquo tenaciter, ac promptè supradictas rationes in medium afferunt, vt se aliquid dicere putent: quamuis inania ab eis incognita, ac minus intellecta proferant, ipse equidem tantæ eorum inscitiæ misereor potissimum, cum in ea fuerint inueterati. Qua de re desperata est eorum salus: est enim indelebile vitium ignorantia, vt dicebat Galenus 13. Method. medendi præsertim si cum superbia sit coniuncta. Sed iis omissis ad eorum friuolas rationes hoc pacto respondebimus. Quantũ ad primam dico, quòd, si bene Hippocratem libro de Natura infantium, & Galenum libro quarto de causis symptomatum perlegissent: vtique non ignorarent alium esse modum, quo in mulieribus eo tempore cùm vtero non gerunt, sanguis singulis mensibus ad vterum ipsum defertur: & alium imprægnationis tempore: nam dictum est supra de intẽtione Hippocratis in præcitato loco, & Galeni libro quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, quòd eo tempore, quo fœminæ non gerunt vtero, singulis mensibus tanquam quoddã superfluum, & excrementosum à toto corpore per venas, ad eas tandem, quæ in concauitatem vteri committuntur, sanguis menstruus expellitur, affatim ferè ac subito, & multus nullo inferente auxilio ipso vtero ad eius attractionem seu delationem: cum sit ei tanquàm excrementum. Verùm tempore imprægnationis non singulis mensibus, sed singulis diebus (vt volebat Hippocrates in libro de Natura infantium.)

Lib. de mul. cap. 3. & de Sang. miss. cap. 4.

13. Meth. meden. cap. 15

1. de Symp. cau. cap. 7.

5. de Simpl. medi. facult. cap. 22

infantium.) per facultatem attractricem ipsius fœtus, siue seminis pro eius alimento trahitur tanta quantitas sanguinis, quanta ei opus est pro eius alimento, ac augmento quietè, placidè, ac paulatim prout in dies vires habet attrahendi robustiores, ac eo sanguine magis, ac magis indiget. Si ergo ad ipsum semen, seu fœtum sanguis non expellitur à toto, nec transmittitur cum labore affatim, ac subito, sed ab ipso trahitur paulatim absque labore aliquo: quo modo potest semen ipsum, seu fœtus ipse suffocari à sanguinis multitudine existente in ipsis vtero gerentibus, siue ea fuerit quò ad vasa, siue quo ad vires? Equidem hoc dicere est valde à ratione alienum: tanta nempe quantitas sanguinis attrahitur à fœtu ipso, quanta indiget pro eius nutrimento, ac augmento. Et si per quàm rarissimè tales plethoriæ seu sanguinis copia talis in fœminarum aliqua reperiatur: quæ concipere valeat, & si concipiat: nunquàm tanta sanguinis copia aderit, vt ab ea fœtus suffocari possit. Verùm isti pauperculi, meo iudicio, decepti sunt, opinantes eo modo sanguinem deferri ad vterum tempore impraegnationis: quo defertur eo tempore, quo vtero non gerũt, parum exercitati in commentariis Hippocratis, & Galeni, & aliorum Medicinæ bonorum Auctorũ. qua de re huiusmodi causa ab Hippocrate & Galeno conscripta non reperitur: cum ea aborsum facere non valeat: nisi cum sensibiliter lædat aliquem præter naturam affectum prius pariens. Sed dato per possibile, vel impossibile, quòd possit fœmina aliqua plethorica adeo sanguine abundans, siue in omnibus vasis, siue secundum vires impraegnari: licet hoc contradicat Hippocrati, & quòd verendum sit per dictam sanguinis multitudinem de ruptura alicuius venæ, vel de aliquo alio præternaturali affectu ipsius prægnantis potius, quàm de suffocatione fœtus, immo vereatur etiam de suffocatione fœtus: cur non memoriæ mandent dicta Galeni 4.12.14. Meth. medendi? dicebat etenim lib. 4. Methodi medendi. quòd, si quis sanus adhuc existens in sanguinis redundantis cõcursu sit positus, non statim huic mitti sanguinem est necesse: immo in alio satisfacit inedia, in alio cibi parcitas, & in alio soluta aluus, vel purgatio, vel frequens balneum. In aliis verò sola exercitatio, vel multa frictio abundè fuit satis. Si qua ergo vtero gerens sanguine multo redundet, priusquàm ab eo sensibiliter lædatur, cur non præcepto Galeni melius erit (non dico inedia) sed quòd cibi parcitas præcipiatur: non purgatio, vel balneum, sed exercitatio, seu frictio multa potissimum superiorum partium, quàm sanguinis missio pro fœtus conseruatione, aut prohibitione aborsus? Et eò magis, quia iis auxiliis tutius præseruabimus: nam saltem securus est medicus prægnantem non lædere: immo supradictis auxiliis tutius ab aborsu præseruabit. Quod exequi iubebat Galen. 12.14. Metho. medendi. illúmque volebat fore optimum Medicum, qui tutius, & securius operabatur. Ex quibus omnibus patet, quàm parui sit momenti prima eorum ratio: & qualiter qui ita argumentantur, suam ostendant ignorantiam tum circa anatomen, tum circa ipsius fœtus nutritionis modum. Ad secundam eorũ rationem, cum dicebant debere fieri sanguinis missionem pro præseruatione ab aborsu saltem in primis mensibus, cùm vtero gerentibus sanguis redundet aliqualiter vitiosus: qui sanguis vitiosus posset aborsum prouocare tanquàm ineptus existens pro fœtus alimento, ac superfluus. Respondeo, quòd si bene perlegissent, ac intellexissent Hippocr. lib. de Natura infantium, & Galenum lib. 4. de Causis symptomatum præcipuè, & in cõmento Aphor. 37. Quintæ particulæ, & libro de Atra bile. vtique cognouissent semen, seu fœtum in primis mensibus, quod optimũ est, ac sincerum, sanguinem ex venis matris allicere, atque attrahere, & non vitiosum, seu excrementosum: quamobrem frustra fieret sanguinis missio ab eis: Verentes vitiosum sanguinem tanquàm ineptum pro fœtus alimento posse fœtum perimere, atque aborsum facere, cum semen ipsum, seu ipse fœtus (vt dictum est) ex sanguine non alliciat, nec attrahat, nisi sincerum, ac optimum præcipuè in primis mensibus. Et, si diceretur ab eis, quòd saltem in mediis, & vltimis mensibus posset is sanguis vitiosus aborsum facere, & hac de re bonum esset pro fœtus præ-

4. Met. medend. cap. 6

12. Method. med. cap. 1. 14. eiusdem cap. 13

4. de Symp. cau. cap. 7 Lib. de atra bile. cap. 8

seruatione, ac prohibitione aborsus in dictis mensibus fieri sanguinis missionem. Respondeo, quòd, quamuis in mediis, & vltimis mensibus, quoniam fœtus maiori indiget alimento, etiã pro eo attrahat insimul cum optimo sanguine aliquod excrementosum, ac vitiosum (vt volebat Gal. in præcitato quarto lib. de Cauf. sympt.) Tamen dicebat ipse, quòd absumpto ab eo sanguine attracto pro eius alimento, qui bonus est, ac optimus, quæ superabundat, partem excremẽtosam, ac vitiosam, fœtus ipse ad supradictas duas mẽbranas: Amiculum videlicet, & intestinalem, sua expultrice facultate expellit, ac reponit vsque ad præfinitũ tempus partus. Et hoc modo non potest fœtus ipse taliter lædi, vt fiat aborsus. Prçterea his mensibus videlicet mediis, & vltimis fœtus est maior, maiori igitur indiget alimento. Sed per sanguinis missionem illud ei subtraheretur, & per consequens faceret potius aborsum, quàm prçseruaret ab eo, prout dictum est de intentione Hippocr. Aphor. 31. Quintç particulç, & Galeni in eius comment. vlterius, cur non tutius est tam in primis mensibus, quàm in secundis, & vltimis supradictis vtero gerentibus optimam victus rationem prçcipere, quàm sanguinem mittere, vt isti volunt? Ex qua optima victus ratione, cum facilius, tum securius efficitur dicti vitij sanguinis correctio, ac ipsum gignentis iecinoris alteratio, & per consequens aborsus prçseruatio. Si ab ea causa, (vt isti aiunt) fieri posset tum potissimum, cum hæc sit Galeni opinio, quam iubet exequendam in mediis, & vltimis mensibus eodem lib. 4. de Causis symptomatum. Nam in primis mensibus (vt diximus) huiusmodi sanguis non potest propter prænarratam causam aborsum facere. Et ita patet, qualiter sit respõdendum ad secundam eorum rationem. Quò verò ad tertiam, cum dicebant, quòd vtero gerentibus sæpe accidit aliquis sanguinis fluor ex vasis vteri: ex quo potest aborsus fieri, aut fœtum ipsum suffocando, aut propter nimiam sanguinis euacuationem alimentum fœtui subtrahendo: quo casu sanguinis missio præcipuè ex venis cubiti reuellendo, posset aborsum prohibere: Pro eius solutione notandum, quòd vt dictum est supra, quædam venæ ad vteri cauitatem deferuntur: quædam aliæ ad eius ceruicem cõmittuntur. Ea de re primò videndum est, à quibus venis fluor iste sanguis fiat: an videlicet ab eis, quæ ad cauitatem: vel ab eis, quæ ad ceruicem cõmittuntur. Secundò quantitas sanguinis, quæ expellitur, est animaduertenda: nam, si fluor iste sanguinis fuerit per venas, quæ ad ceruicem vteri committuntur, qui fluor vt plurimum accidit ipsis vtero gerentibus (vt volebat Galenus) sexto de locis affectis. & in cõmento Aphor. 60. Quintæ particulæ, fœtu ipso pro sui alimento vtente eo sanguine, qui per venas eas (quæ ad cauitatem vteri deferuntur) fertur: redditque causam Galenus in eodem commento, cur potissimum vtero gerentibus accidat huiusmodi fluor sanguinis ex venis ceruicis, & non ab illis, quæ in cauitatç sunt: Nam ab illis chorium, seu secundæ pendent, vt supra dictum est. Propter quod nihil per illas in imprægnationis tempore potest naturaliter excerni. si itaque taliter euenerit, non oportet vereri aborsum: Immo, cum talis sanguinis fluor fiat per viam expurgationis totius corporis, potius ex eo sequitur conseruatio fœtus quàm aborsus, potissimum si modum non excesserit. Quapropter nullo pacto eo casu facienda est sanguinis missio pro eius reuulsione. Quòd si modum excesserit taliter, quòd prægnans ex eo fluore fiat imbecillis: & mamillæ incipiant graciles fieri: eo casu cum adstringentibus talis fluor est compescendus. Et in hoc concors existit tota medicorum turba ab Auicenna vsque ad nostra tempora. Neque eorum aliquis quos viderim hucusque fuerit ausus talibus sanguinem mittere. Et, si diceretur, quòd cum approximatione adstringentium supradictorũ bonum esset quoque reuulsionis gratia sanguinem mittere, maximè venis cubiti. Respõdebimus optimas fore reuulsiones: verùm, quia inter eas sunt quædam, quæ tutiores sunt quàm sanguinis missio, illæ perficiendç sunt, sanguinis missione relicta. hæ verò sunt velut cucurbitulæ in superioribus partibus apposite: & potissimũ sub mamillis, vt iubebat Hippoc. Aphor. I. quintæ part. inter eas quoque sunt frictiones, & ligaturæ supra-

1. de Sympt. cau. cap. 7.

6. de Locis affect. cap. 5

dictarum partium superiorum, quæ omnes absque timore & periculo, ac sine fœtus noxa fieri possunt: non sic autem sanguinis missio. Et hac de causa, vt mea fert opinio, nemo eorum, qui ante nos fuere medicorum ausus fuit in hisce casibus sanguinem mittere, certiorati siquidem illam vtero gerẽtibus fieri non posse absque maxima noxa tum earum, tum fœtus. Quòd si ponatur eundem sanguinis fluorẽ ex vtero fore ex internis venis ipsius, quæ ad eius cauitatem committuntur, ex quibus, & cum quibus choriũ, ac fœtus ipsi vtero alligantur: tunc dico, quoniam magnus adest timor aborsus, quòd quàmprimũ etiam si in quantitate modum non excesserit, compescendus venit per omnem modum administrationis applicando adstringentia, & ab extra, & ab intra. Quem modum obseruauerunt omnes medici, qui ante nos fuerunt à Gale. vsque ad nostra tempora. Et, si adhuc diceretur, quòd saltem in hoc casu facienda est sanguinis missio reuulsionis gratia: Respondebitur, vt supra videlicet affirmando, ac laudando reuulsionem: verùm, cum plures sint eius species, & cum quàmplurimis fiat modis, (vt dictum est) vtendum est eis, quæ cum hoc, quòd nullam noxam inferunt, tutius fiũt, quamuis (vt dixi) adstringentium vsus sit eius rationalis, ac propria curatio: licet vbi hanc ob causam sanguinis fluor contingat: quocunque modo ex eisdem vasis profluat: difficile admodum sit, aborsum prohibere, quocunque vtaris auxilio, quemadmodum & ratio dictat, & nos sæpius obseruauimus. Hæc mihi videntur sufficiẽter dicta pro solutione prædictarum dubitationum, licet potuissem has fugere, memoriæ mandans ea, quæ dixi in quinto Notando: ibi enim dicebam velle loqui de sanguinis missione facienda, vel non facienda vtero gerẽtibus pro præseruatione aborsus, indicatione tantum sumpta à causa, ex qua posset in futurum aborsus fieri, Sed adhuc ab ea non fit, & non ab ea, quæ iam sensibiliter ipsum facit: illa nanque propria, ac sincera dicitur prophylactice, seu præseruatio, quæ se opponit causæ, ex qua futurus est aliquis prẽter naturam affectus: nihilque adhuc sensibiliter lædit: nam ea, quæ est pars artis curatricis, vt in morbo fienti se opponit causæ, quæ morbum creat: & ex ipsa sensibiliter morbus gignitur, vt inquit Galen. 11. Metho. medendi. Modò cum præsupponitur superfluus sanguinis fluor, dicitur aliquem præter Naturam affectum sensibiliter lædentem fore genitũ, ex quo potest aborsus fieri. Et eo casu, quando loquimur de sanguinis missione facienda, præcipua intentio est curare supradictum affectum præter Naturam, qui inest, & sensibiliter lædit: ex cuius curatione posset secundariè, & per accidens aborsus impediri: quod est præter intentionem nostram, vt supra diximus: nam intentio nostra, vt sæpius explicauimus, est loqui de sanguinis missione pro præseruatione ab aborsu, prout pura, ac sincera prophylactice dicitur: & non prout ipsa est pars artis curatricis in morbis fientibus. Et sic delentur omnia dubia, quæ fieri possent de sanguinis missione facienda vtero gerentibus in fluore præter Naturam sanguinis ex vasis, quibuscunque fiat. Sic etiam tollitur dictum Auerrois septimo colliget cap. 4. vbi volebat contra Hippocr. sanguinis missionem, quando aderat repletio, qua fœtus non indigebat, tutius faciendam fore, quàm purgationem (vt præcipiebat Hippocrates Aphor. primo quartæ particulæ) loquuntur enim ambo in curatione acutorum morborum, & potissimum, si materia turgeat. A quibus morbis possunt vtero gerentes corripi, & non pro sincera præseruatione ab aborsu, prout loqui nostra est intẽtio: neque enim negamus nos, quòd vbi quispiam præter naturam affectus vtero gerentibus fuerit genitus, à quo nedum abortus, sed ipsius etiam vitæ periculum immineat, & pro eius sublatione venæ sectionem desideret, quòd ea vtendum sit, moderatè tamẽ, cum maius ex ea comparetur cõmodum quàm incõmodum, licet periculo non vacet: sublato per eam eodem affectu, qui magis, ac certius poterat abortum causare, idque in dies experimur: cunctis tamen aliis ritè perpensis, & feliciter semper successit. Cõfugient fortasse à rationibus, & auctoritatibus destituti, ad experientiã, dicentes se multoties expertos esse sanguinis missionem in supradictis tribus casibus, vel in eorum aliquo, & præseruasse ab aborsu.

11. Method. med. cap. 2

ab aborſu. Verùm hi velut (iudicio meo) prauis rationibus fuerunt decepti, volentes eis vtcita valdè magis de experientia loquentes, decipiuntur: ignorantes primò, quid ſit experiẽtia. Quæ à Galeno libro de hiſtoria philoſophica hoc modo deſcribitur. Experientia eſt eiuſdem rei ſpecie plures memoriæ: & lib. de optima ſecta. experientia eſt, inquit, eius quod frequenter, & eodem modo viſum eſt comprehenſio, atque memoria. Nunquid ergo ea, quam ipſi dicunt, ſit vera experientia, ex ſupradicta deſcriptione patet. tum cum huic, vt dicebat Gale. 3. metho. medendi longo vſu opus eſt: tum & tertiò cum rationibus, & auctoritatibus omnium medicorũ contradicat. Nunquid ea poſsit dici vera experientia, cum eam (vt dicebat Gal. 2. meth. medendi) recta ratio ornet. Et nono de Hippocratis, & Platonis decretis, & nono meth. medendi, & octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos dicebat, quàm infirmã, & imperfectam fore experientiã ſine ratione. Vltra hoc, quòd periculoſa eſt, vt dicebat Hippo. primo Aphoriſ. primæ particulæ, & Galen. 10. de Simplicium medic. facultatibus. Is ergo, qui ei ſoli inſiſtit, errat, vt volebat Galen. 3. Method. medendi. Abſit ergo, vt cum duo ſint omnium inuentionum inſtrumenta, vt aſſerebat idem Gale. 3. Metho. medendi. & libro de Elementis primo. quòd aliquis medicus ſoli experientię, abſque ratione inſiſtat: Quia ipſe inquit, ſemper artifex imperfectus erit, tanquam ſemper ad perfectionem alterum altero opus habeat, vt fatetur idem Gal. 8. de Compoſitione medic. ſecundum locos. Concludamus ergo, quòd, ſi fortaſſe aliquando huiuſmodi ſanguinis miſsionem pro præſeruatione ab aborſu, vtero gerentibus præceperunt: valde errauerũt, & maximo periculo ſe ipſos expoſuere, tum cum rationibus, & auctoritatibus, quibus hanc perficiant, careant: tum etiam cum loquentes de experientia eam ignorent: vt clarè patet ex ſupradictis Hippocratis & Galeni auctoritatibus. Extirpetur ergo huiuſmodi empiricorum abuſus: caueat demum quiſque Medicus rationalis ab hiſce erroribus: damnétque, ſi quem audit ignarum empiricum aliquando, eam præcipere. Non immeritò ergo, mi Marce Antoni, cum rationibus & auctoritatibus, tum etiam experientia perſuaſus, elapſis prope diebus in illuſtriſsima Maria Cardona Marchioniſſa Padulæ, cùm vtero gereret nec in primo, nec in ſecundo, nec in tertio menſe etiam apparente eo tempore aliquali ſanguinis pauco ex vtero fluore, aſſueta aliàs in primis tribus menſibus aborſum pati, mediocriter, etiam ferè corpus habente abſque occaſione manifeſta: laxæ tamen albæ, & mollis carnis, tum ratione ſexus, tum ratione proprij temperamenti, regione, & tempore anni calidis, cui magna copia crudorum humorum, in eius ventriculo redundabat: cuius ſignum erat continua ſubuerſio, & nauſea (vt volebat Galen. 8. de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos) ſanguinem mittere prohibui. Et de nouo, ſi, Deo duce, iterum geret vtero, prohibeo, ac prohibebo. Et, ſi omnis tum ratio, tum experimentum mihi deficeret: ſufficit abundanter ſupradictus millies citatus Aphor. 31. quintæ particulæ. qui nullo pacto in caſu illuſtriſsimæ ſupradictæ Dominæ ab aliquo poteſt refragari: eò magis, cum nec ratio vlla, aut auctoritas, vel experientia in contrarium reperiatur: quamuis non defuerint aliqui volentes, quòd in primo, & ſecundo menſe ante ſanguinis fluorem, bonum fuiſſet ſanguinem mittere. Et quidam alij aſſerentes non modò ante ſanguinis fluorem: verùm etiam in tertio menſe apparente dicto ſanguinis fluore: quãuis pauco (vt tu mihi teſtis es) debuiſſe ſanguinem mitti: licet eo caſu ſtatim ſupradictę Dominæ aliàs vena ſecta poſt horam, vel alteram abortierit. Qui quidem quantum deuiant, ac à veritate deuiaſſent, ſi ita perfeciſſent, & deuiabunt, ſi fortaſſe in prædicta Domina in eodem caſu præcipiant, ex omnibus ſupradictis tum rationibus, tum auctoritatibus, quilibet ſanæ mentis Medicus iudicet. Et tu ipſe, qui quidem optimi iudicij, bonóſque Medicinæ auctores, ac aliis interpretari non deſinis, facilè dignoſcere potes.

cap. 11

cap. 1

2. Meth. meden. ca. 6. 9. de Placit. Hippoc. & Plat. 9. metho. med. & 8. cata. cap. 6

10. de Simp. medic. facul. cap. de ſanguine.

3. Meth. meden. cap. 2

3. Meth. meden. & 1. de elem. cap. 2

8. cata. 1

8. cata. cap. 3

VIde mi Falco, quanti valuerit apud me auctoritas tua: quanti etiam imperium: malui enim tibi morem gerere, quàm tuum imperium renuens inoſ-

ficiosus haberi: & si innumeris, hísque etiam quotidianis curandorum morborum occupationibus me poteram iustè excusare. Quibus perinde ac fluentibus, & crescentibus vndis, ita penitus obruor: vt vix detur ex illis ad refocillandam vitam emergere. Tu tamē scribentis animum accipies potius, quàm doctrinam, vel ingenium. Et, si nihil in hoc opusculo doctum, elaboratum, excultum, ac doctis tandem tuis auribus dignum afferā, non paruæ meæ doctrinæ, quàm tuæ variarum scientiarū profunditati, temporísque breuitati benigne precor ascribas, vt, quando ita præcepisti, tibi ipsi solum ignoscas. Daturus equidem, siquid plus ocij nactus fuero, & hæc nostra paruula hilari fronte te accepisse cognouero: fortasse doctiora, ac meliora. Tuúmque Donatum Antoniū Altimarum Altissimæ tuæ eruditionis studiosissimum, vt cœpisti, ama, amplectere, & foue, ac diris maledicentium, ac virulentorum morsibus tuæ auctoritatis antidoto, vt par est, fortiter, ac animosè tuere, cum potissimum veritatis inquisitioni deditis, vt tu es, & non prophanis illis hæc paucula scripserim. Vale 15. Calend. Iulij 1543.

DE ALTERATIONE
CONCOCTIONE, DIGESTIONE, PRAEPARATIONE, AC PVRGATIONE EX HIPPOCRATIS, ET GALENI SENTENTIA

METHODVS,

DONATO ANTONIO AB ALtomari Auctore.

HIPPOCRATES, quem primum omnium medicorum, ac philosophorum, qui ad eius manus peruenerunt, Galen. vbique fatetur: non ab re Epicuri Leucippi, atque Democriti opinionem, qui ex atomis, insectilibus, ac incōpactilibus corpora nostra compaginata esse asserebant, lib. de Natura humana. primo hoc pacto destruere nixus est asserens. Mea verò est sententia, si vnum sit homo, nullo vnquam dolore afficiatur: neque enim esset, à quo doleret, vbi vnum tatùm foret: quòd si doleret, etiam necessariò vnum quoque medicamentum esset. Quam Hippocr. sententiam Gale. lib. de Constitutione artis medicæ confirmauit: cum dixit, Nam vnum immutabile in aliud est, cum in quod transmutetur, non habet. at immutabile inalterabile est, atque impatibile. quod verò est impatibile, id vacat dolore: ergo quod vnum est, id impatibile esse necessariò sequitur. Qua de re, si vnum specie est elementum: nihil in omnibus vnquam dolebit: at verò dolet. non est igitur elementum vnum. Ad hæc libro 1. de Elementis dicebat, Nulla atomus aut alterari, aut sentire natura apta est. si igitur ex atomis corpora nostra cōstarent, aut ex tali aliqua natura vniformi, non doleremus: atomi nanque omnes corpora exigua sunt qualitatis expertia. Pari ratione ab eodem Hippoc. eorū opinio refellitur, qui vnum tantùm ex quatuor primis elementum

[Margin: 1. de Natur. facult. ca. 13. in lib. quòd ani. mo. sequ. tem. cor. cap. 7. 8. de decr. Hipp. & Pla. ca. 4 1. de Nat. huma. tex. 5]

[Margin: Lib. de cōst. ar. cap. 8]

[Margin: cap. 2]

[Margin: tex. 1. & 2]

esse

esse asserebant,ex quo corpora nostra,& cætera oriri volunt. quorũ quidam hominem,aerem esse,aut ignem: quidam aquam,aut terram putabant. Nec minus idem ipse Hippoc.eodem lib.nonnullis rationibus eorũ placita destruit,qui hominem vnum tantùm succũ esse existimabant. quorum aliqui sincerum sanguinem,aliorum succorũ expertem,vtriusque videlicet bilis,& pituitæ: quidam pituitã,aut bilem tantùm esse dicebant.Quibus sic destructis,ac penitus euersis,ad alteram prauam hæresim diruendam accedit,quæ Empedoclis erat, his verbis: Proinde quî verisimile est:aliquid ab vno generari:cum nec à pluribus generentur,nisi mutuo temperamento conueniant?Voluit enim Empedocles ipse corpora nostra,ac cuncta alia ex quatuor elementis ficta esse,non tamẽ inter sese confusis,sed frustulatim compactis,& sese attingentibus,quæ sententia eisdem argumentis conuincitur,quibus ea conuincebatur,quę ex insensilibus, & impatilibus primis corporibus,corpora nostra sensilia gigni asserebant. quam etiam opinionem Gal.reprobauit lib.de Constit,artis medicæ. Quibus ita confutatis, Hippo. ipse primus inter omnes,mox eodem libro de natura humana, statuit elementa quatuor esse,eáque in mixto cõmisceri,ac temperari (vbi ab Empedocle discrepat,qui elementa nec cõmisceri,nec confundi in generatione asserebat, vt diximus:sed frustulatim tantùm compaginari,ac sese attingere) ex quibus, inquam, elementis quatuor simul,modo, & æquabilitate cõmixtis, corpora nostra generari decretum reliquit.cum,si alterũ alteri longè præstaret,& valentius infirmiori,nihil generaretur.quatuor ergo supradicta prima,omnium corporum, quæ generantur, & intereunt,simul commixta,ac inter sese mutuò temperata, nedum hominum,elementa cõmunia esse statuit,quæ summas, ac sinceras qualitates habent primas.Et propterea quadam excellentia calida, frigida, sicca, & humida appellata sunt.propriæ autem horum substantiæ nomina sunt ignis, aqua, terra, & aer,summa caliditas igni,aeri humiditas,algor aquæ,ac siccitas terræ inest, vt testatur Gale. in cõment.de Natura humana primo.Nimirum ergo,vt diximus, prædictas peruersas opiniones Hippocr.destruxit,suámque veram statuit: cum nec ab vno aliquid generari valeat,nec à pluribus,nisi mutuo,tẽperamento conueniant,ac cõmisceantur,modóque,& ęquabilitate respondeant. Qua de re cum omnium corporum,quæ interitui,ac generationi subiacent: tum etiam hominis natura eiusmodi sit,necessarium est ipsum hominem non ex vna re cõstare, imò non tantùm ex quatuor his elementis,verùm ex peculiaribus, quamuis nõ propriis,sed omnibus sanguinem habentibus animalibus, cõmunibus, sanguine videlicet, pituita, flaua, tum atra bile constat. hæcque illi sunt natura corporis, & propter hæc ægrotat,& valet.valet quidem,cùm ea inter se virtutem, & copiam mediocriter habent temperatas,& potissimum si permixta sint:contrà laborat, cùm eorum quicquam fuerit minus,ampliúsve,aut in corpore secretum, neque cum omnibus confusum: prout decretum reliquit idem Hippocr. eodem libro de Natura humana.Et si omnes nostri corporis partes ex sanguine generantur, vt voluit Galen.8.de Hippocratis,& Platonis decretis,& primo de Natura humana:tamen non ex eo sincero,atque impermixto,puro seu integro, & aliis humoribus non confuso,cùm hic nunquam vtero gerentibus insit. sed ex eo, qui per excellentiam id nomẽ sortitus est, vtriusque bilis,& pituitæ participe,corpora nostra genita sunt, & demum edita in lucem, ex ipso incrementum, & perfectionem accipiunt ex quadam quasi materia,vt idem Galenus sentit eodem libro octauo de Hippocratis,& Platonis decretis.Hinc patet,quòd, si ex supradictorum temperatura sanitas in humano corpore efficitur,& cõtrà,ex horum intemperaturis, morbi accidunt:nec corpus nostrũ impatibile, omnisque affectionis expers est, velut adamas, aut quiduis id genus,teste Gale.1.de Sanitate tuenda:vtrum alteratur,corrũpitur, & vertitur,neque eundem seruat prioris status tenorem,propterea auxiliũ desiderat.nam si impatibile atque inalterabile esset humanum corpus,semper optima cõstitutio perduraret,neque artis præsidio indigeret,vt ait Galen.libro artis medicinalis.duabus aũt transmutationibus cùm

tex. 3
tex.12
cap.8
tex.12
tex.11
text.15.16 17.& 13
com.13
tex.17
Text.19 & 20.
ca.4.cõ.27.
cap.4.
cap.4.
cap.84.

subijciatur, alterata simul,ac fluente eius substantia:(alteratur enim refrigerata, calefacta, exiccata,& humectata:fluit autem,& secũdum sensibiles excretiones, ac per occultam transpirationem)duplici quoque eget restauratione:altera quæ excedentes temperet qualitates:reliqua,quæ locum repleat inanitum, vt voluit Galen.1.de Elementis.Atque hinc quarto de Simplic. medicamentorum facult. duplex innuit esse nostris corporibus iucundum:alterum,quod impleat id, quod euacuatum est,cuiusmodi est nutrimentum:alterum,quod medeatur ei, quod alteratum est,quod quidem est medicamentũ.Nostra denique substantia cùm impatibilis non sit,immò continuò oportet per se totã alterari, illúdque ratione primarum qualitatum effectricium elementorum,caliditatis videlicet, frigiditatis, humiditatis,& siccitatis,vicissim inter se agentium,& patientiũ,necessum est,vt corpora nostra præsidia desiderent,ac auxiliis indigeant:cum, si ex toto integrũ, illæsúmque corpus duraret,taléque quale ipsum ab initio creator fabricatũ reliquit,nequaquam correctore eguisset.at nunc, cum diffluat semper,ac dispereat: aliquo obseruatore indiget,qui & quod dissipatur,quantum,qualéque sit, cogniturus est,illicóque tale,ac tantum vicissim reponens,instaurabit:&, vt semel dicam,quod discutitur,atque euanescit,ingeri paulatim,atque reponi opus est, vt ait Galenus libro An tuenda sanitas spectet ad medicum,vel ad gymnasticũ. velut,si eorum substantia alteratur,indiget aliquo,quod excedentes temperet qualitates,eodemmet Galeno teste libro 1.de Elementis.Quocirca ars quædam non ab re,quæ medicina nominatur,inuenta est,corporis humani gubernatrix. & licet à prima eius constituta parte denominetur,vt idem Gale.ait eodem libro ad Thrasybulum:tamen eamet ars,quæ vna est relatione ad vnum intentum finem, qui sanitas est,circa quem omnes artes versantur, cum vnum in singulis artibus, ísque bonus finis sit,eodem auctore eodem lib. ad Thrasybulum:hanc,inquam, sanitatem medica ars perpetuò procurat,siue eam tueatur, siue perditam recuperet in humanis corporibus,cum in sanis, ægrotísque vna hæc ars medica modo vno vitia emendet, ea videlicet corrigens: in nullo siquidem alio eadem vitia discrepantia, quàm secundum quantum. At, cum ipsa perpetuò corporum vitia emendat,ac corrigit,propterea correctrix ars appellatur. Quod si exactè, perfectéque valentem hominem accipiat,in hócque gradu ipsum cõseruet, euecticen eam,id est boni habitus seruatricẽ vocamus.si verò eos,qui iam morbum euaserunt reficiat:analepticen, seu refectricen, vel instauratricen. Inter quas ea quoque collocatur,quæ à medicis salubris propriè dicitur ac conseruatiua simul. Hæ quidem tres partes sub ea medicinæ parte connumerantur,quæ exigua vitia corrigit:inter se autem ratione maioris, minorísque dissentiunt. Estqúe insuper quædam alia prædictæ artis pars, quæ à medicis propriè prophylactice vocatur. Cui succedit illa,quæ magna vitia tollit,quæ propriè curatiua dicitur. Cum ergo cunctæ hæ partes circa vnum,ac idem propositum finem versentur, qui nil aliud est,quàm sanitas,vt voluit Gale.eodem lib.ad Thrasybulum:sequitur, quòd vna tantùm sit ars medica,per quam humani corporis vitia corriguntur in nonnullas partes diuisa,prout magis,& minus est vitium, quod corrigitur: hæcque præsidia,atque auxilia,quibus indigent, porrigit,relatione tantum ad vnum finem,qui,vt diximus,sanitas est:corpori videlicet,aut aliquid, vt superuacuũ detrahens:aut aliquid, quod deficiat adiiciens, naturalémque modum ei comparans,qui nil aliud est,quàm sanitas ipsa.Hinc rectè arbitror ab Hippocr. relatum fuisse,quòd medicina est appositio,& detractio:appositio quidem deficientium, detractio autem redundantium,verùm, sicut non vnius artis est opus facere, & alterius vitiatum corrigere,sed eiusdem,vt ait Galen.lib. An tuenda sanitas spectet ad medicum, vel ad gymnasticum, ita nec vnius opificis est corpora nostra creare,alterius verò eorundem corporum vitia corrigere. Atqui, cùm natura primaria sit humani corporis opifex, nos autem ab initio animal creare non potuimus, nec primam eius formationem instituere: ipsáque iterum natura ægrotis sanitatem comparat, nec alia profectò ratione fœtui in præsentia in lucem

cap.7
cap.10
cap.19
cap.7
cap.ult.
cap.13
cap.29
in lib.ad Thrasi.cap. 25.
in lib.de flatib.prope fecti.
cap.26

lucem edito alimentum suppeditat. quin etiam similiter nunc operatur, alit, digerit, excernit, omniáque, vt semel dicam, in præsentia vt prius eadem ratione ministrat. ars ergo primaria naturæ est. Qua de re ritè à priscis sapientibus dictũ est, naturam in omnibus auxiliari, naturam morbos iudicare, naturam morborum esse medicatricem: medicum autem eiusdem esse ministrum: vt testatur Galenus eodem libro ad Thrasybulum, necnon libro primo de diebus decretoriis auctoritate Hippocratis asserit, quòd natura omnino sufficit: pariterque medicũ ibi appellat naturæ ministrum, non pharmacopolam quendã ex triuio, sed re vera medicum. Cum denique naturæ morborum sunt medicatrices, vt ait Hippocrates libro sexto de morbis vulgaribus: ac ipsa natura corpus alit, digerit, excernit, & omnino sufficit, vt superius diximus ex Hippocratis, & Galeni mente, eáque est artifex, & animalibus consulit, vt idem Galenus testatur sexto de morbis vulgaribus, cum hoc commentariolo nil aliud dicendum proponam, quàm quot, & quibus mediis, ac quando possit ipsi naturæ à re vera medico, ac ipsius ministro cum oportet opitulari, præcipuè in curandis morbis, prius quid per naturam ipsam intelligendum est, quidque ea sit, ac quo pacto omnino sufficiat, primùm explanare licebit: deinde quomodo ea pro quibusdam functionibus perfectius obeundis, ac quibus mediis iuuanda sit, dilucidare non grauabor. At, quoniam ad artem maximè necessaria sunt, quæ hic cõscribimus, præsertim quia pro tyronibus laborem hunc suscepimus: si qua sæpius repetimus (cum hoc melius sit auctore Galeno in commento aphorismi vigesimisecundi quarti libri) culpandi minimè erimus.

cap.26
cap.11
sec.5.text.1.
sec.5.com.1
in 1. de po.
na.c.13.

De Natura.

Vniuersam hominis naturam esse sanguinem, pituitam, & bilem geminam, flauam videlicet, & atrã ab Hippocrate, vt supra retulimus, primo de natura humana decretum est: nam, licet, vt diximus, humana corpora ex sanguine conformentur, non tamen ex eo sincero, cùm hic prægnantibus nunquam insit, verùm vt participe vtriusque bilis, & pituitæ. Hæc quis inficias ibit corporis plerasque partes ex semine gigni Galeno apertũ esse? nam seminis parua in vterum deiecta moles est, nutritúrque, & amplificatur ex sanguine. Nec verò id incognitum est, ex sanguine quoque semen genitum esse. qua de re qui ex sanguine corpora humana generari asserunt, at non ex eo mero & aliorum humorum experte, sed ex eo, qui per excellentiam id nomen sortitus est vtriusque bilis, & pituitæ participe, nihil Galeno pugnabit, vt lucidè videre licet apud eum libro primo de natura humana. Quam quidem hominũ naturam duplicem quoque esse, videlicet tum omnium communem, tum cuiusque propriam, ab Hippocrate primo de morbis vulgaribus decretum est. qua de re, cum apud eundem ipsius naturæ essentia in quatuor elementorum temperatione posita sit, sequitur humani corporis naturam idem esse, quod temperamentum, seu temperaturam quatuor elementorum, humidi, sicci, calidi, & frigidi, vt patet Galeno secundo de natura humana, & in commento aphorismi secundi libri iij. & 34. libri ij. quæ quidem natura, licet quæ opus est, efficiat, inerudita, & indocta, vt ait Hippocrates sexto de morbis vulgaribus: tamen à Galeno ponitur eam esse artificem, animalibus consulere, ac vim quandam esse inhabitantem in ipsis corporibus, quæ ab ea reguntur, eodem libro sexto de morbis vulgaribus: ídque de mente Hippocratis. At quæ sit ipsius naturæ substantia, quæ nos & finxit, & gubernat, ipse Hippocrates non ausus est pronunciare, quanquam nostræ creationis auctorem naturam appellat, prout omnibus hominibus mos est, teste Galeno, nono de Hippocratis, & Platonis Decretis. at idem Galenus libro de temperamentis tertio, naturam ait esse vniuersam substantiam, ac temperiem, quæ ex primis elementis conflatur, calido, frigido, humido, & sicco. Quod autem hæc eadẽ natura, quæ humani corporis particulas effinxit, ac sensim adauget, omnino per eas totas sit extẽsa, vt quæ totas eas

text.18.
com.27.
sec.3.text.1
com.1.
1. de usu
par.com.2
sec.5.text.
com.2.
text.com.1.
cap.8
cap.4.

per totas non tantùm extrinsecus fingat, nutriat, atque adaugeat, dilucidè idemmet Galenus declarauit secundo de Naturalibus facultatibus. hanc cuiusque hominis particularem naturam, vt dilucidius loquamur, subdiuidere licet in totius corporis temperamentum, & cuiusque particulæ eiusdem corporis naturam, seu proprium temperamentum, ipsam quidem gubernans. qua diuisione Galenus vtitur in plerisque locis, præcipuè libro primo de Compositione medicamentorum secundum locos in principio. verùm ipsius primæ nostræ naturæ, seu temperamenti tria sunt, quæ substantiam compleuerunt, spiritus scilicet, sanguis, & seminalis humiditas, vt ait Galenus in commento Aphorismi 15. primi libri. Et libro vndecimo Methodi medendi fatetur, naturam ex tribus partibus constare: ex spiritus videlicet, & ex solidarum partium substantia, quæ partes ex genitali semine conditæ sunt: & tertio ex carnosa substantia, quæ ex sanguine gignitur. Et, si superius relatum sit à nobis cunctas nostri corporis partes ex sanguine, non tamen sincero, formari, idque Galeno minimè pugnare: distinctius si loqui velimus, partes, quæ carnosæ magis sunt, ex sanguine: quæ verò solidiores in primo ortu, ex semine fieri: atque formari fatebimur, prout patet ex Galeni mente libro primo de semine, idque aduersus Aristotelem concludit. His sic dilucidatis, cuilibet, vel parum in arte medica exercitato patet, quid per naturam tum communem omnium hominum, tum cuiusque propriam, ac demum singularum partium, ex Hippocratis, & Galeni sentētia intelligere debeamus. Verùm, quia superius relatum est, naturam ipsam ab initio fuisse animalis opificem, eiq; demum alimentum suppeditare, digerere, excernere, ac omnino ipsi ministrare, vt patet Galeno ex Hippocratis mente libro nono de Hippocratis, & Platonis Decretis, & libro, Num tuenda sanitas spectet ad medicum, vel ad gymnasticum: nec minus apud Galenum sæpenumero reperimus, calidum innatum hæc eadē in animantibus perficere, vt patet in commento aphorismi 15. primi libri sub his verbis, Neque enim aliud quicquam animal ab initio afformauit, sic vti neque rursus adauxit, aut vsque ad mortem enutriuit, preterquam iste calor innatus, de quo nunc habetur sermo. hic igitur est omnium operum naturalium causa. Verùm, quoniam in nonnullis locis, vt superius diximus, & pariter in commento aphorismi tertij primi libri asseruit semper naturam, coctionem, alimenti distributionem, sanguinis generationem, adiectionem, agglutinationem, atque assimilationem operari, velut maximè necessarium; discutiendum videtur, num Hippocrati, & Galeno, velut natura, & temperamentum, vt supra retulimus, idem sunt: ita quoque calor innatus, & natura, an in aliquo discrepant. Et, cum ad amussim ostensum sit, quid per naturā sibi velint, pari ratione succinctè quoad possumus, quid per calidum innatum ex eorum mente intelligendum sit, dilucidabimus: quò facilius quisque discere valeat, num natura, & calor innatus idem sint, vel in aliquo discrepent.

cap.3 | 1. de sem. ca. 13. | cap. 1 | cap. 1. | cap. 5. | cap. 8 | cap. 26 | lib. de marc. ca. 3. 6. epi. 5. v. cō. 5. 8. de decretis Hip. & Pla. c. 7.

De calido innato.

NE quis decipiatur, de calido innato pro substantia, ac corpore calido, non autem pro qualitate differere proponimus. appellatur autem hæc substantia innatum calidum ab efficacissima, quæ in eo est, qualitate: vt sentit Galenus in commentario aduersus Lycum. id autem nil aliud est, quàm sanguis, & semen, vt eodem loco ab eo asseritur. necnon ab eodem auctore in commento Aphorismi 15. primi libri, facultas nos gubernans calor innatus appellatur: cuius essentia in spiritu vnà cum sanguine, sanguineisque visceribus reposita est, vt idem Galenus quoque testatur sexto de morbis vulgaribus, & in commento 15. aphorismi primi libri. Qua de re eius substantia aerea est, & aquea, seu in sanguine, & pituita subsistit: qualitate verò est congruè, ex frigiditate, & caliditate contemperatus, prout Galenus asserit octauo de Hippocratis, & Platonis Decretis. Hinc Galenus ipse libro de palpitatione, tremore, rigore, & conuulsione, ipsum calidum innatum essentiam seipsam mouen

cap. 7 | sec. 4. cō. 25. | cap. 7 | cap. 6

mouentem,sempérque mobilem esse fatetur. Et,quia semper mobilis est,non intra tantùm,extráve mouetur:sed alius alium motum semper excipit, quoniam,si intra solum moueretur,immobilis otius euaderet:extrorsus verò, si tãtùm moueretur,dissiparetur, & periret.nunc autem modicè succensus, ac modicè adauctus perpetuò mouetur. Succenditur quidem ad ima corporis lapsus, quo alatur appetens: obtinet enim & ipse ex sanguine perseuerantiam:quemadmodum ex lignis idoneis, qui in foco,est ignis,eodem Galeno teste libro de curandi ratione per sanguinis missionem. At auctus, & expansus affatim, fermè extingueretur. quòd autem extrorsus exeat à principio proprio, id obtinuit, quia calidum natura est.at interiorem,& infernum statum possidet,quòd frigoris alicuius sit particeps, quandoquidem mixtum ex calido, & frigido existit. prima itaque caliditatis ratione est sibimet motor. Magnum verò vsum ei frigiditas adiungit: nam nisi frigus obstaret,cum sursum ferri calor aptus natus est:summa peteret,simúlque cum eo alimenta ferret. hunc ergo motum caloris, ne longius protensus pereat, frigiditas ipsa impedit: dubium namque esset,ne sua leuitate, & ad superna impetu corpora desereret.quare detinet frigiditas,& impedit,& vehementis elationis impetum moratur. Verùm,cum asseruimus calorem hũc innatum semper mobilem esse, seipsúmque mouere duplici motu, tum ad intra ab extra, tum ad extra ab intra, horum motuum quidam caloris innati primus dicitur, teste Gal. lib.3. de Causis pulsuum,cum videlicet mouetur foras, & extra: secundus verò eius motus est;cum intro,& in seipsum mouetur. Nec ab re vnus istorũ motuum primus dicitur: nam à proprio principio, vt diximus,quia calidus natura est,obtinuit,vt foras,sursum,& extra moueatur. Secundus autem motus,propterea secundus appellatur,quia intro,& in se ipsum mouetur:non propter aliud,nisi propter alimentorum confectionem:& non quia calidus natura sit,quinimmo in alimenta conficerentur, ipséque intus detineretur diu, vbi absolutè succi confecti sunt,neque proprium suum motum primum,quo fertur foras repeteret, intra firmus,immobilis ocius euaderet, cum vtrinque esset ociosus,atque ita permanens nil aliud esset, quàm via ad mortem,ac eius extinctionem: substantiæ enim semper mobili mors est quies. Hinc patet calidum innatum,ex Hippoc.& Gale.sententia,nil aliud esse,quàm essentiam seipsam mouentem,sempérque mobilem, vt supra retulimus, nec quicquam aliud esse naturam animalium præter hoc calidum secundum Hippocratis opinionem, quam Galenus asserit in comment.15. Aphorismi 1.lib.& commẽto Aphorismi.37.quarti libri,ex mente eiusdem Hippocratis asserit, Quæ nostra corpora regit natura,nihil aliud est,quàm calor naturalis: qui etiam nil aliud est,quàm sanguinea substantia,simúlque aerea,seu seminalis,vnà cum spiritu, vt idem Galenus ait quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus:quod iterum de natura superius dictum est. Qua de re indubitanter nil aliud esse calorem innatum concludamus,quàm naturam,atque animam:immo natura,atque anima,de mente Hippocratis,nihil pręter ipsum est,vt Galenus asserit libro de tremore, rigore, palpitatione, & conuulsione. calidum ergo innatum, naturam, atque animam idem esse ex Hippocratis sententia, vt supra ostendimus,nemo asserere vereatur: velut & corporis naturam,idem quod temperamentum, eodem Galeno auctore libro de Natura humana, & libr.1. de Vsu partium, nósque de eorum intentione illud citra controuersiam fatemur,& si,vt Christi assecla,& vt rei veritas est,aliud de nostra anima sentiam, quam incorruptibilem,& immortalem firmiter teneo:licet Gale. de Ratiocinatricis animæ essentia assertiuè loqui perpetuò veritus sit.

cap.5

cap.9

cap.9

cap.6

2. de Natu. hum.com.1. 1.de Vsu par.c.9.

Quòd ars medica,ac medici necessarij sint.

VErùm,cùm suprà relatum sit ex Hippocratis, & Galeni mente, naturam in omnibus auxiliari,naturam morbos iudicare,naturam morborum esse medicatricẽ: & in summa, naturã summa quadam prouidentia corpori nostro prospicere,ac prorsus sufficere,forsitã quispiã ex his suspic

suspicabitur artem medicam, ac medicos ipsos, tanquam superfluos, tolli debere; cùm natura ipsa omnino sufficiat, cuncta administrando seruandi animalis causa, cuius quoque primaria hæc est ars, vt diximus. At si quis verba Galeni perlegerit sexto de morbis vulgaribus; dilucidè percipiet non mendacem esse, qui asserit à medicis morbos curari: nec eum, qui artem medicam laborantium sanatricem esse testatur: eadem ratione nec illũ, qui primum languoribus mederi existimat. verum ergo est dicere, naturam morbis mederi rectè quoque, & artem medicam, ac medicum: verè insuper, & eius esse ministrum, ac auxilia ipsa congruenti qualitate, copia, & tempore exhibita: cum auxilia in tempore ægrotis adhibere solius medici sit, ísque auctor, ac occasionis inuentor, distinguens optimè per artem, quam didicit salubria, atque insalubria. Quæ ergo primò languoribus medetur, omnia congruentia in animalium corporibus operans, alens quidem cum alimento opus est, ipsísque sanguinem præparans, per quem egenas particulas nutriat, cibum in ventriculo conficiens, iterum vt sanguis ipse creari posit: & in summa quæ quatuor facultatibus animal regens, omnia molitur, ac perficit, non modò sanum animal tuendo, sed etiam ægroto sanitatem restituendo, natura quidem est dignitate antecellens cunctas alias sanitatis effectrices causas; cum omnes materiam sibi parent, ac suggerant. Post quam secundo loco dignitate succedit ars ipsa medica, per quam medici fiunt. cuius artis vi medici ipsi vtentes, morbos pellunt, ac auxilia ipsi naturæ parant, & ministrant. Tertium locum medicus obtinet: nam ars ipsa medica medicis dignitate præstat, vt asserit Galenus eodem citato loco: & propterea dignitate vltimos esse eos, qui medicis ministrant ad sanitatem comparandam: & eos, qui materias præparant, quos herbarios vocant. Hinc concludamus, naturam omnium artium, ac artificum ad medendum primariam, ac potissimam esse; postquam vt diximus, sequitur ars ipsa medicatiua, quæ naturæ ministra est. succedit & medicus tertio loco, quem vbique tum naturæ, tum ipsius artis ministrum Galenus appellat, præcipuè primo de morbis vulgaribus, & libro primo de diebus decretoriis: post quem sequuntur ipsorum medicorum ministri materias, atque instrumenta ipsis medicis parantes. hi verò sunt herbarij, vnguentarij, coqui, venam scindentes, clysteres immittentes, cataplasmata adhibentes, & similes alij. Qua de causa licet superius relatum sit, naturam omnino sufficere, eámque morborum esse medicatricem, ac ipsius primariam eam esse artem; tamen, quoniam ars ipsa medica in numero est earum, quæ effectrices nuncupantur, reparatricium tamen, ac correptricium, in quibus duo præcipuè inspiciuntur, efficientis causæ videlicet potentia, & impotentia, & materiæ copia, vel inopia, vt ait Galenus libro de constitutione artis medicæ; rarúmque est artem aliquam effectiuam inuenire nulla alia egentem, quæ aut instrumenta fabricetur, aut materiam operi idoneam reddat. hac de re, licet natura ipsa vt efficiens causa sanitatis tum conseruandæ, tum recuperandæ admodum potens esset cuncta perficere, quantum ex se est; indigebat tamen & materiæ copia, quam extrinsecus suscipere debebat; cum in se non haberet. Huic non ab re ipsi naturæ succurrunt & alij ministri, præsertim cum quædam in humanis corporibus fiant, quæ ipsi quidem naturæ, non tamen eius ministris negata sunt: vt superfluæ carnis abscisio, aut luxati articuli repositio. At, cum inter eos, qui naturæ ministrant, quidam sint, qui potius mediatè, quàm immediatè ei ministrare videntur (vt hi, qui materias tantùm, aut instrumenta parant, potius medicis ipsis immediatè, quàm ipsi naturæ ministrant.) quidam verò sunt, qui non tantùm instrumenta, aut materias: verùm qualitatem, quantitatem, occasionem, & vtendi modum ipsarum materiarum dignoscentes, ea ratione naturæ ministrant, vt potius auxiliorum, ac occasionum inuentores sint, quàm materiæ auxiliorum: tunc enim auxilia dicimus naturæ ministrare, cum auxiliorum materiæ in tempore, atque, vt decet, ab aliquibus humanis corporibus applicantur, Galeno teste vndecimo methodi medendi. Hinc non ab re Galen. 1. de Diebus decretoriis eum medicum appellat naturæ

[Marginal notes: sec. 2. text. com. 1. — eodem loco. — sec. 2. com. 45. & 51. 1. de dieb. decret. 11. — cap. 12 — cap. 7 — cap. 11]

naturæ ministrum, qui re vera medicus est:& non qui pharmacopola ex triuio; cum hic tantum absit à iusta appellatione ministri naturę, vt etiam maximè contrarium nomen ipsi conueniat magis, iniquo videlicet, & ipsius naturæ, & ægrotantium hoste iurè appellato. Is ergo, qui re vera medicus est, distinguereque per artem didicit salubria ab insalubrib. quíque vi eius artis, ac auxiliis vtês morbos pellere valet; quamuis non primò vt natura ipsa, sed veluti ipsius naturæ adminiculator, atque minister; præterea nec ars ipsa medica, nec reuera medicus tolli debent pro humani corporis sanitate tum seruanda, tum recuperanda; quanquam ars ipsa, vt diximus, per quam verè medici fiunt, dignitate prior ipsis sit, vt ait Galen. sexto de morbis vulgaribus. Cuncti verò alij, qui medicis ministrant, materias auxiliorum parātes, aut instrumenta idonea, potius medicorum, quàm naturæ ministri appellandi sunt: cùm nec qualitatem, nec quantitatem, aut occasionem, vel vtendi modum cognoscant. Quare eis digniores sunt medici ipsi, velut etiam & auxiliis: medicis verò ars medicatiua: quæ rursus, vt retulimus, naturæ ministra est, eius videlicet, qui vel curatur, vel præseruatur, vel conseruatur. Tunc ergo naturæ medicus auxiliatur, vt sæpius diximus; cùm auxilia in tempore, atque, vt decet, ei porrigit, atque propinat: quòd si importunè oblata fuerint; non amplius salubres causæ, neque auxilia dicentur. Porrò, cùm in his adhibendis nonnullos nostri temporis iuniores medicos hallucinari inspiciam, qui intempestiuè materias aliquas auxiliorum naturæ propinantes, ei opitulari se autumant, cum potius eam impediant, quàm ipsi ministrent, prauósque errores committunt: non solùm quia intempestiuè auxiliorum materias naturæ propinant, verùm qui etiam cuncta confundunt: nam sæpenumero alterantia, aut præparantia propinantes auxilia se naturæ adminiculari in concoctione, vel in digestione opinantur: & contrà coctioni, vel digestioni, cum fortè fortuna auxilientur, asserunt se parare expulsioni, aut præter præparationem tantùm alterare putant, rogantibus amicis, vt quando, & quibus auxiliis naturæ opitulandum sit, præcipuè in propulsandis morbis, aut in sola alteratione perficienda, aut concoctione, simul cum ea alteratione, vel digestione, seu præparatione, ac purgatione, dilucidare vellem: subij vt eis gratificarer, libenter hoc onus: simúlque vt ad propositam materiam stylum exercerem. Itaque de alteratione primò disserere decreui, tanquam quodam communi genere ad cuncta alia: nam absque alteratione, nec concoctio, nec digestio, nec præparatio, aut purgatio fieri valet.

sec. 5. com. 1

De Alteratione.

VElut, cùm corpus aliquod ab his, sub quibus antea fuit, in nullo est immutatum, quiescere id dicimus, vt Galenus asserit primo de Naturalibus facultatibus: ita equidem; si in aliquo ab iis recesserit, secundum illud id moueri dicimus, & cum nonnullis modis corpus à statu, in quo erat, recedat; pari ratione multis etiam modis moueri dicetur. At, quoniam motum prioris esse habitus mutationem à Galeno asseritur libro primo Methodi medendi, ea verò immutatio dupliciter fit, eodem auctore libro secundo methodi, & libro primo de locis affectis: quorum vnus lationis: alter alterationis dicitur. atque ea mutatio, quæ in loco agitur, latio appellatur: quæ verò in qualitate, alteratio. Latio ergo prioris loci mutatio erit. at alteratio à Galeno secundo Methodi medendi asseritur, quòd est generatio qualitatis, aut affectus, seu dispositio, vel mutatio eius, quod prius fuit. hæc autem fit, cum quæ prior in corpore qualitas erat, mutatur, & nunc noua gignitur. erit ergo alteratio mutatio in qualitate, seu demutatio eius, quæ prius fuit qualitatis, prout Galenus asseruit primo Methodi medendi. hæ ergo sunt primæ duæ, simplicésque motus differentiæ; quanquam enim lationis motus prior, simpliciórque sit, cum auctio, diminutio, & generatio, licet in his quoque motibus prioris habitus sit immutatio, veluti in prædictis; tamen compositi sunt, & non simplices motus, vt ait

cap. 2

cap. 6
cap. 3
cap. 3

cap. 3

cap. 6

Gal. I.

cap.2 Gal.1.de Naturalibus facultatib. Verùm in quacunque re alterationes fuerint, in ipso fieri essentiam suam possident: cum, si quis ex albo niger, aut ex nigro fiat albus; is in colore mouetur: &, si quid prius dulce, postea fiat austerum, vel ex austero dulce: eum in sapore motum esse dicimus, amboque in qualitate moueri: veluti qui ex calidiori frigidior fit, aut ex frigidiori calidior, vel ex sicco fiat humidus, aut ex humido siccus: eum quoque moueri affirmamus, communéque his omnibus nomen alteratio est. Quoniam verò corpora nostra, velut cuncta alia, quæ ortui, ac interitui obnoxia sunt, vt superius retulimus, duabus transmutationibus subiiciuntur; vna fit, cùm eorum substantia alteratur, quæ non nisi calfacta, refrigerata, exsiccata, & humectata alteratur: nam solę hę qualitates totam transmutant per totam substantiam, teste Galeno libro primo de elementis, & libro de cõstitutione artis medicæ: cuiuslibetque nostri corporis propria substantia, in supradictarum primarum qualitatum quadam temperie est, ac proinde substantia facultatum, quibus ea reguntur, proprietas est temperamenti, prout Galenus asserit libro de Multitudine. Altera verò transmutatio efficitur, fluente eorum substantia, quæ non tantùm per sensibiles excretiones fluit; verùm & secundum illam, quæ occulta nominatur transpiratio: nimirum si duplici quoque egeant restauratione: vna, quæ excedẽtes temperet qualitates: altera, quæ locum repleat exinanitum, vt superius dictum est. Verùm quæ excedentes qualitates temperat, seu exuperantiam destruit, contraria debet esse qualitas excedenti, atque exuperanti: quæ verò defectum supplet, non est quidem contraria, sed magis simillima esse debet substantiæ prius euacuatæ: nam vicem illius in animalibus obtinere oportet. hoc verò efficitur, cùm ex substantia deperditæ simili corpora enutriuntur, quam substantiam, alimentum nominamus; licet hæc quoque, quæ corpora nostra nutriunt, ea alterent, atque mutent fere omnia, vt ait Gale. tertio de Temperamentis. hoc autem alimentum à Gal. 1. de Simpli. medica. facultatibus dicitur esse quicquid substantiam nostri corporis augere potest; quanquam auctore Hippocrate, id tripliciter dicatur: nam nutrimentum ipse appellat, quod nutrit: nutrimentum quoque, quod veluti nutrimentum est: pariter & nutrimentum, quod nutriturum est, vt ait Galenus primo de Naturalibus facultatibus. Illud verò, quod secundum solam qualitatem substantiam nostri corporis alterat, medicinam, seu medicamentum appellamus. quod medicamentum à Galeno primo de Simplicium medicamentorum facultatibus, omne id dicitur, quod naturam nostram alterare potest, absque hoc, quòd substantiam corporis augeat. &, vt vno verbo dicam, ea, quæ assimilantur, omnia nutrimenta vocantur: reliqua verò omnia medicamenta appellantur. Est porrò & horum medicamentorum natura duplex, teste Galeno tertio de Temperamentis; quippe vel cuiusmodi sunt assumpta, eiusmodi etiam permanentia vincunt, ac corpus mutant. & hæc prorsus tum venenosa, tum naturę animalis corrupticia pharmaca sunt. Vel mutationis initium ab animalis corpore consequuta, postea corpus nostrum alterant: quæ multis modis dicuntur, vt patet Galeno eodem libro tertio de temperamentis. nos autem de prima medicamentorum natura penitus loqui non intendimus, nec de cunctis, quæ in secunda medicamentorum natura continentur: verùm secundam in duas species diuidentes, quarum vna est, quæ secundum solam qualitatem substantiam alterans, enutrire tamen animal non valet, seu substantiam augere, aut exinanitum locum replere, velut de nutrimento diximus. Altera species est, quæ non tantùm nostri corporis substantiam alterat, cum hoc quòd neque exinanitum corpus replet, verùm de corpore eam educit per quamcunque viam sensibiliter euacuans: quæ medicamenta purgantia à medicis nominari solent: redundant nanque in corpore quædam in quantitate, & quædam in qualitate, vt Galen. asserit vndecimo methodi medendi. Cùm ergo de alteratione, ac medicamentis alterantibus in hoc capitulo disserere proposuimus; de eis loqui intendimus, quæ corpus alterare possunt absque substantiæ diminutione, aut augmento: nam licet nonnullæ aliæ alterationes dici possent: & ea, quæ naturæ

Marginal notes: cap.7 — cap.9 — cap.3 — 1. de Elem. cap.7. — cap.2 — cap.1 — 1.lib. de alimen. prope prin. — cap.11 — cap.1 — cap.2 — cap.13

naturæ in ipsis actionibus opitulantur, alterantia quoque nominari nomine generis: hic tamen de ea, quę excedentes in corporibus temperat qualitates, absque hoc, quod corporis substantiam augeat, aut minuat, sed eadem manente, ac seruata intelligendum est propriè sumpta, pro mutatione tantùm eius qualitatis, quæ prius fuerat in corpore, & generatione alterius contrariæ, absque hoc, quod assimilet, seu distribuat, dissipet, atque substantiam euacuet. Hæc autem excedens qualitas erit, cum nostri corporis substantia alteratur, refrigerata, calfacta, exiccata, & humectata, aut cum ex harum qualitatum diuersis combinationibus afficiatur. quòd si vnam valeremus sine substantia qualitatem inuenire; ea sola vteremur, ac eam solam adhiberemus, vbi alterare necessitas vrgeret. nunc verò, cum nec vna qualitas sine substantia inueniri possit, vt Galenus asserit libro primo de elementis; cogimur eas qualitates vnà cum earum substantiis corporibus adhibere, vt contraria qualitas in ipsis exuperans ab eis destruatur. Et, si quandoque exuperans ipsa qualitas in corporibus summa sit; corpora accipimus, in quibus contraria qualitas in summo reperiatur, præcepto Galeni tertio de Temperamentis. velut, si in corpore summa sit superabundans frigiditas; ignem adhibemus. quòd, si superabundans qualitas summa sit caliditas; aquam afferimus. quo tempore elementis pro medicamentis vtimur, vsúmque ea medicinæ præbent, vt Galenus præcipit libro primo de elementis. Si verò à summo paulum recedat, aut plus à summo absit ipsa superabundans præter naturam in corpore qualitas: non amplius ipsis elementis pro medicamentis vtimur, sed mixtum aliquod ex eis eligimus. veluti, si calfacere intendimus; medicinam eligimus, in qua maior sit portio ignis, quàm contrarij elementi. vbi verò frigefacere volumus; vice versa medicinam eligimus, in qua maior sit portio aquæ, quàm ipsius ignis, quæ à summo quidem paulum, vel multum declinans sit ad portionem ipsius recessus, auctoritate Galeni tertio de Temperamentis. sæpenumero verò contingit, quòd vtrisque simul opus est, alterare videlicet, & enutrire túncque substantiam quærimus, quæ & alimenti, & medicamenti afferat vtilitatem. hæc autem veluti medicamenta corpus nostrum alterant, ac afficiunt toto eo tempore, quo concoquuntur. at vbi concocta, ac assimilata sunt; prorsus calorem naturalem augendo, vt alimenta omnia nutriunt, Galeno auctore tertio de Temperamentis. Cùm ergo duæ sint primarum indicationum differentiæ, vt testis est Galenus tertio Methodi medendi, quod secundum naturam se habet, videlicet sui custodiam indicans, & propterea quæ sibi similia sunt postulans, & quod præter naturam est, sublationem sui, eóque contraria requirens: perit enim quicquid in contrarium, & à contrario, vt idem Galenus eodem loco, & libro vndecimo eiusdem; hinc non mirum, si ab Hippocrate hoc aureum, æternæque veritatis præceptum recepimus, nempe contraria contrariorum esse remedia: hoc etenim neglecto, omnem medendi methodum confundemus, vt eodem libro vndecimo methodi medendi Galenus asserit. nam omnia, quæ præter naturam sunt, ab his, quæ ipsis sunt contraria, curantur, siue morbi sint, siue morborum causæ, siue symptomata morbi: quanquam morbus solus per se subsistens solus quoque curationem propriam suscipit, ísque præcipuè contraria postulat remedia. At, ne quis decipiatur, cum contraria contrariorum esse remedia dicimus; non tantùm ea, quæ potestate contraria sunt intelligi volumus, verùm etiam quæ actu, aut ex accidenti sunt talia. & hoc de intentione Galeni vndecimo Methodi medendi; licet quod potestate, seu secundum potentiam tale sit, præcipuè à medicis audiatur: veluti, cum febris dicimus perpetuò remedia esse frigida: eóque ipsam sanare, per frigidum intelligendum est non tantùm aqua frigida, quæ talis est in actu, sed alia, quæ partim potestate, partim ex accidenti refrigerant, auctore Galeno vndecimo Methodi. auferuntur ergo, quæ præter naturam sunt omnia à suis contrariis, præcepto Hippocratis. verùm, quoniam quæ præter naturam sunt, cuncta immoderata dicuntur: quæ verò secundum naturam, moderata, necessum est in omnibus immoderatis à

cap.7

cap.5

cap.7

cap.5

cap.4

cap.3

Ibidē & 11. Meth. med. cap.3

cap.12

cap.9

cap.9

Ex libr. de flatib. propé prin.

contrariis immoderatis (vt diximus) ad commoderatum regresionem moliri. nam veluti viam quandam ire, quod præter naturam se habet, dum ad naturam redit, eandem quidem, sed contrario itinere remeare oportet, vt ait Galenus libro de Constitutione artis medicæ, & libro artis medicinalis. pariter libro primo de articulis dicebat. Necesse autem est, vt qui in pristinum statum rediturus est, is eadem via, vnde est digressus, reuertatur. quod perindè est, ac si dicamus, vt contrarium iter faciat. Eatenus verò iubet Galenus contraria immoderatione vti pro sublatione eorum, quæ præter naturam sunt: vt tum primum desinas, vbi ad commoderatū perueneris. Hoc insuper communissimum, ac generalissimum Hippocratis præceptum, contrariorum contraria esse remedia, sempiternæ veritatis est, in instrumentalium partium præter naturam affectibus, vt Galenus fatetur libro de Constitutione artis medicæ. Verùm, quoniam non licet vllius artis sciētiam nancisci, nisi & methodum quandam habueris, per vniuersalia vocata theoremata, & in particularibus te exemplis exercueris, auctoritate Galeni nono Methodi medendi (cum cuilibet particulari dispositioni præter naturam corporis contraria particularia inueniantur, quibus ea dispositio auferri debet, eodem Galeno teste libro de Constitutione artis medicæ, loco præallegato, & libro artis medicinalis) vt in particularibus exerceamur, relictis eis dispositionibus, quæ in instrumentalibus partibus eueniunt: de eis tantùm, quæ in similaribus verba facientes, dicimus, quòd, cùm calido affectui frigidum auxilium contrarium existat, frigido autem calidum: eodem modo sicco humectans, & humido exiccans: pariter calido simul, ac sicco morbo, frigidum & humectans: veluti frigido & humido, calidum & exiccans contraria sunt, & eadem ratione de cæteris intemperaturis, quæ in vniuersum octo sunt, quibus simplicia corpora sunt obnoxia, vt patet ex Galeno libro nono, & septimo Methodi medendi, & primo de Temperamentis: his vtendum esse censemus pro eorum affectuum curatione, quæ per alterantia propriè dicta perficitur. quem curationis modum Galenus docuit secundo de Naturalibus facultatibus & septimo Methodi. At cum duplex corporum intemperies sit: alia sanitatis videlicet, & alia morbi sanitatis quidem, quæ paulùm à media temperie: morbi verò, quæ longissimè abest ab ea, vt ait Galenus secundo de Temperamentis: nos de morbosa intemperie, & non de ea, quæ sanitatis est, hic verba facimus. Ea ergo alteratione bellissimè vtimur in eis præter naturam affectibus, qui amplius ab aliqua causa non fouentur: v.g. in hectica, & diaria febre, quæ tantùm contrariorum auxiliorum adhibitione curantur. nam quæ contraria eis adhibentur, etiam si qualitatem, seu qualitates excedentes transmutent in alias qualitates contrarias, illud tamen perficiunt absque vlla alia concoctione, digestione, præparatione, seu purgatione. & hoc pacto natura ipsa, siue calor innatus à medico in hisce morbis adiuuandus est: quod auxilium propriè alteratio dicitur. hanc autem alterationem per eam molimur, quæ vel tota substantia, vel qualitate vna, duabúsve contraria sint, teste Galeno libro de Constitutione artis medicæ, & quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, supra dictas quidem qualitates cum suis subiectis, non tantùm vt materias præparando, ac ministrando, sed vt auxilia, prout decet. Quicunque ergo iam facti sunt morbi, & causa, quæ hos creauit, iam abiit, supradictam simplicem primam curationis indicationem habent: velut & illi, qui alteratis tantùm qualitatibus in partibus morbi fiunt, nempè contrarium: semper enim pro eo, quod exuperat, inducendum eo vsque contrarium est, quoad particulam in symmetriam, & naturalem habitum vindicaueris, vt præcepit Galenus septimo Methodi medendi. hac insuper alteratione, ac auxiliorum præparatione sæpenumero vtimur in febribus, quæ ex putrescentibus excitantur humoribus, quandoque frigidum adhibentes: nanque ipsius febris, prout febris est, aqua frigida pota perpetuò est remedium, vt Galenus vndecimo Meth. meden. asserit: pręcipuè, cùm febris ipsa fuerit ardentissima, & magna, cunctæque vires ægroti valentes ac concoctionis notæ planè euidētes sint: tunc nanque

lib. de Cōsti. artis ca. 12. lib. art. med. c. 89. primo de arte cu. co. 7.

Ex li. de flatibus ibidē. cap. 12

cap. 6

Lib. de cōst. art. c. 12. lib. art. med. ca. 89.

9. met. med. c. ult. & 7. eiusdē cap. 3 tum 1. de tēper. cap. 8 8. de facult. nat. cap. ult. & 7. meth. med. ca. 4 cap. 4

lib. de const. art. med. ca. 19. 5. de sim. med. fac. ca. 18. 13. meth. meden. ca. 7

cap. 3

cap. 9

que frigidam homini putrida febre laboranti tribuere audacter debemus, decreto eiusdem Gale. eodem loco, & Pauli secundo de Arte medendi cap. 18. quinimmo id magis audebis; si frigidę potioni insueuerit, nullaq; laborantis fuerit interna particula, princeps præsertim inflammata, aut imbecilla; præcepto eiusdem Galeni nono Methodi: nam licet tria præcipue sint, quæ in propositis febribus ob putredinem ortis agendorum indicationem nobis præbeant: vna, videlicet febris ipsa: altera, affectrix eius causa: & tertia, vis ipsa naturalis, vt decimo Methodi Galenus decretum reliquit: tamen si intolerabilis ægro magnitudo febris sit relicta causa, à qua prima sumitur pro earum curatione indicatio (teste Galeno eodem decimo Methodi medendi) ad frigidam exhibendam, febrísque extinctionem acceleramus. quæ, nisi occurras, sui magnitudine præsentem perniciem afferret. At ipse (cum perpetuò in frigidæ exhibitione cuncta, quæ requiruntur, haud facile sit in febricitantibus reperire) si febris magnitudo instet; tutius, cum oportet, aqua hordei vtendum esse censerem, cum hæc non tantùm febribus ardentibus accommodatissima sit: quia omni ex parte ei opponitur refrigerans, & humectans: immo, quia sitim magis, quàm aqua sola extinguit; cùm citius digeratur, nonnulláque alia commoda ipsam sequantur, vt patet ex Galeno lib. de ptisana: est enim ipsa aqua hordei complicata quædam res ex hordeo, & aqua, cum proba concoctione; velut ptisana ipsa, licet minus hordei, quàm ipsa ptisana, & plus aquæ assumat. quam Hippocrates pro extinguenda siti summopere siticulosis approbat, quarto de ratione victus in morbis acutis, & Gale. in eius commento. At, cum vniuersi febrium generis intemperies sit calor, vt Gal. asserit vndecimo Methodi medendi; nimirum, si ea intemperies per frigida sanabitur, non tantùm per ea, quæ actu talia sunt, verùm per ea quoque quæ potestate, & interdum per ea, quæ ex accidenti refrigerant, aut etiam omnia simul commixta. Non ab re igitur febre ipsa indicante, vt retulimus, quæ potestate refrigerant adhibentes, eam curamus: quæ curatio alteratio tantùm dici potest quibusdam syrupis vtentes, qui alterare valent, vt sunt violaceus, rosaceus, ex nimphæa, papauere, & eis, qui ex vtroque cichorio domestico, vel agresti parantur quanquam hi extergendi quandam vim habeant, ac constringendi, vt ait Gal. octauo de Compositione medicamentorum secundum locos. his quidem solis, tum quibusdam eorum simul textis, ac sæpenumero quoque frigidam permiscentes, aut quorundam infrigidantium decoctum: quorum sylua satis admodum apud medicos nota est: hac eadem alteratione interdum vtimur, cum aduersus harum febrium causam pugnamus, à qua prima indicatio sumitur. quam causam putredinem esse testatur Gale. lib. decimo Methodi medendi, & vndecimo eiusdem, ait humorum putredinem antecedentem causam esse ipsius febris. Quare qui febrem curare volet, necesse est putredinem inhibeat. vt autem cuilibet liquido constet, quo pacto putredinem inhibeamus aduersus eam alteratione tantùm pugnantes, primò de ipsis putredinis natura, secundò de eius speciebus, & causis differemus. Quantum attinet ad primum, relicta opinione Aristotelis, qui quarto Meteororum textu sexto hoc pacto naturam putredinis exponit, inquiens, Putrefactio est corruptio quædam in vnoquoque humido propriæ secundum naturam caliditatis ab aliena caliditate. hæc autem est, quæ ambientis ad eam, quæ à Gal. ponitur, definitionem veniemus: ipsi nanque tanquam medicorum principi, paritérque Hippocrati addicti sumus: Gal. ergo. 11. Methodi medendi hoc pacto putredinis naturam describit. nempè mutatio totius putrescentis corporis substantiæ ad corruptelam à calido externo: nam, cum geminum, de intentione Hippo. vbique fateatur in corpore calidum esse: alterum, quod ingenitum seu innatum vocatur: alterum verò adscititium, seu non naturale, & alienum: à primo quidem coctiones fieri vbique asserit, præcipuè sexto de morbis vulgaribus, & secundo de Differentiis febrium. contrà verò calor ipse alienus, ac præter naturam habet corrumpere primùm quidem si in corporibus fuerit excitatus, succos ipsos propter humiditatem, & putrefacit, &

loco citato. *cap. 5* *cap. 1* *ca. 1. & ca. 6* *cap. 5* *tex. com. 71* *cap. 2* *cap. 8* *cap. 1* *cap. 9* *cap. 8* *6. epid. 5. 4. com. 25. 2. de dif. feb. ca. 9*

cap.8

corrumpit: ſpacio verò tum adipem inuadit, tum etiam carnem, vt Galenus aſſerit vndecimo Methodi, nimirum ſi putredinem ab aliena, ac externa caliditate oriri diximus: non autem à natiua, cuius munus eſt concoquere, & non corrumpere. hæc autem humorum putredo, vt habetur à Galeno libro primo de differentiis febrium, duorum generum eſt; licet, vt ipſe refert, ex horum duorum generum miſcella alia tertia euariet, quæ quidem multiplex exiſtit, quoniam & innumerabiles miſcellæ modi reperiuntur, cum alterum genus maioris, minoríſque ratione ſuperet, & ſuperetur. Supradictorum autem duorum generum putredinis alterum fit ſuperante natura, alterum verò ſuperata, & euicta: ſuperante quidem, in inflammationibus, & ſimilibus collectioni tumoribus omnibus pus gignitur: in humoribus autem, qui in venis, aut arteriis continentur, quiddam, quod puri proportione reſpondet, ſubſidens in vrinis. Verùm hæc putredo non ſimpliciter putredo exiſtit, ſed aliquid in ſe continet coctionis: immò, vt dicemus de mente Galeni, potius concoctio, quàm putredo eſt appellanda; cùm ſit putreſcentis corporis ſubſtantiæ mutatio, potius ad perfectionem quandam, quàm ad corruptelam. Alterum verò genus putredinis eſt; cùm vis concoquendi adeo imbecillis facta eſt, vt nullam amplius facere poſsit in putreſcente ſuperfluitate ad optimum tranſmutationem. in qua ſuperfluitatis putredine ſecundum ſubſtantiam efficitur permutatio, ac multis modis euariat illud, quod putreſcit. Tertium verò genus putredinis eſt, quod velut ſemiputridum appellatur, non quidem ſuperante omnino natura ipſa, vt in primo genere: neque ſuperata, vt in ſecundo, ſed vtriſque adhuc cooperantibus, neutro tamen euicto. quod genus putredinis multiforme eſt, ac multiplex, innumerabiléſque differentiæ, pro eo quòd magis, & minus concoctionem ſuſcipit. Attamen in commento Aphoriſmi 17. ſecundi libri, Galenus duo tantùm genera dinumerat: vnum, quod potius ſecundum qualitatem tranſmutatio appellatur, parua ſcilicet alteratione ab alieno calore in humoribus ipſis effecta, nondum tamen habente maximè effatu dignam euerſionem, ad naturæ ſuæ contrarium. Aliud verò genus eſt, quod tam effatu dignam habet eam, quæ ad propriæ naturæ eſt contrarium euerſionem, vt non poſsit iterum ex naturæ coctione ad primam eius redire bonitatem, adeo ſcilicet imbecilla facta concoquendi vi, vt nullam amplius poſsit facere tranſmutationem ad perfectionem. & hæc propriè corruptio ab eo appellatur: nanque non amplius ad habitum naturalem redit. At, quoniam cuncta, quæ putreſcunt, ex calido, & humido ſic afficiuntur, teſte Galeno quarto Methodi medendi; ea quoque, quæ putreſcunt, tum calida, tum humida eſſe debent, eodem auctore nono Methodi. & inſuper tertio de morbis vulgaribus idem Galenus dicebat, Putredinem ex materia gigni humida, ex cauſa verò efficiente, extraneo, & præter naturam calore: & propterea quæ omni ex parte ſunt ſicca, putreſcere non videmus, vt aurum, & argentum: diſſerendum planè eſt, quo pacto putredo ipſa, quæ cauſa antecedens eſt ipſius febris, vt diximus, alterari valeat ſimplici alteratione, abſque hoc quòd concoquatur, digeratur, ſeu præparetur putreſcens ille ſuccus: hoc tamen prius pro certo habito, nos non de eo putredinis genere velle loqui, quod velut corruptela humorum eſt, vi concoquendi omnino euicta, ſeu adeò imbecilli, vt ab ea nulla mutatio ad benignum putreſcentis excrementi fieri poſsit. nam talis putredo, ſeu humorum corruptela euacuanda potius, quàm alteranda eſt, vt præcipit Galenus nono Methodi, & vndecimo: nam quod corruptum iam eſt, id alienum à natura eſt. quod tale eſt, id ſe auferendum dictat, ac quàm primum id educere tentandum eſt: cùm nulla ratione fieri poſsit, vt naturæ gratiam recipiat, velut idem Galenus aſſerit quarto de ſanitate tuenda. verùm de altero genere, in quo veluti ſemiputreſcens, ſeu ſemimalus humor eſt, & in quod adhuc tum innatæ caliditatis, tum alienæ operatio efficitur, vnius quidem concoquendo, alterius putrefaciendo, & corrumpendo. hoc ergo genus putredinis, in quo humor veluti ſemiputreſcens, ſemimalúſque eſt, alterandum eſſe alteratione, quæ alia à concoctione,

cap.6 — *cap.5* — *9. Met. me.* *c.3. 3. Epid. 5. 3. com. 1. & 22.* — *cap.10* *cap.8* — *cap.3*

digestione, seu præparatione fit, intrepide asserimus: nam, si putrescentes humores, ex quibus febris accenditur, duo hæc indicant immutationem eorum videlicet manente substantia, & euacuationem, teste Galeno libro artis medicinalis: ab eo, qui has febres curare volet, inhibenda prius putredo est, quæ antecedens causa earum febrium existit, vt diximus. hæc autem inhibitio, manente tamen humorum substantia, vt perpetuo loquimur non nisi dupliciter fieri potest: aut adhibitis contrariis qualitatibus ipsius putredinis, aut per aliam immutationem ipsum putrescentem succum, non tantùm in contrarias qualitates alterando, ac immutando, verùm perficiendo quodam modo, ac assimilando. quæ quidem immutatio, seu alteratio concoctio dicitur. & propterea Galen. 11. Methodi decretum reliquit, in humorum putredine & excretionem, & refrigerationem, & ventilationem, & semiputridorum concoctionem ex aduerso respondere. Nunc verò, cum de prima immutatione loquamur; dicimus, quòd cum quicunque succus putrefit, de mente Gal. calidus præter naturam, & humidus efficiatur, ac à calido, & humido id perpetiatur, vt retulimus, necessum est (communissimi Hippocrat. præcepti perpetuò veritate seruata, quòd contrariorum contraria sint remedia) tales succos seminalos seu putrescentes à medico ad contrarias qualitates, manente eorum substantia, immutari. quæ immutatio à frigidis, ac siccis medicamentis ipsi naturæ paratis, & corporibus adhibitis optimè perficitur. Hinc acetositatem citri, succum malorum punicorum acidorum, ac pomorum acidorum limoncelij, & limonum, omphacium, atque acetum, & similia pro ea immutatione perficienda, putredinéque inhibenda, ac pro eius malæ qualitatis transmutatione facienda, eligimus ex dictis nonnulla medicamenta, seu syrupos parantes. quam alterationem aliam à concoctione Galenus præcepit vndecimo Methodi medendi, cùm dixit, Putrescentia, seminaláque sanare possunt, tum ea quæ alterare, tum ea, quæ concoquere valent, excitando, ac firmando eius naturæ facultatem, qua naturaliter concoquit. Nec minus videtur eundem Galenum libro Artis medicinalis, præallegato loco, per alterationem, qua putredo inhibetur manente substantia, duo hæc voluisse intelligere: & eam videlicet, quæ propriè alteratio dicitur: & concoctionem, quam tanquàm magis vtilem, atque præcipuam immediatè exponit, præsertim cùm cunctæ aliæ præter has alterationes substantiam euacuent, siue digestiones fuerint, siue præparationes seu purgationes, vt infra declarabimus. Hinc patet nonnullos iuniores expositores in expositione supradictorum Galeni verborum fuisse hallucinatos: nanque autumarunt tantum de ea alteratione, quæ concoctio appellatur, Galenum intellexisse; cùm, si de ea sola loquutus ibi fuisset, falsum penitus assereret, solam eam putredinem tollere manente substantia: nam hæc alteratio putrescentis succi, quæ per contrarias qualitates putredinis efficitur, idem perficit, ac putredinem, quæ in generatione adhuc est substantia manente, inhibet. Insuper nec illud effugeret, quin de insufficientia damnaretur, aut pugnantia assereret, cum non tantùm putrescens succus concoctione, & euacuatione curetur, immo alteratione alia, ac infrigidatione, de qua libro vndecimo Methodi medendi verba fecit, vt superius diximus. & propterea, vbi Græcus codex habet ἀλλὰ τὸ μὲν ἑρμηνέον εἶδος τῆς ἀλλοιώσεως, πέψις ἐστίν: quod Latinè sonat. Sed dicta quidem alterationis species concoctio est, forte deprauatus existens, melius diceret, ἀλλὰ τὸ μὲν τῆς ἑρμηνευθείσης ἀλλοιώσεως εἶδος πέψις ἐστίν. id est, sed dictæ quidem alterationis species, concoctio existit. quòd, si velint per alterationem solam concoctionem eo loco Galenum intellexisse, si valeant; eum ab insufficientia, aut pugnantia absoluant; quanquam neque hoc quicquam nostræ opinioni, ac veritati aduersetur, quæ Galeni auctoritate vndecimo Methodi medendi fulcita, ac confirmata est. Quidam alij concoctionem cum prædicta alteratione confundentes, frigida, & sicca propriè concoquentia esse asserunt: cùm ea putredinem inhibeant, contrarias qualitates putrescentibus humoribus inducendo. At quantùm isti à veritate

cap. 89

cap. 11

cap. 9

cap. 89

cap. 9

cap. 9

deuient, cùm de concoctione tractabimus, liquido ostendemus: frigida enim, & sicca, & si putrescentis humoris qualitatibus opponantur, putredinémque quodammodo alterando inhibeant; concoquentia appellari haud possunt: nec concoctionem iuuare nisi quodammodo ex accidenti, immutatis videlicet putredinis qualitatibus, ex quarum immutatione concoctrix facultas fortè valentior redditur. Hinc concludamus putredinem, de qua modò loquimur, à medico alterari posse per immutationem earum qualitatum, quæ ipsi putredini propriè insunt à contrariis qualitatibus, vt dictum est: ac per ea, quæ dictas contrarias qualitates possident, putredinem posse sisti, ac inhiberi manente substantia, in qua ea consistit, cum eis, quæ superius conscripsimus, quæ alteratio alia est à concoctione, digestione, seu præparatione. Et, si Galenus concoctiones interdum alterationes appellat, & vim concoctricem alteratricem; nunquam tamen eas cum prædicta alteratione confundit: quinimmo secundo, & tertio de Naturalibus facultatibus, concoctionem per alterationem definiuit; tertio etiam artis medicinalis concoctionem alterationis speciem esse dixit. Sed mox obiiciet quispiam, si putredinis occasio vna est transpirationis prohibitio; quo pacto ea putredo inhiberi posit per frigida, & sicca, cum ea causam putredinis meatus obstruendo adaugeantur? Cui responsum sit primo, non immoderatum debere esse infrigidantium, & exiccantium vsum: secundò, quòd ex his maius sequitur commodum, quàm incommodum. Ad hæc quòd eis vti debemus frigidis, & siccis, quæ acidam qualitatem participant, tenuisque sint substantiæ, ac humiditatis multæ admixtionem habeant; qualia sunt ea, quæ supra narrauimus: aut quæ acrimoniam possideant, vt acetum, & non eis, quæ valde adstringentia sunt terrenæ, ac crassæ corporis consistentiæ, seu substantiæ. Qua de re, cum acidus sapor potissimum gignatur, dum quid à calido mutatur incipiente concoquere; non tamen perfectè id superante, vt Galenus asserit quarto de Simplicium medicamentorum facultibus, acidámque qualitatem frigidum subtile efficiat, tenuiúmque partium sint acida, eodem auctore eodem libro: sequitur, quòd quamprimum penetrantia non obstruant, cum hoc quòd putredinem inhibentia maximum comparent commodum, ac ex pauca adstrictione vasa corroborentur, potiusquàm propter osculorum exiguitatem lædantur. Vlterius ea permisceri possunt cum aliquo infrigidantium decocto, aut aliquo, quod liberare obstructiones valeat, quorum copia magna penes medicæ artis auctores reperitur: & hoc pacto nedum putredinem non adaugent, ac transpirationem prohibebunt, verùm & causam oppugnabunt, & febrem pariter extinguent: illud, quod sine cunctatione agendum est præcepto Gal. 10. Methodi medendi, quòd, si ea putredo per se sola subsistat, vt sepius est videre, ipsiúsque putredinis efficientes causæ non adsint; quid prohibeat prædictis auxiliis vti pro ea immutanda? nihil sanè, & hæc de alteratione sint dicta satis.

cap. 4
cap. 7
cap. 89
cap. 15
Loco citato.
cap. 1

De concoctione.

cap. 6

CVm tres in animalibus corporibus fiant alterationes, vt Galenus asserit lib. 5. de Simplicium medicamẽtorum facultatibus, quarum vna secundum naturam est, cum videlicet in ventre cibus coquitur, aut in visceribus, & vasis, qui inibi generatur succus, vnde pars vnaquæque nutriatur: altera cõtrà planè præter naturam, nempe in putrescentibus omnibus ab aliena caliditate: tertia media est, ac ex vtraque mixta, partim primæ particeps, ac naturalis, partim huius contrariæ, quæ est præter naturam: dictúmque satis in præcedẽtibus fuit, tam de ea alteratione, quæ præter naturam est mutatio ab aliena caliditate superante, ac vincente, quàm de ea, quæ ex vtraque alteratione mixta est, quæ mutatio tam à calore ingenito, quàm ab alieno prouenit, restat modò differere, cum de ea alteratione, quæ secundũ naturam est & ab ingenito tantũ calore perficitur; quã alterationem concoctionem propriè dicimus:

tum de alia alteratione, quæ ab ipso etiã calido innato,sed nõ omnino vincente, verùm superante quodammodo efficitur:quam etiam alterationem concoctionem nominamus:nempe hæc quoque alteratio à calido innato superante in humoribus putrescentibus perficitur:& si putredinem eam dixerimus esse, ac inter putredinis species dinumerauerimus,cum in ea actio quædam, quamuis modica,alienæ sit caliditatis:tamen,quia in ea alteratione naturalis caliditatis actio superat,concoctio potius,quàm putredo appellari meretur, Galeno auctore libro primo de Differentiis febriũ. Verùm,vt dilucidius loquamur,haud ignorandum est,primò illud quod Grçci pepsin,quidam abusiuè digestionem vocant:nos, qui per digestionem aliud quoddam Galeno intelligi volumus, clarioris doctrinæ gratia,pepsin,quod Græci dicunt,concoctionem appellabimus. quæ concoctio, licet ab Aristotele quarto Meteororum hoc pacto definiatur. Cõcoctio est perfectio à naturali,& proprio calido ex oppositis passiuis: eáque in tres species diuidatur,maturationem videlicet,elixationem,& assationem: ac eis tres insuper species cruditatis, seu in concoctionis contrarias tribuat: nos, cum medici simus,Hippocrati,ac Galeno adhærentes, de ea velut de cunctis aliis ad eorum mentem differemus. De duplici autem concoctione, quæ in corporibus nostris efficitur à calido innato,Galenum loqui reperi: quarum vna est, quæ penes alimenta perficitur,similis quidem existens hepsesi,seu elixationi, & propterea elixatio metaphoricè appellatur:altera verò,quæ maturatio metaphoricè ab eo dicitur, similis existens pepansi, seu veræ maturationi. At de prima concoctione, quæ attenditur penes alimenta elixationi simili, Galenus tractauit libro tertio de Naturalibus facultatibus. eámque hoc pacto describit: quòd nihil aliud est, quàm alteratio in propriam eius, quod nutritur, qualitatem. Verũm luce clarius,de intentione Hippocratis, ab eodem Galeno definitur, secundo de Naturalibus facultatibus: vbi ait, concoctionem alterationem quandam esse,ac nutrientis in propriam qualitatem eius,quod nutritur,mutationem. De altera verò concoctione,quæ maturationi similis est,Galenus verba fecit,secundò de ratione victus in morbis acutis, & libro de Constitutione artis medicæ circa finem. Verùm,cum vtraque à calido innato perficiatur: de vtrisque simul loquutus est libro primo de Morbis vulgaribus his verbis, Concoctio enim naturalis maturatio est morbi. hæc autem concoctio in concoquentis substantiam deductio quædam est eius,quod concoquitur. ergo, vbi corpus bene habet, cúmque ei,quod concoquitur, naturæ intercedit familiaritas cum concoquente, mutatio fit,& alteratio totius concoquendæ materiæ,aut maximæ partis eius, minimúmque superat semicocti.at verò, quando præter naturam affecta sunt (quod accidit,vbi sint à natura immutantis,& alterantis aliena) id, quod assimilatur, paucum est, semicoctum verò excrementum multum. Iam, sicut in corporibus sanis coctionem indicant excrementa, non secus in corporibus affectis indicabunt. in quibus verbis, vt liquidò constat, voluit Galenus vtriusque concoctionis conuenientiam, ac differentiam propalare. Nos autem de ea alimentorum concoctione,quæ ab Aristotele quarto Meteororum elixationi assimilatur, & propterea Metaphoricè elixatio dicitur, hic loqui non intendimus. At, quod hæc alimentorum concoctio similis sit elixationi, Galenus cum Aristotele concordat, vt patet apud eum lib.6.de Morbis vulgaribus, & tertio de Naturalibus facultatibus. Verùm,cùm de concoctione loquimur, de ea intelligere volumus, quæ maturatio dicitur metaphoricè, per similitudinem eius, quam Græci pepansin dicunt: Latini propriè maturationem appellant: quæ in pericarpiis efficitur, vt patet apud Aristotelem eodem libro quarto Meteororum. hæc autem penes excrementa attenditur, ac crudos succos, ex sententia Hippocratis libro primo de Morbis vulgaribus. & Galeni, eodem loco. Hanc autem maturationem metaphoricè sic appellatam, bifariam in humanis corporibus fieri posse Galenus asserit, secundo de Ratione victus in morbis acutis.nam aut qui concoquuntur redundantes succi in corpore, verè crudi sunt; vt acida,

cap.6.

tex.14.

cap.7.

cap.4.

cõmen. 44.
cap.19.

sec.2. comment.44.

tex.27.
5.4.com.23
cap.7

tex.19
5.2.com. 44.
com. 44

vel dulcis pituita, nec putrefactio in eis magna existit, immò quædam naturæ familiaritas cum concoquente. qui quidem crudi succi existentes reliquum perfectionis à calore innato assequuti, ac prorsus concocti, & exquisitè asimilati nutrire valent plus, minúsue pro modo putrefactionis: cum nec ipsi nutrire valeant, quamuis concocti sint, si omnino præter naturam fuerint, seu à natura alieni, vt testis est Galenus tertio de Causis symptomatum. Verùm harum duarum pituitæ specierum altera facilius concoquitur, vt quæ dulcis est, teste Galeno libro de Constitutione artis medicæ. Itaque prædicti succi in bonum sanguinem versi demum in membrorum substantiam conuertuntur, in toto, seu in parte. & hæc à Galeno propriè maturatio dicitur: natura enim semper nititur suis viribus vtens asimilare partibus nutriendis, quicquid fieri vtile potest, excernere autem id, quod minimè istiusmodi est, eodem Galeno teste libro secundo de Differentiis febrium. Aut quæ redundant excrementa alia à prædictis succis, in corpore: præter naturam affecta sunt, ac à natura immutantis, & alterantis aliena. quæ quidem, licet mutata, atque à natura ipsa euicta sint (cum videlicet ipsa eis fortior fuerit, ac suo robore ea permutauerit) mutari tamen in substantiam aliti non valent, eóque maximè, si magna in eis fuerit putrefactio, & si similia ad quendam modum fiant membris solidioribus, verùm non adeò, vt in substantiam conuertantur, cum non exquisitè asimilari valeant: vel quia ex eorum natura asimilationi exactæ pugnant, vt bilis tum flaua, tum atra: aut quia susceperunt putredinis qualitatem magnam ab aliena caliditate. Ergo cum putrefactio magna est in aliquibus succis, aut excrementum natura sua tale, vt asimilari corpori humano exquisitè, ac conuerti in eius substantiam omnino nequeat, id quidem ad quendam modum ab ipso calido innato perficitur, immutatur, ac similis fit aliquo pacto solidioribus membris: verùm non adeò, vt diximus, vt in eorum substantiam conuertatur, sed à natura ipsa superatum per talem concoctionem aptum redditur, vt expellatur: &, si non propterea, vt expellatur ab ea promptius, aut à medico: id euincere, concoquere, ac asimilare tentat: sed vt apponatur, ac nutriat. quod, cùm exactè perficere nequeat, velut superfluum, ac excrementosum secernit, & ad expellendum properat. quæ concoctio, licet etiam maturatio dici posit, non tamen propriè, vt superius dicta, quæ penes crudos succos attenditur: sed generaliori, ac vniuersaliori vocabulo concoctionis vtentes. Talis denique naturæ sunt vtraque bilis, & qui Græcè ichores dicuntur, teste Galeno secundo de Ratione victus in morbis acutis. in quo causam reddidit, cur neutra bilis in sanguinis substantiam redire valeat. eiusdem naturæ est pituita salsa ex mente eiusdem Galeni libro de Constitutione artis medicæ. Ob id Hippocrates cocta quidem consueuit vocare huiusmodi excrementa, quæ à natura ipsa euicta sunt: cruda verò, quæ non sunt euicta. Pari ratione & pus in phlegmonis, quæ concoquuntur, fieri ait: quanquam pars nulla ex pure alimoniam accipiat, veluti accipit ex crudis iam dictis humoribus appellatis, cùm concocti sunt. eadem ratione & vrinas crudas concoqui dicimus: & si corpus ex coctis vrinis ali non posit: Sputum quoque in pulmonis, seu thoracis affectibus, lippitudines oculorum, & alia similia excrementa, de quibus Galenus mentionem fecit libro de Totius morbi temporibus. Concoctio ergo & pro generaliori, ac vniuersali significato, seu propriè sumpta, quam metaphoricè maturationem nos appellamus, ea est apud Galenum, vt diximus. Proinde, cùm hæ quoque concoctiones opus sint naturæ, teste Galeno primo de Morbis vulgaribus, & quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus. necnon prædicti succi semiputridi, seu excrementa talem maturationem à solidis corporibus consequantur, ab ea vi naturæ, quæ per solida corpora protensa est: nimirum, si aliquo pacto ea excrementa solidioribus quodammodo asimilantur corporibus, cùm ab ipsa natura euicta sunt, & propterea concocta appellantur: licet ex eis corpus nutriri non valeat: vt pus, ac quod puri similatur candidum sedimentum in vrina, aliáque nonnulla, vt disertè declarauit Galenus libro primo

cap.2

cap.19

cap.5

com.30

cap.19

cap.3

5.2.com.45

cap.6

cap.ult.

Prognost

Prognosticorum. At, quoniam de hac concoctionis specie loquimur, quæ metaphoricè maturatio appellatur, siue propriè dicta, siue vniuersaliori significato sumpta, cum eam dixerimus esse quandam deductionem, mutationem, seu alterationem, ac quodammodo perfectionem, actionésque omnes, paritérque & alterationes, in quacunque re fuerint, in ipso fieri essentiam suam possideant, vt ait Galenus libro secundo Methodi medendi. nósque perpetuò de ea, tanquam in fieri essentiam suam possidente, intelligamus, & non in alterationis, seu in mutationis termino. his taliter suppositis, licet hæc mutatio, seu alteratio actio sit ipsius naturæ: quoniam in fieri essentiam suam possidet, vt diximus: videndum est, an possit iuuari à medico: &, si possit, cum quibus. At, quòd concoctio, licet à calore innato præcipuè efficiatur: ab aliquo tamen exteriorum auxiliorum iuuari possit, satis dilucidè Aristoteles quarto Meteororum demonstrauit, & Galenus in commento Aphorismi 22. quinti libri. verùm quòd vna concoctionis species, quæ propriè maturatio dicitur, tum ab ingenito calido, tum ab externo perficiatur, si tamen ipsorum naturæ conueniens, ac familiare fuerit, vt caliditas solis penes omnes fructus: clarum est videre apud Galenum libro quarto, de Simplicium medicamentorum facultatibus. At, quòd tum naturales alterationes, quæ ab innato proueniunt calore, elixationi similes, cùm videlicet in ventre cibus concoquitur, aut in visceribus, & vasis succus, ex quo rursum vnaquæque pars nutritur: tum etiam & maturationes, quas metaphoricè sic appellari diximus, vt quæ videlicet in mouendo pure efficiuntur, à simili extrinsecus calore pro ea concoctione perficienda iuuantur: ac naturæ medicus in hoc opituletur, cum his quæ modicè calfaciant, decretum reliquit Galenus libro quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, & quarto de Ratione victus in morbis acutis, & libro de Constitutione artis medicæ. Non verendum est ergo maturationes ex Aristotelis, Galeníque mente, extrinsecus à medico iuuari posse. Verùm, quoniam concoctioni perpetuò calidum opitulatur, ac confert, frigidum verò renititur, & aduersatur, teste Galeno tertio de Ratione victus in morbis acutis. disserendum planè est, à quibus calidis natura ipsa extrinsecus in maturationibus iuuari possit, siue hæ fiant in dulci, vel acida pituita: siue in aliis excrementis, vel puris generatione. quod quidem insuper ipsemet Galen. optimè nos docuit eodem libro quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, asserens, quòd velut ventris concoctioni conferunt ea, quæ copiam innatæ caliditatis cibos concoquentis adaugent, non tamen qualitatem: pariter illud, quod ad mouendum pus adhibetur medicamentum, talem debet caliditatem possidere, qualis est in naturis temperatis calor natiuus. At si iusto calidior natura fuerit, in eo corpore medicamen, quod pus mouebit, calidius sit oportet, tantò nimirum temperato calidius, quanto, & natura eius temperatam in caliditate exuperat. Hinc concludit, cuiusque singulatim hominis suum proprium esse puris mouendi medicamentum, licet emplasticum quoque eius generis medicamentum esse debeat, eodem Galeno auctore quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus. Qua de re temperatura eorum auxiliorum, quæ naturam in maturationibus iuuant, commoderata, ac similis ei corpori, cui admouetur, esse debet. Proinde non parum nostri temporis quidam chirurgici decipiuntur, qui cũctis corporibus, naturis, & ætatibus, ac particulis eisdem medicamentis pro iuuanda natura circa puris generationem vtuntur: iubente Galeno, quòd hæc medicamenta, quæ pus mouent, cuiusque singulatim hominis propria esse debent. At, cùm nostra natura humida sit, & calida, humida, calidáque medicamenta huiusmodi esse debent: non tamen corporis natura humidiora, ac calidiora, immò cognatam, ac simillimam corporibus nostris caliditatem, ac humiditatem possidentia, hinc tum cibos, tum fomenta, ac cataplasmata, frictiones modicas, & balnea, quæ mediocriter calfaciant maturationes efficere Galenus asserit primo de Morbis vulgaribus. & libro de Constitutione artis medicæ ait, Perducunt autem

cap.3.

tex.15.

cap.11.

cap.60.
com.44.
cap.19.

com.29.

cap.6.

cap.6.

5.2.comment.44.
cap.19

autem ad concoctionem quies, & calfactio moderata, boniq́ue ſucci modicorũ eſus ciborum, & modicè calfacientis vini potus: at caliditatem modicam efficere poſſunt frictio mediocris, & commodi aquarum calidarum vſus, cibariaque, & medicamenta, quæ haud magnopere calfaciant: quanquàm eo loco de maturatione propriè dicta loquatur, quæ tum dulci, tum acidæ pituitæ cōpetit. & idem Galenus libro quarto de Sanitate tuenda iuſsit, ſemicrudos humores tum vino, tum quiete, ac ſomno concoquere, ac vtiles reddere. & eodem libro, nihil eſſe aſſerit, quòd æquè concoquat ea, quæ concoqui poſſunt, vt ſomnus à balneo. Proinde toto cælo hallucinati ſunt, qui quibuſdam nominatis ſyrupis concoctioni opitulari aſſeruerunt: cùm tantùm ea ad concoctionem conferant, ac quodammodo adiuuent, quæ calorem naturalem vel fouent, vel in ſubſtantia augent. at, cùm paucis, aut ferè nullis hoc datum ſit ſyrupis: ſequitur, vt pauci ſint, aut ferè nulli inter eos, quibus noſtris temporibus vtimur, qui poſsint calori naturali: ex ſeipſis aliquod adminiculum ferre pro concoctione, ſeu maturatione perficienda: niſi forte is, qui ex corticibus citri conficitur, cum cortex citri concoctioni nonnihil conferat, ſi vt medicamento eo quis vtatur: licet vt alimentum coctioni renitatur, teſte Galeno ſecundo de Alimentorum facultatibus. alij verò ſyrupi, cum quidam calidi vltra, quàm oportet, alij frigidi, alij humidi, vel ſicci ſint, quidam eorum corpus alterare, quidam præparare, digerere, ſeu euacuare aut per ventrem, aut per vrinam, aut per cutis occultos meatus materiam educentes valent: quanquàm ex accidenti quidam ſint, qui quodammodo coctioni deſeruiant: vt hi, qui adſtringendi vim poſsident, aut hi, quibus ſomnum conciliamus. per ſe autem, ac verè, intrepidè aſſerimus tantùm ea, quæ calidum innatum vel fouent, vel in ſubſtantia augent, ad concoctionem conducere: cum hæc actio, ſeu perfectio ſolius calidi innati ſit. & propterea ſola ea, quæ temperatè calida ſunt, vt diximus, per ſe ei opitulantur, ac conferunt: velut etiam noſtris temporibus ſunt inter alimenta gallinarum iuuenum, ſeu gallinaceorum pullorum carnes per elixationem liquefactæ, quod ius conſummatum medicorum vulgus appellat, aut fortiter contuſæ, alteratæ præcipuè ex hordeacea ptiſana ſimul permixta, ac cum eis decocta, magis, & minus pro naturæ corporum ratione, ſecundum quam, vt diximus, concoquentia euariari debent præcipuè cum vires quodammodo imbecilles fuerint: & quæ redundant in corpore excrementa, in ſubſtantiam concoquentis mutari non valeant. Nec minus hallucinati ſunt, qui aſſeruerunt à frigidis concoctionem fieri, ſiue ſyrupi ſint, vt violaceus, roſaceus, ex nimphea, & vtroque cichorio, & alij nonnulli ſimiles, ſiue aqua ipſa frigida, cum Galenus ipſe decreuerit, frigidum perpetuò concoctioni aduerſari, libro tertio de Ratione victus in morbis acutis. quinimò nec humor biliosus ab eiſdem concoquitur, vt aiunt, bene alteratur. at hæc alteratio nullo pacto nec concoctio, nec maturatio dici meretur. Verùm, cum ſupra relatum ſit maturationem in acida, vel dulci pituita, ſeu aliis putreſcentibus humoribus ab ea vi naturæ, quæ per ſolida corpora protenſa eſt, perfici: ac proinde, cum maturantur: ſolidis ipſis corporibus quodammodo aſsimilari, nunquid quodlibet, quod eo pacto maturatur, craſsius reddatur, quæret quiſpiam? At cui dubium eſt Ariſtotelem quarto Meteororum aſſerere ex ſubtilibus ſemper craſsiora fieri, pepanſin, hoc eſt, maturationem paſſa omnia. Pariter & Alexander ait, Vniuerſaliter quæcunque pepanſin paſſa, ex tenuibus craſsiora reddantur. Et Galenus libro primo de Morbis vulgaribus. ait, Humores, qui tenues ſunt, omnes eſſe crudos: &, vt concoquantur, robuſtam deſiderare naturam. & libro de Totius morbi temporibus aſſerit, tum ſaniem ipſam, tum vrinam, tum ſputum, lippitudíneſue, quinetiam & humores, qui à cerebro per palatum, & nares defluunt, & denique cuncta excrementa in initio aquea, tenuiáque eſſe: cum verò quandam temporis proceſſu concoctionem accipiunt, craſsiora euadere, atque pauciora, potiſsimùm in his morbis, ex quibus ægri ſeruantur. & libro ſecundo Prognoſticorum

cap. 4 · *Loco citato.* · *cap. 37* · *com. 29* · *tex. 19* · *Alexan. 4 metheor. com. 9* · *sec. 1. cō. 25* · *cap. 3* · *com. 33*

corum ferè idem ait, quòd concoctio crassiorem reddit, non solùm vrinam, sed etiam deiectionem, item screationem, atque etiam pituitam per distillationes, & grauedines, necnon per lippitudinem, & pus quoque in vlceribus. Ex quibus omnibus infertur, quòd quæcunque maturationem suscipiunt, cùm quodammodo solidioribus membris assimilentur, necessariò crassiora, ac pauciora euadunt: non tantùm ex Aristotelis, & Alexandri mente: verùm etiam Hippocratis, & Galeni. At non statim sequitur cuncta, quæ crassiora redduntur, ea esse concocta: cùm crassitudinis duæ sint causæ, auctoritate Galeni secundo Prognosticorum: calidum videlicet, & frigidum: calidum quidem euaporando, & frigidum adstringendo. cæterùm quæcunque à calido innato crassiora redduntur, ea concocta esse dicimus, & non quæ à frigido, seu non naturali calore: quæ quidem nedum coctioni opitulantur: immò penitus aduersantur: pariter & ea, quæ ab ipso crassiora sunt reddita. At iterum obstrependo insurget aduersarius dicens, Si cuncta, quæ pepansin patiuntur, hoc est, maturationem crassiora euadere necessum est: frustra pituita ipsa, ac succus melancholicus maturantur: cùm crassiores per eam maturationem redditi ad eorum expulsionem valentius reniterentur, atque aduersarentur. Cui respondemus, pituitam ipsam siue dulcis, siue acida fuerit, quibus propriè pepansis, hoc est, maturatio tribuitur, ex maturatione crassiorem reddi: quoniam pepansin passa, in concoquendis substantiam transire valet, & hoc pacto solidis membris assimilata, nulli dubium, quòd crassior redditur, præcipuè si in ea putrefactio non sit. Quòd, si in ea aliqua putrefactio magna sit, aut falsa fuerit pituita, vel atra bilis, siue aliud excrementum: licet eis maturatio propriè non competat: tamen, quia vniuersaliori vocabulo intelligentes ipsam maturationem, dicuntur quoque hæc maturari, asserimus, quòd quodammodo pepansin passa à solidis ipsis particulis, licet ab earum natura sint aliena, cum nutrire non valeant: tamen quodammodo eis assimilantur, ac crassiora redduntur; quoniam talia cùm natura ipsa maturat: necessum est, vt euincat: cúmque euicta sunt, maturata vocare consueuimus. &, cum concoctio omnia, vt diximus, cogat, & incrasset, teste Galeno quarto de Ratione victus in morbis acutis: necesse est ea quoque, cùm concoquuntur, ac vincuntur: cogi, & incrassari: alia tamen ratione, cum à calido innato id perpetiantur. verùm enimuerò, ne quis decipiatur, magnam cum dico putrescentiam, non de ea intelligere volo, quæ omnino aliena sit, ac nulla ratione possit naturæ gratiam recipere: cum eam, vt suprà retulimus, quàmprimum educere sit tentandum, teste Galeno quarto de Sanitate tuenda. verùm de ea intelligimus, in qua natura ipsa adhuc non est euicta. Magnam autem, & paruam nominamus ratione maioris, vel minoris operationis caliditatis alienæ, nunquàm tamen ipso calido innato euicto, imò semper cooperante, ac demum vincente. Verùm, si ea excrementa taliter alterata, ac crassiora reddita valentius expulsioni repugnant, cùm ea in concoquendis substantiam transire non valeant, ad quid natura, seu medicus huic alterationi vacabit? non propter aliud dicimus, quàm quòd concocta medicari iubet Hippocrates. neç ea crassitudo, quam à calido innato acquirunt, ineptitudinem eius parat expulsioni, velut ea, quæ à frigido, seu calore immodico: quinimò taliter alterata, ac euicta cum nutrire non valeant: ocius secernuntur: nam, vt Galenus asserit, in cõmento Aphor. 22. quarti libri, cum cruditas humorum adest: tunc aliquid bene euacuari est impossibile. Cuius rationem reddens ait, Oportere medicum naturę ministrum ipsam perpetuò imitari. Verùm, cùm ipsa non antè humores discernat, quàm prius concoxerit: nec prius expellat, quin prius discreuerit, eodem auctore Aphoris. 22. primi libri. opus est, vt bona excremẽtorum euacuatio fiat, tam ab ipsa natura quàm à medico, vt prius ea ab eadem natura secernantur, ac separentur à bonis succis: quæ segregatio, seu discretio exactè fieri non valet: si cõcoctio ipsam non præeat. tunc nanque, hoc est, post coctionem naturam ipsam habemus euacuationi adminiculantẽ: &, cum ipsi euicti sint, ac nutrire non valeant, tanquam excrement

cõment. 38

commen. 4.
4. meteoro. text. 18. &
2. prog. 35.

cap. 3.

excrementosos,ac alienos ab eo,quod familiare est segregans, expellere tentat. quod quidem prius,cum permixti essent cum familiaribus, infœliciter tentaret: nec id esset naturæ,sed casus ratione. nimirum denique si prædicti succi, seu excrementa,licet vt alieni à natura immutantis,ac alterantis, in eius substantiam verti non valeant:in ea tamen immutatione,cum ab ea euicti sint,crassiores aliquo pacto redduntur:non enim vt crassiores reddat natura,ipsos immutat,ac alterat:nec medicus ipse,cum ei in hoc opitulatur:verùm,vt superet,ac euincat,& denique assimilet.quibus superatis,ac euictis cum nutrire non valeant, nec perfectè assimilari:promptius ac facilius à familiaribus succis eos segreget, atque discernat,eísque segregatis cõmodius à natura,seu à medico expellantur.quod quidem ægrius,& non absque magna vi,ac noxa ipsius naturæ perficeretur, si prius videlicet,quàm concocti,ac euicti essent,ac segregati,tentarentur expelli:simúlque familiarium cum alienis expulsio fieret:vt liquidò quisque percipere valet de mente Hippocratis,& Galeni in præallegatis locis. Ex quibus manifestè patet,quantum delirarunt,qui asseruerunt maturationem,seu,vt ipsi dicunt abusiuè loquentes,digestionem in aliquo fieri posse cum eius subtiliatione: cum perpetuò Hippocrate,& Galeno constet cuncta, quæ maturantur, crassiora euadere,vt diximus. Et si de salsa pituita,quam Galen.libro de Cõstitutione artis medicæ purgare iubet,oppugnare quispiam,eam saltem concoqui non debere. Respondemus,Galenum eo loco de maturatione propriè dicta,quę tum acidæ,tum dulci pituitæ competit, velle loqui. de qua insuper maturatione propriè dicta verba fecit quarto de Sanitate tuenda.cùm dixit,Crudis, & semicoctis humoribus,qui ante sanguinis perfectionem fuerunt per coctionem: acribus verò, ac mordacibus,eductionem competere.at noluit eo loco de maturatione communiter dicta intelligere, quæ non tantùm salsæ pituitæ, verùm non penitus corruptæ,vt idem met asserit quinto Methodi medendi.verùm & vtræque bili,ac ichoribus ipsis tribuitur eo met auctore secundo de ratione victus in morbis acutis. De vitrea verò pituita,licet frigidior sit acida, tamen, quia acidæ qualitatis est particeps,acida quoque appellari potest, & propterea non est habenda alia ratio,quàm de ipsa acida:licet difficilius concoquatur,quia frigidior est,vt tantùm tria sint pituitæ genera,eodem Galeno teste,secundo de Differentiis febrium,& quarto de Ratione victus in morbis acutis. At mox instabit & non ab re aduersarius,dicens,nunquid humores ipsi biliosi,qui cùm calidi,& tenues sint, & ea de re paratissimi ad excretionem, vt Galen.asserit libro 3.Prognosticorum.concoctione prius egeant,quàm excernantur. Circa quod digladiantur nonnulli nostri temporis medici,quidam asserentes cõcoctione non indigere:nam,cum mordaces sint,calidiores,ac tenuiores,transfluunt ab vna parte in aliam,ægrum grauiter infestant,ac quiescere non permittunt. cum ergo ipsi per corpus moueantur,naturámque ad eos expellendos proritẽt, priusquàm in aliquam partem decumbant,præcipuè principem,statim euacuandi sunt, concoctione eorum non expectata,præcepto Hippocratis,& Galeni Aphorismo 22.primi libri, & sexto de Morbis vulgaribus. Vlterius,si crassos,atque tenaces humores fluxui paratos reddimus,eos tenuando,ac incidendo,meatúsque reserando,vt patet Gal. Aphorismo 24.libri primi,& nono libri secundi,cur biliosos humores, tenues, fluxuíque paratos existentes,ac nullum lentorem participantes,priusquam purgemus, concoquere tentabimus:cum ex ea concoctione,crassiores reddantur:quibus rationibus concludunt biliosos humores concoqui non debere. Quidam verò auctoritate Gale. primo de Morbis vulgaribus, vbi ait,humores tenues omnes esse crudos,&,vt concoquantur,robustam desiderare naturam, inter quos biliosum succum tum Hippocrates,tum Galenus dinumerat:necnon auctoritate Hippocratis secundo de ratione victus in morbis acutis,vbi biliosa cruda appellat, non ab re opinantur biliosos succos priusquàm expurgentur,concoqui debere: cum non mouere cruda idem Hippocrat.iubeat Aphorismo 22.libri primi. Hisce rationibus quidam flauam,seu pallidam bilem, antequam è corpore excernatur, concoqui

Marginal notes: cap.19 — cap.4 — 5.Meth.me. — cap.14 — 2.reg.acu. 44 — cap.6 — com.13 — com.23 — sec.2.cõ.32 — sec.1.cõ.25 — tex.44

concoqui præcipiunt. Alij, concoctione non expectata, statim circa initia purgare iubent, vtrique suam fouentes opinionem Hippocratis, & Galeni auctoritatibus, prout ex prædictis apparet. Verùm, vt tanti quæsiti veritas dilucidetur, attendenda nonnulla sunt: primò, quòd flaua, seu pallida bilis, aut in corpore redundans ex vna in aliam partem transfluit, nec sedem sibi adhuc firmam statuit: vel in quapiam parte firma decumbit: secundò, cùm eam concoqui dicimus: triplici ratione posse intelligi: aut concoctione, qua familiaria alimenta in corpore concoquuntur, quam concoctionem, vt diximus, Aristoteles, & Galenus elixationi assimilant, ac hepsesis Græcè dicitur: aut de ea concoctione, quæ metaphoricè maturatio dicitur, simili existente maturationi propriè dictæ, quæ in pericarpijs efficitur, eámque Græci pepansin nominant. &, cum hæc quoque duplex sit: quædam propriè dicta, quæ tantùm dulci, seu acidæ pituitæ tribuitur, vt superius diximus: quædam verò vniuersaliter dicta, quæ tum alijs succis, seu excrementis, tum ichoribus ipsis tribuitur, pariter bifariam de ea loqui possumus. His prælibatis, asserimus flauam ipsam, seu pallidam bilem, siue in aliquam partem decumbat, siue de vna in aliam transfluat, seu turgeat, nullo pacto concoqui debere concoctione, quæ elixationi similis est: cùm ex ea alimenta conficiantur, ac in aliti substantiam conuertantur. pariter nec vllus alius succus, seu excrementum tali concoctione in nostris corporibus concoquitur præter alimenta ipsa, quæ à calididate, quæ in humido existit, perficiuntur, ex intentione Aristotelis quarto meteororum. Propalamus insuper flauam, seu pallidam bilem in corpore redundantem, siue ex vna parte in aliam ea transfluat, siue turgeat, siue in earum aliqua firmetur, ac decumbat, nullo pacto concoctionem admittere, sumpta concoctione pro maturatione metaphorica propriè dicta: cùm ea, vt sæpius retulimus, tantum competat his succis, qui mutati, ac euicti à calido innato, reliquúmque perfectionis assequuti, & prorsus cocti corpus nutrire valent, ac in concoquentis substantiam verti, vt pituita ipsa dulcis, seu acida. ipsa autem bilis tum flaua, tum atra, cùm vna ex sanguine plus calefacto, altera ex eodem assato, atque adusto gignatur, sanguinis substantiam redire non valent, prout decretum reliquit Galen. secundo de Ratione victus in morbis acutis. qua de re talem maturationem flaua ipsa, seu pallida bilis nullo pacto admittit. Quòd, si de maturatione loquamur generaliter, ac vniuersaliter dicta, secundum quam aliqua cocta, seu maturata vocare consueuimus, cùm ab ipsa natura fuerint euicta. eáque natura fuerint causis fortior, ac ipsas suo robore permutauerit, licet permutata, ac victa nulla pars ex eis alimoniam valeat accipere, tunc aut flaua, seu pallida ipsa bilis intra vasa, aut in alium quempiam locum decumbit sua acrimonia, caliditate, ac tenuitate naturam haud ita proritans, ac impellens, vt ex vna parte in aliam expellatur, ac transfluat: & tunc asserimus eam non tantùm concoqui posse, verùm etiam debere, præcipuè si superari, ac euinci ab ipsa natura posse existimabis, præcepto Hippocratis Aphorismo præallegato & Galeni secundo, de Ratione victus in morbis acutis. quæ maturatio, eodem teste, eodem loco, nil aliud est, quàm eius à natura euictio. euincit autem, cùm eam permutauerit. quæ permutatio ex flaua, acri, & malè olente, cum cruda præexisteret: cocta postmodum pallidior, & minimum malè olens efficitur. & propterea, licet, quia tenuis paratissima ad expulsionem sit, quia tamen cruda, & tenuis, & quilibet tenuis succus crudus sit, &, vt concoquatur, robustam natura desiderat, vt Galenus asserit primo de Morbis vulgaribus. propterea concoquenda prius est, vt concocta facilius discernatur, ac demum excernatur, velut de pituita relatum est. quam sententiam cõfirmauit Alexander Trallianus libro 1. cap. decimosexto. cuius hæc sunt verba, loquens de flaua bile: humor nanque officium facescens, dicta ratione dispositus, coctus, & tanquam subactus, ac domitus minore negocio ab euacuante medicamento profligitur, & exhauritur. Quòd, si denuo aduersarius oppugnabit, asserens flauam bilem ex tali concoctione crassiorem euadere, & sic ægrius expelli posse, ei responsum volo, naturam non eò flauam bilem concoquere, vt

tex. 27

com. 30

com. 44

sect. 1. comment. 25

crassiorem reddat: immò, propterea quòd à natura euincitur, ac quodammodo solidioribus corporibus assimilatur, crassior euadit, nec propterea concoquitur, vt crassior fiat: verùm, cùm exactè assimilari nequeat post euictionem facilius, ac tutius expellitur: cùm perpetuò verum sit, vt diximus, naturam ipsam ægrè expellere, si priusquam externat, non discreuerit: ægriùsque discernere, si antea non concoxerit. quod itidem confirmauit Galenus eo commentario, cui titulus est, Quos purgare conuenit, quibus medicamentis, & quando. concoquitur ergo tali concoctione flaua bilis, si in aliquam partem decumbat, quanquam ea concoctione crassior euadat: nam non propterea concoquitur, vt talis efficiatur: nec propterea quòd talis efficitur, non tutius, & sine corporis noxa purgabitur: cum à calido innato, & non ab immodico calore, seu à frigore eam crassitudinem adepta sit, & ea de re excretioni non aduersatur: siquidem oportet coctionem præire, subsequi verò discretionem, & postea euacuationem, vt bona sit crisis, auctoritate Galeni in commento Aphorismi vigesimi secundi primi libri. asseruítque humores, qui sunt in aliqua corporis parte firmati, neque oportere aliquo mouere auxilio, neque medicari ante coctionem: tunc enim naturam ipsam habemus euacuationi adminiculantem. Hinc Hippocrates non ab re libro primo de Morbis vulgaribus decretum reliquit, Coctiones celeritatem iudicij portendere, securitatémque salubrem, eásque coctiones fieri testatur Galenus eodem loco, natura ipsa causas noxias superante. Patet itaque flauam bilem certam sedem habentem, ac in quapiam parte firmatam, inibíque putrescentem, prædictam concoctionem, seu maturationem generaliter dictam admittere. At, si ea turgeat, agitetur, & de loco ad locum moueatur, ac transfluat (quia turgere nil aliud à Galeno dicitur esse, nisi cum humores vehementi motu agitantur, ac ab vno loco ad alium confluunt, dolores, & titillationes afferendo, ægrum quiescere non permittentes, vt scriptum reliquit eo commentario, cui titulus est, Quos purgare conuenit &c. & in commento Aphorismi vigesimisecundi primi libri) eo casu asserimus flauam bilem taliter constitutam, nullam concoctionis speciem admittere: immo mox circa initia eam purgare conuenit: nam, cùm in motu vehementiore sit, ægrum infestans, fastidiens, & quiescere non permittens, priusquàm in aliqua sede præcipuè principi decumbat, naturæ ipsi in expellendo auxiliantes, purgante medicamento vtendum est. quod quidem non tantùm Hippocrates, & Galenus in superius allegato Aphorismo vigesimosecundo primi, & primo quarti libri nobis præceperunt: verùm hoc ipsemet Galenus iubet libro quarto de Ratione victus in morbis acutis. sub his verbis: nam vel statim ab initio, priusquàm in partem aliquam confirmentur humores, medicandum: vel postea, cùm ad maturitatem perducti fuerint: præcipuè si maturari valent. pariter & commentario, cui titulus est, Quos purgare conuenit, ait, In his autem, qui ægrotant, si diuturnus futurus est morbus: expectanda semper erit cōcoctio: sin breui soluendus inter initia, si modò à concitatis pendeat humoribus, purgare licet. & paulò inferius asseruit. Hos ergo humores euacuare conuenit in motu, agitatione, ac fluxu positos: qui verò aliqua parte corporis consederunt neque vllo alio auxilio, nec medicamento prius mouendi sunt, quàm concocti fuerint. Ex quibus omnibus lucidè percipimus Galenum sæpenumero flauam bilem concoqui posse, ac debere asseruisse, priusquàm purgetur, concoctione videlicet generaliter, seu vniuersaliter dicta, prout videre licet apud eum libro secundo de Ratione victus in morbis acutis, vt diximus: ac de *ea flaua bile intellexisse, quæ in aliqua parte decumbit, ac sedem propriam sibi statuit.* Interdum autem compertum habemus apud eum calidos, acres, tenuésve succos turgentes, mox circa initia purgandos esse, cùm nullam propriam ac determinatam sedem obsederint. qua de re flauam bilem ante concoctionem in his verbis purgare iubet, prout superius in nonnullis locis, quæ citauimus, instituit: nam, cùm superabundantes humores mouentur, & per totum corpus deferuntur, nondum in aliqua parte firmati; tunc ad eos expellendos natura incitatur,

sec. 2. tex. 45

com. 76

com. 44

citatur,& aliquo indiget manum porrigente, & hunc humorum motum ad aluum deducente,prout patet in commento Aphorismi primi libri quarti. Tantæ igitur controuersiæ,his sic dilucidatis,veritas satis admodum liquet, ac ad mentem Hippocratis, & Galeni determinata est, ac quid ad prædictas opiniones sit respondendum,liquidò constat. At rursus aduersarius instabit,si Galenus in commento Aphorismi vigesimisecundi quarti libri asserit, quo in tempore natura à causis morbum facientibus grauatur,adest autem cruditas humorum, tunc aliquid bene euacuari est impossibile:& in fine eiusdem commenti ait,Cùm in morbi principio semper sint signa cruditatis,mala erit talium humorum euacuatio: cur flaua bilis ipsa,licet turgeat, in principio euacuari ante concoctionem debeat,aut quo pacto bene euacuari possit? Verùm nulli non patet Galenum in præallegatis locis de Euacuatione humorum,qui in aliqua parte firmati sunt loqui:& non de eis,qui turgent:quibus,cùm natura incitetur propter eorum motum,titillationem, ac mordacitatem ad eos expellendos: cogimur nos quoque eam iuuando purgationem accelerare, priusquam in aliqua principi sede decumbant:& si nulla concoctio, nec discretio præeat, turgentes enim humores ante concoctionem euacuare in Aphorismo vigesimosecundo primi libri iussit Hippocrates.quare flauam bilem si turgeat circa initia,priusquàm in aliqua parte firmetur,nulla expectata concoctione,statim præcepto Hippocratis,& Galeni purgare quispiam non vereatur: velut etiam interdum,& si non turgeat, sed in quapiam parte firmetur,eam purgare cogimur,vt infrà disertissime ostendemus de mente eiusdem Hippocratis, & Galeni.

De Digestione.

ETsi nonnulli nostri temporis medici ad pauca respicientes nullam faciunt inter concoctionem,& digestionem differentiam, quantum tamen hi à veritate deuiant,ac quo pacto hallucinati sunt, ex Galeni,aliorúmque bonorum artis medicæ auctorum mente dilucidare decreui: cum id non paruam rei medicæ tyrunculis studiosis vtilitatem afferat.sæpe enim quosdam medicos digestione pro concoctione, ac concoctione pro digestione æquiuoca ratione vtentes,ipsi cùm audiant, in prauos labuntur errores. At nos veritatem inuestigantes dicimus,quòd digestio propriè idem sonat,quod distributio,distinctio, seu compositio ordinata. hinc digerere propriè idem est,quod ordinare,disponere,distribuere,vel distinguere, vnde id, quod apud Græcos diatatto,seu dieuthero,vel diacosmeo, vel diacrino significat,id Latinè sonat,vt retuli,ordino,distinguo,digero,distribuo,guberno, dispono:hinc diacosmisis,digestio,seu dispositio,& diacosmos digestio,distinctio, seu ordinata compositio dicitur,& diacrisis separatio,diuisio, seu discrimen. pariter quoque,quod Græci anadosin dicunt,nos digestionem appellamus, & diadosin distributionem. At hæc digestio, seu distributio penes alimenta propriè attenditur:cùm anadosin cibi distractionem à natiuo calore in proprium corpus propriè appellamus,velut etiam,& diadosin:quanquàm & hæc inter se quodammodo discrepant, vt patet apud Galenum libro secundo de Naturalibus facultatibus. *cap.6* hæc autem digestio aliud non est, quàm ordinata alimentorum distributio. Verùm,quòd hæc à concoctione discrepet,patet apud Galenum libro quarto de Vsu partium. *cap.17* vbi talia profert verba, Quòd autem animalium ventriculi sedi minimè cohæserint,satis magno indicio est aliud esse oportere coquendi alimenti instrumentum, aliud distribuendi. *eodem cap.* & parum infrà asserit. Satis igitur constat *aliam quidem concoctionis,aliam autem anadoseos oportuisse esse particulam.* & libro,qui inscribitur, Quòd animi mores corporis temperaturam sequantur, *cap.3* loquens de vino ait, Nam re vera si commodè eo vtaris:& concoctioni, & digestioni,& sanguinis generationi, & nutritioni confert abundè. & libro tertio de Causis symptomatum hanc anadosin,seu alimenti ex ventriculo in iecur, & ex *cap.2* iecinore in totum corpus diductionem, aliam ab alimentorum concoctione di-

ferte confirmauit:licet eam inter naturalia opera dinumeret. Ex quibus cuilibet constat apud Galenum alimentorum digestionem aliud à concoctione intelligi debere.&,si per pepsin digestionem improprie interdum intelligere possumus, per anadosin tamen nunquam concoctionem significari compertum est: quinimmò hanc digestionem,seu distributionem ab aliis facultatibus perfici,quàm à concoctrice,quia ab expultrice,ac attractrice simul,vt patet Galeno secundo de Naturalibus facultatibus.aliáque esse medicamenta,quę ad digestionem,seu alimentorum distributionem faciunt: & alia,quæ concoctioni præsidium afferunt: ac alio,& alio tempore exhiberi debere decretum reliquit idem Galenus quarto de Sanitate tuenda.Hæc autem digestio,seu distributio hoc pacto libro definitionibus medicis describitur.Digestio est concocti,ac confecti alimenti, & in sanguinem conuersi in corporis particulas omnes attractio,quam natiuus calor molitur.De hac autem digestione alimentorum hic loqui non intendimus, sed de ea digestione, quæ circa humores,seu excrementa,quæ præternaturaliter in corpore,seu parte aliqua corporis detinentur,à calido innato perficitur.hæc autem bifariam fieri potest:vna,siquidem cum natura ipsa post concoctionem mouetur,pro digestione,seu distinctione semiputridi, seu semimali præternaturaliter detenti excrementi,& demum per sensibiles canales, seu aquæ ductus sensibiliter expellit, per aluum videlicet,vrinam, sudorem, &c. quæ digestio, segregatio,seu distinctio propriè appellari meretur:impropriè autem distributio. nec minus ea à calido innato perficitur, velut ea digestio,quæ alimentorum est mediis naturalibus facultatibus,attractrici quidem ex vna, ac ex altera expultrici, hæcque insuper alia est à dictorum excrementorum concoctione, eique succedit,vt dicemus;quam fortè Græci diacrisin appellarent. Altera est digestio, quæ penes dicta excrementa præternaturaliter quoque in corpore retenta ab ipsa natura perficitur,ac ea excrementa non vtique sensibiliter postea excernens velut in prædicta,sed per halitum digerens,dispergens, atque per poros cutis insensibiliter discutiens. quæ quidem digestio diaphoresis propriè à Græcis appellatur.hinc diaphoreticè idem,quod vis discussoria sonat,à verbo diaphoro, quod idem est Latinè,quod digero,discutio,seu dispergo. & propterea à quacunque causa corporis etiam substantia propria insensibiliter dissipatur. hanc dissipationem per halitum digestionem appellamus. de qua etiam veluti de ea, quæ alimentorum est digestione, loqui pauca paramus. At de ea loquutus est Hippocrates libro sexto de Morbis vulgaribus.cum dixit vigiliam edacem: & Galenus eodem loco ait,vigiliam edacem esse: quia corpus digerit, ac dissoluit. & idem de vigilia duodecimo methodi medendi.voluit,quòd corpus digerat. Tantùm ergo de ea digestione,quæ à natiuo calore aduersus excrementa præternaturaliter detenta, seu putrescentia in corpore perficitur, tam si intra vasa, quàm extra:tam si circa partes internas,quàm externas verba faciemus. Verùm attendendum primò est, quòd, velut ea digestio, quæ circa alimenta ab innato calido perficitur, ab eorum alimentorum concoctione discrepat, ac eam concoctionem, si ritè cuncta à natura in conficiendis alimentis perficiantur, subsequi debet: pari ratione ea digestio, quæ circa corporis excrementa, seu putridos humores in corpore præternaturaliter detentos à natura ipsa, seu calore naturali paratur, ab ea concoctione, seu maturatione, quam circa ea excrementa molitur, valde discrepat.Etvelut ea digestio, quæ alimentorum est, eorum concoctionem subsequi debet: eadem ratione hæc digestio, quæ excrementorum est, seu humorum putridorum, si per sensibiles vias expellendi sunt,eorum maturationem consequi debet. & propterea Galenus iussit, quòd, vt benè aliquid euacuetur, oportet concoctionem præire, subsequi verò discretionem, & postea euacuationem, in commento Aphorismi vigesimi secundi quarti,& vigesimi secundi primi libri. Perficitur verò hæc digestio, seu segregatio, seu distinctio ab ipsa natura duabus eius facultatibus mediis: post tamen perfectam operationem ipsius concoctricis: attractrici videlicet ex vna, & expultrici

cap.7

eodem cap. Ante medium.

Sec.4.tex. com.20

cap.3

expultrici ex altera.per primam siquidem quod familiare est, attrahens: at per excretricem id,quod amplius in pristinam naturam redire non valet, seu in alimentum transmutari,discernẽs,ac distinguens ab eo,quod familiare est,demum expellere tentat per sensibiles excretiones. quam expulsionem si perficere non valeat eo tempore,vt infrà dicemus:à medico natura ipsa iuuanda est tum præparatione,tum etiam,si opus fuerit,purgatione. Verùm eam digestionem excrementorum, quæ per halitum fit, natura ipsa confestim nulla præcedente concoctione sæpe molitur.quinimò prius perficere tentat: per halitum videlicet digerere.quòd si non valeat,id concoquere procurat, & demum ea perfecta segregat,ac distinguit, nec amplius per halitum digestionem æquè aggreditur: nam per concoctionem crassiora,vt supra relatum est,excrementa reddita, non amplius vtique per halitum facilè digeri valent,quæ concocta sunt, sed secerni, & demum sensibiliter excerni postulant.& hac de re Galenus libro de Inæquali intemperie voluit esse in fluxione duplex genus curationis: vnum, quòd digeratur quicquid humoris in particulam procubuit: alterum, quòd concoquatur. Verùm digestio, dicebat, optanda maximè est: quoniam concoctionem hæc duo necessariò sequuntur: puris generatio, & eius in aliquod spacium abscessio. ex quibus verbis palàm ostendit,digestionem per halitum excrementorum maturationem subsequi non debere, sed potissimum eam præcedere. hanc eandem per halitum digestionem primò ante concoctionem exequendam iussit Hippocrates in cura pleuritidis secundo de Ratione victus in morbis acutis in principio.Differendum autem modò à nobis est, nunquid ea digestio excrementorum,quæ eorum concoctionem subsequitur,distinctio, seu impropria distributio appellata,iuuari possit ab arte,& à medico:&,si possit,cum quibus. Pro primo asserendum planè est,quòd,velut alimentorum digestioni quibusdam auxiliis medici opitulantur,vt patet de mente Galeni 4. de Sanitate tuenda. & libro Quòd animi mores corporis temperaturas sequantur,& primo de sanitate tuenda,ac secundo,& quinto eiusdem:pari modo natura ipsa à medico adiuuari potest pro digestione redundantium excrementorum perficienda, cum ea ex eadem natura perficiatur, eisdémque facultatibus mediis, vt supra relatum est. Quæ autem auxilia,ac qualia paranda sunt ipsi naturæ à medico pro hac digestione iuuanda non admodum patet: nam interdum reperitur Galenum asserere,idem posse & concoctioni,& digestioni opem ferre,vt de vino enunciat in libro, Quòd animi mores corporis temperaturas sequantur, loco superius allegato.& sexto de Morbis vulgaribus.sæpenumero idemmet ait, quædam digestionem iuuare, quæ tamen concoctionem impediunt, velut secundo de Sanitate tuenda.de exercitatione disseruit. quæ cùm in corpus digestionem adiuuet, ministrari tamen non debet,nisi alimenta seu succi,qui in ventre, aut vasis continentur,optimè concocti sint: aliàs periculum esset, ne, priusquam per maturam concoctionem vtiles sint:in omnes animalis partes rapiantur.& lib. quarto eiusdem dicebat post cibum non esse sumenda medicamenta, quæ ad vehementiorem distributionem faciunt:nam tunc non distribui, sed concoqui, quæ sumpta sunt,est vtilius. quare melius est eo tempore vti aliquo præsidio ad concoctionem,præcipuè qui egent.ex quibus Galeni verbis liquidò constat interdum eisdem medicamentis posse & concoctionem, & distributionem à medico iuuari, & sæpenumero diuersis auxiliis.Sed,quò veritas clarior fiat, haud ignorandum est concoctionem ipsam,ac distributionem,seu digestionem: velut & alia naturalia opera ab ipso calore innato perfici,vt patet Galeno in Commento aphoris. decimiquinti primi libri, & in commento Aphoris.septimi secundi libri.qua de re nec quempiam præterire debet ea auxilia,quæ concoctionem insimul, & digestionem adiuuant,talia à medico paranda esse,vt calidum innatum,seu naturam ipsam roborent,atque adaugeant,vel saltem non dissipent, sed seruent. nec minus sciendum est aliquem succum,seu excrementum promptius ex sui natura posse & concoqui,& distribui,seu digeri:aliquem verò ægrius. His sic diluci-

cap.3
tex.1
cap.6.& 7.
cap.3
1.de Sanit. tuen.cap. 11.2.de Sanita.tuen. cap.2.& 5. de Sanit. 5
cap.3
sec.4.comment.20
cap.2
cap.7.

datis, constat cuique, quòd ea excrementa, quæ in corpore redundant, si facilioris sint maturationis, ac digestionis ex sua natura, viribus ipsis non admodum imbecillioribus existentibus, potest à medico eisdem auxiliis iuuari calidum innatum pro eorum concoctione, seu digestione perficienda. & propterea Galen. libro de Constitutione artis medicæ, pro dulcis pituitæ, ac acidæ concoctione perficienda modicè calefacientis vini potum laudabat. de quo itidem vino, vt diximus, libro, Quòd animi mores corporis sequantur temperaturam, sic scriptum reliquit. nam re vera, si cõmodè vtaris, & concoctioni, & digestioni, & sanguinis generationi, & nutritioni confert abundè. Pariter ergo & ipsius dulcis, seu acidæ pituitæ digestioni vinum ipsum opitulabitur: cùm eius concoctioni opem ferat. quòd si vires ipsæ quodammodo imbecilliores fuerint, ac calor innatus non multus, simúlque excrementa ipsa redundantia, ex eorum natura ægrè & concoctioni, seu maturationi, & digestioni obsequentia, non verendum esse puto aliis auxiliis digestionem iuuari, & aliis concoctionem: nam, cùm ea excrementa vehementiori egeant digestione, ac ipsa natura non admodum robusta existit, eis indigent medicamentis, quæ ad vehementiorem digestionem faciant, ac calidum innatum roborent, & augeant. hæc autem calidiora esse debent, quàm ea, quæ concoctionem adiuuant. cuius generis sunt frigidiora: ac propterea crassior pituita, & atra bilis. Ex quibus patet, quomodo Galeni verba intelligi debeant, cum ait, Idem posse, & concoctionem, & digestionem iuuare: & quo pacto intelligi debeant eiusdem verba, cum asserit, quædam digestionem iuuare, non autem concoctionem, immò eam impedire. Nec mirum est, si ea, quæ corpus humanum excalfaciunt, calorem innatum augendo, aut saltem fouendo, veluti alimentorum digestionem, seu distributionem: ita quoque excrementorum, seu redundantium putridorum succorum digestionem, seu secretionem procurent: nam teste Aristotele, pariter & Alexandro quarto Meteororum, Caloris natura est homogenea cogere, ac in vnum copulare: quæ verò heterogenea sunt, secernere, ac separare. cum verò redundans putridus succus partes habeat heterogeneas, post eius concoctionem innatus secernere tentat, quod familiare est, attrahens: quod verò alienum, excernens. veluti in conficiendis alimentis in ventriculo, quicquid veluti terra, aut lapides in eis continetur, segregat: quod verò velut palea, & furfur in hepate exemplo peritorum præparandi tritici, qui si quid terræ, aut lapidum, aut syluestrium seminum admixtum sit, quæ perniciosa corporibus esse solent, aut paleæ, & furfuris vtiliter purgant, prout Galenus asserit libro 4. de Vsu partium. Hæc autem operatio perficitur à calido innato, quatenus calidum innatum est, & quatenus calidum. & propterea à calidis medicamentis auxiliari potest, quæ tamen non admodum temperamentum excedant: quia, si multum excederent, imbecillum reddentia innatum calorem digestionem potius impedirent, quàm iuuarent: nam, licet cuiuslibet calidi sit heterogenea segregare: non tamen cuiuslibet est secernere putridum humorem à non putrido: sed tantùm hoc opus innati caloris est. possunt tamen ei opem ferre & ea, quæ ipsum calidum fouent, & quæ ipsum augent, siue in substantia, siue in qualitate. Verùm ea, quæ in qualitate augent, sunt vehementius digerentia. qua de re eis vtimur, vbi vehementiori digestione opus est, quanquàm hæc quoque calida non tantùm calfacere debeant, vt ipsum innatum calorem valeant in igneam qualitatem transmutare. calor enim adauctus vehementius alterat: modò tamen non eò incrementi perueniat, vt iam colliquet: tunc nanque ad omnia est inutilis, au ctore Galeno tertio de Causis symptomatum. & si hæc quoque caliditas ignea possit extenuare, ac dissoluere, vt patet Galeno in commento Aphorismi vigesimi sexti secundi libri, & Aphoris. quinquagesimi septimi quarti libri. Ex quibus patet, quo pacto auxilia iuuantia digestionem redundantium putridorum excrementorum interdum ab eis, quæ maturationem adiuuant, non discrepent, & sæpenumero calidiora, quàm ea, quæ concoctionem adiuuant, esse debeant, prout maiori, vel minori digestione natura egeat pro digerendis succis prędictis

cap. 19

cap. 3

4. meteor. tex. & comment. 1

cap. 1 & 3.

cap. 3

ſeminalis. Inſuper & quę vehemẽtius digerant, calidiora eſſe debent, quàm quæ concoquunt: nam in digeſtione, vel ſecretione ſeminali ſucci non vna tantum facultas operatur, veluti in concoctione concoctrix, ſed duæ naturales facultates eodemmet tempore, attractrix ex vna, ac expultrix ex alia. Cum autem cunctæ hæ à calido innato perficiantur, ſi temperatè calida adhibeantur; admodum imbecilla erit earum facultatum operatio: cum non ſatis ſit pro duabus facultatibus eomet tempore vehementer ſuam actionem perficientibus tanta caliditas, quanta ſoli concoctrici operanti abundans eſſet: verùm maiori indigent, vt ſupra retulimus. proinde ſegregatio abſque valido calore peragi nequit, vt Galenus teſtatur quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus. horum autem medicamentorum materiæ admodum medicis notæ ſunt, ex quibus tum decocta, tum ſyrupos, tum electaria, tum aliis modis ſibi talia auxilia præparant. Eſt ergo hæc digeſtio, ſeu ſecretio opus duarum facultatum naturalium, & propterea à concoctione diſcrepat, quæ concoctricis tantùm opus eſt: iuuatúrque vt plurimum ab aliis auxiliis, quàm ab eis, quæ concoctioni opem ferunt, præcipuè cùm vehementiori indigemus digeſtione. eáque alio tempore adhibenda ſunt; quia poſt concoctionem, ſi ritè natura à talibus auxiliis iuuanda ſit, & præcipue eo tempore, quo ſæuiora cuncta ſymptomata apparent, ac ægri grauiter ſe habent, natura, ſeparante à bonis mala, & ad excernendum præparante, iuxta Hippocratis, & Galeni ſententiam Aphoriſmo 13. ſecundi libri, ſi vnica expulſione morbi cauſa pellenda ſit. ſi autem non; eis vtẽdum eſt toto morbi tempore, quo concoctio apparet, vt eis adiuta natura, illud, quod concoxit, facilius ſecernat. Differt autem hæc digeſtio, quæ excrementorum eſt, ab ea, quæ alimentorum: cùm in hac attractrix, non ita vt in illa operetur validius, ſed expultrix. De diaphoreſi autem, hoc eſt, per halitum digeſtione pauca admodum diſſeremus; cùm à nonnullis abundantiſsimè ſcripta reperiatur: tum quia ex his, quæ ſupra retulimus, & quid ea ſit, patet, & quibus auxiliis perficiatur, quia calidis, quanquàm & hæc tepentem calorem obtinere debeant; vt lini ſemen, ac chamæmelum, auctore Galeno vndecimo Methodi medendi. nec minus à balneo ſomnus malos ſuccos per halitum digerit, vt idem Gal. aſſerit 4. de Sanitate tuenda, & eodem libro, oleum deſcribit, ex floribus populi, quod ſine vlla morſione per halitum digerit. pariter & ex chamæmelo, & anetho medicamenta deſcribit, quæ per halitum digerere poſſunt. quæ cuncta tepentem calorem poſsident, vt diximus; quanquàm & prædictis calidiora quoque reperiantur, quæ calfacere, extenuare, diſſoluere, ac valenter digerere valent. his denique, ac ſimilibus vtendum eſt pro hac digeſtione iuuanda, quæ per halitum dicitur. at, quo tempore eis vtendum ſit, ſuperius relatum eſt. In quo verò ab eis, quæ concoctioni opitulantur, diſcrepent, Galenus quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, perbellè declarauit, & hæc de digeſtione ſint dicta.

cap.13 *cap.16* *cap.4* *cap.8* *cap.8. & 9.*

De Præparatione.

CVm ergo in hac excrementorum digeſtione, ſecretione, ſeu diſtinctione, quæ mala ſunt à bonis ſeparans, ad excernendum natura præparat, vt ſentit Gal. in commento Aphoriſ. 13. ſecundi libri; conſentaneum eſt diſſerere, quo pacto medicorum ope poſsit humorũ excernendorum præparationi opitulari, & quibus auxiliis: ſæpe enim redundans vitioſus ſuccus exiguis canalibus, per quos expelli debet, craſsior, ac viſcoſior exiſtit. quare ab ipſa natura expelli nequit, ni canalium, ſiue foraminum hoſtia, per quæ debet purgatio fieri, reſerentur, craſsities tenuetur, ac viſcoſitas eius, quod debet euacuari, incidatur. Hinc corporis præparationem, teſte Galeno in commento Aphoriſ. 24. primi libri, nil aliud eſſe affirmamus, quàm aliquod corpus purgationi imparatum paratum facere. hoc autem eſſe imparatum bifariam præcipuè fieri poteſt: aut ex parte ſuccorum redundantium, qui purgandi ſunt: aut ex parte viarum, per quas redundantes ſucci expellendi ſunt, ac à pharmaco

trahendi.si ex parte succorum;erit aut eorum crassicies,vel tenacitas,siue lētor, vel vtræque simul.at ex parte foraminum, seu meatuum vna tantùm causa esse potest, videlicet eorum obstructio, quæ omnia purgationem impediunt. & propterea non immeritò eodem aphorismo 24. primi libri iussit Hippocrates, Raro in acutis passionibus in principiis medicinis purgantibus vti; nam, cùm in ipsis morbis acutis facultas nobis non detur circa eorum principia præparandi corpora; raro circa ipsorum initia purgationes in bonum vsum nobis venient:opus namque est, vt purgatio omnibus rectè procedat sine torminibus, vertigine, fastidio, difficultate, seu ægrorum dissolutione, corpora quidem prius fluida facere, præcepto eiusdem Hippocratis aphorismo nono secundi libri.quod quoque passim Galenus decretum reliquit eo commentario, qui inscribitur, Quos purgare conuenit &c. Verùm, quòd medicorum auxiliis compluribus hoc perfici possit, cunctis equidem patet: nam, si nil aliud est corpora fluida facere,hoc est, purgationi præparare, quàm crassos succos tenuare, viscidos,incidere, ac foramina, per quæ huiusmodi succi pertransire debent reserare, vt patet Galeno in commento supradicti Aphorismi noni secundi libri,& sexto de morbis vulgaribus: nonnulláque inter medicos comperta sint auxilia: quibus mediis possumus talia in corporibus, cum opus sit, operari: sequitur, medicum humorum in corpore redundantium præparationi absque dubio opem posse ferre. qua de re sexto de Morbis vulgarib.præcipit ante epotum veratrum lauare, ac cibum sumere, vt celerius purgatio fiat. hanc eandem sententiam reliquit Aphorismo decimotertio quarti libri. Et Gale. in commento Aphorismi vigesimiquarti primi libri non tantùm hanc facultatem præparandi medicis tribuit: immo nonnulla ibi dinumerat, ex quibus ipsi medici occasionem arripere possunt pro prædicta præparatione facienda.& insuper eodem commento, postquam declarauit, quibus indiget is, qui purgandus est, asserit, quia oportet eius humores quammaximè fieri potest,esse fluxui paratos, hoc est, tenues, nullum lentorem participantes, & aperta esse foramina, (nam & nos ista antea paramus, cùm quempiam sumus purgaturi) & vt vno verbo dicam,hæc præparatio contrario modo se habet cum concoctione, seu digestione:nam illa ex natura præcipuè, & non arte fit: hæc verò ab arte potius, quàm ab ipsa natura. præparationi ergo ars medica, & medicus opitulatur, nemine contrarium sentiente, siue per vomitum, siue per alui subductionem purgare velis. immò huius præparationis auctor præcipuè medicus est, ipsi naturæ auxilia pro ea perficienda porrigens, sine quibus ipsa fortè perpetuò omnino non assequeretur: at, cum quibus, nondum liquet. Verùm, si præparatio penes redundantes succos, crassos,& tenaces attendatur:eis, quæ tenuant, ac incidunt, vtendum est:de quibus libro de attenuante victus ratione talem protulit sententiam, Si quid igitur olfactui, aut gustui, aut vtrique simul acre, & mordicans,& calidum apparebit, scito id facultatem habere tenuandi, ac incidendi: pariter & quæ eidem olfactui odorem bonum inferunt, & gustui aromatis speciem repræsentant. & demum subdit, Incidunt præterea, & quæ saporem habent quendam nitrosum, aut salsum. nec minus his amara, tenuandi facultati sunt prædita. at eorum facultas aceto, & melle intenditur. Ex quibus colligo tum acria, tum salsa, nitrosa, tum etiam & amara facultatem habere crassos humores, ac viscidos tenuandi, ac incidendi, de mente Galeni. quorum si quis velit catalogum inspicere tum olerum, tum seminum, tum ipsarum arborũ,germinum,ac aliorum: supradictum Galeni librum de attenuante victus ratione perlegat. Quædam verò summatim in commento 24. primi libri annotauit, vt in melicrato decoctum hyssopi, origani, tragorigani, thymi, vel pulegij. Et octauo Methodi medendi nonnulla quoque dinumerat tum in alimentorum, tum in pharmacorum ratione, vt ptisanam, mulsam, calaminthitham, hyssopum, origanum, serpyllum, apium,pariter in mulsa incocta. Verũ inter omnia præcipuè in febribus,vt quod nec febrem accendat, oxymel summopere extollit; quanquam & hæc pariter obstruct

sec.2.& com.32

sec.5.tex. com.29

cap.8

cap.4

obstructiones liberet. & libro 11. eiusdem summoperè ptisanam, aquam mulsam, ac oxymel approbauit. In immodica tamen febris caliditate, omnibus relictis, confugit ad ptisanæ cremorem. quam ptisanam & detergere, & dissecare, ac resoluere decretum reliquit quarto de sanitate tuenda, & primo de ratione victus in morbis acutis; & in eo commentario, quem de ptisana compilauit. talia de ptisana verba retulit, Sanè ne vllum quidem alterum datur inuentu, quod siue vt medicamentum, seu tanquam nutrimentum exhibeatur, quod horum amborum compos sit præter ptisanam: incisionis videlicet, & humectationis. præterea eodem commentario dicebat, Febribus ardentibus ptisanam esse accommodatissimam: incidit enim, ac detergit, cum hoc quòd frigida sit, & humida. Hac ergo, consulo, vt medici in ardentissimis febribus vtantur; cùm redundantium succorum præparatione egent. nec minus tanquam præcipuo medicamento rogo, vtantur oxysaccharo ipso: secundo loco, oxymelite, vel aqua mulsa, præcipuè febre non existente valida: tertio loco supradictorum aliquo decocto, aut solo, aut cum ptisana, mulsa ve, prout morbus requirit, ac eius causa. &, si eorum facultas intendi velit; acetum addatur, & mel, præcepto eiusdem Galeni libro de attenuante victus ratione loco supra allegato. hæc quo ad præparationem, quæ penes redundantes purgandos succos attenditur, dicta sufficiant. Reliquum est de eis medicamentis, quæ præcipuè detergunt, poros repurgant, ac infarctu liberant, & hoc pacto foramina, vias, vasorúmque oscula reserant, disseramus. quæ à Galeno 5. de simplicium medicamentorum facultatibus bifariam considerantur. quædam nanque poros repurgantia medicamenta appellantur ab eo, vt patet eodem libro. & hæc in duo subdiuidit, genere quidem substantiæ minimè diuersa, verùm ratione maioris, minorisque discrepantia sunt: nam vtraque calida sunt, tenuium partium nitrosa, ac amara. Horum autem medicamentorum quædam in superficie sordem auferunt, quæ extergentia, siue rhyptica nominantur: quædam verò abstergendo etiam poros repurgant, quæ quidem supradictis subtiliorum sunt partium, emplasticis cõtraria. proinde hæc phractica, & cathartica quasi expurgantia, & farctu liberantia dicas, appellantur. Quæcunque ergo nitrosa, amaráque sunt, ea ad purgandos meatus omnes valere noueris: quæ verò vlcerum sordes, ac cutis vniuersæ extergunt, non tantùm hæc, sed & viribus minora auferre possunt, vt dulcia tenuium partium, puta mel: ex cerealibus faba: ex fructibus amygdalæ, quæ edendo sunt. quædam verò, licet meatus intus assumpta purgare valeant, porósque extergere: cuti tamen apposita; quia eis quædam adstrictio adiuncta est; repurgare non possunt: nam composita sunt ex amara, acerbáque facultate, ac occluditur meatuum exiguitas ab eorum adstrictione; priusquàm in altum abstergens substantia recipiatur, ac probè meatus expurgentur: vt absinthium. at quædam sunt, quæ vtrunque perficiunt & intus sumpta, & foris imposita; vt erui, ac lupinorum farina: si amara fuerint; amygdalæ amaræ, vrticæ semen, scylla, & iris, &c. quædam verò huius generis medicamenta, præterquam quòd detergunt, ac infarctu liberant; vim quoque habent extenuandi, ac incidendi crassos, lentósque humores: vt seriphon & abrotanum. quorum medicamentorum poros purgantium, ac abstergentium, & ea de re obstructiones soluentium, ac infarctu liberantium mentionem fecit Galenus octauo methodi medendi: quo loco asserit vniuersale documentum, quòd quæ detersoriam habent facultatem tum intus sumpta, tum foris admota obstructiones soluunt: quanquam & ibi quoque nonnulla dinumeret, quæ cum hoc quòd obstructiones soluunt, tenuant, ac incidunt crassos, ac lentos humores, de quibus suprà mentionem fecimus: nec minus & quinto de simplicium medicamentorum facultatibus; loco superius allegato innumeráque talia comperiuntur apud alios artis medicæ auctores. quare particulatim, vt ea hic dinumerẽ, non est necesse. Quædã autem poros, foramina, seu meatus reserantia à Galeno appellantur, quæ pariter in duplici sunt differentia: nam quædam cutis meatus reserant, quæ rarefacientia, seu areotica nuncupãtur: quædam

cap.9
cap.4
1. de ratione uict. com. 18
lib. de ptisa. cap. ult.
cap.5
cap.3
cap.12
cap.4
cap.12

quædam verò vasorum oscula reserant, quæ aperientia, seu anastomotica appellantur, quorum medicamentorum contraria diuersam etiam sortiuntur appellationem: nam quæ poros contrahunt, condensantia: quæ verò vasorum oscula occludunt, occludentia, constringentia, contrahentia, seu obstruentia appellantur. differtque rarefacientium natura ab ea, quæ est aperientium: nam rarefacientium natura, & modicè calida est, tum minimè desiccans, tenuiúmque partium: aperientium verò tum crassarum partium, tum acris, ac mordax natura est. Hæc verò cuncta licet quodammodo prædictis quæ extergere, incidere, obstructionésque delere diximus, vicina sint: non tamen vndiquaque similia sunt: vt cuilibet ex eis, quæ retulimus patere potest. verùm rarefacientis quidem naturæ sunt chamæmelum, semen lini, althæa, & alia huiusmodi: aperientis verò facultatis sunt, quæ acria, simúlque terrena existunt: vt cyclaminus, allia, cœpe, & huiusmodi. quæ omnia à Gal. 5. de Smp. medic. facultatibus facilius est videre; cum hic vniuersalem quandam methodum inueniendorum medicamentorum, ac alimentorum, quibus naturæ in prædictis auxilia præbeamus, scribere intendimus, & non cuncta particulatim: & si qua descripsimus, gratia exempli habeantur. Præter autem hos præparationis modos alter ab Hippocrate ponitur, qui laxantibus, ac mollius corpus reddentibus, humorésque fundentibus perficitur, quem præparationis modum decretum reliquit sexto de morbis vulgaribus, & Aphorismo decimotertio quarti libri, quibus locis iussit ante epotum veratrum, vt facilius, ac celerius fiat purgatio; corpora præhumectanda esse cibis, ac balneis, & quiete. verùm, quoniam laxantium remediorum non simpliciter vna est species, vt patet Galeno quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus; ea breuitatis causa relinquo: sufficiat tamen, auctore Hippocrate, prædictis posse vti; vt corpora idonea ad purgationem reddantur (præcipuè si violentissimo medicamento vtendum sit, vt veratrum est, de quo Hippocrates vtrisq; locis mentionem fecit.) in reliquis verò, si humores purgandi, crassi, ac tenaces fuerint; antedictis attenuantibus, & incidentibus, vel similibus vtendum est. Meatus verò, per quos ipsi purgandi sunt, ac humores transmittuntur, & à medicamentis trahuntur, quæ vim purgatoriam habent; repurgandi, ac reserandi sunt cum his, quæ hanc facultatem possident, quorum methodum superius demonstrauimus, ac ita purgatio in cunctis rectè procedet. Ex quibus patet, in quo differant ea, quę præparandi facultatem obtinent ab eis, quæ concoctioni, aut digestioni opem ferre possunt. Sed mox quæret quispiam, nunquid in flauæ bilis redundantia, saltem si ea non turgeat; præparatio ante eius purgationem competat, vt ea citius, ac facilius è corpore educatur. Iuniores quidam in arte medica, ac in Hippocratis, & Galeni doctrina oppidò quàm eruditissimi, atque exercitatissimi respondent, quòd cum flauæ bilis vacuatio facilis sit, pituitæ verò, ac potissimum eius quæ crassior, & glutinosior est, itémque nigræ bilis difficilior auctore Galeno decimoquarto Methodi medendi; ea de re præparatione haudquaquam indiget. Insuper eorum opinio corroborari potest alia Galeni auctoritate tertio prognostic. quo loco asserit, humores corporis calidiores, tenuiorésque paratissimos esse ad excretionem, cuius naturæ sunt biliosi succi. qua de re præparatione non egent. Verùm, pace tantorum virorum dixerim, ipse ex Hippocratis, & Galeni mente aliter sentio. ea de re, non quidem contradicendi studio, sed vt veritas patefiat, quæ mihi videntur, de ea re proferre non grauabor. Bifariam, vt diximus, corpus potest fluidum reddi, ex mente Galeni, (Illud, quod Hippocrates iussit, vbi quispiam corpus purgare voluerit,) aut humoribus extenuatis incisis, ac abstersis: vel omnibus meatibus reseratis. cùm ergo incisio, ac extenuatio succis crassis, ac glutinosis, seu lentis competat, vt patet Galeno vndecimo Methodi medendi, & in commento Aphorismi noni secundi libri, ac plerisque aliis locis: biliosus autem succus haud talis sit naturæ, seu essentiæ; consequens est, vt talis præparatio ei præberi non debeat. At, cum ipse Gal. iubeat in commento prædicti Aphorismi noni secundi libri, & vndecimo

cap.14

sec.5.ex com.29

cap.11

cap.17

com.23

c.13.& c.8

cap.19

Methodi medendi, singularum particularum meatus, qui his ad superuacuorum emissionem sunt proprij, fluxiles reddere, vt intestino, ventriculo, mesenterio, & concauis iecinoris, intestinum rectum: renibus, vesicæ, iecinoris gibbis, venæ cauæ, arteriæ magnę, & omnibus quæ in lumbis habentur, eum, qui vrinis est delegatus: pulmonibus, & pectori, ipsam asperam arteriã, & fauces: cerebro, & eius inuolucris eum, qui per palatum, & nares descendit, consonum erit hanc saltem fluxibilitatem foraminum, ac meatuum, reserationem in ipsa flauæ bilis redundantia, vbi non turgeat, saltem medicum parare posse, ac debere. Ad hæc Galenus in commento Aphorismi vigesimiquarti primi libri in acutis morbis, cùm materia turget; non negat aliquem medicum posse arripere occasionem in primis diebus dicta corpora præparandi, priusquam vsurus sit medicamento purgante. in quibus quidem morbis propter temporis angustiam, ac morborum prauitatem saltem hæc facultas præparandi nobis non datur, immò nec concoquendi, vt iussit Hippocrates Aphorismo vigesimosecundo eiusdem primi libri. ergo à fortiori, non negabitur nobis hæc facultas præparandi in his morbis acutis, in quibus ipsa flaua bilis non turget. Vlterius, si in instrumentali morbo, qui obstructio est, contraria est reclusio, seu reseratio, vt patet Galeno vndecimo Methodi medendi, quodlibètque præter naturam suo medicetur contrario, cum pariant obstructionem, vt Galenus asserit octauo Methodi medendi, & vndecimo: tum humorum crassitudo, tum lentitia, tum præter hæc & abundantia; sequitur redundantiam flauæ bilis obstructionem parientem viarum reclusione, seu reseratione indigere pro eius purgatione. sed hæc vna est præparationis species, vt superius ostendimus. Quare nemo est, qui eam eo casu negabit, præcipuè si ea flauæ bilis multitudo non ad tantam peruenerit magnitudinem, vt statim circa initia medicum ipsam euacuare cogat, vt infrà dicemus. Rursus, si ea non turgente iusserunt Hippocrates, & Galenus ante eius purgationem concoqui debere, saltem concoctione generaliter dicta, vt patet secundo de ratione victus in morbis acutis: nam ea euicta, ac permutata à calido innato facilius educitur; quantò fortius negandum non sit vias, ac meatus, per quos transmittenda est, ac à medicamento trahenda recludendos, ac reserandos esse, præcipuè cùm Hippocrates vniuersaliter iubeat Aphorismo nono secundi libri, Quæ purgantur corpora cuncta prius fluida fieri debere, priusquam purgentur. at non ita iussit concoctionem; cùm perpetuò turgentiam materiæ ab ea exclusit. Verùm, vt cunctis veritas hæc pateat; placuit verba Galeni octauo Methodi portare, quæ talia sunt, Cernimus enim aliquando etiam, quod multum est, cùm simul totum confluit, obstruendo hærere, infigíque non minus quàm ea, quæ glutinosa sunt, & crassa: quòd, si per meatus angustos est transitus; multò profectò magis retineri. Si denique quod multum est, prȩter id, quod glutinosum sit, ac crassum obstruit, hæret, infigitur, ac in viis retinetur; quis adeo erit insulsus, vt pro eius faciliori purgatione, seu euacuatione, repurgatione, ac reseratione eorum meatuum, per quos purgari debet, prius non vtatur, etiam si flauæ bilis fuerit talis redundantia? nec minus placuit, vt quæ proposuimus ex Galeni mente, veritas pateat, eiusdem verba in libro de purgantium medicamentorum facultatibus in medium afferre, quæ talia sunt, Ducat aliquis ad me quempiam sine febre, cui in vniuersum corpus amara bili redundauerit, spectétque post aliquos dies, cum hominem præparauero, mihique iam tempus instare visum fuerit exhibendi medicamenti alicuius, quod bilem expurget; quo pacto naturalem corporis habitum eiusmodi potione ipsi restituam? In quibus verbis disertè Galenus in flauæ bilis redundantia præparatione vsus est ante purgationem. hanc quoque sententiam confirmauit libro primo de Sanitate tuenda circa finem, cùm dixit, Quòd, si vel crassitudinis, vel abundantiæ, vel lentoris excrementorum vitio obstructi meatus sunt; tenuatoria victus ratio his apta erit. & paulò antè dicebat, At flaua bile retenta, siquidem obstructionis culpa id accidat; eo, qui extenuat, victu vtendum. Præcipit ergo Galenus his,

cap.13

ca.4.& 11. Meth.8. & 13.

com.44

cap.4

cap.2

cap.14

quæ hic asserit verbis, tenuatoriam victus rationem:si flaua bilis propter obstructionem præternaturaliter detineatur:quo victu præparationem molimur, vt diximus. vltimò, quis negabit eam præparationem, quam Hippocrates commendat in præallegatis locis:corporum videlicet prçhumectationem,ac laxationem, quæ quiete, alimentis humectantibus, ac dulcis aquæ balneis perficitur, vt facilior veniat purgatio,ac rectè procedat? nemo inquam,qui mētis sit compos. Redundante denique flaua bile, modò non turgeat, sed obstruendo aliqua corporis parte hæreat, ac retineatur, siue per vniuersum corpus, liquet ex Galeni sententia, vt facilius purgetur, ac à medicamento trahatur, eam præparationem parari debere à medicis,quæ se tenet ex parte meatuum,seu foraminum,per quæ transmittenda est,ea quidem recludere,reserare,seu extergendo repurgare.nec minus & purgandi corporis præhumectatione, ac laxatione Hippocratis decreto, maximum ei comparatur commodum.Ad eam autem auctoritatem Galeni, quam afferunt decimoquarto Methodi medendi, facilis est responsio: ait enim flauæ bilis vacuationem facilem esse relatione ad pituitam, & nigram bilem : nec propterea ante euacuationem præparationem interdicit : immo,si ea præeat,facilior fiat vacuatio : aut ex sua natura,quia substantiæ,ac essentiæ tenuis est,facilè quidem vacuatur:nec ea ratione incisione,seu attenuationei ndiget.at,quoniam sua multitudine valet obstruere,hæret,ac infigitur, & in viis retinetur ; ea præparatione indigebit,quæ penes meatuum reserationem,ac repurgationem se tenet : si ea multitudo vinci,ac superari ab ipsa natura valeat.Et eadem ratione alteri Galeni auctoritati respondetur,cùm ait tertio prognosticorum, Humores corporis calidiores paratissimos esse ad excretionem : nam,licet flaua bilis ex sui natura, cum calidior, ac tenuior sit,paratissima ad excretionem fiat : tamen,quia sui redundantia, vt diximus, obstrui, & in viis retinetur ; hac de re priusquam purgetur, prædicta præparatione indiget. & propterea ad purgationem ineptos non tantùm eos,qui multa cruditate laborant, aut illa extenta habent, censet Galenus in commento 24. Aphorismi primi libri ; verùm & quibus ignea, ac supra modum calida existunt. nec paratos tantùm existimat, vbi humores fuerint tenuati,ac incisi,verùm etiam vbi aperta sint foramina,ac nullam habeant obstructionem,per quæ purgatio fieri debet. Verùm statim quæret aduersarius, quibus medicamentis talem præparationem in flauç bilis redundantia parare valeamus; cum ferè cuncta, quæ talem facultatem obtinent, vt suprà annotauimus,calida sint,eóque flauam bilem adaugeant. Cui responsum volo,quòd licet quandoque calidis vti possimus Gal. decreto in commento Apho.24.primi libri : tamen, vt verius id exequamur, nonnulla in arte medica reperiri, quæ quidem facultatem habent extenuandi,& abstergendi vias,seu poros repurgandi,ac reserandi,& citra calorem obstructiones liberandi:nam quç deteriorìam facultatem obtinent, obstructiones soluunt, teste Galeno octauo Methodi medendi. inter quæ primo in alimentorum genere ptisana est,vt patet Galeno suprà allegatis locis. at inter medicamenta,vtrunque est cichorium,quod à Galeno octauo de compositione medicamentorum secundum locos summopere extollitur pro extersione, ac reclusione osculorum,venarum præcipuè,quæ circa hepar, siue syrupi, siue decocta,siue quouis alio modo ex eis medicamenta parentur. & non est mirum ; nam amaram qualitatem participant, cum hoc quod frigida sunt, dictúmque est auctoritate eiusdem Galeni quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, quæcunque reperiuntur tum nitrosa, tum amara ad purgandos meatus omnes valere.& septimo de Simplicium medicamentorum facultatibus decretum reliquit,Cuncta ferè amara abstergentia esse,ac expurgantia in iecinore præuenientes obstructiones.Et pariter eodem libro octauo de Cōpositione pharmacorum secundum locos, ac iecinoris expurgationem, & meatuum operationem citra manifestam calfactionem, aut refrigerationem, veluti optimum pharmacum, filicem laudauit,tanquam prædominantem qualitatem habentem amaram qualitatem.Ad hæc à Dioscoride libro 2. cap. 123. pariter à Galeno libro secundo de alim

cap.17 *com.23* *cap.4* *cap.8* *cap.12* *cap.de calamintha.* *cap.8* *cap.4* *cap.de cucu.*

de alimentorum facultatibus, & octauo de Simplicium medicamentorum facultatibus, semina peponum, ac cucumerum vim quandam habere extergendi, cuius beneficio vrinam ciunt, ponuntur. Idem pariter sentit Paulus Aegineta libro primo de Arte medendi cap. octauo, communísque vsus practicantium est hodiernis temporibus eis vti. Nec minus meo iudicio inter cuncta, quæ narrauimus, pro ea pręparatione perficienda eligendi sunt syrupi, tum acetosus simplex, tum oxysaccharum, quod præ omnibus tum syrupis, tum decoctis, tum aliorum generum medicamentis præferendum censeo. Quòd, si cutis meatus reserandi sint; aquæ dulcis balneis, paritérque medicamentis rarefacientibus, extergentibúsque vtendum est. quam vim moderatè tum calida, tum & nonnulla frigida possidere haud difficile est reperire & apud Galenum, & apud alios artis medicæ auctores. His denique auxiliis flaua bile redundante, si non turgeat, purgandi corporis præparatio à medicis paranda est; vt in eis purgatio rectè procedat: cùm his, quæ non tantùm præparant, quin immò & causæ aduersantur, paritérque & morbis ipsis, qui ex flaua bile gignuntur. hinc est, quòd alterabunt, & digestioni opem ferent, ac præparationi: veluti & nonnulla, quæ superius annotauimus alterationi, & præparationi præstant auxilium, insimúlque nutriunt, ac concoquunt, vt ptisana. Quædam concoctioni, digestioni, & præparationi insimul opitulantur; vt vinum modicè calfaciens moderatè bibitum, ad hæc nutrit, sudorem, vrinámque promouet, ac somnum conciliat, teste Galeno 4. de Sanitate tuenda: non tamen; si crassum sit, & nigrum. Alia alterant, digerunt, & præparant cum extenuatione, & incisione, ac excretionem promouent; vt aqua mulsa, & oxymel: eóque magis, si in eis, & præcipuè in mulsa concoquantur hyssopus, aut calamintha, origanum, apium, serpillum, aut iris. Verùm perpetuò menti tenendum, priusquàm obstructionibus liberandis vacaueris; cum his, quæ vehementer aperiunt, aut detergunt, studeas vacuare redundantis succi maiorem partem: ac demum valenter aperientibus, vel detergentibus vtaris, alioquin ipsas magis impingens, præcepto Galeni octauo Methodi medendi. & si febris adsit, præsertim valida, pro liberandis obstructionibus vtaris his, quæ citra calorem liberare obstructiones valent, eiusdem Galeni præcepto vndecimo Methodi medendi. At quo tempore pro expellendis excrementis, ac redundantibus succis præparatione vtendum sit, nondum liquet ex dictis. verùm hoc perpetuò obseruandum est, si ante concoctionem purgandi sunt, vt si turgeant, quocunque tempore medicus potest, eam occasionem arripere, ac exequi præcepto Galeni in cõmento Aphorismi 24. primi libri. quòd, si concoctione prius egeant, quàm expurgentur; illud perficere, priusquam concoctionis inditia appareant, minime tentandum est: nam nec natura ipsa, nisi post concoctionem, secernens à bonis mala ad excernendum præparat, auctoritate Galeni in commento 13. Aphorismi secundi libri supra allegati. & hæc de præparatione satis sint.

4. de sanit. tuen. cap. 4

cap. 4

cap. 10

De Purgatione.

HActenus quo pacto ante purgationem paranda sint corpora, vt eis facilius veniant, ac rectè purgationes procedant, verba fecimus; restat modò de purgatione, ac purgantibus medicamentis disserere, vt eis quoque rectè vti valeatis. Quàm necessariæ autem, ac perutiles sint quibusdam corporibus purgationes, purgantiáque medicamenta, cunctis liquet: at quo pacto à venæ sectione discrepent, bellissimè à Galeno in eo commentario, quem aduersus Iulianum compilauit, auctoritate Chrisippi, Theophrasti, Hippocratis, Platonis, ac Aristotelis demonstrauit. Insuper libro de Purgantium medicamentorum facultatibus, nec minus ab eodem Hipp. Aphorismo secundo primi libri, & secundo, & tertio quarti libri, quiuis percipere potest. Gale. quoque eodem libro de Pugnantium medicamentorum facultatibus asserit, quàm admiranda opera à purgãtibus medicamentis absolui. quare de eorum medicamentorum necessitate, ac vtilitate, scribere non me intromitto. Verùm primò de eis dis-

cap. ult.

cap. 2

loco citato.

ferendum est, cur purgantia dicantur medicamenta. quod quidem non propter aliud, vt Galenus asserit libro de purgantium medicamentorum facultatibus, quàm quòd sanguinē à redundantibus in eo humoribus, seu excrementis parum constituant, quouis modo illa excrementa expurgent, vt patet quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus. & propterea in commento Aphorismi secundi primi, & quarti libri purgationem esse humorum, qui sua qualitate molestant, euacuationem asserit. Qua de re cunctarum euacuationem, quæ per pharmaca purgatoria fiunt, vnam esse communem intentionem retulit: vt humor videlicet redundans euacuetur. hinc Hippocrates eis, qui salubritatem corporis habent, omnino medicationes, seu purgationes prohibuit Aphorismis 36. & 37. secundi libri: nam purgans medicamentum proprium attrahere humorum appetens; cum is non adsit, sanguinem, ac carnes colliquat, vt ex ipsis proprium attrahat humorem, & propterea Galenus in commento Aphorismi 15. tertij libri decretum reliquit, purgantia pharmaca non nisi valde indigentibus, & ex longis interuallis vtilia esse. Verùm liquet Hippocratem, & Galenum in Aphorismo 47. sexti libri, corporibus paratis incidere in morbos, quamuis nondum in eos inciderint; redundantis succi purgationem præcipere, præcipuè in vere, velut & venæ sectionem his, qui plenitudinis passionibus subiiciuntur. insuper & hoc idem ostendit Galenus in eo commentario, qui inscribitur, Quos purgare conueniat, quibus medicamentis, & quando: & libro de curandi ratione per sanguinis missionem, in quibus locis, ex vobismetipsis potestis inspicere, quibus corporibus paratis in morbos incidere, ineunte vere, & quibus in fine veris, purgatio, vel venæ sectio adhibenda sit, vt ab eis morbis præseruentur, in quos incidere parati sunt. nam non cuncti, qui ab aliquibus præter naturam affectibus vere præseruantur, eodem tempore purgandi sunt, aut eis vena incidenda est: vt quidam iuniores nostri temporis medici ad pauca respicientes indifferenter præcipiunt, ac non parum in hac re hallucinantur. His ergo corporibus paratis in morbos incurrere pro ratione redundantis succi, priusquàm actu ægrotent; purgantibus medicamentis vtendum est, si aliquid aliud non prohibeat. Quæ verò purgationes prohibeant, satis dilucidè à Galeno præsertim libro nono Methodi medendi, & libro primo de Arte curatiua ad Glauconem ostensa sunt. quare eadem hic enarrare superfluum est. Insuper quòd ægris corporibus sæpenumero aliquo redundantes succo, seu putrescente purgationes quoque competant, patet apud Hippocratem libro secundo de Ratione victus in morbis acutis, & quarto eiusdem & Aphorismo 29. secundi libri. 2. primi & 18. quarti, ac nonnullis aliis in locis. patet etiam Galeno in commentariis prædictorum Aphorismorum, & libro de purgantium medicamentorum facultatibus, & eo commentario, qui inscribitur, Quos purgare conueniat &c. ac in libro aduersus Iulianum, & sexcentis aliis in locis. Qualitas autem medicamenti eligenda est pro ratione redundantis succi: vt, si flaua, vel pallida bilis redundet; quæ flauam, vel pallidam bilem purgant, adhibenda sunt pharmaca: si pituita; quæ pituitam. pariter de serosis humoribus, succo melancholico, vel atra bile dicendum erit. Quòd verò quibusdam purgantibus pharmacis facultas quædam attractrix insit, qua media quemlibet sibi proprium, ac familiarem eligunt succum, & attrahunt; licet aliquibus, vt Erasistrato, ac Asclepiadi, incognitum fuerit, satis perlucidè à Galeno libro de purgantium medicamentorum facultatibus, & libro tertio, & quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, & ab eodem Galeno simul & Hippocrate libro primo de Natura humana ostensum est. At perpetuò, quoad fieri posslt, purgans eligendum est medicamentum, quod præter id, quòd redundantem eliciat humorem, aliis, quæ præter naturam sunt, aduersetur: illud, quod Galenus præcipit primo de Arte curatiua ad Glauconem capite de cura tertianæ his verbis. Semper enim oportet contrarias qualitates opponere his, quæ præter naturam inualuerint: cùm hoc multò melius sit, quàm quomodolibet euacuare. & libro decimo Methodi medendi loquens de febrium putridarum curatione ita retulit

cap. 1 | cap. 20 | cap. 7 | cap. 10. & 23. 1. ad glauco. cap. 14 | tex. 11 | tex. 76. & 64. | cap. 2 | cap. ult. | lib. de purg. me. fa. c. 2. 3. de simp. me. fac. ca. 25. 5. eiusdem ca. 20. 1. de natura huma. com. 27 | cap. 1

retulit. Ac siquidem in idem consentiant,& quæ febrem extinguunt,& quæ causam oppugnant, in quod vtraque conspirant; cum vnum sit, sine cunctatione agendum est. Illud,quod perpetuò in omnibus morbis ipse(velut in febribus iubet Galenus)quoad fieri posit exequendum censeo:nam cõtrariorum perpetuò contraria esse auxilia omnium, quæ præter naturam sunt præceptum commune est, vt sexcentis in locis de mente Hippocratis apud Galenum compertum est, præcipuè vndecimo methodi medendi,& commento Aphorismi 22. secundi libri. Nec minus purgantia medicamenta,quoad fieri valet,eligenda sunt,quæ malæ qualitatis sint expertia:quorum ampla sylua apud Græcos, Arabes, ac Latinos facilè reperitur, præsertim apud iuniores, quibus in notitiam deuenere nonnulla purgantia medicamenta prauæ qualitatis expertia, quæ quidem apud antiquos penitus incognita fuere; vt myrobalanorum plura genera, casia fistula, tamarindi, rhabarbarum,& fortè manna, nõnullaque alia, quæ breuitatis causa relinquo. Quòd verò magni etiam momenti sit, si purgantis medicamenti quantitas bona coniectura viribus accommodetur; patet ex Hippocrate Aphorismo 3. ac 23. primi libri: nihil enim æquè artem medicam in agendo coniecturalem efficit, vti cuiusque remedij quantitas: nam quòd laboranti præbendum sit medicamentum, aut bilem flauam, vel atram, pituitam, aut serosum excrementum euacuans, exactè quidem nouimus. Cæterùm, quantum præberi debet, nescimus, teste Galeno libro de Curandi ratione per sanguinis missionem. at intentio quantitatis euacuationis non solùm humorem respicit superabundantem, sed & hominis vires, qui euacuari debet; qualis enim fuerit eius natura, qui debet perferre purgationem, ad hoc ducere conuenit: & interdum vsque ad animi defectionem, si æger tolerare posit, eodem Hippocrate auctore Aphorismo eodem vigesimotertio primi libri, in his præcipuè præter naturam affectibus, qui à Galeno narrantur in commento prædicti Aphorismi. & hoc non tantùm in venæ sectione, verùm in purgatione seruare oportet; licet tutius in venæ sectione, quàm purgatione illud exequamur. proinde præter eos præter naturam affectus, qui valde vrgent, vt videlicet adurentem febrem, vehementissimum dolorem, ac maximam inflammationem, aut similes, perpetuò suaderem, si purgans medicamentum competat; potius, secũdo, & tertio repetere, quàm semel euacuare priori purgatione minus vacuando, quàm humor redundans, ac ægroti vires postulant. velut de venæ sectione, nisi quid vrgeat, iussit Galenus eodem libro de curandi ratione per sanguinis missionem loco superius annotato: & in his quoque raro exquisitissima vterer purgatione. nam quod semel in ventrem deuoratum est medicamentum, quo minus omne deuoratum non sit, fieri non potest. Neque possibile est, vbi plus, quàm conueniat, iam purgetur homo, partem ablati auferre, adeo vt propter id incorrigibilis sequeretur error, vt vitare nõ possis, aut eius, qui purgatur maximum detrimentum, aut interitum. illud, quod nõ tantùm non comparatur, ex paulo minoris quantitatis, quàm redundans humor, ac vires exigant, euacuatione. verùm maximum viribus eius, qui euacuatur, accedit commodum: nam minore iam facta materia, natura facilius supra reliquum aggreditur, quod concoquendum est concoquens: quod verò excernendum excernens. at si id perficere non valeat; repetenda purgatio est, quo modo tutius curabitur. id quod fieri à medicis debere iussit Galenus decimoquarto methodi medendi, & secundo de ratione victus in morbis acutis. quanquàm, si quis etiam propter ætatem, vel timiditatem permittere se medico ad sanguinem vllo modo detrahendum nolit; huic quoque deiicienda largius aluus est, si id quoque suspectum non habeat, auctoritate Galeni quarto de Sanitate tuenda. Artificiosa denique coniectura quantitas purgãtis medicamenti cognoscitur, velut singulorum aliorum præsidiorum. Verùm eius viri est de quantitate præsidiorum optimè coniicere, qui vires omnium, quæ in arte sunt, didicerit, memoriæ mandauerit, atque diligentia omni adhibita sese in operibus artis exercuerit, vt Galenus pręcipit secundo de ratione victus in morbis acutis. & propterea idemmet Galenus eodem

cap.12

cap.12

cap.12

cap.13
com.11

cap.4

com.37
com.11

ſecundo libro de ratione victus in morbis acutis de quantitate purgationis in pleuritide ita aſſeruit: Quibus igitur dare medicamentum purgans quadrabit, his medicamenti tantum propina, quãtum in plurimis mediocriter vacuari tum nouiſti tum ſis expertus. Quo pacto ergo quis quantitatem purgantium medicamentorum optimè coniicere poſsit, planè oſtendimus: reſtat modò de tempore pauca diſſerere; quia ad rectè medendum plurimum temporis occaſio confert, teſte Galeno primo de Arte curatiua ad Glauconem circa principium. Verùm, cùm præ omnibus cognitu ſit difficillima; vides plerunque medicos non vulgares modò, ſed præexcellentes aberrare: hanc enim præcipitem apud Hippocratem eſſe conſtat, ac velut quantitas cuilibet eſt propria. Sed, cùm nihil proprium poſsit ſermone explicari; de communi tum quantitate, tum temporis occaſione ſcribere tentaui: cum ad rectè medendum plurimum conferre videantur. adeò enim, vt diximus de mente Hipp. occaſio non tantùm purgantium medicamentorum; verùm omnium ferè medicorum operationum penes corpora humana momentanea, ac admodum præceps eſt, & anguſtiſsima, vt ob id difficulter ſit cognoſcibilis: nec quiſquam eam agnoſcere valet, niſi qui diu fuerit in hoc exercitatus. nam materia, circa quam ars medica verſatur, dico corpus humanum, continuè fluit mutationibus, ac alterationibus, ſeu momentaneis, vt ita dicam, tranſmutationibus obnoxium, faciliterque non ab extrinſecis modò, verùm etiam ab intrinſecis cauſis alteratur. at, vt vos iuuenes ſtudioſi plus aliquid, quàm qui arte carent, de temporis occaſione aſſequi valeatis; ad ea, quæ communia ſunt ſcribenda, confugimus. erit autem opportunum purgantis medicamenti tempus, quò rectè eo vti poſſumus; ſi materia turgeat confeſtim circa initia, prout decretum reliquit Hippocrates decimo Aphoriſmo quarti libri: nam, cùm ſuperabundantes humores mouentur, & per totum corpus deferuntur nondum in aliqua parte firmati; natura ad eos expellendos irritatur, quare indiget aliquo auxilio, quo medio natura ipſa valeat hunc humorum motum ad aluum deducere, ac eos foras propellere. Vt autem hoc ritè perficiatur; nullum aliud præſtantius eſt, quàm purgans medicamentum propinare: aliàs aut robur virium diſſoluetur, vel febris caliditas augebitur, aut timor adeſt; ne in aliquod princeps membrũ decumbant hi, qui per corpus vagantur humores. Sunt itaque mox à principio turgentes humores medicamento purgante educendi, ſi natura eos non valeat foras propellere. Quòd, ſi non turgeant, ſed aliqua in parte ſint humores firmati, non opus erit circa initia purgante medicamento vti. Siquidem quæ Hippocrates dinumerat incommoda quarto de ratione victus in morbis acutis, neceſſariò euenient, vt qui crudi ſint, purgationibus non cedant. hac de re idem Hippocrates iuſsit eos medicari non debere ante concoctionem, ſi euinci, ac ſuperari ab ipſa natura poſſe cogitabis: tunc enim præter id, quòd purgationi cedunt redundantes ſucci, naturam ipſam habemus euacuationi adminiculantem: ſiquidem ea videtur poſt concoctionem humores diſcernere, & demum eos expellere, vt ſuperius diximus. Quòd, ſi vbique locorum tum apud Hippocratem, & Galenum, cunctóſque alios artis medicæ authores liquet ipſius naturæ medicum imitatorem eſſe debere; liquidò conſtat eo tempore, quo natura ſuperfluitates vtiliter expellit, ſi imperfectè ipſa moueatur, purgante medicamento medicum vti debere, ac id, quod deficit, ſupplere medicando: vt ex vtroque noxij humoris euacuatio rectè fiat, natura quidem expellente, medicamento verò attrahente, prout Galenus aſſerit in commento Aphoriſmi vigeſimiſecundi primi libri. Hinc patet, quòd, cùm rarò humores ab vna parte ad aliam transfluant, ſeu turgeant, frequentiúſque quietem habeant, ac in aliqua parte conſiſtant, in qua toto morbi tempore concoquuntur, rarò in principiis vtendum eſſe purgantibus medicamentis: præcipuè ſi redundans ſuccus valeat ab ipſa natura concoqui, ac euinci: at ſæpenumero, & frequentius poſt concoctionem. Eſt ergo princeps ſcopus, qui penes temporis occaſionem purgantium

medica

cap. 1

medicamentorum perpendendus est, ipsius morbi concoctio: si eius causa non turgeat, aut quiduis aliud non vrgeat. Aliud insuper æquè præcipuum eodem Hippoc. auctore Aphoris.nono secundi libri est purgandi corporis præparatio. propter quod verebatur ipse etiam in acutis passionibus medicinis purgantibus in earum principiis vti, quia non dabatur medico facultas ista præparandi corpora Aphorismo vigesimoquarto primi libri: aliàs pręparatione ipsa neglecta, si quis alui subductionem procurauerit: difficiles non sine torminibus, vertigine, fastidio, dissolutione, ac difficultate purgationes venient. Quo autem pacto, ac cum quibus purgandorum corporũ præparatio procuranda sit, suprà retulimus. Hæ ergo duæ præcipuè cõmuniter penes tempus purgationum conditiones pensitandæ sunt tam in præseruatione, quàm in curatione, si materia nõ turgeat, aut quiduis aliud non vrgeat, vt infrà dicemus. at particularia, quæ medicũ perpẽdere oportet, longè plura sunt. quæ cũ à Gal. 9. & 11. Metho. meden. & eo commentario, qui inscribitur, Quos purgare oportet &c. & libro de arte curatiua ad Glauconem 1. aliisque plerisque locis fusissimè tractentur, ea permittere visum est.

cap.10
cap.9

Quæstio, an in principijs morborum materia non turgente, purgante medicamento vtendum sit.

QVæret autem quispiam, an perpetuò seruandum sit, quòd materia non turgente ea medicanda non sit, neque in principiis, nisi post concoctionem, ac corporum præparationem. Iuniores quidam artis medicæ, inque Galeni, ac Hippocratis doctrina admodum eruditi ex eorum intentione in plerisque locis tueri conantur, nullo pacto ante concoctionem, ni materia turgeat, vtendum esse in morborum principiis purgante medicamento: etiam eo, ex quo materia diminuitur: quod quidem hodiernis temporibus minoratiuum medicamentum appellant. illúdque cum auctoritatibus, tum rationibus contendere non desinunt. At ipse nonnullis Hippocratis, & Galeni auctoritatibus, rationibúsque impulsus contra sentire cogor. Verùm, vt dilucidius rei quæsitæ veritas pateat, primò quid sentiam propalabo: secundò rationibus, ac auctoritatibus, quæ à supradictis in contrarium ducuntur, responsiones tribuere conabor. Quantum ad primum attinet, cum Hippocrate vigesimoquarto Aphorismo primi libri dico in morborum principiis, si vtendum sit medicamentis purgantibus, illud cum præmeditatione faciendum esse, diligenti videlicet examinatione præsertim, siue ægroti præparatione, siue recti iudicij expectatione, quibusdam eorum, vel omnibus simul apprime perpensis, prout Galenus in commento eiusdem Aphorismi declaratum reliquit. non enim periculum minimum est vti purgante medicamento in principiis acutorum morborum: sunt enim purgantia medicamenta vt plurimum potentia calida, febrémque augent, vt idem Galenus eodem cõmento optimè declarauit. & propterea quarto de ratione victus in morbis acutis iussit: rem istam secundum aphorismorũ mentem definiri oportere, scrutaríque, quando in principiis purgatione vtendum sit, & quando morbi cõcoctio expectanda. hinc Hippocrates aphorismo vigesimonono secundi libri decretum reliquit, cum morbi inchoant, si quid videtur mouẽdum, moue: cùm verò consistunt, ac vigent, melius est quietem habere. diligens ergo examinatio in morborum initiis à medico facienda est, si debeat eo tempore vti purgante medicamento, aut non. quam diligentem examinationem summatim per capita in cunctis morbis faciendam præcepit Paulus secundo de Arte medica capite secundo. nam, si morbus ipse ex toto genere exitialis fuerit, nihil nec eo tempore, nec alio mouere oportet: deplorati enim curandi non sunt, sed eis morbi finem prænunciare licet. in quo enim desperata omnino salus est, imprudentis consilij fuerit apud vulgum infamare præsidia, quæ multis fuere causa salutis. quam sententiam reliquit Galenus vndecimo Methodi medendi, asserítq; ibi tempora, præsidiáque his, quos saluari spes est, scribere. Et insuper, si diligenti

com. 22. & 38

cap.9

examinatione cūctorum,quæ oportet, rectum,ac perfectum iudicium in morbo aliquo acuto expectatur, virésque morbo præualere, eúmque superare medicus minimè veretur absque vllo eius auxilio, præterquàm conueniente ratione victus instituta, abstinendum à medicamento purgante in eorum morborum initiis censerem: nam frustra id tentaretur,cùm natura ex se absque vllo alio auxilio sufficiat vincere: longe enim præstantiorem esse salubrem victum vniuersum,quàm medicinam, auctor commentarij, quod Præsagium experientia confirmatum inscribitur,circa finem scriptum reliquit. & libro de Medicinis expertis compertum est,optimè nos debere laudare virum,qui curat per cibum,quàm illum, qui curat per medicinam. si quis autem velit huiusmodi causam discere; eodem loco reperiet. Pariter, si morbus fuerit diutinus, nullo pacto in principio medicamento purgante vtendum est: nam in longis morbis semper oportet expectare coctionem, ex sententia Galeni in commento prædicti Aphorismi vigesimiquarti primi libri. Reliquum ergo est, vt in his morbis acutis purgante medicamento circa eorum initia vtendum sit: qui,& si haud periculo vacant; tamen non sunt ex toto genere perniciosi, verùm spes est, quòd exonerata natura à purgante medicamento, quod relinquitur, facilius poterit & concoquere, & expellere, quod concoquendum, ac expellendum erit. at id non nisi in principiis perficiendum esse censent tum Hippocrates, tum Galenus; priusquam robur corporis dissoluatur, vel febris caliditas augeatur, aut ad aliquod princeps membrum decumbant, qui in corpore redundant humores, præcipuè si per corpus vagantur, ac turgent: est enim eo tempore naturæ impetus, aut in toto corpore,vel saltem in partibus principalioribus ad superfluorum excretionem. quare iuuandus erit hic motus naturæ medicamento purgante. age igitur Hippocrates propterea in quorundam morborum initiis præcepit debere vti medicamento purgante:nam eo neglecto timor esset, ne vi morbi temporis processu robur corporis dissolueretur, vel febris caliditas augeretur, aut ad aliquod membrum princeps redundantes decumbant humores, vt disertissimè Galenus commento Aphorismi decimiquarti libri declarauit. At, quoniam in quibusdam morbis acutis à diuersis causis hæc pericula impendunt; omnium voluit Hippocrates proferre sententiam: &, cum nouisset præcipuam causam, propter quam in prædictis morbis ea nocumenta timenda essent,humorum turgentiam esse in his morbis, in quibus materia turget: illud primò, ac præcipuè decretum reliquit Aphorismo vigesimosecundo, & vigesimoquarto primi libri: pariter, cum non ignorasset ex aliis causis, licet non æquè vt ex prædictis, posse prædicta pericula in quibusdam aliis morbis imminere, ni in eorum principiis ægri purgentur, ne in necessariis in arte deficeret, immo eam totam exigeret: iussit Aphorismo vigesimonono secundi libri, in reliquis acutis morbis, in quibus eadem pericula impendunt, circa eorum initia medicum debere vti aut venæ sectione, aut purgatione, prout morbus, ac eius causa expostularent. verùm,cur illud in principio exequendum esse præcipiant;Aphorismo.30.sequenti Hippocrates declarat. Galenus autem in commento prædicti Aphorismi vigesiminoni præter eam, quam Hippocrates assignat, aliam addit causam, propter quam melius est circa quorundam morborum initia euacuare: nam minorem iam factam materiam ait, Facilius morbo consistente natura concoquere valet.vt autem coctio citius eueniat,bonum est circa principia euacuare.Ex quibus Galeni verbis facilè quilibet percipere valet ex eius mente Hippocratem eo Aphorismo aliorum morborum sententiam protulisse, quàm eorum, quorum materia turget:cum turgens materia nullo pacto quoad turgeat,concoqui ab ipsa natura possit:nam quæ concoquuntur,quieti permittenda sunt,pręcepto eiusdem Hippocratis,ac Gale.lib. 2. de Ratione victus in morbis acutis. si ergo turgens materia concoqui ab ipsa natura non valet, & propterea statim medicanda circa initia est præcepto eiusdem Hipp.tum Aphoris. vigesimosecundo primi libri,tum decimo quarti libri:frustra Galenus retulisset:propterea circa principia

In ultimis uerbis.

In ultimis uerbis.

euacuand

euacuandum esse, quò minorem iam factam materiam facilius posit natura concoquere, cùm concoqui ea non posit, nec valeat. Ad hæc, si sententia Hippocratis eodem Aphorismo vigesimonono, de turgente tantùm materia verificaretur, superfluus siquidem fuisset aphorismus: cùm id præcepisset disertè vigesimosecundo Aphorismo primi libri, & vigesimoquarto eiusdem ex Galeni mente, & decimo Aphorismo quarti libri. Insuper, si mens Hippocratis fuisset tantùm, cùm materia turgeat, aphorismum veritatem habere, cur nullam de turgentia mentionem fecit, prout in supradictis aphorismis? aut saltem, cur Galenus nec illud explicuit, prout disertissimè explicuit in commento Aphorismi vigesimiquarti primi libri, in quo Hippocrates ipse verbum nullum de turgentia fecerat? cùm ergo nec Galenus de turgentia quicquam protulerit, audacter asserendum est, de aliis morbis eos voluisse intelligere in prædicto Aphorismo 29. quàm de his, in quibus materia turget. hi autem sunt, qui aut ex multitudine, aut praua humorum qualitate, aut in præcipua aliqua parte fiunt: consentaneum nanque erat, postquàm in his quoque verendum est, ne robur virium eis vigentibus dissoluatur, febrísque caliditas augeatur, aut in aliqua parte principe decumbant redundantes succi, circa eorum morborum initia vacuandos esse. dico medicamento purgante, si morbus ex multitudine fiat aut propter ætatem, vel timiditatem, aut quiduis aliud, permittere se medico ad sanguinē vllo modo detrahendum nolit, aut valeat, præcepto Galeni quarto de Sanitate tuenda. & quinto eiusdem: vel si exuperans quantitas fuerit, quæ purgatione auferenda sit, cum non omnis venæ sectione auferatur: eo nanque neglecto circa initia talium morborum quisnam mentis compos non verebitur in eius morbi incremento, aut summo vigore, vel virium dissolutionem, aut febris augmentum, vel in aliqua principe parte decubitum? Eadem quoque ratione si ex mala, seu praua qualitate humorum redundantium morbi gignantur, & circa eorum initia quis purgante medicamento non vtatur: paria, ac forte maiora pericula impendunt, ex eáque citius robur virium dissoluetur, spiritus quidem primo, & humores: secundo loco pinguedinem, & carnes: tertio solida membra corrumpendo. & propterea Galenus nono methodi medendi. quod corruptum est, cum id alienum à natura sit: mox auferendum esse præcipit. & libro quarto de Sanitate tuenda. asseruit, quod igitur omnino alienum est, nulla fieri ratione potest, vt id naturæ suæ gratiam recipiat: sed educere id quàmprimum est tentandum. Idem efficiet, si absque nimia multitudine, aut praua qualitate aliquis succus circa quampiam principem partem, aut in earum aliqua decumbat. quòd, si hæc tria, aut duo simul hominem infestarent: purgationem circa initia præcipere quis vereatur? & propterea in horum morborum initiis purgante medicamento (licet materia non turgeat) vtendum esse censeo: velut in eis, in quibus turget, cùm eadem pericula impendant, aut fortè in eorum aliquo longè maiora, & citius expectanda sunt. quæ omnia inspiciens Hippocrates in Aphorismo vigesimonono superius allegato, purgationes circa initia præcipere voluit, simulatque Galenus in eius commento; nam de turgentibus & prius loquuti erant & posterius mentionem facere debebant, Aphorismo videlicet decimo quarti libri. Ad hæc, si de morbis, in quibus materia turget, tantùm aphorismus ipse intelligatur, ipsiúsque Hippocratis, ac Galeni mens esset, in hisce morbis tantùm vtiliter purgare, circa eorum initia præcipere, purgantia vtique assereret Hippocrates? nanque secundo de Ratione victus in morbis acutis decretum reliquit. In pleuritide cùm sub septo transuerso partes dolor infestat: ventrem vel nigro veratro, vel peplio mollire: cum hæc dolorem sedant. Sedant quoque & alia, quæ expurgant medicamenta. At nemini dubium est, cùm Hippocrates pro pleuritidis cura ad venæ sectionem, seu purgationem deuenit: prius fomentis vsum fuisse pro materiæ eius in halitū digestione: quibus si dolor non diminuatur, non propter aliud id effici Galenus declarauit in Commentario primi textus eiusdem secundi libri de Ratione victus in morbis acutis. nisi propter humorum redundantiam,

cap.4
cap.ult.
cap.10
cap.5
tex.11

in toto corpore est.& propterea corpus totum insigni aliqua euacuatione præuacuandum est. quæ in morbis acutis, vt ipse asserit, aut per ventrem, aut per venę sectionem fit. Ex quibus tum Hippocratis, tum Galeni verbis liquet in acutis morbis ex multitudine dependentibus, absque hoc quòd materia turgeat, circa initia debere vti purgante medicamento, cùm timor adsit eorum quæ suprà retulimus: velut de pleuritide, in qua materia non turget, sed ex multitudine, seu humorum redundantia gignitur, Hippoccrates ipse decretum reliquit. At dicet quispiam, propterea Hippocratem purgationem præcipere: nam & in ipsa pleuritide materia turgens est. cui responsum volo longè hoc ab Hippocratis, Galeníque mente abesse, ac à veritate: nam humores turgere Galenus appellat octauo de compositione medicamentorum secundum locos eos, qui nondum firmam aliquam inclinationem, ac stationem ad vnam partem habeant. & libro, Quos purgare conuenit, quibus medicamentis, & quando, ait. Tunc humores turgere, ac concitatos esse, cùm motu vehementi agitantur, ac ab vno loco in alium confluentes hominem vexant doloresque, ac titillationem afferendo ægrum quiescere non permittunt. quod quidem secus esse in pleuritide, quis inquam non lucidè inspiciat? est enim ea inflammatio subcingentis membranæ, in qua humor decumbit inclusus in vno loco, ac circumscriptus, non transfluēs, veluti in inguinum inflammatione Galenus asseruit libro primo de Differentiis febrium, & secundo de Arte curatiua ad Glauconem circa principium inflammationem fieri dixit sanguine ad particulam aliquam vniuersim fluente, atque ob multitudinem ibi conculcato. qua de re nemo audebit humores in aliqua corporis parte firmatos, conculcatos, ac præter naturam detentos; cùm ex eis aliqua determinata pars afficitur, asserere, quòd turgeant: quinimmo ipsis turgentibus de facto pugnant. Et si aphorismo vigesimoquarto primi libri rarò iussenit in principiis acutorum morborum medicinis purgantibus vti, non propter aliud est, vt Galenus in eius commento declarauit, nisi quòd omnia id generis medicamenta sunt potentia calida, febremque augent. At nostris temporibus nonnulla eius generis reperiuntur, & remissè calida, & frigida, quæ febrem augere non valent, ac ab Hippocrate, si superstes esset; minime damnarentur. & propterea, cum tale non afferant nocumentum in febribus; vitanda non sunt, vbi eis vti oportet. Sunt præterea corpora adeò ingluuiosa, ac eò mala victus ratione hisce temporibus vtuntur homines: vt, si eos circa initia acutorum morborum, qui ex multitudine, seu praua qualitate, aut in aliqua præcipua parte fiant, non purgabis, verendum sit, vt diximus, ne eorum vires vi morbi dissoluantur, aut in aliqua parte principe, qui in eorum corporibus redundant succi, præcipuè si vitiosi fuerint, protinus decumbant. Præterea idem Galenus in pestilenti aeris statu corpora, in quibus superfluitates redundabant, sanabat purgationibus, nulla quidem concoctione præcedente, vt ipse testatur primo de differentiis febrium. & quinto methodi medendi asseruit, ex pestilentia propterea fuisse quosdam facilè sanatos, quòd præexiccatum his, repurgatúmque totum corpus fuerit; quippe cum & vomuerint ex his nonnulli, & omnibus venter profluxerit. Qua de re non verendum est in eorundem morborum initiis vtendum esse medicamento purgante, præcipuè cum valde periculosi sint, atque admodum mortiferi: & ni taliter eis circa initia succurratur; natura prorsus succumbet, prout optimè Galenus declarauit in commento 13. aphorismi secundi libri. Vtendum est ergo medicamento purgante in aliorum morborum initijs, in quibus, & si materia non turgeat; aut multitudo, aut mala qualitas manifesta, seu occulta, vt in nōnullis putridis febribus est: aut circa aliquod princeps membrum decumbit, prout Hippocratis, & Galeni auctoritatibus optimè, ac nonnullis rationibus superius demonstrauimus. Et scilicet illud experientia comprobare, ipse, qui sexdecim ferè annos medendis ægris vacaui, adeò nullum ex huiusmodi purgationibus in prædictis morbis, si quid aliud non prohibuit incommodum, reperi, quòd maximum perpetuò commodum eis comparaui, præ-

cap. 3

cap. 5

cap. 1

cap. 4

cap. 12

cipue

cipuè in putridis, ac malignis febribus: quæ saltem circa inflammationem ex putredine ortum habent. Nec minus illud expertus sum in maximis doloribus, nulla concoctione præcedente, præcipuè ventriculi, & intestinorum, adhibito prius diligenti examine, quòd purgatione, & non sanguinis missione indigebant, purgans propinando medicamentum: & si eius materia minimè turgeret. ex quo maximam perpetuò vtilitatem ægro adeptus sum: instructus siquidem à Galeno in commento 23. Aphorismi primi libri. At, quoniam in morborum initiis purgantia medicamenta adhibenda esse diximus: non de momentaneis, & absque latitudine eorum initiis intelligendum esse velim: sed de eis intelligendum est, quæ partes sunt totius morbi, præfiniuntúrque à manifestis, ac perfectis signis concoctionis, de quibus Hippocrat. intellexit Aphorismo vigesimonono secundi libri, prout Galenus disertè exposuit libello de Totius morbi temporibus. vel de principio intelligendum est, vt Gale. intellexit in Commento Aphoris. vigesimiquarti primi libri, vt se extendit ad primũ, vel secundum diem. Illud quoque vel me tacente vos percipere velim, cùm hic de purgante medicamento mentionem fecimus, de eo, quod per aluum, seu inferiorem ventrem, & non per alias corporis partes, quocunque modo redundantia excrementa purgat, intelligendum est: quod quidem quid sit, supra definitum est. Restat modò cùm ad auctoritates, quibus iuniores isti medici suam hæresim tueri conantur, respondere: tum eorum rationes diluere.

cap. 2

Prima, quam in medium afferunt auctoritatem, Hippocratis est libro de Medicamentorum facultatibus vbi habet, quòd his, qui validis, ac magnis febribus corripiuntur, medicamenta purgantia danda non sunt. Cui responsum sit me nunquam præcipere ea medicamenta purgatoria in morborum initiis, quæ vsu erant tempore Hippocratis: erant nanque ea valde calida, & propterea non tantùm in magnis febribus, verùm & æstiuo tempore sub cane, & ante canem ab Hippocrate erant interdicta: nam in febribus, præcipuè magnis necessum erat ab ignea eorum caliditate eas augeri, velut æstiuo tempore naturam ab hisce medicamẽtis purgantibus adeò lædi, vt non valeret eorum acritudinem ferre, vt dilucidè Galenus declarauit in commento vigesimiquarti Aphorismi primi libri, & quinti quarti libri. Verùm ea approbo, quæ adeò aut remissè sunt calida, aut frigida, &, si calida sint, adeò à frigidis, & cùm frigidis sint quodammodo alterata, & permixta, vt febris caliditatem augere non valeant. huiusmodi autem generis sunt manna, cassia fistula, tamarindi, succus rosarum, vel violarum, aut aqua, in qua ea diluta, seu infusa fuerint, myrobalanorum nonnulla genera, rhabarbarum in aliqua frigida aqua infusum, ac cum prædictorum aliquo permixtum. Quod quidem (licet ab aliquibus valde improbetur) perpetuò ipse in morborum initiis, in quibus oportet præcipuè in putridis, ac malignis febribus, vtendum censeo, ac consulo: est enim purgans absque violentia, cuiuslibet magni excessus expers, nisi quòd calidum est, & siccum. at mixtione, & infusione aliorum infrigidantium id corrigitur adeo, vt ab eo febris non augeatur. ab eóque præter purgationem illud habetur, quòd nec ventriculo, aut alicui alij principi membro nocumentum aliquod comparatur, prout à quibusdam describitur, ac experientia compertum est: quin potius prædictæ partes ab eo roborantur sua adstringendi vi, qua pollet: nec eius purgandi vis ex infrigidantium mixtione labefactatur, aut imbecillior redditur, vt quidam malè sentiunt: nam à tota substantia, & non quia calidum purgat, velut nonnulla alia medicamenta purgantia. Insuper & trifera est, quam persicam nominamus, ac ipsum diacatholicon inter composita pharmaca, hæc sunt ea purgantia medicamenta, quæ aut frigida sunt, aut modicè calida, præsertim si cum frigidis misceantur: quibus cum febris ipsa non augeatur, vbi oportet, in morborum initiis salubriter purgare præcipimus. nec Hippocrates ipse si nouisset, ea damnasset vtrique, cum ex eis febris, vt diximus, non augeatur, maximúmque ægris paretur commodum: nam si Hippocrates, & Galenus sua tempestate in quorundam initiis morb

uersus finem.

tiis morb

tiis morborum acutorum purgantia medicamenta, quæ calida, & acria sunt, propinabant, non verentes, quod febribus comparabatur detrimentum pro maiori vtilitate percipienda ex humorum videlicet noxiorum euacuatione, quantò magis, quæ supra notauimus, cùm tali periculo vacent, non prohibuissent: immò sæpius vti iussissent.

tex. 43 Secunda Hippocratis auctoritas est quarto de ratione victus in morbis acutis, quæ talis est, Quibus principio vrinæ, & nebulosæ, & crassæ existunt, hos annuentibus ex cæteris purgare conuenit. quod, si vrinæ inter initia tenues fuerint, tales non purgabis. at, si videatur, clysterem exhibebis. Cui responsum volo primò Hippocratem his verbis velle, cum vrinæ tenues fuerint, inter initia, si quid aliud non vrgeat, ac concoctio in futurum expectabitur, tales non purgabis. nec ego contrarium sentio. at, si multitudo, mala qualitas, vel locus instet, hos purgare consulo: nam ex noxiorum humorum euacuatione maior fiet vtilitas, quàm id, quod posit ex purgante medicamento sequi detrimentum: de quibus morbis nequaquam Hippocrates ibi intelligere voluit. Adhæc eo loco per morborum initia noluit intelligere de eis, quæ totius morbi sunt pars vna, quique præfiniuntur à manifestis, ac perfectis indiciis concoctionis. hoc autem eius verba ostendunt, cum dicat, Quibus principio vrinæ, & nebulosæ, & crassæ existunt, per quas vrinas, eas Galenus intelligit, quæ albas habent nebulas, quæ concoctionis notæ existunt. hæ autem concoctionis notæ, seu albæ nebulæ in morborum principiis apparere non possunt, sumpto principio, prout vnum est de quatuor morbi temporibus, vt patet Galeno tum in commento duodecimi aphorismi primi libri, tum libro primo de crisibus. pariter in commento vigesimisecundi aphorismi quarti libri circa finem asserit semper in morbi principio esse signa cruditatis: sed per principium primos dies ægritudinis intelligere voluit, quos primus præfinit quaternarius. quòd autem principium posit hoc modo sumi, patet Galeno libro primo de crisibus. Iubet ergo Hippocrates in primis morbi diebus eos purgari debere, quibus vrinæ & nebulosæ, & crassæ existunt: tanquàm transacto vniuersali principio, ac concoctione præcedente. quibus autem circa primos dies tenues fuerint vrinæ tanquàm summè crudo existente morbo, iubet non purgare: sed concoctionem expectare, eorúmque corpora quieti permittere, vngere, & æqualiter contegere, quò posit natura facilius concoquere. Immò hæc sententia attestatur sententiæ secundæ partis aphorismi 29. secundi libri dicentis. Cum verò consistunt, ac vigent, melius est quietem habere: quo enim tempore natura concoquit, aut vacare concoctioni debet, superfluum est euacuare: immo concoctioni vacare debemus, & post concoctionem euacuare, si à natura non iudicentur, aut iudicata fuerint integrè, quæ concocta sunt. Et, si cruditatis indicia in morborum initiis apparere posint, immò perpetuo appareant, vt superius diximus, tamen Hippocrates in textu præallegato quarti de Ratione victus in morbis acutis. de principio non loquitur, vt est vnum de quatuor morbi temporibus: aliàs, cum ipse asserat quibus principio vrinæ, & nebulosæ, & crassæ existunt &c. falsum esset, quod Galenus asserit semper in morbi principio esse signa cruditatis: & quòd perfecti principij manifestum, & firmum est signum coctio manifesta, vt patet apud eum libro primo de Crisibus. Nec consonum est in vno, eodémque textu nos instruens, quando purgare conueniat, & quando non, diuersa ratione de principio loquutum fuisse. at, vt ego sentio, talem Hippocrates voluit proferre sententiam, in quibus circa initia, hoc est, primos morbi dies, transacto tamen vniuersali principio, vrinæ crassæ, & nebulosæ existunt, (quoniam concoctionis notæ sunt) cæteris annuentibus purgans medicamentum propinandum est. quibus verò circa primos morbi dies vrinæ fuerint tenues, quia cruditatem summam indicant, morbi hi purgandi non sunt, sed quieti permittendi &c. hoc est, naturæ pro morbi concoctione auxiliandum est: si eum concoqui posse sperabis. ita quòd Hippocrates velit interdicere purgationes in primis diebus eius ægritudinis:

Margin notes: cap. 17 & 19; cap. 19; eod. cap.

dinis,in qua summa inest cruditas: cùm si eo tempore, quo natura vacare concoctioni debeat, purgans adhibebis medicamentum, præcipuè si summè crudus sit morbus, præter id, quòd ab eò æger non iuuabitur, maximo erit impedimento: nempe corpus vehementer mouens, ac humores cogitans concoctionem impedit. at, si adiuuanda erit natura aliquibus externis auxiliis, ea esse debent, quæ coctioni opitulantur. & hoc modo Hippocr. auctoritas erit extra propositum. Vel, si forte eius auctoritas de principio vniuersali morborum esset intelligenda, quod expresse negamus; dicendum erit, Hippocratem prohibere purgationem, quibus inter initia morborum vrinæ fuerint tenues, hoc est, in quibus summa inest cruditas. & hoc modo illud exponit Galenus in commento sequentis textus, in quibus morbis neque ipse in morborum principiis purgans medicamentum exhiberem: fiunt nanque hi ex crassis, frigidis, ac lentis humoribus: quales sunt suapte natura pituita, & nigra bilis, in quibus semper oportet coctionem expectare, velut tenues si fuerint, & aquosi, inter initia euacuandi sunt, decreto Galeni libro, Quos purgare conueniat &c. & si supra retulimus hos quoque concoquendos, ac præparandos quodammodo esse, cùm in aliqua parte fuerint firmati, illud profecto intelligendum erit, vbi ipsa natura valeat eos concoquere, ac euincere: secus autem vbi non valeat. *com.44*

Tertia Hippocratis auctoritas est quarto de ratione victus in morbis acutis, quæ talis est, Quicunque autem ea, quæ inflammantur, statim morborum inter initia medicamento soluere conantur, hi non solùm ab intensa, inflammataque parte nihil adimunt, cum non cedat, obsequatúrque, quæ adhuc cruda est affectio, verùm quoque & quæ morbo aduersa, & sana sunt, absumunt, contabefaciuntque: ductóque ad imbecillitatem corpore morbus superior euadit: qui, vbi morbus vicerit, remedium non habet. Cui auctoritati, si quispiam Hippocratis, & Galeni verba in eodem textu, ac præcedenti inspiciat, facillimè respondere valet. nam, cum Hippocrates in præcedenti textu catalogum conscripsisset omnium præter naturam affectuum, pro quorum curatione, sanguinis missione, ac purgatione indigebant, venæque sectio purganti medicamento erat præferenda: sancissetque post sanguinis missionem purgans medicamentum porrigendum esse, mox in præallegato textu subdit, Quod, si quis relicta venæ sectione, purgatione inter initia eorum morborum vtatur, ea incommoda, quæ ipse narrat, necessariò expectabit: nam in his, priusquam sanguis mittatur, purgationes interdicere oportet, prout optimè Galen. in fine commenti illius textus declarat, hancque fuisse Hippocratis mentem in textu superius dicto asserit. Hinc in expositione eiusdem textus rectè ait, Ad sanguinis missionem propius deuenire præcipit Hippocrates, vbi vitiosi aliqui humores in partem aliquam confluant, atque in ea aceruentur. demum concludens asserit, in tota dictione Hippocratem præcipere ad sanguinis missionem esse veniendum, deinde ad medicamentum: aliàs prædicta incômoda, quæ ab ipso enarrantur, absque dubio ægris euenient. Erit ergo hæc Hippocratis auctoritas extra chorum, cùm nos purgationes inter initia non his morbis adhibendas esse, quibus præferenda est venæ sectio, ea neglecta, præcipimus: sed eis, quibus aut tantùm purgatio confert, aut, si vtrunque auxilium competit, ipsa venæ sectio prius fuerit exhibita: non enim nos præterit Hippocratem hoc loco, ac Galenum sexto de morbis vulgaribus præcipere, quòd, si vtroque auxilio quispiam indigeat, à venæ sectione incipiendum sit, idque notissimum esse retulit. Quòd autem hæc fuerit mens Hippocratis, licet ex Galeni verbis in eiusdem textus expositione admodum liqueat, si quis tamen rectè inspexerit eiusdem Hippocratis verba libro secundo eiusdem de Ratione victus in morbis acutis, facile percipere valet: nam pugnantia vtique assereret, si hic voluisset in cunctis inflammationibus inter initia medicamenta interdicere, cum ipsemet dolore partes sub septo transuerso infestante in pleuritide circa initia purgationem, & non venæ sectionem præcipiat, eodem loco secundi de Ratione victus in morbis acutis. At, si pleuritis ipsa inflammatio

tex.22 *Sec.1.cõ.6* *tex.22* *tex.11*

matio est succingentis membranæ, cui venerit in dubium Hippocratem vno loco in inflammationum initiis purgantia medicamenta damnare, & alio loco tanquàm vtilia præcipere, & ita pugnantia asserere? Quòd, si simpliciter de cunctis inflammationibus Hippocrates sermonem protulisset, damnassétque in earum initiis purgantia medicamenta (quod tamen pro falso habemus) quisnam negaret in eorum morborum initiis, qui aut à multitudine, aut à mala qualitate dependent, eorúmque causâ in aliquo loco citra phlegmonem aceruata, ac firmata, & præsertim in quibusdam putridis, ac malignis febribus, purgationes ipsas, cùm ex eis ea pericula, quæ in inflammationibus ab Hippocrate narrantur, non immineant. causa ipsa non adeò valenter inclusa, ac circunscripta, vt purgationibus omnino non assequatur, velut in inflammationibus tenaciter non detinetur: de quibus Hippocratis sermo tantùm ibi est, videlicet de inflammationibus ipsis? quòd autem putridus humor in vna quapiam parte citra phlegmonem contineri posit, ac veluti in foco quodam principium febris esse, patet Galeno libro 11. Methodi medendi.

cap. 4 Ad quartam Hippocratis auctoritatem, quam in medium afferũt, & est aphorismus vigesimus secundus primi libri, Concocta videlicet medicari &c. ex his, quæ supra retulimus, facilis est responsio: nam, licet Hippocrates in ea sententia purgationem præcipiat in initiis morborum in quibus materia turget, tanquàm in his, in quibus præcipuè exhibenda sit, non tamen negat in initiis aliorũ quoque morborum, in quibus medico mouere videtur, seu purgare, purgatione vti. in quibus & si materia non turgeat, superari tamen, ac euinci ab ipsa natura non valet: immo, ni medicus ei circa initia opem ferat: prorsus superabitur, vt patet Aphorismo vigesimonono secundi libri. nec dictæ sententiæ sibi ipsis aduersantur, immo ambæ veritatem obtinent: nam eadem ratione, vt diximus, qua turgens materia in morborum initiis euacuanda est, in quibusdam aliis morbis, in quibus eadem pericula impendunt, verificari debet: in his videlicet, quos supra narrauimus, de quibus voluit quoque Hippocrates ipse sententiam ferre eodem Aphorismo vigesimonono secundi libri: cùm ibi de turgentia verbum nullum nec Hippocrates, nec Galenus in cõmento faciat. non sunt ergo dictæ sententiæ vna, nec sibi inuicem aduersantur. quare ambæ sempiternæ veritatis. Parem similitudinem quoque in Hippocrat. Aphorismis est inuenire: nam in eodem Aphorismo vigesimosecundo primi, Concocta medicari præcipit: at Aphorismo nono secundi libri iubet, vbi quispiam corpora purgare voluerit, ea prius præparanda esse. non est idem concoctio, & præparatio, non sibi ipsis Aphorismi isti aduersantur. quare ambæ sententiæ veræ sunt. Ad hæc non est dicendum, Hippocratem, prædicto Aphorismo vigesimo secundo primi libri. quæ fieri non valent, præcipere. Cùm ergo nec in morbis, qui à multitudine fiunt, nec in his, quæ à mala, seu praua qualitate dependent, aut in valde periculosis locis gignuntur, natura ipsa eorum causas concoquere valeat, ni prius ab ea, qua premitur velut sarcina quadam, purgante medicamento leuetur, quin potius succumbet, nec prorsus eosdem morbos superare valebit: consonum est in eisdem morbis Aphorismum veritatem non habere, cùm dixit Concocta medicari: nec de eisdem morbis Hippocratem voluisse proferre sententiam, sed tantùm de his, quorum materia à natura ipsa concoqui, ac euinci posit.

cap. 5 Insuper quandam afferunt Galeni auctoritatem quarto de Sanitate tuenda. quæ incipit, At si in eodem homine reliqua eadem sint, cæterùm in lapso corpore sanguis bonus exiguus sit, crudi humores plurimi: huic nec sanguis mittendus, nec alui deiectio &c. Cui responsum volo, primò Galenum eo loco non de morborum curatione, sed spontanearum lassitudinum loqui, in quibus corpora nondum sensibiliter læsa sunt, nec à solitis muniis impedita: nos autem perpetuò de ipsorum morborum curatione verba facimus. Secundò quis non percipiat, eam auctoritatem extra propositum esse, cùm Galen. supponat in eodem homine sanguinem bonum exiguum esse, crudósque humores plurimos? quo casu nec ipse

ipſe ſanguinem mittere, aut purgare auderem: immo præcepto eiuſdem libro duodecimo methodi medendi, in crudorum humorum copia præcipuè cum oris ventris offenſione, nec ſanguinis miſsionem, nec purgationem præciperem, cùm eas non ſuſtineant, nec ferant. tertiò quis adeo imbecillis erit ingenij, vt non percipiat Galenum per crudos humores plurimos pituitoſos voluiſſe intelligere: cùm paulò ſuperius dixiſſet, vno vocabulo appellare licere, vel crudum ſuccum, vel pituitam, quæ ex nondum perfecto ſanguine gignitur: eiusque innumeræ ſunt particulares differentiæ, vt ipſe retulit. Cum ergo multa copia crudorum humorũ, hoc eſt, pituitoſorum in aliquo reperiatur corpore, ſanguisque in eo bonus, ac exiguus ſit, nulli in dubium veniet nec ſanguinem mittendum eſſe, nec aluum deiiciendam. at, ſi tenues, & biliosi fuerint, inter initia euacuandi ſunt, eiuſdem Galeni præcepto, libro, Quos purgare oportet &c. præcipuè ſi eorum multitudine, aut praua qualitate concoqui, ac euinci ab ipſa natura non valeant.

cap. 3

Alia auctoritas eſt Galeni eodem libro, Quos purgare conuenit, quæ talis eſt, Qui verò humores aliqua parte corporis conſederunt, neque vllo alio auxilio, neque medicamento prius mouendi ſunt, quàm concocti fuerint. cui breuiter dicamus verum eſſe, quod Galenus præcipit, ſi humores, qui in aliqua parte fixi ſunt, craſsi, frigidi, ac viſcidi fuerint: non autem, ſi tenues, & biliosi eorum multitudine, ſeu mala qualitate, aut vtroque modo infeſtantes, qui verè crudi appellari non poſſunt, velut nec propriè cocti, cum à natura fuerint euicti. Vel clarius dicendum eſt, Galeni ſententiam veram eſſe, cùm medicus certò ſciat naturam eos ſuccos, qui in aliqua parte fixi ſunt, ac conſederunt, poſſe, & valere concoquere, ſeu euincere: hi enim neque vllo alio auxilio, neque medicamento prius mouendi ſunt, quàm concocti fuerint, ſegregati, ac præparati, vt ſupra, cùm de digeſtione, concoctione, & præparatione verba fecimus, oſtenſum eſt. at, ſi percipiat artificioſa quadam coniectura naturam ipſam prius ſuccumbere, quàm eos ſuccos concoquere poſsit, nullus equidem verebitur eos in morborum principio purgare, Hippocratis oraculo inſtructus, cùm morbi inchoant, ſi quid videtur mouendum, moue. tales etenim purgationes non tantùm, vt iſti aſſerunt, concoctionem non impediunt, immo ipſi opitulantur ex Galeni mente in commento prædicti aphoriſmi vigeſimi noni ſecundi libri. &, ſi naturam eo tempore non admodum euacuationi adiutricem habemus, maius tamen ex hiſce purgationibus, quibus, & quando oportet, noxiorum humorum euacuatione ægris cõmodum comparatur, (cùm ex hoc mortem euitemus) quàm incommodum ex aliquorum fortè bonorum ſuccorum ſimul eductione. &, ſi Galenus libro primo de arte curatiua ad Glauconem in exquiſitæ tertianæ febris curatione parum purgantia medicamenta probaret, licet & hæc quoque probet, non propterea dicẽdum erit, purgationes eas non eſſe probandas in prædictorum à nobis morborum aliquo: hæc etenim febris ad ſummum in ſeptem periodis præfiniri ſolet: cauſámque eius natura ipſa, præſertim ſi à medico parum fuerit adiuta, facilè & concoquere, & ſeparare, ac expellere poteſt. quorum neutrum perficere valet in prædictis morbis, ſi ea circa eorum initia, cum oportet, purgante medicamento non exoneretur. At mox obiiciunt dicentes, ſi non tantum in morbis, in quibus materia turget, verùm & in his, qui ex multitudine, aut mala qualitate, aut loco aliquo ſatis periculoſo fiunt, vtendum ſit circa initia medicinis purgantibus: non raro, vt Hippocrates præcipit aphoriſmo vigeſimoquarto primi libri, ſed crebrò eis vti deberemus, cùm ſæpiſsime hi morbi gignantur. Dicimus nos raro, immò per quàm rariſsimè in principiis morborum accutorum eis medicamentis purgantibus vti debere, quæ tẽpore Hippocra. in vſu erant: cùm ea valde calida exiſtentia, propterea febrem augerent. hanc enim cauſam reddit Galenus in cõmento prædicti Aphoriſmi. cur raro vtendum ſit in principiis acutorum morborum medicamentis purgantibus. At, ſi talia reperiantur, vt præter id, quòd febrem non augeant, fœliciter purgarent: vt ſunt nonnulla noſtris temporibus approbata, ac experta: de quibus ſuprà mẽtionem fecimus: neſcio, cur eis vtendum

cap. 9

non sit in his acutis morbis, quos supra narrauimus, cum tale nocumentum non inferunt. vana est ergo hæc eorum ratio.

Alia ratio est, quòd medicamentum materiam diminuens, cùm imbecille admodum sit, atque adeo crudis humoribus, ac copiosis existentibus, eis præualere non posit: aliàs à debiliori in fortius fieret actio, quod naturæ impossibile est, ideóque illos tantùm mouet, & non educit. Cui dicendum erit nos non adeò imbecille medicamētum purgans in morborum initiis probare, vt aduersus copiosos humores præualere nō posit: verùm adeò valens sit, vt humoribus ipsis præualere posit, ac eorum partem aliquam purgare. nec adeò crudis, ac copiosis succis existentibus illud præcipimus, cùm hi, vt diximus perpetuò, prius cōcoquendi, & præparandi, ac demum purgandi sunt: verùm in his crudis, ac copiosis humoribus inter initia illa probamus, qui nō verè crudi, sed nondum euicti ab ipsa natura sunt, impropriè crudi appellari merentur: vt est ipsa flaua, seu pallida bilis. nec dicendum erit aduersus eos quoque, si copiosi sint, medicamentum præualere non posse: nam, vt asseruimus, licet hoc medicamentum minoratiuum, ac diminuens esse debeat: tamen artificiosa quadam cōiectura tanta quantitas adhibenda erit, quanta posit aduersus eos humores præualere, ac eorum partē aliquam educere, eam videlicet quam promptius, & expeditius educere valet: cùm non æqualiter, & eodem tempore in totam redundantis humoris molem agat. quod quidem medicamentum materiam diminuens, vtero gerentibus si febre corripiantur ex vitiosis succis. Galenus in Cōmento aphorismi 55. libri 5. approbare cuique liquet. Insuper medicamentum ipsum purgans efficacius, ac valentius est, vt trahat, quàm trahatur, aptiora enim, ac ad hoc efficaciora sunt purgantia medicamenta auctoritate Galeni 3. de Simplicium medicamentorum facultatibus. &, cum ait, esse impossibile, vt à debiliori in fortius fiat actio, miror equidem tantum virum, cum Galenus 3. de Simplicium medicamentorum facultatibus velit, quòd minus calidum à magis calido calidius euadat, & quod magis calidum à minus calido contrà afficiatur. & libro 3. de Temperamentis. ait, acutissimum ferrum manifestè obtusius fieri, si toto die ac nocte mollissimam ceram incidas: vt quod patiatur ab ipsa cera. agit igitur id, quod debilius est in id, quod fortius, Galeno auctore in prædictis locis.

cap. 25

cap. 8

cap. 4

Alia eorum ratio est, quòd si, cùm crudi adhuc sunt humores, eos purgatione dimouere tentes: nihil auxilij à natura expectes: cùm ipsa post concoctionem secernat, ac post secretionem excernat, vt patet Galeno in commento Aphorismi vigesimisecundi primi & quarti libri. Cui rationi ex prædictis responsio patet: nam, licet parum admodum ipsam naturam adminiculantem habeamus, cum non nisi irritata à purgante medicamento auxilietur: tamen ex horū humorum purgatione in prædictis morbis, vbi oportet, maius sequitur commodum, cum mortem euitemus (quæ quidem ea neglecta euitari non posset) quàm incommodum: quia à natura parum, aut nihil auxilietur, seu quia quorundam fortè bonorum humorum simul cum eis eductio fiat.

Insuper asserunt aliam noxam ad huiusmodi purgationes necessariò sequi: cum iudicationes, cōcoctionésque ab eis impediantur, cæteráque naturæ auxilia tollantur: illúdque probare tentant auctoritate Hippocr. quarto de Ratione victus in morbis acutis. Cui pariter ex prędictis liquet responsio: nam eo tempore purgationes, iudicia, ac concoctiones perturbant, quo natura ipsa maximè concoctioni vacat, ac iudicia tentat. at, cum in initiis morborum nec iudicia, nec perfectæ concoctiones ab ipsa natura fiant, ea à purgantibus medicamentis perturbari, ac impediri non possunt: quinimò valde opitulantur, dicente Gale. in commento Aphorismi vigesiminoni secundi libri. vt concoctiones citius eueniant: melius est circa principia euacuare: quò minorem iam factam materiam facilius posit natura concoquere. morbo autem consistente, cùm iam natura cōcoquit, superfluum est euacuare. qua de re valde absurdum est, ac Galeni dictis maximè pugnat, dicere purgationes in morborum initiis (cum medico videātur) coctiones, ac

tex. 44

nes,ac iudicationes impedire:& si Galen. in commento præallegati textus quarti de Ratione victus in morbis acutis dicat, Purgationes contrarias existere concoctioni humorum,intelligendum est,si propinētur eo tempore,quo natura maximè concoctioni vacat.id autem est transacto vniuersali principio: nam eo tempore ab his motionibus, quæ à pharmaco fiunt, cessare debemus, præsertim in summo vigore:cùm corpus vehementer mouētes frangant, exemplo assumpti, atque deuorati in ventrem alimenti,quod vt optimè concoquatur,à cæteris motionibus cessare corpus debet, vt soli concoctioni vacet.&,si imbecillis fuerit facultas concoquendi,eo tempore aliquo externo auxilio iuuanda est,vt Gale.eodem loco præcipit, Vel dictum Gal.veritatem habet in morbis,in quibus summa inest cruditas,vt ipse exponit in cōmento præallegati textus: in quibus nec ipsi, nisi post cōcoctionem,ac præparationem purgationem probamus: cum fiant hi ex frigidis,crassis,ac lentis humoribus,vt diximus.At,si quis aliter eius dicta exponere tentabit,cùm in commento aphorismi vigesiminoni secundi libri cōtrarium sentiat,in eius dictis pugnantiam soluat Apollo:quanquam Gale. dicta aliter intelligere,seu exponere deprauati sensus,ac intellectus sit.

com.44

Loco cit.

Aliam quandam rationem in mediū afferunt,quæ talis est,si in initiis febrium purgantia medicamenta exhibentur,aut febres ipsæ sunt diutinæ, aut acutæ: si diutinæ,per concoctionem,aut per abscessum finiunt. quare non medicamentis purgantibus pręcipuè in initiis curari debent.Si acutæ,licet excretionibus finiāt, illud tamen multis modis esse poterit aut sanguinis è naribus fluore, aut sudoribus,vel vomitibus:paucæ verò sunt,quæ per ventris solutionem iudicātur. cum itaque rarò natura in febribus,& acutis aliis morbis ventris deiectionem efficiat pro eorum curatione,rarò etiam hanc ipsam purgantibus medicamentis medicus procuret.qua de re noxiū est febres ferè omnes alui deiectionibus persanare velle,hæc ipsi.At nos facillimè respondemus asserentes in principiis diutinarum febrium nunquam vti debere medicamentis purgantibus, vt sæpius diximus. In acutis verò,in quibus aut multitudo,aut mala qualitas,vel locus instat,& si natura per alui excretionem eas non finire debeat,tamen vtendum esse medicamentis purgantibus:eò magis,si soluenda erit febris ipsa per alui deiectionem: nam, licet iudicium per alias corporis partes futurum sit, vt illud celerius, ac promptius ab ipsa natura fiat,eo tempore quo decet: optimum erit ipsam exonerare, illúdque non nisi in principiis. alleuiata enim natura ipsa valentius poterit per quancunque viam iudicia procurare:quæ tamen nunquàm in morborum initiis criticè procurat. Nec nos per hæc medicamenta purgantia omnino febres ipsas perfectè persanare intendimus,sed naturam ipsam,vt retulimus,per ea alleuiare: quò magis possit,ac vehementius causam morbi aggredi, eámque superare, ac per quamcunque regionem sibi magis conuenientem euacuare. Impedirentur autem iudicationes ex alui deiectione per purgans medicamentum, si eo tempore,quo natura iudicat,propinaretur.absit tamen,vt illud præcipiamus:scimus enim hoc Hippocr.sententiis aduersari aphorismis 20.& 21.primi libri. procuramus autem præcipuè ventris deiectionem:cum hæc vniuersalior sit, ac expeditius in cunctis talibus,salubriúsque à nobis perfici queat. Quod verò de febre pestilentiali asserūt,cauendum videlicet esse,ne per aluum medicus euacuet, quòd is motus naturæ instituto ex diametro pugnet,vtpote quæ venenatos humores non per aluum,sed per cutem potius excernere studet.quapropter medicus motum hunc per ea,quæ sudorem eliciunt,adiuuabit, & non per alui deiectionem: eadem quidem via refellitur:nam,licet quo tempore natura in febre pestilentiali per cutem excernere studet,medicus per eandem viam adiuuare debet,illud tamen efficiendum erit eo tēpore,quo natura criticè expellit.Illud autem esse non poterit ante secretionem,ac concoctionem.at neutrum istorum in earum initiis natura ipsa criticè perficere tentat,teste Gale.in commen.22.aphorismi quarti libri.vbi habet, Quòd,quando aliquis incipit morbus,si quid excernitur,nihil tūc excernitur naturæ ratione,sed sunt omnia hæc casus præter naturam earum,quę

ſunt in corpore diſpoſitionum : quo enim in tempore à cauſis morbum facientibus natura grauatur, adeſt autem cruditas humorum: tunc aliquid bene euacuari eſt impoſsibile. hæc ille purgationes ergo in initiis febrium peſtilentialium exhibitæ non tantùm naturę opus non diſtrahunt, atque impediunt, immò eam ſummopere adiuuant: cum nec ipſa eo tempore ad partes cutis expellat. & ſi expellit, illud erit ſymptomatis ratione, & propterea purgationem non impediet, neque tunc per eam viā iuuanda eſt, cùm in medicationibus talia educere oportet, qualia ſponte prodeuntia vtilia. quæ verò contrario modo prodeunt, cohibere oportet Hippocr. decreto ſecundo Aphoriſ. quarti libri. Proinde in eis quoque febribus, in quibus criſis omnino ad partes cutis expectanda eſt, velut in his affectibus quos medicorū vulgus variolas, & morbillos appellant, circa initia, priuſquàm apparere cœperint, ſi admodum multa, vel vitioſa materia videatur, vt à natura ipſa ſuperari, ac euinci non poſsit, cunctis purgationi conſentientibus purgare medicamento audacter cenſeo eorum aliquo, quæ ſupra approbauimus: cùm ex eo non modò nullum ſequetur incōmodum, immo natura ipſa exonerata promptius, & expeditius criſim aggredietur, & perficiet. Sed ſtatim inſtabunt, ſi naturam in morborum initiis aliquid bene euacuare eſt impoſsibile, ergo & medicū. Huic autem reſponſum ſit, quòd, licet natura id eo tempore criticè non tentet: tamen, cùm medicus ſit eius auxiliator: vt ea ſuo congruo tempore poſsit perfectè operari, in morborum initiis exonerare debet: illúdque non niſi purgante medicamento: minorata enim materia, facilius ſuo tēpore poterit ipſa natura & concoquere, & expellere in his videlicet morbis, in quibus oportet.

Ex quibus, ſtudioſi iuuenes, liquet, quanti ſint roboris, & momenti auctoritates, rationéſue, quibus hi eruditiſsimi viri ſuam hæreſin tueri conātur, in morborum videlicet initiis purgantia medicamenta non eſſe probanda, ni materia turgeat. patet inſuper, quàm perpetuæ veritatis exiſtat, ac quibus validiſsimis auctoritatibus & rationibus noſtra opinio firmata ſit, quòd ſcilicet non tantùm vtiliter in initiis morborū, cùm materia turget, medicamentis purgantibus vtendum ſit, verùm & in quibuſdam, in quibus vel multitudo, vel mala qualitas, vel locus vrgeat: pariter & in maximis doloribus præcipuè ventriculi, & inteſtinorum, qui euacuatione per purgationem indigent, priuſquàm robur virium diſſoluatur. in multitudine ſiquidem, quòd ea purgante medicamento minoranda ſit, patet ex Galeni mente in cōmento Aphoriſmi 29. ſecundi libri. nec valet quicquam, cum dicunt, de turgentia ibi Gale. loqui, cùm de ea ne verbum quidem vnum proferat. idem & quarto methodi medendi. At mala qualitate vrgente, vt in peſtilentiis videre licet, quòd purgationibus vtendum ſit, patet Galeno 1. de Differentiis febrium. vbi habet, At in quibus ſuperfluitates redundabant, hęc purgationibus ſanabamus. & libro 9. methodi medendi talia profert verba, Si igitur cum viribus imbecillis corruptela incidit, vtique quod affectus remedium eſt, id cum virtutis cuſtodia pugnat. Siquidem affectus vacuandum eſſe præcipit, ídque vel vena inciſa, vel purgatione. harum autem neutrū ferent imbecillæ vires : quoniam igitur in omnibus eiuſmodi repugnantiis incerta ſuccurrendi ratio eſt, aliàs inſanabilis omnino affectus relinquetur, aliàs ſpatio, & ægrè: ídque ſi magnū nactus ſit medicum, ſanari poterit: oportet nanque, vbi indicationes ita ſibi ipſis aduerſantur, & paulatim, quod vitioſum eſt euacuare, & paulatim, quod ſalubre eſt, pro eo reponere, vocant medici eiuſmodi vitioſi ſucci curationem Græcè epicraſim. Quid clarius, quòd in corruptela humorum, cu m viribus imbecillis præcipuè paulatim quod vitioſum eſt, euacuare Galen. præcipit? ea de re nulli in dubium venire debet in humorum corruptela circa initia minorante medicamento vti poſſe, prout Galen. hic iubet; etiam ſi vires imbecilles fuerint. & quarto de Sanit. tuenda. hoc idem præcipit ſub his verbis, Sin vires imbecilliores dehortantur, ſanguis mittendus haudquaquam eſt, ſed deiect io mediocris adhibenda. & Paulus libro 3. de Arte medendi. cap. 1. redundantibus vitioſis ſuccis pro alopeciæ cura iubet vti euacuatione primitus, quæ medicamētis purgantibus fit, Galenum

cap. 6

cap. 4

cap. 10

cap. 4

lenum sectatus, qui hoc idem iussit libro primo de compositione medicamentorum secundum locos. Quòd autem locus poßit adeo vrgere, vt circa initia medico vtendum sit purgante medicamento, patet ex Hippocrate tum secundo, tum quarto de ratione victus in morbis acutis; cùm de cura pleuritidis verba facit. idémque Galenus asserit in commento prædicti textus 2. de Ratione victus, cùm videlicet febris vehemens non fuerit, hominísque naturam noueris, ad medicamenti purgantis potum te conferes, si dolor sub thorace fuerit, valdéque infestauerit. Et, licet in hac purgatione, cum loco redundantia quoque humorum de euacuatione indicet, præcipuè tamen ex loco purgationem necessariam esse Hippocr. indicationem sumit. At, si in pleuritide partes sub septo transuerso infestante adeo locus vrgeat, vt in initio medicamẽto purgante vtendum sit, eò magis vrgebit, si materia in loco quopiam magis principe detineatur, vt in corde, cerebro, seu iecinore: eáque non venæ sectione, sed purgante medicamento vacuanda sit. Insuper, quòd maximus dolor, præcipuè circa vias communes interdum adeo vrgere poßit, quòd purgatione inter initia vtendum sit, non tantùm diminuente vt in prædictis, sed valentiori, patet Galeno in commento 23. Aphoris. primi libri, & libro 2. de Ratione victus in morbis acutis. Quinimò nec in his tantùm doloribus, verùm etiam & aliis interdum inter initia purgatione vti debemus, velut in capitis dolore præcipit Paulus libro 3. cap. 4. sub his verbis. Quòd, si modum qualitas potius transilierit, purgatorio vtamur medicamento. & idem Galen. 3. de Morbis vulgaribus comment. 3. quàmprimum hominem vacuare iubet, si dolore afficiatur ex plenitudine genito, quam vacuationem, aut per ventrem, aut per venæ sectionem eo casu fieri præcipit libro 2. de Ratione victus in morbis acutis in principio. Non immeritò ergo tum hisce rationibus, ac auctoritatibus, tum aliis superius annotatis in hanc promoti fuimus veritatem, assereréque in aliis plerisque præter naturam affectibus circa eorum initia, & si materia non turgeat, purgantibus medicamẽtis vtiliter vtendum esse, eis præcipuè, quæ supra notauimus. Quapropter non video, quin magnopere non extollam saluberrimum vsum, quem nostri temporis eruditißimi medici Neapolitani quotidie exercent, medicamenta purgantia, ea præcipuè, quæ supra approbauimus adhibentes non tantùm in initiis morborum, in quibus materia turget, verùm & in aliis, in quibus multitudo, mala qualitas, aut locus vrget: pariterque in maximis doloribus, qui curari per purgationem debent. illúdque peculiariter obseruant in initiis acutarum, putridarúmque febrium, quæ à multitudine, aut mala qualitate humorum fiunt (dico autem in ea multitudine, vt supra retulimus, quæ per purgationem rescindenda est) adeóque in his nullum obseruant ægrotis incommodum, vt perpetuo ferè maximam vtilitatem ipsis comparent. Illud tamen tacere non poßum, quin improbem, quòd nonnulli eorum, iuniorum præcipuè, in eisdem medicamentis purgantibus in initiis morborum adhibendis, perpetuo quartum obseruant diem: cùm neque inter morbi initia aliquod remediorum huiusmodi ægris adiungere oportet desumpto à numero dierum scopo. Qua de re Galenus 4. de Ratione victus in morbis acutis & prima interdum die, & secunda, & quarta, interdum quinta, & non in quarta solùm, quomodo isti obseruant, medicamenta dedisse asserit. Cùm ergo in principijs morborum purgantia medicamenta exhibenda sint à supradictorum aliquo impulso, non perpetuò quartus dies obseruandus erit: cùm id à Gale. damnetur. sed, si poßibile est, in prima, vel in secunda die, prout decretum reliquit idem Galen. in commento Aphoris. vigesimiquarti primi libri. quòd, si id poßibile non erit, in quarta, vel in quinta die præcepto eiusdem in loco superius citato tribuendum erit, dummodò vniuersale morbi principium adhuc præfinitum non sit.

FINIS.

cap. 2 *tex. 11* *text. 76* *tex. com. 11* *com. 76* *commen. 1* *com. 76*

DONATI ANTONII AB ALTOMARI MEDICI AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI, DE SEDIMENTO IN VRINIS TRACTATVS.

AD IOANNEM FILIVM.

CVM nonnullos inspexerim non modò iuniores, verùm etiam veteres medicos post Galenum variè de vrinarum sedimentis conscripsisse, quorum ne vllus quidem visus est hucusque (vt mea fert opinio) Hippocratis, ac Galeni sententiam percepisse: & tu quoque non semel duntaxat, sed sæpius hortatus esses, vt meam de eis sententiam conscriberem, ob id non ab re visum fuit, quicquid cum eisdem de hac re sentiam, paruo hoc in tractatu, & quoad potuerim succinctè pertractare: potissimùm cum hæc disceptatio non minus perutilis, quàm necessaria sit tibi, cæterísque neotericis nostri temporis medicis: etenim nedum in sanis corporibus, verùm etiam & in morbis ipsis præsertim acutis cum febre, ac reliquis quibuscunque febribus, quæ ex putrescentibus succis generantur assidue vrinas obseruantes de eis, ac earum sedimento loquuntur, atque bonam, aut malam coctionem significare fatentur, quid sedimentum sit, ac quomodo generetur cum in sanis, tum in ægris fortasse non intelligentes. Cum itaque & valde vtilis, ac non minus necessaria sit medicis ipsis sedimentorum notitia tam pro sanitatis conseruatione, quàm pro morborũ præsertim acutorum prognostico, ac curatione, quinimmo tanta est vis signorum ab vrina in morbis acutis, vt & solis ipsis credendum sit, vt liquet 6. de morbis vulgaribus. Idcirco volentes de sedimento verba facere, quoniam simul cum vrina excernitur, nec citra ipsam conspicere, ac de eo quicquam exactè proferre valemus, vt eiusdem exquisita habeatur notitia, primùm quid sit vrina, & quomodo generetur, ac secernatur, ostendemus: deinceps quid per sedimentum intelligendum, ac quid sit, quis modus generationis eius, quæúe causæ, ac quo loco gignatur tum in sanis, tum in ægris declarabimus. Quòd verò vrina (quam Græci οὖρον appellant) serum sit humorum in venis contentorum Hippoc. auctoritate, Galenus libro 3. de Morbis vulgaribus scriptum reliquit: quemadmodum quòd ea vt excrementum aceruetur in venis, & arteriis: quale in lacte concreto serum ab eodem Galeno primo de sanitate tuenda decretum est: quod deinde renes à sanguine secernentes ad vesicam ipsam transmittunt. Cùm primùm verò alimentum in chylum à ventriculo immutatum est, atque concoctum per venas à iecinore ortas venæ portę dictæ ramo, ex eodem ventriculo ad iecur deducitur: vtitur nanque iecur eisdem venis veluti manibus quibusdam, quę ex ventriculo ei cibum afferant vt 5. de Loc. affect. scriptum est. cúmque non solum attrahunt, sed ipsi quodammodo hepati præparant: quippe, cum natura sint eidem assimiles, & primum germẽ ex illo ducant, vt liquet 4. de Vsu partium: cúmque iecur id nutrimentũ susceperit ab eisdem

ter.epi.sec. 1.com.5

cap.12

cap.7

cap.2

ab eiſdem venis veluti famulis quibuſdam quodammodo præparatum, & veluti rudem quandam delineationem, obſcurámque ſanguinis ſpeciem referens: eidem poſtremum inducit ornatum ad ſanguinis exacti generationem: quo tempore diſtributus à ventriculo ad ipſum χυλός à viſceris caliditate, veluti vinum muſteum feruet, concoquitur, ac alteratur in ſanguinis boni generationem. in qua ebullitione excrementum, quod in ipſo reperitur fœculentum, ac craſſum ſubſidet: innatat verò, quod tenue eſt, & leue. Quibus ſecernendis natura inſtrumenta præparauit: ſplenem videlicet, qui craſſum, & limoſum attraheret: veſicam verò bilis, vt quæ leue, & flauum exciperet. Poſtquam verò qui apparatur in hepate χυλός, hoc eſt, ſuccus ad animalis nutrimentum, prædicta duo excrementa depoſuit, & ab innata iecoris caliditate coctionem exactam eſt adeptus, ruber iam, & purus ſurſum ad gibbas eiuſdem iecinoris partes aſcendit. excipit autem ipſum illic vena quædam maxima ex gibbis eiuſdem hepatis enata (caua vena appellata) quæ ad vtranque animalis partem fertur ſuperiorem ſimul, & inferiorem. diceres ſanè ipſam eſſe ceu aquæductum quendam plenum ſanguine, riuos quamplurimos habentem magnos, & paruos in omnes animalis particulas diſtributos. In qua etiam vena adhuc humore quodam tenui, & aquoſo plenus eſt ſanguis: etenim neque ex ventriculo in venas commodè tranſumi poterat chylus iam ex cibis factus, neque facilè pertranſire venas, quæ ſunt in hepate, & multæ, & anguſtæ niſi tenuis quædam, & aquoſa humiditas tanquam vehiculum fuiſſet ei admixta: hunc etenim vſum præſtat animalibus aqua Galen. teſte 4. de Vſu partium. *cap.8* ſiquidem ex ea nulla particula nutriri poteſt, neq; diſtribui ex ventre, quod nutriturum eſt: poterat, niſi deductum fuiſſet à quopiam ita liquido. Qua de re non abſque ratione Hippo. humorem hunc tenuem, & aquoſum ὄχημα τροφῆς nuncupauit, hoc eſt, vehiculum nutrimenti ſimul cum appellatione vſum quoque eius oſtendens. Cùm verò tenues hi, & ſeroſi humores ſuo functi fuerint officio: nec amplius oportebat in corpore eos permanere, tanquam onus alienum venis futuros: non enim egebat amplius ſanguis ipſe ſanè multo hoc vehiculo, vt qui tum per amplas vias illinc feratur, tum fluxilis magis à natura redditus ſit primum ab hepatis: deinde cordis calore: proinde renes à natura fabricati fuere ad eorum attractionem, ac ſanguinis ab eis expurgationem, vtrinque ipſi cauæ venæ adiacentes paulò infra iecur. Attrahunt autem humorem hunc per ampla quædam orificia, per quæ neque purus, neque ſyncerus trahitur ſeroſus hic humor, ſed alterius cuiuſdam diuerſi generis admixtione adulteratus, ſanguinis videlicet humidioris, & tenuioris exiſtentis, ac ipſius flauæ bilis, quæ ſi non admodum craſſa fuerit, cum vrinis etiam ad veſicam permeat. at ſanguis cum eodem ſeroſo humore permixtus, vbi ad renes peruenit, ipſorum carni aſpergitur inſtar fœcis cuiuſdam, & inde paulatim vaporis modo in totam ipſam diſpergitur, adhæreſcit, vnitur, atque demum alimentum fit renibus. & propterea, ne ſimul cum vrinis quemadmodum tenue, bilioſum excrementum, ſanguis hic humidior, ac tenuior exiſtens è renibus elaboretur, denſum fuiſſe eorum corpus præſtitit Galen. teſte 5. de Vſu partium. *cap.7* Trahunt itaque renes ſeroſum hoc, ac tenue excrementum à vaſis ipſis ſimul cum humidiori, ac tenuiori ſanguine pexmixtum tanquam eorum proprio, ac familiari nutrimento: qui cum ad renes (vt dictum eſt) peruenerit: ſanguis pro eorum nutrimento detentus per totam eorum ſubſtantiam diſpergitur. At ſeroſus hic humor tenuis vi renum à ſanguine ſegregatus per meatus quoſdam prælongos, ac fortes (οὐρηθῆρας Græci appellant) ad veſicam delegatur. *cap.5* quo fit, vt vrinæ (vt inquit Galenus eodem libro 5. de Vſu partium.) vi renum à ſanguine ſegregentur, & illinc per οὐρηθῆρας iam dictos ad veſicam emittantur, indéque excernantur, quo tempore ratio ipſa iuſſerit. Verùm, licet, cum primùm ſanguis in cauam venam aſſumatur, confeſtim per riuulos quoſdam ab eadem ortos, ſatis amplos exiſtentes à dicto tenui, ac ſeroſo humore vi attractricis facultatis renum, ad quos inſeruntur, expurgetur propter eas, quas aſsignauimus cauſas: tamen nonnihil etiam illius

retinetur, quò reliquus quoque sanguis non modò per venas in omnes corporis partes pertinentes traducatur, verumetiam per arterias media eadem caua vena, quæ sursum ascendens ad dextrum cordis ventriculum inferitur. Quapropter renes ipsi non solas purgant venas ab eo excremento simul cum tenuiori sanguine ipsum attrahentes, sed arterias quoque alias (vt inquit Galen. 5. de Vsu partium aduersus Erasistratum) non conueniebat arterias renibus insertas magnitudine fuisse venis æquales ad cauitatem eorum diuisas, haud secus ac venas. Propterea itaque quòd arterias adeò magnas, ac venas natura renibus inseruerit: causam nullam dicere poterimus, vt inquit Galenus citato loco, nisi quòd ipsi serum sanguinis omne non modò ex venis, verumetiam ex arteriis per vniuersum corpus distributis media eorum attractrice facultate expurgant. Qua de re idem Galenus primo de Sanitate tuenda (vt diximus) non ab re scriptum reliquit hoc excrementum serosum in venis, & arteriis aceruari: quale in lacte concreto serum, quod deinceps renes ipsi à sanguine secernentes ad vesicam transmittunt: nam vi renum à sanguine segregatur; cum ex venis veniat, in renibúsque percoletur vrina, ac in vesica aggregetur eodem Galeno auctore commento Aphorismi 77. 4. libri & propterea eorum duntaxat humorum, qui in vasis continentur, nota est vrina. neque eorum vllum planè nec manifestum, nec euidens signum habemus præter solam vrinam, vt idem Galenus quarto de Sanita. tuend. fatetur, quanquam ex accidenti indicia quoq; esse posint vrinæ aliarum dispositionum, vt liquet secundo Prognostico. & tertio de morbis vulgaribus com. 3. Quapropter vrinæ semper inspiciendæ sunt in ventris, thoracis, pulmonis, ac neruorum affectibus: nam bonæ si apparent, multum valent ad salutem: contrà, si prauæ amplificant simul ægri periculum, ex sententia eiusdem Galeni citato libro tertio de morbis vulgaribus com. secundo. Cæterùm animaduertere oportet, quòd, licet renes ipsi assiduè iam dictum excrementum ex vniuersis cum arteriis, tum venis attrahant; non tamen adeò expurgare ab eo sanguinem valent, vt nihil eius supersit ita, vt, cum primùm è vasis excidit sanguis, ac singulis animalis particulis apponitur, syncerus fuerit, & omnino ab hoc seroso excremento (quod pro vehiculo ei permiscetur) expurgatus, sed simul cum eodem sanguine nunc functum officio humidum; tenuéque superest aliquod, quale nimirum serosum illud iam dictum, quod ex vasis, id est, venis, & arteriis in vesicam defluit, ex sententia Galeni citato primo libro de Sanitate tuenda. Huic excremento nullus certus à natura præscriptus meatus est, expellitur tamen facilè partim in speciem halitus ab insito calore solutus, partim violento motu confertim erumpens. appellant verò, quod ita excernitur, sudorem. & hæc est illa pars vna alimenti, velut serosa, & humida, quæ ipsi etiam gratia distributionis admiscetur: cum primùm alimentum singulis animalis partibus apponitur, vt liquet commen. Aphoris. 15. 3. lib. Omnem etenim qualitatis alimenti mutationem alterum crassius, alterum tenuius excremẽtum sequitur, quæ etiam per vniuersum corpus semper perueniunt, vt tertio Methodi medendi scriptum est. & propterea qualiscunque fuerit in corpore redundans succus (vt inquit Galen. quarto de Sanitate tuenda) tale necesse est, vt appareat serum, ac sudor quidem succorum, qui in vniuerso corpore abundant, nota est vrina verò eorum tantùm, qui in vasis continentur. Eadem itaque est materia sudoris, & vrinę, serosa siquidem alimenti pars. Verùm, dum intra vasa consistit à renibus segregata: vrina appellatur: cum à vasis simul cum sanguine excedit, qui cunctas animalis particulas nutrit, sudor nuncupatur, si in halitum non fuerit à calore soluta, sed per exiguos corporeæ molis, ac cutis meatus excernatur. Eiusdem quoque generis existit tenue illud excrementum, quod in cauis vlceribus semper colligitur à Græcis ἰχὼρ appellatur, à Latinis sanies dicitur. ex quo cum vlcus semper humidum reddatur, nec tempus vllum erit, quo exiccantibus non indigeat medicamentis ex Galeni sententia eodem 3 Methodi medendi. Hæc quò ad ea, quæ de vrina pertractare polliciti sumus: conducunt etenim non parum ad eum, quem intendimus de

[Margin notes: cap. 5; cap. 12; cap. 4; com. 26; 3. epid. sec. 3 com. 83; 3. epid. sec. 2 com. 6; cap. 12; cap. 3; cap. 4; cap. 3]

mus de sedimentis tractatum. Reliqua verò, quæ faciunt pro exacta vrinarum notitia tam consistentiæ, quàm coloris earundem à veteribus Græcis, ac iunioribus quibusdam Latinis, qui de eisdem fusius scripserunt, petas, potissimum à Leone Rhogano nostræ ætatis iuuene eruditissimo, & Hippo. & Gale. doctrinæ æmulatore laborioso.

CAPVT II.

Consueuerunt Hippoc. ac Gale. ea, quæ crassiora, ac corpulentiora in vrinis consistunt (& nos contenta vocamus) communi appellatione παραφισάμενα: propriè verò pro ratione diuersitatis loci, in quo permanent, diuersimodè appellare. Nam, si in fundo vasis hoc resideat: ab eis ὑπόστασις nuncupatur: Latini sedimentum appellant. Si verò desuper in vrina supernatet: ab eisdem νεφέλη dicitur, à Latinis nebula, seu nubecula. At, si neque in summis eius, neque in fundo vasis, sed in media sede sublime vel exquisitè medium, vel deorsum potiusquam sursum existat, id consueuit Gale. ἐναιώρημα nominare, vt secundo prognostico. ab eodem scriptum est, Latinè autem sublimamentum, aut suspensum dicitur, quanquam Hippoc. eodem modo consueuerit nominare sublimamentum, seu suspensum, & nebulam, seu nubeculam, vt idem Galenus fatetur citato libro secundo progno. licet alicubi ipse Hippoc. sublimamentum geniture simile dixerit. ita vt è duobus alterum sit: aut vt generalioris rei nomen existat ἐναιώρημα apud ipsum, sectionem habentis in nubeculam, & id, quod genituræ simile est: aut nunquam nubecula ab eo sublimamentum appellatur, vt liquet ab eodem Galeno ibidem. Hanc quoque nubeculam Aphoris. 71. 4. libro ἐπινέφελον vocauit. verùm, quoniam hæc tam si ægris corporibus, quàm sanis existentibus generentur, eundem habent generationis modum, eandémque causam efficientem, ac materialem, & locum, vbi generantur (vt dilucidius infra patebit) secũdum multitudinem, aut paucitatem, tenuitatem, ac crassitiem materię, ac perfectiorem, vel minus perfectam actionem causæ efficientis eorundem duntaxat dissidentia. Propterea quicquid de sedimento dicemus, de suspenso, ac nubecula subaudiendum erit. Nanque in sanis corporibus vrina nullo pacto sedimentum habebit, si tenuiter: copiosum verò, si largius: exiguum verò, si modicè viuitur. &, si id, quod naturæ subterfugit coctionem, ab eadem exactè quodam modo euictum sit, in fundo vasis residet: si autem non ita exactè, sublimamentum aderit. At, si minus exactè, nubeculam in vrinis inspiciemus. Etenim, cum à calore omnino quod concoquitur, non superetur, id, quod humidius in eo existit, ac tenuius, in flatum vertitur, qui eidem commixtus substantiæ eam subleuat, ac impedit, ne sua grauitate deorsum descendat: & prout maior, vel minor quantitas ipsius flatus commixta fuerit, eò in suprema, vel media regione idem excrementum consistit. similis quoque ratio ferè est in ægris: nam sedimentum habet vrina copiosum, quoties morbus ex humoribus crudis fatiget: nullo verò modo aut omnino minimum, quoties ex biliosis. sed satis est, si habeat nebulam, aut suspensum, Galen. teste primo de cris. & secundo prognosticorum. Pauca etenim portio humorum crassorum, ac crudorum, vbi à calore superantur in fuliginosum vaporem vertitur, multa autem remanet crassa, quæ per vrinam excernitur. At, vbi biliosi fuerint humores redundantes, contrarium euenit propter causam contrariam, vt dicemus. Verùm, si in vno, eodémque morbo eadem contentorum differentia inspiciatur, eidem causæ efficienti, quæ magis, vel minus materiam superauerit, diuersitatis causa tribuenda erit. Nam quæ minus euicta est, maiorem habebit flatuosi spiritus permixtionem: & sic in suprema parte, si mediocriter circa mediam regionem. Si verò perfectè fuerit euicta, in infima parte, seu in fundo vasis residebit. quod igitur exquisitè concoctum, secretúmque est æquale, ac similare, vtpote nullum habens flatum, in fundum descendit vasis vrinam continentis: quod verò permixtum est aereo quodam, & vaporoso flatu id subductum ab eo, quod proportionale sit quantitate subducentis, minúsque, & magis sursum fertur, vt secun

com. 26

com. 26

cap. 12
com. 26

com.36 vt secundo prognostico.à Galeno scriptum est. Et, vt vno verbo expediam, quæ vrinis probè innatant, quantò inferius subsident, tantò magis laudantur ex Pauli sententia cap.13. libri secundi. Per sedimentum itaque intelligendum est id in vrina contentum, quod corpulentum existens neque in summis eius, neque in media sede, sed in fundo vasis permanet. Hoc in corporibus sanis, de quibus primò pertractare intendimus, nihil aliud est, quàm ea alimenti pars, quæ in sanguinis generatione naturæ refugit confectionem: neque vt sanguis ab ea commutata, neque vt pus præter naturam causæ particeps Galen. auctore primo progno. Verùm pro notitia generationis eius est animaduertendum primò tres fieri in corporibus nostris in tribus diuersis locis alterationes, seu concoctiones (prout sæpe sæpius in Galen. doctrina scriptum reperitur præsertim libro primo progn. & tertio de Cau.sympt.lib.de cibis boni, & mali succi 8.Metho.meden. ac aliis plerisque in locis) quarum prima in ventriculo perficitur, in qua cibi ad idoneum sanguini humorem commutantur: Secunda verò in iecore, ac venis, in qua humor ad sanguinem transmutatur. Tertia, ac vltima in singulis animalis partibus, cum alimentum ipsum singulis nutriendis partibus apponitur, agglutinatur, atque assimilatur. communis autem scopus vniuscuiusque partis, seu instrumenti alimentum alterantis, ac concoquentis est, vt sibi ipsi assimilet id, quod alteratur, ac ad propriam eius naturam deducat appropinquantem humorem, vt liquet ex Gal. eod.1.prog. & 4.de Vsu partium. Quapropter chylus ex ventriculo assumptus ex ipsa veluti carne iecinoris alteratur, paulatímque in illius naturam transmutatur, ac in sanguinem vertitur. Nam secundũ eius carnem, quæ est proprium ipsius corpus, primum sanguinis gignendi est organum, & venarum principium. & propterea venis, quæ ad ventriculum, & vniuersa intestina pertinent, inest facultas quædam sanguinis effectrix, qua succum, qui ex cibis distribuitur, eisdem in sanguinem mutare naturale est; priusquam is ad hepar perueniat, licet ea sit veluti rudis quædam delineatio, obscurámque sanguinis speciem referens. Inducit autem postremum ei ornatum ad sanguinis exacti generationem iecur ipsum, vt eodem 4. de Vsu partium scriptum est ita, vt quicquid ad iecur peruenit alimenti ad sanguinem immutetur, nec quicquam remaneat inalteratum omnino, atque immutatum. Verùm pro diuersa alimentorum ratione, ac pro diuersitate partium alimenti quædam magis, quædam minus ad sanguinis formam immutantur. insuper & quædam deteriores reliquiæ alimenti cum sanguinis formam suscipere non valeant, alterationem quandam adhuc ab eo suscipientes, in excrementorum naturam mutantur. Nam & hæ quoque partes, seu alimenti excrementa consonum est, vt alterationem quandam ab eo suscipiant, cum tota substantia alimenti, quæ ad ipsum iecur peruenit, ab ipso alteretur, atque immutetur: postquam officium vniuscuiusque partis animalium (vt diximus) est ad propriam deducere naturam propinquantem humorem. Ex quibus liquet, quòd, si hæ alimenti partes, quæ dum in iecinore concoctio fit, excrementorum naturam habentes aliquam suscipiunt alterationem, ac mutationem ab ipso iecinore, & non omnino immutatæ remanent, licet in sanguinem conuerti non valeant, quòd nec reliquæ, quæ non adeò à sanguinis natura alienæ sunt (veluti excrementa ipsa bilis videlicet flaua, ac nigra) omnino inalteratæ, ac immutatæ permanere possunt: potissimum cum simul cum sanguine commixtę, & ipsæ ad gibbam iecoris perueniãt, ac cum eodem per cauam venam distribuantur. Quapropter toto (vt inquiunt) cœlo aberrarunt, qui vrinæ sedimentum dixerunt esse particulam illam, quæ ex massa ptisanaria assumpta in venis, sua in specie manens euasit omnino insanguificata: impossibile nanque est, vt eadem per venas permeans ad iecur adeò à natura sanguinis sit aliena, vt primò ab eis non aliquam suscipiat alterationem, & demum ab ipso iecinore, cum semper alterata ex dictis venis ab ea facultate, quam ab hepate suscipiunt, ad ipsum perueniat: ac demum in eo permanens ab eodem saltem quodammodo immutetur, ac assimiletur: quamuis in verum sanguinem commutari nõ valeat. & propterea

com. ult.

com. ult. cap.1 cap.5 cap.2

com. ult. cap.12

cap.3

quicquid

quicquid in sanguinis generatione naturæ subterfugit, confectionem dixit Gale. in vrinis subsidere, addens neque, vt sanguis ab ea commutatum, hoc est, non adeò perfectè euictum, & assimilatum, vt sanguis, & non quòd omnino inalteratum, ac insanguificatum (vt quispiam dixerit) permaneat: aliàs aut non alimenti, sed medicamenti omnino rationem obtineret, eius præsertim, quod venenosum est, ac animalis naturam corrumpit, deleterium dictum, vt liquet. 3. de Temperamentis saltem relatione facta ad iecur. aut omnino nulla poterit assignari causa, cur velut cætera duo excrementa in iecoris cauitate non secernatur, sed ad gibbã cum reliquo sanguine ascendat, atque ad cauam perueniat venam; cum neque propter transitus celeritatem id quoque fieri posset. Etenim, ne breuissimo tempore in hepate mansisset succus, qui ad ipsum ex ventriculo fertur, neque ipso distributionis impetu raptus celeriter totum viscus peruaderet, sed in eo diutius moraretur, vt perfectius alteraretur, transituum angustias molita est natura. & proinde venas, quæ sunt in hepate omnium, quæ sparguntur in vniuersum corpus, tenuissimas fabricata est ex Gale. sententia, 4. de Vsu partium. Nisi quispiam temere absque vllo pudore fateatur, hanc chyli partem habere alas, & ideò velocissimè iecoris venas pertransire, ac insanguificatam permanere. Secundò animaduertendum, ac mente reuoluendum est id, quod ex Gal. sententia. 3. Meth. meden. supra annotauimus, videlicet quòd omnem qualitatis alimenti mutationem, alterum crassum, alterum tenuius excrementum sequitur: idque in singulis alimenti mutationibus luce clarius inspicies, exorsus ab ea, quæ in ventriculo fit: in hac etenim crassum illud excrementum (quod quidem existit veluti in tritico lapides, ac terra) secernitur, paulatímque impellitur per omnia intestina vsque ad rectum, ac deinceps per aluum expurgatur. reliquus autem cibus humido liquori percocto iam, & prius elaborato assimilis, indigenti autem adhuc perfectiori concoctione per tenues, ac exiguas venæ portæ soboles ex ventriculo, ac intestinis sursum ad hepar fertur, vt paulò antè diximus. & propterea id, quod humidum, ac tenue, & aquosum, seu serosum in eo existit (eius sanè generis, ex quo vrina, sudórque proueniunt) secerni haudquaquam necesse erat: præstat etenim ipsi chylo eundem, quem diximus vsum: neque enim ex ventriculo in venas commodè transumi poterat, neque facilè pertransire venas, quæ sunt in hepate, nisi tenuis quædam, & aquosa talis humiditas tanquam vehiculum fuisset ei admixta, quemadmodum supra adnotauimus ex Gal. sententia. de Vsu part. Cúmque peruenit ad iecur, similem quoque iterum ipsum infert alimento purgationem, ac perfectiorem concoctionem: in hac etenim concoctione, quæ in iecore fit, aliud tenue excrementum, quale est, quod florem in vino appellant: aliud crassum: quale, quod fœx dicitur, etiam consequitur. attrahitur primùm à vesica, quę iecinori subiicitur, quod leue, ac flauum est, & bilis flaua appellatur: alterum verò, quod crassum, & graue est, à liene, & nigra bilis fœx sanguinis, seu melancholicus succus nuncupatur, eodem Gale. auctore citato lib. 4. de Vsu part. & lib. 1. de Sanit. tuen. Hæc sunt illa duo excrementa, quæ necessariò consequuntur ad eam alimenti mutationem, quæ in iecinore perficitur, hoc est, sanguinis generationem. Quapropter longè à veritate, ac Gale. doctrina deuiant qui in hac concoctione, hoc est, sanguinis generatione, præter iam dicta duo excrementa quædam alia gigni confitentur; cum neque plura, neque pauciora, quàm nuper dicta duo ex Gal. reperies, neque etiam veritati consonum sit plura in hac concoctione excrementa animaduertere, quàm in reliquis. Nam & in tertia quoque alimenti alteratione, cum videlicet alimentum ipsum singulis animalis partibus apponitur, ac assimilatur: similia duntaxat duo excrementa consequuntur: quorum vnum tenue existit, alterum verò crassum, vt ex eodem Galen. liquet citato lib. 1. de Sanit. tuend. & commen. Aphoris. 15. 3. lib. Verùm de tenui superius verba fecimus: cum de vrina pertractauimus. Id verò, quod crassum existit, seu semicocta quæpiam reliquia alimenti, quę assimilari nutriendæ parti nequiuit, & velut fuliginosa superfluitas est, quę in pluribus cibis deterioribus continetur, &

naturæ

cap. 2

cap. 13

cap. 3

cap. 5

cap. 5

cap. 12

cap. 12

naturæ operationem ſubterfugit, vt neque aſsimilari corpori, quod nutritur, neque agglutinari valeat: huic nullum publicè nomen eſt, quod videlicet nec vulgo eſt cognitum: verùm eius nonnihil tranſpiratione, ſeu perſpiratione inſenſibili excernitur. &, vbi expelli nequeat, ab eodem pili originem ducunt, ac ſordes, quæ circa cutim ſemper aceruantur, vt liquet ex Gale. præcitatis locis. Huius quoque generis eſt & illud craſſum excrementum, quod in cauis vlceribus ſemper colligitur, & ſordes etiam nuncupatur, à quo ſordidum vlcus redditur. & propterea nec tempus vllum eſt, in quo expurgantibus medicamẽtis non indigeat, quemadmodum & de exiccantibus ſupra dicebamus, ratione tenuis excrementi. quo fit, vt cauum vlcus ſemper exiccantia, ac expurgantia medicamenta deſideret; quoniam nullum adeſt tempus, in quo non ambo hæc in eo colligantur excrementa ex Gal. ſententia. 3. Metho. med. Verùm, quoniam non exiguam quoque ſuſcipit alterationem, ſeu immutationem alimentum ipſum, dum intra vaſa continetur, non ſolùm ſiquidem ab ea facultate, quam à iecinore ſuſcipiunt venæ, ſed ab eorundem vaſorum propria: propterea & in hac quoque alimenti immutatione, quæ eſt eorum propria, duo illa excremẽta, quorũ vnum tenue, alterum craſſum exiſtit, ſecerni neceſſe eſt: ſi Galen. ſententia, quam ſupra annotauimus, ſempiternam debeat habere veritatem. At de tenui excremento nemo veretur, quòd in eiſdem vaſis aceruetur, & quòd venarum, & arteriarum excrementum ſit, ac tale, quale in lacte concreto ſerum, vt ab eod. Gale. ſcriptum eſt citato lib. 1. de Sanit. tuend. idque renes facillimè ad ſeſe trahunt ſimul cum tenui, ac aquoſo ſanguine pexmixtum, à reliquo ſanguine ſynceriori, ac craſsiori exiſtente ſecernentes ipſis videlicet eundem attrahentibus, & vaſis retinentibus in ſeipſis craſsiorem ſanguinem: cum primùm quidem ſanguis ab innata iecoris caliditate coctionem exactam fuerit adeptus, ac ruber iam effectus, & à duobus excrementis purus ſurſum ad gibbas partes hepatis aſcenderit, ac deinceps ad cauam venam peruenerit: tunc etenim à ſanguine idem ſeroſum excrementum tanquam ſuo functum officio, ac onus venarum, & arteriarum exiſtens, ſecernere decens erat, quanquam nonnihil adhuc eiuſdem remaneat intra vaſa cum ſanguine propter eundem vſum, vt ſuperius dictum eſt. Quamobrem putandum eſt non abſque forti ratione Hippoc. dixiſſe vrinam eſſe ſerum humorum in venis contentorum, & Galenum nos docuiſſe 5. de Simp. medic. facult. ea peculiariter, & verè vrinam ciere, à quibus ſanguis non extenuatur duntaxat, ſed & funditur, ac ſecernitur, non ſecus atque lac, quod coagulatur, ſeroſo videlicet, & tenui ſeorſum ſegregato: craſſo verò in ſeſe coeunte. Siquidem quò facillimè ad ſe attrahant renes, quod in ſanguine aqueum, tenuéque, ac ſeroſum eſt, vtraq; hæc conferunt: nempe totius ſanguinis primùm fuſio, deinde ſegregatio, quorũ neutrum abſque valido calore peragi queat. Cæterùm ſanguis hic rubeus, ac ab excrementis purus, quem vena caua ex gibbis iecinoris partibus excipit, etiam vbi fuerit à ſeroſo humore expurgatus, non omnino homogeneus, ac ſimilaris exiſtit, ita quòd ſingulæ alimenti partes ſint à iecinoris caliditate innata æqualiter euictæ: ſed quædam magis, quædam minus perfectè in ſanguinis ſubſtantiam, ac colorem ſunt commutatæ prout magis, vel minus conſentientes, ac ſimiles fuerunt in ipſa ſanguinis generatione: quæ partes alimenti minus euictæ, veluti ſemicoctæ, quædam reliquiæ exiſtentes aſsimilari omnino, ac perfectè in ſanguinem commutari nequiuerunt: idque non propter aliud, quàm ratione prædictæ partis alimenti, quæ ſuapte natura, licet quodammodo ab ea facultate, quæ ſanguinem gignit, dum ſanguis ipſe generatur, vincatur, ac ſuperetur; tamen ex ea perfectus ſanguis generari non valet. Hæc, inquam, alimenti portio ſic imperfectè euicta (in ſanguinis generatione) ſimul cum eo per venas, ac arterias diſtribuitur familiaritatem quandam, ac ſimilitudinem cum ipſo habens, quo in tempore à facultate alteratrice ipſorum vaſorum propria, quæ in eorum tunicis conſiſtit, ex proprio eorum temperamẽto orta, & non ea, quam à iecore participant venæ in ſimul cum eo ſanguine, qui ab ipſis pro eorum nutrimento conficitur.

cap. 3

cap. 12

cap. 13

aſsimila

asſimilatur etiam quodammodo & hæc alimenti portio quandam ſuſcipiens ab eis in colore præſertim, ac etiam ſubſtantia aſsimilationem. Verùm, cum in earum nutrimẽtum omnino verti nequeat; quoniam in ſanguinis generatione non potuit omnino, ac perfectè in ſanguinem commutari, ſic quodammodo in colore, ac ſubſtantia tunicarum dictorum vaſorum aſsimilata (habent enim commutatricem hanc facultatem propriam, vt liquet 6. de Hippoc. ac Pla. decr.) præter eam, quæ ex iecinore ad venas prouenit: eadem tanquam ſuperflua, ac aliena ab eorum facultate expultrice veluti omnes eorum exiſtens, excernitur; poſtquam agglutinari, ac omnino aſsimilari pro eorum nutrimento non valuit, licet fuerit eiſdem appoſita, & quodammodo (vt diximus) aſsimilata. Et, quoniam alia conuenientior, ac magis congrua non aderat via, quàm ea, quæ ad renes, & veſicam tendit, ea de re, quo tempore renes excrementum illud ſeroſum à ſingulis iam dictis vaſis attrahunt, & ipſa quoq; vaſa excrementum hoc excernunt, velut onus quoque eorum exiſtens non minus, quàm tenue, ac aquoſum illud excrementum. quo fit, vt ſimul cum vrina ad veſicam deſcendat, ab ipſis quoque renibus tanquam ſuperfluum quoddam expulſum. & propterea album apparet, ac in vrina ſubſidet, ſimúlque cum ea excernitur ſedimentum intra vaſa, & non in iecinore in 3. ac nouiſsima concoctione, & non in ſecunda genitum: quo tempore ſanguis pro arteriarum, ac venarum nutritione apponitur, agglutinatur ac aſsimilatur in earum propriam naturam, & non eo, quo ſanguis generatur, cuius propria materia eſt quædam illius ſemicocti alimenti portio, quæ omnino in verum, ac perfectum ſanguinem commutari nõ valuit; dum ipſe generaretur: Hæc nanque ſimul cum ſanguine per venas, ac arterias permeans (vt diximus) ab eorundem caliditate innata quodammodo euicta, ac aſsimilata ſedimenti ſuſcipit formam, & quæ ad eam conſequuntur colorem, ſcilicet ac figuram, quæ prius in iecinore ſuſcipere non poterat, vt quidam falsò opinati ſunt, decepti ex Galen. verbis. 1. prog. cum dicebat, Quod quantum alimenti in ſanguinis generatione naturæ confectionem ſubterfugerit, in vrinis ſubſidet, neque vt ſanguis ab ipſa commutatum, neque in generatione, vt pus præter naturam cauſę particeps; licet id quoque generationem obtineat, quæ puri proportione reſpondeat: nam per hæc verba Gal. noluit vrinæ ſedimentum generari in ſanguinis generatione, quę *fit in iecore, cum eius naturam ſubterfugerit, ſed dixit id alimenti eſſe, quod ſub*ſidet in vrina tanquam materia: neque enim alia eſt materia generationis eius, quàm hæc. verùm propriam eius generationem, ac formam, & colorem ſedimentum in *venis, ac arteriis ſuſcipit. Nam propter eandem cauſam ſubſidet can*didum in vrina ſedimentum (vt ipſe inquit eodem loco) propter quam pus candidum efficitur. ſed hoc propterea eſt eiuſmodi, quia quodammodo ſolidioribus corporibus aſsimilatur. ergo & ſedimentum propterea in vrina ſubſidet candidum, quia eiſdẽ ſolidioribus corporibus, hoc eſt, tunicis venarum, & arteriarum quodammodo aſsimilatur: etenim ſemicocta excrementa ſimilia ſubinde fiunt corporibus, quæ aluntur, quorum, ſcilicet ſunt excrementa, vt liquet 6. de Hip. & Pla. decre. Hoc itaque eſt illud craſſum excrementum, quod in hac alimenti alteratione generatur nullam participans in eius generatione cauſam præter naturam: veluti pus, & ſedimentum, quod in ægris corporibus gignitur, vt in ſequentibus fuſius pertractabimus. Simul itaque cum Gal. concludimus, ſedimentum in vrinis ſanorum nihil aliud eſſe quàm eam alimenti partem, quæ in ſanguinis generatione naturæ ſubterfugit cõfectionem, adeo vt perfectè in ſanguinem commutari non valeat: id nanque per venas, & arterias diſtributum ab earundem calore innato alteratum modo, quo dictum eſt, ſedimentum efficitur, ac earundem craſſum excrementum exiſtit: quicquid alij de eius generatione ſentiant: nam, velut in reliquis animalis partibus ſingulis ex ipſo, vnde aluntur ſucco excrementum quoddã craſſum naſcitur ceu ſemicoctæ quæpiam reliquiæ quæ aſsimilari nutriendis partibus nequiuerunt, vt ſuperius adnotauimus ex Galen. ſent. primo de Sanit. tuend. ita quoq; neceſſe eſt, quòd in venis, & arteriis ex ipſo, vnde

cap. 8

com. ult.

cap. 6

cap. 12

aluntur succo, eiusmodi crassum sequatur excrementum, ceu semicoctæ quæpiam reliquiæ, quæ omnino eiusdem nutriendis partibus nequiuerunt asimilari, cum non aliter, nec ex alia materia nutrimentum suscipiant, quàm cæteræ animalis partes, quinimmo, cũ hæ eædẽ semicoctæ reliquiæ, quæ asimilari nutriendis partibus nequeunt, simul cum sanguine pro earum nutrimento distributo per eadem vasa permeent, cõsonum rationi existit partem quampiam in eorum nutritione similem quodammodo reddi corporibus eorundem, ac semicoctam etiam permanere, & simul cum vrinis excerni tanquàm excrementum, ídq; non aliud est, quàm quod sedimentum appellatur. Differt autem à pituita, quæ simul etiam cum sanguine per vasa permeat hoc excrementum, quod sedimentum appellamus: nam, licet illa à Gale. veluti ex dimidio coctum alimentum 2. de Natu. facult. esse dicatur, quemadmodum & sedimentum non esse fatemur, tamen ea alimenti pars, ex qua in sanguinis generatione pituita gignitur consentiens magis, ac similis existit pro sanguinis perfecti generatione, quàm ea, ex qua demum sedimento oritur: & propterea illa per vlteriorem coctionem in sanguinem mutatur, hoc neque in sanguinem exquisitè elaboratum, neque in vasorum nutrimentum, cum ex deteriori, ac crudiori alimenti parte fuerit genitum, commutari valet. Et propterea quibus corporibus semicoctæ alimenti reliquiæ, quæ perfectè in sanguinem commutari non valent, nec in alimentum venarum, & arteriarum plures fuerint, plus etiam sedimenti cum vrinis excernitur, quemadmodum in pueris ferè omnibus, & perfectam ætatem habentibus, qui ociosam vitam degunt, aut quouis alio modo pleni sunt, conspicere licet: nam pueris ob voracitatem, & ob id, quòd vna ventriculi operatio non potest duobus simul sufficere augendo scilicet & alendo antequàm in ipso sufficienter alimentum coctum sit, ipsum ad se corpus trahit. atque hinc fit, vt plurimum crudi humoris coaceruet. huius quoque concausa existit, quòd à cibo ludentes, prosilientésque mouentur, vt liquet 1. de Cris. & 6. de Morb. vulga. Nihil enim (vt idem Galen. inquit lib. de cibis boni, & mali succi) in cibariis omnibus ad boni succi generationem tam pertinet, quàm si probè in ventriculo concoquentur: námque hæc & alteram, & tertiam concoctionem facilius admittunt. at, cum non probè in eo cibi concoquantur, vt in pueris propter asignatas causas, neque in secunda concoctione, quæ in iecore, & venis: neque in tertia, quæ singulis partibus efficitur, perfectam concoctionem admittent; propter has itaque causas in pueris, semicoctæ reliquię alimenti plures superstites sunt, atque adeò vrinæ eorum satis multam habent subsidentiam, quamuis eorum alteratrix facultas robustior sit, quàm in cæteris ætatibus, vt liquet 2. & 3. Prognostic. & 3. de Cau. sympt. in reliquis verò plus aggregatur huius semicocti alimenti, aut propter satietatem, aut propter desidem vitam, vt eodem 1. de Cris. scriptum est. quemadmodum contrà qui multum laborant, & pauciori cibo vescuntur, eóq; facilis coctionis, & boni nutrimenti, cum paucum sit, quod semicoctum relinquitur, paucum etiam habebunt in vrina sedimentum, & interim nullum, sed aut suspensum, aut nebulam. liquet insuper ex iam dictis, quòd quantumcunque corpora fuerint optimè constituta, & temperata victus ratione vtantur: fieri tamen nequit, vt in eorum vrinis non aliquid subsideat, aut pendeat, aut supernatet; cum perpetuò ex ipsa alimentorum natura aliquid semicocti remaneat alimẽti in singulis corporibus: erit tamen in eiusmodi corporibus quantitate, & qualitate moderatũ, vt 1. de Cris. & 3. art. medic. à Gale. scriptum est, quanquam in eisdem etiam corporibus, si vrina mingatur in primo tempore coctionis sanguinis multam habebit subsidentiam, si ea perfecta minus subsidebit, vt idem Gal. inquit: nam, dum adhuc sanguis coquitur, multæ supersunt alimenti reliquiæ, quæ licet ægrè coquantur, possunt tamen in toto reliquo coctionis tempore in sanguinem commutari: eadem verò perfecta, pauciores sunt, quæ relinquuntur partes semicocti alimenti, ac illæ duntaxat, quæ omnino asimilari, ac in sanguinem commutari nequiuerunt propter ineptitudinem earum, vt supra adnotauimus. id quoque intelligere voluit Galenus eod. primo

cap. ult. | *cap. 12* | *6. epid. sec. 3* | *com. 15* | *cap. 5* | *com. 33* | *com. 34* | *cap. 3* | *cap. 12* | *cap. 12* | *cap. 85* | *1. de cris.* | *cap. 12* | *cap. 12*

de crisibus per humorem,qui crudus nominatur,cum dixit.In optimè sanis corporibus, si nunc mingatur in primo tempore coctionis sanguinis subsidentiam habere albam leuem,& æqualem,sed multam,quoniam plus de humore,qui crudus nominatur,cum ea excernitur, licet coctionis sit signum exquisitum, si talis vrina colorem etiam exquisitè seruauerit.

CAPVT III.

VErùm de eo sedimento,quòd in ægrotantium vrinis visitur, non adeò simpliciter sentiendum,nec eodem modo,quo sedimentum in sanis ipsum generari cum Gale. censemus.sed, quoniam in febribus, quæ fiunt ex putrescentibus intra vasa humoribus magna ex parte sedimentum animaduertimus,ac ab eo coctionis, aut cruditatis signa sumimus. Hanc ob rem primò de hoc sedimento institui verba facere. Id verò nil aliud est(vt ex Galen. colligitur 1.de Diffe.feb.& 3.de Præsa. ex pulsibus)quàm pars quædam eiusdem putrescentis intra vasa succi, puri proportione respondens, superante tamen natura:nanque (vt ipse refert) non simpliciter hæc putredo existit, sed aliquid in se continet coctionis remanente adhuc vi coquendi vasorum, à qua interim qui putresit humor,ad talem peruenit alterationem,cum non raró etiam eueniat,quòd eadem natura sit superata, quod quidem aliud genus putredinis est. ex quorum duorum generum miscella alia tertia secundum speciem euariat;quoniam & innumerabiles miscellæ modi in eo, quod magis, & minus reperiuntur: de quibus duobus putredinis generibus, ac de subsidentiis eorum pertractare non intendimus, sed de eo sedimento, quod fit humoribus putrescentibus intra vasa, natura tamen superante:habita nanque huius notitia haud ægrè etiam de reliquis haberi poterit: pro quo animaduersione dignum est,quòd licet putredinis natura (vt inquit Gale.11.Metho.meden.) sit mutatio totius putrescentis corporis substantiæ ad corruptelam à calido externo;tamen,dum quispiam humor putrescit;confestim duas suscipit alterationes contrarias: quarum vna est præter naturam caloris ipsum corrumpentis, ac alienũ à natura reddentis: reliqua est ab eo, qui innatus, seu secundum naturam calor existit, putrescentem humorem ad contrarium alterans, ipsum perficiens, ac concoquens. At hæ duæ actiones,seu alterationes nõ semper æquales existunt,sed interim vna,interim altera actio reliquam vincit,atque exuperat. Quandoque verò magis, aut minus vna reliquam superat,aut ab eadem superatur.Et propterea triplex putredinis genus in vniuersum resultat,quanquam ex tertio genere ferè innumerabiles miscellæ modi reperiantur,vt liquet eodem lib.1.de Differ.febr. Cæterùm,quia (vt ibidem scriptum est) quæcunque in abscessibus putredinis sunt differentiæ, totidem in febribus, quæ ex putredine accenduntur, sunt eorum, quæ in vrinis apparent formæ. Propterea nos quando sedimentum diximus fieri superante natura; intelligere volumus ipsum fieri ab vtrisque caloribus: quoniam eius materia putrescens humor existit: Verùm quòd adeo exigua sit preter naturam caloris actio in eius generatione, quòd ipsa natura, seu calor naturalis omnino eam superauerit, atque euicerit:& propterea dissidet hoc sedimentum ab eo, quod subsidet in vrinis sanorum; quoniam in illius generatione nullo modo ingreditur præternaturam caloris actio,vt liquet primo Prognost. velut in eo, de quo modò verba facimus ex Galeni sententia citato libro primo de Differentiis febrium. quo loco asseruit id,quod subsidet in vrinis puri proportione respondere,superante tamen natura. qua de causa talis putredo (vt ipse inquit)non simpliciter putredo existit, sed aliquid in se continet coctionis. quare fit, vt, si pus præter naturam sit causæ particeps, similiter & hoc sedimentum eiusdem particeps erit. Ex quibus patet error eorum, qui tenent,sedimentum hoc esse homogeneum, ac eiusdem speciei cum eo, qui in sanis generatur: differunt nanque secundum efficientem eorum causam:nam illud caloris duntaxat naturalis opus existit:hoc,licet ab eodem superante integrè extraneum fiat: tamen non adeo superatum est, vt nihil in

cap.6
cap.7
cap.8
cap.6
com.ult.
cap.6

eius generatione operetur; quamuis minima, ac exigua sit eius actio. & propterea semper ad vnam speciem terminatur hoc sedimentum, vnúmque suscipit colorem, odorem, ac consistentiam, quò fit, vt vrina optima, quæ ex tali putrescente humore coctionem à continente vase suscipiente perficitur, sit, quæ album, lene, & æquale, & minimè fœtidum sedimentum habeat: pessima autem, quæ in omnibus maximè contrario modo se habet, quæ verò intermedia existit, quantò propius ad alteram accesserit, tantùm aut melior, aut deterior erit, ex Galeni sententia eodem libro primo de Differentiis febrium. Cum itaque humorum putredo, quæ fit in vasis, similis sit ei, quæ in inflammationibus, atque abscessibus accidit, aliisque collectionibus, hanc ob rem cum Gale. tenemus sedimentum hoc esse partem quandam putrescentium intra vasa succorum: nam, quemadmodum in eis ex materia putrescente, superante tamen natura fit pus, quod pars existit materiæ facientis inflammationes, seu abscessus; eodem modo ex materia putrescente intra vasa natura superante fit id, quod in vrina subsidet sedimentũ, vt citato primo libro de Differentiis febrium scriptum est. At quòd pus fiat ex tali materia putrescente, Galen. verba ostendunt Aphoris. 47. 2. lib. cum dixit, Pus ex sanguine ortum habet, qui semimalam, vt quispiam dixerit, habet transmutationem: nam mala simpliciter cum putrefactione fit olida, sicuti quæ simpliciter bona est ipsa nutritio partium animalis. At quæ pus generat, medium inter has obtinet locum, neque à solo calore extra naturam, neque à solo secundum naturam procedens: mixtus enim quodammodo ex vtrisque est calor inflammationis. Quibus ex verbis liquidò infertur nedum sedimentum vrinæ portionem quandam esse putrescentium succorum intra vasa, verumetiã ipsum cùm à calore præter naturã, tum ab eo, qui secũdum naturam existit procedere, veluti ipsum pus, eo tamen, qui secundum naturam est, vincente. atque iterum patefit error eorum, qui volunt hoc sedimentum esse eiusdem speciei cum eo, quod sanorũ est, & quod non sit velut pars humorum, sed quædam eorum superfluitas illis commixta, quæ quidem fuit illud ex cibis, vt ipsi fatentur, quod aut nunc, aut in præteritis diebus refugit sanguificationem: longè etenim hac eorum chimerizata (vt quispiam dixerit) opinione à Galeno sententia, ac veritate recedunt; cum non modò differant secundum efficientem eorum causam, verumetiam & secundum materiam. neque sedimentum hoc superfluitas existit (vt ipsi fatentur) sed pars quædam putrescentis succi. nam, quemadmodum ex quadam veluti ebullitione, atque exustione sanguinis, vbi is ex toto exustus fuerit, residuum eius fit pus ceu ex lignorũ exustione cinis (vt liquet ex Galeni eodem commen. Aphoris. 47. 2. lib.) ita quoque ex quadam veluti ebullitione putrescentium intra vasa succorum ex ambobus caloribus, vt diximus, tandem vbi naturalis calor materiam superauerit: id, quod tenue in ipsis existit, fumosum, aut fuliginosum, natura expiratione, & contractione arteriarum expellit: quod verò crassum, & veluti cinericium puri simile non perinde cum crassum sit, potest excernere, sed per insignes quosdam meatus educit. & id est vrinæ sedimentum ex Gal. senten. lib. 3. de Præsag. ex puls. Non ab re igitur sedimentum habet copiosum vrina, quoties morbus ex humoribus crudis fatiget, seu ex ocio, & repletione febricitet quispiam, nam in his exiguum est quod tenue existens, ac fuliginosum possit expiratione, contractione arteriarum excerni multum verò, quod crassum, & veluti cinericium. Cõtra verò euenit, quoties morbus ex biliosis humoribus fiat, seu ex inedia, seu ex labore quispiã febricitet; minimum etenim, aut nullo modo sedimentum habebit, sed satis erit, si habeat sublimamentum, aut nebulam propter contrarias causas. Hic itaque est modus generationis sedimẽti in corporibus laborantibus febre orta ex humorũ putredine intra vasa. cuius causa materialis putredo, seu putrescens succus existit: efficiens verò calor præter naturam, insimulq; naturalis, vincente tamen naturali, qui protensus est per solida corpora, hoc est, vasorũ tunicas. Locus autem vbi generatur, sunt ipsa eadem vasa. Verùm nunquid pars sit eius causæ febris, quam

2. de diff. fe. cap. 6

3. de præsa. puls. cap. 3.

quam coniunctam appellant, an eius, quam antecedentem nuncupant: nondum liquet ex dictis. id verò clarum fiet ex dicendis, facta prius sectione putridarum ac continuarum febrium, quæ quidem in Galeni doctrina vndecimo Method. medend. secundo de Differentiis febrium, ac 2. de Cris. & aliis plerisque locis, in duplici differen. existunt. Nam quædam vnam duntaxat habent accessionem à principio ad finem vsque: quædam plures. In eis, quæ vnam habent accessionem, quoniam in his nulla est corporis pars, quæ præcipuè sit offensa, sed humores duntaxat, qui in maximis, ac calidissimis continentur, ob putrefactionem feruentes: & propterea vniuersum tempus earum in vna consumitur accessione (ex Galen. decreto secundo de Differen. febrium) quod excernitur sedimentum, nulli in dubium venit, quòd pars erit eorum putrescentium humorum, qui talis febris immediata causa existunt, quam coniunctam appellant; cum aliam non habeant remotiorem causam antecedentem, eo quia vniuersi eodem tempore putrescentes eiusdem febris causa fuere, nec ab eisdem reliqui humores dispositionem talem participant, vt demum & illi iterum putredinem participantes alteram faciant accessionem. In reliquis verò continuis, quæ plures accessiones habent, cum duas obtinent internas causas, quarum vna totius morbi causa existit, & antecedentem nuncupant: altera verò cuiuslibet particularis accessionis, quam coniunctam vocant, in dubium venit cuiusnam causæ sedimentum pars existat, cui responsum volo, quòd eius, quæ putredinis particeps est. &, quoniam ea actu putredine participat, ac putrescens est, quæ particulares efficit accessiones, coniuncta à medicis vocatur: nos verò antecedentem magis propinquam vocamus. nam Gal. 11. Meth. med. humorum putredinem antecedētem quandam febris causam nuncupauit. propterea eiusdem pars sedimentum erit, & non eius, quæ antecedens, ac magis remota causa est, non particularium accessionum, sed totius morbi: quoniam eadem licet quandam aptitudinem suscipiat ad futuram putredinem capiendam semper ex ea portione, quæ actu putrescit, ac particularem efficit accessionem, non tamen porsus putrescentem eam quispiam dixerit. & propterea sedimentum, quod quidem pars putredinis, seu putrescentis succi existit, vt superius cum Gal. conclusimus, nullo modo excerni potest ex ea causa, quam ipsi antecedentem nuncupant: neque vt pars eiusdem, neque vt superfluitas, vt quibusdam falsò visum est: cum adhuc actu ipsa non putrescat, nec putredinem habeat, neque ab eadem natura adeò euicta sit, vt ex ea sedimentum excerni possit: nam roborandas esse vires præcipit Galen. 11. Methodi medendi, quò putredinem superantes succos concoquant. quare non prius succos concoquit natura, quàm putredinē superauerit: etenim hæc iugiter, & magis ipsam infestat. neque eidem causæ antecedenti ex aduerso respondet concoctio, sed vacuatio, si multa sit: extenuatio, si crassa: & detersio, seu dissecatio, si glutinosa: humorum autem putredini, & excretio, & refrigeratio, & ventilatio, & semiputridorum concoctio ex aduerso respondent, vt idem Gal. inquit. Id verò luce clarius experientia comprobat, cum non modò continentes febres, quę vnam duntaxat habent accessionem, sed etiam eas continuas, quæ plures habent, sæpenumero inspiciamus per vrinas iudicare. Atqui iudicari haudquaquam possent nisi per eas, quæ putrescit, causa earum excerneretur: idq; non aliud, quàm sedimentum est. amplius Galen. citato libro vndecimo Metho. meden. decretum reliquit expellenda esse ea, quæ putruerunt per aluum, sudorem, atque vrinas, & interim per vomitum: quotidiéque illud in curandis febribus ex putredine ortis obseruamus. Frustra itaque Gal. id instituisset, ac nos exequeremur, nisi quæ putruerunt, per vrinas excernerentur. Ad hæc propter quid Gal. lib. 3. Artis med. in febribus, quæ ex putrescentibus accenduntur succis coctionem dixisset esse, quæ putredinem finit, seu quiescere facit manente adhuc substantia: & eodem 11. Method. meden. putrescentes humores concoquere inter alia iussisset, vt ipsos sanes, nisi natura eorundem putrescentium humorum coctionem pręcipuè intenderet. ex quibus demum, cum fuerint ab eadem superati, atque euicti, sedimentum ex-

cap.4.
cap.2
cap.6
cap.ult.
cap.9
cap.9
11. Method. med. cap.13
cap.9
cap.89
cap.9

cernitur modo, quo diximus. Est itaque pars putrescentium intra vasa succorum vrinæ sedimētum; cum ipsi à natura fuerint superati, atque euicti: & non eorum, qui adhuc putrescentes non sunt ipsarum febrium putridarum antecedentes (vt isti dicunt) causæ existentium, qui ab eadem adhuc superati, neque euicti sunt. neque est superfluitas quædam eorundem, vt quibusdam placuit, velut ex iam dictis liquidò constat. & propterea nil mirum, si in principio dictarum febrium sedimentum in vrinis non appareat tam in eis, quæ vnicam habent accessionem, quàm in eis, quę plures: etenim natura adhuc putrescentem humorem haudquaquam superauit adeò, vt crassiorem partem putrescentium humorum manifestè, ac notatu dignam per vrinas valeat excernere, & proinde in eis quidpiam subsidere; quanquam id, quod tenue est, fumosum, aut fuliginosum natura existens, quodammodo expiratione, & cōtractione arteriarum in nonnullis earum expellat. & hanc ob rem maximum (vt inquit Gal.) putridarū febrium indicium existit vrinæ cruditas, quanquam etiam debilis concoctio proprium earundem indicium sit: etenim proprium, ac inseparabile huic febrium generi est, vt vrinæ primæ vel omnino crudæ, vel debiliter coctæ principio associētur, vt liquet lib. 1. de Diffe. feb. Hanc eandē sententiam videtur Arabum princeps confirmare ca. 7. lib. 4. fen. prima tracta. 2. cum dixit, quòd vrinæ in febribus acutis non habent in principiis earum sedimen: deinde fiunt habentes sedimen, & quòd sedimen laudabile aliquid aliud non est nisi humor faciens ægritudinem, qui iam digestus est. Sed mox obiiciet quispiam asserens, si vrinæ sedimentum in continuis febribus ex putrescentibus humoribus ortis est, pars eius putrescentis succi, qui particularem efficit accessionem: quomodo indicabit supra vniuersum morbum in iis febribus, quæ plures accessiones habent? Seu quomodo nobis ostendet eam, quæ est totius morbi, causam, ac antecedens vocatur à medicis, esse coctam, si eiusdem pars non existit? Cui responsum sit, quòd ea portio putrescentium humorum, cuius pars sedimentum existit (vt superius adnotauimus) licet actu putrescat; ab antecedente, quæ est totius morbi causa, secreta est, quando particularem efficit accessionem. & vbi eadem in summo feruore existit, quod huic continuum est, adeò calfacit, ac disponit, vt, dum remiserit eius calor, ac feruor idem iterum incalescat, putrescat, atque efferuescat, quousque summum feruorem obtineat. eòque rursus deferuescente, & reliqua pars cōtinua paulatim succenditur, ac efferuescit, seruatúrque circuitus hic, quoad vniuersa totius morbi antecedens causa (quæ vt talem suscipiat alterationem, aptitudinem habet) fuerit consumpta, ac in parte superfluitates generante idem seruatur effectus, vt liquet ex sententia eiusdem Gal. 1. & 2. de Diffe. feb. Cùm itaque ea humoris pars, quæ particularem efficit accessionem, in similem eius naturam alteret, atque disponat, antecedentem, quæ est totius morbi causam, & potissimùm, ac magis id, quod sibi continuum est, & id reliquum. propterea, quia semper ad continua dispartitam continet caliditatem, suóque contactu vicinos humores ad putredinem trahit quod natura putrescere aptum est: atque ordo hic (prout diximus) seruetur, quousque morbus iudicetur, nec deferuescere desinit vnquam pars vna, quin altera sibi continua non succendatur, atque efferuescat, aliàs continua non esset febris, non sine forti ratione potest vrinæ sedimentum coctionem significare causæ antecedentis, ac totius morbi; cùm sedimentum pars sit putrescentis succi, & putrescens succus pars antecedentis causæ. Qua de re qualis naturæ erunt partes, eiusdem quoque & totum esse conuenit. Et ob hanc rem Hip. vrinam optimam esse dicebat non solùm si sedimentum haberet candidum, & leue: sed, si æquale esset per omne tempus, dum morbus iudicaretur: hæc nanq; sedimēti æqualitas cum eiusdem albedine, & leuitate est: quę vniuersum morbū, vniuersamq; eius causam antecedentem cōcoctam, atq; euictam esse à natura indicat: similiter, si sedimentum nō æquale semper appareat, sed interdum tale, quandoque diuersum existat: signum erit, quòd alius concoctus, deuictúsq; à natura conditus in conceptaculis humor: alius incoctus existat. & propterea morbus diuturnior erit, vt ex eiusdē

cap. 7

cap. 5
cap. ult.

Hipp

Hip.& Gal.sententia liquet.2.prog. Siue igitur antecedens illa causa, quæ vniuersum efficit morbum fuerit homogenea, seu similaris, siue heterogenea, seu dissimilaris, semper sedimentum indicabit, nunquid cocta sit, vel semi cocta: cum eandem necessariò participet dispositionem, quam in ea, quæ actu putrescit, & particulares efficit accesiones, pars eius existens per sedimentum vrinæ animaduertimus, potissimum vbi non vnum duntaxat inspexerimus sedimentum, sed plura. id quod considerandum præcipuè iusserunt Hippo. & Gale. Verùm quid de intermittentibus putridis febribus sentiendum sit, non ab re quæret quispiam, num sedimentum antecedentis causæ (vt ipsi dicunt) pars sit, vel coniunctæ, hoc est, eius, quæ putrescens est, & particulares efficit accesiones: quam nos cum Galeno antecedentem etiam vocamus causam, sed magis propinquam ipsius febris putridæ continentem (quam ipsi dicunt coniunctam) non admittentes. Respondebimus nos, quòd, cum in intermittentibus febribus putrescens humor, qui particulares efficit accesiones, haudquaquam intra vasa existat: propterea ex eo sedimentum excerni minimè putamus. Nam, cum id necessum sit cum vrina excerni, & vrina nota sit eorum duntaxat succorum, qui in vasis continentur, non modò secundum consistentiam, & colorem, sed etiam cum his, quæ in ea pendent, aut subsident (vt inquit Galen. 4.de Sanitate tuenda) reliquum est, vt supra reliquos humores, qui extra vasa continentur, significare non posit: potissimùm quia notitiam eorum per reliqua signa habemus partim ex sudore, ac colore: partim etiam ex temperamento, ætate, anni tempore, anteacta vita, & reliquis huiusmodi. Consonum itaque est idem sedimentum in quibusuis febribus intermittentibus ex humorum putredine ortis ab ea causa secerni, quæ antecedens, ac remotior febris est, & intra vasa continetur: nam, cum hæc putredinis particeps non sit, à calore duntaxat naturali alteratur, euincitur, ac quodammodo concoquitur, & asimilatur prædictis tunicis vasorum, qua asimilata quod ammodo, atque euicta, si de numero eorum humorum sit, qui in eorum nutrimentum commutari omnino non valeat, confestim ab eisdem vasis velut superfluum existens repellitur, ac simul cum vrina excernitur tanquàm pars quædam eorundem humorum intra vasa redundantium à calore naturali vasorum quodammodo euicta. Non tamen negamus interim (quanquam ex accidenti, & raró) partem quampiam putrescentis humoris extra vasa particulares accesiones efficientis posse per vrinas expurgari, velut eiusdem sedimentum existens à superante calore aliarum partium solidarum, quam tunicarum vasorum euictam, atque asimilatam, ac puri similem redditam: nam interdum per vesicam, & renes omne animal expurgatur, aut partium aliquarum in eo excrementa quædam incidentia venis purgato sanguine de renibus excernuntur, quemadmodum etiam & abscessus quoque sæpenumero per vrinam expurgantur, vt liquet ex Gal.2.Progno. vt plurimum autem sedimentum, quod in vrinis visitur in eiusmodi febribus ex ea causa antecedente, quæ intra vasa continetur, & non ex ea, quæ extra vasa putrescit, tanquam pars eiusdem secernitur: potest nanque eadem à naturali calore vasorum concoqui quodammodo, ac per vrinam excerni, cum non magnopere, ac continuè ab hac putredine extra vasa existente natura molestetur, quemadmodum ab ea, quæ intra vasa consistebat. Eadem quoque ratio existit in corporibus non inculpatam sanitatem habentibus, haudquaquam tamen ægrotantibus, vbi humores in eis redundarint: nam, si in toto habitu contineantur, per alia signa, quam per vrinas, & earum sedimenta dignoscemus. At, si intra vasa redundantes detineantur, per vrinas: & num iidem cocti, vel crudi sint, per sedimenta simul cum ipsis vrinis animaduertimus earum etiam consistentia, atque colore perpensis. Verùm dissidet quoque sedimentum hoc ab eo, quod in sanis corporibus secernitur: nam illud est pars alimenti (vt diximus) hoc verò est pars redundantium succorum intra vasa, quanquam in efficiente causa communicent: nam vtriusque natura, seu calor naturalis vasorum efficiens causa existit nullam ferente opem extraneo, ac

2.prognost. com.26

4.de Sanit. tuen. cap.4

2.Progno. com.37

preter naturam calore: quoniam in eorum generatione eius actio prorsus non ingreditur. Cæterùm non ab re quispiam hanc nostram opinionem impugnabit asserens, si sedimentum in ægrotantibus corporibus alterius sit speciei, ac diuersæ naturæ ab eo, quod in sanis generatur; quomodo, ac qua via valeamus in eisdem ægrotantibus corporibus distinguere, quando sedimentum ipsum sit pars putrescentis humoris, aut etiam non putrescentis, si in eisdem citra putredinem intra vasa redundet, & quando sit veluti reliquia quædam semicocti alimenti, quemadmodum diximus in sanis corporibus generari. Nam & in his quoque semper aliqua alimenti portio in sanguinis generatione naturæ subterfugit confectionem: vel dicendum erit vnum in eisdem corporibus sedimentum excerni compositum ex vtrisque. Pro quo animaduertendum, quòd in dictis corporibus licet ex reliquiis semicocti alimenti quotidie sedimentum aliquod ex naturali vasorum facultate generetur; tamen, si idem cum putrescentibus intra vasa succis, aut etiam citra putredinem redundantibus qui ab eodem innato calore euicti sint, misceatur, certum est, quòd in eorum naturam vertitur, potissimùm cum ipsum exiguum sit, humores verò redundantes multi. Qua de re vnicum erit sedimentum, quod erit velut pars eorundem redundantium succorum euictorum iam ab ipsa natura, qualiscunque fuerit redundans succus; etiam si putredinis, aut non putredinis particeps sit. Nam impossibile est suam seruare naturam, cum primum iam dictis humoribus redundantibus commixtum sit: quinimo confestim in eorum naturam mutetur. Verùm, si contingat sedimentum ipsum (quod diximus) in sanis secerni ex semicoctis alimentis haudquaquam cum humoribus intra vasa contentis permisceri (id quod fieri poterit, si in quibusdam vasis ipsum genitum sit, & in reliquis quibusdam humores putrescentes, aut non putrescentes contineantur) putamus ipsum interim secerni posse diuersum ab eo, quod ab iisdem redundantibus succis excernitur. Qua de re tenemus duo sedimentorum genera in eisdem corporibus modo iam dicto affectis secerni posse: quorum vnum pars erit redundantium intra vasa succorum tam si putridi, quàm non putridi extiterint. Reliquum verò portio quædam semicocti alimenti: immo quicquid in sanguinis generatione naturæ confectionem subterfugerit, modò intra vasa consistat alia ab eis, in quibus redundantes succi continentur, & cum vrinis excernatur. Sed porrò non ab re adhuc quispiam quæret, quî fieri possit, vt vnum ab altero sedimento in hisce corporibus distinguere valeamus. Huic responsum sit, quòd notitia habita qualis nam naturæ sint redundantes succi, ac quantum fuerint ab ipsa natura euicti, cuius item consistentiæ, ac coloris sit vrina, qua cum sedimentum excernitur, ac quale sit sedimentum ipsum, similiter quale, ac quantum fuerit alimentum assumptum, haud ægrè quispiã distinguere poterit, non quod excernitur sedimentum, ex humoribus redundantibus, vel ex semicoctis alimentis fuerit genitum. Nam, si quantitate, & qualitate assumptis alimentis proportione respondeat, sitque consimilis consistentiæ, ac coloris vrina ipsa tanquam pars semicocti alimenti, ipsum secerni putandum est, potissimum si neque eiusdem sedimenti consistentia, nec color proportione respondeat qualitati, ac dispositioni, & naturæ tum morbi, tum etiam redundantis succi. At, vbi sedimentum ipsum naturæ, ac dispositioni redundantium succorum, ac morbi consimile sit tam consistentia, & quantitate, quàm colore: sitque eiusdem rationis vrina colore, & substantia, nulli in dubium venit sedimentum hoc tanquam partem eorundem redundantium humorum à natura euictorum excretum esse. Nec cuipiam à ratione alienum videri debet, quòd interdum mingatur vrina, cuius sedimentum sit ex semicoctis alimentis exortum: interim verò cum sedimento, quod pars sit redundantium succorum intra vasa, cùm neque Hippocrati & Galeno alienum visum sit, interdum alium concoctum, atque deuictum à natura conditum esse in vasis humorem, alium verò incoctum, & propterea interdum in vrinis sedimentum apparere candidum, ac leue: interim verò longe diuersum existat ita, vt aliquis hanc ob rem possit vna die vrinam

nam inculpabilem: altera verò sequenti nocte, vel die culpabilem emittere, vt liquet 2. Prognostic. Similiter quoque non inconuenit, quòd in ægrotantibus corporibus quandoque vrina cum sedimento, quod pars sit redundantium humorum, mingatur: interdum verò cum eo, quod ex alimentis secernitur: cum in diuersis vasis, & ab alia quoque materia, alióque tempore vtrunque generetur. Eadem quoque ratio habenda erit de nubeculis, ac suspensis, si cum vrinis eadem excernantur, & non sedimenta: aut si interim vnum, quandoque alterum in vrinis inspiciatur. Neque obiter hęc animaduertenda erunt, sed peraccuratè perpendenda: nam sæpenumero euenit, vt etiam non vulgares medici in hac re valde cæcutire videantur, ita vt sedimentum ex alimentis secretum putent partem esse humorum in vasis redundantium, ac eorundem coctionis signum existere. Qua de re in prædictionibus valde decepti sunt, ita vt quos prædixerât ægrotos euasuros, nõ sine maxima eorũ ignominia quandoque interire cõspexerint. Hæc de sedimentis sanorum, ægrotorúmque corporum, cum Hippocr. & Galeno sentimus intelligentes de eis, quæ secundum naturam, & vera sedimenta existunt, & non de his, quæ æquiuocè, & præter naturam sedimenta appellantur, veluti ea, quæ similia sunt farinæ crassiori, squamosa, seu furfuracea, aut, vt quispam dixerit, arenulosa, ac orobo similia, & reliqua huiusmodi. nam de his aliter cum eisdem auctoribus sentimus, neque de eis pertractare nunc proposuimus: dabitur tamen fortasse de his, & aliquando scribendi locus, quanquam de eorum generatione nulla ferè adsit differentia inter auctores, qui de eis verba fecerunt. Si qua verò hoc in tractatu studiosi sæpius repetita animaduerterint, nos consultò illud fecisse putent: res etenim perutilis, ac ad artem necessaria, & cum tyronibus agenda erat: quod neque Hippocrates neque Galenus in similibus veriti sunt facere.

com. 26

DONATI ANTONII ALTOMARI

TRIVM QVAESITORVM NONDVM IN GALENI DOCTRINA DILVCIDATORVM COMPENDIVM.

Primum. Quòd functiones principes iuxta Galeni decreta, Anima non in cerebri sinibus, sed in ipsius corpore exerceat.

Secundum. Quòd naturalis spiritus in Galeni doctrina admittatur, & non omnino sit dimittendus, vt quibusdam visum est.

Tertium. Quòd exquisita Tertiana ad eiusdem Hippoc. & Galeni sententiam in genere acutorum morborum contineatur.

Quod functiones principes, iuxta Gale. decreta, Anima non in cerebri sinibus, sed in ipsius corpore exerceat.

cap.7
7. eiusdem
cap.3

TRES esse animæ partes Platonis auctoritate Galenus 5. de Hippo. & Platonis Decre. & 7. eiusdem scriptum reliquit substantiis, naturis, facultatibus, ac functionibus non tantùm differentes, sed corporis sedibus. quò fit, vt tres quoque, quæ vitam nostram gubernant, facultates, ac tria principia sint in tribus diuersis corporis sedibus, velut apertè ex eiusdem sent. liquet. Horũ principiorum vnum in capite collocatum esse asserit: idque munus habet per se quidem, vt imaginationem, memoriam, intellectionem, cogitationémque causet: per aliud verò, vt sentientibus animalis membris sensus, iis autem, quæ per appetitionem mouentur, motus originem præstet. Alterum in corde situm esse voluit, eiúsque opera, vt ex illius sententia constat, sunt animæ tenor, quem Tonon dicunt, & in his, quæ ratio iusserit inuicta constantia. Eiusdem in perturbationibus est quasi feruor quidam insiti caloris, cùm anima vindictam de eo sumere cupit, qui videtur offendisse, quæ ira appellatur. per aliud etiam id efficit, vt membris sigillatim omnibus calorem, arteriísque illam micationis pulsus agitationem suppeditet. Reliquum, & tertium principium, seu facultatem in iecore sedem obtinere dixit, vniuersam in animali nutricationem procurans, cuius maxima pars & nobis, & sanguineis omnibus sanguinis est procreatio. Ad eandem hanc facultatem pertinent iucundarum rerum fruitio, in qua cùm vehementius, quàm par est, mouetur, incontinentiam, intemperantiámque efficit. In hoc tamen hæ facultates, seu virtutes inter se discrepãt, quòd prima rationalis, aliæ verò duæ irrationales appellantur: & quòd quæ in irrationalibus partibus existunt virtutes, habitus quidam tantùm, & potentiæ sunt: in rationali autem non habitus modò, ac potentia: sed scientia etiam est virtus: cum hæc sola animæ pars scientiæ capax, particépsque habeatur, reliquæ verò potentias quidem, & habitus siue bonos, siue malos possunt acquirere: scientiam verò, quoad rationis fuerint expertes, minimè possunt. At relictis irrationalibus partibus, seu

bus, seu potentiis ad eam, quæ rationalis est, accedemus. huius sedes ad Galeni mentem in cerebro existit, atque ob id inter tria principia principalissimum est: huic enim natura tribuit imperare, dominari, corpúsque hominis regere, cùm opus est, velut liquet 3. de Hippocr. & Plato, decret. (& si alia quadam ratione cor principatum obtineat, vt patet 5. de Loc. aff.) quamuis vtrum in eo tanquam in domicilio, seu arce, an tanquàm corporis forma ab ipso inseparabilis hucusque decretum non reperi, vt dicemus, nisi quòd cerebrum continet in se ipso rationalem animam, veritus perpetuò, quid esset eius substantia, quam tanquàm inuestigari non necessariam pro his, quæ dicturi sumus adhuc nos subticentes ad ea, quæ tractanda petiisti, deueniemus: An. s. principes animæ functiones iuxta Gale. doctrinam in vna cerebri parte, vel diuersis perficiantur, seu in vno, vel diuersis finibus, aut ventriculis. Pro huius dilucidatione animaduertas, oportet principes functiones propterea appellari (Gale. teste lib. artis medic.) nō quòd initiatæ in cerebro aliis committantur partibus, vt motrix, & sensibilis operatio: sed, quoniam à solo principio proueniunt, has quoque proprias ipsius cerebri 2. de Loc. aff. nominauit, vt quæ à nulla alia parte, vt instrumento fiant. & 7. de Hippoc. & Plato. decre. has functiones asseruit esse per se munera eius principij, quod in capite collocatum est, cùm non per aliud eas causet, velut motum, & sensum. Harum verò differentiæ & si quàmplures ab Auicen. & Auer. ponantur, quia tamen nec cum his barbaris, nec aliis quibuscunque etiam Græcis, seu Latinis, sed cum Galen. tantùm res agenda erit, vt petiisti: ideo ad eius mentem tres statuendæ sunt, vt patet 7. de Hppocr. & Plat. decret. lib. Artis medic. & lib. de Differ. sympt. quarum vnam phantasiam, seu imaginationem, alteram cogitationem seu intellectum, & tertiam memoriam appellat. Has functiones cùm in sua propria sede, hoc est, in cerebro anima ipsa perficiat (vt dictum est) citra aliam partem, seu organum, ipsúmque cerebrum in plurimas discriminatum sit partes, nonnullósque in se contineat sinus, ac ventres, duos quidem in eius anteriori parte, vnum in media, & reliquum in eius postrema parte: ausi sunt quidam, licet temerè, asserere ad Galeni mentem animam in diuersis sinibus operari, vtpotè in anterioribus cerebri finibus, seu eius anteriori parte imaginationem, in medio cogitationem, ac intellectum, in postremo memoriam. At nos, quàm parùm hi Galenus doctrinam gustarint, qui talia fatentur, ostendere conabimur, supponentes prius, quòd per imaginationem nil aliud velit Galenus intelligere, quàm specierum, seu formarum receptionem à sensibus repræsentatarum, siue præsentibus ipsis, siue absentibus obiectis sensibilibus. & propterea nullum modò facio discrimen in eius doctrina inter sensum communem, & imaginatiuam: licet perspicaciores quidam velint eò discrepare, quòd sensus communis recipiat præsentibus obiectis sensibus: phantasia autem seu imaginatio conseruet absentibus ipsis. pariter per cogitatiuam intelligo discursum, seu ratiocinationem, qua mediante anima discurrit, ratiocinatúrque componendo, seu diuidendo ea, quæ in phantasia seruata sunt, nullum similiter discrimen faciens modò inter cogitatiuam & intellectū: per memoriam verò intelligens illam formæ, seu speciei reuocationem hactenus impressæ, seu sigillatæ in ipsa phantasia, seu imaginatiua, siue ea fuerit perfectè sigillata, & impressa: & proinde promptè reuocetur, siue amissa ferè & abolita, vt ægrè reuocetur, ex quacunque causa illud fiat, quamuis Aristot. vnam memoriam, alteram verò reminiscentiam appellet, intelligens per memoriam tantùm reuocationem illius formæ, seu speciei hactenus in phantasia impressæ, veluti pictura quædam, à qua passionem quandam recipiens ipsa imaginatiua sigillatur, velut cera à sigillante anulo. huius autem passionis habitū memoriam appellat Arist. asserens, memoriam esse phantasmatis habitū, ea verò est præteritorum, sed non præsentium, sed futurorū. Hac facultate etiam participes sunt (ad eius sentētiam) alia quædam animalia præter homines, inter quos quidam non ab re difficulter memorantur, aut immemores sunt, vt ratione ætatis diuersæ, pueri & senes, vtrique propter motū: tamen illi in augmento

3. de Pla. Hippoc. & Plat. cap. 5 cap. 1

Lib. de Arte meden. cap. 12

cap. ult. 7. de Pla. Hippoc. & Pla. cap. 3 & ult.

7. de Hipp. & Plat. pla. cap. 3. idem lib. art. med. cap. 12. de differ. simp. cap. 3

gmento,hi verò in decremēto multo sunt. Et proinde his humidioribus existentibus,tanquàm in aquam fluentē incidente motu,& sigillo,non manet phantasma in anima,inquit ipse:illis verò propter esse frigidos, ac duros nō inest impressio,nec tangit,licet eam accipiant. At per reminiscentiā, eam animæ functionem intelligit, qua ad venādam formam mouetur hactenus in phantasia impressam, verùm nūc oblitam. &,cum magna ex parte hoc difficile sit, potissimum si longum fuerit interpositū tempus:propterea vt à simili, vel à contrario, aut propinquo, ac velut quodam vtens syllogismo reminiscitur:est enim, vt ipse inquit, reminisci, vt syllogismus quidam. hoc aūt eis solis accidit, quibus & deliberatiuum inest natura. Reuertendo igitur ad id, vnde digressa oratio est, dicimus cum Gal. tres esse principes animæ facultates, quarū munera, vt diximus, sunt imaginari, cogitari, & memorari. at, cùm ipsarum operationes circa phantasmata sint, quæ quidem in organis habent describi propter eorum cum materia dependentiam, necessariò has facultates organis perfici existimandum est. Qua de re non immeritò de hoc ipsarum organo in dubium venit, non siquidem vtrū sit cor, aut cerebrum:quoniam luce clarius est apud Gal. cerebrum esse, vt retulimus, sed an diuersis, vel vno cerebri sinu, aut in ipsomet corpore cerebri perficiātur. Pro quo iterum animaduertas, oportet, ratiocinatricem animā, siue ea in cerebro sit tanquàm in arce, seu domicilio, siue velut quædam eiusdem corporis forma, seu ipsiusmet cerebri temperamentum, cui fortè sententiæ potissimum adhærere videtur Galen. eo libro, qui inscribitur, Quòd animi mores corporis sequātur temperaturas, cum plures habeat facultates, seu efficaces causas, eas medio animali spiritu perficere, qui neque est eius substantia, nec eiusdem quasi domicilium, vt Stoici senserunt, sed primum eius instrumentum: nam qualiscunque sit animæ ratiocinatricis substantia, siue corporea, siue incorporea, eius habitaculum est in ipso cerebri corpore, vt eidem Galen. placuit 7. de Hippocr. & Plat. decret. Spiritus autem animalis eius est primum instrumentum pro sensibilibus, ac voluntariis motibus perficiendis, vt ipse testatur. & proinde, si exinanitus fuerit, minime animal vita priuat, sed stupidum, sensu, motúq; erepto tantisper reddit, quoadusq; collectus restituatur. Is, si animæ esset substātia, fieri nullo modo posset, quin simulatque ipse esset euacuatus, continuò quoque animal non interiret. est denique animalis spiritus non animæ substantia, ac velut domicilium, sed eius primum instrumentum ad Galeni sententiam, qua ratione & animalis dicitur, qui ex vitali spiritu perfectius concocto (vt Gale. visum est eod. 7. de Hippo. & Plat. decr.) oritur. Oportuit nanque ipsum exquisitissimam omnium immutationem adipisci, quò aptum fieret animæ instrumentum. qua de re non immeritò natura cùm è vitali animalem hunc spiritum efficere studeret, reticularem quendam contextum, quem Græci πλέγμα δικτυοειδὲς dicunt, quasi varium quendam labyrinthum iuxta cerebrum ad eius basim fabricauit, velut propriis oculis non semel dum eius anatomen administraremus, inspexisti, & si quidam falsò contrarium senserint. Construxit, inquam, hunc plexum quadam non parua portione soporariarum arteriarum assumpta, ac in tenuissimas partes discissa, cancellatis fibris ad retis formam. Ex hac textura iterum tam magnum exoriens arteriarum par, quantum id, quod è soporarijs processerat, à principio in cerebrum ingreditur, & cum alias partes, tum ventriculorum ambages multis ramulorum implicationibus inuestit: quibus & in ventriculos ipsos, ac in eiusdem cerebri corpus elaboratus iam vitalis spiritus distribuitur, ac in animalem vertitur: eius nanque generatio materiam habet propriam vitalem, inquam, spiritum, prout Gale. testatus est. 9. de vsu partium. Nam quo ad in arteriis continetur, vitalis est, & dicitur, prout idem Gale. scriptum reliquit. 7. de Hippo. & Plat. decre. velut is, qui in cerebro animalis est, & dicitur: ipsius nanque veluti fons cerebrum existit, vt patet 12. metho. medendi. rigatúrque hic spiritus animalis, ac alitur non tantùm ex eo, quem reticularis plexus suppeditat. verùmetiam & ex aere inspirato, ac per nares attracto, vt patet lib. de Vsu puls. & de vtili respir. qui verò spiritus

cap. 3

7. de Plac. Hippoc. & Plat. cap. 3

Loco cit.

cap. 4

cap. 3

cap. 5

cap. 5

ritus cerebri ventriculis incidunt prioribus, denuo conficiuntur, ac præparantur in eis noua quadam præparatione præter eam, quam fieri in reticulari plexu diximus: ac tum primùm incipit nomen animalis spiritus subire, quamuis imperfectus adhuc is sit, ac incoctus, ea de re conficitur prius in eis, ac præparatur, & demum à posteriori sinu excipitur per medium meatum, seu ventriculum ipsum transsumens, vt Gale. placuit. 8. de vsu partium. & ita demum exquisitè elaboratus animalis is spiritus primùm existit rationalis animæ instrumentum cùm in sensibilibus actionibus omnibus perficiendis, tum in his, quæ à consilio, & voluntate prodeunt, prout patet 7. de Hippo. & Plato. decre. & 4. de lo. aff. quàmuis potissimùm eo vtatur spiritu, qui in postremo ventriculo continetur tanquàm exquisitius elaborato, & eo, qui in medio, vt liquido constat 3. de Locis affectis cùm dixit, animam in sensibilibus actionibus omnibus, ac in his, quæ à consilio, & voluntate prodeunt, spiritu vti animali tanquàm primo ipsius instrumento, qui in ventriculis, maximéque postremo continetur, quàmuis non contemnendus sit medius ventriculus, perinde quasi non principalissimus, seu valentissimus sit: multis enim rationibus inducimur, vt hunc amplectamur: duos verò anteriores deseramus. Ex quibus Galeni verbis constat, quòd quamuis anima ratiocinatrix pro instrumento vtatur animali spiritu contento in cerebri sinibus, dum sensum & motum perficit: tamen eo maximè vtitur, qui in posteriori continetur ventriculo, ac medio, vtpote qui perfectior, ac maioris facultatis existat, eò posthabito, qui in anterioribus tanquàm impuro adhuc, ac imperfecto existente, & materiali magis, ac ad eius vsum inepto, cum in eis elaboretur, ac purgetur, vt diximus. quo fit, vt posterioris cerebri ventriculus merito anterioribus minor factus sit, vt idem Galenus asseruit 8. de Vsu partium. Insuper propter hoc, si cerebrum ipsum quomodocunque incidas, non prius sensum, & motum amittit animal, quàm ad aliquem ventriculum vulnus penetrauerit: quin etiam patet, quòd postremi quidem ventriculi vulneratio maximè omnium animal lædit: secundo loco medij, & minima ex anterioribus vtrisque noxa contrahitur, eodem Galeno auctore 7. de Hippocr. & Plat. decret. illud quod etiam experientia comprobauit in adolescente in Smyrna Iouiæ, qui suscepto vulnere in altero anteriorum ventriculorum superstes tandem euasit, vt tum 8. de Vsu partium. tum comment. Aphoris. 18. 6. lib. testatus est. Hic denique vsus habetur ab eo spiritu, quem arteriæ à retiformi plexu exortæ in cerebri sinus eructant. At, quoniam nonnullæ earum progerminationes præter prædictas ad tenuem membranam per cerebri corpus penetrantem inseruntur, ad has quoque partes portionem non minimam vitalis illius spiritus prius in prædicto plexu elaborati eas deferre censendum est, vt etiam testatus est Galenus 9. de Vsu part. & 7. de Hippocr. & Plat. decret. illúdque liquidò in dissectionibus spectari potest. Ea de re animalem quoque spiritum in ipso cerebri corpore contineri alienum à ratione non est: nam, cùm primùm ex arteriis decidit in cerebri corpus, non amplius vitalis, sed animalis est, & dicitur: cum ille in corde, & arteriis tantùm locum habeat: hic verò in cerebro vt paulò ante retulimus. Nec id quoque Galenum latuit cum 8. de Vsu partium. talia protulit verba. Postea verò quàm in toto cerebri corpore non in solis eius ventriculis, quemadmodum alibi demonstrauimus, spiritus animalis multus continetur: existimare oportet plurimum etiam in cerebro posteriore ipsum contineri, vt quod omnium, qui in totum corpus distribuuntur, neruorum futurum erat principium, mediaque illa interualla, quæ partes eius connectũt, spiritus esse vias. Ex quibus Gal. verbis constat, spiritum animalem, eúmque multum in cerebri corpore contineri præter eum, qui in eius sinibus habetur, de cuius vsu nullam vsque adhuc habemus prolatam à Gal. sententiam: & si perpetuò compertum sit apud eum spiritum animalem primum esse animæ instrumentum: & quòd eo, qui in cerebri sinibus continetur, ipsa vtatur pro sensibus, & motu perficiendis. at huius, quẽ in toto cerebri corpore esse fatetur, hucusque vsum ab eo declaratum non reperi, præter id, quod in prædictis verbis ha-

Marginal notes: cap. 11; cap. 3. & 4; cap. 2; cap. 7; cap. 12; cap. 10; cap. 4. & 7; cap. 3; cap. 13

betur,de quo quid ſentiam in his,quæ conſequenter dicemus, pronunciabo. nunc autem tempeſtiuum eſt ventriculorum omnium cerebri vſus propalare, & demum ad propoſitæ rei veritatem accedere,inter quos anteriores iuxta Gal. doctrinam.8.de Vſu part.præter id, quòd ſpiritum animalem conficiunt, ac præparant ipſi cerebro, inſpirationem, & expirationem,efflationémque, efficiunt, atque etiam infernis ſuis partibus,quæ ſpectāt ad nares,ſimul quidem ſunt olfactorium iuſtrumentum,ſimul etiam veluti ductus quidam, ac canales ad ſuperfluorum effuxionem accomodi:ex partibus nāque ſibi propinquis neceſſariò excrementa affluentia,cum loco inferiori ſint ſiti, ſæpenumero excipiunt.at, cur eos duos eſſe oportuit,eodem citato loco à Galeno declaratum eſt:nos verò, vt breuiloqui ſimul ſimus, derelinquimus modo. Eius autem ventriculi, qui in poſteriori parte exiſtit,munus eſt ipſum ſpiritum animalem ante iam in anterioribus ventriculis cōfectum tranſumere,ſimúlque ſpinalis medullæ principium eſſe. Et, cum non liceret duas in animali facere ſpinas,neque duas ſpinales medullas,propterea duplex eſſe non potuit,velut anteriores duplices eſſe oportuit. Et, ſi Herophilus, cui aſſentire videtur Gal. omnium ventriculorum exiſtimarit hunc eſſe principaliſsimum:cum maiorum virium, maiorı́ſque facultatis materias contineat:licet omnium ſit minimus:prædictos autem ſpiritus in prioribus ſinibus elaboratos nequaquàm tranſumere poterat, ni inter ipſum, & eos meatus quidam eſſet,per quem,cum ſpiritus fieret in ipſum tranſumptio: tum cerebrum cum parencephalide,ſeu cerebello communicaret,& eſſet connexum:cum vnum ab alio craſſæ meningis duplicatione diremptum ſit, neceſſariúmque eſſet aliqua parte cerebrum cerebello coniūgi. Talem ergo præſtat hic meatus vſum, ſiue meatum ipſum, ſiue quartum totius cerebri ventriculum, ſiue perforationem duorum ventriculorum anteriorum nominare velis. Excipiens enim hic ſpiritum ex anterioribus ventriculi parencephalidi, ac poſteriori ventriculo tranſmittit,ſimúlque cerebellum ipſum cum cerebro connectit. His ita iactis tanquam fundamentis, firmis,reliquum eſt eorum opinionē diruere,qui ad Gal.ſententiam aſſerere, auſi ſunt principes facultates in cerebri ſinibus perfici,eáſque nec in vno tantùm: ſed diuerſis in anterioribus videlicet imaginationem, in medio cogitationem, & in poſtremo memoriam,ſimul etiam noſtram opinionem, ac veritatem iuxta Gal. doctrinam ſtatuere. ignoro equidem,quo pacto Galeno illud adſcribere non erubeſcant:cum vbique locorum velit cerebri ventriculos ſpiritu animali plenos eſſe,quo ratiocinatrix anima vtitur ad ſenſus perficiendos,ac voluntarios motus. quòd,ſi in ipſis talis contineatur animalis ſpiritus,pro prædicto vſu, continuéque eius portio aliqua diſsipetur,quæ regenerari deſideret, (qua ratione, vt diximus alimentum ei ſuppeditatur,& per inſpirationem,& per plexum reticularem.) quo pacto loca eſſe poſſunt principum facultatum,diſsipato, ac denuo genito aſsiduè alio,& alio animali ſpiritu:cum nec ſpecies ſigillari,nec memorari: poſſunt, nec ſuper eas ratiocinari anima valeat propter continuū eorum motum? Adde, quòd nec idem ſpiritus à Gal.ponitur inſtrumentum animæ pro his principibus facultatibus obeundis,ſed pro ſenſu,& motu perficiendo, vt liquet quouis loco, quo de his verba facit.nec valet,ſi dixerit quiſpiam citra hos ſpiritus animales in prędictis ſinibus prædictas functiones perfici:cum perpetuò his ſpiritibus pleni ſunt, neque anima ipſa quicquam operatur citra animalem ſpiritum quam primum eius inſtrumentum ſemper Gale.appellat, & hac ratione animalis dicitur, vt patet.4.de lo aff.& 7.de Hip.& Plat.decre. non ergo perficiuntur in cerebri ſinibus principes animæ facultates. at, ſi quiſpiam velit non in eorum cauitate, ſed corpore,ſeu ſubſtantia eas perfici, quid aliud quæſo erit dicere, quàm quòd perficiantur in cerebri corpore:cùm ventriculorum ſubſtantia alia non ſit, & diuerſa à reliquo cerebri corpore:nec maior ratio erit de hac, quàm de tota reliqua cerebri ſubſtantia? id quod probare intendimus. Amplius, ſi animalis ſpiritus propterea talis dicitur (vt Gale. viſum eſt.7. de Hippocr. & Plato. decret.) quia primum eſt animæ inſtrumentum, cùm non tantùm is in cerebri ventriculis

continneatur,

cap.10

cap.2.& 7

cap.3

continueatur, verùm & in toto eius corpore Galeno teste 8. de Vsu partium. superfluus hic esset, si principes facultates in cerebri finibus perficerentur: nam eo vteretur anima, velut in aliis sensibilibus, & motricibus functionibus vtitur. Verùm, cum ipsam frustra in cerebri corpore contineri erroneum sit asserere, decens erit fateri, quòd eo pro obeundis principibus operationibus vtatur anima. & sic non in cerebri ventriculis, sed in ipsius corpore eas perficit, animalique spiritu in eo contento vtitur pro primo instrumento, velut in externis functionibus vtitur eo, qui in ventriculis est, & reperitur: cùm non alia ratione hic animalis dicatur, quàm is, qui in ventriculis est, nec alium possit præstare vsum ipsi cerebro. Nam pro alimento innati spiritus eius abundans est, quæ per venas substantia ad ipsum distribuitur: & inspirationis vsus, velut pro eius symmetria seruanda ea, quæ per arterias suppeditatur. Adhuc 8. de Vsu partium Gal. aduersus Erasistratum, qui propter variam cerebri compositionem: ac magis perplexam volebat homines cætera animantia mēte, & ratiocinatione superare, dixit eum non rectè sentire: nam & asini habent cerebrum admodum perplexum, quos oportebat simplex omnino, ac sine vllo plexu, & varietate habere, si verum esset, quod Erasistratus asserebat. Et exinde aduersus eum concludens ait quòd melius fuisset existimare intellectum sequi non compositionis varietatem, sed corporis, quod cogitat, atque intelligit (quodcunque id sit) bonam temperiem: neque enim bonitas, ac perfectio intellectus multitudini spiritus animalis potius videtur attribuenda, quàm qualitati. Ex bona ergo temperie corporis, quod cogitat atque intelligit, ac spiritus animalis qualitate optima sequitur intellectus, & bonitas, & eius perfectio. quare & in corpore cerebri perfici, & intellectum, & ratiocinationem, ac medio animali spiritu, qui in eo continetur. his verbis concludit Galenus de hoc animali spiritu, qui in toto cerebri corpore continetur, cum Erasistrato verba faciens. Sed quid clarius, quàm quod ipsemet Galenus testatur 3. de Locis affect. asserens, sanè cùm ea, quæ per dissectiones apparere solent, accuratè consideraremus? rationi consonum videbatur, animam in cerebri corpore sedem obtinere, atque in ipso, & rationis vim, & sensibilium imaginum memoriam residere, ac primum instrumētum ipsius cum in sensibilibus actionibus omnibus, tum in his, quæ à consilio & voluntate prodeunt: spiritum esse, qui in ipsius ventriculis, maximéque postremo continetur, in quibus verbis sole clarius patet, principes animæ facultates, ac earum functiones Galenum velle in cerebri corpore residere & perfici, & non in ventriculis. Et hoc non sine valida ratione: cum & ipsa anima rationalis, vt eidem Galeno placuit, in prædicto cerebri corpore collocetur, ac sedem obtineat, cuiuscunque ea fuerit substantiæ: ventriculi verò ipsi fabricati sunt pro gignendo, ac continendo eo animali spiritu, quo tanquàm instrumento ipsa anima vtitur ad obeundas reliquas eius functiones: sensibiles videlicet, & motrices voluntarias. Vt verò quilibet hanc Gale. sententiam percipiat, eiusdem verba prout in codice Græco iacent, inspiciat: nam nos breuitati indulgentes hic ea transcribere recusauimus. Idipsum confirmauit 4. de loc. affectis dicens, quòd, si aliquando tota anterior cerebri pars afficiatur, necessum est, & quæ existunt circa supremum ipsius ventrem compati: lædi autem discursiuas ipsarum actiones. quibus verbis ostendit Galen. (si quis ea sano modo intelligere velit) quòd affecto toto cerebro: anteriori videlicet, & postrema eius parte, necessum est, quòd discursiuæ eius operationes lædantur: cùm iuxta eius sententiam in ipsius corpore resideant. quare & eo affecto & eas affici necessarium erit, prout ipse in prædictis verbis concludit. Nec quispiam decipiatur, quòd per hæc verba voluerit Gal. prędictas functiones principes perfici in supremo cerebri ventre, cum non propterea dixerit lædi discursiuas operationes: quia supremus venter afficiatur: verùm quia, cùm læsa est tota anterior cerebri pars, & reliqua posterior consentit, cerebrúmque ipsum propterea totum affectum, necessum est discursiuas quoque functiones lædi: hæ enim partes, quæ sunt circa supremum ventrem, posteriores sunt cerebri partes. Nec idem Gale. asseruit, quòd ne-

cap. 13

cap. 13

cap. 7

cap. 2

cessum sit lædi supremum ventrem: propter quod quispiam fortè coniectari potuisset, eo loco prædictas functiones principes perfici: verùm dixit necessum esse ea, quæ sunt circa supremum ipsius ventrem, compati: ea autem posteriores cerebri partes sunt, in quibus supremus venter fabricatus est, vt cuique in Anatome experto patere potest. At, vt quilibet percipiat hanc esse Gal. mentem, græcum codicem perlegat: nam nos, vt breues simus, eadem græca verba hic transferre noluimus. Libro quoque artis medicinalis, cum de cerebri signis verba facit, loquẽs de his, quæ ex principibus sumuntur operationibus, retulit virtutem, & vitium earum esse seorsum inditia tantummodò ipsius principij scilicet, cerebri, cùm à solo ipso principio proueniant & addidit. Promptitudo intellectus, seu ingenium quidem igitur subtilem cerebri substantiam indicat: tarditas verò intellectus crassam. Discẽdi verò facilitas formarum facilè susceptiuam, memoria autem stabilem, ac firmam: sicut & discendi difficultas formarum non facile susceptiuam, & obliuio fluidã. Ex quibus Gal. verbis duo ad eius sententiã excipere licet. Primũ quòd cùm principes operationes, earumque virtutes, & vitia tantummodo indicent supra ipsum cerebrum, eius videlicet indicantes subtilem, vel crassam substãtiam, mollem, vel duram, cùm à solo ipso principio proueniat, in ipso quoque, ac ipsius corpore excerceri, non autem in eius finibus, velimus, nolimus annuere, opus est: cùm supra substantiã, ac temperamentum arguant corporis totius, & non ventriculorum cerebri, prout eius verba sonant. Secundum, quòd, si veritatem eius dicta habere debeãt, cogimur fateri neque in diuersis finibus eas perfici posse, & si in eis quispiam assentiat fieri. Nam, si discendi facilitas indicat substantiam cerebri facilè formarum susceptiuam, & per consequens subtilem: memoria verò eius substantiam crassam, & propterea stabilem, & firmam: velut tarditas quoque intellectus iterum crassam indicat cerebri substantiam, necessariò sequitur ad eius dicta, quòd qui facilè discunt, difficulter memorantur: & qui difficulter discunt, promptè memorantur, prout etiam Aristote. visum est libro de memoria, & remi. quanquàm velit ipse has facultates manifestari tantùm in cerebro, initium autem habere à corde, velut de reliquis quoque sentit animalibus functionibus. at hoc veritatem nequaquàm habere posset, ni supponerent ambo in eodem loco, ac sede, hoc est, in cerebri corpore, vel in vno, eodémque ventriculo, prædictas principes facultates perfici: nam pone in diuersis perfici ventriculis, vt potè in anterioribus imaginationem, vt isti volunt, in medio cogitationem, in postremo memoriam, non nè simul compati possent facilis disciplina, & stabilis memoria: cùm in anterioribus ventriculis subtilitas, & mollities in postremo crassities, & duritia seruari posset: pariter, & instabilis memoria cum discendi difficultate, oppositam scilicet seruantibus prædictis ventriculis temperaturam, ac substantiam: nullus inquam hoc formidaret, vt verum, ac possibile admittere. Reliquum est ergo, vt veritas verborum Gale. & Aristo. seruetur, principes animæ functiones in cerebri corpore perfici: aut saltem, si qui velint, quòd in eius ventriculis fiant (& si falsum sit) vitare non possunt, quòd in vno tantùm omnes, & non in diuersis perfici debeant: aliàs falsa omnino Aristo. & Gale. assererent, vt ostendimus. Quin etiam libro 2. de motu muscul. idem Gale. inuestigans causam, cur plerasque actionum voluntariarum mente non assequamur, asserit, quòd, si insignes impressiones rerum in imaginationibus suscipiat, anima eas perpetuò conseruat: sin obscuras, & superficiarias penitus, non conseruat: atque illud est memoria tenere, alterum verò obliuisci. & demum concludens causam dixit eam esse: quia non intenti actionibus tota mente fueramus. & propterea earum non recordamur: nam quod phantasiatur animæ, quodcunque vtique sit, hoc idem & memorari videtur. At, si quod phantasiatur animæ, hoc idem memoratur, nec de vllare præterita, qualis naturæ sit, considerare possumus, ni eius meminerimus, & illud nequaquam fieri liceat, nisi prius conseruetur quis noua dogmata introducẽs, velit fateri has functiones in diuersis partibus, ac finibus perfici: cùm eiusdem animæ sint munera: immo illud idem ipsius quod phantasiatur etiam, & memoret

cap.12 *cap.ult.* *cap.6*

memoretur? cur vnum velit in anterioribus ventriculis ipsam, alterum in postremo excercere, quæ tradenda est diuersitatis locorum causa? nulla inquam, quæ alicuius momenti sit. non ergo perficiuntur prædictæ functiones in diuersis cerebri ventriculis. Vlterius nec in ipsis anterioribus ventriculis imaginatio fieri potest, cùm dictum sit eos ad Galeni mentem inspirationem, efflationémque ex cerebro efficere, ac animalem spiritum conficere, & præparare: quomodo phantasmata in eis excipi, ac seruari valent, si perpetuò inspirationem, & expirationem operentur, ac nondum confectum spiritum animalem suscipientes conficiunt, ac præparant. Si per eos quoque notatu digna excrementa ex cerebro suscepta ad nares expurgantur, ac suis infernis partibus, quæ ad nares spectant, olfactorium sint instrumentum, ignoro, quo pacto quispiam sibi persuadere valeat, & qua ratione audeat illud Gal. adscribere: qui cùm tot horum sinuum conscripsisset vsus in plerisque locis, & præsertim 8. de Vsu part. nec per somnium talis vsus meminisse hucusque compertum est. Satius denique erit dicere, cum eum vsum eis Gale. non tribuat, ipso carere, quàm temerè asserere, & de insufficientia Gale. damnare: aut quòd nunquam ipse somniauit ei falsò adscribere. &, si libro de oculis illud scriptum reperiatur, quisnam ignorat eum eiusdem auctoris non esse, sed falsò ei adscriptum: cùm nec phrasim sapiat Galenicam, vt cuique patere potest ex eiusdem commentariorum lectione: & quædam reperiantur, quæ eius doctrinæ sunt aduersa, & præsertim ea, quæ de prædictis functionibus, ac cerebri ventriculis ibi conscripta sunt? At, quòd nec in postremo ventre adsit memoria, ac perficiatur, eiusdem ventriculi situs demonstrat: cùm in cerebello, & non in cerebro collocetur. cumque anima in cerebro, & non in cerebello habitet iuxta Gale. mentem: tunc non ex se ipso cerebrum hanc functionem perficeret, sed medio aliquo, cerebello videlicet, & eius sinu. qua de re memoria princeps functio dici non posset, cùm non à solo principio proueniret, cerebro videlicet, sed ex eo medio cerebello, ac eius ventriculo, aut ex cerebello duntaxat tanquàm principio: quorum vtrunque & falsum est, & Galeno pugnat. accedit ad hæc, quòd idem Gal. libro artis medicinalis ex his principibus functionibus non supra cerebelli, sed cerebri temperamentum voluit arguere, vt ex intellectu eorum verborum cuique patere potest. Vnde frustra de memoria disseruisset ex ea sumens inditia pro cerebri temperamento, tanquam eiusdem facultate principi, si in postremo perficeretur sinu. Adde, quòd, cùm hic sinus in parencephalide situs spinalis medullæ sit principium, receptaculumque animalis spiritus, prius in anterioribus elaborati, quo anima ipsa pro sensibus, & voluntariis motibus obeundis vtitur (vt prius dictum est) memoria in eo perfici nequit, vt pote semper prædicto animali spiritu pro motu, & sensu consumpto, & recenter alio genito. nec quispiam alius vsus præter iam dictos postremi ventriculi à Galeno vnquàm scriptus est. quare nullo modo ad eius sententiam dicendum erit ipsum esse memoriæ sedem, nec cuiusuis alterius principis facultatis. &, si quis hoc asserere audeat, iterum aut de insufficientia Gale. accusabit, vel temerè ei id, quod nunquàm passus est, adscribet. Quòd autem in medio ventriculo, seu meatu cogitationis, aut intellectus munus obire anima nequaquàm valeat, facile erit intelligere, si eius vsus animaduertantur: est nanque via, seu meatus, per quem spiritus in anterioribus ventriculis confectus in postremum transmittitur. &, quia cerebellum à cerebro media crassæ meningis duplicatione erat diremptum (vt diximus) necessumque erat ea connecti, cerebrum quoque is meatus parencephalidi connectit. transitus ergo, via, seu meatus est hic sinus animalis spiritus, quo assiduè pro sensu, & motu perficiendo anima, ceu instrumento vtitur. quare cogitatio, discursus, seu intellectus in eo nequaquàm perfici potest propter continuum motum prædicti animalis spiritus, ac eius assiduam, recentemque renouationem, & instaurationem. quòd, si talem præstaret vsum, cùm alios huius ventriculi vsus Galenus conscripsisset octauo de Vsu partium. 3. de Locis affectis & 7. de Hippocrat. & Platon. decret. ac aliis plerisque locis:

8. de usu par cap. 10. 11. & 12.

lib. art. me. cap. 12.

8. de usu parti. locis cita. & 7. de pla Hip. & Pla cap. 3.

cur talem perpetuò subticuit,& si sæpius de cogitatione, & intellectu verba fecerit? cogeris velis, nolis, fateri, aut insufficientem fuisse, aut vsum hunc non nouisse, vel quod rectius est, talis sententiæ nequaquàm fuisse. Ex his constat, quàm parum Gale.doctrinam gustarint, qui eius decreto, ac ipsum in patronum sibi ipsis adhibentes ausi sunt asserere principes animæ facultates in cerebri finibus perfici, earumque munus animam in diuersis ventriculis obire, vtpote in anterioribus imaginationem, in medio cogitationem, seu intellectum,& in postremo memoriam sedibus, atque instrumentis ipsas seiungentes. simulque liquet nostra opinio, & veritas, cum satis admodum ostensum, ac probatum sit iuxta eius sententiam nec in finibus, nec eisdem diuersis eas perfici posse, sed in ipsomet cerebri corpore, in quo & ipsa residet anima, cuiuscunque substantiæ fuerit ad mentem eiusdem Gale. siue incorporea quædam res sit, & in eo velut in domicilio, seu arce resideat, siue corporea: & si corporea, siue sit ipsius cerebri insita caliditas, aut insitus spiritus, aut tota eius constitutio, quodcunque denique sit anima, ipsa in ipso cerebri collocanda corpore est in Gale. doctrina (vt sexcentis in locis scriptum reliquit) in ipsoque eodem cerebri corpore has functiones operari liquet 3. de loc. aff. Valeant ergo, qui has functiones secundum diuersas sedes seiunxerunt, opinantes hanc fuisse Galen. sententiam. Valeat insuper Auer. qui in suo colliget,& libro de Memo.& remi. hoc idem sentit, potissimum si illud ad mentem Aristot. vel Galen, fateatur: nam neque ipse Aristot. secundum diuersas cerebri sedes eas perfici, seu manifestari vllo in loco asserere ausus est: quinimmò eodem libro de memo. & remi. oppositum sentire constat, velut suprà ostendimus. Non ergo perficiuntur facultates principes in cerebri finibus, eisque diuersis, sed in ipsomet ipsius corpore, in quo & ratiocinatrix anima residet iuxta Gale. sententiam, vt abundantissimè probatum est. At, si qua constituenda esset determinata ipsius cerebri pars, in qua prædictæ omnes functiones perficerentur, vt quibusdam visum est, autumantes se Galenum in patronum habere,& si (mea quidem sententia) nulla forti ratione freti, aut auctoritate illud sibi ipsis persuaserunt, erit tamen ea vnus ventriculus, & non diuersi, in quo omnes perficerentur. at propter assignatas à me causas nec posterior, nec anteriores esse potuerunt, probabilius propterea videretur esse medius, vt pote qui minores habeat causas prohibendi, ne in eo perficiantur. Ex diuersa insuper eius constructione, ac varia illud quoque coniectari posset, cum & corpus psalloidis, conarion, vermiformis epiphysis,& duo glutia circa ipsum appareant. Idque denuò foueri posset ex verbis Gale. qui 3. de Hippo. & Platon. decre. & 3. de locis affect. hunc ventriculum principalissimum appellauit. Adhuc persuaderi id quoque posset ex his, quæ à Gale. habentur. 4. de loc. affect. cùm dixit, Quòd, si aliquando tota anterior cerebri pars afficiatur, ea, quæ sunt circa supremum ipsius ventrem, ei consentire necesse est, atque discursiuas quoque actiones vitiari. quo loco per suprèmum cerebri ventrem medium ventriculum intellexit, ad cuius læsionem videtur istis, qui hæc asserunt, quòd discursiuæ cerebri operationes lædantur. quare quòd in ipso perficiantur, non erit omnino absonum credere. at nos quo pacto hæc Gal. sententia intelligenda sit, suprà ostendimus. Vlterius persuaderi hoc idem posset ex his, quæ Gale. asserit eodem 4. de locis. affectis cùm de sopore verba facit, qui priuatio est sensus, & motus spirandi facultate manente illæsa. dixit enim eum quandoque prouenire posse, cùm quis inter perforandum membranam negligenter, ac vltra quàm res postulat meningophilace. i. meningis custode premendo violauerit ita, vt os caluarię vehementer attritum cerebri ventriculos comprimat, maximéque medium. Ex quibus verbis iterum patet medium ventriculum esse principalissimum inter cerebri vẽtriculos, hoc autem esse: quia in eo principes perficiantur operationes, alienum à ratione non erit credere. Hæc itaque opinio,& si(vt retuli) non sit ad Gal. mentem, vt ipse sentio: probabilior tamẽ esse videtur, quàm ea, quæ vult animam prædictas functiones in diuersis cerebri finibus obire: hęc nanque penitus absona, ac aliena à Gale. doctrina est, vt

cap.7.
cap. 20.
cap.2.

cap.ulti.
cap.7.
cap.2.

est,vt suprà probauimus:& tanquã erronea,& omnino falsa abiicienda erit. quã opinionem cur quidam fortè ad Gal.mentem tanquam veram sibi persuaserint, post pauca declarabimus:ea autem,quam nos pro vera,ac firma statuimus,iuxta Gal.decreta habenda erit:huic nanque eius dicta videntur esse cõsona, vt ex veris,ac lucidißimis assumptionibus,& auctoritatibus locupletius supra demõstratum est. Huius autem dißidiæ in Galen. dictis causa, quòd videlicet in corpore cerebri, aut in medio ventriculo principes perficiantur operationes, nulla alia esse poterit, quàm quòd nullibi in eius commẽtariis reperiatur liquidò suam explanasse sententiam:fortè quia non satis illud perceptum,ac cogitatum ei fuerat, nec linealibus demonstrationibus confirmare potuisset. quare sine vlla demonstratione illud confirmare indecens erat,ac philosophi grauitate,auctoritatéque indignum:vt enim de ipsius animę ratiocinatricis substantia vbiq; locorum veritus est firmam proferre sententiam:pari ratione de eius principibus facultatibus: cum, si incorporea ea sit, ac in cerebro velut in arce resideat; eas functiones alio modo operari fortè censendum esset, quàm si insitus calor, vel spiritus, aut tota ipsius cerebri constitutio, vel temperamentum sit. Qua de re indubitanter asserere audeo, quòd, si anima incorporea quædam substantia sit, ac in ipso cerebri corpore veluti in domicilio habitet ad Galen. sententiam : in ipso quoque cerebri corpore, vt diximus, eam principes operationes operari, & cum incorporea res quædam sit, pro præcipuo organo ad eas obeundas, quia circa phantasmata operatur, quæ dependentiam quandam cum materia habent, eo vtitur animali spiritu, qui in cerebri corpore dictus est contineri per ipsum principes facultates cerebri corpori dispensans,veluti eo,qui in ventriculis continetur, vtitur (vt supra retulimus)pro sensibus, & volũtariis motibus perficiendis in propriis eorum instrumentis,ad quę facultatem transmittit:consonum nanque est hunc spiritum animalem, qui in cerebri corpore continetur, otiosum non esse, ac non alia ratione animalem dici, quàm quod eius sit primum instrumentum: velut millies declarauit Gale.nec insuper animam eo vti oportet pro externis operationibus: cùm abundans is sit,qui in ventriculis habetur ad perficienda hæc munera destinatus,aptius siquidem existens instrumentum, ac promptius pro ipsis obeundis, quàm is,qui in cerebri corpore existit. Reliquũ ergo est,quòd pro obeundis principibus functionibus anima hoc vtatur spiritu animali, qui in cerebri corpore continetur,velut primo eius instrumento,si incorporea ea sit,ipsáque functiones in eodem cerebri corpore perficiat,quo loco habitat.at, si corporea quædam res ipsa existat, & hæc aut insita caliditas,vel spiritus cerebri, aut tota ipsius constitutionis species, seu temperamentum ex seipso has facultates habens, in semetipso quoque prædictas functiones principes operari censendum est:cùm nulli alteri parti eas initiet,atque committat(vt priùs diximus) & ita pro obeundis ipsis nullo indiget animali spiritu, nec etiam eo,qui in ipsomet corpore cerebri continetur:suscipit nanque phantasmata in seipso,quæ & memoratur in eomet, & super ea discurrit absque alio animalis spiritus auxilio : cùm eo non indigeat pro facultatis vehiculo,velut indiget in reliquis functionibus externis:habet nanque eas in semetipso in propria eius constitutione,seu temperamẽto. & propterea ex se operari potẽs est,prout operatur citra alicuius animalis spiritus subsidium. At mox instaret quispiam spiritum asserens animalem in cerebri corpore cõsistentem otiosum fore necessariò,si eo anima non indigeat pro obeundis principibus functionibus. Cui respõsum sit,nõ propterea superuacaneũ,ac otiosum esse,quia pro perficiendis prædictis functionibus principibus nullã fert opem,si anima corporea quędam substãtia sit;nam eo vtetur anima pro sensibus perficiendis, cum longo tempore, aut vehementer ipsos in propriis instrumentis operatur, & eo, qui in cerebello vtitur in diutinis,ac vehemẽtißimis motibus voluntariis: quod quidem olfecisse videtur Gale.8. de Vsu part.cùm aduersus Erasistratum de varia cerebri cõstructione,ac perplexu verba fecit. Quare, licet eo spiritu animali, qui in ventriculis residet,pro obeundis prędictis externis functionibus tanquam

cap.13

primo instrumento vtatur anima, vt vbique locorum testatus est Galen. non tamen propterea indecens erit, quòd in huius defectu, cùm scilicet vehementer ipsa sensum, & motum voluntarium operatur ad eorum instrumenta facultatem transmittens, quòd hoc quoque animali spiritu, qui in cerebri corpore est, tanquam instrumēto vtatur. Illud, quod nec vnquā visus est Gal. negasse, mediáque illa interualla, quę partes tum cerebri, tum cerebelli connectunt, eiusdem spiritus esse vias, vt idem Gal. testatur 8. de Vsu part. Nec insuper hoc quicquam pugnat his quæ supra diximus de huius spiritus vsu: cum, si incorporea sit anima, eo præcipuè tanquàm primo instrumēto ad exercendas principes iam dictas functiones in cerebri corpore vtatur: interímque eo pro externis operationibus perficiendis abutitur: licet eo primo, qui in cerebri ventriculis continetur, pro instrumento vtatur, vt prius diximus. at, si anima res quædam corporea sit, & eo non indigeat pro obeundis principibus functionibus, cum cerebrum in seipso has habeat facultates, ac in semet eas perficiat: reliquum est, vt hoc spiritu animali, qui in eo residet, pro reliquis eius operationibus externis exercēdis vtatur: nam propterea animalis dicitur, quia animæ instrumentum existit. & quamuis eo primo vtatur, qui in cerebri ventriculis continetur, pro vehiculo facultatum ad externa organa sensus, & motus, vt Gal. visum est: quia tamen sæpenumero euenit, vt hic in vehemētioribus, ac diutinis sensibilibus, & motricibus operationibus consumetur, ac ei paruum nutrimentum ex inspiratione, & plexu reticulari suppeditetur: ea de re tunc hoc, qui in eius corpore est, pro eodem vsu vti alienum à ratione non est. Hic ergo tribuendus erit vsus huic animali spiritui, qui in cerebri corpore continetur, tam si incorporea, quàm si corporea quædam res sit anima, iuxta Galen. doctrinam, quæ principes operationes, cuiuscunque fuerit naturæ, seu substantiæ in cerebri corpore (vt relatum est) operatur: quod satis rationibus, & auctoritatibus, tanquam verum, ac Gal. decretis consonum, abundantissimè fulcitum est, si qua tamen coniectari, seu constitui possit ipsius cerebri pars, in qua eas perficiat, illa, quòd medius sit ventriculus: opinari non satis præter rationem est Galeni placita supponentibus nobis de anima nostra: quanquam de ea perpetuò, quod de foris corpore organizato adueniat, quódq; ei delegata à Deo benedicto immortalis, & incorruptibilis creata sit, & credam, & firmiter teneam. Persuaserunt verò sibi quamplurimi, vt dictum est, ex Gale. sententia, has principes facultates secretas, ac locis, sedibúsque seiunctas esse, decepti quidem ex his, quæ de earum operationum læsione asserit: cum etenim audissent phantasiam aliàs lædi posse salua, ac constante ratione, & memoria: aliàs verò aut rationem, aut memoriam conturbari, reliquis duabus illæsis, atque valentibus: statim concluserunt isthæc prouenire non posse, nisi quæ effectrices earum sunt facultates locis, ac sedibus disiungerentur. Quòd verò vna earum lædi possit altera illæsa permanente, phrenitidis exemplo. 4. de Loc. affe. idem Galen. confirmauit. cuius duas conscripsit species, seu simplices differentias, ex quibus deinceps tertia componitur, vt ipse asserit: in quarum vna imaginatio tantum deprauatur, vt nō modò in aliis, verùm in seipso expertum fuisse testatur: cùm nanque æstate febre ardente laboraret, putarétque festucas atri coloris ex cubili eminere, & floccos similiter in vestibus esse, eos auferre dum properaret, nihil sub digitis eductum inueniens, accuratius rursus, vehementiúsque id efficere conabatur, cúmq; amicos audisset, qui secum aderant dicentes eum floccos euellere, & festucas colligere, illæsa in eo manente adhuc ratiocinandi facultate, respōdit eos rectè dicere. proinde, vt ei auxilium ferrent, rogauit: ne phrenitis ipsum arriperet, adhibitísque auxiliis curatus fuit. In altera verò phrenitidis differētia accidit, quòd cogitatio, seu rationalis discursus à naturali iudicio aberret: veluti Romæ cuidam, qui cum lanifico puero continebatur, euenisse scriptum est. hic intus ianuis obseratis à cubili surgens ad fenestram accessit, per quam & ipse videri, & prætereuntes videre poterat. ex vitreis itaque vasis singula ostendens, interrogauit, imperaréntne, vt ea proiiceret. illi verò ridentes annuebant. tum ipse deinceps proiecit omnia: cúmque

locis cit. (margin)

cap. 2 (margin)

cúmque interogaret iterum, ne puerum proiici iuberent, eóq; illi iusso, & illum-met proiecit. huic nec imaginandi functio erat oblæsa, cum singula vasa propriis nomenclaturis probè nominauerit, neq; nominum memoria erat deleta, tantùm ergo cogitandi functio erat deprauata. Quòd autem ex his duabus differentiis tertia componi posit, licet exemplo non comprobauerit; eo tamen loco asseruit Gal. confirmauítq; lib. de Diffe. Sympt. cùm dixit. Accidit plerunque, vt delirium ambas actiones obturbet, vt neque benè procedat imaginatio, neq; debita fiat ratiocinatio. Interdum vna duntaxat læditur, veluti Theophilo medico ægrotanti euenit, cui imaginatio tãtùm oblęsa fuit: ac illi, cuius historiam suprà narrauimus de lanifico scilicet puero, iterum ibi facta mentione, cogitationem, seu discursum duntaxat aberrasse asseruit. Cæterùm, quòd memorandi facultati idem quoque accidere posit, Thucididis testimonio eodem loco confirmauit: qui nonnullos è pestilentia seruatos, adeò omnium, qui antea nouerant, fuisse oblitos commemorat, vt non solùm suos familiares non agnoscerent, sed ne seipsos quidem. Ex his denique omnibus sibi ipsis fortè persuaserunt quidam ex Galen. sententia in diuersis sedibus, atque locis prædictas functiones principes ab ipsa anima exerceri: cùm vna lædi, altera illæsa permanente fieri haudquaquam posset: si in vno duntaxat loco cerebri perficerentur. Verùm, cùm nos aliter sentiamus, rationes quoque asignare conabimur, quomodo, & si prædictæ functiones in vna, eadémque sede perficiantur (velut supra probauimus) posit interdum vna lædi, quæuis earum sit, aliis permanentibus illæsis, in ducem tamen, atque patronum Galen. perpetuò adhibentes. Pro huius ergo dilucidatione illud pro comperto in eiusdem Gale. doctr. habendum erit, quòd siue corporea res quædam, siue incorporea sit ratiocinatrix anima eius functiones principes, cum in cerebro ab eadem exerceantur ex quauis eiusdem cerebri intemperie lædi possunt, siue ea per essentiam sit, siue per consensum, quinimmò non tantùm ex eiusdem intemperie, verùm ex quouis alio vitio in prædicto cerebro exorto: &, vt summatim dicam, à quibusuis ferè malis ipsius cerebri. Hoc non tantùm percipi potest ex his, quæ Galen. dixit lib. de Diffe. Sympto. de phrenitide, & 4. de Loc. affe. vt supra annotauimus, per ea, quę asserit de sopore, verumetiam lib. 2. de Cau. Sympto. circa finem, & lib. Quòd animi mores corporis sequantur temperaturam. prolixo sermone illud comprobauit, cùm dixit, Porrò à corporis malis vim animæ afferri, luce clarius in melancholiis, & phrenitidibus, & furoribus apparet: nanque vi morbi neque seipsos, neque necessarios agnoscere. quod Thucidides quoque pluribus vsu venisse ait, & in morbo pestilente non multos iam annos desæuiente, quam vel ipsi vidimus. proinde esse videbitur, atque ob oculorum sordes, seu suffusionem facultate ipsa videndi nequaquam perpexa, non cernere, ac pro vno tria videre: ipsius visoriæ facultatis non mediocris affectus est. id quod phrenitidi est similis. Quod quidem Hippocratis, Platonis, & Aristotelis, auctoritatibus confirmare non piguit, veluti per otium quilibet videre poterit: Hippocratem videlicet lib. de Aere, regio. & aquis, & in Aphorismis quamplurimis. Platonem verò in Timæo præsertim, ac in aliis eius libris: Aristot. libro de Parti. anima. ac de eorundem historia, & si Aristote. in sanis tantùm corporibus fortè loquatur: Hippocratis tamen, atque Platonis dicta tam in sanis, quàm ægris veritatem habent, vt ex eorum decretis quiuis percipere poterit. Immutantur denique animæ functiones à cerebri vitiis præsertim principes, ac quouis modo non tantùm vitiantur, verùm, si eius vitia supra modum augeantur: valent ipsam, si incorporea res sit, à corpore seiungere, & tandem dirimere. Si verò quoddam cerebri temperamentum sit, quæ ratiocinatur anima, cùm eius facultates ex eiusdem cerebri essentia, seu substantia consequantur, oblæso ipsius temperamento, necessariò principes vitientur functiones oportet. & si, criminum affectio creuerit: destrui omnino temperamentum est necesse, deleri facultates, & interitum sequi: vt idem Galen. preallegato lib. Quòd animi mores corporis sequantur temperaturas, decretum reliquit. At quid in hoc testes adhibere

Hipo.

cap. 3.

locis cit.
cap. ult.
cap. 5

cap. 3

Hippo. Plato. Aristot. Galen. opus est: cùm id quotidie obseruare experientia liceat: conspicimus enim quolibet ferè die à diuersis corporum malis diuersas quoque noxas, diuersimodéque principes animæ functiones lædi, ipso præsertim cerebro quomodolibet affecto: interdum vna, sæpenumero duabus, & quandoq; cunctis oblæsis, etsi quidam eruditi viri aliter sentire videantur: nam & imaginationem, & memoriam lædi posse affirmant, nondum ratione deturbata. verùm quòd ratio lædi posit, seu ratiocinatio, constante cũ memoria, tum imaginatione, nequaquam consentiunt: cùm neque argumentatio vlla, vt ipsi fatentur, neq; euentus vllus, nec vlla prorsus experientia illud commõstret. Quomodo nanque fieri poterit (inquiunt) vt mens raciocinando labatur, atq; vacillet, nisi commentitia quædam illusio ab imaginibus irrepat, quæ illam obturbet? quòd, si afferatur phreneticus fictilia vasa ab alto detrudens; dicunt, quòd hic si læsa mente malè ratiocinabatur, necesse simul erat eundem perperam phantasia comprehendere: nam quo ordine, quáve connexione in veram rerum cognitionem; similiter etiam in turbulentos errores, falsámque opinionem inducimur, atque rapimur, si qua horũ efficiens causa non præcesserit: non igitur fieri potest (vt isti inquiũt) quòd ratiocinatio, seu mens offendatur, quin primus communis sensus, qui omnium interiorum primus, ac infimus est, seu phantasia turbetur, seu lædatur. Atqui, cur in hanc ipsi sententiam proruperint; non parum miror: cum eius oppositum & ratio, & auctoritas, & experientia commonstret. Ratio quidem: nam, licet hæ operationes quendam inter seipsas ordinem obtineant, vtpote qui ratiocinari non valeamus, ni imaginatiuę opus præcedat: discurrit nanque mens, seu intellectus super ea, quæ in phantasia seruata sunt phantasmata, tam si valeat, quàm si non: interdum tamen discursus oblædi potest in sua propria essentia, cùm actio, & facultas sit separata, atque seiuncta à communi sensu, & phantasia, nulla suscepta offensa ab ipsius imaginaturæ oblæsione, nec à falsis imaginibus illusa, seu decepta: nam quid quæso obest, quòd imaginatio rectè procedat in apprehendendis simplicibus, ipsa verò mens, seu intellectus diminutè, seu deprauatè, aut nequaquam circa ea operetur eius propria facultate læsa, & non à fictis simulachris, seu imaginibus illusa: velut accidit, cùm primò imaginatio læditur, & ei discursus consentit: depẽdet enim mentis operatio à phantasia eò videlicet, quòd ratiocinari nequit, nisi super ea, quæ in imaginatiua detinentur phantasmata, discurrat. at, quòd bene, vel malè illum perficiat discursum, ex se ipsa habuit primò: nam, cùm valet, bene: cùm verò malè afficitur, non rectè ratiocinatur interdum per se, sæpenumero verò secundariò oblæsa nulla prorsus offensione suscepta à communi sensu, seu phantasia; cùm facultas, & actio sit (vt diximus) separata omnino, ac seiuncta ab ipsa imaginatiua. Nec, propterea quòd omnium interiorum sensuum primus, & infimus sit communis sensus: perpetuò is priùs debet turbari, ac offendi, quàm mens, & discursus: nam, quamuis in vera rerum cognitione, cùm hæ facultates valent, ac naturaliter operantur, is seruetur ordo, ac connexio, vt ratiocinari quicquam nequeat mens, ni phantasia priùs operetur, ac in seipso phantasmata, & simulachra detineat: in morbosis tamen affectibus perturbari potest hic ordo, ac connexio solui cum ex offendentium causarum, seu affectuum diuersitate, tum ex maiori, vel minori prædictarum facultatum præparatione. ex quibus fit, vt modò vna, modò altera, aliàs verò cunctę functiones læduntur, vt paulò pòst declarabimus. Testatur hoc idem Gale. in quamplurimis locis, potissimùm lib. de diffe. Sympto. quòd, scilicet ratiocinandi functio lædi posit imaginandi, & memorandi facultatibus illæsis permanentibus. id quod phrenetici exemplo, qui obseratis ianuis singula vasa per fenestram protulit, comprobauit. at, si velint, quòd huic quoque imaginandi actio fuisset oblæsa: Gal. eodem loco oppositum sentit inquiens, Illi phrenetico neque imaginandi functionem fuisse læsam, neque nominum memoriam deletam: cùm singula vasa propriis nomenclaturis probè nominauerit. quibus verbis, & id quoq; destruitur, quod ipsi asserunt, quòd videlicet, cùm quispiam malè

cap. 3

ratiocinat

ratiocinatur de eisdem, saltem opus est sensum communem, seu phantasiam non rectè fingere; licet de aliis rectè imaginari contigerit: nam Gal. prædicto loco dicebat, quòd prænarrato phrenitico circa illa, quæ malè ratiocinabatur, imaginandi functio nō erat læsa, nec nominum memoria deleta, quo fit, vt circa eadem iuxta Gal. decreta contingat quempiam non rectè ratiocinari, memoria, & imaginandi functione permanentibus illæsis. Ad hæc 3. de Loc. aff. cùm de memoria deperdita, ac stultitia verba facit, asserit stultitiam esse intellectus, seu discursus amissionem: & quòd interdum accidat, vt viriata ratione, memoria quoque lædatur, velut læsa memoria rationem quoque interdum lædi contingit: Nam vtraque affectio ex frigida cerebri intemperie ortum habet. Quibus verbis liquidò ostendit Galen. rationem duntaxat posse interdum vitiari, quandoque simul cum memoria, imaginandi functione nequaquā oblæsa, vt in stultitia, quam etiam in numero affectuum cogitandi functionem lædentium libro de Sympto. differentiis connumerauit, & non imaginationem. Hanc eādem sententiam scripsit Aetius tetrabibli sermone, & cap. 2. tractans de phrenitide, dum dixit. Differentiæ autem phrenitidis plures sunt, sed tres principalissimæ: aut enim imaginatiua facultas solùm læsa est, seruatur autem ipsis ratiocinatiua, & memoria: aut ratiocinatiua solùm læsa est, seruatur autem imaginatiua, & memoria: aut etiam imaginatiua læsa est, seruatur autem memoria. Quid clarius, quàm ratiocinatiuam solùm lædi posse in quibusdam phrenitibus, imaginatiua, & memoria illæsis permanentibus, vt testatur Aetius? quod quidem etsi nulla ratio, vel auctoritas commostrasset; quotidiana experientia comprobat: vidimus etenim nos non semel, velut & alij quidam non vulgares medici frequenter obseruarunt, in ægris non paucis mentis læsionem, imaginatiua haudquaquam, nec memoria affecta, nupérque, dum hæc conscriberem, iis, qui mecum aderant, obseruari feci in quodam Francisco Raimo nobili Capuanæ: cui cum ratiocinatio omnino propter febrem deprauata esset; nulla in imaginatione offensa aderat: cùm simplicia cuncta rectè comprehenderet. Quòd, si ratio, auctoritas, ac experientia non imaginatiuam duntaxat, aut memoriam, verùm & rationem, seu discursum solum affici interdum posse commonstrent: quoniam cunctæ hæ functiones iuxta Galen sententiam in vna, eadémque sede perficiuntur, in ipso videlicet cerebri corpore, vt probatum est: non ab re in dubium venit, quā ratione id fieri queat: cùm sedibus non seiungantur. Cuius quidem cùm non facilè sit rationem tradere, non mirum, si nonnulli non vulgares profectò, sed eruditi viri prædictas facultates ad Gal. mentē locis, sedibúsq; seiungere ausi sunt, vt prius diximus. At nos ex eiusdē Gale. monimentis edocti conabimur huius rei causas assignare, quamuis eodē loco, eadémq; sede prędictæ functiones perficiantur: in memoria rursus reuocātes primò, quòd ex cerebri vitiis (vt probauimus) eædem facultates lædi possunt interdum vna, interdum altera, quandoque duæ, vel omnes simul: cùm ab ipso solo principio prouenīāt, in cuiusque proprio tēperamento consistant, velut cunctę aliæ functiones eius (& si nō tantùm ab eo perficiatur) cu iuscunq; substantiæ fuerit anima. proinde nihil aliud esse facultatū essentiam, seu substantiā, quàm temperamēti proprietatem, quæ quidem cuilibet parti propria, ac peculiaris inuenitur, à Gal. scriptū reperitur lib. de mult. & lib. 5. de Loc. aff. quo fit, vt, si contingat hāc peculiarem temperiem à quauis causa, potissimum ex vna octo intemperaturarū perturbari: ipsis quoque viribus noxam accidere necessariò oportet, magísque peculiarem offensam viribus excitari, prout illi debetur intemperantiæ, quemadmodum Gal. 5. de Loc. affe. & 3. de Cau. Sympto. docuit. proinde euenit, vt, quamuis in vnamet alicuius partis temperamenti proprietate plures sint facultates, ac eas strenuè exerceat, vbi temperatissima fuerit, & malè fungatur, vbi intemperata fuerit pars: & eatenus malè, quatenus intemperata fuerit, velut patet primo de Præsagitione expulsibus: videre tamen liceat non omnes illico offendi, cùm intemperata pars efficitur, verùm sæpe vnam, interdum aliam, quandoque plures lædi conspicimus: quemadmodum in naturalibus

cap.5
cap.3
cap.3
cap.7
cap.7
cap.1. & 2
cap.4

ralibus quoque facultatibus cuiusuis partis quotidie obseruamus: vna videlicet, vel duabus affectis aliis illæsis permanentibus. Cuius rei testimonium pariter reddit Gale. eodem 5. de Loc. aff. cùm de iecinoris affectibus verba facit. & 6. vbi de renum affectibus, & propriè de diabete pertractat, & magis vniuersaliter 3. de cau. Sympto. Illud quoque mente concipiendum, quòd, licet quædam facultates, cùm valet pars, cuius sunt propriæ, quodam ordine, quadámve connexione, diuersis temporibus ab ea exerceantur, vt videre licet in naturalibus ipsis viribus: nam primò pars vtitur familiarium attractione, deinceps eorundem retentione, & alteratione, vltimo loco, quod alienum est, excernit; peruertitur tamen ordo sæpenumero, soluitúrque connexio, cùm eadē pars intemperata reddita sit. quod quidem effici posse nequaquam arbitrandum est, nisi propterea quòd, cùm ex diuersis causis ipsa effici queat, pro ratione maioris, vel minoris præparationis dictarum facultatum, ac pro causarum diuersitate modò vnam, modò alteram, vel plures lædi contingit: velut non tantùm in facultatibus ipsis, verùm etiam in febrium subiectis quotidie obseruamus: nā, quamuis spiritus paratiores sint, quàm humores, partésque solidæ ad calorem præter naturam suscipiendum, cùm tenuioris sint substantiæ: omnísque tenuis substantia promptius alteretur, quàm crassa, primo de Differentiis febrium, & insuper humores, quàm membra: non tamen perpetuò, quæ incipit febris diaria est, sed putrida, interdúmque hectica esse potest, vt eodem primo de Differentiis febrium patet. cuius euentus causa assignatur prædictorum subiectorum maior, vel minor præparatio; cum magis lædi possit ab vna, vel altera causa, à qua primùm homo cœpit febrire. Pari modo nec illud mirum videri debet, quòd cerebro diuersimodè affecto, quamuis in eodem loco, eadémque sede principes eius facultates perficiantur, in proprióq; eius temperamento consistant, vnam interdum, aut alteram, vel plures earum lædi contingat. &, quamuis cum ipsum cerebrum valet, imaginādi functio præcedat, subsequatúrque ratio, & memoria, paratiórque sit imaginatio, vt lædatur; non propterea, cùm intemperatum redditur, necessariò à quauis causa imaginandi functionem primò lædi oportet: verùm indifferenter (vt de naturalibus facultatibus diximus) possunt vna, vel altera, aut plures lædi, prout paratior vna facultas inuenitur, vt lædatur magis ab vna, vel altera causa. Pro maiori ergo præparatione vnius, vel alterius facultatis ad hanc, vel illam offensionem suscipiendam, ac pro lædentis dispositionis varietate contingit vnam modò, vel alteram plures, aut omnes principes facultates lædi, quamuis in vna, eadémque sede perficiantur, vt diximus. Concomitatur insuper hæc diuersa ipsius cerebri pars, quæ primò afficiatur: nam omnium principalium virium animæ affectus in cerebro consistere apud omnes medicos in confesso est, velut 3. de Loc. aff. testatur Galen. Et, ne tyrannorum ritu hæc affirmare videamus citra eiusdem Gale. auctoritatem ad ipsum confugiemus. Is 3. de Loc. aff. dinumeratis quibusdam capitis, ac cerebri affectibus, ex quibus diuersę principes functiones turbantur, dixit eos differre tum pro diuersitate dispositionis, aut eo quòd magis, vel minus eædem intenduntur: vel varietate mixtionis dictarum dispositionum, & hoc totum ex parte efficientium causarum, ac lædentium morborum, nanque ex infrigidantibus cerebrum causis, eiúsque intemperie frigida memoriam lædi contingit, & si eædem vehementius intendantur, simul cum memoria læditur ratio, quæ affectio stultitia nominatur. Similiter quoque accidit in lethargo, ac omnibus soporosis affectionibus, & si ex his imaginationem quoque veluti resolui contingat: consueuit nanque (eodem Gal. auctore) frigida intemperies animales actiones torpidas efficere. id quod animalia, quæ per frigora latere coguntur, haud obscurè declarāt, ac in frigidis medicamentis, & cibis videre licet. Ex quibus concludo ad Gal. sententiam stultitiam, & obliuionem à frigore ortum habere: cum videlicet ex his cerebri corpus refrigeratum est, vt idem testatur 2. de cau. Sympt. Verùm, si non vehementius intendatur frigiditas: obliuionem causat, memoriámque lædit: si autem intendatur; stultitia oritur: atque mens, seu cogitandi functio impeditur,

cap. 7
& 6. eiusdem cap. 3
cap. 2
cap. 1
cap. 8
cap. 5
cap. 5
cap. ult.

ac torpida efficitur, eodem auctore 3. de Loc. aff. ex oppositis verò causis calfacientibus videlicet, velut oppositi morbi in cerebro excitantur, ipso immodicè calfacto, ita & opposita vitia vt vigiliæ, deliria, phrenitides, diuersimodéq; principes functiones læduntur: nō tantùm quia ex calidis afficiuntur dispositionibus, sed etiam quia leuiores, aut vehementiores existunt. Nanque ex biliosis succis febrem ardentem generantibus, si vapores ad caput ascendant nō multi, nec admodum acres: delirium oritur, eáque princeps facultas potisimum læditur, quæ minorem habet oppugnandi vim, vt lædatur. hæc verò phantasia est. quare imaginandi functio tunc offenditur. At, si multi, acrésque, & vitiosi fuerint, non imaginatio, sed cogitatio aberrabit. Quòd, si multi, ac admodum acres sint: vtræq; deprauantur. Nec diuersa quoque ratione orta phrenitis nōnunquam mitior est, vtpote cùm à pallida bile ortum habuerit, imaginandíque facultas turbatur, ceu promptior, ac paratior, vt à leuioribus causis lædatur, præsertim calfacientibus. At, si vehemētior fuerit, cùm videlicet flaua bilis eam parit; promptius mens, seu ratio vitiatur, vtpote magis apta, vt ab hac offensionem suscipiat. vbi verò fuerit vehementisima ex eadem flaua bile excitata, adeò tamen acri, & calfacta, ac ferè præassata, vt velut ferina sint deliramenta; euenit, vt tum imaginatio, tum cogitatio deprauentur. Ex his demq; dispositionibus calidis non modò aliæ, atque aliæ facultates læduntur principes, eo quòd magis, minúsque intenduntur, & secundum quòd magis, minúsque obnoxiæ sunt hæ facultates his lædentibus causis: sed ipsarum læsionis modus alius est ab eo, qui à dispositionibus frigidis excitatur: ex ipsis nanque minus intensis memoria primò. quòd si intendantur, ratio quoque læditur (vt diximus) ac imaginatio interdum, vt in veterno, & lethargo, læsionísque modus velut deficiens est torpidus, seu resolutus. At ex calidis dispositionibus non siquidem vehementer auctis imaginandi facultas primò, & si intendantur mens, & ratio: ac, si vehementius intendantur: vtræque afficiuntur, erítque earum læsionis modus non deficiens, & resolutus, sed deprauatus, & errans. & proinde cerebrum, vbi in morbosam intemperiem incurrerit: necessariò symptoma, quod intemperiei familiare est, inducit (vt 4. de Præsag. ex pul. patet) nec tantùm ex oppositis, seu dispositionibus diuersis cerebrum offendētibus contingit diuersas principes functiones lædi, eásque diuersimodè (prout promptius, aut ægrius quæque earum parata est) offensam suscipere. quinimmo ex varietate mixtionis prædictarum causarum, quæ cum multiformiter commisceri queant, varia cerebri vitia pariēt pro mixtionis modo, varias insuper ex ipsis noxas contrahunt functiones principes: nam modò vna, modò altera vno, vel alio modo pro earundem etiam diuersa præparationis ratione lædi conspicitur. quę quidem abnegare extremæ esset dementiæ: cū in dies illud quiuis in ægris curandis etiam parùm exercitatus obseruare valeat. Et, quamuis hæ functiones principes (vt diximus) in ipsius cerebri corpore perficiantur: non exigua tamen oritur in earum læsione differentia: cùm videlicet cerebrum ipsum secundum diuersas eius partes primò afficitur. Cuius rei non immemor Gale. 3. de Loc. aff. testatus est cerebri affectus non tantùm inter se differre mixtionis varietate, aut eo quòd magis, minúsve intenduntur eorum causæ, verùm etiam, quia ventriculi cerebri interdum afficiuntur, interdum eius vasa vniuersa, interim humiditas, quæ per eius corpus dispersa est, aut cum ipsummet cerebri corpus intemperatum redditur: non enim verendum est, quòd pro ratione diuersarum cerebri partium primò affectarum posśint & ipsius varia oriri vitia, ac diuersę functiones lædi, quamuis hæ in ipsius cerebri corpore ab anima exerceantur: nam alia ratione consentit cerebri corpus: cùm eius ventriculi primò afficiuntur, alio modo cùm eius vasa, seu humiditas, quæ per ipsum dispersa est. Diuersa quoque ratione ipsæ functiones lædentur, si ipsius cerebri corpus prętematuram primò afficiatur. qua insuper ratione euenit, vt interdum vna, interdum alia noxam suscipiat, & si sedibus non seiunguntur. Ex quibus satis admodum demonstratum esse censeo Gal. duce, atque auctore, qua ratione contingat, vnam interdum, vel alteram functionem

cap. 5

cap. 8

cap. 5

principem turbari, aut quouis modo offendi altera illæsa permanente; quamuis in vno eodémque loco consistant (vt diximus) ac ab ipsa anima in cerebri corpore exerceantur. quæ cùm hucusque à quibusdam percipi non potuerint, conati fuerunt ad Galen. mentem, vt ipsi fatentur, licet falsò, prædictas functiones locis, ac sedibus seiungere, maximam Galeno iniuriam inferentes: cum id apud eum scriptum nullibi reperiatur, quinimmò ab eiusdem monumentis alienum, eiúsque sententiæ pugnans omnino est, vt ex his, quæ suprà diximus, liquidò constare potest.

DONATI ANTONII ALTIMARI,

Quod naturalis spiritus in Galeni doctrina admittatur: & non omnino abolendus sit, vt quibusdam visum fuit.

QVI naturalem spiritum in Galeni doctrina, tanquam non necessarium abnegant, hac prima ratione id probare conantur. Spiritus naturalis (inquiunt) si necessarius sit non propter aliud vtique, nisi vt vehiculum naturalium facultatum existat altricis præsertim) ad membra ipsa. Atqui hæ cognatæ cunctis partibus sunt, veluti magneti lapidi vis, qua ferrum attrahere potest, Gale. auctore primo de Locis affect. circa finem. quare, vt eis ab aliqua parte vis hæc influat, superuacaneum est. Non ergo spiritus naturalis ad partes ipsas naturales facultates suppetit; & propterea neque necessarius existit. Potest & hæc eorum ratio corroborari Gal. auctoritate lib. ar. medi. vbi de partium differẽtiis loquutus quasdam dinumerauit, quæ nec aliarum gubernationi præsunt, nec aliunde gubernantur: cum insitas habent à natura potentias, à quibus reguntur: vt cartilago, membrana, os, ligamentum, &c. At, si spiritus naturalis nutriendi vim ad corporis partes deferat; nulla daretur prænarratæ differentiæ pars, & Gale. tanquam superflua ponens condemnandus esset. Insuper, cùm partium essentia permanens non sit, sed continuè difflet, ac mutetur, venis, & arteriis (Gal. teste primo de loc. affe.) indiguerunt, vt nutrimentum eis deferatur, ac innati caloris temperies seruetur. At per venas nutrimentum eis distribuitur, per arterias caloris symmetria seruatur. nullo ergo alio tertio, nec spiritu naturali opus erit. Deficit quoque materia pro spiritus naturalis generatione, vt hi opinantur: Nam, si qua esset materia, ex qua naturalis procrearetur spiritus, ea vitalis spiritus esset, ex quo etiam animalis gignitur. Huius verò generatio prima in corde fit, & ab eo in vniuersum corpus per arterias diffunditur. qua de re, cùm multò plures sint nostri corporis partes, quæ vi egent naturali quàm quæ animali: necessarium vtique esset magnas, immò maximas arterias ad iecur peruenire tantã vitalis spiritus copiam suppeditantes, quæ pro naturalis materia sufficere posset. At per corporum dissectionem, & Gal. 4. de Vsu part. constat ad simas tantùm iecinoris partes, & eas quidem valde paruas, arterias inseri, per quas tanta spiritus vitalis copia, vt ex ea naturalis gigni posset, non defertur: quam tamẽ multam esse oportuisset si ex ea

cap.ult.

cap.9

cap.ult.

cap.13

natura

naturales spiritus gigni deberent. At, si quispiam dixerit non hanc esse spiritus naturalis materiam, sed sanguinem, qui in iecore fit: eum esse non posse arguunt, cum is crassus, ac turbulentus, necdum ab aliis humoribus emundatus sit, vt idoneus fiat ad eius generationẽ: deficit ergo materia. Sed nec locum in iecinore esse, in quo posit naturalis spiritus generari, vtpote cùm nulla in eo sit cauitas, veluti in corde, & cerebro, manifestè cernitur. qua de re deest & locus pro eius generatione. Præterea nec canales, seu meatus suppetunt, per quos, vbi genitus iam fuerit: valeat ad membra deferri: Nisi quispiam dixerit per venas vnà cum sanguine spiritum transire. quod tamen nec corpus venarum patitur vnica tantùm tunica contentum: nec motus, seu pulsus indicat, qui venæ non secus, ac arteriæ adesse deberet. Vltimo loco non dari spiritum naturalem probant: cùm nulla via pateat aeri quo is nutriri valeat, veluti animalis, & vitalis. deficeret ergo vnus eius nutrimenti modus. Qua de re, cùm nec finis adsit, ob quem eum gigni oporteat: nec materia, ex qua vel generari, vel conseruari posit: nec locus idoneus, in quo gignatur: nec via, per quam ad membra mittatur, ex prædictis probabilibus rationibus iure omitti, ac negari ad eorum mentem potest. Vt autem rei propositæ dilucidius veritatem assequi valeas, quid per spiritum intelligendum sit animaduertas oportet. Est autem is ad Gal. mentem corpus quoddã calidum, tenuissimæ, ac leuissimæ substantiæ, ex aere, & tenuissima, leuissima, ac syncerissima parte sanguinis, seu seminis genitum. Quòd corpus sit calidum, patet 5. de Simpl. med. fac. quo loco innatum spiritum calidum appellauit: & commentario aduersus Lycum, ita de aliis dicendum, cùm ab eo calidáque materia originem ducant. At, quòd substantia eius sit leuissima, ac tenuissima, apud eundem auctorem patet 3. de Nat. facul. vbi asseruit omnium, quæ in corpore sunt leuissimum, tenuissimúmque esse spiritum. Quòd ex aere, ac sanguine halituoso & tenui gignatur, decretum reliquit Gale. 6. de Vsu part. 11. ac 12. Met. med. ac sexcentis aliis locis. Quòd verò ex semine. 14. de Vsu part. & lib. aduersus Lycum, patet. Huius spiritus duæ primæ differentiæ iuxta eiusdem auctoris sententiam asignari possunt: nam quidam fixi, ac stabiles sunt, qui innati ab eo appellantur 5. de Simp. med. fa. quidã verò vagantes, ac errantes sunt, & influentes. Hi verò spiritus, qui insiti, ac innati dicuntur: cum in omnibus animãtis partibus contineantur, non tamen vndequaq; similes, veluti nec etiã sanguis adeo in simplicibus, ac primis, solidísque animalis partibus fixi, ac implantati sunt (ex sanguinis, vt diximus, & seminis leuissima, ac tenuissima parte geniti) vt toto vitæ curriculo iidem permaneant: & si eorum substantia quolibet ferè momento tum minor, tum maior cõspiciatur, nunquam tamen in totum dissipatur. Nec parua eorum substantia in spatiis inanibus dictarum partium inest: immò potius ea veluti materia quædã, leuissimam etiamnum mutationem exposcẽs est ad innati spiritus qualitatibus suis absoluti generationem. poterit autem hæc substantia spiritus innatus appellari: cum admodum ad naturalia opera perficienda cõducat, prout 5. de Simp. medi. fac. Gal. visum est. Hunc spiritum innatum in semine contineri, spumosóque corpore, elemento stellarum proportione respondentem, primúmque fœtus principium esse Arist. 2. de Genera. anima. scriptum reliquit. At Gal. vt qui non tantùm semen effectiuum generationis fœtus principium voluit esse, sed & materiale, sic nec sanguinem menstruum materiale principium, sed effectiuum quoque licet validissimum sit in semine effectiuum, materiale paucissimum: in sanguine contrà, quod ad materiam spectat plurimum, quod ad vim, & facultatem imbecillimum. Hunc innatum spiritum non tantùm ex seminis parte leuissima, ac tenuissima, verùm & sanguinis menstrui simili substãtia gigni voluit: licet ex semine magis. qua ratione sæpe apud eum reperies (vt 1. de Sani. tuen. & 2. de Natu. facul.) semen opificis rationem obtinere, sanguinẽ verò materiæ ab eo, quod in eis præualet ipsis principij denominationem tribuens. ita vt ex vtrisq; simul permixtis velut vnum fiat agens, vnum motus principium seu effectiuum, vt vtrunque in vnũ motum conspirent, ac principiũ motus sit idem: vt patet ex eius mente tum 2. de Sem. tum 14.

cap.9 *cap.7* *cap.14* *cap.17* *cap.3* *cap.5* *ca.9. & 10* *cap.7* *cap.9* *cap.9* *cap.3* *cap.2* *2.de po.na.* *cap.3* *cap.1*

cap.8 de Vsu part. quanquam hæc vis, seu facultas in semine magis principatum obtineat, vt diximus: est nanq; ipsius animæ instrumentum primum, etsi Stoici ipsius substantiã esse autument. Hic spiritus est, qui omnes actiones naturales adauget, qui, cum in pueris copiosissimus sit, caliditate symmetrus ab Hippo. Apho. 24. 1. lib. calor innatus appellatur: & si is verè in triplici substantia cõtineatur: ea, quam diximus, ac reliqua tum sanguinea. ex qua carnosæ partes generãtur: tum serosa seminis parte, ex qua solida finguntur. Quapropter Gal. hoc innatum calidum, cap.7 quòd ἀρχήγονον, id est, primogenitum vocare Hipp. consueuit, nil aliud esse, quàm sanguinem menstruum, seménq; retulit lib. aduersus Lycum, afferens se nihil nouisse præter hæc tertium: & propterea iis, qui crescunt, plurimus inest: & iis, qui cap.3 consenuere, minimus. Errãtium autem spirituum differentiæ à Gal. 7. de Hipp. & Plat. decretis duæ conscribuntur: vna quarum vitalis spiritus: altera animalis dicitur. Vitalem appellat eum, qui in corde, & arteriis continetur: est enim cor eo-6. de Plat. Hippo. & Plat. cap.8 dem auctore 6. eiusdem, sicuti arteriarum, ita & vitalis spiritus, feruentisque sanguinis principium, & fons, quo spiritu vitali medio cor, ceu fons (vt diximus) insiti caloris facultatem quandam singulis partibus transmittit: per quam & earum possit intimi caloris temperies seruari, cuius gratia spiritus is à corde confluit caloris delator. Quanquam & alia quoque ratione pulsu videlicet prędictum innacap.3 tum partium calorẽ custodiat, prout patet lib. de Vsu puls. Proinde actiones suas perficiunt singulæ partes peculiari cordis temperie, qua pereunte ipsarum quoq; cap.1 actiones perire necesse est: prout ipse 5. de Loc. aff. testatur. Alia differẽtia animalis appellata, non quòd substantia animæ sit (vt Stoicis placuit) sed quòd primum eius instrumentum in cerebro continetur, præsertim in eius ventriculis posteriori, & medio: hoc siquidem cum ipsa voluntariis actionibus vnà cum sensibus pręsideat, ad sensus omnes tum ad eos motus, qui à consilio, & voluntate prodeunt, vtitur ad prædictorum instrumenta eo medio facultatem suppeditans. An verò tam vis, seu facultas, quàm substantia ad prædicta sensus, & motus instrumenta influat, vel vis tantùm, aut ad quædam vis, ad quædam verò & substantia, & facap.5 cultas, cum ad rem propositam scire non conferat: iure prætermittam. At lib. 12. Method. med. cum de prędictis spiritibus verba fecisset; asseruit, quòd si naturalis quoque aliquis est: vtique is in iecinore, & venis continebitur. Quo loco & si ipsum dari non affirmet, nec omnino negauit: locũ tamen signauit diuersum à prędictis: iecur videlicet, & venas, si daretur: est nanque & ipsum inter tres principes partes dinumeratum, quibus animal gubernatur, altricis facultatis principium, & veluti fons, sicut cor caloris, & cerebrum sentiendi, atque mouendi ab electione, cap.10 cap.1 cap.3 Gal. teste cum 9. Meth. med. tum 5. de Loc. aff. & 7. de Hipp. & Plat. decr. De hoc ergo principio altricis, seu naturalis facultatis in dubium venit, nunquid instar aliorum duorum principiorũ: cerebri videlicet, & cordis aliis corporis partibus spiritum aliquem suppeditet loco, & vsu ab animali, & vitali diuersum, genere tamen eis consimilem, vt qui vagans, & errans dicatur, qua ratione ab innato discrepet, naturalis appellatus, vt qui à principio naturalis facultatis genitus, iecore videlicet, per eiusdem proprios canales, venas, scilicet in totum corpus diffundatur, quo medio naturales partium potentiæ, seu facultates, conseruentur, quemadmodum à vitali à corde transmisso intimus earum calor in symmetria conseruatur. Quòd autem spiritus hic naturalis tanquam necessarius in Gale. doctrina concedendus sit, ex infra dicendis, cuiuis non tantùm tibi, si admodum duræ cercap.1 uicis non fuerit probare conabimur, præsupposito prius eo, quod Gale. 11. Meth. meden. decretum reliquit, Naturam ex tribus partibus constare: spiritu, substantia carnosa, & ex iis, quæ verè solidæ dicuntur: singuláque istarũ trium propriam habere pro sua natura cum qualitatem, tum quantitatem. ac qualitas earum ex congrua temperie calidi, frigidi, humidi, & sicci consistit: quantitas verò solidarum partium par semper manet numero duntaxat his, qui inaugentur. qui verò absoluti sunt etiam magnitudine, sed carnosæ substantiæ magnitudo variatur: etiam si animal non augeatur: pari modo & ipsius spiritus substantia tantùm non

quolibet

quolibet momento tum minor, tum maior conspicitur. Virtus quoque dictarum partium, vel in his tribus simul enumeratis additur, vel in eorum proprio temperamento consistit perpetuò sui custodiam requirens: custodia verò similium exhibitionem indicat, velut sublatio contrariorum. Proinde virium substantiam, quæ ex spiritu (vt diximus) carnosa specie, ac solidis ipsis completur, si eam custodire velimus, ex his, quæ similia sunt moliri cuique suam custodiam conuenit: nempe ei, quæ terrea est, eorum, quæ magis sunt terrea: & ei, quæ humida, eorum, quæ sint humidiora. ad eundem modum & ei, quæ magis aerea, eorum, quæ plus huius substantiæ in se habent, vt propria cuique mensura seruetur, adhibenda sunt, Galen. auctoritate eodem, vndecimo Meth. meden. Ad hæc nulli in dubium venit (prout primo de Sanit. tuend. & 12. Meth. Galen. scriptum reliquit) fieri non posse, vt continuo nostri corporis substantiæ quicquam non vacuetur, aut immutetur, veluti nec vllo alio generabili corpori contingit. Proinde medici officium est, vt quæ substantiæ portio defluit, eam apponendo resarciat: quod alterascit in debitam temperiem per contrariam alterationem vindicet, vtrorunque materiam naturæ propriam subministrans. Harum porrò trium substantiarum nulla prorsus & alterationi, & dissipationi promptius subest, quàm ea, quæ spiritus, vt quæ tenuior, & halituosior sit. qua de re si assiduè ex ipso calore aliqua portio digeritur, simúlque ab aliis causis, & alteratur, simili corrigenda venit substantia: aliàs verendum esset, ne assiduè dissipata, nec per aliquod simillimum substantiæ prius euacuatæ, vel alterata, & in debitam temperiem per contrariam alterationem non deducta, vt tum quantitas, tum qualitas, quò ad fieri licet, naturaliter se habeat, virium essentia, quibus corpus regitur totum, & quæuis eius pars vitietur, ac animal pereat, vel pars aliqua deperdatur. Ea de re libro vndecimo Method. Galen. spirituum custodiam moliri ex respiratione, ac transpiratione: & qui ex sanguine attollitur vapore, vel eius attenuatione, seu in halitum solutione, & quasi aeratione, inquit, tanquam hæc sit eorum spirituum omnium substantia simillima. Particulatim autem vitalis spiritus irrigatur, ac alitur, siue nutritur ex inspiratione, & sanguine: animalis verò ex inspiratione, ac sanguine tenuiori, quem reticularis plexus suppeditat, prout 12. Method. patet. & 7. de Hippocr. & Plat. decre. dixit, spiritum animalē ex vitali perfectius concocto oriri. Ac 6. de Vsu par. hunc animalem spiritum asseruit exhalationem quandam esse sanguinis benigni. Ex quibus patet, quòd, quamuis ex respiratione, seu transpiratione, simúlque & sanguinis exhalatione (vt ita dixerim) spiritus quicunque gignitur, nutritur, ac custoditur, præcipua tamen eius custodia, ac nutritio est ex eiusdem sanguinis attenuatione, seu aeratione, in quo (mea quidem sententia) tum insiti, seu innati, tum vagantes omnes, seu errantes spiritus, quodammodo conueniunt: cum hæc sit maximè similis, ac familiaris eorum materia, potissimum innati: vnumquodque enim ea substantia, qua primum genitum est, ali etiam perpetuò consueuit, prout Gale. asseruit libro primò de Semi. circa finem, licet ex aere eorum qualitas æquè, vel forte magis custodiatur. quod voluit Hippo. innuere lib. de alimento, dum dixit. Principium alimenti spiritus, os, guttur pulmo, & alia respiratio. Nec te præterit innatum spiritum velut in aliis corporis partibus, ita in iecinore contineri: non enim fas est in aliis, & non in iecinore reperiri, eiúsq; iecinoris naturam, facultatémque in hoc potissimum spiritu consistere, velut de aliis partibus supra relatum est. Quinimo consonum est iecur ipsum velut altricis, seu naturalis facultatis principium vnū ex tribus corpus nostrum gubernantibus, multam copiam spiritus innati in seipso continere: non enim sibi ipsi duntaxat gubernando dat operam, sed tanquam principium obtinens aliis partibus materiam ad alimentum idoneum procurat. Amplius scio te non ignorare, quòd innatus hic spiritus tam in iecinore, quàm in aliis corporis partibus assidua custodia egeat: cùm tota moles animalium in perpetuo fluore sit. &, ni similis altera substantia pro ea, quæ defluxit, restituta sit (vt diximus) ac Galenus primo de

cap.3
cap.3
cap.5
cap.3
cap.5
cap.3
cap.17
cap.16
Hipp. lib. de alimē. quod refert Gale. lib. de Vtil. resp. ca. ult.

cap.2 Sanit.tuend.testatur,euaporabitur certè, atque dissipabitur vniuersa, præsertim substantia hæc spiritus, quæ promptè propter sui tenuitatem euaporat, ac dissipatur. Verùm eius non tantùm in quantitate iustus modus seruandus est, sed etiam in qualitate, quæ similis eius tẽperiei subministrari debet, quoad fieri posset.&, si quale erat ipsum,quod effluxit, tale prorsus adiũgere, agglutinaréque ei per totum liceret; optimum id, saluberrimúmque planè esset. Hic autem iustus

cap.3 seruandi modus non aliter fieri valet Gal.teste primo de Sanit.tuend. quàm cibi, potionis,respirationis & arteriarum motus ope. Vltimò non te fugit,quòd,licet cor veluti principium,& fons (vt prius diximus) innati caloris mediis arteriis ab eo ortis aliarum partium innatum calorem seruet, non tantum earum arteriarum motu, verùm etiã mediis spiritibus, in sinistro eius ventriculo ortis,qui ve-

cap.3 luti vehiculum caloris à corde confluunt,Gale.auctore lib.de Vsu puls.ex his tamen spiritibus calorem vehẽtibus nullum aliud commodum partes, ad quas defertur,suscipiunt,quàm vt intimi caloris temperies in eis seruetur. Hæc custodia non tantùm pulsu,verùm etiam ex abundãte naturæ gratia à prædictis confluentibus spiritibus fit: nam propter hoc naturam in partibus inseruisse arterias Gal.

cap.15 ostendit 4.de Vsu part. Quare non ab re eundem vsum præstabit hic spiritus vitalis innato spiritui,& non alium ipsum in propria temperie seruans, ac qualitate

cap.3 decenti.& propterea voluit 7.de Hipp. & Pla.decre.eo probè cõcocto animalem

cap.17 spiritum generari,& innatum.Immò 6.de Vsu part.propterea purum sanguinem inquit,ac tenuem in arteriis contineri oportuit:quoniam spiritui animali,& non aliis partibus alimentum erat suppeditaturus.Excipiendæ sunt tamen fortè partes quædam,quamuis paucissimæ,vt pulmo,qui vaporosiori, ac tenuiori sanguine pro eius nutrimento indiguit.Is nanque sanguis spirituosus,& feruens in corde genitus,non etiam,velut qui è iecore ortus est,in alimentum proficiscitur om-

cap.6 nibus corporis partibus 6.de Hippoc. & Plato.decre.pari ratione nec vitalis spiritus, qui veluti cordis caloris vehiculum, partium, ad quas defertur symmetriam proprij calidi custodit:& proinde innati spiritus earum,in quo potissimùm essentiam habent, in alimentum non proficiscitur,sed eum contemperando ser-

loco præcita.7.de pla. uat animalis tantùm materia,ac alimentum iuxta Gal.sententiam præcitato loco.nec solùm ipsius innati spiritus,sed carnosarum,ac solidarum partium caloris symmetriam conseruat,à corde transmissus.Nec quispiam fateri audebit animalem spiritum à cerebro diffusum in innati spiritus alimentum transire:nam hic(vt

cap.3 calles)primum animæ instrumentum est,ad Gal.mentem 7.de Hipp. & Pla.dec. tum ad sensus omneis,tum ad motus,qui ex appetitione fiunt perficiendos. Reliquum est præter eam,quam ex aere habet custodiam insitus spiritus, vt aliqua substantia ei quàm simillima reperiatur, postquàm ea, quæ est vitalis, aut animalis spiritus non est,velut animalibus spiritibus inuẽta est.nec minus & ipsius vitalis spiritus materia, ac simillima substantia inueniri debet, ex qua præter aerem gignatur, ac custodiatur. His iactis fundamentis pro spiritus naturalis necessitate, talis prima potest erigi ratio. In quacunque corporis parte spiritus innatus reperitur. is præter aeris inspirationem, seu transpirationem quadam sanguinis exhalatione, aut (vt ita dixerim) aeratione pro eius nutrimento, ac

cap.3 custodia indiget: velut quicunque alius spiritus, Galen.decret.11.Metho. Sed in iecinore, quod vna est corporis pars, eáque princeps innatus spiritus reperitur, in quo potissimum eius natura consistit, ac virtus, vt superius ostendimus. quare & custodia, & refectione eget, vt quæ difflatur portio eius, quoad fieri liceat reficiantur. hæc non est alia à sanguinis exhalatione quàm spiritum vocamus,nec is vitalis est; quia non nisi in corde, & arteriis continetur, & symmetriam tantùm partium seruat, nec animalis propter prædictas causas. quare iure naturalis appellandus erit; cum præter hos nullus alius reperiatur spiritus, & ip-

cap.5 semet Galen. 12.Metho. asseruit. Quòd, si naturalis quoque aliquis spiritus est, vtique is iecinore, & venis continebitur. Præterea, si iecur principium altricis, seu vegetabilis facultatis est, propterea quòd materiam procurat idoneam ad

aliment

alimentum,toti corpori,ad Galeni mentem sexto de Hippoc.& Plato decret.iure omnibus eius partibus id suppeditare debet. At, cùm partium essentia in triplici substantia consistat (vt prædiximus)spirituosa, carnosa, & solida, singulis simillimum alimentum impartiri debet.quare insito spiritui idoneam præstat materiam,veluti & carnosæ,& solidæ parti.Sed hæc non est alia, quàm tenuissima, & leuissima sanguinis pars,quam etiam spiritum nominamus. nec is vitalis, aut animalis est: iure ergo naturalis appellandus. At, si quispiam dixerit iecur idoneam materiam ad alimentum procurare tantùm carnosarum,& solidarum partium,& non insitorum spirituum, præter id, quòd minus scitè dixerit, duo sequuntur incommoda. Primum quòd iecur non sit sufficiens principium altricis facultatis, cum singulis partibus sufficiens alimentum non suppeditet. & præter hoc aliud assignandum esset principium:quod spiritui innato materiam præstet.hoc autem quantum à ratione alienum sit:cuique patet: præsertim in Galeni doctrina exercitato: vniuersam nanque in animali nutricationem iecur procurat,vt septimo de Hippocr.& Plato decret.scriptum reliquit. Ad hæc accedit, quòd sicut se habet spiritus vitalis ad animalem, qui perfectius concoctus in ipsum vertitur,vt patet septimo de Hippocrat.& Plato.decret.sic se debet habere alius spiritus respectu vitalis, ex quo perfectius concocto ipse oriatur. Sed hic non potest esse alius,quàm naturalis.ergo pro ortu,generatione,ac custodia vitalis spiritus præter aerem necessarius est spiritus naturalis, præsertim cùm is quoque animalis spiritus generationis materiam habeat præter eam, quæ ex inspiratione,& humorum exhalatione,vt Galenus testatur eodem loco. Amplius, sicut sanguis tenuis,purus,& vaporosus in corde,& arteriis contentus ex eo gignitur sanguine,quamuis crassior sit, qui prius in iecinore confectus ad cor per venas distribuitur,perfectius tamen in eo elaboratus,ac concoctus: sic spiritus vitalis præter aerem materiam ei quàm simillimam prædicti sanguinis exhalationem suscipiens,perfectiúsque elaborans cor in ipso gignitur septimo de Hippocrat.& Plato.decret.quæ non nisi per easdem venas ad eum peruenit in iecinore genita,& per venas distributa,quanquàm crassior & caliginosior sit. At,quòd hanc sanguinis exhalationem intra venas contentam spiritum naturalem nominemus,alienum non est:cùm & animalem 6.de Vsu partium. Galenus dicat esse exhalationem quandam sanguinis benigni, qui tamen & syncerior, & tenuior naturali existit. Insuper, si nihil in nostro corpore planè est syncerum,sed omnia omnibus mixta:non tamen æqualiter (vt Galenus testatur auctoritate Hippocratis libro de Alimento.6.de Vsu partium.iure in venis ipsis non tantùm sanguis,verumetiam spiritus continebitur: velut in arteriis non tantùm spiritus, sed sanguis,prout ipse aduersus Erasistratum probauit.At is,qui in venis spiritus continetur,nec animalis,nec vitalis dici potest: cùm vnus in cerebro, alter in corde, & arteriis contineatur. meritò ergo naturalis dici debet. Vltra hæc, si in venis aliquis continetur spiritus, is naturalis dici debet: cùm duodecimo methodi medendi.Galenus dixerit,Si naturalis aliquis spiritus est,*vtique* is in iecinore,& venis continebitur: sed in ipsis spiritus continetur, vt idem 6.de Vsu part.scriptum reliquit,dum asseruit arteriam tenuem,ac purum,& vaporosum sanguinem continere:venam autem paucum,eundémque caliginosum aerem, seu spiritum:consueuit nanque hæc Galenus confundere,vt patet primo de Different.febr.meritò ergo naturalis est, & dici debet. præsertim cum eodem libro inquiat,quòd reliquæ particulæ omnes omnium sunt participes & venæ,& arteriæ,quarũ hæ quidem exigui,& eiusdem tenuis,atque vaporosi sanguinis: illæ verò paucissimi,& ipse spiritus verùm caliginosi,& crassi. Cùm præterea tria sint principia, quæ ad Galeni mentem corpus gubernant, & quodlibet ipsorum propriam continet facultatem diuersi generis inter se, ac toti corpori quæuis ipsarum ex suo veluti fonte distribuatur,vt patet 9. Meth.& 1.de Arte cur.ad Glauc.si cerebrum,& cor propriis spiritibus velut instrumentis vtentes suas proprias suppetunt facultates, iecur pariter suam dispensans facultatẽ suo vtetur proprio spiritu tanquã instru-

cap.6 *cap.3* *loco cita.* *loco cita.* *cap.17* *cap.16* *cap.5* *cap.16* *cap.1* *cap.10* *cap.10* *cap.14*

mento, cùm & ipsum inter tria principia non minus, quàm reliqua corpus gubernet. At, cùm naturalis facultatis sit principium, etiam spiritu naturali medio toti ministrabit: velut cerebrum animali, & cor vitali: hepar enim, cor, cerebrum, & testes communiter vniuerso corpori principia sunt virtutum: vt Galenus inquit 2. de Arte cur. ad Glauco. At, si quispiam dixerit contrarium sentire, lib. Artis medic. & primo de Locis affect. ex his, quæ paulò post dicemus, responsio patebit. Spiritum ergo naturalem ad Galeni mentem & dari, & necessarium esse prædictis hisce rationibus probatum esse reor: cùm enim propter insiti iecinoris spiritus, & aliarum partium instaurationem, ac custodiam, tum vt materia sit vitalis spiritus, velut & is animalis in iecinoréque generari tanquàm naturalis facultatis, seu altricis fonte, ac principio, aliísque partibus per venas transmitti pro earum prænarrato vsu. At, si quispiam adhuc eum inficiabitur asserẽs, propter quid de eo ambiguè Galenus loquutus fuerit 12. metho. med. cùm dixit, Quòd, si naturalis quoque aliquis spiritus est, vtique is quoque in iecinore, & venis continebitur. Ei responsum sit, primò eo loco Gale. spiritum naturalem non negasse: secundò sub conditione loquens, locum, in quo contineretur, assignasse: tertiò quòd non mirum, si sub conditione de eo verba fecit: nam, si de vitali spiritu, qui euidentior erat, non æquè asseruit euidentem esse demonstrationem, veluti de animali, eò minus euidens demonstratio esse poterat ipsius naturalis, qui & puritate, & tenuitate ab ipso vitali deficit: est nanque crassior, ac caliginosior, veluti & sanguis, qui in ipso generatur crassior, & rubrior: at qui in corde tenuior, & flauior est sexto de Hippocrat. & Plato. decret. neque euidentis alicuius motus (vt cerebrum, & cor) existit iecur ipsum, eodem teste præcitato libro, quo euidens quoque naturalis in eo pateret spiritus. non ab re igitur sub conditione de eo verba fecit, propterea quòd de eo satis euidentem demonstrationem non haberet, & non vt ipsum penitus negaret, vt quidam volunt. Consueuit nanque de his rebus, quarum euidentem demonstrationem non haberet, nil temerè pronunciare: sed sub dubio loqui, veluti & de animæ substantia, & causa fœtuum formatrice vbique locorum, & præsertim lib. de Fœtus formatione, & nono de Hippoc. & Plato. decret. ambiguè loquutus est. Non igitur in Galeni doctrina abnegandus est naturalis spiritus: quinimò propter prænarratas causas, ac vsus, tanquàm necessarius admittendus. Et, si linearibus exquisitis demonstrationibus, ac euidentibus confirmari nequit, satius est probabilibus credere & acquiescere quàm ipsum penitus negare, præsertim cum nec veritati, nec Galeni doctrinæ repugnet. Quinimo cùm nono metho. fateatur, tres diuersi generis facultates animal gubernare, qualibet toti corpori ex suo veluti fonte distributa, de naturali facultate minimè id verificari posset: cùm singulis partibus sit cognata ad eius mentem, nisi spiritus hic naturalis vniuersis à iecinore suppeditaretur, quo innati earum spiritus, quibus potissimùm naturales perficiunt, ac proprias functiones seruentur, vt paulò post dicemus. Reliquum est rationes eorum, qui contrà sentiunt, quas suprà portauimus, diluere: quod quidem admodum erit facilè. Nam ad primam, qua tentant spiritum naturalem destruere, propterea quòd vehiculum non est naturalium facultatum, cùm nutriendi vis cuicunque parti insita sit, dicimus ad Galeni mentem, quòd è vestigio cùm nostri corporis partes constructæ sunt, cognatas habent eas, quas diximus vires naturales. & propterea, vt eis à iecinore per naturalem spiritum deferantur: opus non habent. At, cùm earum essentia, & natura permanens non sit, iure præter id, quòd à corde eis confluit, iecinore indigent, quod alimentum eis suppetat: est enim ipsum propterea altricis facultatis principium. Hoc alimentum vt supra probatum est, non tantùm carnosis, & solidis partibus, immo etiam innatis earum spiritibus, suppeditare debet, ex quo distributo alimento conuenienti, & simillimo, vt opus est, partium tum natura, tum virtus, quæ in prædictis tribus consistit, potissimùm tamen in spiritibus, conseruetur. Naturalis ergo spiritus appellatur, non quòd naturalis potentiæ sit vehiculum, sed quia ad ipsas partes distributus alimentum

præstans,

cap. 2
cap. 9
cap. ult.
cap. 5
cap. 8
cap. ult.
cap. 9
cap. 10

præſtans innato ſpiritui,quo præcipuè operationes naturales perficiuntur, ipſas facultates ſeruare,ac in partibus cuſtodire videtur. Ex quibus dicta Galeni nono Metho.primo.& ſecundo de Arte cura.ad Glauc.& ſi pugnantia aſſerere appareat,cum his,quæ primo de Locis affect.aſſerit,& lib.Art.medic. concordari poſſunt:nam, licet inſitæ ſint partibus quatuor naturales facultates,quas ex propria earum eſſentia & natura perficiũt,pręſertim in ſpiritu eis inſito,quia talis natura, ſeu eſſentia permanens non erat,aliquo indiguerũt principio inter reliqua, quod idoneam alimenti materiam ſuggerens tam carnoſæ & ſolidæ,quàm inſiti earum ſpiritus ſubſtantiæ eſſentiam,ac naturam earum conſeruaret, & per conſequens vires, ac naturales facultates earum, quæ in his conſiſtunt. hoc autem iecur eſt, hac ratione naturalis, ſeu altricis facultatis principium, ac ſpiritum naturalem ſuppeditans, & quodammodo vim, ſeu naturalem facultatem toti corpori diſtribuens, vt ſeptimo & nono method.& primo de Arte curat.ad Glauc. ſentire videtur Galenus. ſuppeditatur denique ab hepate ſpiritus materia propriè, & non naturalis facultas: velut à cerebro animalis facultas,& non materia; præterquàm ad oculos,& à corde pro caloris ſymmetria conſeruanda: vtraque materia videlicet & vis, ſeu facultas princeps: nanque principium nuncupamus non modò quod vim, ſeu facultatem, verùm etiam quod materiam ſuppeditat, vt patet ſexto de Hippocr.& Plat.decret. Pariter ad Galeni auctoritatem libro Artis medic.liquet reſponſio: nam neque nos negamus quaſdam partes à ſeipſis gubernari inſitas à natura potentias habentes,à quibus reguntur, verùm eas alimento non indigere alienum à ratione eſt aſſerere,cum iecur ipſum toti corpori idoneam procuret materiam ad alimentum, nec eas innato ſpiritu carere quiſpiam dixerit:cum in hoc earum potentiæ præcipuè eſſentiam habeant. Non immeritò ergo, cùm huic quoque ſpiritui innato alterum iecur pro eius alimento, ac conſeruatione naturalem pariat. eo indiguerunt pro ſeruanda earum partium natura. At,ſi quiſpiam obiecerit non poſſe hunc ad eas peruenire,cum vaſa ad ipſas non perueniant? Reſponſum volo, eas permanere non poſſe citra alimentum: conſpicimus namque in dies eas nutriri. quare ad eas illud deriuari neceſſum eſt: & ſi neque vena eis inſeri conſpiciatur, prout Galen aſſeruit tertio de Naturali.facultatibus.circa finem per quandam tamen quaſi traditionem,vel porrectionem,quam Græci διάδοσιν appellant,alimentũ ad eas tranſſumitur,ſeu tranſfertur: quare eo magis ſpiritui innato earum diffunditur naturalis pro eius alimẽto,quo tenuior,ac leuior eſt,quàm reliqua ſanguinis pars,quæ pro carnoſa, ac ſolida earum reficienda ſubſtantia transfunditur, quanquam patentes ductus non ſint. Quòd autem Galenus ſcriptum reliquit primo de Locis affect. aſſerens, quòd ſi partium eſſentia permanens fuiſſet:neque arteriis, neque venis indiguiſſent: verùm,quia nutrimẽto egent,ſeruaréque oportet intimi caloris temperiem, hanc ob cauſam & venis,& arteriis indigebant: nihil obſtat, quò naturalis ſpiritus dari non debeat:nam per venas,per quas carnoſis, & ſolidis partibus alimenti materia diſtribuitur,per eaſdem ſpiritibus ipſis innatis idonea diffunditur materia,qua alantur,nec minus & ſpiritui vitali,vt diximus, quæ ſanguinis in ipſis contenti exhalatio quædam eſt,purioris,ac ſyncerioris ſubſtantiæ,quàm ſubſtantiam ſpiritum appello naturalem, ſimillima exiſtens,& pro innati, & vitalis alimento. hæc ergo congrua fuit eorum ſpirituum via (per venas videlicet) velut & aliarum partium nutrimenti. Pro eo etiam,quòd materia deſit pro ſpiritus naturalis generatione,vt ipſi opinantur, ipſum negari auſi ſunt. At nos cum ipſis aſſentimus ſpiritum vitalem nec poſſe eſſe,nec eſſe ſpiritus naturalis materiam:immo contra hunc illius. verùm,cum aſſerunt,neque ſanguinem,qui in iecore conficitur poſſe eſſe, cum is craſſus ac turbulentus ſit, longè diſſentimus: nam, licet qui in iecore generatur ſanguis ex propria eius carnoſa parte, quæ rectius parenchyma dicitur, ac in venis continetur, craſsior, & turbulentior ſit, quàm is, qui in arteriis conſpicitur: tamen negandum nequaquàm erit ex eo poſſe naturalem generari ſpiritum, qui pari ratione à vitali declinat, qui in corde

& art

cap.10
cap.ult.
cap.9
cap.ult.
cap.10
cap.14
cap.6
cap.9
cap.ult.
cap.ult.

& arteriis continetur, velut & sanguis: nam & proprio eius temperamento, ac natura, peculiarique cordis tẽperie, qua mediis arteriis participat, & si exiguæ sint, quia tamen seruant caloris in eo symmetriam, vt patet 4. de vsu part. potest propterea propriis suis viribus vtens, quæ non minus in eius spirituosa potissimum parte consistunt alimenti materiam ad seipsum delatam assimilare pro eius alimento primò, secundariò verò quod in eo redundat, velut ipsi superfluum totidispensans. In hac assimilatione quis negaret simillimam spiritui innato ipsius substantiam conficere pro prædicti insiti spiritus custodia, ac alimento? hæc autem ab eiusdem sanguinis, qui in eo conficitur, exhalatione alia esse nequaquàm potest: nam hæc sexcenties dicta est simillimam esse spiritui substantiam ex sanguinis tenuiori, ac synceriori parte genitam. At quæ sufficiens est, pro ipsius insiti spiritus alimẽto ab eo reponitur: quod autem redundat, veluti & reliquum sanguinem ab eius parenchymate genitum, ad alias partes propellit tanquam superfluum: qua ratione ipsum iecur in numero trium principiorum corpus dispensantium reponitur. Hęc est illa materia conformis, ac simillima pro generatione, ac alimento innati, ac vitalis spiritus. qua de re non tantùm sanguis, qui in iecinore conficitur, idonea potest esse materia pro naturali in eo spiritu generando, verùm & eius causa efficiens similis, ac proportionata pro eiusdem spiritus generatione in eo reperitur. Spiritus siquidem innatus eius, in quo eiusdem iecinoris natura præsertim consistit, qua ratione spiritus quoque naturalis appellari meretur, ab ipso quoque spiritus vim accipiens, veluti & is, qui à propria cordis natura, & potissimum ab eius spiritu insito gignitur, vitalis, & qui à cerebro, animalis dicitur. adest ergo pro spiritus naturalis generatione iecinori abundans, ac apta materia, nec minus, & potens causa efficax. Cum autem nulla adsit in iecinore cauitas, veluti in corde, & cerebro, in quo posset naturalis spiritus generari, illum quoque hac ratione negarunt. At nos dicimus, quod, velut in eo viscere pro sanguinis generatione natura magnum vnum sinum veluti cisternam quandam non fabricauit, ne breuissimo tempore in eo ad ipsum transmissus succus mansisset, ac in sanguinis absolutionem transmutari non potuisset, raptus siquidem ab impetu distributionis: & propterea, vt diutius in eo persisteret, ac perfectè alimentum alteraretur, ac in sanguinem mutaretur, machinata natura est transituum, seu viarum angustias, quemadmodum in aliis locis hoc machinata est: vt in ventriculo pyloron, in intestinis inuolucra ante testes, arterias, & venas inuolutas, in capite plexum retiformem. In quibus partibus, cum natura voluerit diutius materias morari, transitum ipsis difficilem molita est, vt tradit Galen. quarto de vsu part. Pari ratione nec pro spirituum naturalium generatione talem in iecinore sinum natura non fabricauit, cùm materia eius diutius in eo nõ mansisset, tum quia attingi minimè potuisset ab omnibus insitis iecinoris spiritibus, à quibus ipse naturalis gigni oportebat. Et propterea aut prædicti naturalis spiritus generatio prohibita esset, aut deterior fieret. Non ab re ergo permanens diutius sanguis in tenuissimis iecinoris vasis, & perfecti sanguinis generationis causa fuit, & absoluti spiritus naturalis. Quinimmo, & in generatione animalis spiritus ex ipso vitali hoc idem natura machinata est reticularem plexum constituens, in quo diutius vitalis spiritus permanens valeat perfectè in animalem transmutari. Sicut ergo ex iecinoris propria carnosa substantia, seu parenchymate alimentum in tenuibus eius vasis detentum potest perfectè in sanguinem verti: sic ex eiusdem iecinoris insito spiritu tenuior prædicti sanguinis pars diu in ipsis detenta valet in naturalem spiritum verti. Accedit ad hæc, quòd nec ipse adeò lucidus, & syncerus esse debebat, velut animalis, aut vitalis. sed quãtum vitalis ab animali deficit, tantùm naturalis à vitali: vt possit ille æthereus, vitalis aereus hic (cùm vaporis similitudinem gerat) vapotosus appellari. non ergo deficit locus pro eius congrua generatione. Dum autem spiritum naturalem destruere conantur, quoniam canalis, aut meatus aliquis non suppetit, per quem valeat ad membra deferri, cùm genitus fuerit, satis admodũ ad hoc resp. patet. Nam, veluti

cap. 13

cap. 13

veluti per arterias à corde ortas vitalis spiritus ad membra defertur, ita & per venas à iecinore ortas naturalis ad eadem membra pertransit. Et, si dixerint in venis eum contineri non posse, cùm vnicam tantùm habeant tunicam, dicimus nos eam sufficere pro naturalis spiritus detentione: nam, cùm is non tenuis, ac aereus sit, veluti animalis, ac vitalis, sed turbulentus, ac vaporosus, vtpote ex crassioris sanguinis attenuatione, seu halitu genitus, propterea dissipari, ac difflari per venarum tunicas nequit. &, cùm asserunt oportere insuper easdem tunicas pulsare, veluti & arterias, non possum tantos viros non mirari supponentes per hæc verba propterea arterias continuo motu agitari: quia spiritus continent. at hoc quantum à Gale. mente alienum sit, quilibet lib. an sanguis in arte. natura contineatur, & 6. de Hippoc. & Plato. decret. percipere potest, quibus locis aduersus Erasistratum arterias, non propterea quòd spiritus in earum cauitatibus continent, moueri, scriptum reliquit, sed ob virtutem à corde in tunicas ipsarũ transmissam. Nam, veluti substantiæ ipsarum initium cor existit, ita ab eo illico motrix facultas ad ipsas delegatur, que ipsi cordi innata est. At, cùm innatus motus distensionis videlicet, iecinori non adsit, pariter, nec venis ab ipso ortis, & si spiritum naturalem in eo genitum contineant: haudquaquam eo motu agitabuntur: cum nec arteriç, propterea quòd spiritus sunt receptacula, distensionis, & contractionis motu moueantur: sed quia talem suscipiunt in earum tunicis à corde facultatem, vtpote ab eo ortis. Sufficientes igitur canales ac meatus naturalis spiritus venæ sunt: cùm & crassiusculæ naturæ is sit: nec propterea eas continuè distensionis motu agitari opus est, veluti nec arteriæ, quia spiritus vitalis receptaculũ sunt. propterea mouentur, vt diximus. Vltimo loco, quia nec aeri patere viã conspicitur, vt eo veluti & reliqui spiritus, is, qui naturalis dicitur, nutriatur, hac quoque ratione ipsum destruere conantur. Cui responsum volo, quòd nec hæc nutritionis via spiritui naturali deficit: nam ad simas eius partes arteriæ inseruntur, vt Galeno patet 4. de Vsu partium. non propter aliud, nisi vt refrigerationem eis partibus suppeditent. quem vsum, & gibbæ hepatis partes quodammodo ex continuo septi transuersi motu eis vicino suscipiunt, quod quidem abundans esset spiritui naturali in iecinore contento pro aeris participatione, nam, cùm crassiusculus, ac vaporosior is sit sanguinis potius exhalatione, quàm aere alitur, & præter hæc nemo vnquàm negabit apertiones orificiorum arteriarum ad venas, quas Græci ἀναστόμωσις appellant præter alios, quos præstant vsus, propterea factas esse, vt respirationis, ac pulsuum vtilitas non tantùm cordi & arteriis, sed cum eis venis etiam distribueretur, prout decretum reliquit Galenus 6. de Vsu partium. per quas iecur quoque promptè & respirationis, & pulsuum vtilitatis particeps esse poterit. Per dictas ergo reserationes possunt, & naturales spiritus in venis, & iecinore contenti tanta aeris vtilitate participare, quanta egent pro eorum alteratione, ac alimento. Ex his ergo patet, quanti momenti sint eorum rationes, qui naturalem spiritum ad Galeni mentem penitus negarunt.

cap. ult. *cap. 7.* *cap. 13* *cap. 17*

DONATI

DONATI ANTONII ALTIMARI,

Quòd exquisita tertiana ad Galeni sententiam in genere acutorum morborum reponenda sit.

HAVD iniuria medicorum plurimis hæsitare contingit, num tertiana febris in acutorum morborum numero cōnumeranda sit: cùm & tertiana ipsa non vno modo dicatur, nec acuti morbi simplicis, ac vnius tantùm naturæ in Hippocr. & Galeni doctrina esse reperiātur. Duo hæc igitur primam, atque præcipuam dubitandi causam præbuerunt. Adde tertium, quia nec alicubi ferè compertum est Hippoc. aut Gale. de hac re certam proferre sententiā. Quapropter volens ipse propositi quæsiti veritatem indagare, simúlque ab eorundem decretis non decedens, quid sentiam asserere: terminorum primò exactam notitiam tradere, rationibus deinceps, & prædictorum presertim auctoritatibus, quam sentio, veritatem fulcire conabor, & demum quas aduersus in medium afferre consueuerunt dubitationes, soluere non grauabor: vt exinde irrefragabilis propositæ rei veritas cunctis pateat. De febre ipsa (quoniam eius essentia iuxta Gale. sententiam 6. de Morb. vulgar. non secundum Hippocr. modò, ac præclarissimos medicos, sed etiam secundum communem omnium hominum consensum est præter naturam caliditas, maximè quidem in totum animal diffusa, sin minus, aut omnino vel in pluribus partibus, vel in nobilissimis accensa) velle nos modò, vt rem longissimis verbis tractare videamur differere, num eius caliditas fuerit eadem, vel diuersa cum naturali caliditate: &, si eadem, nunquid numero vel specie, aut genere eadem: &, si diuersa quibus differant, penitus abstinere decreuimus: cùm & præter morem nostrum sermonem protelare opus esset, studiosísque confusionem potius, quàm doctrinam pareremus, & quæ ab aliis sexcentis in locis prius tradita sunt, nulla exinde vtilitate percepta, hic conscriberentur. Iure igitur hæc res Conciliatori, Gentili, Nicolo, ac huius classis alijs tractanda relinquatur. Tantùm cùm Gale. lib. de ca. morb. dicamus febrem esse totius animalis calorem immodicum: vel, vt 8. metho. med. asserit, febrem calorem esse adeò immodicè auctum, vt & hominem offendat, & actionem lædat: vel, vt comm. apho. 16. prim. libri vbi febrem retulit esse conuersionem natiuæ caliditatis in igneam. Huius tria esse genera primo de diffe. feb. scriptum reliquit pro ratione triplicis substantiæ, quæ nostri corporis naturam constituit Hippo. auctore. quas substantias continentia, cōtenta, & impetum facientia nominauit. Continentia appellans ipsius corporis partes solidas: contenta humores: & impetum facientia spiritus: febrilis nanque dispositio aliàs ex alio de prædictis incipit, prout vna magis, quàm altera substantia ab vna, vel altera causa præter naturam calorem suscipere parata est. In quacunque enim earum primùm suscipitur præter naturam caliditas, genus aliquod febrium constituitur: vt, si in spiritus, diaria dicta, febris generatur: si in humoribus, putrida: si in partibus solidis, hectica gignitur. spiritus dico humores, & partes solidas cordis, & non aliarum partium: cum, & si spiritus omnes totius corporis, & humores,

Marginalia: 6. Epid. 5 p. com. 29 — cap. 2. — cap. 1. — cap. 1.

humores, vel solidæ partes præter naturam calfactæ sint, quæ verò in corde continentur, non ad huc, neque febris dici potest, neque est: prout Galen. sexcentis in locis, præsertim eodem libro primo de diffe. feb. testatus est: ipsius nanque cordis aliquam prædictarum substantiarum calfactam esse præter naturam opus est, si febris gigni velit: spiritum videlicet; si diaria: humores; si putrida: & partes solidas, si hectica; quamuis non semper prædictæ cordis substantiæ pro febrium generatione primò efficiantur, oporteat: contingit nanque sæpenumero non in diaria duntaxat, vt spiritus alij primò calfacti sint præter naturam, vt animales, aut naturales, vel vitales illi, qui in arterijs continentur, ex quibus deinceps ad eos pertransit, qui in corde continentur, quo tempore & diaria febris constituitur. Quemadmodum de ea diaria, quæ ex inguinum inflammatione, æstu, vel frigore ortum habet Galen. scriptum reliquit primo de Dif. feb. ac primo de Arte cur. ad Glau. & ea, quæ ex cruditate excitatur. 8. metho. med. ex his nanque causis alij spiritus primò præter naturam caliditatem suscipiunt, demũ per consensum ad eos, qui in corde continentur, transfluens diaria generatur febris. At, si ex ira diaria febris excitetur, hi, qui in corde spiritus continentur, primò afficiuntur. verùm hoc idem obseruare licet in putridis febribus, quoties putrescentes succi aut intra vasa continentur, vel in vna eius determinata parte, aut inflammationem parientes, vel citra phlegmonem in ea, veluti in foco quodam detenti febrem efficiunt: nam cunctis hisce modis putrida febris generari potest Gale. teste 11. Meth. med. Hi nãque putrescentes succi primò præter naturam caliditatem excipientes iis, qui in corde continentur humoribus, deinde impartiunt, ac proinde febris generatur putrida. Quo fit, vt in hac febre ea pars primò afficiatur, in qua putrescens succus continetur, aut inflammatio oritur, ex qua cor demum simul afficiatur, oportet. dico secundum humores eius, quomodo de diaria quoque, de qua suprà narrauimus, existimandum est. Pari modo de hectica febre dicendum erit: nam hæc interdum fit præter naturam calore. primò partes solidas, iecinoris videlicet ventriculi, aut renum vel aliarum partium depascente, & demum ipsius cordis, quo tempore hectica febris dicitur, vt Galen. visum est. 10. metho. med. licet igitur nullum febrium genus generari valeat, nisi cordis substantia aliqua in calfacto esse posita sit, vt spiritus eius in diaria, humores in putrida, & solidum corpus in hectica: non tamẽ perpetuò in dictarum febrium generatione prædictæ cordis substantiæ primò afficiuntur, neque ipsum cor, sed sæpenumero euenit (velut in singulis febrium generibus, ostendimus) vt affectis spiritibus, vel humoribus, aut partibus solidis aliarum partium primò ad eas, quæ in corde sunt substantias communicata affectione, febris pro ratione substantiæ diuersæ præter naturam calfactæ generetur. Hoc tanquam valde necessarium, ac vtile pro dictarum febrium curatione, nec à quàmplurimis hoc seculo obseruatum prætermittere nolui: cùm eam partem, quæ primò afficitur, omnino inuestigandam esse, pro optima cuiusque vitij curatione Galen. vbique præcipiat, 2. præsertim, & 3. lib. de loco. aff. ei nanque auxilia adhibẽda sunt, vt morbus curetur. Curationem verò pro ratione diuersæ partis affectæ variandam esse. 10. metho. meden. Galen. docuit, dum de hectica verba faciens asserit, alia debere remedia adhiberi, si cor: alia si iecur, vel ventriculus, aut renes primò afficiantur, aliisque partibus topica remedia applicanda sunt: nam semper ei, quæ primò affecta est. Hoc etiam in putrida diaria febre obseruandum est, saltem pro topicis applicandis remediis, qua ratione tot, tantaque topica remedia pro curandis febribus deseruientia inuenta fuerunt: non enim indistinctè partibus applicanda sunt, prout maior medicorum pars hisce temporibus cõsueuit: sed cognita parte, quę primò afficitur, eidem cùm opus est, adhibeantur, non tamen propterea ipso corde, tanquàm in febribus aut per essentiam, aut per consensum necessariò affecto, ac membro existente principi derelicto: sed ipsi semper in febribus succurrendum quoque fore censemus: verùm non vt pepetuò eo primò affecto, vt malè quidam sentiunt, asserentes in febribus semper eam primã partem affectam esse: Nam neque in diariis, nec putri-

loco cit.

cap. 5
cap. 2
cap. 5 & 6

cap. 4

cap. 8

cap. ult.
cap. 1
cap. 8

dis, aut hecticis sempiternæ veritatis esse suprà ad Galeni mentem ostendimus. Interest itaque medici exquisitè in qualibet febre partem, quæ primò afficitur, dignoscere, vt ei etiam primo curatio dirigatur: nec in omnibus indistinctè asserendum esse (vt ex his, quæ diximus, constat) cor primum esse semper, quod afficitur: vt nostro æuo maior medicorum pars vno ore fatetur: semperque de eo sollicitos nos esse debere, vtpote quòd princeps membrum existat, necessarióque in cuiusuis febris generatione afficiatur, licet non semper primò. In numero verò febrium quæ quidem ex humorum putredine consistunt, tertiana existit: neque enim magnus earum numerus est, vt Galen. inquit secundo de Crisibus, & secundo de differentiis febrium, sed omnes tres existunt: biliosa videlicet, melancholica, & pituitosa, hoc est, tertiana, quartana, & quotidiana. Harum verò cuiusque differentia duplex existit, intermittens videlicet, & continua, ita vt omnes simplices febrium putridarum differentiæ sex numero sint: quamuis aliquæ aliæ differētiæ illis accedant: ex humoris scilicet copia, quantitate, & qualitate putredinis, modò motus, & parte, in qua humor putrescit, vt idemmet Gal. testatur eo. 2. de diffe. feb. Et, vt ad tertianam veniamus, de qua verba facturi sumus, aliis derelictis, præter id quòd quædam est continua, sic dicta nomine generis: multas tamen circuitiones particulares continens, & non vnam tantùm, sicut vera continua, quæ continens dicitur febris, cuius omne tempus vna accessio est ab initio vsque ad finem, siue ea æqualis persistat, aut paulatim decrescat, vel paulatim crescat: quædam verò intermittens, seu ad integritatem desinens: ipsam intermittentem, quæ tertio quoque die infestat pro ratione diuersæ longitudinis, vel breuitatis accessionis eius, & intermissionis, variis nomenclaturis appellari apud Gal. inuenio, cum 2. de diffe. feb. tum primo, & 6. de morbis vulga. Nam cui & accessionis tempus breue est, & initium cum rigore, & cum sudore solutio, bilísque vomitu, vel etiam infernè aluo biliosa deiiciente, huic exquisita tertiana nomen inditum est: cui autem horum aliquid deest, non amplius exquisita, sed tertiana simpliciter vocatur. Verùm, si & intermissionem minorem habuerit, scilicet accessione, tertianam hanc productam nominare licet: tametsi hæc maioris, minorísque ratione differentiam magnam obtineat: cum & magis productam vnam admodum productam aliam, & maximè, seu plurimum productam reliquam nominet. Verùm eas hoc modo definire quodammodo obscurum est: cum & recentiores medici de eis quotidie certent, atque contendant, ne id quidem agnoscentes se de nomine contendere. talem igitur nominum subtilitatem quærere necessarium medicis non est: cum & rectè curare tertianam valeant, ac eius euentum præsentire, inspecta tantùm accessionis, & intermissionis longitudine, & specie, seu forma eius, quæ in ipsis tertianis variari contingit, velut in aliis quoque febribus per circuitum repetentibus, aut ex parte redundantis succi, & hoc vel quantitate, vel qualitate ipsius: nam, velut copiosior bilis longiores, pauca breuiores efficit accessiones, sic tenuis, quàm crassa, breuiores: crassa verò, quàm tenuis, longiores parit. Vel virium ratione: nam virium robur breuiores: eæ verò imbecillæ multo longiores accessiones efficiunt. Totius quoque corporis constitutio causa est, vt interdum breuiores sæpenumero longiores fiant accessiones: corpus nanque rarius quantum in se est, breuiores, densius autem longiores efficit: facultas nanque valida promptius à se expellit id, quod alienum est. corporis autem raritas minimè detinet id, quod effertur. quocirca ita affectis cito euacuari excrementum necesse est, si etiam alia similia existunt. Pari ratione quibus econtrario corpus afficitur, iis necesse est longiorem esse excrementorum excretionem debiliter expellente facultate, detinente autem ea, quæ efferuntur meatuum angustia, ac corporis densitate: omnibus autem prædictis insimul concurrentibus aut breuissima, aut longissima accessio fit: nam ob paucitatem, bilísque tenuitatem, robur virium, & viarum amplitudinem breuissima fit accessio, longissima autem ob copiam, eiúsque crassitiem, virium imbecillitatem, meatuúmque angustiam, seu corporis densitatem. Si verò prædicta omnia haud concurrant,

cap. 9
cap. 2
cap. 8
2. de Diffe. feb. cap. 8. 1. epid. 5. 1. cō. 23. & 5. 2. com. 25. 6. epi. 5. 2. cōmen. 23

currant,

currant, ſed eorum quædam pro communicantium cauſarum diuerſitate, acceſsio magis, vel minus longa erit, vel breuis, in medio longiſsimæ, & breuiſsimæ non paruam ſecundum magis, & minus differentiam ſuſcipiens. liquet igitur ex his tertianæ acceſsionem propterea non ſemper eſſe æqualem: quia non perpetuò eadem bilis copia, eiuſdémque ſubſtantiæ putreſcit, nec in corporibus eandem ſemper conſtitutionem, ac vires æquales habentibus. & propterea hæc inſpiciens medicus cauſam promptè inueniens longitudinis, vel breuitatis acceſsionis eius ritè eam curabit, eiúſque finem prænuntiabit, etiam ſi quouis nomine ipſam appellet. At, vt clarior noſtra euadat oratio, quia ſingulis tertianis iuxta Gale. doctrinam ſuum cuique nomen impoſuimus, prout magis, vel minus earum acceſſio prolongatur, cùm ſermo noſter de ea erit tertiana, cuius acceſsio duodecim horas non pertrāſit, quæ maxima eſt eiuſdem acceſsionis longitudo, eam vel exquiſitam tertianam, vel abſoluto ſermone, ſimplicique appellatione tertianā nominato, prout & Græcorū conſuetudo eſt altero duorū modorum indifferenter eam appellare, vt ſexcētis in locis præſertim cōmen. aph. 59. 4. lib. teſtatur Gale. Cuius inſuper differētię quædam ex longitudine, & breuitate acceſsionis eius ortum habent: eius nanque acceſſio interdum vſque ad duodecim horas prolongatur, ſæpe numero ad decimam, & quandoque ad ſex, vel octo tantùm, vel etiā ad pauciores, prout dicta flaua bilis, ex qua excitatur, in maiori fuerit, vel minori copia craſsioris, vel tenuoris ſubſtātiæ: ac in corporis diſpoſitione rara, vel denſa: & vires robuſtæ, vel imbecillæ fuerint. Verùm, quoniā hæc tertiana de numero eſt morborū, qui per circuitus repetunt, quærēdi propterea occaſio oritur, quamobrem febres quædā (in quarū numero tertiana eſt) per circuitus repetant. Huic Gal. 2. de diff. feb. paucíſsimis verbis ſatis facere videtur: nam circuituū repetitio, inquit, aut oritur ex fluxione, quæ ex robuſtioribus partibus ad imbecillimas fit, cùm videlicet in aliqua parte excrementū ex quauis cauſa generatur. demū eiuſdem partis expultrice facultate valida exiſtente reſeratis vijs, ac eodē excremento non admodum craſſo, nec multo exiſtente ad alias tranſmittitur, ac ex illis ad alias, quoad ad vnā quandam deueniat, quæ cunctis aliis imbecillior ſit. quo loco decumbens præter naturam calfactum ac putreſcens, febrem excitat, tantoque tempore per circuitus repetit, quanto eædem diſpoſitiones in mittentibus, & ſuſcipiētibus partibus permaneant. Interdum, etſi pars, quæ excrementa tranſmittebat, amplius non mittat, qua ratione neque ab aliis ſuſcipiat, remanet tamen in ea parte, quæ prius excipiebat imbecillitas quædam. quo fit, vt febris oriri poſsit: quoniam ſibi ipſi excrementa generat, etſi ab alijs non excipiebat, velut ſi ea ab initio imbecilla fuerit ſibi ipſi excrementa generans, eáque expellere non valens cùm imbecilla ea ſit, excrementum verò fortè multum, aut craſſum, viæque obſeratæ, fit, vt ſibi ipſi initium febricitandi afferat, ſeruabiturq; non minus eiuſdem febris circuituum repetitio quoad in prædictis partibus ſimiles diſpoſitiones permanſerint. Accidit & tertiò, quòd quædam partes nec ab aliis ſuſcipiant excrementa, vt pote nulla exiſtente parte, quæ ea tranſmittat, verùm præter naturam affectæ: vt, cùm ſupra modum calefiant, aut doleant, ad ſeipſas excrementa trahunt. proinde fit, vt vbi putreſcant, qui trahuntur ſucci, febrem excitent. hoc modo fluxione orta tam ſi corpus plenum ſit, excrementiſque refertum, quàm ſi eiſdem vacet, admodum tamen larga exiſtente fluxione, vbi plenum: pauca verò, vbi excrementis vacet. nec ſecus tandiu per circuitus repetet dicta febris, quandiu calor, aut dolor in eiſdem partibus perſeuerantiam habeat. Tribus igitur modis iuxta Gal. ſententiam. 2. de diff. febr. quæuis putrida febris generari poteſt, quæ per circuitus redit, quamuis interdum eueniat, quòd non vna tantùm, ſed plures prædictarum cauſarum communicent in febrium putridarum generatione, quæ circuitione fatigant, vt puta fluxio in aliqua parte ab aliis mittentibus excipiatur, & eiuſdem adſit imbecillitas, ita vt non tantùm ſuſcipiat, ſed & ſibi ipſi excrementa generet, quibus in ea parte putreſcentibus ſi febris gignatur, duplicem habebit, & generationis, & per circuitum repetitionis cauſam,

cap. ult.

loco cit.

prout Galenus secundo de Differentiis febrium, scriptum reliquit. Causæ igitur, quòd febres quædam per circuitum repetant, ac quiuis alij morbi, tot, ac tales sunt. At, quòd ad integritatem aliquæ earum accesiones desinant, non difficile est inuenire: nam, cùm prioris accesionis tempus adeò breue fuerit, vt priusquàm secunda incipiat, iam prima desierit, medium interuallum inter secundæ accesionis principium, & prioris finem totum sine febre existit. at, vbi secunda prius incipiat, quàm prior omnino soluatur, nihil harum medium relinquitur. quare ad integritatem non desinet. quærimus itaque nos de ea tertiana febre, nunquid sit morbus acutus, quæ tertio quoque die per circuitus repetens eius accesio duodecim horas non pertransit: quod tempus longißimum est, omninóque intermittit. eam pro clariori doctrina indifferenter, aut absolutè tertianam, aut cum additione exquisitam, quò ab aliis differat, nominabimus. Hæc causam habet flauam bilem superabundantem in toto corpore latam, ac motam. quo fit, vt in ea vehemens fiat rigor, bilis superueniat vomitus, aut alui deiectio biliosa, vrinæ, ac sudores biliosi, ab acutißimis continuis, maximéque adurentibus febribus hoc tantùm discrepans, quòd in illis biliosus succus vnà cum sanguine intra venas contineatur, in hac per totum corpus defertur, ac per singulas eius partes disseminatur. distant ergo hæ febres inter se locis tantùm, in quibus superfluus contrahitur humor. conueniũt verò in causa: vtraq; enim à flaua bile gignitur, vt Galenus inquit secundo de Crisibus. primo de Morbis vulgarib. comment. Aphoris. 59. 4. lib. & sexcentis aliis in locis. Num autem hæc, & quælibet alia febris interdum symptoma, & non morbus dici & esse posit, adeò quod, vt vulgus medicorum asserit, febris accidens, & non morbus dicatur, non minimam difficultatem habet: cùm apud Galenum compertum sit, nonnunquam febrem symptoma nominare, præsertim cùm inflammationes sequitur, vt patet commento Aphoris. 44. lib. 6. cùm de ea febre loquitur, quæ ad inflammationem vesicæ consequitur: asserit enim eam esse casum eiusdem inflammationis & tertio de Locis affectis, de febre phreniticis orta inquit eam vnum quoddam symptoma, seu casum censeri cerebri dispositionum. idem quoque fateri videtur, & primo de Arte curan. ad Glauc. circa finem. & secundo eiusdem circa principium, & primo de Different. febrium. circa finem. cùm de diaria disseruit, quæ ex æstu, vel frigore ortum habet, febrem dixit interdum esse symptoma solius in capite dispositionis, prætermittendo pro nunc ea, quæ scripsit comment. Aphoris. 66. & 73. quarti lib. & 43. septimi lib. cùm ad mentem antiquorum, & non iuxta propriam sententiam illud conscripserit, velut liquidò cuilibet eius scripta inspicienti patere potest. At nos prædictis haudquaquàm obstantibus cum eomet Galeno indubitanter affirmare audemus nullam febrem quouis modo genitam posse nec dici, nec esse symptoma, sed semper, quæcunque ea sit, morbus est, & dicitur: illud tantùm animaduertentes in eiusdem Galeni doctrina, quòd, cùm de symptomate bifariam loqui posimus, generatim scilicet, & speciatim sumpto, vt patet libro de Differentiis sympto. quando dicimus febrem non posse dici, nec esse symptomata, de eo intelligendum erit speciatim, & non generatim dicto. nam neminem præterit non febrem tantùm, aut quemuis alium morbum symptoma dici posse gneratim sumptum, sed & morborum causas, & vniuersaliter quicquid præter naturam corpori accidit, siue morbus sit, siue causa, siue symptoma propriè dictum fuerit; verùm de eo symptomate intelligendum erit, quod speciatim sumitur. hoc autem trifariam distinguitur à Galeno eodem libro de Differentiis symptom. aliud nanque affectus nostri corporis est, aliud functionum noxa, & reliquum excrementorum immodica excretio, aut suppresio. Quo supposito tanquàm vero Galeni decreto, quod quæuis febris perpetuò morbus sit, & non symptoma sumpta ipsius morbi definitione, quæ à Galeno non modò lib. de Differentiis morb. & sympto. verùm sexcentis aliis in locis conscribitur, absque vlla difficultate probari potest: nam, cùm morbus sit præter naturam affectus, à quo primò actiones impediuntur, febrísque perpetuò huiusmodi sit, semper enim functiones per se primò

cap. 6. 1. epid. 2. comment. 20

cap. 7

1. ad Glauc. ca. 4. & 5. 3. reg. acu. & 1. ad Gl. cap. ult. 2. ad Glauc. cap. 1. 1. de differ. feb. cap. ult.

cap. 2

primò lædit:necessariò sequitur semper esse morbum. Ad hæc, si omnium medicorum consensu febris essentia est præter naturam caliditas in totum animal effusa, vel in plurimis, aut saltem nobilissimis partibus accensa, vt 6.de Morb.vulg. Galen. testatur; ergo perpetuò morbus erit in intemperie, velut ipsemet lib. de Differen morbo.sentit, hæc autem intemperies vniuersi febrium generis est calor eodem teste 11.Method.quo fit, vt frigidis semper curetur tanquàm contrariis ei existentibus. Erit igitur quæuis febris semper morbus in intemperie, eáque calida: talis nanque est eius propria essentia, vt diximus. Rursus, si symptoma sit febris speciatim sumptum, cùm id triplicem habeat differentiam, necessariò in earum aliqua reponi deberet. at, quòd in nullo symptomatum genere ea collocari possit, facilè deducitur: cùm nec in genere noxæ functio nō esse poterit: nam ipsa per se primò functiones lædit, & non est aliqua functionum noxa, vt patet per omnes functiones discurrenti: nec in genere affectus corporis connumerari poterit, cùm hæc symptomata functiones non offendant, nec per se primò: verùm febris ipsa est, quæ per se primò functiones lædit. In genere autem retentorum, vel excretorum immodicè quis adeò erit insulsus, vt febrem reponat? nemo inquam, & si per cuncta excrementa discurrat. Cum igitur in nullo symptomatum genere reponi febris valeat, relinquitur, vt nullo pacto quocunque modo ipsa oriatur, symptoma propriè dictum appellari possit, sed semper morbus in intemperie, eáque calida. Et, si qui eam quandoque morbum, interdum symptoma appellant, id faciunt, quoniam febris essentiam, atque propriam naturam ignorant: nec minus eos præterit, quibus morbus à symptomate distet. & propterea vnum cum altero confundunt. Quòd, si Galenus præcitatis locis, & aliis quibusdam interdum febrem symptoma alicuius præter naturam affectus appellarit, non propterea illico febrem esse symptoma dicendum erit speciatim dictum: cùm hoc & eius doctrinæ, & veritati satis pugnet, vt supra monstratum est. Sed attendendum Symptoma nomē Græcū à Græco verbo συμπίπτω deductum apud eosdem Græcos nonnullos habere significationes: nam, velut verbū ipsùm συμπίπτω significat quandoque contingo, concido, interdum incurro, competo, consequor &c sic symptoma id, quod contingit concisionem, concasum, incursum, vel alicuius rei asseclam significat. Quo fit, vt, cum symptoma dixerit febrem esse alicuius dispositionis præter naturam, nil aliud voluisse intelligere, quàm eam contingere cum dicto affectu, vel eiusdem esse asseclam, seu ad eum consequi, vt dilucidissimè constat ex eius verbis in fine primi libri de arte cur. ad Glauc. & principio secundi cum de febribus, quæ inflammationibus accidunt, seu contingunt, verba facit. Illud quod nec ignorauit doctissimus Leonicenus, qui hoc modo nomen illud Symptoma lib. 1. de Differen. feb. iuxta finem interpretatus est, cum dixit. Eorum verò nonnullis febres solùm capitis dispositionem consequi. & non dixit eiusdem dispositionis esse Symptoma, velut Laurentianus, quod parum doctis non parui erroris causa esse potuit, prout quibusdam vsque ad nostra tempora fuit. Febrem igitur aliquam esse symptoma propriè, & speciatim dictum tanquàm erroneum in Gale. doctrina, à veritatéque valde alienum quiuis assererere caueat: Nam qui arbitrantur interim eam symptoma censendam esse, ob id sunt accusandi, vt Galen. inquit lib. de diffe. morb. quòd non expectantes, donec ab aliis confutentur, ipsi seipsos reuincunt. quòd si illud reperiatur conscriptum, modo, quo exposuimus, erit intelligendum, nisi fortè Galenus ad aliorum mentē loquatur, vt in quibusdam prædictorum locorum patet. erit denique propterea tertiana febris morbus. num verò acutus, vel non acutus nondum liquet. Pro huius dilucidatione animaduertas oportet, Galen. tertio prognost. scriptum reliquisse duas esse temporum præfinitiones in morbis, qua ratione acuti, aut diutini dicuntur, qui quidem sic ab eo sæpenumero illustrioris disciplinæ gratia nominantur. verùm, cùm non duæ tantùm re vera morborum differentiæ sint, sed permultæ admodum, iccirco nec eos laudat secundo de diebus decreto. qui duas vniuersas morborum species ponunt, neque vtranque deinde diuidunt: nec illos probat,

6.epid.s.p. com.29

cap.5

cap.2

cap.ult.

cap.ult.

cap.5

com.10

cap.12

qui tot esse dicunt,quot dierum decretoriorū circuitus;acutos propterea sub hac ratione subdiuidens eodem loco asseruit quosdam acutos esse,quosdā verò peracutos,iterum peracutos subdiuidit in exactè peracutos,qui quartam diem attingunt,& peracutos non exactè,qui ad septimam vsque producuntur.deinceps inter acutos ait alios esse exactè acutos,qui vsque ad decimamquartam producuntur:alios non exactè,qui vsque ad vigesimam durant:quanquam & hi quoque acuti sint.est insuper aliud morborum genus,quod ex delapsu acutum ad quadragesimam vsque diem peruenit,ita vocatum,quòd acuto quodam imperfectè iudicato intra diem vigesimum,deinde vehementia eius confracta,reliquū eius intra quadragesimum diem dissolui consueuit.nonnulli autē statim ab initio velut prohibiti,tardéque moti, & nullam interea subitam mutationem moliti ad quadragesimum diem producunt.duplex autem horum quoque natura est,vel enim accessionum remissiones in integritatem finiunt,vel continua febris semper perdurat:tales etenim (vt ipse asserit) acutorum morborum naturæ adhærere videntur.iam alij manifestò sunt vtique diuturni,qui iterū pro diuersa secundum tempus eorum præfinitione diuersas habere possunt species seu differētias, quas omnes,in variis tamē locis Hipp.in omnibus admirandus conscripsit,ab ipsis euidentibus sermonem capiens.Exactè nanque peracutorum memoriam habet aph.7. 1.lib.dum dixit,Vbi morbus peracutus est,statim extremos habet labores, & extremè tenuissimo victu vtendum est,per extremos labores,vt Gale.fuit, intelligens accessiones,& casus omnes maximos,atque vehementissimos, cùm in ipsis statim morbi incidat vigor,in primis videlicet eius diebus, hoc est, circa primos quatuor dies,vel paulò vlterius: in quo morbi summo vigore prædicta duo maxima,ac vehementissima fiunt,accessiones scilicet,& casus vniuersi : peracutorū autem non tamen exactè lib. 1. de ratione victus in morbis acutis sub his verbis meminit,Sorbitionem dare oportet neque multam,neque crassam,sed post septimam,vel nonam,si validus sit.& iterum, Quibus vtique vel quinto, vel septimo, vel nono fieri debeat morbi iudicatio &c.at de exactè acutis in apho.23. secundi lib.sub his verbis scripsit.Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur. acutorum verò non exactè.3.prog.oblitus non fuit,cùm inquiat. Itaque primus impetus hunc in modum finitur,secundus verò ad septimum producitur,tertius ad vndecimum,quartus ad decimumquartū,quintus ad decimam septimum, sextus ad vigesimū.Hi ergo ex morbis acutissimis per quatuor ad viginti ex additione terminantur.at eorū,qui ex delapsu,siue decidentia acuti nominantur.1.prog.mentionem fecit,dum talia protulit verba,Spirationis facilitatem existimari oportet, pérque magnam vim habere ad salutem in omni morbo acuto,qui cū febre infestet,& quadragesimo die iudicetur,quin etiam sexagesimi,octuagesimi, & centesimi rursus primo de mor.vulg.meminit,& aph.28.tertij lib.scriptum reliquit nōnullos puerorum affectus diebus xl.finiri, quosdam septem mēsibus,reliquos septem annis,nonnullos verò ad pubertatem vsque peruenire. quæ omnia simul ad clariorem disciplinam,& ægrorum vsum admodum vtilia sunt; etenim sua cuiusque victus species est.At quoniam medicorum plurimis, qui ex sola temporis præfinitione morbos diffiniunt,aberrare contingit,non tantùm circa eorū appellationes,verum & rerū quoque ipsarum dignotiones cōfundunt:nam paruas,& à periculo remotas febres diarias ex frigore quodā, seu æstu, vigilia, ebrietate, vel ira,aut aliis similibus causis ortas,& si circa primos dies terminētur, nemo tamen vel idiota,vel medicus peracutas febres,seu morbos peracutos vocare cōsueuit. nec secus morbū aliquē cum segni,lētóque motu cum interuallis à febre remissis, si vsque ad quadragesimū extendatur,nemo sanæ mentis acutū ex decidentia nominauerit:nec si in decimoquarto finit,acutū nūcupabit:quos tamē,si nudas temporis præfinitiones obseruarit, acutos, vel peracutos eos appellare cogetur. propterea Gal.2.de Diebus decr.Archigenem laudabat, qui non solis nudis tēporibus,sed motu,& natura magis acutū,vel peracutū morbum appellauit,eum talem esse asserens.qui propter motus velocitatē periculosus existit.quapropter lucidissimus

text.44

tex.25

text.3

tex.25

1.de epi.s. 3.tex.14

cap.12

simus Gal. cunctos, qui in hac re prouenire potuissent errores euitans, eodem loco dicebat, vides igitur nos, cùm solutio interdum eandem temporis præfinitionem habet, vel acutum morbum, vel nõ acutum nuncupare eodem modo quandoque alium acutum alium diuturnum ipso solo motu distinguentes: contingit nanque morbos quosdam quarto, septimo, decimoquarto, vigesimo, vel quadragesimo die terminari, qui non statim acuti, vel peracuti dicendi sunt, nisi eorum motu prius obseruato. hic si celer, seu velox fuerit, sic appellandi sunt iuxta Gal. sententiam: sin autem segnis, & lentus, nullo pacto acuti dicendi, sed alio nomine nuncupandi sunt, etiamsi intra terminũ acutorum (vt diximus) finiant. Quare ex motu præsertim, & non ex tempore tantùm, morbos præfiniri iubet Gale. vt 3. de Dieb. decre. circa fi. decretum reliquit. nã qui breui tempore terminatur morbus, non autem celeriter mouetur, vt diaria febris, hunc Græci βραχυχρόνιον, hoc est, breuis temporis morbum, non autem acutum appellant. huic contrarius est, quem Græci πολυχρόνιον nos diuturnum, siue longi temporis morbum appellamus, siue quomodocunque aliter quis vocare ipsum malit. At acutus morbus, licet omnino brachichronius quasi exigui temporis sit; non tamen hac ratione acutus nuncupatur, sed propter eius motus celeritatem acutus dicitur. quia verò ipsum celerrimè quiescere oportet, vt qui ad proprium finẽ properat (nam idem est celeriter moueri, ac ad terminum properare) erit propterea acutus morbus omnino, & brachichronius, hoc est, exigui tẽporis. Propter motus ergo celeritatem acutus dicitur. quòd verò diu morari (eo quòd celeriter mouetur) nõ potest, brachichronius appellabitur: ipsi verò acuto morbo tardus oppositus est, vt qui non celeriter, sed segni, & tardo motu moueatur: hic omnino polychronius non est, etsi quilibet polychronius morbus sit tardus: accidit enim, vt propter virium robur, aut corporis raritatẽ, paucitatem, ac tenuitatẽ humoris. ex quo fit, interdum brachichronius sit: ita nec quilibet brachichronius acutus est; licet quilibet acutus exigui temporis omnino sit: febres nanq; diariæ morbi sunt exigui tẽporis, non autẽ acuti morbi dicuntur: cum non celeri motu moueantur, neq; magni sint. Liquet igitur ex his, quòd licet quilibet morbus acutus sit exigui tẽporis, seu brachichronius: non tamẽ hac ratione acutus appellatur, sed talis dicitur, quia celeriter mouetur velociter, scilicet tẽpora eius propria pertransiens, ac ad summũ vigorẽ properans. hac ratione is morbus ei opponitur, qui tardus dicitur: quoniã segni, & lento motu mouetur. & propterea vnus ab altero iuxta Gal. sententiam solo motu distinguitur. quod quidẽ cõfirmauit 6. de Mor. vul. cùm dixit, Acutos morbos dicimus, quicũq; propria tẽpora vsq; in finem velociter pertranseunt. & propterea non mirũ, si iidem ipsi acuti morbi pro diuersa motus eorũ celeritate magis, & minus acuti dicantur: nam, vbi statim circa primos videlicet quatuor dies extremos labores habeat, in summóq; vigore cõsistat: talis morbus cum velocissimi, seu celerrimi motus sit, exactè peracutus morbus dicetur. quòd, si in septimo consistat die; peracutus, non tamen exactè nominatur. velocioris quidẽ & ipse motus existens, nõ tamen adeò, vt is, qui in quarto, vel paulò vlterius cõsistebat. si autẽ in 14. die casus vniuersos, ac accessiones extremas habeat, & proinde in summo vigore consistat: simpliciter acutus morbus nuncupabitur, celeriter quidẽ & ipse propria tẽpora pertransiens: verũ non adeò vt qui in quarta, vel septima consistebat. At, si quidã morbi debiles, ac parui circa primos dies existant, verùm quarta, aut quinta die continui vehemẽtes, acuti, seu celeres fieri incipiãt, aut sexto, vel septimo die tales fiant; acuti, sed nõ simpliciter dicuntur ad 20. vsque diem, vel 17. iudicati: adeo vt morbi continui acuties nunquam possit plures, quàm quatuordecim obtinere dies, vt liquet comen. Aphoris. 23. lib. & propterea hi quoque acuti sunt. quidã verò celeriter à principio moti, imperfectéq; intra diem vigesimum iudicati, deinde confracta eius vehementia reliquum eius intra quadragesimum diem dissolui consueuit. & propterea acuti ex delapsu, seu decidentia, aut acuti, qui in quadraginta diebus iudicantur, appellari consueuerunt. Sola itaq; motus specie acutus morbus quocunque modo talis di-

cap. ult.

6. epid. s. p com. 29.

catur, à diuturno, seu tardo distinguitur iuxta Gal. doctrinam 2. & 3. de diebus decreto, & 6. de morbis vulg. cum ille veloci, seu celeri, hic verò segni, & tardo motu moueatur: quamuis omnis acutus morbus exigui temporis sit, ac celer, omnisque diuturnus, id est, longi temporis necessario tardus: non autem e contra, vt supra diximus. Proinde cum Gal. citra omnem ambiguitatem, ac controuersiam audacter fateri audeo, tertianam febrem esse acutum morbum, nec scio, si quispiam vel idiota, vel medicus reperiatur, qui hoc idem confiteri vereatur: nam, si apud eum acuti morbi solo motu à diuturnis distinguuntur, & propterea hi acuti dicuntur, quia propria tempora vsque in finem velociter pertranseunt: quod tertiana sit huiusmodi, cunctis liquet: etenim celeriter mouetur, adeóque velociter propria tempora pertransit, vt interdum suo motu celeri septem periodos non expectans (quod tempus ei longissimum est, vt patet Aphor. 59. 4. lib.) neque etiam vltra tertium progrediatur circuitum, velut Gal. inquit. 2. de Crisibus. quare erit tertiana febris morbus acutus. At, si quispiam dixerit adhuc eam non esse morbum acutũ: quæritur, in quo morborum genere debeat reponi: non quidem inter polychronios: cùm hi multi tempus morbi sint, tertiana verò exigui: non in numero eorum, qui tardi appellantur: nam ea celeri motu, hi verò tardo, & segni mouentur. neque brachychronius morbus dicendus erit: quia, præterquam quòd exigui temporis tertiana morbus sit, etiam celeriter mouetur. quod brachychroniis nullo pacto cõpetit: hi enim pauci, & breuis temporis sunt tantùm, non autem celeriter mouentur, vt est videre in diariis vocatis febribus. Qua de re, cum neque brachychronius, neque polychronius morbus tertiana sit, neque tardus, qui verè acuto opponitur iuxta Gal. sententiam. 3. de diebus decreto. necessariò sequitur, quòd in numero acutorum sit: nam præter has nulla alia reperitur morbi differentia apud eum. Quòd, si hi morbi, qui celeriter iudicantur, & ad suum vigorem celerrimè properant, ac magni sunt à Gale. in commento Aphoris. 19. & 23. 2. lib. acuti dicuntur, atque sunt, tertianam quis negabit acutum morbum & esse, & dici, cùm celerrime iudicetur, & magnus morbus sit? quòd autem celerrimè iudicetur, cuiuis patet. magnum verò morbum esse ei patebit, qui quos magnos morbos Galen. appellat 4. Method. medendi, considerabit: trifariam enim dicit morbum esse magnum: vel propter afflictæ partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel quia cacoethe. At tertiana non vna tantùm ratione magnus morbus dici debet, vt puta quia princeps pars in ea læditur cor videlicet: cum hęc cuiuis generi febrium communis sit. ac propterea, quia febris ei hæc magnitudo aduenit, Gale. auctore octauo Meth. med. verùm & propter affectus magnitudinem morbus magnus appellari debet: est siquidem tertiana magna, & vehemens febris. quare præter id, quòd febris est, illi quoque magnitudo adeò notabilis accedit, vt relatione aliarum febrium magna, & vehemens dici possit, præsertim si ad diarias, hecticas, & putridas eas, quæ ex frigidis succis ortum ducunt, comparetur. Cum igitur duplicem habeat magnitudinis causam, & non vnam tantùm tertiana ipsa, celerriméque sua pertranseat tempora, vt prius diximus; iure morbus acutus appellandus erit, si quæ Galen. asserit com. Aphor. 19. & 23. 2. lib. de acuto morb. vera esse concedemus. Eodem quoq; com. Apho. 19. 2. lib. duplicem fatetur esse acutorum morborum naturam cum febre præsertim: nam vel in humoribus calidis solis, qui nullum obsedere locum, sed æqualiter in omnibus animalis partibus apti sunt ex sua natura generari, vel loco aliquo patiente fiunt, vt in morbo laterali, pulmonis inflammatione, & angina: cùm ipsa tertiana ex calidis succis, biliosis videlicet, generetur, (calidioribus existentibus cunctis aliis, qui in corpore sunt, qui nullum obsedere locum determinatum, sed per totum corpus deferuntur, vt patet 2. de Cris.) quis adeò erit insulsus, qui ipsam negabit esse morbum acutum secundum primam saltim eorum naturam? cum Gal. huiuscemodi morbos acutos nuncupet, qui ex calidis humoribus solis generantur citra aliquem determinatum locum patientem, quamuis non ipsis secundum naturam se habentibus,

Marginal notes: cap. 12 — cap. ult. — 6. epid. 5. 1 com. 19 — cap. 3 — cap. ult. — cap. 6 — cap. ult. — cap. 3. & 6

sed putrescentibus tertiana fiat, vt Gal. visum est 2 de Crisibus, cum dixit, Quòd febris acuta vel aliquo humorum putrescente, vel membro inflammationem patiente generatur. Verùm, cùm nec pituita, nec melãcholicus succus putrescens acutas febres pariat, vt cuique liquet: ex his nanque morbi longi, seu diutini fiũt eodem Galen. auctore com. Aphoris. 19. 2. lib. sequitur, quòd ex bile putrescente febris acuta generetur. qua de re tertiana febris acuta erit: cum ex bile putrescente ortum habeat. Ad hæc quis vnquam tertianam esse morbum acutum dubitabit, si Galen. verba inspiciet, & intelliget, quæ commento Aphor. 59. 4 lib. scripsit? sunt autem talia. Sicuti igitur in morbis continuis acutorum quidem morborum terminus est quartusdecimus, peracutorum verò septimus: sic in intermittentibus longissima tertiana febris terminum habet circuitum septimum. Rursus autem sicuti in peracutis morbus poterat iudicari quinto, quarto, & tertio die, sic & in tertiana eisdem circuitibus fieri solutio potest nõ expectante natura septimum. Cum igitur Galen. dixerit, sicuti in morbis continuis acutorum quidem morborum terminus est quartusdecimus, peracutorum septimus, & demum addidit sic in intermittentibus: quærendũ est, de quibus intermittentibus loquitur, de acutis, videlicet, an de tardis, & diuturnis. Non est dicendum de tardis, & diuturnis, cùm tertiana nõ sit huiusmodi, pręter id, quòd falsum esset illud, quod asserit, longissimum scilicet terminum earum esse circuitum septimum: cum multæ non exquisitæ tertianæ reperiantur, adeo tamen diuturnæ, vt non modò vltra septimum circuitum protendantur, sed vltra decimum, vigesimum, & interdum quadragesimum. Nec valet, si dixeris, de intermittentibus brachychroniis eum fuisse loquutum: quoniam & comparatio frustra esset, & nihil vtile concluderet Gal. in prędictis verbis acutos morbos continuos cum brachychroniis intermittentibus comparans, qui alterius generis sunt morbi præter id, quod iam probatum est tertianam de numero eorum non esse. Quare velis, nolis, fateri cogeris: quòd de intermittentibus acutis loquatur, cũ dixit. Sic in intermittentibus longissima tertiana febris terminum habet circuitum septimum, tertianam ipsam exquisitam acutum morbum intermittentem nuncupans. quod insuper verba eius sonant: nam, cur prius oportuisset dicere sicuti in morbis continuis acutorum quidem morborum &c. frustra vtique apposuisset verbum illud Continuis, sed satius fuisset dicere, sicuti in morbis acutis. verùm, quoniam percipiebat Galen. quòd in numero acutorum morborum comprehenduntur & continui, & intermittentes; propterea vtrosque comparauit, significans, quòd velut se habet decimusquartus dies in acutis continuis, quia vltimus est eorum terminus, sic in intermittentibus acutis, vt in tertiana ipsa, vltimus terminus est circuitus septimus: quod enim in continuis vna dies valet, hoc in intermittentibus accessio. & propterea tertiana poterit ante septimum circuitum iudicari, vtputa in tertio, quarto, vel quinto circuitu, velut peracutus morbus in eisdem diebus septimum diem non expectans. erit denique tertiana exquisita acutus morbus intermittens, si præposita Galen. verba veritatem contineant. Rursus, si verum est biliosum semper acutos morbos operari Gal. decreto com. Aphor. 22. 7. lib. qui tertianam negabit esse morbum acutum eius sententiæ, ac veritati ex aduerso pugnabit: cùm & ipso ex bile ortum habeat. quinimo, si quis valet ex syncera bile morbus gigni, ille præcipuus erit exquisita tertiana. At forte dices, Gal. pro semper intellexisse, vt plurimum, vt sensus sit verborum eius biliosum semper, hoc est, vt plurimum operari acutos morbos: possent fortè Galen. verba hoc modo exponi, ni vsus fuisset aduerbio gręco ἀεὶ, quod nullibi compertũ est aliud Latinè significare, quàm semper quapropter hic pro semper exponere vt plurimũ, siue magna ex parte penitus falsum est, vt cuilibet, qui græcas literas callet, manifestò liquet. Erit itaq; ob id acutus morbus tertiana; quia biliosum semper acutos morbos operatur. Quòd insuper tertiana febr. acuta sit, patet iis, qui Gal. verba inspicientes 6. de Morbis vulga. ea intelligere velint: nam tex. Hipp. exponens, in quo febrium differẽtias conscribit super Hipp. verba, aliæ verò acutæ, inquit

cap. 6

6. epid. 5. p com. 29

quit Gal. de caliditate celeriter manui occurrente, suúmque ipsius velocem motum ostendente te intelligere opus est. ex quibus verbis constat, quòd eas febres acutas Hippo. & Gale. appellant, quæ sua caliditate celeriter manui occurrunt, suúmque velocem motum ostendunt. Atqui tertiana huiusmodi est: ipsius nanque caliditas non velociter modò, sed velocissimè manibus occurrit. quod cum pateat ad sensum, alia probatione minimè indiget. tum igitur quia suum ipsius velocem motum ostendit, hácque ratione eius caliditas celeriter manui occurrit: tum etiam quòd septenis circuitibus, quod tempus longissimum est, iudicatur Hipp. auctore. Apho. 59. 4. lib. erit tertiana febris acuta. Libro quoque 8. de Hipp. & Plat. decr. redarguens Plat. Gal. de causis generationis febris tertianę, atq; quotidianæ, inquit. acutissimas, & ardētissimas febres à flaua bile oriri: & tertiana ex ardentium genere esse. at, si tertiana ex genere ardentium feb. necessariò & acuta febris erit: neq; enim vna ardēs febris est, quæ non acuta dici possit, vt in expositione febris acutæ patet. hoc idem confirmauit lib. de Palpi. trem. rigore, & conuulsione, dum dixit: Tritæi quidem exacti si qua nota euidens sit, est à rigore: quòd, cùm vehementibus rigoribus inuadant paroxysmi, nullus autem vel non sanæ mentis febrem hanc in succo frigido fieri affirmet: cùm genere ardens sit 2. cap. Vides igitur, quo pacto tertiana cùm genere sit ardens, acuta quoque febris dicenda erit, nisi asserere audeas ardētem aliquam febrem non esse acutam, quod penitus Hippoc. & Galen. doctrinæ, ac veritati pugnat: nam quæuis ea sit, ex calidis procreatur succis biliosis, præsertim quorum natura est acutos morbos generare. qua ratione fit, vt, cùm ardens febris à Galen. dicatur tertiana: non minus & acuta dici debet: cùm enim ex bile ortum habeat, febris vtique erit multam, & acrem habens caliditatem eodem teste 4. de Ratione victus, cuius naturæ acuta febris est. Amplius, cùm quælibet continua febris idem habeat genus cum singulis intermittentibus, vtputa quotidiana continua cum intermittente, & quartana continua cum intermittente, & exquisita febris ardens cum exquisita tertiana, vt decretum reliquit Gale. 2. de Crisib. & cùm quatuor in vniuersum sint morborum genera ex motu, & tempore distincta eo. Gal. teste tertio de diebus decre. duo videlicet ex motu præcipuè, & duo ex tempore, de necessitate sequitur, quòd in eo genere, in quo reponitur quælibet prædictarum continuarum febrium, in eodem & intermittens reponatur sibi correspondens. at, cùm in genere acutorum morborum, acutarúmque febrium, quæ exquisita ardens est, omnium consensu contineatur: in eodem quoque genere exquisitam tertianam contineri oportet: aliàs diuersum haberet genus ab ipsa exquisita ardenti febre. quod manifestè Galen. dictis pugnat præter id, quòd in nullo aliorum genere contineri posset, vt superius ostensum est. quapropter optimè Galen. eodem secundo libro de Crisibus dicebat, acutissimas, maximéque adurentes febres hoc solo à tertianis differre, quòd in his flauæ bilis humor in vasis vnà cum sanguine continetur: in tertianis verò, cum vehementer moueatur; per singulas corporis partes disseminatur: quamuis in eō, qui vtrunque facit morbum, humore communicent. Idem est ergo earum genus eadem ambarum causa, ambæ ex necessitate acutæ secundum magis, & minus tantùm ratione locorum diuersorum discrepantes, qua ratione exquisita febris ardens poterit acutissima, atque ardentissima nuncupari, prout Galen. eam appellat: ipsa verò tertiana acuta, atque ardens, prout vbique locorum eius verba sonant. Nec minus tertianam esse acutum morbum ex his, quæ Galen. secundo progno. asserit, percipere possumus. quo loco discrimen afferens inter extremarum partium refrigerationem in diutinis morbis, & eam, quæ in acutis accidit circa accessionum principia, duplicem naturam acutorum conscribens, qui cum febre fiunt, vnà cum inflammatione in visceribus, & reliquam sine ea dixit, quòd in morbis acutis cum inflammatione propter inflāmationis magnitudinē in visceribus fatigantis parùm sanguinis in omne permeat corpus, plurimum verò eius in parte inflammatione affecta includitur. & ob eam rem licet extremæ partes frigidæ sint: mediæ tamen corporis

Marginalia: cap. 6 (Plat. decr.); cap. 7 (Palpi. trem.); 4. reg. acu. com. 2; cap. 6 (de Crisib.); cap. ult. (de diebus decre.); cap. 3 (de Crisibus)

corporis partes, quæ sunt thorax,& vēter admodum calent. Horum morborum idemmet Gale.meminit commento Aphorismi 48.quarti libri, & primo septimi libri eādem eorum afferens rationem. Demum subdit, At verò per morbos acutos interdum annotatio cum rigore prehendens aut refrigeratione, non solùm extremas corporis partes,sed etiam cutem circa costas, ac ventrem frigidas reddit, ea quidem circa viscera vitium non ostendit: Cùm in hac verborum serie acutorum morborum Galen. meminerit, in quibus annotatio cum rigore prehendit, quærendum ab eo, de qua febre loquutus sit. non erit dicendum, quòd de quartana:quoniam,licet cum rigore inuadat: inter diuturnos morbos connumeratur. Ergo de tertiana: nam hæ duæ tantùm febres cum rigore inuadunt. At si de tertiana, quæ cum rigore inuadit, Galen.intellexerit,cùm hoc proprium sit ipsius exquisitæ tertianæ:quis audebit eam negare esse morbum acutum? Dicet fortè quispiam Galenum per rigorem horrorem voluisse intelligere: & propterea per acutam febrem cum rigore prehendentem semitertianam significauit. quæ quidem ex Hippocratis sententia primo de morbis vulgaribus acuta est,aut de aliqua alia continua, quæ cum horrore inuadit intellexit: possunt enim quædam esse huiusmodi Hippocrate auctore primo de mor.vulgari.& Galeno primo de arte cur.ad Glauc.Huic obiici volo,nullibi Gale.per rigorem horrorem intellexisse:immo inter eos lib.10.method.medendi & secundo de causis sympto.discrimen non minimum conscripsit,asserens rigorem propter multitudinem,ac excrementorum acrimoniam,impetúsque celeritatem,cùm per sensibilia corpora ferantur,atque ob laborantis virium infirmitatem fieri:contra horrorem excitari,vbi & qualitas eorum,&impetus velocitas est remissa,tum etiam copia minor,ac vis naturalis tristanti obsistit ex diuersis denique causis omnino cùm fiant rigor, & horror: nequaquam poterit nec à Galeno nec ab alio quouis alterum cum altero confundi.qua de re nec de semitertiana Galen. dicta verificari possunt: cùm eius non tantùm cum horrore prehendat accessio,immo horrifica sit, maiori scilicet accessionis parte ab horrore occupata, qui medium est rigoris, & frigoris, nec de continuarum aliqua intelligi possunt: cùm omnis continua febris (vt idem testatur secundo de diffe.feb.)suapte natura, si exquisita est:horrorem non habeat,neque rigorem:quamuis Hippo.1. de morb.vulg. & Galen.primo de arte cur.ad Glauc.aliquam ex continuis febrem incipere posse cum paruo rigore affirmauerint:qui tamen rigores paucissimi,ac minimi sunt vt Hippocra.eodem loco testatur,quem Galenus exponens asseruit per paucissimos rigores Hippocratem horrorem voluisse indicare,cùm nanque scriptum reperitur paruus,seu minimus,aut paucissimus rigor: possumus, immo debemus horrorem intelligere:at non possumus si simpliciter rigor compertum sit. Cum rigore igitur retulit Gal.2.prog.annotationes peracutos morbos prehendere, & non cum paucissimo,siue paruo rigore.qua re de horrore minime intelligēdum erit,sed de vero rigore,qui non nisi in tertianis,& quartanis,cùm earum accessiones inuadunt,conspicitur.at cùm nequeant eius dicta de quartana veritatem habere,non enim est ipsa morbus acutus:necessariò de tertiana verificabuntur. & propterea inter acutos morbos connumeranda erit. Vlterius,si Hip.1. de morb. vulgari. semitertianam febrem appellat horrificam, continuam, & acutam, cùm horrorem suscipiat à quotidiana,& tertiana simul, quoniam mediū quoddam est inter tertianæ rigorem,& frigus quotidianæ eueniens,continua autē sit propter quotidianā,quæ cōtinua est:quæret quispiam,à qua istarum febriū acuitatem habeat. & non erit dicendum, quòd à quotidiana: nam ipsa inter tardos morbos, ac diutinos comprehenditur, etiamsi continua sit, & non inter acutos: quoniam non est celeris motus, nec ab vtrisque simul velut horrorem suscipit, nam quod ex sua natura quotidiana sola non habet, etiam cùm alteri coniungitur, ex se tribuere nequit. at acuitatem ipsa nequaquam habet, cùm nec ipsa febris acuta sit, vt tum ex eius motu, tum ex eius caloris qualitate constat. ergo nec, cum alteri febri copuletur; acuitatem illi præstabit. relinquitur ob id pro-

2.prog. com.4

1.epid.5.p text.25

1.epid.5.p. text.34.sec 2.text.25
1.ad Glauc. c.5
cap.4
cap.5

cap.8
locis citatis supra

com.4

1.epid.5.p text.23

pterea acutam febrem semitertianam dici: quoniã tertianã habet coniunctã. qua ratione fit, vt, si per eam semitertiana acuta febris dicatur; quòd ipsa quoq; tertiana febris acuta sit: congruum insuper erit, cùm tria in se complectatur semitertiana: horrorem videlicet, continuitatem, & acutiem, vnum habeat ex quotidiana, continuitatem videlicet, reliquum ex tertiana, acutiem scilicet, tertium verò horrorem ab vtrisque. Quæ omnia confirmare videtur Galen. 2. de Diffe. feb. dum inquit, Quòd, vbi tertiana exuperat febris; magis erit horrifica semitertiana, & aliquid rigoris in accesione assumit. statim itaque calidior talis est, & ardentior, ac celerius peruenit ad consistendi vigorem. vbi verò pituitosus exuperat succus; frigus extremarum partium exuperabit, & horror paruus erit, pulsúsque contractio fortior, ac diuturnior est, & lentè accesio increscit, multóque post tempore viget: non tamen sitim efficit, neque ardorem. & post pauca subdit, Incrementum verò post initium propter tertianam facilè suscipit caliditatem, atque ad consistendi vigorem festinat, propter pituitosum autem tardè, citius igitur, aut tardius deuenit ad summum vigorem semitertiana, potissimum quæ non exquisita est, prout tertiana magis, vel quotidiana in ea exuperat: nam exuperante tertiana celerius ad summum vigorem accesio deuenit, statímque calidior, & ardentior erit talis febris. at, si quotidiana; & diuturnior erit, lentéque accesio increscet, & multo post tempore vigebit, vt ex prædictis Gale. verbis constat. quo fit, vt nullo modo acuta appellari posit semitertiana propter quotidianam: cùm ex ea oppositas penitus cõditiones excipiat: tardum videlicet motum, diuturnitatem & neque sitim, neque calorem causet: à tertiana verò celeritatem motus ardorem, caliditatémque maiorem, ac sitim suscipit: quæ omnia acutis febribus insunt. quare, cum propter tertianam, quam coniunctam habet semitertiana, acuta febris dicatur, & ipsa quoque tertiana acuta febris erit. Quòd, si dixerit quispiam copulatam tertianam cum quotidiana, quando semitertiana fit, non esse exquisitam, sed notham: in idem incidet: nã nec acuta dici potest notha tertiana, nisi propter biliosum succum, qui in ea redundat. qui cùm syncerior sit in exquisita tertiana, quàm in non exquisita: acutior erit semitertiana, quæ cum exquisita tertiana composita est, quàm, si cum non exquisita componatur. &, si cum nõ exquisita copuletur quotidiana, licet ab ipsa tertiana acuitatem habeat, quæ non exquisita est, præcipuè tamen eam acquirit propter flauam bilem redundantem in ipsa tertiana notha, & non propter permixtionem alicuius alterius succi melancholici videlicet, vel pituitosi, ex quibus, vt declarauimus in Gal. doctri. diutini, & non acuti morbi excitantur. Idem quoque Hippo. 3. Prog. tertianam morbum esse acutum apertè innuit: nam, cum de dolore capitis per febrem acutam non exitiosam verba faceret: ait, Hæc accidunt viris, & mulieribus potisimum in tertianis minoribus natu, etiam in illis magis verò, & in feb. continuis, & in veris tertianis. tertianas itaque absque controuersia hoc loco Hippo. inter acutos dinumerauit morbos: est etenim liber prognost de Morb. acutis, vt ipsemet in principio dicti lib. fatetur, & Gale. primo de Crisib. ac eodem lib. Prognost. confirmauit. At quid amplius in hoc tempus terere opus est, diuersísque rationibus, & auctoritatibus veritatem hanc fulcire tento? cum ipsemet Galen. eam commento Aphor. 29. tertij libri apertisimè fateatur. quo loco, cùm Hipp. in Aphorismo conscripsisset nonnullos morbos, qui iuuenibus eueniunt, inter quos febrium meminit acutarum exponens Gale. Hippo. verba inquit. Cùm verò non sat plenè de acutis febribus dixisset: neq; enim dicere simpliciter oportebat acutas, quæ & in pueris nihilominus fieri videtur, sed ex acutis tertianas maximè, & febres ardẽtes: hæ enim præ cæteris febribus sunt biliosisimæ, & plurimæ iuuenibus accidunt: quoniã & flaua bilis hac ipsa superabundat ætate, in qua morbi tales in summo vigore consistentibus accidunt. per quæ verba liquidò ostendit Galenus tertianam esse in numero acutorum morborum, acutarúmque febrium. & reddens causam, cur ipsa, & ardens febris plurimum iuuenibus accidunt, dixit, Quoniam tertiana, & febris ardens inter cæteras febres sunt biliosisimæ;

cap. 8 *tex. 32* *cap. 7* *cap. ult.*

simæ: bilis verò plurima iuuenibus ratione ætatis redundat. Ex quibus verbis colligo biliosas febres esse acutas omnes,& quantò biliosiores fuerint,tantò acutiores. At, si quispiam forsan dixerit Gal. de continuis tertianis,& non de intermittentibus loqui, cùm dixit,Sed ex acutis tertianas maximè; Ei responsum sit, nullibi compertum esse apud Galen. per tertianam absolutè prolatam intellexisse continuam, veluti neque per quotidianam, vel quartanam, sed perpetuò cum appositione continuam, vt in sexcentis locis patet.immò commento Aphor. 59. quarti lib.asseruit non modò Hippocratis, sed omnium Græcorum consuetudinem esse tertianam ipsam aliquando cum adiectione exquisitam, aliquando simplici appellatione, tertianam scilicet tantummodo nominare: velut ipse quoque consueuit primo de morbis vulg. & secundo de Diffe. feb. non semel duntaxat eam simplici appellatione nominare. Qua de re,siquis vellet in prędictis Gal.verbis per tertianas continuas intelligere,non modò Hippo.& omnium Græcorum consuetudinem euerteret, verùm eundem Galenum destrueret eum non intelligendo,eiúsque dictis falsum omnino,ac contrarium sensum tribuens.cùm igitur per tertianam absolutè prolatam in Hippo. & Gale.doctrina continuam intelligere omnino quispiam nequeat, eámque dixerit esse Galen. acutum morbum, ac acutam febrem, velut etiam fusissimè nonnullis rationibus probauimus, valeant perpetuò, qui eam non esse huiusmodi pertinaciter sibi ipsis persuaserunt suam ipsorum opinionem quibusdam Galen. dictis fouere cogitantes: quæ quo veritas promptius pateat, in medium afferre, ac exponere non piguit, simúlque eorum rationes, quibus ea tueri conantur, soluere non prætermittam. interim Arabum principem, qui Galeni opinioni, ac veritati adhæret non prætercam, potissimum cùm Gal.se esse interpretem fateatur: libro enim quarto fen.prima, tracta. primo,cap.4 inquit. Et tertiana pura, & causon sunt de acutis valde, & eodem libro.& fen.tracta.secundo,capitulo quarto dicebat. Et tertiana quidem pura est acuta propter subtilitatem materiei: & eius caliditas est magna mordicatiua propter fortitudinem cholerę.Qui tamen tertianam contendunt non esse morbum acutum, hac prima ratione credunt id confirmare: de ratione nanque morbi acuti si cum febre sit,inquiunt,est,quòd si cum febre continua: sed tertiana non est huiusmodi.igitur non est morbus acutus.maiorem esse Gale. asserunt in commento Aphoris.30. quinti libri,quo loco dixit,Si enim sit cum febre morbus:necesse est ipsum febres habere cõtinuas:talis enim est morbus acutus. Huic primò respõsum sit falsum esse, quòd de natura omnium morborum acutorum, etiam eorum,qui cum febre sunt,sit:esse cum febre continua.&,cùm illud confirmant:Galen.auctoritate dicimus,quòd velut apud Hippo.illud verbum græcum ἀνάγκη, quod Latinè sonat necessariò,non facit enunciationem talem, quòd impossibile sit aliter se habere,seu perpetuam,vt idemmet Gal.testatur cum Apho. 58.sexti libri. sed quòd magna ex parte solet ita accidere. & propterea non tantùm in Aphoris.sed in aliis quibusdam eo vtitur, quamuis res ipsæ non semper eodem modo eueniant:& si figura dicendi perpetuitatem quandam indicet. Sic apud Galen. dicendum erit, quòd per illud verbum ἀνάγκη voluit intelligere, quòd magna ex parte cõsueuit accidere,vt sensus verborum eius sit:si enim cum febre morbus:necesse est ipsum,hoc est,magna ex parte febres habere continuas non propter hoc abnegans febrem aliquam intermittentem esse morbum acutum.vel rectius dicendum falsum esse id,quod primò asserunt,ac Galen. auctoritatem haud esse ad propositum:nam,cùm duplex sit acutorum morborum cum febre natura, vna in humoribus calidis, qui nullam obsedere propriam sedem: altera cum loco aliquo patiente vtpote ortis in visceribus inflammationibus quibusdam,eodem Galeno auctore comm.Aphor.19.secundi lib.cùm Galen.dixit,Si enim sit cum febre morbus,necesse est ipsum febres habere continuas: talis enim est morbus acutus. de eis intellexit morbis acutis, qui aliquo loco patiente fiunt,inflammatione videlicet viscus aliquod, & præsertim princeps fatigante.quorum morborum natura est,quòd necessariò, atque perpetuò sint cum

1.epid.s.2 tex.com.19 cap.8

febre continua: & non de eis verba fecit, qui in humoribus calidis fiunt, qui nullum obsedere proprium locum. id autem ostendunt apertissimè verba eius, dum asseruit. Si enim sit cum febre morbus, vt secluderet eos ab his, qui sine febre fiũt parte etiam aliqua patiente, vt apoplexia: necesse est, inquit, hunc eundem morbum febres habere continuas. præsupponit itaque primò aliquem fieri morbum acutum, ad quem febris sequatur: illam demum asserens ex necessitate debere esse continuam: quod quidem in nullo alio acutorum morborum genere veritatem habere posset, nisi in his, quæ suprà diximus inflammationibus ortis videlicet in viscerum aliquo, vt in morbo laterali, pulmonis inflammatione, angina, & aliis huiuscemodi morbis quasdam determinatas sedes fatigantibus. Ex quibus constat Gale. non id asserere, quòd isti putant in prædictis verbis febrem videlicet omnem acutam necessariò esse cõtinuam: sed eam dixit necessariò esse continuam, quæ ad aliquem morbum acutum sequitur, vtputa qui aliqua determinata parte patiente fit, velut in alicuius visceris inflammatione conspicitur, non propterea negans per hæc verba, quòd aliqua febris acuta, vt diximus, possit esse intermittens. & propterea hoc falsum est, quod isti dicunt omnium acutorum morborum naturam propriam esse, vt febrem continuam habeant: cum in ea acutorum natura, quæ in humoribus calidis fit solis, qui nullum obsedere locum, sed æqualiter in omnibus animalis partibus apti sunt ex sua natura generari, veritatem haud habeat, veluti supra probauimus. At mox quæ diximus, oppugnabit quispiam nullibi asserens horum morborum Hippo. nec Gal. meminisse. Cui responsum dabimus & horum ambos mentionem fecisse, vt liquet his, qui non corticem tantùm, sed internam medullam eorum verborum gustarunt: nam, cum Hippo. primo Prognost. ait, spirationis facilitatem existimare oportet perquam magnam vim habere in omni morbo acuto, qui cum febre infestat, & quadragesimo die iudicatur, nónne eorum morborum meminit acutorum, qui etiam cum febre intermittente fiunt, dum asseruit: qui cum febre infestat, non addens continua? At fortè diceret quispiam, quòd, licet illud non apposuerit: tamen de continuis tantùm voluit intelligere: verùm hic præter id, quod verba Hippo. peruerteret, ac ea falsò intelligere ostenderet, Galeno quoque è directo pugnat: cum, si de eis tantùm loqui voluisset, apposuisset vtique continua, haud ignorans, quòd per febrem simpliciter dictam intermittentem, & continuam, ac fortè magis intermittentem, quiuis intelligere posset. pugnat quoque Galeno, qui secundo de diebus decreto. Hippocratem à quorũdam calumniis defendens, qui eidem imposuerant sibi pugnantia scripsisse de morbis acutis: cum aliter in Aphorismis, aliter in prognosticis ab eo scriptum reperiatur. ponderans prædicta Hippoc. verba de facili spiratione in morbis acutis inquit, Quòd, nisi ipse Hippo. cognouisset acutorum duplicem naturam, non sanè distinxisset cum appositione quadam suam sententiam: verùm simpliciter dixisset, quòd facilis spiratio in acutis morbis magnum valde momentum ad salutem habere putanda est. nunc autem, cum huiusmodi dictionem simpliciter acutos declaraturam sciret, non tamen ita, verùm, cùm his etiam alia complecti vellet, non sine ratione apposuit, primum, quibus febris copulatur non adscribens continua, quòd absolutè acutorum erat proprium, quibus verbis causam Galen. reddit, cur in prædicta dictione, cum dixit, Qui cum febre infestat, non addidit continua, inquiens. Quia volebat Hippo. id non tantùm verificare in absolutè acutis, verùm in aliis: nam, si voluisset eius dicta veritatem habere in absolutè acutis tãtum, opposuisset illud verbum continua, quod absolutè acutorum erat proprium. cùm igitur illud non absolute adscripserit, & propterea, vt inquit Gal. dictum Hipp. quod de facili spiratione scripsit, in aliis acutis verificatur, necessariò sequitur aliquem acutorum morborum, non tamen absolutè, & simpliciter esse cum febre intermittente iuxta Hippo. sententiam. Sed mox quispiam rursus instabit inquiens. Hoc, quod diximus Hippo. pugnare, qui primo de Rat. vi. in morbis acutis fatetur acutorum morborum febres omnino esse continuas. huic responsum volo primò

tex. 25

cap. 12

1. reg. acu. tex. 8

primò Hippo.eorum meminisse acutorum morborum,quos prisci acutos nominabant: vt pleuritides, peripneumoniæ, phrenitides,&c.& propterea ad eorum mentem dixit,horum omnino febres esse cõtinuas:nam hi tantùm à priscis acuti morbi nuncupabantur.vel dicas,si ex propria sententia illud senserit verbum τὸ πάμπαν;non semper omnino,sed interdum magna ex parte Latinè sonat.quare in morbis acutis magna ex parte febres esse continuas Hippoc.retulit.id quod nec nos supra negauimus. vel & rectius, quòd de his acutis morbis ibi loquitur, qui proprie,& absolutè acuti nominantur. hi sunt, cum determinata parte affecta in flammatione videlicet orta in aliquo viscerum, velut series verborum eius sonat, vt quiuis poterit videre, quos insuper idem Hippo. primò de morbis vulga. acutissimos nuncupat maximos,ac grauissimos:in his nanque omnino febris est continua.at in aliis,qui alterius sunt naturæ,non inconuenit interdum febres esse intermittentes, velut suprà declarauimus. Non ergo Hippocrati pugnat dicere aliquem morbum esse acutum cum febre intermittente, modò de absolutè acutis non intelligatur,maximis,ac grauissimis morbis, velut ipse primo Prognost. in prædicta dictione tacitè confessus est,vt Gal.placuit. Verùm quouis loco eum fateri inueniatur, acutos morbos omnino esse cum febre continua de absolutè acutis, maximis, grauissimis, & acutissimis intelligendum erit: hi nanque sunt, qui omnino cum continentibus febribus fiunt, ac propriè acuti nominantur, vt Galen.visum fuit libro tertio de Difficult. respi.ea parte,qua Hippoc.verba primo de Rat.vi.conscripta hoc modo exponit.Quòd verò aliqua intermittens febris acutus morbus sit,apertissimè Gale. ostendit secundo Prognost. vt diximus supra. insuper & secundo de diebus Decre.dum inquit, Nonnulli autem statim ab initio morbi, velut prohibiti, tardéque moti, & nullam interea subitam mutationem moliti ad quadragesimum producuntur. duplex autem horum quoque natura est: vel enim accesionum remissiones in exactam integritatem finiunt, vel continua febris semper durat.& subdit, Tales etenim acutorum naturæ adhærere videntur, iam alij manifestè sunt diuturni. connumerat hic, vt liquet, Galen. morbos acutos cum febre intermittente:nam de his sermonem faciens vltimo loco dixit, alios ab his, quos conscripserat, omnes esse diuturnos. hoc idem patere poterit cuiuis eius verba inspicienti, quæ asserit de acutis morbis in commento Aphoris.19.secundi libri, & quæ de tertiana scripsit comment. Apho.59.quarti lib.Sed circa hoc iterum hæsitare cõtingit:nam idem Gal.com. Aphor. 7. primi libri fatetur febres ab acutis morbis esse inseparabiles, & commento præcitati Aphoris.19. secundi libri in acutis morbis dixit febres omnino esse continuas.commen. quoque Aphoris. primi septimi libri auctoritate Hippo. scriptum reliquit acutos vocari morbos, quorum febres omnino sunt continuæ. at, si eorum,quæ mox diximus,non fueris oblitus: promptissimè hæc Gal. verba conciliabis: nam, cùm dixit à morbis acutis febres esse inseparabiles: de absolutè, ac exactè talibus loquutus est: vt de causo, *synochis*,vel reliquis morbis, qui cum parte patiente fiunt inflammatione videlicet orta in visceribus, qui quidem absolutè acuti dicuntur. & propterea nec cum eis nos febrem intermittentem copulamus,verùm in alia acutorum morborum natura illud fatemur,vt supra ostendimus. Ad reliquas Gal. auctoritates bifariam quoque respondere possumus,vt puta similem offerendo responsionem cum acutorum distinctione, & insuper asserentes ipsum vti verbo τὸ πάμπαν; quod nõ modò Latinè significat omnino,sed plurimùm & magna ex parte,vt velit Gal non omnino, sed magna ex parte febres continuas à morbis acutis esse inseparabiles, quamuis prima responsio congruentior sit. Atqui rursus dices Galen.tertio Prognostico. voluisse morbum acutum intelligi cum magnitudine quadam, ac febre continua. & subdit. Si enim non ita fit, quanquam circa decimumquartum soluatur diem, aut etiam citius,eiusdem apellationis nequaquam censemus. At dicimus nos Gal.eo loco narrare differ.morb. secundum diuersas temporum præfinitiones. quapropter circa ea ambigit, tum de morbo acuto,qui interdum decimumquartũ diem

1.epid.s.3
tex.3

tex.25

cap.9
com.4
cap.12

com.10

pertransit, protenditúrque vsque ad vigesimum: tum etiam quòd nonnulli alij morbi etiam si in quatuordecim diebus finiant, aut citius, acuti non sunt appellandi, nisi hi & magnitudinem quandam habeant, & sint cum febre continua: verum nanq; fatetur, quoniam hi propriè acuti ab eodem Gal. nominantur, tertio de Difficul. respira. & absolutè acuti nuncupantur 2. de Diebus decreto. quòd alij sint, qui non ita propriè absolutè, seu exactè acuti dicantur non negans: quinimmo & 2. Prognost. & 2. de Diebus decreto. ac commento. 19. Aphoris. secundi lib. sæpius citati, sexcentísque aliis in locis illorum meminit. qui autem exactè, seu absolutè acuti dicuntur, hi & magnitudinem habeant, ac febrem continuam oportet. at qui non ita absolutè sunt, satius erit, quòd ad summum vigorem celerrimè properant, ac magni sunt iuxta eiusdem Galeni sententiam commen. Aphor. 23. secundi libri, siue cõtinua fuerit febris, siue intermittens. Et, ne sæpius eadem repetantur, dicimus, quòd vbicunque in Hipp. & Gal. commentariis fuerit compertũ acutos morbos omnino esse cũ febre continua, perpetuò de exactè seu absolutè acutis intelligendum erit. quos morbos Hippo. 1. de Morbis vulga. acutissimos, maximos, ac grauissimos nuncupauit: &, vt Gal. exponit, tum in febribus eueniunt, quæ vocantur propriè synochi: tum in aliis, iuxta quæ singulis progrediuntur accessionibus, ac initia efficiunt, incrementa, vigores, & inclinationes manifestat, nec tamen ad integritatem veniunt. inter quos nolumus tertianam connumerari; verùm fatemur in alia acutorum morborum natura comprehendi, nec id eorum dictis pugnare, immo satis consonum esse censemus, vt abundantissimè probatum est. Non est igitur de ratione cuiuslibet acuti morbi, quòd sit cum febre continua iuxta Hipp. & Gal. decreta, sed eorum tantùm, qui exactè, seu absolutè tales dicuntur: quamuis quidam sibi ipsis falsò illud persuaserint. Amplius tertianam non esse morbum acutum alia ratione probare tentant: nam, cùm acuti morbi ex eorũ natura periculosi sint; ipsa verò tertiana periculo vacet, vt patet auctoritate Hipp. 43. 4. lib. & Gale. cum in eius commento, tum etiã primo de Arte cura. ad Glauc. dum asserit eam esse mitissimam, & minimè periculosam, vtpote quæ nec ex inflammatione aliqua, neque ex maligna humorum putredine occasionem habeat, propterea quia intermittit. qua de re non erit morbus acutus. at quòd periculosi sint acuti morbi, cum Hippo. confirmare conantur, qui primo de Rat. vi. inquit eorum plurimos enecare. & primo de Morbis vulg. eos asserit præ cæteris omnibus esse lethales. hoc insuper corroborant Galen. auctoritate secundo de Diebus decreto. qui Archigenem summopere laudabat, quòd acutos morbos non nudis temporibus solis, sed motu, & natura appellauerit, eos videlicet, quibus motus velox, & subitò pericula adueniũt. hos quoque cum periculo coniunctos esse testatur idem Galen. ex propria sententia eodemmet. lib. primo de Morbis vulga. At, si eorum memineris, quæ paulò antè diximus de acutis morbis; facillimè huic rationi velut friuolæ, & exigui momenti responsio patebit. diximus nanque eorum morborum naturam duplicem esse: vnam citra aliquem determinatum locum affectum: reliquam cum loco aliquo patiente, seu inflammatione affecto, præsertim si princeps viscus fuerit, & inflammatio magna. in his itaque, qui sunt prioris naturæ, vt qui non ex inflammatione originem ducant, sed ex humoribus calidis solis, si neque ex maligna humorum putredine occasionem habeant, qui plurimi sunt, proprium non est cum periculo esse: quinimmo ferè cuncti, qui huius naturæ sunt morbi, periculo vacant, præsertim si intermittant velut Galeno visum fuit com. præcitati Apho. 43. quarti libri. horum quoque annotatio interdum cum rigore prehendit, aut refrigeratione, velut Gal. sentit secundo libro Prognost. reliqui verò acuti morbi, qui loco aliquo patiente fiunt, & prorsus febres habent continuas absolutè, ac exactè acuti appellati: immò ab Hippo. primo de Morbis vulg. acutissimi, maximi, & grauissimi dicti, non modò periculosi sunt, vt placuit Archigeni, & Galeno, verùm præ cæteris omnibus sunt lethales, ac interficiunt, eodem Hipp. auctore primo de Morbis vulg. & primo de Ratione vict. in morbis acutis. cuius

cap.9
cap.12
loco cita.
1. epid. f.3
tex.3
1. ad Glauc.
cap.8
tex.8
1. epid. f.3
tex.3
cap.12
1. epid. f.3
cap.3
com.4
1. epid. f.3.
tex.3
1. epid. loco citato 1. reg. acut. tex.8

naturæ acutos morbos cum periculo coniunctos esse nemo sanæ mentis negare audebit. At quòd de his, & non de aliis loquatur Hipp. ex verborum eius lectione præcitatis locis cuilibet, vel parum erudito liquet, velut etiam doctissimus Gale. exponit. Quòd verò Archigenes 2. de Diebus decre. de his quoque sermonem faciebat, cui non patebit, si Gale. verba inspiciat, ac intelligat? dicebat enim, quòd Archigenes laudandus erat, qui non solum temporibus solis nudis, sed motu, & natura magis acutum, vel peracutum morbum appellauerit, cui videlicet motus velox, & subita pericula adueniunt: non enim Archigenes quemlibet acutum morbum, sed magis acutum, vel peracutum his conditionibus describebat, vt Gale. phrasis indicat. atqui huiusmodi morbos neque nos negamus cum periculo coniunctos esse, sed alterius naturæ morbos acutos, qui non ita absolutè, ac propriè acuti sunt. & propterea nec acutissimi, maximi, ac grauissimi appellantur, qui quidem in humoribus calidis solis fieri consueuerunt, qui nullum obsedere locum: hos, inquam, fatemur interdum periculo vacare, præsertim si intermittant, vt tertiana, de qua loquimur, propter iam traditas causas. Non est igitur de ratione cuiuslibet morbi acuti esse cum periculo, velut quidã imaginati sunt: sed tantùm, quòd sint velocioris motus, & magnitudinem habeant Gal. decreto comm. Aphoris 19. & 23. 2. lib. sæpius citati. Et, si apud eius scripta compertum fuerit quandoque asserere acutos morbos cum periculo esse coniunctos: de his intelligendum erit, qui absolutè tales sunt acutissimi, maximi, & grauissimi, velut Hippo. & Archigenes quoque sentit. At denuo aduersus ea, quæ diximus instabunt, Hippo. dicentes, ac Galen. nullibi horum acutorum morborum, qui sine periculo sunt, meminisse: immo semper de acutis verba facientes illos periculo coniunctos esse dixerunt. Respondebimus nos & horum quoque non omnino esse oblitos, sed interdum sermonem fecisse: nam Hippo. 3. Prognost. cùm inquit, Simplicissimæ enim febres, hoc est, placidissimæ, ac mitissimæ, vt Gal. exponit, & signis firmatæ securissimis, quatto die, aut citius desinunt, de acutis febribus simplicissimis, ac securissimis loquutus est, quas dixit iudicari quarta die, aut citius. Sed dicent fortè non de acutis febribus intelligere per hæc verba, sed de diariis. Atqui hoc asserere est Hippoc. non modò non intelligere, sed eius omnino verba peruertere: cùm & ipsemet, vt superius annotauimus, circa finem eiusdem libri fateatur se cuncta eo libro conscripsisse de acutis morbis, & aliis quicunque ex his consistunt. cùm verò febres diariæ nec acutæ sint, vt diximus, nec ex eorum morborum numero, qui ex acutis consistunt: quoniam nec quarto die, aut citius desinerent, sed vltra protenderentur, sequitur ergo, quòd inter acutas connumerari debent prædictę febres, quas simplicissimas, ac securissimas Hipp. nuncupauit. At, quid alia opus est ratione ad probandum Hippo. de Acutis febribus in ea verborum serie loqui: si Gal. hoc modo eadem verba exponit 1. de Crisibus asserẽs, ea de acutis febribus intelligi debere? quòd si ita est: meminit igitur Hipp. febrium acutarum, quæ sine periculo sunt, in prædicta verborum serie: quapropter apud eum non omnis febris acuta erit cum periculo coniuncta; immo, si liceat Hippoc. per Gal. exponere: fortè per prædictas febres exquisitæ tertianæ intelligendæ sunt: cum has Gal. 1. de Arte cur. ad Glauco. mitissimas, ac breuissimas appellauerit, præter id, quòd minimè periculosæ sunt, alias dicant quæso, de qua alia febre Hippoc. dicta verificari valeant, nisi de tertiana ipsa exquisita seclusis diariis, de quibus, vt diximus, impossibile est Hipp. loqui: cùm inter acutas febres nulla alia reperiatur, quæ mitior, & simplicior (vt ita dixerim) ac securior ea sit? præsertim si febres quarto die, aut citius desinant, vt tradit Hippo. At, si velis aliquam aliarum acutarum febrium voluisse Hippo. intelligere, & non exquisitam tertianam: satis erit me monstrasse Hipp. febres acutas citra periculum interdum scripsisse, & non cunctas, eius sententia, periculo cõiunctas esse, velut quidam ad eius mentem falsò sentiunt. Gal. insuper Hippo. ac eorum, quæ diximus, non immemor, primò de diebus decreto. talia verba retulit. Si quis primo die acuta febre infestetur, nullum autem periculosum signum ipsi attulerit, sed in vrinis ali-

cap. 12

tex. 2

cap. 16

cap. 8

cap. ult.

qua concoctionis nota inuenta fuerit, non extra quartum diem morbus soluetur: quin etiam, si multa lethalia 1. die statim deprehendantur, morietur planè non extra quartum diem. & subdit, At, si acutè febricitet, nullum verò lethale adsit, immò nec aliqua concoctionis nota: fieri non potest, vt hic quartanus decedat. Et lib. 1. de Crisi. loquens de præcognitione futuri vigoris, quod quidem medicus minimè ignorare debet: aliàs permultum errabit, inquit ipse. Quid enim, si aliquis primo statim die nullum habens signum periculosum, verùm insuper omnia salutaria, acutè quidem febricitet, vrinam autem mingat bene coloratam, ac mediocriter crassam, an non in propatulo est medico, qui in artis operibus est exercitatus, hunc in primis quatuor diebus crisim habiturũ? & eò magis, si nebula aliqua, vel suspensio ibi adesset: atque etiam tantò plus, si bona subsidentia. & post pauca iterum dicebat. Sicuti igitur, quæ omnia habet signa tutissima febris acuta, in primo periodo decretoriorum dierum solutionem habet: sic quæ isti proximè adiacet diem septimum non transcendet. Non igitur proprium est acutarum febrium omnium esse cum periculo, sed earum quasdam esse simplicissimas, ac tutissimas satis admodum cum Hippoc. & Galen. probatum esse censeo, velut nec eas penitus cum febre continua esse nisi acutissimæ maximæ, vehementissimæque sint: nanque de his veritatem habent Hippoc. Galen. vnà, & Archigenis dicta, si apud eos compertum sit acutos morbos cum periculo coniunctos esse, ac cum febre continua non de his, qui alterius naturæ sunt, vt probauimus. Hac itaque ratione conciliari possunt quæcunque in eorum commentariis scripta de acutis morbis comperta sint; cùm non vno modo de eis vbique locorum sentiant, ac pugnantia asserere videantur: nam interdum de absolutè acutis verba facientes pericula, & febres continuas habere asserunt, sæpenumero citra periculum, ac febrem continuam morbos quosdam acutos esse affirmant; cum videlicet non de absolutè, seu exactè acutis loquuntur, quamuis ipsi decimumquartum diem non excedant, in quorum numero exquisitam tertianam connumerari audacter affirmamus. Est nanque ipsa in numero acutorum morborum simpliciter dictorum, non tamen absolutè, & exactè talium, sed eorum, qui non absolutè dies dicuntur: cùm non sit febris continua. quapropter & periculo vacat, vti diximus, & septem circuitibus, quod tempus longissimum est, terminatur. quod etenim in continuis vna dies potest, hoc in intermittentibus accessio Gal. auctore 3. Progn. & commento Apho. 59. 4. lib. illud nanque, quod omnium acutorum morborum naturam complectitur, est motus celer, & magnitudo: cuncti etenim, & magni sunt, & celeriter iudicantur, velut superius ex Galen. sententia commen. Aphoris. 19. & 23. 2. libri probatum est. quod nanque cum febre continua sint, vel non, cum periculo, vel absque eo, magis, vel minus acutum morbum denuntiant seu absolutè, vel non absolutè talem, vt patet apud Galé. 2. de Diebus decret. cum ex propria, tum ex Archigenis opininione. Quibus igitur rationibus tertianam non esse morbum acutum quidam probare nixi sunt, tot, & tales existunt. quæ quantùm valeant, quidue momenti obtineant, ex prænarratis liquet: per quæ non modò facilè rationes hæ delentur: sed, si reliquas innumeras præ manibus habuerint; ex his, quæ conscripsimus, promptè responsio patebit.

cap. 16

com. 7

cap. 12

FINIS.

DONATVS ANTONIVS ALTIMARVS, ANELLO TVRBOLO, ET PADVANO GVGLIELMINO S. P. D.

PETIISTIS quàm ſæpiſſimè ſumma, qua fieri potuit, diligentia (iuuenes peritiſſimi) vt ſcriberem, quid ſentiam de ſanitatis latitudine, quam Galenus breuiſſimè, ac abſolutiſſimè tradidit: ex quo factum eſt, vt tot, variæ, minimé que ſibi conſtantes extarent ſententiæ, quæ veſtros animos Euripi more paulo momento huc, vel illuc impulerunt. Quamobrem, ne meo ab officio diſcedere viderer, huic iuſtæ petitioni veſtræ, amiciſque alijs ad hoc ipſum nos hortantibus, ſatisfacere conſtitui: & Galeno addictus ſucciſiuis (vt aiunt) operis hæc ſcripſi: non enim intermittere ſtudia ſeria poſſum, ſed ne remittere quidem: aut relaxare ingenium: tantum abeſt, quin otiari valeam: & ſi quid ocij ſupereſt, in ægrotis curandis (vt noſtis) conſumere oportet. nec propterea meum inſtitutum non tenui. Verùm quò vobis ſatisfaciam, ea ſcripta ſunt via & ratione, vt facilè quæcũque Gal. olfecerit, percipere poteritis. Sed, ſi qui ſint, qui barbarorum, aut etiam recentiorum opiniones imitati ab eorum ſententia diſcedere nequeunt, & noſtræ huic opinioni nulli poſt Gal. memoriam ſcriptæ repugnauerint: Gal. ſe repugnaſſe ſciant: vóſque ex illius ſententia omnia poteritis aſſerere. Valete.

ANELLUS TURBOLUS LECTORI S.

SOlent, Lector, quæ ab Altimari aduehuntur, noua eſſe, hominúmque curioſitatẽ, quæ noua ſemper exoptat, allicere. Ecce ſanitatis, quam vocant, latitudinem ab Altimari ad nos transfretatam, te nunc ad legendum inuitat, atque allectat. ea certè ſi Galenum ſpectes, vetus eſt: ſin poſt Galenum ſcribentes, noua. ne mirere, nec temerè deſpicias, priuſquàm rem aſſequaris: ſcio enim te nec montes parere mures, nec Aegyptiorum templa viſurum. Interim admirabile de febribus opus propediem in apertum referendum expecta. Vale.

DONATI ANTONII ALTIMARI, MEDICI AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI, DE SANITATIS LATITVDINE.

SI QVIS exactè velit iuxta Galeni ſententiam numerum, ac ordinem ſalubrium corporum, neutrorum, ac inſalubrium dignoſcere, quæ ſanitate participant. hoc eſt, vt aiunt, ſanitatis latitudinem intelligere, opus eſt nonnulla pro hypotheſi prius aſſumere: quorum primum eſt, quid per ſanitatem intelligendum ſit: & cum eodem Galeno dicimus, quòd nil aliud, quàm eam corporis conſtitutionem intelligere volumus, in qua nec doloribus cruciamur, nec in vitæ actionibus impedimur, quam ſi quis velit alio nomine appellare quàm ὑγείαν, vt ipſe inquit, non reclamamus. Satis ſit omnium conſenſu comprobatum eſſe, quòd homines tunc ſe ſanos exiſtiment, quum partium corporis miniſterio, ad eas, quæ in vita neceſſariæ ſunt actiones, ſine aliquo vitio perfungi potuerint. At, quum corporis partes quædam ex ipſis elementis primò fiant, quæ ſimilares dicuntur: quædam verò ex compoſitione dictarum ſimilarium partium, quæ inſtrumentales appellantur, ſintque actiones quædam primæ, & ſimilarium partium: quædam ſecundæ, & inſtrumentariarum, animaduertas oportet ſecundò ſanitatem non ſolùm & abſolutè conſiſtere in medio temperamento, ſeu debita cõuenientia, quam δυκρασίαν & συμμετρίαν appellant, elementorum, ex quibus conſtamus. Sed ea duntaxat, quæ eſt ſimilarium partium, in ipſis cõſiſtit: nam neque minus ſanitas conſiſtit in inſtrumẽtalibus partibus. conſtat autem ea ex numero, figura, magnitudine, ac compoſitione dictarum partium. Tertiò ſcire licebit ſanitatem, quemadmodum etiam, & morbum in corporum affectione, ſeu conſtitutione conſiſtere, non in actione, ſiue actionis læſione, vt liquet primo de ſanituen. Et propterea dicebat Gale. lib. de diffe. morb. { Hinc perſpicuum exiſtit, quòd ſanitas, non in operatione, ſed facultate, & potentia potius eſt definienda. } vt autem operari poſsimus, ſtructura efficit naturalis. in hac ergo conſiſtit ſanitas. vnde & hæc ipſa ad operationem vim obtinet cauſæ. ſiue igitur naturalem omnium partium corporis conſtitutionem ſanitatem appellare libuerit, ſiue operationum cauſam, in iddem vterque incidit ſermo, vt ipſe Galenus fatetur. Erit itaque ſanitas affectio, ſeu conſtitutio naturalis, ſeu ſecundum naturam, actionem perficiens: Neque enim, ſi affectus ſecundum naturam ſe habeat, omnino etiam ſanitas exiſtit, vt Aegyptiorum nigritia, Gallorum candor, Scytharúmque ruffus color, quorum nullum ſanitas eſt: quoniam ad aliquod opus ædendum nullus talis color cauſæ rationem obtinet, vt eodem primo de Sani. tuen. patet. Quartum pro hypotheſi præſumptum eſto, quòd quùm ſanitas, vt dictum eſt, ſymmetria quædam ſit, & omnis ſym etria duplici ratione non ſolùm perficitur, ſed etiam dicitur, vt Gal. inquit eodem loco: nam aliàs quæ ad ſummum peruenit & verè, prorſuſque ſymmetria eſt, aliàs quæ ab huius abſolutione, perfectionéque paululum defi-

1. de Sanit. tuen. cap. 5

De differ. mor. cap. 2

1. de Sanit. tuen. cap. 4

cap. 5
cap. 2

loco cit.

lum deficit:ita & sanitatis symmetria duplex vtique fuerit, hæc quidem exacta, optima, absoluta, & summa: illa paulò ab hac deficiens, non tamen eatenus, vt animali sit grauis, sed vsibus nostris adhuc non sit inepta. Prima sanitas, quæ insectilis simul est, & dicitur, cogitatione potius in animantiũ corpore vsurpatur, quàm solidè subsistat. & esto, quòd reperiri possit, de hac haudquaquàm noster erit sermo, sed silentio prætereunda: nam si hos duntaxat sanos esse dixerimus, quorum singula membra suas absolutissimè obeunt functiones, frustra tentaremus sanitatis latitudinem condere, quum ea vna sola sit, & insectilis, vt prius diximus: de qua asserebat Gal. eodem primo de sanitate tuen. quòd si ea sola, sanitas diceretur, & eos duntaxat sanos esse diceremus, quorum singula membra functiones suas obeunt absolutissimè, cæteros, qui minus probè sunt affecti, non esse sanos, inutilis, irritáque esset ars de sanita. tuenda. nam tali ratione nemo nostrum sanus existit. quare nec etiam nobis quærenda talis sanitas est, sed, vt diximus, silentio prætereunda. De hoc etiam corpore lib. de optima nostri corporis constitutione, asserebat Galen. quòd perquàm rarissimum est, & tanquàm imago quædam normæ Polycleti, longissimóque temporis interuallo gigni solet. de ea itaque sanitate verba faciemus, quæ nec planè absoluta, optima, summáque est, sed paulò ab hac deficit. Et, quoniam sanitas hæc neque angustum quippiam est, aut insectile, aut omnino simplex, verùm extendi ad idoneam latitudinem potest, maioris, minorísue ratione diuidua, propterea huius affectus, quem sanitatem dicimus, notabilem quandam latitudinem esse, cum Galeno asserimus, eodem libro de Opt. corpor. constit. primo de Sanit. tuenda. lib. Artis medic. & lib. de Differentiis morborum. Verùm sanitates hæ, licet multæ, variæque sint, vt dicemus, ratione, qua sanitates sunt, & communi omnium forma, vnde sanitates dictæ sunt, haudquaquam inter se dissident, sed maioris, minorísque ratione: velut niuis candor ab eo qui in lacte visitur, quatenus candor est, non dissidet, sed maioris, minorísue ratione differt. ita quoque Platonis sanitas ab ea, quæ in Socrate est, quatenus sanitas, non differt: sed est eadem cum ipsa. differunt autem altero quopiam, quod aliud planè non est, quàm maioris, minorísque ratio: quæ dissimilitudo non ab alio nascitur, quàm ab ipsa constitutione, vnde actio proficiscitur: respondent etenim constitutionibus opera. qua de re quot sunt functionum differentiæ, tot erunt constitutionum discrimina: Sed hæ numerosæ sunt. erunt ergo & constitutiones æquè multæ. Nec incõuenit, quòd omnium, qui sani sunt, membrorum constitutio in symmetria consistat, & quòd propterea multæ, variæque constitutionũ symmetriæ sint: Nam cuilibet sectæ sanitas symmetria quędam est: hæc autem symmetria, seu eucrasia, omnino insectilis, atque indiuisibilis non existit. Præterea neque cuique violentum apparere debet medium temperamentum, seu debitam conuenientiã posse dici, quòd medio ad vnguem temperamento non sit. nam vt potionem, & balneum εὔκρατον, hoc est, temperatum dicimus, non solùm cùm alterum huic, alterum illi tale est, sed etiam quum ad eundem hominem in latitudine tale est, similiter aerem nos ambientem temperatum dicimus, etiamsi in alterutram partem paululum sit propensus: ita quoque de medio temperamento sentiendum est. Insuper eodem primo de Sanitate tuenda. exemplo lyræ illud idem comprobauit Gale. In lyris enim consonantiam ipsam, quæ summa, exactissimáque sit, vnicam, atque insectilem esse probabile est, quæ verò in vsus hominum venit, certè latitudinem habere. Sæpe nanque quàm per commodè temperasse videaris, alter superueniens Musicus exactius temperauit. Nil miri itaque, si eucrasiam in satis amplam latitudinem extendunt omnes: siquidem nobis ad omnia vitæ munia sensus vbique iudex est, ipsóque etiam eucrasiam, & discrasiam iudicabimus, eodem Galeno teste. Quapropter non immeritò in naturali corporis nostri constitutione illa maxima seruanda sunt, quorum beneficio functiones obimus. Est nanque similarium quidem partium eucrasia: instrumentariarum verò ipsarum conformatio, quæ constat ex earundem similiarium forma seu figura, positura, numero, & magnitudine functionũ causa.

cap. 5

cap. 3

cap. 5
cap. 5
cap. 8
cap. 2

loco cit.

Interim illud quoque haud ignorandum, quòd cuncta hæc quoque in latitudine quadam spectanda sunt;& quòd longè melius est, satis amplam latitudinem sanitati tribuere, quàm omnes homines perpetuò vrgentibus morbis premi: neque enim functionum imbecillitas morbi statim nota est,absolutè ita,citráque exceptionem loquenti,nisi adiectum sit, quæ præter naturam cuiusque sit: vt liquet eodem primo de Sanitate tuenda.& secundò de Temperamentis.idem confirmauit Galen.de Sanitatis latitudine.asserens aliam esse sanitatis,& aliam morbi intemperiem: morbi quidem ea,quæ à media temperie longissimè abest: sanitatis, quæ paulùm.& septimo meth.meden.ait {imbecilla verò actio, prout magis, minusúe talis est,aut ad sanitatis tuendæ,aut ad medendi tractationem pertinet, leuiter quidem impedita ad priorem, grauius ad posteriorem discernitur vtraque ex eo,quòd à cõsuetis actionibus obeundis propter noxæ magnitudinem vel desistatur,vel non desistatur.Quantum igitur interuallum est inter id, quod perfectissimè functionem obit,& id,quod manifestè functionem aliquam habet oblæsam,tanta est profectò & sanitatis,& distemperantiæ, quæ intra sanitatem consistit,latitudo.Ab hac proxima est intemperies morbosa, vt liquet eodem secundo de Temperamentis.Qua de re in eo statu,siue constitutione,quæ sanitas dicitur,non parua necessariò statuenda est latitudo. & ob id idem Galen.secun.artis Medic.inquit {quo fit,vt tota sanitatis latitudo in tres partes,quarum singulæ latitudinem habent non paruam,diuidatur} Erit autem prima quidem salubrium corporum,Secunda neutrorum, Tertia insalubrium. Nec minus scire opus est, quòd habitus nihil aliud significat,quàm stabilitatem, seu permanẽtiam affectionis:nam cuiusque rei,cum affectio bene adhæsit,altiúsque defixa fuerit, habitus nominatur,vt patet lib.ad Trasyb.quemadmodum,quòd bonus habitus nil aliud est,quàm benè se habens habitus: nam,cum habitus stabilis quædam affectio sit, bonus habitus nihil ei plus quàm bonitatem adiicit,vt idem Galenus inquit,Loquor autem de bono habitu, qui naturalis existit.Contrario modo se habet habitudo:nam non stabilitatem,ac firmitudinem:sed lubricitatem,& instabilitatem affectionis facilè solubilis,& mutabilis significat. Quapropter non ab re Galeno eodem lib.concludebat geminam esse sanitatem:hanc videlicet,quam cum latitudine consideramus,quarum altera secundum habitum,altera secundum affectionem appellatur:Et iterum quæ in habitu dicitur sanitas, alia in habitu duntaxat est:alia secundum bonum habitum.atque hæc insuper bifariam dici potest, vt libro de Differentiis morborum liquet: quoniam alia dicitur simpliciter boni habitus,alia optimi habitus,quem summè bonum habitum appellabat idem Galenus lib.ad Thrasy.Hic etiam summè bonus habitus æquiuocè dictus ab Hippocrate scribitur aphoris.3.primi libri.ita,vt à Gale.habeamus sanitatem in habitu, aut esse optimi,siue summè boni habitus, aut non optimi, sed simpliciter boni, aut in habitu duntaxat citra adiectionem optimi,siue boni. Reliqua verò relinquitur sanitas,quæ secundum affectionem dicitur eodem lib.ad Thrasy.libro autem de Differen.morb.appellatur sanitas minus valens:& 5.de Sanit.tuen. fallax, & incerta per κατὰ σχέσιν dicta differens à firma,& constante, quæ per κατὰ ἕξιν nominatur.Has etiam sanitates quandoque duas dicit esse eodem libro ad Thrasy.vt diximus.quando videlicet suprema accipit earum genera:quandoque verò tres,quum sanitatem secundum bonum habitum non ita exquisitè considerat, diuidens optimum à simpliciter bono habitu:quarum vnam dicit esse propter imbecillitatem inutilem,& hanc appellat secundum affectionem alteram sanitatem in habitu,quæ non amplius imbecilla est, verùm adhuc non robusta dicitur, sed actionibus media est inter sanitatem secundum affectionem,& bonum habitum. alteram appellat sanitatem secundum bonum habitum, quæ quidem robusta sanitas appellatur.Quibus ita suppositis vnà cum Gale. bona fronte concludimus eum non de aliis corporibus sanis, signis, & causis sermonem habuisse in lib.Artis medic.neque aliam diuersam ab his sanitatem considerasse, quàm considerauit in lib.ad Thrasy.aliàs aut hîc superfluus, aut ibi (hoc est libro ad Thrasy.) fuisset

cap.5 cap.4 cap.11 cap.4 cap.8 cap.6 cap.2 cap.7 cap.6 & 7 cap.2 cap.4 cap.6.eod.lib.cap.7

fuisset diminutus, licet diuersis vocibus vsus fuerit, vt qui artem sub alio docendi genere tractauerit lib. Artis medic. At, quomodo tales sanitates diuersæ, diuersáque corpora sana ordine quodam collocari posiint, ita vt Galeni verba vbique locorum inter se consentiant, non admodum facilè mihi videtur, potissimum quum quotquot sint auctores, qui de hac re scripsere (quos viderim) tot in eis diuersas reperio opiniones. Nos verò breuiter, & facilè cuncta Gale. dicta concordare conabimur: vt pauperculi artis medicæ Tyrones, saltem Galeni opinionem, ac veritatem valeant intelligere: quam hucusque eos non intellexisse puto.

Sanitatis ergo quam in latitudine contemplamur, ea medij temperamenti exquisitè dicitur, seu optima constitutio appellatur: quæ nec vlli vitio obnoxia est, quod saltem sensu percipiatur. & qui talem habent sanitatem, ex eo dignoscuntur, quòd robustas habent operationes, & causis, quæ ægritudinem pariunt magis, quàm cætera corpora resistunt. hoc etenim est illud corpus, quod magis vicinum existit corpori absolutissimè temperato, ac constituto: quod corpus diximus potius cogitatione inueniri, & esse, veluti exemplar quoddam. nuncupatur autem simpliciter salubre, & est illud, quod ab ipso naturæ ortu bonam habet temperaturam in simplicibus, & primis particulis, atque in his, quæ ex illis componuntur, instrumentis, est commensuratum. est verò & ipsum in duplici differentia: nam vel tale est semper, & ita simpliciter semper appellatur, quod quidem est optima temperantia præditum, ac maximè est commensuratum: vel vt multum, quod à constitutione optima non valde admodum deficit, sed exiguum, & breue aliquid, & propterea simpliciter vt multum dicitur. Distinguitur autem ab eo, quod semper tale est, quoniam re vera hęc corpora salubria, vt multum, in aliquo sunt offensa, non tamen id sensu comprehenditur, sed ex eo, quod magis, minúsue in operationibus existit. ac, quia causis, quæ ægritudinem pariunt, non æquè resistunt, vt illa semper talia: Hæc sunt illa corpora, quæ Galenus dicebat lib. de Differentiis morb. esse optimè constituta, & optimi habitus, & lib. ad Thrasy. summè boni habitus. neque mirum: nam, si in bono habitu non naturali, sed apparenti, vt qui Athletarum existit, Hippocr. considerauit summè bonum, vt patet Aphoris. 3. primi lib. eò magis in eo, qui verè, & naturalis & bonus est, reperitur is, qui optimus, seu summè bonus existit. Conueniunt itaque hæc duo corpora semper, & vt multum salubria in optimo habitu, licet exquisitior reperiatur in vno, quàm in altero, omnia etenim huic cum latitudine contemplamur. & propterea primum corpus in latitudine sanitatis erit simpliciter salubre semper, secundum verò salubre simpliciter vt multum, quod à constitutione optima non valde admodum deficit, vt inquit Galen. primo artis medic. Succedunt tertio loco corpora, quæ à Galeno salubria nunc appellantur: salubre nunc corpus est, vt ipse refert, quod in præsenti est sanum. est verò & hoc eo tempore, quo sanum existit, bonam habens temperaturam, & cōmensurationem, non tamen optimam, at sibi propriam, de iis nanque corporibus, vt mea fert sententia, idem Galenus intelligebat textu quarto sc. artis medic. postquam optimæ constitutionis signa declarauerat, hoc est, corporis simpliciter semper salubris, cùm dicebat { eorum autem, quæ ab ipsa deficiunt, & adhuc tamen salubria existunt, nonnulla quidem in consimilium temperatura, lapsum aliquem paruum habent: nonnulla verò in instrumentariarum commensuratione, & hoc quoque perexiguum } deinde subdebat { accidit autem hoc, vel in omnibus, vel in aliquibus, aut vtrisque: } in cuius textus expositione, cuncti, quos viderim, cæcutiunt, opinantes Galen. per ea verba intelligere salubria multum. quod quidem multis rationibus falsum esse ostendam: primò quoniam corpora salubria multum nec errorem, neque lapsum aliquem habent in temperatura consimilium, aut in instrumentorum commensuratione, licet re vera & ipsa quoque in aliquo sint offensa: verùm non adeò vt error, seu lapsus, verè appellari posit. Rursus, si de salubri multum intelligere voluisset, frustra addidisset illa verba { & adhuc tamen salubria existunt } nam satis fuisset dixisse { eorum autem, quæ ab ipsa deficiunt } si voluisset

cap. 2

cap. 7

cap. 8

nobis ostendere id breue,seu exiguum,quo deficiunt salubria multum,à salubribus semper,& non etiam addidisset illa verba{& adhuc tamen salubria existunt} Per quæ verba voluit potius vltimum gradum salubritatis nobis propalare, qui est corporis salubris vt nunc. Adhæc textu 6. reddi causa non poterit, cur iterum de eodem corpore vt multum salubri verba fecerit, si in 4. de eodem loquutus esset: nec non in paucis quibusdam verba diuersa de eodem corpore protulisset: nam eodem textu 6. volens nobis ostendere corpora salubria multum asserebat {quæ vero ab optima corporum constitutione breue aliquid deficiunt} id quod non dixit in textu 4. per hęc verba{breue aliquid deficiunt} manifestauit salubre multum: ipsum nanque breue aliquid deficit à salubri semper. Deinceps dicebat {re vera quidem & ipsa in aliquo sunt offensa, non tamen id sensu comprehenditur} per quæ verba luce clarius demonstrauit hanc offensionem minorem esse ea, de qua loquutus erat textu 4. nam ibi dicebat lapsum, seu errorem aliquem habere, licet paruum: modò in plus se habet lapsum aliquem habere, quàm breue aliquid deficere, licet ille quoque paruus sit. Vlterius in hoc textu 6. differentiam tradit inter hæc corpora salubria multum,& semper, docétque modũ distinguendi, ostẽdens nobis quàm difficile sit ea dignoscere, quoniam, licet re vera quidem in aliquo sunt offensa, seu oblæsa salubria multum, non tamen id poterat sensu comprehendi. id quod haudquaquàm erat necessarium in corporibus salubribus vt nunc, quia eorum lapsus non erat ita exiguus. & propterea per alia verba ipsum figurauit, dum dixit ea lapsum aliquem paruum habere,& non dixit breue aliquid deficere: neque addidit hæc verba {re vera quidem & ipsa in aliquo sunt offensa, non tamen id sensu comprehenditur} docuit insuper modum distinguendi hæc corpora salubria multum à semper talibus asserens {distinguntur verò ex eo, quod magis, minúsue in operationibus existit: ac quia causis, quæ ægritudinem pariunt, non æquè resistunt} minus itaque deficiunt salubria multum à salubribus semper, quàm salubria nunc. & propterea eorum offensa, seu defectus, licet re vera sit, non tamen sensu comprehẽdi potest: lapsus verò, seu error corporum salubrium vt nunc, non adeo exiguus est, nec adeo insensibilis, cùm magis recedant à salubribus semper. Vlterius, si de salubribus vt nunc non tractasset Gale. eodem textu quarto, vtique esset diminutus, cùm hæc corpora definisset in primo libro, diuisisque signis in principio secundi adhuc illorum meminisset, sicut cæterorum salubrium, cùm dicebat. {quum verò sint salubria corpora, hæc quidem simpliciter, hæc verò vt nunc, quæ & beneualentia dicuntur &c.} cur demũ ea silentio prætererit, ratio nulla assignari posset, postquam de cæteris omnibus verba fecerit, salubribus, neutris, & insalubribus vsque ad textum 10. potissimum cum textu nono epilogando dixerit {& quidem signa sanorum corporum, sed, siue salubria, siue insalubria, siue neutra existant, quantitate distantiæ differunt} & deinceps textu. 10. {optimæ igitur cõstitutionis corporis, inquit, indicia explicauimus, eorum verò, quæ ab ipsa deficiunt, totidem sunt numero genera, quæ in magis, & minus secari possunt} vbi itaque esset enarratum hoc genus corporum salubrium vt nunc, quomodo eius signa duobus inuicem contrariis terminis statutis possent per quantitatem distantiæ discerni? cum potissimum dicendum non sit ea extra cœtum corporum in latitudine sanitatis positorum reperiri, & sic esse extra eiusdem sanitatis latitudinem, neque confundi possunt, vt quidam falsò imaginantur, cum neutris simpliciter, aut insalubribus simpliciter: nam prima corpora sunt exquisitè media, atque æqualiter distantia, vt dicemus, ab vtrisque extremis: in medio autem amborum, inquit Galenus, hoc est, salubrium, & insalubrium corporum collocantur ea, quæ neutra simpliciter appellantur, & quę cum latitudine quadam. Quum ergo salubria nunc in numero salubrium contineantur, non possunt sub neutris contineri, neque neutra appellari, sub vllo neutrorum significato, neque eorum constitutio similis est alicui neutrorum constitutioni, vt liquet discurrendo per omnia neutra: nam neque corpora sunt, quæ neutrius dispositionis participent, neque simul cõtrariarum, neque aliquando vnius, aliquando

loco cit.

cap. 7

aliquando alterius vicissim. Hac etiam & fortiori ratione longè distabunt ab insalubribus simpliciter:nam corpus salubre nunc, vt dictum est,bonam habet temperaturam,& commensurationem,non tamen optimam,at sibi propriam,vt Gal. ait. sed insalubria simpliciter ab ipso ortu naturæ vel in consimilibus habent malam temperaturam,vel in instrumentarijs in commensurationem, vel vtrunque vitium.& semper tale corpus est,quod ab ipso naturæ ortu, vel pessimam in simplicibus habet temperaturam, & primis particulis omnibus, vel aliquibus, vel principalibus,aut in instrumentarijs incommensuratum existit,similiter vel omnibus, vel quibusdam, vel illis, quæ obtinent principatum. vt multum verò tale est, quod ab huius quidem vitio recedit, nondum tamen mediocritatem attingit,vt Gal.refert. Quare, cùm corpora salubria nunc, bonam habeant temperaturam,& commensurationem, insalubria verò simpliciter pessimam, nullo modo coincidere inter sese possunt:nam & ipsa insalubria multum, etsi non ita habeant pessimam, habent tamẽ saltem malam, cùm parum à semper talibus recedant. Non itaque bonam habebunt, quemadmodum salubria nunc.& propterea coincidere non possunt. quòd, si coincidere valerent, ac simul confunderentur,cur est,quòd Gal. illud subticuerit, nec vllibi illud scriptum reliquerit? Illud quoque vitari non posset,si confunderentur quòd neutra simpliciter primi significati esse non possent exquisitè media saluberrimi, & insaluberrimi, neque æqualiter distare ab vtrisque inuicem contrariis terminis, optima.s. corporis constitutione,nupérque facta ægritudine, si salubria nunc corpora, separatim à neutris,& insalubribus in sanitatis latitudine non statuerentur. sed quispiam diceret propterea salubria nunc confundi debere cum neutris, ac insalubribus simpliciter:nam,cùm sint nunc talia ab ortu esse non possunt.quare cogeris,velis, nolis asserere,quòd hæc corpora ab ortu erunt aut neutra, aut insalubria simpliciter, hoc est, talem habebunt constitutionem, quam habent vel neutra, vel insalubria simpliciter,vt pote quæ ab ortu sunt talia.Nos verò dicimus, non propterea corpora salubria nunc appellari,quia in præsenti solùm tempore sunt sana,neque pugnare vt nunc salubri, quòd à generatione tale sit: quemadmodum neque etiam vt multum talia dicuntur, quia multo tempore sana sunt, sed potius quia talem habent ab ortu constitutionem. ita quoque vt nunc talia dicuntur, quòd in quodam tempore,seu aliqua ætate, & non semper, aut multum sana existunt: quoniam talis est eorum temperatura, & commensuratio bona, talem habent potentiam, in qua supposuimus sanitatem consistere à naturæ ortu, & non in tempore acquisitam.quæ quidem licet ipsis propria sit, non tamen optima est, vt ipse Gal. inquit quam bonam temperaturam, ac commensurationem à naturæ ortu habent. verùm hæc constitutio dicitur salubritas nunc,quia non est sicut ea, quæ simpliciter semper: neque sicut ea, quæ simpliciter vt multum: sed ab vtrisque deficit, licet exiguum quoddam. Erit ergo salubre nunc corpus id, quod in præsentia benè valet.est autem sanè & hoc in eo,quo benè valet tempore, bonam habens temperaturam,& commensurationem,non tamen optimam, sed sibi propriam ex Gal.sententia,non à tempore acquisitam sed ab ortu talem: nam neque in præsenti sanum existeret,nisi talem eo tempore temperaturam,& commensurationem bonam ab ortu naturæ sibi propriam haberet: qua ratione salubre nunc appellatur. Id, quod probatur eiusdem Gal. auctoritate.5. de sani.tuen. *cap.5* quo loco asserebat,quòd corpora,quæ ab optima sanitate deficiunt,tribus de causis proueniunt:aut quòd statim in vtero vitioso statu fuerint: aut quòd qualibet de causa in non naturalem affectum post concesserint:aut ætatis ratione. sed hæc corpora salubria nunc non dicuntur ab optima sanitate deficere ætatis ratione, vt cuilibet in confesso est, neque etiam post ortum ab aliqua causa talia reddita sunt(nam si hoc esset, à neutris, & ægris vt nunc, non discreparent: ista nanque sunt illa corpora, quæ ab optima sanitate deficiunt, à qualibet causa in tempore contingente:id etenim quàm alienum esset asserere, nedum in Gal. sed omnium medicorum doctrina,cuilibet planum esse potest.)Relinquitur ergo, quòd talem

lapſum ſeu errorem,per quem à perfectione,ſeu optima ſanitate deficiunt, ſtatim in vtero,& ab ipſo ortu naturæ habuerint.quapropter non repugnat corpori ſalubri,vt nunc eſſe à natura tale,quinimmo magis repugnat ipſum aſſerere nō eſſe ab ortu naturæ tale,tam Galeni doctrinæ, quàm veritati id quod nonnulli haudquaquàm intelligere potuerunt.ob id dicimus nos diuerſam habere conſtitutionem à neutris,& inſalubribus ſimpliciter,eámque à naturæ ortu,licet in eius definitione illud Galenus non appoſuerit:nam ſatis ſibi erat appoſuiſſe in ſimpliciter ſalubri:quoniam neque in definitione vt multum ſalubris, neque vt multum inſalubris addidit illa verba { ab ortu naturæ } nec etiam illa verba conſcripſit in definitione neutri ſimpliciter tertij ſignificati,& tamen ſubintelligenda ſunt,præter id,quòd clarius intelligitur etiam natura ſalubris vt nunc, ſi illa verba non apponantur: nanque eius naturam,ac conſtitutionem longè melius intelligemus, quando in præſentia bene valet,& cum hoc etiam eodem tempore bonam habet, (vt inquit Galen.) temperaturam & cōmenſurationem,quàm ſi dixiſſet tale corpus bonam duntaxat habere temperaturam, & commenſurationem à naturæ ortu.neque etiam illud ſatis fuiſſet pro eius natura manifeſtanda: nam opus eſt, & quòd in præſenti ſanum ſit,& quòd talem habeat temperaturam, & commenſurationem bonam,vt ſalubre nunc ſit corpus:hoc etenim, quod in præſenti benè valeat,& ſanum ſit,præſupponit illud, quòd bonam habeat & ſibi propriam temperaturam,& commenſurationem ab ipſo naturæ ortu: aliàs neque bonam, neque ſibi propriam diceretur habere eo tempore, quo ſanum exiſtit, quemadmodum ſunt neutra,& inſalubria nunc,quæ ab optima ſanitate deficiunt à cauſis in tempore contingentibus. talem itaque à naturæ ortu corpora hæc ſortita ſunt conſtitutionem,vt quo tempore bene valent, & ſalubria nunc appellantur, non modò ſana ſint,ſed bonam etiam, vt ſæpius diximus, & ſibi ipſis propriam temperaturam,ac conſtitutionem habeant,quæ nulli ex aliis corporibus propria ſit.& propterea à neutris, & inſalubribus ſimpliciter corporibus differunt. differunt etiam,quoniam hæc corpora ſalubria nunc, quòd bonam habeant temperaturam,& conſtitutionem iure dicentur habere ſanitatem in bono habitu: reliqua verò neutra,& inſalubria ſimpliciter,licet ſanitatem habeant in habitu,vt liquet ex Galeno in eorum definitionibus,non tamen quiſpiam dixerit, ea ſanitatem habere in bono habitu, veluti ſalubria nunc. Hæc inſuper corpora ſalubria nunc appellata ſunt illa,de quibus dicebat Galenus lib.de Different.morb. quòd alia ſunt corpora ſimpliciter boni,non tamen optimi habitus: quæ & ſi ab ipſa optima conſtitutione deficiant,adhuc tamen ſalubria exiſtunt, & beneualentia dicuntur,vt idem ſecundo artis medic.aſſerebat.collocantur etiam tertio loco in ſanitatis latitudine propter eas,quas diximus cauſas,quibus ſimul cum corporibus ſimpliciter ſalubribus ſemper,& vt multum,præeſt ea pars conſeruatiuæ artis,quæ ἑκτική à Græcis nuncupatur,hoc eſt, boni habitus ſeruatrix: nam præter iam dicta tria genera ſalubrium corporum nullum aliud reperitur,quod in bono habitu ſanitatem habeat. qua ratione, & ſalubria corpora appellantur non modò quæ optimam corporis conſtitutionem habent,ſed quæ eiſdem proximiora ſunt:hæc etenim ſalubria corpora appellari præcepit Galenus textu nono ſecun.artis medic.quemadmodum ea,quæ magis accedunt ad ea,quæ ægrotant inſalubria,inter media verò neutra.qua etiam ratione & ſalubria nunc in ſanitatis latitudine conſtitui conſentaneum eſt: neque enim dixiſſet Galenus quòd quæ corpora proximiora ſunt optimæ conſtitutioni ſalubria ſunt, & appellantur, ni per ſalubria ſubintellexiſſet vt multum,& vt nunc ſalubria, ſed dixiſſet ſalubre, ſi vt multum ſalubre duntaxat intelligere voluiſſet:alienum ſiquidem à ratione eſt,ſi cuiuſque hominis priuatim ſanitatem vt multum,intelligere voluiſſet, hoc eſt,ſingula corpora ſalubria,vt multum.

cap.2

cap.8

Cùm verò,vt prius dictum eſt, vniuerſa ſanitatis latitudo in tres partes diuidatur:quarum prima erat ſalubrium corporum,& ſecunda neutrorum: declarata prima decens eſt ad ſecundam accedam us&deinceps ad tertiam,quæ eſt inſalubrium:

lubrium: nam hæc quoque ſanitatis pars, vt inquit Galenus latitudinem habet non paruam, in medio verò ſalubrium, & inſalubrium collocantur. ait Galen. ea corpora, quæ neutra exquiſitè, ſeu ſimpliciter appellantur, & quæ cum latitudine quadam: habent etenim & hæc corpora talem cõſtitutionem, vt imbecilles edant actiones. Sed, quoniam neutra tripliciter dicuntur: quædam videlicet, quæ neutrius diſpoſitionis participant: quædam, quæ vtriuſque: & quædam, quæ aliquando quidem huius, aliquando illius, & vnumquodque horum poteſt eſſe ſemper, & vt multum, vel vt nunc tale, de his quæ ſemper, & vt multum talia exiſtunt, primò verba faciemus: nam hæc ſunt, vt demonſtrabimus, quæ ſalubria corpora in ſanitatis latitudine immediatè conſequuntur: reliqua verò vt nunc talia poſtponemus: cùm alter ſermo de iis habendus ſit. aſſerimus itaque, quòd, licet ſecundum diuerſam neutri conſiderationem trifariam neutrum dici poſsit: quodlibet tamen eorum ad aliud comparatum ſecundum eandem rationem in eodem gradu dicetur ſanum, nec vnum magis altero. Exempli gratia, neutrum ſimpliciter primi ſignificati comparatum ad ſimpliciter ſecundi & tertij, ſub eadem ratione, hoc eſt, ſemper ad ſemper, & vt multum ad vt multum, eiuſdem ſanitatis participabunt, adeo quòd vnum non dicetur eſſe altero ſalubrius: ſunt etenim omnia talia neutra in medio ſalubrium, & inſalubrium collocata, & imbecillas edunt operationes, magiſquàm ſalubria, minus autem quàm inſalubria æqualiter ab vtriſque extremis diſtantia, modò ſimpliciter exquiſitè ſint. id verò dicimus propterea, quia, licet neutra primi ſignificati ſemper ſint exquiſitè talia: reliqua tamen duo genera poſſunt & exquiſitè eſſe, & non exquiſitè, cùm ſint cum quadam latitudine: nanque poſſunt neutra ſecundi ſignificati plus de vno extremo, quàm de altero participare, & tertij ſignificati conſtitutionem habere, quòd maiori tempore & longiori, ſeu pluribus ætatibus participent vno, quàm altero extremo, hoc eſt, talem habere à natura potentiam. & propterea non amplius erunt ſimpliciter, & exquiſitè neutra, ſed cum latitudine quadam, id quod voluit intelligere Galeno citato textu 6. ſecun. artis medic. cùm dixit { in medio autem amborum collocãtur ea, quæ neutra exquiſitè, ſeu ſimpliciter appellantur, & quæ cum latitudine quadam } nam ſiue ἀκριβῶς, ſeu ἁπλῶς textus habeat: non ſolùm neutra primi ſignificati, ſed ſecundi & tertij, quæ ſimpliciter, & exquiſitè talia exiſtunt, intelligi debent per neutra, quæ ſimpliciter, ſeu exquiſitè appellantur. Quod verò neutra ſecundi ſignificati, duobus dicantur modis, patet primo artis medic. tex. 12. quum inquit { horum autem ipſorum ſecundum duobus dicitur modis, aut quia vtrunque contrariorum ex æquo participat, aut quia aliquando plus alterum } id quod ſimili ratione contingere neutro tertij ſignificati decens eſt, poſtquàm aliquando quidem ſalubre, vt in vna ætate, aliquando verò inſalubre: vt in altera ætate viciſsim ſit, vt Galenus inquit, & propterea non refert, ſi illud particulatim non explicauerit breuitati indulgens. Attamen diſsident in ſanitate neutra ſecundi, & tertij ſignificati ſemper, & vt multum dicta, à neutris primi ſignificati, quando eadem non fuerint exquiſitè talia, ſed cum quadam latitudine, ita vt vno magis, vel minus participent, ſi fuerint ſecundi ſignificati, vel ſi fuerint tertij, vno, vel altero extremorum maioris, vel minoris temporis ſpatio viciſsim, ſeu in pluribus ætatibus, participent. qua ratione dicuntur neutra cum latitudine: nam eo, quæ ſunt primi ſignificati, ſemper ſunt exquiſitè talia, ac neutra ſemper diſpoſitione participant, ſiue ſimpliciter, ſiue vt nunc talia dicantur. vnde dicebat Galenus primo artis medic. { neutrum iuxta primum ſignificatum eſſe corpus, quod exquiſitè medium eſt, & ſaluberrimi & inſaluberrimi corporis, & huius hoc quidem ſimpliciter tale, quod ab ipſo ortu naturæ ita eſt conſtitutum, hoc verò vt nunc, quod in præſenti tempore medium exquiſitè exiſtit ſaluberrimi, atque inſaluberrimi corporis. ipſius autem ſimpliciter ſemper quidem tale eſt id, quod in omnibus ætatibus tale perdurat: vt multum autem, quod nonnullas recipit mutationes. } patet itaque neutra ſimpliciter exquiſitè media ſecundum quemlibet trium modorum eadem participare ſanitate, ac inſequi in ſanitatis

cap. 8

cap. 3

cap. 6

latitudine salubria nunc tam si fuerint semper, quàm vt multum. verùm quæ vt multum sunt talia, cum non adeo exactè sint media, quemadmodum quæ semper neutra sunt, sed parum quodammodo ab eis recedant, ambigua forte quispiam fateri poterit, interim ad vnum, quandoque ad aliud extremum accedere, vel recedere magis. Nos verò, quò facilius Tyrones intelligant, in latitudine simul reposuimus, præsertim cùm exiguus valde fuerit hic recessus. At, vbi simpliciter exquisitè non sint neutra secundi, & tertij significati, verùm magis, vel maiori tempore salubritate participabunt, quoniam talem habent à natura potentiam. Ad salubria nunc magis accedunt, vbi talia semper fuerint, quàm si vt multum. Insuper pręcedent etiam in latitudine non solum neutra vt multum, sed etiam semper primi significati. & quæ multum sunt talia, præcedent etiam alia, multum & semper talia exquisitè dicta, sed insequuntur eorum semper talia. vbi verò æqualiter vtriusque extremi participantia fuerint, aut magis insalubritatis, quàm salubritatis seu maiori tempore eo modo se habebunt, vt diximus: nam, si exquisitè talia fieri, siue vt multum, siue semper, æqualiter vtique recedunt, vt neutra primi significati. si verò magis, vel maiori tempore in salubritate participabunt, præferuntur in latitudine sanitatis neutra primi ipsis neutris secundi, & tertij significati, tam si multum, quàm si semper sint talia, sed vt multum præcedunt eorum semper talia: semper tamen facta relatione ad duo extrema, neutra omnia mediocriter dicentur ædere imbecillas actiones cum latitudine quadam. & in hoc genere noxæ continentur etiam neutra primi significati, quamuis neutrius contrariarum actionum participent, scilicet neque eis, quæ in magnis distantiis, neque eis, quæ in paruis existunt imbecillæ: habebunt tamen imbecillas actiones, quæ etiam neutrius contrariarum actionum participes exeunt. & hoc voluit dicere Galenus 2. artis medic. tex. 8. hæc quo ad secundam partem latitudinis sanitatis, quæ neutrorum est.

cap. 8

Sequitur tertia, quæ est corporum insalubrium, quæ iterum primo sunt in duplici differentia: simpliciter videlicet, & vt nunc. de corporibus vt nunc insalubribus, quæ quidem actu ægrotant, non loquemur nisi quatenus ad sanorum corporum dignotionem conducunt: cum sint extra sanitatis latitudinem, vt liquet secundo artis medic. quāquàm vitia omnium insalubrium corporum iuxta quodlibet significatum, vt ipse Galenus refert eodem loco, consistunt, aut in intemperatura consimilium partium, aut structura, seu commensuratione instrumentalium vitiata, formatione videlicet, numero, magnitudine, seu situ, aut in continuitate ipsarum, quæ communis vnitas appellatur. Distinguuntur autem hæc vitia, seu hæc corpora inter se ex sensibili operationum læsione. quare, vbi fuerint sensibiliter operationes oblæsæ, tunc insalubre nunc dicitur, & hoc corpus actu ægrotare fatemur, extráque latitudinem sanitatis contineri, neque aliud reperiri corpus præter hæc insalubria nunc, quod non sit intra sanitatis latitudinem, vt dicemus. At insalubria simpliciter, de quibus loquemur, à reliquis intra sanitatem collocatis distinguuntur: quòd facile à causis, quæ morbos committendi vim habent, superantur. &, quoniam in vigore operationum plurimum deficiunt: & propterea nemo mentis compos dicet hæc corpora coincidere cum salubribus nunc: cum hæc licet ab optima sanitate deficiant, adhuc tamen salubria existant, & paruum aliquem habeant lapsum, seu errorem, aut intemperatura consimilium aut instrumentariorum commensuratione, & hoc etiam perexiguum in omnibus, vel quibusdam, aut in vtrisque, vt patet citato textu quarto secun. artis medic. Habent etiam bonam temperaturam, & commensurationem, insalubria verò simpliciter malam: nam insalubre simpliciter corpus, inquit Galenus, est, quod ab ipso ortu naturæ, vel in consimilibus partibus malam habet temperaturam, vel in instrumentariis commensurationem, vel vtrunque vitium. Quum verò hoc etiam corpus insalubre simpliciter bifariam dicatur, aliàs semper, aliàs vt multum, vt cætera iam dicta corpora salubria & neutra, propterea semper tale est, quod ex ipso naturæ ortu, vel pessimam habet temperaturam

loco cit.

in simpl

in simplicibus,& primis particulis omnibus, vel aliquibus, vel iis, quæ obtinent principatum, vel in instrumentariis incommensuratum est. Similiter autem in his vel omnibus, vel aliquibus, vel illis, quæ obtinent principatum. Vt multum verò insalubre est, quod ab huius quidem vitio recedit, nondum tamen mediocritatem attingit. quo fit, vt absque controuersia, quæ multum insalubria existunt, immediatè neutra corpora consequantur in sanitatis latitudine: deinceps quæ simpliciter semper talia dicuntur, quæ sunt, velut vltimus terminus eius sanitatis, quam secundum habitum esse diximus: nam licet eam non habeant in bono, nec optimo habitu, vt corpora salubria: habent tamen tam neutra, quàm insalubria simpliciter sanitatem in habitu. de quibus omnibus intelligere voluit Galenus libro de Differentiis morborum. cùm dixit {alia sunt, quæ, etsi sana dicuntur, non tamẽ boni sunt habitus.} quasi velit dicere, quòd, licet habeant sanitatem in habitu, non tamen eam habent cum hac adiectione, Bonum: nam habere sanitatem in habitu nil aliud est, quàm permanentem, & stabilem: habere autem in bono habitu est addere huic permanentiæ, & stabilitati bonitatem, vt patet lib. ad Thrasy. Conueniunt ergo in hoc neutra simpliciter, & insalubria simpliciter: quoniam vtraque dicuntur habere sanitatem in habitu, & pro tanto deficiunt à salubribus corporibus simpliciter, & vt nunc, quæ sanitatem habẽt in optimo, & bono habitu. Verùm hæc etiam sanitas in habitu, cum sit in latitudine quadam, magis stabilem, ac firmam eam habebũt simpliciter neutra, quàm simpliciter insalubria, & inter insalubria minus, quæ semper sunt talia, quàm quæ multum: quemadmodum etiam inter neutra magis firmam, ac stabilem habent sanitatem ea, quæ ad salubria magis accedunt, tam semper, quàm vt multum, quàm illa neutra, quæ simpliciter, & exquisitè sunt media: & hæc magis, quàm ea, quæ ad insalubritatem plus vergunt: semper enim eandem seruabunt sanitatis rationem, quam participant eo, quo scripsimus ordine in sanitatis latitudine. istis insuper corporibus neutris, & insalubribus simpliciter, prospicit ea pars artis conseruatiuæ, quæ salubris nominatur, communi autem vocabulo, vt Gal. refert eodem libro ad Thrasyb. conseruatiua simul, & salubris dicitur.

cap.2 *cap.12* *cap.30*

Quum verò totius sanitatis latitudo in tres partes diuidatur, vt sæpius dictum est: quarum prima est salubrium corporum, secunda neutrorum, & tertia insalubrium, post quæ, vt inquit Galenus 2. artis medic. sequuntur, quæ iam ægrotant corpora, quæ sensibilibus operationum læsionibus distinguuntur, opinati sunt quidam eorum, quæ reliqua sunt, corporum nullum in sanitatis latitudine situari, propterea quod Galenus post tertiam latitudinis partem, quæ quidem est insalubrium simpliciter, dicebat sequi corpora, quæ iam actu ægrotant. quare, inquiunt isti, neutra vt nunc significati contineri debere extra sanitatis latitudinem. Sed pace eorum dixerim, præter iam dicta corpora adhuc in sanitatis latitudine continentur cuncta tria neutrorum genera vt nunc. id quod cum Galeno demonstrabimus, prius in memoriam reuocantes, quod supra cum Galeno supposuimus lib. ad Thrasyl. duplicem videlicet esse sanitatem, quarum vna dicebatur secundum habitum, altera secundum affectionem. sanitatem itaque secundum habitum, vt longissimis verbis declarauimus, diuisit Galenus secundo artis medic. in tres partes: postquam si tali ratione sanitas consideratur, ægrotantia corpora sequuntur. At, quoniam, vt ipsemet testis est, sunt quædam corpora, quæ licet actu non ægrotent, neque etiam sanitatem in habitu habeant, eam tamen habent secundum affectionem, hoc est, instabilem, infirmam, atque inutilem. Qua de re & hæc quoque corpora, licet neutra à quibusdam fuerint appellata, vt ipsemet Gal. fatetur eodem lib. ad Thrasy. adhuc asserit ea sana dici, & esse, eisque competere partem quandam conseruatricis artis, quoniam in his etiam paucillum quoddam corrigimus: quæ verò pars artis paucillum corrigit, conseruatiua appellatur, vt contradistinguitur ei parti artis, quæ multum semel corrigit, & medicatiua, seu curatiua nuncupatur. Verùm, inquit ipse, inter hanc artis partem, quæ exigua vitia corrigit, quæque in tres alias subdiuiditur partes: in

cap.8 *cap.6* *cap.30* *cap.8* *cap.30*

eueĉticen ſcilicet, ſalubrem, & Analeĉticem.quidam quartam his particulam adiecerunt,quæ ab ipſis propriè Prophylaĉtice, ideſt,præſeruatoria vocata fuit, facultatem oppoſitam habentem ei, quæ à morbo proximè liberatos recreat, hoc eſt, Analeĉtice. & demum inquit { Haſce autem ambas ancipitis quodammodo eſſe naturæ inter contrarias totius artis partes nemo ambigit. Dico autem inter eam, quæ magna vitia,& eam,quæ parua corrigit: curatiua ſanè pars, quòd magna vitia, Eueĉtice autem,atque ſalubris,quòd parua diſcutiant. Id quoque perſpicuum eſt:in medio autem ambarum interſtitio,inſtaurariua nominata, atque præſeruatoria poſitæ ſunt:nam, ſi ad ſalubrem,eueĉticémque comparentur, non exigua vitia emendant.ſi ad curatiuam,non magna.propterea & quicunque ambas has partes neutras appellauerunt,haud malè mihi ſenſiſſe viſi ſunt } Hæc Galenus.quibus verbis clara luce videtur aſſerere has duas partes artis medicæ Analeĉticen videlicet,& Prophylaĉticen contineri ſub ea, quæ exigua vitia tollit, & conſeruatiua dicitur,differéque inter ſe maioris,minoríſque ratione:magis enim parua caſtigat eueĉticen. qua ratione nos diximus proſpicere corporibus ſalubribus ſimpliciter & vt nunc,minus ſalubris, quàm neutris, & inſalubribus ſimpliciter, competere diximus. Hac adhuc minus Analeĉtice, & Prophylaĉtice, quàm prophylaĉticen,quidam adiecerunt tanquàm quartam partem conſeruatiuæ artis. Deinceps ſubdebat Galenus. {quòd,cùm hæ ambæ partes ſint ancipitis quodammodo naturæ,dico inter eam,quæ magna, & eam, quæ parua vitia diſſoluit,in medio interſtitio ambarum poſitæ. propterea haud malè ſenſierunt,qui ambas neutras appellauerunt. Nam ſi ad ſalubrem, & eueĉticen comparentur, non exigua vitia emendant: ſi ad curatiuam, non magna.} Comprobat itaque Galen. eorum opinionem, qui has artis partes, neutras appellauerunt. Verùm non propterea negat id,quod paulò antè concluſerat,eas videlicet contineri ſub ea artis parte,quæ exigua vitia corrigit,ac conſeruatiua nuncupatur, licet non adeò perexigua vitia corrigant,quemadmodum ſalubris, & eueĉtice. Si itaque conſeruatio per eundem Galenum non niſi ſanis corporibus debeatur, non ab re & hæc corpora,quibus hæ artis partes competunt ſub conſeruatione contentæ,adhuc ſana eſſe aſſerendum, quàmuis neutra nuncupentur. Hæc igitur ſunt illa corpora, quæ ſanitatem habent ſecundum habitudinem, neutra vt nunc appellata. Quare poſt pauca idem Galen. concludens aſſerebat { in præſenti autem contemplatione de conſeruatrice artis humanum corpus gubernantis parte, tria diuiſionis membra ſupponantur: vnum de corporibus ſecundum habitudinem valentibus:alterum de iis, quæ in habitu ſana ſunt: tertium de bono habitu præditis: } nemo ergo ambigat hæc corpora, quæ ſanitatem ſecundum habitudinem habent, connumerari debere inter ea, quæ ſunt in latitudine ſanitatis: quæ quidem, vt diĉtum eſt, iure neutra vt nunc appellantur. Dico, quòd contineantur ſub ſanitate, & ſana dicantur ſecundum affeĉtionem, quam etiam ſanitatem adhuc cum latitudine eſſe aſſerimus, quemadmodum ſanitatem ſecundum habitum diximus eſſe. quapropter poterit dici ſecunda hæc ſanitatis latitudo, de qua haudquaquam voluit intelligere libro 2. artis medic. ea parte cùm dixit { poſt quæ deinceps ſequuntur,quæ iam ægrotant corpora } nam de hac ſanitate adhuc verba non fecerat,ſed de ea duntaxat,quæ eſt ſecundum habitum, ac propria eſt eorum corporum, quæ à natura ſunt talia, licet hanc quoque poſtea non dereliquerit, ſiquidem de eiſdem neutris corporibus, quæ talem habent ſanitatem ſecundum affeĉtionem lib. 2. verſus finem, & tertio, verba fecit, ſigna pro dignotione eorum, ac modum correĉtionis nobis tradens: quanquàm non ſub ſanorum,ſed neutrorum genere collocauerit:ſunt etenim re vera hæc corpora neutra vt nunc.& ob id comprobauit eorum opinionem, qui volebant eas artis partes, quæ his corporibus præſunt,cùm ſint ancipitis quodammodo naturæ,neutras appellari.qua ratione libro artis medic. à ſanitatis latitudine hæc corpora ſecluſit. liber verò ad Thraſybulum, ea ſub ſanitatis latitudine contineri voluit, coaĉtus de omnibus corporibus,quibus ſalutis quomodolibet pars artis proſpiceret,ſeu

cap.31

cap.8

cap.82.& ult.

conſer

conseruatiua, quæ exigua vitia corrigit, verba facere, ne in aliquo aduersus gymnastas deficeret, largius sanitatem vsurpans tam in habitu, quàm in affectione: nam, cùm hæc sanitas in affectione infirma, ac parum constans sit, neque ab ipso naturæ ortu, sed in tempore adepta interim à Galeno sanitas κατὰ σχέσιν, interim affectus medius morbi, & sanitatis nuncupatur: ita etiam & corpora, quibus ea inest interim sana, interim neutra appellat. & partes artis eisdem prospicientes sæpe neutras, quandoque inter conseruatrices salubres connumerauit. Quum autem hæc corpora in duplici sint differentia: nam quædam corpora neutra conualescentiæ, quædam verò neutra decidentiæ nuncupantur, in aliquo dictorum trium neutrorum genere cōtineantur vtraque, non vtique facile est disserere, cùm adhuc videamus, nonnullos inter sese dissentire. Præterea, num in vno neutrorum genere, ambo, vel in diuersis contineantur, non minus inter se digladiantur. Nos verò, cùm aliorum opiniones recensere non decreuerimus, nostram, quam veram esse cum Galeno putamus, statuere conabimur, asserentes cum eo, quòd gemina existente sanitate, vna secundum habitum, altera secundum affectionem, quemadmodum illa secundum habitum latitudinem habet: ita quoque & hæc, quæ secundum affectionem dicitur. & propterea plura corpora sub ea contineri opus est, quemadmodum in ea, quæ iam dicta est. Sunt autem hæc corpora singula neutrorum tria genera, quæ vt nunc appellantur: Verùm illa non amplius sub neutro primi, secundi, aut tertij significati nominant. Sed quædam, quæ quidem iamiam morbum euaserunt, seu à morbo conualescunt, conualescentia neutra nuncupant. quædam verò quibus ægritudinis iamiam imminet periculum, neutra decidentiæ dicunt. Videndum ergo, in quo neutrorum genere hæc duo neutra sic appellata contineantur, & quomodo in participatione, seu ordine huius sanitatis secundum affectionem dictæ se habeant. Quòd verò non in vno, eodémque neutrorum genere, vt nonnullis visum est, ipsa contineantur, ex Galen. prim. liquet lib. ad Thrasy. quo loco dicebat, quòd præseruatoria vocata ars facultatem oppositam habet ei, quæ à morbo proximè liberatos recreat. Cùm ergo inter se oppositæ sint hæ partes conseruatiuæ artis, non poterunt in vno neutrorum genere conuenire. &, si dixeris in eodem genere neutrorum contineri, reliqua duo neutra vbi collocabis? ac vbi etiam erit istius sanitatis secundum affectionem latitudo? Dilucidius verò illud declarauit Galenus 2. artis medic. tex. 92. 93. & 94. vbi loquens de signis futuræ ægritudinis, dicebat {neque in ambiguo est, quòd quæ signa sunt vtrorunque significatiua, neutra dicantur secundum vnum quoddam neutri vocabuli significatum} & post pauca subdit {secundum verò alterum significatum quæcunque his, qui à morbo referuntur, insunt, signa neutra appellamus: neque in alio significato accipiunt ea, quæ senibus insunt} Quibus verbis luce clarius ostendit Galen. quòd quemadmodum signa, ita & corpora neutra decidentiæ, & conualescentiæ, quorum sunt signa in diuerso neutri significato contineantur.

cap.30

Cæterùm, in quo significato neutri continentur ea, quibus ægritudinis periculum imminet, & decidentiæ neutri vocantur, & in quo ea, quæ à morbis conualescunt, conualescentiæ dicta, hic labor est. Verùm nos proculdubio cum Galeno asserimus neutra decidentia dicta, quibus pars ea artis prospicit, quæ verè Prophylactice dicitur, simul atque conseruatrix dici, & esse neutra secundi significati. dico verè, & propriè Prophylactice, cuius officium est causam adimere, ex qua morbus futurus est fieri. Hæc enim pars cōseruatricis quædam existit, quemadmodum illa, quæ non verè Prophylactice dicitur, cuius officium est causam adimere, quæ morbum iam creat, sub curatrice continetur: immo ipsam curatricem etiam nominant, vt patet vndecimo metho. meden. Quòd verò hæc neutra sint iuxta secundum significatum, quicquid velint alij, eiusdem Gale. verba ostendunt, citato loco secundo artis medic. siquidem dicebat {horum corporum signa nonnulla quidem esse ex eorum genere, quæ secundum naturam sunt, sed permu-

cap.2
cap.82

tata vel quantitate, vel qualitate, vel temporibus, nonnulla ex his, quæ præter naturam: verùm minora ijs, quæ ægritudinis adsunt. { Atque propterea subdebat { hæc corpora decidentiæ seu eorum dispositiones, quæ sunt in morbos casura, esse ex neutrorum genere, atque vna ea, quæ ipsa indicant signa.} Si ergo, propterea sunt ex neutrorum genere, quia eorum signa quædam sunt ex genere eorum, quæ secundum naturam sunt: & quædam ex genere eorum, quæ præter naturam, cui dubium, quòd velut signa vtrisque extremis participant, ita & corpora participare debent, cuius rationis sunt secundi significati neutra. Idem confirmauit paulò infrà in verbis supra citatis, cùm asserebat { neque in ambiguo est, quòd quæ sunt vtrorũque indicatiua, neutra dicentur secũdum vnum quoddam neutri vocabuli significatum} quodnam, inquam, erit istud neutri vocabuli significatum nisi secundi? postquàm dicit esse vtrorunque indicatiua, hoc est, vtriusque extremi, salubritatis videlicet, & insalubritatis? Quicquid itaque alij sentiãt, cum Galeno concludimus, ac firmiter asserimus, neutra decidentię esse neutra, vt nunc secundi significati. &, licet eius signa mediam habeant formam inter ea, quæ sanis, & quæ ægrotantibus eueniunt, non propterea non dicentur vtrorunque indicatiua: quoniam vtriusque extremi participant. & idcirco neutra sunt, vt Gale. scriptum reliquit. Rursus qua ratione quispiam dixerit neutra decidẽtiæ esse neutra primi significati, si eadem neutra primi significati exquisitè media sunt saluberrimi, nec latitudinem habeant, æqualitérque distent ab vtrisque extremis, etiam quæ vt nunc sunt talia, vt Gale. visum est: ista verò neutra decidentiæ, neque exquisitè media sunt saluberrimi, & insaluberrimi, amplámque latitudinem habent, prout contingit vno, vel altero extremorum, magis, aut minus participare, & quò magis, vel minus accedunt, vel recedunt ab vno, vel altero extremorum: non enim semper æqualiter participant decidentiæ neutra salubritate, & insalubritate, sed quædam magis salubritate, quædam insalubritate magis, & contrà. Hoc item magis, & minus adhuc plures habet gradus. Quamobrem hæc neutra decidentiæ inter se magnopere discrepant: qua scilicet ratione recedunt magis, vel minus à salubritate, accedúntque ad insalubritatem, & propterea exquisitè neutra esse non possunt. sub hoc neutrorum genere etiam sanitas continetur, seu bonus habitus athletarum magis quoque, & minus suscipiens, vt liquet Hippo. & Gale. quibus quoque præest ea artis pars, quæ Prophylactice dicitur: habent etenim hæc corpora eadem ratione sanitatem secundum affectionem, qua ipsa neutra decidentiæ dicta. & propterea eorum habitus statim soluẽdus est, inquit Hipp. potissimum vbi ad summum bonitatis peruenerit.

cap. 82 Quum verò eodem secundo artis med. hæc verba subscribat Gal. { verùm in altero significato quæcunque conualescentibus ex morbis signa adsunt, neutra appellamus} nulli in dubium veniet, quòd quæ à morbis referuntur corpora conualescentiæ neutra appellata, in altero neutrorum significato quàm in secundo, contineri debeant, & non in eodem, vt quidam volunt. Quare cum Gal. dicimus hæc corpora dici, & esse neutra primi significati: nam hæc sunt exquisitè media saluberrimi, & insaluberrimi corporis, tàm si fuerint simpliciter, quàm vt nunc talia: atqui conualescentię neutra sunt huiusmodi. erunt ergo neutra primi significati. Quòd verò neutra conualescentiæ sint exquisitè media saluberrimi, & *cap. 30* insaluberrimi corporis, liquet lib. ad Thrasy. cùm dicebat { in medio verò ambarũ interstitio, instauratiua nominata, atque præseruatoria positæ sunt: nam, si ad salubrem, euecticénque comparentur, non exigua emendant vitia: si ad curatiuam, non magna} si itaque in medio interstitio posita sunt instauratiua, & præseruatoria, & corpora, quibus præseruatoria præest, neutra secundi significati sint, sequitur, quòd corpora, quibus instauratiua prospicit, cùm non sint in eodem neutrius significato, quòd sint primi significati: quę quidem exquisitè media dicũtur. Nam corpora, quæ instauratione, seu refectione indigent, neque morbo amplius participant: quoniam ab eo sunt liberata: neque sanitate in habitu: quoniam eorum sanitas adhuc imbecilla est alterius generis existens, quàm sanitas, quæ est secũdum habitum.

habitum. Quamuis ergo ambæ hæ artis conseruatiuæ partes in medio interstitio positæ sint; non tamen ambæ secundum eandem rationem: Nam corpora, quibus ars præseruatoria debetur, vt declarauimus, latitudinem habentia exquisitè media esse non possunt. Hæc verò neutra conualescentiæ dicta eandem latitudinem non habent. Nam confestim, quòd à morbo liberata sunt, absq; vllo medio, ac latitudine conualescentia appellantur, sanitatem habent secundum affectionem, & refectione indigent: quoniam propter imbecillitatem inutilis quodammodo est eorum sanitas, & debiles habent actiones. Neque fateri possumus, cum primùm à morbo liberantur hęc corpora esse magis, vel minus cōualescentia, nisi postmodum temporis progressu, quando illorum sanitas desiit esse inutilis, atque sint ab imbecillitate liberata, & in habitu sanitatem acquisierint, quo tempore amplius conualescentiæ neutra appellabimus. Quare dicimus hæc corpora esse neutra primi significati: etenim neutro extremorū participant. & propterea, licet eius signa neutra etiam appellentur, tamen altero neutrorum significato, vt Gal. asserebat, quàm ea, quæ indicant corpora, quibus periculum ægritudinis imminet, & neutra decidentiæ dicuntur. Quòd, si quispiam dixerit hæc non esse exquisitè media saluberrimi, & insaluberrimi, & propterea nō posse dici neutra primi significati, respondebimus, quòd hoc quoq; verificatur in istis corporibus: nam, cùm in medio interstitio posita sint inter corpora salubria secundum habitum, & corpora ægrotantia, vt Gal. inquit eodem lib. ad Thrasy. nō abre exquisitè media esse dicentur; quoniam neque ægritudine, à qua iam liberata sunt, amplius participant: neque sanitate in habitu ad quam nondum peruenerunt. Et, quoniam hæc neutra dicimus esse vt nunc primi significati: intelligimus quoq; nunc exquisitè media esse saluberrimi, & insaluberrimi: quoniam medium obtinent locum inter vniuersa corpora, quæ sanitatem habent in habitu, & corpora ægrotantia. Et hac ratione hęc etiam sanitas secundum affectionem, quæ in hisce corporibus reperitur, media exquisitè dicetur. si verò quispiam dixerit hæc corpora nō esse ita exquisitè media, velut ea, quæ simpliciter neutra appellantur eiusdem primi significati, nō prohibebimus, vt sophisticas vitemus rationes: sunt etenim, quoad fieri potest, exquisitè media saluberrimi, & insaluberrimi, neutro extremorum participantia, hoc est, neq; sanitate in habitu, neque ægritudine. Et propterea senes quoq; sub hoc neutrius significato collocauit Gal. eod. 2. ar. med. & 5. de San. tuen. Habent etenim & ipsi senes affectum, qui planè nō est exactè sanitas, hoc est, sanitas in habitu, quemadmodum iam dicta corpora conualescentium, sed eorum affectus, vt ipse inquit tam scilicet eorum, qui ex morbo cōualescunt, quàm senum, vel morbi, & sanitatis quidem medij sunt, vel omnino eorum affectus non est eius sanitatis, quę firma, constánsque est, quàm κατὰ ἕξιν appellant: sed eius potius, quæ fallax, incertáq; est, quàm κατὰ σχέσιν nominant, quanquam partem artis, quę senum sanitati prospicit Hierocomicen, hanc verò Analecticen Græci nuncupant: si quis etiam velit poterit proculdubio cum Gal. tenere, quòd neutra cōualescentiæ, (quæ neutra vt nunc primi significati diximus esse) in præsenti tempore sunt exquisitè media saluberrimi, & insaluberrimi corporis: nam, licet sana sint sanitate secundum affectionem, quæ in tempore acquiritur, duntaxat possunt etiam dici exquisitè media saluberrimi, & insaluberrimi: cum eorum affectus medius sit morbi, & sanitatis, vt Gal. inquit citato lib. 5. de Sanit. tuend. & propterea exquisitè media eo tempore dici possunt, cum neque vnius, neque alterius corporis cōditionem aliquā participent: talia enim sunt corpora exquisitè media, quocūq; modo neutra primi significati sint, perpetuò per insaluberrimum corpus intelligens cū Gal. id quod actu ægrotat, hoc est, insalubre vt nunc.

cap. 7. *cap. 82* *cap. 4.* *cap. 4*

Sed quid sentiēdum sit de neutro vt nunc tertij significati, postquàm hęc duo conualescentiæ scilicet, & decidentiæ, primum esse primi significati, alterum verò secundi conclusimus: Neque etiam apud Gal. adhuc reperio de hoc neutro vt nunc tertij significati mentionem factam esse, nisi in fine primi libri artis meden. Quòd, si ipsum sanitatem etiam haberet secūdum affectionem; hoc vtiq; dictum

lib. art. me. cap. 6. in fine.

fuisset ab eo lib. ad Thrasy. Vel fortè dicendum est extra sanitatis latitudinem reperiri. Dicimus breuiter cum Gal. aut hoc neutrum non dari: quoniam, vt ipse inquit, in vno tempore, quòd ita est neutrum exquisitè quidem consistere non contingit. Aut, si concedatur, vtpote tempus accipiendo cum latitudine, dicemus, quod quæ corpora neutra talia sunt, indifferenter continentur sub neutris tam decidentiæ, quàm conualescentiæ: modò dicta corpora diuersis rationibus fuerint considerata: nam, si neutrum decidentiæ consideretur, non amplius vt vtriusque extremorum particeps est solum, sed etiam, vt habet quandam dispositionem, secundum quam ex qualibet leui causa quamprimùm in morbos incidere potest, aut ad sanitatem redire; possumus dicere, quòd habebit quandam dispositionem nunc, secundum quam aliquando sanum, & aliquando ægrum esse potest, ita quoque de neutro conualescentiæ asserendum: nam, si ipsum non amplius consideres vt corpus neutra dispositione participans, sed vt eius affectio, cum infirma, ac instabilis sit, potentiam quandam nunc habet, vt à quauis leuissima noxa, si non rectè tractetur, iterum incidat in morbum. &, si rectè tractetur, pauco tempore acquiret sanitatem in habitu, & deinde in bono habitu. vt Gal. sentit lib. ad Thrasy. Dicemus sub hac consideratione posse etiam dici neutrum tertij significati: quoniam in eodem tempore cum latitudine videlicet quadam, aliquando sanum, aliquando ægrum esse poterit, talem potentiam habens: Etenim, sicut neutrorum signa sub diuersa consideratione possunt diuersimodè appellari, vt liquet 2. artis medic. ita & hæc neutra sub diuersa ratione possunt dici diuersimodè neutra vt nunc. Hæc sunt denique ea corpora, quæ dicimus sanitatem habere secundum affectionem. Verùm inter hæc illa primò collocari debent in sanitatis latitudine, quæ conualescentiæ neutra nuncupantur: Sunt etenim ab ægritudine magis remota, cùm ab ea liberata sint: illa verò decidentiæ dicta, magis propinqua, cùm eandem participent. & propterea eis magis imminet periculum ægritudinis. Adhuc, si eadem corpora neutra conualescentiæ appellata contingat in morbos iterum incidere, necessum est, prius fiant neutra decidentiæ, & demum actu ægrotent, quemadmodum contingit reliquis corporibus in sanitatis latitudine collocatis. Illa verò decidentiæ dicta confestim in morbos incidant, oportet: nec aliud habent medium, per quod pertranseant, vt actu ægrotantia fiant. igitur post insalubria simpliciter semper, reponi debent neutra conualescentia, & postea neutra decidentiæ, quæ in sanitatis latitudine, vt communis existentis ei, quæ secundum habitum, & ei, quæ secundum affectionem dicitur, vltimum gradum possident. Et ob id non ab re diximus in hoc eodem gradu reponi habitum athletarum: nam Hippo. dicebat affectus athletarum non esse secundum naturam. Et Galen. in oratione suasoria ad artes, neminem, inquit, reperiri, qui in ratione sanitatis magis sit, quàm athleta miser. & propterea nomine ab eo non degenerarunt, siue à misero, siue à miseria denominati sint: Quorum primum Græci ἀθλιόν, alterum ἀθλιότητα nominant. Hæc insuper neutra vt nunc sunt illa corpora, de quibus Galen. dicebat libro de Differentiis morborum {quædam verò minus valent} Vltimo loco posita in tota latitudine sanitatis ibi descripta, simul complicans corpora & secundum habitum, & secũdum affectionem sana: nam postea dicebat {quædam autem iam ægrotant} quasi velit, quòd post dicta neutra vt nunc, quæ minus valent, sequitur corpora, quæ iam ægrotant, hoc est, vt nunc ægra. Hæc eadem neutra decidentiæ, & conualescentiæ vulgus medicorum appellat neutra transitus: non ab re quidem: nam neutra decidentiæ ita appellantur: quoniam quodlibet corpus sanum, vt actu ægrotet, opus est transeat per neutra decidentiæ. eadem ratio est de neutris conualescentiæ; licet contrarium sit in tex. Nam cùm primùm corpora à morbis euadunt; neutra conualescentiæ appellantur: Sunt tamen reuera (vt dictum est) sana, saltem sanitate secundum affectionem. Sed quoniam nullus, vt inquit Galen. lib. ad Tharsy. proculdubio mutilam, inutilémque sanitatem exoptat, sed quàm fieri potest, absolutissimam, ac firmissimam: propterea

lib. art. me. cap. 7

cap. 82

cap. ult.

cap. 2

cap. 12

propterea facta relatione ad sanitatem secundum habitum, quam possunt, & debent acquirere, & deinde ad eam, quæ est boni habitus possunt adhuc quodammodo dici media transitus. Qua etiam ratione & sanitas secundum habitum media dicetur inter sanitatem secundum affectionem, & sanitatem secundum bonum habitum: quoniam hæ duæ in melius ducendæ sunt, tertia in optimo statu conseruanda, vt eodem lib. ad Thrasybulum.

Sequitur post dicta corpora morbosa affectio, qua laborant, quæ iam ægrotant corpora. Vocantur autem à Gal. lib. primo artis med. insalubria nunc: Nam insalubre nunc corpus (vt ipse inquit) est quod eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat. Neque obscurum est, quòd & hoc ipsum eo, quo dicitur tempore ægrotans, vel in consimilibus malam habet temperaturam, vel in instrumentariis incommensurationem, vel vtrunque. Hæc verò corpora, quæ iam ægrotant, distinguuntur ab aliis insalubribus sensibilibus operationum læsionibus, vt 2. artis medic. patet: nam terminus, qui vtrunque insalubritatis modum distinguit, vt Gal. inquit, est operationum læsio sensibilis. neque alia nobis tradidit inditia, quibus eadem secerni inuicem possint: id etiam paulò post confirmauit posita sanitatis latitudine, ac diuisa: cùm dicebat {post quæ deinceps sequuntur, quæ iam ægrotant corpora, quæ sensibilibus operationum læsionibus distinguuntur.} libro verò de dif. morborum describens hæc corpora, & eorum gradus ita dicebat {quædam autem iam ægrotant, atque horum quoque ægrotatio quandoque leuior, quandoque periculosior: & hæc ipsa quandoque vehemens, nonnunquam periculum mediocre affert} neque enim omnia corpora subdit Gale. sana, vel agra æqualiter affecta esse existimare debemus. qua de re horum etiam corporum tradi potest latitudo non parua, quæ tamen non est præsentis negotij. Illud autem non prætercam de his corporibus insalubribus nunc, quòd licet dicantur ægrotantia, ac actu ægrotent eo tempore, quo talia dicuntur, semper tamen propter id, quod addidit Gal. {neque obscurum est, quod & hoc ipsum eo, quo dicitur tempore ægrotans, vel in consimilibus malam habet temperaturam, vel in instrumentariis incommensurationem vel vtrunque} quòd possunt etiam esse hæc corpora ab ortu naturæ talia, quemadmodum diximus de salubribus vt nunc, id quod in dies experimur: oriuntur etenim nonnulla corpora actu ægrotantia, sensibiliter operationes læsas habentia: quæ, cùm insalubria non sint, nec semper, nec vt multum, propter iam dictam causam, necessariò, vt nunc insalubria dicentur: quinimo hæc corpora verè, & propriè insalubria vt nunc appellantur, in nullo alio ab aliis insalubribus disidentia, quàm sensibili operationum læsione, vt cum Gal. dictum est. Quòd si cætera corpora etiam salubria simpliciter semper possint actu ægrotare, dicimus, quod talia non dicentur insalubria nunc: quia non habent neque in consimilibus, neque in instrumentariis, neque in vtrisque malam temperaturam, aut incommensurationem, neque etiam à naturæ ortu, sed bene dicuntur ægrotantia, & ægra nunc: quemadmodum etiam neutra, & insalubria simpliciter, licet dici possint sana nunc, non tamen salubria nunc esse dicentur: cum neque bonam, neque à naturæ ortu in simplicibus habeant temperaturam, & in instrumentariis commensurationem, id quod est de ratione corporum salubrium vt nunc. Si quis autem velit, quamuis impropriè, omnia etiam corpora, quæ iam ægritudinem patiuntur, etiam non à primo ortu, vt nunc insalubria appellare, quemadmodũ videtur olfecisse Gal. 2. artis med. 78. cum dicebat {quæcunque verò vt nunc insalubria sunt, hoc est, ægritudinem patiuntur} nos non reclamabimus, modò substantia, seu rei natura non immutetur, vt scias videlicet alia esse corpora insalubria nũc ab ortu naturæ, quæ verè & propriè ita appellantur: & alia, quæ in tempore sunt talia impropriè sic dicta, propriè verò ægrotantia, seu ægra nunc appellata. De primis loquutus est Gal. 2. artis med. circa principiũ, quo loco de aliis quoque corporibus à natura talibus verba faciebat. de reliquis verò præcitato textu. 78. vtraque tamẽ corpora ægrotãtia, hoc est, quę actu ægrotant, & insaluberrima quoque ab eodẽ

cap. 31
cap. 8
cap. 2
cap. 75
cap. 8
li. art. me. c. 75

Gal. nun

lib. art. me. c. 6.
lib. art. me. c. 8.

Gal. nuncupari consueuerunt: vt liquet tex. 17. primi lib. Neque enim fas est hoc loco aliud corpus intelligere per insaluberrimũ, vt quidam putant, quàm insalubre nunc; cum hoc corpus posuerit pro vno contrario termino in tex. 9. secundi lib. cuius relatione, neutrum primi significati dicitur exquisitè medium semper: alioqui exquisitè diceretur mediũ relatione ad diuersa corpora insalubria, quod omnino esse non posset, posita pro altero contrario termino optima corporis constitutione: quemadmodum Gal. vbique censet: quàmuis eadem sit habenda ratio de corporibus insaluberrimis, quæ de insalubribus, vt nunc habetur. neque etiam insalubre corpus simpliciter semper insaluberrimum appellari poterit, vbi pro contrario termino optimæ constitutioni nuper facta ægritudo ponatur: quemadmodũ Gal. visum est, cùm multò insalubrius eo fuerit insalubre vt nunc, vt liquet in eiusdem Gal. doctrina: ad vtrosque enim hos contrarios terminos relatione habita, docuit idem Gal. intermedia omnia corpora, quæ sana sunt, seu sanitatem participant, dignoscere, quantitate distantiæ inter sese dissidere, ac diuersimodè etiam appellari citato tex. 9. sec. artis medic. Sed quæres, quî fieri possit, vt salubria, & insalubria nunc valeant à naturæ ortu esse talia, neutra verò nunc nullo modo? Dicas priora talem habere posse dispositionem ab ortu, vt demonstrauimus. At neutra vt nunc necessariò opus est, vt talia sint, ac dicantur, aliam prius habuisse dispositionem, ita vt eandem neutralitatem vt nunc, semper aliæ dispositiones præcedant, vtpote sanitatis, vel ægritudinis: nam, si primi significati neutra vt nunc fuerint, vel ægritudo præcesit, vt in conualescentibus: vel diuersæ ætates, vt in senibus. Si verò secundi sint significati neutra vt nunc, sanitatis dispositio melior præcedet tam si neutra decidentiæ verè dicta sint, quàm athletæ. & hac ratione neque vnius, neque alterius generis neutra nunc possunt à naturæ ortu esse talia, quemadmodum salubria, & insalubria nunc.

loco cita.

Hæc sunt (iuuenes studiosi) quæ de sanorum corporum ordine, ac numero, seu, vt inquiunt, de sanitatis latitudine, cum Gale. sentio, quàmuis non propterea verear, quòd ob multas, quæ de ea proditæ sunt opiniones, non paucos etiam habebit oppugnatores. illud tamen pro certo habeatis, quòd si qui sint, qui aliter sentiant, ad eorum, vel aliorum opinionem, non autem Galeni, id sentire videntur. Vt verò nedum vos, sed & cæteri omnes hanc, quam Galeni putamus esse sententiam, facilius intelligere valeatis, sequentem tabulam exarauimus.

FINIS.

IOAN

IOANNIS FRANCISCI
LOMB. NEAPOLITA.

Ωδὴ δίκωλος δίστροφος

Ad docilem Lectorem.

Sectio venarum in grauidis, nec fiat Aborsus,
Num bene conueniat,
Coctio morborum vt fiat, succúsque paretur,
Functio & vtrum animæ
Princeps, in cerebri sinibus, vel corpore detur?
Spiritus an valeat,
Admitti physicus? Febrísve Tritæa in acuta
Sede libens sedeat?
Mox sit in vrinis sani, & quid ὑπόστασις *ægri,*
Quomodo sese habeat.
Corporis humani Eucraseos Πλάτος, ἠδὲ Πλατυσμός,
Disserit iste liber
ALTIMARI, longo viuet qui tempore; Rhomæ
Dum caput orbis erit.
Diuinam iamiam expecta de Febribus artem
Lector adhuc Medicam:
O opus excelsum. Iouis ira abolere, vetustas,
Quod nequit ignis edax.
O opus egregium. Quod solum liuida Momi
Obstruere ora potest.
O opus eximium, claudit quod scripta Galeni,
Hippocratísque senis.
At decet vt taceam; calamus nam deficit omnis,
Sepia, charta, manus.
Expedit vt sileam; vitam ne Thessalus ira
Finiat ante diem.
Præclara interea hæc capias Quæsita libenter,
Lector amice precor.

IO. FRANCISCI NEAP. LOMB. dactilicon cum senario Iambico ad Lectorem.

Ιερὸς ἐςὶ βίϐλος, κατέχει μυςήρι ἀριθμοῦ
  Μεῦ ἀναγνώς ὅθ᾽ ἑϐδομαίου θαυμαςῶς.
Τὸν λαϐὲ νῦν τερπνῇ λυκάϐαντος πάχατος ὥρᾳ,
  Ψυχῇ ἵν᾽ ᾗ σοῦ ἡδονὴ, καὶ σώματι.
Ασπασίως Πυρετῶν μέθοδον μετ᾽ ἀκήματος ἀκμὴν
  Σὺ προσδόκα κοινοῦ ἔτους ἐν πάχατι.
Ηρί γαρ ἐκτίσθη κόσμος, τὰ Ζῶα γελῶσι,
  Ποιεῖται Αιμα, πὰν τότ᾽ εὐκραὲς πάγχυ.
Αρ Αναγνωςὰ ποθαὶ σ᾽ εὔχεσθαι τῷ Θεῷ ἀντὶ
  Πολυπόνου Αλτιμάρου τ᾽ ῥώσεως.

FINIS.

LATITVDO SANITATIS SECVNDVM HABITVM.

Sanitas est constitutio naturalis actionem perficiens: ea verò quæ diuidua, seu cum latitudine, est duplex.

- *Altera secundũ habitũ.*

PRIMA PARS LATITVDINIS SANITATIS SECVNDVM HABITVM.

SALVBRIA.

- *Secundum optimum habitum*
  - *Salubria simpliciter semper*
  - *Salubria simpliciter ut multum*
- *Secundum bonum habitum*
  - *Salubria ut nunc*

} I cõserua-tiua Eue-ctice.

SECVNDA PARS LATITVDINIS SANITATIS SECVNDVM HABITVM.

NEVTRA.

- *Secundum habitum simpliciter.*
  - *Neutra*
    - *exquisitè media.*
      - *Neutra semper secundi significati plus salubritate quàm insalubritate participantia.*
      - *Neutra semper tertij significati plurimo tempore salubritate quàm insalubritate participantia.*
    - *Nõ exquisitè media.*
      - *Decclinantia uersus salubria*
        - *Neutra ut multum secundi significati plus salubritate quàm insalubritate participantia.*
        - *Neutra ut multũ tertij significati plurimo tempore salubritate quàm insalubritate participantia.*
      - *Neutra simpliciter semper & ut multum primi significati.*
      - *Neutra simpliciter semper & ut multum secundi significati.*
      - *Neutra simpliciter semper & ut multum tertij significati.*
      - *Declinãtia uersus insalubria.*
        - *Neutra ut multum secundi significati plus insalubritate quàm salubritate participantia.*
        - *Neutra ut multum tertij significati plurimo tempore insalubritate quã salubritate participãtia.*
        - *Neutra semper secundi significati, plus insalubritate quàm salubritate participantia.*
        - *Neutra semper tertij significati plurimo tempore insalubritate quàm salubritate participantia.*

} II cõserua-tiua salubris.

TERTIA PARS LATITVDINIS SANITATIS SECVNDVM HABITVM.

INSALVBRIA.

- *Insalubria*
  - *Insalubre simpliciter ut multum*
  - *Insalubre simpliciter semper*

LATITVDO SANITATIS SECVNDVM AFFECTIONEM.

- *Altera secundũ affectionem.*
  - *Neutra ut nunc primi significati.* } *neutra cõualescentiæ. senes.* } III cõseruatiuæ analepticæ.
  - *Neutra ut nunc secundi significati.* } *neutra decidẽtiæ. Athletæ.* } IIII cõseruatiua prophylacticæ.
  - *Neutra ut nunc tertij significati.* } *in utrisque diuersa ratione consideratis continetur.*

Insalubre ut nunc extra sanitatis latitudinem. } V curatrix.

DONATI ANTONII AB ALTOMARI MEDICI, AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI,

De medendis humani corporis malis:

ARS MEDICA.

Nunc denuo ab eodem Auctore diligentißimè recognita. Cui addita sunt tria capita De Hæmorrhoidibus, De Ragadijs & Procidentia ani, quæ in alijs æditionibus desiderabantur. Necnon loci omnes in margine maximo cum emolumento studiosorum omnium.

PAVLO IIII. PONT. MAXIMO, ATQVE SANCTISS.

DONATVS ANTONIVS AB ALTOMARI.

C*VM maximam, præcipuámque meæ ætatis partem in Medicinæ studiis consumpsissem P. M. atque Sanctiss. viderérque omnia meæ professionis spatia decurrisse, ad ea demum me contuli, quæ (paucis demptis) totam penè Medicinam absoluere viderentur. In quibus non succisiuis (vt aiunt) operis, sed diu, multúmque versatus perfeci, vt singularum humani corporis partium morbos cognoscendi primum breuem modum, deinde in eis prædicendi, curandíque omnibus indicarem, via quadam, ac methodo vsque à Galeno intacta, à nullóque absoluta. Quæ dum mecum commentarer, non defuere, qui in me turpiter essent maleuoli, meóque de nomine & fama detrahere arbitrantes, variis calumniis, non religione, sed maleuolentia, vt nigro notarer carbone, à patria non tantùm eiicere, sed etiam arcere conati sunt: perfecerúntque, vt & solum verterem, Romámque adirem. Quamobrem meas lucubrationes omnes detraxi, & meridiationes, nec addere potui, quibus vti solebam. Vnde effectum est, vt opus istud, quod in manibus tunc habebam, iamdiu esset imperfectum, atque inelaboratum. Qua in calamitate cùm te vnum præter cæteros, tua, qua es in omnes singulari humanitate, acerrimum mei defensorem præstitisses, méque pro virili tueri non destitisses, non modò domum, & ad patriam, ve-*

rum etiam ad pristinam dignitatem, quam semper te fautore seruaui, sum restitutus. datique sunt mea ad studia reditus, & quæ in illa calamitate propè oblanguerant opera, oculos sustulerunt. Cúmque in illis noctes & dies vrgerer, quæ prius fuerant imperfecta, perfeci. Quod cùm ita sit, quicquid est hoc Medicæ artis, tibi vni acceptum referre debeo. Tuo igitur patrocinio, cui me totum tradidi, fretus, illud in apertum proferre constitui. Per te enim absolutum, per te etiam inuidorum calumnijs vindicandum æquum esse duxi. Suscipe igitur munusculum hoc tranquillo animo, serenáque fronte, tanquam signum quoddam meæ erga tuam sanctitatem iustæ, ac debitæ seruitutis: velut etiam me illius authorem in rebus aduersis semper suscepisti, in quo animum, non rem inspectes oro, nec alienum à tua dignitate ducas. Est enim sapientis, & prudentis literas, earúmque cultores vtcúnque amplecti. Nec me præterit, te arte Medica potiùs, quàm medicis ipsis oblectari. Huc accedit, quod cui magis in hac re sit tribuendum, video neminem. Nam vt omittam, quæ te omnibus numeris absolutum à pueritia reddiderunt, quid dicam de animi fortitudine? quam in maximis rebus gerendis, dubiisque sustinendis, & semper declarasti, & nuper præcipuè, cùm tota Italia intestino bello ardere cœpisset (cùm & bella vitari interdum nequeant, vbi res vrgeat, pax autem semper seruanda, si fieri potest) sicut initia illius obiter admisisti, ita extrema libenter, honorificentissimè, & fortiter, es persecutus, pacéque, ex omnium sententia desperata, tua vigilantia, maximáque authoritate effecisti, vt omnia pacem essent habitura, & Philippum Regem nostrum Sereniss. ea beneuolentia tibi reconciliasti, vt te vnum, præter omnes (quot fuere vnquam) Pontifices Maximos, & ipse admiretur, & nostra etiam memoria: adeò, vt quæcunque tuo nutu, consilióque gesta sunt, præclarè sanctéque gesta omnia arbitretur. Itaque omnes Pontificem talem habuisse lætamur, nec iniuria. Quis enim vnquam in Deum ea religione fuit? Sanctæque Romanæ Ecclesiæ defensor adeò aßiduus, & veluti sui patrimonij vehemens fortisque propugnator? Quid dicam de vitæ integritate? summáque in omnes charitate? Quid de domesticarum rerum ordine, & publicarum administratione? Quæ omnia, vt in terris ad hunc magnum dignitatis gradum, atque amplißimum te extulerunt: sic apud

apud Deum æternam sedem tibi parasse omnibus est exploratum. Ad quam nequamprimum, sed multis post annis proficiscaris, omnes, pro Reip. Christianæ commodis, maximáque pro illius fidei seruandæ neceßitate, cupiunt, & optant. Vale Pontifex Sanctiß. & meæ (quamuis indignæ tanto Pontifice) seruitutis, eiúsque semper augendæ voluntatis, ex animo tuo nunquam discedat memoria: meam enim tuorum erga me meritorum nulla vnquam delebit obliuio. Neapol. V. Kal. Februarij.

M. D. LX.

m* 3

IOAN. MARTINVS EVSTACHIVS TEPSANVS ARTIVM, ET MEDICINAE *Professor, Authorisq; discipulus, Artis medicæ candidatis S.*

ACcipite studiosissimi Iuuenes Altimari Medicam Artem nunc denuo excusam, quę ob multa adiecta, tam diuersa exit ab illa, quæ altera æditione prodierat, vt penè alia esse videatur. Nam præterquam quod emendatissima nunc apparet, infinitis mendis, quibus illa altera scatebat, soluta, tum recognita diligentissimè prima æditione, tum cura adhibita, ne inter imprimendum noui (id quod sæpe accidit) errores orirentur. Accedit nunc in vestri gratiam margineus noster labor non inutilis (vt spero) nec contemnendus vbi Galeni præcipuè, aliorúmque authorum locos, quos consultè author omisit, sigillatim veluti digito monstramus. Quid quod & author nunc primum tria capita de Hæmorrhoidibus & de Rimis & de procidentia Ani, quæ priori deerant, adiecit. Adde quòd multa nunc adsunt locupletius declarata, lucidius exposita, quàm plurima passim apposita, vt facilè cuiuis conferenti cum altera patere potest. Hanc ergo nostram operam boni consulite, & si qua legentibus occurrerint, quę nostram hanc quātumuis maximam diligentiam fugerint, librario notas inurite: qui ob id quod volumina superiori anno excusa, ad vnum omnia (pro vendibile opus) vendita fuerant, recentem impressionem accelerabat. Valete igitur nostri memores, & magno Altimaro Nestorea vita dignissimo, febrium tractationem interim ingenti conatu parturienti, multos annos felicésque precaminor. Rursus valete.

IOANNIS FRANCISCI LOMBARDI NEAPOL. ART. ET MED. DOCT.

πρὸς Αναγνώστην τὸν εὐφυῆ, καὶ εὐπειθῆ τὸ Διγλωττασκληπιαδικόν. ἔθει τοῦ Αυσονίου γάλλου.

SI Lector cruciat magna ſitis tuas
Fauces, huius aquas nunc MARIS *haurias*
ALTI; *ſume libens pocula dulcia,*
Vincunt quæ Ambroſiam, & Νέκταρ *Olympicon.*
Morborum citiùs nam omne genus fugant,
Galeni vt placita, ac Hippocratis iubent.
Hinc ſit Barbaries en procul, & chorus,
Seruat qui fatui dogmata Θεσσάλου.
Felix térque quater, cui ſuperi dabunt
Guſtare hos latices. ALTIMARVS *meus*
Præceptor (procul ò ſis reuerentia)
Nanque eſt Italiæ gloria totius.
Ενδείξεις Πυρετῶν γράψει ὁ αὐτός ἄν,
Γαληνὸν μετ᾽ μηδείς τάχα γράψων ἄς,
Γνείαν προθύμως λήψεται ὧν ἄνευ
Ος πάσχει πυρετοῖ᾽ ὠμά παθήματα.
Δείξει τὴν Μαλέας λαμπροτέραν τ᾽ ὁδὸν,
Ποῦ κρύπτουσι κέραν᾽ οἱ Ελάφοι ὀρῶν:
Ευρεῖν ἄς τις ἀνὴρ οὐχὶ δυνήσεται
Γαληνοῦ φανερῶς γράμμας, ἐν οὐδαμῶς.
Σχεδὸν πασῶν ἀκριβῶς ἔργον ὅλον Νόσων,
Οξεῖαι, χρονικαὶ εἴτε μέν ὦσιν ἄυ.
Τούτω δὸς χάριτας ρ᾽ ἀνδρί, φθόνου βέλη,
Καὶ λείπων φθονεροῦ τραύματα Ζωΐλου.

DONATI ANTONII AB ALTOMARI MEDICI, AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI,

DE MEDENDIS HVMANI CORPORIS MALIS ARS MEDICA.

METHODVS.

CVM DE SINGVLIS humani corporis locis male affectis dignotionem, prognosticum, ac curationem rationabili via, & Galeni Methodo post eum hucuſque intacta, à nullóque in lucem edita conſcribere propoſuerim, efflagitantibus quibuſdam amicis ſtudioſis, artíſque medicæ candidatis, quò facillimè in ſingulis malis quiuis eorum viam hanc aſſequi valeat, vniuerſalem methodum vno capite cōtentam prius deſcribendam fore putaui, ſub qua demum promptius in particularibus ſe exerceant. Fit nanque exercitatio omnis, cum particularia ſub eandem viam, ac rationem ducuntur. Viæ ſiquidem, & rationes vbi ſolæ ſine multifaria ſecundum ipſas exercitatione cognoſcuntur, haudquaquam poſſunt perfectos efficere diſcipulos, velut ſecundo de locis affectis Gal. ſcriptum reliquit. Quapropter nono methodi medēdi non ab re decretum eſt ab eo, non licere vllius artis ſcientiam nanciſci, niſi & methodum quādam habueris per vniuerſalia vocata theoremata, & in particularibus te exemplis exercueris; nanque in vniuerſalibus methodus, in particularibus exercitatio conſiſtit. Et lib.9. de Hippocr. & Plato. decretis dicebat. Vniuerſalis methodus ſine exercitatione multa in ſingularibus artificem bonum efficere non poteſt. Qua ergo via, ac ratione valeat quiſpiam affectam ſedem omnem, ac quemuis præter naturam affectum, eiúſque cauſam dignoſcere, & eis cognitis quid deinde futurum ſit præſentire, & prædicere, ac demum ſi affectus is curari valeat, curare, iuxta Hippocratis, & Gale. monimenta potiſsimum hoc loco ſcribere aggrediar. In his nanque tribus continentur omnia quæ ad artem medicā ſpectant; nam commoda ea ſunt vel ad dignotionem, vel curationem, vel prognoſticū. Curatio autem per ſe à medicis exercetur, prænotio vero & dignotio propter curationē, vt Gal. inquit primo de ratione victus in morbis acutis: & proinde

2. de loc. aff. cap. 9.

9. method. cap. 6.

Intentio. & li. 9. de Hip. & Pla. decre. &c. capit. 2.

Com. 3.

in tres primarias partes artem medicam diuidi asserere melius erit, quàm in quinque, vt quibusdam visum fuit ex eiusdem Galeni sententia. Sub eandem deinceps viam, & rationem particulares omnes affectas partes, ipsósque affectus, & eorum causas proprias docere conabor, prout in singulis his patebit: cùm non satis sit, vt diximus, methodum nouisse, sed multifaria insuper exercitatione in his quæ particulatim occurrunt opus est, vt liquet primo de causis symptomatum; propterea quòd pro locorum differentia, ac affectuum præter naturam curationem quoq; variari contingit. Quamuis oportet, vt Erasistrato placuit, hominem exercitatissimæ considerationis esse, qui voluerit non solum ipsius affectus qualitatem, sed affectum quoque locum probe dignoscere, præsertim si in imo corporis lateant. Nam quæ in superficie sunt constitutæ partes vnà cum affectuum suorum specie facilè sensibus deprehēduntur. Sunt verò morbi non in manifesto loco hærentes multi, atq; hi qui ad interna vertuntur, vt Hippocr. inquit, lib. de arte; quorum nullus est, quem oculis conspicienti videre, ac cognoscere contingit, & ab arte quoque obscuri esse iudicati sunt, & proinde obscuri morbi appellati sunt; qui cùm oculorum conspectum effugiant, mentis tamen oculis obtinentur, & superantur, vt ipse refert. Primùm denique quod in ægris medicum inspicere oportet, vt Gal. visum est primo, & tertio de locis affectis est, quænam corporis pars sit affecta, & nunquid ea per se afficiatur, vel alteri consentiat. Quapropter semper incipere oportet à læsæ actionis instrumento, eiusdem Gal. præcepto, eodem primo de locis affectis. Quo inuento, ipsam deinceps dispositionem quærere opus est; vt ex vtrisque simul totius curatiui generis indicatio sumatur, vt apud eundem Gal. liquet tertio de locis affectis. Verùm quænam pars afficiatur, priusquam eius natura, seu essentia sit cognita, actio, seu vsus eius, & compositio, cum qua & societas, quam cum aliis habet, comprehenditur, ratione quadam, ac via rite inuestigabit nemo, vt primo de locis affect. & lib. de const. artis medicæ patet. Nihil autem interest, si positionem aut compositionem, vel cum proximis societatem dixeris. Hæc autem per artem secandi corpora accurate cognoscere oportet, præsertim qualis sit cuiuslibet partis essentia, ac compositio; vt exinde earum cuiuslibet, cum actiones, tum vsus manifestētur, non siquidem solis anatomicorum libris fidem adhibendo, qui magna ex parte infinitis erroribus pleni comprehenduntur, sed propriis oculis diligenter inspiciendo. Cognita nanque hoc modo cuiusuis partis substantia, ac compositione, actionem cuiusque earum, quinetiam earundem vtilitates nullo negotio inuenies, ab ipsa partium natura doctus; cùm videlicet exactè, vt diximus, partiū essentiam, ac totam earum constructionem noueris, iuxta Gal. sentētiam ij. de vsu partium. Hæc nanque corporum dissectio, vt ipse refert, se ipsum Gal. docuit, vt patet primo de locis affect. cum alia permulta, tum cuiuslibet partis essentiæ proprietatem. Hanc igitur anatomen propriis oculis, ac sæpius rectè inspicere ab his, qui eam callent, conemini, vt quæ dicturi sumus promptè intelligere valeatis. Nam iis, qui eam ignorant, fortè quæ dicemus, & si ratione dicta sint, veluti insomnia quædam videbuntur. Nos verò his qui corporum dissectionem haud ignorāt, sed propriis oculis mecum, vel ab aliis administratam probè, ac sæpius inspexerunt, has lucubrationes scribere paramus. Hi nanq; partium essentia, ac compositione cognita, earum cuiuslibet, cum actionem, tum vsum haud ignorabūt, cum singulæ nostri corporis partes aut peculiarem habeant actionem, aut aliquem præstent vsum: pro comperto etiam habeant actiones partium duplices esse pro duplici earum natura, alteras simplicium, & similarium, reliquas compositarum, seu instrumentalium, quę siquidem partium actio motus est earūdem factiuus. Insuper non præteribit eos quemlibet partium vsum aut gratia cōseruationis, & tutelæ fuisse, velut causam sine qua non potest actio perfici, aut, vt melius eadem perficiatur: quorum omniū Gal. pro teste habent tum libro de constitutione artis medicæ, tum primo de vsu partium,

Cap. 3. Vide 1. de locis aff. ca. 2.

Paulo post medium.

Quid primo inuestigandum sit in ægris.

1. de loc. aff. cap. 2. & 3.
3. de loc. aff. cap. 1. & 3.
Cap. 2.
Cap. 3.
1. de loc. aff. cap. 2.
Lib. de cōst. art. medic. cap. 16.

Ars secandi corpora nō ignoranda.

2. de vs. par. cap. 3. & 7.
Cap. 1.

Quibus fuerit hoc opus cōscriptum.

Lib. de cōst. art. medic. cap. 4. & 5. 1. de vs. part. cap. 8.

partium,& vt vno perstringã verbo,medico vsum prȩstant confectiones anatomicæ, non modo ad affectus noscendos, sed ad eos curandos, ac ad illorum præsagia; vt secũdo de anatomicis administrationibus ab eodem Gal. dictum est. Qui igitur cuncta quæ diximus exacte nouerit, nonnihil vtilitatis ex his, quæ dicemus,exportabit. Vt autem & hi mentem exerceant in affectorum locorum notitia,tres exercitationis modos,Erasistrati autoritate, Gal.secundo de locis affectis proposuit:Quorũ vnus est circa singulas corporis partes,quas locos vocãt. Alter circa causas,& dispositiones. Tertius circa symptomatum differentias. His nanque rite cognitis,ac inter se distinctis,facile propositȩ rei veritas percipi potest,singulorum per eam facta contemplatione. Verũtamen nos,vt quæ facilior sit,& ne eadem bis repetamus, ea exercitationis via præcipue vtemur ad affectorum locorum notitiam,quȩ quidem ex symptomatibus, ac eorum differentia procedit, cum hoc tamen, & reliqua quæ diximus, non negligentes. Ex hoc nanque genere eorum,quæ præter naturam sunt, sperandum est comparari posse exacte dignoscendarum partium affectarum iudicium,velut Galen.scriptum reliquit lib.de constitutione artis medicæ.Quantum autem prȩstet vsum affectorum locorum notitia in curandis singulis corporis vitiis,Gal.passim in cunctis fere suis commentariis meminit,præsertim lib.primo de locis affectis.Nam quòd quilibet præter naturam affectus suo auferatur contrario,communis. Hippocr.decreto, affectus ipse indicat;vt si calidus,frigidis,& si frigidus,calidis. At quousque,quomodo,aut qua materia id exequi liceat,affectus ipse non indicat duntaxat,sed ipsa pars affecta cõmonstrat:quemadmodum de phlegmone in diuersis partibus orta,pro ipsarum partium diuersitate libro 13.methodi Gal.docuit terminum,modum,ac diuersam medicamentorum materiam eligere. Quare ad vsum dextrum adiumentorũ necessarium esse exacte scire partis curandȩ substantiam,formationem,ac situm lib. de constitutione artis medicæ decretum reliquit. Quantam insuper vim habeat hæc notitia in ea artis parte,quæ prognostica dicitur,& si sexcentis in locis confiteatur Gal.quarto tamen de præsagitione ex pulsibus per hæc verba palam ostẽdit,cùm dixit.Proinde cui status facultatis perspectus ad vnguem sit,locúsque affectus, & eius affectus, hìc ad futura præsentienda est peritissimus: & tertio methodi medendi asseruit, primùm artis opus esse vt intelligas sperare ne id, quo tendis, debeas, an secus. Cuius rei cùm duplex possit haberi cognitio, altera per experientiam, cui longo vsu est opus, altera per ipsius rei naturam;hæc siquidem cuiusque particulæ substantiam existimabit, tum actionem, & vsum, ac situm ipsum, à quibus procedens non solum quod sanari non potest,prȩuidebit,sed etiam quod recipere sanitatem potest,de inueniendis ei remediis deliberabit. Habes igitur ex his quantum cõferat, cùm ad curationem, tum ad prognosticum partium affectarum notitia, ex Galeni monimentis. Præter id quòd nonnihil etiam afferat vtilitatis ad affectus dignotionem ipsius loci natura, cùm ea fuerit cognita, veluti primo de locis affectis liquet. Reliquum denique erit postquam ea primo venit inuestiganda, docere quomodo, ac qua via partem quampiam affectam dignoscere valeamus. Cùm vero ex nonnullis notis ipsa deprehendi possit, vt testatur Galenus primo de locis affectis, à læsa tamen actione prius eius dignotio auspicanda est; ex qua sola,cum nulla alia pateret via, idemmet Galenus confessus est inuenisse partem affectam tertio de locis affectis. Est nanque cuiuslibet partis affectæ proprium symptoma,propriæ actionis eiusdem noxa,siue similarium, siue instrumentalium partium actio fuerit, singularum etenim animalis corporis actionum vnam esse propriam particulam,per quam fiunt,omnibus medicis in cõfesso est.Reliquæ verò quæ instrumentali parte continentur,eidem præstant vsum,vt liquet secundo methodi medendi.Quare actionem lædi necesse est,instrumento ipsam efficiente quomodolibet affecto, vt decretum reliquit Gal.eodem primo, & secundo de locis affectis. Quæ verò actiones simi-

Anatomes vsus.
Cap.1.
Cap.1.
Cap.15. & 16.
Notitia affectorum locorum, quos præstet vsus.
Cap.1.
Cap. 6. & sequentibus.
Cap. 17.
Cap.11.
Cap.1.
Cap.1. & 5.
Affectæ partis cognitio ex quibus.
Cap.5.
Ex læsa actione.
Cap.3.
Cap.6.
1.de loc. aff. cap.2.
2.de loc.aff. cap.9.

larium duntaxat partium sunt, oblęso earum proprio temperamento, & ipsas offendi necesse est. Non ab re igitur ex actione læsa diximus primò inuestigari debere ipsam partem affectam, quomodolibet ipsa afficiatur. Nam velut naturalis actio necessariò comitatur corporis statum naturaliter se habentem: sic contrà, si à natura recesserit actio, statim præter naturam se habet, vt patet primo methodi medendi; quæ aut non fit, aut male fit, diminutè videlicet, aut deprauatè. Nam si ventriculus affectus sit, & eius propria actio, quæ est chylificatio, seu assumptorum ciborum confectio, ac propriæ eius qualitati assimilatio, vitiata erit, si iecur, hæmatosis, hoc est, sanguinis generatio necessariò erit oblæsa. Quòd si pars, quæ afficitur, peculiari careat actione, verum aliquē præstet vsum, is non ignorandus erit; cùm & ipse magnificè conducat ad affectorum locorum inuentionem. Hic enim omnibus partibus, vel nihil agentibus inest, Gal. teste primo de locis affectis. At vbi vnica dūtaxat actio læsa est, & sedes affectę plures, tum nostri instituti est, vt reliquorum varietate symptomatum eas discernendo, inueniamus, velut liquet quarto de locis affectis. Indicant secundò partem affectam ipsæ excrementorū species, quorum excrementorum, quædam ad exquisitam perducunt partis affectæ notitiam, vt quæ affectæ partis essentiæ proprietatē declarant, quædam verò artificiosam coniecturam producunt: quę nobis perquàm vtilis est, vtpote media existens quodammodo inter exactam notitiam, & omnifariam ignorantiam, teste Gal. primo de locis affect. Licet ea aliquando aberret, vt patet commento aphorismi secundi quarti lib. Sumitur autem artificiosa hæc coniectura ex ea excrementorum natura, quæ in ipsa parte affecta continētur, siue natura, siue præter naturam. Declarant verò partis affectæ essentiæ proprietatem, si ea excernātur, quæ sunt de propria eiusdem partis substantia seu essentia. Vt si tussiendo aliquando aliquod expuatur bronchion, vlcus maximum in pulmone esse existimamus ab erosione, vel putredine ortum, cùm pars esse non possit arteriæ asperæ, quæ inter fauces & pulmonem existit, vtpote tam grandi vlceratione haudquaquam potente in ea fieri, quin prius mors animal præoccupet: at in ipso pulmone talis fieri potest, propter causas primo de locis affectis à Gal. traditas. Pariter ex ramentis cum alui deiectione per dysenteriam excretis, intestina affecta esse dignoscimus. Haud aliter si cum vrina caruncul is similia excrementa excernantur, renes affectos esse dignoscimus. At si lamarum speciē referant, in vesica vlcus esse ostendunt, prout Hippocr. aphorismis 76. & 77. & 81. quarti libri scriptum reliquit. Quòd si magnitudinem quoque eorum interdum considerabis, haud obscurè, & affectam quoq; sedem indicabūt. Nam frustum vasis tussiendo reiectum, si magnum fuerit, pulmonem affectum esse vlcere indicat. Etenim quæ ad asperam arteriam in collo existentem proueniunt vasa, capillorum ferè speciem referunt. Sic si tunica intestinorum per dysenteriam eiecta magna conspiciatur, sitq; latitudine, & crassitudine his, quæ tenuia constituunt intestina, multò maior, non ab re coniiciendum est, vlcerationem in crassis intestinis consistere. Interdum etiam ea, quæ adnascuntur, affectam sedem ostendunt. Nanque res adhærētes, essentiæ proprietatem obtinent, quemadmodum fungi capite fracto, membranam esse affectam indicant. Cuius præterea generis est crustula quædam, quæ ephelcis Græcè dicitur. Nanque eius particulæ, à qua excernitur, vlcerationem portendit, vt vrinæ meatum, si cum vrina; spiritalium instrumentorū, si tussiendo; gulæ, & ventriculi, si vomitione, aliquod intestinorum affectum esse ostēdit, si per alui deiectionem excernatur. Ex alia excrementorū specie, quę in affecta parte quouis modo continentur, ipsa quoque deprehenditur, licet non exacta notitia, vt ex prædictis, sed artificiosa quadam cōiectura: Vt si per vulnus aliquod vrina excernatur, vrinarios meatus, vel vesicam; si stercus, intestinorum aliquod; si cibus, ventriculum vulneratum esse ostendit. Sanguis quoque per vulnus saliendo reiectus vulneratam indicat arteriam. Efflatus spiritus inter respirandum

Cap. 7.

Cap. 2.

Cap. 4.

Ex excrementorum specie.

Cap. 1.

In principio.

Ex magnitudine excremētorū.

dum per thoracem, membranam costas succingentem vulneratam esse indicat. Est prætera alius notitiæ modus ex his excrementis, quæ in affecta parte præter naturam continentur, velut in renibus, aut vesica lapis, aut pus in thorace, vel sanguinis grumus, qui Græcè thrombos dicitur, vbicunque contineatur: aut alius quidam humor molestus, in animalis corpore genitus, vel extrinsecus ei adueniens. Conferunt igitur modo quo diximus ad affectæ sedis notitiam excrementa, cuiusuis generis sint. At ipse positus affectam ipsam partem nimirum sufficienter cõmonstrare potest. Quippe durus in dextra hypochondriorum parte tumor, non lienis, sed iocinoris affecti nota est. Quemadmodũ si in sinistra fuerit, non hepatis, sed splenis affectum portẽdit. Positus insuper, vbi similiter se habeant excrementa, interdum affectam partem cõmonstrat. Nam si membranosæ tunicæ frustulum excernatur, vlcus alicubi esse ostẽdit: verum in qua sit particula, ex positu discere licebit. Nam si vomẽdo fuerit reiectum, gulæ, aut ventriculi, si tussiendo gutturis, seu asperæ arteriæ, si screando, faucium, si per sedem, alicuius intestinorum, si per mulieris pudenda vteri affectum portendit. Intelligere nec minus opus est ipsius partis societatem, quam cum proximis habet, quæ etiam in positionis vocabulo comprehenditur. Conducit nanque & hæc nonnihil ad affectorum locorum inuentionem: constat insuper, quòd singuli dolores pro positus varietate, affectum locum ostendere possunt. Quippe apparẽtibus per vomitum vlceris notis, vt diximus, animaduertendum erit, vtrum anteriores partes circa hypochõdria, aut posteriores circa dorsum, dolor infestet. Etenim, qui in anterioribus percipitur, ventriculum, qui verò in posterioribus, gulam affectum occupare censendum est. Sic si in dextra hypochondriorum parte dolor adsit, iecur, si in sinistra, lienem affectum esse indicat. Atqui ex diuersa doloris specie, licebit quoque affectam partem cõprehendere, prout Gal. placuit secundo de locis affectis. Nam pulsatorius dolor non nisi affectis arteriis per inflammatorios affectus prouenire potest: modò pars ipsa, in qua arteriæ consistunt sentire nata sit. Quo fit, vt neque in peripneumonia, neque in laterali morbo pulsatorius dolor prouenire posit, pulmo nanque sensum non habet, quoniam nullus per totum corpus eius dispersus est neruus: similiter neque in hepate, aut renibus, propter similem causam, talis apparet pulsatio. Mẽbrana verò costas succingens, cuius affectus lateralis morbus est, arteriis minimè participat, vtpote quę per intercostalia vocata spacia extendantur, & ad eam haudquaquam attingant. Quare nec ipsa taliter affecta, pulsatorius sentitur dolor. Punctorius tamen dolor membranas affectas esse indicat. Nam ad eas propriè pertinet hæc doloris species, vt patet secundo de locis affect. & lib. de constitutione artis medicæ. At grauis dolor in renum, & iocinoris inflammatione nõ ab re sentitur. Nam vtrorunque horum viscerum, velut etiam pulmonis adiacens membrana sensu potitur, per quam neruus dispergitur, & propterea cum à tumore, qui in aliquo prædictorum viscerum continetur, membrana ipsa distenditur, talis speciei dolor sentitur, qui grauis dicitur. Proinde Hippocr. primus omnium sexto de morbis vulgaribus scripsit. In renem dolor grauis, & post eum optimorũ medicorum non pauci. Neque ipsorum dolorum vehemẽtia, seu magnitudo, remissio, seu mediocritas spernenda erit, pro affectarum partium notitia. Sæpenumero enim affectum locum coindicant, si Gal. credendum sit, commento aphorismi quinti sexti libri. Quo loco Hippocr. scriptum reliquit. Dolores, qui fiunt in lateribus, & pectoribus, atque aliis partibus, si multum differant, perdiscendum. Innotescit insuper affectus locus ex propriis quibusdam symptomatibus ipsarum partium affectarum. Nam ore ventriculi affecto, fastidium infestat. Propter hepatis imbecillitatem excrementa, quæ per aluum deiiciuntur, aquæ, in qua carnes nuper mactatæ ablutæ, similãtur. Maxillæ item rubræ apparent in peripneumonicis. Ex his igitur omnibus, vel si cuncta ea haberi non possunt, ex ipsorum nonnullis, vel quibusdam, pars ipsa affecta compre-

Ex positu.

Ex specie doloris.
Cap. 2. & sequentibus.

2. de loc. aff. cap. 5.
Lib. de constit. art. medic. cap. 15.

Commentario 4.

Ex symptomatum proprietate.

Ex his, quæ præcesserūt, ac concomitantur.

hendit̄ur. Quamuis nec totius corporis dispositio, natura, ætas, seu cõsuetudo despicienda sit, veluti nec ea, quæ præcessit victus ratio, omittenda erit: vt quiuis affectus locus facilè patefiat. Qua habita notitia, num ipsa propriè, seu primò, aut per consensum afficiatur perquirẽdum erit. Quod quidem non ex his quæ diximus, sed ex aliis deprehenditur. Voco autem partem propriè affectã, cùm in ea permanens sit dispositio: Quem affectum Græci Idiopathian nominant. A nulla enim parte tunc afficitur, sed in seipsa continet permanentem dispositionem. Veluti ex aduerso dicimus per consensum aliquam partem affici, cùm ab alia, vel cum alia afficitur, adhuc permanẽtem dispositionem non continens, licet ea ab affectu non sit penitus libera. Hanc partis affectionem Sympathian Græci appellant. Primarium autem partis affectum, qui secundario, seu posteriori opponitur, Græci Propathian dicunt. Sæpenumero autem contingit, vt pars aliqua per consensum afficiatur, & propria affectione laboret, cùm in ipsa permanẽs fiat dispositio: quam non primariò affectam, sed secundariò, & propriè ipsam tunc affici dicemus, Galeni auctoritate primo de locis affectis. At quicquid sit, propria, seu primaria pars affecta dignoscenda erit, ac exactè distinguenda ab ea, quę per consensum, & secundariò afficitur. Nam huiusmodi speculatio, vt Gale. testatur secundo de locis affectis in fine, non parum ad curationem conducit, cùm ad curandi rationem non sine manifesta vtilitate imprimis pertineat, cuinam parti sint remedia adaptanda, cõgnouisse: quæ non, nisi ei, quæ proprio, seu primario affectu laborat, propinanda sunt. Nanque ea curata, nullus relinquitur in ea, quæ per consensum, & secundariò afficitur præter naturam affectus, quoad in ea aliqua permanẽs fiat dispositio. Cùm ergo permanere in quapiam parte aliquis affectus cõspicitur, tunc dicimus ipsam propriè esse affectam, velut primario, seu primogenio affectu laborare affirmamus, cùm à nulla alia prius affecta parte, affectione participet, sed ipsa primò affecta sit. Secũdariò autem affici partem dicimus, cùm alia ante eam prius afficiatur, à qua demum, seu cum qua afficiatur & ipsa, velut per consensum quoque asserimus partem affici, quando cum alia, vel ab alia sic afficitur, vt vna irritata, altera vehementius molestetur: remissa verò irritatione, quiescat. Hæc siquidem coniectura communis est in omnibus affectis partibus, prout Gal. secundo de locis affectis decretum reliquit. Quanquã in quibusdam propria sumantur indicia, velut de cerebro ipsemet eodem loco dicebat. Num verò eadem pars, vt similaris, aut vt instrumẽtalis afficiatur, ex cognitione affectus, ac qualitatis eius dependet. Quare tempus erit, vt ad ipsius affectus notitiã accedamus; ac qua via quibúsve indiciis is dignosci debeat, ostendamus; cùm non solum an aliqua afficiatur pars, vt ventriculus, vel iecur, aut alia huiusmodi, à medico considerandum sit, verum etiam quis affectus vrgeat, atq; distinguere, quænam notæ affectibus propriæ sint, & quænam partibus affectis, iuxta Galeni sententiam primo de locis affectis, quãuis paucæ admodum sint ipsorum affectuum notæ, quæ non similiter affectum locum ostendãt. Vt verò hunc pariter via quadam, ac ratione inuestigemus, primùm sanè definiendum esse censeo; cùm tria sint in vniuersum rerum præter naturam genera, ex quónam eorum sperari possit, vt comparetur iudicium dignoscendi prædictos præter naturam affectus, seu morbos. At quoniam omnium symptomatum causa est ea corporis dispositio, quæ morbus, vel affectus nominatur, nihil enim refert, siue morbum, siue affectum pro nunc eam quis nominet, iure ex symptomatibus ipsis morbi cognoscuntur, vt quæ ipsorum sint effectus, ac ipsi morbi, seu affectus, ad ea symptomata causæ rationem habeant, vt patet lib. de differentiis symptomatum, & lib. de constitut. artis medicæ. Ex his deniq; symptomatis affectuum, siue morborum notitia inuestigabitur primò haud aliter, quàm de partis affectæ inuẽtione disseruimus. Nam quòd species morbi ex propriis symptomatibus dignoscatur, tertio de crisibus Gal. testatur. Cùm verò eorum symptomatum genus in tres dirimatur differentias, actio

Nunquid propriè, & primò, aut per consensum, & secũdariò pars afficiatur.

Cap. 3.

Dignoscendi modus.

In fine.

Affectus dignotio ex quibus.

Cap. 5.

De differẽ. sympto. cap. 4. & 5. de cõstit. art. medicæ cap. 15.

Cap. 4.

actionum videlicet offensam, affectus corporis, & excernendorum immoderationes: ex his omnibus sumi notæ possunt pro affectus, seu morbi notitia cōparanda. Licet nonnulla eorum ex necessitate eos consequantur, quæ symptomata pathognomonica, hoc est passionis significatiua appellantur: siquidem certa sunt morborum indicia, & vnà cum morbo inuadunt: eiúsque, vt ita dixerim, essentiam constituunt, vt patet lib. de constitutione artis medicę, & tertio de morbis vulgaribus. Quædā verò symptomata, non ex necessitate, sed vel sæpissimè, vel raro, vel ancipiti opinione morbum consequuntur: quæ morbi aut differentiam, aut mortem, aut magnitudinem indicant: & hæc quandoque simul inuadunt, aliquando superueniunt: nonnunquam verò nullo pactó veniunt. Neque enim sunt à morbo inseparabilia, velut pathognomonica appellata: nec eius veluti substantiam constituunt: appellantur autē assidentia. Quapropter siue hanc præter naturam dispositionem, morbum appellaueris, cùm videlicet ea permanens sit, siue affectum, cùm videlicet motus alterationis sit permanens, ipsam dignoscere, pręsertim si abditis partibus cōsistat, ex dicendis tentandum est. Neque enim cuiusuis est morbosam singularum, tum simplicium, tum instrumentalium partium dispositionem reperire; cùm in profundo sint abditæ Gal. teste, lib. de cōstitutione artis medicæ. Qua de re speculationem quandam inuenire oportet, qua dispositiones dignoscamus vniuersas; præsertim eas, quæ circa partes intimas conditæ fuerint. Proinde Gal. primo de locis affectis, ratione quadam, ac via docuit eas dignoscere. Primo quidē ex excrementis: vt si vlcus sit, ex ramentis, ex sabulosa quoq; vrina lapidem deprehendimus. Excrementa verò seminibus cucurbitæ similia, latorum vermium indicia sunt. Denique ex diuersa excrementorū specie interni affectus deprehenduntur: nec minus ex doloris proprietate: quamuis singulorum dolorum species nemo conscribere posit, nisi ipsemet passus fuerit, sitq; medicus, qui interpretandi facultatem habeat, & qui prudenter, & sine mollicie cōprehendere suos affectus posit, dum laborat, vt Gal. testatur secūdo de locis affectis. Potest tamē affectus aliquis ex ipsa doloris proprietate dignosci. Inflammatorij nanq; affectus ex pulsatorio dolore deprehenduntur. Quāuis non singulis hæc doloris species eueniat: est tamen eorū propria. Ab accidentiū quoq; proprietate affectuum, siue morborū indicia oriuntur. Nam quibusdam, vt Gal. placuit, per tabificos morbos, vngues adūci euadunt. Intēpestiuus horror cum febre inflammationis ad suppuratiōnē transeuntis, indicium est. Lingua nigricans ardentem febrem portendit. Ab ipsorum quoque locorum affectorum natura, morborum indicia sumuntur, eo quòd quibusdā solis partibus quidam morbus accidat, quibusdam verò solis nunquā eueniat. Nanque soli oculi suffusione laborant. Lapis in renibus, & in vesica duntaxat nascitur, atque etiam, vt nonnullis placet, in colo. Lumbrici in intestinis gignuntur. Rursus impossibile est, vt abscessum cor sustineat, quemadmodum nec pulmo, neque syndesmi dolorem. Cæterùm paucæ admodum sunt, vt diximus ipsorum affectuū notæ, quæ non simul locum affectum ostendāt. Etenim, vt actionum noxæ affectam duntaxat particulam, ita earum differentię ipsius affectum declarant; quæ solæ ipsorum affectuum sunt propria signa: per accidens tamen ipsos sequuntur. Variantur nanque noxarū differentiæ pro affectus tū specie, tum magnitudine, vt patet secundo de locis affectis. Cum his autem, & quæ præcesserunt, perpendenda sunt. Nam & ea non parum conferūt pro partis cum affectæ, tum ipsius affectus cognitione, vt liquet primo de locis affectis. Qualis ergo præcesserit victus ratio, quæ consuetudo, ætas, anni tempus, regio, aeris constitutio, seu cæli status, ac reliqua consideranda sunt, totius corporis dispositione non neglecta, vt valeamus quoad artificiosa coniectura permiserit, distinguere, quis affectus vrgeat, cùm aliqua pars non abdita affecta fuerit; quamuis quidam eorum scientifica notitia deprehendi posint, vt patet tertio de locis affectis. Separandíque ac discernendi sunt, vt diximus,

De cōst. art. med. ca. 15. 3. de morb. vlug. cōmētario. 3. con. 34.

Cap. 15

Cap. 5. Ex excrementis.

Ex proprietate doloris.

Cap. 7.

Ex acciden tium proprietate. 1. de loc. aff. cap. 5. Ex loci natura.

Cap. 7.

Cap. 1. Ex his quæ præcesserūt.

Cap 3.

qui nam affectus fiant in partium propria essentia,& qui ipsis veluti instrumẽtis accidant,ac qui facti iam sint affectus,seu morbi,& qui adhuc fiant,seu nõdum pertinaciter inhæreant,quorũ singula ex qualitatis affectus notitia prõptè elucescunt.Interim ipsius morbi vis,seu magnitudo, ac mos ignorari non debent.Nam cùm triplici genere morbus quilibet grandis,seu magnus sit,aut propter præcellẽtiam partis,aut propter affectus magnitudinem, vel propter ipsius malignitatem,Gal.teste quarto metho.quorum omnium primam indicationem inuenit Hippoc.propterea medicus nec ea spernere debet; verùm cognito affectu,hæc singula de eo perpendat;ipsam siquidem affectus magnitudinem ex dispositionis magnitudine, ac ipsam sequentium propriorũ symptomatum.Quòd si magnus propter præcellentiam partis fuerit morbus, ex præstantiæ,partisque affectæ natura dignoscet.Morem verò,seu cacoethian, cum ex eorundem morborum differentia,tum ex symptomatibus, quæ ipsam consequuntur,seu superueniunt.Iis denique cognitis distinguere oportet eos, qui per consensum fiunt,à propriis affectibus.Nam cum aliqua vitia propriis accidentibus exactè discernũtur,ac eadem fuerint perpetua,neque aliis præcedentibus superueniũt,tunc ea propria,ac primogenia appellamus. At cùm propriis accidentibus discerni nequeunt,nec perpetuò permanent,& ad alias affectiones consequuntur,per consensum ipsa oriri dicimus:quod tribus modis fieri cõtingit,vt testatur Gal.primo,& tertio,de locis affectis. Nam aut ex primo affectu humor quidam,vel vapor eleuatur ad aliam quampiam partem deueniens,in qua demum quispiam generatur præter naturam affectus,vt similia suffusioni symptomata,vel capitis dolor humoribus in ventriculo contentis,ad oculos,vel caput ex eis vaporibus delatis.Aut propter defectum materiæ,quam ab aliis partibus præparatam suscipere aliqua pars consueuit.Per consensum quoque affectus gignitur,si ea priuetur, vt vox vitiata,cùm flatus, seu efflatio,materia vocis exitẽs,deperditur. Vel prohibita facultate aliqua: quæ ad quasdam partes descendit,cùm naturaliter operantur, propter aliquẽ affectum primariũ illius partis,à qua facultas transmittitur: velut accidit crura resolui propter spinalis medullæ inflammationẽ; & manus digitos sensum amittere,ea parte spinæ prius affecta, quæ est circa dorsi initiũ. Læditur nanque vocalium instrumentorum, crurum, ac digitorum officium, quamuis ad ea quicquam præter naturam non perueniat;sed quoniam carent eo,quod secundum naturam ad ipsa peruenire debet. Guttur nanque efflatum spiritum non recipit:nec vis sentiendi digitis,aut mouendi cruribus impartitur, atque influit,& propterea eas partes affectas esse dicimus,per cõsensum tamen. Nã quoties alicui deest illud,sine quo secundum naturam munere suo fungi non valet,ipsum iure affectum esse putandum est.Gal.teste tertio de locis affectis. Tot igitur modis per consensum pars aliqua affici potest.Fieri autem hæc cõsortia tribus modis;aut propter viciniam,aut propter familiaritatem, vel generis,vel operis;liquet 3.de morbis vulgaribus commentario primo,ac confirmatur 2.de ratione victus,& 1.de caus. sympt.ab eodem Galeno.His prædictis indiciis, qui proprij affectus dicuntur,ab his,qui per cõsensum excitantur,separandi,ac discernendi sunt.Vbi verò connexi duo,trésve,aut plures fuerint morbi, haud aliter dignoscendi erunt, quàm ex excrementis,locorum natura,proprietate doloris,ac propriis symptomatis,diuersis siquidem existẽtibus pro complicatorum morborum numero,ac natura. Quibus ritè perceptis ad ipsius effectus,ac affectarum partium causæ cognitionem deueniendum erit. Eo indemonstrabili axiomate ductus, quòd nihil videlicet absque causa fiat, præsertim si is quoque nunc fiat. Deinde inuestigandum erit, num causa, quæ affectum efficit,in ipsa affecta parte contineatur,vel per ipsam transeat. Est nanque causa vnum genus eorũ,quæ præter naturam sunt; quæ dispositio quidem est præter naturam, velut morbus actiones lædens, licet non primò, sed secundario.Neque enim ipsam per se,sed morbo interueniente actionem lædit;

Trifariam affectus redduntur magni.

Cap.6.

Modus dignoscẽdi eos.

Quibus distinguãtur affectus per essentiã ab his,qui per consensum fiunt.

1.de lo. affe. cap.6. 3.de lo. aff. ca.1.

Affectus per consensum quot modis fiant.

Cap.1.

2.de ra.vic. com.44. 2. de caus. sympt.ca.7.

Causæ cognitio.

lædit;vt patet lib.de differentiis ſymptomatum,quo ſolo à morbo diſtat. Dixi
autem cauſam inueſtigandam eſſe,præſertim ſi affectus nunc quoque fiat,non
ab re.Nam hanc propriè cauſam in confeſſo eſt apud omnes medicos appella-
ri.Id enim quo tangente afficimur, & quo ſeparato quieſcit affectus, cauſam
eſſe aqud omnes homines in confeſſo eſt,dicebat Gal. primo de locis affectis.
Sic enim ignem vſtulationis,& gladium ſectionis cauſam eſſe credimus.Quã-
quam conſueuerunt Græci cauſam etiam quodammodo appellare,ſi nondum
quicquam agat,ſed eo ſolum,quod poſsit agere,velut incoctio,auctor,& cauſa
morborum dicitur,quamuis morbum nondum afferat,quemadmodum lib.de
conſtitutione artis medicæ Gal.ſcriptum reliquit;nec minus, & id quod egit,
deſiit vero agere,cauſam nominant,vt idem teſtatur lib. de differentiis ſym-
ptomatum.Quicunque igitur affectus præter naturã morbos præcedunt, cau-
ſæ rationem obtinent,ac morbificæ cauſæ nominantur, ex Gal. ſententia eo-
dem lib.de differentiis ſymptomatum,& ſecundo methodi : Quas morbificas
cauſas in duplici eſſe differentia,primo methodi medendi his verbis oſtendit.
Quartum verò ab iis genus ſtatuito,quod ſit morbificarum, ſeu inſalubrium
cauſarum.Atque harum,quæ in ipſo animalis corpore conſiſtunt,internas no
minant.Quæ extrinſecus,externas;niſi mauis,vt nunc vulgus medicorum cõ-
ſueuit,illas antecedentes, has primitiuas vocare. Illud idem confirmauit lib.
de morborum cauſis,dum dixit,Redeamus igitur ad id,quod propoſitum no-
bis erat,Nempè,vt ſingulorum ſimplicium morborum cauſas explicemus, tũ
præcedentes,tum primitiuas.Neque enim fuerit abſurdũ dilucidioris doctri-
næ gratia,eas huiuſmodi nominibus diſtinguere,eas ſiquidem quæ in anima-
li ipſo conſiſtunt,ſiue affectus ſint,ſiue motiones præter naturã, cauſas nomi-
nant morbos præcedentes. Quæ verò extrinſecus adueniunt,ſi vehementer
alterant,immutántque corpus,eas primitiuas appellant.Ex quibus Gal.verbis
luce clariùs liquet, cum non niſi duplex ſtatuiſſe inſalubrium, ſeu morbifica-
rum cauſarum genus,nec præter eas dinumeraſſe,quas Arabes,& medicorum
vulgus,coniunctas,ſeu continentes appellãt. Et ſi interdum de eis meminerit
non ex propria ſententia,ſed Stoicorũ more loquutus fuit, vt idemmet,in lib.
aduerſus Iulianum fatetur,quanquam nec eaſdem inter cauſas poſuerit:niſi
reponantur in numero eorum,quæ eſſentiam habent in fieri,quemadmodum
aliæ cauſæ.Neq; enim ex iis ſunt,quæ abſolutè eſſe dicãtur:quanquã earundẽ
affectus,ſeu habitus ex permanentiũ,conſtantiúmq; numero ſunt;vt liquet 2.
meth.med.vbi internæ fuerint præſertim.Nã tũc verè aliquã eſſe cauſam ali-
cuius dicimus,cùm agit,vt prædictũ eſt.Qua ratione ſi in numero eorũ,quæ in
generatione eſſentiã habent,numeretur continens cauſa, ab antecedente nõ
diſcrepabit. At ſi aliquo quodam modo ea ſumatur, vtpote quod habeat eſſe
permanens,& abſolutè,penitus à Galeni ſententia ſecludenda erit, qui mor-
bũ diſpoſitionem eſſe præter naturam retulit:qui per ſe primò functionem læ-
dit:quare coincidet cum morbo.Siue ergo externa,ſiue interna cauſa aliqua
cuiuſuis morbi fuerit, via quadam, ac methodo ea inueſtiganda erit, parte
affecta, ipſóque affectu, ſeu morbo prius cognitis, tam ſi adhuc agat, quæ
verè cauſa appellatur, quàm ſi egit, deſiit verò agere, velut externa: quan-
quam hæc tantum pro affectus cognitione,qui actionem vitiat,cùm videlicet
rationem,& ſenſum lateat,inquirenda ſit,vt quarto methodi medendi liquet,
non enim ſolum affectum locum,verum etiam cauſam illi noxam inferentem
conſiderandam eſſe decreuit Galen. ſecundo de locis affect. Quæ ſi adhuc
agat,ab ipſius affectus,ſeu morbi ſpecie,ac ſymptomatibus,eorúmque diuerſi-
ſitate dignoſcitur,non modò quæ cauſa ſit,verùm etiã vtrum ea, quæ affectũ
efficit,in parte contineatur tanquam in propria eſſentia,vel tanquã in inſtru-
mento,aut per ipſam pertranſeat,ex ſymptomatũ inquã differentia, vt ex di-
uerſa noxa diuerſarũ functionũ,excrementorũ varietate,ac corporis diuerſis
affectibus,colore præſertim,ſeu ſapore, ex morbi ſpecie. Nam hæc præcipuè
cauſam

Cap.1.
Cap.2.
Cap.15.
Cap.1.
De differ. ſymp.cap.1.
2.meth.c.1.
1.mot.ca.8.
Morbificæ cauſæ quot, quæue ſint.
Cap.2.
Cap.6.
Cap.8.
4.met.ca.3.
2.de loc.aff. cap.1.& 9.

causam indicat, vt si tertiana fuerit, bilem; si quotidiana, pituitam; si quartana, atram bilem causam esse indicat; aut si erysipelas, bilem; si œdema, pituitã; si scirrhus, melancholiam. Quòd si morbus similaris fuerit, & ipsa causa tanquã in propria essentia partis continebitur; si verò in compositione morbus erit, permanebit potissimum, & causa in parte affecta, tanquam in instrumẽto. At si permanens non fuerit affectus; nec ipsa causa in parte continebitur, sed per ipsam veluti transibit partem, velut nec ipse affectus permanens, seu constans erit. Hunc affectum Archigenes vmbram affectus appellare cõsueuit. Totius quoque corporis dispositio, temperamentũ, seu ægrotantis natura, ætas, regio, tempus anni, victus ratio, consuetudo, & vt vno verbo perstringam, cuncta, quæ præcesserunt, causam interim morborum opificem ostendunt. Nam præteritorũ cognitio nihil aliud est, vt Gal. inquit, quarto de præsag. ex puls. quàm inuentio causarum, quæ affectus inducunt. At cùm his addẽda erit, cum ciborum, potionúmque, tum medicamentorum quotidiana experientia, vt exquisitè, cùm morbos, tum eorũ opifices causas inuenire valeas. Qua experientia vsus Gal. in quibusdam coli dolore laborãtibus, eos sanauit, vt testatur primo de locis affect. Haud dissimili ratione ea morbi causa inuestiganda erit, quæ, licet egit, desiit tamen agere. Nanque ex ipsa affectus specie, natura ægrotãtis, ætate, tempore anni, regione, aëris constitutione, præcedenti victus ratione, & aliis prædictis, inuestiganda erit. Sed præsertim inquirere oportet, qui præcesserunt in animantis corpore affectus, vt dignoscas euidentes causas extrinsecus aduenientes, quas procatarcticas appellant. Quare, vt summatim dicam, intueri oportet cuncta, tam præsentia, quàm præterita symptomata; pręsentia quidem ex se ipso medicus inspicere debet, præterita verò non à laborante solum, sed ab ipsius familiaribus interrogando, perdiscere; quò promptius, non modò locus affectus, ac morbus ipse, sed morbifica quoque causa, quæcunque ea sit, comprehendatur. Quamuis præteritorum cognitio magis necessaria fuerit pro causarum, quæ affectus inducunt, inuẽtione: velut præsentium, pro affectuum, & partium affectarum inuentione: vt patet eodem quarto de præsagitione ex pulsibus. Quibus iam cognitis finem imponet medicus ei artis medicæ parti, quam dignoscitiuam appellant, quæ reliquas duas, prognosticã scilicet, & correctiuam meritò præcedere debet. Nanq; ex ea, & hæ oriuntur, vt nec prædici quicquam, aut corrigi valeat, ni prius singula, quæ diximus, medicus optimè distinguat, ac primò cognoscat. Mox ad prognostica accedere debet, cùm venientium præsagia, seu futurorum prognostica ex præsentibus sumantur, inuento scilicet affectu, ac parte affecta, qui præsentes sunt, cognitisque eorum causis, ex eisdem nanque iis, quonam terminaturus morbus sit, præcognoscimus, & vsus dexter suppetit nobis adiumentorum Gale. autoritate lib. de constitutione artis medicæ. Medicus nanque futura pręsentiendo, ac prædicendo, triplicem comparat vsum, Hippo. ac Gale. testibus primo prognosticorum. Nam cùm fieri non possit, vt omnes ad sanitatem ægri perducantur, mortis culpa eum vacare ostendetur, si futura prædixerit; obtemperantésque ægrotos reddit, cùm propensius ipsi pareant; & de longinquo ipsi morbo obuiam it, multò antè remediorum tempus oportunum edocens. Quapropter hæc pars artis spernenda non erit, quæ in dignoscendis euentis, quæ in morbis expectantur, consistit. Quorum vnum ac primum quidem est, quò erumpet morbus ad exitium ne, an ad salutem præcognoscescere. Alterum ab hoc, quo potissimum tempore illud accidat. Tertium autẽ, quinam erit modus mortis, aut salutis: quæ omnia ex affectibus præsagiuntur, ex quibus morbi genus, & facultatis imbecillitas, vel robur dignoscitur. Hæc nanque si inter se conferantur, futura præsagiuntur, vt quarto de præsagitione ex pulsibus, tertio de crisib. primo de arte curatiua ad Glauconem, & libro de constitutione artis medicæ testatur Galenus. At cum non omnia, quæ sunt circa ægrotantem oritura, necessariam generationem obtineant; eorum, quæ non

Cap. 11.

Cap. 4.

Cap. 11.

Prognosticorum.

Cap. 16.
Tres artis Prognosticæ vsus.
In principio.

Quæ in morbis prognosticari debent.
4. de præsag. ex pul. cap. 11.
3. de cris. c. 5
1. ad glauco. cap. 8.
Lib. de cõst. art med. ca. 18.

non habent necessariam generationem:neq; erit firma prædictio, cùm de eis certam non possit medicus habere præcognitionem;vt si propter vicinorum tumultum, canes latrantes, aut iniucundos quosdam nũcios insomnis reddatur æger,nullo horum morbi ratione effecto, quinimò nec eorum omnium, quæ morbi ratione efficiuntur,certam præcognitionem habere poterit. Nam si superfluus intra corpus humor aliquis in partem quampiam principem repentè influat, aut ab ea in viliorem transeat, quò fit, vt eum, qui in princeps membrum illatus est,summum periculum;eum verò,qui non in primariã, sed in viliorem partem transmigrauit,subita, ac inexpectata salus laborantis necessariò sequatur;in his statibus,quò terminaturus sit morbus,non exactè cõperit medicus;sed tãtum prænoscere in his licebit inconstantiã, ac lubricitatem. At si permanentiã habuerit morbus,in quo non amplius diffluunt excrementa,sed in locum vnum quendam grassata, illum occuparunt, præsagiri in his futurũ potest,si videlicet rectè omnia circa ægrotum gerantur. Nam quæ perperam à quopiã aguntur,eæ causæ existunt,vt aut morbi solutio prorogetur, aut mors anteuertat. Propterea meminisse semper oportet, vt Galenus tradit libro de constitutione artis medicæ,sola optimi medici præsagia, curãte quidem ipso,euenire,ægroto autem nihil delinquente.In hoc igitur morbi genere,cum virtutis imbecillitate, vel robore collato, futura præsentiri possunt; cùm summa totius præsagitionis in morituris, conualiturísque sit, quoties vis ægrotationis cũ ægri facultate conferatur, Galeno teste secundo prognosticorum. Cognita nanque morbi specie ex propriis symptomatibus, vt ostendimus,ac eius magnitudine,ex quantitate eorũdem symptomatum, aut partis affectæ præstantia,cognitáque benignitate,vel malitia, seu, vt ita dixerim, more, quem dignosces ex ipsius morbi differentia, ac superuenientibus symptomatis, quod quidem maximè inspiciendum esse iussit Gale. tertio de crisibus, adiuncta consideratione temporis anni, naturæ, regionis, & similium, nunquid æger seruabitur, aut morietur, inuenies;potissimum tamen si hæc tria respicies,speciem videlicet,morem,ac morbi magnitudinem, partis affectæ notitia non posthabita,si qua est, quæ præcipuè afficiatur:post quæ virium robur, vel imbecillitatem, cum ex earum propriis actionibus, tum ex commodo temperamento, vel intemperie partium, ex quibus vires proueniunt,dignoscere oportet,tam eius,quæ ex corde prodit,quàm quæ ex hepate oritur,quàm etiam quæ ex cerebro originem ducit. Quamuis naturæ robur præcipuè ex pulsuum actionibus agnoscatur,vt patet lib. de constitutione artis medicæ,& lib.de curand.rat.per venæ sectionem.Tamen per quam potissimum facultatem ægro periculum immineat, medicus perpẽdere debet ipsius facultatis indicia bona,vel mala inspiciens,velut Gale.placuit tertio prognosticorum.Nanque veluti obluctatoribus quibusdam,semper duobus his medicus attentus esse debet,nempè morbo,& naturæ,seu viribus: & proinde sanitatem,vel mortem non ex aliis meditationibus præsentiet,quàm ex morbi,& naturæ robore exactè cognito, ad hæc inquam duo capita cuncta rediguntur, eodemmet Gale.autore lib.primo de arte curatiua ad Glauconem, & lib.de cõstitutione artis medicæ:Quibus ignoratis minimè poterit exactè prenoscere,ac prædicere.Deinde,& futuri status præcognitionem perdiscere studendum est;potissimũ si crisi terminaturus morbus sit.Neq; hoc difficillimum fuerit, cognita morbi specie,ac magnitudine. Horum denique cognitione habita,exactè quicquid de ægrotante futurũ sit,inuestigari contingit, nunquid seruabitur,vel peribit.Nam vtrum aliquis portãdo oneri sufficiat, sciri minimè poterit,hominis robore,oneris magnitudine,& itineris longitudine antea nõ perspectis.Aegri nanque vires portanti onus, morbus verò oneri,tempus autem,quod vsque ad statum extenditur,itineris longitudini respondet, prout Gale.tertio de crisibus asseruit.Euadendum ergo,vel pereundum homini esse ex horum duorum altero robustiore cognito,morbo videlicet,vel natura,seu viribus

Quæ medicus prædicere nõ valet.

In quibus morbis præsagiri futurum possit.

cap. 18.

Quæ requirantur, vt præsagia eueniant. Com.6.

Cap.4.

Vires ex quibus dignoscantur.

De cõst.art. med. capit. 18.

De cur.rat. per sangui. miss. ca. 14. com.37.

1. ad glauc. cap.8. De consti. art.med. cap.18.

Primum quod in morbis præsagiri debet.

Cap.5.

viribus, prædictio facienda erit. Nam si vires adeò validæ fuerint, vt possint morbum superare, necesse est ægrotum euadere. Si verò contrà, omnino morietur. Vires tamen nec omnium indiciorum exactè interstinguere oportet, inter se comparando, non probè dignoscere, & indicia certa, ac alia signa. Sunt nanque ea certa indicia, quæ indicant vires corpus gubernãtes, quo pacto robore valeant, vel deficiant. Hæc nanque perpetuò si mala sunt, malum; bona verò, bonum denuntiant, vt patet tertio prognosticorum. Ex eisdẽ quoq; & terminum vtriusque inueniet medicus: Quod tanquam secundum euentũ in morbis expectandum prædignoscendum esse dicebamus, morbi videlicet, ac naturæ robore exactè cognito. Nam eo tempore ægri euadent, cùm morbũ semel superatura est natura. Morientur verò tunc temporis, cùm facultatem morbus adeò prosternet, vt functio aliqua ad vitam necessaria, pereat. In propinquo autem morbi solutio erit, cùm bene valuerit facultas, ac morbo fuerit valetioris vero imbecillis, quòd si ea fuerit imbecilla, morbus vero validior, mors maturabit. Præscriptionis autem tempus indicat magnitudo excessus. At quantum alter alterum superet coctionibus, ac incoctionibus, hoc vero ex propriis excrementis percipies. Quæ quidem in vasis continẽtur, per vrinas; quæ in toto corpore, per sudores; quæ in thorace, & pulmone, per ea quæ extussiuntur; quæ in ventriculo, & intestinis, per alui excrementa; quæ in vesica, & renibus, per ea quæ in vrinis deferuntur; quæ in superiori ventre, ac stomacho, per ea quæ vomuntur; quæ vero per palatum, nares, vel aures excernuntur, quomodo cerebrum robore affectum sit, declarabunt. Ita & de reliquis iudicandum excrementis. Nam commune in omnibus est, non prius dissolui morbum posse, quàm aliquod in exeuntibus excrementis coctionis indicium apparuerit. Coctiones nanque omnes crisium celeritatem, securitatémque salubrem portendunt. Cruda autem, & incocta, & quæ in malos conuertuntur abscessus, infectas iudicationes, vel labores, vel tempora, vel eorundem recidiuas, aut mortem significant, auctore Hippoc. primo de morbis vulgaribus. Præfinitum ergo tempus, quo vel pereundum, vel euadendum sit homini, ex eo intelligas, quanto videlicet alter altero valentior sit. Id vero coctionibus, & incoctionibus propriorum excrementorum percipitur. Nanque, vt dicebat Gal. primo de crisib. summopere necessarium est, exquisite scire dignoscere, quantum inuicem superant, & superantur, & coctionis, & cruditatis signa. Habent enim vtraque non paruam inter se differentiam. Nam possunt, & integræ cruditatis signa, & debilis, mediocriter, aut parua satis apparere: velut & coctio debilis, seu obscura, aut manifesta, vel perfecta, & integra. Hæc igitur vniuersa in primis etiam morbi diebus, quos primus præfinit quaternarius, præsertim si acutus sit, exacte dignoscenda sunt, pro notitia temporis, quo potissimum salus, aut ægri exitium expectetur. Nanque vsus prædictionis est agnoscere diem, quo morbus iudicandus est, Gal. auctore tertio prognosticorum. Verum cum nec scribi, neque sermone edoceri omnino singulorum quantitas possit, vt patet primo de arte curatiua ad Glauconem; ex nulla tamen re possumus adeò ad exquisitam eius peruenire notitiã, quantum ex crebra exercitatione circa quantitatis coniecturã. Neque enim bene prænoscere valebimus, nisi horum singulorum magnitudinem diligenter pensitemus, eiusdem morbi motu, nunquid videlicet acute, aut tarde moueatur, non neglecto. Modus autẽ salutis, aut mortis ex eisdem fere patebit. Nam cognita morbi specie, ac motu, naturæque inclinatione (cum necessario, vt animal pereat, aliquam facultatem, pro vita necessariam aboleri oporteat) cum ea aboletur, vel ipsam suffocans morbus, vel prosternens, vel partim proportione suffocans, & prosternens, eandem auferet. Id vero ex morbi natura, seu specie, ac loco affecto perdisces. Sunt nãque morborum quidam, quorum natura est suffocare, vt thoracis, pulmonis, aut gutturis affectus, seu asperæ arteriæ, qui vitalem suffocant facultatem, & nonnulli etiam qui statim ipsum cor occupãt, quem

Text.39.
Secundum.
Cõm. 2.tex. 44. & 45.
Cap.19.
Com.10.
Cap.8.
Tertium.

quemadmodum longi,seu vehementes dolores, stomachici affectus quidam, aut iocinoris affectus diuturni ipsum prosternunt,ac hecticæ febres omnes,& ipsius corporis cordis(quoquo modo fuerit genita)ingens intemperies.Ex ingenti quoque cerebri intemperie animalis facultatis imbecillitates excitantur,ex impletionibus ventriculorum eius,& obstructionibus meatuum,qui in eos penetrant,suffocationes oriuntur eiusdem animalis facultatis.Pari ratione de altrice,seu naturali facultate sentiendum erit; & si perire omnino animal non possit,nisi cor afficiatur:& propterea semper mors sequitur ad immodicas cordis intemperantias, vt quinto de locis affectis patet. Similiter si euasurus sit æger,quis nam erit salutis modus,ex eisdẽmet intelliges, potissimũ naturæ inclinatione,seu motu exacte perspecto,viribus ipsis bene valentibus,ac morbo valentioribus existentibus.Proinde merito cum Galeno iterũ concludamus quarto de præsagitione ex pulsibus; quòd cui status facultatis perspectus ad vnguem sit,locúsque affectus,& eius affectus,hic ad futura pręsentienda est peritissimus. At si libuerit præcognoscere, nunquid crisi,vel non crisi terminandus sit morbus, ac ex quibus id prænoscere liceat, librum tertium de crisibus consulas: vbi Galenus illud scriptum reliquit; nos vero hic breuitati indulgentes prætermisimus.Inuentis denique affecta parte, ipso affectu,& causa,ex eorúmque notitia selecto prognostico, reliquum erit, si curari affectus valeat,ad eius curationis modum accedere. Etenim medicinam esse inquit Hippoc. lib. de arte, morbos ab ægris in totum tollere, & morborum vehementes impetus obtundere,& eorum qui à morbis victi sunt, curationem non aggredi. Quorum itaque curationem aggrederis, communissimum eiusdem Hippoc. axioma, lib. de flatibus præsertim, ac nonnullis aliis in locis conscriptum, perpetuo præ oculis habeto: Quòd omnia videlicet, quæ præter naturam sunt, ab iis, quæ ipsis sunt contraria, curentur. Verum cum eorum duplex sit prima differentia, vt ex Gale. patet vndecimo methodi,aliis,per se subsistentibus,aliis vero in ipso fieri, vt ita dicam, suam essentiam habentibus, non omnibus tamen ipsis ex vsu est semper mederi,sed iis quæ vere per se subsistunt: ex his nanque curationis indicio præstatur.Nam id quod curationem desiderat, aliud plane non est, quàm affectus, qui vitiat actionem,vt Gale.placuit primo methodi medendi;& secundo eiusdem dicebat, non functionis vitio, sed morbo ipsi, id est affectui præter naturam, qui actioni incommodat, applicamus remedia: & proinde necesse est remediorum inueniendorum initium ex morborum ipsorum natura sumi, vt eidem Gal.visum est tertio methodi medendi. Siquidem absurdum sit, vt ipse fatetur,aliud esse,quod curandi rationem præscribat,aliud quod curetur: indicare enim de se quicquam magis potest,quàm de alio.Semper igitur comparandum est remedium,quod affectui sit contrarium; ab ipsóque affectu prima indicatio sumenda; ac illi demum remediorum indicatio, quæ à laborantis natura sumitur,adiicienda ex Gale.sententia septimo medendi. Nanque minima est ea,quæ ab ipso sumitur affectu,&,tantum initium, &, vt sic dicam,carcer, vnde medendi ratio promouetur; cum is merito morborum curator sit, cui facultas adest illa inueniendi:ex quibus perfici possit quod à prima indicatione suggeritur,ratione quadam,& methodo, si rationalis, & methodicus sit medicus.Nam si per experientiam inuenerit,obseruator, & empiricus est nominandus. Vnum itaque est in omnibus curationibus principium, tum & via,quæ ab eo principio ad finem vsque ducit,in omnibus particularibus morbis similis est.Quare & si in singulis morbis priuata quædam methodus sanandi videatur, commune tamen in omnibus genus vnum est: auspicari etenim perpetuo oportet ab indicatione,quæ ab affectu,cui mederi paramus, accipitur,quemadmodum quarto method. Gal.scriptum reliquit:& demum examinare,ac discernere, an causa, quæ affectum excitauit, iam desierit, an ipsum quoque nunc tum augeat,tum faciat. Methodos propterea de medicamentis

Cap.1.

Cap.11.

Præcipue cap.3.& 4. curatio.

Circa principium.

In principio.

Cap.12.

1.Meth.c.9
2.meth.c.3.

In principio.

cap.13.

cap.4.
A quo sumẽda sit prima indica.

tio pro curatione. discas oportet, si consummate morbos sis sanaturus, ac, vt quæ particulatim sunt agẽda, promptè inuenias, doctus tum ab eo, quod prima indicatio dictat, tum vero ab ægræ partis natura, tum ambientis temperie, ac aliis his cognatis, vt eodem quarto methodi medendi liquet. *Cap. 3.* Quanti vero momenti sit ea, quæ ab affectis partibus præstatur indicatio, pro ipsorum morborum curatione, sexcentis in locis Gale. testatus est: *cap. 20.* ita vt in decimotertio methodi scriptũ reliquerit, nihil obstare quo minus medicinam non sex mensibus tantum, sed sex diebus totam addiscas, si quis eam, quæ à partibus ipsis præstatur, indicationem adimat. *Ab ipsa parte affecta nõ vna dũtaxat indicatio sumitur.* At qui ex ipsa affecta parte pro morborum curatione non vna tantum indicatio sumitur, etenim ab ipsius temperamento prima sumenda erit. Ipsa nanque mensuram præscribit adhibendorum medicamentorum pro morborum abolitione, quando videlicet vberius, & diutius, & quando minus, ac breui tempore, calida, vel frigida, humida, vel sicca medicamẽta adhibere debeant; *Prima Indicatio.* cum eatenus redeat ad naturam eorum quódque necesse est, quatenus à natura recesserit: ac veluti quadam via retroferatur, quæ in diuersum agat ei, quæ facta est in ipso, transmutationi: quamuis & ipsa etiam partium substantia simul cum affectu, medicamenti genus commonstret quoque, vt patet quinto methodi medendi: *cap. 11.* velut modus vtendi ab ipsius forma, ac situ desumitur. *Secũda Indicatio.* Secunda indicatio ab eius actione sumitur: Nunquid videlicet cunctis animalis partibus vtilis sit, aut paucis quibusdam, aut sibi vni. Verum hæc in iis intemperiei generibus deseruit, quæ ex humoribus sunt orta. Nam audacter euacuare licebit, si pars sibi soli inseruiat, prout affectus suadebit, virtuti tamẽ eius attendendo. At si opus partis necessariũ sit omnibus animalis particulis, veluti ventriculi, & iocinoris, non leuis adhibenda diligentia de robore virtutis est, ne hanc, magna semel vsus euacuatione, dissoluas; quare cum cautione euacuandum, vt ne quid virtuti officias. At cum non par sit actionum dignitas, ad portionem actionum dignitatis etiam cuiusque partis prospiciendum est robori: & propterea intelligendæ sunt omnium particularum tum functiones, tum vsus, vt supra retulimus, ex quorum intelligentia haud difficulter inuenies, quatenus cuiusque robur custodiri oporteat. *Tertia Indicatio.* À figura etiam affectæ partis indicatio ipsius modi euacuandi excrementi suggeritur. Nam venter vomitu, deiectionéque inanitur. Intestina deiectione tantum, sicut iocinoris caua. Renes vero, & iocinoris gibba, vesica, si multo vitioso succo sint referta, per deiectiones, & pharmaca deiectoria expurgantur; sin modico sint referta, per vrinarios meatus. Cerebrum verò per palatum, nares, & aures. Pectus, & pulmo, per asperam arteriam, & fauces. A situ quoque affectæ partis indicatio dabitur sanè non leuis, *Quarta Indicatio.* cum ad solidarum partium intemperiem, tum ad succorum vitium. Nam qui per summa corporis intemperie laborant, iis medicamenta, quæ intemperies requirit, applicabimus. Quibus autem in profundo corpore intemperies est, in his rationem interualli habebimus, vehementioribus vtentes medicamentis, quam intemperies requirat. Nam si eis vtaris, quæ intemperies requirit, multo imbecilliora quàm vsus postulet ad locum peruenient. Ad euacuationes quoque situs nonnihil indicat, societatem cum aliis particulis laborantis partis docens, & propterea per quæ, ac quomodo euacuare oporteat, ipsa partis positio præcipue demonstrat, vt liquet secundo de arte curatiua ad Glauconem, & quinto, ac decimotertio methodi. *2. ad glauc. cap. 2. 5. meth. c. 11. 13. meth. cap. 15.* Nec spernenda erit indicatio, quam sensus partium acuitas, hebetudóque suppeditant, quando omne medicamen contemnunt, quæ tardi sunt sensus, etiam si non leuiter rodant. At quæ acuti sunt sensus, eorum vires dolore resoluuntur. *Quinta Indicatio.* Expedit igitur his non confertim, nec semel valentioribus auxiliis mederi, sed tuto potius in tempore. At vbi tardus est sensus, in his etiam celeriter obire, quod iustum est, licet, semel vtendo remedio, quod sit idoneum. Sumpta igitur ab ipso morbo prima indicatione, ac prædictis omnibus de affecta parte optime perspectis, seu ipsarum nonnullis, quæ contraria

sunt

ſunt morbo, vna, vel duabus qualitatibus, aut tota ſubſtantia pro eius abolitione, propinanda ſunt, victus ratione primum inſtituta: quæ iterũ ex ipſius morbi ſimúlque affectæ partis notitia, præſtatur. Etenim vniuerſa morbo pugnare debet, quoad eius qualitatem ſpectat. Similis vero ætati, conſuetudini, ac naturali temperamento inſtituatur, & ſi veræ alimoniæ ſcopus vnus tantum ſit communis prorſus cum ſanis, tum languentibus, facultatis ſcilicet vitalis cuſtodia, vt patet apud Gale. primo de ratione victus in morbis acutis. Nanq; morbus, ſuæ affectionis indicat auxilia, venæ ſectionem videlicet, clyſma, cataplaſma, oxymeli, aquam mulſam, atque aliorum vnumquodque. Virtutis vero cuſtodia ſolam indicat alimoniam: Quanquam morbi affectionem in cibandis ægris, non tanquam cibi indicatricem, ſed tanquam prohibitricem contemplamur. Vbi igitur non prohibuerit morbus, facultáſque præceperit, tunc nutrimus. Neque enim cibus morbi affectionem ſua ratione iuuabit, niſi vim etiam medicamenti obtineat, quæ contraria velut ipſa medicamenta, morbo eſſe debet, vt diximus. Ipſius verò quantitas metienda erit, prout magis, vel minus vires indigent, ac morbus ipſe à cibo maiorem, vel minorem noxam ſuſcipere paratus eſt, quod idem eſt, ac ſi dixeris promptius, aut ægrius alimoniam prohibeat. Similis quoque ratio habenda erit in ſingulis aliis morbis, non ex intemperie tantum, ſed ex quauis alia cauſa ortis, cùm non alia ratione curentur, quàm per contrariam victus rationem, ac medicamenta contraria, parte ipſa affecta, ac eius indicationibus non neglectis, vt ſuprà decretum eſt. At ſi non vnus tantum fuerit præter naturam affectus, ſed duo, vel plures, primum exiſtimare licebit, à quo maximè diſcrimen ægro impendere videatur, vt ab eo non leue periculum immineat. Nam affectus, à quo primum, maximéque impendet homini periculum, hic primus curari debebit, vt patet tertio, & ſeptimo meth. meden. Quanquam interdum non primus modò, verumetiam ſolus. Ad id verò quod magis vrget, dirigi primum curantis conſilium debet, non tamen alterius cura omnino poſthabita, cùm etiam aliquando omnibus pari ſtudio auxiliemur, ſi æqualiter vrgeant. Vrgebit autem maximè affectus, vbi ipſe magnus fuerit, aut ex eius propria eſſentia, ſeu magnitudine, vel quia cacoethes: aut propter affectæ partis præſtantiam, quam occupat, vt diximus Gale. auctoritate quarto methodi medendi. Hac igitur via curari debent complicati affectus, vbi alter magis vrgeat. At ſi ita ſe habeant, vt vnus ſanari nequeat, niſi prius alter curetur, ad id, quod ordo dictat, eſt reſpiciendum, eo ſcilicet primo curato, quo non curato, reliquus affectus curari non valet. Veluti ſi vlcus vnà cum phlegmone conſiſtat, quamuis phlegmone ad vlcus conſequatur, curari tamen non valet vlcus, niſi prius phlegmone curetur, prout ſcriptum reliquit Gale. tertio methodi medendi. At ſi vnus affectus cauſæ rationem obtineat, alter verò effectus, animaduertendum erit quis nam eorum augere, aut gignere reliquum poſsit: quíve rurſus, vel gignatur, vel incrementum ab eo ſuſpiciat, illud pro comperto habens non poſſe ad perfectionem vllum affectum ſanari, manente adhuc ipſa, vnde natus eſt, cauſa. Quanquam fieri aliquando poteſt, vt tanta ſit morbi, qui ſe habet, vt effectus, magnitudo, vt præſentem perniciem, niſi occurras, afferat: quo caſu oportebit huic primò occurrere, deinde ad cauſam redire: vt à Gale. decimo methodi medendi decretum eſt, licet non amplius complicati tunc affectus à medico, vt cauſa, & effectus conſiderentur, ſed vt vnus magis vrgeat, quàm alter. Qua de re idem erit curationis modus, velut in prima affectuum complicatione diximus, qua ratione interim fit, vt quamuis ſymptoma nullum ſeorſum curationem exigat, vtpote cum affectu, vnde naſcitur, vnà ceſſans, & proinde nullũ ſymptoma, qua ſymptoma eſt, curationis rationem indicat, nec primã immutat: ex accidenti tamen ſymptomata quædã interdum curationem immutant cauſæ ſcilicet locum eo tempore habentia, quando adeò aucta ſint, vt lædant aut virtutem, aut affectionem; quò fit vt curandi ratione mutata,

Victus ratio.

Com. 44.

Complicatorũ affectuũ curandi ratio..

Primus modus complicationis.

3. meth. c. 9.

7. meth. cap. 12.

Cap. 6.

Secundus mod.

Tertius modus.

cap. 9.

Cap. 1.

ſymptomata primùm ſummouere cogamur. Quod iterum non, vt ſymptoma, ſed tanquam magis vrgens affectus à medico conſideratur. Complicatur nanque non modò morbus cum morbo, & ſymptoma cum ſymptomate, ſed morbus cum ſymptomate, ſeu ſymptoma cum morbo interdum. Cùm videlicet grauiora adeò ſint ſymptomata, vt eis proſpici maiore medentis ſolicitudine debeat. Nam ea, quæ neceſſariò morbis ſuccedunt, tanquam effectus eorum, ceu prorſus nõ ſint, relinquimus. Sunt etenim & morborum ſigna, & vnà cum effectu, vnde oriuntur, ceſſant, ipſum vmbræ ritu comitantia, vt patet vndecimo methodi medendi. Cùm igitur eò complicantur affectus, vt vnus cauſæ rationem obtineat, reliquus verò effectus, qui vel gignatur, vel incrementum ab eo accipiat (nam ſi genitus ab eo fuiſſet, nec amplius generaretur, aut incrementum ſuſciperet, nulla ſumeretur ab ipſo curatiua indicatio, tanquã alterius cauſa, vtpote eo non amplius lædente) ab eo affectu prima ſumenda erit indicatio: ac is primò curandus, à quo alter gignitur, aut incrementum ſuſcipit, non alio inquam modò, quàm, vt ſuperius demonſtrauimus, ſi morbus ille fuerit, ac ex ſe ipſo functiones quaſdam primo offendat (ſubinde nanque morbus ex morbo naſcitur, vt teſtis eſt Gal. lib. de differentiis morborum) demum ad reliquum accedere, qui vt effectus ſe habet, cuique nanque eorum ſua erit contrarietas, & ſi plura ſint morborum genera, vt liquet vndecimo metho. Ita vt omnis exceſſus per contrarium exceſſum ſanetur, vt ipſemet Gale. teſtatur octauo eiuſdem. Vbi vero qui generat, vel auget affectum, non morbus, ſed morbi cauſa fuerit, ipſa cauſa ſpectanda erit, Gal. præcepto ſeptimo meth. med. Nanque hæ dum lædunt, curandi rationẽ immutant, ac interpellant, vt liquet duodecimo eiuſdem, cum ex eis prouidentiæ indicatio, & non curationis veræ, & propriæ præſtetur, quò fit, vt in iis nec affectus ſimplex, nec ſanatio ſit. tamen prima indicatio ab ipſa ſumitur cauſa, ac procul dubio hæc primò ſananda erit. Interim tamen nec eius affectus, qui per eam genitus eſt, ratio non habenda erit. Quinimò ſi in idem conſentiant, & quæ morbum curant, & quæ cauſam oppugnant, ſine cunctatione id peragendum erit. Animaduertendum tamen in huiuſmodi implexibus, quòd nonnunquã à cauſa quapiam oritur affectus, ſed ita oritur, vt ſeparata cauſa, haud quaquã affectus ipſe permanentem habeat diſpoſitionem. Interdum autem partim iam affectus eſt, partim etiã dum fit. Sæpenumero, quanquã fieri deſinat ablata cauſa, perſeuerãs tamẽ manet diſpoſitio, vt primo de locis affectis, & octauo meth. med. teſtatur Gale. Proinde ſi talis naturæ erit, qui à quapiam cauſa affectus oritur, vt ea ſublata permanere non valeat propter eius exiguitatem, propter quam interdum non apparet eſſe, ſummouenda tunc tantum cauſa erit, nulla demum ipſius affectus habita ratione, cum propter eorum exiguitatem, ſeparata cauſa faciente illico tales affectus finiantur, natura videlicet ipſos ſanante, nullo adhibito medicamento. At ſi non adeo exiguus affectus ſit, ſed pars eius iam genita ſit, pars in gignendo, & etiam dum fiat, vtrique conſulendum erit. Primum quidem ſummouendo, quæ ipſum efficit, cauſam: deinde quod factum iam eſt ipſius auferendo, vtpote natura propter eius magnitudinem abſque medicamento externo ipſum vincere non potente. Quòd ſi in idem conſentiant, & quæ cauſam reſcindunt auxilia, & quæ affectum oppugnant, cum vnum ſit in quod vtraque conſpirant, ſine cunctatione, vt diximus, id peragendum erit. Quanquam prima indicatio perpetuo ab ipſa ſumitur cauſa, eâque nimirum prima ſananda erit. Etenim dum ipſa lædit, curandi morbi rationem interpellat, vt oſtendimus. Interim tamen nec ipſius affectus, ſeu morbi ratio non habenda erit, vt diximus, quinimò ſemper quo ad fieri poſſit, medicamentorum materia eligenda eſt, quæ cum hoc, quòd cauſam reſcindant, affectum ſaltem non augeant: Si ex eiſdem amborum ſublatio prouenire non poterit, commune præceptum Gale. perpetuo obſeruantes lib. artis medicæ, vt vnamquanque prius, quæ efficit cauſam reſcindamus, deinde

ita ad

Cap. 12.

Cap. 7.

11. method. cap. 2.
8. Metho. cap. 1.
Cap. 12.
Cap. 1.

Affectuũ qui fiunt differẽtiæ tres.

1. de loc. aff. cap. 2 & 3.
8. method. cap. 1.

ita ad illam, quæ ab eadem causa facta est, ægritudinem accedamus, salubrium causarum intentionem facientes: quod quidem medici opus mixtum iam est ex præseruatione, & curatione. Nam per causæ morbum efficientis abolitionem, illud quod factura erat causa illa, prohibitum est fieri: & hoc pertinet ad artem præseruatiuam. Quod vero iam factum est ex morbo, propriam exigit curationem. Quare non immerito cum talia mixta sint ex præseruatione, ac curatione, interdum aliàs alia vtimur appellatione, cum proprio hoc opus nomine careat. Semper enim curatio prophylacticen sibi quoque permistam habet. Nec secus exequendum esse censerem, cum perseuerans permaneat dispositio, quanquam ablata causa fieri desinat. Quinimò ipsa causa prius sublata, vniuersa medici intentio (quamuis affectus fieri desinat, quoniam perseuerans manet dispositio) pro ea dispositione auferenda suis contrariis occupari debet, modo quo supra retulimus, neglecta eo tempore causæ indicatione, vtpote non amplius lædente, ipsa iam sublata. Vt vero ipsius efficientis causæ congrua fiat abscisio, ea animaduertenda erũt, quæ in nostra methodo breuiter cõscripsimus, vtpote si opus fuerit, ipsam prius concoquendo, ac præparando, & demum euacuando. Interim autem statim circa initia ipsam euacuabis, prout vsus vrgebit, vtpote si materia turgeat, aut ea quæ ex turgentia immineant pericula, etiam si non turgeat. Quantitas vero quæ auferri debet, tum ex eiusdem quantitate mensuratur, tum ex virium robore, vel imbecillitate maiori, vel minori: quod quidem summopere perpendendum iussit Gale. nono metho. med. Semper enim ad vires collatio facienda erit, vt quantum ipsæ permiserint, aut prohibuerint, tantum ipsius causæ morbi auferamus, & non auferamus. Pro magnitudine etenim imbecillitatis impeditur vacuantium auxiliorum vsus, vt patet decimo eiusdem meth. med. Quòd si cum viribus imbecillibus corruptela humorum incidat, oportet & paulatim, quod vitiosum est, euacuare, & paulatim inuicem quod salubre est pro eo reponere, vt nono metho. med. scriptum est: vocant autem medici eiusmodi vitiosi succi curationem græcè epicrasin. Naturæ autem robur, prout superius diximus iuxta Gale. sententiam lib. de cur. ratione per venæ sectionem, & lib. de constitut. artis medicæ, ex ipso præsertim pulsu dignoscimus. Si vero adeo imbecilles interdum vires fuerint, vt omnino causæ abscisionem prohibeant, ipsæ prius roborandæ sunt, tanquam magnopere vrgentes, causæ eo tempore, ac morbi indicatione posthabita; ac demum ad causam, ipsúmque morbum redeundum erit, vt patet decimo metho. med. Nam virtus omnium prima custodienda hominibus est, ac omnium ea prima indicatio est, quæ à virtute sumitur, licet non sit prima, vt quæ curationem doceat, cùm ex numero curatricium indicationum non sit, quamuis ex accidenti aliquando virtutis roboratio ad affectus curationem conducat. Verùm prima est earum, quæ ad vitæ custodiam pertinent. Nam neque vt valeamus, nec vt à morbis liberemur, ab ea quicquam proprium desumimus, sed vt viuamus, ex eiusdem Gale. decreto nono metho. med. Quòd si affectus, seu morbi causa non amplius lædat, ac ipsum efficiat morbum, licet prius fecisset, cum non amplius causa sit, nec in corpore persistat, aut actiones lædat, nulla ab ea sumenda indicatio erit, pro eius sublatione, aut eiusdem affectus curatione, sed tantum pro ipsius affectus notitia, vt diximus ex Galeni sententia quarto metho. meden. Si verò ea nondum efficit, aut lædit, poterit tamen olim lædere, aut actu morbum efficere, hæc ad eam attinet artis partem, quæ verè prophylactice dicitur: de qua hoc loco sermonem facere non intendimus. Nam quomodo sanitas, quæ iam deperdita est, vendicanda sit, & non quo pacto ea in corporibus seruanda, aut eadem corpora à morbis præcaueri debeant, pertractare aggredimur.

Causæ abscissio.

Cap. 10.

Cap. 2.

cap. 10.

De cur. rat. per venæ sec. cap. 14. de cõst. art. med. ca. 18.

Cap 1.

Cap. 13

Cap. 1.

EXERCITATIO.

Περὶ μνήμης ἀπολωλυίας, *Id est, De memoria deperdita.*

CAPVT I.

2. de loc. aff. cap. 9. 3. de loc. aff. ca. 5. 6. & 7. 7. de Placitis cap. 3.

CVM caput, seu cerebrum, quod in capite continetur, aut velut arx, sedes, & domicilium sit animæ rationatricis, vel ipsa anima forma sit, aut temperamentum eiusdem cerebri, vt Gal. visum est tanquam in hac re ancipiti, in secundo, & tertio de locis affectis, ac septimo de Hip. & Platonis decretis, & sexcentis fere aliis in locis, non ab re ab eiusdem affectionibus exordiemur. Verum de eis, non velut cæteri, qui indistincte scripserunt, tractare intendimus. Quicquid enim sit ad Gale. mentem anima ipsa, cum semper de eius substantia anceps fuerit, & proinde confessus fuerit ipsius essentiam non nouisse, illud tamen, non modo eiusdem auctoritate, sed Hippocratis, Platonis, ac Aristotelis, pro cõperto habetur, eam ob suscipientis ipsam corporis alterationem immutari posse, & proinde interdum lædi; velut etiam experientia indies comprobari videmus, animæ scilicet functiones à diuersis præter naturam affectibus oblædi, quamuis eam incorruptibilem ac immortalem, vt Christi assecla, firmiter teneam. Propterea ratione diuersarum lęsionum animæ functionum, quæ ex diuersis causantur præter naturã affectibus, eorundem ordinem quendam statuemus. Nam cum quædam per se ac proprię actiones sint, quas ex se ipsa operatur, velut imaginari, cogitare, ac memorari; quædam vero munera per aliud exequatur, tanquam instrumentis quibusdam, vt sentire, mediis instrumentis sensus, & moueri, instrumentis motoriis, principium, ac originem, & sentiendi, & mouendi eis præstãs, vt liquet in Gal. doctrina; propterea eum duxi ordinem seruandum, vt primo de iis affectibus sermo habeatur, ex quibus principes animæ functiones læduntur. Secundo loco, de iis, qui sensibiles operationes offendunt. Tertio vero, de iis vitiis, quæ quomodocunque voluntarios motus impediunt. Vltimo, si qui sint præter naturam affectus in capite orti, in quibus, aut cunctæ prædictæ animæ functiones, aut plures offendantur, de iis etiam tractare non grauabor: quibus tandẽ enarratis, absolutus erit sermo de capitis affectibus. Et licet omnes ferè difficilis sint cognitionis, cum nullum habeant loci affecti signum, quod sensibus dignoscatur: nam neque tumor præter naturã, neq; dolor, neque excretio, aut aliud quippiam apparet, quo valeamus partem affectam in eis dignoscere, in memoria quidem deperdita id potissimum conspicitur. Quapropter cum nõ admodum facilis sit in ea affectione partis affectæ dignotio; cúmque sit ex numero earum affectionum, quæ rarò euenire solent, vt testatur Gal. tertio de locis affectis, in quibus remediorum inuentio ex vera demõstratione procedẽs, quam hic sectari potissimum intendimus, experientia longe præstat, non ab re cum Gale. tertio de locis affectis, ab hac exordiendum esse cẽsui: cuius dignotionem, prognosticum, ac curationem, via quadam, ac ratione, iuxta eiusdem Gale. monimenta præcipue, & Hippocratis, ac aliorum græcorum, veterúmq; latinorum, Arabibus omnino posthabitis, velut & aliorum quoque affectuum præter naturam, conscribere paramus, illum, quem in præcedenti vniuersali capite proposuimus ordinem perpetuo seruantes. Proposito nanque quolibet vitio, de quo disserendũ erit, quis locus afficiatur primo inuestigabimus, deinceps quis affectus pręter naturam sit, & quibus indiciis, cum ipse, tũ eius causa dignoscantur, dilucidabimus. Quibus exactè cognitis, ad eiusdẽ vitij prognostica primùm, & deinde curationem rationabili quadam methodo deueniemus. Cum itaque quispiã omnium eorũ, quæ prius nouerat, oblitus fuerit, huic memoriam deperditam esse fatemur, adeo, vt interdum eueniat, vt quidam eorum, & literarum, & artium in tantum obliti fuerint, vt ne nominum quidẽ

Ordo seruãdus in capitis affectibus.

Cur prius de memoria deperdita.

Cap. 4.

Cap. 3.

Auctores quos sectabimur.

Quis ordo seruetur in singulis affectibus.

Memoria deperdita quid.

suorum

suorum meminissent, prout Gale. testatur libro de differentiis,& secundo de causis symptomatum, Thucididem pro teste inducens. Huius affectionis, quæ pars in ea affecta sit, cum omnes affectarum partium notione indigeant, primò inuestigabimus. Quæ quidem quòd ea sit, qua princeps animę vis contine tur, nulli dubio est, quam sola actionis læsio satis conducit ad dignoscendum. Hæc nanque, cum nulla alia pateret via, Galeno satis erat, pro affectarum par tium inuentione, velut scriptum reliquit tertio de locis affectis, potissimum in hac affectione, in qua nullum affecti loci signum, quod præcipue eiusdem sit, haberi potest, videlicet neque tumor præter naturam, neque dolor, neque excretio, neque aliud quippiam tale, nec ea affectio, si caluaria tātum affecta sit, fieri posset, vt patet eodem tertio de locis affec. velut quod nec cerebrū ipsum secundum eius ventriculos afficiatur, idem Gal. secundo de causis symptom. decretū reliquit. Nam nec eius generatio, nec solutio subitaria est: relinquitur ergo iuxta eius doctrinā, quòd cerebrum ipsum secundum proprium eius corpus, in quo principes exercētur functiones in obliuione, seu deperdita memoria, affectum sit. Ipsa verò affectio symptoma est in genere noxæ functionū animalium principum: in qua memorandi facultas non deprauata est, nec imbecilla reddita, sed omnino abolita: quòd promptè ex modo læsionis ipsius facultatis, ac ab ipsius notione patere poterit. Verùm cùm cuiusuis symptomatis causa morbus sit, vt liquet lib. de diff. sympt. eúmque præcedere necesse sit; ad quem cerebri morbum consequatur, inuestigandum erit: hunc verò omnino intemperiem, eámque frigidam ipsius cerebri, quæ animales actiones torpidas efficit, Gal. tertio de locis affectis, ac secundo de causis sympto. asseruit esse, medicamentorum exemplo, quæ hoc sympto. facere possunt, quibus refrigerandi facultas inest, illud comprobans. Siquidem calida causa motum exci tat, frigida autem ociosum, & ad motiones pigrum reddit animal: id quod animalia quoque quæ per frigora latere coguntur, haud obscure declarant: perinde enim ac si mortua essent, hyeme ob frigoris vim latitare solēt, vt ipsemet Gal. asserit secundo & tertio de locis affectis. Illud idem confirmauit Hippoc. tum libro, de morbo sacro, tum in epistola de insania, cùm dixit. Obliuiosos fieri dum cerebrum perfrigeratur: hoc verò à pituita perpetiuntur, cùm præter solitum morem compingitur. Verùm nunquid ea sola frigida cerebri intemperies sit, vel cum humiditate, seu siccitate copulata, ex aliis quibusdam signis deprehenditur; somnos siquidem obseruādo, vtrum videlicet vehementer, an modicè somnolenti sint, aut omnino non somnolenti, sed quantum ad somnum pertinet secundum naturam se habeāt. Nam si vehementer somnolenti sint, frigidam ac humidam cerebri intemperiem, si omnino non somnolenti, frigidam ac siccam, si verò modicè somnolenti sint, frigidam tantùm intemperiem esse significabit. Præterea considerandum est, num quippiam excernant, vel ex naribus, vel ab ore, quod quidem à capite defluat, aut siccæ appareant partes hæ: nam si multa excernantur, pariter humidam cum frigida copulatam intemperiem, at si aridiores huiusmodi partes sint, siccam, & frigidam, si vero quantum ad hæc pertinet, secundum naturam sese habeant, frigidam tantum intemperiem deperditæ memoriæ causam esse ostendunt. Nunquid autem hæc cerebri dispositio ipsius primaria sit, vel per consensum, nam sic quoque exoriri potest, vt in quibusdam morbis in abscessum declinantibus Gal. testatur secūdo de causis symptomatum; discerni illud potest, si obseruaueris, num prędicta affectio propriis accidentibus dignosci valeat, perpetuóq; permaneat, ac ad alias affectiones non consequatur: nam tum primario affectu cerebrum laborare constabit. Quòd si propriis accidentibus discerni non valeat, neque perpetuo permaneat, atque ad alias affectiones cōsequatur, per consensum memoriam offendi dicemus. Sunt qui velint aliis quoque cerebri partibus affectis, ac ex quibusdam, præter dictas intemperiebus, eam oriri posse; quos, siue Græci, seu Arabes, vel Latini fuerint, cū à Gal. doctrina, ac Hipp.

De differē. sȳmp. cap. 3. 2. de causis sȳmp. c. vlti.

Quæ pars in ea affecta sit.

Cap. 3.

Cap. 4.

Cap. vlt.

Quis affectus præter naturam.

Cap. 4. & 5.

Symptoma cùm sit, quē morbum sectetur.

3. de loc. aff. cap. 5.

2. de causis sȳmp. cap. 7.

2. de loc. aff. cap. vlt.

3. de loc. aff. cap. 5.

De morbo sacro circa finem.

Via distinguēdi diuersas cerebri intēperies, ad quas sequitur.

Nunquid per essentiā, aut per consensum læsa cerebro, fiat.

Cap. 7.

3.de loc. aff. cap.5.
2. de causis sympt.ca.7.

magnopere deuient, Gal.inquam, vt liquet tertio de locis affectis, & secundo de causis symp.Hippoc.verò,vt præcitatis locis patet, præsertim cùm eosdem tanquã duces præcipuè sectari intendamus,breuitati modo indulgentes,missos faciemus.Huius autem affectionis causa cum interna,tum externa esse poterit: quòd si interna fuerit, vel redundans pituita, vel succus melancholicus erit.At si pituita,non tantum ex modo dictis somnis,ac cerebri recrementis illud percipies, verum ex ægri habitu,ætate,ac temperatura,anni tempore,regione,& cæli statu,ac præcedẽti victus ratione; omnibus siquidem,aut saltem pluribus ad frigidum & humidum vergentibus. Pariter, si redundans melancholicus succus prædictæ affectionis causa fuerit, vt diximus, aderunt somni, tum excrementa,ac cuncta alia, quæ præcesserunt ad frigidum, & siccum inclinabunt. Si verò nullum affuerit prædictorum humorum redũdantiæ signũ, ex aliqua externa causa ortum ducere coniectandum erit; præsertim si ex extrema senectute obliuio originem non ducat: idque potissimum percipies ex ægri,vel astantium relatione:vt si quispiam morbus prius præcesserit,solutúsque in totum in obliuionem transierit: vel ex assumptione quorũdam medicamentorum, quæ ingentem refrigerandi facultatem habeant: seu capiti quomodocunque adhibita fuerint.Ex immodicis quoque laboribus in studiis, atque vigiliis,vel in aliis quibusdam,ortum habere poterit; veluti in eo,qui circa disciplinas,& in alio,qui vites colebat,propter labores Gal. nouit:vt patet tertio de locis affectis. Ex aliis quoque infrigidantibus, quæ extrinsecus accidunt,si immoderatius occurrant,velut sunt tum cibi,tum potiones suapte natura frigidiores,excitari poterit.Quòd si modica fuerit ipsius memoriæ offensio,ob minorem eueniet cerebri refrigerationẽ, & veluti quidam torpor eius erit,ac labes,nec omnino ea abolita erit, sed diminuta, seu imbecilla. Si verò simul cum memoria ratio quoque deperdatur, quæ affectio fatuitas, siue stultitia nominatur,à Græcis μώρωσις dicta,licet ab eadem dispositione procedat, vehementius tamen in hac intenditur iuxta eundem Gal. eodem tertio de locis affectis,ac secũdo de causis symptomatum. At quoniam totius præsagitionis summa in morituris, conualiturísque est, quoties vis ægrotationis cum ægri facultate confertur;si enim morbus vehementior est, æger omnino morietur, si debilior quàm ægri facultas, haudquaquam morietur, vbi nihil erroris committatur Gal.teste secundo prognosticorum; propterea considerata hac affectione,quæ suapte natura cerebrum, membrum siquidem princeps, lædit, perpensáque eius magnitudine,quanta videlicet fuerit, factáque demum relatione ad vires ipsas,cum ipsius cerebri,tum etiam totius corporis, vitalésque, ac naturales,si affectus eis superior inueniatur,vtique morietur æger;sin contra,seruabitur: potissimum si alia consenserint,ætas videlicet, temperamentum,tempus anni,&c. Tempus autem coniectari poterit ex maiori,vel minori robore virium,& prædicti affectus,ac magnitudine excessus eorundẽ.Quę, & si in aliis non dicantur, in cunctis tamen subintelligi affectibus debere volumus. Hippocr.verò lib.1.prædictionum, obliuionem malam esse retulit. Insuper ex Aëtij sententia,capite de memoria amissa,valde timendum erit, quibus ea derepente deficit,alia vero sana esse videntur,ne comitialis morbus eis superueniat,aut sideratio, vel resolutio, aut quoddam aliud magnum cerebri malum. Pro cuius curatione illud primo animaduertendum erit,non tantum in hac, sed in singulis sequẽtibus affectionibus nos earum tantum curationes docere,quæ per essentiam ortum habent, ac primariæ & propriæ sunt, & non earum,quæ per consensum; cum eæ nullam propriam curationem requirant, sed sublatis primis,ac propriis affectibus,quos insequuntur, statim & ipsæ auferuntur,vt liquet primo & secundo de locis affectis. Quemadmodum si obliuio ad lethargũ, vel cæteros soporiferos affectus insequatur, aut ad morbum quempiam in abscessum declinantem. Summa verò huius affectionis medela est in calfaciẽdo vniuersum ipsorum corpus intrinsecus,& extrinsecus,iuxta mensu

Quot quæuæ sint eius causæ.
Diuersarũ causarũ indicia.
Cap.5.
Locis citatis Prognosticum.
Commẽt.6.
Quæ seruãda sint in singulorũ affectuũ prognostico, & si non dicantur.
Text.28.
Aëtius lib. 6.cap.23.
Curandi ratio.
1.de loc. aff. cap.6.
2.de loc.aff. cap.9.

mensuram euariationis habitus naturalis, Aëtio auctore. Proinde tam si ab interna, quàm si ab externa causa ortum ducat, aër ad calidũ inclinet oportet. Nam cùm sine eo nec sanitas tueri, nec morbus tolli posit, Galen. teste nono meth. med. non immerito is primo alterandus erit; isque sit luminosus, alienus ab aquilone, ac austro, cùm vnus infrigidet, alter verò caput repleat. Caueat à multo somno, præsertim diurno, ac super repletionem; sed is sit moderatus; velut & vigiliæ moderatæ quoque esse debent, cùm & superfluæ spiritus dissoluant. Exercitium quoque moderatum, & pedum, & manuum, & interdum capitis cum frictionibus ex asperis linteis magnopere confert: velut quies immodica, ac desidiosa vita valde offendunt. Alui excreméta singulis diebus, si non à natura, ab arte educenda erunt: eorum nanque retentio caput offendit. Caueant ab immoderatis animi affectibus, præsertim mœstitia, cura, ac solicitudine: nam iræ excitatio forte eis non nocebit. Cauenda est multa repletio alimentorum & potuum, vitandáque sunt edulia infrigidantia, crassefacientia, & inflantia; multúsque aquæ, adhuc magis vini potus. Ab oleribus propterea omnibus frigefacientibus abstinendum, fructibus, ac bellariis, caseóque, ac lacte. Verùm, vt Aëtius testatur, alimentum cõuenit friabile, & aliquo modo calefactorium, ac attenuatorium. Acriora autem aliméta, velut sunt allia, thymbra, origanum, pulegium, ex interuallis exhibeantur. Sed & horum etiam copia vitanda erit. Cruditas quoque omnino cauenda, cum omni re magis mentem vitiet. Vinum his conuenit tenue, album, non valde vetus. Nam per moderatam caliditatem, vt ait Aëtius, tum alia non pauca potest, tum animam mansuefacit, & motum ei præbens concinnum, ac sedatum, ad tripudium aptam facit. Veneris verò vsus sit rarissimus. neque enim ad totius corporis sanitatem conducit, neque ad animæ ratiocinationes, si immoderatus fuerit, cõfert. Verùm illud memoria tenendum erit, quòd si à frigida, & humida causa obliuio ortum duxerit, non tantum ad calidum, verum & ad siccum vniuersa victus ratio declinabit. Si verò cum frigiditate siccitas fuerit commista, non modo ad calidum, verumetiam ad humidũ vergat oportet; cùm ex calido & sicco prorsus læderentur taliter affecti, velut experientia comprobauit Gal. in eo, qui ob laborẽ in studiis effectus erat obliuiosus; simúlque in eo, qui vites colebat. Hoc autem cùm non magno negotio fieri posit, breuitati indulgentes bona fronte omittimus. Medicamentorum verò ratio ea seruanda erit. Nam si ex pituitæ redundantia obliuio ortum duxerit, eam prius concoquendo, ac præparando, demum euacuare oportet: pro cuius concoctione, ac præparatione vtaris rhodomelle, accipiens eius vnc. j. & ß. syrupi de infusione rosarũ vnc. j. aut tantundem oximellis cum eodem syrupto de infusione rosarum cum aquæ betonicæ, sampsuchi, vel hyssopi vnc. iij. vel iiij. aut sampsuchum, hyssopum, betonicam, serpillum, vel thymum in aqua mulsa decoquito: de qua vnc. iiij. vel v. ægro tribuantur: quibus pluries adhibitis secundum totum, vel partem concocta, ac præparata materia, eam euacuare licebit ex decocto myrobalanorũ chebulorum pondere ʒ. iiij. agarici trochiscati ʒ. j. vel ℈. iiij. florum stœchadis ʒ. ß. cui adde syrupi de pluribus infusionibus rosarum rubearum, aut rosarũ persicarum vnc. ij. vel iij. diacatholicon vnc. ß. aut confectionis de dactylis ʒ. ij. vel iij. & si vnica vice tota causa auferri nequeat, quod sæpius euenit, tum suapte natura, quia crassus, & lentus humor est, tum ratione partis affectæ, iterum is præparandus, ac concoquendus erit cum eisdem, vel valentioribus, vt syrupo de stœchade, aut oximelle scyllino, eis iterum addendo syrupum de infusione rosarum, permiscendóque decoctum aliquod ex supradictis, & miscẽdo, si videbitur, in eo pulegium, origanũ, vel stœchadem; quo denuò concocto, ac præparato ex catapotiis arabicis, aureis, sine quibus, vel aggregatiuis cum agarico permistis, euacuari poterit: ʒ. j. vel ℈. iiij. excipiẽs ex dictorum catapotiorum aliquo, addendo insuper agarici trochiscati ℈. ij. aut ʒ. j. redactisq; in formam catapotiis cum aqua sampsuchi, vel betonicæ, rhodomelle, seu syrupo de stœchade:

Victus ratio.

Cap. 14.

3. de loc. aff. cap. 5.

Medicamẽtorũ ratio. Ex pituita.

chade: post quæ per duas vel tres horas. exhibeatur potio ex decocto myrobalanorum prædictorum ʒ.iij. in quo aut syrupum ex pluribus infusionibus rosarum, aut mel aëreum ponderis vnc.ij. vel iij. dissoluatur. Auxiliatur etiam iis summopere purgatio ex hiera, præsertim Rufi, vt Paulo & Aëtio placuit. Verùm quæ de quantitate medicamentorum hîc scribimus gratia exēpli habenda erunt; cùm nec dici, nec scribi, nec præcipi ea possit, ex Gale. mente tertio meth. med. quare cōiectura quadam assequi licet. Nam nihil æquè artem medicam in agendo coniecturalem efficit, vti cuiusq; remedij quantitas, eodem Gal. auctore lib. de curandi ratione per venæ sectionem: & siquid in nobis est, ex nulla re adeo possumus ad exquisitam eius peruenire notitiam, quātum ex crebra exercitatione circa eiusdem quantitatis coniecturam, eodem Gal. teste primo de arte curatiua ad Glauconem. Minui igitur potest, vel augeri singulorum, quæ diximus, ac in singulis affectibus, quam dicemus, quantitas, pro diuerso tum virium robore, tēperamento, natura, ac ætate laborantis, & consuetudine, regione, anni tempore, ac cæli statu, & aliis. Nec aliter sentiendum erit de modo eorum vsus, ac temporis occasione; quæ prę omnibus est cognitu difficillima, vt liquet eodem lib. primo de arte curat. ad Glauco. nam ad rectè medendum plurimum conferre videtur, & temporis occasio, & auxiliorum quantitas. quod quidem perpetuo memoria tenendum consulo. Placuit insuper Paulo cap. vndecimo lib. 3. pro cura huius affectionis vti acribus clysteribus, veluti si hieram compositam, vel Rufi apponas, agaricum, hieralogodion, aut aliquid tale in quantitate opportuna, miscēdo vnc. ij. vel iij. mellis rosacei, & iij. vel iiij. olei, vel communis, vel amygdalarum dulcium, chamæmelini, aut anethini cum decocto maluarum, mercurialis, foliorum betæ, florum chamæmeli, furfuris, & salis. At siquid reliqui fuerit in capite prædicti redūdantis succi, ad particulares ipsius cerebri euacuationes te conferas oportet, apophlegmatismis vtens iis, qui pituitam à capite attrahunt, cōpositis ex chiamastiche, & vua passa vinaceis detractis, interim addas zinziber, pyrethrum, aut nigellam, aut cubebas: ex quibus figurari possunt mansiles pastilli. Interdum errhinis vtendum erit liquidis, præsertim ex decocto hordei cum corticibus, manipuli vnius sampsuchi, hyssopi, betonicæ, añ ℥.iij. quo secundum artem cōfecto, ex eo sumantur libræ duæ, vel tres, & additis succi foliorum, & radicum betæ vnc. iij. aut tantundem succi brassicæ; vel, si validius quæras, succi cyclamini vnc. ij. quibus commistis calidis moderate, aut tepidis, naribus infusis vtaris: & si fortiori indigeas, addere decocto poteris castorei, aut nigellæ ʒ.j. calaminthæ, origani, seu stœchadis ℥.ij. Nec omnino sternutatoria spernenda erunt, quæ ex pipere, castoreo, seu albo helleboro, diuisim, vel coniunctim fieri possunt. Placuit etiam Aëtio post purgationem, ramentum eboris ʒ.j. pōdere, aut cornu cerui tantundem, seu castoreum similiter ℥.j. pondere potum cum aqua mulsa magnopere huic affectioni prodesse, ac opitulari. Simili modo & ipse laudarem ʒ.j. aut amei, vel succi rutæ, seu seminis vrticæ cum prædicta aqua mulsa, similiter tantundem confectionis anacardinæ, aut aureæ alexandrinæ, confectionis diambræ, diamuschi dulcis, mithridati, aut theriacæ cum aqua mulsa, aut pauco vino albo. Ab extrà verò irrigationes, quas Græci, ἐμβροχὰς vocant, ex alto cadentes torrentis ritu capiti prius abraso administrari possunt, præsertim iuxta coronalem commissuram, qua parte cum ea laxior sit, atque os tenuius, & rarius, promptè non tantum qualitates, sed etiam substantiæ medicamentorum, præsertim si tenues fuerint, intro transmittuntur, Gal. teste, ac in seipso experto decimotertio method. tum secundo de compositione medicamentorum secundos locos. Quæ ex aliquibus prædictorum medicamentorum parari possunt, veluti ex decocto hyssopi, serpilli, thymi añ. pug. ß. betonicæ, sampsuchi, florum chamæmeli añ. pug. j. florum stœchadis ℥.iij. fiat decoctum, cui adde castorei ʒ.j. aceti vnc. j. Nécnon tum parte eadem, tum posterioris capitis partis in occipitio videlicet, ac iuxta primam & secundam

De quantitate medicamētorum quid sentiendum sit.
3. meth. c. 3.
Cap. 12.
Cap. 8.
1. de arte curat. ad Glauco. cap. 1.
13. method. cap. vlt.
2. de compo. med. sec. loc. cap. 1.

verte

vertebram, vnctiones ex oleo nardino, nucis muſcatæ, ac de caſtoreo,coſti-
no,vel de piperibus fieri poterunt,pariter & ſaccelli approximandi;vt Recip.
hyſſopi,ſampſuchi, & florum ſtœchadis añ ʒ.j. caſtorei, nucis muſcatæ, ſpicæ,
macis,añ ℈.j.corticum thuris,maſtiches,& ligni aloës añ ʒ.j.& ß. roſarum ru-
bearum ſiccarum æquali pondere omnibus, contundantur, & formentur ſa-
celli.Illius tamen ſemper meminiſſe oportebit, etiamſi aliquando in ſermone
relinquatur;non prius adhibenda eſſe topica vocata remedia;quàm præmiſſa
fuerit vniuerſi corporis curatio ex Gal.primo de compoſ.medic. ſecun.loc. &
tertio de locis affect.Id enim commune præceptum eſt;quod in omnibus mor
bis obſeruare oportet. Quòd ſi iis non ceſſerit affectio,vltimo loco ſinapiſmo
vtendum erit,vt Aëtio placuit non modò in occipite, vt ipſe refert,verùm po-
tius in ſyncipite,propter ſignatas cauſas. Frigida verò,& ſicca cerebri intem-
perie exiſtente,ex qua obliuio gignitur,ſi fortè cum quapiam ſucci melancho
lici redundantia fuerit,is parandus primò erit expulſioni,id quod cum ſyrupo
ex ſucco boraginis, vel fumariæ, permiſto cum ſyrupo ex infuſione roſarum,
aquis betonicæ,lupulorum,& meliſſæ perficies;quibus prout viſum fuerit plu
ries aſſumptis, infraſcripto medicamento purgante ducendus erit.Rec.myro-
balanorum indorum ʒ.iij.ſenæ,epithymi añ ʒ.ij.florum lupulorum,fumariæ,&
boraginis añ ʒ.ij.& ß.fiat decoctum in aqua fontis,in cuius expreſsionis quan-
titate diſſolue mannæ electæ vnc.ij. diacatholicon ʒ.vij.aut diaſenæ vnc.ß.vel
ſyrupi domini Auguſtini vnc. iiij. fiat potio. Reliqua demum topica remedia
ad humidum magis, quàm ad ſiccum vergant, tum vnctiones, de quibus men-
tionem fecimus,eis addendo oleum chamæmelinum,anethinum,ac amygda-
larum dulcium.Irrigationibus autem prædictis iterum humectantia addendo
exſiccantia demas,pariter & ſacellos pares oportet. Quòd ſi frigida tantùm,
& ſicca,aut ſolùm frigida intemperies ſit,calfaciente,& humectante victu,ac
eiuſdem qualitatis medicamentis alterantibus tum intus, tum extra vtēdum
erit,frigida,& ſicca exiſtente.Si verò frigida,tantùm calefacientibus. At ſi ob
extremam ſenectutem euenerit obliuio, non oportet curioſè aliquid moliri,
ſed ſola cōueniente victus ratione contentus eſſe. Si ex immodicis laboribus,
ac aliis euacuationibus, refectoria diæta vti conuenit. Si ex frigidis medica-
mentis abſorptis,aut capiti adhibitis,& intus,& extra calida medicamēta ap-
proximanda erunt,ex iis,quę ſupra diximus.Ex quibus omnibus diligens me-
dicus poterit non modò quamlibet obliuionem rationabili methodo curare,
verumetiam & ipſius labem,ſeu,vt ita dixerim,torporem,in quo non abolita,
ſed imbecilla redditur memorandi functio:prouenit ſiquidem ex eiſdem ferè
cauſis,quamuis nō admodum auctis,velut ſi ipſa deperdatur. Quapropter co-
gnita cauſæ diuerſitate eiſdemmet medicamentis vtitor,ea tamen ſeligendo,
quæ mitiora fuerint.At ſi cùm ipſa memoria deperdita,ratio quoque deperda
tur, quò fit vt ſtultitia, ſeu fatuitas generetur, pariter obſeruando,quæ prius à
nobis dicta ſunt pro cauſæ dignotione, abſque labore pro eiuſdem affectionis
ablatione iam dictis medicamentis vti poteris, ex eis tamen, quæ valentiora
ſunt eligendo,cùm ex vehementiori cerebri intemperie gignatur,Galeno te-
ſte tertio de locis affectis,velut ſuperius dictum eſt.

1.de compoſ. med.ſec.loc. cap.1.& 8. 3.de loc.aff. cap.3.

Ex melancholico ſucco.

Cap.5.

Περὶ ληθάργου, *De lethargo.* *Caput II.*

CVM maximam habeat cùm deperdita memoria affinitatem is
affectus, qui à Græcis λήθαργος, à Latinis interdum lethargus,
interim veternus à quibuſdam appellatur, non ab re de eo hîc
verba faciemus. Nomē ſiquidem nactus eſt ἀπὸ τῆς λήθης, quod
obliuio interpretatur,& ἀργῆς hoc eſt, iners proinde λήθαργος,
obliuio iners, Latinè dici poſſet,cùm in ipſo marcor, & inexpugnabilis penè
dormiendi neceſsitas percipiatur, velut Paulo, & Celſo viſum eſt cap. nono
libri

Vnde nactus ſit nomen.

Quæ pars afficiatur.

13.met.c.21.

libri tertij,& cap.vigesimo libri tertij. Quòd autem cerebrum in prædicto affectu afficiatur, liquet Gale. auctore decimotertio meth. Paulo præcitato loco,ac Tralliano lib.primo cap.decimoquarto. Et insuper quoniam nequeunt taliter affecti eorum quæ dicuntur meminisse, vt eidem Tralliano visum est, illud potissimum patere potest.Quinimò cum ipsa memoria,ratio quoque perit,auctore Galeno tertio de locis affectis, & lib.de differẽtiis symptomatum.

3.de loc. aff. cap.5. De differẽ. symp.cap.3.

In lethargo imaginationem lædi idem scriptum reliquit. Iure igitur cerebrũ, in quo princeps pars animæ residet, in hoc affectu læditur, velut ex eius principum functionum læsione ostendimus:& idipsum non secundum eius ventriculos,sed secundum propriam eius substantiam,vt eodem tertio de locis affectis,liquet.

Cap.5.

Quis affectus præter naturã sit.

Auicẽ.lib. 3.fen. 1.trac.3.c.7.

Cap.21.

De differẽt. symp.cap.3.

Cap. 21.

Verùm quis affectus præter naturam sit,nec inter Grecos,nec inter Latinos quempiam determinasse hucusque reperi, quamuis Auicenna velit eum esse apostema phlegmaticum factum intra craneum. Galenus autem lib. decimotertio meth.interim νόσημα, ipsum appellat,interdum ipsum sub nomine πάθος comprehendit, quemadmodum etiam commento aphorismi tertij secundi lib.libro autem de sympt.differentiis,inter ea symptomata,quæ principibus functionibus animæ eueniunt, ipsum connumerat, & propterea decimotertio meth.dicebat,hoc πάθος contrarium quodammodo esse secundum ideam phrenitidi. Verùm cùm & ipse lethargus,vt dicemus,non tantum ex cerebri inflammatione orta à pituitoso succo excitari possit, verũetiam ex ipsa pituita citra inflammationem in cerebro putrefacta, propterea inter symptomata ipsum connumerabimus functionum principum, memoriæ videlicet, ac rationis abolitæ, imaginationísque infirmæ, & veluti deficientis, simul cum Gal.tertio de locis affectis,& lib.de differentiis sympt.Quod quidem affirmare videntur Pauli verba, dum asserit, lethargum esse noxam aliquam ratiocinatricis animæ:& Aëtius cap.de memoria amissa dicebat,Pereunt autem ambo hæc,de memoria,& ratione loquens,in lethargo.

3.de lo.affe. cap.5.

De differẽt. symp.cap.3.

Aëtius lib. 6.cap.23.

Affectionis signa.

Indicant hanc affectionẽ obliuio ipsa,vt diximus,cum inertia.Omnium nanque veluti amentes obliuiscuntur; palpebris semper conniuere volunt,& conquiescere.Vix respõdent quocunque modo interpellentur. Oscitant crebrò, & hianti ore aliquandiu persistunt,tanquam claudere id obliti.Cùm violenter ab assidẽtibus excitantur,rursus in somnum deferuntur;& dum ad mictionem vrgẽtur,porrecta ipsis matula,sese in manibus ipsam habere obliuiscuntur.Febris lenta eos comitatur,pulsúsque magni,molles,languidi,tardi,ac rari,& turbulenti,intermittentes potius,quàm intercurrentes;respiratióq; rara,& imbecillis. Deiiciunt per aluum lethargici magna ex parte liquidiora,quibus valdè exigua vitę spes est Hippoc.teste lib.tertio de morbis. Nonnullis contrà venter inarescit, vrinam reddunt iumentis similem:quidam ex eis tremiscunt, & sudoribus vndequaq; madent,auctore Paulo.

Circa principium.

Quem cerebri morbũ comitetur.

Loco citato.

Comitatur autem is affectus frigidam,ac humidam cerebri intemperiem,cùm obliuio,segnitia,ac altus somnus ex ipsa proficiscantur,Gale.teste eodem decimotertio metho.Hoc idem testatur Paulus,cùm dixit, ex nimio frigore, ac cerebri humiditate hunc affectum contrahi. Quòd autem ea intemperies ex redundante pituita, eáque putrescente originem ducat,idem Trallianus affirmat, dum asserit lethargum ex pituita superante nasci,quæ cerebrum humectat,ac valide madefacit;& Paulus hoc idem asseruit, dicẽs, Ex pituita,quæ frigore nimio, & humiditate cerebrum imbuerit,ipsum oriri. At quòd ea putrescat oportet, vt lethargus contrahatur, decretum reliquit Gal.decimotertio method.& proinde cum febre incidit;nec sine ea gigni potest.

Quæ sit eius causa.

Citato loco.

Propter quod non mirum,cùm in capite humor frigidus redũdat, si insensibilitas,immobilitásque hominem opprimat:ex frigore enim segnitia,velut ex calore immodico motus prouenit, vt patet eodem decimotertio meth. Ex quibus liquet,etiamsi alia,quæ non pręcesserunt non consideraueris,vt regionem,ætatem,anni tempus,victus rationem,&c.Lethargi causam pituitam esse in cerebro redundantem,eámque necessariò putrescentem,iuxta Galeni

moni

monimēta,ſiue cum inflammatione, ſiue citra inflammationem ea putreſcat. Proinde ipſum non perpetuò ſubſequi ad cerebri inflammationem ex pituita ortam, ſed interdum citra inflammationem ea tamen putreſcente ortum ducere cum Gale. audacter aſſerimus, quicquid velit Auicenna,ac reliqui ſimul cum eo ſentientes.Quod quidem clarè oſtendunt verba eiuſdem Gal.cōmento aphoriſmi tertij libri ſecundi,dum dixit,quæ refrigeratio quando fortis facta fuerit, cum humiditate quidem mixta facit τὰ ληθαργικὰ πάθη, hoc eſt, lethargicas affectiones,ſeu paſsiones,& primo prorrheticorum,cùm aſſeruit lethargum fieri,cùm locum eundem,in quo princeps animæ pars reſidet,humectarit,dilueritque pituita.liquet inſuper,quòd licet lethargus quãdam habeat cum obliuione propriè dicta affinitatem,nonnullis tamen inter ſe dirimũtur.

Comment.1.

Nam in obliuione memoria dũtaxat ablata eſt, in lethargo nedum memoria, ſed etiam ratio aboletur, vt patet tertio de locis affectis, & ſecundo de cauſis ſympt.præter id quòd imaginatio infirma,ſeu deficiens redditur, eodem Gal. teſte lib.de differ.ſympt.proinde obliuio cùm iners ſeu ocioſa,lethargus dicatur,nec ambo omnino eandem ſectantur cerebri diſpoſitionem.Nam obliuio ad frigidam, tum frigidam & humidam, ac frigidam & ſiccam, indifferenter cerebri diſpoſitionem conſequi poteſt; at lethargus ad frigidam,& humidam tantum, vt præcitatis locis liquet. Quapropter non niſi à redundante pituita excitatur lethargus. Obliuio verò ab humore melancholico etiam, ac à ſola frigida cerebri intemperie, vt præcedenti cap.oſtendimus:adde quòd quãuis vtraq; affectio à pituita excitari poſsit,in obliuione tamen non oportet,quòd ipſa putreſcat,velut in lethargo: nec quòd febris eam ſequatur,vt lethargum conſequitur neceſſariò.& ſi Trallianus,& Aëtius non veri lethargi mentionē faciant,nos tãtùm de vero,ac genuino, qui per eſſentiam in cerebro gignitur, verba facimus.

Quibus conueniat, & differat lethargus ab obliuiōe, ſeu memoria deperdita.
3.de loc.aff. cap.5.
2. de cauſis ſymp.ca.vlt.
De differē. ſymp.cap.3.

Hic affectus, niſi ei ſuccurratur, cùm ex genere acutorum ſit, Celſo auctore,celeriter iugulat. Galenus autem quarto de cauſis pulſuum inſpiciens cum eius cauſam,tum partem ipſam affectam,aſſeruit,lethargum longè letaliorem eſſe peripneumonia. At Hippo. lib.ſecundo de morbis ſcriptum reliquit,quòd lethargicus in ſeptem diebus moritur, ſi verò hos effugerit, ſanus euadit.

Prognoſtic. cap.13.
Prope finē.

Cùm autem ex iis,quæ diximus de hoc affectu,eius cauſa,ac parte affecta, maxima quædam ſimilitudo eſſe reperiatur eius cum memoria deperdita,licet in quibuſdam diſcrepent,vt cuilibet rectè inſpicienti ea quæ ſcripſimus,patere poterit,propterea & eius curatio ferè ſimilis erit cũ prædicta,paucis quibuſdam mutatis.Locandus proinde æger eſt in domo tepida, ac lucida, & ſplendida: ita vt aër parum ad calidum & ſiccum inclinet. A ſomno potiùs excitandi ſunt,quàm is prouocandus ſit.odoramentis ex caſtoreo,funiculo lucernario extincto,galbano,ſagapeno,ſulfure,pice liquida, aut bitumine,Aëtio auctore:vel ex thymo,pulegio,hyſſopo,& origano in aceto decoctis,additóque caſtoreo,odoramentum fiat.Eluatur aluus efficaciore clyſtere,ex hiera videlicet,agarico,aut ex eiſdem figuratæ glandes cum melle ſubdãtur.Pedes, & manus fortiter confricentur,ligentur,& interdum pungantur;nonnunquã etiam pili in ipſis vehementius euellantur.

Curatio.
Lib.6.ca.3.

Cibi autem extenuantes eſſe debent,Tralliano teſte, vt cremor ptiſanæ, aut ptiſana ipſa, interdum ſola,interim cum oximelite permiſta;aut in qua hyſſopi coma fuerit decocta,vel pulegij,ſeu thymi, præſertim valida non exiſtente febre. Salutares etiam ſunt panis micæ ex apomelite,vel hydromelite datæ. Quòd ſi vires requirant,carnibus quoq; veſcatur æger oportet,pullis videlicet gallinaceis, perdicibus, ſtarnis,phaſianis,turdis,merulis,ac mōtanis auiculis,quæ cinnamomo,vel caryophyllis condiantur.Oleribus vti poterunt fœniculo,oreoſelino, & aſparagis, vel in iure prædictarum carnium bulliat parum ſampſuchi,hyſſopi,thymi,betonicæ,aut ſerpilli. Pro potu,vtãtur hydromelite,vel vino albo aquoſo,tenui, & aſtringenti.Nam ipſum cum tempeſtiuo cibo datum,non mediocriter adiuuat,vt Celſo viſum eſt.

Victus ratio.

A cibo autē non ab re extremæ partes,præcepto Pauli,

Medicamētorũ ratio.

vinciri debent per aliquod spatium, ne videlicet vapor ad caput ascēdat. Statim autem ab initio, si nihil prohibeat, in tali affectu incidēda vena est. Quod licet præceptum sit Galeni decimotertio meth. cum eo itidem conueniūt Paulus, Aëtius, Trallianus. Vena autem incidenda est media, aut interna: Quantitas sanguinis pro viribus euacuetur. At si sanguinis missionē vires prohibeāt, ætas, aut aliud quippiam, acribus clysteriis aluus ducenda erit Pauli præcepto. Demū redundans succus hyssopi decocto in hydromelite, thymo, vel pulegio, rhodomelle, aut oxymelite, solis, aut permistis cum syrupo borraginis, vel ex infusione rosarū, & aquis betonicæ, hyssopi, vel sampsuchi, & borraginis præparetur; ac demum purgetur aliquo purgante medicamento eorum, quæ conscripsimus præcedenti capite pro cura deperditæ memoriæ ex frigiditate, & humiditate cerebri prouenientis. Interim capiti admouendum erit oxyrhodinum, ídq; in principio, cùm repellendus à capite humor sit, quisquis is fuerit, vt eodem decimotertio meth. liquet. At procedente tempore miscere, & incoquere poteris oxyrhodino, quæ extenuare simul possint, vt castoreum, pulegium, calaminth† am, thymum, & alia huiusmodi. Frónsq; illinienda erit, Tralliano auctore, aut castoreo, aut pilis humanis crematis, læuigatisque ex aceto. Incoquantur etiam in aceto thymum, pulegium, & origanum aut aliqua id genus, ac naribus sic affectorum admoueantur, miscetóque cum eis castoreum: habent nanque vim huiusmodi medicamenta calfaciendi, attenuandi, ac dissecandi humoris crassitudinem, ac lentitiē: similiter si cornua capræ leui flamma torreantur, ac naribus fumus excipiatur, grauem somnum depellēt, vt inquit Q. Serenus, idem labrum veneris, si teratur prius, & confusum vino liquescat, ac bibatur, commendauit. Asperis frictionibus vtendum, vt diximus erit, ac extremarum partium vnctionibus, & vinculis: nōnunquam pilos etiam in ipsis vehementius euellere oportet. Sternutamentis quoque interdum vtendū ex castoreo, pipere, seu helleboro; & si admiserint, apophlegmatismis quoque iam dictis in præcedenti capite. Mox palatum etiam, vt Gal. placuit, valētibus, & acribus medicamentis vngemus, velut mithridato, theriaca, diamoscho, diambra, aut eclegmate pliris archoticon dicto, aut sinapi cum melle. Quòd si iis nec affectus discutiatur, caput radendum erit, & ex alto, velut torrētis ritu, medicamentum infrascriptum fundendum erit, præsertim in syncipitis loco. Sumito serpillum, hyssopum, ac thymum cum pauco castoreo, & in aceto, ac oleo coquito, & vtare: aut castoreum cum modico aceto terito, additóq; oleo communi, vel irino, & caput irriga, vel fouendum erit aqua in qua laurus, aut ruta decocta sit, & altero die imponendum castoreum, aut ruta ex aceto contrita, si Celso credendum erit. Satureia quoque cum aceto frequenter infusa, capiti adhibita, aut ex vino pota lethargicos etiam letaliter dormientes excitat, vt Plinius secundus refert, lib. quarto de re medica cap. decimonono. Excitat item eos ruta trita ex aceto infusa, & fronti admota, vt Apuleo Madaurēsi visum est cap. 90. Occipitio quoq; cucurbitæ sunt affigendæ cum multa flamma circa primam & secundam vertebram: interímque sanguis ex his detrahendus erit, si opus fuerit. Quòd si neque hæc suffecerint, sinapismus adhibendus erit ex caricis cum sinapi aceto macerato. Summopere Trallianus extollit assumptionem castorei, præsertim vna hora ante accessionem per se exhibitum, aut cum oxymelite: ex cuius assumptione nouit ipse multos hoc solo remedio euasisse, propterea ipsum præterire nolui: poterit eius quantitas esse ℥. j. cum oxymellis ℥. j. aut tantundem vini albi astringentis, aut hydromellis. Similiter recrementorum copia non existente, coctionéque morbi apparēte, balneum summopere laudauit, illud quod nec Aëtius, affectione tamen declinante, negauit, nec Paulus. Verùm nullo pacto ægri caput est madefaciēdum. Modus autem vsus eius ab eodem Tralliano prædicto cap. decimoquarto describitur. Oportebit præterea frequenter eos solicitare ad naturæ excretiones, vt inquit Paulus, ad alui excrementa cum glandibus, ac clysteriis; ad vrinam

Cap. 21.
Venæ sectio.
Purgatio.
Topica remedia.
Cap. 21.
Versus finē libri.

nam verò irrigãdo pubem cum oleo rutaceo, aut irino, cui adiectum ſit caſtorei paululum. Hæc pro huius vitij curatione ſufficiant: quod ſi quis mauult, non ſymptoma, ſed morbum appellare, à ſymptomate tamen nomen aſſumẽs, modò in curatione non erret, non reclamabimus.

περὶ κάρυ, *De caro.* *Caput III.*

DECREVERAM de ea affectione, quæ à Græcis κάρ☉-, ab Arabibus ſubeth appellatur, quam etiam & nos vt ὁμωνυμίαν vitemus, carum nominabimus, nondum verba facere: cùm in eo, vt patebit, non tantùm principes animæ functiones vitientur, verum ſenſibiles, atque voluntariæ motrices, Galeno teſte ſecundo de articulis, dum dixit, in caro omnes animæ operationes lædi, vt neq; ſentiat, neque moueatur homo, neque intelligat, ſed & rationem & memoriam, & ſenſum, & motum, qui per appetitionẽ fit, oblæſos habeat. At quoniam maximam ipſe habet ſimilitudinem cum lethargo, Græciq; omnes ferè poſt eum de caro mentionẽ faciunt, ea de re hoc loco & nos de eo tractabimus. Eſt nãq; is veluti reſolutio quædam principis facultatis, imaginatricis præſertim, Gal. auctore lib. de differ. ſympt. ac priuatio ſenſuum, vniuerſarúmque motionum, ſpirandi tamen facultate manente illæſa, vt ab eodem ſcriptum eſt quarto de locis affect. In qua affectione quòd cerebrum afficiatur ex operationum eius læſione cuique patere poterit, confirmatúrque à Gal. eodem quarto de locis affectis: quo loco non modò in eo cerebrum affici aſſeruit, verùm ipſum magis affici ſecundùm ventres, quàm ſecundùm corpus, ac magis ſecundùm totam anteriorem partem eius, quàm poſteriorem, ſcriptum reliquit. Symptoma hoc affectus eſt in genere noxæ functionum animalium principũ, præſertim imaginatricis abolitæ, ſenſibilium, ac motricum, ſpirandi tamen facultate excepta, quo ab apoplexia diſcrepat, quamuis interdum & ipſa quoq; lædatur quodammodo, vt patet quinto de locis affectis, vt in minori apoplexia, cùm videlicet carus magnus fuerit, intellige, aliàs Gal. ſibiipſi pugnaret; & ſi Aëtius velit in cunctis ſoporiferis affectionibus memoriam: ac rationem perdi cap. de memoria amiſſa. Indicant ipſum non modò prædictarũ functionum læſio, verùm quòd taliter affectorum oculi ſemper ſunt clauſi, ac ſomno profundiſſimo detinẽntur, vt dum punguntur, ſentiant quidem, non tamen loquantur, neque oculos aperiant, Aëtio teſte. Propter quòd à lethargo differt, quoniam lethargici interrogati reſpondent, & non omnino ſine voce decumbunt. Præterea carum febris præcedit, vt Paulus teſtatur, eáque vehementior, lethargum verò ſubſequitur ignauior. Item carus ad nõnullos ſuperuenit affectus, vt dicemus, lethargus autem peculiarem cauſam obtinet, vt dictum eſt. Nanque ad cerebri frigidam intemperiem, præſertim ſecundum eius ventres, à frigido, craſſo, aut omnino viſcido humore ortam, inſequitur carus, Gale. auctore quarto de locis affectis: qua ratione à lethargo non diſcrepat; verùm hic vt pituitoſus humor putreſcat, non requirit; lethargus verò niſi putreſcat fieri nequit, vt decimo tertio methodi liquet: quò fit vt propterea à lethargo differat etiam, hac de cauſa genitus carus. Superuenit etiam aliis cerebri affectibus, aliíſque cauſis, à quibus nec lethargus gigni poteſt, vt muſculis temporum affectis, ac quibuſdam acutis morbis, vt Hippo. teſtatur ſecundo de articulis. Item cùm oſſe quopiam terebra perforato, medius vẽtriculus fuerit attritus, carus hominem occupat teſte Gale. eodem quarto de locis affect. quemadmodum etiam ſiquis inter perforandam membranam negligenter, ac vltra quàm res expoſtulat, μηνιγγοφύλακι, premẽdo violauerit, carus accidere ſolet: ſic vbi os caluariæ vehementer attritum ipſius ventriculos comprimat, maximéque medium, carus ſuperuenire poteſt: veluti etiam ad vehementes dolores hic affectus ſequitur, conſidente videlicet robore ſpiritus animalis. Superuenire inſuper conſueuit

Commẽt. 18.

Caros quid ſit.

De differẽ. ſymp. cap. 3.

4. de loc. aff. cap. 2.

Quæ pars in eo afficiatur.

Loco citato.

Quis præter naturã affectus ſit.

Cap. 1.

Lib. 6. c. 23.

Lib. 6. c. 5.

Ipſius affectionis ſigna.

Lib. 3. c. 9.

Cap. 2.

Cap. 21.

Text. 7. 18, & 19.

Cap. 2.

febrium accessionibus, ac comitialibus. Ex quibus omnibus causis liquet cerebrum ipsum non vno modo semper affici, sed diuersimodè pro diuersitate causarum, cùm hic affectus gignitur. Verùm quoniã verus carus à frigida, ac humida cerebri intemperie à pituita orta, vt diximus, originem ducit, isque præsertim curari solet, quem etiam facilè dignosces, tum ex iis, quæ diximus, tum quòd nullam habeat aliarum, quas retulimus manifestã causam; idcirco aliis postpositis de hoc sermonẽ facimus: etsi quilibet morbosus carus, de quo modò loquimur, malus semper sit, Gale. auctore secundo prorrheticorum. Et vt breues simus, Aëtij auctoritate curandi sunt taliter affecti, similiter vt lethargici, valentioribus tamen attenuantibus, ac incidentibus vtendum erit. Stomachi quoq; cataplasmata vnà cum hoc, quòd calfaciant, etiam corroborandi vim habere oportet; si is quoque pituita refertus, aut immodicè frigidus sit. Aliorum verò curationem nunc scribere tempestiuum non est; peculiares etenim curationes requirunt: quæ suis locis fortasse olim dicentur.

Prognosticum. *Curandi ratio.* *2. prorrhet. com. 28.* *Aëtius lib. 6. cap. 5.*

Περὶ κατοχῆς, ἢ καταλήψεως. *De catoche, vel de catalepsi.*

Caput IIII.

REFRIGERATO item primo sensitiuo, hoc est, cerebro, alius quidam affectus fieri consueuit, verùm non tantum eo refrigerato (vt dicemus) sed arefacto simul, Gal. teste commento tertij aphorismi lib. 2. Affectus hic à Gręcis interim κατοχὴ interdum κατάληψις, dicitur, velut qui eo affectu laborant κατόχους καὶ κατεχομένους veteres Græci appellabant; Latinè verò ea affectio, deprehensio, detentio, seu occupatio dici potest, à quibusdam cõgelatio dicitur. Qui verò taliter affecti sunt deprehensi, detenti, seu occupati, ac congelati possent nuncupari. Est nanq; affectus hic, subita quædam detentio, seu occupatio tum animæ tum corporis; qua qui corripitur repentè in illo permanet habitu, quo correptus est, Paulo auctore cap. 10. tertij lib. Ex cuius verbis liquet cerebrum affectum esse, cùm is affectus gignitur, nec illud alia via indagari opus est, quàm ex eiusdem operationum læsione: quanquam Gale. quarto de locis affect. velit posteriores cerebri partes magis in hac affectione molestari, veluti in caro anterior pars magis afficitur, symptomáque existit (vt Gal. placuit lib. de diff. sympt.) in genere noxæ functionum animalium principum, & propriæ imaginationis resolutæ, seu abolitæ; quanquam & reliquæ quodammodo animę functiones in eo vitiantur, velut ex eiusdem indiciis comprehendi potest, seruata tamen secundum naturã spiratione, velut in caro, ex sententia eiusdem Gal. quarto de locis affec. Adeò enim hi mente detenti, seu occupati sunt, vt veluti fixos oculos, ac palpebras habeant penitus immobiles; aliquando & easdem apertas habentes, aut nictitant, aut intentè vident, adeò vt neq; si quis manus oculis ipsorum obtẽdat, eos claudant, vt testis est Aëtius. Voce insuper, ac sensu priuantur, neque audientes, neque respondentes; admouent autem manus suas aliquando ad caput, & oculos, ac nares, velut qui vellicentur, atque hoc non sentiunt. Pulsus similis quodãmodo lethargicis est, non tamen ita languidus, nec mollis, iuxta Gal. sententiam lib. de puls. ad tyrones, & quarto de causis puls. præterea horum pulsus æqualis est, lethargicorum verò inæqualis. Aluus, & vrinæ supprimuntur iis propter sensuum stupiditatem. Spiritus eorum aliquando densus, aliquando rarus, & per interualla quędam magnũ spiritum ducunt: Quo malo quidam ex Gal. condiscipulis correptus fuit, vt 2. prorrhet. liquet. Iacebat enim (vt ipse inquit) veluti lignum prorsus inflexus, rigidúsq; atque extensus, videbatúrq; oculis apertis astantes ita intueri, vt ne conniueret quidem, nihil tamen loquebatur, verùm quæ loquerentur audire se dixit, quanquam non euidenter, claréque; nonnulla item & memoria tenens referebat, præsentésque omnes sese conspicere dicebat, ita vt quorundam actiones recor

Catalepsis quid sit. *Quæ pars afficiatur.* *Cap. 2.* *Quis affectus præter naturã sit.* *Cap. 3.* *Eiusdem affectionis signa.* *Cap. 2.* *Lib. 6. c. 4.* *De puls. ad tyr. cap. 11.* *4. de causis puls. cap. 16.* *Commẽt. 55.*

recordatus exponeret,sed neque loqui posse,neque membrum vllum mouere fatebatur,cùm videlicet cõualuisset. Consequitur autem frigidam, ac siccam cerebri intemperiem, vt diximus,auctoritate Gal.com.aphoris.tertij,lib.2.ex frigidiori,sicciorić; materia ortam,veluti Paulo placuit præallegato loco.Verùm vt omonymiam vitent,qui eius verba perlegũt,animaduertant in primis eiusdem auctoris verba,cap.10.tertij lib.non de vera catalepsi,sed de vigilanti comate verba facere:quod vitium asserebat idem auctor ca.6.eiusdem lib.antiquiores Galeno medicos κάτοχον vocasse; à quibusdam autem Græcis κῶμα dicitur,de quo in sequentibus tractabimus.Demum verò alterum,atque diuersum ait fieri κάτοχον à vigili comate,simplicẽ quidem non mixtam habentem causam,nimirum frigidiorem,sicciorémq; materiam : quæ posteriore cerebri ventriculo repleto malum hoc excitat : quo qui corripitur , vt ipse fatetur, repentè,in illo permanet habitu,quo correptus est,stans scilicet,vel sedens,clausis oculis,aut respiciens,quibus verbis de eo catocho,de quo modò mẽtionem facimus, meminit, illud quod hucusque pauci animaduerterunt , quamuis ad obstructionem potius posterioris ventriculi , quàm ad intemperiem posteriorum cerebri partium cõsequi ipsum velit.Eiusdemmet causam attulit Aëtius, dum dixit ex atræ bilis humore contingere.Præter autem iam dictos casus,id comprehendere valebis ex victus ratione præcedenti,consuetudine,ætate,ac laborantis natura,tempore anni, regione,ac cæteris ad frigidum & siccũ vergentibus. At quoniam vniuersum corpus catochis stipatur,& cogitur, non laxatur,atque intumescit,velut lethargicis,ex Gal.sententia lib.de puls.ad tyrones,& quarto de causis puls. nec id absque ratione cõtingit, cùm catalepsis ex frigiditate & siccitate, lethargus verò ex humiditate & frigiditate ortum habeat:Quamuis Aëtius interdum ob sanguinis multitudinem confertim caput occupantis,& idipsum superimplentis fieri hanc affectionem velit; illúdq; testatur se vidisse in quodam adolescente multo sanguine referto.Nos verò,qui in hoc , velut in aliis Galenum præcipuè sectamur , ex frigida tantùm & sicca cerebri intemperie ortum habere fatemur , eiúsque causam esse frigidum, ac siccum humorem.Aëtio autem dicere poterimus aut non veram fuisse catalepsim,quam ipse in adolescẽte vidit,sed catochon,hoc est, coma vigil;aut à fæculento sanguine, eóque frigido, & sicco existente , propterea quòd magnam habet permistam copiam eius humoris,quem succum melancholicum consuerunt medici nuncupare, ipsam fuisse genitam : proinde à sanguinis eruptione per nares facta,melancholici videlicet,adolescentem fuisse liberatum. Idemmet Aëtius asseruit catalepsim periculosiorem esse , quàm lethargum, licet in febribus lethargo similibus consistat : proinde si ille periculosior erat,hæc erit periculosissima.Propterea confestim aër ad calidum,& humidum vergens eligatur.Cibi sint ptisanæ succus,& similia:potus conueniens est apomeli,aut aqua mulsa diutius cocta,aut vino vtatur aquoso,albo,& tenui,ac subastringẽti,optimè diluto : nam cùm caput non percutiat tale vinum,magnopere iuuabit:aqua autem iis aduersatur,cùm & fluctuationes faciat,sitim nõ sedet,splenes excitet. quòd si æger multo sanguine refertus sit, vires, ac ætas non prohibeant, citra dilationem,eiusdem auctoris decreto , vena superna in cubito secanda erit,& pro viribus sanguis detrahendus. In aliis autem primùm vẽtrem per clysterem eluere oportet ex furfurum decocto, chamæmelini, borraginis, betæ,mercurialis, ac salis, in quo adiicias olei communis, chamæmelini,anethini,aut amygdalarum dulcium ℥.iiij.mellis rosacei ℥.ij.casiæ tractæ ℥.j.diacatholicon ℥ ß.vel ʒ.vij.postea verò cum prædicto decocto coquantur polypodij, senæ, epithymi añ ʒ. iiij. insuper adde prædictis diasenæ , aut confectionis hamech.ʒ.iiij.At si non tantùm clysteriis æger indigeat,sed purgãte medicamento, assumpto priùs aliquot vicibus , si affectus permiserit , infrascripto syrupo, Recipe syrupi de succo borraginis vnc.j.ß.syrupi de epithymo vnc.ß.aquæ betonicę,& lupulorum vnc.ij.hoc medicamento vti poterit.Recipe lupulorum,

Ad quẽ cerebri morbũ sequatur.

Animaduertenda sunt Pauli verba de catocho.

Quæ sit eius causa.

Cur vniuersum corpus eisdem stipetur, ac cogatur.

Locis citatis.

Prognosticum.

Curandi ratio.

Ratio victus.

Venæ sectio.

Medicamẽtorũ ratio.

Purgatio.

fumariæ, & boraginis an̄ ℥.iij.ſenæ, polypodij,& epithymi an̄ ℥.ij.fiat decoctū ſecundum artem, in quo diſſolue pulpæ caſsiæ vnc. j. ſyrupi domini Auguſtini vnc.iiij.ſacchari violacei,aut mannæ vnc.ij.aut loco ſyrupi domini Auguſtini ponatur vnc.ß.diacatholicon,aut diaſenæ.Caput verò irrigetur oleo dulci tepido,chamæmelino aut anethino:deinde coquatur in eis ſerpillum,aut hyſſopus,aut thymum. quòd ſi vrinæ craſſæ fuerint, præcepto Aëtij, anethi, & apij decoctum dādum erit.Totum autem eorum corpus anethino oleo inungatur, maximè in hyeme: & in quibus etiam tremor ſuccedit, caſtorei ℥.j.cum aqua mulſa ori infundatur.Reliqua pro eius curatione requiras partim cap.de melancholia,& quædam in cap.de perdita memoria,ac lethargo.

Topica medicamenta.

περὶ κώματος, ἢ καταφορᾶς. *De comate,ſeu de cataphora. Cap. V.*

LICET nonnulli variè de cataphora, ac comate tractarint, nos tamen Hippocratem,ac Galenum,in hoc, velut in reliquis ſectabimur: nanque conſuetudo eſt Hippocrati quamlibet cataphoram κῶμα appellare,vt lib.de comate,ac prorrheticorum primo Gal.teſtatur. Verùm quod ab Hippocrate κῶμα à Galeno καταφορὰ nuncupatur, nihil aliud volentes ſignificare per cataphoram,ſeu coma, quàm quandam in ſomnum delationem,ſeu propenſionem,vt liquet cum præcitatis locis,tum tertio de morbis vulgaribus:in qua ſomni delatione, vt Galenus fatetur,nequeunt qui taliter affecti ſunt,vigilantiū munia obire,non apertos habentes oculos,ſed conniuentes,ac palpebras claudere cupientes,ſimúlque dormire ſperantes. Verùm quoniam horum quibuſdam contingit interdum, vt licet clauſas palpebras habeant, dormire tamen nequeant, ſed plurimum vigilent: quibuſdam verò euenit, vt mox dormiant, & profundè,& diu: propterea non immeritò duas,iuxta Hippocratis ſententiam,cataphoræ ſpecies lib. de comate Galenus ſtatuit: quarum commune eſt, quòd eleuare non poſſunt oculos laborantes, ſed mox grauantur, & dormire volunt. Propterea velut commune ambarum ſpecierum,coma,ſeu cataphoram (vt diximus) appellare licet.Quamuis coma ſomno magis familiare fuerit,ac eius naturæ magis aſsimiletur.Harum verò ſpecierum eam,in qua dormiūt mox ægri,& profundè,& diu, Coma,ſeu cataphoram ſimpliciter interdum, interim verò cum hac adiectione ſomnolētam,mos eſt ab Hippocrate,& Galeno nominari propter aſsignatam cauſam. Ea verò in qua licet non apertos habent oculos, ſed palpebras clauſas ſpe ſomni conciliandi,tamen dormire nequeunt, ſed plurimum vigilant,non amplius ſimpliciter coma,ſeu cataphora ab eiſdem nuncupatur,neq; cum hac additione ſomnolenta,ſed coma vigil,ſeu cataphora non ſomnolenta dicitur.Hanc comatis ſpeciem Galeno antiquiores catochon appellabant,Paulo auctore,cap. ſexto libri tertij:de quo affectu cùm capite decimo eiuſdem libri tractaſſet in primis verbis eiuſdem capitis,de alio quodam diuerſo catocho à vigilāti comate in fine meminit:quæ Pauli verba malè à quibuſdam intellecta nonnullis iunioribus propter omonymiam maximi erroris cauſa fuere,veluti in præcedenti cap.notauimus. propterea nos,ne poſteris erroris anſam tribuamus, coma vigil, aut cataphoram non ſomnolentam, relicta catochi appellatione, nominabimus. Cuius inſomnis cataphoræ geminæ inſuper ſunt ſpecies, iuxta Hippocratis & Galeni doctrinam; quarum altera pigra dicitur,reliqua verò nomine generis nuncupatur.Commune autem ambarum eſt,propter quod & maximè differunt à ſomnolenta,quoniam loquuntur,& delirant,nulli hærentia menti,& ad aſſurrectiones promptiſsimi ſunt,ſi phreniticis coincidant præſertim, quorum nullum ſomnolentis exiſtit cataphoris. At quicquid ſit de earum differentiis, illud tamen liquet in earundem quauis parte cerebrum eſſe affectum,vt patet Galeno,tum libro prorrheticorum 1.tum 3.de morbis vulgarib.Quod inſuper coniectari licet ex animalium funct

Lib. de comate.cap.2.
1. prorrhet. com.1.
Coma, ſeu cataphora quid ſit.
3. de morbis vulg. com.1.
Commen.7.
Cataphoræ duæ ſpecies. cap.2.
In quo communicent.
Prima ſpecies.
Altera ſpecies.
Pauli verba iterum perpendantur de catocho.
Inſomnis cataphora duplex.
Commune vtriſque.
Quis locus in cunctis afficiatur.
Locis allegatis.

functionum læsione in prædictis affectibus, præsertim principum, & maximè imaginatiuæ. Quòd autem quoduis prædictorum comatum symptoma sit, ab eodem Galeno in præcitatis locis decretum est: verùm quòd hoc symptoma imaginationi præsertim tribuatur, deficienti videlicet, & infirmæ existenti, ¡dicquet libro de diffe. sympt. Cùm autem quælibet cataphoræ seu comatis species ex propriis, ac diuersis signis dignoscatur distinctè, decreuimus cuiusuis propria indicia conscribere. Dignoscitur nanque quæ somnoléta est cataphora, præter prædicta signa communia non solùm ex graui somno, sed quoniam difficilem habet expergefactionem, Galeno auctore commento aphorismi tertij lib. secundi: & proinde libro de comate dicebat, quòd hi dormiunt mox, & profundè, & diu; propriámque esse huiuscemodi cataphoram lethargicorum, ac semper eis inesse fatetur, & quod immobiles præterea semper, & inuocibiles iacent, eis qui profunde dormiunt, asimiles. At qui insomni comate grauantur, vigiles, & versuti sunt, & si phreniticis aliquando coincidant, audientes vocem, & sonum, faciliter surgunt; & si tetigeris partem corporis eorum, mox oculos eleuant, & ad tangentem aspiciunt; & in ipsa in somnum delatione, vel manum mouent, vel crus, vel vniuersum corpus eiiciunt irrationabiliter, & repentè, & desipienter exiliunt, instar spasmi: hæcque omnia faciunt, cum eo, quòd loquuntur aliqua non congruè. Hunc affectum medio loco statuendum esse inter lethargum, & phrenitim Galeno visum est libro de pulsibus ad tyrones, & tertio de morbis vulgaribus, velut medios intercedentes inter planè vigiles, & dormientes, comate vigili affectos asseruit esse. Quòd si eo vigili comate capiantur (quod nomine generis appellatur) ita facilè, & multum mobiles existunt; vt neque deficiant clamantes valde, & moueant aliquam particulam vehementer; & si excitaueris eos, aut loquaris, aspiciunt inconuenienter, & magis egrediuntur à se, & malum facere tentant, ac omnino in audiendo promptissimi fiunt, nihil relinquentes ab iis, qui summè desipiunt. Si verò insomni, ac pigra cataphora corripiantur, surgentes magis intelligunt, & non multum mouentur: & quamuis desipiant, tamen tunc magis, quando commiseris eos comati, secundum quod maximè licet eos discernere à cataphoris lethargicis. Ex quibus omnibus liquet rectè à Galeno tertio de morbis vulg. decretum esse comatosos omnes, vel altis somnis, vel tenuibus, vel vigiliis detineri, prout diuersimode cerebrum ipsum fuerit affectũ. Nanq; eo immodice irrigato, coma sequitur, vt nõnullis vsuuenit ebriis repleto in ipsa ebriatione capite, ac humectato valde; interdũ autẽ ex solis vaporibus calidis, & humidis à subiectis partibus ad caput in febribus delatis, vt Aetio visum est, ipsúmq; implẽtibus affectio comatosa excitatur. Subinde ob solã cerebri frigiditatẽ oritur: est insuper cum ad ambas has intẽperantias cerebri somnolẽtũ coma succedit: quo casu profundior, & soporosior somnus erit; velut tenuior, si ab aliqua sola frigida, vel humida cerebri intẽperantia ortũ fuerit: quas varias cerebri intẽperies prõptissime dignosces, si ea quæ conscripsimus cap. de memoria deperdita, ac de lethargo cõsideraueris. Si vero propter viriũ infirmitatẽ talis affectus fiat, adeo iam languentiũ, vt apertæ genæ ægri seruari non valeant, præter id, quòd ex iis, quæ præcesserunt, prompte dignosces, ex iis quoque facile deprehendes, quoniam ita affecti, postquam conniuerint, aut nihil prorsus, aut parum dormiunt, sed vigilant, nec attollere tamẽ genas queunt, eorúmque pulsus languidissimi, tardi, rari, & parui erunt: quo potissimum distinguuntur ab eo comate, quod committit humiditas, & algor. Vigil autem coma oritur, cùm tam biliosus, quàm pituitosus humor cerebro molestus fuerit: & propterea mixtam ipsi permanere affectionem est putandum, vt Gal. placuit, primo prorrheticorũ. Interim verò præ copia sanguinis, cum bilis permistione acris, ac mordentis, poterit æger reddi tum comatosus, tum vigilãs, grauata quidem ob sanguinis copiam cerebri facultate, sed à bile vsque adeo irritata, vt somnus inhibeatur, vt idem pręcitato loco testatur,

Affectus præter natu ram sint. Cap. 3.
Somnolẽtæ cataphoræ signa.
Lib. de comate ca. 2. & 3.
Insomnis signa.
De pulss. ad tyron. ca. 11. 3. de morb. vulg. cõmen tario 3. com men. 39.
Vigilis comatis, quod nomine generis nuncu patur signa.
Insomnis, ac pigræ cataphoræ signa.
comment. 1.
Cõment. 7.
Diuersæ comatum causæ.
Lib. 6. ca. 7.
Si ex viriũ infirmitate.
Comatis vigilis causa.
Com. 1.

In fine.

quemadmodum,& libro de comate ſæpenumero ebriis euenire dixit,vt vigiles ſimul,& comatoſi ſint repleto in ipſa ebriatione capite; deinde præ grauitate ad coma tracto,ſimul autem & à ſomno prohibito,multitudine indigeſta caput comprehendente.Vnde quemadmodum cauſam,ſic appellationem acquiſiuit compoſitam,vigil ſiquidem coma appellatum,Paulo teſte,ca.6.lib.tertij,& vniuerſaliter quidem bilioſo humore prædominante,phrenetizant tales vigilantes:pituitoſo autem dominante,comatoſe rurſus deferuntur,vt ipſe teſtatur;& quoties ad finem vſque,tum deſipientia, tum coma perſiſtunt, velut phreniticis euenire ſolet, tunc affectionem hanc ex phrenitide, & lethargo mixtam appellat Gal.eodem lib.prorrheticorum 1. quidã vero Typhomaniã vocauerunt.Contraria vero hominem prehẽdent ſymptomata,ita vt tum vigilet,tum leniter in ſomnum deferatur, & prout magis,vel minus deſipit, ſeu vigilat,aut ad ſomnum defertur,quiſnam prædictorum ſuccorum magis prædominetur,ac ex aliis vtriuſuis humoris redundantis propriis indiciis promptè dignoſces.Pro cauſarum autem ipſius comatis diuerſitate, diuerſæ quoq; eius prædictiones fieri poſſunt; exitioſiſsimum ſiquidem eſt, ſi propter infirmitatem virium talis affectus oriatur: nec minus exitioſum erit, ſi cum calidis,& ſiccis morbis inſignem cerebri refrigerationem ſequatur,ex Gal.ſententia,3.de morbis vulg.ſi vero frigidam,ac humidam cerebri intemperiem comitetur,quæ de lethargo prædiximus,de eo prædicenda erunt:minus tamen periculoſum erit,ſi ab vna tantum cerebri intemperatura ortum ducat: velut ſi ex contrariis,magis.Diuerſa inſuper pro cauſæ ratione eiuſdem curatio tentanda erit:nam ſi ex humiditate tantum ſomnolẽtum coma originem ducat; his,quæ excitant,capiti admotis,curari debet,ex acerrimo videlicet aceto cũ roſis,ac chamæmelo permiſto,eo irrigato,ac eiuſdem medicamenti euaporatione per nares ſuſcepta.Si ex frigiditate,anethinum oleum, ſeu chamæmelinum calfactum adhibe:ac inquantum intenta frigiditas ſit, intantum calefactoria augeantur,vt etiam pulegium, & rutam liceat aliquando in oleo coquere,Aetio auctore. At ſi ex frigiditate, & humiditate ſimul excitetur, ſimili curatione,qua & lethargus.Ex virium autẽ imbecillitate ortũ cum iis,quæ eas inſtaurare valent,curare tentabis.Coma vero vigil,ſeu phreniticum, cum ex permiſta,ac contraria cauſa originem ducat,contrariis quoque medicamentis curare oportet:partim lethargi,quæ prius diximus: partim phrenitidis,de qua deinceps dicemus,Vtrum autem eorum ſuperare debeat, ex exuperante humore dignoſcitur:nam ſi pituita bilem ſuperarit,ad lethargi remedia declinandum erit magis:ſi vero bilis pituitam, ad phrenitidis magis : de cuius tum dignotione,tum curatione decens eſt,vt conſequenter tractemus.

Loco citato.

Typhomania.

Prognoſtica.

Comentar. 1.com.7.

Curandi ratio.

περὶ φρενίτιδος. *De phrenitide.* *Caput VI.*

Com.4.

1.Prorrhe. com.1.

Aet. lib.6. cap.2.

Phrenitis

MORTALES omnes (vt Galen. inquit 1. prorrheticor.) phrenitim appellitant eam affectionem in qua φρένας, id eſt, mentem læſam eſſe vident, quam tum νοῦν,tum διάνοιαν Græci vocant. Proinde ab Hippocrate,eodẽ Galeno teſte præcitato loco, omnes qui mente læſi continue fuerint,phrenitici vocantur,ſola febre, ab iis qui μαινόμενοι, appellantur, diſcrepantes, quoniam continuam dementiam cum febre acuta phrenitidem appellant.Hunc affectum Aetius(Poſidonij auctoritate) inflammationem eſſe membranarum cerebri cum febre acuta,delirium, & mentis perculſionem inducentem, aſſeruit. Paulus verò cap.6.lib.tertij ait,quòd phrenitis inflammatio membranarum cerebri eſt,aliquando quidem & ipſo cerebro coinflammato,aliquando vero præternaturali caliditate exiſtente in ipſo.Trallianus autem cap.13.libri primi, inflãmationem teſtatur phrenitim eſſe cerebri,aut membranarum eius. Nos vero Galẽ. ſectantes cum eo 2.de cauſis ſympt.dicimus phrenitim inflammationem eſſe

Cap.vltimo.

ſecund

ſecundum cerebrum,& membranas eius:quod quidem ex eiuſdē Galeni verbis colligitur,quæ talia ſunt.Phrenitis nanq; neque ſimpliciter in calidis cōſiſtit ſuccis,ſed cum eo,quòd inflammationē efficiat ſecundum cerebrū,& mēbranas:& 1.de morb.vulg.ſcriptū reliquit,quòd vbi in cerebrum,eiúſq; membranas flaua bilis fuerit impacta,phrenitides inducit.

Cōmētario. 2.com.72.

Qui verò cerebri naturaliter habētis munia nouerit,is ex horū offenſa,quod affectū ſit primùm, deinde qualiſnam is morbus ſit, inuenire valebit (eodem Galeno teſte prorrheticorum 1.)cùm exactè definire,vtrū cerebrū, an membranæ ipſius primitiuè afficiantur,haud magnam vtilitatem afferre poteſt:In vtraq; enim diſpoſitione,vt Gal.2.de locis affectis viſum eſt,capiti ſuccurritur.

Quæ pars phrenitide afficiatur. com.4.

cap.9.

Quapropter huic rei, non ita vehemens ſtudium adhibere oportet; præſertim cùm ipſemet teſtetur phrenitim ipſam potius ex tenui meninge,quā ex cerebro gigni,vt patet 4.de cauſis pulſuum:quāquam 4.de præſagitione ex pulſibus, fateatur tenuem meningem,vt quæ cerebrum amplectatur,niſi vnà cum eo nullum fere affectum ſubire poſſe,nec etiam cerebrū citra meningem,ſed ſtatim impartiri vnius affectus alteri oportet:& ſi dura meninx,quoniam longiſsimè à cerebro diſsita eſt,affecta eſſe ſola poſsit.

4.de cauſ. pulſ.cap.14. 4.de præſa. ex pulſ.c.9.

Quare exquiſita phrenitis in loco,in quo princeps animæ pars reſidet,generatur,vt liquet eodem 1.prorrheticorum : ſiue autem is qui primo afficitur locus,cerebrum ſit,aut membrana tenuis,cum exigui ſit momenti quærere , ac nullius vſus , iuxta Gale. doctrinam, iure nos inquirere prætermittimus,tantum ſtudioſis liqueat cerebrum in ea affectum eſſe , illúdque conſtare ex earundem functionum principum læſione,quæ in ipſo cerebro perficiuntur.

Exquiſitæ phrenitidis locus affectus. com.1. 2.de loc.aff. cap.9.

Dixi autem non ab re exquiſitam phrenitim,nam quæ exquiſita non eſt,ex ſepti tranſuerſi inflammatione oritur; cuius vitio excitatū delirium parum ab eo, quod in vera apparet phrenitide , diſtat, adeo vt veteres putarint eodem ſepto tranſuerſo inflāmatione affecto(vt Gal.teſtis eſt quinto de locis affectis)homines phreniticos euadere;atque ob eandem ſuſpicionem φρένας, hoc eſt, mentem eam partem appellauerunt,tanquā ſapienti parti cōferat quippiam.

In non exquiſita quæ pars primo afficiatur. cap.4.

Verum nos quo pacto hæc non vera phrenitis,ab exquiſita,de qua verba faciemus,diſtinguenda ſit,deinceps oſtendemus;cum de vtriuſque ſignis pertractabimus.Illud tamen pro comperto habeatur , quòd quæuis functio in exquiſita phrenitide lædatur,cum & diuerſæ lædi poſsint,in ea vt dicemus,pro varia phrenitidis ſpecie,ſeu differentia,eius læſio,& perpetua,& prima erit,cùm neceſſario cerebrum læſum eſſe oporteat primo,aut cum eius meninge.

Quiſnam autē præter naturam affectus ſit phrenitis, ex iam dicta eius notione patere poterit;diximus nanque eam inflammationem eſſe.At cùm in inflammatione duplex particulis affectus oriatur,vt lib.de differen.morb.& 3. de temperamentis liquet,vnus videlicet in quantitate,alter verò in qualitate; erit ergo phrenitis,cum de genere inflammationum ſit , morbus in compoſitione ,primo , & propriè in magnitudine, velut quælibet alia phlegmone eſt, iuxta Gale.ſententiam 13.metho.Poterit ſecundariò dici morbus in intemperie,& ea calida; & 3. in continui ſolutione.

Quis affectus præter naturā ſit. Lib. de diff. mor.cap.12.

3.de tempe. c.5.cap.1.& ſequētibus.

Verum quomodo intelligenda ſit inflammatio , cùm phrenitim inflammationem dicimus eſſe, in explorandis eiuſdem cauſis enucleabimus:nunc verò tempus eſt de eiuſdem indiciis pertractare.

Signa.

Exordiemur autem ex propriis eiuſdem ſignis ; quæ quidem cerebri affectionem oſtendunt:nam propria morborum ſigna ſunt,cum vel perpetuo, vel ſolis contingunt : cum autem neque ſolis inſunt , neque perpetuo , propria illorum ſigna non ſunt : ob eam rem phreniticorum ſignorum ea ſunt certiſsima,quæ perpetuo,& ſolis inſunt phreniticis:deinde ab his, que perpetuo,ſed non ſolis,velut Gale.primo prorrheticorum fatetur. Quapropter neque in vrinis , vt ipſe teſtatur, neque in deiectionibus , neque in ſudoribus, neque in vomitibus ſigna phrenitica ſunt. Adhuc autem & hæc ſigna phrenitidis bipartita ſunt:nam quædam eorum imminentem ipſam,ſeu iam exordientem,vel futuram dixeris,indicant : quædam vero ipſam factam, ſeu completā

com.4. Quæ ſint phrenitidis certiſſima ſigna,& quæ non.

oſten

Cap.4. Hæc quoq; bifariam sunt. Com.4. Imminẽtis phrenitidis signa.

ostendunt, iuxta Tralliani sententiam præcitato loco, & Gal.5.de loc.aff. Verum quæ exordientis affectionis notæ sunt, iure prognostica signa eius, quæ iam completa est, esse dixeris, vt liquet 1.prorrheticorum: quamuis & ea quoq; phrenitica indicia vocentur. Interim nanque vigiliç prçcedunt, siue etiã somni manifestis imaginibus turbati: ita vt & clament nonnulli, & exiliant: interdum vero adeo agrestis accedit obliuio, vt laborantes aliqui cum matellã peti uissent, meiere tamen neglexerint, aut cum lotium emitterent, matellã ipsam prodere haudquaquam meminerint. Interdũ maiori cũ tumultu, aut temeritate respondẽt, præsertim vbi antea fuerint mãsueti; atq; hi omnes exiguo vtũtur potu propter mentis læsionẽ; spiratióq; ipsis rara est, & magna; pulsus parui, & neruosiores; nonnunquam occiput dolor infestat. Febris verò semper est continua. At cum ipse affectus increuerit, seu inualescat, oculi eorũ vehementer euadunt squallidi, aut ex altero ipsorum acris lachryma effunditur: ac deinde lippitudo innatat, & venæ ipsorum sanguine plenæ videntur: sanguísque ex naribus stillat, quo tẽpore nihil (quod ex arte ad prudentiã pertinet) respõdent. Floccos auellunt, & festucas carpunt, aridioréque febre torquentur, cui non ita magnæ in alterutram partem mutationes accedunt: quemadmodum in aliis quibusdã febribus videre est, quæ per vigorem quidem grauissime infestant: inclinationes vero habent mitiores. Ad hæc lingua salebrosa quoq; est: nonnulli interdũ audiendo falli videntur, ac interim mœsti iacent, vix quicquam respondentes; atque dolorifica dispositione affecti, vel acrius premente aliquo, haudquaquam sentiũt. Hoc inquã modo exquisita phrenitis paulatim euenire solet: quiescere vero neque subito, neque affatim consueuit, prout Gal. visum est, eodem 5.de loc.affect. Proinde licet perpetuum delirium septo transuerso quoque inflãmato, excitetur, & propterea quoquomodo cum eo, quod ad exquisitam sequitur phrenitim, conueniat; distinguitur tamen ab ea (iuxta Gale. sententiam) ex oculorum accidentibus, & sanguinis à naribus stillis, ac spirationis specie, quç in phreniticis magna est, & rara. Vbi vero à septo transuerso delirium ortum fuerit, inæqualis est, vt modo exigua sit, ac frequens, modo magna, & angustiosa. Rursus præcordia intendi proprium indicium est illico ab initio septi transuersi affecti, id quod affecto cerebro posterius accidit, parato iam eo, non autem incipiente. Calor quoque circa caput & faciem vehementior est iis, qui ob cerebri vitium delirant: & (vt summatim dicam) eorum signorum, quæ phrenitidem antecedere diximus, aut nullum apparet, aut si apparuerit aliquod, id perexiguum est in his, quibus septum transuersum inflammatione laborare incipit. Distinguuntur vero phrenitici à reliquis delirantibus, per consensum reliquarum partium cum febre acuta: quoniam in his non adeò valida fiunt deliria, non perpetua, seu assidua permanent, sed auctam febrim sequuntur, remissa verò ea, quiescunt, vt patet secundo de locis affectis; quemadmodum & ab ea insania quæ græce μανία dicitur, sola febre discrepat, vt antea meminimus. Huius autem exquisitæ phrenitidis tres inquam inueniuntur species, seu differentiæ: quarum duæ simplices sunt, ex quibus deinde tertia componitur, vt patet 4.de loc.affectis. Quippe sunt quidem phrenitici, qui de iis, quæ oculis offeruntur, rectè quantum ad sensitiuam notitiam pertinet, seu ad imaginatiuam spectat, iudicant: cogitando vero à naturali iudicio aberrant. Alij rursus cogitatione quidem minimè falluntur, cum eis veluti errans sit imaginationis motus: plerunque vero in vtrisque simul delirium consistit, sesus vicelicet, seu imaginationis, & cogitationis vitio laborantes, parum probè imaginando, ac parum aptè ratiocinando. Attulítque idem Gal. exemplum lanifici pueri tum prædicto loco, tum lib. de different. sympto. pro declaranda prima differentia. Secundã autem differentiam non solum in aliis, verum in seipso, cum puer adhuc esset, expertum esse testatur. Illud quod Theophilo medico ægrotanti contigit, vt eodem lib.4.de locis affect. & de diff.sympt.patet. Quomodo autem quispiam valeat præno

Factæ iam phrenitidis signa.

Cap.4. Quibus indicijs ipsa distinguatur ab ea quæ ex septo trãsuerso oritur. Loco citato.

Quibus à cæteris delirãtibus distinguuntur. Cap.9. Quibus à furore. Exquisitæ phrenitidis differentiæ tres. Cap.2.

De dif.sympto.cap.3. 4.de loc.aff. cap.2. De dif.sympto.cap.3. Quomodo

præenominatas differentias,ſeu phrenitidis ſpecies ſigillatim dignoſcere prolixa oratione opus nõ eſt; cum ex deprauato cuiuſque functionis motu, aut ex vtriuſque,ſi compoſita fuerit,prompte percipiatur, ſiquis prius norit, quid ſit vtriuſque facultatis munus.Euenit autem interdum,vt illæſa ſeruetur memoria,interim vero vt ſimul cum eis afficiatur:at nõ propterea ſic temere in Gal. doctrina aſſerendum eſt has functiones in diuerſis cerebri partibus perfici,cũ & vna lædi poſsit,altera illæſa permanente, quamuis Aetius illud ſentiat, cũ valde alienum ſit ab eius ſententia,vt in quodam noſtro compendio longiori diſcurſu oſtendimus,ac qua ratione illud fieri poſsit demõſtrauimus:quamuis in vno,eodémque loco, hoc eſt, in cerebri corpore, perficiantur.Illud tamen non omittam,priuſquam ad narrandas phrenitidis cauſas deueniam, cùm ea ſit inflammatio,vt diximus, ſub quo inflammationis ſignificato comprehendatur.Nanque Gal.communiſsimo eius ſignificato vtens ſecundo de arte curatiua ad Glauconem,dixit aliam eſſe ſiccam,aliam eſſe humidam inflammationem: nec ab ea ſub ſicca contineri poteſt,cùm ex quibuſdam oriatur ſuccis,vt dicemus.Inſuper & hæc,quæ humida eſt, fieri poteſt ex cuiuſuis humoris ſuperabundantia,potiſsimum cum ſanguine,vt ſecũdo de locis affectis, ac commento aphor.33.ſexti libri patet,communi quodam ſignificato ea vtens: quomodo nec ipſa phrenitis inflammatio dici poſſet,cũ ea oriri nõ valeat ex cuiuſuis ſucci redũdantia,etiam cum ſanguine permiſti, vt dicemus. Interim vero inflammationis nomine vtitur, velut etiam communi quodam non ad omnes inflammationes,ſed ad eas tantum,quæ ex calidis ſuccis ortum habẽt, ſiue is ſanguis fuerit,ſiue bilis flaua,aut ex ambobus ſimul humoribus genita fuerit:ſub quo ſignificato, & ipſa phrenitis comprehenditur: nam ex calidis ſuccis,quamuis non omnibus,originem ducit, vt infra patebit. Qua ratione fit,vt quamuis Gal.alio modo inflammationis nomine vtatur, & quanto magis propriè ipſam ſumendo, vt ſit tumor quidam ex ſanguine optimo,ac mediocrem craſsitudinem obtinente,præter naturam excitatus, cum vehementi dolore, calore, tenſione, ac pulſu; phrenitis tamen ipſa ab hac inflammationis appellatione ſecludatur; cum nec ipſa à ſanguine optimo, ac mediocrem craſsitudinem habente excitari poſsit. Ex quibus liquet phrenitim ipſam exquiſitam propterea inflammationem dici, quoniam ex calidis ſuccis ortum habet, non ſi quidem omnibus, ſed ex ipſa bile, cum videlicet locum, in quo princeps animæ pars reſidet, prehenderit, eodem Galeno teſte primo prorrheticorum. At quoniam ea non vnam tantum habet denominationem,& differentiam,cum alia pallida bilis dicatur, alia flaua, ſeu rufa, quæ iterum immoderatius excalfacta, aſſata flaua bilis nominatur; ex qua iſtarum exquiſita phrenitis excitetur,non iniuria quæret quiſpiam,cui reſpondebimus nos cum Gale.tertio de locis affectis.ac Tralliano,præcitato loco,eã oriri poſſe ex quauis prænominata bile:nam interdum à pallida ortum contrahit:interim flaua eam parit:nonnunquam ab eadem flaua præaſſata gignitur.Illud verò hoc modo inueſtigare licebit,quando ex prædictarũ aliqua excitetur:nanque ex pallida bile ſi generetur,mitior erit,& phrenitis,& deliriũ, & febris;illúdque non abſque ratione:nam cum ſeroſo recremento flauæ bili commiſto pallidam conſtitui contingat,vt Gale. viſum eſt decimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus,non mirum, ſi mitior ea fuerit. Si vero ex flaua bile excitetur,multo vehemẽtior phrenitis erit,febres quoque maiores inducet:cùm & ipſa flaua bilis propterea colore flaua ſit,quoniam pluſculum excalfacta eſt,vt præcitato loco Gale. placuit. At vbi flaua bilis immoderatius excalfacta, & plus æquo aduſta fuerit, ſeu præaſſata, phrenitim efficiens,dementia occurrit ferina, & melancholica: & propterea efferata dicitur:cuius ratio cunctis facile patere poterit.Patet denique ex his, ex qua bile phrenitis gigni poſsit, ac quibus indiciis eiuſdem cauſa inueſtiganda erit. At ſi quis dixerit Pauli auctoritate fretus cap.6.lib.3.ex redundante ſanguine phreni

dictæ tres differentiæ diſtinguantur.

Loco citato.

Quot modis in Gale. doctrina dicatur inflãmatio: quia quatuor.

2.de loc.aff. cap.9.

Quomodo phrenitis inflammatio dicitur.

Exquiſitæ phrenitidis cauſa.

Com.1.

Amaræ bilis differentiæ.

Cap.7.

Modus dignoſcẽdi ex qua bile phrenitis fiat.

Ca.de felle.

Dubiũ ex Pauli verbis.

Responsio. phrenitim oriri posse; respondebimus nos, aut Paulum non de exquisita phrenitide intellexisse, quæ ex sanguine, cui admixta fuerit flaua bilis gigni posset, vel de sanguine feruescente, & tenuissimo secundum substantiam intelligere voluisse: qui flauæ quidem bili similis existit, assimilésque parit affectus, Gale. *Cap.1.* teste secundo de arte curatiua ad Glauconem, quinimò & ipse flaua bilis dici potest. Quapropter cum Gal. concludamus, exquisitam phrenitim, quæ inflammatio cerebri, & membranarũ eius existit, ex pallida bile, aut flaua, seu eadẽ flaua præassata originem ducere. Quo autem pacto diuersæ eius causæ dignosci valeant, ex iam dictis liquet: reliquum est igitur, vt eius prognostica describamus; deinceps vero curationem. Quòd autem ea acutissimus, periculosissi- *Prognostica.* músque sit affectus, omnibus in confesso est, iuxta Tralliani sententiã, & Gal. 1. progn. vniuersum phrenitidis genus exitiale esse testatur, simul cum Hippo. *1. progn. cõmen. 23.* Verum idem Hippocrates aphorismo 53. sexti libri asseruit, desipientias, quæ cum risu fiunt, securiores esse: quæ vero cum studio, periculosiores: quo loco per securiores intellexit minus periculosas: cum nulla desipientia secura sit, velut Gal. eodem loco exponit. Quò fit, vt hæc sententia non aduersetur ei, *1. progn. loco citato.* quæ dicta est primo progn. Hoc idem Celsus confirmauit lib. 3. c. 18. dum dixit, interdum in accessione ægros desipere, & loqui aliena: quod non quidem leue est, neque incidere potest, nisi in febre vehementi; non tamen æque pestiferũ est, vt phrenitis. Idemmet Hippo. aphor. 72. quarti lib. vrinas albas, & perspi- *3. de morb. vul. cõm. 3. com. 75.* cuas malas esse in delirantibus dixit: & Galen. 3. de morbis vulgaribus acutissimam esse phrenitidem testatur, quę primo statim die vna cum febre inuadit: atque omnes fatetur, qui ita phrenitide perciti essent, infra septimum diem mortuos esse: perpaucos autem, hósque raros, hunc superasse, Grauissima quoque phrenitis est, quæ ex perusta bile gignitur, vt Paulus inquit, At tempus est ad eius curationem accedere: pro qua, aër primo alterandus, hyeme quidem, *Curatio. Ratio victus.* vt Aëtio visum est, ad tepidum, æstate verò ad frigidum: nam dixit, Aeger igitur decumbat hyeme quidem in domo tepida, æstate verò frigida. At Paulus voluit, quòd æger decumbat in loco tum lumine, tum temperie moderato, & variis quibusdam picturis libero. Vt verò hi concilientur, prohibẽdus est, mea quidem sententia, aër extreme frigidus, etiam in æstate: de quo noluit Aetius intelligere: quoniam & inflammationi nocua sunt impensefrigida, eiúsque causam densando, prohibent digestionem: nec impense calidus eligẽdus erit, etiam in hyeme, cum inflammationem & irritet, & foueat, ac eius causam adaugeat. Quod vero ad lucẽ, seu tenebras spectat, voluit Aetius, quòd hi qui ad lucis splendorem resipiscunt, in lucida domo degant: at qui ad lucem efferantur, in tenebricosa domo decumbant. Trallianus autem iussit aërem magis lucidum, quàm tenebrosum eligendum esse, vt æger per huius sensum ad consuetorum perceptionem, ac conscientiam perueniat. Quod vero ad aëris qualitates primas eligendas, quòd temperatus existat, voluit, quò animalis spiritus temperie ipsius refocilletur, ac relaxetur, vitandúsque sit admodum crassus, humidus, frigidus, aut calidus, propter assignatas causas. At Celsus quod ad tenebras attinet, aut lumen, hisce vtitur verbis. Fere vero antiqui tales ægros in tenebris habebant, eo quòd eis contrarium esset exterreri, & ad quietem animi tenebras ipsas conferre aliquid iudicabant. At Asclepiades tanquam tenebris ipsis terrentibus, in lumine habendos esse dixit. Neutrum tamen perpetuum est: alium enim lux, alium tenebræ magis turbant: reperiuntúrque, in quibus nullum discrimen deprehendi, vel hoc, vel illo modo possit. Optimum itaque est vtrunque experiri, & habere eum, qui tenebras horret, in luce, eum qui lucem, in tenebris. At vbi nullum tale discrimen est, æger, si vires habet, loco lucido, si non habet, obscuro continendus est, quam Celsi sententiam perpetuo seruandam esse censerem, quanquam prædicti omnes veritatem asserant, si eorundem mens ritè percipiatur. Quantum vero ad motum, & quietẽ spectat, iussit Paulus phreniticos in quiete, quoad eius fieri licet, contineri, si

diuites

diuites fuerint,à famulis,ſin pauperes,vinculis conuenit;nam inordinata motio vires proſternit,ac ægrotos macilentos reddit,potiſsimùm delirantes,Gal. teſte commento aphoriſmi 28.ſecundi libri. Alia etiam de cauſa pedes deligaturis conſtringi debent,nempe quo humores deorſum reuellantur, vt eidem Paulo placuit:huius quoque ſententiæ eſt & Trallianus: qui propterea inhibendum eſſe violentum motum aſſeruit,quoniam præter iam dicta, & morbũ excitat,& ſomnũ impedit:de vinculis ſimilia proferens,quæ Paulus. De ſomno autẽ dicebat Celſus,Omnibus vero ſic affectis ſomnus,& difficilis,& præcipuè neceſſarius eſt:ſub hoc enim pleriq; ſaneſcunt:propterea quæ ſomnũ moliuntur,adhiberi debent intus, ac extra, de quibus in ſequentibus mentio fiet,ac omni ratione vigiliæ excidendæ ſunt Tralliano auctore.Subluenda interim alius eſt lenibus clyſteriis,decocto videlicet maluarum, violarum hordei,papaueris capitum,ac foliorum betæ,& pauco ſale,additis ℥.iij.vel iiij.olei violacei,vel de papauere,ſeu amygdalarum dulcium,duabus mellis violacei, & j.caſsiæ tractæ,ſeu caſsiæ fiſtulæ: licebítque interdum, ſi hæc non ſuffecerint,ʒ.iij.vel iiij.diacatholicon addere. Ventris verò aſtrictio penitus vitanda erit,cum & morbum,& cauſam adaugeat. Ad locum autem quo æger decumbit,amici & quidem gratiſsimi ingrediantur:qui nunc blandè ægrotum alloquantur, nunc acerbius corripiant, vt inquit Paulus. Celſus verò aduerſus omnium inſanientium animos aſſeruit neceſſarium eſſe gerere ſe pro cuiuſq; natura:nam quorundam vani motus leuandi ſunt, ſicut in homine prædiuite famem timente accidit:cui ſubinde falſæ hæreditates enunciabantur:quorundam audacia cohercenda eſt,ſicut in iis fit,in quibus continendis plagæ quoque adhibentur:quorundam etiam intempeſtiuus riſus,& obiurgatione,& minis prohibendus eſt:quorundã diſcutiendæ triſtes cogitationes, ad quod ſymphoniæ,& cymbala,ſtrepitúſque proficiunt. Sæpius tamen aſſentiendum, quã repugnandum eſt,paulatímque & non euidenter ab his, quæ ſtultè dicentur, ad meliora mens eius abducenda eſt.Interdum etiam elicienda ipſius intẽtio, vt fit in hominibus ſtudioſis literarum:quibus liber legitur aut rectè,ſi delectãtur,aut perperã,ſi idipſum eos offendit;emendando enim conuertere animũ incipiunt:quin etiã recitare,ſi qua meminerunt,cogẽdi ſunt. Ad cibum quoq; quoſdam non deſiderantes reduxerunt hi,qui inter epulantes eos collocauerunt.Quare rectè inquit Trallianus,quòd amici nonnulli admodũ familiares ei aſsiſtere debẽt,vt etiã increpãtes ipſum propter ea,quę facit,reuereatur:neque verò domeſticus,aut cognatus,cuius cauſa aliquãdo triſtetur, aut cui iraſcatur,ingredi debet:quippe hoc irritare ægros,& cõmouere ſolet,& vt valdè perturbentur,manifeſtã præbet occaſionẽ:nec etiã amici frequẽtes,& copioſi ad eum ingredi debent,propter cauſas ab eo aſsignatas. Quoad cibũ attinet moderatio in eo quoque adhibenda; nam neque implendus æger eſt,ne inſaniat:neque ieiunio vtique vexandus eſt,ne imbecillitate in cardiacũ incidat, quemadmodum Celſus teſtatur,opus eſt autem,eo auctore,cibo infirmo, maximéque ſorbitione:propterea ptiſana,velut primum omnium victus ratione phreniticis remedium adhibeatur,optimè prius decocta, vt Tralliano viſum eſt. Inſuper & ipſius ſolus cremor vtilis eſt. Quòd ſi ægri prædicta auerſentur, panis in aqua calida intinctus iuuabit. Quòd ſi vires conſentiant, ipſa aqua hordei tantum vtare. Ex oleribus intybum, & lactuca elixa,ac alia olera frigida,cucurbitáque, in pauca tamen quantitate exhiberi poteſt.Ex fructibus vti poſſunt malis,ac acidis pomis,& eiuſdem qualitatis ceraſiis.Pro potu vtantur aqua hordei iam dicta, aut aqua ex decocto ſeminum coriandrorum præparatorum, vel aqua ipſa decocta cum additione exigui ſucci acetoſitatis citri, aut ſucci malorum punicorum acidorum, ſiue ſucci pomorum etiam acidorum.In quibus autem multæ vrgent vigiliæ,febris verò non vehementiſsima,ac vires ſunt imbecillæ,quædam quoque concoctio vrinarum in eis apparet,præſertim ſi cùm ſani eſſent vino vti conſueuerint, & eo vti poſ-

sunt,potissimum si os ventriculi eis imbecillum sit. Commodissima nanq; est iis vini potio,si modicè assumatur,Tralliano teste:nam ferocitatem ipsorum mutat,ferinos mores ad hilaritatem transfert,somnúmque conciliat, ac sitim restinguit:eóque vtendum erit vino, quod Græci ὀλιγοφόρον appellant dilutũ inquã,tenue,& aquosum,ac albũ,modicéq; astringẽs. Nam huiusmodi vinum & ventriculum robustum efficit,cum hoc, quòd haudquaquam caput tentat, auctore Gal.5.de locis affect.12.meth.medendi, & 3. de ratione victus in morbis acutis. Proinde nulla futura mentis alienatio ex eius exhibitione timeri debet, vt Paulo visum est. Frigidam autem aquam vitare omnino oportet,eò quòd tuta non sit,at tutius erit tepida potius vti,vt placuit Tralliano,& potissimùm si septum transuersum coaffectum sit. Phreniticis verò statim ab initio venam incidendam esse, modò valens virtus sit, vt sine noxa missionem sanguinis toleret,ac nihil eorum prohibeat, quæ de secanda vena perpendenda sunt,cuncti ferè artis medicæ auctores cum Galeno 13.meth.consentiunt,præter Asclepiadem;qui perinde esse dixit his sanguinem mitti,ac si trucidentur, rationem hanc secutus,quòd neque insania esset,nisi febre intenta,neque sanguis in remissione eius rectè mitteretur:quem Celsus, & rectè quidem improbauit,tum propter alia,tum quoniam continuata quoque febris habet tempora;quibus & si non remittit,non tamen crescit. Sanguis ergo absq; controuersia,aliis consentientibus,statim iis mitti debet,tanquam primum omnium, & maximum futurum præsidium,prout omnes conueniunt. Verùm Aetius mediam cubiti venam secandam esse præcipit. Paulus verò protinus è cubito sanguinem mitti debere iussit,ex qua autem vena,non meminit:quanquam illud ratione determinare haud difficile erit: nam si ab initio vsque ad quartum diẽ phrenitis irruat vigenti ætati,bonæque corporis habitudini,ac cuncta sanguinis multitudinem indicent,secanda primò erit præcepto Aetij, media vena. At si non adeò fuerit sanguinis cum bile redundantia,& ex transmutatione alterius morbi phrenitis succedat,potissimũ si aliæ euacuationes præcesserint, tunc humeralis,seu externa vena incidenda erit:quòd si phreniticus manum non porrigat,quòd sæpe accidit,ex recta in fronte vena sanguinis missio molienda erit,ex Tralliani,& Pauli sentẽtia. Facies autem id rectè, si collum artificiosè fascia lanea,seu linea constringas,vt vas attollatur. Quãtitas autem pro viribus detrahatur,& minus quàm oporteat auferatur,ob plurimam, quæ in ipsis ex vehementi motu contingit,dissipationem,ac exhalationem,& propter laxitudinem,at si videbitur,iteranda potius erit, vt si prior ex media facta fuerit,secundo loco ex externa,& tertio,si opus fuerit,ex frontis vena sanguis detrahatur. Quòd si prior externa vena incisa fuerit, secũdo loco eadem frontis vena secetur,& vltimo,si opus fuerit,cucurbitulæ in occipitio figẽdæ, ex quibus sanguis scarificatione trahatur:aut si noluerit æger brachium porrigere,& propterea recta in fronte vena fuerit incisa,secunda vice,si oportebit,ex eadem sanguis mittendus erit:& demum si intererit,cucurbitulæ in occipitio figendæ. Post sanguinis euacuationem, caput oxyrrhodino madefaciendum erit,non tantùm Galeni præcepto 13. meth. sed ex communi omniũ cõsensu,illúdque in principio admouendum:nam repellẽdus à capite humor est ipsúmque alterandũ,ne immodica caliditate liberalius humores attrahat, atque iccirco eis repleatur:quanquã nec illud capiti admouere tentandũ erit, nec aliud quodpiam medicamentum,nisi vniuersi corporis curatione præmissa:id quod commune præceptum est in omnibus morbis, ac obseruare oportet in cunctis topicis,hoc est,localibus vocatis remediis, Galeni decreto, cum primo de compositione medicamentorum secundum locos, tum tertio de locis affe. vt supra retulimus,quo etiam tempore odoriferum parari potest eundem præstans vsum,excipiens aquæ rosarum,& myrtillorum ana ℥. iij. sandalorum rubeorum,citrinorum, & corallorum rubeorum ana ʒ.j. aceti rosacei ℥.j.& ß. misceantur simul. Interim nonnulli alterantes syrupi competunt, vt rosac

5.de loc. aff. cap.6.
12 meth.c.4
3.de rat. victus. com.3.
Venæ sectio.
Cap.21.
Quæ vena secanda sit.
Quantitas sanguinis auferenda.
Oxyrrhodinum.
Cap.21.
Commune præceptum in admouẽdis topicis medicamentis.
1.de cõp. medic sec. loc. cap.1.& 8.
3.de loc aff. cap.3.

rosaceus, violaceus, ex nymphæa, ex cichorio, seu endiuia, ac de papauere. Verùm nunquid purgatione, vbi opus fuerit, vtendum sit, non admodum liquet, cùm neminem græcorum inuenerim ipsam præcipere: quamuis Celsus videatur ipsam olfecisse, dum dixit, Nec minus deliberari potest an aluus ducenda sit. Inter arabes, Auicenna proprio capite de cura phrenitidis, redundante flaua bile, magis quàm sanguine, purgationem laudauit. Verùm nos (licet Græci auctores de ea mentionem non fecerint, fortè quòd purgantia medicamenta sint natura calida, humorésque commoueant, & propterea inflammationem augeant, tum etiam quòd cùm ea febris sit vehemens) ipsam tamen non negabimus, vbi vsus fuerit, nec propterea tantis pugnabimus viris, cùm nec ea medicamenta purgantia, quæ talis sint naturæ, ac eorum temporibus reperiebantur, admittimus, sed tantùm ea, quæ cum hoc, quod feliciter purgant, ac fluentes succos ad infernas partes reuellunt, nec inflammationem, nec febrem adaugent, imò & vtrasq; mitigant, ac curant, quæ si nouissent, approbassent vtique, quanquam nec eamet, quæ ipsi nouerunt purgantia medicamenta damnent, licet non præcipiant. Nam & ipse Galenus quarto meth. medendi, auctoritate Hippocratis, interdum in morbis magnis, non modò venæ sectione, verùm, & purgatione reuulsionis tantùm gratia vtendum esse præcipit, etiam nulla humorum plenitudine existente, aut redundantia vitiosi succi. Qua de re vtendum esse purgantibus medicamentis, quæ aut calida non sint, aut parum caliditate participent, cum ipsis tamen frigida miscenda medicamenta censerem: ea sunt manna, casia fistula, saccharum violaceum, seu syrupus ex pluribus infusionibus violarum, aut rosarum, tamarindi, & interdum diacatholicon, aut triphera persica, seu rhabarbarum, modò cum aliquo prædictorum permista sint, poterit autem sic componi. Recipe tamarindorum ℥.j. fiat decoctum cum florum violarum borraginis, buglossi, & hordei mundi ana ʒ.iij. in aqua: in cuius decocti iure dissoluas mannæ electæ ℥.ij.ß. vel iij. aut casiæ fistulæ ℥.j.&ß. vel sacchari violacei ℥.ij. seu syrupi ex pluribus infusionibus violarum, aut rosarum ℥. iiij. adde demum rhabarbari vigorati infusi ʒ.j. vel ℈.iiij. diacotholicon, seu tripheræ persicæ ʒ.iij. vel iiij. & fiat potio. Verùm si quis rhabarbarum auersetur propter corporis temperaturam, ætatem, aut habitum, seu anni tempus, regionem, ac cæli statum calidum, poterit reliquis benè vti, eorum quantitatem accõmodando, prout ritè videbitur. Interim quoq; frictionibus vtendum leuibus pro reuulsione, eo potissimùm tẽpore, & quo & delirium, & febris nõ valde auctæ fuerint, sed potius remiserint, & præsertim inferiores fricentur partes. Caput autẽ rosaceo cum modico aceto irrigetur, æstate quidem tepido, hyeme verò moderatè calido, quod in cunctis aliis medicamentis seruandum erit topicis: & si ambiens frigidior fuerit, commodum est & chamæmelinum ex æquo ipsi admistum, velut ipse illustrem Indicũ Piccolhomineum, Ducis Amalfiæ filium hoc medicamento à phrenitide, cùm à cunctis medicis esset destitutus, liberaui, facta ex eo irrigatione supra coronalem commissuram, capillis prius tonsis. Poterit insuper parari decoctum ex rosis, violis, hyoscyamo, lactucis, nymphæa, ac corticibus papaueris, cui miscendo rosacei, & chamæmelini quantitatem moderatam, aut rosacei solum in aëris constitutione calida, seu æstate, & albi aceti parum, irrigatio similiter fieri potest: odorem quoque naribus obiicimus: ac nares ipsas intus, vel frontem ex similibus medicamentis illiniemus, etiam cùm in summo incremento phrenitici fuerint, teste Galeno 13. metho. Quippe sopire, vt ipse asserit, ac stupefacere principem facultatem oportet, cerebrum scilicet, quod supra modum incaluit, refrigerando: ex quibus etiam asiduè facies proluatur, vt Aetio visum est. Vbi verò diu hoc vitium moram traxerit, Galeno, & Aetio testibus, ea adhibenda medicamenta sunt, quæ discutiant, ac crassos vapores trãsspirare faciant, velut si serpillum, thymum, aut spondylium, melilotum, & althæa oleo coquantur rosaceo, vel chamæmelino, quo demum caput irrigan-

Nunquid purgare eos conueniat.

Auic. lib. 3. fen. 1. tract. 3. cap. 3.

Cap. 6.

Quibus purgãtibus medicamẽtis vtẽdum sit.

Frictiones.

Quæ iterũ seruãda sint in adhibendis topicis.

Cap. 21.

dum, aut madefaciendum erit, atque vapor per nares suscipiendus. Verùm in hoc magnopere animaduertant medici rogo, ne sic temerè prædicta, seu alia, quæ discutiant medicamenta calida phreniticis admoueant, nisi transacto eius incremento, inclinantéque vigore summo; nam si prius approximentur, maximum parabunt discrimen, & fortè ægrotãtis perniciem, inflammationẽ siquidem augendo: nec minus animaduertant quæso in approximandis velut vulgus medicorum hodierno tẽpore vtitur, catellis, seu gallis: cùm si in principio, ac summo incremento eis vtaris, inflammationem irritabunt, & febrẽ. In fine verò summi vigoris, ac inclinatione rectè fortè eis vtaris: quo etiam tempore aquæ potabilis balneo temperatè calido, præsertim vbi siccitas, & vigiliæ plurimæ vrgeant, lauare eos non nocebit, & si febricitent: cùm ad bonã temperiem ex eo reuertantur, & in posterum delirio, & febri liberẽtur, Tralliani decreto: post quod & liberaliter vngere conuenit: Illud præterea menti tenendum, quòd in quacunque phrenitidis differẽtia, seu quauis principe functione affecta, perpetuò medicamenta iuxta capitis commissuram coronalem approximanda sunt: tum propterea, quòd nõ in diuersis cerebri partibus prædictæ functiones exerceantur, sed in eademmet sede, iuxta Galeni sententiã, vt alibi fusiùs declarauimus: tum etiam quòd per eam partem promptiùs non modò facultas, sed etiam substantia medicamentorum penetrare valet, velut prius in capite de lethargo ad mentem Galeni, dictum est. At cùm dixerimus somnum solum, & maximum esse delirantium remedium, propterea non immeritò commemoranda hîc duxi, quæ ipsum moliuntur, tam intus, quàm extra adhibita: nam pro oxyrrhodino, ac iam dicta irrigatione, posset caput irrigari cum oleo de nymphæa, violaceo, seu ex papauere, pauco aceto addito: aut decoctũ fieri ex lactucæ foliis, violarúmque tum floribus, tum foliis, hyoscyamo, rosis, solano, capitibus papaueris albi, & nigri, ac mandragoræ pomis, seu radicibus, semper aceti parũ miscendo, ex eóq; vel caput irrigando, vel ipsum olfaciendo. Naribus insuper, ac temporibus cum pauco aceto populeone vnguento vti poteris, ac fronti. Sub ceruical papaueris capita, aut mandragoræ mala subdantur, vt præcipit Aetius. Confert etiam aliquid ad somnum silanus iuxta cadens, hoc est, aquæ riuus, vt inquit Celsus, faciémque assiduè prolui præcipito ex aqua, in qua papaueris tum albi, tum nigri capita sint cocta; in potu insuper danda est aqua, in qua papauer, aut hyoscyamus decocta sint, vt idẽ Celsus refert pondere vnc. iij. aut ʒ. j. alicuius somniferi antidoti, vt tripheræ magnæ, aut eius quæ requies dicitur, seu philonij romani, vel persici tribuas: in quorum assumptione illud obseruandũ, ne in vigore, sed in exacerbationis declinatione dentur. Cæterum assiduum vsum stupefacientium pharmacorũ, potionum, irrigationum, ac illitionum vitare oportet; facilè enim in his, vt Aetius refert, qui immodicè perfrigerantur, trãsitus fit à phrenitide in lethargum: quò fit, vt quem obdormire volumus, excitare postea non possumus. Si etiam vires imbecillæ fuerint, tunc maximè vitabis nequid torpori, somnóq; inducendo ac commodum exhibeas: nam in his, qui infirmas vires habent, Tralliano teste, non vulgaris noxa, imò interdum mors talium potionem comitatur. Liquet igitur ex his non modò phrenitidis curandæ ratio, verùm & immodicæ vigiliæ, necnon & delirij quouis modo in febribus geniti, cùm videlicet adeò vrgeat, vt & ipsi quoque quamuis per consensum excitetur, ac febrium symptoma sit, non absque ratione succurrere oporteat, ne videlicet ex eo cerebrum ipsum per se facilè afficiatur.

Qua præsertim parte applicanda sint topica internis capitis affectibus.
In proprio quæsito.

Quæ somnũ cõciliẽt medicamenta.

Quæ obseruãda sint in exhibendis anodynis medicamentis torporem inferẽtibus.

Περὶ μελαγχολίας. *De melancholia.* *Caput VII.*

SVB delirij nomine, quòd Græci παραφροσύνην appellant, non modò phrenitis, ac quod in acutis febribus excitari consueuit, continentur, Galeno teste secundo de causis sympto. verùm etiam duæ aliæ species, seu differentiæ, quæ quidem citra febrem oriri solent: quarũ

2. de causis sympt. ca. 7.

vna melancholia tum à Græcis,tum à Latinis dicitur,reliqua vero μανία græcè,latinè insania,seu furor nuncupatur, de his propterea non immeritò pertractabimus, de melancholia prius verba facientes: quæ quoniam inter eos connumeratur affectus,vt Galeno visum est secundo metho.med.& tertio de locis affe.qui à causa nomen sumpserunt, propterea melancholiæ nomen impositum ei est,quò fit,vt à Paulo lib.3.cap.14. sic describatur. Melancholia delirium quoddam est sine febre,ex melancholico humore maximè nascens,qui mentis sedem occupauerit:nam quamuis non vnus sit eius generationis modus,vt dicemus,cunctis tamen melancholicis commune est, quòd cerebrum eis afficiatur,siue per essentiam, siue per consensum: quod inspiciens Paulus in eius descriptione innuit cerebrum in ea affici.Hoc idē Galenus ante ipsum tertio de locis affectis decretum reliquerat. Patere insuper poterit ex principis functionis læsione aliqua,cùm dictū sit eam quandam esse delirij speciem: & propterea in ea necessarium esse aliquam lædi functionem principem, quæ non nisi in cerebro perficitur:qua de re & ipsum affectum erit; nam quòd in cerebro consistant omnes principalium animæ virium affectus, in confesso habent omnes medici,vt tertio de locis affectis liquet. Nunquid autem vt instrumentalis,vel vt similaris pars,cerebrum ipsum in melancholia afficiatur, idemmet Galenus eodem tertio de locis affectis testatur, cùm dixit. Vbi verò in ipso cerebri corpore melancholicus succus abundat,eam insaniæ speciem quam Græci μελαγχολίαν vocant,efficit:quò fit,vt neque subito eueniat,neque affatim soluatur:nam totius substantiæ cerebri temperies mutata est.ex quibus liquet cerebrum,vt similarem partem,& non vt instrumentalem in melancholia læsum esse: quod quidem ante Gale. Hippocrates sexto de morb.vulg. confessus est,cùm dixit. Melancholici magna ex parte comitiali morbo afficiuntur,& contra,morbo comitiali laborantes efficiuntur melancholici; atq; horum vtrumlibet magis accidit,prout vel in hanc,vel in illam partem infirmitas repit:si enim in corpus,epileptici,si verò in mentem, melancholici redduntur.Cùm verò in hoc affectu cerebrum per essentiā læditur,propria ipsius melancholiæ symptomata, quæ infra narrabimus, auctiora videbuntur, nec alia symptomata in aliqua aliarum partium priùs apparebūt.At si prima symptomata in aliqua corporis parte,vt puta circa ventriculum inceperint,& demum ipsis auctis melancholica sequatur affectio, haud ab re existimandum erit,primitiuam affectionem non in cerebro consistere,sed ipsum per consensum affici:quo casu nec propria melancholiæ symptomata grauiora apparebunt,vt fusius infra dicemus. Sufficiat autem modò non ignorare cerebrum necessariò esse affectum in ipsa melancholia, quomodocunque ea excitetur. At nūquid morbus sit hic affectus,vel symptoma, non omnes cōsentiunt:quidam nanque, quòd in morborum numero reponatur, existimarunt, qui licet magnæ auctoritatis viri sint, parcant mihi, si aliter sentiam cum Galeno, dicámq; symptoma,& non morbum esse in genere noxæ functionum principū, cùm earum quædam deprauata sit functio,velut tertio de loc.affe.ac secundo de causis sympt.liquet;vbi ipsam παράνοιαν, hoc est, dementiam appellat: nec minus veniam dabunt ab eorum opinione recedere,qui tum imaginationem, tum cogitandi functionem in melancholia lædi asseruerunt:nam licet dixerimus symptoma esse principum functionum,non tamen cogitandi,nec memorandi functio in melancholica dementia,noxam suscipiunt,prout Galeni verba 2.de causis sympt.liquidò ostendunt, dum dixit. Melancholicæ autem dementiæ variæ sunt species,prout in ipsis particulatim dolosæ imaginationes apparent.Patet ex iis verbis,imaginandi functionem,non cogitandi, nec memorandi læsam esse, hoc idem confirmauit Aetius proprio capite de melancholia,dicens.Melancholica deliria multiformia quidē sunt, ob particulares corruptas imaginationes,& Trallianus cap.17.lib.1.asserebat,quòd nō omnes melancholici eadem symptomata sustinent,neque similiter eisdem imagina-

2.meth.c.2. 3.de loc.aff. cap.7. Melancholia quid sit.

Quæ pars in ea afficiatur. Cap.7.

Cap.5. Nunquid vt similaris, velut instrumentalis pars cerebrū afficiatur. Cap.7.

Sect.7.in fine.

Quomodo distinguatur,si per essentiā, aut per consensum ipsum fuerit affectum.

Quis affectus præter naturā sit. 3.de lo.affe. cap.7. 2.de cauf. Cap.7. Quæ animalis functio per ipsam offendatur. Cap.7.

Lib.6.ca.9.

tionibus agitantur. Quòd igitur imaginatio tantum melancholicis lædatur, eáque deprauata sit, ac veluti errans, ex iam dictis patet, cogitandi functione, ac memorandi manentibus illæsis, cùm circa visa decipiantur, & propterea cuiusuis melancholiæ propria indicia sunt, metus, & mœstitia, absque manifesta causa: quemadmodum si propter causam manifestam hæc incipiant, longóque tempore perseuerent, adhuc melancholiã significant, prout Hippocrates, & Galenus decretum reliquerunt aphorismo 23. sexti lib. Metuunt enim, & tristantur omnes, odióque habent homines, vt inquit Paulus, nec si roges eos, quamobrem mœreant, reddere causam possunt: nam sine causa omnes mœsti sunt, vt Galenus inquit, ac frequẽter coguntur in lachrymas, & deserta loca potius appetunt, hominúmque incipiunt vitare consortia: aliquando rursus suam sententiam redãnantes vitæ solatio delectantur, Theodoro Prisciano teste lib. 2. cap. 5. ad Timotheum: timent insuper cuncti melancholici, nec aliquo tempore timor eos deserit, licet non cunctis idem sit timoris modus: quoniam præter naturam eis visa non semper eodem genere continentur, vt Galeno visum est 3. de loc. affe. Cæterum nihil mirum si eis timor, mœrórque accidat, siquidem eorum, quæ extra corpus sunt, nihil videmus, quod nos perinde terreat, ac tenebræ. Ergo cùm tenebræ rationalis animæ parti sunt circunfusæ, necesse est hominem timere, vt qui semper vnà cum corpore suo timoris causam circunferat. Quod enim nobis extrinsecus fit, vt inquit Galenus secundo de causis sympt. altissimis tenebris circundatum nobis aërem ad tempus aliquod occupantibus, id melancholiæ vitio laborantibus ab interno, & ipso corpore contingit, vel nigra bile cerebrum occupante rationalis animæ sedem, vel aliqua melancholici halitus exhalatione. qua ratione fit, vt nonnulli ipsorum mortem, atque alia quædam haudquaquam timenda, timere videantur; si quidem alius, vt Gal. 3. de loc. aff. testatur, testam se factum putauit: atque iccirco obuiantibus cedebat, ne collideretur. Alter gallos cantare audiens, vt hi alarum, sic ille brachiorum plausu latera quatiens, animantium sonum imitatus est. Fuit item alter timens ne Atlas, qui mundum sustinere dicitur, grauatus sub tanto onere, ipsum à se excuteret, atque ipse cum illo collideretur, ac nos quoque cum ipso periremus. Sunt autem alia huiusmodi infinita eorum visa, seu phantasmata, vt propterea Trallianus dixerit, Nouimus autem eiusmodi humorem etiam alias infinitas peregrinas, & multiplices imaginationes inducere posse. Differunt autem inter se melancholici; nam licet omnes timeant, mœreant, vitam damnent, odio habeant homines, non tamen omnes mori cupiunt: nam nõnulli mortem pertimescunt: quidam etiam adeò alieno, atque extraneo animo sunt, vt qui simul & mortem metuant, & tamen mortem sibi consciscant: cum præter naturam eis visa, vt Gale. inquit eodem tertio de locis affect. non semper eodem genere contineãtur. Excitatur autem melancholica dementia, quæuis ea fuerit, ratiocinatricis animæ sede, hoc est, cerebro intemperato, ac tenebris simili reddito; porrò nigrescit aliquando hic humor supercalefactus, aliquando superfrigefactus, Aetio teste: quæ intemperies rationabiliter frigida, & sicca erit: quoniam melancholicus succus hanc efficiens, talis est naturæ; quò fit, vt non modò, quòd tenebris simile à melancholico succo reddatur cerebrum, propterea melancholia gignatur: vt quidam falsò ausi sunt Galeno imponere; verum etiam quia frigidum ipsum, & siccum ab eo redditum est, vt patet eodem secundo de causis sympto. Nam quamuis nigra bilis in duplici sit differentia, vt liquet tertio de locis affect. 14. meth. lib. de atra bile, & sexcentis aliis in locis; alia nanque est veluti fæx sanguinis, quæ admodum spissa est, fæcibus vini haud absimilis: quã nigram bilẽ melancholicum succum, seu melancholicum sanguinem nominare consueuit Galenus. & hæc non rectè atra bilis appellari potest; nominibus verò abutentes aliquando atrã bilem vocamus; quoniã si non prius euacuetur, paulò pòst atra futura est, Gal. auctore cõmento aphorismi 53. sexti lib.

Propria melãcholiæ indicia quæ.

Cap. 7.

Cur melancholicis timor, ac mœror accidat semper.

cap. vltimo.

Loco citato.

cap. 7.

Ad quem cerebri morbum consequatur.

2. de causis sympt. ca. 7.

3. de loc. aff. cap. 7.

14. metho. cap. 9.

Lib. de atra bile, cap. 3.

Ex qua nigra bile generetur, cũ duplex sit.

Alia

Alia verò multò est essentiæ tenuioris,quàm prædicta;vomentibúsque eam,& olfacientibus acida videtur: etiam terram radit, attollit, & fermentat, atque ampullas,quales feruētibus iusculis supernatare videmus,excitat:quę ex prę-assata flaua bile,seu sanguine, vel prædicto melancholico succo oriri consueuit:& hæc propriè atra bilis nominatur: ex qua melancholica iam dicta affectio non excitatur:nam hic humor vbi in cerebro contineretur ferina deliramenta induceret,vt dicemus,cùm de mania pertractabimus. Verùm ex altera nigra bile,quæ rectius melancholicus succus nuncupatur,melancholici fiunt, vt patet tertio de locis affectis, & commento aphorismi vndecimi sexti libri; quamuis quidam licet temerè ex hac quoque atra bile melancholiam oriri ad Galeni sententiam fateri ausi sint. Sed quoniam iam dictus melancholicus succus nonnunquā in toto corpore redundat,vniuerso videlicet in venis sanguine melancholico effecto;& propterea ipsum quoque cerebrum læditur: nonnunquam verò reliqui corporis sanguine prorsus innocuo,solus is,qui in cerebro contentus est,alteratur,siue in ipsum aliunde deriuetur,aut in ipsomet genitus sit. Interim contentus in ventriculi vasis sanguis crassior,ac melancholicus, sublatáque ex eo ad cerebrum euaporatione, melancholica prius dicta symptomata excitat. Propterea earundem specierum,quæ tres sunt,vt liquet, seiunctim propria indicia cōscribemus,vt earum exacta habita notitia,promptius, ac rationabilius quiuis eas curare valeat, præcognoscens quando cerebrum solum ipsum per essentiam afficiatur, seu simul cum toto corpore,vel ab ipso ventriculo coafficiatur. Nam si & vniuersum corpus melancholicus sanguis occupauerit,cerebrum simul cum toto corpore affectum erit. Euenit autem hoc,vt patet secundo de arte curat. ad Glauconem: cùm iecur ad generādum hanc superfluitatem sit aptum, & ratio victus per tales fuerit adhibita cibos,qui crassum, & fæculentum humorem procreare natura apti sint: ac ipse splen sit natura imbecillior, vt quicquid de eo generetur, ad se minimè trahere potens sit. Quo fit vt eorundem corpora sint macra,nigra,& hirsuta: ac venas latas habeant, qui ex tota melancholici sunt natura. Qui verò ex acquisititia, per solicitudines,aut vigilias,hæmorrhoidum, aut menstruorum suppressiones,seu prauorum ciborum esus,tales facti sunt: qui autē cibi suapte natura melancholicum sanguinem pariunt,quíve potus, tertio de locis affect. fusissimè à Galeno enumerantur: qua victus ratione siquis fuerit educatus, maximā quandam licet coniecturam facere, succum melancholicum in totum redundare. Si verò boni succi cibis vsus fuerit,reliqua considerare oportet;vt ipsius exercitationes,mœstitiam,vigilias,solicitudines:& ad efficaciorem notitiam non parum confert anni tempus,præterita,ac præsens aëris constitutio,regio, ac laborantis ætas: & vt certiorem habeas cognitionem, cubiti venam seca, præcipuè mediam,quæ communis est humerali, & axillari:& si fluens sanguis melancholicus videatur,in vniuersi corporis venis melancholicū sanguinem contineri iudicabis: ac proinde ea vtaris,vt dicemus. At si fluens sanguis non videatur melancholicus,iudica melancholicum succū non in toto redundare corpore,ac statim eum supprimas,vt iterum paulò pòst docebimus. Qua de re inquirendum erit,nunquid circa ventriculum prima inceperint symptomata, ipsisq; auctis melancholica sequatur affectio: nam tunc licebit coniecturam facere in ipso ventriculo sanguinem ipsum melancholicum, tanquam in parte quadam inflammata contineri: ex quo facta ad cerebrū euaporatione, eóq; intemperato,atq; tenebroso reddito,melancholia ipsa excitatur,cerebro ipso per consensum affecto. Hunc affectum hypochondriacum,ac flatuosum,libro tertio de locis affectis Gal. nominauit. Testantur autem eum hæc symptomata: nam præter metum,& mœstitiam,cruditates,acidiq; ructus accidunt,æstus in præcordiis,flatus,interdum ventriculi vehementes dolores,sumptóque cibo,maximè coctu difficili,sputum humidum,idémque multum sequitur: præcordia ei sursum conuelluntur: deinde alui deiectione, vomitu,proba conco-

3. de loc. aff. cap. 7.

Tres melancholiæ species.

Cap. 10.

Signa melācholiæ ex toto.

Loco citato.

Loco citato. Signa melācholiæ hypochondriacæ.

ctione, ructibúsque eleuatur is, qui ita laborat. At si neque circa ventriculum aliquod apparuerit prædictorum indicium, aut si apparuerit, paruũ admodum sit, neq; signa affuerint redundantis in toto corpore sanguinis melancholici, propria autem melancholiæ symptomata extiterint, metus videlicet, & mœstitia, quæ veluti charactere quodam ipsam designant, Gal. tertio de locis affectis, auctore, cerebrum ipsum primariò affici, ac tertiam melancholię speciem ortam esse, existimandum erit ob melãcholicum succum in ipso cerebro congestum, siue in ipso genitus sit, siue aliunde in ipsum deriuatus. His quippe sic declaratis ad prognosticum deueniẽtes dicimus, periculosas esse permutationes ipsis melancholicis, cùm vel apoplexiam, vel conuulsionem, vel furorem, vel cæcitatem significent, vt Hippocr. inquit 56. aphor. lib. sexti. Interim verò, eodem teste, in morbum comitialem permutatur, vt patet sexto de mor. vulg. propterea non negligenda erit eius curatio circa initia, ne diutius protrahatur, ac in prædictos vergat affectus. circa initia nanque facilis est eius curatio: inueteratus enim & veluti in naturã conuersus affectus, vt Alexander inquit, incurabilis propemodum euadit. Vlterius cùm ex melancholico succo excitetur, qui si nõ prius euacuetur, paulopost superassatus in atram bilem vertitur, vt Gal. visum est commen. aphoris. 53. sexti libri, & maniam, hoc est, furorem efficit: hac quoq; ratione confestim curanda melancholia erit. Cauendi insuper sunt timor, atque mœstitia immodici ex externa quauis causa orti: nam si longo tempore perseuerent, melancholiam significabunt, vt liquet apud eundem Hippocr. aphoris. 23. sexti libri. Verùm si ipsis melancholicis hæmorrhoides superuenerint, bonum erit; & si varices, vel hæmorrhoides superuenerint, eiusdem melancholiæ fit solutio, vt idem Hippo. inquit aphor. 11. & 21. sexti lib. Frequentant autem in masculis magis, & mediis ætatibus hæ affectiones, difficilè verò in fœminis, vel aliis ætatibus, Cælio Aurel. teste, cap. 6. lib. primi. Vt verò singulæ iam dictæ melancholiæ species, seu differentiæ, ritè curari valeant, victus rationem cunctis cõmunem instituemus; deinceps earum cuiuslibet propriam curationem præcipiemus. Sit itaq; aër ad calidum & humidum vergẽs, non tenebrosus, aut grauiter olens, sed lucidus, ac suaue olens. Interdicẽda est vigilia immodica, quinimò somnus consueto paulo longior conciliandus: omníque conatu, vt dormiant melancholici tentandum erit: nam magnopere confert pro eorum curatione. Debent etiam mediocriter per loca viridia, & amœna exerceri conuenienti tempore, excretis prius natura, vel arte alui excrementis: quæ diu detineri nullo pacto est permittendum. Prodest insuper coram eis, non quæ metum & mœstitiã afferre possunt, loqui; verùm quæ his contraria sunt, gaudia, hilaritates, bonam spem, ac animi constantiam, & securitatem, vt ægri gaudeant, & lætentur: in hócq; cantu, aut aliis musicis instrumentis vtendum: & vt inquit Cels. quęrenda delectatio ex fabulis, ludísque, quibus maximè capi sanus assueuerat, laudãda siqua sunt ipsius opera, & ante oculos eius ponenda: leuitérque obiurganda vana tristitia. Eorum cibi sint probi succi, mediocriter humidi, concoctu faciles, ac flatus exortes: attendendáque est in iis, ægri dispositio; cùm non omnes ad omnes cibos similiter dispositi sint. Plerunque tamen conueniunt panes clibano cocti, probè præparati. Carnes non virosæ, nec pingues; gallinarum videlicet, pullorum, caponum, perdicum, phasianorum, & starnarum, præsertim iuuenum, oua gallinarum mollia, pisces petrosi, & molles carne. Erinacei verò marini plurimum præstant ad iucunditatem, & vtilitatem, Aëtio teste. Conueniunt iterum hædinæ carnes. Ex oleribus conferunt ad communem victum dulcia cum prædictis carnibus decocta, vt borrago seu buglossum: interim lactucæ, intybi, & maluæ comedendæ sunt, ex Plinij secundi auctoritate lib. 5. cap. 8. Acriora verò loco pharmaci aliquando danda sunt. Ptisana quoque potissimum vtendum: quæ cum aliquo prædictarum carnium iure paranda erit. Ex fructibus interim vti poterunt vuis, ac malis dulcibus, & vua passa. Vino vtantur tenui, albo, non valde veteri, pro potu, opt

Citato loco.

Eius, quæ solo affecto cerebro accidit, signa.

Melancholiæ prognostica.

Loco citato.

Modus curandi.

Ratio victus communis cuiuslibet melancholiæ.

Lib. 6. ca. 10.

tu,optimè diluto,non tamē aceruatim eo vtantur; &,vt summatim dicam,victu humido,boníque succi,ita affecti vtantur:quo simul cum frequentibus balneis (vbi non diuturnus factus fuerit hic affectus) Galenus se curasse tertio de locis affectis testatur. Vitent autem cuncta,quæ melancholicum succum generare possunt, quorum sylua locupletissima habetur à Galeno eodem tertio libro de locis affectis.nos verò breuitati indulgentes iure hoc prætermittimus: vnum tamen non omittam,quod valde ab Aëtio,& Paulo extollitur,aceti videlicet sorbitio quàm acerrimi post omnem cibū,vbi iam dormire velit æger, ídque modicum esse debet,vt voluit Paulus;aut cochlearij mensura,vt placuit Aëtio,fortè quoniam attenuat,ac melancholicum succum discutiat,vel quòd assumptorum ciborū vapores humidos confestim ad caput deferat;somnúmq; propterea conciliet,illud probarunt.Qua de re siue iam dictis rationibus promoti,siue aliis fuerint,absonum non erit eo vti,cùm & tanti viri ipsum approbarint. Prædicta communi victus ratione instituta, decens est singularum curationis proprium modum describere, incipientes ab ea, in qua melancholicus sanguis vniuersum corpus occupauit, ac ipsum cerebrum. In hac principium curationis à venæ sectione exordiendum erit, viribus ægri, ac aliis consentientibus (iuxta Galeni sententiam tertio de locis affect. & aliorum Græcorum omnium, ac Celsi) præcipuéque media, seu communis appellata incidenda erit,tantúmque sanguinis extrahendum,quantum pro laborantis corporis habitu satis esse conieceris; sinautem vires multam prima vice euacuationem non tolerant,necesse est tunc non modò semel,sed etiam bis,& sæpiùs quantum licet paulatim auferre,præcepto Tralliani: & si à brachio vacuatio fieri nequit,tentandum est à poplite, vel tali partibus moliri, ídq; potissimum in muliebribus corporibus,aut in viris,quibus menstruæ purgationes, vel hæmorrhoides detentæ fuerint: nam pro prædicti affectus curatione sanguinis euacuatio est necessaria. Quare cum cubiti venas non manifestas inueneris, nihil minus iuuabis,si ex prædictis venis,vel quacunque alia parte sanguinem detraxeris.Est nanque vt Hippo.lib.de alimento asserit, confluxus vnus,conspiratio vna,omnia consentientia.Interposito deinde à venæ sectione tempore,viribúsque recollectis per inferna purgare conuenit,Paulo auctore,ac Posidonio. Verùm priùs concoctioni, ac præparationi redundantis succi vacandum erit: pro quibus syrupi adhibendi sunt,vt de pomis,de corticibus citri,de succo borraginis,seu buglossi,de succo fumariæ,aut lupulorum,vel violaceus cum aquis melissophylli,lupulorum,aut buglossi, vt Recip.syrupi de pomis, & violacei,vel de corticibus citri ana ℥.j.aut de succo fumariæ,& violacei,vel de succo lupulorum,& fumariæ, & violacei, vel de succo lupulorum, & fumariæ tantundem,& additis aquæ melissophylli,& buglossi,aut lupulorum ℥.iiij.pluribus vicibus exhibeantur.Per interpositos autem dies aluus per clysteres euacuari poterit,parato prius decocto ex foliis maluarum,violarum, betæ,mercurialis,borraginis,fumariæ,& lupulorum,furfure, ac pauco sale adiectis, atque interdum addita,senæ,polypodij, vel epithymi ℥.ß. in eo dissoluas ℥.iij. vel iiij. olei violacei,communis,vel amygdalarum dulcium, mellis rosacei ℥.ij. pulpæ casiæ fistulæ ℥.j.diacatholicon ʒ.vj.vel vij.interim loco eius ʒ.iij.vel iiij.diasenæ,vel compositionis hamech.Facta autem humoris coctione,ac præparatione,purgetur corpus hoc purgante medicamento.Quod recipit florum violarum,borraginis, fumariæ, & lupulorum ana ʒ.ij. hordei mundi. ʒ.iij. senæ, epithymi ana ʒ.ij. & ß.myrobalanorum indorum ʒ.j.& ß.vuarum passarum vinaceis detractis ℥.ß. pruna numero iij. ex quibus parato decocto, ac per colum transfuso,in eo dissoluas ℥.ij.vel iij. mannæ Calabriæ, vel ℥.j.& ß. casiæ fistulæ,vel iij. sacchari violacei, aut syrupi ex pluribus infusionibus violarum tantundem,diacatholicon ʒ.vij.seu diasenæ,vel confectionis hamech ʒ.iij.vel iiij. & fiat potio.Quod si nec huic purgationi cedat affectus, iterum parandus humor erit ex prædictorum syruporum aliquo, addita ℥.j. syrupi de epithymo,

Cap.9.

Loco citato.

Curandi ratio eius melancholiæ, quæ ex toto genita est.

Venæ sectio.

Citato loco.

Paulo post principium.

Loco citato.

Aëtius lib. 6.cap.10.

Cococtio, & præparatio.

Clysteres.

Purgatio.

Coctio, & præparatio iterum.

aut parum fenæ aquis fyruporum decoquere; quibus fæpiùs (prout videbitur) affumptis, iterum æger purgari poterit, aut prædicto medicamento purgante, vel valentiori, fi opus fuerit; vt picra, quæ epithymum accipit, velut Themifon iubet, & Aëtius eius auctoritate defcribit. Exhibet autem ipfe ex ea cochelarium magnum cum aqua mulfa: & ex modicis interuallis iterum, atq; iterum dari præcipit. Confert infuper epithymo, ac fena, in aqua lactis maceratis purgare, vel ℨ.j. è catapotiis de lapide lazuli, feu de lapide armenio, quem fummopere Trallianus extollit prius præparatum, videlicet exhibeas: quòd fi ea affumere noluerit, aut inuitus capiat, cum vino, aut ouis mollifsimis excipiat, ita vt vitelli membrana leuiter aperta in medio illa coniiciantur, præcepto Tralliani, pariter ℈.iiij. pilularum arabicarum exhibens, poft quæ forbeat mannæ diffolutæ in aqua lupulorum, vel borraginis, aut hordei ℥.ij. vel tantũdem violacei facchari. Conducit etiam & lactis fero aluũ fubducere, vt Aëtio placuit: quod quidem per cocturam à lacte feparetur. Sit autem equinũ, aut bubulum, ac præparatum eo modo, quo ipfe iubet: ex eo non infra quinque heminarum menfuram æger accipiat. Ab omni verò euacuatione idem Aëtius, iufsit vtendum effe maluæ femine leuifsimè trito duarum drachmarum pondere, cum aquæ cyathis iij. Interim verò, vt ægris lætitia paretur, fæpius pauca quantitas infrafcripti medicamenti danda erit, vt quæ animi tenebras abigere valeat, ac vires quodãmodo recreare. Recipit autem facchari è bugloffo, & fumaria, & lupulo, & violacei ana ℥.j. facchari rofacei ℥.ij. fyrupi de pomis, & de infufione rofarum, ac de corticibus citri ana ℥.j. & ß. dianthus ℨ.iiij. confectionis diambræ ℨ.ij. vel diamargariton frigidi ℨ.iij. cum iiij. vel v. auri foliis cõditum paretur. Poft purgationem, dulcis aquæ balneis vtẽdum erit; cùm non modò aliquam melancholici fucci partem difcutiant; verùm & totum corpus contemperent, & propterea melancholicis magnopere opitulantur. At eorum caput tepida potius, quàm calida dulci aqua fuperfundendum erit: luteifq; ouorum abftergere, vt Trallianus præcipit. Quòd fi mauis eorum caput torrentis ritu irrigare, poterit hoc modo parari. Rec. foliorum maluarum, violarum, altheę, borraginis, & lupulorum, fingulorum pug.j. florum chamæmeli manip.ß. florum ftœchadis ℨ.iij. fiat fecundum artem decoctum, & vtere capite prius abrafo; poftquam irrigationem caput oleo amygdalarum dulcium, violaceo, chamæmelino, feu anethino vngendum erit. Odoramẽta fimiliter parari poffunt: aquæ rofaceæ, & florum citrangulorum ℥.iiij. affumens; in quibus florum nymphææ, violarum, meliffophylli, maluarum, & altheæ ana ℨ.ij. decoquito, parúmque aceti adiicito, & per nares ex eo vaporem fufcipiat æger. At fi hæmorrhoidibus, aut menfibus fuppreſsis, malum hoc fuerit concitatum, horum quoque purgationẽ moliemur, inquit Paulus. Si verò ex primario cerebri affectu melancholici fiant, afsiduis balneis, victúque boni fucci, humido, ac flatus experte citra aliud efficax auxilium curare oportet: cùm videlicet humor, qui moleftat, nondum ob temporis longitudinem, ægrè euacuetur, iuxta Pauli & Aëtij fententiam; quam ex Galeno tertio de locis affectis fumpferunt, dum dixit, Interim monendi funt mihi amici, qui me curantẽ viderunt; frequentibus balneis, victúque humido, boníque fucci, nullo alio adhibito præfidio huiufmodi me affectum curaffe, vbi nõdum ob longum temporis tractum nocuus humor multum euacuationi refifteret. Cùm enim diuturnus iam factus fuerit, fortiora prædictis oportet adhibere remedia. Verùm ipfemet eodẽ loco afferit, quòd vbi folum cerebrum affectum fit, quod ad hanc difpofitionem attinet, fanguinis detractione non indiget, quãuis ob aliam quampiam caufam, fanguis mitti pofsit: vtpote fi æger (vt Aëtius inquit) multo fanguine redundarit, & præferuationis gratia fanguinis detractionem faciamus. Quo cafu præciperem & ipfe venam fecari (quanquam folum cerebrũ melancholicum habuerit fanguinem) diuturno etiã exiftente affectu: qui nec balneis, nec victu humido curari potuerit, nondum in μανίαν, hoc eft, furorem verfo. Deinceps præparato, ac con

Purgatio altera.

Medicamẽta post purgationem sumenda.

Balneæ.

Vnguenta.

Odoramentum.

Melancholiæ, quæ solo affecto cerebro oritur, curatio. Cap. 7.

Quando ijs vena secanda sit.

ac concocto redundante ſucco purgans medicamẽtum exhibendum erit, idq; ſi opus fuerit, iterandum; ac aliis paulo ante dictis medicamẽtis vtendum erit. At ſi multo ſanguine æger non redundarit, venæ ſectione opus non habet: verùm omiſſa ea, ad reliqua, quę diximus medicamenta, confugiendum erit: quibus omnibus probe vti poterunt. Pro viribus autem nitendum erit omni modo, omníque artificio vti (cum in prædictis, tum in iis, quibus malum à manifeſta quadam, & veluti primaria cauſa occaſionem habuerit; quæ triſtitiam, metum, aut ſolicitudinem quandam efficere potuerit, diu perdurantes, pro diuerſa deprauatæ imaginationis ſpecie) vt ab eadem reuocentur: aut ratione perſuadendo, aut aliud quiddam agẽdo eorum, quæ ſubitam, & affatim mutationem efficere poſſunt. Plurimi nanque (vt Trallianus aſſerit) curati ſunt quodammodo, vel cùm vidiſſent, audiuiſſẽntq; ea, quæ conſequi deſiderabant. Ita nanque Philodotus medicus quẽdam, qui ſibi caput amputatum eſſe putabat, quòd tyrannus factus fuiſſet, curauit, impoſito repente capiti ipſius plumbeo pileo, vt grauitatem ſentiens, caput ſe recepiſſe rurſus putaret: quo plurimum gauiſus, vana imaginatione liberatus eſt. Pari ratione idem Trallianus fatetur duas mulieres curatas fuiſſe, quarum vna imaginans ſerpẽtem ſe deuoraſſe, citauit ei medicamento vomitum, ac anguem extinctum in vas, quod vomitionem excipiebat, immiſit: quem videns mulier, putans ſe vomitu reieciſſe, nimirum gaudens, à vana illa imaginatione liberata fuit. Reliqua verò ex longa viri peregrinatione melancholia correpta eſt, & iracunde omnibus reſpondens, eodem modo ſanata eſt: nam eius vir peregre reuerſus, nulli prædicens, ſed ſubito ingreſſus ſeipſum illi oſtendit. Præter ſpem igitur ipſum mulier conſpiciens, atque ita amplexa, multóq; gaudio affecta, ſubito omni metu liberata eſt, ac ad ſtatum naturalẽ rediit, vt nulla alia indigeret curatione. Hypochondriaca vero, ac flatuoſa melãcholia cum ea, quæ primario affecto cerebro oboritur, communia habet auxilia ventrem ſubducentia, vt Aëtius Rufi auctoritate teſtatur. Propterea primùm bonæ coctionis curam habere oportet, poſtea vero purgare: & velut in hoc conueniunt, ita in venæ ſectione (mea quidẽ ſententia) ſentiendum erit: cùm non niſi multo ſanguine ſi redundarit æger, ſeu præſeruationis gratia facienda erit, aut ſi melancholicus ſanguis, qui in ventriculo, ſeu vaſis eius cõtinetur, ex aliquo viſcerum, liene videlicet (vt placuit Galeno quinto de locis affectis, & ſexto eiuſdem circa principium) aut iecore ad ipſum fuerit deriuatus; tunc nanque reuulſionis gratia ſeruans rectitudinem, præſeruationis item, interna vena vnius, vel alterius brachij ſecãda erit. Deinceps aliquem prædictorum ſyruporum pluribus vicibus (prout opus fuerit) exhibere, cum quo adiicere poterimus ſyrupum è corticibus citri, de infuſione roſarum, aut de abſinthio. Vt Recip. ſyrup. de ſucco fumariæ, borraginis, vel de pomis ℥.j. & v. ex infuſione roſarum, corticibus citri, vel abſinthio ℥.v. aquæ meliſſophylli, & lupulorum ℥.iij. poſt quæ talis exhibeatur purgatio. Pulueris hieræ ſimplicis Galeni excipe ʒ.j. pulueris ſenæ, epithymi ana ʒ.v. aut diacatholicon ʒ.vj. vel vij. cum ʒ.j. caſsiæ fiſtulæ, formetur bolus, vel loco caſsiæ fiſtulæ (formatis ex prædictis catapotiis) ʒ.ij. mannæ, vel iij. ſyrupi domini Auguſtini cum aqua lupulorum exhibeãtur. Huius claſsis medicamentis, vbi vrgeat neceſsitas, iterum, atque iterum iteratis vtaris, à valentioribus, atq; à vehementioribus protinus abſtinendo: ne eorum, tum calore immodico, tum à remotis partibus attractione augeatur affectio. Prodeſt inſuper iis moderate, & paulatim, velut etiam cunctis aliis melãcholicis, aluum ſubducere. Verùm in hac affectione hypochondriorum quoque ſolicitudo habenda erit; præſertim ne flatus in ipſis generetur. Propterea optimum eſt (Aëtio auctore) pulegij decoctum ſæpè bibere, aut minoris centaurij, & ante purgatoria, & poſt ipſa. Abſinthij autem decoctum aſsiduè præbendum erit, verùm poſtquam purgatus fuerit æger, Aëtij, & Pauli decreto; adeo enim huic medicamento confiſus eſt Aëtius ipſe, vt ex ſolius vſu nouerit quoſdã ab hoc affectu liberatos. Danda

insup

Purgatio.

Hypochondriacæ, & flatuoſæ melancholiæ curatio.

Venæ ſectio.

5. de loc. aff. cap. 6.

Syrupi.

Purgatio.

insuper eis sunt, quæ vrinam mouent, anisum, daucus videlicet, petroselinum, nardus, fœniculi syluestris semen, & radix: nec prætermittendum est chamæpityos, & chamædryos decoctũ; aut ipsæmet herbæ aridæ tritæ potioni inspergantur. Exterius autem fouebuntur & ipsa hypochondria ex oleo, in quo decocta fuerint ruta, anethum, absinthium, pulegium, serpillum, agni semen, baccæ lauri, aut folia eiusdem tenera: hæc nanque dolores mitigant, & flatus discutiunt. Interdum in stomachi inflationibus, cuminũ, & pulegium, vel anisum in aceto coquere oportet, & per spongias stomachum fouere, ex Aëtij sententia; vel ex prædictis saccellos parabis, excipiens foliorum, & baccarum lauri, rutæ, absinthij, serpilli, & pulegij ana ℥.ij. vel iij. florum chamæmeli, fœni græci, anethi ana ℥.iiij. cumini, anisi, seminis fœniculi ana ʒ.j. rosarum rubearum manip.j. cõtundantur, & fiant saccelli: qui irrorati pauco aceto, vel vino albo, calidi approximentur, sæpius eos mutando, supra ventriculum. Cæterùm præter hæc, cataplasma adhibeas, in oleo decoquens anisum, cuminum, apium, absinthij, & artemisiæ folia; quibus demum addatur cyperus, & rosmarinus leuissimè triti; admoueásq; ipsum, diutiúsque permittas & ante, & post cibum adhærere: quo ablato, locus contegatur operimento quodam accommodato, vt lana, vel stupa leuissima prælllito loco ex nardino. Ad flatus quoque digerendos cucurbitulis vti poteris: nam veluti incantamentum quoddam, ex flatuoso spiritu dolorem ortum confestim leuant, Gal. teste duodecimo metho. medendi. Quibus etiam vitium hoc diutius perdurauerit, præsentissimum remediũ est ex longioribus interuallis, etiam à cibis vomitus, non tamẽ fortioribus vomitoriis vtendum: sunt enim talia nociua, in his ærumnam ventri, ac stomacho addentia, vt Aëtius inquit. Vtaris autem aceto, aut syrupo acetoso, seu oxymelite cum aqua tepida pro vomitu ciendo: prætermittendus quoque erit vomitus ei, cuius ventriculus, seu stomachus debilis existit. Interim nec melancholicorum caput, etiam si ea hypochondriaca, & flatuosa sit, omnino omittendũ erit, quin ei opituleris cum his, quæ ipsum roborare, ac humectare valent, irrigationibus videlicet, inunctionibus, ac odoramẽtis superius descriptis, quamuis à vẽtriculo ortum habuerit. Postremo visum est syrupum nostrum, quo in prædicta affectione vti consueuimus, non prætermittere; præsertim cùm nonnullos, Deum testor, ex eius vsu melãcholicos tales curauerimus, potissimum facta prius purgatione quadam. Is autem excipit hyssopi, sampsuchi, serpilli, melissophylli, & betonicæ, singulorum manip.v. borraginis, lupulorum, scolopendrij, fumariæ, capillorum veneris ana pugil.v. radicũ cichorij, borraginis, fœniculi, & capparorum ana ℥.iiij. absinthij, corticum citri ana manip.j. senæ, epithymi ana ʒ.iij. pulegij, florum chamæmeli, & minoris cẽtaurij ana ʒ.ij. chamædryos, chamæpityos ana ℥.ij. & v. iunci odorati, spicæ, anisi, dauci, seminis fœniculi, asari ana ʒ.j. passularum vinaceis detractis ℥.j. paretur ex his secundũ artem decoctum: cuius excipe lib.iiij. adiicito succi pomorum dulcium, & acidorum, succi rosarum, & malorum punicorum acidorum ana lib.v. succi borraginis, & fumariæ, depurati ana lib.j. addito saccharum quantum satis sit, & fiat syrupus: de quo sumat ęger ℥.iij. vice qualibet, desuper bibens parum aquę lupulorũ, vel borraginis. Poterit insuper, si videbitur, dictus syrupus cum pauco ligni aloës, vel cinnamomi odoratus reddi. Detur etiam melãcholicis, præsertim hypochondriacis, ex quibusdam interuallis, potissimum hyeme, & inchoante vere ʒ.j. antidoti theriacæ post purgationes.

Topica. — *Cucurbitulæ. Cap. vlt.* — *Vomitus à cibis.* — *Syrupi nostri descriptio ad hypochondriacam.*

περὶ μανίας. *De furore, seu insania.* Caput VIII.

AFFECTVS is, qui *μανία* Græce, Latine insania, seu furor nuncupatur, non minùs sub eius delirij specie continetur, quod quidem sine febre est, quàm ipsa melancholia, vt tertio de locis affectis, & secundo de causis sympt. liquet. Quinimo tantam inter se cognationem

3. de loc. aff. cap. 7. 3. de causis symp. c. vlti.

tionem eæ affectiones habent, vt interim furor pro melancholia, & melancholia pro furore sumatur apud artis medicæ auctores, præsertim Galenum, qui aphorismo 21. sexti libri, per μανίαν hoc est, furorem, de quo Hippo. in aphorismo mentionem fecerat, non verè furorem, seu insaniam, sed melancholiam propriè dictam voluit Hippocratem intellexisse. & idemmet tertio de locis affectis, de melancholia verba faciẽs, dicebat, quòd cum ea diuturna facta esset, fortiora exigebat remedia, fiebat autem affecto priùs calidis dispositionibus cerebro. Quod quidem de melancholia propriè dicta veritatem habere haudquaquam potest; cum ea ex frigida cerebri intemperie, ac frigidiori succo ortum habeat, vt in præcedenti capite declaratum est. Verùm eiusdem verba de furore intelligenda sunt, qui & à mordacibus succis, & interim à calidiori cerebri temperatura nascitur, eodemmet Gal. teste secundo de causis sympto. Proinde non ab re nil aliud esse insaniam, seu furorem Trallianus cap. 7. tertij lib. dicebat, quàm intensionem melancholiæ ad maiorem feritatem. Intensior nanque melancholia est non symptomatum modo, verùm ipsius cerebri affectus, ac causæ ratione, vt infra patebit: etsi quodammodo secũdum omnia hæc assimiles esse videantur. Propter quod nonnulli haud rectè auctorum verba, ac sententias Hippo. præsertim, & Gale. intelligentes, in hac re non immerito hallucinati sunt, putãtes quòd perpetuo per μανίαν, furorem propriè dictũ, intelligendum sit, & per μελαγχολίαν, melancholiam propriè dictam, iuxta eorũ doctrinam, quod quidem falsum esse ostendimus. Nos igitur ὁμωνυμίαν vitantes, cùm de mania, seu furore loquimur, de eo propriè dicto, ac à propria melancholia seiuncto intelligemus. Hunc quoq; licet Plato in Phædro duplicem dixerit esse, quorũ vnum mentis intentione ex corporis causa, vel origine fieri, alterum diuinum, siue immissum, eiúsque Apollinem inspiratorem esse asseruit, vocatur autem nunc diuinatio. de primo tamẽ scripturi modo sumus: qui, vt inquit Cælius Aurel. alienatio mentis est sine febribus, libro primo chronicarum passionũ cap. 5. siue alienatio tardans in febribus, quo à phreniticis discernitur. Afficitur autem in hac affectione cerebrum, & vt pars similaris existens, velut & ipsa melancholia, ac cunctis aliis deliriis, etiam cum febre existentibus, vt patet tum tertio de locis affectis, tum commento aphor. 53. sexti libri. Laborat autem cerebrum in hoc affectu, modò per consensum, modò primaria affectione, quo iterũ cum melancholia conuenit, ac à phrenitide distat: in qua non nisi primaria affectione cerebrum lęditur, vt eodem tertio de locis affectis liquet. Quanquam & ipse furor tum à phrenitide tum ab aliis deliriis in ardentibus febribus ortis distet, quoniam in his perpetuò febris adest, ipse verò furor omni tempore sine febre reperitur. Præter hæc percipi potest cerebrum in furore læsum esse, quoniã principales animæ vires oblæsæ sunt. Nunquid autem ipsum cerebrum per essentiam, aut per consensum afficiatur, ex iam dictis indiciis, & in Methodo, ac cap. de memoria deperdita relatis dignoscere studendum erit. Quòd verò furor symptoma sit principum facultatum, discere licebit ex secundo de caus. sympt. velut etiam quòd non diminutè, nec ablatè, sed deprauatè lædantur. Verùm hucusque in Gal. doctrina non reperi, quæ functio princeps in furore oblæsa sit: quanquam Aët. cap. proprio de insania illud fateatur: ait nanque læsam esse insanientibus imaginationem, & rationem, seruari autem in ipsis memoriam; velut coniecturare licet ex cantilenis, quas familiares habent, præsertim si ex feruenti sanguine originem ducat insania. Cùm ergo in insania tum imaginatio, tũ ratio, seu cogitatio læditur, hac quoq; ratione ab ipsa melancholia discrepat; in qua non nisi imaginatio, vt diximus, oblæsa est. Quò fit, vt in hac affectione præter deprauatas imaginationes, errent quoque ægri in cogitandi functione. Ex quarum functionum læsionis modo, cum febris non adsit, & ipse furor dignosci poterit. Nam nunc iracundia, nunc hilaritate, nunc mœstitudine, siue vanitate occupat mentem, nunc timore comminante inanium rerum: horum plurimis accessionis tem-

Cap. 7.

Quibus conueniat, & dissideat furor à melancholia.

Cap. 7.

Quid sit furor, Alexandri auctoritate.

Versus finẽ dialogi.

Ex Cælio Aureliano, quid sit furor.

Quæ pars in eo afficiatur.

3. de loc. aff. cap. citato.

Loco citato.

Quis affectus præter naturã sit.

Cap. vlt.

Aët. lib. 6. cap. 8.

Eiusdem signa.

pore oculi ſanguinolenti fiunt,atque attenti:accidunt etiam vigiliæ iuges,venarum extenſio, genarum rubor, corporis durities, atque aliena fortitudo, ex Cælij Aureliani teſtimonio pręcitato loco:pręſertim,ſi priùs cerebrum ipſum calidis diſpoſitionibus fuerit affectum, aut ſolicitudo,mœſtitia, ac vigiliæ immodicæ præceſſerunt,ſeu horum ſimilia : quibus quoque optime perpenſis,ad quem cerebri affectum furor conſequatur, percipere poteris:nanque non niſi ad calidam ipſius intemperiem,vt teſtis eſt Gal. eodem ſecundo de cauſis ſymptomatum,ſiue ſola ea ſit,ſiue ex calidioribus ſuccis orta,vt ipſe teſtatur. Propter quod inſuper à melãcholia diſtat,quæ à frigidiori cerebri intemperie ortum habet,vt diximus,ac cum phrenitide,aliíſq; deliriis cum febre ortis communicat.Percipies autem ſi hæc cerebri calida intemperies præter calidos,ac vitioſos ſuccos redũdantes fuerit : quoniam nullum eorum vitioſorum ſuccorum redundantiæ ſignum aderit, ac fortè, quia ex aliqua externa cauſa cerebrum calfaciẽte inſania orta ſit. At ſi calidorum,ac vitioſorum humorum occaſione cerebrũ calfacientium furor genitus ſit,ex propriis indiciis illud percipere poteris. Verùm cùm hic affectus ex melancholico ſucco fieri nequeat, ex eo nanq; melancholia propria dicta gignetur, Galeno teſte tertio de locis affectis,neque ex ſanguinis, ſeu bilis redundantia,niſi priùs præaſſentur,ac in veræ atræ bilis naturam vertantur,ex qua atra bile mania ipſa excitatur,inueſtigandum erit priùs,nunquid ex atra bile ex ſanguine orta, ſeu ex flaua bile, aut ſucco melancholico, præaſſatis ipſa generetur. (Nanque pituita nũquam ad tantam deuenire poteſt aſſationem,vt ex ea atra bilis fiat,iuxta Gal.doctrinam,quicquid Arabes,& eorum ſectatores ſentiant) Deinceps ſi ab omnibus, vel quibuſdam , quibus indiciis illud percipere poterimus. Quod ad primũ attinet, Aëtius cap.de inſania fatetur eam oriri poſſe aliquando à multo ſanguine non putrefacto ad cerebrum cõfluente , qui purus ſit,& multitudine ſolum affligat,velut in ebriis,interdum flaua bile ei admiſta. Paulus verò cap.14.lib. tertij furorem excitari aſſerit , cum flauæ bilis ſupra modum exuſtæ in atram fit mutatio. At nos Galenum ſectantes aſſerimus interdum maniam ipſam ex feruenti ſanguine delato per totum corpus,ac caput præcipuè petente excitari poſſe : quoniam ſanguis talis caput occupat , vt patet commento aphor.40. quinti lib. Interim verò ex melancholico humore fit, licet ex eo non ſemper, ſed cùm ſupra modum exuſtus fuerit,aut putrefactus malignã induerit acritudinem,vt liquet apud eundem commento aphoriſ.56.ſexti lib.Quòd autem ex præaſſata flaua bile furor ipſe excitari poſsit,idem auctor teſtatur tertio de locis affect.dum dixit.Quemadmodum alter atræ bilis ſuccus,qui præaſſata flaua bile naſcitur,ferina deliramenta inducit,modò ſine febre(innuens maniã) modò cum febre. phrenitim indicans (in cerebri corpore abundans) & demũ poſt pauca dicebat. Atque inſuper alia nonnunquam dementia occurrit ferina,& melancholica,flaua bile præaſſata.Quinimo ex hac flaua bile præcipuè furor gignitur,vt patet ſecundo de cauſis ſymptomatum,& commento aphor. 22.tertij libri. Ex iis liquidò conſtat cuiuis ex Gale.monimentis, quòd ex feruenti ſanguine,& flaua bile pręaſſata,ſupráque modum exuſto melancholico ſucco mania ipſa,ſeu furor generari poteſt. Reſtat modo vt ad id,quod ſecundo loco inueſtigandũ erat,ſatisfaciamus,ac diſtinctiua indicia cuiuſuis redundantis ſucci conſcribamus. Nanq; ſi ex feruenti ſanguine originem ducat inſania,erit cum immodico riſu , videntibus ægris ſæpe ob oculos imagunculas quaſdam riſu dignas , & hilaris eſt ipſis facies , ac aſsiduè canunt. Aliquando enim ex contingentibus euaporationibus ſonitus circa aures adſunt , vt putent ſe tibicines quoſdam audire:& ipſis præſertim memoria ſeruatur,quãuis imaginatio,& ratio oblæſæ ſint;ac ſimiles erunt deſipientię ipſis quodãmodo cum eis, quæ ex ebrietate contingunt, ſiue ortis ex ſola caliditate , ſiue humore vitioſo : cum his quoque indiciis totius corporis temperamentum, ætas,ac laborantis habitus,tempus anni,regio, aëris conſtitutio, ac præcedens victus ratio

conſi

Cap.7.

Ad quem cerebri affectum conſequatur.

Furoris cauſæ.

Loco citato.

Vide Auic. lib.3.fen.1. trac.4.c.18.

Furoris cauſa quæ , ex Gal.

Cap.citato.

2. de cauſis ſympt.c.vlt.

Signa furoris a feruenti ſanguine orti.

consideranda erunt, si simul cum prædictis signis feruentis sanguinis redundantiam attestentur. Quòd si ex flauæ bilis præassatæ redundantia oriatur insania, ferarum modo redduntur effrenes; vt etiam eos, qui imprudentius ipsis occurrunt, manu violenter tractent, vt inquit Paulus; ferina erit dementia, & melancholica, vt Gal. inquit tertio de locis affect. & quanto magis exusta fuerit, eo magis insaniæ satis furiosæ erunt, velut ipsemet commento aphoris. 53. sexti lib. scriptum reliquit, vt iracundi sint ægri, temerarij, percussores, & iniuriosi fiant, sicut Aëtio visum est; ita vt eorum quidam iam propriam carnem gustarunt, & domesticos velut insidiatores tractarunt, occiderunt, percusserunt, & vulnerarunt. Temperamentum quoque eorum, ætas, habitus, & præcedens victus ratio, aëris constitutio, tempus anni, & regio redundantem bilem coindicabunt. Ex ipso autem melancholico succo immodice exusto si fiat furor, deliramenta cum immodicis metu, ac mœstitia erunt, diutius interdum taciturni fiunt, ac loqui auersantur. Interim cùm loqui incipiunt, & si diu locuti fuerint, silere tamen nequeunt. Pariter eorum cùm temperamētum, tum ætas, ac habitus ad melancholicum vergunt, tempúsque anni, regio, aëris constitutio, ac præcedens victus ratio, melancholici succi redundantiam commonstrabunt. Cùm singulis autem prædictis tribus maniæ causis præcedere solent ea, vt paulo ante dictum est, quæ cerebrum duntaxat, aut totum corpus simul cum eo, ac redundantes humores valeant calfacere, ac intantum exurere, vt possit furor ipse generari. Sunt autem ea, solicitudines, mœstitiæ, ac vigiliæ immodicæ, præcedens phrenitis, aut alia inflāmatio, seu æstuatio, ac quæuis alia ipsius cerebri calida dispositio. Nam plures visi sunt, vt Galeni visum est commento aphor. 23. sexti libri, furore correpti, qui ab excandescentia, vel ira, vel mœstitia principium habuere, promptè se habente corpore eo tempore ad incidendum in tales affectiones. Si autem velis delapsuros in hanc affectionem dignoscere, quæ præcedunt signa, attendere oportet. Præcedit nanque capitis debilitas, risus præter rationem non assuetis id facere: ex facili occasione irascuntur, aurium sonitus adest; & splendores oculis obuersantur: præcedúntque vigiliæ immodicæ, & curæ per vices repetentes, ac peregrinæ; grauitas item, & vibratio capitis. Progressu verò temporis omnia hæc intenduntur; & appetentiæ ipsis putidiores fiunt, sed ad venerem prompti sunt, & ideò assiduè seminis in somnis effusiones ipsis fiunt, oculi cauantur, simúlque intenti, ac fixi consistunt: propter quod doctus medicus his apparentibus, aut quibusdam ex ipsis, poterit eis adhibere, quæ oportet: priusquam ad perfectam desipientiam ægri perueniant. Nanque nulla desipientia, vt testatur Gal. cōmento aphor. 53. sexti libri, secura est: licet minus periculosæ sint, quę cum risu fiunt, quoniam ex sola fiunt caliditate, sine humore vitioso: periculosissimæ verò omnium temerariæ. In medio autem ambarum sunt, quæ cum studio fiunt ex flaua bile ortum ducentes: quæ cùm multum exusta fuerit, vt iam magis ad atræ bilis naturam accedat, insaniæ ex ea fiunt temerariæ, & satis furiosæ, & propterea omnium sunt periculosissimæ. Ea autem insania, quæ ex superassato atro humore contingit, licet periculosa sit, non tamen adeo perniciosa est, velut quę à flaua bile præassata gignitur. Nam tanto perniciosior est hęc atra bilis censenda ea, quę generatur ab exusto humore atro, quanto nimirum & humor humore efficacior, ac strenuior est. Gal. teste lib. de atra bile. Generatur autem furor frequentius in iuuenibus, ac mediis ætatibus, difficilè in senibus, atq; difficiliùs in pueris, vel mulieribus, Cælio Aurel. auctore eodem libro primo cap. 5. Hippo. verò aphorismi quinti septimi libri, scriptum reliquit. A furore difficultas intestinorum, vel aqua intercus, vel mentis alienatio, bonum: quorum causam Gale. tradidit in commento. Pro quorū curatione, aër ad humidum vergat oportet, caliditate temperatus, aut ad frigidum parum vergens: mutare item regiones debent, vt inquit Celsus, nec oportet eos esse vel solos, vel inter ignotos, vel inter eos, quos aut contemnant, aut negligant. erunt præterea, vt idem Cęlius

Eiusdem si à præassata flaua bile fiat, signa.

Cap. 7.

Ex exusto humore melancholico si fiat, signa.

Parati ad furorē, quibus dignoscantur.

Prognostica.

Cap. 3.

Curatio.

Ratio victus.

inquit, multorum ingressus prohibendi, & maxime ignotorũ. Somnus eis procuretur per quamcũq; viam, siue exterius, siue interius adhibitis iis, quæ ipsum promouent. Quorum syluam in pręcedenti cap. reperias. Ante omnia verò, vt ait Paulus, in lecto vinciendi sunt, ne vel sibi, vel alteri noceant; aut gestandi lectulo pensili intra cubile quoddam insanientibus dicatum. Communia nanque sunt, vt testatur Celsus, insanientibus vehemẽter exerceri debere, & multa frictione vti. Aluum quoq; humidam habere eos oportet: quod si non sponte fiat, clysteribus subducatur lenibus, iam dictis in præcedenti cap. quo loco etiam requiras, quomodo circa animi accidentia se habere debeant. Victum autem tenuem exhibere conuenit, Aëtij decreto, præsertim circa initia, sorbilem, liquidum, non multum, ventri commodum, & qui parum sanguinis generare potest. A vino penitus abstinendum est, nisi ex metu insania orta fuerit: nam in hoc insaniæ genere solo, rectè vinum datur, Celso auctore. Vniuersa ergo diæta statuatur tenuis, concoctu facilis, ventri commoda, flatus exors, habénsque vim contemperandi, hoc est, humectandi, magis quàm infrigidandi. Propter quod ptisana vtendum, intybo, borragine, malua, cucurbita, & interdum lactuca. Procedente tempore, postulantibus viribus, carnibus vti poteris, potissimum cõtusis gallinarum, pullorum, perdicum, phasianorum, & castratorum; in quarum carnium iure ptisana optime parari posset. Pro potu sumãt aquam hordei, aut decoctum, cum qua permisceatur succus malorum punicorum dulcium, aut parum acidorum. Quòd si prædictos potus auersentur, vires indicent, ac assueti fuerint ægri vini potioni, illud quoque non omnino denegandum erit, præsertim si ex succo melancholico exusto mania fuerit genita; sit autem album, tenue, aquosum, ac subastringens, optiméque dilutum, potissimum inclinante malo. Admonẽdi insuper sunt, vt ab omnibus eduliis, & potibus bilem gignentibus abstineant, Aëtio teste. prędicta verò victus ratio cunctis insanientibus cõmunis existit, paucis quibusdam mutatis pro diuersa causæ ratione. propriam autem curationem vnaquæque expostulat, licet consimilem melancholicis curationem recipiant, Paulo teste. Nanque si ex feruenti sanguine furor excitatur, ante omnem aliam curationẽ sanguinis missio adhibenda est, secandáque erit cubiti vena media, seu externa; aut si hæ non appareant, tali vena incidenda erit, præsertim in mulieribus; quod si neque hæc appareat, ad eas, quæ in summis manibus, ac pedibus, transeundum, Aëtio auctore: & si vires robustæ sint, quantũ satis esse putaueris, statim detrahito, prout Trallianus cum Aëtio cõuenit. Sin autem vires multam prima vice euacuationem non tolerant, necesse est non modò semel, sed etiã bis, & sæpius, quantum licet paulatim auferre. Post hæc caput irrigare oportet rosaceo, cum pauco aceto, aut polygoni succo, vel oleo anethino, seu melino, imbuta videlicet pecia lanea seu linea oleo syncipiti imponatur, & frequentius renouetur: aut accipe rosarum, violarum, solani, foliorum lactucæ ana p.v. corticum papaueris albi ℥.ij. florum chamæmeli ℥.iiij. florum stœchadis ℥.j. & cùm priùs bullierint in debita aquæ quantitate, additóque pauco aceto, iuxta coronalem commissuram, loco prius abraso, caput irrigato, cuncta verò non frigida actu, sed tepida capiti applicentur. Hoc interim tempore post venæ sectionẽ, omni modo somnus procurandus erit cum his quæ cap. de phrenitide retulimus. Confidit autem Aëtius valde pharmaco ex papaueris capitibus cum ptisanæ succo, aut aqua exhibito pondere cochlearis vnius, interdum non vna vice, sed intermissa die vna, rursus exhibendo. Asserit enim quòd vel solum hoc medicamentum solet post venæ sectionem perfectè liberare ab affectione, vnà cum conuenienti diæta. At si res postulauerit, vena quoque in fronte secanda erit, eodem Aëtio teste, præsertim si infarctus, impactúsque sanguis in cerebro fuerit. Orta autem insania ex præassata flaua bile, ad ea, quæ huiusmodi humorem vacuant, statim veniendum est Tralliani præcepto, prius tamen eo concocto, ac præparato; tunc nanque purgatio commodè tibi succedet. Perficies autem

Si ex feruẽti sanguine fiat, curandi ratio.

Si ex flaua bile præassata generetur, curandi ratio.

autem id, si syrupum violaceum, aut rosaceum exhibeas, aut è succo fumariæ, intybi, seu borraginis confectum, cum aquis appropriatis præcedenti capite, & cap. de phrenitide prædictis: purgabis quidem eos, aut aliquo eorum medicamentorum, quæ in curatione melancholiæ approbauimus, vel infrascripto, quod excipit florum violarum, fumariæ, lupulorum, borraginis, & hordei decorticati, nymphææ, singulorum ℥.ij. passularum vinaceis detractis, & tamarindorum ana ℥.j. ex quibus facto decocto extrahatur cum eo amygdalarum dulcium succus, in quo per decem, vel duodecim horas macerentur, ʒ.ij. myrobalanorum citrinarum, & ʒ.j. indarum, & facta per colum transfusione, dissoluas in ea mannæ ℥.iij. diacatholicon, aut diasenæ ʒ.iiij. aut loco mannæ ℥.j. & ß. cassiæ fistulæ. Cæterùm si tali, vel alio dato medicamento corpus non abundè satis euacuatum esse deprehēdas, vtpote quia ei non cedat affectus, post aliquot dies præcedente tamen prius corporis præparatione, ac humoris concoctione, rursus, aut prædictum medicamentum, vel aliud ex his, quæ in cura melancholiæ diximus, propinandum erit. Et si illud assumere recusarint, aut mollissimis ouis, vt Tralliano placuit, aut aliis cibis, vel ficubus pinguibus, vel palmulis, interdum etiam potionibus excipiant, vt Paulo visum est. Balneis aquæ dulcis post hæc vtendum, inclinante præsertim morbo, aliisq; irrigationibus, & medicamentis topicis prædictis, addendo tamen quæ magis infrigidant, ac humectant. Nec minus somnus in his conciliandus erit, imò magis quàm in reliquis maniacis, ac melancholicis: prodest autem eis fœniculi magni syluestris radix, & semen ex aqua quotidie pota post purgationem, præcepto Pauli, & Aëtij. Ex exusto autem atro humore si furor incidat, non alio modo curandus erit, quàm melancholia. Propterea si in toto corpore talis succus redundarit, simili curatione vtendum erit, quam præcepimus pro curatione melancholiæ cum redundantia sanguinis melancholici in vniuerso corpore. At si furor excitetur ex atra bile prædicta, non tamen in toto redundante, sed in cerebro tantùm, similiter curanda erit velut melancholia excitata ex redundante succo melancholico tantum in cerebro. quanquam perpetuò medicamentis humectantibus, ac infrigidantibus plus, pro curatione furoris, quàm melancholiæ vti poteris. Quòd si orta fuerit mania ex calida tantùm cerebri intemperie, seu externa causa ipsum calfaciente, præter venæ sectionem, ac purgationem eisdemmet medicamentis curare oportet caput, ac totum corpus alterantibus. Per consensum verò furor si fuerit genitus, nulla alia peculiari indiget curatione: verùm primogenio affectu curato, & ipse quoque cessabit. Quòd si velis, ne per essentiam fiat, cerebrum præseruare, iam dictis poteris topicis medicamentis rectè vti. Attendendæ item species alienationis, cuius accidentia, vt testatur Cælius Aurel. præ citato loco, contrariorum coniectura erunt mitiganda; vt furiosum hilaritate relaxent nunciantes quicquā quod animum resoluat: Sic nanq; oportet contrarietate quadam alienationis corrigere qualitatem, quò animi quoq; habitus sanitatis mediocritatem agnoscat.

Ratio curãdi furorem, si fiat ex exusto humore melancholico.

Περὶ λυκανθρωπίας. *De lupina insania.*

Caput IX.

MALVM id, quod à Græcis λυκανθρωπία dicitur, Latinè lupina insania, species quædam melancholiæ est, Aëtio & Paulo testibus: qui nanque hoc affectu detinentur in Februario mense noctu domo egresßi lupos in cunctis imitantur, & donec dies illucescat, circa defunctorum monumenta plerunque vagantur, eáque maximè aperiunt: quo fit, vt promptè quæ pars in eis afficiatur dignosci poßit: quoniam cerebrum. pariter quis affectus præter naturam sit, quæve sit eius causa, quoniam symptoma in genere noxæ functionum principū, præsertim imaginationis, & cogitationis deprauatæ: nam memoria fortasse his

Aëtius lib. 6. cap. 11. Paul. lib. 3. cap. 16.

Sedes affecta.

Quis præter naturam affectus sit.

oblæsa non est; velut percepi in quodam qui hoc affectu laborabat, & si hucusque duos viderim tali affectione correptos. Ille nanque cùm prius me nouisset, quadam die cùm detentus hoc malo esset per iter obuiam mihi factus, ipse verò timens secessi, at ille modicum me aspiciens abiit; erat autem cum eo multitudo quędam hominum, ipse quidem ferebat humeris crus integrum, ac tibiam defuncti cuiusdã: hic demum curatus liber euasit. Qui cùm iterum mihi occurreret, nunquid timuissem interrogauit, cùm in tali loco, dum insanus erat, eum offendissem: ex quibus constat memoriam in eo non fuisse oblæsam. Dignoscitur autem hic affectus ex his signis; quoniam facies eorum pallida est, oculi sicci, ad videndum imbecilli, & non lachrymantur, ipsorúmque oculos cauos videbis, linguam siccam, & saliuam omnino non profundunt. Sitis ipsis adest immodica; & tibias habent exulceratas immedicabiliter propter assiduos casus, & canum morsus, qui frequenti per noctem eius partis offensione accidunt: ex quibus quoq; indiciis liquet quæ sit eius causa, quoniam atra bilis. Curantur autem hi accessionis tempore venam secando, & sanguinem ferè vsque ad animi deliquium euacuando, eósque boni succi cibis nutriendo, ac balneis aquæ dulcis, si eis vtantur. deinde serum lactis per triduum præbendum erit, & non semel tantùm, sed bis, térve. Purgabitur autem æger hiera ex colocynthide, vt placuit Paulo & Aëtio; aut si videatur aliquod prædictorum medicamentorum in cura melancholiæ præbeto: velut & post purgationes alia adhibenda sunt eis, antea iam relata in cap. de melancholia, ac præsertim theriaca vtendum. Ad vesperam verò inualescente affectu irrigationibus capiti, ac odoramentis iam dictis somnum inducere tentandum est. Nares item & tempora populeone dicto vnguento illinantur: quandoq; etiam somnifica medicamenta in potu exhibeantur, Aëtij præcepto.

Affectionis signa.

Causa.

Curandi ratio.

περὶ κεφαλαλγίας. *De capitis dolore.* *Caput X.*

PRIVSQVAM ad eius affectus, qui à Græcis κεφαλαλγία, à Latinis capitis dolor dicitur, tractationem accedamus, tanquam valde necessarium, ac vtile in quauis doloris generatione, tria inuestigare proposuimus. Primùm quid sit dolor. Secundùm ex quibus, & quot causis gignatur. Reliquum & tertiò, in quo præter naturam affectuum genere reponendus sit. Quod ad primum id quod nos dolorem dicimus, variis nomenclaturis consueuit à Græcis appellari: nam interim ὀδύνη, sæpe ἄλγημα, interdum πόνος, quandoque ἄλγησις ab Hippocrate, & Galeno nuncupari assolet: quamuis aliis etiam nominibus apud quosdam Græcos auctores nominari reperies. Hunc verò tristis, atque grauis mutationis sensum esse in Galeni doctrina luce clarius patet, præsertim duodecimo meth. primo de sympt. causis, ac secundo de ratione victus in morbis acutis. At cùm dixit sensum, neque omnes partes sensiles sint, manifestum est quæ prorsus sunt insensiles, eas non dolituras; quò fit vt sensibilibus duntaxat partibus dolor accidat. Verùm cùm non perpetuò sint dolitura corpora, quæ sensibilia sunt, sed multum esse videatur temporis quo non doleant; relinquitur certo aliquo tempore, quo scilicet excitatur in eis crucians affectus, necesse esse ea dolere: nam citra alterationem non fit dolor, cùm citra eam sensus non fiat: neque in iis quæ ad perfectionem sunt alterata, vt in hecticis febribus, dolor adest, Galeno teste libro de inæquali intemperie. Non enim cùm mutata particularum temperies iam est, siue, vt sic loquar, in ipso mutatum esse, dolent, sed dum mutantur, siue in ipsa mutatione, quemadmodum mirus dixit Hippocrates. Verùm cùm ex alteratione, ac alterationis dignotione sensus fiat, vt liquet septimo de Hippocratis & Platonis decretis, & primo de elementis, non tamen alteratio ipsa, vt quidam putant, sensus est, sed ipsa alterationis dignotio: nanque sensus instrumenta alterari etiam sine sensu potuissent, vtputa si neruos non haberent, ac per

Quid sit dolor.
12. method. cap. 7.
1. de causis symp. cap. 6.
2. de rat. victus. com. 1.

Cap. 5.

Hippocr. 2. aphoris. 47.
7. dett. decr. cap. 6.
1. de elemẽ. cap. 2.

ac per eos alterationis dignotionem. Et propterea non satis est ad voluptatis, dolorísque creationem, vt vel leuis, vel grauis, seu aspera in corpore motio efficiatur, sed vtrisque his agitationibus earundem dignotio quoque accedat necesse est, quæ propriè sensus dicitur, quinimò interdum hæc duntaxat alterationis dignotio dolor appellatur, vt patet aphor. sexto libri secundi, dum dixit, dolorem non sentiunt. Hunc ergo sensum dolorem nos dicimus esse, qui penes alterationis dignotionem potissimùm attenditur, & non penes alterationem ipsam: quamuis in eius generatione ea quoque necessaria sit; cùm neque sensus hic sine patientis corporis immutatione vllo modo esse possit. Impropriè verò interdũ appellauit Hippocrates ipsas dispositiones, seu affectus, qui cum dolore apti sunt natura fieri, dolores, vt in principio iam dicti aphor. sexti lib. 2. liquet, cùm inquit. Quicunque dolentes parte aliqua corporis; sexto de morbis vulgar. quòd in cranone antiqui dolores frigidi, noui autem calidi, dicebat. Cæterum nec ex quauis immutatione, seu sensibilium corporum alteratione progigni dolor consueuit: quoniam si leuis, & exigua fuerit corporum immutatio sensum quidem efficit; qui facultatem, & vim agentis dignoscit, ac percipit, & propriè naturalis sensus dicitur, non tamen dolorem inducit: nam promptè vnumquodque sensorium leuem hanc ex cognatis patitur mutationem, seu alterationem. Insuper quòd nec alteratio ipsa sensim, paulatímque facta dolorem afferre animanti possit, primo de causis sympto. & duodecimo metho. à Galeno decretum est. Et Propterea non cuiuslibet immutationis sensus dolor esse dicitur, sed eius, quæ grauis, vehemens, ac tristis est vt diximus, tum confertim, tum etiam violenter facta. Huius nanque immutationis sensus existere nullo modo potest sine patientis corporis immutatione præter naturali, vt eodem septimo de Hippocra. & Platonis decretis liquet. Hoc itaque intelligere volumus per tristem, ac grauem mutationem; quæ quidem omnium: dolorum communis causa existit, prout Galen. eodem 1. de causis sympto. testatus est; illúdque tum Platonis auctoritate in Timeo, tũ etiam & ipsius Hippocra. confirmauit. Platonis inquam, dum dicebat, quòd pathos præter naturam violenter, & affatim incidens dolorem excitat: cùm verò ad naturalem habitum redit, ídque rursus affatim, delectationem inducit: at in delectatione, licet affatim ad naturalem habitum mutatio fiat, non tamen ea violenta est: nam si violenta quoque foret, similiter dolorem excitaret, vt idem Galenus testis est 12. metho. med. Qua ratione conciliantur eius dicta prædicto loco cum his, quæ asseruerit 1. de caus. sympt. de doloris, ac delectationis generatione. Hippocratis verò auctoritate, qui fatetur, quòd ab his, quæ naturam mutant, ac corrumpunt, dolores excitantur, hac quidem voce corrumpunt & celeritatem, & vehementiam transmutationis indicãs, quemadmodum Galenus ipse exponit. Quòd verò dolor præcipuè in sensu consistat mutationis tristis, hoc est, affatim, & violẽter factæ, & nõ in ipsa mutatione, palam ostendunt medicamenta, quæ à medicis excogitata sunt pro eiusdem curatione, quando intendimus contra ipsum, velut symptoma pugnare, & non eius causam adimere: sunt nanque ea torporem inferentia, ac sensum auferentia à Græcis ἀνώδυνα, quasi indolorosa dicta: nam si causam eius auferendo, ipsum curabis, ita vtique, vt Galenus inquit 12. meth. contra symptoma non pugnabis. His quippe sic declaratis, reliquum est, vt ad id, quod secundo loco proposuimus, accedamus: videlicet quot, quæúe sint tristis huius, seu grauis mutationis, ac demum doloris causæ declarare; cùm iam ostensum sit vnam esse communissimam, ac immediatam omnium dolorum causam, immutationem videlicet confertim, ac violẽter factam corporibus sensibilibus. Hæc verò immutatio fit, vt quidã Galeno ascribunt, à duabus causis, solutione videlicet continuitatis, aut alteratione aliqua: quidã alij asserunt vnam tãtùm meminisse causam ipsum Galenum, continuitatis videlicet diuisionem. Si qui verò sunt, qui velint eum alterationem aliquã duntaxat dolorem excitare, hi

Nũquid dolor propriè dicatur alteratio, vel alterationis dignotio.

Cõmẽtario 1. tex. 7.

An ex quauis immutatione dolor fiat.

1. de causis symp. cap. 6. 12. met. c. 7.

Cap. 6. Plato in Timeo post medium.

Locis citatis. Hippo. 2. apho. 47.

Cap. 7. Quot, quæue sint doloris causæ.

velut apertum mendacium asserentes, ac Galeno, id quod nullibi somniauerit, attribuentes, seponendi sunt, nulla alia confutatione egentes, sed tanquã mendaces condemnandi: quamuis Auerrois tertio colliget, illud sentiat, ac nonnullis rationibus idem tueri conetur aduersus Galenum, & Auicennam cap. 31. at illi, qui continuitatis solutionem duntaxat doloris causam esse ex Galeni sententia contendunt, illud tueri conantur ex eiusdem Galeni verbis quarto de simplicium medicamentorum facultatibus. Quo loco frigidum, ac calidum propterea mordacitatem inducere asserebat: quoniam vnum diuellendo, reliquum verò erodendo continuitatem soluebat, ac continuum corpus distrahebat; qua de re nec frigidum, nec calidum præter continuitatis solutionem, auctor doloris erit, vt isti asserunt. Confirmant illud eiusdem Galeni auctoritate tertio de fracturis, quo loco volens non prorsus à probabilitate esse alienum, omnes morbos appellare vlcera, quemadmodum Hippoc. ibidem asserebat, repentinam dicebat quoque mutationem in intemperatura solutionem ipsam continui efficere. Non erit ergo intemperies aliqua (vt isti volunt) doloris causa ad Galeni sententiam, nisi & continuum soluat: & proinde concludunt cum eo vnam tantùm esse doloris causam, solutionem videlicet continui. Veruntamen nos, qui Galenum vbique locorum inspeximus quæ euidentia sunt sectari tanquam verum, ac summum medicum, cum eo asserimus non vnam duntaxat, sed duas esse primas omnium dolorum causas. Quemadmodum & ipse sexcentis in locis lucidissimè cõfessus est, præsertim lib. secundo art. medicin. 2. 4. & 6. de locis affectis 12. meth. & 2. de ratione victus in morbis acutis, ac lib. de inæquali intemperie. Immodica nanque intemperies, quæ inæqualis sit, confertim sensibiles partes alterans, seu immutans, & violenter easdem partes dolore afficit, ac afficere valet citra vnitatis dissolutionem: quemadmodum ipsis nullo modo præter naturam immutatis, ac à naturali statu delapsis omnino dolorem non sentimus, tanquam propria temperie fruentibus eisdem partibus; & eodem modo si & ipsæ sensim alterentur, aut æqualiter alteratæ sint, indolorosæ permanent. Si igitur propriam temperiem sensibiles partes possidentes, aut leuiter, seu æqualiter alteratæ indolorosæ sunt, consonum erit easdem præter naturaliter, inæqualiter, ac violenter intemperatas redditas, dolorem sentire: quod confirmauit Gale. primo de caus. sympt. cùm de dolore loquens dixit. Porrò vehementes eueniunt in tactu à naturali habitu transmutationes ob violentum calidi, frigidique occursum. Similiter libro de inæquali intemperie de calida fluxione in musculis loquẽs, dicebat arterias, & venas ipsorum præter cæteras partes eorum, vario dolore affici; cùm interius à fluxione tum excalfiunt, tum extenduntur, ac diuelluntur: exterius non modo excalfiunt, sed etiam premuntur, ac degrauantur: reliquæ particulæ aliæ comprimendo solùm, vel incalescendo, aliæ vtroque genere laborant. Quid clarius quòd Galenus in his verbis asserit quasdam musculi partes, quòd incalescunt duntaxat dolorem sentire? quasdam verò quòd distendantur, seu diuellantur; nonnullæ propterea quòd vtroque modo afficiantur, doleant: amplius 2. de loc. affectis dicebat. Verùm in erysipelate, & inflammatione, atque in totum in affectib. inflammatoriis non solum, quia intẽtæ sunt partes, laborant, seu dolent, verum etiam quia intemperantia affectæ sunt: ac ne hac quidem exiguam ad dolorem inducendum vim habente. & sexto de locis affectis de coli dolore verba faciens dicebat, frigidum crassum, aut viscosum humorem, seu flatuosum spiritum in corpore crasso, densóq; genitum, sed egredi nequeuntem, dolorem excitare: vehemẽtem quidem geminam ob causam, intemperantiam videlicet, & corporum, quibus continetur, tensionem. His quippe locis cuiuis patere poterit Galenum intemperantiam, eámque inæqualem confertim, ac violenter factam, præter continui solutionẽ dolorem excitare, absque dubio voluisse, & solutionem continui citra intemperantiam, ac ambas simul. Reliquum est eorum opinionem, qui cum Galeno putant

Cap. 3. *Rationes eorum, qui solutionẽ duntaxat continui, causam esse doloris, ex sententia Galen. contendunt.* *Cap. 1.* *Comen. 34.* *Opinio nostra de causis doloris cũ Galeno. 2. de art. medic. cap. 8. 2. de lo. affe. cap. 5. 4. de lo. affe. cap. 7. 6. de loc. aff. cap. 1. 12. met. c. 7. 2. de rat. vict. com. 1. De inæqu. intẽp. cap. 3.* *Cap. 6.* *Cap. 3.* *Cap. 5.* *Cap. 1.*

putant ſolutionem duntaxat continui doloris cauſam eſſe, eorundem ratio-
nes ſoluentes diluamus. Ad primam eorum rationem, quam afferunt auctori-
tate vtentes Galeni 4. de ſimpl. med. facult. dicimus primò, quòd quamuis ibi-
dem Galenus doceat modum, quo calidum, & frigidum media ſolutione con-
tinui mordacitatem efficiant, nequaquam tamen negauit poſſe dolorem ea-
dem excitare confertim, ac violenter ſenſibiles partes alterando, prout ſæpius
in eius doctrina compertum eſt. Qua de re licet vnum docuit; non propterea
alterum, quod in plerisque locis ſcriptum reliquerat, negaſſe videtur, vt cuili-
bet patere poterit eius dicta ſanè intelligenti. Ad hæc non quodlibet calidum,
aut frigidum media ſolutione continui mordacitatem inducit, vt eodem loco
patet: ſed illud tantum, quod immoderatius auctum eſt, calidum videlicet
adeò auctum, vt noſtram ſubſtantiam diuidat, diſtrahat, atque ſecet; frigidum
verò quod ſupra quàm quòd contrahat: ac condenſat, etiam diuellendo par-
tes mordicatione infeſtet, ac continuum ſoluat. Qua de re quis negabit? quòd
quamuis vehemens repentina, ac violenta alteratio eſſe debeat, vt dolorem
excitet, quòd priuſquam ad tantam deuenerit immoderantiam, quam exigit
continui ſolutio ex ea orta, valeat confertim duntaxat, & ſemel totas ſenſibi-
les partes alterans, citra continui diuiſionem dolorem efficere? datur inquam
immoderato immoderatius; vt proinde fiat, quòd ex inæquali intemperie, ca-
lida potiſsimum, vel frigida immoderata non extremè tamen, dolor excite-
tur, præter continui ſolutionem dolentis partis. Immoderatius autem aucta,
de qua Gale. 4. de ſimpli. medi. fac. loquutus eſt, dolorem gignit interueniente
continui ſolutione: cum immodici caloris, ac frigoris hic terminus ſtatui po-
teſt, vt lib. de inæquali intemperie patet, quò fit, vt vnus minor, alter verò ma-
ior dolor exiſtat. Ad ſecundam eorum rationem, pro qua Galenum pro teſte
inducebat lib. tertio de fracturis, facilis eſt reſponſio: nam quærens ibi Gale-
nus tanquam probabile, ac veriſimile Hippocratis dictum ſeruare, qui aſſere-
bat poſſe quempiam omnes morbos vlcera appellare, licet non tanquam ve-
rum, quanquam non prorſus à probabilitate alienum, vt ipſe aſſerit, pro ſuſti-
nenda hac probabilitate ſubiunxit, omnem intemperaturam aliquam omni-
no continui diſſolutionem, ſi non ſenſui euidentem, ratione tamen contem-
plabilem, efficere; allegans ſe in præallegato loco quarto de ſimpli. medi. fa-
cult. demonſtraſſe repentinam item mutationem in intemperatura ſolutio-
nem quoque continui efficere, tanquam probabile ergo, ac veriſimile illud af-
firmat, non tamen omniquaque verum; & cùm dicit repentinam mutationem
in temperatura ſolutionem continui efficere, concedimus nos modo, quo ſu-
pra diximus, dum verò ſubdidit, eam omino continui ſolutionem, ſi non ſen-
ſui euidentem, ratione certè cõtemplabilem progignere, aſſerimus nos illud
fateri, non quòd re vera ſit, ſed vt à calumniis Hippocratis dicta liberet: pro-
pterea ait illud poſſe ratione contemplari tanquam probabile, & non penitus
abſurdum. Nanque in hoc ea, quæ ſenſui euidentia ſunt, præter eius morem,
vt liquet, tranſgreditur, & vt cunctis pateat me non inſomnia, ſed vera fateri,
Galen. ipſum legat lib de inæquali intemperie, dum huius Hippocratis dicti
etiam meminit: ait nanque. Quippe vlcus vnitatis eſt diuiſio, immodicus ve-
rò calor, ac frigus proximè accedunt, vt vnitatem ſoluant, & non dixit, quod
re vera ſoluant vnitatem: licet ea quoque euidens ſenſui non ſit, velut fate-
tur prædicto libro de fracturis: quamuis etiam de immodica loquatur intem-
peratura, & non de omni; cùm de his quæ immodicæ valde non ſunt, fortè nec
illud veritatem habeat, quòd proximè accedant, vt vnitatem ſoluant. Quare
licet proximè accedant, vt continuitatem ſoluant immodicæ intemperantiæ,
potiſsimum calidæ, vel frigidæ, iuxta Galeni ſententiam, dolorem tamen ef-
ficere poſſunt citra continui ſolutionem: quamuis probabiliter loquendo à
veritate prorſus alienum non ſit, cùm proximè accedãt, vt continuum ſoluãt,
eas aſſere cõtinui diſſolutionem efficere: quemadmodum philoſophi mobile
quod

Solutio rationum opinionis contrariæ.

Cap. 1.

Reſpõſio ad primam rationem.

loco citato.

Cap. 6.

Ad ſecundam rationem eorum reſponſio.

com. 34.

Cap. 6.

quoddam quiescere asserunt, etiam si non verè quiescat, sed quieti proximum sit, ac eundem motum, qui quieti proximus est, quietem appellare consueuerunt, licet impropriè. Ex quibus liquidò constat in Galeni doctrina non modò continui solutionem (vt quibusdam visum est) dolorem excitare, verum etiam ipsam intemperiem inæqualem, ac interdum ambo concurrere pro doloris generatione: & propterea rei euidentiam consecutus in omnibus ferè locis tum præallegatis, tum aliis sexcentis illud testatus est. Hanc etiam sententiam

Cap. 1.

confirmauit 2. lib. de composi. med. secundum loc. dum dixit. Vehementissimi igitur capitis dolores fiunt iuxta caliditatem, & frigiditatem, maximè cùm inæquales existant. Moderati verò iuxta siccitatem: at ad humiditates nullus consequitur dolor. Non enim propterea duntaxat, quòd efficacissimæ qualitates sint caliditas, & frigiditas, ea de re cum inæquales sint, vehementissimos excitant dolores similarium partium affectiones proritantes simplices, ac inæquales, verum etiam quòd cùm immodicæ valde fuerint, faciunt etiam quodammodo continui solutionem, vt ab eodem Galeno decretum est. Excitant igitur dolores vehementissimos, & quia intemperatas inæqualiter reddunt partes sensibiles, & quoniam erodendo, seu diuellendo continuitatem earum soluunt, cùm immodicæ valde fuerint, vt diximus. Siccitas verò moderatos infert dolores, quoniam nec efficacissima qualitas est, velut prædictæ: & propterea suo occursu non valet adeo violenter corpus contigere, vt media intemperie dolorem proritet, sed tantum media solutione vnitatis, tendendo videlicet partes, quæ continuæ sunt; & si neque tensionem valde repentinam, & violenter moliatur. At humiditas nec vno, nec alio modo dolorem inferre potest ex ipsa, cùm nec mutationem repentinam, ac violentam partis alicuius vt similaris efficere valeat, neque continuitatem soluere possit, velut siccitas

5. met. ca. 2.
12. met. c. 7.
1. de causis symp. cap. 6.

ipsa, aut alio modo, contundendo scilicet, secando aut erodendo. Nanque ex *hisce causis solui continuitas consueuit, vt patet tum 5. tum 12. metho. meden.* & secundo de causis sympto. quo loco etiam decretum reliquit, humidum, & siccum nisi calori, aut frigori coniungantur, citra violentiam corpus contingere: quia nec affatim, nec violenter ipsum immutare possunt, inefficaciores cùm sint qualitates. Hanc diuersam ex variis qualitatibus doloris generatio-

Aet. lib. 6. cap. 40.
Quis affectus præter naturã sit dolor.
1. de causis sympto. loco citato.

nem cum Galeno fatentur Aetius cap. de dolore capitis, Trallianus cap. 10. lib. 1. & Paulus cap. 4. lib. 3. Ad tertium autem deuenientes dicimus cum Galeno primo de causis sympt. quòd delectatio, & dolor omnibus sensibus contingũt, non tamen pari euidentia, sed in oculis minus euidenter, quàm in cæteris: in tactu autem, & gustu maximè luculenter, ab his deinceps in odoratu, & post hunc in auditu. At relicta delectatione, quæ nihil aliud est nisi reditus ad naturam, simul, & celeriter factus: hic nanque est, qui voluptatem affert, dicimus, ex maximis splendoribus visum ipsum propter nimiam secretionem non modò laborare, sed etiam corrumpi quandoque, afficitur quoque gustus instrumentum dolore ab acutis, amaris, acerbis, ac acribus succis. Contristant verò olfactum qui ex iam dictis succis exhalant halitus. Auditum autem infestat vox aspera, & maxima, & celerrima. Verùm tactui accedunt magnæ mutationes naturæ à frigidi, calidíque violento contactu: præterea ab his, quæ contundendi, vel secandi, vel distendendi, vel exedendi vim habent. Quapropter cùm quærimus nos quis affectus præter naturam sit dolor, non de omni dolore loquimur, qui singulis sensibus contingit, sed de eo, qui omnium eui-

Galen. 1. de caus. sympt. cap. 6.
Plato in Tymeo post medium.
Plato in Philebo ante medium.

detior est: hic verò erit qui sensui tactus accidit ex vna, aut pluribus prædictarum causarum ortus, molestus quidam sensus existens, vt volebat Plato, compositus ex violẽto simul, & quod cõfertim fit pathemate, sensitiuis corporibus accidente: nihil autem refert dicere vel molestum, vel dolorosum, vel dolorificum, vel laboriosum sensum: quemadmodum neque ipsum pathos, si tristitiã, vel molestiam, vel dolorem, vel laborem, dolentiámve appellaueris. Nam Plato, vt Galenus refert, pro eadẽ re in Timæo, & in Philebo dictis nominibus

omni

omnibus promiscuè vsus fuit, ac in aliis libris: similiter & Hippocrates tum de nominibus, tum de rebus prædictis in eadem fuit sententia, quanquam & hoc etiam pathos in aliis quoque sensibus deprehendi possit, vt prius diximus, in hoc verò videlicet tactu euidentius est. Verùm cùm tactus in dolore afficiatur ex præternaturali quadam patientis corporis immutatione, is nec morbus, nec causa morbi erit, sed symptoma. Offensa nanque est ipsius tactus actio ex his, quæ ipsum contristant: verùm non adeò offensa est, vt ea penitus ablata sit: nam sentit vtique non naturaliter tamen, sed cum tristitia, neque adeò imbecilla, ac difficilis est tactus actio, velut in torpore, seu stupore est videre. Relinquitur ergo, quòd cùm non ablata, nec imbecilla, seu difficilis sit sensus tactus actio in dolore, quòd necessariò ea deprauata sit propter violentam, vehementem, ac repentinam immutationem eius instrumento occurrentem: & propterea molestum, ac malum hunc sensum, seu laboriosum, qui ex prædicta immutatione perficitur, sensitiuis corporibus accedere necessarium est, iam dictam immutationem sentientibus: omnem nanque prauam, seu malam sensionem bifariam dici à Galeno lib. de diff. sympt. patet: nam vel idem quòd debiliter, vel idem quòd deprauatè significat, at cum in dolore non debiliter tactus sentiat, reliquum est, vt cùm mala sit eius sensio, quòd ea deprauata sit: Habet enim tactus ipse insigne hoc symptoma, & proprium præter reliquos sensus, nempe dolorem; vt eodem lib. de diffe. sympt. liquet. His quippe sic declaratis reuersi iterum ad id, à quo nostra oratio diuerticulum sumpsit, de capitis videlicet dolore dicimus, quòd licet de eo variæ reperiantur apud medicorum vulgus differentiæ, apud græcos tamẽ omnes quos vidi, præsertim Galenum, tres duntaxat de dolore capitis species, seu differentias reperi: quarum vna à Græcis κεφαλαλγία, à Latinis non aliter quàm capitis dolor nũcupatur, nomen si quidem sumens simul ab affectu, & parte affecta, teste Galeno 2. met. Altera κεφαλαῖα. Reliqua, & tertia ἡμικρανία dicitur, vt patet 3. de loc. affe. De his igitur tribus differentiis nos separatim verba faciemus ab ipsa cephalalgia exordientes: quæ nihil aliud est, quàm recens laboriosus sensus totius capitis, propter grauem eius mutationem, seu tristem. Adhibitum autem est illud verbum recens, vt differat à cephalæa quæ, vt dicemus, capitis dolor diuturnus est, difficultérque solubilis, teste Gale. eodem 3. de loc. affe. totius autem dictum est, quo ab hemicrania discrepet. At cùm diximus capitis, eam nunc significamus partem, quæ capillo tegitur: hoc inquam intellexit Celsus sub nomine capitis, lib. 4. cap. 2. illud quoque per iam dictam descriptionem constat, quæ afficitur in hac affectione, partem, caput esse: quòd coniectare licet ex ipso dolore cum positu. At quoniam interdum extra caluariam affectio est, aliquando intra, & quandoque quidem omnium exteriorum, aut interiorum, interim non omnium, sed vnius tantum corporum generis, arteriarum videlicet, aut venarum, aut neruorum, aut membranarum, aut cutis, vel ipsius denique cerebri; propterea difficillimum est, Galeno auctore 2. de compositione medicamentorum secundum locos, affectum locum dignoscere, siue vnus, siue plures vno existant; aut qui tandem hi ipsi extent. Illud tamen non ignorãdum erit, nunquid intra caluariam affectio sit, vel extra. Dignosces verò ex ipso dolore, si vsque ad oculorum fundamenta, seu radices extendatur nec-ne: nam si non extẽdatur illucusq; dolor, extra caluariam erit affectio, vt Gal. 3. de loc. affe. visum est. Si verò ad oculorum fundamenta is extendatur, intra caluariam erit dispositio, nam ab ipso cerebro, & ab vtraq; membrana, atq; à vasis, quæ in ipsis continentur veluti germina quædam ad oculos deducuntur, vt facilè possit propterea vsque ad eos dolor extẽdi; etiã si ipsummet cerebrũ in eius propria substantia affectum sit: nam id quoque grauem, ac tristẽ immutationem sentit: & propterea dolore afficitur, vt testis est Galenus eodẽ secundo de compositione medic. secundum locos. lib. de multitudine, & 3. de locis affect. Excitatur autẽ hic dolor, velut & reliqui omnes, vt diximus, aut ab inæ-

quali

Cap. 3.

Loco citato.

De capitis dolore sermo iterum.

Quot sunt eius species. seu differentiæ.

2. met. ca. 2.

3. de loc. aff. cap. 9.

Cephalalgia quid sit.

Cap. 9.

Quid per caput intelligẽdum sit.

Quæ pars afficiatur.

Cap. 1.

Nũquid intra caluariã, vel extra caput affectum sit.

Cap. 9.

2. de com. med. cap. 1.

Lib. de mult tit. cap. 11.

3. de loc. aff. cap. 9.

quali intemperie confertim facta calida potissimùm,seu frigida, aut à continuitatis solutione,seu ab vtrisque. Verùm non satis erit, hoc scire, sed si velimus cuilibet capitis dolori auxilia rationabiliter adhibere,& non indiscriminatim,& citra distinctionẽ,opus est,cunctas affectiones,ex quibus capitis dolor excitari consueuit,prænoscere. Neque enim omnes ob vnam affectionem caput dolent,sed tum ipsæ affectiones plures sunt,tum curatio ipsarum singularum propria existit,ex Galeni sententia, eodem 2. de compositione medic. secundum locos. Vna etenim affectio est,vt ibidem ipse asserit,iuxta intemperiem simplicem citra humorum complexum. Alia secundùm humorum qualitatem,quædam iuxta multitudinem duntaxat ipsorum humorum contingit: quibus etiam accedit ea,quæ fit,cùm humores transitus liquorum, ac vaporũ obturarunt. Et ad hæc alia est, cùm ob imbecillitatem in quibusdam capitis partibus flatuosus spiritus innascitur:quandoq; etiã ob aliquam externã causam, προκαταρκτικήν Græci appellãt, capitis dolor cõtingit; velut est externus ardor,frigiditas, ebrietas, plaga, & alia huiusmodi. Ex hisce ergo sex diuersis causis,vt Galeno visum est, capitis dolores excitari possunt: ex quibus ipsum propter imbecillitatẽ suam facillimè affici consueuit: interim ob sensus exuperantiam,seu totius corporis plenitudinem: quamuis diffusi, & veluti efferuescentes humores interdum,ac vapores à magnis febribus ad caput ascendant,& capitis dolorem efficiant,vt dicemus. Proinde docebimus nos quo pacto singulæ ex propriis earum indiciis dignosci valeant,vt demum eis cognitis,ratione,ac methodo curari possint,initium sumentes ab eo,qui ex simplici duntaxat intemperie citra humorum complexum ortum habet:quamuis nec illud inuenire promptum sit, sed & exercitato homine indigeat, qui tum per rationis exercitium,tum per multam,& assiduam affectionis ægrorum inspectionem eam cognoscat. Nanque proprietates aliquæ quidem omnino dici non possunt; quædam verò ægrè circa ægrotantium corpora ostendi valent, vtpote quæ tantum iis,qui eas sæpe viderunt,cognitæ sint: & propterea quòd coniecturale artis est,id maximè in affectionum cognitione consistit,vt patet eodem 2. lib. de comp. med. secundum locos. Si autem ex simplici intemperie capitis dolor proritetur calida,vel frigida,dolor vehementissimus erit, vt dictum est: nanque ex his duntaxat qualitatibus vehementissimi fiunt capitis dolores. Verùm si calida fuerit intemperies,præter vehementissimum dolorẽ, capitis aderit calor quamprimum ei manum admoueris, ac oculorum rubor: frigidis aspergini bus oblectantur ægri, ex quibus maximum percipiunt adiumentum;præcessítque alia extranea calfaciens causa. At si ex frigida excitetur intemperie,licet vehementissimus dolor quoque sit, tamen caput tactu calidum non deprehenditur,neque facies,& oculi rubescũt,nec arida, & collapsa apparet,sed è contrario plena,& pallida, Tralliano teste, eodem cap. 10. primi libri;præcessítque externa quædam infrigidans causa,& frigidis neque iuuantur ægri,neque gaudent,vt Galeno visum est. Quòd si ex siccitate ortũ habuerint,moderati erunt capitis dolores,aridior deprehendetur capitis cutis citra alia indicia, quæ de calida intemperie diximus: aliquáque præcessit exiccans causa,& à siccis medicamentis non modò non iuuantur ægri, sed noxam suscipiunt. Ad humidam verò intemperiem,quòd nullus consequatur dolor,iam ostendimus. Quòd si non ex simplici tantum intemperie capitis dolor excitetur, sed cum humorum complexu, si biliosus is fuerit,dolor præter vehementiam mordax quoque erit:similiter cum totius capitis calore immodico,ac faciei pallore. Interim etiam os amarescit,quemadmodum Paulus testatur eodem cap. quarto lib. tertij, instructus à Galeno secundo de compositione medicamentorum secundum locos, & quæ præcessit victus ratio flauam bilem coacernauit; pariter temperatura calidior, ætas vigens, immodicæque sollicitudines præcesserunt. At si pituita redundante is fiat, præter iam dicta frigidæ intemperiei signa,tum victus ratio præcedens, tum reliqua concurrentia

Vniuersales causæ doloris capitis.

Particulares causæ eiusdem. Cap. 1.

Loco citato.

Signa doloris capitis ex calida intemperie geniti.

Ex frigida intemperie.

Ex sicca intemperie.

Si ex bilioso succo.

Loco citato.

Ex pituita.

currentia firmabunt; cuncta nanque pituitam ipsam coaceruarunt. Nec minus si ab atra bile ortum ducat, cuncta aderunt indicia redundantis atræ bilis; quæ requiras cap. de melancholia. At si ex plenitudine quatuor humorum ex æquo, seu ex sanguine dolor capitis proritetur, aderit grauitatis sensus, aut tensionis: faciei color rubeus, temperamentum, ætas, victus ratio, & reliqua concomitantia sanguinis incrementum, seu humorum omnium ex æquo indicabunt. Quòd si eadem humorum multitudo cum obstructione quapiam, seu obturatione caput dolore infestat, siquidem ea moderata fuerit cum grauitate prædicta, moderatus erit dolor; sin fortis, fortiter dolebunt, & si mordacem qualitatem humorum multitudo complectatur, etiam iuxta hanc dolorem augebit, prout Galenus testatur præcitato lib. 2. de compo. medic. secund. locos. Verùm si cum grauitate, aut tensione, pulsus quoque aderit, inflammationem indicabit. Quemadmodum si tensio aderit sine grauitate, ac pulsu, spiritus flatuosi multitudinem ostendit, vt liquet primo de arte curatiua ad Glauconem, aderítque aurium sonitus; & quæ præcessit victus ratio, corporis natura, ac reliqua, ad spiritum flatuosum generandum fuerunt idonea. Qui demum ob causam quampiam externam proritantur capitis dolores, vt externo ardore, frigiditate, ebrietate, plaga, odoratis itẽ calidis, ac reliquis huiusmodi, promptè ex ægri, seu astantium relatione percipi possunt. Quare vt diu in his dignoscendis immoremur non oportet: quemadmodum si ob sensus exuperantiam dolor capitis infestet, velut in ore stomachi accidit quibusdam, qui ipsum exactè sensilem habent, facillimè à quauis causa in eum incidere parati sunt, præsertim ab ipsis odoratis, adeò vt nonnulli ne thuris quidem odorem ferre possint, Galeno auctore 3. de loc. affe. At tẽpus est doloris capitis prognostica enũciare: cuius primum ab Hip. apho. 70. lib. 4. scriptum est, dum dixit. Quibus febricitantibus vrinæ sunt perturbatæ, quales sunt iumẽtorum, iis dolor capitis vel adest, vel aderit. Quoniam, vt inquit Galenus in cõmento, spiritus flatuosus vnà cum calore promptè fertur ad caput. Secundum prognosticum eiusdẽ Hippo. apho. 51. 6. lib. scriptum est, cùm inquit. Quicunque sani dolore capitis repentè capiuntur, & statim muti fiunt, & stertunt, in septem diebus pereunt, nisi febris apprehenderit. Nam cùm sanis (vt Galenus asserit eodem commento) dolor in capite repentè aduenerit, causam referre oportet non modò ad spiritum flatuosum, sed etiam ad materiæ vniuersim fluentis multitudinem: quam ad cerebrum fuisse delatam indicant symptomata, quæ post dolorem superuenerunt, ab Hippocrate in apho. annotata: per quę etiam symptomata, quòd sit quædam materia pituitosa, commõstratur: atque iccirco febris superueniens dispositionem soluit. Aphor. autem 10. eiusdem sexti lib. idem Hippo. dicebat. Caput dolenti, & circum dolenti, seu vehementer laboranti, pus, vel aqua, vel sanguis effluens per nares, aut os, aut aures, morbum soluit: quando videlicet propter inflammationem, Galeno teste, vel crudorum humorum multitudinem in capite aceruatorum fieri dolorem contigerit: tunc nanque inflammatione suppurata, aut humore excreto solutio fit. 3. verò prognost. Capitis dolor vehemens inquit Hippocrates, & continuus cum febre, si quod ex indiciis extiterit exitiosis, letalis admodum est: & lib. 3. prædictionum dixit. Vterum gerentibus capitis dolores soporosi cum grauitate fientes mali sunt. Galenus autem primo de arte curatiua ad Glauconem scriptum reliquit, dolorem capitis inseparabile esse indicium futuræ crisis, si à principio non inuaserit, sed vbi corpus perturbatur, ac agitatur naturam tentante ipsam per vomitum, aut per fluxum sanguinis ex naribus. Reliquum est cuiusuis doloris capitis curationem conscribere, vnam tamen in omnibus communem intentionem habentes, causas videlicet, à quibus fiunt singuli, considerare: hæ siquidẽ tibi conuenientem curationem ostendent non cuiusuis doloris capitis tantũ, sed omnium aliorum symptomatum, vt liquet lib. primo de arte cur. ad Glauconem. Verùm nos non immeritò initium faciemus ab iis, qui à nudis dunta-

Ex nigra bile.
Ex plethora.
Ex multitudine mordaciũ humorũ. cap. 1.
Ex inflammatione.
Ex flatuoso spiritu. cap. 5.
Ex externis causis.
3. de loc. aff. cap. 9.
Doloris capitis prognostica.
3. prognost. tex. 11.
3. prorr. tex. 11. cap. 15.
Loco citato. Cap. 1.

xat qualitatibus originem duxerunt, ac à procatarcticis causis. Nam cùm recentes hi fuerint, facilè curantur, cunctique optimi medici ab eis initium sumpserunt, vt patet secundo de comp. med. secund. locos.

Cap. 22.

Cura doloris capitis ex siccitate. Cap. 6.

INSVPER visum est, quo breuiores simus, ab eo capitis dolore qui ex siccitate oritur, cœpisse. Nanque ex ea, licet non vehementissimus, moderatus tamen gignitur, non tamen intemperie media: quoniam citra caliditatem, aut frigiditatem hoc pacto illum efficere non valeret, vt Galeno patet primo de causis sympto. sed media continui solutione, hoc est, tensione. Demum relicta humiditate, ex qua nec vno, nec alio modo sola existēte excitari dolor potest, ad eos deueniemus, qui ex frigida, seu calida intemperie cum humorum redundantia, vel citra, ortum ducunt; alios, qui ex aliis iam dictis causis excitantur, non omittentes: quamuis plurimum, vel frigida intemperies caput viciat, vel humida, quinetiā & ambæ simul, vt 13. meth. med. apud Gal. legitur. Pro huius tamen ratione vniuersa victus, ac medicamentorum ratio ad humidū vergere oportet. Talis ergo naturæ aër eligatur, somno vtatur longiori, vigilias vitet, quietem eligat. Caueat ab immodico exercitio, ac euacuatione immodica, animíque affectibus immoderatis, præsertim mœrore. Cibi eligantur humectantes, boni succi, multi nutrimenti, vt recentium ouorum lutei, gallorū testes, gallinarum, seu pullorum caro: interdum perdicum, ac phasianorum iuuenum; eorundémque animalium iusculis interim vescantur. Vinum bibant tenue, aquosum, optime dilutum: dulcium aquarum calefactarum lauacris, vt quæ humectare possunt, vti conuenit. Capitis irrigationes faciēdæ, præsertim iuxta coronalem commissuram ex oleo amygdalino dulci, aut de cucurbita, vel violaceo, & chamæmelino simul mixtis. Interim vero cum prædictis oleis recentem aliquam pinguedinem misceas, vt anseris, gallinarum, vel vitulorum: pariter & recens butyrum, hísque caput inungendum. Humida quoque errhina administrari poterunt ex prædictis tum oleis, tum pinguedinibus pullorum, seu Gallinarum iusculis commistis, ac saccharo albo.

Victus ratio.

Medicamētorū ratio.

Cura doloris capitis ex calida intēperie orti.

CAPITIS autem dolor ex calore genitus, vt solis ardore, flammæ vicinitate, seu odoramētis calidis, aliisq; huiusmodi, curabitur, si aër, ac domus in qua æger decumbit, natura frigidi deligantur, aut qui nostra industria sic præparati sint ex floribus, ac graminibus frigida facultate prędītis per domum sparsis, rosis videlicet, violis, nymphææ floribus, pampinis, seu capreolis vitium, harūdinísque foliis, & huius classis reliquis. Refrigerabitur item si humi aqua frigida proiecta sit, ac de vasis in vasa trāsfundatur. De somno maxima habenda erit cura, qui sit consueto longior; vigiliæ præsertim immodicæ penitus vitandæ, quies iniungenda, cum non modo his, verùm omnibus, quibus caput dolet, augente adhuc, & vigente dolore quiescere melius sit, vt Appollonij auctoritate Gale. testatur secundo de compositione medicamentorum secundum locos. Alui excrementa, si natura non excernantur, lenibus clysteribus prorītanda sunt: ex eorum nanque retentione capitis dolor augetur. Animi perturbationes, præsertim ira, ac furor penitus vitentur. Boni succi cibis, non tamen calfacientibus, imo natura frigidis ægrum nutrire oportet, neque eisdem multis. Sunt autem tales panis ex aqua frigida lotus, ptisanæ succus. Ex oleribus, lactuca, intybum, portulaca. Ex piscibus conueniunt petrosi, & teneris carnibus præditi. Ex carnibus, pullorum, gallinarum, ac columbarum pulli cum omphacio præsertim conditi, gallorum testes, atque alæ. Ex fructibus, malum punicum, vuæ passæ, pyra, ac mala, quæ apia dicuntur, interdum cruda, aliquādo vero cocta condonari possunt. Abstinendum verò ab his, quæ proprietatem quandam habent capitis dolorem inducendi, vt à palmarum glandibus, Galen. teste; eruo, quercinis glandibus, lactis potu, viticis semine, ac nigris oliuis, vt Aet. visum est, & ante ipsum eidem Gale. secundo de compositione medicament

Cap. 1.

Loco citato. Aet. lib. 6. cap. 46. Galen. loco citato.

dicamentorum secundum locos. Pro potu verò, omnino aqua vtendum est: quod si ex eius potu ventriculus subuertatur, in ea parum cinnamomi decoquatur, aut seminum coriandrorum præparatorum, vel misceatur cum aqua succus malorum punicorum acidorum, seu acidus syrupus, vel oxysaccharū. Quòd si nec his bene habebit, & aquam bibere non possit, permittēdus ei erit ex aquosis vinis aquosus potus, eiusdem Gale. præcepto. Refrigerantibus itē, ac modicè astringentibus medicamentis, tenuiúmque partium substātia præditis vtēdum erit. Quapropter in principio nil melius erit, quàm rosaceo probè apparato caput perfundere, ac æstiuo tempore frigido existēte: optimúmq; erit si ex oleo crudo, quod omphacinum appellant, confectum sit, nec id ipsum rosaceum vetus existat: magis autem adhuc penetrare poterit, Tralia. teste, si cum aceto illinatur: pauca autem eius quantitas adiecta sit. Locus autem illitionis, perfusionis, seu irrigationis sit iuxta frontem, vbi pilosa pars capitis desinit, ac iuxta vtrunque eius latus, vbi pili ipsi ad aures nectūtur. Verùm inter omnes capitis partes, vt sæpius diximus, ea, quæ iuxta synciput est, propter laxitatem coarticulationis iuxta coronalem suturam, & ob ossium tenuitatem, & raritatem, facilè tum caliditatem, tum frigiditatem omnium quæ adhibentur pharmacorum intro distribuit. Quare siue refrigerare oporteat ardorem, siue calfacere frigiditatem, aptissimus erit capitis iuxta synciput locus. Proximum à rosaceo chamæmelinum locum habet in his corporibus, quibus vehementem frigiditatem inducere veremur, qualia sunt fœminarum, eunuchorum, ac puerorum, & aliorum quicunque molli carne præditi, albúmque habentes colorem. Mensuram autem tum rosacei, tum chamęmelini, quod ad refrigerationem attinet, ex prædictis corporis habitibus, & ex ardoris magnitudine inuenire oportet, considerata simul ætate ægri, eiúsque & ambientis nos aëris temperie, ac reliquis huiusmodi: atque ita demum, si oporteat, rosaceo addere semperuiui succum, aut portulacæ, aut lactucæ, & polygoni, pampinorum vitis, ac vuarum immaturarum, & aliquando solani paululum. A papaueris verò, & mandragoræ succo abstinendum: non enim citra damnum refrigerant, vt Galeno placuit. Nec minus vitanda, quæ cum refrigeratione magnopere astringunt: quòd si libuerit ex prædictis, aut aliis medicamenta componere; hoc modo parari possent. Olei rosacei excipe ℥.ij. aquæ rosaceæ ℥.j. aceti ℥.ß. aut prædicti succi semperuiui, portulacæ, seu lactucæ ℥.j. immisceas, aut aliorum prædictorum infrigidantium medicamentorum tantundem. Poteris insuper & addere cremorem seminis cydoniorum, maluarum, aut althææ, seu psyllij ʒ. vel iiij. & loco rosacei, violaceo, de cucurbita, ac ex nymphæa oleo vti, & cum cera, ac pauco aceto ad vnguenti formam redigito: quod iam dictis locis adhiberi poterit, præsertim syncipiti, aut mori succo per linteolum expresso cum pari rosaceo vtitor. Sacelli item parari poterunt ex rosis, violis, hordeo, lentibus, ac nymphææ floribus priùs contusis. At si velis aliis quoque embrochis vti, excipe foliorum maluarum, violarum, & rosarum pug. ß. florū nymphææ ʒ.iij. pampinorum, seu capreolorum vitium, portulacæ, seu semperuiui singulorum manip. 1. chamæmeli, meliloti, & fœnigræci ana ʒ.ij. coquantur secundum artem, & fiat embrocha, addendo aceti parum, præsertim, si dolor intra cranium sit. Qua ratione permisceri eum præcepimus in singulis iam dictis medicamentis, nec minus ægri odorem suscipere poterunt ex aqua rosacea, & myrtillorum, cum exigua aceti portione: proderit quoque si hoc tempore per duas, vel tres horas ante cibum in manè æger assumat. ℥.j. & ß. syrupi de infusione rosarum, aut ex nymphæa, vel violacei cū duabus, vel tribus vnciis aquæ borraginis, vel cichorij. Appollonij auctoritate mori succo per linteolum expresso, cum pari rosaceo caput assiduè irrigari poterit: aut portulacæ folia tusa per se, & cum polentæ floræ capiti imponito, aut solani, vel cupressi folia similiter tusa per se, & cum polentæ flore; vel vitis folia cocta trita cum mulsa aqua pariter imponito.

Medicamētorū ratio.

Loco citato.

Vide Gale. loco citato.

Cura doloris capitis ex redundãte flaua bile orti.

QVOD si non modo ex calida intemperie, sed ex flauæ bilis redundantia dolor capitis genitus fuerit, non aër duntaxat, sed cuncta, quæ sæpius conscripsimus, ad frigidum, ac humidũ declinare opus erit, ita vt vniuersa victus ratio non tantum frigida, sed humidior sit, oportet, & boni succi. Cæterùm curandi ratio statim à biliosi humoris euacuatione auspicanda erit. Verum vt probè hunc euacuare possis, humidiore prius victu opus est, balneísque temperatis, vnctionibus, & aquæ potu liberaliore. Ita enim, vt inquit Trallianus, diffusa bilis, & veluti imbecillior facta, facilius à medicamento ipsam trahente euacuabitur. Quare si biliosus humor copiosus nimium, & calidus fuerit, ita agere oportet. Quibus verbis Trallianus & alteratione, & concoctione, simulatque præparatione, piusquam purgetur, bilem indigere, potissimum vbi firmata in aliqua parte decumbit, lucidissimè ostendit: id quod nos fusius in nostra methodo probauimus. Propterea non modo ex iam dictis illud probè exequi posses, verum etiam si exhibeas per aliquot dies ante purgationem syrupi de oxysaccharo ℥. j. & ex infusione rosarum ℥. ß. vel tantundem syrupi violacei, seu ex nymphæa, vel ex succho cichorij confecti cum borraginis, seu intybi aquæ ℥. iij. Nunquid vero ante purgationem competat venæ sectio, non admodum liquet. At dicimus nos, quòd si bilis sincera fuerit, aut alteri humori permista, quàm sanguini, venam secare non oportet. Verùm si sanguini commista fuerit (id quod sæpius accidit) aliis consentientibus, venam secare non esset absurdum: quod tum ratione, tum principis Arabum auctoritate probari posset, nisi nimium prolixius fierem: secandáque vena erit, vel media, vel humeralis, prout maior, vel minor fuerit eiusdem bilis redundantia, ac maior, vel minor cum sanguine commistio, non semel tantum, sed si opus fuerit, ipsam iterare; cùm non multa quantititas sanguinis vnica vice extrahenda sit. Apparente autem demum concoctione, absque molestia, minorique negotio à purgante medicamento trahetur, promptiúsque à natura ipsa excernetur bilis. Infrascripto autem vtitor, quod excipit tamarindorum ʒ. vij. myroba. citrinarum ʒ. ij. florum borag. violarum, & hordei decorticati ana ʒ. iij. fiat decoctum; in quo ℥. ij. vel iij. mannæ electæ, & ℥. ß. vel ʒ. vij. diacatholicon dissolue, & fiat potio: aut cum prædicto decocto dissolue cassiæ fistulæ ℥. j. & ß. seu sacchari violacei ℥. ij. aut syrupi ex pluribus infusionibus violarum, vel rosarum ℥. iij. rhabarbari in prædicto decocto infusi cum spica ʒ. j. aut ℈. iiij. & cum ℥. ß. diacatholicon, aut ʒ. ij. diaprunis solutiui, vel tantundem antidoti è succo rosaceo, fiat potio. Temporibus autem intermediis clysteribus vti non erit absurdum, in hunc, vel similem modum paratis. Maluarum, violarum, foliorum betæ, & borragin. ana manipu. j. excipe, ex quibus facto decocto permisceantur olei violacei ℥. iij. vel iiij. mellis rosacei ℥. ij. cassiæ tractæ, vel pulpæ cassiæ fistulæ ℥. j. salis parum. Et interdum (si videbitur) addere poteris hieræ picræ simplicis ℥. ß. At si crassior bilis fuerit, ac prædictis purgationibus non cedat, ex Galeni picra, agarico trochiscato, ac rhabarbaro formatis catapotiis purgari poterit æger: sumes agarici ℈. ij. rhabarbari, cum spica, & pulueris hieræ simplicis ana ʒ. ß. cum syrupo violaceo, & aqua betonicæ fiant catapotia: post quę per duas vel tres horas. ℥. ij. mannæ, vel iij. syrupi ex pluribus infusis, rosarum vel violarum assumat cum aqua borrag. intybi, aut cichorij, in qua prius ʒ. j. myroba. citrinarum fuerit decocta. His quippe peractis ad topica medicamenta deueniendum erit: quæ ex iam dictis in cura doloris capitis ex ardore orti confici, ac parari possunt; vnum tantum animaduertentes, quòd frigidioribus, ac humidioribus pro cura doloris capitis ex bile orti, vti possumus, ac debemus. Insupérque & errhinis similis facultatis, humidis præsertim ex aqua hordei paratis: in qua foliorum maluarum, violarum, ac lactucæ, singulorum pug. j. decoquatur: cui succum foliorum betæ addiicias, ac vtitor, lib. ij. prædicti decocti assumendo, & ℥. iij. vel iiij. iam dicti succi. Cucurbitulas sine scarificatione, ac crurum, & brac

Victus ratio.

Medicamẽtorũ ratio.

De venæ sectione quid sentiendum sit.

Auic. li. 3. fen. 1. tract. 2. cap. 11.

Purgatio.

Topica.

brachiorum frictiones non omnino omittens,ſed intercapedine quadam,tem poribus congruis,eis vtare. Similiter ſi quando ex prædictis humoribus reliquiæ quædam relinquantur , ac iam dictis medicamentis minimè cedant,vtpote tenuibus poris,ac meatibus impactæ,& ob id etiam capitis dolor perſeueret,cum roſaceo ipſo , aut aliis conſcriptis medicamentis refrigerantibus ea primum medicamenta miſcenda ſunt,quæ digerendi vim habeant,ac demum ſolis digerentibus,aut diſcutientibus vti,ſi oporteat ; Perpetuo tamen ab his, quæ validam vim tum digerendi , tum diſcutiendi habent , abſtinendum erit: cùm & immodicè quoque calida ea eſſe oporteret : & propterea affectionem ipſam,cuius cauſa capitis dolor genitus eſt,irritarent magis,ac augerent, quã curarent. Horum autem materiam , prout magis commoda videbitur,ex his, quæ in ſequenti dicentur,eligere poteris.

Cura doloris capitis ex frigida intemperie orti.

EX perfrigerato autem capite ſi excitetur dolor,aër frigidus vitandus,& omnino calidus eligendus erit.Somnus moderatus,non tamen ſolito longior. Motu quoque vtendum totius corporis,equitatione præſertim, & pedum ambulatione.Aluus iis humidior ſit,quàm ſicca , vt ſingulis diebus ventris recrementa excernantur natura,aut arte,cum glande videlicet , aut clyſtere. Vitent triſtitiam,ac graues cogitationes,alióſque immodicos animi affectus fugiant.Deuitent cunctos cibos,ac potus,qui refrigerare poſſunt,ac eligant oua recẽtia,& ſorbilia:gallinarum,pullorum, perdicum, & phaſianorum carnem. Necnon pro potu, vino vtãtur tenuium partium,quod mediocriter extenuare,ac calfacere poteſt.Qua ratione fit,vt lauacra quoque calida plurimũ conferant:& vt ſimpliciter dixerim,pro eius curatione calefacientibus vti oportet:verùm pro intemperiei magnitudine remedium quoque variandum erit, iuxta Tralliani ſententiam. Proinde neque difficulter curatur capitis dolor ex frigiditate ortus,potiſsimum ambientis,ſi recens ſit,Gal.auctore 2.de compoſi.medic.ſecund.locos,vt interdum ſufficiat rutaceum oleũ calidũ ſyncipiti(vt dictum eſt)affuſum perfectè hominem liberare,vt ipſe teſtatur,loco autẽ rutacei,anethino,& chamæmelino vti poteris.Si verò vehmẽtiori calfactione opus ſit,nardino,ſerpillino , aut amaracino,& irino.Frons quoq; talibus inungatur,& nariũ,ac auriũ meatus illinãtur.Quidã etiam pedũ veſtigia , ac ſedẽ ex eis illinunt,vt idẽ Gal.teſtatur præcitato loco.Confert inſuper excalfactis pãnis caput calfacere,aut ex ſacellis ex milio,& ſale cõfectis,& prius calfactis ac pauco vino albo,ſeu aceto irrigatis.Poterunt parari inſuper, & alij ſacculi ex rutæ foliis,hyſſopi,ac ſerpylli ſingulorũ pug.j.ſampſuchi,betonicæ ana ʒ.iij. florũ ſtœchadis,ſpicæ ana ʒ.j.roſarũ rubearũ manip.ß.ſimiliter & vnguentum cõficiatur ex olei rutacei,chamæmelini,& nardini ana ℥.j.hyſſopi,ſpicæ,florũ ſtœchadis ana ʒ.ß.maſtiches,thuris ana ʒ.j.& ceræ parũ,& ſi videbitur, poteris interdũ addere caſtorij ℈.j.Embrochæ pariter nec omittãtur paratæ ex decocto florũ chamæmeli,fœnigræci,ſeminis lini,ſertulæ cãpanæ ana manip.ß.ſpicæ,florũ ſtœchadis ana ʒ.j.foliorũ rutæ , hyſſopi,& ſampſuchi ana ʒ.iij. Ex quibus quoq; aut ſimilibus per nares vaporẽ ægri ſuſcipiãt.Lauri inſuper folia tenera cũ irino vnguẽto trita,capiti adhiberi poterũt,aut ſampſuchi ſimiliter folia cũ vino trita,ſeu roſaceo,vel cyperũ tuſum adipe anſerino admiſto capiti illinito.Cõueniũt & fomẽta interim per ſpõgias calida imbutas , & expreſſas, maximè ſi in aqua lauri folia tenera fuerint incocta,aut ſampſuchi,vel cyperi. Prodeſt item oleum irinum cum ſerpyllo , & exiguo aceto infuſum, vt inquit Marcellus:magis autem ſi aut iridis radix,aut peucedani ſuccus prioribus admiſtus fuerit:prodeſt etiã & ruta cũ oleo irino,& exiguo aceto cocta, vt idem teſtatur.Hederæ inſuper folia molliſsima quæq́ue trita cum aceto, & roſaceo aduerſum omnem dolorem capitis fronti illiniuntur,Plinio ſecundo auctore.

Victus ratio.

Medicamẽtorũ ratio.

Cap.1.

Cap.1.

Lib.1.cap.1.

Cura doloris capitis ex redundãte pituita orti.

GENITVS autem ex pituitoſis humoribus capitis dolor, curabitur pri-

mò aëre ad calidum,& ſiccum vergente:& ſi naturalis haberi non poſsit, arte paretur. Carnibus vtantur magna ex parte aſsis, interdum elixis, ſaluiæ folia adhibendo, aut betonicæ, ſerpyilli, ſampſuchi, ſeu hyſſopi, Pro potu tenui vino vtātur,& ſi illud auerſentur, aqua, in qua decoctum ſit cinnamomū. Omniáq; ipſos iuuant, quæ mediocriter extenuare,& calfacere poſſunt. Reliqua victus ratio ſimilis ſeruanda erit ei, quam præcepimus in prædicto capitis dolore ex frigiditate orto; illud tamen ſeruantes, quòd ad ſiccius quoque inclinet præter caliditatem. Pro extenuatione verò, ac inciſione prædicti redundantis ſucci, mellis roſacei excipe ℥.j.& ℔.cum aqua hyſſopi, betonicæ, ſeu ſampſuchi ℥.iij. aut oxymellis ſimplicis tantundem, cum ℥.ß.ſyrupi de infuſ.roſarum. ſimiliter cum aliqua prædictarum aquarum. Quibus pluries iteratis, ac proptereà prædictis ſuccis præparatis, ea, quæ purgandi pituitam vim obtinent medicamenta propinanda ſunt, velut, Recip. agarici trochiſcati ℈.iiij. diacatholicō ʒ.ß.vel diaphœnicon ℥.iij. pulpæ caſsiæ recenter extractæ ℥. j. cum ſaccharo fiat bolus. Vel ſumas agarici trochiſcati ʒ.j.& ß.myrobalanorum chebularum ʒ.ij. florum ſtœchadis ʒ.j. fiat decoctū in aqua fontana, betonicæ ſeu hyſſopi, aut ſampſuchi: in quo diſſoluas ſyrupi de pluribus infuſ.roſarum rubearum ℥.iij. diacatholicon ℥.ß. aut diaphœnicon ʒ.ij. fiat potio. Verùm quoniam hoc malo affectis non ſemel tantum: purgatio conuenit, ſed bis, aut pluries: cum vni tantùm purgationi ſua craſsitie, ac lentitie redundans ſuccus non recedat; ea de re iterum poſt vnam, vel alteram purgationem extenuandus, ac præparandus erit ex prædicto oxymelite, aut eodem ſcyllino, ſeu ſyrupo ex ſtœchade: quibus parum ſyrupi ex infuſione roſarum (ſi videbitur) addere poteris,& in aquis hyſſopi, ſerpilli, aut ſtœchadis parum decoquere. Et cum præparatus fuerit humor, ex catapotiis expurgari poterit: quæ recipiant pilularum arabicarum, ſine quibus, aut cocchiarum ʒ. j. agarici trochiſcati ℈.ij. cum oxymelite, aut ſyrupo ex ſtœchade catapotia formentur. Poſt quæ per aliquod ſpacium ℥.iij. ſyrupi ex pluribus infuſ.roſarum rubearum, aut ij. ex tribus infuſ.roſarum perſicarum, vel domini Auguſtini cum aqua borrag. vel lupulorum exhibere poteris, aut ℥.j. pulpæ caſsiæ fiſtulæ. Conferunt etiam iis clyſteres: tum vt ſuperflua recrementa in inteſtinis contenta extrahamus, tum etiam propter reuulſionē eorum, quæ ad caput in iis ferri conſueuerunt, facto prius decocto ex maluis, borragine, ſampſucho, betonica, ſerpyllo, ac ſtœchade, furfure, & ſale: in quo diſſoluas olei anethini, chamæmelini, aut rutacei ℥.iij. mellis roſacei ℥.ij. benedictæ ʒ.iiij. aut diaphœnicon tantūdem, vel hieræ picræ ʒ.vij.& agarici ʒ.j.& ß. vel ʒ.ij. miſceantur ſingula,& fiat cyſter. Ex eiuſdē etiam, vel ſimilibus glandes confici poterunt melle addito: vt ſi agarici ʒ.ij. aſſumas, ſalis gemmæ,& pulueris hieræ ʒ.j. cum melle quantum ſatis ſit,& figurentur glandes, quibus clyſteriorum vice vtitor. Nec omittēdę erunt, reuulſionis gratia, frictiones brachiorum, ac crurum; necnon cucurbitulæ citra ſcarificationem in occipitio, ac dorſo affixæ poſt purgationem potiſsimum. A qua item ſeptimo quoque, vel octauo die, ſi aſſumant ʒ. j. theriacæ, aut mithridati, optimum erit, ſimiliter diambræ, vel diamoſchi. Nec minus hoc tempore apophlegmatiſmi conferunt, Tralliano teſte, qui ex vuæ paſſæ ʒ. iij. hyſſopi, & ſampſuchi ſingulorum ʒ. j. maſtiches ʒ. ij. cum pauco melle, & cera paſtilli formentur: quorum vnus notabili quodam ſpacio commanducetur, aut ex piperis, & ſinapis ſingulorum ʒ.j. hyſſopi, ſtaphidis agriæ, origani, & pyrethri ℈.j. vuæ paſſæ ʒ.iij. cum melle, & cera iidem fingantur. Errhina etiam medicamenta per nares approximata, quæ naſalia appellant, præſertim mollia, & liquida valde conducunt in euacuanda à capite pituita. Componantur autem ex hyſſopi, ſampſuchi,& betonicæ decocto: de quo lib. ij. aſſumens, adde ſucci foliorum betæ, aut ſucci radicum eius ℥.iiij. vel lib.ß. vel ſi fortioribus indigeas tantundem ſucci braſsicæ, aut cyclamini adiicias. Poterit inſuper & à capite pituita expurgari cum his, quæ ſternutamenta proritāt: quare & interdum eis vtitor, vt pul

Medicamentorum ratio.
Purgatio.
Clyſteres.
Glandes.
Cucurbitulæ.
Apophlegmatiſmi.
Errhina.
Sternutoria.

vt puluere albi ellebori,caſtorij,piperis,aut nigellæ naribus indito,vel compoſito ex his.Et denique naribus odoramenta calida adhibere oportet, velut infraſcriptum,quod recipit ſampſuchi,corticum,& foliorum citri,hyſſopi,& rutæ ana ℈.ij.caſtorij,florum ſtœchadis ſingulorum ℈.j.ſtyracis calamitę,ladani, ligni aloës ana ʒ.ß. maſtiches, corticum thuris, ſpicæ,& caryophyllorum, maceris ana ℈.ß.ſandalorum rubeorum,& corallorum rubeorum,ſingulorum ʒ.j. cum ſucco betonicæ, ſeu ſampſuchi, & cremore tragacanthi fiat orbiculus odoriferus,moſchi ac ambræ grana iij.vel iiij.addendo. His denique peractis, ad topica confugiendum eſt medicamenta, quæ diſiiciendi, ac attenuandi, & diſſecandi vim habeant,præſertim ea,quæ in præcedenti capitis doloris curatione ex frigiditate notauimus. At ſi ex humore melancholico dolor capitis fiat, ſimili victus ratione, ac modo curationis vtendum erit, prout cap. de melancholia præcepimus. Qua de re vt iterum hîc tractemus ſuperuacaneum puto,ſed cuncta quæ dici poſſent,eodem loco requiras.

Orbiculi odorati compoſitio.

SI VERO non ex redundantia pituitæ, aut vtriuſque bilis, ſed ſanguinis ſolius, aut quatuor humorum ex æquo auctorũ dolor capitis excitetur: quam redundantiam,ſiue auctionem,multitudinem,ſeu plenitudinem appellãt ſimpliciter dictam; pro eius curatione aër frigidus, & ſiccus eligendus erit; mediocriter exercendi ægri,ac mediocri ſomno vtantur:ſtudeas tamen pro virili,vt aluus eis humecta ſit,ſi non ſponte,cum clyſteriis arte perficiatur. Fugiãt immodicos animi affectus. Vitent carnes,oua ſorbilia,& reliqua,quæ copioſè nutriunt. Veſcantur hordeacea ptiſana, aut frigidis oleribus, lactuca videlicet, cichorio, endiuia, portulaca, borragine, & ſimilibus. A vino abſtineant, ſed aquam hordei, aut in qua decoctum ſit parum cinnamomi, vel ſeminum coriandrorum præparatorum,bibãt. Hunc autem capitis dolorem totius corporis euacuatione haud difficulter curabis,potiſsimum ſi in toto quidem corpore adſit plenitudo,nec in capite tantum. Quapropter media in cubito vena audacter ſtatim incidenda erit;& niſi quid prohibeat,notatu digna copia ſanguinis extrahenda. Quòd ſi id vires non ferant, non vnica duntaxat vice, ſed duabus aut pluribus ſanguinis miſsio erit facienda. Verùm poſt primam, externa in cubito vena incidatur, velut etiam ſi non magna fuerit plethora, ab eiuſdem inciſione auſpicãda curatio erit. Similiter vbi caput propter eius imbecillitatem multitudinem contineat: quo caſu,ſaltem reuulſionis gratia,vena ſecanda erit externa, ſeu humeralis; demum ſi opus fuerit,frontis quoque vena incidatur. Veluti etiam clyſteribus,& his quidem interdum acribus,nexibus,ac frictionibus in partibus inferioribus,plurimis expedit vti,Galeno auctore primo de arte curatiua ad Glauconem. Ipſi quoq; parti affectæ hoc tempore remedia adhibere conuenit:quę à capite repellendi vim habeant primò, deinde ea, quæ diſſoluunt, atque euacuant, poſtremò verò corroborantibus vtendum. Repellit autem (eodem Galeno auctore) oleum immaturum, quod Græci omphacinum nominant,aut roſaceum, ſeu oxyrhodinum:qua de re iis cõmodè vti poteris,ac reliquis,quæ in cura doloris capitis ex ardore orti conſcripta ſunt. Deinde ex diſcuſſoriis medicamentis quippiam addendum erit, paulatim detractis pharmacis, quæ repellunt, vt chamæmelinum, & anethinum: aut ſi in oleo ſerpyllum,ſeu ſpondylium,ſampſuchum, aut hyſſopum decoxeris: quæ virium etiam aliquid capitis partibus adiiciunt: & quæ debiles ſunt,roborant.vt proinde ipſis vſq; ad integram ſanitatis reſtitutionem vtendum ſit, eiuſdem Galeni præcepto. Demum ſi oportuerit, per nares, & palatũm expurgandi ſunt, ac ſternutamenta excitanda, & cucurbitulæ in occipitio cum ſcarificatione affigendæ. Irrigationibus quoque,ac aliis medicamentis,quæ vim diſcutiendi habeant paulò antè conſcriptis (vbi opus fuerit) commodè vti poteris: nos verò breuitati indulgẽtes iterum ea non repetimus. Velut nec ſi ex iam dictis cauſis cum obturatione quoque capitis dolor fiat, quæ-

Cura doloris capitis ex plethora geniti.

Ratio victus.

Venæ ſectio.

Cap. 15. Topica remedia.

uis earum sit, nouam pręcipiemus curationem, cùm ex eisdem ferè curari possit, causam videlicet auferendo, quæ obturauit.

Si ex flatuoso spiritu oriatur dolor capitis, curatio.

AT SI ex flatuoso spiritu redundante quispiam in dolorem capitis incidat, siue in reliquo corpore simul, siue in ipso capite duntaxat, relicta victus ratione, quæ omnino talis esse debet, vt flatum non gignat: pro eius curatione, si in capite is non tantum genitus sit, sed ex corpore efferatur, in principio repulsoria curatione vtendum est: quod vbi moderatè factum sit, ex mitigatoriis, ac concoctoriis quippiam admiscere ad repulsoria oportet. Deinde etiam discussoria addēda, ita vt paulatim repulsoria pharmaca detrahamus, donec ad contrariam misturam perueniat medicamentum ei, quam à principio habuit. siquidem influentem vaporem, seu spiritum repellere necessarium sit: infartum autem concoquere, attenuare, eundémq; ipsum discutere; ac circa ipsam affectam partem firmitatem inducere, ne videlicet quod influit, suscipiat: attenuatum verò excernat, impactúmque concoquat, & attenuet; prout scriptum reliquit Galenus secundo de compositione medicamentorum secundum locos. Iuuat autem eos magnopere euacuatio alui prius per clysterem validum: nam ex eo, præter id, quod ea quæ circa ventrem, mesaræum, ac circa hepatis sima hærent, euacuantur; adhuc ea, quæ ad caput feruntur, reuelli contingit. Dissoluas autem in eis præter ea, quæ iam dicta sunt, interim benedictæ ℥.iiij. aut electuarij indi, seu diaphœnicon tantundem, vel diacatholicon, aut hieræ picræ ℥.vij. in clysteriorum autem decoctum, quæ flatum etiam discutiunt, adiicienda erunt: vt semen anisi, fœniculi, carei, aut cumini, aridæ quoque ficus, ac furfur. Corroborandúmque interim affectum membrum, vt neque ipsum ventosum flatum gignat, quodcunque id fuerit, siue ventriculus, aut aliquod intestinorum, seu iecur, aut lien, aut quoduis aliud. Post quæ si vnà cum flatu calor in capite prædominatur, rosaceum adhibendum erit, quod videlicet repulsorium, concoctorium, & mitigatorium, adhæc & discussorium sit, vt Galeno visum est eodem secundo de compositione medicamentorum secundum locos: pariter & acetum, cum & repulsoriam simul, & attenuatoriam, imò & discussoriam habeat facultatem, eodem Galeno auctore. Verùm per se solo aceto vtendum non erit, ob facultatis ipsius vehemētiam; sed cum eo rosacea aqua admiscenda erit, vel etiam ipsum rosaceum, aut portulaca, polygonum, seu solanum. Si verò cum frigore flatus sit, loco rosacei chamæmelino, aut anethino cum aceto vtaris, vel cum rosaceo etiam, & aceto ea permisceas. At si augescat affectio, Archigenis auctoritate, irrigatio facienda erit ex ruta viridi cum aceto, & oleo trita, aut ex succo radicum iridis cum aceto: polygonum quoque cum ruta, oleo, & aceto dilutum adhibere conuenit; aut serpillum cum aceto, & oleo tritum, seu succum è baccis lauri expressum cum aceto & ruta. Amygdalæ quoque amaræ delibratæ, tritæ cum aceto & oleo, irrigationis modo adhibitæ, aut cerati crassitudine in linteolo fronti impositæ, cùm primùm affectio incipit augeri, magnopere conferunt. Quòd si cupias sacculis potius vti, circa initia, ex milio, rosis, salicis foliis, & polygono, solano, seu portulaca eos parare poteris, & fronti, ac syncipiti adhibere. Postea verò prædictis sampsuchum, serpillum, hyssopum, ac rutam, lauri folia tenera, cyperúmque adiicere valebis. Nécnon odoramentis iam dictis, seu castorei, & musci, aut amaraci vtaris; similiter his, quæ sternutamenta proritant. Poterunt insuper ægri diacumini, aut dianisi ℥.j. manè assumere, aut tantundem theriacæ, seu mithridati. Si autem flatuosus spiritus, propter earundem imbecillitatem, in capitis quibusdam partibus generetur: nam nec illud mirum est, neque impossibile, prout Galenus testatur eodem secundo libro de compositione medicamentorum secundum locos, præter ea medicamenta, quæ repellendi vim habent, cùm eis opus non sit, cunctis iam dictis, aut eisdem similibus medicamentis vtare; parum etiam & in hac affectione conferunt, & si non noceant

Cap. 1. Clysteriorū vsu.

Loco citato.

Topica.

Loco citato.

ceant ea quæ intus assumuntur, præsertim diacuminum, & dianisum.

Cura doloris capitis ex ebrietate orti.

SVNT quibus caput assiduè dolet, vbi vel liberaliùs vinum ingesserint, vel meracius, idque magis, si suapte natura calidum fuerit, vt testatur Galenus tertio de locis affectis: vtpote quòd omnino quidem caput vaporibus replet, aliquando verò etiam humoribus calidis, cùm & citra vini potum eiusmodi ad caput promptè deferuntur. Pro eius curatione scopus primus vniuersalis, & communis omnibus habendus erit, nẽpe euacuatio. Iubendi igitur sunt, si crudum adhuc in eis vinum in stomacho fluctuet, vt tepida aqua hausta vomant, per se sola, aut pauco aceto, seu acetoso syrupo permista. Quòd si etiam post concoctionem caput doleant, refrigerantibus vtendum est, ac repellentibus, vt multitudo quidem euacuetur, caliditas verò frigefiat: quale est rosaceũ per se, & cum aceto, aut hederæ, seu brassicæ succo: quin & ipsa brassicæ folia in aquam calidam macerata, capitiq; circumposita, ac alligata, naturaliter ebrietatem arcent, vt quæ vapores resiccent. Propterea eiusdem decoctæ vsus in id efficax est. Similiter ex leguminibus lens hos adiuuat, præsertim eos, qui humidiorem habent ventriculum; rutę quoque folia trita cum aceto, admista eis rosa capiti tepidè affusa prosunt, Marcello auctore. Aliis quoque boni succi cibis vtendum (non tamen calfacientibus) vt ptisanæ succo, ex oleribus lactuca, pane ex aqua loto: & interdum ouis sorbilibus. Pro potu omnino aqua vtẽdum, aut vino tenui, albo, modico, potissimum si aquam bibere non possint. Post omnem verò cibum parum dãdum est de malo punico, aut pomo, aut vua passa. Breuiter, vniuersus cibus sit boni succi, stomacho vtilis, & qui vapores arceat, Tralliano auctore. Cæterùm somni, ac quietis cura in primis habenda erit: cùm manifestum sit, Galeno teste, quòd tum hos, tum omnes, qui caput dolent, augescente adhuc, & vigente dolore, quiescere melius est: remittente verò, ac decrescente, in locis aptis deambulare; & ante cibum quidem pluribus deambulationibus vtendum. Post acceptum verò cibum, breuibus, & lentis. Oportet aut neque multa comedere, neque statim deambulare, sed post duas, aut tres, aut etiam plures horas. Si verò post hæc probè dormire non possint, ad balneum quàm celerrimè inducantur, calidáque aqua eis in balneo sæpe affundatur. At si ex vaporibus, & humoribus in caput sublatis reliquiæ quædam relinquantur tenuibus poris, ac meatibus impactæ; & ob id etiam capitis dolor perseueret, à rosaceo quidem abstinere expedit, & chamæmelino moderatè calido, aut anethino primum, postea (si opus fuerit) irino vtendum. In balneo verò caput calida perfundatur, non solum ob id, vt quidpiam circa ipsum discutiatur, sed & somni conciliandi gratia, vt Galenus præcipit secundo de compos. medic. secundum locos. Quapropter etiam secundum, aut tertium quoque ad vesperam balneum apparandum est, acceptis ab eo lactucis ex aceto, verum aqua affusa multa, vt acetũ planè exæquet, nisi omnino aquosum sit ipsum acetum. Si quis autem velit ab ebrietate præseruari præsumens ea, quæ ipsam arcent, quinque, aut septem amygdalas amaras, à ieiuno comedat, Aëtio teste: aut vinum absinthites, seu myrteum præassumat. Prohibent insuper & ebrietatem ipsam myrti baccæ præassumptæ, & brassicæ cauliculi præcomesti: at quæ ebrietatem extinguunt postea ingesta, sunt centaurei tenuis decoctum, ceruinum cornu, ac verbenacæ semen cum aqua.

Cap. 10.

2. de compo. medi. secun. loc. cap. 1.

Cap. 1.

Quæ ab ebrietate præseruent. Lib. 6. c. 43.

Cura doloris capitis ex ictu, aut casu orti. Victus ratio.

DOLOR capitis etiam ex ictu, aut casu accidit, inflãmatione interim subsequente. quare eius curatio magno studio tractãda erit, Tralliano teste. Nam periculum inducit, dum humores copiosius ad ipsum caput confluunt. Quapropter pro eius curatione, à vino per initia, carnibus, & in totum ab omni victu valentiori, seu pleniori, præsertim si febris adest, ægros coërcere expedit: ptisanæ verò cremorem, maluam decoctam, lactucam, intybum, & cucurbitam pro cibo exhibere conuenit. Pro potu aquam per se solam decoctam,

aut

aut cum semine coriandrorum præparatorum, vel paucissimo cinnamomo. Acida verò, acria, & salsa omnino vitanda sunt. Adhæc quies, & corporis tranquillitas præcipiendæ, ac cibi parcitas: fugienda verò sunt, sol, balneum, clamor, & contentio. Quòd si plaga, aut casus, vulneris aut contusionis causa existant, plures scopi erunt ad remediorum inuentionem, Galeno teste secundo de compositione medicamentorum secund. loc. Vnus quidem in vulnere, ad quod conglutinantibus, & inflammationem arcentibus pharmacis vti oportet; postquam vlceris labia constrinxerimus fibulis impositis, aut aliis, vt oportuerit. Alter verò scopus erit in contusione, & tertius in doloribus: qui quandoque in ipsis solis percussis partibus fiunt. Plerunque verò etiam ad vicinas partes extenduntur propter continuitatem substantiæ, tum cutis ipsius, tum eius membranæ, quæ caluariam ambit, præsertim si vsque ad eam plaga penetret. Quòd si per communionem eiusdem membranæ caluariam ambientis, quam ad duram cerebri membranam circa suturas habet, etiam intra caluariam inflammatio ipsa distribuatur: non absque periculo eiusmodi capitis dolor existit. Contingit autem interdum in casu, præsertim ex sublimi facto, vt quædam circa cerebrum, aut membranas partes abrumpantur: quod vbi euenit, etiam amplius capitis dolor inualescit: ipsáque affectio tota ægrè curabilis redditur, & periculum ingens, ac præceps imminet. Verùm si oborta inflammatio solam cutem occupet, & non vlterius adhuc procedat, nihil negotij est, sed dolor etiam, qui circa caput contingit, facilè discutietur. Optimum itaque fuerit in his, Galeno auctore, nisi ætas prohibeat, & nisi vitalis facultas debilis appareat, à venæ sectione curationis initium facere: ita nanque influxus reuelletur, vt Trallianus refert. Incidēda autem erit media, aut humeralis vena. A venæ sectione conuenientibus capitis irrigationibus vti oportet, oleo dulci ipsum perfundendo, lanis contegendo, fouendóq; omni ex parte, vt ne caput rigeat: conueniunt quoque & fomenta per spongias aqua calida imbutas. Quòd si ætas, siue virium imbecillitas, aut etiam ambo simul sanguinis detractionem fieri impediant, aluum per clysterem euacuabimus reuulsionis simul, ac euacuationis gratia: atque inde auxiliis ad inflammationes commodis vtemur. Nanque incipientibus, & adhuc nascentibus ipsis, rosaceum cum aceto; in vigore verò cōsistentibus rosaceum solum adhibemus. Ipsis verò decrescentibus, pharmacis laxantibus appellatis vtimur: quemadmodum in induratis inflammationibus absinthium, ac pulegium rosaceo admiscemus. At nec circa initia indefinitè acetum rosaceo admiscendum erit. Nanque cutis capitis, aut quæ post eam est membranæ caluariam ambientis inflammationes citra quidem vehementem dolorem obortæ, per exigui planè aceti ad rosaceum admistionem iuuari possunt: lædentur autem vbi magnæ fuerint, dolorémque vehementem induxerint. Similiter si crassæ cerebri membranæ nudæ rosaceum offeratur, quemadmodū in his, quibus capitis ossiculum aliquod excisum est, fieri consueuit, solum ipsum leniter tepefactum adhibemus. At si citra denudationem per capitis iuxta syncipur partem, sana, & integra existente caluaria, rosaceum ad cerebri membranam peruenire velimus, acetum ei (vt eo perducat) admiscemus. Quòd si vigiliæ vrgeant, etiam chamæmelino oleo, & non rosaceo duntaxat, subinde verò vtrisque commistis perfundere caput debemus, plus & minus à magnitudine inflammationis, ægri temperamento, & ætate considerantes. Proderint quoque iis rosę, & irinum oleum aceto decoctum. Item rosæ aridæ folia macerata prius passo deinde cocta, atque trita, & ita imposita, & sertula campana similiter facta, vel myrti folia tenera ex vino trita cum myrrha, & pulegium ex vino tritum, & mala cydonia vino cocta & trita, atque imposita capiti plurimum prosunt, Marcello auctore. Si verò membrana cerebri fuerit vulnerata, egregiè ipsam conglutinat, Archigenis decreto, calaminthæ succus infusus, & farina milij arida inspersa; deinde butyrum, & rosaceum, ac adeps suillus insulsus, vetus, tepefacta, ac mistim infusa.

Si ad casum seu ictū sequatur vulnus, aut contusio, curatio.

Cap. 1.

Loco citato.

Venæ sectio.

Topica.

Cap. 1.

Vide Galen. 2 de compos. med. sec. loc. cap. 1. & 2.

infuſa. Cæterùm in contuſionibus citra deſperationem, ac fiſſuram circa caput factis, eodem Archigene, auctore polenta impoſita commoda eſt. Amplius verò & œſypum, atque ipſæ adeò lanæ ſordibus ſudoris ſuccidæ eodem modo: magis autem propriè ſimilaginem ex aqua pro cataplaſmate imponens, aut origanum cum polenta. Hæc quamuis alterius negotij, atque operis ſint, hic tamen adſcripta, nihil incommodi afferent. In mediocribus autem capitis vulneribus, aut quibus omnino legitimo medico non opus eſt, in quibus nuditas per ſe non adeſt, pilos rademus, fibulíſque impoſitis conſtringemus, ac glutinantibus experimento cognitis vtemur, vt Archigeni viſum eſt; quanquam nec hoc ad præſens negotium attineat.

Compoſ. ſec. loc. cap. 2.

LIQVET etiam quoniã non perpetuò capite primario affectu laborante, dolor accidit, ſed interim etiam cõdoleſcit, aliqua particula priùs affecta, velut vẽtriculo, iocinore, aut ſtomacho, aut alia quapiam. At quia ſic vexatos ſanare licebit nihil capiti adhibentes, verùm his ipſis priùs affectis partibus auxiliantes, Gal. & Aëtio teſtibus; propterea bona frõte huius curationẽ prætermiſimus. Patebit nanq; cùm de harum partium affectionibus verba faciemus.

Si alterius partis primo affectæ cõſenſu dolor capitis fiat, curandi ratio.

EVENIT etiam capitis dolor iis, qui vehementer febricitant: in quibus diligenter conſiderandum erit, num criſis ratione, an non oriatur. Nam ſi ſanguinis fluxum, aut vomitum decretorium ſignificabit, remedia quærenda non ſunt, Galeno teſte primo de arte curatiua ad Glauconem. Quoniam ea (Tralliano auctore) quæ admouerentur, prẹter quàm quòd nihil iuuarent, etiam naturam ſubinde impedirent. At quando ex magnitudine febrium humores diffuſi, ac veluti efferueſcentes ad caput aſcenderint, tunc medicamenta adhibere eſt neceſſarium, Galeni præcepto eodem libro primo de arte curat. ad Glauconem. Vt verò promptè illud diſtinguas, ac cognoſcas, tria (vt eidem Galeno viſum eſt) conſideranda erunt. Primum quidem ſpecies ipſa febrium. Secundo loco, ſi ſit ad ſalutem morbus decliuis. Tertio verò ac potiſsimum totius morbi tempus perpendas; num videlicet in principio ſit, vel incremento, vel in ſummo vigore. Febre nanque non magnopere calida exiſtente, ac circa initia, præſertim ſi capitis dolor irruat, quin etiam febre valida exiſtente, cùm iudicationem non portendat, curandus is eſt. At ſi ipſa valde vehemens fuerit, adſintque ſalutis ſigna, ſuperuenerítque capitis dolor, cùm ipſa prope iudicationem venerit, tunc nihil tentare oportet medicamenta adhibendo: & ſi Galenus iuſſerit hæc perpendenda eſſe pro notitia morbi, num per excretionem criſim ſit habiturus: poterunt quoque ad hanc cognitionem transferri: maximè verò totius morbi tempus conſiderandum erit. In his ergo capitis doloribus, qui in principio cum febribus irruunt, vena ſecanda eſt poſt primam, aut ſecundam remiſsionem, Galeno & Aëtio teſtibus (niſi quid impediat) & præſertim in corporibus bonæ habitudinis, & multo ſanguine refertis. Animaduertendum autem, num ob vapores à ventre ſublatos, aut ob alui ſuppreſsionem capitis dolor cõtingat. Quòd ſi ſerius poſt ſeptimum tandem irruat diem talis capitis dolor (qui criſim non ſignificet) præeuacuata aluo per clyſterem notabiliter, cucurbitæ occipitio, vel ceruici affigendæ ſunt, & capiti rigationes admouendæ erunt; quæ vim repellendi obtineant, frigidáſque qualitates, ac vires, vt roſaceo quidem in calidioribus, ac hora æſtiua, & cum exiguo aceto, chamæmelino verò, aut anethino frigidioribus habitudinibus, ac hyeme, quinta aceti parte adiecta. *Aliæ inſuper infuſiones, quæ ex papauerum capiti*bus conſtant, expediunt, ex Galeni ſententia, eodem primo de arte curatiua ad Glauconem: quarum materiam vbi de cura doloris capitis ex calida intemperie, ſeu bile orti, tractauimus, inquiras. Nec minus ſi diſiicientibus medicamentis indigeant, ea reperies eo loco, quo de cura doloris capitis ex pituita orti verba fecimus: perſeueranti tamen vehementer dolore, hyoſcyami folia viridia,

Gale. loco citato.
Aët. lib. 6. cap. 45.
Cura doloris capitis geniti in febribus.
1. ad Glauc. cap. 15.
Venæ ſectio.
Gale. loco citato.
Aet. lib. 2. cap. 42.
Cucurbitulæ.
Topica.
Cap. 15.

ridia, aut papaueris cum rosaceo, pauco aceto, ac micis panis, syncipiti, & fronti approximanda erunt. Reliquæ verò ad capitis dolores ob febris magnitudinem obortos, medelæ ad tractationem de febribus pertinent. Restat vltimo loco amuleta, quæ capiti coronæ modo circumposita, & alligata dolorem eius arcent, conscribere, Archigenis auctoritate: quæ quidem nullam medicam rationem habent derelinquentes: quæ verò ab eo iuxta medicam rationem tradita sunt, referemus. Horum vnum est, polygoni duos ramulos coronæ modo imponito, præsertim si ex ardore, seu ebrietate dolor capitis contingat. Aliud, cichorium ægri capiti imponito, maximè si ex ardore, seu etiam ebrietate doleat. Rosaceæ iterum coronæ eosdem iuuant, Galeni auctoritate. Callitricho quoque coronare caput conducit, quod adiantum appellatur. Philanthropo etiam herba appellata, coronari caput Archigenes iubet. Liberat item à capitis dolore verbenaca herba, tum coronæ modo circumposita, tum illita ex rosaceo & aceto. Testudinis quoque palustris sanguis syncipiti instillatus capitis dolorem iuuat, herbæq; plantaginis radix in collo suspensa, capitis dolorem mirificè tollit, vt cap. de Arnoglossa testatur Apuleius Madaurensis.

Amuleta.

Vide Gal. 2. de compo. sit. medi. secun. loc. cap. 2.

Gal. loco citato.

περὶ κεφαλαίας. *De cephalæa.* *Caput XI.*

GRAVIS quidem affectus, vehementer dolorificus, diuturnus, ac difficulter solubilis nonnunquam euenit in capite, à Græcis κεφαλαία, pariter & à Latinis nuncupatus. Qui capitis dolor ex facili occasione vehementes habet accessiones, Galeno auctore tertio de locis affectis, & secundo de compos. medic. secund. locos: adeo vt neque strepitus, neque vocem vehementiorem, neq; lumen splendidum, neque vini potum, neque medicamenta caput replentia tolerare possint ægri; neque item motũ: sed in quiete, & tenebris, ob doloris vehementiam decumbere volunt. tanquam à malleo enim se percuti arbitrantur nonnulli: alij caput frangi, distendíque sentiunt: non paucis verò vsque ad oculorum radices dolor progreditur. Habet autem hæc affectio aliquando quidem continuos dolores; aliquando verò exacerbationes, & interualla, siue ordinata, siue inordinata. Intermittunt enim quandoque eiusmodi exacerbationes, velut in comitiali morbo apprehensis, intercedítque tempus, quo perfectè liberati videntur: sed vehementius fœminas tenet, vt inquit Cælius Aurelianus, ob diligentiam capillorum. Constat igitur, quòd sicuti cephalalgia, sic etiam in hac affectione consimilem aptitudinem capitis habent ægri: quia videlicet facillimè ipsum afficitur, aut propter ipsius imbecillitatem, vel propter sensus exuperantiam: atque hoc est ipsis commune. Verùm differunt, quòd per cephalæá affectæ capitis partes multò redduntur, quàm in cephalalgia debiliores: & veluti cephalalgiam patientibus quibusdam capitis inuolucra dolore afficiebantur, aliis pericraninm, id est, exterior caluariæ membrana: ita quoque in cephalæa contingit, prout quidam quibusdam prõptiùs has, vel illas capitis partes aptas habent, vt afficiantur. Discrimen autem num internę videlicet capitis partes, aut externæ afficiantur, ab oculorum radicibus similiter sumitur, vt de cephalalgia diximus: considerando scilicet, vtrum veniat ad eas malum, néene. Totidem insuper causæ eius esse possunt, quot de cephalalgia narrauimus, externis posthabitis, ex quibus raró contingit hunc affectum generari, similique via, ac ratione inuestigandæ ipsæ sunt: diligentérque animaduertendum est, atque attendendum ex qua causa originem trahat. Sic nanque affectus ipse arte faciliùs solui poterit. Quapropter neç victus ratio diuersa præcipienda erit ab ea, quam in prædictis capitis doloribus præcepimus, imò eadem pro causarum similitudine. Similiter & curandi ratio. Nam si humorum, aut vaporum multitudinem causam esse reperies, siquidẽ propter totius corporis repletionem facta est, vniuerso corpore euacuato, capitis dolorẽ sanabis.

3. de lo. affe. cap. 9.

2. de compo. med. sec. loc. cap. 2.

Signa.

Lib. 1. cap. 1.

Cur vehementius fœminas teneat.

Quibus cũ cephalalgia cõueniat, & differat.

Causæ.

Curandi ratio.

Qua de re venam secare oportet, si vires ferant: in cidendáque est aut media, aut vena cubiti externa:& acrioribus vti clysteribus cōuenit. Et si adhuc sanguis videatur redundare etiam ex naribus aperta vena, quantum sanguinis satis esse videatur, detrahes. Si verò velut debile existens caput ad se sublatos humores, ac vapores excipiat, materiam reuellere oportet in totum corpus, atque ita particulæ mederi. Fiat itaque reuulsio per clysteres,& ligaturas extremitatum, ac plures infernarum partium confrictiones. Interdum etiam (vbi nihil prohibeat) sanguinis ex cubito detractione vtendum erit, mox purgare corpus conuenit ex aliquo iam dictorum suprà medicamentorum. Post cuius corporis totius euacuationem, seu purgationem, tutò ad ea, quæ caput euacuant, accedes, apophlegmatismos videlicet, & medicamenta alia, quæ naribus induntur, de quibus suprà mentio facta est. Caput autem curabis repellentibus irrigationibus primò, deinde his, quæ digerendo, seu disiiciendo caput euacuāt; admotis demum his, quæ firmitatem ei addere possunt. Repellit nanque eum omphacinum,& rosaceum per se,& cum aceto illitū; & quæ his sunt similia: de quibus in præcedentibus abundè diximus. Discutit autem oleum dulcissimum calidum,& magis inueteratum, chamæmelinum, seu anethinum: si verò crassior sit humorum multitudo, spōdylium, aut pulegij comam: sisimbrium, aut folia lauri, mentham, seu calaminthам in oleo concoquas, capitiq; adhibeas. Sic nanque multitudinem euacuabis. eadem hæc etiam firmitatem parti addunt, iuxta Galeni sententiam. Quapropter vsque ad perfectam curationem eis vti cōuenit. Omnium verò longè maximè discutit,& perfectè corroborat verbenaca recta, præcipuè viridis, imo & arida cum radicibus, & simul cum serpillo oleo incocta, si ex ea caput perfuderis. Quin & ipsam per se verbenacam si oleo incoxeris, capútq; inde rigaueris, omni capitis dolori antiquo ex frigiditate, aut ex crassis humoribus orto medeberis, eodem Galeno teste secundo de compositione medicamentorum secundum locos. Maximè etiam prosunt sub aquario vase nascentes aselli, millepedæ appellati, si oleo incoquātur. Et hæc de cura cephalææ ex plenitudine ortæ satis. Nam reliqua, cùm pro eiusdē curatione, tum etiam si ex quauis alia causa excitetur, in præcedētibus locupletissimè reperies. Quare in his non erit amplius sermo protelandus, sed ad curam hemicraniæ accedere tempestiuum erit.

Venæ sectio.

Purgatio.

Topica.

2. de compo. med. sec. loc. cap. 2.

Cap. 9.

περὶ ἡμικρανίας. *De hemicrania.* Caput XII.

SED ET alia quædam affectio dolorosa iuxta dimidiam capitis partem, aliquando dextram, interdum sinistram cōtingit, quam hemicraniam appellant; distinguit autem dextram capitis partem à sinistra, sutura per longitudinem ipsius protracta: sub qua intra capitis ossa linea medium cerebrum diuidens protēditur: ad quam & peruenit anteriorum duorum ventriculorum septum, vt patet tertio de locis affect. & aliquibus cōtingit, vt extra caluariam doloris sensus percipiatur. alij in capitis intimis partibus dolorem sentiunt: aliqui verò temporum musculos vehementer dolent. Cunctis autem vt plurimum per circuitus dolor exacerbatur, influxu videlicet vaporum, aut humorum, siue multorum, siue calidorum, siue frigidorum causam dolori suggerēte. Euenit etiam interdum, vt quidam adeò vehementer doleant, vt neq; manuum contactum facilè ferant: in quibus palam est, membranam caluam ambientem esse affectam,& neq; cutem ipsam immunem ab affectione omnino existere: quemadmodum si in partibus, quæ intra caluam continentur, hoc est, cerebro, eiúsque membranis dolor sentiatur: ísque vsque ad radices oculorum extendatur, liquidò constabit, partes intra caluariam affectas esse, vt neq; manuum contactu dolor irritetur. Ex his constat quæ pars in hemicrania afficiatur; ac quomodo ea dignoscenda sit, in quo genere affectuum contineatur, cùm dolor sit: ac quot,

Cap. 9.
Nonnullæ eius differētiæ.
Commune omnium.

Diuersæ capitis partes, quæ in ea affici possunt.

quæve sint eius causæ. Et quoniam diximus ex vaporum, seu humorum influxu per circuitum exacerbari, rationabile est, Galeni decreto secundo de compositione medicamentorum secundum locos, hunc influxum siue per venas, siue per arterias, seu per vtrasque contingere; & interdum cùm corpus, aut aliqua eius pars infra caput, vitiatos vapores, aut humores sursum mittat, interim verò cùm ea sola, quæ intra caluam continentur, quod in ipsis redundat excrementum, foras protrudant per iam dictas venas, seu arterias, siue per vtrasque. Siquis autem cupiat dignoscere quando ex multitudine humorum, seu vaporum, & quando ex calidis, seu frigidis hemicraneus dolor excitetur, ex superioribus capitibus notas petat. Pro quarum causarum varietate curationem quoque ipsam variari contingit. Nam vbi ipsam hemicraniam curare aggrederis, priùs quali purgatione, aut venæ sectione ægro opus erit, considerabis: atque ita deinde ad capitis auxilia progrediaris, venam secans, si multitudo causa fuerit, purgationibus vtens vbi ex vitiosis humoribus fiat. Atque si calidi fuerint, his quæ bilem expurgant, vtaris. Si frigidi, his quæ pituitam, aut succum melancholicum. Quorum purgantium medicamentorũ copiam præcedentibus capitibus comperies: quare studiosi ex inde petant. Ad capitis auxilia deinde deueniens tum per digitos suæ manus, tum per linteum dimidiam frontis partem, & eam maximè, quæ circa temporum musculum est, confricando excalfaciat æger; atque id ante irritationis tempus faciendum est. Post exacerbationem verò medicamentis hemicranicis à medicis appellatis, vtendum; siquidem multa caliditas in doloribus percipiatur, his, quæ refrigerans quippiam habent: citra verò hanc, his, quæ multum calfaciunt, vtẽdum. Vtrisque verò aliquid ex iis, quæ firmitatẽ, ac robur addunt, misceatur; quod astringentem videlicet habeat facultatem, prout Galenus eodem secundo libro de compositione medicamentorum decretum reliquit. Et quanquam ea pharmaca, per quæ inueterato capitis dolori medemur, hemicranicis quoque affectionibus auxiliantur; testatur tamen Aëtius quòd quadam naturæ proprietate, seu potentia, euphorbium hemicranicis maximè conferat, si cum aceto teratur. Et si dextrum tempus dolet, illinito sinistrum. Si verò sinistrum dolet, illinito dextrum. Idem quoque asseruit, quòd si intestina terræ terantur, & dolens tempus illinatur, mirificè prosunt. Similiter si cochlearum carne vtaris: aut si cochlearum carnis cinerem excipiens, stercus bubulum, & thus, æqualibus portionibus cum aceto trita, affectam partem illinas. Stœchadem quoque herbam cum aqua, aut mulsa coctam si exhibeas, in omni capitis dolore, velut solum, & maximum remedium erit, eodem met auctore. Galenus autem in fine secundi libri de compositione medicamentorum secundum locos, his, qui ob frigidas causas hemicranico infestantur dolore commodissimum medicamentum esse asserit, si dimidiam frontis partem vnà cum temporis musculo ex euphorbio, oleo, & cera parato vnguento illinas, euphorbij sumens ℥.j. olei lib.j. ceræ quadrantem. Quòd si validius videbitur medicamentum, poterit euphorbij ℥.ß. assumi, præsertim si euphorbium validum existat, corpúsque molle, ac exactiori sensu præditum. Iuuat etiam hos si oleum tepidum in aurem instilletur, modico euphorbio ad oleum iniecto, eodem auctore, sumito autem euphorbij ℈.j. olei dulcis ℥.ij. quibus commistis gutta vna, vel duæ in auræ instillentur. Caueas autem hoc pharmacũ in his, in quibus à calidis vaporibus, aut humoribus hemicrania gignitur. Hircinum fimum tritum cum aceto scillitico misce, & fronti, & temporibus illine, hoc ad dolorem hemicranij sedãdum etiam in perpetuum prodest, vt inquit Marcellus. Subito verò si hemicranij dolor fuerit, thus, & myrrham & ouum teres, simul etiam fronti induces, vel temporibus, eodem auctore. Minutæ item cochleæ tritæ, & fronti illitæ, & ceruini quoque cornu cinis cum aceto rosaceo mixtus, ac fronti impositus hemicranij dolorem emendant, Plinio secundo teste cap. 8. lib. 1. Reliquum est, vt quibus vti consueui, tum in diuturnis capitis doloribus, tum in hemicranicis famil

Cap. 3.

Quæ consideráda sint pro eius curatione.

Cap. 3. Topica.

Aëtius lib. 7. cap. 29.

Animaduersio.

Cap. 2.

familiaria catapotia conſcribam.ex quibus ʒ.j.vel ℈.iiij.decimo vel quintodecimo quoque die omni tempore,præterquàm in æſtate æger aſſumere poterit, bile redundante.Excipe pulueris hieræ ſimplicis Galeni ʒ.ij.pilularum arabicarum ʒ.iij.trochiſcorum myrobalanorũ citrinarum ʒ.j.& ß. rhabarbari cum ſpica ℈.iiij.cum ſyrupo violaceo ſimul componantur,ſeruetúrque compoſitio; & cùm opus fuerit,ex ea ſumantur, vt diximus ʒ.j.vel ℈.iiij. à cœna per quinq; vel ſex horas.deinde ſuperdormiat æger.Pituita verò redundante,agarici trochiſcati excipe ʒ.iij.pilularum arabicarum,& pulueris hieræ ſimplicis Galeni ana ʒ.j.& ß.florum ſtœchadis, & trochiſcorum myrobalanorum chebulorum, ſingulorũ ʒ.j.cum ſyrupo ex ſtœchade,& oxymelite ſimul miſceantur; & cùm opportunum videbitur, ʒ.j. vel ℈.iiij. modo quo ſupradictum eſt, aſſumat æger pro qualibet vice.At ſi ex nigra bile dolor capitis genitus fuerit,prædictarum pilularum arabicarũ ʒ.ij.excipias,pulueris ſenæ,& epithymi ana ʒ.ij.& ß.hieræ ſimplicis Galeni ʒ.j.& ß.trochiſcorum myrobalanorum indarum ℈.iiij.cum ſyrupo è fumaria,ac aqua meliſſophylli inſimul componantur:& cùm vſus vrgeat,pariter vt prædictis, vtitor. Reliquum eſſet de aliorum ſenſuum affectionibus pertractare ; ſed quoniam extra eam partem , quam caput ex Celſi ſententia nuncupauimus , quodammodo exiſtere videntur ; propterea non ab re duxi prius de functionis motricis voluntariȩ noxis verba facere;necnon & de his vitiis,ex quibus omnes actiones animales læduntur : & deinde ad aliorum particularium ſenſuum læſiones pertractandas conuertar.

Noſtrarũ pilularum compoſitio.

Celſ.lib.4. cap.2.

περὶ σπασμοῦ. *De conuulſione.* *Caput* XIII.

QVONIAM motiuarum actionum prima ſymptomata ſunt,Galeni auctoritate libro de different.ſymptom. immobilitas,& vitioſa mobilitas, vitioſæ autem mobilitatis,alia diminutus, infirmúsque motus eſt:de quo cùm de immobilitate pertractabimus verba faciemus; alia verò prauus motus eſt : qui licet plures etiã habeat differentias , vt liquet apud Galenum eodem loco:duximus tamen de vna earum, hoc eſt, de conuulſiuo motu,priùs diſſerere:quem quidem Græci σπασμὸν , Latini verò conuulſionem nuncupant , nomine ipſo indicante quid ſit , ac quomodo fiat. Nanque paſsio quædam eſt inuoluntaria , Galeno teſte, commento aphoriſ.39.ſexti libri, ad ſimilem diſpoſitionem venientibus partibus neruoſis in ea,quam etiam in motibus voluntariis aſſumũt.Nam in eum ſitum neruos,muſculóſque conuulſio ducit,vt patet ſecundo de cauſis ſymptomatum,in quem,ſi pro naturæ lege ſe haberent,ab animali virtute ducerẽtur, tractis videlicet,ſeu reuulſis ad propria capita muſculis. Ex quibus cõſtat conuulſionem in conuulſis partibus factam hac ſola ratione à motu naturali voluntario ſcilicet earum differre,quòd præter voluntatem fit,vt Galeno tertio de locis affectis viſum eſt. Omnis nanque motus, qui à voluntate procedit,attractis muſculis in eas , quibus innaſcuntur partes, hoc eſt, eas , ad quas nerui inſeruntur,fieri videtur:neque poteſt attractio fieri,niſi ad ſuam originem retrahatur muſculus. Itaque quemadmodum in eo , qui ſecundum naturam habet,voluntas in cerebro iuxta neruorum originem ordinata, motionis principium primis dat neruis, ac per ipſos muſculis ; ita ſi ſine huiuſmodi principio contingat muſculos retrahi,tunc conuulſio gignitur.Tendi igitur muſculos, & ad initia propria retrahi,corporiſq;, cui inhæſerint, partes ſecum trahere, eſt ſanis,& conuulſis pariter commune,iuxta Galeni ſententiam libro de tremore,rigore,palpitatione,& conuulſione. Verùm illud inuoluntariè fieri, his quidem ineſt , qui naturaliter vtique non habeant : at præcedente voluntate, motus quippe naturalis erit his,qui naturaliter habent. Huius autem deprauatæ motionis tres ſtatuuntur ſpecies, ſeu differentiæ à Galeno lib. de different. ſymptom.& lib.de tremore,rigore,& palpit. ac commento aphoriſ.57.4.libri,

Cap.3.

Conuulſio quid ſit.

Cap.2.

Cap.6.

Motus conuulſiuus à voluntario, in quo diſcrepat.

Cap.8.

Conuulſionis tres ſpecies, ſeu differentiæ.

De differẽt. ſymp.cap.3.

Lib. de tremore.cap.8.

Paul. lib. 3. cap. 10. Aet. lib. 6. cap. 38. Celsus lib. 4. cap. 3.

& aliis plerisque in locis, tum etiam à Paulo, Aetio, ac Celso: quarum vna τέτανος, alia ἐμπροσθότονος, reliqua verò ὀπισθότονος dicitur. Nam cùm corporis particulæ vnà cum ceruice, ac capite in anteriora tenduntur, affectus hic ἐμπροσθότονος nominatur: cùm in posteriora ὀπισθότονος. Cùm verò æqualiter in alterutram partem, & retro videlicet tenduntur, τέτανος nuncupatur. A Latinis verò quibusdam prima distentio ad anteriora. Altera distentio ad posteriora, & reliqua distentio simpliciter. A Celso autem rigor neruorum, quælibet istarum appellatur, qui modò caput scapulis, modò mentum pectori annectit, modò rectam, & immobilem ceruicem intendit, vt ipse inquit cap. 3. lib. 4.

Quòd diuersæ partes in eis primò affici possunt. Ca. 6 & 10. Quomodo distinguendæ sint.

Harum autem affectionum non perpetuò eadem est sedes primò affecta. Nam interdum cerebrum ipsum noxam suscepit; interim spinalis medullę initium; quandoq; neruus aliquis, aut musculus, qui particulari motioni deputatus est. Id autem promptè dignosces: nam si vnà cum toto corpore faciei quoque musculi conuellantur, cerebrum ipsum affectum esse indicat, Galeno teste, tertio de locis affect. At si faciei partes, seu musculi seruentur, ac illæsi permaneant, spinæ initium affici sciendum est. Vbi verò pars aliqua conuulsa sit, necessum est neruum, aut musculum, qui eius motioni deputatus est, affici. Verùm in iam dictis tribus differentiis, cùm in toto corpore constiterint, & non in vna determinata parte, vnum tantum discrimen habendum erit; nunquid videlicet capitis, & faciei partes læsæ sint, vel illæsæ permãserint. Nam primo modo si euenerit, cerebrum ipsum affectum erit. Si secundo modo contingat, non cerebrum, sed principium spinalis medullæ secundum totum, aut secundum partem. Pro cognitione verò particularis conuulsionis determinatæ partis cuiusdam, cùm determinatus neruus, seu musculus afficiatur, summopere necessaria erit anatomes notitia, neruorum potissimùm, & musculorum. Cunctæ verò conuulsionis species, seu differentiæ symptomata sunt in genere noxæ functionis motricis voluntariæ, eiúsque deprauatæ, à causa duntaxat præternaturali ortæ.

Qui præter naturam affectus sint. 2. de causis symp. cap. 2. Lib. de tremore, cap. 5. Duæ ex Hip. conuulsionis causæ.

Qua ratione conuulsio à tremore discrepat: qui non modò à causa præternaturali, verùm à functione ipsa, licet irritata, ortum ducit; vt patet secundo de causis symptomatum, & libro de tremore, rigore, & palpit. Conuulsionum autem causas non immeritò duas Hippocrates statuit aphorismo 39. sexti libri, cùm dixit. Conuulsio fit vel ex repletione, vel inanitione. Nanque ex his duntaxat causis neruosæ partes conuelli possunt præter voluntatem: ex repletione, inquam, madefactis ipsis, ac irrigatis; ita vt in tumorem præter naturam attollantur: & propterea conuellantur dilatatis ipsis secundum latitudinem, earúmque longitudine decurtata. Ex inanitione verò, vtpote ipsis neruosis corporibus violentiùs exsiccatis; vt propterea cogantur in se ipsa duci, contrahi, atque conuelli: quemadmodum etiam in lyræ chordis euenire consueuit: vt intentis ipsis vehementer ob ambientis aëris immodicam intemperiem nonnunquam rumpantur, si vel nimis aridus fuerit, vel admodum humidus. Humiditas nanque ipsas madefaciens, siccitas verò cõtrahens, modo quo lora quoque cùm ad ignem exsiccantur, contrahi, tendíq; videntur: & sol tergora arefaciens contrahit. His quippe ita præcognitis haud difficile inuentu fuerit, vt Galeno tertio de locis affectis, visum est, vtrum ab ariditate, quæ est ab humidæ essentiæ defectu, & euacuatione, an humoris plenitudine, quæ egestati aduersatur, & ab Hippocrate repletio nominata est, affectus ipse prodierit.

Cap. 6.

Quibus signis dignoscenda conuulsio sit, nũ ex ariditate, vel repletione fiat. Si ex inanitione fiat, causæ.

Nanque cùm conuulsio fit vel à labore, vel vigiliis, vel fame, vel solicitudine, vel arida, ęstuantéque febri, qualem in phreniticis videre est, & aliis huiusmodi, causam eius esse ariditatem, inanitionémque rectè putabis. At si contigerit aliquem sanum repentè conuelli, vt ait Galenus commento 26. aphor. 2. huiusmodi conuulsionem fieri ex repletione est necessarium. Ita quoque si temulento cuipiam, ac omnino pleno homini, qui videlicet in ocio degat, id euenire conspexeris. Verùm vbi propter defectum, seu euacuationem conuulsio excitatur, vel ex aliqua prædictarum causarũ, vel ex aliquo præcedenti largo sudore,

sudore, aut vomitu, alui deiectione, aut sanguinis profluuio, aut quapiam alia causa simili, haud difficile erit ipsam dignoscere ex relatione præsertim ęgroti, seu astantium. Si verò ex plenitudine cõuulsio excitetur, bifariam illud euenire poterit, iuxta Galeni sententiam lib. de tremore, rigore, conuul. & palpit. Nanq; aut ex inflammatione principij neruorum, id est, cerebri, aut initij spinalis medullæ, seu alterius partis neruosæ, aut ex succorum copia circa iam dictas partes, ex qua ipsæ tendi cogantur. Id verò promptè discernas ex indiciis inflammationis, si ea fuerit. Quod si præter eam, ex humorum duntaxat copia conuulsio excitata fuerit, nunquid ex multitudine simpliciter dicta, aut ex ea, quæ est vnius tantùm succi redundantis, inuestigare oportet, quanquam neruosæ partes ex frigidis, & glutinosis humoribus, ex quibus etiam nutriuntur, promptè repleantur, ac proinde sæpiùs conuulsionem patiantur, teste Galeno commento aphoris. 26. secundi libri. Illúdque non alia via, quàm suprà docuimus, cùm de dolore capitis verba fecimus. Ibi nanque reperias signa tum propriæ multitudinis, tum eius, quæ non simpliciter plenitudo dicitur: cùm videlicet alius quispiam humor redundarit cum sanguine; non sanguis solus, nec omnes ex æquo aucti fuerint. Hæc igitur sufficiant quoad cognitionem conuulsionis primariò ortæ: de qua, iuxta Galeni sententiam loquutus fuit Hippocr. aphoris. 39. sexti libri, cùm dixit. Conuulsio fit vel ex repletione, vel inanitione. Verùm præter hanc conuulsionem, alia quædam est cõuulsio, quæ per consensum accidit, eodem Galeno teste commento aphorismi primi quinti libri, & tertio de locis affectis, hanc iuniores medici barbarè loquentes, spasmum non proportionatum ad materiam vocant; cùm neque ex plenitudine neruosarum partium, neque ob inanitionem earundem originem ducat, sed vel à qualitate quadam, alteratis per continuationem partibus; & proinde ad neruorum principium ascendente, aut à spiritali quadam substantia per iam dictas neruosas partes trãsmissa fluida, aut veluti arida, quæ licet mole minima, facultate tamen quammaxima sit, & ad neruorum principium delata; propter quod huiuscemodi motu ipsum cõcutiatur, vt à se expellat quicquid fuerit id, quod à parte primo affecta ad ipsum effertur. Huius verò causa non modo externa esse poterit, ex scorpionum videlicet, phalangiorum, aut alterius venenosi animalis ictu, verumetiam ex quapiam interna causa: ex qua similis essentia generari poterit, non accedente causa extranea, velut Pelopis auctoritate, Galen. tertio de locis affectis decretum reliquit. Hæc, inquam, vbi neruosam aliquam partem occupauerit, per continuas partes (vt diximus) vsque ad neruorum principium transferri poterit: ac conuulsiuum motum (modo quo diximus) excitare. Hanc conuulsionem haud ægre percipies ex cognitione partis primario affectæ: cuius modum in vniuersali capite docuimus. Quòd si ab externa causa ortum ducat, eam ab ægro, aut astantibus discas. Si verò earum nulla præcesserit, internam esse putabis: quemadmodum per consensum cum ore ventriculi, vbi fortiùs morderetur ab æruginoso humore, qui potius exacta ærugo dici poterat, in quodam adolescente obseruauit Galenus; cui cùm totum corpus conuulsum esset, ærugine per vomitum vacuata febris statim, & conuulsio cessauit, prout testatur commento aphor. primi quinti lib. 12. metho. med. & quinto de locis affect. Atqui siquis velit & hanc quoque conuulsionem per consensum genitam, ex inanitione conuulsionem nuncupare, cùm humores mordaces vim habeant exsiccandi, vt Galenus inquit, commento aphorismi primi quinti libri, non reclamamus. Verùm non adeò exitialis erit, quemadmodum ea conuulsio, quæ propriè ex inanitione gignitur, ob defectum scilicet humidæ essentiæ partium neruosarum: sed curari vtique posset, quia ex siccitate duntaxat, & non ex siccitate, quæ est ab humidæ essentiæ defectu, & vacuatione ortum ducit, vt videre licet apud eũdem Galenum, cum commento prædicti aphorismi, tum eodem 12. method. med. in fine: & hoc modo intelligendo, quælibet conuulsio tam quæ primario, quàm quæ per cõsensum oritur,

Si ex plenitudine fiat, causæ.
Loco citato.

De conuulsione, quæ per consensum fit.
3. de loc. aff. cap. 7.

Diuersæ causæ eiusdem.

Loco citato.

12. method. cap. 8.
5. de loc. aff. cap. 6.

12. method. in fine.

erit, ac dici poterit de repletione, aut de inanitione. ab immodico itē frigido si conuulsio fiat, velut Hippocr. aphoris. 17. quinti libri, & Gal. duodecimo meth. med. visum est; ex plenitudine dicenda erit, quoniam neruosorum corporum substantiam cogens ac constringens, frigidum ad difflandum difficilia efficit, & propterea vt repleantur, causa est, Gal. teste commento aphoris. 13. sexti lib. quamuis si corpus siccum fuerit, & superfluis carens; possit ex frigore conuulsio ex siccitate fieri, nam penetrans in interiores partes corporū neruosorum exugit, ac exprimit eas, & hac ratione sicciores eas reddit, ac inanit, vt Philotheo placuit commento eiusdem aphorismi 17. quinti libri. Maximum tamen, ac ferè insanabile malum est conuulsio, si ex inanitione propriè fiat, vt Aëtio & Paulo visum est, curatu perdifficile, vel potius quod curari omnino non possit, si febris occasione potissimum contractum sit, cùm priùs sic affecti pereat, tempus excogitandi remedia negantes: quemadmodum Galenus 12. method. med. & in fine lib. de palpit. rigore, tremore, & conuulsione scriptum reliquit.

Prognostica.
Aët. lib. 6. cap. 38.
Paul. lib. 3. cap. 19.
12. method. in fine.

Verùm, qui à conuulsione, aut distentione neruorum tenetur ex repletione, Hippocr. auctore 57. aphor. 4. lib. febre superueniente liberatur, eadem die, aut sequenti, aut omnino tertia: vt patet lib. de loc. in homine. Et idem auctor aph. 26. secundi libri dicebat, febrem conuulsioni superuenire melius est, quàm febri conuulsionem. Et in epistola ad Demetrium dicebat. Conuulsiones omnibus morbis atræ bilis succedentes atram bilem sedant: faciles quoque eas esse ex vtero affecto, si sine febre sint, liquet in prænotionibus. Aphorismo verò sexto quinti libri de tetano sic decretum reliquit. Quicunq; tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt: Si verò hos effugerint, sani fiunt. Reddit Galenus causam in commento, quoniam tetanus morbus peracutus est, vt qui compositus sit ex emprosthotono, & opisthotono. Et propterea citiùs in ipso fit iudicatio, non tolerante natura longiori tempore tensionis laborem: quo fit, vt in primo circuitu dierum iudicatoriorum passio iudicetur: quamuis neq; pueris, neque senibus conuulsio fiat tetanica, Aëtio teste. At aphoris. 1. quinti libri, conuulsionem ex helleboro letalem esse dixit, & secundo eiusdem lib. conuulsionem ex vulnere letalem asseruit. Nam Gale. interprete, ex vulneribus conuulsiones, ratione seqētis ipsius inflammationis fiunt, vbi partes neruosas attigerit. Et primùm quidem videntur conuelli, quæ à directo sunt partium inflammatione laborantium: deinde cùm & principium attigerit, passio ad totū extenditur corpus: toto verò vniuersim corpore ab affectu immuni, si labrum, aut palpebra, aut lingua contrahatur, graue symptoma existimandum est, vt Paulus asserit, quod maxima inuehat pericula: licet exiguæ partes affectæ videantur.

Propefinem libri.
3. prorrhet. text. 17.
Aetius lib. 6. cap. 39.

Cæterùm quantum ad curationem spectat, scire licet conuulsionem ex inanitione, & siccitate ortam (si modo ea curari possit) humectationem poscere, Galeno teste 12. meth. med. vniuersa igitur victus ratio, quòd humida sit, oportet. Proinde aër ad humidum vergat. Somnus præcipiatur consueto longior. Quiescat æger: ab immodicisque animi affectibus caueat: ac nutriatur cunctis cibis humectantibus, ac sorbitionibus pinguibus, concoctu facilibus, ac probe nutrientibus: quíque facilè per omnes corporis partes distribuantur. Quare contusæ pullorum, seu gallinarum, aut phasianorum carnes, & prædictorum aqua carnis quoq; tribuatur: siue ex carnibus agnorum, hœdorum, aut castratorum: in quibus quandoque ponantur humectantia olera: præsertim si siccitas cum caliditate fuerit permista. Carnibus quoque prædictis vesci poterunt cum ptisana, aut humidis oleribus decoctis. Deinceps cum cibis interim vtantur oleo amygd. dulci, ac sacchαro. Pro potu (si immodica non affuerit caliditas) vino vtātur tenui, aquoso: quòd si febris, ac immodicus calor affuerit, pro potu eligatur aqua hordei, aut aqua, in qua glycyrrhizæ parum, aut cinnamomi fuerit decoctum, vt prōptiùs aqua penetret: seu violaceus syrupus permisceatur. Oleo insuper dulci, aut amygdalino, seu hydrelæo calido eos fouere competit, Pauli auctoritate: & si nihil prohibeat, etiam ad lauacrū tepidum eos

Lib. 3. ca. 19.
Conuulsionis ex inanitione curatio.
Loco citato.
Ratio victus.
Medicamētorū ratio.
Citato loco.

eos deducere conuenit dulcis aquæ: post quod aliquo iam dictorum oleorum corpus inungendum erit, tepido eo existente, Frictione lenissima, temperatóque solio vtendum. Insuper post balneum, quibus ipsum competit, ac citra balneum, quibus non competit, ægroto lac recenter mulctum, præbendum erit, quãtitate congrua, asininum, siue caprillum, pauco addito saccharo, si febris non aderit aut si ea admodum exigua fuerit. Conuulsiones vero quæ succorum copia, aut inflammatione fiunt, liquidò curabis, illam vacuans, huic propriis ipsius auxiliis adhibitis, auctore Gale. lib. de trem. rigore. palpit. & cõuuls. ac post eum Aetio teste. Qua de re nos eius conuulsionis, quæ ex plenitudine ortum ducit primò curationem præcipiemus: deinde ad eam, quæ ex inflammatione excitatur, deueniemus: posthabita tamen ea, quæ ex plenitudine ac simpliciter dicta oritur. Nanque eius patebit curatio, cum de conuulsione orta ex inflammatione verba faciemus: cum vtriusque similis quodammodo curatio sit, præsertim quod ad vniuersalia spectat. At si ex aliorum succorum redundantia, neruosis partibus repletis, conuulsio fiat (potissimum si à frigidis, ac glutinosis, ex quibus nerui ipsi nutriuntur) hac ratione erit curanda quæuis iam dictarum specierum fuerit: cum omnes eadem ratione curentur, Celso auctore eodem cap. 3. lib. quarti. Proinde aër ad calidum, & siccum vergens eligatur. Ideóque in eo conclaui, in quo cubabit æger, eiusdẽ Celsi decreto, ignis continuus esse debebit, maximéque tempore antelucano; quo præcipue frigus intenditur: cùm ipsum frigus apprime cauendum sit. Quinimo lib. de loc. in homine, conuulsioni sic mederi oportet, inquit Hippocrates, ignis ab vtraque lecti parte succendatur, & mandragoræ radix in potu præbeatur minore pondere, quàm quod insaniam facit: & ad tendines posteriores sacculi calidi imponantur. Somnus sit mediocris: diurnus tamen fugiendus. Quies ægro præcipienda erit; atque partes, quæ contrahuntur, valenter continendæ sunt, & inordinatis resistendum motibus, Paulo teste, oleóque perfricare eas oportet rutaceo, aut veteri, aut quodam ex hoc genere. Aluus sit lenis. Gaudeat insuper æger; & animi perturbationes aufugiat: primísque tribus diebus tenuissimo vtatur victu. Nam dicebat Celsus, Sed diu vitandus cibus, quisquis mandendus est, & sorbitionibus vtendum. Proinde aut solius aquæ mulsæ, aut pauco ptisanæ cremore contentus sit, deinde ouis sorbilibus cibetur, aut à gallinarum pullis mollibus ius aliquod assumẽdum; in quo hyssopi, aut serpilli, saluiæ, sampsuchi, betonicæ, aut satureiæ parum fuerit decoctum. Assísque interdum carnibus gallinarum, pullorum, phasianorum, perdicum, aliarúmque auium montanarum vesci poterunt ægri: vuáque passa, ac pineis. Potus, præter id quòd exiguus esse debebit, aqua mulsa eligatur: cui etiam saluiæ parum, aut cinnamomi fuerit incoctum. A vini autem potu, præsertim circa initia, abstineãt. Nam vt inquit Celsus, eius vsus præcipuè periculosus: ideóque in longum tẽpus differendus est. Licebit tamẽ eo vti, vbi affectus bene processerit; in parua tamen quantitate: cum & ipsum extenuando, ac calfaciendo conferat, Gal. teste commento apho. 5. lib. 5. Auspicandáq; statim eius curatio à venæ sectione erit, modo non penitus à sanguine secretus, pituitosus fuerit succus redundans, cunctis aliis consentientibus. Sanguinem autem auferre cõuenit ex media cubiti vena, non vniuersim, sed pluribus (si opus fuerit) vicibus: cum taliter affectis non tantum mittere sanguinis oportet, quantum exigit morbus, sed aliquid symptomati est relinquendum, Galeno auctore primo de arte cur. ad Glauc. cuius causa sæpe sudores eueniunt, & vigiliæ molestãt, & ægroti vires debilitantur, vt ipse inquit. Quòd si sudores euenerint, linteis oleo madentibus abstergere conuenit, vbi refrixerint, Paulo auctore. Partes insuper, quæ conuelluntur, valenter cõtinendæ sunt, vt diximus, atq; prædictis oleis perfricandæ: acribúsq; clysteribus vtendum erit. At si pituitosi succi redũdãtes citra sanguinis permistionem fuerint, hi primo extenuandi, calfaciendi, ac inciden di erunt, adeo vt ad expulsionem idonei sint. Demum purgans medicamẽtum

Curatio conuulsionis ex repletione.
Cap. vltimo.
Aet. lib. 6. cap. 38.

Victus ratio.

Loco citato.

Loco citato.

Venæ sectio quando competat.

Cap. 14.

Purgatio.

præbendum erit: præparabis autem aqua mulsa cum hyssopi decocto, aut saluiæ, melle rosaceo, aut syrupo ex stœchade, cum aquis betonicæ, aut sampsuchi. Purgabis verò catapotiis fœtidis, aut ex sagapeno, cum agarici additione: excipiens pilularũ prædictarum fœtidarũ, aut ex sagapeno ʒ.j. vel ℈.iij. agarici trochischati ʒ.j. vel ℈.ij. & cũ aqua betonicæ, melle rosaceo, aut syrupo ex stœchade catapotia fiant. Post quorum assumptionem per aliquod spacium syrupi ex pluribus infusionibus rosarum rubearum, aut persicarum cum aqua betonicę, & borraginis diluti ℥.ij. iij. vel iiij. exhibere poteris, & si opportunũ erit, iteranda purgatio erit, præparatione tamen præcedente. At si videbitur aliis purgantibus medicamentis vti, ea requiras cap. de cura doloris capitis ex pituita. Huius quoque conuulsionis optimum præsidium est febris superueniēs, quæ per initia non fuerit, velut auctoritate Hippocratis, & Galeni aphor. 26. 2. lib. liquet, & testatur Paulus cap. 20. 3. lib. Communis quoque non modò distentionis, sed cuiuslibet alterius cõuulsionis ex plenitudine ortæ sine vlceratione, iuuenibus bene carnosis, ac æstate media curatio ab Hippo. & Gal. aph. 25. 1. lib. præcipitur. Hæc autem est, multa frigidæ aquæ perfusio: quæ caloris reuocationem faciens, cum in prædictis fortis fuerit, propterea ex accidenti affectum sanat: quanquam Paulus hoc præsidium damnet, tanquam periculosissimum. Ipséque vitandum censeo, nisi cuncta, quæ diximus, consentiant. Succurrit tum ipsis conuulsis succi centaurij tenuis potus, aut acanthij radicis ʒ.j. vel ij. cum aquæ mulsæ ℥.ij. vel iij. vel myrrhæ, seu castorei ʒ. j. castoreum nanque omnium securissimum, expeditissimum, ac maximè efficax est, Aetio, & Paulo testibus, quòd si robusti sint, panacis liquoris, aut ammoniaci tantundem cum aqua mulsa bibant. Caput quoque purgandum errhinis, ac apophlegmatismis, cap. de memoria deperdita, ac de dolore capitis ex pituita iam dictis: & si opus fuerit, acrioribus quoque vtendum. Antidoti quoque anarcadinæ theriacæ, mithridati, diamoschu, aut diambræ ʒ.j. cum aqua mulsa præberi poterit. Ceruix insuper, ac tota spina inungenda ex oleo de castoreo, nardino, costino, de nuce muscata, aut de piperibus, aut hiperici, vel de vermibus terrestribus parato, separatim, aut permistis, prout videbitur, castoreúmque tritum inspergendum: & vbi perunxeris, deinde admouere vesicas bubulas, vel vtriculos oleo calido repletos, præcepto Celsi: oleóque veteri, vel adipe quàm vetustissimo ceruicem, scapulas, & spinam perfricare oportet. Frictio nanque cum omnibus in homine vertebris vtilis sit, tum his præcipuè, quæ in collo sunt. Propterea die, nocteque (interpositis tamen quibusdam temporibus) hoc remedio vtendum erit, eodem Celso auctore. Dum autem id intermittitur, cataplasma locis iam dictis adhibeatur. Cuius materia sit, vt Aetio visum est, fœnumgræcum, & semen lini, farina hordeacea, ac loliacea: quibus resina terebinthina addatur, galbanum, & mel, ac oleum multum, in quo decocta fuerit ruta, conyza, artemisia, aut libanotis: infarciatúrque aliquando ammoniacum, sit tamen mollissimum, ac leue cataplasma; eóque incumbente prædictas vesicas oleo calido semiplenas desuper adhibeas; ne cataplasma infrigidetur; aut calfactos sacculos ex sale, seu ex milio superimponas. Neque erit inutile, præsertim si cerebrum affectum sit, caput attonsum habere, idque irino oleo calido, aut iam dictorum aliquo madefacere: demum adeo ipsum velare, ne infrigidetur: sacculúmque superimponere ex floribus stœchadis, hyssopi, sampsuchi, ac serpilli foliis, castoreo, ac macere confectum. Vitandæ tamen erunt assiduæ capitis irrigationes: caput enim inde repletur, nonnunquam etiam congruum erit in calidum oleum descendere, ac balneari ægrum, vel in aquam calidam, in qua fœnumgræcum decoctum sit, saluiæ, seu rutæ folia, & adiecta olei pars tertia; non tamen diutius in eo immorari: nam vt inquit Paulus in oleum descensus maximè vires deiicit. Conferunt quoque ex aquis, sulphureis, & aluminosis balneæ. Conuulsæ quoque partes pellibus luporum, aut vulpium vestiri

Quæ post purgationē tribuenda sint.

Aet. lib. 3. cap. 39. Paul. lib. 6. cap. 20.

Topica.

Loco citato.

Loco citato.

vestiri debent. Si verò vehementius dolor increuerit, admouendæ ceruicibus cucurbitulæ sunt, sic vt cutis incidatur, Celsi præcepto. Inquit Marcellus capite 18. opisthotonicis, & tetanicis lotium caprinum cum aqua mixtum efficaciter prodesse, si ieiunis potui detur: pariter si castorij, piperis albi, & petroselini æquales portiones simul tundes, & cribrabis, atque inde cochleare vnum cum vno cocleari mellis, & aquæ calidę cyathis duobus ieiuno ad diē dabis: summum opisthotonicis esse remedium, & multis experimentis probatum ait, nec minus & arthriticis conferre. At si ex plenitudine, seu inflāmatione conuulsio excitetur, vena secanda erit, liberaliterque sanguinem auferre conuenit: modò pluribus vicibus id fiat, vt diximus, & non vniuersim, propter iam assignatas causas. Demum clysteribus, eisque acribus vtendum: modo nō adsit quod impediat, vnum, aut alterum. Quòd si inflammatio non cedat, eis vtendum erit medicamentis, quæ inflāmatio ipsa exigit secūdum diuersa eius tempora, indicatione, quæ à parte affecta sumitur, non neglecta, horum medicamentorum methodum. à Gal. 13. meth. scriptam reperies: aut eorum copiam lib. de simp. medicament. facult. requiras. Quæ vero per consensum conuulsio efficitur, curata parte primariò affecta, & ipsa quoque curabitur conuulsio: velut si ex rodentibus succis, os ventriculi infestantibus conuulsio fiat; his per vomitum euacuatis, conuulsio sedabitur, si opus erit, dando illi aquam tepidam bibere: quemadmodum Gale. adolescentem quendam simili conuulsione correptum 12. meth. med. se curasse testatur. At si ex phalangiorum, scorpionis, aut alterius venenatæ feræ ictu conuulsio excitetur: ad hanc rem in primis Gal. auctoritate tertio de locis affectis conferunt vincula superioribus partibus iniecta: ab his enim præsentaneum præsidium expectatur. Et si in aliquo digitorū ictus fuerit, is confestim rescindendus erit: nam ex hoc saluus euadet; quemadmodum nonnulli rustici, quorum eodem loco Gale. meminit, ex tali rescissione euaserunt, ac à periculo liberati sunt: potissimum si ex viperis medicamentum potandum tribuatur ℥. j. videlicet exhibens cum pauco vino albo, ac tenui. At si partem abscindendam renuerit, facta ligatura, vt diximus, paulo supra affectam partem, ipsi parti affectæ medicamenta, quæ vehementer attrahunt, adhibenda erunt: tum excalfactoria, tum quæ citra calfactionem id efficiant, veluti cucurbitulæ: pariter cauterium, & medicamenta quæ cauteriis similiter escharam efficiant, iuxta Galeni sententiam 13. meth. med. competunt: & si inueniri poterit quispiam, qui ore suo virus extrahat, id quoque maximè confert: & ipse etiam Gal. theriacam supra affectam partem adhibere præcipit, lib. de theriaca ad Pisonem: cum & ea extrinsecus imposita venenum trahat, aliaque innumera medicamenta pro diuerso animalis venenosi ictu à Paulo, & Aetio conscripta reperies: & proinde ea subticere libuit. Si vero ex immodico frigore conuulsio fiat, balneis, vnctionibus, frictionibus, ac reliquis calfacientibus medicamentis haud ægrè curabitur.

Curatio cōuulsionis ex inflammatione ortæ.

13. met. c. 56. & seq.

Conulsionis per consensum genitæ curatio.

cap. vltimo.

Cap. 7.

Cap. 6.

Cap. 16.

Paul. lib. 5. Aet. lib. 13.

Περὶ παραλύσεως. *De resolutione.* Caput XIII.

QVOD is affectus, qui à Græcis πάρεσις, seu παράλυσις dicitur, à Latinis resolutio nuncupetur, neque vnus est, qui non admittat. Verum nunquid vbi motus deperditus est, aut partium aliquarum sensus perit, vel cum tum sentiendi, tum mouendi vis amissa fuerit, resolutio ea affectio appelletur, non ita liquidò cō stat. Nam Gal. cum tertio de locis affect. tum 1. de causis sympto. neruorum resolutionem appellat, cum & sensus, & motus fuerit. Cæterùm idemmet eodem tertio libro de locis affectis dicebat, per neruorum resolutionem interdum sensum duntaxat, interdum motum, nonnunquam ambo simul perire. Deinceps subdit. Itaque neruorum resolutio potissimum dicitur, vbi motus deperditus est. Vbi vero partium aliquarum sensus perit, eam partem sensus expert

3. de loc. aff. cap. 10.

1. de causis sympt. ca. 5.

3. de loc. aff. cap. 10.

expertem esse: resolutam vero non adeo dicere consueuimus, & si nonnulli hanc affectionem sensus resolutionem vocitent. Ex quibus liquet, interdum Gale. motus deperditionem, interim sensus duntaxat, nonnunquam ambo-rum simul amissionem, resolutionem nuncupare: quanquam potissimum resolutio apud eũ dicatur, vbi motus deperditus sit. At qui eius verba bene perpenderit, eum sensisse reperiet, exquisitam, seu veram resolutionem nũcupare, cum tum sensus, tum motus vim partes amiserint: quam sententiam sectati sunt Aetius, & Paulus, necnon & Alexander Trallianus. Insuper nec negare videtur, vbi motus, aut sensus duntaxat pereant, posse non veram, nec exquisitam, sed tamen resolutionem appellari, nec minus collationem faciens inter motus, & sensus deperditionem, asseruit potissimum dici neruorum resolutionem, vbi motus deperditus fuerit. Erit igitur iuxta Galeni decreta, exquisita neruorum resolutio, cum motus, tum sensus amissio: non siquidem neruorum omnium totius corporis: nam huiusmodi affectio apoplexia appellatur, vt infra dicemus: sed vbi alteri laterum, dextro, aut sinistro, aut in aliquo particulari membro id euenerit. Quanquam si alteri alterum accidat, resolutio nominabitur, eius scilicet partis, in qua consistit affectus, interdum dextræ, interdum sinistræ. At si in aliquo membrorum idem euenerit, vt in manu, vel crure, eiusdem membri resolutio esse dicetur: quamuis & vbi pereat motus duntaxat pręcipuè, aut sensus, resolutio quodammodo appellari possit eodem modo, vt diximus: id quod etiam confirmauit Cælius Aurelianus lib. 2. cap. 1. cum dixit, *Sed est, vel fiet paralysis, nunc sensus, nunc motus, nunc vtriusque.* Nec prætereundum erit quòd Galenus eodem 1. lib. de causis sympto. & 3. de locis affectis, de tertia quadam specie, seu resolutionis differentia pronunciauerit; vbi ex aliqua facta spinali medullæ dispositione valida circa primum eius processum, aut reliquis eius partibus, omnes æqualiter corporis partes suppositæ resolutæ fuerint, siue ob luxatam aliquam spinæ vertebram. At qui fiat, vt in neruorum resolutione interim sensus pereat, illæso seruato motu; interim motus, illæso sensu; nonnunquam vtrique pereant: quanquam Galenus primo de locis affectis. & primo de causis sympto. illud enodauerit, cum eius verba obscura aliquantisper videantur, tyronibus præsertim, hîc explicare libuit. Illud priùs tanquam manifestum, ac luce clarius in eiusdem Galeni doctrina supponentes; quòd tam motrix, quàm sensitiua facultas à cerebro tanquam à fonte, & parte principe ad motus, & sensus instrumenta per neruos delabitur: qui ex ipso cerebro orti eandem cum ipso substantiam habent, nisi quatenus compactiori materia sunt constituti, ne facile à quolibet paterentur. Quò fit, vt eatenus à cerebri natura recessisse videantur, quatenus ex compactiori materia constituti induruerũt: qua ratione assiduo cerebri auxilio indiguerũt. Nam si tales, quale est cerebrum prorsus remansissent, nulla eius ope indiguissent. Natura enim ita comparatum est, Galeno teste septimo de Hippocra. & Plato. decretis, vt substantiarum proprietates facultatum etiam sibi conuenientium proprietates secum habeant. Vnde fit, vt quãtum vnusquisque neruus à natura cerebri recesserit, tantum etiam sit à virtute, facultatéque eius remotus. & sic omnes cerebri continuitate, recentique semper, ac assidua ab eo informatione indigeant: velut, circunfusus nobis aër continuo fulgore illustratur, & non in semel accepta mutatione perseuerat: vtpote qui, dum continuam accipit mutationem, illustratur, nec sublato illustrante, lux in eo permanet, sed statim fulgor cum illustrante euanescit. Non ab re igitur, si continua, ac recenti iam dicta informatione à quauis causa impedita, & facultas quoque à principe parte missa intercipiatur, ne ad animalis tum sensus, tum motus instrumenta pertranseat, pro ratione diuersorum neruorũ affectorum. Qua de re in his partibus, quæ duplici neruorum genere participant, vt in lingua, & oculis, nihil habet ambiguitatis, quòd moueantur quidẽ, sed non sentiant, aut illæsa sentiendi facultate, rursus non moueantur:

Aet. lib. 6. cap. 28. Paul. lib. 3. cap. 18. Alex. lib. 1. cap. 16.

Neruorũ resolutio quid sit.

Locis citatis.

Cur in neruorum resolutione interim motus, interdum sensus duntaxat, quãdoque ambo pereant. 1. de lo. affe. cap. 6. 1. de causis symp. cap. 5.

Cap. 5.

Responsio.

ueantur: & vtrisque simul affectis generibus neruorum nec moueantur, nec sentiant. Verùm in quibus membris duri duntaxat nerui inueniuntur, si ablata cute subiectus musculus, qui nudus est, immobilis videatur, sentiat verò tangentes, exiguam ei noxam accidisse putandum est. At si vehemens fuerit vitium, sensum, & motum simul lædi contingit. Sensum verò oblædi, seruato quidem motu in tali musculo, fieri nequaquam potest: tantam siquidem musculus ipse animalis facultatis partem suscepit, quanta ad sensus excitationem sufficiat; ad eius verò motum non sufficiat: quippe tactionis sensus pati aliquid potius, quàm agere deprehenditur: proinde ab exigua facultate functio eius perfici potest, vt quæ non ita validis egeat viribus sentiendi facultas: & propterea nihil minus, imò etiam magis pati possunt partes, cùm debiles fuerint. Efficit enim imbecillitas, vt facilius affectio à sensu dignoscatur, Galeno teste quarto de locis affectis, musculorum verò motus in agendo, non in patiendo actionis efficaciam habet: quapropter plurima indiget animali facultate. Nunquam igitur accidere deprehendes, vt moueatur quidem nudus musculus, sed non sentiat: cùm per eundem neruum & mouendi, & sentiendi facultatem suscipiat, sed aut sentit, & non mouetur exigua existente eius noxa, aut neque mouetur, neque sentit: cùm vehemens fuerit eiusdem nerui vitium. At si ad membrum aliquod, pro motu, nerui ad musculos inserãtur; pro sensu verò perficiendo, ad cutem perueniant (non enim qui per musculos dispersi sunt nerui reliquias quasdam ad cutem impartiunt, vt quibusdam falsò visum est) fieri inquam poterit, vt interim sensus, interdum motus, nonnunquam ambo simul pereant. Nam fieri poterit, vt adiacens illi cutis sensum amittat, eo affecto neruo, qui ad cutem inseritur, ac per eam dispersus est: qui verò per musculos spargitur, noxa vacet: & proinde musculus ipse moueatur. At si is, qui per musculum spargitur neruus offendatur, qui verò per cutem disseminatur, noxa vacet, nõ mouebitur quidem membrum ipsum, quãuis sensum non amiserit, id verò ob hanc causam euenire solet, quòd neruus alterius læsus sit, alterius verò mansit illęsus: & si ab vno principio originem duxerint, fuerint tamen in via diuisi. Quòd si vtriq; simul nerui afficiantur, & qui ad musculum deuenit, & qui ad cutem peruenit, simul & sensus, & motus pereunt: cùm videlicet commune principium affectum fuerit. Scies autem hoc, vbi exquisitè cognoueris communia ipsorum principia, exquisitè considerãdo, num cerebrũ ipsum, vel spina sit affecta in eius principio, aut aliqua alia vertebrarum. Hæc autem in neruorum dissectione percipiuntur, quare solus ille, qui in his fuerit exercitatus, exquisitè ea considerare poterit, Galeno teste primo de locis affectis. Nam cùm non perpetuò vnus præfinitus afficiatur locus in ipsa resolutione, sed diuersi affici posśint, si cerebrum ipsum affectum sit, non tamen secundum totum (quia apoplexia generaretur) sed secundum partem dextram, vel sinistram dignosces: quoniam simul cum dextra, vel sinistra parte corporis, faciei quoque partes resoluuntur, dextræ, vel sinistrę. At si dempta facie, vna prædictarum corporis partium sensu, motúque priuabitur, circa primum spinæ processum affectum consistere coniicies. Verùm media pars eius affecta erit, ea videlicet, quæ superstat è regione resoluti lateris. Quòd si omnia inferiora membra, facie excepta, resoluantur eodem in loco, hoc est, in eius initio ipsa spina offensa est, tanquam omnium neruorum communis origo, qui sub facie existunt: verùm non secundum partem, sed ingenti affectione laborans, tota affecta erit. At si accidat quandam duntaxat determinatã partem resolutam esse, ea inuestiganda pars erit, à qua neruos suscepit: id quod in anatomice exercitatus haud obscurè inuenies: quemadmodum si & ipsamet spinalis medulla non secundum eiusdem initium, sed iuxta alias inferiores eius partes, ac vertebras lædatur, & suppositæ partes oblæsæ erunt: si ingens fuerit affectio, omnes: si exigua, & secundum partẽ oblæsæ sit; partes quæ è directo suppositæ sunt, afficientur. Qua propter ex anatome doctus locum

Cap. 4.

Cap. 6.

Si cerebrũ affectũ sit.

Si initium spinalis medullæ.

Si aliqua alia pars.

primò

primò affectum inuenire poteris, notitia præhabita, à qua spinalis medullæ
parte, partes resolutæ neruos suscipiant: at quemadmodum dignoscendum id
sit, scriptum reliquit Galenus tum primo de causis symptomatum, tum tertio
de locis affectis. Cùm igitur propter priuationem animalis facultatis quæli-
bet resolutio generetur, quæ à cerebro tanquam à primo principio mediis ner
uis, ac per spinalem medullam, tanquam per semitas, ad sensus, & motus in-
strumenta delegatur, non immeritò cerebrum ipsum, aut spinalem medullã,
seu particulares neruos quosdam à cerebro, vel spinali medulla ortos, aut de-
nique ipsamet instrumenta in qualibet resolutione affici necesse est. At quo
pacto illud distinguendum sit, num videlicet vna, vel altera pars primò afficia
tur, iuxta Galeni doctrinam, paulo ante ostendimus. Est verò resolutio sym-
ptoma in genere noxæ functionum animalium motricum, & sensibilium: lædi-
tur nanque vtraque facultas in ea, non tamen diminutè, veluti in stupore: qui
nihil aliud est, quàm difficultas quædam sentiendi, & mouendi, vt patet primo
de causis symptomatum, vel imperfecta quædam neruorum resolutio, vt secũ-
do de causis symptomatum liquet: quanquam enim sub eodem genere conti-
neantur tum stupor, tum resolutio, differunt tamen magnitudine, eodem Ga-
leno teste præcitato loco. Quapropter neruosæ partes in resolutione non dif-
ficulter sentiunt, & mouentur, veluti in stupore; sed neque mouentur, neque
sentiunt: & propterea vtraq; facultas in ea ablata est, facultate enim animali
omnino partes priuatæ sunt, cùm resoluuntur. Cuius affectionis indicia scri-
bere non opus erit: cùm quiuis non medicus modò, sed ferè vulgaris promptè
ipsam dignoscere valebit, cùm viderit partem quampiã sensu, & motu priuatã
esse. Sectatur autem non vnum tantùm morborum genus, sed indifferenter pe
nè ex quolibet oriri potest. Interdum nanque ex immodicè frigida intẽperie,
cùm frigidorum, viscidorum, ac crassorum succorum abundantia, aut absque
ea, in altera cerebri parte, spina, seu particulari neruo excitari potest. Digno-
sces inquam id promptè ex his, quæ narrauimus, signis, cap. de dolore capitis
orto ex prædictis causis: nec minus inflammatione, seu scirrho in prædictarũ
partium aliqua ortis, delationem facultatis impedientibus, imò non modò si
in eis, verùm in vicinis partibus orti fuerint, neruos comprimentes, resolutio-
nem excitare poterunt: quod ex propriis inflammationis, aut scirrhi signis cõ-
prehendes, qua ratione etiam & nerui ipsi comprimuntur, ac resolutio excita-
tur ab aliquo corpore duro extrinsecus adueniente, aut vbi vel laqueo, vel ma
nibus constringuntur: fiunt quoque & ipsi arctiores ex luxatis, fractísve spinæ
vertebris, aut aliis ossibus. Similiter ad vulnus, seu vlcus, cum cerebri, seu spi-
nalis medullæ, tum alterius particularis nerui sequitur neruorum resolutio:
quorum morborum, seu causarum notitia ex propriis eorum indiciis promptè
haberi poterit: vel si externa fuerit causa, ex ægri, astantiúmque relatione.
Resolutio, quæ non per omnia mẽbra, sed in partibus fit, vt Celsus asserit cap.
27. lib. 3. nunquam acutus, sæpe longus, ferè sanabilis morbus est. Quòd verò
in senibus, atque hyemis tempore frequenter hæc passio, difficilè autem in ca-
lidis ætatibus, apud Cælium Aurelianum liquet eodem lib. secundo, cap. pri-
mo. Verùm quæ à nerui diuisione oritur resolutio (Paulo teste) insanabilis est:
nec minus si ex spinalis medullæ transuersis incisionibus, seu luxatione vali-
da. Amplius si resolutum membrum minuatur, aut eius color immutetur, non
absque ratione difficulter curabitur, aut fortè non curabitur: non enim facul-
tate animali dũtaxat priuatum esse indicatur, verum & naturali, ac quodam-
modo vitali. Nunquid autem ea, quæ dextri lateris est resolutio deterior sit ea,
quæ sinistri, aut è contra, reliquis iunioribus censendum relinquo, nam quæ
circa id dici possent magis fortè puerilia viderentur, quàm huius rei exactio-
rem doctrinam afferrent. Curabis autem eam, quæ à frigidis, crassis, ac visci-
dis succis resolutionem ortum habet, si similis præcipiatur victus ratio, velut
præcedenti capite de conuulsione statuimus, vt vniuersa videlicet sit attenua-
toria,

1. de causis sympt. ca. 5. 3. de loc. aff. cap. 10.

Quæ partes afficiantur in quauis resolutione.

Quis præter naturã affectus sit resolutio neruorum.

1. de causis symp. cap. 5. 2. de causis sympto. c. 2.

Stupor quid sit.

Resolutionis signa.

Quẽ morbum sectetur resolutio neruorum.

Curatio.

Victus ratio.

toria,ac ſiccior,Paulo & Aetio teſtibus:modicíſque cibis, eiſdémque ſiccis,ac
potionibus vtãtur ægri:ſitim propterea quoad poſsint,maximè ſuſtineant:&
vt ſummatim dicam,in vniuerſum ſimili victus ratione vtantur. Et cùm redũ-
dantem humorem euacuare oporteat,pro eius curatione (Aetio teſte) nullum
aptius in his reperire datur principium, quàm à venæ ſectione:ſiquidem per-
miſerit ætas,habitus,tempus,ſtudium,prægreſſus victus,& reliqua,quæ prohi-
bere ſolent venæ ſectionem:quæ fiat à partibus ſanioribus,& ne perfrigeren-
tur ægri,oportet moderatam facere detractionem:per quam ſolum paululum
imminuatur materia,quemadmodum Aetius conſulit.Interpoſitis autem die-
bus quibuſdam à venæ ſectione, aluus clyſteribus ſubducatur, parato eorum
decocto ex maluarum,althææ,mercurialis, chamæmeli, betonicæ, hyſſopi, &
ſampſuchi,ſingulorum manipul.ß.florum ſtœchadis,& foliorum rutæ, vtriuſ-
que drach.iij.decoquantur in aqua, quoad tertia pars abſumatur. Deinde ac-
cipiatur prædicti decocti lib. j. & ß. ſalis communis parum, olei communis,
anethini,vel chamæmelini vnc.iij.mellis roſacei vnc. ij.hieræ picræ ſimplicis
drach.vij.aut compoſitæ drach.iij.ſeu benedictæ laxatiuę drach.iiij.aut confe-
ctionis de dactylis,ſeu antidoti indi tantundem.Interímque, ſi videbitur, tro-
chiſcati agarici ſcrup.iiij.aut drach.ij.commiſcere poteris,& fiat clyſter. Poſt
quæ non diuerſa ratione ab ea, quam in cura conuulſionis docuimus, ſyrupi,
aut alia decocta,propinandi ſunt pro pituitoſorum redundantium humorum
extenuatione, ac inciſione,vt expulſioni reddantur idonei. Quibus ſic para-
tis,purgatio exhibeatur aliqua ex his quæ iam dicto capite conſcripſimus, pau
latim à lenioribus ad vehementiora progrediendo. Nanque non ſemel tan-
tùm,ſed ſæpius purgandi ſunt ægri,interpoſitis tamen ſemper diebus quibuſ-
dam:etenim vbi pars reſoluta eſt (Celſo auctore) prouidet malo corporis,vel
ſanguis miſſus,vel aluus ducta. Vtiliſsima autem eſt poſt purgationes theria-
ca, & mithridatum, vt Aetius teſtatur; qua de re drach. j. alterius tribuatur.
Quòd ſi cerebrum primariò affectum ſit, magnopere conducit poſthæc apo-
phegmatiſmis,ſternutatoriis,ac naſalibus medicamentis caputpurgiis dictis
vti:vtpote quæ à capite pituitam ducant. Quòd ſi ipſum affectum non ſit,ne-
que eis vtendum erit,ſed talibus medicamentis, quæ cerebrum ipſum robo-
rent.Nanque vniuerſa curatio in his à capite initium ſumit: hoc enim radix
eſt,& principium totius affectionis,Aetio auctore,inter quæ hoc vtare. Re-
cipe diambræ, antidoti pliris archoticon, & diamoſchu dulcis, ſingulorum
ſcrup.j.pulueris hirundinis præparati ʒ.ß.ſeminum coriandrorum præparato-
rum drach.j.ſacchari roſacei drach.iij. cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſa-
cea,fiant tabellæ,ex quibus æger ſæpius parum in ore teneat.Auxiliatur inſu-
per huic affectioni(vt Paulo,& Aetio viſum eſt)aſſumptio caſtorij,aut opopa-
nacis,aut ſagapeni pondere circiter ʒ.j.cum aqua mulſa.Inſuper & antidotum
ex triplici pipere,Paulo auctore. Sed & ſarmentorum vitis viridium decoctũ
à ieiunis aſsiduè potum prodeſt valde partibus corporis reſolutis, vt teſtatur
Aetius.Quòd ſi caput primò affectum fuerit,aut ſpinalis medullæ initiũ,à iam
dictis euacuationibus non erit incommodum circa occipitis cauitatem, quo
loco ſpinalis medulla initium habet,vnctiones approximare ex oleo nardino,
coſtino,de nuce muſcata,vulpino,de hyperico,caſtorio, aut è terrenis vermi-
bus parato, & demum laurino, ſeu de piperibus, aut de euphorbio. At ſi ma-
uis vnctiones componere, eíſque vti, excipe ex vulpino, nardino,& de nuce
muſcata oleo,omnium ℥.iij.addáſque ſucci hyperici,& ſaluiæ,ſingulorum ʒ.ij.
caſtorij,ſagapeni,vtriuſque ʒ.j. & ß. florum ſtœchadis ʒ.ß. & cum pauca cera,
exiguóque vino albo odorifero fiat vnguentum, vel ſacculus pariter paretur.
℞.hyſſopi,ſampſuchi,hyperici,ſaluiæ,rutæ,& foliorum lauri, ſingulorum ʒ.ij.
ſpicæ,maſtiches,caſtorij,florum ſtœchadis, ſingulorum ℈.ij. caryophyllorum,
maceris,nucis muſchatę ana ℈.ß.roſarum rubearum ſiccarum manip.ß.omnia
contundantur,& ex eis ſacculi parentur.Non incommodè inſuper fotus fieri

Venæ ſectio.

Clyſteres.

Præparatio.

Purgatio.

Quæ poſt purgationē peragenda ſint.

Vnguenta.

Sacculi.

V

Potus. possunt ex saluia, rosmarino, hyperico, herba paralysi hodie vocata, hyssopo: sampsucho, betonica, pulegio, & calamintha, omnibus in vino albo decoctis, additisque castorij ℥.ij. florum stœchadis, ac spicæ ana ℥.j. & ß. quibus sæpius reiteratis cum spongiis, seu linteo, aliquod ex prædictis vnguentis, seu sacculis superimponi debet. Quòd si neque his morbus cedat, sinapismis, aut per ignem cauteriis, siue per aliud medicamentum candens partem inurere non dubitabis, Aetij sententiam sectatus. At si nec cerebrum, neque spinæ initium affectum fuerit, sed ex reliquis eiusdem medullæ spinalis partibus oriatur affectio, eis ritè inuestigatis, atque inuentis super easdem iam dicta medicamenta approximare poteris. Simili ratione, & si aliquis particularis neruus fuerit affectus, eius origine primo inuenta, prædicta, aut similia medicamenta adhibebis: quemadmodum Pausaniam Syrum sophistam, qui secundum duos minores sinistræ manus digitos, atque medij partem dimidiam, in primis sensum difficilem habebat, postea eum omnino amisit, malè curantibus medicis, sanauit Galenus, circa dorsi initium ea medicamenta, quæ illi digitis adaptauerant, adhibere iubens, à qua parte nerui, per quos ad manus digitos, præsertim iam dictos sensibilis transmittitur facultas, procedunt, velut tum 1. tum 4. de loc. affect. scriptum reliquit: nunquam tamen cerebrum despiciẽdum erit, & si primariò non afficiatur. Prodest etiam resoluti membri, seu torpentis summam cutem exasperasse, Celso auctore, vel vrticis cæsam, vel imposito sinapi, sic vt vbi rubere cœperit corpus, hæc remoueantur, scylla quoque contrita, bulbíque contriti cum thure rectè imponuntur. Conducit quoque & cucurbitulas aliquando sine ferro admouere: quinetiam fouere aqua calida marina, vel si ea non est, tamen salsa magnopere necessarium est. At si adsint balneæ calidæ naturales, iis potissimum vtendum est: in eisque præcipuè resoluta membra agitanda sunt: in quarum defectu arte balneum parandum erit ex prædictarum herbarum decocto, ac reliquis calfacientibus, eóque in resolutis partibus vtendum. Nam siquid aliud, conducent resolutis membris, vt ad ea sanguis, atque calor, & spiritus trahantur: quò fit, vt & melius alimentum trahant, ac concoquant, & recrementa repellant, & digerant. Post verò cucurbitulas, seu balneas, alienum non erit aliquo prædictorum vnguentorum affectum membrum linire, ac linteis seu vulpina pelle operire: aut aliud componere licebit in hunc modum. Recipe olei nardini & costini vnc. vnam, olei de piperibus, & de euphorbio ana drach. tres, succi herbæ, quam paralysim vocant, saluiæ, & hyperici, singulorum drach. quatuor, florum stœchadis, calaminthæ, hyssopi, singulorum ℥.j. castorij, baccarum lauri ana ℥.ß. seminis sinapis ℈.ij. cum cera, & resina terebinthina quod satis sit, fiat vnguentum, seu ceratum. Si verò ex ingenti frigore citra humorum redundantiam resolutio fiat, inuenta parte primariò affecta prædictis medicamentis supra eam adhibitis, curabitur, cerebro, ac ipsamet parte resoluta, omnino non neglectis, verum eis quoque auxilia (vt præcepimus) porrigas: posthabitis tamen venæ sectione, purgatione, ac reliquis connumeratis medicamentis, quæ vim vacuandi habeant: sed alterantibus tantùm, ac partes roborantibus vtendum. At si ex inflammatione, vel scirrho in prædictarum aliqua partium ortis resolutio fiat, eiusdem inflammationis, seu scirrhi curatione sanabitur. Ab aliquo autem corpore duro extrinsecus adueniente, laqueo, vel manibus neruos constringentibus, si resolutio excitetur, per eorundem ablationem promptè curabitur. Sic si ex fractis, aut luxatis spinæ vertebris, seu aliis ossibus, si curari valeat orta resolutio, ex luxationis seu fracturæ curatione sanabitur. Similiter si ad vulnus, seu vlcus tum capitis, tum spinalis medullæ, aut aliorum particularium neruorum, ipsis curatis, dummodò curari valeant, & ipsa resolutio persanabitur: propterea ex iam dictis causis resolutionem ortam curare prætermisimus.

Sinapismi.
Cauteria.

Pausaniæ Syri historia.

1. de loc aff. cap. 6.
4. de lo. affe. cap. 4.
Quæ adhibenda sint resoluto mẽbro.

Si ex frigore resolutio fiat, curatio.

Curatio, si ex aliis causis fiat.

περὶ

Περὶ σπασμοῦ κυνικοῦ. *De conuulsione canina.* Capvt XV.

SERMONIS affinitate ducti de ea affectione tractare proposuimus, quam Græci, σπασμὸν κυνικὸν, Latini caninam conuulsionẽ, medicorum vulgus oris torturam appellat, quæ nihil aliud est, quàm mãdibularium musculorum resolutio, Aetio teste, ex qua in obliquum distorquetur os, nasus, & oculus, & in summa, dimidia faciei pars. In hac affectione interim cerebrum, non tamen secundum totum, verùm secundum dimidiam eius partem afficitur, interdum nerui, qui à cerebro ad faciem deferuntur: nonnunquam verò partes ipsæ, quæ læsas actiones habent, proprio affectu laborant, Galeno auctore quarto de locis affectis, quarum partium primò affectarum discrimen per copulata symptomata facilè deprehenditur. Nanque si cerebrum affectum sit primò, non modò omnes faciei partes affici consueuerunt, vt oculus quoque lædatur; verum etiam simul cum ea tota corporis medietas è directo supposita resoluta erit, vt in præcedenti capite declarauimus. Si verò faciei tantum partes resoluantur in alterutra duntaxat parte, omnes partes quibus à tertia coniugatione nerui adueniunt, vt temporarij, massetetésque musculi, labra, & pinnæ narium resoluuntur, ac ipsius linguæ, atque partium oris sensus duntaxat amittitur: quapropter neruum ipsum primariò affectum esse putandum est, qui à tertia neruorum coniugatione procedit. At si fortè fortuna vna quæpiam faciei particula, aut sentiendi, aut mouendi, aut vtraque facultate læditur, ea sola causam dispositionis continet, atque affecta est: velut si latus musculus affectus sit, & labrum ipsum, narium pinnæ, ac ferè tota mandibula, & gena vtraque resoluta videbitur. Similiter accidit si supercilium vnum duntaxat fuerit resolutum, aut palpebra: nanque affectus in ipsis tantum particulis continetur. Euenit autem cùm latus musculus fuerit resolutus, qui dextram labri partem mouet, vt ipsa ad sinistrum deflectatur, velut si is, qui sinistram mouet, resoluitur, ipsa trahatur ad dextram, vt semper in aduersam partem deflecti contingat resolutam partem: trahitur nanque ea à musculis actionem facientibus, Galeno teste libro de caus. morb. Nec secus videbitur vbi quilibet alius faciei musculus, vel neruus quodammodo fuerit affectus. Nam semper ipsa pars in diuersum trahitur musculum, vbi resoluta fuerit, eodem Gale. auctore quarto de locis affectis, impedita nanq; facultate animali, quæ per neruos ad faciei partes delegatur à cerebro, non ab re partes ipsæ eadem animali facultate priuatæ relaxantur. Oppositæ verò, vtpote sanæ existentes, participésque eiusdem animalis facultatis, proprium munus perficiunt, præsertim musculi, qui cùm operantur, ad suum principium seipsos contrahunt: & propterea oppositum ad se trahunt. Qua de re non mirum si in hac affectione per accidens videatur figura vitiari, ac morbus in figura oriri: quoniam pars faciei à naturali figura deflectit: non tamen propter hoc canina conuulsio morbus in figura dici poterit: quanquam ad ipsam is sequatur morbus, vt diximus, verùm symptoma est in genere noxæ functionis animalis sensiblis, & motricis voluntariæ, si sensus, & motus deperditus fuerit, aut alterius sensibilis, seu motricis, si sensus, aut motus deperdatur: modus autem læsionis erit earum ablatio. Neque laborandum erit per multa signa pro eiusdem affectionis notione, cùm promptè à sensibus dignoscatur, visu videlicet, & tactu, cuius causæ non absimiles videntur esse, quàm eæ, quas præcedenti capite de resolutione narrauimus, & propterea hîc conscribere superuacaneum esset: quamuis ex conuulsione quoque alterius partis faciei musculorum possit & facies ipsa lædi, ac peruerti: adeò vt similiter figura vitietur, veluti ex neruorum resolutione, vt patet lib. de caus. morborum: quæ quoniam curata conuulsione sanabitur, propterea de ea non erit noster sermo. Indicant autem spasmi cynici euentũ dolor circa faciei ossa, & stupor in cute eiusdem, ac palpitatio multa in ea proueniens. Non despicienda erit eius curatio: nam si protelettur, fortasse ipsa spe-

Lib. 6. c. 30. Canina conuulsio quid sit.

Cap. 2. Si cerebrũ affectũ sit, signum.

Si faciei partes duntaxat, signũ.

Si vna quæpiam pars, signum.

Cap. 7.

Cap. 5. Cur resoluta pars semper in aduersum trahatur musculum.

Quis affectus præter naturam sit conuulsio canina.

Signa. Causæ.

Prognostica.

randa non eſt:ſed timendum erit ne in reſolutionem, aut morbum comitialē, vel apoplexiam mutetur. Propterea ſimili victus ratione ſeruata, quam cap. de conuulſione, & reſolutione inſtituimus, confeſtim pro ratione cauſæ ipſam facientis, ea reſcindenda erit, vtendúmque & venæ ſectione, ſi opus fuerit, aut forti aliqua purgatione: & demum errhinis, ac apophlegmatiſmis valentioribus, & præter iam dictos, hoc vtare. R. radicis pyrethri, yinziberis, caſtorij ſingulorum ℈.ij. piperis, ſtaphidis agriæ ana ℈.j. maſtiches ʒ. ij. ſeminis ſinapis ʒ.ß. hyſſopi, origani ana ℈.iiij. vuæ paſſæ ʒ. iij. excipiantur omnia trita, & adhibita cera, ac pauco roſaceo melle, fiant paſtilli manſiles. Proderit etiam eiſdem ligatura, quæ in oppoſitum æqualiter veluti capiſtrum quoddam partem reſolutam deducat, Paulo teſte. Quibuſdam etiam & ſanguinis detractio ex vaſis linguæ ſubiectis confert, eodem auctore. Item cucurbitulæ in occipitio iuxta primam vertebram defixæ iuuant, vt ipſemet teſtatur. Reliquis inſuper medicamentis tum cerebrum roborantibus, cum topicis ſupra affectam primariò partem adhibendis eis vtaris, quæ præcedenti cap. conſcripſimus. Verùm quia nō ea maxilla, quæ peruerſa eſſe apparet, ſed oppoſita, reſolutione infeſtatur, vt ex ipſa rei notitia liquet, & Paulo viſum eſt; iccirco reſolutæ parti (vbi oporteat) auxilia adhibenda ſunt: & non oppoſitæ, quemadmodū Aetius præcipit. Et quoniam omnia hac affectione laborantibus commodant, quæ in reſolutione fuerunt relata: ea de re huic ſermoni finem imponamus, qua ratione & ab aliarum partium reſolutionis tractatione excuſatum eſſe velim.

Curatio.

Lib. 3. c. 14.

περὶ ἐφιάλτης. *De incubo.* *Caput* XVI.

VBI quiſpiam, cum ſomnum ingreditur, ſe grandi, quadam mole opprimi, inuadíque ab alio, & premi imaginatur, ἐφιάλτης affectus is ab omnibus ferè Græcis nuncupatur, ἀπὸ τοῦ ἐφιάλλεσθαι, quod inuadere & premere ſignificat: nam hoc malo correpti ab aliquo ſe inuadi, & premi putant, vel quoniam homo quidam Ephialtes nominatus hunc affectum perpeſſus eſt, Paulo teſte cap. 15. tertij lib. At Themiſon (vt ipſe refert 10. ſuarum epiſtolarum volumine) πνιγαλίωνα à ſuffocando nominauit. Tota autem medicorum turba Latinè incubum, ſeu incubonem appellat, qui Aetio teſte, auctoritate Poſsidonij, non eſt dęmō, ſed magis prælудium, & procemium morbi comitialis, aut inſaniæ, vel apoplexiæ. Hunc incubonem aliqui (vt refert Cælius Aurelianus cap. 3. lib. j.) ab hominis forma, vel ſimilitudine nomen ducere dixerunt, aliqui à phantaſia, qua patientes afficiuntur: ſi quidem veluti aſcendere, atque inſidere ſuo pectori ſentiant quicquam. Quòd verò in hac affectione cerebrum læditur, tum Pauli, tum Aetij auctoritate liquet. Conſtat inſuper ex operationum læſione: læduntur nanque in ea cùm principes, tum motrices, ac ſenſibiles functiones. Nam difficilis eo detentos comitatur motus, torpidus in ſomno ſenſus, & ſuffocationis imaginatio, vt Paulus teſtatur: illúdque non ab re, vt fatetur Aetius, nam eiſdē prohibentur facultates per neruos tranſire, oppletis ventriculis cerebri vaporibus craſsis, ac frigidis: qui affectum ægrè excitabilē efficiunt, ac vix ad rectam actionem ægri producuntur. Ex quibus Aetij verbis liquet, non modò cerebrum in hoc vitio lædi, verùm ipſum vt partem inſtrumētalem, & non ſimilarem oblæſum eſſe: afficitur nanque ſecundum eius vētres, vt ipſe teſtatur: hoc malum non morbus, ſed ſymptoma eſt in genere noxæ functionum animaliū, omnium inquā: nā imaginatio in eo deprauata eſt, motus difficilis, & ſenſus torpidus, & propterea functiones hæ, aut debiliter fiunt, vt Paulo viſum eſt, aut nō fiūt præſertim motrices, vt Aetio placuit, dū dixit. Vnde etiam immobiles penitus tales permanēt: quamuis demum permultam anxietatem diſcuſſo obſtruente ſpiritu, ac attenuato, & apertis meatibus, derepentè excitentur. Præcedit hanc affectionem, codem teſte, ſuffocatio, vocis priuatio

Act. lib. 6. cap. 12.

Quæ pars afficiatur.

Morbus quem ſequitur.

Quis affectus præter naturā ſit.

priuatio,grauitas,& immobilitas,at comitatur eos,vt placuit Paulo, difficilis motus,torpidus in somno sensus,suffocationis imaginatio, & veluti ingruentis cuiusdam mali occupatio. Vox supprimitur,aut incerta,nihilque significãs editur, eadémque perpetiuntur incubo presi dum dormiunt, quæ morbo comitiali correpti patiuntur in exacerbationibus, Aetio teste, & Paulo, & ferè non nisi in somni initio fit,cum primum à vigiliis,in quibus vapores dissipantur,quiescat innatus calor,& ad interna se cõuertat vapores generans, ac eisdem cerebrum opplendo,potissimum si eo tempore alimenta conficiat, nõ tamen perfectè euincat. Huius vitij causa, crassus, ac frigidus vapor ad cerebrũ delatus,eiúsque ventriculos obstruens,ab eisdem auctoribus assignatur, qua ratione fit,vt crapulæ,ac cõtinuæ stomachi cruditates,ex quibus iam dicti vapores eleuentur,hunc affectum præcedant. Cui malo(vt eisdem visum est) per initia succurrendum erit:inueteratum nanque, & assiduè incidens grauius aliquod vitium nunciat,vt morbum comitialem,apoplexiam aut insaniam,dũ paulatim in cerebri ventriculis crassus humor coaceruatur, succurritur autẽ prohibendo ne iam dicti vapores cerebri cauitates occupent. Fiet verò hoc, si victu vtantur tenui,ac penitus flatus exorte,quapropter parcè semper,verùm parcissimè in cœna cibus sumatur:qui boni sit succi, facilè cõcoquatur,modicè alat, ac nõ inflet,aut vapores multos ad caput mittat. Vinum vitent,nisi album,aquosum,ac subastringens sit,moderatè sumptum,ac dilutum. In vltima mensa astringentibus vtantur cibis,vt piris,seu cydoniis,cum eorum cibis ea, quæ extenuandi vim habent,permiscenda sunt, vt hyssopus, sampsuchus,serpillum satureia,& alia huiusmodi. A sole,frigore,ventis,igne,ac fumo, diurno somno,ac statim à cibo,cauendum erit. Curandos etiam oportet iacere loco lucido,atque mediocriter calido,adhibita requie animi,& corporis abstinentia,vsque ad tertium diem,ex sententia Cælij Aureliani lib.1.cap.3. & vt summatim dicam,simili victus ratione vtantur,quam vertiginosis,ac comitialibus præcipiemus. Quòd si sanguis redundarit,venam in cubito secare oportet,exteriorem, vel mediam, si verò vitiosi succi magis prædominantur, purgante medicamento ægri corpus euacuandum est,prius tamen exhibitis extenuantibus quibusdam medicamentis pro eorundem humorum præparatione. Quibus paratis,si pituita fuerit is qui redundat humor, ex stomachicis pilulis, & Galeni hiera,aut ex eadem picra cum epithymo,& sena, aut ex pilulis de lapide lazuli ægrum purgabis: quòd si mauis aliis purgantibus medicamentis vti,cap.de epilepsia,aut de vertigine ea requiras. A purgatione ea,quæ cùm vẽtriculum,tum caput roborant,exhibeantur:diarrhodon videlicet, aromaticũ rosatum,diamoschu dulce,diambra,& alia huiusmodi. Admouenda insuper, purgato corpore vniuerso,capiti localia medicamẽta sunt, irrigationes videlicet,ac inunctiones calidæ;apophlegmatismis,ac caputpurgiis similiter vtendũ:quorum omnium medicamẽtorum copiã cap.de morb.comitiali inuenies, & de apoplexia. At succurrit particulatim ipsis,ex Aetij,& Pauli sententia,niger pæoniæ fructus,si quindecim eius grana trita cum aqua in potu exhibeantur,idque continuè fiat,quoad æger sanetur.

Eiusdem signa.

Cur in somni initio fiat.

Causæ.

Prognostica.

Curatio.

Victus ratio.

Vena sectio.

Medicamẽtorũ ratio.

Quæ à purgatione exhibẽda sint.

Περὶ δίνε καὶ σκοτοδίνε. *De vertigine,& tenebricosa vertigine.*

Caput XVII.

ADEO magnam inter se cognationem habent affectus is qui à Græcis,præsertim Hippocrate,& Galeno interdum ἴλιγγος, vt patet aphor.17.23.& 31.tertij lib.interim δῖνος, vt liquet 4.de ratione victus,appellatur,& qui ab eisdem σκοτόδινος nũcupatur, vt apho.17.4.lib.& eodem 4.de ratione victus constat:quorũ affectuum primus à Latinis vertigo,reliquus verò tenebricosa vertigo nũcupatur:à medicorũ autem vulgo scotomia,vt ausi sint quidam iuxta eorum sentẽ-

4. de ratio. vict. cõ. 42.

Quibus cõueniant & differãt vertigo & tenebricosa vertigo.

tiam asserere inter se prædicta duo non differre. Nos verò non modò nomenclatura eos affectus, prædictorum auctoritate, discrepare putamus, verùm etiam re ipsa, quòd autem nomine dissideant, ex iam dictis liquet: at quòd re ipsa distent, ex Galeni verbis 4. de ratione victus, patere poterit, dum asseruit, quòd quando quispiam imaginatur caput circumferri, tunc δῖνος, hoc est, vertigo dicitur, quando autem & tenebricosa simul visio cum hoc fit, σκοτόδινος, hoc est tenebricosa vertigo vocatur; ab accidenti nomen, quòd repentinas oculis ingerat tenebras, vt ait Cælius Aurelianus cap. 2. lib. primo. Ex quibus verbis liquet aliud re ipsa esse, quòd caput duntaxat circumagi videatur: aliud verò quando simul cum eo tenebricosa fuerit visio, nanque in vertigine dicta (præter tenebricosam visionem) caput circumagi videtur duntaxat: in tenebricosa verò vertigine simul cum capitis circumlatione tenebricosa fit visio. Propterea iuxta Hippocratis, & Galeni sententiam asserimus, quòd vertigo sit imaginatio quædam, quòd caput circumfertur, seu vertatur, σκοτόδινος autem sit, quando quæcunque conspiciuntur, circumagi videantur, ac derepentè simul pereat sensus, visus, cùm ipsi ægroti putent tenebras circunfundi, quemadmodum Galeno visum est, commento aphorismi decimiseptimi, libri quarti; & si per σκοτόδινου interpres malè vertiginem intellexerit, ac interpretatus fuerit: nam in hac passione constitutos repentina visus tenebratio, atq; nebula, vt ex eodem Cælio Aureliano liquet, cum capitis vertigine consequitur, vt omnia secum moueri existiment. At in generationis modo ambo conuenire videntur, cùm ob inordinatam spiritus flatuosi motionem in partibus cerebri generentur, qui vel in capite localem habet generationem, vel sursum ex infernis fertur, vt quarto de ratione victus in morbis acutis, & commento apho. 31. 3. lib. liquet, quò fit, vt eadem etiam pars in vtrisque afficiatur, nempè caput, vt constat de vertigine, commento aphor. 23. 3. lib. & 4. de ratione victus in morbis acutis, & de tenebricosa vertigine, tum eodem quarto de ratione victus, tum tertio de locis affectis. Insuper conformari poterit ex functionum læsione, in vtrisque nanque animales oblæduntur functiones: quamuis non omnino eædem, neque eodem modo: nanque in vertigine deprauatè imaginatio, læditur diminutéque visio, vel fortè etiam deprauatè interdum, vt patet Galeno quarto de ratione victus, & commento 17. aphor. 3. lib. quam sententiam sectari etiam videtur Aetius, cap. proprio de vertiginosis. In tenebricosa autem vertigine cùm ipsa deprauata imaginatione, non visionis imbecillitas, verùm eius ablatio percipitur, nam præter id quòd cuncta videntur circumagi, derepente simul perit sensus, visus, vt testatur Galenus commento aphoris. 17. 4. lib. putant enim ægroti tenebras circunfundi, adeò vt interdum cadant, vt patet tertio de locis affectis. Qua de re vertigo symptoma erit in genere noxæ functionum cum imaginatiuæ deprauatæ, tum diuisionis diminutæ, seu deprauatæ. At in tenebricosa vertigine nō modò imaginatiua aberrat, sed visiua functio abolita est, & interim motrix facultas, vt ex iam dictis liquet, & propterea affectiones prædictæ secundum magis, & minus inter se discrepare palam videntur: nec idem sunt, vt quibusdam visum est: & si in vtrisque imaginatiua facultas vitiata sit, ac caput, seu cerebrum afficiatur, quanquā conati sunt quidem Galeni sectatores probare in hisce affectionibus imaginationē non lædi: cùm si læderetur, aiunt, non putarent ægri se esse deceptos: nam licet videatur eis caput circunuerti, aut quæcunque conspiciunt, circumagi, sciunt tamē falsam esse visionem, & imaginationem. At qui nihil obstat imaginationem læsam esse, ægrúmque cognoscere verum, seu falsum illud quod imaginatur; cùm hæc cognitio ratiocinatricis facultatis, seu cogitatiuæ, & nō amplius imaginatiuæ sit munus: quæ constare poterit, imaginatiua oblæsa existente, vt in quibusdam phrenitidibus apparet: & proinde quia falsum imaginatur, imaginatiua aberrat, quia verò dignoscit æger se falsa imaginari, ratio, seu cogitatio illæsa erit: quemadmodum de se ipso testatur Galenus phrenitide laborans

Loco citato.

Vertigo quid sit.

Quid sit tenebricosa vertigo.

Loco citato.

Quæ pars in eis afficiatur.

4. de ratio. vict. cō. 42.

3. de loc. aff. cap. 8.

Loco citato.

Aet. lib. 6. cap. 7.

3. de loc. aff.

Loco citato.

Quis affectus præter naturā sint ambæ affectiones.

Nūquid in hisce affectionibus lædatur imaginatio.

Responsio.

rans quarto de locis affectis. Rursus si ad cerebrum prædictæ affectiones attinent, quomodo visibilis duntaxat facultas oblæsa erit? In vtrisque igitur luce clariùs patet, imaginatricem facultatem deprauatam esse: at dissident, quòd in vertiginosis sensus visus non simul perit, velut in scotomaticis, nec concidunt ægri, cùm affectio mitior existat: in scotomaticis verò, quoniam caput vehementiùs afficitur, sensus visus repentè deperditur adeò, vt interdum cadant, maximè vbi in circulum circunuertantur: siquidem ipsis ab vna ratione euenit id, quod cæteris à pluribus accidere solet, Galeno teste tertio de locis affectis: similiter si alium quendam circunuerti viderint, siue rotam, aut trochum, aut ipsos quoque in aquis vortices, siue aliquid tale, idem perpetiuntur. Spiritus enim visiuus ad trochũ, siue aliud tale, qui circunuolutatur, allabens mouetur, & simul cum illo circunfertur, vt testatur Aëtius. quinimò & in ipsis citra circuitionem euenire videmus id, quod in aliis, cùm in circo frequenter vertuntur, accidit, & proinde ex ipsa appellatione manifestus est, qualis sit scotomaticus affectus, vt patet tertio de locis affectis. Discernitur verò ab epilepsia hæc passio ex Cælij Aureliani sententia, siquidem neque sensibus priuat ægrotantes, neque spasmo, id est, diuerso raptu afficit. Nec quicquam refert, si Galenus eodem tertio de locis affectis, de scotomate duntaxat, hoc est, de tenebricosa affectione verba fecerit, vertiginis autem non meminerit, cùm eadem pars in vtrisq; afficiatur: quod quidem inuestigare eo libro proposuerat, & insuper quoniam de scotomate disserens, qui maior affectus est, quàm vertigo, sub eius tractatione & vertigo subintelligi poterat. Quòd igitur iam dictæ affectiones non confundantur, nec eædem sint, ac quomodo discrepẽt, & vna ab alia discerni queat, ex superius dictis liquet. Sed quoniam vtraq; bifariam oriri potest, tum primariò affecto cerebro, tum per consensum ex ore ventriculi, Galeno auctore tertio de locis affectis, & Paulo cap.12.lib.tertij: propterea si ex primaria cerebri affectione dependeant, vehemens capitis dolor, grauitásque præcedet, aurium sonitus: item olfactus læsio, & nonnullis etiam (vt Paulus testatur) gustus, atque alterius cuiusque sensus, qui à capite initium sumit, ex Archigenis testimonio. Si verò ori ventriculi cerebrum consentiat, stomachi morsum, quem Græci καρδιωγμὸν appellant, accersit: ac nauseam ægri præsentiunt, eodem Paulo auctore, & Galeno, ex Archigenis auctoritate eodem tertio de locis affectis. At quoquomodo fiat, perpetuò ad inæqualem, turbulentum, & inordinatum motum flatuosi spiritus in cerebro iam dictæ affectiones consequuntur. ex quo animalis etiã spiritus in cerebro consistens euertitur, vt Aëtio visum est, vt propterea non valeat ordinatè, & vt decet, ad propria loca distribui. quò fit, vt ad morbum in via, hoc est, ad obstructionem ex prædicto flatuoso spiritu ortam, hæc symptomata insequantur, simul atq; inæqualem cerebri intemperiem. Verùm cùm non semper flatuosus is spiritus in capite localem habeat generationem ex inæquali cerebri intemperie, vt patet tertio de locis affect. sed interdum sursum ex infernis partibus feratur, Galeno teste quarto de ratione victus, & commento aphoris.31.libri tertij, ex iam dictis signis illud dignoscere poteris; ex grauitate videlicet capitis, ac eius dolore, aliorúmque sensuum oblæsione, si in cerebro genitus sit. At si ex ventriculi præsertim ore, aut aliis partibus sursum feratur, eiusdem partis primò affectæ indicia præerunt. Generatur autem flatuosus hic spiritus, non summè languente natiua caliditate, prout Galenus asserit eodem quarto de ratione vict. cùm si perfectè langueret, dissoluere non inciperet, & propterea cùm conatur calor ipse natiuus corporis humores tum dissoluere, tum effundere, verũ ipsos tenuare, & per inuisibilia foramina excernere non valeat, tunc spiritus flatuosus ortum habet: & in capite contentus non ab re inæqualiter, & inordinatè mouetur. qua etiam ratione fit, vt sæpenumerò hæc symptomata in iudicationibus fiant; conatur nanq; eo tempore natura humores euincere, dissoluere, & demum excernere. hic autem flatuosus spiritus, si in cerebro generationem

Cap.2.

Cap.8.

Loco citato.

Quomodo tenebrosa vertigo ab epilepsia discernatur.

Loco citato.

3.de loc.aff.

loco citato.

Si primariò affecto cerebro fiant, signa.

Si per consensum ex ore ventricu.

3.de loc. aff. cap.8.

Ad quem cerebri morbum sequantur.

Causa.

Locis citatis.

Flatuosi spiritus generatio.

Eodem loco.

Cur in indicationibus vertigines fiant.

habeat, ex frigido ac glutinoso humore vt plurimũ ortum ducit, Paulo teste, & propterea ex quauis leui occasione, calfacto capite, vtputa si sub sole æstiuaue rint, vertigo seu scotoma excitatur. At si ori ventriculi, aut reliquis partibus cerebrum consentiat, ex vitiosis, calidis, & acribus succis in ipsis redundantibus, eiusdem qualitatis vapores, ad caput delati potissimũ iam dictas affectiones efficiunt, vt Aëtio visum est. Facilè etiã prædictis affectionibus corripiũtur, quibus consuetæ excretiones sunt suppressæ: cruditates quoque, & ardores assidui, & ebrietates eas efficiunt, eodẽ Aëtio auctore: quæ omnia ex ægrotantium, seu astantium relatione percipi poterũt. Prædictæ autem affectiones paruifaciendæ non sunt: nam vertigo proxima est morbo comitiali, & apoplexiæ, quemadmodum Galenus testatur commento aphor. 17. tertij lib. vtræque etiam affectiones medium quodammodo obtinent, tum earum, quæ periculo vacant, tum perniciosarum, eodem Galeno auctore quarto de ratione victus in morbis acut. non ergo penitus periculo vacant. Promptè enim, vt diximus de vertigine, ita & scotoma permutari poterit in affectus perniciosissimos, vtpote quòd proximi sint eisdem, præsertim morbo comitiali, & apoplexiæ: & si ea, quę oculis obuersantur, sanguinolentiora se videre putent ægri, ad insaniã magis apti sunt, Aëtio teste: in qua non imaginatio duntaxat, sed & ratio læsa est, vt ipse testatur. qui verò purpurea videt oculis obuersari, apti sunt (eodem Aëtio auctore) ad morbum comitialẽ transmutari. Vehementescit autem scotomatica passio hyeme, vt Cælius Aurelianus inquit, vel veris tẽporis initio, præterea sæpe futuram denunciat epilepsiam. veteres deniq; (vt idem ait) paruam epilepsiam vocauerunt. Quod autem ad earum curationem spectat, aër eligendus erit temperatus, purus, & lucidus: fugiant autem nebulosum, & crassum, nocturnum. A ventis pariter caueant, maximè australibus. Radios solis & lunæ vitent: velut etiam aspectum rerum velociter motarum, vt currentis fluminis, aut in circum, vt rotę, & trochi, ac profundarum rerum aspectũ. Somnus sit mediocris, non immediatè post cibum, sed saltem per duas horas post: vitetúrque diurnus, ac in loco multum calido factus: neq; caput ipsum multum calidum teneat. Ventris excrementa nitendum, vt singulis diebus excernantur: in quo si natura auara fuerit, clysteribus, vel glandibus ea excitãda erit. Exercitio vtendum erit temperato: in quo quantum possibile erit caput quiescat: cuius vice frictionibus crebro vtendum, manè præsertim, priusquam surgant: quæ à supernis partibus cœptæ ad infima desinãt. Ab animi affectibus, seu perturbationibus cauendum, prę sertim ira, timore, & mœstitia. Pariter & clamores, contentiones, & cantus fugiendi sunt: venus quoque omnino vitanda est. Cibi eligendi sunt boni succi, cõcoctu faciles, flatus exortes, stomacho, ac ventri commodi, sintq; modici. Propterea & satietas, non minus & fames vitanda erit. Vinum bibendum, verùm modicum sit, album, & tenuissimũ, & non valdè vetus, ne caput percutiat: qua ratione euaporantes cibi, quales sunt cepa, alliũ, porrum, atq; id genus alij vitentur: & à cibo ea exhibeantur, quæ vim habeant astringendi, ne vapores sursum ad caput ferantur, & præsertim si vitio stomachi fiant prædictæ affectiones. In ipsa verò accessione excitare ægros conuenit tum odoratis medicamẽtis, tum frictionibus, & id genus aliis, Paulo auctore: quo tempore, & glandibus, aut clysteriis vti præciperem. Possent autẽ glandes confici ex hiera, agarico, sale gemmæ, & despumato melle. Clysteres verò ex furfuris, mercurialis, maluarum, betæ, florum chamæmeli, & salis decocto, in quo ℥. iij. olei amygd. dulcium, communis, aut anethini, ij. mellis rosacei, & ℥. hieræ picræ Galeni adiicias, & vtare. Vbi verò conquieuerint, & vires robustę fuerint, nihilq; aduersetur, vena secanda erit, siue principium affectionis fuerit, siue tempus iam progressum fecerit (Aëtij præcepto, ac Pauli) humeralis videlicet, seu externa, aut media, verùm non aceruatim sanguis euacuandus erit, cùm ex qualibet occasione ægri cõcidant, sed pluribus detractionibus, ex quibusdam interuallis vtentes, congruam explebimus mẽsuram. Hoc autem temp

Prognostica.

Citato loco.

Curatio.

Victus ratio.

Quæ in ipsa accessione faciẽda sint.

Quæ faciẽda, vbi conquieuerint.
Venæ sectio.

tempore caput irrigetur (ex Aëtij sententia) aceto, & rosacco, admisto polygoni, aut hederæ succo, pro causæ diuersitate. Si verò aliquid sanguinis detractionē impediat, aluus subducenda erit, primùm acri clystere, postea purgante pharmaco, redundāti humori semper ipsum adaptando: queadmodum idem met Aëtius præcipit, præcedente tamen eius concoctione, ac præparatione, bile siquidem redundante ex oxysaccharo, & syrupo de infusione rosarum, succo cichorij, & id genus aliis: hócq; demum purgante medicamento vtendum. Corticum myrobalanorum citrinarū excipe ℥.iiij. fiat decoctum in aquis cordialibus; in quo dissoluas mannæ Calabriæ ℥.ij.& ß. aut syrupi ex pluribus infusionib. rosarum rubearum ℥.iiij. antidoti diacatholicon ʒ.vij.& fiat potio: etsi malum non cesserit, aliáque purgatione opus fuerit, catapotia formentur ex rhabarbari cum pauca spica, ʒ.j. & trochiscati agarici, aut pulueris hieræ simplicis ℈.ij. cum infusione, vel succo rosarum: & post aliquod interuallum, vel mannæ Calabriæ ℥.ij. vel syrupi ex pluribus infusionibus rosarum rubearum ℥.iiij. in aqua cichorij, vel borraginis dissolutas assumat. At si crassus fuerit, qui redundarit succus, pituita videlicet, aut fortè nigra bilis, ab eorum coctione, & præparatione, quæ ex his perficiatur, quæ præcepimus cap. de dolore capitis ex pituita, & cap. de melancholia, catapotia tribue ex arabicis pilulis, aut fine quibus, aureis, vel cochiis, agarico addito. Post quæ, si pituita redundarit, myrobalanorum chebularum decoctum, & syrupum ex pluribus infusionibus rosarum rubearum exhibe. Si nigra bilis, post catapotia, exhibe senæ, epithymi ana ʒ.j. corticum myrobalanorum indarum ʒ.ij. in aqua fontana, vel lupulorum fiat decoctum. In quo sacchari borraginati ℥.ij. dissolue: aut syrupi prædicti ex pluribus infusionib. rosarum rubearum ʒ.iij. Post quæ cucurbitulæ cum scarificatione ad occipitium affigendæ sunt. mox apophlegmatismis pituitam à capite per os detrahentibus superius iam dictis, vtendum. Naribúsq; infundatur aqua hordei cum corticibus, cum anagallidis succo, aut radicis betæ, vel cyclamini. Gargarismis quoque vtaris ex origani, & pulegij decocto cum aceto mulso, vt inquit Aëtius. Odor insuper suscipiatur per nares ex amaraci, sampsuchi, & hyssopi, ac florum stœchadis decocto, castoreo pauco addito, & moscho, ac aceto pauco. Ex pulegio item tuso, vel origano, aut sinapi cum aceto commisto procurare sternutamenta præcipit Theodorus Priscianus libro secundo ad Timotheum, cap.3. præsertim scotomaticis. Deinceps æger ad balneum ducatur, præsertim naturale aluminosum, etsi caput in balneo supramodum incaluerit, aut valde calidum caput habeant ægri, rosaceo caput ipsum cum aceto irrigandum erit, in syncipite præsertim, & circa frontem, & tempora. Quòd si adhuc affectio perseuerauerit, neque prædictis cesserit, præsertim si ex vaporibus calidioribus per arterias sursum elatis prædictæ affectiones fiant, arteriæ ipsæ iuxta tempora sitæ supra aures incidendæ sunt, non modo Galeni tertio de locis affectis præcepto, verumetiam Pauli, & Aëtij: quarum incisionis modum addisces ex Paulo libro sexto cap.4. Quanquàm, vt Galen. asserit, non omnes huius auxilij beneficio curati fuerint: tum propterea quòd per altiores arterias, quæ ad cerebrum ex ipsius basi per retiformem plexum ascendunt, vaporosus, calidúsq; spiritus interim elabitur, ac cerebrū implet, tum etiam quòd spiritus flatuosus poterit ex inæquali cerebri intemperie oriri: & proinde si prædictæ affectiones altero prædictorum modorū excitentur, nullam vtilitatem ex prædictarum arteriarum sectione ægri suscipiēt. Quare priusquam incidantur, summopere laborandum erit, vt exquisitè illud distinguatur. Inæqualis enim cerebri intemperies in contrarium alterāda erit, quēadmodum & consuetæ excretiones detentæ prouocandæ sunt, si earum retentio prędictarum affectionum causa sit, cruditates, ardores, ac ebrietates corrigendæ, si ex eisdē ortum duxerint. At si ex humoribus in vētriculo, præsertim eius ore cōtentis, vaporosus spiritus ad cerebrū delatus eas progignat, vomitu curari poterūt ex anethi, & raphani decocto, in quo acetosus syrupus, aut oxymel

Purgatio.

Bile redundantia.

Si pituita redundarit, aut nigra bilis.

A purgatione, quæ peragenda sint.

Incisio arteriarū iuxta tempora. Cap.8.

Si per consensum fiat, curatio.

mel permiſceatur: tepidúmq; potiſsimũ à cibo aſſumatur. Quòd ſi non ſuffecerit, conducet etiam eos purgare ex picra Galeni, aut ſtomachicis pilulis, myrobalanorum citrinarum, aut chebularum decocto, & manna Calabrię, ſeu ſyrupo ex pluribus infuſ. roſarum rubearum, pro ratione diuerſitatis vitioſi ſucci redundantis. Similiter ſi in aliis corporis partibus redundarint, eaſdem inſpiciendo, ex eiſdem quoque redundantes ſucci purgandi erunt, caput ipſum non deſpiciendo, imo ipſum ſemper roborare oportet, cùm dictæ affectiones ad cerebrum pertineant, licet per alterius partis conſenſum ipſum afficiatur, vt patet tertio de locis affec. & propterea vertigines citò emendabis, vt inquit Marcellus in ſuo de medic. lib. cap. 3. ſi betæ nigræ ſucco tempora perlinas: inſuper efficaciſsimum remedium eſſe ad abolendam eam, ſi abrotonum tritum in vini potione tepidum bibatur: vel cum oxymelle nõ acri accipiatur. Et hæc ſimul de vertiginis, & tenebricoſæ vertiginis curatione dicta ſufficiant, cùm non niſi ad inuicem ratione maioris, & minoris differant, vt iam diximus.

Loco citato.

περὶ ἐπιληψίας. *De Epilepſia, ſeu morbo Comitiali.*

Caput XVIII.

CVM proxima ſit (Galeni auctoritate) vertigo ei affectioni, quam Græci ἐπιληψίαν dicunt, non ab re de ea hîc tractandum duxi. Conſueuerunt quoque eundem affectum (vt ex Tralliani verbis liquet) non modo ἐπιληψίαν, hoc eſt, ſupra comprehenſionem nuncupare, nam ſupernæ partes in eo comprehenduntur, ſenſúsque detinentur, verumetiam quidam hunc eundem affectum, ἱερὸν νόσημα, hoc eſt, ſacrum morbum: ſacrum etenim, & honoratum eſt cerebrum, quod in eo afficitur: alij verò, eo quòd validius, & contumax ad amouendum ſit, ἡράκλειον νόσημα, hoc eſt, herculeum morbum appellarunt; quemadmodum Galenus libro ſexto de morbis vulgaribus teſtatur. Hippocrates autem puerilem morbum appellare conſueuit, vt libro de aëre, regionibus, & aquis, Galeno teſtante, patet. Quidam etiam falſa opinione decepti ſacrum morbum nominauerunt. Celſus verò cap. 23. tertij lib. maiorem morbum, ſeu comitialem ipſum nominat, eò qũòd laborantes in comitiis manifeſtabantur, interrumpebantúrque ea, quo die aliquis concidiſſet: alij etiam aliter nominauerunt, vt idem Trallianus teſtatur. Sed quoniã parum noſtro conueniunt inſtituto, propterea cuncta ea ſcribere non oportet: ſatis etenim erit quoquomodo nominetur, quòd eius eſſentia, ſeu ſubſtantia non te fugiat. nanque vt teſtatur Galenus tertio de locis affectis, conuulſio eſt omnium corporis partium, non perpetua, ſed quæ ex temporum accidit interuallis, cum mentis, ac ſenſuum oblæſione: quam ſententiam ſectatus eſt Paulus cap. 13. libri tertij, cùm dixit, quòd epilepſia totius corporis conuulſio exiſtit cum principum operationum læſione. Differt igitur ab emproſthotono, opiſthotono, atque tetano, quæ differentiæ ſunt verę conuulſionis, quoniam in iam dictis perpetua, in morbo comitiali ex temporum interuallis conuulſio accidit. Inſuper quia in vera conuulſione nullum fit principibus functionibus nocumentum, in morbo autem comitiali non modo functiones principes, verũ & ſenſibiles operationes ſuſcipiunt detrimentum, quemadmodum ſcriptum reliquit Galenus eodem libro tertio de locis affectis, & libro de differentiis ſymptomatum. Cæterùm quòd cerebrum in hac affectione lædatur, liquidò conſtat ex Galeno libro primo de cauſis ſymptomatum, & tertio de locis affectis, quo loco dicebat, Ex his igitur omnibus planè conſtat in cerebro hanc affectionem conſiſtere. Inſuper ex Aëtio, qui in omnibus comitialibus morbis cerebrum affectũ eſſe inquit: & Trallianus capitis vitium eſſe aſſerit: nec minus & ex Pauli verbis hoc idem confirmatur. Quòd ſi prædictorum auctoritates non ſuffecerint, ex propriis cerebri functionibus lęſis, cum principibus, tum motricibus, & ſenſibilibus, vt patet ex iam

Trall. lib. 1. cap. 15.

6. de morbis vulgar. commentario 6. comm. vlt.

Cap. 7.

Morbus comitialis quid ſit.

Quibus à conuulſione, & diſtentione differat.

Quæ pars in eo afficiatur.

3. de loc. aff. cap. 7.

De differẽt. ſymp. cap. 3.

1. de cauſis ſymp. cap. 8.

3. de loc. aff. cap. 7.

Aëtius lib. 6. cap. 13.

iam dicta eius definitione, illud patere poterit (& si plures sint eius differentiæ, vt dicemus.) Nanque in omnibus commune est, quòd cerebrum afficiatur, eodem Galeno auctore tertio de locis affect. & Aëtio, qui in hoc ipsum sectatur. Verùm nunquid cerebrum ipsum, vt similaris pars, an vt instrumentalis noxã suscipiat, nondum liquet. quamuis siquis Hippocratis verba sexto de morbis vulgaribus ritè contemplauerit, dum dixit, Melancholici magna ex parte comitiali morbo afficiuntur, & contra, morbo comitiali laborantes, efficiuntur melancholici; percipiet vtique, vt instrumentalem partem, hoc est, secundum ventres, & non tanquam similarem affectum esse. & si nec Galenus illud indeterminatum reliquerit: nam tertio de locis affectis dicebat. Igitur vt crassus pituitæ succus, ita hîc quoque, de melancholico verba faciens, comitialem morbum solet efficere, vbi in meatibus ventriculorum cerebri continetur, siue is medius sit, siue postremus: & secundo de causis symptomatum, sub his verbis idem confirmauit, dum dixit, Quemadmodum & apoplexia, & morbus comitialis ob pituitæ in ventriculis ipsius cerebri aceruatæ multitudinem accidere videntur: & illud ratione comprobans subdebat, Proinde horum symptomatum tum generatio, tum solutio subitaria est, id quod per corporum intemperiem fieri haudquaquam potest: & eodem tertio de locis affectis hoc idem approbans, hæc verba conscripsit. Cæterùm velox eius discussio, crassum humorem spiritus meatum in cerebri ventriculis obstruentem, hunc maximè affectum peperisse declarat: & paulò infrà subdebat, Sed à crasso semper humore hanc affectionem induci argumento est, quòd & subitò fit, & soluitur confestim: nam subitariam meatuum obstructionem à crasso, viscosóque humore fieri constat. Afficitur igitur cerebrum, non vt similaris pars, sed vt instrumentaria, quoniam secundum eius ventres in morbo comitiali, vt liquidò ex iam dictis patere potest: quamuis & corpus eius parum quodammodo coafficiatur, vt quarto de locis affectis liquet. Si quis autem altiùs inuestigare velit num anteriores cerebri ventriculi, medius, seu postremus in comitiali morbo afficiatur, pro comperto in Galeni doctrina habebit, non anteriores, vt medicorum vulgus refert, sed medium, aut postremum affici. Ait nanque Galenus tertio de locis affectis, crassum pituitæ succum, aut melancholicum comitialem morbum efficere, vbi in ventriculorum meatibus retineantur, siue is medius sit, siue postremus: igitur aut medius, aut postremus ventriculus, & non anteriores ex eius sententia afficiuntur. Adhæc si impediente crasso humore animalem spiritum, qui in ventriculis cerebri continetur, quominus posit exire, iam dicta affectio oriatur, eodem Galeno auctore: isque animalis spiritus proprium ipsius animæ instrumentum sit, tum in sensibilibus actionibus, tum in his, quæ à consilio & voluntate prodeunt, perficiendis: qui videlicet in ipsius cerebri ventriculis medio, maximéq; postremo, continetur; quis inquam inficias ibit eorum aliquem in comitiali morbo affectum esse, & non anteriores? præparãt nanque, ac conficiunt ipsi cerebro animalem spiritum, & non confectum, ac præparatum continent, veluti postremus, & medius, duo anteriores ventriculi, vt patet octauo de vsu partium: & quamuis simul veluti ductus quidam sint, ac canales ad superfluorum effluxionem accommodi ad infernas perforationes in nares, alioquin animal, eodem Galeno teste præcitato libro octauo de vsu partium, apoplexiis frequenter prehenderetur, nisi viam quandam horum excrementorum, quæ sæpè excipiunt, effluxui accommodam natura præparasset: & propterea foras per narium meatus eadem excerneret, non propterea dicendum erit, quòd oblæsis eisdem cerebri anterioribus ventriculis, comitialis morbus fieri posit. Cùm neque apoplexia ex affectione ipsorum duntaxat generari posset, nisi & medio, ac postremo ventriculo communicaretur affectio. opus nanque est in vtrisq; affectibus, vt tam anterior cerebri pars, quàm posterior afficiatur, vt patet quarto de locis affectis: propterea detentis prӕter naturam excrementis in anterioribus cerebri cauitatibus, nisi impartiantur medio,

3. de lo. affe. cap. 7.
Nũquid cerebrũ vt similaris, aut vt instrumẽtalis pars afficiatur.
Sect. in fine.
Loco citato.
Cap. vlt.
Cap. 7.
Cap. 2.
In quibus cerebri vẽtriculis hæc læsio fiat.
Cap. 7.
Cap. 10.
Cap. 6.
Cap. 2.
Quis prӕter naturam affectus sit.

medio,aut poſtremo,ſeu medio,& poſtremo ventriculis,nec epilepſia,nec apo plexia,iuxta Galeni ſententiam, generari poterit. Num verò iam dictus affectus morbus ſit in Galeni doctrina,vel ſymptoma,haud difficulter ex eiuſdem verbis percipi poterit.Nam quòd morbus ſimilaris non ſit,patet tum ſecundo de cauſis ſymptomatum, tum tertio de locis affectis, cùm aſſeruit, non vt partem ſimilarem,ſed vt inſtrumentariam,cerebrum in hac affectione lædi. Propterea non mutando cerebri temperamentum cauſa aliqua comitialem morbum generat : ſed vbi ei nocet,veluti parti inſtrumentariæ : neque enim adeò eſſet ſubitaria eius tam generatio,quàm ſolutio. At quòd nec morbus ſit in cõpoſitione,vt quidam falſò ſentiunt, & ſi cerebrum tanquam inſtrumentum læ datur,ex eodem Galeno liquet præallegatis locis:dicebat nanque tertio de locis affectis, quòd velox diſcuſsio huius affectionis, craſſum humorem ſpiritus meatum in cerebri ventriculis obſtruentem hunc maxime affectum peperiſſe declarat, & paulò infrà ſubdebat, quòd impediente humore animalem ſpiritum,qui in ventriculis cerebri continetur,quo minus valeat exire, eadem exoriebatur affectio, & ſecundo de cauſis ſymptomatum, morbum comitialem ob pituitæ in ventriculis cerebri aceruatæ multitudinem accidere. Sequitur ergo,vt ex prædictis conſtat Galeni verbis, comitialis morbus ad ventriculorum cerebri obſtructionem, quæ eſt morbus in via, & non eſt ipſa obſtructio prædictarum cauitatum morbus comitialis, velut quidam,licet falſò, aſſerere auſi ſunt. nec inſuper in alio genere morborum in compoſitione connumerari poterit, aut in continuitatis ſolutione: cùm nec illud imaginari queat aliquis,& Gal. vbique locorum fateatur, affectum hunc præſertim per eſſentiam genitum perpetuò ad obſtructionem conſequi. Erit igitur connumerandus in ſymptomatum aliquo genere ; quamuis à Celſo tanquam vetuſtiſsimo auctore,vt qui nullam fecerit inter ſymptoma,& morbum differentiam, morbus comitialis appelletur. In prædictorum enim ſymptomatum numero à Galeno libro de differentiis ſymptomatum connumeratur ; nam cùm deprauati motus ſymptomatum meminerit,ſic ad verbum ait, Si verò non ſolùm totum corpus conuellitur, ſed principum quoque functionum prohibitio fiat,ſymptoma tale epilepſia nuncupatur. In genere ergo noxæ functionum ſymptoma exiſtit, non tamen naturalium,ſed animalium:quæ cùm in triplici ſint differentia, in cunctis per morbum comitialem noxa exiſtit. Nanque cùm de genere ſit conuulſionis, eodem Galeno teſte tertio de locis affectis, erit & in eo affectu motrix facultas deprauata. Inſuper cùm is,qui ſic laborat,neque audiat,neque vllo ſenſu quippiam percipiat, vt idem Galenus eodem loco teſtatur,erunt quoque in eo affectu ſenſibiles omnes functiones ablatæ. Adhæc cùm ratio ſimul cum memoria oblæſa ſit,cohibitæq; ſint principes functiones omnes, vt idem Galenus libro de differentiis ſymptomatum,& tertio de locis affect. ſcriptum reliquit, iure fatendum erit in hoc ſymptomate cunctas animales functiones oblæſas eſſe:verùm motricem facultatem deprauatè:principes autem, & ſenſibiles ablatè. Præcedit hoc vitium (Paulo auctore) corporis, animíque ſtatus minimè arbitrarius,triſtitia, & eorum quæ perceperunt obliuio. Turbulentæ inſomniorum imagines. Capitis dolor, eiúsque repletio continua, ob iracundiam maximè,pallor faciei,& inordinatus linguæ motus. Nõnulli verò ipſam quoque mordent. Quamprimùm autem malum hoc inuaſerit, vt idem Paulus teſtatur,ægri concidunt,conuelluntúrq;,ſtertunt,ac interdum impotens quædam vox eis ſuboritur, minimè aliquid ſignificans. Verùm peculiaris admodum eiuſdem vitij nota eſt oris ſpuma, cùm alia communiter aliis quoq; morbis euenire poſsint. Non deſunt etiam quibus vrina, & ſtercus præter voluntatem excernatur,nonnullis & genitura. Celſus autem dixit eiuſdem mali indicia eſſe,quòd homo ſubitò concidit,ex ore ſpumæ mouentur:deinde interpoſito tempore ad ſe redit : & per ſeipſum conſurgit. At non ab re admodum peculiare indicium eſt huius affectionis oris ſpuma. Nam cùm eiuſdẽ generatio

2. de cauſis ſympt. c. vlt. 3. de loc. aff. cap. 7.

Loco citato.

Loco citato.

Cap. 3.

In quo genere ſymptomatum reponatur.

Cap. 7.

De differẽ. ſymp. cap. 3. 3. de loc. aff. cap. 7.

Signa, quæ ipſum præcedunt.

Eiuſdẽ inuadentis ſigna.

Cur oris ſpuma peculiare ſit ſignum morbi comitialis.

ex dua

ex duarum substantiarum mixtione conficiatur, tanquam ex materia, altera spirituosa videlicet,& altera humida, Galeno teste commento aphor. 43. libri secundi,& 30. septimi lib. earum autem mixtio ambabus in multa perfractis,& multis mutuo complexu paruis ampullis ab ipsis effectis, fit. quem cõfractum, ac mixtionem nonnunquam violentus motus, & inæqualis, vel vtriusque, vel alterius duntaxat substantiæ, nonnunquam verò fortis calor operatur: interim autem & ambæ concurrunt non ab re in ipsis comitialibus morbis, non ex immodico inquam calore, sed propter motus vehemẽtiam, ac inæqualitatem, & violentiam, quæ propter conuulsionem in eis fiunt, spuma generari consueuit: quemadmodum idem Gale. commen. eiusdem aphoris. 43. testatur; potissimum cùm in eisdem corporibus iam dictæ duæ substantiæ reperiantur, spirituosa scilicet,& humida. id quod nec in vertigine (cùm non adeò violẽtus fiat motus) euenire consueuit, neque in apoplexia, cùm non modo vehemens motus, imo neque vllus in ipsa appareat. Hippocrates verò libro de morbo sacro reddens causam huius dixit, Spuma verò ex ore prodit epilepticis ex pulmone: cùm enim spiritus non ingrediatur in ipsum, spumescit,& ebullit, velut moriens. at lib. de flatibus aliam tradidit causam. Relinquitur propterea, vt ipsius comitialis morbi sit peculiaris nota oris spuma. Verùm quoniam non vno tantummodo is generationẽ habet, capite videlicet primariò laborante, sed duobus adhuc aliis modis oriri potest, ita vt tres sint eius differentiæ: quanquam omnibus commune sit, quòd cerebrum afficiatur: quarum vna est, consistente in ipso cerebro affectu primò, & per se, id quod pluribus epilepticis euenire consueuit. Altera est cum cerebrũ ipsum ventriculo,& præsertim ori eius consentit. Tertia verò morbi comitialis species, seu differentia, quanquam ea raro fiat, cùm videlicet à parte aliqua inceperit affectus; qui deinde ægro etiam sentiente, ad cerebrum vsque ascendat, velut Gal. tertio de locis affectis scriptum reliquit: quem Paulus, Trallianus, & Aëtius sectati sunt. Hac de re quibus indiciis quælibet earum dignoscenda sit, ac ab aliis discernẽda, operæpretium erit declarare. Qui primario capitis affectu comitiali morbo laborant, hoc modo argui poterunt, nanq; vt testatur Trallianus, capite grauantur, oculi obscurantur,& caligant, tardéque sentiunt: vehemens quoque in his conuulsio apparebit, vt patet tertio de locis affect. At quibus à stomacho vitium hoc oritur, palpitatio ipsius percipitur, & turbatio quædam,& erosio. Item morbi accessionem tum potius ægri sentiunt, irritantúrque cùm tardè ipsos cibum sumere, aut nullum contingit, Tralliano & Paulo testibus: queádmodum Galeno auctore quinto de locis affectis, cuidam grammatico iuueni eueniebat; qui quoties vel nimis vehementer doceret, aut cogitaret, aut inediam sustineret, aut irasceretur, morbo comitiali corripiebatur, ortum ducente ex ipso ore ventriculi primariò affecto, vtpote quòd facilè sentiret, & deinde per consensum cerebro oblæso. At si ob aliam quampiam particulam morbo comitiali laborant, distributionẽ mali ex eadem parte primariò affecta ad superiora, hoc est, ad cerebrum fieri manifestò percipiũt, prædicúntq; id quod futurum ipsis est, cùm distributio vitij ad cerebrum vergere incipit, siue qualitas quędam sit, quæ alteratis per continuationem partibus à parte affecta ad cerebrum ascendat, aut spiritalis quædam substantia transmittatur. His etiam accedit, vt sine vehementi conuulsione concidant, sed veluti saliendo per interualla concuti videntur: quanquàm & id commune etiam sit his, qui à stomacho comitiali afficiuntur. Hanc differentiam comitialis morbi à crure initium habentis primùm Gal. vidit, cùm adolescens adhuc esset, in puero, qui tertiumdecimum ætatis annum agebat, narrante puero ipso dispositionem ipsam à crure initium capere, mox illinc recta ascendere per femur, lumbos, ac per latera ad ceruicem, donec ad caput perueniret. quod cùm primùm tangeret ipsum haudquaquam sibi constare dicebat. Verùm quale esset id, quod ferebatur ad caput interrogatus puer, nihil habuit, quod responderet. Alius tamen adolescẽs men-

Tres comitialis morbi differentiæ.

3. de loc. aff. citato loco.

Quibus indicijs quælibet earũ dignoscatur, ac ab alijs discernatur.

3. de loc. aff. cap. 7.

Galeni historia 5. de loc. affe. cap. 6.

Altera Galeni historia.

tis compos, qui satis poterat, & sentire quod fiebat, & alteri enarrare, dicebat veluti frigidam quandam auram esse, id quod ascendebat, vt patet tertio de locis affectis. Tale etiam quiddam contingit in his, qui à scorpio, aut aliqua alia venenum eiaculante bestia icti sunt. Cæterùm cùm symptoma sit comitialis morbus, ad morbúmque in cauitate, seu in via consequatur, eius causa inuestiganda erit: quæ à Gale. quoniam subitò fit, ac soluitur confestim hæc affectio, quòd nulla alia esse poterit quàm crassus, lentúsque humor tertio de locis affectis adstruitur. Nam subitariam meatuum obstructionem (vt ipse refert) à crasso, viscidóque humore fieri constat. Atqui cùm crassi humores in duplici prima differentia reperiantur, pituitosi videlicet, & melancholici, non ab re ab eodem decretum est, quòd velut crassus pituitæ succus, ita & is qui atræ bilis naturam habet, comitialem morbum solet efficere: id quod confirmauit Paulus, dum dixit, morbi comitialis modò humorem pituitosum, modò melancholicum causam esse. Tenuis nanque humor, calidúsque existens haud ita subitò obstructionem gignere valet, sed longo forsan tempore auctus obstruere posset, non tamen morbum comitialem progignere, qui subitò fit, confestímque soluitur. Ij igitur succi sunt, qui cerebri meatus obstruentes, impedientésque animalem spiritum, qui in eisdem cerebri ventriculis continetur, quominus possit exire, morbi comitialis auctores fiunt. Verùm nunquid vnus, vel alter in causa sit, ne sermo protraheletur, percipere poteris ex his, quæ diximus indiciis succi melancholici cap. de melancholia, & pituitæ, cap. de dolore capitis orti ex pituita. Hæc de causis morbi comitialis primariò affecto cerebro. At si per consensum fiat, sicut diuersus est generationis modus, ita diuersæ eius causæ esse poterunt, quæ vbi ad cerebrum ascenderint, ipsum affligentes morbi comitialis auctores fiunt. Sed mox non iniuria quæret aliquis, nunquid conuulsio comitialis dici possit de repletione, an de inanitione? cùm ab Hippocrate decretum sit aphoris. 39. sexti libri, eam vel ab vna, vel ab altera causa gigni posse: eadem sententia quoque confirmata est à Galeno tertio de locis affectis: cui responsum volo ex Galeni verbis, commento aphoris. 70. quinti libri, eam esse ex repletione: dicebat nanque conuulsionem ex euacuatione factam acutissimam esse, ac perniciosissimam, eam verò, quæ ex repletione neruosarum partium fit, qualis in morbo comitiali, neque acutissimam, neque similiter periculosam esse. Conuulsionem igitur Galenus in his verbis in morbo comitiali factam connumerat inter eas, quæ ex repletione neruosarum partium fiunt. Verùm adhuc inficias ibit, hoc veritatem fortè habere posse in morbo comitiali per essentiã orto, at in eo, qui per consensum euenit, siue à ventriculi ore, siue ab aliis quibusdam partibus, haudquaquàm veritatem habebit; cùm nulla repletio partium neruosarum in prædictis percipiatur, neque cerebri cauitates obstruantur, cùm in eis humor crassus, ac viscidus non comprehẽdatur, veluti in morbo comitiali per essentiam genito, primariò ipso cerebro affecto. Atqui dicemus nos perpetuò in quouis comitiali morbo conuulsionem fieri, neruorum principio seipsum quatiente, quò excutiat id quod noxium est, vt tertio de locis affectis liquet, quocunque modo ipse excitetur, verùm si primariò affecto cerebro exoriatur cõuulsio, haud absimilis est eis, quæ à spinali medulla principium habent, conuulsionibus, irrigata explantatione ex eo humore, qui in cerebro comitialibus comprehenditur, vniuscuiusque nerui: quemadmodum idemmet Galenus testatur eodem tertio de locis affectis, & sexto de morbis vulgaribus illud idem confirmauit, cùm dixit, Causa autem morbi comitialis (intelligens de eo, qui per essentiam ortus est) crassus & frigidus est succus congregatus quidem in ventriculis cerebri, comprehendens autem & explantationes scilicet neruorum, & maximè primum principiũ spinalis medullæ. Qua de re nemo vereri debet, conuulsionem hanc in numero earum esse, quæ ex plenitudine sunt: repleti sunt nanque in ea cerebri ventriculi, irrigati, seu humectati neruorum exortus, ac spinalis medullæ principium: de qua etiam

Cap. 7.

Ad quem morbum sequatur hæc affectio.

Quæ sit eius causa.

Loco citato.

Num morbi comitialis conuulsio sit de repletione, vel inanitione.

3. de lo. affe. cap. 6.

Responsio.

Cap. 7.

3. de loc. aff. cap. 7.

6. de morbis vulgar. commentario 6. comm. vlt.

etiam conuulsione eius verba intelligi debent commento aphoris. 70. quinti libri. Verùm de ea conuulsione, quæ in morbis comitialibus per consensum affecto cerebro contingit, non absq; ratione hæsitandum erit, num de repletione, aut de inanitione dici debeat: nanque in his quoque veluti saliendo per interualla concuti ægri videntur. At quòd neruorum principium, cerebrum videlicet, huiuscemodi motu concutiatur, vt à se expellat quicquid fuerit, quod à parte primò affecta ad ipsum affertur, nemo vereri debet, & Galenus tertio de locis affect. decretum reliquit. propter hoc ergo epilepticæ in his fiunt conuulsiones. Sed si veritatem fateri velimus, ea neque de repletione, neq; de inanitione dici poterit. Et si dixeris quamlibet conuulsionem, aut ex plenitudine, vel euacuatione fieri, iuxta prȩallegatam Hippocratis sententiam, responbimus nos illud veritatem habere in his, quæ per essentiam fiunt, conuulsionibus, & non in his, quæ per consensum, ex Galeni doctrina commento aphorismi primi quinti libri. Nanque in his similis aliquis motus cerebro euenit, qualis stomacho interdum à re quapiã molestato accidere solet: quippe cùm à ciborum mole grauatur, aut vbi corruptis cibis morsu infestatur, tunc nanque singultu affici conspicitur. sic etiam & cerebrum idem pati existimãdum erit, cùm aliquod à parte primò affecta ad ipsum affertur: quæ licet mole minima, facultate tamen quammaxima est. Sed mox in dubium venit num morbus comitialis hoc modo per consensum genitus, velut & is, qui primariò affecto cerebro fit, ad morbum in via seu in cauitate sequatur? Cui responsum volo, eum quoque ad morbum in via, seu in cauitate insequi: nam licet humor crassus in cerebri ventriculis spiritus meatum obstruens non comprehendatur veluti in morbo comitiali per essentiam genito, constringuntur tamen in hac affectione spiritus meatus, ac cerebri ventriculi, cùm primùm cerebrum ipsum concutitur, vt à se expellat quodcunque fuerit id, quod contristat. atqui cauitates partium non modò læduntur, aut pereunt, eis obstructis, constipatis, coalescentibus, aut in sese residentibus: verumetiam constringũtur, iuxta Galeni decreta libro de causis morborum. Ad morbum igitur in via semper comitialis morbus consequitur, impedito animali spiritu, qui in cerebri ventriculis continetur, quominus exire posit. Neque ab ariditate, seu vacuatione ortum ducere potest, quemadmodum Galenus scriptum reliquit eodem tertio de locis affectis. id quod probauit ex eo, quòd subitò fit, & confestim soluitur: etenim breui tempore fieri non posset, vt vel cerebrũ, vel tenuior ipsius membrana ad tantam perueniret ariditatem, vt corio simile quippiam pati videretur. Accedit ad hæc, quòd in his, qui sic laborant, sensus, & functiones principes confestim detinentur. Occupat autem hoc vitij genus maximè pueros, eósque adhuc paruulos. deinde adolescentes, & iuuenes, minimè verò senes, & decrepitos (Paulo teste) cuius sententiæ subscribit Cælius Aurelianus lib. primo cap. 4. & propterea (ni fallor) Hippocrates παιδικὸν νόσημα, hoc est, puerilem morbum consueuit appellare. habetur hic affectus vnus ex longis affectibus, vt fatetur Trallianus: qui excellentem diligentiam, studiúmque requirit: etsi per initia neglectus fuerit, frequenter ij, qui eo detinẽtur, commoriuntur: id quod Paulus confirmauit, dum asseruit quòd plerisque hic affectus longus esse solet, nisi crebris, & vehementissimis accessionibus, velut acutissimus affectus statim iugulet. Nam si non pubertate, vel menstruorũ initio, aut puerperio solutus fuerit, vel si post hoc tempus remanserit, sæpè vsque ad mortis diem prorogatur, nisi congruam medici curationem fuerit assecutus. Celsus quoque testatur hunc morbum comitialem sæpiùs viros, quàm fœminas occupare, ac solet quidem etiam longus esse vsque ad mortis diem, & vitæ non periculosus: interdum tamen cùm recens est, hominem consumit; & sæpè eum, si remedia non sustulerunt, in pueris, veneris, in puellis, menstruorum initium tollit. Magnæ siquidem fiunt corporis mutationes in pubertate, in fœminis maximè, propter menstruorum eruptionem. Quare siqui morbi ne hac quidem

Quid sentiendum sit de cõuulsione morbi comitialis per cõsensum geniti.

Cap. 7. Quòd comitialis morbus semper ad morbum in via consequatur. Citato loco. Quòd ab ariditate fieri nequeat. Prognostica.

ætate finiuntur, vſque ad longum tempus perdurare conſueuerunt, Galeno teſte commento aphoriſmi 28. tertij libri, quanquam & ipſemet commento aphoriſmi ſeptimi libri quinti ſcriptum reliquerit, certum eſſe, quòd neque omnibus ſanabitur morbus comitialis ex pubere ætate, niſi & alia rectè geſſerint: neq; quibus in hac accidit, omnino permanet, ſi bonam victus rationem adhibeant. Quapropter non ab re Hippocrates aphoriſ. 45. ſecundi libri dicebat, quòd quicunque pueri morbo comitiali laborant, mutatione maximè ætatis, temporum, & locorum, & victuum quoque liberantur, & aphoriſmo ſeptimo quinti libri, Quibuſcunque, ait, morbi comitiales fiunt ante pubertatem, mutationem accipiunt: quibuſcunq; autem vigeſimoquinto, ferè commoriuntur, & ſexto de morbis vulgaribus ait, Infantium effulgeſcentiæ cum pubertate nonnunquam mutationes habent, &c. Et inſuper quòd magna ex parte epileptici fiunt melancholici, & melancholici epileptici, eodem ſexto de morbis vulgaribus ſcriptum reliquit. Aëtius verò teſtatur, quòd licet difficilem curationem habeat morbus comitialis recens natis paruulis ortus, non tamen ea deſperata eſt. Irruit autem in omni tempore corporibus (vt refert Cælius Aurelianus) ſed magis verno: quo etiam tempore periculoſior eſt, Hippocrate auctore lib. de ſacro morbo. Inſuper eodem loco ſcriptum reliquit, ſacrum morbum inueteratum eſſe incurabilem: cur verò huic morbo obnoxij aliquando liberentur, maximè accedente hyeme, libro de flatibus apud eundem Hippocratem legitur.

6. de morbis vulgar. commentario 1. Text. 4. Commētario 7. in fine.

Curatio. Cap. I.

Quòd autem hoc vitio affectis extenuans victus ratio conferat, cunctis artis medicæ auctoribus liquet, potiſsimùm Galeno, qui lib. de attenuante victus ratione ſcriptum reliquit, epilepſias paruas quidem, & etiamnum incipientes eam penitus ſanare: inueteratas verò, ac conſummatas iuuare non mediocriter.

Victus ratio.

Vtilis eſt ergo victus ratio, quæ incidat, atque extenuet: quemadmodum & Paulo etiam viſum eſt. Quapropter aër ad calidum, & ſiccum declinans eligendus erit, præſertim ſi ex pituitoſo ſucco morbus comitialis ortum ducat. Si verò ex melancholico ſucco, ad calidum inclinans eligatur, temperatus tamen in paſsiuis. Somnus quoque ſit eis moderatus, & nocturnus: diurnum autem omnino vitent. Exercitia, & frictiones proſunt etiam capiti, poſt reliquas omnes corporis partes adhibitæ, Paulo teſte. Aluus quòd lenis ſit, & non aſtricta eis procurandum erit, vt ventris excrementa deiiciantur, & non detineantur, quòd ſi non ſponte ea deiecerint, glandibus, aut clyſteribus in eorum excretione natura proritanda erit. Deuitandus quoque erit liberalis coitus (quanquam moderatus proſit) Ab animi perturbationibus cauere debent immodicis: ſimiliter & ſolicitudines, negotia omnia, loci præcipitis conſpectum, omniúmque torrentium fugere oportet, Celſo auctore: cibus conueniens ſumi debet, mediæ materiæ: & propterea eis non conueniunt neque ſorbitiones, aliíque molles, & faciles cibi, neque caro, minimé que ſuilla, vt Celſo viſum eſt: quam ſententiam imitatus Alexander dicebat, At carnes vitari debent, donec in totum morbus fuerit diſcuſſus, & præſertim ſuillæ. Similiter etiam legumina, præcipuè lenticula. Cum quo etiam conuenit Paulus, ſed panis tribuendus eſt optimè fermentatus. Ex volatilibus verò interim carnes guſtare poterunt, gallinarum videlicet, phaſianorum, auium montanarum, turdorum, & turturum, ac paſſerculorum, licet ex his minus pingues eligi debeant, Alexandro teſte, quæ decoqui debent cum extenuantium medicamentorum aliquo, vt hyſſopo, pulegio, ſerpillo, ſampſucho, anetho, & aliis huiuſmodi: capparorum frequenter eſus mirificè prodeſt, Paulo teſte. Ex oleribus, intybum, caucalidem, gingidium, & decocta porra edant. A cepis, dauco, ſmyrnio abſtinendum; cùm & caput repleant, comitialéſque offendant, Alexandro auctore. Non alienum quoque erit inter piſces erinaceum ſumere per interualla: & alios quoſdam, qui ſuperfluitate vacent, vt merulam ſcorpium, aut ſcarum. Fructus verò cauere admodum ſalubre eſt: quanquam voluptatis gratia modici, & magis à cibo offerēdi ſunt. Nuces, & palmulæ vitandæ ſunt:

ſunt:at piſtacia, & vuas paſſas ſuper cibum ſumere poſſunt, præſertim quæ leuem aſtringendi vim habent. Coriandrum item ſi comedant,prohibet humores aſcendere in caput,quod maximum adiutorium eſt,Plinio ſecundo auctore,libro quinto cap.7.præſertim ſi præparatum ſit eius ſemen. Vinum circuncidendum eſt,præcipuè vetuſtum, ac meracum, & copioſiùs ſumptum, vtpote quòd caput repleat : verùm ſtomachi gratia , vt coctioni auxilietur (quoniam cruditates cauendæ ſunt) non ab re erit , mediocriter ipſum aſſumere. Sit autem album,& adſtringẽs,optimè dilutum,vel aqua mulſa,ſeu aqua in qua cinnamomum,& coriandrorum præparatorum ſemina fuerint decocta,pro potu vtantur. At ſi infans ſit æger,vel etiam lac aſſumit,nihil moliendum eſt,neque agendum quantum ad curationem attinet , Alexandri , & Pauli auctoritate. Nam ætate ad calidiorem , ſicciorémque ſtatum vergente , ac victu moderatiore,ſua ſponte plerunq; morbus finitur,vt Hippocratis auctoritatibus, aphoriſmo 45.ſecundi libri, & ſeptimo quinti libri liquet. Diſcutitur nanque in eis humiditas cerebri ventriculos replens hac ratione,adeò vt ſolius victus infantium,& eorum, qui lacte nutriuntur,ratio ſit habenda. Quo fit, vt iuuare nos, curámque habere oporteat, vt nutricis lac benignum ſit,& recrementis liberum, vt Trallianus refert, ſi infans lactens ſit. Fiet autem hoc, ſi eadem victus ratione vtatur nutrix,quam ſuprà probauimus:hoc tamen ſeruato, quòd non valdè extenuantibus vtendum ſit, ne plus vaſa vteri aperientibus, plurimúmque ſanguinem mẽſtruum proritantibus, lac imminuatur. Propterea fœniculo,anetho, & aniſo, ac aliis viridibus vtantur, & non aridis, vt quæ magis ſint acria. Verùm præter victus rationem nutricis inſtitutam , Poſsidonij auctoritate Aëtius quædam adhibenda auxilia conſcripſit infantibus ipſis, inter quæ puluis quidam capiti conſpergendus ex cypero, adianto , & iride eſt. Inſuper & illinitionem aſsiduam ex oleo anethino, irino,ac amaracino calidis laudauit : præcepítque eiſdem mel deſpumatum ad delingendum dandum eſſe , & collo alligandam pæoniæ radicem recentem, quæ ſemper ſtomachum contingat:cuius medicamenti auctor fuit Galenus ſexto de ſimpl.medicamentorum facultatibus, cap. de pæonia. Sed quoniam non his duntaxat infantulis , & lactentibus , ſed ablactatis , præter victus rationem vtiliter vtendi venia datur medicamentis : quemadmodum non ſemel duntaxat, imò ſæpiùs experientia comprobauimus : propterea & ea , quibus vti conſueui recenſere non grauabor. Nanque & glandibus paruis ex muris ſtercore , agarico, ſale gemmæ , & puluere hieræ ſimplicis , ac deſpumato melle vti poteris : nec minus & clyſteriis ex gallinarum,ſeu pullorum iure,pauco ſale,olei communis,ſeu amygdalarum dulcium ℥.ij. mellis roſacei ℥.j. trochiſcati agarici ℈. ij. aut hieræ picræ ſimplicis ʒ.iij.vel ambobus ſimul compoſitis vtaris:pręſertim ſi bienniũ transcenderit infans : lingendum quoque præbeto ſæpiùs parum antidoti pliris archoticon, diambræ, ſeu diamoſchu dulcis ℈. j. & ſyrupi de infuſione roſarum, ſeu mellis roſacei ℥.j.vel j.& ß.ſimul mixtis. Interim & antidoti mithridati tantundem accipias , præſertim ſi triennium , aut quadriennium exceſſerit , cum eodem melle roſaceo , aut ſyrupo de infuſione roſarum : necnon & puluerem capiti inſpergendum deſcribam , qui recipit hyſſopi , & ſampſuchi ſicci gra. iiij.corticum thuris, maſtiches ana gra.iij. ſpicæ, florum ſtœchadis,macis,ſingulorum gra.ij.caryophyllorum,nucis moſcatæ ana gra.j.roſarum rubearum ſiccarum ʒ.iij. terantur omnia, & fiat puluis, qui capiti circa coronalem commiſſuram inſpergatur , aut ex eo paruuli ſacculi parentur, & prædictæ capitis parti applicentur : non parum etiam conducit & infraſcriptus puluiſculus , ſi eis aſſumendus tribuatur:quo etiam quotidie vti conſueui. Excipit autẽ mannæ thuris,maſtiches gra.iiij.nucis moſcatæ,ſpicæ,cinnamomi, ſingulorũ gra. ij.hirundinis præparatæ ℈.ß.ſeminis,& radicis pæonię gra.iij.pulueris oſsis cranei viri,ſi maſculus, fœminæ, ſi fœmina fuerit, gra.v. ſeminum coriandrorum præparatorum,& ſacchari candidi ana ℈.ij.ſacchari optimi lib.ß.miſceantur.

Victus ratio pueris ſeruanda.

Medicamẽtorũ ratio.

& fiat puluis. Tempora quoque, & locus iuxta narium foramina ex antidoto mithridatico, ſucco rutæ, ac pauco aceto illinantur: rutáque ipſa ſæpiùs odoranda erit, ac ſub ceruicali ſubſternenda. Interímque infraſcripto ſuffumigio vtitor. Recipe ladani ʒ.j.corticum thuris, maſtiches, ſingulorum ℈.j. roſarum rubearum ʒ.iiij.fiat puluis: quo ſuper prunas adhibito, infans, ac domus, in qua degit, leniter ſuffumigetur. Inungatur prætereà ſpinalis medullæ principium ex oleo nardino, ſeu de nuce moſcata cum oleo roſaceo, ſeu amygdalarũ dulcium permiſto. Qui verò poſt puerilem ætatem in hanc affectionem prolabuntur in ipſa acceſsione conuulſæ eorum partes dirigendæ, inungendæ, ac deligandæ ſunt: atq; ita continendæ, vt in rectum dirigantur. deinde diſtento ore, vomitus proritandus erit: quò humores ex ſtomacho extrahantur, pituitáque auferatur digitis, aut pennis oleo illitis, irino pręſertim demiſsis. Inſuper oportet medicamentis, quæ naribus adhibentur, ſenſum irritare: velut peucedano, cyrenaico ſucco, bitumine, aut cedrina pice. perſeuerante autem adhuc exacerbatione, glans immittenda erit, ex agarico, ſale gemmæ, hiera, & deſpumato melle confecta. Extremæ partes fortiter vinciendæ ſunt, ac confricandæ, confidentérque caſtoreum, ſuccúmve cyrenaicum cum aceto mulſo ori infundere licebit, Aëtij præcepto. Acri inſuper poſthæc clyſtere vtaris, pręſertim ipſis reuocatis, decocto videlicet centaurij, calaminthæ, ariſtolochiæ, mercurialis, florum chamæmeli, & furfuris cum ſale pauco: in quo ℥.iij. vel iiij. olei communis, ſeu anethini, mellis roſacei ℥.ij. agarici ʒ.j. vel ʒ.j. & ß. hieræ picræ ſimplicis ʒ.vij. & antidoti indi, ſeu benedictæ laxatiuæ ʒ.ij. vel iij. diſſoluas. Deinde recuperatis viribus, per Galeni hieram, agarico trochiſcato admiſto, ſeu alio conuenienti medicamento (vbi opus) purgetur. huiuſmodi ſanè eſt recentis, & acuti comitialis morbi curatio. quòd ſi neque his cedat, verùm adhuc permaneat, curandus iam, vt longus eſt. hos ſiquidem oportet in longo aquæ potu continere, ex Pauli & Aëtij ſententia, quibus etiam (ſi nihil impedierit) venam ſecare confert, non tamen cubiti, ſed crurum potius, iuxta Galeni ſententiam, libro de curandi ratione per venæ ſectionem, ac Celſi cap. 23. lib. tertij, paululúmq; ſanguinis mittere oportet, eodem Celſo auctore, iuxta talum, ex vtroq; crure venam incidens. Tempus autem erit adhibendæ venæ ſectionis acceſsione tranſacta, aliis conſentientibus, vt apud Cælium Aurelianum legitur, quam etiam ex brachio faciendam admittit, quemadmodum & Paulus: tu verò tutiùs curans, ex cruribus potius ſanguinem detrahes. Intermiſsíſque demum aliquot diebus, purgans medicamentum exhibendum erit, redundante tamen ſucco priùs pręparato: qui ſi pituita fuerit, ex melle roſaceo, oxymelite ſimplici, aut ſcillino, ſeu ſyrupo de ſtœchade, aut hyſſopi, in aqua mulſa decocto, ſeu aliis huiuſmodi præparari poterit. Succo autem melancholico redundante, ſyrupus è fumaria tribuatur, vel ex lupulis, ſeu epithymo, aut ſenæ, ſeu epithymi in aqua mulſa decoctum, aut alius huiuſmodi ſimilis, cum quibus ſemper radicis pęoniæ decoctum commiſceri poterit. Poſtea verò non ſemel duntaxat, ſed bis, ter, & ſæpiùs (vbi opus fuerit) purgantibus medicamentis ægri purgandi ſunt: cauendáque erit exquiſitiſsima in vnica vice euacuatio. Qua de re redundante pituita pilulis cocchiis, aureis, ſine quibus, aut de agarico ægrum purgabis, à quibus per duas ferè horas ℥.iij. vel ij. ſyrupi ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum, aut perſicarum exhibeas. At ſi à nigrabile hæc paſsio excitata fuerit, à prædictis hunc humorem præparantibus, quæ eundem purgare poſſunt, tribuas, nempe ʒ.j. aut ℈. iiij. ex pilulis arabicis, aut de lapide lazuli, vel de lapide armeno, ſeu tantundem pulueris ſenæ, vel epithymi cum ℈.ij. aut ʒ.j. pulueris hieræ ſimplicis Galeni, catapotia conficias. à quibus per iam dictum ſpatium ℥.ij. vel iij. ſyrupi domini Auguſtini, aut prædicti ſyrupi ex pluribus infuſionibus roſarum abſorbere poterit æger. Vbi verò ſufficienter purgati fuerint, ægros ipſos lauare non erit inutile, ac cucurbitulas poſt tres dies cum ſcarificatione (ſi opus fuerit) ſcapulis affigere, ſeu in

occip

Reliquis à pueritia medicamentorũ ratio acceſsionis tẽpore.

Curatio eorundem ab acceſſione.

Venæ ſectio.

Lib. 6. de curan. rat. per venæ ſectio. cap. 19.

Purgatio.

Poſt purgationem quibus vtẽdum ſit.

occipitio:& ſequenti die cataplaſma capiti adhibeas,ex pane cocto cum aqua
mulſa,cùm amygdalis amaris contrito,aut ſerpillo,aut calamintha , aut men-
tha,ſeu ruta,ídque per triduum continuandum erit,ex Aetij , & Pauli ſenten-
tia.Poſtea radendum eſt caput,& liniendum peucedani ſucco in aceto diluto,
vel ſpondylium,ſeu ſerpillum in aceto coquatur, aut iris, & eodem modo illi-
natur,inde medicamentis vti,quæ ſternutamenta citant , hellebori videlicet,
caſtorij , ſeu piperis puluere naribus iniecto : aut liquidis errhinis vtaris ex
aqua hordei,in qua ſampſuchus,aut amaracus,ſerpillum,calamintha , ſeu ru-
ta fuerint decocta, & adiecto betæ ſucco , iridis , aut cyclamini : nec minus v-
tiles ſunt & manſiles paſtilli , qui per os pituitam educant , ex hyſſopo , pule-
gio,pipere,caſtoreo,chia maſtichæ , pirethro, vua paſſa , & cera confecti , vel
aliis huiuſmodi ſuperius deſcriptis vtare:inungatúrque ſpinæ initium ex oleo
coſtino,nardino,hyperici,de caſtoreo,aut de nuce moſchata. Quòd ſi neque
his ceſſerit malum , ſinapiſmum capiti adhibe , eorundem Aetij , & Pauli de-
creto,aut ferro candente in occipitio,& infra, quo loco ſumma vertebra cùm
capite committitur , aduras , iuxta Cornelij Celſi ſententiam : inuras autem
duobus locis iam dictis , vt ipſe refert : vt per ea perniciosus humor euadat,
quòd ſi in duobus locis inuſtionem non perferant , ſaltem in vno ferro can-
dente aduras,quo videlicet ſumma vertebra cùm capite admittitur. Aſſume-
re autem caſtoreum cum aqua mulſa , ſummopere à Paulo laudatur : & oxy-
mel ſcillinum quotidie potum.Aetius verò (Dioſcoridis auctoritate) rutæ ſyl-
ueſtris ſemen cùm aqua potum commendat , aut ſphondylium eodem modo,
& loti arboris ramentorum cremorem , aut foliorum quinque folij ℥. j. quoti-
die potam.Vel ſi ad dies quinque , aut plures duorum cochleariorum menſu-
ra ramentorum eboris,ſingulis diebus,cum aqua mulſa aſſumatur. Similiter ſi
æger ieiunus bibat quotidie ex coagulo leporis erui magnitudine , aqua diſſo-
luto:& ſi leporinum non adeſt,hœdino vtatur.Aſſumptionem autem leporini
coagulí cum aceto ebibiti , tanquam valde vtilem morbo comitiali laboran-
tibus Galenus 10.de ſimplic.medic.facult. ſummopere commendauit : confert
etiam muſtellæ hepar ſine felle aſſum,ſi cum aqua ℥.iiij.dabis bibere,vt ait Pli.
ſecundus libri tertij , cap.10. Ex compoſitis antidotum diambræ , diamoſchu
dulcis,mithridatum,ac theriacam exhibere poteris.Sunt inſuper medicamen
ta quædam,quæ proprietate quadam,ac tota ſubſtantia huic malo aduerſan-
tur:quæ quoniam copioſe à medicis conſcripta ſunt, conſultò prætermiſi,ve-
lut quædam quoque ſunt , quæ comitialem morbum arguunt , & eo affectos
collabi faciunt ſuffita,vt bitumen,lapis gagates , cornu caprillum , & caprini
hepatis aſſati odor,ſiue ipſum etiam hepar comeſtum,iuxta Pauli, & Aetij ſen
tentiam.Reliquum eſt,vt per conſenſum geniti morbi comitialis curam præ-
cipiamus.Nam ſi ventriculo primariò affecto fiat,oportet ægro præcipere , vt
bonæ concoctionis ſtudioſus ſit,eámque accuratè ei procurare,Galeno aucto-
re, quinto de locis affectis, quem ſectati ſunt Aetius , & Paulus, ita vt ex facili
æger concoquat. Proinde panis optimè præparatus circa tertiam, vel quartã
horam diei exhibeatur,ſolus ſi non ſitiat:ſi verò ſiti crucietur , ex vino madi-
dum albo,atque modicè aſtringente:nam huiuſmodi vinum (eodem Galeno
teſte)vt ventriculum robuſtum efficit,ita haudquaquam tentat caput:id quod
facere ſolent ea,quæ vehementes vires obtinent.Dare quoq; expedit, ſingulis
annis bis,aut etiam ter medicamentũ amarum ex aloe:totum nanq; ventrem
purgat,viréſq; reparat:quo curationis modo iuuenem quendam grammati-
cum à prædicto affectu Galenus liberauit. Propterea non ab re & alij ſimili
modo affecti curabuntur:præſertim ſi in eis flaua bilis circa ventriculum de-
cumbat.At ſi pituitoſum coaceruat ventriculus humorem , atque hinc caput
malè ſimul afficiat,& morbum comitialem inducat,proſpiciendum eſt ei(poſt
prædicti ſucci pręparationẽ,coctionem, & purgationem;quã non picra tantũ,
ſed & agarico ſolo,aut cum ea miſto,perficias)vt os ventriculi ab extra etiam

Cap.de coagulo.

Quæ à proprietate morbum comitialẽ excitant.

Cura morbi comitialis per conſenſum geniti. 5.de lo. affe. cap.6.

irrigetur ex iis, quæ calfaciunt, & corroborant, bis ſaltem, aut ter in menſe, Alexandri præcepto, oleo chamæmelino, & abſynthino: quibus adiiciãtur ſtyrax, & maſtiche: quò præſtantius (vt ipſe refert) non reperitur: cum & calfacere, & quod imbecille eſt, firmare poteſt, vt probè concoquat. Illud tamen ſilentio præterire nolui, quòd non modò in his comitialibus morbis per conſenſum genitis, verùm & in eis, qui per eſſentiam affecto cerebro oriũtur, agaricum ipſum non erit prætermittendum: cum & Dioſcoridis auctoritate, & Galeni lib. 6. de ſimpl. medic. facult. & Pauli eodem capite 13. 3. lib. morbo comitiali obnoxios ſua facultate ſanet: præſertim ſi ex craſsis, & viſcidis humoribus ipſe gignatur; quemadmodum neque nigrum veratrum prætereundum erit, potiſsimum ſi nigra bilis epilepſiæ cauſa fuerit, eiuſdem Dioſcoridis auctoritate: multum quoque prodeſt his, quibus ſtomachus primariò affectus eſt, ſeſeli, & ſpondylij radix, ac ſemen, ſeu ariſtolochia rotunda trita, & ex aqua pota. Mirum quoque in modum opitulatur eis aſsidua crurum ſcarificatio in talo, ſeu poplite, eiſdem Aetio & Paulo teſtibus. Alios inſuper Galenus vidit conuulſione comitiali, ob oris ventriculi vitium correptos, cum aut non probè coxiſſent, aut vini, & quidem meracioris plurimùm potaſſent, aut vbi veneri immodicæ operam dediſſent: quibus non alio modo ſuccurrendum erit, quàm prohibita eorum cauſa, eis procurare & accuratè concoctionem probam: nullum enim (vt inquit Alexander) eſt in omnibus quidẽ affectibus præſtantius auxilium, præcipuè verò comitialibus. Sin autem nec ventriculus, nec caput comitialis morbi originem habeant, ſed ex alia quadam particula initium ſumat, ſiue manus ea fuerit, ſiue pes, illi potiſsimum parti proſpiciendum erit, totáque curatio ei admouenda. Propterea imprimis cõferunt vincula ſuperioribus partibus iniecta: ab iis enim præſentaneum præſidium expectatur, Galeni præcepto tertio de locis affectis, id quod teſtatur expertum eſſe in viperarum, aſpidum, & ſcorpionum ictibus, quod magis incredibile eſt propter imminens ſubitariæ mortis periculum. Inſpexit quoque medicos ſanaſſe puerum, cuius morbus comitialis à crure oriri conſueuerat, curato in primis vniuerſo corpore, ligatóque in medio membro, ſupra eam videlicet partem, quæ primaria diſpoſitione erat affecta, adhibitóque demum medicamine ex tapſia, aut ſinapi, parti ipſi affectæ. Poſt igitur totius corporis euacuationem, cum videlicet malum remittit, ea quæ adurere, ſeu exulcerare, extenuare, ac calfacere partem poſſunt medicamenta, parti affectæ imponenda ſunt: inter quæ lepidium à Paulo, & Alexandro commendatur: vel medicamentum ex tapſia, ſeu ſinapiſmus: quorum meminit Galenus, eodem tertio de locis affect. Poſt omnia commemorata & theriacæ, & naturales balneæ locum obtinent: poſtremóque curandum ne caput inſolatu vratur, vt Paulo viſum eſt: & de comitialis morbi curatione, quouis modo orti, hæc dicta ſufficiant.

Agarici laus.
Dioſc. lib. 3. cap. 1.
Gal. 6. ſimp. ca. de agar.
Li. 4. c. 134.
Gal. 5. de lo. affe. cap. 6.
Cap. 7. Galeni hiſtoria.
Loco citato.

Περὶ ἀποπληξίας. *De Apoplexia.* *Caput* XIX.

EST inſuper morbus comitialis proximus quodammodo ei affectioni, quæ ἀποπληξία appellatur, vt Galenus inquit commento apho. 45. 2. lib, propterea non ab re poſt tractationem de morbo comitiali, de ea hîc tractare intendimus. Poſſet Latinè affectus hic attonitus nuncupari, cum à Celſo, hi, qui hac affectione laborant, cap. 26. tertij libri, attoniti nominentur: quorum (vt ipſe refert) & corpus, & mens ſtupet. Ab Alexandro verò cap. de reſolutione, hoc modo deſcribitur, quòd ipſa quidem eſt totius corporis ſenſus, & motus abolitio cum principis animæ functionum noxa: & Paulus cap. 18. tertij libri dicebat, apoplexiam appello, cùm omnes corporis particulæ motum ſimul, & ſenſum amiſerunt, principalibúſque animæ functionibus oblæſis. Aetius item ſimiliter dixit, quòd eſt priuatio ſenſus, & motus totius corporis vnà cùm læſione princi

Quid ſit apoplexia.
Alex. lib. 1. cap. 16.
Aet. lib. 6. cap. 27.

principalium actionum derepentè incidens. Galenus autem tertio de locis
affectis, sic de ea scriptum reliquit. Cum igitur omnes pariter nerui, tum sen-
tiendi, tum mouendi vim amiserint, apoplexia huiusmodi affectio appellatur,
& lib. de different. sympto. apoplexiam dixit esse affectionem, qua simul & to-
tum corpus resoluitur, & principes functiones cohibentur, in apoplexiis nan-
que totum corpus derepentè sensu, ac motu priuatur: quanquam interim sola
restat respiratio, eodemmet Gale. auctore, commento aphor. 42. 2. lib. in hac
denique affectione quòd cerebrum affectum sit, patet ab eodem Galeno ter-
tio de locis affectis, dum dixit, Igitur apoplexia omnibus animalibus actioni-
bus noxam inferens, cerebrum affectum esse manifestè declarat, & Paulus
præallegato loco scriptum reliquit, commune neruorum principium, hoc est,
cerebrum in apoplexia affectum esse. Poterit nec minùs, & illud ratione inue-
stigari, ac ex operationum læsione tanquam ex signo inueniri. Læduntur nan-
que in prædicta affectione, velut ex iam dictis eius descriptionibus liquet, non
modò sensibiles, & motrices animæ functiones omnes, verùm & principes:
quarum auctor, fons, ac principium cerebrum existit. Ipsis ergo cunctis oblæ-
sis, de necessitate & cerebrum oblæsum erit, non modò secundum vnam eius
partem, anteriorem videlicet, aut posteriorem, imò secundũ vtranque in apo-
plexia, velut etiam in morbo comitiali, afficitur, vt patet quarto de locis affe-
ctis. Verùm cùm subitò eueniat, sicut & comitialis morbus, cerebri ventricu-
los, eósque principes primariò affectos esse manifestum est, eiusdem Galeni
decreto tertio de loc. affect. id quod confirmauit etiam 2. de causis sympt. dum
dixit, Quemadmodum & apoplexia, & morbus comitialis ob pituitæ in ven-
triculis, ipsius scilicet cerebri, aceruatæ multitudinem accidere vidẽtur. Pro-
inde horum symptomatum tum generatio, tum solutio subitaria est, quod per
corporum intemperiem haudquaquam fieri potest. Propter repentinum er-
go eius exortum, non propter intemperiem totius essentiæ cerebri, sed ob
crassum, aut frigidum, aut viscosum humorem, principaliores cerebri ventri-
culos implentem fieri apoplexiam, indicium est, ex eiusdem Galeni sententia
3. de loc. affe. & Aetij, cap. de apoplexia. Atqui principes cerebri ventriculi, iu-
xta Galeni decretum, eodem 3. de loc. affe. postremus sunt, & medius: quamuis
in ea non modò principes cerebri ventriculi afficiantur, & corpus minùs ve-
luti in epilepsia, sed & cerebri corpus quoque vnà magis læditur, vt patet 4. de
loc. affe. cum dixit, Verùm in caro, & morbo comitiali ventres magis, cerebri
corpus minùs, in apoplexia verò corpus magis affici solet. Nunquid verò apo-
plexia in morborum numero, aut symptomatum connumeranda sit, ex prædi-
ctis eius descriptionibus patere poterit. Nanque cum omnimoda sit sensus, &
motus priuatio, ac principum facultatum cohibitio, non morbum, sed sympto-
ma esse fatendum erit, simul cum Galeno lib. de diffe. & 2. de caus. sympt. liquet
insuper hoc symptoma esse in genere noxæ functionum animalium, omnium
inquam, motricum videlicet, sensibilium, & principum, non diminutè, nec de-
prauatè, sed ablatè. Qui hac affectione laborant, omni denique motu, & sensu
carent, ac tanquam mortui viuunt, & oculis clausis instar dormientium, de-
cumbunt, ac stertunt, quemadmodum etiam profundè dormientibus accidit,
licet secundum diuersum modum, læditur quoque in his spirãdi facultas, quo
à caro discrepat apoplexia, vt patet quarto de locis affectis, quinimò cum
plures eiusdem apoplexiæ differentiæ reperiantur, vt patet apud Hippocra-
tem, & Galenum apho. 42. 2. lib. & 3. de loc. affe. ex nulla alia via easdem discer-
nere poterimus: quàm ex vehementia, seu paruitate noxæ ipsius respirationis;
sic enim & affectionis magnitudinem, atque periculum maius, vel minus con-
iicere poterimus, vt 3. de loc. affect. ab eodem Galeno decretum est. Nam si ipsa
prohibeatur, vt nulla aspicientibus videatur fieri spiratio (non quòd secun-
dum rei naturam, nullo modo spirent laborãtes, nam impossibile esset, vt om-
ni spiratione exactè priuatum animal in vita seruari posset, cum spirationẽ à
vita

Cap. 10.
Cap. 3.
Quæ pars in ea afficiatur. cap. 10.
Quòd cerebrũ in ea vt instrumentalis, & non vt similaris pars afficiatur. Cap. 2.
3. de loc. aff. cap. 7.
2. de causis sympto. cap. vlti.
3. de loc. aff. cap. 7.
Loco citato.
Quis affectus præter naturã sit.
De differ. sympt. ca. 3.
2. de causis symp. cap. 7.
Signa.
Cap. 2.
Quomodo dignescãtur diuersæ differentiæ apoplexiæ.
3. de loc aff. cap. 18.
Cap. vltimo.

vita,& vitam à ſpiratione ſeparari non poſſe cuilibet pro comperto habeatur,adeò vt viuentem non ſpirare, & ſpirantem non viuere ſit impoſsibile, vt 4.5.& 6.de locis affect. Galenus ſcriptum reliquit) tunc igitur cum ita prohibeatur reſpiratio,vt ad ſenſum ægri non ſpirare videantur,maxima,& acutiſſima erit apoplexia,eodem Galeno teſte,commento aphor. 42. 2. lib.quamuis viuere etiam poſsint animalia quædam, & ſi nihil omnino ſpirent; vt cap.de vteri ſuffocatione dicemus. At ſi qui apoplectici ſpirant quidem, ſed magna cum vi,fortis adeſt ipſis apoplexia, adeò vt Galeno 3. de locis affectis, aſſerat omnium apoplecticorum peſsimam putandam eſſe ſpirationem,quæ & intermittitur,& magna cum violentia trahitur:quando videlicet ad ſenſum ſpirēt: nam ſi ipſis ea prohibeatur (vt diximus) omnium erit acutiſsima, ac maxima apoplexia;cùm verò reſpirant,verum eo modo,quo diximus, fortis adeſt iſtis quoque apoplexia,& inter omnes alias,præter iam dictam,peſsima. Verū minùs fortis adeſt illis,qui neque intentum,neque violentum,inęqualem tamen, atque inordinatum,ac præterea intermittentem habent anhelitum:velut ſi in aliquibus aliquem ſeruat ordinem ipſa reſpiratio, quamuis quodammodo ſpirandi facultas læſa ſit, debilior ſiquidem exiſtit hæc apoplexia : & ſi omnia fiant, quæ ſunt neceſſaria, vt patet eodem commento aphoriſ. 42. 2. libri fortè curatur. Quatuor igitur, iuxta Galeni ſententiam, apoplexiæ differentiæ connumerari poſſunt,vt ex iam dictis eiuſdem Galeni verbis liquet : quamuis Hippocrates præallegato aphor.42.duas tantum meminerit, quæ inter ſe ratione maioris,vel minoris noxæ ipſius reſpirationis diſcrepant. Quapropter eodem tertio de locis affect. dicebat Galenus, Diſcernitur autem affectionis magnitudo,de apoplexia verba faciens,& noxæ,quam inſpirationi infert, vehementia:cum enim naturalem ordinem plurimum egreditur, magnam:cum verò paulum impedimenti eſt,paruam in cerebro noxam eſſe coniicere oportet.Et inſuper eodem 3.lib.de loc.affe.aſſerit.Porrò in omnibus his affectibus, in quorum numero apoplexia quoque continetur,periculi magnitudinem,ex anhelitus magnitudine coniicere oportet.Sed non ab re mox quiſpiam à nobis quæret,quâ ratione fiat,vt Galenus ex vehementia noxæ reſpirationis potius,quàm ex aliarum animalium functionum læſione vehementi,magnitudinem voluerit apoplexiæ ſignificare?cum & functiones omnes animales in ea oblæſæ ſint,vt dictum eſt. At qui reſpondebimus nos reſpirationem ipſam in numero earum actionum, quæ à conſilio, & voluntate prodeunt, eſſe, iuxta eiuſdem Galeni ſententiam ſecundo de motu muſculorum. Quapropter muſculorum munus eſt:eámque ſi libera fuerit,ſolum ſeptum tranſuerſum,modo valeant vires,efficere ſolet : vbi vero ipſum ob infirmitatem ſpirandi munus perficere non valet,tunc intercoſtalium muſculorum concurrit auxilium: & ſi maiori egeat animal reſpiratione; thoracis muſculi omnes ſuperni, ad ſpirandi actionem requiruntur, vt liquet quarto de locis affectis, verum cum opera quæ volūtario motu fiunt,in duplici reperiantur differētia, vt patet eodem libro 2.de motu muſculorum,nam alia penitus libera ſunt,alia verò affectibus corporis ſeruiunt:priora itaque perpetuo abſque impedimento à nobis fiunt:poſteriora verò non perpetuò,ſed in tempore quodam,& cum menſura: opus reſpirationis iuxta eiuſdem Galeni ſententiam, non ſub prima continetur differentia,ſed ſub ſecunda.Nam licet voluntatis ſit opus, & ſpōte ab anima fiat,penitus ipſam retinere longo tempore non valemus citra mortis periculum : quemadmodum declarauit ſeruus barbarus, qui cum vehementi ira concitatus mortē ſibi conſciſcere decreuiſſet,proſtratus humi, reſpirationéq; cohibita, longo quidem tempore immobilis erat, poſtea verò paulum volutatus,hoc pacto mortuus eſt. Licet tamen nobis vſquequaque reſpirationem cohibere, quoad maximè neceſsitas vrgeat : periculum nanque eſſet, ne quis moreretur,niſi reſpirauerit : quo fit, vt ipſam penitus retinere arduum ſit:neque enim omnes ad moriendum ſunt procliues, etiam ſi infinitis malis conflictentur,

4.de loc.aff. cap.7. 5. de loc.aff. cap.1. 6.de loc.aff. cap.4.

Cap.10.

Quòd quatuor ſint apoplexiæ differentiæ.

Loco citato.

Cap.7.

Cur periculi magnitudinem Gal. in apoplexia voluerit ſignificari ex noxa reſpirationis.

Cap.5.

Reſpiratio quis ac qualis motus ſit.

4.de lo.affe. cap.7.

2. de motu muſ. cap.6.

Opera quæ voluntario fiunt motu, ſunt in duplici differentia.

Serui barbari hiſtoria.

ctentur,iuxta eiusdem Galeni sententiam, eodem lib. de motu musculorum. Et propterea idem Galenus libro de vtilitate respirationis dicebat, ex eo apparere non vulgarem esse eius vtilitatem: quod ne momentum quidem temporis ea deperdita, sufficere posimus:ex quo manifestum est, ad nullam particularem actionem,sed ad ipsam vitam eam referre, atque necessariam esse, & propterea si ea priuemur, morimur. Seruatur nanque ex ea innati caloris symmetria,potissimum cordis,animalísque spiritus nutritur, vt patet eodem lib.de vtil.resp.ac sexcentis aliis in locis apud Galenum, ex quibus luce clarius excipi poterit,inter omnes animales functiones hanc maximè esse necessariam:nanque ea abolita,non animalis partem quampiam,seu actionem priuatam esse dicemus,sed vita priuari asserimus; cum vita citra respirationem, & respiratio sine vita esse non posit: hinc patet, quod & si cunctæ animales functiones in apoplexiis oblædantur,ipsa tamen respiratio, cum adeo maximè necessaria sit pro vita,vltimo loco noxam patitur,curam habente natura ipsa de vitæ animalis conseruatione, imò & ipsius spirationis maximus vsus neruorum facultatem ac operationem excitat.Probauit & illud signo Galenus sumpto ex somno,tum tertio; tum quinto de locis affectis, nam quamuis dormientes nulla alia voluntaria fungantur actione,sed omnes ferè musculorum actiones in eis exoluantur(sola autem respiratio seruatur, quæ musculorum thoracem mouentium munus est)sensúsque quodammodo expertes sint: nam neque ipsa anima dormientium omnino quiescit,vt patet eodem lib.2.de motu musculorum,sed intermisionem quandam habet vigoris,quæ non perfecta quies dicitur:& propterea non penitus sensus expertes sunt, neque omnino à voluntario motu cessant dormientes, sic non in apoplexia duntaxat, sed in omnibus soporosis affectibus, quanquam neque sentiat corpus, neque moueatur,sola tamen respiratio seruatur,alias nec ipsum animal viueret,hoc autem fit propter eiusdem respirationis vtilitatem, vt idem Galenus testatur eodem commento aphor. 42. secundi lib. quæ quidem neruorum vim excitat ad operationem: & ob hanc causam mirandum non erit, quomodo omnibus aliis musculis motu carentibus in apoplexiis,illi qui thoracem attollunt, quãuis difficulter moueantur,tamen plerunq;,imò magna ex parte,vt ipse inquit, musculi omnes in apoplexiis operantur thoracem mouentes,& si raró prius omnes operabantur:quemadmodum & in vehementibus exercitiis, vbi anhelitus plurimus est necessarius:quanquàm in apoplexiis non ob id,quòd auctus fuerit vsus respirationis,quem duplicem esse diximus:sed quia vis ipsa est imbecillis,ideo omnes musculi thoracis simul coguntur operari:cum si non operarentur,cordis quoque temperamentum solueretur,& animalis ipsius necessario sequeretur interitus.Semper enim mors ad modicas sequitur cordis intemperantias,vt patet quinto de locis affectis, cum igitur apoplecticos mori contingat ob id,quòd spirare non possunt, vt tertio de locis affectis, liquet: non ab re Galenus ex eiusdem anhelitus nocumento periculi magnitudinem coniicere oportere decreuit.Nam ipsa ad sensum prohibita,periculosissima ac maxima erit apoplexia.At si magna cum violentia trahatur,fortis inquam erit,& ipsa.Verùm si inæqualis,& inordinata, ac intermittens spiratio fuerit,minùs periculosa erit apoplexia:quemadmodum in quibus aliquem seruat ordinem,debilior existit,& si omnes apoplexiæ fiant, propterea quòd vis animalis non potest defluere ad partes infra caput existentes. Paulus quoque in hoc,velut in reliquis Galenum sectatus capite 18.tertij libri,sic scriptum reliquit.Seruatur itaque in apoplecticis modica quædam respiratio: quæ si permultum à naturali functione recesserit,maximum infert malum,si paululum, exiguum.Et quoniam earum generatio subitaria est,vt diximus,non in ipsius cerebri corpore principaliter impedimentũ esse significatur,verũ circa eiusdem cerebri ventriculos,eósque principes,vt ostensum est Galeni auctoritate, in quibus spiritus animalis continetur:quo veluti primo instrumento anima

vtitur

2. de motu muscul. c.6.
De vtilita. respi.cap.1.

Cap.1.& sequentibus.

Quod inter omnes alias functiones respiratio sit maxime necessaria.
3.de loc.aff. cap. 7.
5.de lo. affe. cap.1.
Cap.4.

5.de lo. caff. cap.1.
3.de loc.aff. cap.10.
Cõcluditur ex Gal.periculi magnitudo in apoplexiis,ex læsione respirationis.
Ad quem cerebri morbum sequatur.

vtitur ad animales functiones exercendas. Iccirco non alia ratione ipsi ventriculi afficiuntur, quam & in epilepsia afficiebantur: cum idem locus in vtraque patiatur, Galeno teste commento apho.45.2.lib. Quare aut ad obstructionem, aut ad constipationem, seu constructionem prædictorum ventriculorum succedit apoplexia, ad morbum inquam in via. Quapropter aut frigidus, aut crassus, seu viscidus succus eosdem ventriculos affatim opplendo, apoplexiæ causa erit: qui non modò pituitosus esse poterit, vt patet commento aphor.42. lib.2.& 2.de caus.sympt. verum etiam & melancholicus, quemadmodum testatur idem Galenus commento aphor.56.6. lib. quoniam vtrisque humoribus, vt ipse asserit, communis est crassitudo, & propterea frigidum, & crassum humorem tam epilepsiæ, quàm apoplexiæ causam esse fatetur, commento eiusdem apho.45.2.lib. aut phlegmonosam aliquam dispositionem, quæ in ipso cerebro sit constituta, seu inflammatorium affectum, non siquidem ventriculos ipsos obstruentem velut frigidus, & crassus, seu viscidus succus; sed eos constipanté apoplexiam gignere, idem Gale. ait commento apho.42.2.lib. vocat autem inflammatorios affectus, vt patet 2.de loc.affect. inflammationem, erysipelas, & abscessum. Consueuit nanque maxima constipatio apoplexiam afferre, vt patet lib.de caus.morb. similiter ex immodico vini potu, aut immoderata etiam optimi succi ciborum ingestione, & eorum qui plurimùm alimenti præbere possunt, ac vehementibus cruditatibus, admodúmq; frigidi aëris occursu, casu, aut capitis ictu apoplexia oriri poterit, non alia ratione, quàm oblæsis ipsius cerebri ventriculis, impeditóque propterea ipsius animalis spiritus, ac facultatis ad debitas partes transitu, quoniam hac ratione omnes apoplexiæ ortum ducunt. Gale. teste præallegato commen. apho.42.2.lib. Verum si ex pituitoso, aut melancholico succo excitetur, ex propriis eorundem succorum redundantiæ signis, cap. de melancholia, & de capitis dolore ex pituita traditis, coniicere poteris, tum quia febris non aderit: quemadmodum si phlegmonosa fuerit affectio ex propriis cuiusque affectus indiciis percipies, ac febre. Externas verò causas, quæ, qualésve fuerint, ex astantium relatione intelligere poteris, potissimum si ante actam vitam tibi retulerint. De hac apoplexia in sæpius allegato apho.42.2.lib. Hippo. hoc modo prognosticum propalauit; quod soluere eam, quæ fortis est, impossibile erit; debilem verò, non facile. Et Paulus præallegato loco de ea præsensit, dicens, quod apoplexia nequaquam, aut raro curatur, vt quæ mortem in propinquo minetur. Si verò etiam remedia ipsam sustulerunt, plurimum cum partis cuiusdam corporis resolutione discedit: nam solutæ apoplexiæ creberrimè succedere solet vocata παραπληγία, in quã morbus comitialis non finitur, vt patet 4. de locis affect. quoniam in eo vniuerso corpori conuulsio, & non resolutio, veluti in apoplexia euenit: quæ cùm actio deprauata sit, minorem indicat noxam, quàm totius corporis resolutio, in qua actio animalis omnino ablata est. Hæc quidem passio, inquit Theodorus Priscianus cap.7.lib.2.ad Timotheum, acuta est, & nunquam penitus sociata cum chronicis, nimium solicita, sine febribus tamen. Aetius verò, Archigenis auctoritate, asserit apoplexiam ex sui natura magnam esse, & vehementer acutam; contingeréque, vt qui periculum effugerunt, in diuturnum morbum incidant, resolutionis videlicet aliquarum partium, aut etiam totius corporis, aut violatæ rationis. At Cornelius sic de ea scriptum reliquit, Solent autem, qui per omnia membra vehementer resoluti sunt, celeriter rapi, ac si correpti non sunt, diutius quidem viuunt, sed raro tamen ad sanitatem perueniunt, & plerunque miserum spiritum trahunt, memoria quoque amissa. Quòd autem quicunque sani dolore capitis repente capiuntur, & statim muti fiunt & stertunt, in septem diebus pereant, nisi febris apprehenderit, decretum reliquit Hippocrates aphor.51.6.lib. & quòd apoplexiæ fiant maxime à quadragesimo anno, vsque ad sexagesimum aphor.57. eiusdem lib. præsertim ea, quæ ex atra bile fit: nullus enim morbus adeò est senili ætati familiaris, vt Gale. testatur comment.

causæ.

2. de causis sympto. c. 7.

Cap.3.

Cap.3.

causarũ diuersarum signa.

Prognostica.

Cap.2.

comment.apho.31.3.lib. Quapropter Aetius ſenibus magis in hyeme, & conſtitutione frigida, hanc affectionem accidere teſtatur. Atqui ex dictis concludimus nos forti apoplexiæ remedia non eſſe adhibenda; cùm ſuapte natura exitialis ſit, Hipp. auctore: ſed ſi ea debilis, quam dignoſcere ex iam dictis docuimus, licet ſolutu, neque facilis ſit; oportunis tamen auxiliis adhibitis fortè curari poterit, Galeno teſte: quemadmodum & nos non ſemel curauimus, potiſsimum in Illuſtri Fabritio Maramaldo, qui bis, diuerſis tamen temporibus, ab ea correptus, opportunis remediis addhibitis, Deo fauēte, liber euaſit: Necnō & Illuſtris Chriſoſtoma de Aquino Ruborum comes, quæ cum annos ageret fere ſexaginta in apoplexiam incidens, remediis confeſtim adhibitis, ab ea liberata, principéſque primò functiones recuperauit, deinceps cum in ſiniſtri lateris reſolutionem finita eſſet apoplexia, ſenſum primò cum brachij tum cruris, & motum deinde cruris antea, & demum brachij non longo poſt tempore adepta eſt. Qua de re leuis apoplexiæ curatio non prætermittenda erit, & cum ea quoque magna, & acuta ſit affectio, potius à pręſidiorum, quam à victus ratione eius curatio auſpicanda eſſet, quemadmodum mos eſt pleriſque artis medicæ auctoribus. Verùm nos, ne conſuetum ordinem peruertamus, pauca prius de vict. ratione dicemus, mox verò ad eius curationem deueniemus.

Historiæ.

Collocetur igitur æger in aëre ad calidum decliui: cibis vtatur paucis leuibus, & calidis, deterſoria vi præditis, diſtributioníſque facilis, plerunque cum melle edulcatis, vt placuit Aetio, qua ratione gallinarum, ſeu pullorum iure, in quo decoctus ſit hyſſopus, ſerpillum, ſpondylium, ſeu ſatureia, calamintha, aut ſampſuchus, vel denique ſaluiæ folia, vtendum. In quo iure panis quoque optimus macerari poterit. Pro potu, tutius erit vti aqua mulſa, aut apomelite cum micis panis, iuxta Pauli ſententiam: cauendúmque à vini potione: quamuis ſi diutius malum protelctur, eo calente aqua temperato (Pauli decreto) vti poterit, ſtatim quoque prædictis taliter ægrotantibus ſanguis ex vena detrahendus erit, prædicto tamen eorum periculo, vt ait Aetius: quoniā ſanguinis detractio, vel occidit, vel liberat, Celſo auctore: adeò vt poſt ſanguinis miſsionem (vt ipſe refert) ſi non redit, & motus, & mens, nihil ſpei ſupereſt. Detractio autem ſanguinis è dextra manu fiat, humerali, aut media inciſa vena, vbi vires, ætas, & alia non dehortantur: affectus nanque magnitudo id præcipit, tanquàm princeps ſcopus venæ ſectionis, Hippo. & Gale. decretis. Verum copia ſanguinis, qui detrahitur, diuidenda erit: cum commouere oporteat tantum, non exoluere vires, & calorem extinguere, vt teſtatur Aetius; & propterea in euacuatione, pulſus, faciei color, ac inſpiratio inſpiciantur, vt ipſe refert, & ſi nihil mali conſequatur, etiam repetenda eſt detractio: quoniam aliud curationis genus vix vnquam ſanitatem reſtituit, vt placuit eidem Celſo.

Curatio. Victus ratio.

Venæ ſectio.

Poſt tamen venæ ſectionem, & vociferationes, & odoramenta excitatoria adhibeantur, ex caſtoreo, opopanace, aut galbano, ſeu ſagapeno, & aperto eorum ore, acetum mulſum inſtillandum erit, & pinnæ oleo irino imbutæ immittendæ ſunt, & vomitus prouocandus: totúmque corpus oleo calido inungendum eſt, irino, nardino, coſtino, de caſtoreo, aut aliis huiuſmodi, vinculíſque, ac frictionibus vehementibus in extremis corporis partibus vtendum: & humeris plures cucurbitulæ affigendæ. Interim caput, prius abraſum, roſaceo cum aceto, in quo ſerpillum, aut ſpondylium fuerit decoctum, ſeu calamintha, irrigandum erit, ſeu chamæmelino, vel anethino, vt Paulo viſum eſt, aut anethi, chamæmeli, ſampſuchi, ſerpilli, hyſſopi, ſertulæ campanæ, ſingulorum pug. ß. florum ſtœchadis, origani, ſpicæ ℥. iij. in aquæ bulliant, ac vini portione æquali; quo medicamento ſimiliter caput irrigetur.

Reliqua medicamenta quæ apoplecticos excitant.

Si verò hæc nihil profecerint, clyſteribus vtendum erit, ex decocto furfuris, mercurialis, minoris centaurij, rutæ, hyſſopi, pulegij, ſaluiæ, calaminthæ, ſingulorum manipu. ß. polypodij ℥. ß. ſeminis fœniculi, aniſi ana ℥. ij. & parato ex eis ſecundum artem decocto, de eo recipe lib. 1. & ß. in qua diſſoluas hieræ picræ compoſitæ ℥. ß. be-

Clyſteres.

nedictæ ʒ. iij. confectionis de dactylis, siue antidoti indi ʒ. iiij. agarici ʒ.j. & ß. mellis rosacei ℥.ij. salis communis, seu gemmæ parum, olei anethini, chamæmelini, seu rutacei ℥.iij. commistis omnibus fiat clyster. Nec minus & glandes commendantur, quæ ex hiera simplici, seu hiera logodio, colocynthide, agarico, & sale gemmæ, cum despumato melle formari poterunt. Interim helleborum addere poteris, aut ʒ.ij. ex pilulis cochiis: ligentur autem filo, vt pro arbitrio extrahi posint, sintque notabilis longitudinis, vtpote quinque, aut sex digitorum. Verùm si ægri, inepti ad venæ sectionem fuerint, aut in prædictis malum quoque perseuerarit, alienum non erit, medicamentum purgans eis præbere (ac nō secus interim modo dictis præsidiis vti) quod ex pilulis cochiis, & agarico, pituita præsertim redundante, componatur: aut ex eisdem pilulis, seu arabicis sumpta ʒ.j. cum veratri nigri ℈.j. aut ʒ.ß. catapotia formentur, vel aliquod ex modo dictis purgantibus medicamentis præcedenti cap. de morbo comitiali, seligas, & quia permittit hęc affectio, ac cogit, vt Aetius testatur, vel temere omnia tentare, si vires permiserint, cucurbitulæ quoque occipitio cum scarificatione defigendæ sunt, theriacáque, mithridato, ac diambra post purgationem vtendum: nec minus & ea, quæ sternutamenta excitāt, crebrius adhibita prosunt, vt puluis castorij, hellebori, seu piperis naribus inspersus. Similiter conferunt quæ pituitam per os ducunt, apophlegmatismos nominant: parentur autem hoc modo. Recipe pyrethri, staphidis agriæ, piperis ana ʒ.ß. thymi, origani ana ʒ.j. castorij ℈.j. mastiches ʒ.j. & ß. vuæ passæ ʒ.ij. ceræ albæ parum, misceantur, & fiant mansiles pastilli cum oxymelite, aut rosaceo melle: præstat etiam & rubificantibus medicamētis vti, appellatis sinapismis, ac aliis, quæcunque capiti admota calfaciendi, ac disiiciendi vim habeant, vbi præsertim ea, quæ diximus, medicamenta non suffecerint. Nec prætermittenda erit inunctio circa spinalis medullæ initium, ex oleo rutaceo, seu nardino, de castoreo, aut nuce moschata. Et hæc de apoplexię curatione sufficiant, modò ea curari valeat, vt diximus.

Glandes. *Purgatio.* *Post purgationem, seu venæ sectionem remedia.*

Περὶ ὀφθαλμίας. *De Lippitudine.* *Cap. X.*

CVM inter omnia sensuum instrumenta oculus mirabili fabricæ excellentia præditus, ad cerebri naturam propius accedat, certiúsque, ac subtiliùs, quàm reliqua proprium, ac primum sensibile habeat: siquidem in nullo alio instrumento inuenies, neq; ipsam cerebri substantiā, neq; tantā animalis spiritus copiam, quanta in oculo continetur, Gal. teste, 7. de Hipp. & Plat. decre. propterea post cerebri, capitísque affectus, de oculorum affectionibus tractare duxi: quorum actio videre est: eorum autē proprium sensibile est colorum genus: cum illos primos, & per se, & solus ex omnibus sensibus visus percipiat, vt patet eodē 7. de Hippocratis, & Plato. decretis. Relicta itaque eorum admiranda constructione, temperamento, ac cunctarum eorundem partium vsu, velut fusè tractatis ab omnibus artis medicæ auctoribus, præsertim Galeno, libro decimo, de vsu partium, aliísque sexcentis in locis: quia ex eiusdem Gale. sententia, in quolibet instrumento vna quæpiam reperitur peculiaris pars similaris, cui primò, ac per se totius instrumenti actio committitur, aliæ verò cunctæ eidē præstant vsum, ea de re in eiusdem Galeni, aliorúmque illustrium medicorum doctrina compertum est, visus actionem crystallino humori, tanquam primæ instrumenti parti, tribuendam esse. Præstant verò vsum reliqui humores gemini, vitreus videlicet, & albugineus, ac tunicæ cunctæ propriæ, quæ tres non à Galeno duntaxat, sed & Aetio, aliisque medicæ artis bonis auctoribus connumerantur: quarum vna interna magis, Græcè ἀμφιβληστροειδής Latinè verricularis, seu reticularis, secunda ῥαγοειδής, hoc est, vuiformis, in cuius medio foramen existit, quod pupillam vocant. Certia verò κερατοειδής, id est, cornifor

Cap. 5. *Loco citato.* *Per totum.* *Numerus partium cōponentium oculos.* *Aet. lib. 7. cap. 1.*

niformis tunica appellatur, potissimum à Galeno eodem decimo, de vsu partium, & 1. de caus. sympto. ex his denique propriis partibus totus componitur oculus. Est insuper & alia oculi quarta tunica, seu membrana, quam Græci ἐπιπεφυκότα, Latini autem agnatam vocant: propterea quod aliis, quæ oculum ipsum constituunt tunicis forinsecus ex membrana os caluariæ ambiente, quę περικράνιος, dicitur, agnata sit, ligamentum siquidem existens toti oculo ad circunsita ossa, cum quibus oculum ipsum colligat, simul autem & mouentes ipsum musculos operit. Si quis autem velit prædictas tres proprias oculorum tunicas in anteriores, & posteriores partes diuidere, & hac ratione alio nomine posteriores earum partes nuncupare, vt nonnulli consueuerunt, ac sex, non tres duntaxat oculis proprias tunicas tribuere, cum ad rem tractandam nec obsit, nec conferat, non reclamamus: etiam si ex Galeni, seu alterius medicæ artis auctoris scriptis illud elicere conetur. Nos verò tres duntaxat oculorum tunicas connumerauimus, anteriores earundem partes à posterioribus non segregantes: cum & vtraque earundem tunicarum pars, siue ante crystallinum humorem, siue post constiterit, eiusdem sit substantiæ, ac ab eodem loco, cerebro videlicet, aut membranis eius, tenui, seu crassa progerminetur, Hippocratem sectati, qui lib. de loc. in homine dixit, Membranæ autem tres sunt quæ oculos custodiunt. Quartam autem, quæ agnata dicitur iure non velut propriam annotauimus: cum neque ex cerebro, aut aliqua eius membrana, sed ex ea, quæ exterius os caluariæ ambit, pericrania dicta, originem ducat. Nuncupatur autem agnata, propterea quòd aliis, quæ oculum ipsum constituunt tunicis, forinsecus agnata sit, ligamentum existens toti oculo ad circunsita ossa, vt patet 4. de composi. medic. secundum locos, & decimo, de vsu part. Verum cunctæ nedum prænominatæ tunicæ, sed etiam dicti humores, vt perfectè visio ipsa absoluatur, à natura conditi sunt. Quò fit, vt ex triplici vitiorũ genere (vt testatur Galen. primo, de causis sympto.) videndi actio lædi possit: quorum vnum est, cum primum sentiendi instrumentum quippiam perpessum est, quod crystallinum humorem esse diximus. Alterum, cum ministrantium primo sentiendi instrumento partium aliqua fuerit affecta, velut sunt reliquæ omnes oculi partes annotatæ. Tertium est, cum ipsa sentiendi potentia, quæ à cerebro per neruum in oculum ipsum descendentem procedit, quoquomodo fuerit impedita. Quicquid nanque ex iis (quæ iam enumerauimus) fuerit oblæsum, animal vel male, vel nihil omnino videbit, hoc quidem commune est cuilibet sentiendi actioni. Exordiemur autem nos ab iis oculorum malis, quæ eorundem partibus vsum aliquem præbentibus euenire solent, initium sumentes ab agnatæ tunicæ affectibus, vtpote quæ exterior magis sit, ac à frequentissima eiusdem affectione, quam Græci propriè ὀφθαλμίαν, Galeno auctore, eodem 4. de comp. medic. secund. loc. vocant: Latini lippitudinem appellant. Quæ nihil aliud est (vt idem Galenus testatur eodem loco, & lib. de differentiis morborum) quàm inflammatio eiusdem agnatæ tunicæ, seu tunicæ os capitis, & caluariam ambientis, aut, vt vulgus medicorum appellat, coniunctiuæ. Quòd autem in hoc vitio oculus perpetiatur, ad sensum liquet, & propriè prædicta agnata tunica: quamuis iuxta Galeni sententiam eodem lib. de different. morborum, ex accidenti hoc vitium videatur esse oculi morbus, cum ad totum instrumentum non referatur: neque totius instrumenti primo morbus sit, sed in vna quadam ipsius particula similari consistat: qua etiam ratione fit, vt & ipsa videndi functio ex accidenti quoque ab ipsa lippitudine fuerit impedita: cum neque ipsa perfectè, inhærenti membrana taliter affecta absolui possit, & propterea, quòd oculus afficiatur, ex ipsa videndi functione oblæsa argui poterit: quamuis ex accidenti (vt diximus) fuerit impedita. Non enim totius instrumenti morbus est, sed vnius tantum partis, quæ similaris existit; & similarium corporum morbi ex accidenti (vt Galen. inquit lib. de differen. morborum) ad totum instrumentum referũtur, etiam si compositi sint, vt phlegmone.

10. de vsu part. cap. 3. 1. de causis symp. cap. 2.

In principio.

4. de compo. medic. secũ. loc. cap. 2. 10. de vsu part. cap. 7. Cap. 1. & 2.

Quòd tripli ci vitiorum genere vidẽdi actio lædatur.

Cùr de lippitudine prius tractetur.

Cap. 2 Lippitudo quid sit.

Quæ pars in ea afficiatur. Cap. 13.

Quis præter naturã morbus. loco citato.

Nec quiſpiam vereri debet,cùm è numero inflammationum ſit lippitudo ipſa, morbum eſſe compoſitum in quantitate,ſeu magnitudine primo,in intemperie ſecundo,ac ſoluta continuitate forte tertio:eſt nanque phlegmone quælibet morbus compoſitus,eodem Galeno teſte lib. de differ. morb. Dignoſcitur ex dolore,ipſiúſque adnatæ tunicæ colore ad rubrum mutato, adeóque interdum in tumorem ea attollitur,vt ob id omnia,quæ circūcirca oculos ſita ſunt, vſque ad malas quandoque in vehementi lippitudine ſimul attollantur,vt patet 4.de comp.medic.ſecun.loc.lachrymę quoque ex oculis ipſis reſudant.Sed quoniam non vnius duntaxat differentiæ inflammatio in eadem tunica agnata excitari poteſt,vt Aetio,& Paulo teſtibus conſtat:maioris tamen, & minoris ratione differentes:quarum vna τάραξις Græcè, Latinè conturbatio,reliqua ὀφθαλμία,Latinè lippitudo propriè,& tertia χήμωσις , quam etiam & Latini chemoſin dicunt,nuncupantur:propterea dignoſces facilè primam,quæ nihil aliud eſt(Paulo auctore)quàm calor cum humiditate , & rubore à natura alieno,quod non ab interna,ſed à foris veniente cauſa aliqua orta ſit , ſole videlicet,fumo,puluere,aut oleo,ſi hæc adſint:qua de re promptiſsimè etiam ipſa ſoluitur. Vera autem lippitudo non extrinſecus tantum , ſed ex interna etiam cauſa excitatur,nec ita facile ſoluitur,velut perturbatio. Verùm ſi adeò inflāmatio magna ſit,& dolor vehemens,vt vtræque palpebræ ex vehementi inflāmatione inuerſæ ſint,adeo vt vix oculi ab ipſis contegantur , & album oculi ſublimius euaſerit , rubrúmque etiam magna ex parte nigrum occupet, non amplius lippitudo verè,ſed chemoſis dicitur.At lippitudinis veræ cauſæ in triplici differentia eſſe poſſunt.Nam vel ex plenitudine totius corporis , ob quā agnata ipſa tunica repleta diſtenditur,excitatur;vel ob influentium humorū acrimoniam,ac morſum vehementius eroditur ; vel propter aliquam extenſionem eius,ex craſsis ſuccis,ſpiritúve flatuoſo genitam,& proinde vehementes ex his cauſis excitantur dolores;vt patet 13.metho.med. Qua de re cum diximus lippitudinem inflammationem eſſe, phlegmonem intelligi volumus,eo modo dictam,quo generationem habere poteſt ex quauis redundante ſubſtantia.Dignoſces autem,ſi propter totius corporis plenitudinem ſanguineus humor influxerit,ac iam dictam inflammationem concitauerit : quoniam cuncta(vt Trallianus teſtatur)rubra,& ſanguinea ſunt , nedum agnata ipſa tunica,ſed & facies rubens,& humidior erit,venæ latiores , ſenſus grauitatis aderit,& pigritia ad conſuetas actiones.Lachryma neque rodens, neque acris apparebit:adde quòd temperamentum,& ægrotantis ætas,ſanguinis redundantiam atteſtabuntur,nec minùs & regio,& tempus anni,ac præcedens victus ratio.Verùm ſi ex rodente,ac acri humore prouenerit,id tibi manifeſtabit , primùm quòd totum corpus plethoricum non apparebit , ſed potius vitioſo humore præditum;adhæc lachryma rodens,& acris aderit:quò fit , vt non ſolùm oculorum anguli , ſed etiam malæ vehementer ex tali influxu rodantur , & exulcerentur , ægríque videantur vri , exiliántque roſionem non tolerantes. Nec minùs ex his,quæ præceſſerunt,id percipere poteris:nam triſtitia , curæ, inſolatus,ira,& acrium eſus præceſſerunt,aderítque ætas , ac temperatura bilioſæ.Si autem ex redundante pituita inflammatio facta ſit,grauitas erit vehemens,caliditas parua,& rubedo agnatæ tunicæ exigua,cum aqua & facies,ac eiuſdem color communicabit.Similiter quæ præceſſerunt,& concomitantur, pituitæ redundantiam arguent,quòd ſi neque feruore , neque roſione , aut vehementi grauitate vrgente agnata oculi tunica extendatur,adeò,vt rumpi videatur , ac doleat, lachrymæque non appareant, aut paruæ, licet quandoque rubea videbitur eadem tunica,indicium erit ſpiritum eſſe , quid diſtendat , ac dolorem faciat.At ſi ab externa cauſa lippitudo originem ducat , ab ægri , ſeu aſtantium relatu percipere poteris. Verùm cùm magnam partem ad vitæ ſimul vſum,& dulcedinem conferant oculi noſtri, Celſo auctore libro 6.cap.6. ſumma quoque cura tuendi ſunt.Protinus autem,vt ipſe refert,orta lippitudine,quæ

Cap.12.
Signa eiuſdem.
Cap.2.
Aet. lib.7. capi. 2. & ſequentibus. Paul. lib.3. cap.22.
Tres differētiæ inflammationis tunicæ agnatæ.
Quibus indicijs qualibet earum dignoſcatur.
Lippitudinis cauſæ.
Cap.22.
Si ex ſanguine fiat ſigna. Lib.2.cap.1.
Ex acri humore ſigna.
Si ex craſſis ſuccis.
Si ex ſpiritu flatuoſo,ſigna.
Prognoſtica.

ne,quædam notæ sunt,ex quibus quid euenturum sit,colligere possumus.Nam si simul & lachryma,& tumor,& crassa pituita cœperint, si ea pituita lachrymæ mixta est,& ea lachryma calida est,pituita verò alba,& mollis,tumor non durus,longæ valetudinis metus non est.At si lachryma multa,& calida, pituitæ paulum,tumor modicus,idque in vno oculo est,longum id, sed sine periculo futurum est:Idque lippitudinis genus minimè cum dolore est, sed vix ante vigesimum diem tollitur: nonnunquam per duos menses durat, sed quandoque finitur. Præterea si pituita alba, & mollis esse incipit, lachrymæque miscentur,aut si simul hæ vtrunque oculum inuaserunt, potest esse breuior, sed periculum vlcerum est.Pituita autem sicca, & arida dolorem quidem mouet, sed maturiùs desinit,nisi quid exulcerauit.At tumor magnus si sine dolore est, & siccus,sine vllo periculo est,si siccus quidem,sed cum dolore est,ferè exulcerat:& nonnunquam ex eo casu fit,vt palpebra cum oculo glutinetur: verùm ante Celsum apud Hippocratem hæc eadem leguntur, libro secundo, prædictionum. Non ab re etiam Galen. libro tertio, metho. meden.maximam habendam esse curam circa lippitudinis curationem præcepit, cùm ex curationis errore,quosdam ægrè confuséque vidisse euenit:tempore verò,suffusione, quam ὑπόχυσιν vocant,vel pupillæ nimia dilatatione, quam μυδρίασιν appellant,vel tabe, vel corrugatione, quam ῥυτίδωσιν nuncupant,fuisse occupatos, ex vsu potissimùm stupefacientium medicamentorum.At hyeme sicca,& aquilonia existente,vere autem pluuioso,& australi,quòd necesse sit præcipuè mulieribus,& viris natura humidioribus,æstate lippitudines fieri, decretum reliquit Hippocra.aphor.11.3.libri,& aphor.17.sexti libri.Lippientem (inquit)alui profluuio corripi bonum. Quidam autem volunt, quòd in regionibus meridianis, multiplicetur, & remoueatur velociter lippitudo, superueniente autem eis frigore,quòd difficilis eadem ipsis fiat,præterea quòd in regionibus,& temporibus frigidis lippitudo minoratur,verùm ea, quæ oritur, praua sit. Primo itaque die pro eius curatione,æger loco obscuro cubare debet, iuxta Celsi sententiam sic vt à sermone quoque abstineat. Nam visionis instrumentum splendorem citra molestiam tolerare non potest, Galeno teste libro primo de causis sympto. & decimo de vsu part.(quo loco exemplis illud comprobauit tum militum Xenophontis, qui cùm per multam niuem iter fecissent oculis læsi fuerunt:tum Dionisij Siciliæ tyranni, qui super carcerem domum clarissimam,ac lōgè splendidissimā construxerat, in quā diutissimè infimo,ac caliginoso loco carceratos educebat, atque ita cupidè lucem intuiti occæcabantur.)Recreatur autem potissimùm nigro,& cæruleo, aut viridi. Frigidus autem,aut calidus eligatur aër,non tamen immodicè,pro causæ ratione.Somno moderato vtantur ægri, & præsertim nocturno. Exercitium vitent, quietem eligant; procuréntque singulis diebus alui excrementa excernere, ita vt aluus si non natura,arte saltem lenior reddatur clysteriis lenibus,seu glandibus. Animi affectus omnes proculdubio vitent immodicos,à coitúque abstineant. Parco vtantur cibo,ac potu,præsertim inter initia:imò si fieri potest nullum cibum(Celso auctore)sumere debent,ne aquam quidem:sin minus, certè quā minimum eius: nam prima omnium (vt ipse testatur)in eiusmodi casu sunt quies,& abstinentia.Qualitas autem cibi eligatur eius qui humorem generat laudabilem,eos vitando,qui vaporosi sunt,ac tardæ concoctionis, & proinde carnium potissimùm quadrupedum animalium, lactísque vsus vitandus erit: cauendúmque ab acetosis, salsis,ac acribus. Pro potu, abstinendum à vino est circa initia,potissimùm veteri,ac vinoso,sed aqua vtantur,in qua coriandrorum præparatorum semina,seu hordeum,aut cinnamomum fuerint decocta, aut multę permistionis aqua mulsa,pręsertim cùm ex crassioribus humoribus lippitudo fiat,ac tempore anni frigido:quo casu & vino quoque vti poterunt, albo tamen,& adstringenti,tenui,& aquoso. Quo verò ad medicamentorum rationem attinet,breuissimo quodam sermone,seu potius oraculo Hippocra-

2. prædict. in medio libri.

Cap.2.

Curatio.

Victus ratio.

1. de causis sympto. c. 2.

10. de vsu part.cap.3.

Medicamētorū ratio.

tes aph.31.6.lib.ex quacunque causa vera lippitudo oriatur,decretum reliquit, dum dixit,Dolores oculorum meri potio,aut balneum,aut fomentum, aut venæ sectio, aut medicamentum epotum soluit. Quamuis eorum tempora, & causas (Celso auctore) parum explicuit, in quibus, vt ipse testatur,medicinæ summa est,& si in eo aphoris.nihil,vel falsum,vel quod fieri non possit, præcipiat, tertio metho.meden. testatur Galenus. Verùm quo pacto discernendum sit, quando, quomodóque dictorum quoque sit vtendum, in commento eiusdem aphoris. idem Galenus perbellè declarauit, iubens inquirendas esse dispositiones, in quibus meri potio, aut balneum, fomentum, venæ sectio, aut purgans medicamentum vtile sit. Quoniam (Aetio teste) non eidem homini omnia auxilia hæc adhiberi iubet Hippocrates: sed alij venæ sectionem, alij purgatorium pharmacum, alij fomentum, alij balneum, alij vini potum. Et proinde cum ex plenitudine ortum duxerit, quæ distentione dolorem efficit, si nihil ex sæpe relatis impedierit,venæ sectio confert,eodem Galeno teste decimotertio method. quem sectati sunt Aetius, Paulus, Alexander,ac Celsus. Venam autem secare oportet cubiti exteriorem, humeralem appellatam, atque eam,quæ ex directo est laborantis oculi: cum oculorum persæpe dolores grauissimos è directo venæ, quam humeralem nominant, sectio intra horæ vnius spacium compescuit, vt libro de curandi ratione per venæ sectionem, Galenus testatur,& propterea dolentibus oculis (vt ipse inquit)humeralis vocata vena,quæque ex ea deriuata est, in cubito incisæ luculentum celeriter commodum afferunt; & vsque ad animi deliquium, vbi vehemens fuerit inflammatio, sanguinem auferre idem permisit Galenus: interim verò eadem vehementiori non existente, viribúsque non admodum robustis, nec ætate florente,iteratò sanguinem mittere, post modicam sanguinis missionem,iussit,interdum eodem die,si ita expedire videatur, interim postridie. Atqui nos stante totius corporis plenitudine, mediam venam prius secare consulimus: cùm vix,aut fortè nunquam cuncta ea concurrant, quæ vsque ad animi deliquium, sanguinem auferre admittant. Qua demum peracta, ad humeralem incidendam deuenias. Neque illud pugnare prænominatis auctoribus censemus.Nam supernis duntaxat partibus sanguine repletis, aut ætate, ac viribus,& reliquis non prohibentibus, eorum dicta veritatem habere putamus. At si cuncta hæc simul non conueniant modo quo diximus,sanguinem mittere tutius esse nemo vereri debet; & si oportuerit, non semel tantum, sed bis, aut sæpius,humeralem venam secabis, ac cum scarificatione cucurbitulas in occipitio affiges.Côueniet insuper prædictos infernarũ partiũ frictione curare:& si necessitas aliquãdo vrgeat,vincula artubus adhibere, & alui deiectionẽ procurare,ex Gal.sentẽtia eodem 13.meth.potissimùm si biliosi, & acres humores cum sanguine redundarint:quo casu paulò post sanguinis missionem, purgationẽ adhibebis, Tralliano teste:mox fomenta ipsi laboranti particulæ ex aqua dulci modicè calida adhibenda sunt,vt eodem 13.meth.liquet. Admouendáque insuper sunt circa initia pharmaca repulsoria,quæ non vehementẽ sortita sint adstrictionẽ. Sed tum propria eorum substantia sint moderatiora, tum lenitiui liquoris admistione adhuc magis talia fiant,potissimum vehemẽti dolore afflicti sint ægri, aut propter inflammationis magnitudinem, aut ob influentium humorum acritudinem.Cauenda tamen sunt, quæ vehementem sortita sunt adstrictionem, vt diximus,cùm ampliorem dolorem infligant, tunicas exasperando,quã iuuent influxionũ impetũ repellẽdo:quæ verò mediocriter adstringunt,lippitudinibus iam dictis cômodissima existunt, vt patet 4. de comp.medic.sec.loc. Hippoc.verò lib.de vsu humidorum dicebat, vbi modica potabili in spõgia vteris,optimũ oculis est.Lenitiui autem liquores, quos dixi talibus admiscendos esse;sunt,eodem Galeno auctore prælegato loco, & 13.meth.medend. albus oui liquor, fœnigræci decoctum, & ad hæc lac ipsum, quod iuuenculæ,simúlque boni succi fœminæ existat, vberibus ipsius in cotẽ, in qua

Cap. 2. *Lib. 7. ca. 5.* *Si ex plenitudine fiat. Venæ sectio. 13. metho. cap. 22. Aet. lib. 7. cap. 8. Paul. loco citato. sic Alexã. ac Celsus. Cap. 16.* *Reuellẽtia. Cap. vltimo. Topica qualia in principio esse debeant. Cap. 22. Quæ cauẽda sint.* *4. de compo. medic. secũ. loc. cap. 1. Lenitiui liquores qui sint. 13. metho. cap. 22.*

in qua collyrium teritur,expreſsis; quò calidum adhuc oculis infundatur. Ab eis verò anodynis, hoc eſt,quæ ſenſum auferendo dolorem ſedant, ſummopere cauendum eſſe cenſeo: cùm ipſa neque vehementes reprimant fluxiones, ſed excerni prohibeant:atque adeò ſi humores fluentes acres extiterint, corneam erodi contingit,ſi verò multi,magis irritari, ac vehementer extendi, ac ſi rumperetur:ex quibus niſi medicamentum fuerit ſummopere ſtupefaciens, dolores impatibiles excitantur, Galeno teſte commento aphor.31.ſexti libri. Si verò fuerit adeò vehementer ſtupefaciens,vt ex eo oculi maximam inflammationem non ſentiant, neceſſarium eſt ſimul quidem vim viſoriam offendi, adeò quòd ceſſante inflammatione,vel debiliter,vel nihil omnino videant; ſimul autem & quãdam præduram diſpoſitionem,& quæ difficulter ſanari poſſit, in oculorum tunicis derelinqui:hac de re ſuſpecta habenda ſunt talia medicamenta,neque liberaliùs admouenda,etiamſi ingens dolor vrgeat. Sed à vehementibus ſtupefacientibus abſtinendum erit:quibus ſi fortè vrgente maxima neceſsitate fueris viſus, poſtmodùm ſanitatis tempore oculi excalfaciendi ſunt,velut & reliquæ partes omnes,ſi eis talia applicuiſſes, vt patet 12.meth. med. Frons tamen illinienda erit ex plantaginis,ſolani,ſeu ſemperuiui ſucco, oui candido, roſaceo oleo, vel aqua, bolo armen. ac pauco aceto. Poterunt inſuper miſceri thus,ſantalum,hypociſtis,balauſtiũ, ac hordeacea farina:interim & croci parum:mirificéque dolorem finit,admodúmque feruentes oculorum inflammationes cõcoquit,Tralliano teſte,ex lacte muliebri,vitellis ouorum,& roſaceo,ſimul mixtis,ſuperimpoſitum medicamentum.Iterum & crocus cum mica panis,luteiſque ouorum,ac roſaceo,vice autem roſacei aqua roſacea, præſertim roſarum albarum,vtere. Quòd ſi imponi cataplaſma res aliquando ſuadebit,papauerũ capitibus in aqua diſcoctis,ac fœnigræci, vel hordei,vel lini ſeminis farina aquæ immiſta,cataplaſma conficies,ex Galeni ſententia eodem duodecimo methodo med.quo item in vehementi aurium dolore vti poteris.At ſi ex vehementi acris humoris confluentis roſione dolor prouenerit,inflammatióque excitetur, ſi quodammodo cum ſanguine iidem permiſti ſint, venam priùs ſecare humeralem oportet, reuulſionis ſaltem gratia: dein purgantibus medicamentis,deorſum ſcilicet, & reuellendo,& euacuãdo curare conuenit: potiſsimùm vbi clarioſa humorum prauitas in toto corpore ſuperare videatur:tunc nanque iis, quæ totum corpus purgant,recrementiſq; liberant,vtitor, Tralliano teſte. Nam ſi recrementa acria non in toto redundant corpore, ſed qualitate potius, quàm quantitate peccare videantur, ſolis balneis dulcis aquæ,& temperatis,ægrum citra dolorem liberabis,eodem Alexandro auctore: quemadmodum quendam liberauit tali dolore affectum, ex acrium videlicet humorum influxu,non tamen totius corporis eorundem plenitudine, Galenus ſolo balneo vſus, vt idemmet teſtatur commento aphor.31. ſexti libri. Verùm vbi in toto corpore,non qualitate duntaxat,ſed quantitate etiam bilioſus ſuccus redundarit, & euacuari ipſum, & ad infernas partes reuellere oportet, purgantibus videlicet medicamentis, quæ ipſum expurgare valeant,manna ſcilicet cum tamarindorum decocto, aut caſsia fiſtula, ſeu ſyrupo ex pluribus infuſionibus roſarum,vel violarum,cum diacatholico,ac reliquis huiuſmodi medicamentis:nec minus & ante,& poſt medicamenta prædicta, alterantes ſyrupi præbendi ſunt, pro antedicti humoris acrimonia, ſeu mordacitate domanda; velut violaceus, roſaceus,ex papauere,ſeu nymphæa confectus,aut intybi ſucco. Demum ipſi particulæ candidus oui liquor infundendus erit,quo per eum acris fluxio ſine offenſa eluatur,iuxta Galeni ſententiam 13.meth.ac Pauli cap.21.tertij libri. Atqui magna cum conſideratione videntur veteres hoc caſu, ad oui deueniſſe humorem, cùm minimè mordẽs ſit, & glutinoſus: & propterea lenire aſperitates omnes,quaſcunque acris fluxio excitat,valet. Accedit ad hæc,quòd cùm craſſus,ac lentus ſit humor,conſtantius quàm tenuis, & aquoſus,in loco permaneat, & cùm abſque roſione ſit, ſi

Cap.vlt.

Cap.8.
Si ex erodẽtibus ſuccis fiat,curatio.
Venæ ſectio.

Lib.2.ca.2.

Purgatio.

13. method. loco citato.

Cap.vlt. modicè incaleat, dolorem maximè leniat, vt eodem 13. metho. med. patet. Nec minus & lacte iuuenculæ fœminæ, quæ boni sit succi, vti poteris: connumeratur etenim & ipsum inter lenitiuos liquores quarto de compositione medic. secundum loc. vt diximus. *Ca.1.& 2.* Adhæc idipsum cum tenui oui humore, rosarúmq; albarum stillatitio liquore, seu aqua permistum commodum erit medicamentum, non semel tantùm, aut bis in die, sed ter, quater, & sæpiùs applicatum, vbi vehementior dolor vrgeat, tenuibus lineis linteis in eo madefactis. Vbi autem concocta iam phlegmone ipsa fuerit, & simul corpus vacuum, tum vtique lauationes in balneo his sunt aptissimæ; nam & dolorem statim sedãt, & fluxionem quæ ad oculos fertur, sistunt: maxima quidem eius parte inter lauandum per totum corpus excreta, reliquo verò diluto ex Galeni sententia eodem 13. meth. med. *Cap.22.* At si ex crassorum, frigidorúmque humorum redundantia, flatuosóve spiritu lippitudo oriatur, vacuato prius in his quoque toto corpore, auersóque humorum momento deorsum, ipsam curabimus, Gal. decreto, eodem 13. method. med. *Si ex crassis succis fiat, curatio. Cap. citato.* Euacuabitur autem corpus totum, si pituita redundarit, ea prius præparata, ac concocta, cum his quæ ipsam purgant, quæ in cap. de dolore capitis ex pituita reperies. Nec secus si succus redũdans melancholicus sit, cum his quæ ipsum purgant: quemadmodum cap. de melancholia docuimus. Illud tamen non prætereundum in vtraq; redundantia, quòd si cum sanguine commisti fuerint prædicti frigidi, & crassi succi, ante purgationem, aut media, aut humeralis vena secanda erit; deinceps purgatio adhibenda. Si verò à sanguine absoluti sint, purgatione duntaxat vtaris: deorsum autem humorum impetum auertes frictionibus vehementibus, vinculis, ac cucurbitulis. *Topica qualia esse debent.* Abhinc mox localibus remediis vtendum, non tamen iis medicamentis, quæ repercutiunt, ac reprimunt, imò iis, quæ euocant, atq; digerunt, vt eodem 13. meth. scriptum reliquit Galenus, & Paulus libro tertio cap.22. *13. method. eodem loco.* Qua de re fouendi sunt oculi ex fœnigræci decocto, eo prius curiosè lauato, nequid illi, vel pulueris, vel sabuli adhęrens clam lateat. Est nanque medicamen hoc, Galeno teste, omnium maximè quæ oculis applicantur, sine offensa digerens, simile quidem existens quoad viscositatem attinet albo, ouorum liquori, discussoriam tamen habet facultatem, & moderatè calfactoriam: & ob id multos dolores mitigare consueuit, vt patet quarto de compos. medic. secundum locos. *Cap.1.* Est præterea fomẽtum oculis ipsis omnino adhibendum per spongiam semel, aut bis, ter, aut quater, vel sæpius in die, prout vehementior dolor vrgeat. Fit autem interdum fomentum non per fœnigręci dũtaxat, sed meliloti, & eiusdem fœnigręci decoctum. Verùm meminisse oportet, quòd priusquam totũ corpus purgaueris, nec iam dicta, nec aliud vllum medicamẽtum digerens, nedum oculis, sed nec aliis quibusuis particulis applicare debes, vbi in toto corpore redundantia subest: implebunt nanque potius, quàm educent, iuxta Gal. sententiam eodem 13. meth. *Animaduersio in applicãdis eis. Cap. citato.* Qua de re expurgato toto corpore à redundantibus succis, crassis, ac frigidis, non modò fœnigræci decocto, verumetiam & aliis digerentibus, ac discutientibus, seu euocantibus medicamentis vti poteris, velut si in aqua fœniculi, eufragię, & albarum rosarum ℥.j. lotę pompholygis, quam medicorum vulgus tutiam appellat, aloësq; non lotæ ʒ.ß. dissoluas, aut si sarcocollę in lacte asinę, seu mulieris nutritiæ ʒ.j. assumas, aloës ℈.j. pompholygis ʒ.ß. & in ℥.iij. aquæ fœniculi, & rosarum dissoluas. Similiter si aloë ipsa sola in aqua rosarum, & fœniculi dissoluta, quantitate moderata vtaris. Quòd si totum corpus mediocri habitu in humorum tum qualitate, tum modo fuerit, sed caput tantum humorum redundantiam ad oculos transmittat, ipsum prius sanandum esse constat, eius affectu explorato, quem superfluorum generatio comitatur, vt eodem 13. metho. med. liquet: *Cap.vlt.* quinimò diutinas oculorum fluxiones curamus, oculis ipsis dimissis, atq; ad capitis curationem conuersi. Quòd si eius vitium ex genere intemperantiarum fuerit, ex sibi contrariis curatio fiat. Plurimùm nanque vel frigida intemperies caput vitiat, vel humida; nec dubiũ est, quin ambæ etiam congredian

grediantur, vt eodem decimotertio metho. & secundo de locis affectis, clarè patet: rariores autem sunt, quæ propter calorem, acrem oculis fluxionem immittant. Conducit propterea iam dictis medicamentorum vsus, interdum quæ per nares, & os pituitam eliciunt, appellantur autem errhina, & apophlegmatismi, quorum sæpiùs in prædictis mentionem fecimus. Vbi verò nec in toto corpore humorum copia adsit, nec à capite fluxio ad oculos fiat, verùm crassus sanguis oculorum venulas intendat, eósq; squallidos habeant, & propterea valde tumidas, ac plenas sanguine (vt diximus) balneum eis præcipiendum temperamentum erit, quo meatus excalfacere, & laxare valeat: ac deinde vinum meracius exhibere, quo nedum excalfacere, & meatus aperire valeat, verùm sanguinem effundere, atq; euacuare potens sit, & sui motus vehementia obstructiones aperire, iuxta Galeni sententiam aphoris. 31. sexti lib. quam confirmauit Alexander Trallianus, cùm dixit, Post temperatum balneum vini potio facilè in totum corpus, partésque superiores distribuitur, vt nonnihil eorum, quæ obstructionem pepererunt, non modò calore ipsius, sed etiam motus celeritate extenuet, & expellat, simúlque etiam particularum (vt diximus) imbecillitatem confirmet, vt ipse quoque partem aliquam illorum, quæ insident, extrudere possit. At si vini potione vti metuat æger, fomentum potius ex calida (cùm sit tutissimum, & omnino aliquam afferens vtilitatem, vel tanquam causa sanitatis oculorum, vel tanquam signum ad dignotionem) admouendum erit: sitque idipsum aut ex calida aqua, vel fœnigræci, sertulæ campanæ, seu chamæmeli decocto, aut demum cunctis simul commistis. Vbi nanque ex eisdem fouebis oculum, nihílque influit, constat totum corpus recrementis esse vacuum, ac fomentis insistendum esse, quoniam discutiẽs eam, quæ in ipsis continetur, superfluitatem, oculis in totum sanitatem restituit. Sin autem humor influat, & dolor, cùm primum fomentum adhibetur, suo calore paulum remissus sit, sed paulò pòst iterum intendatur, tunc tanquam signum dignoscitium proderit, ex quo nos dispositionem comprehendentes, quòd euacuatione indigeat æger, ad totius corporis euacuationem peruenimus, aut per venæ sectionem, eo magis plethorico existente, ac sanguine redundante, aut per purgationem, si vitiosi humores infestarint: neque enim difficilè est admodum alterum ab altero distinguere, & propterea inter omnia connumerata fortia remedia doloris oculorum aphoris. 31. sexti libri ab Hippocrate, tutissimum est fomentum ipsum ex Galeni sententia in commento eiusdem aphorismi. Rarò autem contingit spiritum duntaxat flatuosum agnatam tunicam distendentem ophthalmiam causare: verùm si contingit, vaporationibus ex milio, aut milio & furfure sacellis paratis, curari poterit: aliísque digerentibus, euocantibus, ac disiicientibus medicamentis. quæ autem adstringunt, ac repellũt, vitare oportet Galeni decreto 13. meth. medendi. In quibus verò chemosis fortis contingit, oui luteum cum musce carne terito, atque vbi ad cerati formam deducta fuerint, linteolo excepta impone, & confestim sedant, Galeno teste quarto de compositione medicamentorum secundum locos.

13. method. loco citato. 2. de loc. aff. cap. 9.

Balneum quando conferat.

Alexã. lib. 2. cap. 3.

Si ex flatuoso duntaxat spiritu fiat, curatio.

Cap. 22.

Cap. 8.

Περὶ πτερυγίε. *De vngue oculi.* Caput XXI.

INTER alias affectiones agnatæ tunicæ ea à medicis connumeratur, præsertim ab Aëtio, quam πτερύγιον Græci vocant, à Latinis, vtpote à Celso lib. 7. cap. 7. vnguis nuncupatur. Vulgus autem medicorum, vngulam appellat, qui (eodem Celso auctore) membranula neruosa est, oriens ab angulo oculorum, quæ nonnunquam ad pupillam quoque peruenit, eíque officit, sæpiùs à narium, interdum etiam à temporum parte nascitur. Paulus verò libro tertio cap. 22. vnguem dixit esse membranulam quandam neruosam oculis sese obtendentem, quæ ab angulo quidem oritur, sed adusque pupillam peruenit eámq; vbi fuerit adaucta,

Aëtius lib. 7. cap. 7. Vnguis quid sit.

adaucta,obtegit: & libro sexto cap.18.dicebat,pterygion neruosa membrana
est,quæ ab oculi angulo maiore vt plurimum initium capiens,per minorem ad
exteriora progreditur,officítque oculo,motum ipsius,& bulbi contractionem
impediens, & quòd progrediens totam pupillam contegat. Est itaque mem-
brana hæc neruosa, vt ex iam dictis patet: incipit autem eius augmentum sæ-
pè ab angulo magno appellato, iuxta nasum; rariùs autem à paruo, & adhuc

Lib.7.c.58.

rariùs à superna, vel inferna palpebra generatur, Aëtio teste: extenditúrque
vsque ad nigrum ipsius oculi,& cùm maior facta fuerit, etiam pupillam conte
git,& visum impedit,& propterea non ex accidenti,sed primaria ratione pu-
pillam obscurat, visus aciem aut vitiosam reddendo, aut omnino auferendo,

1. de causis symp.cap.2.

iuxta Galeni sententiam primo de causis symptomatum. proprius propterea,
& compositus est oculi morbus pterygion,totius videlicet instrumenti primò,

Cap.13.

cùm eodem tempore multæ partes ipsius in eo afficiantur,vt libro de differen.

Quæ pars afficiatur oculi.

morb.liquet. Nam licet in agnata tunica primùm oriri incipiat, corneam ta-
men attingit; & vbi plurimùm increuerit,pupillam obscurat,visúmque impe-
dit. Ex cuius visus impedimento satis admodum constat oculum ipsum in hoc
vitio affectum esse secundum plures partes ipsius: nam & agnata tunica pri-
mò,cornea secundò,& pupilla tertiò oblæditur. Et propterea ipsius oculi tan-
quam instrumenti primò,cōpositus morbus est pterygion,propter eam,quam

Quis præter naturam affectus sit.

diximus,rationem,in numero videlicet,ac in excessu (non tamen toto genere
præter naturam, vt est lapis in vesica, & lumbrici) eo quòd primaria ratione,
& non ex accidenti pupillam obscurat, vt eodem libro de different. morb. li-

Loco citato.

quet. & quamuis nullis opus sit signis, quibus vitium hoc deprehendatur,cùm

Signa eiusdem.

ad sensum pateat:cum Aëtio tamen dicimus,quòd in hoc malo album in ocu-
lo amplius augescit, aut caro superexcrescit, ex scabra quadam lippitudine,

Causæ.

aut assiduis fluxionibus. Cuius itaque occasio magna ex parte scabra præce-
dens lippitudo est, aut assidua crassorum, lentorúmq; humorum fluxio, hunc
recentem,vt Celsus ait,non difficile est discutere medicamentis, quibus cica-

Prognostica.

trices in oculis extenuantur. Si inueterauit, iámque ei crassitudo quoque ac-
cessit,excidi debet,faciliúsque curationē recipiunt pterygia,quę tenuia sunt,
& alba,ex Pauli & Aëtij sententia:qui etiam Paulus asserit magnos,& inuete-
ratos vngues solam manum expostulare,recētiores verò,& magnitudine me-
diocres,præsidiis elidi abstergentibus,qualia aspritudini idonea sunt,& albu-
ginibus.Similem sententiam scriptam reliquit Aëtius,dum dixit,Cęterùm ex
pterygiis ea manu curare oportet,quæ aucta ad nigrum se extendunt;quæ ve-
rò parua,& in albo sunt,ea conandum est,vt pharmacis comprimamus. Simi-
liter quòd neque crassa pterygia curanda sunt,& euersa,& eminentia,ac indu
rata,& quæ tempora per consensum afficiunt. Sunt enim,vt ipse asserit, mali-

Victus ratio.

gna,& cancerata. Vniuersa victus ratio talis præcipienda erit, quæ crassos,ac
lentos humores extenuet, atque incidat: particulatim autem ex præcedenti-
bus petas, præsertim cap.de dolore capitis ex pituita, ac de lethargo. Quate-

Medicamentorum ratio.

nus autem ad medicamentorum rationem attinet, relictis magnis, & inuete-
ratis vnguibus,qui solam manum expostulant,Paulo teste, ac ab eodem cura-
tionis modum disces libro sexto cap.18.similiter & à Celso cap.7.lib.7.recen-
tiores,& magnitudine mediocres curare docebimus, qui abstergentibus me-
dicamentis, vt eidem Paulo visum est, ac iis quibus cicatrices in oculis exte-

Purgatio.

nuantur,curari possunt,Celso auctore.Priùs tamen vniuersum corpus à cras-
sis,lentísque humoribus purgandum erit,& non nisi primùm assumptis iis me-
dicamentis,quæ crassos,& viscidos humores extenuandi,& incidendi vim ha
beant: crassi nanque & lenti succi purgari non debent, nisi præparati priùs
fuerint. Horum autem præparatio ex iam dictis medicamentis fieri debet, &
demum iidem purgandi; quorum purgantinm medicamētorum materias ite-
rum ex præcedentibus capitibus studiosi petant: neque enim decens est sem-

Topica.

per eadem repetere. Ab hinc fouendus erit vnguis,aut ex aqua temperatè ca-
lida,

lida,aut ex hordei,maluarum,althææ,& chamæmeli,ſeminis lini,ſeu fœnigræ
ci decocto,quoad oculus calfiat. deinde quæ abſtergunt medicamenta admo-
ueantur, ac repurgant. Inter quæ tanquam modicam habens abſtergēdi vim,
eſt thus ipſum in tenuiſsimum puluerem redactum. Item & ſepiæ teſta vſta
cum ſale ammoniaco (vt Aëtio placuit) aut ſi cum pumice torrefacto , vinóq;
Lib.7.c.59.
leuigato illinatur. Vehementem autem abſterſoriam facultatem habet æs v-
ſtum ; itémque ſquama eius, & flos, ac chalcitis quoque vſta , Galeno auctore
quarto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Verùm ſi talia
Cap.4.
pharmaca lauentur,exterſoria quidem adhuc manent,ſed tantò efficacia im-
becilliora,quantò mordacitatis magis expertia fiunt,vt eidem Galeno viſum
eſt. Non abſque ratione itaque eiſdem primò vſtis , ac lotis vtere , deinceps ſi
eis malum non cedat,non lotis : pariter & ſi opus fuerit, chalcantho,ſeu atra-
mento ſutorio vtare:nam vſtum primùm,& lotum adhiberem, & ſi non ſuffe-
cerit,vſtum duntaxat.Interea verò,quę citra mordacitatem extergunt ex ſen
tentia eiuſdem Galeni eodem loco cōnumeratur cerui cornu vſtum , & etiam
Cap.4.
caprarum:qua de re circa initia eiſdē vti poſſumus,ac cum thure mixtis. Nec
erit abſonum,cum eiſdem medicamentis,præſertim generoſè abſtergentibus
portionem quandam miſcere tragacāthi,ſeu gummi:ſunt enim mordacitatis,
ac acrimoniæ expertia pharmaca, velut fœnigræci decoctum, tenuis ouorum
liquor,& lac, vt planè conſtat eodem quarto de compoſitione medicamento-
Cap.4.
rum ſecundum locos. Paulus verò æs combuſtum , vel atramentum ſutorium
ſimiliter combuſtum,cum gummi parte quadam, ac porcino, ſeu caprillo fel-
le mixtum, tanquam efficax medicamētum approbat. Aëtius autem æs vſtum
cum pueri incorrupti vrina commendat : & Trallianus ſepiæ teſtam crema-
Trall. lib. 2. cap.7 in fin.
tam,leuigatámque ſimul cum ſale foſsili. Et hæc commemoraſſe ſufficiat me-
dicamenta pro pterygij citra chirurgiam curatione : nam ſi ea indigeat,cura-
tionis modum ſcriptum reperias non modò à Paulo & Celſo (vt diximus) ve-
rumetiam ab Aëtio libro ſeptimo capit.ſexageſimo,

περὶ ὑπωπίυ. *De ſugillatione.* *Caput* XXII.

EX GENERE effuſionum , quas Græci ἐκχυμώσεις , καὶ ἐκχυμώ-
ματα appellant,eſt affectus is,qui ab eiſdem Græcis ὑπώπιον, καὶ
ὑποφθάλμιον dicitur ; à Paulo ὑπόσφαγμα , Latini autem oculo-
rum ſugillationem,recentiores verò medici oculi maculā nun-
cupant. Nec alia ratione hoc vitium ſub oculis gignitur , velut
nomen ipſum indicat , quàm in reliquis noſtri corporis partibus , cùm videli-
cet tenuibus circa cutem vaſis contuſis, aut quomodolibet ruptis,ſanguis ipſe
effunditur per fiſſuras in ſpacia quæ circum eadem vaſa circūiacent,non vno
loco aceruatim , ac ſtatim ita excretus , Galeno teſte quinto de compoſitione
Cap.1.
medicamentorum ſecundum locos , in grumos coiens, ſed poſtquàm per ſub-
ſultationem,hoc eſt διαπήδησιν, vt ipſi appellant, effuſio ipſa facta eſt : contin-
git ſanè aliquando , vbi ita coierit, temporis proceſſu liueſcere, ac denigrari,
parum nimirum grumulis ex diſperſo in multas cutis partes ſanguine coactis.
Qua de re Aëtius oculi ſugillationem dici aſſerit , cùm ex ictu, ſeu plaga qua-
Lib.7.c.20.
dam,potiſsimùm ruptis,aut contuſis vaſis in oculorum tunicis,ſanguis ſub tu-
Quid ſit ſugillatio.
nicam ſubierit, & ſtatim quidem cruentus color oculi fuerit, poſtea verò liui-
dus. Quòd verò in hoc malo oculus afficiatur, nomen ipſum indicat, at quòd
Quæ pars oculi in ea afficiatur.
particulatim agnata tunica, ſeu cornea dicta, indifferenter affici poſſit ; quæ
exteriores quidem oculi tunicę ſunt,modus generationis eius oſtendit:ſenſus
quoque indicat, quæ earum fuerit affecta,aliis indiciis non indigens, nam ſub
Quis affectus præter naturā ſit.
qua tunica cruentus ſtatim,poſtea verò liuidus color apparuerit,aut niger,ea-
dem affecta erit.Verùm ſi ex ſugillatione vidēdi functio non impediatur,ſym-
ptoma eam eſſe dicimus in genere affectus corporis,eorum ſcilicet quæ ad vi-
ſum

ſum pertinet. At ſi viſionem impediat per ſe primò, vtpote magna exiſtens, & ſubcornea potiſsimum, aſſerimus non ſymptoma eſſe, ſed morbum in numero, ſeu quantitate, ſiue autem ſymptoma, ſiue morbus fuerit malum ipſum, ſtatim viſu comprehendi poterit: nam cruentus oculi color videbitur circa initia, progreſſu verò liueſcens, aut nigricans, putántque ægri rubra omnia quæ aſpiciunt, cuius mali immediata cauſa eſt, vaſorum ruptio, aut cõtuſio. Eorum autem ruptionis cauſa, potiſsimùm externa, ex ictu, ſeu plaga eſt: quanquam licet rarò, & interna eſſe poterit, vt nimia eorundem vaſorum repletio, aut ipſiuſmet ſanguinis in eiſdem venis contenti feruor exuperans, quarum cauſarum diſcretionem haud difficulter aſſequi poteris, externas videlicet ex ægri, ſeu aſtantium relatione percipies, internas verò ex teipſo perpendes: quibus perceptis confeſtim ad eius curationem, priuſquàm denigreſcat, Galeni decreto, eodem quinto de compoſitione medic. ſecundum locos, feſtinare debes. Nam ſi in grumos ſanguis coierit, ægerrimè diſcuti poteſt, & tẽporis progreſſu liueſcit oculus, atque denigratur. Venæ itaque ſectione (ſi opus fuerit) aut purgatione (ſi ea ægri indiguerint) præmiſſa, confeſtim pro eiuſdem affectus curatione ad topica medicamenta deueniendum erit: quæ non modò diſcutiendi vi prædita eſſe debent, verùm parum quiddam ex aſtringentibus miſcendum erit: quoniam vaſorũ tunicula, ex quibus ſanguis exilit, diſrupta eſt: quare ſi ex ſola ſimplici facultate diſcuſſoria pharmacum à principio adhibeatur, non ſolùm quod effuſum eſt, diſcutiet, ſed & per fiſſuras aliquid attrahet ex ſanguine in contuſis venis contento. Poſtquàm verò in ſuam naturam redierint venulæ, ad diſcuſſoria pharmaca citra aſtringentium admiſtionem, opportunè tranſeundum, ex Galeni ſententia, eodem quinto de compoſ. medic. ſecundum locos, quinetiam & ex ipſis diſcuſſoriis pharmacis imbecilliora primùm adhibenda eſſe idem conſulit Galenus, fortiora verò inueteratis, & denigratis admouenda. Inſtillatur itaque prædictis in oculo (Pauli decreto) ſanguis palumbi, vel columbæ, vel calidum lac muliebre, cui thuris paululum ſit adiectum, aut candidum oui tepidum infunditur, vt Aëtio viſum eſt, vel ſanguis turturis, ſeu columbæ. Celſus verò prædictis ſanguinibus tanquam optimum anteponit hirundinis ſanguinem libro ſexto cap. 6. circa finem: quamuis reliquos quoq; tanquam commodos approbet, ſequentibus autem diebus oculus ſæpè fouendus erit per ſpongiam cum abſynthij, aut hyſſopi decocto, iuxta eiuſdem Aëtij ſententiam, aut ſertulæ campanæ, & fœnigræci primùm, poſtea etiam ipſius tantum fœnigræci decocto, iuxta Galeni decreta, eodem quinto de compoſ. medic. ſecund. loc. Poſt quæ braſsicæ folia decocta, & contrita ſuperimpoſita proſunt, & caſeus recens parumper ſalſus pari modo impoſitus, cùm & ipſe mixtam quandam habeat facultatem, quare nihil abſurdi erit, eo etiam in principio vti. Eiuſdem quoque generis ſunt roſæ, melilotum, & crocus, vt eodem quinto de compoſ. medic. ſecund. loc. liquet. Inueteratis autem ſugillationibus, & denigratis fortiora diſcutientia medicamenta admouenda erunt: inter quæ ſunt raphanus, hyſſopum, myrrha, ari radix, origanum, myricæ folia, & fructus, cardamomum, & reliqua innumera, quæ à Galeno præcitato loco connumerantur: ex quibus idonea medicamenta parari poterunt.

Signa. — *Cauſa.* — *Cap. 1.* *Prognoſticum.* *Curatio.* *Topica qualia eſſe debeant.* — *Cap. 1.* — *Loco citato.* — *Citato loco.*

περὶ ὀφθαλμῶν ἑλκῶν. *De oculorum vlceribus.*

Caput XXIII.

VNVM quidem genus eſt vlcerum in oculis, vt Paulus teſtatur cap. 22. tertij libri, quamuis differentiæ ſpecificæ diuerſæ ſint, ac diuerſimodè nuncupentur, vt idemmet auctor aſſerit, prout diuerſæ eiuſdem oculi partes exulcerari cõtingit, non vno etiam modo. Nanque tunica agnata interdum, interim corniformis, aut angulorum aliquis, ſeu palpebra eadem affectione laborant, quemadmodum

Pars affecta.

dum Seueri auctoritate affirmat Aëtius. Quæ verò prædictarum partium ex-
ulcerata sit, haud difficilè dignosci poterit: cùm & promptè sensu visus diiu-
dicetur. Ipse verò affectus morbus est in genere solutionis continui, visionem *Affectus.*
incommodans, si fuerit notatu dignus, non solum ob id, quòd redundantem
humorem coaceruat, sed etiam quia efficit, vt cristallinus humor ex breui spa-
cio cogatur cum circunfuso splendore conuersari, Galeno auctore libro pri-
mo de causis symptomatum, præsertim si in corniformi genitum sit vlcus, & *Cap.2.*
quòd procedens quoque ad interiora vlcus versus pupillam, aliquid aquosi hu
moris foras effundit, atque hinc imminet periculum, ne sic affectus, ad extre-
mam perueniat cæcitatem. Cuius exulcerationis causa, aliquando externa, ab
aliqua videlicet re ad oculum illabente, esse poterit, aliquando interna, puta *Causæ.*
ex acrium humorum erosione, à qua magna ex parte fit. At si externa fuerit
causa, facilè ex ægri, seu astantium loquela percipitur. Verùm si ex acribus hu-
moribus, ac causa interna fiat vlcus, ex qualitate doloris, pruriginosa videli-
cet, aut punctoria, redundantis succi qualitas inuestigari poterit, ægri ætate,
ac temperamento, & victu, regione, anni tempore, aëris constitutione, ac reli-
quis non prætermissis. Quantum verò ad prognostica attinet, satis sit nosse,
quòd vulnus seu vlcus corniformis tunicæ periculosius sit, quàm reliquarum *Prognostica.*
partium oculi: & si ea ipsius pars, quæ pupillæ obiecta est, fuerit vlcerata, si vul-
nus ad interiora descendit, magna ex parte taliter affecti obcæcantur, Gale-
no teste eodem primo de causis symptomatum. Quę verò vlcera in agnata tu-
nica oborta sunt, non adeò periculum afferunt, velut prædicta. Cæterùm siue *Cap.2.*
in corniformi, seu agnata tunica, siue palpebris, aut oculorū angulis, aut qua-
cunque alia oculi parte vlcus fieri contingat, eandem secundum genus cura-
tionem requirit, quam & alia vlcera: quamuis ob partis naturam quam lenis- *Curatio.*
sima adhibenda sint medicamenta, iuxta Galeni sententiam quarto de com-
positione medicamentorum secundum locos. Nam medicamentorum sylua,
quæ propriè ad oculorum vlcera pertinet, vt idem testatur Galenus. itidem *Cap.3.*
scopum habet, vt vlcus mundum seruetur, vtpote partium natura ipsum ex-
plente, & ad cicatricem perducente, quemadmodum in aliis vlceribus videre
licet, vniuerso tamen corpori præ omnibus prouidentia adhibita, quò id quod
redundat in habitu tollatur, Aëtio auctore, per venæ sectionem corpore exi-
stente pleno, humeralis, seu mediæ venę eiusdem lateris, aut per purgationem, *Venæ sectio.*
si humorum aderit acrimonia, ex quibus vlcus fuerit exortum, siue per clyste- *Purgatio.*
rem. Quòd si cunctis his opus fuerit, omnibus etiam vtendum erit, Aëtio teste.
Nec minus humorum defluxus auertendus erit ad inferiores partes frictioni-
bus, vinculis, ac cucurbitulis, Quibus autem purgantibus medicamentis vten- *Auersiones.*
dum sit, vbi opus fuerit, pro ratione redundantis succi, eo prius concocto, ac
præparato, ex sæpius iam dictis studiosi requirant, pariter & conuenientem
victus rationem, abstinendo potissimum à vino vsque ad declinationem, ac
cauendo ea, quæ caput replent, & fluxionem irritant. Quod verò ad topica *Victus.*
medicamenta attinet, si vlcus simul cum inflammatione infestet, curationem *Topica.*
ex iis, quæ inflammationem lenire possunt, & concoquere moliemur, non ne-
glectis iis, quæ ad vlcus propriè pertinēt, ex Pauli, & Tralliani sententia. Qua
de re per initia collyrium album muliebri lacte dissolutum immittēdum erit, *Paul. lib. 3. cap. 22.*
instillandúmque ex oui albumine: & cataplasma adhibendum, ex Aëtij sen- *Trall. lib. 2. cap. 5.*
tentia, ex ouo simul cum eius vitello, cum rosaceo & vino, ita vt leniter tepe-
factum, & lana (vt ipse testatur) exceptum imponatur: poterit etiam applica- *Aet. lib. 7. cap. 22.*
ri, si ex linteo lineo excipiatur, Sequentibus autem diebus fomentum fiat ex
rosarum decocto, aut meliloti, & infundatur lac muliebre cum ouo tepidum,
adhibeantúrque linimenta, maximè id quod ex capitibus papaueris, melilo-
to, croco & pane paratur, ex quo superna duntaxat palpebra illinatur, quo
aperiri possit oculus, & lachrymas influentes excernere, oculus quoque leni-
ter deligetur, iuxta eiusdem Aetij decreta. Sinautem vlcera sordida fuerint, *Loco citato.*

mulſa mediocriter diluta,& fœnigræci decocto vtemur, Paulo teſte, At ſi multa fuerit ſordes, ad fœnigræci ſuccum, parum mellis addere conuenit. Oportet autem fœnumgræcum ipſum exactiſsimè purgare, ſæpè abluere, ac eo modo madefacere pura dulci aqua, quemadmodum idem Aëtius docet libro ſeptimo capite decimoquinto: poſtquàm autem purum factum eſt vlcus, à fœnigræci ſucco abſtinendum erit, & collyrio ex thure quod vim glutinandi, ac incarnandi obtinet, vtendum. Eo autem vtaris, quod ammoniacum, ſarcocollam, thus, ac crocum excipit, cum fœnigræci ſucco, & quandoque ceruſſam etiam lotam, ac amylum; nam quod aliter Græci conſcripſerunt, acrius quodammodo medicamentum eſſe videtur, pręter id, quòd opium etiam excipiat, veruntamen interdum, robuſtis præſertim corporibus, & ipſo quoque vtare. Eo autem incarnato, ac explanato, aut etiam adhuc paulò profundiori exiſtente, adhibenda ſunt collyria, quæ cicatricem inducere poſſunt, præſertim id, quod Cleoni inſcribitur ab Aëtio, & Paulo: eius autem compoſitionem inuenies apud Paulum libro ſeptimo capite decimoſexto, & apud Aëtium libro ſeptimo capite centeſimoſeptimo. Nam vlcera oculorum eandem ſecundum genus curationem requirunt, quam alia vlcera, vt Galenus inquit quarto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, quanquam ob partis naturam quàm leniſsima adhibenda ſint, vt diximus.

Cap.3.

περὶ ὀλῶν, καὶ λευκωμάτων. *De cicatricibus, & albuginibus.*

Caput XXIIII.

CVRATIS oculorum vlceribus, cicatrices in eis fiunt, quæ, Paulo teſte, cap.22. tertij libri, ſi per ſumma oculorum ſint, à Græcis interim οὐλαὶ, à quibuſdam verò νεφέλια, Latinè cicatrices, ſeu nubeculæ appellantur, à quibuſdam verò albugines tenues. At ſi altiores fuerint, à Græcis λευκώματα, à Latinis verò albugines, & ab aliquibus craſſę albugines nuncupantur. Poſſunt autem non ab re omnes prædictæ cicatrices albugines nuncupari, cùm in oculi nigro albæ appareant. Denſata enim corniformi tunica, vt inquit Aëtius, ſubiectus ipſi cæruleus color non amplius tranſlucet, ex quibus verbis liquet, quæ oculi pars in albuginibus afficiatur, nam corniformis tunica præcipuè: connumerandæq; inſuper & ipſę ſunt inter morbos in numero, quòd ſi supereminentes fuerint, maximè albeſcunt, auctore Aëtio. At ſi planæ, ſeu æquales, minus ſunt albæ, quæ verò magis cauæ quodammodo concolores ſunt nigro, earum cauſa minimè inueſtiganda erit, cùm præcedentia vlcera inſequatur. Verùm ipſæ, vt teſtis eſt Cornelius Celſus libro ſexto cap.6. duobus vitiis periclitantur, ne videlicet aut cauæ, aut craſſæ ſint: qua ratione dicebat Aëtius calloſas, ac diuturnas, & craſſas cicatrices curare non oportere; ſi verò ſuffuſio etiam, aut glaucedo affuerit (vt ipſe inquit) vanum eſt cicatrices extergere. Si quis autem eas extergere velit, quę curari poſſunt, victus rationem ægro corpori accõmodare debet, ex qua moderata materia, & boni ſucci, per vniuerſum corpus diffundantur, ex eiuſdem Aetij ſententia. Itaque ab omnibus acribus, ſalſis, ac craſsi ſucci cibis abſtinere oportet, & moderatè boni ſucci eduliis vti, & probæ concoctionis maximè curam gerere: nec minus & à multo vino abſtinere debet æger. Illitio autem oculis facienda erit ante cibum, non ſtatim à lecto, neque ante cœnam, priori cibo bene concocto, & vbi ventris excrementa prius depoſuerit, & capite, ac toto corpore leuis ſit æger. Securius autẽ erit, iuxta eiuſdem auctoris ſententiam, lenioribus extergentibus vti: nam quæ attenuari poſſunt cicatrices, moderatè pharmacis extergẽtibus curari poſſunt. Vitanda verò ſunt acria, & quæ excoriant medicamenta; nam ſuccedentibus ex eis fluxionibus, itémque inflammationibus, & aliquando reſolutis cicatricibus vlcera magis profunda fiunt. Interea autem medicamenta, quæ citra omnem

Lib.7.c.37. *Pars affecta.* *Affectus.* *Signa.* *Cauſæ.* *Prognoſtica.* *Curatio.* *Victus.* *Topica qualia eſſe debeant.*

omnem molestiam recentes cicatrices exterunt, lac equinum existit, cum modico melle asiduè illitum, Aëtio teste. Similiter etiam centaurij minoris succus ex melle, vt Paulo, & Tralliano visum est, nec minus & anagallidis cæruleum florem habentis, aut chelidonij succus cum melle, seu menthæ succus, eodem Aëtio auctore. Extergunt quoque citra mordacitatem, cornu cerui vstum, velut etiam caprarum, Galeno teste quarto de compositione medicamentorum secundum locos. inueteratas autem, ac altiores albugines tum abstergentibus, tum discutientibus pharmacis curare tentandum, iuxta Pauli sententiam. Inter quæ tum Paulus ipse, tum Trallianus sepiæ testam combustam, & cum melle in pollinem redactam, admodum probant. Aëtius butyrum liquefactum solum illitum, necnon rumicis hortensis, & plantaginis semen in testa exustum, & in cinerem redactum, exactéque tritum approbat, Similiter pullorum hirundinum capita detracta, in olla exusta, ac trita: galbanum quoque cum melle liquefactum, ac similiter tritum adhibere præcipit. Nec minùs vti poteris ære vsto, aut eiusdem æris squama, seu flore, prius tamen lotis, eísque solis in puluerem redactis, aut cum melle mixtis: poterítque inspergi infrascriptus puluis, qui excipit cornu cerui vsti ℥.j. sepiæ teste combustæ ℥.ß. sarcocollæ ℥. j. & ß. aristolochiæ rotundæ ℈. j. sacchari ℥. iij. fiat puluis. Et si fortius medicamentum reddere velis, myrrham, aut nitri spumam addas, æs vstum, eiusdémque squamam, aut florem, quæ vt magis mordacitatis fiant expertia, lauentur prius, vt diximus. Hæc pro curatione prædicti affectus commemorasse sufficiat.

Aëtius lib. 7 cap. 39. Paul. loco citato. Trall. lib. 2. cap. 5. Loco citato. Cap. 4.

περὶ φλυκταινῶν. *De pustulis.* *Caput* XXV.

ORIVNTVR interdum in oculis, potissimum circa corniformem tunicam, quamuis & in eorum albo, & in palpebris interim fieri possint, Aëtio teste, pustulæ quædam: quæ à Græcis φλύκταιναι, à Latinis, vtpote à Celso, pustulæ, à barbaris vesicæ nuncupantur. Hæ inquam, vt Paulus asserit, excrescentiæ quædam sunt corniformis membranæ, ortæ ex humore quodam subexcoriante ipsius compaginem: Afficitur itaq; per hunc affectum oculus, præsertim secundum corniformem tunicam, vt ex eiusdem descriptione liquet, & cùm illud sensu iudicari queat, non opus est alia indicia afferre. Estque morbus in quantitate, seu magnitudine præsertim: quanquam & in intemperie, & in soluta continuitate simul morbus dici posit, cùm de numero tumorum præter naturam sit, verùm cùm eadem tunica corniformis ex quatuor veluti membranis densissimis, ac fortissimis constet, possunt interim sub prima membrana prædictæ fieri pustulæ, aliquando verò sub secunda, aut tertia, quapropter quædam in superficie, quædam verò in profundo eius fiunt. Quòd si in superficie, sub prima videlicet membrana fieri contingant, colorem nigriorem præ se ferunt, eodem Aëtio teste. Si autem sub secunda, aut tertia membrana consistant, albidiore colore pustulæ fiunt; nam licet iam dictarum pustularum color naturalis niger sit, in profundo corniformis tunicæ cùm fiunt, occultatur, eo quòd tunica corniformis alba est, & cornibus simillima. Inquantum igitur, vt idem Aëtius asserit, in profundo corniformis tunicæ pustula occultatur, intantum colorem assimilat, & maiorem dolorem inducit, & molestior est. Ex iis ergo interstinguendæ sunt pustulæ, quæ in superficie, ab iis, quæ in profundo fiunt. Oriuntur autem aut à sanguine ob plenitudinem, aut ab acribus succis, vt idem asserit Aëtius, quas causas inter se distinguere, aut dignoscere haud difficile erit, si & doloris qualitatem, ac magnitudinem, ipsarúmque pustularum colorem, & ægri temperamentum, habitum, ætatem, ac eiusdem anteactam vitam, anni tempus, regionem, aëris constitutionem, ac reliqua optimè perpendas. Verùm ex quacunque causa orta fuerit pustula, si superficiaria fuerit, curatu facilis erit, dif-

Aëtius lib. 7. cap. 29. Celsus lib. 6. cap. 6. Pustulæ quid sint. Paul. lib. 3. cap. 22. Pars affecta. Affectus. Signa. Causæ. Causarum signa. Prognostica.

ficilis autem si profunda, etiam si tunica ipsa vlcerata sit. Periculum nanque est si in profundo orta sit, ne reliquum corniformis tenue existens rumpatur, & vuiformis procidat, ac effluant oculi humores: præsertim si iuxta pupillam ruptio fiat, vt Aetius asserit, aliúdque graue consequatur. Nam inducta etiam talibus vlceribus cicatrice, homo non videbit propter inductas cicatrices. Quomodo autem superficialis orta pustula ab vuiformis tunicæ procidentia propter corniformis rupturam, seu corrosionem distinguatur, sequenti capite explicabimus. Cæterùm curandæ pustulæ sunt primùm, vt multiloquium, sternutationes, iram, spiritus detentionem, splendorem nimium caueamus. Inhibeantúrque deambulationes, & alij motus ab initio. Cibos assumant molles, ac concoctu faciles. A vino abstineant toto curationis tempore, ex Aetij sententia. Pro potu verò aqua vtantur hordei, vel coriandrorum, seu cinnamomi parum in ea decocto. Vtroque autem, cibo scilicet & potu vtantur exiguo. Et si totius corporis plenitudo infestarit, vena eis secanda erit, si quid eorum, quæ sæpiùs diximus, non prohibeat, non semel tantùm, sed bis, & sæpiùs, si opus fuerit. Secato autem humeralem, seu mediam: aut mediam primò, deinde humeralem, prout magis opportunum videbitur. Aluus quoque acri clystere excitetur, quo humorum defluxus deorsum vertatur. Pro quo etiam satisfaciunt frictiones, & infernarum partium vincula. Verùm si humorum mordacitas, seu acrimonia pustularum causa fuerit, purgatione potius vtendum erit, eis primùm domitis, ac præparatis. Atqui vitanda sunt ex Aetij sententia ea medicamenta, quæ vehementius purgant, & maximè, quæ stomacho sunt magis infesta. Quapropter manna, aut pulpa casiæ fistulæ, cum tamarindorum decocto, & antidoti diacatholicon pauco vti poteris, aut reliquis huiusmodi, deinde ad topica deuenias medicamenta, quæ licet leniter discutienda esse debent, eodem Aetio teste, tamen vbi recentes pustulæ fuerint, & adhuc inflammatæ, à leniter quoque astringentibus absolui non debent: vitādæ tamen sunt deligationes, tanquam eis infestissimæ. Verùm cataplasmata adhibere oportet, vbi inflammatio affuerit, maximè in principio, leuia quidem, sed lata, vt Aetius asserit. Ea verò sunt tenuibus, ac mollibus linteolis illinienda, & super totum oculum imponenda, supercilio, ac mala, & tempore simul comprehenso: & sinenda sunt quandiu fuerint madida: postquàm verò siccata fuerint, tollenda ea sunt, & alia imponenda, inter quæ commendat Aetius ouorum albuginem, ac luteum tritum cum pauco croco, moderatóque passo, ac pane: additque ipse opij modicum, id quod ipse non auderem, ni maximus infestaret dolor, & in pauca quantitate: vel loco eius Recipe lycij, & croci ana ℈.j. sarcocollæ ℈.j. & ß. thuris ℈.ij. cum duobus vitellis, ac albuginibus ouorum, & aqua rosacea, fiat liquidum collyrium, & cum mollibus linteolis (vt diximus) applicetur: aut guttatim in oculum instilletur. Procedente verò tempore ouum auferatur, poterítque addi myrrhæ parum, ac fœnigræci cremor. Verùm vitandum est (vt diximus) ne oculus in his diutius deligetur: est enim eis hoc nocentissimum. proficiente autem curatione adhibendum erit medicamentum, quod ex thure, myrrha, & croco paratur, Aetio teste; fomentísque vtendum calfacientibus: licet ab initio tepida adhiberi debeant, quæ quod reliquum est, discutere valeant. Parentur autem ex florum chamæmeli, fœnigræci, seminis lini, aut meliloti decocto. At si ob multitudinem pustulæ rumpantur, aut ob acrimoniam erodatur, ac vlceretur corniformis tunica, earum curatio petenda erit cap. de oculorum vlceribus. Nec alia ratione pus, quod intra corniformē est generatum, curari debet, Galeno auctore, quarto de compositione medicamentorum secundum locos, quàm pharmacis discussoriis, iam dictis, & propterea de eo separatim tractare non libuit, prius tamen vniuersum corpus euacuato, si opus fuerit. At si eis medicamentis malum non cesserit, chirurgia indiget, prout Galenus docuit in fine 14. meth. medendi.

Curatio.

Ratio victus.

Venæ sectio.

Diuertentia.

Purgatio.

Topica qualia competant.

Cap. 3.

Περὶ προπτώσεως. De Procidentia oculi, Caput XXVI.

CVM propter erosionem, aut ruptionem corniformis tunicæ, potissimùm cùm vlcera profunda euadunt, pars quædam vuiformis, seu aciniformis tunicæ procidit πρόπτωσις, à Græcis ῥαγοειδοῦς χιτῶνος, à Latinis vuiformis tuniculæ procidentia dicitur, à quibusdam barbaris corneæ ruptura appellatur. Describitur autem à Paulo, quod procidentia est vuiformis tuniculæ, quæ erosa, ruptáve cornea tunica accidit. Ea insuper cùm nondum creuit, à Græcis μυιοκέφαλος nominatur, eò quòd figura muscæ capiti similis existit, Paulo, & Aetio testibus. Cùm verò amplius creuerit, & eousque, vt acinum vuæ repræsentet, σαφύλωμα à Græcis, à Latinis vuatio dicitur. At vbi plurimum aucta sit, vt palpebras transiliat, μῆλον, à Græcis, vtpote à Paulo, Latinè malum vocatur. Verùm vbi callum obducat, præter id, quod extra palpebras transgrediatur, ab Aetio, & Paulo ἧλος, Latinè clauus nuncupatur: quoniam per omnia claui capiti similis existit. Affectus hic, quamuis oculi existat; non tamen secundum omnes eius partes, sed in eo tum corniformis, tum vuiformis tunica oblæsa est, corniformis inquam erosa, vel rupta in soluta continuitate morbo afficitur. Ipsius verò vuiformis tunicę morbus in situ est, totiúsque oculi, in figura. Quapropter nec vna duntaxat pars in hoc affectu laborat, neque vno tantum affectu. quò fit, vt pupilla ipsa in iam dicto affectu diuulsa omnino sit, ita vt aut nō appareat, aut à situ, & figura eius sit immutata: quo discriminatur oculi procidentia ab eiusdem phlyctæna, seu pustula, tum etiam, quòd id quod prolapsum est, nigrum, aut cæruleum apparet, in circuitu verò circa fundum eius partis, quæ procidit, labia corrosæ corniformis tunicæ alba apparent, id quod in pustula videre non licet: quoniam ea superficialis existens, similiter vndique nigra est, licet non exacta nigredine. His itaque indiciis planè distinguere poteris affectum hunc à phlyctæna, seu pustula, iuxta Aetij decreta cap. 29. & 33. lib. 7. Quomodo autem eius differentias, quas quatuor esse diximus, inter se distinguere liceat, ex suprà relatis liquet: licet Aetius ipsorum etiam staphylomatum differētias plures conscribat, vtpote cùm corniformis ipsa tunica fuerit eleuata, & eminentiam acino vuæ similem fecerit, aut ab humoribus intra ipsam collectis, aut ex pustula quadam satis profundè inter eius partes consistente: quæ duæ differentiæ licet tunicam ipsam corniformem eleuent, & incuruari faciant, non tamen ipsam rumpunt, seu exedūt. Et propterea eiusdem eleuatio sola, & non ruptura existit. quo fit, vt neque id, quod prolapsum est, cæruleum, aut nigrum appareat: quemadmodum in vero staphylomate; in quo disrupta iam est corniformis tunica, & magnus vuiformis tunicæ prolapsus factus est: cui etiam sententię adhærere videtur Celsus lib. 7. cap. 7. dum dixit, In ipso autem oculo nonnunquā summa attollitur tunica, siue ruptis intus membranis aliquibus, siue laxatis; & similis figura acino fit, vnde id σαφύλωμα Græci vocant. Verùm cùm has duas differentias non liceat (Paulo teste) vera σαφυλώματα appellare; & insuper earum curatio ab ea diuersa existat: cùm vna inflammationis, reliqua pustulæ curationem similem requirat; propterea eas silentio prætereūtes, de veri prolapsus differentiis, quas quatuor esse diximus, sermonem faciemus: cuius causa erosio, aut ruptio corniformis tunicæ existit, vt diximus. Ex quacunque ergo causa oculi procidentia ad μυιοκέφαλον degenerauerit, si medicamenta ritè adhibeantur, curari poterit: quemadmodum etiam, licet ægrè, recentia σαφυλώματα. Verùm vbi alborem, aut callum contraxerint, nullus remediis locus est, ex Pauli sententia. Ea verò procidentia, quæ curationem admittit, vtpote quæ ad μυιοκέφαλον degenerauit, aut ad recentia σαφυλώματα, repellentibus, simul & adstringētibus pharmacis illi opus est, Galeni auctoritate, quarto de compositione medicamentorum secundum locos. quem sectati sunt Paulus, & Aetius. Est verò eius sententia hæc. At verò

Quid sit oculi procidentia.
Paul. lib. 3. cap. 22.
Paul. loco citato.
Aet. lib. 7. cap. 33.
Eiusdē differentiæ.
Quæ oculi partes oblædātur in hoc affectu.
Quod affectus compositus sit.
Quibus discriminetur à phlyctæna.
Lib. 7. c. 34.
Prognostica.
Curatio.
Cap. 3.
Paul. loco citato.
Aet. lib. 7. cap. 33.

vlcera quę per erosionem tunicę corniformis fiunt, vt etiam ex vuiformi quid pronuat, manifestum est, quod tum propter seipsam, tum ob prolapsionem, repellentibus, & adstringentibus pharmacis illis opus est: conandum verò, vt ex ipsis eligamus, quæ nullam aspritudinem faciunt, ea sunt folia rosarũ, flores, & succus, nardi spica, crocus, lycium, & hypocistis. At vehementiorẽ his adstringendi vim habent (vt testatur) acacia, & omphacium, item balaustium, cytini, & gallæ omphacitides. poterunt itaque folia, & flores rosarum in vino adstringenti decoqui, aut aqua pluuiali, si adsit inflammatio, aut calor immodicus, & in eo decocto spongiam imbutam supra affectũ oculum applicare, aut ex plantagine, rubi foliis, virga pastoris, & polygono, ac rosis, vt suprà, parato decocto fotus fiant. Poterit insuper ex foliis rosarum, ac cydoniis in vino adstringẽti, aut aqua pluuiali decoctis, acaciæ ℈.ij. croci ℈.ß. additis, cataplasma fieri, ac adhiberi, aut ex plantaginis, polygoni, & rubi foliis pariter decoctis, croci gra.iij. lycij, & hypocistidis singulorum ℈.ß. nardi spicæ gra.iiij. additis, itidem cataplasma componi: nec minus collyrium ex infrascriptis conficiatur, quo salubriter vti poterit. Recipit autem aloës lotæ, pompholygis præparatæ, sarcocollæ nutritæ ana ℈.ß. spicæ nardi, croci ana gra. v. stimmeos, seu stibeos vsti, & abluti, quod medicorum vulgus antimonium appellat ℈.j cum cremore tragacanthi, aut fœnigræci, fiat collyrium, & vtare, aut omphacitides gallas tere, balaustium, & cytinos, ac rosarum flores, & cum succo polygoni, aut virgæ pastoris, foliorum oliuæ, aut rosarum vtitor. Verùm si inflammatio affuerit, mitioribus semper vtaris iam dictis medicamentis, ac simul cum ouo recenti ea infundas. Quæ verò σταφυλώματα prædictam curationem respuunt, chirurgia indigent, vt moderatum ægrotanti decorem cõciliemus, non autem vt visum abolitum restituamus: quæ quomodo administrari debeat, disertissimè à Paulo libro sexto cap.19. scriptum reperitur: & ab Aetio cap.35. lib.7. necnon à Celso libro septimo cap.7. quo fit, vt nos breuitati indulgentes, id præterire ex proposito censuimus. Pariter victus rationem scribere noluimus, cùm non alia indigeant, quàm ea quam aliis oculorum affectibus laborantibus, in præcedentibus instituimus, præsertim cap. de vlceribus, & de pustulis.

Topica.

περὶ μυδριάσεως. *De mydriasi, seu pupillæ dilatatione.*

Caput XXVII.

LICET rhagoidis, seu vuiformis foramen, quod pupillam appellant, quatuor modis à naturali statu immutari possit, Galeno teste libro primo de causis symptomatum, nempe vel ampliatum, vel imminutum, vel ruptum, vel in aliquam partem detortum, seu diuulsum, cùm eius amplitudo, siue à natiuitate sit, siue postea accedat, semper visui incommodat; imminutio verò, quæ à natiuitate incepit, acutissimi visus occasio est: quæ verò postea accedit, praua existit. Reliquorum verò vitiorum nullum, neque si à natiuitate, neque si post incidit, quicquam quod æstimatione dignum sit, visui officit. Propterea duabus vltimis eius mutationibus à naturali statu derelictis, de eiusdem incremento, seu ampliatione primò, deinceps de eius imminutione tractare decreui. Appellant autem μυδρίασιν Græci, pupillæ effusionem, seu dilatationem Latini: cùm pupilla ipsa colore quidem nihil euariat, multo verò latior, quàm pro naturali modo efficitur, vt aliquando ad iridis circulum accedat, Aetio teste, & Paulo. Ex eo autem, quòd perpetuo hic affectus visionem lædat, siue ab vtero, siue postea contingat, Galeni auctoritate, censendum est oculum ipsum oblæsum esse, non tamen totum, sed secundum rhagoidis foramen, hoc est, pupillam, ea nanque à naturali statu recessit, & pro quantitate declinationis increscit iterum ipsius visionis noxa, vt idem Galenus testatur: éstq; morbus in genere conformationis, quoniam immodicè pupilla dilatata est. dicebat nanque Galenus lib. de

Cap.2.

Quid sit pupillæ dilatatio.
Aet. lib. 7. cap.52.
Paul. lib.3. cap.22.
Quæ pars afficiatur.
Quis affectus præter naturã sit.

lib.de different.morborum,quòd concauitatum morbi, siue obstruantur, siue
immodicè pateant,omnes ad conformationis genus reducuntur : nam in om- *Cap.7.*
nibus his naturalis conformatio impedita videtur, cauitate videlicet ipsa à
naturali mediocritate secundùm excessum recedente. Pro cuius recessus quã-
titate quandoque in totum visus impeditur,interim verò vident ægri, verùm *Signa.*
obscurè, & quæ videntur ab ipsis omnia minora,quàm sint,putantur esse, Pau-
lo,& Aetio testibus;neque id mirum, nam diffunditur in eis visiuus spiritus.
Quapropter siue in prima protinus conformatione,siue postea amplior fuerit
pupilla,iuxta Galeni sententiam, eodem 1. de causis sympto. vniuersus ipsam
spiritus implere non sufficit,vnde ipsum diffundi,dissiparíque necesse est, quo *Cap.2.*
fit,vt natiua vitiosa sit,& non naturalis vitio non careat, id quod non accidit
in eius imminutione,vt dicemus;bonæ itaque visioni semper incommodat pu-
pillæ dilatatio,seu amplitudo,ceu ex iam dictis planè liquet. Eius autem causa
humor excrementitius existit,ex Pauli sententia,qui aut aceruatim, aut pau-
latim affluit,ab eóque citra sensum,vt Aetio visum est,vuiformis tunica distẽ- *Causa.*
ditur,& pupilla amplius dilatatur. Sunt qui velint, Arabes præsertim, & qui
eos sectantur,communiter practicantes, ex ipsius vualis tunicæ desiccatione *Vide Aui. lib. 3. fen. 3. trac. 4. c. 12.*
interdum pupillæ dilatationem excitari, exemplo coriorum perforatorum,
cùm exsiccantur;dilatãtur siquidem illorum foramina, vt ipsi asserunt. Qua-
re sic quoque euenire putant pupillæ, si immodicè rhagoides runica exsicce-
tur,neque nos illud negamus,præsertim cùm Gale. illud fateatur lib.1.de cau-
sis sympto.dum dixit,continentem causam(vt ita dicam) dilatationis pupillæ *Cap.2.*
esse rhagoidis tunicæ tensionem,atque ipsam propria ipsius ratione bifariam
tendi,aut exsiccatam,vt similarem, aut humectatam vt instrumentum ; sicci-
tatis verò curatio difficilis est. Verùm nos sectãtes Paulum, & Aetium in hoc,
& tanquam sæpius contingentem, ac curatu non ita difficilem, tantùm eam,
quam ipsi assignant causam dilatationis pupillæ admittimus modò,humorum
videlicet effluxum : qui aceruatim, aut sensim, & paulatim ad vuiformem tu-
nicam feruntur,à quibus ipsa ampliùs dilatatur,vt diximus:quòd si suapte na-
tura pupillæ amplitudo fiat,omnino incurabilis existit;si nõ naturalis sit, ægrè
curabilis fit:nam cùm mẽbranosa sit tunica vuiformis, vbi semel distenta fue- *Prognostica.*
rit,induratur,neque facilè amplius contrahi potest,Aetio teste. Accidit autem
hæc affectio magis pueris propter tunicarum debilitatem : insuper & his, qui
ex natura nigros habent oculos, quoniam magnas etiam pupillas habent, &
propterea facilè in hanc affectionem delabuntur. Quæ vtique curari potest,
pro eius curatione,attenuante vtendum est victus ratione, atque ventri com- *Curatio.*
moda,vt testatur Aetius. A vino abstinẽdum erit, donec affectio fuerit soluta.
Balnei vsus sit rarior:deambulationibus lentis,ac plurimis, in locis vmbrosis
vtendum erit,clysteriísque,vt aluus humecta sit,& materia ad infernas partes *Victus ratio.*
detrahatur. Similitérque infernarum partium frictione,&(si nihil impedierit,
affuerítque corpori plenitudo) venam secare oportet, in cubito humeralem
videlicet,vel mediam, aut purgantia medicamenta pro ratione redundantis
succi adhibenda sunt ; quanquam nec ea pluribus vicibus exhibenda erunt,
neque vehementer purgantia esse debent:quæ si fieri nequeant, Aetij, & Pau-
li decreto venas in angulis oculorum diuidere oportet : deinde cucurbitulam
occipitio admouere,& marina aqua frontem,& oculos perfundere,hyeme te-
pida,æstate frigida, tota etiam facies in aquam mittatur, oculis per tempus
quoddam apertis,vt Aetius asserit:quòd si marina aqua non adsit,parum salis
aquæ misceatur,aut posca aquosa assumatur. Pharmacis autem supra affectũ
locum subadstringentibus vtendum erit:nam si valde acria fuerint,humorum
copiam attrahunt,distendúntque membranas,& latiorem pupillam efficiunt:
si verò vehementer adstringant, aut immodicè frigefaciant, membranas in-
durant,ampliúsque contrahent,ac coarctabunt pupillam:quod quidem incõ-
modum est:nam hæc res pupillam ad tabem conducit. Sunt autem moderata

astringentia, quibus vti poteris, Aetio teste, rosa, crocus, spica nardi, cortex thuris, pompholyx, spodium, & acacia, &, vt summatim dicam, cuncta ea, quæ citra aspritudinem adstringunt, atque repellunt, exsiccántve quorum mentio ex Gale. sententia, in præcedenti capite facta est; ex quibus quoque licebit, prout vsus exigit, medicamenta componere, eísque salubriter vti.

Περὶ φθίσεως. *De tabe pupillæ.* Caput XXVIII.

INTERIM quoque contingit, vt iam dictum rhagoidis foramē imminuatur, quā imminutionem Græci φθίσιν appellant, vt patet decimo de vsu partium; Latini verò tabem, seu diminutionē pupillæ vocant, medicorum vulgus pupillæ constrictionem. Est nanque affectus is oculi, quo pupilla fit angustior, obscurior, atque rugosior, Paulo auctore. Quòd verò affectus hic ipsius pupillæ duntaxat imminutæ sit, nihil cornea priuatim affecta, quo circa, & alteri oculorum magna ex parte accidit, patet eodem 10. de vsu partium, ita vt cognitu facilis sit, neminémque medicorum lateat, quandoquidem (vt Galenus testatur) sanus oculus, qui in propinquo est, affecti vitium prodit. Afficitur ergo oculus in hac affectione secundum eius pupillam, poterítque affectus is ad conformationis genus reduci, cùm naturalis conformatio corrumpatur, in specie verò in cauitate, seu via foramine ipso rhagoidis, hoc est, pupilla in se ipsam concidente, & propterea minori reddita, & quāquā cognitu facilis sit is affectus, neminémq; medicorum lateat, vt diximus, Galeni auctoritate, collatione facta eiusdem ægri, ad oculum sanum, tamen ex eo quod his maiora apparent, quàm pro naturali modo, quæ ab ipsis videntur propter pupillæ angustiam (vt Aetio, & Paulo, visum est) argui poterit. Causam verò huius dixit Paulus esse densationem, quæ siccitati potius tribuenda est; Aetius verò ait plerisq; hoc contingere ex periculosis debilitatibus, aut ingenti capitis dolore. Differt autem iuxta eorundem sententiam pupillæ tabes ab oculi macie, seu atrophia: quòd in tabe pupilla duntaxat angustior, ac minor efficitur, macies verò totum oculi bulbum minorem, ac humiliorem reddit. Galenus verò 1. de causis sympt. minorem reddi pupillam morbi vitio ob geminam causam fatetur, quarum vna est, ex parte ipsius rhagoidis tunicæ tātum, altera ex parte humoris tenuis albuginei dicti, qui medio loco inter ipsam rhagoidem, & crystallinum humorem effusus consistit. Atqui solius tunicæ affectus (vt ipse refert) extensio quædam, relaxatióque est: qualis vtique in externis subinde partibus accidit, cùm in articulis ligamenta redundanti humore sunt perfusa, & ne quis opinetur, quòd ab eadem causa, eodémque affectu rhagoidis tunicæ excitari possint contraria vitia, pupillæ videlicet cùm dilatatio, tum diminutio, eodem lib. 1. de causis sympto. dicebat ampliationis pupillæ causam, vt ita dicam, coniunctam esse tensionem ipsius rhagoidis tunicæ; ipsius verò imminutionis, seu paruitatis, eiusdem rhagoidis tunicæ esse relaxationem, quapropter non ad eundem prædictæ tunicæ affectum dilatatio, & imminutio pupillæ consequuntur. Sed prima ad tensionem, reliqua verò ad relaxationem: Tenditur autem, aut exsiccata, vt pars similaris, aut humectata, aut instrumentalis. Qua de re quamuis ex ipsius rhagoidis tunicæ humectatione interim pupillæ dilatatio fiat, nō vt similaris pars, sed vt instrumentalis humectata erit, eodem Galeno auctore: cùm verò propter humorem rhagoidis tunicæ minor redditur pupilla, eadem tunica non tenditur, neque vt instrumentalis pars afficitur, sed ex humore relaxatur, atque humore perfusa, vt similaris pars humectatur. Si autem vitio albuginei humoris pupilla ipsa imminuta sit, hoc vitium in eius defectu consistit: cuius occasione vuiformis tunica, euacuato interno eius loco, ac interna eius portione exsiccata, in se concidens contrahitur, ac rugatur, atque idcirco pupillam imminuit. Deteriùs autem ex talibus affectibus cernere contingit, non vti

Cap. 5.

Tabes pupillæ quid sit. Paul. lib. 3. cap. 22.

Cap. 5.

Quæ pars afficiatur. Quis affectus præter naturā sit. Signa.

causæ. Aet. lib. 7. cap. 28.

Cap. 2. Duas esse causas Gal. auctoritate.

Loco citato.

non vtique propter pupillæ paruitatem,ſed quia pupillæ paruitas vitioſos iam dictos affectus ſequitur,quorum culpa neceſſariò peiùs cernit oculus ſic affectus,& non propter pupillæ anguſtiam,eodem Galeno teſte:nanque ſi ad extenſionem,relaxationémque rhagoidis tunicæ, pupillæ imminutio ſequatur, redundanti humore ipſa perfuſa affectus hic cauſa erit,vt oculus deteriùs cernat,& non pupillæ anguſtia. At ſi contracta,ac rugata eadem tunica ex albuginei humoris defectu in ſe ipſam concidat,atque pupillam imminuat,non propterea quòd pupilla imminuta ſit,ſed quoniam ſiccior efficitur cryſtallinus humor ex defectu albuginei,à quo largiter imbuebatur,& rhagoides tunica in ſe concidens,ſpatium quod inter ipſam,& cryſtallinũ intereſt, anguſtius efficit: itaque fit,vt idem cryſtallinus humor cogatur paruo interſtitio cum externo ſplendore commercium habere,eúmque ſine offenſa ſuſtinere non poſſe, carens vno ex munimẽtis, humore videlicet tenui, qui cùm adeſſet, vna ex cauſis erat,propter quam ſine offenſa cryſtallinus humor ſplendorem ſuſtinebat; atque hæc quidem cauſa eſt,cur imminutus is, qui in pupilla eſt humor, tum deteriùs cernendi, tum foraminis rhagoidis tunicæ minoris reddendi ſit occaſio:quemadmodum ſi ipſa vuiformis tunica tendatur,vt corpus ſimilare ſiccata,poterit eſſe cauſa generandæ dilatationis pupillæ: eritque tũc dilatationis cauſa ipſius rhagoidis tunicæ tenſio ex ſiccitate. Parciori verò reddito humore,qui ſub eadem continetur,nec ipſa ſuapte natura ſiccata eſt,ſed per accidens,minori reddito iam dicto humore,nec propterea tenditur,ſed in ſe cõcidens contrahitur,ac rugatur:& idcirco pupillam imminuit,vtpote non amplius protenſa,ac diſtenta à iam dicto humore ſub ea contento:quemadmodũ accidit cribrorum tunicis:quæ ſi non extendantur, ipſarum foramina concident. Id ipſum etiam euenire poterit,vt teſtatur Galenus 10. de vſu partium,ſi ad pupillam ipſam parcior ſpiritus à principio affluat: & propterea pupilla corrugetur,velut in ſenioribus,ac annoſiſsimis videre licet:quãquam & ipſis quoque rugoſa interdum fiat propter ſenectæ imbecillitatem corniformis tunica:& propterea malè,aut prorſus non vident pupilla non immutata. Ex quibus conſtat ſpacium omne,quod eſt poſt humorem cryſtallinum,ſpiritu ſimul, & humore tenui aſsiduè repleri oportere; & quòd in cæteris partibus humor, in ipſa verò potiſsimùm pupilla ſpiritus ineſt plurimus. Nunquid verò imminutionis pupillæ cauſa tenuis humoris defectus,ſeu inopia ſit,aut ſpiritus, ſeu vuiformis tunicæ laxitas propter humiditatẽ,diſtinguere haud admodum difficile erit,ſi ea quæ in oculis apparẽt,ætatẽ,temperamentum ægri,ac anteactã vitã,& reliqua perpẽdas. Quod verò ad prognoſticũ attinet, dicebat Gal. 1. de cauſ.ſymp.non ſemper malã eſſe pupillæ paruitatẽ:quoniam ea,quæ naturalis eſt,bona exiſtit:ſiquidẽ in minori pupilla colligitur ſpiritus, conſtringitur,ac dẽſatur:quæ omnia ad ſenſus bonitatem oculo cõducunt. At ſi morbi vitio,& non naturæ,pupilla minor reddita ſit, mala quidem exiſtit,ac multò deterior efficitur,quã mediocris:quoniam vitioſos ſequitur affectus,vt ipſe aſſerit,eóq; maximè inſanabilis eſt, ſi ex tenuis humoris defectu gignatur, minùs autem innoxia eſt,ſi propter vuiformis humorem,minor reddita ſit pupilla. Nam difficilius eſt ſimilari corporis particulæ cuiuis,cùm ſiccata eſt, humiditatem reſtituere,quàm eam,cùm humectata eſt,ſiccare. Ex ſiccitate ergo ſi orta fuerit pupillæ tabes,curationẽ porrò contrariam mydriaſi facere oportet, vt teſtatur Aetius:nam victus optimi ſucci,& ſorbilis eſſe debet. Vinum fuluum,atque odoratum eis adhibere oportet. Somnus præcipi, vt cibum excipiat. Balnea quoque conueniunt ex aqua dulci,& capitis ex aqua calida perfuſio. Supernas partes exerceant,humeros,ac manus cùm ſpiritus detentione,& caput ac facies diligenter confricandæ ſunt,oculíque inſuper ſummis digitis: eadémque facies aqua calida proluatur,& caput poſt confricationẽ vnguento, quod moderatè calfacere poteſt, illinatur, quale eſt irinum,& modico facto interſtitio,oculi rarefaciente, ac acriore medicamento humiditatem attrahente ſubli

Loco citato.

Prognoſtica. Cap. 2

Curatio. Victus ratio. Medicamẽtorũ ratio.

ſublinantur,cuiuſmodi eſt,quod excipit ammoniaci ℈.ij. aloës ʒ.j. crocomagmatis ʒ.ij.croci ʒ.ß.æruginis æris ℈.j.in defectu crocomagmatis,croci doſis augeatur,triturentur,& cùm aqua pluuiali vtaris. At ſi ex humiditate vuiformē tunicam extendente, & relaxante tabes pupillæ fiat, curanda ea erit ex his, quæ præcedenti capite de pupillæ ampliatione diximus,aut ex his,quæ pro cura ſuffuſionis dicemus;quamuis rarò accidat.Et in ſumma ea adhibeātur medicamenta,quæ vim digerendi,ac exſiccandi citra morſum habeant.

περὶ ὑποχύματος. *De ſuffuſione.* Caput XIX.

IVXTA ipſam quoque pupillam affectus quidam præter naturā oriri conſueuit, qui à Græcis ὑπόχυμα, καὶ ὑπόχυσις, à Latinis ſuffuſio dicitur, Arabes aquam, medicorum vulgus cataractam appellant. Qui affectus, Aetio teſte, cap. 51. libri 7. præterfuſio, ſeu affuſio quædam humorum eſt circa pupillam cōgelatorum, vt vbi perfecta fuerit viſum impediat: ſub diuerſis tamen verbis idem ſentire videtur Paulus cap.22.lib.3.cùm dixit ὑπόχυμα humorum eſſe affuſionem, qui inter tunicam corniformem, & cryſtalloidem cōcreſcentes viſum impediūt. Verùm idemmet Paulus libro ſexto, cap. 21. ſuffuſionem retulit eſſe lenti humoris in corniformi membrana iuxta pupillam conſiſtentiam,quæ viſum impedit,aut certè ne perſpicuè oculus cernat, efficit. Quibus verbis, ſi quis exactè ea perpendat, videbitur Paulum diuerſimodè in prædictis locis de ſuffuſione locutum eſſe:nam tertio libro ὑπόχυμα dixit eſſe affuſionem, vſus verbo græco παρέγχυσις: in ſexto verò dixit eſſe conſiſtentiam, vſus verbo σύστασις. Verùm idemmet auctor his ſatisfacere videtur prædicto cap. 21. lib. ſexto, cùm dicebat de iis ſuffuſionibus,quæ nullam manus adminiſtrationem requirunt,quæque confirmatæ non erant,tertio libro ſe pertractaſſe, de iis autem, quæ confirmatæ ſunt, & ex toto concreuerunt, in ſexto libro verba facere. Non mirum itaque ſi in tertio lib. ſuffuſionem per affuſionem deſcripſit,cùm ipſam in via,ac in fieri conſideraſſet,in ſexto verò per conſiſtentiam,ſeu concretionem,cùm de iam confirmatis ſuffuſionibus differere propoſuiſſet.Cùm autem ſuffuſio ipſam viſionem impediat (Aetio, & Paulo teſtibus) verendum non erit oculum in ea affectum eſſe,& propriè iuxta pupillam,vt liquet ex traditis ab eiſdem deſcriptionibus,inter cryſtallinum videlicet humorem,& corniformem tunicam.Qui affectus cùm per ſe primò functionem lædat,hoc eſt, ipſum videre,morbus inquam eſt in compoſitione,& propriè in numero, non in defectu,ſed in exceſſu:connumeratúrque inter eos morbos in numero, qui toto genere præter naturam ſunt,velut lib.de differentiis morb. & 14.metho. med.liquidò conſtat.Cuius vitij incipiētis talia ſunt ſigna, vt Aetio viſum eſt, quòd ita affectis veluti culices quidam parui,ac caliginoſa quædā oculis ſæpe obuerſari videntur:& quidam ex ipſis piliformia vident,alij velut lanarum filamenta,aut araneorum texturas:quibuſdam circa lucernas circuli apparēt, augeſcente deinde affectione,augeſcunt iam dicta ſymptomata. Hæc autem vbi apparuerint,aliquando(vt idem teſtatur Aetius)pura pupilla apparet his, qui negligentiùs conſiderant: aliquando verò colorem maris refert. Verùm vbi perfecta fuerit ſuffuſio,æger non videbit:pupilláque colorem ad albedinē mutat:& omnino non tranſlucet,quanquam plures ſint coloris ſpecies. Nam quædam ſuffuſiones aërem aſsimilant, aliquæ vitrum referunt, aliæ albicantes ſunt,aliæ ad cæruleum colorem magis mutantur, aliæ verò glauceſcunt. Omnes tamen ſuffuſione laborantes(vt inquit Paulus)lucem vident,aut multam,aut paucam,eóque diſcrimine ab hebetudine, & glaucomate affectis ſeparantur:cùm ipſi lucem omnino nullam cernant. Quòd ſi totum rhagoidis foramen à craſſo illic conſiſtente corpore obtenebratum ſit, vtique videre hominem prohibet,Galeno teſte 1.de cauſis ſympto. Si verò non totum foramen obte

Vide Auic. lib. 3. fen. 3. trac. 4. c. 18.
Quid ſit ſuffuſio.
cōciliantur Pauli verba.
Pars affecta.
Quis affectus ſit.
De differēt. morb. c. 18. 14. met. c. 13.
Signa incipientis.
Augeſcentis.
Perfectæ.
Suffuſionis differentiæ plures. Cap. 2.

men obtenebratum ſit, ſed aliqua pars eius pura ſuperſit, per illam, quæ extrinſecus ſunt, ſingula per ſe ſola, nihilo deteriùs, quàm antea, videbuntur: non tamen ſimiliter, vt antea vno tempore multa: eo quod anguſtior, quàm priùs, factus ſit viſus conus. At ſi in pupillæ centro exigua ſuffuſio conſtiterit reliquis, quæ circa ſunt, partibus puris exiſtentibus, omnia iis, qui ſic ſunt affecti, veluti feneſtras habere videntur: cùm, quod in medio eſt, non cernitur, & quaſi exciſum videtur. Verùm ſi diuulſa, nec inter ſe coniuncta fuerint craſſa corpora, quæ iuxta pupillam conſiſtunt, fluiténtque in tenui humore, iis qui ſic ſe habent, tanquam culices quidam foris obuerſari videntur. Sæpenumero etiam ex craſsioris quoque humoris conſiſtentia, tanquam idolum aliquod ſibi appareat, imaginantur. Eiuſmodi autem idoli apparitio plerunque incidit, poſtquam à ſomno ſurgunt, vt idem inquit Galenus, potiſsimùm pueris, & iis qui pluſculum biberunt, aut aliàs capite ſunt oppleto: quamuis prædicta quoque ſymptomata oriri poſsint ex tenuis humoris eſſentia permutata, & alia quædam, ſi à naturali colore receſſerit, vt patet ibidem. Quibus autem indiciis confirmata, & quæ iam concreuit ſuffuſio, ab ea, quæ nondum confirmata eſt, diſcriminetur, Paulus decretum reliquit eodem 21. cap. lib. 6. ex Galeni doctrina. Pariter & ex eis, quæ confirmatæ ſunt, quæ ad eductionem manus adminiſtratione idonea reddantur, quæúe non: quanquam nec id intactum reliquit Galenus, qui eodem lib. 1. de cauſis ſympto. ſcriptum reliquit quo pacto dignoſcendi ſunt ſuffuſi, ſi compuncta ſuffuſione viſum recepturi ſint, an non. Nam quibus altero oculo conniuentibus, alterius pupillam dilatari contingit, iis, ſi compunctio adminiſtretur, recipiendi viſus fiducia eſt; quibus non dilatatur, horum nemo vnquam reuidit: neque ſi minimo cum dolore, ac commodiſsimè iis eſt adminiſtrata compunctio. Interim verò contingit, quòd ſimilia iis, quæ ſuffuſis apparent ſymptomata aduenient, oculis ipſis nulla propria affectione moleſtatis, ſed per conſenſum affectis, vbi exhalationes quædã à ventriculo aſcendant, potiſsimùm quando non probè concoxerunt. Et quibus adeò perfectus, ſyncerúſque viſus eſt, vt eum ne, vel minimum ſenſibile fugiat, quippe purior natura cùm cryſtallinus humor, tum tenuis, & aquoſus iis exiſtit, reſpondet autem magnitudo talium ſymptomatum in his ſemper pro affectus magnitudine: quemadmodum & in aliis quoque, vt patet primo de cauſis ſympto. verùm diſtinguenda ſunt hæc ſymptomata, quæ à ventriculo oriuntur ſuffuſorum ſimilia, ab iis quæ in veris ſuffuſionibus apparent: nam ſi ob humorum in ventriculo contentorum vitium oborta ſint, vtrique oculo ſimiliter accidunt; quæ verò per proprium oculorum affectum, alter duntaxat oculus prædictis viſis occupatur: & neque ſimul in vtroque incipiunt, neque ſimiliter apparent, vt quarto de locis affectis patet, deinde ex tempore quoque ipſo diſtinguntur. Si enim tribus, quatuórve, aut etiam pluribus menſibus (vt Galenus ait) ſuffuſionis apparuerint ſymptomata, contemplantíque tibi pupillam nihil tenebroſum videatur, ab ore ventriculi affectum procedere inuenies: ſi verò non ita multùm temporis interceſsit, quærendum eſt in primis, vtrum ex quo incepit affectus, ſingulis diebus perpetuò huiuſmodi apparitio perſeuerauerit, nullo ſcilicet interueniente die, qui omni querela caruerit: an diebus quibuſdam laborans exactè videatur conualuiſſe. Nam continuitas ſuffuſionem portendit; intermiſsio verò, quòd malum à ventriculo prodierit, ſuſpicionem excitat: ídque magis ſi vbi perfectè quis concoquens nullum ſibi viſum apparere fatetur: ſed multò magis, ſi cum apparuerint viſa, mordicus in ore ventriculi doluit: maximè verò ſi poſt hæc vomendo eiecta re mordente, mitigata fuerint ſymptomata. Hæc ſunt quæ primo ſtatim die, cùm videris hominem interrogando diſcere debes: quando ſecundum naturam exquiſitè ſe habuerint oculi. Vbi verò altera pupilla tenebroſior, aut turbidior, aut nõ exactè pura videtur, ſuffuſionis eſſe initiũ cenſendũ eſt: & vt certius id iudicare valeas, tum ciborum, minùs tamen quàm conſueuerit, aſſumptorum, & ni

Loco citato.

Quomodo dignoſcẽda ſint ſymptomata ſimilia ſuffuſioni, & diſtinguenda ab his, quæ propria ſuffuſorum ſunt.

Cap. 2.

Cap. 2.

& nihil mali ſucci habentium,tum etiam ex aloe medicamenti, quod quidam picram, alij hieram picram appellant, aſſumptionis experientia, Galeni auctoritate eodem 4.de locis affectis, dignoſcere tentabis. Cerebri quoque cognatione ſimilia ſuffuſis ſymptomata accidere ſolent in quibuſdam phreniti- dis ſpeciebus,primariò ſcilicet affecto cerebro, quod ex eiuſdem phrenitidis indiciis percipi poterit,Sed quoniam tam ſi dicta ſymptomata ex ventriculi, quàm ſi ex cerebri conſenſu oriantur,veram ſuffuſionem non indicant:curabitúrque affectio partibus ipſis primariò affectis diligenter curatis: idcirco eis derelictis, ad veræ ſuffuſionis prognoſtica, ac curationem redire tempus erit,Nam pro dignoſcenda eius cauſa opus non eſt diu laborare,cùm ex frigidis,& craſsis,ſeu lentis ſuccis omnibus conſentientibus ortum ducat; de hac autem ſuffuſione Galenus 14.metho.meden. talia protulit verba, quòd ſuffuſio iam incipiens digeritur,vbi verò diu conſtitit,digeri nullo pacto poteſt. Et Celſus libro ſexto. cap. 6. ſic dicebat. Suffuſio quoque quàm Græci ὑπόχυσιν nominant,interdum oculi potentiæ,qua cernit,ſe opponit,quod ſi inueterauerit,manu curandum eſt, inter initia nonnunquam etiam certis obſeruationibus diſcutitur,hoc idem confirmauit libro 7.cap.7. Paulus ὑποχύματα curari poſſe,ſed non omnia fatetur:proinde antequam conſiſtat, ſuffuſione tentatis ſuccurrendum erit.Quæ autem citra manus adminiſtratione̅ curari poſſunt, & quæ chirurgiam requirant,ab eodem Paulo libro 6. cap. 21. ſcriptum reperitur,ſimiliter quæ neutro dictorum modorum curari poſſunt,ſed omnino incurabiles fiunt.Quomodo autem id diſcernatur,Galenus primo de cauſis ſymptoma,docuit, vt paulò ante diximus,inter eas verò quæ omnino incurabiles ſunt,ab Aetio connumerantur,quæ glauceſcunt ſuffuſiones, cum eæ fiant ab humore iuxta pupillam vehementiſsimè congelato,ac reſiccato,vt ipſæ teſtatur.Differt verò ea ſuffuſio à glaucedine propriè dicta,quàm Græci γλαύκωμα appellant:nam ea (eodem Aetio teſte) mutatio propriè eſt,ſiccitáſque, ac concretio cryſtallini humoris ad glaucum colorem; & ante Aetium illud idem ſcriptum reliquit Galenus decimo de vſu partium,quę interdum cum inceperit,curari poterit,vt idem Aetius aſſerit,Suffuſione itaque tentatis victus ratio attenuatoria vniuerſa præcipienda erit,Pauli,& Aetij decreto:nec minùs Celſus victũ optimũ his eſſe,qui pituitam extenuat,fatetur. Aër propterea ad calidum,& ſiccum declinet.Somnus conſueto ſit breuior, exercitium ſit moderatum, potiſsimùm inferiorum partium; quo ſi vti non poterunt, eius loco earum frictionibus vtantur.Alui excrementa quotidie natura, aut arte excernant.Ab immodicis animi affectibus caueant,mœſtitia præſertim. In eorũ cibis vtantur iis,quæ extenuandi vim habent, vt hyſſopo, pulegio, ſatureia, ſampſucho,fœniculo,betonica,ſaluia,& reliquis. A vino verò abſtineant per totam curationem:cuius loco pro potu, aquam mulſam, vel ex cinnamomi decocto bibant,ab omnibúſque replentibus caput abſtineant; itémque à balneo,niſi quis alterius occaſionis cauſa ad lauandum ſe cogatur,in quo paululum inſideat,citóque exeat. A piſcibus fructibúſque, ac reliquis, quæ corpus humectare poſſunt, omnino abſtinendum erit. Móxque curandi ſunt qui ea ſuffuſione tentantur,quæ nondum conſiſtentiam adepta eſt, circa initia,ſi nihil impediat,ſanguinis ex cubito detractione,vt Aetio,& Paulo viſum eſt, incidatúrque aut media,aut externa,ſeu humeralis,prout magis expedire videbitur.Deinde nedum clyſteriis acrioribus, quorum formulas in prædictis requiras,verum etiam purgationibus vtare,priùs tamen his,quæ extenuant, ac præparant redundantes ſuccos adhibitis, velut eſt tum oxymel ſimplex, tum ſcillinum,ſyrupus ex ſtœchade, aut hyſſopo, aut roſaceum mel cum aqua fœniculi,ſeu eufragiæ,hyſſopi,ſampſuchi,ſiue betonicæ. Præparatis autem redũdantibus ſuccis,expurgari poterunt ex catapotiis cochiis,arabicis,aureis,ſine quibus,aut lucis,addito trochiſcato agarico.Aſſumas autem ʒ.j.vel ℈.iiij.ex aliquibus iam dictarum pilularum cum ℈.ij.aut ʒ.j.prædicti agarici, & cum ſucco

fœnicu

Loco citato.

Suffuſionis cauſa.

Prognoſtica.

In fine.

Cap.2.

Quomodo ſuffuſio quæ glauceſcit à vera glaucedine diſcernatur.

Aet. lib. 7. cap.2.

10. de vſu part.cap.6.

Curatio.

Victus ratio.

Medicamẽtorũ ratio.

fœniculi,aut eufragiæ, seu syrupo ex stœchade pilulas formato,ac vtitor : post quarum assumptionem per aliquod spacium ℥.iij.syrupi ex pluribus infus.rosarum rubearum ac duas mannæ electæ(si necessitas vrgeat)ægroto tribuas, vtpote ne corpus calefactum,& exsiccatum nimium ex pilularum assumptione relinquatur. A purgatione occipitio cucurbitulæ affigendæ sunt, cute incisa;aut sanguinem ex fronte,vel naribus mittere oportet, Celso auctore. Et ex interuallis apophlegmatismis,ac errhinis vtendum,quorum copiam in prædictis requiras,præsertim cap.de capitis dolore ex pituita orto; necnon familiaribus quibusdam catapotiis vti poteris, quæ sic componantur. R. agarici trochiscati ℈.ij.pulueris hieræ simplicis Gal.ʒ.ß.trochiscorum ex mirobalanis chebulis ℈.j.cũ succo,aut aqua fœniculi,seu syrupo ex stœchade pilulæ formẽtur, ac exhibeantur.Ab hinc ad topica deueniendum est medicamenta:à mitioribúsque incipiendum,cauendúmque ab his,quæ impensè siccant:nam licet valenter vacuent,quod reliquum est,ita cogunt,quòd ægrè, aut nũquam resolui possit:sed eis vtendũ,quæ paulatim digerãt,velut est mel cũ oleo veteri,& fœniculi succo ex Aetij,& Pauli sententia.Similiter & Oribasij medicamentum quod ex caucalidis succo,chamædryos,& coronopi,singulorum æquis portionibus conficitur.Adiuuat insuper (vt Paulus testatur) ipsius fœniculi decoctũ per initia superfusum.Trallianus ex baccis lauri excorticatis,vrina pueri venerem non experti, læuigatis, & pauco gummi suffusis vtiliter inungi asserit. Idem quoque ex felle perdicis cum melle,& succo fœniculi illinitionẽ faciendam esse præcipit.Quidam fel galli similiter cum melle,& fœniculi succo cõmendant:aut loco fœniculi,succo rutæ,vel eufragiæ,chelidonij, seu verbenæ vtuntur.Quidam alij puluerem conficiunt ex hyrundinum capitibus adustis, cum melle,eóque solo vtuntur.Tu autem permiscere poteris aliquem ex prædictis succis;& vtere,aut ex myrrha, & fœniculi, seu eufragiæ succo medicamentum componas:& si libuerit,mel quoque addas.Ipse quoque interdum ea vti aqua consueui,quam Neapoli pharmacopolæ parare solent. Socialémque appellant.Cuius descriptio reperitur in quodam libro,qui Rosa Anglica nuncupatur,fœliciterque successit:cuius compositionem hîc subscribere placuit. Recipit autem fœniculi,rutæ,eufragiæ,verbenæ,tormentillæ, betonicæ, rosarum,syluestris endiuiæ,callitrichi,anagallidis,pimpinellæ, chelidonij, papyri, pæoniæ,foliorum vitis,apij,agrimoniæ,& caprifolij,singulorum partes æquales;triturentur,& pridie ponantur tritæ in vino albo : secunda in vrina pueri venerem non experti:tertia in lacte mulieris, & quarta in melle optimo:quo tempore distillentur, & quod extrahitur vsui reseruetur. Hæc de cura suffusionis nondum concretæ,ac confirmatæ:nam ea quæ confirmata est (si curari poterit)manus administrationem requirit:quæ quomodo perficienda sit, Paulum consule capite 21.libri sexti,& Celsum libro septimo,cap.7.

Topica.

Tral.lib.2. cap.5.

περὶ ἀμαυρώσεως. *De obscuritate,seu offuscatione oculorum.*

Caput XXX.

NVLLO interdum in oculis malo apparente, contingit,vt cernẽdi sensus deperditus sit, hunc affectum Græci ἀμαύρωσιν, Latini offuscationem,seu obscuritatem visus appellant,recẽtiores practicantes guttam serenam nominant,Est autem (Paulo auctore) perfectum,vt plurimùm vidẽdi impedimentum absq; manifesto affectu circa oculum. Aetius verò eodem ferè modo prædictum affectum descripsit,quod est perfectum, vt plurimùm videndi impedimentum citra manifestam circa oculum affectionem, pura videlicet apparente pupilla, vt minimùm,aut semel in totum non videant. Differt autem affectio hæc ab ea,quã Græci ἀμβλυωπίαν, Latini verò obtusionem, seu hebetudinem visus nuncupant:nam in hac non omnino aufertur visio, sed notabiliter minor redditur,

Obscuritas visus quid sit.

Paul. lib. 3. cap.22.

Aet.lib.7. cap.48.

Hebetudo visus quid sit.

& proinde est quædam videndi obscuratio ab aliqua causa immanifesta proueniens,vt idem testatur Paulus. Differunt itaque affectiones hæ secundum magis,& minùs:increscit nanque actionis noxa pro quantitate declinationis, ac affectus magnitudine, vt primo de causis sympto. patet, similémque ferè curationem requirunt,& propterea vna derelicta, de reliqua mentionem fecimus. Verùm quoniam prædicta affectio,quibusdam paulatim,ac sensim conflatur,aliis autem confertim incidit;si paulatim fiat,læditur in ea oculus, quãuis non manifestè,aut secundum eius visiuum spiritum, dum incrassatur, aut secundum tunicas,dum densantur,& crassefiunt;aut secundum humores,cùm crasssi,aut viscosi redduntur.Interim visiuus spiritus præter iam dictas causas imminuitur, & debilis fit, corrugantúrque nerui visiui,ac tunicæ, vt in senibus accidit. At si confertim incidat hæc affectio, secundum visiuos duntaxat neruos,oculus affectus erit,Galeno teste quarto de locis affectis, & Aetio cap. 48.septimi libri, verùm modo quouis generetur affectio hæc, perpetuò symptoma erit in genere noxæ functionis sensibilis, visiuæ videlicet: eritque ea ablata vt plurimùm, interim autem diminuta valde, neque ex vno tantùm morborum genere pullulat,imò ex quouis gigni poterit, ex intemperie videlicet,mala compositione, aut vnitatis solutione prænominatarum oculi partium:quorum morborum causæ non paucæ esse possunt;cùm si paulatim conflетur affectio hæc,ex incrassatu visiuo spiritu,tunicis densatis,ac crassefactis, seu rugosis effectis, aut humoribus in oculo crassis, & viscosis redditis gigni posit;pariter ex ingenti tristitia,præcedenti diuturno morbo,& collapsione, & velut corrugatione neruorum visiuorum; spiritus etiam visiui debilitate,& multa imminutione etiam fit:ex quibus etiam causis oculorum hebetudo progignitur. Repentina autem,& quæ confertim incidit causa(vt testatur Aetius) est nerui visiui obturatio à crassis, ac viscosis humoribus confertim in ipsum illapsis, aut eiusdem nerui resolutio. Dignosces autem dictorum humorum crassorum,& viscosorum copiam, si ab eis neruus confertim obstruatur,quoniam,vt tradit Aetius, absque alia causa necesse est capitis grauitatem consequi, maximè in profundo, iuxta radices oculorum. At si ad eorundem visiuorum neruorum resolutionem affectio hæc consequatur, tardè mouebitur oculus,aut omnino non mouebitur. Cùm verò ex violenta plaga in caput facta,aut ex casu à cerebri connexu ruptus fuerit neruus,primùm quidem oculus prominentior fit:deinde cauatur,& non alitur. Præcedunt autem (vt ipsemet testatur Aetius) visus obscuritatem,seu oculorum offuscationem assiduæ cruditates,& meri potus,& insolatio,capitis inustio,ac ardor, aut perfrigeratio,assidua lectio post cibum,aut similiter balnea post cibum, vomitus intempestiui,immodicus ac intempestiuus coitus,spiritus detentio violenta,vt in tubicinibus contingit:quæ omnia,& his similia dum modicè fiunt,visus hebetudinem,dum verò immodicè,offuscationem efficiunt. Fit itaque aliquando offuscatio ob fortes capitis plagas, aut casus ex alto, resoluto aliquando neruo visiuo,aut rupto,aut per vehementem concussionem humorum copia illata, & visiuum neruum obturante:quæ omnia,ex ægrorum,seu astantium assertione percipi poterunt,& vnà cum prædictis signis promptè distingui. Paulatim verò offuscatio si fiat, non admodum difficulter curari poterit: quemadmodum nec hebetudo, nisi senioribus accidit:nam à moderatis causis, & non ab immodicis ortum ducit. Verùm si confertim ob fortes videlicet capitis plagas fiat,aut casus ex alto,omnium mitissima erit, Aetio teste, ea quæ fit ex humorum copia illata propter vehementem concussionem,& visiuum neruum obturante. Pro curatione autem eius, siue confertim,siue paulatim fiat, aër moderatus eligatur:siue qui parum ad siccum vergat. Somno vtantur moderato, vitentque diurnum, curéntque vt aluum facilè solubilem habeant:idque saltem per cibos facito,qui etiam præ omnibus bonæ concoctionis esse debent: vitandíque sunt omnes crassefacientes: imò extenuantes potius eligantur.

Cap. 2. *Quæ oculi pars in eis afficiatur, si paulatim fiat.*

Si cõfertim fiat, causæ. Causarum signa.

Prognostica.

Curatio. Victus ratio.

Vitandus est vini potus,tolerãdáque viriliter est aquæ potio,aut aquæ mulsæ,
seu aquæ ex cinnamomi decocto.Exercitiis vtendum infernarum partium, &
deambulationibus pluribus in vmbrosis locis, vt Aetio visum est; caueant ab
assiduo coitu,capitis insolatione à vehementioríque motu à cibo,vt neque le-
gant,aut scribant,balneus eis non conuenit,vitandæ sunt iræ, indignationes,
curæ pertinaces,& vehementes perturbationes,ac timores,præsertim post ci-
bum: paritérque & assidui vomitus. Verùm eos, quibus oculi confertim offu-
scantur curare oportet vena cubiti incisa,si plenitudine grauatus sit æger: va-
lidissimum enim auxiliũ in ipsis est venæ sectio, vt testatur Aetius. Incidatur
autem humeralis,aut media,deinde interpositis aliquot diebus (vt idem Ae-
tius inquit)fasciam collo circundabimus, ac constringemus, & postquam frõ-
tis venæ eleuatæ fuerint,rursus exoluemus:& hoc iterum,atque iterum facie-
mus,quò per spiritus motum humores obturati violenter concutiantur, post-
ea eleuatas angulares venas ab vtraque nasi parte secare oportet, eodem Ae-
tio,& Paulo testibus, post hæc confestim cucurbitula occipitio affigenda est
cùm scarificatione:nam contingit plerunque(vt Aetius asserit) statim incum-
bente adhuc cucurbitula,hominem respicere. Paulus verò hirudines tempo-
ribus admouere iussit, inferiorésque partes perfricare. Verùm nõ oportet his
duntaxat auxiliis contentum esse, sed viribus reparatis postea corpus totum
purgare conuenit,priùs tamen redundantibus succis præparatis:explebis au-
tem ea vtraque iis,quæ cap.de suffusione retulimus:nanque communis est hu-
ius affectionis curatio ei,quam in affusis diximus, Paulo auctore. Perseueran-
te verò adhuc affectione,etiam his quæ naribus infunduntur, medicamentis
vtendum erit, ac apophlegmatismis superiùs in capite de dolore capitis ex pi-
tuita conscriptis. Cæterùm si neque his malum cedat, præsertim si ex mul-
tis, ac crassis succis ad visorios neruos delatis originem ducat; post omnia
iam dicta auxilia,caput sinapismo integendum erit, & quæ adurunt medica-
menta occipiti admouenda sunt,cauteria dicta,vt idem Aetius præcipit. At si
visus obscuritas sensim accidat,ab angularibus venis euacuatio(velut dictum
est)facienda erit statim ab initio, his potissimùm qui nõ multò sanguine abũ-
dant,deinde cucurbita occipitio affigatur, postea purgatio fiat. Perseueran-
te adhuc malo,per modò dicta medicamenta caput purgandum erit, reliquís-
que paulò ante commemoratis medicamentis vtendum. Illitio autem oculo-
rum in omni offuscatione quouis modo cõflata,per simplicia primùm fiat, ve-
luti per mel,aut vetus oleum,aut æqua portione simul hæc mixta,postea etiam
aliis compositis vtare,velut est medicamentum à Paulo simul, & Aetio com-
probatum.Id autem recipit croci ʒ.j.myrrhæ tantundem,piperis gra.xv.spicæ
nardi ℈.j.succi fœniculi ʒ.xvj.ammoniaci thymiamatis ʒ.j. mellis ℥.v.ad omnia
leuissimè trita fœniculi succũ affunde:deinde tere,ac resicca,& admisto mel-
le,ænea pixide excipe,ac vtere. Verùm ante illinitionem per spõgiam in aqua
calida marina tinctam fomentum adhibendum erit:aliquando etiam tota fa-
cies in marinam tepidam immittenda est. Incipientem quoque offuscationẽ,
aut suffusionem(Gale.auctore 4.de composi.medic.secund.locos,circa finem)
persanat omne fel cùm marrubij succo,ac mel attico. Item si myrrhæ,& pipe-
ris æquales partes assumas cum melle, aut si fœniculi succum, & fel tauri-
num liquidum,paribus portionibus assumas,& mellis attici duplum,ac illinas,
aut croci,& piperis æquas portiones felle taurino excipito, atque in collyria
redigito,& illinito,quibus omnibus pro offuscationis curatione vti poteris;
nec minùs & his,quæ paulo ante suffusis approbauimus.

Si cõfertim fiat.

Medicamẽtorũ ratio.

Venæ sectio.

Purgatio.

Si sensim fiat.

Topica vtrisque communia.

Περὶ νυκτάλοπος, *De nyctalope.* *Caput* XXXI.

PRAETER dicta vitia quæ oculis contingunt, vnum quoddam oriri cõ-
sueuit,quòd Græci νυκτάλοπα, quidam nocturnam cæcitudinẽ, Plinius
hos lusciosos appellat. Celsus verò lib. sexto,cap.6.oculorum imbecil-

Plinius lib. 23.cap.7.& lib.28.c.11.& alibi.

litatem nuncupat;ex qua(vt ipſe refert)ægri interdiu ſatis,noctu nihil cernũt: vt verò Aetio,& Paulo placuit,malum hoc eſt,quo per diem homo cernit, occidente verò ſole obſcuriùs, deinde noctu penitus nihil. Cùm itaque videndi functio in hac affectione læſa ſit,vt ex eius deſcriptione liquet,cuique conſtat oculum affectum eſſe;neque enim fieri poteſt, vt cernendi functio oblæſa ſit ipſo oculo nequaquam affecto,cùm actionis noxa qualiſcunque ſit, cuiuſlibet partis proprium eſt ſymptoma, vt patet ſecundo de locis affectis. Eſt inſuper affectio hæc ſymptoma in genere noxæ functionis animalis ſenſibilis, non ſiquidem ablatæ,nec deprauatæ,ſed debilis.Nam vt dictum eſt,qui tali affectione detinentur,die quidem vident, verùm occidente ſole obſcuriùs, & noctu omnino nihil.Illud autem magis fieri videtur (vt inquit Aetius) propter aliquam capitis imbecillitatem,& maximè viſiui ſpiritus craſsitudinem, itémq; reliquorum oculi humorum, ac tunicarum. Hoc vitium (vt Celſus refert)in fœminam benè reſpondentibus menſtruis non cadit. Pro cuius curatione, victus ratio ex toto attenuatoria præcipienda eſt, vitandáque omnia craſſefacientia,ab initio etiam à vino abſtinendum eſt: & ſi bono habitu præditi fuerint ægri, curari debent ex venæ cubiti ſectione, humeralis videlicet, & deinde ex angulis oculorum ſanguis mittendus eſt, móxque ſi vitioſi redundarint humores,conuenienti pharmaco purgentur: aut per clyſteres aluus inaniatur. Quibus autem id perficiendum erit, ſæpius ſupra adnotauimus. Poſt verò vniuerſalem euacuationem, vtendum eſt his, quæ pituitam per os ducunt, & quæ per nares purgant, & ſternutationes quoque ciendæ ſunt: quorum iterum copiam in prædictis requiras. Verùm inter ea, quæ naribus infunduntur, tanquàm maximè commodum ab Aetio vnum conſcribitur: id autem recipit piperis,ſtaphidis agriæ,ſingulorum ℈. ij. ſinapis ℈.j. tundito, ac cribrato,& radicum betæ ſuccum adiicito, vt mellis liquidi conſiſtentia fiat, & contrita naribus infunde,ac attrahere iube, atque, vt ipſe aſſerit, hoc ad dies quinque,aut ſeptem facito.Poteris autem eiuſdem ſtaphidis agriæ, & piperis ʒ. j. excipere, & ſinapis ʒ.ß.foliorum ſampſuchi pug.ß. in aqua decoquito, cui quartam partem ſucci radicum betæ adiicito, & per nares attrahere iubeto. Inſuper præcipit idem Aetius, ac Paulus, vt ante cibum bibendum tribuatur hyſſopi decoctum, origani, aut rutæ, & ſi his remediis affectus non aboletur, rurſus purgatio molienda erit,quam ipſi ex ſcammonio,& caſtoreo cõficiunt, addit tamen Aetius ſal, verùm ſi hoc medicamento vti libuerit, ſcammonij non ʒ.ß.ſed ℈.ß.aut paulò plus aſſumas:nam purgatio hæc(vt idem teſtatur Aetius) ſæpe è veſtigio ab affectione liberauit, aut multò meliorem diſpoſitionem induxit. Et iterum poſt paucos dies dandum eſt purgatorium medicamentum pituitam,& bilem ducens; aut ſi paulò ante dicto medicamento vti nolueris,vtpote in debilioribus corporibus,infraſcripto, vtaris ipſum iterando,interpoſitis quibuſdam diebus,vt videbitur. Recipit autem pilularum lucis maiorum, aut arabicarum ℈. iiij. vel cochiarum ʒ. j. cum ℈.ij.aut ʒ.j.agarici trochiſcati,formentur catapotia ex ſucco fœniculi, aut ſyrupo ex ſtœchade, & exhibeantur.Oculi verò illinantur melle deſpumato:quo iniecto ad ipſum continendum oculi ipſi claudantur,aut oleo vetuſtiſsimo ſimiliter illinantur, vel aluminis ſciſsi partes duæ, & ſalis ammoniaci pars vna trita cum melle, aut muliebri lacte,ſublinantur:fel quoque hirci ex melle illinitum paucis diebus vitium tollit,vt inquit Alexander.Quidam verò (Celſo auctore) contrito ſemine portulacæ mel adiiciunt eatenus,ne id ex ſpecillo diſtillet, eóque inungunt. Verùm tum Celſus ipſe,tum Alexander,Paulus, & Aetius cum Galeno 4.de compoſitione medic.ſecund.loc.iecoris hircini ſaniem, quæ dum aſſatur effluit,colligere præcipiunt,atque hac oculos oblinire iubent: iecúrq; ipſum maximè hircinum aſſatum cum ſale,ſin minùs,caprillum ſi comedendũ exhibeatur,eis prodeſſe aſſerunt: ſimiliter ſi dum ipſum aſſatur, elatum vaporem apertis oculis excipiant, vitandus tamen eſt perpetuò frequentior acriorum pharma

Aet. lib. 7. cap. 46. Paul. lib. 3. cap. 22. Quæ ſit nocturna cæcitudo. Cap. 7. Quæ pars afficiatur. Quis præter naturã affectus. cauſa. Prognoſticum. Curatio. Victus ratio. Venæ ſectio. Purgatio. Topica. Alex. lib. 2. cap. 6. In fine.

pharmacorum vsus:ipsum quoque fel capræ, perdicis, aut hirci ex interuallis cum melle illitum idem commendauit Aetius, licet etiam, vt Celsus inquit, iisdem medicamentis inutiliter vti, quæ vel cicatrices, vel aspritudinem extenuant.

De cōtrario affectu oculorum. Cap.2.

Contingit verò quandoque,quamuis rarò quibusdam, vt noctu quidem meliùs videant,interdiu autem deteriùs,& si noctu Luna appareat, nihil cernant,eodem Aetio teste,in quibus multùm attenuari spiritum, aut tunicas rarefieri,& propterea spiritum dissipari, ac visum obscurari fatetur, noctu verò crassefieri,colligíque ac sensum mouere. His autem oportet (vt ipse testatur) robur oculis addere, quanquam Herophilus vice versa eos curabat, medicamentis videlicet, quæ ad eos, qui noctu non vident, magis faciebant: nam cùm simul multus, ac æthereus fuerit animalis spiritus, is res quæ distant,& videre,& exactè discernere potest, Galeno auctore primo de causis symptoma.

Cap.2.

cui verò paucus fuerit,sed purus,is vt res propinqua planè discernit,ita distantes haudquaquam videt.At si crassior simul fuerit, & multus, res distantes videt quidem,sed non ad vnguem discernit; quemadmodum cui humidior simul fuerit, & exiguus, is neque exactè, neque porrò videre potest. Cùm itaque prædictis paucus,ísque tenuis spiritus fuerit,aut idem propter rarefactas tunicas dissipatur, mirari non oportet, si noctu meliùs, interdiu autem deteriùs videant:cùm simul noctu colligatur eisdem, ac crassefiat animalis spiritus,& propterea sensum moueat.

περὶ αἰγίλοπος. *De ægylope.* Caput XXXII.

INTER maiorem oculi angulum,& nasum quidam affectus oriri consueuit,qui à Græcis αἰγίλοψ dicitur.

Aegilops quid sit.

Est autem Galeno auctore 5.de compositione medicamentorum secūdum locos, paruum quoddam abscessui simile tuberculum inter nasi os, & magnum iuxta oculi angulum ortum,& rumpitur sanè sæpe in angulum;quibus verbis liquet ægilopa Galenum nominare tuberculum hoc, tā si disruptum fuerit,quàm ante eruptionē. Paulus verò (vtpote Galeno iunior) distinctiùs(mea quidem sententia)prædicti vitij meminit; retulit nanque ægilopa abscessum esse inter magnum oculi angulum, & nasum, qui si rumpatur, negligatúrque in fistulam vertitur vsque ad os, priusquam verò erumpatur in vlcus, abscessus anchilops dicitur. Anchilopa itaque nuncupauit Paulus hoc vitium priusquam erumpatur in vlcus: eo autem in vlcus verso,ac rupto, ægilopa.

Lib.3.c.22.

Pars affecta.

Pars quæ afficitur cùm in eius descriptione,tum ad sensum patet.

Affectus.

Affectus ipse morbus est in cōpositione primò,in magnitudine videlicet, & propriè in excessu:cum quo intemperies,ac soluta continuitas complicatur. Verùm eo disrupto,morbus erit in soluta continuitate primò, cùm de genere vlcerum sit.

Causa.

Progignitur autem à vitiosis succis ad prædictam partem delatis, aut à toto,vel à quibusdam partibus transmissis.

Prognostica.

Lib.7.c.85.

Est verò affectio hæc ægrè curabilis(vt Aetius testatur)propter corporum tenuitatem,& subiecti ossis putredinem,seu corruptionem:ob situs etiam vicinitatem (vt idem inquit) ipsi quoque oculo damnum infert, aliquando per naturale paruum iuxta angulū foramen.Ipse quoque Galenus præcitato loco,cùm iam dictum malum in angulum rumpitur ægrè curabile reddi, nisi maturè occurratur, asseruit: non enim potest ab acribus medicamentis curari,cùm ex eis oculus afficiatur, atque ita affectæ etiam partis inflammatio augeatur,nec ob id solùm ægrè affectio ipsa curabilis est,sed propterea quod cùm multa liquida pharmaca in experimentum assumi possunt,ea nō tolerat locus ipse:necessariò enim ex eis in oculum aliquid influit,neque verò adhærere eiusmodi queant citra obligationem,quæ totum oculum complectatur, quam impossibile est (eodem Galeno teste)tot diebus aliquem perferre posse,quot ad mali curationem requirūtur. Quapropter Apollonius(vt ipse refert) nulla pharmaca ad ægilopas scripsit.

Curatio. *Venæ sectio.* Archigenes verò paucis enumeratis, deinceps ad curationem ipsorũ per chirurgiam progeditur. Incipiente itaque inflammatione, victus ratione probè instituta pro auersione eius quod influit, eiusdem lateris in cubito vena humeralis incidenda erit, si quid non prohibeat, aliisque diuersionibus, cucurbitulis inquam, frictionibus, ac vinculis vtendum. *Purgatio.* Ab hinc redundantes quoq; vitiosi succi purgante medicamento vacuari debent, ne posthac ampliùs ad affectũ locum fluant, eligendáque ea sunt, quæ leniter purgandi vim habeant, pro ratione tamen redundantis vitiosi succi, quo etiam tempore repellentia medicamenta iuxta affectam partem adhiberi possunt. Verùm si perseuerauerit affectio, tentandum est per discussoria medicamenta, quæ citra mordacitatem operantur, eam curare, Galeno, & Aetio testibus. Coafficitur nanque oculus (vt diximus) ex acribus: & in ipsa affecta parte inflammatio augescit. In hunc ergo vsum probè facit medicamentum ex glaucio, & croco, vnà cùm perdicij herbæ succo, quam parietariam vocãt, compositum si imponatur, iuxta Pauli, & Alexandri sententiam: crebrò autem ipsum permutare oportet, vt idẽ Paulus refert, etenim statim immutatum vim suam amittit, huius medicamẽti vsu Trallianus testatur incipiẽtes, & nondũ in pus conuersos ægilopas prohibuisse, ne in suppurationem mutarentur: & proinde eos curasse. *Paul. loco citato. Alex. lib. 2. cap. 8.* Præterea ex alica cocta in aceto, & probè trita, quam etiam commendabat Paulus, non modò incipientes ægilopas, sed etiam inueteratos iam, & in pus conuersos mirabiliter se curasse testatur idem Trallianus: præcipítque vt probè leuigata imponi debeat: quòd si etiam pus inhærescens deprehendatur, rumpit ipsum, & vsque ad os penetrat, adeò validum est medicamentum, vt ipse fatetur: ruta quoque satiua vnà cum lixiuio, quod primùm distillauerit, contrita, coctáque & imposita pulchrè admodùm ægilopas emendat, & ad vsq; os permeat, per initia tamen hoc præsidium modicè rodit, posteà verò non item: ac mirũ est (vt inquit Paulus) quòd ne cicatricem quidem indecoram hoc præsidium relinquat: vsu quoque probatum medicamentum quoddam Trallianus conscripsit: Recipit autem id, internam arundinis membranam, id quod rotũdum circa nodos inueniri consueuit, acceptam melli iniicito, ac particulæ affectæ imponito, mutans quotidie quater; & vbi locum probè repurgaueris, mulsa cũ spongia ocularia abluito; ad hæc (inquit) prædictam arũdinis membranam per se imponito, & miraberis. Antequam verò ægilops in pus vertatur, & postquam ruptus fuerit abscessus, cochleas cùm testis suis tritas imponi præcipit Paulus, interdum aloê, vel myrrha admista, habet nanque medicamentum hoc desiccandi vim: probè quoque facit thus cum columbino stercore recenti impositum, vt Galenus Archigenis auctoritate 5. de compo. medic. secund. locos testatur: aut erui farina cum melle. *Cap. 2* Curant quoque ægilopas (si non profundum corruptũ fuerit os) chamæmeli folia commansa imposita, aut maluæ folia commansa, si cum sale imponantur, priùs tamen quam disrumpatur: radix item lilij recens ad emplastri formam trita, & imposita ægilopas curat, Aetio auctore: rumpit enim & repurgat, prout experientia cognitum est: & vsque ad perfectam curationem cicatrice includit. Arnoglossa quoq; herba cum modico sale trita, & apposita ægilopas destruit, vt apud Plinium secundum lib. primo, de re med. cap. 23. legitur: item nucis combustæ cinis iniectus sanat. At in quibus affectio diuturna os corrumpit, aut ad angulum in fistulam abiit, nec prædicta contulerint, ad chirurgiam confugiendum, quàm à Paulo petas, libro sexto, cap. 22. ab Aetio libro septimo, cap. 86. à Celso verò libro septimo, cap. 7.

Περὶ ὠταλγίας. *De aurium dolore.* *Caput* XXXIII.

QVONIAM aurium vsum proximum à luminibus natura nobis dedit, Celso auctore libro sexto, cap. septimo, secundúmque locum obtinet auditus sensorium in tenuitate à visu, velut gustus sensoriũ in crassitudine secundum locum obtinet à tactu, vt patet 4. de locis *Cap. 2.* affect

affectis.propterea expediti ab oculorum affectibus,ad eos,qui in auribus eue-
nire consueuerunt, transeundum est, ab earum dolore primùm exordientes:
quoniam hoc potissimùm symptoma artem ad curationem incitat,vt testatur
Alexander:quanquam & ipsæ quouis morborum genere affici possint,vt pri-
mo de causis symptomatum decretum reliquit Galenus, earum primo instru-
mento,aut partibus quæ illi vsum aliquem præstant,seu audiendi facultate la-
borantibus, ex quorum omnium culpa lædi hanc functionem contingit. No-
men autem sumpsit hæc affectio,cùm ab affectu ipso,tum à parte affecta, vt pa
tet secundo method. medendi: verùm cùm hic dolor in euidentibus auriculis
infestare possit,nec minùs & interim affligit in profundo auditorij meatus, ad
quem locum neruus auditorius peruenit, non ex longo interuallo ab ipso ce-
rebro,quem dolorem aurium propriè nominare consueuerunt,vt testis est Ga
lenus tertio prognosticorum, cuius audiendi meatus finis vbi neruo dilatato
coniungitur,proprium ac primum est audiendi instrumentum,cæteræ autem
ipsarum partes eidem vsum præstant,vt primo de causis symptomatum liquet.
Ea de re cùm aurium dolorem dicimus, in quacunque earum parte, ex quauis
causa ortus fuerit, intelligere volumus; quanquam potissimum de eo, qui in
profundo oritur. Quòd verò in eo aures afficiantur ex ipsa liquet nomencla-
tura.At nunquid sola circa meatum cutis,seu euidentes auriculæ affectæ sint,
vel ipse auditorius meatus in profundo,ex ipso doloris sensu, tum etiã ex eius-
dem vehementia discere licebit:vehementior nanque erit si in profundo fiat,
vt eodem tertio prognosticorum patet. Quis autem affectus sit dolor, hîc ite-
rum asserere superuacaneum est, cùm id fusius disseruimus cap. de dolore ca-
pitis,in principio. Insequitur insuper non aliter, quàm cæteri, dolor hic,inte-
rim ad earundem aurium inæqualem intemperiem, interdum ad earum con-
tinui solutionem, aut si vtroque modo affectæ sint pro diuersitate causarum,
quæ earundem aurium dolores excitare solent, quas omnes Galenus tertio de
compositione medicamentorum secundum locos conscripsit: docuítq; simul
modum dignoscendi eas:à quo cæteri auctores Græci,Paulus,Aëtius, Alexan
der ceperunt. Quidam nanque ex frigida intemperie ortum habent à frigidis
ventis in peregrinationibus susceptis, aut ex balneis frigidis; quos dignosces,
si tum prægressa,tum præsentia perconctatus fueris,antegressas quidem ex æ-
gri,aut astantium relatione, præsentia verò ex teipso, quoniam dolor altè in-
festabit,fixus quidem citra grauitatem,vel distentionem,vel ardorem.Verùm
si ex calida conceptus fuerit intemperie dolor, ex prægressa quapiam insola-
tione,seu æstuatione,aut ventis calidis, seu medicatis aquis,in quibus quidam
ob delitias se lauant, aut ob corporis commoditatem, id perdisces,dolorémq;
feruidum sine grauitate, seu tensione sentient ægri. Quòd si ex frigidis gluti-
nosis, crassísque succis proritetur dolor, qui obstructione eum potius conci-
tant,iterum artificiosa quadam coniectura deprehendes prægressa, & præsen
tia perconctatus; cùm cibi pituitosi, & mali succi,ac potus frigidiores, humi-
diorésque præcesserint: temperamentum, ac ætas frigidæ, similitérque anni
tempus,& regio, ac aëris constitutio: capitísque, ac aurium grauitatem ægri
sentiunt. Verùm si distentio quidem orta fuerit,grauitatem verò in capite,vel
aure neutiquam percipiant ægri, fuerítque antegressa frigiditas, spiritum fla-
tuosum & crassum transitum non habentem, doloris causam esse manifestò
constabit, qui haud aliter quàm inflammatio partes distendens dolorem exci
tat.At si grauitas,distentióque simul,ac calor,& dolor pulsatilis,simúlq; etiam
febricula quædam oboritur, inflammationem efficientem esse causam dolo-
ris,qui sanguinis excalfacti influxu originem habuerit, bona ratione æstima-
re licebit, quemadmodum Paulo, & Alexandro visum est. Excitantur autem
interdum ex ichoribus,seu saniosis humoribus in aurium corpore genitis con
similes dolores, quemadmodum ex mordacium humorum illapsu forinsecus
facto contingunt, eodem Galeno teste tertio de compositione medicamento-

Alexã.lib. 3.cap.1.
Cap.3.
Cap.2.
Com.13.
Primum audiendi instrumẽtum quid sit.
Cap.3.
Quid per aurium dolorem intelligatur.
Partis affectæ notitia.
Affectus quis sit.
Comm.13.
Cap.1.
Causæ.
Earundem causarum signa.
Paul.lib. 3. cap.23.
Alexã. loco citato.
Cap.1.

Prognostica. rum secundum locos. Quoniam verò maius imminet periculum in aurium affectionibus, quàm in oculorum vitiis, vt testatur Celsus: nam vitia oculorum intra ipsos nocent, aurium inflammationes, dolorésq; interdum etiam ad dementiam, mortémque præcipitant; propterea inter initia protinus magis succurrendum est, ne maiori periculo locus sit, vt ipse inquit. Non absque itaque ratione Hippocrates tertio prognosticorum refert, quod aurium dolor cum febre continua ac vehementi difficilis est: periculum enim delirij, mortísque imminet: nam natu minores septimo die, aut citiùs ab hoc morbo interimuntur; natu verò maiores multo tardiùs. Febris enim ac delirium minùs eos infestāt; & aures eis ob id anteà suppurantur, sed per has ætates recidiuæ euenientes morborum, plurimos interimunt: minores verò natu priusquàm suppurentur aures, interimuntur. Alexander autem, siue meatus auris (dicebat) siue alia ipsius quæpiam interna particula frequenter inflammatione laboret, acutissima pericula vicinia regionis, & genere substantiæ inducit: redditque ipse rationem: nam neruus qui internam auris superficiem sublinit, cùm sit sensibilis, validos dolores, acutósque excitat, vt etiam cerebrum in consensum perducat, ita vt febres, & deliria sic affectis oboriantur: interim verò moriantur, nec minùs cur citiùs iuuenes, quàm senes ex eodem affectu intereant, asserit: quanquam & ante ipsum non Hippocrates modò, verumetiam & Galenus eodem tertio prognosticorum scriptum reliquerant. Cùm itaq; non ex vna duntaxat causa aurium dolor excitetur, quò fit vt neque vna sit eiusdem curandi, seu victus ratio, sed iuxta causarum diuersitatem diuersimodè quoque sit instituenda; propterea cuiusque causæ speciatim victus institutione prætermissa, quoniam ex his, quæ priùs diximus, facilè percipi poterit pro causarum varietate cuiusuis doloris auris curationem præcipiemus, quę cùm multæ iam dictæ sint, tantum numerum remediorum esse oportet, quantus est efficientium causarum.

Text. 13.

Lib. 3. cap. 5.

Text. 14.

Curatio, si ex frigiditate oriatur aurium dolor. *Cap. 1.*

Dolores igitur à sola frigiditate obortos calfacientia medicamenta quàm celerrimè curant, Galeno auctore tertio de compositione medicamentorum secundum locos, veluti est oleum amaracinum, nardinum, rutaceum, laurinum, aut de castoreo: quòd si maxima fuerit perfrigeratio, benefacit oleum, addito pipere exquisitissimè trito, aut si multū, veteri oleo exiguum omnino euphorbij admisceas, styracē, cassiam, seu calamum odoratum: pariter quoque confert irinum oleum: & ruralibus quoque hominibus, si allium in oleo contundas, vel feruefacias, atque ita infundas, aut si magnam cepam exculpas, deinde oleo eam expleas, & in feruenti cinere moderatè calfacias: atque ita auribus infundas.

Si ex caliditate, curatio.

At si ex calida intemperie aurium dolor originem duxerit, seu ex medicatis aquis, oui candidum in aurem demissum, ipsum mitigabit, si tepidum paulatim cum lacte muliebri infundatur. Plurimùm verò iuuantur ex succo perdicij cum modico rosaceo, aut solani, seu coriandri vel hastulæ regiæ: nec minus & amygdalino oleo, vel oleo in quo lumbrici, seu aselli, qui in aquosis & humidis degunt, fuerint incocti. Coriādri item succus cum lacte mulieris immixtus, & auriculæ infusus dolorem mirificè tollit, vt Plinio secundo visum est libro primo de re med. cap. 10.

Si ex medicatis aquis curatio.

Quòd si ex aqua medicata excitatus fuerit dolor circa auditorium meatum, oleum assiduè infundere conuenit, quo ipsum eluamus, vt testatur Galenus: deinde lana molli extergere, rursúsque infundere. Iuuantur quoque plurimùm ex adipe anserino, atq; item vulpino: similiter si oui candidum cum muliebri lacte tepido fuerit infusum.

Commune præceptum pro aurium curatione.

Pro communi nanque præcepto habendum erit, vt quicquid auribus adhibeatur, mediocriter calidum esse oporteat, ex communi omnium medicorum sententia: poterit quoque per exuctionem ore aqua attrahi.

Aetius lib. 6. cap. 75.

Si verò quis vno pede auri affectę proximo exiliat (vt inquit Aëtius) inclinans quodāmodo seipsum aquam facilè excernit.

Si ex flatuoso spiritu, aut frigidis succis fiat, curatio.

At si ex flatuoso spiritu, aut crasso, lentóq; humore aurium dolores fiant, eis vtendum medicamentis erit, quæ obturatione liberant, abstergunt, atque incidunt, citra tamen vehementem rosionem, præsertim in

quibus

quibus dolor magnus,& copiæ suspicio subest: cuius generis sunt album,& nigrum veratrum,amygdalæ amaræ,& ex tribus aristolochiis,quęcunque fuerit ad manum,& iris illyrica: iniicies autem & cinnamomum,si habueris, aut casiam,illo non præsente: nec minus & cucumeris syluestris, ac bryoniæ radice, & centaurij magni: iterum radice,seu parui coma vtendum: & omnino omnia amara conferunt: nanque citra mordacitatem,& absque molestia expurgant hæc meatus,disiiciunt,& dissecant obturata,vt eodem tertio de compositione medic.liquet: commendatur item à Paulo fel ouillum cum oleo communi,vel amygdalino, insuper porri & cepæ succus tepidus cum melle: aut origanum cum melle,& lacte muliebri,si instilletur. Ad vehemētiores autem aurium obstructiones fel caprillum cum succo porri inditum (vt ipse inquit) confert. Alexander autem fel bubulum, aut ouillum instillatum, seu capræ vrinam continuè infusam commendat,similiter si felle taurino floccum imbutum, læuigatúmque auri imponas. Priuatim autem Paulus ad dolorem ob flatuosum spiritum, refert quòd conferat strenuè cucumis ex aqua calida fota, aurique demissa. Conducit qnoque vaporatio ex ruta,sampsucho, castoreo,& milio. Verùm si in toto corpore,aut saltem in capite prædictorum crassorum humorum adsit redundantia, priusquàm modò dictis medicamētis vtaris, corpus totum, aut saltem caput purgante medicamento exonerabis, præcedente tamen eorum coctione, ac præparatione; aliâs fluxionis causam præbebunt, & dolor amplius irritabitur. Dolore autem auris ex inflammatione oborto,statim sanguis ex cubito mittendus est, media, seu humerali vena, velut plenitudo maior,vel minor,ac vires magis, vel minus valentiores videbuntur: deinde auxilia aggredi quæ inflammationes sedare possunt,vt Alexandro,& Paulo visum est: aliisque reuulsionibus vtendum,frictionibus,vinculis,cucurbitulis,ac clysteriis,aut humorum fluxus inhibeatur. Si & biliosus sanguis redūdare videatur, à venæ sectione, purgatione vtendum erit, quæ vim habeat leniter bilem educendi, hanc autem studiosi ex priùs dictis requirant, demum moderata existente inflammatione rosaceum cum aceto tepefactum adhibendum erit. Oleum quoque dulce, & calens per specillum lana inuolutum (Paulo teste) continuò adhiberi potest, aut adeps anserinus, seu vulpinus cum rosaceo: extrinsecus verò ea, quæ dolorem leniunt (vt ipse testatur) materiámque impactam concoquunt,superaccommodare oportet. Si verò vehemens fuerit ex inflammatione dolor,mitigabit ipsum (Aëtio auctore) oui candidum tenue cum lacte muliebri tepidum infusum. Mitigant quoque feruentes inflammationes (eodem auctore) rosaceum cum auriculæ muris, aut polygoni, vel portulacæ, seu ramentorum cucurbitę succo,si tepidè instillentur. Item aselli,sub hydriis stabulantes, seu intestina terræ cum rosaceo cocta, ac oleum amygdalinum, quod insuper cum aliquo prædictorum misceri poterit. Vbi verò maximus,ac vehementissimus ex inflammatione dolor vrgeat, necesse est stupefaciētibus sensum vti: cùm videlicet propter dolorem ad mortis discrimen æger tendat; vtendū iis tamen, quæ leniter sensum stupefaciunt,vt inquit Paulus; non enim mediocre periculum est,ne cerebrum neruo, per quem facultas audiendi erogatur vicinum, consortij lege afficiatur: neque sæpius eis vti oportet, sed vbi coactus fueris semel duntaxat,aut iterum offerre conuenit, Alexandro auctore, præsertim si opio vtaris; miscetur autem opium muliebri lacti, & oui candido: quæ ipsa & per se sæpè aurium inflammationibus profuere, Galeno teste tertio de compositione medicamentorum secundum locos. Excipiatur autem opij pars vna, castorij partes duæ, & cum lacte mulieris, seu oui albumine, aut vino dulci tepido instillentur, Paulo auctore: quanquam Galenus velit, quod in vehementissimis doloribus pari mensura castoreū admiscendum sit, in non tam vehementibus dupla: verùm multò ante vsum tempore præparatum id esse conuenit. Porrò hoc medicamentum, quod ex castoreo,& papaueris succo conficitur, non solum aurium sedat dolorem, sed etiam oculorum, & dentium, si aurib

Loco citato.

Lib.3.cap.1.

Si ex inflãmatione fiat,curatio.

Lib.6.c.80.

Lib.3.cap.5.

Cap.1.

Cap.8. si auribus instilletur, vt 12. methodo meden. patet. Verùm eo vtendum est, cùm maximè necessitas vrgeat, cùm nonnihil (vt ipse Galenus inquit) partes lædat, ac eas imbecilliores reddat ex refrigeratione; velut reliqua anodyna: nisi post in sanitatis tempore easdem partes excalfeceris; liquor verò, quo hæc diluuntur ex musto sapa sit: multo enim magis quàm dulcia vina dolorem hæc sedat: quomodo hæc miscenda sint à Galeno eodem tertio de compositione medicamentorum secundum locos, decretum est. *Loco citato.* Similiter quo pacto eadem, aut similia medicamenta auribus vehementer dolentibus iniicienda sunt, docet. idem Asclepiadis auctoritate, serosum cruorem, qui à carnibus bubulis, dum torrentur, destillat, si calidus infundatur, commẽdat. Extrinsecus autem omni ex parte oleo calido, aut nardino, quod adipem anserinũ habeat, locus fouendus erit, aut rosaceo, seu amygdalino; & si doloris vehemẽtia exigat, per spongias calente aqua imbutas, in qua chamæmeli flores, fœnumgræcum, & melilotum fuerint decocta, fomentum adhibere conuenit. Quòd si imponi cataplasma aliquando suadebit, papauerũ capitibus in aqua coctis, ac fœnigręci, vel hordei, vel lini seminis farina aquæ immissa cataplasma conficies, ex eiusdem Galeni sententia eodem 12. metho. med. *Cap.8.* Et si externa videantur auris inflammatione tentari, non alienum erit, farinam hordeaceam, aut triticeam sapæ, aut vino dulci adstrictionis experti incoctam cataplasmatis modo inducere, Tralliani auctoritate. *Trall. loco citato.* Vbi autem dolor inueterauerit, ac in pus inflammatio degenerare incipiat, Pauli medicamento vtitor, quod ex lini seminis succo conficitur, vnà cum rosaceo, aut chamæmelino; solutúmque instillabis.

Περὶ ἤχου τῶν ὤτων. *De aurium sonitu.* *Caput* XXXIIII.

Aliud vitij genus aurium est, vbi aures intra seipsas sonant, atque ex hoc quoque fit, ne externum sonum accipiant, Celso auctore, eodem cap.7. lib.6. quod vitium Græci ἦχον vocant, Latini (vt Celsus) aurium intra seipsas sonitum: medicorum vulgus, aurium tum sonitum, tum tinnitum, seu sibilum appellat. *Aurium sonitus quid sit.* Est autem sensus sonitus quidam intra seipsas aures externum sonum impediens, ne ab ipsis accipiatur, quemadmodum ex eiusdem Cornelij verbis percipi potest. *Pars affecta.* In qua affectione meatum auditorium, potissimùm secundum eius extremitatem, vbi dilatatum neruum attingit, oblæsum esse constat: cùm & ipse sensus audiendi, qui in iam dicta parte perficitur, affectus sit. *Affectus.* Affectio verò ipsa symptoma est in genere noxæ functionis sensibilis deprauatę: sentit enim audiendi facultas, id quod sentire non deberet, & propterea eius actio deprauata dici debet. *Causæ.* Cuius affectionis causa neque vna esse poterit; nam interim ex flatuoso spiritu generatur, quandoque ob exquisitam sensus audiendi subtilitatem ex ore ventriculi exhalantibus vaporibus ad aures ipsas; quemadmodum in oculis similia suffusionis symptomata, Galeno teste tertio de compositione medicamentorum secundum loc. partium *Cap.1.* etiam ex humore crasso obstructo, interdum ob ipsarum aurium imbecillitatem, quemadmodum in iis, qui ex morbo se recolligunt accidere consueuit. fit prætereà & ratione crisis (Tralliano teste) vt in quibusdam febribus euenit, quemadmodum Galeno etiam, & Paulo visum est. *Trall. lib.3. cap.6. Gal. loco citato. Paul. lib.3. cap.23.* Propterea non conuenit citra artem, aut cognitionem, aut curationem auspicari; quamuis certa cognitio dictarum causarum in principio haberi non possit, artificialem tamen quandam coniecturam ex causis forinsecus lacessentibus (si quis ipsarum vires norit) facere licebit, vt si ex prægressa capitis plaga, aut tali morbo, vel ex cruditate, seu largo vini potu, aut violento, & multo vomitu, vel ob pharmacorum auricularium vsum aurium sonitus fiat; *Signa causarum.* ægri quoque temperaturæ, & habitus dignotio ad inueniendam causam conducunt, vniuersáque præcedens victus ratio: quinetiam si vel paulatim congregetur, vel coaceruatim irruat sonitus, idipsum quoque adin

ad inuentionem affectionis cõfert: insupérq; si per interualla repetat, vel continenter hoc symptoma perseueret, vt testatur Galenus. Si igitur sonitus nũc excitentur, nunc cessent, & spacio interposito reuertantur; intelligito ex spiritu flatuoso, cui facilis non patet exitus prouenire; maximè si præcesserint cibi, qui flatus generare posint, & multæ cruditates, vt Alexander testis est. Si verò ob flatum ventosum, cui transitus interclusus sit, sonitus fieri suspicatus quispiam fuerit, vt inquit Galenus, & ob hanc rem desiccantibus, & attenuatoriis, ac discussoriis pharmacis admotis nihil profecerit, simúlque apophlegmatismis vsus sit, & toto capiti prospexerit, tunc sanè ob auditus subtilitatem sonitum fieri coniectandum erit: præsertim si acuto audiendi sensu æger præditus appareat: & propterea certa cognitio, post vsum pharmacorum artificiali coniectura exhibitorum huius præsertim causæ tempore cõtingit. Quòd si propter humores crassos, ac viscidos sonitus accidat, inde cognosces, quòd neque repentè oboriatur sonitus, sed paulatim increscat. Insuper quòd etiam grauitas percipiatur, præcesseríntq; cruditates, balneorum intempestiuorum vsus, & alia quæ crudos humores generare solent. Verùm ob locorum imbecillitatem, si ortus fuerit sonitus, ex his quæ præcesserunt colligere poteris, vtpote præcedentibus morbis quibusdam, à quibus conualescunt ægri: iis nanque accidere consueuit. Si verò in febribus sonitus fiant, aut harum crisibus promptè ex eisdem causis progigni dignosces. Ex causis verò externis si excitetur, quæ sanè ea fuerit, ex ægri, seu astantium sermone patebit. Perpetuò autem permanente sonitu, per essentiam aures affectas esse indicium erit: velut si per interualla repetat, per sympathiam, hoc est, per consensum, vt interim quiescat, deinde excitetur, post videlicet repletionem, aut inanitionem, vel motũ, aut vehementem calorem, seu frigus. Leuissimum quidem hoc vitium est, vbi ex grauedine fit, peius vbi ex morbis, capitísve longis doloribus incidit. Pessimum, vbi magnis morbis venientibus, maximéque comitiali, prouenit, vt auctor est Celsus. Hippocrates verò libro primo prædictionum dicebat, in febre ardenti sonitibus aurium accedentibus cum visus hebetudine, & grauitate in naribus accedente, melancholico modo mente mouentur. Cuius quoque vitij curandi ratio pro causarum diuersitate variari debet; propterea relicta victus ratione, quæ iterum neque vna duntaxat esse poterit, sed pro causarum ratione instituenda erit: poterúntq; studiosi ex his, quæ diximus in præcedentibus, haud difficulter ipsam percipere; hic pro efficientium causarum varietate docebimus curationem. Si itaque ex flatuoso crassóque spiritu, aut humore lento, & crasso aurium sonitus ortus fuerit, totius corporis, aut capitis saltem, purgatione præmissa, præsertim vbi lenti, & crassi redundarint succi, catapotiis arabicis, aut cochiis cum agarico, aut similibus, errhinis quoque, ac apophlegmatismis, desiccantia, ac attenuatoria, & discussoria pharmaca auribus ipsis admouere oportet, vt oleum amygdalarum amararum, aut oleum, in quo castoreum, cuminum, seu ruta, anethũ, seu nardus fuerint incocta, quibus & acetum, & mel admiscere poteris, si vehemẽtiùs attenuare, ac discutere velis, quæ omnia affectæ auri instillentur: quam etiam inclinare poterunt adeò, vt per arundinem, seu aliud instrumentum vaporem intus suscipiant ex aqua, in qua priùs fuerint oleo decocta, sampsuchus, ruta, stœchas, absinthium, hyssopus, pini folia, & origanum. Saccelli item parari possunt ex betonica, sampsucho, ruta, hyssopo, chamęmeli flore, pini, laurique foliis; qui calfacti auribus imponantur. Facit insuper ad inueteratos aurium sonitus (Aetio teste, Apollonij auctoritate) castoreum, & spica nardi æquis portionibus cum aceto, & rosaceo, si instilletur. hoc idem commendant Galenus ex mente Archigenis tertio de compositione medicamentorum secundum locos; & ad Apollonij mentem, porri succum cum lacte muliebri, aut rosaceo infundendum præcipit. Similiter rutam, & cuminum pari mẽsura trita, & aceto diluta, admisto melle si infundas: aut amygdalarum amararum oleum cum melle mixtum. Cepas quoque, & allium,

Ex spiritu flatuoso.

Ex auditus subtilitate.

Ex humoribus crassis, & viscidis.

Ob locorum imbecillitatem.

In crisibus.

Ex externis causis.

Prognostica.

1. prorrhet. text. 18.

Curatio.

Si ex spiritu flatuoso, & crasso, lentóq; humore fiat, curatio.

Aet. lib. 6. cap. 78.

Cap. 1.

allium,& adipem anserinum pari mensura trita,& excolata si infundas, conducit. Verùm si ob sensus audiendi subtilitatem sonitus fiat prædictis pharmacis,ex stupefacientibus sensum quippiam admiscendum erit;velut est mandragoræ, aut papaueris succus, iuxta Galeni sententiam, aut rosaceum cum pauco aceto,at paucissimo opio vtendum;aut oleum,in quo intestina terræ cocta sunt,infundendum erit,vt Aëtius præcipit: verùm magna cum prouidentia,ea quæ sensum stupefaciunt, adhibenda erunt, minima quantitate, & à leuioribus semper inchoando. At si in febribus sonitus fiant, minimè interturbandi sunt: vt plurimum enim statim sedantur,Galeno auctore,ac Paulo.Sin autem post morbum perseuerauerit, absinthij decocto foueri aures debent, vt eodem Paulo, atque Alexandro visum est: & acetum, rosaceúmque infundi, vel radiculæ succum cum rosaceo, aut veratrum nigrum cum aceto iniicito: vel aloëm optimam cum vino mulso, Aëtij præcepto. At si propter imbecillitatem accidat aurium sonitus,vt in conualescentibus euenit,temperatum aliquod oleum, non nimis calidum,aut frigidum,prout necessitas vrgeat, infundendum erit, chamæmelinum videlicet, anethinum, vel rosaceum. Per consensum verò præsertim à ventriculi ore orto aurium sonitu eidem parti, quæ primò afficitur, prospiciendum erit. Ex quauis autem causa ortus fuerit aurium sonitus,vbi inueterauerit,confert hoc medicamentum, quod excipit seminis porri,& caryophyllorum ana ℈.j.moschu gra.v.cum sampsuchi, & rutæ decocto (interim pauco vino dulci addito) auribus instilletur.

Si ob sensus subtilitatē fiat,curatio.

Si in febribus fiat.

Ex imbecillitate.

Per consensum si fiat.

Περὶ δυσηκοΐας, καὶ κωφώσεως. *De difficili,seu graui auditu,& surditate.*

Caput XXXV.

CONTINGIT insuper,vt quispiam difficilius, seu grauius, aut omnino nihil audiat. Appellant autem primum vitium Græci δυσηκοΐαν, ἢ βαρυκοΐαν, ἢ ὑποκώφωσιν, Latini verò (vt Celsus) auditum grauem, interim difficilem appellant, eos verò qui hac affectione laborant subsurdos, aut etiam surdastros, siue grauiter, & difficulter audientes. Tales verò Græci ὑποκώφους, δυσηκόους, καὶ βαρυκόους, nuncupant, vt testis est Galenus tertio de compositione medicamentorum secundum locos; vtpote qui exiguas voces penitus non audiunt, magnas autem vix percipiunt. Reliquum siquidem vitium à Græcis κώφωσις, à Latinis surditas dicitur, vbi auditus in totum offensus fuerit; adeò vt neque magnas, neque exiguas voces ægri percipiant; his quippe affectionibus aures ipsæ perpetuò læduntur, vt ex earum oblæsa functione liquet: quanquam & ipsæ oblædi possunt per se, vt si earum audiendi primum instrumentum, aut aliqua alia pars eidem vsum præstans afficiatur. Per accidens verò si earum facultas affecta sit,neruo videlicet, per quem facultatem suscipiunt,aut cerebro,à quo eisdem facultas transmittitur, potissimùm ea parte, vnde neruus oritur, perpetientibus, poterunt nanque ex accidenti aures affectæ dici, si earum facultas læsa sit,siue ratione nerui,siue cerebri; quoniam eo tempore priuantur eo, quo præsente secundum naturam operabantur.Hunc læsionis modum meminit Galenus, cùm primo, tum tertio de locis affectis, quanquam hoc modo affectis auribus nullum vitium nec sensu, nec alia ratione ortum in eis manifestabitur; verùm illæso apparente aurium foramine:interim quoque & reliqui sensus,qui à cerebro etiam facultatem suscipiunt, perpetiūtur, & in ipso quoque cerebro aliquis læsionis sensus innotescit: quo casu cerebrum affectum erit; aut præter audiendi facultatem nihil oblæsum est, & tunc neruum proprium affectum esse haud absurdè coniicimus, Galeno auctore quarto de locis affectis. Verùm quoquomodo orta sit affectio hæc, symptoma existit in genere noxæ functionum animalium sensibilium,& propriè sensus auditus;quæ functio non deprauata,sed diminuta in primo affectu, in secundo verò ablata est.Inse

Surdastri qui.

Auditus difficilis quis dicatur.

Cap.1.

Surditas quid.

Quæ pars in eis afficiatur.

1.de loc. aff. cap.6.

3.de loc. aff. cap.1.

Quis affectus præter naturā sit.

4.de loc.aff. cap.2.

eſt. Inſequitur autem vtraque (vt teſtatur Galenus primo de differentiis ſym-
ptomatum)aut morbum in intemperie,aut in compoſitione,aut in ſoluta vni-
tate. Verùm cùm quidam prædictorum morborum ex propriis eorum indiciis
promptè dignoſcantur, ſeorſúmq; propriam curationem requirant;nam non
auditus duntaxat læſionem, ſed aliam quoque cum ea offenſam præſtare ſo-
lent,veluti eſt vlcus, abſceſſus, quiuis præter naturam tumor,obortus in aure
callus,ſeu tuberculum; ea de re his prætermiſsis de ea duntaxat ſurditate,ſeu
ſubſurditate loqui inſtituimus,quæ ex redundantibus ſuccis, calidis vel frigi-
dis(media intemperie potiſsimùm) excitari conſueuit. Quamobrem dicta-
rum cauſarum ſigna trademus, quibus rectè iudicari, & inter ſe diſtingui va-
leant. Si enim à bilioſis humoribus ſurditas, vel ſubſurditas accidat ſurſum
vergentibus; derepentè, potiſsimúmque in febribus infeſtare ſolent, natura,
ætas,ac habitus bilioſi quoque erunt:ſimiliſque præceſsit victus ratio, tempus
anni,regio,ac aëris conſtitutio.Si autem à craſsis humoribus ad aures decum
bentibus oriantur,cùm aurium,tum capitis grauitas aderit,ac reliqua quæ pi-
tuitoſos humores indicant:ob ſordes interim,quę crebrò in auribus gigni con
ſueuerunt,prædictæ affectiones excitantur:quæ quoniam & dignotione,& cu
ratione facilè patent, & tolluntur, propterea neque de his etiam mentionem
fecimus. Quæcunque autem ab origine, vel paulò pòſt, ſed longiſsimæ,& ab-
ſolutæ ſurditates conſtituuntur, nullo remedio eliduntur, Paulo teſte. Quæ
verò non abſolutæ quidem ſed diuturnæ tamen, & ipſæ curationem non reci-
piunt,aut certè difficillimam,vt idem Paulus teſtatur.Surditas quoque (vt in-
quit Hippocrates libro primo prædictionum) in morbis acutis, & turbulentis
conſequens, mala eſt. Verùm quæ ob bilioſum humorem ad ſuperiora impe-
tum facientem naſcuntur ſurditates, vacuationibus per medicamenta bilem
ducentia ex facili abolentur. Quidam etiam ſua ſponte affectu liberantur, bi-
le inferiùs deſcendente:quod quidem Hippocrates aphoriſ.28.quarti lib.con-
firmauit, cùm dixit, Quibus bilioſæ deiectiones, ſuperueniente ſurditate ceſ-
ſant: & quibus ſurditas ſuperuenientibus bilioſis deiectionibus ceſſat; & eo-
dem libro aphoriſ. 60. ſcriptum reliquit. Quibus in febribus aures obſurdue-
runt, ſanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata,ſoluit morbum. Valde quo-
que ſuſpectum habere oportet grauem auditum, vt tertio de cōpoſitione me-
dicamentorum ſecundum locos teſtatur Galenus; quoniam paulatim auge-
ſcens temporis progreſſu perfectam ſurditatem inducit. Hæ affectiones, ſi ob
bilioſum humorem ſurſum vergētem ortæ ſint, ex facili aboleri poſſunt:nam
quidam ſua ſponte à malo liberantur, bile inferiùs deſcendente, quemadmo-
dum Hippocrates teſtatur;aut ſanguine ex naribus fluente. Quidam verò per
medicamenta bilem ducentia eis exhibita,facilem curationem recipiunt, Ale
xandro, & Paulo teſtibus: quorum materias in præcedentibus ſtudioſi requi-
rant. Victu quoque conuenienti contemperandi erunt, eóque bilioſus humor
permutandus;cuius iterum ſæpiùs in prædictis mentionem fecimus. At ex cru
dis,craſsíſque humoribus prognatas ſurditates vel grauem auditum, vniuer-
ſa victus ratione attenuatoria priùs inſtituta, ſi nihil prohibeat, venæ ſectio-
ne curabis; media, aut externa inciſa in cubito vena, potiſsimùm ſi recens
fuerit affectio, aut cum ſanguine permiſti ſint redundantes crudi, craſsíque
ſucci; diutina autem exiſtente affectione,vel à ſanguine,abſolutis redundan-
tibus prędictis ſuccis,vel ſiquid aliud venam incidere impedierit,omnino pur
gatione vtendum erit,humoribus priùs tamen cōcoctis,ac præparatis: ex qua
purgatione nedum totum corpus,ſed caput præcipuè ex iam dictis ſuccis ina-
niatur: eáque non ſemel duntaxat, ſed bis,ac ſæpiùs (ſi opus fuerit) vtendum.
hanc autem ex priùs dictis eligere poteris,præſertim cap.de dolore capitis or-
to ex frigidis, craſsíſque ſuccis. A qua purgatione, medicamentis, quæ per os,
& nares pituitam eliciunt (Alexandro,& Paulo auctoribus) vtare: necnon &
eis,quæ ſternutamenta cient, Item & balneis ſua ſponte ſcaturientibus,& ho-

Quos morbos ſectetur. 1.de differē. ſymp.cap.3.

Cauſæ.

Earundem ſigna.

Si ex bilioſis ſuccis,ſigna.

Si à craſſis humoribus, ſigna.

Prognoſtica.

Paul. lib. 3. cap.23.

1. Prorrhet. text.32.

Cap.1.

Si ex bilioſo fiant humore,curatio.

Alexā.lib. 3.cap.9. Paul.loco citato.

Curatio, ſi ex frigidis, ac craſſis ſuccis fiant.

Purgatio.

rum inopia, marinis aquis corpus abluere confert, prout iidem auctores præcipiunt: omníque modo caput ipsum, præsertim vbi graue, ac repletum fuerit, exsiccare saluberrimum erit, simúlque corroborare, Galeni auctoritate tertio de compositione medicamentorum secundum locos, atque ex eiusdem sententia in ipsam aurem immittenda sunt pharmaca, quę crassos, & viscosos humores findant, ac secent, attenuéntque: ex quorum numero (præter ea, quæ ad sonitus tradita sunt) erit absinthium cum aqua decoctum, ac per arundinem pro fomento adhibitum, ita vt alteram arundinis partem cauitati auris adaptes, alteram verò foramini operculi ollæ inseras; quò vapor, qui exhalat, ad auditorium meatum allabatur: vtaris autem hoc potissimùm (Apollonij auctoritate) ad auditus grauitatem repentinam, & ob dolorem capitis obortam: baccísque lauri, aut foliis eiusdem in aqua decoctis similiter vtitor, aut origano: itémque hyssopo, aqua quoque marina, & aceto vti conuenit, omnis item piscis fel, perdicis, aut capræ infusum prodest, aut erinacei terrestris cum oleo: fel insuper tauri cum anguis senecta aceto exceptum, & aurium meatui inditum, grauem auditum soluit, Aëtio teste: aut rutæ succus cum melle, seu castoreum cum oleo anethino, vt Paulo visum est. Fomentis quoque vtendum, quæ per spongias fiunt ex aliquo prædictorum decocto: & castoreum cum baccis lauri, & aceto permistum in aurem instilla. Nam mirificè conducit cùm hoc, tum reliqua connumerata medicamenta, etsi valentissima sint; sustinet enim (vt inquit Galenus sexto metho. med. in fine) auditorius meatus valentissima medicamenta: quamuis non solùm vsque ad cerebri duram membranam pertineat, sed etiam neruum contingit, qui in ipsum à cerebro descendit, vt diximus. Plinius Secundus libro primo de re med. cap. 12. inquit, quòd succus hederæ mundissimus cum vino instillatus plurimum facit: item allium, & cepulas cum adipe anseris, si colas, & infundas: oua quoq; formicarum (vt idem refert) contrita surditatem aurium, quàm vetustissima sit, sanabunt: caprillum item fel instillatur grauiter audientibus, & prodest; ac bubulum lac cum felle caprino mixtum, & infusum auriculis grauiter audiētibus restituit auditum, eodem auctore. Libro autem de medicamentis, quæ ad manum sunt Gale. ascripto legitur, quòd leporis fel recens cum pari mellis portione mixtum, & in cepę corio tepefactum in aurem immissum ei, qui nihil audiat, auditum restituit.

Cap. 1. — *Topica.* — *Vide Galen. loco citato, & Aet. lib. 6. cap. 79.* — *Loco citato.* — *In principio libri.*

περὶ παρωτίδων. *De parotidibus.* Caput XXXVI.

POST aurium affectus, deinceps opportunè visum est de eo affectu agere, qui in adenibus iuxta aures adiacentibus oriri consueuit: nominant autem hunc Græci παρωτίδα, à Latinis quoque parotis nuncupatur. Sunt autem parotides ex inflammationum genere, quæ glandulis circa aures affectis fiunt, Galeno teste, tertio de compositione medicamentorum secundum locos. Ex quarum descriptione liquet, quæ partes in eis afficiantur, quia adenes iuxta aures; quod absque alio indicio, sola inspectione patebit. Affectus verò (cùm è genere inflammationum sit) erit morbus in quantitate, propriè in excessu primò, sicut reliquæ inflammationes, secundariò verò in intemperie, & soluta continuitate: id quod dignoscere ad sensum licebit, absque alia signorum inuestigatione: Harum autem causa non vna duntaxat esse poterit: nam quandoque ex redundante sanguine, eóque non immodicè crasso gignuntur: id quod dignosces ex tumoribus magnis, rubrísque existentibus, ex doloribus continuis vehementibus, atque grauantibus, & temperamento, ætate, & habitu, sanguineis existentibus, præcedentéque victus ratione multum sanguinem gignere potente, & reliquis huiusmodi. Fiunt insuper ex bilioso sanguine, ac tenuiori; quod cognoscere licebit, eo quòd tumor sit rubicundior citra grauitatem, igneus, erysipelati persimilis: ægérque videbitur tanquam ardere, & tangentes manifestam caliditatem

Parotides quid sint. — *Cap. 2.* — *Pars affecta.* — *Affectus.* — *Causæ.* — *Earundem signa.*

tem percipiunt, vt Alexander testis est. Quæ præcesserunt, ac comitantur pariter bilem redundantem arguent, vt habitus, ætas, temperamentum, ratio victus, ac reliqua. Verùm si à melancholico sanguine prouenerint, neque ruborem habebunt, neque dolorem adeò ipsæ inferunt, sed tumorē quendam scirrhosum, quemadmodum si ex pituitoso sanguine fiant, laxum tumorem, qui œdema dicitur, repræsentabunt, nihil habens dolorificum, aut renitens: nec minus & quæ præcesserunt melancholicum sanguinem, aut pituitosum apta fuerunt procreare. Consueuerunt autem indifferenter cunctæ oriri, Galeno, & Paulo testibus, interim ex humoribus in capite impactis, atq; ab eo ad iam dictas partes transmisis, interdum autem citra capitis affectionem in febribus, natura superfluos humores ex vasis effundens ad regionem inter cutem, & subiecta corpora deponit iudicatoriè; quo tempore & glandulæ ex effusis humoribus participant, prædictóque affectu laborant. At Celso auctore libro sexto cap. 16. parotides oriri solent modò in secunda valetudine, ibi inflammatione orta, modò post longas febres, illuc impetu morbi conuerso. Accuratè igitur inspici debet tum qualitas, tum quantitas materiæ influentis, & parotidas excitantis, vt inquit Alexander: nam quædam ipsarum ratione crisis concoctione apparente fiunt, quæ neque prauæ, sed curatu faciles existunt: multósque magnis periculis liberarunt; aliæ verò ex copia cruda contingunt, quæ naturam grauant, simul, & nonnihil irritant: quare etiam procedente tempore periclitantur, & medicis multa tentantibus, vix ad suppurationem, aut concoctionem perueniunt. Victu itaque congruo maximè, & subiecto affectui, causæq; eius effectrici accommodato imprimis constituto, si sanguis redundare videatur, per venæ sectionem ipsum euacuabis: præsertim si vires permittant, antequàm vllam curationem parti adhibeas, Galeni, Pauli, ac Alexandri decreto: qui enim (vt inquit Alexander) nulla vacuatione præmissa, statim ad inducenda cataplasmata transierunt, aut aliud, quod discutere, aut extrahere parotidas potest, hi manifestò auctores extiterunt, cur ægri strangularentur. Incidenda tamen erit eiusdem lateris humeralis vena. A sanguinis autem missione ad topica deueniendum est medicamenta: quæ minimè repulsoria (veluti in reliquis inflammationibus vti conuenit) esse debent, præsertim cùm neque malignum sit, neque multum quod influit, neque corpus humoribus ex æquo plenum sit, tunc nanque prima pars curatione partium inflammatarum à reprimentibus, ac repellentibus exordienda erit. Verùm in parotidibus, siue paucum sit quod influit, siue multum, benignum, aut malignum, aut corpus ex æquo plenum, aut non plenum, Galeni decreto tertio de compositione medicamentorum secundum locos, etiam præcedente totius corporis euacuatione nunquam eis vtendum erit: & si Celsus eodem libro sexto cap. 16. interdum ea admittat, cùm videlicet sine morbo intumuerit; tutius tamen erit, si ab eis abstineas semper, sed maturari, & quamprimùm aperiri commodius est, vt ipse inquit, præsertim si ex aduersa valetudine fiant: quanquam considerandum sit (vt ipsemet testatur Galenus) num vehementi impetu fluxus illabatur, vel non: nam primo casu nihil nos curiosiùs agentes, iuxta Hippocratis sententiam aphoris. 20. primi libri, omnia naturæ permittimus. Si enim siue cucurbitam, siue aliud pharmacum humores ex alto ad cutem attrahens admouerimus, vehemens dolor hominem apprehendit: vnde & vigiliæ fiunt, & febres succedunt, ac vires exoluuntur, Galeno teste, præcitato loco. Mitigare igitur, & non humorum influxui opitulari tunc potius conuenit per cataplasmatum maximè lenientium vsum: veluti est, quod ex frumenti, aut hordei, aut seminis lini farina, cum aqua mulsa, aut fœnigræci, seu althææ, seu chamæmeli decocto conficitur. Item quod ex lapatho, ex axungia insulsa constat, vt inquit Paulus, & quæcunque alia, quæ ad hæc commoderatè humectam habent caliditatē; per quam mitigare dolores valent, ac influentes humores concoquere, ac suppurare possunt, in eundem vsum corporibus

Lib. 3. c. 10.

Gal. loco citato.
Paul. lib. 3. cap. 23.

Prognostica.

Curatio.

Venæ sectio.

Topica.

Cap. 2.

præſertim mollibus, eunuchorum, puerorum, mulierum, & eorum, qui teneram habent carnem, eiuſdem Galeni auctoritate, butyro locum illinemus: & ſi vehemens fuerit dolor, butyrum, & adipem ſuillum ſimul liquefaciemus, & modica cera adiecta, vt mollius ceratum fiat (vt inquit Aëtius) imponemus. At ſi non vehementi impetu influxus irruat, humoréque adhuc altè delitéſcente, parotis in tumorem non attollatur, iuuari natura debet, vt affligens humor ex profundo ad cutem attrahatur, pharmaca attractoria, aut fomenta aſsidua adhibendo: atque ſi hæc nihil memorabile efficiant, etiam cucurbitam affigentes, vt inquit Galenus. Nam ſi in altũ recurrat colluuies, periculum haud mediocre ſubſecuturum eſt, vt Paulus teſtatur: optimum vtique hîc videbitur naturam adiuuare. Quòd ſi moderatæ fuerint parotides, ac mitiores, vtpote quòd neque multa copia influat, neque dolor vehemens adſit, neque caliditas cum humore, ſanare eas poterimus facilè (vt inquit Galenus, & Paulus) fotibus ex muria vtentes, & cataplaſmata magis calefacientia, & diſcutientia adhibentes, cùm neque ipſæ ad ſuppurationem feſtinent, neq; vehementem dolorem inducũt, veluti eſſet ceratum ex butyro, & œſypo paratum, quod oſtrea vſta, aut buccinas, aut purpuras aſſumeret, vt inquit Aëtius: vel ex eiſdẽ oſtreis vſtis, anſerinóque adipe, veteri, inſulſo, & butyro, ac cera compoſitum: quod quidem efficacíſsimum eſt, vt ipſe inquit: quamuis hæc eadem medicamenta ante Aëtium Galenus conſcripſerit tertio de compoſitione medicamẽtorum ſecundum locos: niſi quod pro adipe anſerino ſuillum appoſuit veterem, inſulſum. Verùm ſi non ita mitiores fuerint parotides, attractoriis pharmacis (vt diximus) ac diſcuſſoriis vtendum erit, fomenta aſsidua adhibendo ex florum chamæmeli, fœnigræci, ſeminis lini, & ſertulæ campanæ decocto. Quòd ſi ex craſsiori humore, ac frigidiori excitentur, in aqua, & vino decoctum parari debet ex prædictis, adiicíque poterit hyſſopus, ſerpillum, ſampſuchus, pulegiũ, & reliqua, quæ euidentiorem vim diſcutiendi habent. Poſt fotus ex oleo amygdalino, chamæmelino, aut anethino locum illinemus: aut cataplaſma ex hordeacea farina, & ſemine lini, in iure fœnigræci, chamæmeli, aut althææ decoctis adhibebimus. Frigidioribus autem, & craſsioribus exiſtẽtibus ſuccis, oleo irino, aut liliorum alborum, ſampſuchino, aut rutaceo vtar, aut cataplaſmate ex erui, ſeminis lini, & fœnigræci farina cum ficuum ſiccarum, & chamæmeli iure decoctis, addita mulſa, & cum his cucurbitæ quoque affigendæ ſunt, præſertim ſi nihil memorabile efficiant, bene item diſcutit parotidas iris illyrica contuſa, cocta ex paſſo more farinæ hordeaceæ, calida bis, térve impoſita, vt inquit Scribonius Largus, eiuſdem iridis illiricæ puluerem cum hordei farina in mellicrato decoctum commendat Theodorus Priſcianus capite octauo libro primo ad Timotheum. Quòd ſi ex his tumor non diſcutiatur, ſed etiam dolor perſeueret, neceſſe eſt tandem, vt ad ea quæ ſuppurationem excitare, & materiam poſſunt concoquere digrediamur: velut eſt frumenti farina cum caricarum decocto, & oleo, item quod ex polline, & quod ex fermento conſtat pharmacum, Galeni auctoritate: lapathum quoque, & axungia porcina, ſi in hydrelæo coquantur, idem præſtant, ex Alexandri ſententia. Poſtquàm verò in pus parotides tranſierint, materia mutata, id quod tibi innoteſcit ex rigore præter rationem, & febre, quæ priùs non erant, ac maiori dolore præcedentibus, tempore quo pus conficiebatur, ac demum deliteſcentibus, tunc aut per ſectionem pus elicere oportet, aut ſanè per acre medicamentum abſceſſum rumpere, aut tentare, vt ipſum per medicamenta attractoria, & tenuium partium vim habentia diſcutiamus, Galeno teſte eodem tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Verùm ſi ipſæ parotides inueteratæ fuerint, citra omnem moleſtiam diſcuties, & emollies, ſi buccinas vſtas, & oſtrea, omnia adipi veteri porcino liquato admiſceas, ac ſupra affectum locum adhibeas, Aëtio teſte: hoc idem efficiet, ſi prędictorum cinerem cum melle admiſceas, aut ſi ficus marina aqua incoctas, vel marrubium cum ſale imponas, ex Pauli

Lib.6.c.89. *Cap.2.* *Cap.44.* *Cap.2.*

ex Pauli ſententia,ſeu meliùs Archigenis:quoniam eius eſſe hæc medicamenta fatetur Galenus tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum loc.

Περὶ βλάβης ὀσφρήσεως, καὶ ῥινὸς παθῶν. *De læſione olfactus, & narium vitijs.* *Caput* XXXVII.

CVM in ordine inſtrumentorum ſenſus, tertium locum ad dignoſcendam tenuem ſubſtantiam odoratus teneat, Galeno teſte,cùm libro de inſtrumento odoratus,tum quarto de locis affectis, & propterea in quatuor aliis ſenſoriis, tanquam medium conſtituitur, ea de re abſolutis aurium affectibus, ad eos qui olfaciendi facultati,ac naribus contingunt, tranſeundum eſſe cenſui; priùs tamen de ea odoratus læſione,quę non in meatibus naſi eſt,pertractare decreui: quæ qualiſcunque fuerit, ſiue difficilis, diminutè videlicet, ſeu ablatè oblæſa functio,ſiue deprauata, noxa non eorum meatuum, qui naribus cõſpiciuntur, erit,ſed vel anteriorum cerebri ventriculorum,aut eorum meatuũ, qui ἠθμοειδεῖς Græcè,Latinè coliformes appellantur,ex Galeni ſententia tertio de locis affectis,in fine:quem ſectati ſunt Paulus,& Aëtius. Nanque (vt idem Galenus teſtatur) odoratorum ſenſus in prioribus cerebri finibus perficitur, elatis ad ipſos per iam dicta coli foramina vaporibus,cùm natura in fabricandis cuiuſque ſenſus inſtrumentis, ſimilitudinem ſenſibilium ſecuta ſit:& propterea vaporis quodammodo ſimile proprium odoratus inſtrumentum eſſe oportebat, vt libro de inſtrumento odoratus liquet. In ipſis itaque cerebri anterioribus ventriculis,qui etiam vaporoſum quendam ſpiritum continent,vt patet octauo de vſu partium, odoratorum ſenſus perficitur, non ab re iuxta Galeni ſententiam. Quapropter olfaciendi facultate oblæſa, ad priores cerebri ventriculos referatur affectio, ſi ſimul cum ea vox non oblæſa ſit, ſed incolumis ſeruabitur: verùm ſi vox quoque mali contagium ſenſerit, laborioſior quodammodo reddita,colatoriis oſsibus oblæſis affectio tribuenda erit,quemadmodũ Paulus teſtatur. At ſi cerebri priores ventriculi affecti ſint,eorum affectio,aut ex intemperie ſola,aut etiam ex humorum copia oriri poteſt.Si verò colatorij meatus affecti ſint, obſtructio duntaxat eorum, & nõ intemperies ſola in cauſa eſſe poterit; & proinde licet odoratus oblæſio perpetuò ſymptoma ſit in genere noxę functionis ſenſibilis propriè olfaciendi,ſiue ea functio diminuta ſit, ablata, ſeu deprauata, non ad vnum tamen genus morborum ſequitur: ſed ſi colatorij meatus affecti ſint,vtpote obſtructi (vt diximus) morbum in compoſitione,& propriè in via comitabitur,ipſis autem incolumibus exiſtẽtibus,anterioribus verò cerebri finibus affectis in intemperie morbũ ſectabitur. Quibus autem indiciis olfaciendi lęſio dignoſcatur,nequaquam ſcribere oportet; cùm ex ipſius ægri relatione promptè modus lęſionis eius percipi poſsit.At habita notitia, quod olfaciendi facultas ex affectione anteriorum cerebri ventriculorum oblæſa ſit,cùm ipſi intemperatura quadam affecti ſint,mox qualis ſit ea ventriculorum cerebri, ac ipſius etiam cerebri intemperies inueſtigandum erit: quæ non alia via tibi innoteſcet,quàm ex his notis,quas conſcripſimus,cùm de dolore capitis pertractauimus:ſiue ea intẽperies ſit ſola, ſiue cum alicuius ſucci redundantia,propterea non eſt cur iterum de eis hîc mẽtionem faciamus. Verùm ſi odoratus offenſio obturatos colatorios meatus ſectetur, ex detentis præter conſuetudinem narium excrementis,muco, ac deſtillatione vt plurimùm prægreſsis, cum his quæ diximus percipi poterit; quanquam etiam ex malis quibuſdam redundantibus ſuccis prædicti meatus obſtrui poſſunt,ventriculíque oppleri,ac aliena intemperie affici; qui ex propriis eorum indiciis haud difficulter comprehẽduntur, potiſsimùm vbi deprauata functio fuerit; Non itaque deſpicienda hæc affectio erit,præſertim vbi anteriores cerebri ventriculi,nedum intemperie affecti,ſed humore oppleti ſint; quoniam

Loco citato.

De inſtrumento odoratus cap.3. 4.de loc.aff. cap.2.

Pars affecta.

Paul.lib.3. cap.24.
Aetius lib. 6.cap.96.
Odoratorũ ſenſus, quo loco fiat.
Cap.3.
Cap.6.

Quibus indicijs dignoſcatur, quæ pars fuerit affecta.

Quis præter naturam affectus ſit.

Quos morbos ſectetur.

Cauſarum cognitio.

Prognoſtica.

præter id quod ſpiritus animalis, qui in ventriculis continetur, ac cerebrum ipſum intemperie quadam afficiatur, hæſitandum erit de futuro caro, morbo comitiali, aut apoplexia, humoribus ipſis diu detentis, ac adeò auctis, vt pleni ventriculi ſint, non anteriores modo, ſed medius ſaltem, aut etiam poſtremus cum eis, quemadmodum euenire ſolet, ſi ipſis plenis exiſtentibus tota nocte ſupini cubemus, Galeno teſte, libro de inſtrumento odoratus. Inſuper ſi odorandi functio deprauata ſit, magna ex parte periculoſa exiſtit, præſertim ſi in acutis morbis accidat, & odor quiſpiam putridus, ac fœtidus ſentiatur. Verùm ſi ex ſola cerebri intemperie olfaciendi facultas oblæſa ſit, contrariis duntaxat remediis curabitur, calidis, ſi frigida fuerit intemperies: & frigidis, ſi calida; humidis, ſi ſicca: & ſiccis, ſi humida fuerit: quemadmodum in cura doloris capitis oſtendimus. Ex humorum autem copia, ſiue cerebri ventriculos opplente, ſiue colatorios meatus obſtruente, ſi odorandi functio oblæſa ſit, ea prius, aut ſanguinis miſsione, aut purgatione vacuanda erit (vt inquit Paulus) prout ipſa humorum copia exigit: & deinde ad topica medicamenta deuenire. Sed quoniam magna ex parte, qui ventriculos opplent, ac colatorios meatus obſtruunt redundantes ſucci frigidi, ac craſsi ſunt, ea de re, ſi ita contingat, odoratum oblædi, vniuerſa victus ratio, quæ attenuatoriæ ſit facultatis, inſtituẽda erit. Proinde domus in qua degunt taliter affecti, moderatè calida ſit oportet, pro temporis anni ratione: in ſiccioribus locis diuerſentur: gymnaſiíſque pro viribus vtantur, ac moderato ſomno nocturno: nam diurnus, & diuturnus incommodus eis exiſtit: dum autem dormiunt ceruicalia ſublimia habeant, & in latus reclinentur, non tamen ſecundum affectam partem, præſertim ſi contingat vnum ex colatoriis meatibus eſſe obturatum, vt inquit Aëtius, Archigenis auctoritate; ex interuallis quoque acrium rerum eſus adhibeatur. Hac victus ratione inſtituta, ac totius corporis purgatione præmiſſa, nõ ſemel duntaxat, ſed bis, & ſæpiùs, ſi opus fuerit, præſertim ſi purgans medicamentum valentiſsimum non ſit, commodus erit vſus eorum pharmacorum, quæ pituitam per os ducunt, quorum formulas ſuprà requiras; aut ex ſtaphide ſylueſtri, maſtiche, & vua paſſa componas: nec minùs & caput ipſum per ea quę naribus infunduntur, purgari debet, priùs eis vtendo, quæ in præcedentibus conſcripſimus: demum efficacioribus, ceu eſt elaterium cum lacte, aut cyclamini ſuccus. Ipſum quoque cyclaminum ſiccam tritum (vt inquit Aëtius) inſuffla, aut nigellam tuſam ac cribratam, & oleo vetuſtiſsimo addito probè tritam per nares infunde: & pharmacum per inſpirationẽ vehementiùs attrahere iube: aquam autem ægro in ore continendam exhibe; quo medicamento vſus fuit Galenus in quodam adoleſcente, qui à diuturna tum grauedine, tum deſtillatione odorandi ſenſum læſum habebat, vt patet libro de inſtrumento odoratus. Hic vbi per triduum hoc auxilio vſus fuiſſet, magnopere ab eo adiutus fuit: quarto autem die cùm eodem medicamento ſic vſus eſſet, vt ſpiritum violentiùs, quàm antea attraheret, grauem in intimo capite morſum percepit; qui tamẽ, vt ſenſim leniretur, poſtera die penitus conualuit: vtiliter etiam nigella aſſumitur cum aceto, vt refert Aëtius. Sternutatorio item vtendum, primùm ſimpliciori, deinde efficaciori, quale eſt veratrum album leuiſsimè tritum; odoramenta quoque aſsiduè adhibeantur, veluti eſt narciſſus, ſyſimbrium, aut ſerpillum odoratum, mentha, polium, & thymbra: quanquam omnium vtiliſsimum ſit caſtoreum aceto dilutum: quin & potum caſtoreum tritum cum aquæ mulſæ cyathis tribus, præ multis auxiliis proderit, eodem Aëtio teſte: verùm efficaciùs redditur, aceti ſcillitici cyatho dimidio addito. Vtiliſsimum quoque ipſis exiſtit acetum ſcillinum quotidie à ieiunis trium cochleariorum acceptum. Cæterùm ſi pertinacior fuerit affectio, adeò vt adhuc auxilio aliquo opus habeat, radendum eſt caput, & ſinapiſmus adhibendus vſque ad frontem: & ſi opus fuerit, ne dum fronti, ſed faciei, ac naſo adhibere oportet, & poſtea lauare: quin & theriacæ ſæpè aſſumptio magno erit præſidio, Paulo auctore.

Cap. 6. *Curatio.* *Victus ratio.* *Medicamentorum ratio.* *Cap. 4.*

περὶ ὀζαινῶν. *De ozænis.* *Caput* XXXVIII.

EX genere verò vlcerum sunt ea narium vitia, quæ Græci ὀζαίνας, Latini quoque non alio modo quam ozænas appellant, ex fœdo odore quem habent, sic dictæ. Sunt nanque ozænæ vlcera circa nares, pluresque crustas, & odorem fœdum habentia, Celso auctore cap. 8. libro sexto, aut vlcera curatu difficilia, putredinosa, grauiterque olentia, vt ex Aetio, & Alexãdro colligi potest. In quibus quod nares afficiantur, nullo alio indicio opus est, cùm ex inspectione patere poterit, ac ægri narratione; similiter quod morbus sint in soluta continuitate: nam in vlcerum genere continentur, vt diximus: id quod etiam visu facilè deprehendi poterit. Earum autem causa humores acres, ac putridi sunt, ex ipsorúmque influxu generantur, vt Galenus testis est 3. de compositione medicamentorum secund. loc. Nam si acres solùm fuerint humores, ægrè curabilia vlcera producere consueuerunt, non tamen graueolentia, eodem Galeno auctore præcitato loco. Relinquitur ergo, vt ozænæ ex acrium, & putredinosorũ humorum influxu procreentur: & propterea differre ab his vlceribus, quæ ex acrium duntaxat humorum influxu fiunt, non tamen graueolentia sunt. De hoc malo sciri quidem debet (vt inquit Celsus) quòd vix ei succurri possit, nihilominus tamen quædam tentanda sunt, quanquam curatu sit difficile. Cibo itaque modico, qui neque acer, neque valentissimus sit, est vtendum; pariter & potu: & si suspicio adsit copiæ humorum in toto corpore redundantium, ea priùs aut sanguinis missione, aut purgatione auferenda erit, Paulo teste. Demum quoniam ex capite in nares acrium, ac vitiatorum humorum defluxus prouenit, quamprimum caput siccetur, ac roboretur oportet, Galeno auctore eodem tertio de compositio. medic. secund. locos, eóque siccato, ac roborato ad naris purgationem progrediendum erit, scopo hoc in ozænis proposito, vt affecta pars permistæ facultatis pharmaca, tum repellentia, tum discutientia resiccetur: repellunt autem tum austera, tum acerba, quæ communem adstringentium appellationem habent; discutiunt verò calida, & sicca facultate prædita. Qua de re caput ad cutem tondeatur, assiduéque vehemẽter perfricetur: demum quæ siccandi, ac firmandi facultate prædita sint syncipiti, ac toto capiti præraso (vt dictum est) imponantur, veluti est oleum myrtinum, rosaceum, puluis corallorum, ac santalorum, rosarum rubearum siccarum, mastiches, & mannæ thuris, acetum, & alia huiusmodi: quorum syluam studiosi petant cap. de dolore capitis. Ex Aetij autem, & Alexandri sententia tale medicamentum imponi debet; excipit verò myrrhæ, thuris, singulorum ℥. j. cochleas integras quinque, quibus ceram, & albumina ouorum duorum addito, commiscetóq;, ac medicamentum capiti cum linteo diebus 9. continuis inducito. Postquam itaque per prædicta caput corroboraueris, ad nasi curationem accedes, præpositum iam scopum habens: in narem itaque ipsam mel cum exiguo modo resinæ terebinthinæ coniiciatur, ex Celsi sententia; quod specillo quoque lana inuoluto fit, attrahatúrque spiritu is succus, donec in ore gustus eius sentiatur: sub his enim crustæ resoluuntur, quæ tamen per sternutamenta elidi debent. At puris vlceribus (eodem Cornelio auctore) vapor aquæ calidæ subiiciendus est; deinde adhibendum aut lycium ex vino dilutum, aut menthæ, seu marrubij succus, seu omphacium, sic vt horum cuilibet mel adiiciatur: inuoluendúmque lana specillum est, & in eo medicamento intingendum, eóque vlcera implenda sunt; rursúsque linamentum inuolutum, & oblongum eodem medicamento illinendum, dimittendúmq; in narem est, & ab inferiore parte leniter deligandum, idque per hyemem, & ver, bis die, per æstatem, & autumnum, ter die fieri debet. Verùm Galenus (Archigenis auctoritate) calaminthæ succum naribus infundendum in ozęnis præcipit: aut ipsammet aridam calamintham per fistulam insufflandam iubet, & ad naris vlcera ex malorum punicorum succo in æneo vase ad medietatem cocto paratum medicamentũ perline;

Ozænæ quid sint.
Aet. lib. 6. cap. 90.
Alex. lib. 3. cap. 11.
Pars affecta.
Affectus.
causæ.
Cap. 3.
Prognostica.
Curatio.
Victus ratio.
Paul. lib. tertio cap. 24.
Medicamẽtorũ ratio.
Cap. 3.
Topica capiti adhibenda.
Topica naso applicãda.

aut malum punicum dulce,integrum,in vino coctum tertio, & forinsecus imponito:poteritque ex cerusa,& argenti spuma simul contritis, eisque dum teruntur,vinum,& oleum myrteum adiiciendo,donec mellis crassitudinem fecerit,medicamentum parari,eóque vlcus illiniri,eiusdem Cornelij auctoritate.Interim si vetus fuerit vlcus præsertim,myrrham, plumbum vstum, ac alumen prædicto vnguento permiscere poteris,sutorium atramentum vstum,vel sal ammoniacum, simúlque cùm his mel, & acetum, ex quibus constat cum ozænarum,tum etiam aliorum narium vlcerum curatio. Vnum autem Aetij medicamentum ex mente Oribasij prætermittere nolui,excipit autem spumæ argenti,& cerusæ ℥.vj.plumbi vsti,& loti ℥.iiij. myrrhæ, aloës, singulorum ℥.ij. gallarum ℥.j. vino, & myrteo oleo dilutis vtere ad narium vlcera; facit etiam & ad sedis vitia,vlcera scilicet,seu rimas,eodem auctore.

Lib.6.c.93. *Optimum medicamẽtum.*

περὶ πολύποδος. De polypo. Caput XXXIX.

VELVT ex vlcerum genere ozænæ,sic quoque ex genere tumorum præter naturam affectus quidam in naribus generantur, qui à Græcis πολύποδες,à Latinis veluti à Celso, polypi quoque nuncupantur.Sumpsit autem hic affectus nomen à similitudine ad aliquid extra positum, velut elephantiasis, & cancer, ab elephante, & cancro, cùm quibus similitudinem habent, vt testatur Galenus 2. metho.meden.propterea ab eodem Galeno,3.de compo.med.secund.loc. asseritur polypum tumorem esse,qui præter naturam in naribus generatur, polypodis carni assimilis,iuxta substantiæ proprietatem: quem etiam sectati sunt Paulus,& Aetius:nam polypi marini carni proprietate essentiæ, & colore, & compage similis existit,eodem Aetio teste.Celsus verò cap.8.libro sexto,dixit, quòd polypus est caruncula,modò alba,modo subrubra, quæ narium ossi inhæret,& modo ad labra pendens narem implet, modò retro per id foramen, quo spiritus à naribus ad fauces descendit, adeò increscit, vti post vuam conspici possit,strangulátque hominem,maximè austro, aut euro flante, feréque mollis est,raró dura,distátque polypus,iuxta eiusdem Celsi sententiam,à reliquis carunculis,quæ naribus nascuntur; quoniam illæ similes sunt muliebribus mammis,ac in imis partibus narium,quæ carnosissimæ sunt inhærent,& si eiusdem naturæ sint polypi, & carunculæ, quas Græci σαρκώματα appellant, Paulo auctore. Nares ergo in eiusmodi affectionibus affectæ sunt, vt ex iam dictis,ac oculorum inspectione patere potest,ac affectus, seu morbus in quantitate existunt, cùm è genere tumorum præter naturam sint, Galeni, Pauli, Aetij,& Alexandri auctoritate; ex quorum essentiæ proprietate manifestum est(vt inquit Galenus,& Aetius,post eũ) eos ex crassis, & viscosis humoribus generari; quare non est, cur laboremus notas hîc conscribere, quibus morbũ hunc dignoscamus,cùm ad sensum pateat,nec eas,quibus eiusdem morbi causa dignosci possit:quoniam manifestum est(inquit Galenus tertio de compositione medicamentorum secundum locos) affectionem hanc ex crassis, & viscosis humoribus generari; & proinde non ab re Celsus asseruit morbum hunc ferè quidem ferro curari, quamuis interdum medicamentis quibusdam inarescat.Verùm si cancrosus ferè polypus fuerit: attingi non debet, vt idem testatur:quamuis magis spiritum impediat, & nares dilatet, raróq; talis polypus fiat,cùm sæpius mollis sit, Cæterùm liquet, in huiusmodi affectibus considerata cuiúsque corporis natura,sanguinem(si nihil impediat)mittendum esse: necnon medicamentum purgans offerendum(Alexandro teste) debita priùs victus ratione instituta:deinde caput radi, siccaríque, ac roborari medicamentis appositis debet.Nam hæc communis cura ambobus his est, polypo videlicet,& narium vlceribus,seu ozænis, auctore Galeno tertio de compositione medicamentorum secundum locos, pituitam quoque per os educi conue

Lib.6.ca.8. *Quid sit polypus* *2.met.ca.2.* *3.de compo. medic.secũ. loc.cap.3.* *Paul.lib.3. cap.24.* *Aet.lib.6. cap.90.* *pars affecta.* *Affectus præter naturam.* *Causæ.* *Cap.13.* *Prognostica.* *Curatio.* *Cap.3.*

conuenit, apophlegmatismis videlicet, in præcedentibus conscriptis: nanque ex crassis, & viscosis humoribus dictum est polypum generari: Qua etiam ratione fit, vt eis etiam topicis medicamentis, qui curari possunt polypi indigeāt, quæ mistam facultatem habeant, vt videlicet partim adstringant, partim secent, & attenuent, partim etiam discutiant, & exsiccent, eodem Galeno auctore præcitato loco. Verùm nequaquam ea adhibenda erunt, ni priùs caput resiccetur, ac corroboretur, si opus fuerit. Ante omnia venam secare, ac purgare oportet, vt diximus: quæ caput roborant, atque exsiccant præcedenti capite requiras, eísque vtare, post quæ eunuchis maximè, aut corporibus mollibus, & humidis, vtpote quæ nullius pharmaci ferre possint adhibitionem, sed ab omnibus irritantur, rosis aridis contusis, ac probè tritis, atque inditis vtitor: magnopere enim citra omnem mordacitatem iuuamentum præstant: quoniam aut nihil nocent, aut omnino citra molestiam opus suum perficiunt, vt testatur Galenus. Ipse quoque tanquam probatissimum reperisse asserit, nedum polypis, sed etiam ozænis, quod ex malis punicis constat pharmacum: sint autem pari numero, ac magnitudine ex tribus eorum differentiis, austeris scilicet, dulcibus, & acidis accepta, eáque recentia, & matura contundenda sunt, atq; integra diligenter constringenda, quo succus ex eis exprimi possit, quem vbi modicè decoxeris, si liquidior quàm oportet, videatur, stanneo vase depositū asseruare oportet. Quod verò ab eo reliquum est solidum, & crassum, rursus diligenter contundendum est, vt à contusione rursus in pila atteri, ac leuigari possit, indéque collyriorum formæ effingi, quæ congruam ad ægri narem proportionem habeant. Induntur enim hæc in naris, quam polypus obsedit, meatum, quo citra mordacitatem, dolorísque consensum, qualem acria pharmaca excitare solent, per longiorem moram ipsum expurgēt: quòd si humectior, & mollior tibi appareat polypus, plus ex austeris malis punicis coniicies, si durior, ex acidis. Quoniam verò molestum est perpetuò collyrium sustinere, licet etiam quandoque intermittere: atque interim succum antea expressum, & in stanneo vase depositum, ac adseruatum in nares infundere: atq; etiam circa illas partes, iuxta quas nasus ad palatum perforatus est, liquidum ipsum expressum succum illinire, vel cum penna, vel cum lana, specillo duos nucleos, siue cuspides habenti obuoluta, nec parum etiam confert prædictum collyrium ex malis punicis effictum, si vbi exaruerit, probè contundatur, cribretúrque, ac leuigetur, indéque insuffletur, aut etiam per specilli nucleum indatur. Omnia autem hæc (vt testatur Galenus) assiduè facere oportet, vt nunquā ab affecta parte pharmacum absit, cùm facilè ab humiditate eluatur. Parari item potest medicamentum ex spumæ argenti ℥.iij. cerusæ ℥.iiij. malicorij ℥.ij. & aluminis scissilis tantundem: quibus tusis, & cribratis in mortarium coniectis, cum vino odorifero ad mellis crassitudinem redigito: postea verò myrteo oleo affuso conquassato, in pyxide plumbea seruato, vtitor. Poteris insuper Pauli medicamento vti, robustis præsertim corporibus, aut ex eo, quod excipit atramentum sutorium cum aceto, aut eo, quod recipit squamæ æris ℥. viij. atramenti sutorij ℥.vj. sandarachę ℥.iij. veratri nigri ℥.ij. misceantur, & naribus insufflentur. Ad inueteratos autem polypos maximè commendauit Alexander puluerem ex quatuor metallicis compositum, chalcantho videlicet, chalcitide, ære cremato, & misy. Accipias autem hæc æquali pondere singula, & seorsum teras ex aceto, postea omnia simul misceas ex vino subigens, donec glutinosum fiat, ad mellis spissitudinem deinde in ollam recentem coniicias, quam operculo imposito, lutóque oblitam in furnum dimittas, vt in carbones illa redigantur, dein furno exempta cum vino teras, atque iterum similiter torrefacias, redigásque in puluerem, eúmque reponas, & cùm necessitas postulat, vtare. Prædictis etiam medicamentis vti poteris ad reliqua narium sarcomata, nonnulláque alia reperies apud artis medicæ eximios auctores, quæ nos breuitati indulgentes ex industria prætermisimus.

Qualia medicamenta conferant.

Περὶ

περὶ ῥινῶν αἱμοῤῥαγίας. *De sanguinis ex naribus eruptione.*

Caput XL.

Cap. 4. Pars affecta. Affectus.

INTER narium affectus, quæ ex ipsis sanguinis eruptiones fiũt, à Galeno 3. de compositione medicamentorum secund. loc. cõnumerantur, à Græcis ῥινῶν αἱμοῤῥαγίαι dictæ. Quapropter quod nares affectæ sint, cunctis liquet, non tamen per essentiam semper afficiuntur: similiter quòd affectus ipse symptoma sit in genere excretorum immodicè toto genere præter naturam. Verùm id non vnũ dũtaxat morborum genus sectatur, velut etiam reliquæ sanguinis eruptiones, sed interim Galeno teste 5. metho. meden. vasorum diuisionem, interdum eorũ orificiorum reserationem, quandoque earundem tunicarum rarefactionem sequitur, quamuis non modò vasis ipsis malè affectis, sed etiam ipsi sanguini, aut denique facultati interdum occasio tribuenda sit, ex eiusdem Galeni sententia 3. de causis sympto. dico autem vasa ipsa malè affecta, vt cùm molliora, vel duriora, seu tenuiora fuerint, à natura, seu aliqua superueniente causa extra vterum vitiata; sanguinem verò malè affectum appello, vel cùm adeò vitiosus sit, vt vasa, quibus continetur, erodat, vel cùm adeò est auctus, vt à vasis contineri non possit, vt interim ea disrumpat, interdum eorum ora reseret. Ex parte verò facultatis sanguinis profluuiũ efficitur, cùm ipsamet facultas ora vasorum aperit. Non ab re itaque sanguinis ex naribus eruptio vni saltem ex prædictis causis tribuenda erit. Nanque aut vasis ipsis malè affectis, venis scilicet aut arteriis, eorum ore, aut reserato, aut tunica eorum diuisa, vel rarefacta, propter quod & sanguis, vel propter ἀναστόμωσιν, quam Græci, aut διαίρεσιν, aut διαπήδησιν è vasis profluit: vel sanguini ipsi, etiam malè affecto, aut ipsi facultati, quæ ora vasorum aperit, tempore quo excernit ea, quæ sibi molesta sunt. Hinc Galenus prædicto libro quinto metho. meden. anastomosin fieri asserit, tum propter eorum imbecillitatem, tum etiam propter sanguinis copiam, qui impetu quodam ad os vasorum ruat; aut propter eiusdem sanguinis acrem quampiam, quæ illi extrinsecus incidat, qualitatem. Diæresin verò, seu diuisionem vasorum, tum ex vulneratione, tum contusione, tum ruptione fieri: aut diapedesin ex ipsa quidem tunica rarefacta, sanguine verò tenuato, oriri fatetur: quanquam etiam ex gracilium vasorum ore adaperto fieri possit. Verùm si ex parte vasorum aliquo modo affectorum sanguinis è naribus profluuium fiat, id dignoscere haud difficile erit, siue interna, siue externa fuerit causa: nã neque indicia aderunt sanguinis redundantiæ, neque is, qui profluit sanguis, vitiosus apparebit, nec corpus cacochymum erit, aut crisis tẽpore in acutis morbis is excernitur. Si autẽ ex aliqua externa causa affecta fuerint vasa, vt casu ab alto, ictu, exercitio vehementi, mora in sole, ac reliquis huiusmodi, ex ægri, aut astantium assertione id percipere poteris. Verùm si ex nulla externa causa vasa affecta sint, interna perquirenda, nunquid molliora videlicet fuerint: id quod à redundante humiditate percipies: aut duriora, ab ariditate: aut tenuiora ab inedia reddita sint vasa, seu à natura talia constructa fuerint: & proinde eorum ratione fuerint rupta, reserata, seu rarefacta. Si verò nullum istorum adsit, videndum erit nunquid adeò auctus fuerit sanguis, vt vasis contineri non possit, & propterea erumpat, aut reseret, id quod dignosces ex signis, sanguinis redundantiam indicantibus, aut ipsemet sanguis non valde auctus, sed vitiosus adeò sit, vt vasa, quibus continetur, erodat: id verò percipies, tum ex qualitate eius, qui profluit, sanguinis, tum ex reliquis signis cacochymum corpus indicantibus, & pro natura diuersa ipsius cacochymiæ poterit etiam qualitas vitiosi sanguinis indagari, num pituitosus videlicet biliosus, aut melancholicus fuerit, qua de re profluuij causa erit sanguinis. Verùm si neque affectorum vasorum, aut affecti sanguinis indicia adsint, præcesseritque acutus quispiam morbus, ipsi facultati, seu naturæ, quæ ea quæ sibi molesta sunt, excernit, ora vasorum aperienti tribuenda occasio erit proflu

Cap. 2. Quot sectetur morbos.

Cap. 2. Quod quodlibet sanguinis profluuiũ vni ex tribus causis tribuatur.

Cap. 2. Anastomosis ex quibus causis. Diæresis. Diapedesis.

Si ratione vasorũ fiat, signa.

Si sanguinis ratione, signa.

Si ex parte facultatis fiant, signa.

apofluuij ex naribus sanguinis:quod,vt ex prædictis elicere poteris,quãdoque fitcùm functionis alicuius noxa,interim verò ipsis viribus haudquaquam oblæsis,sed robustis existentibus: quamuis hoc profluuium toto genere præter naturam sit,respectu excretæ substantiæ:præter naturam tamen dici non debet,si in tempore expellatur,hoc est,si id quod molestũ est,expurgetur,id quod perpulchrè decretum reliquit Galenus libro 1.de different.sympto. Verùm ex quacunque fiat causa sanguinis profluuium ex naribus, non despiciẽdus erit: nam cùm superfluit,seu longo tempore perseuerauerit,timendum erit,aut animi deliquium,aut iocinoris imbecillitas,ac infrigidatio,& demum cachexia, & hydropisis:quamuis auctoritate Hippocratis sexto de morbis vulgarib.iis, qui decolores mero modo sunt,parum prosit,quibus verò colores rubicundi, non similiter,& quibus capta sunt quæ facilè tolerant, prodest; quibus secus, non:libro autem 3.prædictionum idemmet Hippocrates dicebat, Ex naribus erumpente sanguine cum exiguis sudoribus per frigescentia maligna,ac praua:item quòd post sanguinis eruptionem nigrorum per aluum transitus, malum,praua etiam sunt valde rubra.Eiusdem auctoritate Aetius libro 5.cap.124. inquit,fluxum sanguinis è naribus in quarta die in febribus fientem, pessimũ signum esse:multitudinem enim significat in toto corpore,aut in capite:addit autem Hippocrates in coacis prænotionibus,si non aliud quid boni coinciderit,verùm quinta, minùs periculosum esse, quanquam fortè ea sententia potius de narium stillicidio veritatem habeat, id nanque prauum esse signum, præsertim in ardentissimis febribus idem Hippocrates cum Galeno testatur, cùm primo prorrheticorum,tum primo de morbis vulgarib. maximè si quarto fiat die,nam tunc absoluta morbi malicia significatur, vt apud eosdem patet primo prorrheticorum:nihil enim(inquit Galenus)eorum,quæ decretoria existunt,exiguè secerni conuenit, quapropter vnum duorum indicabit, aut copiam,quæ tolerari à facultate nequit, vel imbecillitatem naturæ, quæ proponit superflua excernere,sed non valet. Et propterea velut perniciosissimũ est in ardentibus febribus nares parum stillare, sicut eis familiarissimum existit largum sanguinis profluuium,præsertim in iunioribus minoribus natu,infra trigesimumquintum annum ætatem agentibus; cùm in hac ætate sanguis plurimus sit,facultas valentior, atque etiam calor exuperans, eisdem Hippocrate,& Galeno testibus,tum primo,tum tertio prognost. Fluere quoque sanguinem ex naribus recto itinere commendauit Hippocrates;è contrario verò culpauit,cùm eodem libro tertio prædictionum dixit. Sanguinis eruptiones ex contrario malæ sunt,velut in splene magno,si ex dextra nare fluat.libro 5. aphor.33.idem inquit Hippo.Menstruis deficientibus sanguis ex naribus fluẽs, bonum. Quod autem in crisibus sanguis ex naribus profluuium quibusdam indiciis præcognosci possit,& quibus (imò quòd magnæ imperitiæ sit id non præcognoscere)scriptum reliquit Gale.tum tertio de crisibus, tum primo de arte curatiua ad Glauco.circa finem. Si autem victus ratio vniuersa pro eius curatione(si vitio vasorum,aut ipsius sanguinis fiat)infrigidans,& adstringẽs: tenuis quoque vbi ex sanguinis copia fiat;boníque succi, & concoctu faciles cibi exhibeantur, potissimùm vbi vitiosus fuerit sanguis, síntque contrariæ qualitatis redundantis succi in sanguine.Verùm is sanguinis fluor,qui à facultate efficitur,quoad iudicatorius sit, nulla particulari indiget victus ratione, aut curatione. Vbi verò concitata natura mediocritatem non obtinuit, sed immodicè sanguis fluxerit,ita vt vires imbecilliores reddantur, simili victus ratione vtendum erit,ac curatione, quibus in prædictis vtimur; & propterea velut frigida,& adstringenti victus ratione,sic quoque frigidis, & adstringentibus medicamentis pro eius curatione vtendum erit, Hippocratis decreto, cùm aphorismis 23.5.tum 37.septimo libro. Verùm nec omnino, nec sine discrimine,nec omni tempore iam dicta medicamenta circa loca, vnde sanguis profluit,sunt adhibenda,Galeno auctore,quinto metho.meden.sed postquam in alia

In fine. Prognostica. | *Cõmentario 3.tex.21.* | *Text.34. & 35.* | *Paulo post principium.* | *1. prorrhet. tex.1.& lib. 5.tex.49.* | *1. de morbis vulgar.commentario 2. tex.62.* | *1.prorr.tex. loco citato.* | *1. prognost. com.33.* | *3. prognosti. Cõmẽta 12.* | *Text.33.* | *3. de crisib. cap.vlti.* | *1.ad glauco. cap.vltimo.* | *Curatio.* | *Victus ratio qualis competat.* | *Medicamẽtorũ ratio.* | *Cap.6.*

in alia priùs loca auerteris: auertitur autem sanguis, atque ad alia membra conuertitur, tum ad contraria reuersus, tum ad proxima deriuatus: propterea si resolutus adhuc æger non sit, vena sub eo cubito incidenda erit, qui profusioni è directo respondet (vt ipse iubet) siquid aliud non prohibeat, & vbi paulum detraxeris, mox vnam horam intermittens, rursus detrahes: post iterum, atque iterum, pro laborantis viribus. Hoc nanque auxilio reuulsorio, idemmet Galenus fatetur, lib. de curand. ratione per venæ sectionem, validam sanguinis ex naribus eruptionem sedasse: expedit autem non multùm, ac affatim sanguinem educere, sed paulatim, ac moderatè, vt diximus. Hoc etiam tempore conuenit artuum frictione, deuinctioneque vti, tum hypochondrio directè supposito cucurbitam defigere: præter hæc, priusquam ad topica remedia cõfugias, iterum ad contraria reuellendum, vtendúmque affixa in summa ceruice cucurbita: est nanque hæc sanguinis ex naribus profusionis auersio, eodẽ Galeno teste: hanc verò cucurbitam cum sanguinis detractione occipitio agglutinari pręcepit Paulus, cum Aetio. Verùm si quid venę sectionem impediat, reliquis iam dictis reuulsoriis auxiliis vtare: scapulis etiam (si videbitur) cum scarificatione cucurbitas affigens, venæ sectione derelicta: demum ad ea, quæ refrigerant, atque adstringunt, topica medicamenta confugias. Et si purgatione quoque egeant, vtpote vitioso existente sanguine, ea quoque priùs tribuenda erit, pro ratione vitiosi succi in sanguine redundantis, decocto videlicet vtens myrobalanorum citrinarũ, in quo syrupus ex pluribus infus. ros. rub. aut manna cum rhabarbaro dissoluantur, si bilis redundarit: At si pituita, agarici, & myrobalanorum chebularum decocto cum syrupo ex plurib. infus. ros. rub. aut persicarum vtitor. Atra verò bile redundante, senæ, epithymi, & myrobalanorum indarum decoctum cùm dictorum syruporum aliquo exhibeas: nec minùs assumere possit saccharum rosaceum, aut syrupum myrtinum, rosaceũ, è papauere, seu ex nymphæa, quantitate moderata, vel è pastillis de spodio, aut de terra lemnia, aut antidoti miclete dictæ ʒ.j. cùm ℥.ij. aut iij. aquæ acetosellæ, aut plantaginis. Extrinsecus verò, vniuerso videlicet fronti medicamenta imponenda sunt infrigidantia, ac adstringentia, vt diximus, cuiusmodi esset spongia ex aqua frigida, seu rosacea madida, sæpiùs adhibita, aut hippureos succus, quam caudam equinam vocant, seu herba ipsa trita fronti imponatur, ex Aetij sententia: similiter quoque saluiæ folia trita, aut gypsum oui candido subactum: quibus omnibus absonum non erit parum aceti addere, seu linteum in aqua frigida, aut rosacea cum pauco aceto mista, madefactum iterum, atque iterum imponas. Idemmet Aetius cochlearum carnes cum aceto tritas, aut cochleas vstas, & tritas cum aceto imponi iussit: & Apollonij auctoritate cochlearum carnes cum thure tritas naribus indito, dixit: & sanguis sistetur, iisdem etiam frontem intege: ex succo quoque polygoni, portulacæ, semperuiui, seu solani, si ℥.ß. assumas, boli armeniæ, ac terræ lemniæ ana ʒ.ij. omphacitidis gallæ ʒ.j. lapidis hæmatidis ʒ.j. & ß. cum ouorum albumine, pauco aceto, ac aqua rosacea medicamentum parabis, quod fronti imponatur, ex aqua etiam rosaceo, ac plantaginis, solani, & cichorij succo, pauco aceto addito, epithemata suprà iecur adhiberi possunt, potissimùm si ex dextra nare fluat sanguis: naribus præterea ipsis medicamenta sanguinem sistentia indenda sunt, veluti est medicamentum Galeni quinto metho. meden. scriptũ, ex manna thuris, & aloë, candidóque oui liquore confectum per contortum linamentum intus: extrinsecus verò leporis pilis additis, naribus admoueatur; aut ouorum testas vrito, ac terito, de quibus duas partes sumito, & de galla omphacitide partem vnam, & linamento intorto aqua, aut aceto tincto excepta, indito, vt inquit Aetius: ipsum quoque gypsum oui candido subactum, nedum fronti, sed naribus quoque imponendum asserit: vel thus confringito, & poligonij, aut porri succo diluito: in eóque linamentum obuolutum indito, Galeno auctore, tertio de compositione medica. secund. locos. ex Heraclidæ auctori

Venæ sectio. *Cap. 11.* *Paul. lib. 3. cap. 24.* *Aet. lib. 6. cap. 94.* *Purgatio.* *Topica.* *Cap. 4.* *Cap. 4.*

auctoritate:ex cuius etiam sententia menth am tritam,aut spongiam siccã immittendam præcipit. Aetius verò asininum stercus vstum insufflandum præcipit:aut eiusdem asinini stercoris recentis succum, cum porri succo, & aceto per linamentum inditum:commodum insuper eis est per ceram, aut linteola aures obturare,& in ore aquam pluuialem frigidam continere, capútque non in sublime leuare,sed alias partes,quæ infra caput sunt sublimes facere, eiusdem Galeni decreto,præcitato loco.Paulus verò cinerem combustorum asellorum domesticorum inspirandum præcipit,vel eorum succum instillandũ:lapidis quoque molaris aceto extincti vaporem naribus suscipiendum consulit. Inquit Marcellus suo libro de med. cap. 10. quod infundere in aurem acetum acre,cuius è regione sanguis pluit,aut in vtranque mittere,si ex vtraque nare manabit,confert:pariter iniicere intus in nare cochleæ viuæ carnem per se, aut cùm thuris polline tritam, ipsæ item cochleæ tritæ cum aceto naribus inditæ,quamuis magnos fluores sanguinis compescunt,eodem auctore.

Περὶ ὀδονταλγίας. De dentium dolore. Caput XLI.

INTER dentium affectus,is præcipuus esse videtur, qui à Græcis ὀδονταλγία, à Latinis dentium dolor dicitur, à symptomate, & parte affecta nomen sumens,vt patet secũdo meth .med.Hic nanque maximis tormentis annumerari potest,vt inquit Celsus lib. 6.cap.9. verùm interim non manifestè in ipsis apparet affectio,quemadmodum si ipsius dentis corpus fuerit affectum : & si quidam id affirmare contendant,asserentes.cùm dens sit os,dolore affici nequaquam posse:illud tamen cum ratione ex Galeni verbis libro sexto decimo de vsu partium, & libro de ossibus, dum asseruit eos inter ossa duntaxat euidentem sentiendi vim habere,tum experientia in se ipso,quinto de compositione medicamentorum secundum locos confirmatur:percepit nanq; manifestè in semetipso non dolentem modò,sed etiam pulsantem dentem, quemadmodum carnosæ partes inflammatione vexatæ consueuerunt.Interdum verò propter affectum neruum,qui ex tertia coniugatione distributus, omnibus dentibus ad eorum radices substernitur,dẽtium dolor excitatur. Non raró autem propter gingiuarum inflammationem,& ipsi dentes dolere videntur : quos iterum dolores idem Galenus tanquam in se ipso expertus, fieri posse testatur, testimoniúmque præbet id asserentibus eodem libro 5. de compositione medicamentorum secundùm locos.Atqui dentem in proprio eius corpore affectum percipies,quoniam ipse æger dicit se sentire circa corpus dentis dolorẽ in profundo obortum:nec vllum apparebit in gingiuis inflammationis indicium. Neruo autem ipso affecto,qui ad radicem dentis substratus est, quanquam imaginationem confusam,indiscriminatã,& incertam plerisque exhibeat : nanque videtur ac si ipse dens doleat,in propria substantia affectus:id tamen percipere poteris ex vehementissimo dolore,qui in profundo valde ab ægris sentitur: nec ipsis dentes liuidi,aut quouis alio modo in eorum substantia,seu qualitate mutati apparent:similiter nec gingiuæ,& exempto dente, parua adhuc doloris portio remanet,leuiori tantùm dolore reddito ex dentis exemptione. At si inflammatis gingiuis dentium dolor excitetur, ex earum inspectione promptè id percipere poteris.Cæterùm quæcunque pars in dolore dentium affecta sit,perpetuò dolor ipse symptoma erit, veluti de reliquis doloribus in antedictis asseruimus:subsequitúrque vel continuitatem solutam,vel inæqualem intemperiem,aut vtrunque:quò fit,vt & ipse dentium dolor ex quacunque causa soluente continuum,ac inæqualem intemperiem potente inducere, progigni possit. Nos verò exordiemur à simplicibus intemperiebus, modum conscribentes,quo singulæ dignosci valeant:nanque eis cognitis manifestæ quoque compositæ percipi poterunt ex prædictarum intemperierum mistura.Ca-

Cap. 2.

16. de vsu part. cap. 2. Lib. de ossib. cap. 5.

Tribus modis fieri posse, vt dens doleat.

5. de compos. med. sec. loc. cap. 8.

Loco citato.

Signa, si in propria substantia afficiatur.

Si eiusdem neruus signa.

Si propter gingiuas dẽs doleat, signa.

Affectus.

Causæ.

Diuerſarũ cauſarum ſigna. lida itaque exiſtente affectione ex intenſo dolore,ſubruſa facie,calidóque totius corporis temperamento,vigente ætate, tempore anni, regionéq; & aëris ſtatu,ac ante acta vita conſimili percipies.Ex frigiditate verò,ſi dentes dolore afficiantur,ex contrariis indiciis poterit innoteſcere,ex figuráque tum capitis,tum reliqui corporis,& ex ea,quæ præceſsit diæta,itémque exercitio,ac reliquis,quæ ad hunc ordinem referuntur,vt inquit Aetius. *Lib. 8. c. 28.* At ſi ab humiditate dolore dentes afficiantur, ex vniuerſi corporis miſtura in primis, ac capitis, quæ ad humidiorem vergit,tibi manifeſtabitur,ſi delicatiùs vixerint,domúmque habuerint in humidiori loco ſitam, inſtet tempeſtas humida, & hora verna,cùm afficitur,laxioréſque fiunt dentes vnà cùm circumadhærentibus corporibus,ac neceſſariò mobiles,vt idem teſtatur Aetius,veluti eorum corroſio, *Lib. 8. c. 29. Corroſionis dẽtiũ cauſa.* ſeu perforatio ex humorum acrium,& erodentium influxu efficitur, ex Galeni ſententia:quanquam multis hæc laxitas:ac dentium mobilitas ex humiditate citra doloris ſenſum accidat: nam humiditas per ſe dolores inferre non conſueuit,imò ad eam nullus conſequitur dolor, Galeno auctore ſecundo de *Cap. 1.* compoſitione medicamentorum ſecundum locos,quãtum ad qualitates ipſius attinet,ob multitudinem tamen,inſtrumentalium partium morbum faciens, dolorem interim parit.Si verò à ſicca intemperie dolore afficiantur dentes, intolerabilis ferè eos,qui taliter afficiuntur,dolor concomitabitur:totius corporis temperamentum, & maximè caput ſicca intemperie erit affectum,ſitis aderit ſemper, niſi adſit frigiditas vnà cum ſiccitate: minimum etiam ſputi eiiciunt ſic affecti, præceſsítque autumnalis tempeſtatis conſtitutio, & vita ærumnoſa,tenui accedente diæta:præterea regio ſicca, & ambientis nos aëris ſtatus conſimilis.Compoſitam autem intemperiem,ſi ea quæ diximus indicia complicabis, facilè agnoſces, quæcunque ea ſit, propter quam doleant dentes:nam ſi verbi gratia,calida,& humida fuerit,totius corporis temperamentum ſanè calidum,& humectum erit:capútque habebit æger,quod facilè eiuſmodi humiditate impleatur,cuius coma plurima eſt, & ſubruſa, regio calida, & humida,tempus anni vernum,aëris quoque ſtatus calidus, & humidus erit, qualis eſt auſtrinus.Sic quoque,ſi calida,& ſicca,aut frigida,& ſicca, ſeu frigida,& humida intemperies erit,ex iam dictarum ſimplicium intemperaturarũ indiciis ſimul mixtis ipſam inueſtigabis.Verùm ſi vnà cũ prædictarũ qualitatũ exceſſu,& humorum multitudo affuerit,cognoſcendus erit affligens humor, cùm ex reliquis circa corpus ſignis,tum ex conſequenti dolore; flauæ nanque bili dolor pungitiuus comes exiſtit:pituitam verò ſequitur vnà cum frigidita te diſtentio locorum; nigra verò bile affligente ſenſus aderit, velut ſi corpuſcula quædam in profundo confringantur.Vbi autem æqualiter omnes humores augeſcunt,multitudine horum in corpore coaceruata, grauitas concomitatur.Ex ſapore quoque ſpecies influentis humoris argui poterit: nam ſi amaritudinem ſenſu perceperint ægri,bilem;ſi ſalſedinem, pituitam, ſi acedinem, nigram bilem portendit. Cæterùm quoniam per omnem ferè animantis ætatem, incrementum accipiunt dentes, idque non niſi ex nutrimento eis delato: nam impoſsibile eſt citra nutrimentum aliquam partem incrementum ſuſcipere:quantum autem augeſcunt,tantùm in ciborum manſu deteruntur, Galeno teſte, id verò quod augeſcant, euidenter ſæpenumero apparet in his dentibus:qui exemptis oppoſiti ſunt,vtpote qui ſemper augeſcunt: propterea duabus affectionibus in vniuerſum ipſi obnoxij ſunt, & his quidem contrariis,indigentiæ videlicet,& abundantiæ eius, quod defertur ad eos, alimenti. Verùm inopia,aridiores,& macriores,alimentúmque non ſentientes,& ob id tenuiores dentes reddit:redundantia verò conſimilem in eis affectionem excitare poteſt,qualis eſt circa carnoſas partes inflammatio, iuxta eiuſdem Ga- *Cap. 8. Prognoſtica.* leni ſententiam præcitato libro quinto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. At fiat vtcunque dentium dolor (quoniam vt diximus Celſi auctoritate)ipſe quoque maximis tormentis annumerari poteſt, & Galenus libro

libro ſecundo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, inter ma-
ximos dolores ipſum annumerauit,propterea eius curatio paruifacienda non *Cap.1.*
erit.Et idem Galenus lib.5.de compoſitione medicamentorum ſecundum loc.
ſcriptum reliquit,dentium tenuitatem ob alimenti inopiam curari non poſſe, *Cap.8.*
cùm laxari,tum & moueri ipſos neceſſarium ſit:compage quoque ipſorum la-
xiore facta,nanque non ſolùm ipſi dentes,ſed & locelli eos complectẽtes ſunt
attenuati:quam dẽtium affectionem ſenibus accidere inquit citius,aut ſerius,
velut etiam magis,aut minùs.At ea dentium affectio,quæ proportionem ad in-
flammationem habet , præter id , quod magis iuuenes corripiat, curationem *Curatio doloris dentiũ ex caliditate.*
quoque recipit,qua de re ſi ex caliditate datium dolor excitetur, victus ratio-
ne inſtituta,vt decet,præſertim in cibo,& potu, quoniam ptiſana,alica,lactu-
cis,& cucurbita,& quæcunque tandem his poteſtate ſunt propinqua veſci de- *Victus ratio.*
bent,eíſque modicis,mollibúſque vtendum,ne mandentis dentes irritent ; id
quod ſeruandum erit in quouis dentium dolore , ex quacunque fuerit ortus
cauſa.A vino autem abſtineant,& aqua vtantur,in qua ſemina coriandrorum
præparatorum fuerint decocta , aut cinnamomi minimum:frigidis quoq; me-
dicamentis pro eius curatione vtendum erit,eis tamen non immodicè,præſer
tim actu frigidis,niſi vehementiſsimus dolor vrgeat:nanque ex immodicè fri- *Medicamẽtorũ ratio.*
gidis lædi dentes conſueuerunt,Hippocra.& Galen.teſtibus,aphoriſ.18.quinti
libri.Illud item ſeruandum erit in cunctis adhibendis auxiliis,quod vbi gingi- *Animaduerſione dignum.*
uæ affectæ fuerint,conuenientia ad hanc rẽ remedia locis affectis nudis adhi-
benda ſunt:quæ ſanè aut omnis mordacitatis expertia ſint , aut mediocriter
acerba,& terrei temperamenti:quapropter acetum,vt acutum, & hoſtilẽ gla-
dium deuita,inquit Aetius:ſuo enim acore gingiuas corrodit:propterea maxi-
mè conſolatorium eis exiſtit (vbi fortè doluerint, & inflammatæ fuerint) lac *Lib.8.c.24.*
aſininum,vt ipſe teſtatur:pimpinella quoque herba trita , & appoſita tumorẽ
gingiuarum emendat,vt inquit Trottula.Vbi verò dentes ſolùm patiũtur,aut
cum eis ſimul ſubſtratus neruus,& pelliculæ,cùm ipſis curatiuis pharmacis,ea *cap.58.*
quæ tenuium partium in ſua ſubſtantia exiſtunt,adiicimus,quo vis ipſorum in
profundum perferatur:& ſiquidem calidus ſit morbus,ea quæ refrigerare poſ-
ſunt,& ſimul tenuium partium exiſtunt,commiſcemus:ſi verò frigidus,calida
tenuium partium adnectimus. Hac de re calida exiſtente affectione(vt dixi-
mus)ad collutionem oris præparabimus in aceto albo decoctam radicem ha-
licacabi,ſemperuiuum minus,portulacam,perdicium , quod parietariam vo-
cant,& glycyrrhizam:ſi etiam cum vino violas decoxeris, & ore teneas, con-
ducit , Q.Sereni auctoritate. Quod ſi intolerabilis exiſtat caloris ſenſus(ex
Aetij ſententia)vtendum eſt hyoſcyami foliis,aut ſemine papaueris hortenſis, *Serenus capi. de vitio dentium.*
& ſemine lactucæ in aceto albo decoctis. Poterit quoque in ore detinendum
exhiberi oleum roſaceũ,ſeu myrteum cum pauco aceto albo permiſtum , quo
item roſaceo cum modico aceto diluto , caput madefacere oportet , idémque
auribus inſtillare , aut terrenos vermes oleo decoctos in propinquam aurem
inſtilla,ex eiuſdem Aetij decreto:eodémque roſaceo,ſeu myrteo,aut ex nym-
phæa,vel papauere parato oleo,deforis partes(dolenti denti) vicinæ inungẽdę
ſunt.Si verò ex frigiditate dentes dolore afficiantur , vniuerſa victus ratione
ad caliditatem vergente inſtituta priùs,ita vt cibi ſint ptiſana cum pulegio de- *Si ex frigiditate fiat dolor, curatio.*
cocta,aut cum ruta,aut cui poſt cocturam additũ ſit piper; ſimiliter & alica,&
inter olera petroſelinum,& reliqua ſimilia:potus autem ſit vinum,modicũ ta-
men,ad oris tandem collutiones deuenies,eáſq; præparabis ex origano , cala- *Victus ratio.*
mintha,hyſſopo,dictãno,ac ſatureia , in aceto,ſeu vino decoctis,aut tithymal-
li radicem,ſeu chamæleonis,eryngij,aut verbaſci,vel veratri nigri,& capparis *Medicamẽtorũ ratio.*
radicem in eodem aceto, ſeu vino decoquas , vnumquodque enim eorum ta-
liter decoctum,ac ore collutum dolores dentium ſedat , qui à frigiditate ſunt
oborti,Aetio auctore. Verùm ad eos,quorum ſenſus citiùs afficitur,hęc in po-
ſca decoquantur : pinguium quoque lignorum , veluti tedarum , ac picearum *Lib.8.c.28.*

decoctum ipsis prodesse asserit. Contunduntur autem hæc, ac cùm caricis decoquuntur, affuso vino, eóque dentes colluuntur. Ipsas quoque tedas in oleo decoquere licebit, idque calidum in ore continere: quin & ipsas conquassatas sola circa affectum maximè dentem, ore detinere, commodum existit. Caput autem chamæmelino, anethino, irino, seu rutaceo madefacere confert; similiter extrinsecus loca dolenti denti vicina: itémque auribus castoreum cum nardo in oleo decoctum infundatur. Suffitum quoque (præsertim si omnes ex æquo doleant) ex canis mortui dente (ita vt fumus inde progressus ore excipiatur) commendat Aetius: deinde ipsum dentem vstum, & modico aceto tritum, calidum in ore retinendum præbet. A totius etiam essentiæ proprietate senecta serpentis confert in vino, aut aceto cocta, vt patet vndecimo de simplicium medicamentorum facultate, eadem quoque exusta, & trita, ac cum oleo ad melli solidi spissitudinem redacta, dolentíque imposita denti succurrit, eodem Galeno teste (ex Archigenis auctoritate) libro quinto de compositione medicamentorum secundum locos. Ex humiditate autem affectos dentes, eósque vacillantes curare conuenit per victus rationem ad siccitatem vergentem, ac cùm diuturni ore ciborum abstinentia. Cibi itaque eis tribuendi sint sorbiles, alica, panis ex iure pullorum madidus, simila, aut oriza, seu polenta cùm aqua mulsa: neque malè conuenit eis milium, & lenticula, volucres montanæ, & sicciores. Ex oleribus brassica, & similia. In potu aqua est exhibenda, sed non multa, aut aqua mulsa: & si hanc ferre nequeunt, ad aquam modicum vini addatur. Tempore verò afflictionis fouere conuenit locum cum milio, & sale: collutiones exhibendæ adstringentes, & exsiccantes, aut salsæ, nisi gingiuæ simul sint affectæ: quare gallas, quas omphacitides appellant, ex acri aceto decoctas, & alumen aceto permistum exhibebimus: similiter malicorium, citynos, myrti baccas, balaustia, oliuas, & rubi folia, cupressi pilulas, ac rumicis syluestris radicem, & quæcunque alia acerbam in se qualitatem complectuntur, cum aceto puro, aut posca, seu vino si decoquas, conducunt, si eis colluere os præcipiamus, atque retinere adhibitum liquorem oportet supra locum dolentem diutius, Alexandri præcepto; parari tamen debet, vt sensui ægri maximè gratum, & conueniens sit, ex Aetij sententia: nam iudicata, & perpensa medicamentorum potentia, plus, aut minùs exhibere oportet, iuxta etiam exuperantis humoris multitudinem: nec minùs quoque conducit, si oliuarum albarum, contusarum succum accipias, & cum rutæ succo, ac melle permisceas, eóque dolentes dentes confricaueris: postea verò inspergas puluerem nardi indicæ cùm pari pondere aluminis rotundi, & salis duplo, ex eiusdem Aetij testimonio. Nec etiam parum confert illitio ex confectione de moris, maximè si alumen scissile habeat adiectum, & ex ea, quæ ex nucum succo apparatur: si etiam gallæ ℨ.ij. & ß. myrrhæ ℨ.ij. & corticum mali punici tantundem accipias, & ex aceto vtare, magnopere prodest, Alexandro teste; & vel alumen, & myrrham troglodyticem inspergito: nam siccæ inspersiones semper eis sunt conuenientes, vt inquit Aetius, aut cum aceto, seu melle illinito: pentaphylli quoque radix desiccata, & in puluerem redacta, inspersáque confert, velut etiam eiusdem radix ex vino, aut aceto cocta confert, si ex ea dentes colluantur: similiter & cornu cerui in posca decoctum: innumeráque alia reperies conferentia, tum apud Galenum libro quinto, de compositione medicamentorum secundum locos, tum apud Aetium libro octauo, cap. vigesimonono. Quòd si ob ætatem senilem quibusdam dentes laxentur, ac mobiles fiant, auxilium capiunt, & quodammodo iuuantur ex pharmacis adstringentibus, quæ gingiuas confirment, densent, & ad arctiùs complectendum dentes adiuuent: si verò ex percussione, aut casu dentes laxentur, maximopere his prodest alumen scissile cùm myrrha troglodytica tritũ, ac inspersum: atque id vbertim, & cõtinuè facere oportet, vt idem testatur Aetius; nam ipsos confirmat: stabilit quoque mobiles dentes (Pauli auctoritate) aloë insper

Loco citato.

Cap. proprio.

Cap. 9.

Curatio doloris dentis ex humiditate orti.

Victus ratio.

Medicamẽtorũ ratio.

Alex. lib. 3. cap. 13.

Aet. lib. 8. cap. 29.

Gal. li. 5. c. 9.

Paul. lib. 3. cap. 26.

inspersa,vel rhus,vel alumen scissile,aut galla,seu rubi radix per se, aut cum vino incocta. A siccitate autem dolore affectis dentibus cibus conueniēs erit succus ptisanæ,micæ panis madefactæ ex gallinarum iure, cucurbitæ, maluæ, oua sorbilia,& quæcunque iis prosunt,qui humectatione indigent. Potus sit vinum album,aquosum,aqua dilutum: medicamenta autem austera, & acerba vitent;nam maximè contraria eis existunt:minimùm itaque adstringentes,& mediocriter humectantes collutiones apparare oportet, vt aquā calidam per se,ex qua iterum per spongiam extrinsecus vapor admouendus erit: ex furfuris item decocto,aut radicis dulcis,seu maluæ collutio parari poterit:similiter ex ptisanæ succo,aut amylo cum sapa,aqua calida diluta:lac etiam per se:maximè asininum confert,& alia quæcunque his sunt similia,auctore Aetio. Hactenus ergo simplicium intemperierum, ex quibus dentium dolor excitatur curam ostendimus;manifesta verò & ex his fiet ea, quam compositæ requirūt, nimirum & ex iam dictorum mistura signorum cognoscibiles,& ex ostensorū auxiliorum temperatura curam accipientes:qui enim formam tractandi simplices morbos cognouerit,in promptu habebit,& circa mixtos conuenientia remedia inuenire,potissimùm si excessus iuxta qualitates tantùm contigerit: nam tunc scopus curationis ad alterationem solam dirigendus est, ita vt contrariis qualitatibus eam permutes. Eas verò intemperaturas, quæ vnà cum qualitatum excessu cum substantia etiam quadam consistunt, seu humorum multitudine,palàm est primùm oportere corpus euacuare, aut redundantem humorem per conuenientem purgationem detrahere: deinde eas ad temperiem reducere,nisi quid impedierit:cuius rei in omni corporis intemperie memorem esse conducit,ex Galeni,Pauli,& Aetij sententia. Qua de re si,ob humorum multitudinem,sanguinísque redundantiam dentium dolor excitatus fuerit,per venæ sectionem euacuare conueniens erit:incideréque oportet venam humeralem appellatam,quæ si non contingat,eam,quæ media existit,incidere conuenit,iuxta Aetij decreta:incidatur tamen ea quæ è directo laborantibus dentibus sita est: & si opus fuerit, venas sub lingua quoque secabis, aut cucurbitas scapulis affiges. At si quid prohibeat venæ incisionem facere, modico,& tenui victu superfluum detrahito humorem, vt idem præcipit Aetius. Euacuato autem vniuerso corpore, dolentibus dentibus ea adhibenda sunt,quæ reprimunt,atque repellunt, demum ea, quæ partim repellunt, partim quoque discutiunt;paucæ tamen sunt affectiones quæ repulsoriis tantùm indigeant:nam hæ duntaxat,quæ minorem habent causam, & propterea cogimur sæpius in principio etiam discutientia admiscere, aut paulò pòst, vt sexto de compositione medicamentorum secundum locos, testatur Galenus. Quanquam si doleant propter gingiuarum inflammationem,præsentissimum remedium est, vtpote citra molestiam, & absque asperitate repellens, discutiénsque citra mordacitatem,cuius rei inflammatis præcipuè,vsus existit,oleū inquam lentiscinum caliditate temperatum, ore retentum: esto autem id recens: nam vetus tantò recenti deterius est, quantò calidius, Galeno auctore quinto de compositione medicamentorum secundum locos,quem sectatus est Paulus cap.26.libro tertio,nec minùs etiam si iuxta aliam partem dolor oriatur,eum sedat lentiscinum, vt idem testatur Galenus: magnopere tamen cauendum ab alterutris ipsorum intensis, tanquam inflammatis dolorosis existentibus:nanque à vehementer adstringentibus partes simile quiddam contusioni perpetiuntur, earum substantia vehementer condensata, ab acribus verò erosioni quid simile contingit: meritò igitur moderatum in vtraque facultate immoderatis præfertur, ex eiusdem Galeni sententia. Quapropter Aetius post lentiscinum oleum,asininum lac in ore retentum commendabat; similiter & sapam, aut palmularum stillamentum eodem modo calidum ore retentum. Verùm ad palmularum stillamentum, quo crassities eius diluatur, aquam calidam affundēdam esse iussit:valet etiam semperuiui minoris deco-

Curatio doloris dentiū ex siccitate. Victus ratio. Medicamentorum ratio.

Lib.8.ca.31.

Curatio doloris dentiū ex multitudine humorum orti. Venæ sectio. Lib.8.c.32.

Loco citato. Topica qualia competant.

Cap.3.

Cap.9.

Aet.lib.8. cap.20.

ctum per se, aut cum rosaceo melle, sapa, vel palmularum stillamento in ore retentum. Dentibus autem ipsis in propria substantia affectis, aut substrato eis neruo, vehementissimis vtendum est medicamentis, siue quis repellere, siue discutere velit, & propterea (vt Galenus asserit) pleraq; ipsorum ex acerrimo aceto præparantur. Colluatur itaque aceto, in quo decocta sit galla, Paulo auctore, vel halicacabi radix, alterci semen, seu folia, ac solanum, vel myrti folia: nec minùs & eis vti poteris medicamentis supra conscriptis pro cura doloris eorum orti ex calida, tum humida intemperie, ea inuicem miscendo: poteris tamen processu temporis, quæ discutiendi facultatem habent, admiscere, vt hyssopum, melilotum, fœnumgræcum, althæam, pulegium, origanum, & alia eiusmodi. Ad stupefacientia autem medicamenta, nisi summa vrgente necessitate, deueniendum nequaquam erit, eísque paulatim vtendum, & *non nisi in* humorum calidorum defluxu, qui si ex bilis redundantia fiat, ex qua interim eroduntur dentes, vniuersi corporis, tum etiam capitis priùs ratio habenda erit, ipsum purgando medicamentis, quæ talem vim habeant: quorum mẽtio, tum cap. de dolore capitis ex bile, tum in plerísque aliis locis, à nobis facta est. Postquam purgationem per resiccationem vitiati influentis humoris ex localibus auxiliis factam, cura perficienda erit: quorum iterum syluam perquiras ex his, quæ diximus pro cura doloris dentium ex caliditate, tum etiam ex caliditate, & humiditate. Cæterùm si dentium dolor ex frigidorum humorum confluxu ortum duxerit, post iterum eorum à toto corpore, ac à capite inanitionem (quo casu præstat valde apophlegmatismis vti, vt 5. de compo. med. sec. loc. patet) quæ similem habeant facultatem adstringendi mediocriter, ac validissimè discutiendi medicamenta, ac calida magis adhibenda sunt: quemadmodum est ruta, seu polium, pulegium, origanum, hyssopum, seu capparis radix si in aceto, aut vino decoquantur, ac ex eis collutio oris fiat. Conducunt quoque ea, quæ supra scripsimus, medicamenta pro curatione doloris dentiũ, cum ex frigida, tum ex humida intemperie. Nec minùs & iam superiùs conscripta auxilia conferunt, quædam ad dentium foramina, seu ad eos liuidos redditos, cùm etiam ex humorum vitiatorum influxu id patiãtur. Si verò nulli prædictorum malum ipsum cedat, & dolor vehementer perseueret, dens ipse tollendus erit, potissimùm si liuidus, aut perforatus, ac vacillans fuerit; idque aut medicamentis, quæ ab artis medicæ auctoribus eximiis commendantur, aut ferro perficies: nam si corrosus fuerit dens, & mouetur, eximatur, inquit Hippocrates libro de affectionibus, si verò non corrosus est, neque mouetur, dolorem etiam exhibet, per vstionem resiccatur. Stupori autem, dentium benefacit portulaca commanducata, vel oleum quod immaturæ oliuæ fuderunt infricatum, vel amurca vetusta in æreo vase cocta, donec mellis spissitudinem habeat, si perungatur, Paulo auctore, præcitato loco.

Quibus vtẽdũ sit, si dentes in propria substãtia, aut in substrato neruo, affecti sint.

Si ex defluxu calidorũ humorum dẽtes doleãt, curatio.

Si ex confluxu frigidorũ succorũ, curatio. Cap. 9.

Ad dentiũ foramina, ac liuiditatem.

Circa principium.

Ad dentiũ stuporem.

περὶ ἀφθῶν. *De aphthis.* *Caput XLII.*

IN oris superficie interim vlcerationes quædam igneæ quippiã caliditatis habentes exoriuntur, has Græci ἄφθας, medicorum vulgus alcolas appellat. Summa igitur oris pars cùm ab eis occupetur, Galeno teste sexto de compositione medicamentorũ secundum locos, & commento aphoris. 24. tertij libri, haudquaquam partem ipsam affectam inuestigare difficile erit, cùm ægrotãtis ore adaperto promptè oculis eam cernere liceat; pariterque ad tactũ iudicari poterit, cùm calidiores, quàm conueniat, tumidioresq; oris summæ partes sentiãtur. Affectus ipse, cùm exulceratio quædam sit, liquet, neque aliis indiciis indiget pro eius cognitione, quàm visu, & tactu, velut ipsa pars affecta. Earum autem causa neque vna esse poterit: nã si lactentibus pueris excitentur, quibus vt plurimùm fieri consueuerunt, Galeno auctore, aut vitiosum lac nutricis, quod non

Pars affecta. 6. de compo. medic. secũ. loc. cap. 4.

Affectus. causæ, si lactentibus accidant.

non paruam in se serosam contineat partem, erit in causa, quoniam hæc pars
vim habet abstergendi,quam ob molliciem oris summæ partes lactentium in-
fantium sustinere nequeunt. Quare non mirum si in corporibus mollibus ex
tali lacte per oris summa fiant exulcerationes, ex Galeni sententia in com-
mento eiusdem aphorismi 24. tertij lib. id autem percipere poteris ipsa lactis
qualitate inspecta, aut si lac vitiosum non fuerit, propterea quòd ipsum non
probè concoquunt infantes lactentes, ea de re contingit propter hãc causam,
iam dictas exulcerationes oboriri,eodem Galeno teste,libro sexto de compo-
sitione medicamentorum secundum locos. Iis verò, qui ad perfectam ætatem
peruenerunt, ac non lactentibus pueris, nedum aphthæ fiunt propter acredi-
nem eorum quæ bibuntur, ac comeduntur, verumetiam propter vitiosorum
humorum ad os defluxum, vt libro octauo cap.39.inquit Aëtius. Ortas autem

Cap.4. Causæ, si nõ lactentibus fiant.

aphthas ex eorum quę comeduntur,& bibuntur acrimonia,promptè ex ęgro-
tantis,seu astantium sermone, ipsis interrogatis percipere poteris: reliquæ ve-
rò ex earum colore diuerso comprehenduntur, nam rubicundiores cùm fue-
rint, sanguineum humorem præualere ostendunt:flauiores autem amaram bi
lem:nec minùs si tangas,immodicam percipies in eis caliditatem:quamuis val
de maiorem in flauioribus,& ex bile dependentibus.At si albescentes fuerint,
pituitosiores. Liuescentes verò, & nigrescentes, atræ bilis succum præualere
ostendunt:quas geminas,si tangas,haudquaquam immodicè calidas reperies.
Ex corporum insuper temperatura,ætate, habitu,ac præcedente victus ratio-
ne,pleniùs id coniicies.Ex eis facilè curantur,quę pueris lactentibus fiunt,Ga
leno auctore: iis quoque ætatis ratione maximè contingunt,vt inquit Hippo-
crates,præcitato aphorismo 24. tertij libri: quæ verò accidunt iis, qui ad per-
fectam ætatem peruenerunt,non ita facilè:potissimùm,vbi ob vitiosorum hu-
morum defluxum excitentur, quamuis Celsus libro sexto cap.11. velit longè
periculosissimas aphthas esse in pueris:in viris autem, & mulieribus idem pe-
riculum non esse, cùm non ita facilè ab eis consumantur; quibus suis verbis
cum Galeno conciliatur, qui voluit faciliùs curari eas in pueris, vtpote quia
ex moderatè adstringentibus sedentur,id quod in adultis nequaquam fieri po
test, aut per quam rarissimè; mitiores etenim sunt in pueris lactentibus, quia
ex mitiori causa fiunt,quãuis ætatis ratione ab eisdem faciliùs quàm viri con-
sumantur, vt inquit Celsus: at si ab affluente vitioso humore fiant aphthæ, vt
inquit Galenus, tertio de morbis vulgar. id quod sæpiùs prouectioribus acci-
dit,semper prodeunt cacoęthes.Harum omnium periculosissimæ existũt,quæ
ex atra bile originem duxerũt,propter humoris malignitatem: quæ verò diu-
turnæ fiunt, & progressu temporis putredinosum quid acquirunt, ac malignæ
euadunt, ægrè solubiles sunt; à medicisque nomæ appellantur, hoc est,depa-
scentia vlcera,malo nimirùm semper vlteriùs serpente,nec medicamentis ce
dente: vt propterea fortioribus indigeant medicamentis, vt patet eodem lib.
sexto de compositione medicamentorum secundum locos. Quæ itaque lacten
tibus pueris accidunt, ex his quæ moderatè adstringunt, sedantur, vitioso ta-
men priùs nutricis lacte conuenientibus cibis, ac potibus contemperato: aut
si idipsum probè non concoxerint infantes,vt probè concoquant,procurabis;
simúlque prospicies & ipsi nutrici bonam concoctionem.Quapropter cibis le
uibus alenda erit, & his, qui facilè non corrumpuntur,vt præcitato loco Cel-
sus præcipit,potio,si febricitat puer,aquæ, si sine febre est, vini diluti præben-
da erit: admiscereque cibis conuenit lentem, cotonea mala, & ex pyris quip-
piam addere,sorbis,mespilis,ac cornis:quandoq; etiam in cibos, qui mandun-
tur, de lactuca, seride, solano, & portulaca permiscere licet. Et si infans quid
mandere queat, ea quoque tribuenda sunt, vt mandantur: præsertim si valde
inflammata fuerit aphtha, est quoque infantis os pharmacis illinendum, præ-
sertim si subrubras videris aphthas, in principio quidem iis, quæ moderatissi-
mè adstringunt,ac frigefaciunt: deinde verò iis,quæ citra mordacitatem dis-

Signa.

Prognostica.

Celsus cum Galeno conciliatur.

3. de morbis vulgar. commentario 3. com. 12.

Cap. 4. Curatio earum, si lactẽtibus accidant.

cutiunt. Si verò ſubflauas videris aphthas, iiſdem quidem vtendum, ſed magis refrigerantibus. At ſi pituitoſiores, & ſubalbidæ fuerint, adſtringẽtibus ſimul, & abſtergentibus vtendum erit, velut, ſi nigreſcentes fuerint, his, quæ generoſè diſcutiunt, vti licebit. In principio itaque ſi ſubrubræ fuerint aphthæ infantibus ipſis pharmaca illinenda ſunt, quæ moderatiſsimè adſtringunt, & frigefaciunt, Galeno auctore, ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum loc. deinde verò, ea quæ citra mordacitatem diſcutiunt, nam moderatæ aphthæ maximè in tenellis corporibus moderatis pharmacis opus habent, vt ipſe aſſerit, cuius farinæ ſunt, ſyrupus ex ſucco roſarum, è portulaca, ex omphacio, aut ex plantagine, vel ex moris, ſeu rubi moris, aut ex malis punicis acidis: puluis quoque parari poſſet ex lentium farina, ex rhu, roſarum flore, ac eiſdẽ ipſis roſis ſiccis. Collutiones inſuper moderatè adſtringentes ex rubi decocto, roſarum, aut plantaginis, balauſtiorum, & ſantalorum, admiſto aliquo ex iam dictis ſyrupis componantur, eiſdem quoque, ſi ſubflauas videris aphthas, vtitor: ſed magis refrigerantia eligas; quo caſu ſolani ſucco, aut eius decocto vti valde conducit. At ſi neque his malum cedat, adiicienda erunt prædictis, quæ citra mordacitatem diſcutiunt, vt mel roſaceum, aut vinum præſertim dulce, in quo prædictorum aliquod diſſoluatur, aut decoquatur. Albeſcentes verò, & pituitoſiores aphthas adſtringentibus ſimul, & detergentibus ſimiliter moderatis, curabis. Eiuſmodi ſunt, manna thuris, glycyrrhizæ ſuccus, nux cupreſsi, & maſtiche: hæc cum foliorum myrti, aut oleæ decocto miſceantur, & eo aphthæ illinantur: quæ iterum cum aliquo ex paulò ante commemoratis ſyrupis miſcere licebit. At ſi liuentes, & nigreſcentes fuerint aphthæ, ex vua paſſa exacinata, & aniſo tritis cum melle, ſeu melle roſaceo illinendæ erunt. Confert inſuper & florum chamæmeli, ſertulæ campanæ, anethi, ſeu fœnigræci puluis, qui pariter cum melle, ſeu roſaceo melle mixtus illiniri poterit: & ſi mitius velis parare medicamentum, puluerem ex aliquo iam dictorum cum ſyrupo myrtino, aut ex moris, ſeu portulaca permiſcebis. Cæterùm, ſi in maioribus pueris, aut ætate perfectis aphthę exoriantur, eiuſdem quoque generis pharmacorum facultatibus, auctis tantùm ipſorum viribus vtendum erit: verùm non æqualiter omnibus, ſed maximè eorum corporum naturas ſimul conſiderabis, num molles ſint, & humidæ, velut eunuchis, & mulieribus, ac pueris; aut duræ, & aridæ, veluti in piſcatoribus, nautis, venatoribus, atque agricolis: nanque robuſtioribus iſtis corporibus fortiora adhibenda erunt pharmaca, mollioribus debiliora, ex eiuſdem Galeni ſententia, præcitato libro ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Quod verò ad victus rationem attinet, abſtinendum erit ab acribus, ſalſis, & acidis, tum eduliis, tum potibus, ac à cunctis, quæ vitioſos ſuccos generare poſſent; quemadmodum (Apollonij auctoritate) eodem loco, præcipit Galenus: victúque alendi ſunt boni ſucci, faciliſq; concoctionis, cum aliquo ex prędictis oleribus, ſeu fructibus permiſto. Et ſi ſanguineus præualuerit ſuccus, priuſquàm topicis vtaris medicamentis, vena ſecanda erit, ſi nihil impediat, interna, ſeu humeralis: & ſi opus fuerit, iteranda venæ ſectio erit. Siquid verò venæ ſectionem prohibeat, vt in pueris infra decimumquartum annum, ſanguinis miſsio per affixas cum ſcarificatione cucurbitas ſcapulis fiat, aut per hirudines, eodem loco, ſeu in cubito admotas, veluti Neapoli conſueuimus. At ſi hæc non ſuffecerint, ex venis ſub lingua ſanguis quoque prædictis mittendus erit. Quòd ſi totius corporis plenitudo non adſit, ſed quiſpiam vitioſus redundarit in toto corpore ſuccus, is primò vacuandus erit, adhibito purgante medicamento, quòd talem vim habeat, bilem ſcilicet educendi, ſi bilis; pituitam, ſi pituita, nigram bilem, ſi ſuccus melancholicus redundarit. Vacuato autem corpore, medicamenta, quibus adſtringendi facultas ineſt, admouenda ſunt à principio: conſequenter verò his, quæ vim diſcutiendi obtinent, admiſcenda erunt. Primò tamen moderatis, quæ ſuprà retulimus, vtare. Quòd ſi ea non ſuffecerint, omphacio cum vino

Cap. 4.

Si maioribus pueris, aut ætate perfectis fiat curatio.

Cap. vlt.

Victus ratio.

Sanguinis miſsio.

Purgatio.

Topica qualia adhibenda.

vino auſtero, & ſubaſtringente vtaris, aut rhus, quod ſumac appellant, oleæ, ſeu myrti albæ folia cum prędicto vino decoquantur, quo oris collutiones fiãt: nec minus & gallarum decoctum cum vino confert, gallas inſuper contuſas, ſi in aqua decoquas, & cum præcolato decocto parem menſuram mellis permiſceas, rurſúsque decoquas, donec ad mellis craſsioris ſpiſsitudinem redigatur, maximo remedio erit, vt inquit Aëtius, præſertim pueris, & inueterato iam malo: prædictis verò deinceps, ſi malum eis non cedat, fœnumgræcum, melilotum, glycyrrhizæ radicem, myrrham, aut aniſum permiſcere poteris, aut etiam ſal ipſum, ſi robuſtiora corpora fuerint, mandendæ inſuper ſunt oliuæ muria conditæ, cùm adſtringant & diſcutiant, Apollonio teſte, nec minus portulaca melle tincta, ſi manducetur, confert. Ex erui quoque farina, & melle aphthæ extergendæ ſunt: & demum galla cum melle illinenda erit, vt auctoritate Archigenis, Galenus approbat, eodem ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum loc. ſimiliter miſy, alumen, & rhoëm cum melle. In perfectis etiam, & duris corporibus, ex propoſito idem Galenus eodem loco, miſyos vſum cum vino adſtringente per omnia commendat: poterit autem huius medicamenti vis (vt ipſe inquit) tum intendi, tum remitti, prout magis, vel minus vinum fuerit adſtringens: & prout craſsius, aut liquidius efficitur pharmacum ex miſyos, ac vini miſtura. Porrò ſi in putredinem aphthæ vertantur, quas amplius aphthas appellare non conuenit, eodem Galeno teſte, præclarè facit (vt inquit Aëtius) ex gallarum decocto, & melle præſcripto illitio: nec minus egregiè facit, centaurij minoris exuſti cinis, illinitus cum melle: priuatim verò conuenit cornu cerui tritum, aut atramentum ſutorium vſtum, cum melle etiam tritum, ſeu æris ærugo, ſiue ſquama ſimiliter cum melle: ſiccum item pharmacum, quod ex roſarum floribus, rhoë, croco, & coſto conſtat, magnopere confert, ſi cum melle illinatur, eodem Aëtio auctore, ſi verò proſerpant aphthæ, quæ nomæ appellantur, ſummè eis facit fœniculi radicis vſtæ cinis (ex monumentis Archigenis) per ſe, & cum melle illita, vt inquit Aëtius. Item amurca in æreo vaſe, donec in mellis craſsitudinem cogatur, decocta, ac illita: nec minùs confert, gallarum, aluminis, & balauſtiorum puluis, æquales ſingulorum partes aſſumens, per ſe, aut cum melle illitus.

Cap. vlt.

περὶ κατάῤῥου, βράγχου, καὶ κορύζης. *De deſtillatione, raucedine, & grauedine.*

Caput XLIII.

CONTINGIT non raro, vt capite malè affecto, ſuperuacaneũ quoddam ex eo in ſubiecta membra cõfluat, promptiſsimè quidem in os, & nares impetum faciens, Galeno auctore, ſexto de ſanitate tuenda: & licet diuerſas ſuſcipiat nomenclaturas, pro partium diuerſitate, quæ excrementa ſuſcipiunt, vt dicemus, tamen quo nomine nuncupetur ea affectio, quæ communis eſt omnibus, haud admodum liquet: nam (vt Celſus inquit, libro quarto cap. ſecundo) Hippocrates κόρυζαν nominare conſueuit, nunc verò (vt ipſe aſſerit, & nos quoque obſeruauimus) apud Græcos in grauedine hoc nomen ſeruatur, velut deſtillationes καταῤῥοὺς appellant. Cùm itaque capitis fluxio ad ſubiectas partes indifferenter nullam habeat propriam nomenclaturam: nec apud Græcos, nec apud Latinos, ſeu Arabes, poterimus prout abuſus inſueuit, & Græcum nomen ſignificat κατάῤῥουν Græcè, Latinè defluxionem appellare: Cælius Aurelianus libro ſecundo capite 7. influxionem nuncupauit, communiſsimè tamen vocabulo ipſo vtens. Nam ſi communiter ſumatur pro omni defluxione, quæ ex capite ad pulmonem per aſperam arteriam fluit, aut pro omni ea quæ à capite per venas ad partes inferiores defluit, intelligi debet, Galeno teſte, commento aphoriſ. 12. tertij lib. propriè autem κατάῤῥουν Græci nominant, vt idem Galenus aſſerit lib. tertio de cauſis ſympt. cùm quod ſuperuacaneum eſt, à cere

Cap. 9.

Quot modis deſtillatio dicatur, ſeu defluxio. Deſtillationis communiſſimè ſumptæ differentiæ plures.

3. de cauſis ſymp. cap. 4.

à cerebro in os defluat; quem etiam Latinè propriè destillationem nuncupare debemus: velut si in nares excrementum defluat, κόρυζαν Græci, grauedinem

Cap.9.

Latini appellant. At si in fauces, vt inquit Galenus præcitato loco, aut in laryngem, vt sexto de sanitate tuenda ipse asserit, ex capite excrementa decidant,

Loco citato.

βράγχος à Græcis, raucitas à Latinis nominatur affectio: nam principio vocem raucam facit; procedente verò tempore paruam. Si verò longiùs etiam procedit malum totam adimit, vt patet eodem sexto de sanitate tuen. quamuis Paulus velit, cap.28.lib.3. Quòd si excrementitius humor per palatum, ex capite in fauces decumbat, κατάῤῥος Græcè, Latinè destillatio nominari debeat, si verò in guttur, & asperam arteriam destillet, vocatur tũc malum Græcè βράγχος, vel ἀρτηριακὸν: conciliari tamen cum Galeno posset de catarrho, quòd & si per palatum in fauces excrementum aliquod defluat, adhuc in ore suscipitur; à quo & tum gula, tum aspera arteria excrementi decursum excipiunt, eodem Galeno auctore, sexto de sanitate tuenda. sunt enim fauces spacium illud laxius, quod inter gulam, & guttur præiacet, vt liquet commento aphoris.34. quarti libri, & tertio prognosticorum. quapropter & os cum his simul afficitur, & ore affecto, ac superuacaneum excipiente, contingit, & eas quoque coaffici, vel dicas faucibus exiguum excrementum suscipientibus fieri etiam catarrhum, quoniam vox nondum mutatur, & rauca redditur. Sic etiam de brancho disserendum erit, nam raucitas nedum gutture affecto, verum etiam & faucibus ipsis, multo tamen humore imbutis superuenit, velut ex Galeni sententia asseruimus: sunt enim ambo vocis organa, vt ipse inquit septimo de compositione medicamentorum secundum locos: præcipuè tamen fieri consueuit, si in guttur, & asperam arteriam excrementitius humor destillet, vt inquit Paulus. Cæterùm, si in alias partes capiti subiectas ab eo fluxio procumbat, pro partiũ varietate diuersas suscipit nomenclaturas, vt si in gurgulionem vua, aut si aliter in tumorem attollitur, alio nomine, si in glandulis, quæ in oris termino vtrinque iacent, antiades, si in iis, quæ proximæ eis sunt, paristhmię nuncupantur. Si in reliquas partes aliam quandam appellationem suscipiunt, de quibus omnibus modò tractare non intendimus, sed de tribus duntaxat prænominatis fluxionibus, catarrho videlicet propriè dicto, coryza, & brancho, hoc est, de destillatione propriè dicta, grauedine, & raucitate verba faciemus. Est autẽ tum his, tum reliquis omnibus non nominatis vitiis commune (vt inquit Paulus) descensus excrementitij humoris ex capite in subiectas partes: quem descensum, defluxionem, seu destillationem (quamuis communissimo vocabulo) nuncupare fas erit. Quod autem in hac affectione cerebrum primò oblæsum sit, liquet ex Galeni verbis, tertio de causis symptomatum, cùm dixit, catarrhi, & coryzæ causa est cerebrum: & post pauca, iterum dicebat, ergo qualis in ventre passio ex mala concoctione fit, tale est in cerebro prædictorum vtrunque; patere insuper illud poterit & sexto de sanitate tuenda: quo loco capiti in prædictis affectionibus prospiciendum esse iussit, tanquam ipsius mali fonti. Ex ipsiusmet quoque cerebri operationibus oblæsis, ac ex eiusdem excrementis quantitate, & qualitate mutatis, confirmari potest. Quanquam cùm eo in grauedine nares coafficiantur, in destillatione, seu catarrho, os ac interdũ fauces: in raucitate larynx, seu aspera arteria, aut ipsæ quoque fauces, si immodico humore imbutæ sint. Affectio ipsa symptoma est in genere excretorum immodicè, vt Galenus inquit, eodem tertio de causis symptomatum, quod quidem interim ad ipsius cerebri intemperiem consequitur calidam, vel frigidam, quo casu vt similaris pars ipsum afficitur. Interdum verò eo impleto, & velut instrumento oblæso symptoma hoc excitatur, vt Galenus testis est præcitato libro tertio de causis symptomatum. At tibi declarabunt, quænam fuerit capitis dispositio siue calida, siue frigida, qualitas, & quantitas excrementorum, necnon causarum, quæ præcesserunt contemplatio, Galeno auctore, tertio de locis affectis. Cùm itaque cuiuslibet defluxus ex capite

Paulus cũ Galeno conciliatur.

Cap. citato.

3. prognost. comm.16.

Cap.1.

De quibus differentys tractabitur.

Quid sit omnibus cõmune.

Quæ pars afficiatur.

Cap.4.

Cap.9.

Quis præter naturã affectus.

Cap.4.

Causæ.

Loco citato.

Causarum cognitio.

Cap.5.

capite ad iam dictas partes causa sit intemperies calida, aut frigida, cerebro tamen vt parte similari affecto, aut multitudo vaporum, seu humorum in eo contentorum, si vt instrumentalis pars, cerebrum ipsum affectũ sit: quanquam eius affectio quoquomodo fiat, similis sit affectioni ventris ex mala concoctione, vt patet eodem tertio de causis symptomatum: propterea singulæ dispositiones propriis indiciis inueniendæ sunt. Nam si frigida fuerit, tum ex quantitate excrementorum, quæ maior erit, tum ex qualitate, quod frigida, ac minimè mordacia sint, cognosces; capútq; vndique & frons iis distenditur, ac meatus, quos ethmoides vocant, clauduntur ne vox deorsum per nares transmeet, vt inquit Paulus: frigidáque pręcesit victus ratio, temperamentũ potissimum cerebri, ac ætas, tempus anni, regio, ac aëris constitutio aquilonia. Hæc nanq; frigida cerebri intemperies cogens amplius, & comprimens quodammodo caput (velut manus spongiam aqua imbutam) exprimit cerebrum ipsum, quo fit, vt ad loca capite inferiora eius excrementa decidant: adhæc cùm quod ad ipsum cerebrum prouenit pro nutrimento, sua frigiditate concoquere non possit, effectum ei velut excrementum, iterum ad infernas partes illud conuertitur, cùm nequaquam continere valeat: nec minùs cùm ex infernis partibus in ipsum vapores ascendant, nequaquam digeri, ac discuti ab eo valent: qui iterum multiplicati, ac crassiores redditi, vt ad subiectas partes delegentur opus est, nullam siquidem in parte aliqua corporis plenitudinem digerit hyems, vt inquit Galenus commento aphoris. 13. tertij libri. Quare nec frigiditas confert, etenim frigida intemperies dum nihil absumit humoris quodammodo incremento confert, eodem Galeno auctore, sexto de sanitate tuenda, & primo de morbis vulgaribus: qua ratione etiam fit, vt ex accidenti propter frigidam intemperiem cerebrum repleatur, ac vt instrumentum à plenitudine infestetur; id quod præter iam dicta, si ex frigidis succis fiat, dignosces ex capitis, tum distentione, tum grauedine, citra tamen calorem, ac mordacitatem oculorum, seu faciei rubedinem: præcesserúntque nonnulla, à quibus caput facilè repleri frigidis humoribus potuit, vt nimia repletio, & præsertim frigidorum alimentorum, ac potuum, aut frequentes cruditates assumptorum ciborum, qui in ventre incocti perseuerantes nequaquam infra excernuntur: iis quoque si febris superueniat, ab ea iuuantur, Paulo auctore, præcitato loco. At si ex ęstu grauedinem quispiam, destillationem, seu raucedinem concipiat, his particulæ quæ fluxionem suscipiunt, incalescũt, acris, tenuísque humor destillat, tum per nares, tum per os, faciésque rubescit, & nasus, vt idem inquit Paulus: Hos etiam magna ex parte febris comitatur, quamuis ab ea minimè iuuentur, tumescere insuper facit nasum, & interim exulceratur tum nasus ipse, tum reliquæ partes fluxionem suscipientes, cùm ea acrior fuerit, Hippocrate auctore; libro de veteri medicina: & si manum fronti, capitique admoueas, immo dicè calentes has partes reperies, quòd si ætas, temperamentum, habitus, anni tempus, regio, aërisque constitutio præcesserint, ac fuerint calidæ, certiùs id manifestabunt. Est autem huius defluxus causa, calida cerebri intemperies, non siquidem cogens, ac constringens, veluti frigida, sed cerebri humores extenuans, ac dissoluens; attrahendo quoque per se, & ipsa caput replet, præsertim vbi vinum vltra modum potatum fuerit, aut copia ciborum, calidorúmq; præassumpta, aut balnea calidiora, seu largior perfusio capitis ex aqua calida præcesserint, nam & hæc suapte natura caput replent, quemadmodum austri, ac austrinæ pluuiæ, & cuncta, quorũ natura calida est, & humida: omnia nanq; talia apta sunt caput replere, vt testatur Galenus commento aphoris. 5. tertij libri: quo casu præter iam dicta, aderit capitis quoque leuis dolor, ac grauitas cum manifesto caliditatis sensu. Aptiores autem sunt, qui temperaturam calidam capitis habent, vt ab externis causis in destillationes incidant, velut frigidam habentes temperaturam paratiores sunt, vt ab internis causis destillationibus corripiantur. Verùm si raucedines, & grauedines in valde senibus fiant, concoct

Cap. 4. Si ex frigida cerebri intemperie fiat signa.

1. de morbis vulgar. commentario 2. com. 7.

Si ex calida intemperie signa.

Circa finem.

Prognostica.

concoctionem non admittunt, inquit Hippocrates, aphoris. 40. secundi libri, cùm ex frigidis oriantur causis, & facultas eorum imbecilla sit, ita vt eas concoquere non valeat, Celsus verò scriptum reliquit, quòd si in nares ex capite destillat humor, leue est; si in fauces, peius; si verò in pulmonem, pessimum est; quòd si in asperam arteriam destillet, peius erit, quàm si in fauces; non tamen ita pessimum, vt si in pulmonem, quemadmodum cuilibet patere poterit. Cunctæ verò destillationes breues, & si neglectæ sint, longæ esse consueuerunt, vt idem inquit Celsus, nihilque pestiferum, nisi quod pulmonem exulcerauit, eodem teste: quanquam neque omnino salubris sit, aut curatu facilis, si ex destillatione caput asperæ arteriæ, aut ipsa eadẽ exulceretur, potissimùm si ad eius cartilagineam substantiam peruaserit, quemadmodum liquet septimo de vsu partium: considerare itaque oportet, cuiusq; destillationis præcedentem causam, ac præhabitam diętam, atque ita remedia contraria afferre, vt inquit Aëtius. In vniuersum autem pauco cibo, & quiete vtendum est, vitato etiam frigore, & calore, & præsertim si repentina fiat mutatio, modò ad frigus, modò ad calorem. Hæc nanque res (vt testatur Celsus cap. 2. libri primi) maximè grauedines, destillationésque concitat: protinúsque abstinendum esse à sole, balneo, vino, & venere idem Celsus præcipit cap. 2. libro quarto. temperatus ergo eligatur aër, vt neque impensè calidus, aut frigidus sit: verùm si causa fuerit frigida, parum ad calidum inclinet; si calida, parum ad frigidum. Caueant ventos, cùm austrinos, tum aquilonios, viténtq; somnum longiorem, & diurnum, moderatus tamen in nocte confert; procurandúmque erit, vt singulis diebus alui excrementa excernantur, si non natura, saltem arte, balanos, aut clysteres adhibendo, abstineántque ægri ab immodicis animi affectibus. Cibis vtantur concoctu facilibus, & boni succi cum frigidis aliquatenus, aut calfacientibus leniter permistis, prout diuersa exigit dispositio. Sorbitiones tamen maximè prosunt, vt inquit Paulus, aut amylũ, ptisana, oua sorbilia, panis in aqua cum amygdalarum succo decoctus, aut cum pini fructibus, in causa frigida. Aëtius verò caseum tenerum, ac recentem, tanquam vtilem, comestum commendat; & in frigida causa cauliculos brassicę, ipsámque brassicam, coctos, & comestos: nec minùs si à ieiunis ipsimet cauliculi crudi edãtur, butyrum quoque eis vtile existit, & quibusdam robustioribus porri quoque probè cocti, potissimùm in raucedine. In causa verò calida, lactucæ, cauliculos parumper ferueфactos comedant, etiamsi in posca ipsos intingant: poterunt quoque vti pane dulciario confecto ex amygdalis ipsis, & saccharo, aut ex pini fructibus, & saccharo confectis, si ex frigida causa ortum habeat defluxus; caueant vaporosos cibos, vt cepas, allia, sinapi, ac reliquos. Prædictorum autem ciborũ quantitas, præterquàm quòd moderata perpetuò esse debeat, minor tamen in cœna, quàm in prandio sit, & post cibum neque legant, neque scribant, Celso auctore, cap. 5. libro primo: pro potu deuitent vinum; loco cuius aqua hordei in calido defluxu, aut aqua, in qua parum radicis glycyrrhizæ, seu cinnamomi fuerit decoctũ, in frigido vtantur, aut radicis glycyrrhizæ decocto: vel ipsammet radicem dulcem cum cinnamomo, in frigida, seu cum hordeo, in calida fluxione decoquas. Poterunt quoque qui ex frigiditate defluxu corripiuntur, aqua mulsa pro potu vti, aut aquoso vino, ipsius verò potus quantitas sit exigua, nam procurata sitis multum confert, vt Theodorus Priscianus inquit libro secundo ad Timotheum cap. 7. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, ex Galeni sententia, sexto de sanitate tuenda, in quouis defluxu ex capite ad subiectas partes, capiti saltem prospiciendum est, ipsúmq; sanandum, veluti mali fontem, ac firmandum modo liceat, etenim origo, & principium catarrhi è capite nascitur, eodem Theodoro Prisciano teste. Qua de re si ab ipsa caliditate sincera, aut frigiditate fluxiones contigerint, & nulla alia facultate participauerint, sic sanè sedabuntur, vt inquit Hippocrates libro de veteri medicina, vbi ex frigido in calidum permutatæ fuerint, & ex calido in frigid

Curatio. *Cap. 7.* *Lib. 8. c. 53.* *Victus ratio.* *Medicamẽtorũ ratio.* *Cap. 9.* *Loco citato.*

frigidum. Vbi itaque calida præpolleat intemperies, iis pugnandum est præsi-
diis, quæ dolori capitis ex tali causa contracto conueniunt, præstátque æstatis
tempore eorum caput rosaceo perungi potissimùm omphacino; frequentíque
balneo potabilis aquæ ægros fouere oportet, quo & calidos vapores, qui in ca
pite sunt, euocemus, & totum capitis temperamentum melius reddamus, Ga-
leno teste, eodem sexto de sanitate tuenda, ipsúmque caput copiosiore aqua
calida, moderatè tamen perfundendum erit, vt inquit Paulus: nec propterea
Celso pugnabimus, qui protinus à balneo abstinendum præcipiebat; nanque
aut sponte nascentes aquas interdicebat, vel in frigida intemperie circa ini-
tia ipsum prohibebat. At si frigida intemperies caput infestet, calefacientibus,
iuxta præallegatam Hippocratis sententiam, fluxio sedabitur, in calidum in-
temperie permutata: caput itaque nardino, rutaceóque oleo perungi debet,
Paulo teste, irinum verò non solùm illinitur, sed etiam naribus instillatur, vel
chamæmelino, seu anethino vtare. Verùm si nedum calida fuerit cerebri in-
temperies, sed calidi quoque in eo redundent succi, ac forte febris inuaserit, to
tius corporis plenitudine existente, sanguis mittendus erit ex externa cubiti
vena, quæ humeralis dicitur, siquid eam non prohibeat, eáque iteranda erit, si
opus fuerit, potius quàm semel multam quantitatem sanguinis extrahere: at si
quid eam prohibeat, redundantes humores aliis euacuationibus purgare, ac
deorsum trahere oportet, clysteriis videlicet, cucurbitulis, frictionibus, ac pur
gantibus medicamentis; priùs tamen quàm ea tribuantur, concoqui, ac tem-
perari calidorum humorum acrimonia debet, ac eorum intemperantia: indi-
gent enim hoc omnes fluxiones, quæ ex humorum acrimonia fiunt, teste Hip-
pocrate præcitato loco. Temperantur autem si syrupum violaceum, rosaceum,
ex nymphæa, papauere, aut ex cannis tribuas cum aqua hordei, aut decocto ra
dicis glycyrrhizæ, seu borraginis. Tribuas verò ℥.j.& ß.vel ij. ex prædictorum
syruporum aliquo cum ℥. iij. ex aliqua prædictarum aquarum: quibus pluries
assumptis purgare poteris ægrum ex cassia fistula, seu manna ℥.ij. videlicet cas
siæ fistulæ, aut ij. vel iij. ipsius mannæ; & si videbitur addere poteris ℥.ß. seu ʒ.vij.
antidoti diacatholicon, aut decoctum trochiscati agarici ʒ.j. vel ℈.iiij. capitiq;
demum applicentur ea topica medicamenta, quæ in capite de dolore capitis
commemorata sunt, balneis item dulcis aquæ, ac reliquis, quæ suprà in calida
intemperie approbauimus, vtendum; & cùm somnum ingreditur, diacodium
ore contineat, sæpiúsque eo vtatur etiam si vigilet, poterísque eum in tabellis
conficere, velut Neapoli vtimur, præsertim his, qui liquidum medicamentum
ipsum sumere abhorrent; somnum etenim dulcem infert, & reprimit influxũ,
vt inquit Aëtius. Frigido autem redundante humore, præsertim in capite, per
ea quæ talem purgant, medicamenta, corpus, & caput vacuabis: in quem vsum
conferunt acres clysteres, priùs tamen quàm purgantia tribuas medicamen-
ta, ex rosaceo melle, syrupo de glycyrrhiza, aut de hyssopo, iuiubino, aut ex
succo borraginis, præparari, ac concoqui redundans succus debet, cum aqua
betonicæ, aut sampsuchi, & demum pilulis ex hiera, & agarico confectis eua-
cuari, aut ex pilulis arabicis, aureis, & interdum cochiis, ac similibus, post quas
(si videbitur) ʒ.ij. aut parum plus, vel minus roscidi mellis, aut syrupi ex pluri-
bus infusionibus rosarum exhibe. Idoneum quoque erit, post vniuersalem pur
gationem medicamen, quod pituitam per os educat, præbere, ac à capite cu-
curbitulis, frictionibus, seu vinculis humores retrahere, ipsúmque prædictis ca
lidis oleis irrigare. Item sacelli capiti ipsi admouendi sunt, qui taliter com-
ponantur. Recipe hyssopi, sampsuchi, florum chamæmeli, meliloti, ana ʒ.j. &
ß. florum stœchadis, spicæ, singulorum ℈.j. masthiches, ligni aloës, maceris, cu-
iusque ʒ.ß. rosarum aridarum ʒ.iij. terantur singula, & in sericum, seu tenuem
linteum lineum immittantur, sacculúsque formetur, & coronali suturæ impo-
natur, quo etiam loco sinapismus, aut igneum cauterium (vbi diuturnior fue-
rit affectio) vtiliter adhiberi poterit. In vtroque item defluxu ex calida, aut

Si ex calida cerebri intemperie fiat, curatio.

Cap. 9.

Si ex frigida.

Si ex calidorum succorũ redundantia fiat, curatio.

Venæ sectio.

Purgatio.

Topica.

Si ex frigidorum humorum redundantia fiat, curatio.

Purgatio.

Topica.

Suffitus. frigida intemperie orto, suffimenta adhibere conuenit, si ex calida intemperie fiat, paretur vt infrà. Recipe mannæ, seu corticis thuris, ladani, mastiches, singulorum ℈.ß. santalorum rubeorum, & luteorum, & corallorum rubeorum ana ʒ.j. rosarum rubearum siccarum, incompletarum ʒ.iiij. fiat puluis, & (vbi vsus exigat) carbonibus ignitis inspergatur: frigida verò existente cerebri intemperie, hoc modo suffimentum paretur, maceris, ligni aloës, spicæ, mastiches, corticum, seu mannæ thuris, singulorum excipe ℈.ß. hyssopi, & sampsuchi siccæ ana ℈.j. ladani ʒ.j. florum stœchadis, & caryophyllorum ʒ.ß. rosarum rubearum siccarum ʒ.ij. vel iij. paretur puluis, & modo iam dicto vtare. Particulatim verò (vbi ad nares fluxio decumbat, si calida ea fuerit) conuenit ex aqua tepida per nares vaporem excipere; aut ex maluarum, hordei, violarúmque, & florum chamæmeli decocto; frigida autem fluxione existente, ex sampsuchi, hyssopi, serpilli, betonicæ, pulegij, seu betæ decocto excipiendus vapor erit. Ex eisdem quoque caputpurgia fiant, quæ insuper parari poterunt ex his, quæ cap. de dolore capitis commemorauimus: verùm nequaquam fieri debet, nisi priùs purgatum fuerit corpus, ac iam dictis medicamētis caput firmatum, aut saltem ipsi prospectum; melanthij quoque, seu cumini vsti odorem suscipere commendauit Paulus, frigida presertim fluxione existente: nec minus confert pulegium odorare: demittantur autem singula in serico, aut lineo linteo. Si verò in os defluat calida fluxio, ex aqua hordei, violarum, aut maluarum decocto, cum glycyrrhizæ radice oris collutio fiat, frigida autem existente fluxione ex hyssopi, pulegij, sampsuchi, ac aridarum ficuum decocto colluatur os: priuatim etiam & ipsi raucitati conferunt compositiones, quæ sub lingua tenentur ὑπογλωττίδας Græci appellant, quo paulatim eis liquescētibus, asperæ arteriæ summum, id quod ipsum defluit, suscipiat, paulatim etiam relaxatis musculis ipsius gutturis. Hoc autem ex industria fieri oportet, ne tussis excitetur, fiet autem si supinus cubet, iuxta Galeni sententiam, quarto & quinto meth. med. ac septimo de compositione medicamentorum secundum loc. Talia sunt pilulæ bechicæ dictæ, ac ea compositio, quam Neapoli alusam vocamus. Conficitur autem ex amylo, tragacantha, amygdalis dulcibus, seu ipsarum oleo, & saccharo: poterit quoque hæc compositio in tabellis formari, nec minùs & id pharmacum sub lingua tenendum erit: quod loch de papauere nominant, si à causa calida raucitas fiat; & si à frigida, loch, quod sanum, aut illud, quod de pino appellant. Sæpiùs quoque veluti lambendo, diutissimè tamen in ore tenens sensim, ac paulatim deglutiendo, assumat ex syrupo de cannis, aut ex dulcibus malis punicis, ex adianto, glycyrrhiza, seu hyssopo, aut ex decocto, quod ex hordeo, radice dulci, vua passa, caricis, adianto, & hyssopo paratum sit, saccharum addendo, aut mel, si frigida fuerit causa. Præstat item (ex Galeni sententia, eodem septimo de compositione medicamentorum secundum locos) glycyrrhizæ decoctum cum sapa admistum: & si magis discutere, & extergere velis, caricarum decocto vtaris per se, aut cum aqua hordei, vel cum in aqua radix dulcis fuerit decocta. Reliqua, quæ pro curatione raucedinis conducunt, inferius requiras, cap. de tussi, priuatim autem valde confert, si ipsa glycyrrhizæ radix, aut eiusdem succus sub lingua teneatur.

Si ad nares defluat.

Si in os defluat.

Raucitati conferentia.

4. method. cap. vlt. 5. meth. c. 12. 7. de compo. medi. secun. loc. cap. 1.

Cap. 1.

Περὶ φλεγμονῆς κιονίδος. *De inflammatione gurgulionis.*

Caput XLIIII.

INFLAMMATVR sæpenumerò pars quædā, quæ circa os continetur carnosa, in summo siquidem ore dependens, tanquam aliquod vocis plectrum existens, Paulo auctore, libro sexto cap. 31. apparebit autem ea, si quis aperto plurimū ore toto, linguam deprimat: hanc ipsam caruncnlam veteres Græci (vt inquit Galenus sexto de compositione medicamentorum secundum locos) duobus nominibus

Cap. 3.

minibus appellare consueuerunt. Nominant nanque interim γαργαρεῶνα, in-
terim verò κίωνα, quod à Latinis gurgulio, & columna dicitur: à posteriori-
bus autem medicis ferè omnibus Græcis (vt ipse asserit) κιονὶς, id est, columel-
la, vocatur, quòd si quidam sint, qui σαφυλὴν, id est, vuam ipsam nuncupent, eo-
rum meminisse non præstat: nam non particula ipsa, sed vna aliqua eius affe-
ctio σαφυλὴ, hoc est, vua nominatur, cùm scilicet vuæ acino simile summum
gurgulionis appareat, vt inquit Aëtius, cap. 40. lib. 8. hanc etiam solam gurgu-
lionis inflammationis speciem Hippocrates vuam appellat, vt liquet apud Ga
lenum libro de tumor. præter naturam, in fine. Fit autem vua cùm pituita de
capite ad gurgulionem descenderit, & gurgulio præceps dependet, ac fit ru-
bicundus, eodem Hippocrate auctore, lib. secundo de morb. temporis autem
progressu nigrescit: & eodem libro dicebat, vuam fieri, cùm summa gurgulio-
nis pars aqua impletur, & rotunda fit, ac perlucida, & spirationem intercipit:
quanquam raro (vt testatur Galenus præcitato libro sexto de compositione
medicamentorum secundum loc.) hæc affectio circa columellam contingat,
sed valde sæpè inflammetur, quemadmodum etiam & raro alia quædam affe-
ctio, quam lorum vocant, circa gurgulionem etiam accidit, cùm videlicet ni-
mium ignitus gurgulio ipse gracilescit, & loro similis propendet, vt inquit Aë-
tius, vtrunque autem nomen (vt Paulus refert præcitato loco) à similitudine
factum est: nam si longior, tenuísq; fuerit, columella nuncupatur, si verò cras-
sior in rotunditatem creuerit, feratúrque deorsum, vua dicitur. Inflammato
itaq; gurgulione, quomodolibet aperto plurimum ore toto (vt diximus) siquis
linguam deprimat, eam partem affectam esse visu diiudicabit, nullóq; alio in-
digebit signo. Quòd verò ea affectio inflammatio sit, morbus siquidem in com
positione primò (vt sæpè diximus) ex dolore, tumore, & rubedine ipsius colu-
mellæ, cum febre, ac deglutiendi difficultate diiudicabitur. Prouenit autem af
fectus hic, cùm ex capite ad gurgulionem ipsum fluxio defertur, quemadmo-
dum sexto de sanitate tuenda, & tertio de causis symptomatum liquet: hæc in-
quam fluxio cùm sanguinis, tum aliorum humorum à capite descendentium
fieri poterit, verùm quo pacto id discerni queat, pręcedenti cap. fusius ostendi-
mus: quare vt hîc iterum repetamus, superuacaneum duximus. Inflãmato gur-
gulione ac in tumorem aucto, vtendum erit, omnibus moliminibus, pręter chi
rurgiam, ipsum curare, ac extenuare, Hippocrate auctore, tertio prognostico-
rum. nam quoad rubidus, magnúsque fuerit gurgulio cum periculo secatur, &
scarificatur: & cum talem scarificationem, seu sectionem sanguinis fluor, &
inflammatio comitabitur, eodem Hippocrate ac Galeno auctoribus, præcita-
to loco. Quòd si interdum chirurgia vti oporteat, cùm videlicet, pars gurgu-
lionis summa maior, ac liuida, seu orbiculata fuerit, superior, verò tenuior, quẽ
affectum (vt diximus) vuam appellant; vbi aluum subduxeris pręstabit manus
admoliri, vt ipsimet testantur, ne æger stranguletur, potissimùm vbi aliis adhi
bitis medicamentis malum non cedat: nam neque in prædicta affectione ad
eius excisionem festinandum erit: quapropter vuæ vehemẽs inflammatio ter-
rere quoque debet, Celso auctore, lib. sexto cap. 14. quò fit, vt in hac affectione
abstinentia necessaria sit, vt ipse inquit. Conuenit verò eadem ferè victus ra-
tio, quæ in reliquis inflammationibus, potissimùm autem in principio, condu-
cit quies, & inedia, vt sexto de compositione medicamentorum secundum lo-
cos, Archigenis auctoritate, testatur Galenus. Quod verò ad curãdi rationem
attinet, vbi vniuersum corpus humorum multitudine fuerit refertum, aut co-
rundem malitia vitiatum, priusquàm ad localia remedia perueniamus, venæ
sectio, aut purgatio administranda erit; acrésq; clysteres adhibendi, vt & vni-
uersum corpus euacuetur, humorúmque momentum, qui ad affectam partem
feruntur, transferatur: hoc nanque & rationabile est, & multa experientia in-
dicatum, ac cognitum, vt testis est Galenus, eodem libro sexto de compositio-
ne medicamentorum secundum loc. qua etiam ratione Celsus dicebat, quòd

Duæ differentiæ inflãmationis gurgulionis.

Circa principia.

Pars affecta.

Affectus.

Causæ.

6. de sanit. tuen. cap. 9.

3. de causis symp. cap. 4.

Prognostica.

Text. 21.

Curatio.

Victus ratio.

Cap. 3.

Medicamẽtorũ ratio.

Loco citato.

Venæ sectio. & sanguis rectè mittitur, & si id aliqua res prohibeat, aluus vtiliter ducitur. Si itaque corporis plenitudo adsit, vena cubiti statim secanda erit (si nihil prohibeat) media, aut externa, prout maior, aut minor fuerit corporis plenitudo: cucurbitæq; cum scarificatione ceruici affigendæ: & si his nec cedat affectio, venæ sub lingua secentur, eiusdem Archigenis decreto: Aluus præterea acri clystere, aut glande subducenda erit, reuulsionis nedum euacuationis gratia: in quē etiam vsum frictionibus, ac vinculis extremarum partium, cucurbitulisq; cùm iuxta scapulas, tum iuxta nates vtare. *Diuersiones.* Vitiatis verò humoribus redundantibus, qualiscunque is fuerit, purgandus erit, & si simul cum sanguine fluxerit: nec alienum erit ante purgationē (reuulsionis saltem gratia) humeralem venam in cubito secare, paucámque sanguinis copiam extrahere, ac demū purgationem adhibere, concoctis tamen ac præparatis redundantibus succis, si dabitur occasio, quo etiam tempore clysteribus vti poteris. *Purgatio.* Sit autem purgans medicamentum non validum, sed leniendo vacuans, veluti manna, cassia fistula, syrupus ex pluribus infusionibus rosarum, aut violarum, cum quibus interim antidotum diacatholicon permisceas, præsertim si redundans succus, aut corporis natura eius qui purgari debeat, id exigat. His autem peractis, aut si neutrum prædictorum adsit, statim ad curationem per localia remedia peruenire debemus, quæ eius naturæ esse debent, vt fluxionem reprimant; quemadmodum in aliis omnibus morbis, qui ex humorum influxu contingunt. *Topica quæ competant.* Sint igitur adstringentis facultatis, & siquidem moderatus sit influxus moderatè adstringentis, quæ austera priuatim dicuntur: vbi verò vehementior fuerit influxus, vehementioris adstrictionis, quæ acerba nominantur: ambo enim adstringunt, sed debiliùs austera, vehementiùs autem acerba, vt patet quarto de simpl. med. facult. & sexto de compositione medic. secundum loc. *4. de simpl. med. facult. cap. 7. 6. de compo. med. sec. loc. cap. 3.* Collutiones itaque moderatè, siquidem moderatus fuerit influxus, ex palmulis decoctis, quandoque sola aqua, quandoque modico melle incocto, vel ex rosarum decocto, pampinorum vitis, rubi, cytinorum, siliquarum, radicū mori, & malorum austerorum, ac pyrorum, sorborum, interim cyperi parari poterunt. Fortiores verò (vbi vehementior fuerit influxus) sunt, myrti, & baccarum eius decoctū, & ex acerbis cotoneis malis, aut virgultorum tenerorum ilicis, arbuti, smilacis, & vniuersi quercini generis, similitérque & glandium, mespilorum item, & cornorum decoctum: at generosissimum est gallarum decoctum, rhois culinarij, ac coriarij, myricæ fructus, vtriusque mali punici floris, & putaminis: horum itaque vnumquodque & singulatim, & cum aliis decoctum in aqua gargarizandum exhibere oportet, iuxta Galeni sententiam, sexto de compositione medicamentorum secundum locos, & Aëtij præcitato loco: *Loco citato.* quin iuxta eorundem decreta, aridis quoque tritis columellam contingere opus est, ita vt summissè, & paulatim ad superiorem, & extrinsecam regionem afferantur, & per cochleare, aut specilli concauum supra linguam immittantur: ex his ipsis moderatæ quidem sunt rosæ, & flos ipsarum, & prædictarum plantarum germina exsiccata, ac hypocistis, & omphacium siccum. Et si frigidior fuerit: papaxio, aloë, cyperus, & iunci rotundi odorati flos, ac rheon ponticum confert: pariter si fortioribus indigeas, rhus obsoniorum, siue culinarius conducit, balaustium, cytini, malicorium, galla, & magis exactè cùm omphacitis fuerit: nec minùs conferunt hypocistidis, vuæ acerbæ, ac glycyrrhizæ succi, ad solem æstiuum exsiccati, adeò vt conteri queant. Vbi verò gurgulio à nimium adstringentibus remediis compressus fuerit, tragacantho, sarcocolla, & amylo vtendum erit. At vbi generatus affectus in gurgulione maiorem habuerit causam, impossibile erit ipsum per repulsoria perfectè sanare, vt inquit Galenus, & maximè vbi ægri corpus fuerit humoribus multis refertum, aut particula affecta natura debilis: ob id igitur cogimur, sæpè quidē in principio, sæpius verò paulo post admiscere quippiam ex discussoriis, & si dolor affuerit simul vehemens etiam ex mitigatoriis. itaque tunc opus est vnicuique prædictorum pharmacorum

corum aliquid ex discussoriis addere: & cùm hæc omnino multa sint, à mollioribus auspicandum erit: ab acribus nanque inflammata exacerbantur, cuius farinæ sunt chamæmeli flores, fœnumgræcum, sertula campana, anethum, althæa, radix iridis, mel, erui farina, thus, aut myrrha: & si mitigatoriis hoc tempore indigeas ex contusa radice dulci, melle, & dulci aqua pari mensura simul coctis, medicamentum paratum cum prædictis admisceas, aut id solum gargarizandum præbeto. Cæterùm tu perspecta (vt Galenus inquit) inflammationis magnitudine, ac caliditate, & considerata influxus quantitate, ampliúsq; copiam humorum in toto corpore per coniecturam assecutus, pharmaco, in quo aut adstringentium, aut discutientium vis excellit, vteris. Procedente autem tempore, vbi iam dictis inflammatio non cesserit, discussoria medicamenta tuto adhiberi possunt, nisi ad duritiem vertatur ipsa gurgulionis inflammatio: nam tunc emollientibus medicamentis vtendum esset, quæ cuius naturæ esse debeant lib. quinto de simpl. medicamentorum facul. requiras: cuiusmodi sunt, radix & folia althææ, semen lini, fœnumgræcum, & alia huiusmodi, è quibus gargarismata parari possunt: admiscere eis item poteris hyssopum, aut glycyrrhizam. Verùm si ad suppurationem inflammatio vergat, mitioribus collutionibus, & gargarismis, eísque concoquentibus vtendum erit: quo casu præstat decoctum ex caricis per se solum, aut aqua mulsa permistum, seu sapa, aut ptisanæ succus, in quo vuæ passę sint incoctæ: radicis insuper dulcis decoctum, aut furfurum lotura calida, id quod in reliquis omnibus seruandum erit medicamentis, vt temperatè calida sint. Ea verò suppurata, post puris eruptionem extergentibus, & desiccantibus medicamentis curari debet, aqua hordei cum melle rosaceo mista, aut aqua mulsa, & reliquis huiusmodi. Euenit etiam aliquando, vt citra inflammationem nimium humectus gurgulio laxior fiat, & propterea linguæ radici, ac faucibus propensus incumbat, quemadmodum in destillationibus continuis contingit, Aëtio auctore: quam affectionem Græci γαργαρεῶνος χάλασιν, Latini laxatam columellam, barbari casum vuæ appellant, quæ affectio quoniam eandem curandi rationem postulat, quam eius exigit inflammatio, propterea seorsum de ea pertractare noluimus. Pro ratione itaque confluentis succi venæ sectio, aut purgatio præcipiatur, quibus corpus totum, ac caput primò vacuetur. His tandem peractis, collutionibus, gargarismis, ac reliquis medicamentis aridis superiùs descriptis vtaris, adstringentibus scilicet, & exsiccantibus. Priuatim autem (vbi subalbidus, & exanguior gurgulio sit) ex origani triti in aqua & aceto decocti, ac caricarum cremore misto ad gargarizandum vtitor: aut loco origani, hyssopo vtare: apium quoque, & lauri folia trita, & vino, aut lentis decocto diluta, gargarizato, Apollonio auctore. Arida quoque medicamenta parabis ex gallæ omphacitidis, aluminis scissi, ac salis ammoniaci partibus æqualibus, quibus tritis, ac simul mistis expleto cochleari vuam contingito: hoc autem velut validissimo medicamento vtare, repellendi, ac discutiendi vim habente, iuxta Galeni sententiam eodem sexto de compositione medicamentorum secundum locos. puluis autem, quo vtimur nos, hic est. Recipe piperis, cinnamomi singulorum ℈. ß. corticum thuris, & gallarum ana ℈. j. rosarum rubearum siccarum ʒ. ij. conterantur, simúlque, & modo quo suprà vtare. His, qui casum vuulæ patiuntur sic subuenimus, inquit Trotula, puluerem zingiberis, pyrethri, & cinnamomi decoquimus in vino, & facimus gargarizare, & puluerem horum calidum vuulæ apponimus, tu autem vtare hoc medicamẽto, vbi ex pituita fuerit laxatus gurgulio. Marcellus autem libro de medicamentis cap. 14. brassicæ crudæ folium leuissimè tritum commendat, ex eo verò succum exprimito, quo vua contacta potenter subleuatur. Cinis item testarum ex ostreis, aut hirundinum exustarum cinis tenuissimè contritus, cum melle mistus, vuæ illitus prodest; similiter si rosæ siccæ part. ij. & myrti part. j. cum aqua mulsa decoquas, & gargarizandum præbeas. Denique nonnulla medicamenta, præsertim composita

Cap. 6. 7. & 8.

De laxata columella.

Loco citato.

Cap. 53.

consulto hîc scribere prætermisimus, pro cura præsertim inflammationis columellæ, quæ cap. de angina studiosi requirant. Verùm vbi cunctis iam dictis auxiliis gurgulionis malum non cedat, tam si oblongior, tenuísque præter naturam fuerit, quàm si in rotunditatem creuerit, eius summo vuæ acino simili existente, ne continuo irritatu tussis, vigiliæ, interim etiam strangulatus subsequatur (vt inquit Paulus cap. 31. libro sexto.) is excidendus erit, modo quo ipse præcipit præcitato loco, ac Aëtius cap. 41. libro octauo. neque tamen festinandum erit ad eius excisionem (vt diximus) Hippocratis auctoritate, libro tertio prognosticorum, & Galeni 14. meth. med. iis obseruatis, quæ tum ipse, tum etiam cum eo Galenus, eodem loco præcipiunt.

3. prognost. text. 21.
14. method. cap. 13.

Περὶ ἀντιάδων φλεγμονῆς. *De glandularum iuxta linguam inflammatione.*

Caput XLV.

Cap. 4.

OMNIBVS hominibus carunculæ quædam exiguæ naturales ex aduerso in oris termino vtrinque iacent, Galeno teste, tertio de causis symptomatum: has Græci ἀντιάδας (vt Aëtius refert capite 48. libro octauo) Latini glandulas barbaram sectantes medicinam amygdalas appellant: quamuis Galenus non partes ipsas, verùm cùm ipsæ è defluxu, præsertim ex capite, tumore, aut inflammatione afficiantur ἀντιάδας præcitato loco nuncupauit: Paulus autem per ἀντιάδας, tum libro sexto cap. 30. tum libro tertio cap. 26. scirrhosum tumorem paristhmiorum intelligit. Si verò in contiguas his partes fluxio decumbat, seu inflammatio excitetur παρίσθμια, tum præcitato loco, tum commento aphoris. 26. tertij libri, idem Galenus appellauit, dum asseruit παρίσθμια (quæ Latinè tonsillas vertunt) inflammationes esse locorum ad isthmum attinentium: intelligit autem per isthmum partem illam, quæ os & gulam interiacet: nominatur autem ita per metaphoram quandam ab his, qui propriè dicuntur isthmi, qui angusti quidam terræ transitus sunt, sitæ inter duo maria. Hæ autem inflammationes nonnunquam solius tunicæ sunt, ventri, gulę, faucibus, totíque ori communis: nonnunquam verò (vt idem inquit Galenus præcitato loco) & subiectorum ipsi musculorum: quamuis has partes & non eorum inflammationem, tum Paulus libro tertio cap. 26. tum Aëtius libro octauo cap. 45. παρίσθμια vocant, & Latini tonsillas vertunt, Celsum fortè putantes imitari, qui libro sexto cap. 10. postquam de dentium dolore caput exegisset, de tonsillis, ac earum cura pertractat. At nunquid per tonsillas, id quod Græci παρίσθμια dicunt, partes quasdam intelligentes subaudire velit, aut quas ἀντιάδας nuncupant, siue vtrasque, ex eiusdem Celsi verbis haudquaquam percipi poterit, cùm dixit. Si verò tonsillæ sine exulceratione per inflammationem intumuerunt &c. Nos autem cum Galeno, quicquid alij sentiant, per ἀντιάδας glandularum, quæ sibi ex aduerso in oris termino vtrinque iacent, præter naturam tumorem, seu inflammationem intelligi volumus, per παρίσθμια verò, cùm contiguæ his partes tale quippiam perpetiantur, à partibus ipsis affectis affectiones prædictæ fortasse talem nomenclaturam suscipientes, deducto itaque ore manifestè (vt inquit Aëtius) apparent glandularum tumores maiores, citra quidem inflammationem earum substantia concolores. Vbi verò inflammatæ fuerint, rubicundæ apparent, ac dolorem inferunt. Si verò partes eis proximæ inflammentur, accidit ita affectis difficultas transglutiendi, dolor, aliquando etiam & febris, eodem Aëtio auctore, velut etiam glandulis ipsis inflammatis, nedum transglutitionis, verumetiam & spirationis difficultas aderit: ex quibusmet indiciis, & earundem partium inflammatio percipi poterit. Quæ quisnam morbus sit, non semel duntaxat in præcedentibus diximus, nec opus erit eiusdem inflammationis causas iterum repetere, cùm similes esse poterunt cum his, quæ gurgulionis inflammationem efficiunt: priuatim autem (vt refert Aëtius) in modò

ἀντιάδες quid sint.
παρίσθμια quid.
Lib. 8. c. 48.
Partes affectæ.
Lib. 8. c. 45.
Affectus.
Causæ.
Loco citato.

modo dictis partibus inflammatio excitatur, παρίσθμια præsertim infantibus adhuc lactentibus, ex haustu lactis, pueris propterea quòd multo cibo se explent, reliquis autem hominibus plerunque euenit à nimia meri potione, & à multa, ac auidiore deuoratione ciborum, maximè acrium, & asperorum; frequentissimè nanque (vt idem testatur Aetius) παρίσθμια, quæ tonsillas vocant, cùm partes sint calidæ, & humidæ inflammationem incurrunt, qua etiam affectione magis arripiuntur hi, qui plurimo sanguine abundant, necnō infantes, & pueri, vtpote teneram habentes misturam, id quod Hippocrates, præsertim in pueris confirmauit, apho. 26. 3. lib. quoniam verò tam ἀντιάδες quàm παρίσθμια dictæ, eandem ferè curationem exigunt, ac similem victus rationem requirunt, non ab re propterea vtrarunque inflammationum communem curationem hîc conscripsimus. Incipiente itaque inflammatione cibum subtrahere oportet, vt inquit Aetius, qui verò offeruntur, modici sint, sorbiles, & ventri commodi: cibus quoque in hac valetudine (Celso auctore) lenis esse debet, ne exasperet, verùm vbi tanta sit inflammatio, vt spiritum impediat, à cibo (vt ipse inquit) abstinendum, neque adsumendum quicquam præter aquam calidam est, exhibendus itaque his est aquæ potus, præsertim febre simul irruente, aut aqua hordei, seu ea aqua in qua coriandrorum præparatorum semina fuerint decocta, aut etiam cinnamomi exiguum (& vt vno verbo dicam) ea victus ratio instituenda erit, quæ & in reliquis inflammationibus. Quòd si leuis fuerit inflammatio, circa initia gargarismi adhibendi sunt adstringentes, & repellentes, id quod præcipiebat Celsus, cùm dicebat, gargarizandúmque est ex reprimentibus, velut est rosarum, aut palmarum decoctum, mixæ, aut lenticulæ, aut ipsius etiam furfuris ac reliquorum, quæ in principio inflammati gurgulionis assumuntur: cauendum tamen, ne mel in principio ad gargarismos adiiciamus, ne per acrimoniam malum irritemus, vt Aetius inquit. Remittente autem inflammatione, & decrescente, mel in gargarismos admiscere conuenit, eodem Aetio, & Paulo testibus: quo etiam tempore calidiores gargarismi prosunt, quanquam etiam circa initia medicamenta actu tepida exhibenda sunt, frigus enim non tolerant inflammata, sicut neque plurimum calorem, vt testatur Aetius. Vbi verò vehemens fuerit inflammatio, adeò vt periculum suffocationis suspectum sit, priusquam adstringentia medicamenta adhibeantur, vena cubiti incidenda est, præcepto Aetij, repetita etiam sanguinis detractione, maximè si iuuenis sit æger, & multò sanguine abundet. Vena autem incidenda erit externa, aut si multo sanguine totum corpus fuerit refertum, media primum, & deinde externa. Et si venter non probè egerat, iniiciendus est clyster, aut glande immissa irritare oportet: nec absonum erit, si cum sanguine calidi, ac vitiosi succi redundarint, præsertim si febris adsit, purgante medicamento vti, quod leniendo purget, quemadmodum præcedenti capite præcepimus. Post euacuationem reprimentibus quoque vtendum est medicamentis, superiùs iam dictis, deinde ptisanæ succum, in quo decoctæ sint vuæ passæ, gargarizent, aut calidam furfurum decoctionem, aut sapam tepefactam; vel decoctum radicis dulcis, aut ficuum, & hyssopi decoctum. extrinsecus autē leniter fouere conuenit spongiis expressis, ac madidis in aqua, in qua flores chamæmeli, althææ, maluarum folia, fœnumgræcum, seu sertula campana fuerint decocta. Cataplasmata quoq; imponēda sunt ex farina hordei, seminis lini, aut fœnigræci, aut his simul mistis: verū si ex vsu acriorum collutionum, seu gargarismorum inflammatio exasperetur, & mordacitas inde accidat, Aetij decreto, leniores gargarismi colluendi sunt, qualis est succus ptisanæ tepidus, aut lac etiam tepidum: permanēte verò, ac immorante diutiùs inflammatione, atque vbi tonsillæ ipsæ subrubri coloris fuerint, neque meliùs à prædictorum remediorum admotione habuerint, permutationem in pus expectare oportet: citò enim tonsillæ abscedunt, ex Aetij sententia. Dignosces autem (vt ipse inquit) quoniam inflammationis

Prognostica. Eodem loco.

Curatio.

Victus ratio. loco citato.

Medicamētorū ratio.

Animaduersio circa topica adhibenda.

Venæ sectio quibus competat.

Purgatio.

Topica.

Si abscedūt tōsillæ signa.

ſigna augeſcunt,& exacerbationes ad veſperam fiunt fortiores cum horrore, & inæqualitate,aliquando etiam cum febre : quare hoc tempore coadiuuare oportet,vt quàm citiſsimè ſuppuratio fiat,exhibeantur propterea gargariſmi calidiores,velut aqua mulſa calida , & decoctum caricarum , ac hyſſopi cum radice dulci.Extrinſecus verò cataplaſma imponatur , ex eiuſdem Aetij ſententia,ex hordeacea farina,& fœnogræco cum decocto caricarum,& althææ, ac melle,aut vapor aquæ calidæ intrinſecus,ſed aliquãto diutius admouendus erit,donec ea ſuppurentur,& per ſe aperiantur , vt Celſo viſum eſt. Confecto autem pure dolores minuuntur,& inflammationis tumor mollior redditus digito cedit.Quare tunc(vt Aetius præcipit)acriores collutiones exhibẽdę ſunt, vt abſceſſus rumpantur:cuius generis ſunt pulegium, hyſſopum, thymum,calamintha,& thymbra in ſapa,aut aqua mulſa decocta, & gargarizata. Si verò purè ſubſtante non rumpuntur , hi tumores ex Celſi decreto , incidendi ſunt, deinde ex mulſo calido ad gargarizandum per ſe, poſtea etiam admiſto lenticulæ,vel roſarum decocto,atque id faciendum,donec in totum ſoluantur , ac penitus ad cicatricem perducantur, ex Aetij,& Pauli ſententia. Modico autẽ tumore exiſtẽte, ac exulceratione,furfurum cremori ad gargarizandum paulum mellis adiiciẽdum eſt,& vbi plurima vlcera ſint,eodem furfurum cremore,vel lacte gargarizandum eſt , Celſi decreto. Modus autem ſectionis,ſi non per ſe aperiantur,ac ſituationis ægri,tum ante,tum poſt diſſectionem : ac patrato opere,quæ conducãt auxilia,ab Aetio cap.45.& 48.libri octaui:& à Paulo cap.30.lib.ſexti deſcribuntur. At ſi prædictis partibus cruſtoſa, peſtilẽtia, ac ſerpentia vlcera oboriantur,ſiue ex præcedente influxu , ſeu inflammatione, ſiue ex quauis alia cauſa fiant,nulla fluxione præcedente, ceu præcedentibus aphthis,vt in pueris euenire conſueuit,aut nonnullis virginibus,circa vigoris ætatem menſium purgationem appetentibus , totius corporis curatione præmiſſa,ac reliquis diuerſionibus,& iam dictis medicamentis adhibitis pro earũ curatione,priuatim(vt Paulus inquit) exhiberi debet medicamen diamoron ex aqua calida,vel aqua mulſa,quæ roſarum inſperſarum florem obtineat,vel coſtum,vel rhus ſiccum,ſeu decoctum. Aetius autem gargariſmos probat ex lenticulæ,myxarum,ac palmarum,ſeu furfurum decocto cum melle , & ptiſanæ ſucco:& poſt principium,hydromeliti iridem,coſtum,ac ariſtolochiam infarciendum præcipit,vel ſiccum pharmacum ex rhoe,flore roſarum, croco, & coſto adhibendum.At Paulus ex malo punico dulci cum cortice tuſo ſuccum exprimit,& eius partes ſex aſſumit,quæ vni mellis miſtæ coquuntur,donec eis mellis ſpiſsitudo ſit,quo medicamento perungi tonſillas præcipit. Similiter ſi partes duę gallę omphacitidis ſumãtur,aluminis vna,& ſalis ammoniaci toſti tantundem,& aridum medicamentum ex eis apparatum approximes. Verùm vbi poſt acria,irritantiáve medicamenta , ægri dolorem ſentiant cùm radicis dulcis decocto amylo,ſeu tragacantho lenire oportet ; & vbi vlcerum depaſtio conſtiterit,lacte gargarizandum erit,reliqua autem medicamenta à Paulo requiras,præcitato cap.26.lib.4.& ab Aetio cap.46.lib.8.

Serpentium vlcerum eodem loco ortorum curatio.

Περὶ κυνάγχης. *De angina.* *Caput* XLVI.

NON procul à iam dictis partibus alterum morbi genus, ſi quod aliud quoque vitium acutiſsimum exiſtit,vt Trallianus refert libro quarto cap.primo,peſtiferum,atq; acutum , vt Celſus inquit lib.4.cap.4.quod quidem à veteribus medicis, vtpote ab Hippocrate κυνάγχη appellatur,vt 3. prognoſt. liquet:quanquam idẽ affectus 4.de ratione vict.ſiue Hippocratis ſit, ſiue alterius auctoris , συνάγχος nominetur,ἀπὸ κυναγχειν ἢ σκυνάγχειν, hoc eſt,à ſuffocãdo dicta,à Latinis angina,Poſteriores autem Græci vt Alexander,& Paulus,ac quidam reliqui ante eos,quorum Galenus meminit,licet non nominatim, quarto de locis affectis,

3.prognoſti. tex.16.
4.de rat. victus,tex.30.
Alexã. loco citato.
Paul. lib. 3. cap.27.
4.de lo.affe. cap.3.

& com

& commento aphoriſ.34.quarti libri,affectum hunc quadrifariam diuiſerunt, prout quatuor diuerſæ partes in eo affici poſſunt:nã internis gutturis muſculis inflammationem patientibus, σκυνάγχην, externis verò παρακυνάγχην nuncupant,pari modo interioribus faucium muſculis inflammatis συνάγχη,externis verò παράσυναγχη ab eiſdem appellatur,vt idem Galenus teſtis eſt pręcitatis locis,Paulus cap.27.lib.3.& Trallianus præcitato loco.Verùm quoniam,vt Galenus inquit eodem quarto,de ratione victus in morbis acutis, ad curationem nominibus opus nobis non eſt:nam tum primùm homines res ipſas neglexerunt,cùm nimio ſtudio nomina quærere inciperẽt.Propterea ad rem ipſam deuenientes dicimus, anginam inflammationem eſſe muſculorum gutturis, aut faucium: per anginam intelligentes omnes iam dictas inflammationes, tam ad guttur,quàm ad fauces peruenientes,per fauces internum oris locum, vbi ſimul gulæ,& gutturis partes extremæ conueniunt; per guttur verò eam aſperæ arteriæ partem, quæ eſt velut caput eius, muſculos autem earundem partium voco,tam internos, quàm externos, omnium prædictarum partium indicia communia ſunt,Celſo,& Aetio teſtibus,tranſglutiendi tum cibi, tum potus difficultas,ac ſpiritus,vt Celſus inquit,eis includitur:Iuxta Galeni verò ſententiam in cunctis ſpiratio quoquomodo deterior redditur, nullo exiſtente,vel in thorace,vel in pulmone vitio,qui in hoc,velut in reliquis, Hippocratem ſectatur. Verùm vna pars cùm afficitur, ab altera diſcerni poterit, velut magis,& minùs tranſglutiendi difficultas,ſiue ſpirationis noxa fuerit, ac reliquis indiciis,nam vbi interni muſculi gutturis fuerint affecti,nihil coloris, caloris,& mollis conſpicuum erit,nec ceruice,nec in faucibus,vt 3.prognoſt.teſtatur Hippocrat.adeóque ſpirationis difficultas augetur,vt nõ niſi recta ceruice trahatur aër,ſenſus quoque anguſtiæ,ac dolor plurimus in gutture erit, & febris non leuis:vox inſuper ſimul cum ſpiratione læditur, vt patet quarto de locis affectis.Externis verò duntaxat ipſius gutturis muſculis inflammationem patientibus,prædicta omnia aderunt, remiſsè tamen: nam neque anguſtiæ ſenſus,neque dolor,licet circa guttur adſint,adeò vehementes erunt, pariter nec ſpirandi difficultas.At ſi dolor ferè prædictis ſimilis adſit, calórque, rubor,ac moles fauces offendant,quæ omnia aperiendo os, ac linguam deorſum comprimendo,oculis cerni poſſunt,nec admodum difficulter ſpirent, fauces ipſas affectas eſſe iudicabis:interdum etiam lingua ipſa ſimiliter cum faucibus coafficitur,quemadmodum vbi non ſolùm fauces,ſed ceruicem quoque rubor occupauerit,& fortè pectus cõprehenderit: nec vehementer ægri dolore affligantur, nec ferè difficulter ſpirent, & extrinſecus partes circa fauces inflammatæ cuilibet apparebunt,exteriores earum partes affectas eſſe nemo verebitur.At quæcũque prædictarum partium affecta ſit,affectus ipſe morbus erit in compoſitione primò,& propriè in magnitudine, cùm inflammatio ſit: quem tum ex iam dictis,tum etiam ex dicendis indiciis, facilè percipere valebis:nanque æger nec cibum deuorare,nec potionem poteſt,difficulter ſpirat, potiſsimùm vbi gutturis partes afficiantur,interim ore conniuet, quandoque eo aperto aërem trahit,febríſque ſæpius aderit:accidit etiam eis potum aſſumptum quandoque ad nares reflecti:dolore quoque afficiuntur, & excedẽte interdum inflammatione, & lingua, & fauces in tumorem attolluntur.Omniũ autem prædictarum inflammationum ortus ex fluxione eſt, eius præcipuè, quæ ex capite defertur, quemadmodum Galenus teſtatur quarto de ratione victus in morbis acutis:& quamuis fluxio hæc magna ex parte bilioſior ſit,eodem Galeno auctore tertio prognoſt.ita vt perſpicuè eryſipelas,aut inflammationem eryſipelati ſimiliorem committat: tamen eodem 4.de ratione victus in morbis acutis,vt quarto de cauſ.pulſuum,tum ex calida, acríque ac tenuis ſubſtantiæ humoris fluxione,tum etiam ex frigida,pituitoſa, craſſa, ac glutinoſa prouenire poſſe fatetur:quod nequaquam negare viſus eſt,eodem 3 prognoſt.& commento aphoriſ.34.lib.4.quinimo acres ipſas,ac tenues fluxiones,

Anginæ differentiæ quatuor.

4. de ratio. vict. cõ. 70.

Angina quid ſit.

Partes quæ afficiantur.

Communia ſigna.

Celſ. loco citato.

Aet. lib. 8. cap. 47.

Tex. 16.

Propria ſigna cuiuſlibet partis affectæ.

Cap. 3.

Affectus quis ſit angina.

Signa eiuſdem.

Cauſæ.

commẽ. 30.

commẽt. 18.

4. de ratio. vict. cõ. 20.

Quod nedũ ex calida, ſed ex frigida quoque fluxione fieri poſſit angina.

3. prognoſt. com. 18.

propterea quòd per angustiores venas facilè penetrant: tales autem sunt (vt ipse refert) quæ guttura ambiunt, in ipsum potissimùm decumbere ait. Contrarium autem in crassis, frigidis, ac viscosis contingit, quod cùm non ingrediantur vniuersas venas quæ admodum strictæ sunt, in capacioribus detentæ, veluti eæ sunt venæ, quæ in faucibus existunt latiores, quàm eæ quæ gutturis, in ipsis siquidem impactæ in præter naturam tumorem eas attollunt: ex quibus Galeni verbis liquidò constat, nedum anginas ex calidis succis, verùm etiam frigidis oriri posse, ac potissimùm vbi fauces inflammantur ex frigidis succis ortum habere; vbi verò gutturis partes ex calidioribus, ac tenuioribus. Verùm quo pacto fluens redundans succus percipi valeat, aliis quoque notis ostendere conabimur: nanque gutturis musculis inflammatis si ex sanguine copioso confluente inflammatio exoriatur, spirandi, ac deglutiendi difficultas maxima erit, maxima quoque angustia, & grauitas coniuncta erit, ac febris non exigua, corpúsque totum, ac caput plenum sanguine videbitur. Temperamentũ, habitus, ætas, anni tempus, regio, ac aëris constitutio, præcedénsque victus ratio sanguinis redundantiam attestabuntur. Biliosa verò in prædictis musculis defluxione decumbente, quæ magna ex parte est, præter spirationis, & deglutitionis difficultatem, quæ non adeò vehemens, vt in prædicta aderit, velut nec angustia, citra ferè grauitatem plurimùm dolorem, ac intolerabile quoddam incendium circa guttur sentient ægri, morsum, ac acrimoniam, sitim, ac oris amaritudinem; simúlque acuta febris aderit magis: nec minùs temperamentum, ætas, & habitus, præcedénsque victus ratio, ac reliqua redundantem bilem manifestabunt. At si circa fauces prædictorum humorum fluxio fiat, ex maiori mole, calore, diuersóque colore, præter iam dicta, vna ab altera secerni poterit: minor enim moles, maiórque calor, ac rubor ad flauum inclinans in biliosa fluxione aderunt, velut maior moles, minórque calor, rubénsque color ad opacum inclinans, decumbentem sanguinem indicabunt. Quòd si mista fluxio fuerit ex vtrisque, & permista quoque iam dicta indicia erunt: & prout magis, & minus alter reliquum superat, vincent quoque vnius, vel alterius indicia. At si frigidus, crassúsque sanguis, ad prædictas confluat partes, præsertim fauces quas potissimùm (vt diximus Galeni auctoritate) infestare solet, paucus aderit dolor, tumor ferè citra ruborem, aut cum exiguo, & obscuro laxior quodammodo apparebit, licet interdum crassiori existente humore durus consistet, febris nulla aderit, aut fortè exigua, & lenta. Corpus totum, ac præsertim caput pituitoso sanguine refertum erit, ac proinde temperamentum, ætas, habitus, tempus anni, præcedẽs victus ratio, ac reliqua, id promptiùs indicabunt: cùm omnia frigidi sanguinis, ac pituitosi redundantiam attestentur. Verùm præter iam dictas causas Hippocrates secundo de morbis vulgaribus, & Galenus quarto de locis affectis, quos sectati sunt Paulus, & Aetius ex luxatis ad anteriores partes ceruicis vertebris anginam ipsam oriri posse fatentur. Vnde cauus apparet locus, & cùm extra attingitur, dolore afficitur, vt inquit Aetius, atque hæc species (vt ipse refert) propriè κυνάγχη à veteribus est appellata. In qua etiam lingua ex propriis locis excedit à luxata vertebra iuxta radicem suam impulsa, infestátque magis difficultas circa respirationem. Vnde coguntur aperto ore semper hiare, atque aërem attrahere, & citra suffocationis periculum (vt Galenus inquit quarto de locis affectis) laborantes difficulter deglutiunt, atque dolore afficiuntur, ídque præcipuè cùm potus eis per nares resilit: hæc verò omnia, tum ex Hippo. 2. de morb. vulg. tum ex Galeno quarto de locis affectis, transcripsit Aetius, & hanc pro quarta anginæ differentia connumerauit, cùm vnam tantùm posuerit circa fauces ortam, reliquam in internis gutturis musculis, alteram quoque vbi tam externi, quàm interni gutturis musculi affecti fuerint: de qua etiam Galenus eodem 4. de locis affect. quorundam auctoritate commeminit: licet commento aph. 34. lib. 4. vnã dixerit inter quatuor anginæ differentias ab aliquibus positas, esse eam in qua exter

Si ex sanguine copioso fiat, signa.

Si ex bile, signa.

Si ex frigidiori fiat sanguine, signa.

2. de morbis vulgar. sect. 2. post medium.

4. de loc. aff. cap. 3.

Loco citato.

2. de morbis vulg. sect. 2, post mediũ.

Cap. 3.

Cap. 3.

externi gutturis muſculi affecti ſunt,& non vbi gutturis partes, tum externæ, tum internæ ſimiliter affectæ ſunt,velut quarto de locis affectis aſſeruit. Verũ dicimus nos primò Aetium non defeciſſe in narrandis anginæ differẽtiis cap. 47.lib.8.nam prima differentia, quam poſuit, vbi fauces fuerint inflammatæ ſubintelligi poteſt,tam intus,quàm extra : & ſic παρασυνάγχην non dereliquit, Secundò aſſerimus Galenum ex aliorum auctoritate, vnam anginæ differentiam poſuiſſe,vbi externi gutturis muſculi fuerint affecti,aut externę gutturis partes,vt commento aphor.34. lib.4.patet:nec propterea dictis ſuis pugnare videtur.cum quarto de locis affectis fatetur quartam differentiã eſſe, vbi gutturis partes tum externæ, tum internæ affectæ ſunt : nam exteriorum primò meminit,quæ primò in eadem differentia afficiuntur:deinde ſi per cõſenſum, magna ſiquidem fluxione exiſtente,interiores quoque gutturis partes afficiũtur,non propterea non eadem erit differentia cum ea, in qua minori exiſtente fluxione,externæ duntaxat gutturis partes inflammationem patiuntur.Cæterùm eorum, qui anginam ex colli vertebris in anteriorem partem luxatis fieri proferunt,propterea vltimo loco mentionem fecimus, tum quoniam rarò contingit affectio hæc,cùm etiam quod in ea(vt primo prorrheticorum teſtatur Galenus)gutturis muſculi inflammatur:nonnunquam etiam ij, qui gulam gutturi iungunt.Quare etiam inflammatis quoque muſculis oritur angina hęc,& propterea anginam omnẽ non immeritò diximus eſſe inflammationem, quæ in gutture, aut faucibus fit. Hæc inquam cùm acutiſsimus affectus ſit,& ſtatim mortem inducat,Tralliano auctore,neceſſe eſt etiam protinus ad eius curationem feſtinare.Inter eas verò grauiſsima eſt, ac celerrimè interimit,quæcunque nec in ceruice,nec in faucibus cõſpicuum aliquid efficit: hæc enim & eadem die,& ſecunda,& tertia,& quarta ſtrangulat, vt inquit Hippocrates tertio prognoſt.nam cùm in neutro prædictorum appareat aliquid præter naturam exiſtimandum eſt intra guttutis corpora laceſſere inflammationem,ex qua ſtrangulantur,vt Galenus teſtatur,in prædicti textus Hippocratis expoſitione,de qua iterum aphor.34.quarti libri,ſic ſcriptum reliquit.Si febrem habenti ſuffocatio repentè ſuperuenerit, nullo tumore in faucibus exiſtente,letale.At quæcunque dolorem ſimilem prædictæ anginæ infert, attollitur verò,ac ruborem in faucibus efficit,admodum quoq; exitioſa eſt, ſed paulò longior quàm prædicta. Quibus verò fauces rubent, & ceruix, hæc diuturnior eſt,eodem Hippocrate auctore:maximè verò ex ea ſeruantur, ſi ceruix, ac pectus ruborem traxerit,neque ad interna reuertatur eryſipelas,gutture ſiquidem nequaquam patiente,ſed aut in ceruicem, aut in hæc vtraque decumbente.Securiſsima verò inflammatio erit,ſi rubor quàm maximè foras vertatur,id quod aphor.37.libri ſexti comprobauit, cùm dixit, ab angina habita, ſi tumor fiat in collo bonum;& aphor. 49. libri ſeptimi aſſerens, Ab angina habita,tumor,& rubor in pectore ſuperueniens bonum,extra enim vertitur morbus. Si autem in pulmonem conuerſio fiat, dementiam parit,fiúntque ex ea magna ex parte purulenti,vt eodem tertio prognoſt.liquet, de qua idem Hippocrates aphoriſmo 10.quinti libri ſic ſcriptum reliquit. Quicunque ab angina liberantur, iis ad pulmonem vertitur, & in ſeptem diebus pereunt, ſi verò hos effugerint, ſuppurantur, At quæ ad cutem tranſmutantur, aut à principio ita deferuntur fluxiones,quod iis,quæ in profundum decubuerunt, multo ſalubriores exiſtant, conſtat omnibus, vt quarto de ratione victus inquit Galenus,Paulus verò inquit,pueris rarò talem affectum oboriri, niſi cùm ceruicis vertebræ affectæ loco excidunt, id quod Hippocrates innuit aphoriſ.23. libri tertij.Verùm illis(eodem Paulo teſte)ceu curationem non recipientibus, ac deploratis manum admoliri non oportet.Iuuenibus autem ferè accidit affectus hic,Aetio teſte.Et propterea(Archigenis auctoritate) in principio tanquam compendiarium,& præceps auxilium omnis angina (vt ipſe inquit) venæ ſectionem requirit.Qua de re optima victus ratione inſtituta, ferè velut in reliquis

Loco citato. *Conciliantur Galeni verba, & Aetius cũ eo.*

Loco citato.

com.11.

Prognoſtica.

Tex.16.

Tex.20.

com.30.

Curatio.

Victus ratio.

reliquis inflammationibus, nisi quòd parciori tum cibo, tum potu in hac vtantur: nanque copiosiore periclitantur, vt Alexander testis est; sintque humidi, molles, ac liquidi: quò fit, vt primùm omnium idem Alexãder, ac Paulus mulsam aquosam exhibendam approbent, eáque tribus diebus vtendum, à tertio die cremorem ptisanæ offerendum commẽdant cùm dulci quadam potione, vt inquit Paulus. Vice autem aquæ mulsæ hoc tempore vti poterimus aqua hordei per se, aut cum saccharo, & deinde ptisanæ cremore: moderatiore autẽ facta inflammatione, per liquida ouorum lutea tribuũt, non multa tamen, loco quorum (vbi vires exigant) ptisana cum iure pulli confecta vtitor, aut optimo pane in tenues partes redacto, ac eodem pulli, seu gallinæ iure decocto vtaris, vel eo gallinarum, seu pullorum contusorum iure, quod vulgus consummatũ brodium appellat, & in summa, cibi ægri viribus respondeant ex Pauli decreto. Protinus ergo anguina infestatis (ex Alexandri, Pauli, & Aetij sententia) venæ sectionem adhibere necesse est, si quid eam fieri non prohibeat, verùm sanguis non vniuersim, sed pluribus interpositis vicibus euacuandus erit, quare etiam tertio, & quarto (vt Alexander asserit) ipsum detrahere oportet. Nam particulares euacuationes causam potius ex ipsis locis affectis elidunt: cumulata autem vniuersímque facta euacuatio, animi defectionem excitat, suffocationisq; periculum propterea eis superuenit, dum materia tota in affectam partem collectim prorumpit, aut per facile à faucibus, aut gutture ad pulmonẽ defertur, & ineuitabile periculum infert. Venam verò cubiti incidere (vt prædictis visum est) mediam, vbi corpus totum plethoricum est, aut humeralem è directo, vbi non sit, vt mihi videtur, vel primò mediam, deinde humeralem incidas; pluribus etiam vicibus, si opus fuerit, neque tamen angustiorem facere venæ incisionem conuenit, vt Aetius asserit, ne sanguis velut percoletur, & crassior eius pars intus remaneat, potissimùm vbi crassior sanguis huius affectionis causa existit. Confert autem in hac affectione corpus totum vacuare, ac excrementis ipsum vacare, geminam ob causam, vt Galenus inquit quarto de ratione victus in morbis acutis, nempe tum ob eam, quæ à vacuatione est, reuulsionem, tum quod vacuato corpore, cùm à parte affecta, quod influit, expellimus, id faciliùs consentit, nihilque (si calido aliquo vaporare volueris) à corpore ipso parti calfactæ mittetur. Corpus igitur totum præcitato loco Galenus vena secta vacuare iussit, & purgatione, & clysteribus. In mulieribus (ex Tralliani decreto) vbi detentis mensibus in hanc affectionem incidunt, tali, seu malleoli vena incidenda est, moderatéque sanguis (vt diximus) educẽdus: nanque ex hac venæ sectione duplex eis commodum subsequi solet, nempe consuetarum vacuationum reditus, & affectus liberatio. Idem etiam in viris tentandum, si ipsos sanguinem per venas, in ano extantes, vacuare solitos, didiceris. Quòd si hæc parum proficiant, eas quoque venas incidere conuenit, quæ sub lingua sunt, neque multum differendum, sed eodem die id facito, vt inquit Alexander, aut saltem sequenti: id quod etiam quarto de ratione victus scriptum reperitur, vbi habet, Sanguinem ergo ex brachiis detrahes, mox venas, quæ sub lingua sunt, secabis. Galenus verò de eis, eodem loco sic asserebat, Venæ quæ sub lingua sunt, eam, quæ faucibus est, phlegmonem sine medicamentis vacuant: & libro de curandi ratione per venæ sectionem, talia protulit verba; Quocirca quæ in gutture, & arteria graui torquentur inflammatione, in principio quidem, aperta in cubito vena, post principium autem in ipsa lingua, magnificè prodest, incisis videlicet venis, quæ in ea sunt, ambabus. Post venæ sectionem potissimùm vbi alij humores redundarint, secũdum erit (Celso auctore) ducere aluum, id quod etiam præcipit Galenus prædicto libro quarto de ratione victus in morbis acutis, cùm dixit, corpus igitur totum vena secta, vacuare oportet; & purgatione, & clysteribus: primum nanque venam secare iussit, tanquam maximè necessarium, & deinde etiam purgatione, & clysteribus vtendum; nam reuellitur per huiusmodi euacuationem ab affectis

Medicamẽtorũ ratio.
Venæ sectio.
loco citato.
tex. 30.
Cap. 19.
Purgatio.
Com 30.

quoque

quoque partibus. Verùm ante eos Hippocra. libro de locis in homine. illud idẽ decretum reliquit, dum dixit, ſic affectis (loquens de angina) à venis, quæ in brachiis ſunt ſanguinem detrahes, & ſimul aluum infernè ſubduces, quo id, quod morbum exhibet, detrahatur: ea de re etſi difficulter deglutire valeat, poſt venæ ſectionem purgans medicamentum tribuendum erit, leniendo tamen vacuas, velut eſt caſsia fiſtula, mãna, ſyrupus ex pluribus infuſionibus roſarum, vel violarum, vel ipſummet ſaccharum violaceum. Et ſi ex craſsis ſuccis fluxio facta ſit, antidotum diacatholicon, aut agarici decoctum prædictis addas: confert nanque purgatio, vt Galenus inquit ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, gratia euacuandi vniuerſum corpus, & trãſferendi infra humorum momentum, qui ad affectas partes feruntur: conuenit etiam & clyſteribus vti, interdum etiã acrioribus, potiſsimùm vbi aliquid venæ ſectionem, & purgationem prohibeat, aut eis exhibitis, adhuc malum non cedat: nec minùs reuulſionis gratia conferunt extremarum partium frictiones, aut vincula, ſimiliter ſi pedes aqua calida foueantur, vt inquit Paulus. Cucurbitulæ item ſcapulis hac ratione affigendæ, citra ſcarificationem: & vbi malum longius prorogetur, poſt prædictas euacuationes, cùm iam materia influere deſierit, cucurbitam cum ſcarificatione apponere oportet ſub mento, ſi tumor circa fauces, & maxillas perſiſtet. Si verò nullus extrinſecus tumor appareat, veluti in ea angina, quæ occulta appellatur, in qua gutturis partes, præſertim internæ afficiuntur, circa ceruicem cucurbitula admouenda erit iuxta primam, aut ſecundam vertebram, vel hirudines applicandæ. Quod verò ad localia medicamenta attinet, in vniuerſum id ſcire oportet, quòd neque reprimentia, ſeu adſtringentia ſola, neque diſcutientia prædictis affectibus conferunt, licet temporum ratione habita, aliâs repellentia, aliâs diſcutientia potiùs miſcenda ſunt, ceu in morbi initio repellentia potiùs, in ſtatu potiore ex parte diſcutientia, in declinatione verò, ea quæ valentiùs diſcutiunt adhibere oportet, Alexandro teſte: nanque nonnulli, qui admodum aſtringentibus duntaxat, aut diſcutientibus anginã curare tentarunt, in grauiora pericula ægros duxerunt, vel ſuffocationem acutiſsimam inducentes, vel inflammationem augentes. Hoc idem aſſerebat Galenus ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cùm de gurgulionis inflammatione loquebatur. Paruæ etenim ſunt (vt ipſe inquit) & affectionis nomine vix dignatæ à medicis, quæ confeſtim ſedantur; quò fit, vt raròinueniantur, quæ vno duntaxat medicamentorum genere indigeant, ſiue repulſorium, ſiue diſcuſſorium fuerit: facultati quoque auxiliorum aduertere oportet; etenim imbecilliora, mollioráque medicamenta imbecillioribus, & mollioribus corporibus accommodanda ſunt, nempe pueris, mulieribus, & eunuchis, ac horum ſimilibus: valentiora autem durioribus, & fortioribus corporibus: ſemper enim quod adhibetur remedium, contrarium quidem ſuperanti affectui eſſe debet, familiare autem, & amicum ægrotantis habitui, vt idem Trallianus refert. Itaque vbi initium ſit cum multa inflammatione, ea, quæ leniter adſtringunt, offerenda ſunt primùm, Aetio teſte; velut eſt roſarum, lentium, myxarum, palmarúmque decoctum, aut flos roſarum ex hydromelite, ſeu rhus cum hydromelite decoctus: iis nanque per initia gargarizandũ erit, vel (vt inquit Paulus) gargariſmi fiant ex eo medicamento ſimplici, quod ex moris eſt, cum rhus decocto, aut potius vtaris eo medicamento, quod ex ſylueſtribus moris conficitur: deinde eodem medicamẽto compoſito, quod mora recipit, vel eo, quod ex nucibus: quod medicamentum fatetur Galenus ex ſucco nucum viridium præparaſſe, nullo doctore vſus, cum ex Alexandria in patriam rediret, ídque experientia comprobaſſe in quodã hortulano, ab vua, pariſthmiis, & antiadibus ferè ſuffocato, quo medicamento gargarizare iuſsit hortulanum: & quoniam valde tenuis ſuccus apparebat, præcoxit ipſum, & mel commenſuratè admiſcuit: atq; vbi ad mellis compagem redactum eſſet, hortulano vtendum reliquit: & cùm celerrimã

Poſt mediũ.

Cap. 3.

Topica qualia eſſe debeant.

Galeni hiſtoria.

videret vtilitatem ipsi inde oboriri, præstabile ratus fuit in multis experiri, & ex eo sufficiente experimento accepto, semper ipso vsus fuit, & eo magis optimum iudicauit quod etiam coctum cum melle cùm gustasset, nihil insuaue haberet: & propterea testatur eius vim se expertum esse multum aliorum stomaticorum facultatem excedentem. Sunt autem ea (vt idemmet testis est Galenus sexto de compositione medicamentorum secundum locos, id quod ex moris constat, & id quod ex succo rubi mororum præparatur; & tertium quod ex musto, & quartum quod ex punicorum succo, & quintum id, quod per adstringentia mala componitur: quæ omnia propriè quidem stomatica appellantur, quoniam ad vuas, paristhmia, ac omnes quæ in ore fiunt derepentè inflammationes conueniunt. Atqui ex iam dictis vtiliter gargarismi, quibus quotidie vtor, componi possunt: Mirum enim (inquit Galenus præcitato loco) quàm mixturæ ipsorum vtiliores sæpe fiant ipso simplici vsu, vt si ℥. ij. medicamenti ex moris, & tantundem medicamenti ex succo nucum excipias, & cum aqua hordei libra vna, & aquæ rosarum ℥.iiij. ac aceti albi ℥.j. permisceas, quo medicamento gargarizare iubeas: vel aquæ hordei lib. ij. recipe, in qua rhus ʒ.iiij. decoquantur, ac addas myrtinæ aquæ lib. ß. medicamēti ex moris rubi, aut ex moris ℥.iij. medicamenti ex nucibus, aut ex malis punicis ℥. iiij. aceti albi ℥. ij. hoc etiam tempore in rotulis medicamentum paretur, quod assiduè teneatur in ore, ac sensim deglutiatur. Accipit autem diacodij ʒ. ij. pulueris hirundinis præparatæ ℈.j. seminum coriandrorum præparatorum ʒ. j. sacchari dissoluti in aqua rosarum, quantùm satis sit. Procedente verò tempore (potissimùm vbi frigida fuerit fluxio) addere poteris ℈.j. vel ij. antidoti diamoschu dulcis, aut pliris archotici: quo etiam tempore sæpius, paulatim tamen, ac sensim ex syrupo rosaceo, violaceo, iuiubino, de cannis, ac reliquis similibus exhibere poterimus, iubentes, vt quàm diutissimè in ore teneant, ac paulatim eum defluere permittant. Morbo verò increscente, vigente, ac consistente, iis magis vtendū medicamentis, quibus discutiendi facultas inest, velut est caricarum, aut furfurum; seu glycyrrhizæ in aqua mulsa decoctum, aut hyssopum, thymum, calamintha, seu pulegium, similiter in aqua mulsa decocta, vel hordei, Recipe maniр. ß. vuarum passarum ℥.j. palmularum, & caricarum, ac myxarum ana numero quinque, glycyrrhizæ ʒ.iiij. hyssopi ʒ. iij. coquantur secundum artem in lib. ij. fontanæ aquæ, donec medietas absumatur: cui decocto percolato, adiiciantur mellis rosacei ℥.ij. medicamenti ex moris ℥. j. & aceti albi parum, vel vice mellis rosacei & aceti, oxymelitis simplicis ℥. j. & ß. vel ℥. ij. commisceas, & fiat gargarismus: prædicto etiam decocto adiicere poteris thymum pulegium, calamintham, origanum, fœnumgræcum, aut mentham odoratam, quā hedyosmon vocant, potissimùm vbi ex frigidis ac crassis succis orta fuerit inflammatio: ij nanque succi acrioribus indigent medicamentis, quæ scilicet secare, & in tenuia diuidere, & tum glutinosa, tum crassa confringere possint, auctore Galeno quarto de ratione victus in morbis acutis: propterea & eodem tempore, medicamentis, quæ ad exteriorem superficiem reuellere possunt, ac attractoria facultate polleant, ab extra vtendum erit; quæ etiam tum concoquere, tum discutere valeant: admouere igitur spongias oportet, quæ in calidum oleum demittantur, vt Celsus inquit. Nec minùs conferent, si oleum fuerit chamæmelinum, aut anethinum, seu liliaceum, aut irinum, si materia fuerit frigidior, aut ex cassia fistula, & oleo amygdalino, seu aliquo prædictorum cataplasma fiat, seu seminis althææ, maluarum, & lini cremorem assumas, & cùm fœnigræci, ac hordei farina, decoctóque chamæmeli, meliloti, & caricarum, cataplasma formetur, atque applicetur. Inungitur quoque haud inutiliter locus ex oleo chamæmelino, anethino, seu amygdalino cum butyro, atque anseris pinguedine: & si libeat œsypum, aut dialthæam immisceas, vel eisdem per se vtare, optimum quoque cataplasma erit ab Alexandro scriptum: constat nempe ex hordeacea farina, semine lini, palmulis ex aqua

Cap. 1.

6. de compo. medic. secū. loc. cap. 3.

Com. 30.
Topica.

ex aqua coctis, item croco, & mica panis simul incoctis, & (si videbitur) adiicere poteris ficus siccas. Placuit tandem quæ à tota ferè substantia conferunt in fine conscribere, quorum vnum à Galeno, Musæ auctoritate sexto de compositione medicamentorum secundum locos, & libro decimo de simplicium medicamentorum facultate conscribitur: excipit autem caninum stercus album, quod quidem efficitur, vbi sola ossa cani edenda duobus continuè diebus exhibeas, miniméque fœtés prouenit, hoc igitur accipito, & resiccato, tritúmque cribrato, & vsus tempore melle diluito, atque tunc vt deuoretur illinito quàm penitissimè vt transglutire possint, aut alicui alio medicamento admisceas, quod huic affectui congruat, velut est medicamentum ex moris, seu de nucibus, seu mel rosaceum: hoc enim pharmaco, inquit Galenus, fortius nullum nouimus neque in angina, neque in magnis paristhmiis, aut his quibus ex glandulis suffocationis periculum imminet. Præstantissimum quoque remedium est (Paulo auctore, atque similiter efficax) hirundinũ vstarum cinis: quã uis ante eum Galenus 11. de simplicium medicamentorum faculta. ipsum cum melle commendasset: pariter (vt testatur Aetius) cochlearum in hortis repertarum citra testas, aut cancrorum vstorum cinis cum melle confert. Si quis autem pullum hirundinis comederit (inquit Celsus) angina toto anno non periclitabitur; seruatúmque eum ex sale (cùm his morbus vrget) comburi, carbonémque eius contritum in aquam mulsam, quæ potui datur, infricari, & prodesse, quod medicamentum, quamuis idoneos auctores ex populo habeat (vt ipse refert) tamen cùm neque habere quicquam periculi possit, inserendum suo operi credidit, & si in monumentis medicorum non legerit, quamuis ego legerim apud Gal. 6. de compositione medicamentorum secund. loc. quo loco Archigenis medicamenta ad gurguliones inflammatos meminit: quinetiam si compluribus linis, & maximè marinæ purpuræ, collo viperæ iniectis, illis viperam præfoces, eáque postea cuiuspiam collo obuincias, mirificè profuerit tum paristhmiis, tum omnibus iis, quæ in collo expullulãt, Galeno auctore sexto de simplicium medicamentorum facult. Vbi verò in abscessum angina vergat, iuuanda natura erit cùm his quæ præcedenti capite diximus, sic quoq; confecto pure cum his, quæ disruptionem proritant, ac eo disrupto cùm his, quæ detergendi vim habent, quæ omnia ibi conscriptas reperias.

Quæ à tota substantia conferant. 6. de compo. med. sec. loc. cap. 2. 10. de simpli. facul. c. proprio.

Cap. proprio

Cap. 3.

Cap. de pæonia.

περὶ βηχός. *De tussi.* *Caput* XLVII.

In genere deprauatorum motuum tussis ipsa, quam Græci βῆχα appellant, continetur, vt 2. de caus. sympt. testatur Galenus. At cùm deprauati motus in triplici sint differentia, eodem auctore, in quorum numero ea reponenda sit inuestigabis: nam alij naturæ quidem sunt opera, sed vi coactæ à quapiam morbosa causa. Alij verò à morbo simul & natura efficiuntur, reliqui morbosos duntaxat comitantur affectus, natura ad eorum generationem suppetias minimè ferente. Intelligit autem per naturam omnem facultatem, quæ animal regit, siue illa à voluntatis nostræ imperio pendeat, siue secus: quapropter in prædictis verbis totum hoc facultatum genus, cuius beneficio seruatur animal, ex aduerso opponit omni causæ præter naturali, quæ ipsum lædere, vel corrumpere possit. Prædictæ itaque facultatis opera sunt, sternutamentum, singultus, ac tussis, vt ipse inquit, solius autem morbi palpitatio, & conuulsio, sicut amborum, morbi inquam ac facultatis coeuntium simul, sunt omnes motus torpidi, ac tremor. Tussis igitur à Galeno (vt liquet) in numero eorum motuum deprauatorum connumeratur, vt ex iam dictis constat, qui opera quidem facultatis sunt coactæ violenter mouere à morbosa quapiã causa: propterea in numero symptomatum (vt dicemus) & non naturalium operationum meritò esse censetur. Nam quandiu animal naturæ legibus gubernatur, nullus motus

Quot sint deprauati motus differentiæ. Cap. 3.

Sub qua differentia tussis contineatur.

facultatum eius symptoma existit, sed tunc duntaxat, cum ab aliqua causa præternaturali ad exercendas functiones, quęuis earum fuerit irritata, quo fit, vt cùm consistat in corpore aliquid à natura alienum, insurgátque ad ipsum deiiciendum facultas aliqua expultrix, aliquando insensibiles omnino earum motus sunt, aliquando sensibiles euadunt. Verùm cùm prædicti deprauati motus non vni tantùm corporis nostri particulæ adscribantur, sed diuersis, prout eorum causæ in diuersis quoque partibus cõsistunt, propterea tussim ipsam instrumentorum spiritus deprauatum motum esse, cúmque non insensibilem, sed sensibilem idem Galenus præcitato loco decretum reliquit: appello autẽ nunc spiritus instrumenta, pulmonem, asperam arteriam, ac thoracem, vt necesse sit aliquam, vel plures dictarum partium in tussi affectas esse: interim autem & fauces, vt quibusdam tussibus patebit: quanquam igitur harum partium motus sit tussis, nunquam tamen ad eum excitãdum mouebitur animal, nisi à quopiam, quod præter naturam sit, spiritus partes irritante fuerit impulsum, vt verò dilucidiùs percipiatur quænam pars determinatè in tussi afficiatur, operæpretium erit ipsius tussis genera, seu differentias enarrare: ex his nanque nedum quæ pars afficiatur, verùm & qui præter naturam affectus tusses sint, ac insuper modus generationis earum, patebit. Quòd autem duo sint prima tussium genera, ex Galeni sententia liquet, libro secundo de causis symptomatum, quorum vnum vehementem spiritus ad exteriora motionem nominat, illúdque non immeritò, nanque cùm non possit pulmo tam vehementi motu cõcitari, vt id quod molestum ei est, exploderet, natura magna quadam solertia aliud remedium sibi adinuenit: quippe cùm externus aër in asperam arteriam trahatur, quæ & cartilaginea, & dura est, nec contrahi propterea possit circa id, quod in ipsis continetur, incitatum hunc cogitauit spiritus exitum, vehementer siquidem ipsum ad exteriora mouendo: qui motus per eadem fit instrumenta, per quæ magnæ, & vehementes spiritus expulsiones fiunt, quas efflationes nominamus, ita vt tussis hæc nihil aliud sit (eodem Galeno auctore, præcitato loco) quam vehementissima efflatio, quæ plurimus spiritus celerrimè foras erumpens impetu suo extrahit, explodítque excrementa meatus ipsius obstruentia; adeò vt si prima efflatio non possit, ea quæ molesta sunt, excutere, non grauetur, & iterum, & tertio in ipsa irruere. Efficiunt itaque hanc tussim musculi efflationem operantes, intercostales maximè, quamuis ipsa naturale quoddam symptoma sit, vt eodem secundo de causis symptomatum, & quinto de locis affectis liquet, vt autem ipsum excitaretur, opus fuit vehementer admodum thoracem ipsum omni ex parte cõprimi, quo robustiùs, id quod in viis spiritus continetur, expellatur: motionis itaque initium ex facultate mouente thoracem in tussientibus est, violenta verò cõtractio eius facit, vt spiritus feratur foras vehementer, huius autem vehementia refert secum materiam conditam in fistulis pulmonis, quæ quidem asperæ arteriæ sunt, Galeno auctore 2. prognost. cùm itaque hoc modo id genus tussium gignatur, haudquaquam hæsitandum erit asserere symptoma esse (cùm à causa præternaturali irritata natura ad hunc motum proritetur) functionum, non siquidem naturalium, expultricis videlicet, velut nausea, & vomitus, sed facultatis motricis voluntariæ: neque enim facultas expultrix, quæ ex naturalium numero vna est, hunc motum efficere potest: & proinde Galenus facultatis, quæ à voluntatis imperio pendet, symptoma esse fatetur eodem 2. libro de causis symptoma. quo motu perpetuò natura conatur, quicquid spiritum interceperit, reiicere, siue humor fuerit à capite defluens, vt in destillationibus, siue aliquid collectum in asperis arteriis, vt in peripneumonia, & pleuritide, quare sectatur hoc symptoma morbum in via, quia obstructionem viarum spiritus: dignoscíque facile potest tussis hæc, quoniam non exigua, sed valida erit, vehemens, ac violenta, nec supprimi, seu prohiberi potest omnino ne eueniat: vehementérque in ea thorax comprimitur, vt multã, eandémque confer

Quarũ partium tussis sit deprauatus motus.

Duo tussiũ genera. Cap. 3.

Vehemens, seu magna tussis quid sit.

Generationis modus. 2. de cau. s sympt. ca. 3. 5. de loc. aff. cap. 3.

Com. 43.

5. de loc. aff. cap. 3.

Quis affectus præter naturã sit.

confertam efflationem excitet, etenim sine vehementi thoracis constrictione seu contractione, vehementer tussire nemo potest: vt liquet 4. de locis affe. inter tussiendum semper aliquid expuunt, nisi valde aquosa, aut lenta sint essentia, ea quæ spiritus vias obstruunt. Cæterùm veluti vomitiones nauseæ precedere solent, ita tussim, qnod Græcè κερχνὸς, dicitur: est autem id non tussis, sed exiguus quidem ad tussiendum impetus. Præterea sicuti nonnulli nausearunt, nec tamen vomuerunt, ita nonnullis symptoma modò dictum incidit, nec tamen tussis propter causæ paruitatem est secuta, quippe interim ex parua faucium aspredine, interim verò ex tenui aliquo, exiguóque prorsus humore contingit. in prædicta itaque tussi perpetuò viæ spiritus afficiuntur. At si spiritus interceptio, ab humore à capite defluente fiat, aspera ipsa arteria affecta erit: cuius autem naturæ fuerit humor, vias spiritus obstruens, ex qualitate præcedentis destillationis percipere poteris, ídque studiosi petant cap. de catarrho, simul atque ex substantia, & diuersa qualitate eius, quod per tussim propellitur, inuestigandum erit. ad portionem autem eorum, quæ à capite defluunt, respondent ea, quæ inter bibendum, aut edendum in guttur, ac asperas arterias delabuntur, patebit autem id ex eius, qui taliter affectus est, aut astantium relatione, præter verò hæc contingit interdum quod in asperis arteriis, ac thoracis cauitate excrementum aliquod collectum sit, & proinde vehemẽs tussis excitetur: quemadmodum in pleuritide, thoracis vomica, peripneumonia, ac tabe euenit: quæ omnia interstingui possunt ex propriis indiciis prædictarum affectionum: quæ verò cum titillatione partium ab vtraque palati parte contingunt tusses, palàm ostendunt (vt inquit Aetius cap. 54. libri octaui) defluxum à capite ad asperam arteriam deferri, atque ad pulmonem, quas tusses malignas, & contumaces appellabat Paulus cap. 28. tertij libri. Est insuper (eodem Galeno auctore prædicto loco) ex instrumentorum respirationi seruientium intemperie ortum aliud tussis genus, in qua nihil inter tussiendum ita affecti expuunt, neque violenta tussis est, neque coacta, sed adeò exigua, vt & supprimi, & ne eueniat prohiberi possit, ídque vel in totum, vel magna ex parte: itémque spiritus cohibitione non modò ea fieri prohibetur, sed etiam ea sanatur, modo admodum magna non sit, vt idem Galenus testatur: augetur nanque (vt ipse inquit) spiritus cohibitione in instrumentis spiritalibus calor, permeátque spiritus violenter à pectore pressus, ac compulsus per omnes angustos meatus: quibus vtrisque peractis æquantur omnia, atque ad temperamenti æquabilitatem veniunt, potissimùm si refrigeratis respirationis instrumentis orta sit. Verùm quis affectus, præter naturam sit tussis hæc, ac qua ratione fiat, quæ partes in ea afficiantur, ac à quibus causis oriri possit, patebit, eo priùs dilucidato, cur videlicet per inæquales intemperaturas instrumentorum spiritus, tussis excitetur: nanque ex æquali intemperie cum ea omnino sine dolore sit, haudquaquam gigni potest. Est nanque ea veluti acquisititia quædam natura, vt Galenus inquit. Verùm cùm inæqualis oritur intemperies in quapiam parte sentiendi vi prædita, quanta fuerit intemperantiæ magnitudo, tanta erit molestia, quantóque eius causa, cùm mordax sit, non quiescat, sed moueatur, & citiùs moueatur, tanto quiescente, ac ea quæ tardè mouetur, & minimè mordax est, molestior existit, ac citiùs sentitur, quo fit vt irritatæ partes ad expellendum id, quod contristat, festinent, se se contrahentes, ac constringentes, velut in rigoribus, atque horroribus est videre, in quibus vniuersæ partes simul ad expellendum mouentur, atque eo tempore totum corpus concussione, quassationéque vexatur, talis etiam motus & thoracis musculis per inæquales intemperies deprehenditur: eámque ob rem tussis quædam leuis ei non absimilis affectui, quem Græci κερχνὸν vocāt, iis superuenit, concutiuntur enim musculi, dum student ea quæ contristant à carne sua (vt inquit Galenus) per pulmones, & arterias expellere. In cæteris autem tussibus vehementer eos palmoni se iniicere, est monstratum, quo multam,

Cap. 8.

Quę morbū sequatur. Signa eiusdem.

Pars affecta.

Causæ diuersæ.

Secundum genus tussium.

Modus generationis eius.

eandémque confertam efflationem excitent, hæc itaque tuſsis, quæ ex ſpiritualium inſtrumentorum intemperie incidit, ex eodem eſt cum concutientibus rigoribus, horroribúſque genere, eodem Galeno teſte, præcitato

Cap. 4.

ſecundo libro de cauſis ſymptomatum. differt autem, eo quod celerior eius ſit

Quæ partes in ea afficiã tur.

ſenſus: nam reſpirationis inſtrumenta nunquam quieſcunt. Ex his itaque conſtat reſpirationis quoque organa in hac tuſsi affecta eſſe, præſertim thoracis

Quis affectus præter naturã ſit.

muſculos, iuxta Galeni ſententiam, eámque ſymptoma eſſe functionum non animalium, vt vehementiſsima tuſsis, ſed naturalium, atque inter eas, ipſius excretricis: nanque vt expellant ea, quæ ipſis moleſta ſunt, concutiuntur muſculi, ac tuſsim excitant, & non vehementer pulmonibus incumbunt, quo multùm ſimul, & celerem efflatum moueant, totúſque ferè motus hic, velut de rigore teſtatur Galenus: ad naturalem facultatem referendus eſt: & ſi quodammodo cauſa præter naturam irritans concurrat ipſa cogens, vt violenter moueatur.

Quem inſe quatur mor bum.

Talis igitur quoque eſt eiuſdem generationis modus, vt diximus, ad inæqualémque intemperiem ſequitur ipſorum organorum ſpiritus, & non ad viarum obſtructionem, vt aliud tuſsis genus, nec aliis indiget ſignis pro eius

Signa eiuſdem.

cognitione, quàm eis, quæ ſuprà narrauimus: ſi quidẽ in ea nihil expuitur, nec eſt omnino valida, ac violenta, ſed adeò praua, ac ſine vi, vt eam cohiberi, & generationem eius vel plurimùm, vel omnino prohiberi liceat, vt retulimus.

Cauſæ.

2. de cauſis ſympto. c. 4.

Cuius quidem tuſsis cauſa, licet 2. de cauſ. ſympto. refrigeratio inſtrumentorũ reſpirationis à Galeno dicatur eſſe, ab eodem tamen lib. 6. de morbis vulga. ab aliis quoque eorundem inſtrumentorum intemperantiis fieri poſſe non negatur: nanq; cùm de nõ malignis tuſsibus, quas Hippocrates aridas, ac parum,

6. de morbis vulgar. com mentario 2. commẽ. 24.

ſeu leuiter irritantes, tum eodem 6. de morb. vulg. tum aphoriſ. 54. quarti libri appellat, ſermonem faceret, eas aut ob faucium, arteriæúe aſperitatem, *aut inſtrumentorum ſpirabilium intemperiem oriri aſſerit; quam intemperiem* interim frigidam eſſe teſtatur vtpote in aquilonis conſtitutionibus, in quibus

Loco citato.

Hippocrates apho. 5. lib. 3. tuſſes, ac fauces excitari aſſerebat, nõ propter aliud *(vt Galenus fatetur commento eiuſdem aphor.)* niſi propter inſtrumentorum reſpirationi obſeruientium intemperiem, & propter faucium aſperitatem: aër nanque admodum frigidus inſpiratus, interdum faucium, aſperæque arteriæ locos exaſperat, atque refrigerat, nonnunquam & toti pulmoni, pectorique intemperiem affert: ſæpiùs verò & ambo hæc contingunt: quapropter ex his arida, modicáque tuſsicula vexantur: quod autem ita ſit, ſignum eſt (vt inquit

Loco citato.

Galenus eodem 6. de morbis vulga.) ipſos, cùm ſpiritum attrahunt, ad tuſsim prouocari, potiſsimùm cùm multus ſubitò aër ipſis loquentibus, & oſcitantibus, ac ore ſpiritum ducentibus intrauerit, ſed cùm per nares attrahunt, ac aërem extrinſecum quiſpiam in ædibus ipſorum calefecerit, tunc autem omninò parum, aut nequaquam tuſsiunt. Quocirca & ob nares quidam panniculum ponentes ita inſpirant, exacerbari tuſsim experti; cùm aër externus frigidus multus ſubitò membris priùs refrigeratis, atque exaſperatis, obuius fiat: nec minùs ob vehementem æſtum, immodicámque ariditatem à circunfuſo aëre generatur tuſsis hæc, eodem Galeno auctore, intemperatis ſiquidem inſtrumentis ſpiritus, ac iam dictis partibus exaſperatis, id quod ſæpenumero in febribus accidit, vt Paulus teſtatur: qui etiam Galenum ſectatus, ex ambabus intemperantiis tuſsim hanc excitari poſſe fatetur: in hac verò tuſsi aërem frigidum reſpirare deſiderant, eóque iuuantur, faciéſq; rubicunda apparet, ac ſiti moleſtantur ægri: Trallianus verò nedum ex iam dictis duabus, verùm etiã ex reliquis intẽperiebus tuſsim hanc excitari poſſe teſtatur, ſicca videlicet, & humida. At nos Galenum, & veritatem ſectati, ab humida intẽperie nuda, tuſſim oriri poſſe nequaquam admittimus, neque enim mordax eſt, adeò vt motum hunc excitare poſsit, ac inæqualem intemperiem efficere: à ſicca tamen oriri poſſe non negamus: quanquam citra caliditatẽ, aut frigiditatẽ omnino id fieri, aut cogitari fortè minimè poſsit. Non ab re igitur ex calida, frigidáve intemp

intemperie,interim solis existentibus,interdum verò cum siccitate permistis, exiguam hanc tussiculam proritari diximus: quomodo autem hæ interstinguendæ sint ex his quæ cap. de catarrho conscripsimus, studiosi petant: hæc iterum tussis arida,ac leuiter irritans,in qua nihil expuitur,ex puluere,fumo, alimentis, potionibúsque exasperantibus interim generatur, quandoque (vt testatur Aëtius) ex lumbricis stomachum infestantibus,& acri humore ipsum perturbante,similiter & in his,qui stomachi morsum sentiunt,euenit:nec minus & iocinore,ac liene,seu aliis quibusdam partibus primò affectis,aridę tusses quandoque proueniunt. Dignosces autem eas ex propriis indiciis prædictarum partium primò affectarum. Galenus verò commento aphoris.54. libri quarti,trifariam oriri posse testatur tussim aridam leuiter irritantem, nempe aut ab intemperie instrumentorum, quæ obseruiunt respirationi, aut ex faucium asperdine,vel aliquo tenui, & pauco humore destillante. At si propterea quod crassi, lentique succi firmiter infixi bronchiis sint, vel quòd humor qui à capite ad asperas arterias defluit, non aliter atque aqua sit tenuis,arida tussis fiat, non amplius exigua, ac leuis ea erit, imò valida, ac vehementissima, quemadmodum quarto de locis affectis, secundo prognosticorum, primo de morbis vulgaribus, ac secundo de causis symptomatum, & reliquis plerisque locis decretum reliquit Galenus. Si quis autem velit omnes enumeratas iam tusses in duas redigere differentias humidas videlicet,& siccas non aberrabit Celsum imitatus, qui de tussi sic dicebat cap.4.lib.4. Ac modo arida est,modo pituitam citat;nobis autem satis sit hæc annotasse pro diuersarum tussium dignotione,& earum generatione diuersa,ac causarum ex quibus fiunt,notitia: reliquum est de ipsarum prognostico differere, ac curatione. *Sit autẽ primum earundem prognosticum*, quòd quæcunque tusses ex destillante humore à capite oriuntur,siue ex alicuius *spirabilium viscerum vlcere,aut ex aliquo in iisdem* orto abscessu, siue ob ea, quæ vocantur empyemata, quæ ab Hippocrate ferinæ appellantur libro sexto de morbis vulgar. omnes malignæ sunt, vt Galenus eodem *loco testatur, maleficæ,ac contumaces, vt inquit Paulus*; & propterea periculosæ, nec paruifaciendæ sunt, reliquæ verò tusses, quæ malignæ non sunt,ab his siquidem diuersæ,ac exiguæ dictæ, periculum,quãtum in ipsis est,nominantur,súntque curatu faciles.Quòd verò tusses in aquilonia constitutione,ac hyeme generari magis aptæ sunt, decretum reliquit Hippocrates aphoris.5.& 23.libri tertij:id quoque non prætereundum erit,quod ad validas, vehementissimásque tusses, *vbi diu protelentur propter vehementem thoracis motum*, sputum sanguinis superuenire cõsueuit. Celsus autem tussim propter faucium exulcerationem ferè molestam esse asseruit:solẽt tamen (vt ipse inquit) interdum per se quoque malè habere, & vix cùm vetus facta est, elidi-tur.Quoniam verò neque vnum duntaxat habent tusses ipsæ generationis modum,nec causam vnam,propterea pro causarum diuersitate earum quoque curationem variari contingit: quapropter si ex peripneumonia, pleuritide, empyemate,tabe,aut simili aliquo affectu in spiritalibus instrumentis orto,veluti etiam dyspnœa, seu asthmate tussis fiat, ex eorum affectuum curatione, vt in sequentibus patebit,curabitur & ipsa.Si verò ex inæquali duntaxat intemperie ortum ducat, frigida ea existente per calefacientia emendamus,vt inquit Aëtius: hæc inquam tussis (modo non valde magna fuerit) ex spiritus cohibitione,iuxta Galeni sententiam,secundo de causis sympt.curari poterit,quemadmodum superiùs dictum est. Caueant igitur taliter affecti frigidam inspirationem,frigidum quoque cibum,ac potum,quinimò in calidis locis versentur; calidis quoque cibis,ac potibus vtantur; eorúmque pectora calidis vnguentis vngantur, vt chamæmelino, anethino,amygdalarum dulcium, butyro,ac anseris,seu gallinæ pinguedine;& (vt summatim dicã) totum studium sit, vt thoracis partes,à frigidis defendantur,ac calidæ seruentur.At si ex calida intemperie, arida, ac exigua tussis proritetur, quemadmodum in febribus euenire

4.de lo.affe. cap.8.
2. prognost. com.43.
1. de morbis vulgar.commentario 1. commẽt.12.
2. de causis symp.cap.4.
Prognostica.

Commentario 2.comment. 24.

Curatio tussis ex inæquali intemperie frigida ortæ. Cap.4.

Si ex calida intemperie oriatur, curatio.

contingit, contraria tum victus ratione, tum etiam medicamentorum vti oportet, ita vt cuncta ad frigidum vergant, atque humidum, si cum siccitate ea permista sit. Quæ verò ab asperitate tusses fiunt, per lenientia, & mordacitatem arcentia sanantur, Aëtio teste, qualia sunt ex arteriacis compositionibus simpliciora: nonnullorum huiusmodi medicamentorum cap. de catarrho; à nobis mentio facta est, cùm raucedinis curam præcepimus. Reliquum est itaque, vt

Tussis ex destillatione ortæ curatio.

Si acris fuerit & tenuis destillatio.

eius tussis, quæ ex destillante humore à capite originẽ ducit, curationem præcipiamus, qui si acris fuerit, ac tenuis, proba victus ratione instituta, modo, quo cap. de catarrho conscripsimus (quamuis speciatim in omni tussi vtilis sit, ex Celsi auctoritate, peregrinatio, nauigatio lõga, loca maritima, & natationes) per ea medicamenta quæ vim refrigerandi, spissandi, acrimoniámque obtundendi habeant, sanabitur; aut (vt inquit Aëtius) per cuiusdam pharmaci dolorem leuantis vsum, & per cibos boni succi: syrupo igitur violaceo, è papauere, de cannis, aut è succo borraginis vtare: vel, Recipe syrupi violacei ℥.j. de cannis ℥.ß. aquæ hordei, & borraginis ℥.iij. aut aquæ hordei ℥.iiij.v. vel vj. exhibeas cum pauco saccharo. quibus syrupis sæpiùs assumptis ℥.ij. vel iij. mellis roridi, siue ij. cassiæ fistulæ, aut iij. sacchari violacei, seu syrupi ex pluribus infusionibus violarum cum infrascripto decocto exhibeas.

Purgatio.

Excipe hordei decorticati pug.j. florum violarum, & borraginis ana ʒ.iij. iuiubarũ numero quatuor, vuarum passarum mundatarum ℥.ß. glycyrrhizæ ʒ.j. & ß. in aqua fontana fiat decoctum secundum artem, in quo mannam, cassiam fistulam, saccharum, aut syrupum violaceum dissoluas. Conuenit quoq; in hunc vsum exhibere antidotum

Quæ ori tenenda sint.

de papauere, diatragãcanthæ, vel diapenidij sine speciebus, quę sub lingua diu teneantur, quo paulatim liquescentibus, asperæ arteriæ summum, id quod in ipsum defluit, sensim suscipiat, renitatúrque ipsi oborienti tussi. Conducunt insuper & bechicæ pilulæ, ac reliqua medicamenta arteriaca, quæ cap. de catarrho conscripsimus. Inter alia verò potissimùm cõfert infrascriptum eclegma. Excipit autem sacchari violacei, ac è borragine, singulorum ℥.j. succi glycyrrhizæ ʒ.ij. diatragacanthæ frigidæ, & eclegmatis è papauere ana ʒ.j. & ß. eius antidoti, quam electuarium regum nominant, sine tamen speciebus ʒ.ij. syrupi violacei, de papauere, ac de cannis singulorum ℥.j. omnibus simul permistis fiat eclegma. Nec parum etiam confert, si ℥.j. vel ij. recentis olei amygd. dulcium tepidi cum pauco saccharo, mane, vel vesperi, longe à cibo tribuas, eodémque oleo, ac insuper violaceo, vel ambobus simul mistis thorax totus

Si ex frigidis, ac crassis succis defluentibus tussis fiat, curatio.

Præparantia.

inungi poterit. Si verò crassus, & viscidus fuerit affligẽs humor, qui causa tussis existat, per ea quæ extenuant, discindunt, medebimur ex Aëtij sententia: qua de re similiter eodem victu vtentes, quæ cap. de catarrho ex frigida causa orto instituimus, exhibenda ægrotantibus erunt: inter simplicia glycyrrhizæ, caricarum pinguium, adianti, aut hyssopi decoctum in aqua fontana, cui parũ mellis adiici poterit: aut si crassior pituita fuerit, marrubij, scabiosæ, radicis iridis, seu enulæ campanæ decocto, similiter adiecto pauco melle vtare. At si compositis vti libeat, syrupum ex glycyrrhiza, ex iuiubis, adianto, hyssopo, aut marrubio tribuas, mel etiam rosaceũ, interim verò oxymel, cùm simplex, tum scillinum. Quibus sæpiùs propinatis, ęgrotantis corpus (si videbitur opus esse)

Purgatio.

per eà quæ crassos, ac lentos succos purgant, euacuabis; inter quæ summopere confert agaricum, ex cuius ʒ.j. & ß. seu ij. parato decocto, ac cum ℥.ij. cassiæ fistulæ compositum medicamentum exhibe, vel ℥.j. & ß. prædictæ cassiæ fistulæ excipe, ac ʒ.j. & ß. trochiscati agarici, & bolum conficito: ex eodem item agarico, & puluere hieræ simplicis Galeni pilulæ formari possunt, ac ægrotantibus exhiberi: post quæ, aut mellis roridi ℥.j. & ß. aut cassiæ fistulæ tantundem; post aliquod spaciũ, cum infrascripto decocto præbebis. Recipe hyssopi, adianti ana ʒ.iij. caricarum, & iuiubarum ana numero iiij. radicis glycyrrhizæ ʒ.ij. vuarum passarum detractis vinaceis ℥.j. fiat decoctum. Si verò crassior, ac tenacior fuerit pituitosus succus, radicis iridis, ac helenij, singularum ʒ.j. & ß. radicis

dicis fœniculi ʒ.j.marrubij ʒ.ij.prædicto decocto addere poteris:nec minùs loco prædictarum pilularum,licebit pilulis ex agarico compositis mesuæ,seu mastichinis dictis,vti:post quas simili ratione præscriptam potionẽ tribues: nam qui ob pituitæ crassitudinem nihil educere possunt,vt inquit Aëtius,ab humectantibus plus emolumenti sentiunt, maximè eo quòd quodammodo, si simul extenuatoria participant facultate: prodest quoque iis ouum sorbile assumere,pauco sulphure adiecto,Celso auctore.aut eclegma,quod officinis loch nũcupatur,ore tenendum,sensimq; deuorandum erit, sanum videlicet & expertum,aut id quod è pino nominatur,vel diapenidion cum speciebus,seu diatragacantha calida, aut diahyssopum Nicolai:quæ omnia cum saccharo in aqua adianti dissoluto, ad tabellæ formam redigi poterunt, quò ægrotis gratiora fiant, & maiorem contrahant in ore moram, vel Recipe diahyssopi Nicolai, diapenidion cum speciebus, & eclegmatis è pino ana ʒ. ij. pulueris glycyrrhizæ,amyli,gummi tragacanthi ana ʒ.j.syrupi ex adianto,& vua passa,ac de hyssopo singulorum ℥.j. omnia simul mista sæpiùs,paulatim, & sensim deuoranda præbeas. Aduersus diuturnam tussim ficus aridæ coquuntur cum hyssopo, & aqua,& ex ea aqua tussientibus propinatur,ex Plinio Secundo libro primo de re medica cap. 58. thorax prætereà extrinsecus inungatur ex oleo amygdalarum dulcium,liliaceo,irino,seu chamęmelino,adiectis pinguedinibus anseris, seu gallinæ,ac butyro;vel in hunc modum vnguentum conficias.Excipe butyri recentis,pinguedinis anseris ana ʒ.ij.olei irini, & amygdalarum dulciũ ana ℥.ij.farinæ fœnigræci, seminis lini, & althææ ana ʒ.ß.radicis althææ,helenij,& glycyrrhizæ,singularum ʒ.j.cum cera fiat vnguentum:nanque per calefacientia (vt inquit Aëtius) instrumentorum respirandi frigiditatem emendamus. Illud tamen in cura tussis summopere inspiciendũ (vt inquit Paulus) num & aliæ particulæ condolescant,verbi gratia,an caput,vel gurgulio destillet, aut aliis morbis conflictentur:nanq; vbi his quàm fieri potest,optimè erit prospectum,curationem moliere.Aëtius quoque remedia quædam,quæ tusses sedant præsertim à frigida causa ortas conscripsit, inter quæ simplicia præcipua est styrax,si nucis auellanę magnitudine fuerit deuoratus:ficus quoque siccas pingues in vino dulci meraco madefactas vnà cum vino deuorandas exhibet ad mitigandas tusses:amplius terebinthinam, & mel coctum delingenda præbet, & vinum dulce dilutum insuper ad sorbendum;hoc nanque (vt ipse asserit) attenuat,& educit.Ad eas autem tusses noctu molestiam inferentes, tanquã valde vtile, menthæ ramulos tres tritos affuso aceti cochleari, ante somnum ad sorbendum præbet: adiuuat enim concoctionem,stomacho vtile est,& crassitiem discindit,vt ipse inquit:complura etiam alia cõposita medicamenta,quæ tusses sedant,eodem loco conscripsit,cap.videlicet 54.lib.8. quæ studiosis facilè patere poterunt:vnum tamen hîc prætermittere nolui,tanquam magnopere conducẽs,ad mitigandas tusses potissimùm inueteratas,& ex frigidis,crassis,ac lentis succis.ortas.Excipit autem nucum pinearum torrefactarũ,amyli, radicis dulcis, seminis vrticæ, seminis lini, cuiusque sextantem, iridis,piperis, hyssopi,seminis nasturtij,amygd.amararum,singulorum ℥.j.vt ipse inquit: verùm ego ℥.ß.acciperẽ.Excipe melle probè despumato,& præbè ex eo cochlearium mediocre, ex eiusdem auctoris sententia.suffitus quoque ad eius sententiam,admodum tussibus conducens, tanquam per experientiam ab eo inuentus ex styrace,terebinthina,sandaraca,ac mastiche æqualibus partibus parari poterit,& vtare:castorij insuper suffimen in carbonibus excitatum,& per inspirationem attractũ maximè iuuat frigidos, & humidos pulmonis, thoracis, cerebriq; affectus, Alexandro teste:idem quoq; testatur,spectasse virum quendam longo tempore tussi valida vexatum, nec ab ea vnquam liberari potuit, quousq; calculum exquisitè figuratum,non asperum,sed valde leue,durum,& renitẽtem expuisset.Ad tussim verò acerrimam puerorum sic subuenimus,inquit Trotula,accipe hyssopum,serpillũ,& in vino decoque,& da ad bibẽdum,

Eclegmata.

Ad diuturnam tussim.

Ad tussim puerorum. Cap. 25.

vel

vel grana iuniperi distemperamus cum vino, & damus ad bibendum: tu verò poteris eisdem in aqua, vel aqua mulsa decoctis tutiùs vti.

περὶ δυσπνοίας. *De difficultate spirandi.* Caput XLVIII.

Cap. 1. Quot modis sumatur spirandi difficultas.

SAEPENVMERO respirationi læsio quædã euenit, quæ à Græcis δύσπνοια, à Latinis spirandi difficultas nuncupatur, id autem (vt testatur Galenus libro primo de difficultate respirationis) nomen ipsum sufficienter demonstrat. Verùm ex hac appellatione, læsionis eius differentias discere non licet, quinimo Galenum ipsum de affectione hac diuersis in locis variè loquutum esse reperio: nanque prædicto libro primo de difficult. respirat. quamlibet respirationis offensam simplicem, aut compositam, siue exigua, siue magna fuerit, seu imbecilla, aut deprauata respiratio sit, δύσπνοιαν, hoc est, difficultatem spirandi appellauit. Idem quoque confirmauit libro quarto de locis affectis, vbi ἄπνοιαν, quasi non spirationem dixeris, duntaxat à quauis alia respirationis oblæsione seiunxit: hanc nanque dicebat, alium esse à dyspnœa spirationis affectum: id verò non ab re, nam lib. de differentiis symptomatum, demonstrauit quamlibet functionem bifariam lædi posse: nanque aut ea non fit, aut malè fit, si non fit, est vnum genus læsionis, vocatúrque ablata functio. At si malè fiat, adhuc bifariam esse poterit, quia vel ipsa facultas debiliter, vel deprauatè operatur: quo fit, vt vna debilis, reliqua verò deprauata actio dicatur, quanquam ambæ sub vno (vt diximus) contineantur genere, eo scilicet, quòd malè functio fiat: & proinde Galenus cunctas respirationis læsiones, propter quas imbecillior, aut deprauata ipsa redditur sub nomine dyspnœæ, seu spirandi difficultatis, in prædictis locis comprehendi voluit, tantùm apnœam, id est, non spirationem, à qualibet respirationis offensa seiungens, quem sectatus Paulus cap. 29. libro tertio, cùm de quibusdam differentiis particularibus læsionis respirationis, asthmate videlicet, & orthopnœa verba fecisset, in hæc prorupit verba, δύσπνοια, hoc est, spirandi difficultas communiter & his, & aliis compluribus affectibus superuenit: verùm ipsemet Galenus cùm libro tertio de difficultate respirationis, tum etiam sexto de morbis vulgaribus, simul cum Hippocrate, δύσπνοιαν, hoc est, difficilem respirationem, eam respirationis oblæsionem nominat, in qua dẽsus spiritus redditur: quapropter de vna quadam specie ipsius difficilis respirationis, in qua videlicet spiritus densatur, crebérque efficitur, licet non valde, ipsam intelligi voluit, à reliquis seiunctam, asthmate videlicet, & orthopnœa. Poterunt autem ne in his tempus teramus, Galeni verba conciliari, siquis dixerit, in vno loco cõmuniter hoc vocabulo dyspnœæ vsum fuisse, in reliquo verò propriè, prout vna quædam species est, generis nomen assumens; quam propriè more Hippocratis densum spiritum nuncupare fas est, & prout se intendit læsio, aliud atque aliud nomen habet: omne tamen malum in difficultate spirandi consistit, vt libro quarto cap. 4. Celsus testatur. sed hæc (vt ipse inquit) dum modica est, neque ex toto strangulat, δύσπνοια appellatur. Cùm vehementior est vt spirare æger sine sono, & anhelatione non possit, ἆσθμα; cùm accessit id quoque, ne nisi recta ceruice spiritus trahatur, ὀρθόπνοια. Idem quoque confirmauit Galenus prædictis locis, dum dixit, densum spiritum difficilem significare respirationem; & si magis increbuerit, hæc difficilis anhelitus species ἆσθμα, si verò maximè, ὀρθόπνοια nuncupatur. De his itaque tribus læsionis respirationis differentiis pertractare intendimus: quas omnes sub dyspnœæ nomine contineri promptè asserimus, sub vno tamen læsionis modo secundum magis, & minùs differentes, vtpote sub denso seu crebro spiritu: nanque si is exiguè densus sit, nomine generis dyspnœa appellari poterit, vt suprà ad Galeni, & Cornelij mentem demonstrauimus: at si maior crebritas fuerit, ἆσθμα, si maxima, ita vt iacentes ægri suffocentur, ὀρθόπνοια nuncu

Cap. 2. & sequentibus.

Cap. 7.

Cap. 3. & 4.

3. de diffic. respi. ca. vlt. 6. de morbis vulgar. commentario 3. text. 9. Cõmentario 4. com. 4. & alibi.

Conciliãtur Galeni verba de dyspnœa.

Difficultatis spirandi differentiæ tres.

In quibus cõueniant, & differant.

nuncupatur. Quapropter idem Galenus ἆσθμα, hoc eſt, anhelationem, dẽſam, ſeu crebram quandam reſpirationem eſſe fatetur, tum ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, tum commento aphor. 26. libri tertij, citra febrem, qualis currentibus accidit, aut quouis alio modo ad vehementem ductis motionem à tali euentu nomen aſſumens, vt liquet tertio de morbis vulgarib. Verùm in his quidem fit ob exercitium, quòd multa indiget animal reſpiratione: vbi autem non adeſt exercitium, ob anguſtiam earum, quæ ſunt in pulmone cauitatum. Eos verò, qui hac affectione laborant, conſueuerunt medici aſthmaticos, anheloſos, ſeu ſuſpirioſos nominare, Aëtio, & Paulo teſtibus. Hos autem eſſe (Galeno auctore tertio de difficultate reſpirationis) qui denſum ſpiritum habent, & ſimul thoracem multum diſtẽdunt, planè conſtat. Orthopnœa verò, quæ recta ſpiratio à Latinis dicitur, ab hoc ſymptomate iterum nomen aſſumens, difficultatis ſpirandi quædam ſpecies eſt, in qua iacentes ſuffocantur, & vix recto thorace ſufficiunt, nihil dilatato dorſo, vt liquet ſecundo prorrheticorum: nec ab re cùm iacent, ſeu decumbunt laborantes ſuffocari videntur; tunc nanque totus thorax (vt idem Galenus inquit, ſecundo de locis affectis) ſuprà ſpinam ipſam concidit: quo fit, vt arctior reddatur via ſpiritus: cùm verò ſe erigunt extenſo thorace, ac collo rectè arteriam ipſam aſperam dilatari contingit, principium quidem habens à gutture, & in pulmone diuiſa: atque etiam quæ ex ea in pulmonem diſtribuuntur propagines omnes, atque interim regionem augeri eis internam, eos verò, qui hac affectione laborant, Galenus eodem ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, orthopnoicos vocat, ſimiliter etiam Paulus, & Aëtius: propterea quòd ad thoracis proportionem omnino totum corpus rectum habere coguntur ob timorem ſuffocationis, quin & ſtratum circa ſupernas partes, ad quas thorax ipſe reclinatur, ſibiipſis erectius faciũt, ne dormientes ſtrangulentur: minus eſt enim quòd inſpirant, quàm pro vſu reſpirationis, quamuis thorax plurimum ipſis dilatetur, vt idem Galenus inquit; cuius cauſam infrà aſsignabimus: cùm verò citra ſonum, & anhelationem ſimiliter ſine febre denſus afficiatur ſpiritus, hæc inquam affectio dyſpnœa propriè dicta appellari poterit, quæ nihil aliud erit, quàm crebra, ſeu denſa quædam reſpiratio citra ſonum, ac anhelationem, & febrem: in hoc nanq; omnes prænominatæ ſpecies, ſeu differentiæ tres, communicant quòd videlicet febre careant, vt patet tertio de morbis vulgaribus, & ſexto eiuſdem: nanque de his ſermo noſter erit, & non de eis, quæ cum febre fiunt, ad alias videlicet affectiones, ſeu inflammationes ſpiritalium, ſeu reliquarum partium ſubſequentes. in quibus etiam non facultas ipſa reſpirationem efficiens, neque vſus per ſe afficiuntur, ſed inſtrumenta ipſa, & inter ea aſpera ipſa arteria, quæ in collo, & thorace continentur, ſeu eius propagines, quæ in pulmones diſtribuuntur, id quod ſæpiùs accidit; ſunt etenim ſtrictiores, & propterea promptiùs obſtruuntur, ac conſtringuntur, ſeu anguſtiores redduntur, quemadmodum liquet quarto de locis affectis, ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, & commento prædicti aphoriſmi 26. lib. tertij. Quod verò in huiuſmodi affectionibus tribus aſpera arteria afficiatur, ex eo patere poterit, quod quanquam thorax maximè dilatatur, & proinde magna fiat reſpiratio, quãtitas tamen inſpirati aëris, magnitudini diſtentionis haudquaquam proportione reſpondet: parua ſiquidem eſt eius, qui inſpiratur quantitas, vt proinde cogantur laborantes crebro, & celeriter ſpirare. Qua de re magnæ reſpirationis geminas eſſe differentias, ex Galeni ſententia liquet, quarto de locis affectis, ac primo de difficultate reſpirationis, quarum vna penes magnitudinem diſtentionis, ſeu dilatationis à thorace procedentis attenditur: reliqua verò penes copiam eius ſubſtantiæ quæ inſpiratur, aëris videlicet. Semper itaque quantitas ſpiritus diſtentionibus thoracis ſimilis eſt, cùm eiuſdem ſpiritus organa ſecundum naturam habent: cùm verò præter naturam fuerint affecta, vt in prædictis affectionibus, ac reli

Anhelatio quid ſit. *Cap.6.* *Com.4.* *Anheloſi qui dicãtur.* *Aet. lib. 8. cap.57.* *Paul. loco citato.* *Cap.11.* *Orthopnœa quid ſit.* *Commen.53.* *Cap.5.* *Cap.6.* *Orthopnoici qui dicantur.* *Dyſpnœa propriè dicta quid ſit.* *3. de morbis vulgar. commentario 2. commen. 4.* *6. de morbis vulgar. commentar. 4. commen. 4.* *Quæ pars in eiſdem afficiatur.* *4. de loc. aff. cap.7.* *4. de compo. medi. ſecun. loc. cap.6.* *Signa.* *Magnæ reſpirationis duæ differentiæ.* *4. de loc. aff. cap.7.* *1. de diffic. reſpi. cap.13.*

ac reliquis quibuſdam, poſsibile eſt aliquando plurimum diſtendi thoracem, ſed parum externi aëris inſpirari, verùm non ad omnium affectionum reſpirandi organorum proportionem, ſed ſolùm aſperarum arteriarum inſpirationes fiunt, vt Galenus inquit, eodem libro primo de difficult. reſpirationis:

Cap.13.

id verò ſenſu aliquo dignoſcere non licet, ſed ſufficit ipſum ſolum aërem inſpicere quantus inſpiratur, & quantus rurſus expiratur. Sed quoniam quempiam difficulter ſpirare, præſertim vbi in ea ſpiratione omnes thoracis muſculi mouentur, aut virium imbecillitate, aut vehementi in corde & pulmone calore, aut viarum ſpiritus anguſtia euenire poteſt, eodem Galeno teſte, quarto de locis affectis, quamuis interdum duæ, aut tres, licet raro, ex iam dictis cauſis concurrere poſsint. Proptereà quomodo id diſtinguere liceat, ipſemet Galenus eodem loco ſcriptum reliquit: nam ſi ob virium imbecillitatem duntaxat, id fiat, licet omnes thoracis muſculi, ac phrenes quoque moueantur, motum tamen ſenſim efficiunt, ſed neque frequens, neque rara omnino erit eorum actio, thoracíſque dilatatio haudquaquam magna erit, nulla ab ore efficitur exſufflatio, & ſpiritus ex ſolis naribus emitti ſolet, & ſi per inſpirationem, narium pinnæ manifeſtè contrahi videantur, id proſtrati roboris efficax indicium erit.

Quod quiſpiã difficulter ſpiret, ex vna trium cauſarum prouenit.
Cap.7.
Ex virium imbecillitate ſigna.

Aucto verò in corde & pulmone calore omnibus quidem thoracis muſculis agit animal, ſed velox, frequens, & vehemens eſt eorum actio: & proptere a vbi ob plurimum calorem ſpiratio difficilis eſt, præter magnitudinem, frequentiam, & celeritatem hoc quoque accedit, quòd calidus frequénſque exſufflando producitur ſpiritus.

Ex vehemẽti cordis, aut pulmonis calore, ſigna.

At qui ob ſpiritalium inſtrumentorum anguſtiam difficulter ſpirant, totus quidem thorax magna ex parte eis, & celeriter, & frequenter dilatatur, ſed exſufflare omnino non conſueuerũt, neque calidum ſpiritum emittere: id enim aucti caloris proprium eſt. Ex his itaque indiciis difficilem ſpirationem ob ſpiritalium inſtrumentorum anguſtiam à reliquis diſtinguere poteris, de qua præſens ſermo habetur: & cùm tres ſint eius differentiæ (vt diximus) cunctæ inter ſymptomata dinumerantur, functionis voluntariæ, reſpirationis inquam: eſt nanque ea in omnibus oblæſa, non ablatè, vt in apnæa, ſed debiliter ſeu imbecillè, aut interim quoque deprauatè, vt in orthopnœa, licet raro.

Ex ſpiritalium inſtrumentorum anguſtia ſigna.

Separatur autem vna ab alia quibuſdam propriis indiciis, nanque in ea, quam dyſpnœam nomine generis appellari diximus, ſpiritus duntaxat denſus, íſque modicè citra ſonum, & anhelationem apparet. In aſthmate verò, ſeu anhelatione, pręter ſpiritus denſitatem maiorem, æger ſine ſono, & anhelatione, vt inquit Celſus, ſpirare non poteſt. At in orthopnœa nedum ſpiritus crebritas maior percipitur, ſed ita affecti non niſi recta ceruice ſpiritum trahere valent, & cùm decumbunt, ſeu iacent, ſuffocari, ſeu ſtrangulari vidẽtur.

Quibus ſignis vna differentia ab altera ſecernatur.

Cæterùm his id commune exiſtit, quòd aſperæ arteriæ anguſtiam ſequantur, vt quarto de locis affectis, & ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos patet: manifeſtum nanque eſt (inquit Galenus) intrinſecùs ipſis anguſtiam, ſeu coarctationem locorum factam eſſe præter naturam, quam etiam ægri ipſi non obſcuro ſenſu perceptant. Illud etiam approbauit prædicto commento aphoriſ. 26. libri tertij, quamuis etiam ſuppuratis, ob coaceruatum inter thoracem, & pulmonem humorem, ſeu pus, fiat locorum coarctatio, ſeu anguſtia, eodem Galeno teſte in prædictis locis, & commento aphoriſ. 34. libri quarti, de qua non eſt ad præſens ſermo.

Quis affectus præter naturã ſit.
4. de loc. aff. cap. 7.
7. de compo medi. ſecun. loc. cap. 6.

Ad morbum ergo in via ſuccedunt ſymptomata hæc, quamuis interdum viæ ipſæ obſtruantur, per quas aër inſpiratur, interim conſtringantur, ac coarctentur pro cauſarum diuerſitate, quæ (iuxta eiuſdem Galeni doctrinam, quarto de locis affectis) plures eſſe poſſunt, licet à Paulo vna tantùm aſsignetur cauſa, quæ quidem potiſsima exiſtit. Poteſt nanque anguſtia hæc citra febrem excitari, aut à tuberculo quopiam iuxta aſperam arteriam orto, eámque coarctante, aut à lentis, craſsíſve, ſeu multis ſuccis in bronchiis ipſis exiſtentibus, aut eiſdem ab aliis partibus ad eadem delatis, ipſámque aſperam arteriam obſtruentibus.

Quem morbum ſectentur.
Cap.7.
Cauſæ.

Quæ

Quæ omnia (vt Galenus inquit) per præterita accidentia diſcernere licebit: nanque ſi quis per bonam valetudinem, cum ſolitas actiones facere poteſt, ſic difficulter ſpirare incœperit, augeatúrque ſymptoma, neque inter reſpirandum ſtertere videatur, ad hæc nihil expuit, crudi tuberculi ortum ſuſpicari oportet: quandoque verò iuxta leues pulmonis arterias ipſum oriri contingit, grauitatem ſentientes hi, veluti Antipatro medico contigit, demum temporis diuturnitate aſperas pulmonis arterias coarctans, ſpirandi difficultatem efficit. Si verò ſtertendo ſtrepitum fecerit reſpiratio, lentorum, craſſorúmque humorum pertinaciter impactorum multitudinem, pulmonis bronchia moleſtare indicium eſt, cùm & ipſa ſpirandi inſtrumenta non rarò (vt inquit Galenus, commento aphoriſmi vltimi libri tertij) proprium ſui algoris principium habeant: & propterea in ipſis multæ, ac craſſæ ſuperfluitates generentur. Verùm ſi illico ab anguſtiæ ſenſu quis difficulter ſpirauerit, fluxionem vel à cerebro, vel à vicinis ſedibus in pulmonem irruentem portendit, ídque ſæpe ex manifeſta cauſa repente accidit, propriis deſtillationis ſignis exiſtentibus: pingui etenim (vt inquit Theodorus Priſcianus libro ſecundo ad Timotheum cap. 12.) & frigido phlegmate pulmonibus adhærente, cauernæ, vel meatus, quibus naturaliter ſpiritus redditur, & accipitur, concluduntur; & ex hoc impedimento ſuſpirium, vel anhelitus moleſtiſsimus naſcitur, vt ſedendo magis, quàm iacendo reſpirent. Verùm ſi prædictæ affectiones ex aliis quibuſdam præter iam dictas cauſas, interdum oriantur, vtpote ex angina, peripneumonia, pleuritide, empyemate, aut ex tumore aliquo abſceſſui ſimili in pulmone genito, ſeu aliis huiuſmodi, licet de his non ſit pręſens ſermo, ex propriis tamen prędictorum affectuum notis interſtinguendæ ſunt, potiſsimùm autem, quod non citra febrem erunt. Nos verò de eis, quæ ſine febre excitantur, nec quippiam purulentum in eis per ſputum reiectant ægri, verba facientes ad prognoſticum, ac curationem accedemus: nanque eos propriè dyſpnoicos, hoc eſt, ægrè ſpirantes vocare conſueuerunt medici, vt teſtatur Galenus ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos: quibus bronchia pulmonis, craſsis, & viſcoſis humoribus ſunt obfarta: horum denique & nos prognoſtica enunciabimus, ac curationem inſtituemus, & cum Celſo aſſerimus quam primam diximus eſſe differentiam, poſſe diutius trahi, duæ verò inſequentes, aſthma, & orthopnœa videlicet acutæ eſſe conſueuerunt: ob vehemẽtiſsimas etenim acceſsiones ægros interim ſtrangulare ſolent, id quod diſpnœa propriè dicta nequaquã efficere valet, cùm modica in ea conſiſtat ſpirandi difficultas. De aſthmate autem Galenus commento aphoriſ. 40. libri ſecundi, ſcriptum reliquit; velut de quibuſdam aliis morbis, qui ex frigidis humoribus ortum habent, ſi valde ſenibus excitetur, quod eos comitatur ad mortem. At Hippocrates aph. 46. libri ſexti dicebat, Quibus gibbi ex aſthmate, aut tuſsi fiunt, ante pubertatem moriuntur. Cælius verò Aurelianus lib. tertio cap. 1. ſic ait, Grauat autem, atque premit hæc paſsio magis mulieribus viros, & iuuenibus ſenes, atque pueros, & durioribus natura corporibus teneriora, hyberno, atque nocte magis, quàm die, vel æſtate. Cæterùm communis prædictarum affectionum curatio eſt per ea, quæ craſsitudinem, & viſcoſitatem humorum ſecant, atq; attenuãt, verùm hæc ſiue pharmaca fuerint, ſiue victus, humiditatem quandam habere oportet, Galeno auctore, eodem ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Aër igitur eligatur ad calidum, & ſiccum parum vergens, vitandúſque eſt frigidus, ac valde humidus. Somno vtantur moderato præcipuè nocturno, capútque in lecto ſublime habeant, Celſo auctore; vitẽntq; diurnũ. Idem Celſus, prædicto loco, iacere ægrotantes altioribus ſtramentis, thorace, atque capite ſubleuato, loco lucido, atque calido iuſsit. Clyſteriis quoq; aluus ducenda, præſertim vbi natura eadem humecta non ſit: prodeſt quoq; nihil magis (vt inquit Celſus) quàm ambulatio lenta penè vſque ad laſsitudinem; frictio multa præcipuè inferiorum partiũ, vel in ſole, vel ad ignẽ & per ſeipſum,

Earum cognitio.

Cap. 6.

Prognoſtica.

Curatio.

Victus ratio.

Cap. 6.

& per alios vsq; ad sudorem. exercitio autem vtantur ante cibum. animi perturbationes immodicæ omnes fugiendæ sunt; cibis verò lenibus (vt idem Celsus asserit) & sorbitionibus vtendum est, interdúmque vino tenui austero: carnibus quoque gallinarum, pullorum, phasianorum, perdicum, starnarum, caponum, paruarúmq; auicularum montanarum vti poterunt, assis, aut elixis, cum pauco hyssopo, oreoselino, thymo, calamintha, aut fœniculo, aut reliquis huiusmodi extenuantibus. Pisces vitent, fructus, ac omnia quæ crassos, & lentos humores procreare possunt. Vini potus (Galeno teste) eis conuenit, substantia tenuis, nec exiguus eis tribuẽdus potus erit, imo multus, vt ipse inquit: nam humectatione multa opus habent, quo facilè efferatur per tussim, id quod in bronchiis continetur. Exhibenda quoque pro potu aqua mulsa erit, Celso auctore, cum qua vel parum hyssopi, seu prassij, vel contrita capparis radix sit, aut quò suauior aqua mulsa fiat glycyrrhizę radix decoquatur, eáque largiter vtantur. Quòd si necessitas vrgeat (vt inquit Paulus) nihílq; prohibeat (vt ait Celsus) ante omnia vena incidenda erit; auxilium nanque est in sanguinis detractione, & præsertim in orthopnœa sicca sine sputis, vel tussi citra puris collectionem, vt Galeno visum est quarto de ratione victus in morb. acut. Verùm Cælius Aurelianus dicebat, At si præfocatio coëgerit, & vires permiserint ægrotantis, adhibenda phlebotomia est: & Theodorus Priscianus, cõtingit aliquando etiam mediis ætatibus, adhuc calidis hoc vitium asserebat, quos phlebotomo liberari necesse est; incidatur autem media, aut interna in cubito vena, nec multa sanguinis copia detrahatur, sed quantum vires patiuntur. At si necessitas non vrgeat venam secare, ea tribuenda medicamẽta sunt, quæ vim habeant humorum crassitudinem, ac viscositatem attenuandi, atque incidendi, & detergendi. Sed quoniam eiusmodi pharmaca necessariò quidem tusses mouent, vt septimo de compositione medicament. secundum locos, & quinto de simpl. med. facult. liquet: quanquam, & bechica quoque ea dicantur in calidis, & tenuium partium substantiis contenta, quæ extenuãdi vim habent, quo ab aliis bechicis discriminantur, quæ tussim sedant, quorum natura incrassandi existit, & propterea in frigidis, & crassarum partium essentiis insunt: cùm itaque necessariò tusses moueant pharmaca, quæ eiusmodi affectiones exigũt, nec facilè per sputum reiiciatur quod abstersum est ob crassitudinem, nõ immeritò iuxta Galeni sententiam, humectatione multa opus habent, quò facilè efferantur horum excrementa, propterea non ipsis duntaxat per se vtendum quæ incidunt, & extenuant, vt idem Galenus præcipit, quinto de simpl. medic. facult, sed mixtis mellicrato, ptisanæ, oxymeliti, aut dulcium vinorum cuipiã. Ad hæc eadem pharmaca eligi debent, quæ citra vehementem calfactionem extenuent, atque incidant, Galeno, & Aëtio testibus: crassi etenim, & tenaces humores à vehementi calore viscosiores redduntur, glutinosiq;, & vt difficulter auelli possint, & insuper quemadmodum cauendum est ab his, quæ vehementer calfaciunt (propterea quod viscosi, & crassi humores non solùm nihil ab his auxilij sentiunt, sed etiam offendũtur) eodem modo (vt inquit Galenus loco citato) etiam quæ valde refrigerant vitanda sunt: omnia enim crassefaciunt, & cogunt, ac coaugent humores, eósque ægrè eluibiles reddunt, nec minùs ab adstringẽtibus pharmacis (eodemmet Galeno teste) abstinendum erit: maximè enim contraria sunt eiusmodi affectionibus: & ob id maximè eos iuuat acetum scillinum, & acetum mulsum ex eiusmodi aceto confectum, atque ipsa adeò scilla assa cum melle, trita, & delincta, vt eidem Galeno visum est, & post eum Paulo, & Aëtio, syrupi item ex hyssopo, glycyrrhiza, è marrubio, rosaceum mel, ac ipsummet oxymel simplex conferunt, pro extenuandis, ac detergendis prędictis crassis, ac frigidis succis, ac ad euacuationẽ parandis. Quibus sæpius assumptis, ac humoribus præparatis, ea propinanda erunt medicamenta, quæ crassos, ac lentos humores vacuare valeant, atque inter ea quæ validissima sunt, quemadmodum Archigenis auctoritate, Aëtius cap. 57. lib. 8. &

Paulus

Venæ sectio.

Com 12.

Medicamẽtorũ ratio.

Cap. 6. 5. de simpl. med. facult. cap. 19.

Cap. 11.

Paulus cap.29.lib.3.testantur:quę,non semel tantùm,sed frequenter adhibēda erunt,vt eisdem visum est.Exhiberem autem primò ℥.j.& ß.casiæ fistulæ,diaphœnicon ʒ.ij.agarici trochiscati,& pulueris hieræ simplicis Galeni ana ʒ.j.ex quibus paretur bolus:vel ex agarici trochiscati ℈.iiij.& eiusdem pulueris hieræ ʒ.j.cum oxymelite formentur catapotia,ægróque tribuantur: post quæ per aliquod tempus ℥.ij.mellis roridi,seu ℥.j.& ß.casiæ fistulæ in aqua hordei dissolutas assumant:aut si mauis pilulas ex agarico à Mesue descriptas exhibe, per interualla autem (vbi vsus expostulat) pilulas præbe ex ʒ.j.trochiscati agarici, & ℈.ij.pulueris hieræ ex oxymelite confectas,à quarū assumptione,post tamen perfectam euacuationē,gallinæ, aut caponis cum ptisanæ cremore ius tribue. Aluus pręterea clysteribus validioribus non rarò eluenda:interim quoq; exhibenda medicamenta sunt,quæ valde ægrè spirantibus auxiliātur,quemadmodum est aristolochiæ rotundæ decoctum,aut centaurij maioris radix,& minoris succus,item stœchadis tritæ decoctum,radicis,seu fructuum spondylij,calaminthæ,hyssopi,iridis, ac melanthij:quanquam prædictorum decoctū in aqua mulsa,magis quàm aquam commendarem:eiúsque ℥.iij.aut iiij.exhiberem:in quem vsum ex caricis radice glycyrrhizę,& fœnograeco,vua passa,adianto,ac hyssopo decoctum in aqua,seu aqua mulsa parare poteris,interim marrubium quoque addas: Vulpinus quoq; pulmo si resiccatus bibatur, asthmaticos iuuat, Galeno teste,vndecimo de simplicium medicamentorum facul.eundem item pulmonem quàm recentissimum assum, sed sine ferro coctum edendum præbet Celsus,qui & vulpinum quoq; iecur vbi siccum,& aridum factum est commendat: poterit autem prædicti iocinoris,seu pulmonis vulpini aridi ʒ.j.exhiberi cum aqua mulsa,aut ptisana,quemadmodum & ipse vtor,non semel tantùm,sed sæpiùs.Conducunt insuper ea medicamēta,quæ ore tenentur,ac sensim, & paulatim degluciuntur, vim habentia attenuandi, ac detergendi crassos,frigidos,ac lentos succos,quorum præcedenti capite de tussi meminimus: Priuatim autem hoc modo parare poteris. Excipe diapenidij,& diahyssopi Nicolai,singulorum ʒ.ij.diaireos Salamonis eiusdem Nicolai ʒ.j.diatragacanthi calidi ʒ.j.& ß.syrupi ex glycyrrhiza,& iuiubini ana ℥.ij.& ß.mellis rosacei ℥.j. misceantur omnia,& vtare.licebit autem quandoque vno,vel duobus ex iam dictis antidotis, & non omnibus cum prænominatis syrupis, aut aliis quibusdam ad eundem vsum facientibus vti. Confert item potio theriacæ antidoti, ex Cælij Aureliani sententia,& aquarum naturalium vsus:insuper confert,ex decreto Theodori Prisciani, abrotoni puluis cum mellicrato, seu oxymelle, & castorij puluis, vt ipse inquit, commodiùs operatur, si similiter propinetur. Extrinsecus autem thoraci cataplasmata imponenda sunt, vt Paulo, & Aëtio visum est,ex ficubus,& hordeacea farina,magis verò ex loliacea, habente resinam, mel, & ceram admista: infarciri etiam potest ei iris, & manna: aut ex hordei farina cum resina,cera,iride,& manna,ac aqua mulsa cataplasma fiat. Post quæ, vnguenta etiam thoraci superimponi possunt, quæ excalfaciant, vt irinum,anethinum,& rutaceum,ex Pauli sententia,in quē vsum tale vnguentum confici poterit. Excipe seminis lini,fœnigræci, & althææ ana ʒ.ij. radicis iridis ʒ.j.& ß. olei irini,chamæmelini,& rutacei ana ℥.j.butyri recentis,& adipis anseris,seu gallinæ,vtriusque ʒ.iij.ceræ quod satis sit,fiat vnguentum,priùs tamen quàm thorax hoc vel alio vnguento illinatur, aspero linteo fricandus erit,quo reseratis meatibus,medicamentorum vis promptiùs ad profunda penetrare valeat:est nanque pectus,vt eidem Theodoro Prisciano visum est,calidis vnguentis,& vaporibus defricādum. Cæterùm inueterato malo,& omni medicina frustra adhibita, ad vstionem confugiendum erit modo quò prædicto loco Aëtius præcipit.Verùm si contingat ex crudo tuberculo prędictarum aliquam affectionem oriri (modo curari valeat) eadem,& similia medicamenta propinanda sunt,ex Galeni doctrina, quarto de locis affectis,qui non modo Antipatri medico similem iussit victus rationem,atq; medicamenta adhiberi,

Quæ post purgationē medicamenta exhibenda sint.

Cap.de pulmone.

Topica.

Cap.7.

verumetiam ei, qui paruo grandinis grano frustum quoddam haud absimile excreuerat, medicamentum in potu dedit, quod asthmaticis auxiliatur, & si tandem, velut etiam & Antipater medicus, mortuus fuerit.

περὶ αἵματος πτύσεως. *De cruenta spuitione.* *Caput* XLIX.

QVAMVIS quælibet sanguinis eruptio toto genere præter naturam esse censeatur, eo excepto sanguinis fluore, qui mulieribus ab vtero defluit, cùm videlicet modum in quãtitate non excesserit, vt tertio de causis symptomatum, testatur Galenus, tamen hæc sanguinis excretio, quæ à Græcis αἱμοπτοῒ, καὶ αἱμόπτυσις, ἢ αἵματος πτύσις nuncupatur, à Latinis verò sanguinis expuitio, seu reiectatio, seu cruenta spuitio non modo inter alias sanguinis expulsiones, verumetiam inter alios præter naturam affectus difficilior existit: nam pessimorum, longorúmq; morborum magna ex parte causa redditur, Alexandro teste, cap. 1. lib. 7. Est autẽ affectus hic ex ore quælibet sanguinis excretio: cæterùm cùm per os à nonnullis corporis partibus sanguis excerni possit, quæ omnes propriis indiciis interstinguuntur; eapropter modum quo singulæ dignoscantur, ac à reliquis secernantur, primùm docere tẽtabimus à Galeno instructi, quarto de locis affect. quem reliqui Græci quos vidi, Arabes, ac Latini sectati sunt: inquit enim ipse quòd conuenit inter medicos sanguinem, aut è gula, & ventriculo, aut ex spiritalibus partibus, thorace videlicet, pulmone, seu aspera arteria, aut ex faucibus, & gurgulione, vel ex ipso proprio ore, seu ex gingiuis expelli. Illud tamen animaduertendum, vt inquit Cælius Aurelianus cap. 9. lib. 2. quòd differt fluor sanguinis à sputo, quòd neque fluor sanguinis sputus dici potest, paruam etenim materiæ significationem sputus refert, fluor plurimæ, neq; sputus sanguinis fluor, supradicta ratione: paruam etenim materiam sanguinis ex gingiuis, aut vua, aut faucibus emissam, sputum magis quàm fluorem rectè nuncupamus. differt ergo fluor à sanguinis sputo ratione plurimæ, aut exiguæ quantitatis sanguinis, ac partium diuersarum ex quibus profluit. Verùm singulis iam dictis partibus proprius est reiectationis modus: nanque si ex gula, ventriculóque proueniat, vomitione expellitur, ex spiritalibus partibus, tussi, ex faucibus & gurgulione, screatu. Si verò ex aliquo loco oris, aut gingiuarum, simplici expuitione expuitur: quamuis ipsemet Galenus testatur sæpenumero conspexisse sanguinem à cerebro, & gurgulionis partibus internis ad fauces affatim descendentem tussiendo educi, vtpote qui subito gutturi irruens tussim mouere poterat. Quare diligenter animaduertere oportet, ne aliquando huiusmodi sanguinem ex spiritalibus instrumentis ascendisse putemus, credamúsque hanc sanguinis eruptionem esse quàm periculosissimam, tanquam à pulmone vehementer affecto prouenientem. Verùm ex dicendis patebit, qua via id interstingui valeat, quamuis nonnunquam etiam accidat, vt pluribus ex ordine diebus quispiam sanguinem excreet, & emungat, ídque citra capitis vel dolorem, vel grauitatem præsentem, siue præteritam, neque aliquo præcedente ictu, propter deuoratam hirudinem, in ea oris parte adhærentem, qua ad nares foramen tendit. Quare hanc partem, & totum per nares meatum accuratè & sæpiùs considerare oportet; præterita quoque semper interrogando: nanque ex his rei ipsius veritatem facilè coniicies: eadem ratione ex ventriculo quoque epota hirudine cruor euomitur, verùm is siue ex ventriculo, siue naribus, siue ore feratur, tenuis erit, saniéiq; speciem refert, eodem Galeno teste. Atqui relicta hirudine ad dignoscendas partes, ex quibus ex aliis causis sanguis perfluit, accedamus: nam si è stomacho eductio fiat, præter quàm quòd vomitione excernitur, vt diximus, non magna erit sanguinis eruptio; graciles etenim sunt stomachi venæ, vt inquit Aëtius; & cum nausea quoque sanguis effertur, ac in deglutiendo mordacitas percipitur, maximè

Cap. 2.

Crutta spuitio quid sit.

Cap. 5.

Ex quibus partibus prouenire possit.

In quo differat fluor à sputo sanguinis.

Quibus indiciis distinguãtur partes, ex quibus cruenta spuitio prouenit.

4. de loc. aff. loco citato.

Ex hirudine.

Loco citato.

Si ex stomacho proueniat, signa.

Lib. 8. c. 59.

ximè si adstringentia,aut acria deglutiantur. Si verò ex ventriculo educatur, nauseæ plurimæ comitantur,& vomitus; & si à cibo sumpto eductio cõtingat, sanguis cibis permistus, aliquando etiam pituita, & bile effertur. At si ex hepate,vel splene sanguis in ventrem deferatur, & ex eo demum vomitione expellatur, in alterutro viscere aderit tumor, ac dolor, ipséque sanguis grumosus,ac niger erit;& magis si à splene in ventrem delatus fuerit.Ex spiritalibus autem partibus licet tussi eiiciatur sanguis, inuestigandum erit, num ex thorace, pulmone, aut aspera arteria eductio fiat: nanque si thorax affectus erit, neque multus, neque ruber sanguis erit, sed nigricans, ac grumosus ac minus calens, ceu è longinquo veniens. Dolores insuper circa eum intensiores sunt, cùm ad ipsum multi adueniãt nerui,quibus facilè dolores percipi possunt,musculis prætereà, ossibúsque thorax abundat, vt inquit Galenus: interim sanguis qui ex thorace effertur, fœtidum odorem de se præbet,& aliquando purè admistus est.Si verò spumans,& subalbidus,floridus,feruens, confertim,multúsque citra dolorem,aut eo multo remissiore existente cum tussi sanguis reiiciatur, pulmonem affectum esse notum est,ex eiusdem Galeni sentẽtia, tum quarto de locis affectis, tum quinto method. meden. est nanque pulmo laxus, & ab affectione tutus à sexto, duntaxat neruorum cerebri coniugatione duos perquàm tenues neruos per eius membranam dispersos excipiens, qui haudquaquam per visceris profunditatẽ extenduntur. At si paucus sit qui cum tussi sanguis effertur, ægríque doloris sensum iuxta aliquam arteriæ partem percipiant, sitq; sanguis hic quodammodo purè permistus, aderítque etiam paucitas sputi, ac tussis non valida, aspera arteria affecta erit. Sanguis verò qui ex faucibus,& gurgulione screatu effertur,vel ipsis primariò affectis,aut per cõsensum à cerebro sanguine descendente ad ipsas partes contingit. Verùm si à capite descendat,præter id quod nedum screatu,sed tussi interim eiicitur,aderit ipsius palati titillatio,ac frequens excreatio,irritantur ægri ad tussim licet non valde tussiant, præsertim vbi quippiam subitò gutturi irruat,aderítq; capitis grauitas,aut dolor,aurium sonitus,faciei rubor,venæ frõtis emicant,vertiginésque accedunt,præcessítque nimirum capitis ictus,frigiditas,aut calor, seu ebrietas,interim consueta per nares sanguinis excretio cohibita.At si absque his cum screatu sanguis educatur, faucésque seu gurgulionem sanguinolenta inspexeris,atque veluti exulcerata,eas partes per se affectas esse non dubitabis; veluti si simplici expuitione sanguis expellatur, ex ore, seu gingiuis profluit,vt diximus;nec minùs sensus diiudicabit.Interim verò accidit vt à capite per gulam,seu stomachum sanguis in ventrem defluat,vomitúque reiiciatur,verùm pręter id quod cuncta iam dicta capitis symptomata pręcedunt,sanguis hic leuis,æqualis, atque immixtus erit, nec adeò crassus, & colore nigro, & cum excreatione statim se in linguam infert rotundus, faciléque reiicitur per sputum, ita igitur locos affectos in sanguinis reiectatione internoscere licebit. Affectus verò ipse,quod symptoma sit,à quacunque parte,& quouis modo excernatur,in genere excretorum præter naturam tota substantia, seu toto genere à naturali habitu recedens,Galeno liquet libro de differentiis symptomatum, quamuis interdum cum functionum noxa, interim verò citra noxam functionum expellitur,quemadmodum si ab aliqua parte in ventriculum fuerit deriuatus,ísque demum vomitione reiectus fuerit:distingues verò id ex eo,quod expurgatur, nunquid tanquam molestum excernatur, seu in tempore,vel nõ,quemadmodum suprà declarauimus cap. de profluuio sanguinis narium. Euenit autem, vtrouis modorum reiiciatur, aut reserato aliquo vasis osculo,aut rupto, aut eroso vase, eodem Galeno teste, tum libro de differentiis symptomatum,tum quarto de locis affectis, quamuis quinto meth.meden. per diapedesin quoque sanguinem è vasis profluere posse testatur. At quia id fieri haudquaquam potest, nisi ob exiguarum venarum reserationem, seu rarefactionem tunicarum, vel propter eiusdem sanguinis tenuitatem, fieri speciem

Ex ventriculo. *Si ex hepate, vel splene.* *Si ex spiritalibus partibus,signa.* *Ex thorace.* *Citato loco.* *Ex pulmone.* *4.de lo.affe. cap.5.* *5.metho.c.8.* *Ex aspera arteria.* *Ex faucibus & gurgulione.* *Ex ore, seu gingiuis.* *Quis præter naturã affectus sit, cruenta sputio.* *Cap.vlt.* *Lib.de diffe. sympt c.vlt.* *4.de loc.aff. cap.5.* *5.meth.c.2.* *De diapedesi nota.*

Cap.2. referentis, propterea (vt idem Galenus asserit, tertio de causis symptomatum) vel ad vasorum reserationem, quam Græci ἀναστόμωσιν nuncupant, hic modus profluuij sanguinis reduci debet, vel in genere cruentæ excretionis connumerari non debet, quippe cùm seri speciem referat sanguis, qui profluit, qualis per iocinoris, renúmque imbecillitatem subinde euenire solet; quò fit, vt nec quartum genus à iam dictis tribus, sanguis qui per diapedesin trāscolatus, seu sudoris modo transmissus à vasis profluit, dici debeat: profluit itaque ex vasis sanguis, aut eorum osculo aperto, aut ipsis ruptis, aut erosis; atque apertio osculorum instrumentalis morbus in via est nimis patefacta; ruptio verò, & erosio in soluta continuitate continentur. Verùm si ex vasorum ruptura fiat ex multi sanguinis fluxione, ac confertim facta deprehendes, id quod vel ex externis, vel internis causis prouenire potest, externis siquidem, vt cùm aliquis ex alto, vel in ludo, vel certamine ceciderit, aut cùm alter super alterum cadit, vel ex inanimatis corporibus aliquod graue, vt lapis, vel lignum hominem offenderit; item si ira cum exclamatione præcesſit; cytharœdis quoque, ac tragœdis certantibus acuta, vehementique voce vasa interdum disrumpuntur, vbi violenter clamare conantur, non præmissa pulmonis lenitione per præcedentes exclamationes, vt Galenus inquit eodem quarto de locis affectis: interim nulla ex prænarratis manifesta extrinsecus adueniente causa, vas aliquod, tum in cæteris corporis particulis, tum in pulmone disrumpi potest, ob sanguinis abundantiam vel per se, vel vnà cum crudo, & frigido, & flatuoso spiritu venas extendente, cum videlicet vas ipsum extensioni resistit, aut ob frigus à vicinis partibus contractum, aut ob innatam intemperiem, quemadmodum & ipsa aqua frigida Hippocratis auctoritate venas frangit, 24. aphoris. libri quinti, & sexto de morbis vulgaribus, commentario tertio, text. 14. Verùm non per se ruptiones facit, sed quia venarum tunicas frigiditate sua duras, & extendi contumaces reddit, & vt rumpantur paratiores efficit. Erit igitur ruptionis causa, aut externa, vt quiuis vehemens motus, aut humorum abundantia, seu sanguinis copia, vt diximus; vtrisque verò commune existit sanguinis effusio repentè, & coaceruatim facta. Si verò exeso vase aliquo cruentum sputum eiiciatur, non confertim, sed paulatim per modica interualla sanguis reiicitur, præcederéque solent sanguinis expuitionem exigua sputa, vt inquit Galenus, atque acres in pulmonem à capite fluxiones, si ab eo sanguis profluat, temporis verò diuturnitate, multi sanguinis inter tussiendum eruptio fit, vt quinto metho. & quarto de locis affectis liquet, & potissimùm si nulla præcesserit ex prænarratis externa causa, quocirca diligenter considerare oportet, nū quippiam spumosum simul educatur: id enim efficacissimum erit indicium, quod proprium pulmonis parenchyma fuerit exulceratum, haud secus si bronchi pars quædam, aut arteriæ, aut venæ tunica eiiciatur, eædem ipsius pulmonis partes exesæ erunt, quemadmodum aphoris. 13. libri quinti, & prædicto quarto libro de locis affectis scriptum reliquit Galenus: præcesſit quoque acrium, prauorúmque ciborum vsus, vel inedia, Paulo auctore. At si nullum ex prædictis, præterquàm plenitudo, interdum cruētum sputum præcesserit, vt inquit idem Paulus cap. 31. libri tertij, verùm victus humidior, calidiórque, balnei immoderati vsus, calidi nimis loci inhabitatio antecesserint, fuerítque anni tempus eiusmodi, vt Galenus asserit, & vt summatim dicam, si tales calidæ dispositiones præcesserint, ex reseratione osculorum vasorum, & non ex ruptione, aut exesione proficisci cruentam expuitionem iudicabis. At ex qua prædictarum causarum sanguinis reiectatio fiat, qualiscunque fuerit vasorum affectus, partim ex seipso, partim etiam ex ægri, seu astantium relatione haud difficulter percipere poterit medicus, qui summa cura prædicti affectus curationem aggrediatur propter imminens (vt inquit Paulus) ex immodica euacuatione periculum; siquidem copiosè euacuatus sanguis quemadmodū in his qui iugulantur, mortem infert præsentaneā, si affectus remanet, in tabē transire minatur.

Quot modis è vasis sanguis persluat.

Si ex vasorum ruptura fiat, signa.

Causæ.

Cap.8.

Si ex vasorum exesione fiat, signa, & causæ.

4. de loc. aff. cap.8.

5. meth. c.6.

4. de loc. aff. cap.5.

4. de loc. aff. cap.5.

Si ex reseratione fiat, signa, & causæ.

Prognostica.

Quod autem cruenta expuitio periculosa sit, decretum reliquit Hippocrates aphor.25.lib.3.cùm dixit, Sanguinem quidem suprà ferri qualiscunque sit, malum; intelligens per supra ferri (vt Galenus exponit) eum sanguinem qui per os excernitur. Aphor. verò 37.lib.7. sic scriptum reliquit, quicunque euomunt sanguinem, si sine febre quidem, salutare: hoc est, vt inquit Galenus, curari possunt: subdit autem Hippocrates, si verò cum febre, malum. At si cum tussi ex pulmone emittatur sanguis, & si quam maxima absque febre fuerit, periculũ imminet ne curari possit; & si durarit, omnino postea febres succedent, Galeno teste in commento eiusdem aphoris. Verùm si mulier sanguinem euomuerit, menstruis erumpentibus (vt idem Hippocracrates inquit aphoris. 32.lib.5.) solutio fiet. A sanguinis verò sputo, puris sputum malum esse, aphoris.15.7.libri dicebat: nanque purulentum sputum (vt in commento ait Galenus) non omne sputum sanguinis sequitur, sed quod malignum existit; tale autem est omnino ex pulmone, ex quo proueniente sanguinis reiectatione, ea quæ intra tres dies non curatur, phlegmone deinde adueniente, omnino incurabilis affectio erit, potissimùm si ex erosione ortum ducat, eodem Galeno teste 5. metho. meden. Nanque sanguinis euacuatio (Paulo teste) quæ fit ex esis vasorum tunicis, nunquam commodè cadit, facítque valetudini, etiam si ex pulmone non fiat; etenim grauissimè nocet, vt inquit Celsus: quare difficilis est iudicanda curatio eorum, quibus à pulmone sanguis profluit, ex Sorani sententia, & non impossibilis omnino: velut rursus cuilibet patere poterit, sanguinem ex ore, & gingiuis profluentem cæteris minimùm periculosum esse, queádmodum si ex faucibus, interioribúsq; partibus processerit, & metus maior est, & cura maior adhibenda, eodem Celso auctore, lib.4.cap.4. At si ex thorace sanguis profluat, quòd minoris sit periculi, quàm si ex pulmone, Galenus quinto metho. med. & 4. de loc. affectis, scriptum reliquit, quo fit (vt patet Celso) quòd modò minùs, modò plus periculi habet sanguinis expuitio, etenim ex capite veniens fluor, generaliter est curatione facillimus; ex stomacho, vel ventre, aut faucibus curabiles fluores approbamus: vlceratione facti difficiles curatione ab iis, qui è ruptione fuerint effecti iudicantur: omniũ verò difficilis, atq; grauior curatione ex pulmone fluens sanguis accipitur, ob iuge spirationis officium, vt liquet apud Cælium Aurelianum lib.2.cap.12. Quoniam verò non vnam requirunt cruentæ spuitiones victus rationem, ac curationem, sed quodammodo diuersam, propterea cruenti sputi ex disruptione, aut vasorum apertione orti ex quauis parte priùs victus rationem instituemus: nanque aut similem aut paucissimis discrepãtem vasorum disruptio, ac reseratio rationẽ victus, simulátq; curationem expostulant, diuersam verò ab his requirit erosio, de qua vltimo loco petractabimus: Sit autem eis cruentis expuitionibus, quæ ex iam dictis duobus vasorum affectibus oriuntur, communis, ac proba victus ratio hæc. Aër continens eligatur ad frigidum, & siccum parum vergens, à calido verò, ac humido abstineant: qua ratione austrinos flatus vitent. Somno vtantur moderato, præsertim nocturno, fugiántque diurnum: capútque cubantis sublime sit, præsertim si ex spiritalibus perfluat sanguis, nec conclaue calidum, & inclusum existat, aut mobile. Alui excrementa quotidie natura, aut arte clysteribus præsertim lenibus excernantur. Conuenit eisdem magnopere quies, securitas, ac silentium, Celso auctore: vitent itaque motum, ac exercitium, præsertim vbi ex spiritualibus partibus sanguis profluxerit; item & magnam, ac frequentem respirationem, imò sensim respirent, sempérque silentium agant, ac reliquam omnem quietem eligant, vt Galeno visum est 5. meth. med. Animi quoque affectus immodicos, iram pręsertim, omnino fugiãt, paritérque & venerem. Quod verò ad cibũ potionémq; attinet, eligendi sunt qui emplasticam vim habeant, & refrigerent, vt eodem loco testatur Galenus; atque si valentior sit æger, omne ferè nutrimentum circuncidendum erit; sin aliter sorbitionis quod satis est, exhibendum, potissimùm vbi pulmonis vas

Cap.8.11.13. & 14.

5.metho.c.8. 5.de lo. caff. cap.5. Ibidem.

Curatio cruẽti sputi ex ruptione, seu vasorum reseratione facti.

Victus ratio.

Cap.8.

fuerit disruptum. Quo fit vt Trallianus iusserit omnem cibum, qui prædictis exhibetur, debere vim mediocrem obturandi, ac leuiter adstringendi habere, & neque quippiam calidum offerre, sed omnia potiùs sint temperata, & ad frigidiùs declinantia, etiam actu, licet non vehementer, vt inquit Aetius, neque nimiam humectationem inferre debeant: pauci itaque cibi mediocriter frigidi, ac potus, & naturæ quoque adstringentis exhibeantur; velut ptisana, & eius cremor, alica, frumentaceum amylum, similago valenter decocta, aut oriza: quæ omnia longè meliora fiunt, si aliquod adstringens cum eis fuerit decoctum, aut eorundem succus adiectus sit, verbi gratia, cotoneum malum, pyrúmve, aut pomum aliud austerum, malíque punici grana, aut si non libeat talia cum sorbitionibus decoquere, succum alicuius eorum semper adiicias, ne dum in prædictis sorbitionibus, sed in cunctis aliis eorum cibis, qui insuper in aqua pluuia decoquantur; in qua etiam micæ panis imbutæ pro cibo conueniunt. Ex oleribus assumant ægri lactucam decoctam: interim ipsam in poscā aquosam intingentes, similiter intybum; & portulacam, vel arnoglossum, Tralliano, & Paulo testibus. At si vires requirant, ex carnibus conuenit assumere gallinarum pullorum, phasianorum, perdicum, columbarum, starnarum, capreolorum, turdorum, ac reliquarum montanarum auium, gallorum quoque testiculos, potissimùm assatos, anserúmque alas, non tamen veterum, necnon ventriculos, ouáque ipsarum abiectis albuminibus; similiter & gallinarum lutea summopere commendauit Alexander: & vbi sanguis expui desierit (ex eiusdem sententia) pedes suum, & pisces saxatiles, aceto inter coquendum adiecto offerantur: vice quorum tum hœdi, seu etiam castrati (vt ita dixerim) pedibus vtare. Quòd si febris adsit, lac quoque tribuas, caprillum præsertim, aut aliquod ex prædictis cibis cum eo decoquas, potissimùm iis, qui etiam per sanitatem lac assumere consueuerunt. Ex fugacibus fructibus exhibeantur qui modicè adstringant, vt mala præcipuè decocta recenti mulso, vel torrida, pyra, sorba, mespila, rarò autem pini fructus, & vuas passas assumant; & si admodum siticulosi fuerint, pepones, cucumerum medulla, ac vua pensilis exhiberi poterunt, eodem Tralliano teste: à ficubus autem, pistaciis, maximéque amygdalis abstineant. Si febri careant, eorum potus sit vinum aquosum, modicum (vt inquit Paulus) pluuiali aqua dilutum: at si febris adsit, eadem pluuiali aqua pro potu vtantur, aut ea, in qua chalybs ignitus extinctus fuerit: seu coriandrorum præparatorum semina decocta sint, eáque tosta, aut palmulæ, cydonia, pyra, vel reliqua adstringentia poma, aut vitis pampini, portulacæ, seu arnoglossi folia. Vbi verò vires imbecilliores fuerint, si vinum rubrum, crassum, austerúmque tribueris, ex aliqua prædictarum aquarum dilutum, nihil nocebis. Quod verò ad curandi rationem attinet, sanguinis reiectatio, quæ ex apertione osculi eius vasis contingit, per ea quæ dilatatum os obturant, curari debet, Galeno auctore septimo de compositione medicamento. secundum loc. obturant autē osculum dilatatum medicamenta, quæ vim habent adstringendi: eius verò, quæ ex vasis ruptura fit, curatio per eiusdem conglutinationem perficitur, atqui conglutinatur ruptum per eadem medicamenta adstringentia, & quæcunque ipsis in compositione miscentur citra mordacitatem resiccantia, & glutinosum quiddam habentia: quæ idcirco quòd ex lēta, crassáque substantia consistunt, meatus obstruunt, & Græci ἐμπλαστικά vocant, vt 5. metho. meden. & 4. & 5. de simpli. med. facult. liquet. Id verò in vtrisque priùs animaduertendum, nunquid causa ruptionem efficiens desierit, vel adhuc maneat: nanque si desierit, primum sistere sanguinem expedit, post verò (vt inquit Galenus eodem quinto metho. meden. (ruptum vas, aut reseratum sanare, eo conglutinato, vel obstructo. Si autem permaneat adhuc efficiens causa, vtpote abundantia, ea quidem primò vacuanda erit; etenim manente ea, vas etiam plus rumpitur, aut reseratur; ab hinc sanguis supprimendus, móxque vlcus ipsum vasis, vel eius apertio curanda. Desinente itaque effectrice causa, primùm

Lib. 8. c. 62.

Medicamētorū ratio.

Cap. 4.

5. meth. ca. 3. 4. de simpli. fac. ca. 4. & lib. 5. cap. 8. & 10.

Quid primo animaduertendū sit pro curatione.

Cap. 3.

primùm ſiſtere ſanguinem expediet, Galeni decreto; pòſt, vlcus ſanare: obtu-
rato quidem quod perruptum eſt, auerſo autem, atq; aliorſum tranſlato, quod
per id ferebatur: quando ſi id, eo quo inter initia, impetu confluat, oſculúmque
vaſis pari modo pateat, citiùs planè moriatur animans, quod profluuio labo-
rat, quàm ſanguis ceſſet effluere: ſiſtitur porrò qui è vaſis profluit ſanguis, aut
propterea quod ampliùs non confluit, aut quod occluſa diuiſio ſit, ſeu conni-
ueat id quod reſeratum eſt, vel propter vtrunque, vt inquit Galenus eodem li-
bro 5. metho. meden. id quod ipſe dicit eſſe tutiſsimum. Hæ quidem ſunt com-
munes curandi indicationes cuiuſuis cruentæ expuitionis, ex diuiſione, ſeu
apertione vaſorum cuiuſlibet partis: eſt inſuper & aliud commune omnium
internarum partium affectarum, vt idem Galenus quarto metho. meden. aſſe-
rit, vt ea eligantur, quæ animalis naturæ maximè ſint familiaria, ſiue ea cibi
ſint, ſiue medicamenta; fugiantur, reſpuantúrque huic contraria. Verùm quia
quæ à partibus indicatio ſumitur, ea communibus, quæ iam dictæ ſunt curan-
di indicationibus, veluti auctarium in ſingulis affectibus accedit, iuxta quam
rationem contingit & quodammodo curationem variare, ac interim cum
prædictis contraria medicamenta miſcere, vt patebit, ea de re priuatim ex
iam dictis cauſis cuiuſlibet ſanguinis reiectationis à quauis parte prouenien-
tis, curationem inſtituere decreuimus: nam ſi ex gingiuis exit, portulacam
manducaſſe ſatis eſt, Celſo auctore. Si ex ore, continuiſſe eo merum vinum, ſi
id parum proficit, acetum; ſi inter hæc quoque grauiter erũpit (quia conſume-
re hominem poteſt) commodiſsimum eſt (vt ipſe inquit) impetum eius admo-
ta occipitio cucurbitula (ſic vt cutis quoque incidatur) auertere. Si id mulieri
cui menſtrua non feruntur euenit, eandem cũcurbitulam, inciſis inguinibus
eius admouere: conducit autem eiſdem oris collutio ex plantaginis, polygo-
ni, ac portulacæ decocto in aqua pluuia, pauco addito aceto, vel vino rubeo
adſtringenti, aut ſucci eiuſdem portulacæ, polygoni, aut arnogloſsi aſſum-
ptis ℥. iiij. cum roſaceæ, ſeu myrtinæ aquæ libra vna, permiſce, & vtare; addas
(ſi lubet) aceti parum. Quòd ſi adhibitis his adhuc grauiter erumpat ſan-
guis, quo is auertatur, ſanguinem mittere, expedit, loco cucurbitulæ humera-
lem, aut mediam incidens: aut ſi mulier ſit, quæ laborat, cui menſtrua non fe-
runtur, in talo venam ſecare expedit, pari ratione, vt ſanguis auertatur. Si ve-
rò ex locis circa fauces, aut gurgulionem ſanguis feratur, au per palatum, gar-
garizare oportet ex adſtringentibus, frontíque & capiti admouenda ſunt quæ
ex naribus ſanguinem fundentibus accommodantur, Paulo teſte: quare ſuf-
ficiunt adſtringentia per collutiones, aut gargariſmata adhibita frigida; nam
à calidis, & rarefacientibus collutionibus plus ſanguinis erumpit, vt inquit
Aetius, vel ea, quæ modò ſcripſimus, vel ex his, quæ dicemus, componantur;
aut ea quæ capite de angina ſcripſimus, & de gurgulionis inflammatione huc
transferas. Verùm ſi à capite ſanguis feratur, multúſque ſit, qui defertur, eua-
cuatione opus erit, ex eiuſdem Aetij ſententia: quare citiùs (vt ipſe ait) per
nares, aut per venæ alicuius inciſionem euacuare oportet, inferẽs ex eius ver-
bis, aut ad propinqua deriuandum, aut ad longinquas partes diuertendum eſ-
ſe, ne per negligentiam conſuetudo fiat ſanguini in hos locos delabendi. Sin
verò plurimus fuerit fluoris lapſus, acacia ex aceto frontis, atque temporum
partes illiniendæ ſunt, & perſeuerante fluore, cucurbita quoque apponenda
(ſubiecta flamma plurima) occipitio, ex Cælij Aureliani ſententia. At ſi ob
deſtillationem, ſanguinem reiecerint, ad quamcunque partem feratur, aut
quocunque modo excernatur, his venam incidere protinus in principio de-
bes, vt Paulo, & Aetio viſum eſt: ſecato autem humeralem, aut mediam, niſi
vehementer acris humor deſtillauerit: nanque huius curatio patebit, cùm de
eroſione tractabimus; ac pro viriũ modo ſanguis detrahatur: Acres quoq; cly-
ſteres adhibeantur, frictionibus multis, manibus, brachiis, ac cruribus vtan-
tur; ac vinculis extremæ partes colligentur, poſtea raſo capiti pharmacum

ex ſter

Cap. 5.

Quid 2. animaduertendum.
Cap. 7.

Curatio cruẽti ſputi, ſi ex gingiuis proueniat.

Sanguinis miſſio.

Si ex faucibus proueniat, curatio.
Lib. 8. c. 59.

Loco citato.
Si ex capite proueniat, curatio.

Si ob deſtillationẽ ſputio cruenta fiat, curatio.
Paul. lib. 3. cap. 31.
Aet. lib. 8. cap. 60.

ex stercore syluestrium columbarum impone, quemadmodum Romæ in splédida muliere peregit Galenus, vt patet 5. metho. meden. quem demum sectati Aetius, & Paulus, & ipsi quoque id scriptum reliquerunt: vel aliud simile, calidum medicamentum capiti imponas; vel candenti ferro inustio in capite fiat, ex Tralliani decreto: & velut idem Galenus interpositis tribus horis, in balneum demum mulierem duxit, ac lauit, deinde caput idoneo pilo contexit, nutriuítque eam sola sorbitione, fructúsque quosdam austeros dedit; deinde cùm dormitura esset recentem, theriacam circiter quatuor menses ante confectã tribuit, ad fabæque magnitudinem vesperi rursus eam dedit, quamuis pridie hoc longè amplius accepisset, & tertio die mane mel coctum copiosè exhibuit, ac reliqua probè ministrauit, vt præcitato loco patet; pariter & tu similiter affectos curabis. Quod si malum in vetustatem incidit, cucurbitula quoq; occipitio defigenda erit, iuxta Pauli sententiam. At si neque his malum cedat, reliqua, quæ ab eodem Galeno citato loco, ac Aetio, & Paulo conscribuntur, commodissimè adhibeantur, quoad curatio perficiatur. His verò qui sanguinem euomunt (ex Archigenis sententia) vena quoque statim incidenda est, in cubito superior, humeralis appellata, etiam si ex hepate in ipsum ventrem deferatur. Si verò à splene sanguis feratur ad ventrem ipsum, incidenda vena erit, quæ inter paruum & annularem digitum in sinistra manu est, sic nanque probè, ac propriè auxiliaberis. Cæterùm tum cibos, tum potus quodammodo magis adstringentes, pariter & medicamenta, his qui ex vẽtre sanguinem reiectant, non tamen vehementer adstringentes, neque vehementer actu frigidos præbe. Qua de re vbi exiguum vas est, quod perruptum est, vel modicè reclusum, sic vt non multus sit, qui ex eo profluit sanguis, Galeni auctoritate, eodem 5. metho. meden. ex vino nigro austero, vtilia medicamenta sunt (præcedente tamen venæ sectione non semel duntaxat, sed bis, aut ter si opus fuerit) aloë, manna thuris, pini cortex, lemnium sigillum, ac lapis hæmatites: quòd si nec genus id vini præsto sit, coquenda in aqua sunt (vt ipse inquit) pluuia, addo ego, aut in qua chalybs ignitus fuerit extinctus, rubi germina, aut canirubi, myrti, lentisci, seu hederæ; fructus quoque, siue cortex, siue germen, maximè cotoneorum, itémque myrtorum, & mespilorum, ibi decoquantur, & (vt summatim dicam) omnium quibus adstrictoria vis inest, idonea præsidia sunt. Sin autem perruptum vas magnum est, aut vehemẽter reclusum hiat, vt propterea multus profluat sanguis, vtique adstringentibus magis medicamentis est opus, veluti balaustio, hypocistide, rhoë, omphacio, acacia, gallis immaturis, & malicorio. Ex Aetij verò sententia eis, qui ob apertionem oris venarum, aut rupturam sanguinem reiectant, ac non tussiunt, optimè conducunt acetum, & portulaca comesta: efficacior quoque existit eiusdem portulacæ succus bibitus, aut plantaginis, vel sanguinariæ; poterunt verò cuiusque succi ℥. iiij. v. vel vj. exhiberi. Decoctum insuper radicis symphiti, atque ipsam quoque siccã tritam, potuíque inspersam commendat Aetius; item centaurij radicis ʒ. ij. aut lapidis hæmatitis ʒ. j. aut radicis equiseti tantundem summopere approbat. Centaurij radicem cum aqua febricitantibus, cum vino febre carentibus exhibet, lapidem hæmatitem cum succo mali punici; & (vt summatim dicam) curare eos oportet adstringentibus, & refrigerantibus, prout decretum reliquit Hippoc. aphor. 37. lib. 7. At sanguine in ventriculo grumi instar concreto, iussit Paulus coagulum potandum esse, maximè leporinum, aut thymũ, vel thymbram cum aceto, vel etiam vacuari debent ex lacte scissili, aut ex aloë, vt ipse inquit: in quem vsum si poscam tepidam sorbeant, non parùm confert. Possunt quoque extrinsecus profluenti particulæ, ventriculo videlicet, iocinori, aut spleni admoueri tum adstringentia, tum citra adstrictionem frigida: verũ nec omnino, nec sine discrimine, nec omni tempore loca, quæ circa particulã, vnde sanguis profluit sunt posita, refrigeranda sunt, ex Galeni sententia, eodẽ quinto metho. meden. imò posteaquam in alia priùs loca auerteris, non semel tant

Cap. 13. *Locis citatis.*

Vomitus sanguinis curatio.

Cap. 5.

Lib. 8. c. 63.

Loco citato.

Si sanguis in ventriculo instar grumi concrescat, curatio.

Cap. 6.

tantùm,sed secundò,& tertio: si opus fuerit, nec ad vnam duntaxat partem, sed ad plures,nec vno auersionis modo,sed compluribus vsus fueris:sanguinis videlicet missione,artuum frictione,deuinctionéque:tunc nanque circa afflictam partem tum adstringentia,tum frigida admoueri possunt, alias manifestè lætos ægrotantes videbis,cùm sanguinem ipsum intro compellant, ac venas,quæ in alto sunt,implere videantur,nec minùs quo medicamentorum vis ad interna magis penetrare valeat,acetum cum eis permisceri debet. Quare ventriculi partes ab extra illinias ex rosaceo,& melino,aut myrteo cum aceti modico,aut vino austero:immutentur autem crebriùs,ne si excalfiant, rursus ab eis sanguinis commotio,ac irritatio quæpiam oriatur:poterunt insuper epithemata in hunc modum parari.Excipe succi plantaginis,& portulacę,seu sanguinariæ,aut omphacij ana librã j.aquæ plantaginis,& rosarum ℥.viij. aceti ℥.ij.omnibus simul mixtis,fiant epithemata;quæ non minùs conferunt, si supra iocinoris,aut lienis partes admoueantur,vbi ex his sanguinis profluuium ortum ducat.Ex iocinore insuper si fiat, nedum prædictis, sed solani quoque, aut lactucæ succo vti poteris;nam in his frigido est vtendum,vt inquit Hippocrates aphoris.23.lib.5.vnde fluit sanguis,aut fluxurus est,non ad ipsas,sed circa ea,vnde influit.Si verò ex refrigeratis spiritus instrumentis sanguinẽ reiecerint,his è vestigio venam secare conuenit,ac bis eodem die, & deinde rursus postridie bis,Galeni decreto 5.metho.meden.si tamen ætas, aut vires non prohibeant, paulatim tamen euacuatio facienda erit, vt ad contrarium diuersio fiat: eius enim gratia venæ sectio adhibetur, vt inquit Aetius: nec minùs tempore intermedio, artuum, ac extremarum partium frictione,& ligatione vtare iuxta eorundem sententiam; toti autem pectori ceratum, quod ex tapsia conficitur,post alteram sanguinis detractionem,secundo die imponendum,mox vesperi,ne supra modum calfaciat,id auferendum præcipiebat idẽ Galenus,ac rursus tertio die,ad tres horas imponendum. Cùm verò spiritui delegatæ partes in naturali temperamento essent,& totum corpus vacuatum, diaspermaton ad vesperam exhibebat,non semel duntaxat,eo quod somnum conciliabat, sensum doloris leuabat, & siccandi vim habebat, postremo Tabias ægrum dimittebat:loco autem cerati ex tapsia, ac medicamenti, quod diaspermaton appellatur, aliis vtare similem vim habentibus calfaciendi, & exsiccandi,ac somnum conciliandi, non tamen supra modum, quo naturale temperamentum spiritus instrumenta sibi ipsis vendicent: mittas quoque & tu ægrum Tabias,in loca videlicet iuxta posita,si Neapoli, vel aliis in locis nõ valde remotis fuerit æger.At qui spiritus vasis disruptis, aut eorum oris patefactis,ex quauis alia causa sanguinem reiiciunt,incidere iis statim venam cõuenit,cubiti internam,vt Galenus præcipit eodem lib.5.metho.med.& post eũ Paulus,& Aetius:à qua bis, térque postea sanguis est detrahendus, paulatim tamen,gratia diuertendi:non enim euacuatione indigent tales, nimirum ab affectione ipsa euacuati,vt inquit Aetius. Quod si cubiti venæ in conspectum non venerint,etiam ex venis in talo sanguinem mittere expedit, imò multò magis proficere testatur Alexander:nam ad loginquiores partes diuersio fit. Cuius etiam causa artus omnes fricandi, vinciendíque sunt, posteà verò quàm hæc facta fuerint,primùm posca,tum diluta, tum tepida potui est offerenda,quo si quis in viscere trombus, id est, cruor concretus latitet, resolutus expuatur,atque hoc nihil vetat,bis,térve,ternis horis facere,vt idem Galenus asserit:poteris autem eiusdem poscæ ℥.iij.vel iiij.aut saltem ij.qualibet vice exhibere.Ab iis verò aliquod eorum,quæ tum explasticam vim habeãt, tum adstringant, medicamentum exhibendum; idque aut ex posca diluta primùm, aut ex malorum,myrtorúmve, vel alicuius eiusmodi mox dictorum adstringentiũ decocto:inter omnia verò puluis radicis symphyti,althææ,vel equiseti, aut earum decoctũ confert;similiter terra lemnia,bolus armenia,lapis hæmatites cũ alicuius (ex prædictis adstringẽtibus) decocto magnopere conducũ t,

Si cruenta sputio fiat, refrigeratis instrumentis spiritus, curatio.
Cap.13.
Lib.8.ca.61.
Loco citato.

Si ex alijs causis eadẽ vasa rũpantur,aut reserentur, curatio.
Cap.8.
Lib.8.c.62.

Loco citato.

Tralliano auctore: nec minùs & cunctis prædictis adstringentibus medicamentis commodè vti poteris: illud tamen perpetuò seruari debet ex Galeni decreto tum 4.metho.med.tum 7.de compositione medicamentorum secund. locos, quod congruenti mensura prædictis medicamentis, in his qui ex pulmone, aut thorace, aut aspera arteria sanguinem reiectant, misceantur tum calida, tum tenuium partium existentia; quamuis vasorum rupturæ, ac reserationi sint infestissima, gratia scilicet distributionis ipsorum medicamentorum: etenim adstringentia, & viscosa, ac tenacia sibiipsis vias præcludunt, quare opus habent facultate ipsis viam struente, ac præparante. Quapropter omnibus medicamentis, quæ thoracis, & pulmonum vlceribus sunt destinata, mel admiscendum erit: est nanque ipsum veluti instrumentum quoddam digestionis eorum in corpus, ac celeris transitus, veluti vehiculum, vt patet eodem 4. lib.metho.meden. in huncmet vsum post venæ sectionem, & poscæ assumptionem, puluerem ex rhabarbaro sine spica ʒ.j. vel ℈.iiij. assumentes, mumia gra. v.(si ea haberi poterit) vel vj. rubeæque tinctorum gra. iij. vel iiij. cum adstringenti vino rubeo, aut plantaginis aqua, exiguo aceto iniecto exhibemus: ex hoc nanque medicamento nedum cõcretus sanguis resoluitur, sed foras propellitur, atque expurgatur, ruptúmque vas, seu reseratum sanatur. Ex compositis medicamentis vtimur trochiscis è spodio, aut terra lemnia, seu è succino: similiter & syrupis, myrtino, è portulaca, rosaceo, saccaróque rosaceo, rosaceóque melle, è quibus in commodiorem vsum compositum quoddam medicamentum parari poterit, vt Recipe syrupi myrtini, & è portulaca, singulorũ ℥.ij. sacchari, mellísque rosacei ana ℥.j. tragachanti, amyli vtriusque ʒ.j. & ß. pulueris radicis symphiti, terræ lemniæ, boli armeniæ & lapidis hæmatitis ana ℈.ij. fiat in modum eclegmatis, iubeásque sæpiùs id in ore contineri, paulatímque æger supinus cubans permittat in asperam arteriam defluere, quomodo (vt inquit Galenus) nedum vis, sed medicamenti substantia sensim, & paulatim per ipsam asperam arteriam influit, vt 4. & quinto metho. meden. liquet: prædicto quoque medicamento addere poteris (si videbitur) ʒ.j. vel ℈.ij. alicuius ex prædictis trochiscis, vel si malit æger in forma solida potiùs medicamentũ ore continere, hoc modo paretur. Excipe diacodij ʒ.ij. boli armeniæ, corallorũ rubeorum, lapidis hæmatitis ana ℈.j. pulueris radicis symphiti, & terræ lẽniæ, vtriusque ℈.ß. tragacanthi, amyli, & gummi arabici ana ʒ.ß. syrupi myrtini, aut de portulaca, & saccari rosacei ana ʒ.iij. cum saccharo dissoluto in aqua rosacea, aut myrtillorum, quantùm satis sit, fiat medicamentum in tabellis. Rursus licet in prædictis infestissimum sit illud genus pharmacorum, quod in tantùm refrigerat, vt affectio stupefiat, Galeno auctore 7.de compositione medicamentorum secundum locos, tamen etiam hæc quandoque admiscentur medicamentis ad hæmoptoicos conuenienter paratis, vt quæ altiorem somnum, ac soporem inducant, & commodissima sunt his, qui à tussi lancinantur, sistẽtia nimirum sanguinem, qui ad effectum vas defertur, atque hoc per suam frigiditatem, in quem vsum ℈.ij. vel ʒ.j. philonij persici, aut romani cum astringẽti vino, aut plantaginis aqua exhibere ægris consueuimus, non semel duntaxat, sed bis, & ter, vbi opus fuerit, vrgente videlicet sanguinis profluuio, nec prædictis medicamentis cedente: virésque non imbecilliores fuerint. Forinsecus autem pectori irrigatio adhibenda erit ex vino adstringente, cum oleo rosaceo, aut myrteo, ex Aetij sententia, aut supra id, quod dolet imponenda extrinsecus spongia est, ex tepente posca, vt inquit Paulus, & à septimo die irrigatio fiat cum rosaceo, vel myrteo, vel lentiscino: cui interim vinum austerum sit additum, interim acetũ potissimùm vbi multa sanguinis fiat eruptio, & in æstate, robusto, & carnoso existente ægro, nec tussis adsit, præsertim valida; aut huiusmodi cataplasma admoueatur, quod ex palmis, acacia, alumine, malicorio, symphyto, hordei, & lentium farina apparatur, vt Aetio visum est, vel iuxta Pauli auctoritatem, ex farinæ pollinæ, & mãna thuris cum aceto accommo

4.meth.c.7. Documentum Galeni. 7.de compo. medic. secũ. loc.cap.4.

Cap.vltimo.

Cap.4.

Lib.8.ca.6.

commodentur;vel alumen, acaciam, vel malicorium, vel gallam cum aceto,
vel palmulas cum polentis,& malis cydoniis in vino austero decoctis adhibe-
to:aut foliorum plantaginis,portulacæ,& sanguinariæ manip.j.contũdito,ad-
ditóque mannæ,thuris,aluminis,malicorij ac radicis symphiti,singulorum ℥.j.
hordeaceæque farinæ ℥.ij.palmularum, & cydoniorum in vino austero deco-
ctorum ana ℥.iij.fiat cataplasma cum posca,aut vino austero; aliquando autẽ
acaciam,aloëm, aut omphacium cum his permiscere conuenit. At Galenus
eodem lib.5.metho.med.ex melino, rosoceóve pectus madefieri (si æstas sit)
vndique,sin hyems,nardino vnguento præcipit:dátque veniam, vt aliis quoq;
emplasticis medicamentis vti possis, si placet: asserítque nonnullos hac affe-
ctione laborantes curasse, ad quos statim vt malum senserunt, accessit, quo
cruentum adhuc vulnus fuerit,priusquam phlegmonem excitet, nam si ea se-
mel inuaserit,exigua spes est,vt ipse inquit,eius postea glutinandi, in longiùs
tamen trahere potest tempus, potissimùm pulmonis vasis disruptis. Quòd si
reiectionem sanguinis vase exeso,ex quibuscunque tandem partibus fieri cõ-
tingat,per renutritionem erosorum curabitur,Galeno teste 7. de compositio-
ne medicamentorum secundum locos, renutriuntur autem corrosa (vt ipse
inquit)per cibos boni succi,& pharmaca carnem gignentia (sarcotica à Græ-
cis appellata)ea de re(vt testatur Alexander)non ampliùs medicamentis, aut
cibis admodum adstringentibus,aut acidis, sed potiùs iis, qui contemperare,
mutare,& alterare humoris,qui erosionem excitarit,acrimoniam possunt,vti
oportet,nisi profusior hæmorrhagia fuerit:nam tunc iis,quæ vehementissimè
adstringunt,vtendum medicamentis est,quoad vehemens eius impetus fran-
gatur,vt testatur Galenus v.meth.med. Quapropter ptisana ægros alere con-
uenit,aut alica,seu reliquis cibis,quibus nihil adsit, aut salsum, aut acidũ, imò
nulla alia tenuis qualitas,sed è contrariò,quæ magis implentem,obturantém-
que ipsam reddere queant,ex mente Alexandri; velut est amylum frumenta-
ceum.Ex oleribus competunt intybum,cichorium,buglossum, lactuca:proce-
dente verò tempore, vbi vires infirmas habeant, citra salem offerre expedit
carnes gallinarum,pullorum,caponum, perdicum, phasianorum, starnarum,
turdorum,ac reliquarum montanarum auium,interim hœdorum, seu castra-
torum,vt ita dixerim, aut suum pedes cum ptisana decoctos assumant; & (vt
summatim dicam)cibis vtantur boni succi,vt diximus,qui etiam humoris in-
fluentis acrimoniam obtundere, & crassiorem reddere possint, potissimùm
vbi ex acri destillatione,pulmoni,seu thoraci erosio fiat;ab acidis,salsis, potis-
simùm veteri caseo abstinentes,licet molli,atque recenti caseo,præsertim ca-
prillo,aut bubulo(vt Alexander inquit)commodè vti possint, tanquam vtili
existente.Pro potu aqua vtantur decocta cum semine coriandrorum præpa-
ratorum,pauco cinnamomo,aut glycyrrhizæ radice;vino quoque (vbi assueti
fuerint)eo vti aquoso, aut parum rubeo,subadstringẽti,conuenit. Destillante
autem acri humore,præsertim ad pulmonem,aut pectus,toti corpori, consulẽ-
dum erit,quo sistatur erosio,Galeni auctoritate,eodem 5.metho.med.& quãuis
Paulus,& Alexander præcipiant caueri debere sanguinis missionem præser-
tim vbi admodum acris fuerit destillatio,nam magna ex parte corpus eorum,
qui ex erosione sanguinem reddunt,gracile,atque persiccum est,tamen Gale-
ni auctoritate freti,præcitato lib.5.meth.med.vbi validi fuerint,multíque san-
guinis,iis statim à principio sanguis detrahendus erit,id quod nec Alexander
nec Paulus negarunt.At si parum habere sanguinis videbuntur, ij ad quendã
succum probiorem,proba victus ratione reduci debẽt, deinde sanguinem de-
trahere poteris:& si res suaserit,denuò sanguinem mittere expedit, potissimũ
quibus veluti limus quidam vitiosus, & crassus totus fuerit sanguis: hoc ita-
que seruandum in venæ sectione erit;vtrisque tamen id commune existat, ne
multa copia sanguinis semel extrahatur,potissimùm iis qui parũ habere san-
guinis videbuntur,eúmque vitiosum. Sanguine verò detracto tum reficiendi

Cap.8. Cruenti sputi ex vasorũ exesione, curatio.

Cap.4.

Cap.6. Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

Venæ sectio.

ca.13.& 14.

ca.13.& 14.

ægri ſunt,tum purgandi,ac rurſus poſt purgationem reficiendi,& potiſsimùm vbi ceu ſalſilaginem ſputum ſuum ſentire ſe aiunt, quamuis longo tempore omnino opus ſit,vt Galenus inquit, quo ſucci huiuſmodi corrigatur vitium. At vbi congeſtus fuerit vitioſus eiuſmodi, & ſi etiamnum ſanguinem non reiiciant,vt ab eo præſeruentur,quæ acres humores purgare poſſunt,medicamẽta propinanda ſunt:priùs tamen ipſis alteratis,ac contemperatis quodammodo,ex ſyrupi,videlicet violacei,roſacei,ex nymphæa, ſeu papauere, myrtini, aut de cannis exhibitione cum hordei,bugloſsi,ſeu borraginis aqua; quorum medicamentorum copiam,tum capite de deſtillatione, tum cap. de tuſsi,conſcripſimus.Illud autem perpetuò in eorum exhibitione ſeruabis,vt quæ magis familiaria,ac lenia ſunt eligas,vitéſque acriora,calidiora,ac ſicciora; quæ inſuper non ſemel tantùm præbeas, quinimò bis, & ſæpiùs, vbi oporteat: nam longo tempore(vt diximus) ex Galeni auctoritate, omnino opus eſt, vt ſucci corrigatur vitium, potiſsimùm ſi ex eo in pulmone eroſio facta fuerit. Quapropter Galenus eos,qui planè deplorati non ſunt, omnes ſeruari fatetur per hæc tria,per ſanguinis videlicet miſsionem,purgationem,ea quæ caput roborant:non enim in huiuſmodi affectibus à paruis auxiliis incipiendum eſt, veluti Eraſiſtrato viſum fuit:nam in morbis,in quibus periculum non imminet, à paruis incipiendum auxiliis eſt,quòd ſi nihil profecerint, aggredienda maiora ſunt,at vbi periculum maximum impendet, à maximis quoque auxiliis exordiendum eſt; nam ad vltimos morbos vltima prorſus remedia maximè valere Hippocrates decretum reliquit: ea de re non immeritò ſtatim circa initia venæ ſectione(ſi nihil prohibeat)ac purgatione vtendum: nec minùs & capiti confeſtim proſpiciendum,ne ex eo in pulmonem,aut pectus aliquid defluat,in quem vſum conducit ſi ʒ.j. infraſcripti pulueris ſumatur. Excipit autem ſeminis hyoſcyami,& papaueris albi,ſingulorum ℈.ß. ſeminum coriãdrorum præparatorum ʒ.j.corticum thuris,gra.ij.maſtiches gra.iiij.pulueris hirũdinis præparatæ ʒ.ß. ſacchari ℥. iiij.tempus autem ſumendi eſt poſt duas, vel tres horas à cœna ante ſomnum,vel pilulas duas deuorent ex pilulis de cynoglоſſa Nicolai,loco medicaminis, quod diaſpermaton appellatur. Ex cerati quoque vſu,quod fit ex thapſia,capiti prouidebitur,vt teſtatur Galenus in acri hac deſtillatione,vice cuius eo loco quo ſagittalis ſutura coronali committitur,aut ſinapiſmo,aut ignito cauterio vtare,vel ſi tutiùs eo vti volueris,quamuis minùs quodammodo conferat,inter primam & ſecundam ceruicis vertebram locum inuras.Atque hæc quidem Galeno auctore,eodem 5.metho:med. in principio peragenda ſunt:aduerſus quem acerrimè Alexander inſurgit:aſſerens capiti adhibenda non eſſe acriora medicamenta, quæ ex thapſia, aut columbarum ſtercore,aut ſinapi parantur, cùm magis intemperatum caput reddant,& quæ ab eo in thoracem,aut pulmonem confluunt,acriora efficiũt: qua ratione humectantibus potiùs,refrigerantibúſque caput ipſum ſtatim inter initia vti debere præcipit,ac cauenda eſſe acria,ſiccantia, & calfacientia, vt quæ intemperiem capitis adaugeant,& eroſionem magis intendant, quàm curent:fieri enim nequit(vt idem Trallianus aſſerit)vt tuſsis deſinat, aut affectæ particulæ non exedantur,niſi acris, tenuíſque ex capite influxus ceſſauerit,id quod probè fiet,ſi quæ refrigerare,& humectare poſſunt,capiti admouerimus;propterea roſaceum & per ſe,& cum frigida aqua modica admouendũ præcipit:ad balneúmque ægros ducendos eſſe;& cùm hoc fiat, roſaceum, vel oxyrhodinum frigidum ſuperinfundendũ. At pace Tralliani dixerim, Galen. mox circa initia in acri deſtillatione,acria quoque medicamenta capiti adhibere,nõ quo ipſius intemperiem,quæ calida quoque eſt,curaret, verùm vt excrementum,ſeu ſuperflua humiditas,licet acris, quæ à capite defluit, partim exſiccaretur,partim etiam ex intro foras traheretur, atque per cutim vacuaretur:de eo nanque in principio valde ſollicitum eſſe oportet, vt idem metteſtis eſt Gale.præcitato lib.5.meth.med,vt neque tuſsiant ægri, neque ex capite ali

5.met. c.14.

Acris deſtillationis curatio.

5.met, c.15.

5.aphoriſ.6.

5.met.c.14.

cap.14. Alexandri aduerſus Galenũ rationes.

Gale.defenſio.

te aliquid in pulmonem defluat: nam si fluat, & tussiant, necesse est & affectæ partes magis extendantur, atque ita temporis spacio omnino insanabiles fieri, præsertim si pulmo affectus fuerit. Maius itaque commodum cõparatur ægro ex destillationis inhibitione, tum propter eius exsiccationem, tum etiam reuulsionem, quam incommodum ex eo quod calidam intemperiem prædicta medicamenta adaugeant, quæ postea alterantibus, *contemperantibúsque*, ac *lenientibus* quibusdam medicamentis adhibitis curari poterit: cùm priùs quæ redundant superflua in quauis parte vacuanda sint, & deinde partis intemperies corrigenda, vt apud omnes conuenit medicos, & non econtra, præsertim vbi ea ad partes confluant, in quibus nisi defluxus inhibeatur, omnino insanabiles affectus pariunt, veluti in hac, de qua loquimur fluxione, contingeret. Vbi verò hæc non impenderent pericula, in calida fluxione post redundantiũ humorum vacuationem, ea que infrigidant, pro eius alteratione, capiti admouere hæsitaret nemo, & non calida, cùm si caput ex calida intemperie male habet, talia medicamenta noceant: vt igitur eius temperamentum melius reddamus, præstat ipsum rosaceo perungere, atque æstatis tempore præstantiùs erit, eo quod ex crudo oleo, quod omphacinum vocant, componitur, vti: quemadmodum idem met Gale. præcipit 6. de sanitate tuenda, damnans medicamentum, quod ex thapsia, & sinapi componitur, cùm ex calida capitis intemperie fluxio fiat, eósque balneari iubet, frequenti balneo potabilis aquæ, quo & calidos vapores, qui in capite sunt, euocemus, & totum capitis temperamentum meliùs reddamus: nec minùs balneum ipsum prædictis lib. quinto meth. med. commendauit. prædicti quoque sunt (eodem Galeno teste) qui maximè lac requirunt, neglectóque eo omnium maximè sunt insanabiles, præcipuè vbi ex capite aliquid in pulmonem defluat, de quo Alexander, Galenum in hoc sectatus talia protulit verba, Omnes autem lacte vtantur, molli recentíque caseo, præsertim caprillo, aut bubulo: neque enim medicamentum, aut cibus, aut aliud quippiam adeo accommodum ipsis est, aut vtile, atque lac, & qui per initia solo ipso constanter longiori tempore vsi sunt, omnes in totum consanuerunt: assumant autem ipsum à balneo aquæ dulcis ad vnguem temperatè calidæ, vtpote iucundissima cùm sit, non modò acres contemperat humores, vt diximus, verùm etiam naturam ad explicandam se, atque ad dulcedinem, quam præstat, quoquo versus extendendam prouocat, contraria videlicet ratione iis, quæ sunt iniucunda; ab iis enim recedit, fugítque ad profundum: inducta itaque capra, in ipsam, in qua æger iacet, domum expedit, vt quam minimo tẽpore extractum ab vberibus lac in aëre ambiente moretur; propterea quod (vt inquit Galenus septimo metho. meden.) celerrimè mutari sit aptum, ita vt calens adhuc ex mammillis in ægri ventriculum quàm ocyssimè trãsferatur: erit insuper mellis tepidi pauxillum miscendum, ex eiusdem Galeni decreto, potissimùm si cui cogi in ventriculo solet, erit quoque & ipsum mel, velut instrumentum quoddam digestionis ipsius lactis, ac celeris transitus velut vehiculum, cum eo, quod nec vlceri nocebit, ex eiusdem Galeni sententia quarto metho. meden. vt paulò ante dictum est. Sit autem lactis quantitas ab ℥. iij. vsque ad vj. pro diuersa corporum natura, ætate, & consuetudine, ac reliquis: mellis autem, vel rosacei mellis, quo ipse potiùs vtor, quarta pars, aut medietas vnciæ vnius. Si verò profusior ex erosione hæmorrhagia accidat, iis, quæ vehementissimè adstringunt (vt diximus) vtendum medicamentis est, quorum copiam etiam paulò ante conscripsimus, quoad vehemens eius impetus frangatur. reliquo verò tempore iis, quæ celerrimè erosionem lenire possunt, modicè siccantibus, & ad cicatricem ducentibus vti licet, ex Tralliani sententia, inter quæ principatum obtinet lapis hæmatites cum succo polygoni, aut etiã ex aqua sola tepida, pauco vino, aut lacte exhibeatur. Tribuas verò eiusdem lapidis hæmatitis in tenuissimum pollinem detriti ℈. j. aut ij. paulò ampliùs, minúsve, non semel duntaxat, sed sæpiùs. In eundem vsum conferunt bolus ar-

Cap. 9.

cap. 14.

Loco citato.

Cap. 6.

Lib. 5. met. c. 12. & 7.

Metho. c. 6. & alibi.

Cap. vltimo.

menia,aut terra lemnia,si simili modo præbeantur.Sunt quoque & alia medicamenta simplicia,& composita, quibus ij curiosè vti debent, quæ siccam,& acrem qualitatē sustinent,vbi malū prædictis non cedat,& phlegmone superuenerit:quæ tametsi non adeò opitulari poſsint,vt prędicta,erosionem tamen adhuc latiùs serpere non permittunt,quæ porrò exhibenda etiam ægris sunt, vt longiori tempore viuere poſsint:nanque ij saltem ex huiusmodi medicamētis id lucri faciunt,ne (vt diximus) exulceratio vltra progrediatur, ac maior fiat, sed siccata, ac veluti callo durata, longiori vita frui hominem permittat,quanquàm omninò insanabilis sit,vt ex eiusdem Galeni sententia liquet, præcitato lib.5.meth.med.& nos dicemus sequenti capite de tabe.

cap.14.

Περὶ πλευρίτιδος. *De laterali dolore,seu morbo.*

Caput L.

Cap.2.

INTER eos affectus præter naturam,quibus à læsa particula nomen est inditum, vt patet 2.metho. med.connumeratur is,qui à Græcis πλευρῖτις, à Latinis verò lateralis morbus nuucupatur, quamuis,si verbum verbo reddatur,non minùs lateralis, quàm costalis dolor,seu morbus appellari deberet: nā quod à Græcis πλευρὰ dicitur,Latinè nedum latus,verùm etiam costas significat.Qua ratione πλευρῖτις quoque non magis affectum lateralem, quàm costalem significare poterit, verùm quoniam impropriè costalis diceretur, cùm costæ ipsæ haud quaquam in hoc vitio afficiantur,ea de re potiùs à Latinis lateralis, quā costalis morbus,seu dolor appellatur,etsi costæ ipsæ tam veræ scilicet, quàm nothæ eas partes,quas Latini medici latera appellant, occupent. Quòd verò has partes Latini latera nuncupent,testis est Celsus cap.6.lib.4.cùm dixit, stomachus lateribus cingitur,intelligens per stomachum gulam ipsam, id quod etiam significauit cap.5.eiusdem 4.cùm dixit, Faucibus subest stomachus: & cap.1.eiusdem dicebat,Stomachus interior ad ventriculum fertur. Latera itaque eas duntaxat partes (Celso auctore) appellare debemus, quæ costis ipsis circunscribuntur,& non eas quas Græci λαγόνας, καὶ κενεῶνας καὶ λαπάρας velut quidam intelligi volunt: harum nanque partium Latini nullum habent peculiare nomen,præterquàm si ilia dicant, vulgo fianchi. Verùm quoniam, non de quolibet laterum dolore hîc pertractare intendimus, sed de eo duntaxat, qui acutus morbus est, ac propriè πλευριτικὸς à Græcis nominatur, vt inquit Celsus:propterea licebit,hunc non dolorem, sed morbum lateralem appellare, quo ab aliis laterum doloribus secernatur. Sunt nanque laterum cōplures partes,præter costas,& cutim:nempe thoracis, & intercostales musculi,cùm interni,tum externi,nam duo sunt huiusmodi musculorum genera, vt Galenus inquit quinto de locis affectis, & præter has, ea existit membrana, quæ costas cingit,à Græcis ὑμὴν ὑπεζωκὸς, καὶ περιζωκὸς, à Latinis subcingens, seu circumcingens membrana dicta.Quare cùm morbum lateralem dicimus, non omnes aut plures laterum partes affectas esse intelligi volumus, sed prædicta subcingentem costas membranam: quamuis vbi ipsa primariò affectu infestatur,aliquando intercostalium musculorum,internorū præsertim partes ei consentiunt,quemadmodum & ipsis primò affectis contingit interdum membranam ipsam similiter eis consentire.Verùm exquisita pleuritis, de qua modo sermonem facimus, erit, vbi cingens costas membrana primario affectu laborat,eodem Galeno auctore,præcitato 5.de locis affect. Hæc (inquam) cùm laterum pars vna sit, non immeritò à parte nomen sumpsit; quæ nihil aliud est,quàm inflammatio eiusdem subcingentis costas membranæ, vt lib. de const.art.med.2.& 5.de loc.aff.4.de caus.pulf.2. de crisi. & sexcentis aliis in locis testatur Galenus,quem etiam sectati sunt Paulus, Alexander, ac Aetius in propriis capitibus.Cùm autem inflammationem dicimus, non siccam, sed humidam intelligi volumus,nec vt ortam à sanguine optimo, ac mediocrem

Lib.8.ca.6.

Cap.3.

Quid per morbum lateralem intelligendum sit.

Lateralis morbus quid sit.

Citato ca.3.

Lib. de cōst. art. medic. cap.15.

2.de loc. aff. cap.9.

5.de loc aff. cap.3.

4. de caus. pulf. cap.8.

2. de crisib. cap.10.

Paul.lib.3. cap.33.

Alex.lib.8. cap.1.

Aet. lib. 8. cap.68.

crassitudinem obtinente, aut bile duntaxat, sed ex quouis affluente sanguine, siue optimus fuerit, siue biliosus, siue pituitosus, siue melancholicus: nanque inflammatio vnaquæque ex alicuius humoris fit superabundantia, Galeno teste commento aphoris. 33. 6. lib. Appellat itaque Galenus interdum inflammationem, ex quouis redundante fiat humore, siue sanguis fuerit, siue alius quispiam, quemadmodum eodem commento, 2. & 5. de loc. affect. lib. de const. artis med. ac 2. de differ. febr. & ferè innumeris aliis in locis patet. Hoc itaque modo cum eodem Galeno, cùm morbum lateralem, inflammationem subcingentis membranæ dicimus esse, inflammationem ipsam significari volumus: ex quibus etiam liquet, quòd pars illa lateris, quæ patitur in exquisito morbo laterali, est membrana modò dicta, quæ costis subtenditur, quemadmodum 2. lib. de crisi. 5. de loc. affe. lib. de const. art. med. & plærisque aliis in locis scriptũ reliquit Galenus: id quod etiam ex nonnullis indiciis patebit: nam cùm eadẽ membrana vnum sit ex spirandi instrumentis, necessariò ea oblæsa, animal difficilem habebit respirationem. Item ex proprio symptomate ipsorum etiã instrumentorum spiritus, tussi videlicet, quæ confestim ea affecta excitatur, tanquam naturale quoddam accidẽs, nedum ipsius verùm etiam, & reliquarũ partiũ respirationi seruientium. Insuper ex dolore cum positu eam affectam esse, manifestabitur: sed potissimùm ex doloris specie; quoniam pungens erit: nanque hic dolor circa membranas potissimùm consistit, sentientes siquidẽ, vt patet secundo de loc. affectis. Quapropter subcingens membrana, quoniam neruosa est, & partis affectæ substantia firmatur ad costam; quoniam in hac situs est perpessus locus, vt inquit Galenus lib. de constit. artis medic. propterea dolorem inuehit necessariò pũctorium, cùm inflammata ea sit, longéque extenditur, & latissimè quoque diffunditur dolor ipse: quia quæ patitur pars, membrana est, ac ad plurimùm spacij extenta. Quoniam verò nonnulla alia subcingentis membranæ affectæ indicia sunt, quæ simul & affectum indicant: ea de re ipsius affectus dignotionem aggredientes, singulas communes notas examinabimus, ac ipsius affectus quoque proprias, qui cum phlegmone sit, vt diximus, morbúsque in magnitudine, intemperie, ac soluta continuitate, ea ratione ex necessitate symptomata habebit, tumorem præter naturam, ruborem, ac dolorem: quorum duo, tumor videlicet, & rubor nunc sub sermonem non cadunt: relinquitur ergo dolor solus, qui ad costas firmatur, pungénsque fit, vt diximus. Verùm dolet homo, quoniam affectus phlegmone est: atqui species doloris punctoria existit, propter assignatas causas: pulsatorius autem dolor in laterali morbo euenire non potest, vt Galenus inquit eodem secundo de locis affectis, nanque is dolor per affectus inflammatorios fit, in corporibus sensibilibus, propriè & primario affectu existente in ipsis arteriis, aut saltem per consensum affectis, eo quod vicinorum contactu premantur. Verùm subcingentem costas tunicam haudquaquam attingunt arteriæ, & si sensu prædita sit; neque ea inflammata per contractum eædem premi possunt, sed vbi costis vicina sit, necessario ea ab ipsis comprimitur: arteriæ verò quæ per intercostalia vocata spacia, & per crassas, laxásque laterum partes extenduntur, ac in profundo magis delitescunt, premi ab inflammata membrana haudquaquam possunt. Consequitur item inflammationem hanc non modò difficultas respirationis in genere, sed in specie, frequens erit, & exigua, Galeno teste, tum quinto de locis affectis, tum lib. de const. art. med. nam licet inflammationis ratione magna esse deberet, vrgente vsu; prohibet tamen dolor quominus respirationis instrumenta plurimùm attollãtur: quo fit, vt respirationis actiones desinant vsu nondum completo; vnde ad secundam respirationem pergere citò coguntur: itaque spiritus fiat paruus, ac creber necesse est: non autem multò tardus: etenim dolor non ita grauiter vexat thoracem, vt ex Galeno liquet lib. 1. de diff. resp. ob motus velocitatem, sicut ob dilatationis magnitudinem. Velocitas enim (quamuis circa ipsam actionem sit dolorosa, tamen quia

2. de lo. affe. cap. 9.
5. de lo. affe. cap. 3.
Lib. de cõsti. art. medic. cap. 15.
2. de differ. feb. c. 9.
Pars quæ in eo affecta est.
2. de crisib. cap. 10.
5. de loc. aff. cap. 3.
Lib. de cõst. art. me. c. 15.
Signa.
Cap. 5.
Cap. 15.
Quis affectus præter naturã sit.
Signa eiusdem.
Cap. 3.
5. de loc. aff. cap. 3.
Lib. de cõsti. artis medic. cap. 15.
Cap. 9.

breui tempore omnem motum efficit) minùs thoracem offendit: nanque feſtinat ad quietem, eámq; quam celerrimè aſſequi cupit, tanquã quę ſola dolorem ex inflammatione lenire poſsit. At dilatationis magnitudo penitus moleſta eſt, tum propter violentiam motus, tum quod comprimit, & diſtendit inflammata, & omnibus modis thoracem dolore affligit: ob id igitur plus de magnitudine, quam de velocitate reſpiratio adimit. Verùm pro ipſa (ob vrgentem vtilitatem) crebritas generatur: erit igitur in morbo laterali ſpiratio frequens, parua, non admodum tarda, ſed quodammodo celer propter iam dictas cauſas. Comitatur item lateralem morbum neceſſariò febris, tum ob affectum, tum ob ſitum offenſæ particulæ: quippe quæ vicina ſit cordi, quorum ſi abſit alterum (vt Galenus aſſerit lib. de conſt. artis medi.) non ex neceſsitate conſequetur febris: neque enim ſi phlegmone digitus doleat omnino febricitant: quoniam à corde longè abeſt, nec cum ſubcingentem membranam ſcirrhus, vel œdema occupauerit. Omni itaque parti, quæ inflammata ſit, hæc neceſſariò duo accidunt, calor immodicus, & téſio, eodem Galeno teſte lib. 4. de cauſ. pulſ. Morbus nanque exiſtit in quantitate primo, & ſecundo in intemperie ipſa inflammatio, quæ (vbi pars nobilis ſit, ſeu cordi vicina, vel inſigni prædita inflammatione) vniuerſo corpori impartit ambo: calorem ſcilicet immodicum, ac tenſionem: atqui immodicus calor (ex ſententia eiuſdem Galeni) qui vniuerſum corpus occupat, febris eſt. Non ab re igitur propter aſsignatas cauſas, lateralem morbum neceſſariò febris conſequitur: itaque pleuriticis ipſis (eodem Galeno auctore) neceſſariò accidit reſpirandi difficultas, & lateralis dolor, atque hic cum febre & tuſsi, neque poſsibile eſt pleuriticum eſſe, cui non omnia hæc adſint, vt libro ſecundo de difficult. reſp. liquet. At qui cùm febris adſit, vſum pulſus alterabit dilucidè, & partis inflammatæ tenſio peruadet etiam arterias, quo fit, vt pleuritici pulſum habeant celerem vrgente vſu: & quia neruoſa eſt pars ipſa affecta, inſigniter erit, nedum ratione inflammationis, ſed ipſius etiam partis affectæ: nanquæ neruoſæ partes præter cæteras in inflammationibus tenduntur, vt quæ ſint ſua ſponte etiam tenſæ, & quia fortiores ſunt, vnà ſecum partes vicinas intendunt, atque ipſas arterias: quo fit, vt propter tenſionem duriores fiant, propter duritiem verò minor erit, quàm febri conueniat pulſus: quare vt & creber fiat par eſt, quod magnos pulſus calor poſtulet, refragetur autem durities, quantum enim ab vſu abſit magnitudo pulſus, reſarcit crebritas id quod vſui deficit. Habent igitur rectè omnes quos ex inflammatione febris corripuit pulſum durum: item & ob intemperiem arteriarum, inæqualem in vno occurſu; quæ ſi ambo coniuncta ſint, exiſtet dubio procul ſpecies illa pulſus, quę veluti ſerrat tactum, vt alia pars arteriæ attolli videatur, alia non: eam enim imaginem concipit, qui tangit, vbi inæqualiter inſtrumentum durum occurrat, quæ inæqualitatis pulſus ſpecies, morbi lateralis proprium ſignum eſt, Galeno auctore libro de pulſ. ad tyrones: & quarto de cauſis pulſ. Quamuis omni inflammationi communis fuerit, huic autem non ratione inflammationis modo, ſed pro loci affecti natura peculiaris magis exiſtit, ſiquidem partes neruoſiores, duriores edunt pulſus, magíſque ſerrantes, & minores, vt patet præcitatis locis, atque hæ quoque pulſuum differentiæ ex neceſsitate ſubcingentis membranæ phlegmonem conſequuntur. Cæterùm quamuis tuſsis ab affectu ipſo ſeparari non poſsit; ſcreatio tamen poſt tuſsim inſeparabilis quidem minimè eſt, ſed magna ex parte fit. Verùm ſi excreent, colorabitur ſputum neceſſariò, licet non ſemper eodem colore inficietur, ſed pro diuerſa natura excrementi in inflãmata parte contenti, diuerſus excreationi aderit color, vt dicemus in cauſarum dignotione. Nam cùm in inflammata parte multa ſimul, ac tenuis fuerit humiditas, & ipſa pars rara plurimùm ex ea foras effluit, cùm verò contrà fluxus, paucus, craſſúſque, & ſpiſſum corpus fuerit, minimè ad tuſsim irritat, & nihil ſpuunt, veluti & cùm prouenit copioſiſsimus, tuſsiunt plurimùm, nec pauca expuunt,

vt pat

Qualis ſit ſpiratio in morbo laterali.

Cap. 15.

Duo ab inflammatione inſeparabilia.

Cap. 7.

Cap. 8.

Qualis ſit pleuriticorum pulſus.

Lib. de pulſ. ad Tyr. c. 11. 4. de cauſis pulſ. cap. 8.

vt patet eodem libro de conſtit. art.med. Quòd verò dolor quandoque ad hy-
pochondria, interim verò ad clauiculam perueniat, cauſa eſt, tum læſæ natura
particulæ, tum inflammatio, quæ dolorem efficit extenſiuum. Si nanq; ſuper-
næ partes ſubcingentis membranæ phlegmone conflictentur, ad clauiculam
perueniet dolor, vt ipſa trahi deorſum videatur, ſi infernæ, dolor in hypochon
drium erumpit. Verùm hæc inter aſsidentia morbi lateralis ſigna connume-
rantur; fieri (inquam) poterit admodum parua inflammatio ad medium coſta-
rum, vt neutram ad partem efferatur: quandoq; verò magna, in qua ad vtran-
que perueniet, neceſſariò tamen vnum quodpiam ex prædictis conſequetur.
Ad idem quoq; genus aſsidentium attinet, quòd æger faciliùs in latus patiens,
quàm in alterum decumbat: nam euenit interdum, quòd minùs dolore afficia-
tur, ſi in non affectum latus decumbat, interim verò in vtrunque ſimiliter do-
lor excitatur; licet vnum ipſorum neceſſariò pleuriticos comitetur, vt eodem
libro de conſtit.art.med. Galenus fatetur. Nanque cùm duplex ſit ſubcingens
membrana, ſi pars eius exterior circa oſſa valentius phlegmone infeſtetur, fa-
ciliùs in oppoſitum declinantur ægri: opprimuntur enim ſi ſuper affecta cubēt
parte. Quòd ſi pars altera, quæ: intus eſt (id quod magna ex parte accidere con
ſueuit) in oppoſitum magis decumbentes dolebunt: ſuſpenſa enim ipſius eſt
pars phlegmone vitiata, ſin in latus perpeſſum, minùs. Non enim ad oſſa com-
primitur, nec pendet, ſed ab horum vtroque libera euaſit, ac ſuper inoffenſa
parte altera firmata eſt. At affectis ambabus ſubcingentis coſtas membranæ
partibus, ſuper latere vtroque ſimiliter decumbunt. Non ab re igitur inter aſ-
ſidentia ſigna hæc à Galeno connumerantur, quorum natura eſt, non eſſe à
morbo inſeparabilia, ſed aliquando ſimul inuadunt, aliquando ſuperueniunt,
nonnunquam autem neque omnino veniunt, vt patet commento aphoriſ. 12.
libri primi, & libro de conſtit. artis med. quoniam ex his ſunt, quæ ſæpè mor-
bis accidunt, vt idem Galenus inquit tertio de morbis vulgaribus. Ex eiſdem
verò his omnibus magnitudo, ſeu paruitas prædicti morbi lateralis deſumi-
tur, magnitudo videlicet, ſeu paruitas in ſpecie ſua potiſsimùm: nam velut ſi
ingens fuerit dolor, íſque punctorius valde, maxima anhelitus difficultas, vali-
da febris, ac ingens quoque tuſsis, aſcenderítq; ſimul dolor ad iugulum, ac ad
hypochondrium pertineat, decumbántq; laborantes ſuper vtroque latere dif-
ficulter, nihílque cum tuſsi expuant, maximam fore inflammationē indicant;
ſic ſi exigua prædicta fuerint, dolor videlicet, febris, anhelitus difficultas, ac
tuſsis, cum qua aliquid expuant coloratum, ac promptè ſtatim, ad neutrámq;
partem dolor efferatur, ac non ægrè ſub vtroque latere decumbant, exiguam
fore pleuritidem manifeſtabunt: nam ſpecies quidem morbi ex propriis acci-
dentibus dignoſcitur, magnitudo verò ex eorundem quantitate, Galeno teſte
tertio de criſibus. Sunt præthereà alij laterum cum febre dolores, per quos ſpi-
rationem exiguam reddi neceſſe eſt, ſed nullum redditur ſputum, vt in ea re ni
hil à pleuritide ſine ſputo differre videantur. Verùm hi facilè (vt inquit Gale-
nus libro quinto de locis affectis) ab illis diſcerni poſſunt: nanque in his nulla
omnino tuſsis eſt, aut fortè exigua valde, illi verò, qui ſine ſputo morbo latera-
li laborant, ſicca tuſsi valde moleſtantur; præter hæc neque tenſionem, neque
duritiem vllam refert pulſus; item non æquè acuta febre laborant, neque adeò
difficulter ſpirant, preſſóque nonnullis eorum extrinſecus inflammato loco
dolere ſeſe fatentur, atque hi per ſputum non purgantur; quia ab initio nihil
eius ſucci, qui inflammationem excitauit, ad thoracis ſpacium peruenire ſo-
let: verùm concocta inflammatione (vt idem Galenus teſtatur) niſi pus priùs
diſcutiatur, ad cutem vſque attollitur, atque inciditur: Interim quoque labo-
rantes pulſatorium ſentiunt dolorem, vt patet ſecundo de loc.affect. vocántq;
iuniores medici pleuritidem hãc non veram, cùm in externis intercoſtalibus
muſculis, & non in ſubcingenti membrana, ac muſculis internis illi continuis
inflammatio fiat; quemadmodum etiam Aëtij auctoritate, cap. vltimo lib. 8. ex

Lib. de cõſti. artis medic. cap. 15.

Cur dolor ad clauiculam perueniat, & interdũ ad hypochõdria.

Cur faciliùs in altero laterũ decumbat.

Lib. de cõſti. artis medi. cap. 15.

3. de morbis vulgar. commentario 3. commẽ. 34.

Ex quibus magnitudo, ſeu paruitas morbi lateralis arguitur.

Cap. 4.

Aliorum lateraliũ dolorum ſigna.

Cap. 3.

Loco citato.

Cap. 3.

cruditatibus plurimis,cibísque craſsis,ac pituitoſis,velut ſunt bulbi,ac fungi, & conſimiles crudi humores, viſcoſiq;, & tenaces in corpore generantur, qui aliquando repentè ſe in vacuum thoracis locum ingerunt,aut in ipſum etiam pulmonem:qui ſua multitudine ſubcingentem coſtas intrinſecus membraņā diſtendentes, inferunt dolores, quin etiam viam ſpiritus intercipientes vehementem ſpirandi difficultatem inducunt,vt imaginatio genitæ inflammationis inexpertis exhibeatur, quem etiam dolorem lateralem conſueuerunt recentiores medici, non veram pleuritidem nuncupare; & velut priùs dicta notha pleuritis dicitur ratione partis affectæ, hæc quoque ratione cauſæ non vera nuncupari poſſet,quæ quomodo dignoſcenda erit,ac ab exquiſita pleuritide interſtinguenda, idem Aëtius præcitato loco fuſiſsimè ſcriptum reliquit: nanque exquiſitæ pleuritidis cauſa (Galeno auctore,libro de conſtit.art.med. ſecundo de criſibus,ac ſecundo de locis affectis,ſecundo de differ.febr.ac pleriſque aliis in locis) affluens ſanguis eſt,aut optimus,mediocrémque craſsitudinem habens, aut bilioſus, aut pituitoſus, aut melancholicus,quamuis ſæpenumerò magis bilioſus ſit:percipies autem horum quodlibet potiſsimùm ſi expuant,ex diuerſo ſpuitionis colore;nanque coloratur ſputum pro humoris ratione,qui in parte inflammata cõtinetur.Quapropter rubrum quidem fit; vbi ſanguis in ſubcingentem membranam fluxerit,flauum,aut pallidum, ſi bilioſus fuerit ſanguis; ſpumans,& candidum,ſi pituitoſus; nigrum,aut liuidum,ſi melancholicus. Ex corporis item temperatura, ætate, ac habitu, conſuetudine,ac præcedente victus ratione,necnon anni tempore,regione,aërísque conſtitutione,diuerſis,haud ægrè qualis fuerit redundans ſanguis,qui morbum lateralem excitauerit, ſimul cum prædictis ſputis percipere valebis.

Exquiſitæ pleuritidis cauſæ.

Lib.de cõſti. artis medi. cap.15.
2.de criſib. cap.10.
2.de loc. aff. cap.9.
2.de differẽ. febr.cap.9.

Signa cauſarum.

Cæterùm fieri quoque poteſt, vt ob hepatis inflammationem in notharum coſtarum loco quiſpiam doleat, intentis videlicet internis vinculis, quibus nonnullorum iecur coſtis alligatur,vt Galenus aſſerit ſecundo de locis affectis, atque ſic dolor ad ſubcingentem coſtas membranam perueniat; ita vt pleuriticus eſſe videatur. Verùm nonnullis notis diſcernetur,eodem Galeno, ac Paulo teſtibus: Nam neque in iocinoris inflammatione punctorius aderit dolor, neq; pulſus adeò durus,qui & ſerræ modo tactum ſecet, velut in morbo laterali, & ſi affectus qui propriè iecorarius nominatur, cum iocinoris inflammatione aderit, erunt alui ſedimenta ſimilia aquæ,in qua nuper mactata caro fuerit abluta,id quod haudquaquàm in pleuritide euenit,ab exigua quoq; tuſsi irritantur, qui hepatis inflammatione laborant,eáque perpetuò ſicca erit. At thorace affecto tuſsis increſcit,& eo tempore omnino apparent ea,quæ tuſsiendo expuuntur, Galeno teſte,ſecundo de locis affectis,necnon lingua,facies,& vniuerſi corporis color alteratur,iecore affecto,ac pallidi fiunt,decorémque amittunt,Paulo,& Tralliano teſtibus; aderítque dolor ad nothas coſtas in dextro laborãtis latere, grauatiuus magis, vt interim ægri iugulum ad infernas partes detrahi ſentiant. Hiſce notis iocinoris inflammationẽ à laterali morbo interſtinguere valebis,quemadmodum Galenus à Glaucone philoſopho ductus ad Siculũ medicum iocinoris inflammatione laborantẽ cognouit,quem priùs tanquam pleuriticum curauerant medici,velut quinto de locis affect. ſcriptum reliquit.

Quibus indiciys diſcernatur lateralis morbus ab hepatis inflammatione.

Cap.9.

Cap.9.

Cap.7.

Reliquum eſt, vt ad prognoſtica deueniamus, quorum primum Hippocrates aphoriſ.8.quinti lib. ſcriptum reliquit, dum dixit, Quicunque morbo laterali laborantes,in quatuordecim diebus non repurgantur,ij ad ſuppurationẽ vertuntur: præfiniuit ergo tempus purgationis morbi lateralis in hoc aphor. Hippocrates,in quo ſi non fiat,in ſuppurationem ait verti: & aphor.12.libri primi dicebat,Si circa initia ſtatim in morbo laterali ſputum appareat,morbum breuiat: ſi verò poſteà appareat,producit: intelligens per principium non ſtantaneum,& citra latitudinem,nec prout eſt vnum de quatuor morbi temporibus, ſed prout extenditur vſque ad tertium diem; triplici nanque modo iam dicto principium ipſum intelligi poteſt,ex Galeni ſententia,tum commen. prædicti aphor.

Prognoſtica.

aphoriſ.12.libri primi,tum primo de criſibus.Quapropter crudiſsimum eſſe la
teralem morbum, in quo nihil omnino expuitur, Galenus aſſerit, quem inco-
ctam pleuritidem nominant,ita vt vel celeriter hominẽ rapiat,vel longo tem
poris ſpacio finiatur,vt quinto de locis affect. liquet.Secundum ordinem obti
net ille morbus lateralis, in quo ſanies tenuis expuitur : Tertium,in quo craſ-
ſior;& quartum,in quo perfectam habet concoctionẽ. Quòd ſi apparuerit cir-
ca tertium,vel quartum diem, non contingit morbum tranſcendere ſeptimũ:
in aliis verò ſingulis neceſſe eſt , vt pro concoctionis modo menſura temporis
conſequatur:quamuis magna ex parte (vt diximus) lateralis morbus terminũ
ſuæ iudicationis habeat quartumdecimum, & ſi non hunc, ſaltem omnino vi-
geſimum,vt eodem commento aphoriſ.12.lib.1. patet:idq; verificauit etiam in
Anaxione,de quo Hippocr.3.de morb.vulg.ſcriptum reliquit : quamuis ad tri-
geſimumquartum diem extentus fuerit morbus,quoniam ab initio non expue
bat,ſed & octauo die adhuc tuſſes ſiccæ ſubſequebantur;vt Hippoc.inquit eo-
dem loco.Cęterùm ſi in pleuritide pulſus fuerit magnoperè durus,paruus etiã
atque creberrimus,indicium erit lethale, ita vt pleuriticus cum tali pulſu ne-
mo fuerit ſeruatus,ex Galeni decreto 4.de præſag.ex pulſ.Maximum quoque
ſignum prognoſticum ipſius pleuritidis præbet pulſus ſerenitas : nam ſi ea re-
miſſa ſit,mollem,& probè maturandam inflammationem indicat ; ſi verò ma-
gna,difficilem,& admodum crudam,quæ ſi cùm imbecilli facultate coniũcta
fuerit, periculum, ſi cum firma,aut tardè concoquetur , aut ad ſuppuationem
deflectet,aut tabidus eam excipiet marcor,ex Gale.decreto lib.de pulſ. ad Ty
rones,& quarto de cauſis pulſ.Screatio verò ſine dolore,citò,promptéq; facta
mitiſsimum quidem eſt pleur. ſignũ, potiſsimùm vbi permixta appareat cum
ſcreatione admodum flaua bilis, Hippo.auctore,ſecundo prognoſt. At ſi quod
expuitur,concoctum fuerit,adhuc magis mitiſsima erit,Galeno teſte,libro de
conſtit.art. med. nihil verò expuere exitiale eſt, partim quòd fluxum declaret
à phlegmone deuinctũ,partim quod totus (propterea quoniam intus maneat)
corrumpetur.Ex diuerſo item excreationis colore,prout diuerſam indicat in-
flammationis cauſam,poſſumus indicia prognoſtica aſſumere: nam pernicio-
ſiſsimus eſt melancholicus humor præpollẽs, id quod indicabit ſputum nigrũ,
aut liuidũ:tum quod & prædictus ipſe ſit morbus peſsimus, & maximè erodat,
concoquatúrq; ægrè, nec facilè expurgetur, vt Galenus inquit, eodem lib.de
conſtit.art. med. tum quod plurimæ ſit caliditatis index,à qua aſſatus,genitus
eſt.At æquiſsimus omnium eſt ſanguis per cruentum ſputum,ac rubrum indi-
catus:vtpote qui dulciſsimus exiſtat,& concoctu facillimus. Reliqui verò duo
humores inter hos medij ſunt , quod ad ſimplicitatẽ , malignitatémq; attinet,
Morbo verò laterali , ſi pulmonis inflammatio ſuperueniat,malum eſt, ex di-
ctis Hippocr.aphor.11.lib.7. cauſam reddit Galenus in commento ; quo etiam
loco aſſerit, quòd non admodum conſequi ſolet morbus lateralis ad inflãma-
tionem pulmonis. Cæterùm ex quacunq; cauſa morbus lateralis ortus fuerit,
pro eius curatione talis inſtituatur victus ratio. Aër eligatur temperatus,parũ
tamen ad calidum inclinans:nam frigidum neruoſis partibus,eíſq; affectis eſt
inimicum,Hipp.auctore,apho.18.lib.5. dolorem quoque inſuppurabilem facit.
Somno vtantur longiori, quàm vigilia, à motu omnino abſtineant, iniungen-
dáq; quies erit. Aluus quoque aſsiduè ſubducatur,lenioribus præſertim clyſte-
ribus,cauẽdum tamen ab acrioribus.Immodicas animi perturbationes vitẽt,
iram potiſsimùm,metum,ac mœſtitiam.Cibus ſit quã maximè tenuis,& lenis,
præcipuéq; ſorbitio,vt placuit Celſo,eodem cap.6.lib.4.Sorbitio autem ex pti
ſana potiſsimùm , nihil verò detur (vt ipſe inquit) quòd aut refrigeret corpus,
aut fauces aſperet:qua ratione acria,acida ſalſa, & adſtringentia vitãda ſunt.
Verùm Alex.ptiſanæ cremorem largiter decoctum,donec id quod flatuoſum
eſt,depoſuerit,pro cibo commendat : quòd ſi humor ægrè ducatur, amygdala
purgata,leuigatáq; ptiſanæ incoquenda cõmiſceto, vt ipſe inquit, quo humor
magis

1. de criſib. cap.6.& 7.
1. aphoriſm. com.12.
5. de lo.affe. cap.3.
Cõmentario 3.text.79.
Li. de pulſi. ad Tyr.c.11. & 4.de cauſis pulſ.c.8.
2. prognoſt. text. 43.& 44.
Li. de conſt. artis medi. cap.16.
Cap.16.
Morbi lateralis curatio.
Lib.6.ca.1.

magis eductioni paretur. Cremor item amygdalarum per se exhiberi poterit, eiusdem præcepto, paululum ei mellis adiiciens, præcipuè si ex pituitoso sanguine pleuritis ortum ducat; commodiùs tamen erit, eiusdem Tralliani sententia, mane ptisanæ cremorem, vesperi amygdalarum succum offerre. Nostris verò temporibus expurgatis, ac contusis amygdalis, cum eis & aqua panem decoctum pro cibo exhibemus, aut cum eisdem amygdalis ptisanam paramus: & si vires imbecilliores fuerint, in gallinarum iusculo panis micas decoctas pro cibo exhibemus, potissimùm vbi alios cibos æger fastidiat; ex amygdalis quoque & saccharo panes quidam dulciarij efficiuntur, quos prædictis pro cibo offerimus. Olera vitanda sunt, nisi lingua scabra siticulosáque, & febris ingens appareant: tunc enim absurdum non erit (vt idem Alexander inquit) aut maluæ, aut intybi decoctũ exhibere: similiter cunctis pleuriticis dulcia mala decocta potissimũ dari possunt, ea præsertim quæ apia nominamus. Potus sit aqua hordei, vel radicem glycyrrhizæ, seu paucum cinnamomum in ea decoquas: ipsa quoque aqua tepida per se exhiberi poterit, Alexandro auctore; interim & aqua mulsa, potissimùm vbi ex pituitoso sanguine ortum ducat pleuritis. Vbi verò paulum morbus se remisit, alimenta pleniora, & vini quoque aliquid dari potest, ex Celsi sententia: sic etiam vbi vires admodum imbecillæ videantur instituta autem modo dicta victus ratione pleuriticis, disserendum primò erit, nunquid pro eiusdem morbi lateralis curatione, perpetuò vtendum sit insigni, seu notatu digna vacuatione, quæ aut per vẽtrem, aut per venæ sectionem fiat? hæ nanque in morbis acutis insignes erunt vacuationes, Galeno teste, primo de ratione vict. cui responsum volo, quòd non perpetuò prædictis vacuationibus vtendum erit pro cuiusuis pleuritidis curatione: nam cùm laborantis phlegmone partis momentum omne consistat, vt Galenus inquit libro de constitutione artis med. & 13. metho. meden. in redundantis in ipsa sanguinis euacuatione: vacuatio autem in his affectibus excogitata est duplex, aut translato ad alias partes, qui in ægra continebatur, sanguine, aut foris à corpore expulso: at qui extra corpus educitur, aut sensibili effluxu, aut ratione tantùm contemplabili perficitur. Si igitur fieri poterit, vt qui continetur in subcingentis membranæ phlegmone sanguis per halitum digestus, extra corpus educatur, & proinde pleuritis curetur, frustra quispiam tentabit validiora auxilia afferre, venæ inquam sectionem, aut purgationem: cùm absque iis curari ea possit. Probè autem id perficies, vbi exigua pleuritis fuerit, ac mitissima, & in toto corpore humorum non aderit redundantia, id quod magnus Hippocrates nos docuit libro secundo de ratione victus in morbis acut. cùm dixit, lateris dolorem, siue is per exordia fuerit, siue postea obortus sit, tentare calidis fomentis dissoluere, non ab re existit; nempe fomenta calida (vt Gale. in commento inquit) cutim ipsam ad respirationem rariorem efficiunt, inflammationisque sanguinem tum tenuare, tum per halitum digerere consueuerunt; quæ si facta fuerint, non solùm sanguinis aliquid euacuabitur, verùm quoque & affectæ, quæ minùs distenduntur partes mitiùs exinde, & mansuetiùs dolebunt: id autem proueniet semper, vbi non adsit in toto corpore humorum redundãtia, ac morbus lateralis mitis sit: qua curationis ratione ipsemet Galenus testatur quendam ægrotum citra venæ sectionem curasse, aliis congruentibus remediis vtens, qui morbo laterali, eóque miti laborabat, vt patet sexto de morbis vulgarib. similis sententiæ est Celsus, qui superuacuum esse auxilium sanguinis misionem testatur, si leuior fuerit pleuritis, quemadmodum serum, vbi vetustior casus sit: Alexander quoq; hanc sententiam scriptam reliquit, cùm dixit, Ne igitur temerè sanguinem dimittas, neque purges, vt vulgò faciunt, nisi exquisitè didiceris humorem qui inflammationem peperit copiosum esse, & in toto corpore superare. Relinquo Paulum qui (vbi vires non patiantur) neutrum facere oportere iussit tanquam cuilibet medico notum, & Aetium, qui de notha pleuritide verba faciens, sic asserebat, Quòd si medioc

Loco citato.

Quòd non perpetuò insigni vacuatione morbus lateralis curari debeat.

Commen. 1. Lib. de consti. art. med. cap. 17. & 13. method. cap. 9.

Text. 1.

Commentario 3. commento vlt.

mediocris infestet dolor,& non pungitiuus,neque adsit tussis,neq; febris acuta,non est opus magna remedia adhibere. Verùm citra controuersiam in vera pleuritide,viribus valentibus,cum Hippocrate,Galeno,ac Tralliano firmiter concludimus(modò mitior sit pleuritis,citra humorum in toto corpore redundantiam) nec venæ sectione,nec purgatione vtendum esse,verùm eam curati debere calidis fomentis,ac reliquis medicamentis, quæ digerendi per halitum,cutímque rarefaciendi vim habeant:quomodo autẽ ea parari debeant, infrà patebit. Sed mox quæret quispiam nunquid non habita adhuc notitia distincta,quod in toto corpore humorum redundantia non adsit,possumus indifferenter calidis fomentis rectè vti, nulla præcedente sanguinis missione, aut purgatione?Cui responsum sit,quòd & calidis fomentis vti poteris; nam & ea maximè tibi copiam manifestabunt, vt inquit Alexander, vtpote si fomentis dolor non mitigetur,vt idem Hippocrates simul cum Galeno eodem secundo de ratione victus in morbis acutis scriptum reliquerunt:& proinde periculum faciendum esse iubent calfactionibus, fomentisque calidis; deinde si iis minimè fuerit solutus morbus,quinimò dolorem augeri cõtingat (propterea quòd pars quæ calore afficitur,plus trahit,quàm euaporet) abstinere ab eis oportet: nam quæ calfaciunt suaptè natura, hæc vt quod vicinis continetur partibus, digerunt,sic & quod redundat,ex propinquis trahunt.Quare non diutiùs calfaciendum erit,vbi fomenta dolorem non soluerint:quoniam in toto corpore humorum redundantiam adesse indicant: & propterea corpus totum insigni aliqua euacuatione præuacuabis,vt Galenus inquit,quemadmodum si fomentorum,& sacculorum vsu (vt ait Alexãder) dolor moderatior euadit,vt etiam æger manifestò recreationem sentiat,copiam non esse intelligito,ac cum fiducia fomentis vtitor,& auxilia parti inducito; discuties enim id quod offendit, quódque inflammationem excitarit. Quapropter securissimum erit in omni pleuritide fomentum adhibere, tanquam omnino aliquam afferens vtilitatẽ, vel vt causa sanitatis, & auxilium corpore non existente pleno, vel tanquam signum ad dignotionem, nec minùs & eo tempore aliquod afferens mediocre leuamen, ex quo nos dispositionem comprehendentes, ad totius corporis vacuationem peruenimus, quemadmodum pro curatione doloris oculorũ commento aphoris.31. sexti libri, Galenus decretum reliquit. Cùm itaque anceps fueris,ac nondum exactè noueris,num lateralis morbus exiguus,seu mitis fuerit necne, ac non omnino perceperis corpus totum plenum esse, aut in eo humorum redundantiam non adesse,tutò calidis fomentis primò vtare:nam vel ipsum sanabis, aut ex eisdem nedum dolor mitigabitur, sed augeri eum videbis, & tunc redundantiam humorum in toto corpore indicantibus corpus totum insigni aliqua vacuatione præuacuabis, vt diximus ex Galeni sententia.

Nunquid indifferenter in omni morbo laterali, nulla præcedente insigni vacuatione,possumus calidis fomentis vti. Text.1.

Hac quoq; curandi via vsus fuit Hippocrates in Anaxione pleuritico, cui adhibitis fotibus primò,cùm dolor nihil remittebatur,& febris intenderetur,ac grauiùs in septimo se haberet, octaua die venam secuit, vt patet eodem tertio de morbis vulgarib.Lateris igitur dolorem,siue is per exordia fuerit,siue postea obortus sit,tentare calidis fomentis dissoluere,non ab re existit,inquit Hippocrates:in qua Hippocratis sententia nonnulli allucinantur,opinantes eum talia adhibere medicamenta,non vt eisdem pleuritis curetur,si totum corpus humorum redundantia vacabit,sed vt dignoscatur duntaxat, ac manifesta affectio sit:verùm qui talia effutiunt,non animaduertunt ignorãtiæ notam Hippocrati tribuere, qui non nouisset exactè morbum lateralem, priusquàm fomenta calida adhibuisset,id quod de tanto viro haudquaquam asserendũ erit: simulátq; patefaciunt eorum inscitiam in curandis inflammationibus; in quibus momentum omne (vt dictum est ex Galeni mente) consistit in vacuatione sanguinis,qui in ipsa inflammata parte continetur: atqui vnum, ac præcipuum vacuantium auxiliorum genus,per iam dicta fomenta calida perficitur, quæ extra corpus educunt sanguinem tenuantia, ac per halitum digerentia:

Cur Anaxioni fuerit octaua die secta vena. Comment.3. Text.79.

Allucinatio quorundam in dictis Hippocratis.

tentat

tentat itaque Hippocrates prædictis calidis fomentis dolorem dissoluere primò, vt qui non ignorauerit hac via inflammationes curari posse, ac debere. id quòd Galenus confirmauit, libro de inæquali intemperie, dum dixit, verùm digestio optanda maximè curatio est: de inflammatione loquens. Verùm vbi ex humorum in toto corpore redundantia hic curationis modus impeditus fuerit, vtpote si ex iis dolorem augeri contingat, immutandus tunc erit curationis modus, ex eiusdem Hippocratis, ac Galeni sententia, id auferens primò quòd talem curationem interpellat, aliquo insigni auxilio, venæ inquam sectione, aut purgatione, vel vtrisque: deinde iterum ad calida fomenta rediens, siquid inflammationis relictum sit, eisdem curabis: nam vehementes dolores à corporis vacuatione leniẽdos esse, præcipit Paulus prædictis fotibus, ac sacculis calidis, cùm videlicet exactè noueris in toto corpore humorũ adesse redundantiam. At si id non exquisitè cognoueris, statim à principio eis vtare, ex Hippocr. Galeni, ac Alexandri monumentis, simul atque & rationibus priùs dictis instructus. Cæterùm, vbi in toto corpore aderit humorum redundantia, vt insigni aliqua ipsum totum corpus euacuatione indigeat, cùm bifariam ea fieri possit, venæ inquam sectione, aut purgatione, diuinissimus Hippocrates, vtpote qui pro vacuatione per conferentia loca facienda, humorum propensionem, partisque affectæ naturam semper conspexerit, vt aphoris. 21. 1. & 9. 4. lib. liquet, cùm dolor ad clauiculam pertigerit, interdum cubiti venam secari iussit. Si verò eas, quæ sub septo transuerso sunt partes, dolor infestauerit, nullúmque ad clauiculam signum fecerit, inflammatis videlicet thoracis inferioribus partibus, prope septum transuersum, per inferiorem ventrem purgare præcipit, quemadmodum secundo de ratione vict. ab eo decretum est, & quarto eiusdem scriptum reperitur. Hanc quoque sententiam post Hippocratem sectati sunt Paulus, Aëtius, & Alexander, ídque perpetuò seruandum esse censerem, duobus duntaxat priùs consideratis; quorum primum est eiusdem Hippocra. lib. de med. purg. quòd laborantes videlicet validissimis febribus correpti non fuerint, nam iis medicamenta purgatoria dare non oportet, donec remiserit febris, vt ipse inquit: qua ratione in acutis morbis rarò, & in principiis purgantibus medicamentis vtendum est, eodem Hippocrate auctore, aphoris. 24. libri primi. Secundum, quòd magnoperè animaduertere oportet; est ipsius laborantis natura, quæ nisi exactè cognita fuerit, eámque expertus fueris, quomodo in medicamentis purgantibus se gerat, metus erit, ne eo exhibito plus iusto vacues, vel nullo pacto vacuationem moueas, aut si moueris, non tamen sufficienter vacues: quæ omnia (vt inquit Galenus eodem secundo libro de ratione victus in morbis acutis) magnas in morbis acutis pariunt offensas, præsertim si cum febre fuerint, neque facilè emendantur. Cùm itaque febris in pleuritide vehemens non fuerit, hominísque naturam noueris, atque expertus fueris; si dolor inferiores thoracis partes prope septum transuersum infestauerit, ad hypochondriúmque se extenderit, ad medicamenti purgantis potum te conferes, iuxta Hippocratis atque Galeni decreta. Verùm quoniam sæpius, imò sæpissimè pleuritim febris vehementissima comitatur, etiam si dolor ad inferiores partes finiatur, laborantiúmque natura magna ex parte incognita est, qualisnam sit, quinimò adamussim ipsam nouisse non liceat, vt libro de curan. ration. per venæ sectionem, liquet, nam si cuiusque priuatim naturam explorare ad vnguem scirem (vt Galenus asserit tertio method. med.) vtique qualem fuisse Aesculapium mente concipio, talem me esse putarem: ea propter etiamsi ad hypochondrium dolor peruenerit, tutius multò existit per venæ sectionem, quàm purgationem vacuare; & si minus auxilium sequatur: nullum nanq; ex eo quod per venæ sectionem fit, periculum impendet, eo discrimen maximum subeunte, quod per purgationem tentatur, potissimùm si (vt diximus) laborantis naturam expertus non fueris: nanque alij difficulter natura purgantur, alij modico assumpto medicamento purgantur copiosè, ex eiusdem

Cap. 3.

Num existẽte humorum redundantia in toto, semper exordienda sit curatio à venæ sectione.

2. de rat. victus, tex. 10. & 11.

4. de rat. victus, tex. 73. 74. 75. & 76.

Quod seruanda sit Hipp. sentẽ. in cura morbi lateralis.

Commen. 11.

Cap. 14.

3. meth. c. 7.

Quòd tutiùs sit semper venam secare ex Gal. decreto.

eiusdem Galeni sententia, eodem secundo libro de ratione vict. in morb. acut. nec propterea ipsum ab Hippocr. sententia recessisse opinandum erit, vt quidam temerè autumati sunt, nempe idem Hippocrates primo de morbis vulgarib. dicebat, Te ad hoc exerceto, morbis vt prosis, aut ne quid noceas. At proderit pleuritico cuilibet (si humorum adsit redundantia in toto) venam secare, idque securius multo existit, Galeno teste, si febris vehemens fuerit, incognitáque ac inexperta laborantis natura, nullúmque per venæ sectionem, veluti per purgationem, periculum impēdet. Igitur venam audacter secabis, dolore etiam ad inferna descendente; quamuis ex ea minus consequatur auxilium, sic nanque tutò curabis: nam vt tutò cures, tria propria sunt, quibus intentus sis, oportet, Galeno auctore, 14. meth. meden. quorum vnum, primúmq; est, vt omnino absolutionem operis consequaris: alterum, vt sicubi non consequaris, saltem cubantem non lædas, tertium, vt vitium non facilè reuertatur: præcipit nanque Hippocrates in ea duntaxat pleuritide, in qua dolor ad iugulum vsque peruenerit, venam secare; in ea verò in qua ad imas partes dolor se extenderit, purgationē dummodò febris vehementissima non sit, aliàs sibiipsi pugnaret, vt qui in præcitatis locis contrarium asseruit. Atqui nec ipse negasset (vtpote cùm periculosum sit eisdem purgans medicamentum) cognitam priùs, atque expertam debere esse ægrotantis naturam, vt Galenus inquit: Verùm vbi hæc non adsint, cùm tutiùs per venæ sectionem curare poteris, ea indifferenter vti, si virtus, aut ætas, ac reliqua non prohibeant, neque ipse inficiaretur, potissimùm cùm morbis prodesse, aut saltem nequit nocere, nos exercendos esse doceat, vt diximus, id quod nec Celsus negasse videtur, cùm dixerit, Remedium verò est magni, & recentis doloris sanguis missus. At cùm decretum sit tutius esse semper venam secare in his, qui euacuatione totius corporis egent, quàm purgante medicamēto vti, mox venit in dubium, ex qua vena sanguis mittendus erit, ídq; non ab re, nam in hoc nedum Arabes cum Grę cis, ac ipsimet Græci auctores inter se, verumetiam iuniores medici, etiam hi, qui Galeni doctrinam profitentur, magnopere digladiantur. Verùm nos quibusdam priùs prælibatis, id quod cum Hippocrate, & Galeno sentiendum sit, de hac re breuiter enuntiabimus, quorum primum, ac pręcipuum est, iuxta Galeni sententiam, cùm libro de cur. rat. per venæ sectionem, tum nono method. med. quòd venæ sectio interim sanguinis vacuandi causa adhibetur, ceu vacuantium præsidiorū vna; probè autem hanc administrari conuenit, cùm sanguis ipse fiat naturæ inutilis; atqui bifariam contingit eum naturæ inutilem fieri, vel cùm propriam qualitatem ad vnguem non seruat, vt nec amplius nutrire possit, sicut priùs cùm vtilis erat, vel cùm ita multitudine creuerit, vt aut vires premat, plethoram quoad vires generās, aut tum venas, tum arterias, vel distendat, vel findat, vel obstruat, quoad vasa eo tempore plethora genita. interim verò ceu reuulsorium auxilium sit, ea vtimur, vt humorum vehementiorem impetum ad diuersam partem reuocet, vel per propinqua deriuet. Nam non contemnenda venæ sectio est, tanquam non sit auxilium reuulsorium, vt Galenus inquit eodem libro de cur. rat. per venę sectionem, cùm per eam auertatur sanguis, atque ad alia membra conuertatur; ídq; bifariam fieri poterit, vel ad proxima deriuatus, vel ad contraria reuulsus, vt diximus, illud παροχέτευσιν, hoc ἀντίσπασιν, Græci vocant, vt idemmet libro quinto meth. med. testatur Galenus, verùm perpetuò memoriæ tenendum, ex eiusdem Galeni decreto, quòd siue vt vna vacuantium pręsidiorum venæ sectione vtaris, siue pro reuulsorio auxilio, semper postulat valentes vires, quæ modo vacuationis eius respondeant, ad hæc nanque respicientes sanguinem detrahimus, aliàs semel, aliàs bis, vel ter, vel sæpiùs, vt ipse inquit eodem nono meth. meden. Accedit ad hæc quòd licet deriuatio semper ad vicina loca fiat, reuulsio tamen ad contraria efficitur, non vno duntaxat modo, sed humoribus sursum fluētibus, deorsum reuulsio molienda erit; deorsum verò, si sursum: sin ad dextram incli-

Quòd Gal. in hoc non contradicat Hippocr.
Commen. 11. 1. de morbis vulgar. commentario 2. text. 49.
Gal. 2. de ratione victus, com. 13.
Cap. 1.
Ex qua vena sanguis mittēdus sit.
Lib. de curan. rat. per venæ sectio. per totum, pracipuè capite 19.
9. meth. c. 11.
Primū suppositum.
Cap. 11.
Cap. 3.
Secundum suppositum.
Cap. 11.
Tertium suppositum.

nent,ad ſiniſtram,ad ſiniſtram verò abeuntibus,in aduerſam partem;intro au
tem vergentibus,foras;ac rurſus foras ruentibus,intro : ſic quæ retrorſum flu-
xiones fiunt,reuocabis antrorſum:quæ verò antrorſum,cõtra retrorſum,quẽ-
admodum cap.de reuulſ.Galenus ſcriptum reliquit,quinto meth.med.& apho
riſmo 68.libri quinti, fit itaque ad contraria auerſio, vel ſecundum longitudi-
nem,vel ſecundum latitudinem,aut ſecundum profundum, in qua duæ conti-
nentur differentiæ, tum ea, quæ eſt ante, & retro, tum ea,quæ eſt intus extra;
& propterea libro quinto meth.med. eius meminit, quæ intus extra, & è con-
tra habetur, & commento præcitati aphoriſmi eius duntaxat, quæ eſt ante,&
retro,& è contra:cùm in vniuerſum,ſecundum tres dimenſiones ad contraria
auerſio fieri poſsit. Ea verò quæ fit ſecundum profundum,ſub diuerſa ratione
bifariam conſiderari valeat : & ne quis temerè pro ſanguinis auerſione indi-
ſcriminatim diuerſione , aut deriuatione vtatur , idem Galenus (Hippocratis
auctoritate,nam & hæc quoque Hippocra.inuenta ſunt) tum libro de cur.rat.
per venæ ſectionem,tum quarto metho.medendi, & ſecundo de arte curat.ad
Glauconem, docuit nos eiſdem vtiliter vti:nam incipientibus fluxionibus,ac
toto tempore quo etiamnum fluxio valenter irruit,ad contraria reuellere ſtu-
dendum erit : in inueteratis autem, ac vbi fluxio ferè iam reſtitit,expedit ma-
gis per vicina deriuare;Neque illud ſatis admodum eſſe putes pro reuulſione,
aut deriuatione perficienda , niſi & hoc potiſsimùm animaduertas , quod eiſ-
dem geminam ob cauſam vti poteris,aut pro auerſione dũtaxat, ac inhibitio-
ne impetus fluentium humorum , ipſum ad diuerſam partem reuocando , vel
per propinqua deriuando , quo caſu id,quod influit, aut fluxurum eſt, tantum
reuulſione,aut deriuatione prohibemus,nominabimúsq; eas diuerſiones ſim-
pliciter,ſi ad longinqua,atque contraria,& ſimpliciter deriuationes,ſi ad pro-
xima ſanguis,ſeu fluxionis impetus per eas conuertatur; de qua ſimpliciter di
uerſione,ac deriuatione,meminit Galenus præcitato libro nono metho.med.
quo loco cùm tractaſſet de venæ ſectione tanquam vna vacuantium præſidio-
rum, confeſtim de ea mentionem fecit , qua vtimur pro reuulſione duntaxat,
aut deriuatione fluentium humorum;de eiſdem quoque 5.meth.meden.verba
fecit, cùm dixit , eas eſſe omnis immodicæ euacuationis communia remedia,
ac propterea ab Hippocrate inuenta:& libro de curandi rat.per venæ ſection.
in immodicis ſanguinis eruptionibus , reuulſionis cauſa venam ſecare iuſsit:
nam citiſsimè ex ea cõſpicuam videbis vtilitatem , ſi in directum adhibeatur;
& tertio prorrheticorum, dicebat, Nempe & nos ſæpiùs auxilium experti ſu-
mus,venæ inquam ſectionem, perſpicuè per eam immoderatam ſanguinis la-
tionem ſiſtentes:neque enim per eam (vt ipſe inquit)vacuationis,ſed reuulſio-
nis gratia ſectionem facimus,Quapropter & recto tramite eam fieri pręcipit,
quod ab Hippocrate κατ' ἴξιν, dictum eſt : id inſuper exequendum iuſsit in in-
flammationibus ipſis,pręſertim circa initia,vbi totũ corpus plenum ſanguine
appareat,ſecundo de art,cura. ad Glauconem, dum aſſeruit, Semper enim flu
xionis motum ad contrarium trahere expedit,& 13.metho.med.indicationem
curationis phlegmonarum,quę adhuc in generatione ſunt,priorem vacuatio-
ne eſſe inhibitionem confluentis ad affectum locum ſanguinis aſſerebat:nam
quæ phlegmonæ adhuc in generatione ſunt,earum cauſas priùs abſcindere o-
portet, vt eodem loco patet ; & paulò pòſt dicebat præceptum in contrarium
auerſionis eſſe in omnibus talibus commune,potiſsimùm ſi totum corpus ma-
le ſit affectum ; nanque in his ad partes, quæ maximè longinquæ ſunt, ſemper
auerſionem facies, ſiquidem longiſsimè à tentata fluxione parte auellere, ne-
quaquam ad eam trahere conuenit.hoc idẽ confirmauit lib.art.med.inquiens,
Si igitur vniuerſum corpus plus æquo plenum fuerit,per patientem locum mi-
nimè vacuandum,neque elaborandum,vt quod influxit,retrocedat,cum cor-
pus plenum non admittat,ſed priùs totũ corpus euacuare oportet,aut omnino
ad cõtraria loca retrahere,quod patienti particulę influit;quo perfecto opere
à parte

5.meth.c.3. *Cap.citato.* *Quartum ſuppoſitum.* *Cap.19.* *4.meth.c.9.* *2.ad Glauc. cap.2.* *Quintũ ſuppoſitum.* *Cap.11.* *Cap.3.* *Cap.15.* *Com.53.* *Cap.2.* *Cap.6.* *Cap.95.*

à parte priùs repellendum, mox dispergendum. Poteris insuper & secundo
reuulsione, seu deriuatione vti non simpliciter, & exquisitè, pro scopo habens
auersionem duntaxat fluctium humorum, aut eorum, qui fluxuri sunt, seu im-
modicæ euacuationis curationem, sed eum qui in parte affectæ cõtinetur, qui
insimul cum diuersione, aut deriuatione euacuatur. Sed quoniam in huiusmo-
di diuersione, seu deriuatione duo perficiuntur, euacuatio videlicet humoris
in parte affecta contenti (& cum is non per eandem partem euacuetur, verùm
per remotas, aut propinquas prędictæ parti affectæ) insimul cum iam dicta eua
cuatione, reuulsio quoque seu deriuatio fit; vnde cum mixtum quoddam opus
fit, ex vacuatione, & auersione, interim Galenus reuulsiones cum euacuatio-
ne, aut vacuationes cum reuulsione nominat; & iam ex mente Hippocr. & vt
patet commento aphoris. 69. libri quinti, cùm ait, Non solùm studet Hippocra
tes vbi opus sit, euacuare, sed etiam reuulsoriè euacuare, seu cum reuulsione;
sic quoque libro de cur. rat. per venæ sectionem, asserebat, incipientes plegmo
nas reuulsoriè euacuare oportere; & paulò infrà inquit, Quippe reuulsiones
cum euacuatione adhiberi magis debent in fluxionibus incipientibus: & libr.
secundo de ratione victus in morb. acut. Cùm igitur (dicebat) superiorum con
dolentia signum fecerit, venam in cubito secare eam oportet, quæ sanguinem
ab affecta parte, & magis, & velociùs tum reuellere, tũ vacuare posit: 13. quo-
que meth. med. de curatione inflammati iocinoris verba faciens, hæc protulit
verba. Ergo pariter tum reuellendus, tum educendus qui ad iecur fluit sanguis
est, interna in dextro cubito secta vena: interim verò euacuationes eas dunta-
xat appellat, aut reuulsiones, aut deriuationes; iuxta etiam Hippocratis sen-
tentiam, quamuis impropriè sic dicantur, quemadmodum liquet secundo de
arte curat. ad Glauconem, cùm dixit, At ex positu indicatio neque ipsa negli-
genda est: nam per quæ euacuare oporteat, atque quomodo, ipsa præcipuè de-
monstrat: fluentium igitur humorum retractio (sic enim Hippocrates nomi-
nat) eorum autem qui iam membrum obsederunt, deriuatio medelà est: & de-
mum subdit; vtrunque autem euacuationis genus per communes venas fieri
præcipit: nam proximarum (vt ipsemet Galenus inquit, libro de constit. artis
med. (communiúmque affectæ particulæ venarum euacuatio optima est, atq;
facillima. Neque id mirum videri debet: nam cùm mixtum quoddam opus ex
huiusmodi reuulsionibus, ac deriuationibus fiat, quod quidem proprio nomi-
ne carere videatur: idcirco aliàs alia Galenus cum Hippocrate vtitur appel-
latione, quemadmodum cùm morbos fientes curamus, quæ curatio mista est
ex præseruatione, & curatione, proprio carentes nomine, interim præserua-
tionem, nonnunquam verò curationem, quandoq; verò curationem cum præ-
seruatione nuncupamus, vt commento aphorismi 22. libri secundi, liquet, &
11. & 13. meth. medendi. Cùm igitur non per patientem particulam ipsam, hu-
morem qui in ea continetur, euacuent prædictæ reuulsiones, ac deriuationes,
sed per alias partes ipsi coniunctas, ac per proximas, seu communes venas, pos
sent haud obscurè abuacuationes appellari, Græcè verò non κενώσεις, sed ἀπο-
κενώσεις dici: quo etiam vocabulo vtitur Galenus libro de art. med. de cura in-
flammationis loquens, vniuerso præsertim corpore plus æquo pleno existen-
te: quamuis repellentia quoque medicamenta ex numero eorum sint, quæ per
patientem locum minimè euacuant, sed per translationẽ ad alias partes: nam
quamuis momentum omne laborantis phlegmone partis (vt priùs diximus, ex
Galeni sententia 13. metho. medendi) in redundantis in ipsa sanguinis vacua-
tione consistat, vacuatio tamen hæc duplex excogitata est, vt ipse eodem loco
inquit, aut translato ad alias partes, qui in ægra continebatur, sanguine, aut fo
ras à corpore expulso; gemina autem est dictarum vacuationum vtraque: quò
fit, vt quadruplex in vniuersum oriatur vacuantium auxiliorum genus: nam
translationis ad alias partes sanguinis alterum genus est, vbi ipsa pars, quæ
phlegmone laborat, sanguinem abigit, id quod ex adstringentium, ac infrigi-

Cap. 19.
Commen. 10.
Cap. 11.
Cap. 2.
Cap. 17.
11. meth. c. 2.
13. meth. c. 2.
Cap. 95.
Cap. 9.

dantium medicamentorum appositione perficitur. Alterum genus est, cùm hę quæ integræ sunt, ad se trahunt, ipsis tamen priùs exinanitis, aut quomodolibet aliter eisdem ad se trahentibus. Eius tamen quæ extra corpus educit, alterum sensibili effluxu, alterum verò ratione tantum contemplabili perficitur. Hisce itaque duobus modis tam reuulsione, quàm deriuatione iuxta Hippocratis, & Galeni sententiam, commodè vti poteris. Verùm id neutiquam prætereundum est, ex eorundem decreto, quòd velut natura sanguinis eruptione crisim efficiens rectitudinem quandam seruat, talisq; eruptio summum commodum laborantibus affert, quibus verò contra euenit, nihil iuuat, aut etiam interdum nocet, quod vires scilicet citra morbi leuamen deiiciat, atque exoluat. Non enim (vt Galenus inquit libro de curandi ratione per venæ sectionem) in liene turgente, ex dextra nare erumpens sanguis, nec in iecore ex sinistra, vllam fert vtilitatem, sed si recto fiat tramite: hoc nanque vnum est ex his, quæ requiruntur in perfecta, & indeficiente iudicatione, vt patet commento aphorismi 20. libri primi. Sic, inquam, nos in diuersionibus, ac deriuationibus seruare debemus, velut Hippocrates diligenter obseruatus, memoriæ prodidit, scilicet κατ' ἴξιν, hoc est, in rectum, seu secundum rectitudinem ipsas efficientes: nam reuulsio quibus in directum adhibetur, euidentem vtilitatem celeriter ostendit, quibus contrà, haud etiam: à membris igitur, quæ è directo sunt affectis partibus, propterea quòd viciniores venæ sunt, atque magis è directo, ac plus inter sese communicant, vena secanda erit, id enim per κατ' ἴξιν, secundo de arte curat. ad Glauconem, Galenus intelligi voluit, redditque rationem 14. de vsu partium, ex Hippocratis sententia: quoniam partes, quæ secundum rectitudinem sunt sitæ, necessariò plus inter sese communicant, ac fruuntur. Quapropter proximarum, communiúmque affectæ particulæ venarum euacuationem optimam esse, atque facillimam idem Galenus asserebat, libro de constitut. art. med. vt paulò antè diximus: & libro de palpit. trem. rig. & conuuls. scriptum ab eo est, semper à communibus venis sectionem faciendam esse, cùm si alias secueris, neque sanabis affectum, perpetuò verò quod est sanum, lædes: id autem potissimùm seruandum erit in reuulsionibus, quæ pro compescendis immodicis sanguinis eruptionibus adhibētur, quemadmodum libro de curandi rat. per venæ sectionem, liquet: nec minùs & in diuersionibus, seu deriuationibus cum euacuatione, cum diuersione, aut deriuatione, vt patet eodem libro de cura. ratio. per venę sect. 13. method. & secundo de arte curatiua ad Glauconem: quo loco tam de diuersione, quàm de deriuatione cum euacuatione loquitur; ait enim. Vtrunque autem euacuationis genus per communes venas fieri præcipit Hippocrates, veluti in locis muliebribus in contrarium trahes, si eas, quæ in cubito sunt, secueris venas, aut mammillis cucurbitas apposueris, vel manus concalefeceris, & fricueris, atque alligaueris. Deriuabis autem, si eas, quæ in genibus, aut talis, venas diuiseris, & cucurbitas coxis applicueris, & crura calefeceris, ac perfricueris, atque alligaueris: & siquidem in parte dextra locorum passio fuerit, à dextra manu, aut crure detraxeris sanguinem: si verò in sinistra, à membris, quæ illi è directo sunt. hoc ipsum nanque est, quod ab Hippocrate κατ' ἴξιν dicitur, perpetuò in omnibus, quæ phlegmone afficiuntur partibus obseruandum, tam pro euacuatione reuulsoria, quàm cum deriuatione, prout idem Galenus præcitato libro 13. meth. med. decretum reliquit. In his deniq; diuersionibus, ac deriuationibus, nedum κατ' ἴξιν, id est, rectitudinem seruandam esse censemus, verùm & maiorem rectitudinem, hoc est, venarum maiorem communionem ac propinquitatē, propter iam dictas causas. In reliquis verò reuulsionibus, quæ pro inhibitione duntaxat fluentium humorum adhibentur, sat erit rectitudinem seruare, adeò, vt obliquitas vitetur, appello autem obliquitatem, eam quæ secundum duas differentias, aut plures iam dictas, affectæ parti opponeretur: vt si iocinore inflāmato, ex sinistro crure sanguinē detraxeris: liene verò, ex dextro: aut si dexter oculus

Sextum suppositum. *Cap. 15.* *Cap. 2.* *Cap. 7.* *Lib. de cōsti. artis medi. cap. 17.* *Lib. de palpitat. c. 5.* *Cap. 15.* *Lib. de cur. rat. per ven. sect. c. 15. 16. & 19.* *13. met. c. 11.* *2. ad Glauc. cap. 2.* *Cap. 11.* *Septimum suppositum.*

qui in phlegmone continetur sanguis, quam qui secundum naturam, vtpote plus excalfactus. Quapropter si antea crudior erat, rubrior modò, & flauior efficitur: sin eiusmodi priùs fuerat, liuidior erit, aut ad atredinem vergit pro maiori, minoríve assatione, seu adustione. Coloris igitur mutatio, sanguinis ex particula inflammata trāslationem sufficienter cōmōstrat: & propterea hic erit modus vacuationis, atque mensura, quæ affectui peculiaris existit, si quidem signum constituit Hippocr. assumpti in sectam venam ex phlegmone sanguinis mutationem in eo apparere; quem sectatus Galenus, pari ratione pro reuulsione simul cum vacuatione perficienda in pleuritide lib. de cur. rat. per venæ sectionem dicebat. Quin & pleuriticis, quæ è directo laborantis lateris adhibita fuit sanguinis missio, clarissimam sæpe vtilitatem attulit; quæ verò ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certè post temporis interuallum. Nemò itaque vereatur vbi simul vnica venæ sectione, tum reuellere, tum vacuare velit, ac possit in morbo laterali venam cubiti internam secare, quæ è directo laborantis lateris sita est: ea verò non apparente, eiusdem cubiti mediam: quod si nec ea apparuerit, humeralis incidatur, prout Galeno visum est, eodem secundo libro de ratione victus in morbis acutis, eritque huius venæ sectionis vacuandi sanguinis terminus, eiusdem (vt diximus) coloris mutatio. Cæterùm quoniam non omni ex parte coloris sanguinis mutatio expectanda est, secta vena in pleuritide, vt Galenus inquit, eodem lib. de curan. rat. per venæ section. imò verum est, vbi antequam existat, cessare conueniat, idq; duplici nomine, vt ipse asserit, ob infirmas videlicet vires, quæ tantam copiam vacuare prohibent, aut ob phlegmones prauitatem: nanque interdum nihil ab ea emittitur, sed inibi sanguis fortiter constrictus est, per quam venæ sectionē reuulsio duntaxat, & non reuulsio, & euacuatio simul fieret: propterea nō ab re in dubium venit, num perpetuò seruandum erit in cura pleuritidis, quòd ea incidatur interna cubiti vena, quæ è directo laborantis lateris sita est? vel liceat interdum à reliquis partibus sanguinem mittere, etiam pro reuulsione duntaxat perficienda? Pro quo animaduertendum, quòd præter iam dictas duas præcipuas causas de pleuritide traditas, nonnulla alia sunt, quæ multam simul copiam sanguinis euacuari prohibent, etiam si affectus id indicabit, velut scriptum reperitur apud Galenum tum lib. de cur. rat. per venæ sectionem, tum quarto de ratione victus in morbis acutis. primo de arte cur. ad Glauconē & reliquis plerisque locis. Ea sunt, laborantis temperies cùm calida scilicet, & humida fuerit: nam suapte natura corpora hæc promptè difflantur, qua etiam ratione, & pueris ipsis cùm videlicet pubertatem attigerint, quod ad ætates attinet, minùs detrahimus, quàm plenitudo, seu affectus commonet: dixi autem non inconsultò, cùm pubertatem attigerint, ne quis opinetur admisisse Galenum veris pueris venæ sectionem vsque ad 14. annum: interdicit enim eis vbique locorum eam: & proinde cùm dicit libro de cur. rat. per venæ sectionē, Quod minùs detrahimus, quod ad ætates quidem attinet in pueris, de eis intelligendum erit qui pubertatem attigerint, sic nanque & eodem libro parum antè præscripta verba eos nominauerat: etiam post decimumquartum annum. Quod verò ad corporis habitus, in candidis, & quibus mollis, tenerá que est caro, minùs etiam detrahimus: Similiter in regionibus, anni temporibus, ac aëris constitutionibus immodicè calidis, aut frigidis largam vacuationem fugimus, licet cuncta hæc sub virium imbecillitate ferè contineantur. Cùm itaque tot sint, quæ exquisitam venæ sectionem fieri impediant; audacter asserimus eandem internam cubiti venam è directo laborantis lateris incidi debere, eáque non bis duntaxat, sed ter, & sæpiùs, vbi opus fuerit, etiam reuulsionis tantùm gratia, cùm aliquod ex prædictis vsq; ad coloris mutationem fieri prohibeat: quāuis ex ea (vt Galenus inquit) parti quæ phlegmone obsessa est, minùs futurum sit auxilium: modò fluxio non valēter irruat, velut consueuit in primis morbi diebus, aut corpus totum non sit ex æquo plenū.

Cap. 16.

Cōmēta 10.

Cap. 14.

Num semper ex eodē latere faciēda sit venæ sectio.

Cap. 14. Com. 19. 1. ad Glauci ca. 14.

Cap. 13.

2. de rat. victus. com. 10.

Quòd non perpetuo è directo laborantis lateris venæ sectio sit facienda.

Verùm vbi ea vehementer irruat,aut in corpore toto humorum adsit redundãtia,cum debilitate virium,nullo pacto pro reuulsione duntaxat eiusdem lateris venam primò in cubito secandam esse putamus,sed ad partes,quæ maximè longinquę sunt,diuertere priùs oportet,atque magis in aduersum trahere, seruata tamen perpetuò Hippocratis rectitudine,quę in reuulsione duntaxat efficienda seruari potest,ac debet;vtpote quæ non secundum duas,vel plures, sed vnam tantùm reuulsionis,seu oppositionis,differẽtiam fiat. Nam quamuis ex ea minùs sequatur auxilium laboranti particulæ , multò tamen securiùs existit;cùm non ad ipsam per hanc venæ sectionem fluxio magis proritetur, ac trahatur,quemadmodum si ex eodem latere venæ sectio fieret;imò ipsa per eam inhibetur,cùm ad partes,quæ maximè longinguæ sunt , attractio fiat. Id nanque perpetuò seruari oportere in cunctis venæ sectionibus , quæ tantum pro reuulsione adhibentur,ac fluxionum inhibitione,ex paulò suprà conscriptis auctoritatibus Hippocra. ac Galeni constat : & Aetius lib. 5. cap. 100. illud confirmauit, cùm de doloris curatione verba fecit, inquiens, Siquidem igitur multitudo fuerit quæ distendit, viribus fortibus existentibus , vena secetur , & ex magna vena inflammatæ autem dolenti parti propinqua sanguis auferatur. Si verò debiles fuerint vires , reuulsio fiat , & deriuatio sursum , aut deorsum,aut vtrinque,aut per frictiones. Nec vtique Galenus illud negauit in morbo laterali,cum lib. de cur. rat. per venæ sect. dixit, Quin & pleuriticis,quę è directo laborantis lateris adhibita fuit sanguinis missio,clarissimam sæpe vtilitatem attulit,quæ verò ex brachio opposito , aut omnino obscuram, aut certè post temporis interuallum. Nũquid aliud voluit per hæc verba significare?nisi quòd clarissimam vtilitatem affert venæ sectio è directo laborantis lateris adhibita ? nanque per eam celeriter clarissima vtilitas ægrotanti affertur. Sed quoniam nouerat iam id obseruari perpetuò haudquaquam posse,propter eas quas priùs tradiderat causas,quas etiam modò narrauimus , sæpe id dixit obseruari debere,& non semper, vsus verbo πολλάκις,& nõ ἀεὶ; subdítque demum cùm id obseruari non potuerit perpetuò,quod licet non tantam afferat vtilitatem,nec ita cerelẽ,nec ex brachio opposito fieri debet,cùm dixit. Quæ verò ex brachio opposito,aut omnino obscuram , aut certè post temporis interuallum:frustra nanque apposuisset verba hæc,nisi quandoque ea vti deberemus:præsertim cùm priùs secta vena ex eodem latere , sæpe , & non semper clarissimam vtilitatem attulisse dixisset. Accedit ad hæc , quod & conferre confitetur venæ sectionem ex opposito brachio , quamuis obscura sit conferentia,aut post temporis interuallum;ídque nòn præter rationem. Nam cùm per hanc venæ sectionem reuulsio tantùm fiat confluentis succi ad affectam partem,& non euacuetur sanguis , qui in ea continetur , nec propterea dolor confestim sedetur:ea de re rectè Galenus inquit, per hanc venæ incisionem obscuram fieri,aut post temporis interuallum ægrotantibus vtilitatem , relatione ad eam , quæ è directo laborantis lateris efficitur , pro reuulsione simul, ac euacuatione. Hoc idem confirmauit Aetius,qui lib. tertio,cap. 12. ex Galeni sententia pro reuulsione,simul ac euacuatione perficienda, venam è directo affecti lateris secandam præcipit:lib. verò 8. cap. 68. (ex Archigenis monumentis) venam incidere oportet,inquit,vt dictum est,in brachio , non eo quod rectà ab inflammato latere procedit, sed opposito : Sanguinis autem multitudo non vsque ad animi deliquium extrahatur , sed modicum extrahere oportet, & post sufficientem temporis intercapedinem,rursus repetita incisione modicum auferre. Quo loco venæ sectionem adhibendã esse pro reuulsione duntaxat perficienda,putandum est,cùm non liceat tantum virum sibimet pugnantia conscripsisse, vt quidam volunt:quamuis in vtrisque locis secundum mentem aliorum loquutus fuerit,Galeni scilicet in vno,Archigenis in alio. Ex opposito itaque brachio venam interdum secandam esse reuulsionis tantum gratia in morbo laterali,cùm in generatione adhuc sit,fluxio valẽter irruat,

Cap. 16.

Loco citato.

oculus inflammatus esset, ex sinistra manu, aut crure: & si sinister, in dextra manu,aut crure.Nam cùm venarum distributio obliquè non fiat,sed rectè magna ex parte, aut ægrè confluentis ad affectum locum sanguinis fieret inhibitio,aut fortè nequaquam fieret.Quapropter cùm opus fuerit huiusmodi reuulsione vti pro inhibitione duntaxat confluentis succi, ea seruanda rectitudo erit,quæ è regione,seu diametro parti affectæ sit,non secundum duas,aut plures reuulsionis differentias, sed secundum vnam tantum, vtputa ex sursum deorsum, vel econtrà, aut à dextris ad sinistra, contráque ex sinistris ad dextra: sic quoque in reliquis seruandum erit reuulsionis differentiis,quæ scilicet fiunt foris intro,ac retrorsum ad antrorsum: & econtrà:non enim per has reuulsiones, sanguinem in inflammata parte contentum euacuare intendimus, nec immodicum sanguinis profluuium cohibere, sed tantum fluxionis impetum coërcere,ac ad contrarias,longissimásque partes auertere,id quod in inflammationibus,quæ in generatione adhuc sunt,ex Galeni decreto 13.metho. medendi,priùs exequendum erit; præsertim vbi ex toto corpore,aut aliis quibusdam partibus superfluum alicui particulæ transmittatur, vt in ea phlegmone excitetur,quo fit,vt per quamlibet vnam reuulsionis speciem, ex iam dictis, seruata etiam rectitudine, fieri possit; aliàs superfluè à Galeno proprio capite de reuulsione, libro quinto metho. medendi, & commento aphorismi 68.libri quinti,conscriptæ fuissent. Idem quoque eodem decimotertio metho. medendi, corpore existente pleno, in cura phlegmones,quæ ad vlcera consequitur,manu laborante,ex cruribus sanguinem mittere pręcipit,& altero crurum malè habente,ex reliquo sanguinem mittere:quo loco tum de ea,quæ secundum longitudinem,tum etiam de ea,quæ secundum latitudinem fit,diuersione (vt liquet) mentionem fecit. Nec quicquam valet,si dixeris,in membris extremis id duntaxat veritatem habere, vt quidam sentiunt; nam hoc eidem Galeno pugnat, qui secundo de arte cura. ad Glauconem, decretum reliquit, Patientibus membris extremis, de phlegmone loquens,à coniunctis euacuationem faciendam esse,siue retrahere velis,siue deriuare,quemadmodum paulo suprà de inflammato iocinore, & liene similiter concluserat. Hoc insuper confirmauit Hippocrates libro secundo de natur.hom.ac libro de ossium nat. cùm dixit, Operam dare oportet, vt quam longissimè à locis, vbi dolores fieri solent,sanguísque colligi, sanguinem mittamus,ídque pro reuulsione duntaxat perficienda,vt ex eius verbis liquet.Nec obstat,si dixeris Hippocr.dicta veritatem habere in ea præseruatione, cùm scilicet periculum imminet ne in futurum inflammatio procreetur, & non in ea, quæ iam orta est,ac in generatione existit: nam pari ratione qua per reuulsionem prohibetur phlegmones generatio in his corporibus, in quibus nondum oriri cœperit inflammatio, ea præseruando à futura inflammatione: similiter, & in his in quibus in generatione adhuc est, nec dum absolutionem nacta sit, per reuulsionem duntaxat, ne augeatur, prohibetur: ídque medicinæ artis parti similiter, quæ futurum morbum præcauet,subiicitur,velut in prædictis,atque similiter prophylactice dicitur:quamuis ea purè,synceréque prophylactice dicatur,cùm nondum sensibiliter morbus ex causa gignatur, sed futurus est: in hac verò cùm sensibiliter generetur,licet nondum absolutionem nactus sit,prophylactice dici poterit,quamuis non purè,ac syncerè: Nam quod generatum ex ea est, id medicinæ artis parti quæ morbos curat, subiicitur, quod verò in generatione adhuc est, parti, quæ futurum morbum præcauet, vt liquet apud Galenum eodem 11. & 13.metho. medendi. Vnica igitur indicatio in vtrisque est: assimilis quoque est scopus,nempe inhibitio sanguinis,ne ad locum qui affici consueuit,aut afficitur, confluat; prophylactice quoque vtraque est, & propterea rectitudine seruata quoad possit, vt diximus, quarumuis vna ex modo dictis reuulsionis differentiis, pro ea perficienda vti poteris, æstimata tamen tum phlegmones magnitudine, tum corporis totius statu, positionéque partis affectæ, cùm qua

Cap.6.

5.meth.c.3.
13.meth.c.5.

Cap.2.

2.de nat.homi.text.9.
De ossium natur.paulo ante mediū.

11.meth.c.2.
13.meth.c.2.

ſocietas quoque comprehenditur, quàm cum aliis partibus habet, vt patet libro de conſtitut. art. med. *Cap.16.* Ex his itaque conſtat quid intelligendum ſit pro eo quod ab Hippocrate κατ' ἴξιν dicitur, hoc eſt, ſecundum rectitudinem: *Quid per κατ' ἴξιν intelligendum ſit.* nanque partium è directo poſitionem, propter quam & neceſſariò plus communicant inter ſeſe per eorum vaſa, ac propinquiores ſunt inflammatis partibus, quàm hæ quæ non è directo ſunt poſitæ, & non intelligendum eſſe rectitudinem fibrarum, quæ in venis ſunt, prout quibuſdam viſum fuit, id quod nec ad Hippocratis, nec ad Galeni ſententiam veritatem habere poteſt, cùm eam indicationem, quæ à partium poſitione ſumitur, earúmque figuratione, laborantes partes, non qua ſimilares ſunt, ſed qua inſtrumentales indicent, vt 13. metho. medendi, *Cap.7.* ac nonnullis aliis in locis teſtatur Galenus: & propterea de inſtrumentalium partium poſitione verificatur rectitudo: & non fibrarum, quæ in venis exiſtunt: nam auerſionis in contrarium, quæ ab Hippocrate antiſpaſis dicitur, non à ſubſtantia, ſed à curandi membri poſitu inuentio præſtatur, vt idem Galenus inquit, 14. meth. medendi. *Cap.8.* Ad hæc cùm prædicti auctores nouerint fibras in venis contineri, cùm non earum rectitudinem ſeruandam eſſe in venæ ſectione pro diuerſione, aut deriuatione ſtatuerint, potiſsimùm Galen. libro de curandi ratione per venæ ſectionem, *Lib. de cur. rat. per ven. ſect. cap.15. 2. ad Glauc. cap.2.* & ſecundo de arte curat. ad Glauconem, ac reliquis in locis, in quibus hoc Hippocratis verbum declarat, de inſufficientia proculdubio notari poſſent. Amplius cùm cunctis medicis liqueat, ſanguinis vacuationem ſecta vena, eiúſque attractionem conſecutione ad vacuum fieri, nullum propterea præſtabunt vſum rectæ venarum fibræ pro eius vacuatione, potiſsimùm cùm conſueuerint qui venas incidunt, iuxta inciſionem, partem ipſam, in qua vena ſecanda eſt, doloroſis vinculis alligare, multíſque frictionibus, interim etiam balneis aquæ calidæ, quo maior fiat attractio ad ſectã venam vti, vt propterea minimè opus ſit venarum fibris, etiam rectis, in hunc vſum, quinimò nec etiam tranſuerſis, *Cap.1.* quanquam vſum præſtent venarum fibræ pro ſanguinis per vniuerſum corpus diſtributione, quò promptiùs ſingulę partes nutriri valeant: ſunt etenim communia totius corporis inſtrumenta, vt liquet 16. de vſu partium. *De ſecãda vena quid ſentiẽdum.* His denique iactis fundamentis firmis pro venæ ſectione adhibenda, ad propalandam noſtram opinionem, ac veritatem, quam de venæ ſectione in pleuritide efficienda ſentimus, accedere tempeſtiuum eſt. *2. de rat. victus, tex.10. 4. de rat. victus, tex.73.* Pro qua audacter, ac citra controuerſiam cum Hippocrate libro ſecundo de ratione victus, ſimul atque Galeno tum eodem loco, tum quarto eiuſdem, & libro de curandi ratione per venæ ſectionem, *lib. de curã. rat. per ven. ſect. c.16.* in pleuritide venam cubiti internam ſecandã eſſe cenſemus recto à latere dolente tramite. Quòd & ſi ab Hippocrate apertè præcitato libro ſecundo de ratione vict. non dicatur, *2. de rat. victus, text.10.* ſubintelligendum erit, nedum ad Galeni, ſed omnium medicorum ſententiam, ídque manifeſtò ſcriptum reperitur libro quarto de ratione vict. modò Hippocratis fuerit. *4. de rat. victus, tex.73.* Expedit enim iam dictam venam ſecare, quoniam, vt inquit Galenus, *2. de rat. victus, com 10.* partem eam quæ phlegmone obſidetur, tum celeriter, tum quàm cæteras partes magis in acutis præſertim morbis vacuare cõtendimus. *Quando è directo laborãtis lateris faciẽda ſit.* At ſectio prædictæ venæ (vt idemmet teſtis eſt) ſanguinem ab affecta parte, & magis, & velociùs, tum reuellere, tum vacuare poteſt. Vt igitur optima ſit, atque facillima inflammatæ partis euacuatio, à proximis, atq; communibus venis ea perficiẽda erit; *Terminus euacuationis à quo indicabitur.* atqui prędicta interna cubiti vena è directo laborantis lateris, & maiorẽ communitatem, atque propinquitatem cum affecta parte habet, quàm reliquæ, per quas poſſet ſanguis ab affecta parte tum reuelli, tum vacuari. Non ab re igitur ſi cum reuulſione ſanguinem qui in inflãmata parte continetur, vacuare contendimus, eam incidas venam oportet: erítq; ſanguinis vacuandi terminus coloris mutatio, *2. de rat. victus, tex. cit.* vt ex eodem Hippocr. ſcriptum eſt, aſſerente, *2. de rat. victus, cõ. cita.* Neque vt copioſè ſanguis detrahatur eſt cunctandum, ſed euſque auferendus, donec rubidior multò, vel pro puro, rubidóque liuidus fluxerit: *Lib. de cur. rat. per venæ ſect. c.6.* redditq; Gal. rationem dictorum Hipp. tum eodẽ 2. de rat. vict. tum lib. de cur. rat. per ven. ſect. nam alius eſt

qui

aut corpus totum humoribus plenum fuerit, ex Galeni, ac Aetij sententia liquet; cùm videlicet laborantes vnicam venæ sectionem, quæ vsque ad coloris sanguinis mutationem fieret, pro reuulsione simul, ac euacuatione, propter aliquam ex prædictis causis, ferre non valeant: nanque in his inflammationibus, quæ in generatione adhuc sunt, prior vacuatione inhibitio facienda est confluentis ad affectum locum sanguinis. Quapropter longissimè à tentata fluxione parte auellere, & nequaquam ad eam trahere conuenit: id autem potissimùm seruari debet, vbi à toto, vel reliquis eiusdem partibus, superflua affectæ parti transmittuntur: Semper etenim fluxionis motum ad contrarium trahere expedit, dicebat idem Galenus 2. de arte cur. ad Glaucon. Si verò fluxionis causa ex ipsa parte quam phlegmone vexat, oriatur, vtpote que calidior sit facta, aut dolore vrgetur, quippe satis constat eiusdem Galeni præcepto 13. metho. meden. affectum illum principio tibi esse sanandum, & mox quicquid iam phlegmones factum est: nam semper quæ phlegmonæ adhuc in generatione sunt, earum causa priùs abscindere oportet, vt eodem libro patet. Quapropter toto (vt inquiunt) cœlo, (vt mea fert opinio) errarũt, qui iuxta Galeni doctrinam voluerunt perpetuò pro cura pleuritidis eiusdem lateris venam incidendam esse, freti ex paulò ante dicta auctoritate ipsius, in qua (vt cuilibet patere poterit) à Galeno perpetuò id seruandum esse non præcipitur: quamuis sæpius dixerit, vtilitatem clarissimam eam afferre; imò, propterea quòd sæpiùs dixit, id semper obseruari noluit, ac si dixisset, quandoque ex ea vtilitatem non prouenire, imò potiùs laboranti incommodum, veluti si fieret, redundantia in toto corpore existente, circa morbi initia, fluxionéque valida irruente, & vires, aut quodpiam aliud ex prædictis vsque ad coloris mutationem eam fieri prohiberent: quo casu, satius, imò tutius erit, iuxta eiusdem Galeni decreta ex opposito brachio sanguinem mittere reuulsionis tantùm gratia, quamuis ex ea inflammatæ parti minùs futurum sit auxilium, quæ ad contrarium iuxta latitudinem fieret, vt si iuxta tali venas, è directo tamen laborantis lateris venam incidas, per quam reuulsio duntaxat fiat, secundum longitudinis oppositionem, iis potissimùm, quibus hæmorrhoides, aut menses detenti fuerint, à qua confestim eadem die, si vires permiserint, aut in sequenti eam incidas venam in cubito, quæ è directo est laborãtis lateris, etiã si per eam reuulsio tantùm fiat: nam quanto maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tantò reuulsionem efficaciorem effeceris, vt Galenus inquit eodem libro de cur. rat. per venæ sectionem. Et propterea facta prima venæ sectione ex opposito cubito, aut eiusdem lateris crure, statim ad secandam (vt diximus) eiusdem affecti lateris in cubito venam deuenias, eámque non semel incidas, imò bis, ter, ac sæpiùs, vbi opus fuerit, repetas, si quid nõ prohibeat; quoad sanguis qui in obsessa phlegmone parte continebatur, per eam vacuetur: id quod dignosces præcipuè, ex eiusdem sanguinis coloris mutatione, ac doloris sedatione. At mox non deerit, qui nostram hanc opinionem impugnabit, asserens, quòd si sectio venæ è directo laborantis lateris pro reuulsione duntaxat interdum adhibeatur, & ea ab affecta parte reuellit, vt palàm constat, cùm ipsa à nobis non prohibeatur, etiam existente in toto corpore plenitudine, ac valenter fluentibus succis ad affectam partem, præcedente tamen oppositi cubiti, aut eiusdem lateris circa talum sanguinis missione; cur pari ratione etiam à principio nulla facta in reliquis partibus remotioribus venæ sectione, pro eadem duntaxat reuulsione perficienda ipsa non incidenda erit? Cui responsum volo, quod licet per sectionem venæ in cubito è directò laborantis lateris interdum reuulsio tantùm perficiatur, vt priùs dictum est, tamen si tẽpore quo fluxio valenter irruit, seu corpus multis humoribus refertum sit, vt sæpe contingit, pro reuulsione dũtaxat ea incidatur, maius affert ægrotanti incommodum, quàm commodum: nam inanitis per venæ sectionem venis brachij eiusdem lateris, cùm viciniores sint affectæ parti, quàm reliqu

Cap. 2.

ca. 6.

Quorundã Galenicorũ allucinatio.

Loco citato.

Cap. 12.

Dubium.

Responsio.

reliquæ, quæ in opposito brachio, aut eiusdē lateris crure existūt, irritatur quidem per eam ad affectam partem humorum defluxus consecutione ad vacuū ipsis attrahētibus: Nec quicquam valet, si dixeris eas potiùs à parte phlegmone obsessa trahere, quàm reliquis partibus: nam præter reliqua, quæ dici possent, illud tantùm satis esse puto, quod apud Galenum legitur 3. de natur. facul. *cap. 14.* quod in successione ad id quod vacuatur, quod leuissimum, tenuissimúmque, priùs ei quod vacuatur succedit, quàm id quod grauius est, & crassius. Atqui crassior est qui in parte phlegmone obsessa sanguis continetur, inibíque fortiter constrictus, nec leuiter in eiusdem spacijs inanibus impactus, ac ex vasis ad eadem effusus, & proinde ægriùs, quàm à cæteris corporis partibus ab inanitis venis trahitur: quod si velis saltem à naturali facultate vasorum eum sanguinem trahi, quid stultius, cùm id quod familiare est, & non alienum (velut sanguis, qui in inflammata parte consistit) ab attractrice facultate promptiùs trahatur. Potiùs itaq; attrahit venæ sectio hæc ad inflammatam partem quam reuellit, si in principio nulla facta à iam dictis remotioribus partibus venæ sectione adhibeatur: & propterea magnopere vitanda erit, nisi pro reuulsione simul, ac euacuatione adhibeatur, aut pro reuulsione duntaxat vbi corpus totum plenum non fuerit, seu post primos morbi dies, cùm fluxio non vehementer irruat, quemadmodum ex his, quæ suprà diximus, liquet: tunc etenim nec fluxio irritabitur, & promptiùs sanguis in affecta phlegmone parte contentus, per eadem vasa, per quæ erat effusus, remeabit, si eum quoque euacuare tentabis cum reuulsione per iteratam venæ sectionem, modo nullum eorum quæ diximus, eum euacuari prohibeat. Verùm vbi corpus totum vitiosis quoque scateat succis, ac recremētis plenum appareat, & circa imas potissimùm thoracis partes dolor excruciet, nec dolor per venæ sectionem adhuc conquieuerit, à venæ sectione, aluus nedum clysteriis, verùm etiam purgantibus medicamentis subducenda erit, ex Tralliani sententia cap. 1. lib. 6. modo *Purgatio.* vires valeant: nam si imbecilliores fuerint, nedum leuibus clysteriis, verùm etiam acribus vtendum, Paulo auctore. Et si paulò ante cum Galeno medicamenta purgantia nulla præcedente venæ sectione quodammodo propter traditas causas, vitauimus: nam tutiùs esse fatemur semper in morbo laterali, qui euacuatione totius corporis indiget, venæ sectione primò vti, non negauimus tamen post venæ sectionem, interdum purgans medicamentum posse conferre, cùm scilicet adsint ea, quæ modò diximus. Verùm ea eligenda sunt, ex quibus prænarrata à Galeno pericula non impendeant: & non ea pharmaca quæ fortiter soluunt, de quibus Aetius lib. 8. cap. 68. sic scriptum reliquit, Aluus autem assiduè subducatur, in maximis præsertim doloribus, sed tamen cauendum ne fortiora solutiua exhibeantur. Hæc inquam purgantia medicamenta tempore, quo Galenus vixit, vsui erant, quæ cane peius & angue fugienda sunt pro cura morbi lateralis, propter causas superiùs assignatas. Verùm eis potissimùm vtendum erit, quæ leniendo purgant, aut per tussim repurgationi opitulantur, aut saltem non aduersentur. Ea sunt hoc nostro æuo, cassia fistula, manna, saccharum violaceum, aut syrupus ex pluribus infusionibus violarū. Diaprunum non laxatiuum Nicolai: quibus etiam interdum pro ratione redundantis succi admiscere poteris, aut diacatholicon, aut rhabarbarum, vel agaricum: quantitas autem istorum lenientium iam dictorum ratione, exigua sit, oportet. Nec Galenus illud negasse videtur, quamuis ante venæ sectionem cum prædicta non concurrant, purgans medicamentum vitauerit; simul etenim cum Hippocrate 4. de ratione victus in morb. acut. venam primò secandā *Text. 21.* esse, & deinde purgans medicamentum exhibendum in internis inflammationibus, & non è contrariò decretum reliquit, ídque securè, & mediocriter porrigendum inquit Hipp. vbi vtroque indigeant auxilio. Redundante itaque bile, ex cassiæ fistulæ ℥.j.& ß.& diapruni lenitiui ℥. ß. bolus confici poterit: post cuius assumptionem ℥.ij. vel ℥.ij.& ß. mannæ dissolutæ in infrascripto decocto

tribue

tribuere poteris, quod recipit hordei mundi ʒ.iij. florum borraginis, & violarum, singulorum ʒ.ij. radicis glycyrrhizæ ʒ.j. vuarum passarum mundatarum ʒ.iiij. adianti ʒ.j.& ß. iujubarum, num. 4. bulliant secundum artem in aqua fontana: deinde ℥.iij. vel iiij. eiusdem decocti assume, in quibus iam dictam mannam dissoluas. Si autem æger (vt plerique solent) casiam fistulam assumere abhorreat, cum eadem manna diapru. lenitiui ℥.ß. ac rhabarbari optimi vigorati infusi in parte prædicti decocti, ac per lineum linteum transfusi ʒ.j. misceãtur. At si pituitosus fuerit redundans, in vicem diapru. lenit. cum casia fistula ℥.ß. diacatholicon, & agar. trochis. ʒ.j. addas, sicque bolum conficias: aut si potionem potiùs assumere eligat, prædicto decocto ficus aridas ac palmulas ij. vel iij. & hyssopi ʒ.ij. adiicias: in cuius decocti quantitate, quæ satis sit, agarici trochis. ʒ.j. vel ℈.iiij. leuiter decoquantur; in quo iure ℥.j.& ß. casiæ fistulæ, aut ij. mellis roridi dissoluantur, cum ℥.ß. diacath. Pari ratione si atra bilis redundabit, decocto addendum erit senæ, & epithymi, vtriusque ʒ. ij. in quo demum dissoluas ʒ.j.& ß. aut ij. casiæ fistulæ cum ℥.ß. aut ʒ. vij. diacatho. aut loco casiæ fistulæ, manna vtare, potissimùm si eam abhorreant laborantes. Nec minùs loco mannæ, præsertim pauperibus; aut in locis vbi ea desit, saccharo violaceo, aut syrupo ex pluribus infus. viol. vti poteris: quemadmodum in robustioribus etiam corporibus, vice diapru. lenitiui, etiam laxatiua vtare, & vice diacath. confectione de dact. potissimùm pituita redundante, id tamen perpetuò seruandum erit, vt ex eis, quæ fortiter purgant, etiam robustis corporibus multa quantitas non tribuatur, sempérque mixta sint cum multo maiori copia prædictorum lenientium medicamentorum, ita vt eorum quantitas ʒ. ij. non excedat. Interim autem medici exhibere non negligant ea medicamenta, quæ ad facilem excreationem, ac thoracis expurgationem conducunt, diuersa tamen, prout diuersitas humoris gignentis inflammationem requirit: nam si sanguis, aut bilis fuerit, violaceum syrupum, aut è cannis, seu vua passa, vel ex adianto tribuas, interdum verò iuiubinum simplicem: compositum verò, aut eum qui ex glycyrrhiza, seu hyssopo conficitur, seu etiam è marrubio exhibere poteris, si morbus lateralis ex crassioribus succis fuerit ortus. Quòd si æger maluerit aquis permixtos potiùs absorbere eos, aquam borraginis, aut hordei, seu adianti permisceas, vel aquam in qua glycyrrhizæ radix fuerit decocta: Nonnulla item ecligmata hypoglottidásque in hunc vsum parari possunt, quæ studiosi iuuenes requirant, cap. tum de catarrh. tum de tussi. Sed quoniam Hippocrates præcipiebat à principio lateris dolores tentare calidis fotibus dissoluere, tempestiuum videtur, ad eos describendos deuenire: eos nanque conscribere distulimus vsque in hunc locum, ne interceptus fuisset sermo de venæ sectione ac purgatione adhibenda. Erit itaque (eodem Hippo. teste secundo de ratione victus in morbis acutis) inter omnia fomenta calida probatissimum (nam à frigidis nemo veretur abstinendum esse) id quod ex aqua calida in vtre, vel vesica, aut alio vasculo posita, fit: quamuis vtilis etiam sit, vt ipse inquit, & spongiæ mollis, magnæque atque ex aqua calida expressæ applicatio: verùm fomentum linteo vestiendum erit, propter eas quas ipse præcitato loco reddit causas: hi siquidem humidi potus inflammationibus quę à bilioso succo factæ sunt, opitulantur, ex Gal. sententia eodẽ 2. lib. de rat. vict. in morb. acut. velut sicci iis, quæ à tenui, aquosóque sanguine exortæ sunt, cum perpetuò contraria contrariorum sint remedia. Loco autem prædicti fotus in eundẽ vsum parari possent, si priùs in aqua radicem, & folia althææ, flores chamæmeli, fœnumgræcum, sertulã campanam, ac semen lini decoquas, ac demũ aliquo prædictorũ modorum fotus applices: ex eisdẽ quoq; sacelli parari possent, qui etiã calidi, veluti fotus, extrinsecus adhibeãtur. Si verò ab aquoso, tenuiq; sanguine exorta fuerit inflãmatio, tertio fotuum genere ab Hippo. conscripto vtare. Est autem fomentũ ipsum siccum ex sale, milióq; frictis, torrefactis, atq; in sacculis conclusis paratum: beneuolum siquidem, leue, atq; iucundum est

Fotus.
2. de rat. victus, tex. 1.
Tex. 2.
Eodem lib. tex. 4.
Si inflãmationis causa sit biliosus sanguis.
Cõmento. 2.
Si aquosus sanguis.

Eodem lib. tex.6.

dum est milium, vt ipse inquit Hippocrates: Poteris insuper & in hunc eundẽ vsum, ex chamæmeli floribus, furfure, ac milio saccellos cõponere: vel ex milio, sale, semine lini, ac fœnograæco, modò sicci semper applicentur. At si suspitio fuerit, crassos, viscosósque humores, in ea quæ phlegmone obsidetur parte collectos esse, secundo ab Hipp. fotus genere conscripto, vtare. constat autem ex hordeo, ac eruo, priùs tamen eis concisis, comminutísque, & demũ ex aceto, & aqua excoctis: ita diluto aceto ex aqua, vt paulo acidius sit, quàm vt quis bibere possit. Hæc itaque semina madefacta perfusáque, & feruefacta in sacculos coniecta lateri dolenti apponantur: in hunc etiam vsum confert furfur appositum: eodem Hippo. teste, & in hunc quoq; vsum saccellis vtare ex hordeo conciso, ac furfure, addito hyssopo, ac pulegio, similiter madefactis ex diluto aceto: nempe hoc pacto tnm blandior, tum efficacior erit fotus; Trallianus verò (vbi melancholicus abundat humor) fomentum potiùs ex furfuribus in iure chamæmeli decoctis commendat, tanquam excellentissimum, & propè ad omnem dolorem conueniens: perpetuò tamen consulo, vt ab eo incipias fotu, qui periculo omni vacat. Is autem est, qui minimè mordet, humidúsq; existit: sic nanque & Hippocrates cœpit. Nempe (vt inquit Galenus) tametsi nihil aduersus malum fecerit, non tamen magnum, & insigne affert detrimentum, veluti hi qui ex aceto, vel orobo, aut sale fiunt: qui nisi propitiam, conuenientémque consequantur affectionem, non solùm non salutares erunt, verùm quoque & malum augebunt. Propterea ab eis te inchoare non oportet, nisi exactam habueris notitiam eius, qui in inflammata parte euincit, humoris. Hanc verò dignotionem, cùm scientificam habere nequeas, sed coniecturalem: propterea (vt diximus) tutius erit, ab his inchoare fomentis, quæ quàm cætera magis auxilio esse tibi videbuntur. Quòd si nihil præsidij tuleris, ad alia etiam te transferre conueniet: quin etiam post fotus vtiliter admoueri possunt vnguenta eiusdem rationis calfacientia, vt R. olei amygd. dulc. ℥. j. butyri recentis ℥. ß. vel loco olei amygd. dulc. chamæmelino, aut anethino vtare; & in vicem butyri, anseris seu gallinæ pinguedo accipiatur; potissimùm vbi ex frigidiori succo inflammatio orta fuerit: in quem etiã vsum, hordei, fœnigræci, & seminis lini farinam addere poteris, vel œsypum, & dialthæam compositam Nicolai, aut eiusdem simplicem: aut ex foliis, & radicibus maluarum, & althææ contusis, atque in aqua decoctis, adiectísque olei anethini, vel chamæmelini, & amygd. dulc. vtriusque ℥. j. seminis lini, fœnigræci, ac hordei farina, fiat cataplasma. Ad curandum summopere est, si cataplasma imponatur, vt calidum permaneat: permanebit autem, si oleo calido vesicam semiplenam frequenter cataplasmati admoueas, ex Aetij præcepto. Post septimum autem diem (vt idem inquit Aetius) si eodem modo dolor persistat, cucurbita lateri affigenda est, & cutis scarificanda: manifestissima enim in pleuriticis (vt ipse refert) vtilitas ex cucurbitulæ appositione apparet. Celsus verò (vbi lenior, siue vetustior fuerit lateris dolor) ad cucurbitulas confugiendum esse (ante summa cute incisa) præcipit. Verùm ne in errorem incidas in cucurbitularum adhibitione, seruanda erit Alexandri sententia; qui dixit, commodius & tutius esse hac vti curatione in quibus parua copia est vacuandum. Nam per eam quod in affecta parte continetur, ex alto extrahitur, atque hoc facto mirari licet, quomodo inde etiam dolor, qualiscunque fuerit, licet vehementissimus conquieuerit, vt neque fomento, neque alio præsidio indiguerit. At si inflammatio membranæ costas subcingentis ex iam dictis discuti non valeat, sed in suppurationem permutetur, hanc permutationem coadiuuare oportet: cùm quibus verò fiat, sequenti capite de suppuratione patebit: quicunque enim dolor (inquit Hippocrates secundo prognost.) in his affligit sedibus, hoc est, thorace, & pulmone non desinens, neque screationis purgatione ventris subductione, neque venæ sectione, ac medicamento, & victus ratione, in suppurationem verti sciendum est.

Si crassior & viscosior fuerit sanguis. — *Lib. citato. Tex. 5.* — *Lib. citato commen. 2.* — *Vnguenta.* — *Lib. 8. c. 68. Cucurbitula.* — *Lib. 4. ca. 6.* — *lib. 6. ca. 1.* — *Tex. 52.*

Περὶ

περὶ πνευμονίας. *De pneumonia.* *Caput LI.*

ET hic quoque affectus,quem περιπνευμονίαν,seu πνευμονίαν, vel (vt Celso visum est cap 7.lib.4.) περιπνευμόνικον Græci vocant, Latini verò & περιπνευμονίαν quoque,interim verò pulmoniã appellant,inter eos morbos connumeratur à Galeno 2. metho. med. quibus à læsa particula nomen fuit inditum. Est nanque (vt Celsus inquit)vehemens,& acutus pulmonis morbus. Paulus verò cap. 30. lib. 3. peripneumoniam, pulmonis inflammationem esse testatur. At Aetius cap.66.lib.8.eandem dixit pulmonis esse inflammationem cum febre acuta. Cuncti verò,licet sub diuersis verbis in eandemmet videntur ferè coincidere sententiam, quod scilicet peripneumonia pulmonis inflammatio sit: quam etiam sententiam scriptam reliquit Galenus 2.& 4.de loc.affect.lib.de puls.ad tyrones,& 4.de caus.puls.Nec alio modo per inflammationem hîc intelligendum erit,quàm præcedenti cap. de pleuritide intelleximus: poterit nanque inflammatio hæc(vt in sequentibus disseremus) nedum ex sanguine optimo, ac laudabili, mediocrémque crassitudinem habente initium sumere, verùm etiam & ex eodem pituitoso,aut bilioso,aut melancholico existente, vt patet apud eundem Galenum præcit.lib.2.de loc.affect.& commento apho.33.lib. 6. cùm dicebat,pulmonem aptum natura esse,cùm raræ,ac laxæ substantiæ particeps sit,ad omnes humores suscipiendos.Sed mox aduersus ea quæ diximus, non ab re instabit quispiam asserens Galenũ 4.de caus.puls.cùm de peripneumonicorum pulsibus pertractat,fateri pulmonem, cùm laxus sit, & mollis, fistulisque inanibus vndique infinitis cauus,à pituitosiore, atque crassiori sanguine inflammari,cùm subtilis,biliosúsque fluat ferè,nec cum viscere vlla ratione cohærescere potest: Cui respõsum sit,Galenum præcitato loco, tum etiã 2.de locis affect.propter visceris laxitatem,ac mollitiem,& raritatem asseruisse pulmonem promptiùs ex pituitoso sanguine inflammari, ac etiam magis, quemadmodum & subcingentem membranam ex bilioso magis, non tamen negasse vtrasque partes ab vtrisque etiam inflammari posse, cùm 4. de caus. puls.sic dicebat.Siquidem biliosioris munus est cogere,siccare,tendere, indurare:quæ quãdo minùs sæpe pulmonem infestat, sanè erit rara quoque pulsus durities:& 2.de loc.aff.dicebat.Quin etiã in laterali morbo sæpenumero magis biliosum,in peripneumonia verò magis pituitosum sequi consueuit. Non itaque negauit Galenus omnino pulmonẽ inflammari posse ex biliosiori sanguine:sed id rarò contingere;sæpius verò,ac magis à pituitosiore sanguine inflammationem in ipso oriri propter iam dictas causas,vbique cõfirmauit. Afficitur autem in hoc affectu pulmo ex quouis humore originẽ ducat,vt ex eius descriptione liquet,insuper ex spirãdi difficultate, quæ necessariò comitatur, eo quod affecta particula spiritus est instrumentum,sic etiã ex tussi,quæ necessariò eis accidit.Quare ex spirandi difficultate.ac tussi ipsum affectũ esse con iicere poterimus:sed quoniam maxima pars signorum huius affectionis, communis est tum parti ipsi affectæ, tum etiam affectui: propterea ne eadem bis repetamus,cuncta narrabimus,quæ affectum ipsum ac partem affectam indicant,pro comperto habentes,quod cùm vitium hoc sit inflammatio, morbus vtique erit in quantitate primo, & 2. in intempe. indicant autem inflammatum pulmonem immodica spirandi difficultas, atque angustia, adeò vt suffocari laborantes videantur,ac recti sedere conentur:nã hoc pacto faciliùs sentiunt totum thoracem dilatari:quippe qui decumbentibus in se se cõcidit; eo quod pectoris partes ad spinam declinant, qua erecta thorax etiam simul fertur,non ampliùs se ipsum grauans,vt patet 2.& 4.de loc.aff. quin etiam calidã sentiunt eandem respirationem.maximè si erysipelatis particeps fuerit inflãmatio.Quocirca(vbi plurimum efflant)iuuari videntur;ac multũ aërem frigidum attrahere concupiscũt.Insuper grauitatis cuiusdam thoraci incumbentis sensum sæpenumero percipiunt,ac dolorem ex imo ad ipsum peruenire, &

Cap.2.
Peripneumonia quid sit.
2.de loc. aff. cap.9.
4.de loc.aff. cap.8.
Lib. de puls. ad Tyr.c.11.
4. de caus. puls.cap.12.
2.de lo. affe. cap.9.
Dubium.
Cap.12.
Loco citato.
Citato c.12.
Citato ca.9.
Pars affecta.
Quis affectus præter naturã sit.
Signa.
2.de lo.affe. cap. 9.
4.de loc.aff. cap.7.8.

ad ſpinam:ibi enim & membranæ ipſum ambientes ſuſpenduntur. Vehemen-
ti autem dolore pulmo nunquam cruciatur, verùm propter iam dictas mem-
branas,& grauitatis ſenſum,& aliquando extenſionem quandam, vel ad pe-
ctus,vel ad ſpinam percipere poteſt,vt iam diximus ex Galeni ſententia 4. de
Cap. 8.
locis affectis,præterea acuta quoque febris incidit pulmone inflammato: at ſi
Citato ca. 8.
intolerabile fuerit incendium,vt Galenus inquit eodem 4. de locis affectis,an-
guſtiæ verò grauitatíſque ſenſus minor, eryſipelas ipſum vexare cenſendum
eſt. Quibus ſic definitis,ſi eryſipelas phlegmonodes,aut phlegmone eryſipela-
todes ſit,haud difficulter deprehendetur. Si verò inter tuſsiendum ſputum ex-
puunt,id veluti in pleuritide,modo hoc,aliàs,alio colore infectum videbitur,
pro ratione diuerſi humoris inflammtionem excitantis. Proprium item in pe-
Cap. 3.
ripneumonicis ſignum eſt,Galeno teſte 1. de locis affectis,qnod maxillæ rubræ
appareant,pulſus verò magnus,languidus,mollíſque atque inæqualis, & vn-
doſus eſt,interim quoque dicrotus:& cùm acutè omnes febricitent peripneu-
monici,nonnihílque comatis habeant,vtrum horum excellat, maximè ratio-
ne crebritatis pulſus inuenitur:nam vbi ardentior febris fuerit, pulſus abun-
Li. de pulſi. ad Tyr. c. 11.
dè creber erit. Si verò comatoſior ſit,minùs creber,vt patet libro de pulſ. ad ty
rones,& quarto de cauſis pulſ. quo loco ſtudioſi requirãt cauſas, propter quas
4. de cauſis pulſ. cap. 12.
prædictæ pulſuum differentiæ in peripneumonicis fiant. Nõnulla quoque alia
ſymptomata peripneumoniam comitantur, vt anxietas, impotentia, iactatio,
3. de morb. verſus medium.
lingua flaua, licet temporis progreſſu nigreſcat, Hippocrate libro tertio de
morbis, & libro de diebus iud. auctore: interdum etiam delirium, oculi intu-
De diebus iudicat. in fine.
meſcunt, vt inquit Paulus, naſus in ſumma fit ſimus, & venæ temporum ele-
uantur,vt Aetio viſum eſt,ac proſtratus eſt appetitus. Simili autem via ex quo
humore ortum duxerit,indagabis,quam de pleuritide docuimus:nam licet ſæ-
Paul. lib. 3. cap. 30.
penumero ex pituitoſiori ſanguine gignatur,ex aliis quoque humoribus fieri
Cauſæ.
poterit,vt priùs dictum eſt;ídque potiſsimùm percipies, ſi cùm expuant quic-
Aet. lib. 8. cap. 66.
quam,ex eiuſdem ſputi colore diuerſo: nanque ſi rubrum fuerit, ſanguinem;
ſi flauum,aut rufum,ſeu pallidum,bilioſum ſanguinem;ſi ſpumoſum, & candi-
Signa cauſarum.
dum,pituitoſum;ſi verò nigrum,aut liuidum apparuerit, melancholicum ſan-
guinem inflammationis cauſam eſſe ſignificabit,quemadmodum ſecundo de
2. de loc aff. cap. 9.
locis affectis,& ſecundo prognoſticorum à Galeno ſcriptum reperitur. At ſi
2. prognoſt. commẽt. 47.
nihil expuant,ex aliis id coniectari licebit,ex maiori ſcilicet,vel minori calo-
re,ſeu incendio,quod in thorace percipitur,ex maiori,minoríve anguſtia, re-
ſpirationis difficultate, ac grauitatis ſenſu, temperamento, ætate, habitúque
diuerſo,regione,aëris conſtitutione, anníque tempore, ac præcedente victus
ratione. Verùm ex quoquis redundante fiat ſucco pulmonis inflammatio, ea
Lib. 8. ca. 7.
affectus origo eſt. Id verò genus morbi (vt inquit Celſus) plus periculi, quàm
Prognoſtica.
doloris habet. Iudicatur (Hippocra. auctore ſecundo, & tertio lib. de morbis,
ac lib. affect.) breuiſsimus quidem in diebus ſeptem,aut quatuordecim:longiſ-
2. de morbis in medio.
ſimus verò in duobus de viginti;pauci autem hunc morbum effugiunt:verùm
3. de morb. loco citato.
poſtquam vigeſimum diem tranſgreſſus fuerit, non ampliùs moritur: ſed pus
ſpuit,pectus dolet,& tuſsis:nam ex hoc morbo fiunt etiam pectore ſuppurati,
De affect. in principio.
ſi non in iudicatoriis diebus pulmo fuerit purgatus. At ſi ſcreatio flaua non
multo permiſta ſanguine inter initia excernatur,ſalutaris admodum pulmo-
Tex. 50.
nis inflammatio eſt,ſi ſeptimo die,pigriúſve, minùs ſecura eſt, eodem Hippo-
crate auctore ſecundo prognoſticorum. Quæ verò peripneumonia cùm virtu-
Commẽt. 4.
tis imbecillitate fit,pernicioſa eſt,Galeno teſte tertio prorrheticorum, & de-
10. meth. c. 5.
cimo metho. meden. nanque vna ſalus tum pleuriticis (vt ipſe refert) tum pe-
ripneumonicis,adde etiam & ſynanchicis: ipſum virium robur: Harum ete-
nim partium inflammationes,veluti etiam ventriculi,& iocinoris, non modo
iis qui tam imbecillis ſunt viribus,ſed etiam iis qui valentiores ipſis ſunt,mor-
tiferæ eſſe ſolent;ſi verò quid per tuſsim efferatur in peripneumonia ſpumo-
ſum,ac bilioſum eſt,& aliquando cruentum,& floridum vehemẽter, vt Aëtio
placuit,

placuit,quod etiam pesſimæ ſignificationis exiſtit:& ſi mortale quidem malū
fuerit,vigiliæ ampliùs aderunt,aut ſomni breues,ſtuporem ac delirium indu-
centes,& imaginatione mentem viciſsim perturbante, non ſentiunt valde
præſentia mala;extremitates frigidæ, vngues liuidi incuruantur; quarta, aut
ad ſummum ſeptima die hi moriuntur. Verùm ſi ad ſalutem permutetur mor-
bus(vt idem fatetur Aëtius)ſanguinis eruptio ex naribus abundāter ſequitur,
aut alui exturbatio,multis exeuntibus bilioſis,& ſpumoſis humoribus:aliquā-
do autem inflammatione in pus commutata,per ventrem,aut vrinam pus ex-
cernitur,ſtatímque ab omni moleſtia liberantur: at ſi in pulmonem irruperit
aceruatim, aut ſuffocat, aut cùm grauibus acceſsionibus in tabem permuta-
tur. A pulmonis autem inflammatione phrenitis,malum eſt, vt inquit Hippo-
crates aphoriſ.12.libri ſeptimi,& in coacis prænotionibus legitur, quòd peri-
pneumoniæ ex pleuritide transmutatæ ſecuriores ſunt his quæ ab initio fiunt,
licet ſi ſuperuenerint, ſint malæ, vt patet 11. aphoriſ. eiuſdem libri ſeptimi.

Loco citato. *Paulo poſt medium.*

Quantum verò ad victus rationem attinet, pro eius curatione, eadem ferè,
quæ pleuriticis inſtituta fuit, vtantur, niſi quod magis extenuatoria opus ha-
bent: Dicebat etenim Aëtius, cibus ſit; extenuatorius: verùm quod ad ipſum
attinet cibum(vt teſtatur Celſus)neque ſalſis opus erit, neque acribus, neque
amaris,neque aluum adſtringentibus,ſed paulò leuioribus. Quare primis die-
bus danda erit ſorbitio ptiſanæ,aut etiam ipſa ptiſana cum melle: rectè quo-
que ſumeretur,& recens butyrum (vt Paulus inquit)vel ipſum etiam cum pti-
ſana,cum aqua iterum recens adeps coqui poteſt, ex Celſi auctoritate; ea ve-
rò ſit gallinarum,aut anſerum. Nam primis diebus ſorbitiones dulciores eſſe
oportet,iuxta Hippocrat.ſententiam libro tertio de morbis, ſic enim (vt ipſe
inquit)id quod conſedit,ac compactum eſt,potiſsimùm elueris, ac commoue-
ris:quarta autem die,& quinta,& ſexta non ampliùs dulces,ſed pingues, nam
ad ſputum ſurſum excreandum conducunt. Poteris inſuper in ptiſana deco-
quere(iuxta Aëtij ſententiam)parum hyſſopi, aut origani, potiſsimùm vbi à
frigidioribus ſuccis inflammatio fuerit orta:& poſt quartum, quintum, aut ſe-
xtum diem,cùm pinguia admittat Hippo.prædictā ptiſanam cum pullorum,
aut gallinarum iure pingui pararem: vel macerato in iam dicto iure pane, in
quo parum etiam,aut hyſſopi,aut origani fuiſſet decoctum vtare; tribuendáq;
ſunt ſorbilia oua,vt refert Celſus;panis ex aqua mulſa,& nuclei pinei ex mel-
le,aut(ſi libeat)etiam ex ſaccharo. Potus autem quod ad quantitatem attinet,
ſit exiguus;humiditas enim noxia pulmoni exiſtit,vt Aëtius inquit:quare pri-
mis diebus vinum dare conuenit dulce,album,aquoſum, paulatim frequenter
bibēdum,vt Hippocrati viſum eſt,libro ſecundo de morbis, eóque præſertim
vtendum,vbi inflammatio ex frigidiori ſanguine ortum habeat, ac laboran-
tes admodum elegantes,delitioſíque fuerint: reliquis verò pro potu aqua hor-
dei(præcipuè non decorticati)tribuenda erit,vel aqua,in qua glycyrrhizæ ra-
dix fuerit decocta,aut vua paſſa vinaceis detractis,vel aqua mulſa, in qua etiā
parum hyſſopi decoctum ſit:propinari item poterit pro potu ficuum cum pau-
co hyſſopo decoctum,ex Pauli ſententia. At virtutis tuendæ gratia (vt ipſe in-
quit)crebriùs potui aſſumetur aqua mulſa per ſe, aut cum nucleis pineis. Re-
liqua quæ ad victus rationem attinent, præcedenti capite ſtudioſi requirant.

curatio. *Loco citato.* *Loco citato.*

Oportet autem(ſi ſatis validæ vires ſunt,)ſanguinem mittere,ex Celſi ſenten
tia:quam etiam confirmauit Aëtius cùm dixit, Itaque (ſi nihil obſtiterit) ſta-
tim vena ſecanda erit in cubito, ex quacunque cauſa, ac quouis modo genita
ſit peripneumonia: quamuis Paulus velit in iis, qui ex aliis morbis in hunc
deciduntanguinis detractionem vitandam eſſe, maximè ſi diu hoc in ſtatu
fuerint: vel ſi per initia ſanguinem miſerint. Sin autem peripneumonia ſta-
tim ab initio inuaſerit(vt ipſe fatetur) ſanguinem mittere, ſi vires id permit-
tant,ex vſu eſt. Quibus verbis pugnare videtur Paulus Aëtij, ac Celſi ſenten-
tiæ:quamuis nedum non pugnant verba eius prædictorū ſententiæ, ſed ipſam

Venæ ſectio.

confirmant:non enim propterea quod morbus diuturnus fuerit, vel quod per initia ſanguis miſſus fuerit,his qui ex aliis morbis in hunc decidunt, propriè ſanguinem mittere prohibet Paulus,ſed quod vires conſonum ſit hoc auxiliũ eiſdem prohibere vtpote imbecilliores exiſtentes: quo caſu nec Celſus, nec Aetius venæ ſectionem admitterent:nanque Celſus dicebat,ſi ſatis validæ vires ſunt:& Aëtius,ſi nihil obſtiterit. Secare itaque venam oportet ſtatim circa initia,in quauis peripneumonia,ſi validæ vires fuerint, ac nihil aliud obſtiterit:& in cubito internam,ac ex vtroque brachio ſanguis extrahendus, ſi ſuſtinuerint vires,primùm quidem modicus,& non vſque ad animi defectionẽ: vt videlicet adſeruetur ad repetendam detractionem,ex Aëtij ſententia.At ſi quid venæ ſectionem prohibuerit,cucurbitulas thoraci admouere oportet, ac lateribus defigere,quibus tantùm elicietur ſanguinis, quantùm vires ferunt, vt Paulus refert;vel acri clyſtere aluum ſubluere oportet.At ſi neque iis morbus cedat,præſertim in primis quatuor,aut quinque diebus,purgante medicamento aluum ſubducere licebit,& hoc paulò ampliùs, quò & febres obtuſiores ſint,& dolores leuiores,quemadmodum Hippoc.ſcriptum reliquit lib.3. de morbis.Eligantur autem ea,quæ leniendo purgant:cuius generis ſunt noſtris temporibus,manna,caſsia fiſtula,ac antidotus diacatholicon, ſeu diaprunum non laxatiuum,quorum decentem quantitatem aſſumens cum aliquo ex decoctis præcedenti cap.de pleuritide deſcriptis diſſoluas,ac potui donato,oportet autem infernam aluum(vt præcitato loco inquit Hippo.)neque valde ſuppreſſam eſſe,vt febres non ſint acutæ,neque valde egerere, quo ſaliua ſurſum educi poſsit,& æger viribus valeat. Confert itaque peripneumonicis purgatio,iuxta Hippo.ſententiam,præſertim ſi prædicto modo ea vtare,ac modò dictis medicamentis purgantibus:nec parum conferunt diutiſsimæ frictiones,ſi bis quotidie fiant in ſcapulis:proximè ab his in brachiis, & pedibus, & cruribus,leuiter contra pulmonem,vt teſtatur Celſus.Interim verò,vt promptè ac celerrimè pulmo expurgetur, curandum erit:in quem vſum conferunt ſyrupi ex adianto,glycyrrhiza,vua paſſa:aut,ſi crebro aſſumantur pariter nonnulla ecligmata,aut hipoglottides,ſeu bechicæ pilulæ tribui poſſunt;quæ omnia ca. de catarrho,ac de tuſsi requiras: & poſt vniuerſales euacuationes, potiones quaſdam dare conuenit;inter quas à Celſo,& Paulo hyſſopi decoctum, cui ficus arida ſit incocta,præſtat;aut aqua mulſa,in qua vel hyſſopum,vel ruta decocta ſit,aut iris ſicca trita inſtar duum cochlearium aquæ mulſæ inſpergẽda, vel ipſamet mulſa,in qua iris ſit cocta,præbeatur. Quibus etiã pro ratione redundantis ſucci adiicere poteris hordeum,vuam paſſam,adiantum,glycyrrhizæ radicem,iuiubas,marrubium,aut origanum,ſeu helenij radicem:valentioribus nanque hic morbus medicamentis indiget, maioríque extenuandi facultate præditis,quàm pleuritis.Cæterùm ab extra proſunt aduerſus dolores impoſita calida fomenta,quæ digerendi vim habeant,ac diſcutiendi, quorum mentio præcedenti cap.facta eſt: poſt quæ thoracis partes illinantur ex oleo amygdalarum dulcium,& amararum,aut anethino, ſeu chamæmelino, irino, aut rutaceo;addáſque ſi libeat prædictis oleis gallinarum,ſeu anſerum pinguedinem,ac butyrum inſulſum, vel œſypum liquidam. Quod ſi mauis, ceratum conficias ex butyri recentis,adipis anſeris,vtriuſque ʒ.j.olei rutacei,ac vtriuſque amygdalæ ana ℥.ß.pulueris iridis, & hyſſopi ſiccæ, ſingulorum ℈.ij. œſypi liquidæ ʒ.iij.ceræ,quod ſatis ſit,fiatceratũ.Cataplaſma item paretur hoc modo.Recipe radicum,& foliorum althææ, & maluarum ana manip.ß. contundantur,& adde cremoris ſeminis lini, althææ, & fœnigræci ana ʒ.ij. iridis,& hyſſopi, quæ tenuiſsimè ſint trita,ſingulorum ʒ.j. butyri, & œſypi liquidæ ana ʒ.j.& ß.olei chamæmelini,& rutacei ana.℥.j.cum aqua mulſa, aut cum reſina terebinthina cataplaſma conficiatur; quo tum pectus, tum latera contegantur:optimum etiam erit eidem cataplaſmati inſpergere ſeminis lini, ac fœnigræci tenuiſsimum pollinem.Aetius verò,ac Paulus valde commendant medicam

Cucurbitula.

Purgatio.

Loco citato

dicamentum compositum ex cera, resina terebinthina, medulla ceruina, butyro, œsypo liquida, iride sicca tenuissimè trita, & etiam nardino vnguento, vt inquit Paulus: sint autem horum partes æquales, vt ait Aëtius.

περὶ ἐμπυήματος. *De empyemate, seu suppuratione.*

Caput LII.

MORBVS qui à Græcis ἐμπύημα, à Latinis suppuratio, seu purulentia dicitur: & propterea qui hoc morbo laborant ἐμπυικοὶ καὶ ἔμπυοι Græcè, Latinè verò suppurati, & purulenti appellantur, non vno duntaxat modo in Hippo. & Galeni doctrina intelligi consueuit. Nanque interdum omnem transmutationem quæ fit ad pus, in quacunque parte fiat, per suppurationem intelligunt, vt patet apho. 8.5. & 45. septimi libri, & lib. prognostic. præsertim primo, & secundo; interim verò solos eos, qui in thorace, ac pulmone vniuersum pus contentum habent, priùs tamen prædictis partibus inflammatione affectis, purulentos nominant: vt dicatur suppuratio hoc modo transmutatio, seu alteratio prædictarum inflammationum ad pus, vt liquet, tum commento citati aphorismi octaui, quinti libri, tum etiam secundo prognosticorum. Tertio modo per suppurationem propriè, ac præcipuè intelligunt, non siquidem conuersionem inflammationis lateris, seu pulmonis ad pus, sed collectionem, seu effusionem puris in spacio thoracis, atque pulmonis intermedio, post prædictæ suppurationis disruptionem. Sic quoque præcipuè suppuratos nuncupant eos, quibus inter thoracem, atque pulmonem aceruatum pus est, vt commento aphoris. 45. 6. & 27. & 8. & 15. quinti libri patet, ac etiam 2. prognosticorum. Cùm itaque hisce tribus modis suppuratio, seu purulentia in Hippocratis & Galeni doctrina intelligi possit, de ea quæ primo modo sumitur, nequaquàm pertractare proposuimus, cùm de thoracis, ac pulmonis affectibus, & non de his qui indifferenter in singulis corporis partibus prouenire possunt, hîc verba facimus. Et cũ magna ex parte, ac præcipuè suppuratos nominent Hippocrates & Galenus eos, qui pus habent in spacio inter thoracem, atque pulmonem, vt pręcitatis locis liquet, propterea de hac suppuratione potissimùm pertractare intendimus: quamuis affinitate sermonis nonnulla quoque dicemus de conuersione, seu transmutatione inflammationis lateris, seu pulmonis in pus, quod quidem adhuc in parte inflammatione affecta vniuersum continetur; & si hic affectus non præcipuè suppuratio, aut purulentia dici possit, vt dictum est. Afficitur verò perpetuò in verè purulentis thorax, præsertim secundum eius cauitatem, hoc est, intermediam regionem quæ inter thoracem atque pulmonem est: quapropter angustiam sentiunt laborantes loci illius pure repleta intermedia ea regione: acciditque eis anhelitus difficultas ac tussis, & in imo thoracis grauitas quædam sentitur. Verùm si nondum pus in idem spacium effusum sit, sed vniuersum constiterit in parte priùs inflammatione affecta, pulmonem, aut subcingentem membranam affectam esse dignosces, ex præcedente peripneumonia aut pleuritide, quæ haudquaquam adhibitis subsidiis discussæ fuerunt. Præter hæc, si in pulmone pus contineatur, & in vtraque parte potiùs, quàm in altera, dextra scilicet, & sinistra pus colligitur, in vtrisque incidens veluti quoddam onus persentiscit æger, & æquè calidiores ambæ partes sentiuntur, neque ægriùs, aut promptiùs in vno latere, quàm in alio cubabit. Si verò suppuratio in altero latere tantummodo fuerit, in altera quoque parte thoracis, dextra scilicet, aut sinistra potiùs quàm in vtraque pus collectum erit, neque in dextra parte existens, in sinistram, neque è contrario in sinistra, trãsmeare in dextram potest. Cæterùm pars affecta cognoscitur, quia calidior est, quàm reliqua, & in eadem quoque duntaxat dolorem, seu grauitatem sentiet æger: & eo in incolume latus cubante, veluti onus desuper aliquod illi pẽdere videtur,

Quot modis dicatur suppuratio.

Vide 1. prognost. cõ. 40. & 2. progno. com. 60.

2. prognost. commẽt. 60.

De qua suppuratione tractabitur.

2. prognost. Loco citato.

Pars affecta.

vt apud Hippocrat. atque Gale. legitur secundo prognost. Suppuratio itaque præcipuè dicta, quæ nihil aliud est, quàm collectio puris inter thoracem, & pulmonem, vt priùs diximus, morbus est in numero toto genere præter naturam, ac in excessu, vt lib. de different. morb. patet. At ea suppuratio, quæ transmutatio est, seu conuersio inflammationis lateris, aut pulmonis ad pus, cum eodem tempore fiat abscessus dictarum partium, morbus posset dici in magnitudine, velut quoduis aliud genus abscessuum, ex Galeni sententia 14. metho. meden. Vtraque tamen morborum genera in numero scilicet, & magnitudine, sub vno prædicamentorum genere continentur, vtpote sub quantitate, velut patet eodem libro de different. morbor. Verùm vt clarior fiat prædictarum suppurationum dignotio, eas separatim distinguere voluimus, ac pro earum distincta notitia, primò indicia trademus ipsius suppurationis, quam abscessum nuncupauimus, secundò disruptionis ipsius abscessus, & tertiò effusionis, seu collectionis puris inter thoracem, atque pulmonem, quæ propriè, ac præcipuè suppuratio dicitur. Dignosces autem inflammationis transmutationem ad pus, cùm adhibitis opportunis subsidiis, ac proba instituta victus ratione in præcedenti inflammatione dolor non desinat, adhuc rigor laborantem prehendit propter puris acrimoniam, ac mordacitatem, quodquidem adiuncta corpora erodit, talémque rigorem febris comitabitur vehementior admodũ, quàm ea, quæ præcesserat; eueniétque ægrotis ponderis cuiusdam (in loco quo dolore afficiebantur) sensus. Ex pondere itaque, rigore, ac febre multò vehementiùs affligente, quàm anterior, suppurationis initium percipitur, vt liquet apud Hip. & Gale. 2. prognost, & apud Alexandrum cap. de purulentis: nam dũ pus conficitur, dolores, ac febres accidunt magis, quàm iam confecto, ex eiusdem Hip. sententia aphor. 47. libri 2. aderítque grauitas pectoris, tussis valida, & sicca cum dolore, aliquando etiam cum humiditate, ob quam releuari quoque videntur, vt inquit Paulus. Verùm licet confecto pure, & dolor, & febris mitiores fiant, tamen instante tempore disruptionis ipsius, vehementiùs cum horrore quodam iterum febricitabunt, ac in sermonis proprietate conturbantur, offenduntúrque spiritu, adeò vt difficiliùs, quàm antea spirent, ex eiusdem Pauli testimonio. Rupto autem abscessu, ac effuso pure inter thoracem, ac pulmonem, vehementes febres quiescunt, & magna ex parte dolor quoque, licet indesinenter febricitent habituali quadam febre: grauitatis autem sensus remanet intus in profundo thoracis: simúlque transfluere aliquid apparet iuxta multiplices reclinationis permutationes, & maximè cùm ab vno latere in alterum decumbunt, tunc sanè multitudò puris manifestatur, & fluctuationis cuiusdam sonitus sæpe sensibiliter in reclinationibus ipsorum auditur, prout legitur apud Galenum libro 4. de locis affectis, & apud Aëtium libro 8. cap. 65. totúsque thorax iisdem attollitur; etsi neque calidus sit ipsorum spiritus, neque etiam ex sufflando emittatur, nisi adurens fortasse febris accesserit, vt idem testatur Galenus, potissimùm vbi magna puris quantitas collecta sit. Educitur quoque eisdem pus nunc purum, nunc fæculentum, vt inquit Paulus: ex pulsu item poteris diuersa suppurationis tempora interstinguere: nam initio suppurationis statim suppurati pulsum habebunt, qualem habere solent in vigore inflammationis; nam hoc tempore initium est suppurationum: erit itaque pulsus durior, quàm antea, & vibratus magis, sed minor, quàm dudum, non tamen languidior, quin etiam crebrior, ac celer: nonnunquam etiam erit inæqualis, & inordinatus; verùm omnibus erit hecticus; quoniam perpetuò est illa in motu arteriarum agitatio, donec fiat eruptio: licet cùm pus propè maturum sit, æqualior fit pulsus, cùm verò eruptio fiat, languidior, latior, tardior, & rarior pulsus redditur, vt libro de pulsi. ad Tyro. & 4. de causis puls. scriptũ est. Hippocrates verò eodem 2. libro prognost. omnes purulentos dignosci his indiciis fatetur, nam principio febris non dimittet, sed interdiu tenuior, noctu verò vehementior est. Copia sudoris elicitur, ac tussiendi cupiditas adest: quam

Tex. & com men. 59.
Suppuratio propriè dicta quid sit.
De differẽt. morb. c. 8.
Quis affectus præter naturã est.
14. metho. cap. 12.
Lib. de diff. morb. ca. 8.
Signa inflãmationis cũ in abscessum vertitur.
Tex. & com men. 58.
Alex. lib. 7. cap. 2.
Paul. lib. 3. cap. 32.
Signa disruptionis abscessus.
Loco citato.
Suppurationis propriè dictæ signa.
4. de loc. aff. cap. 8.
4. de loc. aff. cap. 7.
Quales sint suppuratorũ pulsus.
Lib. de puls. ad Tyr. c. 11.
4. de caus. puls. cap. 9.
2. prognosti. tex. 60.

quamuis nec quicquam commendatione dignum expuant. Oculi caui redduntur, genæ rubent, vngues curuantur: digiti verò potissimùm summi calescunt, atque in pedibus tumores consistunt, procedente videlicet tempore, neque cibum appetunt; ac pustulæ circa corpus erumpunt: quorum omnium Galenus eodem loco causam reddit. At quoniam suppuratio non ex vna duntaxat causa oriri potest, eas propterea inuestigare conabimur: interim nanque ex inflammatione in pus versa, & demum disrupta, siue subcingentis, aut alterius thoracis membranæ, siue pulmonis fieri poterit: velut ex iam dictis liquet, ac etiam Paulus, & Aëtius testantur. Quandoq; verò propter sanguinis eruptionem, vlcere ad cicatricem non perducto oriri poterit, vt idem Paulus inquit. Ex angina quoque cùm ab ea ęgri liberantur, & ad pulmonem vertitur, si non in septem diebus pereant, sed eos effugerint, suppuratio fit, quemadmodum aphorismo decimo libri quinti, ab Hippocrate & Galeno scriptum est. Quæcunque verò prædictarum causarum suppurationem excitauerit, haud ægrè dignosci poterit, ex propriis eorundem affectuum signis, vt si pleuritis, aut peripneumonia, aut sanguinis eruptio, seu angina præcesserit. Ex cõfluxu etiam è capite ad thoracem manante (vt Paulus asserit) ortum ducit quandoque suppuratio, seu (vt inquit Aëtius) ex seroso, aut pituitoso humore, ex reliquo corpore in vacuum thoracis delapso, isthícque putrefacto: id quod confirmari videtur ab Hippocrate, simul atque Galeno aphoris. 38. septimi libri, cùm dixit Hippocrates, Destillationes in ventrem superiorem suppurantur intra viginti dies: & libro primo de morbis, ab eodem Hippocrate, dum asseruit suppuratos interim fieri, cùm pituita de capite copiosa, & aceruatim in superiorẽ ventrem fluxerit, putrescit, & in pus vertitur: Nec minùs & huius causæ notitiam habebis, si præcedentem destillationem considerabis, ac eiusdem signa pernotabis. Verùm qui fiat, vt ex destillatione, seu ex delapsu pituitosi præsertim, & serosi humoris ex reliquo corpore in vacuum thoracis suppuratio gignatur, non ab re dubitabit quispiam, cùm suppuratio (vt superiùs definitum est) aut mutatio sit inflammationis ad pus, aut effusio quædam, seu collectio puris inter thoracem, & pulmonem: quod verò pus generationem habeat, aut vbi contusa caro fuerit, aut ex humore, qui phlegmonem produxit, apud Galenum legitur quinto de simplic. med. facult. insuper (vt idemmet Galenus testatur primo de different. febr.) pus generationem habet per inflammationes, & phymatosos tumores omnes, superante quidem natura, quemadmodum in humoribus intra vasa putrescentibus, id quod subsidet in vrina, proportione puri correspondet. Qua de re quocunque modo suppuratione sumpta, cùm semper pus contineat, siue collectum in parte priùs inflammata, siue effusum inter pulmonem, & thoracem, oriri nequaquam poterit propter confluxum humorum à capite, aut ex reliquo corpore ad thoracis partes manantem, vt Paulus, & Aëtius asserunt, seu ex destillatione, vt inquit Hippocrates, & Galenus præcitato aphorismo 38. septimi libri, cùm necessum sit ipsum fieri, aut ex carne contusa (id quod in suppuratione iam dicta minimè contingit) vel ex præcedenti phlegmone non discussa, seu tuberculo, ad pus transmutatis: non igitur generari poterit ex destillatione, seu delapsu humorum ex reliquo corpore in vacuum thoracis suppuratio. Verùm siquis Hippocratis, ac reliquorum iam dictorum verba sanè intelligere velit, ipsos promptè à calumnia liberabit: nam destillationes in ventrem superiorem intra viginti dies suppurari, hoc est, concoqui, superari, & euinci, ac similes puri reddi, & non verè in pus verti docuit Hippocrates, id quod Galenus disertissimè declarauit, commento aphoris. 30. eiusdem septimi libri, cùm dicebat, loquens de his, quibus fiunt à capite ad pulmonem fluxiones manifestæ. Verùm hi neque spumosa per sedem excernunt, neque cum tussi expuunt, & tamen sæpiùs manifestè quæ sunt in viscere, hoc est, pulmone asperæ arteriæ sunt eo oppletæ, quod defluxit à capite, quod iam concoctũ est puri simile, sed spumosum minimè: concoctæ itaq; destillationes

Causæ suppurationis.

1. de morbis, versus medium.

Dubium.

5. de simpl. med. facult. cap. 5.
1. de differẽ. febr. cap. 6.

Responsio.

in ſuperiori ventre,hoc eſt,thorace,puri ſimiles fiũt,vt inquit Galenus,& non verè ſuppurantur. Quare ex eis ſimilitudinariæ quædam, & non veræ ſuppurationes interdum gignuntur,ex Galeni ſententia:cùm verum pus ex eiſdem progigni nequeat. Quomodo etiam interpretari poſſunt & Pauli verba, vel intelligas ex confluxu à capite manante ad thoracis partes,phlegmonẽ priùs generari poſſe, & ex ea ſuppurationem per eiuſdem phlegmones tranſmutationem ad pus. Erit itaque non immediata, ſed mediata cauſa ſuppurationis deſtillatio,ſi hoc modo interpretentur Pauli verba. Quod verò Aëtius ſuppuratos non verè fieri ex ſeroſo,aut pituitoſo humore in vacuum thoracis delapſo,iſthícque putrefacto intellexerit,ſed æquiuocè,ac ſimilitudinariè ex eiuſdem verbis liquet,cùm dixit, Nouimus autem quoſdam citra febrem ſuppuratos,ex iam dicta cauſa,&c. Paulò enim ſuprà retulerat ſuppuratos indeſinenter febricitare febre hectica. Qua de re ſibiipſi pugnaret, ſi poſt pauca verba eoſdem citra febrem nouiſſe aſſeruiſſet; niſi per eos citra febrem ſuppuratos non verè ſuppuratos intellexiſſet; vel dicas fieri ſuppuratos,ſi pituita ex capite deſtillet ad pulmonem, ex qua temporis progreſſu exaſperatur pulmo, & intus exulceratur à pituita inhærente,ac putreſcẽte,vt viſum fuit Hippocrati libro de morb.primo,& ſi tabidi potiùs,quàm ſuppurati hi nuncupari poſsint. *Loco citato.* Verùm de cauſis ſuppurationis ſatis ſit hæc dixiſſe:ſed ad eiuſdem prognoſtica deueniamus, aſſerentes quòd ſuppuratorum hi potiſsimùm ſuperſunt (vt inquit Hippocrates ſecundo prognoſtic.)quos febris eodem dimiſerit die poſt eruptionem,ac cibum citiùs appetunt,& ſiti liberati ſunt,& venter exigua,ac conſiſtentia deiicit, & pus album,leue, concolórque eſt, ac vacans pituita, & abſque labore,ac valida tuſsi expurgatur. Itaque optimè quidem ſic, ac celerrimè iudicantur,ſin minùs,quibus ad hæc proximè accedunt:moriuntur verò ij,quos febris non deſerit,aut cùm videatur deſerere,denuò recaleſcens innoteſcit: & ſitiunt,nec cibum appetunt,aluus humida eſt,pus viride,liuidúmque ſpuunt,vel pituitoſum,ſpumoſúmq;:pereunt ergo,ſi hæc omnia adſint. At horum quibus alia adueniunt,alia non,ij partim intereunt, partim in multo tempore incolumes euadunt:verùm ex indiciis omnibus,quæ in iis exiſtunt,de cæteris quoque vniuerſis coniectandum. De iis verò ſuppuratis,ac purulentis,qui ex pulmonia fiunt,eodem ſecundo prognoſticorum,Hippocrates ſic ſcriptum reliquit, Quòd ſi maiores natu fuerint,potius intereunt: per alias verò ſuppurationes,minores natu potius moriuntur. Etenim (vt inquit Galenus in commento) in purulentis ex pulmonia, quia propter excreationem ſanari debent, viribus propterea egent validioribus, & ob id potius minores natu, quàm maiores ſeruantur. In cæteris verò ſuppurationibus, minores natu anteà moriuntur propter vehementiores dolores, ac febres, quæ magis dum ſuppurationes fiunt,illis accidunt:quò fit,vt propter magnitudinem febrium,ac doloris, morte præoccupentur. De iis verò qui ex morbo laterali ſuppurantur, talem protulit ſententiam aphor.15.lib.5.quòd ſi in quadraginta diebus purgantur à die, à qua fit eruptio,liberantur, ſi verò non,ad tabem tranſeunt. Conuerſa autem inflammatione lateris,aut pulmonis in ſuppurationẽ,rumpitur nonnunquam ſurſum verſus,quando etiam periculoſior eſt, Aëtio,& Paulo teſtibus:aliquando verò deorſum. Verùm ſi ſurſum erumpitur, ſi non quàm citiſsimè pus per ſputum reiiciatur,tabidi fiunt, vt inquit Aëtius:& (vt Paulus aſſerit) illud idẽ confirmans,niſi eiſdem ſumma adhibeatur diligentia, protinus purulenta illa collectio tabem accerſit,pulmone exulceratiõe contrahente. Quæ verò ſuppurationes inferiùs tendunt,ac rumpuntur, non adeò periculoſiores exiſtunt, cùm in aluum, & inteſtina, aut in veſicam transfundantur per vaſa quædam tranſmiſsione ad ea membra facta;quem puris expurgationis modum,pulmonis,aut thoracis vomica diſrupta, diſertiſsimè Gale. ſexto de locis affectis, & commento aphor.30.libri ſeptimi,docuit; in his itaque locis illum ſtudioſi requirant: ij verò ſuppurati, quibus propter magnam puris copiam inter thoracem,

Prognoſtica.

2. prognoſt. text.63.

Text.69.

Cap.3.

cem, & pulmonem collectam totus thorax in respiratione attollitur, celerrimè suffocantur, ex Galeni testimonio quarto de locis affect. tum ob affectum ipsum, vt ipse refert, tum quod vires omnibus suppuratis defessæ, siquidem propter pugnam ex necessitate imbecilliores redduntur. Verùm quinto de locis affectis, de suppuratis aduersus Erasistratum sic dicebat, quòd velut non paucos perire, ita & alios complures seruari viderat: quorum siquis per singulos dies reiecti puris quantitatem collegerit, interdum sex, aut octo heminas, interim quindecim, atque interdum plures totam summam æquare inueniet. Quis autem sit suppuratorum per expuitiones purgationis modus, habetur à Galeno eodem quinto de locis affect. nanque expirationis tempore vniuerso thorace vehementer constricto per validam tussim (sine qua fieri nequit) pus, quod inter ipsum & pulmonem continetur comprimendo cogit, atque ad pulmonem ipsum impellit concedente pulmonis membrana eiusdem puris, ac similiter cuiusuis alterius excrementi penetrationem: etenim thorax vehementer admodum hoc tempore pulmonem omni ex parte comprimit; & demum, cùm & maiores sint in earum extremitate asperæ arteriæ partes, quàm venæ, & arteriæ leues, ac multo ampliora habeant ora, nec ita concidant, neque omnifariam concludantur, propterea quòd cartilagineæ sint, in asperas ipsius pulmonis arterias recipitur, & non in leues, ac venas, ac deinceps expuitur. Qui autem suppuratione laborant aërem inhabitent siccum, in calido, & frigido temperatum, vel paulo ad calidum vergentem, ac in quiete diligenter custodiendi sunt, à motu, seu exercitio cauentes: somno quoque temperato vtantur, & si rupturæ tempus instauerit, super sanum latus decumbāt, Paulo auctore: singulis diebus alui excrementa excernant, si non sponte, saltem clysteribus, præsertim lenibus: nanque exonerata natura ab eiusmodi excrementis, promptiùs suppurationi vacabit, ipsam maturando, aut rumpendo, aut expurgando. Immodicæ animi affectiones vitandæ erunt, præsertim metus, & mœstitia: nutriēdi verò sunt ex ptisanę succo, & aqua mulsa, vt inquit Aëtius: nam mulsa quouis tempore exhibita, nihil ægrum offendit, Tralliano teste: quāuis nec ipsa vniuersim, sed paulatim exhiberi debeat: nam omnis potus modicus esse debet, in iis qui alicubi abscessum habent, vt Galenus testatur septimo de compositione medic. secundum loc. Verùm (vbi infirmæ vires fuerint) maior cura ipsarum habenda est: & propterea cibis boni succi, & concoctu facilibus vti debent, ptisanæ cremorem parantes, aut ipsammet totam ptisanam decoquentes in gallinarum, seu pullorum gallinaceorum, phasianorum, aut perdicum, seu columbarum iure: quorum etiam carnes edāt, veluti etiam & turdos, aliásque aues montanas, ac gallorum testes. Et quia iura (vt inquit Alexāder) vlcera magis detergunt, ventrémq; humidiorem efficiunt, propterea modo dictarum carnium iure vtantur, thymo, hyssopo, ore oselino, aut fœniculo adiecto; brassica, aut asparago, vel malua, vbi biliosum corpus fuerit, aut salsum quid expuant, & febris valida. Interim verò vti poterunt pistaciis, amygdalis, vua passa, ac nucleis pineis, verùm non copiosiùs ex eis assumant, & si abstergere possint: nam ægrè concoquuntur, & propter oleosam ipsorum partē alios cibos in ventriculo interim corrumpunt, vt apud eundem Alexandrum legitur. Potus verò (vt diximus) sit aqua mulsa, aut aqua hordei, vel vinum tenuis substantiæ, vt Galenus præcipit, eodem libro septimo de compos. med. secund. loc. sit autem vinum (vbi eo ægri indigeant) paucum, ad dulcedinē declinans) vt inquit Aëtius: poterit quoque & aqua probe cocta offerri, iuxta eiusdē sententiam: ab aceto autem, & omni alio vinoso genere, & ab aqua quoque frigida abstineant, vt ipse præcipit. Cùm autem suppuratio fieri incipit, puris confectio, seu concoctio iuuanda erit, vt Paulus refert: nanque vnum ex naturalibus operibus, quod quidem concoctio quædam existit, est ea quæ in pus fit conuersio, vt apud Gal. legitur quinto de simpl. med. facult. & primo de differ. febr. Qua de re quod ad mouendum pus adhibetur medicamentum, tale esse debet, qualis

Cap. 7. *Cap. 3.* *Loco citato.* *Curatio.* *Victus ratio* *Cap. 6.* *Cap. 6.* *Medicamētorū ratio.* *5. de simpli. fac. ca. 5.* *1. de differ. febr. cap. 6.* *Quæ medi-*

camenta puris generationi opitulentur.

qualis est in naturis temperatis calor natiuus, modicè siquidem humectans, & excalfaciens, vt neq; excellat, neque inferius sit temperatura corporis ipsum immutantis, sed quoad fieri posit simillimum, quemadmodum eodem quinto libro de simplic. med. facult. liquet. itidem quod emplasticum sit oportet, quo tenaciter corporis poris, siue meatibus illitum inhæreat, vt ibidem patet. Primùm itaque cùm suppuratio fit, fomentis per spongias natura adiuuanda erit, vt Paulus asserit: nec illud citra rationem fieri iussit: nam inter omnia, quæ ad puris generationem conferunt, aptissima est perfusio aquæ temperatè calidę, aut cui additum sit oleũ, quod hydrelæon Græci vocant; & ex iis, quæ irrigantur, oleum temperatum, iuxta eiusdem Galeni decreta, præcitato libro quinto de simpl. med. facult. Farina quoque triticea pura, aut panis purus modicè coctus cum hydrelæo confert: insuper & adeps suillus, vitulinus, gallinaceus, seu anserum, cum maluæ, seu althææ radice permistus: vel cataplasma fiat, præsertim tardãtibus suppurationibus ex carycis decoctis, hordeacea farina, althææ radice, columbino stercore, & modica resina terebinthina, ex Pauli, & Aëtij sententia. Ceratum quoque conficere poteris ex butyro, ruta, iride, baccis lauri, vt Aëtius inquit, cui radicem maluæ, aut althææ, adipẽ ex prædictis, farinam hordeaceam, aut triticeam, oleum commune, amygdalarum dulcium, aut chamæmelinum, simulátque ceram addere poteris. Quo item tempore ius ex contusis carnibus gallinarum, aut gallinaceorum pullorum, perdicum, phasianorum, aut starnarum paratum, etiam cum ptisana permistum assumere ægri poterunt, præsertim vbi imbecilliores vires fuerint, cùm non parum eis conducat pro puris generatione. Pure autem genito, quæ abscessum rumpunt adhibenda erunt, velut est mulsæ sorbitio interposito tempore, & ptisanæ cremoris cum melle: & si valentiores ægri fuerint (vt Paulus refert) decoctum hyssopi, & thymi cum melle: item salsorum esum commendat, & catapotia ex hiera diacolocynthide, à quibus abstinere consulo, nisi valde robusta sint corpora, quibus hæc tribuantur: potius verò syrupum ex hyssopo, aut è marrubio crebrius ad hunc vsum præberem. Conducit quoque non parum ad abscessus rupturam, super sanum latus decubitus: legitur etiam apud Hippocratem libro de locis in homine, quod purulentis, cum excreationem facere oportet, pluribus cibis, & salsis, ac pinguibus vtendum est, & vino austero, & cum sic habet tussis inducenda. Ab extra verò vtile est (vt Aëtius inquit) cataplasma ex solo stercore caprino, præsertim vbi ruptura tardauerit. Verùm rupto abscessũ adiuuare oportet puris excreationem, quocunque repere cognoscatur, ex decreto eiusdem Aëtij. Nam si ad aluũ proreptet, magis emollientia offerenda sunt: si ad vesicam serpat, ea quæ vrinam magis cient adhibenda: si verò per tussim puris repurgatio fiat, nihil conuenientius, aut familiarius exhiberi poterit, quàm ptisana optimo melle permista: itẽ dari poterit (vt Paulo visum est) hyssopi, iridis, aut dulcis radicis decoctum in mulsa diluta; cui quoque sententiæ adstipulatur Aëtius: item & radicis dulcis succus commanducatus confert: Et si pus, quod expuitur, fœdi odoris, ac sordidum fuerit, fœnigræci cremorẽ cum palmulis pinguibus decoctum dare confert, horum inopia, ficus quoque siccas modicas incoquere. Præstat etiam, si mellis paulum admisceas, vbi cremorem exhibiturus es, vt Alexander scriptum reliquit; per aliquod tamen tempus ante cibum potius ipsum dato: Benefaciunt quoque (eodem auctore) hyssopum, thymum, aut iris contusa, seu pulegiũ, seorsum assumpta, aut cum melle mixta: nam generosè (vt ipse inquit) repurgant: Idem quoque medicamentum commendat, quod recipit nucem pineam, quæ copiosam resinam peculiarem sibi circundatam habeat, cum marrubio recenti decoctã, deinde mellis modicum decocto misceto, & rursus hoc vsque ad melleam crassitiem incoquito, & vtitor; in quem etiam vsum conducunt, mel rosaceum, syrupus ex adianto, è glycyrrhiza, de hyssopo & marrubio; Vtilis quoque ad puris repurgationem existit alliorum pręcipuè coctorũ comestio, robustis pręsertim, vt Aëtius fatetur.

Marginal notes: *Cap. 5.* — *Cap. 8.* — *Quæ competant pure genito.* — *In medio.* — *Quæ competãt medicamẽta suppurationi propriè dictæ.*

Intereà ex hyſſopi puluere,vel abrotoni, mixtis ſeminibus in decoctione pinguium carycarum medicamentũ paratur: Similiter etiam terebinthina munda in mẽſura vnius cochlearis, ieiunis quàm maximè, & viribus reparatis datur,ex Theodori Priſciani ſententia libro ſecundo ad Timoth. part.2.cap.10. Cæterùm vndecunq; puris excretio contingat,eodem Aëtio teſte,ea quæ vrinam cient, cibis commodè admiſcentur: quamuis hoc pugnare videtur Galeni verbis libro quinto de ſimpl.med.facul. cùm aſſeruit medicamenta vrinam cientia acriora eſſe,& valde excalfacientia, quæ omnia aduerſa ſunt puris ex thorace expuitioni. Quippe cùm natura eorum ſit,tum excalfactoria,exſiccatoriáque,tum etiam ſecretoria,& coactoria. Quod verò coactum eſt atque exſiccatum,haud etiam facilè expuitur: proinde huiuſmodi medicamenta,quæ expuitioni ex thorace puris opitulantur,incidendi,atque extenuandi,& detergendi vim habeant oportet,ſed non tamen inſigniter calidam, ne videlicet validè deſiccent,veluti ea,quæ vrinam valenter ciunt. Atqui nodus hic bifariam ſolui poterit, primò quòd Galenus acriora medicamenta dixit plurimam mouere vrinam (cùm nonnulla alia eam ciere poſsint,quæ acriora non ſunt) quę inſuper puris ex thorace expuitioni aduerſa eſſe fatetur: cùm ſimul cum caliditate valenter deſiccent: & propterea ab eo peculiariter hæc dicũtur vretica, ſiue vrinam mouentia, non quia hæc ſolum vrinas moueant (quoniam & alia quoque medicamenta, quæ non adeò calida ſunt,neque deſiccãt, vrinam prouocant) ſed quia iam dicta medicamenta ſolas vrinas mouent,propterea peculiariter vretica nuncupantur, à quibus abſtinendum eſſe pro puris ex thorace expurgatione,eodem loco præcipit,& non ab his, quæ non adeò calida,& ſicca,ſeu acria ſunt,& ab Aëtio cõmendantur. At ſiquis velit,cuncta quæ vrinam ciunt ab eodem Aëtio commendari,dicimus nos,quòd eiſdem etiam vti poſſumus,modo quo præcipit Aëtius,ea ſcilicet cibis admiſcentes,quæ ſuapte natura humidiora ſint,vtpote ptiſanæ, aut cuipiam iuri ex prænominatis; id quod neque Galenus ipſe negauit,cùm præcitato libro quinto de ſimpli.med.facult. dixerit eadem medicamenta vretica,acria,plurimum mouentia vrinam commoditatis gratia,pro expurgando ex thorace pure, cum ſorbitiunculis,potionibúſque humectantibus exhiberi poſſe: obtunditur etenim prædictorum medicamentorum caliditas,ac ſiccitas immodica ex admiſtione ſorbitionum, ac aliorum ciborum, ſeu potionum humectantium. Quòd ſi diuturnior affectus fuerit,imbecillæ vires,ac febrilis calor moderatior euaſerit, neq; thorax multum puris contineat,lac (vt inquit Alexander) dari debet,aſininum præcipuè, vbi ſordidum ac fœdi odoris pus expurgatione indigens exiſtat; hoc enim omnibus aliis antecellit,vt ipſe inquit: poſt ipſum equinum propinandum erit, quod aſinino ad omnia ſit perſimile. At ſi horum animantium ægri lac nolint aſſumere,dabitur ipſis ſecundo loco bubulũ,aut caprillum: nam & ſi non adeò purgantem vim obtineat horum lac, nutriendo tamen amplius quiddam aliis præſtare poteſt: & ſi timor abſit, ne ægri ventriculum lactis corrumpat potio, ſatius erit ipſum incoquere: nam decoctio bonam ſeroſi partem auferet, vt etiam ipſum efficax euadet ad ventrem retinendum. Commodiùs quoque adhuc, & vtile efficies, ſi calculos fluuiales candentes, excuſſóſque iniicias, aut ferramenta eodem modo ignita. Vſus denique lactis vlcus purgare, carne obducere,& totum corpus, pluſquàm vniuerſa nutrire poterit, vt idem Alexander inquit: verùm de hoc in ſequenti capite fuſiùs pertractabimus.

Cap.12. Dubium.

Reſponſio.

Cap.12.

περὶ τῆς φθίσεως. *De tabe.* Caput LIII.

Tabis ſpecies tres.

QVAMVIS diutius, ſæpè & periculoſiùs tabes eos malè habeat, quos inuaſit, vt legitur apud Celſum cap.22. lib.3. tamen plures ſunt eius ſpecies,vt ipſe inquit; quarum vna eſt,qua corpus non alitur,& naturaliter ſemper aliquibus decedentibus,nullis verò in eorum loco ſubeuntibus ſumma macies oritur, & niſi occurritur,

ritur,tollit:hanc tabis speciẽ ἀτροφίαν, Græci vocant:Altera species est,quam Græci καχεξίαν appellant, vbi malus corporis habitus est,ideóque omnia alimenta corrumpuntur.Tertia est,longéquepericulosissima species,quam Græci (vt ipse inquit) φθίσιν nominauerunt, quemadmodum Hippocrates nonnullis in locis,præsertim aphorismo 16.septimi libri,nominauit: licet hanc etiam Græci potissimùm Athenienses (vt Galenus in commento refert) φθόην appellant.De hac itaque tertia specie,quam Græci φθίσιν,aut φθόην,nuncupare consueuerunt,Latini tabem,reliquis duabus posthabitis,pertractare intendimus: quamuis & hæc quoque φθίσις,seu tabes,non vno modo in Galeni doctrina intelligatur: nam tabidos interim nominat eos omnes, quomodocunque extrema macie confectos quocunque extenuentur modo: Interdum verò illos solum,quibus pulmo est exulceratus:quãdoque autem eos, qui natura proni,seu apti sunt ad hunc morbum, veluti videre licet commento aphorismi 10. & 13. tertij lib. & 8.4.ac primo de morbis vulgaribus,& sexcentis aliis in locis. Nos verò per tabidos audiri volumus,non eos,qui extremè emaciati sunt quomodocunque,nec eos qui parati sunt ad hunc morbum, vtpote angusto,& restricto thorace existentes,vt à tergo in morem alarum promineant operta scoptula, quos propriè Græci πτερυγώδεις, quasi alatos vocant, & quibus à capite ad pulmonem fluxio defertur: nanque hi quoque facilè tabescunt,cùm caput facilè impleatur,spiritúsque organis multas destillationes demittat:Galeno teste, eodem primo libro de morbis vulgaribus. Verùm eos duntaxat,quibus pulmo exulceratus est: veluti per tabem intelligi volumus vlcerosam dispositionem in pulmone existentem,quam idem Galenus describens commento præcitati aphorismi 16.septimi lib.totius corporis extenuationem esse dixit, cum febre tenui,seu exigua,consequentem ad insanabilia pulmonis vlcera. Voluit quoque Hippocrates libro secundo de morbis, ac libro de internis affectionibus,tres item esse tabis species, quarum prima à pituita fit è capite ad pulmonem confluente;secũda à labore;tertia à spinali,seu dorsali medulla,quæ maximè corripit recentes sponsos, & veneri deditos. Nos verò (vt diximus) reliquis omnibus posthabitis tabis speciebus,seu differẽtiis,de ea verba faciemus, quæ totius corporis extenuatio est, cum febre lenta, consequens ad insanabilia pulmonis vlcera,Galenum sectati; aut siquis vellet breuiorem afferre definitionem, eam nominabit tabem, de qua sermo habendus erit, quæ vlcerosa pulmonis dispositio est, quemadmodum Galenus eam nuncupauit aphoris. 11. libri quinti,& decimo libri tertij, & post eum Aëtius capit.67. lib. 8. & Paulus cap.32. libri tertij, quamuis auctor libri de definitionibus medicis, per tabem propriè dictam,nedum pulmonis vlcerationem,verumetiam thoracis,vel faucium subintelligi voluit, quam & tussicula, & debiles comitantur febres,atq; in eis corpus conficitur. Exquisita itaque tabes (ex Hippocratis & Galeni monumentis) erit corporis consumptio, seu colliquatio cum febre lenta, ex pulmonis vlcere;quamuis impropriè, ac non exquisitè tabes nuncupari possit ea quoque totius corporis demolitio,seu extenuatio, quæ thoracis, aut faucium, seu asperæ arteriæ vlcera comitatur, præsertim vbi non exactum adeò sermonem occasio requirat:licet reuera,qui hoc modo laborant tabidi non sint,eandem tamen curationem exigunt:tabescit siquidem,& in his temporis progressu corpus totum veluti in propriè dictis tabidis, præsertim si in thorace, aut aspera arteria exulceratio fiat;propterea quòd cor ipsum similiter eisdem siccari oporteat:absque enim principis membri passione fieri non potest, vt animal in toto afficiatur, vt libro de marasmo,decretum reliquit Galenus,quamuis non æqualiter singulæ corporis partes tabescant: Verùm cor,& iecur,minùs quàm partes aliæ attenuantur in tabidis:cor siquidem, quoniam facultate trahendi vehementi pollet, quapropter sanguinem valentissimè attrahit, & non priusquàm vltima sit membris omnibus inopia,ipsum alimento caret: iecur verò,quòd sanguis totus inde initium habuerit, vt apud Galenum legitur

præcit

Tabes, quæ phthisis appellatur tribus etiã modis dicitur.

1. de morbis vulgar.commentario 1. com.18.

Commentario 1. commento 18.

De qua tabe hic tractetur.

Quid sit.

2.de morbis, paulo pòst medium.

De internis affect.circa princip.

Quòd hæc etiam tabes bifariam dicatur.

De definit. medicis, in medio.

Cap.1.

præcitato libro de marasmo. Id verò quòd in singulis partibus, & præcipuè in corde (vt diximus) per tabem primò demolitur, humor est in eisdem insitus, ac per loca media partium similarium dispersus, ex quo mēbra primùm aluntur, verùm quousq; in corpore cordis aliquid ipsius seruatur, licet propius veram tabem accedant, tabidi re vera appellandi non sunt. Cùm verò ad carnosum genus consumptio pertransit, aut ad fibrosam, seu membranosam substantiam, omnimoda facta consumptione ob ebullitionem iam dicti humoris insiti, exquisitus tunc marcor existit, vt legitur apud Galenum septimo & decimo meth. medendi, ac primo de differ. febr. Nos verò qui adeò exacto sermonē de extenuatione loqui non intendimus, & si de ea loquamur, quæ vlcera pulmonis, asperæ arteriæ, aut thoracis consequitur, quoniam exsiccato humore duntaxat, disperso per loca media partium similarium, cordis præcipuè, ac totius corporis, eiusdem corporis exsiccatio quędam, ac extenuatio fit, adhuc tabem eam esse dicimus: nam licet perpetuò exulceratio præcedat, non tamen ex ea confestim carnosarum partium, aut fibrosarum, seu membranosarum cōsumptio sequitur, sed priùs nuper dictus humor consumitur. Ex tussi autem, ac anhelitus difficultate aliquam prædictarum partium affectam esse coniicere poteris: quæ autem earum sit, ex aliis quibusdam signis comprehendas: nam pulmo si fuerit, plurimum erit quod per sputum reiicitur, dolor non aderit, siquidem pulmonis vlcera dolor non comitatur, Galeno teste, quarto de locis affectis. Et si in eius parenchymate exulceratio sit, ex eiusdem pulmonis essentiæ proprietate percipies, cùm ipsius pulmonis caruncula per tussim reiiciatur; haud secus si bronchij pars quædam tussiendo reiiciatur, secundum asperam arteriam pulmonem exulceratum esse existimamus: quin potius totum bronchion reiici necesse est. Similiter si arteriæ quæpiam, aut vena in eo exulcerata fuerit, ipsarum quoque portionem aliquā, præsertim vbi frustum vasis haud paruum fuerit, tussiēdo expui oportet. orto verò in aspera arteria vlcere, præter hoc quòd sputum purulentum apparet, dolorem quoque in loco affecto laborans sentire consueuit: ipsum verò per ea, quæ screantur, quia exigua sunt, ab vlcere quod in pulmone natum est, discerni potest: quippe ab vlceribus pulmonis plurimum reiicitur. Ita quoq; videmus interdum per exulcerationem excreari ex gutture corpusculum aliquod à ligula (Græci ἐπιγλοττίδα vocāt) cùm pars ipsa afficitur: id verò non solùm hoc indicio deprehenditur, verumetiam ex eo, quòd in vlcerato loco doloris sensu laborans infestatur, veluti de aspera arteria dictum iam est. At si nullus in prędictis partibus dolor sentiatur, nec aliquod iam dictorum signorum adsit, verùm cùm purulento sputo in thoracis parte aliqua manifestè sensus doloris adsit, thoracem affectum esse censeto. Affectus hic cùm exulceratio sit, morbus planè erit in soluta continuitate. Dignoscitur autem ex frequenti tussi, per quam pus excreatur, interdum cruentum aliquid, vt inquit Celsus, quòd si in ignem impositum sit, mali odoris erit. Comitatur autem necessariò affectum hunc totius corporis extenuatio, ac carnium consumptio, & febris quædam lenta, seu exigua, vt patet commento aphorismi 16. septimi libri, potissimùm vbi pulmo exulceratus fuerit. Vt verò Celso visum est, febricula leuis fit, quæ etiam cùm quieuit, tamen & repetit: verùm proprium vlcerationis indicium est (vt ipse Galenus inquit, primo, & sexto de locis affectis) vocatum ramentum, seu crustula quædam eius particulæ, à qua excernitur, Græcè ephelcis dicta; spiritalium instrumentorum, si tussiendo excernatur: proprietas verò essentiæ eiusdem affectæ partis proprium indicium est. Discernunt prætereà plurimi purulentum liquorem, vt ex Cęlio Aureliano liquet, libro secundo cap. 14. phlegmata carbonibus imponentes, quò exusta probentur. nam tetri odoris esse necesse est, omne quod natura fuerit mutatum, velut ex defluxione carnis veniēs: item in aquam mittunt ægrotantium sputamina, etenim naturalia facilè soluuntur, vitiata verò, atque mutata perseuerant, quadam tenuitate coacta, & subsidunt, siquidem sint grauia,

Cap. 5.

7. meth. c. 6.
10. method. cap. vlt
1. de differ. febr. cap. 9.

Partis affectæ signa.

Cap. 8.
Pulmonis exulcerati signa.

Asperæ arteriæ exulceratæ signa.

Signa exulcerati thoracis.

Quis affectus præter naturā sit.
Signa.

1. de loc. aff. cap. 1.
6. de loc. aff. cap. 3.

& contra naturam ex defluxione carnis venientia: verùm cùm confirmata ta
bes fuerit, præter carnium consumptionem, genæ liuescunt, vngues curuan-
tur, exalbidi, vel pallidi apparent: & malo iam vincente, capilli de capite de-
fluunt; aluíque profluuium superuenit Hippocrate auctore: præcordia sursum
conuelluntur, sitis ipsos magis conficit, cibíq; fastidium vrget; & id quod sur-
sum vergit, ac per sputum reiicitur, vehementer fœdi odoris est, vt inquit Pau-
lus. At tabidorum pulsus languidus est, ac paruus propter facultatis imbecilli-
tatem; non nimium celer, vt pleriq; febricitantes habent, quòd non detinean-
tur vrente febre: Habent item tabidi pulsum hecticum, hoc est, vndequaque
similem, quoniam & febrem habent hecticam: sic enim à febre, quæ vniuer-
sum corporis habitum occupauit, appellatur pulsus, vt libro quarto de causis
pulsuum, scriptum reliquit Galenus. Oritur ferè à capite tabes, inde in pulmo-
nem destillat, huícque exulceratio accedit, ex Celsi decreto: etenim quæ capi-
tis destillationes tussim primò concitant hominibus, & raucedinem, neq; tan-
dem consistunt, tabem generant, Galeno teste, primo de morbis vulgaribus,
cuius duæ sunt maximæ differentiæ, vt ipse refert; vna ex illis, quos caput de-
mittit, fluxibus cōstat; altera, quę ab ipsius pulmonis malis proficiscitur, omni-
nóque postquàm expuitur sanguis, potissimùm vase rupto: sæpenumerò etiam
fluxione impleto viscere hoc; alia de causa ex partibus aliis, non ex capite. Aë-
tius verò pulmonis exulcerationem ad sanguinis spuitiones præcitato loco
consequi fatetur: cùm videlicet sanguinis eruptione suppressa, vlcus non fue-
rit conglutinatum, neque cicatrix inducta: consequitur etiam in suppuratis, &
peripneumonicis, item aliquando in affectionibus pleuriticis. Quo autem mo-
do interstinguendæ sunt prædictæ tabis causæ, facilè patere poterit, siquis eas,
quæ præcesserunt destillationes, sanguinis reiectationes, suppurationes, peri-
pneumonias, ac pleuritides, ex his, quæ in propriis earum affectionum capiti-
bus retulimus, considerauerit: reliquum est, vt prognostica aggrediamur. Sit
autem primùm, quòd licet vlcera creberrimè in pulmone fieri possint, cura-
tionem tamen (vt quibusdam visum fuit) nequaquam admittunt: aut (vt aliqui
putant) difficulter admodum sanantur, quemadmodum liquet, tum quarto de
locis affectis, tum quinto meth. medendi. Ipse verò Galenus difficillima sana-
tu esse pulmonis vlcera fatetur, vt quæ ne citra tussim expurgari possint: & si
tussim excites, laceraueris: itaq; quasi per mutuas operas malum iis in orbem
redit: tum etiam quòd ea, quæ idonea vlceribus medicamenta sunt, continge-
re vlcus, sicuti in ventriculo, non possunt: vt quòd per medium interuallum,
ferè vim suam amittunt. Et præterea, quod præter id, quod tussiendo laceran-
tur, respirando etiam mouentur: & proinde concludebat eodem quinto meth.
medendi, quòd cùm in pulmone ruptum vas est, scire apertè licet (nisi proti-
nus antequàm phlegmone excitetur, glutinatum sit) id posteà insanabile fo-
re. Quòd si aliquando curetur, relinquitur tamen in ipso res quædam callosa,
fistulosáque, quę tractu temporis à leui occasione expelli solet, vt quarto de lo
cis affectis, liquet: quamuis si exanthemata quædam in pulmone sint orta pro-
pter vlcerum siccitatem, sanari possint, præsertim vbi aspera, & scabiosa fue-
rint, vt idem Galenus testatur libro quinto meth. medendi, quemadmodum &
omnino insanabiles sunt, qui ex succi vitiosi erosione vlcus in pulmone ha-
bent, cùm longo tempore omnino opus sit, vt succi corrigatur vitium. At quæ
in thorace vlcera fiunt, non omnino veluti iam dicta, curationi resistūt, etiam
si diuturna fuerint, vt eodem quarto de locis affectis, liquet: etenim quæ ex pe-
ctore educuntur, triplex compendium præ iis, quæ ex pulmone vacuantur, ha-
bent: nam & vasa ipsa multò sunt minora, & sanies in spacium interius effluit,
& in summa magis carnosum est pectus, quàm pulmo, vt patet eodem quinto
meth. medendi. Cæterùm vlcera, quæ in asperæ arteriæ interiore sunt tunica,
& potissimùm, quæ summæ eius parti, quam λάρυγγα, vocant, sunt vicina, aut
etiam in ipsa, hæc & curationem recipiunt, & nos non paucos (vt Galenus
præci

5. aphor. 11. & 12.

Causæ.

Cap. 11.

Commentario 1. commento 17.

Prognostica.

4. de loc. aff. cap. 5.

5. meth. c. 8. & 11.

Cur pulmonis vlcera sint sanatu difficillima.

Cap. 11.

Cap. 5.

5. meth. c. 12. & 14.

Cur non omnino curationi resistant thoracis vlcera.

Cap. 5.

Cap. 8.

præcitato loco inquit) eorum, qui ita ſunt afflicti, ſanauimus, quorundam autem eorum hiſtoriam ibidem conſcripſit, potiſsimùm vbi interna eiuſdem aſperæ arteriæ tunica exulcerata fuerit: nanque ea ſanatu eſt facillima, ac omnis, qui in ea ortus fuerit affectus, facilè ſedatur, niſi fortè aliquando à putredine aliqua magna ipſius portio quædam corroſa cartilaginem nudam penitus deſtituerit. Verùm ſi ipſius cartilagines exulceratæ ſint, aut inſanabiles, aut ſanatu difficillimæ erunt: nanque cartilaginum affectus (vt Galenus teſtis eſt, libro ſeptimo de vſu partium) omnino inſanabiles ſunt, aut ſanatu quàm difficillimi. Qua de re priuſquàm malum ad cartilaginem peruaſerit, aſperæ arteriæ exulceratio protinus etiam vt ſanetur, laborandum erit. In tabem verò incidunt, maximè iuuenes, Hippocrate auctore, aphoriſmo 29. tertij libri, in eam tamen potiſsimùm (vt Galenus in commen. inquit) quæ ad ſputum ſanguinis conſequitur: Illum verò non ob ætatis imbecillitatem, ſed ob incontinentiam, ſeu intemperatum victum. Hoc idem confirmauit Hippocrates aphoriſ. nono quinti libri, cùm dixit, tabes fiunt præcipuè ætatibus à decimooctauo vſque ad trigeſimumquintum annum, & Celſus morbum hunc ętate firmiſſima maximè oriri cenſuit, id eſt, ab anno duodecimo ad annum quintum & trigeſimum. At qui tabe moleſtantur, ſi ſputum quod extuſsiunt, grauè oleat iniectum carbonibus, & capilli à capite defluunt, lethale: quibuſcunque etiam tabe laborantibus, capilli à capite defluunt, iis alui profluuio ſuperueniente moriuntur. Tabe item laboranti profluuiũ alui ſuperueniens, lethale, vt aphoriſmo 11. 12. & 14. quinti libri, patet. Verùm idem Hippocrates de tabidis ſic ſcriptum reliquit, aphoriſmo 16. ſeptimi libri, à puris ſputo phthiſis, & fluxus: cùm verò ſputum retinetur, moriuntur: modum ſiquidem oſtendens in hiſce verbis, vt Galenus in commen. refert, illorum qui ex tabe moriuntur; euſque enim extenuati viuunt, donec per ea quæ expuunt, poſſunt pulmonem expurgare: cùm verò intus manent, obſerantur quidem viæ ſpiritus, patientes verò ſtrangulantur. Quod autem autumnus tabidis malus ſit, aphoriſmo decimo tertij libri, patet: ſimiliter quòd nec per ſuperiora, ſed per inferiora medicandi ſunt, propter inſtrumẽtorum, quæ reſpirationi obſeruiunt, imbecillitatem, liquet aphoriſmo octauo quarti libri. Cæterùm idem Hippocrates libro ſecundo prædictionum, hæc de tabidis ſcripta reliquit. oportet enim eum, qui probè liberari volet, facilè ſputum per tuſsim reiicere; & id eſſe album, & æquale, & eiuſdem coloris, ac ab inflammatione alienum: quod verò à capite defluit, ad nares conuerti, febrem autem non inuadere, vt ne à cœnis prohibeatur, neq; ſitiat: venter autem egerat quotidie; & id quod egerit ſit durum, copia pro ratione ciborum ingeſtorum. Hominem verò quàm minimè tenuem eſſe oportet, pectus autem laudare conuenit quadrangulum & hirſutum, & os ipſius paruum ſit, & robuſtè carnoſum, quicunque enim hæc omnia habuerit, maximè ſuperſtes erit; qui verò nihil horum habet, interitui proximus eſt. Huic malo inter initia protinus occurrere neceſſe eſt, ex Celſi decreto: neque enim (vt ipſe inquit) facilè is morbus cùm inueterauerit euincitur. Atqui nos cùm de ſputo ſanguinis verba fecimus, cruentorum adhuc vulnerum, tum pulmonis, tum aliorum inſtrumentorum reſpirationi deſeruientium, curandi modum inſtituimus. Reliquum erit, vt reliquorum vlcerum in eiſdem partibus ortorum curationem conſcribamus, & ſi ea, quæ in pulmone hæſerunt, vel difficiliora ad curandum ſint, vel eorum curatio perfici omnino nequeat, propter iam dictas cauſas; ne tamen tanquam deplorati deſtituantur, quomodo hi tractandi erunt, ac reliqui, qui in aliis partibus iam dictis ab vlcere oblęſi; ſunt cu randi, docebimus: id tamen priùs commonefacientes, quòd & ſi nonnullæ traditæ ſint pulmonis, thoracis, ſeu aſperæ arteriæ vlcerum cauſæ, de ipſis haudquaquam ſermo faciendus erit, cùm in præcedentibus ſingularum cauſarum curationem præſcripſerimus. Quare ſiqua earum adhuc permanſerit, ex iam dictis curationem petas: modò autem de tabe duntaxat, quatenus vlcera pul-

5. met. c. 12.

Cap. 7.

Non multò pòſt principium.

Curatio.

monis,thoracis,seu asperæ arteriæ consequitur,déque ipsis vlceribus agemus.
Victus ratio.
Initio itaque aër eligendus ad siccum parum vergens;in calore verò,& frigo-
re temperatus,quemadmodum Galeni tempore in Tabiis habebatur;locus si-
Cap.12.
quidem inter Surrentum,& Neapolim, mediocris altitudinis,velut ipse quin-
to meth.meden. describit, & nos propriis oculis non semel duntaxat vidimus.
Sol item & frigus propterea vitandi sunt:verùm (vbi vires patiantur) opus est
longa nauigatione, cæli mutatione, sic vt densius,quàm id est, ex quo discedit
æger,petatur,ideóque aptissimè Alexandriam ex Italia itur,vt ait Celsus,po-
tissimùm vbi à destillatione tabidi fiant:somno indulgendũ;nocturno tamen,
ac moderato vtantur. Exercitia immodica vitent, aut modica exercitatione,
seu ambulatione potius,præsertim vbi remiserit febris,vtantur;vel lenibus fri-
ctionibus ante cibum. Aluus lenis, licet conferat, non tamen immodicè cien-
da erit. Abstineant ab ira,tristitia, aliísque immodicis animi affectibus, tum à
negotiis, omnibúsque rebus, quæ solicitare animum possunt, necnon à vene-
re:cruditatémque omnino vitent. Cibi eorum sint sorbitiones ex ptisana, ali-
ca,amylo, vel oryza, lacte adiecto,vt inquit idem Celsus : vel parentur huius-
modi sorbitiones cum lacte amygdalarum, gallinarum,seu pullorum iure,ca-
ponum,perdicum,seu phasianorum : aut simul cum pedibus vitulorum,hœdo-
rum,aut castratorum decoquantur:Exhibeantur item prædictę carnes contu-
sæ,aut earum succus, quem consummatum ius appellant : adiecta ptisana, aut
eius cremore exiguo. Aëtius verò amygdalas amaras cum ptisana decoquere
bonum esse dixit. Conferunt item cancri fluuiatiles,crudi,triti, cum lacte po-
tati,aut cocti in cibo sumpti,assiduè iure eorum insuper absorpto, vt idem in-
quit Aëtius:hœdi quoque lactantis,capreolorum, seu vitulorum carnes inter-
dum gustare poterunt : turdorum quoq;,ac aliarum paruarum auium. Verùm
licet,qui ita se habent, non pauco indigeant nutrimento : quoniam verò tum
inualidæ partes ad attrahendum sunt, tum etiam ad concoquendum; vt ne-
queant;propterea,quòd mediocre est,concoquere:ea de re paulatim hos,& sæ-
piùs cibare oportet, ita vt semel, aut bis eos cibasse satis non sit; qua de re ter
eos cibare conuenit,quemadmodum in refectoria vocata victus ratione, quo-
Cap.6.
ad gracillima corpora sint,obseruari iussit Galenus septimo metho.medendi.
Sítque alimentum in vniuersum quod sine negotio & trahatur, ac promptiùs
alendis partibus assimiletur:nam non aliud est,quòd nutrimentum desiderat,
& aliud quod ipsum conficit;sed quod nutriendum est, ipsum sibi & nutrimen-
tum attrahit,& mutat, & concoquit,& adiungit, & assimilat, vt eodem septi-
Cap.6.
mo meth.meden.liquet. Cuius rei gratia non ab re nihil lacte præstantius esse
Lib. de marasmo,c.vlt.
videtur,quemadmodum Galenus libro de marasmo,de cibis boni,& mali suc-
De cib boni & mali succi,cap.3.
ci,& quinto,& septimo metho.meden. & sexcentis aliis in locis scriptum reli-
quit:& ante ipsum Hippocrates,aphorismo 64.quinti lib. & post eum vno ore
5.met.c.12.
medici omnes : eo quòd omnium ferè,quæ mandimus,lac optimum,optimi est
7.meth.c.6.
succi,ac multi alimenti,vt tertio de alim.facult.patet,ac medicorum omnium
3. de alimẽ. facul.ca.15.
auctoritate,libro de cibis boni,& mali succi,confirmauit Galenus,promptéq;
Lib.de cibis boni & mali succi, c.3.
concoquitur,ac distribuitur. Erit autem optimum, vbi nullam externam qua-
litatem,odore,gustúve præseferat, sed esto quàm dulcissimum, & sibiipsi con-
tinuum;& prout lacti conuenit,splendẽs : super omnia quoad eius fieri potest,
similes habeto partes.Quo verò tale fiat lac ea seruãda sunt, quæ Galenus do-
Cap.6.
cuit septimo metho.meden. idem quoque optimum lac,nedum vt alimentum,
verumetiam vt medicamentum summopere conducit:nanque thoracis ac pul-
monis partibus lac omne est vtile:necnon & iis,qui quauis ex causa tabe labo-
Cap.15.& 16.
rant,aut vlcus habent in pulmone,vt tertio de aliment.facult. apud Galenum
legitur : detergit etenim,ac vlcera repurgat serosa eius substantia, & consoli-
dat caseosa,febríque aduersatur. Quapropter nonnulli (vt idem auctor testa-
Cap.3.
tur libro de cibis boni, & mali succi) pulmonis vlceribus affectos potione tan-
tùm lactis curari putant:anteà scilicet,quàm ea ipsa vlcera amplientur,callo-
sáque

ſaque fiant:ſed præ cæteris lac muliebre,tanquam naturæ eiuſdem, nobíſque cognatum,ac accommodatum ab aliis medicis,præcipueq; ab Herodoto, Euryphone,& Prodico celebratur. Vbera quidem more infantium,illorum iudicio ab ita affectis ſugenda ſunt: quemadmodum eodem libro de cibis boni,& mali ſucci,ſeptimo meth.meden.& libro de maraſmo, ſcriptum reliquit Galenus,verùm cùm hoc plurimis non placeat,melius eſt calens adhuc ex mammillis id in ægri ventriculum, quàm ocyſsimè transferri,propterea quòd celerrimè mutari ſit aptum:& proinde aſtante animali ſtatim mulctum ipſum bibāt, oportet. Quòd ſi muliebre lac ſibi exhiberi recuſent,aſininum ipſis dare conueniet:id enim reliquis omnibus vtilius eſt,quippe cùm tenuiſsimum ſit,ac ſeroſum valde,& minimè coaguletur,& quoquouerſus ocyſsimè in corpus digeritur:quod etiamſi non adſit(licet omnium conuenientiſsimum phthiſicis ſit) bubulum,aut caprillum exhibendum erit, Aëtio auctore:nam caprinum inter cætera lactis genera moderatè ſe habet:cùm non admodum pingue, craſſúmve ſit,ob idque medium quoque eſſe cenſetur,quod in corporibus noſtris præſtat.igitur lac ipſum per ſe eſt his dandum, tum etiam mellis tepidi pauxillulū immiſcendum, ſi cui cogi in ventriculo ſolet, aut ſacchari, ſeu roſacei mellis, prout ego vtor, potiſsimùm vbi caprinum ſit lac: nam id ſine melle ſumptum periculoſum eſt,vt conſtat præcitato libro de cibis boni,& mali ſucci. Quantitas verò eius, quod aſſumitur, moderata ſit, ita vt non excedat, potiſsimùm circa initia ℥.iij.vel iiij.procedente verò tempore (ſi opus fuerit) quantitatem adaugeas, inſpecta tamen natura, ætate, ac ægrotantis conſuetudine, ſi lacte delectatur. Poſt cuius aſſumptionē,& quieſcant ægri,nec dormiant, aut alium cibum, potiſsimùm vinum, ſumant, ne ipſum in ventriculo corrumpatur, aut ad caput vaporet:cauendus tamen lactis vſus erit,vbi valida tabidi febre corripiuntur;cùm eis duntaxat dare conueniat,qui non valde multum febricitāt, ex Hippocr. ſententia aphor.64.quinti lib. quo caſu ptiſana, eiúſque cremore vtare,modo priùs dicto paratis.Inter fructus conducunt vuę paſſæ,ficus,nuces pineæ, & amygdala, ac palmulæ. Eorum verò potus ſit aqua cæleſtis, vt inquit Paulus, aut mulſa inde confecta: ipſam quoque aquam mulſam per ſe,& cum amylo,aut iride, & radice dulci in ea decoctis commendat Aëtius. Vice cuius aqua hordei ex hordeo non decorticato,ac toſto,ſola, aut glycyrrhizæ radice etiam decocta vti poterunt: poteriſque in ea cancros quoque fluuiales decoquere,aut ſaltem eos cum ptiſana decoctos,aut lacte (vt diximus) tribuas. Vino quoque interdum pro potu vtantur leni,& auſtero, vt Celſo viſum eſt, mediocri tamen valde menſura,vt ait Aëtius, vbi præſertim vires indicabunt,& febris remiſſa fuerit. At cùm mel calidis maraſmis,ac hecticæ febri aduerſiſsimum ſit,vt libro de maraſmo,& decimo meth.meden.liquet, quippe cùm protinus vertatur in bilem,& ſicciores, acrioriſque caloris febres reddat, non abre hæſitabit quiſpiam in Aëtium,& Paulum, propter quid tabidis aquam mulſam bibendam admittant?Atqui dices non abſolutum mel,id quod auerſatur Galenus,eoſdem admittere,ſed aquam mulſam,in qua mellis caliditas permixtione aquæ obtunditur, præſertim vbi dilutior fiat. Verùm niſi Galenus, eodem decimo metho. meden. nedum mel, ſed etiam aquam mulſam in hecticis febribus vitaſſet,ex iam dictis fortè liberari à calumnia poſſent Aëtius,& Paulus;ſed cùm ab ea etiam quoad fieri poſsit,abſtinendū eſſe iuſſerit,nullius momenti nuper data reſponſio eſſe videtur; ſed aliter, & rectiùs dicendum erit. Quod hecticæ febri, ſeu maraſmo exurenti duntaxat aduerſiſsima eſt aqua mulſa,potiſsimùm quæ non admodū diluta eſt propter traditas à Galeno cauſas;quo caſu neq; eam prædicti auctores tribuerent:verùm tabidis ipſam commendarunt,vtpote quibus præcipuus morbus, vlcus eſt,licet & febris hectica, & marcor ipſum ſequantur.Mel autem non modo quia detergendi vim habet vlceri non nocebit, verùm digeſtionis aliorum medicamētorum in corpus inſtrumentum erit, ac celeris tranſitus veluti vehiculum:qua de re omnibus me-

Lib. de cibis boni & mali ſuc. ca. 3. 7. meth. c. 6. Lib. de maraſmo, c. vlt.

Cap. 3.

Dubium. Lib. de maraſmo, c. 9. 10. met. c. 11. Reſpōſio prima. Impugnatio.

Reſponſio vera.

dicamentis, quæ thoracis, & pulmonis vlceribus sunt destinata, ipsum admi-
Cap.7. scendum esse præcepit Galenus quarto metho. medendi. Maius itaque ex vsu
aquæ mulsæ commodum consequitur ipsis tabidis ex abstersione (cùm prin-
ceps eorum morbus vlcus sit) quàm incommodum; propterea quòd marcori,
& hecticæ febri, qui secundarij eorum affectus sunt, vtpote vlcus ipsum con-
sequentes, aduersetur, præsertim vbi dilutior fuerit, vt diximus. Et quoniam
Paulus tanquam optimum auxilium boli armeniæ potionem commendauit,
propterea ipsa cum eadem aqua mulsa exhibita conducet, aut inspersum in
ptisana, seu eius cremore, quantitate ℈.j. aut ʒ.ß. pro qualibet vice. Aëtius verò
eiusdem boli armeniæ ʒ.j. ex vino tenui albo, tanquam efficax medicamẽtum
commendat: nec minùs confert saccharum rosaceum sæpiùs exhibitum per
se, aut cum ptisanæ cremore: interdum etiam & herbam sanguinalem ex ace-
to, vel plantaginem esse, vtile est, vt apud Celsum legitur: item plantaginis suc
cus per se, vel marrubium ex melle coctum, ita vt illius cyathus sorbeatur, hu-
ius cochleare plenum paulatim delingatur: vel inter se mixta, & cocta resi-
næ terebinthinæ pars dimidia, butyri, & mellis pars altera, ab eodem auctore
commendatur. Et vt summatim dicam, medicari pulmonis vlceribus oportet
(vt Aëtius refert) eo apparatu, quo facilè sursum efferantur humores, cura si-
mul adhibita, ne alij congregentur: excogitata autem à medicis proinde sunt,
vbi expurgandum ex pectore, & pulmone pus est, fortissima, vt inquit Gale-
Cap.11. nus quinto metho. medendi, (quæque maximè dissecant) pharmaca: in quem
vsum summopere conducit, præter iam dicta aqua mulsa per se, & cum amy-
lo, aut iride & radice dulci in ea decoctis, vel hyssopo, seu marrubio, aut to-
stum hordeum non decorticatum, si in ea coquatur. similiter syrupus è glycyr-
rhiza, ex adianto, de hyssopo, aut marrubio, quibus mellis rosacei pauxillum
miscere poteris, interim & myrtinum syrupum: & (si febris obstiterit) aquam
hordei prędictis syrupis permisceas. Poterit insuper & tale parari medicamen
tum instar ecligmatis, de quo paulatim delingatur, modo quo docuimus capi-
te de spuitione sanguinis cum tussi, id autem excipit ecligmatis è pulmone vul
pis, & è pino, amborum ʒ.j. syrupi myrtini, de hyssopo, mellis rosacei, ac syru-
pi è glycyrrhiza ana ℥.j.ß. boli armeniæ, terræ lemniæ, & lapidis hæmatitis
ana ℈.j. radicis symphyti ʒ.ij. diatragacanthæ ʒ.iij. misceantur, & formetur
ecligma: & vbi medicamentum è pulmone vulpis haberi non poterit, tantun-
dem eiusdem pulmonis vulpis arte præparati adiicias, aut ex adianto, glycyr-
rhiza, & eodem pulmone vulpis, semine fœniculi, amylo, ac tragacantho pul-
uis paretur, de quo quotidie ʒ.j. cum saccharo rosaceo, aut syrupo ex adian-
to, seu marrubio, ptisana, vel aqua mulsa tribuatur. Quòd si ℥.ij. carnium gal-
linarum, vel caponum assumas, amyli, & tragacanthæ, singulorum ℈.j. diape-
nidon, vel confectionis regum sine speciebus ʒ.ij. margaritarum ʒ.j. seminum
melonum ʒ.iiij. & cum saccharo diluto in aqua rosarum morsulos formare
iusseris, non parum adiumenti afferes, præsertim si cum ptisana, aut aqua mul-
Curatio tabidorũ cum exsiccantibus. sa quotidie mane, vnum, vel duos ipsorum dabis. Pro vlceris autem exsicca-
tione, quæ quidem eorum communis finis est, valida non existente febre, pro-
derit tabidis per interualla exhibita Mithridatis antidotus, aut Theriaca, Aë-
tij, & Pauli decreto: necnon Ambrosia, & Athanasia, quibus omnibus pro for
Cap.8. ti pulmonis exsiccatione, vsus fuit Galenus, vt patet quarto de locis affectis,
qua via tabidi id saltem lucrifaciunt, vt vlcus nec vltra progrediatur, nec ma-
ius fiat, sed siccatum, ac ceu callo duratum longiori vita frui eos sinat, si om-
nia præsidia fuerint ritè administrata, vt capite de cruenta spuitione, dictum
Topica. est. Extrinsecus verò per initia, vbi conquieuerit malum, cataplasmata appli-
centur, ex althææ foliis tritis, semine lini, ac tenuissimo polline, quæ cum de-
coctione fœnigræci, & althææ, vel maluæ, oleo, ac melle admisceantur, ex
Pauli, & Aëtij sententia. Deinde post temporis intercapedinem (vt ipsimet
inquiunt) ad cerata transeundum, ex butyro, oleo laurino, ac cera apparata:

at tem

at tempore repurgationis epithemate vtendum est, vt ait Aëtius, ex terebinthina,& oleo cyprino,butyro,& medulla ceruina,adipe taurino, iridisque farina, & œsypo, æqualibus omnibus partibus commistis, loco autem cyprini olei,irinum,laurinum,aut rutaceũ assumas.Tẽpore autem quo cicatrix obducitur,oleum myrtinum,aut rosaceum extrinsecus thoraci inungendum, interim adiectis alumine,acacia, malicorio,hypocistide, galla, & rhoë obsoniorum:addendo etiam (vbi opus fuerit) ammoniacum, viscum quercinum,picem,ac ceram,apisque semen,ex eiusdem Aëtij sententia. Quòd si tussis molesta grauiter affligat,thymus tritus;& hyssopum cum succo radicis dulcis, ac melle cocto excepta,formatáque sub lingua tenenda dentur, vt iidem auctores sentiunt. Verùm tum medicamentum hoc, tum & quod vis aliud humidum,quod ad eiusmodi curanda vlcera faceret, ægro supino cubanti exhiberi debent,iubentes id in ore continere, paulatimque permittere in asperam arteriam defluere ex Galeni decreto (vt diximus) quarto & quinto methomeden.Qua ratione nedum pulmonis vlcera, sed & thoracis, asperæ arteriæ, ac gutturis curari debent:influit enim sic sensim,& paulatim de medicamento aliquid sensibiliter,& manifestè in ipsam asperam arteriam, & per eam ad pulmonem,ac pectus.Cauterium verò nec ex his, quæ actu, neque ex his,quæ potentia inurendi vim habent, tabidorum capiti vllum adhiberi debet, pro tabis curatione,nisi malum à fluxu acrium humorum ex capite factum sit, ac fiat,aut,nõdum tabidi sint,sed morbo tabifico opportuni,vtpote quibus caput facile impletur, ac ipsum spiritus organis multas destillationes dimittat: hi nanque ex cauterio capiti adhibito,præsertim qua parte sagittalis sutura coronali committitur,aut occipitio inter primam,& secundam vertebram, quo loco tutius fiet,non exiguum commodum suscipiunt: quemadmodum Galenus docuit quinto meth.meden.in eisdem obseruari:licet nec de his, quæ igne fiunt cauteriis,nec de determinata capitis parte loquatur. Reliquis verò maximum affert incommodum, cum altera causa sit extenuationis eorum,nec quicquam eis auxilietur,ex quacunque alia causa tabidi facti fuerint: & proinde cum neque vnus reperiatur auctor artis medicæ, qui ipsum commẽdarit, abstinendum propterea ab eo erit.

4.met.ca.7. *5.met.c.12.* *Cauterium.* *Cap.14.*

Περὶ παλμοῦ καρδίας. De palpitatione cordis. Caput LIIII.

EVENIVNT quoque non rarò & ipsi cordi (quod veluti innati caloris fons est) siue ipso primariè affecto, siue cæteris quibusdam partibus consentiente,affectus præter naturam quidã non pauci,inter quos is existit,qui à Græcis παλμὸς καρδίας, Latinè cordis palpitatio dicitur, à symptomate, & parte affecta simul nomen assumens; Quamuis interim quidam non cordis palpitationem, sed tremorem appellent:licet perperam,vt dicemus.Quidam alij recentiores medici cardiacam,sed temerè nuncupant: cum tam καρδιακὴ, quàm καρδιαλγία, quàm etiam καρδιωγμὸς non ipsius visceris, quod in thorace continetur, cordis(inquam)affectiones sint,sed ipsius oris ventriculi, quod mos erat Græcis, veluti & iam dictum viscus καρδίαν, hoc est,cor appellare, vt secundo de Hippocrat.& Platonis decretis, aphoris. 17. & 65. quarti libri notauit Galenus ac nonnullis aliis in locis. Verùm de his paulò pòst, cùm de ventriculi vitiis loquemur,verba faciemus.Nunc autem satis sit monstrasse, haud rectè recẽtiores medicos cordis palpitationem cardiacam nominare: cùm cordis palpitatio ipsius principis visceris,quod in media thoracis sede collocatum est, affectio sit;cardiaca verò non huius visceris affectus est,sed oris vẽtriculi, vt in sequentibus patebit.Vt verò pateat quid sit cordis palpitatio, ac quomodo cordis tremor appellari haudquaquam possit,differendum primo erit quid sit palpitatio,& secundo quibus discriminetur à tremore.Quod palpitatio dilatatio

Cap.8. *Palpitatio quid sit.*

Cap. 2.

quædam præter naturam in particula ſit, ſignificauit Gale. 2. de cauſis ſympto.
quòd verò eadem partium eleuatio quædam præter naturam ſit, atque depreſ-

Cap. 5.

ſio idem Galenus docuit lib. de palpit. trem. rig. & conuulſ. quo fit, vt omnibus
corporibus, quæ dilatari poſſunt, affectio hæc incidat: ſunt porrò ea omnia
quæ naturaliter ſunt mollia, ita vt tum dilatationem ſui tolerare, tum rurſus
in ſe ſidere poſsint: & propterea in cute ſæpe incidit; nonnunquam in ſubie-
ctis muſculis, non in poſtremis autem ventriculo, veſica, vtero, inteſtinis ioci-
nore, liene, ſepto tranſuerſo, corde, ac arteriis: & proinde affectio hæc neque

Quarũ partium ſit affectio, palpitatio.

voluntariæ virtutis propria eſt, nec inſtrumentorum ad hanc ſpectantium, ſed
indifferenter cunctarum partium quæ diſtendi, dilataríque poſſunt: qua etiam
ratione fit, vt neque os, neque membrana, cartilagóve vnquam palpitent, ne-
que neruus, quòd cauo vacent, & propterea dilatari non poſſunt, vt eodem lib.

Cap. 2.
Lib. de palpit. cap. 5.

2. de cauſ. ſympt. & lib. de palpit. trem. rig. &c. Galenus decretum reliquit. Ve-
rùm cùm partes ipſas, quæ palpitant, ex ſeipſis non dilatari liqueat, quia neq;
vis aliqua naturalis eis ineſt, quæ id efficiat: nam ſemper iis ineſſet, & cùm ſa-
næ eſſent præcipuè, modo autem cùm neque ſemper, neque bene habentibus
inſit; conſtat talem dilatationem, ſeu diſtentionem, eleuationem, ac depreſsio-
nem, in palpitatione præter naturam eſſe, vtrium, necnon fabrorum follium
ritu: impletæ nanque partes dilatantur, & cùm dilatantur ſeſe implent, veluti
arteriæ. Eſt itaque motus hic palpitationis non ſponte factus elatis palpitan-
tium, atque delatis partibus: verùm quæ in palpitantibus membris eleuationes
corporum cernuntur, & depreſſus, ab implentibus quaſi extenſiones ſunt, &

Palpitationis cuiuſque cauſa immediata.
Cap. citato.

elationes: è contrario inanitorum ſunt depreſsiones. Quapropter dilatatio-
nes tales, cùm præter naturam ſint, opus eſt (vt Galenus inquit præcitato libro
ſecundo de cauſis ſympto.) ab aliqua, quæ in ipſas influat ſubſtantia fiant, &
hanc vnam è duabus eſſe credibile eſt, vel ſuccum quempiam, vel aëream ali-
quam naturam. At quo minùs ſuccus ſit, repugnat palpitationis tum motus,
tum ſolutionis celeritas, vt quæ & illico fiat, & ſtatim deſinat. Succus autem
nullus, aut ita celeriter influit, aut refluit: itaque neceſſe eſt, cauſam vnde
palpitatio exoritur; aëream eſſe ſubſtantiam: verùm ſi hæc tum exigua, tum
ſubtilium eſſet partium, facilè per corpus transflueret. Non alienum igitur
à ratione eſt, ſubſtantiam quandam craſſarum partium halituoſámque eſſe
tum quantitate, relatione ad locum in quo conſiſtit, ſemper ſatis magnam:
dilatat ergo, vt veriſimile eſt, attollítque, ac inflat partem, quoad truſa, &
compulſa ad ſui generis perſpiret ſubſtantiam: & ſi corpus cauitatem ha-
buerit, hanc implet, & quæ completa eſt, extollit, ac diſtendit, ſi autem non,
inter corpora duo congeſta, ſibi ventrem acquiſititium molitur, & vnum
ab altero diſtans reddit. Quapropter rationabiliter iis, quibus perfrigerata

Loco citato.

eſt aliqua particula, palpitationes accidunt, vt apud eundem Galenum legi-
tur eodem libro ſecundo de cauſis ſymptomatum, quippe quòd ab ea ſub na-
turali ipſius ſtatu attenuatum, omninóque per naturalem animalis calorem
concoctum effinxit, id nunc vbi eadem propter frigus reddita eſt imbecilla,

Quis motus præter naturam ſit palpitatio.
Cap. citato.
Reliquæ remotæ palpitationis cauſæ.

& halituoſius, & craſſarum partium efficitur: ita vt neque facilè ſicut priùs
perſpirat: interim anguſtia quoque viarum accedente: quoniam autem nebu-
loſus ſpiritus, & ater, flatuoſúſve, vt diximus eſt palpitationis cauſa, idcirco to-
tus motus præter naturam eſt, à cauſa præternaturali duntaxat ortus, vt eo-
dem libro ſecundo de cauſis ſymptoma. liquet. Et propter iam dictas cauſas
generationis eius, frigidiores ætates, natura corporis frigidior, regio frigida,
tempus anni frigidum, otioſa vita, ſacietas, & temulentiæ, cibi frigidi, atque
flatuoſi: & ad ſummum quotquot corpora infrigidant palpitationes facilè ge-
nerant. Horum autẽ contraria illas illico extinguunt: quæ enim calfaciũt, ſpi-
ritus tenuant, corpora tranſpirabilia, laxáq; efficiunt: denſant è contrario fri-
gida, cogunt, & corporum meatus arctiores reddunt, ſpiritus craſsiores, gluti-
noſos, atque atros faciunt; vt facilè propria craſsitie, & ambientium corporũ
anguſtia

angustia transitu carentes detineantur. Palpitationum itaque ortus ex frigore est: & proinde veteres medici remedia palpitationibus, quæ calfacere, & tenuare possint, repererunt, quemadmodum ab eodem Galeno scriptum est libro de palpita. tremo. rig. & conuulſ. Is verò affectus, qui à Græcis τρόμος à Latinis tremor dicitur, inuoluntarius sursum, & deorsum motus est, motarum partium ab inuicem, vt patet apud Galenum præcitato loco: quo fit, vt à palpitatione discrepet, quoniam non idem est sursum ferri, & eleuari, neque deorsum ferri, & deprimi. Nam quæ sursum feruntur, & deorsum, cum alio priorem locum mutant, vt in tremore videre licet: eleuata autem, & depressa seruantia antiquam sedem, (vt in palpitationibus inspicitur) ambientis nunc aliquid assumunt, nunc deperdunt: moueri itaque non sponte, sed inuoluntariè, & præter naturam vtrisque commune est. Verùm palpitationibus proprium est, maiorem, & minorem locum, non relicto primo occupare; tremoribus autem adeò loca commutare, ne in eadem sede maneant: qui licet præter naturam motus sit, non tamen totus ex causa præternaturali fit, sicuti in palpitatione, & conuulsione, sed mixtus quodammodo est ex causa, quæ præter naturam sit, & animali virtute: etenim tremit, qui non decreuerit mouere membra nemo, ex Galeni decreto libro de palpita. tremo. rigo. & c. est itaque tremoris motus compositus, qualis est, arteriarum pulsus, & præsertim formicantis pulsus non absimilis. Non tanquam in hoc pulsu arteriæ motus in minima spacij intercapedine agitur, sic in tremore animalis particula, quæcunque ab imbecilla virtute mouetur: vicissitudo autem motus non ab vna perficitur natura, sicut in arteriis, sed ex pugna virtutis, & ponderis corporis, & si omnino huius symptomatis generatio cum conatu fit mouendi, est tamē cum virtutis infirmitate. Quare inuicem vincente, victáque potentia, mutuóque semper contrariis succedentibus motibus tremor efficitur: licebítque liquidò cerni eorum pugnam, nec virtute membrum decidere sinente, veluti in paralysi, nec pondere permittente virtutem id sublatum seruare, ita vt cùm valens erat, sed ineunte motione vna, alteram huic aduersam, quasi adiunctam dici etiam reperias, vt quæ sursum versus latio fit, quæ ad inferius excipiat, ab ea subinde præpedita, imperfecta semper vtraque remanente: quo sæpius affecto, & sursum versus delationem, ea quæ fit deorsum insequente, & huic quæ sursum versus fiat, iterum adiuncta, vt diximus, partibus locum continuè mutantibus, motus duplex fit, & compositus, quæ affectio tremor nuncupatur, motu deorsum grauitate facto, & viribus sursum versus itidem mouentibus. Ex quibus clara luce patet, quàm dissimilis sit affectio hæc à palpitatione, ac quo pacto prædictis symptomatis ab inuicem differant: neque insuper idem, qui afficitur locus in trementibus, ac palpitantibus existit: nam tremor inualidæ virtutis actio est: & propterea mouentis virtutis affectus, & non instrumentorum, vt patet eodem libro de palpitatione tremore rigore, &c. & tertio de morbis vulgaribus, impediri nanque solent operationes non ab instrumentis solis, sed à viribus. In ipsa verò palpitatione facultas haudquaquam læditur, sed instrumenta, seu partes ipsæ, quæcunque præter naturam dilatari possunt, vt priùs dictum est: & propterea partibus alioquin penitus immotis accidit. Tremor verò semper inualidi, atque impotentis est symptoma, cùm imbecillitas sit virtutis motiuæ corporis, neque vna causæ species, quæ tremores efficiat, reperitur, veluti palpitationum; quarum ortus ex frigore semper est, ac nebuloso, crasso, vaporeóque spiritu, vt paulò ante demonstrauimus. Neque remediorum vnum genus tremoribus, vt palpitationibus existit, quemadmodum eodem lib. de palp. trem. & rig. scriptum reliquit Gal. quo itē loco, ac lib. 2. de cau. symp. & 3. de morb. vul. diuersas tremoris causas cōscriptas discere poteris. Differt itaq; palpitatio à tremore ex Gal. sententia; tum quia non idem affectus præter naturam est vterque, neque accidentia eadem; nec qui afficitur locus idem existit; neque causa etiam, si quæ diximus

Cap. 5. Tremor quid sit. Tremoris & palpitationis conuenientia, & differentia.

Quis motus præter naturam sit tremor. Cap. 4.

Modus generationis tremoris.

Cuius facultatis sit affectus tremor. Commēt. 1. Cōmento 2.

Cap. 5. cap. 2. 3. de morb. commēta. 1. Cōm. 2. & 4

Quibus differat palpitatio à tremore, cōcluditur.

dilig

diligenter attendas. Errarunt propterea toto (vt inquiunt) cœlo, qui cordis palpitationem cùm tremore confuderunt, cum neque in vno palpitatio cum

Error eorũ qui non nouerunt prædicta.

tremore conueniat, vt ex superiùs relatis liquet. Accedit ad hæc, quod & si quodammodo conuenire possent, adhuc falsò assererent tremorem posse in corde excitari, cùm affectio hæc perpetuò consequatur facultatis motricis voluntariæ imbecillitatem: nec tremor fieri potest nullum aggredienti motum voluntarium: agit etenim in tremoribus voluntas semper, ab eisque inse-

2. de causis sympto. c. 2. Cap. 3. & 5.

parabilis est, quemadmodum à Galeno scriptum est, cum libro 2. de causis sympto. tum libro de palpit. trem. rigo. & conuul. in corde verò talis facultas haudquaquàm reperitur: neque enim nerui ad ipsum pertingunt, vt delatores prædictæ facultatis, sed quodammodo sensus duntaxat (vtpote vt dignosceret ea, quæ sibi laborem afferrent) quemadmodum natura etiam distribuit hepati, lieni, ac renibus: nam eadem omnino insertionis horum neruorum est ratio,

5. de vsu par. cap. 13. 5. de vsu par. cap. 9. & 10. 6. de vsu part. ca. 18. 14. de vsu part. cap. 13. Cap. 8.

quemadmodum 45. 6. & 14. de vsu partium liquet, ne scilicet sensu omni carerent, néve plantæ penitus essent. Quapropter neque ad ipsum propriè, veluti ad sensus instrumenta nerui perueniunt, nec etiam velut ad motus voluntarij instrumenta: nam quamuis cor caro sit dura, & ægrè patibilis, ex fibris multiplicibus conflata; & propterea quodammodo musculis videri possit persimile, discrepat tamen ab ipsis perspicuè, non vna duntaxat ratione, vt ab eodem Galeno scriptum est præcitato libro sexto de vsu partium, & exinde etiam factum est, vt quod actionis animalis instrumentum non esset, nullam actionem animalem habens, sed naturalem, vt paucissimis etiam ei opus fuerit neruis: tremere itaque cor propter iam dictas causas haudquaquam potest; licet sæpenumero palpitare compertum sit. Verùm affectionem hanc neuti-

Quid sit cordis palpitatio.

Quo differat cordis palpitatio, à pulsu. Cap. 8.

quam tremorem appellare poteris, sed palpitationem, quę nihil aliud est, quàm ipsius cordis eleuatio quædam præter naturam, atque depressio, vel ipsiusmet cordis dilatatio quædam præter naturam: neque enim ex se ipso cor in palpitationibus dilatatur, velut in pulsu, licet motio, quæ ex palpitatione fit, ex corde etiam fiat, non tamen secundum naturam: & propterea motus cordis, qui in pulsibus fit, est operatio, qui verò in palpitationibus, est affectio, vt à Galeno decretum est libro sexto, de Hippocrat. & Platon. decretis verùm affectio appellatur in secundo significato, secundum quod affectionem intelligebat motum contra naturam, oppositum ei, qui secundum naturam erat, atque

Quis affectus præter naturã sit Palpitatio. Cap. 2.

operatio dicebatur. Est nanque symptoma in genere deprauati motus toto genere præter naturam, ita vt totus motus præter naturam sit, paucus simul, tardúsque, & rarus, Galeno teste 2. de causis symptoma. Dignoscitur autem

Signa.

facilè cordis palpitatio ex ægri relatione: nanque cor ipsum præter pulsum palpitare sentiunt, tanquam diuersam existentem motionem à pulsu, quem proprium cordis motum appellamus: insuper & medici ipsi manu adhibita cùm supra thoracem, loco quo cor ipsum situm est, tum tangendo arterias ipsas, sentient liquido in vtrisque locis hunc palpitationis motum longè diuersum, ab eo qui secũdum naturam est, ac pulsus appellatur: eritque spiratio eorum exigua, & rara; nec minùs & vniuersas ferè ipsius pulsus inæqualitatis differẽtias, ex eo quod cor ipsum affectũ sit, percipiẽt: atque id cõmune signũ,

Quem cordis morbum sectetur.

tum partis affectæ, hoc est, ipsius cordis, tum affectus erit. At quoniam palpitationum ortus ex frigore est, vt diximus: non ab re intemperiem frigidam ipsius cordis palpitationem sectari, fatendum erit: & quoniam si cauitatem habet pars quæ palpitatione afficitur, extollitur ea, ac distenditur à causa faciente eam; si autem non, inter duo corpora congesta ventrem acquisititium

Cap. 5. Causa. Li. de palpi. cap. 5. 2. de causis symp. cap. 2.

sibi molitur, vnúmque ab altero distantem reddit, vt patet libro de palpi. trem. rigo. & conuuls. propterea ad vnitatis quodammodo solutionem etiam consequi palpitationem asserere non erit absonum. Cuius affectionis causa in vniuersum vnicam esse asseritur à Galeno tum præcitato loco, tum etiam secundo de causis sympto. Ea autem est crassus, nebulosus, aër, flatuosúsve spiritus,

vel quo

vel quomodocunque aliter ipsum appelles: & idcirco (vt ipse asserit) frigidiores corporis naturæ, ætates, regiones, anni tempora, ociosa vita, facietas, & temulentiæ, cibi frigidi, ac flatuosi, & quotquot corpora infrigidant, à palpitationibus facilè prehenduntur, & horum contraria illas illico extinguunt. Verùm hæc affectio (vt idem Galenus inquit libro 5. de locis affectis) aut per se euenit ipsi cordi, aut cum suspitione quadam, quod in humore cor ipsum moueatur: neque enim mirum videri debet tantam humoris multitudinem cumulari aliquando in ambiente cor tunica, περικάρδιος dicta, vt ipsum, ne attollatur, impediri possit. Ex aliquo item tumore præter naturam in eadem ambiẽte cor tunica, duro siquidem, aut humorem in se continente, qualem pustulæ, quas Græci hydatidas vocant, emittere solent, oriri poterit cordis palpitatio; quemadmodum experientia comprobauit in gallo, ac simia, quæ emaciari in dies, videtur, Galenus. Pluribus etiam integra valetudine degentibus, tum adolescentibus, tum adultis subitò, sine alio manifesto symptomate, palpitatio visceris huius euenire visa est: cunctis tamen siue per se, corde ipso affecto; siue per consensum à frigidis causis prouenire putandum est; cùm ex frigore palpitationum sit ortus, vt diximus eiusdem Galeni sententia; calfacientibúsque, ac tenuantibus remediis curentur, prout veteres medici innuerunt; ac attenuante victu, vt dicemus. Quo fit, vt nedum Arabes, verùm & iuniores medici quidam, etiam qui Galeni doctrinam profitentur, longè ab eius sententia aberrent, dum asserunt, ex calida cordis intemperie eius palpitationem oriri posse; quod omnino eiusdem Galeni doctrinæ pugnare videtur, quemadmodum clara luce patet in præcitatis locis, libro videlicet secundo de causis sympto. & libro de palpita. tremo. rigo. &c. Nec minùs temerè audent frigidis medicamentis cordis palpitationem curare, cùm perpetuò calidis (vt dicemus) curanda sit. Quod si pro eorundem opinionis confirmatione putent esse Galeni verba in commento aphor. 65. quarti libri, quo loco asserere videtur ex maximo incendio vitalis facultatis, quæ in corde consistit, palpitationem oriri posse, non minùs quàm in prædictis cæcutiunt. Nam ibi Galenus ponderans verbum καρδιωγμὸν, ab Hip. in apho. positum, dicebat ipsum bifariam intelligi posse, vno modo, vt idem significet, quod καρδιαλγία, secundo modo, vt nõnullis visum est, motum quendam cordis, palpitationi similem per καρδιωγμὸν intelligentes, hoc est crebrum, & velocem cordis motum, & præcipuè similem palpitationi. Hic nanque affectus extremum malum portendit, vim scilicet vitalem, vt Galenus inquit, maximo incendio laborare significans: oriri itaque potest, vt ex Galeni verbis liquet, affectus καρδιωγμὸς dictus, ex immodico cordis incendio, in quo crebro, & velociter ipsum cor moueri necesse est, attamen nequaquam motus hic palpitatio rectè nuncupabitur, licet ei similis existat; etenim à facultate ipsa motio huiuscemodi fiet, licet fuerit immodica, ac irritata facultas ipsa, & non omnino à causa præternaturali; crasso videlicet, ac nebuloso spiritu, vt palpitatio. Verùm fortè dicent saltem ex Pauli sententia, illud verùm esse, quod scilicet ex calida cordis intemperie palpitatio excitari possit: nam cap. trigesimoquarto, libri tertij dicebat, itidem valentes cordis palpitationes sæpe ex sanguinis in eo concepti copia, aut feruore contrahuntur. Atqui dicimus nos de forti cordis palpitatione Paulum verba facere, per quam non aliud intelligere voluisse putandum est, quàm crebrum & velocem cordis motum; similem palpitationi existentem, quemadmodum per καρδιωγμὸν Gale. intellexit, & non de vera palpitatione; quæ est partium præter naturam quædam dilatatio: nam hæc cùm non nisi à flatuoso spiritu oriri possit, vt Galenus inquit, à cordis feruore haudquaquam gigni potest, vt luce clarius patet ex his, quæ diximus. Quantùm verò ad eius prognosticum attinet, non negligenda circa initia eius curatio erit: nam si augeatur, aut diutius perdurauerit, ad syncopem permutabitur, & demum ad mortẽ, eámque repentinam, ob consequentem virtutis videlicet vitalis imbecillitatem; veluti ille

Cap. 2.

Vide Aui. lib. 3. fen. 11. tract. cap. 1. Rhazẽ in 9. ad Masorem ca. proprio & alios Arabes. Arabum, & iuniorũ Galenicorũ error notatur.

2. de causis sympto. c. 2. Lib. de palpit. cap. 5.

Prognostica.

cuius meminit Galenus aphor. 41. secundi libri, cui dum exolueretur, cor fortiter palpitabat, derepente mortuus est, non aliter quàm illi, qui acutissimis cordis affectibus, quos syncopas vocant, arrepti subitò intereunt. Quinto autem libro de locis affectis asseruit Galenus cordis palpitationē, licet tum adolescentibus, tum adultis euenire ea possit, magna tamen ex parte iis accidit, qui ætatem agunt quinquaginta quidem annis inferiorem, sed quæ quadraginta annos excedat. Cæterùm quamuis nonnulli ab hoc symptomate planè liberati sint per venæ sectionem, victúmque extenuantem, ac medicamenta similia, vt ipse inquit, nihilominus omnes ante senectutem morte præuēti sunt. Verùm alij quidem per acutas febres, alij verò cùm sani degerent, affatim syncope intercepti interierunt, quamuis vnus, vel duo citra syncopem alia quadam mortis specie perierint. Cæterùm pro palpitationis curatione, aër eligatur ad caliditatem, & siccitatem declinans, sítque grauis odoris expers; quinimò vt suauiter oleat, arte paretur: sunt nanque odorata omnia cordi familiaria, somnus sit moderatus: viténtque vigilias, immodicas præsertim: motu etiā, & exercitio temperato vtantur: aluus seruetur lenis: & si id natura non fiat, arte suppleatur, clysteribus scilicet, aut balanis. Immodicos etiam animi affectus vitare debent, præcipuè mœstitiam, & metum, atque etiam lætitiam immodicam. Et quia vniuersa victus ratio (Galeno teste 5. de locis affectis) attenuatoria esse debet, Propterea tales eligantur cibi immodicæ humiditatis, ac flatus expertes, síntque boni nutrimenti, ac facilis concoctionis: quapropter carnes pullorum gallinaceorum, gallinarum, starnarum, phasianorum, perdicum, merularū, turdorum, ac aliarum paruarū auium montanarum eligātur: necnon interdū hædorum, vitulorū, leporum, ac capreolorum: eis autem vtantur assis, interim elixis, hyssopo, fœniculo, aut serpyllo, satureia, vel mellissophyllo, sampsucho, seu pulegio, interim etiam boragine, seu pimpinella: nec minùs in prædictarum carnium iure piper, cinnamomum, macer, aut cariophylli in puluerem priùs redacti iniiciantur. Potus sit vinum dulce, substantia tenui, colore flauum, seu fuluum, vetus potiùs quàm nouellum, vel mediæ ætatis, dilutum aqua, in qua borago, mellissophyllon, vel pimpinella fuerit decocta. Et quoniam omnes palpitatione affectos sanguinis detractio iuuat, vt testis est Galenus eodem libro quinto de locis affectis, propterea statim circa initia (si virtus, aut ætas, seu aliud quippiam non prohibeat) vena secanda erit, interna dextri cubiti, si totius corporis plenitudo adsit, aut sinistri, ea non existente. Est nanque morbus hic magnus, saltem ratione partis affectæ, quapropter & si intemperatum ad frigidum in hoc affectu sit cor, quia tamen princeps viscus est, aut saltem reuulsionis gratia venæ sectio confert, prohibens ne ad ipsum excrementa confluant, tum quòd imbecillum sit, tum etiam ne propter hunc præter naturam palpitationis motum excrementa quoque trahat. Qua ratione Galenus non curare eos venæ sectionem dixit, sed iuuare, eos verò liberatos esse, qui post sanguinis missionem tenuante victu, medicamentísque similibus vsi sunt: hæc (inquam sunt) quæ palpitationem curant, victus scilicet extenuans, ac extenuantia medicamenta, quamuis ipsa venæ sectio iuuet. Nec mirum id est, nam ea reuellit: victus autem, & medicamenta cùm extenuent, dissipent, atque discutiant; palpitationis causam, quæ spiritus flatuosus & crassus est, omnino adimunt, intemperantiámque ipsius cordis frigidam corrigunt, simulátque ipsum corroborant. Qua de re neque multa sanguinis copia per venæ sectionem vacuanda est; sed potiùs (si opus fuerit) iteranda ea erit: nam quantò maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tantò reuulsionem efficaciorem effeceris, vt à Galeno decretum est, libro de cur. rat. per venæ sectionem, & nos in præcedentibus annotauimus. A venæ sectione, quæ extenuant medicamenta, ac calfaciunt, tribuenda sunt: in quem vsum conducunt, diambra, diamoschus, cùm dulcis, tum amarus; confectio de cinnamomo, de xyloaloë, diacalamenthum, dianisum; aromaticum rosac

Cap. 2.

Curatio.

Victus ratio.

Citato ca. 2.

Loco citato.

Venæ sectio.

Medicamentorum ratio.

Cap. 12.

rosaceum,theriaca,aut mythridatum,qualibet vice ʒ.j.exhibens cum ℥.ij. prædicti vini,aut ℥ iij.aquæ mellissophylli, boraginis, aut florum citrangulorum. Poterunt insuper prædicta in morsulis formari, excipiens diambræ, vel diamoschu ʒ.j.similiter confectionis de xyloaloë,aut de cinnamomo:adiicias autem seminum melonum ℥.ß.& cum saccharo diluto in aqua rosacea, aut mellissophylli,morsuli formentur: sit autem quilibet ponderis ℥.j. quorum vnum pro qualibet vice dato,ex syrupo item de pomis, corticibus citri, ac rosaceo simul mixtis,aliquo ex prædictis antidotis addito, liquidum medicamentum fieri poterit,ex quo paulatim sæpius assumat æger. Ex Plinio Secundo libro 2. de re medica habetur cap. 14. quod si costum ad cordis pulsum, panacem, & fœnumgræcum æquis ponderibus in puluerem rediges,& cum melle attico repones commixtum,&(cùm opus fuerit)cochlear plenum ieiunus cum aqua calida bibas,per triduum confert:aristolochiam item rotundam in puluerem rediges,vt idem inquit;& ex eo denarios tres ex vino per triduum bibes:Item rhaponticum ex vino veteri tritum,ieiuno potui dabis. Exteriùs insuper epithemata imponantur,quæ in hunc modum fiant. Recipe aquæ mellissophylli,florum citrangulorum ana lib.ß.aquæ rosaceæ,& boraginis, cuiuslibet ℥.iij. maceris,caryophyllorum,cinnamomi ana ʒ. j. ligni aloës, corticum citri, semini ozimi ana ʒ. ij. ambræ, moschu, ana gra. 5. croci gra. iiij. vini odoriferi ℥.iij.commixtis omnibus fiant cordi epithemata. Ex oleo quoque costino, ac nardino,amygdalino,& rosaceo,puluere ligni aloës, cinnamomi ac maceris, exiguóque croco, & galla moschata, ceræ quod satis sit, ac pauco vino albo odorifero, fiat vnguentum, quo vtare. Sacculorum etiam vsus non minùs conducit,qui sic parentur.Recipe florum boraginis,rorismarini, citrangulorum,sampsuchi,mellissophylli,& serpylli ana ʒ. ij. ligni aloës, corticum citri, maceris ana ʒ.j.cinnamomi,caryophyllorum,ac seminis ozimi, ana ℈.ij. rosarum rubearum ʒ.iiij. croci ℈.ß.ossis de corde cerui nu. j. contusis omnibus fiat sacculus ex serico,cordíque imponatur. At si cum frigida cordis intemperie, frigidorum quoque adsit humorum redundantia, priusquam prædicta medicamenta adhibeantur,à venæ sectione, ea quæ iam dictos succos concoquendi,præparandíque vim habent,tribuenda sunt:& dein quæ purgant,quiuis fuerit redundans succus,siue pituitosus,siue melancholicus:pituitoso autem existente mel rosaceum,oxymel simplex,compositum,aut scillinum cum syrupo è corticibus citri,aut de hyssopo,& aqua,in qua betonicæ,sampsuchi, pulegij, origani, aut mellissophylli folia fuerint decocta, tribue: quibus sæpiùs assumptis,ac parato proinde,& concocto redundante pituitoso succo, purgetur, vt infra.Recipe agarici trochiscati ʒ.j. vel ℈. iiij. corticum myrobalanorum chebularum ʒ.ij.florum boraginis, & lupulorum, singulorum ʒ.iij.fiat decoctum in aqua fontana;secundum artem,in quo ʒ.vj.diacatholicon, aut iij.confectionis de dactylis cum ℥.iij.vel iiij.syrupi ex pluribus infus. ros.rub. aut ℥.ij. syrupi ex tribus infus.ros,pers.potui dato:vel catapotia formato ex ʒ.j. pulueris hieræ simplicis, & altera ʒ. seu ℈. iiij. trochiscati agarici, cum oxymelite & præbeantur.Post quæ per aliquod tempus duas scilicet,vel tres horas ℥.iij. vel iiij. syrupi ex pluribus infusionib.ros.rub. aut D. Augustini tribue. A purgatione verò(prout vsus requiret)supradictis medicamentis vtare.Si verò melancholicus redundarit succus,vt sæpiùs contingit,similiter præparandus,ac concoquendus primò erit,ex syrupo de pomis,è corticibus citri,de succo boraginis, seu fumariæ, lupulorum, aut de epithymo cum mellissophylli, boraginis, aut lupulorum aqua:quo deinde cocto,ac præparato,purgans medicamentum exhibendum erit,vt Recipe senæ, epithymi ana ʒ. ij. corticum myrobalanorum indarum ʒ.iij.florum boraginis,fumariæ,lupulorum,singulorum ʒ.j. fiat decoctum in aqua fontana,in quo dissolue diasenæ ʒ.iiij. aut diacatholicon ʒ.vij. & aërei mellis ℥.ij.& ß.aut syrupi D.Augustini ℥. iij. seu syrupi ex pluribus infus. ros.rub.tantundem. At si magis expediet catapotia exhibere ea ex ʒ.j. pilularũ

Topica.

Si pituitosus redundarit humor præparatio, ac purgatio.

Si melãcholicus redundarit humor,præparatio,& purgatio.

pilularum de lapide lazuli, aut de lapide armenio, & ℈.ij. agarici trochiscati, aut ʒ.j. pulueris hieræ simplicis formato. Post quorum assumptionem modo, quo supra diximus ℥.ij. sacchari boraginati, aut tantundem mannæ electæ cũ aqua boraginis, aut lupulorum prębeto: & deinde (prout vrgeat vsus) prædictis alterantibus medicamentis vtare. Id tamen prætereundum non erit, quod dũ purgante medicamento redundantem succum vacuas, perpetuò ea, quæ cor ipsum roborant, permiscenda erunt. Quomodo autem dignoscas pituitosum, aut melancholicum redundantem succum, cùm sæpiùs in præcedentibus dictum sit, frustra putauimus hoc loco iterum repetere: nam præter symptomata diuersa, diuersa quoque victus ratio præcessit, temperamentum, habitus, ætas, tempus anni, regio, aëris constitutio, ac reliqua.

Excusatio.

Περὶ συγκοπῆς. *De syncope.* *Caput L V.*

ACVTISSIMVS cordis affectus, quem Græci συγκοπὴν vocant, vt patet commento aphor. 41. 2. libri. Latini verò (cùm proprio careant nomine) syncopem etiam appellant: quamuis magna ex parte cum ea affectione, quæ λειποθυμία dicitur, Latinè animi defectus, communicet, tamen non omnino idem significare videtur, sed ab ea discrepat, quinimo & res ipsa diuersa est: Nam λειποθυμία nomen compositum à verbo græco λείπω, quod Latinè sonat, linquo, seu deficio, & θυμὸς, Latinè animus, deliquium, seu defectionem animi significat: qua ratione quidam putarunt aliud esse λειποθυμίαν, à λειποψυχία, cum λειποθυμία, animi defectum, λειποψυχία autem non animi, sed animæ defectionem significet: compositum etenim nomen est à verbo λείπω, & ψυχὴ, quæ non animus, sed anima Latinè dicitur. Verùm quamuis nominum significata inspicienti dissentire videantur, reperitur tamen apud Hippocratem, interdum vno, quandoque altero vsum fuisse, volens in re idem intelligere, vt patet aphoris. 23. primi, & octauo, septimi libri. Nec minùs & in Galeni doctrina confundi, pro confesso habetur, tum præcitatis locis, tum etiam primo de arte cura. ad Glauco. & 12. metho. meden. nam in primo præcitato loco, verbo λειποθυμία vtitur, lib. autem duodecimo meth. med. λειποψυχία idem per vtranque intelligens, quapropter audacter dicimus re ipsa prædicta nomina haudquaquam dissentire, sed confundi inuicem ex Hippocrat. & Galeni sententia: nam eadem est pars quæ afficitur in vtrisque, idem symptoma, ac ad eadem dispositiones, seu causas consequuntur: quamuis etiam sunt, qui velint neque ipsam λειποθυμίαν ab eo affectu, quem Græci ἔκλυσιν nuncupant, Latini exolutionem, dissentire, auctoritate quadam freti ipsius Galeni præcitato libro primo de arte cur. ad Glauco. & si eo loco aliorum medicorum auctoritate loquatur. Nam quod inter se discrepent, ab Hippocra. decretum est eodem aphoris. 8. 7. libri cùm dixit, Επὶ φύματος ἔσω ῥήξιος ἔκλυσις ἔμετος καὶ λειποψυχία γίνεται. Similiter à Paulo cap. 34. libro tertio, qui inter syncopes indicia cùm exolutionem, tum animi defectum connumerauit. Verùm quicquid sit de eclysi, hoc est, exolutione, satis sit nunc demonstrasse λειποθυμίαν, à λειποψυχία re ipsa non differre, ita vt quicquid de vno dicitur, de reliquo quoque dictum putetur. Nam nihil aliud per ea significare volumus, quàm animi defectum, per animum intelligentes, animã ipsam animosam, quæ ex Galeni decreto sedem in corde habet: cùm itaque deficit animositas, tenor, ac promptitudo hæc animæ, ex quacunque causa ortum habeat, λειποθυμία, aut λειποψυχία appellatur. At quod à Græcis συγκοπὴ nominatur, à verbo συγκόπτω, Latinè ferio, verbero, seu concido deriuatum est, ita vt etiam animi concisionem Latinè significare possit; licet affectus quodammodo similis sit animi deliquio, ab eo tamen discrepat. Nam (vt Galenus inquit) defectus animi præcedere consueuit syncopem ipsam, vt patet eodem primo de arte cur. ad Glauconem, & idem met

1. ad Glauc. cap. 14.
12. meth. c. 5.
λειποθυμία.
λειποψυχία.
ἔκλυσις.
Cap. 14.
Syncope quid significet.
1. ad Glauc. ca. 14.

prædicto libro 12.metho.meden.inter lipopſychiam,& ſyncopen differentiam tradit,cùm maiorem cauſam ſyncope requirat,quàm lipopſychia,& ſi eadem poſsit vtriuſque eſſe,tamen prout maior,aut minor exiſtit,vnam, vel alteram affectionem efficit.Hoc idem confirmauit Aëtius libro 5.cap.96.quamuis cap. 101. eiuſdem libri, ſub nomine λειποθυμίας communiter ſumptæ; quod comprehendi poſsit & ſyncope, teſtetur, propriè tamen, quod inter ſe differant, oſtendit:nam animi deliquium(vt ipſe inquit)de repentè incidit,ſenſu,& motu hominem priuans,& omnino non ſudant: ſyncope verò & vigilantes, & dormientes inuadit, & omnino cum ſudoribus qui συγκοπτικοὶ appellari ſolẽt. Ex his itaque conſtat,qua ratione ſyncope ab animi defectu diſſentit;nanque non idem ſignificat,nec idem eſt defectus animi,& conciſio;maiorem etenim læſionem, ac virium calamitatem portendit conciſio, quam defectus,licet ex eadem cauſa fieri poſsint,& non alia ratione curentur: quapropter de syncope verba facientes,patebit quoque & defectus animi curatio. Eſt denique ſyncope(Galeno teſte 12.metho.meden.præceps virium lapſus:quẽ ſectatus Paulus cap.34.lib.3. eam dixit eſſe confertum, ſeu ſimul totum virium collapſum. Dixit autem non ab re confertum,& Galenus præcipitem:nam ſi ſenſim paulatímque fieret virium collapſus, non vtique ſyncope diceretur: verùm cùm eſſentia virium,quibus regitur corpus,tum in ſpiritu, in ſolidorum corporum temperamento conſiſtat;& propterea hæc integra ſeruari debent,vt qualitate,tum quantitate,quoad fieri licet,naturaliter ſe habeant, vt liquet eodẽ 12. metho.meden.conſonum erit, vt cùm vires labuntur, aut ſpiritus, vel ſolida corpora non naturaliter ſe habeant,qualitate, vel quantitate ipſorum immutata,potiſsimùm ipſa corpora ſolida, in quibus vtique vel maximè conſiſtere virium ſubſtantia videtur: nam ad robur virtutis conſeruandum, & ad ſyncopalem acceſsionem,quominus derepentè incidat cauendam,ſingulare præſidium eſt temperamenti cuſtodia: ante omnia quidem trium principiorum, mox verò reliquarum partium, quæcunque in conſortium affectus principia ſecum ex facili trahunt,cuiuſmodi eſt ventriculi os, propter exquiſitum eius ſenſum. Si itaque in ſyncope vires collabuntur; ſpiritus., aut ſolida corpora offendi opus erit, cùm in his vires conſiſtant, vt diximus. Verùm cùm vires, quæ animal gubernant,tres diuerſi inter ſe generis ſint, vt legitur apud Galenum quinto de locis affectis,9.metho.meden.& 6.de Hippocr. & Plato.decretis,& ſexcentis aliis in locis, cùm ſyncopen dixerimus præcipitem eſſe virium lapſum, quarum virium intelligendum ſit, non ab re quæret quiſpiam, nunquid videlicet naturalium,aut animalium,aut vitalium? Et quoniam ſenſu,& motu priuatur homo cum ſyncope afficitur,non abſque ratione animales vires offenſas eſſe diceret quiſpiam: verùm quamuis animales functiones ſint ſenſus,& motus, offendantúrque ipſæ in ſyncope; non propterea facultatem animalem duntaxat,ac primò oblæſam in ea eſſe fatendum erit, quinimò omnes eſſe aſſerimus,ſed primò vitalem: & ſi non perpetuò in ſyncopes generatione facultas ipſa, aut cor ipſum primò lædantur; dicimus tamen ſyncopen haudquaquam gigni poſſe, niſi facultas ipſa vitalis, ſeu cor ipſum afficiatur: quo offenſo,& reliquas vires,ſeu principes partes in quibus conſiſtunt, neceſſariò offendi oportet.Simul etenim cum ipſo omnes vitiantur partes, nedum principes ipſæ,vt inquit Galenus 5.de locis affect.cùm & ipſæ peculiari cordis temperie actiones ſuas perficiãt, hac denique pereunte actiones quoque ipſarum perire neceſſe eſt, ſimulátque cerebri, & iecoris. Horum verò temperie deperdita,non oportet cordis ſimul actionem perire: ſeruatur etenim caloris ſymmetria in ſingulis partibus ab ipſo corde,tanquam innati caloris fonte, ac principio,mediis arteriis,quamuis per venas etiam,& alia vniuerſa confluat à corde calor,longè tamen minor quàm per arterias,vt Galenus aſſerit libro de vſu pulſu. cúmque illi à nullo calor confluat, ſed aliis ab illo,conſentaneum erit,vt cùm à naturali ſtatu receſſerit,ac non ampliùs in peculiari, ac propria

Cap.5. Quibus ſyncope à lipothymia, ſeu lipopſychia differat.

Cap.5. Syncope quid ſit.

5.de loc. aff. cap. 1. 9.met. c. 10. 5 de Platonis & Hip. decret.ca 4. & lib.6.c.1. & ſequentibus.

Quarũ virium lapſus ſit ſyncope.

Cap. 1.

Cap. 2.& 3.

temperie persistat, quod reliquæ partes omnes detrimentum patiantur, ac actiones earum pereant, priuatæ siquidem eo qui priùs confluebat calore, quo seruatæ in proprio temperamento actiones perficiebant. Propterea igitur syncope præceps est omnium virium lapsus: nam in ea cor ipsum afficitur, ad cuius oblæsionem, nedum cerebri, & iecoris, tanquam principum partium functiones, atque vires offenduntur, sed reliquarum omnium. Nec propterea negamus interdum syncopen oriri posse corde ipso non primariò affecto, sed reliquis quibusdam partibus consentiente; quinimò (veluti cæteræ corporis partes) cor ipsum primariò affectu laborare potest, interim verò cæteris partibus consentiens, quemadmodum in stomachica syncope, de qua Galenus mentionem fecit, tum quinto de locis affectis, tum 12. metho. meden. liquidò videre licet: Asserimus tamen, quod ni cor afficiatur, quomodocunque affectum sit, progigni syncope haudquaquam posit: quamuis cerebrum, iecur ventriculus, aut quæuis alia corporis pars etiam vehementer, vel diutiùs affecta sit: cùm ex nullo prædictarum partium affectu posint derepentè, affatim, seu simul totæ vires collabi; quemadmodum neque animal omninò perire potest, nisi cor afficiatur, cùm semper mors ad immodicas sequatur cordis intemperantias, Galeno teste eodem quinto de locis affectis. Ex quo virium præcipiti collapsu patebit liquidò cor ipsum in syncope affectum esse, neque ipsum strenuè munus suum obire potest, cùm oblæsum sit: quapropter, & pulsuum paruitas, ac imbecillitas, frigidáque extrema consequuntur. Affectus ipse symptoma est in genere noxæ functionum omnium, primò tamen vitalium: læduntur autem vires non modò diminutè, vt in λειποθυμίᾳ, sed magis, & quasi ablatè interdum, saltem quoad sensum. Eius verò signa sunt (vt inquit Paulus) resolutio, ac animi defectus, pulsuum paruitas extrema frigida, & in sudorem prorumpentia: apparet autem sudor, præsertim circa caput, vultum, ac ceruicem, ex Hippocra. ac Galen. auctoritate, libro primo prognosticorum, qui sudores syncoptici appellari solent; quæ omnia innati calidi suffocationem, aut extinctionem portendunt: vtroque enim modo pro ratione diuersarum causarum in syncope innatum calidum offendi solet. Propter quid autem in syncope sudores, & hi quidem frigidi appareant, in lipothymia autem non, adhuc non liquet. Dicimus autem nos propterea id euenire: quia cùm in syncope vires magnopere oblæsæ sint, confugiátque calor innatus ad cor, tanquam ad propriam arcem, derelinquénsque partes externas: id quod in eis, præsertim in partibus solidis, continetur, humidum retineri neutique valet, quinimò tanquam destitutum ab innato calido, facultatéque retentrice haudquaquam eum continere potente, ad externas cutis partes confluit, ac sudor propterea gignitur, non siquidem ex excrementitia duntaxat humiditate, sed propria etiam solidarum partium. Frigidi verò sunt tales sudores, quoniam ea, quæ solida corpora regit natura, quæ secundum Hippocratem est calor naturalis, vel omnino extinguitur, vel proxima est extinctioni; qua de re infrigidatis partibus solidis propter iam dictam causam, quicquid ex eis profluit, quod frigidum sit oportet. Et propterea qui profluunt sudores in syncope necessariò frigidi sunt: *quoniam (vt dictum est) in syncope innatum calidum* aut extinguitur, aut extinctioni proximum est: & non ab re syncoptici nuncupãtur; quia cum syncope proueniunt, non autem cum lipothymia: quoniam in ea non adeò vires labũtur; nec ad hoc deuenit calidum innatum (licet afficiatur) vt ferè extinguatur, aut extinctioni proximum sit, neque solidæ partes in lipothymia, velut in syncope à natura, quæ eas regit, ita destituuntur; cùm minor sit cordis affectio in lipothymia, quàm in syncope: & propterea neque sudores, neque frigidi in lipothymia apparent, imò qui ita affecti sunt, omnino non sudant, vt inquit Aëtius. Cæterùm quoniam cor in syncope interdum proprio affectu, interim verò per consensum laborare solet, dignosces quando ipsum cæteris partibus consentit ex propriis indiciis earum partium primò affectarum

5. de loc. aff. cap. 6. 12. met. c. 2. & 3.

Cap. 1.

Quæ pars in syncope afficiatur.

Quis affectus præter naturã sit.

Lib. 3. c. 34.

Tex. & commen. 26

Propter quid in syncope sudores frigidi eueniunt, & in lipothymia nequaquã.

Lib. 8. c. 101.

Quibus discernatur

rum,ac symptomatis quibusdam,quæ quidem syncopen antecedunt;quemadmodum si affecto ore ventriculi syncope consequatur, quæ stomachica dicitur,vomitus,nausea,aut dolor eiusdem partis,seu morsus quidam præcessit:sic quoque affectis primò reliquis partibus, corde verò consentiente, dicendum erit. Verùm si nullum præcesserit signum alicuius partis affectæ, & syncope oriatur,nullúsque alius affectus ipsam antecesserit, præterquam si immodica fuerit aliqua animi excandescentia, seu affectio, cor primariò affectum esse iudicabis. Vtcunque autem fiat syncope, aut fortem duntaxat consequitur cordis intemperiem,vel cum vitioso,seu venenoso humore,nonnunquam verò erysipelas,aut inflammationem, aut alium quempiam præter naturam tumorem ipsius sectatur. Verùm si ob inflammationem, vel erysipelas excitetur syncope,antequàm augeantur huiusmodi affectus, animal corrumpitur: non sic autem si ob simplicem cordis intemperiem syncope excitetur,siue æqualis, siue inæqualis ea fuerit, vt patet libro 5. de locis affectis. Ex hoc itaque distinguere poteris,cùm syncope genita sit per proprias similarium partium intemperies:nam ea subitam mortem non inducit: quemadmodum ea, quæ ad instrumentales partes pertinet, quæ subitò enecare potest, priùs tamen præcedentibus quandoque signis quibusdam:quorum vnum scriptum est ab Hippo. præcitato aphoris. 41. 2. libri, cùm dixit, Qui sæpe, & multum exoluuntur sine causa manifesta: ij repentè moriuntur. Syncopes verò causæ quamuis nonnullæ esse possint, cunctæ tamen, aut cordis spiritus, vel solidum eius corpus offendunt: vtraque verò substantia bifariam lædi potest,quantitate scilicet, vel qualitate mutata(nam nedum eorum substantia certa esse quantitate desiderat: verùm etiam & qualitate.) Quæcunque itaque causa syncopen excitat, aut prædictorum corporum solidorum, aut spirituum essentiam corrumpit, vel saltem eorum temperiem mutat; quemadmodum apud Galenum legitur 12. metho. meden. nanque in his duabus substantiis virium essentia cōsistit; quæ insuper sic custodiendæ sunt, vt tum qualitate, tum quantitate (quoad fieri licet) naturaliter se habeant. Alterantur autem spiritus, tum ex vitiosis redundantibus succis, tum ex ambientis malitia, qui aliàs alia de causa in hanc est mutatus, vtpote ex metallis, caminis, aut baratris; aut ex leguminum putredine, olerum, vel animalium, aut si halitum ex stagnis, vel paludibus, vel fluminibus recipiat: item ex venenatis facultatibus, aut animalium quæ virus reiectant, venenis. Nec mirum si spiritus ex ambientis malitia, ac vitiosis succis alterentur: nanque ex tenuiori, ac puriori sanguine, simúlque ex aëre, qui optima temperie sit, atque ab omni inquinamento purissimus, per inspirationem attracto nutriuntur. At ipsius spiritus cörruptio, tum ex ingenti dolore, ac crebris motibus, cuius generis & vigiliæ sunt, tum ex immodica eius tenuitate, & continente eum corporis raritudine prouenire potest, tum verò ante hæc omnia ex ipso respirato prohibito, & nutrimenti defectu. Item ex animi affectibus, veluti est timor subitus, & vehemens, & quæ contraria huic timori est, voluptas maxima, hoc est, gaudij excessu: tristitia etiam, anxietas, ira, & cura eo genere sunt noxiæ, quo frequentes vigiliæ, spiritúsque corrumpendo vires resoluunt. Ex his itaque causis aliàs spiritus alterantur, vt diximus; aliàs corrumpuntur: aliquando ex parte digeruntur; non rarò autem hæc vtraque perpetiuntur. Virium verò lapsus, qui ad solidorum corporum digestam substantiam succedit, causam habere poterit, longissimos præcedentes morbos, extenuato ægro ex atrophia, id est, nutrimenti defectu; præterea ex febribus acutis, quæ corpus liquant, excitari contingit. Eorum verò corporum temperies mutata prouenire potest, vel ex immodico calore, vel frigore, vel humiditate, vel siccitate, aut horum aliquibus copulatis; succedunt autem & syncopæ immodicæ ventris inanitioni, vel principiorum intemperiei, aut in his qui aliena loquuntur, etiam propter motum; & (vt summatim iterum dicam) quæcunque spiritus, aut corpora solida mutant, aut corrumpere possunt, syn-

indicijs, si per essentiā, aut per cōsensum in syncope cor afficiatur.

Ad quos cordis affectus cōsequatur syncope. cap. 2.

Syncopes causæ.

Quæ invniuersum sint syncopes causæ. Cap. 5.

Ex quibus causis spiritus alterentur.

Ex quibus causis spiritus corrumpantur.

Ex quibus causis digeratur solidorum corporum substātia.

Ex quibus alteretur.

Si ſyncopes cauſa fuerit cruditatis humorũ maxima copia, ſigna.

copen generare valent. Quarum cauſarum cognitio magna ex parte ex aſtã-
tium ſermone patebit, quaſdam verò ex te ipſo cognoſcere poteris. Nos verò
earum, quæ non ita facilè patere poſſunt, ſigna conſcribemus, vtpote ſi ex ma-
gna crudorum humorum copia, ex cruditatibus, vel alia quapiam occaſione
congeſta ſyncope excitetur, vnà cum oris ventris (quod ſtomacum vocant)
offenſione: his nanque, & præcordia inflata, & totum corpus ampliori mole,
quàm pro naturæ modo, cernitur: tum color aliis ad albidius, quàm pro natu-
rali habitu, & aqua intercute laborantium magis ſimile eſt mutatus: nonnul-
lis etiam ad nigrius, aut liuidius, quos medici plumbei palloris appellant.
Omnibus verò pulſus minores ſunt, quàm pro caloris ratione, ſi febricitaue-
rint; præterea obſcuri, omninóque inæquales, ſæpe ea inæqualitate, quam ſi-
ſtematicem Græci vocãt: ſemper verò ea, quæ in vno eſt ictu, vt legitur apud
Galenum duodecimo methodi medendi, & Aetium capite nonageſimo ſexto

12. meth. c. 3.

Signa ſyncopes ortæ ex flaua bile os ventriculi infeſtante.

libro quinto, ac Paulum cap. trigeſimo ſexto, libro ſecundo. Eos verò, quibus
ex flaua bile, quæ os ventriculi infeſtet ſyncope incidit, cùm ex reliquis, tum
etiam ex aſsidua oris ventriculi mordicatione, anxietate, vellicatione, ac do-
lore cognoſces. At ſiquis adeò prætenues ſuccos, ac ſpiritus habeat, vt ocyſsi-

Si ex ſuccorum tenuitate, & corporis raritate ſiat, ſigna.

mè exhalent; adeóque imbecillam habeat per vniuerſam corporis molem re-
tentricem facultatem: expultricem autem immoderatiùs concitatam: vt pro-
pterea in ſyncopen incidat, in eiuſmodi affectibus, mortifera illa ſpecies in fa-
cie celeriter apparet: naſus videlicet acutus, oculi caui, adſtricta tempora, &

Tex. 6. & 7. 1. prognoſti. tex. & cõ. 8. 12. met. c. 6. Prognoſtica.

reliqua, quæ deinceps ab Hippocrate, primo prognoſticorum ſunt conſcripta:
quamuis aluus non multùm excreuerit, neque vigilauerint, aut triſtes fuerint,
aut fame affecti ægri ipſi; ex his nanque minùs malum eſt, quàm ſi abſque his
emaciati fuerint, eodem Hippocrate auctore: & Galenus cùm primo progno-
ſticorum, tum 12. methodi medendi, quem ſectati ſunt Aetius cap. 98. lib. quin-
to, & Paulus cap. 37. libro ſecundo. Verùm ſi ſyncope valida fuerit, medicinæ
locus non eſt, vt idem inquit Paulus cap. 34. libro 3. At ſi vires adhuc tantillum
conſtant, aliquando ad ſanitatem recurſus eſt, vt ipſe refert. Cæterùm vbi cor
proprio affectu laborauerit in ſyncope, valido exiſtente animæ robore; ex qui-
buſvis animi affectibus ipſa excitetur, nunquam æger ſuccumbet, Galeno te-

Cap. 1.

ſte 5. de locis affectis. Si verò propter eius intemperiem ſyncope eueniat, perni-
cioſior erit, quàm ex cerebri intemperie; quemadmodum hęc periculoſior eſt,
quàm ſi iecur primò affectum fuerit, vt teſtatur Paulus cap. 38. lib. 2. & Aetius
cap. 99. lib. 5. quamuis non ita ſubitò ſyncopæ necare poſsint, quæ ex cordis in-
temperie oriuntur, quàm illæ, quæ inſtrumentales eius morbos ſectantur, vt

Cap. 2.

patet eodem libro quinto de locis affect. Peſtifera autem eſt ſyncope illa, quæ
extenuato ſpiritu ac ſanguine originem trahit, potiſsimùm vbi imbecillitas
adſit retentricis facultatis totius corporis, ac expultrix immoderatiùs conci-
tata fuerit. Prorſus autem exitioſa ſyncope erit, ſi corpore crudis ſuccis refer-
to generetur, aut ex redundante flaua bile os ventriculi infeſtante: ſiue ex ex-
tenuatis ſuccis, vbi iecur, vel ventriculum phlegmone obſederit, quemadmo-

Cap. 6.

dum ſcriptum reliquit Galenus eodem 12. meth. medendi. Verùm ſi citra phle-
gmonem ſtomachicæ ſyncopæ fiant ventriculi ore affecto primò, ac conſen-
tiente corde, curationem magna ex parte admittunt: nam minùs pericuoſæ
ſunt, quàm ſi excitatæ fuerint ex aliquo trium principiorum, quemadmodum

Cap. 3.

colligi poteſt ex Galeni verbis, præcitato libro 12. metho. med. Quoniam ve-

Curatio.

1. ad Glauc. cap. 14.

rò quæ habentur indicationes ex ſymptomatibus, & morbis, non ſimpliciter,
ſed ſecundum cauſam, à qua ſingulæ fiunt, conſiderare oportet, vt liquet pri-
mo de arte cur. ad Glauc. propterea non vnus modus curationis, cuiuſuis ſyn-
copes erit, ſed ſingulæ earum propriam curã deſiderant pro diuerſitate cauſa-
rum; ex quibus excitantur: in vno tamen omnes communicant; quod ſi depre-
henſus ſyncope incubans eſt omnis ſolicitudo medentis ad ſymptoma vertitur;
ſi nedum ea premitur, vtriuſque curam habebit, & vt ſymptoma non incidat:

& vt morbus paulatim discutiatur, vt patet apud Galenum eodem libro duodecimo metho. medendi. Nec minùs & in alio quoque conueniunt, quòd siue per essentiam fuerit orta syncope, siue per consensum affecto corde, semper ipsi prospiciendum erit, cùm & principalissimum viscus sit, saltem quoad vitam: & propterea robur eius perpetuò seruandum erit, nec syncope aliqua gigni potest (vt priùs diximus) nisi & ipsum cor afficiatur. Si itaque ex ambientis malitia syncope fiat, prospiciendum erit, vt is ad optimam temperiem mutetur, atq; arte odoratus fiat. Si verò ex venenatis facultatibus, aut ex animalium quæ virus reiectant, venenis excitata fuerit syncope, eis vtendum erit, quæ ἀλεξιφάρμακα, Græci nuncupant, vtrisque propriis: ex ingenti dolore, curanda causa doloris erit: ex crebris, & inordinatis motibus, quies iniungenda: ex respiratione prohibita, respiratio procurãda, sublata causa quæ ipsam prohibebat: ex animi affectibus, statim ab eo affectu reuocandi: postmodum verò conueniens passioni cura est afferenda. Si verò ex aliqua trium principiorum intemperie fuerit excitata; per cõtrariam intemperiem; moderatè tamen vindicatam, syncope curabitur. Sic si ob inflammationis magnitudinem, aut vehementis febris malignitatem, syncopę generentur, propriis curationibus, inflammationis scilicet, aut febris, curandæ sunt, tempore quo syncope deprehensi cubantes non sint. Verùm quoniam sæpiùs accidit, vt ex immodica quapiam euacuatione, ned animi defectus, sed syncope eueniat, & similiter ferè succurrendum erit cuilibet repentè syncope ingruenti, velut huic: propterea curationis eius, cùm iam inuaserit, mentionem primò faciemus, relicta eius curatione, si ea ægri non laborent: quoniam pro diuersitate affectuum, ad quos sequitur immodica euacuatio, curari eo tempore debet, quemadmodum & reliquæ omnes ex quibusuis causis fuerint ortæ. Occurrendum est igitur, cùm repentè eius accessio ingruat, frigida faciem aspergendo, & nares apprehendendo: conuenit etiam & os ventriculi perfricare, ac iubere, vt euomant, stomachum irritando, digiti, vel pennæ immissione. Conducit item manus, vel pedes alligare: verũ oportet nexus fieri plures, ac fortiores circa manus, quando per inferiores partes fiunt euacuationes, quemadmodum quando per hæmorrhoidas sanguis profluit, aut ventris profluuia adsunt, vel per vterum exeunt in mulieribus menses. Contrà autem fit in fluxibus sanguinis factis per nares, atque vomitibus, in quibus crura sunt vehementiùs alliganda: in vniuersum autem (vt Galenus inquit primo de art. curat. ad Glauconem) aut ad communia membris patiẽtibus in aduersum trahere oportet, aut ad ea in quibus est euacuationis origo. Atque ideò quæ ex vteris fiunt immodicæ euacuationes, cucurbitulæ mammillis appositæ statim sedant; quæ verò ex naribus, hepati, ac spleni secundum narem patientem. At si ex vtrisque naribus multus sanguis effluat, vtrique visceri sunt adiiciendæ: talibus etiam auxiliatur vinum aquosum, vetus, frigida dilutum, & præsertim quando ad ventriculum fluunt humores, nisi aliquid vini exhibitionem prohibeat eorum, quæ à Galeno primo de arte curatiua ad Glauconem, conscribuntur. Ex variis quoque odoramentis eos reuocare conuenit: nam humida, & potus, necnon odorata, præsertim ad recuperandas vires citissimè optima sunt, Hippocrate auctore, libro de aliment. & aphorismo vndecimo secundi libri, simul cum Galeno. In vini autem exhibitione num frigidum, vel calidum exhibendum sit, ægrotantis natura, consuetudo, ætas, & ambientis aêris tẽperatura consideranda sunt: atque hæc respiciens distinguere oportet, num calidum, vel frigidum exhibendum sit: ipsis verò locis, ex quibus profluuium prouenit, imponere oportet ea, quæ corroborandi vim habeant. Verùm si ob sudoris multitudinem animi defectus, vel syncope excitetur, eis quæ adstringunt, ac cutem refrigerant, vtendum erit. Vinum prætereà frigida dilutum, velut dictum est, etiam his commodum existit: nihil autem omnino calidum offerre conuenit, neque crura, nec manus ligare oportet, neque cogere ad vomitũ, aut vllo modo mouere. Aërem

Cap. 6.

In quibus cõueniant omnes syncopes pro earum curatione.

Ingruentis syncopes curatio.

Cap. 14.

Loco citato.

Lib. de alimen. in fine.

quoque domus alterare opus est, eis quæ frigida, atque adstringenti qualitate, participant; vt myrtorum foliis, rosis, ac pampinis vitis, pauimentum consternentes, frigidósque ventorum flatus ventilabris etiam inducentes. Verùm nihil horum, vbi ad ventrem fluxiones fiant, confert: nam quo magis cutem denſaueris, tanto ipſæ magis augentur: eis verò balneæ aptiſsimæ ſunt. confert etiam immodico ſudore ſudantibus partibus illinire myrtinum, roſaceum, aut cotoneorum oleum: quæ omnia à Galeno primo de art. curat. ad Glauconem, & ab Aetio cap. 102. libri quinti, ſcripta reperies. Quomodo autem vindicandi ſint ægri à quauis particulari ingruenti ſyncope, ſeu animi defectu, apud eoſdem auctores præcitatis locis ſtudioſi requirant: quamuis ab vtriſque de animi defectu verba fiant: idem tamen de ſyncope intelligēdum erit, ſi ab eiſdem cauſis excitetur; neque enim alio diſcrepant, quàm maioris minoríſve ratione, vt diximus. Nos verò eius ſyncopes curam aggrediemur, quæ ob magnam crudorum ſuccorum copiam vnà cum oris ventris offenſione excitatur, & primò eorum curam præcipiemus, qui nondum ea premuntur, vtriuſque curam habentes, vt & ipſa non incidat, & vt morbus paulatim diſcutiatur, quamuis celeriùs hunc diſcuteremus, ſi nullus ſymptomatis ſubeſſet metus. Nanq; qui multitudine crudi ſucci grauatur, hunc (ſi modo iuſtam ſemel vacuationem ferre poſſet, nec metus aliquis ſyncopes impēderet) ſemel arbitror, vacuatum à morbo explicaremus, vt duodecimo metho. medendi, Galenus inquit. Quapropter licet vacuationem deſiderent, nulli tamen ſanguis mitti ſine maximo diſpendio ſolet; quo fit, vt nec ſanguinis miſsionem, nec purgationem ſubſtineant, vtpote quod ſine his ſyncope ſubitò adoritur. Degant itaque tales in domo puræ lucis, nec madente: aêr eligatur calidus media temperie: quapropter reclinandi in domo ſunt; æſtate quidem, quæ frigeat, hyeme, quæ caleat; cùm aduerſiſsimus eis ſit aêr ambiens, quoties vel nimium calidus eſt, vel nimium frigidus. Ex calido etenim crudi humores diffunduntur, & per totum corpus diffluunt, vt liquati propterea metuendum ſit, ne ad pulmones, & cor ferātur, aliquando etiam, ne ad cerebrum ſubeant: cùm longè præſtet, vt circa iecur, & primas venas ſubſiſtant. Qua ratione iterum aduerſiſsima his balnea ſunt. Ab aêre verò, & in domibus immodicè frigidis, ſucci, qui crudi ſunt & inepti ad concoquendum, manent, & obturationes hepatis augent, ſi paruæ fuerint, ſi verò non fuerint, generant propter craſsitiē detenti, & impacti. Somno vtantur, atque vigiliis moderatis: nanque vberior ſomnus, neque his eſt ſalutaris, cùm nec crudos ſuccos digeri ſinat, & viſcera grauiora reddat, ſed ſiquis alius affectus eſt (vt Galenus teſtatur) qui ſomnum & vigilias modicas deſideret, hic profectò in his eſt, quippe ſomnus concoquit, vigiliæ digerunt: Pari ratione motus vitandus erit, quies verò præcipienda: ſeruandúmque inuiolabiliter eſt, ne vel cibum, vel ſorbitionem, vel aquam exhibeas, vel omnino liberaliter bibere ſinas, niſi mulſa tribus primis diebus duntaxat vtātur, in qua hyſſopum coctum fuerit: & ſi nullum occurrat incommodum, eadem aqua mulſa duntaxat, in qua incoctum hyſſopum ſit, vſque ad ſeptimum vtare; ſiquidem longiſsimam (vt Galenus aſſerit) qui ita ſunt affecti, cibi abſtinentiam ferunt, corpore ſcilicet ex crudis ipſis, quos continet ſuccis, concoquendis, alito: quare nec eadem aqua mulſa copioſè ſemel exhibenda erit. Si tamen vehementer non ſe bricitent, his & aquoſum vinum idoneum ab initio ſtatim eſt; & in eo diluto panem quoq; exhibere conuenit, modo in aliquo viſcere phlegmone non adſit. Et ſi non ſolùm crudi ſucci ſint, ſed etiam eo corruptionis peruenerint, vt concoqui ad perfectionem non queant, ſi fortè horum deſperata ſalus non ſit, ægro mulſam faſtidiente, vel aluo fluente, ad ptiſanæ cremorem eſt tranſeundum: & ſicubi crudos affatim ſuccos eſſe animaduerteris, oxymel pro mulſa exhibere aſsiduè debebis. Quòd ſi huius aſsiduus vſus tædio eſſe cœperit, trāſire inſimul ad mulſam, & ptiſanam conueniet: dein rurſus ad oxymel reuerti: & ſi æſtas ſit, atque æger frigidæ potioni aſſuetus, frigidum huic oxymel dabis; ſin

1. ad Glauc. cap. 14.

Curatio ſyncopes ex crudorum ſuccorum copia ortæ.

Cap. 6.

Victus ratio.

12. meth. c. 3.

Loco citato.

ſin hyems ſit, omnibus calidum : tum his, qui calidæ, tum his, qui frigidæ inſue-
uerunt, offeres; æquè, vt ſi immodicus æſtatis tempore æſtus ſit, etiam qui ca-
lidæ aſſueti ſunt, frigidum, ſi nullum ſit his viſcus ad iniuriam opportunum. At
quoniam hi cùm vacuari poſtulent, vacuantia præſidia non ferunt : ea de re
nulla alia idonea vacuatio inuenta eſt, à Galeno præſertim, eodem duodeci-
mo metho. medendi, ab Aetio confirmata cap. 96. libri quinti, & Paulo capite
trigeſimoſexto libri ſecundi, præter eam, quæ ex frictione paratur. Incipere
verò in principio ſtatim morbi oportet frictiones, linteis non admodum mol-
libus, ſed aſpredinis mediocre quid habentibus, ac primum à cruribus ſuper-
nè deorſum, dehinc tota brachia ab humeris vſq; supernè deorſum ſimili mo-
do ſunt fricanda: poſtulat enim ægrotus ſimul per eas frictiones, & calefieri, &
aliquid digeri: licet conducant etiam vberiores frictiones ad ſomnum allicien
dum. At vbi artus omnes abundè calere videantur, & metus eſt, ne quis ex mul
titudine frictionis contuſa iam carne, laſsitudinis ſenſus ſuperueniat, oleo re-
laxante vtendum eſt, quale eſt, quod dulciſsimum eſt : & ſi hyems fuerit, nihi-
lo deterius erit ad digerentium aliquod oleum tranſire, quale eſt chamæme-
linum, aut anethinum, quo oleo vngere artus, & fricare quàm plurimum de-
bebis, poſteà oleum detergere, atque ad ſpinam dorſi tranſire, háncque to-
tam fricare primùm ſicca frictione, poſteà oleo. Ab hac rurſus ad crura te con-
feres, ab his ad brachia, exinde denuò ad ſpinam, ita totum agens diem. Con-
ſiderare item oportet in his, quæ ad aluum ſpectant; & ſi ſua ſponte commodè
non deiiciat: pulſus verò robore mediocri ſit, ac magnitudine, & æqualis, præ-
terea minimè intercisus, audacter per inferius aliquid infundes. Cataplaſ-
matis autem, & perfuſionibus minimè vtendum eſt, prius quàm ſuperuacua
magna ex parte partim vacuata ſint, partim concocta : nanque hi, qui aſsiduè
prædictis medicamẽtis pręcordia vexant, potius in eiuſmodi affectibus phleg-
mones excitant : licebit verò eis vti, tempore quo diximus. non tamen dunta-
xat relaxantibus, ſed eos plurimum fouere oportet oleo, in quo abſynthium
ebullierit : vel emplaſtrum adhibere ipſi ventriculo, quod fit ex palmulis, vi-
no, farina hordei, croco, aloë, & maſtiche, ac madefacere etiam maſtichino,
ſeu nardino; poſtea verò hyſſopum in mellicrato decoctum, aut diatrionpi-
pereon, aut diaſpoliticon medicamen exhibere non inconuenit : & ad eun-
dem modum medicamenta quæcunque offerenda ſunt extenuantia, calfa-
cientiáque ſaltem ea, quæ ſumere febricitans homo poterit, ſi febricitauerit.
Qua ratione, & propter eam etiam, quam ſuprà aſsignauimus, nimium cali-
da medicamenta vitanda ſunt : & ſi qui laborant, ſenes ſint, poſt quanque ci-
bationem aquoſum vinum præbendum erit, magíſque etiam ſi interpoſita
quietis ſpacia mediocria ſint : Qui ſane ex eiuſmodi ſuccis laborant, hos quo-
tidie acceſsiones exercent, præcipuéque ad veſperam, & noctu, non mane,
nec vſque ad meridiem. Si verò ad hos (cùm ſyncope eos iam premit) ſis ac-
citus; ſi ea quæ retulimus loca phlegmone vacent, panem exhibebis non mul-
tum, vino fuluo madefactum, quod celerem in corpus digeſtionem adiuuet,
ſtatímque ad frictiones venies; quas etiam pro tradito iam modo adminiſtra-
bis: ac ſiquidem æſtas ſit, aut regio naturaliter calens, & æſtuans, vel ſtatus cœ-
li vehementer calidus, cum frigida vinum dabis, ſi nihil eiuſmodi ſit, iam cali-
da; quæ tamen ſecundo, & tertio dabitur potio, omnino calidam exhibendam
curabis, quippe ad vniuerſam eam curationem (cuius gratia frictiones adhi-
bitæ ſunt) calor præſtat, vtpote crudorum ſuccorum concoctionem adiuuans,
Galeno & Aëtio teſtibus, in præcitatis locis. Nec parum conducit ſi prædictis
diamoſchu dulcis, aut confectionis diambræ parum cum pauco vino exhi-
beas: odoramentis quoque animum reuocare conuenit; parentur autem hoc
modo. Recipe aquæ roſarum, florum citrangulorum, & melliſſoph. ana ℥. ij.
corticum citri, ligni aloës, ſingulorum ʒ. j. moſchu, & ambar vtriuſque gra. iij.
aceti ℥. j. Interim autem neq; cor ipſum negligendum erit, ne ei ſuccurratur ab

extra

Medicamẽtorũ ratio. 12. met. c. 3.

Curatio prædictæ ſyncopes ingruentis.

extra adhibitis medicamẽtis,epithematibus ſcilicet,vel ſacculis,vt infrà. Recipe aquæ melliſſoph.florum citrangulorum,& roriſmarini ana lib.ß. aquæ roſaceæ ℥.iiij.ligni aloës,corticum citri,ſingulorum ʒ.ij.cinnamomi,caryophyllorum, vtriuſque ʒ.ß. croci gra.v. oſsis de corde cerui nu.ij.moſchu, & ambar, ſingulorum gran.iiij.vini fului odoriferi veteris ℥.iiij.miſceantur,& ſupra cor epithemata fiant.Item ex floribus melliſſoph. roriſmarini , & citrangulorum, ſampſuchi,& ſerpylli cum cinnamomo, croco,caryophyllis, corticibus citri, roſis ſiccis,ac ligno aloës ſimul mixtis,& contuſis,additis gra.iij.moſchu,& totidem ambar, cum ſerico ſaccelli fiant. Qui verò ex vitioſis calidis ſuccis redundantibus,ſeu flaua bile,quæ os ventriculi infeſtet,ſyncope vexantur,tempore,quo ea non premuntur,contraria quàm prędicti curatione curandi ſunt.

Syncopes ex flaua bile curatio.

Nam in aëre ad frigidum vergente degere debent ; ſomno longiori vti , ac cibis,& potibus frigidioribus,vt ptiſanę cremore,aut pane non multo,ſed modico,húncque ex vino aquoſo frigida diluto, tribuas : confeſtímque tentandum erit,vt bilis ipſa expurgetur,quę ſua acrimonia,ac mordicatione os ventriculi infeſtat , per vomitum ſi fieri poterit , quem digitos aut pennas demittendo irritare oportet,aut aquæ calidæ, ſeu hydrelæi potu, vel tantillum aceti aquæ calidæ imponas , aut ſyrupi acetoſi ſimplicis.

Victus ratio

Quòd ſi neque ſic euomere poſſunt,aluus cienda erit,ex tamarindorum decocto,ac manna ; quandoq; etiam rhabarbari parum adiiciendo : illud tamen animaduertas,quòd neque hi immodicè ſemel vacuandi ſunt,cũ exquiſitas euacuationes non ferant.Ad hunc etiam vſum clyſteriis, eíſq; lenibus vti conuenit ; poſteà verò cùm maior pars redundantis ſucci fuerit expurgata , omnibus modis membra ipſa , ventriculum præſertim,corroborare oportet,oxyſaccharum, ſyrupúmq; granatorum acidorum,aut ex acetoſitate citri, è pomis, aut de corticibus citri cum iam dictis permiſtum, ante,& poſt purgationem indeſinenter tribuas.A purgatione verò abſinthij decoctum præbere conuenit.

Medicamẽtorũ ratio.

At ſi in ſyncopen prædicti inciderint,his exhibendus eſt frigidus potus:ſit tamen tunc vinum, quod & calidum natura ſit,vt deductionem in corpus promoueat: id verò ſeruãdum erit omnibus,quos ſyncope malè habet : diſtribui nanq; per corpus nutrimentum,quod ſumptum eſt, non in ventre manere volumus:propterea ex vinis ea deligenda ſunt,quæ & flauo ſint colore:& ſubſtantia tenui,& ætate vetera, ac boni odoris ; licet talia (vt Galenus refert) & boni odoris continuò ſint:igitur commodiſsima his vina erunt,quæ cùm naturaliter auſtera ſint, ſenſilem iam adſtringendi vim propter vetuſtatem non exhibent, calorem tamen admodum habent. Quandoquidem hæc omnia quæ requirimus in iis , quorum ſtomachus amara bile vexatur,efficient:cùm & iucundè ſumantur, & tum concoctionẽ, tum digeſtionem in corpus promoueant, & ſucci vitium mitigent,& corporis habitum excalfaciant,& ſtomachum ipſum firment : in prædicti verò vini penuria;aut vbi caput fuerit imbecillum,vel oblæſum,vina deligenda ſunt aquoſa, & antiqua : talia nanque, tametſi non valenter excalfaciant, tamen facilè in omne corpus deducuntur,capútque minimè tentant, velut fulua:omnia autem auſtera vina, tum noua , itémque craſſa fugere oportet , vt idem Galenus præcipit eodem duodecimo metho.medendi.Nec etiam inconuenit,ſi eiſdem diamarg.frigidi exiguum quippiam cum pauco vino, vel ſyrupo de pomis,ſeu oxyſaccharo tribuas:odoramentúmque naribus adhibeas; quod recipit aquæ roſaceę,myrtillorum,ac nymphææ ana ℥.iij.ſantalorum,ac corallorum rubeorum,cuiuſlibet ʒ.j.& ß.corticum citri ℈.j.ambar, ſeu moſchu gra. ij. aceti albi ℥.j.omnibus ſimul mixtis fiat odoramentum.Cordi item epithemata imponere conuenit, quæ ſic parentur. Recipe aquæ boraginis, acetoſellæ roſaceæ,& melliſſoph.ana ℥.iiij. ſantalorum omnium, & corallorum rubeorum, ſingulorum ʒ.ij.corticum citri,ligni aloës,cuiuſlibet ʒ.ß.croci gran.iij.moſchu gra. ij. oſsis de corde cerui num.j.vini fului odoriferi ℥.ij.miſceantur, & fiant epithemata. Sacellos item componas ex floribus boraginis,violarũ, nymphææ,melliſſoph.

Eiuſdẽ ſyncopes imprimentis curatio.

12. method. cap.4.

Cap.4.

lissoph. ac rosis, quibus parum croci, ligni aloës, ac corticũ citri, & ambar quoque gran. ij. addas; necnon santalorum, & corallorum rubeorum ana ℥. iij. & cum serico fiant sacculi. Qui verò ob prętenues succos syncope opprimuntur, sic vt ocyssimè exhalent, accedente quoque corporis raritudine; diuersa ratione curandi sunt, quàm illi, qui ob crudorum humorum copiam syncope laborant, cum eos paulatim, & assiduè vacuare iussimus: propterea quòd simul multam euacuationem ferre non poterant: hos verò paulatim, & assiduè nutrire oportet, ex omnium medicorum sentẽtia: quamuis si à principio viribus adhuc valentibus curãdos susceperimus; nec paulatim eos cibabimus: possunt nanque hi, vel quod liberiùs semel datum est, nutrimentum superare: nutrire itaque hos oportet, sicut etiam corporis summa densare, non secus quàm priorum rarefacere; cùm etenim maximè hi affectus dissideant, etiam præsidiorũ speciem diuersissimam requirunt; frigidum ergo his aërem, adstringentémq; comprobauimus, rosis, aut myrti foliis, seu vitium pampinis in domo substratis: vngendi quoque sunt adstringentibus vnguẽtis, omphacino videlicet, aut rosaceo, melino, aut myrtino: & si exurantur, miscere oportet aliquid ex refrigerantibus, veluti portulacæ, solani, aut vuæ acerbæ succum; præcordiis verò, & stomacho cataplasma admouebitur ex palmulis, rosis, œnanthe, acacia, hypocistide, & alumine; capiti autem, atque fronti omphacinum, vel rosaceum imponatur per se, aut cum gũmi. Cibi his dandi sunt, qui non admodum promptè diffluant, quemadmodum Galenus, Paulus, & Aetius sentiunt, vt panis, & sorbitio ex alica, fructus austeri, qui non facilè corrumpantur, tum ipsi per se, tum verò & cum pane; velut sunt cydonia, mala punica acida, & austera, amarenæ, pyra quædam, & hi, quos vulgus azarolas vocat. Dabis etiam aliquando & oua, præcipuéque & horum vitellos: album nanque eorum ægrè concoquitur, vt patet 12. meth. meden. præterea gallinaceorum qui lacte sint aliti testes, itémque suillum cerebrum, probè tamen assum tribuendum, vt ipse inquit, vel in albo iure legitimè elixum; porrò, & anetho iniectis. Vinum autem his aquosum necessarium inter initia est, sumptum post cibum. Denique omni ratione agẽdum, vt & succorum materiam crassiorem reddas, & cutim denses, & exhalationem inhibeas: quòd si ex sententia omnia nobis responderint, etiam carnei his aliquid nutrimẽti post alia dabimus, potissimùm post quartũ diem, Galeni decreto, eodem 12. metho. medendi. Ex his itaque constat qualiter syncope succurrendum erit: paucæ etenim sunt, vel fortè neque vna, quæ ex his quæ hîc conscripsimus, curari non valeat, modo curari possit.

Syncopes ex tenuibus humoribus curatio.

Cap. 6.

Loco citato.

De lactis defectu. *Caput LVI.*

QVAMVIS affectio hæc infantibus magis, quàm mulieribus grauis sit, ex Aetij testimonio, cap. 33. lib. 16. & propterea conuenientiùs fuisset alio loco de ea pertractare; tamen quia hîc de affectibus in spiritus instrumentis ortis sermo nobis institutus est, in quibus certè thorax, & cor existit; ob id quoq; & mammillarum affectuum non ab re quoq; meminimus; vt quæ incumbant thoraci, & cor contegant, Galeno teste, septimo de vsu partium, postquàm de reliquis instrumentorum spiritus, ac cordis affectionibus verba fecimus. Meritò autem pectori homini mammæ inhærẽt: nam aptissimus omnium hic ipsis locus est, tum propter alios vsus, quos Galenus eodem septimo de vsu partium, connumerauit, tum etiam quod in eo loco in mulieribus copiosissimum benigni alimenti superfluum colligi potest, lac videlicet, cuius causa extiterunt: nam hanc primã, ac maximam animalibus (vt ipse inquit) præbent vtilitatẽ: quod quidem cùm vtilis alimenti superfluum sit, cibus exactè confectus, in eo potissimùm loco constituere eas conueniebat, vbi facillimè simul, & citissimè elaborati lactis copia perfectè consistere poterat. Nam cùm tenera adhuc sunt, atq; imbecilla

Cap. 22. in fine.

Cur homini mammæ pectori inhæreant.

Eodẽ ca. 22.

Quid sit lac.

recens

recens nata animalia,edulia ſolida nondum poſſunt conficere:& ob eam certè cauſam natura, perinde ac ſi vtero adhuc gererentur, alimentum ex matre ipſis comparauit pro conceptus nutritione,vt 14.de vſu partium,decretum reliquit Galenus.Hoc ſiquidem alimentum nihil aliud eſt,quàm quædam veluti ſuperfluitas nutrimenti partis ipſum generantis,ſimilis quidem naturæ ipſius exiſtens:Qua de re cùm quidam in mammis adenes exiſtant,vim habentes,id quod ad eos influit alimentum alterandi,ac ſibiipſis aſsimilandi,quoniam exangues,& albi hi ſunt proprium efficiũt humorem talem,qualis eſt lac,& plus talis efficiunt,quando plus alimenti defertur ad ipſos,ex Galeni ſententia cõmento aphoriſ.39. quinti libri. Cùm itaque humor hic, qui veluti ſuperfluitas alimenti eſt ipſarum mammillarum generantium ipſum,quo conceptus ex eo nutriatur,vt retulimus,vel admodum exiguus exiſtat,vel omnino deficiat, lactis defectum appellamus.Quòd verò in hac affectione mammillę afficiantur, ex his quæ diximus,liquet,cùm principem ipſæ vſum, qui gratia generationis lactis exiſtit,vt paulo ante dictum eſt, non præſtent, potiſsimùm tempore,quo præſtare debent,de quo modò loquimur.Eſt autem id à partu,quando iam fœtus natus fuerit,totóque lactationis tempore:etenim mirabili quadam arte natura fecit,vt mammæ maximum habeant cum matricibus conſenſum. Nanq; cùm partes vtraſq; ad vnum opus obeundum comparaſſet,ipſas per vaſa coniunxit , modo quo Galenus declarauit libro ſeptimo, & 14. de vſu partium, ac libro de ven.diſſect.partim quidem ex partibus, quæ ſunt ſuprà phrenas ad inferna deducendo,partim ex inferioribus ſurſum:Neceſſe nanque erat has particulas per vaſa coniungi , vt quando in matricibus fœtus augeretur , ac conformaretur,illi ſoli venæ communes ex vtriſque alimentum affundant:quando verò natus fuerit,mammis rurſum alimentum totum affluat.Quò fit,vt lac menſtruo germanum eſſe inquiat Hippocrates,& quòd eodem tempore menſtrua belle procedere nequeant,& fœmina lactare,vt Galenus aſſerit:Ad hæc libro quinto de ſimplic.med.facult.dicebat,Proinde quibus menſes mediocriter feruntur,iis lac in mammillis non colligitur; quibus verò hoc largè ſuppetit , iis plane menſes ſupprimuntur. Hoc itaque tempore , ac reliquo toto quo mulier lactauerit,ſi lac deficiat,mammillas affectas eſſe non ab re fatemur,ſiue per eſſentiam,ſiue per conſenſum affectæ ſint.Earum verò affectus ſymptoma eſt in genere retentorum immodicè : nam (vt inquit Galenus) commento prædicti aphoriſmi 39. quinti libri, hoc commune eſt omnibus animalis partibus, quæ aptæ ſunt humores aliquos vtiles generare, aut partibus aliis, aut ad generis propagationem , aut ad conceptus nutritionem , eſſe humorem illum quandam veluti ſuperfluitatem alimenti partis ipſum generantis. Nam quantùm alimenti ab ipſa parte alterati fuerit nutrito corpori exquiſitè aſsimilatum, illi apponitur parti,ac nutrit eam : ſuperfluum verò derelictũ ſimilis quidem naturæ partis humor exiſtit ; verùm eiuſdem partis veluti excrementum eſt:cùm autem hoc excrementum deficit,non ab re dicimus affectionem hanc contineri in genere excrementorum retentorum immodicè. At quoniam lactis materia ſanguis eſt in venis contentus , quantitate , ac qualitate contemperatus, tum ab aliis partibus tráſmiſſus, tum etiam à mammis ipſis attractus, vt quinto de ſimplic.med.facult. eſt videre:propterea non ab re ipſum ſanguinem contemplari,eodem loco præcipit Galenus,quo promptè inueniatur cauſa paucitatis , aut omnino defectus lactis. Nanque inuenies quod aut paucior eſt quàm conueniat,aut deterior,vt ipſe inquit;paucior autem eſſe poterit,vel quod in toto corpore exiguus affuerit ſanguis ; vel quod licet exiguus in toto non fuerit,parcior à mammillis attrahitur:id autem interſtinguere poteris ex totius corporis temperamento,ac habitu ſicciore exiſtẽte:ex immodicis item ſanguinis,aut aliorum humorum euacuationibus præcedentibus,vehementibus exercitiis,laboribus, vigiliis,fame, mœrore,vel ſolicitudine, aut arida,æſtuantéque febri,vel id genus aliis:quæcunque pluſquàm expediat,corpus deſiccaue

Cap.8.

Quid intelligendum ſit per lactis defectum.

Quæ pars afficiatur.

Lib.7.de vſ. par.cap.22. 14. de vſu part.cap.5. De venarũ diſſect. cap. 5.& 8.

Cap.21.

Quis affectus præter naturam ſit defectus lactis.

Qua via inueſtiganda ſit cauſa defectus lactis.

Cap.21. Eodem libr. 5.cap.20.

Signa ſi ex ſanguinis defectu proueniat.

siccauerint,ac calfecerint:hæc enim sunt,quæ inter alia lac lædunt,ipsúmque prouenire prohibent, vt legitur apud Galenum eodem libro quinto de simpl. medic.facult.nedum sanguinem ipsum minorem reddentia,sed partim etiam qualitatem ipsius vitiantia: quamuis & immodicè refrigerantia huiusmodi quoque naturæ sint.Si verò hæc non adsint,inspexeris autem aridas,macilentas, ac graciles mammillas ipsas, ob propriam earum imbecillitatem, ac aridam intemperiem prouenire lactis defectum cõiicere poteris,vtpote quæ non valeant tantam,quanta indigent pro lactis generatione, sanguinis copiam attrahere. At si propterea quòd sanguis deterior, seu vitiosus fuerit, lac ipsum deficiat,vtpote biliosus, aut pituitosus, vel melancholicus existens, id tum ex lactis colore,tum substãtia, & sapore potissimùm interstinguere poteris, præsertim si non omnino defecerit, non tamen posthabita cognitione temperamenti,habitúsque totius corporis, & ætatis. Nanque si biliosus fuerit; præter eius tenuitatem, ac flauitiam, amari quodammodo saporis lac erit, aderítque temperamentum biliosum,habitus gracilis, ac ætas florens. Si verò pituitosus sanguis fuerit,crassioris substantiæ,albi,aut pallidi coloris,acidi saporis,odorísque lac existit; lactantísq; temperies,habitus,ac ætas pituitosi quoq; erunt, quemadmodum si vehementioris fuerit spissitudinis, ac paucitatis, obscuriorisque, ac quodammodo nigri coloris lac ipsum, & reliqua quæ diximus melancholica, fuerint, melancholicum quoque sanguinem adesse significabunt. Hæc tamen affectio quamuis infantibus magis, quàm mulieribus grauis sit, vt diximus,non propterea despicienda erit,cùm absque aliquo eiusdem mulieris præter naturam affectu etiam gigni non possit. Quapropter vbi imminuitur lac,aut omnino extinguitur,vel corrũpitur,aut spissatur, vel attenuatur; præstat quidem alterius nutricis lac præbere,quemadmodum Aëtius præcipit lib. quarto capite sexto. Sin autem id non permittat res aliqua instans, victu nutrix curãda est,vt ne in morbum incidat infans,vt ipse inquit; ac ipsa sibi quoque meliorem vindicet sanitatem.Itaque si lactis defectus ex sanguinis paucitate proueniat, vniuersam victus rationem mulier exposcit humectantem, & excalfacientem, Galeno teste,quinto de simplic.medic.facult. Similia item & medicamenta, siquidem quæ non desiccant, & modicè excalfaciunt,lacti generando vtilia sunt:ac meritò dicta sunt lactis procreatricem habere facultatem; quamuis ea numero sint perquàm exigua,vt idem Galenus inquit. Nam lactis, velut etiam seminis effectrices facultates partim in medicamentis duntaxat,partim in alimentis consistunt:in medicamentis, cum succos pituitosos excalfacientes in sanguinem vertimus: in alimentis autem, secundum totius substantiæ similitudinem;vbi videlicet boni sint succi,& humida,ac tepide calida, ceu est ipsum lac medium habens temperamentum, quod ad calorem attinet,pituitæ,& sanguinis:licet non æquè ab vtroque absit,sed longius abest à pituita,propius autem accedit ad sanguinem,vt eodem quinto de simpli.med. facult.liquet; id quod etiam patebit,si eiusdem triplicem diuersam substantiã, ex qua componitur,consideràbis,primam quidem crassam, ex qua caseus conficitur;alteram pinguem,ex qua butyrum;& tertiam aqueã,quam serum nuncupamus:nam ex hisce,pinguis maximè temperata est; crassa verò paulum ab ea declinat;aquea autem frigida,& humida est,vt idem Galenus testatur,quarto de simplic.medic.facult. Quapropter alimentum augere, & melioris succi cibos dare oportet; panem videlicet optimum,gallinarum,pullorum gallinaceorum,ac columbarum iuuenum,perdicum, & phasianorum carnem, hœdorum, vitulorum: & castratorum, insuper & oua recentia, præsertim sorbilia. Ex fructibus vuas passas,amygdalasque dulces.Pro potu vinum,aut aquosum, aut flauum,tenue,moderatè aqua dilutum,vel vinum dulce potui tribuatur,ac sorbitionibus vtantur,vt Paulus iubet,libro primo cap.quarto.Caueant exercitium immoderatum:verùm supernarum partium exercitiis vti possunt;vbertúmq; frictione moderata,ac fomentis per spongias,Aëtio teste. Vitent animi

Cap.20.

Si vitiosus sanguis causa fuerit, signa.

Prognostica.

Curatio, si ex defectu sanguinis proueniat.

Cap.20.

Loco citato.

Lactis temperamentũ.

Loco citato:

Cap.16.

Victus ratio.

Citato libro 4.cap.6.

affectus immodicos, mœstitiam pręsertim. Medicamenta verò, & si lacti generando proficere aliquid posſint, non tamen frequenter ipsis vti, præcitato loco præcipit Paulus; eorum tamen quibus vti poterunt, in fine mentio fiet. Si verò quia deterior ſanguis ſit, propterea lac deficiat, ſiquidem bilioſus fuerit ſanguis, primum purgationem deſiderat, mox victũ, quem modo dicebamus, vt eodem libro quinto de ſimplic. med. facult. docet Galenus. Eligatur autem purgans medicamentum, quod leuiter bilem expurgat, ac non exſiccet; veluti eſt, manna, caſsia fiſtula, ſyrupus ex pluribus infuſionibus violarum, aut roſarum, tum rubearum, tum perſicarum; priùs tamen ſyrupum exhibens ex ſucco intybi, aut boraginis, vel ex infuſionibus roſarum, vt faciliùs bilis expurgetur. Pari quoque ratione nigra bilis, ſi ea cauſa vitioſi ſanguinis fuerit, ac defectus lactis, expurganda erit medicamento, quod talem vim habeat, nec tamen exſiccet, veluti eſt diacatholicon, ſeu ſyrupus domini Auguſtini, ſi cum manna, aut caſsia fiſtula ea permiſceas. Verùm ſi pituitoſus fuerit ſanguis, medicamenta requirit, Galeno teſte excalfacientia aut primo, aut ſecundo ordine, non tamen deſiccantia: nam hæc pituitoſos humores excalfacientia, in ſanguinem vertunt; & non ipſius ſanguinis humorem depaſcunt, ac ipſum craſsiorem, ſimúlq; pauciorem efficiunt, vt ea quæ deſiccant. Verùm inter ea potiora ſunt, quæ non tantùm ſunt medicamenta, ſed & nutrimẽta, vt ipſe inquit; velut eruca, fœniculum, anethum, cùm etiamnum virentes, & humidæ fuerint: nam ſiccæ pluſquàm oportet excalfaciunt, & deſiccant. In hunc etiã vſum conferunt, ſmyrnium, apium, ſyon, & polium; eáq; virentia, priuſquàm ſiccentur, ex eiuſdem Galeni ſententia. Similiter etiam confert fœniculi radix, & ſemen, ptiſanæ incocta, ex Pauli teſtimonio; itẽ cytiſi folia ex vino nigro, aut ptiſana, melanthium dulce, & anethum, paſtinacæ radix, atque ſemen, quę calida priùs irrorata admouenda ſunt, vt ipſe Paulus refert, Confert quoque lini ſemen cum melle delingere, vt inquit Aëtius, aut ſeſamum crudum cum vino dulci: item naturaliter facit lapis galactites dictus pro amuleto alligatus, & aqua diſſolutus, ac potatus, vt ipſemet fatetur Aetius lib. 16. cap. 33. inteſtina quoque terræ, ſi quinque, aut ſeptem teras, aut plures, ac cum duobus, vel tribus recentibus gallinarum ouis decoquas, pauco fœniculo, aut anetho addito, atque ex his ferculum parabis, non parum ad multitudinem, ac bonitatem lactis cõparandum conferet. Similiter etiam ſi ea priùs vino albo abluta in puluerem redigantur: & cum vino dulci ʒ.j. vel ij. prædicti pulueris exhibeas. Ex Hippocr. lib. primo de morb. muliebribus, habetur, quòd ſi lac fuerit extinctum, porrum tritum, & aqua dilutum bibendum dandum erit; calida mulier lauetur, & braſsicam edat ſed & cytiſi folia ſimul coquat, & ſuccum ſorbeat; bibat etiam fœniculi ſuccum, ſeu ſemen, & de radicibus fœniculi, & hordeum molitum, ac bucyrum ſimul coquito, frigefacito, ac bibenda præbeto: bonum eſt & hippomaratrum, & hipposelinum, & cytiſus: hæc omnia (vt ipſe inquit) ſimul multum lac faciunt, & augent: viticis item fructus in vino bibendum dato; & betæ ſuccus potatus, multum lac facit; & naſturtium in vino potum commodum eſt, eodem auctore: hæc eadem ferè confirmauit libro de natura muliebri.

Si ex deteriori ſanguine proueniat lactis defectus, curatio.
Cap. 20.
Qualia medicamenta facultatem habent generandi lac.
Loco citato.
Loco citato.
Præcitato loco.
Præcitato loco.
Lib. 4. ca. 6.
Paulo ante medium.
Prope finẽ.

De lactis redundantia. *Caput LVII.*

CVM lac velut ſuperfluitas quædam alimenti vberum ſit, vt paulo ante aſſeruimus, non ab re contingit interdum, quando plus alimenti ad ea defertur, adeò hoc ipſum redundare, vt ex eius ampliori plenitudine mulier grauetur, ac doleat, ita, vt copiam eius ferre nequeat, præſertim cùm è mammis nõ effluat, & propterea intus detinetur. Cõtingit autem hoc ſæpiùs puerperis, non rarò autem & reliquis lactantibus. Talis autem mammillarum affectus facilè percipi poterit, tum viſu, & tactu, tum etiam ipſius mulieris ſermone. Qualitas verò affectus

Affectæ partes.
Affectus qualitas.

ctus causa morbi est, in quantitate videlicet, & propriè in excessu, qui ex ipsa prouenit lactis copia, si in mammis detineatur; etenim lactis copia, velut quælibet alia plenitudo, causa morbi erit, cuius iterum causa est boni sanguinis multitudo, quemadmodum è diuerso eiusdem lactis defectus ex parciori, aut vitioso sanguine originem ducit, vt præcedenti cap. diximus. Potissimùm verò plurimum colligitur lac, oppletis sanguine communibus venis, quæ à mammis pertingunt ad vteros. Euenit autem, & id mulieribus vtero gerentibus, ob conceptus imbecillitatem interdum: interim verò cùm neque grauida est, neque peperit, sed ei menstrua defecerunt, Hippocrate auctore, aphoris. 39. & 52. quinti libri, de quibus modo noster sermo non erit, cùm de his duntaxat verba faciemus, quibus à partu, aut reliquo lactationis tempore, adeò creuerit in mammillis lac, vt propterea mulieres grauentur, ac doleant; ita, vt metus sit, ne vbera inflammatione corripiantur. Si verò lac multum è mammis effluat, non amplius causa morbi, sed symptoma erit, sub genere excretorum immodicè cōtentum; nec formidandum erit ex eo quempiam præter naturam affectum in mammis ipsis futurum esse aut fieri: & propterea nec de hac etiam lactis abundantia hîc loqui intendimus. Verùm huic affectui, de quo modo verba facimus, statim succurrendum erit, alioquin metuendum est, ne mammillarum inflammationem pariat, vel instar casei lac cogatur, seu in grumos vertatur: & si vitiatum quoque lac fuerit, mammarum vasa exulcerat, scabiē, panos, & papularum eruptiones quoque producit, vt inquit Aetius. Quapropter vbi imminuere ipsum voles, cibos minus alentes & paucissimos dato, vt ipsemet refert Aetius. Exiguum quoq; potum tribuas, aquam videlicet, & non vinum; cauendum nanque ab eo erit. Frictiones, vincula, ac infernarum partium exercitia præcipienda sunt. Cæterùm (vt Soranus inquit) vbi mammæ assiduè doleant, neque à mulieribus, neque ab infantibus exugi oportere (nam suctione plus materię attrahi asserit) id quod confirmauit Paulus cap. 35. libri tertij. Nos verò ex Aetij sententia cap. 34. libri 16. ab adultis, ac peritis mulieribus, quòd puerperarum mammæ leniter exugātur, non negamus, præsertim vbi non immodicè doleant, seu inflāmatæ sint: effertur nanque foras leni hac exuctione, quòd in mammillis lac continetur, neque plus materiæ ad eas trahitur. Et propterea inflammationem per eam fieri prohibetur, potiúsq; proritatur: in vniuersum autem prohibenda sunt ea, quæ multum, ac optimum sanguinem procreare possunt: & proinde nil præstantius, quàm circa initia, si quid non impedierit, poplitis, seu tali venam secare, copiosúmque sanguinem ex ea vacuare permittas, vbi vires ferant, eáq; iteranda, si opus fuerit. Et si altera mammillarum magis oblæsa sit, è directo vena secanda erit; potissimùm autem id seruandum erit puerperis, vbi menses detineantur, totísque viribus præter venæ sectionem eos prouocare conandum: nam quibus menses mediocriter ferūtur, vt priùs diximus ex Galeni sententia, iis lac in mammillis multum præsertim non colligitur. At si non propterea quòd menses præter naturam detenti sint, sed quia in toto corpore sanguinis redundantia adsit, lactis quoque copia immodica oriatur, media, quæ in cubito est vena, aut interna primò secanda erit; & prout vires ferunt, sanguis extrahēdus: deinde tali quoque vena incidatur, & eis quæ modicè repellunt vtare; potissimum vbi lactis, redundantia non fuerit à partu. Quapropter spongia pura, molli posca è gelida imbuta, expressáq; super mammas fasciis accommodanda erit, vel palmulæ cum pane, ac posca tritę, deinde vincire eas, ac moderatè constringere oportet, iuxta Aetij, & Pauli sententiam; vel ouo toto cum rosaceo vtendum erit, aut linteum aceto imbutū imponito, & assiduè humectato; vel lentes aqua marina coquito; & cum decocto quidem mammas abluito; ipsas autem lentes contusas imponito; aut myrti etiam decocto ipsas perfundito. Quòd si lac omnino restinguere malueris, alumen, & psyllium cum aceto, & coriandri succo, ac rosaceo adhibeto, ex Aetij testimonio. Poterit quoque portulacæ succus cum fabacea, ac len-

Causæ.

Prognostica.

Curatio.
Lib. 16. c. 36.
Lib. 4. ca. 6.
Victus ratio.

Venæ sectio.

Li. 5. de simplic. medic. facult. c. 21.

Localium medicamentorū ratio.
Aet. lib. 16. cap. 35.
Paul. lib. 3. cap. 35.

Citato libro 16. cap. 35.

tium farina adiici, vel ex cremore fœnigræci, seminis lini, & althææ cum succo coriandri, aut portulacæ, farina hordei, ac lentium, adiectis oleo rosaceo, aceto, ac cera medicamentum paretur, quo mammæ illiniantur. Cuminũ quoque cum aceto illinitum lac imminuit, eodem Aetio teste: similiter eius decoctum cum modico croco oblinitũ, aut fœnigræci succus cum apio viridi, mentha, aut ruta, farina lentium, rosaceo, ac posca imponatur. Quòd si neque his lac imminuatur, vel restinguatur, aut si à partu lac omnino restinguere malueris (id quod assiduè huius ciuitatis mulieres, nobiles præsertim, ac diuites expetunt, cùm lactare nolint, ac nequeant) non amplius eis, quæ repellunt, ac reprimunt, sed quæ ipsum exsiccant, ac digerunt medicamentis, tanquam tutioribus existentibus vtendum erit; adhibitis tamen priùs per vincula, cucurbitulas, frictiones, seu venæ tali sectionẽ, diuersionibus, prout postulabit vsus. Huius autem generis medicamenta, quibus vti consueui, hîc conscribam; quibus veluti miraculo quodam cunctas, quæ ad manus meas peruenerunt, puerperas adeò feliciter curaui, vt lac omnino è mammis extinxissem, illud cogi, & caseari non permittẽs, ac à futura inflammatione penitus mammas liberaui. Excipio autem fœniculi, apij, oreoselini, maluarum, & althææ cum radicibus, cuiuslibet p.j. foliorum lauri, & florum chamæmeli, singulorum m.ß. quibus in aqua arte decoctis, ac in largiori vase proiectis, tectis desuper panno lineo mamillis, eas fouere præcipio; dein eodem decocto mammas abluere, ac post ablutionem rosaceo omphacino illinire, quo tempore, vt leniter quoque exugantur permitto, vt reliquum quod in mammis continetur lac fusum, ac liquatum promptiùs foras effluat, nec materia aliqua ad eas trahatur. Resinæ terebinthinæ deinceps quantitatem, quæ satis sit, assumens, vino albo, & odorifero, ac aquá rosacea sæpiùs abluere iubeo, cui duo, aut tria oua tota, ac croci ℈.j. adiicere permitto, & in emplast. formam, seu cerati, cera addita redigi; quod super lineo linteo, eóque crasso extensum, perforato tamen in duabus partibus, ex quibus mammillarum papillæ extra prominere possint, imponi, ac fasciis circumligari, moderatéq; constringi præcipio. Singula autem dicta iterari facio bis saltem in die, manè videlicet, & vesperi, ante cibum; ita vt priùs mammę foueantur, abluantur deinceps, & illinantur, exugantúrq; leniter, & demum emplastrum prædictũ imponatur, & fasciis moderatè constringantur, ac ligẽtur.

Lib. 4. ca. 6.

De lacte in casei speciem, seu grumos conuerso. Caput LVIII.

Lib. 3. c. 35.

ACCIDIT etiam plerunque à partu præsertim, Paulo teste, vt lac in mammillis casei modo coaguletur, seu in grumos concrescat; neque enim idem est, vt nonnulli sentiunt, lac in casei speciem coagulari, & idem in grumos coire; neque omnino in causis generationis iidemmet affectus conueniunt, vt dicemus: Ambo autem morbi in numero, seu magnitudine dici possunt, cùm in quantitate comprehendantur, atque in excessu eiusdem: vtrunque quoque vitium cum facile tactu, ac ægrotantis sermonibus comprehendi possit, haud aliis pro eius dignotione indiget notis: Ex lactis item copia, vel eiusdem crassitie, tanquam ex materia originem ducũt affectus ambo: Vtrum autem eorum causa sit, promptè dignoscere valebis ex indiciis abundantiæ lactis, si ea causa extiterit; aut ex eiusdem lactis crassitie, modo ex ea excitentur. Itaque siue crassum fuerit lac, siue multum indifferenter in casei formã redigi potest, aut in grumos conuerti, tum ex immodica mammillarum caliditate, tum ex immoderata earundem frigiditate, velut efficienti causa, prima siquidẽ exsiccando, ac secernendo id quod tenue, ac serosum in ipso consistit: reliqua verò adstringendo, ac cogendo vniuersam eius substantiam; in grumos tamen concrescere ipsum nequaquam à caliditate valet, sed à frigiditate duntaxat, quemadmodum extrauasatus sanguis, veluti nec instar casei coagulari, nisi à caliditate poterit, vt Gal.

Affectus.

Causa.

Si in grumos concrescat, causa efficiens.

Si instar casei coaguletur, causa efficiens.

Gal.auctoritate mox probabimus;& si plerique etiam,qui Gal.doctrinã profitentur aliter sentiant:cuiuis nanque constat,lac non alio modo,quàm sanguinem in grumos conuerti : at is non nisi vbi extrauasatus , frigefactus fuerit, in grumos vertitur:& propterea æger frigore exoluitur,ac penè exanimatur;pulsúsq; imminuitur, ac frequens apparet, & denique malè se habet , ex eiusdem Gal.testimonio 6.de loc.affec.& lib.de cib.boni,& mali succi, ac com.aph.20. 6.lib.Quòd verò lac coagulari nequeat,nisi à valido calore,apud eundẽ liquet 5.de simpl.med.facult.indiget nanque vt coaguletur,quòd serosum eius ac tenue seorsum fusum segregetur,quòd verò crassum in eo est,in sese coëat:id autem (vt ipse inquit) absque valido calore peragi nequit : cuius quoque naturæ esse debent ea,quæ vrinam ciunt : nempe excalfactoria,exsiccatoriáque; tum etiam secretoria,ac coactoria. Illud idem confirmarunt Paulus, & Aëtius, diuersam instituentes curationem,ac alia medicamẽta, pro lactis caseatione,& pro eiusdem in grumos cõuersione : à frigore itaque lac grumescit,& à calore casei modo cogitur,vt patet ex dictis. Quomodo autem interstinguere valeas concretum,ac grumescens lac à frigida intemperie,aut ipsummet casei modo coactum ab intemperie calida,nõ opus est,vt hîc conscribã,cùm quiuis promptè ex earundem temperierum propriis signis cõiicere poterit. Id verò haudquaquam prætereundum est,quòd nisi quàmprimũ grumescens, seu caseatum lac curetur,aut inflammationem pariet,aut mammarum exulceratioñe, præsertim si vitiatum lac fuerit. Qua de re vbi ipsum ab immodico calore caseatum sit,victus ratione ad frigidũ inclinante instituta, eisdem ferè medicamentis,præsertim circa initia vtendum erit;quæ in præcedenti cap.conscripsimus, Pauli,& Aetij auctoritate:Priuatim autem deinceps (eodem Aetio teste) conferunt furfures in aceto cocti cum rutæ decocto suprà mammas impositi:idem facit mentha polentæ admista,& iuglans cum ruta,ac melle,vt ipse inquit.Cuminum item priuatim,vel cum polenta,& crocus cum lacte, ac muriæ fomentum, & apium viride impositum (quod etiam grumos lactis dissoluit) magnopere conducunt,vt apud eundem Aetium legitur,cap.35.lib.16.Folia item solani,seu halicacabi cum brassicę foliis,si contundantur,pauca myrrha,ac croco adiectis,& exiguo aceto non minùs conducunt:similiter si ex fœnigræci, seminis lini,& althææ decocto cum oleo violaceo,& exiguo aceto epithemata fiãt: Proderit quoque si mentham contundas,& cum hordei,ac fœnigræci,althææ, & seminis lini farina,oleo rosaceo,ac pauco aceto permisceas, & superimponas.At vbi in grumos conuersum lac fuerit,victus ratione vtendũ extenuante est,ac ad calidum inclinante : similibus quoque medicamentis; in quem vsum lentes aqua marina,aut muria decoctæ,si eisdem vtaris,quemadmodum præcedenti cap.dictum est ; aut etiam cumini decocto cum modico croco,haud exiguam afferent vtilitatem.Paulus verò cap.35.lib.3.pane ex hydrelæo,aut mulso,aut cum perdicio herba viridi vti consuluit:Similiter superfusione calentis olei dulcis,aut fotu calidæ aquæ,vel decocto fœnigræci,althææ,seu apij mammillas fouere iussit:In talem item vsum,chamæmelũ,fœnumgræcum, althæã, ac anethum eligas.Delinire verò mammillas conuenit (vt ipse inquit) polline farinaceo cum semine lini , aut fœnogræco cum hydromelite , aut etiam sesamo,quod cum melle,aut butyro sit leuigatum. Poteris insuper tritici farinam cum furfure eisdem permiscere:oleis quoque amygd.dulcium,chamæmelino, aut anethino mammillæ inungendæ sunt.Coagulum quoque leporinum, præsertim si cum pauco aceto,butyro, aut aliquo prædictorum oleorum illinatur, in grumos conuersum lac summopere dissoluit : nam & in ventre concretum lac curat,Galeno auctore lib. de med.paratu facilibus, in fine : potum cum vino coagulum,& cum aceto simili modo epotum,nedum lac,sed & sanguinem in ventre concretum dissoluit,vt patet decimo de simpl.med.facult.Betę item folia si tandiu oleo fuerint incocta , quoad intabuerint, cum pane,& fabarum farina,paucóque oleo sesamino,ac cera permista,& imposita conferunt.

6.de loc. aff. cap.3.
Lib.de cibis boni & mali succi, c.3.
5.de simpli. facult. c.12.
Paul. lib. 3. cap.35.
Aet. lib.16. c.34.& 35.

Prognostica.

Curatio caseati lactis.

Lib.16.c.35.

Lactis in grumos conuersi, curatio.

Cap.de coagulo.

De mammarum inflammatione. *Caput LIX.*

SICVT cæteræ corporis partes, ita quoque vbera interdũ inflammari solent, illud tamen prętèr reliquas peculiariter habẽt, quod nedum ex confluente ad ea sanguine, verumetiam ob lactis copiam, aut eiusdem casei instar coagulationem inflammatione affici consueuerunt. Quibus inflammatis non admodum laborare oportet in tradendis signis, pro eiusdem affectus, ac partis affectæ cognitione; nam facilè ad sensum patebunt. Verùm cùm eiusdem inflammationis gemina causa esse poterit, sanguis inquã, aut coagulatum lac, prima causa quouis tempore ipsam excitare valet, & propriis indiciis promptè dignosci; reliqua verò non nisi puerperis, aut vtero gerentibus, seu quibus mẽses detenti fuerint præter naturam: vno etenim iam trium dictorum modorum mulieres lac in mammillis habent, ac abundantiùs habent; interstingues autem id, tum ex præcedenti lactis abundantia, tum etiam ex eiusdem coagulatione. Ex quacunque verò causa mammillarum inflammatio fuerit excitata, non spernẽda erit eius curatio: nam cùm laxior, ac adenosa earum substantia sit, nec multum obtineant innatum calidum, metus erit, ne in scirrhosum tumorem, & demum in cancerosum vergat, aut ea suppurata, ac ad abscessum progrediente, exedens vlcus consequatur. In curandi autem ratione, priùs recta victus ratione instituta, obseruandum primò erit, vt si ex confluente sanguine, aut etiam ex lactis coagulatione, mensibus præter naturam detentis inflammatio fuerit excitata, sanguis mittatur, ex eiusdem lateris vena tali; potissimùm si detẽti menses fuerint, aut ex interna, vel media similiter eiusdem cubiti vena; & (si opus fuerit) non semel duntaxat, sed bis, & ter vena secãda erit. Insuper à venæ sectione, purgante medicamento vtare, eo tamen quod leniendo purgat, velut manna, cassia fistula, saccharum violaceum; & interdum prædictis antidotum diacatholicon addere poteris. Post hæc ad ea, quæ reprimunt, seu repellunt medicamenta, non tamen valida confugiendum. Tutiùs autem eis vti poteris, si quę digerendi vim habent medicamenta, cum eis permisceas, in quem vsum maximè conuenit, si madefacti lintei ex aceto vini albi cum gelida aqua mammis imponantur, ac pluries iterentur: Aut paretur decoctũ ex floribus chamęmeli, cui æqualis portio olei rosacei, & pauca quantitas aceti albi admisceatur, & similiter vtare. Vel excipe succi solani, & olei rosacei, singulorum ℥.ij. aquæ, in qua fœnigræci, florum chamæmeli, & seminis lini ana ʒ.iij. fuerint decoctæ, ℥.iij. aceti ℥.j ß. misceantur, & mammillis (modo iam dicto) impone. Vbi verò inspexeris prædicta medicamenta parum admodum conferre, potissimùm trãsacto inflammationis initio, ad ea quæ magis digerunt, ac discutiunt, progrediendum erit: quapropter hoc medicamento vtitor. Recipe florum chamæmeli, meliloti, fœnigræci, althææ, seminis lini, & anethi, singulorum manip.j. ebulliant in iustæ quantitatis aquæ; deinde adde olei rosacei, & chamæmelini, aut anethini, vtriusque ℥. ij. aceti albi ℥.j. & madefactis in eo spongiis, aut linteis lineis, mammis sæpiùs imponantur. Ex farina item fabarum, fœnigræci, & seminis lini, ac hordei, & pane contrito, in aqua decoctis cum oleo sesamino, & anethino, additis duobus vitellis ouorum, & croci, ac myrrhæ ana ℈.j. emplastrum formari poterit, ac mammis superimponi. Vel ex radicibus, ac foliis althææ decoctis, seminis lini, ac fœnigræci farina, cum oxymelite medicamentum paretur, ac vtitor. Sesamum quoque tritum, butyro admisto, moderatéque tepefactum quotidie bis impositum commendauit Aetius. Similiter si medullæ panis aqua madefactæ, ac tritæ partes duas assumpseris, & perdicij herbę tusæ partem vnam, ac cerati liquidi partem vnam, & dimidiam, simúlq; permisceas, & bis in die imponas, auctoritate eiusdem conducet. Si verò discuti inflammatio haudquaquam valeat, prædictis medicamentis, ac reliquis similiter discutientibus sæpiùs adhibitis: pro eiusdem suppuratione auxiliari conuenit, calida, ac humida temperatè medicamenta adhibens, quæ emplasticam

Partis affectæ, & affectus cognitio.

Causæ.

Prognostica.

Curatio.

Venæ sectio.

Purgatio.

Topica qualia esse debeant.

Lib. 16. c. 37.

quoque

quoque vim habeant;hæc nanque maturationi, ac ſuppurationi opitulantur, Galeno teſte 5.de ſimplic.med.faculta.quo loco vberem eorum materiam reperies.Inflammatione autem in pus tranſmutata, ad eius diſruptionem deueniendum erit, ferro, aut medicamentis acrioribus. Verùm ſi ad duritiem inflammatio vergat,ea,quæ molliendi vim habent,adhibere conuenit; in quem vſum laudauit Aëtius cap.38.lib.16.ſemen lini,aut fœnigræci, aceto mulſo coctum,& impoſitum;aut ſeſamum illotum modicè toſtum cum melle tritum,& calidum appoſitum: vel ſtercus caninum album terebinthina exceptum ſuperimpoſitum. Cæterùm ſi ex coagulato lactæ inflammatio fuerit excitata, eiuſdem circa initia vtendum medicamentis erit, quæ paulò ante,coagulato lacti conferre diximus.Verùm ſi neque eis inflammatio cedat, ad ea, quæ modo commemorauimus,medicamenta progrediendum erit.

Cap.8.

Περὶ καρδιακῆς, ἢ καρδιακῆ, καὶ καρδιαλγίας Id eſt de cardiaco morbo, & cardialgia,ſeu cordis dolore. Caput LX.

CVM iam tempeſtiuum ſit de ventriculi affectibus pertractare, non ab re fuerit ipſum primò in duas, eáſque maximas, ac præcipuas partes ſecare, quemadmodum mos eſt apud omnes medicos(præſertim Galenum libro 5.& 6.de locis affectis, quarum vna,quæ ſuperior eſt, gulæque continua ex multis neruis ſenſificis eſt contexta:altera verò quæ huic continuatur, ad inteſtinorum vſque exortum extenditur.Vtraque autem earum in animalibus proprio fungitur munere,ac pro vtilitatis differentia,cum earum quælibet læditur, diuerſa eis euenire conſueuerunt ſymptomata, quanquam interdum ſimilibus quibuſdam afficiantur affectibus.Cæterùm proprium munus primæ partis(quam os,ſeu ventriculi oſtium nuncupant)eſt ciborum appetentia, quemadmodum reliquæ(quam eiuſdem ventriculi ſpatium, ſeu cauitatem appellare ſolent) eorundem ciborum concoctio. Prioris itaque partis nos primò præter naturam affectus conſcribemus,deinceps autem & alterius, hoc eſt cauitatis eius, quam primam partem Græci diuerſimodè appellare ſolent, nam interdum καρδίαν,hoc eſt cor,propter ſymptomatum vehementiam, quæ inducere videtur ſimilia eis,quæ proueniunt ex eo viſcere,quod ſua natura pulſat,ac in thorace continetur,dum afficitur, & propriè cor appellatur, nominant, veteres præſertim,vt liquet quinto de locis affectis.1.de cauſis ſymptomatum.2.de Hippo.& Plato.decretis, & commen. aphoriſ.17. & 65.quarti libri. Interim verò non καρδίαν ſed ςόμαχος conſueto nomine,non vetuſtis duntaxat Philoſophis, ſeu medicis etiam nominatur,eodemmet Galeno teſte præcitato primo libro de cauſis ſymptomat. & 8. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos;Quanquam ςόμαχον propriè eam partem quæ inter fauces,& os ventriculi media eſt, quam etiam veteres Græci vſque ad Ariſtotelis ſeculum οἰσοφάγον nuncupabant,poſt eum appellare conſueuerunt, Latinè autem gula dicitur,vt patet eodem 5.de locis affectis,nonnunquam tamē os ventris ita vocāt, vt 13.meth.med.legitur,non ſolum medici,vt idem Gal. inquit 3. de loc. affect. verùm etiam & homines vniuerſi vulgò ſic nominant, vt eodem 1. de cauſis ſympt.liquet.Celſus verò per ſtomachum quandoque intellexit gulam, interim quoque ventriculi inferiorem partem ſic nominat, vt videre licet apud eundem libro 4. capi.1. verùm quicquid ſit de huius particulæ nomenclatura, quam nos ventriculi os,ſeu oſtium appellauimus, nonnullis præter naturam affectibus cōflictari ea ſolet,vt patet citato lib.5.de loc.affe.innumeráq; & varia ſymptomata hominibus, vbi offenſionem acceperit, inferre conſueuit ex Tralliani ſententia cap.5.libri ſeptimi.At cùm in ipſo quidam oriatur affectus conſentientibus ei quibuſdā aliis partibus,præſertim principibus,corde videlicet,aut cerebro,corde ſiquidem propter exactam, quam habet ſentiēdi vim,

5.de lo.affe. cap.6.
6.de lo.affe. cap.1.
5.de loc.aff. cap.6.
1. de cauſis pulſ.cap.7.
2.de Hippo. decre.cap.8.
1. de cauſis ſymp.cap.7.
8. de compo. medic.ſecū. loc.cap.5.
5. de loc.aff. cap.5.
13.met.c.7.
1. de cauſis ſympt.ca.7.
5.de loc.aff. cap.1.

ac eius cum corde vicinitatem, cerebro verò propter magnos, quos suscipit molleis neruos per sextam coniugationem ab eodem cerebro ortam, ob quã etiam causam os ventriculi sensu acutissimo præditum est, ac deficientis alimenti præter cæteras quásque partes exactissimam sentiendi facultatem habet, ita vt nullum membrorum, aut ita exactum habeat sensum, aut ita vtrunque principium vnà secum afficiat, sicut os ventriculi, vt patet 1. de cau. sympt. quidam verò ipsi peculiares sunt, ac ad propriam eius rationem pertinent, vt eodem libro 1. de caus. sympt. & 5. de locis affect. scriptum est. Nos primis derelictis, ex quibus os ventriculi cum affectum sit aliarum particularum actionibus nocere consueuit (vt diximus) eos aggrediemur eiusdem oris ventriculi præter naturam affectus, qui eidem proprij sunt, & peculiares, ab eóque nostram exordiemur orationem, qui valde molestus esse videtur, adeò, vt cum augetur etiam propter eius (vt diximus) exactissimum quem habet sensum, cor ad consensum trahat, ac eidem noxam trasmittere videatur, etsi tunc stomachicæ syncopæ fieri debeant, & non is affectus, de quo modo mentionem facimus, qui ab altera eius appellatione nomen sortitus est, vt liquet primo de causis symptomat. cuius affectus adhuc apud Græcos treis diuersas reperio denominationes; nam interdum καρδιαλγία, interdum καρδιωγμὸς, quandoque καρδιακὴ dicitur: pro quo animaduertere dignum est, quod hæc tria nedũ nomine discrepant (vt cuique patet) verùm etiam & re ipsa, vt ostendemus, (quamuis quidam aliter sentiant,) Nam καρδιαλγία nomen assumens (vt Galenus inquit 2. metho. meden.) à parte affecta, & affectu ipso ex καρδία inquã tanquam parte, & ἀλγία tanquam affectu, cordis dolorem significat: verumtamen ne quis decipiatur, cordis cùm dicimus, non illius cordis quod in thorace continetur subintelligi volumus, sed oris ventriculi, quemadmodum passim liquet ex Galeni doctrina, & potissimùm in præcitatis locis, nanque huius cordis, hoc est, oris ventriculi affectio est καρδιαλγία, vt ab eodem Galeno decretum est 2. de Hippoc. & Plato. decretis, & non alterius neque alterum omnem oris ventriculi dolorem καρδιαλγίαν, seu cordis dolorem appellamus (vt quibusdam falsò visum est) sed illum tantùm (vt ipse inquit) qui fit, cum acrimonia humorum proritat, ac ipsum mordet, & proinde 5. de vsu partium καρδιαλγίαν esse dicebat, mordacitatem oris ventriculi. Accidit verò (vt eodem 2. de Hippo. & Plato. decretis patet) affectio hæc nedum ægritudine vexatis, verùm etiam iis, qui diutiùs paulò ieiunium tolerarint, præsertim cùm vehementi exercitatione fatigati cibum nullum assumpserint, quemadmodum etiam & morsus hic in mœroribus sentitur, efficit nanque mœror veluti vehementior exercitatio vt flaua bilis in ventriculum confluat, à qua postea irritati, & morsi homines cordis dolore laborant. καρδιωγμὸς verò ex καρδία, & ὠγμὸς compositum à Galeno com. aphoris. 17. quarti libri, sic describitur: καρδιωγμὸς est morsus cordis, hoc est oris ventriculi, quare si hoc modo καρδιωγμὸς intelligatur cum καρδιαλγία coincidet: verùm commento aphoris. 65. eiusdem quarti libri quorundam auctoritate per καρδιωγμὸν non cordis, hoc est oris ventriculi dolorem intelligi asserit, sed motum quendam ipsius visceris, cordis inquam, palpitationi similem. Qua de re sic ipsum interpretando satis admodum à καρδιαλγία dissideret, cùm non ampliùs oris ventriculi, sed ipsius cordis propriè affectus esset, etenim crebrum esse, & velocem cordis motum, & præcipuè palpitationi similem καρδιωγμὸν asserit. At καρδιακὴ Græcè, affectus seu morbus cardiacus Latinè dictus ex Alexand. sententia cap. 11. lib. 7. & Celsi cap. 19. lib. 3. stomachi quoque vitium est, vt idem Trallianus fatetur, quod quidẽ accidit, vbi humores praui erodentes, & virulenti in ore vẽtriculi collecti fuerint, aut eò confluxerint. Is autem affectus nihil aliud est (vt Celsus inquit) quàm nimia imbecillitas corporis, quod stomacho languẽte immodico sudore digeritur: lib. verò de definitionibus medicis scribitur, quòd cardiaca dispositio est innati caloris labefactatio, & languor fit plerunque conflictante ore ven

Cap. 7. 1. de causis sympto. loco citato. 5. de loc. aff. cap. 6.

1. de causis sympto. loco citato. καρδιαλγία. καρδιωγμὸς καρδιακή. Quomodo inter se differant. cap. 2.

καρδιαλγία quid sit. Cap. 8.

Cap. 4.

Cap. 8.

καρδιωγμὸς quid sit.

καρδιακή. quid sit.

ore ventriculi,& stomacho cum sudorum immodica vi. Verùm quod os ventris primum sit quod in ipsis cardiacis afficiatur, per consensum tamen vehementer oblædens cor ipsum, propter vicinitatem ab Aëtio scriptum est libro nono, cap. primo, non tamen adeò vt syncope oriatur. Ex his itaque constat hos treis affectus quamuis in parte affecta, ac causa quodammodo inter se communicent,tamen inter se ipsos nedum nomine, sed re ipsa quoque dissidere.Nam καρδιαλγία perpetuò affectus est oris ventriculi, eiúsque infestum est symptoma,& ad sensum tactus refertur,à succis mordentibus proueniens, vt patet primo de causis symptomatum, καρδιωγμός verò interim non oris ventriculi,sed eius visceris, quod in thorace continetur, affectum quendam apud quosdam (vt diximus) significat, qua iterum ratione à cardiaco morbo distat:qui etiam ipse perpetuò est oris ventriculi affectus,veluti paulò ante demonstrauimus ex Aëtij, Celsi, & Tralliani sententia. Verùm enimuerò morbus ipse cardiacus à καρδιαλγία maximopere dissidere videtur, nam cum acuta,& æstuosa febri euenit (vt Aëtius testatur) ac nedum à mordentibus,& erodentibus succis ortum ducit,sed eis venenosis, seu virulentis existentibus, vt Tralliano visum est.Acciditque in eo nimia(vt dicemus) corporis imbecillitas,quod immodico sudore digeritur,qui sudor supra consuetudinem ex toto thorace,facie,ceruice,atque capite etiam prorumpit, glutinosus: extremis tantummodo partibus,ficcioribus,atque frigentibus (Aëtio,& Celso testibus) adeò vt propè in syncopen incidant taliter affecti. At καρδιαλγία ex acrimonia duntaxat humorum proritante,ac mordente os vẽtriculi, cum videlicet summè biliosi fuerint,& non ex eorum quoque venenositate,seu virulentia efficitur,sentiunt quoque hunc ventriculi morsum(quem καρδιαλγίαν appellamus) non tantum ægritudine vexati,verum etiam ij,qui diutiùs paulo ieiunium tolerarint,præsertim si aliqua vehementi exercitatione fuerint fatigati, pariter etiam & mœrore confecti(vt Galeno visum est) neq; adeò immodico sudore digeruntur,aut imbecilliores sunt toto corpore cardialgici, velut cardiaci,fit etiam καρδιαλγία citra febrem,eámque acutam interdum, id quod nequaquã fieri potest in cardiaco morbo,vt diximus. Quantũ igitur delirarint,ac à Galeni doctrina,& à veritate recesserint qui καρδιαλγίαν cum cardiaco affectu confundi putarũt,ex iam dictis luce clarius liquet; sed toto (vt inquiunt)cœlo à veritate lapsi sunt,qui easdem affectiones non ori vẽtriculi,sed cordi tribuerunt,cum perpetuò in vtrisque affectibus ventriculi ostium afficiatur (vt ostẽsum est ex Galeni, Aëtij,& Tralliani sententia)similiter quoque dicendum & de καρδιωγμῷ iuxta Galeni decreta præcitatis aphoris. 17.& 65. quarti libri quamuis interdum quidam velint(vt diximus) per καρδιωγμόν cordis affectionem intelligere,de qua non est modo sermo faciendus. Quod verò os ventriculi in eis afficiatur, patere poterit ex nonnullis indiciis. Nam in καρδιαλγία angor quidam,ac dolor cum quodam morsu, ac rosione sentitur in inferioribus thoracis partibus propriè sub pectoris chartilagine(vt Gal.inquit eodem 2.lib.de Hipp.& Plat.decretis)quare ex dolore cum positu, os ventriculi affectum esse coniiciendum.Nec minùs,quinimò magis circa eundem locum dolor cum morsu & erosione sentitur in cardiaco morbo cùm vehementiùs ventriculi afficiatur ostium,adeò vt accedat desperatio quædam,angor animi, & corporis iactatio(vt Aëtius refert.) Quod verò vtrique affectus symptomata sint maioris,minorísque duntaxat ratione dissidẽtia in genere noxæ functionum animalium sensitiuarũ,ac propriè sensus tactus cuiuis patere poterit. Nã in dolorum genere continentur,cùm vtrique affectus dolores sint cum erosione,& morsu,licet in cardiaco morbo maior sit offensio, nam languor, labefactatio,ac exolutio innati caloris, ac totiùs corporis sequitur, adeò vt quidam (Tralliano auctore)qui valde sensibile os ventriculi habent,statim intereant, cum immodicam humorum erosionem sustinere nequeant:præter autem angorem,erosionem,ac morsum, qui in καρδιαλγία sentiuntur in ore vẽtriculi, consu

Quæ pars in eis afficiatur.

Cõcluditur eorum differentia. Cap.7.

Aduersus eos qui dictos affectus non dissidere putant.

Contra eos, qui cordis esse affectus putarunt.

Quod os vẽtriculi afficiatur, signa. Cap.8.

Qui affectus præter naturã sint.

Eorundem signa. Lib.7.ca.15.

consueuit quibusdam bilis exactæ vomitus euenire, interim verò descendit idem humor,& ex aluo summè biliosa egeruntur, vt testis est Galenus eodem 2.lib.de Hippocrat.& Plat.decretis. Quod autem febris non necessariò accidat in καρδιαλγία ostendunt eiusdem Galeni verba eodem loco dum dixit, neque ægritudine vexatis tãtùm, verùm etiam iis,qui diutiùs paulò ieiunium tolerarint,accidit,vt morsus hos ventriculi sentiant. At in cardiaco morbo præter id quod ipse cum acuta febre & maximè æstuosa euenit(vt Aëtio,& Theodoro Prisciano visum est)pulsus aderit densus,& obscurus iis qui eo morbo affliguntur,extremarum partium frigiditas,sudores circa faciẽ,& ad pectus vsq; glutinosi;inueniésque odorem corporis eorum terrestrem nares percellentẽ, & pulsus circa ipsum cor vehementiores,ac magnos. Accedunt ad hæc desperatio,angor animi,& corporis iactatio, Licebit autem protinus scire morbum cardiacum esse, (vt Celsus inquit) vbi venarum exigui, imbecillíque pulsus sunt. Sudor autem supra consuetudinem,& modo,& tempore ex toto thorace, & ceruicibus, atque etiam capite prorumpit, pedibus tantummodo, & cruribus siccioribus atque frigentibus, ex his denique indiciis dignosces cum καρδιαλγίαν,tum cardiacum morbum. Quæ vitia ambo consequũtur, nedum calidam oris ventriculi intemperiem', verum etiam & eiusdem erosionem, ac morsum,quæ erosio solutio continui est, vt patet quarto de simplic. medica. faculta. Horum autem affectuum causa humor est acris & mordens quomodocunque in ore ventriculi contineatur,seu ad ipsum confluat, quamuis præter acrimoniam,& morsum,virulentus,seu venenosus,ac malæ qualitatis particeps sit oportet in cardiaco morbo (vt Tralliano visum est) & proinde non mirum si ex lumbricis etiam sursum ad os ventriculi ascendentibus, ac eidem rosionem,ac morsum inferentibus (vt idem Alexander inquit) possit interdũ cardiacus oriri morbus. Verùm vbi humores praui rodentes hunc excitent morbum, ex propriis indiciis redundantiæ talis succi, ætate temperamento,anni tempore,victus ratione præcedente, ac reliquis promptè dignosces, si verò ex lumbricis ad os ventriculi ascendentibus exoriatur cardiacus morbus, ex propriis lumbricorum indiciis illud percipies, simul cum victus ratione præcedente,ac aliis modo dictis, nec aliter percipies vbi ex inflammatione oriatur,quàm ex propriis signis inflammationis, similiter si καρδιαλγία ex præcedenti ieiunio,cum vehementi aliqua exercitatione, aut ex mœrore immodico fuerit orta, non magno negocio ex ægri, aut astantium sermonibus id percipies. De καρδιωγμῶ autem; quantum ad prognosticum spectat scriptum reliquit Hippocrates aphoris.65. quarti libri. Quòd si febrientibus accidat malum est. Propterea quòd ventriculi mordetur os, atque ob id malus est casus, vt inquit Galenus in comment. modo cordis morsum significet, qua etiam ratione & καρδιαλγία in febribus iudicanda est mala. Si verò sine febre, aut aliis minimè ægritudine vexatis incidat, non adeò mala erit, neque periculosa. At cardiacus morbus cum in acuta febri & maximè æstuosa fiat, perpetuò periculum minatur, confirmat id eius causa, cum à rodentibus, ac venenosis succis fiat, seu ab alicuius visceris inflammatione, adeo vt quidam os ventriculi valde sensile habentes,cum immodicam humorum erosionem sustinere nequeant,statim ex eo intereant, (vt Alexander inquit) Nec minùs periculosus erit cardiacus morbus à lumbricis ascendentibus ad ipsum os ventriculi ortus, nam hæ bestiæ (vt ipse refert Alexander) adeò repentinam mortem, & syncopas non minùs quam perniciosi humores inferunt, vt nonnulli statim cùm à lumbricis roduntur, intereant. Hæc autem passio (vt Theodorus Priscianus ait libro secundo ad Timotheum capite 12.) frequentiùs iuuenibus, quam cæteris ætatibus euenire consueuit, in augmento ægritudinis, hoc est circa diem sextum, & quam maximè eo tempore, quo æstas calidior incãduerit: Quantùm verò ad curationem spectat, cum prædicti affectus ratione maioris, minorísque (vt diximus) differant propterea nos com-

Cap.8.

Causæ.

Cap.1.

Prognostica.

Curatio.

munem eorum tum victus,tum medicamentorum rationem instituemus, qua
de re aër frigidus eligi debet, ita vt solem domus, in qua decumbit æger, non
admittat,sítque minimè alta,sed depressior,nec valde lucida,fenestris tamen
patentibus sic,vt perflatus quoque aliquis accedat, vt Aëtio, ac Celso visum
est,leuíque veste,ac molli, & vsu priore detrita contegantur ægri potissimùm
in cardiaco morbo, pauimentúmque irroretur, ac foliis consternatur myrti,
quercus,maximè verò vitis,atque ipsis etiam rosis: Somnus eis competit mo-
deratus, vigiliæ tamen immodicæ vitandæ sunt, quies præcipienda est, ita vt
omnis ferè motus quamuis exiguus interdicatur, Aluus vt sit lenis magnope-
re confert,quare si non natura,arte saltem cum glandibus, aut clysteribus le-
nibus sic seruanda erit.Immodici animi affectus vitandi sunt præsertim mœ-
ror,quoniam hic ex se ipso cardialgiam excitat, vt priùs ex Galeni mente di-
ximus.Cibus autem esse debet ex infirmissima materia, & stomaco aptus (vt
Celso visum est) Vt verò Alexander inquit, qui præterquam quod refrigeret,
etiam particulam resolutam possit confirmare, non multus quidem, sed sæpe
tamen nocte, ac die dandus est, vt nutriat neque oneret: Qua de re panis ex
aqua frigida,aut ex vino albo,& tenui,frigidóque,ac diluto tribuendus est,ex
Aetij testimonio,interim verò paulatim ipsis offerri debent quæ ægre conco-
quuntur,& noxiorum humorum rosioni, ac acrimoniæ resistunt, veluti sunt
ventriculi anserum,pedes suilli,& ex volucribus macræ & non fœtidæ, in pti-
sanæ decoctione eliquatæ,aut etiam per se,quæ etiam frigida exhibentur,si ca
loris sensus circa stomachum sit,& æger inflammatione non vexetur,aliis ca-
lida exhibenda sunt(vt idem Aetius inquit.) Atqui probè refrigerant, corro-
boràntque tum mali punici grana comesta, tum succus eorum, ad hæc mala
non admodum dulcia,sed mediocriter adstringentia,pira persica,& vuæ, quæ
austerum frigidúmque succum obtinent. Conueniunt insuper lactucæ cum
aceto,pulli gallinacei, perdices, phasiani,turdi,merulæ,ac reliquæ aues mon-
tanæ cum omphacio,vel mali medici,seu limoncelij acido conditi. Hipp.verò
lib.2.de morbis vulgaribus mulieri cui os ventriculi dolebat,& nihil remitte-
bat dolor,polentæ pollinem in mali punici succo inspersum semel in die in ci-
bo tribuens ipsam curauit, & non remouebat, vt ipse inquit. Potus sit aqua
hordei,aut seminum coriandrorum præparatorum decoctum,seu aqua,in qua
exigua cinnamomi quantitas fuerit decocta, & nisi necesse sit, ad vinum festi-
nare non oportet,vt inquit Celsus.Si autem verendum sit ne deficiat æger,vi-
num tenue,album,dilutum tribuendum est, frigidum vbi æger inflammatio-
ne non vexetur,& immodici caloris sensus circa stomachum sit, aliis verò ca-
lidus potus tribuendus erit. Quod si stomachus resolutus parum continet, &
ante cibum,& post eum, sponte vomere oportet, rursúsque post vomitum ci-
bum sumat,Celso auctore,Si verò (vt inquit Aëtius) nulla stercora intestino
recto subsideant, neque aliàs etiam excrementorum multitudo insit intesti-
nis,ægri autem cibum non sentiant, & tabescant, ptisanæ succum, aut alicæ,
per clysterem infundere oportet tepefactum, conquassato cum eo ouo crudo.
Vltra hoc enim quod ea quæ stomachum infernè molestia afficiunt, euocat,
& educit,etiam alimentum optimè corpori sufficit, ex languore ob non acce-
ptum cibum viscere affecto,siquidem id quoque (vt Celsus inquit) vires tue-
tur,hoc item potu vtantur,qui reliquos cibos continere non valent. Excipian
tur micæ panis mediocriter torrefactæ, macerentur in vino austero, tenui,&
albo, & demum fortiter exprimantur, & ex eodem vino singulis tribus, vel
quatuor horis exhibeantur ℥ iij.vel iiij.donec pulsus robustior fiat, sítque vi-
num frigidum, vbi immodicus fuerit circa stomachum caloris sensus, & in-
flammatio non adsit. Aliis verò tribuatur dilutum & calidum, ídque potissi-
mùm cardiacis,confestim verò circa initia proritandus vomitus erit, leuiori-
bus quibusdam vt egelida aqua cum pauco aceto, Acetoso syrupo, aut oxysac-
charo, præsertim iis, qui natura ad vomitum proni sunt. Quod si mordaces
succi

Victus ratio.

Alex.lib.7. cap.12.

Sectio.2. in principio.

succi in ventriculi ore contenti vomitu excerni nequeant, per inferiorem aluum protinus purgandi sunt eo medicamẽto, quod cum hoc quod vim habeat prædictos expurgandi succos, etiam ventriculũ ipsum roboret, nec admodum calidũ sit. Qua de re tamarindorũ excipiens ℥.j. factóque ex eis decocto in fontana aqua, in ipso dissoluens mellis aërij ℥.iij. rhab. infus. in ℥.ij. succi rosarum ʒ.j. vel ℈.iiij. spicæ grana iij. vel iiij. pro potu tribuas, vel loco mellis aërij tantũdẽ syrup. ex pluribus infus. ros. rubearum, vel ℥.iiij. permisceas, post hæc ea quæ os ventriculi roborare valent intus, & extra adhibenda sunt, intus siquidem syr. ex oxysaccharo, ex infusione, vel succo rosarum, aut ex malis punicis, seu de pomis, vel de acido mali medici, extra verò auxiliantur (vt inquit Aëtius) folia rubi cum pane, aut myrti folia, ipsæque myrti baccæ, aut pampini vitis, aut plantago cum pane, aut mala cotonea, & palmæ stomacho, ac sinistræ mammæ impositæ, vt ipse inquit. At imbecillioribus sufficiat polentam cum palmis imponere: aut palmas in vino madefactas excipe, & adiectis aloë, & mastiche simul tere, deinde affusa cera & oleo rosaceo, seu melino simul misce, & vtere eodem modo: Quod si ex palmis, œnanthe, acacia, rosis, alumine, hypocistide, & rhoë cataplasma conficias, atque imponas, vt sinistram mammam, & ventrem ipsum complectatur, sudores reprimit (vt idem inquit Aëtius) stomachúmque & cor ipsum firmitatis auctorem placat, & cohibet. Exsudantibus verò partibus, sudorem prohibere oportet, id autem præstat oleum acerbum, vel rosaceum (vt inquit Celsus) vel melinum, aut myrteum, quorum aliquo corpus leuiter perungendum est, vel myrtus trita sicca inspergatur (ex Aëtij decreto) vel œnanthe, aut hordeum in primis quidem collo, & thoraci, & locis sub alis, ac inguinibus ea sunt adhibenda. Eodem modo auxiliatur malicoriũ cum manna inspersum, aut galla per se. Illinuntur etiam ad coërcendos sudores (vt idem auctor inquit) oleum myrteum, œnanthinum, rosaceum, melinũ, & lentiscinum: circumlita etiam sudores cohibent manna, & amylum candido oui excepta. Extremæ verò corporis partes refrigeratæ concalefaciendæ sunt cum multa frictione ipsarum partium, linteísque calidis adhibitis, aut aliis calefacientibus. Quòd si ex visceribus, quoddam inflammatum sit, & propterea cardialgia, aut cardiacus morbus fiat, eadem inflammatio curanda erit. Si ex ascendentibus lumbricis, ea medicamenta tribuenda erunt, quæ ipsos tum interficere, tum etiam è corpore expellere valeant, expelles autem, si priùs enecaueris, necabis autem amaris medicamentis, vt Galenus inquit 14. meth. med. & nos infra docebimus. Si verò cardialgia iis, qui diutiùs paulò ieiunium tolerarunt, accidat, iis consulendum est, vt non tardè, sed citiùs cibum capiant, viténtque ieiunium. Similiter si ex mœrore flaua bilis in ventriculum confluat, aut ex vehemẽtiori exercitatione, vitandi & mœror, & vehementior exercitatio erunt. Cunctis verò varia odoramenta offerri debent, præsertim rosæ, & vinum (vt Celso visum est) aut aquæ rosaceæ, & myrtillorũ excipe ℥.iij. vini odoriferi ℥.ij. santalorum ʒ.ij. & fiat odoramentum.

Purgatio.

Topica.

Cap. 19.

Odoramenta.

Περὶ κυνώδεος ὀρέξιος. *Id est de canina appetentia.*

Caput LXI.

QVEMADMODVM stirpibus, vtpote terræ affixis terram, sic quoque hominibus, cæterísque animantibus natura pro nutrimenti veluti penu, ventrem fabricauit, vt liquet apud Hippocr. libro de humoribus, & apud Galenum lib. 1. de causis symptoma. Tribuit autem animalibus ipsis & penuriæ sensum, quo scilicet ad cibum, potionémque proritata tempore expleantur, vocatúrque huiusmodi implendi desiderium appetentia, quæ ex penuriæ quidem sensu fit, cùm secundum naturam existit, quando scilicet venę ex ipso ventriculo veluti emulgentes, sugentésque aliquid trahunt, non ferens autem cum suctum ventriculus,

Lib. de humoribus in medio.

1. de causis sympto. c. 7.

culus, ſed veluti diuulſus offenſæ eius medelam cibum comparat. Verùm ſu-
ctus quidem ipſius ſenſus, fames eſt: atqui ſuctionem naturalis omnium partiũ
appetentia præcedit, tamen ea naturale quidem opus eſt, non animale, vt quæ
modo dicta eſt. Talem autem appetentiam vacuatio præcedit. Qua de re ne-
ceſſum eſt ex Galeni decreto præcitato loco, ad hoc, vt ſecundum naturam
excitetur hæc animalis appetentia, quatuor ordine quodam ſymptomata ſe-
ſe deinceps ſequentia præcedant. Primùm nanque omnium totiùs corporis
inanitio, ſeu vacuatio eſt, ſecundum naturalis euacuatarum partium appeten-
tia, tertium ventriculi ſuctus, quartum ipſius ſuctus ſenſus, Quintum verò iam
dicta ventriculi animalis appetentia. Verùm cùm præter naturam ſit appeten
tia hæc animalis, vitioſáque redditur, propterea quod in quantitate modum
excedit, à quibuſdam (vt Galenus teſtatur tum præcitato 1. de cauſis ſymptom.
tum commen. aphoriſ. 21. ſecundi lib.) κυνώδης ὄρεξις Græcè, dicitur Latinè ca-
nina appetentia, non ab re ſic nuncupata, quoniam in hac affectione ægri vo-
munt pituitam, & cibum cùm aſſumunt, retinere nequeunt, ac poſt vomitum
ſtatim alium appetunt, quemadmodum canes (vt Alexand. viſum eſt cap. 5. libri
ſeptimi.) In his enim qui canina vocata appetentia vexantur (vt inquit Gale-
nus 6. de locis) videmus quod affatim impleti paulò poſt aut euomunt, aut fluo-
re deiiciunt. Nam non potens ipſe ventriculus deuoratorum pondus ſuſtine-
re, multa impetuoſè ingerere, atque ea celeriter excernere cogitur. Id quod
etiam & animalibus quibuſdam integra valetudine degentibus accidere ſo-
let (vt ipſe inquit) in quibuſdam ſcilicet auiculis, quas ſeleucidas in Aſia vo-
cant, quippe quæ iugiter locuſtas edunt, eáſque celeriter excernunt. Eſtque (vt
eidem Galeno placuit præcitato commen. aphoriſ. 21. libri ſecundi) vehemẽs
& inſedabilis ciborum appetentia: quam non neceſſe eſt vt quatuor iam dicta
ſymptomata naturalia ordine præcedant, vt dicemus: ſed affectio quædam
præter naturam eſt ipſius oris ventriculi, vt liquet tum 1. de cauſis ſympto. tum
etiam 5. de locis affectis. Nam eius proprium munus eſt ipſa animalis appeten-
tia, cuius gratia ad ipſum par neruorum, haud mediocre à cerebro, ex ſexta
ſcilicet eius coniugatione defertur, & diſſeminatur, & ob eam cauſam pars
hæc vẽtriculi ſenſu acutiſsimo prædita eſt, vt liquet tum quarto, tum nono de
vſu partium, & licet hoc neruorum par in alias etiam ventriculi partes vſque
ad fundum ipſius protendatur, tamen quia maxima ſui parte os ventriculi cõ-
texit, minor verò in alias partes vſque ad fundum diſſeminatur, propterea nõ
toti ventriculo ſenſus alimenti deficientis, ad quem ſequitur animalis appe-
tentia, (quamuis prædictis neruis participet) donata eſt facultas hæc, ſed ipſi
ori duntaxat, vtpote quod exactioris, ac acutioris ſenſus exiſtit, cùm maio-
rem prædictorum neruorum participet portionem. Pari ratione nec læſio
prædictæ appetentię animalis quomodocunque fuerit, toti ventriculo tribuen
da erit, ſed potiſsimùm eius primæ parti, quæ eſt circa os, nam quamuis ſimili-
bus diſpoſitionibus, quales ſunt illæ, quæ in ore ventriculi fiunt, interdum af-
ficiatur ventriculi ſpacium, atque ſimilia quoque ei aduenian ſymptomata,
quoniam longè maiorem inferunt violentiam ea, quæ in ipſius ore contin-
gunt (vt Galenus teſtatur quinto de locis affectis.) Idcirco medici ea quæ in
parte ventriculi inferiori eueniunt, perinde, ac ſi omnino non fiant, & deſpi-
cere, & contemnere ſolent. Non ab re itaque in ipſa canina appetentia inſtru-
mentum appetentiæ læſum eſſe, hoc eſt os ventriculi cum Galeno quinto de
locis affectis decernimus: & quamuis exigua quædam non magnopere mo-
dum excedens reliquis ventriculi partibus affectis gigni poſsit, eam tamen
perinde, ac ſi omnino non fieret, deſpicimus, ac contemnimus. Neque alio in-
dicio indigemus pro notitia iam dictæ partis affectæ, oris inquam ventriculi,
cùm ex eius propriæ facultatis oblæſione iam pateat. Ipſa verò affectio ſym-
ptoma eſt in genere noxæ functionum animalium, atque ipſius ſenſus tactus,
nanque offenſus ventriculus ipſe, & veluti diuulſus ab aliqua cauſa præter-

Quatuor accidentia ordine quodam ſeſe cõſequentia, quæ ventriculi appetẽtiam præcedũt, cùm ſecundum naturam appetit.

1. de cauſis ſympto. loco citato.

Canina appetẽtia cur nũcupetur.

Cap. 2.

Quid ſit.

Quæ pars in ea afficiatur.

1. de cauſis ſympto. c. 7.
5. de loc. aff. cap. 6.
4. de vſu part. cap. 7.
9. de vſu part. cap. 11.

Cap. 6.

Loco citatò.

Quis affectus præter naturã ſit.

naturali,non ferens talem diuulsionem,quæ per immodicam suctionem fit,ad iam dictam excitatur vitiosam appetentiam in quantitate modum excedentem,& propterea vitiosa dicitur, & ipsa functio deprauata est,non diminuta, nec ablata.

Signa.

In hac affectione ægri plures cibos appetunt,& cum appetitum cohibere nequeant(vt inquit Aëtius cap.21.lib.9.)in ingerendis nimiis cibis modum excedunt, deinde multitudine eorum aggrauati, & absumptos citra nocumentum ferre non potentes ad vomitum diuertunt, deinde rursus cibo se explentes iterum ad vomitum reuertuntur, quemadmodum canes.

Causæ

Hoc autẽ immodicum implẽdi desiderium naturalis affectus similitudine ex morsu oris ventriculi consimili existente suctu naturaliter effecto,perpetuò generationẽ habet,& propterea ex tactorio genere symptoma est, veluti quodlibet aliud, quod circa os ventris contingit,vt liquet primo de causis sympto.

Cap.7.

Verùm hic morsus non ex vnica duntaxat causa proritatur,nam quandoque propter solã intemperaturam oris ventriculi frigidiorem existentem fit, interim verò propter humores acidos vitiosos,ac frigidos,quos exorbuit os ventriculi,vt patet apud Galenum commen.præcitati aphoris.21.2.libri.

Causarum cognitio.

At si ex frigida intemperie fiat,egestiones multæ ex ipsorum ventribus procedent,crudis existentibus nimirum cibis, aut semicoctis. Si verò adfuerint acidi quoque succi, aderunt simul cum his acidi quoque ructus,nec mirum si frigida intemperies, frigidíq; vitiosi succi in ore ventriculi redundantes propter frigus,alimenti,& non potus desiderium excitent.Nam frigiditas tunicas ipsius ventriculi cùm vacuat, tum etiam cogendo,ac constrigendo ad maiorem appetentiam irritat, vt Galenus inquit primo de causis sympto.

Loco citato.

Qua ratione fit,vt non parum ad esuriem frigiditas eorum quæ in ventre habentur, conferat, etsi libro primo de causis symptomat.frigidæ duntaxat intemperiei non meminerit,velut cõmen.apho. 21.2.libri,voluit tamen eam contineri sub frigidis succis, nanque ipsi non alio modo,quàm propter frigus caninam excitant appetentiam, vt ipse inquit, poterit insuper & morsus hic similis suctui ex immodica totius corporis digestione,ac vacuatione cum inops reddatur,alimenti originem trahere,ita vt altera sit ex Galeni sententia causa caninæ appetentiæ, verùm hæc immodica vacuatio duplicem habere poterit causam, quia aut ex caloris robore, vel ex retentricis facultatis imbecillitate fieri potest,vt ipse inquit eodem libro primo de causis sympto.

Ibidem.

Cap. citato.
Alex.lib.7. cap.5.

Interstinguas autem si à caloris robore fiat euacuatio,& per consequens canina appetentia,quoniam (vt inquit Alexander) neque siti carent ægri,neque acidum humorem vomunt, veluti supradicti, nam immoderata caliditas tale quid accidere non permittit, vt quæ omnia facilè in vaporem dissoluat, & latenti perspiratu extenuet, atque digerat, vnde etiam uus his magis adstrista est, quàm citata, imò ventris egestiones longè pauciores procedunt,quàm pro eorum quæ ingeruntur,modo, ac proportione, & stercora quæ egeruntur ægri,existunt sicciora(auctore Aëtio cap.22.præcitati libri)verùm iis qui ob retentricis in vniuerso corpore facultatis infirmitatem laborant(vt idem inquit Alexander) cibi minimè cocti, & subinde alterationem non experti excernuntur: quare etiam tales continuis illorum corruptionibus laborant.

Loco citato.

Breuibus autem verbis sic has duas causas interstinguere docebat Galenus primo de causis symptomat. quoniam in hac plurima sumptorum incidit deiectio, alia verò ceu conflata ex totius habitus vacuatione alimentum in corpus deduci:quapropter longè pauciores aderunt ventris egestiones Hippocrat. verò, & Galenus in præcitato aphorismo 21.2. libri hanc causam,scilicet totius corporis vacuationem,non tetigerunt.

Cap.7.

Nam de ea duntaxat mentionem fecerunt,quæ vini potione curatur,à qua insuper causa potissimùm affectus hic constituitur,vt Paulo visum est cap. 51. libro secundo.ex hoc autem affectu aliquando & ad vomendi consuetudinem delabuntur, (vt inquit Aëtius)sæpe etiam & aliis affectionibus obnoxij fiunt, cœliacis videlicet,& dysentericis,atquæ aquæ intercutem. Propterea quod priusquam prio-

Aet.lib.9. cap.21.
Prognostica.

res cibi ſint concocti alios ingerant. Quidam etiam volunt quod vbi diu perdurauerit canina appetentia, quandoque permutatur in βούλιμον, interim in ſoporem, & interdum ad mortem. Ea verò canina appetentia, quæ ex immodica diſsipatione ortum ducit, ſi priuſquam ad ſummum peruenerit, eam cognoueris (vt Galenus teſtatur 6. de locis affectis) non difficulter curabitur. Nam vbi quis duplum conſuetorum alimentorum aſſumpſerit, neque corpus ali videatur, idque citra alui fluorem, hunc affectum non ſolum priuati, verùm & medici paruipendunt. Cùm verò triplum ingerit idoneis auxiliis liberari poteſt, priuſquam ſcilicet ad quadruplum, vel ad quintuplum perueniat. Qua de re non omnino paruifacienda erit affectio hæc, ſed mox pro eius curatione ſi ex frigida intemperie, aut frigidis ſuccis excitetur, aër eligatur ad calidum, & ſiccum inclinans. Vitandæ ſunt vigiliæ immodicæ, ac ſomnus omni conatu alliciendus erit. Exercitium moderatum confert, priùs tamen alui excrementa natura, vel arte ducantur. Inter animi affectus vitandi potiſsimùm ſunt timor, & mœſtitia. Quod verò ad cibum, & potum attinet, inquit Galenus præcitato aphoriſ. 21. 2. libri, quòd qui famem caninam patiuntur, iis vini potus, non cibi multitudo remedium eſt, & ſubdit, equidem multos ipſe ſanaui, qui indeſinenter fameſcebant, vinum ipſis abundanter exhibens, ex eorum genere quæ multum calefaciunt, quæ colorem flauum habent, vel rubeum abſque adſtrictione; ſiquidem oportet cùm ad prandium accedunt, primum illis afferre pinguia edulia, atque (vt ita dixerim) oleagina, & quæcunque alia ex multo parantur oleo. Poſtea verò vnum aliquod ex vinis quæ diximus etiam ſi nondum ſitiant, ad potandum dare oportet, ſtatim enim ſedatur ipſis fames, & talem longo tempore victum exhibendo, ceſſat omnino. hæc Gale. Alexand. verò ferè eadem aſſerens dixit vtendum eſſe calidioribus præſertim vino mero, cibis pinguibus, & omnibus oleoſis, ac carnibus ſuillis, hæc enim comeſta (vt ipſe inquit) priùs exſaturant ipſos, & immodicam eorum appetentiam obtundunt, vt in poſterum copioſiorem cibum nolint aſſumere. Potum etiam (vt inquit Aëtius) præbebimus ante cibum, multum, ac aceruatim bibendum calidum ſanè, aut certè tepidiorem. Item ſorbitiones appetitum deſtruentes exhibendæ erunt, veluti ſunt pultes cum melle multo, & oleo plurimo, aut adipe anſerino, gallinaceo, aut ſuillo. cerebella item, & pinguiores volucrum partes, ac piſcium eodem modo, & ex oleribus, malua, conueniunt & omnino quæ appetitum auertunt, ac ſatietatem inducunt, & magno cumulo accepta modice alunt. Admiſcere etiam conuenit panibus (dum fermentantur) acriora, & vrinam cientia: ſimiliter & vino quod in potu ſumunt, vi idem inquit Aëtius, veluti eſt cuminum, aniſum, petroſelinum, & quæ eius generis exiſtunt. Ad vinum etiam, & piper, & mel, & ſpica nardi vltra ea, quæ dicta ſunt, adiiciantur. Abſtinere verò oportet ab omnibus acidis, ac adſtringentibus cibis, & potibus, maximè verò à fructibus. Eorum autem bellaria ſint piſtachia, amygdalæ, nuces pineæ, colymbades etiam oliuæ ex melle exhibendæ ſunt, etſi neque his cedat affectio, ea quæ diſſecare, ac repurgare, calefaceréque poſſunt in cibis quoque annectemus, veluti ſunt allia, porrum, thymus, ſatureia, origanum, pulegium, & quæ his ſimilia exiſtunt, pariter & oxymel ſimplex, aut ſcillinum, aut ipſummet roſaceum mel cum aliquo ex iam dictis decocto præbebimus, & vbi cognouerimus quòd humores pituitoſi, & acidi in ipſo ventris ore fuerint impacti, ac veluti aqua in ſpongiam imbibiti, eos quoque purgabimus ex hiera. Nanque hæc non tantum calefacere poteſt, vt inquit Aëtius, ſed diſſecare, ac repurgare, extrahere ex profundo oris ventris imbibitum humorem, & per aluum infernè euacuare. quin & robur ventri addit, vt ne facilè nociuum humorem ſuſcipiat. Poteris autem ʒ. ij. exhibere ex vino cum aqua calida, diluto, vel ʒ. j. & ß. eiuſdem excipiens & ℈. ij. trochiſcati agarici. Addens, catapotia formato, ac præbeto nedum ſemel, ſed bis, & ter, vbi opus fuerit. Si verò ex immodica totius corporis diſsipatione canina appetentia excitetur,

Cap. 2.

Curatio.

Victus ratio.

Medicamentorũ ratio.

Si fiat ex immodica corporis diſsipatione, curatio.

abstinendum erit à cōtinenti calido,ac vini potu,& ab omnibus, quæ tum extrinsecus,tum intrinsecus calefacere possunt,Aëtio teste. Qua de re aër frigidus eligatur,quies iniungatur,somnúsque mediocris, omninóque immodicæ vigiliæ vitentur.Et si ex immodico calore dissipatio fiat, clysteriis vtendum est lenibus,caueántque ægri ab immodicis animi affectibus,præsertim ira. Cibi eis exhibendi sunt stabiles,& ægrè corruptibiles.Vinum(vt diximus)omnino ipsis dandum non est,sed aquæ potu vtantur, vel seminum coriandrorum præparatorum decocto.Cutem autem ipsorum cōdensare, ac spissiorem reddere oportet cum oleo quopiam adstringenti,vtpote omphacino, myrteo, aut rosaceo,interim eis admixto alumine scisso in aceto acerrimo priùs trito. Cōferunt item & lauacra frigida,si nihil id fieri prohibeat. A balneis verò calidis abstineant,illinire quoque conuenit eorum cutem ex infrascripto vnguēto, Quod R. succi plantaginis, & semperuiui ana ℥.ß. santalorum rubeorum, sanguinis draconis, & boli armeniæ, singul.ʒ. iij.olei myrtini,cytoniorum,& rosacei omphacini ana ℥.j.farinæ hordei ʒ.iiij.ouorum albuminis ℥.ß.aceti parum,& ceræ quantum sufficiens sit,fiat vnguentum.

Περὶ κίττης, ἢ μαλακίας. *Id est de citta, siue pica.*

Caput LXII.

1. de causis sympto. c.7.

ACCIDIT nonnunquam nedum mulieribus vtero gerentibus, verùm etiam & viris deprauata quædam appetentia, non quidē in quantitate modum excedens,sed in qualitate:prauas etenim qualitates appetunt(Galeno auctore libro 1. de causis sympto. & Aëtio lib 9.cap.23.)quæ affectio à Græcis κίττα & μαλακία dicitur,à Latinis pica,quę secundū quosdam à pica auicula nomen accepit,secundum alios ab hederæ similitudine,quæ κίττος Græcis vocatur, nam sicuti illa variis plantis (prout occurrunt)se implicare solet, ita mulieres ex pica laborantes varia edulia appetunt,atque ea cōtraria,quæ tum voluptatem,tum insuauitatem gustanti exhibent (eodem Aëtio teste cap.10. libro 16.) Est autem affectio hæc (vt idem auctor asserit) stomachi languor cum nausea, & auersione ciborum,bilis,ac pituitæ vomitum inducens,vel vt testatur cap. 23.libro nono.Concupiscentia quædam est vitiosarum qualitatum ciborum.Nam acida,& acerba interdum,nonnunquam acria quoque, interim verò vel cimoliā terram,vel testas,vel extinctos carbones,aut alios huiusmodi cibos absurdos appetunt,vt Galenus inquit eodem primo de causis symptomat.Quod verò in hac affectione ventriculi ostium conflictetur ab eodem Galeno liquet præcitato loco,& 5.de locis affectis patet, insuper & ex eius propria functionis offensa,quæ appetentia est. Quod autem symptoma sit,ac noxa eiusdem appetētiæ,quæ deprauata est,in qualitate tamen, & non in quantitate, velut canina appetentia excedens,liquet ex eodem Galeno,præcitato libro 1.de causis sympto.Aberrat enim facultas hæc appetendi,cùm non cibos,quinimo prauas appetat qualitates,vtpote(vt diximus)acida,acerba,acria,cimoliam terram; vel testas,seu extinctos carbones,aut alios huiusmodi absurdos cibos. Apparent etiam taliter affectis assiduæ expuitiones, oris ventris morsus, ac anxietates. Insequitur autem prauam eiusdem oris ventriculi intemperiem, cum eius tunicæ prauo aliquo excremento fuerint imbutæ, quo fit, vt mulierculis vitioso humore repletis euenire soleat affectio hæc, maximè cùm vterum ferunt. Pro varietate autem vitiosi humoris prædicta varia, ac peregrina edulia appetunt,& propterea alio signo non indigent pro eorum dignotione, quanquā etiam & per vomitum iidem manifestari consueuerint. Assolet affectio hæc (Aëtio auctore)vtero gerentibus fieri ferè circa quadragesimum diem à conceptu, & sæpe vsque ad quartum mensem durat. At Galenus complures ait, vtero gerentes huiusmodi vitio laborant vsque ad secundum,ac tertium mensem,

Pica vnde dicta sit.

Quid ea sit. 1. de causis sympto. loco citato.

Quæ pars in ea afficiatur. 5.de loc. aff. cap.6.

Loco citato. Quis affectus præter naturam sit pica.

Picæ signa.

Causæ

Prognostica.

ſem, in quarto verò quieſcunt, partim quòd vomitione vitiati humore expurgantur, partim quòd concoquuntur, vtpote exiguum cibi tum ſumente muliere ob faſtidium, partim etiã quòd multitudo vacuatione ſit diminuta, quippe primis duobus menſibus fœtus paucum ad ſe ſanguinem attrahit, eò quòd parum adhuc auctus ſit. Vbi verò iam creuit, tunc plurimo indiget alimento, atque tunc non id, quod optimum eſt è venis allicit, verùm etiam quia maiorem alimenti copiam requirit, aliquid vitioſi ſimul attrahit, & ita fit, vt vniuerſum corpus plenum eſſe deſinat, & minori humorum vitio crucietur. Idem quoque affectus nonnunquam & viris ipſis accidit, cum humor quiſpiam vitiatus, ad os ventris fuerit delapſus, vt diximus, qui neque deſpiciendus eſt.

Curatio. Victus ratio. Pro curatione autem affectionis huius victus ratio priùs inſtituenda erit diuerſa pro varietate vitioſi, & praui redundantis humoris. Verùm cunctis commune eſt, vt cibis vtantur moderatis, qui neque facile corrumpantur. Quapropter panis ſucco cotoneorum, aut malorum punicorum maceratus confert, ſimiliter cichorium. Ex auibus deligendæ ſunt, quæ neque pingues, neque viroſæ ſint. Conueniunt item pedes, ac roſtra, & ventriculi porcorum, & erinacei marini recentes. Sint tamen omnia (vt diximus) quantitate moderata, & ſi cibos auerſentur, obſoniorum varietate, ac iucunditate illectentur. Abſtineant tamen à dulcibus obſoniis, verùm iis, qui terram appetunt nihil ita prodeſt veluti amylum recens. Cunctis verò confert ante cibum oliuas albas, muria conditas cum pane molli exhibere, aut quinque, vel ſeptem amygdalas amaras. Poſt cibum autem vuæ paſſæ, mala punica, ac pyra exhibeantur. Sit etiam potus moderatus, ne alimenta ventriculo innatent, ac vinum fuluum, odoratum, antiquum & ſubadſtringens bibant. Quòd ſi vinum auerſentur, aquam ex cinnamomi decocto potabunt.

Medicamentorum ratio. Si verò ſtomachus ab acri, acidóve, aut ſalſo humore mordetur, ad excitandum vomitum, tepidam aquam bibere poterunt, vt humor affligens reuomatur. Nec quicquam erit incommodi, ſi difficilior fiat vomitus, addere parum aceti, aut acetoſi ſyrupi, & ſi craſsius fuerit quod euomunt, & ob viſcoſitatem difficulter excernatur, raphani etiã decoctum cum aceto mulſo exhibebimus. *Vomitus.* Nam omni ſtudio conandum eſt, vt infeſtus humor citra moleſtiam per vomitum educatur, præſertim ipſis vtero gerentibus, quibus in hoc caſu purgans medicamentum exhibendum non eſt, vtpote cùm affectus hic in primis menſibus oriatur. In quibus omnino vitauit Hippocrates aphoriſ.1. quarti libri, purgantia medicamenta exhibere, ea præſertim, quæ huic affectioni commoda eſſent. *Purgans medicamentum.* Verùm viris ipſis ſi accidat hæc affectio, & per vomitum ſedari nequeat, purgans medicamentum exhibebis, priùs tamen quibuſdam ſyrupis adhibitis pro ratione redũdantiæ praui ſucci, veluti eſt ſyrupus ex oxyſaccharo acetoſus, oxymel ſimplex, atque ipſum ſcillinum, ſi opus fuerit. Sit autem purgans medicamentum ex picra Galeni compoſitum, atque ipſo rhabarbaro, ſeu agarico, prout redundans prauus ſuccus requirit. Euacuato autem plurimo vitioſo humore, exhibendus eſt eis, (vt inquit Aetius præcitato cap.23. libro 9.) mali punici dulcis ſuccus, mentha ſicca inſperſa, item portulacæ cremor, & ipſa quoque in cibo ſumpta confert, polygoni decoctum potum, ſimiliter etiam anethi, & rhapontici, ac ſpicæ nardi cremor, item intybi ſuccus, vel ipſa herba cruda, aut cocta aſsiduè comeſta: *Topica.* forinſecus autem adhibita languido ſtomacho conferunt (vt idem Aëtius aſſerit cap. decimo, libro 16.) œnanthe, balauſtium, roſæ, cytini, myrtus, ſmyrnij coma, fœniculi ſemen cum vino cataplaſmatis modo adhibita, addita etiam galla, aut cumino, aut abſynthio, palmularum item carnes vino coctas, aut maceratas, tritas pro emplaſtro imponere prodeſt, aut mala cotonea cum poſca trita, roſaceo, vel nardino cerato excepta, addito croco aut lanam ſuccidam, vel linteolum vino, & oleo, aut aceto & oleo, vel roſaceo & aceto, aut nardino & vino imbuito, & ſtomacho adhibeto, morſus enim (vt ipſe inquit) & ſtomachi puncturas mitigant.

Περὶ βȣλίμου. *Id est de bulimo, seu ingenti esuritione.*

Caput LXIII.

βȣλιμος quid. Cap. 7.

CVM ventriculi ostium indigentia, simul ac refrigeratione, & imbecillitate virium laborauerit, symptoma quoddam in eo excitatur, quod à Græcis βȣλιμ⊕, à Latinis autem ingẽs fames, seu vehemens esuritio dicitur, Galeno auctore, libro primo de caus. sympto. Βȣ etenim dictio græca aliis adiecta vocibus vim habet augendi significationes earum. Quæ affectio ab eodem Galeno com. aphoris. 21. libri 2. sic describitur, quod est labefactatio facultatis à frigore externo, quæ à fame quidem inchoauit, sed non habet eam ampliùs adiunctam.

Quæ pars in eo afficiatur. Loco citato.

Quòd verò in hac affectione os ventriculi affectum sit, liquet eodẽ libro primo de causis sympto. Nam ipse Galenus eam connumerat inter affectiones, quæ ori ventriculi contingunt, cùm dixit, quod βȣλιμος est symptoma ex indigentia simul imbecillitatéque, & refrigeratione huius loci, hoc est oris ventris ortum.

Quis affectus præter naturã sit.

Patet insuper quod hæc affectio sympt. sit in genere noxiæ functionum propriæ ipsius appetentiæ deprauatæ. Verùm quamuis in hoc communicet cum canina appetentia, differt tamen ab ea, quoniam licet à fame quidem & ea ingenti βȣλιμος inchoët, velut & appetẽtia canina propter virtutis tamẽ concidentiam, quoniam in animi deliquium statim incidunt qui βȣλιμῳ laborant, immo ipse βȣλιμ⊕ (vt idem Galenus inquit libro primo de arte curat. ad Glauconem) nihil aliud est, quàm animi defectus, propterea eam famem non habet ampliùs adiunctam βȣλιμ⊕, veluti canina appetentia.

Quibus differat à canina appetentia.

Præterea (vt ipsemet Galenus inquit eodem com. aphoris. 21. 2. libri) vniuersalior est canina appetentia, ipse verò βȣλιμ⊕ affectus magis specialis, atque particularis, præter quod in causa etiam differant, vt dicemus. Nam à frigore externo perperuò ferè βȣλιμος exoritur, ipsa autem canina appetentia ex reliquis nonnullis aliis causis (vt diximus)

βȣλιμος. Cap. 14. Eiusdem affectus signa.

Dignoscitur autem affectio hæc, quoniam in principio fames multa adest, quæ tamen non vsquequaque perdurat. Nam postea repentè animo linquuntur cum extremarum partium refrigeratione, & spiritus defectione, vt Aëtius inquit cap. 6. lib. 9.

Modus generationis eius.

Cùm itaque tria necessario concurrant in huius sympt. generatione, indigentia scilicet, imbecillitas, & refrigeratio ipsius oris ventriculi, non ab re videndum est, quomodo hæc tria ordine se consequantur. Atqui dicendum ex Galeni, atque Aëtij sententia frigiditatem oris ventriculi primo necessariam esse, qua demum fames excitetur, eáque valida, ingens, ac vehemens propter duas causas cap. de canina appetentia traditas, quæ non nisi à valida ipsius oris ventriculi refrigeratione ortũ habet. Verùm cùm ipsa quoque immodicè creuerit, necessariò imbecillitas ipsius facultati, ac ex consequenti virium sequitur labefactatio geminam ob causam, tum quia omnis immodica intemperies vires exoluit, vt liquet com. aphor. 20. 2. lib. & tertio de causis symptomat. & propterea licet frigiditas oris ventriculi appetentiam augeat, in tantum tamen eam augeri contingit, vt appetitus deficiat, queamadmodum ipsis senibus accidit, licet nedum os ventriculi, sed totũ corpus frigidum habeant, eodẽ Galeno teste præcitato aph.

3. de causis sympt. cap. 1.

Tum etiam quoniam aucta eiusdẽ oris ventriculi refrigeratione immodicè, propter eius exactũ sensum, ac ratione viciniæ, eã ipsi cordi impartitur, ipsúmq; valde refrigerans, nõ ab re causa existit, vt animi deliquium accidat, immò propterea Galenus hãc affectionem dixit nihil aliud esse, quàm animi defectũ, vt ipse Aëtius præcitato loco de βȣλιμῳ sic scriptum reliquit, βȣλιμ⊕ ex stomachi frigiditate oboritur, indigentiáque, ac virium imbecillitate, & ab externo frigore ferè in totum initium capit.

Causæ.

Oritur nanque hæc ingens fames simul cum virium imbecillitate ex refrigeratione oris ventriculi, quæ semper ferè ab externo frigore ortũ ducit, & propterea peregrinationes (vt inquit Aëtius) & itinera lõga, maximè per niuem facta per affectionem hanc inducũt, proinde quidẽ in locis desertis,

Prognostica.

aut in balneo in hoc malum collapsi ex instanti perierũt auxilij facultate destituti. Quapropter auxilia confestim pro eius curatione adhibebis. Nanque assidui etiam βούλιμοι & exoluunt, & in animi deliquia incidunt, quibus ægrè auxilium reperitur ex eiusdem Aëtij auctoritate. Et quoniam affectio hæc frigiditas est iuncta siccitati (vt Galenus inquit quinto de simplicium medicamentorum facult.) propterea eius sanatio per contraria perficitur, vt ipse asserit, calidis siquidem, & humidis tum cibis, tum medicamentis. Idcirco si in vijs quidam ex ingenti fame animo linquantur, eos reuocabimus (vt octauo de compositione medicamentorum secundum locos, idem Gale. Archigenis auctoritate scriptum reliquit) odoramentis aceti, aut pulegij, aut quæ fortè obtingit, terra aceto macerata, aut malis, seu pyris, aut aliis similibus fructibus, qui ad manus sunt. Insuper panem odorandum dabimus, præsertim si recens fuerit, & ingerere ipsum quoque cogemus, necnon caseum boni odoris, præterea & suillam carnem assatam, ac coctam, & in vniuersum omne, quod valde nutrit, & potissimùm ea, quæ odorem nidorosum, ac probè cõditum habent. Per huiusmodi enim odores (vt idem Galenus asserit præcitato loco) vt plurimum tales reuocantur. Hoc etiam tempore & extremæ ipsorum partes constringendæ sunt, manuum, ac pedum summitates calidæ aquæ feruentiori imponendæ sunt, ipsiq; excitandi tum maxillarum punctura, tum capillorum, ac aurium distentione. Ipsis verò ab exolutione, & animi deliquio reuocatis, panem in vino dilutum, aut etiam aliud quidpiam ex iis, quæ aceruatim reficere vires possunt, exhibebis, veluti sunt oua sorbilia. Compendiosissimum enim auxilium (vt inquit Aëtius) ex cibo sperare possunt, quem etiam si oblatum acceptare non possunt, ori indere oportet violenter, cogereque vt ipsum transglutiant, euestigio enim, & à fame & ab animi deliquio liberantur, & celeriter excitantur. Vitabimus autem omnino in his, qui hac affectione sunt apprehensi, longiorem cibi dilatationem, ac inediam, & ne alternis tantùm diebus cibum offeramus. Verùm solerti ratiocinatione facta singulis horis simplicissimum, modicúmque cibum dabimus. At si in febribus contingat hanc affectionem oriri, nam sic quoque excitari potest, vt Aëtio visum est præcitato loco, & Paulo cap. quinquagesimo libri secundi: licet tamen ea rarò accidat, inspiciendum est quo accessionis tempore contingat, nam si in remissione, seu declinatione febrilium exacerbationum irruat, intrepide eis cibi sunt offerendi, quos diximus. Si verò in principio eueniat, aut in vigore apparuerit, per prædicta odoramenta conabimur eos primò reuocare, potissimùm pane calido vaporem adhuc mittente, vel polenta, aqua, seu posca madefacta. Frictio quoque tunc temporis extremarum partium adhibeatur, & cataplasma ex palmis, aut malis cotoneis in vino diluto decoctis ventriculo applicetur, atque hæc vsque ad remissionem facere oportet, vt opportunè cibum offeramus. Quòd si ex his nihilo melius habeant, audendum est per ciborum ingestionem auxilium offerre vnam, atque alteram in vino madefactam buccellam panis tribuentes, vt exinde refocillati vsque ad remissionis tempus perueniant, in quo tum corporis curatio, tum sufficiens cibus ordinetur. Nam neq; Galenus ipse veritus est in principio, incremento, ac summo vigore exacerbationum febrilium, potissimùm calidis, & siccis corporibus, quibus etiam stomachus fuerit imbecillus cibum offerre, non vni duntaxat, aut alteri, sed pluribus, vbi vsus postularet, præsertim panem ex vino dilutũ, vt liquidò constat apud eundem lib. 10. meth. med. Nouit etiam Alex. (vt ipse inquit cap. 6. lib. 7.) mulierem quandam, quæ adeò ingenti fame laborabat, vt nunquam saturari se diceret, verùm & rosionem in stomacho sentiebat, & capite dolebat, cui exhibita hiera pro purgante medicamento vermem euacuatione proiecit longitudine (vt ipse refert) duodecim cubitorum, atque tunc immoderata, & furiosa appetentia conquieuit. Propter quod innotuit eam bestiam fuisse causam, quæ ad cibum sumendum ægram compelleret, atque omnia consumeret, & non affectio βούλιμος dicta.

Curatio.

5. de simpli. facult. c. 4.

Cap. 4.

Curatio, si in febribus accidat.

10. method. cap. 3. 4. 5. & 6.

Alexandri historia de muliere quadam.

Si verò à frigidis in ore ventriculi, & ſiccis redundantibus ſuccis hæc affectio excitetur, iidem priùs concoquẽdi, præparãdi, ac expurgandi ſunt. Nanq; iam dictis commodè vtare acceſsionis tempore, vt ab animi deliquio reuocentur.

περὶ ἀνορεξίας, καὶ ἀσιτίας, καὶ ἀποσιτίης. *Hoc eſt: De cibi faſtidio, ſeu inappetentia.* Caput LXIIII.

Cap. 7.

CONTINGIT non raro (vt Galenus inquit, primo de cauſis ſymptomatum) vt ſuctionis ſenſus in ore ventriculi pereat, vel ſuctio non fiat, aut corpus ipſum non inaniatur, & propterea affectio quædam excitetur, quæ à Græcis communiter ἀνορεξία dicitur, à Galeno interdum ἀσιτία, vt patet commento aphoriſ. 17. quarti libri: ab Hippocrate autem cùm præcitato aphoriſmo, tum etiam aphoriſmo tertio ſexti libri, ἀποσιτίη nuncupatur, & aphoriſ. 61 quinti lib. ἄση, cibi faſtidium ab Hippocrate & Galeno appellatur, à Latinis modò cibi faſtidium, interim inappetentia dicitur, quanquã inter ἀσίτους, & ἀποσίτους, hæc differentia tradatur à Galeno primo de morbis vulgar. quòd illi appetentia carentes cibum non ſumunt, reliqui oblatos faſtidiunt, quæ quidem affectio contraria exiſtit caninæ appetentiæ. Nanq; in illa immodicè appetunt, in hac nullo modo, ac nihil appetunt ægrotantes. In qua affectione, quòd os ventriculi læſum ſit, patet à Galeno præcitato primo libro de cauſis ſymptomatum, & commen. aphoriſ. 3. ſexti libri. Inſuper & ab eius propriæ functionis oblæſione. Nanque ipſa appetẽtia nedum oblæſa eſt, ſed omnino abolita, vt eodem primo de cauſ. ſymptom. liquet, & propterea ſymptoma eſt in genere noxę functionis animalis, & propriè ipſius appetentiæ ablatæ, neceſſariò conſequens aut ad deperditionem ſenſus ſuctionis venarum, quem famem naturalem ipſius vẽtriculi appellauit Galenus eodem primo de cauſis ſymptomatum, aut quòd exuctio non fiat, aut quòd corpus non euacuetur, vt diximus, quinimò (vt idem Galenus teſtatur eodem loco) ex eiſdem etiam affectionibus non quidem pereuntibus, ſed propius ad abolitionem accedentibus, imbecilla, ſeu exigua oritur appetentia, & propterea quæ de inappetentiæ curatione dicemus, deſeruire etiam poterunt pro ipſius exiguæ, ſeu imbecillę correctione. Dictarum verò affectionum, ſeu inappetẽtiæ (vt Alexander inquit cap. 7. lib. 7.) aut intemperies quædam, aut humores in ſtomacho contenti cauſę ſunt, ſimiliter (vt Paulus aſſerit cap. 37. tertij lib.) duæ faſtidij cauſæ eſſe poterunt, aut vitioſa ſtomachi intemperies, aut humorum redundantia. Nanq; ſi humorum adſit redundantia vtique inanitio non fiet, potiſsimùm ſi nedum in ore ventriculi, ſed in vniuerſo corpore fuerit. Si verò vitioſa quapiam intemperie ſtomachus laborauerit, ſiue cum humore, ſiue abſque eo, vnum duorũ neceſſariò conſequitur, quoniam aut non ſentiet ſuctionem ventriculus, aut eadem non fiet. Etenim ſi talis fuerit intẽperies, vt omnino ſenſus ipſius oris ventriculi deſtruatur, vtique ſuctionem non ſentit, idque fieri poteſt, aut eo primariò affecto, aut per conſenſum cerebri, ſeu ſextæ cõiugationis neruorum, ſimiliter & ſuctio non fiet, aut cùm non adſit diſsipatio, ſeu inanitio, aut quòd reliquæ corporis partes propter earum imbecillitatem non ſugant, etiam ſi inanitio fiat. Qua de re dicebat Galenus præcitato primo libro de cauſis ſimptomatum, quòd velut ad excitandam famem frigus in ventriculo non parum confert. Nam & vacua reddit corpora (vt cap. de canina appetentia, diximus) ac ipſorum tunicam cogens, conſtringénſque famem ſuſcitat, ita inter potiſsimas, continentéſque cauſas, quibus fames impeditur, calor numeratur, Quippe qui ſolida corpora laxãdo diſſoluit, atque ad attractionis functionem reddit imbecilliora, humida verò fundendo ac liquando ſupramodum extendit. Quamuis interdum frigida quoq; oris ventriculi intemperies immodica ipſam excitare poſsit, vt liquet cõmento aphoriſmi 20. ſecundi libri. Hæc nanque vires corporis emortuas reddit, & deiicit, vnde

Commentario 1. commento 28.

1. de cauſis ſymp. cap. 7.

In cibi faſtidio ſeu inappetentia, quæ pars afficiatur.

Loco citato.

Quis præter naturam affectus ſit.

Citato loco.

Cauſæ.

Cauſæ magis particulares.

Loco citato.

vnde etiam cibi fastidij causa efficitur, Alexādro auctore, præcitato loco. Testantur autem calidam ventriculi intemperiem (Paulo teste) sitis, oleosiq; ructus, si cibus præter voluntatem sit assumptus; item si frigidiora potius, & elaboratu peruicacia hac detenti queant concoquere. Frigidam verò intemperiem contraria indicant, neque enim in hac ægri sitiunt, neque frigida sustinent, & acida nonnunquam eructant. Si verò vna cum calida intemperie biliosorum adsit redundantia humorum, rosionem, ac morsum ventriculi sentiunt laborantes, nauseáque magis & siti conficiuntur, & si humores computruerint, hi etiam interdum febricitabunt, vt Paulus asserit. Pariter si cum frigida intemperie crassi, viscosiq; succi redundarint, ij nec rosionem ventriculi, nec sitim experiuntur omnino. Communiter autem omnibus superuenit nausea, etsi in ventriculi sinus humores se receperint, etiam ex his ipsis vomitus erumpit. Si verò infarcti tunicis adhærescunt, etiam eo quod ingesserant sursum educto, nausea solum, non vomitu premuntur ægrotantes, præterquàm cùm cibos assumpserint. Immodica autem corporis plenitudo præsertim humorum crudorum inanitionem prohibens, si inappetentiæ causa fuerit, quemadmodum vrsis, & quibusdam latentibus aliis animalibus euenit, quæ per multum tempus à cibo abstinent, maximè hyberno tempore, haud difficulter dignosci poterit. Similiter etiam si propter quampiam aliam causam, vtpote cutis densitatē, aut otiosam vitam impedita fuerit inanitio, & per consequens excitata inappetentia. At si calidi fuerint vitiosi succi totum corpus occupātes præter alia signa, rigor aderit, & febris cum cibi fastidio, seu inappetentia. Quæ haud negligēda erit, cùm opus sit ad vitam necessarium ipsa appetentia, Galeno teste, aphor. 3. 6. libri. Quamuis si iuxta principium morborum accesserit, aut iuxta vigorem cùm vires adhuc sustinere possunt, nihil molestiarū infert, Aëtio auctore, cap. 20. lib. 9. Modico enim alimento ægri opus habent, vt ipse inquit. Si verò in declinatione totius morbi appetitus perditio accedat, aut in diuturna imbecillitate, aut viribus debilitatis, aut ex immodica euacuatione, periculo nō vacat, ex eiusdem auctoris sententia. Augetur etiam affectio hæc & ab ætate. Incommodè enim hoc malo pueri afficiuntur, vtpote qui voraces natura sunt, & assiduo fomite opus habēt. Quare magnus præter naturam excessus significatur, si pueri appetitus perditione fuerint affecti. Calida itaque intemperies os ventriculi infestans, ac cibi fastidiū excitans, refrigerante victu curari debet (Paulo & Alex. testib.) Quapropter frigidus aër eligendus erit, moderatus somnus, atque vigilia, & quies magis præcipiendæ sunt. Alui excrementa singulis diebus educenda saltē arte clysteriis lenibus, si natura defecerit. Iram vitent, anxietates, ac reliquas animi perturbationes immodicas. Cibi quoq; refrigerantes exhibeantur, præcipuè qui ex aceto parantur. Qua de re panis posca imbutus esui, ipsaq; posca potui detur (vt inquit Paulus) conueniunt quoq; lactuca, & cichorium ex aceto, vel posca, & quæcunq; alia è contrario intemperiei calidę superāti resistūt. Similiter & aqua per se frigida, si moderatè bibatur, confert. Nam immoderatus infrigidantiū vsus non modo non iuuat, sed etiam sæpè insanabilem morbum efficit, vt Paulus refert. Præterea cibi apparētur plures, & varij, ac optimo apparatu, & vltra dulcedine etiā allicientes, & appetitū irritantes, ac multi alimenti, & omnia, quæ exhibentur (vt Aëtius inquit) eiusmodi esse conuenit, vt facilè deuorari possint. Quæ enim multa cōmanducatione indigent, iniucunditatem quandam afferunt, & appetentiam euertunt. Quapropter oua sorbilia interdū, & gallorum testes, & ex volucribus non graueolentes, & mōtanæ exhibeantur, quò sufficiens alimentū corpori offeratur, Necnon pedes suilli in decoctione plurimū eliquati, idq; commune sit cibi fastidio ex quacunq; causa orto. Conandū est etiam vt per odoramenta appetitū reuocemus ex posca, aut vino diluto, aut malorū cotoneorū, seu odoratorū pyrorū decocto, vel aquæ rosatæ excipe ℥. iiij. aceti, vini albi ℥. j. santalorū omniū ʒ. ij. misceantur & fiat odoramentum. Extrinsecus verò eis, quæ fouere stoma-

Prognostica.

Curatio, si ex calida oritur intemperie.

chum & corroborare queant, ac calidam intemperiem alterare, vtendum, veluti est oleum rosaceum, omphacinum, ac cytoniorum, vel dictis oleis additis succi lactucæ, cichorij, portulacæ, vel solani ℥.j. santalorum, & corallorum rubeorum ℈.j. cum pauco aceto, ac exigua cera fiat vnguentum, quo vtare. Vel cytonium accipias & in posca decoquito, contundito, ac stomacho imponito. Quo etiam tempore moderata corporis frictione, atque etiam pedum, ac manuum palpatione, ac contrectatione accuratiore vti conuenit, eodem Aëtio teste. Saccellos item parare poteris ex rosis, violis, corallis, ac santalis, qui parum posca inspersi stomacho applicentur. Si verò nedum ex calida intemperie, sed etiam ex mordacium biliosorum humorum redũdantia cibi fastidium proritetur, priusquam alia adhibeatur curatio, prædictos humores, aut vomitu, aut per aluum reiiciendos curabimus. Per vomitum quidem vbi faciliùs æger vomat, quibus etiam facilior reddi potest, copiosa aqua tepida exhibita sola, aut pauco aceto, seu syrupo acetoso addito. Satiùs etiam fuerit (vt Paulus & Alexander testantur) si priusquam tepidam exhibueris, humectantia ægro exhibeas alimẽta, veluti ptisanæ cremorem, vel ouorum lutea, deinde exiguo tempore interposito, vomitum prouocaueris. Nanque his sine noxa erit & vtilissimus, vt Alexander inquit, At si difficiliùs æger vomuerit, melius erit materiam ad ventrem prouocare copiosiore, temperatóque alimento priùs humectatam, Ita nanque ea purgantibus medicamentis promptè obedire poterit, vt refert idem Alexander. qua etiam ratione aquam hordei pauco saccharo addito exhibere poteris, aut syrupum violaceum, vel ex infusione rosarum, seu de succo cichorij cum eadem aqua hordei, aut cichorij, vel lactucæ, vt humores alterentur, ac contemperentur, quibus aliquot vicibus assumptis, purgans medicamentum propinabis, esto autem id quod stomachum non offendat, aut calidam intemperiem augeat. In quem vsum ℥.iij. mellis aërij, aut ℥.iiij. syr. ex pluribus infusionibus rosarum rubearum cum tamarindorum decocto exhibebis, vel loco prædictorum cassia fistula vtare, & interim si videbitur ʒ.j. rhab. vigorati in aqua hordei, aut cichorij macerati, & per colum transfusi prædictis adiicere poteris. Deinde ad ea, quæ stomachum ipsum intus, & extra alterant, ac roborant, modò à nobis conscripta redeas, quo etiam tempore miua cytoniorũ simplici, ac syrupo ex citri acido vti poteris per se, aut cum aqua hordei, vel cichorij. Item cytonium ipsum saccharo conditum confert, vel eorundem cytoniorum succus cum aceto & melle permixtus modo quo Galen. docet, sexto de sanitate tuen. tribuatur. Qui autem ob frigiditatem cibos fastidiunt, contrariis etiam medendi sunt tum cibis, tum medicamentis, ac reliquis, quæ in victus ratione continentur. Inter cibos verò magnopere commendauit Alexander ius columbæ, & vuas passas, etenim ipsæ stomacho sunt gratæ, contemperántque maligna, & cruda concoquunt, & præter id quod non subitò corrumpuntur, nutriunt. Pro potu quoque vinum vetus, & conditum confert. Item decoctum rutæ, anisi, & petroselini. Insuper allia his & alimenti, & medicamenti nomine conueniunt, Paulo & Alexandro testibus. Decoctum etiam cinnamomi, aut piperis ex aqua calida communi conducit, vel etiam ipsum medicamentum, quod inscribitur diatrionpipereon præbebis, aut diacalaminthes dictum. Iis enim si quotidie vtatur is, quem frigidus venter infestat, nihil incommodi sentiet, Galeno auctore, sexto de sanitate tuenda, veluti quibus vẽter, aut frigidus est, aut etiam temperatus. Cæterùm, si ad frigus propensior (vt ipse refert) iis aptum medicamentum est, quod diaspoliticon vocant. Ex horum quoq; numero est theriaca, quæ cum stomacho sit idonea, maligna quoque contemperat. Vnde etiam iis (vt Alexander inquit) quos humida recrementa maligna, & praua infestant, rectè hoc antidotum exhibetur, vt vna quoque vice datum appetitum abolitum frequenter reuocauerit. Conducit præterea non parũ succi absynthij potio, seu syrup. ex eo confectus. Cæterùm quibus stomachus nimium refrigeratus est (vt idem fatetur Alexander)

Si simul cũ calida intẽperie vitiosi succi redundarint, curatio.

In fine.

Si ex frigida intemperie inappetentia fiat, curatio.

Cap. 10.

etiam medicamenta ex pipere, & gingibere confecta porrigere necesse est, quorum numero etiam id habetur, quod ex malis cotoneis paratur adiectum habens piper, myrrham, aut ligusticum, aut costum, aut pulegiũ, vel satius iuxta Galeni sententiam (eodem sexto de sanitate tuenda) sic componas. Accipies (vt ipse inquit) succi malorum cotoneorum, quæ dulciora, maioráq; sunt, ac minus acerba, Strutia in Asia vocata, sextarios Romanos duos, quibus mellis optimi tantundem miscebis, aceti sextarium vnum, & semissem, & cùm super prunas modicè coxeris, & spumam detraxeris, immittes ℥.iij. gingiberis, piperis albi ℥. ij. deinde rursus in simili igne recoques, donec mellis crassitudo existat, qua vtique crassitudine stomachica medicamenta præparari solent, ídque maximè dandum est ieiunis mediocris mystri modo, Quanquam nec si à cibo sit sumptum, quicquam lædit. Commodè quoque dabitur etiam si priùs pransus quispiam ante cœnam id sumpserit, maximè tamen tẽpestiuè id duabus horis, aut tribus ante cibum obtuleris. Verùm si medio temperamẽto ventres habeant, ita vt nec biliosum excrementum, nec pituitosum congerant, iis piperis, & gingiberis dimidium eius, qui prædictus est modi, sat erit, Vt sit piperis ℥.j. gingiberis ℥.ij. quemadmodum si immoderata frigiditas temperiem vitiat, iis quatuor gingiberis, piperis tres, aut duas & semis vncias iniicias. Hoc nanque medicamentum tum ad appetentiam excitandam iis, quibus ea languet, tum ad concoctionem iis, qui parum feliciter cibos concoquunt, vtile est, & in summa ventri robur conciliat. In quauis tamen intemperie dicta, poteris medietatem piperis, ac gingiberis assumere, aliàs erit medicamentum admodum acre, vt ipse expertus fui. Quandoque prætereà ex citrio quod conficiũt medicamentum, non parum prodest cum melle præsertim. Extrinsecus verò vtendum eis quæ fouere stomachum, & corroborare queunt, veluti oleum est mastichinum, de absynthio, nardinum. Poteris item hunc in modum inunctionem parare, Recipe menthæ siccæ, ligni aloës, singul. ℈.j. mastiches ʒ.iij. aloës ʒ. ij. succi absynthij ʒ. iiij. olei nardini & mastichini ana ℥.ß. ceræ quod satis sit, fiat vnguentum. Vel sacculos componas excipiens menthæ vtriusque, ac absynthij cuiuslibet p. vnum, corticum citri, ligni aloës, mastiches, cinnamomi ana ʒ.ij. maceris, galangæ ana ʒ.j. rosarum siccarum p.ij. omnibus ritè contusis, saccelli figurentur ad formam scuti, qui per se, vel in vino græco, seu guarneto macerati priùs, applicentur, ac pluries iterentur. Emplastrum quoque conficere poteris ex palmulis, aloë, mastiche, vino, & hordei farina, ac croco, adiectis oleo nardino, ac absynthij succo, necnon ceræ & terebinthinæ parum. Sin autem nedum ex frigida intemperie, sed ex viscosis humoribus cibi fastidium ortum fuerit, ipsos extenuando, incidendo, ac abstergendo medeberis, ea adhibendo, quæ ex oxymelite, seu muria componuntur, vt sunt cappares ex oxymelite parati, oliuæ, quæ ex muria, aut oxymelite condiuntur, ac sinapi cum oxymelite, & aceto comestum, etsi largiùs detergere volueris, etiam oxymelite Iuliano dicto vtere, Paulo & Alexand. auctoribus, in quem etiam vsum si hæc non suffecerint, ea compositio, quam picram vocant, accommodata est. Nam acrimonia ac calore eorum, quæ in se habet, crassos, ac lentos succos dissecat, ac detergit, Galeno auctore, eodem sexto de sanitate tuenda. Verùm assiduè vti hoc medicamento non licet (vt ipse inquit) sed singulis septem, vel decem diebus eam exhibere poteris pondere ʒ.j.ß. aut ʒ. ij. exhibitis etiam priùs, quæ iam dictos humores præparare valent, vt mel rosaceum, aut ipsum oxymel, etiam scillinum si opus fuerit, aut id medicamentum, quod ex malis cotoneis paratur, quod mox ex Galeni mente conscripsimus, dabis. Verùm eiusdẽ nedum ʒ.j. sed ij. vel iij. exhibere poteris, & quandoque plus, & demum ea condonãda sunt, quorum suprà meminimus, potissimùm diatrion pipereon, diacalaminthes, aut theriacæ ʒ.j. eorum pro qualibet vice tribuens cum pauco vino odorifero, aut aqua mulsa. Hísque conducit (si non difficulter vomant) vomitus, qui cum aqua tepida, & oxymelite proritetur. Insuper & aliis medicamentis conscriptis

In fine.

Cap. 10.

ſcriptis extrinſecus vtare,ac exercitiis,& frictionibus valẽtiſsimis,quin etiam & digitorum in os immiſsione ſtomachus turbatus ſæpè ad excipiendos cibos eſt conuerſus ex Pauli, & Aëtij auctoritate. Quare hoc ipſum tum ante curationem,tum poſt eam eſt faciendum. Euomuntur enim aliquando biliofa, aut pituitoſa quædam,quæ perditi appetitus in quibuſdam ſunt cauſa,atque ita ab hac acceſsione eos liberabis. Si verò ex virium imbecillitate appetitus perditio contingat,conſiderare oportet qualis intẽperies vires exoluat,& per contraria eam ipſam corrigere. At ſi propterea quòd ſuctio non ſentitur, cibi faſtidium accidat, cerebro, aut neruis ab eodem ipſi ſtomacho diſtributis, proſpiciendum erit,& cognita eiuſdem cauſa,eam priùs auferre neceſſe eſt.Si autem propterea quòd totum corpus plenum exiſtat,eiuſdem corporis inanitione non peracta inappetentia fiat,idem vacuãdum eſt, diuerſimodè tamen pro varietate redundantis ſucci, quo caſu etiam valentiores exercitationes conferunt,iis etiam quæ cutem rarefaciũt,vtpote balneis,ac frictionibus vti oportet, vbi ex cutis denſitate eadem inanitio non fiat. Cæterùm, ſi ob alicuius viſceris inflammationem, aut obturationem appetẽtia deperdatur, illius etiam habere curam conuenit,vt inquit Aëtius.At ſi ex vlcere in ſtomacho,aut ventriculo exiſtente ortum ducat inappetentia,ab omnibus acribus & cibis,& potionibus abſtinere oportet,ac vti medicamentis,quæ leniunt, puta ſorbitionibus ex oleo,tum iis quæ ex amylo,lemnia terra, & lacte, vel quæ melle pauciſſimo conficiuntur,vt quæ purgent citra roſionem ex Pauli decreto. Extra verò ex palmulis, & cydoniorum carne, & polenta epithema facies,& ceratum ex melino,vel roſaceo cum ammoniaco,& thure.

περὶ δίψης σφοδρᾶς. *id eſt, De immoderata ſiti.* *Caput* LXV.

Cap.7.

IN POTIONIS appetentia totidem quoque fiunt ſymptomata,quot accidunt circa cibi appetentiam,atque iis etiam ſimilia Galeno auctore, primo de cauſis ſymptomatum. Nanque interim abolitum omnino eſt deſiderium potus,quandoque verò diminutum, quæ quidem ex eiſdem cauſis ortum habent, exceſſu, defectúque duntaxat differentibus, de quibus ſymptomatibus modò tractare non intendimus, verùm de ea potionis appetentia mentionem faciemus, quæ vitioſa eſt, & ad portionem ſe habet cum ea, quæ circa alimentum eſt praua, aliquando quidem immodicum poſtulans potum,interim verò alieni per eam deſiderantur,perinde ac cibi.Hoc ſymptoma ſiue ingentem,ſiue immoderatã, ſiue vehementem ſitim appellabis, perpetuò in eo venter, & præſertim eius os affectum erit, vt liquet ex Gal.cùm primo de cauſis ſymptomatum, tum ſexto de locis affectis. Quanquam non ſemper primariò ipſum afficiatur,ſed quandoque per conſenſum, vel iocinore, & maximè ſima eius parte, vel pulmone, vel meſenterij venis, ſeu ieiuno inflammatis ex ſententia eiuſdem Gale. præcitato libro ſexto de locis affectis, & Alex.cap.8.lib.7. Dignoſces autem cùm per conſenſum ab aliqua prædictarum partium inflammatione os ventriculi fuerit affectum, ex propriis ſignis inflammationum earundem partium. At ſi primariò oblæſum ſit, nullum tale apparebit indicium inflammationis prædictarum partium.Quòd verò os vẽtriculi in hac affectione oblæſum ſit, ex eius etiam proprij muneris offenſione (quod quidem appetentia cùm cibi,tum potus eſt) cuilibet patere poterit. At quòd ingens ſitis ſympt. ſit in genere noxæ functionum, atque ipſius appetentiæ deprauatæ, luce clarius eſt. Nec pro eius ſymptomatis notitia alia conſcribenda ſunt indicia, cùm res ipſa ex laborantium relatione patefiat. Quanquam non ſemper vnum ſectetur oris ventriculi morbum. Nanque aut ventriculus calida, aut ſicca,aut vtraque intemperie affectus eſt,& maximè os ipſius,vt idem Galenus inquit præcitato ſexto de locis affectis.Et propterea tum ipſe lib. primo de cauſis ſymptomatum, & primo de ſimpl.

Quæ pars afficiatur in immoderata ſiti.
1. de cauſis ſymp. cap. 7.
6. de lo. affe. cap. 2.
6. de loc. aff. loco citato.

Quis affectus præter naturã ſit.
Ingentis ſitis cauſæ.

6. de loc. aff. cap. 2.
1. de cauſis ſymp. cap. 7.

de simpl.medicament.facult.tum etiam Aëtius libro quinto cap.119. & libro 9. cap.4. ac Paulus libro secundo cap. 52. & Alexander eodem cap.8. lib.7. sitim oriri testati sunt aut ob penuriam humiditatis, aut ob abundantiam caliditatis. Verùm nedum ex nudis hisce intemperiebus, sed cùm vitiosis quibusdam coniunctis humoribus,qui salsi,aut biliosi sint,ventrem mordentibus excitari poterit quandoque, testante Galeno, primo de causis symptomatum. Nec mirum si ab eis potio magis,quàm cibus appetitur. Nam præter quàm quod ab iis calefiat, siccetúrque ventriculus (vt ipse refert) quæ vtique sitis causæ sunt, etiam liquari,fundíque tum in eo,tum venis succos contingit. Fundendorum autem succorum symptoma, ea quibus continentur, implet: quemadmodum contrà frigiditas vacuat. Desiderantur etiam prædictis succis in ventris tunicis redundantibus alieni potus quandoque, perinde vtique ac cibi, pro dominantis vitiosi succi ratione. Atque hoc quidem in longo tempore iis,qui vitiosa victus ratione sunt vsi, superuenit. Aliquando autem & immodica sitis ex naturali humido ipsius oris ventriculi in eo veluti feruente oritur,vt patet eodem primo de causis symptomat.id quòd etiam fieri nequit, nisi ab excedente eiusdem oris ventriculi caliditate. Et propterea non ab re decretum est à iam dictis auctoribus præcitatis locis,necnon & à Galeno iterum aphorif.19.quarti libri,ingẽtem sitim aut ob humoris inopiam,aut ob caloris copiam,aut propter vtrunq; excitari. Nec admodum difficile erit dictas causas interstinguere. Nam si ob humoris inopiam excitetur, tum ex infirmi loquela, tum ex iis quæ præcesserũt facilè percipies, vtpote si ex defectu potus sitis aduenerit, aut ab ea affectione,quam diabetem nuncupant,seu ex aliqua copiosa euacuatione præcedente orta fuerit. Poterunt & eiusdem esse causa ij, qui pertinaciter sibi sustinere sitim imperauerint, aut in nauigio ex aquæ dulcis defectu marinam biberint. Verùm si ob caloris copiam ea fiet citra acrium humorum redundantiam,præter immodicam sitim excedentem,in ventriculo sentient laborantes caliditatem. Id autem contingit interdum ex alicuius medicamenti assumptione,quod calidum,acre,ac mordax fuerit. At si ex caliditate, & siccitate simul copulatis quidam siti premantur in febribus ardentibus,& adurentibus omnibus,ac æstate,& graui æstu laborabunt. Etenim in his præsertim febrientibus caliditas multa est, & siccitas succedit, multa humiditate per violentiam febris consumpta (Aëtio teste eodem cap. 119. libri quinti.) Si autem simul cum caliditate vitiosi adsint succi redundantes salsi,aut biliosi, haud difficulter ex iis,quæ præcedenti cap.diximus, interstinguere poteris, præsertim ex oris sapore diuerso,salso,aut amaro. Quanquã si salsi humoris copia in ventre fuerit congesta (quemadmodum accidit in aquæ intercutem affusionibus) aut pituita salsa ventri illita inhæserit (vt Galenus fatetur primo de simplic. medicamentorum facultatib.) ex caliditate simul cum humiditate coniuncta sitis orta erit. Si autem biliosi redundarint succi, à calida & sicca vẽtriculi dispositione sitis proueniet, cùm talis fuerit naturæ is succus. Fiunt quoque nonnulli sitibundi ex immodico vini meracioris potu, præsertim veteris, ac ciborum calidorum esu, & qui quandoque viperas deuorarunt, aut qui vinum, in quo talis serpens fuerit mersa, biberũt,non ob aliam causam,quàm earum aliquam,quas suprà diximus. Verùm ne quis decipiatur, animaduertendum nos ingentis sitis,quæ in ægris excitatur corporibus,& non exiguæ,modicæ,seu superficialis, quæ in sanis quandoque corporibus oriri consueuit, verba fecisse. Nanque licet ea ob siccitatem etiam,aut caliditatem fiat, tamen neque à toto corpore,neq; ex magno ventriculi partium affectu excitatur,Galeno auctore sexto de morbis vulgaribus. Sed (vt ipse inquit Erasistrati auctoritate) arescentibus,aut incalentibus locis illis, per quos ab ore ad ventriculum humor delabitur,fieri consueuit. Et propterea si arescentibus locis illis fiat, somnus remedio est,corporis penitioribus, atq; iam dictis locis madefactis, vtpote per somnum sanguine ad interiora delapso (vt ipse inquit Gal.) vel quia idem somnus

1.de simplic. med.facult. cap.30.

Loco citato.

Citato cap.

Cap.30.

Cõmentario 4.com.23.

humores concoquit, vt testatur Aetius. Verùm si ob caliditatem iam dictarum partium superficialis sitis aderit, atque à somno expergefactis, vigilantibus facilè sedabitur. Calescunt enim dum in stomacho cibi concoquuntur, calido quodam halitu ad eas partes delato, quæ caliditas cùm in vigiliis circa superficiem expanditur, à tali siti facilè liberantur, euanescente siquidem calefactarum partium caliditate. Verùm si ob comestorum, epotorúmque calorem ventriculo excalfacto, à somno siticulosi fiant, absque externo subsidio per vigilias sitis non sedabitur, & propterea Hippocrates eodem sexto de morbis vulgaribus, dicebat, siti superficiali somnus medela est. Siti verò ex somno, vigilia quibusdam, & aphoris. 27. quinti libri, qui noctu bibere appetunt (inquit) iis admodum sitientibus si superdormierint bonũ. Neque enim omnibus à somno excitatis ab eodem affectu sitis oboritur. Verùm ingẽtis sitis, de qua modò sermo habetur, non paruifacienda curatio est, cùm si nimium inualescat, ex ea ægri perire poterunt, quemadmodum Galenus nõnullos vidit immodicè sitientes perire ex diuersis causis, ac modis quoque diuersis, vt patet apud eundem præcitato libro primo de causis symptomatum. At pro eius curatione non semper refrigerantibus, humectantibúsque vtendum erit, sed vbi causam accuratè distinxeris, atque internoueris, ita tandem congrua adhibenda curatio est, Alexand. teste præcitato cap. 8. lib. 7. & proinde iis, qui ex siccitate sitiunt, humectantia conueniunt, ita vt aër humidior consueto eligatur, temperatus tamen in calore, & frigore. Somnus solito longior conuenit, nanque hoc duntaxat curari hæc sitis consueuit. Quies etiam præcipienda erit. Nam & ipsa ex accidenti humectat, saltem seruans humiditatẽ, eam scilicet, quæ ex cibo prouenit, non exsiccans, vt patet apud Galenum commento aphoris. 13. quarti lib. cibi quoq; , & potus humidiores sint. Et si ex immodica euacuatione fuerit siccitas orta, erunt cibi eligendi nedum humidiores, sed qui multum, ac promptè nutriant, optimíque alimenti, & qui faciliùs concoquantur, veluti contusa, seu iura ex carnibus gallinarum, aut pullorum, ptisana, seu eius cremore adiecto. Potus sit aqua, aut vinum album, tenue, subastringẽs multa aqua permixtum. Si verò ex defectu potus fuerit excitata, abundanter iis tribuẽdus erit, viribus consentientibus. At si ex diabetica dispositione, ea curãda erit. Verùm vbi ex caloris copia orta sit sitis, si ob caliditatem eduliorum, aut ob multum vini meracioris potum excitata fuerit, medela est, frigidæ potus, Galeno teste sexto de morbis vulgaribus, & Aëtio præcitato cap. 119. libri quinti. Similiter & ex eiusdem Aëtij auctoritate, vbi longo iam tempore stomachus æstuat, radicis dulcis succus potatus auxiliatur, atq; ipsa etiam radix ex aqua item pampinorum vitis, cremor, & portulacæ succus, vt apud eundem patet capite quarto libri 9. eodem pacto cucumeris satiui semen commanducatum, vel decorticatum, & tritum, & ex aqua potatum. Nec minùs prodest tum lactucæ, tum portulacę semen manducatum, & ex aqua potatum. Vniuersa autem victus ratio in his ad frigidum vergat. Vbi verò cùm caliditate coëat humiditas, & propterea sitis fiat, optima eius medela acetum est, vt Galenus inquit, primo de simplicium medicamentorum facultatibus. Poterit insuper & eisdem exhiberi mali medici, seu limoncelij succus cum aqua frigida, item malorum cytoniorũ, vel pampinorũ vitis, vel mali punici succus sorbitioni per se, aut cum aqua datus confert. At vbi ex calore simul, ac siccitate sitis fuerit orta, optima medela est (Galeno teste ibidem) acetum vt quod strenue refrigeret, & quouis expeditè permeet, & aqua, quæ suprà quàm quod refrigeret, omnium sit vel humidissima. Nihil enim est aqua humidius (vt ipse inquit.) Componi autem inter se debẽt, vt facilè potari possint, dico acetum & aqua. Id quod ex sumẽtis gustu, & non nostro iudicium facere oportet, rati tunc fore conuenientissimum, & proinde etiam vtile, cùm eidem fuerit iucundum. Ab extra verò cõducit sanguinariæ, intybi, sonchi, pampinorum vitis, seu portulacæ succus cum aqua rosacea, ac pauco aceto permixtus, si frigidus stomacho adhibeatur. Vniuersa verò victus ratio

Citato lib. 5. cap. 119.

Loco citato.

Prognostica.

Cap. citato.

Curatio.

Galen. 6. de morb. vulg. loco citato.

Cap. 30.

ratio frigida, & humida præcipiatur. Verùm si in febrientibus sitis accidat, lenimenta quædam sitis excogitanda sunt, ex Aëtij sententia, quandoquidem & mensuram, & tempora potus decernere oportet. Nam si sine detrimento bibere possent ægri quando vellent, hãc sane sitis medelam statim amplecterentur, sed quoniam intempestiuè sumptus potus non solùm sitim non extinguit, sed etiam contra auget, propterea non ab re, eadem (vt diximus) lenimenta sitis excogitanda sunt, quibus oportet vti in principiis, ac exacerbationum augmentis, quo tempore potus prohiberi debet. In vigoribus autem primùm per gargarismos, & collutiones oris squallorem corporis mitigare oportet. Deinde declinatione incipiẽte potum dare. In remissione verò etiam nolentes aliquando cogendi sunt, vt potum assumant. Mitigare itaque oportet hanc sitim per irrigationem capitis ex oleo frigidissimo, vel rosaceo, Paulo & Aëtio testibus, optimè etiam facit (vt inquit Paulus) nigræ lactucæ semen commanducatum. Ad hæc cucumeris semen in ore retentum, vel portulacæ viridis seminis, similiter & peponis, succíque radicis dulcis, & tragacanthi singulas partes æqualeis assume, & cum saccharo ad fabæ magnitudinem reducito, ac vtere. Aut seminis cucumeris satiui excipe ʒ.iiij. tragacanthi ʒ.ij. tragacanthum contundito, & cribrato, semen verò conterito, & cum crudorum ouorum recentium albumine, ac saccharo catapotia formato, & ex his vnum sub lingua tenendum exhibeatur, vt paulatim dissolutum deglutiatur. Adieci autem saccharum his medicamentis quo iucundiora fiant, quod in aqua rosacea dissoluatur. Conducit etiam melonis indi semẽ, aut eiusdem parua frustula, eius substantiæ, quæ est inter externum corticem, & internam medullam, si in ore detineantur. Ex succo etiam malorum punicorum, vel pampinorum vitis, aut cytoniorum cum aqua permixtis, in accessionum vigore, gargarismi, & oris collutiones faciendæ sunt. Pariter & ex vino albo aquoso multa aqua permixto. At in declinatione exacerbationum vbi incœperit, ac in earũ remissione potum dare conuenit aquæ frigidæ vbi omnia consentiant, seu pauco aceto adiecto, vt diximus, ex Galeni sententia, vel ℥.iij. syrupi acetosi simplicis; aut ex oxysaccharo assumas, ac frigidæ permisceas, vel vt tutiùs exequaris non aquæ frigidæ, sed aquæ hordei miscebis. Verùm vbi vitiosus quispiam humor in ventriculo contineatur, biliosus si fuerit, ac prædicta refrigerantia, & humectantia non suffecerint, ita vt ex eisdem alteretur, ac cõtemperetur, per vomitum vacuari procurandum est, cum his, quæ præcedenti cap. diximus, modo laborans non difficulter vomat. Nam si difficulter vomuerit, per inferiora purgandus erit lenientibus duntaxat medicamẽtis, vtputa cassia fistula, melle aëreo, saccharo violaceo, aut syrupo ex pluribus infusionibus violarum, vel rosarum cum tamarindorum decocto. Deinceps, quæ diximus medicamenta intus, & extra sitim arcentia, propinentur. Pariter si pituitosus, ac salsus fuerit is qui redundat succus, quæ abstergũt, ac repurgant eundem humorem, offerre conuenit, veluti est ptisana ac eius cremor, radicis glycyrrhizæ decoctum ex aqua, ac ipsummet rosaceum mel, seu diluta aqua mulsa, & vbi hæc detergere non valuerint, quæ purgant adhibeto, cassiam videlicet fistulam cum trochiscato agarico, aut diacat. & deinde ad ea, quæ sitim arcent, præsertim ex calida, & humida affectione ortam, præbenda te conuertas. Huiusmodi sitim à salsa pituita ortam nouit Alexander per salsos cibos (vt ipse inquit) finitam fuisse. Quæ verò sitis ex inflammatione oritur, cuiusuis prædictarum partium curata inflammatione sedabitur.

Sitis curatio in febrientibus.
Lib. 5. c. 119.

περὶ λυγμοῦ. *id est, De singultu.* *Caput* LXVI.

ORITVR interim veluti conuulsiua oris ventriculi affectio, siue stomachi conuulsio quædam, quæ à Græcis λυγμὸς, quandoque autem ab Hippocrate λύγξ dicitur, à Latinis autem singultus nuncupatur, qui motus quidam est vehemens, ac violentus stomachi, quo

Singultus quid sit.

rem infestantem expellere conatur, vt ex Galeni sententia liquet, cùm tertio
Cap.2. de causis symptomatum, tum commento aphorismi 39. sexti libri. Hic quidem
motus (licet eiusdem generis sit cum vomitibus) fortior tamen illis, ac vehe-
mentior est, cùm per eum stomachus appetat, ac conetur eorum aliquid expel
lere, quæ in ipso continentur. Non siquidem in eius latiori spatio, sed in ipso
ventris corpore, atque ea, quæ sunt in ipsius ore penitiora, at quòd ea quæ velu
ti absorpserit stomachus, seu ventriculi os, quæ quidem per singultum excer-
nere tentat ventriculus ipse, vehementiori motu indigeant, vt expellantur,
quàm ea quæ in capacitate ventris continentur, & per vomitum expelluntur,
omnibus ferè clarè patet, mediocris itaque in vomitibus erit stomachi motus,
siquidem per vomitum ea duntaxat appetit expellere, quæ in ventriculi spa-
cio latiori continentur, fortior autem, & vehementior in singultu, cum ea, quæ
sunt in ipsius ore penitiore, atque in ipso ventris corpore infarcta, expellere
tentat ventriculus, vt liquidò constat apud Galenum præcitato libro tertio de
causis symptomatum, & commento aphoris. 39. sexti libri. Valeant ergo Ara-
bes, & eorum doctrinam sectantes, qui contrarium sentiunt. In hac affectione
quòd os ventriculi affectum sit præcipuè, patet apud Galenum tum præcitatis
locis, tum etiam tertio, & quinto de locis affectis, cùm pars hæc, vt sæpiùs dixi-
mus, exactioris sit sensus, quandoque ex eiusdem Galeni sententia commento
aphorismi tertij libri septimi, nedum os ventriculi, verumetiam totus ventri-
culus ipse. Nonnunquam etiam & pars ea, quæ propriè stomachus appellatur,
gulam nominãt, affici potest, licet non adeò exactioris sit sensus. Affectio hæc
cùm contineatur sub communi genere motuum illegitimorum, seu deprauа-
torum, vt liquet ex Galeni libro secundo de causis symptomatum, & maximè
eorum, qui à facultate fiunt, à causa tamen præternaturali irritata. Propterea
nulli in dubium venit, quòd simptoma sit, in genere noxæ functionum natura-
lium ipsius stomachi deprauatarum. Nanque non vnius duntaxat facultatis
opus, seu deprauatus motus est, sed duarum ex eiusdem Galeni decreto præci-
tato libro tertio de causis symptomatum, nempe expultricis, & retentricis. Mi
scentur etenim tum morbi, tum symptomata interdum tam expultricis, quàm
retentricis facultatis, vt ipse refert. Verùm primùm quidem expultricis mo-
tus est non legitimus, secundo loco retẽtricis, ac complectentis facultatis eius-
dem ventriculi, vt ipse Gale. inquit. Qua ratione nemo inficias ibit nos ipsum
dixisse illegitimum esse motum expultricis vẽtriculi facultatis, cùm eiusdem
primò noxa sit, secundariò verò ipsius retentricis. Primò nanque per hunc pra
uum cupit ventriculus, media expultrice facultate, id quod contristat reiice-
re. Secundariò verò cùm prauè venter singultit, retentrix quoque facultas ob-
læditur, cùm prauè, & non naturaliter cibos complectatur: propter eundem
illegitimum, seu conuulsiuum ventriculi motum, (siquidem cõuulsio in totum
non est, sed veluti conuulsio quędam & ambarum virtutum commune sympto
ma) vt eidem Galeno placuit, ídque non ab re, nanque conuulsio solis accidit
musculis, ventriculus autem, nec stomachus musculus est. Sed in hac affectio-
ne simili tum affectu, tum motu mouentur, eis quibus instrumenta respiratio-
ni seruientia per tussim ex intemperie ortam, omnibus nimirũ ventriculi par
tibus, quod contristat expellentibus. Quòd verò ob geminam causam excita-
ri possit, ab Hippocrate decretum est aphoris. 39. sexti libri. Inanitionem, in-
quam, vel repletionem, veluti & ipsa conuulsio propriè dicta. Illud idem con-
firmauit Galenus commento aphoris. 13. eiusdem sexti libri. Quanquam ma-
gna ex parte à plenitudine, rarò autem ex inanitione fiat singultus, vt ipse in-
quit. Hos sectati sunt Paulus libro secundo cap. 56. Alexander cap. 15. libri se-
ptimi, & Aëtius libro nono cap. 5. Verùm circa hanc Hippocratis sententiam
hæsitare videtur Galenus libro octauo de compositione medicam. secundum
locos, asserens quòd ipse in conuulsione tertiam aliquam causam suprà eua-
cuationem, & repletionem nondum reperit, singultum autem sine his fieri vi-
dit,

Quibus singultus à vomitu differat.

Cap.2. Vide Auic. lib.3. fen.13. tract.5. c.19. 3. de loc. aff. cap.7. 5. de loc. aff. cap.6.

Quæ pars in singultu afficiatur.

Quis affectus præter naturam sit singultus.

Cap.1.

Cap.2.

Bifariã posse singultus generari.

Dubiũ aduersus Hip. Cap.3.

dit, vtpote ex acribus humoribus, aut serosis, & medicatis stomachũ mordentibus, quos vbi vomitu reiecerint, statim singultu liberantur. Quinetiam ex deuorato pharmaco ex tribus piperis generibus constante, vel ipsomet pipere tenuiter cribrato, si statim vinũ postea biberint, & præsertim calida aqua temperatum, omnino singultiunt, calore quidẽ potus piper ad interiora deuehente, sua verò acrimonia ipso ventriculum molestante, vt ipse Galen. refert præcitato commento aphoris. 39. sexti libri, ex quorum numero ipse erat, vt patet tum præcitato libro octauo de compositione medicament. secundum loc. tum tertio de locis affectis. Amplius & à cibo in mordacem qualitatem corrupto, quinetiam ex rigore, seu frigiditate oris ventris singultus excitatur, vt ipse refert, Quanquam etiam asserat dignum consideratione esse, num ob nimiã euacuationem fiat singultus, veluti & conuulsio. Id tamen admittendum erit, ex Hippocratis auctoritate, quãuis rarò accidat. Ex quibus liquet non solùm ex repletione, & inanitione singultum fieri posse, verumetiam ex nonnullis aliis causis morsum ipsi ventriculo inferentibus, ob immodicam videlicet caliditatem, vel frigiditatem. Quòd verò vehemens caliditas, atq; frigiditas morsum inferant, ac media continui solutione, dolorem proritent, liquet ex Galeni 4. de simplic. medic. facult. quamuis vna erodendo, reliqua verò diluendo id efficiat. Quòd etiam præter inanitionem, & repletionem iam dictæ causæ singultum excitare valeant, cõfirmatum est à Paulo, Aetio, & Alex. præcitatis locis, verùm ne calumnia Hippocr. aliqua tribuatur, ac de insufficientia damnetur, nec Gal. & reliqui iam dicti auctores vt superflui condemnentur, dicere possumus primò Hippocr. pręcipuas vniuersaleis, ac maximas tantùm causas recensuisse ipsius singultus, quæ sunt inanitio, & repletio, reliquas verò particulares tanquam manifestas omisisse, quas demum Galenus, & reliqui particulatim enarrarũt. Vel rectiùs dicamus, quòd quamuis plures esse possint particulares singultus causæ præter repletionem, & inanitionem, cunctæ tamen ad eas reduci possunt. Nanque cùm omnes morsus ratione, vt diximus, ipsum efficiant, aut calfacientes causæ erunt, ac humores calidi, acres, & mordaces, & sic quisnam vereatur quòd vim habentes exiccandi, dicere poterimus, ex inanitione singultum fieri ex talibus causis? Quemadmodum ipsemet Galenus decretum reliquit aphorismo primo quinti libri, vel non calfacientes, sed infrigidantes ventriculum ipsum immodicè, propterea singultum excitabunt, quo casu quis etiam verebitur quòd singultus hic reducetur ad eum, qui ex plenitudine oritur? Nam cùm rigor, & frigiditas omnia neruosa corpora efficiant ad difflandum difficilia, sunt causa vt hæc repleantur, atq; ideò singultus inde existant, vt testis est Galenus commento aphoris. 13. sexti libri. Non itaque defecit Hippocrates in narrandis causis singultus, nam considerata rei natura, duæ duntaxat vniuersales (quas ipse refert) erunt, Nec de superfluo Gale. & reliqui condẽnari possunt, vt qui speciatim magis, ac manifestas causas præter inanitionem, & repletionẽ conscripserint, licet ad easdem reduci possint cunctæ, quæ dictæ sunt, vt reliquæ, quę ab aliis narrantur: quemadmodum si in febribus singultus fiat, stomacho præsertim, aut aliquo alio viscere inflammato. Tot itaq; singultus causæ esse possunt particulares, licet vniuersales tantũ duæ sint. Quę omnes particulatim facilè dignosci queunt. Nam si ab inanitione excitetur, ex præcedentibus causis inanientibus, vt immodico sanguinis fluore, aut alui profluuio, seu reliquis huiusmodi dignoscere valebis. Si ex repletione, aderũt & plenitudinis signa, sic si ex acribus humoribus, & medicata qualitate præditis, eorum signa aderũt, & vbi vomitu eos reiecerint, statim à singultu liberantur, veluti etiam si ex cibo corrupto in mordacem qualitatem aliqui singultiant, hi quoq; à vomitu statim liberantur. Similiter ex rigore oris ventris, aut ob eiusdem partis frigiditatẽ, vel ex deuorato pharmaco ex tribus piperis generibus singultire contingat, ex relatione ægri facilè percipi poterit. Quãuis pueris maximè ob corruptionem alimẽti in ventre, aut ob eiusdem partis fri-

8. de compo. medi. secun. loc. cap. 3. 3. de loc. aff. cap. 7.

Cap. 1.

Resolutio.

Cap.3. giditatem ſingultus accidat, Galeno teſte, octauo de compoſi.med.ſecund. loc. Fruſtra itaq; conterendum tempus erit in narrandis aliis ſignis cauſarum ſingultus, cùm promptè quælibet earum percipi poterit, tum ex ægroti ſermone, tum etiam ex iis, quæ ſuprà diximus, Verùm ſingultus ex inanitione ſi fiat, ſiue ex immodico ſanguinis fluore, aut ex nimia purgatione, ſemper malum erit, Hippocrate auctore, aphoriſmo tertio & quarto quinti libri. Nec minùs & malum erit vbi à vomitu ſingultus excitetur. Indicat enim vel cerebrum neruorum principium, vel ventriculum pati non mediocrem inflammationem, ex ſententia Hippocratis & Galeni aphoriſ 3.ſeptimi lib. Similiter & malum erit ſi ab ileo ſingultus fiat, vt liquet apud eundem Hippocr. aphoriſ.10. præcitati libri ſeptimi. At ſi ſingultus in altiore ſopore, aut animi deliquio, aut tetanis obortus fuerit, mortem non longe abeſſe præſagit, vt inquit Aëtius: & ſingultu tamen correptum ſternutatio ſuperueniens liberat, inquit Hippocrates, aphor. 13. libri ſexti, quando ſcilicet ex plenitudine fiat, vt Galenus exponit. Vbi autem ex euacuatione ortus fuerit ſingultus, curabitur per alimenti conuenientis aſſumptionem, & per ea quæ defectum explent, eodem Aëtio teſte. & ſi perſeuerauerit adhuc immodicus ſanguinis fluor, aut alui profluuiũ eiſdem proſpiciendum erit, iis maximè conducit oleum amygdalarum dulcium potũ per ſe, aut cum aqua tepida, pariter & ptiſanæ cremor per ſe, vel cum contuſa pullorum carne. Si verò ex frigiditate, calfacientibus curari debet (Galeno & Aëtio teſtibus) tum cibis, tum medicamentis. Quapropter in potu ruta cum vino exhibẽda eſt, aut apium, cuminum, calamintha, aſarum, pulegium, dictamum, aut nardus celtica, quodlibet eorum per ſe, aut ſimul mixta in aqua mulſa decocta, vel etiam ſeſeli, & daucus, ſeu caſtorium ex Gale. Aëtij, & Pauli ſententia, vel ſyrup. de mentha, ſeu è corticibus citri paratum exhibe. Interim quoq; ℥.j. diacalaminthes, aromatici roſati, aut diarhodon, ſeu diacinnamomi cũ exiguo vino, aut aqua mulſa prębebis. Foueri etiam extrinſecus debet ſtomachus oleo, in quo ruta, cuminum, & abſynthium ſint decocta, vt idem Aëtius inquit. Inſuper oleo maſtichino, nardino, coſtino ab extra vti poteris, ſimiliter & ſacculi parentur ex vtraque mentha, abſynthio, calamintha, ac pulegio ana p.j. macere, caryophyllis, cinnamomo ana ℥.ij. corticibus citri, ligno aloës, & chia maſtiche ana ℥.j. contuſis omnibus ſaccelli formentur, ac calidi per ſe, ſeu parum inſperſi vino albo odorifero applicentur. Quòd ſi ſimul cum frigiditate, frigidorum, viſcoſorúmque humorum copia adſit, extenuantibus, & incidentibus vtendum eſt, Alexãdro auctore, inter quæ ſummoperè acetum ſcillinum approbat, ac ipſum oxymel ſcillinum. Paulus verò, ac Aêtius eis, qui integræ ſunt ætatis ℥.j. caſtorij ex poſca potui tribuunt, quinetiam & ipſum forinſecus (vt aiunt) impoſitum cum oleo ſicyonio, aut antiquo commodum exiſtit. Denique (vt Paulus refert) ſpiritus retentio potens eſt remedium. Ab extra verò vſus (vt inquit Trallianus) fuit caſtorio, ſtyrace, & maſtiche, oleo ipſa incoquens, agitabátque inter coquendum oleum ruta, & ex eo ſtomachum vehementer fouebat, & vbi hæc non ſuffecerint, per vomitum modo dicti ſucci vacuandi ſunt, præſertim ſi facilè vomant, qui etiam iuuari poterit ex potu aquæ tepidæ cum oxymelite, etiam ſcillino ſi opus fuerit. Et ſi ægrè euomant, per inferna ex hiera, & agarico (niſi quid prohibeat) vel tutiùs per clyſteres purgabis, qui ex eodem agarico, & hiera, roſaceóq; melle diacatho. aut medicamento ex dactylis parari poterunt, oleo, & ſale adiectis cum mercurialis, caricarũ, florum chamæmeli, foliorum betæ, ac maluarum decocto. Curat item ſternutatio ſingultum à plenitudine ortum, Hippocrate, & Galeno teſtibus præcitato aphoriſ.13. ſexti libri. Nam violento opus eſt motu, vt veluti concuſſæ ipſum efficientes humiditates difflentur, atque euacuentur, hoc autem facit ſternutatio (vt Galenus inquit) pariter & vomitus ſufficiens erit ipſius medela, vt liquet eodem octauo de compoſitione medicamen. ſecundum loc. Qua ratione etiam ex Aëtij decreto, confert extremarum partium adſtrictio, compreſsio ſpiritus,

Prognoſtica.

Curatio, ſi fiat ex inanitione.

Si ex frigiditate.

Si ex frigidorum humorũ copia.

Cap.3.

ſpiritus,vociferatio concinna cum plurimo clamore, deambulatio longa, & concitata,geſtatio,atque adhuc magis equitatio,& cucurbitulæ cum plurima flamma pectori,ſtomacho,& dorſo affixæ. Vbi verò ob caliditatem, mordacémque acrimoniam ſingultus fiat,primum vomitum reperiemus ſufficientẽ medelam, Gale. & Aëtio teſtibus. Quod ſi excrementa rodentia, & corrupta fuerint,iis vtendum eſſe conſtat (vt inquit Trallianus) quæ contemperant, & ſimul id quod rodit,abſtergere poſſunt.Quapropter temperata aqua, & pane ea imbuto,ac copioſa ptiſana vtendum,item piſciculo aliquo, qui aceti paulũ habeat,& pullis columbarum. Obtunditur etiam dictorum excrementorum mordacitas,ſi intybi ſuccus fuerit potatus, item cucumeris ſemen decorticatum,tritúmque bibitum,& lactucæ ſemen,eodem modo:adhæc portulacę ſuccus potatus,ipſáque portulaca in cibo ſumpta,& myxarum decoctum in potu acceptum,maximéque omnium tamen præſtat (vt inquit Aëtius) lac recens mulctum,potatum,id verò ſit aſininum,aut caprillum:adhuc exhiberi poterit vtiliter ſyr. violaceus, ex nymphæa, de papauere, ac de infuſ. roſarum,ſeu de ſucco cichorij.Conducunt etiam pariter & hæc,ſi ex cibis in mordacem qualitatem corruptis aliquis ſingultiat,priùs tamen præcedente vomitu, vt diximus.Sic etiam ſi ſingultus fiat ex ſeroſis quibuſcunque, & medicatis humoribus,ſtomachum mordentibus.Verùm vbi mordacitas ex iis non alteretur, abſtergatur,ac diſcutiatur iis quæ ſenſus ſtupefactionem inducunt, vti opus erit ex eiuſdem Galeni,& Aëtij decreto. In quem vſum ℥.j. medicamenti Philonij perſici, aut romani exhiberi poterit. Quanquam ipſi pharmacum quoddam mixtam quandam facultatem habens alterandi, diſcutiendi, attenuandi, ac reſiccandi,& ſenſum obtundendi conſcribant,quo etiam,ſi videbitur, vti poteris.Nam Galenus præcitato libro 8.de comp.medic.ſecundum locos,nedum idem medicamentũ Aſclepiadis auctoritate cõſcripſit,ſed particulatim quodlibet medicamentum ſimplex,quod in ipſo ingreditur,expoſuit, ac eius vires examinauit.Ab extra verò oleum roſaceum, citoniorum, de papauere, ac ex nymphæa applicari poterunt quodlibet eorum per ſe,aut cum aliquo aliorum permixtum,adiiciens ſolani,aut portulacæ,lactucæ,ſeu intybi ſuccum,nec nõ aceti parum.Verùm ſi ob ipſius ventriculi, aut alterius viſceris inflammationem ſingultus fiat,ex eiuſdem inflammationis curatione ſedabitur.Id verò ex iis quæ paulò pòſt dicemus,patebit.Similiter ſi fiat ex ſpiritu flatuoſo, eis quæ ipſum diſcutiunt intus,ac extra adhibitis ſoluitur, Conſultò etiam prætermiſimus particularem victus rationem ſingultus, prout diuerſa exigebat eius cauſa,ne nimiùm prolixi eſſemus, tum quoniam ſtudioſi ex iis, quæ diximus in aliis ſtomachi affectionibus pro cauſarum diuerſitate petere poterunt.

Curatio ſingultus à caliditate orti.

Cap.3.

Περὶ ὑπτιασμοῦ, ἀνατροπῆς, ναυτίας, ἢ ναυτιάσεως καὶ ἐμέτου. Id eſt de ſupinitate, ſtomachi ſubuerſione, nauſea, & vomitu. Caput LXVII.

QVAMVIS venter cum pro naturæ lege ſe habeat, trahat quidem ad ſe ſupernè per ſtomachum, deorſum verò excernat, tamen cum ab aliquo, quod morſu,ponderéve contriſtet, vexatur,eiicere id ſtatim cupit, & quocunque vergit, id quod offendit, eo abutitur ad expulſionem, & interdum ſi toti ipſi ventriculo talis affectus contingat, vtroque etiam eius ore vtitur ad expellendum Galeno teſte tertio de cauſis ſymptomatum. Non ab re itaque in hoc expulſionis conatu, in eo plures excitari poſſunt deprauati motus, ac ſymptomata expultricis eiuſdem ventriculi facultatis.Verùm nos poſthabitis his, quæ proueniunt,cùm venter eiicere cupit per infernum os in pyloro exiſtens, quoniam de his infra pertractabimus,de eis mentionem faciemus deprauatis motibus expultricis facultatis ventriculi,qui(præter iam dictos)ipſi accidunt, cùm cupiat id,quod contriſtat, excernere per ſupernum os in gula exiſtens.

Cap.2.

Ij autem plures ſunt, prout diuerſimode offenſus ventriculus ipſe à diuerſis fuerit. Nam quidam eſt, qui à nonnullis Græcis ὑπτιασμὸς τοῦ στομάχου Latinè verò ſupinitas ſtomachi appellatur, qui affectus contingit quandoque iuxta intemperiem quamcunque ipſius ſtomachi, citra tamen vitiatos humores. Fit etiam per humiditatem multam quidem, non tamen malignæ qualitatis, vt liquet ex Galeno 8. de compo. medic. ſecundum locos. Irriguus enim ſtomachus (vt ipſe inquit) per largam humectationem ſimiliter vt ligamenta neruorum, laſſatur. Quidam vero à Græcis ἀνατροπὴ, à Latinis ſubuerſio dicitur. Quanquam hæc vox indifferenter duo ſignificare poterit ex eiuſdem Galeni auctoritate. Nam quãdoque appetitus perditionem ſic appellare poſſumus: interim verò nauſeoſas affectiones ab accepto cibo fientes: contingit etenim quandoque hoc vnum ſolum ſymptoma accepto cibo, vt ſi paulo fortiori motu moueantur, ſtatim vomant. Appellãt aliqui etiam taleis ſtomachicos. Verùm hæc affectio quandoque ad ſolam oris ventris debilitatem ſequitur, quod cibos amplecti, eíſq; obuolui non poteſt, velut tota ventris amplitudo ſolet. Quãdoque verò & cum vitiatæ alicuius, modicæ tamen humiditatis, complexu, Nam multa quemadmodum & valde vitiata citra cibum nauſeam efficit (vt poſterius dicemus) quam nauſeam Græci cum ναυτίαν, tum ναυσίασιν appellare ſolent. Quandoque ipſa ventriculi vis ad alium deprauatum excitatur motum, vt quæ ipſum contriſtant, detrudat, qui licet non idem ſit cum ſingultu, eiuſdem tamen generis eſt, vt eidem Gale. liquet comment. aphoriſ. 39. 6. lib. maioris, ac minoris ratione differentes. Nam vehementior ille, mediocris autem hic ſtomachi motus exiſtit (vt præcedenti capite dictum eſt.) Appellatur verò à Græcis ἔμετος, à Latinis vomitus. Verùm quanquam quatuor hi affectus nominati paulò inter ſe diſsideant, tamen nos quoniam primus, qui ſtomachi ſupinitas appellatur, facillimè curabilis eſt, quia aut adſtringentibus ſolis, aut quæ ſiccare humiditatem poſſunt, ac conſtringere laxatum corpus, curabitur, aut alterantibus, vel eiſdem ſimul mixtis, de quibus in cura nauſeæ, & vomitus mentio fiet, ampliùs verba de eo non faciemus, velut neque de ea, quam Græci ἀνατροπὴν, Latini ſubuerſionem nuncupant. Nam ſi ea ἀνορεξίαν hoc eſt appetitus perditionem ſignificabit, iam eius curam conſcripſimus. Si verò per eam intelligatur id ſymptoma, quod accedit ſumpto cibo, vt ſi paulò fortiori motu moueantur, ſtatim vomant, ex iis etiam, quæ nauſeæ, & vomitus curabuntur, curari poterit, potiſsimùm cum parum à nauſea diſcrepet, quando à modicè vitiata humiditate exoritur. Verùm ſi ob oris ventriculi ſolum fiat imbecillitatem, curabitur vt ſupinitas. Reliquum eſt vt conſuetum morem ſeruando, de nauſea, & vomitu à nobis ſermo fiat. Ij nanque maximam inter ſe cognationem habent, ac vnus reliquum præcedit. Nam nauſea vomitionem præcedit, licet non perpetuò ad nauſeam vomitus conſequatur, cùm nonnulli nauſearunt, nec tamen vomuerunt, vt Galenus inquit 2. de cauſ. ſympt. ſimiliter Paulus cap. 155. lib. 2. dicebat, nonnulli verò turbantur, ſed nihil euomunt, humore ipſis tunicis imbibito. Quæ nauſea deprauatus eſt quidam expultricis facultatis ventriculi motus, quo venter ipſe ea quæ eius corpus contriſtant, quàm citiſsimè per ſtomachum vacuare appetit, vel breuiùs, irritus quidam eſt conatus ad vomendum; vt quidam volunt, ſeu inanis quædam vomendi irritatio, hæc interdum ad vomitum impellit (vt diximus.) Interim verò & citra vomitionem fit, vt ex Galeni mente declaratum eſt. At vomitus prauus quoque eſt eiuſdem expultricis facultatis ventriculi motus, quo ea quæ in eius capacitate, ſeu latiori ſpacio exiſtunt, ac ipſum contriſtant, & in ſe fluitant, reiiciat quã citiſsimè per ſtomachũ, vt ex eiuſdem Gal. verbis colligi poteſt præcitato lib. 2. de cauſ. ſympt. Ex quibus facilè quiſpiã colligere poterit tum conuenientiã, tum etiam & differentiam inter nauſeam & vomitum. Quod verò in ambabus hiſce affectionibus os vẽtris potiſsimùm afficiatur, liquet apud Gal. cũ 2. de cau. ſympt. tum etiam 5. de loc. affec. Dixi autem non ab re potiſsimùm,

quon

Cap. 3.

Nauſeæ cũ vomitu conueniẽtia & differentia.
2. de cauſis ſymp. cap. 4.
Nauſea quid ſit.

Vomitus quid ſit.
Cap. 3.
Quæ pars in eis afficiatur.
2. de cauſis ſymp. cap. 3.
5. de loc. aff. cap. 6.

quoniam & totius ventriculi affectiones esse possunt, quemadmodum & reli-
quæ iam dictæ, vt apud eundem Gal. liquet præcitato lib. 5. de loc. affect. & cùm
nemo sit qui vereatur ventriculum in hisce affectionibus oblædi, eásque esse
propriás eiusdem affectiones, citra quæ symptomata nihil è vẽtre per os effer-
ri potest, ex sententia eiusdem Galeni comm. aphor. 43. 2. lib. propterea in hoc
sermo protelandus, & tempus conterendum non est, etsi ventriculus per se
quandoque per consensum, maximè in vomitu afficiatur, vt ex causarũ enar-
ratione patebit. Verùm qui affectus præter naturam sint, nõ admodum liquet,
cùm Galen. quãdoque naturalis expultricis facultatis symptomata appellet.
Interim verò eiusmodi motus licet praui sint, naturæ opera nuncupet, vt eodẽ
2. lib. de caus. sympt. scriptum est. At si quis eiusdem verba probè intellexerit,
pro comperto habebit, vtrunque verùm existere. Nam cùm nullum animal
nauseare, aut vomere ab aliquo doceatur, imò à seipso, ac à propria eius natu-
ra, (seu vt ita dixerim) à principio intrinseco, & per consequens naturaliter
hos exerceat motus, cui in dubium venerit motus hos naturæ esse opera? At
quoniam nunquam natura ipsa taleis exorditur motus, nisi grauata, aut stimu-
lata à quapiam præter naturam causa, quæ naturam sic violenter moueri co-
git, propterea inter symptomata, quæ præter naturam sunt, annumerantur, ex
illo siquidem sympto. genere sunt, in quibus causa aliqua quæ præter naturam
est, ad taleis actiones naturam stimulat. Hinc fit, vt symptomata potiùs, quàm
naturæ opera appellari mereantur, cùm nunquam ex se ipsa natura taleis ex-
ordiretur motus, nisi à causa aliqua præternaturali fuisset stimulata. Et pro-
pterea non motus secundum naturam, seu actiones, sed affectiones potiùs ap-
pellari merentur, quia quodammodo ab alio, & non omnino à se natura in
hoc opere motum habet, irritata scilicet, ac coacta à præternaturali (vt dixi-
mus) causa. Contrahit etiam seipsum ventriculus circum ea, quæ ab ipso ex-
cernuntur ad eum modum id quod in se continet, extrudens, quo manus no-
stræ aliquid exprimunt, vt Galenus inquit. Facultas autem, quæ motum ei præ-
stat, vna è quatuor naturalibus est, expultrix scilicet appellata, cuius propriæ
facultatis symptomata sunt nausea, & vomitus, ex Galeni decreto eodem 2.
libro de caus. sympto. Eiusdem nanque praui motus sunt, vt diximus. Verùm
licet vomitus toto genere præter naturam sit, tamen si tempestiuè fiat, hoc
est cùm id quod contristat, expellitur, ad animalis commodum per eum, non
erit symptoma in genere læsionis actionum, sed alteri generi symp. subiicitur,
quod scilicet est affectuum præter naturam, ex Galeni decreto lib. de differ.
sympto. in fine. Sic quoque de nausea sentiendum erit, si ad eam talis conse-
quatur vomitus. Semper etenim præter naturam quempiam affectuum conse-
quuntur. Dignoscitur autem nausea quando ipsa in illa inani vomendi irrita-
tione lancinat tantum ventriculum ipsum & nullum humorem educit, Aëtio
teste. Distinguitur etiam à subuersione, quoniam ea non nisi cibo assumpto,
hæc autem sine cibo assumpto fit, ex Pauli sententia eodem cap. 54. lib. 2. Quã-
uis Gal. aliã præter hanc afferat diuersitatis causam, quoniam ea aut propter
solam ventris debilitatem, aut cum vitiatæ alicuius, modicæ tamen, humidita-
tis complexu fit, hæc verò ex multa, & etiam valde vitiata, citra quoq; cibum
afficitur. Vomitus autem signa frustra quispiam conscribere tentauerit. Verũ
à nausea ipse differt, quia per vomitum perpetuò aliquid extra excernitur, per
nauseam autem nequaquam, quãuis ad eam (vt diximus) vomitiones interim
consequantur, interim verò non. Hæc symptomata nonnullos sectantur ven-
triculi morbos, qui diuersimode à diuersis quoque causis oriri possunt, ea pro-
pter vt manifestior fiat eorum morborũ cùm dignotio, tum curatio; ad digno-
scendas eorum causas me conuertam, quoniam, & in his quoque non exiguã
inueniemus inter dicta symptomata differẽtiam. Sunt verò in vniuersum duæ
præcipuè prædictorum symptomatum causæ, nempe copia, vel humorum
vitium, seu prauitas. Copia siquidem ventriculum grauando, prauitas autem,
seu vi

Loco citato.

Qui affectus præter naturã sint. Cap. 3.

Loco citato.

Nauseæ signa.

Aet. lib. 9. cap. 10.

Nauseæ, & vomitus causæ.

2. de causis symp.cap.3. 3. de causis sympt.cap.2. 8. de compo. medic.secū. loc.cap.3.

seu vitium morsum inferendo affligens,vt patet apud Galenum cum 2.& 3.de sympto.caus.tum 8.de compo.medic.secundum locos,& apud Alexan. cap.13. lib.7.Atqui copia humorum ex pondere, ac tensione, quæ in ventriculo sentiuntur,percipi poterit, ita vt cùm eos ferre non potest ventriculus, ad nauseā seu vomitum excitetur. Verùm si ciborum fuerit hæc copia,facilè ex ægri, vel adstantium sermone percipi poterit, quemadmodum si sine cibis tensio, seu pondus sentiatur,humorum esse copiam coniectandum erit. At si non multi, sed praui humores fuerint,qui ventriculum obsederunt, si biliosi fuerint,oris amaritudo,sitis,atque ardor simul cum morsu in ore ventriculi & inappentia aderit, & absumpti cibi in amaram, seu nidorosam qualitatem vertuntur; quemadmodum si frigidi fuerint neque siticulosus erit æger, neque ardorem in ore ventris sentiet,sed econtrà frigus,& quandoque immodicè appetet,percipiétque in ore acidam qualitatem,acescéntque in ventre cibi assumpti, & si dulcis fuerit pituita,eandem sentiet in ore qualitatem, verùm si salsa sit, sitis quoque in his augebitur,minuetúrque appetentia,ac fortasse abolebitur,præter id quod similem quoque sentiet in ore qualitatem.Quod si vomitus ad has causas consequatur,faciliùs per vomitionem redundans succus dignosci poterit,tum visu à medico,tum gustu à laborante.Verùm vbi saniosi, serosíve,ac tenues fuerint redundantes humores,non solùm ante cibos, sed & post acceptum cibum vomitum inducunt,perpetuò nimirum motu versati ex Aëtij sententia cap.10.lib.9.Ex vitiosis autem cibis deuoratis,aut vbi in ventriculo fuerint corrupti,si vomitus fiat,facilè quoque ex laborantis,aut adstantium relatione simul cum vomitionum qualitate percipitur. Atqui neque hoc satis erit pro causarum dignotione,sed diligenter considerare oportet, num in ventrē duntaxat tales redundent succi, an ex aliqua quadam parte, seu ex vniuerso corpore humores in ventrem confluant. Ad hæc num in lato ventriculi spacio contineantur,eóque fluitent,innaténtque,an in eius corpore infarcti, aut infixi fuerint?seu eius tunicis adhærescant, qui generantur in ventriculo humores, aut ab aliis partibus transmittantur? Hæc nanque cognitu perquam necessaria sunt,viróque indigent exercitatæ considerationis. Nam si vniuersum corpus fuerit affectum,plethoricum quidem ex plethoræ signis id iudicabis.Si ex vitiosis humoribus repletum,id ipsum ex colore,& eruptionibus papularum circa cutem cognoscitur,atque ex ipsa adeò vrina(vt inquit Aëtius.) Quòd si non ab vniuerso corpore,sed ab aliqua eius parte vt capite,splene seu hepate humor ad ventriculum fuerit transmissus, æger ipse primùm affecti membri læsionem sentiet.Aut enim caloris sensus iuxta affectum membrum ipsi contingit,aut frigoris,aut grauitatis,aut etiam tactui nostro durum succūbit.Nec nausea intensa & crebrior,si ipsa excitetur, aut vomitus, si is quoque fiat,crebrior,& intentus erit,sed leuior & insigni aliquo spacio interposito vrgebit,totiúsque præter hæc corporis habitus perpetuò considerandus erit.Ab iis illud existimandum erit, quanam victus ratione sit vsus,vtrum ne frequenti cruditati,aut satietati inciderit,ídque in otiosa vita,ac præcipuè præter cōsuetudinem,an contrà.Illud deinde perpendendum an aliud membrum corporis certo temporum circuitu vexari solitum nunc non vexetur, vel aliqua consueta excretio iis retenta sit. Verùm si nihil horum adsit, & crebrè,intenséque, nullóque insigni spacio interposito vrgebunt prædictæ affectiones, certum est ventrem ipsum per se, ac primariò affectum esse, redundantésque humores in eo esse genitos. Num verò in latiori eius spacio contineantur, ac fluitent redundantes succi, vel in eius corpore adhærescant, seu infixi sint, hoc modo interstingues. Etenim si vomitus statim post nauseam obortam, etiam citra violentiam comitetur, humorem noxium in lato ventriculi spacio esse non dubiè censendum. Sin autem nausea quidem excitata fuerit, verùm nihil notatu dignum per vomitiones efferatur, humores noxios, si biliosi sint,vel serosi,in ore ventriculi absorptos esse, vel si viscosi sunt, ipsi ori

vent

ventriculi infixos esse, intelligito ex Tralliani decreto. Nam cùm humor quispiam in ipsis ventriculi tunicis cōtineatur, nausea quidem vexabit, sed inanis, & sine vomitu, & quæ irritat duntaxat, nullum humorem euacuans, Galeno auctore 1. de locis affectis. Quamuis humores crassi, ac viscidi, qui superficiei ventris infarcti adhærent, ante cibum etiam magis nauseas, atque inaneis vomitiones moueant, & propterea nil mirum si ex talibus oriatur succis nausea, quod vomitus eam non sequatur, potissimùm si expultricis facultatis quoque adsit imbecillitas, veluti etiam non rarò euenit, quod ea robusta existente, humoribúsque tenuibus in ventriculi tuniculis existentibus, exigua quædam eorum portio ex nausea violenta in ventriculi capacitatem effundatur, ac proinde excitato vomitu per os eiiciatur, & hæc esse in causa mihi videtur, quod interim vomitus nauseam comitetur, quandoque verò citra vomitum nausea fiat. Quanquam succis etiam in ventriculi spacio consistentibus, nausea illa exigua quæ vomitum præcedit, excitetur similis ei affectui, quem Græci κέρχνον dicunt, qui tussim præcedere solet ex Galeno auctore eodem 2. lib. de causis sympto. id quod etiam Aëtius confirmauit, licet à quibusdam prauè eius verba fuerint intellecta. At si quispiam scire cupiat cur absorpti, seu infarcti in tunicis ventriculi humores ipsius corpus molestantes, præsertim qui morsum inferant calidi, vel frigidi existentes singultum potius quàm nauseam efficiant? Respondebimus nos eos cùm non adeò morsum inferant, nauseam excitare, cùm verò mordacitatem validam efficiunt, singultum promouere, & propterea non semper humores etiam mordaces in ventriculi corpore impacti singultum efficiunt. Neque etiam nauseam, sed quandoque vnum, interim alterum symptoma excitant propter iam dictam causam. Verùm à vomitu singultus, & oculorum rubor malum esse inquit Hippocrates aphoris. 3. 7. libri, quemadmodum etiam à tuberculi introrsum ruptione vomitiones si fiant, malæ sunt, eodem auctore aphoris. 8. eiusdem libri, & iterum ab ileo malus est vomitus, vt idem inquit, quoniam is non semper adest, sed quando exitiales ilei sunt (Galeno auctore com. aphor. 10. lib. 7. Nausea verò quandoque (vt quidam volunt) signum crisium existit, interim verò signum malum, vt in febribus pestilentibus: quando in conualescentibus multiplicatur, indicat recidiuam. At vomitio vtilissima est, si pituita ac bile permixta quammaximè fuerit, si non multa nec crassa fit. Sincerior enim deterior est, siue fuerit porracea, aut liuida, aut nigra, quicunque ex his fuerit color, malum esse censendum est, auctore Hippocrate 2. prognost. Exitiale quoque admodum est, si idem homo omnes vomit colores. Et si vomitio liuida graue oleat ocyssimam indicat mortem, & (vt summatim dicam) omnis subputris, ac subfœtidus odor in omni vomitione malus est, Hippocrate auctore præcitato loco. Quod autem interdum vomitus valetudinis causa rectè fiat experimentis credens Celsus approbauit. Commonet tamen, ne quis qui valere, & senescere volet, hoc quotidianum habeat, vt liquet lib. 1. cap. 3. Pro dictarum autem affectionum curatione illud primum animaduertendum est, quod vbi ex immodica humiditate citra vitiatos humores fiant, quæ velut mador quispiam circa affectam partem existens sola quantitate, & copia affligat, & veluti irriguum os ventris reddat, aut totum ventrem ob eandem multam humiditatem exolutum, ac laxum habeant laborantes, vtilissimus adstringentium eduliorum, potuum, ac pharmacorum vsus existit, languido nimirum, exolutóque tunc reddito ventriculo ipso admodum laxatorum articulorum, vt liquet apud Galenum 8. de compositione medicamentorum secundum locos. Quemadmodum vbi vitiati fuerint redūdantes circa ventrem, & stomachum humores, in maximum perueniunt detrimentum ægri, ex adstringentium eduliorum, potuum, ac pharmacorum vsu, ex sententia eiusdem Galeni præcitato loco, & Pauli cap. 54. lib. 2. Verùm si iam dicti succi præter id quod vitiosi non sint, frigiditatem permixtā habeant, calfacientia prædictis adstringentibus misceri debent ex eorundem auctorū decreto

Cap. 4.

2. de causis sympt. ca. 4.

Dubium.

Ratio.

Prognostica.

Aphor. 10. lib. 7.

Text. 38. & sequentibus.

Curatio.

Cap. 2.

decreto:humida nanque intemperies siue sola consistat, siue cum calore, frigoréve coniuncta sit, omnium facillimè curatur, vt patet 7.meth.med. Ad hæc sciendum quòd veluti graueolentia omnia stomachum subuertere solent, sic odorata corroborare. Quapropter cùm ea multipiciter auxiliētur stomacho, ob vitiatos serosos humores subuerso, nedum in medicamētis ipsis, verumetiā in cibis permiscenda erunt. Et quoniam diximus per consensum quandoque à toto, vel à quapiam corporis parte affectiones has gigni posse, quæ quidem curari haudquaquam possunt, nisi priùs totum corpus, aut primariò affecta pars curetur, ita tamen, vt neque eodem tempore ventrem ipsum negligamus Galeno eodem auctore præcitato loco. Propterea de iis à nobis sermo non fiet, sed eius duntaxat nauseæ, & vomitus curationem aggrediemur, qui causam habent nedum in ventriculo contentam, sed in ipso etiam genitam, quo fit vt proptetea etiam de nausea, & vomitu ex bile ortis verba non faciamus, cùm neque ipsa in ventriculo oriri posſit, nisi ab aliis partibus, iocinore præsertim, aut eiusdem bilis vesica ad ipsum transmittatur. Aër itaque eligatur, ad calidum vergens, item somnus, quies, ac etiam moderata inedia competūt Alexandro & Paulo testibus. Hoc enim victu (vt inquit Alexander) pituita nō solum alteratur, extenuatúrque, sed etiam in sanguinem benignum, probúmque conuertitur vt eiusmodi quoque humor per inopiam alimēti nutrire possit, præsertim vbi dulcis fuerit. Quanquam in vomitionibus frequenter, & paulatim cibus offerendus est (vt inquit Paulus) præsertim vbi biliosi fuerint. Decubitus autem sursum vergens in omnibus quomodocunque nauseantibus, & vomentibus adornetur in conuenienti, & affectioni contraria domo, Aëtio auctore præcitato loco. Vbi autem vires inediam etiam moderatam non ferant, contusæ carnes, ac iura pullorum, seu gallinarum tribui poterunt pro cibis, modò eorum quantitas modica fuerit, cum quibusdam odoratis paratæ, vt cinnamomo, caryophyllis, seu aniso, cotoneis etiam, aut mali punici granis simul incoctis, aut exiguo omphacio, & aqua rosacea adiectis. Quòd si contusas carnes, seu iura assumere noluerint, poterunt ipsas quoque carnes gallinarū, pullorum gallinaceorum, columbarum iuuenum, phasianorum, perdicum, turturum, turdorum merularum, leporum, ac capreolorum iuuenum, commodè pro cibis capere, & interim easdem assas adiectis prędictis odoratis, interdum etiā elixas, & præter iam dicta odorata docoqui cum eis possunt hyssopum, pulegium, serpillum, sampsuchus, fœniculum, oreoselinum, thymus, & reliqua huius clasſis, potiſsimùm vbi crassa, & tenax pituita in causa fuerit, & tunicis adhærescens, atque impacta. Pro potu vinum exhibeatur ruffum, subadstringēs, & vetustius, vt inquit Aëtius, vel aqua mulsa, Vinum nanque adeò calefacit ventriculum, vt in qualitate eius calorem non intendat, licet eiusdem substantiam augeat, & mel despumatū ipsum per se optimum nutrimentū frigido ventriculo est, vt liquet 6.meth.med. A cibis autem semper cotonea mala, mespila, corna, sorba eos fructus quos azarolas vocant, aut alia pyra adstringentia, seu mala punica gustare poterunt. Exiguam autem quantitatem de eis capiant, vt cibum duntaxat continere valeant. At quod natura, vel arte alui excremēta subducere quotidie conferat, ac vitare immodicos animi affectus, cuilibet patere poterit. Cæterùm vbi tenues, ac serosi fuerint vitiati humores, qui stomacho impacti nauseam efficiunt, confestim vomitu eiiciēdi sunt, qui digitis, aut pennis immisſis proritari debet, vel liberaliori tepidę potu, seu tenuiſsimo ptisanæ succo exhibito, vt Alex. & Aetio visum est, vel etiam mulsa ex Galeni & Pauli sententia. Verùm eo casu tam ptisanæ cremoris, quàm aquæ mulsæ sumendum plus est ex eiusdem Galeni decreto 7. meth.med. quàm vel nutrimenti, vel etiam deiectionis causa sumeretur. Idoneum quoque est (eodem auctore ibidem) si mulsa, in qua incoctum absynthium sit, bibatur. Nam id quoq; (vt ipse inquit) tenues succos, quicunque videlicet in ipsius ventriculi ore continentur, commodè deorsum impellit. At si difficulter vomant, nedum prædicta mul

De odoratis nota. Cap.9.

7. met.c.11. Victus ratio.

Cap.7.

Medicamētorū ratio. 7.met. c. 11.

ꝯta mulsa, in qua incoctum absynthium sit, vti poterunt, verùm & aliis quoque purgantibus medicamentis, quibus prædicti redundantes serosi succi deorsum impellantur. Sunt autem ad eiusmodi affectus, vbi scilicet vitiosi succi in ventriculi tunicis fuerunt recepti, idonea pharmaca, ex genere eorum quæ modicè purgent, sicut eorum vis super ventriculi, & intestinorum loca nō ascendat, aut si quid vltra vasa quoque in mesenterio contingat, speciatim verò quæ ex aloë componuntur, sunt aptissima, & si illa præsto non sint, aloë ipsa per se, vt liquet eodem 7.meth.med. Nam vbi humiditas vitiata tunicas ventris, perrigat picra ex aloë vtilis est expurgans humiditatem, eodem Galeno auctore 8.de composit.medic.secundum locos. Exhibeantur itaque ipsius medicamenti ex aloë, & potissimùm ea elota ʒ.ij. aut ipsiusmet aloës (vbi ipsius medicamentum haberi nequit) ʒ.j.vel ʒ.j.ß.formatis ex ea seu iam dicto medicamento composito, catapotiis, póstque per aliquod tempus ℥. ij.vel iij.syr.ex pluribus infus.rosarum rubearum, vel persicarum exhibere conuenit, vel ʒ.ß. prædicti medicamenti ex aloë assumens diacath.ʒ iiij.cum ℥.j. pulpæ cassiæ fistulæ bolus figuretur, ac tribuatur. Poteris quoque vice prædicti medicamenti ʒ.j.elotæ aloës admiscere, nanque ea licet purget minùs, roborat tamen ventriculum magis, vt eidem Gale.visum est. Verùm quibus lenta pituita ventriculo est infixa, iis priùs exhibenda sunt quæcunque hanc dissecent, postea purgandum. Quòd si ad vomendum sunt idonei, non inutile erit per radiculam ex oxymelite euomere, eodem Gal.auctore præcitato lib.7.meth.med. Si verò inepti ad vomendum sint, nedum ipsum oxymel tribuendum erit, quo frigidi, crassi, & glutinosi humores attenuentur, ac dissecētur, verùm etiam & ipsum oxymel scyllinum cum aliquorum incidentium, repurgantium, calefacientiúmque decocto, veluti est hyssopum, serpyllum, pulegium, absynthium, fœniculi, & oreoselini, ac capparorum radix, quibus sæpius assumptis, prædictum quoque pharmacum ex aloë præberi poterit, & si videbitur, robustis potissimum corporibus trochiscatum addas agaricum, ex eo ʒ.j.assumens. Verùm vbi pituitosi succi acidi, aut dulces fuerint, eos concoquere tentādum est, ipsi naturæ in hoc opem ferendo, quiete, inedia, & somno (vt diximus) ac aliis, quæ concoctioni tum intus, tum extra opitulantur. His quoque peractis ad ea, quæ stomachum, ac ventriculum ipsum roborant, ipsorúmque intemperiem alterant intus, ac extra adhibita confugiendum est. Quapropter medicamentum, quod ex calamintha constat, seu pharmacum ex tribus piperis generibus, aut aliud quoddam consimile commodum existit, ex vino tenui, aut aqua potatū si ʒ. j. eorum exhibeas, in quem vsum confert diacinnamomum, aromaticum rosaceum, dianisum, ac medicamentum ex xyloaloë confectum, insuper diarhodon, si simili pondere eodem modo exhibeantur. Forinsecus autem (vt inquit Aëtius) stomacho mastichē chiam vnguento nardino dilutam, & tritam, purpureáque lana exceptam imponito. Vel recipe chiæ mastiches, & aloës ana ℥.j.diluantur, & dissoluantur in oleo de absynthio, ac nardino, & similiter cum purpurea lana ventriculo imponantur, aut olei mastichini, & de absynthio, ac nardini, singul.℥.j.excipe, & menthæ siccæ, cinnamomi, maceris, & galangæ ana ʒ.j.chiæ mastiches ʒ.iiij.permisce, & cum pauca cera vnguentum facito, ac imponito. Itē vtriusque menthæ, & absynthij ana p.j..excipe, cinnamomi, chiæ mastiches, & ligni aloës ana ʒ.ij.corticū citri, maceris, calami odorati ana ʒ.ß.caryophyllorum ℈.j.rosarum rubearum siccarum manipulū ß. Omnia contundito, simúlque misceto, & sacellos in scutiformi figura formato, ac stomacho imponito, qui insuper macerari in vino græco, aut guarneto poterunt, in quo absynthij parum fuerit decoctum, & sæpius iterati calidi applicentur. Verùm vbi emplastris magis vti volueris, chiam mastichē assume, quæ in oleo nardino, ac de absynthio diluatur, ac maceretur quantum satis sit, ac dimidiā quantitatē eius, ipsius aloës adiice, adeò vt in emplastri formam redigantur, in corióque scuti formam obtinente extendas, & vtere, & si mauis cinnamomi,

Cap.11.

Cap.2.

Loco citato.

maceris,caryophyllorum,ac calami odorati exiguum puluerem addere poteris,ex torrido item pane,vino græco,aut guarneto macerato,& vtraque mentha,ac absynthio contusis,ac cinnamomi, aloës, & chiæ mastiches puluere optimum medicamentum ad frigidum,ac laxatũ stomachum parabis. Sæpe tamen accidit,vt in ipso ventriculi sinu contentus humor vomitum excitet, qui humor per vomitum etiam expurgatus causa est,vt prior vomitus facilè quiescat, & propterea non ab re prouocari etiam debet cum aliquo ex prædictis vomitus.Pari etiam ratione vbi multa,aut corrupta alimenta in eo taliter cõtineantur.Nanque vtilis est vomitus plenis,& biliosis omnibus si vel nimium se replerunt,vel parum concoxerunt.Nam siue plus est quàm quod concoqui possit,periclitari ne corrumpatur non oportet.Si verò corruptum est,nihil cõmodiùs est,quàm id qua via prædictum expelli potest, eiicere, Celso auctore eodem cap.3.libri primi.Id quod dicere solent medici, Vomitus vomitu curatur.Quanquam non propterea euertunt Hipp. sempiternæ veritatis axioma, quod videlicet contrariorum contraria sunt remedia, & quod curatio perpetuò à contrariis fiat,cùm per vomitum humores euacuantur, qui nauseam,& vomitum stomacho inferebant;& propterea per contrarium fit curatio.Nam prorsus euacuare alienum,naturæque inimicum humorem,eiusdem retentioni contrarium est,Gal.auctore 6.de morb.vulg.rescindit etenim vomitus eum affectum, ob quem priùs & nauseabundi ægri erant, & vomebant causa per eum abscissa. Verum vsque adeo iuuari à medico vomitus debet,quo ad naturæ commodum fiat,ac per eum id quod contristat, expellatur: vbi autem immodicus fuerit,nec ad animalis commodum fiat, sed per eum id quod non deberet expelli,excernitur, & propterea non conferat, is reprimi debet Hippo. auctore aph.2.primi,& 2.quarti libri. Quo casu(vt inquit Aëtius)extremæ corporis partes fricentur,manibúsque calefactis palpentur, & violentiùs adstringantur,deinde pedes,& manus in aquam solito calidiorem demittantur. Stomachus quoque absynthij cremore irrigetur,apio insuper,cumino, aut petroselino adiuncto,vtraque mentha,ac spica,necnon cinnamomo, & chia mastiche,seu calamo odorato,macere,& galanga, pauco vino adstringente odorifero addito.Ex iis quoque epithemata fiant,vbi prædicti fuerint redundantes succi frigidi.Nam si calidi fuerint à toto,vel ab aliis partibus transmissi, santalum,rosa,corallum,ac alia infrigidantia absynthij cremori adiungēda sunt. Odoramenta etiam,vbi immodicus fuerit vomitus, naribus olfaciēda admoueantur,ex eiusdem Aëtij decreto,velut sunt rosæ, mala cotonea, pulegium, mentha,spica nardi,vel ex aqua rosacea, myrtina, ac florum citrangulorum cum pauco aceto rosaceo odoramentum fiat.Poteris insuper addere santalos, citri corticis,ambræ,seu mosci parum.Cæterùm affectione diutiùs permanēte,& cibis præ morbo non retentis,cucurbita ad os ventris cum plurima flamma affigatur,donec locus rubefiat,atque ipsa adhuc affixa, cibus præbeatur, ex eiusdem Aëtij monumentis,ac Pauli cap.55.lib.2. Cibus autem frequenter & paulatim dari debet,vt dictum est antea, post quem semper aliquod adstringens præbeas.Ex palmulis quoque,malicorio,& galla,vino adstringenti incoctis,& pane tosto simul contrito,puluereque chiæ masticheс,ac cinnamomi cataplasma applicandum parari poterit.Et si biliosi fuerint succi, ac calida ventriculi intemperies acacia,hypocistis,balaustium,rhu cataplasmati adiunganturac prædicta in posca decoquantur.Ad quotidianas autem nauseas,& acescentem cibum,ac vomitus,coriandri semen tenuissimè tritum cochleari mēsura veluti farinam aquæ inspersum bibendum præbet Aetius, aut masticheс cochleare ex frigida aqua, vel lactucæ albæ semen cochleari mēsura ex aqua iis qui stomacho exuruntur.Ad vomitum restinguendum confert ex Plinij Secundi sententia lib.2.cap.11.si masticheс ℥.j. cumini denarium vnum accipias separatim trita,postea vua passa enucleata permisceas,& linteo inductum stomacho suppones,similiter menthæ cacumina cum succo mali granati trita,& potui

Comment. 2.
Comento 9.

potui data,& ad eos, qui cibum continere non possunt, & eiiciunt, betonicæ denarios duos accipe, mellis decocti, quod sufficiat pastillos facito, & ex his pastillum vnum glutiat, ex aquæ calidæ cyathis duobus, vt ipse inquit, Sanguinis autem vomitus cap. de cruenta spuitione studiosi remedia petant.

Περὶ φλεγμονῆς τοῦ στομάχου ἢ κοιλίας. *Id est, De inflammatione stomachi, vel ventriculi.* Caput LXVIII.

VELVTI cæteræ corporis partes, sic quoque stomachus inflammatione tentari potest, quæ licet variis modis in Gale. doctrina intelligi possit, hic ea duntaxat, quæ ex calidis redundantibus succis oriri consueuit, per φλεγμονὴν hoc est inflammationem intelligi volumus siue sanguis fuerit, siue bilis, aut vterque quomodocunque permixtus. Cùm itaque ea oritur siue in ore, siue in alia quauis ventriculi parte, ex dolore simul cum positu pars ipsa affecta facilè dignoscitur, similiter & ex proprij eiusdem partis muneris oblæsione, appetentiæ siquidem, si in ore ventriculi, concoctionis autem, si in eius cauitate excitetur. At quòd ipsa morbus compositus sit in magnitudine primò, & secundò in intemperie, & tertiò in soluta cõtinuitate, luce clariùs patet apud Galenum cùm lib. de diffe. morborum, tum 3. de temp. lib. de inæquali intemperie, ac reliquis plerisque locis. Quapropter non ab re eam insequuntur tumor præter naturam, grauitatis, ac multi caloris sensus, & dolor circa partem affectam, accedunt ad hæc sitis valida, & febris ardens, tumor autem & calor etiam tactu à medico iudicari queunt. Nausea quoque consequetur, propterea quòd inflammationis causa in ventriculi tunicis contineatur. Verùm vbi biliosus magis redundet succus, ita vt inflammatio erysipelatis naturam referat, vehementer erit ardor, sitis immoderatior, ac ardentissima febris, sed minor tumor, ac grauitas. Ex quibus etiam signis interstingui poterit diuersa causa eiusdem inflãmationis, præcedente victus ratione, ætate, temperamento, anni tempore, ac reliquis non prætermissis. At vbi stomachus inflammationem sustinuerit, magna opus est diligentia, vt inquit Alexand. cap. 14. lib. 7. Quoniam maximum morbum, & necessitatem corpori affert. Quòd si imbecillis fuerint viribus, qui ea laborant, mortifera vt plurimum esse solet. Quamuis nedum ij, sed etiã qui valentiores ipsis sunt, ab ea interimi consueuerunt. Nam quibus vel iecur, vel ventriculum phlegmone obsidet, veluti pleuriticis peripneumonicis, ac synanchicis vna salus est, videlicet ipsum virium robur, ex Galeni decreto decimo metho. meden. Pro eius itaque curatione aër temperatus, seu parum ad frigidum vergens eligatur. Somnus item moderatus, aut paulò breuior. Nam si longior fiat quàm oportet, potiùs ipsa inflammatio augeretur, detento insimul in tali somno intus, nedum præter naturam calido innato, sed alieno, & eo qui præter naturam est, ad quorum detentionem non immeritò inflammatio ipsa (vt diximus) augeretur, Similiter quies iniungenda est, motúsque vitandus, nam prima sunt (vt inquit Celsus cap. 5. libro quarto) quies, & abstinentia. Et si aluus suapte natura humecta non sit, lenibus cysteribus leniendа erit. Immodici animi affectus non parum nocent, & propterea vitandi sunt. Quantùm verò ad cibum, & potum attinet, dicebat Galenus 13. metho. meden. quòd in inflammatione cùm iocinoris, tum ventriculi exquisitissimo victu est opus, quippe cùm munus eorum toti animali commune sit, accedítque omnibus animalis partibus maximum incommodum, siue non probè concoctum alimentum sit, siue non ritè in sanguinem conuersum. Quanquam commune sit in qualibet partium internarum inflammatione tenuissimo vti victu, modò vires valeant. Speciatim autem vti possunt qui stomachi, aut ventriculi inflammatione laborãt, pro cibo, ptisana, seu eius cremore, & si erysipelatis magis naturam referat, vti poterũt lactuca, cichorio, seu endiuia,

Partis affectæ dignotio.
Quis affectus præter naturam sit inflãmatio.
Eiusdem inflamationis signa.
De differẽt. morb. ca 12.
3. de tempe. cap. 5.
Lib. de inæqua. intẽpe. cap. 3.
Causæ
Prognostica.
Cap. 5.
Curatio:
Victus ratio.
Cap. 13.

quam vulgus ſcariolam vocat,in aqua hordei decoctis, aut in paruorum pullorum gallinaceorum iure. Pro potu aqua hordei vtantur,aut ea,in qua semina coriandrorum præparatorum fuerint decocta, ſeu exiguum cinnamomũ, cui iterum adiicere poteris ſucci malorum punicorum acidorum parum. A vino autem,& carnibus quibuſcunque omnino abſtinendũ, quoad vires valeāt. Confeſtim autem, modo nihil prohibeat, vena ſecanda erit, eáque interna, præſertim vbi totius corporis plenitudo adſit omnium humorum ex æquo,aut ipſius ſanguinis,& prout vires ferũt,ſanguinis quantitas extrahatur,etſi opus fuerit denuò repetatur. Vbi verò bilis redundauerit magis,eadem quoq; vena ſecanda erit,minor tamen ſanguinis quantitas educenda. Vtendúmque pariter in vtriſque frictionibus,ligaturis, cucurbitulis, ac reliquis diuerſionibus, præſertim circa initia,ac omnino à medicamine, quod aluum deiiciat, abſtinendum eo tempore eſt,quo phlegmone ventriculum, aut inteſtina occupare cœperit,ſiquidem longiſsimè à tentata fluxione parte quod redundat reuellere,nequaquam ad eam trahere conuenit,ex eiuſdem Gal. ſententia præcitato lib,13.meth.med. Poſt hæc ad ea,quæ extrinſecus applicantur, confugiendum eſt,quæ mixtæ facultatis eſſe debent,quemadmodum in inflammatione iocinoris dicemus,idque non in generatione phlegmones modo (vt Gale. inquit) nam id omnium inflammationum commune eſt, quando etiam ſi quis repellentibus tantum illo tempore vtatur,non peccet,ſed etiã cùm nec affluat amplius quicquam,nec repelli poſsit,id quod in laborante particula continetur, propterea quod tunc multus in ea ſanguis contineatur,iſque craſsior, atq; vehementer impactus,& virtus partis iam debilior eſt, vtpote cùm in ſuo vigore conſiſtat,quo tempore vna duntaxat quæ à phlegmone ſumitur, agendorum eſt indicatio,hanc διαφόρησιν Græci vocant,huic tamen ea, quæ à parte affecta ſumitur indicatio eodem etiam tempore copulanda erit. Quę quoniam ex numero earum eſt,quarum munus toti corpori eſt ex vſu, ſiue os eius, ſiue cauitas afficiatur,propterea robur eiuſdem ſeruari debet. Non ab re itaque coeuntibus contrariis indicationibus,compoſitum quoque eſſe medicamentum oportet,eodem Galeno teſte præcitato lib.13.meth.meden. Id quod commune exiſtit omnibus partibus,quarum functiones vtiles toti corpori exiſtũt,vt ipſe inquit. Ob hanc igitur cauſam à principio ad finem vſque mixta curatio eſſe debet ex adſtringentibus, ac laxantibus. Attendendum autem (vt inquit Alexander) qua re magis opus ſit,atque cuius copia magis intendi debeat: quamuis circa initia ſemper adſtringentia intendi debeant. Nam etſi eis duntaxat vtaris eo tempore non peccabis,ex Gale. auctoritate,vt diximus eodem 13. meth.med. Qua de re oleum omphacinum, roſaceum, aut citoniorũ adhiberi poterit,vel etiam de abſynthio, potiſsimum vbi non valida fuerit inflammatio,aut feruor ingens: vel ex roſis,& abſynthio parte vna, floribus chamæmeli,radicibus,ac foliis althææ parte media in aqua pluuiali decoctum fiat, & pauco aceto,aut vino albo aquoſo addito epithemata fiant. Inſuper ex oleo roſaceo omphacino,maſtichino,ac de abſynt. ana ℥.j. chamęmelino,& amygdalarum dulcium ana ℥.5. puluere ſantalorum,& corallorum rubeorum, ac roſarũ rubearum ſingulor. ʒ.ij. ceræ quod ſatis ſit,modicóque vino albo,aut aceto addito vnguentum fiat,& vtere. Quòd ſi maiora adſtringentia requirat affectus, œnanthen,hypociſtin,balauſtium,rhu obſoniorum,flores roſarum,ac reliqua huiuſmodi adiicere poteris,quę ventriculo tum refrigerando,tum verò firmãdo ſunt idonea. Quemadmodum vbi laxantibus magis indigeas, vtpote in incremento,aut ſummo vigore inflammatione exiſtente, prædictis, quæ laxant miſcenda,ac augenda ſunt, veluti chamæmelum, althæa, ſemen lini, melilotũ, fœnumgræcum,adeps anſerinus,ſeu gallinaceus,oleum chamæmelinum,anethinum,liliaceum,maſtichinum,ac vtriuſque amygdalæ, quibus omnibus, aut quibuſdam ſimul permixtis varia medicamenta, prout vſus expoſtulabit componere valebis,cum epithemata,tum cataplaſmata,tum etiã vnguenta. Aëtius verò

Medicamẽtorũ ratio.

Venæ ſectio.

Purgatio nũ exhibenda ſit.

Cap. 11.

Topica.

Cap. 16.

Loco citato.

verò cataplaſmata huiuſmodi inflammati onibus maximè conuenientia fieri præcipit ex hordeo,ſemine lini,melle,vnguento nardino, modicóq; vino, adiecta maſtiche,& abſynthij coma. Verùm vbi moderata fuerit inflãmatio etiã Gale.ceratum ſufficiens eſt,cuius deſcriptio habetur 8.metho.med. Et vbi ſtomachus magis corroborari poſtulet,aloen augere conuenit, admiſceréque cũ eo aut ſuccum abſynthij,aut œnanthen,aut ſuccum capreolorum vitis. Cæterùm vbi phlegmone prorſus inclinauerit,deiiciendi ventris cauſa,qui prorſus non deiecerit, nihil lædes, ſi ℥.iij.mellis aerei cum decocto ℥.j. tamarindo.exhibeas,aut ℥.iiij.ſyr. ex pluribus infuſionibus roſarum,vel violarum vbi vehementior ſentiatur ardor. Amplius ſi ℥.j. aut ℥.j. & ß.caſsiæ fiſtulæ cum cichorij decocto,aut aqua hordei præbeas,nedũ nihil nocebis, ſed ſummopere proficies.Nam neque veretur Gal.hoc tempore etiam in iocinoris inflammatione(vt dicemus)vbi cauum eius afficiatur,purgantia medicamenta, modò valentiora non ſint,exhibere.Immo etiam & valentiora cum ptiſana permixta approbat,vt patet eodem 13.meth.med.verbi gratia filiculam, & corticem nigri veratri,quamuis ab hiſce adeò valentibus medicamentis abſtinere perpetuò,potiſsimùm in internis inflammationibus,conſulerem. Si quid verò ſcirrhoſum relictum è phlegmone eſt, ita vt emollientia requirat, etiam corroborantia, ac adſtringentia cum eis permiſceri debent, ex Tralliani decreto, quorum medicamentorum magna copia apud eundem reperitur, necnon apud Aetium,& Paulum,& propterea vt ea conſcribam ſuperfluũ fore putaui.

Lib.9.c.16.
Cap.5.
Quo tẽpore purgatio præberi poſſit.
Cap.15.
Loco citato.
Aet. loco citato.
Paul. lib. 3. cap.36.

Περὶ ἀπεψίας. *Id eſt, De cruditate.* *Caput LXIX.*

IN alteratrice ventriculi facultate (quam concoctricem appellant,veluti & ipſam actionem,ſeu alterationem,concoctionem, quæ nihil aliud eſt quàm ciborum inconuenientẽ animali qualitatem alteratio,ex Galeni ſententia lib.de differ.ſympt. Fit autem ea à ventriculo cibum ſibi aſsimilante,propter certam quãdam elementorum temperiem,quæ proprietatem corporis eiuſdem efficit)accidit quandoque fruſtratio, quæ quidem ipſius alterationis, ſeu concoctionis ſymptoma eſt,eodem Gal.teſte 3.de cau.ſymp. Verùm cùm fruſtratur,propterea quod nulla omnino alteratio fiat,id ſymptoma præcipuè à Græis ἀπεψία, à Latinis cruditas nominatur,modo quo in animi functionibus immobilitas, & inſenſibilitas dicitur,ſignificãtibus his vocibus actionis amiſsionem,ac priuationem.Quandoque vitioſa alteratio fit,quæ iterum à Græcis ἀπεψία, à Latinis quoque cruditas nuncupatur,ſignificatur tamen non ſicut priùs priuatio, ſed deprauatio duntaxat ipſius alterationis.Cùm autẽ deprauatio hæc duplex eſſe poſsit,vel quod tardè,& nondum conuenientem mutationem cibus ſuſcipiat, vel quod corrumpatur omnino, ita vt naturæ gratiam prorſus recipere nequeat, priorem quidem Græci βραδυπεψίαν, Latini tardam concoctionem nominare ſolent,ſecunda verò nomen proprium non inuenit,vt patet eodẽ 3. de cauſ.ſymp.Sed quoniam diximus ἀπεψίαν nominari poſſe tam priuationem concoctionis,quam etiam eius deprauationem,tamen quia æquiuocè quæ vitioſa facta eſt,cum ea quæ omnino non fit,ſic nominamus.Propterea clarioris doctrinæ gratia, priuationem alterationis ἀπεψίαν, eius verò vitium δυσπεψίαν,ſicuti tarditatem ſeu imbecillam alterationem βραδυπεψίαν nominabimus.Erit nanque βραδυπεψία, ſiue concoctionis tarditas mutatio quædam in conuenientem qualitatem,ſed ægrè,& ſpacio longiore, nam velut inchoata, & deficiens in ea actio eſt.ἀπεψία omnimoda priuatio eiuſdem actionis.δυσπεψία verò alteratio in alteram qualitatem, non tamen in eam, quæ ſecundum naturam eſt, vt liquet apud eundem Galenum præcitato libro tertio de cauſis ſymptomatum. Et quanquam cruditas propriè nuncupetur ea doncoctionis fruſtratio,in qua omnimodè priuata eſt actio, ita quòd alteratio non fiat,

Cap.4.
Cap.1.
Cap.1.
ἀπεψία. δυσπεψία. βραδυπεψία.
Cap.1.
Quid per cruditatem intelligendũ ſit.

nam concoquendi tarditas (vt diximus) βραδυπεψία & eiusdem operis prauitas δυσπεψία propriè nominari poterunt, omnes tamen nos vniuersali vocabulo vtentes cruditates nominabimus, cùm in qualibet earum concoctio ipsa frustretur, vt diximus, & ex eisdem ferè causis oriantur, maioris duntaxat, & minoris ratione dissidentibus.

Quæ pars in cruditate afficiatur. Cap. 6.

At quia concoctionis opus in partibus ab ipsius ventriculi ore inferioribus fieri nemo negat, necesse est (vt Galenus inquit quinto de locis affectis) hanc ipsam partem cùm non bene disposita fuerit, cruditatum esse causam. Non ab re igitur ventriculus ipse secundum eius spacium seu cauitatem oblæsus est, cùm & ipsum coctionis instrumentum sit à natura fabricatum, quomodocunque concoctio vitiata fuerit, modo vitia eiusdem à quopiam externo errore non proueniant.

Quis affectus præter naturam sit cruditas. 1. de loc. affe. cap. 3. 5. de lo. affe. cap. 6. 3. de causis sympt. cap. 1.

Fieri nanque poterit cruditas aliqua (vt dicemus) absque hoc quod ventriculus afficiatur, vt apud eundẽ Galenum liquet cùm primo & quinto de locis affectis, tum tertio de causis symptomatum. Quapropter licet prædicta tria concoctionis symptomata dixerimus, eiusdem functionis frustrationem insequi, non tamen semper intelligendum erit, quòd facultas ipsa fuerit læsa. Nam cùm ab aliquo errore externo aliquod prædictorum efficiatur, nequaquam ipsa facultas læsionẽ patitur. Erunt itaque facultate ipsa oblæsa prædicta symptomata in genere noxæ functionum naturalium alteratricis videlicet. Verùm in vno symptomate, vtputa in βραδυπεψία ipsa actio erit diminuta, in ἀπεψία ablata, & in δυσπεψία deprauata.

Signa.

Duo autem priora symptomata facilè dignoscuntur. Nam ciborum assumptorum qualitas siue ructare velint, siue vomere, planè seruatur, licet in βραδυπεψία accidi quandoque ructus fiant, interim ventriculus halituoso impletur spiritu. Verùm deprauatam concoctionem ructus iniucundus proueniens manifestè indicabit, qui modo vnum, modo alterum vitiosum saporem præ se fert. Et si per aluum corrupti cibi deiiciantur, necessariò aderit deiectionum graueolentia.

Causæ. Loco citato.

Causa autem eorum symptomatum communis, alteratricis facultatis frustratio est, vt sæpe diximus. Prima verò eiusdem frustrationis causarum genera duo sunt, vt idem Galenus inquit præcitato libro tertio de causis symptomatum. Alterum ex facultate ipsa læsa, Alterũ ab externo quopiam errore proueniens. Virtutis autem læsio adhuc bifariam esse potest, aut culpa propriæ substantiæ ex aliqua primarum qualitatum intemperie, vtpote cùm præter naturam calfacta, infrigidata, humectata, aut exiccata fuerit. Vel læditur virtus ipsa ab aliquo instrumentali morbo, vt erysipelate, phlegmone, œdemate, scirrho, abscessu, & aliis huiusmodi, quorum omnium occasione venter facultate eius concoctrice oblæsa malè concoquit. Verùm in eiusdem ventriculi temperamenti vitiis propria eius substantia labefactata concoctio læditur, in cæteris morbis, qui tantum sunt instrumentales duntaxat impedita. Qui verò ex intemperie simul, & instrumentali morbo compositi affectus sunt, vtroque modo sunt noxij, ex sententia eiusdem Galeni præcitato loco. Ex tot itaque internis causis affectus ventriculus malè concoquit. Verùm ipso minimè affecto, à nonnullis etiam causis concoctio impediri potest, vt propter cibi, ac potionis immodicam copiam, vel propter eorum qualitatem alienam, aut propter intempestiuitatem, intelligo autem per intempestiuitatem, acceptionem ciborum antequam prior cibus probè subierit, ac etiam præter consuetam horam, similiter propter incõgruum ordinem, vel somnum exiguum, aut vitiosum excrementum. Quanquam si ex eo cõcoctionem frustrari cõtingat (etiam ventriculo ipso minimè affecto) inter internas causas connumerari debet. Cùm denique tot possint esse frustratæ concoctionis causæ, qua via ipsæ secernendæ, ac dignoscendæ sint, non ab re differendũ putaui. Verùm si ex immodica cibi, ac potionis copia, vel praua eorundẽ qualitate, seu intempestiuitate, vel incongruo ordine, aut exiguo somno prædicta symptomata excitẽtur, haud ægrè ex laborante ipso, seu adstãte percipi poterit. Interim verò vbi corruptela assumptorum sequatur, ex ipsa corruptionis diffe

differentia, alimentorum qualitas præassumpta argui poterit. Nam si in fumosam qualitatem corruptela vergat, argumentum est ex calidioribus, magísq; biliosis cibis prouenire. Si verò ad acidam, ex iis qui frigidiores natura sunt, magísque pituitosi. At si in vẽtriculo cibi non suaptè natura in fumum transmutentur, & quispiam fumosum ructum emittat, efficientem huius causam calidam ipsius ventriculi intemperiem esse coniiciendum erit. Si verò saporem acidum referũt, eam frigidam esse necesse est, quamuis similiter in excrementis fiat cùm in ipso ventriculo contineantur: nam acidas qualitates quidem creant, quæ pituitosa sunt & frigida. Fumosa verò quæ calida, & biliosa, vt liquet eodem libro tertio de causis symptomatum. Vt verò distinguas vtrum intemperies aliqua duntaxat calida, vel frigida, an vitiosus quispiam humor ventrem infestet, dare oportet cibos, qui suaptè natura modo corruptionis quàm maximè aduersentur, ex Galeni auctoritate, primo de locis affectis, vt panem illis, qui in fumum transmutare cibum consueuerũt, mel autem iis, qui acidum à cibo saporem percipiunt, deinde considerare excrementa tum ea, quæ euomuntur, tum quæ per aluum deiiciuntur, num humor aliquis cum illis quidem biliosus, ac calidus, cum iis autem pituitosus, ac frigidus excernatur, an nullo vacuato humore ipsa exiguam quandam mutationem habeãt. Nam si sine humore perquàm exigua in ipsis facta mutatione, deiici videbis, intemperie duntaxat ventriculum laborare percipies. Si verò humor quoque deiiciatur, qui cibum corrũpere possit, videbis cibos huiusmodi humore submersos, & ab ipsius ventriculi actione manifestiùs alteratos. Verùm vbi in tunicis ventriculi impactum contineatur excrementum, id quod ex inani nausea, siue vomitu, quæ irritat duntaxat, & nullum humorẽ euacuat, dignosces. Si calidum fuerit, præter nauseam sitis vehemens aderit, & interdum febris. Si frigidum, maior ciborum cupiditas excitabitur, nec siti, nec febri affligentur. Sed quoniã in eiusmodi intemperies, calidam videlicet, & frigidam breui perducitur ventriculus, in humiditate verò, & siccitate, adeò intemperatus venter esse, vt actionem amittat, non potest sine prolixo temporis spatio, vt inquit Galenus præcitato libro tertio de causis symptomatum: propterea humidæ, & siccæ eius intemperantiæ signa conscribere prætermisimus, Quamuis humidam intemperiem præcessisse debet hydrops, siccam verò vel senium, vel marasmus, vt idem Galenus inquit, & propterea ex eisdem dignosci possent. Similiter ex affectibus dictarum intemperierum, nam sicuti frigido superãte, frigidi affectus excitari solent, & calido contrarij, eodem modo ex sicco sicci, ex humido contrarij affectus fiunt. Si verò ab instrumentalibus quibusdam morbis prædicta symptomata oriantur, ex eorundem instrumentalium morborum propriis indiciis dignosci queunt, quorum partim in præcedentibus tradita est notitia, partim etiam ex dicendis præstabitur. Nunc autem tempestiuum erit, cùm valde ex vsu sit, inuestigare, ex qua prædictarum causarum parata sit excitari βραδυπεψία, seu ἀπεψία, vel δυσπεψία. Pro quo dicimus quòd promptiùs βραδυπεψία, oritur ex exiguo somno, ex cibis, qui difficulter corrumpuntur, & si vltra quàm vires tolerant, sumantur, ex eiusdem Galeni auctoritate pręcitato loco, & Aëtij cap. 24. libri noni. Quemadmodum vbi citra corruptelam concoctionis omnino priuatio sit, ita vt quales accepti sunt cibi, tales permaneant iuxta omnem eorum qualitatem, quæ propriè ἀπεψία dicitur, scire licet prorsus superatum esse ventriculum, aut ab immodica ciborum multitudine, vt ad virtutis imbecillitatem, vel à valido frigore, seu ob vehementem insiti caloris refrigerationem, vt apud eosdem liquet. Adeò enim in tali statu venter non concoquit, vt etiam concoquere prorsus non tentet. Circa mediocres etiam, & consuetos cibos si nihil in totum effecerit ventriculus, maximam eiusdem esse intemperiem prodit. Cæterùm si cum corruptione cruditas oboritur, quæ propriè δυσπεψία dicitur, ex calida, vel frigida intemperie, præsertímque ex calida excitatur, cùm nullum esculentum vehementer calfactum durare im-

Si ob calidam, aut frigidam intẽperiem ventriculi fiat cruditas, signa.

Loco citato.

Cap. 4.

Citato loco.

Si ob siccã, vel humidam.

putre posſit, vt liquet apud eundem Galenum. Similiter ex recrementis calidis, aut frigidis, aut vitioſis ciborum qualitatibus iuxta ventrem cõſiſtentibus. Aliquando etiam ex inordinata ſumptione ciborum, aut potuum, aut intempeſtiuitate fit, vt apud eundem Aëtium patet. Ex quibus itaque cauſis quodlibet prædictorum ſymptomatum oriri paratum ſit, ex his liquidò conſtat. Quare ad eorum prognoſtica veniamus, ac curationem.

Prognoſtica.

Etenim vitanda maximè cruditas aſsidua eſt, cùm ex ea vitioſi humores, morbíque gignantur, ſiue ex boni, ſiue ex mali ſucci cibis fuerit orta, quanquam ea deterior ſit, quam vitioſi ſucci cibaria effecerunt, vt liquet à Galeno libro de cibis boni, & mali ſucci.

Cap. 11.

Quodcunque tamen prędictorum ſymptomatum ex cibis oritur, ex facili corrigetur. Quòd autem ex vltimo virtutis collapſu in liẽteriam, aut tympaniam hydropem finitur, Galeno teſte eodem tertio de cauſis ſymptomatum,

Cap. 1.

omnes quoque magnæ ventriculi intemperies, veluti & aliarum partium virtutem deiiciunt, vt ibidem patet, & commento aphoriſ. 20. ſecundi libri. Et propterea cùm circa mediocres, & conſuetos cibos nihil in totum effecerit, maximam oſtendit vẽtris intemperiem, vt dictum eſt. Peſsima autem in amara bili abundantibus naturis cruditas eſt, citiſsiméque febrem accendit, in qua cibi in nidorulentam, & fumoſam qualitatem corrumpũtur, quando ea, quæ in acidam vertit, vt raró talibus naturis contingit, ita minùs nocet, eodem Galeno auctore octauo metho. medendi.

Cap. 5.

Nidoroſa etiam, ac fumoſa cruditas minùs eiſdem noxia eſt, ſi aluus lubrica fuerit, ſin aſtringitur, grauis eſt, ſiquidem ex adſtrictione eius vitioſæ naturæ in febres promptè incidunt, præſertim ſi ad ſolita conuertantur opera, eodem Galeno auctore ibidem. Omnium etiam prædictorum trium ſymptomatum peſsimum eſt ἀπεψία, ſi vitio facultatis fiat, ſicuti βραδυπεψία, minùs affert periculi. Cauſa verò ex prædictis colligi poterit.

Curatio.

Nequis autem in cruditatem incidat, inquit Aëtius, cautione in omnibus prædictis eſt vtendum, vt neque in multitudine eorum, quæ in cibo accipiuntur, neque in qualitate, neque in acceptionis opportunitate, neque in ordine delinquant, & vt quæcunque concoquere valeant, ea tantùm ingerant, & non quæ appetitus expoſtulat.

Victus ratio.

Menſuræ enim maximè omnium diligentem reſpectum habere oportet, appetitúmque refrenare, & neque pluſquam vires tolerent, accipere, neque quæ natura difficulter concoquuntur iuxta etiam tempus accipiendi cibi, neque impetuoſè, neque aceruatim, neq; ſolidis partibus, aut abſque commanducatione eos ingerere oportet, neq; etiam potus cibum interpellet, id enim vnionem ciborum impedit, ſingulóſque ventri innatare facit, vt idem Aëtius refert. Somnus autem, & quies conferunt. Hæc communiter pro victus ratione ſeruanda in cunctis prædictis ſymptomatibus dicta ſatis. Nam ſi ſeparatim cuiuſlibet victus rationem conſcribere tentaremus, diuerſa quidem inſtituenda eſſet pro cauſarum diuerſitate, vtputa ſi ex intemperie calida, aut excrementis calidis excitarentur, contraria victus ratio præcipienda eſſet, pariter ſi ex frigida intemperie, aut excrementis frigidis, ad calidum vergentem victum inſtituere oporteret. Quas victus rationes diuerſas poterunt etiam ſtudioſi ex iis, quæ in præcedentibus ventriculi affectibus præcepimus, petere.

Medicamentorum ratio.

Nec ſecus & medicamentorum rationem reperient, tam ſi calida fuerit, quàm frigida ventriculi intemperies citra humores, vel cum humorum redundantia, potiſsimùm cap. de nauſea, & vomitu. Ibi etenim & quæ alterant, purgant, ac roborant pro vtraque intemperie, ac vtriſque excrementis corrigendis abundanter conſcripta reperient. At ſi ex aliquo inſtrumentali morbo prædicta excitentur ſymptomata, nemini in dubium venit, quòd in eorum curatione, & ipſa quoque delentur. Verùm vbi ex alimentorum multitudine, quæ concoqui nequit, aut eorum vitioſa qualitate cruditas fiat, confeſtim procurandum erit vomitu, aut purgatione per infernas partes ipſos expurgari, eiiciendus etenim eſt cibus ſi coacuit intus, aut computruit, ex Celſi auctoritate libro quarto capite quinto. Dico vomitu ſi laborantes facilè vomant

mant suapte natura, nam cogere eum, qui vomere non potest, absurdum est, ex Galeni decreto primo de locis affectis. Erit quoque iis qui suapte natura facilè euomere possunt, vomitus proritandus, quo promptiùs euomant potu aquæ tepidæ multæ, pauco aceto aut syrupo acetoso permixto, seu oxymelite. At si vomere haudquaquam valeant, præsertim vbi multum, aut corruptum nutrimentum notabiliter ad inferiora ventris sit motum, adiuuandum est, vt citiùs descendat, aut glande subdita, aut leui per inferius infusione, per clysteres videlicet, vt octauo metho. medendi, à Galeno scriptum est, veluti etiam si crudum, aut diminutè concoctum in superiori ventriculi parte alimentum adhuc consistat, modo concoqui possit, aliquid diatrionpipereon dabis simplicissimi quidem, modo quo ab eodem Galeno libro quarto de sanitate tuen. scriptum est, Vel si id haberi nequit, tantundem piperis longi, aut albi, si hoc adsit, aut nigri exhibere conuenit. Similiter extrinsecus adhibitis concoctio iuuanda erit, vt si expansa manu os ventris apprehendatur, aut puerulus carnosus admoueatur, vt Aëtius refert. Nam quid æquè concoctioni ventris conferre nouimus atque corpus humanum illi impositum, Galeno auctore, quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, & septimo metho. medendi. Proinde quidam puellos boni habitus noctu admouentes per quietem longe euidentissimum adiumentum sentiunt, eiusdem quoq; vtilitatis gratia quidam paruos catellos per quietem ventri imponunt, vt apud eundem liquet pręcitatis locis. Verùm seruandum ante omnia est, ne puellus humecta sit cute, qui enim noctu sudore profunduntur, refrigerant potius, quàm calfaciant, vt ipse Galenus inquit, neque iis duntaxat, sed reliquis quoque medicamentis moderatè calidis ab extra adhibitis concoctio iuuari poterit, Quorum syluam habes in præcedentibus conscriptam, & à Galeno octauo meth. medendi. Quòd si non ex alimentorum praua qualitate, sed intempestiuitate, aut inordinata eorum sumptione, seu exiguo somno, cum corruptela cruditas generetur, non alia ratione curari debet, quàm si ex prædicta alimentorum vitiosa qualitate, aut multitudine fuisset excitata. Illud tamen particulatim attendendum erit, quòd quibus ob flauæ bilis copiam, in ventriculo contentã, vel calidam admodum eiusdem intemperiem δυσπεψία, seu cruditas cum corruptela accidit, cibos corruptu difficiles; difficilésq; concoctu offerre conuenit. Nam quæ concoctu difficilia sunt, non facilè alterantur, ac corrumpuntur, sed si in multum calorem inciderint, concoquuntur magis, quàm si moderato occurrerint ex Gal. decreto primo de alimen. facult. quod etiam confirmauit Celsus eodem cap. 5. lib. 4.

Cap. 4. *Cap. 5.* *Cap. 5.* *6. de simpli. med facult. cap. 6.* *7. meth. c. 7.* *Cap. 5.* *Cap. 1.*

περὶ πνευματώσεως, καὶ ἐμφυσήματος γαστρός. *id est, De inflatione ventriculi.*

Caput LXX.

PRAETER iam dictos affectus accidit quandoque ipsi ventriculo, vt instrumento coctionis, retentrice, seu complectente ipsius facultate imbecilla existente, affectus quidam, qui à Græcis, pręsertim à Paulo cap. 38. libri tertij, & à Galeno tertio de caus. symptomatum, πνευμάτωσις γαστρὸς dicitur, quamuis quandoque ab eodem Galeno (vt patet 14. metho. medendi) ἐμφύσημα nuncupetur, à Latinis autem inflatio ventriculi appellatur. qui affectus nihil aliud est, quàm eiusdem ventriculi distẽtio, & dolor ex flatuoso spiritu. Nã cùm flatuosus spiritus in eo gignitur, aut per os excernitur, & sic ructum creat, aut per sedem, quo casu sonorum, silentémve flatum gignit, vel ipse neutra parte emittitur, & sic affectum creat, qui inflatio vocatur ex Galeni auctoritate tertio de causis symptomatum. Ventre scilicet impotente ad excrementosum, nebulosúmque excernendum spiritum, quos omneis Hippocr. simul cum Galeno vlt. aphoris. 5. lib. πνευματώδεις, hoc est, ventosos appellat. Inflationis verò generatio vitio retentricis, & complectentis facultatis prouenit, nam eius probitas in duobus consistit, cùm videlicet tẽpus comple

Cap. 2. *Cap. 7.* *Quid sit inflatio vẽtriculi.* *Cap. 2.*

complectendi cibi cum tempore concoquendi exæquat, ac cum cibos prorſus
vndique conſtringit,ita vt nullum locum relinquat inter ventrem,& cibos va
cuum , ex eiuſdem Galeni ſententia. Verùm iniuſtum complectendi tempus
excretio celer,& ciborum in inferiori ventre corruptela conſequuntur.Imbe
cillum verò ciborum complexum modo clydones , hoc eſt, fluctuationes cum
ſonitu ſuccedunt,modo verò inflationes.Differũt autem hi duo affectus, quá-
uis ambo imbecillam retentricem facultatem conſequantur, ſeu eam prorſus
non complectentem, tum ratione materiæ, tum etiam ratione cauſæ efficien-

Loco citato.

tis , vt apud eundem Galenum liquet præcitato libro tertio de cauſis ſympto-
matum. Verùm relicta fluctuatione cum ſonitu , quam Græci κλυδῶνα appel-
lant,quæ citra potionem fieri non poteſt,ſed ventre valenter perfrigerato,vel
cùm in eo nihil contineatur,quod verti in flatum poſsit, efficitur, ad inflatio-

Quæ pars in inflatione afficiatur.

nis tractationem deueniamus , aſſerentes primò quòd in ea venter vt coctio-
nis inſtrumentum afficitur , vt eodem libro de differentiis ſymptomat. liquet.
Id verò liquidò patere poterit ex fruſtrata eiuſdem propria ventriculi coctio-

Cap.4.

ne, propterea quòd retentrix , ſeu complectens facultas non vndique prorſus
cibos conſtringit propter eius imbecillitatem , ſed locum quendam vacuum
derelinquit inter ventrem,& cibos. Accedit ad hæc eiuſdem ventriculi diſten

Cap.7.
Quis præter naturam affectus ſit.
Quomodo ab œdemate differat.
Loco citato.

tio,ac circa eundem tumor. Hic affectus à Galeno 14. metho. medendi , inter
morbos reponitur in quantitate,ſeu magnitudine. Verùm ab œdemate diſcre
pat , quoniam œdema prementibus nobis cedit , digitíque admodum altè in
ipſum deſcendunt. Inflatio verò digitis preſſa veſtigium non retinet, ac ſoni-
tum veluti tympanum reddit,ex eiuſdem Galeni decretis eodem 14.meth. me-
dendi.Grauitas quoque,& diſtentio nedum circa ventrem ipſum,ſed iuxta to-
tum pectus. Aliquando verò retro iuxta collum,ac dorſum,atque ipſa vertibu-
la irruit.ſæpè autem & vtrinque occupatos tenet. Aliquando & tumorem cir-
ca os ventris efficit,ructúſque inanes fiunt modicè alleuantes,& inhibitio fla-
tuum, qui per aluum excerni conſueuerunt. Quibuſdam eorum dolores acci-
dunt, & appetitus perditiones, ac capitis dolor, vt patet ex Aëtio Archigenis
auctoritate,cap.27.libri noni.Si verò ante perfectam reſtitutionem cibum ac-
cipiant,amplius membra ipſa inflantur,& cum dolore diſtenduntur,leuantur
autem alimento infernè ſubeunte,& flatibus,ſiue per ructus,ſiue per inteſtina
excluſis,vt idem Aëtius inquit. Vbi verò flatuoſus ſpiritus per inteſtina moue-
tur,multiformes edit ſonitus,quorum non omnes nomina ſunt ſortiti. Verùm
prudenti viro ex diuerſis ſonitus differentiis quale,quantúmq; excrementum

Cap.2.
Cauſæ.
Loco citato.
Modus generationis.

ſit,ac quo maximè loco voluatur indicare poteſt (vt eodem tertio de cau.ſym-
ptomatum,apud Galenum legitur.) Ipſius itaque inflationis cauſa ſpiritus fla-
tuoſus exiſtit (vt eodem 14.meth.meden. à Galeno ſcriptum eſt.) Verùm quo-
niam oportet medicum non ſolùm ſympto.agnoſcendorum facultatem habe-
re,ac generationis eorum inueniendæ peritum eſſe,ſed etiam modi quo gene-
rentur , qui inter effectricium cauſarum differentias numeratur ex eiuſdem

Cap.1.
Flatuoſi ſpiritus generatio,ex quibus fiat.

Galeni ſententia præcitato lib.tertio de cauſis ſymptomatum. Propterea non
ab re fuerit modum generationis eiuſdem flatuoſi ſpiritus , ac inflationis diſ-
ſerere. Fit nanque (vt Galenus inquit) halituoſorum ſpirituum,ſeu flatuum ge
neratio in ipſis, quæ in ventre ſunt locis, ſuccis quibuſdam pituitoſis, vel cibis
inibi à deficiente calore in halitum ſolutis , ſyncera enim frigiditas prorſum
halitum non facit,quòd ſcilicet ea nec attenuat omnino,nec conficit, nec ali-
mentum diſſoluit. Fortis autem calor cum longo interuallo nutrimentum ſu-
peret , amplius quàm pro halitu generando id attenuat , niſi tamen flatuoſum
ſit natura. Nam tunc gignitur quidem ſpiritus turbidus,ac (vt ſic dicam) nebu
loſus,exiguus tamen,& breuis temporis, ita vt vno, vel altero ructu vacuetur.
Verùm calor mediocris, qui in cibos agit quidẽ ſed diminutè , is eos quodam-
modo diſſoluit, non tamen prorſus conficit minoris efficaciæ exiſtens , atque
hinc oritur flatuoſus ſpiritus. Nam tanquã extrinſecus tum frigidiſsimi flatus
ſunt

sunt sereni,soléntq; magis flante borea fieri, tum calidissimi, qui æstatis tempore incidunt ambientem aërem purum reddunt: qui verò inter hos sunt,nebulam gignunt. Itidem in animalibus, neque in caloris summa imbecillitate, nec cùm idem nimium est vehemens,sed in iis (qui inter hos sunt) statibus flatuosum excrementum gignitur, quemadmodum decretum reliquit Galenus præcitato libro tertio de causis symptomatum. Patet igitur ex iis flatuosi spiritus generationis modus,quoniam ex humoribus, vel cibis languida caliditate in vapores dissolutis,in ventriculo generatur,vt liquet apud eosdem Paulum, & Aetium præcitatis locis, & cùm ipse expelli nequeat, eodem ventre impotente ad excernendum,intus detentum prædictum affectũ (quem inflationem ventriculi vocamus) creat. Verùm si ex flatuosis cibis inflatio oriatur, ex exiguo,& breuis temporis spiritu flatuoso orto, qui vno, vel altero ructu vacuatur,comprehendi poterit. At si ex eisdem cibis natura siquidem non flatuosis, sed in vapores per mediocrem caliditatẽ resolutis, inflatio fiat,ab assumptione eorundem paulo post tempore inflatio generabitur,& proinde ex laborantium,seu astantium sermone id promptè percipies. Verùm si neque assumptio ciborum præcesserit, neque eorundem natura flatuosorum, pituitosos humores in ventriculo contentos,ac in halitum solutos,inflationis causam esse existimabis. Nam si ex atræ bilis in eundem ventriculum effusione flatus quidam generetur,quam affectionem hypochondriacam, ac flatuosam nominãt, præter reliqua peculiariter metus,& mœstitia aderũt,quemadmodum cap.de melancholia, disseruimus, & propterea non est cur hîc iterum de ea mentionem faciamus. Quantùm verò ad prognostica spectat,non omnino despiciẽda eius curatio est. Nam vbi diu perdurauerit,metus erit ne in hydropem siccam præcipuè terminetur, & si multiplicetur ventriculi inflatio in conualescentibus recidiuam significabit, nanque qui à morbis immodicè se satiant, flatuosi, ac toto corporis habitu turgidi redduntur, vt eodem tertio de causis symptomatum, à Galeno decretum est. Quòd verò qui morbo regio laborãt non multum ventosi sunt, ab Hippocrate aphoris.72. quinti lib. scriptum est. Indicatio verò curationis omnium inflationum communis est, Galeno auctore 14.metho. meden. Vt quòd præter naturam est vacuetur,in quocunque id contineatur loco. Propria verò post hanc communem est,vt tenuissimis, & calidis potestate medicamentis id perficiatur. Qua de re aër eligendus erit ad calidum vergẽs, somnus solito longior concilietur, nam vbi somnus accesserit, inquit Paulus, etiam ex toto leuat affectos, mirificè etenim concoctionem iuuat,vt patet 12. meth.meden. Exercitatio primò leuis,deinde maior adhibenda est, maximéq; ea,quæ superiores partes moueat,quod genus (vt Celsus refert cap.5. libri 4.) in omnibus stomachi vitiis aptissimum est. Frictiones item extremarum corporis partium si adhibeantur, conferunt. Aluus omnino sit lenis, & vbi fuerit adstricta citra dilationem clyster infundendus (ex Aetij sententia.) Interponenda quoque abstinentia est, ex decreto eiusdem Celsi. Nam inedia actioni huic necessaria existit, Aetio teste, præsertim vbi ex dissolutis in vaporem cibis orta fuerit inflatio. At si eam ferre non possint, cibi exhibendi sunt calidi, minimèque inflantes: eodem modo calidæ potiones,sintq; concoctu faciles,& boni succi, quantitate exigui, diuidantur autem ex sententia eiusdem Aetij, ita vt in prandio tertiam,in cœna verò reliquas duas accipiant partes. Fructuũ verò,ac olerum humidorum esum semper habeant suspectũ. Potus cibum non interpellet,per omnem tamen cibum vinum meracius exhibeatur,at nõ multum. Nam multum potum tanquam infestissimum hostem deuitent, vt liquet apud eundem Aetium, & si non ita diu ante cibum sumpserit, aut cibus fuerit natura flatuosus præassumptus,primùm vomere præcipe, cui auxiliari poteris potione aliqua earum,quas præcedente cap.commemorauimus. Post verò vomitum eos fouere oportet ex oleo,quod tenuium sit partium, quandoq; rutam habeat incoctam, aut aliquod calidorum seminum, cuiusmodi sunt cumini, apij,

Cap.2.

Cõcluditur modus generationis inflationis.

Causarum diuersarum notitia.

Prognostica.

Cap.1.

Curatio.

Cap.7.

Victus ratio.

Cap.3.

Medicamẽtorũ ratio.

Loco citato. apij,& petroſelini,ex Galeni decre.eodem 14.meth.medendi.Quandoque verò diutius perſeuerante affectione,maioríque exiſtente frigiditate præter iam dicta,daucus,baccæ lauri,nigellæ,& rutæ ſemen oleo incoquantur,ac ex eo irrigationes fiant.Interim etiam proſunt calida,& ſicca fomenta,quæ ex milio, aut etiam milio & furfure parari poſſunt, præſertim ſi mediocris fuerit dolor. Vel ex ſemine lini, hordeacea, & loliacea farina cumino, & ſemine anethi, aut apij, aut fœniculi, oleo rutaceo, aut hydromelite cataplaſma conficiatur, Quandoque verò admiſcendum eſt oleum laurinum, vel tragoriganum, centaurij coma,aut eryngij ſemen,vel radix,baccæ lauri,aut melanthium.Cucurbitulæ etiam cum multa flamma admotæ bonæ magnitudinis vmbilicum vndique comprehendentes toto ſymptomate frequenter vniuerſim liberant, vt *Loco citato.* Paulo viſum eſt,licet ante eum Galenus præcitato libro 14.meth.meden.de ea ſic ſcriptum reliquerit, Aliquando verò & cucurbita magna bis,térve ſine inciſione medio ventri affixa, tanta verò ac taliter applicata etiam totum vm*Cap.vlt.* bilicum comprehendet, & 12.lib. eiuſdem pro curatione doloris ex ſpiritu flatuoſo orti propriam quandam curationem ex cucurbita cum flamma copioſa ſubinde admota moliri teſtatur,videbitúrque tibi (vt ipſe inquit) præſidiũ hoc in huiuſmodi affectibus incantamenti cuiuſquam ſimile quid efficere, ſiue in inteſtinis, ſiue in quauis corporis particula talis dolor fuerit excitatus, illico enim cucurbita admota, qui ſpiritu flatuoſo cruciantur tum à dolore liberi, tum omnino ſani redduntur.Glandes quoque interim confidenter,& citra dilationem ſupponendæ ſunt ex rebus flatum diſcutientibus formatæ, velut eſt rutæ ſemen, & cuminum æquali pondere cum melle cocto, aut ex rutæ foliis contuſis,cumino,pauco ſale, & caricis ſimul inuolutis balanos confice. Poteris inſuper clyſteribus vti,quos ſic parabis. Recipe foliorum rutæ,florum chamæmeli,pulegij,& calaminthæ an.manip.ß.ſeminis aniſi,fœniculi,dauci,& cumini ana ʒ.iij.furfuris.p.j.caricarum num.iiij. fiat decoctum ſecundum artem, de quo libram vnam aſſumito, adiicitóque ℥.iiij. olei anethini, chamæmelini, vel rutacei,mellis roſacei ℥.ij.confectionis de dactylis ʒ.iij.diacath.ʒ.vij.vel benedictæ ʒ.iij.miſce,& fiat clyſter pauco ſale addito. Vtilis quoque eis exiſtit in ieiunio potio abſinthij,aut hyſſopi,aut rutæ,vt Celſus refert,ariſtolochia inſuper longa,ſiue rotunda ʒ. pondere potata flatum diſſoluit,& tardè concoquentes iuuat,quod & calaminthę decoctum,aut etiam polium cum melle modico, & paucissimo pipere tenuiſsimè trito facit ex Aetij teſtimonio.Similiter ouillus talus,aut ſuis, vt Paulo viſum eſt, vſtus,& potatus,torminibus, ac inflationibus medetur. Vtile etiam eſt caſtorium ex poſca bibitum ʒ. j. pondere acceptum, & acetum ſcillinum,tum ante,tum poſt cibum,aut ante ſomnũ, ſi ipſum abſorbeant, vt patet apud eundem Aetium. Nec minùs confert ſi ʒ.j.exhibeatur confectionis de cinnamomo,aut de xyloaloë,dianiſi,aut diacumini, diacalaminthæ,aut diatrionpipereon cum exiguo vino diluto. At ſi ex pituitoſis humoribus in halitum diſſolutis cùm in ventre contineantur,inflatio fiat, priuſquàm tales euacuentur ſucci,nullum prædictorum medicamentorũ exhibendum erit, euacuabuntur porrò aut vomitu, ſi laborantes natura proni ad vomitum ſint (exhibito quandoque aliquo ex ſupraſcriptis medicamentis, quæ vomitum facilem reddunt,etenim eis neceſſarius modò in ieiunio, modò poſt cibum vomitus eſt,vt apud Celſum liquet) aut per inferiorem ventrem,eis tamen priùs concoctis, ac præparatis,vel per clyſteres,& eos quidem acres ſi fieri poterit:mirificè etenim ij ex acrium iniectione leuantur,vt Galenus refert, aut per aliquod purgans medicamentum eorum, quæ cap.de vomitu, & nauſea,commemorauimus. Nam indigent interdum, qui inflationem patiuntur, alui ductione, ex Celſi ſententia. Poterit tamen & ante purgationem, vbi ex flatuoſo ſpiritu genito ex prædictis humoribus pituitoſis ingens dolor vrgeat, admoueri cum flamma copioſa cucurbita,quo ventoſus priùs digeratur ſpiri*Cap.8.* tus. Poſt id euacuandus humor eſt,ex Galeni decre.12.meth.meden. quoniam

iis illico

iis illico ad tempus dolor cucurbitula sedabitur, quamuis redeat (vt ipse Galenus inquit) vel sequente nocte, vel postridie, vel etiam tertio die similis dolor. Cùm verò per vomitum, aut aluum expurgatus fuerit redundans in ventriculo pituitosus succus, omnibus prædictis medicamentis intus, & extra vti poteris, prout magis videbitur expedire. Illud quoque (ex eiusdem Cornelij Celsi decreto) in omnibus stomachi vitiis recipiendum est, vt quomodo se quisque æger refecerit, eo vt sanus vtatur. Nam redit huic imbeçillitas sua, nisi eiusdē defendatur bona valetudo, quibus reddita est. Redit autem bona valetudo, vt vno verbo dicam, iis qui ex flatuoso spiritu dolorem, seu digerentibus adhibitis, & extenuantibus tum cibis, tum per sedem iniectionibus, tum cataplasmatis, tum humidis siccísque fomentis, vt ex Galeni patet eodem 12. meth. med. *Cap. 8.*

Περὶ λειεντερίας, καὶ κοιλιακῆς διαθέσεως. id est, De læuitate intestinorum; & cœliaca, seu ventrali affectione. Caput LXXI.

CVM eadem retentrix, seu cōplectens ventriculi facultas tempus retinendi, ac complectendi cibos cum concoquendi tempore haud exæquat, si prorsus eos non complectatur, affectus quidam oritur, qui à Græcis λειεντερία, à Latinis ventriculi, ac intestinorum læuitas dicitur. Quòd si eadem non vsque ad consummatam concoctionem retineat, & complectatur, alter excitari solet affectus, qui à Græcis κοιλιακή, à Latinis cœliaca, seu vētralis affectio dicitur. Iniustum nanque complectendi tempus (vt Galenus inquit libro de differentiis symptomatum) omnino diminuta ciborum concoctio excipit. *Cap. 4.* Deinceps verò, vel celer ciborum exitus, vel eorum in ventre corruptela. At celeris ciborum exitus inseparabilia symptomata sunt deiectionis humiditas, & digestio in corpus diminuta. Verùm prima affectio, quam λειεντερίαν, Græci nominant (vt quibusdam eorum antiquioribus visum est) tale nomen sortita est: quoniam qui priùs talem ei indiderunt appellationem, fieri ipsam putabant propter intrinsecæ superficiei intestinorum læuitatē, ob quam cibos in eis contentos non amplius retinent, quemadmodum retinebant cùm suam seruarent sibi à natura inditam asperitatem. *Læuitas intestinorū vnde nomen sumpserit secundū quosdam.* Cuius etiam sententiæ videtur esse Aëtius cap. 51. libri noni. Cùm dixit, lienteria quemadmodum ipsum nomē indicat, læuor quispiam intestinorum est. Quam opinionem tanquam erroneam Gale. commento aphorismi 1. libri sexti, reprobauit, asserens quod in pluribus aliis, qui primi rebus nomina imposuerunt, sunt collaudandi, non tamen in læuitate intestinorum. *Impugnat Galenus prædictorū opinionem.* Causam autem erroris eorum asseruit esse ignorantiam causarū, propter quas aliqua excrementa intempestiuè excernantur, sicuti in ventriculo veloces ciborum exitus, neq; enim intestinorum læuitas est, vt ipsi opinabantur, sed aliæ causæ, prout infrà dicemus. Nec minùs ignorant quòd ipsius ventriculi proprium est cibos amplecti, ac circunstringendo certo tempore retinere, & postea ad inferiora demittere, idque proprio eius temperamento perficere, & non cùm suam seruat à natura inditam asperitatē. Maxima autem affectionis huius proprietas in cita ponitur deiectione, propter quòd cibi omnino incocti permanent. Quo fit, vt intestinorum læuitas nil aliud sit (vt eodem Galeno auctore præcitato commento aphorismi primi sexti libri, ac 22. tertij, & 12. quarti libri) quàm velox exitus eorum quæ comeduntur, atque bibuntur, quæ talia deiiciuntur, qualia fuere deuorata, cùm neque secundum consistentiam, neq; secundum colorem, vel odorem, vel vllam omnino qualitatem in ventriculo facta fuerit mutatio ciborum. *Quid sit intestinorum læuitas.* Quare si quis vellet breuiorem huius affectionis afferre definitionem, diceret eam esse carentiam coctionis, vt idem Galenus inquit. Altera verò affectio, quam cœliacam nominauimus, ab ea quæ afficitur parte, nomen assumens, ex Aëtij sentētia cap. 37. lib. 9. velox quidam est exitus eorum quæ per os assumuntur, verùm non omnino crudorum, & incoctorum. *Cœliaca vnde nomen sumpserit.*

Q

Cœliaca.

Nam in ea affectione solùm læuia,& humecta excrementa egeruntur, ventre pro imbecillitate ea digerere nequeunte,vt ipse inquit,quapropter nec conco quuntur omnino,nec digeruntur alimenta, sed humentia, imperfectéq; cocta redduntur, neque ita celeriter ea quæ assumpta sunt in cœliacis egeruntur, quemadmodum in lientericis.Sunt verò ambo hi affectus cùm ventriculi,tum intestinorum simul communes, quemadmodum Galenus testatur sexto de locis affectis:neque enim absurdum est symptomata quædam intestinis & ventriculo simul affectis euenire,vt ipse inquit.Idem confirmauit præcitato aphorismo duodecimo quarti lib. Cùm dixit intestinorum læuitatem consequi ad omnium quæ ad aluum pertinent, instrumentorum intemperaturas, hoc est, ipsius ventriculi, in quem cibos deuoramus, & eorum quæ illos ex hoc suscipiunt, atq; transmittunt, intestinorum. Insuper & ex excrementis illud argui poterit.Ambo etiam symptomata sunt in genere noxę functionum naturaliũ, retentricis videlicet,& non concoctricis,vt quidam putarunt.Neque enim(vt Galenus inquit eodem commento aphorismi primi sexti libri) quia omnino incocti permanent cibi,ideò citò deiiciuntur, sed quia citò deiiciuntur,idcirco nullam habent coctionem. Quibus verbis liquet propterea cibos non concoqui in prædictis affectibus, quoniam citiùs deiiciuntur. Id autem prouenit ex offensa (vt diximus) retentricis facultatis, impotentis siquidem tanto tempore cibos detinere, quanto indigeret concoctrix facultas pro eorum concoctione, & deprauato motu expultricis intempestiuè priusquam absoluta concoctio sit, expellentis. Verùm quanquam ambæ (vt diximus) affectiones eiusdem facultatis symptomata sint, vtpute retentricis, in vna tamen eadem diminuta est,vt in cœliaca,in qua cibos non complectitur vsque ad consummatam concoctionem:in altera verò abolita est. Quòd verò in intestinorum læuitate prorsus retentrix facultas cibos non complectatur, sed omnimoda fiat eius actionis priuatio,apud Galenum liquet eodem libro de differentiis symptomatum. At quod in cœliaca affectione non omnino ablata sit prædictæ facultatis actio, liquet ex Aëtio præcitato loco, & Paulo cap.40.libri tertij. Et quoniam læuitas intestinorum subitò euenire non potest, vt patet sexto de locis affectis. propterea cœliaca præcedere eam solet:nam ab initio paruo quodam tempore cibi in ventriculo retinentur, procedente autem, atque aucta passione, ne hoc quidem (vt eodem commento aphorismi primi sexti libri) liquet, præsertim vbi ventriculus frigidior fuerit, læuia autem & humecta excrementa egeruntur ventre præ imbecillitate ea digerere nequeunte, & non cibi crudi, & incocti infernè prodeunt in cœliaca affectione,vt Aëtio visum est;sequitur autem cœliacos assidua egestio, aliquando fœtida cum animi deliquij sensu, cibúmque auersantur,ac decolores,& vehementer graciles fiunt,vt etiam Paulus testatur.Languida cùm fit,& imbecilla ventriculi facultas in cœliacis,nec concoquuntur, nec digeruntur alimenta, sed cruda humentia, imperfectáque redduntur aluo continenter fluida,quanquam quæ assumpta sunt non ita celeriùs, veluti in intestinorum læuitate, egerantur, verùm in intestinorum læuitate (vt Hippocrates testatur libro de affect.) cibi secedunt non putrefacti liquidi,dolor autē non adest,& corpus attenuatur. Vt verò Aëtio visum est cap. 51.lib.noni.Cibi crudi in ea,& nihil immutati excernuntur,imò talia deiiciuntur,qualia fuere deuorata ex Galeni sententia. Aegri quoque cibum non sentiunt, & malum corporis habitum acquirunt, quod vtrunque malum incorrigibile existit. Succedit enim (vt idem Aëtius inquit) assidua excretio cibi colore subalbida,inæqualis,& aquosissima citra sanguinis, ac bilis complexum, atque intensa est cruditas in lientericis (vt Paulus refert) vt alimenti assumpti genus ex iis,quæ egeruntur,apertè cognoscatur,atque hac nota potissimũ à cœliacis discernitur. Quapropter Galenus præcitato commento aphorismi primi sexti libri, paucissimis verbis læuitatis intestinorum signa perstrinxit, cùm dixit,Atq; ideò nos, & alij medici plurimi citam ciborum nullam habentium

Quæ pars in eis afficiatur.

Cap.1.

Qui affectus præter naturã sint.

Quomodo inter se communicẽt & differant.

Cap.4.

Cap.2.

Cœliacæ signa.

Signa læuitatis intestinorum.

Ante medium.

tium coctionem, deiectionem dicimus esse læuitatem intestinorum. Id autem quod in vtrisq; affectionibus excernitur, symptoma est in genere excretorum immodicè, vt in tertio de causis symptomatum, liquet. Nam tum multitudine, tum qualitate præter naturam est noxam, vt diximus, perpetuò retentricis facultatis ventriculi, ac intestinorum insequens. Ex his itaque liquet in quo conueniant, ac quibus discriminentur inter se cœliaca affectio, & læuitas intestinorum. Verùm cùm eædem causæ, maioris duntaxat, ac minoris ratione differentes, vtriusque affectionis esse possint, quas trademus causas læuitatis intestinorum, eædem intelligendæ sunt de ventrali affectione. Et quoniam (vt sæpenumerò dictum est ex Galeni sententia libro de differentiis symptomatum) semper quodlibet symptoma à morbo aliquo ortum habet, nō ab re iam dicta symptomata aliquem consequuntur ventriculi morbū. Isq; genere duplex esse potest, vt ex Galeni liquet præcitatis aphorismis, aut intēperies aliqua, propter quam imbecilla redditur retentrix facultas tam ventriculi, quàm intestinorum, vel exulceratio occupans superficiem earundem partium similis illis quæ in ore fiunt, quas Græci ἄφθας nominăt. Verùm vnam ab alia hoc modo discernes ex eiusdem Galeni sententia: nam in illa quę accidit propter ventriculi, atque intestinorum imbecillitatem, absque vllo doloris sensu fiunt deiectiones: in ea verò quæ ex exulceratione proficiscitur, inest quidā morsus sensus cùm deiectiones fiunt. Hæc autem exulceratio à quorundam humorū mordacitate, ac acritudine, totius ventriculi, ac intestinorum abrasa superficie ortum habet. Et quamuis ipsæ vires non multùm patiantur, si hac ratione fiat læuitas intestinorum, necessarium tamen est, vt permeantibus cibis partes exulceratæ dolorem sentiant, & ideò illos propellant, atque ex ipsis citissimè emittant. Hoc verò in omnibus partibus facto, velox ciborum exitus consequetur, & nullum fiet initium coctionis. Oboritur autem frequēter dysenteria magna præcedente, & ex profunda vlceratione cicatrice densa, & leui succedente ex Aëtij auctoritate. Idem fermè confirmauit Celsus cap. 16. libri quarti. Cùm dixit ex torminibus interdum intestinorum læuitas oritur, quæ continere nihil possunt, & quicquid assumptum est, imperfectum protinus reddunt. Qua de re faciliter percipi poterit lienteria, si ex acribus, ac mordentibus succis vētriculi, ac intestinorum superficiem exulcerantibus originem trahat. At ea læuitas intestinorum, quę potentię retentricis sequitur imbecillitatē, omnino quidem fit (vt diximus) ex intemperatura. Verùm ea nonnunquam habitualis est, sic nanque nominant illam, quæ ipso corporis habitu læso fit, vel propter humorē aliquem qui in ventriculo, atq; intestinis continetur, euenit ex sententia eiusdem Galeni præcitatis aphorismis, & velut eadem ventriculi intemperatura calida, vel frigida esse poterit, licet sæpiùs frigida, vt liquet apud omnes artis medicæ auctores, rarò autem calida: pariter si eædē cum humore fuerint, idem humor aut calidus, aut frigidus erit, rarò tamen calidus, cùm & ipse præterquā quod cum deiectionibus excerneretur, fortè etiam exulcerationem pareret. Propterea distinguenda est primò vna ab altera temperatura, & secūdò vnus ab altero humore. Verùm ne longiores simus, ac eadem sæpiùs repetamus, qui exactè hæc velint interstinguere cap. de nausea, & vomitu, ac etiā cap. de cruditate propria signa reperient. Interim nos ad prognostica deueniamus. Erit itaque primùm ipsius cœliacæ affectionis, quòd si diutiùs duret, ad magnam omnino desperationem res deuenit, ægris ad conuenientem diætam pigrescentibus. Et si affectus autumno incipiens ad hyemē vsque se extendat, difficiliùs omnino curatur, ex Aëtij sententia præcitato loco. Cùm verò inseparabilia symptomata sint celeris exitus ciborum, qui ad diminutam concoctionē consequetur, propter iniustum complectendi tempus, deiectionis humiditas, & digestio in corpus diminuta (vt diximus ex Galeni sententia libro de differētiis symptomatum) si eadem cœliaca prorogabitur, necessariò atrophia consequetur, propter diminutam in corpus alimentorum digestionem. Alexāder autem

Cap. 2.

Cap. 4. *Quos morbos comitentur hæc symptomata.*

Quomodo vnū genus morborum, ab altero secernatur.

Causæ.

Aet. libr. 9. cap. vlt.

Prognostica.

Lib. 9. c. 37.

Cap. 4.

de cœliaca cap.8.libri 8.sic retulit, Hic morbus curatione initio adhibita facilè tollitur, postea verò difficiliùs. Vbi autem inueterauerit, tardè remouetur. De lienteria verò sic scriptum reliquit Galenus commento aphorismi primi sexti libri. Quòd quæ fit humorum acritudine totius ventriculi atque intestinorum abrasa superficie, cessante humorum malignitate, statim sanatur cibis ac potibus qui vim densandi habent. Quòd si longiori tempore perseueret, in alteram passionem transmutatur, quę dysenteria, hoc est difficultas intestinorum nominatur. In longis autem læuitatibus intestinorum si ructus acidus superueniet, quod priùs non erat, signum bonum est, inquit Hippocrates præcitato aphorismo. Indicat enim (vt Aëtius refert) eodem cap.51.lib.noni. Ructus acidus iucundi quidpiam factum esse, & ventrem, ac intestina non velut inanima, cibum sinere pertransire. Verùm non simpliciter dixit Hippocrates bonum esse signum acidos ructus in læuitatibus intestinorũ, sed primùm quidem in longis adiecit, deinde addidit, Vbi priùs non fuerit, pro veritate eiusdẽ sententiæ, quæ omnia à Galeno præcitato aphorismo primo sexti libri, diligenter exposita sunt. Etenim illis læuitatibus intestinorum, quæ neq; adhuc incipiũt, neque ex pituita fiunt, non insunt acidi ructus. Quòd si aliquando fiant, vt idẽ Galenus inquit, significant tantisper cibum in ventriculo retineri, donec principium mutationis accipiat, & naturam suorum operũ reminisci. Ipsæ iterum intestinorum læuitates cum spirandi difficultate, & lateris punctura, in tabem desinunt, ex eiusdem Hippocratis sententia in coacis prænotionibus. Et quoniam eodem medicationis ductu vtendum est in lęuitate intestinorum, quoad cœliacos, & dysentericos (vt Aëtius refert) propterea quæ dicemus de vnius curatione, etiam alterius subintelligenda erunt. Commune itaq; vtrisque erit (vt idem auctor refert) quòd vim retẽtiuam, ac concoctoriam facultatem tum ventris, tum intestinorum omni modo refocillare oportet. Quòd sanè per ciborum conuenientium exhibitionem fieri potest, pérq; diætam refocillandis ac restituendis viribus aptam. Nam si ab exulceratione superficiei ventriculi, atque intestinorum propter humorum acritudinem intestinorum lęuitas fiat, modus curationis eius patebit in cura dysenteriæ. Particulatim etiã nos præcipiemus curationis viam, primò lienteriæ ex calida intemperie, seu calidis etiam succis, adhuc non exulcerantibus si redundarint, ortæ, secundò eius quæ ex intemperie frigida, ac frigidis etiam succis redundantibus. Et cùm vna tutissima, & compendiosissima via ad affectionis extirpationẽ diæta existat, eodem Aëtio teste, propterea more solito, de ea primò mentionem faciemus. Eligatur itaque aër ad frigidum vergens. Somni solito longiores præcipiantur, potissimùm nocte, nam diurni nocentissimi sunt, nisi lassationis sensus adsit, aut nox vigilata præcesserit. Vespere autem à cœna dormiẽdum, maximè vbi à somno surrexerit, ad deambulationem prodibit, ita vt pro viribus aggrediatur, deinde frictionem simplicem adhibeas, parcè videlicet, & minimè confricando, maximè ventrem. Cæterùm à prandio etiam deambulationibus indulgendum est, & animi aliqua laxamenta adhibẽda, vt idem Aëtius inquit. Nam exercitationes, & frictiones huic morbo necessariæ sunt, eodem Celso auctore præcitato loco. Vitet immodicos animi affectus, præsertim irã. Cibi eis conueniunt, qui non nimis adstringunt, & reprimunt, sed qui adstringentes facilè concoqui, & in totum corpus distribui possunt, vt placuit eidẽ Alexandro pręcitato loco. Quapropter cibi ex chondro, oryza, & halica, & similibus, cum quibus adstringẽs aliquod decoquatur, pyrum scilicet, malum cydonium, mespilum, & id genus alia exhibeantur ex Pauli, & Aëtij testimonio. Panis item bene elaboratus tribuatur, ac etiam similago cum eisdem adstringentibus in pullorum iure decocta, similiter intybus, & cichorium, carnes etiam exhibendæ ex gallinis iuuenibus, columbis, perdicibus, phasianis, & montanis passerculis, & ex aliis quoque auibus, quæ non sunt pingues, præter palustres. Ex pedestribus etiam tenerrimæ, & friabiliores competunt, præsertim leporum, & capreo

Versus finẽ libri.

Curãdi Methodus.

Si ex calida intemperie fuerit orta, curatio.

Lib.9.c.37. Victus ratio.

Aet. loco citato.

capreolorum, concoctis simul quibusdam fructibus adstringentibus, vt cydoniis, pomis, aut myrti baccis. Quæ interim assæ exhibeantur, in quorum ventre aliquod prædictorum adstringentium reponatur, & inter assandum assiduè aqua rosacea, ac omphacio, & germinibus myrti irrorentur, vitella item ouorum assa & aceto intincta commendantur ab Alexan. Ex fructibus etiam conueniunt vua modica pensilis, citonia poma, ac pyra, sorba, mespila, & corna, ac reliqui adstringentes similes. Verùm mediocritas in illis seruanda erit, atque hi ipsi (vt inquit Aëtius) cum pane exhibendi sunt, ac etiam ante reliquos cibos. Verùm si fieri poterit duobus, tribúsve diebus à cibo abstinere oportet, vt Alexandro visum est. Nam adseruandi in inedia sunt si ferre queāt, aut certè omnino modico cibi vsu, ex eiusdem Aëtij sententia. At si id ferre non possint, prospiciendum est, si quicquam aliud vt cibum diuidamus. Duas itaque tertias partes cibi in cœnam reseruantes, atq; ipsum etiam (qui in prandio exhibetur) panem dimidiatum per se sumat, reliquum verò cum obsonio simplici (vt ex eodem Aëtio liquet.) Verùm non insalubriter poteris duarum cibationum quantitatem tribus vicibus impartiri, seruetúrque eadem ratio cibandi, vt in cœna maior exhibeatur quantitas. Potus erit vinum aquosum, tenue, subadstringens, quātitate autem exhibeatur paucum, & nec cibum interpellet, sed post omnem cibum præbeatur: multus enim potus (vt inquit Aëtius) ventris fluxionibus infestissimus existit. Satis item iis proderit lactis potus, ita vt principio calidum, & recens mulctum detur, postea verò ad medietatem decoctum, aut etiam ad tertias, hoc enim modo exhibitum simul sistit, ac temperat fluxiones, id autem sit caprillum, vel ouillū. In omni autem fluore ventris, tum in hoc præcipuè (vt Celso visum est) seruandum, vt cùm pleraque vtilia sint, qualis est plantago, & rubi, & quicquid malicorio mixtum est, ea potissimùm ex his dentur, quæ maximè æger volet, deinde si omnia ista fastidiet, ad excitandam cibi cupiditatem, interponatur aliquid minùs vtile, sed magis gratum. Parum etenim deterior potus, aut cibus, suauior autē, melioribus quidem, sed minùs suauibus est præferendus, vt patet aphoris. 38. secundi libri. At vbi nedum calida intēperies, sed acres, & mordaces succi in intestinis, & ventriculo redundantes læuitatis intestinorum causæ sint, priusquàm vires extremè deficiant, conuenienti purgatione vtendum erit, priùs tamen si occasio dabitur, concoquendi, ac præparandi ipsi sunt syrupo ex infus. seu succo ros. videlicet ex succo cichorij, myrtino, seu oxysaccharo, succo cytoniorum, quem miuam appellant, aut oxalidis, seu citri acido cum aqua plantaginis, aut oxalidis simul permixtis, deinde sequens tribuatur purgans medicamentum, quod recipit corticum mirobalanorum citrinarum ʒ.iij. tamarindorum ʒ.vij. paretur arte decoctum in aqua cichorij, & acetosellæ, in cuius quantitate sufficiēti dissolue mellis aërij ℥.j.ß. vel syrup. ex pluribus infusionibus rosarū rubearum ℥.iij. rhabarbari optimi in parte prædicti decocti macerati ʒ.j. fiat potus. Quòd verò purgatio talibus competat, patet apud Aëtium cap. præcitato scilicet 37. lib. noni. A purgatione verò per adstringētes potus operæpretium est eis opem ferre, veluti est plantaginis semen tritum, siccum, ac potatum. Proderit etiam & lapathi, seu oxylapathi semen tritum. Cancri etiam marini, vel fluuiatilis testam vstam cochlearij mensura, si præbeas cum aqua confert, calicum item papaueris torrefactorum ʒ.j. ante somnū cum vino diluto potata, Quinetiam semen capitis papaueris tritum exhibitum egregiè auxiliatur, mirabiliter autem acerba, & immatura mora prosunt sicca, trita in potu exhibita. Eodē modo & rubi mora immatura, & acerba, ex eiusdem Aëtij decreto, aut quinquefolij radicis decoctum potui dato. Item rubi radicis similiter, vt Alexādro visum est. In hunc etiam vsum syrup. de ribes, aut qui ex incompletis, & aridis rosis conficitur, conferunt. Et si cum eis ʒ.j. cornu cerui vsti, aut seminis plātaginis, vel oxalidis præbeas, conducunt magis. Similiter etiam confert si ʒ.j. trochisc. de spodio, vel de terra lemnia tribuatur, bonum est etiam corticis quercinæ

Medicamētorū ratio.

Purgatio.

Quæ post purgationē præbenda sint.

glandis decoctum, itémque pelliculæ decoctum, quæ ſub cortice quercus repe
ritur, vt etiam Aetio placuit. Quidam quoq; (vt ab eodem Aetio, & Paulo ſcri-
bitur) gallinarum ventriculis vtuntur deſiccatis, ac tritis potui inſperſis. Nec
minùs eis commoda ſunt, quæ vrinam cient, cùm deriuationem moliantur, flu
xionémque ſæpè transferant, veluti eſt apium, fœniculum, aniſum, adiantum,
acorum ex prædictorum auctorum decreto, in quem vſum ſyrupo ex duabus,
vel tribus radicibus, aut de byzantiis, permixto cum eo qui ex abſynthio confi
citur, aut myrtino, vel ex infuſione roſarum cum aliquo prædictorum decocto
vti conuenit, nequaquam enim negligendum eſt ventriculi, aut inteſtinorum
robur. Eo etiam tempore quo vrinam cientia tribuuntur, eorum etiam quanti-
tas minor eſſe debet, licet cauendũ ſit, ne nimium largus etiam fiat eorundem

Vomitus.

vſus. Mirabiliter quoque vomitus efficaces ſunt, tum à cœna, tum ieiuno facti,
maximè ſi humores in ventre collectos percipiemus. Nam ſi in inteſtinis con-
tineantur, non poſſunt per vomitus euacuari, ex Galeni ſententia commento
aphoriſ. 12. quarti libri. Iuuandus quoq; eiſdem erit vomitus ex aliquo eorum,
quæ ſæpiùs in præcedentibus adnotauimus. Perpetuò tamen animaduertas, vt
proni ſint laborantes natura ad vomendũ, nam ſi difficulter euomant, nequa-
quam his proritandus erit. Ab extra inſuper ventriculo, & inteſtinis auxiliari

Topica.

oportet. Quapropter illinantur oleo citoniorum, myrtino, vel roſaceo, aut de
abſynthio, vel olei citoniorum, & roſacei, ſingulorũ ℥.j. Recipe, olei de abſyn-
thio ℥.ß. ſantalorum, & corallorum rubeorum ana ʒ.ij. hypociſtidis, balauſtio-
rum, & acaciæ ana ʒ.j. chiæ maſtiches ʒ.ß. & cũ pauca cera, ac vino adſtringen
ti vnguentum ſeu ceratũ conficito, & vtere: citonium item in vino adſtringen
ti decoctum, ac contuſum ſi accipias, adiiciáſque hypociſtidis, & boli armenij
ʒ.j. corallorum, & ſantalorum rubeorũ ana ʒ.ij. chiæ maſtiches ʒ.ß. magnopere
proderit ſi eo venter illinatur. Saccellos item parabis in eundẽ vſum ex purpu
reis roſis ſiccis, ſantalis, corallis, balauſtio, hypociſtide, corticum citri, cinna-
momi, ac chiæ maſtiches pauca quantitate addita: iidem etiam ſi in ſucco ci-
toniorum, & aqua roſacea præmacerentur, & pluribus vicibus vẽtri applicen-
tur modicè calidi, magnopere proderunt. Verùm ſi ex intemperie dũtaxat ca-
lida citra acrium humorum redundantiam cœliaca, aut lienteria orta fuerit,
eiſdem quoque medicamentis vtendum erit intus, ac extra exhibitis, relictis
tamen eis, quæ purgationem moliuntur, ac vrinam ciunt, quibus etiam nec vo
mitus promoueri debet, ſed tantùm alterantibus, atque adſtringentibus mo-

Si ex frigida intẽperie dicta ſymptomata excitentur, curatio.

dò dictis medicamentis vtare. Sin autem ex frigida intemperie, aut pituitoſis
ſuccis inteſtinorum læuitas, ſeu cœliaca fiat; aër eligatur ad calidum vergens,
contrarij quoque cibi adhibeantur ad calidum ſcilicet vergentes, cum quibus
etiã nonnulla calida, ac ventriculo ipſi grata admiſceantur, veluti eſt aniſum,
cuminum, cinnamomum, galanga, calamus odoratus, & caryophylli, ac reli-

Victus ratio.

qua ſimilia. Competunt adhuc & braſsicæ bis coctionem expertæ, ex Pauli, &
Aetij ſententia. Vinum autem eis tribuatur calidius, ac vetuſtius modicè dilu-
tum cum pluuiali aqua. Reliqua pro victus ratione ſeruanda ſunt, vt præcepi-

Medicamentorum ratio.

mus ſuprà. Verùm ſi cum frigida intemperie pituitoſa adſint excrementa, ea
priùs concoquenda, ac preparanda ſunt cum ſyrupo ex abſynthio, ex mentha,
& corticibus citri, aut myrtino cum melle roſaceo, aut oxymelite ſimplici. De-

Vomitus.

mum aut vomitu expurganda ſunt (præſertim ſi in ventriculo conſiſtant, iſq;
iuuandus erit cum iis quæ ſæpiùs in præcedentibus adnotauimus, modò proni

Medicamẽtum purgãs.

ad vomendum laborantes ſint) aut purgans medicamentum præbendum eſt,
ita vt per aluum expurgentur. In quem vſum infraſcripto vtare. Recipe corti-
cum myrobalanorum chebularum ʒ.iiij. infundantur in aqua meliſſæ, & bora
ginis, & facta forti expreſsione in ea diſſolue ſyr. è pluribus infuſionibus roſa-
rum perſicarum ℥.ij. agarici ʒ.j. fiat potio, vel ʒ.j. aut ℈.iiij. pulueris hieræ ſimpli

Quæ à purgatione exhibẽda ſint.

cis Gale. & ℈.ij. prædicti agarici excipe, & catapotia formato, ac præbeto, poſt
quæ iterũ aſſumant mane, & veſperi ante cibum per duas ſaltẽ, vel treis horas
℥.ß. ſyr.

℥.ß.ſyr.aut ex abſynthio,aut ex mentha cum pauco puluere cinnamomi,galã-gæ,aut calami odorati,aut cùm aliquo prædictorum adſtrigentium medicamẽtorum eadem permiſceas,ac præbeas.Confert etiã ſi thuris granum fabæ magnitudine in vini nigri cyatho vno diſſolutum ſanguinariæ ſucco pari menſura admixtum præbeas,aut radicis pæoniæ decoctum,atque ipſa etiã radix ſicca trita potui inſperſa,vt inquit Aëtius.Similiter ſi chiæ maſtiches tantũdẽ ac eodem modo exhibeas,nec minùs antidoti theriacæ,aut mithridati,aut miclctæ ſi ʒ.j.cuiuſlibet dabis,proderit,præſertim cum pauco vino adſtringenti. cõmodè quoque in iis vti poteris prædictis vrinam cientibus,& calidioribus,atq; acrioribus.Extrinſecus verò oleum maſtichinum, de abſynthio,mirtinum,ac nardinum adhiberi conuenit,aut vnguentum ſic conficito,Recipe olei maſtichini,& mirtini ana ℥.j.de abſynthio ℥.ß.cinnamomi galangæ, & maceris ana ʒ.ß.ſpicæ ℈.ij.chiæ maſtiches ʒ.j.cum cera,& vino odorato fiat vnguentum.Sin autem mauis ſaccellis vti,vtriuſque menthæ,& abſynthij,ſingulorum p.j.aſſume chiæ maſtiches,cinnammomi,ligni aloës,& corticum citri, cuiuſlibet ʒ.ij. caryophyllorum,maceris,galangæ,& calami odorati ana ʒ.j.roſar. rubear.ſiccarum manip.j.ß.figurentur ſacculi ſcutiformes,qui pauco vino odorato calido inſperſi ſæpiùs iterentur,vel in vino gręco,aut guarneto,& pauco cydoniorum ſucco macerati calidi applicentur,ac iterentur ſæpiùs.Eorum etiam vnus ſemper ſupra ventrem adhibitus,ac alligatus confert. Emplaſtrum quoque ex chia maſtiche diſſoluta in oleo nardino,& de abſynthio adhiberi poterit,quẽadmodum etiam & Galeni ceratum ſtomachicum dictum,aut emplaſtrum ex galia,quæ omnia præter tamen purgationem, ac vomitum, & ea quæ vrinam ciunt,conducunt,ſi prædictæ affectiones ex intemperie duntaxat frigida ventriculi,vel inteſtinorum fuerint ortæ. Et cum in omni fluore ventris, tum in hoc præcipuè neceſſarium eſt (vt Celſus refert)non quoties libet deſidere,ſed quoties neceſſe eſt,vt hæc ipſa mora in conſuetudinem ferendi oneris inteſtina deducat.Propterea id prætermittere nolui,nam non parum conducet, ſi illud laborantibus præcipiatur, quemadmodum etiam, & medicamentum noſtrum,quo vti conſueuimus. Id autem recipit vtriuſque menthæ contuſæ,& abſynthij ana manip.j.micæ panis torrefacti ℥.j. cinnamomi, aloës,maſtiches, galangæ ana ℈.ij.vini odorati,ſeu aceti,& aquæ roſaceæ quantum ſatis ſit, miſceantur,& ventri applicetur abunde calens: nam tale eſſe conuenit cùm primùm imponitur, talium vnumquodque : quippe quæ tepida ſunt omnia ventriculi firmitudinem diſſoluunt,Galeno teſte 8.metho.med.

Topica.

Cap.5.

Περὶ τῆς χολέρας. *Id eſt,De cholera.* *Caput* LXXII.

CVM totus ventriculus ab aliquo,quod morſu,ponderéve cõtriſtet vexatur,ídque ſtatim eiicere cupiat, ſuperno, infernóq; ore ad excernendum vtens,affectus quidam gignitur, qui à Græcis χολέρα,vt patet 3.de cauſ.ſympto.à Latinis ſimiliter cholera dicitur, quamuis barbarum ſectantes medicinam cholericam ſeu cholericam paſsionem nuncupent,nomen ſumens,vt idem Galenus fatetur 2. meth.med.à cauſa putata,quamuis id non ex propria ſententia fateatur, ſed medicorum auctoritate, qui ſunt à Cnido. Huius quoque ſententiæ videtur eſſe Celſus libro quarto,cap.11.cùm dixit, Ergo eo nomine morbum hunc χολέραν Græci nominarunt,cùm priùs bilem eſſe eius cauſam aſſeruiſſet. Huius autem contrarium ſentit Alexan.qui cap.16. libro ſeptimo,de hac affectione verba faciens dicebat, Ne autem quis affectum hunc ideo χολέραν vocari putet,quòd à bile omnino fieri conſueuerit, ſed quia materia quæ per ventrem effertur,ex inteſtinis videtur excerni,inteſtina verò χολάδας veteres appellabant,vt etiam Homerus teſtatur his verbis κέχυντο χαμαὶ χολάδες, quod eſt fuſa erant humi inteſtina. Qua de re huius gratia affectum hunc (vt idem Alex.

Cap.2.
Cholera vn de nomen ſumpſerit.
Cap.2.

inquit)veteres χολέραν nuncuparunt,eo magis cùm non ab vna duntaxat cau-
ſa,bile videlicet(vt ipſe teſtatur)affectio hæc excitari ſoleat. Sed quicquid ve-
Quid ſit cholera.
lint de eius nomenclatura,nihil aliud eſt affectio hæc (vt apud eundẽ Alexan-
drum præcitato loco patet)quàm immoderata perturbatio,quæ per aluum,&
vomitum propter ſtomachi ſubuerſionem, offenſionémque prouenit. Paulus
verò cap.39.libro tertio,dixit,quod cholera eſt immodica ventriculi pertur-
batio ſupra,infráque erumpens,& auctor libri, qui inſcribitur de definitioni-
bus medicis, in ſecunda deſcriptione eiuſdem affectus ait, quod cholera eſt
acutus affectus cum vomitibus bilioſis multis, aluíque deiectionibus. Verùm
Quæ pars in ea affecta ſit.
quænam pars in hoc affectu oblæſa ſit,non admodum liquet,nam Celſus præ-
citato loco circa principium capitis aſſeruit, choleram commune ſtomachi,
atque inteſtinorum vitium videri poſſe, nam ſimul & deiectio, & vomitus
adeſt.In calce verò eiuſdem capitis dicebat,ſed hic quidem morbus & acutus
eſt,& inter inteſtina,ſtomachúmque verſatur, ſic, vt cuius potiſsimùm partis
ſit,non facilè dici poſsit. At cùm totus ventriculus per eius ſuperiores partes
ſtomacho,hoc eſt gulæ continuus ſit, per inferiores verò ad inteſtinorum vſ-
Cap.1.
que exortum extendatur, Galen.auctoritate ſexto de locis affectis, non ab re
hæſitauit Celſus cùm inſpexiſſet bilem in hac affectione ſupra,infráque erum
pere,cuius potiſsimùm partis affectus eſſet, quanquam ex præcitata Galeni
auctoritate,tum ex verbis eiuſdem lib.tertio de cauſis ſymptomatum, cùm de
Cap.2.
hac affectione verba facit,facilè patere poterit,ventriculum ipſum in hoc vi-
tio affici,non tamen ſecundum ſuperiorem duntaxat,aut inferiorem eius par-
tem ſed ſecundum totum,cùm dixit, quod ſi toti illi talis affectus aliquando
contingat, etiam vtroque ore ſimul vtitur ad expulſionem, veluti in vocatis
choleris. Ipſe itaque ventriculus totus primo afficitur, coafficiuntur autem
cum eo tum ſtomachus, tum inteſtina ipſa, cùm id quod eum contriſtat vtro-
que oſculo expellere tentet, per ſupernum quidem quod in gula, ſeu ſtoma-
cho exiſtit, per infernum verò, quod in pyloro. Quod verò hæ partes ſimul
affectæ ſint,oſtẽdunt (eodem Celſo auctore)plura indicia inter quæ vnum eſt,
quod ſimul & deiectio,& vomitus accidunt.Et præter hæc inflatio eſt,ac inte-
ſtina torquentur.Verùm ſicut nauſea, & vomitus expultricis facultatis ven-
triculi praui motus ſint,pari ratione,& cholera ipſa,vt patet 3.de cauſ.ſympto.
Cap.2.
Quis affectus præter naturam ſit cholera.
Quare ſymptoma eſt in genere noxæ facultatum naturalium, & propriè ex-
pultricis deprauatæ (quæ propriè cholera dicitur. (Nam quãdoque citra eiuſ-
dem facultatis noxam fit,licet perpetuò aliquem præter naturã affectũ conſe-
quatur, veluti ſuprà de vomitu dictum eſt, quanquã eam nõ propriè choleram
Eiuſdem affectus ſigna.
nominant,vt ſi fiat propter ciborum quantitatem Alexand. auctore. Eius au-
tem indicia ſunt(vt inquit Aëtius cap.12.libro 9.)Vomitus bilioſus, & nidoro-
ſus,& acidus ad plures horas continuè perſeuerans, & venter infernè eadem
excernit,ſequitúrque ſitis,& exudatio,impeditus pulſus,muſculorúmque,ma-
nuum,ac pedum,maximè verò ſurarum contractio,& tenſio,& (vt refert Cel-
ſus)nedum bilis ſupra,infràque erumpit, ſed primum aquæ ſimilis, deinde vt
in ea recens caro lota eſſe videatur,interdum alba,nonnunquam nigra,vel va
ria,Verùm(vt Paulus teſtatur)ciborum cruditas apparet, quæ nonnunquam
ex magna alimentorum prauitate,interim ex vitioſorum humorum ſuperfluo
Cauſæ.
trahit originem.Nam neque ex vna duntaxat cauſa excitatur,ſed etiam mul-
tis,vt Alex.viſum eſt.Nempe ob copioſiorem cibum aſſumptum, ac corruptũ,
quia concoqui non potuerit.Item ob prauorum humorum,ac ciborum,ſeu po-
tionum(ſtomachum præſertim offendentium) qualitatem, qualis eſt (vt ipſe
inquit)pepo,& pingues,dulcéſque & oleoſi cibi. Gignitur etiam ex copia bi-
lis naturam ſurſum ac deorſum ad excernendum irritantis. Necnon ob non-
nulla frigida applicata.Aut frigidarum aquarum vſum,ſi eas bibant,aut in eis
diu natauerint.Nonnullæ etiam aliæ particulares cibi,& potus, cholericæ bi-
lis ſurſum,ac deorſum eruptionis eſſe poterunt cauſæ, vt 7.de morbis vulg.li-
quet.

Quæ causæ omnes facilè interstingui poterunt. Nempe alimentorum assum-
ptorum copiam, aut eorundem (ac etiam potionum) prauã qualitatem ex la-
borantis, seu adstantium loquela percipies, veluti etiam si præcesserit vsus fri-
gidarum aquarum, aut frigidorum medicamentorum ab extra adhibitorum.
Verùm vbi ex copia bilis, seu aliorum prauorum succorum redundantia cho-
lera fuerit excitata, ex propriis eorundem humorum signis, ac sæpiùs iam di-
ctis eos discernes. Quod verò cholera acutissimus sit affectus, syncopem insi-
gnem, immodicámque virium resolutionem inducens, omnibus in confesso
est, vt inquit Alexander. Idcirco accuratè internosci, & celerrimè curari me-
ritò postulat, etenim dilatio in omnibus acutis morbis nociua est. In hoc au-
tem affectu, etiam exigua, ac leuis curandi mora, haud simplicem offensam,
sed etiam absolutam subinde tabem (quæ phtisis dicitur) conciliat. Idque ferè
confirmauit Celsus, cùm dixit. Neque tamen vlli morbo minori momento
succurritur. Cholericæ verò affectiones magis in æstate fiunt, & febres inter-
mittentes, & quibus errores accidunt, eæ quandoque malignæ fiunt, & ad
morbos acutos perueniunt, vt eodem 7. de morbis vulgar. Hippocra. scriptum
reliquit. Quoniam verò nulli morbo (vt diximus) minori, quàm huic, momen-
to succurritur, propterea relicta victus ratione, quæ ferè eadem est cum ea,
quam instituimus præcedenti capite de læuitate intestinorum, nisi quod leui-
ter adstringentia, nedum in cibis ipsis permisceri debent, aut parum ante assu-
mi, sed etiam post eos cùm simul ingruat vomitus, & alui fluor, quanquam &
ea quoque moderata esse debent, nec à principio, nam si quis in principio, aut
coaceruatim ea quæ efferuntur cohibere agrediatur, Is maioris mali auctor
erit, ex Aëtij sententia præcitato capite duodecimo libri noni, inutilia enim
cùm sint (vt ipse inquit) euacuatione opus habent, qua de re conuenit, si ea non
sponte ferantur, opportunè potiùs irritare, nos reliquam aggrediemur cura-
tionem. Corruptis itaque in ventriculo cibis siue propter eorum copiam, siue
prauam qualitatem, aqua tepida exhibita ægrum vomere iubeto, potissimùm,
vbi purum sit quod per ventrem, aut vomitum excernatur, sed nauseent, velli-
centúrque ægri. Quo casu etiam aqua mulsa vtendum erit, vt quæ aluum, &
vomitum sine noxa irritare potest, vt Alexander refert. Verùm si eam non li-
benter sumant, modò dicta tepida aqua ipsis liberalior dari debet, atque vomi-
tus sollicitari, aut digitis, aut pennis, donec corrupta abundè euacuata tibi es-
se videantur. Per vomitus etenim opportunam prouocationẽ vomitus ipse sol
uitur, & cessat (eodem Aëtio teste) Quòd si post aquæ tepidæ potum vomitus
incidat, miscuisse tamen nouam materiam corruptæ prodest, pársque sanita-
tis est vomitum esse suppressum, ex Celsi sententia. Quo tempore etiam som-
num ægris præcipere oportet, ac quietem, & præcordiorum fotum (vt idem
Alexander asserit.) A somno verò paulatim cibo reficiantur, ita vt cruditas
tantum vitetur. Nisi enim quid impedimenti fuerit, celerrimè rursus ad natu-
ralem statum reuertuntur, potissimùm, si corruptio ob copiam ciborum fue-
rit oborta, quanquam neque huiusmodi affectum propriè choleram nomi-
nant. Nec minùs vbi procliuiora fuerint corrupta alimenta, vt per aluum ex-
cernantur, eadémque via natura expellere tentet, conuenit iuuare excretio-
nem per sedem, purgantibus tamen medicamentis leuioribus vtendo, diuer-
sis, pro natura corruptorum alimentorum, præsertim eis quorum mentionem
fecimus præcedenti capite. Quæ iterum in pauca exhibeantur quantitate, ne
in grauiora pericula ægri ex immodica vacuatione ducantur. Id quoque ser-
uandum erit vbi bilis, seu quiuis alui succus vitiosus, ac corruptus ad excretio-
nem procliuis naturam irritare videatur, nihil autem mentione dignum, vel
per aluum descendat, vel per vomitum erumpat. Verùm vomitus per solam
aquam tepidã irritetur, derelicta aqua mulsa. Aluus verò ducatur aliquo prædi
ctorum cap. præcedenti annotatorũ, prout diuersus requirit redundãs humor.
Cùm verò humorũ excretio quieuerit, venter oleo mastichino, de absynthio,
vel nard

Versus finẽ libri.

Prognosti-ca.

Loco citato.

Curatio.

Vomitus.

Medicamẽ-tum purgãs.

Topica.

vel nardino cum vino exiguo fouendus,& probi ſucci cibo vtendum erit. At ſi immodica fiat inanitio,ita quod vehementer,& vomitus,& deiectio vexent, cauendum penitus ne quicquam tribuatur,quod vomitum,vel aluum ciat, ſed imbecillus ventriculus refici iis deuoratis debet, ſi fieri poteſt, quæ corroborant,& recreare queant,nempe victu,& medicina (vt liquet ex eodem Alex.) Exhibendi itaque ſunt in cibo pulli tum gallinacei, tum columbini, perdices, phaſiani,turdi,& reliquæ montanæ auiculæ. Inſuper poterit parari iuſculum ex aliquo prædictorum,præſertim pullorum gallinaceorum cum omphacio, & pauca aqua roſacea,aut eorundem carnes cõtuſæ cum eiſdem ſimul mixtæ: hoc etiam tempore & ante,& poſt cibum maiora adſtringentia adhiberi poterunt,veluti meſpila,& ſorba,citonia,& corna,& hi fructus,quas vulgus azarolas vocat,mala punica, & reliqua pyra adſtringentia. Et vbi bilis adſit copia, ptiſanæ cremor erit idoneus refrigeratus.Item lactuca refrigerata,pauco accto adiecto,ſimiliter etiam intybus, vt Alex. refert. Nec erit abſonum offerre mediocriter aquæ frigidæ potum cyathi menſura. Cauendum tamen erit ne nimium frigida exiſtat,aut aceruatim exhibeatur, cui pampinorum vitis, aut mali punici acidi ſuccus modicus inſtilletur,vel in eadẽ aqua capreolorum vitis decoctum fiat,aut roſarum,aut œnanthes, ſeu rhu, cui etiam menthæ pauxillum ſit adiectum.Item eiuſdem acidi mali punici ſuccus cum menthæ ſucco abſorbendus detur, multa tamen quantitate ſuccus mali punici, menthæ ſuccum excedat.In quem etiam vſum ſyr.ex omphacio,è ribes,ex citri acido, ac ſucco malorum punicorum acidorum,item myrtinum, & ex infuſione roſarum ſiccarum,& incompletarum cum pauca quantitate eius qui ex mentha conficitur,tribuere poteris,nec minùs cataplaſmata,vnguenta, ac alia topica medicamenta ventri imponenda ſunt,quæ vim adſtringendi, ac ventriculum roborandi vim habeant,quorum copiam requiras præcedenti cap. Particulatim autem ex palmulis,œnanthe,hypociſtide,acacia,rhu,& malicorio, ſuccóque eiuſdem cataplaſma confici poterit, & ventriculo adhiberi ex Aëtij, & Pauli ſententia,vel ſemperuiuum,& lactuca cum mica panis, roſaceóque excepta imponatur.Quandoque verò capreolorum vitis,aut vuæ acerbę,aut poligonij ſuccus cum cerato probè confecto miſcebitur, & maximè iuuabit, vt inquit Alexan.At vbi intolerabilis effuſio exiſtat,adeò vt fluxio ſiſti nequeat, vires vrgeant,& extremorum refrigeratione,conuulſionéſque,& animi defectio oriantur,ad vinum tranſeundum eſt mediocriter adſtringens,neque viribus validum,& quod dulce quidem ſit, non autem odorum, ídque cum mica panis exhibeatur,aut in ipſo eadem maceretur,exprimatúrque, atque ita paulatim,& per interualla cochleare abſorbeant. Nam vinum omnium maximè ſubitò,& celeriter vires collapſas refocillare poteſt.Ac multos noui (vt inquit Alex.)ex ſola illius potione præter ſpem mortis periculum euaſiſſe. Salutare quoque erit,ſi eidem vino menthæ decoctum admiſceatur. Nam ſaluberrimũ medicamentum erit,vt idem auctor aſſerit,præſertim vbi vomitus diutius perſeueret:omníque modo eiſdem ſomnus procurandus eſt, & quies. At ſi ne his quidem auxiliis cibum retineant,magnopere cõducit cucurbitulas admouere,ſtatim cùm æger illum aſſumpſerit contra ventriculum ipſum.Nam validè retrahendo vomitum fieri prohibent.Præterea ſi diutius adhęrent,concoctionem iuuant,& ventrem,ne ampliùs profluat,cohibẽt,eodem Alex. teſte. Aluo autem adhuc egerente (vt inquit Aetius) amylum cum decoctione capitum papaueris per clyſterem infundatur.Simul etenim cohibet,& refrigerat ſomnúmque inducit, vt ipſe refert. Frictiones quoque per manus adhibitæ quietę,& mites,præterea extremorum deligaturæ,eiſdem conducunt,& ſi quidem, aluus vrget,plures brachiis,& iũcturis,quibus illa cum manibus cõmittuntur, cum frictiones,tum vincula iniicienda ſunt. Sin autem vomitus, tum femora tum talos conſtringi,& paulatim ipſa diſſoluendo rurſus deligare oportet, vt patet ex eodem Tralliano,quò materiam ſemper in contrarium reuellamus,

odora

Animaduerſio.

Quæ deuoranda ſint, vbi bilis adſit copia.

cataplaſmata.

Vbi intolerabilis exiſtat effuſio.

Cucurbitulæ.

Frictiones, & vincula.

odoramenta quoque naribus admoueãtur,ac illitiones ſoporiferæ circa frontẽ,vbi vigiliæ torqueant. At ſi extremæ corporis partes frigent, vngendæ ſunt calido oleo,cui ceræ paululum ſit adiectum,calidíſque fomentis nutriẽdæ (ex Celſi auctoritate) & ad conuulſorias contractiones in muſculis factas calida linimenta ex oleo modico imbuta circumponere oportet,tum cerata liquida, quibus adiectum ſit aliquid caſtorij,& irini olei , ex Pauli , & Aëtij ſententia, quo etiam tempore interponenda potio abſynthij eſt , vt idem Celſus fatetur.

Si vigiliæ torqueant.
Si extremæ partes frigeant.

περὶ τῆς διαῤῥοίας, καὶ ῥοώδεως. *Id eſt, De alui profluuio, ſeu ventris fluxu.* L XXIII.

VBI & liquida aluus,& ſæpiùs quàm ex conſuetudine fertur, affectus quidam exoritur,qui à Græcis διάῤῥοια communiter, ſimulatque ab Hippocrate 25.& 30.3.lib. ac 32.6.aliíſque pleriſque locis appellari conſueuit. Quanquam ab eodem Hippocrate & Galeno quandoque ῥοώδης nuncupetur,vt patet primo de morbis vulgaribus,à Latinis autem diarrhœa,ſeu alui profluuium,quamuis à Celſo cap.19.lib.4.ventris fluxus nominatur , qui copioſior fluxio eſt alui , diuturna,ſine phlegmone,& exulceratione,vt lib.de definitio.medicis,ſcriptum eſt, vel(vt liquet apud Galenum,eodem primo de morbis vulgaribus) deiectio eſt, & ſemper , & aſsiduè humidorum excrementorum , ſine dictis affectibus, (vt ipſe inquit)qui affectus priùs ab eo deſcripti erant , dyſenteria videlicet, lienteria,& tineſmus. Cùm itaque aluus fluxione laborat , ſeu humidior efficitur citra cruentas deiectiones,tenſionem,ac incoctorum ciborum excretionem, alui profluuium eſt,& dicitur. In quo quænam pars primò afficiatur , non admodum patet,nam licet deiectio optima,quæ mollis,conſtánſque eſt , & eo tẽpore ſecreta,quo ſecunda valetudine aſſueuit , quantitatéque eſt pro ratione cibi aſſumpti,colore ſubrufa,nec admodum graueolens, non ſolum inferiorẽ ventrem bene valere oſtendit , ſed etiam nihil in eum decumbere ex aliis viſceribus præter naturam,ex Hippocra.& Galeni ſententia 3. prognoſt. intelligendo per inferiorem ventrem ventriculum ipſum , & item ieiunum ſimul cum inteſtino omni,vt Galenus aſſerit.non tamen contraria deiectio(vt patet ex Galeno ibidem,& primo de criſibus)confeſtim indicabit eundem inferiorem ventrem præter naturam ſe habere. Nam quandoque permutabitur tum in ſubſtantia,& colore,tum etiam copia,ex permixtione alicuius confluentis humoris. Neque etiam ſeruabitur tempus ſecretionis aſſuetum,& tamen venter inferior bene valebit. Sed à iecore,aut liene , aut aliqua quauis alia parte, ſeu corpore toto,vel duabus,ſeu pluribus in eundem ventrem confluere contingit excrementa aliqua. Qua de re alui deiectiones , vbi præter naturam ſe habeant,ventrem interdum ſolum eſſe affectum ſignificant. Sæpe verò decumbentis aliunde materiæ in eum indicia habent. Atque hæc multiplicia ſunt, prout multæ quoque partes,vel corpus totum(vt diximus)eandem materiam, ſeu humores in iam dictum ventrem demittunt. Idq́ue aut criticè eſſe poterit, vtputa cùm per eos totum corpus,aut iecur , vel quæpiam alia pars expurgatur,interim verò ſymptomaticè. Quo caſu affectionem aut corporis omnis, aut partis alicuius,(vt diximus)aut aliquarum indicabunt. Ex quibus liquidò conſtat in diarrhœa non perpetuò vnam affectam eſſe partem , neque etiam ventriculum , aut inteſtina duntaxat , ſed interim iecur, aut lienem, ſeu cerebrum,aut corpus totum affectum eſſe citra ventriculi,aut inteſtinorum oblæſionem. Interdum verò contingit quod ventriculus ipſe,aut inteſtinorum aliquod afficiatur corpore toto,aut reliquis eiuſdem corporis partibus bene valentibus. Et quoniam tum pro prognoſtico , tum etiam pro curatione huius affectionis magnopere conducit determinatæ partis primariò affectæ cognitio,veluti in cunctis aliis præter naturam affectibus neceſſarium eſſe mõſtrauimus,

Commẽt. 2. Tex.& com mẽ.7.& 35.
Alui profluuiũ quid ſit.
Lib. definit. medic. poſt medium.
Cõmenta.2.
Cõment.35.
Dubia eſt pars affecta.
Tex.& commen 13.
1. de criſib. cap.11.
Quòd non vna duntaxat pars in diarrhœa afficiatur.

Quibus indicijs dignoscenda sit pars affecta in diarrhœa.

Lib. de plenitu. cap. 11. 4. de sanit. tuen. cap. 4.

uimus,ea de re id docere conabimur.Interstingues nanque si à toto corpore
diarrhœa fiat,quoniam aderunt alicuius redundantis succi in toto signa, siue
in toto habitu fuerint,aut in vniuersis vasis,qualiscunque etiam fuerit redun-
dans succus.Particulariter autem ea conscripta reperies apud Galenum cùm
lib.de plenitudine,tum etiam 4.de sanit.tuenda.ac aliis plerisque locis.Præter
id quod ociosa quoque vita præcessit,consueti exercitij dimissio, ac ingesto-
rum ciborum,& potuum copia,aut consuetæ alicuius excretionis retentio,ne-
que vllum aderit signum particularis partis affectæ. Verùm si à toto fiat pro-
pter eiusdem corporis liquationem,cùm portio carnis,quæ colliquatur in ven
trem defluit,tunc per aluum excernitur deiectio exigua,glutinosa, opima,ad-
modum graueolens.Pariter si propter vniuersi corporis retentricis facultatis
imbecillitatem ex totius corporis extenuatione præcedente, ardentissimáq;
febre,seu hectica,seu etiam tabe,id coniicere poteris, quemadmodum Hip-
pocr.scriptum reliquit aphoris.11.12.& 14.5.lib.Cerebro autem affecto spumo-
sa aderunt excrementa,vt idem inquit Hippocra.aphoris.30.7. lib. nec minùs
& imbecillitatis eius apparebunt indicia, ac destillationes, & quandoque do-
lor.Quæ omnia scripta reperies cap.de dolore capitis, ac destillatione. Con-
sueuit quoque vitio cerebri orta diarrhœa in somno potissimùm longiori ma-
gis,quàm in vigiliis generari.A iecinore verò vbi ortum fuerit alui profluuiũ,
vt plurimùm chilosæ erunt alui deiectiones, probè tamen ventriculi coctio-
ne celebrata, potissimùm si attractrix iocinoris facultas oblæsa fuerit, ídque
non ob aliud (vt dicemus) quàm propter distributionis imbecillitatem,nisi
plus cibi fuerit assumptum, quàm hepar indigeat, aut citiùs fuerit deiectus
propter ventriculi, & intestinorum retentricis facultatis imbecillitatem.Id
quod dignoscere valebis ex iis,quæ diximus cap.de leuitate intestinorum.In-
terim quoque bilis multitudo in deiectionibus apparebit, ac signa aderunt
aut inflammationis,aut immodicæ caliditatis eiusdem, quemadmodum si ab
eius obstructione proueniat, obstructionis quoque aderunt signa. Sic si alius
quispiam affectus iocinoris præter iam dictos affuerit,ex propriis eius notis id
manifestabitur.Nos verò de eis in sequentibus fusissimè pertractabimus. Sed
quoniam idem iecur non solum sua ipsius excrementa, saniémque, & humo-
res præter naturam demittit in ventrem, sed etiam corporis totius, quando-
quidem venter per id omnibus corporis partibus copulatur, ac per illud reci-
pit excrementa earum, vt liquet ex Galeni 2.prognostic. Propterea id distin-
guere poteris ex signis iam traditis. Si totum corpus fuerit affectum aut si aliæ
partes quædam,ex earundem partium affectarum propriis indiciis.Verùm si à
splene diarrhœa proueniat, vt plurimum deiectiones ad nigrum vergentes,
aut etiam nigræ erunt,patebúntque particulares eius ægritudines ex propriis
earum indiciis,de quibus à nobis loco proprio mentio fiet.Accidit interim ab
oris,seu linguæ affectione alui profluuium,ab oris siquidem, vt in pueris cùm
dentire incipiunt,maximè cùm caninos ædunt dentes. Quoniam alimentum
non bene concoquitur,neque distribuitur,vt patet aphor.25.3.lib.A lingua ve-
rò,vt in blæsis,quemadmodum liquet aphoris.32.6.lib. Quoniam iis qui balbi
natura sunt contingit aut cerebrum habere humidum,aut linguam,aut vtrũ-
que,atque inde fluentes humiditates in ventrem suscipi, vnde & longis pro-
fluuiis capiuntur,quemadmodum Gale.scriptum reliquit com. iam dicti aph.
At si nullum aderit vniuersi corporis affecti, aut prædictarum partium affe-
ctarum signum,ventriculum,seu intestina affici putandum est. Alimenta quo-
que interim non probè concocta cùm humidioribus deiectionibus, admo-
dúmque aquosis apparebunt.Neque tale alui profluuium determinatas habe-
bit periodos.deiectiones tamen aderunt crebræ,& exiguæ, vt plurimum albæ,
& pituitosæ.Interdum nausea,& vomitus infestabũt, ac alia quædam sympto-
mata,quæ imbecillitatem retentricis vẽtriculi, & intestinorum significabunt.
Quæ omnia cap.de lienteria, & vomitu ostendimus. Verùm inter reliqua,vbi

Si ventriculus, aut intestina afficiantur, signa.

diutur

ter reliqua, vbi diuturnum fuerit alui profluuium, propriam ventriculi passionem indicat ex Galeni decreto commen. præcitati aphoris. 32. 6. lib. Quod verò quodlibet alui profluuium symptoma sit in genere excretorum immodicè, nemo veretur, nam quæ in eo excernuntur, aut tota substantia, aut quantitate, aut qualitate à naturali recedunt. Item quod (veluti reliqua symptomata) omnino morbis succedat, vel continenter, vel aliis symptomatibus intercedentibus, cuiuis patet. Etenim semper causam aliquam habet præter naturam, quæ ad talem motum, seu actionem naturam stimulat, ex Galeni sententia 2. de causis sympto. Ad hæc etiam quod ex necessitate ventris profluuia eueniãt, vel coctione, vel distributione frustrata (nisi ad intestinorum exulcerationem consequantur) liquet apud eundem Galenum commen. aphoris. 25. & 30. 3. lib. Non tamen necessariò aut retentrix, aut expultrix facultas in eis oblæsa est, ex eiusdem Galeni auctoritate libro de different. symptomat. Nam licet tum alimentum non bene concoquitur, neque distribuitur, consueuit alui profluuium euenire, immo absque iis fieri non potest, tamen cùm ipsum, aut non probè concoctum sit, aut non distributum, vt decet, interim symptomaticè, hoc est non ad animalis commodum, neque tempestiuè excernitur. Interdum autem tempestiuè, & ad animalis commodum, cum prouidentia scilicet de eius salute, & cum virtutis robore. Id quod maximè in hac affectione attendendum est pro eius curatione. At quomodolibet fiat alui profluuium, crebriores, ac liquidiores deiectiones aderunt, cum leuiori, ac tolerabili interdũ dolore, interim autem grauissimo, vt Celsus fatetur capite 19. lib. quarto. Verùm nunquid ea, quæ deiiciuntur bonæ sint secretionis indicia, aut secus, sic interstingues. Nam si madẽs, seu aquosa deiectio crebrò, & paulatim, aut vniuersim, & sæpè deiiciatur, ac cum stridore, grauissimóque dolore, symptomatis rationem obtinebit, ac symptomatica erit, natura non per se expurgante, sed ex aliquo irritamento stimulata, neque inde vtilitas vlla prouenit, immo talis euacuatio prauæ dispositionis erit signum, vt liquet commen. aphoris. 2. 4. libri. Idque potissimùm, vbi in principio apparuerit, nulla concoctione præcedente, & in febribus. At si multo interposito tempore, ac vniuersim, citra stridorem, cum exiguo aut nullo dolore excernatur, præcesserintque coctionis signa, ac proportionata corporis dispositioni fuerit alui deiectio, ægérque facilè toleret, & iuuetur ex tali euacuatione, leuius se habens, virtúsque robustior euadat, tunc bonæ secretionis indicium erit, quia natura expellit per se, atque expurgat noxios redũdantes succos, qui corpus infestabant. Vtcunque verò fiat diarrhœa, eius causa erit, aut malè concoctus, aut malè distributus cibus in inferiori ventre, vel humor quispiam ad eum confluens à toto vel aliqua corporis parte criticè, aut symptomaticè diductione à finibus concidente, & propterea vel iocinoris, vel reliquarum corporis partium concoctione, seu distributione oblæsa tale quoque fit alui profluuium, cùm & quælibet madens deiectio fiat, vt testis est Galenus eodem secundo prognostic. propterea quod non fuerit ex ventriculo diductio ad iecur, vel quia de iecore, vel liene aliquid defluxerit in eum. Cùm nanque humorum superabundantia per aluum expurgatur, alui profluuia fiunt, ex eiusdem Galeni testimonio comment. aphoris. 16. tertij libri. Ex quorum permixtione cùm alui deiectionibus (vt diximus) variari contingit, non solùm deiectionum color, verum etiam consistentia, atque odor, item & copia, neque etiam seruabitur tempus secretionis assuetum, verùm si quis velit non propriè, sed vniuersaliori vocabulo hanc affectionem alui profluuium nuncupare, cùm in ea nec concoctio ventriculi, seu intestinorum, nec distributio ex eodem ventre inferiori ad iecur fuerint per se læsæ, vel fateri in hac quoque affectione concoctionem, aut distributionem ventriculi, vel intestinorum oblæsam esse (& propterea alui profluuium dici) licet non per se, & primò, non reclamabimus. Nos verò diarrhœam, seu alui profluuium dicimus quancunque humidorum excremento-

Quis affectus præter naturã sit.

Cap. 3.

Cap. 4.

Modus dignoscẽdi nũ criticè, vel symptomaticè per alui profluuium excernãtur.

Comm. 14.

rum crebram deiectionem iuxta Galeni sententiam primo de morbis vulgar. (vt superiùs adnotauimus.) At vbi admodum aquosa deiectio fuerit, miniméq; graueolens ad candidum potiùs vergens, quàm croceum, seu nigrum, & interim spumosa, alimenti non probam concoctionem, seu eiusdem imperfectam distributionem indicabit, aderúntque nonnulla signa eorum, quæ ventrem ipsum affectum ostendebant. Verùm si ex alimentorum copia, aut eorundem mala qualitate talia fiant excrementa, ex ægro, seu asistentibus id percipere valebis, quo casu, nec coctio, nec distributio per se oblæsa erunt. Vbi verò rufsa, seu admodum crocea alui deiectio fuerit, bilem esse causam iudica, potisimùm si ætas, temperamentum, habitus biliosi fuerint, ac tempus anni, regio, & aëris constitutio ad calidum vergent, similiter & anteacta vita. Sic si pituitosæ, aut melancholicæ deiectiones fuerint, ac modo dicto ad pituitam, vel ad melancholiam vergant, pituitam, aut melancholiam alui profluuij causam esse putabis. Quòd si syntectica fuerint alui excrementa, id quod in calidissimis, ac pestiferis febribus contingit, si in corporibus generentur humidis, ac mollibus, & pinguibus, vt liquet 10. metho. meden. colliquationem tum carnis, tum adipis significabunt, habebúntque diuersum curationis modum: cum iis videlicet, quæ refrigerant, & humectant corpus, nutrientes nos, ac quamprimum frigidam exhibentes, vt fusiùs dicetur, cùm de febribus sermo habebitur. Vno autem die fluere aluum (vt inquit Celsus præcitato loco) sæpe pro valetudine est, atque etiam pluribus dum febris adsit, & intra septimum diem id conquiescat. Purgatur enim corpus, vt ipse inquit, & quod intus læsurum erat, vtiliter effunditur. Verùm spacium periculosum est, interdum enim tormina, ac febriculas excitat, virésque consumit. Alexander verò cap. 5. lib. 8. dicebat alui profluuij in febribus difficiliorem esse curationem, animaduersionémque, & coniecturam requirere. Quòd verò balbi à diuturno alui profluuio capiantur, liquet apud Hippo. aphoris. 32. 6. libri, similiter quòd longo alui laboranti profluuio spontaneus vomitus superueniens morbum soluit, aphoris. 15. eiusdem libri scriptum est, quemadmodum quod exigua deiectio glutinosa, candida, & subcrocea mala sit, potisimùm vbi leuis fuerit: exitiosior verò si nigra, aut liuida, aut opima, aut fœtida, diuturnior, si versicolor sit, sed nihilominus etiam exitialis, idemmet Hippo. scriptum reliquit 2. prognosticorum. Quantum ad curationem spectat, animaduertendum, quod licet alui profluuium tum in febribus, tũ citra febres eueniat, & in febribus difficilior sit eius curatio, ex Alexandri & Aëtij sententia, tamen si citra febrem contingat, neque facilis eadem erit, cum & ipsa diarrhœa (vt diximus) aut per viam symptomatis, ac vacuationem symptomaticam, vel per modum iudicationis prouenire posit. Et propterea non semper eodem modo curanda erit. Facta nanque per modum crisis, ita quod per eam totum corpus, aut aliqua eiusdem corporis pars expurgetur, ac vtiliter ea excernantur quæ sint corporis commodo, minimè reprimere, seu inhibere conuenit, ne materia in aliam conuersa partem, prauos alios affectus generet, veluti phrenitim, aut lethargum, seu perniciosas parotidas, vt eidem Alexan. ac Aëtio visum est. Sed cùm salubriter à natura aliena euacuantur, aut vsque quo eadem omnem curam suam impenderit, expectare oportet, aut ipsius etiam motus adiuuare, nam (vt idem Alexander fatetur) vidit quandoque ventrem initio affectus ad quartum, quintúmve diem profluxisse, & postea fluorem, aut per se, aut medici auxilio substitisse, vnde ægri in magnum periculum inciderunt, vtpote in aliquem prædictorum affectuum. Quid plura? Hippo. aphor. 20. 1. libri decretum reliquit, quæ iudicantur, & iudicata sunt integrè, neque mouere, neque nouare aliquid, siue medicamentis, siue aliter irritando, sed sinere oportet, & Galenus in com. dicebat, Nos Hippocratem docere, quando sit totum ipsi naturæ permittendum, quod ad curam pertinet ægrotantis, nihil aliud nobis agentibus, nisi victum conuenientem instituentibus, quando etiam non sit totum ipsi naturæ permittendũ, sed ali

Comenta. 2. *Coment. 35.*

Causarum cognitio.

cap. vltimo.

Prognostica.

2. prognosti. text. 21. 22. & 23.

Quæ attendenda sint circa eius curationem.

Aet. lib. 9. cap. 35.

sed aliquid nos oportet operari, & proinde cùm integra iudicatio facta iam est, vel adhuc fit, totum naturæ permittere, & nihil nos nouare oportet. Vbi verò non integrè iudicatur, aut iudicatum est, id quod deficit, supplere nos cōuenit, id quod etiam confirmauit 9. metho. med. & libro primo de arte curat. ad Glauco. cùm dixit. Sed neque si fuerit febris cum profluuio ventris, alia est opus euacuatione. Verùm hæc sola sufficit, quamuis non sit pro multitudinis ratione, quicunque enim his plus adimere fore necessarium putantes, aut sanguinem mittere, aut ventrem mouere tentarunt, in grauiora pericula duxerunt. Redeuntes itaque ad ea, vnde oratio diuersa est, dicimus cum Hippocrate & Galeno, ac reliquis præcitatis auctoribus, quod cùm integrè iudicatio facta iam est per alui profluuium, vel adhuc fit, totum naturæ permittendum erit, nihil aliud nobis agentibus, nisi victum conuenientem instituentibus. Erit autem conueniens victus, quod ad eius quantitatem, prout vires requirunt, ac reliqua, quod ad qualitatem spectat, diuersus pro diuerso redundante humore, & vt summatim dicam, simils ei, quem instituimus capit. de cruditate, de lienteria, aut cholera, donec ipsa se natura componat, & ad integram perueniat sanitatem. At si non integrè videatur iudicare, ac segnis natura in euacuando fuerit, motum eius adiuuare oportet, & si criticè euacuet, vt prædictis Alexand. & Aëtio visum est; seu id quod deficit supplere nos conuenit, vt Galeno placuit præcitato comment. aphoris. 20. primi libri, quo ex coniunctis ambobus perficiatur quod postules, ex eiusdem Galeni auctoritate præcitato lib. 9. metho. meden. Sed mox quispiam inficias ibit, asserens pugnare hoc eiusdem Galeni sententiæ nunc citatæ primo de arte curat. ad Glauco. vbi præcipit, quòd quamuis euacuatio non fit pro multitudinis ratione, tamen ea sola sufficit quæ à natura fit, nec alia opus est euacuatione. Cui responsum sit Gale. non sibiipsi pugnantia conscripsisse, si quis ea, quæ præcitato commen. ac primo de arte curat. scripta reliquit, rectè inspexerit, nā licet quo tempore natura corpus expurgat, id quod excernit, non sit pro multitudinis redundantis humoris ratione eo tempore: confidendum autem ei sit, quod in futurum valeat ipsum integrè expurgare, cui in dubium venerit totum naturæ esse permittendum, & nihil innouandum vt diximus. Id quod consulere voluit idem Galenus præcitato primo libro de arte curat. ad Glauco. At si quæ iudicantur, tempore, quo iudicantur, neque integrè à natura iudicentur, neque omnino fidendum, quod ab ea in futurum perfectè, & integrè iudicari valeant, tunc oportet (vt idem Galenus præcipit præcitati aphoris. commen.) id quod deficit nos supplere, & hanc sententiam sectati sunt Aëtius, & Alexand. vt superiùs dictum est. Iuuanda itaque ipsa natura erit pro curatione diarrhϾ cùm non integrè, perfectè, ac indeficienter ipsa iudicauerit, aut iudicat, neq; fides habetur eam posse in futurum integrè iudicare, & corpus perfectè expurgare, per eandem siquidem viam, per quam natura expellere tentauerit. Nanque ducere oportet quo maximè natura vergit per loca conferentia, eò ducere iussit Hippo. aphor. 21. primi libri. Quo loco subdebat Gale. quòd quæ videlicet, neque iudicantur, neque integrè sunt iudicata, illa sunt, quæ ducere oportet per locum, ad quem ex conferentibus natura vergit. Corruptis igitur cibis in causa diarrhϾ existentibus, pro natura corruptelæ eorundem assumptorum ciborum purgandi erunt. Nam si ad frigidum corruptela vergat, medicamētis, quæ frigidos expurgant succos, vti oportet. Si ad calidum, quæ calidos humores expurgant propinanda sunt, quemadmodū cap. de vomitu, & lienteria scriptū est. Deinceps verò eis quæ ventrem roborant eodem loco conscriptis vtēdum. Verùm vbi biliosæ fuerint alui deiectiones bile ad inferiorem ventrem confluente, eadem priùs contemperata, domata, euicta, ac præparata ex oxysaccharo, seu syr. ex infus. rosarū, aut cichorij succo, tale purgans medicamentum exhiberi poterit. Recipe tamarindo. ℥. j. fiat decoctum in aqua cichorij, & acetosellæ, in cuius expresione dissoluas rhabar. ʒ. j. vel ℈. iiij. cui exiguum

Cap. 5. 1. ad Glauc. ca. 14.

Cōcluditur curādi via.

Qualis victus compe-tat.

Cap. 5. Dubium. Loco citato.

Responsio

Loco citato.

Si ex corruptis cibis fiat, medicamentorum ratio.

Si ex bile fiat, curatio per medicamenta.

quid spicæ fuerit additum, maceretur autem per aliquod spacium aut in ℥.j.ß. sit succi rosarum, aut in parte prædicti decocti, & absque hoc, quod per colum transfusum, misceantur ei mellis aërei ℥.ij. aut ℥.j.ß. & exhibeatur. Poteris etiã prædicto decocto addere corticum myrobalanorum citrinarum ʒ.j. vel ʒ.ij. Perpetuò autem tam in hoc, quàm in quolibet alio alui profluuio, vbi purgans medicamentum præbetur, moderatum sit oportet, ne ex immodica euacuatione vires prosternantur. Pari ratione adstringentia magis, vel minùs admiscenda erunt cum purgantibus medicamentis, prout magis, vel minùs aluus profluuio laborat, ac vires ipsæ magis, vel minùs euacuare permittunt, ac plus, vel minùs ventris partes fuerint imbecillæ. Vbi verò pituitosus fuerit redundans succus, eodem priùs concocto, ac præparato ex melle rosaceo, seu ex oxymellite, syrup. è succo boraginis, vel è corticibus citri, aut reliquis similibus, idem expurgandus erit, aut ex agarici decocto cum syrupo è pluribus infusionib. rosarum vel rubearum, vel persicarum, & diacatho. vel loco prædictorum syruporum ℥.j. mellis aërei adiicito, aut ex eodem agarico simul cum rhabar. ac pauca spica formato catapotia, & vtare. Post quæ aliquod leniens medicamentum exhiberi poterit, & si videbitur, prædictis medicamentis ʒ.j. aut ʒ.ij. myrobalanorum chebularum adiicere poteris. Quanquam nostris temporibus cane peius, & angue Medici quidam thessalici pro curatione alui profluuij agaricum vitent, quadam Ioannis Mesues auctoritate (ab eisdem prauè intellecta) freti, quod videlicet læsionem aliquam imbecillis visceribus imprimat, ea debilitans, vt propterea indigeat permixtione abstergentium cum ipso, velut ipse inquit. Verùm cum agaricarum ipsum primo gustu dulce sit, sed paulò pòst subamarum, ac acrimoniæ quandam speciem temporis spacio inducens, leuiculæque adstrictionis sit particeps, & propterea digerendi vim habeat, incidendi, ac expurgandi infarctus viscerum, ex Galeni auctoritate 6. de simp. med. facult. Ad hæc cùm omnibus in vniuersum interioribus vitiis accommodatum sit, vt liquet apud Dioscoridem cap. primo libro 3. miror Ioannem Mesuem talia proferentem & à quo sapiente (vt ipse inquit) ea transcripserit. At si & illud quoque admittatur, per eundemmet liquet permixtione abstergentium cum ipso id vitari posse, quod scilicet læsionem non imprimat in visceribus, ea debilitans. Ipse verò cùm sæpiùs eo vsus fuerim & in decocto, & in substantia, vbi vsus expostulauit, ingentem semper vtilitatem ex eo prouenire conspexi, nullúmque incommodum ægris ex eius assumptione exortum fuit, nedum pro curatione alui profluuij, verùm etiam dysenteriæ propriè dictæ, ac hepaticæ, veluti nuper in Ferdinando de Capua primogenito filio Illustris Ducis Termularum expertus sum, qui cùm bis in catapotiis simul cum rhab. ipsum exhibuissem, præter aliorum medicorum votum, ex eo perfectè curatus fuit, tum ex alui profluuio, tum etiam ex hepatico affectu, quibus decem ferè mensibus laborauerat. Erat autem affectio hepatica ex frigida iocinoris intemperie orta, aluíque profluuium pituitosum. Tutò itaque, ac cum ratione agarici diluto, seu decocto, aut etiam eo in catapotiis redacto cum pauco rhab. ac chebulis pro cura alui profluuij pituitosi vtare. Et vt Ioanni Mesuæ satisfacias, ac empiricis istis hodiernis medicis, qui vires medicamentorum ignorant, & quod ex eis proueniant diuersæ operationes, cùm diuersarum, ac inæqualium sint substantiarum nesciunt, aliquod abstergentium ei permisceto. Etenim quauis ætate non deerunt semper noui Thessali, veluti huc vsque adeò non defuerunt. Si verò ex succo melancholico fuerit excitata diarrhœa, idem è fumariæ succo parato syr. aut boraginis, seu lupulorum cum eo, qui ex infusione fit rosarũ, aut è corticibus citri cum aquis melissophylli, lupulorum, & oxalidis priùs concoctus, ac præparatus, expurgandus quoque erit ex infrascripto medicamento, quod recipit senæ, epithymi ana ʒ.iij. corticum myrobalanorum indarum ʒ.ij. fiat decoctum in aqua cęlesti, vel acetosellæ, & boraginis, in quo ℥.ij. aërei mellis, aut ℥.iij. syr. ex pluribus infusionibus rosar

Si ex pituita oriatur, curatio.

De Agarico nota.
Cap. propric.

6. de simpli. fac. cap. de agarico.
Aduersus Mesuem.

Si ex atra bile fiat, curatio.

rosarum rubearum, cum ℥.ß.diacatho. dissoluas. Interim quoque qualiscunque fuerit redundans humor, clysteribus vtendum erit, ex hordei non decorticati, ac torrefacti decocto, gallinarum, seu pullorum gallinaceorum iure, saccharo rubeo vocato, ac oleo rosaceo paratis, præsertim vbi bilis redundarit. Pituita autem redundante in vicem olei rosacei chamæmelino, aut anethino vtendū, & loco sacchari rubei, rosaceo melle. Similiter etiam vbi nigra bilis deiiciatur, eisdem, vel similibus vtare. A purgatione verò, vel vbi alui profluuium diutius perseuerauerit vires consumens, ac habitum colliquans, tunc sanè sistere ei oportet, tum per ea, quæ per os sumuntur, tum quæ per anum infunduntur, atque ea, quæ forinsecus imponuntur, ex Aëtij decreto, & etiam Alexan. Nam cùm euacuatio modum excedit (vt inquit Paulus cap. 58. libro 2.) cohibenda aluus est. Verùm vbi biliosa, & pura recrementa fuerint, non statim admodum adstringentibus medicamentis cohibere oportet, sed in magis salubria ea permutanda sunt, ac contemperanda, iuxta eiusdem Alexandri & Aëtij sententiam, velut sunt cibi bonum, atque paulò crasiorem succum generantes, cuiusmodi ptisana est, & eius cremor, ex Pauli auctoritate. Poterit autem ea parari ex torrefacto hordeo propè contuso, seu extenuato, & aquæ pluuiali adiectis mali punici acidi granis, ac oxalidis foliis, aut in iure gallinarum, seu pullorum gallinaceorum, eisdem quoque adiectis, hordeum sic paratum decoquatur. Biliosus nanque humor cibis lenientibus magis, vt descendat, quā in corpore retineatur, est sollicitandus, vt inquit Alexan. aliàs totum morbum grauiorem efficit, & nonnulla alia symptomata gignit, vt ipse refert. Verùm ad taleis biliosas fluxiones nullum compendiosius remedium reperitur, vt prædictis Alexand. & Aëtio visum est, quàm lac bubulum, aut caprillum. Qua de re si febris non vrgeat, tepidum, recénsque mulctum, ac potatum magnopere auxiliatur, aut ad ignem decoctum, & assiduè agitatum, donec ad tertias sit redactum, similiter etiam, si per silices fluuiales ignitos, & candentes ferri laminas in ipso extinctas coctum fuerit, potui datum iuuat. Spuma verò dum lac coquitur penna, aut cochleari auferri debet. Hoc nanque nullum præsentius remedium, vt Alexander inquit, ad biliosas fluxiones inuenire licet. Si verò simul cùm alui profluuio bilioso, febris quoque vrgeat, lac ipsum purum assumptum plus noxæ, quàm commodi afferre solet, quare ipsum exhibere vitabimus. Verùm si quarta pars aquæ lacti misceatur, coquatúrque vnà, donec dimidium totius consumatur, ipsum exhiberi poterit absque periculo, vt eisdem Aëtio, & Alexandro visum est. Sed mox obiiciet quispiam afferens hoc repugnare Hippocrat. atque Galeni sententiæ aphoris. 64. libri quinti, quo loco malum esse lac, quibus in febribus acutis biliosæ sunt deiectiones scriptum est, quoniam, in nidorem celerrimè verteretur. Cui respondebimus nos primò Hippo. ac Gale. decretum veritatem habere, cùm nulla præcesserit corporis euacuatio, sed multa adhuc adsit in corpore bilis copia, & febris acuta sit valida. Nos verò post purgationem ipsum probauimus, ac febre non adeò valida existente. Secundò, & meliùs, quod cùm simul aderunt biliosæ deiectiones, & febris, aut lac ipsum non competit, vt Hippo. & Galeno visum est, aut si exhibetur, id affusa aquæ quarta parte, & decoctum (vt diximus) donec dimidium totius consumatur, exhibendum erit, quo modo exhibitum approbarunt Aëtius, & Alex. nec Hippo. & Gale. illud negarunt. Etenim vitarūt, purum ipsum lac, & non prædicto modo præparatum. Verùm adhuc Gale. verba præcitato commen. aphor. 64. 5. libri præbent dubitandi ansam, nam non solùm vtrisque simul iunctis, biliosis scilicet deiectionibus, & acuta febre noxium esse lac ipse ex intentione Hippo. statuit, sed etiam seorsum in alterutro aduersatur, vt ipse inquit. Qua de re nec si absque febre acuta fuerit alui profluuium, tribuendum esset ex Gale. sententia. Nam in vniuersum, eo auctore celerrimè ab omnibus causis calidis in nidorem conuertitur, nisi esset quod ex iis quæ diximus prima responsione primi dubij, facilè nodus hic dissoluitur, neque enim magna

Clysteres.

Vbi diutius perseuerauerit alui profluuiū.

De lacte nota.

existente synceræ bilis copia, nulláque præcedente, aut exigua euacuatione lac probamus. Nec probarunt eo casu Alexand. & Aëtius, sed eo tempore ipsum exhiberi præcipiunt, quo diutiùs perseuerauerint fluxiones biliosæ, adeò vt & habitum veluti colliquent, ac vires consumant, quo tempore lac ipsum euinci, ac mutari, à bilioso excremento, cùm exiguum sit, in nidorem non valeat, citiúsque distribuitur, cùm partes refectione indigeant. Vel dicas ex prædictorum sententia, vbi hæsitabis ne in nidorem conuertatur lac, quod ipsum ad ignem decoctum, aut per fluuiales silices, seu ferri laminas ignitas paratum, tutò exhiberi poterit; & sic sententiæ Galeni non repugnabit. Tale siquidem lac sic præparatum, non adeò promptè in nidorem vertetur, veluti si purum exhiberetur, & cùm hoc quod aluum non subducit, contrarium etiã

Cap. 15. 10. de simpli. fac. cap. de lacte.

efficit, eodem Galeno auctore tertio de alimentis facul. & decimo de simplicium medicamentorum facultatibus. Quò fit, vt optimum sit remedium dysenteriæ, & omnium ventris acrium fluxionum, vt ipse inquit. Et vbi affectio adhuc non cesserit, viresque admodum ex biliosis deiectionibus immodicis

Quo tempore adstringentibus vtẽdum sit, bile redundãte.

imbecillæ redditæ sint, adstringentibus quoque sistere oportet syru. ex citri acido, aut è ribes paratum exhibens, pariter, & myrtinum, & eum qui ex infusione rosarum siccarum, ac cydoniorum succo conficitur, & si videbitur, puluerem margaritarum, cornu cerui vsti, & seminum oxalidis, ac plantaginis

Quæ per os exhibenda sint.

adiicere poteris, eiusdem pulueris assumens ℈.j. vel ij. cum ℥.j. vel ℥.ij. alicuius ex prædictis syrupis. Nec minùs confert, & rosaceum saccharum vetustum cum aqua oxalidis, vel plantaginis exhibitum, & vbi hæc non suffecerint, ad trocischos de spodio, seu è succino deueniendum erit, seu de terra lemnia. Si-

Quæ per aluum infundenda.

militer per ea, quæ per aluum infunduntur auxiliari oportet, ex decocto videlicet plantaginis, rhu obsoniorum, balaustiorum, hypocistidis, ac hordei non decorticati, ac torrefacti, cuius decocti assumpta sufficienti quantitate ℥.ij. vel ℥.iij. olei rosacei omphacini, & tantundem sacchari rubei, & ℥.ij. vel ℥.iij. succi plantaginis, aut portulacæ, duósque ouorum vitellos adiicias, & vta-

Topica.

re. Extrinsecus verò irrigationes adhibeantur ex oleo omphacino, rosaceo, myrteo, seu citoniorum cum vino, quarta videlicet, vini parte ei admixta, sit autem vinum album, & subadstringens. Poteris insuper malicorium, gallas, cupressi pilulas balaustium, hypocistim, & reliqua quoque adstringentia in ipsa irrigatione incoquere, similiter ceratis, vnguentis, emplastris, ac reliquis

Pituita, aut atra bile redundante.

medicamentis cap. de lienteria, & vomitu conscriptis vtare. Ad alias quoque alui fluxiones, vbi sufficiens iam euacuatio sit facta, fluxióque ipsa adhuc perseueret, adstringentibus etiam medicamentis eis resistere oportet, quomodocunque adhibitis, siue per os sumantur, siue per aluum infundantur, aut extrinsecus imponantur, vt diximus. Qua de re syru. ex absynthio, è corticibus citri, myrtinum, & eum, qui ex mentha conficitur præbeto, aut diacotoneon cum

Sumenda per os.

speciebus, potissimùm autem eo medicamento, quod à Galeno 6. de sanitate tuenda ex succo cotoneorum, zinzibere, ac pipere albo, aceto, & melle confi-

In fine.

citur, vtare. Minui autem poterit, & piper, & zinziber, prout venter magis, & minùs frigida intemperie laborat. Cum prædictis item syr. ℈.j. aut ʒ.ß. infrascripti pulueris exhibe, qui recipit vtriusque menthæ siccæ ʒ.ij. cinnamomi, maceris, galangæ singulo. ℈.j. seminis plantaginis, cornu cerui vsti, & seminis oxalidis ana ʒ.ij. fiat puluis, in quem etiam vsum si recenti theriaca, aut mithridato vtaris, non parum confert. Nec minùs & ʒ.j. vel ℈. ij. trocischorum è spodio, seu è terra lemnia, si tribuantur cùm iam dictorum syruporũ aliquo conducit, de mora etiam immatura, & adhuc acerba ad solẽ pluribus diebus desiccata, deinde trita, & reposita, vsúq; expetente bibita magnum pharmacum alui restrictiuum fiunt, vt ad diuturnas etiam cœliacas affectiones cõmodè exhibeantur, aliásq; omnes, quæ fluidę existunt, atque etiam dysenterias, ex Aëtij auctorita-

Infusa per aluum.

te. Contunduntur quoque eadem mora, & obsoniis admiscentur quemadmodum etiam rhus culinarius consueuit. Magis tamen aluum cohibẽt rubi mora

immatura, & acerba eodem modo exſiccata, & in potu exhibita, vt idem inquit Aëtius. Decoctum inſuper ex foliis, & corticibus pini, pilulis cupreſsi, furfure, gallis, ac foliorũ plantaginis cum oleo myrtino, aut maſtichino per anum infundas. Nec minùs extrinſecus ex oleo maſtichino, myrtino, de abſynthio cum tertia, aut quarta vim odorati parte admixta, irrigationes competunt. Similiter ex oleo nardino, aut coſtino, & ſi mauis vnguentum, hoc modo parabis, Recipe chiæ maſtiches, corticum thuris ana ʒ.iij. pulueris menthæ, & cinnamomi ana ʒ.j.ß. olei nardini ℥.ß. olei maſtichini, & de abſynthio, ſingulorum ℥.j. vini odorati, & ceræ quantum ſatis ſit, fiat vnguentum. In oleo quoque nardino, ac de abſynthio ſi ℥.j.ß. chiæ maſtiches diſſoluas, & in emplaſtri formam redigas, atq; ventri ſuperimponas, magnopere confert. Pariter & emplaſtrum è galia, aut id, quod à Galeno deſcribitur primo de arte curatiua ad Glauconem. Conſtat autem ex palmulis, vino, farina hordei, croco, aloë, ac maſtiche. Adhibebis etiam ventri ſacculos ex milio, ſale, aut panico factos, aut etiam ex furfure, & hordeo torrefacto. Nam hi quoque fluxiones deſiccant, vt Alexandro viſum eſt, nec minùs & ex cumino, & apij ſemine. Nam & ij vrinam quoque cient, cùm & hoc etiam tempore conferat ea exhibere quæ vrinam ciunt, fluxionéſque ad inteſtina eò diuertunt, vt eiſdem Alexandro & Aëtio viſum eſt. Diuerſa ſiquidem pro redundantis humoris diuerſitate, nam quibus ſupramodum humida aluus deprehenditur, iis potum minorẽ exhibebimus, ac præterea illi viam ad veſicam parabimus, Galeno teſte commento aphoriſmi vltimi, quarti libri. Cæterùm extremæ corporis partes nempe brachia, & crura, cùm deligari debent, tum etiam fricari, nam & hæ quoque alui fluxiones diuertunt. quo etiam tempore & reliquis partibus ad ventrem fluxionem mittentibus, ſi ita fieri contingat alui profluuium proſpiciendum erit, prout affectæ partis diſpoſitio exigit. Vbi verò alui profluuium ortum fuerit, natura non per ſe corpus expurgante, ſed propter aliquod irritamentum, aut quia præ multitudine à vaſis redundantes non contineantur ſucci, ita vt quicquid excernatur, ſymptomatis ratione ſit, neque inde vlla proueniat vtilitas, imò talis euacuatio prauæ diſpoſitionis ſit ſignum, potiſsimùm ſi cum febre copulatur, ſiue ſimul cum ea inuadens, ſiue ad eam ſequatur (circa initia tamen) ſiue ipſum alui profluuium febrem præcedat, & deinceps ipſa conſequatur, tunc neque totum naturæ permittendum erit, nec ipſam iuuare oportet. Quinimò ipſum alui profluuium cohibere neceſſarium erit, iuxta Hippocratis decretum aphoriſ. 2. quarti libri, cùm dixit, in medicationibus talia educere è corpore, qualia ſponte prodeunt, vtile. Quæ verò contrario modo prodeunt, cohibere oportet, neq; enim in hoc imitari naturam debemus, cùm ex eius euacuatione nulla proueniat corpori vtilitas. Qua de re vbi vires, aut ætas non prohibeant, in hoc alui profluuio audacter vena ſecanda erit, vt & ipſum alui profluuium cohibeatur, ac qui confluunt ad ventrem redundantes ſucci, cum quo non oportet, vergant, reuellantur, ex eiuſdem Hippocratis ſententia, ſexto de morbis vulgaribus, cùm dixit, reuellere, ſi quo non oportet, vergant: & ſi ex toto confluant ſucci, media vena ſecanda erit. Si ex iocinore, interna dextri cubiti, ſi ex liene, ſiniſtra. Si ex capite, externa cubiti vena incidatur. Verùm non tanta ſanguinis copia exhaurienda erit, quantam exigit diſpoſitio, ſed minor, & potiùs, ſi oportuerit, iterari debet, quàm ſimul multam ſanguinis copiam educere. Et ſi quiſpiam obiiceret aſſerens id aduerſari Galeni ſententiæ, quarto de ratione victus in morbis acutis, cùm dicebat, fluente aluo, ſanguinem non detrahes, nam ſi poſt detractionem perſeuerat fluor, virtutem proſternet, reſpondebimus nos Galeni verba veritatem habere aluo criticè fluente, & non ſymptomaticè, id quod nos etiam cum eo aſſerimus. Verùm ſi ſymptomaticè fluxerit, venæ ſectionem eum non prohibere, quemadmodum nos admittimus. Quanquam etiã & de immodica ſanguinis miſsione, immodicóq; alui fluore, coctione, vel diſtributione ceſſante etiam orto, ibi loquatur, id quod oſtendũt

Topica.

Loco citato.

Si quod excernitur per alui profluuium fuerit ſymptomatis ratione, curatio.

Victus ratio.

Cõmentario 2. text. 29.

Comm. 116.

Conciliãtur Galeni ſententiæ in diuerſis locis.

eius verba, cùm dixit, nam si post detractionem perseueret fluor, virtutem prosternit. Quo casu neque nos talem consuleremus sanguinis missionem. Similiter eiusdem Galeni verba intelligenda sunt, conscripta primo de arte curatiua ad Glauconem, cùm dixit. Quicunque enim iis (loquens de alui profluuio cum febre) plus adimere fore necessarium putantes, aut sanguinem mittere, aut ventrem vomere tentarunt, in grauiora pericula duxerunt. Neque enim aluo fluente sanguinem mittere oportet, si id quod excernitur, fuerit naturæ ratione, ac exinde iuuetur animal; velut etiam neque secanda vena erit, si alui profluuium adeò modum excesserit, vt vires prosternat, vires etenim tũc eam prohibebunt, & eò magis, si eadem copiosa fieret. Verùm vbi circa initia alui profluuij, præsertim cum febre coniuncti, exactè noueris naturam ex irritamento aliquo, aut ex multitudine grauatam, per aluum excernere, neque exinde vtilitas proueniat animali (vt diximus) venam secabis, iam dictis Hippocratis auctoritatibus fretus, ac etiam Galeni commento aphorismi 22. quarti libri, cùm dixit. Quando aliquis incipit morbus, si quid excernitur, nihil tunc excernitur naturæ ratione, sed sunt omnia symptomata earum, quæ præter naturam sunt dispositionum. Quo enim in tempore à causis morbum facientibus natura grauatur, & adest cruditas humorum, tunc aliquid vtiliter euacuari est impossibile, siquidem oportet coctionem præire, subsequi verò discretionem, & postea euacuationem, vt bona sit crisis. Nec illud ratio, & auctoritas duntaxat affirmant, verumetiam experientia ipsa comprobat. Nam cùm ferè annis vigintiquinque in curandis ægris vacauerim, sæpiúsque mihi talia occurrerint præ manibus alui profluuia, cùm venam secari iussissem, semper ægris bene successisse cõspeximus, nec vnquam quidpiam mali superuenit. Hac item ratione frictionibus, vinculis, ac aliis extremarum partium reuulsionibus salubriter vtendum esse consulo, & vbi iam dictis reuulsionibus tale alui profluuium etiam non cesserit, prædictis quoque tum medicamentis, tum cibis adstringentibus intus, extráq; adhibitis, ac per sedem iniectis vtare. Nam omnino quibusuis modis cohibere tale alui profluuium oportet, cùm ex eo nullum animali paretur commodum. Nec illud obliuioni vnquam tradas rogo. Nam qui aliter curare tentarunt, nedum in grauiora pericula ægros duxerunt, sed exitij causa fuere. Si verò ob retentricis facultatis imbecillitatem orta fuerit diarrhœa, ea exhibenda sunt medicamenta, quæ ad alias immodicas alui fluxiones approbauimus, intus vel extra, prout requirit intemperies, quæ imbecillitatis causa existit.

Cap. citato.

Περὶ δυσεντερίας. *id est, De dysenteria, seu torminibus.*

Caput LXXIIII.

INTER intestinorum mala, tormina esse consueuerunt, δυσεντερίαν Græci vocant, Celso auctore, cap. 15. libri quarti. Idq; nomen ipsum indicat, Nam ex numero eorum affectuum qui nomen à læsa particula sumpserunt, existit, vt liquet secũdo meth. medendi. Intestina etenim à Græcis ἔντερα nuncupantur. Cælius Aurelianus libro quarto cap. 6. dicebat à difficultate officij passio nomen accepit dysenteria. Sunt qui difficultatem intestinorum eam appellant. Nos verò quandoq; dysenteriam, interim tormina affectum hunc nominabimus. Neque mirum, si Celsus cæteriq; Latini tormina affectum hunc nuncupent, nanque exulceratione intestina ipsa dolore torquẽtur in prædicto affectu. Verùm in præsentiarum nomen dysenteriæ propriè audire oportet: Vtpote quod ex appellatione ipsa intestinorum vlcus significatur, vt liquet apud Galenum 6. de locis affectis. Nam quamuis tum recentiores medici, tum antiquorum non pauci hanc solam dysenteriam nuncupant, vt idem Galenus testatur secundo lib. de locis affect. eorum tamen nonnulli non solum hanc, sed aliam quoque, quæ

Cap. 2.

Cap. 1.

Cap. 5.

quæ cruenta ob excretorũ speciem nominatur, dysenteriam appellant, vt ipse inquit, inter quos Hippocrates est, quod libro quarto de articulis, vocabulo dysenteriæ vsus est, non pro vlceratione intestinorum, sed pro cruenta ex intestinis proluuie, vt Galenus testatur in expositione eorundem verborum Hippocratis. Sunt etenim sanguinolentæ excretionis (in vniuersum) differẽtiæ quatuor, prout idem Galenus scriptum reliquit tertio de caus. symptomatum, quatuor succedentes affectibus. Vna quidem ipsius sanguinis (in iis quibus aliquis artuum est abscissus, vel qui exercitationem dimiserunt) per circuitum repetens, & hæc quoque solet mulieribus, retentis menstruis accidere, vt apud eundem Galenum liquet quinto de locis affectis. Altera, cùm ex imbecillitate iocinoris aquosus sanguis deiicitur, quem vtique loturæ carnis similem dicunt. Tertia est, cùm melancholici, splendentísque sanguinis deiectio fit. Quarta, & vltima est, cùm & minutim, & exiguo tempore expulsio facta visitur, aliàs quidem veri sanguinis, aliàs concreti, in hac & puris non raro exiguum aliquid excernitur, etiam vlcerum crustulæ, quæ Græcè ἐφελκίδες dicuntur. Præterea membranosa quædam corpora, quę intestinorum sunt particulæ, sed & stercus super his collectum sępenumerò excernitur, sanguinis in se guttas habens. De qua nos duntaxat pertractare intendimus, cùm ipsa propriè dysenteriæ nomine appellari mereatur, imò nonnulli solam ipsam dysenteriam nominandam esse censent, vt apud Galenum liquet, nedum in præcitatis locis, sed etiam tertio de causis symptomatum, & apud Alexandrum cap. 7. libri octaui. De reliquis verò tribus iam dictis cruẽtis excretionibus pertractare fusiùs distulimus, cùm de iocinoris affectibus verba faciemus. Hæc autem nihil aliud est, quàm eorundem intestinorum exulceratio, vt eodem tertio de caus. symptomatum, secundo & sexto de locis affectis, apud Galenum liquet, & quarto de articulis, ac sexcentis aliis in locis. Cælius Aurelianus eam dixit esse intestinorum rheumatismum cum vlceratione. Ab Aetio verò cap. 43. libri noni, sic describitur, Dysenteria propriè exulceratio est intestinorum serpendo depascens. Nam siue dysenteria ipsa adhuc fiat, vtpote mordaci humore intestina abradente, atque abstergente (quamuis id quod factum est nondum videatur) siue facta, atque constructa sit, semper intestina ipsa exulcerata esse dicimus, ac affectum ipsum dysenteriam nuncupabimus, vt apud eundem Galenum liquet, cùm primo de locis affectis, tum etiam commento aphorismi 24. & 26. quarti libri. Etsi libro primo de locis affectis, cùm mordax humor ab initio intestina abstergit, atque abradit, priusquàm ea exulceret, fateatur affectum ipsum nondum dysenteriam dici, tamen eodem libro paucis interpositis verbis, dispositionem hanc sub dysenteriæ specie comprehendi asserit. Id quod etiam confirmauit commento præcitati aphorismi 24. & 26. quarti libri. Et ne videatur pugnantia asserere, ambiguitas facilè soluitur ex iis, quæ paulò ante diximus ex eius decretis in præcitatis locis. Nam cùm primùm ex mordaci succo absterguntur, ac vt ita dixerim, abraduntur intestina, antequàm vlcus in eis induxerit, quoniam id quod factum est, ferè non sentitur, tamen dysenteria est, & appellatur, nondum tamen facta, atque constructa, sed quæ adhuc fit, & propterea tum Galenus in expositione prædictorum aphorismorum, ac etiam sexto de locis affectis, tum etiam Aetius, tres posuerunt dysenteriæ gradus, siue differentias, quorum vnus gradus est, cum quædam corpora pinguia excernuntur, post hæc vbi ramenta quædam intestinorum abrasa eorum superficie interiori, quæ membranosa existit, succedit. Et tertia differentia cùm aliquid ex ipsa abraditur substãtia intestinorum, quo tempore non adhuc fieri dysenteriam, sed iam factam, atque constructam esse dicimus, vt ipse Galenus inquit. Quòd verò in hoc affectu intestina oblæsa sint, communi consensu Græci omnes, & Latini fatentur. Poterit etiam id patere ex dolore cum positu, atque ex ipsis excrementis, simulátque impedita ipsorum intestinorum functione, distributione inquam. Verùm nunquid in superioribus intestinis, ac tenuioribus, vel in

Text. 40.

Sanguinolẽtæ excretionis differentiæ quatuor.

Prima.

3. de causis symp. cap. 2.

5. de loc. aff. cap. 7.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

De qua sermo habebitur.

Cap. 2.

Loco citato.

2. de loc. aff. cap. 5.

6. de loc. aff. cap. 1.

4. de artic. comm. 40.

Dysenteria propriè dicta quid sit.

1. de loc. affe. cap. 2.

1. de loc. affe. loco citato.

Soluitur cõtradictio in dictis Galeni de dysenteria.

Cap. 1.

Tres gradus dysenteriæ propriè dictæ.

Pars affecta in dysenteria propriè dicta.

vel in humilioribus ac crassioribus vlcus consistat, cùm non mediocriter ad eius curationem hoc nosse conducat, isto modo discernas. Nam vbi abrasiones solæ excernuntur, considerandum est, vt idem Galenus inquit præcitato libro sexto de loc.affect.num pingue quidpiam simul cum ipsis deiiciatur. Quoniam si ita euenerit, in crassis intestinis vlcus consistere credendum est. Si verò cruor excernatur intueri oportet, vtrum is reliquis excrementis ita sit admixtus, vt vniuersus misceatur vniuersis, an pars eius aliqua reliquis supernatet. Etenim si admixtus est, in superioribus, si verò supernatet, in humilioribus intestinis vlcus esse portendit. Verùm vbi neque deiectiones iis quæ ab vlcere emanant admodum permixtæ, neque omnino discretæ apparent, coniiciendū est in mediis potius intestinis affectum existere, Tralliano auctore libro octauo cap.7. Id quod etiam in abrasis excrementis videre est, licet non ita manifestè, vt in cruore. Similis quoque ratio est de crustulis. Nam & ipsæ quodnam intestinum fuerit oblæsum, declarant, tum ab essentia propria, tum etiam modo, quo vel commisceri reliquis excrementis, vel vni eorum parti supernatare videantur. Etenim si latitudine, & crassitudine fuerint multò maiores, quàm tenuia intestina exigerent, vlcerationem in crassis intestinis consistere indicant, vt patet eodem primo de loc.affect. Aetius verò cùm circa intestina crassa vlceratio contingit, stercora ait quæ egeruntur, multa esse, & coaceruata cum flatibus, & aliquando etiam spumosa, pinguia quoque cruenta recrementis admixta apparent, inexplebilisque edendi appetitus oboritur. Tenuibus autem intestinis vlceratis dolores circa vmbilicum consistunt, biliosáque, & porri colorem habentia, atque omnino variegata, stercori commixta plurimum excernuntur, citra tamen ramentorum complexum cum torminibus, & mordacitate, desperationéque, ac exolutione, vt non procul ab animi deliquio ægri absint: à sitique infestantur, & febricitant, stercus quoque crudius ab eis prodit, & si ieiunum intestinum exulceratum sit (quod rarò accidit) egestiones crudiores apparent, nigriorem sanguinem vehementer implicatum habentes, bilémq; abundè flauam, sitis multa, itémque nausea affligunt. Vomunt etiam aliquando, ac cibos aduersantur, dolor vehemēs supra vmbilicum considet, & quandoque febres malignæ oriuntur, fiúntque ita affecti decolores, & ad animi deliquium vsque sudant. Vires etiam ipsorum citò deficiunt, neque procul ab interitu absunt, rosione etiam infestāte non statim, sed post aliquod tempus æger ad excernendum vrgetur, vt inquit Alexander, & (vt summatim dicam) ex rasura ipsa, & exitus tempore, & ex mistione cum stercore, vtrum in crassis, an in tenuibus intestinis vlcus sit, coniiciendum erit, Galeno teste, eodem primo de locis affectis. Affectus hic in quacunque intestinorum parte oboritur, semper morbus est in soluta continuitate, vt ex eius descriptione liquet, faciléq; ex eius indiciis deprehendi potest, vt Galenus testatur cùm sexto de locis affectis, tum etiam 12.metho.meden. quo loco, cùm pleuritidis, tum etiam dysenteriæ agnitionem scientificam esse certis videlicet definitisq; notis comparatam, & non coniecturalem inquit. Verùm priùs ea discernēda erit ab iis, quæ ab hepate profluunt cruentis, iam dictis dysenteriis, nam in hepaticis excretionibus nihil abrasum expellitur, atque interdum duorum, aut trium dierum interuallo supprimitur euacuatio, deinde rursus redit malum, excernuntúrque excrementa prioribus multò peiora, id verò per intestinorum vlcera haudquaquam apparet, quoniam in iis, neque affatim, neq; ex longis temporum interuallis laborantes deiicere consueuerunt, eodem Galeno teste, lib. sexto de locis affectis. Ab hepate item ab initio tenuis sanguinis sanies deiicitur, deinde aucto malo crassus humor fæcibus vini haud absimilis, vt idem Galenus inquit. Ex iis itaque interstingues dysenteriam hanc propriè dictam ab iis quæ ab hepate procedunt. Quarum distinctam dignotionem, cùm de iocinoris affectibus verba fient, conscribemus. Reliquum est modò ipsius dysenteriæ notas cōscribere, tum vniuersalis, tum etiam particularis cuiuslibet dictarum

Loco citato. Nū crassa, aut tenuia intestina fuerint affecta, signa distinctiua.

Cap.1.

Cap.4. Quis affectus præter naturam sit dysenteria propriè dicta. 6.de loc.aff. cap.1. 12.met.c.7. Quibus differat ab hepaticis cruētis deiectionibus. 6.de loc.aff. loco citato.

Propriæ dysenteriæ notæ.

trium differẽtiarum. Primum etenim commune cuiuslibet dysenteriæ signum est, quòd semper etiam præcedunt mordaces quidam intestinorum dolores, vt liquet secundo de locis affect. cùm & ipsa à mordaci (vt dicemus) humore intestinum erodente, fieri solet, protinus etiam ab ipsius initio & ipse mordax humor excernitur, quem deinde interaneorum abrasiones sequuntur, postea parum cruoris simul excerni videtur, vt sexto de locis affectis, scriptum est, minutim, & exiguo tempore, aliàs veri sanguinis, aliàs concreti, eodem Galeno teste tertio de caus. symptomatum. Non raro etiam & puris exiguum aliquod excernitur, & vlcerum crustulæ Græcè ἐφελκίδες dicuntur. Præterea & membranosa quædam corpora, quæ intestinorum sunt particulæ, sed & stercus super iis collectum sæpenumerò excernitur sanguinis in se guttas habẽs, vt ipse inquit, vt autem Celso visum est, quoniam in dysenteria intus intestina exulcerantur, ex iis cruor manat, vt ipse refert, modò cum stercore aliquo semper liquido, modò cum quibusdam, quasi mucosis excernitur, interdum simul quędam carnosa descendunt, frequens deiiciendi cupiditas, dolórque in ano est, cum eodem dolore exiguum aliquid demittitur. Atque eò quoque tormentum intenditur, ídque post tempus aliquod leuatur, exiguáque requies est, somnus interpellatur, febriculáque oritur. Hippocrates verò libro de affect. ait, quòd in dysenteria dolor adest per totum ventrem, & tormina, & egerit bilem, ac pituitam, & sanguinem combustum. Hisce itaque notis tormina discernes. Eius verò gradus, quos treis esse animaduertimus, sic distingues. Primùm etenim egestio malum auspicabitur (vt Aetius fatetur) cum rugitibus subpinguibus, ac biliosis, pinguedine nimirum, quæ intrinsecus intestinis adhæret paulatim circunliquefacta, & quibusdam quidem cum torminibus, quibusdam absque iis excretiones contingunt. Breuibus autem verbis Gal. commen. citati aphorismi 26. quarti lib. dicebat quòd cùm dysenteria adhuc constituitur, quædam corpora pinguia primùm excernuntur, posthæc nisi finire anticipauerint, quędam ramenta ipsorum intestinorum, abrasa eorum superficie interiore, quæ membranosa existit, & densa: hæc secundum dysenterię gradum significabũt, licet adhuc etiam fientem dysenteriam hanc nominabimus. Hoc quoque tempore simul cum ipsis abrasionibus cruor simul excerni videbitur. At vbi altiùs exulceratio penetrauerit, ac aliquid ex ipsa substantia intestinorum abraditur, adeò magnæ intestinorum partes excernuntur, vt possimus eas carnes nominare, quo tempore adhuc fieri dysenteriam, sed iam factam, atque constructam esse dicimus, atque hic tertius est dysenteriæ gradus. Aetius verò asserit hoc tempore sordes pelliculas admixtas habentes expelli, & si non celeriter cohibeatur, compendio vicinos locos depascitur. Saniosa verò quędam excernuntur, qualia ab occisorum corporibus defluere consueuerunt. Id etiam confirmauit Paulus cùm dixit, excernũtur primùm biliosa varia, deinde subcruenta, postremò saniei similia, cuiusmodi à mortuorum cadaueribus solent profluere. Oritur autem dysenteria interdum ab externis causis, interim verò ab internis. Externis quidem, vt à nimio frigore, ardore, venenatorum pharmacorum potu, peregrinorúmque, & acrium ciborum acceptione. Iam etiam & à cruditatibus, & quæ iis similia existunt, quorum singula absque labore, vel astantium relatione percipies. At internæ causæ cuncti humores acres, atque mordaces esse poterunt, siue à toto, siue ab aliqua corporis parte ad intestina confluant, siue in ipsis fuerint geniti. Hi verò sunt, aut flaua bilis, à qua magna ex parte incipit dysenteria, vt liquet commento aphorismi 24. quarti lib. aut atra, vt ibidem apud Hippocratem & Galenum legitur, vel etiam ipsa salsa pituita, eodem Galeno teste, commento aphorismi 12. tertij lib. Verùm quisnam eorum dysenteriam efficiat, distingues ex qualitate eorum quæ excernuntur, simul cum ætate, ac temperamento ægrotantis, tempore anni, vita anteacta, ac reliquis similibus. Quòd verò plerosque dysentericos tenesmus præcedere soleat, apud Aetium, & Paulum, atque Alexandrum præcitatis locis liquet.

Cap. 5. *Citato loco.* *Cap. 2.* *Ante medium libri.* *Tres gradus dysenteriæ propriè dictæ, quemodo distinguantur.* *Lib. 3. c. 42.* *Causæ. Externæ.* *Internæ.*

Poterit quoque ex inflammatione dysenteria fieri, quam ex eiusdem inflammationis signis facilè percipies. At quantum ad prognostica spectat. Dysenteria quæ adhuc fit mordaci humore abradente, ac abstergente intestina, ita vt quædam corpora pinguia duntaxat excernantur, facilè curari poterit ablata causa ipsam faciente, Natura videlicet ipsam sanante etiam absque externo auxilio, velut reliquos similes consueuit exiguos affectus sanare, Galeni auctoritate primo de locis affectis. Verùm vbi iam facta est, atque constructa, ita vt veluti carunculæ, hoc est magnæ intestinorum partes excernantur, letalis siquidem est talis dysenteria, ex eiusdem Galeni atque Hippocratis sententia aphoris. 26. quarti libri. Nam, vt inquit Galenus, neque caro concrescere, neque cicatrix obduci in tali potest exulceratione. At si in dysenteria non adeò magnæ intestinorum partes excernantur, nec corpora duntaxat pinguia, sed veluti ramenta quædam ipsorum intestinorũ, eorum superficie interiore abrasa, quæ membranosa existit, & densa, epidermidi quæ extimam cutis corporis ambit, similis, nec adeò promptè curabitur, vt ea, de qua primò mentionem fecimus, nec adeò ægrè, vel letalis erit, sicuti ea, in qua veluti carunculæ deiiciuntur, cùm media quodammodo existat inter vnam, & reliquam, vt ex Galeni verbis elicitur præcitato commento aphorismi 26. quarti libri. In longis quoque dysenteriis cibi fastidium malum esse signum, inquit Hippocr. aphorismo tertio sexti lib. & cum febre peius. Graues quoque sunt dysenteriæ, quæ cum vehementi inflammatione oboriuntur, quæq; cum febri, ac deperditione appetitus, vt inquit Aetius. Pessimæ verò sunt, in quibus quæ excernũtur, porri aspectum habent, súntq; nigra plurima, varia, graueolentia, & quæ vnà cum excrementis sordes pelliculis magnis commixtas excernunt. Mulieres item, quàm viri, senes, & pueri, quàm iuuenes, & in status vigore consistentes difficiliùs curam accipiunt, vt idem Aetius refert. Cæterùm in intestino recto, atq; colo consistens dysenteria facilè curabilis existit. Quæ verò in tenuibus intestinis, difficulter curatur, maximè verò in ieiuno, ex eiusdem Aetij decreto. verùm vbi longo tempore id malum inueterauerit, aut tollit hominem, vt Celsus refert, aut etiam si finitur, excruciat. Orta autem dysenteria à flaua bile sæpè curari poterit, quemadmodum si ab atra bile fiat, insanabilis omnino existit, cùm nihil differat à cancro vlcerato, Galeno teste commento aphoris. 24. quarti libri, in quo aphorismo dysenteriam, si ab atra bile incœperit, letalem esse decretum reliquit Hippocrates. Idem confirmauit Aetius, hanc Hippocratis & Galeni sententiam dilucidiùs scribens, cùm dixit, si igitur ab acribus cibis, aut à flaua bile dysenteria oboriatur, ferè in totum ipsam curamus. Si verò ab atra bile initium sumat, siquidem ratione iudicationis febriliũ morborum atra bilis excernatur, transitúque suo intestinum distendat, etiam hanc curare non desperamus. Si verò sua sponte nullo præcedente febrili morbo, neque concoctione bona apparente, atra bilis excernatur, immedicabilis dysenteria ex ea oborta existit, nihílque à cancro exulcerato differt, éstque omnino letalis, nanque morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis, vel supernè, vel infernè exierit, letale est inquit Hippocrates aphorismo 22. quarti libri, etsi lib. de atra bile, Galenus velit semper exactæ bilis atræ humorem letaliter excerni, experientia id comprobans in illa pestilentia prolixiore æstate orta, in qua, qui puram, exactámque atram bilem deiecerunt, omnes periere, non propterea sibiipsi commento præcitati aphorismi 22. quarti libri, nec Aetio pugnat, nam vbi exacta fuerit atra bilis absque signis coctionis, semper letaliter excernitur, ac exitialis casus est, præcedentibus autem coctionis signis, vbi ea excernatur, neque pura, neque exacta atra bilis erit, sed bonam significabit euacuationem, cùm à natura corpus expurgetur, vt idem Galenus inquit præcitato aphorismo. Quinimò à qualibet deiectione syncera, hoc est, impermixta aquosæ humiditati, siue humor, qui eiicitur, flaua sit bilis, siue atra, dysenteria malum, vt inquit aphoris. 23. septimi lib. Lienosis etiam superueniens dysenteria bonum

Prognostica.

Cap. 2.

Conciliatur Gal. sententiæ diuersæ de atra bile. Lib. de atra bile, cap. 3. & 4.

bonum inquit Hippocrates aphorismo 48.sexti libri, quando humores crassi, ac melancholici, qui lieni erant infarcti, transponuntur,ac euacuantur.Neq; hæc sententia aduersatur aphorismo 24.quarti libri. Nam ibi de atra bile,hîc de succo melancholico loquitur,ex quo etiam dysenteria oriri potest.Quòd si eadem immoderata, ac diuturnior fiat, malum est, vt liquet aphoris. 43. eiusdem libri sexti.At vbi à pituita salsa longiori tempore mordente,atque abradente intestina,orta fuerit dysenteria, crudelissima ea existit, eodem Galeno auctore commento aphorismi duodecimi, tertij libri, & propterea periculosior, quàm si fiat ex bilioso humore, nam biliosus humor transeundo affligit, hic autem cùm sit lentus moram trahit,& sua cunctatione amplius exulcerat, suóque lentore,& transitu per intestina inhęret,ac tardans semper aliquid deterit,vt idem Galenus inquit.Non autem ita exitialis erit,vt ea,quæ ex atra bile oritur.Dysentericus (inquit Soranus Ephesius) si post aurem sinistram papula in modum orobi innata fuerit,cum siti admodũ frequenti,vigesimo die moritur. Cæterùm pro dysenteriæ curatione aër primò ad siccum porrò vergẽs eligendus erit, in actiuis tamen temperatus, aut modicè ad calidum, vel frigidum declinãs,prout diuersa exigit causa, à qua dysenteria oritur. Quies quoque præcipienda erit,ac motus omnino vitãdus,oportet etenim imprimis conquiescere,vt inquit Celsus,siquidem omnis agitatio exulcerat, & Aëtius principium curationis dysentericorũ à quiete, & modico cibo fieri dixit. Somnus item procurandus, vitandæq; vigiliæ sunt, cùm optimum remedium dysentericis somnus sit,eodem Aëtio auctore.Si alui excrementa præter naturam detineantur, nulli in dubium venit ea excerni debere per ea quæ per aluum infunduntur,& hoc est per lenes clysteres, cùm ab eorum retẽtione non parum intestinorum exulceratio augeatur. Similiter vitandi sunt omnes immodici animi affectus. Quod ad cibum attinet, circa initia tenui victu, ac modico cibo vtendum est,etenim dysentericus propter intestinorum,& ventris imbecillitatem,vt Alexander inquit,haud multum potest concoquere,pręsertim cùm febricitat,quamuis quantum exhiberi debeat, ex ægri viribus maximè existimandum sit. Qua de re cibi, qui non multum nutriant, nec tardè concoquantur,exhibendi,quantitatéque (vt diximus) modica,& si vires permiserint,primis saltem duobus diebus abstinentiam indicimus, eodem Alexandro auctore.Nam iis tenuissimo victu opus est,Galeni decreto libro quarto de articulis, præsertim vbi,& iocinoris quoque adsit imbecillitas, ac plenitudinis affectio. Tribus autem diebus exactis, lac propinamus, præsertim vbi febris permiserit, communi Alexandri & Aëtij sententia, est nanque id temperatus cibus, cum hoc quod depurgat,simúlque ea,quæ in corpore sunt,contemperat,& postremò aluum sistit,vt Aëtio visum est,& (vt summatim dicam) ex Galeni sententia decimo de simplicium medicamentorum facultatibus, ac tertio de alimentorum facultatibus, optimum est remedium dysenteriæ, & omnium ventris acrium fluxionum, præsertim vbi aliam quampiam desiccantem facultatem habuerit adiunctam, eam (vt ipse inquit) à lapidibus, qui prædecocto ipsi iniiciuntur igniti,accipit.eò vsque autem lac decoqui debet, dum pleraque serosi in eo humoris absumpta pars fuerit, nec minùs, si ferreos in ipsum cylindros candẽtes iniicies, eandem, aut etiam facultatem meliorem lacti adiicies, nam ferrum adstringentis quoque facultatis est particeps. Facilè tamen lac sic paratum in ventriculo in caseum cogitur, vt idem Galenus testatur præcitato libro tertio de alimentorum facultatibus,ob id mel illi admiscemus,quin & aquam etiam,præsertim pluuialem,vt plerique medicorum factitant,affundere securius fuerit, quartæ nimirum lactis parti affusam, deinde cùm paululum fuerit decoctum exhibeatur, nam & citra noxam etiam febricitantibus tale lac exhiberi poterit, Alexandro teste. Verùm si huic lacti sic præparato parum stercoris canis, sola ossa per duos dies comedentis, desiccati, ac in puluerem redacti permisceas,mirabile etiam dysenteriæ medicamentum, à Ga-

Curatio.

Victus ratio.

Aet. libr. 9. cap. 45.

Loco citato.

Commẽ. 40.

De lacte nota.

10. de simpli. med facult. ca. de lacte.

3. de alimẽ. facul. ca. 15.

Cap. 15.

Cap: de lacte.

leno expertum (vt liquet eodem decimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus) exiſtit. Procedente verò tempore, prædictum lac poterit ad dimidium decoqui, & deinde etiam ad tertiam (vt Aëtius inquit.) Quouis autem morbi tempore lac caprillum eligi debet, & huius penuria vaccinũ, vt eidem Alexandro viſum eſt. Nec propterea Galeni ac Hippocratis ſententię pugnabis aphoriſmo 64. quinti libri, vt præcedenti cap. de diarrhœa, diſſeruimus. A lactis acceptione, panem madefactum offerri oportet, vt idem Aëtius inquit. Præbebunt etiam, nedum nutrimentum, ſed medicamentum optimum, pultes ex lacte apparatæ, veluti oryza, amylum, ſimilago, aut ipſa etiam ptiſana torrefacta cum aqua pluuiali parata, ſimiliter & oua lacti commiſta. Poterunt etiam & ex milio, ac panico prædictæ pultes cum lacte parari, aut ex ſiccis, & contritis panibus, & vbi adhuc fluxus perſeuerauerit, ea quæ adſtringunt, ac aluum ſiſtunt pultibus admiſcere oportet, veluti ſunt mali punici acidi grana, mala cytonia, ſorba, præſertim ſicca, aut pyra, meſpila, corna, ſeu hi fructus, quos amarenas, quóſq; azarolas vulgus appellat. Præſtabit item prædictorum aliquod in aqua, vnde pultes fiunt incoquere: ſit autem ea pluuialis, vel in gallinarum, ſeu gallinaceorum pullorum iure prędictæ pultes fiant, & pariter aliquod prædictorum adſtringentium admiſcebis, præſertim vbi quomodolibet paratum lac, in acidam, vel nidoroſam qualitatem eis commutetur. Nec minùs oxalis, plantago, portulaca, cichorium, intubus ſatiua, aut etiam braſsica quandoque, modò fuerit biſcocta, in iam dicto iure decoqui poterit, & quamuis olera non valde probentur in dyſenteria, prædicta tamen modicè deguſtare poterunt, Aëtio, & Alexandro teſtibus. Danda ſunt inſuper ouorum aſſatorum lutea, modò in aceto per aliquod ſpatium fuerint præmacerata. Carnes autem, eo quòd multum nutriunt, & tardè cõcoquantur, dyſentericis non valde commodè exiſtunt, vt eiſdem Aëtio, & Alexandro viſum eſt, tamen eis qui diuturno malo vexantur, dandæ ſunt, maximè verò volucrum eligendæ primò, deinceps ſylueſtrium ferarum: proinde turdi, perdices, turtures, merulæ, gregalium columbarum pulli, ſtarnæ, phaſiani, ac ſimiles exhiberi poterunt, ebulliant autem primùm in poſca myrti baccis cum eis incoctis, vt idem Aëtius fatetur, & deinde aſſentur. Præſtabit etiam ſi ipſis euiſceratis iniiciantur myrti baccæ, ſorba ſicca, corna, meſpila, pyra adſtringẽtia, aut mala cotonea, deinceps conſuantur, & aſſentur. Nec minùs ſi elixentur, & eadem adſtringentia cum eiſdem carnibus decoqui poſſunt, parúmque oxalidis, intybi, aut plantaginis adiiciendum, fiátque elixatio in pluuiali aqua, & vbi vires imbecilliores fuerint, ex prædictarum auium carnibus contuſum, aut ius, quod conſummatum appellant parari poterit pauco omphacio, & ſtillatitia aqua roſacea, myrtina, aut oxalidis adiectis. Id quod etiam fieri poterit ex caponum, gallinarum, aut gallinaceorum pullorum carnibus. Nec minùs proderit, ſi eiſdem aſſatis modo quo diximus, ac demum fortiter expreſsis, qui prouenit ſuccus dyſentericis exhibeatur. Ex pedeſtribus verò interdum carnes exhiberi poterunt leporum, capreolorum, ac hœdorum priùs in poſca decoctis, & deinde ſimiliter aſſatis. Fructus quoque adſtringentes guſtare poterunt, quamuis parcè eis vtendum ſit, veluti ſorba, corna, meſpila, mala cotonea, ac viridia pyra cocta, necnon & malum punicum, præſertim auſterum, aut acidum: cum eis tamen panis mandi debet, eo quòd facilè (vt inquit Alexander) corrumpantur. Nec minùs & amarenis, ac azarolis dictis vti poterunt Pro potu à principio aqua pluuia vtendum eſt, ex Pauli, & Aëtij decreto, & ſi ea haberi nequit, fontana vtendum, in qua prædicti adſtringentes fructus fuerint decocti, prę ſertim rhus obſoniorum, aut oxalis, vel plantago. Poſteà verò, vbi vires fuerint deiectæ, aut ſtomachus laborauerit, vinum quoque propinãdum eſt, ex eorundem ſententia. Sit autem adſtringens, & non valde vetuſtum, ac pluuiali aqua dilutum, ſeu fontana, in qua oxalidis, plantaginíſve folia fuerint decocta. Cæterùm vbi ad exulcerata inteſtina adhuc à toto, aut ab aliis corporis partibus

vitiosus succus confluxit, priusquàm vlceri succurratur, fluxionē ipsam auertere studebimus, ac eum qui redundat succum vacuare, & si auersio hæc non sit vlceris, quatenus vlcus est, curatio, ex Galeni decreto quarto meth. meden. quanquam illud quoque excerpserit, vt ipsemet fatetur ex Hippocratis doctrina, illúdque præsertim seruandum erit, vbi non vtilia ab ipsa natura sponte ferantur, seu criticè euacuantur, sed symptomaticè. Qua de re qualiscunque fuerit vitiosus succus, qui ad intestina cum sanguine confluit, ipsa exulcerans, siue à toto, siue ab aliqua cōfluat parte, modo critica non fiat expulsio, viribus, ac aliis consentientibus, venæ sectio in brachio adhibenda erit, præsertim circa primos morbi dies, & si febris adsit, ac totius corporis plenitudo, tutiùs sanguis mittendus erit, ex Alexandri sententia capite sexto, libri octaui. Id quod etiam confirmauit capite septimo eiusdem libri. Verùm dicta venæ sectio paulatim administrari debet, vt ipse inquit, ita vt neque vniuersum, neque copiosum educatur, ne ægri vires imbecilliores hinc reddantur. Aëtius quoque cap. 45. libri noni, vbi sanguinis impetus vehementer in dysenteria vrgeat, aut etiam, si maxima subest inflammatio, præsertim in iis qui plurimo sanguine abundant, venam incidendam esse præcipit, si vires non resistant, & maximè in quibus consueta sanguinis excretio cohibetur. Auferre autem sanguinem oportet (vt idemmet Aëtius testatur) neque multum, neq; coaceruatim, quemadmodum præcipiebat Alexander. Nam ab vtroq; venter conturbatur, quanquam ipse Aëtius in dextro cubito venam humeralem appellatam secare iussit, cùm non similiter vena hac incisa, vires labefactentur, vt ipse inquit, & insensibiliter quodammodo, furtímque sanguis auferatur. Quòd si hæc non appareat, necessariò media secāda erit. Cæterùm fissura omnino tenuis esse debet. Nam non ob multitudinem sanguinis vacuandam sectionem facimus, sed vt materiam quasi per riuos trāsferamus, vt ipse refert. Paucus autem sanguis etiam multo tempore missus inflammationem mitigat, & sanguinis ad intestina confluxum reuellit, innatúmque calorem sensim refrigerans, somnum magis, quàm animi deliquium inducit, est quippe optimum remedium dysentericis somnus. At si malè admodum affecto iocinore flauæ bili admixtus sanguis ab eo ad intestina deferatur, ita vt strigmenta quoque intestinorum deiiciantur, summa intestinorum tunica humoris acrimonia derasa, quisnam verebitur internam in dextro cubito venam secare, nedum reuulsionis gratia, verumetiam ipsiusmet iocinoris alterationis? Cùm plerique medici in hoc casu, qui solam intestinorum exulcerationem, neglecto iocinore curare consueuerunt, in causa sunt, vt ægri moriantur ex Galeni sententia libro quarto de articulis. Rursus vbi vehementissimus infestauerit dolor, propter rodentium humorum acrimoniam ad intestina à toto, seu ab aliqua corporis parte confluentium, & propterea verenda sit phlegmonis generatio, aut virium defectus, cui absonum videbitur venam secari debere? cùm & idem Galenus in maximis doloribus nullum maius inuenerit remedium, quàm vsque ad animi defectum venam secare, aut purgare, vt patet commento aphorismi 23. primi lib. Quanquam nos venam secandam dicimus, vbi cuncta eam admiserint, nec vsque ad animi defectum, sed paulatim, ac sensim, ne vires imbecilliores reddantur, ipsam probamus, prout Aëtius, & Alexander probarunt. Valeant itaque barbaram sectantes medicinam, ac thessalici nostri temporis medici, qui nūquam pro dysenteriæ curatione venæ sectionem admittunt, nec admittendam esse censent nulla auctoritate, ac ratione fulciti, nisi quòd sic longo tempore in ægrorum necem malè obseruarunt. Nam viribus, ætate, ac aliis consentientibus circa initia, reuulsionis gratia, vbi magna adsit humorū copia potissimùm, aut sanguinis impetus vehementer vrgeat, seu maxima adsit inflammatio, aut dolor vehemens, siue iecur fuerit, modo quo diximus malè affectum, semper exordienda curatio erit à iam dicta venæ sectione. Id quod longa experientia, & diebus non longe elapsis etiam comprobauimus. Nam cùm duo magni-

Medicamētorū ratio. *Cap. 5. & 6.*

Venæ sectio.

Loco citato.

Quibus ab initio vena secanda sit, concluditur.

fici Ioannis Ferdinandi Rocchi filij dysenteria affecti essent eodem tempore, ac ex simili causa, quanquam vnus per tres, aut quatuor dies priùs in dysenteriam incidisset, is (quoniam à precedente medico non fuit sanguis ei missus, quamuis alia fuissent debita adhibita medicamenta) tandem interiit. Alteri verò, cui nos fuimus accersiti, licet grauior fuisset in eo ortu dysenteria, vires, ac ætas, & habitus imbecilles, non tamen adeò, vt sanguinis misionem prohiberent, priori medico inuito me præcipiente fuit sanguis missus, sanguine misso, statim melius se habuit, ac deinceps debitis aliis medicamentis adhibitis, liber euasit, vixit, & adhuc viuit. Ei tamen (quoniã ætas reluctabatur, cùm nondum vndecimum ægeret annum) non fuit vena secta, sed hirudines in cubito adhibitæ (id quod seruandum esse censemus in cunctis infrà decimumquartum annum.) Nam licet eis sanguis mittendus sit, si ea adsint, quæ suprà notauimus, tamen iis non per venæ sectionem, sed per hirudines, aut cucurbitulas, extrahi debet. Nonnullos etiam alios dysentericos à venæ sectione liberatos & nos vidimus, & qui mecum affuerunt, asseclæ testes sunt, quemadmodum etiam Deum testor me veritatem fateri, & firmiter tenere, quòd liberatus fuisset quondam excellens Don Gutterius de Cardines filius Don Leonardi, si ei iterata fuisset venæ sectio. Is nanque ætate adolescens, cùm ex malo affecto iocinore, ex confluente bilioso sanguine ab eo ad intestina, in grauissimam incidisset dysenteriam, cum vehemẽtissimo intestinorum dolore, seu potius inflammatione, ac febre, fuit à me accersito ei vena secta interna dextri cubiti, duæq; vel tres ad summum extractæ sanguinis vnciæ, secũda ægritudinis die, & cùm adhuc dysenteria perseuerasset, & dolor, & febris valida, iterum venam secare mihi visum fuit, viribus iam consentientibus, verùm altero superueniente medico barbaram sectante medicinam, ac Erasistrateo circa venæ sectionem existente penitus assentiri noluit, quinimò nec auctoritatibus, nec rationibus conquiescens, primam quoque venæ sectionem condemnauit, potissimùm cum reliquis adhibitis medicamentis adstringentibus, resiccãtibus, ac mordacitatem obtundentibus infrà decimumquartum inualescente semper dysenteria, dolore ac febre morte preuentus fuerit. Hic ex numero fuit eorum, qui à Galeno damnantur libro quarto de articulis. Nam neglecto iocinore solam intestinorum exulcerationem curare tentabat, & propterea causa fuit vt æger moreretur, adeò vt de eius morte coram Deo rationem reddere debeat. Nuper quoque dum hæc conscriberem excellens Ascanius Caracciolus, cùm dysenteria, tinesmo, ac febre laborasset, ex venæ sectione internæ dextri cubiti, incunctanter absque alio auxilio liberatus fuit. At si quid sanguinis misionem fieri prohibeat, aut post eam adhuc vitiosi redundabunt succi, ita vt intestinorum vlcera adhuc efficiant, aut augeant, purgationem adhibere non erit alienum, quam iterum velut venæ sectionem non vniuersam, sed per vicem tentabimus, eodem Alexandro teste. Etenim fieri nequit, vt intestinorum vlcera curentur manente adhuc ea, quæ ipsa efficit, aut auget, causa. Quanquam si iidem humores promptè per vomitum euacuari possent, id potius tentandum esse censerem, cùm per eum, nedum eorum euacuatio fieret, verumetiam & diuersio. Id quod vbi fluxio valenter irruat, exequendum esse iussit pro vlcerum curatione Galenus quarto metho. medendi, dum dixit, Vtique si in superioribus vlcus consistat, per inferna purgantes, sin autem in inferioribus sit, superiorem ventrem vacuantes. At si per vomitum facilè, qui redundant succi purgari nequeant, per aluum eos vacuare non erit alienum. Nam etsi per exulceratas partes pertranseant, extra tamen educuntur per conferentia, ac communia loca. Neque id per vehementia pharmaca tentandum erit, sed per mitiora, ac familiaria, quæ insuper vlceri nocumentum non inferant. Quorum copiam nostris temporibus inuenire haud difficilè erit. Iis itaque medicamentis purgantibus leuem quandam adstrictionem etiam habentibus, siue vlcus in superioribus consistat intestinis, vel inferioribus, aut

Commẽt. 40.

Medicamẽtum purgãs.

Vomitus.

Cap. 6.

mediis,

mediis, tutè vtare, cùm neque hæc medicamenta purgantia sint vlceris, quatenus vlcus est, curatiua, etenim quæ propriè prædicta vlcera curant, pro locorum diuersitate, diuersimodè etiam adhiberi debent, vt infrà dicemus. Quare si ex redundante bile dysenteria fiat, adhibitis priùs (si occasio dabitur) quibusdam syrupis, veluti is est, qui ex infusione rosarum, cichorij, aut oxalidis succo, aut omphacio paratur, cum eiusdem intubi, oxalidis, aut plantaginis aqua permixtis, hoc purgans medicamentum dato, Recipe tamarindorum ℥.j. corticum myrobalanorum citrinarum ʒ.ij. fiat decoctum in aqua oxalidis, aut plantaginis, & cichorij, in quo mellis aërei ℥.j. aut ℥.ij. rhab. in prædicto decocto macerati, & non colo transfusi ʒ.j. aut ℈.iiij. & syrup. de infusione rosarum ℥.ij. dissolue, & præbeto. Quòd si nec iam dicto medicamento redundans bilis cesserit, prædictis, aut aliis magis adstringentibus syrupis priùs adhibitis, veluti is est, qui ribes, myrto, aut citri acetositate paratur, iterum medicamentum purgans dari debet, quod quidem maiorem adstringendi vim habeat, ac minorem purgãdi. Quapropter in plantaginis, & oxalidis aqua ʒ.iiij. aut ℥.ß. corticum myrobalanorum citrinarum decoquito, atque in ea mellis aërei ℥.j. aut ℥.ß. & rhab. parum torrefacti ℈.ij. vel ℈.j. cum syrupo de infusione rosarum ℥.j. adiicito, & si opus fuerit, tam dictas myrobalanos, quàm rhab. plus torrefacito. Vbi verò qui redundat succus, salsa pituita fuerit, syrup. ex succo boraginis, & myrtino, de infusione rosarum, aut etiam rosaceo melle, cum plantaginis, aut oxalidis aqua, aut etiam absynthij decocto, adhibitis priùs, quibus iam dicta pituita purgationi paratior fiat, ex chebularum myrobalanorum decocto, aut etiam agarico si opus fuerit (Nanq; & ipsum dysentericis confert, ex Dioscoridis auctoritate, leuiculęq; adstrictionis est particeps, vt Galeno visum est, & nos longo tempore eo vsi fuimus, nullúmque incommodum vnquam consecutum fuisse obseruauimus) ac prædictis aëreo melle, & syrup. de infusione rosarum, seu myrtino, rhabarbaróque, modo quo diximus parato, medicamentum purgans tribue, & vbi vsus expostulauerit, idipsum iterare conuenit. Nec minùs, vbi dysenteriæ causa atra bilis fuerit, ea priùs parata ex succi fumariæ, boraginis, aut oxalidis, infusionis rosarum, aut pomorum syrupo, quod bilem atram purgare valeat medicamentum dato, quod recipit senæ, epithymi ana ʒ.ij. corticum myrobalanorum indarum ʒ.iij. aut ʒ.iiij. fiat arte decoctum in aqua oxalidis, aut plantaginis, & boraginis, seu lupulorum, in quo iterum mellis aërei ℥.j.ß. aut ʒ.ij. rhab. (vt priùs dictum est) macerati ʒ.j. & syrup. de infusione rosarum ℥.ij. adiicito. Idq; etiam iterare cõuenit, si redundans prædictus perseuerauerit succus, myrobalanósque, & rhab. torrefacere si opus erit. Nam quæ secundo, aut tertio loco exhibentur medicamenta purgantia, minorem purgandi vim, ac maiorem adstringendi habere debent, & propterea à purgatione, qualiscunque redundauerit succus, quamuis amplius exulcerationem non pariat, aut augeat, perseuerante tamen adhuc dysenteria, adstringentia medicamenta, necnon exsiccantia, ac obtundentia exhiberi debent, quemadmodum vniuerso medicorum cœtui visum est, quãquam etiam post purgationem, præsertim vbi adhuc quispiam reliquus fuerit redundans succus, ea quæ vrinam ciunt ab Aëtio, & Celso commendentur: quibus etiam & ipse vtor, aliquot adstringentibus permixtis. Prosunt etenim ea, quæ vrinam mouent (vt inquit Celsus) in aliam partem humorem auertendo, si ea consequuta sunt, si non sunt consequuta, noxã augent, ita quod, vt ipse refert, nisi in quibus promptè id facere consueuerunt, non sunt adhibenda. Verùm ad ea quæ modò diximus medicamenta accedendum erit, ea etenim sunt, quæ aluum sistunt; quoniam corpora plus iusto laxata adstringunt, vel influentes humores obducentia, ac inspissantia, vel reficcantia intestinorum vlcera sunt, quanquam eamet, neque indifferenter viâ eadem approximari debeant, nam si in crassis intestinis vlcera fiant, iis quæ per sedem iniiciuntur remediis magis egẽt, quippe cui magis sunt propinqua, quæ verò in tenuibus habentur ab epotis medicamẽtis

Curatio dysenteriæ ex redundante bile ortæ.

Si ex salsa pituita, curatio.

Diosc. lib. 3. cap. 1. Gale. 6. simpli. cap. proprio.

Si ex atra bile fiat, curatio.

A purgatione qualia competant medicamenta.

Quæ vrinã ciũt, quibus conueniant.

Quibus infusa magis, & quibus epota medicamẽta conferant.

præſidium magis ſuſcipiunt, vt patet apud Galenum tum quinto meth. meden. tum ſexto de locis affectis. Quamuis quæ in tenuibus habentur vlcera quæve medio ſitu poſita ſunt, ambo etiam requirunt, & quæ supernè ſumuntur, & quę per ſedem infunduntur, eodem Galeno teſte libro quarto meth. medendi. Verùm quæ vicina ventriculo ſunt inteſtina, ſi exulcerata ſint, iis per comeſta & bibita ſuccurritur. Quæ verò inferiùs ſunt ſita, per ea quæ iniiciuntur, quando neque ad ea quæ vicina ventriculo ſunt, ſubire poteſt, quod per ſedem infunditur, nec integris viribus ad inferiora pertingere, quod per os ſit ingeſtū. Supponatur igitur in ſuperioribus, atque gracilibus inteſtinis vlcus haberi, & propterea magis iuuari per ea, quæ per os aſſumuntur, ſyrup. è myrto, è ribes, aut omphacio, vel è ſucco oxalidis, ſeu ex infuſione roſarum, ac earundem incompletarum, & interim quoque aridarum paratus tribuatur. Similiter is qui ex plantaginis ſucco, portulacæ, aut etiam polygoni paratur, cum quibus ℈.j. adiici poterit infraſcripti pulueris, quo ipſe vtor. Hîc recipit ſeminum roſarum, oxalidis, plantaginis, ac portulacæ, ſingulorum ℈.j. corallorum rubeorum, & cornu cerui vſti, cuiuſlibet ʒ.j. amyli, draganti ana ʒ.ß. Hîc etiam exhiberi poterit cum vetuſto ſaccharo roſaceo, aut cum eo medicamento, quod conficitur ex tota ſubſtantia, ſeu ſucco citoniorum, aut eorum fructuum, quos amarenas, aut etiam, quos corna vocant, & ſaccharo. Quòd ſi nec is ſufficiat ex paſtillis de ſpodio, ſuccino, ſeu terra lemnia ℈.j. vel ʒ.ß. cum prædictorum ſyruporum aliquo tribuatur, aut ʒ.j. micletæ Nicolai. In hunc etiam vſum conferunt mora acerba in ſole deſiccata, & trita, aut etiam mora rubi ſimiliter deſiccata, & trita cum aliquo liquore, aut obſoniis inſperſa, Paulo, & Aetio teſtibus, althææ radicis, aut rubi, ſeu hippuris decoctum ex aqua (vt eiſdem viſum eſt) potiſsimùm pluuiali, aut etiam radicis foliorum, ſeu ſeminis ſymphyti decoctum in eadem aqua, aut vino auſtero conducit. Nec minùs cortex thuris tritus, ac potatus, aut etiam maceris cortex, & mali punici flores conferunt, ex Aetii teſtimonio, potiſsimùm vbi ex ſalſa pituita genitum fuit vlcus corporibus, ac naturis pituitoſis, & præter alia ſanguinis eruptiones ſiſtunt. Similiter, ſi coaguli leporis ʒ.j. potui detur ex ſapa, vt eiſdem Aetio, & Alexandro viſum eſt, & quo vetuſtius coagulum eſt, eo præſtantiùs, nam tale profluuio alui mederi præcipuè poteſt, atque etiam quod leporis eſt (vt inquit Ariſtoteles tertio de natura animalium, cap. 21.) ſed laudatiſsimū eſt hinnuli, vt ipſe refert. Stercus quoque canum ſola oſſa vorantium cum chalibeato lacte magnopere conferre dyſentericis teſtatur Galenus decimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus, quem ſequutus eſt Paulus cap. proprio de torminibus, erinaceorum item teſtæ vſtæ, oſtreorum, & cancrorum, tam fluuialium, quàm marinorum tritæ, ac etiam cornu ceruinum vſtum reſiccatum (vt inquit Aetius) inteſtinorum vlcera curant. Vtiliſsimus etiam exiſtit portulacæ ſuccus potus dyſentericis, aut etiam ipſa portulaca cocta, & comeſta. Nec minùs conducit plantaginis ſemen, folia, & radix, & lapathi ſilueſtris ſemen. Verùm ſi pluribus diebus nihil remedia alia iuuerunt, vetúsq; iam vitium eſt, aquæ bene frigidæ potio abſumpta vlcera adſtringit, & initium ſecundæ valetudinis facit, Celſo auctore. Sed vbi venter ſuppreſſus eſt, protinus ad calidam potionem reuertendum eſt, vt ipſe inquit. Illud tamen memoriæ ſemper mandandum, quod communis omnium internarum partium indicatio eſt, vt ea eligantur, quæ animalis naturæ maximè ſint familiaria, ſiue ea cibi ſint, ſiue medicamēta: fugiātur, reſpuantúrq; huic contraria, eodem Galeno auctore quarto metho. med. Quapropter medicamenta quæ ex opio, alterco, nigro papauere, aut mandragora componuntur, vitari omnino debent, niſi fortè maximè vrgeat neceſsitas, ex Tralliani ſententia, nam licet ſomno dolorem leuare videantur, & propterea venter retineri conſpiciatur, tamen humores in vnum collecti poſtea ſine intermiſſione deiiciuntur, capitéq; grauato, ac viribus labefactatis ventrē reddunt deteriorem, & maius cibi faſtidium inducūt. Craſsis verò inteſtinis exulceratis, eis

4. meth. c. 7.

Quæ per os ingerenda ſint.

10. de ſimpl. facult. cap. de ſtercore canum.
Paul. lib. 3. cap. 42.

Cap. 7.

eis quæ per sedem infunduntur,vt diximus,potiùs vtẽdum erit cùm & ea quoque magis conferant. Quanquam si eisdem etiam vtaris, tenuibus intestinis affectis,nihil nocebis,quemadmodum si ea,quæ per os assumenda conscripsimus,eis tribuas quibus crassa intestina exulcerata sunt,nihil afferas nocumenti.Eandem tamen facultatẽ habere debent hæc medicamenta,vtpote adstringendi,obtundendi,& resiccãdi,& vbi vlcera sordida fuerint,eis vtendum etiã, quæ vim habent detergendi.Excipe igitur circa initia aquæ hordei torrefacti cum corticibus,& iuris gallinarum,seu pullorum gallinaceorum salis expertis cuiuslibet libram semis, quibus adde vitellos ouorum numero duos, olei rosacei ℥.j.ß. & ℥.ij.sacchari rubei, aut mellis rosacei (si pituitosi dysenterici fuerint potissimùm)tantundem,& fiat clyster, & si sanguinis copia profluat, polygoni,aut arnoglossa succi ℥.ij. vel ℥.iij. adiice. Nec minùs confert asinini stercoris succus,maximè si à pastura montana,& adstringẽte prodeat animal, vt inquit Aëtius,potissimùm si stercus plantaginis succo fuerit madefactum, deinde expressum,& infusum.Quod si dolor vehementer vrgeat caprillum seuum,vt quod inter alia sit dysentericis vtilissimum,quia & faciliùs concrescit, & intestinis inungitur,plurimóque tempore inhæret, nec habet acrimoniam, vt hircinum,Galeno auctore 1.4.11.de simplic.medic.faculta.& aliis plerisque locis.Aut si id haberi nequit, hircinum: vel anserinus, seu gallinaceus adeps prædicto clysteri adiiciatur, pondere ℥.j. aut ℥.ij.similiter & oleum rosaceum augeatur,sitque rosaceum omphacinum.Hæc tamen,veluti etiam & ouorum vitelli,vbi dolor non vrgeat,vitari debent quoad fieri potest,quoniam vlceris curationem impediunt,aut exigua sit eorum quantitas, hoc etiam tempore si cremoris oryzæ,tragacanthi,aut gummi,aut amyli ℥.j.aut ℥.ß.permisceas, conferet. Quòd si maiori egeas adstrictione, ac resiccatione, in modo dicta aqua hordei,foliorum plantaginis,polygoni,ac portulacæ pugillum ß.decoques,rosarum rubearum ʒ.iij.balaustiorum,hypocistidis,ana ʒ.ij.cui per colum transfuso seui caprilli ℥.ß.olei rosacei ℥.j.sacchari rubei ℥.ij.aut sacchari rosacei vetusti tantundem,succi plantaginis,aut portulacæ ℥.j.ß. misceto, & fiat clyster, & si magis adstringere volueris,luti armeni,& sanguinis draconis ana ʒ.j.adiice,vel tantundem pastillorum de spodio,seu terra lemnia,aut succino, quemadmodum si magnopere dolor vrgeat,stupefacientia etiam medicamẽta permiscere poteris.Nanque tutius per sedem,quàm per os adhibentur,vtpote ʒ.ß. aut ℈.ij.Philonij persici,aut catapotiorum de cynoglossa,seu eius medicamenti, quod à Nicolao Requies appellatur. Vbi verò vlcera intestina depascantur,eis quæ crustam inducunt,vtentur,Paulo,Alexandro & Aëtio testibus(Etsi vlcera hæc paruam omnino salutis spem promittant,vt inquit Aëtius, potissimum si in tenuioribus consistant intestinis) Verùm nos medicamenta, quæ crustam inducunt per sedem infusa probamus,vbi vlcus serpendo depascens circa crassa intestina consistit.Horum autem copia apud eosdem auctores, ac etiam apud Galenum lib.9.de compositione medicamen.secundum loc. reperitur.At si ex venenatorum pharmacorum potu oborta fuerit dysenteria, iis quæ in venenorum potu conueniunt,erit vtendũ,vt idem Aëtius fatetur. Sunt autem remedia huiusmodi in triplici differentia, vomitoria videlicet, obtundentia,atque extinguentia.In quorum numero etiam acria comprehenduntur,vt ipse inquit.Cataplasmata verò,fomenta, ac vnguenta, seu cerata ventri imponenda haud magnopere probamus,potissimùm vbi frigida, atque adstringentia fuerint. Nam quò magis cutem densaueris,tantò magis fluxiones augebunt,vt Galenus inquit primo de arte curat.ad Glauco.Vbi verò cogeris vehementi vrgente dolore,eisdem vti,perpetuò acetum permisceas, vt medicamentorum facultas altiùs ad intestina penetrare valeat,aut vini albi, & tenuis modicum.Síntque ea nec facultate, nec actu admodum frigida. Horum autem medicamentorum, quoniam multa copia apud artis medicæ auctores eximios reperitur,propterea consultò de his nos non meminimus.

Quæ per sedem infundenda sint.

1.de simplic. fac.cap.34. Lib.4.ca.5. Libro 11. de simpl.facul. cap.de pinguedine.

Cap.5.

Cap.14.

Περὶ τηνεσμοῦ. *Id est, De teneſmo, ſeu tineſmo.*

Caput LXXV.

Plinius lib. 28. cap. 14. Cōmenta 2. 1. de morbis vulg. cōmenta. 2. text. 7. & 35. 3. de morbis vulg. cōmenta. 3. tex. 53.

EX eodem (quo iam dicta dyſenteria) genere eſt, & qui à Græcis τηνεσμὸς, à Latinis quibuſdam teneſmus, à Plinio verò tenaſmus appellatur, quanquam apud eoſdem Græcos interim τεινεσμος, cū ει, vt patet cùm primo, & tertio de morb. vulg. tum etiam aliis pleriſque locis in Hippocrat. & Galeni doctrina, quandoque verò cum η, ſcriptum reperitur, vt videre licet apud Celſum cap. 18. libro 4. Id verò non ab re. Nam conſueuerunt doricam ſectantes linguam pro, ει, η, vſurpare, nec minùs & apud Hippocratem, vt liquet aphoriſ. 27. ſeptimi libri non τηνεσμὸς, ſed τεινασμὸς nuncupari ſolet pro, ε, etiam dorice, α, vſurpans quo fit vt etiam Latinè nedum tineſmus, ſeu teneſmus, ſed etiam tenaſmus appellari valeat, quemadmodum Plinius affectum hunc appellare conſueuit. Nec quoque talis appellatio barbara dici poterit propter iam traditas rationes. Nam proprio, & Latino nomine nos carentes, nomenclaturam à Græcis vſurpamus, & indifferēter prædictis nominibus vti poterimus. Nomen verò ſumpſit ab ipſo ſymptomate, vt apud Galenum conſtat ſecundo metho. meden. & comment. prædicti aphoriſ. 27. ſeptimi libri, quoniam in eo tenſio quædam circa inteſtinum rectum ſit, ob quam, cùm cacare vehementer appetant ægri, continuò exurgunt, vt idem ſit, quod deſidendi quædam cupiditas aſsidua, aut inanis quædam egerendi voluntas, ſeu (vt inquit Paulus cap. 41. libro tertio) continua, & implacabilis deſidendi cupiditas, qua nihil præter modica cruenta, vel mucoſa egeritur. Id quod etiam Aëtius confirmauit cap. 44. libro nono, cùm dixit, eſt autem affectio hæc ad excernendum promptitudo, quæ differri, ac deuitari non poteſt, nihil tamen, præterquam pauca cruentum aſpectum habentia propellens; & poſtea quædam mucoſa. Qui quidem affectus ſymptomata infert dyſenteriæ ſimilia, nixus tamen multò vehementiores habet, vt eodem libro tertio de cauſis ſymptomatum liquet, eandem quoque habens cauſam ac diſpoſitionem, vt patet comment. præcitati aphoriſmi. Conuenit itaque cum propriè dicta dyſenteria teneſmus in diſpoſitione, cauſa, & ſympto. niſi quod ea fiunt vehementiora, præſertim nixus, ex Galeni ſententia. Differunt autem loco, ſeu parte affecta, nam dyſenteria propriè dicta indifferenter in cunctis inteſtinis excitari poteſt, præterquam in inteſtino recto, teneſmus verò non niſi in eodem inteſtino recto oriri conſueuit, vt liquet apud Galenum, cum præcitato libro tertio de cauſis ſymptomatum, tum etiam ſexto de locis affectis, commen. præcitati aphoriſmi, & aliis pleriſque locis. Id etiam confirmauit Alexander, cap. 9. libro octauo, cùm dixit, teneſmus recti inteſtini affectus eſt, indicant etiam ipſum affectum eſſe vehemens tenſio, ac dolor cum poſitu, ac prompta deiiciēdi cupiditas, paucis admodum ſequentibus excrementis, & quòd per totum morbi ſpacium iis quæ à ſupernis deſcendunt, haudquaquam miſceri videntur. Affectus hic, velut & dyſenteria, morbus eſt in ſoluta continuitate, quoniam prædicti inteſtini recti exulceratio eſt, vt liquet apud Galenum præcitatis locis. Et propterea licet ab initio excrementa pituitoſa, & pinguia ſint, progreſſu tamen temporis, vt liquet eodem ſexto de locis affectis, etiam ramenti ſpecie deiiciuntur. Comitantur etiam affectum hunc conatus, & implacabilis deſidendi cupiditas cum flatibus. Deſcendunt autem per aluum mucoſa cum graui diſtentionis ſenſu, necnon aquoſa, & interdum poſt recrementa ſanguis deſtillat, eodem Alexandro auctore. Celſus verò ſic de eo ſcriptum reliquit. In hoc æquè, ac in torminibus frequens deſidendi cupiditas eſt, æquè dolor, vbi aliquid excernitur. Deſcendunt autem pituitæ, mucíſque ſimilia, interdum etiam leuiter ſubcruenta, ſed iis interponuntur nonnunquam ex cibo quoque rectè coacta. At Hippocrat. libro de affectio. ait, Quod vbi teneſmus apprehenderit, ſecedit ſanguis, ac mucus, & dolor fit in vētre inferiore, maximè vbi ad ſeceſſum deuenerit. Scribunt

Cap. 2. Teneſmus vnde nomen ſumpſerit. Quid ſit.

Quibus cū dyſenteria conueniat.

Cap. 2. Quibus dif ferat conueniat. Quæ pars in eo afficiatur.

Cap. 2. 6. de lo. affe. cap. 1.

Quis affectus præter naturā ſit.

Loco citato. Signa.

Ante medium libri.

bunt tamen nonnulli(vt Galenus asserit eodem sexto de locis affectis) quod à forti excernendi conatu præcedente dolore vehementi aliqui lapides callosos deiecerunt,iis qui in vesica nascuntur haud absimiles. Id quod neque ipse vidit,neque alium qui viderit, vnquam audiuit. Affectus hic cùm eiusdem sit generis cum dysenteria(vt diximus)haud quoque circa eiusdem causas ab ea discrepabit,Galeno teste comment. aphoris. 27. septimi libri,modo ipsæ circa rectum intestinum exulcerationem pariant,nam citra eam tenesmus dici non poterit. Quanquam sint, qui velint, quod à iam dictis dysenteriæ causis, tum externis,tum internis citra exulcerationem fieri possit tenesmus, necnon & à quibusdam aliis. Verùm hunc tenesmum mendosum, seu non verum appellant, præcipuè arabes, & qui eos sectantur. Nos verò cum Galeno asserimus tenesmum nec dici,nec appellari posse, etiam si quispiam dolorificus affectus à quapiam causa in intestino recto fuerit ortus, nisi adsit eiusdem abrasio, seu exulceratio. Quomodo autem distinguendæ sunt, ac dignoscendæ tenesmi causæ diuersæ,à præcedenti cap.petas. Quanquam si propter stercorum multitudinem eueniat grauis distentionis sensus, circa imum ventrem aderit, erúntque alui excrementa præter naturam detenta. Hæc autem multitudo non in cæco intestino,vt quibusdam visum est(pace tantorum virorum dixerim(cùm hoc in hominibus intestinum adeò exiguum sit, vt nullum ferè habeat vsum,neque intra ipsum fæces excipi possunt, velut in nostris anatomis sæpiùs inspeximus. Verùm in eodemmet aderit intestino recto,vel cùm primo colo alligatum est,vel in alia eius parte.Quod verò tenesmus neque acutis,neque longis morbis annumerari debeat,cùm & facilè tollatur, neque vnquam per se iugulet,liquet apud Celsum præcitato loco.Quod si vtero gerenti superuenerit,faciat abortum, aphoris.27.septimi libri, ab Hippocrate scriptum est,id autem non ab re.Quoniam(vt inquit Galenus 3.de morb.vulg.)dolorificus, & molestus affectus est, dolorificus quidem propter tensionem, molestus autem,quòd assiduè desidendum sit.Quare & propter vehementes, atque frequentes exurrectiones, conceptus abortitur, quando etiam ex omnibus aliis fortibus motibus,atque doloribus mulieres grauidæ solent abortire. Pro cuius curatione proprior ratio victus talis sit,qualem in tormina suprà præcepimus,Celso auctore,cibos quidem(vt inquit Alexander) boni succi, concoctu faciles,& leuiter adstringentes exhibentes.Quod verò ad medicamentorum rationem attinet,id primò animaduertendum erit, num à causa quapiam tenesmus adhuc fiat,vel augeatur, vel ipse iam factus desinente eius causa ampliùs non fiat.Nam si adhuc fiat, pro causarum diuersitate, curandi ratio variari debet,quemadmodum de dysenteria decretum est.Et propterea ea priùs auferri debet,vel venæ sectione, si plethoricum fuerit corpus, seu ab inflammatione tenesmus originem ducat,vel purgatione,si ab acribus, mordacibúsque succis in toto corpore redundantibus fuerit ortus, & licet id à iunioribus etiam Galenicis medicis cane peius, & angue vitandum esse consultum fuerit,tamen præter rationes, quæ hîc afferri possent, Actuarij auctoritas capite 6.libro quarto sufficiens esse debet. Ea autem talis est. Cæterùm quia tenesmi ex mordacibus, salsísque humoribus intestino recto impactis oriuntur. num ij in toto corpore abundent expendemus, ac mediocriter purgantibus educentes, ægrum ab assidua exurgendi molestia liberabimus. Nemo igitur vereatur vbi plethoricum fuerit corpus,& alia non prohibeant,seu ab inflammatione fuerit ortus tenesmus venam secare,non semel duntaxat,sed sæpius, si opus fuerit,cùm pro euacuatione,tum etiam pro reuulsione perficiẽda priusquam ad ea se conuertat medicamenta, quæ tenesmum ipsum curant. Haud quoque dissimili ratione,si vitiosi fuerint in toto redundantes succi ad intestinum rectum confluentes, audacter medicamento purgante,pro redundantis succi ratione,vti debemus,quemadmodum præcedenti cap. de dysenteria docuimus,vtputa si flaua bilis redundauerit,medicamento eam purgante vtare, si sal

Causæ.

Prognostica.

Cimenta.3.
Cimem.53.

Curatio.

Venæ sectio.

Purgatio.

si salsa pituita, aut atra bilis, medicamentis quæ eosdem succos purgandi vim habent, vti oportet, priùs tamen eis concoctis, ac præparatis, si eadem occasio dabitur. Quanquam nec eadem medicamenta magnopere acria, ac quæ vehementem purgandi vim habeant, esse debent, cùm quibus perpetuò, quæ leuiter adstringunt permiscenda sunt, quemadmodum præcedenti cap. monuimus. Verùm si ex stercorum multitudine tenesmus excitetur, tentandum primò est leuibus clysteribus, aut etiam aliquanto acrioribus eandem moliri, & vbi non suffecerint, ad lenientia medicamenta purgantia transeundum erit, veluti est manna, cassia fistula, saccharum violaceum, syru. ex pluribus infusionibus rosarum rubearum, aut persicarum, & si opus fuerit aliquid diacath. addendum. Nam & Paulus medicamentum, quod emolliat per os assumptum hoc in casu probat. Cùm verò tenesmi causa fuerit abscissa, aut idem non ampliùs à causa dependeat, aut eadem exigua sit, cùm discutientibus, tum modicè adstringentibus laborans sedes moueri debet, cùm ex eisdem quoque ægro opem feramus, eodem Actuario auctore, totisque viribus, clysteribus, aliisque topicis medicamentis ipsum curare nitendum erit, eisdémque adhuc diuersis, prout diuersæ fuerint causæ, quæ ipsum effecerunt. Nam si inflammatio fuerit, facta venæ sectione, & adhuc eadem perseuerante, ptisanæ succus cum paucis rosis, simul cum eo decoctis infundi debet (Aëtio teste) vel decoctum paretur ex hordeo non decorticato, & torrefacto, ac plantaginis foliis, cuius ℥. viij. aut libram vnã assumens, adiectis olei rosacei ℥. iij. & recentibus ouis totis sine corticibus numero ij. simúlque permixtis fiat clyster. Ad eundem vsum iniici debet lac recenter mulctum caprillum, potissimùm cum oleo rosaceo. Cæterùm lumbis præcipuè circa os sacrum, sedi, ac pubi, & interfœmineo, perineon Græci appellant, fotus, ac illinitiones adhiberi debent oleo myrteo, rosaceo, ipsóque omphacino, pauco vino albo adiecto. Quòd si dolor intendatur, fotus ex fœnugræci, maluarum, rosarum rubearum, althææque, ac seminis lini decoctum fiant. Vel in eorundem iure insessiones faciant ægri, cum efficacissima in tenesmi affectione fomenta sint sedi admota, eodem Aëtio auctore. Procedente verò tempore reiectis rosis, ex reliquis, adhibitis chamæmeli floribus, ac meliloto fomẽtum paretur, & oleo rosaceo, seu myrtino chamæmelinum, ac anethinum permiscere oportet, & temporis processu eisdem solis vti. A biliosis autem humoribus, si tenesmus fuerit ortus, clysteres fiant ex hordei, & foliorum plantaginis decocto, in pullorum gallinaceorum iure, sacchari rubei, & olei rosacei, omphacini, singulorum ℥. ij. adiectis, & vitellis ouorum numero duobus, aut ex caprillo lacte, saccharo rubeo, & oleo rosaceo, paritérque fotus, insessiones, ac illinitiones ex maluarum, althææ, rosarum, violarum, ac hordei decocto, & ex oleo rosaceo omphacino, myrteo, & amygdalarum dulcium fiant, vel ex oleo rosaceo, recenti butyro, & adype anserino cum modica cera solutis, interius anus vngatur, vt Tralliano visum est, potissimũ vbi vehementiùs dolor vrgeat. Possunt insuper verbenæ decocto inferiores partes foueri, aut in aqua calida ægri desidere, Celso auctore. Posthæc ea quæ adstringunt, simulátque contemperant iniicienda sunt, vt decoctum ex rubi, myrthi, seu plantaginis foliis, rosis, cytinis, hypocistide, balaustio, ac hordeo, cui olei rosacei omphacini, ac sacchari rubei ℥. ij. addas, ac vitellos duos ouorum, vbi ingens dolor adsit. At si dolor absit, aut is exiguus fuerit, oleum rosaceum, ac ouorum vitelli auferantur. Si verò pituita sit, quæ ægrum infestauerit, ac tenesmum excitauerit, fuerítque adhuc exigua quantitas in recto intestino eiusdem impacta, detergentibus huiusmodi clysteribus vtare primò, ac leuiter adstringentibus, deinde adstringentia magis, ac exiccantia medicamenta adhibeas, quæ etiam ad calidũ vergant, vt Recipe hordei cum corticibus, ac cicerum rubeorum ana P. j. furfuris P. ß. corticum pini, foliorũ lauri, & florum chamæmeli ana manip. ß. pilularum cupressi numero iiij. fiat decoctũ in aqua pluuiali, aut iure pullorum gallinaceorum, è quo excipe lib. j. & adde olei

Si ex stercorum multitudine fiat tenesmus curatio.

Quæ per sedem infundenda sint.

Topica.

Si à bile, curatio.

Si ex pituita, curatio.

olei anethini, chamæmelini ℥. ij. ſi dolor vrgeat, vitellos ouorum numero ij. mellis roſacei ℥.ij.miſceantur,& fiat clyſter. Pariter circa pectinem, ſedem,& fœmen calida fomenta,ac etiam olea adhibere oportet,fiant autem fotus, ſeu inſeſsiones ex floribus chamæmeli,meliloto,fœnogræco, anetho, corticibus pini,lauri,ac cupreſsi foliis,malicorio,ac myrti baccis, parato decocto ex tribus partibus aquæ pluuialis,& vna vini adſtringentis. Illinitio autem ex iam dicto oleo anethino,aut chamæmelino fiat,liliaceo,irino,aut rutaceo. In hunc etiam vſum conferunt ſacculi ex furfure in vino adſtringenti decocto parati, ſi ſedi admoueantur. Per propriam quoque experientiam ab Aëtio cōmendatur later perquam vetuſtus, & à fumo denigratus vnà cum contentis in eo palleis,ſi tundatur,deinde feruenti aceto ſubactus, linteolóq; alligatus ſubdatur ſedi. Id verò ſtatim ab excretione admoueri debet,& maximè ſi dolor infeſtet, demum prædicto hordei, ac cicerum decocto malicorium, lẽtes,myrti baccæ, ac gallæ adiici debent, corticem pini, cupreſsi pilulas non prætermittendo. Idque infundi debet per ſedem, mellis roſacei ℥. ij. adiectis. Quod ſi vigiliæ vnà cum dolore perſeuerante conſequantur, neque prædictis cedat affectio, ſedi aliquod ſoporiferum collyrium ſubdetur, vt inquit Aëtius. Aut alicui ex prædictis clyſteribus ſolani, hyoſciami, aut mandragoræ decoctum adiiciatur. Eorundem autem quantitas exigua ſit, neque ea adhibeantur, niſi maxima vrgente neceſsitate. At ſi teneſmum frigus præceſſerit, eiſdem calidis, diſcutientibúſque fotibus,inſeſsionibus, ſacculis, ac vnguentis vti licebit, & ſimilibus,prout vſus expoſtulabit.

Anodyna quando competant.

Περὶ τῶν αἱμοῤῥοίδων. *Id eſt, De hæmorroidibus.* *Caput LXXVI.*

IN ſanguine generando quicquid admodùm craſſum, ac terreũ ex ciborum natura in nutrimentum fertur,nec commodè à naturali calore alteratur,ſed prorſus eam quæ in iocinore fit, mutationem,ſubterfugit, id lien ad ſe trahit: quod verò mediocri eſt craſsitudine,ac planè à iocinore abſolutum, ſimul cum ſanguine in omnem partem diffunditur: requirit etenim ſanguis in non paucis animalis partibus craſsitudinem quandam,vt liquet ſecundo de natur. facult. ac ſeponitur quidem tanta talíſque iam dicti ſucci portio, quanta, qualíſque, ſi in totum ferretur corpus, noxam aliquam inferret. Cùm igitur naturalis temperatura hunc humorem paucum generauerit, & ratio victus adhibita confert, & ſplen ſatis attrahit ex eo qui generatur, haudquaquam huiuſmodi excrementi copia in venis generatur: at vbi contraria eueniunt (dico autem contraria,vt ſcilicet hæpar ad generandam huiuſmodi ſuperfluitatem ſit aptum,ſit etiam ratio victus per tales cibos adhibita, qui craſſum & fæculentum humorem naturà apti ſint procreare,ſplen verò ſit naturà imbecillior, & quicquid de ea ſuperfluitate generatur ad ſe minimè trahere potens, in hoc inquam corpore turbidus fit,ac craſſeſcit, qui in venis generatur ſanguis, & nonnunquam à venis eiſdem habentibus(ſicut alia omnia) vim excernendi id quod extraneum eſt, ad ſedis vaſa, quædam reponitur, interímque propter multitudinem,& craſsitudinem eiuſdem ſanguinis, eorundem vaſorum ora aperiuntur,atque per eadem vaſa excernitur:quam affectionem Græci αἱμοῤῥοίδας,appellant,vt liquet ſecundo de arte curatiua ad Glauconem, ſexto de morbis vulgaribus,& commen. aphoriſ.12. ſexti libri,nam αἱμοῤῥοὶς nil aliud ſignificare videtur,quàm ſanguinis profluuium per venas ſedis,idem confirmatur auctoritate eiuſdem Galeni libro de atra bile,cùm dixit, ſæpenumero autem natura recludens venam vaſorum quæ ſunt in ſede,talem permixtũ ſanguini humorem excreuit,loquens de melancholico ſucco,quo & nomen ſymptomati imponunt αἱμοῤῥοίδας, Latini quoque alio proprio nomine carentes eodem modo affectionem hanc hæmorrhoida, ſiue hæmorrhoidas appellant.

cap. vltimo.

Quid ſint hæmorrhoides.

2. ad Glauc. cap. 10.

6. de morb. vulga. commentario 3. text. 37. & comment. 5. text. 25.

Cap. 1.

Vnde nomẽ sumpserit. Sumpsit itaque appellationis originem hæmorrhois à sanguinis fluxu, vt liquet ex præcitatis Galeni sententiis,& ab Aëtio cap.5.libro 14.qui etiam affectum hunc asseruit esse velut dilatationem quandam locorum in sede factam vasis quibusdam isthic apertis,& progressu temporis callosioribus factis. Verùm quamuis sæpiùs accidat,quod dilatatis, ac admodum impletis iam dictis venis ob copiam sanguinis fæculenti, ac crasſi, vt diximus, quod per eas sanguis excernatur:& propterea tale sortitus sit nomen affectus hic: tamen non ideò si is non excernatur,modo dilatatæ,impletæ,ac inflatæ eædem sint venæ ex iam dicto craſsiore sanguine,hæmorrhoides quoque appellari non debent. *Hæmorrhoidũ duæ differentiæ.* Quapropter Aëtius præcitato loco duas hæmorrhoidum dicebat esse differentias:quoniam aliæ sunt cæcæ,aliæ sunt apertæ,cæcæ:quæ omni tempore inflatæ sunt,& nihil excernunt:apértæ verò sunt, quæ per tempora sanguinem effundunt,idem confirmauit Paulus capite 59. libro tertio. *Pars quæ afficitur.* Pars quæ afficitur in ambabus differentiis,adeò oculis conspicua est, vt nullo alio signo opus habeat, quoniam semper venæ sedis affectæ sint: quanquam non adeò conspicuum sit, neque mihi ita certum, num dictæ sedis venæ progerminationes *Venæ sedis vnde oriantur.* sint venæ portæ dictæ, vt quibusdam visum est,vel venæ magnæ chyli, seu cauæ appellatæ, vel vtriusque, cùm ex vtrisque rami ad eandem partem pertineant, & ex porta venæ maiores: quamuis Hippocratis & Galeni doctrinæ magis consentiat eas ramos esse venæ cauæ propter ipsius Galeni verba, tum *Cap. 9.* secundo de nat.facul.tum 2.de arte curatiua ad Glauconem,cap.de cancris,& *2 ad Glauc. ca.10.* 6.de locis affectis,& Hippo.aphor.11.& 21.sexti libri. Nam si perpetuò vbi minùs quàm iustum est atrum succum ad se trahit lien,vt sanguis impurior crasſior,ac nigrior;sic vniuersum corpus redditur decolor, non propter aliud, nisi *6. de loc aff. in principio.* quod eius facultate attrahẽte imbecilliori reddita,sanguis in vniuersum corpus impurus transmititur vt liquet tertio de natu.facult. & 6. de locis affectis, *Locis citatis.* & deinceps ab ipsis venis vim excernendi habentibus ad venas sedis quandoque delegatur; vt patet 2. de arte curatiua ad Glauconem, & per easdem excernitur; necessariò sequitur eas venæ cauæ dictæ, & non portæ esse ramos, *Cap. citato.* Cùm non priùs excernatur quam per vniuersa totius corporis vasa fuerit diffusus,tam si ad vniuersam cutim,quàm si ad varices,aut ad iam dicta sedis vasa decumbat,aut ad quampiam aliam partem, quæ imbecillior fuerit. Ad hæc si propterea melancholia, & nephritide laborantibus hæmorrhoides conferunt non solùm ratione euacuationis, sed qualitate humoris euacuati: quoniam pellit natura ad partes ignobiliores eos, qui tales affectus efficiunt, humores, præsertim cùm melancholici, ac crasſi fuerint, vt liquet citatis aphorismis,cui in dubium venerit tales humores per ramos cauæ,& non portæ venæ ad dicta sedis vasa permutari, atque transferri tanquam per conuenientiora loca,per quæ promptiùs, ac faciliùs talis fiat permutatio. nulli inquam. Audacter itaque cum Hippo. & Galeno, tenemus (quicquid alij sentiant) hæmorrhoidas ramos esse venæ cauæ potiùs quàm portæ, quamuis ex porta maiores fortè progerminationes, quàm ex caua ad eundem pertineant locum. Cæterùm,licet huic affectui nomen inditum sit hæmorrhois, propter sanguinem,qui magna ex parte cum succo melancholico à natura recludente horũ *Affectus præter naturam.* vasorum ora excerni consueuit,& propterea dici posset esse symptoma in genere excretorum immodicè toto genere præter naturam, quemadmodum & reliquæ hæmorrhagiæ,præter mensium profluuium:tamen illud non ita facilè assererem,cum nonnullæ sint hæmorrhoides cæcæ, vt diximus ex Aëtij & Pauli auctoritate,& nos indies crebrò obseruamus,ex quibus ne tantillũ quidem sanguinis profluit,Quà ratione nec hæmorrhoides nuncupari deberent, neque symptomata esse in genere excretorum immodicè,nisi quispiã diceret id rarò euenire,cùm etiam ex eisdem cęcis semper aliquid profluat sanguinis, licet minimum sit.quòd si nec omnino quippiam excernatur, non propterea hæmorrhoides nominari non debẽt;cùm omnes sic appellatæ sint propterea quòd

quòd sæpenumerò,& non semper,vt inquit Galenus citato libro de atra bile, natura sanguini permixtum humorem melancholicum recludens dictorum vasorum ora,per eadem excernit.Quod item confirmari posset Celsi auctoritate cap.18.libro sexto,cùm dixit tertium vitium est ora venarum tanquam ex capitulis quibusdam surgentia , quòd sæpe sanguinem fundunt αἱμοῤῥοΐδας Græci vocant. At si quis propterea assereret hæmorrhoidas non symptoma esse,sed morbum,non similarium,sed instrumentalium partium,& propriè in cauitate,eadem non adstricta,aut constipata,sed dilatata , aut patefacta , non reclamarem. Nam Aëtius dicebat quod hæmorrhois est dilatatio venarum sedis,ad quam dilatationem si earum ora reserabantur, sanguinis fluor consequebatur,& sic apertæ dicebantur hæmorrhoides , si verò vasorum ora haudquaquam aperiuntur,nihil excernitur,etiam si ipsæ venæ admodum dilatatæ sint,& impletæ,& propterea cæcæ appellantur,communis est itaque vasorum dilatatio cunctis hæmorrhoidibus , & non sanguinis per ea excretio. Quare morbum potiùs,quàm symptoma asserendum erit. Illud quoque cum Galeno affirmari poterit. Nam cum ex eodem humore melancholico varices, & hæmorrhoides fiant,vt liquet 2.de arte curatiua ad Glauconem, & aphoris.21.sexti libri,& libro de atra bile,quemadmodum varices fiunt , cùm fœmorum & crurum venæ latiores fiunt:ita quoque & hæmorrhoides,cùm sedis venæ dilatantur , quinimo omnes dilatatas venas antiqui medici κιρσοὺς appellant, vt ipse inquit libro de tumore præter naturã. Quare cum distentis, ampliatis , ac dilatatis venis sedis hæmorrhoides cunctæ fiant, & non cum ex eis sanguis profluit(id enim symptoma est earum,quod sæpe eis aduenit, non autem semper)propterea morbum potiùs,quàm symptoma esse non ab re quispiam dixerit,quamuis à symptomate nomen sumpserit , quod magna ex parte ei superuenire solet.Nam illa venarum sedis ampliatio, seu dilatatio propriè hæmorrhois est,non autem illud sanguinis profluuium, quod non solùm ipsis venis dilatatis sed etiam patefactis orificiis earundem consequitur, potissimùm cùm non perpetuò id omnibus superuenire contingat , vt dictum est. Cognosces autem eas non difficulter : oculis enim conspicuæ sunt , interna quoque sedis pars intumescit,& capita venarum supereminent , & in internam intestini recti partem velut vuæ acini lucidæ apparent : cæcæ dolorem vehementem excitant , potissimùm dum à stercore exeunte comprimuntur , quamuis cæcæ plus doloris,quàm apertæ afferant,teste Oribasio libro 9.sui compendij cap.42.nihílque cruenti excernunt.Apertæ verò sanguinem eiaculantur,maximè quidem vnà cum stercore,aliquando etiã sine stercore, vt inquit Hippo. lib.de hæmorrho.plurimis quoque habentibus hęmorrhoidas adest dolor vniuersi corporis proprius eis , vtpote citrinus ad viriditatem declinans , vt quibusdam visum est.Si verò accidat quod hæmorrhoides magis interius fiant , si vehemẽter exprimatur æger, sedésque priùs aqua calida foueatur, conspicuæ fient tam si cæcæ , quàm si apertæ sint. Verùm quòd hæmorrhoides originem habeant ex copia melancholici succi,seu fæcis sanguinis aut ex eodẽ sanguine multo fæculento,& crassiori existẽte:cum videlicet iecur ac vniuersæ venæ eundem humorem à se ipsis excernentes,in dictas sedis venas reponunt,liquet apud Gale.lib.de atra bile & 2.de arte curat.ad Glau.ac luce clarius com. aphor.12.6.lib. cùm dicebat , hæmorrhoidas fieri impossibile est absque hoc, quòd propter multitudinem,& crassitudinem sanguinis , ora quarundam venarum aperiantur , hæpate ad ipsas reponente fæcem, & quandoque sanguinem melancholicum.Atqui iam diximus nos circa initia huius sermonis , quibus corporibus,& à quibus causis talis coaceruentur succi seu sanguinis melancholici copia:quæ vbi non adeò multa fuerit, & dictorum vasorũ sedis expultrix facultas non vehementer irritata,ac retentrix non admodum imbecilla,cæcæ fiunt hæmorrhoides:quemadmodum vbi contrarium euenerit, apertæ:ex quibus sanguis profluit crassus,niger,& fæculentus magna ex parte, di-

Cap.4.

Cap.10.

Cap.4.

Cap.19.

Affectus signa.

Vide Auic. lib.3.fen.17. cap.2.

Causæ.

Cap.4.

Cap.10.

co magna ex parte: nam quandoque cõtingit, quòd sanguis per easdem venas profluat, natura duntaxat multitudinem sanguinis euacuante: quemadmodũ accidit sanguinem per nares effundentibus: nonnunquam patefactis eisdem venis ex sanguinis impetu ad eas irruentis, id natura haudquaquam tempestiuè ad animalis commodum efficiente: quò fit, vt effusus sanguis interdum niger non sit, interim quoque accidit vt natura atri sanguinis, seu succi euacuandi causa venam aperiat, quo malo sanguine euacuato, bonus etiam subsequatur vbi diutiùs patefactum remaneat os eiusdem venæ, neque priùs fuerit occlusum. Quare audacter cum Galeno tenemus quòd licet magna ex parte per has venas ater sanguis, ac succus melancholicus per modum fæcis genitus expurgari consueuit, tamen non omnis hæmorrhois talem melancholicam bilé, aut melancholicum sanguinem euacuat: vt liquet 6. de morbis vulgaribus. Neque propterea Galenus sibi ipsi pugnantia scripsit. cum comment. præcitato aphoris. 12. sexti libri, dixerit hæmorrhoidas fieri impossibile esse, præter multitudinem, & crassitudinem sanguinis, hæpate ad eas venas reponente sanguinem quandoque melancholicum, & ipsius fæcem: nam de veris loquebatur hæmorrhoidibus eo loco, quæ ex huiusmodi humoribus verè, & propriè, vt plurimùm ortum habent. At libro sexto de morbis vulgaribus, omnes connumerauit causas, ex quibus per sedis venas sanguis profluere consueuit, tanquam necessarium pro faciliori intelligentia textus Hippocrat. ac veritate sententiæ eiusdem textus: quam opinionem testari videtur Actuarius in sua medẽdi methodo libro primo, cap. 20. quo loco præter melancholici succi redundantiam alias quoque nonnullas meminit causas, ex quibus per sedis venas sanguinem profluere accidit, vtpote iis qui solita exercitia omiserunt, aut pleniore victu vti cœperunt quàm antea, vel quibus consuetæ è nare, aut vtero (ceu in mulieribus) excretiones supprimuntur, aut quibus mos erat venam tundere, aliáve quapiam ratione sanguinem euacuare, & consuetudinem mutarunt: vt iam quia corpus vniuersum peruadat, copia imbecillitásque adsit, iis inquam hæmorrhoides oboriuntur. At vbi melancholicus succus, siue ater sanguis ex eisdem profluit venis, haud ægrè ex eius colore, ac substantia dignoscitur. Si verò alterius sit coloris suam seruans naturam, si propter eius multitudinem natura ipsum excernat, ex quibusdam, aut omnibus modò iam dictis causis præcedentibus illud percipere poteris: similiter ex natura, habitu, & ætate ægrotantis, ac ex eo quod sequitur, vtputa conferentia. Quemadmodum vbi idem sanguis immodicè profluat, vel post nigri sanguinis excretionem, natura haudquaquam potente propter eius imbecillitatem, ac conceptaculorum diutinam reserationem bonum sanguinem retinere, vt eodem sanguine impetu quodam ad eadem vasa irruente oris eorundem patefactis, aut si propter multitudinem, sanguinis copiam priùs vacuare tentasset, & demum propter eorundem vasorum apertionem, ac retentricis imbecillitatem, eundem reprimere non valeret, ex contrario iudicari poterit. Neque enim ægri facilè tolerabunt: quinimo decolores, ac omnino in dies imbecilliores reddũtur. Quapropter quemadmodum hæc affectio à multis morbis tutos reddit, quando videlicet melancholici succi copia per has venas vacuatur, aut non immodicè sanguis profluit, vt liquet ex Hippocrat. 6. de morb. vulg. cùm dixit hæmorrhoidibus laborantes, neque morbo laterali neque pulmonis inflammatione, neque phagedæna, neque furunculis, neque terminthis, neque lepra, neque aliis fortasse similibus morbis (supplendum est) capiuntur, inquit Galenus. Ita quoque cùm contrarium euenerit, nonnullorum malorum causa hominibus existit, nam & deformitatem, & miseram vitam hæmorrhoides inducunt: multos etiam vita priuant, & deformitatem quidem propter coloris totius corporis vitium ex euacuatione succedens: miseram verò vitam propter corporis debilitatem, quandoque etiam de vita periclitantur sic affecti, cũ ob excedentem euacuationem perfrigeratum hæpar aquam intercutem operatur Aët

comment. 5. *cõmento 25.* *cõtradictio.* *conciliatio.* *Loco citato.* *Signa causarum.* *Prognostica.* *Cõmenta. 3. Tex. 37.*

tur Aëtio teste pręcitato cap.5.libri 14. Quæ omnia idem Hippoc.in apho.scribere haudquaquam oblitus, nam quod superuenientes hæmorrhoides à nonnullis aliis malis liberent laborantes, decretum reliquit aphor.11.6.lib. cùm dixit. Melancholia & nephritide laborantibus hæmorrhoides superuenientes bonū. Neque enim solum ratione euacuationis, vt inquit Galenus in com. sed etiā ipsa qualitate humoris euacuati hæmorrhoides iam dictas affectiones sanant. Hæ enim sanguinem crassum consueuerunt euacuare humore plenum melancholico, & aphoris.21.eiusdem 6.dicebat, in insanientibus si varices, vel hæmorrhoides superuenerint, insaniæ solutio fit, propter eandem causam. Quemadmodum, quod si quis tentauerit iter intercludere his, quibus consueuit per hæmorrhoidas longo tempore talis succus euacuari, quod periculum est, ne in tabem, aut aquam intercutem incidant, idem Hippocrates aphor. 12. eiusdem libri, sub his verbis docuit, à diuturnis sanato hæmorrhoidibus si vna non seruatur, periculum est aquam intercutem, aut tabem aduenire. Hinc est quod nō ab re decreuerit apho.25.4.lib. quod vbi sanguis infra deiiciatur (hoc est per hæmorrhoidas vt inquit Galenus in com.) bonum est, quando videlicet hominis natura multum talem accumulauerit sanguinem. Nam aliter vt Galenus testatur, non est assuefaciendum ei, quæ fit per hæmorrhoidas euacuationi, quæ periculosam habet vtranque immoderantiam, quo vel supramodū sanguis excernatur, vel ex toto supprimitur, ex quibus liquet quantum aberrent nonnulli hac nostra tempestate medici, qui ferè indifferenter cunctis laborantibus, hirudines sedis venis adhibere iubent, etiam si non consueuerit talis ex eisdem venis succus, seu sanguis confluere, neq; hominis natura multum talem cumulauerit. Hæmorrhoidas item inquit Soranus æphesuis cap.18. habentes si in plantis pustulæ multæ nigro colore affusæ suboriantur 28.die moriūtur. Paulus verò de eisdem sic scriptum reliquit præcitato loco, venulis, quæ in ano extant iusto largiùs inanitis, habitum in aquam subtercute resolui contingit, & affectos infeliciter cibos sentire, ac contabescere, periculum quoq; est ne largum etiam sanguinis profluuium accidat, quemadmodum, ne idem in totum supprimatur, vnde laboriosa est curatio. Quod quidem ad curandi rationem attinet, vbi cæcæ fuerint hæmorrhoides, aut modicæ ex eis sanguis fluxerit, ea vtendum est victus ratione, quam cap. de melancholia instituimus, adeò vt per eam inhibeatur, ne multa copia talis melancholici succi generetur, sed quoad fieri possit exigua, vt quę à liene facilè expurgari valeat. Verùm vbi magnos circa sedem dolores excitauerint cæcæ, quando ex arido stercore exeunte comprimuntur, & propterea vehementes fiant dolores, aluus non semel duntaxat, sed sæpe molliēda erit. Solet enim oriri inflammatio, maximè vbi dura aluus eum locum læsit, vt inquit Celsus præcitato loco, qua de re mollibus, ac lenibus clysteribus aluus subducenda erit, ex decocto foliorum maluarum, violarum ac betæ in gallinarum iure, additis ℥.iij. vel iiij. olei viol. aut amygd.dulc.℥ ij.sacchari, & ℥.j.adipis anseris, aut renum caprarum, in quem etiam vsum confert ℥.j. vel j.ß. casiæ fistulæ per horam ante cibum deuorata; confestímque malleoli vena incidenda non semel dūtaxat, sed bis, vbi opus fuerit, & vires consentiant, ac corpus sanguine potissimùm crasso, & melancholico plenum fuerit: nam in cruribus sectæ venæ hæmorrhoides prouocant Galeni auctoritate libro de curan. ratione per venæ sectionem: præter id quod per deriuationem sanguis qui in eis continetur, vacuatur, ac dolor sedatur: apponenda quoque vbi vehemens perseuerauerit dolor, quæ illum mitigare possunt. Quare in aqua dulci modicè calida desidendum est, aut decoctis in ea maluarum, althææ, & violarum foliis, interim meliloto, fœnugræco, chamæmelo, lini semine, & anetho: item & vbi hæc non suffecerint hyoscyami, ac lactucæ folia, & papaueris, tum albi, tum nigri cortices adiici poterunt, & vbi desidere æger in ea non potuerit, spongiæ in iam dicto decocto irrigatæ, & madefactæ dolenti loco adhibeantur, fouendus insuper locus erit ex ouorum

Ratio curādi cæcas hæmorrhoidas.

Victus ratio.

Venæ sectio.

Cap.19.

Medicamēta topica.

vitellis,rosarum foliis, oleo rosaceo,& cera parato medicamento:quandoque
misceri poterit mica panis in aqua dulci mediocriter decocta : ídque si intus
fuerint hæmorrhoides digito illinendum , si extra super illitum lineum pan-
niculum imponendum est. Poteris insuper , vbi iam dictum medicamentum
dolorem non sedauerit,infrascripto vti,quod recipit foliorum althææ,melilo-
ti ana manipu.ß.adipis anseris ℥.ij.vitelli ouorum numero iij.olei rosacei & de
sem.lini ana ʒ. ceræ albæ parum misce,& fiat vnguentum,& in vehementissi-
mo dolore,infrascripto quoque vtaris:ex foliorum hyosciami manip.ß. viola-
rum,& lactucæ tantundem, bulliant in aqua , & exprimantur , deinde in dicta
aqua maceretur mica panis,cui adde vitelli ouorum nu.ij.cremoris seminis li-
ni & fœnugræci ana ʒ.ij.olei rosacei ℥.ij.misceantur,& vtare modo iam dicto.
Vbi verò prædicta non cõtulerint sanguinem ab iis vacuare oportet hoc adhi-
bito medicamento,ex olei de chrysomelis,de sem.lini , amigdala. amararum,
ac nuclei persicorum ana ʒ.succi cæpæ,& ciclaminis ana ʒ.ij. stercoris colum-
bini ℥.iiij.medullæ,seu sepi ceruini ℥.iij.cum pauca cera fiat vnguentum. Vel

Curati hæmorrhoidū apertarum. Victus ratio.

fricentur dictæ hæmorrhoides cum fici foliis, aut lineis linteis asperis,& cras-
sis:& vbi hæc non contulerint , aut ægri ferre nequeant , hirudines imponan-
tur eisdem hæmorrhoidibus:nam ex eis aperiri absque dolore consueuerunt,
prout indies obseruamus:& vbi opus fuerit , iterari debent : nam magnopere
conferunt,vbi cautè adhibeantur,aperiunt item eas perdicij herbæ folia vi-
ridia assiduè affricta,insuper & mercurialis trita & velut glans immissa,& fel
bubulum per lanæ tomentum inditum Aërio teste eodem lib.4.cap.6.Vbi ve-
rò apertæ fuerint hæmorrhoides,si modicè ex eis profluat sanguis , adeò vt vi-
res nequaquàm imbecilliores reddantur,eadem victus ratione vtendum,potis-
simùm si sanguis niger,& crassus fuerit,ac per certa interualla fluere consue-
uerit:neque aliter eas supprimere tentandum,tum quoniam à multis liberant
vitiis,vt suprà annotauimus Hippocrat.auctore,tum etiam quòd si quis eas cu-
rare tentauerit , quidam cùm sanguinis exitum non haberent , inclinata in
præcordia,ac viscera materia,subitis , & grauissimis morbis correpti sunt, vt
inquit Celsus præcitato loco,illi inquam, qui sanguinis profluuio imbecillio-
res non fiunt.Quod insuper idem Hippocra.decretum reliquit aphoris.12.6.li-
bri cùm dixit,à diuturnis sanato hæmorrhoidibus,si vna non seruatur, pericu
lum est aquam inter cutem,vel tabem aduenire , consuluit itaque Hipp.in hac
sententia iuxta Galeni expositionem , vnam saltem seruare hæmorrhoidem,
vt per hanc vacuetur fæculentia,ac vitiosa materia hæpatis:præsertim in qui-
bus solita est tempore longo per tales venas excerni , siquis eas sanare tenta-
uerit,aliàs prædicta ab Hippo.vitia superuenire periculum est.Aëtius verò illa

Aetius Galenum carpit.

Hippocrat.verba(Si vna non seruatur)aliter exponit.Ait enim Hippo.noluis-
se quòd vna hæmorrhois seruari debeat ad sanguinis excretionem , vt Galen.
sentit,sed dixit,si vnà non seruatur,hoc est,si non adseruetur,idest,si non con-
uenienti diæta vtetur post earum sanationem.Probat ex eiusdem Hip. verbis
in eodem apho.nam dixit hæmorrhoidas inueteratas sananti:est autem sana-
tio perfecta liberatio,& legitima curatio.Quare concludit ipse cum Hippoc.
quòd nõ oporteat aliquam hæmorrhoidem relinquere , sed omnes excindere,

Venæ sectio.

& post perfectam curationem ipsarum,per conuenientem diætam ad natura-
lem statum corpus curatum reducere,incideréq; cubiti venam tẽpore oppor-
tuno,quo videlicet coaceruatus in corpore sanguis euacuatur. Hoc itaq; mo-

Concordia.

do possibile est incolumes euadere,nulla penitus hęmorroide relicta.Atqui ve
ra erit perpetuò Hip.sententia quomodolibet fuerit intellecta:siquis enim hæ-
morrhoidas inueteratas sanare tentauerit,aut vnã ipsarum relinquere debet,
aut si nullam penitus dereliquerit,præseruare eo modo detentos oportet, cõ-

Curatio hæmorrhoidū nimis profluentium.

uenienti victus ratione,ne talis succi copia gignatur,et si qua fuerit genita,ve-
næ sectione statis quibusdam temporibus vacuare,præcipuè ineũte vere. At si
immodicè sanguinẽ fundant,quoniam ex immodica profusione ad extremam

frigiditatem hominem ducũt,ac sæpe aquam intercutem accersiuerunt, vt liquet 2.de nat.facult.confestim vbi robur virium deiiciatur,supprimendæ sunt, simili propterea victus ratione instituta,quam cap. de cruenta spuitione præcepimus(nisi quod vbi vires plurimum prosternantur facilis concoctionis, ac multi,& boni nutrimenti cibi semper exhibeantur, cum quibusdam adstringentibus permisti:similiter & in potu vinum adstringens)si vires ferant, interna cubiti dextri vena incidenda erit reuulsionis gratia.Nam vbi cohibere voles hæmorrhoidas,quæ in brachio sunt venas secare conuenit Galeno auctore lib.de cur.rat.per venæ sectionem:quando videlicet veremur ne in tantam immoderationem hæmorrhoidum euacuatio euadat, vt hominem vel protinus interimat,vel aquæ intercutem obnoxium,aut cachecticum, hoc est mali habitus reddat.Quod si vires venæ sectionem non ferant,hypochondriis cucurbitulæ affigendæ sunt,manus item,ac brachia vincienda, & frictiones asperæ eisdem partibus adhibendæ.Intra corpus interim quæ adstringunt sumenda, vt syr.ex infusione rosarum,præsertim aridarum, & incõpletarum, myrtinus, miua citoniorum,è rhibes,aut ex oxalidis succo,seu plantaginis, paratus cum eiusdem plantaginis,aut oxalidis aqua: etsi non adeò extremæ imbecillitatis vires fuerint,sed mediocrem ferre possunt purgationem,redundantibus vitiosis succis in sanguine,(vt magna ex parte prouenire prospeximus immodicũ sanguinis per hæmorrhoidas profluuium) purgans aliquod medic. propinandum erit,ex eis quæ præterquam quod leuem habeant vim purgandi talem vitiosum succum redundantem (quiuis is fuerit) facultatem insuper habeant adstringendi,quemadmodum sunt myrobalanorum tria genera,rhabar.agar. & syr.ex pluribus infus.rosarum rubearum: insuper & syrup. domini August. ex his poteris purgans medicamentum diuersimodè componere pro diuersa ratione redundantis succi.Sit autem eius quantitas virium robori potiùs,quã quantitati humoris redundantis accommodata,deinceps ad alia adstringentia confugiendum,tam intus,quàm foris adhibita.Intus sumenda cap. de spuitione cruenta requiras.Conducunt item si ℈.ij. lapidis hæmatitis tribuas cum ℥.iij.aut iiij.poscæ.Aut ℞.lapidis hæmatites ℈.j.radicis symphiti, & althææ ana ʒ.ß.boli armeniæ ℈.ß.chiæ mastiches gra.iiij.fiat puluis,qui cũ ℥.ij. vini adstringentis aut ℥.iij.decoctionis aquæ sanguinariæ præbeatur, nec minùs confert si ʒ.j.tryphæræ saracenicæ,aut tryphæræ Fœnonis dictæ, aut theriacæ corporibus maximè frigidioribus,ac pituitosis, & melancholicis exhibeaas cum ℥.ij. aut iij.vini adstringẽtis,aut si ʒ.j.trochiscorum de spodio, aut de terra lemnia, aut de succino,calidioribus præsertim corporibus cum ℥. ij. aut iij. aquæ plantaginis,aut acetosellæ propinabis,extrinsecus quoque ea adhibenda sunt,quę sanguinem reprimere valent, vt insessus in aqua ex verbenis. Celso auctore, aut in aqua pluuiali fiat decoctum rosarum aridarum,foliorum plantaginis,& myrtillorum,& in eo desideat æger,interim malicorium, gallæ, cytini, balaustium,& magna imminente necessitate,hyoscyamus,alumen,papauer album, & nigrum quoque,si opus fuerit,prædicto decocto adiiciatur.In corporibus verò frigidioribus in vino adstringenti prædicta decoquãtur, aut saltem, permixto eo cum dicta aqua pluuiali,folia insuper,ac flores verbasci admisceantur. Quòd si quis in eo desidere non poterit,spongiæ in dicto decocto madefactæ, affectæ parti adhibeantur, ex iam dictis etiam sacelli parari poterunt, qui in vino adstringenti priùs irrigati admoueantur:vel infrascriptus puluis inspergatur,ac ligetur,qui recipit aloës ʒ.ij.corticum thuris ʒ.j.balaustiorum,sanguinis draconis,terræ lemniæ ana ℈.j.gallarum,malicorij & seminis rosarum ana ʒ.j.fiat puluis tenuissimus.Hoc insuper medicamento vti poteris ℞.succi plantaginis, sanguinariæ, & solani ana ʒ. ij. aloës, corticum thuris, terræ lemniæ ana ʒ. ij.ß. olei myrtini, mastichini, & rosacei ana ʒ.j. albuminis ouorum ʒ.vij. cęræ,& aceti, seuuini adstringentis parum, fiat vnguentum. Aëtius præcitato loco, tanquam mirum in modum sanguinem sistentia commendauit aloën,

Cap. 8. Victus ratio.

Venæ sectio. Cap. 19.

Quæ per os exhibenda.

Purgatio.

Quæ extrinsecus adhibenda.

squamam ferri, aut plumbum vstum cum posca impositum. Inter cætera verò medicamenta, illud præstantissimum, ac vnicum existit, quò à Galeno describitur 5. metho. meden, ex aloë, & thure, ouique candido compositum, adeò vt ad mellis crassitudinem deueniat: dein leporis mollissimis pilis excipitur, & vasis ipsis vnde sanguis profluit liberaliter, imponitur, quinimo, & toti vlceri, vbi ipsum circa vasa fuerit: alligatúrque forinsecus fascia ex tenui linteo. Modum autem administrandi, ac ipsum diuersimodè componendi, ex eodem loco studiosi petant. Illud tamen non prætermittant, quod in duris corporibus plus aloës immiscendum erit, in mollibus verò plus thuris, vt ipse inquit. Oribasius cap. 18. libro 19. hæmorrhoidas nimium apertas sistere inquit aloën illitam, aut dissolutam, & impositam, sistit etiam perfusio ex posca, in qua ferri squama, plumbúmque vstum sit, vt ipse refert.

Cap. 4.

περὶ ῥαγάδων. *Id est, De ragadijs.* *Caput* LXXVII.

INTER alia quoque multa, tædiíque plena mala, quæ sedes recipit: quod primùm sæpe & pluribus locis in ea fit, cutis exciditur. Quod malum Græci ῥαγάδια καὶ ῥαγάδας vocant, Latini fissuras, seu rimas. Quæ quidem fissuræ, seu rimæ, non perpetuò sunt cum callosis labris, vt quidam recentiores sentiunt, sed tantummodo, cùm diuturniores fiunt, tunc etenim indurantur, & callosa earum labia redduntur vt inquit Aëtius cap. 3. lib. 14. Paulus quoq; cap. 75. lib. 3. Rimas, tum recentes, tum diuturnas, & quæ callũ contraxerint meminit: quanquã de his quæ in vulua, non autem in ano fiunt loquatur. Quare cutis sedis scissuræ sunt rimæ, interim quoque cùm callosis labris morbus in solutione continui existentes fiunt verò quandoque in extrema ipsius intestini recti parte quam anum nuncupant: interim autem in musculo eundem anum adstringente, ac claudente, quem σφιγκτῆρα Græci nuncupant eodem Aëtio auctore. Hoc malum adeò oculis conspicuum est, vt aliis haudquaquam indigeat notis pro eius cognitione tàm si recens fuerit, & citra labiorum duritiem, seu callum, quàm si diuturnum, adeò vt labra intumuerint & obcalluerint, seu callum contraxerint. Nec minùs promptè pars, quæ afficitur oculis obuiam fit, siue anus, siue musculus ipsum adstringens, seu claudens fuerit. Habent autem rimæ non vnam duntaxat generationis causam, non aliquando ex influentium humorum mordacitate, ac acrimonia consistunt: interim ob inflammationem, aut condylomatum distentionem, circumsitæ partes fissuram sustinent. Si ex confluentibus mordacibus succis fiant, indicia eorundem aderunt citrà condylomatum præsentiam: quinimo cùm non aderunt condylomata, citra alia indicia, humores acres esse causam iudicabis. Quòd si circa sedem aliquod aderit condyloma, adeò intumescens, ac circumsitas partes distendens, vt cutis findatur, ipsum rimæ causam esse non dubitabis. Est autẽ condyloma, vt inquit Celsus cap. 14. lib. 6. tuberculum, quod ex quadam inflammatione nasci solet, quãquam Paulus cap. 18. lib. 6. non quodlibet tuberculum insequens harum partium inflammationem, sed ipsum obcallescens cõdyloma appellauerit, vt qui manu ipsum curare intendebat: & propterea recens tuberculum, non condyloma, sed absolutè tuberculum nuncupabat: cùm verò contraxerit callum, Tunc condyloma appellari asserebat, tam si inflammatio, quàm si rimæ ipsum præcesserint. Qua etiam ratione rimas ipsum præcedere fatetur, cùm per rimas, eas sedis fissuras intelligat, quæ callosa habent labra, & manus curationẽ desiderant. Celsus verò tuberculum quodlibet ex inflammatione ortum, siue recens fuerit, & non dum callum contraxerit, siue diuturnum & obcallescens condylomatis nomine nũcupauit, nec minùs & Aët. cap. 3. libro 14. per condylomata, quodlibet circa sedem ortum tuberculum, tàm molle, quàm durum, & callosum, tàm recẽs, quã diuturnum significari voluit, vt liquet ex eius verbis. Præter

Quid sint rimæ.
Quis affectus.
Pars affecta.
causæ rimarum.
causarum signa.
condyloma quid sit.

Præterea ipsum fieri, cùm ruga aliqua corporum in ano reduplicatorum insurgit, ac præter naturam intumescit, scriptũ reliquit: nam cùm sinuosus sit anus, coagmentatas habet rugas: vbi verò earum aliqua præter naturam intumuerit, tunc sanè fit condyloma, aliquando extra inflammationẽ existens, & molle: interim verò cum inflammatione durum, ac dolorosum: à similitudine fortè extremorum in pugno clauso in quatuor digitis nodorum appellat condylomata. Quo fit vt à thymis, qui in eadem parte oriri consueuerunt, condylomata differant: nam thymi tuberculosæ quædam eminentiæ sunt doloris expertes, præter naturam auctæ, asperæ, oblongæ, subrubræ, interim albicantis coloris, præsertim vbi mansueti fuerint, à cacuminibus eiusdem nominis herbæ in montibus nascentis sic appellati: quæ eminentiæ vbi paruæ fuerint, thymi, vbi verò magnitudine excedunt, ficus appellantur, eodem Aëtio auctore cap. 4. eiusdem libri. Quòd autem rimæ multi tædij plena sint mala, ex Celso patet, eodem cap. 18. libri sexti, propterea vbi recentes fuerint, confestim eas curare tentandum est, vtpote quæ medicamentis cedant, nam cùm protelatur earum cura, indurãtur, & earum labra callosa fiunt: quo tempore non amplius medicamenta, sed chirurgiam adhibere oportet, vt inquit Aëtius præcitato loco. Cæterùm, quòd sedis vitia omnia ob multas causas difficilem curationem accipiunt, scriptum reliquit Galenus nono de compositione medicamẽtorum secundum loc. quoniam & multo sensu particula hæc prædicta est, & propterea per acriora & austeriora pharmaca facilè irritatur. præterea & ipse excrementorum alimenti trãsitus per se mordax est, & magis vbi eruperit bilis ipsa, & serosi quidam humores. Item quoniam neque statum tempus habent medici ad imponenda medicamenta, cùm plerunque minimè conuenienti tempore ægri ad excernendum concitentur, quia etiam humiditas, & caliditas eiusdem loci siccantibus, simúlque frigefacientibus opus habent, non parum confert ad hoc, vt ægrè curabilis ani affectio existat, siquidem mordent adstringentia, locus verò subtili sensu præditus acrimoniam ferre non potest: quod etiam confirmauit sub eisdem verbis Aëtius cap. 1. lib. 14. Pro earum itaque curatione vniuersa victus ratio ad humidum inclinans institui debet, & propterea, nec acribus cibis vtendum, neque asperis, nec aluum comprimentibus, nec aridum quidem quicquam satis vtile est, nisi admodum paulum vt Celsus testatur. Quapropter liquida, læuia, pinguia, glutinosa meliora sunt, vt ipse inquit. Vino etiam leni vti nihil prohibet, talis autem victus non propterea ita instituitur, quia talem exigat affectus: nam contrarium potius desideraret: sed quoniam acria, aspera, mordacia, adstringentia, & sicca, aut mordaces succos generant, ex quibus rimæ, & earum dolor magis irritarentur ex eorum cùm alui excrementis transitu, aut eadem saltim alui excrementa ob ea aridiora reddita suo transitu curationem seu conglutinationem impedirent: idcirco tali victu vtendum esse omnes præcipiunt. Huius generis cibi sunt gallinarum, pullorum, phasianorum, vitulinę, hœdinæ, & veruecinæ carnes elixæ, & præcipuè earum iura pinguia: maluæ item spinachia, borago, endiuia, cichorium, & ptisana, si in eisdem iusculis decoquantur, conferunt, similiter si oua recentia sorbilia tribuantur, & reliqui cibi c butyro, & adipe anseris, aut gallinæ, aut lacte amygdalarum dulcium parati, & huius generis reliqui: nec minùs quies præcipienda erit, eodem Celso auctore, somnus concilietur, animi perturbationes vitent, præcipuè immodicas, aluus mollis seruetur, quæ si non natura, arte saltim mollienda clysteribus lenibus, & pinguibus: interim per ea quę ore sumuntur lenientia, vt pruna, vel casia fistula in parua quantitate, paulò ante cibum sumpta. Quòd verò ad reliquam medicamentorum rationem attinet, si rimæ ob confluentes acres, ac mordaces succos fuerint ortæ, eisdẽ prospiciendum est, deinde ad topica confugiendum medicamenta. Quare eisdem præparatis, contemperatis, ac concoctis purgans medicamentũ adhibeas, quod suaptè natura tale sit, vt tales humores ducat citra acrimoniã, ac mordacitatem,

Cõdylomata vnde dicta.

Quibus differant à thymis.

Thymi vnde dicti.

Ficus quid.

Prognostica.

Cap. 6.

Curatio.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

Purgatio.

quin id & quoniam cibis,ac etiam medicamentis ſemper vitare oportet,huius generis ſunt mel aëreum,manna appellant,caſsia fiſtula,ſaccharum viol. ſyr. è pluribus infuſionibus roſarum rubearum,vel viol.& interim ſyr.domini Auguſtini,aut diacat.cum dictorum aliquo permixtum.Si verò propter condylomata acciderint rimę,non minùs inter initia eiſdem purgantibus medicamentis vtendum erit, & vbi eadem inflammata fuerint, vena priùs ſecanda erit in cubito reuulſionis cauſa, & deinceps purgans medicamentum adhibendum, necnon ſi opus fuerit vena in talo etiam incidatur, pro deriuatione ſimulátq; euacuatione ſanguinis in inflammatione contenti.Cæterùm rimæ abſque inflammatione, quemadmodum & reliqua ſedis vitia, ea medicamenta deſiderant,quæ citra morſum, ac aſpritudinem adſtringunt, vt liquet ex Galeni eodem nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos,cuius generis eſt infraſcriptum vnguentũ,quod recipit ceruſſæ,argenti ſpumę ana ʒ.j.pomphol.lotæ ʒ.j.ſem.roſ.ʒ.ij.ſucci plantaginis ʒ.j.℥.ij.oui aſſati vitellum vnum,adipis anſeris ʒ.ij.excipiantur omnia cum roſaceo,& vtare,vel raſuram linteolorum vrito, eiúſque cinerem cum pari amylo tritum ſucco foliorum oleæ admixto,illinito,vt ſcriptum reliquit Galenus Aſclepiadis auctoritate, eodem libro nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos:in vicem verò ſucci foliorum oleæ, plantaginis ſucco vti poteris. idem quoque Galenus lib. primo eiuſdem Apollonij.aucto.tanquam optimum medicamentum approbauit infraſcriptum ad ani rugas intumeſcentes,rimáſque,ac fiſſuras ſedis,ad vlceráque dolentia, & omnia alia, quæ ex fortiorum pharmacorum vſu exacerbata ſunt: etenim egregiè ea lenit etiamſi ſerpendo exedentia,aut etiam cancerosa, aut quomodocunque maligna exiſtunt:quo etiam medicamento cùm ſæpiùs vſus fuerim perpetuò ingentem ex eo vtilitatem prouenire obſeruaui. Componitur autem ex olei roſacei,aut myrtei,vt ipſe inquit, hæmina, hoc eſt ℥.ix.in pilam plumbeam infuſa,& plumbeo piſtillo tandiu agitata,donec craſſum,& ſubnigrum oleum reddatur, deinde ſeorſum ſpumæ argenti librã vnã, & ceruſſæ tantundem terito,oleóque admiſceto, & vtere, priùs tamen affecto loco eloto,& ſiccato,id quod fieri poſſet ex roſarum,gallarum, foliorum plantaginis,& radicis ſymphyti decocto in tribus partibus aquę pluuialis,& vna vini dulcis albi,& odoriferi,& vbi ingens, & ardens fuerit ſedis dolor oui aſſati, vitellum,vino albo terito, & cerato roſaceo exceptum illinito ex eiuſdem Galeni auctoritate eodem nono de compoſitione medicament. ſecundum locos. Aëtius verò cap.3.eiuſdem lib.14.magnopere commendauit hoc medicamentum videlicet,Reſinam pinus ſiccam cum roſaceo terito, donec ſtrigmentoſa fiat,& oui aſſati vitellum admiſceto,ac illinito,ex cuius auctoritate hoc etiam vti poteris.Recipe pompholygis lotæ,& plumbi vſti loti an.ʒ.ij.ceruſſæ, & ſpumæ argenti an.ʒ.j.amyli,gummi tragacanthi an. ʒ. j. thuris & radice ſymphyti an.ʒ.ij.omnia probè terito,& ad ceratum roſaceum admiſceto, ac affectum locum illinito,huic etiam medicamento quandoque adiici poterit ſucci plantaginis,vel centaurij minoris ʒ.j.ſeu halicacabi corticis radicis ʒ.ij. interim aluminis ſciſsi,& gallarũ an.ʒ.j.Interim ex eo aliquod minuere licebit, prout magis,vel minùs ſiccæ aut humidę,doloroſę,vel citra dolorẽ magis,minúſve profundæ fuerint iam dictæ ſedis rimæ.Cuncta nanq; prędicta medicamenta ſeparatim,& coniunctim ab eodem Aëtio cõmendantur,quę item non minùs condylomatis vbi recentia fuerint,conferunt;nam vt ipſe dicebat in ſumma,perfuſiones in condylomatis adſtringentes eſſe oportet, & medicamẽta ipſorum adſtrictione quadam participare debent:cùm verò nedum condylomata ipſa, ſed & rimæ diuturniores fiunt,indurãtur,ac calloſæ fiunt,& proinde prædictis medicamentis haudquaquam cedunt, chirurgiam deſiderant, tam earundem rimarũ labra calloſa reddita, quàm iam dicta condylomata (niſi medicamẽto ex cartha vſta Gal.roſaceo potiſsimùm diluto priùs diſiiciantur) quẽ curationis modũ hîc ſcribere non intendimus,ſtudioſi verò petant ex Aëtij pręcitato loco,

Venæ ſectio.

Topica.

Cap.6.

Cap.7.

Cap.8.

Cap.7.

loco,& Paul.cap.80.lib.6.quemadmodum & thymorũ, tam si mansueti, quàm si maligni fuerint, ac ficuum, & verrucarum, seu acrochordonũ curationem cap.4.citati lib.14.apud Aët.reperient,non admodum à prędicta dissidentem.

Περὶ τοῦ προπίπτοντος, ἢ τῆς προπτώσεως ἀρχοῦ.

Id est, De procidente ano, vel de procidentia ani. *Caput* LXXVIII.

PRAETER iam dictum musculum anum adstringentem, ac claudentem,quem Gręci σφιγκτῆρα nuncupant,qui etiam eiusdem sedi transuersus circũiectus est, reliqui duo musculi à natura fabricati sunt obliqui,quorum munus existit sedem ipsam sursum attollere, vtrinque vnus, inserti eidem sedi, ne in crebris,ac violẽtis alui deiectionibus, aliisque conatibus promptè sedes ipsa extra prolaberetur: quibus aliquando affectis contingit quandoque,vt & sedes foras procidat:quem affectũ ani procidentiam Latini appellant, Celso auctore cap.18.lib.6. Græci verò πρόπτωσιν ἀρχοῦ, ἢ προπίπτοντα ἀρχόν,morbus siquidem in compositione existens,& propriè in situ,relicta enim sua propria sede anus foras prolabitur,adeò patens oculis, vt aliis non indigeat indiciis pro sui cognitione, nec minùs & pars quæ affecta est,quoniam anus ipse,licet quandoque per se, interim per consensum afficiatur, affectis primò musculis ipsum sursum attollẽtibus:at afficitur per se & primò anus cum inflammatione tentatur, & adeò magna, vt sua grauitate cogat musculos ipsum attollentes cùm contrahuntur, violenter distendi : quo fit, vt ipsi quoque musculi saltem per consensum affecti sint,si ob hanc causam anus extra prolabatur,cùm præter voluntatem ipsi distẽdantur, ob inflammationis tumorem, ac grauitatem coacti. Interim nullo proprio affectu laborans anus procidit ob resolutionem eorundem musculorũ, aut ob quampiam aliam causam illos imbecillos reddentẽ, ita vt sursum retrahere ipsum iam foras prolapsum nequeant : quo casu dicimus non propter aliud anum affectum esse, nisi quòd à propria exciderit sede ob musculorum aliquod vitium.Cæterùm,si ob inflammationẽ anus procidat,haud ęgrè dignosci poterit,per indicia eiusdem inflammationis,dolorem inquam,tumorem,tensionem,ac rruborẽ.Verùm vbi citra inflammationem à proprio loco exciderit anus ob resolutionem,seu stuporem,aut imbecillitatem musculorum prouenire putandum est,quæ licet ex nonnullis causis externis & internis prouenire possunt,quarũ facilis est dignotio,magna ex parte ex eorundẽ musculorum frigida & humida intẽperie cum humorum præsentia,vel absque ea resolutionẽ,aut imbecillitatem patiuntur. Cæterùm medici omnes conueniunt,faciliùs curari posse hunc affectũ, si sine inflammatione, quàm si cum inflãmatione fiat:item quòd & iam si sine inflammatione generetur, vt quãprimùm introducatur anus, ac curetur affectio conandum sit,ne temporis diuturnitate,structura mali inueterata iam adustionẽ peruenire oporteat:quanquam hanc partem inurere haud magnopere periculosum existat,cùm extremitas hęc intestini recti pars principalis non sit,quinimò dum oritur,& secatur,nullum periculũ inducit,vt inquit Aët.cap.8.lib.14. Cùm primùm itaq; anus procidit, cõsiderari debet, purum ne id sit,quòd prouolutum, an humore mucoso circundatũ ex Celsi auctoritate præcitato loco: præterea cùm dixerimus, & cum inflammatione, & citra eam contingere, id quoque exactè dignoscẽdum erit : nam si anus nulla tentatur inflammatione, nec humore mucoso fuerit circundatus,illico intro reponendus erit,ac in pristinum locum restituendus,id quod digitis leniter,ac sensim ipsum retrudẽdo, fieri potest,priùs tamen in aqua desidere homo debet,aut salsa,aut cum verbenis,vel malicorio incocta, decreto eiusdem Celsi, aut abluatur anus ex decocto foliorum myrti, malicorij, rhu obsoniorum,rosarum,gallarum, balaustiorum,acaciæ,& hypocistidis in aqua,vel vino adstringenti, vbi potissimũ humidior fuerit anus, deinde aridus inspergatur puluis, ne repositus iterũ excidat.

Quid sit Auicennæ recidentia.

Quis affectus præter naturam.

Pars affecta.

Causæ.

Causarum signa.

Prognostica.

Curandi ratio.

Curatio procidentiæ sine inflammatione.

Topica remedia.

Recipe

Recipe foliorum rosarum,& mirtillorum vtriusque ℥.iij.sem.ros. & cornu cerui vsti singulorum ℥.j.rhu obsoniorum ℥.j.thuris ℥.j.ß.fiat puluis. Vbi verò multo mucoso humore anus circũdatus fuerit,tunc potissimùm in aqua salsa æger desidere debet,aut vino austero abluendus,ac detergendus anus erit,in quo etiam si opus fuerit,gallæ,myrrha,cupressi pilulæ, ac pinus cortex incoquenda sunt,deinde infrascriptum aridum medicamentum inspergere licebit,ex myrrhæ,thuris an.℥.ij.pilularum cupressi,aluminis,gallarum an.℥.j.ß.cerussæ,seminis rosarum,rhu obsoniorum an.℥.j.fiat puluis. poteris & medicamento Galeni auctoritate Asclepiadis vti. Recipe gallæ omphacinæ, malicorij sicci, rhois coriarij singulorum ℥.ij.plumbi vsti ℥.iiij.spumæ argenti ℥.viij.trita inspergito, vel hoc alio eiusdem. Recipe corticis pinus,spumæ argenti,mãnæ singulorum ℥.ij.pilularum cupressi aridarum ℥.ij.plumbaginis ℥.ij.trita insperge,vbi prælaueris vino acerbo : itidem & hoc etiam vtare ex eiusdem auctoritate. Recipe balaustiorum ℥.j.malicorij ℥.ij.seminis hyoscyami ℥.ij.cerussæ ℥.viij.myrrhæ ℥.ij.plumbi loti ℥.ij.tritis vtitor, nec minùs & reliquis ibidem nono de compositione medicamentorum secundum locos, descriptis medicamentis vti poteris. Iuuat item, vt inquit Paulus cap.60.libri tertij, vrina ipsius ægri calens adhuc superfusa. Aetius, tanquam proprium ipsius medicamentum commendat præcitato loco,infrascriptum,quòd recipit fructus ericæ,gallarum,acaciæ,cerussæ,succi hypocistidis,corticis pini,myrrhæ,thuris æquales partes,siccas insperge inquit, vbi vino austero sedem priùs laueris, licet à Galeno eodem nono de compositione medicamentorum secundum locos, priùs Asclepiadis auctoritate fuerit descriptum,& à Paulo similiter loco citato. Subinde verò cùm taliter repositus fuerit anus,ne denuò excidat, probè deligãdus erit,cruribus, etiam inter se deuinctis, vt inquit Celsus. Id tamen animaduertere oportet, quòd in pueris si contingat hic affectus, adstringentium vsum remittere oportet,& mitiora adhibere ex Aetij decreto. Ad hæc quòd vbi res vrgeat, ita vt iam dictis medicamentis non cedat affectio,etiam lumbis adstringentia cataplasmata imponenda sunt ex palmulis,malis cotoneis, & similibus eiusdẽ Aetij auctoritate, & sedi etiam similia. At si propter inflammationem prolapsus anus intro reponi non valeat, eadem priùs curanda erit, venæ sectione priùs adhibita in cubito,& si opus fuerit etiam in talo,præsertim vbi in generatione fuerit,ac plenitudo adsit. Sedi quoque potissimùm apponenda inter initia,quę leniter adstringunt, vt oleum rosaceum tepidum,deinde paulatim chamæmelinum,aut anethinum adiiciatur,aliáque apponantur medicamenta leuiter digerentia,ac etiam sedantia dolorem,in quem vsum confert,desidere ęgrum in aqua calida, in qua maluæ, & althææ folia fuerint decocta, aut flores chamæmeli, fœnumgræcum, sertula campana, semen lini, & anethum. At si nolit in eandem aquam descendere,spõgiæ madefactæ in prædicto decocto sæpiùs adhibeantur,& deinceps oleo chamęmelino,aut anethino,& rosaceo inungatur anus,atque aliquo prædictorum aridorum medicamentorum inspergatur. Eligantur autem,quæ minùs calida, & minùs adstringentia,ac mitiora fuerint,ligetúrque vt suprà,postquàm intus repositus fuerit, ne iterum procidat. Victus ratio vbi adsit inflammatio,qualis in reliquis inflammationibus fuerit instituta,præcipiatur,si citra inflammationem contingat affectus hic, victus sit boni succi,& vinum detur aquosius,vt refert Aetius præcitato loco.

Cap.6. — *Citato loco.* — *De pueris nota.* — *Curatio procidentiũ inflãmatione.* — *Venæ sectio.* — *Topica.* — *Ratio victus.*

περὶ κωλικῆς διαθέσεως. *id est, De colico affectu,seu coli dolore.*

Caput LXXIX.

EST aliud vitij genus,quod in laxiori intestino (à Græcis colo nuncupato) gigni consueuit,à Paulo κωλικὴ διάθεσις nominatum,à Latinis verò colicus affectus,seu coli,vel colicus dolor, quanquã Celsus morbum intestini plenioris eum appellet capite 14.libri quarti.

Lib.3.c.43.

Vulgus

Vulgus autem medicorum colicam. Vtcunque tamen affectus hic ab ea, quæ afficitur parte denominationẽ assumpsit, intestino videlicet colo dicto, quod quidem in hac affectione oblæsum est, cuius affectio dolor existit. Verùm quoniam ipsius partis affectæ, ac affectus signa adeò inter se confusa sunt, ac permixta, vt ne vnum ferè sit, quod vnum tantùm significare possit altero excepto, sunt verò & eadem numerosa quidem, licet nec ex eisdem exacta haberi possit notitia, sed artificiosa potius quædam coniectura, vt patet ex Galeni 12. metho. meden. propterea eadem enarrabimus signa, sic confusè, vt ex eisdem, tum partis affectæ, tum ipsius affectus notitia coniectura quadam, artificiosa tamen (vt diximus) haberi possit. Et quoniam diximus eiusdem laxioris intestini affectus dolorem esse, qui in quonam præter naturam affectuum genere reponatur, dictum à nobis est cap. de dolore capitis. Propterea percipi potest primò affectus hic ex vehementissimo dolore in intimo ventre terebro perforanti simili, aut per quem palus videatur in dolente loco infixus, vt secundo de locis affectis, patet, aliáque apparebunt symptomata, quæ ad affectum iam dictum intestinum pertinent. Nam protinus inflatio quædam, & extensio, & flatus complures, & tormina, ac excrementa, si ab aluo deiiciuntur flatibus plena videbuntur. Ea autem discernere licebit, si super aquam natent, ac bubulo stercori similentur. Quinetiam, vt inquit Galenus eodem secundo de locis affectis, cibi tum cupiditas, tum concoctio deterior euadit, & præsens, & præcedens, & quæ sequitur. Accidit etenim in hac affectione, & ventriculum malè affici, vt qui parti primariò affectæ continenter adhæreat. Insuper & eosdem colicos nominatos affectus magna ex parte pręcedit, & cruditas, & spiritus flatuosus, & vomitus, & nausea, quæ multo tempore inanis permanet, necnon in præcordiis mordacitas, fastidium, & indigentia plurima, vt ibidem ex eodem Galeno patet, & quoniam ab ea parte, qua dolor sentitur, nullum indicium sumi potest, qui magis colon, quàm tenue intestinum dolor afficiat, licet minor sit, qui in tenuioribus consistit, propterea quo modo intersting uendi sunt, sequenti cap. docebimus. Nunc autem eo quòd hæc eadem doloris species euenire potest cum lapis in renibus, aut vreteris fuerit impactus, quod quidem discerni non potest, nisi quis accidentia, quæ postea consequuntur, expectauerit eodem Galeno auctore secundo, & sexto de locis affectis, quo fit vt nedum vulgares, verumetiam & peritissimi medici decipi soleant, adeò difficilis est ab initio horum affectuum distinctio, quemadmodum & ipse Galenus deceptus fuit, qui credens se à calculo in altero vreterum impacto dolore affici, iniecto ei rutaceo oleo, simúlque cum eo grauissimo cum dolore excreto humore vitreo (à Praxagora appellato) statímque dolore sedato, cognouit, neque lapidem fuisse causam, neque in vreteris, aut renibus locum fuisse affectum, sed in intestinis potius, præcipuè verò crassioribus. Ea de re quibus indiciis, & quomodo hi affectus interstingui poterunt, hîc conscribam. Quamuis ob huiusmodi ignorantiam circa doloris potissimùm initium, quantum ad doloris mitigationem attinet, nullam laboranti noxam inducamus, si iisdem medicamentis vtamur. Siquidem vtriusq; doloris præsidia omnia communia sunt, & quidem calorifica imprimis, siue ea extrinsecus adhibeantur, siue iniiciantur. Tempore verò subsequente oportet diuersa auxilia adhibere, vt eidem Galeno præcitatis locis visum est. Symptomata itaque, quorum magna est in iis affectibus copia, diligenter intueri oportet. Nam in coli dolore sæpenumerò dolor veluti circuire videtur, atque plurima loca occupare, qui modò in hac, modò in illa parte vehementior fit. Nephritici verò dolores eodem in loco stabiles iugiter infestant. Quòd si dolor in loco fuerit renibus altiore, manifestum colicæ indicium portendit. Quanquam si vno loco, vbi scilicet renes ponuntur, stabilis constiterit, nihil ad notitiam potest positus ipse conferre, & proinde alię notæ considerandę sunt, nam & nausea, & vomitus multò grauiores, & magis assidui aderunt dolente colo, euomúntque ita laborantes & biliosa, & pituitosa quædam,

Quæ pars afficiatur in coli dolore.

Cap. 7.

Signa tũ affectus, tum partis affectæ.

Cap. 5.

Loco citato.

2. de loc. aff. cap. 5.

6. de loc. aff. cap. 1.

Quibus signis coli dolor, à renum dolore ex calculo, distinguatur.

quædam, atque corrupta, quibus præassumpti quoque cibi aliquid admixtum videtur, ac retinent etiam magis excrementa, vt nec flatum quidem, neque ructum excernere posint, quę omnia, vt Galenus inquit eodem sexto de locis affectis, colicis duntaxat euenire solent, sed alia quidem magis, alia verò minùs. Insuper & colicorum cruciatus multò magis, quàm nephriticorum lenientibus mitigantur clysteribus, & si quid ab aluo deiiciatur (vt diximus) id flatuosum quodammodo est, & sæpenumerò aquę supernatare consueuit similem habens bubulo stercori consistentiam, quemadmodum si lapis dolorem excitauerit, ipse interdum solus, interdũ vnà cum cruore excernitur, maximè si vel asper, vel acutus fuerit. Ac si postea vrinas inspexeris, sabulosa quædam subsidere inuenies, licet nephritici ab initio dilutas, purásque reddant vrinas, quo fit, vt nephritici cum vrina lapide exeunte à dolore liberentur. Verùm si in colo affectus constiterit, neque lapis, neq; cruor, neque arena, sed humor aliquis pituitosus, ac crassus subsidere videbitur, vt eidem Galeno visum est pręcitato libro secundo de locis affectis: & licet coli dolores vehementes dextra magis parte eueniant, omnino negandum non erit in sinistra quoque parte eos gigni posse, cùm colon ipsum à dextris partibus, quas Græci λαγόνας nuncupant, ad sinistras cincturæ modo deferatur, Paulo auctore, cap. 43. libri tertij, & adeò ab infernis sinistris partibus ad superiores dextræ reuertitur, donec sæpenumerò, & lienem, & iecur attingat, atque etiam ventriculo continenter adhæreat, Galeno teste, cùm secundo, tum sexto de locis affectis. Quanquam & id sępiùs propriis oculis inspexerimus in anatomicis nostris administrationibus. Dolor hic colicus plures ob causas oboritur, vehemẽtissimus quidem, licet interdum mitior fieri posit, quemadmodum is, qui in tenuibus consistit intestinis, cùm videlicet à leuiori causa fit, veluti eodem secundo de locis affectis, liquet, præcipuas tamen quatuor habet internas causas, quemadmodum 12. meth. medendi, à Galeno scriptum est, & à Paulo cap. 43. libri tertij. Hæ nanque sunt, quę potissimùm vehementer calfacientes, vel refrigerantes, vel substãtiam diuidentes coli dolorem excitant, citra quę dolor, neque in vna parte generari potest, vt liquet eodem 12. metho. meden. sunt autem hæ quatuor causæ, crassus, pituitosúsque humor, cùm intra coli membranulas subsidet, spiritus crassus, ac flatulentus præter naturam in colo retentus, qui nec illinc transmitti potest, vel inflammatio, cùm iam dictum intestinum malè habeat: aut acris mordáxque succus ipsum infestans, ac vehementer affligens. Percipitur autem, si humor crassus, ac pituitosus coli dolorem excitat, quoniam ij per totum abdomen in alto excruciantur, ac intestinum ipsum pertundi, seu perforari quasi sentiunt, tormina quoque affligunt, ructus, nausea, vomitio cuiuslibet humoris, sed pituitę potissimùm. Aluus grauiter impedita nihil reddit, ac ne spiritum quidem transmittit. Stercus etiam quandoque excretum bouino simile videtur, leue, & flatus plenum, ex Pauli testimonio præcitato loco, præcesśitque continuus ciborum quàm maximè frigidorum, crassíque succi vsus, satietas, cruditas, ocium, & id generis similia (vt ipse inquit) grauiúsq; dolorem hunc irritabunt frigidiores cibi, ac potus assumpti, veluti ex contrariis sedari percipies, aut saltem mitiorem fieri cognosces. At si ex flatuoso spiritu coli dolor fiat, tẽsionem magis experiuntur laborantes, atque rugitum sentiunt, præcessitq; flatus generantium ciborum, ac potuum vsus, velut sunt olera, & fructus, aqua frigida, & reliqua huiusmodi. Si verò ab inflãmatione coli dolor excitetur, interdum quendam feruorem ægri sentient, aderítque febris non ignaua, vrinæq; retentio, simul & stercoris, pulsus iuxta ventrem molestabit, similiter sitis, ardor, nausea, bilis potius vomitiones, quæ nihil leuant malum, vrgebunt. At si acres, mordacésque succi coli moueant dolorem, sicut eos qui propter inflammationem eundem experiuntur, sic etiam hos ardor, sitis, & vigilia torquebunt, sed minùs ac illos, imò & febriculæ aderunt, vrina reddetur acris, & biliosa deiicient, ac sępè & alui deiectio maiorem excitabit cruciatum, grauiúsq; irritant calid

Cap. 1. *Cap. 5.* *Locis citatis.* *Coli doloris causæ.* *2. de loc. aff. citato loco.* *12. met. c. 7. & 8.* *Cap. 7.* *Si à pituita fiat coli dolor, signa.* *Si ex spiritu flatuoso, signa.* *Si ex inflãmatione fiat indicia.* *Ex acribus, mordacibusque succis, si fiat, signa.*

calidiores cibi, potúsq; assumpti, ex eiusdem Pauli sententia, veluti è contrario magnopere iuuantur ex contrario tum cibo,tum potu.Id autẽ magnopere attendendum est pro huius affectus dignotione. Nam agnitiones affectuum, quæ ex coniecturalibus notis incipiunt,cum eorum quæ prosunt,obsúntq;,cognitione sunt coniunctæ,Galeno auctore eodem duodecimo metho.medendi. Inter omnes verò colicas affectiones ea, quæ ex inflammatione ortum ducit, est grauissima, Paulo teste, vt quæ in ileum transitionem minetur. Vehementissimi quoque coli dolores periculosiores sunt,quàm mitiores,vtpote qui à læuioribus causis fiant,Galeno auctore secundo de locis affect.& vbi non omnino excrementa detineantur, neque in vna ipsius coli parte fixus dolor sentiatur,adhuc minùs periculosus erit coli dolor. Similiter & minùs minatur periculum, cùm clysteribus iniectis aliquod excrementum deiiciatur, aut flatuosus quispiam spiritus, ex qua deiectione dolor leuetur, quàm si nec quicquam per eos excernatur, nec dolor leuetur. Alexander verò cap.primo libri 10. sic de colico affectu scriptum reliquit. Quod grauis quidam morbus, & dolorificus sit, ac vehementes cruciatus inducit, quia intestinum colum dictum densum est,crassum,& neruosum,ac nihil,quod in illũ confluit,facilè discuti possit,quemadmodum in tenuioribus intestinis.Huius affectionis curatio pro causarum diuersitate variari debet. Nam si ex crassis lentísque succis excitetur, in vniuersum (Aëtio auctore cap.30. libri noni) cuncta, quæ colicis exhibentur, attenuatoriæ diætæ esse debent, & propterea (vt Paulus inquit) victus ratio vtilis erit calidior,ac siccior,talis ergo qualitatis aër eligatur.Et quãquam per initia morbi à cibo abstinere melius sit,nam nisi finito tormento,rectè,neque cibus, neque potio assumitur, vt Celsus præcitato loco testatur, deinceps tamen illi offerendi sunt,qui boni succi,ac concoctu faciles existunt, ita vt sacietas, cruditásque vitentur, vt Paulus refert, cum quibus acria quoque assumi possunt,ac reliqua,quæ vim habent extenuandi,& incidendi. Sit itaque panis,neque aridus, neq; calidus,vt inquit Aëtius, in clibano coctus,aut si is non adsit,in furno.Ex carnibus conueniunt imprimis volucrium, secundo loco piscium quorundam,vt eorum qui in petris degunt, tertio ordine terrestres carnes habent.In quorum genere omnia inconsueta reprobanda sunt,vt patet ex eodem Aëtio,consueta verò eligenda. Quare ex volucrium genere gallinæ omnibus prestantiores sunt,deinde perdices,turtures,columbæ iuuenes,ac phasiani,fugiendáque sunt omnia,quæ in aquis degunt,tanquam graueolentia,& quæ superfluitatibus multis abundent, hœdinæ quoque carnes, & vitulinæ ex quadrupedum genere exhiberi possunt, & paucæ quædam ex syluestribus feris,varietatis gratia.Inter olera,fœniculo,apio,asparago,ac oreoselino vti cõuenit. Verùm ea non cruda, sed cum prædictarũ carnium iure decocta, in quo insuper decoqui poterit exigua quantitas sampsuchi, serpilli, satureiæ,thymi, pulegij,aut origani,præsertim si febris absit,quo iure dũtaxat à iam dicta causa colicos in primis saltem diebus nutrire cõsueui.Leguminum vsus vitari debet, ptisana excepta, quæ cum lapatho in ea colliquato commoda existit, vt Aëtius refert, aut vice lapathi, satureia,serpillo,vel hyssopo, vel prædictorum aliquo vtare.Predictorum autem ciborum quantitas moderata existat,ne venter in multis cibis conficiendis fatigetur.carnes præthereà, ac pisces elixati potius,quàm tosti præbeantur, ne siccitas excrementa apprehendat, iucunditatis etiam, & gratificandi stomacho gratia, vua alba dulcis, præ ariditate corrugata cum pane præbeatur, Aëtio auctore, ac ficus maturæ, cuticula auulsa, porra item,allia,ac cæpæ exhiberi poterunt,maximè iis,qui talibus non offenduntur, vt Paulus inquit. Inter hæc verò allium, si cum pane comedatur,summopere à Galeno duodecimo methodo medendi, commendatur, præsertim vbi dolor intestinorum citra febrem fuerit, cùm ipsum ex eorum ciborum genere sit,qui & flatum discutiunt,& minimè sitim generant,& propterea ipsum agrestium theriacam appellabat. Vinum pro potu sit subastringens, album,te-

Loco citato.

Prognostica.

Cap.5.

Curatio, si ex crassis ac lentis succis excitetur coli dolor.

Victus ratio.

Cap.8.

nue, perlucidum, mediocri ætate, temperatura dilutiore, modicéque bibatur, vt ex Aëtio liquet. Quòd si sitis à cibo accedat, aqua calida præbeatur, infensissima enim ipsis frigida existit, vt ipse inquit, similes quoque de reliquis entibus non naturalibus (quorum consulto, vt breuitati indulgeamus, non meminimus) ratio habenda erit, vt videlicet attenuēt, calfaciant, ac exsiccēt. Quod

Medicamētorũ ratio.

verò ad medicamentorum rationem attinet, illud primùm animaduertēdum, quòd licet eis vtendum sit, quæ simul incidere, & concoquere crassos humores valent, id quòd attenuantia medicamenta præstant, ea tamen vehementer calida esse non debent, imò quæ valenter excalfaciunt, vitare omnino oportet. Quippe cùm lenti omnes, crassíque, & frigidi humores ab iis quæ calfaciunt, nisi etiam valenter digerant, liquantur, ac in flatum mutantur. Quo fit, vt à nullo in huiusmodi succis tam sit metuendum, quàm à calore, qui eos liquet, atque in flatum vertat, sed digerere non valeat, Galeno auctore 12. meth.

Cap. 8.

medendi. Horum quoque ipsorum ea maximè deligenda sunt, quæ magis flatum discutiunt, magísque siccant, similiter alienissima sunt, quæ torporem inducunt, cauendúsque magnoperè in huiusmodi affectibus eorum vsus, vt patet à Galeno ibidem, cùm neque huiusmodi succos comitetur (modo soli sint) dolor vehemens. At si ex accidenti aliquo coniunctus his sit halituosus spiritus, grauissimis omnino doloribus, qui ita se habent, cruciantur, sed nec propterea quę torporem inducunt, tribuenda sunt. Nam licet ad tempus quidem, qui tale medicamen biberunt, prorsus indolentes reddantur, affectus tamen is omnino fit maior. Nam & intestinorum tunicę medicamentorum frigiditate densiores, minúsque flatui transmittendo habiles redduntur, & humor ipse tum crassior, tum ad motum ineptior euadit. Itaque & spatio longiori ad ægri curationem, & medico, qui egregiè in arte sit exercitatus, est opus, vt idem met fatetur Galenus eodem loco. Nisi enim certa ratione postmodum curationem aggredietur, verendum erit, ne succi secundo in flatuosum spiritum versi, eundem dolorem renouent, vnde rursus stupefacientium aliquid medicamentorum exhiberi sit opus, eadem scilicet necessitate vrgente, ac pari modo tertio, & quarto, & sæpè deinceps, quoad homo insanabilis effectus in malum totius corporis habitum perueniat, & post longa tandem tædia pereat. Et propterea qui generosi animi, fortésque sunt, si mediocri vtuntur victu, tutius longiori in tempore percurantur, quàm qui violenter calefaciētibus, aut etiam torporem inducentibus medicamentis vtuntur, ex eiusdem Galeni sententia. Quãquam vbi vehementissimus fuerit dolor, qui aliis medicamentis mitior fieri non potuerit, iis quæ mediocriter leniunt, ac dolorem mitigant, non autem quæ valenter stuporem inducunt, vti licebit. Nam ea omnino vitari oportet, ex Pauli

Cap. 8.

testimonio, id quod nec etiam negauit Galenus eodem duodecimo method. medendi, vbi præsertim febris quoque adsit. Verùm quæ & qualia esse debent

Clysteres.

hæc medicamenta, infrà docebimus. In principio itaque statim congrui iniiciantur clysteres ex communi oleo, etenim Paulo auctore, sæpe vitream simul cum fæcibus pituitam expulit, ac dolorē subitò finiuit talis clyster, aut ex eodem oleo, in quo priùs fuerit decocta ruta, seu semen aliquod, quod flatum dis-

2. de loc. aff. cap. 5. 12. met. c. 8.

sipet, ex Galeni sententia secundo de locis affectis, & duodecimo metho. medendi, & Paulo præcitato loco, liquato priùs in prædicto oleo adipe anserino, in cuius penuria gallinaceo vtendum. Curandúmque imprimis est, vt expers

Cap. 8.

sit salis, nec admodum vetus, vt patet eodem duodecimo method. medendi. Nec minùs & clysteres parari possunt ex oleo chamæmelino, vel anethino, cum eodem adipe anserino, seu gallinaceo, aut etiam recenti butyro, quòd si neque ex iis dolores remittuntur, conducunt mirificè in hunc modum clysteres parati. Recipe foliorum maluatum, althææ, mercurialis, & betæ, ana manipulum vnum, anethi, rutæ, foliorum chamęmeli, fœnugræci, & seminis lini, singulorum manipulum ß. anisi, fœniculi, & cumini, ana ʒ.ij. fiat decoctũ in aqua fontana, cuius per colum trãsfusi, accipe lib. j. vel lib. j. ß. mellis rosacci ℥.ij. olei

chamæ

chamæmelini, anethini, vel rutacei ℥.iiij.salis communis ʒ.iij.diacath.ʒ.vij.aut confectionis de dactylis ʒ.iiij.vel hieræ picræ simplicis ℥.ß. & fiat clyster. interim vbi hæc non suffecerint benedictæ, vel hieræ picræ compositæ ʒ.iiij. adiicere poteris. Nec minùs etiam confert, si ℥.j.adipis anserini, vel gallinacei, aut recentis butyri addas. Quòd si ob doloris vehementiam etiam clysteres non retinuerint, glans aluo demittenda, ex Pauli decreto. Componatur autem ex melle probè decocto, cumino, semine fœniculi, ruta, hiera, sale gemma, & agarico, hunc in modum. Mellis cocti excipe ad sufficientiam, pulueris hieræ ex septem rebus, agarici, & salis gemmæ, singulorum ʒ.j.foliorum rutæ ʒ.ij. fœniculi, & cumini ana ℈.j.formentur glãdes longiusculæ digitorum ferè sex, eiusdem Pauli testimonio. Hoc etiam tempore fomentum siccum ex milio adhibendum est, Galeno teste eodem duodecimo method. medendi. Vel ex milio, furfure, chamæmeli floribus, meliloto, fœnugræco, lini semine, & anetho sacculi componantur, & incalfactis lateribus, vinóq; albo irroratis priùs calfiant, & applicentur. Fotus item mirificè conducunt, si ita fiant. Recipe foliorum, & radicum althææ, & maluarum ana p.j.florum chamæmeli, fœnugræci, seminis lini, anethi, meliloti, singulorum manipul.ß. anisi, cumini, & seminis fœniculi ana ʒ.iij. bulliant in hydrelæo, & cum spongiis dolentibus partibus applicentur. Insuper & insessus valde vtiles sunt ex decocto fœnugræci, althææ, & chamæmeli, artemisiæ, anethi, lauri, & similium (vt inquit Paulus.) Item in oleum calidum, aut hydrelæon descendere alienum non est, vt ipse refert. A balneo verò bibant absynthij, & cumini æqua proportione decoctum, quo etiam tempore vinum absynthites conuenientissimum ad colicos pharmacum existit, si prælibatione, à balneo, seu exercitio, opus habeant, éstque eis non sitientibus valde commodum, si cyathi temperati mensura ante aridorum ciborum comestionem accipiatur, vt inquit Aëtius. Conferunt non minùs quoque cataplasmata, & illitiones, vt: Recipe foliorum, & radicum maluarum, & althææ, ana manipulum vnum, farinæ seminis lini, fœnugræci, & milij cuiuslibet ℥.ß. anisi, seminis fœniculi, & cumini, singulorum ʒ.ij. misceantur, & cum oleo anethino, chamæmelino, aut rutaceo, & oxymelite fiat cataplasma. Illitiones ex eisdem fiant oleis adiecto butyro recenti, aut adipe anserino, seu gallinaceo, & interim fœnugræci, aut seminis lini, seu althææ cremore. Vomitus præterea, si quis facilè vomat, ante cœnam præ omnibus auxiliatur, Aëtio teste, & si dolor non conquieuerit, propinandum erit ipsis medicamentum diatrionpipereon, vel theriaca, vt inquit Paulus. Et vbi pituita fuerit extenuata (eodem Paulo au ctore) purgante medicamento vtendum, hiera præsertim. Illud idem confirmauit Aëtius, dum dixit. Post dies verò septem purgatio ex hiera Archigenis suscipiatur. Poteris autem purgans medicamentum hunc in modum componere. Recipe pulpæ cassiæ recenter tractæ ℥.j.ß.diacat.ʒ.vij.pulueris hieræ simplicis ʒ.j.ß.fiat bolus, Vel sic. Recipe confectionis de dactylis ʒ.iiij.pulueris hieræ simplicis ʒ.j. pulpæ cassiæ recẽter extractæ ℥.j. vel ℥.j.ß.fiat bolus, Aut ℥. iij. excipe syrup. de tribus infusionibus rosarum (quas damascenas vocant) & ʒ.iiij.diaphinicon, aut ʒ.vij.diacath.& cum aqua boraginis, & absynthij fiat potio. Verùm vbi dolor adhuc vehemens fuerit, neque ex iam dictis remissus sit, iterum ij (quos suprà monuimus clysteres ex oleo, & adipe confectos) iniiciendi sunt adiecta etiamnum castorei, & papaueris succi vtriusque fabæ non amplius magnitudine, ex Galeni præcepto eodem duodecimo method. medendi. Tu autem minori quantitate tutiùs vti poteris, vtpote ciceris magnitudine. Commendat etenim & eodem loco Galenus medicamentum, quod ex castoreo, & papaueris succo conficitur, ad oculorum, dentium, ac etiam aurium dolores, si idem auribus instilletur, & Paulus ex castoreo pastillum approbat in coli dolore ex crassis, ac frigidis, & lentis succis orto, vbi is vehemens fuerit, nedum per inferiores partes, ac aluum inditũ, sed etiam potum. In quem etiam vsum in præscriptis clysteribus, papaueris capita, folia item solani, aut etiam

Glandes.
Fomenta.
Loco citato.
Sacculi.
Insessus.
Balneum.
Aet. libr. 9. cap. 31.
Cataplasmata.
Illitiones.
Vomitus.
Lib. 9. c. 30.
Aet. loco citato.
Medicamẽtum purgãs.
Loco citato.

hyoscyami simul cum aliis iam dictis decoqui possent, perpetuò tamen (vt diximus) ea quæ valenter stuporem inducunt cauẽtes, propter superiùs asignatas causas. At si flatulentus spiritus doloris auctor fuerit, eisdem quoque medicamentis vtendum erit. Nanque similis est eorum omnium curatio, tam scilicet si ex crassis, glutinosisve, aut frigidis succis, quàm si ex flatuoso spiritu dolores excitentur, vt patet eodem duodecimo methodi meden. Poteris tamen tam clysteribus, quàm reliquis medicamentis extrinsecus adhibitis ea quę magis flatum discutiunt, permiscere, ac eorum quantitatem augere, vt cuminum, anisum, semen fœniculi, pulegium, origanum, calaminthan, furfur, milium, careum, daucum, anethum, & similia. Insuper ʒ.j. dianisi, aut diacumini, seu diacalaminthæ cum pauco vino albo prębere poteris. Propriam tamen curationem quandam sortitus est is dolor, qui spiritum flatuosum comitatur ex cucurbita scilicet cum flamma copiosa subinde admota, quemadmodum à Galeno eodem duodecimo methodi medendi, decretum est. Videbitúrque tibi (vt ipse inquit) præsidium hoc in huiusmodi affectibus incantamenti cuiuspiam simile quid efficere, siue intestinis, siue in quauis corporis particula fuerit excitatus, illico enim cucurbita admota, qui spiritu flatuoso cruciantur, tum à dolore liberi, tum omnino sani redduntur. Quos verò non spiritus modo flatuosus, sed etiam humor quispiam, vnde is oritur, malè habet, iis illico ad tempus dolor sedatur, redit tamen vel insequẽte nocte, vel postridie, vel etiam tertia die similis dolor, ac potissimùm vbi in victu aliquid deliquerint, aut importuniùs particulas excalfecerint. Tibi verò hoc quoque maximum indicium affectus erit, ac curationem pro ratione prosequeris, nec impensè particulas excalfaciens, extenuatoria curationis ratione vtẽs, vt dictum est, dolore tamen priùs per cucurbitulam sedato, cùm per eam vẽtosus digeratur spiritus. Vbi autem inflammatio intestinum exercet, victu tenui vtendum erit, ac febricitantium proprio, quousque inflammatio discutiatur (vt inquit Paulus.) Speciatim verò eo victu vti poterunt ægri, quem cap. de vẽtriculi inflammatione, instituimus, ac protinus vbi vires ægri valentes fuerint, sanguis mittendus erit, Galeno teste eodem libro duodecimo methodi medendi, venáque in cubito aperienda, ex eiusdem Pauli decreto, præsertim interna. Quòd si vrina etiam propter inflammationis magnitudinem retineatur, ex malleolo quoque sanguis detrahi debet, eodem auctore. Prædicta item admoueri possunt præsidia, præter quàm quæ acria sunt, & valenter purgant, magísque lenientibus clysteribus vtendũ, cataplasmatibus, ac irrigationibus, vbi dolor per sanguinis missionem sedatus non fuerit, sed adhuc persistet, indicat enim profectò in ægrotante particula impactum esse quod contristat, nec minùs patet, & quòd curatio ipsa per digerentia medicamenta sit molienda, vt liquet præcitato libro duodecimo methodi medendi. Componantur itaque lenientes clysteres. Recipe foliorum maluarum, althææ, & violarum, singulorum manipulum j. hordei p.j.ß. fiat decoctum, cui adde olei violacei, vel amygdalarum dulcium, seu rosacei ℥. iiij. facchari rubei, aut violacei mellis ℥.ij. pulpæ cassiæ nouiter extractæ ℥.j. adipis recentis anseris, vel gallinæ ʒ.iiij. fiat clyster. Procedente verò tempore, fœnugræcum, chamæmelum, semen lini, aut anethum prædicto decocto adiicies, similiter in vicem olei violacei, vel amygdalarum dulcium, seu rosacei, chamæmelino, vel anethino vtare. Non minùs etiam confert circa initia, si asininum lac cum cassia fistula, & oleo amygdalarum dulcium per sedem infundatur. Quantum verò ad cataplasmata, irrigationes, sacculos, fotus, insessus, balnea, ac reliqua topica medicamenta attinet, prædictis vti poteris, ea quæ minùs acria, & quæ magis lenientia sunt eligens. Nec minùs in oleum descendere conuenit, vt Paulo visum, ac cucurbitulas ipsis defigere. Sin mordens humor est, qui affligit, aduersissima huic sunt quę extenuant, & calfaciunt, ex Galeni sententia eodem duodecimo methodi medendi. Quapropter abstinendum (vt inquit Paulus) ab acribus omnibus cùm cibis, tum medicamentis, fotúque, & irriga

Si ex spiritu flatuoso fiat, curatio.

Cap. 8.

Cap. vlt.

Coli doloris ex inflãmatione orti, curatio.

Venæ sectio.

Loco citato.

Cap. 8.

Clysteres.

Cap. 7. & 8.

Ex acribus, ac mordacibus succis, si coli dolor fiat, curatio.

rigationibus, item cataplaſmatibus, & vini potione potiſsimùm veteris. Vniuerſus autē in ſumma victus ſit humidior, ac frigidior, vt idem Paulus refert. Cibi verò (ex Galeni decreto) exhibēdi iis ſunt, qui etiam boni ſint ſucci, nec facilè corrumpantur (ptiſana potiſsimùm) adiectis mali punici granis. Sed quoniam (vt idem Galenus teſtatur) huius generis affectus poſtulat, ſi modò curandus eſt, vt ea quæ contriſtant, vacuentur, propterea ſtatim per ſedem iniicere conuenit, quod eluere huiuſmodi humorem ſit aptum, id autem deterſiuum omnino eſſe oportet, & cùm talium pleraque mordicent, commodiſsimè ex iis, aliquod deligitur, cui morſus abſit. Eius generis maximè eſt ptiſanæ cremor, vt liquet pręcitato libro duodecimo methodi medendi, aut idem cremor ptiſanæ cum roſaceo, ſeu ſucco ſeminis lini infundatur, ex Pauli teſtimonio, vel decoctum maluarum, althææ, fœnugræci, ſeminis lini, chamæmeli, & violarum, cum recenti adipe anſeris, vel gallinæ, ac etiam roſaceo. Poteris item vitellos oui numero ij. & ℥.j. pulpę caſsiæ nouiter tractę adiicere, quibus omnibus ſimul commixtis fiat clyſter. Quòd ſi neque hæc ſufficiant, vt mordens humor vacuetur, propterea quòd in ipſis inteſtini tunicis imbibitus ſit, purgans medicamentum exhibendum erit. In quem vſum aptiſsimum medicamentum eſt amarum, quod ex aloë componitur, vulgò picram appellant, ex Galeni decreto, cùm primo de locis affectis, tum 12. method. medendi, quem ſectati ſunt Paulus, & Aëtius, eiúſque aut ſemel tantum exhibere, vt hominem iuſtè purgare poſsit, viribus conſentientibus, aut in quibuſdam interuallis paulatim, & moderatè purgationem faciēs. Poteris autem ipſam hieram cum rorido melle, aut caſsia fiſtula, ſaccharo violaceo, ſeu ſyrup. ex pluribus infuſionibus violarum, vel roſarum permiſcere: aut in eundem vſum ℥.ij. mellis roridi, ſeu ℥.j.ß. pulpæ caſsiæ fiſtulæ cum ℥.ß. diacath. aut ʒ.vij. eiuſdem cum aqua hordei præbeas. Si autem omnino fieri nequeat, vt ea quæ contriſtant, vacuentur, affectus hic per epicraſin, hoc eſt contemperamentum, ſanandus eſt, eodem Galeno auctore. Quapropter cùm cibis, tum medicamentis, qui temperare infeſtantem humorem poſſunt, vti oportet, vt ptiſana, intubo, cichorio, endiuia, lactuca, ſyrup. etiam violaceo, roſaceo, ſeu ex ſucco cichorij, vel endiuiæ paratis, ſimiliter & balneis ex dulci aqua vtendum, vt Paulus refert. Si verò id quoque fieri non poſsit, ea quæ torporem inferunt medicamenta, exhibeantur, vt liquet apud eundem Galenum eodem 12. metho. meden. quæ minùs hos affectus, quàm alios lædunt, licet ſint & reliquorum communia. Nam ſimul omnino refrigerant, & ſiccant talia medicamenta. Qua ratione, non ſolùm, vt ſenſui torporem inducentia ſalutaria ſunt, ſed etiam vt humorum tenuitatem cogentia, atque craſſantia, præterea vehementem calorem refrigerantia, in quem vſum ʒ.j. philonij perſici, aut romani, aut ℈.ij. exhibere poteris, aut tantundem eius compoſitionis, quam trypheram magnam, ſeu eius, quam requiem magnā nuncupant, tutiùs tamen erit, ea priùs cum iis quæ per ſedem infunduntur, permiſcere, & vbi non ſuffecerint, eadem deuoranda permittas. Reliquum eſt, vt ea conſcribamus, quæ indifferenter colicis exhiberi poſſunt, quorum quædam à tota ſubſtantia conducunt, ceu lupinum ſtercus ex vino albo, & tenuis conſiſtentiæ epotum. Interim verò ex aqua, ídque non tantùm in ipſis paroxyſmis, ſed etiam in interuallis, potiſsimùm ſi phlegmone vacent ægri. Horum quoſdam ego vidi, inquit Galenus decimo de ſimplic. medicament. facult. non ampliùs inuadi, & qui erāt inuaſi, non ampliùs id grauiter paſſos, ſed nec poſt paucum temporis. Accipiendū eſt etiam albidius potius ſtercus, quale vbi oſſa comederint, ſolent excernere, & quod in terram non delabatur, ſed in ſpinis, fruticibus, vepribus, herbíſque proceribus. Ea enim eſt luporum natura, quæ canum, vt ſuſpenſo altero poſteriorum crurum, & meient, & cacent in eminenti quopiam ex terra. Inuenitur etiam in illorum ſtercore nonnihil oſsium deuorati animalis, quod item ipſum contundens, ac conterens cum iam dicto ſtercore bibēdum præbeto, vt diximus. Poterit & idem ſtercus, ex eiuſdem Galeni

Quæ per ſedem inycienda ſint.

Cap. vlt.

Purgās medicamentū.

1. de loc. aff. cap. 4.
12. met. c. 7.

Epicraſis.

Anodyna.
Cap. 8.

Quæ indifferenter colicis præberi poſſint.

Cap. proprio de ſtercore lupino.

ſententia, inſtar amuleti ægroti partibus vacuis, quas Græci λαγόνας vocant, alligari vinculo confecto ex lana ouis, quæ à lupo eſſet laniata. Quòd ſi talis non adeſſet lana, ex pelle ceruina lorum confici poſſet, quo ſtercus contineatur, ac prædicta loca præcingantur, modum autem illigationis reperies apud Galenum prçcitato loco. Aëtius galeritam auem, quæ in capite veluti criſtam, ſiue galeam ex pennis ſponte naturæ enatã habet, & circa vias reperitur, hyeme præſertim, commendat, ſi in ſimplici iure decocta, aſsiduéque vnà cum iure accipiatur. Verùm ante eum ſecundo de ſimpl. medic. facult. à Galeno eodẽ modo, ſi ſumatur, commendata eſt. Hanc etiam auem, quç Alauda dicitur, ſiue ea aſſata in cibo ſumatur, ſiue cum plumis combuſta, & in cinerem redacta, ac diligẽtiſsimè trita, ſi ex ea, terna cochlearia ex aqua calida potui per triduum exhibeantur, ſummoperè commendat Marcellus ſuo libro de medicamentis, cap. 29. Caſtorium item aſsiduè potatum totius affectionis apparatum demolitur, omnibúſq; medicamentis præſtare repertum eſt, vt Aëtius inquit. Datur eius ℥.j. in tribus cyathis optimæ aquç mulſç. Thymi cacumina inſuper in aqua ad tertias decoquito, & ad percolatum decoctum mel deſpumatum adiicito, bibendúmq; præbeto, ex eiuſdem teſtimonio. Adhuc mentham viridem aliquandiu decoquito, ex eodem auctore, decoctúmq; bibendum ad dies tres exhibeto, & nunquam dolore afficietur. Marrubium quoq; in vino mulſo decoctum bibendum præbeto, à quo nedum æger (vt ipſe inquit) liberabitur, ſed neque vnquam poſteà incidet in affectionem. Plinius Secundus libro 2. de re medica cap. 30. tanquam expertum commendat cochleas tres in olla noua clauſas, & circundatas, ac in furno combuſtas, ſi earum puluerem in vino, aut vbi volueris dabis. Alexander cap. primo lib. 10. id ſcriptum reliquit. Iecur caprillum adustum læuigato, datóque ex vino potui, multum ipſis auxiliatur. Item vmbilicum infantis nuper nati præciſi paululum in argentum, aut aurum includito, cum modico ſale, qui geſtat hoc alligatum, dolore prorſus non corripietur.

Aëtius lib. 9. cap. 31.
Capite proprio.
Aet. loco citato.

Περὶ εἰλεοῦ, ἢ χορδάψου. *id eſt, De ileo, ſeu volulo.* *Caput* LXXX.

SAEPE verò, & in tenuiore inteſtino (ſimilis quodammodo ei, qui in pleniori) affectus quidam oritur, quem Græci εἰλεόν, interim χορδάψον appellant, Latini verò voluulum, ſeu ileum, Celſus tenuioris inteſtini morbum, Barbaram ſectantes medicinam iliacam paſsionem nominant à ſymptomate (vt inquit Galenus ſecundo method. medendi) nomen ſumens, nam εἰλέω, verbum Græcum, Latinè verto, ſeu voluo ſignificat; inde εἰλεός, quaſi verſus, ſeu circũuolutus, quoniam ægris dolor circunuolutus accedat, Aëtio teſte cap. 28. libri noni. Nec minùs ſi χορδάψος appelletur, & nomẽ à ſymptomate ſumpſit, Nam χορδεύω, verbum Græcũ, idem Latinè ſignificat, quòd inchordo, implico, ſeu irretio. Quare cùm in hoc affectu tumor emineat in tenuium inteſtinorum parte, vt videatur inteſtinum ad chordæ ſimilitudinem conuolutum (Galeno auctore ſexto de locis affectis) propterea non ab re ab hoc ſymptomate, ſi χορδάψος appelletur, nomen ſumpſit. Quòd verò morbus ſit peracutus, qui grauiſsimos moueat dolores, liquet à Paulo cap. 44. libri tertij, ſeu quòd affectio ſit inteſtinorum letalem dolorem inferens, patet apud Aëtium præcitato loco. At quòd inteſtina in eo afficiantur, & inter ea, quæ ſublimia ſunt, atque gracilia, non autem craſſa, liquet apud Galenum commento aphoriſmi 44. libri ſexti, ac ſexto de locis affectis, cùm dixit, Atque interdum alij quoque dolores, & quidem vehementiſsimi in ſublimioribus inteſtinorum partibus eueniunt, grauiter vomitionibus cruciantes, adeò vt nonnulli ſub fine ſtercus quoque euomere conſpiciantur. A quo affectu vix vnquam aliquis potuit ſanus euadere. Hunc ileon quidam, nonnulli chordapſum appellant. Ex vehementiſsimo itaque dolore in ſublimioribus inteſtinorum partibus eueniente, ac ex tumore apparente in

Celſ. lib. 4. cap. 13.
Ileos, ſeu voluulus vnde nomen ſumpſerit.
2. meth. c. 2.
6. de loc. aff. cap. 1.
Pars affecta.
6. de loc. aff. citato loco.
Signa.

eiſdem partibus,ad ſimilitudinem chordæ conuolutæ,ac vomitionibus grauiter moleſtantibus,eo quia ventriculo inteſtinum hoc vicinum eſt,pars hæc inteſtinorum,quod affecta ſit,nobis innoteſcere poteſt. Et ſi quiſpiam oppugnabit dolorem hunc,relatione ad eum qui in colo excitatur, vehementiſsimum eſſe non poſſe,id quod manifeſtauit Galenus cùm 2.de locis affectis, vbi dixit, igitur ex huiuſmodi doloribus ij,qui vehementiſsimi ſunt, haud ab re in craſſis inteſtinis conſiſtere putantur, qui verò mitiores ſunt, ex duobus, alterum neceſſarium eſt, aut quod in his ipſis ſunt, ſed à leuiori cauſa, aut quod in tenuibus conſiſtant inteſtinis, tum eodem ſexto de locis affectis, dum aſſeruit, ergo probabile eſt frigidum,eundémque craſſum,aut viſcoſum humorem ſeu flatuoſum ſpiritum in corpore craſſo,denſóque genitum,ſed egredi nequeuntem dolorem excitare,vehementem quidem geminam ob cauſam, intemperantiam ſcilicet,& corporum, quibus continetur, tenſionem, longum verò, quia difficulter vacuatur,nam corpora ambientia,tum ob craſsitudinem,tum ob ſpiſsitudinem ipſum arcere poſſunt, tenuium autem inteſtinorum tunicæ raræ,tenuíque eſſentia conſtant, vt non ita diu huiuſmodi cauſas continere poſsint,neque propterea etiam tendi,& proinde dolor neque tam vehemens, neque tam perſeuerans eſſe poteſt, ſicuti in colo accidit, ex eiuſdem Galeni ſententia:non propterea tamen in ſe ipſo conſideratus dolor, qui in voluulo excitatur, vehementiſsimus non eſt, licet non adeò, vt is,qui colum cruciat. Non igitur ſibi ipſi contradicit Galenus, neque eius ſententiæ in præcitatis locis inter ſe pugnant,ſed ambæ veræ ſunt.Symptomáque eſt voluulus in genere noxæ functionum naturalium ipſorum inteſtinorum, excretricis videlicet,& propriè ipſius ablatæ, vt libro de differ.& 3.de cauſis ſymptomatum patet.Nanque in eo(vt idem Galenus teſtatur comment. aphoriſ. 44.6.& 10. ſeptimi libri)nihil exit inferius,ne quidem ſi quiſpiam acerrimo vtatur clyſtere, idque proprium eſt,atque inſeparabile huius paſsionis ſignum,ſeu ſymptoma, & commen.aphoriſ.22.3.libri, dicebat, quod voluuli ſeu ilei, ſunt cibi ſuperfluitatum,quæ per aluum inferiorem excernuntur,retentiones,quæ magna ex parte fiunt ex alicuius inteſtinorum partis inflammatione. Vomitus autem non ſemper adeſt,& ſi quando exitialis fuerit voluulus, ſtercoris quoque vomitus aduenit,dolores aderunt ad præcordia, potum continere non poſſunt, & tormina cum doloribus in ventre:quemadmodum mulieri,quæ apud Tiſamenum decumbebat, voluulóque detinebatur, euenit, Hippocrat. teſte 3.de morbis vulgar. Vt verò Aëtio viſum eſt, accedit talibus ægris dolor circunuolutus,ſtomachi nimia humectatio,exolutio,ructus inanes nihil leuantes, murmura inteſtinorum,cohibitio perfecta ſtercoris,& flatuum.Si verò intendatur affectio(vt ipſe inquit)omnia ſurſum feruntur, ob ídque & vomitus pituitæ, ac bilis accedit, frigiditas totius corporis, dolórque, plurimis etiam ſpirandi difficultas, morituris autem ampliùs ſudor frigidus, vrinæ difficultas, podex ita adſtrictus,vt neque ſpecilli extremum ſuſcipere poſsit, aliquando & ſtercus vomitu reiicitur.Euenit autem id, quoniam inteſtina media eorum complexione,ſeu conſtrictione,quam latis,ſeu tranſuerſis eorum fibris perficiunt, cùm nec pôdus,nec acrimoniam excrementorum tolerare valent, ea excernere,expelleréque,quam longiſsimè à ſeipſis nituntur, potiſsimum id inteſtinum,in quo affectus hic oritur.Cùm verò prohibitum ſit id deorſum, & per ſe non potens ſe hac via exonerare propter factam in partibus inferioribus obſtructionem,cogitur contra naturam violenter mouere, & ad loca ſuperiora materiam noxiam extrudere,quoniam motus hic conſtringendi, complectendique infernè incipit.Ad quem etiam modum & acer ſuccus, & crepitus quoque deſcendere prohibitus,interim ex tam violenta inteſtinorum conſtrictione ad ventrem præter naturam reuertitur,deinde ad exitum properat, quemadmodum apud Galenum conſtat commento præcitati aphoriſmi 10. ſeptimi libri,3.de natu.facult.& tertio de cauſis ſymptomatum. Quod verò interclusa

Dubium.

Cap.5.

Cap.1.

Reſolutio.

Cap.4.
3. de cauſis ſympt.cap.2.
Quis affectus præter naturam ſit ileos, ſeu voluulus.
Signa.

3.de morbis vulg.cõmenta.2.text.6.

Cap.13.
3. de cauſis ſympt.cap.2.

uia exitus iam dictorum excrementorum, hæc affectio fiat, omnium ferè medicorum consensu testatur Galenus præcitato comm. apho. 44. 6. libri. Et quoniam meatus, seu viæ possunt intercludi, ac aboleri propter coalitum, angustiam, obstructionem, compresſionem, ac subsidentiam, propterea quæcunque causæ tales possunt in cauitatibus, seu meatibus intestinorum affectus excitare, possunt etiam, & ileum, seu voluulum gignere. Cunctæ autem reducuntur vel ad intemperiem, vel propter collectiones aliquas non naturales ipsius intestini tenuioris, vel propter ipsa, quæ in eo continentur excrementa, eodem Galeno teste 3. de causis symptomatum. Quapropter licet idem Galenus in com. præcitati apho. inflammationem, scyrrhum, vel abscessum, ac obstructionem stercoris sicci, & duri in aliquod iam dicti intestini volumen impacti tantam posse facere loci angustationem, vt nihil posſit ad inferiora transmitti, & per consequens ileum oriri fateatur, de reliquis verò causis, vtputa de humoribus crasſis, atque tenacibus dubitare videatur: tamen veniam præbet cuique si libeat, hâc inter causas ilei ponere, & etiam si quid aliud dicatur præter hoc: non enim negauit Galenus ex aliis causis, quàm ex inflammatione, vel obstructione aridi stercoris posse voluulum excitari, sed frequenter, ac sæpenumero, ac magis probabiliter, & à pluribus confirmatum esse quòd à prædictis excitetur causis, ita vt 6. de locis affectis, sic scriptum reliquerit. Itaque non ab re visum est medicis antiquioribus, vel ab inflammatione, vel obstructione aridi stercoris huiusmodi tenuium intestinorum affectus oriri, de voluulo, seu chordapso verba faciens. Concludimus itaque cum Galeno, quòd quamuis prædictæ duæ causæ præcipuæ sint ipsius voluuli, inflammatio inquam, & obstructio sicci stercoris: tamen quæcunque alia valet adeò intercludere viam exitus, aut tantam facere loci angustationem, vt nihil posſit ad inferiora transmitti, sufficiens quoque est voluulum ipsum excitare, siue dicta interclusio sit per coalitum, siue per angustiam, siue per obstructionem, seu compresſionem, aut subsidentiam. Et propterea ab Aëtio præcitato loco nonnullæ narrantur voluuli causæ, vt continua ciborum corruptio, præsertim si multi, aut varij accipiantur. & non assueti, maximéque ex pinguibus carnibus, similiter & ex plagis quibusdam, frigore vehementi, & aceruata frigidæ potione, maximè si ab exudantibus accipiatur, affectus hic excitari potest. Item contingit iis quibus intestinum in scrotum vnà cum stercore delapsum est, indéque violenter retrusum, ex eóque inflammatum existit. Fit etiam ob veneni potionem, & ob induratum stercus circa tenuia intestina impactum. Singulæ autem prædictæ causæ facilè dignosci poterunt. Externæ quidem, ex ægroti, seu adstantium loquela. Internæ autem, ex te ipso propriis signis, ac eorum, quæ præcesserunt perpensione, & reliquis, quæ subsequuntur. Sic enim inflammationem ab obstructione aridi stercoris propriè secernes, aut si propter eius delapsum in scrotum ortus sit voluulus vel etiam quispiam alius redundans, succus potisſimùm frigidus, crassus, & lentus, licet non admodum probabile sit, vt diximus ex Galeni sententia, ex prædictis succis adeò posse fieri prædicti intestini angustationem, vt nihil valeat ad inferiora transmitti. Quòd verò ab ileo vomitus, singultus, desipientia, vel conuulsio malum sit, decretum reliquit Hippocrates præcitato aphorismo 10. septimi libri. Nam vomitus (vt inquit Galenus eodem loco) non semper in ileis adest, sed quando exitiales sunt, & si vehementius distorqueantur, (vt ipse ait) stercus eis superiora petit, atque singultiunt. Quidam verò desipiunt, & conuelluntur compatiente neruorum principio stomachi pasſioni, vt ipse refert. Si vomitus autem stercoris contingat, exitialis erit affectus, à quo vix vnquam quis potuit sanus euadere, vt eodem commen. aphoris. 44. & 6. de locis affectis. Quòd verò hic voluulus acutisſimum sit malum, ac quòd periculosus sit omnis voluulus, idem Galenus testatur 3. de morbis vulga. De quo Paulus sic scriptum reliquit. Qui enim hoc malo sunt opprefsi, miserabili tandem morte pereunt, stercus per os reddentes.

Causæ.

3. de causis sympto. loco citato.

Cap. 1.

Prognostica.

Apho. 44. lib. 6.
6. de loc. aff. cap. 1.
3. de morbis vulg. loco citato.

Familiaris autem hæc affectio existit ætati puerili, vt Aëtius inquit, euadunt tamen beneficio humiditatis. Senibus verò non valdè familiaris est, si tamen ipsi in hanc affectionem incidant, ferè nunquam conualescunt. Iliacorum verò passio acuta est, & sub angusto tempore periculosa, Theodoro Prisciano auctore cap. 9. lib. 2. ad Timotheum. Eius autem curatio pro causarum diuersitate variari contingit. Quòd si ab inflammatione ortum ducat, aliis consentiẽbus, à venæ sectione exordienda curatio erit, vt omnes consentiunt, & ratio dictat, eáque iteranda, si opus fuerit. Incidatur autem interna cubiti vena, eadem victus ratione instituta, ac reliquis medicamentis adhibitis, quæ in cura coli doloris ex inflammatione præcepimus: id tamen seruantes, tam in ileo orto ab inflammatione, quàm ex quauis alia causa, quòd medicamenta, quæ per os voranda præbentur, magis competunt, quàm in coli dolore sumpta à posi tu indicatione, prout capite de dysenteria recensuimus. Quapropter à venæ sectione vno, vel altero leniente clystere adhibito, (prout præcedente capite docuimus) confestim medicamentum leniendo purgans exhiberi debet, ceu est manna, casia fistula, saccharum violaceum, seu syrupus ex pluribus infusionibus violarum, & interdum cum aliquo prædictorum ℥.ß. vel ʒ.7. diacatholicon adiicere. Sæpe etenim id auxilij satis est, vt inquit Celsus, tumore præsertim in vmbilico existente. At si ex siccorum stercorum multitudine, facta obstructione, ileos excitetur, quæ stercus ipsum emolliunt, atque humectant, & per aluum subducunt, tribuenda esse censeo, veluti est ius pingue gallinarũ, seu pullorum, aut phasianorum, aut in eorundem iure decocta ptisana. Pariter conueniunt lenientes clysteres post prædictorum assumptionem, qui sic parentur, Recipe foliorum maluarum, violarum, mercurialis, & althææ, cuiuslibet manip. j. florum chamęmeli, fœnugræci manipu. ß. salis communis parum, bulliant in aliquo prædictorum iurium, cuius decocti per colum transfusi, assumpta sufficienti quantitate, adiicias olei communis, amygdalarum dulcium, aut chamæmelini, aut anethini ℥. iij. mellis rosacei ℥. ij. quibus simul commistis fiat clyster. Interim poteris butyri recentis, aut adipis anseris ℥ ß. addere. Nec erit alienum (potissimùm vbi ægri ventriculus valeat) ℥. iiij. vel librã ß. olei communis dulcis, aut tantundem olei amygdalarum dulcium absorbendum præbere, & vbi hæc non suffecerint, audacter aliquod medicamentum purgans, eorum, quæ modo meminimus, præbeto. Nam obstructio quæ fit à stercore duro, quod intersepit intestinum (vt Galenus testis est lib. art. medic.) primum quidem habebit duritiei remedium ex humidis, pinguibúsque clysteribus: demum ex acribus euacuationem exposcet, in hunc etiam vsum (vtpote vtrunque perficiens) confert ius galli à Mesue descriptum. Extrinsecus insuper irrigationes, fomenta, ac cataplasmata, quæ emolliendi vim habeant, ac leniendi, applicentur. Quorum copiam præcedẽti cap. reperies. Commodum est etiã in oleum calidum descendere, aut in balneum desidere ex aqua, & oleo refertum. In aqua verò priùs decoqui possunt malua, aut althæa. Si autem contingat ab humoribus crassis, ac tenacibus voluulum excitari, simili modo curari debebit, quo & curari debere præcepimus coli dolorem ortum ex eadẽ causa. At si ex cruditate, seu ex ciborum corruptione voluulus fuerit excitatus, si adhuc crudus, seu corruptus cibus ventri insidere videatur, confestim æger cogẽdus est, vt vomat, sumpta aqua tepida cum pauco aceto, aut syru. acetoso, aut etiam aqua mulsa, similiter tepida. Verùm si nihil ciborum crudorum in vẽtre cõtineatur, omni conatu (vt inquit Aëtius) enitendum est, quo tum flatus, tum stercora infra trahantur, idque per glandes, illitionésque & clysteres, vt ipse refert, atque magna diligentia in singulis adhibita perficiendum. Purgans medicamentum, vbi prædicta non suffecerint, exhibeatur, ex hiera videlicet, & confectione de dactylis, aut diacath. cum aliquo prædictorum lenientium medicamentorum compositum. Est etiam vsitatum, & accommodatum anethi decoctum potum, ex Pauli, & Aëtij auctoritate. A potu autem panem in aquam feruent

Curatio, si ex inflãmatione fiat. Venæ sectio.

Purgatio.

Si fiat ex stercorum multitudine curatio.

Cap. 94.

cap. proprio.

Si ex humoribus crassis fieri contingat voluulus, curatio. Si ex cruditate.

feruentem coniice, eiúsque frusta calida confestim edenda præbe, vt iidem inquiunt Aëtius, & Paulus, idque præsertim si ab inflammatione voluulus ortus non fuerit. Item si anethum ipsum in aqua, & oleo decoquatur, atque ita bibatur, deinde frusta panis ex aqua feruenti præbeantur mirum in modum ægri iuuantur, ex Oribasij sententia. Commodum est etiam maluæ semen tritum, ac potui inspersum, eodem Aëtio teste. Nec minùs opitulabitur chamæmeli decoctum, quod quidem, vt si quid aliud hypochondriis, ac reliquis visceribus, quæ circa hypochondria sunt, gratum existit, condensata corpora rarefaciẽs, indurata emolliens, ac tensa relaxans, dolorésque sedat, ac mitigat Galeno teste 3. de simp. medic. facult. quin & tale quoque esse lini semen, vetus sermo prædicat (vt ipse inquit) quamuis minùs chamæmelo sit visceribus gratum, minúsque calidum, & præterea essentiæ crassæ, hæc inquam medicamenta præberi possunt voluulo ex quauis prædictarum causarum orto, præterquam si ab inflammatione fuerit excitatus. Fouendus insuper & podex erit per spongias calidas indifferenter voluulis ex quauis causa ortis, nedum eo tempore, quo glandes fuerint appositæ, vt Aëtius inquit, sed in reliquis quoque temporibus, vt ex eis qui ad imum intestinum positus est musculus, relaxetur, nec ab ipso constrictionis motus incipiat. Ex foliis itaque maluarum, althææ, chamæmeli, ac seminis lini decoctum in aqua, & oleo paretur, ac per spongias calidũ applicetur sæpiùs. Vel in eodem decocto insideat æger. Doloribus verò adhuc perseuerantibus, & maximè quibus infusi clysteres non infra rursus prodeunt, etiam ea quæ dolorem leuant, exhibenda sunt, itémque conuenientes antidoti ante somnum, ex decreto Aëtij, ceu ex viperis theriaca existit Andromachi, post eam verò, quæ mithridati nomen habet. Si verò à venenoso pharmaco quis in voluulum incidat, aquam tepidam multum bibendam dabimus, vomeréque cogemus. Deinde oleum calidum in potu dandum, aut iura pinguia, vt denuò vomant ex moderato eorum potu. Deinde ita parumper quiescant, & postea theriacen accipiant cum vino dissolutam, quemadmodum Aëtius, & Paulus præcipiunt. Et si adhuc perseuerauerit, purgante medicamento vtare aliquo eorum, quæ supra commemorauimus. Quòd si ex intestinis in scrotum prolapsu voluulus contingat, confestim tentandum est, vt decubitu sursum versus vergente adornato delapsum intestinum ad inguinum partes retrudatur, atque post leuiter citra violentiam, ac compresionem ligamento adhibito contineatur, vt patet ex præcitatorum auctorum sententia. Resistit ileo discerpti vespertilionis sanguis ventri illinitus, Item senectus serpentium decocta cum rosaceo in vase stanneo, si ventri illiniatur, ceu apud Plinium secundum legitur libro secundo de re medica cap. 33.

Cap. 9

Quibus podex fouendus sit.

Curatio si fiat voluulus ex deuorato venenoso pharmaco.

Περὶ τῶν ἑλμίνθων. *Id est, De lumbricis.* *Caput LXXXI.*

QVEMADMODVM in magno Mundo animalia quædam nõ ex seminibus, sed ex putredine generationem habent, ita quoque proportionabiliter in paruo mundo ex eadem putredine parua quædam animalia gigni consueuerunt, quæ Græci ἕλμινθας, Latini verò lumbricos appellare solent. Quanquam apud Græcos, præsertim Galenum quod Græci ἕλμινθα nũcupant, modo quid commune intelligitur omnium lumbricorum differentiarum, vt liquet primo de locis affectis. Vbi cùm à locis ipsis morborum indicia sumere præciperet, dicebat, lumbrici in intestinis gignuntur, vsus verbo ἕλμινθες. Hoc nanque quod commune sit cunctis lumbricorum differentiis infra patebit. Illud idem confirmauit Paulus cap. 57. libri quarti, cùm dixit, tres esse vniuersas ἑλμίνθων, hoc est lumbricorum differentias, & ab Aristotele quoque sic scriptum est libro 5. de natura animalium cap. 19. ἕλμινθες, hoc est lumbrici, quorum genera tria sunt, & cætera. Interim verò per ἕλμινθα duas duntaxat lumbricorum differ-

Cap. 5.

rentias intelligere videtur idem Galenus, quemadmodum patet libro de differ.morbor.quo loco dinumerans eos affectus,qui toto genere in numero ſunt præter naturam,ait,quemadmodum ſunt,ἕλμινθες, καὶ ἀσκαρίδες, vbi luce clariùs liquet per ἕλμινθας, nedum teretes lumbricos intellexiſſe, verum etiã & latos, qui nec minùs toto genere præter naturam ſunt, veluti & teretes.Quamuis Hippoc.aphoriſ.26.tertij libri,illos στρογγύλους ἕλμινθας appellet hoc eſt teretes, & idem Galenus ſimul cum Hippocrate 14. metho. meden.teretes στρογγύλους nuncupauit,latos autem πλατέας; cùm dicebat,εἴτε ἕλμινθες, εἴτ' οὖν στρογγύλαι τινές εἰσιν, εἴτε καὶ πλατεῖαι, hoc eſt lumbrici, ſiue hi teretes ſint, ſiue etiam lati. Sic etiam Paulus ἕλμινθας, στρογγύλους teretes, & πλατείας latos nuncupat. Quemadmodum etiam & Ariſt. præcitato loco, quamuis etiam latos alicubi κειρίας nominet idem Galenus, vt patebit. Non rarò autem Gale. per ἕλμινθας vnam duntaxat lumbricorum differentiam,eorum videlicet, qui teretes Latinè dicuntur,ſubintelligit,ceu liquidò conſtat præcitato libro 14. metho.meden.Vbi eorum,qui toto genere præter naturam ſunt affectuum meminit,poſt enarratas abſceſſuum tres differentias,nedum ſemel, ſed bis dicebat in vno loco ἕλμινθες, καὶ ἀσκαρίδες, καὶ κειρίαι, & poſt pauca iterum ἀσκαρίδες τε, καὶ κειρίαι, καὶ ἕλμινθες,quo etiam mod o Aëtius teretes lumbricos ἕλμινθας duntaxat appellat,vt liquet libro 9.cap.39. Ex quibus omnibus liquet Galenum inconſtantem haudquaquam fuiſſe,licet diuerſis in locis diuerſimode de lumbricis verba feciſſet.Perpetuò enim in eius doctrina palam eſt tres eorum differentias conſcripſiſſe, vt præcitato libro 14.metho.eſt videre, & comment. aphoriſmo 26.tertij libri. Quarum vna ἕλμις, ſeu ἕλμις στρογγύλη, altera ἕλμις πλατεῖα, ſeu κειρία, reliqua, & tertia ἀσκαρὶς dicta eſt, In hiſce etenim locis particulatim, ac diſtinctè magis de eis loqui fas erat,id quod in reliquis iam dictis nequaquam neceſſarium fuiſſet. Audacter igitur cum eo, Paulo inſimul ac Aëtio tres tenemus eſſe vniuerſas lumbricorum differentias,ſeu ſpecies, teretum videlicet,latorum,ac aſcaridum,ſeu tenuium.Quod ſi Hippocra. aphor. præcitato 26.tertij libri duarum tantum meminit,teretum videlicet, & aſcaridum, non propterea tertiam negauit differentiam, quæ eſt latorum, quinimo dicens ἕλμινθες στρογγύλαι, aliam ἑλμίνθων olfecit differentiam, quæ eſt latorum, alias ſuffeciſſet ei dixiſſe ἕλμινθες καὶ ἀσκαρίδες, nec addidiſſet illud στρογγύλαι. Adde quòd propterea latum lumbricum ſubticuit eodem loco,quoniam(vt Galenus inquit in comment.) rarior eſt eius generatio, tum etiam quod neque eius erat propoſitum de omnibus agere paſsionibus, quæ mortalibus accidunt,ſed de illis tantùm, quæ ſingulis ætatibus accidunt, Atqui lati lumbrici generatio ea ætate fieri nequaquam poterat. Nec propterea ſibiipſi aduerſatur, etiam ſi liber de morb. ſit germanus eiuſdem Hippocrat. & non Polybi,ſeu alterius cuiuſdam;cum libro 4.eiuſdem de teretibus, ac latis duntaxat mentionem fecerit,aſcaridas ſubticens.Nam duo eodem loco diſſerere intendebat de lumbricis,vt cuilibet eius verba rectè intelligenti patere poterit,quorum vnum erat,nunquid vtraque differentia gigni potuiſſet in puero adhuc in vtero exiſtente,ſecundum propoſitum erat, nunquid lati, veluti rotundi parerent: cùm itaque tenuis lumbricus ἀσκαρὶς dictus, nec infantibus oriatur,donec vtero geruntur,vt ex eius verbis colligi poteſt, nec præ eius tenuitate parere potuiſſet,nam ex eo nihil procreari aliud poteſt, ex Ariſtotelis ſententia præcitato cap.19. libri quinti, de natura animalium, iure aſcaridas miſſos fecit, & tantum teretum, & latorum meminit.Sed quid Celſo dicendum ſit,qui cap.17.libri quarti,duas tantùm lumbricorum tetigit differentias, latorum videlicet,& teretum,cùm dixit, nonnunquam autem lumbrici quoque occupant aluum, iique modo ex inferioribus partibus, modò fœdius ore redduntur, atque interdum latos eos, qui peiores ſunt, interdum teretes videmus.An quia vel aſcarides non nouit,vel cum adeò exigui ſint, ac tenues, ac in infima, & ignobiliori parte orti, nullúmq; ex eis prauum ſequatur ſymptoma,

Cap.8.

cap. vltimo.

Ca.17.&18.

14. meth. c. 17.18.& 19.

Tres eſſe lũbricorũ differentias.

4.de morbis verſus fine.

Auic. lib. 3. fen. 16. trac. 5. cap. 1.

Quod in materia cõmunicent.

ptoma, eos paruifecit, nec in aliorum numero complexus est? Auicennas autẽ licet obscurè, ac confusè (vt eius mos est) de eis loquatur, adeò vt quatuor lumbricorum differentias admittere videatur, si quis eius verba intro inspiciat, tres etiam duntaxat posuit Paulum sectatus, id quod argui potest ex diuersitate materiæ, ex qua generantur, quam triplicem esse asserit, ex cuius diuersitate voluit eorum quoque diuersitatem argui posse. Communicant autem diuersæ eorum differentiæ in materia generationis quodammodo. Quoniam (vt inquit Aristote.) in excrementis oriuntur, adhuc intra animantem contentis, & vt refert Galenus com. præcitati aphor. 26. 3. lib. ex putredine generationem habent ex corruptis cibis præsertim orta. Hoc autem excremẽtum, seu putredo (vt isti asserunt) cruda, crassa, pituitosáque materia est, putredinique accõmoda, Paulo auctore. Nec propterea ab Aristotele discrepat, qui neque negauit talia debere esse excrementa, sed satius ei fuit vniuersaliori vocabulo vti. Est etenim in excrementorum numero cruda, crassa, ac pituitosa materia, & putredini accommoda in intestinis contenta, vel saltem alui excremẽtis quodammodo permixta est. Ex reliquis verò humoribus nullum lumbricorum genus gigni potest. Nam biliosus succus, nedum improportionata materia eorũ existit, verùm eos sua amaritudine, & acrimonia perimit, vt inquit Paulus. Et si quando flaua bilis vnà cum lumbricis infra, aut etiam vomitu eruperit, ipsos quidem intestina obsidere, humorem verò biliosum ventriculi os, aut aliam quampiam particulam occupare scito, vt ipse fatetur. Neque ex atra bile oriri possunt cùm frigida, & sicca existens, longinqua ab animalis tum proportionalitate, tum vita existit. Quapropter non ab re dicebat Paulus, quod hæ duæ substantiæ alimenti naturam egressæ lumbricis procreandis ineptæ redduntur. Nec minùs inepta materia eorum, sanguis existit, quoniam substantiæ proprietatem, ac proportionem habet pro nutrimento partium hominis, & non pro lumbricorum generatione, intráque vasa continetur. Quod si accidat præter naturam ad intestina effundi, aut infrigidatus in grumos vertitur, aut calfactus suppuratur, interim autem liuescit, aut alio quodammodo corrumpitur, ita vt omnino impossibile sit, vt sanguis permaneat, Galeno auctore cõmento aphoris. 20. sexti libri. Quapropter ex sanguine lumbricos procreari impossibile est. Conueniunt etiam in agente, qui calor est non absolutè putridus. Etenim sola putredo non est sufficiens ad eos generandos, vt inquit Galenus, sed & calore plurimo indiget, naturali inquam, qui materiam obtineat, idoneam siquidem ad talium animalium generationem. Non itaque imbecillus, ac exiguus requiritur calor innatus pro lumbricorũ generatione, sed validus, ac plurimus. Quoniam si talis fuerit, vt in valde tenellis existit, nondum poterit tam putridam materiam obtinere, ex eiusdem Galeni sententia. Nam quamuis plurimum habeant ipsi insitum calidum, vt patet 14. aphoris. primi libri ratione ætatis, illud tamen habent cum humiditate permixtum, quoniam plurimùm sanguinis habent, Galeno teste tertio prognosticorum. Necnon propterea quia cibi copiam, aut lactis ingerunt atque inordinatam, magnam quoque crudi, ac pituitosi succi quopiam cumulant, quæ cùm ab eodem eorundem calore obtineri nequeat, vt qui non adeò validus existat, ea de re in valde tenellis lumbrici generari non possunt. Corrumpit itaq;, ac idoneam quodammodo efficit materiam putredinis calor, in cruda, crassa, ac pituitosa materia existens: perficit autem inquantum potest, informat, ac præparat, modo quo potest ipsam obtinens innatus, vt exinde lumbrici procreentur. Nihil etenim putrescens sed concoctum gignitur, vt inquit Aristote. 3. de gene. animal. capite 11. loquens de animalibus quę sponte oriuntur. Neq; ipsi lumbrici ea ratione, qua in vniuerso generantur, pro eiusdem expurgatione. Nam satis est pro intestinorum expurgatione, seu abstersione flauæ bilis ad intestina effusio, vt patet quinto de vsu partium. Sed potiùs id, quod melius, natura eligens, putredinem eam haudquaquam derelinquens, nec omnino eam obtinere valens,

Quod similiter in efficiente eorũ causa conueniant.

Cõment. 28.

Cap. 4.

lens,quod melius est eligit,ipsámque lumbricorum speciebus informat. Arist. quoque quarto meteor.dicebat,animalia fieri in iis quæ putrescunt, propterea quod segregata caliditas naturalis existens, hoc est ab iis quæ putrescunt propter aduentum alienæ caliditatis: eadem caliditas naturalis relatione ad id quod ex putredine generatur animali vsque adeò materiam putrescentem obtinet,quod constare facit segregata,hoc est putrida excrementa, ea concoquens,& exinde ea constituens,vt liquet citato loco de generatio.animalium, id quod in valde tenellis perficere nequit (vt Galeno visum est) Nec minus & in loco conuenienti conuenientiam habent.Quoniam singulæ iam dictæ tres lumbricorum differentiæ in intestinis generationem obtinent,quemadmodũ apud Galenum libro primo de locis affect.vbi morborum indicia sumens à locis ipsis,eò quòd quibusdam locis solis morbus hic accidat, quibusdam verò solis nunquam eueniat,dicebat,quippe soli oculi suffusione laborant, lapis in renibus, & vesica duntaxat nascitur, atque (vt nonnullis placet) & in colo, ἕλμινθες,id est lumbrici in intestinis gignuntur. Ex quibus patet toto cœlo aberrare eos,qui in ventriculo lumbricos generari posse Gale. ascripserunt malè eiusdem verba intelligentes commen. aphoris. præcitati 26. 3. libri cùm dicebat. Cibus autem puerulis nonnunquam corrumpitur in ventre, & præcipuè inferiore, verùm caliditas in valde tenellis nondum materiam obtinet. Nanque si paucis interpositis verbis in eodem commen.perlegissent Gale. noluisse ventriculum intelligere in præcitatis verbis, sed intestina percepissent; dicebat etenim idem Galenus.Aliud verò genus lumbricorum est rotundorũ, seu teretum, qui in superioribus magis intestinis generantur, adeò quod ad ipsum quandoque ventriculum ascendunt. Noluit itaque Gale. per ventrem, cúmque inferiorem ventriculum intelligere,sed intestina, vt patet.Est nãque, nedum eius mos, verùm etiam & Hippocrat. (quemadmodum legitur 2. prognosticorum)per inferiorem ventrem,nedum ventriculum ipsum, sed ieiunũ, atque vniuersa intestina intelligere.Cæterùm concesso,quod etiam ventriculum subintelligat Galenus,cùm dixit,plerunque in ventre puerilis cibus corrumpitur,quo medio demonstrabis lumbricos voluisse in eo gigni posse? cùm possit cibus in eo corrumpi?nec propterea lumbricos in eo gigni,quoniam ab eodem ventriculi proprio calore ita corruptus cibus nequit adeo obtineri, neque corruptus fuisset, si eum euincere, ac obtinere potuisset, sed cùm primùm ad intestina descenderit,ibi generantur,id cõfirmauit paulò infra, cùm dixit,in superioribus magis intestinis teretes lumbricos generari, adeò quod quandoque ad ipsum ventriculum ascendunt,& non dixit,quod in ipso generantur.Secundo etiam de ratione victus in morbis acutis,sub proritationis nomine morsum comprehendens,quem acris humor in intestinis,siue in ventriculo,& præsertim ipsius ore parit,& vigiliæ,(inquit Galenus)& ira,& mœror, & lumbrici,qui ab intestinis ad ventrem vsque ascendunt.Cui ergo in dubium venerit hîc apertè Galen. negasse lumbricos in ventriculo oriri posse. Quoniam cùm de morsu intestinorum,ventriculi, & præsertim oris eius verba fecisset,ac de eius causis,inter quas lumbricos connumerauit, non vtique dixisset,qui ab intestinis ad ventrem vsque ascendunt, sed qui in ipso ventre generantur, aut saltem id addidisset, si insufficientiam euitare voluisset, possent etenim pariter morsum ventriculi causare lumbrici in eo geniti, si generari possent, ceu iidem ab intestinis ad eundem ascendentes. Id etiam confirmauit Aristote.quarto meteororum, cùm dixit. In coctione animalia non generantur, & cætera. Nam in ea aut Hepsesis fit, cùm cibi perfectè concoquuntur,aut Molynsis,hoc est cruditas ei opposita, ex quarum neutra lumbrici gigni possunt;nisi priùs excrementa, quæ hepsesim subterfugiunt, fuerint segregata atque corrupta:quàmprimum autem fuerint segregata, ea intestina excipiunt, vbi putrescentia vtpotè destituta à ventriculi calore, idonea lumbricorum materia fiunt,continentium partium calore adeò ea euincente, vt

Ca.1.tex 13.

Cap.5.

Quod in loco etiam cõueniant.

Quod in vẽtriculo lumbrici non generantur.

Tex.& commen.13.

Cõment. 55.

Ca.3.tex.28.

alia generet animalia. Id enim est quod Aristo. dicebat. Digestum est enim in superiori ventre, putrescit autem in inferiori segregatum. Pariter & Paulus, qui de teretibus lumbricis verba faciens ait, eos in gracilibus plerunque intestinis consistere, & superiorem ventriculum subire, ideóque frequenter per os deiiciuntur, quibusdam & è naribus redduntur. Celsus autem lumbricos aluum occupare dixit, quanquam fœdius interdum ore reddantur. Theodorus verò Priscianus libro 2. ad Timotheum cap. 17. si lumbricos aliquando stomachum, aliquoties inferiora possidere scriptum reliquit, haud propterea eos in stomacho generari dixit: quandoquidem tum stomachum possidebunt, cùm ad ipsum ascenderint, veluti Gale. & Paulus præcitatis locis scriptum reliquerunt, & non quia in eo geniti sint. Id quod haudquaquam ipse fatetur, qui item tres eorum esse differentias eodem loco asseruit. Cæterùm quamuis iam dictæ tres lumbricorum differentiæ in materia efficiente, ac loco communicent vniuersaliter, si quis tamē magis particulariter ea scrutari voluerit, differre inter se inueniet tum materia, quoniam licet ea putredo sit, vnam speciem quam alteram à maiori, vel minori putredine ortum habere reperiet, sic etiam ex multa, vel pauca materia putrefacta. Nec minùs diuersitatem quandam reperiet in agente, nam quamuis eorum omnium generatio à calore plurimo fiat, tamen idem calor respectu diuersarum differentiarum lumbricorum iam dictarum, quandam habebit in eius magnitudine differentiam. In loco quoque (licet vniuersaliter, vt diximus, communicent) quoniam non nisi in intestinis generari possunt, differunt tamen: quoniā teretes in superioribus magis intestinis generātur, ascarides in parte maximè inferiori crassi intestini. Ipse verò lumbricus latus, qui & longissimus quoque est, sæpe per tota extenditur intestina, quamuis rarior sit eius generatio, (vt inquit Galenus præcitato commen. aphoris. 26. libri tertij) licet in tenuibus præsertim oriri incipiat, Aëtio auctore capite 40. libri noni. Quo fit vt propterea diuersa sit eorum forma, seu figura. At quicquid tandem sit de eorum conuenientia, ac differentia, quod intestina afficiantur, qualiscunque fuerit lumbricus genitus, ex iam dictis liquet, licet in teretibus intestina, gracilia præsertim, in ascaridibus crassum, seu rectum, & in latis, vbi longius extendantur, tam tenuia quàm crassa affecta sint. Patet insuper eos morbos esse in numero, tota substantia præter naturam, quemadmodum Galenus testatur libro de differentiis morbo. & 14. metho. meden. Ex cuius sententia eorum ruit opinio, qui volunt lumbricos in intestinis genitos aliquem præstare vsum, pro eorum videlicet expurgatione, seu detersione. Nam cùm tota substantia præter naturam sint, nulla ratione fieri potest, vt actionem aliquam, aut vsum naturalem animatis corporibus præstent: quinimo eas potiùs impediunt, atque vitiant, nonnullos, eósque non spernendos præter naturam affectus generantes: referuntur etenim & actiones, & vsus secundum naturam, ad partes secundum naturam nostri corporis existentes. Cùm itaque neque partes, neque secundum naturam sint, sed toto genere præter naturam (vt diximus) valeant, qui talia ad pauca respicientes, temerariè effutiunt. Nos verò ad eorum inditia descendemus, primo teretum, cùm inter alios frequentiores fiant, cum febribus, & citra febres, atque speciem habeant omnibus perspicuam, Paulo teste, similes nanque sunt vermibus in terra ortis, quos Græci ἔντερα γῆς, hoc est intestina terræ appellant, vulgus onisculos vocat. Secundo latorum, & tertio ascaridum, seu tenuiū. Conscribuntur autem teretum non pauca ab Aëtio, & Paulo inditia, quamuis (vt Paulus inquit) non omnia in omnibus signa inquirere oporteat, sed plurima, aut nonnulla eorum. Sequitur autem eos qui rotundos lumbricos continent, incredibilis morsus stomachi, ventris, ac intestinorum, tusses exiguæ cum siccitate irritantes. In somno tremunt, & præter rationem exurgunt nonnulli, & cum clamore expergesiunt, & iterum sopiuntur, quosdam comitatur singultus, quidam verò, & linguam foras protendunt, oculósque claudunt, & taci

Quibus inter se differunt, dictæ tres lumbricorum differentiæ.

Pars affecta quæ sit.

Cap. 8.

Cap. 19.

Quis affectus præter naturā sint lumbrici.

Teretū lumbricorum signa.

& taciturni sunt, excitantésque molestè ferunt, ob imbecillitatem vigilare nequeuntes,& dentibus frendent,ac superuacuè mandunt,præsertim si infantes fuerint,& quidam eorum neglecti motu pulsus destituuntur,ac refrigerantur,atque eorum instar,qui animo linquuntur,tenuem quendam, ac frigidum sudorem exsudant,& vt plurimùm liuescunt. Contingit autem aliquando faciem eis fieri rubicundam,maximè circa malas,verùm color hic rursus in pallorem solito maiorem transit. Quidam etiam pulsum inæqualem habent,obscurum,deficientem,ac recurrentem. Aliis etiam appetitus perditio accedit, & febres augescunt inordinatæ,quæ cùm extremorum perfrictione tertia, interim quarta die,vel nocte accessionem sine ratione habent. Alij instar delirantium peregrina in somnis loquuntur, interim cum clamore præter rationem exurgunt,citóque rursus collabuntur.Alij decubitum transmutant continuè dormientes,angoréque vexantur,& ex loco ad locum sese vicissim proiectant,atque multi inuocales omnino persistunt. Interim præter id, quod cibum auersantur,si quid acceperint,illi nauseabundi vix deglutire possunt. Plerisque verò aluus descendit corruptos cibos egerens,& tympani modo venter eis inflatur,& quidam etiam oculos sanguine suffusos habent.Cũcta verò hæc accidunt,tum ab ipsis animalibus in intestinis obuolutis,seu cùm per eadẽ serpunt,ac rodunt,& morsum inferunt,tum ex febrili calore prauos vapores ad cerebrum transmittente,ex putrida in ventre collecta humiditate exhalantes,vt Paulus refert. Ex ea item,quæ præcessit victus ratione poteris lumbricorũ generationem percipere, nanque crassorum nimirum,& quæ difficulter conficiuntur,alimentorum vsus præcessit, ac eadem largius ingesta fuere, & maximè frumentacea,eosdem item comperies balneis à cibo vsos fuisse,vt testatur Aëtius.Cùm verò qui latus appellatur lumbricus,mutatio sit,(si ita dicere libeat)seu permutatio membranæ intrinsecus tenuia intestina ambientis in corpus quoddam viuum,ex Aëtio,vt autem Paulus inquit,mutatio est adnatæ in interiori intestino membranæ in materiam animalis modo mobilem, quæ sæpe tota redditur longitudine incredibili,& in his,qui febre carent abũdat,quandoque in longis, ac diuturnis morbis etiam cum febre accidit, propterea non ab re continuò stomachi morsus infert, & ad cibos incorrigibilem appetitum,nam quod animatum euasit (vt Paulus refert) in intestinis obiectum alimentum rapit, vt alio statim opus sit, & nisi assumpserit, intestina roduntur,cæterùm ea,quæ accipiuntur,non subcenturiata, seu copiosè digeruntur, sed citò excernuntur: iis occupatos comitatur corporis gracilitas, etiam impotentia,seu imbecillitas cum tarditate,nam quod viuificatum est in intestinis,vbi recens exhibitum cibum consumpsit,postea ex ipso solido corpore rodit. At certissimum, & minimè fallax indicium eius erit, si cùm recrementis,quædam semini cucurbitæ,seu cucumeris similia excernantur, auctore Hippocrate libro 4.de morb.quem sectati sunt Galenus primo de locis affectis,& Paulus,ac Aëtius locis præcitatis.Decipiuntur autem qui talia excrementa eiusdem lumbrici partus esse dicunt,ab Arist.illud capientes præcitato cap.19.5.lib.de nat.animal. cùm dixit, latum autem illud solum intestino adhærens parit simile cucumeris seminis,quo inditio medici id genus lumbrici inesse intelligunt.Non enim intellexit Aristo.tale excrementum simile cucumeris,seu cucurbitæ semini esse lati lumbrici partum, tanquam aliud animal,sed veluti quoddam proprium ipsius excremẽtum,seu pars eiusdem. Sunt etenim excrementa,ex quibus medici in affectarum sedium,seu earundem affectuum notitiam deueniant,in triplici differentia,vt patet,tum primo, tum 3. de locis affectis.Nam aliquando partes sunt sedium affectarum, aut ipsorum affectuum,quæ eorum essentia soluta, vel dissecta excernuntur. Interdum ea quæ in ipsis continentur,nonnunquam aliquod, quod morbosas dispositiones sequitur,excrementum excernitur. In primo itaque excrementorum genere continentur recremẽta illa semini cucumeris,seu cucurbitæ similia, si excer-

Lib. 9.c.39.

Aet. lib. 9. cap. 40. Paul. lib. 4. cap. 57.

Lati lumbrici signa.

Hippo. li 4. de morb. versus finem. 1. de loc. aff. cap. 5.

1. de loc. aff. cap. 1. 3. de loc. aff. cap. 3.

nantur,quoniam tanquam partes latorum vermium eorundem certiſsimum, ac minimè fallax inditium ſunt, vt quàm dilucidiſsimè patet apud Galenum eodem primo de locis affectis,vbi de affectuum notis,quæ ex excrementis deprehenduntur,verba faciens,quæ propriè ſunt ipſorum affectuum,vt ramentū vlceris, inquit, ſi in vrina ſabuloſum reſidet, lapidis, cucurbitæ verò ſeminibus ſimilia excrementa latorum vermium inditia ſunt.Inquit itaque Ariſtote. medicos ex iam dictorum excrementorum inditio, intelligere id genus lumbrici ineſſe,non tanquam ex fœtibus,ſeu pullis eiuſdem,cum ipſum (Hippocr. auctoritate)non pariat,ſed tanquam pars ſubſtantiæ, ſeu eſſentiæ, ac propriū excrementum eiuſdem lati vermis exiſtens. Ex hoc etenim excrementorum genere non in artificioſam coniecturam,ſed in exactā notitiam deuenimus tū affectus,tum partis affectæ,vt latius eodem primo de locis affectis eſt videre. Huius enim lati lumbrici quandoque partes conciſæ prodeunt, quæ ſemel ſanè exolutæ non ampliùs ſecundariò congregantur. Interim & ipſi integri excernuntur,vt incredibilem magnitudinis de ſe præbeant aſpectum, ex Aëtij teſtimonio.Sunt quoque(vt diximus)aſcarides lumbricorum ſpecies vna, circa extrema inteſtini recti,& ani fibulæ initio,σφιγκτῆρα à Græcis appellatum conſiſtentes (vt liquet ex Aëtio,& Paulo) vehementem pruritum iis locis inferentes,ex quo vehementi huius loci pruritu, ac aſsidua ad egerendum irritatione,& ipſi dignoſci poterunt: hi quoque vtplurimùm ab excretione melius ſe habent.Et plurimi eorum manifeſtè apparent in iumentis malè cibum concoquentibus,quorum malam coctionem fœtor indicat excrementorum, Galeno auctore comment.præcitati aphoriſmi. Quapropter & eorundem inditia,(vt Aëtius aſſerit)potiſsimùm ex graueolentia excrementorum ſumuntur,indicant enim prauos aſſumptos cibos, ac eorundem corruptiones, & frigiditates,ex quibus ſpecies hæc lumbricorum generatur, velut eidem Aëtio, tum etiam Paulo viſum eſt.Omnium verò trium ſpecierum communis,ac vniuerſalis cauſa (vt diximus) putredo eſt, ex Galeni teſtimonio. Paulus autem crudam, craſſam pituitoſámque materiam, ac putredini accommodam omnium generum originem,ac cauſam eſſe ſcriptum reliquit, ceu ſuprà adnotauimus.Qua de re cur amplius de eorum cauſa pertractare debeamus , non inuenio. Reliquum eſt vt ad prognoſtica veniamus. Quorum primum Hippocrat.eſt ſecundo prognoſticorum,cùm dixit.Lumbricos quoque teretes eunte in iudicationem morbo deſcendere idoneum eſt, magnam autem curam habere conuenit circa eorum curationem;præſertim teretum, nam multi nulla lumbricorum cura habita(vt inquit Paulus)exeſi ab ipſis ſunt, & conuulſi interierunt.Alij produnt ſe lumbricos vidiſſe,qui ex inguinibus ægri eruperint, vt ipſe refert. Quod autem in infantibus, & pueris, atque iis, qui ad pubertatem accedunt, maximè abundent teretes lumbrici, ſcriptum reliquit Aëtius ex Herodoti auctoritate præcitato loco.Item quod peiores ex ipſis cenſentur maiores minoribus,paucis multi,& albis rubri, viuentes etiam mortuis deteriores ſunt.Circa initia autem morborum, præſertim febrium generati ſubſtantiam ſuam ex ſubiacente corruptione capiunt,circa vigorem verò ex malitia morbi:circa declinationem autem ex permutatione omnium in melius, qui ſanè citiùs ſeparantur.Natura etenim ipſos reliquorum recrementorū inſtar foras propellit,vt idem auctor,ſimul & Paulus fatentur.Inter omnes autē lūbricorum ſpecies minùs perículoſi eſſe cēſentur ij qui aſcarides nominātur, quamuis fortè ex deteriori gignātur materia,tum quia tenues, & exigui ſunt, tum etiā quod in loco generentur à principibus partibus remotiſsimo,inteſtino inquam recto.Præterea quoniam cùm alui deiectionibus facilè excernuntur, necnon adhibita medicamenta ſtatim eos attingunt,minùs verò quā teretes ij in pueris gignūtur.Teretes autem ipſis peculiares ſunt,vt ex Gal.& Paulo liquet.Inter reliquas autem duas differentias, latos videlicet,& teretes,lati peiores ſunt,quàm teretes,Celſo auctore.Pro lumbricorum autem curatione, primò

Cap.5.
Lib.9.c.40.
Aet.lib.9. cap.41.
Paul.lib.4. cap.58.
Aſcaridū ſigna.
Communis lumbricorū cauſa.
Pro noſtica.
Tex.18.
Lib.4.c.57.
Lib.9.c.39.
lumbricorū curatio.

primò victus rationem instituemus vniuersalem, ac communem cunctis iam dictis tribus speciebus, deinde particularem per medicamenta curationem, prout quælibet species exigit, conscribemus, à teretibus exorsi. Aër itaque eligatur ad calidum, & siccum parum vergens, potissimùm, vbi febris non adsit, somno mediocri vtantur, ac potiùs nocturno, quàm diurno, eóque non à cibo statim, sed per duas saltem horas. Exercitium confert, veluti vita desidiosa, seu longum ocium lædit. Id autem prandium præcedat. Aluus lenis esse debet, quod si id sponte non fiat, balano, aut clystere citanda erit. Viténtque animi affectus omnes immodicos, veluti iram, tristitiam, timorem, & id genus reliquas perturbationes, potissimùm à cibo. Quod verò ad eorum cibos attinet, probi succi esse debent, & qui facilè in membra digerantur, nec lumbricorum effectricem causam foueant, vel adaugeant, nec etiam vires superari permittant. Quamobrem & vinum aquosum exhibebimus pro potu, vt Paulus refert, liberalius autem ipsos nutrire ob hoc ipsum oportet, ne alimenti expertes lumbrici rosiones pariant. Dabitur autem cibus tum præcipuè, cùm non omnino inaniti fuerint (vt ipse inquit) Quod si insimul alui profluuium adsit, ex quo lumbricos magis abundare sciendum est cibo non distributo, sorbiles ægris cibi dari debent, admixtis quibusdam etiam adstringentibus, verbi gratia, pyris, sorbis, aut malis punicis, præcipuè acidis, iidē etiam sorbiles cibi infantibus præbendi sunt, quemadmodum iis etiam qui cibum auersantur, eodem Paulo auctore, veluti sunt contusæ pullorum, aut gallinarum carnes, seu eorundem iura, in quibus iam dictæ carnes priùs liquatæ sunt, brodia consumata vulgus appellat. Reliquis, prædictorum pullorum, gallinarum, phasianorum, starnarum, columbarum iuuenum, turdorum, merularum, ac aliarum par uarum auium montanarum, carnes exhibeantur. Cappares quoque, & colymbades cum aceto conducunt. Inter olera vtrunque intubum, sonchus, ac senecio competunt, præsertim si cum prædictis carnibus decoquantur, in quibus etiam ea quæ extenuandi vim possident, misceri possunt, potissimùm si febris non adsit, veluti perpetuò vitari debent, quæ infrigidandi vim habent, ac crassam, lentámque pituitam gignere possunt, ceu legumina sunt, pisces, lac, caseus, præsertim vetus, panis non fermentatus, & cuncti cibi, qui ex eo parari possint. Quantitas autem prædictorum ciborum multa pro vna vice non sit, sed sæpius exiguo cibo vtendum. Porro cum & ipsi è genere eorum sint, quæ tota substantia præter naturam sint, prorsus quoque eos è corpore expelli cōueniet, ex Galeni decreto 14. metho. meden. Expelles autem (vt ipse inquit) si priùs necaueris. Necabis verò amaris medicamentis, viuentes nanque obsistunt intestinis adhærentes. At mortui vna cum stercore expellūtur, expelluntur cum hoc etiam viui, sed stupefacti, & vti quispiā dixerit, semimortui facti. Verùm quoniam non ita vehementiora medicamenta desiderant teretes, quemadmodum lati, & ascarides, vt patet eodem 14. metho. meden. propterea de medicamentis, quæ teretibus competunt primo pertractabimus, quorum primum absinthium est, ab eodem Galeno ibidem descriptum, præsertim si pueri non fuerint, ipsius autem cremor assumatur, aut etiam abrotoni, vt inquit Aëtius. Pueris verò myxarum decoctum mentha admixta præbeatur, ex eodem auctore, febre non existente, aut si eadem sit exigua. Illud etenim animaduertendum est, quod si febris adsit, & eorum curatio, cum ea quæ febricitantibus conuenit, coincidat, mitioribus, ac simplicioribus sanè remediis vti oportet, ab acribus autem febres magis exacuuntur. Potui igitur dabitur (vt Paulo visum est) chamæmelorum, vel myxariorum decoctū, aut etiam ipsamet myxaria decocta esui præbeâtur, vel eorundem decoctum chamæmelorū cum modico rosaceo, vt Aëtius asserit. Item sereos succus, aut coriandri semen cū aqua calida, vel cum posca. Similiter & auriculæ muris decoctum, vel cornu ceruini ramentum, ac olei immaturi amarissimi cochlearia duo absorbeant. Nam qua amarum est (vt idem Paulus fatetur) lumbricos occidit, qua lubricū,

Victus ratio.

Medicamētorū ratio. Cap. vltimo.

Cap. 19. Teretum lūbricorū medicamenta.

detrahens ipſos cum ſtercore reddit. Sunt etenim amara omnia nedum ad interficiendos lumbricos idonea, verùm etiam ad fœtum viuum enecandum, & mortuum eiiciendum, quemadmodum liquet octauo de ſimplicium medicamentorum facultat. capite de filice, ac etiam de myrrha. Et propterea idem oleum omphacinum cum ptiſana decoctum præberi debet, Aëtio teſte. Cunctis verò tam infantibus, quàm adultis febrientibus, vel non febrientibus, ex eiuſdem auctoris teſtimonio confidenter exhiberi poſſunt, etiam ſi trimeſtres fuerint infantes, vermes terreni cum ſapa. Si verò ſapam non admittant cum hydromelite, aut vt libet præbeto, nihil veritus. Neque vtilitate contempta, ſeptem numero dato. Nos verò cum ſyrup. ex acetoſitate citri infraſcripti puluiſculi ʒ.j. indifferenter infantibus, ac adultis febrientibus, & non febrientibus exhibere conſueuimus. Qui recipit ſeminis, quod lumbricorum vocant, ʒ.ij. cornu ceruini vſti, ſeminis citri, & portulacæ ana ʒ.j. & ß. fiat puluis. Item eiuſdem acetoſitatis citri ℥.j. & ℥.ß. ſucci menthæ aſſumentes, laborantibus ſæpe ſalubriter tribuimus. Cataplaſma inſuper (ex Aëtij teſtimonio) confici poterit ex lupinorum farina in hydromelite decocta, illúdque imponendum. Vmbilicus autem felle taurino illiniatur, aut melanthio cum lacte muliebri trito, ſeu abſynthio, aut abrotono pinguibus ficubus admixtis. Inſuper vniuerſa ſpina ex medulla ceruina inungatur. Humido etiam fotu ex oleo chamæmelino, vino, abſynthio, & aloë præcordiis accommodato (vt inquit Paulus) vtare, præſertim ſi ægrotantes inflammationem, ſeu diſtentionem in viſceribus experiantur. Atqui nos ex theriaca, terra lemnia, luto armeno, aqua roſacea, ac aceto medicamentum parantes temporibus, naribus, iugulo, ac carpis vtriſque applicari præcipimus. Ex vtraque item mentha, & abſynthio, ac perſicæ foliis inſimul contuſis adiecto aloës puluere, lupinorum farina, atque torrefactis micis panis cum aceto, & aqua roſacea medicamentum ventriculo imponendum paramus. Interim chiam maſtichen, ac cinnamomum adiicientes. Inſuper ex abſynthij, ac perſicæ foliis contuſis, felle taurino, aloë, ac farina lupinorum adiectis, cum oleo de abſynthio, & amygdalarum amararum cataplaſma ex oxymelite paramus, vmbilicóque imponimus. In quem etiam vſum Paulus ceratum probat ſumptis aloës, abſynthij, farinæ lupinorum, ſeriphij, melanthij, ſingulo. ℈.vj. ceræ ℥.j.ß. chamæmelini quod ſatis eſt, felle taurino arida læuigantur, & ceratum conficitur. Si autem febres non moleſtant, quinimo ad integritatem, aut totius morbi declinationem ventum eſt, acrioribus, ac efficacioribus medicamentis vtendum erit, præſertim robuſtis corporibus. In quem vſum ſeriphij decoctum, vel calaminthæ, ſeu ptereos vtendum, vel cardamomi ſemen, vel mali punici acidi radicis ius ad tertias redactum præbeto, vel ſantonicum, vel abrotonum, vel etiam ambo ſimul cum melle in catapotia coacta, vt inquit Paulus, aut braſsicæ, ſeu erucæ ſemen læuigatur, ſeu abſynthium ſolum, quod etiam frequenter abundè fuit. Similiter ſi terni lotæ aloës ℈. præbeantur, remedium eſt laudatiſsimum, eodem auctore, acetum etiam ſcyllinum præſertim ætate prouectioribus confert, vt ipſe inquit, chamæpithyos, marrubij, ac etiam helenij decoctum, thymi & pulegij. At Celſus contritum ſemen vrticæ, aut braſsicæ, aut cumini cum aqua, vel mētham cum eadem, vel abſynthium decoctum, vel hyſſopum ex aqua mulſa, vel naſturtij ſemen cum aceto contritum, & pueris dari iubet. Prodeſt inſuper ab inferioribus partibus mulſam iniicere copioſiorem, quo lumbrici mellis dulcedine illecti deorſum deſcēdant, vt idem inquit Paulus. Nos verò in hunc vſum conſueuimus cum pauco ſale, aut ſaccharo lac per clyſterem iniicere aſininum, aut caprillum. Quandoque verò ex gallinarum, ſeu pullorum iure, ſaccharo, & ouorum luteis clyſterem cōponimus, ac iniiciendum mandamus. Si autem putrefacti lumbrici in alto corporis, aut per pharmacorum potiones enecati non excernantur, ſed potiùs vapores ſurſum mittant, educendi ſunt, aut aloës, (vt inquit Paulus) aut medicamenti amari ex ea confecti potione.

In quem

In quem etiam vsum, si febris valida infestet, rhabarbarum cum melle rorido in myxarum, ac tamarindorũ decocto dissolutũ præbere consueuimus. Quandoque etiam, febre valida non existente, agaricum imponimus, ac cum prædictis commixtum exhibemus. Neque enim (vt ipse Paulus refert) expers præsidij erit mediocris alui euacuatio: & in vniuersum omnia, quæ lumbricos educunt, aut per acredinem occidendo, aut per amaritiem subducẽdo, aut ad excretionem irritando, aut per consequentem ad ea quæ exhibentur, lũbricitatem efficacia cognoscuntur, vt liquet ex Aëtio. At si qui sunt, qui lũbricis cum alui profluuio infestentur, eos fluorem inspissando, & concoctionem, tum per cibos, tum per cataplasmata in melius permutando curare oportet. Inquãtum enim fluxiones inualescunt, tantum etiam lumbricorum generatio augetur, vt idem Aëtius testatur. Qua de re præpotationibus vtendum erit, inter quas plantaginis succus est pręferendus, ipsámque plantaginem aridam absumant, nam ex ęquo vtrique & fluori, & lumbricis efficax est. Licebit autem & in hoc casu vermibus terrenis, quemadmodum antea dictũ est, vti. Coniicienda item sunt in cataplasmata ad fluxiones sistendas concinnata ea, quæ ad lumbricos sunt prædicta, & quæ fluorem non exacerbant, velut est absynthium, abrotonum, santonicum, malicorium, acacia, & balaustium, galla, pteris, eísque similia cum cruda, hordeaceáque farina (vt liquet ex Aëtio, & Paulo.) Insuper extrinsecus ventri imponatur medicamentũ ex aloê, melino, & vino. Hoc etiam appetentiam excitat: sæpiùs autem & absynthium cum eisdem misceatur, vt inquit Paulus. Latorum verò lumbricorum curatio licet cum præcedenti concordet, ex Aëtij, & Pauli testimonio, quare iam dictis etiã vti possumus, tamen vt Galeno visum est 14. metho. meden. id quod etiam videtur confirmare Celsus præcitato loco, vehementiora medicamenta lati lũbrici desiderant, quàm teretes. Huiusmodi est filix (inquit Galenus eodem loco) maximè radix eius, vt idem Galenus scriptum reliquit octauo de simplicium medicamentorum facultatib. latum enim lumbricum interficit, si quis eam ℥. iiij. in melicrato ebibat, vt ipse refert. Ad quem modum mirum non est partum viuum enecare, & mortuum eiicere. Item centaurij decoctum potum, & ab inferioribus partibus inditum, calaminthæ, dictamni, vel pulegij confert, vt ex Paulo liquet. Poterũt etiam & in potu vermes terreni (vt dictum est) exhiberi. Propriè autẽ ad ipsos facit auriculæ muris succus duorum cyathorum mensura cum vno cyti cyatho potatus, celerrimè nanq; ipsos educit, vt liquet ex Aëtio. Nec minùs aqua potui dari debet, in qua lupini, aut cortex mori decoctus sit, aut cui adiectum sit contritum, vel hyssopum, vel piperis acetabulum, vel scãmoniæ paululum, vt Celsus testatur. Vel in hunc modum (ex Aëtio) medicamentum paretur. Recipe corticis radicis mali punicæ acidæ in suprema parte delibrati, piperis, cuiusque ℥. iiij. cardamomi ℥. vj. marrubij ℥. ij. mellis despumati quantum sufficit, præbe ex eo cochlearium, post allij comestionem (vt ipse præcipit.) Id quoque medicamentum Paulus scriptum reliquit. Verùm vt ex toto affectus discutiatur, vt idem inquit, theriacen quoque exhibebis. Pari modo, & qui ascarides nominantur, vehementiora medicamenta desiderant, ex eiusdem Galeni decreto, miniméque eorum curatio negligenda est, sed citra dilationem perfici (vt inquit Aëtius) debet. Quare acri muria infusa, aut absynthij decocto oleo admixto vacuandi sunt, vel centaurij decocto cum nitro, & melle, aut absynthij, aut chamæleontis, aut hyssopi, vel pulegij, seu calaminthæ, aut lupinorum. Infantes verò glandibus ex melle cum salis momento vacuari debent, vt inquit Paulus. Poteris & tu prædictis glandibus adiicere stercoris murium, salis gẽmæ, agarici, ac pulueris hieræ simplicis parum. Vbi verò recrementa prodierint, affectus locus illiniendus est simplicibus quibusdam medicamentis, vt acacia, hypocistidis, rhoísque succo cum alumine liquido, aut alio eiusdem generis adstringenti medicamento. Coacta etenim ab adstringentibus affecta pars corroboratur, aptitudinémq; ad animalculorum generationem amittit,

Latorũ lumbricorũ curatio, per medicamenta.

Cap. 19.

8. de simpli. facult. cap. de filice.

Ascaridũ medicamenta.

14. meth. in fine.

Aet. libr. 9. cap. 41.

Lib. 4. c. 58.

atque aſcaridas ipſos excludit, vt liquet ex Aëtio. Eadem quoq;, ac ſimilia adſtringentia in aqua maris, aut adſtringenti vino decoquantur, & eo calido aluus foueatur, ac irrigetur. Cæterùm ab eodem Aëtio medicamentum pueris, & iis qui perfectæ ſunt ætatis conuenientiſsimum ſcriptum eſt, id verò eſt, Carnem veterem ſalitam pinguedine deraſa ſublongã, & rotundam formabimus, atque ita adaptatam podici, ac adſtrictiori ani parti intrudemus, ligamentóq; adhibito, quandiu ſuſtinere poſsint, inditam ſinemus, deinde ſoluemus, prædictáq; infundemus, atque illinemus. Idem etiam remedium ſæpiùs repetẽtes, in quam etiam figurã caſei, præſertim quod vulgus ſiculum nominat, portio quędam ſi redigatur, melléque illinatur, ac ſæpiùs immittatur, confert; vt nos non raro experti ſumus. Conducit quoque ad teretes educendos etiam infantibus.

περὶ ἡπατικῶν. *id eſt, De hepaticis, vel iјs, qui iocinoris imbecillitate laborant.*

Caput LXXXII.

Cap. 7.

HVIC parti, quemadmodum & cæteris omnibus, duplex morborum genus euenire conſueuit, Galeno teſte quinto de locis affectis. Quorum vnum à ſola intemperie citra tumorem præter naturam ortum habet, alterum vbi vna cum intẽperie tumor quoque infeſtat, vt inflammatio, eryſipelas, ſcirrhus, inflatio, aut à craſsis, & viſcoſis humoribus obturatio (idque in extremis vaſorum partibus) interdum etiam abſceſſus, aut exulceratio ipſum exercent, vt liquet ex Paulo capite 46. libri tertij. Nos verò de iis hepaticis affectibus pertractare hîc intendimus, in quibus affectus ipſe, iocinoris imbecillitas duntaxat eſt, nanque hos ſolos propriè iocinoroſos, ſeu hepaticos medici nominare cõſueuerunt, quando videlicet, citra aliquod manifeſtum in viſcere malum in propriis actionibus debilitatur, tunc etenim ægrum hepaticum appellant, vt liquet apud Galenum, cùm quinto de locis affectis, & octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, tum etiam tertio de cauſis ſymptomatum, quem poſtea ſectati ſunt Paulus præcitato loco, Aëtius capite primo lib. decimi, & Alexander capite tertio libri octaui, quemadmodum etiam cœliacos, & ſtomachicos vocare conſueuerunt eos, qui neque inflammationem, neque aliquem alium præter naturam tumorem in viſceribus habent, ſed tantùm imbecillitate laborat ventriculus, ſeu ſtomachus. Cùm verò viſcus hoc non vnam duntaxat, ſed plures actionum facultates habeat, contingátque ſæpè vnam ipſarum pręcipuè lædi, interim duas, & tres, atque etiam omnes quatuor ſimul, vt liquet apud Galenum præcitatis locis, præſertim eodem octauo de compoſit. medicamentorum ſecundum locos, munus autem vnius eſt attrahere cibum, & alimentum in ſeſe, alterius verò ipſum attractum obuoluere, & continere donec permutans ipſum ſuiipſius faciat partẽ, quæ facultas (permutans ſcilicet) principaliſsima, & ferè prima ipſius eſt, quam alteratiuam vocamus, hæc inquam concoquere, permutare, ſeu alterare, atque aſsimilare ſibiipſi alimentum debet, at ea, quæ iuxta hanc alterationem remanent recrementa per aliam facultatem, quam excretiuam & expulſoriam nominamus, expelluntur, harúmque facultatum quædam omnibus corporis noſtri partibus communes eſſe dignoſcantur, ceu attractrix, retentrix, & expultrix, velut etiam reliqua, quæ generatim alteratrix nuncupatur, ſpeciatim verò huic viſceri (quam principaliſsimam eius nominauimus) ſanguifica appellari ſolet, vt eodem quinto de locis affectis, patet, ac ſexto de Hippocratis & Platonis decretis, propterea cùm iocinoris imbecillitatem dicimus, non eam, ex qua facultates illæ, quæ communes ſunt ſingulis corporis partibus, imbecilles redduntur, intelligere volumus. Nam ſi hoc modo ſubintelligeretur, non propria eſſet iocinoris affectio, ſed communis ſingulis corporis partibus, veluti & tres illæ facultates attractrix videlicet, retentrix, ac expultrix communes ſunt, ſed eiuſdem iocinoris propriæ

Hepatici, ſeu iocinoroſi qui appellentur.

5. de loc. aff. cap. 7.

8. de compo. medic. ſecũ. loc. cap. 6.

3. de cauſis ſymp. cap. 2.

Cap. 6.

5. de loc. aff. cap. 7.

6. de Hippo. & Plat. decret. cap. 4. & 8.

propriæ facultatis imbecillitatem subintelligimus. Appellamus autē eam propriam, propterea quòd nulli alteri corporis parti communis sit, ceu cęteræ modo dictę, & quamuis ea contineatur sub alteratrice facultate generatim dicta, speciatim tamē sanguifica vocatur, ex propria dicti iocinoris essentia, seu substantia, ac peculiari quadam eiusdem temperie orta, ex qua substātiæ proprietate, ac specie propriam quoque esse functionem oportet, veluti in singulis aliis instrumentariis partibus, ex substantiæ proprietate propria quædam functio consequitur, & propterea redditum à ventre succum sibiipsi similem efficit, maximè nanque rubrum & ipsum cernitur, perinde ac sanguis, idcirco carni, substantiæq; suæ, quæ à quibusdam medicis parenchyma nuncupatur, quasi interfusionem dixeris, prædictum succum similem efficit. Nam vnumquodque instrumentarium animalis membrum compositum cùm sit ex aliis simplicioribus partibus, proprium quiddam in substantia ita adeptum est, vt nihil aliud in vniuerso animalis corpore simile reperiatur. Nihil itaque mirandum est, si iecoris corpus ex propria sua natura functionem propriam consequutum sit, quæ quidem sanguinis generatio existit (Galeno auctore præcitato libro sexto de Hippocratis, & Platonis decretis, & quarto de vsu partium) cùm vnumquodque membrum succo substantiæ suæ quàm simillimo nutriatur, eúmque sibi alterando, & immutando præparet. Sanguinis igitur generationem nihil aliud, nisi caro iecoris procurabit, quæ quidem caro, sicut suprà demonstrauimus, proprium corpus iecoris est. Cùm itaque hæc oblæsa est propter imbecillitatem duntaxat ex aliqua intemperie ortam, tum hepaticum affectum peculiariter ipsum nominabimus, ac ægrum hepaticum appellabimus. Nec quispiam mirari debet, quòd affecto iocinore, ac eiusdem propria substantia oblæsa, ceu quauis alia nostri corporis parte, vna duntaxat eiusdem functio vitietur, reliquis illæsis permanentibus, licet omnes ex proprio temperamento, ac substantia eiusdem oriantur, nec quòd omnes eius virtutes simul lædantur, aut aliæ magis, aliæ minus, aliæ illæsæ in totum sint (vt Galenus scriptum reliquit tertio de causis symptomatum) non enim omnes (vt ipse inquit) similem instrumentis statum requirunt, quo fit, vt licet tota particula secundum eius temperamenti proprietatem agat, tamen in quolibet instrumento aliàs alia facultas, vel fortior, vel imbecillior fit, facta ad actionem relatione, vt eodem quinto de locis affectis, liquet. Verùm cùm functio hæc peculiaris ipsius iocinoris existens trifariam, velut quælibet alia, lædi possit, neque etiamsi quomodolibet ipsa oblædatur, hepaticum nominabimus. Nam si ablata esset, aut eadem vitiata, nequaquam hepaticus affectus dici posset, sed cùm ipsa duntaxat diminuta fuerit (vt liquet apud Galenum eodem octauo libro de compositione medicamentorum secundum locos, & tertio de causis symptomatum) quo loco similem affectum iocinori incidere in hepaticis dixit, iis qui imbecillo ventri accidunt, quando is quidem appetit, sed cibos, quos sibi admouet, cùm non concoquat iisdem grauatur, & semicoctos ad intestina demittat, atque is quidem ad vomitum quoque concitatur. Iecur autem, cum vomitione aliquid ad portionem facit, quòd nutrimentum per vasa quæ in mesenterio sunt, veluti per ora quędam attraxit, rursus per eadem semicoctum ablegat. Quo fit, vt hoc symptoma (vt ipse refert) semicoctorum ciborum vomitioni ad portionem se habeat. Verùm quanquam id accidat circa initia, nondum magnam debilitatem hepate habente, sed adhuc concoquere, & alimentum alterare velut in formam sanguinis potente, aucta tamen affectione, distributum alimentum diminutè concoctum ad sanguinem in viscere priùs existentem admiscetur, corrumpitúrque temporis progressu etiam hic vnà cum alimento circa ipsum non concocto, vt præcitato lib. octauo de compos. medic. secun. loc. patet: exinde fit, vt nedum diminutè, sed etiam deprauatè functio oblæsa sit. Ex iis itaque constat affectionem hepaticam, de qua hîc verba facimus, nihil aliud esse, quàm imbecillitatem actionis propriæ eiusdem

6 de Hippo. decr. cap. 8. 4 de vs. par. cap. 3.

Cap. 3.

Cap. 7.

8. de compo. med. sec. loc. cap. 6. 3. de causis symp. cap. 2.

Cap. 6. Quid sit propriè hepaticus affectus, seu iecoris imbecillitas

eiusdem iocinoris ex aliqua intemperie ortã, citra aliquod aliud manifestum in viscere malum. Nam omnium facultatum essentiam in peculiaribus partiũ temperaturis consistere clarum est in Galeni doctrina, præsertim libro primo de presagitione ex pulsibus, lib. de multitudine, ac quinto de locis affectis. Proinde non ab re, cùm iecur ad aliquam octo intemperaturarum labitur, viribus ipsius, ac propriæ eius facultati noxa accidit. Quòd verò in hac affectione iecur oblæsum sit, ex eiusdem propriæ facultatis noxa liquet. Percipitur autem ea ex specie excretionis (veluti etiam assimilarunt, qui ante Galenum fuere maximè simili carnium loturæ, presertim cruentarum, atque recenter enectarum. Quinimò si quis id, quod éxcernitur, aquosum sanguinem nominet, clarè quoque illud interpretari videtur, quemadmodum scriptum est ab eodem Galeno præcitatis locis tertio scilicet de causis symptomatum, octauo de compositione medicamentorum secundum locos, & quinto de locis affectis. Nam si fæci sanguinis similia per aluum excrementa deiiciantur, ita quod qui excernitur sanguis & nigrior quam pro natura, & splendens apparuerit, vtpote sanguine, & nigra bile commixtis, licet iecur affectum quoque esse coniiciendum sit (vt eodem quinto de locis affectis, liquet) indicium tamen est ipsius hepatis superassantis sanguinem. Quare eius affectio humidę deiectioni ventris est assimilis, quæ ad exactam quidem perducta est concoctionem, non tamen diductionem est consequuta, Nam sicuti hanc quoque venter omnino ab ipsa grauatus excernere cupit, sic iecur vbi affatim diducti in ipsum nutrimenti fructum cepit, non patitur id amplius apud se morari. Cùm verò id recta progredi quauis ex causa nequeat, necesse est retro ad ventrem recurrat, & propterea is, quem mox diximus, sanguis in tali affectione apparet, in qua non in propria essentia, veluti in modo dicta affectione iecur affectum est, nec peculiaris eius actio oblæsa, sed propter frustratam sanguinis diductionem ab eius multitudine grauatum, cùm amplius retineri non possit, necessum est retro iterũ ad vẽtrem, ac intestina recurrat. Deuenit autem ad dictum statum, qui ex ventre in iecur deductus est succus, cum is, propterea quòd vlterius in corpus non diducitur, inibi diutius moratur. A nonnullis autem talis excretionis species dysenteria quoque nominatur, vt liquet tertio de causis symptomat. ceu prædicta cruenta deiectio, quæ ex iocinoris imbecillitate prouenit, appellari consueuit eodem Galeno teste libro quarto de articulis. Quamuis errent (vt ipse inquit quinto de locis affect.) hunc affectum putantes esse dysenteriam. Alexander hepaticam dysenteriam appellat. Interim verò cõtingit, quòd pars aliqua cùm affecta sit, viribus ipsius iam factis robustioribus, presertim ob expultricis facultatis robur, per ipsum hepar expurgetur, etiam dum integra constat valetudine: sed tantùm ratione plenitudinis affecta, & proinde excretio sequitur synceri sanguinis, similis ei, qui ab hostia interfecta profundi consueuit, ac per circuitum repetit. Id autem euenire solet, vel mutilato aliquo mẽbro, aut vbi quis in exercitatione educatus ad otium se conuerterit, vel etiam mulieribus retentis menstruis, qui etiam affectus à nonnullis cruenta dysenteria vocatur, in qua affectione neque iecur ipsum oblęsum est, quamuis per ipsum partium aliqua purgetur, propter aliquam iam dictarum causarum. Cùm itaq; sanguinolentæ excretionis per sedem (præter eam, quam in propria iam dicta dysenteria euenire diximus) tres sint differentiæ, vt eodem tertio de causis symptomatum, scriptum est, ea duntaxat iecur in eius propria essentia, ac facultate oblæsum esse ostendit, in qua per aluum excernitur sanguinolentus humor, talis consistentiæ, velut si quis sanguinẽ cum aqua confudisset, seu velut si quis victimæ recens mactatæ carnes aqua lauisset (vt diximus.) Nam in aliis duabus, aut iecur oblæsum non est, aut secundum aliam quandam facultatem noxam patitur, in qua item affectione sensim homo, moráque temporis læsionem in alimento, & colore contrahit, ceu sexto de Hippocratis, & Platonis decretis scriptum est. Ex quo duntaxat colore iecur affectum esse nouit Galenus (vt patet

Lib. 1. de præsagi. ex puls. cap. 4.
Lib. de multitud. cap. 3.
5. de loc. aff. cap. 7.
Partis affectæ dignotio.
3. de causis symp. cap. 2.
8. de compo. medi. secun. loc. cap. 6.
5. de loc. aff. cap. 7.
Loco citato.
Cap. 2.
4. de artic. comm. 40.
5. de loc. affe, loco citato.
Alexã. lib. 8. cap. 5.
Sanguinolentæ excretionis differentiæ quot sint.
Cap. citato.
6. de Hippo. decr. cap. 3.

patet quinto de locis affectis.)Quòd verò ex eiusdem propriæ facultatis lęsionis modo qualitas affectus percipi potest, nulli in dubium venit. Est autem is sympt. in genere noxæ functionum naturalium, alteratricis scilicet, ac magis speciatim sanguificæ ipsius iocinoris,quę non ablata,neque deprauata est,sed diminuta,ac imbecilla. Cuius imbecillitatis causa quæuis intemperies esse poterit; vt ex iam dictis colligitur, & licet hæc intemperies posit generari circa contentas in ipso iocinore venas & arterias, & iuxta materias in spatiis ipsarum contentas,necnon iuxta propriam ipsius hepatis substantiam,quam Erasistratus παρέγχυμα Græcè appellat,affusionem, seu perfusionem Latinè dixeris,vt eodem octauo de compositione medicamentorum secundum loc. à Galeno scriptum est, quoniam facultas hæc, quæ sanguifica dicitur, in iocinoris proprio corpore,seu propria substantia consistit (vt sexto de Hippocr. & Platonis decret. liquet) propterea & eadem substantia,seu idem corpus intemperatum reddi oportet,quo affectus hic generationē habeat,non negantes,quòd interim primò,interdum verò secundariò ipsum oblædi posit, tunicis videlicet vasorum,aut humoribus in eorum cauitatibus contentis, siue vtrisque primariò affectis.Calida igitur intēperie circa hepar existente,imbecillitatémq; iocinoris generante,colliquationes fiunt primùm humorū, deinde etiam carnis ipsius hepatis, & euacuatur per ventrem bilis crassa, graueolens, & abundè colorata, quemadmodum in pestilentibus febribus contingit, assat prætereà eadem,& adurit cùm contentos in ipso humores,tum eos, qui per mesenterij venas deferuntur. Item in ea inappetentia adest,sitis vehemens,febris insignis, ac vitiosorum humorum vomitus, Galeno teste octauo de compositione medicamentorum secundum locos,& quinto de locis affectis.Sæpè etiam æruginosa vomunt,ac similes apparent deiectiones. Linguam habent scabrā,corpus siccum,& gracilius videtur tanquam iecore colliquescente,& in cruentas sanies contabescente.Temporis autem spatio etiam ex ipsa substātia tandem particulæ longè fœtidisimæ deferri cernuntur, Alexandro teste præcitato capite tertio libri octaui.Cæterùm (vt ipse inquit) ex temperamento ægri,ętate, anni tempore, & prægresso victu reliquum licet firmioris cognitionis gratia capere.Nam temperamento calidi sunt,& tenues habitu, pilósque densos habent,curis dediti,& animo iracundi.Qui verò ex frigida iocinoris intemperie laborant,eis neque asiduæ excretiones,neque multæ fiunt,durat tamen affectus diutiùs,& per aliquos dies profluet ipsis venter maiori copia,cuius neque fœtor similis est iis,quæ ex calore sunt liquefacta,neque color similis,aut compages,verùm minùs graueolentia ab his excernuntur,speciem putrefacti sanguinis, non colliquatæ carnis habentia, aliquando id quod excernitur, veluti sanguis niger apparebit, verùm diligenter consideranti neque sanguis niger est,neq; grumus, sed velut limus quidam sanguinis crasi, qui propè ad atram bilem accedat, & plures, ac ægrè iudicabiles colores circa eiusmodi affectionem in egestionibus apparent,& nonnulli eorum, non solùm non perdunt cibi cupiditatem, verumetiam interdum multò magis, quàm antea se appetere aiunt,contentos autem in iocinore humores crassos, atque ad fluxum,& modum contumaces reddunt,id verò,quod ad ipsum fertur & pituitosum, & crudum, & semicoctum efficiunt, quemadmodum Galenus præcitatis locis scriptum reliquit,facies in istis non collabitur, febris tamen languida in eis apparet, reliquum etiam corpus, temperamentúmque ad frigidius magis inclinare videtur, ad hæc præcedens victus talis deprehenditur, item vita ociosior, balnea copiosiora, & intempestiua, eáque post cibum, vt ex Paulo,ac Alexandro liquet. Vbi autem sicca fuerit iecoris intemperies,recrementa sicciora erunt, corpus siccius, & tenuius, sitim magis conciliat, & deiectiones alui paucæ, & crasiores apparebunt.Quemadmodum,si humida fuerit neque sitim efficiet, neque siccitatem,sed magis etiam linguæ humiditatem,neque vlla sitis vrget, & vultus,totúmque corpus diu non collabitur.Postea autem deiectiones ventris

Loco citato. Quis affectus sit.

Causæ.

Cap. 6.

Cap. 8.

Si ex calida intēperie fiat,signa.

Locis citatis.

Si ex frigida intemperie laborāt, signa.

Si ex sicca, signa.

Humidæ intemperiei signa.

tris plurimæ apparent,magísq; tenues,& aquosiores reddit humores,vt liquet ex præcitatis auctoribus.Si autem humida,vel sicca intemperies calidæ,vel frigidæ fuerit admixta,hęcmet indicia ipsam demonstrabunt insimul permixta, & prout variè permiscentur,varias indicabunt compositas temperaturas.Huius affectionis curatio haudquaquam despicienda est, quoniam nonnulli,propter curantium inscitiam (vt Galenus inquit quarto de articulis) perierunt. Quomodo autem causa fuere medici, vt ægri morerentur, ibidem declarauit. Ex calida item intemperie,si iocinoris imbecillitas fiat,quamprimùm ritè curari debet.Nam temporis spatio colliquationes ex ea fiunt,primùm humorũ, deinde etiam carnis ipsius hepatis,quinimò totum corpus absumitur(vt ex Galeno,& Paulo liquet.) Nec minùs,si ex frigida intemperie ortum duxerit, paruifaciẽda non erit eius curatio.Nam tractu temporis,corrupto in viscere sanguine, febris superuenire solet, quæ tamen ab imperitis medicis vsq; adeò negligitur , vt laborantem interdum nequaquam febricitare putent, quinimò si vltro ea intemperies frigida augeatur , permutabitur ad aquam intercutem, quemadmodum idem Galenus quinto de locis affectis, scriptum reliquit. Scopus autem curationis in huiusmodi affectionibus communis,ac primus est, iuxta intemperiei contrarietatem,hoc est,vt intemperiem ad contrarium deducamus.Peculiaris autem vnicuique per cuiusq; contrarietatem:nam calidam dispositionem semper refrigerare oportet,frigidam verò calefacere, similiter humidam exsiccare,& siccam humectare,Galeno,& Aëtio testibus.Cæterùm pro eo scopo perficiendo,quę à parte affecta sumitur,indicatio adiicienda est, cùm princeps membrum sit iecur , vniuerso corpori dispensans alimenti materiam.Qua de re omnibus hepaticis remediis,pro quacunque intemperie curanda , tum quæ per os sumuntur, tum quæ forinsecus imponuntur,aliquid ex adstringentibus admiscere oportet,quo firmitas visceri conseruetur. Id quod scriptum reliquit Galenus 13.meth.medendi, quem postea sectati sunt Paulus, & Aëtius.Si igitur calida fuerit iocinoris intemperies,aër eligendus est ad frigidum vergens,somnus moderatus,atque nocturnus,quies præcipienda,curaréque oportet vt aluus humecta sit. Quòd si natura perfici nequeat,arte perficiatur lenientibus clysteribus.Immodicæ animi perturbationes cauẽdæ sunt, ira præsertim, curæ, ac solicitudines. In vniuersum autem cibi erunt, qui mediocriter refrigerant,nec obstruant,vt inquit Paulus, atque illi magis deligendi sunt,qui probè distribuuntur,& robur,temperiémque inducunt,& vim abstergendis visceribus,aperiendísque efficaciam habeant,Alexand.teste.Quapropter cremor ptisanæ, atque etiam ipsa ptisana magnopere conducunt, Seris item,& cichorium interim crudum,interim coctum cum coriandro assumptum.Item decoctum ipsius,succúsque epotus,denique mulsæ iniectus & calidis,& frigidis iocinoris vitiis opitulatur,vt inquit Paulus,eiusdem quoque generis sunt intubus, & sonchus,& cætera, eiusdem Pauli, & Alexandri auctoritate.In hunc etiam vsum lactuca quoque dabitur cum apij radice,& betę permixta,aut eadem per se , licet commodior sit, si acetum intercoquendum recipiat,vt idem refert Alexander.Quandoque eadem,& reliqua modò dicta olera in gallinarum,seu pullorum iure decoquantur,quamuis multa iura,præsertim pinguia vitanda sunt , eorundem etiam pullorum, seu gallinarum , perdicum,seu phasianorum,turdorum, aut turturum,& paruarum auium carnes gustare poterunt,cum aliquo prædictorum olerum decoctas, anserum quoq; ventres conferunt , quemadmodum anates , ac omnia , quæ in paludibus degunt, nequaquam offerri debẽt. Saxatiles pisces offerri possunt,& si non admodum magna fuerit calida intemperies, aut obstructio iocinoris, cibos validos offerre conuenit , qui ægrè conficiantur , vt patet ex eodem Alexandro. Cæterùm fructus pomacei, pepones, mala dulcia, & cotonea bene matura præberi possunt, item malorum punicorum grana , & ante cibum modicum, & cum pane dare conuenit , nam iecur admodum imbecille , & stomachum collapsum firmare

Prognostica. Commẽt.40.

Galen.8.de compo.med. sec.loc.ca.6. Paul.lib.3. cap.46.

Cap.vlt. Curãdi Methodus.

Galen.8.de compo.med. sec.loc.ca.6. Aet.lib.10. cap.1.

13.method. c.16.& 17. Victus ratio si ex calida hepatis intẽperie fiat hepaticus affectus.

mare possunt, vt idem inquit Alexander, maximè si æger ingẽti siti crucietur. Præberi insuper possunt cerasia, & pyra adstringentia, sorba, vel mespila, non tamen sæpiùs adhibita. Castaneæ quoque tutò sumũtur, nam boni succi sunt, & non citò à calidis intemperiebus corrumpũtur, præsertim decoctæ. Verùm nihil adeò hepaticis opitulatur, vt vua passa, quæ licet contemptibilis videri posit, ob familiarem eius vsum, vt Galenus inquit octauo de composit. medicamentorum secundum locos, hoc ipsum tamen (vt ipse refert) eam facit vtiliorem, nam cùm familiaris nobis sit, intantum adstringens est, quantum opus habet viscus affectum. Habet autem & vim concoctoriam crudorum humorum, & vim coërcendi maligna, éstque ipsa haud facilè putredini obnoxia, & vltra hæc secundum totam substantiam visceri ipsi familiaris est, & propria. Nuces autem, pistachia, & nuces pineas vitare oportet vt inimica (eodem Alexandro auctore.) Pro potu vinum omnino circuncidatur, nisi alteram ob causam (nempe stomachi imbecillitatem) illud requirant, tunc etenim tenue, & quod Græci ὀλιγοφόρον vocant, & dilutum aliquod exhibeatur, vt Paulus præcipit. Verùm pro eo vtantur succo malorum punicorum acidorum, aut aqua hordei, seu aqua in qua cichorium fuerit decoctum, aut seris, siue sonchus, adiectis coriandri seminibus præparatis, Asclepiadis auctoritate. Galenus octauo de compositione medicamentorum secundum loc. nonnulla medicamenta pro huius affectionis curatione approbauit, inter quæ primum est, si succi cichorij cyathum vnum cum aquæ calidæ cyathis tribus dabis, mellis attici cochleario addito, quod medicamentum, Asclepiades Antonij musæ esse dicebat, aut picridis recentis, seu seridis recentis succi cyathum vnum cum aquæ mulsæ calidæ cyathis tribus. Est nanq; prædictorum olerum, præsertim cichorij, & seridis facultas subfrigida, & subamara, ac moderatè adstringẽs, & propter has qualitates optima pharmaca calidis intẽperaturis ipsius hepatis existunt, vltra hoc enim quod moderatè refrigerant, amplius & robur visceri addunt per adstrictoriam facultatem, insupérque commissuras osculorum venarum in sima visceris parte ad eas, quæ in gibba sunt, extergunt, neque frigidas intemperies magnopere lædunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem absq; adstrictione, aut amaritudine posident, facere solent. Vtilis autem non solum succus ipsorum est, tum recens, tum exsiccatus, sed & ipsa olera exsiccata, tusáque, ac trita potui inspersa, & eorum decoctum in potu acceptum, similiter & radices ipsorum, præsertim cichorij. Eiusdem quoque Asclepiadis auctoritate medicamentum approbat ex radicis chamæpithyos ʒ.viij. radicis cichorij ʒ.iiij. contusis, & melle cocto exceptis, si eiusdem nucis ponticæ magnitudinem præbeas, & aquæ calidæ cyathos tres insuper bibendos. Atqui melius fortè esset radicis chamæpithyos ʒ.iiij. radicis cichorij ʒ.viij. assumere. Ex Archigene autem trifolij acidi decoctum ad tertias, & per triduum bibendum, datum pro vice cyathum vnum cõmendat, aut radicis, rubi corticis heminam vnam, cum aquæ congio vno in nouo vasculo ad residuum quartæ partis coquito, & ad succum per noctem subdio expositum mellis cyathos sex admisceto, & ieiunis ad triduum bibendum dato. Similiter senecionis decoctum, tanquam valde commodum approbat. Aëtius quoque præter seridis, ac intubi succum, senecionis etiam succum, aut decoctum, seu etiam perdicij succum commendabat. Quinetiam Philonis antidotus semel tamen exhibita (vt ipse refert) omnem aliquando calidam intemperiem mirabiliter sanauit, id quod priùs scriptum reliquerat Galen. eodem octauo de compositione medicamentorum secundum loc. Nec mirum si semel tantum exhiberi debeat, quoniam (vt idemmet Galenus testatur) nullum hepaticum pharmacum vehementer refrigerans esse debet. Nos verò ex cichorij succo, seu hortulanæ (quam scariolam vocant) syru. parari præcipimus, ac prædictis exhibemus, interim oxysaccharum, aut syrup. ex succo, vel infusione rosarum adiicientes. Item in morsulis medicamẽtum componimus, quod recipit triasantalorum ʒ.j. diarhodon

Cap.7.

Cap.8. Medicamẽtorũ ratio.

8. de compo. med. sec. loc. cap.9.

Cap.7.

abbatis ℈.j.ſeminis cichorij ℈.ß.vuarum paſſarum ʒ.iij. ſeminũ melonum ʒ.iiij. ſacchari diſſoluti in aqua roſarũ,& cichorij quantum ſatis ſit,formentur morſuli,quorum quilibet ſit ponderis ℥.j.exhibeatúrque cum pauca aqua,in qua folia,& radices cichorij,vel hortulanæ endiuiæ fuerint decoctæ.Extrinſecus autem epithemata adhiberi poſſunt.Vt Recipe ſucci cichorij,& hortulanæ endiuiæ,& lactucæ,ſeu ſolani,ſingulorum ℥.iiij.aquæ roſarum rubearum, & cichorij,ſeu endiuię ana lib.j.ſantalorũ,corallorum rubeorum,cuiuſlibet ʒ.iiij.aceti albi ℥.ij.miſceantur,& fiant epithemata,æſtate ſubfrigida,hyeme verò actu calida.Poteris inſuper hoc vnguento vti. Recipe olei roſacei,de abſynthio,myrtini,& de papauere,ſeu nymphæa ana ℥.j. ſantalorum omnium, & corallorum rubeorum ana ʒ.ij.ſucci cichorij,& lactucæ,ſingulorum ℥.ß.aceti parum,& ceræ quantum ſufficit,fiat vnguentum. Inſuper ex foliis plantaginis,& cichorij, ac malo cotoneo in aqua,& oleo roſaceo decoctis,ac contuſis,adiecta hordeacea farina, & exiguo croco cum pauco aceto, fiat cataplaſma,& vtere. At vbi frigida intemperie iecur laboret,contrariis pugnandum eſt. Quapropter vniuerſa victus ratio ad calidum vergere opus eſt. Cibi qui promptè concoquantur,ac boni nutrimenti ſint,offerẽdi,hinc panis cum vino rectè aſſumitur,Alexandro,& Paulo teſtibus,ex oleribus braſsica bis,térve incocta potius conuenit in gallinarum, pullorum, ſeu perdicum iure,phaſianorum, aut ſtarnarum, item carnes prædictarum gallinarum,perdicum, phaſianorum, pullorum,ſtarnarum,aut turdorum,aliarúmq; paruarum auium guſtare,atque anſerum ventriculos,vt inquit Alexander.In quarum carnium iure ſerpillum,ſatureia,hyſſopum,fœniculus,ſampſuchus,oreoſelinum,ac ſimilia decoqui poterunt,condiendáque iura ſunt cinnamomo, aut caryophyllis, interim quoque,ſed rarò, prædictas carnes aſſas edant, præſertim cùm alios cibos ægri faſtidiant. Inter piſces maximè omniũ mullus,etiamſi aſſetur,conducit. Inſuper caſtaneæ mediocriter aſſæ iuuant, ſi non admodum crebrò edantur, Conueniunt quoq; & vuæ paſſæ.Piſtachia autem,& amygdalæ caueri debẽt,eo quòd facilè corrumpantur,& oleoſa ſint, promptéque in bilem mutentur , & recrementum aſperiùs reddant,vt hinc venter magis,crebriúſque irritetur,vt ex eodem Trallia-no libro octauo cap.4.liquet.Pro potu vino vtantur,præſertim tenui,& odorifero,nam ipſum conuenientiſsimum exiſtit,quoniam nutrit,concoquit, roborat,& putrefactioni reſiſtit,& ſi intemperies ex humiditate facta ſit, & frigiditate,eam citra omnem moleſtiam,ac ſecurè ſanat,Galeno teſte eodem octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos Quod ad medicamentorum rationem attinet,calfacientia adhibeantur. Verùm magis,minúſve calfacientia,pro frigiditatis obtinentis magnitudine accõmodare oportet,vt idem inquit Trallianus , in quem vſum filicis , vel anethi ſucci cyathum vnum cum aquæ mulſę cyathis tribus dato,ex Aſclepiadis auctoritate.Item nardi celticę partes tres, abſynthij partem vnam, tuſa, & cribrata melle cocto excipito, & myſtrum delingẽdum dato. Vel Recipe aniſi,ſeminis apij,aſari,amygdalarum amararum mundatarum,ſingulorum ʒ.iiij. præpara cum aqua, & reduc in paſtillos,ac exhibe ʒ.j.cum vini diluti cyathis tribus:febrientibus autẽ cum aqua mulſa,aut coſti triti cochleariũ præbe cum aquæ mulſæ calidæ cyathis tribus. Inſuper fœniculi recipe ʒ.j.petroſelini ʒ.ij.aniſi,amygdalarum amararum, abſynthij,ſingulorum ʒ.j.croci,myrrhæ vtriuſque obolos tres,excipe aqua,ac redige in paſtillos,& dato ʒ.j.vt ſuprà dictum eſt. Hæc ex Aſclepiade. Verùm eorum medicamentorum quædam magis,quędam minùs excalfaciunt,vt liquet ex componentibus ipſa.Propterea eiſdem vtare,prout intemperies exigit. Similis quoque ratio habeatur omnium,quæ infrà conſcribentur intus, & extra adhibita.Atqui idem Galenus præcitato loco antidotum Cyphoidem, ex Andromachi auctoritate magnoperè commẽdat,ac cuncta,quæ eius compoſitionem ingrediuntur,accuratè examinat.Eius autem deſcriptio talis eſt. Recipe vuę paſſę carnis ʒ.xxv.aliàs centũ,croci ʒ.j.aliàs obolos iij.calami ʒ.ij.ß.bdellij ʒ.ij.ß.

Topica.

Si ex frigida intemperie iecur laboret, curatio.

Victus ratio.

Cap.7. Medicamentorum ratio.

Galen. libro citato, ca.8.

8.de compo medi.secun. loc.cap.7.

ʒ.ij.ß.casſiæ ſeſqui drachmã,cinnamomi obolos iij.ſpicæ nardi ʒ.iij. floris iun-
ci odorati ʒ.ij.ß.myrrhæ ʒ.iiij.terebinthinæ ʒ.iiij.ramentorũ aſpalathi ʒ.ij.mel-
lis ʒ.xvj. vini,quod ſatis eſt. Aëtius calefacientibus,ac firmitatem addentibus
vtendum eſſe præcipit,velut eſt,nardi ſpica, capnium, ſemen pelecini, & quæ
his ſimilia exiſtunt,In quem etiam vſum miro quodammodo conducit compo
ſitum Galeni ex malorum cotoneorum ſucco medicamentum, in fine ſexti li-
bri de ſanitate tuend.deſcriptum,non magis ſalutare (vt ipſe refert) iis quibus
ventriculus imbecillus eſt,quàm iis quibus inualidum iecur exiſtit,ceu ipſe in
nonnullis,præſertim in primogenito filio illuſtris Ducis Thermularum exper
tus fui,qui ex iocinoris intemperie frigida, hepatica dyſenteria (vt dicunt) la-
borabat, quibuſdam tunc temporis medicis inuitis, corpore tamen priùs pur-
gato,vt cap.de diarrhœa,ſcriptum eſt.Eius autem compoſitionem,ac aſſumen
di modum cap. de ἀνορεξία, ſtudioſi requirant. Poteris etiam in eundem vſum
præbere ſyrup.ex abſynthio, ex fumariæ ſucco, aut de byzantiis cum additio-
ne,ſeu de eupatorio,ac nonnulla antidota calefacientia, ceu aromaticum ro-
ſaceum,dianiſum,diacinnamomum, diarhodon abbatis,diacalamyntham, &
reliqua huiuſcemodi, vel hoc noſtro efficaciſsimo medicamento vtare, Reci-
pe ſeminis aniſi,fœniculi,apij,& plantaginis ſingul. grana iiij.coſti, glycyrrhi-
zæ ana ℈.j.caſsiæ ligneæ,cinnamomi vtriuſque ℈.ß. vuarum paſſarum ʒ.iij.cro
ci,ſpicæ,calami aromatici,& ſchęnu anthus,ana grana ij.ß.cornu cerui vſti,&
amygdalarum amararum cuiuſlibet ʒ.j.ſeminum melonum ʒ.iiij.ſacchari diſ-
ſoluti in aqua roſacea quantum ſatis ſit, formentur paſtilli, quorum vnum vi-
ce qualibet aſſumat cum exiguo vino albo odorifero. Si verò tractu temporis,
ob frigidam intemperiem humor etiam pituitoſus ſanguini permixtus in vi-
ſcere putreſcat,ſeu corrumpatur,retineatúrque in ipſo iocinore, aut venis cir
ca ipſum,ac febris ſuperueniat,ipſum euacuare oportet,his medicamẽtis,quæ
nedum educendi pituitam facultatẽ habent, ſed etiam viſcus ipſum roboran-
di,cuius farinæ agaricum eſt (Paulo auctore) quem ſectatus eſt Arabum prin-
ceps. Id quod nedum ratio,& auctoritas,ſed experientia comprobat. Nanque
prædicto ægro,reliquis medicis omnino pugnãtibus audacter exhibui, exigua
quãtitate myrobalanorum chebularum, ac rhabarbari adiecta, nedum ſemel,
ſed bis,ac feliciter ſucceſsit,ceu in nõnullis aliis & ante, & poſt eum expertus
fui,quemadmodum cap.de diarrhœa,fuſiùs conſcripſimus. Nec minùs,ſi circa
ipſum iecur bilioſus retineatur ſuccus,medicamento ipſum educente purgan
dus erit,quod vim etiam habeat ipſum corroborandi, veluti rhabarbarum eſt,
ac reliqua,quæ eodem cap.de diarrhœa,ac dyſenteria,recenſuimus. Nanq; in
hunc vſum (vt Paulus refert) idonea medicamenta,quæ ad cœliacos,& dyſen
tericos ſcripta ſunt,deligi debent. Extrinſecus verò illitiones faciẽdæ ſunt ex
oleo chamæmelino,nardino,anethino, ſampſuchino, & lentiſcino, ſeu de ab-
ſynthio. Vel in hunc modum vnguentum paretur, Recipe ſucci eupatorij,mar
rubij,& fumariæ ana ʒ.iij.aſari,ſpicæ nardi,& celticæ ana ℈.j.cinnamomi,iun-
ci odorati, & ligni aloës ana ℈.ß. olei roſacei, chamæmelini , & de abſynthio
ana ℥.j.ceræ quod ſatis ſit,& aceti parum,miſceantur, & fiat vnguẽtum. Item
ex fœnugręci,farina hordeacea,ſeminis lini,ac lupinorum ana ʒ.iiij.florũ cha
mæmeli,eupatorij,abſynthij,meliloti,& iunci odorati,ſingul.℈.j.myrrhę,maſti
ches,& corticum thuris,cuiuſlibet ʒ.ß,olei anethini,nardini,roſacei,ac de ab-
ſynthio,cuiuſlibet ℥.j. ceræ, quod ſatis ſit,fiat ceratum,& vtare. Nec minùs &
epithemata quoque conueniunt , quæ in hunc modum parentur. Recipe ſucci
eupatorij,marrubij,fumariæ, ac cichorij ana lib.ß. deinde Recipe radicis cap-
parorum,filicis,& cichorij,cuiuſlibet ʒ.iij.abſynthij,florum chamæmeli, ac fo
liorũ plantaginis ana P.ß.chamędryos,chamæpityos ʒ.iiij.ſeminis dauci,aniſi,
& fœniculi ana ʒ.j.ſpicæ,ſtœchadis ʒ.j.ß.fiat decoctũ ſecundum artem in aquæ
pluuialis ſufficienti quantitate,de quo Recipe lib.ij.miſcetóque cum prædictis
ſuccis,ac aceti ℥.ij.adiicito,& vtare. At quoniã humidæ huius viſceris affectio-

Purgãs medicamẽtum quando exhibendũ ſit.

Auic. lib.3. fen.14.trac. 2.cap.3.

Topica.

Si humida

fuerit iocinoris intemperies, curatio. Cap. 8.

nes exolutum,& imbecille ipſum facere ſolent,veluti ſunt articuli laxati,ſiue cum frigiditate,ſiue cum caliditate, ſiue ſine his laxatis ipſius ſola conſtiterit, penitus adſtringentibus pharmacis opus habent (Galeno auctore octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos.) Verùm hoc(vt ipſe inquit) aut cum calfacientium mixtura,ſi frigida qualitas prædominetur,aut cum refrigerantium, ſi calida. Aëtius verò in humida intemperie, iiſdem oleis diſcutientia,ac reſiccantia incoquenda præcipiebat,veluti eſt iris,cuminũ,ac ruta. Olea autem,quæ ipſe conſcripſerat, erant chamæmelinum, lentiſcinum,nardinum,abſynthinum,ac roſaceum.Similiter vbi ſicca iecur laborauerit intemperie,per contraria curanda erit,atque (vt inquit Aëtius) humectans victus ratio commoda exiſtit,ac balnea ſufficiũt dulcium aquarum, quanquam cerata, epithemata,ac fomenta extra(quæ humectare poſſunt)adhibere non erit alienum.Nunquã tamen ab his,quæ vim adſtringendi habent, abſoluenda erunt. Vnum tandem reſtat medicamentum conſcribendum, quod indifferẽter cuilibet hepatis imbecillitati à quacunque cauſa ortæ præberi poterit. Nanque à proprietate totius ſubſtantiæ efficax exiſtit, non autem ſecundum vnam, aut alteram qualitatem,cuius abundè experimentum habuiſſe fatetur Gale.præcitato loco,quem ſectati ſunt Aëtius, & Paulus. Id autem lupinum iecur exiſtit, cuius diligenter triti pondere 3.j.cum vino aliquo dulci præbetur,quamuis febricitantibus manifeſta febre,aut non obſcurè, melius ſit ex aqua calida pharmacum præbere,aut ex aliquo prædictorum ſuccorum,veluti eſt ſeridis,aut cichorij,eiuſdem Galeni præcepto. Quanquam idemmet 11. de ſimpl.medicam. facult.de lupino iecore,ſic ſcriptum reliquerit.Iecur lupinum ſæpenumerò in medicamen indidi hepaticum,quod ex eupatorio conficitur,nec tamen,quod mentione dignum ſit amplius pręſtare comperi,ad illud videlicet comparans, quod ſine ipſo componitur,fortè quoniam per ſe ſolùm exhiberi debet,quemadmodum præcitato libro octauo, & ſexto de compoſitione medicamẽtorum ſecundum locos,ſcriptum reliquit,& non aliis commixtũ,quæ manifeſtis qualitatibus operantur. Nam ipſum à totius ſubſtantiæ proprietate efficax eſt, vt diximus; aut Aſclepiadis verba ſunt,dum dixit, cuius abundè experimentum habemus: cuius etiam auctoritate hoc medicamentum etiam à tota ſubſtantia efficax commendauit, videlicet: Cochlearum trium carnem valde probè terito,& affuſis vini nigri cyathis tribus calfacito,& bibendum dato.

Siccæ intemperiei curatio

8. de compo. medic. ſecũ. loc. cap. 8.

8. de compo. med. ſec. loc. cap. 8.

6. de compo. med. ſec. loc. cap. 2.

περὶ τοῦ ἥπατος ἐμφράξεως. *id eſt, De hepatis obſtructione.*

Caput LXXXIII.

INTER alios inſtrumentales affectus,quibus crebrò iecur laborare contingit,potiſsimùm is eſt,qui à Græcis ἔμφραξις, à Latinis obturatio,oppilatio,ſeu obſtructio dicitur,idq; geminam ob cauſam,ob eius videlicet conſtitutionem,ac eiuſdem actionem (Galeno auctore lib. de conſtitutione artis medicæ) ob conſtitutionem inquam,nam venæ,quę à portis in ſima prædicti viſceris vniuerſa finduntur, ac in tenuiſsimas extremitates finiuntur, quod quidem haud obſcurè apparet,oſcillis,quę in gibbo ſunt diſtributæ,à caua vena ortę ſenſu obſcuro cõmittuntur, nam quomodo per ſua ora ipſæ inter ſe coniungantur, videre nequaquam poſſumus. Nemo tamen dubitat (vt liquet ex eodem Galeno quinto de locis affectis) ſed omnes ferè medici ex vno ore enunciant,quòd cibus vniuerſo corpori diſtributus, ex omnibus ſimarum partium venis exiens, ad gibbas partes per dictas extremitates trãſumitur. Alimentum etenim omne ſurſum ex ventriculo ad locum vnum affertur iecoris, quem ab hoc ipſo, quod nunc dictum eſt, portam nominant, cùm neque vrbes introire quis poteſt, antequàm in portas peruaſerit,neque priùs penetrare in iecur alimentum,quàm ad id loci peruenerit. Inde autem in ſima vniuerſa diſtribuitur iecoris,poſtea per

Cap. 17.

Cap. 7.

per quos diximus fines in gibbum transumitur. Ob dictorum ergo vasorum angustiam nil mirum, si crebris obstructionibus iecur laborat. Additur & secunda causa, quæ est eius actio αἱμάτωσις, inquā, hoc est, sanguificatio, est nanque sanguinis officina (vt diximus) vniuerso corpori cum pro alimento suppeditans. Quo fit, vt ob copiam permeantis substantiæ adhuc crebrò viscus obstructione corripiatur, quemadmodum à Galeno eodem libro de constitutione artis medicæ, scriptum est. Verùm cùm in eo non vna tantùm adsit cauitas, quæ vitiatam humiditatem suscipere possit, veluti venter, & intestina, sed tot sint numero, quot sunt arteriæ, & venæ, & hæ omnes angusta oscula habeant, qua parte sima huius visceris cum gibbis coëunt, ac committuntur, propterea eisdem partibus totidem etiam obstructiones, seu oppilationes generari contingit, vt ab eodem Galeno octauo de compositione medicamentorum secundum locos, decretum est. Cæterùm cùm partium cauitates multifariam lædantur, vt propterea quandoq; coalescant, interim constipentur, seu constringantur, aut in sese resideant, aut obstruantur, quandoque verò ipsarum oscula aperiantur, vt liquet libro de causis morbor. Apertione hac relicta, simul & coalescentia, constipatione, residentia, ac constrictione, hoc loco nos de obstructione earum duntaxat verba facere intendimus, prout vnus dūtaxat ipsius visceris affectus existit, non cum altero morbo compositus, veluti phlegmone est, erysipelas, aut reliqua huiusmodi. Est autem ea læsio, seu amissio prædictarum iocinoris cauitatum, ex infarctu alicuius substantiæ, humoris videlicet, seu flatuosi spiritus, quemadmodum ex Galeno colligitur, quinto de locis affectis, ac aliis plerisque locis. Ex quibus error patet eorum, Arabum præsertim, qui volunt interim iecur ipsum in eius propria substantia, quæ παρέγχυμα, dicitur obstructione laborare. Nanque perpetuò in extremis iam dictis vasorum partibus fieri consueuit, veluti præcitatis locis apud Galenum scriptum reperitur. Nec in eadem visceris substātia cauitates, aut viæ adeò sensiles sunt, vt eædem obstrui possint, quanquam spatia quædam, tantum ratione contemplabilia, in ipso, velut in reliquis partibus, reperiantur, iuxta quæ etiamsi oppleta sint præter naturam obstructio, seu oppilatio non dicitur, vt libro de differen. & de causis morb. scriptum est. Afficitur itaq; iecur in hoc affectu non vt similaris pars, sed vt instrumentum secundum prædictas partes, venas scilicet, & arterias, per quas ἀνάδοσις, seu distributio alimenti efficitur. Dignoscimus autem ipsum obstructione laborare, vt ex Galeno percipitur secundo, & quinto de locis affectis, tum ex dolore cum positu, tum etiam ex qualitate prædicti doloris. Nam in dextra hypochondriorum parte dolorem sentiunt laborantes, cúmque grauatiuum, & præcordia etiam veluti suspensa, quanquam dolor hic interim sit obtusus, aliquando verò vehemens (vt inquit Aëtius capite secundo libr. 10.) qui iterum asserit quandoque absque febre, quandoque cum febre esse, quanquam Galen. præcitato libro secundo de locis affectis, (quem sectati sunt Paulus cap. 46. libri tertij, & Alexand. cap. 2. libri octaui) velit hunc sensum doloris grauatiui in dextra præcordiorum parte citra febrem euenire, cùm in obstructione (vt ipse refert) tum etiam cum hepar dura dispositione laborat. Verùm non propterea condemnandus venit Aëtius. Nam idemmet Galenus lib. de constitutione artis medicę, febrem superuenire iocinoris obstructioni, cùm ea multiplex fuerit, testatum reliquit. Qua de re non ex propria obstructionis natura febris consequitur, sed cùm ea multiplex fuerit, & propterea bene dicebat Aëtius, quandoq; sine febre esse, & quandoque cum febre. In recenti nanque, ac exigua, & non multa existente iocinoris obstructione febris non excitatur, in diutina verò, ac multa non mirum, si ea consequatur, magnitudinis tamen, & diuturnitatis ratione, quinimò idem Galenus octauo metho. medendi, dicebat obstructionis magnitudinem discerni ex ipsa magnitudine febris, vt quæ ex maiore obstructione, maior, ex minore, minor fiat. Similiter si ea inueterata sit, nedum in hepate, sed in omni membro putrefactionem operatur, fe-

Cap. 17.

Cap. 6.

Cap. 7.

Iecoris obstructio quid sit.
Cap. 7.
Vide Auic. lib. 3. fen. 14. tract. 2. c. 4.
defende Auic. & Hou. 185.

De differē. morb. cap. 7.
De causis morb. cap. 7.
Pars affecta.
Eiusdē partis affectæ signa.
2. de loc. aff. cap. 8.
5. de loc. aff. cap. 7.
2. de loc. aff. cap. 8.
Nū semper iecoris obstructionem febris sequatur.
Lib. de consti. art. med. cap. 17.

Cap. 4.

Quis affectus præter naturam sit obstructio.

Cap.6.

Cap.7.

Loco citato.
Causæ.
Lib.art.medic.cap.94.
5.de loc.affe. loco citato.

Cap.94.

Si ex halituoso spiritu fiat, signa.
Gal.5. de lo. affect.loco citato.
Si ex crassis, ac viscidis humoribus.
Lib.de cõsti. artis medi. cap.17.
8.meth.c.4.

8.meth.c.4.
11.met.c.4.

Prognostica.

brémq; accendit, Aëtio auctore, breui etenim tempore putrefactio consequitur ab obstructione ex vitiosis humoribus in frigidis intemperaturis, in calidis verò non citò, sed temporis progressu accedit, vt liquet ex Gal. octauo de compositione medicamentorum secundum loc. & consequenter ad putredinem febris. Affectus hic morbus existit non in intemperie, sed instrumẽtalis in via, seu cauitate. Nec in eo viæ, seu cauitates hepatis apertæ, seu dilatatæ sunt (vt diximus) sed obstructæ, ac infarctæ, vt propterea alimenti, seu sanguinis distributio per totum corpus, aut non fiat, aut diminutè fiat. Hæc nanque est illa actio, quam per se primò iocinoris obstructio lædit (Galeno auctore libro de differentiis morb.) Nec per alias diuersas notas quisquam inuestigare tentabit affectum hunc, quàm per easdem, per quas iecur ipsum hoc morbo affectum esse nouimus. Quanquam de hac obstructione non admodum certæ habeantur coniecturæ, vt patet eodem quinto de locis affectis. Est verò obstructio ex eodem genere ægritudinũ, quæ quidem ex lentis, ac crassis humoribus fiunt (eodem Galeno teste libro art.medic.) quanquam præcitato libro quinto de locis affect. nedum à crassis, & viscosis humoribus iocinoris obstructionem fieri fassus est, sed halituoso quoque spiritu ibi concluso, cui non pateat exitus. Confirmauit idem Aëtius præcitato loco, cùm dixit, iocinoris oppilationes fieri à flatibus nebulosis, & concoctu difficilibus, aliquando autem & à crassis humoribus, viscosisq; in finibus venarum ex sima hepatis parte natarum, per quas ex ventre, ac intestinis alimenti digestio ad hepar contingit. Nec propterea quispiam audeat de insufficientia Galen. condemnare, vt qui lib.art.medic. vnam duntaxat meminerit obstructionis causam, cùm & pręcipuam scripserit, & reliquam ibidem non negauerit. Dignoscitur autem cùm vaporosi, & crassi flatus multitudo coaceruetur, quæ exitum non habet, quoniam non grauitatis solùm, sed etiam distentionis sensum sentiunt laborantes, vt liquet ex eodẽ Galeno, & Aëtio. Cùm verò obstructiones à crassis, viscidísq; humoribus ortum habent, grauitatis duntaxat sensus percipitur circa dextrum ilium. Fiunt item & iocinoris, velut etiam reliquarum partium obstructiones ex aliorum calidorum humorum multitudine. Nam ob copiam permeantis substantiæ ipsum crebrò obstructione corripi, pro vna præcipua causa Galenus præcitato libro de constitutione artis medicæ, testatus est, octauo item metho. medendi. Cernimus (dicebat) aliquando etiam quòd multum est, cùm simul totum confluit obstruendo hærere, infigíque non minùs, quàm ea quæ glutinosa sunt, & crassa. Quòd si per meatus angustos est transitus, multò profectò magis retineri: propterea quia, quod multum est, quamuis tenax, & crassum nõ sit, obstructionem parere potest, vt eodem 8. & 11. metho. meden. scriptum reperitur. Verùm quoniam non admodũ crebrò id euenit, & si euenerit cum febribus copulantur obstructiones ex humorum copia ortæ, putredine eas consequente, quemadmodum præcitatis locis, apud Galenum liquet. Nos verò de ea obstructione tractare proposuimus, quę per se sola citra alium complicatum morbum iecur exerceat. Propterea fit, quòd Græcos sectantes auctores, Galenum inquã, Paulum, Aëtium, ac Alexandrum duarum duntaxat prædictæ obstructionis causarum meminerimus, spiritus videlicet flatuosi, ac crassorum, viscosorúmque humorum, ex hisce nanque causis iocinoris obstructio per se sola, & circa initia, cùm multiplex non fuerit, etiam sine febre excitari consueuit. Reliquas, quæ mox à principio cum febre inuadunt, à calidorum humorum multitudine, ac putredine ortas, cùm de febribus verba faciemus postponentes. Nam si ex crassitie prædictorum calidorum succorum etiam obstructiones iocinoris generentur, haud difficilè erit eas dignoscere. Nec alium requirunt curationis modum, quàm reliquæ, nisi quod non adeò calidiora attenuantia exigunt, vt dicemus. Verùm quoniam oppilatio omnis inueterata, non tantùm in hepate, sed in omni membro putrefactionem operatur, ac febrem accendit, vt Aëtius inquit, propterea celerrimè eas curare oportet, citiùs autẽ, ac breui tempore in

frigidis

frigidis cõsequitur intemperaturis, in calidis verò non ita citiùs, sed temporis progressu, si ex vitiosis humoribus contingant (Galeno auctore 8. de compositione medicamentorum secundum locos) nec minùs & aqua intercus consequi poterit viscosis, frigidis, ac crassis humoribus diu in iocinoris vasis consistentibus ex quibus vasa ipsa primò infrigidentur, & demum ipsius iocinoris propria substantia, ad cuius infrigidationem perpetuò sequitur aqua intercus (vt liquet 5. de loc. affe.) Quod verò totius etiã corporis extenuatio, ex eius diuturnitate necessariò consequatur propter alimenti penuriam, quam Græci ἀτροφίαν dicũt, cuilibet patere poterit, nec alia indiget ratione, seu auctoritate. Pro huius obstructionis curatione vnica habetur indicatio morbo contraria. Ea autem apertio est, Galeno teste lib. art. medic. Causæ verò salubres sunt abstergentia, atque incidentia medicamina, vt ipse inquit, Quamobrem erit ipsius medela priusquam fiat obstructio multiplex, & homo febricitet, ingestio tenuantium ciborum, ac medicaminum: vt apud eundem Galenum liquet libro de constitutione artis medicæ. Hoc idem confirmauit Aëtius, dum dixit, quare attenuantium, & opilationem dissoluentium quàm celerrimus requiritur vsus, & Alexand. huic se subscripsit sententiæ, dum asseruit. Cùm igitur obstructionem esse animaduerteris, cum fiducia medicamentis vtitor, quæ incidunt, & extenuant. Aër itaque eligatur ad calidum vergens, somno vtantur moderato, ac nocturno potiùs, nam vigiliæ quoque moderatè conferunt. Quies vitanda erit, nam exercitatio maximè idonea existit, vt liquet primo de sanitate tuenda, eáque magis confert, quàm medicamenta dissoluentia, & discecantia, propter causas ibi traditas. Alui excrementa, si non natura, arte saltem clysteribus, aut lenibus glandibus expurgentur singulis diebus, animíque affectus immodici omnino vitandi. Cibi eisdem dandi sunt calidiores, & qui reserandi facultatem habeant, ex Pauli auctoritate. Cuius farinæ sunt asparagus, cappares, fœniculum. Carnes item gustari poterunt pullorum gallinarum, turdorum, merularum, phasianorum, perdicum, ac aliarum paruarum auium montanarum, quæ item decoquantur cum fœniculo, hyssopo, oreoselino, satureia, pulegio, apio, sampsucho, cichorio, intubo, aut reliquis huiusmodi. Nec negligenda erit ptisana, præsertim vbi ad calidum vergant crassi redundantes succi, ipsa nanque inter omnia quæ vt medicamenta, seu vt nutrimenta exhibentur, principatum obtinet, inter ea, quæ modicè attenuant, ac incidunt cum corporis madefactione, ac optima nutritione, vt à Galeno decretũ est libro de ptisana. Vitandáque sunt omnia alimenta, quæ crassum succum generant, balnea crebra, & ea potissimùm à cibo, eodem Paulo auctore. Vinum autem tenue, & vetus vtile est pro potu, vt eidem Paulo visum est. Præter hæc quàm celerrimus requiritur vsus attenuantium, & oppilationem dissoluentium medicamentorum (vt diximus) ex Aëtij sententia, inter quæ magnopere confert iecur lupi aridum, tritum, & cochleario datum ex vino dulci (Paulo teste) Similiter Plantaginis radix, & semen, foliáque, sicca, trita, siue per se vnumquodque, siue simul exhibeantur. Item anagallidis, quæ cæruleum florem habet, succus, ac radicis dulcis decoctum. Pellicini item, qui in frumentis nascitur, semen tritum cochlearij mensura cum vino, aut aqua mulsa in potu acceptum præclarè, & citra molestiam ab oppilatione liberat, simúlque firmitatem, tum hepati, tum stomacho addit. Capnium, quod fumariam appellant, succo eius expresso, & desiccato, si reponatur, & in pastillos redigatur semel exhibitus, dolorem omnem adimit, ter autem præbitus in totum ab affectione liberat, vltra hoc quod & firmitatem visceribus addit, decoctum quoque huius herbæ potatum similem efficaciam habet, etiam si valde febricitent ægri. Aliquando autem herba ipsa exsiccatur, contusáque, & cribrata cochlearis mensura præbetur, ex Aëtij testimonio. Quod si crassiores glutinosioresq; sint humores, ex quibus obstructio orta fuerit, præsertim in hepatis gibbo, validiora tribuenda erunt medicamenta, & propterea eupatorium tribuendum

Cap. 6.

Loco citato.

Curãdi methodus.

Cap. 94.

Cap. 17.

Victus ratio.

Cap. 14.

In fine.

Medicamẽtorũ ratio.

erit ex oxymelite. Similiter quoq; stœchas tum cocta, tum trita data, spica nardi, ac chamęmelũ, marrubiũ, lauri cortex tritus, ac potatus, amygdalæ amarę, ari, ac acori radix, & asarum, apium, absynthiũ, casia lignea, rhaponticũ, anisum, fœniculi semen, viticis, ac dauci semen, similiter & centaurij decoctum, ac lupinorum, flos iunci odorati, item Galli veteris decocti ius, ac etiam ciceris decoctum, quæ omnia tum ab Aëtio, tum à Paulo, & Alexandro commendantur. Ex quibus licebit varia medicamenta componere, & potissimùm decocta. In quem etiam vsum (vbi ad calidum vergant crassi obstruentes succi) syru. ex succo cichorij aut endiuiæ, quam scariolam vocant, oxysaccharo, seu acetoso simplici, ac vulgato ex tribus radicibus Gentilis cum aceto, seu è fumaria vti poteris. Et si frigidiores sint, ac viscosi, qui redundant succi, syrup. ex absynthio, ex hyssopo, marrubio, de byzantiis, de quinque radicibus Mesue, de eupatorio, oxymelle, tum simplici, tum composito, ac etiam scillino vtare. Poteris etiam eos præbere cum aliquo prædictorum medicamentorum decocto. Nec minùs exhibere licebit quandoque pastillos ex medicamento, quod ex tribus generibus santalorum componitur, & ex semine melonum cum saccharo formatos aut ex diarhodon Abbatis, ac prædictis melonum seminibus. Interim trocischis de eupatorio, de absynthio, seu de rhabarbaro. Reliqua verò, quæ extrinsecus admoueri possent, epithemata scilicet, vnguenta, ac cerata studio si præcedenti capite requirant. Quo loco frigidæ iocinoris intemperiei curationem instituimus. Si verò multæ fuerint iocinoris obstructiones, non solum tenuantium ciborum, ac medicaminum ingestio sufficiens erit pro earũ curatione, sed etiam euacuatio est necessaria (Galeno teste præcitato libro de constitutione artis medicæ) Id quod nec etiam negauit Paulus vbi morbus in vetustatem inciderit, cùm dicebat, si morbus in vetustatem incidit, etiam venæ sectio, purgatióque adhibenda, si nihil prohibet. Qua de re venæ sectio fiat, vbi reliqua non prohibeant, humoribus præsertim ad calidum vergentibus, ac eorum quoque copia molestantibus, potissimùm vbi eadem obstructio adhuc quoque fiat, ex interna dextri cubiti vena. Nam curabitur quod obstructionis iam factum est per ea quæ obstructa liberãt, propulsabitur quod futurũ est, si affluxum confluentium, humorum compescas, quemadmodum 11. meth. med. à Gale. scriptum est. Propulsabitur itaque quod futurum est ipsius obstructionis, saltem ex iam dicta venæ sectione, quoniam defluxum obstruentium succorum per eam inhibebis. Vel si inueterata eadem sit cùm putrefactionem operetur, ac febrem accendat. Huic quoque nonnihil præsidij afferet, reliquis consentientibus ex Pauli testimonio. Quomodo autem purgatio facienda sit, si ea quoque fuerit necessaria pro multæ, seu diuturnæ iocinoris obstructionis curatione, cùm figura, seu formatio, tum etiam situs eiusdem visceris indicabit, per quæ scilicet loca eam facere oporteat, nam quæ in simis iecoris sunt excrementa, ad intestinum: quæ verò in gibbis, per vrinas euacuabimus, eodem Galeno auctore præcitato libro de constit. artis medicæ. Quanquam etiã eadem iocinoris gibba, si multo vitioso succo sit referta, per deiectiones, & pharmaca dejectoria καθαρτικὰ Græci vocant, expurgari debeant, si verò mediocri, per vrinarios meatus, ex decreto eiusdem Gale. 7. metho. meden. Qua de re sic intelligi debent eiusdem Galeni verba 2. de arte curatiua ad Glauco. 13. metho. meden, ac reliquis in locis, vbi dixit, & quidem laborantibus gibbis partibus hepatis, quod per vrinam trahere oporteat, concauis autem per excretionem inferiorem, situs ipse visceris indicat, nanque quando mediocriter vitioso succo sunt referta, & non quando multo exponi debent, quoniam tunc etiam per deiectiones eadem gibba expurgantur, vt eodem 7. metho. meden. decretum est. Neque priùs ad detergendas obstructiones accedere debemus nisi vitiosi succi maiore parte emissa, alioquin metus est, si obstructionibus liberandis priusquam vacuaueris, studeas, ne ipsas magis impingas, ex eiusdem Galeni præcepto octauo metho. medendi, etiam lib. 11. eiusdem sic dicebat.

Quãdo venæ sectione, & purgante medicamento vtendum sit.

Cap. 17.

Cap. 10.

Cap. 17.

καθαρτικὰ.

Cap. vltimo.

2. ad Glauc. cap. 2.

13. met. c. 10.

In fine.

Cap. 4.

11. met. c. 10.

Ostensum enim in prioribus libris est, si his auxiliis, quæ obstructiones eximãt, vti, non vacuata priùs abundantia, velimus; fore vt non modo nihil proficiamus, sed etiam affectum maiorem reddamus, pugnantibus scilicet inter se indicationibus. At si vacuata priùs multitudine ad curandam obstructionem accedamus, medicamentis his quæ obstructiones expediãt, erit opus. Cùm igitur ex vitiosorum succorum abundantia iocinoris obstructiones fiunt multæ cum febre, seu diutinæ, priusquam prædictis obstructionem laborantibus vtaris, purgans medicamentum pro diuersitate redundantis succi exhiberi debet, quod quidem per aluum expurget, potissimùm, si in eiusmodi hepatis sima ortæ fuerint, aut licet in gibbis generationem habent, eadem sit multo vitioso succo referta, nam si mediocri, per vrinales meatus expurgare oportet, ea quæ vrinam ciunt exhibendo. Vbi itaque ad calidum vergant obstruentes succi, nec nimiam crassitudinem habeant, hoc purgante medicamento vtare. Recipe rhabarbari optimi cum spica, ac squinanto vigorati ℈.iiij. vel ʒ.j.ß. maceretur per decem, vel 12. horas in aqua cichorij, seu intubi, demum per colum transfundatur, & adiice, vel pulpæ cassiæ recenter extractæ ℥. j. ß. vel mellis roridi ℥.ij. diacatholi. ʒ.vij. misceantur, & fiat potio cum aqua intubi, aut cichorij. Poteris item potissimùm vbi crassiores fuerint redundantes succi, inuicem rhabarbari, agarico trochiscato vti, vel decoctum in prædicta aqua cichorij, vel intubi ʒ.j. agarici fiat, quo demum expresso, ac per colum trãsfuso, ℥.ij. mellis roridi adiiciantur, ac ℈.iiij. rhabarbari vt supra macerati, & ʒ.iiij. vel ℥.ß. diacath. Catapotia item formari poterunt ex eodem agarico, & rhabarbaro ʒ. j. vtriusque accipientes, & cum succo cichorij, intubi, vel fumariç, vel syr. ex eisdem paratis formentur catapotia. Post quæ per aliquod tempus ℥. ij. mellis roridi, vel iij. syru. de cichorea Nicoli præbeantur, quanquam hicmet syru. cum melle rorido, ac rhabarbaro vt supra parato, calidis redundantibus succis, cõmodè exhiberi poterit, quemadmodum si magis crassi, ac lenti fuerint redundãtes succi, catapotia de rhabarbaro, vel de agarico, aut pilulas aggregatiuas exhibere conuenit, quibus semper adiicere poteris agaricum, seu rhabarbarum, prout vnum magis, quàm alterum redundans succus exigit ʒ. j. assumens ex aliquo prædictorum catapotiorum, seu ℈. iiij. & ℈. ij. seu ʒ.j. prædicti agarici trochiscati, aut rhabarbari cum spica, seu squinanto, & cum syru. ex succo cichorij, fumariæ, aut intubi composito catapotia figurentur, demum corpore vacuato, quæ supra conscripsimus medicamenta obstructiones eximẽtia, propinari debent. Nam vitiosi succi maiori parte emissa, ad detergendas obstructiones accedere debemus: extrinsecus quoque ea adhibeantur, quæ præcedenti capite, pro frigidæ iocinoris intemperiei curatione, annotauimus.

Περὶ φλεγμονῆς τοῦ ἥπατος. *Id est, De inflammatione hepatis.*

Caput LXXXIIII.

NON raró autem, & idem iecur inflammatione laborare contingit quæ haud aliter in ipso, quàm in cæteris nostri corporis partibus gigni consueuit, nec etiam ab alia causa. Nam communis omnium phlegmonarum generatio (Galeno auctore 10. decimo tertio, & decimoquarto, meth. med. lib. de tumo. præter naturam, & de inæquali intemperie, ac cæteris plerisque locis) ex sanguinis influxu est copiosioris, quàm pars postulet. Hic verò sanguis cùm in aliquam animalis partem procubuit, maiora eius vasa protinus distenduntur, vtpote abundãtiæ continendæ non sufficientia, ab his deinceps, quæ minora sunt, mox vbi nec in iis satis continetur, exudat foras in ea ampla spacia, quæ inter vasa sunt, sic etiam vt omnia, quæ in carne habẽtur, loca occupet. Est enim visceribus quoque sua quædam caro, quam quidam Græcè παρέγχυμα vocant, in quam sanguis ex refertis vasis halitus specie exudans inflammationem gignit, vt patet eodem

10. meth. c. 3. 13. met. c. 13. 14. met. c. 2. De tumor. præter nat. cap. 2. De inæqua. intemperie. cap. 3. Inflammatio quomodo generetur. Causa generationis eiusdem.

Cap.2. eodem 14. metho. meden. Influit autem copiosior hic sanguis alia quapiam, aliisque particulis eum aliquando mittentibus, ac ea quæ phlegmone laborare incipit recipiente, aliquando particula quæ affligitur, hunc ad se trahente, vtpote cum morboso calore, aut dolore excruciatur. Partes autem quæ mittunt, aut copia, aut qualitate, aut vtroque nomine molestatæ transmittunt, vt

13.meth.c.3. liquet eodem 13. metho. meden. & sexcentis aliis in locis, de qua inflammatione cùm nonnulla fuerint in præcedentibus à nobis dicta, præsertim cap. de pleuritide, hic quoque de ea protelare sermonem non libuit, sed tantùm de ea dixisse satis sit: quod per inflammationem, eam quæ propriè sic appellatur, & à copia optimi sanguinis generationem habet, subintelligere volumus. Et propterea ad dignotionem affectæ partis descendentes dicimus, iecur ipsum deprehendi quod inflammatione laboret ex dolore cum positu, quoniam in dextro latere ad nothas costas dolor à laborantibus sentitur, & cùm magnam trahunt spirationem, vehementiùs excruciat, sentiúntque in eadem dextra præcordiorum parte grauitatem, & interim iugulum ad infernas partes detrahi. Nam id non omnibus commune est, sed iis tantum, quibus iecur costis alligatur, atque sic dolor ad succingentem costas membranam peruenit. Ex longis quoque interuallis tussis exigua, arida, & qua nihil expuunt, molestare solet, atque spiratio parua, & crebra, quemadmodum 2. & 5. de locis affectis, à Galeno scriptum est. Quod autem inflammatio sit quæ iecur exerceat, tum ex eisdem quibusdam signis, tum ex reliquis dicendis percipi poterit, nam & linguæ color imprimis quidem ruber, deinde niger apparebit, aderítque cibi vehemens fastidium, sitis inexhausta, vomitus tum synceræ bilis, tum eius, quæ ouorum vitellis similatur, quæ postea æruginis aliquando colorem referre conspicitur: aluus quoque constringitur, nisi vnà cum visceri huius imbecillitate inflammationem excitari contingat, vt liquet eodem 5. de locis affectis, à Galeno, ab Aëtio cap. 3. libri 10. & Paulo cap. 46. libri 3. Color corporis subuertitur in arquati morbi speciem permutatus, & singultus quoque consequuntur, ac accesionis tempore quidam delirio apprehenduntur, ac acre lotium excernunt, (vt liquet ex Aëtio,) qui etiam fatetur, quod febris adest acuta, inæqualis, quæ plerunque ad vesperam, & noctem exacerbatur. Quod verò febrem ad iocinoris inflammationem comitari necesse sit, à Galeno decretum est eodem secundo de locis affectis. Verùm quod ea acuta sit, nequaquam fassus est, nisi præcitato quinto de locis affectis. Vbi de erysipelate verba faciens scriptũ reliquit, ardentes febres, ac vehementissimas euenire, cum ipsum in iocinore, ventriculo, aut pulmone fuerit ortum, vel inflammatio erysipelatis particeps fuerit, quinimo libro prorrheticorum 2. phlegmone in iocinore, vel ventre orta quod non continuò, ac perpetuò maligna, nec acuta consequatur febris, decretum reliquit. Nam inflammationum magnitudinem perpetuò febris ex proportione sequitur. Et propterea nisi valenter iecur inflammari contingat, licet febris excitetur, quoniam princeps viscus est, tamen ea acuta non erit, nisi eadem inflammatio magna sit, pro cuius magnitudinis proportione ipsa quoque & maior, & vehementior excitabitur, de qua fortè Aëtius intelligere voluit, cùm dixit, febris adest acuta, inæqualis. Sic quoque Alexandri verba intelligi debent, cùm dixit, exiguam hepatis inflammationem non statim febrem inducere, scilicet vehementem, & acutam, aliter falsum esset. nam orta inflammatione in eo, cùm princeps membrum sit, vniuerso corpori impertit & tensionem, & calorem immodicum, qui febris est, eodem Galeno teste quarto de causis pulsuum, & propterea necessario (vt ipse secundo de locis affectis scriptum reliquit) ipsam iecoris inflammationem febris comitatur. Pulsus, velut in cæteris inflammationibus, durus aderit, inæqualis quodammodo, ac veluti serrans tactum, licet non adeò, ac si neruosæ partes inflãmatę essent, quinimò & maior erit, ac celerior, cùm & in parte consistat, venis, & arteriis consita, vt liquet eodem 4. de caus. pulsuum, & 4. de præsagitione ex pulsibus, quo in

Quid per inflammationem intelligatur.

Quibus signis dignoscamus iecur inflammatione laborare.

2. de loc. aff. cap. 8. & 9.

5. de loc. aff. cap. 7.

Alia inflãmationis signa.

Loco citato.

Quod non semper iecoris inflãmatione comitetur febris acuta.

2 de loc. aff. cap. 8.

5. de loc. aff. loco citato.

2. prorrheti. cõment. 20.

Alex. lib. 8. cap. 1.

4. de causis pulsf. cap. 7.

2. de loc. aff. cap. 8.

4. de causis pulsf. cap. 7.

4. de præsa. ex puls. c. 4.

quo inditio potissimùm iocinoris inflammatio ab ea, quæ in succingente membrana exorta est, secernitur, licet & alia quædam sint, quæ capite de pleuritide annotauimus, quo fit, vt eadem hic transcribere superuacaneum sit. At quia interdum musculis hepati incumbentibus inflammatis quidam decepti, eiusdem visceris eam inflammationem esse suspicati sunt, propterea visum est, quo pacto distinguendæ sint prædictæ affectiones, conscribere. Etenim iocinore inflammato tumor secundum lineamenta, rotundus, figura videlicet ipsius hepatis, succumbit, vt Aetius fatetur, qui etiam ad corporis decubitum simul conformatur, maior enim apparet corpore ad sinistrum latus reclinato, minor autem rursus ad dextrum reuoluto, nimirum hepate sub nothas cedente costas, neque visui, neque tactui similiter succumbente. Amplius autem (vt idem inquit Aetius) in hepatis inflammatione incumbens cuticula naturali modo habere conspicitur; musculis autem inflammatis cutis circumtenditur, vt si quis digitis apprehensam attrahere velit, ea minimè sequatur, propriissimè autem tactus discernet siue in alto, siue in superficie inflammatio ipsa consistat, rectorum denique musculorum tumores præter naturam oblongi, atque per totum ventrem extensi videntur, vmbilicum (veluti hæc quoque musculorum coniugatio) comprehendentes. Quapropter haud obscura est eorũ dignotio, vtpote quos & positus & figura declarat, accedente adhæc, quod ipsi à nullo exteriori musculo conteguntur, Galeno auctore præcitato libro quinto de locis affectis. Hæc autem obliquis quoque musculis, qui à thorace descendunt, sunt communia, vt ipse inquit, sed multò difficilior est notitia musculorum, qui iis subiecti sunt, difficillima verò transuersorum. Cùm ergo iecur intra hos musculos sub peritonæo positum sit, cùm tribus contegatur musculis, fieri non potest, vt tactus aliquam ipsius notitiam præstet, nisi vel magna in ipso oriatur inflammatio, vel incumbentes ei musculi extenuentur, vt liquet ex Galen. eodem loco. Et propterea si in gibba parte consistat inflammatio, præcipuè si ingens ea fuerit, perfacilè vel solo tactu dignosci potest. Ea nanque hanc propriam à musculorum tumoribus sortitur differentiam, quod moles sub manibus ad coaceruatam circumscriptionem desinit: quippe soli iocinori proprium est, vt tumoris cumulum vniuersum habeat circumscriptum, sed musculus quilibet, cùm totus sibi cõtinuus sit inflammationis ipsius moles sensim diminui consueuit. Simarum autem partium inflammationes per alia potius symptomata, quàm per tactum inuestigare oportet, vt liquet eodem 5. de locis affectis. Num verò in eadem sima hepatis parte inflammatio sit orta, an in eius gibba interstingues. Nam quæ in simis eueniunt magis, quàm illæ, quæ in gibbo fiunt, fastidium, nauseam, vomitum biliosum, sitímque ingentem inducunt: quæ verò in gibba parte oriuntur, maiori quàm illæ inter spirandum dolore laborantem excruciant, magísque tussim excitant, atque dolorem vsque ad dextræ partis iugulum, adeò vt detrahi videatur, extendunt, (vt ibidem à Galeno scriptum est.) Quamuis (vt idem testatur) in neutra prædictarum partium exquisitè distincta inflammatio possit consistere, nam omnium eius partium carnes inter sese continuantur. Quis verò, ac quotuplex morbus sit inflammatio, in præcedentibus sæpius dictum est. Quod autem eius causa sanguis optimus sit, mediocrémque crassitudinem obtinens, ex nullo alio inditio clariùs patere poterit, quàm ex eadem morbi specie, ex qua necessario eius causa arguitur, vt liquet aphor. 2. primi libri. Reliquum est vt ad eius prognostica transeamus, quorum primum Hippocrat. est aphoris. 17. libri 7. Cùm dixit. In hepatis inflammatione singultus malum. Nam semper singultus iocinoris inflammationem comitatur, sed quãdo ea in magnitudinem attollitur, ac feruescit, in quo feruore stomachus ad compassionem trahitur, nõnunquam propter neruorum communicationem. Quare (vt Galenus commẽ. eiusdem apho. dicebat) tunc solùm compassio fit stomacho cum hepate quando inflammatio, & maxima, & pessima fuerit, nonnunquam etiam bile multũ

cali

Quibus inditys distinguatur iecoris inflammatio ab ea quæ musculorum abdominis.

Loco citato.

Loco citato.

Si inflãmatio in gibba, aut sima iecoris parte sit orta, quibus signis cõprehẽdatur.

Causa.

Prognostica.

calida,& multa in huius visceris inflammationibus genita, ac confluente ad intestinorum principium,qua superfluitante,atque ad ventriculum recurrente,contingit os eius morderi,atque ideo singultire. Quidam autem arbitrantur magnitudinem inflammationis ventriculum premere, ac singultum facere,non habente exitum spiritu.Verùm fiat ex quauis causa singultus propter hepatis inflammationem,semper malum est,quoniam eam maximam, atque pessimam esse significat,Gale.auctoritate præcitato apho.& commen. aphor. 58.5.libri.Si verò iocinoris inflammationem vehemens,atque acuta febris comitetur,malum quoque est.Nam valenter idem viscus inflammatum esse ostē dit,quemadmodum si eadem febris exigua,& non acuta fuerit, minùs malum portendit, quia exiguam quoque esse inflammationem significat: propterea quod inflammationum magnitudinem perpetuò febris ex proportione consequitur,Galeno teste 2.prorrhetic.At si eadem febris acutissima,vehementissimáque fuerit, ac vehementissima quoque sitis laborantes excruciet, pessimum erit inditium: quoniam inflammationem erysipelatis participem, aut ipsummet erysipelas in iocinore ortum significabit:quæ febres magna ex parte(vt liquet 5.de locis affect.) in tabem transmutantur. Idemmet Galenus 10. metho. meden. de iocinoris inflammatione sic scriptum reliquit. Quod si in abundè calido,& sicco corpore generetur, potissimum si notatu digna fuerit, omnino æger morietur,propterea quod imbecillis sit viribus, atque vna salus tum iis,tum etiam pleuriticis,& peripneumonicis,& qui angina, seu ventriculi inflammatione laborāt,est ipsum virium robur(vt ipse inquit)& nos in præcedentibus capit. adnotauimus. Quantum ad eius curationem spectat,exquisitissimo victu est opus, æque ac si ventriculus sic laboret, (vt eodem capite scriptum est) quoniam munus eius visceris toti animali est commune, accedítque omnibus animalis partibus maximum commodum,vbi non probè con coctum alimentum sit,siue non in sanguinem ritè fuerit conuersum, vt ab eodem Galeno 13.metho.meden,decretum est:cibi propterea eligantur, qui tenui sint consistentia, recrementorum, ac mordentis qualitatis expertes sed tamen citra morsum detergant,huiusmodi esset mulsa, nisi esset quod (vt Galenus eodem 13.metho.meden.fatetur) omnibus dulcibus tum iecur, tum lien maximè intumescit:superest igitur,vt quæ culpa vacet in cibo,ptisana sit,quippe quæ sine morsu detergit,eodem Galeno teste.Præterea & ipsius ptisanæ cremor his idoneus est,vt qui vim habeat aperiendi, & abstergendi, præterquam quod affectas partes non affligit,aut calefacit,vt liquet ex Alexā. Eadem quoque ptisana in gallinaceorum pullorum iure, viribus præsertim existentibus imbecillis parari poterit,similiter & phasianorum,starnarum, iuuenum colūbarum,perdicum, turdorum, merularum, ac aliarum paruarum auium, quarum etiam carnes quandoque gustare poterunt,& etiam eas contusas, si vires exigunt.Nec minùs in earum carnium iure olera quoque decocta interim assumant,præsertim vbi inflammatio feruens fuerit, seu erysipelatis particeps, veluti est intubum,cichorium,senecium, sonchus, & reliqua huiusmodi, quæ vim habent detergendi,& digestionis vias ab obturatione vindicandi cum leuicula quadam iocinoris refrigeratione, ac adstrictione. Nam à vehementer refrigerantibus, ac adstringentibus cauendum est, quoniam iocinoris phlegmonis sunt incommoda, præsertim si in cauo visceris consistant, arctant enim os meatus bilis,ac bilem ipsam excerni prohibent, præter eas angustias, quas facit ipsa phlegmone,&(vt inquit Alexander) propterea quod constringunt,contrahúntque tumores, ad discutiendum difficiles ipsos reddunt. Ob quod neque malum punicum exhiberi debet,(vt eidem Galeno ac Alexandro visum est)Sic etiam vinum pro potu magnopere vitandum,vt quod omni feruenti inflammationi in totum sit aduersarium(eodem Alexandro auctore) Sed pro potu aqua hordei vtendum,aut aqua,in qua priùs cichorium,aut intubum fuerit decoctum,vel etiam parum radicis glycyrrhizæ. Confert item,vbi eiusdem

Coment. 20.

Cap.vlt. 10.meth.c.5.

Curatio.

13.met.c.13.

Victus ratio.

Cap. 14.

eiusdem visceris gibba fuerint inflammata, pro cibo ptisanam, aut eius cremorem cum apij decocto exhibere, quoniam modicè vrinam mouet. Reliqua verò, quæ ad victus rationem pertinent, si ad caput de ventriculi inflammatione confugias, scripta reperies. Cæterùm quoniam omnium phlegmonarum primus scopus est euacuatio humoris, qui in partem phlegmone conflictatam grassatur, vt lib. de constitutione artis medicæ, & eodem 13. metho. meden. liquet, quo pacto ipsum educere conueniat ex positu, ac formatione desumitur. Propterea vbi totum corpus inanitione indigeat (ipsa inflammatione adhuc in generatione existente) si vires tolerant, ac etiam ætas, ad sanguinis missionem confestim confugiendum erit, per quam tum reuellendus, tum educendus, qui ad iecur fluit, sanguis est, interna dextri cubiti vena secta, propterea quod & è regione, seu directo, & ampla via cum vena, quæ caua dicitur societatem habet: hac non apparente, media secanda est. Quod si nec ea se ostenderit, reliqua, ac tertia est incidenda, quæ humeralis dicitur, ex Gale. decreto eodem 13. metho. meden. quem demum sectati sunt Aëtius, Paulus, & Alexand. Modum verò vacuationis, tum ex redundantiæ modo, tum ex ætate, natura, tempore anni, regione, consuetudine, & ante hæc ipsa laborantis virtute inuenies, vt eidem Galen. visum est. Quoniam si id ferre queunt, semel quantum satis est, detrahendum. Si verò non, per vices partitum Aëtio teste. Hæc autem venæ incisio opportunè in prima, & secunda die contingit: si verò dolores vrgeant, & adsint vires, etiam septima venæ incisionem facimus, vt ipse inquit. A venæ sectione, vbi totum corpus plenum fuerit (vt supposuimus) ad topica remedia confugiendum est, quibus vacuari possit id quod in phlegmone obsessa parte continetur Hæc nanque communis est indicatio curationis omniũ phlegmonarum (vt diximus) Nam antea priusquam totum corpus à recrementis liberum fecerimus, cauendum est ne ea applicemus (vt Alexander inquit) In quorum adhibitione duo perpetuò seruanda sunt, quorum primum est, ne frigida admoueas, etiam si inter initia adhibeantur, aliàs magis noxæ, quàm vtilitatis causæ erunt: secundum est, quod eadem medicamenta nunquam absolui debent ab his, quæ mediocriter adstringendi vim habent, indicatione sumpta à parte affecta, propterea quod animalibus altricis facultatis principium sit, & venosum ab hoc oritur genus, vt ideo eius robur seruandum sit. Quo fit vt etiam eo tempore, quo quicquam ampliùs non influit, nec repelli quod in laborante particula continetur, possit, adhuc mixtæ facultatis esse debent medicamenta, vt ex eodem Galeno liquet præcitato libro 13. method. medendi. Nam coëuntibus vnà contrariis indicationibus, compositum quoque esse medicamentum oportet, quo etiam tempore clysteres, iidémque lenes iniici debent, maximè si non sponte egerat aluus. Fiat itaque illinitio extrinsecus in hepatis regione ex oleo rosaceo, aut lentiscino, aut melino, aut œnanthino (vt ait Aëtius) pariter & ex myrtino, aut eodem oleo rosaceo cum oleo amygdalarum dulcium, vel amararum permixto, seu absynthite, & procedente tempore eodem oleo rosaceo, myrtino, seu cydoniorum cum mastichino, chamæmelino, seu anethino permixto vtare. Et sumpta à situ visceris indicatione parum aceti, aut vini albi misceto. Quod si libeat cataplasmatis vti ex farina hordeacea, fœnugræci, & seminis lini cum palmulis, vel malis cotoneis, meliloti flore, absynthio, & chamæmelino conficiantur (Paulo auctore) pauco etiam aceto, vel vino albo addito. Insuper ex seminis lini, fœnugræci, hordeaceáque farina, aut triticea, his vel omnibus, vel vno aliquo ex eis, aut quibusdam in aqua mulsa decoctis, admixtis absynthio, mastiche, ac meliloto fiat cataplasma, ex Aëtij sententia, cui etiam, veluti & cunctis reliquis medicamentis aceti, aut vini albi parum iniicito. Quod si vehementior fuerit ardor, mala cotonea, aut oleum rosaceum, vel cytoniorum addantur, item plantaginis, cichorij, aut intubi folia contusa. Epithemata quoque hunc in modum parabis. Recipe rosarum rubearum, foliorum plantaginis, &

Medicamẽtorũ ratio.

Lib. de consti. art. med. cap. 17.

13. meth. c. 2. & 9.

Venæ sectio.

13. met. c. 11.

Topica.

Quæ animaduertenda sint circa Topica medicamenta.

Cap. 16.

cichorij,seu hortulanæ endiuiæ, ana P.j.florum chamæmeli, meliloti, absynthij,& anethi ana P.ß.bulliant in aqua pluuiali,demum adde succi cichorij,& endiuiæ,singulo.lib.j.aceti ℥.ij.misceantur,& fiant epithemata. Poterunt item ex prædictis cum cerata,tum etiam emplastra formari,ac eisdem vti,illud perpetuò animaduertens,quod quantum inflammatio ab eius principio recedit, in tantum relaxantia, seu digerentia vires præsidiorum adstringentium vincere debent, licet semper (vt diximus) ea mixtæ facultatis esse necessum sit. Procedente verò tempore,si in gibba visceris parte phlegmone consistat, vbi phlegmone iam concoquitur nedum eis quæ modicè vrinas mouēt, sed etiam valentioribus vti licebit,asaro inquam,nardo celtica, phu, hoc est valeriana, petroselino,smyrnio, & meo, ex Galeni auctoritate, insuper & oxymel ipsis dandum est,vt Paulus refert.Item syrup.de byzantiis cum additione,de tribus radicibus,ac de eupatorio,nonnulla etiam decocta tum eorum, quæ diximus, tum etiam & aliorum medicamentorum,quæ vrinam ciunt,concinnari poterūt,ac eisdem præberi.Verùm si cauum eiusdem visceris inflammatione afficiatur,procedente(vt diximus)tempore, per ventrem eos vacuare licebit, ex eiusdem Galeni sententia præcitato libro 13. metho. meden.quem sectatus est Paulus,licet eandem per aluum purgationem,cum iecur phlegmone laborare incipit,tanquam valde nocuam, cùm maximam excitaret phlegmonem, eodem loco prohibuerit,quæ vacuatio cum videlicet phlegmone iam concoquitur,vel inclinauerit,partim per clysteres fieri potest, partim per ea medicamenta,quæ per os sumuntur,vt eisdem auctoribus visum est,quos primùm quidem ex aqua mulsa cum sale fieri præcipiunt,postea verò in remissione videlicet hyssopum,vel origanum,vel minus centaurium,aut cnicum, seu colocynthidem imponi iubent.Sed tutiùs hunc in modum parari poterunt. Recipe foliorum maluarum,althææ,& betæ ana P.j. mercurialis, & centaurij minoris, cuiuslibet P.ß.salis communis parum,fiat decoctum,cuius recipe lib. j. aut lib. ß.& adiectis ℥.iij.vel iiij.olei communis,amygdalarum dulcium,vel chamemelini,& ℥.ij.mellis rosacei,ac ℥.j.casiæ fistulæ,necnon ʒ.vij.diacath. fiat clyster. Vbi verò per clysteres phlegmone curari non valeat, purgans medicamentū audacter exhibere licebit,eo cibis admixto,quemadmodum à Galeno eodem 13.metho.meden.decretum est,veluti vrtica est,mercurialis,epithymum, ac filicula,seu polypodium,& reliqua,quæ ipsæ dicit quod modicè aluum deiiciūt. Verùm in remissionibus tum iis ipsis audaciùs,quàm antea vtendum, tum verò quæ iis sunt valentiora partim ptisana coctis, partim tusis, ac in mollissimum puluerem redactis,quæ vel ex ptisana,vel ex aqua exhibeantur. Et idem quoque Galenus filiculæ aliquid in ptisana,ac nigri veratri corticem aliquando incoxit,ac præbuit. At qui nostris temporibus mitiora, ac tutiora medicamenta comperiuntur,quibus vti poterimus,vtputa mel aëreum, casia fistula, syrup.ex pluribus infusionibus rosarum tum purpurearum, tum persicarum, diacatho.tryphera persica,ac etiam rhabarbarum:ex quibus etiam simul mixtis hunc in modum purgantia medicamenta parari poterunt, Recipe mellis aërei ℥. ij. vel iij. aut tantundem prædictorum syrup.diacatho. ʒ. vj.trypheræ persicæ ʒ.iiij.cum aqua cichorij fiat potio. Inuicem quoque mellis aërei ℥.j.ß. casiæ fistulæ,aut ℥.ij.cum prædictis exhibeatur,vel rhabarbari cum spica recipe ʒ.j.seu ℈.iiij.maceretur in ℥.ij.per noctem succi rosarum, demum per colum transfusi ℥.ij.ß.mellis aërei adiectis,& ℥.ß.diacath.aut ʒ. iiij. trypheræ persicæ, fiat potio cum aqua intubi, aut cichorij, & si mauis pro melle aëreo tantundem prædictorum syr.aut ℥.j.casiæ fistulæ commisceas. Verùm vbi neque eisdem inflammatio conquieuerit,sed ad suppurationem permutetur, adiuuare naturam oportet,vt quā celerrimè puris generatio fiat. Cùm autem perfecta suppuratio fuerit,abscessus quoque rupturam adiuuare licebit,& post eius eruptionem per eandem viam, per quam puris transmutatio contingit, iuuanda quoque natura erit,siue per sedem,aut vrinam, aut etiam os transmissio fiat, quibus

Gal.13. metho. cap. 15.

Cap.5. De purgāte medicamento quid sentiendum sit.

Loco citato.

quibus verò medicamentis eadē perficere oporteat, copiosissimè ab Aëtio ca. 4. lib. 10. cōscripta sunt, ac etiā à Paulo præcitato loco, & propterea nos breuitati indulgentes ea hic non transtulimus. Si verò in scirrhi naturam prædicta inflammatio vergat, eius curationem sequēti cap. requiras. Quod si fluxionis ad ipsum iecur causa ex ipsomet oriatur, adeò vt propterea ad ipsum multum confluat sanguinis, ac phlegmone generetur, ne amplius phlegmone increscat, auferri hæc quoque causa debet primo, & quia hoc bifariam esse poterit, aut propter aliquem calorem præter naturam in ipso iocinore existentem, aut propter eiusdem dolorem, inuēta quæ ipsarum causarum phlegmonē excitat, eam priùs pro eius curatione auferre tentabis, vt eodem 13. meth. med. à Galeno scriptum est, & deinceps ad prædicta topica medicamenta te conuertas. *Cap. 6.*

Περὶ σκίῤῥȣ κὴ σκληρώματος τȣ̃ ἥπατος. *Id est, De scirrho, seu tumore scirrhoso hepatis.* *Caput LXXXXV.*

NEC minùs & eadem iocinoris substantia, vtpote quæ naturaliter lutosum quidpiam continet, (veluti medicus quidam Galen. tempore per iocum dicebat) maximè opportuna est duris tumoribus, quos Græci σκίῤῥȣς, κὴ σκληρȣ̀ς & quandoque σκληρώματα appellant, nos verò scirrhos, seu tumores scirrhosos nuncupamus. Est autem affectus hic, quem scirrhum nominamus, tumor durus, qui sine dolore est, non tamen omnino sine sensu. Quanquam si quis velit quod tumor sit præter naturam durus, & omnino insensilis, is verò affectus, qui σκλήρωμα à Græcis dicitur, Latinè scirrhosus tumor sit non omnino durus, neque omnino insensilis, non reclamabimus, cùm de nominibus altercatio sit, quemadmodum Galen. 14. metho. meden. decretum reliquit. Illud tamen animaduertentes, quod duplex eiusdem scirrhi differentia sit, vt habetur à Galeno 2. de arte curatiua ad Glauconem. Quarum vna exquisitus scirrhus dicitur tumor præter naturam existens sensu priuatus, durúsque. Reliqua non exquisitus appellatur, qui non omnino insensibilis est, difficulter tamen sentitur, vt ipse inquit, qui dupliciter à medicis vocatur, vt patet 14. metho. meden. Nempe vel scirrhus, propterea quod ex scirrhorum genere sit, vel scirrhosus tumor. Nam & quod Græci σκλήρωμα vocant, sub scirrhorum genere comprehenditur, Paulo auctore, cap. 68. libri tertij. Sunt nanque inter eos scirrhos quidam, qui vbi plurimum increuerint, simulátque indurati fuerint, non modo dolore carent (vt Galenus inquit 5. de simplic. medic. faculta.) verùm etiam sensum exiguum, aut etiam nullum habent reliquum. Dignoscitur autem cum iecur tali laborat affectu manifestiùs, quàm si inflammatum esset, ac multò euidentiùs, eo quod eius moles durior sit, & in huiuscemodi dispositione extenuata sunt corpora, quæ ei incumbunt, verùm tractu temporis quamuis magis increscat scirrhi cumulus, non tamen æquè facilè fuerit per tactum ipsum cognoscere, intercipiente scilicet iudicium aqua inter cutem, quæ illico scirrhum sequi consueuit (eodem Galeno auctore 5. de locis affectis.) Multo etiam minore dolore iecur vexatur in scirrho, quàm in inflammatione, Aëtio teste cap. 6. libro 10. Color etiam vniuersi corporis (vt ipse refert) in nigredinem pallore permixtam permutatur, venter, & pedes intumescunt, supernæ corporis partes gracilescunt, & corpus ipsum tepescit. Aliquando autem aluus multa, & tenuia excernit, propterea quod his sufficienter angustata sunt ora vasorum, per quę transmittitur cibus ex simis hepatis partibus in conuexas (vt Galenus refert eodem 2. libro de arte curatiua ad Glauconem,) Vrinæ verò à principio quidē multæ, verùm vbi iam ad aquam intercutem dilapsi sunt, omnino paucæ (vt patet ex eodem Aëtio) Quod verò affectus hic morbus sit in quantitate primò (quoniam in genere tumorum præter naturam existit) sexcētis in locis liquet in Galen. doctrina, præsertim 13. & 14. metho. meden. Secundo in intemperie,

Vide 13. metho. cap. 16.

Quid sit scirrhus.

Cap. 6.

Scirrhi differentia duplex.

Cap. 4.

Cap. 6.

Cap. 8.

Iocinoris scirrho laborantis indicia.

Cap. 7.

Cap. 5.

Quis affectus præter naturam sit scirrhus. 13. met. c. 4. & 14. met. cap. 6.

quoniam frigidus affectus est, vt 5. de simplicium medicamentorum faculta. legitur, & tertio in soluta continuitate, quoniam (vt diximus) ex genere est tumorum præter naturam. Cuius affectus indicia nõ alia requiras, quàm ea quæ supra narrauimus, pro dignotione partis affectæ, præsertim ex tumore, duro quidem existente cum exiguo, aut nullo dolore, interim sensu priuato, quandoque non omnino insensili. Eius autem causa est humor lentus, & crassus insolubiliter partibus induratis infixus, (vt liquet eodem libro 2. de arte curatiua ad Glauconem) qui interdum statim à principio congregatur, & paulatim augetur, crebrius autem medicorum imperitia paratur cùm vehementer erysipelata, & inflammationes adstringunt, & infrigidant. Id verò commune est omnibus scirrhis à quacunque causa ortum habeant, vt libro de tumor. præter naturam scriptum est. Perpetuò tamen ex humore crasso, & frigido ortum ducunt, quales sunt in animalium corporibus, bilis atra, & superexsiccata pituita, & proinde scirrhosi tumores omnino, aut pituitosæ sunt substantiæ, aut atrabiliariæ, aut ex vtraque mixti, vt eodem 5. de simplicium medicamentorũ faculta. liquet, & 14. metho. medendi. Et propterea etiam duri fiunt. Nam cum omnia dura fiant, aut resiccatione, aut concretione, aut nimia impletione, vel harum quapiam coniugatione, eodem Galeno teste præcitato libro 5. de simpl. medicamentorum faculta. scirrhi, seu scirrhosi tumores ex frigidi humoris impletione, simulátque congelati, seu concreti à vehementi frigore generantur, propter quod aut insensiles omnino sunt, aut exigui sensus participes, cum exiguo etiam, aut nullo dolore consistentes, vt præcitato libro 5. de simpli. medic. facult. decretum est. Verùm nunquid à crasso, & glutinoso humore, ac pituitoso originem ducant, an ex ea nigra bile, quæ veluti fæx sanguinis existit, differens ab ea, quæ propriè atra bilis nuncupatur, à qua non scirrhosi tumores, sed cancri gignuntur, ex colore inquit Galenus præcitato libro de tumor. præter naturam interstinguere valebis. Sed cùm scirrhosi tumores, de quibus hic verba facimus, eorum colore dignosci non valeant, dicimus nos quòd ex vniuersi corporis colore secerni possunt. Nanque si ex nigra bile orti fuerint, color totius corporis ad nigrius declinabit. Si verò ex crassa, lentáque pituita originem traxerint, ad albidius: aliquando veluti plumbi colorem habent. Nã pro diuersa natura redundantium in iocinore humorum, ex quibus prædicti affectus fuerint excitati, quod totum corpus simili colore inficiatur, nemini in dubium venit: cùm viscus sit princeps toti corpori alimenti materiam suppeditans. Proinde Galenus fassus est 5. de locis affectis sæpenumero solo colore comprehendisse, modo iecur, modo splenem esse affectum. Insuper ex ætate, temperamento, regione, anni tempore ac præcedenti victus ratione illud confirmare poteris. Et vbi prædicti succi permixti fuerint, idem color, ac eadem quæ sumuntur ex modo dictis, indicia permixta erunt. Cæterùm ex quacunque causa in iocinore exquisiti scirrhi fuerint orti, omnino sine sensu persistẽtes, omnino quoque insanabiles sunt, velut in cæteris etiam partibus (vt liquet apud Galenum 14. metho. meden. & 2. de arte curatiua ad Glauconem) Quanquam neque is, qui difficulter sentitur, facilè curationem admittat (vt ipse inquit) eodem quoque 2. de arte curatiua ad Glauconem de hepatis scirrho sic scriptum reliquit, quod ab initio quidem sæpius ipsum sanauerit: vbi verò ad plures dies fortè fuerit extensus, neque ipse potuit sanare, neque alium vidit, qui posset. Nã omnibus iis, qui ita affecti sunt ex necessitate subsequitur aqua intercus. Pereunt autem quamplurimi in tempore longo: quidam etiam breui, qui ventris profluuio laborant. Propterea Paulus præcitato loco dicebat, si verò iecur induratum fuerit, parum in medicina spei est, affectu in aquam subtercutem decidente. Qui autem iocinoris scirrhosi tumores, præsertim circa eorum initia curari poterunt, ea curationis ratio, quæ musculosarum partium scirrhis competit, sanare eos consueuit, Galeno teste eodem secundo de arte curatiua ad Glauconem. Quoniam viscus hoc fortia medicamenta non perfert

5. de simplic. fac. c. 6. et 8. — *Causæ.* — *Cap. 4.* — *Cap. 10.* — *5. de simplic. facul. cap. 8.* — *4. met. c. 4.* — *Cap. 4.* — *Cap. 8.* — *Quomodo diuersa scirrhi causa sit dignoscẽda.* — *Cap. 10.* — *Cap. vlti.* — *Prognostica.* — *14 met. c. 6.* — *2 ad Glauc. cap. 4.* — *2. ad Glau. cap. 5.* — *Cap. 5.*

fert, veluti splen (vt ipse inquit.) Communis autem curandi scirrhum indicatio est, vt quod præter naturam in particula continetur, totum vacuetur, vt 14. metho.meden.scriptum est. Id verò perficitur nedum medicamentis extrinsecus adhibitis, verùm eis, quæ in potu sumuntur vim habentibus aperiendi, atque extergendi eum, qui in viscere continetur, humorem, ac etiam victus ratione conuenienti adhibita. Et propterea ex his scirrhosus tumor in hepate factus sanari poterit, ex eiusdem Galeni testimonio præcitato libro secundo de arte curatiua ad Glauconem. Ea de re nos primò victus rationem conuenientem præcipiemus, secundò quæ in potu medicamenta sumuntur, & tertiò, quæ foras adhibentur, conscribemus. Verùm quantùm ad victus rationem spectat cùm eadem victus ratione vtendum sit, qua in obstructionibus liberandis vtimur, breuissimis verbis eam absoluemus. Nam cibi, qui facilè concoquuntur eis exhibendi sunt, quíque & incisoriam vim, & repurgantem complectuntur, vt inquit Aëtius. Neque etiam ineptè eis acrium rerum comestiones sunt, si per interualla, & post exercitia, ac gestationes sumantur. Pro ratione etiam motuum, & exercitiorum tum quantitatem, tum qualitatem ciborum augere oportet. Vitanda sunt crassa, & viscosa edulia, atque ea quæ difficulter concoquuntur, sic etiam & dulcia omnia: quoniam (vt diximus) hepati affecto nocentissima sunt. Vinum pro potu competit tenuè, odorum (moderata quantitate acceptum) Reliqua verò, quæ ad victus rationem spectant, suprà cap. de obstruct. requiras. In potu autem sumantur cuncta ea quæ in renibus contentos lapides comminuere apta sunt, quibus admiscere oportet aliquid ex iis, quæ vrinam mouere possunt, Galeno auctore præcitato libro 2. de arte curatiua ad Glauconem, quem sectatus est Paulus, cùm dixit. Potiones expediunt, quæ angustias visceris recludunt, abstergúntque: huiusmodi sunt quæ vrinam citant, & calculos confringunt. Ad hæc ea quæ nuper ad iecoris obstructionem dicta à nobis sunt. Non est igitur cur hic speciatim de eis mentionem facere debeamus, cùm infra locupletissimè de his quæ calculum confringunt, atque vrinam citant, pertractaturi simus: fusiùs verò pertractauerimus de his, quæ iecoris obstructionem liberãt, eisdem igitur locis studiosi ea requirant. Vnum tamen ex Aëtio non prætermittant, vtpote anagallidis, quæ cæruleum florem habet succum, qui exiccatus, itémque liquidus ex aqua mulsa, immoderatis autem febribus ex aceto mulso, potatus confert. Similiter etiam si viticis torrefacti, aut radicis eupatorij ℨ. j. eodem modo exhibeatur. Cæterùm cùm affectus hic ex superfluo humore simul cum frigiditate trahat originem, idcirco compositam esse eius medelam oportet, ob refrigerationem scilicet, excalfacientia poscente affectu, ob alienam verò, & superuacaneam humiditatem, euacuantia. Attamen vitanda ea sunt, quæ immodicè vim habent calfaciendi, ac validè exiccandi, nedum intus assumpta, verùm etiam deforis admota. Nanque (vt Galenus inquit quinto de simplicium medicamentorum facult.) nullus scirrhosus tumor curari valet neque à validè exiccantibus, neque à fortiter excalfacientibus, neque ab iis, quæ vtraque hæc præstare possunt, propter causas ab eo ibidem traditas. Et propterea sola ea, quæ calfaciunt, sed non admodum, vnáque exiccant non magnopere eiusmodi affectus sanare possunt: vocantúrque Græcè μαλακτικὰ, Latinè emollientia, eodẽ simul tempore vtrunque agentia: nempe quod congelatum est fundentia, & sensim per halitum digerentia: peculiariter etenim medicamentum emolliens non de omnibus induratis, ex quauis causa dicitur, sed de iis, quæ congelatione indurueruut, magísque si in eis contentus sit humor præter naturam: veluti in hisce scirrhosis tumoribus: quemadmodum idem Gale. testis est præcitato libr. 5. de simplic. medicamentorum facultate. Cuius farinæ sunt ea medicamenta (vt diximus) quæ calorem habent tepidum, humiditatem verò nec multam, nec omnino minimam, & propterea modicè exiccantia. Nanq; oportet induratum corpus à medicamento, quod auxilio futurũ sit, simile quid pati

Methodus curandi scirrhos. Cap.4.

Victus ratio. Cap.5.

Medicamẽtorũ ratio.

Cap.5.

Cap.6.

Emolliens medicamentum quod dicatur.

Cap.4.

iis,quæ ſub ſole funduntur,aliàs ſi quis medicamenta,quæ vehementer diſſol-
uunt,trahunt, ac digerunt, induratis corporibus adhibuerit, eiſque vacuare
tentet,nec iis vtatur,quæ excalfaciendo molliunt, ac liquant, huic licet pau-
cis primis diebus egregiè proceſsiſſe curatio videbitur,quod de affectu tamen
reſtabit tantùm inſanabile erit: ſiquidem toto, quod in eo tenuium partium
erat,digeſto:quod reliquum eſt veluti lapidoſa concretio linquetur (Galeno
auctore eodem 2.de arte curatiua ad Glauconem, & 14. metho. meden.) Hac
igitur de cauſa ad ſcirrhoſos affectus(vt diximus) nullum vehementer excal-
faciens,ſiccánſque medicamentum aptum:ſed ea tantùm,quæ cùm molliendo
digerere poſſunt,ex eiuſdem Galeni ſententia. Quanquam eiſdem, indicatio-
ne ſumpta à parte affecta, quæ ſemper, vt Galenus inquit eodem 14. metho.
meden. in omnibus tum morbis, tum ſymptomatibus in memoria habenda
erit,ea quæ adſtringendi vim habent, admiſcenda ſunt, ita tamen, vt ſemper,
quæ digerendi,diſſoluendi,ac molliendi vim habent, adſtringentia ſuperent.
Quapropter augere oportet ea, quæ ratione inflammationis ipſius apponun-
tur cum cataplaſmata,tum etiam & fomenta,ex Galeni & Aëtij ſententia, &
fortiora quædam annectenda ſunt. Ea autem conſtabunt ex abſynthij coma,
nardo,tum inda,tum celtica,croco,œnanthe,maſtichæ,chia, nardino, ac len-
tiſcino vnguento,adhuc autem & maſtichino,& melino(vt ipſi inquiunt) His
igitur ammoniacum,thymiama,& bdellium, althææque radicem, ceruinam,
ſeu vitulinam medullam,ac anſeris,ſeu gallinæ adipem miſcere oportet. Nec
minùs & aliquid eorum,quæ incidere poſſunt, admiſcendum eſt, vt eodem 2.
de arte curatiua ad Glauconem,& 14.meth.med.liquet.Hęc etenim incipien-
tem in hepate ſcirrhum ſanare poterunt conuenienti ſimul adhibita diæta,ſi-
múlque medicamentis aperientibus, atque abſtergentibus humorem, qui in
viſcere continetur. Poterunt autem hunc in modum medicamenta parari.
Recipe abſynthij P.ß.foliorum, & radicum althææ ana manipu. j. bulliant in
oleo communi,quo ſæpiùs per ſpongias ſupra hepar fomentum admoueatur,
dein recipe olei de abſynthio,& maſtichini,ſingul. ℥.j.nardini, & cytoniorum,
cuiuſlibet ℥.ß.ſpicæ nardi,indicæ,vel celticæ ana ʒ.ß. croci ℈.ß. adipis anſeris,
ſeu gallinæ,& medullæ ceruinæ,ſeu vitulinæ ana ℥.j. ceræ quantum ſatis ſit, &
aceti parum, fiat vnguentum, quod mane, & veſperi applicetur, præcedenti-
bus ſemper prædictis fotibus. Procedente verò tempore addere poteris prædi-
cto vnguento ℥.ß. vel ℥. j. ammoniaci, aut bdellij humentioris exiſtentis, ſiue
ſtyracis ſimiliter humentioris, quæ priùs aceto diſſoluantur, & ſi mauis in ca-
taplaſmatis formam redigere,folia excipe,ſimúlque radices maluarum, ac al-
thææ quantitate cuiuſlibet manip.j.& cum modicè priùs fuerint decocta,con-
tundantur,adiicéque adipis anſeris, ſeu gallinæ ℥. ij. lenti cremoris fœnugræ-
ci,ſeminis lini,& althææ ana ʒ. iij. olei maſtichini, lentiſcini, & de abſynthio
ana ℥.j.ammoniaci,ſeu bdellij in aceto diſſoluti ℥. iij. miſceantur, & fiat cata-
plaſma cum oxymelite, quod item præcedente ſemper fomento adhibeatur.
Interim addere poteris nardi ſpicam, indicam, aut celticam, cuiuſlibet ʒ.j.aſ-
ſumens & croci ℈.ß.Illud tamen perpetuò ſeruandum erit, ne admodum forti-
bus medicamentis vtare,cum ea viſcus hoc non perferat, vt diximus ex Gale-
ni auctoritate.Et proinde non audeas quæſo ſuprà medicamenta, quæ vehe-
menter diſcutiunt, trahunt, ac digerunt, niſi eorum exigua ſumatur quanti-
tas,admiſceatúrque lenibus ſemper medicamentis nuper conſcriptis. Nec ea-
dem vnquam omnino ab adſtringentibus abſoluantur: qua habita methodo,
poteris ex connumeratis medicamentis varios (vt vſus requirit) potus,diuer-
ſáque cataplaſmata, ac vnguenta componere tum lenia, à quibus ſemper in-
cipias,tum valida,tum mediocria: & proinde huic capiti finem imponimus.
Illud tamen animaduertentes,quod vbi multò ſanguine abundauerint labo-
rantes,priuſquam modo dictis medicamentis vtaris, vena ſecāda erit interna
dextri cubiti.Et ſi copia adſit pituitoſi,vel melancholici ſucci, ij quoque priùs

Marginalia: 2.ad Glauc. cap.14. — 14. metho. cap.4. — 14.met.c.5. — Cap.5. — 14.met.c.5. — Topica

purgandi sunt. Sæpiùs autem talia pharmaca fuerunt adnotata, præsertim capite de melancholia, & de obstructione iocinoris.

περὶ ἰκτέρου. id est, De ictero, seu morbo regio. Caput LXXXVI.

IN excremẽtorum separatione, omnino ea non peracta, vel non ritè, symptomata quædam fiunt, aliqua nomine proprio vacantia, alia verò vulgo nominata, veluti ἴκτερος, à Græcis dictum, quemadmodum Galenus testatur libro de different. & tertio de causis symptomatum. Hunc affectum Latini quandoq; icterum, interim auriginosum nominant: Celsus autem & arquatum, & interdum regium morbum appellat, vt liquet cap. 24. libri tertij. Medicorum vulgus icteritiam nuncupat. Cur autem morbus regius nominetur hic affectus, ab eodem Cornelio præcitato loco ostenditur. Verùm cur Græci affectum hunc ἴκτερον nuncupent, ab Aetio cap. 17. libri 10. declaratur, Ait enim ἴκτερος, à similitudine ad animalculum, quod ἴκτις, id est, viuerra appellatur, nominatus est. Est autem id animalculũ mustella syluestris, quæ auricolores oculos habet: sed quicquid sit de eius nomine, hoc pacto ipsum describit eodem loco, quòd biliosi humoris circum corpus effusio est, ob secernẽtis eum facultatis debilitatem, quæ eum segregare, & ad proprios excretionis locos demittere non valet. Paulus quoque cap. 50. libri tertij, dicebat, regium morbum esse bilis per totum corpus effusionem, modò atræ, de qua in lienosis dictum est, modò flauæ. Atqui nos de eo ictero verba facimus, qui effusio est flauę bilis per totum corpus, hęc tamen effusio verè, & propriè icteros dicitur: nam de atræ bilis effusione in sequentibus pertractabimus. Et cùm dixerimus affectum hunc vitio segregationis excrementorum prouenire, de eo excremento intelligimus, quod flaua bilis appellatur. Hæc inquam, cùm non omnino, vel non ritè segregatur, ac expurgatur, per totum corpus cum sanguine diffusa, huius mali auctor est. Verùm cùm ex triplici causa id prouenire posit, vt tertio de causis symptomatum, à Galeno scriptum est, nanque vel vitio particulæ, quæ excrementum ipsum expurgat, vel ratione viarum, per quas expurgat, vel vitio ipsiusmet excremẽti, quo fit, vt non perpetuò in morbo regio idem locus affectus sit, neque etiam iecur (vt à Galeno demonstratum est quinto de loc. affe.) quamuis interdum ipsum afficiatur, item neque ipsa vesica bilis semper afficitur (vt eodem lib. scriptum est, similiter à Paulo, & Aetio præcitatis locis) propterea nos cùm numerosæ sint morbi regij differentiæ (eodem Paulo auctore) pro earum diuersitate conabimur affectas partes inuenire, cùm alię partes afficiantur, si eiusdem excrementi vitio morbus regius proueniat, aliæ si propter viarum angustiam, vel propter ipsius particulæ expurgantis imbecillitatem. Quòd verò biliosum hoc excremẽtum vesica, quæ iocinori subest, expurget, liquet apud Galenum præcitato libro tertio de caus. symptomatum, quarto de vsu partium, ac quinto de locis affectis, & sexcentis aliis in locis. Cùm itaque non vnus locus perpetuò in morbo regio afficiatur, errauerintque qui hepatis affectionem in omnibus ictericis adesse putauerunt (vt inquit Aetius) iure indagãdum putaui quot partes in eo affici possunt, ac quo modo, & quibus notis interstingui poterunt. Atqui compertum est in Galeni, Pauli, atque Aetij doctrina in quouis morbo regio aut iecur, aut vesicam bilis, vel vniuersum corpus affectum esse. Quapropter vbi iecur affectum sit, excrementa alui flaua bile vehementer colorata, similiter & vrinæ videbuntur, pariter & sudores, si ij quoque effundantur. Excrementorum nanque proprietatem in morbo regio cõsiderare perquàm necessarium est, vt quinto de locis affectis, decretum est, præsertim si cum eis eorum, quæ præcesserunt, memoriam habuerimus. Interim febris quoque aderit, ac præcordiorum in dextra parte dolor, quandoq; verò citra dolorem, ac grauitatem, & febrem, feruorem ea parte sentient, aderítq; sitis, ac corporis exsic-

Lib. de differẽ. symp. c. 4.
3. de causis sympt. c. vlt.

Morbus regius quid sit.

Quod flaua bilis, vt non ritè expurgetur, trifariam contingit.
Cap. 2.

Cap. 7.

3. de causis symp. cap. 2.
4. de vs. par. cap. 12.
5. de loc. aff. cap. 7.
Quot partes affici possunt in morbo regio.
Si iecur sit affectum, signa.
Cap. 7.

catio, ac eiusdem coloris varia mutatio, manifestè etenim quandoq; videmus (eodem Galeno teste præcitato loco) iocinoris secundum naturam temperie mutata, vniuersum corpus herbis candenti pallore infectis similari, interdum plumbeum, aut etiam magis fuscum referre coloré, interdum etiam alias quasdam ineffabiles colorum proprietates, quę iocinore suo munere non rectè fungente, accidere solent. At vbi citra febrem morbus regius accidat, vrgente in dextra præcordiorum parte grauitatis cuiusdam sensu, & alba sint, quæ per aluum deiiciuntur, ac statim vrinæ biliosissimæ, & affatim excernantur, vesicæ bilis vitio talem morbum regium fieri haudquaquam verendum est. Verùm si non vniuersim, sed paulatim morbus regius procreetur, sic vt nullum ferè ex commemoratis adsit (vt Paulus testatur) sintq; alui excrementa proxima consuetis similiter & vrinæ, fiátque cutis pruriginosior, ac magis arida vitio vniuersi corporis, seu solidis partibus nimio calore intemperatis, hunc procreari morbum regium manifestum erit. Cæterùm quæuis pars in eo afficiatur, perpetuò icterus symptoma est, eorũ genere quæ in corporis affectibus consistunt. Et cùm primæ eorum differentiæ numero quatuor sint sub visibilibus comprehenditur, quæ in coloribus qui præter naturam sunt, consistunt, idque non alicuius, vel aliquarum partium, sed vniuersi corporis, Galeno auctore libro de differentiis symptomatum. Communiter autem omnibus ictericis pigrities, & tumor grauans ad motum corporis contingit, & ad dulces cibos animum habent alienatum, amaros verò non admodum auersantur, & variis imaginationibus vexantur, pruritus etiam vniuersi corporis comitatur, ac difficulter exudant: alba oculorum, & partes facici temporibus propinquæ, itémq; malæ pallorem ostendunt, venæ etiam sub lingua repletæ reperiuntur, & abundantem humorem significant, Aetio auctore. At, vt inquit Celsus, color eum morbum detegit, maximè oculorum, in quibus quod album esse debet, fit luteum, soletque accedere & sitis, & dolor capitis, & frequens singultus, & præcordiorum dextra parte durities: & vbi corporis vehemens motus est, spiritus difficultas, membrorúmq; resolutio. Atqui vbi diutiùs manet morbus, totum corpus cum pallore quodam inalbescit. Verùm licet morbus regius (quomodocunque fuerit ortus) perpetuò sympt. sub eodem genere sit, ac biliosi excrementi separatione frustrata fiat, vt dictum est, quęcunque etiam pars in eo primò affecta sit, tamen non semper in eo segregatrix facultas oblæsa est, neque ad functionum noxam sequitur, vesica bilis imbecilla existente in seipsa, ita vt non valeat, aut ipsam bilem attrahere, vel eandem expellere, sed interim viarum angustiam consequitur: quandoque verò ex ipsiusmet excrementi vitio fit, vt diximus. Id quod etiam fortè innuere voluit Aetius, quamuis eius verba videantur asserere, semper icterum ob secernentis bilem facultatis debilitatem oriri. Nanque subdit demum, quæ eam segregare, & ad proprios excretionis locos demittere non valet, quòd nedum ob facultatis imbecillitatem, verumetiam ob viarum angustiam, ac excrementi vitium fieri potest. Propterea id perfectè dignoscere, atque exactè interstinguere operæpretium duxi. Ex quibus insimul patebit eiusdem morbi regij causarum diuersitas. Oritur itaque interdum morbus regius ex iocinoris inflammatione, propter quam sanguis omnino à bile ipsa expurgari nequit, imò vnà cum ipso sanguine bilis per totum corpus defertur, & hinc morbus regius generatur, propterea quòd & eiusdem bilis copia ob eandem causam in eodem viscere gignitur, & constipatio quædam fit, seu angustia locorum, per quos ipsa bilis ex venis transfertur ad canales vesicæ bilem recipientis, vt Galenus inquit commento aphorismi 64. quarti libri. Cuius quidem morbi regij indicia sunt præcordiorum dextra parte dolor, biliosæ deiectiones, & febris, vt inquit Paulus. Nanque ij omnino febricitant, Galeno teste nono de compositione medicamentorum secundum locos. Similiter & vrinæ flaua bile vehementer coloratæ videbuntur. At si citra grauitatem feruor in ipso existat, ex sola iecoris calida intemperie vitium gigni

Si vesica bilis.

Si vniuersi corporis vitio proueniat morbus regius, signa.

Quis affectus præter naturam sit morbus regius.

Cap. 5. Signa eiusdem.

Causæ. Si ob hepatis inflãmationem fiat morbus regius, signa.

Cap. 1. Si ex eiusdẽ iecoris intẽperie calida fiat, signa.

gignitur, vt idem Paulus testatur. Ex qua calida intemperie cum multa copia bilis progignatur, quæ præ multitudine expurgari nequit, eadem per totum corpus diffusa, propter eiusdem excrementi copiam, icterus excitatur. Nec minùs & ex obstructione, non siquidem paruorum vasorum per substantiam iocinoris distributorũ, per quæ alimenti, ac sanguinis digestio in vniuersum corpus fit, sed eorum locorũ, per quos transfertur bilis ad canales ipsam recipientes ex eadem vesica bilis ortos, ac per iocinoris substantiam extentos, vt patet commento præcitati aphorismi, excitatur morbus regius propter viarum vitium, hoc est ipsarum obstructionem: qua etiam ratione angustatis videlicet iam dictis viis ex eiusdem visceris scirrho, morbus regius generari poterit. Verùm si scirrhus fuerit causa, eiusdem indicia præcedenti cap. de scirrho, requiras. Si verò ex obstructione ortus fuerit, sine febre permanebunt ægri (eodem Galeno teste præcitato libro nono de compositione medicamentorum secundùm locos.) Necnon & grauitas quędam in eadem dextra præcordiorum parte aderit, præsertim inter vehementer respirandum, nullúmque aderit scirrhi indicium. Quòd si absque febre alba deiiciantur alui excrementa; vesicæ fellis (vt diximus) malum ostenditur. Verùm id bifariam esse poterit, nanque vel ob eius imbecillitatem, propterea quia biliosum humorem veluti consueuit in se ex hepate non attrahit, & ob id impurum sanguinem reliquit. Quanquam etiam contingat eandem nimis repleri, & propter repletionis multitudinem idem excrementum expelli ad intestina nequeat: & excretrice insimul facultate existente imbecilla. Poterit & secundò morbus regius vitio viarum ex ipsa vesica ortarum oriri, vtpote cùm ipsæ obstructæ fuerint: & hoc, vel cùm obstructæ fuerint viæ, per quas ex iocinore ad ipsam vesicam biliosum excrementum trahitur: vel eæ per quas ab eadem vesica ad intestina propellitur: quippe omnibus prædictis modis non expurgatus à bile sanguis in totum corpus diffunditur, ac morbus arquatus efficitur. Ex viarum vitio, si propter earum obstructionem fieri contingat. Ex imbecillitate verò separatricis facultatis, si eadem vesica bilis in attrahendo, seu excernendo prædictum succum propter aliquam eius intemperiem fuerit debilis. Nanq; fellis folliculus, cùm inter naturalia instrumenta connumeretur, vnicum habet veluti reliqua imbecillitatis principium à partis intemperie ortum, vt eodem quinto de locis affectis, in fine, Galeno visum est. Atqui interstingues, si ob meatuum ipsius obstructionem fiat morbus regius: nanque cum albis excrementis grauitatis cuiusdam sensus circa dextrum hypochondriũ vrgebit citra febrim. At si propter eius imbecillitatem fiat, talia excrementa citra grauitatem deiiciuntur, vtrisque tamen statim vrinæ biliosissimæ affatim excernuntur, vt inquit Paulus. Cæterùm, si hoc vitiũ febriente ægro repentè, ac cumulatim superueniens febrem finierit, crisim testatur, materia ex alto foras prorumpente, proruente nimirum ad cutem biliosо humore ratione bonæ iudicationis, vt ex Paulo, & Galeno liquet: qui morbus regius, ex excrementi vitio quoque generationem habet, eo siquidem crassiori existente, potius quàm multo. Nam si tenuis eadem fuisset bilis, vtique & in eadem crisi foras propulsata fuisset. Id quoq; confirmabunt alui excrementa, & vrinæ, quoniam vtraque secundum naturam se habebunt, & ob eam causam nullum visceris affectum declarabunt. Contingit etiam citra febrem aliquando sanguine in bilem exagitato, propter corruptionem aliquam peregrinam ortam ex noxij medicamenti potione, aut venenatarum bestiarũ morsu, quod propterea morbus regius fiat, Aetio, & Paulo testibus. Quòd verò ex ferarum morsu fieri soleat, exemplo probat Galenus quinto de locis affectis, cuiusdam imperialis serui, qui viperarum venationi deputatus erat, cùm à vipera morsus esset. Huic vniuersi corporis color fuit mutatus, adeò vt porri colorem referret. Ex multitudine quoque biliosi excrementi, & hic morbus regius ortus, propterea quòd sanguis extranea quadam corruptione in bilem fuit versus. Neque etiam difficulter is dignosci poterit, si ab

Si ex obstructione, seu iocinoris scirrho fiat morbus regius, signa.

Cap. 1.

Si vitio vesicæ fellis oriatur, signa.

Signa morbi regij ex crisi.

Loc. citatis.

Si ab aliqua causa externa fiat signa.

Cap. 7.

si ab aliqua prædictarum duarum causarum fuerit ortus, ægrotantis, aut astantium interrogatione percepta, quæ earundem præcesserit causa. Si verò non vniuersim, sed paulatim procreetur morbus regius, nullúmque ex commemoratis adsit, ita vt neq; dolor, neque grauitas circa ilia infestet, neque febris præcesserit, plurimam in vniuerso corpore procreari bilem perpendere debemus. Idq; bifariam esse poterit, vel propter solidarum partium calorem immodicũ, vel ratione alimenti, quod ipsis distribuitur. Ex vtraque tamen causa propter excrementi multitudinem icterus oritur, quoniam cùm expurgari nequit, vnà cum sanguine per totũ corpus defertur. Vna autem ab altera causa distinguitur, interrogatione facta eorum, quæ præcesserunt. Nam si multo tempore calidioribus cibis, ac potibus vsus fuerit æger, ciborum vitio tribuenda erit occasio: vbi verò hæc non præcesserint, ex calida vniuersi corporis intemperie, audacter morbum regium excitari censeto. Tot itaque sunt morbi regij differentiæ à diuersis causis ortæ: quæ iam dictis signis facilè dignosci, ac inter se distingui poterunt. Reliquum est, vt eiusdem prognostica enunciemus: quorum primum Hippocrates est aphoris. 62. quarti libri, dum inquit, Quibus in febribus morbus regius ante diem septimum accidit, malum. Nam cùm iudicatorius esse non possit, sed symptomaticus potiùs, iocinore malè se habente (vt in comment. Galenus asserit) nec propter aliud malum ipsius hepatis ante septimum oriri possit morbus regius, quàm ex inflammatione, vel obstructione eiusdem visceris, cùm citiùs nõ possit iudicatoriè bilis perduci in corpus: quoduis prædictorum affectuum cõsequatur, semper malum est, nec post septimum, si propter eosdem affectus iocinoris excitetur, periculo vacabit, vt liquet ex eodem Galeno ibidem. Hoc idem confirmauit tertio de morbis vulgaribus, Galenus, cùm dixit, Reduc item ad memoriam ante concoctum morbum crebro te audiuisse nullum quemlibet abscessum proficere, nedum auriginosum, is enim impediri significat bilem, quo minùs ex viscere expurgetur, & per ventrem effundatur, vel propter oppilationem eius, vel propter inflammationem. Verùm morbo iam concocto decretoriè interim natura ad cutem excrementum effundit, cùm quorundam aliorum humorum, tum flauæ bilis. At huius Hippoc. sententiæ contrarium quarto de ratione victus, scriptum reperitur, Ait enim auctor, in biliosa febre morbus regius cum rigore ante septimum diem enatus, morbum soluit. Si verò absque rigore præter occasionem superuenerit, pestiferum. Nisi esset quòd (vt Galenus refert in expositione prædictæ sententiæ) neque ante septimum diem, neque post septimum cum rigore enatus morbus regius febrem soluit. Sed ita distinguere oportet, quòd febrientibus morbus regius superuenit, interdum quidem tanquã affectionis hepatis symptoma, quod malum est (vt diximus ex eius sententia) interdum quoque, & natura post concoctionem per cutim excernere contendente, sed nequeunte, veluti in abscessibus omnibus fieri consueuit, quod nequaquã malum est, imò si cum rigore fiat, morbum soluit in biliosa febre: quoniam & natura vehementiori motu mouetur ad expellendam bilem, eam, quæ mordacior, ac acrior est, id quod per rigorem significatur. Et licet ipsa eadem bilis ante septimum iudicatoriè efferri sit impossibile (vt patet commento eiusdem aphorismi 62. quarti libri) bene tamen decretoriè ad cutim effundi poterit (vt eodem tertio de morbis vulgaribus, inquit.) In biliosa scilicet febre, citra aliquem iocinoris affectum, vtputa inflammationem, seu obstructionem (vt diximus) morbo iam concocto, & potissimùm vbi per aliam viam natura eandem postea bilem excernere valuit, per aluum videlicet, aut vesicam, vel largum sanguinis profluuium, quemadmodum Hippocrates, & Galenus primo de morbis vulgaribus, scriptum reliquerunt. Idem quoque Hippocrates aphorismo 64. eiusdem libri quarti, dicebat. Quibus in febribus morbus regius septimo, vel nono, vel vndecimo, vel decimoquarto superuenerit, bonum, nisi dextrum hypochondrium obduruerit: si verò non, non bonum, & aphor. 42. lib. sexti, sic de morbo regio scriptum reliquit.

Si vniuersi corporis vitio fiat, signa.

Prognostica.

3. de morbis vulgar. commentario 1. com. 5.

Text. 81.

Loco citato.

Cõment. 2. Text. & cõmen. 64.

reliquit. Morbo regio laborantibus, si fiat hepar durum, malum. Celsus verò Dioclis auctoritate testatur, quòd si morbus regius post febrem oriatur, ex toto proderit, si post hunc febris, occidet. Quantum verò ad curationis rationem spectat, si icterici fiant ratione bonæ iudicationis in febribus, facilè hi curantur (Galeno teste nono de compositione medicamentorum secundum locos, & Aëtio cap.18. libri 10.) ex aquarum potabilium balneis, ac olei discussorij affrictu, & omnibus cutem rarefacientibus, quale est anethinum oleum, & chamæmelinum, irinum, & amaracinum. Similiter, si (vt inquit Aëtius) rosmarinus herba oleo incocta ipsum plurimum discussorium facit; cum his præterea victus adhibendus est humidior, qui humorum crassitudinem moderatè extenuare possit, vt eidem Galeno visum est quinto de locis affectis, & Aëtio præcitato loco, quanquam idem Galenus eodem loco præceperit taliter laborantibus, vt aqua suaptè etiam natura calida, & cui discutiendi vis esset, vterêtur. Ex his nanque quidam bonam valetudinem consequutus fuit, vt ipse inquit. Si verò ex letalis veneni potione, aut ex virulētorum animalium morsibus quispiam ictero corripiatur, iis vtendum erit alexipharmacis, quæ aduersus talia suo loco conscribentur: quanquam Galenus imperialem seruum viperarum venationi deputatum, cùm à vipera morsus esset, per theriacæ potionem curauerit, vt eodem quinto de locis affectis, testatur, & propterea eadem vti poteris. At vbi ex solidarum partium calore immodico in regium morbum inciderint, ad sanitatem reducentur (Paulo auctore) cibis humidis, & mediocriter refrigerantibus, ptisana scilicet, intubo, seri, cichorio, piscibúsque, & vino tenui aquoso, necnon simplici frictione, exercitiis moderatis, vnctione, ac balneis (vt ipse inquit) quæ ex potabili aqua tepida fiant, in qua decoquantur medicamenta frigida, & humida: qua etiam ratione curabitur, si ratione alimenti, quòd ipsis partibus distribuitur, fuerit excitatus morbus regius. Verùm si nō vniuerso corpore primariò affecto, sed iocinore malè se habente morbus regius excitetur, quiuis fuerit eius affectus, siue calida intemperies, siue inflammatio, vel obstructio, seu scirrhus, non alia ratione indigebit, quàm ea, quæ à nobis priùs instituta est, pro eorundem affectuum curatione: quare non est cur iterum hîc eandem repetamus, sed illam in hoc caput transferre oportet. Restat itaque, vt eius morbi regij curationem præcipiamus, qui vitio vesicæ bilis excitatur. Hic omnino his, quæ obstructiones aperiunt, cibis, potibus, & medicamentis extenuantibus, deinde his, quæ bilem ducere possunt, curari desiderat, Galeno auctore quinto de locis affectis. Propterea aër temperatus eligatur, aut parum ad calidum vergens, somno item moderato vtantur, nocturno potissimùm, lecto etiam, & cōclaui cultiore clauso loco, ludis, lasciuia, per quę mens exhilaretur (vt Celsus inquit.) Conueniunt item exercitationes, & gestationes (vt Aëtius refert.) Per omne etenim tempus vtendum est exercitatione, frictione, si hyems est, balneo: si æstas, frigidis natationibus, ex eiusdem Celsi sententia. Alui excrementa quotidie expurgari debent: quæ si non natura excernantur, clysteres adhiberi debent. Clyster enim, eodem Aëtio teste, propter stercorum euacuationem spirandi facilitatem inducit, intestináq; irritando, ac mordendo humores ad cutis superficiem delatos ad ipsa retrahit, & reuellit, præsertim vbi acrior fuerit. Animi affectus immodicos vitent, vtantur tamen animi laxamento, ac iucunditate: Nam maximum adiutorium, & magis vtilis est ægrotantibus animi purissima laxatio, siue serenitas, Cælio Aureliano teste capite quinto libri tertij. Cibi eligantur faciles concoctu, simúlque incisorij, & attenuatorij, vt patet ex eodem Aëtio. Ex volucrum quidem genere maximè montanæ, vt starnæ, phasiani, turdi, merulæ, ac reliquæ aues paruæ. In earum verò penuria, gallinis, ac gallinaceis pullis vtantur, cum quibus olera ea decoqui poterunt, quæ vim extenuandi, ac vrinam ciendi habeant, veluti seris, intubum, asparagus, oreoselinum, fœniculum, serpillū, smyrnium, carduus, & eryngiū, daucus, ac reliqua huiusmodi. Inter quadrupedum

etiam

Curatio morbi regij, si crisis ratione fiat.
Cap. 1.

Cap. vlt.

Si ab aliqua externa, & venenosa causa fiat, curatio.
Loco citato.
Si eximmodico calore partium solidarum.

Si iocinore malè se habente oriatur curatio.

Si vesicæ bilis vitio sit ortus morbus regius, curandi ratio.
In fine.
Ratio victus.

etiam carnes, ferinæ mansuetis magis sunt aptæ: quibus etiam interim vti poterunt, capreolorum præsertim, à fructibus abstinendum est: amygdalæ modicè sumi possunt. Pro potu vinum conuenit album, subadstringens, neque valde vetustum, vt eidem Aetio visum est. Vbique tamen mediocritas optima censetur, vt ipse inquit. Verùm vbi meatus vesicæ bilis vtrique sunt obstipati, vel alter duntaxat, vt Paulus testatur, consilium est venam in dextro cubito secare, nanque duo maxima remedia in huiusmodi ictericis principatum obtinẽt, (vt inquit Aetius) sectio videlicet venæ, & purgatio, potissimũ, vbi multitudo sanguinis vnà cum bile in toto corpore abundat. In his nanque nihil venæ incisione commodiùs fieri poterit, si nihil impediat. Sanguis autẽ particulatim, & per vices detrahendus erit, ne per coaceruatam euacuationem vires ægri prosternantur. At purgationes magis propriæ, & familiares huic morbo existunt (vt idem Aetius testatur Rufi auctoritate) propterea tutiùs eis vti debemus, potissimùm vbi sanguinis multitudo vnà cum bile in toto corpore non redundet, neq; circa iecur dolor, aut distentio infestet. Et propterea Galenus quinto de locis affectis, prætermisit venæ sectionem, & purgationem commendauit. Quanquam neque his vti debeamus, ni priùs humores eduliis, ac potionibus itẽmque pharmacis priùs fuerint attenuati, atque obturationes deoppilatæ, præcepto Galeni præcitato libro quinto de locis affectis, & Aetij præcitato loco. Purgationes nanque in principio datę, priusquàm bilis fuerit attenuata, ac vasa fuerint reserata maximi mali causam præbuerũt. Ex quibus colligi potest bilem interim pręparatione, ac attenuatione indigere; quemadmodum in nostra methodo. Vt verò attenuetur humor, referentúrque viæ, ictericis dari poterit apij, vel adianti, vel lapathi decoctum ad tertias. Vtilis quoq; est absynthij cremor per se, & cichorij succi cyathi bini, aut terni per se, aut cum vino poti. Similiter & verbenacæ rectæ, aut oxalidis decoctum, vt liquet ex Aetio, & Paulo. Si quis autem velit eos, quibus vtimur, prædictorum loco syrup. adhibere pro extenuatione, & reseratione perficienda, caput consulat de iocinoris obstructione: qua reseratione, ac extenuatione peracta, medicamentum, quod bilem ducere possit, exhibe, iuxta Galeni sententiam. Sit autem forte pharmacum purgatiuum, vt iubet Aetius, nam ictericis purgationes exhibendæ fortiores sunt. Etenim ob ventris siccitatem imbecilliores, inefficaces in ipsis cognoscuntur, vt ipse inquit. Adde & secundò, quòd parum quidem habemus in tali purgatione naturam adminiculantem, nanque vel attrahere, vel expellere ob copiam, seu obstructionem bilem nequit ipsa vesica bilis, vt diximus, in prędictis ictericis, imbecilla siquidem existente eius separatrice, ac expultrice facultate. Vt autem noxij humoris promptè fiat euacuatio, vtrisq; indigemus, natura siquidem expellente, & medicamento attrahẽte, quemadmodum ipse Galenus commento aphorismi 22. primi libri, scriptum reliquit. Poterit autem purgans pharmacum ex cassia fistula, seu melle rorido, rhabarbaro, seu agarico, diacath. & tryphera componi hunc in modum, Recipe mellis roridi ℥.ij.ß. vel cassiæ fistulæ ℥.j.ß. rhabarbari cum spica in ℥.j.ß. succi rosarum macerati, & per colum transfusi ℈.iiij. diacath. ʒ.vij. trypheræ persicę ʒ.iiij. cum aqua cichorij, vel lupulorum, in qua priùs ʒ.j. agarici, seu ℈.iiij. fuerint decocti, fiat potio. At si neque dicta purgatione liberari potuerint, iis rursus valentioribus ad aperiendum datis potionibus, medicamentũ quod vehementiùs purget, exhibendum erit, ita vt etiam ad finem purgationis, vnà cum vehementissima mordacitate bilis excernatur, quæ cærulea magis sit, quàm flaua, vt inquit Aetius ex Rufi auctoritate, & Galen. præcitato loco. Propterea cum cremore absynthij nardus indica, ac iunci rotundi odorati flores adiiciantur. Itẽ conuenit pulegij, aut calaminthæ decoctum. Prodest etiam rumex satiuus, anchusæ radix, rubeæ tinctorũ radix, chamæpityos, rorismarini, & aristolochiæ, item serpillum, hypericum, & eius generis plurima alia, singula in aqua ad tertias decocta cum vino dulci bibenda præbeto, aut contundito, & cribrato, ac singul.

Venæ sectio.

Purgationis, ac aliorum medicamẽtorum ratio.
Cap. 7.

Locis citatis.

singul.ʒ.j.dato,vt inquit Aëtius.Datur item valde commodè cornu ceruini ra-
mentum cochlearij mensura,petroselinum,anisum,asarum,leucanthemos,&
buphthalmos. Galenus Archigenis auctoritate eodem nono de compositione
medicamentorum secundum locos,coagulum leporis commendat,si cum me-
raco ad dies quinque,vel sex præbeatur:quibus sæpiùs adhibitis,aut vice eorũ
exhibitis syr.qui validiorem vim habent extenuandi,incidendi, ac reserandi,
seu vrinam ciendi præcitato cap. adnotatis,validiùs, quàm nuper dictum me-
dicamentum purgans præbendum erit,adiiciens ʒ.iiij. eclegmatis de succo ro
sarum,aut diaprunis solutiui,vel catapotia formabis,sumens pilularum aggre
gatiuarum ʒ.j.aut ℈.iiij.cum altera ʒ.rhabarbari cum spica, seu agarici trochi-
scati,quæ oxymelite excipiantur,& catapotia formentur ; post quæ potionem
exhibebis ex mellis actei ℥.ij.aut sacchari violacei tantundem cum aqua cicho
rij,aut boraginis,& in robustis corporibus cum prædictis catapotiis grana iiij.
aut v.diacrydij permiscebis.Verùm vitandam probamus frequentẽ,& variam
medicaminum potationem, qua fella deducere promittuntur, siue ventriflua,
siue vrinalia fuerint (vt Celsus Aurelianus inquit) propter causas ab eodem
ibidem traditas.Quòd si circa oculos,& faciem vitiatus duntaxat color relin-
quatur,narium infusis vtẽdum erit anagallidis videlicet succo,aut succo radi-
cis betę,& si fortiori indigeant,cyclamini succo,aut melanthio cum aceto,ex
Aëtij auctoritate.Acetum verò acerrimũ,si naribus attrahunt in solio desidẽs,
contineátq; etiam pressis naribus paulisper mirificè conducit,Paulo auctore.

Cap.1.

περὶ μέλανος ἰκτέρου. *id est, De nigro ictero.* *Caput LXXXVII.*

CVM triplex sit in venarum concoctione excrementum , Gale-
no auctore tertio de causis symptomatum.Quorum vnum(vt di-
ximus) amara bilis est,atq; ab ea vesica, quæ iocinori subest, ex-
purgatur.Alterum nigra bilis,seu melancholicum excremẽtum
appellatur , quod lien expurgat , eodem Galeno teste præcitato
loco secundo de naturalibus facultatibus , ac quarto de vsu partium. Tertium
serosum existit excrementum,quod renes expurgant,non ab re cùm eiusdem
nigræ bilis separatio,seu segregatio,vel omnino peracta non fuerit,vel non ri-
tè,symptoma quoddam sit,nomine proprio vacans, quemadmodum idem Ga-
lenus scriptum reliquit libro de differen.& tertio de causis symptom. Nanque
separationis excrementorum à sanguine frustratio necessariò coloris sympto
mata inducit,vt ipse inquit.Verùm id sympt.quod melancholico excremento
succedit,proprio nomine caret, A Paulo verò cap.49.libri tertij, μέλας ἴκτερος,
hoc est,niger icterus,seu ater morbus regius appellatur. Qui nihil aliud est (vt
ex eodem auctore colligitur) quàm delatio quędam sanguinis impuri inexpur
gata ab eo nigra in vniuersum corpus. Parum autem commodè,veluti & reli-
qua excrementa iam dicta purgabitur,vel proprij instrumẽti expurgantis im-
becillitate, vel viis, per quas expurgatur, quomodocunq; obstructis, vel ratio-
ne ipsiusmet excrementi, cùm immodica fuerit eius quantitas. Atqui constat,
nedum Hippocratis,& Platonis auctoritate, verumetiam tum medicorũ, tum
philosophorum nonnullorum , vt liquet ex eodem Galeno eodem secundo de
naturalibus facultatibus , quarto de vsu partium , & libro de atra bile, (quan-
quam Erasistratus aliter senserit) lienem vnum esse viscus ex his, quæ sangui-
nem purgant,atque iecur,quoniam ad se quicquid in sanguine limosum,cras-
sum , ac melancholicum est (veluti in vino fæx, aut in oleo amurca) trahit per
vas venosum,tanquam per stomachum quendã.Id autem non protinus in ven
triculum per aliud vas excernit,sed priùs per multum otium conficit,atq; im-
mutat:ita vt quicquid in succum huic visceri maximè conuenientẽ fuerit ela-
boratum,alimentum eidem efficiatur,quòd verò ab ea quæ in splene fit elabo-
ratione,excidit,tanquam omnino inutile ad nutriendum,per alium quendam

Cap.2.

2. de natur. facul.cap.9. 4.de vs.par. cap.15.

de differen. symp.cap.4. 3. de causis sympt.c.vlt.

Quid sit icterus niger, seu ater morbus regius.

2.de natur. facul.cap.9. 4.de vs.partium,ca.15. Lib. de atra bile,cap.6. Lienis actio

modo dictum venosum stomachum, lien ipse ad ventriculum eructat. Verùm
quanquam plures partes instrumentum hoc constituant, facultas tamen hæc
quam habet ad seipsum trahendi succos melancholicos, in eius proprio cor-
pore (quod nonnulli parenchyma, id est affusionem vocant) consistit. Quapro
pter rarum admodum, ac laxum, instar spongiæ cuiusdam effectum est viscus

Cap. 15.

hoc, vt crassos facilè attrahat, & excipiat, eodem Galeno teste quarto de vsu

Lienis vsus vniuerso corpore.

partium. Quo fit, vt præter eius quatuor facultates, quas suæ conseruationis
gratia habet, veluti reliquæ omnes particulæ, ex earum genere sit, quæ per ac-
cidens magnopere habent totum corpus iuuare, vt nono de compositione me-

Cap. 2.

dicamentorum secundum locos, à Galeno scriptum est, trahens in seipsum ex
hepate, vt diximus, veluti fæcem sanguinis: per quam actionem vniuerso cor-
pori ad humorum bonitatẽ confert. Quare vbi imbecillitate affectus est, præ-
sertim attrahendi facultate facta imbecilliore, vniuersum corpus colore ni-
grius euadit; quoniã sanguis ex iecore in ipsum impurus transmittitur: & pro-
pterea inter alia symptomata, quæ cum hepate communia habet (sunt autem
& ea multa: nisi quòd quædam magis, quædam verò minùs euenire solent, vt

In princip.

sexto de locis affect. habetur) id quoque symptoma, quod ad coloris rationem
pertinet, cum eodem commune obtinuit. Quanquam in hoc vniuersum cor-

Quòd si liẽ afficiatur, signa.

pus, vt ipse Galenus inquit, magis nigricare videtur. Etenim regij morbi, qui à
liene ægrotante ortum habent, nigriores sunt, itémque vlcerum cicatrices ni-
græ, vt secundo de naturalibus facultatibus, liquet: Quòd itaque affectus præ-

Cap. 9.

ter naturam lien, atrum morbum regium constituat, luce clariùs patet in Ga-
leni, & Pauli doctrina. At quòd idem affectus sit præter naturam, coniectari po
terit ex eo, quòd vbi suo munere vitiosè fungitur, coloris vitia magis, ac magis

Cap. 6.

ad nigrum declinando toti corpori impartit, vt lib. de atra bile, scriptum est.
Item quod manifestè quandoque videbitur vniuersum corpus herbis canden-
ti pallore infectis similari; interdum plumbeũ, aut etiam magis fuscum referre
colorem, interdum etiam alias quasdam ineffabiles colorũ proprietates: quæ
licet iocinore suo munere non rectè fungente, accidere soleãt, tamen ob sple-
nis quoque vitia huiusmodi quoque colores eueniunt. Verùm multò nigriores

Cap. 7.

quàm ab hepate, ex Galeni sententia quinto de locis affectis. Indicat etiam lie
nem affectum esse dolor sub sinistro hypochondrio (Aëtio teste cap. 7. lib. 10.)
aut distentio, aut grauitas, seu tumor, qui in eadem parte subiacet, & dum con
uertuntur, veluti aliquid ex illis locis conuellatur, imaginatio cõtingit, vt ipse

Quis affectus præter naturam sit icterus niger.

refert. Quòd verò affectus hic similiter symptoma existat in genere affectus
corporis, & in eorum numero, quæ visibilia dicuntur, ac totius corporis, libro
de different. & tertio de causis symptomatum, liquet. Eius autem indicia sunt,

Signa eiusdem.

nam hoc vitio affectos cõsequitur tristitia præter rationem, & mordacitas eo-
rum, quæ circa ventrem sunt, difficultásque spirandi, cibos auersantur, & ni-
gra lotia excernunt: aliquando autem & per interualla quædam corpora ipso-

De differẽ. symp. cap. 5. 3. de causis sympt. c. vlt.

rum tepescunt: stercora verò calcanthi colorem referunt, & aluus resiccatur,
vt liquet ex Aëtio cap. 17. lib. 10. Inter omnia verò signa, id præcipuum existit,
ater videlicet vniuersi corporis color. Verùm nõ diuersa ratione ab ea, quam

Causæ.

præcedenti capite conscripsimus, frustratio separationis huius excrementi à
sanguine, aut ex eiusdem lienis imbecillitate, facultate attractrice existente
infirma, vel meatus per quem illud attrahit, obstructione prouenire poterit. At
vbi meatus obstructio adsit, grauitas, & distentio, vel etiam dolor lienem exer
cebit. Si verò nihil eorum euenerit, attrahendi potentiæ imbecillitas indica-
bitur: prout scriptum reliquit Paulus præcitato loco. Eius verò imbecillitatis
causa cunctæ intemperantiæ esse poterunt, cùm simplices, tum compositę: quę
quomodo dignoscendæ ac inter se distinguendæ sint, Aëtius fusissimè docuit
præcitato cap. 7. lib. 10. Et inter reliqua signa, tanquam certum, & compendio-
sum intemperiei splenis est id, quod sumitur ab his, quæ eduntur, ac bibuntur,
ac ex eis quæ forinsecus cuticulæ iuxta sinistrum hypochondrium accedunt,
nunquid

nunquid conferant, vel lædant, calida, seu frigida fuerint, quæ eduntur, ac bibuntur, aut quæ foris admouentur. Nam frigida intemperies ab omnibus cibis, ac potibus, qui efficaciter refrigerare possunt, augebitur, ac manifestè magis splenem lædent, sic & ab iis, quæ foris admouentur. Eandem verò intemperiem omnia calida iuuabunt. Sic quoque de calida splenis intemperie, ac reliquis sentiendum erit, vt liquet ab Aëtio ibidem. Quòd si fortè fortuna ex lienis inflammatione, seu scirrho ater morbus regius fuerit excitatus, ex eorundem propriis signis iudicari poterit, de quibus in sequentibus pertractabimus. Sed quoniam eiusdem excrementi vitio, non minùs potest affectus hic gigni, quàm morbus regius propriè dictus, cùm ipsum fuerit multum, nullo proprio affectu liene laborante, propterea hoc quoq; dignoscere non erit inutile. Promptè autem id percipies, quoniam nullum aderit ex prædictis signis lienem affectum indicantibus, præterea neque idem totius corporis color adeò nigricantior erit. Cæterùm cùm hæc excrementi multitudo à geminis causis oriri possit, quarum vna est ipsa iocinoris intemperies, & reliqua est ciborum vitium, id interstinguere poteris ex iis quæ præcesserunt. Nunquid vsus præcesserit eorum ciborum, ac potuũ, qui melancholicæ naturæ fuerint, necne? Nam vbi talis præcesserit victus assumptis cibis, ac potibus, qui crassum, & fæculentum humorem procreare natura apti sunt, ex vitio victus rationis prouenire atrum morbum regium iudicabis. Vbi verò talis non præcesserit victus ratio, aderíntque signa frigidi, ac sicci hepatis, à Galeno libro art. medic. adnotata, ac reliqua quæ ipsum affectum esse indicabunt, vitio hepatis, quod ad generandum huiuscemodi excrementum sit aptum, prouenire putabis. Quandoque etiam vtroq; viscere laborante regius morbus euenire poterit, nigriore, quàm pro consuetudine veri morbi regij subsequente colore, ita vt putaretur flaua bilis fuligini esse permixta, vt Galenus inquit sexto de locis affectis, aderúntque indicia alia iam dicta differẽter affecti tum hepatis, tum lienis. Quòd verò omnino grauius afficiantur ij, in quibus atræ bilis humor vnà cum sanguine ad cutem est delatus, quàm in quibus pallida, seu flaua bilis, ab Aëtio scriptum est cap. 17. libri decimi. Idem quoque ater morbus regius, si diu perseuerauerit, nec obsequatur medicamẽtis ritè adhibitis, ac cedat, malum est. Nam consentiente iocinore, aqua intercus succedet, vt liquet ex eodem Aëtio. Vrina verò, si suam seruauerit naturalem dispositionem in atro morbo regio, salubre erit indicium; exiguam nanque indicabit lienis affectionem, nec adhuc eidem iecur consentire. In vniuersum autem quãtum ad eius curationem spectat, si ex lienis intemperantiis ortum duxerit, eas tum per cibos, ac potus, tum per simplicissima pharmaca, ac fomentorũ irrigationes, quæ intemperiei contraria sunt, corrigere oportet, Aëtio auctore. Et quoniam (vt inquit Paulus) lienis intemperies eandem cum iocinore curationem postulant, & si quis velit, particulatim earum curationem inueniet apud Aëtium capite 8. libri decimi. Propterea breuitati indulgentes, eandem particulariter conscribere recusauimus. Poterunt tamen studiosi caput de iocinoris imbecillitate consulere. Vnum tamen non prætermittam; quòd vbi accidat per aliquam eiusdem lienis intemperiem, aut viarum obstructionem, seu etiam iocinoris intemperaturam; quòd per vniuersum corpus vnà cum sanguine multa copia nigræ bilis fuerit coaceruata, aliis consentientibus, secanda primò vena erit cubiti internæ sinistri, liene affecto obstructione, vel intemperie: dextri autem, si iecur fuerit affectum. haud tamen multa copia sanguinis extrahenda erit, sed potiùs, si opus fuerit iterari debet. Nam, quòd perpetuò per venæ sectionem ingentem conspexerit vtilitatem in lienis affectibus, à Galeno scriptum est libro de curandi ratione per venæ sectionem: multum etenim (vt ipse inquit) iuuat afflictum lienem sanguinis ex sinistro brachio detractio: nec minùs hepati opem feret, si ex dextro cubito sanguis auferatur. Si verò non cum sanguine permixta nigra bilis redundauerit per vniuersum corpus, aut quidpiam aliud venæ

Cap. 44.

In princip.

Prognostica.

Curãdi Methodus.

Venæ sectio.

Cap. 16.

sectionem impedierit, eadem ſucci melancholici copia, ſeu multitudo ex quacunque cauſa fuerit orta, purgatione exhaurienda erit, eodem humore priùs concocto, ac præparato. Nam in redundantia humoris melancholici ſanguinem mittere præſtat; aut certè omnino medicamento vti atram bilem expurgante, vt liquet eodem libro de curandi ratione per venæ ſectionem. Verùm quibus præparari, ac purgari debeat, cap. de melancholia, ſtudioſi requirant. gratia autem exempli pro neotericis ex ſyru. ſucci fumariæ, aut de pomis cum oxymelite, & aqua lupulorum, ac ſcolopendrij, cōcocto, ac parato humore eiſdem ſæpiùs aſſumptis, hoc purgans medicamentum præberi poterit, Recipe ſcolopendrij, lupulorum, & boraginis ana ʒ.iij. vuæ paſſæ decorticatæ ʒ.iiij. ſenæ, epithimi cuiuſlibet ʒ.ij.ß. myrobalanorum indarum ʒ.j.ß. fiat decoctum in aqua fontis, & in eo per colum transfuſo diſſolue caſsiæ fiſtulæ ℥.j.ß. aut mellis roridi ℥.ij.ß. diacath. ʒ.vij. confectionis hamech, aut eclegmatis indi ʒ.ij. vel dia ſenæ ʒ.iiij. fiat potio. Euacuato tandem vitioſo redundante ſucco in toto, vel in parte, ſi propter obſtructionem meatus, per quem lien ad ſe limoſum ſanguinem attrahit, excitatus fuerit ater morbus regius, eadem victus ratione extenuante, ac eiſdem quoque medicamentis vtendum erit; quibus vti præcepimus pro curatione obſtructionis iocinoris. validiora tamen inter ea eligenda, nanque lien ſine moleſtia validiora medicamenta tolerat, vt liquet apud Galenum ſecundo de arte curatiua ad Glauconem. Cùm eiſdem tamen ſemper aliquid ex adſtringētium genere admiſceatur. Id autem nedum in obſtructione curanda, ſed in cunctis aliis lienis affectibus ſeruandum erit, opus nanque eſt ipſius naturalem firmitatem cuſtodire, quo conueniens ipſi alimentum attrahat, quoniam per hanc actionem vniuerſo corpori ad humorū bonitatem confert (vt diximus ex Galeni auctoritate nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos.) Ea autem potiſsimùm, quæ extenuandi vim habent pharmaca citra manifeſtam calfactionē eligantur, inter quæ magnopere, tanquam huic viſceri commoda, ſunt acetum, & acetum mulſum; præſertim vbi idem viſcus, nedum obſtructione laboret, ſed induratum fuerit, vt patet ex Galeno ibidem. Verùm cum eiſdem exhiberi poterit decoctum corticum radicum capparorum, aut ſcolopendrij, vel radicis, ſeu germinum myricæ: nam quale medicamentum iocinori eſt abſynthium, tale eſt lieni capparis cortex: & quale rurſus iocinori eupatorium, tale eſt lieni ſcolopendrium (vt liquet decimotertio methodi medendi.) Siquidem ſimilia genere medicamenta ambo viſcera poſtulant, cæterùm tanto valentiora lienis, quanto craſsiori vtitur alimento, vt ipſe Galenus refert. Ex quibus cùm liqueat, qua methodo curari debeant lienis tum intemperantiæ, tum obſtructiones, non eſt cur ſeorſum de eis iterum mentionem faciamus. Vbi autem ater morbus regius ex lienis inflammatione, ſeu ſcirrho fuerit excitatus, eadem inflammatione curata, ſeu ſcirrho, & ipſe quoque curationem recipiet. Nos verò in ſequentibus eorundem affectuum curationē præcipiemus. Ex intemperie autem iocinoris ortus præcedente priùs venæ ſectione, aut purgatione, vel vtriſque (vt diximus) in toto, vel in maiori parte melancholici ſucci redundantis facta euacuatione, vbi eius copia adſit, per contraria eiuſdem iocinoris intemperiem corrigere oportet, tam cibos, quàm potus, quàm etiam medicamenta, eo non neglecto, quod perpetuò ea quæ adſtringunt, permiſcere oporteat: quibus autem particulatim eadem intemperies corrigenda ſit, capite de imbecillitate iocinoris, ſtudioſi reperient. Nec minùs, ſi vitio alimentorum, ac potuum vim habentium ſuccum melancholicum gignendi, ortus fuerit ater morbus regius, contraria etiam victus ratio adhibenda erit, quam locupletiſsimè conſcripſimus capite de melancholia. Ea igitur huc transferenda ſunt pro optima victus ratione prædictis inſtituenda. Si verò vtriſque ſimul viſceribus laborantibus regius morbus euenerit, ſtante redundantia vtriuſque bilis cum ſanguine, vena ſecanda erit vtriuſque cubiti interna; & pro ratione maioris redundantiæ alterius

Purgatio. *Cap. 10.* *Cap. 5.* *Cap. 1.* *Cap. 17.*

terius bilis, ac magnitudine affectus alterius visceris, maior ex vno, quàm altero cubito quantitas sanguinis exhauriatur: quanquam semper eadem venæ sectio moderata esse debeat. Victus ratio quoque communis esse debet, vtrisque visceribus conducens. Similiter & purgatio, vbi adhuc facta venæ sectione vtrique succi per vniuersum corpus redundent. In quem vsum præparatis eisdem succis ex syrup. ex succo fumariæ, & cichorij, atque oxymelite, & aqua boraginis, & lupulorum, & hortulanæ endiuiæ hoc medicamentum purgans præbeatur. Recipe florum boraginis, lupulorum, fumariæ ana ʒ. iiij. vuæ passæ decorticatæ ℥. ß. senæ, epithymi an. ʒ. ij. eupatorij, absynthij, scolopendrij, & radicum capparorum ana ʒ. j. ß. fiat decoctum in aqua fontis, & in eo per colum transfuso dissolue casiæ fistulæ ℥. j. ß. aut mellis roridi ℥. ij. rhabarbari optimi cum spica præmacerati in parte prædicti decocti per diem, aut noctem, & deinde per colum transfusi ʒ. j. aut ℈. iiij. diacath. ʒ. vj. diasenæ, vel eclegmatis indi ʒ. ij. vel iij. misceantur, & fiat potus. A purgatione vtrique visceri consulendum, magis autem, aut minùs vni, vel alteri, prout vnus visceris affectus, vel alter magis vrgebit, nunquam tamen altero derelicto.

Περὶ τῆς φλεγμονῆς τοῦ σπληνός. *id est, De inflammatione lienis.*

Caput LXXXVIII.

QVAMVIS rariùs (vt Alexander inquit capite 10. libri 8.) quàm alia viscera lien inflammatione conflictetur, interim tamen & ipsum inflammari contingit, vt liquet apud Galenum sexto de locis affectis, 13. meth. medendi, & aliis plerisque locis. Cuius inflammationes facilè ob duritiem, tangendo deprehenduntur, vt ipse inquit. Insuper & ex iis, quæ de iocinore diximus, facilè etiam inueniuntur notæ, quibus lienis affectus discernãtur. Quapropter cùm nonnulla in precedentibus, nedum de iocinore, verumetiam & de ipsa inflammatione dicta sint, non opus est hîc eadem repetere, sed ad tradenda indicia inflammati lienis deueniam. Sunt autem ea dolor sinistri hypochondrij, ac etiam feruor, distentio, tumor, & multa grauitas vehementer vrgens, Paulo, & Alexandro testibus, qui tumor ob duritiem facilè tangendo deprehenditur, vt diximus ex Galeni sententia, præsertim processu temporis. Nanque imprimis, dum scilicet humor adhuc fluit, lienis tumor apparet humidior, vt testatur Alexander. Nec mirum si lienis inflammationes duriores deprehendantur: nam sanguis, qui ad eum pro nutrimento deuenit limosus, fæculentus, ac crassus existit. Ex quo cùm inflammationes fiant, necessum est eas duriores fieri. Ex his itaque notis facilè quispiam, tum partem ipsam affectam, tum affectum ipsum dignoscere poterit. Quis autem affectus sit inflammatio, sexcenties in præcedentibus dictum est. Verùm hîc per inflammationem non propriè dictam intelligere oportet. Nanque rariùs ex sanguine optimo, ac mediocrem crassitudinem habente, ipsam in liene oriri contingit, sed sæpiùs (vt mox dicemus) ex sanguine crassiori excitatur. quo fit, vt neque laborandum sit in inuestigandis signis pro dignotione causæ eiusdem inflammationis, cùm semper ferè ex iam dicto sanguine fæculento, limoso, ac crasso generationem habeat; faciléque possit dignosci, vbi fortè fortuna à sanguine optimo, vel bilioso existente ipsa inflammatio fuerit excitata, præsertim ex iis quæ præcesserunt, temperamento, ætate, habitu, anni tempore, victus ratione, ac reliquis. Cognosces autem (vt inquit Aëtius cap. 10. libri 10.) irruentis humoris magnitudinem ex magnitudine, & velocitate generationis ipsius inflammationis. Inflammato autem liene, si ex sinistra nare sanguis erumpat, magnam fert vtilitatem. Nam quibuscunque κατ' ἴξιν eruptio sanguinis accidit, summum id commodum laborantibus affert: quemadmodum Hippocrates memoriæ prodidit: quibus verò contra euenit, nihil iuuat, aut etiam interdum nocet, quòd vires scilicet citra

6. de loc. aff. in principio. 13. met. c. 17.

Inflammati lienis signa. Paul. lib. 3. cap. 49. Alex. loco citato.

Cur lienis inflãmatio durior sit.

Causæ.

Prognostica.

Cap.15. morbi leuamen deiiciat, atque exoluat, vt libro de curandi ratione per venæ sectionem, à Galeno scriptum est. Insuper quamuis rariùs, quàm cætera viscera lien inflammatione tentetur, tamen si in eo excitetur, magna cum diligentia curanda erit, aliàs nedum praua consequentur symptomata, verumetiam temporis processu perniciem causabit, potissimùm si eadem in scirrhum vertatur.

Curatio. Pro eius itaque curatione ratio victus similis instituenda erit ei, quam in cæteris visceris inflammationibus præcepimus, solo ptisanæ cremore ægrum nutrientes, potissimùm circa initia, illius verò penuria aqua, & solo pane, atque interim vinum tenue, albúmque exhibeatur, Alexandro teste, præsertim

Ratio victus.

vbi inflammatio diutiùs proteletur, quo tempore etiam auicularum carnes montanarum, pullorúmque, ac gallinarum concedendæ sunt.

Ordo curationis. Quòd verò ad reliqua attinet, primùm sanguis detrahendus est, deinde purgationes adhiberi, postea medicamenta extrinsecus imponi debent, vt liquet ex eodem Alexandro.

Venæ sectio. Nam si venæ sectio omnibus visceribus inflammatis præsentissimum est remedium, maximè certè in lienis inflammatione adhibenda est, si nihil contra suadeat, nempe ætas, aut vires, aut locus, aut consuetudo, aut aëris constitutio, aut præcedens ciborum cruditas, aut magnum ventris profluuium, vt ipse inquit. Secanda autem vena est sinistri cubiti, vt liquet 13. meth. medendi.

13. met. c. 11.

Multùm nanque iuuat afflictum lienem sanguinis ex sinistro brachio detractio, vt liquet eodem libro de curandi ratione per venæ sectionem, & nos præcedenti capite adnotauimus, atque eadem interna; quòd si ea non appareat, media ferienda est, si ne ipsa quidem in conspectum proueniat, humeraria incidenda erit. Quòd si nec ipsa quoque conspiciatur, ea quæ minimo digito vicina est, aperiri debet, ex decreto eiusdem Tralliani. Quòd verò huius venæ in extrema manu existẽtis, sectio conferat, pro lienis inflammati curatione, confirmauit Paulus præcitato loco. Id quod fortè innuere voluit Galenus eodem libro de curandi ratione per venæ sectionem. Quanquam quidam negatiuè literam legant. Præstat autem non semel quantum conueniat extraxisse, sed in duos dies id partiri satius est, vt idem Galenus refert. Sic nanque extrahendus sanguis est, ne vitalis facultas deficiat, vt Alexander asserit.

Lib. de cur. rat. per ven. sect. cap. 16.

Cap. 16.

Loco citato.

Post sanguinis missionem ea dari oportet quæ aluum solent ducere. Sunt tamen ea medicamenta, quæ alui ducendæ idonea sunt, lenia eligenda; ex eiusdem Alexandri testimonio, præsertim per initia.

Purgatio. Lien etenim per initia purgari potest, tamen processu temporis validiores purgationes exhiberi possunt, vt ipse refert. Hac nanque via duntaxat lienis superflua vacuari debent: nam ea quæ per renes agitur, nulla huic visceri vacuando via patet: proinde vbi phlegmone premitur, deiectoriis id medicamentis, tum detergimus, tum lacessimus, quo dimittat, deponátq; superuacua, atque id potissimùm medicamentum deiectorium supernè exhibendum erit, à situ, societatéque sumpta indicatione, quemadmodum à Galeno eodem decimotertio metho. medendi, decretum est, quamuis venter etiam per clysterem assiduè elui debeat, & maximè si venæ incidendæ medela relinquatur, ex Aëtij sententia, & præcipuè in morbi initio, vel incremento, vt inquit Alexander.

Cap. 17.

Verùm priusquàm purgans medicamentum exhibeatur, parari humor debet ex oxymelite, serapio è succo fumariæ, seu boraginis cum aquis melissæ, & lupulorum. deinde hunc in modum purgetur æger. Primò recipe florum fumariç, lupulorum, boraginis, violarum, & hordei, singulorum ʒ.iij. senæ, epithymi, singulorum ʒ.ij. vuæ passæ decorticatæ ℥.ß. fiat decoctum in aqua fontis, in quo per colum transfuso dissolue mellis roridi ℥.ij. ß. aut cassiæ fistulæ ℥.j.ß. & diacath. ʒ.vj. vel vij. & fiat potio. At vbi neque huic purgationi cesserit inflammatio, procedente tẽpore, si opus fuerit, validiùs expurgationi hibebis purgans medicamentũ, quantitatem senæ, & epithymi in decocto adaugens, adiiciénsq; polypodiũ, ac cnicum, & in vicem diacath. eclegmatis indi ʒ.iiij. aut diasenæ tantundẽ apponens.

Topica qualia esse debeant. A purgatione medicamenta extrinsecus imponi debent quæ citra euidentem calorem extenuent, admixtis quibusdam etiam

etiam adstringentibus, iuxta Pauli doctrinam. Nam ea mixtæ facultatis esse debet, nedum in generatione phlegmones, sed etiam cùm nec affluat ampliùs quicquam: quanquam si quis in principio repellentibus tantùm vtatur, non peccet, Galeno auctore 13. metho. meden. Communis tamen indicatio (vt ipse inquit) omnibus his partibus, quarum munus eiusmodi est, vt toti corpori sint ex vsu, vt medicamenta exigant, quæ mixtæ facultatis sint. Et propterea nec lienem tantum relaxantibus curare oportet, cùm hic quoque ex iocinore quicquid limosi, & melancholici est, expurget, propterea scilicet, quòd ex eo humore nutritur, quinimò semper eius robori consulendum est, relaxantibus, quæ adstringunt medicamenta adiiciendo, eodem Galeno & Alexandro testibus. Sint autem adstringentia medicamenta robusta, vbi fluoris impetus fortis contingat; moderata verò vbi mediocris. Quapropter si moderata fuerit inflammatio splenis, ex vino veteri, ac austero, tenuiúmque partium, oleo dulci permixto fotus adhiberi debent, lana succida excepto medicamento (vt inquit Aëtius) vel linteis, & vbi maior sit caliditas, oleum sit rosaceum, aut omphacinum. In cuius penuria eiusdem oliuæ folia, aut rubi, aut mali arboris, atque etiam ipsa mala in oleo decoquantur: & quædam tenuium partium addantur, velut est absynthium, & pulegium, item lentiscinum, & melinum oleum prædicto vino admixtum superuenire confert, aut cùm prædictis linteis lineis sæpiùs sinistrum hypochondrium fouere, vel ex olei anethini, vel chamæmelini ℥.j. & rosacei, seu cytoniorum, & myrtini, singulor. ℥.j.ß. pauco vino, ac cera vnguentum parabis. Verùm vbi forti impetu fluxus feratur, acetum pro vino effundendum est, similiter si nimius calor infestet (vt liquet ex Aëtio, & Alexandro.) Post fomenta autem cataplasmata imponi debent, quorum primum ex Aëtio ex hordeacea, & loliacea farina cum posca, & mellis, ac olei omnino paucissima mensura, in quibus absynthium, ac pulegium sint decocta, formari potest. Vel hunc in modum ipsum componas. Farinæ fœnugræci, seminis lini, ac hordeaceæ excipe, cuiuslibet ℥.j.ß. caricarum aceto quàm acerrimo maceratarum ℥.j. adipis anseris, & butyri recentis singulorum ʒ.iiij. olei anethini, chamæmelini, & rosacei, singulorum ℥.j. omnibus priùs tunsis, ac simul commixtis cum pauco oxymelite, fiat cataplasma. Vtimur etiam aliquando, ex eiusdem Aëtij sententia, ob cataplasmatum penuriam ad splenem inflãmatum furfuribus in vino, aut posca, & oleo decoctis: quibus etiam absynthiũ, & pulegium, aut thymum, aut origanum, aut lauri folia, aut artemisiam, & reliqua incidendi, ac attenuandi vi prædita, adiicimus, non feruente videlicet inflammatione, & corpore præuacuato. Nam si quispiam corpore non euacuato calidioribus vtatur medicamentis, ipse sibi scirrhi auctor fiet, eodem Aëtio teste: Paulus verò stercus caprillum cum cruda polenta coctum, ex posca illitum comendat. Tu quoque ex prædictis diuersa etiam medicamenta parare poteris, prout vsus expostulabit, methodum semper seruans, vt relaxantibus, ac digerentibus medicamentis, quædam ex adstringentibus permisceas.

In princip. Cap. 16.

Gal. 13. met. cap. 17. Alex. lib. 8. cap. 10.

περὶ σκίῤῥου τοῦ σπληνός. *Id est, De scirrho lienis.* Caput LXXXIX.

RARIVS quàm alia viscera lienem inflammatione conflictari præcedenti cap. ex Alexandri testimonio notauimus, opportunissimum autem eum esse ad scirrhum, veluti & iecur, quanquam ipse propterea quòd rarioris sit substãtiæ, crebriùs, quàm iecur scirrhosis vitiis affligatur propter nutrimenti, quo vtitur, speciem, à Galeno decretum est libro 13. methodi medendi. Nutritur etenim crasso sanguine, vt monstratum est; qui veluti limus purioris existit. Propterea de hoc affectu pertractare intendimus. Consueuerunt autem eos, qui induratam splenis affectionem habent propriè medici splenicos appellare, vt nono de compositione medicamentorum secundum locos, à Galeno scriptum est.

cap. 16.

Qui propriè splenici appellantur. cap. 2.

Summatim verò de eo verba faciemus, cùm fusissimè verba fecerimus cap. de iocinoris scirrho, & ex iis, que de iocinore diximus facilè inueniantur notæ, (vt sexto, de locis affectis, scriptum est) quibus lienis affectus discernantur, & splen ipse multa etiam habet accidentia cum hepate communia. Ea de re ad tradenda eius indicia accedamus. Sunt autem tumor cum duritie sub sinistro hypochondrio; os fœtet, gingiuæ exeduntur, vlcera in cruribus cicatricem non recipiunt, vt testatur Paulus. Celsus verò ait cap. nono libri 4. quod lien vbi affectus est, intumescit, simúlque cũ eo pars sinistra, eáque dura est, & prementi renititur; venter intentus est, aliquis etiam cruribus est tumor, vlcera aut omnino non sanescunt, aut certe cicatricem vix recipiunt. In intensa ambulatione cursúque, dolor, & quædam difficultas est. Idem fere confirmauit Aëtius cap. 11. lib. 10. cùm dixit, immedicabilia enim vlcera hoc modo affecti habebunt, & maximè circa crura; addidit tamen, & colorem corporis vitiatum ad nigredinem vergētem. Nec putandum est ab aliis causis oriri posse lienis scirrhum, quàm ex eis, à quibus hepatis scirrhus generatur. Communes quoque habet cum eo, & generationis geminos modos. Nanque vel à principio paulatim congregatur, & augetur, ac in magnum tumorem attollitur, vel medicorum imperitia paratur. id quod crebriùs accidere consueuit, vbi vehementer inflammationes, & erysipelata adstringunt, & refrigerant. Sed quoniã ex flatuoso quoq; spiritu indurari quodãmodo quãdoque splen videtur, atque renitens esse, propterea à vero scirrho interstingues. Nãque si flatus causa fuerit, tactui tumor non pertinaciter resistet, immo imposita manu ad tactum cedit, & lien punctionem, tensionémque experietur, citra tamen pondus, duritiem, ac grauitatem. Verùm vbi cum renitentia, tumore, ac duritie, grauitas cum pondere in sinistro hypochondrio percipiatur, ex humore lento, & crasso lieni indurato infixo, tumorem durum ortum esse iudicabis, quem proprie scirrhum, seu scirrhosum tumorem appellamus. Ex hoc quod consentiente iocinore, potissimùm, vbi diutinus fuerit, aqua inter cutem generari possit, liquet apud Galenum. 5. & 6. de locis affectis. At quòd si fuerit exquisitus, omnino incurabilis sit, ab eodem Gal. scriptum est 2. de arte curat. ad Glauconem. Reliqua scirrhi prognostica cap. de scirrho iocinoris requiras. Quantùm verò ad eius curationem attinet, pro victus ratione laborantibus ipsis conuenientia nutrimenta sunt, genere quidem eadem, quæ scirrho iocinoris laborantibus competunt, maioris, minorísque duntaxat ratione differentiæ, vt idem Galen. testis est. 13. metho. meden. Itaque & si capparis ex oxymelite edatur, vtilis sanè est vtrique visceri. Cæterùm nec ipsa pari modo, nec similiter mixtum habeat oximel. Nam & ipsa copiosior, & ex minùs diluto oxymelite lieni erit vtilior, atque hæc differentia est, quæ ex maioris, minorísque ratione accepta est, vt ipse inquit. Cauenda tamen sunt dulcia omnia; nam ex his tum iecur, tum lien maximè intumescere consueuit. Similiter glutinosi cibi vitandi, atque ij exhibendi sunt, qui concoctu sint faciles, & bonum ac tenuem succum generent, simúlque cum iis offerant, quæ extenuant, obstructiones eximunt, ac detergunt: acida verò maximè conueniunt, Celso auctore. Vino autem vtantur non valde veteri, quod aquæ permisceatur, in qua ferrum sæpe ignitum sit extinctum, vt refert Aëtius. Et quoniam hoc vitium quies auget, propterea exercitatione, & labore opus est: habita tamẽ ratione, ne febre mixta, si nimium processerit, excitetur. Vnctiones, frictionésque, & sudores necessarij sunt, eodem Celso auctore. Plurimùm nanque fiduciæ in exercitiis ponendum, quibus ante cibum vti conuenit, corpore superfluitatibus non abundante: ex eorum autem genere ex superabundanti faciunt deambulationes, & cursus: & noui sanè aliquos, qui ex his solis ab omni affectione sint liberati, vt idem Aëtius testatur cap. 13. lib. 10. Reliquam victus rationem particulatim studiosi cap. de scirrho iocinoris requirant. Cæterùm vbi laborantes prædicti multo sanguine abundant, internam in sinistro cubito venam

In princip. | *Cap. 16.* | *Pau. li. 3. ca. 49. Scirrho, lienis signa.* | *Cels. 4. cap. 9.* | *Aëti. lib. 10. cap. 11.* | *Causæ.* | *Si ex flatuoso spiritu liẽ induretur signa.* | *Prognost. 5. de loc. aff. cap. 7. 6. de loc. aff. in principio. 2. ad Glauc. ca 4.* | *Curatio.* | *Cap. 17. Ratio victus.* | *Vena sectio.*

nam secare commodum est, vt liquet ex Aëtio: neque tamen multa sanguinis copia ferenda erit. A venę sectione, si multus redundarit crassus, seu lentus succus eo prius pręparato ex aceto mulso, ac syrup. è succo fumarię, seu aceto simplici, & melle rosaceo, nãque acetum, & acetum mulsum huic visceri commoda sunt, vt pote secare, & attenuare crassos humores potentia citra calefactionem, vt inquit Galenus, nono de compo. medica. secundum locos, purgans medicamentũ exhibendũ erit, pro ratione redundantis succi. Nam pituita redundante, quæ eandem expurgãt medicamenta, exhibeantur. Si verò melancholicus succus, quæ ipsum expurgant, præbeto; deinde potiones quasdam, ac topica medicamenta, quæ induratum splenem curare valent, adhibeas. Sint autem & potiones ipsæ fortissimæ: similiter & quæ de foris medicamenta applicantur: nam eas sine molestia splen tolerat, vt secundo de arte curatiua ad Glauconem, à Galeno decretum est. E quorum numero primas partes sibi vendicant cortices radicum capparis, & scolopendrium, & myricæ radix, atque germina: omnibus huiuscemodi in aceto, vel oxymelite coctis, vt ipse inquit. Attenuantibus itaque opus habet induratus lien pharmacis citra manifestam caliditatem, cuius gratia valde amara medicamenta ipsi offerimus, ac quædam ipsis ex austeris miscemus, vt eodem nono de compositione medicamentorum secundum locos scriptum est. Potui denique ieiuno dari debet absynthium incoctum, at post cibum aqua à ferrario fabro, in qua candens ferrum subinde extinctum fit: hæc enim vel præcipuè lienem coërcet, quod animaduersum est in his animalibus quæ apud hos fabros educata exiguos lienes habent, vt liquet ex Celso. Hæc aqua, in qua ignitum ferrum sæpe sit extinctum, febricitantibus sola, non febrientibus verò cum vino, auctoritate Archigenis, à Galeno nono de compositione medicamentorum secundum locos commendatur. Conuenientissimum etenim spleni in scirrhum indurato remedium existit, ferrum, aqua, aut vino, aut posca extinctum. Ea ipsa enim aqua, aut vinum, aut posca in principio exhibita iucunda, & vtilissima existit, & per plures ex ordine dies datur, Aetio reste. Datur autem per se aqua cyathis tribus, febri verò carentibus, cum vini, vel aceti cyatho vno, vt inquit Paulus. Cæterùm eis qui corpora natura habent calidiora, præsertim scirrho non inueterato, citra molestiam myricæ folia dantur, virgultáque, & radix scolopendrium item, & rumicis syluestris, maximè verò acuti semen, foliáque, & radix: probè etiam facit anchusa, si radicis eius ʒ. j. detur. Item polytricon, & capnij decoctũ ad tertias redactum, folia salicis, & cortex, item & radix limonij, quod & cynoglossum vocatur, hisce vtendum esse præcipit Aetius in prædictis naturis & in principio affectionis, nanque à mitioribus auspicari oportet, vt ipse inquit. Verùm in inueteratis scirrhis, & corporibus agrestioribus, atque eis qui omnem corporis habitum habent frigidiorem, exhiberi possunt trissago, gentianæ radix, calamintha, pulegium, cyclamini radix, scordium, trifolij bitumen olentis semen, hyperici coma, acori, asari, & eringij radix, viticis semen torrefactum, centaurij minoris succus, etiam si fit exsiccatus, chamæpitys, polium, anagalidis, quæ cæruleum habet florem, succus. Item dracunculi radix, tum viridis, tum sicca. Omnia verò iam dicta medicamenta simplicia in principio cum posca diluta coquantur; postea verò meraciores, progressu autem temporis etiam ipsa contusa, & cribata cum aceto, aut aceto mulso exhibentur. Certam autẽ vniuscuiusque horum mensuram definire difficile, & periculosum est, cùm diuersæ eorum, qui ea accipiunt, sint naturæ. Quare in principio parum quid ex vnoquoque exhibendũ, & pro ratione deinde exhibitionis mensura augenda; iuxta ipsius pharmaci, atque etiam ægri vires, ex eiusdem Aetij sentẽtia. Licebit item, nedum singulis prædictis simplicibus pharmacis per se vti; verùm & duo item vel tria, aut quatuor permixta æqualiter, vel inæqualiter præbere. Præter iam dicta medicamenta, serpillum cum aceto, aut panacis radicem viridẽ cum aqua mulsa, vel semen,

aut

Lib. 10. c. 11.

Cap. 2.

Purgatio.

Cap. 5.

Qualia præbenda medicamenta sint post purgationem.

Cap. 2.

Loco citato.

Lib. 10. c. 11.

Loco citato.

Loco citato.

aut corticis radicis periclymenij,& feminis eius quantum tribus digitis apprehendi poteſt,in vino albo meraco calido ieiunis bibendum ad dies quadraginta exhibitum, aut vulpis hepar ſiccum cum aceto mulſo ſimiliter bibendum exhibitum commendauit Gal.9.de comp.medic.ſecundum locos, ex Archigenis auctoritate.

Topica qualia eſſe debeant.

In adhibendis autem topicis medicamentis eadem ſeruanda methodus erit,quam ſeruari præcepimus cap.de ſcirrho iocinoris:ſemper etenim emollientem, & diſcuſſoriam medicamentorum facultatem præcellere oportet,quibus parum quiddam eorum, quæ adſtringendi vim habent, admiſcendum eſt,Gal.auctore 2.de arte curat.ad Glauco. ac Aëtio præcitato loco, *Cap.5.* niſi quod tutior erit vſus aceti in lienis ſcirrho,etiam à principio,cùm naturaliter rarus ſit,nec eſt quod metuas,ne quis neruus eius vi lædatur,quemadmodum in tendonibus,ac neruoſi muſculi partibus,vt liquet 14.metho.meden. *Cap.5.* In hunc vſum capparis cortex ex aceto contritus, illitúſque, item & ſalicis cortex conſimiliter illitus, necnon & centaurij ſuccus, ac cinis fabrorum cum cruda polenta ex oxymelite illitus, aut etiam lupinorum farina magnopere conferunt,ex Pauli auctoritate; nec minùs & ammoniacum (vt ipſe inquit) cum aceto applicatum lieni ſæpe profuit. Poſſunt item & fotus hoc modo parari; Recipe centaurij minoris,& ſcolopendrij ana manip. j. corticum radicũ capparorum ℥.ß.radicum,& foliorum althææ ana manip.ß.bulliant in aceti,& olei partibus æqualibus,& cum ſpongiis fiant fotus;quibus ſæpius admotis, infraſcriptum adhibeto vnguentum. Recipe olei amygdalarum amararum, liliacei,irini,& de capparibus,ſingulo.℥.j.ſucci ſcolopendrij,& centaurij minoris,cuiuſlibet ʒ.iiij.corticum radicum capparorum, & myricæ, cuiuſlibet ʒ.ij. adipis anſerini,ſeu gallinacei ʒ.iij.medullæ ceruinæ,ſeu vitulinæ ʒ.ij.ß. ammoniaci in aceto diſſoluti ℥.ß. aceti, & ceræ quantum ſatis ſit, fiat vnguentum. Proceſſu tamen temporis inuicem vitulinæ medullæ ſeuum tum hircinum, tum taurinum, ac etiam caprillum addiici poterit, augeríque quantitas ammoniaci,ac adiiciendum bdellium,& galbanum,quæ priùs in aceto diſſoluantur;ſimiliter & ſtyrax,ſeu oppopanax,cyclamini,ac cynogloſsi ſuccus, lentus cremor,ſeu farina ſeminis lini,fœnugræci,ac althææ:ex quibus poterũt varia medicamenta componi, & prout affectus exigit, tum addere, tum adimere ea quæ emolliunt, attenuant, diſcutiunt, & robur addunt. Verùm capparis cortex(vt inquit Aëtius)admixtus vltra hoc,quod diſſecat, & repurgat, etiam ſplenẽ corroborat,multíſque modis huic rei capparis aptus eſt. Nam & ipſum cum cibo aſſumere,& muriam eius cum aceto ſorbere commodum eſt: quin etiam extrinſecus radicem contritam, vel corticem eius cum furfuribus,aut ipſum capparim cum melle contritum imponere expedit, vt Celſus inquit. Quemadmodum etiam ammoniacum cum aceto ad luti craſsitudinem redactum non pauci lieni quidam imponentes,eius ſcirrhum curarunt; ídque ſolũ ei curando ſæpe ſatis fuit, vt liquet ex Galeno eodem 14.metho.meden. *Cap.5.*

Περὶ καχεξίας. *Id eſt, De malo corporis habitu.* *Caput* XC.

CVM vniuerſus corporis habitus in aquoſitatem diffunditur, affectus quidam oritur, qui à Græcis καχεξία à Latinis malus corporis habitus nuncupatur,principium ſiquidem exiſtens hydropicarum paſsionum,vt inquit Paulus capite 47. libri tertij. In qua affectione (Aëtio teſte capite 19. libri decimi) vniuerſa corporis miſcella laxior fit,ac emolleſcit. Ex cuius verbis liquet,quod nõ vnà duntaxat pars,ſed totius corporis habitus oblæſus ſit in hac affectione.

Quod totius corporis habitus afficiatur.

Per totius autem corporis habitum nunc intelligentes partes maximè, quæ primæ oculis ſubiiciuntur:ſunt autem eæ,muſculi,qui omnia oſſa ambiunt,Gal.teſte lib.de artis medic. *Cap.50.* cutem quoque ab eis non ſecludentes, nanque & ipſa quoq; coafficitur,vt liquet,necnon & partes internæ; quæ oculis non ſubiiciuntur.

Vniuerſ

Vniuersum etenim corpus in hac affectione cum virore albicans redditur ac inualidum:ita vt crura inter eundem vacillent, vt refert Aëtius, & in principio quidem concoctiones impediuntur, manente etiamdum appetitu, postea verò & fastidium accedit,& respiratio ipsis fit rara,ac debilis, quæ motibus,& actionibus condensatur:aluus etiam inæqualia recrementa excernit (vt ipse refert.) At in quo genere affectuum præter naturam reponatur, adhuc nec in Galeni doctrina,nec in aliorum græcorum, quos legerim, reperi, nisi quod libro primo metho.meden.aduersus Olympicum,qui non ritè pathos, ac symptoma finiuerat, pathos etiam cum morbo confundens, vbi concluserat aduersus eum,non omnem mutationem ab eo, quod secundum naturam se habet (etiam si permanentia illi adsit) ad id quod præter naturam est, morbum esse, inquit, coloris vitium atque atrophiam in symptoma. & nequaquam morborum numero connumerari;quemadmodum etiam κακοχυμία,& καχεξία, quamuis præter naturam sint,& permanentia ipsis accedat, adhuc inter morbos non numerabũtur,nisi illud adiiciatur, quod ab eisdem aliqua actio lædatur. Videtur itaque in his verbis Gale. velle καχεξίαν inter symptomata numerari,quamuis & præter naturam sit, & permanentia ei accedat, quoad ab ea nondum actio aliqua lædatur. Nam quod illæsæ seruantur omnes actiones, etiam si millies corpus fuerit alteratum,mutatúmque:nullus tamen eorum affectuum adhuc morbus est,vt ipse Galenus inquit:quod enim curationem desiderat,aliud planè non est,quàm affectus,qui vitiat actionem. Verùm vbi καχεξία,seu malus corporis habitus,nedum permanentiam habeat, sed actiones vitiat, negandum non erit morbum esse (vt ex eiusdem Galeni verbis patere potest,ac etiam liquidò constat ex Aëtio,qui vult, nedum naturales actiones, sed etiam animales,motrices,videlicet,oblædi ab hoc affectu) Concludamus itaque,aut malum corporis habitum symptoma esse in genere affectuum corporis,& propriè visibilium,frustratam totius corporis coctionem,seu nutritionem insequens propter frigidam,ac humidam vniuersi habitus intemperaturam,vel eundem morbum esse,si sumatur pro hac eadem intemperantia frigida, & humida totius corporis, quoniam ab ea, & propter eam iam dictæ actiones oblæsæ sunt,& totius corporis color vitiatus existit cum virore albicans,vt ex sententia Aëtij dictum est,ídque non ab re. Nam licet quæ in corpore animalis sunt, omnia gubernentur calido, frigido, humido, & sicco; quemadmodum libro secundo de natura.faculta. à Galeno omnium philosophorum optimorum auctoritate decretum est, tamen calidum in iis, (vt ipse refert) tum ad alias actiones tum verò præcipuè ad succorum generationem plurimùm valet. Vel si mauis,dicas hoc vitium totius habitus considerari, vel respectu coloris ipsius,& sic erit symptoma. affectus corporis; vel respectu essentiæ eiusdem,quæ in eius temperamento consistit,& tunc erit morbus, quoniam hoc vitium temperamenti,erit intemperies frigida,& humida,quam necessariò sequitur vitiosus color,seu decoloratio totius. Verùm hæc eadem totius corporis habitus immodica refrigeratio, ac mollities ex nulla alia re, quàm ex sanguificationis defectu prouenire poterit, quæ vbi immodicè amplius augeatur,generandi hydropis causa erit,vt dicemus. Et propterea Paulus principium aquæ inter cutem appellauit hanc affectionem, & Arabum princeps dispositionem antecedentem hydropisim. Quo fit, vt neque generari idem malus corporis habitus possit, nisi & iecur ipsum siue primariò, siue per consensum fuerit affectum, ac imbecillum redditum propter frigidam eius intemperaturam ob quam sanguinem optimum generare nequit, ac pro nutrimento vniuerso corpori eum suppeditare, sed ipsum frigidiorem serosiorem,& (vt ita dixerim) magis pituitosum generat, ac distribuit. Et propterea (vt inquit Aëtius) vtplurimùm hæc affectio ex longo morbo congregatur, aut ex viscere quopiam in scirrhum indurato consequitur, maximè hepate, & splene,neque raró in dysenteria diuturna,& affectionibus cœliacis contingit;

item

Signa huius affectionis.

Cap.9. Dubiũ est, quis affectus præter naturã sit.

Cõcluditur, quis affectus præter naturam sit.

Cap.8.

Lib.10.c.19.

item ob consuetam aliquam cohibitam excretionem. Sæpenumero ex immodica sanguinis profusione, in viris præsertim per hæmorrhoides, aut in mulieribus per menstruas purgationes; quemadmodum & aqua intercus generari consueuit; & (vt in vniuersum dicam) quæcunque causæ iecur ipsum, ac vniuersum habitum infrigidare valent, siue internæ, siue externæ fuerint, huiusmodi affectionem generare poterunt: quas dignoscere haud difficilè erit, tum ex te ipso, tum etiam ex laborantium, seu adstantium loquela. Capiuntur autem hac affectione maximè senes (vt inquit Aëtius) qui etiam maximè liberantur, immo & pueri, qui facilè pereunt propter vitalis firmitatis debilitatem, & quod ob cutis raritatem succi in eis facilè transpirant. At qui in vigore sunt, rarò incidunt, & facilè se inde extricant. Non negligenda autem erit huius affectus curatio. Nam si diutiùs protelabitur, in aquam intercutem transit, eodem Aëtio auctore. Quod verò ad eius curationem attinet, aër eligendus est ad calidum, & siccum vergens: somnus moderatus sit, ac nocturnus, longus autem, atque diurnus omnino vitetur: moderatis deambulationibus, gestationibus, vociferationibus, & frictionibus siccis per linteola ex lino crudo vtendum. Post quæ & exercitamenta moderata conducunt (eodem Aëtio teste) Aluus humecta sit natura, vel arte cum clysteribus, ac glandibus. Cibi eis offerantur simplices, & qui facilè concoqui possunt, optimúmque sanguinem gignere: vitanda sunt omnia bellaria, item nidorosa, graueolentia, humoris crassi, viscosa, & quæ difficulter concoquuntur. Vinum autem conuenit eis album, tenue, & odorum, vt liquet ex eodem Aëtio. At aquæ potus omnino vitandus erit, & in vniuersum victus sit tenuis, & siccus, vt inquit Paulus: verùm diæta vniuersa viribus reparandis sit apta, per quam (vt refert Aëtius) spes est, eos qui huic malo sunt impliciti, ad restitutionem in integrum peruenturos. Verùm si ex consuetæ excretionis cohibitione affectio contingat, prouocare, ac irritare eam ipsam excretionem oportet, vt liquet ex eodem Aëtio, aut venam incidere in cubito, si nihil sit, quod id fieri prohibeat, paulatim, ac partitis vicibus per triduum sanguinem detrahendo, eodem Aëtio, ac Paulo testibus. At si venæ incisio impediatur, aut vitiosorum humorum copia laborant ægrotantes, ipsos purgare oportet (relicta venæ sectione, quæ eisdem noxia est) non semel duntaxat, sed sæpiùs, ac paulatim, vbi vsus postulabit. Purgans autem medicamentum ex hiera, rhabarbaro, agarico, ac myrobalanis parari poterit. Particulatim autem conferentia medicamenta purgantia sequenti capite de aqua inter cutem conscripta studiosi reperient; post quæ mirificè quoque iuuat ipsos absynthij potio assidua; aut syru. eius ac aquarum naturalium vsus: primùm aluminosarum, nitrosarúmque, mox sulphurosarum, vt inquit Paulus. Hæ nanque aquæ naturales calidæ, robori ac viribus reparandis conducunt ex Aëtij sententia. Conferunt item eis theriacæ, ac mithridati antidotus, similiter diacurcuma, seu dialacca, si ℥.j. separatim eorum cuiuslibet cum vino albo tenui, ac odorato tribuatur, seu cum absynthij cremore, nec minùs, & eisdem vtendum erit antidotis, theriaca videlicet, & mithridato, si ex immodico sanguinis profluuio excitatus fuerit malus corporis habitus, præcipuè tamen eis confert vniuersa victus ratio, quæ viribus reparandis sit apta. Perpetuò autem ex quacunque causa ortum duxerit, hepati succurrendum erit, ipsúmque roborare oportet, cùm sanguificationis instrumentum sit, ac sanguinis officina, vt in præcedentibus dictum est. Vberiùs autem sequenti capite de aqua inter cutem idonea medicamenta pro curatione mali habitus reperies, propterea huic capiti finem imponimus. Vbi autem ex scirrho, aut alio quopiam proprio affectu iocinoris, aut splenis, seu alterius cuiuspiam visceris, malus corporis habitus fuerit ortus, pro ratione affectus, medelam ipsis adhibere conuenit (prout in præcedētibus docuimus) per auxilia ad singulos ipsorum supra conscripta.

Prognostica. *Curatio.* *Victus ratio.* *Paul. lib. 3. cap. 47.* *Venæ sectio.* *Purgatio.* *Quæ à purgatione conferant.*

Περὶ

Περὶ ὑδρωπίσεως, ὕδρωπος καὶ ὕδερου.

Ideſt, De aqua inter cutem, ſeu hydropico morbo. *Caput XCI.*

NON quemadmodum Eraſiſtrato viſum eſt propter viarum anguſtiam impedita ſanguinis diſtributione per iecur ad vniuerſas corporis partes, tantùm eo qui magis tenuis, atque aquoſus eſt tranſumpto, ita vt is duntaxat per vniuerſum corpus vehatur, ſyncerus autem ſanguis in viſceris ſubſtantia permaneat, ſed ſanguificandi facultate vitiata, ex Galeni ſententia non raró is gignitur affectus, quem Græci quandoque ὑδρώπισιν, interim ὕδρωπα, ſæpiùs verò ὑδερὸν nuncupant, Latini autem aquam inter cutem, ſeu hydropicum morbum, vt liquet apud Celſum cap.21.libri tertij, à ſymptomate nomen ſumens, ſiquidem aquoſus humor hanc paſsionem neceſſariò comitatur (Cœlio Aureliano teſte capite 8.libri tertij, ac Plinio ſecundo libro 3. cap.12) Cuius differentiæ à quibuſdam duæ duntaxat connumerantur, quidam autem quatuor eſſe hydropum differentias affirmant, vt 4.de ratione victus ſcriptum eſt. Veruntamen, nedum Galenus præcitato loco prædictorum opiniones tanquam erroneas condemnauit, ſed tres hydropum ſtatuit eſſe differentias, id quod etiam confirmauit libro 5.de locis affectis, & 4.de cauſis pulſuum. Eundem autem ſectati ſunt Aëtius cap.20.libri decimi. Paulus cap.48.libri tertij. Alexan.cap.1.libri noni & Celſus præcitato loco. Nos verò cùm de earundem cauſis petractabimus, quod neque plures, neque pauciores eſſe poterũt, demonſtrabimus. Quarum vna τυμπανίτης, altera ἀσκίτης, & tertia ἀνασάρκα, ἢ ὑποσάρκα, ἢ κατασάρκα, ἢ λευκοφλεγματία, ἢ σαρκίτης, ἢ ἐπισαρκίδιον, ἢ ὑποσαρκίδιον appellatur. Tympanites quidem à tympano ſic appellata, quoniam in tali affectione imus venter percuſſus talem ſonum edit, qualem tympanum, Galeno teſte commen. aphoriſm.11.quarti libri, quo loco Hippocrat. ξηρὸν ὕδρωπα nuncupauit, quemadmodum ἀσκίτης ſic dicta eſt, quod ἀσκοῦ, hoc eſt vtris modo in peritonæo humor continetur, vt liquet eodem loco. Et tertia differentia ſic appellata eſt, quoniam per carnem, vel ſub carne, vel iuxta carnem, ſeu ſecundum carnem, vel ſupra, ſeu infra carnem humor continetur, aut propterea ipſam λευκοφλεγματίαν nominant, vt quæ pituita liuida conſtet, vel ſui quidem ratione ſemper alba, ſed quæ propter mixtionem quorundam aliorum humorum verum mutet colorem, vt liquet apud Galenum commen.aphoriſ.29.7.lib. Communis autem omnium (vt inquit Celſus) eſt humoris nimia abundantia, ob quam ne vlcera quidem in his ægris facilè ſaneſcunt, vt patet etiam apud Hippocr. & Galen.aphoriſ.8.ſexti libri. At quoniam cuiuſuis aquæ inter cutem communis genitura eſt, vbi ſanguificationis officium intercidat (vt liquet apud Galenum 2.prognoſticorum) ea de re neceſſum eſt (quoniam iecur eius facultatis, quæ ſanguinem gignit inſtrumentum exiſtit) vt ipſum vitietur in huiuſmodi affectibus, quinimo niſi hepar afficiatur, vt quinto de locis affectis ſcriptum eſt, haudquaquam aqua intercus fieri poteſt, & ſi non ſemper ob primariam eius affectionem excitetur, licet hoc quoque ſit quàm frequentiſsimum, ſed interim iecur ipſum per conſenſum afficitur aliarum partium, quæ aut eidem vicinæ ſunt, aut ſocietatem, ſeu conſortium quoddam cum eo habent mediis conceptaculis, venis videlicet, quemadmodum ab eodem Galeno tum 5.de locis affectis, tum 2.prognoſticorum decretum eſt. Quod autem interim primariò iecur, interim lege conſortij, quod cum aliis partibus habet, iam dictis aquę inter cutem ſpeciebus afficiatur, ab Alexandro, & Paulo præcitatis locis confirmatum eſt. Atqui dignoſces num ipſum primò affectum ſit, ex Hippocr. & Galeni teſtimonio eodem 2.prognoſt.ex cupiditate quadam, ſeu propenſione, quam ægrotantes ad tuſsiendum obtinẽt. Nam incitati ipſi ad tuſsim, tanquam ad accidens, ſtatim ab hoc deſiſtunt, tantummodo tentantes initium tuſſiêdi, etenim iecoris moles incidens præcordiis, facit anguſtiam in pulmone,

5. de loc. aff. cap. 7.
6. de loc. aff. in principio.
2. de natur. facul. cap. 8.
Aqua inter cutẽ vnde nomen ſumpſerit.
Coment. 3.
5. de loc. aff. cap. 7.
4. de cauſis pulſ. ca. 24.
Quot ſint eius differẽtiæ.
Eius differentiæ cur ſic appellentur.
Communis cauſa generationis omnium trium differentiarum.
Cõmenta. 1. Cap. 7.
Quæ pars afficiatur, quare iecur ſemper.
5. de loc. aff. cap. 7.
2. prognoſti. com. 1.
Alex. lib. 9. cap. 2.
Paul. lib. 3. cap. 48.
Si iecur primariò afficiatur ſigna.
Tex. & com men 5.

ob quam ad tuſsim ægri veniunt fruſtra, ceu auxiliaturam affectui naturalis facultatis, nequaquam habentes miniſterium, continuò deſinunt. Ob hæc itaque propenſiores ita affecti ad tuſsim redduntur, ſed eis citò tale deficit munus, propterea quòd nihil dignum commentatione excreant. Dignoſcitur etiã ex paucitate, ac ariditate deiectionum, nam venter non deiicit niſi dura, ac pro neceſsitate imperpeſsis exiſtentibus inteſtinis, vel lactibus (vt Galenus inquit) nec vitiato alimento, neque grauatis ab eo partibus, etenim bene valent, nec alui fluor infeſtat, manéntque diutiùs inibi reliquiæ alimenti, quæ partim mittuntur ad intimam peritonæi ſedem, partim inflammatione iecoris torrentur, præſertim ſi ad acutũ morbum conſequatur aqua intercus: aderunt quoque & reliqua ſigna, quæ ipſum primariò affectum indicabunt aliquo prædictorum affectuum, quorum indicia propriis eorum capitibus requiras. Vbi autem nullum tale præceſſerit ſignum primariò affecti iocinoris, ac venter magis profluuiis infeſtetur, sítque alui fluor diutinus, neque dolorem exoluens, neque molliens ventrem, ventriculi, vel inteſtinorum, maximéque ieiuni vitio (meſentericis venis mediis) iecur ipſum per conſenſum oblæſum erit. Nanque ex prædictis partibus affectis potiſsimùm venæ debiles fiunt, per quas iecur ad ſe trahit alimentum, ita fit, vt nequaquam deſeruiant viſceri ad diductionem, & cùm in tenuioribus inteſtinis maneat, grauata ab eo, vtpote debilia, ſtatim id omne pellunt deorſum, atque hæc alui fluoris in huiuſmodi aqua inter cutem cauſa eſt, eodem Galeno teſte præcitato 2. prognoſt. Altera cauſa eſt, quoniam & alimentum corrumpitur, ac bilis copia in inteſtinis colligitur, & ob eam rem eadem admodum mordentur, proindéque incitantur ad excernendum contenta ibi excrementa, ídque potiſsimùm accidit, vbi inflammatione vexentur, & propterea fluor hic alui neque dolorem ſedat, neque ventrem mollit, cùm per eum aquæ inter cutis cauſa non vacuetur. At ſi indurato liene, ſeu infrigidato aut quomodolibet aliter affecto, eíque conſentiente iocinore aqua inter cutem genita fuerit, ex prædictis ſignis indurati lienis, aut aliter affecti patebit. Sic etiam, ſi vel pulmonis, vel ſepti tranſuerſi, aut renum occaſione iecur affectum fuerit, eorundem viſcerum affectorum ſigna præcedent, qualitas autem affectus ipſius iocinoris frigida perpetuò intemperies exiſtit, nanque niſi ipſum primariò infrigidatum ſit, aut ad ipſum frigus impertiatur à reliquis iam dictis partibus primariò refrigeratis, aqua inter cutem ſubſequi poteſt minimè, vt ab eodem Galeno 5. & 6. de locis affectis decretum eſt, quæ frigida intemperies, nedum ad omnes eiuſdem iecoris venas peruenire debet, verùm quoque ad eius corpus, quod παρέγχυμα Græci dicũt, nanque ſecundum hoc propriæ eius facultatis, quæ ſanguinem gignit, inſtrumentum eſt. Et propterea vbi vitiatum ſit, actionem quoque eius vitiari oportet, adeò vt non ampliùs cibos in ſanguinem, ſed in aliam qualitatem tranſmutet ſeroſam, ac tenuem inquam ſuperfluitatem, aut pituitoſum humorem, ſeu flatum, & proinde fit, vt trifariam duntaxat aqua inter cutem conſtitui poſsit. Nec obſtat ea aqua inter cutem, quæ ad acutos morbos ſequitur, nanque ab iis quoque iecur tam grauiter afficitur calida, & ſæpenumero ſicca quoque intemperie, vt cibum in ſanguinem trãſmutare nequeat, vt liquet eodem 6. de locis affectis, ita vt valeamus abſque controuerſia aſſerere, hãc etiam aquam inter cutem ex frigida iocinoris intemperatura ortum habere, priuatiue ſaltem, admodum imbecillo eius inſito calore reddito, quo medio ſanguinem gignit, ex iam dicta præter naturam eiuſdem caliditate in eo genita. Atqui frigida hæc iocinoris intemperies haud æquè in gignendis iam dictis aquæ inter cutem ſpeciebus ſe habet. Nanque à maiore frigiditate generatur aquoſus hydrops, quem aſcitim vocant, à minore autem tympanites. Etenim humida ſubſtantia in flatuoſum aërem ſine aliquo calore tranſmutari nequit, vt inquit Gale. præcitato com. aphoriſ. 11. 4. lib. Sed quemadmodum aſcites à maiori frigiditate, quam tympanites excitatur (vt diximus) pari ratione & anaſarca, ſeu leuc

Si per conſenſum iecur afficiatur, ſigna.

Cõment. 1.

Ad quem iecoris affectũ aqua inter cutem cõſequatur. 5. de loc. aff. cap. 7. 6. de loc. aff. in principio.

Quod nõ niſi tres aquæ inter cutem differentiæ eſſe poſſint. Loco citato.

leucophlegmatia à frigidiori iocinoris intemperie, quàm ascites, ortum ducit, quoniam totum habitum pituitæ plenum habent laborantes, Galeno auctore 4. de ratio. victus, quanto etenim pituitosum excrementum seroso, ac tenui humore frigidius existit, tanto anasarca, quæ ex iam dicto pituitoso excremento excitatur, à frigidiori intemperie generationem habebit, quàm ascites, qui ex seroso excremento producitur. Accedit item, quod (vt fatetur Aëtius) talis humor tenuis, & serosus, qui ascitis causa existit, salsus est, & putrefactus, vt propterea largiorem potum appetant, qui ascite laborant, quàm reliqui hydropici. Est itaque anasarca, seu leucophlegmatia pituitosi humoris in toto corpore collectio, seu per omnem corporis miscellam disseminatio (vt inquit Aëtius) ita vt instar spongiarum, aut papyri vniuersa caro permadefacta appareat, atque ob id totum corpus similiter, vt hypochondria, intumescit, ac mortuo simile euadit. Ascites autem collectio aquosi humoris existit plurima inter membranam, peritonæum appellatam, & intestina, vt verè vtris modo membrana ipsa repleta esse videatur, spatium etenim quod inter peritonæum, & partes ei subiacentes est, aquoso humore impletur, Galeno teste 5. de locis affectis. Aliquando verò vbi peiùs habent ægri vsque ad fæmora tumor producitur, vt idem Aëtius asserit. Tympanites autem plurima collectio est superflui flatus aëre repleti in iisdem ventris incumbentibus locis, vt in principio sola inflatio esse videatur, postea tamen flatus inspissatur, & veluti nubilus redditur, atque ita vnà cum flatu, quasi nebulosus humor consistit, atque congregatur, vt liquet ex eodem Aëtio. Ex quibus liquet quamlibet aquæ inter cutem differentiam, seu speciem morbum esse in quantitate, seu magnitudine. Nanque ex genere præter naturam tumorum existunt, vt liquet lib. de tumor. præter naturam circa finem, id quod confirmauit idem Gale. de ascite lib. 14. metho. meden. quo loco eam in numero eorum tumorum, qui præter naturam consistunt, connumerauit, qui etiam toto genere præter naturam sunt. Nec obstat, quod idem Gale. lib. de different. sympt. inter ea symptomata, quæ incidunt in sanguinis generatione frustrata, hydropis vitia connumerauerit, nam vel symptoma vniuersaliter dictum voluit intelligere, vel per vitia aquæ intercutis, eius causam immediatam intellexit, quæ quidem symptoma est incidens in sanguinis generatione (vt ipse inquit) non peracta, vel non ritè peracta. Communiter autem omnis aqua inter cutem spirandi difficultatem, tumorem, & grauitatem, ac vitiatum colorem inducit, ex virore nimirum albicantibus ægris, fastidiunt & cibum, potum autem largiorem plurimi appetunt, maximè qui ex ascite laborant, etenim humor, qui in locis detinetur, salsus est, & putrefactus; quare, & sitis, & febris augescit: ferè enim in totum plurimi ex hydropicis febriunt, vt ab eodem Aëtio scriptum est. Commune item omnis aquæ inter cutem est pedes intumescere, quippe cùm procul à calidissimis partibus absint, vt liquet ex Galeni 2. prognostico. Particulatim autem ascites inde internosci debet, quod fluctuationes excitentur ex humore, qui veluti in vtre quodam contentus circumuoluatur. Tympanites autem, quòd vbi nos ferimus ventrem tympani modo strepitum quendam elidere videatur, vt inquit Alex. Et propterea in huiusmodi aquis inter cutem humor sit, an spiritus, qui in regionibus ventris continetur tactu explorare non valemus, nisi cauata pressu cute: etenim frequenter non cauari conspicies in synceris ascitis, & aqua inter cutem, quam tympanitem vocant. Sed ad veram notitiam comparandam pulsare cogimur abdomen, vt attendamus, si veluti tympanum resonet. Secundo loco aliter componere hominem & in latera conuertere, quo fluctuationem aliquam exaudiamus, ac nobis strepitus in modum tympani spiritum annuntiat, fluctuatio humorem: vno verò admoto tactu distentum abdomen non deprehendas ex aëre sit, an ex aqua, tametsi cutis his, & quicquid carnosum erat secundum peritonæum, & crassa cute tectum contabuit, quemadmodum à Galeno libro 4. de dignoscend. pulsibus scriptum est. Anasarca verò

Commen. 3.

Lib. 10. c. 20.

Quid sit anasarca.
Loco citato.

Ascites quid sit.

5. de loc. aff. cap. 7.
Aet. lib. 10. cap. 20.
Tympanites quid sit.

Quis affectus præter naturam sit aqua inter cutem.
Lib. de tumor. cap. 20.
14. metho. cap. 13.
Lib. de diff. sympto. c. 4.

Aquæ inter cutẽ cõmunia signa.
Com. 2. & 3.
Ascites quibus signis dignoscatur.
Quibus Tympanites.
Lib. 9. ca. 2.

Cap. 3.
Anasarcæ signa.

hinc deprehenditur, quod æger carnes habeat emortuo corpori similes, & totum corpus intumescat, ac vbi nos digito id imprimimus, cauitas oboriatur, cúmque imprimere desierimus, non statim in pristinum reuertatur, vt apud eundem Alexandrum legitur. Cæterùm quæuis prædictarum specierum aquæ inter cutem ad iocinoris refrigerationem (vt iam dictum est) consequitur: etenim citra eiusdem refrigerationem impossibile est aliquem in hydropem incidere, Galeno & Aëtio testibus. Hæc autem refrigeratio, aut per se, aut per cõsensum fieri potest, vt diximus. Et propterea ex nõnullis causis iecur ipsum refrigerantibus aqua intercus oriri poterit, vtpote ex immodica hæmorrhoidum profusione, aut ex eisdem diuturnis suppresis, similiter ex menstruæ purgationis omnimoda cessatione, aut immodica vacuatione, aut ex immodico muliebri profluuio, vt liquet ex Gale. 2. de natu. facult. & 5. de locis affectis. Pariter ex intempestiua, ac immodica aquæ frigidæ potione iecur affatim refrigerari potest, ac statim aquam inter cutem induci, quanquam sic affecti (vt Galenus eodem 5. de locis affectis asserit) ob refrigeratum os ventriculi, vehementi ciborum desiderio teneantur, opposito modo quàm cæteri hydropici. Similiter si ipsum iecur scirrho afficiatur, vel ipsum, splene indurato, seu refrigerato, coafficiatur, aut ieiuno, seu reliquis intestinis iuxta ipsum, aut mesenterio, vel pulmone, vel renibus, seu septo transuerso, simili ratione primariò affectis. Multi autem & à podagra, & à coxendicum dolore vexati aquam inter cutem inciderunt: frequentissimè etiam eos, qui cibum non sentiunt, & malo corporis habitu præditi sunt, itémque ab arquato infestatos hydrops corripit, item quosdam eorum, qui non nisi recta ceruice spirant, cœliaca affectione laborant, ac dysenteria, in aquam inter cutem deduci nouimus (vt inquit Aëtius) sæpe etiam febribus longis superuenit (vt inquit Paulus) & interdum ad morbos acutos consequitur, ex Hippocrat. sententia secundo prognosticor. cùm ex eis sanguificationis officium intercidit, adeò vt iecur cibum in sanguinem transmutare nequeat: quæ omnia & dignoscere, háudque ægrè interstinguere licebit, ex prædictarum partium affectarum, ac prædictorum affectuum dignotione, per enarrata in propriis locis, ac capitibus signa, & propterea eadem breuitatis causa scribere recusauimus: quædam autem ex infirmorum, seu adstantium loquela promptè percipies. Huic autem affectioni non minùs fœminæ quàm viri fiunt obnoxij: pueri verò vtplurimùm ab hydrope sarcite apprehendũtur, quæ quandoque curabilis fit. Est tamen tympanites omnino periculosus, minùs eo ascites: sarcites quoque aliquando curabilis fit, per ea quæ cuti adhibentur humorem detrahentia ac resiccantia pharmaca (vt idem Aëtius inquit) Omnes autem inueterati hydropes, & qui iam habitum corrumpunt, sunt periculosi (vt ipse fatetur) Sæpè verò hoc malum per se incipit, sæpe alteri vetusto morbo, maximéque quartanæ superuenit. Inter initia tamen non difficillima curatio est: at si malum inueterauerit, non sine magna molestia discutitur, Celso auctore, faciliúsque in seruis, quàm in liberis tollitur, quia cùm desideret famem, sitim, mille alia tædia, longámque patientiam, promptiùs his succurritur, qui facilè coguntur, quàm quibus inutilis libertas est. Sed ne hi quidem, qui sub alio sunt, si ex toto sibi temperare non possunt, ad salutem perducuntur, vt idem refert Cornelius. Omnis item aqua inter cutem, si ex acuto morbo existit, mala est, vt liquet apud Hippocratem eodem 2. prognostic. non enim sedat febrem, sed dolorem admodum infert, ac mortem, vt ipse inquit. Quod verò aqua inter cutem laborantibus vlcera in corpore facta difficulter sanentur, idem scriptum reliquit apho. 8. lib. 6. & aph. 14. eiusdem. Hydrope correpto, (inquit) si aqua è venis in ventrem defluxerit, soluitur morbus, quemadmodum, si eisdem tussis superuenerit, quod malum sit, decretum est ab eo aphor. 35. 6. Vel quod desperati sint (vt liquet aphor. 47. 7.) Si quis autem leucophlegmatia detineatur, & fortis ventris fluxio superuenerit, à morbo liberatur, vt patet aphoris. 29. 7. lib. Nanque (vt Galenus inquit) ex for

Loco citato. *Gal. 5. de loc. affe. cap. 7.* *Aet. lib. 10. cap. 20.* *Aquæ inter cutē causæ.* *Cap. 8.* *5. de loc. aff. cap. 7.* *Loco citato.* *2. prognost. text. 1.* *Prognostica.* *2. prognosti. text. 1.*

Jn Nou. 167. Error. Altim.!

ex forti, seu diuturno alui profluuio, soluitur albæ pituitæ superabundantia. Verùm licet difficilis sit aquosæ affectionis curatio, & plurimo artis auxilio opus habeat (vt inquit Aëtius) inter initia tamen non difficillima curatio est, Celso auctore, cuius prima, & principalissima pars ratio victus existit nedum in aqua inter cutem, verum etiam in omnibus affectibus, & potissimùm periculosis (Alexand. teste) Eã de re communem omnibus speciebus aquæ inter cutem victus rationem instituemus, deinceps particularem aggrediemur cuiusque curationem. Aër itaque eligatur ad calidum, & siccum vergens, moderata autem sit, & probè temperata ipsa domus secundum anni tempus (vt inquit Aëtius) Lectus non valde mollis sit, iis præsertim, qui anasarca laborant, substernantur etiam arundinum folia, & herbæ reficcantes, velut est, vitex, pulegium, calamintha, & similia, opercula etiam ipsa, quibus teguntur, apparentur duriora: nimirum est etenim quantum huiusmodi per somnum reficcent, vt constet iam quosdam frumenti aceruis obuolutos, & absconditos à somno surrexisse firmos, ac reficcatos, vt liquet ex eodem Aetio, qui item somnus eisdem competit moderatus, aut paulò breuior consueto: nanque vigiliæ moderatæ non minùs conferunt: digerunt etenim (vt liquet ex Galeno, 12. metho. meden.) motus insuper, si quid aliud (vt Trallianus refert) hydropicis conducit, præcipuè qui fit per mare, equum, & lecticam. Iis autem, qui viribus constant etiam ambulatio est vtilissima: pariter frictiones hydropicis adhiberi debent, nanque externos corporis meatus rarefaciunt, humores extenuant, ac discutiunt (eodem Alexandro teste) Celsus quoque multum ambulandum, currendúmque aliquando esse pręcipit, quanquam inter initia idem, quietem, sitim, ac inediam, pro huius affectus curatione probauerit. Addidit etiã, quod superiores maximè partes sic perfricandæ sunt, vt spiritum ipse contineat, euocandus est sudor, non exercitatione tantummodo, sed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, similibúsque aliis, maximéque vtiles naturales, & siccæ sudationes sunt, quales super Baias habemus in myrtetis (vt ipse refert) modò autem vulgo sudatorium Trituli fortè appellatur. Aluus quoque in singulis hydropicis seruanda lenis est, si non natura, saltem arte clysteribus lenientibus, aut glandibus vtens. Cibus autem esse debet ex media materia, sed tamen generis durioris (vt refert Celsus) Sit autem vniuersus facilis concoctu, & sufficienter coactus, exolutus enim aptus est, vt in aquositatem commutetur (Aetio auctore) Melius nanque ita affectis est dare (Galeno teste 4. de ratione victus) quæ probè concoquere possint. Prospiciendum etenim est, vt alimentum, quod ad iecur peruenit, facilè sit ad distribuendum, & nequaquam impediatur, quò minùs in corporis partes dispensetur, vt fatetur. Alex. Quare optimum alimentum ipsis est panis fornaceus probè fermentatus, qui semina flatibus discutiendis apta contineat, vt anisi, aut cumini, aut fœniculi, Cuius etiam copia vitari debet, vt liquet ex eodem Alexandro, vel panis sit optimus clibanites, qui salem, ammium, & fœniculum habeat, admixtum, vt refert Aetius. Ex auibus conueniunt perdices, turtures, phasiani, turdi, merulæ, & starnæ, & reliqui minuti passerculi: qui pingues non sint. Interim gallinæ, ac gallinacei pulli, quanquam feræ mansuetis præponi debeant, vt testatur idem Trallianus. Ex quadrupedum item carnibus moderatè comedãt, & eas potius, quæ non sunt pingues, præcipuè ferinas, vt ceruinas, aprinas, & caprearum, ac leporum, quarum ius cum extenuante cibo paretur, apio videlicet, petroselino, dauco, eruca, pulegio, rapa, caucalide, coronopo, eryngio, pastinaca, porrò capitato, ac aliis, præsertim hominibus ruralibus, has easdem maximè assas, si gratæ sunt, assumere ipsos alienum non est. Verùm tam assatis, quàm elixatis semper aromatica quædam redolentia adiicias, præsertim cinnamomum, aut caryophyllos. Ex piscibus gustari poterunt cancri, locustæ, & erinacei recẽtes. A leguminibus verò abstineant in totum. Inter bellaria concedendæ sunt palmulæ, nuces, amygdalæ, vua pensilis, ac vua passa, mala punica, pyra cocta, ac

Aet. lib. 10. cap. 21.
Alex. lib. 9. cap. 3.
Victus ratio communis singulis aquæ inter cutem speciebus.
Aet. lib. 10. in fine.
Loco citato.
12. met. c. 3.
Trall. lib. 9. cap. 3.
Loco citato.
Sudatoriũ Trituli.
Aet. lib. 10. cap. 32.
4. de rat. victus, com. 3.
Lib. 9. cap. citato.
Loco citato.
Loco citato.

caricæ:omnia tamen moderatæ,neque omnia quotidie. In vniuersum tamen maximam ciborum partem in cœna accipiant, quandoque etiam assatas cochleas,atque oua insuper assata gustare poterunt,vt Aëtio visum est.Pro potu sit vinum tenue,præsertim vetus. Item & quod vrinam ciet. Aqua in vniuersum vitanda est,verùm quoniam incommodus est eis plurimus potus, tantum præbendum erit,quantum ad infringendam aliquo modo sitim,sufficit, nanq; potio non vltra danda est,quam vt vitam sustineat, optimáque est, quæ vrinā mouet,vt à Celso scriptum est. Si tamen intensa sitis instet, parum quid delibandum dabimus,solatij tamen gratia, & leniendæ sitis: dulcia verò vina, & vinum mulsum vitanda sunt, nanque ex his sitis non sedatur, epotum tamen acetum optima eisdem medela est, vt liquet primo de simplicium medicamẽtorum facultatib.Quòd si velint factitiis vinis vti, id sit absynthites, præcipuè quod spicam nardi copiosiorem recipit, vel apiatum, aliis autem abstineant, ex Alexandri testimonio,& vt summatim dicam cum Galeno 4.de ratione victus in morbis acutis,quam minimùm bibere,& quam plurimũ laborare prædictis confert,nempe talis viuendi modus calfacit,& siccat. Hæc quod ad cõmunem victus rationem attinet,dicta sint satis. Quantùm verò ad medicamẽtorum rationem attinet, communis etiam omnium curatio ab euacuatione incipienda est,Paulo,& Alexandro testibus:quanquam ascites,& tympanites purgans medicamentum duntaxat quod aquam educat,requirunt: Anasarca verò interdum venæ sectione,vt ipsi referunt:quinimò hic solus hydrops,cùm incipit,Galeno teste 4.de ratione victus,interdum sanguinis detractione indiget, cùm scilicet ex retentione vel hæmorrhoidarum, vel muliebrium, vel ex quapiam, quæ ita plethorica sit causa inceperit. Tympaniam verò, & ascitem (vt ipse inquit) nullus per sanguinis missionem sanare est ausus. Huius itaque speciei aquæ inter cutem propriam medicamentorum rationem aggredientes dicimus cum Galeno,circa initia venam secandam esse,præsertim cùm ex modo dictis causis fuerit orta.Nam licet ex sanguine frigidiore nascatur,& frigiditatis ratione illa non indigeat, tamen quoniam copiæ detractio naturam leuat, vt hæc minorem illam effectam facilè superet, non alienum, sed rationi consentaneum est venæ sectione vti,Alexandro teste. Nam propè ad extinctionem accedente naturali caliditate, vt igni contingit in hac affectione, etenim quemadmodum ignis propè extinguitur immissis lignis, tum humidis, tum multis, nisi quis multitudinem sustulerit, sic & in frigidiore ob copiam sanguine,vbi calor natiuus propè extinguitur præsentissimum est remedium sanguinis missio:quo tempore periculum ita prehenderit, vt liquet ex eodem Gale. præcitato lib. 4. de ratione victus in morbis acutis. Ante omnem itaque aliam curationem venæ sectio adhibenda est, si vires, ac reliqua permiserint,secandáque interna cubiti dextri vena erit. Ea nanque vena velocissimè, & plurimùm ex iis, quæ principes sunt, partibus corpus vacuat,ex Galeni sententia eodem 4.de ratione victus in morbis acutis. Nec vnica vice multa sanguinis copia exhaurienda est,ne vires deiiciantur,sed satiùs erit,vbi oporteat, ipsam iterare, ac paulatim, & tutò magis euacuare,quam festinando vna cum morbo etiam ægrum è medio tollere. Verùm vbi vires non permiserint,sed imbecillæ sint,aut ex quauis alia causa, quam ex iam dictis, anasarca originem duxerit,sanguinis missio vitari debet: sed copia pituitosi excrementi per vniuersum corpus redundantis purgante medicamento vacuari debet.Sic etiam vbi opus fuerit,facta venæ sectione eadem purgatione vtare,quæ iterum per vices tentanda erit, ex sententia eiusdem Alexandri à lenioribus inchoando, & demum ad ea, que paulò valentiùs purgare queunt, transire,priùs tamen humore ipso præparato,ac viis reseratis per ea medicamenta,quæ extenuandi, incidendi, ac meatus aperiendi vim habent: ea sunt syr.ex absynthio,eupatorio,de byzãtiis,oxymel simplex,ac scillinum, seu syr. ex hyssopo,qui exhibeantur cum aliquo etiam extenuantium,ac aperientium

medica

Cap.30.

Com.3.

Communis medicamentorũ ratio.

Paul. lib. 3. cap.48.

Alex. lib. 9.cap.2.

Com.3.

Anasarcæ curatio propria.

Venæ sectio.

Loco citato.

Com.3.

Comm.24.

Purgatio. lib.9.cap.2.

medicamentorum decocto,quorum copiam cap.de iocinoris obstructione,re-
quiras,pariter cap.de eiusdem iocinoris imbecillitate:quibus sæpiùs adhibitis
purgans medicamentum tribuendum erit, quod conficiatur,vt infrà. Recipe
pulueris hieræ simplicis Gale. ʒ.j. agarici trochiscati, ac rhabarbari vigorati,
singulorum ℈. ij. formentur pilulæ cum oxymelite. A quibus per aliquod tem-
pus exhibeantur ℥.ij. vel iij. syrup. è pluribus infusionibus rosarum cum aqua
cichorij. At vbi hæc purgatio satis non sit, iterum quæ maiorem vim habent
extenuandi, ac aperiendi medicamenta exhibeto (eorum, quæ modò recen-
suimus) post quorum vsum ad ea quæ paulò valentiùs purgare queunt, transi-
to:veluti sunt catapotia ex rhabarbaro,seu ex agarico,ídque non vna vice fa-
ciundum erit,sed pluribus, prout vsus vrgebit. Semper tamen à mitioribus ad
valentiora transeundum.Necnon cum eisdem medicamentis perpetuò ea mi
sceri debent,quæ vim habent adiiciendi iecori robur,quemadmodum rhabar
barum est,ac myrobalani,præsertim chebulæ.In hunc etiam vsum conferunt
pastilli de rhabarbaro, de absynthio, seu eupatorio, si per vices exhibeantur.
Quo etiam tempore, vbi ab his purgantibus medicamentis se abstinuerint æ-
gri,vti poterunt aromatico rosaceo,antidoto diarhodon,dialacca,vel diacur-
cuma eorundem ʒ.j. deuorantes cum exiguo vino albo, aut aqua ex absynthij
decocto.In quem adhuc vsum,si tantundem mithridati,seu theriacæ assumpse
rint,non parum confert.Præbenda etiam erunt ea,quæ vrinam cient,velut est
daucus,seseli,cardamomum, radicum asparagi, aut trifolij decoctũ, aut etiam
trissaginis, similiter etiam si ʒ.j. eiusdem radicis trifolij, aut eryngij siccæ, vel
seminis viticis tantundem cum vini cyathis tribus exhibeatur, commodè vri-
nam cient,vt liquet ex Aëtio cap.31.libri decimi. Maximum item eisdem auxi-
lium præstat vomitus,vt ex eodem Aëtio liquet. Extrinsecus verò ea adhiberi
medicamenta licebit, quæ vim immodicum humorem exsiccandi habeant.
Quapropter & in puluere volutationibus vtendum est.Aliquãdo etiam & are-
na probè à sole ignita,aut pellibus similiter à sole feruefactis ægrum occulere
oportet;capite tantùm velato,& facie cum spõgia assiduè extersa,eodem Aë-
tio auctore:fluuiatiles etenim, ac marinæ arenæ communem vim possident o-
mnium lapidum, siquidem exsiccant tumentem ab aqua inter cutem carnem,
ægroto videlicet in eis excalfactis decumbente, ex Galeni auctoritate, nono
de simplicium medicamentorum facultatibus.Post hæc aqua marina,aut alu-
minosa,aut sulphurea lauentur ægri,etenim aliquibus,qui ad huiusmodi laua-
cra assueuerunt,ea ipsa,tum ad delendum morbum,tum ad habitum valentio-
rem reddendum suffecerunt. Optimè etiam conuenit & his cataplasmatum
admotio, eorum præsertim, quæ resiccare simul, & visceribus firmitatem ad-
dere possunt, quemadmodum stercus bubulum est conuenienter resiccatum,
non ineptè cum posca, aut aceto mulso impositum, infarcta sulphuris quarta
parte,similiter & cochleæ crudæ tritæ, & impositæ,agglutinantur etenim,ne-
que discedunt,priusquàm vniuersus humor resiccetur(eodẽ Aëtio teste)quan-
quam ante eum Galenus 11. de simplicium medicamentorum facultatib.illud
scriptum reliquerit,cùm dixit. Porrò cochleæ, quæ vstionem non sunt exper-
tæ;si tritæ vnà cum testis imponantur,& toti ventri aqua inter cutem laboran-
tium,& in arthriticis, articulorum tumoribus ægrè quidem diuelli poterunt:
cæterùm impensè desiccant,& sanè inhęrere sinere oportet,quoad sponte de-
cidant:fermentum etiam sale multò permixtum commodè adhibetur, aut pa-
nis cum puluere hyssopi,aut fabacea farina,aqua marina,& melle coacta, pari
absynthij modo adiecto. Vel sic cataplasma conficies, Recipe caricarum, &
fermenti,cuiuslibet ℥.j.farinæ hordeaceæ,loliaceæ,fabaceæ, fœnugræci, & se-
minis lini,ana manip.ß.radicum,& foliorum ebuli,& absynthij,ana manip.j.ß.
hyssopi,& origani,ana ʒ.iiij.sulphuris ʒ.iij. misceantur, & cum posca,aut oxy-
melite fiat cataplasma.Si verò corpora teneriora sint,quemadmodum puero-
rum, & aliorum, qui mollem carnem habent: quæ reprimunt cataplasmata

Vrinã cientia.

Vomitus.

Quæ extrinsecus admonenda sint.

Lib.10.c.28.

Cap. de pyrite.

Aet. lib. 10. cap.29.

Galen.11.de simpli.med. facult. cap. de cochleis.

magis adhibere oportet, qualia sunt malicorium, rhus culinarius, mala cotonea, myrti baccæ, & vitis pampini, aliquando quidem per se, aliquãdo inuicem permixta cum quibusdam eorum medicamentorum resiccantium, quorum suprà mẽtionem fecimus. Verùm vbi prædictis affectio non cesserit, efficaciùs auxilium adhibere oportet, quod chirurgia præstat, fissuras inquam circa internum talum infligere oportet, in loco quatuor digitorum spatio suprà talum eminente, ea profunditate, qua quis in venæ sectione vtatur, ita vt per aliquot dies, per easdem humor frequens feratur, quemadmodum Celso, & Aëtio visum est, neque periculum vllum hîc verendum est, velut in hydropis ascitę pertusione, non enim coaceruatim, quemadmodum illi euacuantur: & si quis velit excretione plurima facta eam cohibere, nihil vetuerit ipsas in talis fissuras linamentis obturare, ligamentisq; constringere: atque vbi rursus prodire quid velimus, laxatis ligamentis, & ablatis linamentis, gestatóq; ac moto ægro excretionem irritabis, vt idem inquit Aëtius. Ea autem species aquæ inter cutẽ, quæ ascites appellatur, non minùs (vt diximus) ab euacuatione initium curationis exigit, quanquam non venę sectionem, sed purgans medicamentum requirat. A tenui nanque, ac seroso humore originem ducere superiùs conclusum est, & à Galeno decretum tertio de causis symptomatum. Is itaque primò pręparari debet syrupus è corticibus citri, melle rosaceo, aut oxymelite, & demum infrascripto medicamento purgante expurgari: quod recipit pulueris hieræ simplicis Gal. ʒ.j. agarici trochiscati, & rhabarbari vigorati ana ʒ.ß. formentur pilulæ cum oxymelite: à quarum assumptione per aliquod tempus infrascripta potio exhibeatur, quæ recipit corticum myrobalanorum chebularum ʒ.iij. citrinatum ʒ.j. fiat decoctum in aqua cichorij, & absynthij, in quo ℥.ij. syr. domini Augustini, ac tantundem syrup. ex pluribus infusionibus rosarum dissoluas, deinceps iterum adhibitis syrupis magis extenuantibus, vt eo qui ex tribus radicibus conficitur, aut ex duabus, vel quinque radicibus Mesuæ, oxymelle simplici, aut scillino, seu syrup. de byzantiis, vel de eupatorio cum syrupo de absynthio, & aquis fœniculi, & melissæ, iterum purgans medicamentum exhibeatur, quod parari poterit ex pilulis de agarico, vel de rhabarbaro eiusdem Mesuæ cum pulueribus hieræ simplicis, vel pilulas nostras tribuas, quarũ sæpiùs experientiam habuimus, & citra noxam pluries singulis septem, vel decem diebus exhiberi poterunt; mirabiliter etenim serosos purgant humores citra aliquod nocumentum notatu dignum: Conficiuntur autem hoc modo, Recipe foliorum plantæ, quam communiter seplasiarij mezereon appellant, & propriè eius, quam nuncupat Dioscorides chamælæam, ℥.ij. vel iij. infundantur per vigintiquatuor horas in sufficienti quantitate aceti vini albi, in quo priùs mala cydonia fuerint decocta, demum in vmbra exsiccentur, & iterum parato decocto ex pomis dulcibus & acetosis, in eodem aceto vini albi prædicta folia infundantur, vt suprà, ac exsiccentur. Contundãtur, & eisdem adiice hieræ picræ simplicis tantundẽ, & cum succo radicis iridis fiant pastilli, & seruentur, quorum dosis est ʒ.j. vel ℈.ij. pro qualibet vice. Interim verò ʒ.ß. agarici trochiscati, aut rhabarbari vigorati, & tantundem trochiscorum ex myrobalanis chebulis adiicere poteris: eisdem nanque catapotiis (Deum testor) me nonnullos hac specie aquæ intercutem laborãtes sæpiùs, per interualla eis exhibitis, perfectè curasse. Nec etiam parum conferunt pro curatione aliarum aquæ inter cutem specierum, vbi eadẽpurgatione indigeant: quemadmodum hoc in anno 1557. obseruauimus in illustrissimo Petro Antonio Sanseuerino Bisignani principe, qui cum ascite, simulátque anasarca, laboraret adeò, vt ferè à cũctis pro deplorato haberetur, vbi ter, aut quater dicta catapotia per interualla deuorauit, liber euasit, testes sunt nõnulli cùm medici, tum magnates, qui ipsum aqua inter cutem laborãtem, ac demum ab ea solutum, & liberatum inspexerunt, quanquam non exiguam etiam huic opem tulerit sudatoriũ Trituli hodie vocatum, cuius suprà meminimus. Cæterùm mirificè confert pro educen

Celsus lib. 3. cap. 21.
Aëtius lib. 10. cap. 30.
Ascites quo modo curari debeat.
Cap. 2.
Purgatio.
Diosc. lib. 4. cap. 153.
Pilulæ propriè expertæ.

educenda hydropicorum aqua,seu humore seroso decoctum radicis sambuci, seu ebuli in vino. Nanque eadem vtrisque vis est, & cutem subeuntibus aquis auxiliantur,Dioscoride auctore; licet & à Paulo,& Alexādro succus corticis radicis sambuci commendetur, si in vino potui exhibeatur: quidam etiam ex iunioribus succum marinæ brassicæ cum vino,aut sapa,seu aqua lactis approbant: (hodie vulgus medicorum soldanam, seu soldanellam appellat.) Cuius vsum non valde admitto: nanque ventriculo mirificè aduersatur, & ipse plu- ries experiētia vidi noxam inferre, potius quàm auxilium aliquod hydropicis præstare,imò quosdā citiùs periisse obseruaui. Verùm (vt Aëtio visum est) per interualla longiora pharmacis aquam ducentibus omnibus vti cōuenit. Nam incommodus est eorum vsus,vtpote qui vires ipsas dissoluit,vt ipse inquit.Tutiùs propterea erit per interualla,ac eadem non longiora (vt diximus) nostris pilulis vti: quæ cum hoc,quòd aquam ducunt,vires haudquaquam dissoluunt. Iis verò, quæ vrinam ciunt per modica interstitia vtendum est, eodem Aëtio teste,ea sunt trifoliū, bitumen olens,si eiusdem ʒ.j.ex vino præbeatur,aut iunci odorati,nardi,seu asari similiter ex vino decoctum;vel si seminis viticis ʒ.j. ex vino tribuas.Conducit item anagallidis cęruleæ succus per se,aut cicerum decoctum, seu seminis hyperici ʒ.j. ex vino,similiter si poliū,aut sampsuchum ex vino decoctum bibendum præbeatur.Præter etiam opinionem faciunt vermes terreni cocti,triti ex vino potati,vt liquet ex eodem Aëtio:vel erinaceum terrestrem excoriato, eiúsque carnem in sole exsiccato, ac ʒ.j. ex vino tritam præbeto.Toto itaq; curationis tempore aliquo istorum potuum vtendum erit, ex sententia eiusdem Aëtij,qui etiam non parū approbauit succum solani hortensis expressum, si quotidie, donec perfectè curentur, cyathum vnum bibendum præbebis:multam etenim aquam per aluum ducit. Paulus verò scriptum reliquit, quòd stercoris bubuli vsti cochlear ex vino potū quotidie strenuè auxiliatur. Poteris insuper,& eisdem vti medicamentis, quæ pro curatione anasarcæ commemorauimus.Clysteres etiam adhibendi sunt acres, nisi vēter sua sponte humescat:tunc enim exsiccare ipsum magis cōuenit, vt inquit Paulus. Fiat itaque ex mercuriali,polypodio,floribus chamæmeli,caricis,& ebuli,tum foliis,tum radicibus decoctū;cuius recipe lib.j.aut lib.j.ß. & in eo dissolue mellis despumati,aut mellis rosacei ℥.ij.olei anethini,rutacei,vel chamæmelini ℥. iiij.hieræ picræ simplicis ʒ.vij.aut diacath. tantundem, vel confectionis de dactylis,seu antidoti indi,vel benedictæ laxatiuæ ʒ.iiij.salis communis ʒ.iij.commisceantur omnia,& fiat clyster.Interim quoque agarici ʒ.j.aut ʒ.j.ß. adiicere poteris.Extrinsecus verò præter ea quæ pro curatione anasarcæ cōscripsimus, quibus etiam omnibus tutò vti poteris,cataplasmata adhiberi poterunt circa initia ex farina hordeacea,althæa,ac caricis cum aceto mulso composita.Post principium autē efficaciora sunt cataplasmata adhibenda ex farina fabacea, lupinorum,& fœnugręci,ac loliaceæ cum caricis,absynthio,hyssopo,origano, ac aceto mulso,ex Aëtij auctoritate. aliúdq; admirandum,& minimè prætereundum (vt ipse inquit) ex armentariæ bouis stercore,posca,siue aceto mulso quarta parte sulphuris viui inspersa conficiendum præcipit.Similiter si stercoris columbini partem vnam accipias, & caprini tātundem, & buphthalmi,seu leucanthemi similiter tantundem,& tusa in acerrimo aceto, ac melle coquantur,optimum erit (vt ipse refert)ad ascitem medicamentum.Aliud cui testimonium præbet Oribasius (vt ipse dicit) est. Recipe fœnugræci trientem, farinæ hordeaceæ quadrantem, stercoris columbini trientem, resinæ pinus siccæ lib. j.picis lib.j.ceræ lib.j.axungiæ veteris lib.ij.quæ eliquari possunt,eliquato,& ad alia in mortario contusa,& cum aceto trita affundito. Si verò neque prædictis cesserit remediis,cute compuncta (quam Græci παρακέντησιν dicunt) perniciosus humor elici debet,modo,quo Paulus scriptum reliquit cap.50.libri sexti.caueri tamen debet tanquam valde periculosa vniuersa eiusdem euacuatio,quēadmodum ab Hippocrate, & Galeno decretum est aphorismo 27. sexti libri.

Diosc.lib.4. cap.155.
Paul.lib.3. cap.48.
Alexā.lib. 6.cap.2.
Lib.10.c.29.
Quæ vrinā ciunt.
Loco citato.
Citato loco.
Ibidem.
Clysteres.
Topica.
Lib.10.c.21.
Lib.10.c.22.

Ipsa

Tympanitæ curatio propria.

Ipſa quoque aquę inter cutem differentia,quæ tympanites vocatur purgantia medicamenta, & quæ vniuerſum corpus emaciant , atque etiam , quæ vrinam ciunt,exigit.Similiter & quę extenuare,& digerere ſpiritus flatuoſos poſſunt, tum intrinſecus,tum extrinſecus adhibere oportet,Paulo auctore.Etenim verendum non eſt ſimul cum flatuoſo ſpiritu in hac aquę inter cutem differentia ſeroſos quoſdam, ac tenues humores redundare, qui in flatuoſum aërem à diminuto calore tranſmutantur:quinimò vanum eſt,ac intellectu carens,ſine vllo humore ſuperfluo laborantem hydropem vocare,Cælio Aureliano teſte.Et

Purgatio.

propterea eiſdem purgantibus medicamentis pro eius curatione vtare, quæ pro aſcitis curatione præcepimus;eiſdémque redundantem humorem præparantibus,atque etiam vrinam cientibus.Perpetuò tamen prędictis adiiciantur ea,quæ flatum diſsipant,vt ſemen fœniculi,aniſi,cumini, & ammi. ſimiliter & prædictis antidotis diacuminum,aut dianiſum commiſceatur. Non temerè etiam,& conſcriptis clyſteribus,in eorum decocto cuminum, etiam aniſum,fœniculi ſemẽ,ac rutæ folia,origani,pulegij,ſeu calaminthæ permiſcebis,ac furfur.Glandes item magnoperè auxiliantur,ſi ex foliis rutæ,cumino, ac caricis, exiguóque ſale figurentur, vel in hunc modum. Recipe mellis deſpumati ad ſufficientiam,ſeminis aniſi,fœniculi,& cumini ana ʒ.j.agarici,ſalis gemmæ,& pulueris hieræ,ſingulorum ℈.iiij.miſceantur,& fiant balani.Capite verò de coli dolore , ſtudioſi reliquos clyſteres , ſeu balanos requirent, & pro curatione iſtius affectus vtantur.Venter etiã quotidie foueatur ex ſaccellis, qui ſic com-

Topica.

ponantur.Recipe milij,ſalis,& furfuris,ſingulorum manip.j.ſeminis aniſi,apij, fœniculi,dauci,& cumini ana ʒ.iij.florum chamæmeli,meliloti, & fœnugræci ana ʒ.iiij.foliorum rutę,lauri,& pulegij,cuiuſlibet manip.ß.contundantur contundenda,& fiant ſaccelli, qui calfacti in latere ignito, vino albo inſperſo, applicentur,ac ſæpiùs iterentur.Cucurbitulæ quoque leues crebrò toti ventri affigantur , Paulo auctore. Poteris item ſalubriter vti commemoratis cataplaſmatibus,potiſsimùm,ſi eiſdẽ quædam ex ſeminibus flatus diſcutientibus commiſceas , vel in hunc modum ipſum componas. Recipe farinæ fœnugræci, loliaceæ,& hordeaceæ ana manip.j.abſynthij,& foliorum rutæ,cuiuſlibet P.j.ſeminis apij,fœniculi,& cumini ana ʒ.iiij. ſeminis aniſi, ammeos, & dauci ana ʒ.

Lib.10.c.22.

iij.cum melle, vino, & oleo quantum ſatis ſit, fiat cataplaſma. Vel iuxta Aëtij ſententiam hunc in modum cataplaſma componas , ſtercoris caprini recipe ſextantem,tantundémque ſtercoris bubuli, & columbini, farinæ fabaceæ ſeſquiunciam,calaminthæ,ſalis nitri,ſeminis apij,ſeminis dauci, ſeminis fœniculi,& cumini, cuiuſque ℥.j. panis aridi quadrantem, mellis ſeſquiunciam , terebinthinæ quadrantem,miſce,& vtitor. At ſi cum aqua intercutem febris quo-

Aquæ inter cutẽ cũ febre, curatio.

Lib. 9.ca.3.

que complicetur , admodum calidis auxiliis vtendum non eſt, neque in viſceribus,neq; in cibis,aut potibus,aut antidotis,aut purgationibus,vt inquit Alexander. Etenim nullum valde calfaciens ipſos iuuare poteſt. Nam huiuſmodi medicamenta ſitim ipſorum augent, & febrem incendunt , & cauſas inflammantes magis adhuc exurunt, intendúntque malum, vt ipſe inquit. Cùm igitur ab aqua ſimul intercutem , & igne laborantes corripiantur , vndequaque dubia curatio eſt, ſiue calfacere, ſiue refrigerare quidpiam velis. Nanque neceſſe eſt, vt refrigerantia omnino aquam intercutem adaugeant, calfacientia rurſus febrim.Satiùs itaque eſt in huiuſmodi mixtam curationem adhibere,&

Loco citato.

ei, quod magis vrget, quatenus licet, inſiſtere, vt liquet ex eodem Alexandro. Nec metuendum eſt,vbi febres vehementiores apparuerint,refrigerantia potius tunc exhibere. Nam vbi inuicem copulentur morbi , eatenus habebunt communem curationis indicationem,quatenus copulabuntur,vel nobis ſcilicet ad id quod magis vrget obuiãtibus, non tamen alterius cura omnino poſthabita, vel omnibus pari ſtudio auxiliantibus, quemadmodum Galenus commento aphoriſmi 16. primi libri (de eadem aqua intercutem cum febre complicata verba faciens) ſcriptũ reliquit. Ea colliquatione item, ſeu reſolutione

succo

succorum, qui in venis continentur, eiſdem in ſeroſam ſaniem ſolutis,vbi renes eoſdem trahere non valeant, ſubitanei hydropum ſtatus oriri conſueuerunt,venis eiuſmodi ſerum in ventrem mittẽtibus,aut toti corpori id partientibus, vt liquet tertio de cauſis ſymptom. Verùm de hac nedum ſanguinis,ſed etiam carnis,ſeu totius corporis colliquatione aliàs pertractabimus.

Cap.2.

περὶ διαβήτου. *id eſt, De diabete.* *Caput* XCII.

QVONIAM triplex erat (vt diximus) in venarum concoctione excrementum,ac triplicia quoque inſtrumenta, quæ ipſa expurgant à natura fabricata,cùm de duobus iam verba fecerimus, bilioſo inquam,ac melancholico,pertractauerimúſque de cunctis vitiis,quæ circa eorum ſecretionem, ac inſtrumenta ipſa expurgantia eueniunt,reliquum eſt de eo quod adhuc ſupereſt excremento verba facere,quod quidem tenue,atque aquoſum exiſtit,Græci οὖρον, nos vrinam appellamus,cuncta ſymptomata, quæ circa eius ſeparationem cõtingunt, ac omnia vitia, quæ inſtrumentis pro eius ſegregatione fabricatis, euenire ſolent, conſcribentes.Cõſtruxit etenim natura,quo id à ſanguine ſecerneret renes, quorum vi vrinæ à ſanguine ſegregantur, atq; illinc per vreteras ad veſicam emittuntur, indéque excernuntur, quo ſcilicet tempore ratio ipſa iuſſerit (Galeno auctore quinto de vſu partium) quanquam Eraſiſtratus, Aſclepiades,ac Lycus aliter,ſed falſò ſenſerint, vt liquet primo de facult. natur. Circa quam renum facultatem nonnulli affectus præter naturam oriri poſſunt ipſam impedientes,aut deprauantes,in quorum numero (quamuis rariſsimè euenire ſoleat,vt apud eundem Galenum liquet ſexto de locis affectis, nanq; non niſi bis ipſum videre potuit) vnus eſt, qui à Græcis διαβήτης, quandoque δίψακος, interim ὕδρωψ εἰς ἀμίδα, quandoque verò διάῤῥοια εἰς οὖρα appellatur, Galeno teſte libro ſexto de locis affectis, primo de criſibus, & libro de differentiis ſymptom. Latini verò diabetem,vel aquam intercutem,ſeu hydropem in vas vrinale,interim verò diarrhœam in vrina vocãt:etenim prout diuerſimodè affectio hæc conſiderabitur,diuerſa quoque nomina ſortietur. Nam ſi celerem vrinæ tranſitum, ſeu traductionem, diabetem nominabimus,à verbo διαβαίνω, quod Latinè traiicio,pertranſeo,ſeu traduco ſonat,ſic nominabitur. Quidam verò ingentem,ac inexplebilem,quę hunc affectum conſequitur,ſitim animaduertentes, διψακὸν ipſum appellarunt,à verbo δίψης, quod idem eſt quòd ſitis. Vnde διψακὸν, quaſi vehementer ſitiens dicitur. Alij magnam vrinæ copiam inſpicientes, aquam intercutem ad matellam, ſeu vrinæ profluuium nominarunt. Verùm quicquid ſit de eius nomine, nam neque vt idoneum ei nomen imponamus,id ſcrutari animus eſt,ſed vt curationis viam tum ex loco affecto, tum ex ipſa diſpoſitione inueniamus, vt Galenus inquit. Quapropter diabetes nihil aliud eſt (Aëtio teſte cap.1.lib.11.) quàm affectio diuturna circa renes conſiſtens multum potum inducens, vnà cum hoc quod quicquid bibitur ſimul vt acceptum eſt, per vrinas reiicitur. Vt verò Paulo viſum cap. 45. lib.3. potionis tranſmiſsio eſt protinus qualis fuerit aſſumpta. Ex Galeni autem auctoritate eodem libro ſexto de locis affectis. Velox exitus exiſtit per vrinam, ac exuberanter eius quod potatum eſt, eodem à ſua qualitate non mutato. Propterea tum eodem loco, tum etiam primo de criſib. ſimilem dixit eſſe affectum hunc ventriculi, inteſtinorúmque læuitati, quod ad tranſitus celeritatem pertinet, potiſsimùm ei, in qua vehementiſsima quoque excitatur ciborum cupiditas, ac etiam caninæ appetentiæ: nam quemadmodum in his, qui canina vocata appetentia vexantur, in ore ventriculi cupiditate exiſtente, videmus vt affatim impleti,paulò poſt aut euomant,aut alui fluore deiiciant,non potente ventriculo ipſo deuoratorum pondus ſuſtinere, ita renibus quoque accidit ſeroſæ humiditatis cupiditas vnà cum virium imbecillitate,vnde & humiditatem affatim

5.de vſ.partium, cap.5.
1.de facult. natur.ca.15. 16.& 17.
Cap.2.
Cur diuerſimodè affectio nuncupetur.
6.de loc.aff. cap.2.
1. de criſib. cap.12.
Lib.de diff. ſympt.c.vlt.
Lib.6.de lo. aff.cap.2.
Diabetes quid ſit.
Cap.2.
Cap.12.

fatim attrahere,ac eam deinde in vesicã impellere coguntur. Verùm non propterea quòd affatim, celeritérque ad vesicam vrina defertur, ventriculi, aut intestinorum præsertim tenuium imbecillitati causa referenda est, nam si ob id, quòd potum sustinere non possunt ad excretionem properant, quid obstat, quo minùs per sedem excernatur, quemadmodũ in læuitatibus intestinorum fieri videmus: transmissionem item à totius ventriculi partibus ad hepar, non propter hepatis, aut venarum, in lactibus, aut ventre, aut earum quæ ab hepate exortæ ad renes tendunt, imbecillitatẽ fieri didicimus: quinimò iecur ex ventriculo per mesenterij venas (veluti arbores à terra per radices) cibum ad sese allicit, eis veluti manibus quibusdam vtens, quemadmodum ab eodem Galeno libro quinto de locis affectis, & tertio de naturalibus facultatib. scriptum est. Et propterea absonum est affectum hunc referre ventriculi, intestinorum, hepatis, aut venarum, quæ in mesenterio sunt, seu earum quæ ab hepate exortæ ad renes tendunt imbecillitati, neque etiam vesicæ: nam neque ea à renibus vrinam trahit, sed ipsi per vreteras excernendo in vesicam mittunt, quemadmodum neque intestina à ventriculo attrahunt, vt patet eodem sexto de locis affectis. Reliquum itaque est postquam renes ipsi, id quod aquosum in sanguine est, ad se alliciunt, vt in hac affectione eorum potiùs imbecillitas accusanda sit, & non aliarum partium, per quas potus transire solet, ex eiusdem Galeni testimonio præcitato libro sexto de locis affectis. Modus autem generationis eius est, quoniam imprimis renes trahunt sanguinis serum ex venis, quæ cùm totum attraxerint, videatúrque sanguis in venis huiusmodi humiditate spoliatus, exsiccata tum vasa humorem trahunt ex hepate, deinde hoc ex intestinis, & ventriculo. Cùm verò exsiccatæ fuerint venæ, quæ in ore ventriculi sunt, potum desiderat homo, deinde exhibita potione, venæ ex hepate ad ventriculum venientes, vtpote aridæ totam rapiunt, atque ex his aliæ deinceps, donec ad renes perueniat transsumptio per eorundem attractionem facta. Est itaque diabetes proprius renum affectus, qui caninæ in ore ventriculi cupiditati proportione respondet, accedente præterea retentricis facultatis imbecillitate, vtpote quę continere diutiùs vrinam non valeat, quemadmodum eodem sexto de locis affect. à Galeno decretum est. Atqui obiiciet quispiam, cùm infirmi fuerint renes, quomodo fieri potest, vt tam celeriter vrinam ad sese attrahant? An dicere possumus ex Galeno, quòd quemadmodum in ventriculo quibusdam lientericis vehementissima excitatur ciborum cupiditas, ita in renibus quoque cupiditatem simul oriri, atq; hanc ob causam eos vrinam per concauã venam ad sese trahere, sed illico ab attractionis impetu grauari censendum est. Vnde licet infirmi fuerint renes, propter ingentem, quam habent serosæ humiditatis cupiditatem, cùm affatim attrahunt, ac deinde cùm eãdem continere non valeant, in vesicam impellere coguntur. Est itaque affectus hic symptoma in genere excretorum immodicè, vt liquet lib. de differentiis symptomatum, excedens à naturali statu, nedum quantitate, sed qualitate: ídque noxam functionum consequitur ipsorum renum. Nanque ad eos pertinere affectionem hanc, suprà demonstrauimus. Verùm cuiusnam eorundem renum facultatis læsio fuerit, inquirendum est. Nanque Galenus præcitato libro sexto de locis affectis, asserere videtur, tum attractricem, cùm etiam retentricem eorum facultatem oblæsam esse. Libro verò primo de crisib. virtutem retentricem simul, atque eriam alteratricem eorundem renum extinctas, seu ablatas esse in hac affectione asserit, dum dixit. Verùm hæc passio talis est, qualis circa aluum læuitas intestinorum. extinctio, vt diceret quispiam vtriusque virtutis, & retentricis, & alteratricis. Deinde post pauca concludit. Idcirco pessimum esse affectum vrinæ profluuium, quando duplex est vitium. At si fas est verum fateri, vbique locorum Galenus veritatem conscripsit, nam vt hæc generetur affectio, necessum est, vt ipsi renes affatim humiditatem serosam attrahant, eorum vehementi cupiditate præcedente, aliàs nulla omnino insignis vrinæ copia

5. de loc. aff. cap. 7.
3. de natur. facul. ca. 13.

Cap. 2.
Quæ pars affecta sit in diabete.
Loco citato.
Modus generationis eius.

Loco citato.
Dubium.
Solutio.

Quis affectus præter naturam sit diabetes.
Cap. vlt.

Cap. 2.

Cap. 12.
Quæ renum facultas in diabete oblæsa sit.

Conciliatur diuersæ Gal. sententiæ.

copia ad renes perueniret. Accedit prætereà retentricis facultatis imbecillitas, quoniam citra hanc non tanta celeritate sequeretur vrinæ profluuium, quamuis multa copia eiusdem ad renes perueniret, propter cuius facultatis imbecillitatem, cùm eam detinere non valeat tanto tempore, quanto indigeret alteratrix facultas pro eius alteratione, ex consequenti sequitur & eiusdẽ alterationis ablatio; quò fit, vt id quod biberunt laborantes, exuberanter reddant, eo à sua qualitate non mutato. Tres denique facultates offensæ sunt in vrinæ profluuio, attractrix videlicet, retentrix, & alteratrix ipsorum renum. Verùm attractrix primò, & deprauatè, quoniam immoderatè attrahit: & propterea similat Galenus hanc renum appetentiam, propter quam attrahunt, cupiditati in ore ventriculi, cùm canina molestatur appetentia. Subsequitur deinceps retentricis facultatis noxa, quæ adeò imbecilla existit, vt ablata dici possit. Hãc eandem consequitur & alteratricis ipsorum ablatio, seu extinctio, cuius licet non meminerit libro sexto de locis affect. in eius tamen verbis comprehenditur, cùm dixit, quòd infirmi in hac affectione exuberanter id quod biberunt, reddunt, eo à sua qualitate non mutato. Siquis autem inficias ibit, Pauli verba in medium ducens, vbi habet. Origo ipsius ex retentricis renum facultatis impotentia contrahitur, attractricis autem tanto robore, vt totum corpus ob immodicum calorem exhauriat, volens per hæc verba, quòd attractrix renum facultas non fuerit in hac affectione oblæsa, propterea quòd eam robustam esse Paulus asserat, dicimus non propterea inoffensam esse eandem facultatẽ, quia immoderatè attrahat. Nec propterea facultas simpliciter robusta appellanda erit, cùm immoderatè operetur, nanque sanitas incommodè ratione consistit, nec Paulus simpliciter eam robustam, ac sanam esse fatetur, imò ægram, & oblæsam esse, dum dixit, tanto robore, vt totum corpus ob immodicum calorem exhauriat. Id quod etiam declarauit Aëtius, dum ait. Cæterùm proprius renũ affectus diabetes existit, qui videlicet immoderatè humorem appetunt. Nec minùs & Alexander idem confirmauit capite octauo libri noni, inquiens. Fit autem ob retentricis renum facultatis imbecillitatem, & propter attractricis robur, quæ ob caliditatem, non humores solùm venarum, sed etiam totius corporis immoderatiùs attrahere compellitur. Concomitatur autem eos qui prędicta affectione laborant, pertinax sitis, adeò vt neque vlla satietas ex alicuius liquoris exhibitione contingat, aliquando & sitis suprà sitim inexplebiliter ægros vrget, hoc est, vt assiduè potum assumere cogantur, neque tamen satiantur, propterea quòd citissimè per lotium expellitur potatum, vt idem inquit Aëtius. Quòd verò subinde bibentes ægri exuberanter quoq; reddunt id quod biberunt, eo à sua qualitate non mutato, liquet apud Galenum eodem sexto de locis affectis. Viscera quoque ipsis vri videntur, anxij sunt, ac animo dubij, & non longè post moriuntur: igne amplius ardere se putant, acceditque sitis, & mictio festina, & quamuis aliquando parum per vrinam retineant, intumescunt lumbi, testes, & coxæ. Quòd si adhuc ampliùs mordens caliditas in visceribus augeatur, superior venter corrugatur, & venæ in ipso eleuantur, vniuersum habitum gracilem habent, & tabes totius corporis grauis accedit, quemadmodum idem Aëtius ex Aretæi auctoritate scriptum reliquit, præcitato loco. Hæc autem functionum noxa ob immodicam ipsorum renum caliditatem exoritur, quemadmodum ab Alexandro, & Paulo decretum est. Quapropter aduersus hanc vtrique pugnandum esse scriptum reliquerunt. Aëtius verò vitiosos humores in ipso renum corpore imbibitos affectionem hanc inducere testatur. Vt verò hi concilientur, asserendum est interim absque vitiosorum succorum redundantia ob calidam renum immodicam intemperiem affectionem ipsam oriri, velut Paulus, & Alexander testantur: quandoque verò cum eorundem humorum præsentia, vbi in renum corpore fuerint imbibiti (vt Aëtio visum est) qui, aut biliosi, aut pituitosi salsi erunt. At si calida duntaxat aderit intemperies, haud ægrè dignosci poterit, similiter, si iam dicti humores in

Quòd tres diuersæ renum facultates oblædantur, in diabete concluditur.

Cap. 2.

Loco citato.

Dubium.

Solutio.

Quibus indicijs diabetes dignoscatur.

Cap. 2.

Causæ.

renibus, aut in vniuerso corpore redundabunt, ex his, quæ in præcedentibus sæpiùs conscripsimus. Reliquum est, vt ad eiusdem prognostica transeamus, quorum primum ex Alexandro colligitur, quod magnoperè attendendum est pro eiusdem curatione, nam ob immodicam renum caliditatem, non solùm humores venarum, verumetiam totius corporis immoderatiùs attrahere compelluntur, vt ipse inquit, & propterea totius corporis siccitas, & tabes diuturnitate temporis necessariò consequitur, potissimùm quia hæc affectio paulatim cùm inceperit, increscit, vt eius principium, & incrementũ vix percipiantur, sed dum ad statum peruenerit, adeò vt videatur subitò aduenire, Galeno teste sexto de locis affectis, propterea quòd renum desiderium non animale, veluti ventriculi est, sed naturale. Quòd verò pessimum sit vitium vrinæ profluuium, quoniam duplex est, ex Galeno constat libro primo de crisib. etenim quanto plures instrumentorum cuiusque generis actiones, & vires impeditæ fuerint, aut ex toto perierint, tãto deterior est morbus, vt ipse refert. Pro cuius curatione (vt liquet ex eodem Paulo, & Alexandro) aduersus immodicum renum calorem pugnandum est, refrigerando quidem partem, & confirmando, contemperando autem totum corpus, & humectando, quoniam id necessariò siccum ob largam vrinarum excretionem deprehenditur. At Aëtius qui non nudam voluit esse calidam renum intemperiem diabetis causam, inquit. Scopus igitur in curationibus nobis sit, vt humorum acrimoniam deleamus, sanguinémque, ac cum eo permixtum serosum humorem ad motum tardiorem reddamus, & renum intemperiem corrigamus. Vtcunque tamen sit, aër eligatur ad frigidũ, & humidum vergens. Somnus præcipiatur solito longior. Exercitium, & immodicus motus vitetur, sed quies iniungatur. Aluus sit lenis natura, vel arte, nam iecur calidius euadens in hac affectione, ventrem sicciorem efficit, dum ciborum humiditatem attrahit, & exhaurit. Vitent animi affectus immoderatos, cibi eligantur, qui difficulter conficiuntur, nec liquidi sint (vt ait Paulus) nec facilè in vrinam conuertantur, attenuentúrque, Alexandro teste, sintq; crassi, boniq; succi, mordacitate carentes, & qui acrimoniam obtundere possint, ac frigidi, ex sententia Aetij. In quantitate etiam necessariò copiosiores exhibeantur, & crassi, vt perdurare possint, ex Alexandri decreto. Propterea inter carnes, suillæ macræ, & probè coctæ conueniunt, potissimùm pedes, & rostra, item leporum, & capreolorum, pedes item vitulini, hœdorum, ac castratorum, caseus recens compactus citra salem, & lac per silices, aut ferrum ignitum scissum, seroso humore adempto, oua etiam sorbilia, & ex oleribus intubum, seris, portulaca, aut lactuca. Inter pisces saxatiles eligantur. Inter fructus pyra, poma, mala punica: similiter castaneas comedere alienum non est, Alexandro teste. Vitanda sunt salsa omnia, & acria, nemóque in iuscula iniiciat aut anisum, aut cuminum, aut huiusmodi aliquod semen, vel ea quæ vrinas prouocant, ex Alexandri decreto. Potio quoque his solita amplior dari debet, vt neque in totum sitim fieri permittamus, sitq; eadem frigida, eligatúrque vinum ruffum, crassum frigida amplius dilutum: nanque vinum corporis miscellam ad dulcorem permutat (Aetio teste) & omnes humores optimos reddit, ex Galeni commento aphorismi 56. septimi libri. Poterit insuper pro potu exhiberi aqua hordei, ex tosto hordeo confecta, aut succus malorum punicorum cum frigida permixtus, vel decoctum myrtillorum, pomorum, seu pyrorum adstringẽtium, & pro sorbitione ptisanæ succus frigidus, similago, & alica ad sorbitionis formam apparata probantur, ex auctoritate eiusdem Aetij. Cæterùm mox vbi occeperit malum, nondum ad perfectionem progressum, optimum est cubiti venam secare, & moderatè sanguinem auferre, ex eiusdem Aetij, & Pauli sententia. Et vbi in renum corpore vitiosi fuerint imbibiti humores, vtendum est etiam mediocriter vrinam cientibus, quæ vitiatum in renes imbibitum humorem repurgare possint. Verùm si inueteratum sit malum, neque venæ sectio adhiberi debet, nec quicquam exhiberi, quod vrinam cit,

Prognostica. *Cap. 2.* *Cap. 12.* *Curandi methodus.* *Ratio victus.* *Venæ sectio.*

cit, concidunt enim in inueteratis vires, & ex venæ incisione totum corpus
acrius redditur, & vrinam cientia in ipsis multiplicãt malum, quemadmodum
maximum huic affectioni remedium est, vt statim potatum reuomatur: sit au-
tem perquam frigidus ipse potus, vt liquet ab Aëtio, & Paulo. At vbi vitiosi in
toto redundarint succi, quòd purgante medicamento vtendum sit, nemini in
dubium venit, eis priùs concoctis, ac præparatis ex syr. rosaceo, myrtino, &
nymphæa, violaceo, aut eo, qui ex succo boraginis paratur, seu oxalidis. Sit au-
tem purgans medicamentum lene, quod bilem, aut salsam pituitam cum qua-
piam alteratione, ac adstrictione expurgare valeat: veluti est mel roridũ, cas-
sia fistula, tamarindi, myrobalani tum citrinæ, tum chebulæ, syr. ex pluribus in-
fusionibus rosarum, saccharum violaceum, & interim diacath. Ex his itaque
poterit purgans medicamentum parari, quibusdam eorum simul permixtis,
prout vsus postulabit: materia etiam ipsa ad exsudationem diuertẽda est: opti-
ma verò erit (vt inquit Aretęus) in dolio facta euaporatio ad exsudandum, eo
modo, vt caput extra dolium promineat, ftigidúmque aërem attrahat, reli-
quum verò corpus omne calefiat, in cuius vicem non parum confert naturale
balneum, quod apud Puteolos reperitur (balneolum appellatum.) Nam ex eo,
nedum materia ipsa ad exsudationem diuertitur, verùm renes ipsi corroboran
tur. Ab ipso autem, & ante ipsum ex aliquo infrascriptorum medicamẽtorum
illiniri poterunt renes. A balneo item ℥.j. vel j.ß. sacchari rosacei cũ li.ß. aut li.j.
aquę hordei priùs torrefacti, & oxalidis tribuatur, qua curationis via huc vsq;
reliquis ritè adhibitis diuersis in temporibus duos perfecte curaui, Excellẽtem
videlicet Ioannem Franciscum Carrafam, & magnificum Vicentium Mar-
cellum. At vbi hæc non suffecerint, aut ex calida duntaxat renum intemperie
ortum fuerit vrinæ profluuium, sanguinariæ succus ex vino nigro assiduè præ-
beatur, ex sententia Pauli, & Aëtij. Similiter palmularum, aut baccarum myr-
ti dilutum, & etiam pyrorum, ac symphyti cremor. Nec minùs conferunt ver-
mes terreni ex aliquo prædictorum succorum decocti: syrupo item ex ompha-
cio, è ribes, myrtinus, ex infusione rosarum, & oxalidis succo, seu plantaginis,
vel portulacæ exhiberi poterunt. Similiter pastilli de spodio, vel terra lemnia,
seu de succino. Quòd si prædicta auxilia frustra adhibeantur, affectióque ipsa
augescat, non absurdum fuerit etiam stuporem inducentibus vti, ex Aëtij de-
creto. In quem vsum ℈ ij. vel ʒ. j. Philonij persici, seu romani, vel nouellæ the-
riacæ cum polygoni succo, seu decocto, ac pauco vino nigro præbeto. Extrin-
secus autem ad lumbos, seu renes, pectinem, & hypochondrium præsertim
dextrum illitiones, vnguenta, ac cataplasma refrigerantia adhibenda sunt,
eodem Paulo, & Aëtio testibus. In quem vsum ex oleo rosaceo omphacino,
præcipuè citoniorum, & myrtino, adhuc etiam ex oleo de papauere, seu de
nymphæa cum pauco aceto, ac cera illinitio confert. Vel hunc in modum vn-
guentum componas iecori adhibendum. Santalorum omnium excipe ʒ.ij. suc-
ci plantaginis & cichorij, cuiuslibet ℥.j. olei rosacei, & myrtini ana ℥. j. ß. ceræ,
& aceti parum, fiat vngentum. Renibus autem, & pectini infrascriptum adhi-
beatur, quod recipit succi lactucæ, & portulacæ, ac foliorum pampinorum vi-
tis, seu solani, seu vmbilici veneris, singulorum ℥. j. farinæ hordei ℥. ß. gummi
tragacanthi infusi in aqua rosacea ʒ. iij. cremoris seminum citoniorum ʒ. iiij.
olei rosacei, myrtini, & de nymphæa ana ℥ j. hypocistidis, balaustiorum, coral-
lorum rubeorum, & rhu obsoniorum ana ℈ ij aceti, & ceræ parum, fiat vnguen-
tum. Processu etiam temporis adiici poterit papaueris succus, seu hyoscyami,
cremor etiam seminum papaueris, & oleum eiusdem. Et si mauis cataplasma-
tibus magis vti, folia recipe hyoscyami, papaueris, solani, ac rosarum singu-
larum manip.j. portulacæ, vmbilici veneris, cuiuslibet manip.ß. cremoris s mi-
num papaueris, & *cotoneorum ana ʒ.iij. farinæ* hordeacεæ P.j.ß. santalorum,
& corallorum rubeorum, ac balaustiorum, singul. ʒ.j. olei rosacei, myrtini, & ci-
toniorum ana ℥.j. quæ contundenda sunt, contundantur, misceantur, & cum

Purgatio.

Balnea.

Quæ demũ deuoranda sint.

Anodyna.

Topica.

ſucco ſolani, ſeu foliorũ vitis cataplaſma fiat pauco aceto addito, quibus etiã adiicere poteris, vbi hæc non ſuffecerint, ea quæ magis torporem inducunt, pariter & quæ validiùs adſtringũt. Nec minùs, ſi libeat, poteris ex eiſdem emplaſtra conficere. Infunditur etiam vtiliter eiſdem oleum, in quo vermes terreni ſint decocti, aut aliquod ex ſoporiferis medicamentis, ex ſententia Aëtij.

Περὶ αἱμοῤῥαγίας νεφρῶν. *id eſt, De ſanguinis renum profluuio.*

Caput XCIII.

Cap. 14.

CVM trifariam ſint alimenti inſtrumenta, vt liquet 5. de vſu part. Nam quædam ſunt prima, & principaliſſima, quæ ſcilicet concoquunt, vtiléque alimentum aliis tranſmittunt, quædam & ſecunda, quæ purgant, quæ deducunt, & quæ excrementum excipiunt, & tertia ſunt, quæ excernendis excremẽtis ſunt deſtinata, adhuc genere duplicia exiſtentia, vt ibidem patet. Inter ea quæ ſecundo loco connumerauimus, renes quòd contineantur, palam eſt. ſunt etenim inſtrumẽta ſanguinem purgantia, id quod aquoſum in eo eſt, ſecernentes, vt diximus. Verùm cùm id non per admodum tenuia, atque prorſus anguſta vaſa, velut vtraque veſica, attrahant, ſed per duo admodum magna, ac ampla, quorum alterum oritur ab arteria, quæ ſpinæ incubat, alterum à vena caua, iure putandum eſt, id excrementum non purum, atque exactè ſyncerum trahere, ſed diuerſi cuiuſdam alterius generis admixtione adulteratum, atque permixtum. Nam multum quidem bilis flauæ, ac multum ſanguinis, præſertim quod in eo humidius eſt, ac tenuius attrahunt. Verùm bilioſi excrementi quicquid non admodum craſſum fuerit, cum vrinis permeat, ſanguis verò carni ipſum renũ aſpergitur, inſtar fæcis cuiuſdam. Inde iam paulatim vaporis modo in totam ipſam inſpergitur, adhæreſcit, vnitur, atque demum alimentum fit renibus. Et propterea, ne cum vrinis per aliquod foraminum, quæ in dictis renibus habentur, quemadmodum tenue bilioſum, ita & ſanguis elaberetur, præſtitit eorum corpus denſum eſſe: licet id quoque ad facilem huius humidi attractionem conferat, quemadmodum ab eodem Galeno præcitato lib. 5. de vſu part. ſcriptum eſt. Accidit autem interdum ſimul cum ipſis vrinis, propter eorundem renum imbecillitatem, aut aliam quampiam cauſam, vt idemmet tenuis ſanguis elabatur, & propterea tenuis quædam ſanguinis ſanies mingatur, ſimilis excrementis, quæ in hepaticorum affectuum initio excernuntur, niſi quòd magis videtur cruenta. Hanc affectionem græci αἱμοῤῥαγίαν νεφρῶν, latini ſanguinis renum profluuium nuncupant. Quanquam vbi per circuitum quendam (quemadmodum ora venarum in ano extantium αἱμοῤῥοίδας dicunt) renes ſanguinis profluuio laborent, ſic etiam appellent, vt patet ex Paulo capite 45. libr. 3. & Aëtio capite 2. & 3. lib. 11. quinimo, ſi propter rupturam, vel eroſionem venarum in renibus conſiſtentium eueniat tale ſanguinis profluuium, haud aliter nominandus erit talis affectus, ex eiuſdem Aëtij teſtimonio, ita vt quomodelibet qualiſcunque ſanguis à renibus cum vrinis excernatur, eorundem ſanguinis profluuium nominare licebit. Quòd verò renes afficiantur, cum tenuis ſanies ſanguinis mingitur, ac ad eos attineat hæc affectio, liquet apud Galen. 6. de loc. affec. & 3. de cauſ. ſympt. Horum nanque (vt diximus) munus exiſtit, hanc tenuem ſanguinis ſaniem ſacernere, eáque nutriri: quòd ſi ea non nutriantur, eoſdem læſos eſſe, palam exiſtit. Nec minùs, ſi per circuitus quoſdam ſanguis profluat, manifeſtum erit, eum è renibus excerni, eo quòd ipſi ægri excreti ſanguinis tranſitum iuxta renum locum ſæpe ſenſu percipiunt, & maximè cùm vrinæ admixtus ſanguis reperitur, Aëtio teſte præcitato cap. 3. libr. 11. Quòd ſi contingat propter vaſorum rupturam à renibus ſanguinem mingi, ex eo quòd repente profluat, renes affectos eſſe diiudicabis, Hip. auctore aphoriſmo 78. 4. libr. cùm dixit. Quicunque ſponte ſanguinem mingunt,

Cap. 6. & 7.

Quòd renes in hac affectione oblædantur, ſigna. 6. de loc. aff. cap. 2. 3. de cauſis ſymp. cap. 2.

mingunt, iis à renibus venula rupta ſignificatur. Ab eroſione vero profluens, ex dolore cum poſitu liquidò renes affectos eſſe argui poterit. Cunctæ autem iam dictæ differentiæ quatuor ſymptomata ſunt in genere excretorum immodicè toto genere præter naturam, vt liquet libr. de diffe. & 3. de cau. ſymptomatum, quanquam ad diuerſas renum diſpoſitiones conſequantur. Nanque ſi ſanguinolentum ſerum mingatur, eius cauſa erit diſpoſitio haud abſimilis ei, qualem in iecore diximus imbecillitatem eſſe. Inſuper cum ora, aut meatus, vtcunque nominare volueris, per quos ex concaua vena in renes vrina percolatur, ſupramodum dilatantur, Galeno auctore eodem 6. de locis affect. admodum tamen tenuis, & aquoſus erit ſanguis. Si propter renum imbecillitatem excernatur, ſimilis excrementis, quæ in hepaticorum affectuum initio excernuntur, niſi quod tenuis hæc ſanies ſanguinis magis cruenta videtur, vt 6. de locis affect. ſcriptum eſt. Erítque cum noxa functionis, tum retentricis, tum etiam alteratricis ipſorum renum: quæ ex aliqua intemperie ortum habebit. Ad morbum itaque in intemperie conſequetur tale ſanguinis profluuium. At ſi propter amplitudinem oſculorum vaſorum fiat, vrinam ad renes excolantium, erit iam dicti ſymptomatis cauſa morbus in via, eáque dilatata, idque percipies, quoniam nedum tenuis ſanies ſanguinis meietur, ſed quiddam etiam ex ſanguine venæ laxatum emittunt, & alia itidem craſſa, adeo, vt poſtquam ea quæ micta ſunt, conſtiterint, ſubſidentia quædam in vaſe reperiantur, & ſuperne quædam concreta, marinum maximè pulmonem ſimilitudine referentia, concocto; ac diſtributo cibo in venas, & nihil, aut omnino parum dolent ægri, eiectóque lotio leuati melius habent, vt Aëtio viſum eſt. neque vniuerſim ora vaſorum aperta ſanguinem effundunt, præſertim cùm apertio parua fuerit, ſed paulatim, atque tenui ore percolatum, eodem Galeno teſte præcitato com. aphoriſ. 78. 4. libr. Sed mox non ab re quæret quiſpiam. Num inter ſanguinis profluuia contineatur hæc ſeroſi ſanguinis excretio. Item cùm ex vaſis ſanguis profluat, vel propter eorum rupturam, ſeu eroſionem, vel propter reſerationem, vel διαπήδησιν, quonam iſtorum modorũ hæc tenuis ſanguinis ſanies profluet? An quoniam diapedeſis bifariam oriri contingit tunica ſiquidem ipſa vaſorum rarefacta, & ſanguine tenuato, vel ex gracilium vaſorum ore adaperto, vt liquet 5. meth. med. Dicimus nos, quòd vbi fiat ex exiguorum vaſorum adapertione, tale ſeroſi ſanguinis profluuium ſub anaſtomoſi continetur. Vbi verò propter debilitatem ipſorum renum prædictum ſanguinis ſerum meitur, impropriè ſanguinis, propriè verò ſeri profluuium dicitur. Nanque ſanguinolentum ſerum eſt, quod excernitur, ex Galeni ſententia 3. de cauſ. ſymptom. quo loco, propter iam dictam cauſam, ſanguinis diapedeſin, tanquam quartum genus excretionis omnino excipit, quemadmodum etiam cap. de cruenta ſpuitione adnotauimus. Sanguis verò per circuitum excretus ab ipſis renibus, non minùs ſymptoma eſt in genere excretorum immodicè, ac ad eorundem vaſorum reſerationem conſequitur, nec circa initia aderit noxa alicuius facultatis dictorum renum, ſed ab excretice facultate (quemadmodum per hæmorrhoidas fieri contingit) ſanguis excernitur. Quapropter circa initia citra vllum aliquem dolorem expellitur, leuantur ægri propter eius excretionem, & fortiores fiunt. Vbi verò diuturnior fuerit affectio, abſque læſione retentricis eorum facultatis fieri non poterit. Dignoſces autem affectionem hanc, quoniam excreti ſanguinis ipſi ægri tranſitum iuxta renum locum ſæpe percipiunt. Item quoniam vrinæ admixtus ſanguis reperitur, præceſsítque victus ratio multum ſanguinem generans, aut conſueti alicuius exercitij omiſsio, ſeu cuiuſdam membri mutilatio, aut quæpiam alia naturalis cruenta excretio præter naturam retenta eſt, ſimiliter ſi propter rupturam in renibus ſanguinis profluuium fiat, ſymptoma erit, vt reliqua ſolutionem continui conſequens. Erítque is affatim purus, & multus excretus, ac repente, vt ſuperius dictum eſt, ſeruabítque naturalem ſanguinis co-

Affectus præter naturam quis ſit affectio hac.
De differ. ſympt. c. vlt. 3. de cauſ. ſymp. cap. 2.
Si tenuis ſanies ſanguinis mingatur, cauſæ.
Cap. 2.
Cap. 2.
Li. 11. ca. 2.
Dubium.
Reſolutio.
Cap. 2.
Cap. 2.
Cauſæ ſi per circuitũ ſanguis mingatur, & ſigna.
Si propter rupturam.

lorem. Cuius causa, & ipsius sanguinis copia erit, aut propterea quod graue onus leuarit quispiam, seu valde saltarit, aut ex alto ceciderit, vel aliud quidpiam tale violentum pertulerit, vt liquet ex Gal.com.præcitati aphoris. 78. 4. libr. & Aëtio præcitato loco. Idem quoque symptoma erit, si per erosionem vasorum renum sanguis excernatur, insequitúrque dictorum vasorum continui solutionem, quoniam exulcerationem, seu erosionem. Is tamen sanguis sensim, & paulatim excernetur, dolor renes excruciabit, aderúntque alia erosionis, siue exulcerationis indicia. Causam habebit acres succos ex supernis defluentes, vt fusius declarabimus sequenti cap. de vlcere renum. Qui autem propter renum imbecillitatem, aut eorundem vasorum reserationem, tenue sanguinis serum mingunt, non negligenter tractandi sunt, sed magna cum diligentia circa initia eos curare oportet, nam temporis progressu extenuantur, & emaciantur omnes, & magis adhuc ij, qui plus sanguinis mictu excernunt, Aëtio auctore. Neque etiam despiciendi sunt, qui per circuitus sanguinem è renibus excernunt. Nam licet in principio, propterea quòd citra vllum aliquem dolorem excernitur, nihil in totum mali formident ægri, vbi tamen diuturnior fuerit affectio, & aliquando cohibeatur, quod pro more excerni consueuit, grauitatem inducit, aliorúmque pessimorum morborum causa existit, sanguine nimirum ad alias particulas dilabente: qua ratione articulares affectiones in aliquibus accidunt, aut vertigines, aut deliria, & insaniæ, aut oculorum cæcitates, vtplurimùm verò in malum corporis habitum, & hydropem delabendi aptitudo inde oboritur, eodem Aëtio teste. Si verò ob venam ruptam sanguis profluat, quàm celerrimè etiam præsidia adhibere oportet, nam verendum est, ne ob nimiam sanguinis copiam excretam, corpus totum inaniatur, ac infrigidetur, & propterea in lipothymiam, syncopen, & demum in mortem incidant, aut propter concretum sanguinem, & in grumum versum, si in vesica detineatur, timor est, ne omnino vrina supprimatur, consequatúrque etiam animi defectio, & color pallidus, ac reliqua praua symptomata, quæ ad grumos vocatos sequi solent, vt apud Galen. 6. de loc. affect. At is qui per erosionem sanguis meitur, quàm celerrimè circa initia curari debet. Nam temporis processu difficilioris curationis existet, quemadmodum ca. de renum exulceratione dicemus. Quantùm verò ad curationem spectat, similis victus ratio instituenda erit, quam cap. de cruenta spuitione præcepimus. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, ea primò conscribemus, quæ cruentæ excretioni per vrinam conferunt ortæ propter renum debilitatem, aut amplitudinem osculorum vrinas ad renes excolantium, licet ex Pauli auctoritate, eis quoque medicamentis vti possumus, quæ ad sanguinis sputum inscribuntur. Qua ratione à principio his conuenit quies, cibi adstringentes, & vinum nigrum in potu, potissimùm vbi vires imbecilles fuerint. Ab iis verò quæ vrinam ciunt, & à coitu omnino abstinendum, vt inquit Aëtius. maximè verò confert sanguinariæ succus, & radicis symphyti decoctum: adhæc tragacanthus in vino nigro macerata, eodem auctore. Item cornu ceruini vsti ℥.j. ex vino, aut lapidis hæmatitæ ℥.j. Necnon folia salicis trita cum vino, ramentorum loti arboris cremor, & radicis spinæ albæ decoctum, vt idem Aëtio visum est. Paulus verò præter symphyti radicem, & tragacanthum vino maceratam, polygoni, & plantaginis succum cum posca commendauit. Ex quibus item succis cum saccharo syr. parari poterunt, pauco aceto addito, ac exhiberi, vel in eorum vicem syrup. myrtinus, & de infusione rosarum siccarum præbeantur, eisdem insuper addere poteris ℥.j. radicis symphyti, cornu cerui vsti, aut lapidis hæmatitę, seu boli armenię præparatę pauco aceto addito, aut prædicti pulueres cum oxysaccharo adhibeantur, & vbi non suffecerint cum prædictis syrup. ℥.j. ex pastillis de spodio, seu terræ lemniæ vel de succino addere poteris. Nec minus confert, si cum posca exhibeantur. Extrinsecus autem renibus, & lumbis imponi poterunt ea, quæ ad sanguinis per sputum reiectiones sunt

Aet. lib. 11. c. 3
Si per erosionem.
Prognostica.
Lib. 11. ca. 2.
Libr. citato. c. 3.
Cap. 3.
Curatio si tenuis sanies sanguinis mingatur.
Potiones. Libr. citato c. 2.
Aet. loco citato.
Topica.

sunt descripta, & quæcunque vna cum eo quod adstringunt, & resiccant, etiã robur addere possunt, vt inquit Aëtius. Cuius farinæ sunt rubi folia, myrti, ac quercus, item myrti baccæ, malicorium, & balaustium, & perdicij folia, & similia (vt eidem Aëtio visum est) cum posca, aut vino adstringenti imposita. Ex quibus, ac aliis similibus simul permixtis omnibus, vel quibusdam poterunt etiam topica medicamenta hunc in modum parari. Recipe foliorum rubi, myrti, & quercus, sing. manip. ß. malicorij, & balaustiorum ana ʒ. iij. farinæ hordei P. j. olei rosacei ℥. ij. cum posca fiat cataplasma. Aut recipe palmularum in vino adstringenti, aut posca decoctarum ℥. iij. foliorum plantaginis manip. j. gũmi tragacanthæ, & succi semperuiui ana ℥. j. aluminis, ac aciæ, hypocistidis, singul. ʒ. ij. olei myrtini, & rosacei ana ℥. j. ß. farinæ hordei P. ß. fiat cataplasma. Si verò per circuitus quosdam, aut propter venæ rupturam in renibus factam sanguis excernatur, conandum est statim in principio, vt sanguinis impetus cohibeatur. Itaque venæ sectio in cubito commoda est eis, quibus ob venam ruptã sanguis promanat, statim in principio. Iis verò qui per circuitum sanguinem excernunt, paulò antè circuitum adhibita, Aëtio teste: nisi etiã sanguinis impetus vergat, ac cogat, vt cohibeatur. Nanque tunc etiam ipso circuitu vena secanda erit. Cæterùm sanguinis detractionem partiri melius erit, vt paulatim eius reuulsio, & diuersio fiat, eodem Aëtio auctore. Potiones item conueniunt hæmoptoicis aptæ, & quædam ex prædictis. Loci autem circa renes spõgiis posca imbutis irrigentur, aut linteis cum rosaceo, & aceto, ex eiusdem Aetij auctoritate, posthæc vnguentis, emplastris, ac medicamentis reliquis, tum superiùs, tum cap. de cruenta spuitione descriptis vtendum erit. Et vbi sanguinis excretio cessauerit, diæta vtendum est, vnde non multus sanguis gignatur, maximè in his, qui per circuitum excreuerunt, súntque supernæ corporis partes assiduè exercendæ. In his verò qui ob venam ruptam sanguinem mingunt, si exulceratio in locis relinquatur, aut eadem exulceratio ob acres defluentes humores fuerit orta, & sic ab erosione venarum fuerit ortum sanguinis profluuium, ipsam erosionem, seu exulcerationem, post sanguinis suppressionem curabimus, per ea quæ capite de exulceratione dicentur. Reliquum est, vt priusquam huic capiti finem imponam, emplastrum optimum, ex Aëtio conscribam, quod recipit ceræ ℥. j. ß. vitellorum ouorum numero 11. palmarum numero 10. croci ʒ. j. (quanquam Aëtius plus croci apposuerit) aceti, & rosacei quantùm satis est, misceantur, & fiat emplastrum.

Loco citato. — *Si per circuitũ, aut propter venæ rupturam sanguis mingatur, curatio.* — *Venæ sectio. libro citato. cap. 3.* — *Loco citato.* — *Reliqua medicamẽta quæ competant.* — *Eodem loco.* — *Eodem loco.*

Περὶ λιθιάσεως νεφρῶν. *Id est, De lapide renum.* Caput XCIIII.

NON rarò autem accidit, vt renes ipsi, siue secundum eorum cauitem, siue substantiam, affectu quodam laborent, quem propriè Græci νεφρῖτιν, siue λιθίασιν appellant, quanquam νεφρῖτιν quoque nominare consueuerunt, affectum omnem renum, siue similaris sit, siue instrumentalis, siue communis, propriè tamen ipsam intelligendo, nihil aliud νεφρῖτις significat, quàm λιθίασιν, vt patet libro de renum affectuum dignotione, ac curatione, Galeno ascripto, Latinè autem calculi, siue lapidis morbum appellamus, quo morbo ex natura loci, præter ipsos, non nisi vesica laborare solet, & vt quibusdam visum est, etiam colon (Galeno auctore 1. de locis affectis) Affectus verò hic nil aliud est, quàm corpusculum quoddam durum toto genere præter naturam instar lapidis, seu tophi, in substantia, seu sinibus ipsorum renum genitum. Percipies autem in eo renes affectos esse ex dolore cum positu, qui iugiter in renum loco fixus, ac stabilis infestabit in dextra parte, si dexter, in sinistra verò, si sinister fuerit affectus: similiter è regione affecti renis stupor femoris aderit, nam si dextrum femur stupor occupauerit, dexter ren, si leuum, sinister ægrotabit. Nec minùs affectum renem coniicere poterimus ex retracto teste, nã si dexter testiculus retrahatur,

In principio. — *Cap. 5.* — *Quid sit affectus hic.* — *Quòd renes afficiantur, signa.*

dextrum renem, si sinister, sinistrum pati argumento est, idémque est testis indolebit, Paulo auctore. *[Paul. lib. 3. cap. 45.]* Id verò non nisi propter consensum vasorum dorso incumbentium cauæ scilicet venæ, ac magnæ arteriæ, quibus mediis tum crura, tum testes renibus consentiunt, vt in dissectionibus videre licet, ac liquet ex Galeni 6. de morb. vulg. & libro de renum affectorum dignotione, ac curatione eidem ascripto. *[6. de morb. vulga. commentario 1. com. 5. Lib. de renũ affectorum dignot. paulo post principium.]* Reliqua verò indicia (quoniam & affectum ipsum indicabunt) idcirco & in eiusdem cognitione eadem narrabimus. Est nanque affectus hic morbus in numero, propriè in excessu, toto genere præter naturam, Galeno auctore libro de differ. morb. qui ex qualitate doloris primò percipi potest. Nam grauem in renibus laborantes dolorem, aculeíque infixi instar sentiunt, vt liquet ex eodem Paulo. Hipp. verò quod in renem dolor adsit grauis potissimùm cùm cibo impleti sunt, 6. de morbis vulg. scriptum reliquit, per quem dolorem duo intelligi posse Galenus asserit, aut grauem, tanquam alicuius grauis loco incumbentis sensum inferentem, aut acerbum, etenim vtrunque verum est in renibus fieri, diuersis tamen temporibus. *[Cap. 8. Quis affectus præter naturã sit, & quibus signis cognoscatur calculus.]* In calculorum nanque creatione, atque exitu grauissimè dolent, reliquo autem tempore, vt rei cuiuspiam grauis loco incumbentis dolorem percipiunt cùm perexiguis neruis præditi sint, quanquam à doloris qualitate renum calculus cùm impactus fuerit à coli dolore planè discerni non possit, nisi quis accidentia, quæ postea consequuntur, expectauerit, vt liquet 2. & 6. de locis affectis. *[6. de morbis vulgari. loco citato. 2. de lo. affe. cap. 5. 6. de lo. affe. cap. 1.]* Excitatur autem dolor hic in renibus, vt Hippo. visum est, eo potissimùm tempore, quo ægri cibo replentur, quodcunque per cibum significetur, cùm duo in eius doctrina significare possit, assumpta videlicet cibaria, ex quibus sanguinis multitudo creatur: & alimenti recrementa, quæ in intestinis colligũtur, Galeno auctore, eodem 6. de morb. vulg. Inter initia quoque pituitosi vomitus fiunt per peritoneum ipsis copulato ventriculo, in quo huiusmodi succus creatur, potissimùm si crassi, naturáque pituitosiores extiterint laborantes. *[Loco citato.]* Verùm vbi increuerit, perseuerauerítque affectus, ita patientibus vomitus æruginosus superuenit ob dolores, ac vigilias corrupto sanguine (vt Gale. inquit) ídque maximè cùm vnà febricitauerint, & inedia macerati fuerint. A quibus vomitibus leuiores ægri euadunt cùm cibi euacuati sunt, & ab accessionibus quidem liberantur, sed non ab affectu, eodem Gale. teste, arenulæque rubeæ subsident, & cruentum meiunt. *[Loco citato.]* hæc ex Hippo. Cruentum autem meiunt, nedum propterea quod cùm angulosus sit egrediens calculus, proximas particulas vulnerat, & cruorem euocat, verùm etiam quoniam si patentior fiat meatus ex vena caua in renem pertinens, vt præcedenti cap. docuimus, sanguis autem liquidus sit, neque multus, neque viscidus, cruentum quoque ita lotium reddetur, vt eodem 6. de morbis vulgaribus, Galenus scriptum reliquit, quanquam nephritici ab initio dilutas, puráſq; reddunt vrinas, deinde sequentibus diebus crassum aliquid in ipsis subsidere videtur, demum omnino arenosæ minguntur, vt 6. de locis affectis à Galeno scriptum est, *[Cap. 1.]* lapide verò cùm vrina exeunte, & à dolore liberantur, & simul locus affectus manifestabitur, nullúsque relinquetur quæstioni locus, vt idem Galenus inquit, nunquid videlicet coli, vel renum partes affectæ fuerint. Vt verò Aëtio visum est, *[Lib. 11. c. 4.]* in prædicto affectu accedit ægris loci dolor, tumore nusquam foris apparente, nisi inflammatio per lapillos producatur, spina ægrè flecti potest, & totum corpus admodum pigrum est, crura torpent, & maximè crus reni affecto propinquum: vrinæ circa obturationis principium paucæ, aquosæ minguntur, postea verò perfecta earum suppressio contingit: aluus nihil excernit, verùm promptitudines multas ad egerendum facit: excernitur etiam aliquando sanguis propter violentiam calculorum, præsertim asperorum. Cæterùm vbi lapis è renibus fuerit emotus, & ad vesicam delatus, vrinæ multæ prodeunt arenosam subsidentiam habentes, & aluus similiter largè egerit. Sensum autem æger percipit veluti calculo à renibus ad vesicam transeunte. Quibus verò indiciis renum dolor à coli dolore secernendus sit, à

Gale.

Gale.præcitato lib.6.de locis affect. decretum est,& nos cap.de coli dolore fusiùs conscripsimus.Reliquum est vt eiusdem calculi causas,materialem potissimùm,ac efficiētem reperiamus.A materiali exordientes, hanc crassum,terreúmque humorem esse à Paulo præcitato cap.45.3.libri decretum est.Quòd verò calculi originem ducant ex materia crassa,ac tenaci,modo crassitudinē maiorem, modo tenacitatem, ac modo vtramque paribus portionibus habēte,eodem 6.de morbis vulgaribus testatur Galenus,& libro de renum affectorum dignotione,ac curatione:quanquam etiam ex purulento humore, aut ex purulento,pituitosioréq; composito (quemadmodum & in articulorum morbis euenire consueuit)nōnunquam tophi in animalis corpore creari possint, ac similiter in renibus lapides concrescere,vt idem Galenus testatur. Vbi autem ex sola pituita crassa,& viscida calculus fuerit ortus, vrinarum subsidentia similis colori aliorum tophorum, qui in aquis sponte calidis, multis in regionibus,lapidibus adnasci,accrescereque cernuntur,cinerei erit coloris.Verùm vbi parum sanguinis cum pituita crassa, & lenta mixtum sit, vrinarum subsidentiæ color pro succi maiori copia euadet: nonnunquam veluti ex pallido,albóque mixtus,aut ex rubro,& albo,aut ex flauo,& albo: nonnunquam verò & ruffus erit,pariter quoque & arenulæ, quæ in vrinis subsident, ipso siquidem sanguinis colore ad colorum differentias faciente, qui neque hominibus exquisitè ruber semper est,sed interdum quidem ad atrius,interdum ad flauius,& ruffius vergit, eodem Galeno teste:quo fit, vt & ipsi etiā lapides inter se colore reperiantur differentes, similiter & arenulæ in vrinis subsidentes ob diuersam materiam,ex quibus fiunt:nigri enim,& subalbidi, & pallidi reperiuntur,vt inquit Aëtius,quandoque etiam & ruffi reuera, id quod sæpiùs accidit: & propterea Hippocrat. arenulas ruffas in vrinis subsidere asseruit, tanquam eo sæpiùs contingente: quanquam per ruffum colorem potuit omnes iam dictos intelligere prẹter cinereum,vt testatur Galenus.Non ab re itaque Aëtius materialem causam generationis calculorum assiduas esse cruditates inquit,vnde materiæ incoctæ, ac crudæ multitudo congregatur, & Alexand.simul cum Galeno, humores crassos,ac lentos esse fatetur, cap.4.libri 9. quandoque solos existentes,interim exiguo sanguini permixtos.Effectrix verò eorum causa est ignea renum caliditas, vt inquiunt Alexander & Paulus, seu ardor circa renes,vt fatetur Aëtius.A frigore autem ipsi generari non valent,nanque fieri non potest vt viuo corpori tantùm frigus accidat, quo concrescere valeat in homine lapis,quemadmodum fieri in externis videmus, vt liquet eodem libro de renum affectorum dignotione,ac curatione:quanquam non semper ex eodem calore,sed quandoque vehementi,interim autem non ita vehementi procreentur,prout eorum materia magis apta est vt induretur, ob quam etiam caliditatis diuersitatem lapides quoque colore differunt. Locus autem generationis eorum renes sunt,ac(vt quibusdam visum est)in eorū duntaxat cauitatibus concrescunt. Verùm nos cum Hippocrate & Gale.tum libro 2.de natura humana,tum 6.de morb.vulg.ac libro de renum affectorum dignotione,ac curatione, absque controuersia tenemus eos,nedum in renum sinibus posse concrescere, verùm etiam & in eorum carnibus procreari. Et quod quocunque loco generationem habeāt,in renem adsit grauis dolor, siue per grauem acerbus significetur,siue tanquam alicuius grauis loco incumbentis sensum inferentem intelligamus,diuersis tamen temporibus. Nam si in renum cauis fuerint orti,in solo per vrinarios,meatus transitu grauissimè dolēt laborantes.Si verò in ipsa renum carne fuerint creati,non solùm inter exeundum, verùm etiam creationis tempore dolorem inferunt. Pariter & quando in renum sinus peruadūt.Modus autem generationis talis existit. Nā cùm renes quicquid serosi, tenuísq; cum sanguine in vasis permixtū est,ad seipsos attrahant(vt superiùs demonstrauimus)meatibus id in renū ventriculos percolantibus latiùs patefactis,aliquid etiam ex crassioribus succis simul illabitur.

Cap.1.

Materialis causa calculi.

Loco citato.

Lib.de ren. affe.dign.in principio.

Loco citato.

Effectrix causa calculi.

Loco citato.

Qua parte renum calculi generētur.

2. de natur. hum.tex.18.

6.de morbis vulg.& lib. de ren. affe. dignot. locis citatis.

Modus generationis calculi in renibus.

Quando

Quando igitur istud calefactum in renis cauo, ad tophi consistentiam redactũ fuerit, si renum vis expulsoria omne id vnà cum lotio obstruxerit, arenosæ in ipso subsidentiæ fiunt. Quòd si renis cauo impactum tenaciùs inhæreſcat aliquid aliud eiusdem materiæ ex vena caua suscipiens, sibíque apponens, plus augetur: semper enim quod recens influit, priori circuncidatur, atque ita insigni magnitudine tophus grandescit, exusto, arefactóque crasso, & viscido humore, atque ad tophi corpulentiam redacto. Cùm verò in renum carnibus generantur, proportione tophis in articulorum morbo genitis correspondent, vt liquet ex Galeni Hippocratis auctoritate 2. de natura humana, & 6. de morbis vulgaribus. Nam si idem sanguis, qui in renes deriuatur crassior, ac pituitosior seipso existens, seu etiam ad atram bilem vergens per venas, & arterias in renum substantiam feratur quantitate, vel qualitate, aut consistentia excedens, adstringitur, detentúsque concipit caliditatem præter naturam, quæ ampliùs cum densat, agglutinat, & assat, assatúmque ipsum in terram, & lapidem commutat, quemadmodum si in cauitatem eorum delatus esset (vtroque etenim modò lapides fieri posse in renibus clarum est) cùm succus tenax, & crassus tépore aliquo assatur in iis, atque exsiccatur, vt eodem lib. de renum affectorum dignotione, ac curatione scriptum est. Talis itaque est calculi in renibus generatio ex humoribus crassis, & viscosis, tanquam ex materia, & ignea eorum caliditate tanquam efficiẽte, veluti etiam in externis videmus. Nam ex igne, & tali materia idonea figuli omnia vasa conficiunt, ita vt ne ab aqua quidem vnquam dissolui possint, vt inquit Alexand. Affectus hic inter initia magna cũ diligentia curari debet, nanque vbi perseuerauerit, ac magnoperè increuerit ob dolores, ac vigilias sanguis corrumpitur, & æruginosus vomitus superuenit (Galeno auctore) Vel magnum imminet periculum, ne vires à vigiliis, & constanti dolore deiiciantur, vt inquit Alex. Quod verò in adultis, ac in declinante potiùs ætate magis, quàm pueris renum hic affectus contingat, idem Gale. testatur 6. de morbis vulga. quemadmodum vesicæ calculis pueri frequentiùs quàm ætate prouecti, vt fatetur Aëtius: ídque non nisi ob diuersitatem caloris, qui in adultis crassos succos cogit, atque inspissat, in pueris verò fundit, atque dissoluit, quemadmodum fusiùs cap. de lapide vesicæ declarabimus. In renibus verò consistunt lapides aut parui, aut maiores, & aliquãdo quidem pauciores, aliquando plures magnitudine, & forma, colore, & asperitate, & multitudine inter se differentes Ex eorum autem numero rotundi, & leues facilè excernuntur non item qui alia quacunque forma præditi sunt, maximè tamen oblongi, & asperi difficulter excernũtur, Aëtio teste. Pro curatione aër eligatur purus, ac temperatus, somnus quoad fieri potest conciliandus parùm consueto longior, quies vitanda: est enim desidia valde noxia, deambulationes autẽ, & exercitia mediocria conueniunt, quæ pro ætatis, habitus, roborísque ægrotantis ratione corpus exercere valeant. Nam magnæ exercitationes non conueniunt, veluti equitationes, aut armis, aut lucta, aut pancratio certare, aut humũ fodere, aut id genus aliud facere, Galeno teste eodem sexto de morbis vulgaribus. Sit aluus soluta assiduè, modo ne instet aliud quidpiam, cùm nanque hæc probè excernit, vrinæ profluent liberè. Ab immodicis animi affectibus caueant, præterquam quòd irascantur interdum. Moderatus autem cibus, & bonæ concoctiones præcipiantur; satietates enim, & cruditates non solùm exasperant morbum, sed etiam (cùm non adsit) generant, vt liquet ex eodem Aëtio: etenim non impleri cuiusque ætatis, & corporis habitus commune documentum est, Galeno teste. Cibi itaque eligantur, è quibus neque satietates, neque cruditates contingant. Cauendum propterea ab his, qui duram substãtiam habent, ac ægrè concoquuntur, à caseo præsertim: nam qui frequentiùs eo vescuntur, lapides in renibus eis suboriuntur, Galeno auctore 6. de morbis vulga. Similiter etiam abstinẽdum est & ab omnibus acribus, dulcibus, crassis, tenacibus, ac pinguibus. Quapropter ptisanam, vel eius cremorem adhibere conue

Locis citatis.

Paulo post principium.

Prognostica.

Loco citato.

Cõmenta. 3. com. 15.

Aet. loco citato.

Curatio.

Victus ratio.

Comment. 1. com. citato.

Aet. lib. 11. cap. 6.

Loco citato.

Cõmenta. 3. com. 15.

conuenit,vel gallinarum,seu pullorum,starnarum,vel phasianorum ius,aut in eorum iure panis maceratus tribuatur,& vbi vires requirent contusa caro gallinarum,seu pullorum præbeatur. Vinum autem sit admodum tenue,& album non valde vetus:dulcia verò,& nigra vina vitanda sunt,tanquam calculosis inepta:sit autem aqua lymphatum purissima,& purgata,atque decocta. Et vbi renum hic affectus subitò inuadat,& qui laborat,cibo nuper refectus sit,cibíque adhuc sint incocti,aut semicocti,aut omnem aliam curationem pro doloris mitigatione,(nisi quicquam impedimento sit)vomitum prouocare expedit,vt eodem libro de digno.& curat. renum affectorum scriptum est. Nam leuiores quidem à vomitibus euadunt ægrotantes,Hippocr.& Gale.testibus præcitato libro 6.de morbis vulgaribus,quoniam ab accessionibus,sed non ab affectu liberantur,cùm cibis vacui sunt,vt Galenus asserit: qua item ratione,ex eiusdem Galeni sententia,& alimenti recrementa,quæ in intestinis colliguntur,sub cibi nomine comprehenduntur,confestim euacuari debent per idoneos clysteres,modò nihil obstet: ídque omnibus calculosis commune est,etiam si dolores paulatim irruant,& non repente incidant: qui ex furfurum decocto caricarum,fœnugræci,ac aristolochiæ parari debent,vt inquit Aëtius:& si quidem decenter euacuentur,sinere,si verò non,etiam bis,aut ter infundere,quibus adiicere poteris olei communis ℥.iiij. mellis rosacei ℥.ij.ac salis communis parum. Vel ex maluarum,althææ,mercurialis,ac betæ foliis,caricis,ac furfure decoctum paretur pauco sale addito. Cui adiicias olei communis,anethini,vel chamæmelini ℥.iiij.mellis rosacei ℥.ij.ß. pulpæ casiæ nouiter extractæ ℥.j. Et si ex his aluus non sufficienter excreuerit,℥.ß.diacath. aut hieræ picræ simplicis,vel ʒ.iij.confectionis de dactylis,seu electuarij indi adiicias,nec minùs & ℥.j.butyri recentis,aut adipis anserini. Cæterùm vbi venter sufficienter excreuerit,quædam infundere oportet,ex eiusdem Aëtij præcepto,quæ corpusculorum circa lapidem sitorum inflammationes lenire,& laxare possunt:id ipsum verò oleum anethinum facere poterit adipe gallinaceo recenti in eo eliquato,seu anserino,aut etiam butyro; quæ si non adsint etiam fœnugræcum,& althææ radicem oleo decoctam infundemus. Et vbi lapis in renibus adeò fuerit obturatus,vt vehementissimos obtulerit dolores,si quid aliud non prohibeat,vena cubiti propinquæ manus in corpore ex repletione affecto secanda est,ex Aëtij testimonio. Nanque eis qui sanguinis multitudinem congregarunt,hæc venæ sectio commoda existit,vt ipse inquit. Hippocrat.verò libro 6.de morbis vulgaribus,cùm opus fuerit,iuuenibus præsertim popliti venam incidere iubet,vbi sanguis multus,aut crassus in venis abūdet,vt Galenus inquit. Nam (vt ipse asserit) membra supra iecur cubiti venæ sectionem postulant,infra verò crurum in poplitibus videlicet,aut omnino saltem iuxta malleolos. Libro autem de renum affectorum digno.ac curat. hæ oppositæ sententiæ conciliantur. Scriptum nanque ibidem est,quòd vbi valida fuerit virtus,venam quæ in poplite est aperimus,vel quæ ad malleolos; sin imbecillis,venam,quæ est in cubito. Nam si virtute debili infra euacuabimus,retentrix facultas,quæ est imbecillis nō retinebit,sed vniuersa in præceps rapietur,& partem assiduo defluxu impetet,succis videlicet in locum imbecillem perpetuò procumbentibus. Sed cùm perpetuò venæ sectio in Hippoc.& Gale. doctrina virium robur exigat,non video eisdem imbecillis existentibus cur vena secanda sit etiam ea,quæ in cubito existit. Propterea cum eodem Gal.lib. de curand.rat. per venæ sectionem,sic de ea sentirem,ac iam dictos auctores conciliarem,ait nanque ambiguum esse num renes partibus superioribus,an inferioribus ascribi debeant,& propterea eis affectis neque perpetuò in cubito secta vena,neque etiam in poplite,aut malleolis iuuantur,sed vbi recens fuerit phlegmone,copiáque sanguinis affuerit,vena cubiti secanda est: quibus verò affectio inest,quam propriè nephritim nominant,eam quæ in poplite est,secare expedit,aut certè quæ in malleolis sunt. Reuulsionis itaque

Vomitus. Longe post principium. Cōmenta. 1. com. 5. Clysteres.

Lib. 11. ca. 5.

loco citato.

Lib. 11. ca. 5. Venæ sectio. Cōmenta. 1. tex. 5. Diuersæ sententiæ de venæ sectione, conciliantur.

Propria opinio. Cap. 18.

gratia,vbi copia ſanguinis affuerit,& timor ne ex ingenti dolore phlegmone excitetur,Aëtius venam cubiti propinquæ manus ſecari iuſsit, vt ex eius verbis patere poterit.Hippocra.verò euacuationis gratia cum reuulſione, ſeu deriuatione,vbi ſanguis multus,aut craſſus in venis abundet, cùm eundem ſurſum reuellere promptum non ſit, ſed magis expeditum per inferiores partes euacuare,ſeu per conuenientiorem regionẽ,qua maximè natura vergit(vt ſui moris eſt)poplitis venam ſecare præcepit è directo,videlicet affecti renis,cum rectitudinem perpetuò ſeruandam eſſe iuſſerit.Verùm quæcunque vena incidatur,multò minùs euacuandum eſt, quàm ipſa repletionis copia expoſtulat, neque enim(vt inquit Aëtius)futurum ſperamus vt omnino citò è renibus excidat lapis,præſertim ſi magnus exiſtat,Quare ſeruare oportet ſanguinem in eam,quæ cùm tempore futura eſt in corpore expenſam. A venæ ſectione, vbi etiam vitioſo humore ægri abundabunt,purgans medicamentum,quod abundanti humori conueniens ſit, præbendum eſt, neque omittendum hoc eſt,niſi aliud quippiam id fieri prohibeat,notiſsimum nanque eſt (vt inquit Galenus eodẽ 6. de morbis vulg.)quòd ſi vtroque auxilio homo indigeat,à venæ ſectione incipiendum eſt,quoniam ſi per ſanguinis miſsionem corpus priùs vacuatum fuerit, purgans medicamentum exhibitum venas, & arterias, & inanes corporis regiones inuenit non oppletas, quo fit vt abſque vllo impedimento in totum corpus permeet ad attrahendum ſuccos,facillimèque fiat eorum euacuatio per vaſorum ſpatia & fuſionem,tenuitatémque ſuccorum. Nam ſi vaſa ſanguine repleta ſint,& purgans medicamentum dederis,non poterit propter plenitudinem in corpus differri,vnde fit,vt ſubſtet,& nihil efficiat,aut ſi quicquã facit, malè faciat, vt liquet libro de renum affectorum dignotione,ac curatione.Pariter vbi ſanguinis multitudo non affuerit, ſed vitioſi duntaxat humores redundarint,eiſdem purgatio apta eſt,citra venæ ſectionem pro ratione redundantis ſucci.In quem vſum bile redundante, mel roridum, ſeu caſsia fiſtula præbeatur; aliis verò craſsioribus redundantibus ſuccis, vtpote bile atra,vel pituita,prædictis diacatho.aut confectionem de dactylis,& puluerem hieræ ſimplicis adiicere poteris hunc in modum.Pulpæ caſsiæ recipe ℥. j.ß. vel ℥.ij.diacath.ʒ.vij.vel confectionis de dactylis ʒ. iiij. pulueris hieræ ſimplicis, & pulueris radicis glycyrrhizæ ana ʒ.j.fiat bolus: vel parato decocto ex eadem radice glycyrrhizæ,floribus cordialibus,vua paſſa,& ſebeſten, in eo ℥.ij.vel ℥. ij.ß.roridi mellis,& ʒ.vj.diacath.vel ʒ.iij.confectionis de dactylis diſſoluas.Toto autem corpore expurgato quæ laxare meatus, ac renum corpora mollire valent, medicamenta adhibenda ſunt, fomentis vtens ex decocto foliorum maluarum,foliorum,ac radicum althææ, florum chamæmeli, fœnugræci,ſeminis lini,& radicis graminis in hydrelæo,& cum ſpongiis ſæpiùs ſupra affectum renem adhibeas.Ex eiſdem quoque inſeſsiones parari poterunt. At omnium(vt inquit Alexander)optimum eſt balneum,vt quod non ſolùm mitiget, ſed etiam curare poſsit:id verò ex dulci aqua fiat, aut ex hydrelæo dolore adhuc vehementiùs infeſtante,& renum regio, ac lumborum inungatur infraſcripto vnguẽto,quod recipit olei chamæmelini,vel anethini, & amygdalarũ dulcium ana ℥.j.ß.adipis anſeris,vel gallinacei,& butyri recentis ana ʒ. iij. ceræ quod ſatis ſit,fiat vnguentum,interim adiiciens oleum quod ex ſcorpionibus paratur, aut ex eodem cum recenti butyro, & oleo amygdalarum dulcium,ac cera, vnguentum fiat.Poſt fomenta verò, inſeſsiones, ac balnea; adhuc cataplaſmata conueniunt.Inter quæ hoc primo vtare, farinæ tritici recipe,ſeminis lini,& fœnugræci,cuiuſlibet manipu.j.olei anethini, vel chamæmelini,& amygdalarum dulcium ana ℥.j.ß. mellis ℥. ij. reſinæ terebinthinæ ℥.j. radicis althææ contuſæ ʒ.iiij.miſceantur arte,& fiat cataplaſma, priùs prædictis farinis in modo dicta decoctione decoctis, optimum quoque cataplaſma fiet ex lupinorum farina,hordeacea,ac ſeminis lini in aqua, & oleo decoctis. In decoctione autem althææ,ac peucedani radix,ac chamæmelum admiſceatur.Bo

Medicamẽtum purgãs.

Loco citato.

Loco citato.

A purgatione, quæ medicamenta adhibenda ſint.

tur. Bonum est etiam (vt inquit Aëtius) panem passo decoctum circa lumbos, & ventrem imponere, neque tamen erit absurdum pectini, ac vesicæ eadem vnguenta, ac cataplasmata adhibere: & ne quamprimum frigescant, calefactorio extra ea contegere oportet, id quod commodè fieri potest per saccellos ex milio, furfure, ac floribus chamæmeli paratos, ac in latere pauco vino inspersō calfactos. Conducunt etiam non parum cucurbitulæ absque incisione adhibitæ, quæ sæpe lapidem celeriter adeò transferunt, vt subitam eius mali leuationem comparare possint, lapide nimirum in locum ampliorem translato supra à renibus initium facientes ad inguina per obliquam earundem partium (quas ilia appellant) positionem procedentes: quo loco frequenter dolores incedunt propter situm meatuum, qui vreteres appellantur: quemadmodum libro de renum affectorum dignotione, ac curatione, & ab Aëtio scriptū est: quanquam ea, quæ vias dilatant, ac renes laxant, non immodicè adhibere conueniet, nanque emollitio, & laxatio virium robur exoluit, sed tantisper eis vtendum est, quantisper eis lapis in rene hæret. Cucurbitulas item iam dictas, vbi dolores vehementiùs infestant, adhibere non conuenit, sed ipsis aliquantulum lenitis, & inflammatione non impediente, ex eiusdem Aëtij sententia, quo etiam tempore ea quæ vrinam cient, ac lapidem frangunt, exhibere tempestiuum est. Etenim transmoto lapide, & ex sede agitato dolores quiescunt, vt ipsemet testatur Aëtius. Quæ verò calculosis auxiliantur, vnica facultate indigent quæ secare, & abstergere cum manifesta caliditate potest, Galeno teste 10. de compositione medicamentorum secundum locos. Talia autem sunt omnia ferè amara, vt ipse inquit. A valde tamen calidis, ac diureticis omnino abstinendum est, præsertim à longo eorum vsu. Nam effectricem calculorum causam adaugent dum renes intemperatos, igneósque per caliditatem reddunt, vt promptè alios assare calculos possint, licet factos comminuant, Alexandro teste. Admodum itaque calida, ac acria medicamenta studiosè vitari debent, vnde calculosis quæ valdè calfaciant dari nullo modo conuenit, vt liquet 6. de sanitate tuenda. Quòd si necessitas te cogat eisdem vti, semel, aut bis eis vtare, & demum desistere ab eis debes ex eiusdem Alexandri testimonio. Qua de re extenuantibus, ac incidentibus citra magnum calorem vtendum est, sed quæ tepidam (vt ita dixerim) facultatem habeant. Hæc etenim paulatim citra noxam lapidem comminuunt, nec eum duriorem reddunt. Sed hæsitaret fortè aliquis, si curatio quælibet per suum contrarium efficitur, quomodo lapidem possint comminuere quæ tepidam facultatem habent, cùm à calore fuerit genitus? Cui respondebimus nos, quòd cùm calculus ab intemperie, & valido calore sit factus, ob id meritò exhibemus quæ tepidam facultatem obtinent, vt quæ contraria his sint, à quibus lapis est effectus, si quidem tepida ceu minùs calida sunt valdè calidis contraria, vt liquet eodem lib. de renum affectorum dignotione atque curatione. Hæc itaque medicamenta, quæ minimùm caloris possident, callosas seu tophaceas consistētias incidere sunt idonea, Galeno auctore 5. de simpl. medic. facult. veluti sunt radices regiorum asparagorum, & rubi, & betonica, & polium, ac acetum scillinum, & vitrum combustum & quæ eius generis sunt, eodem teste. Præter hæc autem à Paulo graminis radix, adiantum, althææ semen, spongiarum calculi, cicer nigrum, seu eius ius, phu, meon, asaron, carpesion, & saxiphragia commendantur. Sion verò, & scolyini radix, atque erysimon esu, & potu prosunt, vt idem Paulus testatur. Alexand. verò cardui decoctum cum apio, seu etiam decoctum radicis quinquefolij cum oxymelite tanquā valde efficax commendat, in vicem autem quinquefolij eryngij decoctum, aut erysimi præbet. Similiter & radices graminis, & plantaginis radix, & folia, atque semen, ius cicerum, viticis semen, & amygdala ab eodem commendantur. Præter hæc etiam peucedani radix, atque ipsa radicula, paliuri semen, & tribuli decoctū, radix cyperi althææ semen, & radix, rumicis domestici radix, & vermes terreni cocti approbantur,

Lib. 11. ca. 5.

Loci scitatis.

Quo tempore vrinam ciētia, ac ea quæ lapidē comminuūt exhibenda sunt.

Cap. 1.

Cap. 11.

Dubium.

Solutio.

In medio.

Cap. 12.

quorum singula partim decocta, partim tenuissimè trita præbeto bibenda, vt ipse refert. Vbi verò hæc non suffecerint, ad valentiora medicamenta transire oportet, quæ (vt Aëtius fatetur) communia etiam sunt & calculosæ vesicæ remedia, inter quæ sunt præcipua lapis iudaicus, cicadæ siccæ sine pennis ac pedibus contusæ, ac hircinus sanguis inarefactus, qui præexistentes lapides soluit, atque ita per lotium excerni eos facit, vt etiam alij ampliùs non gignantur, præterea dolorem sedat, Aëtio auctore. Quomodo autem is parari debeat, ab eodem auctore cap. 12. libri 11. scriptum est. Accedunt adhæc alia, quæ à tota substantia magnopere conducere videntur, inter quæ passerculus quidam inter sepes & murum victum quæritans troglodytes appellatus ab Aetio, & Paulo conscribitur, cuius descriptio ab eodem Paulo cap. 45. libri 3. & Aetio cap. 11. libri 11. scripta est. Hic sale conditus, & in cibo crudus acceptus, morbū perfectè sanat, in posterúmque generari prohibet. Conditur autem, ac diuersis modis præparatur, quemadmodum ab eisdem auctoribus in præcitatis locis scriptum est. Aetius item hoc etiam medicamentum, tanquam efficacissimum scriptum reliquit. Leporis pellem in ollulam coniice, & in furnum demitte: atque vbi vsta fuerit, vt probè conteri posit, acceptam tere, & ex ipsa cochlearium vnum cum vino ieiunis in solij aquæ calidæ inscēsu prębe: asplenij quoque decoctum (quod vulgus ceterach nominat) cum oxymelite non parum confert, nam & ipsum lapides frangit, Galeno teste 6. de simplicium medicamentorum facultatibus. Vltimo loco nostrum, quo vtimur, puluerem conscribere libuit, quo perpetuò vsus sum, & præter id, quod nullam noxam affert, mirificè lapidem comminuit; recipit autem seminis althææ, & violarum albarum, singulorum grana quinque, lithospermatis, & radicis glycyrrhizæ ana ℈.ß. lapidis iudaici, & spongiæ, cuiuslibet grana tria, pulueris ossium dactylorum, cerasorum, & mespilorum ana ℈. seminum melonum ʒ. iiij. fiat pulus, cuius ʒ.j. pro qualibet vice cum ℥.ij. vini albi aquosi aut oxymelitis, aut iij. decocti asplenij in aqua parati, ac exiguo aceto addito tribuatur. Interim verò corporibus, præsertim natura frigidioribus, seminis apij, asparagorum, cinnamomi, ac saxifragiæ, cuiuslibet grana septem adiicere poteris. Vbi verò doloris vehementia, ac vigiliæ infestauerint, & magnum vitæ immineat periculum, viribus præsertim consentientibus cum his quæ torporem inducunt, succurrendum erit, ex Pauli, & Aetij sententia, præbeatúrque Philonis medicamenti, aut theriacæ nouellæ ʒ.j. cum ℥.ij. vini albi aquosi. Vt verò post exactum lapidem, alij non renascantur, si obesa fuerint corpora, audacter exquisitè extenuans victus præcipiendus erit. Vbi autem calidiora fuerint corpora, atque gracilia, neque extenuantem victum, nec medicamenta, quæ extenuare possunt, requirunt, cùm ea gracili corpori sint inimicissima, sed mediam esse conuenit inter extenuantem, impinguentémque victus eorum rationem, Galeno auctore 6. de sanitate tuenda, & Aetio capite 15. libri 11. Scopus nanque est, ne crassior, aut frigidior materia, quæ ad calculorum generationem idonea est, congregetur, sed contrà studendum est, vt bonam temperiem conciliemus, & extenuantibus citra magnum calorem vtamur, vt inquit Alexander. Qua de re in temperatis locis degant, in quibus anni tempora, & horæ nimio feruore non infestent, frigora tamen magis, quàm æstus cauenda, assumantur etiam ociosæ deambulationes, & exercitia moderata: etenim segnities, & ocium eis nocent. Cæterùm ventrem semper probè laxum habere oportet: somno vtantur moderato, neque culcitris indormiant ex anserum plumis confectis: hæ siquidem renes valde calefaciunt, eodem Alexandro auctore. Caueant cibos substantiæ duræ, & qui ægrè manducatione atteruntur; item eos qui multam substantiam habent, plurimúmque nutriunt & qui aceruatim digeruntur, antequam perfectè coquantur, & qui grauis sunt qualitatis, seu difficulter cōmutantur, ac supernatant, & ægrè per aluum subeunt, & inflāt, item eos, qui meatus obstruunt, aut aliàs diutiùs corporibus insident, ex Aëtij sententia. Sit autem cib

Loco citato.

Cap. de asple no.

Præseruatione alij renascantur calculi.

Cap. 11.

tem cibus boni ſucci, & moderatus (vt inquit Paulus) rarúſque leguminum omnis generis,frumentaceorúmque vſus.A caſeo,& lacte,& quæ ex ipſis præparantur,caueant:nam omne lac,prẹter aſininum,eis incõmodum exiſtit:propterea quod cæteris omnibus eſt tenuius, aſininum, ideo confert ex eiuſdem Galeni & Aëtij ſententia:præ omnibus verò ſatietatem vitare oportet. Vino vtantur tenui vrinã ciente,non valde veteri.Nam dulcia vina calculoſis ſunt nociua,ſimiliter,& nigra,& ſummatim omnia quæ craſsi ſunt ſucci, ac nimis calida,ſeu acria nocent.Omnibus verò confert calculoſis, vt à cœna ſæpe vomant:ſimiliter ante omnem cibum bibere aquam tepidam. Nihil etenim renes adeò recrementis vacuos, temperatóſque reddit, vt non ampliùs calculos procreare poſsint, nam temporis ſpatio, igneus ipſorum calor à tepore aquæ extinguitur.Quare probè faciunt qui bibunt etiam in medio cibi aquã, aut vinum refrigeratum, aut roſaceum, aut violatum, vt idem Alexander inquit.Paulus verò à balneo ieiuno ante vinum,aquam temperatam potandam exhibet,tanquam omnium præſentiſsimum remedium ad calculos arcendos. Similiter etiam vbi inter prandendum frigidam ſuperbiberit, approbat:oxymel quoque cum quodam ſimpliciore vrinam ciente,veluti adianto,apio,graminíſque decocto commendat.Alexander verò paluſtris aſparagi decoctum, eryngij,& quinque folij herbæ approbat,pariter (vt diximus) & plantaginis, tum radicẽ,tum verò folia,& ſemen,ac cicerum ius. Vbi autem ſanguis abundare videatur,curioſè inſpicienda eſt temporis opportunitas, vt venam ſecemus, ex Aëtij, & Pauli teſtimonio, fiat autem ea è cubiti vena interna, nec multa ſanguinis copia vice vna educatur,ſed potiùs vbi oportet, eandem iterare expedit.Quòd ſi vitioſorum humorum copiam perſentiſcant, purgationibus conuenientibus vti oportet, ex ſententia eorundem auctorum, pro ratione redundantis ſucci, quemadmodum ſupra meminimus. Per interualla quoque ea bibant,quæ vrinam ciere poſſunt, tam ſimplicia,quàm compoſita, quorum etiam ſupra mentionem fecimus : inter quæ eſt acori, graminis,nardi,calami aromatici,aſari,dauci, oreoſelini,hyperici, & roriſmarini decoctũ: ex his ſingula,eíſque ſimilia,tum per ſe,tum inuicem permixta præbeto:nam vrinam manifeſtè mouent, vt inquit Aetius. Ex pro cibis vtantur paſtinaca valde cocta,fœniculo,ſio,carduo, pulegio, atque calamintha. Ab eodem quoque naturalium aquarum vſus(verùm non ſæpe)tanquam conuenientiſsimus commendatur.Similiter ſi per plures dies radicis eryngij decoctum, aut triſſaginis,dictamni,ſeu radicis tribuli bibant.Semel item in hebdomada mirificè confert,aut bis in menſe præbere ℥.j. prædictæ pellis leporis, vt ſuprà præparatæ cum aſplenij decocto,ſeu cicerum iure,vel pauco vino albo, & tenui, aut tantundem nuper ſcripti noſtri pulueris ſimiliter præbeto.

περὶ φλεγμονῆς τῶν νεφρῶν. *Id eſt, De inflammatione renum.*

Caput XCV.

HAVD ſecus, quàm cæteras corporis partes ex copia influentis ſanguinis & renes ipſos inflammatione tentari contingit, præſertim vbi in carnoſam eorum partem confluat. Dignoſces autem quòd renes afficiuntur,ex dolore cum poſitu, qui circa primam dorſi vertebram paulùlum ſupra ſpurias coſtas (præſertim ſi dexter ren fuerit affectus)aderit, diſtenditúrque dolor ſurſum vſque ad hepar,& deorſum vſque ad veſicam,& pudendum,lumbóſque,& coxendices,pectinem,ac femora.Cõſequitur,& ſtupor propinqui cruris,dextri inquam, Aetio auctore cap.16.libri 11. At ſi ſiniſter ren fuerit affectus,circa eaſdem regiones dolor aderit,parte ſiniſtra, ſiniſtríque cruris conſequetur ſtupor. Quòd ſi ambo afficiantur,circa ambas partes percipietur dolor, amborúmque crurũ ſtupor conſequetur.Ex nonnullis etiam aliis indiciis idem inueſtigari poſſet,

Signa renũ affectorum.

nisi esset, quod eadem qualitatem quoque affectus indicant, inflammationem inquam. Et propterea pro eius notitia eadem dinumerabimus. Quis verò affectus præter naturam sit inflammatio, non semel duntaxat in præcedentibus dictum est. Indicant verò eam, ex Pauli testimonio, ardor, ac dolor cum grauitate, febricula, mentis alienatio, vomitio bilis syncera, & vrinæ reddendæ difficultas: addit Aëtius quòd neque recta erigi possunt ægrotantes, neque pedibus ingredi, & siue sternutatio, siue aliqua alia concussio irruat, vehementi dolore lancinantur, frigent eorum extrema, & magis suræ, ac pedes, adest vrinæ emittendæ difficultas, mingúntque assiduè, ac laboriosè, in principio quidem tenuia, & aquosa, in quibus nihil subsidet. Inflammatione verò in peius proficiente, rubicundiora, deinde etiam crassa, & mucosa, adsúntque febres vehementes. Quòd si adhuc ampliùs inflammatio augescat, hæc omnia fiunt vehementiora, accedítque his nausea, morsus stomachi, & vomitus bilis, & quidam vsque ad animi deliquium anguntur, & exsudant. Sistitur ipsis venter adeò, vt inflentur, & assiduè ructus emittant. Sequitur fastidium vehemens, & quibusdam continuæ fiunt exacerbationes, quibusdam verò per interualla. In vniuersum autem (vt eidem Aëtio visum est) ventris egestio, & vrinæ multa excretio dolores ipsos præcedunt, testatúrque accedere ægris dolorem pulsatilem retro, iuxta primam dorsi vertebram. Id quod pugnare videtur Paulo, qui dixit dolorem cum grauitate adesse, pariter & Galeno 2. de loc. affe. vbi asseruit grauem dolorem, nedum proprium hepati esse, sed spleni quoque, ac renibus inflammatis communem. Atqui dicere possumus Gale. ac Paulum de inflammatione quatenus inflammatio est, ortáque in carnosa renum parte verba fecisse, Aëtium verò de magna inflammatione, magísque in cæteris renum partibus vrgente: quod etiam confirmauit Gale. com. aphoris. 5. 6. libri cùm dixit. Quòd si renum pars carnosa patiatur inflammationem, dolor est grauis, aliis verò partibus, quæ sunt in rene, patientibus, velut est tunica, quæ renes obtegit, venter eorum interior, arteriæ, & venæ, quæ ad hunc terminantur, ac etiã productiones vasorum vrinariorum dolor sentitur acutus, & eodem etiam 2. de locis affect. cùm dixit. Pulsum cum dolore factum sequi inflammatorios affectus notatu dignos, & cùm maiores fuerint, ídque semper in ipsis arteriis, atque in continentibus ipsas partibus, quas & ob angustiam premunt, & cùm attolluntur veluti percutiunt, modo pars affecta sentire nata sit: inserũtur itaque ad renes arteriæ, eædémque magnæ, vt ex anatome liquet, neq; renes sensus expertes sunt, propter neruum ad eos distributum, præsertim ad eorum membranam, ac externam superficiem. Qua de re fit, vt cùm ingens fuerit in eisdem partibus orta inflammatio, affectis, aut pressis iam dictis arteriis, & veluti inflammatos renes percutientibus, pulsatilis quoque dolor sentiatur, qua etiam ratione Aëtius febres vehementes in eiusmodi inflammationibus adesse testatur notatu dignis, ac in peius proficientibus iam dictis inflammationibus. Paulus verò febriculam, cùm exigua, & circa initia fuerit inflammatio. Si autem ad suppurationem renum inflammationes vertantur, cuncta prædicta symptomata, ac accessiones extenduntur, & febres cum horrore irruent, atq; id maximè circa vesperam, erúntque inordinatæ, & dolores cum horrore interpellato ac vario infestare videntur, vt liquet ex Gal. 6. de locis affect. Nam dum pus gignitur, dolores, ac febres magis eueniunt, vt inquit Hippo. aphoris. 47. 2. libri. Tumor item circa ilia quodammodo apparebit, & vehementis caloris sensus ægrotos circa renes affligit, mingúntque rufa, & pura (vt cap. 18. eiusdem libri inquit Aetius) Quòd si in sanam partem inclinat æger ex affecta, grauitatem magnam magis se sentire dicit, quàm antea quàm inflammatio in abscessum peruenisset, Alexand. teste cap. 5. libri 9. Nam circa renem dolentem veluti suspensi cuiusdam ponderis sensum percipiet, vt ait Galen. 6. de locis affect. Perfecta autem suppuratione, & febrium, & dolorum accessiones minores contingent, & grauitatis sensus magis circa affectũ renem infestabit, ac tem

Lib. 3. c. 45.
Inflammationis renũ signa.
Cap. 8.
Cap. 3.
Si ad suppurationẽ vergat inflãmatio, signa.
Cap. 2.
Loco citato.

actempore rupturæ magis exacerbantur,ad quam etiã cum ipsis vrinis puris excretio consequitur,& nonnulla alia,de quibus sequẽti cap.verba faciemus. Cæterùm ob plurimas causas renes inflammari contingit,vt liquet ex eodem Aëtio,nam plagæ,& attritiones,pharmacorum potiones,& humores corrupti inflammationem generant,& præsertim equitationes continuæ,& vehementes,vt ipse inquit:quorum notitia facilè haberi poterit. Verùm in eisdem inflammationibus si vrinæ prodeant multæ,& crassæ,in quibus bonum est quod subsidet,quoniam ipsæ maximè iudicant,ac secernunt morbum,propterea quod inflammationis concoctionem indicant, bonum portendunt,quemadmodum,si vrinæ aquosæ,puræ,ac perlucentes prodeant, ægrè morbum secerni indicabunt,eodem Aetio teste.Conferunt etiã renum passionibus hæmorrhoides superuenientes,vtpote quæ velut fæcem sanguinis vacuare sunt natæ,ex Hippo.& Gale.sententia aph.11.6.libri. Victus ratio pro inflammationis renum curatione similis instituenda erit fere ei,quam in inflammatione ïocinoris præcepimus,nisi quod(vt inquit Aëtius)licet à primo die à cibo abstinere debeant,non tamen in multos dies inediam extendere oportet:etenim vrinæ puriores,& acriores per inediam redditæ(vt ipse inquit)vehementissimos morsus infligunt.Quapropter in principio sorbitionibus tenuibus morsus lenientibus ægros nutrire oportet,veluti est ptisanæ succus,& aquæ calidæ potus. In cuius vicem aqua hordei,seu ea in qua coriandrorum præparatorum semina fuerint decocta,vti poterunt. Vitent autem aquam mulsam in principio,priùs quàm concoctæ fuerint inflammationes,ac vsum eorum,quæ vrinam ciunt:oblædunt enim mordaces humores inflammatis partibus inducendo,eodem Aëtio auctore. Nam vbi in vesica,vel renibus phlegmone est cœpta,medicamenta quæ vrinas prouocant,bibenda haudquaquam danda sunt. Sed ad partes quæ maximè longinquæ sunt,semper reuulsio facienda erit,ex Galeni decreto 13.metho.meden.extimata tamen tum phlegmones magnitudine,tum corporis totius statu. Quapropter sanguis detrahendus statim est, præsertim vbi maiori acumine renes affligantur,& vehementior exurgat dolor,ex Pauli,& Aëtij sententia,vel omnibus succis ex æquo redundantibus, seu ipso sanguine exuperante,vt inquit Alexand.At quæ vena secanda sit,nõ admodum liquet.Nam Aëtius venam cubiti secare iussit, Galen. verò 13.metho.meden. renibus,vesica,pudendo,& vtero phlegmone laborãtibus,eas quę in cruribus sunt sitæ,venas esse secandas præcepit, potissimùm quæ circa poplitem sunt,sin minùs,eas quæ iuxta malleolum; perpetuò autem,quæ è directo sunt positæ,quamuis in eodem libro paulò ante dictam sententiam,ad partes maximè longinquas reuulsionem fieri in iam dictis inflammationibus iusserit:ambæ tamen sententiæ veræ sunt. Nam vbi reuellere duntaxat opus sit, in contrarium ac maximè longinquas partes perficiẽda erit,& propterea venam cubiti,eámq; internã secare conuenit.Siverò vacuare simul cum deriuatione intendat medicus,crurum venæ,quæ è directo sunt sitæ affecto reni,secandæ sunt.Nam(vt ipse inquit)statim prima vacuationis diuersitas pro particularum diuersitate variatur; & propterea vnde,aut quomodo vacuatio sit facienda æger ipse docet locus.Hinc cum eodem Galeno concludamus quod vbi recens fuerit phlegmone,copiáque sanguinis affuerit, reuulsionis potissimùm gratia ex cubito vena secanda est.At si nec recens fuerit, nec sanguinis multitudo adsit,euacuandi præsertim causa,eam secare expedit quæ in poplite est,aut quæ in malleolis,quemadmodum idem Galenus libro de cura. ratio. per venæ sectionem scriptum reliquit.Vel si mauis primò eam,quæ in cubito est pro reuulsione secabis,deinceps(si opus fuerit)eã quæ in malleolis pro euacuatione rectitudine seruata,nam & Aetius quoq; repetitam sanguinis detractionem cõmendauit.Verùm priusquam ad venæ sectionem deuenias,clysteres adhibendi sunt ex maluæ decocto,aut semine lini,& fœnugræci cum oleo, & melle,aut ex ptisanæ succo cum oleo,& melle,ex eiusdem Aëtij sententia.

Causæ.

Prognostica.

Victus ratio.

Cap.11. Venæ sectio.

13. metho. loco citato.

Cap.18.

Cæterùm copia non multa infundenda est, ne repleta intestina comprimant renes: & vbi stercora prodierint, oleum anethinum cum butyro quibusdã adipibus in his eliquatis, anserino videlicet, aut gallinaceo, iniiciantur, vt ipse inquit: aut ex maluarum, betæ, ac violarum foliis, & hordeo decoctum paretur, cuius recipe lib. j. aut lib. j. ß. & adde olei violacei ℥. iiij. aut chamæmelini, vel anethini ℥. iij. mellis rosacei ℥. ij. salis communis parum, casiæ tractæ, aut pulpæ casiæ fistulæ ℥. j. butyri recentis, & adipis anseris, seu gallinacei, cuiuslibet ʒ. iiij. vel ʒ. ß. misceantur, & fiat clyster. Interim (si videbitur) addere poteris ʒ. ß. vel ʒ. iiij. diacath. Cæterùm si vitiosus quispiam humor, præsertim acris, & biliosus cùm sanguine redundarit, à venæ sectione purgationem adhibere conuenit, quæ humorem præpollentem educere possit. Verùm exhibenda nequaquam erit priusquam humorem cõtemperaueris, ac solutu facilem parauerit, aut si crassus fuerit, ipsum extenuaueris, ex Alex. testimonio, potissimùm vbi virtus vitiosum humorem euincere, ac superare nequeat. Et propterea inter initia humoribus existentibus crudis, & inflammatione ipsa feruescente, nequaquam purgans medicamentum exhibendum est, vt liquet ex eodem Alex. id quod etiam annuere videtur Aëtius cùm dixit, neque etiam purgatiuũ pharmacum exhibendum, veluti quidam consueuerunt: quanquam & idem Aëtius vehementiora medicamenta purgantia vitauerit. Nos verò nec eadẽ, humore etiam contemperato, concocto, ac præparato etiam post initia probamus, sed ea duntaxat, quæ vim habent redundantem humorem leniendo expurgare, veluti tamarindi, casia fistula, mel aëreum, saccharum violaceum, syru. ex pluribus infusionibus rosarum, aut violarum, & interim diacath. Hisce itaque vti poteris medicamentis purgãtibus separatim, aut quibusdam eorum simul permixtis, vbi vitiosi in corpore redundarint succi, eis priùs concoctis, ac præparatis, vt dictum est. Nam conquiescere oportet in renũ morbis, cubare molliter, soluere aluũ, si aliter non respondet, etiã ducere, vt inquit Celsus cap. 10. lib. 4. Quòd si post dicta auxilia adhuc inflãmatio inualuerit, extrinsecus etiã inter initia feruente adhuc inflammatione refrigerantia admouere conuenit, potissimũ vbi biliosus fuerit sanguis, qui inflammationem excitauit, renésque ardorem igneum sentiant, veluti est oleum rosaceum, & ipsum omphacinum, seu melinũ pauco aceto addito, & succo polygoni, aut portulacæ. Aut ex oleo rosaceo, vel melino luteis ouorum, polygoni succo, aceto pauco & cera ceratũ fiat, & supra renes accommodetur, ex Pauli sententia. Alex. verò ex rosaceo, pauco aceto, succo polygoni, aut portulacæ, & cera ceratũ fieri iussit, quo nullum reperitur efficacius, vt ipse inquit. In incremento autem ipsius inflammationis aliquod prædictis medicamentis admiscendũ est, quod digerendi, ac discutiendi vim habeat, veluti est chamæmelum, & eius oleum, fœnugræcum, semen lini, sertula campana, & althæa, ac nonnulli etiã recentes adipes, vt gallinaceus, & anserinus: declinatione autẽ facta, ea quæ plus discutiunt miscenda sunt, veluti est chamæpitys, polium, abrotonum, trissago, asarum, flos iunci odorati, & reliqua huiusmodi, & ad cataplasmata procedẽdum, quæ ex farina fœnugræci, & seminis lini fiant, hordeacea, ac fabacea, radicibus, ac foliis althææ in iure chamæmeli decoctis, additóq; oleo chamæmelino, seu anethino, & chamæpitys, seu trissaginis, vel alterius ex prædictis pharmacis parum, cum aqua mulsa, seu cum sapa, potissimùm vbi etiam crassior videbitur esse, quæ derelicta est, materia. Hoc etiam tempore confert fotibus per spongias vti ex decocto chamæmeli, seminis lini, anethi, ac althææ foliis, & radicibus, paucullo calamo aromatico, ac flore iunci odorati addito, ac pauco etiam aceto. Nec minùs & calefacientibus balneis tuto vtare, eisdem quoque in incremento inflammationis, ac summo vigore tutò vti poteris, vbi quæ inflammationẽ parit materia, crassior fuerit, quanquã ne id prætereũdum est, ex Alex. & Pauli auctoritate, quod admodum calida vitanda sunt, ne materia, quæ in parte inflammata continetur, in pus conuertatur. Item quæ impendiò refrigerant non

Clysteres. *Purgatio.* *Topica.*

non minùs vitare oportet, ex eorundem sententia, ne quamprimùm renes inflammati indurentur, potißimùm cùm ipsi suapte natura facilè scirrhis deprehendantur, tum propter eorum substantiæ qualitatem, tum etiam propter excrementorum naturam, quæ per ipsos dilabuntur, vt liquet 13. meth. meden. At vbi perfectè concoctæ fuerint inflãmationes, & quieuerint dolores, tunc etiam per vrinam cientia purgandum. Quapropter tribuenda sunt, acorum, phu, petroselinum, gramen, casia, chamæpitys, & polium, ex Aëtij decreto. Horum vnumquodque (vt ipse inquit) ex aqua coquendum est, & cum vino, & melle bibendũ, in cibisque tribuenda sunt fœniculum, apium, daucus, pastinacæ probè percoctæ, crithma, scandix, & gingidium. Verùm si inflammatio ad puris permutationem vertatur, quàm celerrimè adiuuare oportet tum suppurationem, tum puris eruptionẽ, ex eiusdem Aëtij doctrina. In quem vsum conferunt spõgiæ fotus gratia admotæ, aßiduè imbutæ aqua, & oleo: aut eædem decocto imbuantur foliorum, & radicum althææ, chamæmeli, fœnugræci, & seminis lini, & sæpiùs (vt suprà) calidæ admoueantur. Eundem vsum præbebit cataplasma ex farina hordeacea cum ficuum & altheæ ex aqua mulsa decocto. Bonum quoque est ipsas ficus admiscere tritas, & absynthij comam contusam, vel ex eadem farina hordeacea, & erui oleo, & resina terebenthina cum melle, & ficubus pinguibus cataplasma fiat. Interim addere poteris cardamomi, vel columbæ stercoris parum, vt Paulo visum est. Et vbi maligna fuerit inflammatio ex putrescentibus humoribus orta, quos ex febrium acrimonia cognosces, etiam rosæ in cataplasmata commiscendæ, myrtíque baccæ, & erui, ac lentis farinæ: hæc etenim humorum putrefactioni resistunt. vt eidem Aëtio placuit. Genito verò pure, ipsius eruptio procurãda erit, in quem vsum ea, quæ vrinam ducunt in potu exhibeantur, veluti cucumeris semen decorticatum ex aqua mulsa, palmulis in ipsa in coctis: danda etiam iris est cum melle despumato delingenda, eodem Aëtio teste, aut fœniculum, glycyrrhizę, iridísque radicem in aqua mulsa decoquito, ac exhibeto, vel etiam chamæpityos, fœniculi, pulegij, vel origani, & aliorum similium decoctum in potu præbeto, remorantem quoque rupturam iuuant cuminum cum passo, & ruta cum vino mulso (vt idem fatetur Aëtius) At quæ prębenda sint post abscessus rupturam pro puris repurgatione, ac quomodo id dignoscendum sit, sequenti cap. docebimus.

Cap. 16.

Vrinã cientia quo tempore exhibẽda sint.

Puris generationi quãdo opitulãdum sit, & cũ quibus.

Quæ tribuenda sint pro abscessus ruptura.

Περὶ ἑλκώσεως τῶν νεφρῶν. *id est De exulceratione renum.*

Caput XCVI.

QVONIAM non solùm post abscessus rupturam contingit renes ipsos exulcerari, sed ab aliis quibusdam causis, vt dicemus, propterea de hac exulceratione verba facere intẽdimus. Appellant autem græci affectum hunc quandoq; ἕλκος, interim ἕλκωσιν, latinè verò vlcus, & exulceratio dicitur. Nihil autem aliud est, quàm continui solutio in carnosa substantia contingens, nam si in aliis partibus eueniat, cùm in omnibus incidere poßit, diuersa quoque nomina sortitur, vt liquet 4. & 6. meth. meden. Qua de re renum exulcerationem appellabimus eorundem solutam continuitatem. Ex dolore verò cum grauitate circa lumbos, si ambo affecti fuerint, coniicies, eos affectos esse; & alter, si dexter, in dextra parte, si sinister, in sinistra dolor sentietur. Sunt verò nõnulla alia signa, ex quibus renes exulcerati dignoscuntur, quæ cùm simul, & affectum, & sedem affectam indicent, propterea nos in eiusdem affectus dignotione cuncta dinumerabimus. Est porrò affectus hic sub eo morbo, qui communis à Gal. appellatur, contentus, solutio continui dictus, & propriè in carnosa parte, hoc est renum parenchymate eueniens: quo fit, vt præter lumborum dolorem cum grauitate sine impedimento vrinam reddant, cui pus mixtum reperitur carnosis particulis innatantibus (Paulo auctore) Gal. autem 6. de loc. affect. scriptum reliquit

4. meth. c. 1.
6. meth. c. 1.

Quid intelligendũ sit per renũ exulceratiõe.

Signa renũ affectorum.

Vlceris renum signa.

Paul. libr. 3. cap. 45.

6. de loc. aff. cap. 2.

perseuerantis vlceris notas (ex abscessu potissimum orti) ex vrina haud obscure deprehendi: adde quod laborans creberrime in affecto rene dolorem sentit, atque interdum cum vrina exiguum pus, veluti ab vlcere excernitur, similiter ramentum nonnunquam cum vrina expelli videtur, per partes quasdam ipsius vrinæ inæqualiter dispersum, mediam conditionem seruans in eius commixtione pus ipsum, ac interim sanguis quoque cum vrina excernitur, qui erosi iam vlceris indicium est. Nam si sanguinem, aut pus mingat pluribus videlicet diebus, ac mensibus, aut renum, aut vesicæ exulcerationem significat, Hip. & Gal. auctoribus apho. 75. 4. libr. In qua verò earum partium euenerit, dolor distinguit, qui in differentibus accidit locis, & ea quæ cum vrinis excernuntur, adeo vt si velut carunculæ paruæ cum vrina crassa vnà exeant, propriè renum exulcerationem significabunt, vt 76. aph. 4. lib. ab Hip. & Gal. decretum est, etenim vocatum quidem ramentum vlceris, essentiæ verò proprietas affectæ partis proprium indicium est, eodem Gal. auctore 6. de loc. affect. Cæterùm si disrupto abscessui exulceratio succedat, carunculæ paruæ oblongæ cum vrina excernuntur, & si maligna fuerint vlcera, humores fœtidi, liuidi, & mucosi. Si verò benigna fuerint, etiam pus ipsum album, & æquale, & leue absque odore graui, & paucum reperietur, vt inquit Aëtius, præcesserúntque alia præcedentis abscessus indicia, velut præcedenti cap. adnotauimus; quemadmodum si disrupto, vel exeso vase aliquo renum exulceratio consequatur, eiusdem ruptionis, seu exesionis signa præcedent, quæ cap. de profluuio sanguinis renum fusiùs demonstrauimus. Nec minùs & lapidis signa præcedent, si ex eo pererodente exulceratio contingat. At si propterea quod acres, & mordentes succi vrinæ permixti per renes pertranseunt, iidem exulcerentur, eorundem acrium, ac mordacium succorum inditia redundantium aderunt, quæ nedum ex vrinis percipi poterunt, sed ex temperamento, ætate, habitu, anni tempore, præcedentíque victus ratione, ac reliquis, nullúmque aderit indicium rupti, seu erosi vasis, nec ruptionis abscessus, aut lapidis. Ex his etenim quatuor causis internis renum exulceratio oritur, vt liquet ex Pauli testimonio. Potest insuper quandoque ex externarum causarum aliqua excitari, vt ex assumptione alicuius medicamenti vim habẽtis renes erodendi, ac exulcerandi, aut ex illato vulnere. Id quod ex infirmi, seu astantium loquela promptè conijcies. Exacto autem studio laborandum est, vt renum vlcus cicatrice inducatur, quod nisi illico contingerit, difficiliorem reddet curationem, Gal. auctoritate 6. de loc. affect. quamuis minoris malitiæ sint renum, quàm vesicæ vlcera: quoniam carnosæ partes, quam neruosæ facilioris sunt curationis. Tamen nosse oportet omnem exulcerationem, & vesicæ, & renum ægrè curabilem esse, præsertim quæ ex erosione sit oborta, adeo quòd paucos nouimus, qui ab ea perfectè sint liberati, vt liquet ex Aëtio. licet recentia vlcera non adeo ægrè vt diutina curari possint, siue in renibus, siue in vesica fuerint orta. Renum quoque, & vesicæ vitia in senioribus difficulter sanantur, vt inquit Hipo. aphoris. 6. 6. libr. quoniam & earum partium opus indesinens est (quiete autem opus est, siquid sanari debeat) & quia excrementum acre exacerbare natum est. Multò autem difficilius sanantur in senibus renum, & vesicæ passiones, quoniam & omnes alij morbi præcipuè longi, vt testis est Gale. com. eiusdem aphoris. Quinimo iidem diuturnis morbis correpti fere commoriuntur, vt eidem Hipp. visum est aphoris. 39. 2. libr. Pro cuius exulcerationis curatione aer eligi debet ad siccum inclinans, in actiuis temperatus, aut paulo ad calidum vergens, frigidus autem vitari debet. Nam ipsum vlceribus mordax est, vt liquet aphoris. 20. 5. libr. somnus moderatus, aut consueto longior præcipiatur, cùm immodicæ vigiliæ obsint: quies iniungenda est, vitentque ægri omnem delassationem, ac efferuentem gestationem, maximè quæ fit in equo, & omnem vehementem concitationem, & è conuerso perpetuum ocium, ex Aëtij decreto cap. 30. libr. 11. In vicem autem exercitij ægrum decum

6. de loc. aff. cap. 3.

Causæ internæ.

Externæ causæ.

Prognostica 6. de loc. aff. cap. 2.

Curatio.

Victus ratio.

decumbentem molliter fricare singulis diebus mane conuenit. Repletiones omnes vitari debent, quinimo mollienda alluus erit mollibus, ac lenientibus clysteribus, vbi natura fæces quotidie non excernãtur. Animi affectus immodici omnino inhibeantur, similiter & coitus, nam omnibus renum, & vesicæ affectionibus infensissimus est, & maximè senibus, ac natura imbecillioribus, vt inquit Aëtius. Cruditates autem cauẽdæ sunt, & ne quid crudum in cibo accipiant, neque quod ægrè concoquitur, aut facilè corrumpitur, aut inflationem parit, sumant. Maximè tamen vitare debent quæ facilè acescunt, & quæ crassi humoris sunt, quæ ægrè secernuntur, quæ vrinã cient, & quæ amplius ventrem perturbant: item omnia acria, efferuẽtia, & quæ accepta amplius adstringunt, & magis resiccant, & non nutriunt, & quæ stomacho inimica sunt, & quæcunque bilem, aut pituitam præcipuè gignere possunt. Idoneus autẽ cibus erit ptisanæ cremor, aut eademmet ptisana, aut amylum, aut similago lota cum lacte cocta dandum & lac ouis permixtum, & iusculum gallinæ pingue, ex Aëtij decretis. Item oua gallinarum tepida, & mollissima, si edantur, valde proficiunt. Ego sane noui quendam (vt inquit Alex.) qui oua, quamprimùm essent posita sorbebat citra coctionẽ, dicebátq; se plurimum adiuuari, & rosiones, ac dolores, qui circa vesicam oriebantur, mitiores fieri, vt ferre posset, affirmabat. Ex oleribus conueniunt malua, seris, rumex, portulaca, asparagus palustris, cucumis, & lactuca, omnia tamen cocta, nanque hæc morsus obtundunt: nec quicquam crudum vorent, cruda etenim olera tam renum, quàm vesicæ vlceribus inimica sunt, ex sententia eiusdem Aëtij. Cæterùm pane vtantur recẽti decenter apparato. Carnibus gallinarum, pullorum, phasianorum, starnarum, & reliquarum volucrium montanarum teneram carnem habẽtium, & non antiquarum. Ex pedestribus autem conuenientiores sunt hœdorum extremitates. Ex piscibus conueniunt aselli parui, & qui gobij appellantur, gammari, locustæ, & fluuiales cancri, qui velut remediũ præbeantur, vt ait Aëtius. Erinaceus quoq; recens familiariter permittatur. Ex bellariis vua passa non incommoda est. Similiter conueniunt nuces pineæ recentes duabus aquis maceratæ, pistachia, & amygdalę virides, maturæ tamen & probè mũdatæ, siccæ verò non vetustæ, sed præmaceratæ, & decorticatæ. Voluptatis quoque gratia acetum modicum cõcedendum. Eduliorum autem varietates, & superflua condimenta, omniáque nidorosa, graueolentia, & putrida inhibenda sunt. Sint item omnia, quæ in cibo sumuntur, mediocris multitudinis, etiam si vtilia esse ferãtur. Multus etiam potus, & meracior, ac ieiunis potus omnes incommodi existunt. A frigidæ quoque potu in totum abstinendum, cùm frigidũ vlceribus (vt diximus ex Hip. auctoritate) fuerit inimicum. Aqua tamen pluuia non corrupta omnino aliis melior existit (vt inquit Aëtius) quæ tamen actu non sit nimis frigida. Vtantur autem pro potu tutiùs vino albo adstringenti diluto, aut aqua, in aqua hordeum torrefactum, & radix glycyrrhizæ fuerint decocta. Confert item pro potu vti aqua mulsa, vbi vlcus non fuerit ex vitiosis succis, & mordacibus ortum. Quod si ex iam dictis acribus, & mordacibus humoribus renum vlcus contingat, ab eorundem humorum purgatione curatio auspicanda erit, ipsis tamen priùs concoctis, ac præparatis. Sit autem medicamentum purgans, quod leniendo soluat. Veluti est mel aëreum, saccharum violaceum, cassia fistula, & syrup. ex pluribus infusionibus rosarum. Interim modicum diacath. adiicere poteris, & vt eorum morsus obtundatur, syrupis vti licebit ex malua, cichorio, seu hortulana endiuia (quam scariolam vocant) confectis, item eis, qui ex portulaca, violis, nymphæa, rosis, seu papauere conficiuntur. Quanquam vomitu etiam eos, & forte tutiùs euacuare licebit, vbi ad eũ fuerint potissimùm parati. Nam non solum ad repletiones vomitus laudatur, verùm si quis omni mense audacter vomat, forsan & renum vlcus, & quicquid inde mali accedere posset dissoluet, Aëtio teste. Post quæ ad ea quæ vlcera repurgant, præbenda te conuertas: quanquam ea (ex quacunque alia causa fuerint iam dicta vlcera exorta) confestim

Medicamentorũ ratio.

Purgãs medicamẽtũ.

Quæ vlcera repurgãt.

confestim præbenda sunt. Inter quæ magnopere conducit lac, præsertim cum melle, asininum potissimùm, aut equinum: fit autem recens mulctum, ac calidum, animali in domum, vbi æger decumbit, deducto, nanque & aliorum etiam internorum vlcerum optimum est pharmacum, & graui puri maximè amicum, & corpus probè nutrit, vt inquit Aëtius. Confert etiam aquæ mulsæ aquosæ potio, necnon & cremor ptisanæ cum modico melle (vt inquit Alex.) aut fœnugræci decoctum cum melle, seu cucumeris semen cum passo (vt voluit Paulus) Vel maluarum, seu cucumeris, aut melonum semen cum eadem aqua mulsa, aut adiãti, equiseti, seu graminis decocto præbeas. Insuper & decoctum parabis ex hordeo cum corticibus torrefacto, adianto, ac glycyrrhizæ radice, cuius ℥.iij. vel ℥.iiij. cum ℥.j.ß. seminis melonum, ac cucumeris exhibeas. Pastillos quoque ex melonum, seu cucumeris semine, ac maluarum, & halicacabi cum abrasa radice glycyrrhizæ, ac tragacantho, ac vua passa, & sacchаro conficias: quorum vnum, vel duos vice qualibet cum prædicto decocto, seu aquosa aqua mulsa dabis. Ex his verò quæ vrinam ducunt, simpliciora superius iam dicta ad repurganda etiam renum vlcera bibantur. Etenim à situ, & figura partium indicatione sumpta in renum, & vesicæ vitiis, nedũ mel ipsum, sed etiam eorum, quæ vrinas mouent quidpiam vlcerum medicamentis misceri oportebit, ex Galen. auctoritate 4. meth. med. Paulus eis qui per vrinam pus reddunt, bolum armeniam præbet, aut ferularum combustarum cinerem quantum tribus digitis comprehendi potest ex passo. Exhiberi autem poterit cuiuslibet eorum ʒ.j. cum aqua mulsa, aut lacte, potissimùm vbi munda fuerint vlcera: quod inde tibi pàlam fiet, si neque tectorium etiam vlceri obductum cum vrinis excretum appareat, neque etiam pus excretum sit fæculentum, sed subalbum, leue, & æquale, & paucum, ex Aëtij auctoritate. Hoc etenim tempore pro his quæ vrinam ciunt, quæ exsiccant, adstringunt, ac cogunt, tum alimenta, tum medicamenta, simul atque ea quæ conglutinant, adhiberi debent. In quem vsum hoc nostro medicamento vtare, exsiccat etenim, conglutinat, atque adstringit cum hoc, quod dolorem sedat. Ecipit verò vuæ passæ, phisticorum, pinei fructus, & amygdalarum dulcium torrefactarum, cuiuslibet ʒ.ß. seminis althææ, & halicacabi ana ℈ j. seminis lactucæ, & hyoscyami ℈ß. amyli, tragacanthi ana ℈ j.ß. radicis dulcis ℈ ij.ß. seminum melonum, & cucumeris ana ʒ.iij. boli armeniæ, seu cineris ferularum combustarum ℈ ij. sacchari dissoluti in aqua rosarum, & capillorum veneris quantum satis sit, fiant in morsulis. Ad inueterata autem renum vlcera, ea pharmaca assumenda sunt, quæ ad exulceratam vesicam describẽtur. Extrinsecus quoq; quæ renes exsiccare, ac roborare possunt admoueantur, vnguenta, cerata, cataplasma, seu emplastra, quæ ex oleo myrtino, citoniorum, rosaceo, ac mastichino, polygoni, seu plantaginis succo, mastiche, thuris cortice, bolo armenia, santalis, hordeacea, seu fabacea farinã, ouorum albugine, cera, & aceto, ac similibus conficiantur. Hæc studiosi fusiùs conscripta cap. de vesicæ vlcere reperient.

4. met. c. 7.
Quæ exsiccant, ac cõglutinant quãdo competant.

περὶ στραγγουρίας. *idest, De stillicidio vrinæ.*

Caput XCVII.

NON satis erat (vt diximus) pro eo excremento, quod græci οὖρον latini vrinam, seu lotium appellant, excernendo, naturam renes fabricasse, nam cùm eos iuxta iecur, quo promptiùs tale excrementum à sanguine secerneretur collocasset, nec eodem loco commodè excernere potuisset, iure quibusdam prælongis meatibus, ac fortibus, à græcis vreteris dictis, indiguerunt, quibus mediis vi renum eadem vrina secreta ad proprium receptaculum deuenisset: ij etenim sunt, qui renes vesicæ committunt, qua ratione in infernis partibus, vt commodè tale excrementum excerneretur, vesicam tanquam cisternam quandam, ac proprium

prium eius receptaculum conſtruxit, vt proinde ipſa quoque veſica inter alimenti inſtrumenta ſecunda ratione à natura fabricata meritò connumerari mereatur, inter ea potiſsimùm, quæ excrementa excipiunt. Eius itaque munus eſt, vt ſuſceptum lotium ſtatuto tempore, cùm ſcilicet ratio iuſſerit, foras propellat, Gal. auctore 5. de vſu part. Propria nanque eius actio eſt (vt idem Galen. teſtatur 6. de loc. affe.) vrinæ excretio. Num verò tale excrementum veſica attrahat, an à renibus duntaxat ad ipſam excernatur, Galenum reperio diuerſis in locis aliter ſentire, Nam 6. de loc. affect. veſicam non trahere à renibus, quemadmodum neque inteſtina à vẽtriculo, ſed renes per vreteras excernendo in veſicam mittere, ventriculum autem in ieiunum per eam partem (quam Herophilus dodecadactylon vocat) ſcriptum reliquit. At 5. de vſu part. oppoſitum ſentire videtur, cùm dixit. Porrò veſica, non ea ſolùm quæ bilem, ſed & quæ vrinam recipit, purum vtraque, atque ab aliis ſecretum cùm attrahant excrementum proprium, iure optimo vaſa alia alimentum ſibi ipſis ſuppeditatura flagitarunt. Atqui nos vbique locorum Gal. veritatem fateri aſſerimus, nam non à renibus, priuſquam ab eis ad vreteras excreta fuerit, vrinam veſica attrahit, ſed ab vreteris ipſis poſtquam ad eas vi renum fuerit expulſa, alias non minùs veſicæ, quam renum vitio paſsio διαβήτης appellata ortum deducere poſſet. Attrahit itaque lotium veſica ab vreteris ſuis vtens fibris rectis, quas non alia ratione à natura obtinuit, quàm vt tale excrementum attraheret, & non à renibus (vt dictum eſt) Quòd ſi quis inficias ibit, qui fieri poſsit vt alienum, atque excrementoſum ab eadem veſica, aut quauis alia parte trahatur, cùm facultas hæc partibus inſita ſit omnibus, vt familiaria, & non aliena, ac excrementoſa attrahant? Cum eodem Gal. reſpõdebimus nos, veſicam non pro ſui nutrimento lotium attrahere, ſed vt inſtrumentum à natura fabricatum ipſum recipiat, ac ſtato tempore (vt diximus) excernat, & quanquam ſuperfluum quoddam ſit vrina, ac excremẽtoſum, adhuc ipſa vt naturale inſtrumentum affinitatem quandam, cognationem, ac familiaritatem (vt ita dixerim) cum eo habet, ſeu ſaltem qualitatis communitatem quandam, lotio potiſſimum, ac eadem veſica ſecundum naturam ſe habentibus, alias neque trahere huiuſmodi excrementum potuiſſet, neque innoxiè, ac citra dolorem notabili quodam tempore retinere, vt ex eodem Gal. liquet præcitato lib. 5. de vſu part. Quicquid tandem ſit, ſæpenumero contingit, vt eiuſdem veſicæ functio multifariam oblædatur, ipſa aut propriis, aut communibus affectibus præter naturam offenſa. De quibus iam tẽpeſtiuum eſt verba facere, ab eis exordientes, qui ipſi ſoli proprij ſunt, quorum vnus, atque præcipuus is eſt, quem Græci στραγγουρίαν appellant, eodem Gal. auctore 6. de loc. affect. & 3. de cauſ. ſymptom. Latini verò vrinæ ſtillicidium nuncupant. Quòd verò vrinæ ſtillicidium ſignificet vrinæ ſtillatim excretionem, nomen ipſum oſtendit, vt inquit Gale. com. aph. 48. 7. lib. Nam quando aliquis parum, & frequenter mingit, paſsio vrinæ ſtillicidium nominatur, eodem Gal. auctore com. aph. 58. 5. lib. Eandem ſententiam confirmauit Aëtius cap. 19. lib. 11. cùm dicit. Stranguria autem appellatur cùm paulatim, & guttatim vrinæ deſtillant, & aſsiduam ad mingendum irritationem faciunt. At quòd ſolius veſicæ proprium ſymptoma ſit vrinæ ſtillicidium, præter id quod Gal. ſcriptum reliquerit 6. de loc. aff. ipſius propriè actionis læſio oſtendit, quæ eſt vrinæ excretio. Immoderatius etenim excretrix facultas in hac affectione mouetur. Quanquam eadem veſica non perpetuò proprio, ac primario affectu laboret, ſed interim ex accidenti, ac per conſenſum pro diuerſitate cauſarum, ex quibus tale vitium excitatur, vt dicemus. Porrò quòd affectio hæc ſymp. ſit in genere excretorum immodicè, deprauatum motum excreticis veſicæ facultatis inſequens, ex eodem Gal. liquet lib. de diffe. & 3. de cauſ. ſympt. Excitatur autem excretoria vis ad immodicum motum quotiens retentiua facultas, vel ex multitudine excrementorum, acrimonia ve, vel ex propria imbecillitate laborat, vt eodem 3. da cauſ. ſymptom. ſcriptum

Veſicæ munus.
5. de vſu part. cap. 5.
6. de loc. aff. cap. 3.
Nũ veſicæ vrinam attrahat à renibus.
Cap. 2.
Cap. 7.
Dilucidatio verborũ Galen. diuerſis in locis.
Cap. 10.
6. de loc. aff. cap. 3.
3. de cauſis ſympt. ca. 2.
Quid per vrinæ ſtillicidium intelligẽdũ ſit.
Quòd veſica in eo afficiatur.
Cap. 3.
Quis affectus præter naturam ſit vrinæ ſtillicidium.
Lib. de diffe rẽ. ſymp. c. 5.
3. de cauſis ſymp. cap. 2.

eſt

est. Quapropter non ab re duas esse in vniuersum causas stillicidij vrinæ cum Gal. fatemur com. apho. 16.3. lib. 58.5. & 48.7. Quarum vna eiusdem vrinæ acritudo existit, reliqua verò potentiæ retentiuæ, quæ est in vesica imbecillitas: assiduæ etenim excretiones fiunt, vel propter imbecillitatem, vel demorsum, eodem auctore 3. de caus. sympto. Quamuis vbi acrimonia in causa sit nedum ex humoribus acribus, qui in venis existunt, & per renes, & vesicam expurgantur, fieri possit vrinæ stillicidium, sed interim ob renum vitium, præsertim ipsis purulentis existentibus, oriri poterit, Hippo. auctore præcitato apho. 58.5. lib. Aliquando etiam ob alias partes, quæ cum vrinis humorum suorum vitia, aut pus, vbi abscessus aliquis infestauerit, transmittere possunt. Id verò interstinguere valebis. Nam si ex humoribus intra vasa redundantibus acrioribus proritetur affectus hic, vrinæ ipsæ ostendent, & totus habitus ad acriorem, biliosioremque erit conuersus, Alex. teste cap. 6. lib. 9. Si verò ob purulentos renes, aut aliud eorum vitium acriores fient vrinæ, ex his quæ in præcedentibus conscripsimus pro renum affectorum dignotione perdisces. Nec minus, si ex alia quapiam parte mordaces succi, aut pus cum vrina excernantur, & propterea vrina acrior fiat, promptè dignoscere valebis ex propriis indiciis talium affectuum, ac partium affectarum. Ex quibus omnibus causis vesica ipsa non per proprium affectũ laborabit, sed vrinæ vitio morsum sentiens, ad excretionem excitatur. Et propterea vrinæ stillicidium non eiusdem proprius dicetur affectus, sed symptoma (vt Gal. inquit eodem 6. de loc. affe.) Possunt insuper & vrinarum acritudines fieri à quibusdam imtemperaturis, & præcipue ab ea quæ est secundum caliditatem, tum ab ea quæ est secundum caliditatem, & humiditatem, & tertia ab ea quæ est secundum caliditatem, & siccitatem, auctoritate Gal. com. præcitati aph. 16.3. lib. Quo loco animaduertant studiosi codicem, tum græcum, tum latinum esse deprauatum, cùm dicat, tertio ab ea quæ est secundum humiditatem, quod cùm apertè falsum sit, castigandus locus erit, qui dicat, tertio ab ea quæ est secundum caliditatem, & siccitatem, vel ab ea, quæ est secundum siccitatem, à qua immodica tamen existente in eodem commento dixerat fieri posse vrinæ stillicidium. Id enim Gale. phrasis ac ratio ostendit. Verùm vbi neque vna iam dictarum causarum affuerit, vesicam ipsam propriè, ac primariò affectam esse propter eius imbecillitatem coniiciendum erit. Imbecillitas autem, aut propter eiusdem intemperaturam aliquam, seu tumorem præter naturam, aut vlcus contingit, vt in præcitatis aphor. à Gale. decretum est, & 6. de loc. affect. Omnis autem immodica intemperatura imbecillam reddere vesicam potest, præsertim autem frigida, eodem Gale. teste præcitato com. apho. 48.7. lib. & 6. de loc. affect. Tunc etenim planè grauari videtur, vel pauco admodum contento in ipsa humore, vt idem Gal. inquit. Cæterùm cùm ab intemperie vesica imbecillior redditur eius essentia oblæsa, læditur propria ipsius actio, quæ (vt diximus) est vrinæ excretio. Ob frigidam autem intemperiem, si vesica fuerit reddita imbecillior, & vrina magis alba apparebit, & ea quæ præcesserunt frigidiora fuere, tum victus, tum balnea, similiter temperamentum, & ætas, ac reliqua, id promptè indicabunt. Nec admodum difficile erit percipere, si ex quapiam alia immoderata intẽperie (licet rarò id eueniat) eadem vesica imbecillior facta fuerit. Similiter, si ob instrumentales affectus eiusdem vesicæ talis fuerit orta imbecillitas, cùm & ipsi imbecillitatem interdum inducere possint, ex sententia eiusdem Gale. eodem 6. de loc. affect. haud ægrè perdiscere valebis, tum ex te ipso, tum ex his, quæ infra dicemus, veluti si inflammatio, erysipelas, aut abscessus, aliquídve tale in ea fuerint orta, aut etiam vlcus aliquod. Nec te præteribit quod interim per cõpatiendi rationem vesica patiente, vtero videlicet, aut recto intestino inflammatis, possit & vrinæ stillicidium excitari, nam vicinitatis ratione pati vesicam est necessarium, vt quæ intemperaturam participet, & inflammationem, & præter ea prematur, atque angustetur à tumoribus præter naturam, qui in illis existunt, Hippo. & Gal.

Causæ. *Loco citato.* *Cap. 2.* *Cap. 3.* *6. de loc. aff. cap. citato.* *6. de loc. affe. loco citato.* *Cap. 3.*

& Gal.testibus iam citato aph.58.5.lib. Idque ex propriis indiciis dictarum partium inflammatione laborātium percipies. Cæterùm si ob vrinæ acrimoniam vrinæ stillicidium exordium sumat, æger assiduè ad mictionem cogendus est, & plurima aqua calida dulcis exhibenda in potu. Nam si acre recrementum diutiùs in vesica moretur, partes ipsas corrodit, & exulcerat, Aëtio teste. Quod si senioribus talis affectio eueniat, difficulter sanabitur, veluti & quodlibet aliud renum, & vesicæ vitium, vt Hip. visum est apho.6.6.libr. Idq; potissimùm fiet, vbi ex frigida intemperie cum frigidorum humorum redundantia ortum habebit: timor etenim erit ne ad mortem vsque eos comitetur, quemadmodum & alij frigidi, ac diuturni morbi, vt liquet com.aph. 40.2.lib. Porrò si ab acribus succis intra vasa redundantibus, biliosis inquam vrinæ stillicidium contrahatur, eis in vniuersum vtendum erit, quæ alterant, humectant, ac contemperant, Paulo, & Alex. testibus. Quapropter aer eligēdus est in passiuis ad humidum inclinans, in actiuis temperatus, somnus moderatus, aut consueto parum longior, vigiliæ immodicæ vitentur, quiescant ægrotantes, & exercitium vitēt. Aluus seruetur lenis, si non natura, saltem arte lenibus clysteribus. Animi accidentia vitanda sunt præsertim ira. A cibis calidis, acribus aut salsis omnino abstinendum, & à tarda comestione, vt inquit Paulus. Quapropter his vtilis est ptisana, eiusque cremor per se, interdum etiam cum lacte, vbi magna pars acrimoniæ finierit, quoniam lac (vt inquit Alex.) corrumpitur, si qualitate sicca, & acri præpollente multum exhibeatur. Poterit insuper eadem ptisana cum pullorum, aut gallinarum iure parari, seu etiam cum amygdalarum dulcium cremore. Inter pisces quoq; saxatiles eligi possunt, & inter olera lactuca, buglossum, malua, ac portulaca. Pro potu vinum præberi non debet, nisi id dulce sit, optiméque dilutum, & eis exhibeatur, qui alio potu vti non valent, propter eiusdem vini consuetudinem, aut corporis imbecillitatem. Reliquis verò pro potu aqua præbenda est dulcis, calida, quemadmodum Aëtius, & Alex. iubent. In vicem cuius aqua etiam hordei, aut decocta aqua dulcis cum pauco saccharo rosaceo permixta, seu radicis glycyrrhizæ decoctum præberi poterit. Optimum quoque est & lac ipsum calidum potatum, vt inquit Aëtius, & amylum cum lacte decoctum, itémque cum palmarum decocto absorbendum præbere. Quòd si neque his contemperetur redundans succus, ac eius acrimonia obtundatur, tunc exuperantem vitiosum humorem quàm celerrimè purgare oportet, aliísque medicamentis contemperātibus, ac morsum obtundentibus vtendum. In quem vsum conferunt mel aëreum, cassia fistula, saccharum violaceum, ac syr. ex pluribus infusionibus violarum, aut etiam rosarum, poterúntque ℥.iij. mellis aërei, aut sacchari violacei, seu ℥.ij. cassiæ fistulæ cum myxarum, vuæ passæ, radicis glycyrrhizæ, ac hordei decocto, seu aqua lactis exhiberi. A dicta purgatione, & ante eam syr. etiam violaceus, ex infusione rosarum, ex nymphæa, papauere, aut buglossi succo paratus contemperandi gratia commodè exhibeatur. In hunc etiam vsum exhibita purgatione cremor seminis citruli, cucumeris, vel melonis competit cum aqua hordei, aut palmularum, seu radicis glycyrrhizæ decocto, vel pastilli hunc in modum parati præbeantur. Recipe seminis melonis, citruli, & cucumeris ana ʒ.ij. vuæ passæ, & succi radicis glycyrrhizæ ana ʒ.ß. seminis lactucæ, portulacæ, singul. ℈.ß. amyli ℈ j.ß. sacchari in aqua rosacea dissoluti, quantum satis sit, misceantur, & fiant pastilli. Clysteres quoque interim adhibeantur parato decocto, ex hordeo, foliis maluarum, althææ, betæ, ac violarum, exiguóque sale, cui adiicito olei violacei ℥.iiij. mellis violacei ℥.ij. cassiæ fistulæ ℥.j. misceantur, & fiat clyster. His quoque apta sunt continua aquæ dulcis balnea, vt Alex. & Paulo visum est. Insuper & continuis fomentis (vt inquit Aëtius) vti oportet circa pubem adhibitis ex decocto foliorum maluarum, violarum, & althææ, rosarum, florum chamæmeli, ac fœnugræci paratis, inungendæq; partes circa vesicam ex oleo violaceo, de nymphæa, seu papauere, amygdalarum dulcium, ac rosaceo. Quòd si

Prognostica.

Curatio stillicidij vrinæ, si ex acrimonia eiusdem vrinæ proueniat.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

Purgatio.

Alterātia, & contemperantia.

Clysteres.

Balnea. Fotus.

acrimonia adhuc augeatur, etiam per colem lac ipſum cum amylo in veſicam iniiciatur, vt inquit Aëtius. Confert itẽ in hunc vſum lac ipſum per ſe, caprillũ potiſsimùm, item cremor ſeminis papaueris, melonis, ſeu cucumeris, ac etiam maluarum, & althææ cum aqua hordei, in qua etiam radix glycyrrhizæ fuerit decocta, ſi iniiciatur. At ſi vrinæ ſtillicidium ob frigidam veſicæ intemperiem fieri contingat, iis quę calfacere poſſunt, & in victu, & in medicamentis vti neceſſe eſt, Tralliano auctore. Cibis itaq; & potibus validioribus vtantur. Inter olera apio, ac dauco, fœniculo, ſeu oreoſelino. Pro potu vinum calidius his eſt idoneum. Similiter & aromatum decoctiones in potu exhibere conuenit, vt inquit Aëtius, aut artemiſiæ, ſeu ſcordij decoctum, ex Alex. auctoritate. Item cõuenit theriacam præbere in potu cum paſſo, & vino mulſo, vt eidem Aëtio viſum eſt. Nec minùs confert oleo rutaceo calido pectinem fouere, ac ægrum in ſampſuchi, aut rutæ decoctum deſidere, imúmque ventrem contegere, ac calfacere. Aliquando & per ſedem oleum rutaceum infundere, ex ſententia eiuſdem Aëtij. Conueniunt item quæ vrinam ciunt, tum cibi, tum medicamenta, ex eiuſdem Aëtij, & Pauli auctoritate, & inſuper cõfert aquis naturalibus pro balneis vti, & reliquis calidis vnguentis, Alexandro teſte. quorum ſpeciatim ſyluam ſequenti capite ſtudioſi inuenient. At ſi ex alia quapiam intemperie vrinæ ſtillicidium excitari contingat (quamuis rarò id eueniat) perpetuò ſuo curabitur contrario: quemadmodum ſi aliud membrum primò ſit affectum, & idipſum per veſicam expurgetur, aut vicinitatis ratione per conſenſum offendat, manifeſtum eſt illud primò curari debere, ita tamen, vt neque veſicam negligamus, vt inquit Aëtius.

Si ob frigidam veſicæ intẽperiem oriatur, curatio.

περὶ δυσουρίας, id eſt, De difficultate vrinæ. Caput XCVIII.

NEC minùs, & inter eos præter naturam affectus, qui ſoli veſicæ proprij ſunt, connumerandus eſt is, qui à Græcis δυσουρία, à Latinis verò vrinæ difficultas dicitur, cùm videlicet meiere æger cupit, & cum vi vrinæ excernuntur, vt inquit Aëtius cap. 19. libri 11. Quanquam à Galeno commento aphoriſmi 48. ſeptimi libri, bifariam mingendi difficultas interpretetur. Vno modo quando cum dolore fit mictio: alio, quando cum difficultate aliqua, adeò quòd vix veſica operetur. Hinc Trallianus cap. 6. lib. 9. dicebat. Vrinæ difficultas partim cum dolore, partim ſine dolore oritur. Id autem (vt dicemus) euenit ob cauſarum, ex quibus oritur, varietatem. Siue itaque cum dolore, ſiue citra dolorem, ſed cum difficultate aliqua, adeò vt vix veſica operetur, fiat hæc affectio, perpetuò vrinæ difficultatem eam nominabimus, ex Galeni decreto præcitato loco. Quòd verò, nedũ veſica, ſed ipſa ſola in hac affectione ſemper laboret, ex eius functione oblæſa patere poterit, quæ vrinæ excretio eſt, vt præcedẽti cap. notauimus. Hæc etenim ita oblæſa eſt, vt imbecilla, & veluti torpens reddita ſit. Similiter ex dolore cum poſitu, ſi cum dolore mictio fiat. At quòd ſymptoma ſit in genere retentorum, vel excretorum immodicè, libro de different. & tertio de cauſis ſymptomatum, ſcriptum eſt. Ex eius quoque excretionis modo liquere id poterit, nanq; cum dolore, aut ſaltem cum difficultate fit mictio. Vbi autem cum dolore fuerit, ex inflammatione, aut abſceſſu, vlceratione, inæquali intemperatura, aut ſpiritu flatuoſo ortum habebit. Si verò motus dũtaxat difficilis fuerit, aut propter potentiæ imbecillitatem, vel tumorem contra naturam (indoloroſum inquam) excitabitur, ex eiuſdem Galeni ſententia præcitato aphoriſmo 48. ſeptimi libri. Verùm ſi dolor cum grauitatis ſenſu fuerit, quod inflammatione, aut abſceſſu veſica infeſtetur, ſuſpicandum eſt. Diſtingues autem inflammationem ab abſceſſu ex aliis propriis eorundem morborum indiciis. At ſi cum dolore pus quoq; cum vrina excernatur citra grauitatem, ſed cum vehementi roſione, vlcerationem in cauſa eſſe iudicabis. Sed ſi abſq; grauitate, verùm

Quid per vrinæ difficultatẽ intelligendum ſit.

Pars affecta.

Quis affectus præter naturã ſit. de differen. ſymp. cap. 5. 3. de cauſis ſymp. cap. 2.

Cauſæ.

Cauſarum ſigna.

verùm cum distentione sola dolor in vesica percipiatur, spiritum copiosum, ac flatuosum difficultatis vrinæ causam esse suspicabimur, Alexandro teste. Vbi autem nullum tale affuerit indicium, & cum dolore mictio fiat difficilis, ex inæquali eiusdem vesicæ intemperatura eandem vrinæ difficultatem oriri censeto. Verùm quanquam ea, & calida, & frigida, & etiam sicca quandoque esse possit, sæpenumerò ex frigida cõtingit: etenim vesica exanguis, & frigida est, & propterea à causis frigidis plusquàm aliæ partes, promptiùs afficitur, quemadmodum euenit in aquilonis flatu. Tunc nanque vrinę difficultates oriri con sueuerunt, Hippocrate & Galeno testibus aphorismo quinto tertij libri. Id autem percipere poteris, nedum ex aquilonis flatu, sed ex reliquis quoque causis infrigidantibus, quæ præcesserunt, atque etiam ex ætate, temperatura, vrinæq; tenuitate, & albore, ex Pauli auctoritate. At si ex reliquis inæqualibus intemperaturis excitari contingat cum dolore vrinæ difficultas (quanquam non sæpiùs id contingat) ex propriis earundem indiciis, haud ægrè percipi poterit, quemadmodum interim contingit in ardentissimis, ac siccissimis febribus, vt Aetio, & Paulo visum est. Ex eisdẽ quoque intemperaturis, licet non inæqualibus dolorem inferentibus, redditur potentiæ imbecillitas, ex qua citra dolorem cum difficultate mictio fit, licet præcipuè ex frigida, quæ haud aliter dignoscuntur, quàm prædictæ: quanquam vbi cum frigiditate simul pituitosus humor redundet, præter alborem vrina crassa apparebit, Paulo teste, necnon & alia aderunt indicia redundantis pituitæ: potissimùm si in toto redundarit, & demum ad vesicam demittatur, eiusdem vesicæ ceruicem obstruens. Ex tumore item quopiam præter naturam (eodem Galeno auctore) difficilis quandoque fit motus in vrinæ excretione, de eo tamen intelligendum est, qui dolorem non parit. Nam de his iam meminerat inter eas causas, quæ cum dolore fa ciebant vrinæ difficultatem. Sunt verò hi, scirrhi, & œdematosi tumores, qui quonam modo dignoscendi sunt, promptè cuilibet patere poterit, ex propriis eorundem tumorum indiciis. Quare non est cur hic ea particulatim conscribam. Porrò si vrinæ difficultas in ardentissimis, ac malignis febribus fiat, mala est. Nam nedum vesicam affligi significat, sed indicium est, quòd omnes neruosæ partes sint affectæ, ex Aetij testimonio. Verùm ex aliis causis vbi oriatur, tanto salubrior erit, quanto dolore vacabit. Ex frigida tamen intẽperie si excitetur, senibus periculosior est, veluti & cæteri morbi frigidi. Verùm vbi ex ea reddita fuerit imbecilla vesica, adeò vt eius actio lædatur, & mingendi difficul tas iam originem traxerit, pro eius curatione aër eligatur ad calidum vergẽs. Somnus moderatus, ac moderatum exercitium. Cibi in quantitate modici, & boni succi, in qualitate verò ad calidum vergentes, qui & vrinæ quoque ciendæ facultatem habeant. Propterea cum eis vtendum est oreoselino, apio, fœniculo, asparago, dauco, & reliquis similibus: qui item cum aromatibus præparentur, cinnamomo videlicet, caryophyllis, macere, galanga, zingibere, necnon & aniso. Vino quoque vtantur calidiori, imò etiam eo, quod cum aromatibus quibusdam est compositum, quemadmodum id est, quod vulgus Neapoli hypocrassum appellat. Competit quoque & aqua mulsa cum aromatibus quibusdam parata. Pro medicamentis, eis vtantur, quæ calfaciendi, ac vrinã ciendi vim habent, vt diximus, quemadmodum est scordij, & artemisiæ decoctum, hyssopi, pulegij, fœniculi, origani, vel thymi cum aqua mulsa: nec minùs interdum theriaca, aut mithridatum, diagalanga, aut diacinnamomum, aut diacalamenthum, aut dianisum præberi poterit, prædictorum scilicet ʒ. j. assumens cum vini albi ℥. iij. aut tantundem prædictæ aquæ mulsæ. Extrinsecus quoque fouendę sunt partes circa vesicam ex decocto pulegij, sampsuchi, origani, & foliorum rutæ, calaminthæ, florum chamæmeli, & fœnugræci. Fiat autem quandoque decoctum, nedum in aqua, sed etiam in vino albo, aut in duabus partibus aquę, & vna vini, prout magis expedire videbitur. Ex quibus quoque insessus parari poterunt. Item eædem partes illinendæ oleo anethino, chamæmeli-

Lib.3.c.45.

7. aphoris. com.48.

Prognostica.

Lib.11.c.20.

Curatio, si ex frigida intemperie oriatur mingendi difficultas.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

no,rutaceo,irino,nardino,de castoreo, & reliquis similibus. Clysteres quoque iniiciantur ex florum chamæmeli,pulegij,furfuris,ac caricarum decocto,pauco sale communi addito, ac ℥.iiij.olei rutacei,anethini,vel irini, & ℥.ij. mellis rosacei,aut mellis communis despumati adiectis. Vbi verò cum frigida intemperie simul pituitosi succi redundarint, nedùm in vesica, sed in toto corpore; priusquàm ad iam dicta medicamenta deuenias, iidem concoquendi, præparandi,ac purgandi sunt. Præparentur autem melle rosaceo,oxymelite simplici,aut scillino cum syrupo è succo boraginis,vel è corticibus citri,& aquis fœniculi,lupulorum, melissæ, seu betonicæ. Purgentur verò agarico,pulueribus hieræ simplicis,cassia fistula,diacath. seu confectione de dactylis. Vel si mauis catapotiis vtare fœtidis, seu de sagapeno cùm agarico permixtis. At si in vesica duntaxat prædicti succi redundent, benefacit etiam compositum oxymel, & mulsa, decoctum radicis rhamni, ac origani, quod mirificè iuuat, vt inquit Alexander. Item vtendum est hyssopi,pulegij,origani, vel thymi decoctis cum aqua mulsa,ex Pauli auctoritate, interimque vtendum prædictis medicamentis extrinsecus adhibitis. Quòd si ex flatuoso spiritu dysuria gignatur,quæ flatum discutiant,medicamentis intus,& extra exhibitis vtendum erit: quorum copiam requirant studiosi cap. de coli dolore. Ex cæteris item vesicæ intemperantiis,si excitetur,perpetuò eorum contraria medentur. Quapropter si in ardentibus, ac malignis febribus fiat vrinæ difficultas, fouendæ partes sunt imi ventris, pectinis, inguinum,& coxendicum oleis, superfusionibus, fotibus,ac cataplasmatis,quæ laxandi,ac humectandi vim habeant cum exiguo,aut nullo calore. In quem vsum conuenit oleum chamæmelinum, anethinum, oleum commune dulce, fotus, ac superfusiones ex maluarum, althææ, ac fœnugræci decocto: similiter & insessiones,quæ etiam salubriter in hydrelæo fiet,ex Pauli testimonio. Et si aluus quoque adstricta fuerit, prædictorum decoctum oleo communi,anethino,chamęmelino, aut amygdalarum dulcium addito iniiciatur. Si verò difficultatis vrinæ causa fuerit inflammatio, abscessus, vlceratio, vel quiuis alius tumor præter naturam,ex eorundem vitiorum curatione,quorum in sequentibus mentionem faciemus,curabitur.

Si cum frigida intemperie frigidi quoque succi redundēt, curatio.

Περὶ τῆς ἰσχουρίας. id est, De suppreßione vrinæ. Caput XCIX.

VESICAE insuper, velut vrinæ receptaculo, ac meiendi instrumento id symptoma superuenire solet, quòd à Græcis ἰσχουρία, à Latinis suppresio vrinę dicitur,quinimò ipsi soli proprium est, Galeno teste sexto de locis affectis. Quòd verò ischuria vrinæ suppressæ affectionem significet, ipsum nomen declarat. Aegris enim in totum in hac affectione vrina supprimitur, ac cohibetur, vt liquet ex Aetio cap. 21. lib. 11. Quanquam nos ex Galeni sententia, non quamlibet vrinæ suppresionem, seu cohibitionem ἰσχουρίαν appellamus, cùm dixerimus eam solius vesicæ proprium esse symptoma, sed illam duntaxat, in qua in vesica vrina omnino supprimitur. Supprimi nanque potest vrina ipsa vesica haudquaquam affecta, sed renibus, vel vreteris, eodem Galeno teste primo de locis affectis. verùm hanc vrinæ detentionem, seu cohibitionem (licet vulgus medicorum non secus ἰσχουρίαν vocet) ἰσχουρία tamen non est, cùm videlicet vrina in vesicam omnino non venit, vt liquet ex Galeno tertio de causis symptomatum. Permittendi tamen sunt (vt ipse inquit) ita nominare, cùm propriam eius affectionis appellationem non habeant. Non tamen latere debebit amborum affectuum differentia, siquidem alter eorum est cùm vesica quidem est plena, sed nihil excernitur, de quo modò tractare intendimus, alter cùm vacua est nihil omnino in se continens. Ea de re diximus veram ischuriam esse omnimodam vrinę cohibitionem in vesica, quę sola, & necessariò in hac affectione laborat, quoniam propria eius actio, quæ est vrinæ excretio, oblæsa est: adeò vt ab ea nihil

Cap. 3. Quid per ἰσχουρίαν intelligendum sit.

Cap. 1.

Duplex ἰσχουρία.

Cap. 2. De qua tractetur. Quæ pars in ea afficitur.

nihil excernatur, tumórq; aliquis apparebit in pube ſatis euidenter in circunſcriptione veſicam impletam eſſe oſtendens, vt liquet ex Galeno eodem primo de locis affectis. Quòd verò ſymptoma ſit in genere retentorum immodicè, teſtis eſt idem Galenus libro de different. & tertio de cauſis ſymptomatum. In totum etenim vrina detinetur, atque ſupprimitur. Id verò bifariam fieri poteſt, decreto eiuſdem Galeni eodem tertio de cauſis ſymptomatum, & primo, ac ſexto de locis affectis, quoniam vel occluſum eſt eius os, vel ſi hoc ſe pro lege naturæ habet, ipſa ad ſeſe adſtringendam, ac lotium foras extrudendum eſt imbecilla. Qua de re hic affectus cùm plena veſica vrinæ eſt, eadémque ſupprimitur, interim noxam propriæ functionis eius conſequitur, quoniam præter eius imbecillitatem non valet ſeipſam contrahere, ac vrinam foras propellere, interim verò eadem illæſa exiſtente, occluſo tamen eius ore efficitur. Redditur autem in lotio excernendo veſica ipſa imbecilla in hac affectione dupliciter, vel propter quampiam eius intemperiem, prȩſertim frigidam, vel obtuſo eius ſenſu: ita vt laborãs veſicam impletam vrina non ſentiat ob affectos eiuſdem veſicæ neruos, citra tamen expultricis eius facultatis læſionem, cùm videlicet proprij veſicæ nerui afficiuntur. Tunc etenim immodicè extenta ipſa veſica propter vrinæ multitudinem, quam in ſe continere non ſentit (inter dormiendum potiſsimùm) ſeipſam contrahere non valet, nihílq; excernitur, contractrice eius facultate læſa propter immoderatam tenſionem. Id quod etiam interdum euenire ſolet aliis quibuſdam ſanis, cùm vrgentibus negotiis, vel in concionibus, vel ſenatu, vel foro, vel conuiuio, vel propter aliquam ſimilem cauſam longo tempore vrinam retinuerint; fuit etenim & veſica ipſa velut quodlibet aliud naturale inſtrumentũ neruorum particeps, vt quæ moleſtiam ſibi exhiberent ſenſu quoque, velut reliqua dignoſceret; quibus adeò affectis, vt torpeat veſicæ ſenſus, quod immodicè repleatur, ac immoderatè extendatur veſica accidit: quapropter & contractrix eius facultas læditur, quoniam in ſeipſam contrahi mediis tranſuerſalibus fibris, quibus in tali actione vtitur, haudquaquam poteſt. Quo fit vt vrina ſupprimatur, nec excerni quicquam eius poſsit, citra tamen expultricis facultatis læſionem: nanque ipſa expelleret vtique, ſi contractrix facultas, quæ excretionem præcedit, ſuum munus perficeret: quippe veſicæ officium (vt patet eodem ſexto de locis affectis) vnicum eſt, contractio inquam: imbecilla itaque redditur veſica in hac affectione, aut ad ſeſe conſtringendam, aut ad lotium foras excernendum, eius corpore adeò affecto, vt quod in ea continetur, exprimere non poſsit. Verùm primi cauſa eſt immoderata extenſio propter immodicam repletionem, quinimò quantum amplitudo ipſius veſicæ expleta circuntenditur, tanto anguſtior ſe ipſo fit meatus, vt inquit Aetius, reliqui verò intemperatura aliqua, ſæpiſsimè autem frigida. At ſi ex occluſo eius ore, ſeu meatu, quem vrinæ fiſtulam vocãt, vrinæ ſuppreſsio fiat, in vniuerſum tribus modis fieri poteſt: aut enim corpus ipſius intantum tumorem præter naturam attollitur, vt meatus inde occupetur: quemadmodum ſi inflammatione, ſcirrho, vel abſceſſu, vel alio quouis tumore fuerit affectum. Interim & clauditur propter meatus conniuentiam ex nimia ſiccitate, aut aliquid ei præter naturam innaſcitur, velut caruncula, vel callus, aut à re quapiam obſtruitur meatus, veluti à lapide, pure, grumo, vel craſſo, lentóque humore. Qua de re hæc omnia diſtinguere oportet, non ſolùm ex præſentibus ſymptomatibus, ſed etiam iis quæ præterierunt. Præſentia ex teipſo inſpicias oportet. Præterita verò non ſolùm à laborantibus, ſed etiam ab ipſius familiaribus interrogando perdiſcere, ex Galeni auctoritate primo de locis affectis. Vbi autem ex veſicæ imbecillitate orta fuerit vrinæ ſuppreſsio ſic percipies, nam ſi hominem ita figuraueris, vt de cliuis ſit ceruicis veſicæ poſitus, ac manibus tumorem præter naturam compreſſeris, vtique expelletur vrina: quemadmodum ſi ita nihil profeceris vrinæ fiſtulam conſtipatam eſſe cognoſces. Verùm nunquid expultrix duntaxat facultas ipſius fue-

Cap.1. De differẽ. ſympt.c.vlt. Quis affectus præter naturã ſit. 3. de cauſis ſymp.cap.2. 6.de loc.aff. cap.3. Cauſæ. Veſica bifariam in hac affectiõe imbecilla reddi poteſt.

Cap.3.

Lib.11.c.21. Ex quibus, & quot cauſis veſicæ os occludatur.

Cap.1. Si ex veſicæ imbecillitate oriatur ſuppreſſio vrinæ ſigna.

rit oblæsa, vel torpidus fuerit ipsius vesicæ sensus propter proprios eius neruos affectos, adhuc non liquet, sed illud hoc pacto distingues. Nam si propter excretricis facultatis læsionem originem sumpserit, cùm fieri non possit, nisi propter aliquam intemperaturam, præsertim frigidam ipsius vesicæ, ex propriis intemperaturæ indiciis, quæ præcedenti capite notauimus, haud ægrè dignoscere valebis. Quòd si nullum tale affuerit indicium, præcesseritque læsio aliqua spinalis medullæ, vt verbi gratia, si fuerint ipsius ad externas partes vertebræ luxatæ eo loco, quoad vesicam proprij nerui distribuuntur: similiter si quomodolibet prædicti nerui fuerint affecti, ita vt animalis facultas ad vesicam non pertingat, ex obtuso, seu resoluto eius vesicæ sensu causari vrinæ suppresionem censeto, propriis vesicæ neruis affectis, atque ipsa propter immodicam repletionem immoderatè extesa. Verùm si sanis quibusdam corporibus vrinæ suppresio accidat, propterea quòd longo tempore propter aliquam vrgentiam ipsam detinuerint, ex eorundem loquela, & quòd nullus alius præcesserit præter naturam affectus, qui ipsam cohibere potuerit, facilè percipies. At vbi vrinæ cohibitio non ex corpore eiusdem affecto, seu imbecillitate proueniet, sed occluso eius ore (vt diximus) figurato etiam ægro adeò vt decliuis sit ceruicis vesicæ positus, ac manibus tumore præter naturam compresso, minimè expelletur vrina. Occluditur autem vel ab inflammatione (vt dictum est) vel scirrho, vel abscessu, vel alio quouis tumore præter naturam. Sed inflammatio ex propriis eiusdem signis, tumore videlicet, dolore, ac febre, & reliquis dicendis, cap. proprio dignoscetur. Similiter scirrhus, vel abscessus, aut alius quiuis tumor præter naturam. Si autem ob carunculam aliquam ab vlcere innatam vesicæ ceruix obstruatur, ex præcedentibus vlceris notis, & ex eo, quòd demissa ænea fistula, vrina vacuatur, intelligere possumus. Interim cum vrinæ excretione sequuntur & cruor, & carnis fragmenta, Galeno teste primo de locis affectis. Verùm si fuerit tophus, seu callus in ceruice vesicæ innatus, præter id, quod longo temporis spatio ex crasso, lentóque humore paulatim nasci potest, neque fortè vlceris signa præcedent, neque ortæ carunculæ signa aderunt. Quòd si à lapide meatus obstruatur, ante vrinæ cohibitionem lapidis indicia apparuerunt, vrina videlicet aquæ similis, in qua subsident sabulosa quædam, insuper quòd pudendum asiduè scalpant taliter affecti, postea verò vrina derepentè supprimitur, aliáque signa præcesserunt generati lapidis, aut in renibus, quæ eodem capite conscripsimus, aut in vesica, quæ proprio capite conscribemus. At nulla lapidis nota retentam vrinam præcedente, si sanguis effluxerit, par est, vt grumus vrinæ fistulam obturet, quocirca demissa per colem fistula, paulum vrinę redduntur; qua deinde extracta, in ipsius ore grumi indicium apparet; quanquam fieri possit, vbi vlcerata fuit vesica, vt paulatim in ipsa grumus concrescat, vel non pręcedente sanguinis fluore, ex eiusdem Galeni sententia primo, & sexto de locis affectis, ad quos grumos, qui in vesica continentur, veluti etiam ad alios, qui in intestinis, ventriculo, atque thorace, animi defectio, & color pallidus sequi solet, pulsus verò paruus, obscurus, frequénsque apparet, & laborans ipse cum anxietate resoluitur, adeò vt mirari aliquis posit, quænam sit huius euentus causa, vt eodem sexto de locis affectis, scriptum est, quam nos breuitati indulgentes omittimus, potisimùm cùm studiosi apud eundem Galenum præcitato loco, libro de cibis boni, & mali succi, ac aliis plerique perlegere eam posint. Probabiliter quoque conijcies cùm pus eundem meatum obstruxerit, si renes, aut vesica, aut alia quæpiam pars, quæ per vesicam expurgari potest, ante affectu aliquo laborauerint, per quem talem, tantúmque pus colligi potuerit, tenuéque pus priùs cum vrina profluere visum est, quemadmodum vbi ob crassum, lentúmque humorem obstruatur, eiusdem humoris redundantis indicia aderunt, quæ nos cap. de difficultate vrinæ adnotauimus, similiter ex præcedentium notitia in huiusmodi coniecturam inducimur, ex præcedēti videli

Si ex obtuso vesicæ sensu oriatur, signa.

Si ex externa causa aliqua.

Signa, si ex occluso ore vesicæ vrina supprimatur.

Loco citato.

Locis citatis.

Cap. 3.

Cap. 3.

videlicet victus ratione, nam cibis crassis, lentísque, ac multis, & in ocio educatus est æger. Neque negligenda erit vniuersi corporis dispositio. Conniuente autem iam dicto meatu ex immodica siccitate, exsiccantes quoque causæ præcesserunt, veluti contingit in ardentissimis, ac siccissimis febribus, in quibus laborantem sæpenumerò nec loqui posse videmus, nisi os madefecerit. Porrò vrinæ suppressionem, quæ ob sauciatam spinam, aut casum, aut vertebræ luxationem, aut ob letales accessionum concursus suborta est, impossibile est curare. Quare cautè remedia adhibere oportet, vt inquit Aëtius cap. 24. lib. 11. Idem quoque auctor citato loco dicebat, quod cùm ex his, qui paraly si exolutam vesicam habent, alij præter voluntatem vrinam emittunt, alij autem lotium non excernunt, minùs periculo sunt obnoxij, qui præter voluntatem eam emittunt, ac magis hi, quibus detinetur, nam lotio suppresso vesica, & lumbi eis distenduntur, similitérque pecten, femora autem tumefacta habent, & cùm non eiiciant lotium, subiecta membra mortificantur, neque ita longè post moriūtur, vt ipse inquit. Quòd verò perniciosa etiam sit vrinæ suppressio ex concreto sanguine, seu grumo, decretum reliquit Gal. 6. de loc. affect. Nam & putredo partium, & marcor ipsum sequi solet, vt ipse inquit, & licet nonnullis medicamenta exhibuisset pro eius curatione, nihilominus omnes perierūt, vno quodam seruato solutis grumis, quos paulò post cùm vrina excreuit. Curandi verò ratio non vna duntaxat erit, cùm plures sint eiusdem causæ, sed pro causarum diuersitate variatur. Qua de re si propter vesicæ imbecillitatem generetur, citra tamen casum, relicta victus ratione, quam cap. de stillicidio vrinæ reperies, primò figurandus erit æger modo, quo iuxta Galeni sententiā diximus, ac manibus tumor præter naturam comprimi, ita vt vrina expellatur, musculi quoque abdominis, maximè medij ægrotantis manibus, seu alterius comprimantur, iuxta Gale. præcepta, 6. de locis affectis. Deinceps assidui insessus, seu fotus in fœnugræci, seminis lini, althææ, rutæ, sampsuchi, ac artemisiæ decoctum cum oleo eis apparentur, & loci ex oleo rutaceo calido sæpe per diem, & noctem, & maximè post insessus irrigentur, & perfundantur. Cucurbitæ etiam locis affigantur, & cataplasmata imponenda ex cruda hordeacea farina, ex vino dulci, & mulso, vt testatur Aëtius, præsertim si obtusus fuerit vesicæ sensus. Insuper confert, si vnguento hoc irrigentur loci. Recipe olei nardini, costini, & rutacei ana ℥.j olei de scorpionibus, & irini, singulorum ℥.ß. masticheS, florum stœchadis ana ʒ.ij. castorei ʒ.j. sagapeni, & bdellij ana ʒ.ß. dissoluantur gummi in vino albo, & addita cera fiat vnguentum. In hunc etiam vsum confert vnguentum, dialthæa dictum, & reliqua medicamenta conscripta capite de difficultate vrinæ tam intus, quàm extra adhibita. Et vbi propter ægrum vesicæ sensum contigerit, præter insessus, ac irrigationes iam dictas, excitare eius actionem oportet, nitro, aut nitri spuma ad meatum admotis, aut cimicibus contritis. Quòd si ita non procedat, ad catheterum vsum confugiendum, & per hoc ipsum instrumentum immissum vrinæ prolectandæ, Aëtio teste. Vrinam ducentia nequaquam bibant, ne multitudine eius vesica distendatur: quibus etiam confert castoreum, itémque theriacam in potu propinare, & post euacuationes, sinapismi tum pectini, tum lumbis optimi sunt, vt eidem Aëtio visum est: à quibus cerata, quæ partes mitigent, & malagmata odora imponantur, vt ipse inquit. Viscera quoque erinacei terrestris exsiccata, ac suffita, ægro vndequaque contecto, vrinam suppressam sanant. Oportet autem ipsa sale cōdire, ac exsiccare, quin & in potu accepta sicca, trita quantum tribus digitis apprehēdi potest, ex vino iuuant. Carnis item erinacei in sole exsiccati ʒ.j. in vino data confert. Vermes quoque terrenos tres, aut quinque tritos ex vino mulso, aut aqua mulsa præbeto, eiusdem Aëtij præcepto. Item forinsecus artemisiæ folia cum myrrha trita, pectini, & imo ventri illinantur, seu perdicium herbam terito, & affuso oleo feruefacito, atque vesicæ imponito: sed & sedes quoque his illinenda est,

Prognostica.

Loco citato.

Curatio.

Cap. 3.

Li. 11. c. 24.

Lib. 11. c. 21

Li. 11. c. 24

Lib. 11. c. 23.

quibus obtusus est vesicæ sensus,ex decocto origani,thymi,anethi, ac centaurij cum oleo rutaceo, pauco admixto castoreo. Infundimus etiam per colem oleum rutaceum,de scorpionibus,aut nardinum,seu irinum,etiã pauco castoreo addito,vt vesicæ actio reuocetur. Si verò crassi humores in causa sint,fomentis,insessionibus,ac cataplasmatis iam dictis,cura concredenda est,ac reliquis vtendum,quæ capite de difficultate vrinæ conscripsimus. Ab his autem quæ vrinam ciunt,in totum abstinendum.In sanis autem,si accidat(vt dictum est)ob negociorum importunitatem, aut aliquod tale simile, vt lotium diutiùs retentum vesicam debilem reddat,auxiliari oportet ipsis ambabus supra imum ventrem admotis,ac vrina lentè expressa.In ardentissimis, ac acutissimis febribus si hoc symptoma accidat,in fine præcedentis cap.curationem reperies.Si verò propter inflammationem, aut alium quempiam præter naturã tumorem vrina supprimatur,ex propriis eorundem cap.curatio petenda erit, quemadmodum si ob carunculam,aut callum retenta fuerit, per emollientia, ac relaxantia remedia,ac vrinæ fistulam dilatantia curanda erit, & vbi ea nõ suffecerint,ænea fistula,seu argentea demittenda erit, vulgus syringã vocat. Vbi verò multitudo,ac crassities puris vesicæ ceruicem obstruxerit, per eadẽ medicamenta mollientia,ac relaxantia,necnon,& incidentia cura tentanda erit,intus,& extra huiusmodi medicamentis adhibitis. Quòd si nec his finem assequaris,modo dicta ænea,seu argentea fistula immittenda erit.At si ex lapide vesicæ ceruix fuerit obstructa,ex proprio cap.curandi ratio petatur. Verũ vt lapis ex meatu recedat,supino figurato ægro,vt crura reliquo corpore sint sublimiora,multifariam ipsum concuties,quibus peractis iube vt æger vrinam reddere tentet. Quòd si nihilominus vrina adhuc supprimatur, rursus concute,sed vehementiùs,atque si sic quoque permanserit,demissa ænea fistula,simul & lapidem à ceruice repelles,& vrinam reuocabis,Galeno teste 1. & 6. de loc.affect. Vbi verò grumus vesicæ fistulã obturet,medicamentum quod lapidem terere possit,ex oxymelle,atque ipsum quoque oxymel per se in potu dãdum erit,præcepto eiusdem Galeni præcitato lib.6.de locis affectis. Artemisia quoq; in potu præbenda est,rubi,aut betæ succus, leporis coagulum, aut hœdi, vnumquodque cum aceto mulso,ex Aëtij auctoritate cap.27. libri 11. Quòd si hoc modo nihil proficias,necessitatem inducet catheteris adhibendi:per quẽ vbi vrinas eduxerimus,rursus prædicta in potu exhibeantur.Si verò neque sic grumi dissoluantur,intercapedinem inter anum & pudendum (περίνεον Græcis dictam)infernè dissecare oportet,vt eidem Aetio visum est.

1.de loc.affe. cap.1.
6.de lo.affe. cap.3.
Cap.3.
Loco citato.

περὶ ἐνουρόντων. *Id est, De his qui in seipsis mingunt, vel de his qui vrinam continere non possunt.* *Caput C.*

LICET musculi,tanquam motus voluntarij instrumenta à natura fuerint fabricati,nihilominus & quidam eorum quodammodo inter alimenti instrumenta,quæ tertia ratione superfluorum inquam gratia fuerint constructa, numerari possunt, quoniam excernendis excrementis fuerunt destinati, Galeno teste 5. de vsu partium,qui adhuc genere duplices sunt:quoniam alij tempestiuum effluuium incitant, alij verò intempestiuum ipsorum cohibent. Excitant autem in tempore musculi omnes epigastrij, intempestiuè quidem effluere non sinunt,& musculus qui transuersus rectum intestinum fortiter claudit, & is qui vesicæ collum similiter circumambit,obliquus admodum existens, quamuis ille claudendi duntaxat meatus gratia extiterit,hic autem priori quidem ratione,vt contractus vndique depellat quicquid in ipso meatu continetur,constructus est, posteriore autem vt ipsum claudat,eodem Gal.auctore præcitato libro 5.de vsu part.quo loco concludit triplicem prædicti musculi vsum, quorum primus est, vt nihil in meatu vrinario relinquatur, secundus,vt ori vesicæ clau

Cap.14.
Musculi vesicæ ceruicem ambientis vsus non vnus est.
Cap.16.

claudendo opituletur, & tertius, vt excernendorum celeritatem acceleret. Quapropter mirari non oportet quomodo per bonam valetudinem, volentibus nobis, vrina excernatur, cùm videlicet musculus iam dictus ceruicem vesicæ circundans voluntatis nostræ imperio obtemperans ab actione quiescit, fungente autem tum vesica suo munere, in excernendo naturaliter agens: & proinde Gale. 6. de locis affect. tum eos condemnat, qui vrinarum, ac cibi excrementorum deiectionem totam ab electione procedere existimarunt, tum eos qui his qui è diuerso totum hoc corpus naturale putarunt, tanquam à veritate deuiantes. Nam alui deiectio, & vrinæ redditio vtroque instrumento propriis suis facultatibus agente perficiuntur, rectum intestinum, atque vesica naturali quidem vtuntur facultate, musculi verò ea quæ & animalis, & voluntaria nominantur. Tunc verò quiescunt ab opere musculi hi, qui fluores cohibere solent, cùm abdominis musculi munere suo funguntur, maximè verò medij: opus autem horum est, vt adeò exactè extremam recti intestini partem, atque vesicæ ceruicem stringant ipsas partes ambientes, vt nihil humoris ex vesica in meatum ingredi posit, neque per aluum stercus excerni, licet hic secundus sit musculi ceruicem vesicæ ambientis vsus, vt dictum est. Quiescimus itaque voluntariè ab horum actione, cùm vrinam, vel stercus excernere propositum est. At si præter voluntatem excernatur vrina, nam de hoc affectu tractare intendimus, vesica ipsam retinere nequeunte, symptoma oritur, quo affectos ἐνουρῶντας, Paulus appellat, à Galeno verò 6. de locis affect. ἀκούσιος ἔκκρισις τῶν οὔρων nuncupatur affectus hic. Sed à Latinis vrinæ incontinentia, seu præter voluntatem excretio. In quo affectu vesica vrinam retinere non potest, sed præter voluntatem paucis omnino interuallis excernitur, vt liquet ex eodem Galeno ibidem. Quod verò in prædicto affectu vesica ipsa afficiatur non secundum propriam eius essentiam, seu corpus, sed secundum iam dictum musculum eius ceruicem stringentem citato loco ab eodem Galeno scriptum est, cùm dixit, quòd si nerui musculi ceruicem vesicæ ambientis resoluantur: proprium indicium, quod musculus hic resolutus sit, est vrinæ præter voluntatem excretio. Verùm cùm hæc actio voluntaria musculi læditur, nō perpetuò ipso per essentiam affecto læsio excitatur, sed quandoque per consensum, neruis scilicet, per quos animalis facultas ad ipsum fertur, oblæsis. Nam cùm vnica duntaxat perit actio voluntaria, solum musculum, qui ipsam efficere solet, aut neruum ipsius affectum esse putandum est, eodem Galeno auctore 4. de locis affect. Verùm nunquid musculus, aut neruus, qui ad ipsum peruenit, vel ambo simul affecti sint, haud facilè percipi poterit, nisi quispiam copulata symptomata attentè deprehendat, & ea quæ præcesserunt, optimè inuestiget. Nanque musculo affecto circa ceruicem vesicæ, eius affectionis signa aderunt. Et si intemperie duntaxat laboret, frigida videlicet, ex aliqua tali procatarctica causa, quæ fortè præcesit, ac reliquis signis percipi poterit, veluti & Gale. percepit in piscatore quodam, cùm in fluuio pisces venaretur: adeò enim hic circa sedem, & vesicam infrigidatus erat, vt ipso inuito effluerent & alui excrementa, & vrina, hunc curauit per calida remedia affectis musculis adhibita, & celeriter sanus euasit, vt ipse inquit eodem 4. de loc. affe. Quòd si nequaquā symptoma aliquod apparuerit eo loco, quod prædictus musculus positus est, neque talis aliqua externa causa infrigidans præcesserit, proprios neruos eiusdē musculi affectos esse à quapiam interna causa coniiciendum erit circa os sacrum ortos, quem etiam affectum multo tempore per multa præsidia vix idem Gale. sanauit, quāquam ipsis etiam neruis primariò affectis, adeò vt facultas animalis per eos ad musculum peruenire non valeat. Musculum quoque per cōsensum affici dicimus, cùm priuetur eo, quo præsente suum munus perficiebat. Id verò est animalis facultas: propterea hunc musculum perpetuò in vrinæ inuoluntaria excretione per essentiam, aut per consensum affici dicimus, ídque proprium esse signum quod ipse læsus sit. Sed mox obiiciet quispiam asserens falsum

Quòd vrinæ redditio non sit opus naturale, nec animale dūtaxat, sed mistū ex vtrisque.

Cap. 3.

Paul. lib. 3. cap. 45.

Gal. 6. de lo. affec. cap. 3.

Quid per vrinæ incontinentiam intelligendū sit.

Pars affecta.

Cap. 4.

Cap. 4.

Dubium.

falsum esse quòd perpetuò resoluta vesica inuitis nobis vrina excernatur, nã
Solutio. ea resoluta (vt inquit Paulus) cap.18.3.libri, & Aëtius cap.34.libri 6.interim in-
uoluntariè vrina excernitur, quandoq; verò omnino detinetur, nisi esset quod
secus hi quàm Galen. de vesicæ resolutione verba faciunt, nam ipsi commune
caput scripserunt de vesicæ resolutione, tam si fiat eius essentia, seu corpore,
aut propriis neruis ad eam distributis oblæsis, quàm si musculus eius ceruicem
ambiens, aut nerui ad ipsum deuenientes resoluti fuerint. Galenus verò parti-
culatim vtramque pertractat, cùm vna impropriè (vt ita dixerim) resolutio di-
ci posit, quando videlicet vesicæ substantia, aut eius proprij nerui affecti fue-
rint, quoniam tunc non motus, sed sensus dũtaxat ipsius aufertur. Quapropter
rectiùs obtusus, seu ablatus eius sensus diceretur, quàm resolutio. Quo casu
ischuria generatur, vt præcedenti cap. ostendimus. At si nerui qui ad musculũ
distribuuntur, aut ipsemet musculus, adeò afficiantur, vt eius actio omnino
auferatur, tunc propriè resolutio dicitur, & proprium indicium (vt ipse inquit)
quod musculus hic resolutus sit; est vrinæ præter voluntatem excretio. Et pro-
Quis affectus præter naturam sit vrinæ incõtinentia. pterea affectio hæc cùm symptoma sit in genere excretorum immodicè, per-
petuò noxam functionis consequitur, non siquidem naturalis facultatis ipsius
vesicæ, sed animalis prædicti musculi, quæ neque malè fit, diminutè, aut depra-
uatê oblæsa, sed nullo modo fit, & ablata est: nihil etenim in retinendo vesicæ
opitulatur, animali facultate motrice voluntaria omnino priuatus, ac desti-
tutus. Indicium autem eius est, quòd vesica haudquaquam vrinam retinere
potest, sed inuitus, & præter voluntatem paucis omnino interuallis ipsa ex-
Causæ. cernitur. Huius affectionis causæ plures esse possunt, cunctæ videlicet, quæ
prohibere possunt animalis facultatis transitum ad prædictum musculum,
quas omnes cap. de resolutione conscripsimus, & propterea non est, cur hîc
iterum eas repetamus, cùm exinde studiosi petere posint. Quòd verò pueris
maxima ex parte soleat affectio hæc accidere, 45.cap.3. libri, Paulus scriptum
Prognostica. reliquit. At quòd si ex aliqua externa causa generetur iam dictus affectus,
musculo infrigidato celeriùs curetur, quàm si citra manifestam causam pro-
ueniat, læsis eiusdem musculi propriis neruis circa os sacrum, 4. de locis affec.
Cap.4. à Gale. scriptum est. Eos item, qui vrinam sine voluntate emittunt ob ceruicis
vesicæ vulnus, aut casum, aut vertebræ luxationem superuenientibus, quæ
mortem fatentur notis, nulla medicina periculo subtrahit, vt idem Paulus te-
statur cap. 18. libri 3. Cæterùm quoniam sæpiùs ex frigida prædicti musculi,
Curatio. aut neruorum ad ipsum deuenientium intemperie affectio hæc originem du-
cit, interim per se, quandoque verò cùm frigidorum succorum redundantia
propterea curandi rationem eius cùm ex hac causa excitetur, conscribere in-
stituimus. Qua de re aër ad calidum vergens eligatur, somnúsque modicus,
Victus ratio. nam similiter moderatæ vigiliæ conferunt. Ocium, ac desidiosa vita vitentur,
moderatum exercitium confert; alui deiectio singulis diebus procuranda erit,
si non natura, saltem arte, clysteribus, seu glandibus. Cuncti animi affectus vi-
tandi præter iram, quæ interim confert. Cibi facilis coctionis, ac boni nutri-
menti eligantur, ad calidum etiam vergentes. Propterea pullorum, gallinarũ,
perdicum, phasianorum, ac aliarum paruarum auium carnes eligendæ sunt,
quæ perpetuò cum aromatibus condiendæ erunt, similiter in earum iure hys-
sopi parũ, sampsuchi, saluiæ, satureiæ, seu serpilli, fœniculi, seu oreoselini in-
coquatur. Interim eisdem carnibus assatis vtantur, nam sicci cibi eisdem com
Lib.3.ca.18. petũt, vt inquit Paulus. Pro potu aqua mulsa exhibeatur, vel vinum subrubeũ,
adstringens, potisimùm eis, qui ab eo se abstinere non possunt, & (vt summa-
Lib.11.c.24. tim dicam) vniuersa victus ratio calidior, & siccior sit, vt inquit Aëtius, nisi
Medicamẽtorũ ratio. acriores, & mordaciores appareant vrinæ. Quod verò ad medicamentorũ ra-
tionem attinet, quoniam communia habet auxilia hoc vitium cum ischuria
orta ex torpido vesicæ sensu, seu eius resolutione, eodẽ Aëtio teste ca. 34. lib. 6.
idcirco eiusdem commodè vtare. Et si resolutionis causa frigidi, & crassi succi
redun

redundantes fuerint,eis quoque vtendum erit medicamentis,cũ alterantibus, tum purgantibus, quæ cap. de resolutione probauimus. Vitanda itaque sunt medicamenta,quæ refrigerant,potissimùm ea in quibus valida est hæc vis: & calidis fouendi sunt ægri,ac roborantibus potissimùm (Paulo auctore) Exempli gratia œnelæo calido,& similibus.Naturaliter autem huic vitio opitulãtur (eodem auctore) gallinæ guttur combustum,si ieiuno bibendum in aqua tepida præbeatur.Similiter leucanthemi flores,vel leporis testiculus tostus, ex vino odorato:potio item calaminthæ, & myrrhæ ante cœnam salutaris est, vt idem inquit Paulus,præsertim si cum vino odorato præbeatur, Aëtio auctore. Cæterùm ex Aëtij sententia eos,qui præter voluntatem vrinam emittunt,per mordacia cataplasmata,& malagmata,& per rubefacientia ex sinapi apparata curare conuenit, similiter ex arenæ iniectione à sole feruefactæ, aquísque naturalibus,& maximè sulphurulentis, & bituminosis, primùm quidem calidis,postea etiam frigidis curandi sunt. Nec non & partes exercendæ, ac perfricandæ.Vrinam autem ducentia nequaquam exhibeantur, eodem auctore. Ad eos verò,qui se in somno permingunt,conuenit ex sententia eiusdem Aetij pulmo hœdi moderatè assatus,& citra panem largè ad triduum in cibo acceptus.Similiter leporis cerebellum siccum potatum ex vino, aut testiculum leporis siccum in vinum indito,& bibendum dato,vt ipse refert. Vesica quoq; porcina per se vsta, & in potu exhibita iuuat. Simili modo & ouilla vesica facit,cinerem itaque eius ex posca præbeto. Item confert si castorei ℨ.j. in vino odorato in potu exhibebis. Eandem vesicam ouillam seu caprillam vstam ex posca Galen. 9. de compositione medicamentorum secundum loca præbet bibendam. Necnon & leporis testiculum in vino odorato feruefactum, oblinerẽque iubet pudendum cimolia terra cum perdicij succo. Cùm verò diuturnum,& inueteratum fiat hoc malum, velut eos qui præter voluntatem ob resolutionem vesicæ vrinam emittunt, hos curato: differunt etenim ij ab illis, in eo quod iis per somnum saltem hæc accessio contingit, illis verò, quibus ob musculi colli vesicæ resolutionem hoc accidit,etiam dum vigilant eodem modo afficiuntur,ex sententia eiusdem Aëtij cap.25.libri 11.

Lib.3.c.45.

Ad eos qui se in somno permingũt. Lib.11.c.25.

Cap.9.

περὶ λιθιάσεως τῆς κύστεως. *Id est, De lapide vesicæ seu calculo.* Cap. CI.

QVEMADMODVM in renibus, ita quoque in vesica, affectus quidam,qui à Græcis λιθίασις, à Latinis lapidatio, seu calculosus affectus appellatur,gigni solet velut à Galeno scriptum est, primo de locis affect.& ab Alexand.libro.9.cap.7. Quòd verò vesica hoc morbo laboret, hisce notis deprehenditur, nam vrinæ crudæ,& colore subalbidæ conspiciuntur, sedimentum est arenosum, & scabiei simile,præterea ægri pudendum scalpere,aut id violenter, & sæpe distendere solent, atque tunc magis cùm ad vrinarum excretionem vrgentur, vt inquit Alexander. Continuè quoque in vrinam propelluntur, ac stillicidio vexantur,Paulo teste capite 45.libri tertij.Interim quoque vrina derepẽte eis supprimitur,præsertim vbi lapis in vesicæ ceruicem incidit,vt liquet ex Galeno eodem primo de locis affectis. Quamuis Hippo. aphoris. 79.libro 4.vno duntaxat signo hunc affectum dignosci scriptum reliquit, cùm dixit. In quorum vrinis, velut arenulæ subsistunt, his vesica laborat calculo. Verùm cùm hoc indicium commune sit, tam vesicæ, quàm renibus calculo laborantibus, vt liquet ex Galeno eodem loco,propterea addendam esse alteram apho.partem præcepit,pro apho.veritate.Prædictis itaque notis tum partem affectam, quæ vesica est,cùm etiam & qualitatem affectus,qui calculus seu lapis dicitur, dignoscere poterimus.Quòd verò morbus sit in numero,ac in excessu, cap.de renum calculo dictum est,toto etiam genere præter naturam,vt liquet 14. metho.meden.Cæterùm quòd prima,potissimáque causa sit vrinarum crassitudo

Cap.1. Vesicæ calcu lo laborãtis, signa.

1.de loc.affe. cap.1.

Quis affe- ctus præter naturã sit. 14. metho. cap.13.

6. de morb. vulga. commentario 3. com. 15.

Materialis causa generationis lapidis in vesica.

6.de morbis vulgaribus à Galeno scriptum est, huiusmodi nanque crassitudo multa in vesica collecta,& in vnum coiens,cùm semel aliquando non apto tẽpore excreta intus diutiùs remanserit,concrescendi, coaugmentandíque initium capit,eò verò principio facto,facilè (quod iam superest) quicquid iterum crassi in vesicam delabitur,priori adglutinatur, maiórque inde tophosus calculus redditur,quemadmodum extra & in calidis aquis sponte nascentibus, & in natis,vbi calefit aqua,quotidie lapis coalescere cernitur. Opitulatur autem non parum in hoc vesica ipsa,vt quæ frigida sit,neruosa,ac pauci sanguinis,necnon amplissima interius concauitate inanis. Vbi etenim in ipsam fuerit crassitudo transmissa,ibi cogitur,& conspissatur, initium huius conspissationis (vt diximus) accipiens, quando in eadem vesica diutiùs commoratur. Præcipua itaq;,ac potissima causa generationis calculorum in vesica est ipsa qualitas materiæ,crassitudo inquam vrinarum,ex Galeni testimonio.Id quod confirmauit Alexand.citato loco,cùm dixit.Veruntamen vesicæ calculi pueris magis,quàm viris generantur,neque à tanta caliditate, sed materia potiùs crassiore,& ad generandos calculos,promptéque ab insita caliditate concrescendos idonea.Atqui caliditas ad coaugmentandum lapidem etiam non parum operatur,licet non ipsa præcipuè,sed materiæ qualitas ipsius compactionis causa existat,vt diximus,ex Galeni sententia citato libro 6.de morbis vulgaribus.Et propterea quiuis calor etiam mediocris, vt in pueris reperitur, ad huiusmodi materiam spissandam satis est,nedum ascititius,ac igneus, nanque opus est,vt & ipse aliquid faciat ad coaugmentandum lapidem, etenim senes humorem crudum non parum aceruant,quanquam non propter edacitatem, vt pueri,sed propter potentiæ concoquentis imbecillitatem:quia tamen calorem adeò fortem non habent,vt ex materia crassa vaporem resoluens, lapidẽ generet,propterea in eis calculi non generantur,eodem Galeno auctore commen.aphoris.23.3.libri. Requiritur ergo & caliditas etiam pro calculis in vesica generandis,etiam si mediocris fuerit,velut in pueris,quinimò in eis, magis quàm in adultis,omnium medicorum consensu pro confesso habetur, lapides in vesica generari,propterea quòd crassissimæ vrinæ à pueris redduntur, tum propter ipsorum edacitatem, tum quòd à cibo ludentes, prosilientésque mouentur,lactentibus verò & materia ipsa occasionem præbet, lac enim natura crassum est,& ad calculos creandos aptissimum,vt liquet ex eodem Galeno libro citato 6. de morbis vulgaribus, etiam cibis vtcunque oblatis, & nociuis vtuntur(vt inquit Aëtius)& neque horam cibum capiendi seruãt ordinatam; quinetiam priusquam prior sumptus cibus concoquatur, alium ingerunt, & cùm vehementiùs à cibo moueantur,crudus,& incoctus in venas distribuitur: cuius etiam euentus causa à Galeno primo de crisib.talis assignatur. Nam cũ vnà ventriculi operatio non possit duobus similiter sufficere, augendo scilicet,& alendo,propterea antequam in ipso sufficienter alimentum fit coctum, ipsum ad se corpus trahit, atque hinc fit, vt plurimùm crudi humoris coaceruet. Neque hoc satis esset pro calculorum in vesica generatione pueris ipsis, nisi omnes naturales actiones in eis validæ essent, ita vt humorum crassitudo funderetur, atque dissolueretur: contrario modo in declinantis ætatis hominibus,in quibus cogitur,atque inspissatur.Qua de re cùm multus insitus calor sit in pueris,& actiones firmæ, materiæ crassitudo attenuata in renes fertur, atque ideò facilè in vesicam percolatur, haud parum(vt inquit Galenus)& actionum vi ad egressus celeritatem conducente, ac eorum corporum mollitie, vt testatur Aëtius. Exemplo sunt & exteriora quæcunque natura crassa per aliqua angusta transfundere volumus,nam quasdam eorum partes calore eliquatas facilè peruadere conspicimus,quasdam non fusas, neque eliquatas transire non posse cernimus,veluti pix, resina, seuum, cera,& mel:adde quòd eadem materia crassa cũ ab insito calido in pueris magis elaborata sit,rationi consentaneum,vt tenacior euadat,nam quæcunque à calore in concoquẽdo mutan

Efficiẽs causa.

Cõmenta. 3. com. 15.

Cur senibus calculi non generantur.

Cur in pueris magis, quã in adultis vesica lapis generetur.

Cõmenta. 3. com. 15.

Lib. 11. c. 9.

Cap. 12.

6. de morbis vulgari. loco citato.

mutantur, temporis processu lentorem quendam acquirunt, & si ab initio nullum habuerint, quo circa planè magis in vnum coëunt, densantur, atque coaugmentantur, nam inter æquè crassa quod tenacius est, ad vnionem, spissitatem, & concretionem aptius habetur. Hinc non ab re cuilibet facilè patere poterit quam ob causam, & si quibusdam adultis corporibus magna coaceruetur copia crassorum humorum, adsitque ascititius calor eorundem validus, in eisdem minùs, ac perrarissimè calculi in vesica generentur, sed in renibus potiùs, cùm eadem materia non admodum elaborata, dissoluta, ac fusa ad renes perueniat: & propterea non facilè in vesicam percoletur, quinimò in eisdem magis cogitur, atque inspissatur, ea etiam non ita celeriter distributa. Similiter cur pueris in vesica post mictum, adultis verò in renibus antè mictum calculi generentur. Ex his quoque patefit eorum error, qui propterea in pueris calculos gigni in vesica asserebant, quod itinera ob vasculorum exiguitatem angusta sunt, nam si ita esset, oporteret in renibus potiùs, quàm in vesica calculos pueris creari: angusti enim per illos transitus sunt, vesicæ autem ceruix lata adeò in pueris est, vt cuiusque materiæ crassitudo per eam facilè träsmitti possit. Præterea neque in illis fortè, qui iam progressa ætate sunt (vt inquit Galenus) meatuum per renes angustia gignendis lapillis in causa est, sed & actionum infirmitas, & crassorum succorum cruditas, vt ipse refert. At si obiiciet quispiam asserens Hip. aliud sentire de calculi in vesica pueri generatione 2. de nat. hum. cùm ait. Nascuntur etiam pueris calculi ob loci huius calorē, ac totius corporis, viris calculi ob corporis algorem non innascuntur. Dicimus nos Hipp. non secus sentire, ac Gal. Nam quod efficiens causa generationis calculi in vesica sit puerorum calor, ambo confitentur, nec idem Gale. abnegat etiam in ipsa vesica pro calculi generatione calorem esse necessarium, quinimò illud scriptum reliquit præcitato com. aphor. 26. 3. lib. licet 6. de morb. vulg. dixerit opitulari in calculi generatione vesicam, vtpote quæ frigida, neruosa, & pauci sanguinis sit, & amplissima interius concauitate inanis. Nam relatione facta ad alias corporis partes, per quas humorum crassitudo peruadit, in pueris ipsa vesica frigidior existit, licet etiam suapte natura talis sit, cùm hoc tamen nihil obstat, quòd in ea pueris tantus consistat calor, quantus satis sit ex materia crassa vaporem resoluere, ac lapidem generare, quamuis minor sit, quàm is, qui in iocinore, aut renibus consistit. In viris autem, ac declinantis ætatis hominibus, quàm optimè Hippo. ob corporis algorem in vesica calculos haud quaquam oriri fatebatur. Nam quis veretur eos puerorum relatione natiuo calore frigidiores esse: licet ascititio calidiores: frigidiora nanque hoc modo redduntur corpora cùm primum eis incrementum consistit, nihilque corpus augetur, non ingenitus autem calor, qui in eis copiosior reperitur, causa est, vt materiæ crassitudo cogatur, atque inspissetur, & ita ad renes feratur, & propterea non facilè in vesicam percoletur. Iure itaque propter ingeniti caloris paucitatem virorum corpora relatione ad ea quæ puerorum frigida appellari poterunt, quæ iterum causa est, vt in eorundem vesicis calculi non generentur, vt dictum est. In vesica igitur pueris magis, quàm in ætate prouectis calculus concrescere solet ex communi sententia græcorum ferè omnium auctorum, quinimò hunc proprium esse puerorum morbum Hippocrates simul cum Galeno aphoris. 25. tertij libri, & 2. de natura humana, testati sunt. Si autem accidat quod genitus calculus in vesica per chirurgiam curari debeat, pueri vsque ad decimumquartum annum propter corporum mollitudinem facilè curationem recipiunt, senes quod corpus ipsorum contumax sit, vix consanescunt: mediæ verò horum ætates etiam in hoc medio quodam mō do habent, Paulo auctore cap. 60. libri 6. & rursus (vi ipse inquit) facilè sanantur, qui maiores calculos habent, propterea quòd inflammationibus assuerūt, qui minores difficulter sanantur contrarias ob causas. Quoniam verò communem habet hæc affectio curandi rationem cum calculo renum, propterea

Loco citato. Dubium de calculi generatione in vesica in pueris. Tex. 11. Resolutio.

6. de morbis vulgari. loco citato.

Tex. 11. Prognostica.

Curatio.

Victus ratio. *Locis citatis.*

eadem victus ratione vtendum erit, quam ibi instituimus; potissimùm autem cauendum est à lacte ex Gale. decreto 6. de morb. vulg. necnon ab aquis impuris, & multo limo refertis, ac vehementer frigidis, vt inquit Aëtius. Similiter & eisdem auxiliis vti conuenit, nisi quod validioribus ibi conscriptis vti oportet, indicatione sumpta à parte affecta, & præsertim ab eius positu. Nanque crassitiei, quæ potissima causa generationis calculi in vesica existit, per extenuantia occurrendum est, ne multa materia crassa congregetur. Quapropter validis, atque efficacioribus medicamentis, præcitato cap. conscriptis vtare: priuatim autem vbi ea non suffecerint, ex Aëtij auctoritate, tanquam lapides vesicæ atterentia, & vrinam ducentia, pharmaca hæc competunt, fœniculi siluestris radix, graminis radix, artemisia, chamæmelum, amaracus, althææ radix, & semen sion, quod circa aquas nascitur, adiantum, smyrnij semen, rumicis radix, lapis spongiæ, lapis iudaicus tecolithô dictum, asplenon herba, lithospermon, lapis qui ab ægris per lotium eiectus est tritus, ac potatus, vermes terreni recentes cocti, triti cum vino, vitis lachryma. Horum vnumquodque (vt ipse inquit) cum vino albo datur decoctum, aut siccum inspersum, aut cum melle, seu cum quopiam ex vino, & melle potum. Danda etiam in potu ea quæ vrinam cient, velut cucumeris semen, apij, petroselini ac violæ albæ semen: & corporibus, quæ frigidiorem habent temperiem, meon, phu, acorum, ac reliqua calidiora præbeto. Poterunt quoque ex eisdem varia medicamenta componi, aut prout vsus exiget, exhiberi cum vino albo, aut aqua mulsa, seu decocto asplenij, & radicis graminis, aut etiam oxymelite. Ab extra Alex. tãquam efficax auxilium longo tempore, & experientia priùs inuentum, & comprobatum, caprillum seu hircinum sanguinem calidum extrinsecus illinitum commendauit, super vesicam impositum. Verùm longè optimum esse fatetur, si in calido balnei aëre ipsum illinas, atq; ita deliges, id verò non modò semel, sed sæpe, & per interualla. Quòd si neque per hæc adhibita pharmaca lapis in vesica atteri possit, vbi meatum obturans vrinæ suppressionem inducat, eo modo curari debet, quem præcepimus ex Galeni auctoritate cap. de ischuria orta ex calculo: & vbi ex multifaria concussione curari non valeat, catheterẽ immittere oportet. Sed si neque hæc suffecerint, ad sectionem transeundum erit, modo quo à Paulo præcipitur præcitato cap. 60. libri 6. Exacto autem lapide, & cicatrice vlceri obducta, ea victus ratio constituenda erit, ne eos renasci contingat, quam Aëtius instituit cap. 15. eiusdem libri vndecimi.

Medicamẽtorũ ratio. *Lib. 11. c. 10.* *Lib. 9. ca. 7.*

Περὶ φλεγμονῆς τῆς κύστεως. Id est, de inflammatione vesicæ. Cap. CII.

VESICAE quoque interim vitia quædam superueniunt quæ cæteris corporis partibus communia sunt, veluti id est, quod Græci φλεγμονὴν, Latini inflammationem nuncupant. Verùm quid sit; in quo morborum genere reponatur, & à qua causa generetur, ac quis sit eius generationis modus, in præcedentibus locupletissimè dictum est: neque enim quantum adhæc spectat à cæteris inflammationibus vesicæ inflammatio differt. Reliquum est igitur vt ad eius indicia deueniamus insimul conscribentes quæ affectum ipsum, ac partem affectã indicant: testantur itaque eam communia inflammationis signa, & quædam propria: nam ardor, dolórq; cum grauitate circa pubem, ac inguina sentiũtur, febris aderit, mentis alienatio, vomitio bilis syncerae, & vrinæ reddendæ impotentia, vt inquit Paulus. Vigilant quoque, & delirantes aliena loquũtur, ac durus fit eius pecten & pubes vnà cum vehementi dolore, & egerendi appetentiæ, velut in tinesmo fieri solent: quod verò egeritur, tenue est, & subsidentiam non habet: aliquando & inflationes sequuntur, & aluus adstricta est, intestino recto ob inflammationem vesicæ compresso (Aëtio teste) Inter omnes autem morbos, qui circa vesicam oboriuntur, grauissimus, & maximè mortiferus inflamma

Vesicæ inflãmatæ signa. *Lib. 3. c. 45.* *Lib. 11. c. 25.* *Prognostica.* *Loco citato.*

flammatio existit(eodem Aëtio auctore)Hinc sequitur quòd, vt quibusdã visum est, inter omnes inflammationes in vesica ortas, ea letalior sit, in qua vehementior excitatur dolor, febris acuta magis; ac cùm vrinæ, tũ alui deiectionis omnimoda suppressio: & è contrà minùs letalis erit ea, in qua prædictorum signorum contraria apparebunt, etenim febris ex inflãmatione vesicę non absque ratione fit: & quantò illa maior est, & grauior, tantum augeri febrem contingit ex Gal. auctoritate com. aph. 44. 6. lib. Quantùm verò ad eius curationẽ spectat, pauco cibo, ac potu asseruandi sunt ægri. Potus autem sit aqua hordei, vel aqua in qua cinnamomi parum fuerit decoctum. Reliqua victus ratio è capi. de inflammatione renum petenda est. Cæterùm quãtùm ad medicamentorum rationem attinet, primùm omnium aluus leni infuso clystere subluatur, & post stercorum eductionem oleum chamæmelinum, anethinum, aut in quo semen lini, vel althæa, fuerint incocta in intestinum solatij, & leniendi doloris gratia, iniiciatur. Et si nihil aliud prohibeat, confestim in morbi principio sanguis detrahẽdus est, ex Aëtij, & Pauli decreto. Verùm quæ vena secari debeat, ambo subticuerunt. Circa quod id exequendũ esse censerem, quòd vbi multa sanguinis copia redundarint, & vires copiosam venæ sectionem haudquaquã ferre possent, potissimùm in morbi principio, internam cubiti venam secare tutius erit, reuulsionis duntaxat gratia, post quam eodem die, aut saltem sequenti poplitis, aut tali vena, perpetuò ręctitudinem seruando, tutius secari poterit euacuationis gratia cum deriuatione. Nec obstat Gal. documentum lib. de cur. ratione per venæ sectionem, & 13. met. vbi in inflãmata vesica poplitis, aut tali venam incidendam esse præcipit, nanque vbique locorum supposuit vires adeò esse robustas, vt per vnicam venæ sectionẽ ferre valeant, tum auersionem, tum euacuationem, vel(vt rectiùs dicam)euacuationem cum auersione simul, quo casu neque nos aliter exequendum esse fatemur: sed vbi vires(vt diximus) ferre tantam non valeant sanguinis euacuationem, tunc tutiùs esse audacter asserimus priùs cubiti venam è directo sitam internam secare, & demum eam, quæ poplitis, aut tali. A venæ sectione in decoctum seminis lini, fœnugræci, in hydrelæo pauco addito aniso, aut dauci semine insidere ægrum facito, admoneatúrque æger quò in dicto decocto desidens mingat: & si imbecilla fuerit vesica ad expellendam vrinam, ægrum ipsum, aut aliquem ex astantibus scitè, ac placidè pectinem premere oportet, neq; id vltra modum, ne dolor inde intendatur, vt inquit Aëtius. Deinceps vesicæ locos irrigato ex oleo chamæmelino, anethino, seminis lini, aut eo in quo althæa fuerit incocta. Item fomenta adhibeantur per aquã & oleum in vesicis semiplenis admota, aut spongiis: & vbi hæc non suffecerint, cucurbitam circa pectinem, aut pubem vnà cũ scarificatione affigemus. Quòd si neque sic medicamentis malum cedat, præstabit papaueris calicem, simul cum oleo incoquere, & adipem anserinum, & gallinaceum in ipso oleo eliquatum simul infundere, vt eidem Aëtio visum est, qui etiam Rufi auctoritate, vehementioribus existentibus doloribus, opiatis medicamentis vtitur ex opio, modica myrrha & croco composito medicamento, lanæq; illito, ac in podicem indito. Similiter cataplasmatibus vtendũ esse censet ex cruda hordeacea farina, capitibus papaueris, hyoscyami foliis, ac modico mandragoræ succo adiectis. Si verò vrinæ suppressæ periculum vrgeat, necessariò ad catheteris vsum confugimus, non quòd affectionis molestiam tollat, sed vt vrgentem vrinæ suppresſionem corrigat, & à præcipiti periculo liberet, vt liquet ex eodem Aëtio, quanquam periculo non careat catheteris immissio: in viris dolorem siquidem exacuit, & inflammationem auget: mulieribus verò ipsum adhibere nihil absurdum. Breuis enim in ipsis vrinæ meatus existit, & recta situs, vt citra dolorem hoc molimen admittant. At post vrinæ prolectationem, rursus ad eadem mitigatiua auxilia accedendum, vsquequo inflammatio soluatur, aut suppuretur, vt eidem Aëtio visum est. Verùm vbi ad suppurationem vergat, eadem iuuanda erit cum his, quæ in aliarũ

Curatio.
Locis citatis.
Venæ sectio.
Lib. de cur. rat. per venæ sect. c. 18. 13. met. c. 11.
Topica.
Loco citato.
Loco citato.
Ibidem.

partium inflammationibus ad suppurationem vergentibus conscripsimus. Et post maturationem, si non disrumpatur abscessus, eisdem quoque naturæ opitulandum erit pro eius disruptione, quo disrupto, quam præcipiemus in sequenti cap. vlceris curationem conuenientem esse in confesso est.

περὶ ἑλκώσεως τῆς κύστεως. *Id est, De exulceratione vesicæ.* Caput CIII.

NON rarò etiam contingit vesicam ipsam exulcerari, quod quidem significari poterit ex his, quæ Hip. conscripsit apho. 81. lib. 4. cùm dixit. Si sanguinem, aut pus minxerit, ac squamulas, & grauis odor adsit, vesicæ exulcerationem significat. Verùm Paulus ex dolore vehementi in pube, & imo ventre, vrinæque difficultate, & ex pure, quod vbi redditum est, subsidet, squamulisque fœdi odoris, vel laminis similibus, vesicam exulceratam indicari scriptum reliquit, eodem cap. 45. lib. 3. & si eadem scabie laborat, furfuracea subsidentia significabit, quemadmodum idem Hippo. aphor. 77. 4. lib. decretum reliquit, cùm dixit, Quibus cum vrina crassa furfurea quædam simul exeunt, his vesica scabie laborat. Quo loco Galenus animaduertebat verbum illud, crassa, nanque cum vrina tenui furfurea quædam ferri possent ex venis ipsis earum tunica affecta, vel sanguine, qui in ipsis continetur à febre ardenti perusto. Dignoscitur itaque vesica exulcerata ex ea excrementorum qualitate, quæ partibus adhærentia essentiæ proprietatem obtinent. Cuius generis est id quod Græcè ἐφελκὶς Latinè crusta seu ramentum dicitur, lamarum speciem referens, Gale. auctore 1. de locis affe. Similiter à dolore cum positu, nam vehemens tormentum in pube, imóque ventre sentiunt ægrotantes, ac etiam ex actione læsa, quoniam vrgebit vrinæ difficultas, ex Pauli testimonio. Sed quoniam non satis est ad affectæ sedis inuentionem ea duntaxat symptomata, quæ in præsentia infestant, intueri, vt idem Galenus fatetur 6. de locis affectis, sed ex his, quæ præcesserunt, subinde definimus, ea de re id quoque inuestigari debet, vt certior dignotio fiat, num videlicet æger circa vesicæ positum simul cum horrore, ac febre dolores præsenserit, interrogando. Cum quibus etiam indiciis nonnihil confert, si id quod excernitur, sit cum ipsis vrinis confusum, an contrà. Nam id aliquando quidem exactè commixtum videtur, aliquando mediocriter, interdum vel nullam habet mixtionem, vel quodammodo superfertur, vel solú excernitur. Quapropter Gal. non ab re eodem 5. de locis affectis, de vesicæ affectibus verba faciens, dicebat, quòd vesica suppurata solum pus sine vrina excernitur, licet citato libro, cùm de colis affectibus loquitur, deprehendi manifestè, atque secerni vlcus penis ab eo quod in vesica ortum est, præceperit, quoniam in primo protinus exitu signum vlceris apparebit, vrinam præueniens, si in pene sit ortum, quòd verò à vesica egreditur, vrinæ admixtum videbitur. Nono etiam de composit. medi. secundum locos discerni dicebat corpuscula, quæ excernuntur ex exulcerato pudendo, ab eis quæ ex vesica feruntur, quoniam illa statim circa primum exitum apparent, verùm quæ ex vesica delata ipsis vrinis admixta sunt: quanquam si interea ramentum, seu pus vrinæ admixtum excernatur in vesicæ vlceribus, confestim tamen, vt inquit Paulus, vbi redditum est, subsidet, licet interim eueniat vt solum pus sine vrina etiam excernatur, vel nullam habens commistionem cum ea, quemadmodum sæpenumero accidit in penis vlceribus: & propterea idem Galenus addidit, vt faciliùs vnum ab altero discernatur, quinetiam assiduè inter meiendum mordicus dolent pudendorum vlcera, præcipuè cum vel crustula, vel sordibus solutis pura fuerint: id quod in vesicæ vlceribus haudquaquã fit, nisi iuxta collum eiusdem vlcera consistant, vt inquit Aëtius. Tunc etenim mictionis tẽpore duntaxat, & maximè vbi mingere cœperint, aut cessauerint, dolor sentitur, atque id ampliùs contingit, si vrinæ sint acriores, vt ipse inquit cap. 29. libri 11.

Signa vesicæ exulceratæ.

Cap. 1.

Cap. 3.

Cap. 3.
Cap. 5.

Cap. 8.

6. de loc. aff. cap. 5.

Lib. 11. c. 29.

Quare

Quare licet in vlceribus,quæ in pene fiunt,etiam fine vrinis,& pus,& sanguis exeat, vtplurimùm(eodem Gal.teste.com.aph.75.4.lib.) nihilominus & simul cum eisdem vrinis statim circa primum exitum,quandoque pus emittitur,& si cũ eis nullam habeat mixtionem, quemadmodũ de vesicæ vlceribus diximus. Sic etiam in vesicæ vlceribus euenit, interdum quòd vrinæ admixtum videatur id excrementum,quod vlcera comitari solet confestim tamen subsideat, vt inquit Paulus,idque sæpius accidit,interdum etiam, vel nullam habet mixtionem,vel quodammodo superfertur,vel solum sine vrina excernitur,vt idē inquit Gal. Attamen vtra potiùs istarum partium fuerit exulcerata, dolor,qui in differentibus accidit locis,& proprietas eorum, quæ cum vrinis excernuntur,indicabunt,quemadmodum idem Gal.scriptũ reliquit com.præcitati aph. 75.4.lib. Pro discernenda exulceratione renum,aut vesicæ,quod quidem indiscriminatim Hip.in eodem aph.conscripserat sic dicens,si sanguinem, aut pus mingat,aut renum,aut vesicæ exulcerationem significat,aut saltem ex dolore cum positu,illud discerni poterit,vel dicas aliud esse,si pus ex vesica excernatur,eadem suppurata,& aliud si ramentum ex ipsius vlcere,nam primùm relatione ad alias superiores partes suppuratas,quæ per vrinā expurgari possunt, solùm sine vrina excernitur,vt inquit Gale.licet non semper, quod in aliis superioribus partibus haudquaquam euenit. At ramentum,si ex eiusdem vesicæ exulceratione secernatur, collatione facta ad penis vlcera vrinæ admixtum videbitur,præuenire autem consueuit vrinam in penis vlceribus, ac protinus in primo exitu apparere,quamuis etiam idem ramentum in vesicæ vlceribus, relatione ad alias exulceratas partes se ipsa superiores, interdum vel nullàm habeat cùm vrinis mixtionem,vel quodammodo superfertur,vel solum excernitur(eodem Gal.teste) Itaque relatione ad penis vlcera, vtplurimùm vrinæ admixtum videbitur ramentum ex vesicæ vlceribus decidens,quia non protinus in primo exitu apparebit,aut vrinam præueniet,vt in penis vlceribus contingit. Verùm collatione ad alias superiores partes facta, vel nullam habebit mixtionem,vel quodammodo superfertur, vel solum excernitur, vt diximus, quia neque exactè, neque mediocriter cùm vrina permixtum videbitur, sed vel nullam,vel exiguam cùm vrina mixtionem habebit. Cæterùm cùm vesicæ vlcus morbus sit in soluta continuitate,tum ex iam dictis, & etiam ex his, quæ dicemus,dignosci poterit. Propterea omni tempore dolor acutus comitatur ægros,maximè verò mictionis tempore,& excretionis puris: assiduè etiam decumbunt,& neque erecti stare possunt,neque reclinati quiescũt ægri, siquidem dolores acuti sunt,& vlcera iniucunda,partim quòd vrina assiduè ea cõtingat,partim quòd ea natura acris existat, neque quamuis plurima excernatur,vniuersa vesica vacuari potest,sed semper ex vrina quidpiam in ipsa relinquitur,quod continuè vlcera contingit,vt ait Aëtius,& si quidem sordida fuerint vlcera, fæculenta, vt idem fatetur,simul excernuntur, & mucosa, & quæ crassam subsidentiam ad modum farinæ habent,aliquando autem & pelliculę tenues ad modum foliorum,& lamarum cùm vrina excernũtur. Si verò serpēdo depascant vlcera,subcruenta excernũtur,& saniosa,& fœtentia: adhęc accedunt vrinæ emittendæ difficultas & pudendi arrectio,& petulātia,& dolor non solùm cùm vrinæ meatus fuerit affectus, sed etiam cùm tale quidpiam in profundo existat. Atqui cognosces num in profundo,siue iuxta vrinæ meatum sit affectus,ex eo,quòd si in amplitudine sua vesica sit affecta,dolor circa pubē consequitur. Si verò iuxta collum vesicæ vlcera consistant,tempore mictionis tantùm,& maximè vbi mingere cœperint,ac cessauerint,dolor sentitur,atque id ampliùs contingit,si vrinæ sint acriores,vt superiùs dictum est, ex eiusdem Aëtij testimonio. Contingit autem ipsam exulcerari,aut propter præcedentē abscessum,aut ob tuberculum,quòd præcesʃit,aut ex ruptura,seu ob fluxionis rosionem,aut alia simili quapiam causa,ex eodem auctore. Quomodo autem diuersæ iam dictæ causæ discernantur,ex propriis earundem indiciis promptè

6.de lo.affe. cap. 3.

Quibus indiciis distinguendum sit vlcus vesicæ à penis vlcere.

Vlceris vesicæ alia signa.

Loco citato.

Si in eius cauitate, seu ceruice fuerit exulceratio, signa.

Causæ.

percipies. Omnes autem ferè qui vesicæ vlcere laborant ab indesinente dolore, febribus, vigiliis, & colliquatione perimũtur, alij quidem citiùs, alij tardiùs: & propter hoc ipsum, & quoniam neruosa est vesica ipsa, insanabilia vt plurimùm eius vlcera existunt: periculosiora autem sunt, quæ ex erosione sunt orta, & modica spes est ea restaurandi, vt eidem Aëtio visum est. Verùm vlceribus existentibus in eius ceruice, quoniã non neruosa eatenus, & exanguis est, veluti eius cauitas, sed carnosa, haud ita periculosiora sunt, neque ad curationem difficillima, quemadmodum de eius discissione com. aph. 18. 6. lib. Gal. sentiebat. Qua de re tum propter hæc vlcera, tum etiam quoniam sępe præter expectationem quædam eueniant, cura aggredienda erit, per quam si nihil aliud certè accessorij dolores minuẽtur, vt etiam apud Aëtium legitur. Primùm igitur æger, vt decumbat persuadendus est, & in lecto quietem toleret, ídque maximè si febres simul adsint: deinde remedia intermittentibus febribus adhibẽda sunt, maximum verò id fuerit lactis potus: neque scio, an post vllum aliud remedium secundo loco id sit habendum, nam & asperitates lenit, & exulcerationes eluit, aliásque affectiones extergit, vt ex eodem Aëtio liquet. Eligatur autem lac asininum præsertim, aut caprillum pauco adiecto melle rosaceo. Reliqua victus ratio seruanda erit, prout capite de vlcere renum instituimus, adeò vt ex ea vrina acris non fiat, & propterea mordeat, ac irritet vlcera. Quod ad medicamentorum aliorum rationem attinet, illud primò animaduertendum erit, quòd vbi ob humorum acrium fluxionem exulceratio fiat, iidem primò præparandi, ac purgandi sunt, deinde ad vlceris curationem deuenire. Similiter si cùm inflammatione, aut vehementi dolore vlcus complicetur, primò nanque eisdem affectibus obuiandum erit, deinceps vlceris curationem aggredi. In quem vsum in vesicam mulsa dilutissima infundenda est, vel lac cum pauculo mellis, aut cum cucumeris semine, seu cãdido oui liquore, cum pompholyge, vel similium medicaminum aliquo, ex Pauli sententia. Sit autem lac asininum præcipuè, aut caprillũ, cum quo mellis rosacei pauxillum adiicere poteris, vel decoctum paretur ex hordeo non decorticato, plantaginis foliis, ac radice glycyrrhizæ, cui paululum mellis, aut mellis rosacei admisceto: & si acrimonia consequatur, optimum amylum addendum erit, aut seminis althææ, maluarum, cucumeris, vel fœnugræci cremor: interim etiam, & seminis papaueris. Et vbi eadem vlcera sordida fuerint, magis quæ repurgandi vim habent pharmaca infundenda sunt, augendáque mellis, aut mellis rosacei quantitas, mordacitatis etiam tempore instante. In intestinum quoq; per sedem ptisanæ succus infundendus est, & seminis lini succus, & cucumeris semen decorticatum tritum cum lacte, rosaceo oleo ad singula instillato. At si exulceratio pascendo serpat, subadstringentibus medicamentis ab extra adhibitis vtendum est, atque his quidem calidis actu, vt ob calorem quidẽ partes circum dolitantes leniendo iuuent: ob potestatem autem ipsorum vicinos locos exulcerationem depascere prohibeãt, sunt autem hæc vua passa, palmæ, gallæ, malicoriũ, alumẽ, acacia, hypocistis, & similia. Singula autem ex his aut palmis excipiantur, aut cataplasmatis ex loliacea farina; decoctio autẽ fiat in posca, vt pręcipit idem Aëtius. Similiter etiam in vesicã infundatur lac recens mulctum, per se, aut cum amylo, aut rosaceum optimum recens, tepefactum. Cùm verò repurgata fuerint vlcera, adiuuare oportet, quo ad cicatricem perducantur, atque id per insessus adstringentes, & eiusdem facultatis epithemata: in quem vsum emplastrum ex ouis, hordeo vsto, & cadmia, tripla eorum parte cum cerato myrteo, aut rosaceo contemperata commodè superponitur. Nec minùs confert si medicamentum ex amylo, sarcocolla, & cerusa, pauxillo oleo rosaceo, & cera additis, & cum lacte dissolutum iniiciatur in vesicam, generosiúsque euadet, si vstum plumbum, ac thuris corticẽ adiicias. Cæterùm si ad multum tempus exulceratio perseueret, quemadmodum in plerisque fieri consueuit, tũc sanè exacerbationes, & interualla, siue remissiones ægros appre

Prognostica.

Curatio.

Lactis potus.

Reliquorũ medicamentorum ratio.

apprehendunt. quare in exacerbationibus qu idem cataplaſmata, & fomenta, & irrigamenta leniendi vim habentia adhibea ntur.Remiſsionis verò tẽpore, ductu ad deſtruendum malum apto vtendum e rit, quemadmodum ab eodem Aëtio decretum eſt;neq; alia ratione veſicæ ſca bies curabitur,quàm ſimili victus ratione,ac medicamentis detergentibus, atq; exſiccãtibus citra morſum.

Ƿερὶ γονοῤῥοίας. *id eſt, De ſeminis profluuio.* *Caput* CIIII.

QVEMADMODVM omnia corporis noſtri excrementa duobus modis vacuantur, interdum enim à continentibus ipſa corporibus excernuntur, interdum ſponte profluunt, eo quòd ob imbecillitatem ab ipſis corporibus contineri non poſſunt, ita quoque de ſemine dicendum eſt, Galeno auctore ſexto de locis affectis, quanquam ſemen ipſum à reliquis differat excrementis, vt quæ inutilia ſint, ipſum verò vtile,ex omnium philoſophorum,ac medicorũ conſenſu. In omnibus igitur excrementis vt excernere tempeſtiuè,ita cõtinere cùm oportet,naturæ officium eſt.Fit autem ſecretio aperto fluxionis meatu,ac reliquo conceptaculi ſpatio,& contracto,& ad apertum iam meatũ quicquid in continente ſpatio continetur, impellente. Retentio verò fit cùm clauſus permanet meatus,& contentum à continente haudquaquam impellitur,ſed contra comprehenditur,atq; retinetur.Hoc modo in his,qui integra valetudine degunt,contenti humores in cauis inſtrumentis naturaliter,& excernuntur,& retinẽtur. At in illis,qui præter naturam ſe habent,retentio ob excretricis facultatis imbecillitatem, excretio verò ob retẽtricis infirmitatem euenit, aut ob aliquam diſpoſitionem, quæ haud ſecus quàm naturalis ipſa excretoria vis partes mouere poſsit. Hoc itaque vitium circa ſeminis excretionem ſæpenumerò contingit, quod à Græcis γονοῤῥοία, à Latinis ſeminis profluuium appellatur, nomen ſiquidem compoſitum ex γόνη, quod ſemen genitale, & ῥεῖν, quod fluere ſignificat,quaſi genitalis ſeminis profluuium dixeris:ſemen autem modò γόνη, modò γόνος, à Græcis nominari ſolet, vt liquet ex Galeno citato libro ſexto de locis affectis. Eſt autem (vt ipſe inquit) affectus hic ſeminis excretio inuita, quam etiam inuoluntariã nominare licet, ſed manifeſtiùs dixeris ſeminis eſſe aſsiduam excretionem,cole haudquaquam extento,quam deſcriptionem confirmauit Aëtius cap.33.lib.11.cùm dixit,profluuiũ ſeminis excretio eſt eius præter voluntatem citra pudendi tenſionem. & Paulus cap.55.lib.3.aſſerens, quòd ſeminis profluuium eſt inuita, ac præter voluntatem excretio, quæ continuè naturalibus non intentis ex retentricis naturæ facultatis imbecillitate prouenit, quòd ſine venere,ſine nocturnis imaginibus ſic fertur, vt interpoſito ſpatio tabe hominem conſumat, Celſo auctore cap.21. lib.4. Cùm autem in ſpermaticis vaſis ſuccus hic ſpermaticus congeratur, & propterea flexus multos inſtar capreolorum quorundam variè implexorum retinuerũt, vt diutiſsimè, qui ad teſtes feruntur,ſanguis,& ſpiritus detineantur,ac concoquantur,ídque clarè cernas eum inſpiciens, qui in primis flexibus habetur humorem adhuc ſanguineum eſſe, in ſequentibus deinceps magis, magíſque albeſcere, quoad in omnium poſtremis totus albus omnino fuerit redditus, qui flexus poſtremi in teſtes terminantur,quíque iterum cùm laxi ſint,& cauernoſi,humorem,qui in vaſis cœptus erat concoqui,excipientes,& ipſi rurſus perconcoquunt, vt liquet ex Galeno 14. de vſu partium. Propterea non ab re in hac affectione ſola vaſa ſpermatica affici manifeſtum eſt, vt citato loco legitur, & ſexto etiam de locis affectis, cùm dixit. Igitur gonorrhœa inſtrumentorum ſeminis affectio eſt,non pudendorum,quæ ſeminis genitalis via ſunt,qua excernatur. Id etiam confirmauit Aëtius paulò ante citato loco:in ipſis nanque & generatur,& continetur naturaliter genitale ſemen.Quòd verò ſymptoma ſit in genere excretorum immodicè,tertio de cauſis ſymptomatum,à Galeno ſcriptum eſt.Atqui

Cap.2.

Quomodo expulſio, & retẽtio naturaliter fiant eorũ, quæ in cauis inſtrumentis continentur.

Quomodo in his, qui præter naturam ſe habent.

Cap.vlt.

Seminis profluuiũ quid ſit.

Cap.10.

Quæ pars afficiatur in ſeminis profluuio.

6.de loc.aff. cap.5.

Cap.4.

Quis affectus præter naturā sit. dignoſcitur ex eo, quòd ſemen profluens aquoſum, ac tenue exiſtit: excernitur etiam citra appetentiam coëundi, & vtplurimùm citra ſenſum, quandoq; verò cum voluptate quadam promanat, corrumpitur etiam ſenſim vniuerſum

Loco citato. corpus, ac graciles ſcit, præſertim circa lumbos, Aëtio teſte. Os quoque ventris quibuſdam reſoluitur, & toto corpore non ſolùm relaxantur, imbecilliq; fiūt, ſed etiam ſicci, graciles, pallidi, cauíſque oculis cernuntur, vt colligitur ex Ga-

Cauſæ. leno, ſexto de ſanitate tuenda. Conſequitur autem ſeminis profluuium ad re-

Aet. lib. 11. cap. 33. tentricis in vaſis ſeminariis facultatis imbecillitatem, vt inquit Aëtius, ſeu potius reſolutionem eiuſdem facultatis, ex Galeni teſtimonio, quam facultatem

Gal. 6. de lo. aff. cap. 5. imbecillam reddere poſſunt excedentes omnes intemperaturæ, præſertim humida, aut calida, ſeu quæ ex his conflatur. Id verò ex propriis earundem intemperierum ſignis diſtinguere poteris, ſimul cum totius corporis natura, ac præcedente victus ratione. Interim autem contingit quòd à copia ipſius ſeminis eandem retentricem facultatem vaſorum ſeminariorum grauante, vt ſemen ipſum retineri haudquaquam poſsit, & ſic inuoluntariè excernatur. Coaceruatur autem talis ſeminis copia eis, qui venerē exercere conſueuerunt, & crebriore vti concubitu, demum verò continentius, & purius, innocentiúsq; degant, vt refert Alexander cap. 9. lib. 9. Interdum autem ex ſeminis acrimonia, ac tenuitate, adeò vt eam continere non poſsit eadem contentrix facultas, etiam excitatur ſeminis profluuium: id quod ex ſeminis colore, ac ſubſtantia, quoniam bilioſius, atque tenuius apparebit, iudicabis. Ad hæc prægreſſæ cauſæ, tum victus, tum ſuperior vita illud manifeſtabunt, necnon mordax, atque præcalidum inter emittendum ſemen ſentiunt. Verùm magna ex parte ob retentricis facultatis imbecillitatem eorūdem vaſorum ſeminariorum propter

Lib. 9. ca. 9. aliquam intemperiem gonorrhœa excitatur, eodem Alexan. auctore. At quoniam euenit interdum quòd inuitis quoque ſemen excernatur non ob retentricis facultatis infirmitatem, ſed ob aliquam diſpoſitionem, vt diximus, quæ haud ſecus quàm naturalis ipſa excretoria vis partes mouere poteſt, propter-

Alia differentia ſeminis profluuij. ea id quoque dignoſcendum erit: quanquam alia quædam differentia gonorrhœæ exiſtat hæc, contrario modo eueniens, quàm ante dicta. Nam illa cole haudquaquam extento (vt diximus) prouenit, quando videlicet ad retentricis

Cauſæ. facultatis imbecillitatem refertur, hæc verò rigido, ſeu tento quodāmodo pu-

Cap. 2. dendo fit, & velut conuulſio quædam eſt, Galeno teſte ſecundo, de cauſis ſymptomatum. Excitatur verò cùm quaſi conuulſioni quid ſimile inſtrumenta pa-

Cap. 4. tiuntur, vt ipſemet teſtatur tertio de cauſis ſympto. Euenit autem vbi aliquis vel comitiali morbo, vel conuulſione violenter irruente fuerit correptus: quāuis haudquaquam abſurdum fuerit in ſeminariis vaſis, & quidem ſolis aliquando eiuſmodi diſpoſitionem excitari, quando videlicet conuulſioni aliquid ſi-

Cap. vlt. mile patiantur, quod idem Galenus confeſſus eſt pręcitato libro ſexto de locis affect. quemadmodum alias quoque partes aliquando videmus vt manus, aut pedes, aut digitos conuelli, modò ſimul cum vniuerſi corporis cōuulſione, mo-

Signa. dò ipſis ſolis affectis. Percipies autem hanc differentiam gonorrhœę, licet ferè impropriè gonorrhœa dicatur (ea propriè, & verè exiſtente, in qua cole haudquaquam extento ſemen præter voluntatem emittitur, vt diximus) quoniam rigido, ſeu extento pene, licet inuoluntariè ſemen emittitur, & vbi citra morbum comitialem, aut aliam vniuerſalem conuulſionē id fiat, nullum dictarum aderit affectionum indicium, ſed ipſa vaſa ſeminis duntaxat conuulſioni ſimilem diſpoſitionem patiuntur, quæ diſpoſitio non alio modo generari poterit, quàm conuulſio quæuis alia particularis, potiſsimùm autem à flatuoſo ſpiritu

Prognoſtica. ortum habet. Cæterùm ſeminis profluuiū licet in omnibus ætatibus oriri poſſit, maximè tamen contingit pubertatem tranſgreſsis citra decimumquartum

Lib. 11. c. 33. annum, vt inquit Aëtius: quod item non ſolùm viris, ſed & mulierculis accidit, licet in fœminis ægrè tollatur affectio, vt ipſe refert. At quòd mulieribus tale

Cap. 1. vitium excitetur, lib. ſecundo de ſemine, teſtatur Galenus exemplo mulieris, quæ

quæ vteralibus morbis vexabatur, cui in vuluam priùs, deinde ex ea foras, & copiosissimum, & crassissimum semē effluere visum est, tale autem collectum erat, propterea quia diu vidua permanserat, tempore autem, quo ipsum emittebat, lumborum, manuum, & pedum distentiones quædam eandē inuaserant, adeò vt cōuulsa esse videretur, vt ipse inquit. In vniuersum autem pro seminis profluuij curatione refrigerantibus, atque exsiccantibus, cùm cibis, tum medicamentis vtēdum est, & potissimùm in quibus & seminis copia, & facultas retentrix infirma est, vt testatur Alex. quoniam cura huius affectionis communis est cum ea, quę in omni fluxione adhibetur, Aëtio auctore: & propterea (vt ipse inquit) vniuersam victus rationem resiccatoriā, & adstringentem constituere oportet, & similibus quoque medicamentis vti. Aër itaque eligatur ad siccum, atq; ad frigidū vergens; somnus sit moderatus in cubili frigido, non valde molli: decubitus vtplurimùm fiat in latus dextrum, vel sinistrum, vitata forma supina, ne lumborum arteriæ inde supercalfiant, quibusdam etiam herbis arefactis substratis, quales sunt portulaca, nymphæa, solanum, vmbilicus veneris, lactucæ, rosæ, ac viticis folia, & reliqua huiusmodi. In quiete quoque circa initia taliter affectos asseruare oportet, nam post prima morbi tempora exercitiis ægros cōmittere conuenit: quibus totum corpus, partesq; affectę confirmantur, vt Paulus testatur. Alui excrementa quotidie excernantur natura, vel arte lenibus videlicet clysteribus. Abstineant quoq; à spectaculis, & lectionibus, quæ venereæ rei vsum in memoriam reuocare possunt, quinimò omnē de rebus venereis cogitationē excludere oportet, Aëtio teste. Quod ad cibos attinet, paucis vtendum est, atq; eis, qui ęgrè corrumpuntur, & difficulter permutantur, ac resiccandi vim habeant, vt idem Aëtius testatur. Vitandi autem sunt flatuosi, ac etiam valde calidi, nam velut semen generant cibi, qui bene nutriunt, & flatuosi sunt, ac totis substantiis familiares, & medicamēta flatuosa, & calida, ita extinguunt ipsum desiccantia, & refrigerantia omnia, quæve totis substantiis sunt contraria, etenim quę refrigerare sunt nata, tum edulia, tum medicamētā semen cogentia, incrassantia, & stabile reddentia, vim habēt ipsum supprimentem, non autem corrumpentem, velut est lactuca, blitum, atriplex, cucurbita, mora, cucumeres: quæ verò resiccant, prorsum ne esse quidem semen permittunt, vt nymphæa: & etiamsi calida sunt natura, velut ruta, quēadmodum Gal. libro quinto de simpl. med. facult. scriptum reliquit. Qua de re vbi tenue, acre, ac biliosum semen, quod emittitur, fuerit, infrigidātibus, magis quàm resiccantibus tum cibis, tum medicamentis vtendum erit: nam hi contemperantia, refrigerantiáque exigunt, vt genitura sensim crassior, & temperata reddita non ampliùs effluat, cùm prædictis autem cibis viticis, ac canabis semen præsertim tostum, rutæ item semen, ac folia, lactucæ semē, & cauliculi, nymphææq; radix, ac semen prębēda sunt. Potus sit aqua frigida, præsertim pluuialis, vel pro communi aqua, ea in qua ferrum sæpè extinctum fuerit, præbeatur, auctore Aëtio. A vini potu, potissimùm multo, ac acriū rerum vsu abstinendū est. Mox quoq; quod ad medicamentorum rationem attinet circa lumbos, & pubem medicamentum ex rosaceo, maximè ex omphacino apparato, ac pauco vino cum linteis lineis sępiùs applicari debet. Similiter si in melino, aut œnāthino oleo, pauco vino addito madefiant: neq; ineptæ erunt, si spōgiæ posca imbutę adhibeantur, dein cataplasmate vtare ex palmulis, malis, acacia, hypocistide, œnanthe, rhoë, & similibus: necnon insessibus vtendum erit ex lentisci, rubi, myrti, & id genus aliorū in vino austero, siue diluto, aut etiam ipsa aqua decoctis ex communi consensu Pauli, & Aëtij. Quanquam vbi ob seminis tenuitatē, atq; acrimoniam fiat tale profluuium, etiam temperatis balneis vti conuenit, vt Alex. visum est: quinimò ad frigidę lauationem confugere non inconuenit, maximè si medicamentaria qualitate aqua prædita sit, velut sunt in albulis aquę sapore subsalso, & tactu lactei teporis, ex Aëtij testimonio: in quem vsum magnoperè commendo naturale balneum puteolorum, quod vulgus balneolum appellat, modo

Curādi methodus.

Lib. 9. ca. 9.
Loco citato.

Victus ratio.

Lib. 3. ca. 55.

Citato loco.

Cap. 21.

Loco citato.
Medicamentorum ratio.

Locis citatis.
Citato loco.

modo eius actualis caliditas fuerit tepida, aut infrigidetur. Per interualla etiã vnguenta adhibenda sunt, eáque componenda ex cera, & rosaceo, succo aliquo adstringente, aut refrigerãte adiecto. Succi verò apti sunt, succus semperuiui, solani, vmbilici veneris, sanguinariæ, nymphææ, portulacæ, lactucæ, & alij huiusmodi. Verùm ab assiduo eorum, quæ vehementer refrigerant, vsu, tum in his, quæ forinsecus apponuntur, tum etiam in his, quæ per os exhibentur, cauere oportet. Intus quoque sumenda sunt quæ semen extinguunt, veluti viticis semen torridum, aut folia, seu flores: similiter canabis quoque semen, aut lactucæ, seu nymphææ semen, & radix, quæ cum vino nigro austero in potu exhiberi debent, ex Tralliani sententia. Vel ex aqua bibenda præbeantur, præsertim in qua ferrum sæpè fuerit extinctum, aut in qua fuerint decocta portulacæ, seu sanguinariæ folia, iis potissimùm, in quibus semen biliosum, ac acre reperitur: quibus etiam confert corticem radicis halicacabi cum eadem aqua bibẽdum exhibere. Valet quoque peculiariter ad hoc non solùm temperamento, sed tota ipsius substantia, licet calida sit, ruta (vt idem Alexander inquit) nanque ea comesta semen coagulat, & corrumpit, vt refert Aëtius. Optimum quoque censetur (vt liquet ex eodem auctore) laminam plumbeam lumbis supponere tum eorum, qui in somno, tum qui aliàs semen profundunt, multum enim refrigerare consueuit. In his verò, qui plumbi duritiem ferre non possunt, ex prædictis herbis refrigerantibus quædam arefacta substernantur: quibus etiam viticis folia, rutæ, ac calaminthæ commisceantur, maximè verò & rosæ, prosunt enim hæc citra renum læsionem, nam vehementer refrigerationes eorum, quę lumbis subduntur, renes iniuria afficiunt, vt ipse inquit: quanquam ante eum Galenus non modo hæc, sed nonnulla alia, quæ conscripsimus medicamenta sexto de sanitate tuenda, scripta reliquerit: quo loco etiam assiduum vsum seminis viticis, ac etiam rutæ pro cibo commendauit, ídque magnoperè conferre cuiusdam experientia comprobauit. Nos verò tanquam experientia comprobata, quibus vti consueuimus, medicamenta quædam conscribemus, inter quæ syrupus est qui recipit sanguinariæ, acetosellæ, plantaginis, cuiuslibet P.j. portulacę, capreolorum vitis, vmbilici veneris, & rubi ana manip.j.ß. myrtillorum, seminum coriandrorum præparatorum, ac seminum papaueris albi, singulorum ℥.ß. foliorum lactucæ, florum nenupharis, boraginis, & violarum ana manip.ß. foliorum rutæ, viticis, menthæ, ac calaminthæ siccorum ana ʒ.iiij. bulliant secundum artem in aqua pluuiali quantum satis sit, de qua recipe lib.iiij. deinde succi rosarum rubearum, granatorum, & pomorum acidorum ana lib.ß. adiicito, & cum saccharo, exiguóque aceto fiat syrupus, quo vtatur æger sæpiùs singulis diebus ℥.ij. vel iij. absorbens. Item pastilli hoc modo confici poterunt. Recipe seminis rutæ, agni casti, & vrticæ ana ℈.ß. seminis lactucæ, portulacæ, plantaginis, & papaueris albi, singulorum ℈.j. seminũ coriandrorum pręparatorum, & canabis torrefactorum ana grana iiij. diacalaminthæ ʒ.ij. cornu cerui vsti, seminis rosarum, santalorum, & corallorum rubeorum ana grana vij. seminum melonum ʒ.iij. sacchari dissoluti in aqua rosarum, quantum satis sit, formentur pastilli, quorum vnum cum pauco vino rubeo adstringenti, aut pauca aqua, in qua sæpiùs ferrum fuerit extinctũ, aut etiam eisdem simul permixtis, assumant pro qualibet vice: Vnguentum etiam, quo vti consueui, tale est. Recipe olei rosacei, omphacini, cytoniorum, de nenuphare, & myrtini ana ℥.j. cremoris seminis lini, & seminum cytoniorum extracti cum aqua rosacea ana ℥.ß. foliorum rutæ, agni casti, & menthæ siccorum ana ʒ.ß. succi polygoni, portulacæ, & semperuiui ana ℥.j.ß. pulueris corallorum, & santalorum rubeorum, sanguinis draconis, & boli armeniæ ana ʒ.j. ceræ quantum satis sit, & aceti parum, misceantur, & fiat vnguentum. Verùm vbi rigido, seu intento penis seminis profluuium fiat, si propterea quòd morbo comitiali, aut alia vehementi conuulsione æger laboret, eueniat, his opitulandum est cum his medicamentis, quæ prędictas affectiones curare valent, quorum copiam propriis capitibus

studiosi

Aet. lib. 11. cap. 34.

Cap. 14.

ſtudioſi reperient. Neque tamen prætereundum circa lumbos, & pubem prædicta medicamenta adhibere. At ſi particularem quampiam diſpoſitionē conuulſioni ſimilem ſeminaria vaſa patiantur, & propterea ſeminis profluuium accidat, iis, quę ſequenti cap. de priapiſmo, dicemus, vtendum erit, potiſsimùm ſi ex flatuoſo ſpiritu eadem in eis excitetur affectio, quanquam lentium decoctum in potu ſumptum, præter id, quod ſemen extinguat, membri etiam tentiginem remittere, ac ſedare valeat, vt quidam aiunt, ex Aëtij teſtimonio. *Lib.11.c.34.*

Περὶ πριαπισμοῦ, καὶ σατυριάσεως. *id eſt, De priapiſmo, & ſatyriaſi.*

Caput C V.

INTER multa adeò, atque admiranda inſtrumenta, quæ ad generis propagationem à natura ſunt comparata, nihil minùs admirabilem conſtructionem inſpicias ipſius pudendi, ſeu colis, corpus ſiquidem neruoſum, cauum, ſeu cauernoſum & durum, ex oſſe quidem emergens, non aliter quàm reliqua alia ligamenta, eo duntaxat ab eis diſcrepans, quòd cauum, atque cauernoſum ſit, & propterea quòd eius vtilitas ita flagitabat, vt 15. de vſu partium, à Galeno ſcriptū eſt, cùm nanque libidinis impetu quiſpiam ſtimulatur volentibus nobis pudendum ipſum intendi debebat exactè, nedum coitus cauſa, ſed vt ſemen quam longiſsimè ab eodem iaculetur; propterea eius eſſentia talis eſt, qualis in nulla alia noſtri corporis parte eſt videre: neruoſum ſiquidem corpus exiſtens (vt diximus) ac omniquaque fiſtuloſum, & durum, excepta ea parte, quam glandem vocant: diſtenditur autem protinus vbi ad coitum animal inſurgit à naturali facultate, quæ illum attollere poteſt, nam eas actiones, quarum gratia à natura partes inſtitutæ ſunt, protinus ab initio citra doctrinā aggrediuntur, cùm vſus requirit, eodem Galeno auctore ſexto de locis affectis. Verùm cùm ſic extenſus fuerit à vaporoſo ſpiritu ab arteriis influente, in tumorem attollitur, atqui à ſpiritu in tumorem ipſum attolli manifeſtè patet, iis qui celeritatem eius, & cùm intumeſcit, & cùm iterum reſidet, perpendunt, ſpiritu eodem modo eius extenſionem ſequente, quemadmodum pulmo thoracem, ob eam, quam habet ad motum ipſius ſequelam. Et ob hanc rem replentis fiſtuloſum neruum ſpiritus vim, cùm ad coitum irrumpit animal, non ad arterias propriè referre debemus, ſed ad eiuſdem nerui propriam actionem, quæ ex propria eiuſdem partis eſſentia proficiſcitur, vt liquet eodem ſexto de locis affectis, etenim probabile eſt vniuerſi corporis arterias eandem habere actionem, quippe cum codē tempore totius animalis omnes inter ſeſe ſimiliter producantur. Itaque haudquaquam par eſſe videtur, vt arteriæ pudendis inſertæ aliam quampiam habeant facultatem præter eam, quam antea in toto corpore habebant, niſi quòd ampliora ſint ipſis quàm cæteris arteriis ora, & quidem iure optimo ad celeritatē ſequelæ, ad id quod euacuatur, ſic præparata, ſemper enim natura quod vnicuique actioni vtile eſt, vndiquaque explere videtur. At quoniam quandoque euenit vt nullo præcedente ad libidinem ſtimulo, atque deſiderio, talis fiat pudendi, ſeu colis extenſio in longitudinem, atque circulo quoque totus augeatur, propterea affectus quidam excitatur, qui à Græcis πριαπισμὸς, Latinè quoque priapiſmus dicitur, deducta denominatione à priapo, quem ita finxerunt, atque pictura deſcripſerunt homines, quaſi ei ſuaptè natura huiuſmodi coles eſſet, eodem Galeno auctore citato libro ſexto de locis affectis, quem ſectatus eſt Aëtius cap.32. lib.11. Eſt autem affectus hic (vt eidem Aëtio viſum eſt) tentigo pudendi, atque auctio in longum, & ſpiſſum, citra rei venereæ appetentiam, ex caliditate quadam acquiſititia cum inflammatione quadam, & dolore locorum conſiſtens. Paulus quoque cap.57. libri tertij, priapiſmum eſſe firmum genitalis incrementum, quod in longum, latúmque intumeſcit citra veneris appetentiam, fatetur. Galenus autem citato loco priapiſmum eſſe dixit, cùm coles

Ca.12. & 3.

Cap.5.

Cap.vlt.

Cap.citato.
Priapiſmus quid ſit.

coles & in longitudine, & circulo totus augetur nullo ſtimulãte ad libidinem
aut deſiderio, aut acquiſititio calore, vt quibuſdam accidere conſueuit, qui ſu-
pini decumbunt. Verùm breuiori compendio (vt ipſe inquit) dicere poteris,

Cap. 9.

priapiſmum eſſe permanentem colis, aut auctionem, aut tumorem: & nono de
compoſitione medicamentorum ſecundum locos, ait, Priapiſmus eſt auctio pu
dendi ſtabilis in longitudinem, ac orbem tumefacti citra rei venereæ appeten-
tiam. conſulto autem ab eo addita ſunt verba illa, aut acquiſititio calore, nam
vbi ob ſupinum decubitum calfacti ſunt lumbi, adeò vt coles extẽdatur, etiam
nullo ſtimulãte ad libidinem deſiderio, haudquaquam priapiſmus dicitur, ſed

6. de ſanita. tuen. cap. 5.

par eſt (vt idem Galenus inquit) vt calfactis lumbis, & arteriæ etiam calidio-
res reddantur, & propterea magis pateant earum ora, quamobrem non exi-
quam tunc ſpiritus eſſentiam in fiſtuloſum neruum effundant, qui paulatim
impletus colem extendit ſtimulante ad libidinem ipſo calore ob ſupinum de-
cubitum acquiſito: attamen neque firmum, neque ſtabile tale incrementum
erit. Quòd ſi cum eodem colis tumore, ſeu augmento eiuſdem colis palpitatio

Satyriaſis quid ſit.

contingat, affectum non ampliùs priapiſmum, ſed ſatyriaſim appellare conſue
uerunt, vt liquet ex Paulo cap. 56. lib. 3. Quòd verò priapiſmus colis, ſeu puden

Cap. vlt.

Quæ pars in eis aſſiciatur.

di affectus ſit, ex Galeno patet ſexto de locis affect. Ipſe nanque ſiue præcipuo,
& proprio affectu, ſiue ſecundariò, & per conſenſum afficiatur, prout diuerſi-
modè affectio hæc generationem habet, vt dicemus: illúdque confirmari po-
terit ex eiuſdem functione læſa: erat autem eius functio, vt protinus ſtimulato
ad libidinem animali, diſtẽderetur naturaliter ab eius naturali facultate, cùm
verò nullo præcedente deſiderio, aut libidinis impetu, neque ſupino decubitu

Quis affectus præter naturam ſit priapiſmus.

ipſe inuitus diſtenditur, ejus diſtentio præter naturam exiſtit. At ipſe affectus
morbus eſt in magnitudine, ſeu quantitate, nam ex inflationum genere exi-
ſtit, vt liquet ex eodem Galeno 14. metho. medendi. Præter autem inuitam ere-
ctionem ipſius pudendi priapiſmo laborantibus dolores contingunt, quales

Cap. 7.

tetanici habent, & ij qui reliquis membris diſtenduntur, etenim inflatum, &

Lib. 11. c. 32.

diſtentum pudendum ipſum conuulſionis modo afficitur, vt teſtatur Aëtius.

Cauſæ.

Atqui velut princeps cauſa auctionis eius, aut erectionis naturalis plenitudo
exiſtit, vel nerui ipſius fiſtuloſi, vel arteriarũ, aut etiam vtriuſque cùm ex prio-

Cap. citato.

re conditione mutantur (vt eodem ſexto de locis affectis, ſcriptum eſt) ita quo-
que vel ob arteriarum ora immodicè patentia, vel vaporoſum ſpiritum in fiſtu
loſo neruo ortum, hic affectus excitatur. Vtrum autem potiùs pro cauſa ſit ha-
bendum inquirere oportet, præſertim ex iis quæ præceſſerunt, & ex modo cu-
rationis, inquit Galenus, & quanquam ab vtriſque ipſum fieri poſſe exiſtima-
uit, crebrius tamen ob arteriarum ora patentia ſequi dixit: quippe cùm faci-
liùs ſit ea diſtendi, quàm flatuoſum ſpiritum in neruo generari, experientia

Immediata priapiſmi cauſa.

item, nedum ratione illud comprobauit, cùm ſæpenumerò fatetur ſe vidiſſe
hunc affectum excitatum ob orteriarum iam dictam diſpoſitionem, ſemel au-
tem ob ipſius nerui præcipuum, ac proprium affectum; perpetuò tamen hali-

14. met. c. 7.

3. de cauſis ſympt. ca. 4.

9. de compo. medic. ſecũ. loc. cap. 9.

tuoſi ſpiritus impletio affectum hunc excitat, vt 14. metho. med. tertio de cau-
ſis ſymptomatum, & nono de compoſitione medicamentorum ſecundum loc.
ſcriptum eſt, ex humoribus viſcoſis, ac craſsis per moderatam caliditatem, in-
terim genito eodem halituoſo ſpiritu. Verùm vbi in eodem fiſtuloſo neruo fla
tuoſus ſpiritus fuerit genitus, ex continua eiuſdem, quæ præceſsit, palpitatio-
ne dignoſcitur; quemadmodum è diuerſo, vbi ſupramodum arteriarum ora,
quæ ad pudendum deueniunt, fuerint patefacta, atque propterea affatim ſpiri-
tus multitudo ad ipſum colem affluat, nullum tale ſymptoma pręcedere ſolet.
Incidunt autem quidam in talem affectionem cùm longo tempore pręter con
ſuetudinem à concubitu abſtinuerint, ſi multo ſemine abundent, præſertim
cùm non ſtudent, vt multa exercitatione ſanguinis abundantia diſsipetur: alij
etiam, qui mali ſucci alimentis, ac acribus vſi ſunt, atque etiam quidam vbi
ante nequaquam cingi conſueuiſſet, in hanc affectionem incidit cùm duobus
menſi

mensibus præcinctus peregrè proficisceretur, ex Gale. testimonio. Coniiciendum itaq; est iam dictis arteriarum ora nimis patefacta fuisse. Aliis, ob humorum copiam, seu vitium, & acrimoniam: aliis verò ob flatuosum spiritum, & sine ordine, & violenter vacuatum. Cæterùm ex quacunque causa arteriarum ora patefiant, adeò vt affectus hic generetur, colem secundariò, & per consensum, non autem proprio, ac præcipuo affectu laborare consonum est, quemadmodum si spiritus flatuosus in eo fuerit genitus, ipsum propriè, ac præcipuè affectus infestat. Incidit autem hoc vitium nō sanè multis, sed iuuenibus magis, quàm aliis ætatibus, vt inquit Galenus 14. meth. med. Neque ipsum despiciendum erit, nam ex præcipiti perire solent, nisi confestim eis auxilium feratur, Aëtio teste, cùm verò moriuntur, ventre inflantur, & frigidum exudāt: id quod & eis euenit, qui aliis conuulsionis modis perimuntur. Qua de re pro eius curatione, & victus, & pharmaca exhibeantur attenuatoriæ facultatis citra manifestam calfactionem, vt testatur Galenus nono de cōpositione medicamentorum secundum locos. Exhibendus itaque est victus, qui & flatui aduersetur, & siccet, ex auctoritate eiusdem, 14. meth. meden. abstinendúmque à cibis calidioribus, qui materiam in spiritum resoluunt, aperiúntque arterias tendentes in pudendum, nec duntaxat ab eis abstinendum, verumetiam ab his, qui viscosum humorem pariunt, aut multum semen efficiunt, vt Alexandro visum est: quinimò in primis morbi diebus vsq; ad dies tres in inedia eos asseruare oportet: dein cibum paucum generis frumentacei, qui leniter attenuare valeat, citra manifestam calfactionem, atque omnino nihil inflantem exhibere conuenit, vt liquet ex Aëtio, eósque in aquæ potu continere, seu ea, in qua coriandri semina præparata fuerint incocta. Motu quoque, & exercitio ægri vtantur, potissimùm paruæ pilæ, ac frictione partium superiorum. In latus item decumbant, substernendáque in strato sunt ea, quę ad seminis profluuium dicta sunt. Similiter à spectaculis, narrationibus, turpi consuetudine, imaginatione, ac commemoratione eorum, quæ ad venerē excitare queunt penitus sunt arcendi: nam qui præter victum calidum, ac humidum, quo semen rursus gignebatur, etiam à turpibus desideriis non cessarunt, hi quoque post mortem rectum, intentúmque habere pudendum deprehensi sunt, vt idem Alexander refert. Nulli etiam venus prodest, nisi quibus ex huius abstinentia semen abundare coniicimus, vt inquit Paulus, quemadmodum cuidam amico Galenus consuluit, modò post seminis excretionē, postea à narrationibus, spectaculis, ac meditationibus libidinem suscitare potentibus summoperè caueret, vt ab eodem sexto de locis affect. scriptum est. Quòd verò ad medicamentorum rationem attinet, priusquàm ad iam dicta medicamenta deuenias, totum corpus vacuare oportet, modo id capax vacuationis sit, ea tamen vtens vacuatione, quam cubans aptissimè sustinere possit. Et quoniam iuuenibus magis quàm aliis ætatibus hoc excitatur vitiū, vt diximus ex Galeni auctoritate, ea propter his sanguinis missio præcipuè est salutaris, ceu nec ætate eorum eam recusante, vt idem Galenus fatetur citato libro 14. metho. meden. A principio itaque statim propter dolores, & inflammationes, ab hac affectione prehensos venam secare conuenit, potissimùm si multo semine abundant, ac præter consuetudinem à venere se abstinuerint: secetur autem interna dextri cubiti vena, vtpote quæ celerrimè, & plurimum ex iis, quæ principes sunt, partibus vena hæc corpus vacuat, vt quarto de ratione victus in morbis acutis, à Galeno decretum est: necnon & ab inferioribus eadem promptissimè reuellit. Verùm vbi vitiosi magis succi in toto corpore redundarint, purgatione vtendum erit, quamuis in priapismo vomitoriis medicamentis potius, quàm subducentibus aluum sit vtendum, ex eiusdem Galeni sententia præcitato libro 14. metho. meden. & nono de compositione medicamentorum secundum locos Eandem quoque sententiam sectati sunt Paulus, & Aëtius. Atqui licet ab efficacioribus purgantibus pharmacis in totum abstinendum sit, vt eidem Aëtio visum est, & potius vomi-

6. de loc. aff. in fine.
Prognostica.
Cap. 7.
Loco citato.
Curādi methodus.
Cap. 9.
Ratio victus.
Cap. 7.
Lib. 9. ca. 10.
Citato loco.
Eodem lib. 9. cap. 10.
Paul. libr. 3. cap. 57.
In fine.
Medicamentorū ratio.
Venæ sectio.
Cap. 7.
Commē. 24.
Purgatio.
14. met. c. 8.
9. de compo. med. sec. loc. cap. 9.

toriis medicamentis vtendum, auersionis in contrarium gratia, attamen vbi insuetus ad vomitionem fuerit æger, aut medicamentis vomitoriis vti recusarit, leuioribus quibusdam medicamentis aluũ subducentibus, quæ vicinas partes fluxione haudquaquam infestent, vti poteris, cùm neque id etiam Galenus negauit. Ea sunt nostro æuo, quę leniendo purgant, veluti mel aëreum, saccharum violaceum, syrup. ex pluribus infusionibus rosarum, vel violarum, & reliqua huiusmodi. Vel lenibus clysteribus aluum submollies per betæ, & maluæ decoctum, pauco mercurialis succo admixto, vt refert Aëtius. A nimium autem acribus, atque efficacioribus, ne inflammationes exacerbentur, cauere oportet, tam clysteribus, quàm purgantibus medicamentis. Nec minùs cauenda sunt, quæ vrinæ ciendæ facultatem habẽt, ex auctoritate eiusdem Aëtij. A sanguinis missione, seu purgatione ceratum ex simplici rosaceo factum, ac cum aqua frigida subactum pudendo, & lumbis imponatur. Sic nanq; quendam Galenus percurauit à venæ sectione prædictis partibus ipsum imponens: quemadmodum & alium, qui post missum sanguinem humido medicamento, quod ex chamæmelo conficitur, fuit vsus, vt liquet eodem 14. metho. medendi. Hæc eadem medicamenta super easdem partes imposita, nono de compositione medicamentorum secundum locos, comprobauit. Alexander verò idem ceratum rosaceum cum aqua frigida, & pauco aceto subactum commendauit. Lumbis autem, quæ euidenter refrigerant, imponenda, veluti est solanum, portulaca, hyoscyamus, & semperuiuum, & necessariò etiam coles, & intercapedo inter anum, & pudendum ex aliquo leniter refrigerante illinitur, velut est argenti spuma, cimolia, & cerusa, si aceto, aut posca, vel aqua sint diluta, ex Pauli, & Aëtij sententia. Verùm ipsi laboranti particulæ medicamentum, si ea calidior sit effecta, quod ad portionem caloris abundantis refrigeret, imponendum, sin aliter inter initia quidem omnino, quod modicè refrigeret, postea verò id necessum non est. Pari modo & quæ circa lumbos sunt particulæ omnes eiusdem facultatis medicamento sunt comprehendendæ, ex eiusdem Galeni sententia eodem 14. meth. meden. Valdè nanque frigida, præsertim quæ adstringunt, & torporem inducunt, cauere oportet, ne affectus difficilis ad discutiendum reddatur, vt idem inquit Alexander, præsertim vbi hoc vitium ex flatuoso spiritu in cauernoso neruo orto fuerit excitatum, nam quæ siccant, ac flatum discutiunt absque valido calore hoc modo affectis adhibenda sunt. Optimum quoque erit tum coli, tum lumbis, & intercapedini inter anum, & pudendum huiusmodi medicamentum reliquis imponere, quod recipit olei rosacei ℥.j.ß. chamæmelini ℥.j. succi solani, aut semperuiui, seu portulacæ ℥.ß. argenti spumæ, & cerusæ ana ʒ.ij. ceræ, & aceti parum, fiat vnguentum, & rursus ea præbenda sunt, quæ naturali efficacia prædita per experientiam sunt inuenta, veluti est nymphææ semen, ac radix, viticisque semen, ac etiam rutæ; ea nanque potui exhibenda sunt, & ruta etiam viridis obsoniis admisceatur, ac ipsum rutæ semen copiosè comedatur; non tamen à principio hoc fiat; nanque multum calfacit, sed posterius post aliorum extenuantium vsum, nymphææ autem semen, ac radix à principio præberi poterit, ex sententia eiusdem Galeni præcitatis locis, est nanque illud commune præceptum omnium ferme, quos vitiosus succus creat, morborum, quod in fine calfacientibus, & siccantibus sit vtendum: quippe hæc quod reliquum humoris est, prorsus absumunt, vt ipse inquit. Amplius ea in potu exhibenda sunt, vbi hæc non suffecerint, quæ præcedenti cap. de seminis profluuio descripsimus, potissimùm quæ genituram infirmare possunt, ac extinguere. At si prorogatur vitium, cucurbitulæ cute ferro incisa defigendæ sunt, præsertim si sanguinis multitudo adesse adhuc videatur, & hirudines adhibendæ etiam eo casu, vt eisdem Paulo, & Aëtio visum est. Mulieribus quoque hæc affectio satyriasis, & tentigo dicta accidit, ad quam consequitur ingens pudendorum pruritus cum dolore, ita vt mulier locis assiduè manus admoueat, atque ideò intolerabili veneris desiderio contabescat, & falsi humo

Clysteres.

Topica.

14. met. c. 7. 9. de compo. medic. secũ. loc. cap. 9.

Cap. 7.

Quæ à tota substantia conferunt.

14. met. c. 7 & 9. de cõp medi. secun. loc. cap. 9.

Satyriasis etiam mulieribus accidit.

humoris effluētis acrimoniam,ac mordacitatem percipiat, vt liquet ex Aetio cap.82.lib.16. quanquam eis raro hoc malum accidat, vt inquit Paulus cap.56. lib.3.Qua de re ipsis etiam à principio vena secanda est,alimētum contrahendum,& pubi,ac lumbis illinenda quæ leniter refrigerant,ac contrahunt, vt eidem auctori visum est:reliqua verò ab eodem præcitato loco petenda sunt.

Περὶ ἀπράκτων μορίων. *id est, De ignauis partibus genitalibus.*

Caput C V I.

NON minùs sæui, quàm impij diceremur, si pauperculis,qui nuper vxorem duxerunt, eisque potissimùm, quibus magistratus, aut regni amissio imminet,necnon & mœstis malè nuptis eorum vxoribus auxilia non præberemus, cùm inefficaces ipsi in venereis congressibus deprehenduntur contrario vitio laborantes, quàm ij qui præcedenti affectu conflictati sunt. Quapropter pauca etiam de hoc vitio verba faciemus: éstque affectus hic impotentia quædam ad rem venerem exercendam,quamuis ea vti cupiant,vt ex Aetio colligitur cap.35.lib. 11. propterea quòd ignaua, & impotentia genitalia membra habent. Afficitur autem in hoc vitio pudendum,cuius proprium munus est,vbi ad coitum insurgit animal,media eius naturali facultate, quæ ipsum attollere potest, vt protinus distendatur, velut præcedenti cap. iuxta Galeni sentētiam annotauimus. Affectio autem symptoma est in genere noxæ functionum naturaliū, ac eiusdem pudendi propriæ ablatæ; nam neque hi in venerem ruunt, & propterea ignaui fiunt,vt inquit Paulus cap.58. lib. tertij. Excitatur autem vtplurimùm, vel ex pudendorum resolutione, quæ ob frigidam aliquam intemperiem in eis exortam,efficitur,vel ob seminis inopiam. Quanquam etiam ob reliquas causas quandoq; excitari contingat,renum præsertim occasione, aut reliquarum partium principum. Atqui nos relictis huiuscemodi causis,quibus oportet conuenientem quoque curationem accommodare cùm affuerit, si affectus hic ob particularum resolutionem,vel seminis inopiam duntaxat fuerit ortus, remedia conscribemus.Cæterùm facilè quispiam percipiat,nūquid ex seminis inopia fuerit genita affectio, an propter colis resolutionem, cùm ex præsentibus, tum etiam ex his quæ præcesserunt, indiciis, corporis naturam, temperamentum,ætatem, ac præcedentem victus rationem rimatus. Nec minùs quoque & curandi rationem inueniet. Nanque tam alimenta, quàm medicamenta, quæ ipsis conueniunt,calefacientia,& inflantia,necnon & seminis gignēdi potentia prædita esse debent,ex Aetij testimonio,etenim semen generant. Cibi quidem,qui bene nutriunt, & flatuosi sunt, totísque substantiis familiares.Medicamenta verò calida, & flatuosa. Ipsum etiam prouocant, quæcunque calida sunt,& flatuosa absque desiccatione, quoniam cùm seminis substantia ex bona superfluitate generationem sortiatur,sitq; etiam flatuosa,bene nutriant & flatuosa sint necesse est, quæcunque semen, aut procreare, aut prouocare possunt, ex Galeni sententia quinto de simplicium medicamentorum facultatib. Carnes itaque pro cibo eligantur gallinarum,caponum, perdicum, phasianorum,starnarum,iuuenum columbarum,turdorum, merularū, necnon reliquarum paruarum auium montanarum;magnoperè autem perdicis oua,ac gallorum testiculi ad coitum excitāt, vt inquit Aetius. & quoniam non solùm quod bene nutriant cibi necesse est, sed etiam flatuosi sint oportet, propterea cum eisdem,aut per se soli bulbi conueniunt, cicer, fabæ, nux pinea, vt ex Galeno liquet citato loco. Similiter competit pastinacæ radix, ac etiam rapa,& porri, erucæ tum folia, tum semen maximè agrestis, orminum, anisum, fœniculum, amygdalæ dulces, polypodes, & concharum genera, ex Aetij testimonio: vua quoque dulcis, ac recens, & erucæ semen tritum cum vitello oui in puluerem redactum, ac assumptum commendantur. Vinum bibant odoratum, rubeum,

Quid sit affectus hic.

Quæ pars in eo afficiatur.

Quis affectus præter naturā sit.

Causæ.

Curādi methodus.

Cap.22.

Victus ratio.

aut subrubeum, viténtque omnino aquæ potum. Infernas autem corporis partes eos exercere conuenit, in mollibus lectis dormiant, ac legant quæ ad coitum cohortantur. Lectionibus item, ac spectaculis huiusmodi asideāt, ex eiusdem Aetij sententia. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, multi seminis esse dicuntur scincus, & satyrion, quemadmodum simul cibi, & medicamenta sunt lini semen, & eruca, vt eodem quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, liquet, testes vulpis sicci, triti cochlearij mensura potati membri tentiginē faciunt: partes etiam renes scinci amplectentes ad tentiginem pudendorum excitandam bibantur. Similiter & maior bulbus orchis herbę, quæ etiam testiculi appellationem habet, cum lacte potatus tentiginem ciet, pudendum item cerui aridum vnius drachmæ pondere cum vino meraciore præbeto, vt inquit Aetius. Compositis item medicamentis in hunc vsum vti poteris, vt mithridato, diamoscho dulci, diambra, ac diasatyrion, cuiuslibet ʒ.j. cum pauco vino odorato præbens. Vel in hunc modum medicamētum conficito. Recipe seminis erucæ, vrticæ, anisi, ac fœniculi, & pastinacæ, singulorum ʒ.ß. nucis pineæ, amygdalarum dulcium ana ʒ.ij. piperis, cinnamomi, cuiuslibet ℥.ß. ramēti genitalis ceruini, ac satyrij ana ℥.j. diambræ, seu diamoschi, vel diasatyrij ʒ.j.ß. sacchari dissoluti in aqua mellissophylli; & rosarum quantum satis sit, fiant in morsulis ponderis ℥.j. & cum odorato vino fuluo, seu subrubeo prębeatur ante cœnam, vel etiam manè ante prandium. Naturalia quoque continuè oleo vngantur, cui adiectum sit radicis narcissi momentū, cocci gnidij, seminis vrticæ, pyrethri, aut viticis, vt liquet ex Paulo cap.36. lib. primi. Priuatim autem stellio concrematus, in pollinémque redactus magno dextri pedis digito oleo adiecto illinitur, & venus exercetur. Vbi cessare voles, digitus abluitur, vt liquet ex eodem auctore cap.58. libri tertij. Leporis quoque coagulum, aut leonis adipem pudendo illinito, deinde tria piperis genera cum tragacanthi succo testiculis, intercapedini inter anum & pudendum, ac lumbis illinito, ex Oribasio. Vel olei liliacei recipe, mastichini, de castoreo ana ℥.j. adipis leonis ℥.ß. pirethri, piperis, cyperi, myrrhæ, ac sulphuris viui ana ʒ.j. moschi grana iiij. misceantur, & cum cera quantum satis sit, fiat vnguentum, quo pudendum, testes, locus inter anum, & pudendum, ac lumbi illinantur.

Medicamentorum ratio. *Cap.22.*

περὶ τῶν τῆς μήτρας παθῶν, καὶ πρῶτον περὶ ἐποχῆς ἐμμήνων.

id est, De vteri affectibus, & primò de mensium suppreßione. Caput CVII.

IN construendis animalis partibus, eis inquam, quæ ad generis instaurationem fuerunt fabricatæ, natura non colem duntaxat, & testes, verumetiam tanquam maximè necessarium vterū machinata est, quē Græci modò μήτραν, eo quòd ex ipsa omnia animantia, velut à matre oriantur, quandoque ὑστέραν, quod posterior situ sit, omnibus visceribus appellarunt, Aetio teste, cap.1. lib.16. Cùm itaque vterus tanquam concipiendi instrumentum à natura esset productus, non ab re ventri ipsum subiecit, qui locus est (tum ad vsum venereorum, tum ad semen recipiendum, & præterea ad fœtus incrementum, atq; perfecti enixum) opportunissimus, nam ad coitum locum nullum accommodatiorem in toto animalis corpore inuenias, quoniam longè ab instrumentis, quæ faciei insunt, sit dissitus: ad fœtus etiam augmentum opportunissimus, quòd eo loco possit sine dolore distendi plurimùm, ad partum vtilissimus, quòd ad inferiora, & ad crura exitus fœtui sit futurus facilior, Galeno auctore, 14. de vsu partium, nec mirum si omnes partes, quæ sunt in viris, in mulieribus etiam reperias, tamen eo duntaxat discrepent, quòd in mulieribus hæ partes, quæ ad generis instaurationem sunt fabricatæ, intus sunt conditæ, in viris autem sunt extra, nam quamuis homo animal sit omnium perfectissimum, nihilominùs eo ipso rursus vir muliere est perfectior, cuius perfectionis causa caloris exuperantia existit,

Cap.3.

hic enim primum est naturæ instrumentum. Quapropter in quibus parcior inuenitur, in his opificium sit imperfectius est necesse, quo fit vt admirari non liceat si fœmina mare tanto est imperfectior, quanto frigidior, vt eodem 14. de vsu partium, à Galeno scriptum est; qua etiam ratione mulier partibus genitalibus, velut & reliquis viro est imperfectior: & propterea partes eædem, quæ intus formatæ fuerunt, dum ipsa vtero adhuc gestaretur, cùm extare, & foras emicare præ caloris imbecillitate non potuissent, animal, quod conformabatur imperfectius, eo quòd vndique est absolutum, reddiderunt: nam quemadmodum talpæ oculi exprimi intus incœpti foras à natura propelli non potuerunt, ita membra genitalia fœminis intus formata in exteriorem partem nequiuerunt emergere, ob imbecilliorem videlicet, ac imperfectiorem fœminæ naturam, in eo tamen talpis perfectior fœminea natura euasit, quod talpæ nullam ex cæcitate vtilitatem consequuntur, fœminæ verò non parum hac membrorum suorum imperfecta fabrica ad generis successionem conferunt, vt ex eodem Galeno liquet, lib. secundo de semine. Neque credendum est opificem partem totius generis nostri dimidiam sua sponte imperfectam, ac velut mancam fuisse facturum, nisi imperfectionem hanc magna quædam vtilitas fuisset sequutura: etenim propterea quòd intus sunt conditæ partes hæ, vterus ad semen recipiendum fœtúsque generationem, ad retentionem hac ratione fuit appositus: fœtus item non modo ad primam sui constitutionem, sed ad omne etiam deinceps incremẽtum materiam postulabat copiosam, & proinde duorum alterum ipsi accidisse opus fuisset, aut vt ipsius vtero gerentis alimentum raperet, aut vt superfluũ acciperet, verùm rapere non erat melius, superfluum verò assumere nõ poterat, si fœmina fuisset calidissima, discuteret enim ipsum sic, & facilè exsiccaret: frigidiorem igitur eam eousque fieri satius fuit, quoad alimentum quod confecisset, totum discutere non posset: quod enim est frigidius ne concoquere quidem potest, quod verò calidius vt concoquere, ita discutere validè potest; quod verò non ita multum à calidissimo relinquitur, & coquere satis, vt quod non ampliùs est frigidum, & relinquere aliquid superfluum, ceu quod non vehementer adeò sit calidum, potest. Hæc denique est frigiditatis fœminæ vtilitas, quam mox sequutura erat partium imperfectio (vt diximus) cùm ipsæ præ caloris imbecillitate foras prorumpere non possent, quod quidem commodum maximum, ac secundum est ad generis instaurationem. Hinc fit vt vterus instrumentum semini recipiendo, ac retinendo, fœtui præterea alendo, ac perficiendo sit aptum, quanquam non in omni ætate: quoniam neque in imperfectis, neque in eis quæ consenuerunt tantam habet magnitudinem, quòd ad concipiendum sit aptus, sed in solis ætate florentibus proportionata talis magnitudo reperitur, quemadmodum etiam & ipsum excrementum, seu fœtus alimentum in solis florentibus animalibus abũdare potest, nam in declinantibus, cùm vires sint imbecillæ, alimentum non ritè concoquitur, quo fit, vt cum illis bene agatur, si ad suum proprium vsum alimentum, quod satis sit, possint comparare. In eis autem quæ augentur, licet valentes sint vires, & ob eam causam alimentum benignum cõcoquant plurimum, tamen cum duabus actionibus nutritioni scilicet, & auctioni sufficere oporteat, superfluum nihil relinquitur. In solis igitur ætate florentibus, seu augeri iam desinentibus, & viribus adhuc valentibus, magna huius benigni alimenti est affluentia: & quoniam quicquid ex alimento siue bono, siue malo superuacaneum est, id à validioribus membris ad infirmiora depelli solet, propterea effectum est, vt cùm in ipsis (vtpote extremis in formatione) partibus natura defecerit, atque infirmissima omnium euaserint, ea excrementa quæ in ipsis mulieribus redundant, seu redundans sanguis ad omnium infirmissimas partes (quæ genitales sunt) feratur. Mittuntur nanque in venas quæ vtero committuntur, menses, & non attrahũtur: nimirum cùm vterus ad delationem eorum nihil conferat, vt quinto de simplicium medicamentorum facultatibus,

Cap.6.

Cap.5.

Cap.[illegible]

testatur Galenus, qui quidem sanguis menstruus fœminis ipsis antequàm concipiant singulis mensibus fit purgatio salubris. Vbi verò concepêre, alimẽtum fœtibus accommodatum euadit. Fluere autem incipiunt mulierum plurimis menses circa decimumquartum annum, iuxta Aetij, & Pauli sententiam: paucis verò ante decimumtertium, aut duodecimum; plerisque autem post decimumquartum erumpunt, ex eiusdem Pauli testimonio: quo etiam tempore & pubescunt mulieres, & mammæ ipsis intumescunt. Non tamen cunctis eodem tempore, eadémq; mensura, & per totidem dies prodeũt. Nam multis ad duos, trésve dies, non paucis vsque ad quintum profluunt, aliis etiam vsque ad septimum, raræ verò ad duodecimum purgatę sunt: plerisque etiam minùs duarum heminarum mensuram quatuor dierum spatió, interpositis vigintiduobus diebus, aut summum triginta, singulis mensibus deferuntur. Porrò desinũt etiam menses aliis anno quinquagesimo, paucis verò vsque ad sexagesimum durant; nonnullis, præsértim oblæsis, à trigesimoquinto anno menses cessare incipiũt, vt eisdem auctoribus visum est. Cæterùm sanguinis, qui profluit copia paulatim vsque ad ætatis vigorem augescit, deinde aliquandiu æqualitatem seruãs, paululum penitus crescit, aut minuitur. At vbi ad finem tendit, paulatim rursus minuitur, donec in totum desinat, eodem Aetio teste. Cùm itaque mulieres menstrua purgatione omnino carẽt: vel naturale est, vel præter naturam. Naturale siquidem, quantum ad ætatem attinet (vt diximus) vel infrà decimumquartum, vel vltra quinquagesimum annum. Prægnantibus quoque secundum naturam menses supprimuntur. Similiter & cantrices, & saltatrices, quoniam quicquid in eis superfluum est, nimia exercitij vehementia consumit, non purgantur: & in summa (vt inquit Aetius) mulieres calidioris temperaturæ, & fortibus exercitiis vtentes, & agrestes parum purgantur. Dignosces autem si secundum naturam menses supprimantur, quoniam mulier nulla inde molestia, vel totius corporis, vel vteri afficitur, vt inquit Aetius. Atqui non de hac, sed de ea mensium suppressione nos propriè loqui intendimus, quæ præter naturam existit ex quapiam pręternaturali causa orta, vel totius corporis vitio, vel vteri, & partium eius proprio, vt dicemus: quanquam semper ipsi vtero tribuenda affectio sit, eo vel primariè, vel secundariè, & per consensum affecto: nanq; à toto corpore (vt diximus) tanquam superfluum (velut infirmissimam partẽ) ad vterum cùm valet mulier, eodem nihil ad eorum translationem conferente, transmittitur: vt exinde ab eo naturaliter modo, & tempore, quo diximus, expurgetur, vbi concipiendi tempus non aderit: nam conceptionis tempore ipsæ purgationes tanquam necessariæ in eo detinentur: & propterea non concipiunt quæ non purgantur. Rectè itaque dicimus etiam vterum ipsum affici, cùm non perueniant ad eum ea quæ antea, cùm secundum naturam se haberet, venire solebant. Quòd verò hoc vitium symptoma sit in genere retentorũ immodicè, liquet apud Galenum libro de different. & tertio de causis symptomatum. Sed quòd præter naturam menses detenti sint, ex pluribus indiciis dignoscere valebis: quorum primum, ac maximum est Hippocr. 39. aphoris. quinti lib. cùm dixit, Si mulier quæ neque grauida est, neque peperit, lac habet, huic menstrua defecerunt. At nullo apparente in mammis lacte, vt refert Galenus sexto de locis affectis, hæc indicia aderunt: grauitas totum corpus molestat, fastidia cibi incidunt, horror inæqualis cum febre quandoque, & si vteri os clau datur cùm quadam aderit duritie, propter quod *differunt ab his*, quæ conceperunt: quibusdam dolor cum grauitate in vteri regione accidit, modò in vna, quandoque in altera parte: quinetiam in coxam dolor transit, ac crus ipsum, quod è regione est, per incessum claudicat: præterea lumborum, colli, & syncipitis dolor, qui etiam oculorum fundamenta infestat, sequi solet: item febres ardentes, & vrinæ nigricantes cum rubra quadam sanie, perinde ac si aquæ, ex qua nuper mactatæ carnes ablutæ fuerunt, fuliginem quis miscuisset: quemadmodũ in illustrissima Donna Maria Sanseuerina Comitissa Nolę sępiùs talem vrinam

Aet. lib. 16. cap. 4. Paul. lib. 3. cap. 60.

Loco citato.

Lib. 16. c. 51.

Lib. 16. c. 51.

Quæ pars afficiatur in mensiũ suppressione.

Quis affectus præter naturam sit mensiũ suppressio.

Lib. de diff. symp. ca. vlt. 3. de causis sympt. ca. 4. 6. de loc. aff. cap. 4.

vrinam inspexi: quibusdam etiam vrina, aut difficulter redditur, aut omnino supprimitur. Quòd si longiori tempore menses supprimantur, nullámque medicus mulieri vacuationem promoueat, tumor aliquis præter naturam in ilibus interdum exoritur, ostendens nimirum ex internis partibus quampiam esse inflammatam, nonnullis etiam in extrema ilium parte panus excitatur, vt liquet ex eodem Galeno præcitato libro 6. de locis affectis. Quoniam verò mensium suppressio nonnullos consequitur præter naturã affectus, tum ipsius vteri proprios in quacunque eius parte ortos, siue circa eius cornua, siue ceruicem, siue totam eius cauitatem, cùm etiam totius corporis communes, vt ex Galeno liquet 3. de causis sympto. propterea eos narrabimus, primò affectus præter naturam, qui ad vterum pertinent, & deinceps eos, qui toti corpori cõmunes sunt. Vnus autem, & præcipuus vteri affectus retentionis mensium causa, eius densitas, atque duritia existit, siue à natura corpus eius tale conditum fuerit, siue certo tempore vterum occupauerit, angustia item venarum vteri statim à principio congenita, vbi scilicet hac parte fœmina malè est formata, aut eorundem vasorum compressio, quæ ex his quæ circumiacent fit, cum videlicet corpus immodicè pinguescit: necnon & eiusdem vteri intemperies quædam tum natura, tum sub quibusdam affectibus orta, suppressionis mensium causa existunt. Interim quoque menses retinentur ipsius sanguinis occasione quotiẽs quod vacuatur vel crassum est, vel glutinosum, quinetiam si ipse sanguis menstruus sine vitio sit, cæterùm in vasis, quæ ad vterum pertinent, obstructio quædam, vel obseratio priùs factã, sic quoque menstruum retinebitur, vt idem Galenus testatur citato loco 3. de causis sympto. & com. aph. 28. 5. libri. Vitio itaque vel propriæ substantiæ ipsius vteri, vel vasorum, quæ ad ipsum pertingunt, aut eiusdemmet sanguinis, qui ad ipsum deuenit, contingit sæpenumero menses supprimi. Nos autem cunctas has causas vteri vitio prouenire fatemur: quemadmodum etiam si ob robur vasorum eiusdem vteri sanguine ipso ad alias particulas delato, contingat menstruum detineri, eidem vtero vitium tribuimus. Sic si ob inflammationes, seu eius ceruicis distorsiones, aut peruersiones, seu callos, aut carnis excrescentias istic exortas, aut pinguedinis copiam mensium purgatio prohibeatur, ad vteri vitium referendum erit: nec minùs si aut pellicula circa collum, aut osculum vteri fuerit adnata: quẽadmodum his accidit, quæ imperforatæ appellantur: siue etiam vlcerum cicatrices, quæ vasorum oscula in vtero excæcarunt: aut cicatrix obducta post abortum, ob quem vteri os fuerit exulceratum mẽses detinebunt, etiam vteri occasione id fiet. Totius etiam corporis culpa aliquando prorsus nõ purgabitur fœmina, tum propter plura exercitia, tum propter tenuem victus rationẽ, tum propter succorum ad alias particulas inclinationem, & cùm hæc ipsa mediocria sunt, minùs quàm pro naturæ debito purgabitur, vt eodem 3. de cau. symp. à Gal. scriptum est. Nos verò cũctas tum externas, tum internas suppressionis mensiũ causas totius corporis culpa dinumerabimus, ab externis exordiẽtes. Nam assiduæ curæ, immodicus timor, ac mœror ingens, menses supprimunt (Aëtio teste) item alimenta vel infra, vel supra modum ingesta: nam modicum alimentum statim transpirat, multum verò meatus obturat, & excretionem intercipit: nimia quoque exercitij vehemẽtia (quoniam quicquid superfluum est consumit) mẽses supprimere valet. Internæ verò causæ sunt calidiores, aut frigidiores totius corporis temperaturæ, calidiores siquidẽ hoc excrementum discutiunt, ac consumunt, frigidiores verò quoniam crassiorem, ac tenaciorem sanguinem gignunt, vasa vteri obstruunt: habitus quoque graciles, aut obesi nimium: graciles inquam, quoniam nihil penitus superflui sanguinis habent, obesi verò, seu pingues, propterea quòd reliquis magis exangues sunt, minimásque venulas habent, nam sanguis, qui in ipsis est paucissimus, ferè in pinguedinem transit, & propterea tales minimè omnium concipiunt, vt inquit Aëtius. Ob diuturnum etiam aliquem morbum fœminæ extenuatæ

Cap. 4. *Suppressionis mẽsium causæ.*

Cap. 4. *Causæ ex parte vteri.*

Ex vitio sanguinis.

3. de causis symp. cap. 4.

Ex parte totius corporis causæ.

Cap. citato.

Externæ causæ.

Lib. 16. c. 51.

Internæ.

Loco citato.

non purgantur, vel propter præcedentem per nares, aut ſedem, aut quampiam aliam partem ſanguinis euacuationem, etiam per venæ ſectionem immodicè factam, potiſsimùm ex cubiti venis, nam hæc ſanguinem ad ſuperiores corporis partes retrahens, menſtruas purgationes comprimit (Galeno auctore libro de curandi ratione per venæ ſectionem) nec minùs & reliqua excretionum genera, velut eſt multus ſudor, aſsiduus vomitus, alui profluuia, & puſtularum omne genus per cutem erumpens, morbíque acuti, & magni, menſes ſupprimere poſſunt, vt liquet ex eodem Aëtio. Quædam etiam (vt ipſe inquit) ob plenitudinem non purgantur. Has omnes ſuppreſsionis menſium cauſas, tum totius corporis communes, tum ipſius vteri proprias, ex propriis earundem indiciis, ægrotantium ſermonibus, corporum habitibus, ac ex præcedenti victus ratione, haud ægrè dignoſcere queas. Et ſi accidat quòd non omnino menſes fuerint detenti, eorum quoque ſubſtantia, ac color conſiderandi ſunt. Quòd verò mulieribus, quæ non purgantur conſueto more, ſanguinis reiectationis, ac ſyderationis periculum immineat, teſtatur Aëtius cap. 52. lib. 16. Et quædam in melancholicum atræ bilis morbum, aut inſaniam delabuntur. Quapropter proroganda euacuatio eis non eſt, quippe cùm menſtruorum ſuppreſsio offendat, maximè ſi à partu ſupprimantur, nam non abundantiam modo, ſed inſignem etiam humorum pariunt paruitatem, vt 3. de morbis vulga. teſtatur Galenus. Quibus autem vlcerum cicatrices oſcula vaſorum in vtero excæcarũt, & propterea menſes fuerint detenti, penitus incurabiles ſunt, quemadmodum curari quoque non poſſunt, vbi pellicula quædam circa collum ſtatim à principio, aut oſculum vteri fuerit adnata, niſi illa perforetur, aut reſecetur, vt liquet ex eodem Aëtio. cap. 51. Cæterùm cùm ſuppreſſorum menſium cauſæ tot ſint, pro earum diuerſitate, curationem quoque variari contingit: & cùm plures earum facilè curari poſsint, vt ſi ex externis cauſis menſes detineantur, nonnullæ etiam ad vterum pertineant, cùm aliquo proprio affectu laborat, quam curationem infra docebimus. Propterea ſi ex plenitudine, ſeu propter frigidorum humorum redundantiam, vel calidorum, aut nimiam caliditatem, ſeu frigidam corporis intemperiem ſupreſsi fuerint menſes, curationem duntaxat inſtituemus, inſimul quæ menſes prouocare poſſunt medicamenta conſcribentes. Si itaque ob plenitudinem mulieres non purgantur, aliis conſentientibus, venam ſecare conuenit. Nam copioſa ſanguinis miſsione ſanantur, propterea (vt inquit Aëtius) tum cubiti, tum tali venam ſecare oportet, neque eiſdem proroganda euacuatio eſt, vt Galenus inquit libro de curandi ratione per venæ ſectionem. Verùm nequaquam in cubito venas ſecandas eſſe admittit, nanque ſectæ in cubito venæ reuellere purgationem aſſolent, ſed in malleolis, aut poplitibus ſecari venam iuſsit, etenim ex cruribus euacuationes tantum abeſt vt retrahant, vt etiam menſes promoueant, vt ipſe inquit. Conciliari autem poſſunt, nam Aëtius magnam ſuppoſuit plenitudinem, quæ cùm copioſa euacuatione indigeret, vires, aut reliqua haudquaquam permitterẽt, quapropter cubiti venas primò, deinceps eas, quæ in talo ſecari iuſsit, vt ex vtriſque ſimul tanta poſsit ſanguinis copia euacuari, quantam vnica ſectione plenitudo requirebat: Galenus verò non adeò magnam plenitudinem inſpiciens, & ex aduerſo vires robuſtas in mulieribus plenitudine laborãtibus ſupponens, eãdem in poplitibus, ſeu tali venis venæ ſectionem fieri decretum reliquit. Et cùm dixit quòd ſectæ in cubito venæ mulierum reuellere purgationem aſſolent, ac purgationes menſtruas comprimunt ad ſuperiores corporis partes ſanguinem retrahentes tanquam verum admittendum, vbi poſt eas poplitis, ſeu tali venæ non incidantur. Neque perpetuò cunctis mulieribus venam ſcindere neceſſe eſt, ſed quibuſdam malleolorũ ſcarificationes ſatis eſſe queunt euacuãdæ ſuperfluitati, vt mulieribus albidioribus, ac carnoſis, quibus paruæ ſunt venæ, & quæ ſanguinem quoque tenuem aceruare ſolent, vt dicemus. Tempus autem ſecandi venam non erit multo ante ſtatũ menſiũ tempus,

Marginal notes: *Cap. 18.* — *Loco citato.* — *Prognoſtica.* — *Cõmenta. 3. com. 73.* — *Lib. 16.* — *Si ob plenitudinẽ menſes ſupprimãtur, curatio. Lib. 16. c. 57.* — *Venæ ſectio. Cap. 15.* — *Conciliatur Aëtius cũ Gal. de venæ ſectione. Lib. citato. cap. 18.* — *Tẽpus venæ ſectionis.*

ſed vbi

ſed vbi iam acceſſerit,tribus,quatuórve diebus cõſuetis mulieri circuitus an-
teuertens,vt idem inquit Galenus. Quantitatem autem, nedum plenitudinis
quantitas,ſed virium robur metietur:& vbi quidpiam non vrgeat eandem ſe-
ctionem venæ iterare tutiùs erit quàm ſemel vniuerſum vacuare, aut in eodẽ
crure,vel in altero,vt videbitur.Conducit etiam nedum iſtis diebus,in quibus
ſanguinem vacuas,verùm & ante eos quatuor, aut quinque, vt extenuantem
victum procures (eodem Gal.teſte) & tenuis victus eiſdem exhibeatur, veluti
eſt ptiſanæ ſuccus cum aceto præparatus,& olera ad hũc etiam vſum idonea.
Sanguine verò vacuato,medicamenta,quæ menſes prouocare poſſunt, adhi-
beri debent,quorum infra mentio fiet,& cucurbitæ pubi,& inguinibus affigẽ-
dæ ſunt, ſiquidem menſes euocant,vt liquet 13.meth. med. Si verò ob nimiam
caliditatem citra calidorum humorum redundãtiam mulieres nõ purgantur,
licet victus rationem adeò inſtituere valeremus,vt menſtrua purgatione non
haberent opus,tamen quia conceptioni penitus aduerſaretur, propterea con-
ceptus gratia purgationes ſunt neceſſariæ. Ea propter eas quàm maximè hu-
mectare oportet quacunque ratione calidiores fuerint,ſiue ex naturali tempe
ramento,ſiue ob exercitiorum exceſſum. Aër itaque eligendus eſt ad humidũ,
ac paulò ad frigidum vergens, ſomno longiori vtantur, quies eligatur, exer-
citium autem vitetur,ac caueant immodicos animi affectus,iram,mœſtitiam,
timorem,vberiore,humidioréque cibo,ac potu vtantur,vt ptiſana,ac eius cre-
more,& amylo ex lacte parato,ex oleribus, lactuca, cucurbita,è carnibus,ca-
ro gallinarum,caponum,& pullorum,& aliarum auiũ,quæ teneriores ſunt, ſi-
militer agni,hœdi,ac recentis porcelli competit. Ptiſana quoque in prædicta-
rum carnium iure parari poterit interim autem ex lacte. Piſces item qui tene-
ras carnes habent,guſtari poterunt,& ex fructibus,ficus recentes, vuæ matu-
ræ, pepones, ac cucumeres, vt inquit Aëtius. Nec erit abſonum quandoque
recentibus ouis gallinarum ſorbilibus,aut etiam tremulis vti. Potus autem ſit
vinum tenuè,album, dilutum, non vetus, vt idem Aëtius teſtatur. Ac balneis
aquarum dulcium vtantur,&(vt ſummatim dicam) renutritoria victus ratio-
ne,nam ex multo calore huiuſmodi corpora ſicca euadũt. At ſi ſimul cum cor-
poris calida intemperie bilioſus redundarit humor, congruis medicamentis
ipſum purgare conuenit,melle aëreo videlicet,caſsia fiſtula, rhabarbaro, ſyr.
ex pluribus infuſionibus roſarum, vel violarum, & reliquis huiuſmodi, ídque
prẹſtantius fiet,ſi priùs ſyr.violaceus,aut roſaceus,ex ſucco cichorij,vel bora-
ginis,aut aliquis talis ſimilis pluries fuerit exhibitus; quo expurgato, pubi, &
inguinibus cucurbitulæ affigantur;necnon frictiones,& vincula infernis par-
tibus,cruribus inquam,ac tibiis fieri præcipias, & reliqua, quæ ſanguinem, ac
vterum alterare poſſunt medicamenta tum intus ſuſcepta,tum foris impoſita
adhibeãtur,præſertim aquæ dulcis balneum,inſeſſus ex maluarum,ac althææ
foliis & violarum,hordeo,& chamæmeli floribus decocto parentur. Item cir-
ca pubem,& inguina tale vnguentum imponatur. Recipe olei amygdalarum
dulcium,& amararum,& olei de cucurbita ana ℥.j.adipis anſeris, & butyri re-
centis ana ʒ.iij.ladani ʒ.ij.fiat vnguentum. Inſuper peſsi fiant ex contuſis mal-
uarum, & althææ radicibus, hordeo decocto, ſaccharo rubeo, adipe anſeris,
vel gallinæ omnibus contuſis,ac ſimul permixtis,& ſerico linteo veteri inuo-
lutis,priùs tamen quàm immittãtur in oleo amygdalarum dulcium,vel de cu-
curbita intingantur. Hoc item tempore cremor ſeminum melonum,vel cucu-
meris cum aqua hordei cum corticibus paretur,aut aqua capillorum veneris,
vel in qua radix glycyrrhizæ fuerit decocta,& exhibeatur. Inſuper paſtilli pa-
rentur ex prædictis,ac reliquis ſeminibus cõmunibus:qui à balneo,ſeu inſeſſu
cum prædicta aqua hordei,vel capillorum veneris præbeãtur, & vbi hæc non
ſuffecerint,ad ea,quæ mẽſes prouocant,medicamẽta in fine huius capitis cõ-
ſcripta confugias,ea tamen eligendo,quæ minùs calida ſunt,& cum prædicto-
rum aliquo permiſceas, ac vtare. At vbi frigida corporis intemperies menſes
proflue

Lib. de cur. rat. per venæ ſect. c. 18.

Loco citato.

Cap. 19. Si ob nimiã caliditatem menſes ſupprimantur, curatio.

Victus ratio.

Lib. 16. c. 53.

Loco citato.

Si bilioſus redundarit ſuccus, curatio.

Topica.

Per os ſumẽda medicamenta quæ.

Si ob frigidam corpo-

risintempe-riem menses supprimantur, curatio.

profluere impediat, oppositam curationem esse oportet, quam ad calidiores temperaturas retulimus, nam calidioribus tum cibis, tum medicamentis vtendum est, fortioráque exercitia, ac plurimos labores imperabimus. Vinum item fuluum, odoratum, vetus, ac minimè dulce exhibeatur. Inter medicamenta

Li. 16. c. 54.

verò ea eligenda sunt, vt inquit Aëtius, quæ calore suo sanguinem dissoluunt, veluti est thymum, pulegium, calamintha, dictamum, abrotonum, & alia huiusmodi, quorum in fine mentio fiet.

Vbi frigidi redũdarint succi.

At si cùm frigida corporis intemperie crassorum, ac frigidorum adsit redundantia succorum, qui sanguini admixti mensium purgationem impediant, ipsos priùs decenti medicamento purgare conuenit, vbi concocti, ac præparati fuerint, & deinde quæ menses prouocare possunt, adhibenda sunt.

Præparatio.

Præparentur autem tum extenuanti victus ratione, cibísque semper, ac potibus aliquid odoratum admiscens, cùm etiam extenuantibus, ac incidentibus medicamentis, vt rosaceo melle, interim etiam & oxymelite, modo vterus affectus non sit, aut quæpiam alia neruosa pars. In quem etiam vsum syrupus de tribus radicibus gentilis, de duabus radicibus Mesues, aut de hyssopo, vel eiusdem hyssopi, pulegij, calaminthæ, origani, seu abrotoni decoctum ex aqua mulsa præbeto.

Purgatio.

Concoctis autem, ac præparatis iam dictis frigidis, ac crassis succis, medicamentum purgans exhibeto ex Galeni hiera, & agarico compositum, vt Recipe agarici trociscati ℈. iiij. pulueris hieræ ʒ. j. formentur catapotia cum mello rosaceo, aut oxymelite, vel ex cassia fistula, agarico, & hiera bolum conficias, adiectis interim ℈. ij. vel iij. diaphiniconis. Et vbi validioribus indigeas, pillulis fœtidis, de sagapeno, aggregatiuis, ac de agarico, & reliquis huiusmodi vtare.

Venæ sectio.

A purgatione autem sanguinem ex malleolis mittere conuenit, non tamen in multa copia vena incisa, vel adhibitis malleolorum scarificationibus, potissimùm si mulieres albidiores, ac carnosiores fuerint, quæ quidem paruas in cruribus venas habent, & sanguinem aceruare tenuem solet, iuxta Galeni decreta libro de curan. ratio. per venæ sectionem. Tempus autem mittendi sanguinem sit (vt superiùs demonstrauimus)

Cap. 11.

Si atra bilis redundarit, curatio.

Verùm si redundans humor atra bilis fuerit, syrupus de pomis, de succo boraginis, aut fumariæ, aut etiam de epithymo pluries exhibeatur, & demum epithymi, ac senæ decocto, in quo ℥. j. cassiæ fistulæ fuerit dissoluta, & ʒ. vij. diacatho. aut ʒ. iij. confectionis hamech purgetur. Nec etiam inconuenit ʒ. j. agarici in prædicto decocto adiicere, quo expurgato, in malleolis vena incidatur congruo tempore, vt docuimus, potissimùm vbi graciliores, ac nigriores fuerint mulieres, ac magis si magnas habere venas appareant. Hæ etenim crassiorem, sanguinem, ac magis melancholicum colligunt, vt liquet eodem libro de curandi ratione per venæ sectionem.

Cap. 11.

Medicamenta quæ menses euocant.

Post hæc medicamenta, quæ detentos menses euocant, conscribenda sunt, quibus prædictæ omnes à purgatione vti debent. Huiusmodi autem sunt quæ excalfaciunt, non tamen valenter desiccant, vt testatur Galenus quinto de simplicium medicamentorum facultatibus.

Cap. 21.

Cuius farinæ sunt (vt ipse inquit) pulegium, calamintha, sallina, meium, dictamum, asarum, costus, cassia, cinnamomum, amomum, aristolochia, iris, buniũ, & eius generis reliqua. Hæc enim (vt refert) absolutas vteri purgationum retentiones sanant.

Cap. 18.

At eodem libro de curandi ratione per venæ sectionem, menses abundè prouocare asserit, nepitam, & pulegium, si in melicrato coctæ exhibeantur, aut contusa, arida, cribróque subtili discreta, ac rursum trita vsque dum pollinem tenuitate referant, & inde in melicrato inspersa. Conuenientissimum autem tempus sumendi est à balneo inuolutis adhuc linteo. Verùm hæc medicamenta, eiusdem auctoritate, mitia sunt. His autem valentiora existunt, sauina, & dictamum, quorum vsus sit antedictis similis: quo etiam tempore medicamentum datur, quod propriè amarum appellatur, confert nanque mulieribus, quæ non probè purgantur singu. ʒ. j. exhibeatur cum aquæ calidæ cyathis tribus, vt eidem Galeno visum est

Cap. 1.

secundo de compositione medicamentorum secundum locos, & citato libro

de cur

de curandi ratione per venæ ſectionem. Duo autem tempora commoda ſunt
ad talia medicamenta accipienda (vt refert Aëtius) Alterum appropinquante
iam purgationis tempore. Alterum vt poſt vnctionem fomentáque, ac bal-
neum ſtatim bibant, comedántque cuncta ſuprà à nobis commemorata. Ac
inſuper thymi, radicum aſphodeli, corticum radicis mori, mercurialis, carpe-
ſiæ, floris iunci odorati, ſpicæ nardi, ac celticæ, ſimiliter acori decoctum in vi-
no albo veteri, quod excolatum calidum exhibeatur, vt ſuprà, his præſertim
quæ frigidam temperaturam habent. Probè item facit opopanacis, ſagapeni,
myrrhæ, aut caſtorei ʒ.j. ſi exhibeatur. Idem quoque poſſunt cumini, fœniculi,
oreoſelini, dauci, ammij & cicerum decocta, vt idem auctor refert. Paulus præ-
ter hæc helenij radicis decoctum, artemiſiæ, ſaluiæ, abſynthij, ſeminis apij, ac
ſeſeli approbat, quæ omnia nedum vino (vt inquit Aëtius) aut aqua mulſa, ex
Galeni auctoritate, verùm etiam in aqua decoqui poſſunt, prout magis, vel mi-
nùs mulieres fuerint natura frigidiores: qua etiam ratione habita magis, vel
minùs calfacientia medicamenta eligi poſſunt, nedum eorum, quæ hîc con-
ſcripſimus, ſed aliorum quæ ab aliis commemorantur, quorum copia magna
eſt, adeò vt ſi quis omnia auxilia in hunc vſum commoda recenſere velit, ei
multo ocio opus fuerit, vt Aëtius inquit. Paſtillos tamen, quibus in hunc vſum
vti conſueui, hic conſcribam, potiſsimùm cùm ſemper ingentem ex eis vtili-
tatem perſpexerim, recipiunt autem ſeminis fœniculi, dauci, & ſeſeli, ſingu-
lorum ℈.j. cinnamomi caſsiæ, cuiuſlibet ℈.ß. ſeminum melonum, aut cucume-
ris ℥.ß. ſacchari diſſoluti in aqua melyſſophylli, aut capillorum veneris quan-
tum ſatis ſit, formentur paſtilli, quibus temporibus ante dictis vtantur cum
aqua mulſa, aut aqua capillorum veneris. Conſueui interim ſemen apij, am-
mij, oreoſelini, interim quoque maiorem vel cinnamomi, & caſiæ, vel ſemi-
num communium frigidorum quantitatem adiicere, habita ratione diuerſi
habitus temperaturæ, ac ætatis ipſarum mulierum, ſimiliter & temporis an-
ni, ac reliquorum. Mirificè quoque conducunt paſtilli è myrrha, ſi ʒ.j. exhibea-
tur cum aqua mulſa, aut aqua capillorum veneris. Item inſeſſus, fomentatio-
nes, & balnea adhibeantur, balnea quidem mineralia ſi haberi poterunt, in-
ter quæ ſummopere præſtat id quod Puteolis reperitur, Syluianæ balneum
appellatum. At ſi naturale balneum haberi nequit, inſeſſus fiant in aqua, in
qua artemiſia, chamæmelum, pulegium, calamintha, ſauina, maiorana, ac ruta
fuerint decocta, aut quædam alia ex his, quæ ſuprà meminimus. Ex quibus
quoque ſaccelli parari poterunt, qui calfacti in latere irrorato ex pauco vino
albo applicentur: ſæpiùs iterentur, ac foueantur partes circa vterum. Inſuper
ſuffitus ex aromatibus muliebria ducit. Hippocrat. auctore aphoriſ. 28. 5. libri:
quoniam vaſorum ora obſerata aperit, extenuat humorum craſsitudinem, &
obſtructiones incidendo liberat, vt in communi inquit Galenus. Fiat quoque
inunctio in imo ventre, pube, & inguinibus ex hoc vnguēto, quod recipit olei
liliacei, & irini ana ℥.j. olei amygdalarum amararū, & de capparibus, cuiuſli-
bet ℥.ß. ſucci rutæ, aut ſauinæ, & artemiſiæ, vtriuſque ʒ iiij. ladani ʒ.vij. cum ce-
ra quod ſatis ſit, fiat vnguentum. Peſsis etiam vbi opus fuerit, vtendum, primò
mitioribus, deinde etiam validioribus. Atqui mitiores peſsi fiunt ex anſerino,
ſeu gallinaceo adipe, ſaccharo rubeo, & pauco croco, quibus interim mercu-
rialis herbæ contuſæ parum adiicere poteris, aut tantundem artemiſiæ, vel
maioranæ, ſeu rutæ, aut ſauinæ, & pulegij quandoque. At ſi validioribus opus
erit, myrrham, bdellium, galbanum, ſtyracem, ariſtolochiam, rubeam tincto-
rum, abrotonum, calamintham, reſinam terebinthinam, ac reliqua huiuſmo-
di adiicienda ſunt, eiſdem priùs contuſis, ac linteo ſerico, aut lineo tenui ad
formam digiti humani inuolutis, oleóque irino, aut liliaceo priùs infuſis, mu-
lieris pudendo immittantur, adeò vt os vteri attingant, ligentur tamen cruri-
bus, vt promptiùs vbi opus fuerit, auferri valeant.

Lib. de cur. rat. per venæ ſect. c. 18.

Aet. lib 8. cap. 54.

Gale. lib. de cur. rat. per venæ ſectio. cap. 18.

Topica medicamenta.

περὶ ὑπερκαθάρσεως, καὶ αἱμοῤῥαγούσης ὑστέρας.

Id est, De immodica purgatione vteri, & sanguinis profluuio. Caput CVIII.

Lib. 1. circa principia.

MODERATI sunt menses prodeuntes in omni muliere si sana sit, vt duarum heminarum atticarum mensura secedant, aut paulò plures, vel pauciores, atque hoc ad duos, aut tres dies, Hippo. auctore lib. de morb. muliebribus: longius autem tempus, vel breuius morbosum, & sterile est. Etenim si pauciores, aut plures dies quàm solent, prodeant, aut ipsi etiam pauciores, aut plures fuerint, morbosi sunt, vt ipse inquit, siquidem menses iuxta sanitatem corporis, & vterorum exitum inueniunt, itémque iuxta naturalẽ, ac iustum modum, & à calore, & humiditate mensium, & stomacho scilicet vteri non valde læso, vt idem Hippo. testatur libro de sterilibus. Solet autem menstrua purgatio quibusdam mulieribus cùm albæ, & molles fuerint, propterea quòd multus, tenuísque sanguis in eis colligatur, diutiùs permanere, tum de ipsarum ætate intelligendo, tum etiam de diebus, quibus huiusmodi mulieres purgantur, quemadmodum contrario modo affectis, nigris inquam, duris, ac gracilibus contrarium euenit, ex Galeni sententia, 6. de morbis vulga. Cùm itaque menses plures, ac copiosiores fuerint, quàm solent, nimiam eorum purgationem appellamus, Græci ὑπερκάθαρσιν καὶ αἱμοῤῥαγίαν dicunt. Idque trifariam fieri contingit, vel collatione habita ad priores circuitus, ita vt sanguis copiosior quàm consueuerit, & per plures dies prodeat, vel à partu, vel etiam ab aborsu, ad quos plurimus sanguis insequatur: quanquam in hoc veluti & in reliquis naturalibus excretionibus, non quantitas duntaxat pro scopo proponenda est, vel qualitas, aut genus substantiæ, vt libro de different. sympto. scriptum est, sed si tempestiuè, vel intempestiuè fiant, ad animalis commodum, vel incommodum. Quapropter tunc nimiam vel immodicam dicemus propriè mensium purgationem, cùm ea ampliùs non tempestiuè, neque ad animalis commodum fiat, sed potiùs intempestiuè, & noxa, ac nocumentum ex ea mulieribus consequatur, nam quandoque plus iusto purgabuntur absque earum læsione propter longam desidiam, & victum liberaliorem. Quòd verò in hac affectione vterus oblæsus sit, nemini in dubium venit, nam mittuntur in venas, quæ vtero committuntur menses, vt præcedenti cap. dictum est, tanquam ad omnium infirmissimas partes, qui eisdem mulieribus valentibus existentibus antequam concipiant, salubres fiunt purgationes: Qua de re si immodicè profluãt, ipsum vterum affectum esse indicabunt, aut per se solùm, vel simul cum toto corpore, vel aliquibus partibus eius. Affectus verò symptoma est in genere excretorũ immodicè, non tamen toto genere præter naturam, veluti & reliqua sanguinis profluuia. Nam præter eam, quæ mulieribus, per vterum erumpit, cæteræ sanguinis plusculæ vacuationes toto genere præter naturam sunt. Illæ verò sola multitudine, seu quantitate, vt liquet ex Gale. 3. de caus. sympto. Cùm autem immodicè menses vacuantur, sequitur color fœdus, pedes molli tumore attolluntur, corporis robur prosternitur, vitiatur ciborum, tum cõcoctio, tum cupiditas, atque in totum omnia, quotquot immoderatam sanguinis vacuationem, siue ex hæmorrhoide, siue alio quopiam sanguinis fluore euenientem sequi consueuerunt accidentia, huiusmodi fœminas infestant, ex eiusdem Galeni testimonio lib. 6. de loc. affect. Vt autem ritè diuersę causę huius immodicæ excretionis inuestigentur, primùm consideranda est erumpẽtis sanguinis multitudo, & delationis modus: ex his nanque perdisces, num ex vasorum ruptura, reseratione, aut erosione fiat, nam amplioribus vasis ruptis, aut apertis, magna sanguinis copia confertim profluit, à minoribus verò vice versa (vt inquit Aëtius) At si ea quæ præcesserunt consideres nunquid ex ruptura, vel apertione vasorum sanguis profluat, promptè perdisces, nam eis disruptis, aut vehemens frigus, aut vehemens motus, vel sanguinis abundantia præcessit,

In principio.

Comenta. 1. com. 6.

Cap. vlti.

Quid per immodicã mensiũ purgationẽ intelligendum sit.

Pars quæ afficitur.

Quis affectus præter naturam sit mensiũ profluuium.

Cap. 4. Signa.

Cap. 4. Quæ animaduertenda sint pro causarũ cognitione.

Li. 16. c. 64. Causæ diuersæ.

ad erítque interim aliquis dolor. Apertionem autem eorum non frigidæ, ſed è contrario calidæ diſpoſitiones præcedunt, veluti ſi multis, eiſdémque calidis balneis mulier vſa fuerit, atque terram inhabitet calidam, fuerítque antecedens tempus eiuſmodi, ſimiliter quoque alimenta, & potiones, nullúſque dolor aderit. Ab eroſione verò, ſi ſanguinis profluuium prodeat, dignoſces quoniam non confertim, ſed modicus, ac paulatim, & cum maximo dolore defertur, eodem Aëtio teſte cap. 64. lib. 16. Quòd ſi eroſionis cauſa redundantes in toto corpore vitioſi ſucci fuerint, bilioſi inquã, aut pituitoſi ſalſi, tum ex reliquis eorundem humorum propriis indiciis, tum etiam ex colore eiuſdem, qui profluit, ſanguinis menſtrui, percipies, iuxta Hippo. ſententiam lib. de morbis mulie bribus. Eiuſdem autem menſtruæ purgationis immodica vacuatio haudquaquam ſpernenda eſt, nam nõnullę, cùm vteri nimio ſanguinis profluuio laborarunt, hydropem accerſiuerunt, Galeno auctore 2. de natur. facult. Id quod etiam timendum eſt in omnimoda menſtruæ purgationis ceſſatione, vt ipſe inquit, cùm vtrunque ad extremam frigiditatem mulierem ducat. Quæ verò menſium profluuia grandiores partus conſequuntur, haud ita periculum minantur, quinimò etiam plerunque ſua ſponte ceſſant, vt inquit Paulus cap. 62. libri 3. Quemadmodum ſi abortiui fœtus cauſa fiant, repentinum quandoque periculum inducunt, vt liquet ex eiſdem Aëtio, & Paulo. Verùm ex quacunque tantundem cauſa fiat menſium profluuium, vbi fuerit immodicum, animi deliquium minatur, & ſyncopem, vt patet primo de arte curat. ad Glauco. Interim etiam & mortem, quamuis naturalem partum conſequatur, velut in reliquis accidit immoderatis ſanguinis profuſionibus. Pro curatione itaq; profluuij menſium, aër eligatur temperatus, aut parum ad ſiccũ, frigidúmque vergens, ſomno etiam temperato vtantur, caueant à motu, atque exercitio ſed quies iniungatur, animi affectus immodicos vitent, præſertim iram. Cibus eligatur quantitate moderatus, qualitate adſtringens, boníque ſucci, ſimilíſque potus. Quapropter circa initia micas panis è poſca exhibebis vbi præſertim ieiunium tolerare nequeant, aut oryzam ex poſca, aut ouum ſorbile, molle, frigidum (vt inquit Aëtius) in quem vſum etiã ſimilagine, amylo cum poſca vti poteris. Carnibus vbi opus fuerit vtantur, ſyluestribus potiùs, quã domeſticis, ac eiſdem aſsis, magis quàm elixis, vt phaſianorum, ſtarnarũ, perdicum, merularum, turdorum, aliarúmq; paruarum auium montanarum, & inter quadrupedes leporum, cuniculorum, ſeu capreolorum carnes eligantur. Quòd ſi eiſdem etiam elixis vti velint, in earum iure polygoni, plantaginis, aut oxalidis folia decoquantur, aut etiam fructus adſtringentes, vt citonia ſtruthia, ſeu pyra. Vinum omnino pro potu vitandum, ex Pauli teſtimonio, ſed aqua pluuiali vtendum, in qua etiam ignitum ferrum fuerit extinctum, aut aqua, in qua oxalidis, polygoni, ſeu plantaginis folia fuerint decocta, aut myrti fructus, ſeu cydonia, atque ipſa item poſca pro potu vti conuenit, non ſiquidem frigida, ſed tepida, vt Aëtio viſum eſt. Confeſtim quoque artus, & extremas partes, præſertim ſuperiores, conſtringere oportet, quanquam & inguina vinculis excipi poſſent, Paulo, & Aëtio teſtibus, & iuxta Hippocrat. ſententiam cucurbitulæ magnæ ſub mammis apponendę, vt aphor. 50. 5. lib. ſcriptum reliquit, in quem etiam vſum, potiſsimum vbi ſanguinis fuerit redundantia . ac reliqua non prohibuerint, venæ ſectio reuulſionis gratia in cubito facta confert, præſertim internæ venæ, exiguáque ſanguinis quantitas auferatur, & ſi opus fuerit, iteretur. Deinceps verò ſi ob vaſorum apertionem ſanguis profluat, per ea, quæ obturant, curare oportet, quemadmodum ſi ex eorundem vaſorum ruptura contingat, quæ conglutinant adhibenda ſunt. Atqui obturatur oſculum dilatatum per adſtringentia, conglutinatur autem ruptũ per eadem, & quæcunque ipſis in compoſitionem miſcentur citra mordacitatẽ reſiccantia, & glutinoſum quoddam habẽtia, veluti eſt terra lemnia, ſphragis appellata, & ſamius aſter (Galeno auctore 7. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos)

Loco citato.
Prognoſtica.
Cap. 8.
Cap. 14.
Curatio.
Victus ratio.
Loco citato.
Medicamẽtorũ ratio.
Venæ ſectio.
Cap. 4.

Cap. de terra samia. *Quæ in potu præbẽda sint.*

quæ veluti ad sanguinis spuitiones vndecunque natas conferunt, eadémque vi sanguinis ex vtero profluuia, & vocatum fluxum muliebrem iuuant, vt liquet ex eodem auctore, nono de simplicium medicamentor. facult. Dabimus item in potu balaustium ex posca, aut hypocistidis, vel acaciæ succum, siue lycium, vel etiam vuæ acerbæ succum siccum, ex sententia eiusdem Pauli, & Aëtij. Prodest etiam sesamum posca macerare, atque ita molle factum edendum præbere, aut loti ramenta, & eorundem decoctum, similiter & corallorum ℥.ij. exhibere (vt idem refert Aëtius) In quem etiam vsum succus polygoni, aut plantaginis ex posca potus non parum confert, vel ℥.j. cornu cerui vsti, & tantundem corallorum rubeorum, lapidísque hæmatite ℈.j. cum posca exhibeantur. Nec minùs conducit, si ℥.j. vel ℥.ij. radicis symphyti cum eadem posca, quæ semper tepida sit, exhibeatur, & vbi hæc non suffecerint, ℥.j. pastillorum è spodio, è succino, vel è terra lemnia cùm eadem posca præbeas. Extrinsecus autem vteri loca perfundantur, seu foueantur ex eadem tepida posca, aut oleo rosaceo, melino, seu myrteo pauco vino admixto. Item cataplasmata ex hordei, fabarúmq; farina, symphyti radice, polygoni, ac plantaginis foliis, acacia, alumine, & hypocistide ex posca composita adhiberi poterunt, aut ex palmulis, malis cydoniis, malicorio, balaustiis, alumine, gallis, acacia, & hypocistide, teneris rubi, seu lentisci virgultis cum eadem posca cataplasma fiat. Vel vnguentum, quod vulgus medicorum Comitissæ appellat, pauco aceto addito adhibeatur. Efficaciter quoque prodest taurocolla aceto macerata, donec dissoluatur, deinde valido linteolo inducta, lumbis agglutinetur, decreto eiusdem Pauli, & Aëtij. Insuper insessus fiant ex foliorum myrti, rosarum, plantaginis, polygoni, symphyti, virgultorum rubi, ac lentisci decocto, pessulorum quoque vsus haudquaquam contemnendus erit, qui ex foliis plantaginis, polygoni, aut myrtillorum, symphytíque radice contusis, pauca addita manna thuris, hypocistide, ac balaustio cum eiusdem plantaginis, seu polygoni succo conficiantur. Interim gallarum puluis, ac aluminis scissi, necnon acaciæ succus cum ouorum tostorum luteis adiici poterunt, & quãdoque cupressi folia, aut rubi, paritérque & cytini. Cùm verò vsus exigit linteo serico, aut lineo tenui excipiantur, & ad formam humani digiti redacti in rosaceum intingantur, ac subdantur. Súntq; pessuli penitiùs vsque ad os vteri immittendi. Infunduntur quoque per instrumenta ad hunc vsum parata in vterum, quæ μητρεγχύτας Græci vocant, plantaginis, polygoni, seu solani succus. Similiter acaciæ, vel hypocistidis. Vel decoctum in aqua pluuiali, malicorij, gallarum, balaustium, hypocistidis, ac foliorum lentisci cum polygonij, seu plantaginis succo, aut etiam acacia. Galen. verò ex vtero sanguinis profluuium quaternis iam diebus profluens, cùm nullo alio potuisset sisti remedio, plantagini succo vtens, prorsus sanauit. Quanquam id medicamen & ad ea quę ex erosione excitantur, sanguinis profluuia, sit vtilissimum, vt patet 5. meth. med. Erosio verò magna ex parte in ceruice potiùs vteri, quàm alibi contingere solet, discernitúrque per excretam saniem, si fuerit profunda. Si verò circa os ceruicis constiterit, non solùm per hanc, sed per tactum quoque cognosci potest (eodem Galeno teste 6. de locis affect.) At quod ea per renutrionem erosorum, quæ fit per cibos boni succi, & medicamenta sarcotica dicta, hoc est, carnem gignentia curetur, patet eodem 7. de compositione medicamentorum secundum locos. Quapropter nedum iniectus plantaginis succus (vt diximus) huiuscemodi profluuium supprimere valet, si cyathi mensura iniiciatur, vt inquit Aëtius, verùm etiam aliquando fortiùs aliquod admiscendum erit, aliàs aliud pro affectionis respectu, nam si vas, vnde profluit sanguis magnum, & amplum fuerit, austeris medicamẽtis opus erit, balaustio inquam, acacia, hypocistide, gallis, malicorio, & similibus. Si verò paruum, conferent aloë, manna thuris, cortex pinus, terra lemnia, lapis hæmatites, & reliqua huiusmodi, quæ nedum cum succo plantaginis, verùm etiã vino austero nigro, aut senecionis succo

Topica.

Si ex erosione proueniat mensiũ profluuium, curatio. *cap. 5.* *Cap. 4.* *Cap. 4.* *Curãdi methodus.* *Cap. 4.*

ſucco ſubdita,& iniecta conferunt,ex ſententia eiuſdem Aetij. Et (vt ſummatim dicam) quæ mediocriter,& ſine morſu detergunt , atque exſiccant, cõmoda ſunt, vt quæ carnem generent, vt liquet tum 3.meth.med.tum 2.de compoſitione medicamentorũ per genera. Vbi verò exulceratio,ſeu eroſio adhuc fiat, vel augeatur propter redundãtes(vt diximus)in toto corpore vitioſos ſuccos, nulli in dubium venit eos priùs purgandos eſſe , & deinceps modo dicta medicamenta adhibere. Qua de re ſi bilioſi fuerint,adhibitis priùs(ſi detur occaſio)ſyr.quibuſdam,vt ex infuſione roſarum,vel ſucco myrtino,vel è ſucco oxalidis,ſeu acetoſo ſimplici, vel oxyſaccharo cum aquis plantaginis , polygoni, vel oxalidis,hoc purgans medicamentũ exhibeatur,quod recipit, tamarindorum ℥.ß.corticum myrobalanorum citrinarum ʒ.iij.in aqua oxalidis,& plantaginis fiat decoctum in quo diſſolue ſyr.de nouem infuſionibus roſarum rubearum ℥.iiij.rhab.ſine ſpica ʒ.j.vel ℈.iiij.miſceantur,& fiat potio. At ſi ſalſa pituita eroſionis cauſa fuerit,ſyr.è corticibus citri,vel mel roſaceum cum ſyr.myrtino,vel ex abſynthio aliquibus vicibus præbeto , deinceps verò medicamentum purgans tale exhibebis. Recipe corticum myrobalanorum chebularum ʒ.iiij.agarici trochiſcati ʒ.j.vel ℈.iiij.fiat decoctum in aqua plantaginis , in quo ℥.iij.ſyrup.ex tribus infuſionibus roſarum perſicarum,vel ℥.iiij.ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum diſſoluas,& potui exhibeatur.

3.meth.c.3. 2.de compo. med.per gene.cap.1.

Quibus purgari competat.

Περὶ γυναικείου ῥοῦ. *Id eſt, De muliebri profluuio.* *Caput C I X.*

QVEMADMODVM totius corporis culpa aliquãdo prorſus nõ purgabitur fœmina,aliquando parciùs,aut liberaliùs , ita quoq; interdum malum quidpiam per vterum vacuabit , vt liquet ex Gale.3.de cauſis ſympt. Vocatur autem hæc affectio à Græcis ῥοῦς γυναικεῖος,vt patet ex Gale.citato loco, & lib. de differ. ſympto. ac 6.de locis affectis,quem ſectati ſunt Paulus cap.63.libri tertij , & Aetius capite 65.libri 16. A Latinis verò muliebris fluxio, ſeu profluuium muliebre appellatur. Eſt verò totius corporis recrementi deſtillatio, vt inquit Paulus , vel vteri deſtillatio diuturna,vt Aetio viſum eſt , vel vniuerſi corporis per vterum expurgatio,ipſo haudquaquam affecto, vt ex Galeno colligitur citatis libris 3.de ſympto.cauſ.& 6.de locis affectis. In hac autem affectione(licet eius multiplex habeatur ortus,vt paulò pòſt dicemus) vterus ipſe haudquaquam affectus eſt, licet per ipſum vniuerſum corpus expurgetur,quemadmodum interdum per renes quoque euacuatur,ex eiuſdem Galeni auctoritate præcitato libro 6.de locis affectis,nec alicuius determinatæ corporis partis affectio hæc dici poterit,quanquam & ipſa ſymptoma ſit in genere excretorum immodicè , præſertim in qualitate,nam vitioſum eſt,quod expurgatur, vt eodem libro de differ. & 3.de cauſis ſympto.ſcriptum eſt. Deprehenditur verò muliebris fluor hiſce notis,à menſtrui ſanguinis eruptione differens , eo quòd in illa ſyncerus ſanguis prodit , hic verò fluxus corruptus apparet , diuerſorum tamen colorum, pro diuerſitate redundantis ſucci , vt dicemus , qui etiam citra dolorem prodit. Quapropter loci (vt inquit Paulus) continuè madent humoribus colore variantibus , laborans decolor eſt , cibum non ſentit , eúmque faſtidit , in ambulatione difficulter ſpirat , oculos habet prætumidos , nunc cum dolore, nunc citra illum,aut cum exulceratione,aut ſine illa,aut inflammata, aut ſordida,aut pura. Inferre quoque ſolet hic fluor inenarrabílem triſtitiam, & pedum tumorem,& in aliquibus perpetua deſtillatio perſeuerat;in aliquibus verò per interualla quædam redit , ex Aetij teſtimonio. Atqui ſi purus ſanguis, qualis ex diſſecta vena profluit , & cum dolore promanabit , vteri eroſionem indicabit,de qua præcedenti capite ſermonem fecimus ; nec tale profluuium muliebre appellari debet,nam in eo vterus haudquaquam affectus eſt, in hoc proprio morbo laborat,qui eroſio,ſeu exulceratio exiſtit. Hic verò corruptus

3. de cauſis ſympto. c.4. Lib. de diff. ſympt.c.vlt. 6.de lo.affe. cap.4.

Muliebre profluuium quid ſit.

3. de cauſis ſympt.ca.4. 6.de loc.aff. cap.4.

Quæ pars afficiatur.

Loco citato.

Quis affectus præter naturã ſit.

Lib. de diff. ſymp.ca.vlt.

Signa profluuij muliebris.

3. de cauſis ſympt.ca.4.

fluxus,qui in muliebri profluuio fit,aliquando ruber est, veluti tenuis sanguinis sanies,aliquando albus,velut ptisanæ succus,à pituitoso videlicet sanguine ortum habens, interdum pallidus, vbi bilis amara redundarit, interdum aquosus à serosorum humorum superfluitate. Nam perpetuò id quod euacuatur, tale specie est, quale est quod in animali redundat, vt liquet eodem 3. de causis symptomatum, potissimùm autem id fit, si mulier laxis sit carnibus, & pituitosa, ex eiusdem Galeni sententia citato libro 6. de locis affectis. Qui itaque exquisitè colorem præ se fert aliquem, is redundantem humorem facilè indicat. Si verò obscurum colorem habeat, causam eius ita perscrutabimur, linteum eo inquinatum arefactum simplici aqua eluemus, & inde à maculæ colore redundantis humoris notionem capiemus, vt inquit Aetius. Generatur autem talis fluxus muliebris, vel ex complectendi functione imbecilla, vel expultrice immodicè concitata, vel ambabus simul læsis, aut quod totus sanguis tenuis, serosúsque est redditus, vt libro de different. sympto. à Galeno scriptũ est. Atqui sanguis talis fieri potest, vel ex sanguificæ facultatis operis frustratione, vel eius, quæ tenue, & serosum separat, seu idem excernit. Incidere etiã aliquando potest ex retentrice ipsa immodicè opus suum vrgente, & cute inspissata, & renibus occlusis, ex eiusdem Galeni auctoritate citato libro de differ. sympto. Præter has itaque causas vniuersus sanguis tenuis, serosúsque reddi potest, ac per vteri vasa expurgari, retentrice eorundem vasorum facultate interim imbecilla, interdum verò expultrice (vt diximus) immodicè concitata, aut etiam ambabus simul læsis ob copiam, & sanguinis qualitatem. Si autem num sanguificæ virtutis vitio, vel eius, quæ tenuè, & serosum separat, seu excernit, symptoma hoc fiat, discernere velis, ea consulas, quæ capite de hepatica affectione, aut de renum affectibus conscripsimus. Inspissatam autem cutem probè ex te ipso percipies, neque magno labore retentricis, aut expultricis facultatis læsionem, seu vtrarúmque reperies. Cæterùm ætate vigentes mulieres rubra ferè fluxio infestat, declinante verò ætate, alba, & vtraque fluxio, si suæ ætati acciderit, facilè curatur, si alienæ, difficulter, ex Aetij testimonio. In omni verò muliebri defluxu vteri os aperitur, & velut relaxatur, quibusdam etiam vterus ipse procidit, vt vsque ad muliebre pudendum progrediatur. Qua de re magna cum diligentia curanda est affectio hæc, neque localibus auxiliis fluxus confestim reprimendus erit, nam aliquæ in hydropem, aliquæ in neruorum affectiones, aut oris ventris, aut capitis vexatione collapsæ sunt, vt liquet ex eodem Aetio. Vniuerso itaque corpori pro eius curatione, quæ citra immodicam calorem exsiccant, auxiliantur, cùm affectus sit humidus, atque aquosus (Gal. auctore lib. de præsagitione ad Posthumum) quem etiã sectatus est Paulus præcitato loco. Et propterea vniuersa victus ratio ad duo inclinare debet, vt idem Gal. asserit, potus videlicet paucitatem, & totius corporis frictionem ex melle solo multum cocto (tantum tamẽ refrigerato, vt hac in re fontanæ aquæ similis æstiuo tempore fit) post fricationem corpore peruncto: simili itaque victus ratione adstrictoria, ac ad siccum vergẽte aliquatenus crassefaciente quandoque, quam præcedenti cap. etiam instituimus, vtendũ est (vt summatim dicam) si quod interim magis, aut minùs exsiccantibus, ac adstringentibus cibis vti oportet pro diuerso humore redundante, quemadmodũ etiam & eadem victus ratio ad frigidum, vel calidum magis, vel minùs vergere debet. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, similis quoque ratio habenda erit. Verùm si mulier rubro fluore muliebri vexabitur, primùm ei sanguinem per venæ sectionem vacuabimus, vbi nihil obstiterit, partitur autẽ sanguinis detractio, veluti in his, qui sanguinem reiiciunt, quo paulatim reuulsio fiat, vt inquit Aetius. Secanda autem est cubiti vena, nam hæc non solùm materiam ad vterum confluentẽ diuertit, sed muliebris fluoris detentionem, ac constrictionẽ tutam efficit. A venæ sectione, lũbis ac inguinibus detrita, & mollia lintea imponenda sunt frigidis succis imbuta, quorum præcedẽti cap.

Loco citato. *Loco citato.* *Causæ.* *Cap. vlti.* *Loco citato.* *Prognostica.* *Li. 16. c. 66.* *Curãdi methodus.* *Cap. 8.* *Victus ratio.* *Medicamẽtorũ ratio.* *Aet. lib. 16. cap. 46.* *Venæ sectio.* *Topica medicamenta.*

cap.meminimus. Locetur autem mulier coxis accliuibus,cruráque extendat, ac inter se complicet ad vteri partes contrahendas. At si copiosè sanguis feratur,coxæ,pecten,& lumbi spongiis posca madefactis integantur. Si verò modicè destillet, lana succida vino, & rosaceo imbuta adhibeatur, & extremæ partes deligentur,atque hæc non solùm in principio fiant, sed etiam post circuitus,ante exacerbationem,& in ipsa exacerbatione, ex eiusdē Aëtij decreto,& reliquis etiam vtatur medicamentis extra adhibitis,quæ præcedenti capite adnotauimus. Commodæ quoque sunt quæcunque potiones sanguinem reiectantibus competunt,ex eiusdem Aëtij sententia. Cæterùm vbi vitiosi redundarint succi,biliosi inquam,pituitosi,aut serosi, quamprimùm quoque iidē expurgandi,ac ab vtero deriuandi, & diuertendi sunt, & propterea Galenus eodem libro de præcognitione ad Posthumum,in Boëthi vxore,quæ hac affectione laborabat,primùm medicamento per aluum educente vsus est, secundò eis quæ per vrinam ipsum educere valent,& tertiò his quæ per cutem euocare possunt,quibus remediis quindecim diebus cùm fuisset vsus, prorsus prædictam mulierem à morbo vindicauit,& proinde Boëthus quadringentos aureos ad eum misit. Seroso itaque humore existente, qui redundat, ex hiera, & agarico formatis catapotiis,& potione ex decocto myrobalanorum chebularum cum syru.ex pluribus infusionibus rosarum rubearum, vel persicarum ægram purgabis. Quòd si neque vna purgatio satis sit,iteranda quoque eadem erit,in minori tamen quantitate, quemadmodum & Galenus in modo dicta ægra rursus medicamentum purgans exhibuit. At si pituitosus fuerit sanguis, nedum hiera,agarico,& myrobalanis purgare conuenit, verùm etiam & reliquis insignioribus medicamentis pituitam per aluum ducentibus, vt catapotiis fœtidis, ex sagapeno, aut agarico compositis, item & nostris, quæ cap. de aqua inter cutem conscripsimus,priùs tamen ea exhibeantur medicamenta, quæ iam dictam pituitam concoquere ac præparare valeant. Bile autem flaua redundante eadem hiera,cum rhabarbaro myrobalanorum citrinarum decocto,ac syr.ex pluribus infusionibus rosarū purgabis. A purgatione verò ea medicamenta exhibeantur,quæ propriè οὐρητικά, id est, vrinam cientia dicuntur, quorum sylua à Gale.scripta est lib.5.de simpli.medic.facult.calida inquam,ac sicca existentia. A quibus sanguis non extenuatur duntaxat, sed & funditur, ac secernitur,non secus atque lac,quod coagulatur, seroso videlicet, & tenui seorsum segregato, crasso verò in sese coëunte, siquidem quo facillimè ad se attrahant renes quod in sanguine aqueum,tenuéque,ac serosum est, vtraque hæc conferunt,nempe totius sanguinis primùm fusio,deinde segregatio, quorum neutrum absque valido calore peragi queat. Hæc itaque peculiariter ab eodem Gal.ibidem vretica,siue vrinam mouentia appellantur, non quia solū moueant vrinas,sed quia solas absque vi etiam menses,aut lac:inter quæ apiū, atque asarum eligens,prædictæ mulieri eorūdem decoctum in aqua exhibuit: hæc nanque per vrinam humorem, qui per vterum expurgabatur, deriuando etiam euácuant,vt ipse testatur,cùm hoc quod neque menses ciunt,vt quibusdam arabicis falsò visum est,& renes occlusos liberant, si id quoque talis muliebris profluuij causa fuerit; nec minùs & per totius corporis frictiones humor quoque euocandus est. Et si ex cute spissata adhuc talis affectio fuerit orta,iisdem frictionibus rarefiet,quæ primò mollibus linteis,& demum asperis faciendæ sunt,iuxta eiusdem Gale.doctrinam præcitato libro de præcognitione ad Posthumum; his quippe medicamentis vniuerso corpori adhibitis, intacto quidem vtero huiusmodi muliebres fluores Gal.sanauit,vt eodem 6.de loc. affe.scriptum est. Subsequebatur autem totius corporis fricationem inunctio ex melle solum,multum quidē cocto,vt diximus. Verùm vbi hæc non suffecerint,perseuaueríntque muliebre profluuium, ea exhibenda sunt, quæ præcedenti cap.de mensiū profluuio dicta sunt,potissimùm autem ea eligantur,quæ non admodum efficacia existunt, item portulaca commanducata, succúsque

Li.19.c.66.

Potiones.

Loco citato.

Cap.8.

Quibus medicamentis fuerit vsus Gale.

Purgatio, vbi serosus redundarit succus.

Si pituita redundet, purgatio.

Bile redundante.

Cap.12.

Cap.8.

Cap.4.

Quæ medicamenta à purgatione competunt.

ipsius potus præsidio est, balaustiũ, rubi fructus, & flos, vt inquit Paulus: nec minùs & equisetum sistit rubrum fluorem potum ex aqua, aut vino, vel hypocisti dis, aut lentisci fructus torrefactus cum vino sumptum, vt idem Paulus refert, similiter samius aster, terra lemnia, sphragis appellata, item coagulum leporis, aut hœdi, aut ouis, aut vituli, aut cerui confert; vua etiam immatura sicca, piceæ cortex, & myrti (vt liquet ex eodem) faciunt quoque & pæoniæ grana pallida quindecim assiduè pota, aut corallorum 3.j.è vino nigro, aut vinacia trita cum vino, aut corticis loti arboris decoctum, vt inquit Aëtius, præsertim vbi fluor albus, aut serosus fuerit, proditum quoque est, vt inquit Gal. 10. de simpli. medic. facult. leporis coagulum si cum aceto ebibatur, sanare profluuium muliebre. Quòd si cũ dolore fluxus deferatur, asininũ lac, præsertim asinæ per pascua pratorum nutritæ, quiuis fuerit succus, præstat. Confert etiam & stercoris eiusdem asinæ succus, similiter & alicæ, aut ptisanæ succus, & rosaceum quoque, vel per se, vel cum lacte infusum. Ne verò ab humore trãseunte vlcus excitetur, sanies profluẽs assiduè calida aqua eluatur, & ipsis locis moderatè adstringentia adhibeantur, quæ simul abstergendi vires habeant, deinceps rosaceum, aut myrteum, aut melinum oleum illinatur, & aqua etiam pura nihil adstringens habens admixtum in principio præsertim adhibeatur ob influentis humoris acrimoniam, necnon & ob eandem causam & alicæ, & orizæ succus infundantur, ex eiusdem Aëtij decreto. Cæterùm vbi fluxus cessauerit, à veloci ambulatione, à multis pectinis, ac lumborum frictionibus, ab acrium esu, à calefaciẽtibus, à flatuosis, & ab his, quæ vrinã prolectant, diu abstinendum est, & balneis rarò vtendum, neque venter mouendus est, neq; spiritus retinendus. Hæc enim omnia malum reuocant, vt idem inquit Aëtius, quæ fortè præcepta Boëthi vxori Gale. instituit, postquam ab eodem affectu ipsam vindicauit, ne in posterum ampliùs eo morbo ægrotaret, ab eodem Boetho rogatus prohibens ne illi simile quod vacuauerat, in futurum aliud gigneretur.

Aet. li. 16. cap. 71.
Galen. 10. de simp. fac. c. de coagulo.
Li. 16. c. 67.
Loco citato.

περὶ ὑστερικῆς πνιγός. *Idest, De vteri strangulatione, seu suffocatione. Caput C X.*

QVANQVAM ea pars, quæ mulieribus ad pariendum à natura data est, à Græcis μήτρα, seu ὑστέρα, à Latinis matrix, seu vterus appellata (vt superiùs annotauimus) in infernis corporis partibus posita sit (quoniam supernis, eisque principibus communicat, cordi siquidem per arterias, cerebro per spinæ membranas, ac neruos, & iocinori per venas) propterea non mirum, si interim in eo affectus quidam oritur, cui omnes, vel quædam prædictarum partium consentiunt, qui affectus à Græcis interim ὑστέρας καὶ ὑστερικὴ πνὶξ, à quibusdam ἄπνοια ὑστερικὴ dicitur, Latini autem vteri strangulatum, seu vterinam suffocationem, vel spirationis ob vterum priuationem vocant, volentibus tamen ipsis vtraq; appellatione vnum quendam affectum explicare, nomen assumens tum à parte ipsa affecta, tum à superueniente symptomate. Est autem affectus hic (Paulo auctore ca. 71. lib. 3.) vteri recursus ad superiora: in hac affectione modo sursum, modo in latus vterus retrahi videtur, Gale. teste 6. de loc. affe. quãuis Aet. quoque fateatur, quod in hac affectione vterus velut ad supernas partes ascendisse videtur, semper etenim, siue sursum retractus fuerit totus vterus æqualiter, siue ad latus inæqualiter trahatur, velut supernas partes ascẽdisse videtur, cum eiusdem suffocatio oritur: quo motu non creãdæ prolis gratia mouetur, si priuetur his, quæ cõcupiscit veluti animal, vt quibusdam visum est, & propterea vniuerso corpori nocere fatendum est: nec ob id quod posteaquàm ita per corpus vterus errauerit ad septum transuersum perueniẽs respirationem impedit, veluti quidam prædictæ opinioni addiderunt, idcirco strangulatio fit; sicut etiam falsa quoque eorum opinio est, qui asserũt vterum exsiccari vbi suppresi sint menses, deinde humectari cupientem, ad viscera vsque ascendere, cùm

Quid sit strãgulatio vteri.
6. de lo. affe. cap. 4.
Aet. lib 16. cap. 68.

cùm verò aſcendendo nonnunquam ſeptum tranſuerſum contingat, idcirco animal ſpiratione priuari, etenim tanquam erroneæ prædictæ opiniones à Galeno eodem ſexto de locis affectis, impugnantur, & refelluntur, alia propterea cauſa huius retractionis, ſeu recurſus inueſtiganda erit, ſi priùs partem ipſam affectam, ac affectum ipſum demõſtrabimus. Quòd verò vterus primò, ac præcipuè in hoc vitio afficiatur, omnium medicorum conſenſu liquet, & Galenus citato loco per hæc verba confirmauit, cùm dixit. Quòd autem à priſcis iam inde ſeculis optimo iure creditum fuerit hyſterica dicta ſymptomata ad vterum tanquam ad radicem pertinere, vel maximo argumento eſſe poteſt, quòd & ſolis viduis, & iis quibus menſes ſupprimuntur, huiuſmodi affectus euenire conſueuerunt, quanquam ſi quiſpiam dixerit, quòd vbi in hac affectione vterus retrahitur, vteri corpus non eſt affectũ, ſed peruerſione laborat, cùm aliâs alior ſum trahatur, hîc haud abſurda dicere videbitur, vt idem Galenus inquit. At quiſnam affectus ſit vteri ſuffocatio, ſeu ſtrãgulatio, non admodum liquet, nam interim cum eius retractione, ſeu peruerſione fit, interim autẽ citra peruerſionem, ſed quãdo cum vteri peruerſione affectio iam dicta generatur, nulli in dubium venit morbum eſſe in ſitu, ſeu figura ipſius vteri, prout ab Hippocrate, & Galeno tertio de articulis, ſcriptum eſt, quanquã non propterea quod peruerſus, ſeu retractus eſt vterus, ſymptomata, quę in animalis corpore apparent, oriantur, ſed propter aliã cauſam (vt dicemus.) In hac etiam vteri ſtrangulatione, quæ cum eius peruerſione fit, idem vterus intemperie, eadémque frigida immodicè laborat, qua duntaxat eum laborare aſſerimus cùm citra eiuſdem peruerſionem affectus hic excitatur, licet oriri haudquaquam poſsit quomodolibet generationem habeat, niſi intemperies hæc principibus partibus impertiatur, cordi inquam, aut cerebro, ſeu vtriſque primùm, & deinceps ab eis vniuerſo corpori præſertim in prima, ac præcipua eius ſpecie, ſeu differentia. Perpetuò itaque intemperie, eáque nimium frigida in hac affectione vterus laborabit. Qua de re morbum hunc non inflammationem, ſed flatuoſam perfrigerationem eſſe Soranus dicebat, interim autem ſimul cum ea malè ſituatus, ſeu figuratus erit pro diuerſitate, ſeu magnitudine cauſarum, ex quibus originem duxerit, vt dicemus. Comitatur autem taliter affectos cùm acceſsio propinqua eſt, torpor mentis, pigritia, crurum imbecillitas, pallida facies, ac triſtis quidam aſpectus: inſtante verò ſtrangulatione, ſopor grauis, ac profundus, mentis, ac ſenſuum apprehenſio cum vocis interceptione, pulſus autem parui, ac debiles fiunt, & aliquando penitus intercipiuntur, quibuſdam autem neque reſpiratio ſenſibilis permanet, aliquando verò aliis actionibus integris manentibus, magnam reſpirationem ex hac affectione habent, ſtomachi etiam dolore vexantur, & ſaliuam vomunt, ſi in ſtomacho, aut capite humiditas ſita eſt. Interdum etiam ſic exanimat, vt tanquam comitiali morbo proſternat: diſtat tamen hic caſus, eo quòd neque oculi vertuntur, nec ſpumæ profluunt, nec nerui diſtenduntur, ſopor tantùm eſt, ídque quibuſdam fœminis crebro reuertẽs, perpetuum eſt (Celſo auctore, cap. 20. lib. 4.) Inclinante verò acceſsione, corpus firmari incipit, & malæ rubeſcunt, ac oculi poſt multam grauitatem attolluntur, & vbi iam malum ægram relicturum eſt, humiditas quædã ex locis muliebribus excurrens tactu percipitur, & inteſtina murmurant, ac ipſe vterus paulatim laxatur, atque ſic exurgens ægra intellectum, & ſenſum recipit, vt liquet ex Aëtio, & Paulo. Obſtetrices quoque, ſeu medicę, quę ipſas exquiſitè tetigerunt, fatentur circa vterum notas quaſdam apparere, nam ceruix eius inclinata videtur, interdum quidem veluti ſurſum retractus ſit totus vterus, interdum verò veluti ad latus trahatur, nam ſimul cum vtero, ceruicem quoque ipſius retrahi neceſſe eſt (Galeno auctore, eodem ſexto de locis affectis.) Cæterùm cum vteri ſtrangulationis differentiæ plures eſſe poſſunt, pro efficientis cauſæ magnitudine, vel pro ſpecierum quarundam varietate inter ſe differentes, quia in earum aliqua omnino ſpiratio perditur, non ab re quæreret

Cap. 4.

Quæ pars afficiatur in vteri ſtrangulatione.

Quis affectus præter naturã ſit.

Tex. & comment. 100.

Vide Aet. loco citato.

Signa ſuffocationis vteri.

Cap. 4.

Quomodo viuere poſſint, quæ vteri ſuffocatione labo-

rant, etiam si nihil omnino spirent.

5.de loc.aff. cap.1.
6.de loc.aff. cap.4.
Lib.de vtil. respir.cap.1.

quispiã quomodo viuere tales possent,quæ nihil omnino spirant? Cùm in confesso sit spirationem à vita,& vitam à spiratione separari non posse,adeò vt viuentem non spirare, & spirantem non viuere sit imposibile, quinimò vbi cor respiratione priuetur, illico hominem perire necesse est, vt liquet quinto, & sexto de locis affectis,& libro de vtilitate respirationis; qua de re quidam Heraclide posteriores credentes seruari aliquid spirationis,quamuis ipsa non appareat,carptæ lanæ flocculos coram naribus suspendi iubent,vt exactè deprehendatur num spiritus aliquis inter spirandum tum intro,tum foras rursus deferatur: aliqui poculum aqua plenum ori ventriculi imponere præcipiunt, & considerant an aliquo motu aqua agitetur, quippè immotum omnino seruari humorem aiunt, si tota perierit spiratio;& profectò vtrique ignorant aliquando sublata penitus, oris, ac narium respiratione animal viuere posse, modò ea supersit, quæ in toto corpore ab arteriis, & corde perficitur: id quod in latentibus animalibus manifestò apparet, nulla apparente in ipsis spirationis nota: hæc etenim per totam hyemem mortuis simillima in cauernis latitant per arterias tantùm totius corporis transpirantia: pari item ratione in vteri strangulatione fieri potest, vt toto corpore frigefacto (vt diximus) id enim manifestè videtur,nulla prorsus prodeat ab ore spiratio, supersit autem ea quæ à corde,& arteriis fit, est etenim maximus, & præcipuus respirationis vsus (vt sexcentis in iocis à Galeno decretum est) vt intimus calor, & refrigeratione, & vẽtilatione seruetur. Qua de re exiguus ille calor in histericis mulieribus derelictus arteriarum, cordísque officio conseruari poterit, quæ actio à quibusdam medicis transpiratio dicitur,quamuis (vt diximus) quæ fit ab ore,& naribus respiratio omnino fuerit abolita,licet etiam adeò parua esse posit,vt sensum lateat nedum respiratio, sed etiam transpiratio ipsa: illúdque clarè constat non solùm in Galeni,sed etiam Aristotelis doctrina,qui libro primo de natura animalium, cap.11.talia protulit verba. Sed datur viuendi facultas etiam si desit spiratio,quanquam itaq; perfecta animalia, quæ temperatè calida sunt, præsertim dum sanitate fruuntur,citra spirationem haudquaquam viuere possint, vt liquet ex modo citatis Galeni locis, attamen quæ frigida suaptè natura sunt, vt latentia, aut ex accidenti vniuersum eorum corpus tale redditum est, vt in hystericis conspicimus citra respirationem non inconuenit, vt in vita seruentur, modo arteriarum, cordísque officium eis conseruetur; nec propterea his,quæ cap.de apoplexia, scripta sunt, contradicimus. Adhuc vt nihil ad affectum hunc pertinens maneat indiscussum,iterũ quæret quispiam quàm ob causam corpus hystericarum mulierum refrigeretur?Ea verò haud difficulter dissolui potest,si causas,quæ præcesserunt,diligenter intueamur. Nam conuenit inter omnes medicos,vt idem Galenus asserit citato libro sexto de locis affectis, hunc affectum magna ex parte viduis euenire, hísque maximè, quæ cùm antea probè purgarentur, ac parerent, atque virorum concubitu gauderent, iis omnibus priuantur; ex quibus coniicere possumus, quòd ob retenta menstrua, vel ob semen cohibitum mulieres vteri suffocatione, seu strangulatione cruciantur, ídque fortasse magis (vt idem Galenus inquit) à semine retento contingere potest, vtpote magnam vim obtinente, vt est enim in mulieribus humidius,ita etiam & frigidius, semen etenim in vtero paulatim coaceruatum, aut etiam sanguis menstruus, vitiosi redduntur, ac perfrigerantur, quibus perfrigeratis vterus quoque taliter afficitur,à quo demum ad cerebrũ, ac cor frigiditas trãsmittitur paulatim tractu temporis.à quibus deinceps vniuersum corpus celeriter alteratur, ac refrigeratur, & relata inferunt symptomata,vel tenui quadam substantia, veluti aura ab eisdem excrementis ad iam dictas partes principes ascendente, vel continuitate partium traducta alteratione per quandam veluti qualitatis diffusionem mediis corporibus,cum quibus vterus ipse prædictis principibus partibus communicat. Neque mirum videri debet,si vel ex minima humorum mole tanta consequantur symptomata, etenim

Cur hystericarum corpus refrigeretur.

Loco citato.

Causæ.

etenim à phalangij quoq; ictu totum corpus affici videtur exiguo veneno per minimum foramen iniecto, & longè maiori admiratione est scorpionis ictus, quod breui admodum tempore grauissima infert symptomata, quanquam exiguũ sit id, quod iniicitur, aut nihil omnino, nullo apparente foramine in ipsius aculeo; necnon quòd canis rabie capti, solum sputum si humanum corpus tetigerit, rabiem excitare posit, ex eiusdẽ sputi qualitate aucta quadam corporis dispositione, ita vt post sex menses quando ad magnitudinem notatu dignam peruenerit, discerni posit: item similibus quoq; affectibus infestari possumus iis, qui pernicioso epoto veneno eueniunt corruptis in nobisipsis adeò humoribus, vt veneni tum qualitates, tum vires æquent. Vitiatum itaque semen, aut menstruũ cùm retinentur, corporibus potissimùm vt afficiantur idoneis, paulatim tractu temporis principalium partium aliqua consentiente, à qua deinceps vniuersum corpus celeriter alteratur, cùm totum corpus refrigerare valeant, prædicta grauia symptomata inferre possunt, & aliàs aliæ quoque accidentium species oriri solent pro multitudinis, qualitatisve ratione tum menstruorum, tum seminis. Nam vbi crassa, vel acris fuerit eorum natura, conuulsiones, si verò atræ bilis naturã habuerint, mœstitiam inducere possunt, quemadmodum animi quoque defectiones, & ad fortes extensiones, & refrigerationes, & stomachi actum sequi consueuerunt. Et propterea contingit etiam quibusdam sensus, ac motus priuatio, & pulsus obscurus, ac paruus, & penitus interceptus, in aliquibus verò tum sensus, tum motus adest, itémq; ratio, verùm vix respirant, aliquibus etiam vox intercipitur, aliis contrahuntur artus, vt liquet nono de compositione medicamentorum secundum locos. At si ex mensium suppressione vteri strangulatio excitetur perueniẽte quidem ad vterum ipso sanguine menstruo, sed ad interna ipsius ingredi non potẽte, aut quia crassior est quàm vt per ora vasorũ posit penetrare, aut quia clausa sunt ora, propter quod multiplicatus in venis eas extendit, atque vicina ipsis vincula madefacit, citra eius peruersionem non erit, quoniam plenitudo repletorum corpora & in latum, & in profundum extendit, sed longitudinem abbreuiat, continuò propterea vterum retrahi necesse est: ob quam causam vel sursum, vel ad latus retrahatur oportet. Quo fit, vt si æqualiter vndiq; trahatur, recta erit, & sine inclinatione ipsius transmutatio, si verò inæqualiter ad partem vehementiùs trahentem. Vasorum itaque ad ipsum vterum peruenientium & plenitudo, & suspensio causa est, ob quã vterus in eius strangulatione vel sursum, vel ad latus trahatur: id quod semper euenit quando eadem affectio ex menstruorum retentione originem habet, & præter id quòd purgationes eisdẽ supprimuntur, spiratione tamen non priuantur, neque animi defectu, aut aliis modò dictis symptomatibus valdè laborare videntur. Nam vitiato semini maior quidem quàm menstruis vis adest ad noxam vniuerso corpori inferendam, ex eiusdem Galeni sententia, & proinde magis spirationis, ac pulsus abolitiones eo redundante apparebunt, cõuulsiones, animi defectiones, ac alia paulò ante dicta symptomata, & sæpiùs viduis, atque aliis monialibus ex tali causa proueniet vteri strangulatio, etiãsi optimè purgentur, pręsertim si naturaliter multo semine abundauerint, aut affatim à concubitu, quo antea creberrimè fuerant vsæ, abstinuerint: sæpenumerò citra vteri peruulsionem tales fiunt strangulationes, cùm videlicet tenue, ac non multum fuerit semen retentum; quandoq; etiam cum eiusdem peruersione, seu retractione, cùm videlicet semen ipsum plurimum fuerit, ac crassum, eodẽ modo quo sanguis menstruus tum vasa, tum vincula implens, extendens, ac madefaciens, quemadmodũ accidit in muliere vidua longo iam tempore, quæ præter cætera mala, neruorum quoque distentione vexabatur, cui cùm manibus tractarentur partes muliebres, adhibitisq; calidis medicamentis oborta titillatione cum labore, ac voluptate, veluti per coitum vsu venire solet, crassum, plurimúmq; semen excreuit, atque ita molestia sua liberata est, vt idem Gal. testatur citato lib. 6. de loc. affect. Huic etenim

Cap. 10. Si ex mensium suppressione fiat vteri suffocatio, signa.

Signa, si fiat ex vitiato semine.

6. de loc. affe. loco citato.

vterus

vterus retractus erat ſic obſtetrice dicente. Quandoque etiam (vt inquit Aëtius) oritur affectio hæc, vel vtero perfrigerato dum menſes prodeũt, vel propter abortum, vel ſanguinis eruptione ab vtero ab aliquo repentè ſuppreſſa: id quod promptè ex adſtantium loquela percipies. At quòd mulieri, quæ vterinis moleſtatur, aut difficulter parit ſuperueniens ſternutatio bonum ſit, liquet ab Hippocrate aphoriſmo 35. quinti libri, quo loco per vterina, ſuffocationes vteri intellexit Galenus, & bonum tum ſignum, tum cauſam eſſe ſternutationem fatetur. Quòd verò grauior, ac moleſtior ſit vteri ſuffocatio ex detento ſemine orta, quàm ex ſuppreſsis menſibus, maiorem noxam, ac maiora ſymptomata inferens, ex eodem Galeno liquet, eodem ſexto de locis affectis. Quemadmodum etiã quod ſatis periculoſior ſit ea, in qua tum ſpiratio, tum pulſus abolentur (quam primam eius ſpeciem, ſiue differentiam nominauimus) etenim nonnullæ ex talibus pereũt, licet quædam etiam ſeruatæ videntur. Accidit hęc affectio omni quidem tempore, ſed hyeme præcipuè, ac autumno, iunioribus pręſertim ſalacibus, ac ſterilibus, maximè ſi per medicamenta ſteriles fuerint. Cæterùm affectus hic vbi inuadere aſſueuerit, comitialis modo diuturnus, & per circuitum repetens efficitur, & tutus quidem apparet, ſingulis tamẽ acceſſionibus præceps periculum affert, vt non eadem ſolùm die, ſed intra paucas horas interimat, vt patet ex Aëtio, & Paulo. Quoniam verò hæc affectio duplicem curationis modum requirit, vnũ acceſsionis tempore, reliquum verò eadẽ non vrgente, propterea, quæ acceſsionis tempore adhibenda ſunt, primò conſcribemus, victus ratione derelicta. Nam acceſsionis tempore, ac etiam vbi eadem conquieuerit, cibum nullum, aut paucũ præbere oportet, vt liquet ex Paulo. Aegra itaque ceruice, ac ſcapulis accliuibus collocetur, femoribus, ac inguinibus decliuibus, extremæ partes deligentur, ac fricentur, crura præſertim, & pedes, & quemadmodum in multo effluxu cucurbitas mammillis imponimus, ſic quibus ſurſum, aut in latus tractus eſt vterus, inguinibus, & coxis adhibebimus: & naribus quidem ea quæ fœtidiſsimum odorem habent, vteris autẽ odorata, & ea etiã, quæ laxare, ac calefacere poſsint, medicamenta afferemus, Galeni decreto primo de arte curat. ad Glauconem. Qua de re naribus admouere oportet caſtoreum, ſagapenum, galbanum, ſingula ex aceto trita, ac naribus illita, aut acetum acerrimum calfactũ naribus adhibeatur, in quo calamintha, thymus, & alia huiuſmodi acria fuerint decocta: hæc etenim craſſos cerebri vapores incidere, ac attenuare poſſunt, ac ſimul frigiditatem depellere, & inſpirata thoracem, ac pulmonem expurgant, & ſtomachum corroborãt, vt inquit Aëtius. Item nares ſuffiantur caſtoreo, galbano, aut ſulphure, aut funiculo lucernario recens extincto, aut pennis vſtis, ſeu ſoleis antiquis, aut cæparum, aut alliorum corticibus, aut capillis ipſius propriis exuſtis: quidam etiã matulam vrinariam inueteratam, & pannos ſulphureos incenſos naribus admouent; ſinapi item tritum cum aceto naribus adhibeatur, aut rutam viridem manibus contritam ſuffito, aut eadem cum melle lana excepta in anum indatur, ex Galeni auctoritate, nono de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, qui etiam excitare ſtrangulatas aſſerit: bitumen, caſtoreum, galbanum, picem liquidam, & cedriam, pilos vſtos, rutam, allium, cæpam, & cornu ceruí, ſi odorentur. Sternutationes etiam excitẽtur caſtoreo, aut pipere naribus per ſpecillum admoto. Os item ægrè aperiatur, ac medius digitus ad vomitum proliciendum intromittatur, & ſuper hæc omnia mulier magnis vociferationibus excitetur, aut vocetur. Vterum verò infernè per pudendum odoratis ſuffias ſtyrace, cinnamomo, caſsia, coſto, amomo, ligno aloës, ac ſimilibus: illiniantur etiam intra pudendum ea quæ laxandi, calfaciendi, ac flatus diſſoluendi vires habent, veluti eſt oleum irinum, nardinum, rutaceum, aut in quo cuminũ, vel aniſum fuerit decoctum, & reliqua huiuſmodi, quæ digitis excepta obſtetrix vſq; ad vteri os immittat, ac leniter, & diu confricet, vt hinc irritatus craſſus humor, qui in vtero hæret, prouocetur, ac calfactus excernatur, vt idem Aëtius inquit. Peſsi item

Prognoſtica. — *Citato loco.* — *Curatio acceſsionis tẽpore.* — *Cap. 14. Quæ naribus admouenda ſint.* — *Lib. 16. c. 68.* — *Cap. 10.* — *Suffitus.* — *Vtero quæ immittenda ſint.* — *Loco citato.* — *Peſsi.*

item parentur ex his,quæ eandẽ vim habent calfaciendi,laxandi,& flatus discutiendi, quorum formulas cap.de menſium ſuppreſsione, inuenies, niſi quòd odorata quædam iniicere poteris, lignum aloës videlicet, caſsiam, cinnamomum,coſtum,moſchum,& interim ea quæ à vulgo ambra canis,& zibet appellantur:teſtudinis item terreſtris hepar tritum in peſſo ſubdito ʒ.nanque ad vteri ſtrangulatus,ac dolores confert:hoc etiam tempore in ſedem glãdes indantur ex ruta,cumino,agarico,ſale gemma,hiera,ac melle præparatæ:aut ex cumino,ruta,& caricis eædem parentur.Proderit quoq; vbi hæc non ſuffecerint clyſteribus ſtercus ſubducere, vt inquit Paulus, quorũ copiam cap. de coli dolore,reperias. Præcordia item faſciis vinciantur, & diſtentis manibus os vteri comprimatur ; illinantúrque imus venter,ac inguina,& ſaccelli in eiſdem locis adhibeantur,prout eodem cap.de menſium ſuppreſsione,docuimus : & vbi facultas detur,inſeſsiones quoque parentur in decoctis baccarum,& foliorum lauri,pulegij,calaminthæ,marrubij,artemiſiæ,conizæ,ſauinę,cẽtaurij,dictãni, ſampſuchi,fœnugræci,althææ,chamæmeli,ariſtolochiæ,iridis,& ſerpilli, ex eiuſdem Aëtij ſententia. Verùm inſeſsionum tempore cerebri cura non relinquatur,ſed roſaceo,& aceto caput irrigetur,& in aceto etiam priùs ſpondyliũ, ſerpillum,ruta,& interdum caſtoreum decoquatur, ac naribus quoque prædicta odoramenta aſsiduè adhibeantur,præſertim caſtoreum cum aceto, vt ipſe inquit. Poſthæc ad caſtorei potionem tranſibimus, quod aſsiduè potum ſæpè penitus ab hoc morbo liberat,dandúmque eſt quotidie ʒ.j.pondere,aliquando cum aqua mulſa,aliquando cum artemiſię decocto,Aëtio,& Paulo teſtibus. At vbi acceſsio conquieuerit,ac ab eadem præſeruari velit ægra,aut diuturnus factus fuerit affectus,plerunq; à venæ ſectione initium facimus,præſertim ſi menſtruæ purgationes fuerint detentæ,deinde ad alui euacuationẽ progrediemur. Secetur autem tali vena.Purgatio autem fiat ex hiera, vt prædictis auctoribus viſum eſt. Verùm ſi cum menſium ſuppreſsione craſsi etiam,ac frigidi ſucci redundabunt, iidem priùs concoqui, ac præparari debent, & deinde purgari ex eadem hiera cum agarico,ſeu pillulis fœtidis,aut de ſagapeno cum eadem hiera,& agarico, & (vt ſummatim dicam) eiſdem medicamentis vtare, quæ cap. de menſibus ſuppreſsis,cõſcripſimus. A quibus diaſpolitico pharmaco aſsiduè vti debent,& eo quod ex tribus piperis generibus conſtat,ac etiam eo quod ex calamintha appellationem habet. Verùm ſingulis admiſcẽda ſunt quæ ſemen minuunt, ac abolent, qualia ſunt viticis,rutæ,cannabis ſemina, nymphææ radix,ac reliqua huiuſmodi,quæ cap.de fluxu genituræ, notauimus,præſertim ſi ex detento ſemine vteri ſtrangulatus fiat : caſtorei quoque ʒ.j.aſsiduè potent, modico aniſo adiecto, vt Aëtius aſſerit ex Philagrij auctoritate. Interim quoque diambra, diamoſcho, ac antidoto mithridatica vti poteris. Celſus caſtoreum, vel git, vel anethum potui dandum eſſe præcipit. Adhibeantur quoque ſupra relatæ inſeſsiones,ac peſsi.poſtremo verò ad naturalia balnea, eáque calida confugiendum, poſtquæ vnctiones quoque approximentur pectini, inguinibus,ac lumbis ex oleo liliaceo, irino, ac rutaceo, & nardino, viticis, ac rutæ ſemine,coſto,ac caſsia,exiguáque cera paratæ:interim quoque ſaluiæ, aut calaminthæ contuſæ,ſeu ſeminis cannabis quidpiam admiſceto : multum etiam conferunt deambulationes matutinæ, geſtationes, quæ in curru, vel naui, vel iumento.A motu verò geſtationis prodeſt vociferatio,& lectio clara, modulata,ac concinna:item vnctio,frictio,& exercitatio per congrua interualla repetita, vt inquit Aëtius. Et in vniuerſum vbi ex redundante potiſsimùm ſemine generatur hæc affectio,tum victus,tum medicamenta conferunt,quę reſiccandi vim habeant,ſiue calida,ſiue frigida fuerint:ſimiliter & his vtendum,quę totis ſubſtantiis ſemen extinguunt. Ad vteri ſtrangulatus conuenire inquit Galenus,nono de compoſitione medic.ſecundum locos, agarici ʒ.j in potu acceptam ex vino;item plantaginis ſemen,& ſuccum cum vino : nec minùs cõfert onyx ex conchylio potatus,& acetum ſcilliticum abſorptum,vt ipſe inquit.

Quæ per ſedem inijciẽda ſint.

Inſeſsiones.

Vbi acceſſio non vrgeat, curatio.

Venæ ſectio.

Purgatio.

A purgatione quæ tribuenda ſint.

Lib.16.c.71.

Topica.

Li.16.c.68.

Cap.10.

De agarico nota.

peſsi

περὶ προπτώσεως ὑστέρας. *id est, De vteri prolapsu, seu procidentia.*

Caput C X I.

CONTINGIT etiam, licet raro, vt quemadmodum sursum, aut ad latus vterus peruertitur, ita quoque deorsum prolabatur: atqui ipsum prolabi dicimus, cùm ita deorsum euertitur, vt foras promineat, ex Aëtij auctoritate, cap. 76. lib. 16. Non tamen velut quidam imperiti putant à suis appendicibus exolutus totus excidit, nam si ita procideret, restitui haudquaquam posset, ex eiusdem Aëtij, ac Pauli sententia.

Vteri procidentia quid sit.

Aet. loco citato.

Paul. libr. 3. cap. 72.

Prolapsi vteri signa.

Quòd verò vterus hoc vitio laboret, morbo scilicet in situ, seu positione hæc signa manifestabunt. Nam id quod procidit struthiocameli ouo simile est iuxta maioris, ac minoris differentiam, prout violenta euersio contingit, & in principio plurimus sanguis erumpit, deinde cõsequitur dolor præcordiorum, lumborum, imi ventris, ac pudendorum, & periculum est ne perfrigeratis locis conuulsio inferatur, quamuis progressu temporis vbi affectio inualescit, & loci callosi facti sunt, neque conuulsionis periculum imminet, neq; dolor infestat, eodem Aëtio teste.

Causæ.

Externæ.

Sunt autem eiusdem prolapsus causæ multæ, quarum quædam externæ sunt, & quędam internæ: externæ quidem, vt si ab alto delapsa sit mulier, & in coxas delata disruptis pelliculis, ac ligamentis, quæ vterum continent, ac vicinis partibus connectunt: ob violentam etiam secundæ extractionem, quod præcipuè in abortibus contingit, ac ob inartificiosam fœtus extractionem, item nimia spiritus detentio, immẽsa oneris eleuatio, aut plaga vteri prolapsum inducit: quin & ob vehementiores animi affectus; velut si liberorum amissio, aut hostium incursus nuncietur, aut ob periculosam nauigationem, aut eiusmodi quandã causam mulieres toto corpore solui solent, ita vt vterus simul prolabatur.

Internæ.

Internæ autem causæ esse possunt humoris plurimi, ac lenti defluxus, ac partuum frequentia, ob quæ appendices, ex quibus vterus dependet, laxantur, ac soluuntur: aliquando etiam ob membranarum, ac musculorum vterum sustinentium resolutionem, hæc affectio contingit, quod inclinata ætate maximè fieri solet, vt inquiũt Aëtius, & Paulus, quarum causarũ dignotio haud ægrè haberi poterit, partim ex teipso, partim ex ægræ, seu adstantium sermone.

Prognostica.

Verùm ex quacunque causa fiat, cùm adhuc recens est affectio, conari oportet, vt vterus ipse contrahatur, in principio enim facilè dirigitur, & rectè locatus permanet, pręcipuè in vigoris ætate, nam in ætate prouectioribus contrahitur quidem, sed ex leui occasione rursus prolabitur, ex eiusdem Aëtij testimonio. Cùm verò in hac affectione vterus ex sua sede diuaricatus sit, vt iterum reponatur in proprium locum oportet.

Curãdi via.

Conuenit igitur (fæcibus clystere priùs euacuatis, vrináque excreta, si in vesica lotium collectum fuerit, quo vterus vndequaque sit liber, nam inter vtrunque, rectum inquam intestinum, ac vesicam situs est) laborantem figurare supinam coxis altioribus reflexis poplitibus, ac cruribus disparatis, deinde prolapsam vteri partem oleo tepido, ac butyro, vel betæ, maluæ, althææ, fœnugræci, seminis lini, aut similium decocto fouere, posthæc lanam conuolutam figura, ac crassitudine muliebri pudendo correspondentem accipiemus, tenuiq; linteo circundabimus, ac inuoluemus, & acaciæ, aut hypocistidis succo vino diluto intingemus, ac vtero apponemus; & citra violentiam totum, quod prolapsum est, sursum reprimemus, quoad tota moles intra sinum recipiatur, & vterus in proprium locum reponatur, deinceps alium lanæ hapsum vino adstringente imbutum superponemus, atque totum pectinem spongiis ex posca expressis integemus, & mulierem reclinabimus crura extensa, ac coaptata habentem, ita vt alterum alteri incumbat, inde cucurbitulæ agglutinabuntur cum flamma copiosiore vmbilico, & vtrisque inanibus partibus (quas ilià nominant) naribus odorata admouebimus olfacienda: infernè autem quæ grauem odorem habẽt applicabimus, quorum omnium præcedenti cap. copiam reperies. Tertia verò

die

die lana adhuc intra pudendi sinum existẽte, mulier in vino nigro austero aliquatenus tepefacto, aut in myrti, lentisci, rubi, aut malicorij decocto insideat, & post insessionem rursus supina coxis altioribus locetur, & sublata ex pudendo priore lana, alia rursus eodẽ medicamento imbuta subdatur. Cataplasmata verò deforis imponantur, ac imum ventrem ex palmulis, polenta, lenticula, ac malicorio cum oxymelite, atque hęc tribus diebus interpositis rursus fient, quoad perfectè vitiũ discusseris, & vbi vteri crebrò prolabuntur, posca abluantur, in eadémque mulier diutius insideat, & deinceps omnia relata fiant. Vbi verò prolapsus vterus temporis progressu intumuerit, plurimóque humore refertus fuerit, vt præ tumore reduci nõ possit, betarum decocto ipsum rigamus, deinde acetum affundimus, & salem tenuissimum inspergimus, & postea sedato tumore eodem decocto perfusum detrudimus, vt inquit Aëtius, & deinceps cucurbitas, vt suprà affigemus, & odorata assiduè naribus admouebimus, ægráque vndequaque circuntecta rebus fœtidis suffiatur infernè. At si processu temporis, id quod prolapsum est, computruerit, idipsum auferetur nullius metu periculi. Etenim vniuerso vtero ablato vbi putrefactus fuisset, mulierem nihilominus superuixisse, narrant Aëtius, & Paulus quorundam auctoritate. Oportet autem vt à vociferationibus, sternutationem mouentibus, ac tussim, aliísq; immodicis motibus abstineant, ita vt quietè, & tranquillè viuant, vtantúrque cibis boni succi, & odorato vino, ac tenui.

περὶ μύλης. *id est, De mola.* *Caput CXII.*

INTER propria quoq; vteri vitia connumeratur id, quod à Græcis μύλη, à Latinis mola nuncupatur, nomen sumẽs à motus tum difficultate, tum grauitate, vt Aëtius refert cap. 80. lib. 16. Nam velut mola ipsa grauis est, ac difficulter mouetur, ita & affectus hic mola appellatus, ad eius similitudinem & grauat, & difficulter mouetur, licet non nisi per accidens, vt dicemus, quẽadmodum & ipsa mola. Hanc molam induratum esse vteri tumorem, qui modo in vuluæ ostiolo, interim in tota ipsa prominet, Aëtius citato loco, & Paulus cap. 69. lib. 3. fatentur, etsi idem Paulus in fine citati capitis aliorum quorundam auctoritate asserat, molam carnem esse informem ipsis vuluæ tunicis adhærescentẽ, ac fœtus modo in lucem edi. Verùm quicquid pręcitati auctores asserant, nos Galenum sectantes dicimus cum eo molam esse carnem informem, quæ in mulieribus vtero gestatur, vt 14. meth. med. ab eo scriptum est. Vel molam esse carnem quandam inutilem, atque informem, ex eiusdem Galeni sententia, 14. de vsu part. Quapropter non omnem induratum vteri tumorem molam esse fatemur, vt Paulus, & Aëtius sentire videntur, sed inutilem illum conceptum carnosum, atque informem, qui etiam vtero gestatur. Inutilis nanque est, cùm sit à natura aliena caro illa, nec vtilis mulieri, cùm & ipsam grauet, ac laborem inferat, impediátque mensium purgationes, vt dicemus. Nec etiam vtilis pro generis propagatione, veluti & naturalis conceptus est: item informis caro hæc cum artificiosa forma, & humana careat, licet quandam figuram contineat, quinimò diuersas figurationes suscipit pro diuersitate materiæ, ex qua generatur, similiter & agentis, à quo figurationem recipit. Quòd verò sub conceptu mola contineatur, licet idem imperfectus, atque inconcoctus sit, confirmatur ab Aristotele quarto de gener. animalium, cap. 7. dum dixit. Cùm igitur ex humore concoctu difficili conceptus constitit, tunc gignitur quod mola vocatur, afficitur enim conceptus eo modo, quo ea quæ inquinari dicimus, cùm elixantur, portatur etiam, seu gestatur vtero conceptus hic, qui mola appellatur, & non est vteri tumor induratus in eius substantia ortus, quoniam interdum fœtus modo in lucem editur. Pariunt enim quandoque mulieres carnem hanc, quam molam vocamus, vt testatur idem Aristoteles eodem loco, & Aëtius illud quo-

Quid sit mola, ex Aetio & Paulo.

Mola quid sit, ex Galeno.

14. met. c. 13. 14. de vsu part. cap. 7.

rundam auctoritate confirmauit citato loco, cùm dixit. Quidam verò tradunt in quibusdam mulieribus caruncuIas ad iuglandis magnitudinem per pudendum excretas esse, aliquando singulis mensibus, aliquando bimestres, aut trimestres. Præterea Galenus eodem decimoquarto de vsu partium, scriptum reliquit molæ conceptum ouo proportione respondere, quamuis non perfecto, sed subuentaneo: at oua animalium partes non sunt, nec eorundem tumores præter naturam, sed proportione respondent iis, quæ adnascuntur, vt liquet ex eodem Galeno, vndecimo de simplicium medicamentorum facultatib. Quare & mola in numero eorum, quæ adnascuntur, existit, non tamen familiarium, & vtero gestatur, ac non ipsius induratus tumor est. Hinc quoque patet error eorum, qui volunt molam esse in multiplici differentia, nam præter hanc, quæ carnosa existit, quandam aquosam, & quampiam etiam flatuosam esse fatentur, quoniam nisi caro sit inutilis, atque informis, quæ in mulieribus vtero gestatur, haudquaquam mola appellari debet, iuxta Aristotelis, & Galeni sententiam. Quòd verò vterus afficiatur in hoc vitio, ex mensium suppresione, præter naturam tumore, ac ipsiusmet vteri dolore percipitur. Affectus verò morbus est in cõpositione, speciatim in numero, ac inter eos, qui toto genere præter naturam existunt, velut est lapis in vesica, iuxta Galeni sentẽtiam, eodem decimoquarto methodi medendi. Quanquam Aristoteles velit, quòd nec perfectam, nec alienam omnino habeat naturam mola ipsa. Atqui Galenus propterea toto genere præter naturam eam esse fatetur veluti in vesica calculus, hypochyma, & myrmecia, quoniam omnia talia tanquam molesta, & inutilia in totũ submouere properamus, & non quòd in eius generatione, seu substantia nihil sit eorum, quæ secundum naturam sunt, qua de re ab Aristotele non discrepat. Dignoscitur autem affectus hic ex tumore duro circa vteri partes, detractione, seu contractione partium superiacentium, ac gracilitate corporis, appetitus prostratione, & coloris vitio, mensésque supprimuntur, & mammæ intumescunt, stomachus subuertitur, lumbi grauantur, ventérque attollitur, adeò vt primùm conceptus veri suspitionem de se præbeat, verùm temporis progressu discernitur. Nam molam dolor punctionis sensum inferens subsequitur, nec in ea motus vllus, velut in vteri conceptu percipitur, nisi quòd per compresionem dextra, & sinistra mouetur, cum manibus mola comprimitur, & ex accidenti quoque cùm mulier de vno latere in alterum vertitur. Cæterùm postea toto corpore imminuto, ac ventre ampliato hydropis imaginem præ se fert. Discernitur tamẽ ab illo per tumoris duritiem, & quòd tumor hic ad digitorum compresionem, ac pulsationem non cedit, neque tympani sonum veluti in hydrope ædit, & quòd neque ad manus cõtactum vlla fluctuatio percipitur, quanquam temporis progressu quandoque hepate perfrigerato hydrops ei superueniat, vt liquet ex eodem Paulo, & Aëtio. Cùm itaque talem vteri molam esse fateamur, reliquum est eius causas inuestigare, quoniam hæc non (vt Aëtius asserit) aliquando prægressa inflammatione succedit, aliquando post locale vlcus, cui caro superexcreuit, velut ea, quam ipse tumorem vteri induratum appellat: nec ex seminis muliebris, & plurimi sanguinis mẽstrui affluxu, ac in vtero retentione, quem cogit calor immodicus, ac in carnis formam transmutat, generationem suscipit, vt quibusdam falsò visum est, sed aliam tum materialem, tum efficientem quoque causam habet, vt ex Hippocratis, Aristotelis, & Galeni auctoritatibus demonstrabimus, ait enim Hippocrates libro de morbis muliebribus, & libro de sterilibus. Molæ porrò conceptus causa hæc est, cùm multi menses modicum, & morbosum semen conceperint, neque conceptus rectus fit, & venter plenus est, velut prægnantis. Quibus verbis clarè ostendit materialem causam ipsius molæ esse menses multos cum modico, & morboso semine commixtos, semine inquam maris, & non fœminæ. Nam si de fœmineo semine intellexisset, frustra modicum, & morbosum adiecisset, cùm quantulumcunque, & qualecunque tale esset semen frigidius, & humi

Cap. 7. *Cap. de ouis.* *Error quorundam de mola.* *Quòd vterus afficiatur, signa.* *Cap. 13.* *Quis affectus præter naturam sit mola.* *Molæ signa.* *Causa.* *1. de morb. muliebrib. longè post medium. De sterilib. post med.* *Materialis causa molæ.*

humidius existens, atque imperfectius viri semine, molæ conceptus sequeretur, addidit etiam, neque fœtus rectus fit, quasi imperfectus cõceptus sit in mola ex paucitate, & vitio seminis ortus, nanque ex eius mediocri multitudine, ac salubritate fœtus rectus generatur, si cum moderatis mensibus fuerit permixtum. Quòd verò idem sentiat Aristoteles, præcitato libro quarto de generatione animalium, clarè patet. Nam quærens cur cæteris animalibus mola non generetur, nisi quid admodum lateat, sed mulieribus duntaxat, Respondet eam inter animalia affectionibus vteri obnoxiam esse, & menstruis abundare; quibus verbis menstruorum copiam necessariam esse pro molæ generatione fatetur Aristoteles Quòd verò necessarium quoque sit viri semen, eodem loco ostendit, cùm dixit. Iam accidit cuidam mulieri, vt cùm concubuisset, & se concepisse putasset, primùm ventris moles augeretur, & reliqua ex ratione venirent, quæ demum difficultate intestinorum implicata, eóque modo periclitata peperit carnem, quam molam vocant. Quid clarius, quòd semen viri simul cum sanguine menstruo concurrat in molæ generatione? Galenus autem libro decimoquarto de vsu partium, aduersus eos, qui volebant fœminæ semen conferre ad fœtus generationem tanquam motus principium quoddam, hæc protulit verba. Si igitur eousque volunt semen fœminæ progredi primùm quidem, quòd parum artificiosam actionem ei tribuunt, quæ vtique vel soli menstruo fortè affuerit, nemo est, qui ignoret. Secundò autem quòd mentiuntur etiam in his, quę accidunt explorandis, non enim sicut gallinæ sine maribus oua pariunt, ita mulierem aliquando viderunt sine viro, vel molam, vel huiusmodi quippiam aliud concepisse. Cùm igitur in fœmineo semine nullum adsit motus principium, neque perfectum, neque imperfectum, licet ad animalis generationem aliquid cõferat, aut saltem si illud haberet, non nisi cum maris semine habere putandum est, vt in eiusdem Galeni doctrina sępiùs legitur, absque controuersia censendum erit, neque perfectum fœtum, neq; etiam molam (vt ex his, quę diximus clarè patet) citra viri semen posse generari, vt quidam ad pauca respicientes falsò putarunt. Cæterùm, quòd efficiens molæ causa non sit immodicus calor, sed potiùs eiusdem caloris imbecillitas, ab eodem Aristotele citato loco scriptum est, loquens enim de molæ generatione, sic ait. Afficitur enim conceptus eodem modo, quo ea quæ inquinari dicimus, cùm elixantur, nec per calorem, vt quidam volunt, sed potiùs propter caloris debilitatem. Natura enim de vita certare videtur, nec posse perficere, finémq; apponere generationi, & demum subdit. Causa nanque duritię cruditas est, quippe cùm inquinatio quoque cruditas quædam sit. Idem quoque sentire videtur Galenus citato libro decimoquarto de vsu partium. Nam loquens de ouis, quę subuentanea nuncupantur, quibus proportione molæ respondent, asserit ea propterea esse imperfecta, & ex ipsis animal gigni non posse, veluti ex aliis ouis, quoniam vt perficiantur à masculo solam desiderãt caliditatem. Ergo veluti ex diminuto calore subuentanea fiunt oua, ita & mola, quæ eisdem proportione respondet ex imbecillo, & non immodico calore ortum ducit. Erit autem eius generationis modus talis, quòd cùm in concubitu multa copia sanguinis menstrui in vteri cauitate contineatur, proiecto à mare modico, eóque morboso semine, ac eidem sanguini menstruo commixto ex imbecillitate caloris, præcipuè ipsius seminis, & secundariò fortè ipsius sanguinis menstrui, vtroque tamen in vnum motum tanquam vno principio conspirante non potente eandem materiam perficere, ac concoquere, cùm sit humor concoctu difficilis, vt inquit Aristoteles, neque finem generationi apponere, carnem hanc inutilem, atque informem, idem imbecillus calor (quam molam vocant) procreat, quæ interim per annos tres, aut quatuor perseuerat, quandoque tota vita perdurat, adeò vt & consenescat, & commoriatur, vt inquit Aristoteles. Cùm autem intẽditur hic affectus in aquam subtercutem degenerat, nonnunquam etiam insanabilis magna ex parte redditur, quibusdam & sanguis

Cap. 7.

Loco citato.

Efficiẽs molæ causa.

Loco citato.

Concluditur modus generationis molæ.

Prognostica.

erumpit, Paulo auctore. Hanc affectionem alij velut incurabilem penitus reliquerunt: alij incipientem tantùm curari posse confidunt: negligenda tamen eius curatio non est, sed omnia, quæ conuenire videbuntur, facienda, vt asserit Aëtius. Quanquam Hippocrates libro eodem de morbis muliebribus, sic de ea scripserit. Hanc igitur maximè quidem ne curato, aut certè cum prædictione. Qua de re pro eius curatione ægra decumbat in domuncula angustiore, minus luci exposita, modicè perflata, cubili immobili, sed ita vt pedes habeat elatiores, quietósve, nam motus quamlibet fluxionem concitat, vt testatur Paulus. Itaque aër temperatus in actiuis, aut modicè ad calidum vergens, & siccum eligatur, somno moderato vtantur, exercitium potissimùm partium infernarum fugiant, quandoque verò moderata deambulatio confert. Sit aluus lenis quotidie, & immodici animi affectus omnino vitentur: cibi tribuantur quantitate moderati, ac boni succi. Sitque vini odorati optimè diluti potus, cum quibus interim ea quæ laxandi viribus prædita sunt, permisceas, & ea etiã quandoque quæ extenuandi vim habent: & vbi totum corpus plenum fuerit, si quid non prohibeat, interna cubiti vena secanda erit, haud tamen multa sanguinis copia extrahenda est, quin potiùs vbi opus fuerit, eadem iteretur; interim quoque præsertim circa initia huius affectus malleolorum venam secare conuenit multo sanguine redundante post sectionem venæ cubiti. Nam si frigidorum, crassorúmque humorum copia adsit, iidem potius præparandi, ac purgandi sunt, quemadmodum cap. de suppressis mensibus, docuimus: deinceps ad particularem molæ curationem deueniendum, eísque vtendum est medicamentis siue intus, siue extra adhibeantur, quæ laxandi, ac molliendi, & mitigandi vim habeant, veluti insessus, & decocta maluarum, althææ, chamæmeli, seminum lini, fœnugræci, sertulæ campanæ, & anethi: fiat autem decoctum aut in aqua, aut in hydrelæo: & processu temporis lauri folia, pulegium, thymum, hyssopum, saluia, artemisia, polium, ac centaurium permisceri poterunt. Ex eorundem quoque decocto exiguo vino albo addito fotus cum spongiis fiant, post quos imus venter, pecten, & inguina infrascripto vnguento perungantur. Recipe olei irini, liliorum alborum, anethini, & chamæmelini ana ʒ.j. butyri recentis, adipis anseris ana ʒ.iiij. ladani ℥.j.ß. ceræ, & vini odorati parum, fiat vnguentum. Interim adiici poterit cremor seminis lini, althææ, aut fœnugræci, ammoniacíque, aut bdellij in vino dissoluti pauxillum. Item cataplasmata hoc modo parentur. Recipe radicum, & foliorum althææ, & maluarum ana manipulum j. farinæ fœnugræci, seminis lini, & hordei ana manipulum j.ß. olei vtriusque amygdalæ, & liliorum alborum, singulorum ℥.j. misceantur & cum aqua mulsa, & pauco vino odorato, fiant cataplasmata. Pessi item subdantur ex œsipo, butyro, adipe anserino, medulla, aut cerebro cerui, melle, caricis pinguibus, & vuis passis cum oleo irino, sampsuchino, aut amaracino, vt inquit Aëtius, aut ex adipe anseris, radice althææ, caricis pinguibus, butyro, ac sacchara iidem figurentur: quibus interim rutæ, saluiæ, artemisiæ, aut maioranę folia contusa miscebis. Perseuerante verò malo, acrium eduliorum vsus assumatur, & innatationes aquarum calidarum, & aquæ marinæ, vt refert Aëtius. Rutam, & anethum in vino veteri fuluo odorato decoque, & abiectis herbis, idem vinum calidum bibendum dato, & fermè aquæ loco exhibito. Nam hoc medicamento mulier quædam excreta sanguinis copia salutem adepta est, vt ipse refert. Hippocrates verò citato libro de morbis muliebribus, dictamnum creticum, aut castoreum in vino bibitum commendat. Tu verò eisdem etiam medicamentis vti poteris, quæ cap. de mensium suppressione, conscripsimus, tam intus, quàm extra adhibitis: similiter quoque & eis, quorum cap. de aqua inter cutem, meminimus, potissimùm vbi affectus proteletur.

Libr. primo loco citato.

Curatio.

Ratio victus.

Venæ sectio.

Purgatio.

Libr. primo loco citato.

περὶ τῶν μὴ κυισκομένων. id est, *De non concipientibus, siue de sterilibus.*

Caput CXIII.

QVOD natura, si fieri potuisset, maximè optasset suum opificium esse immortale, nemini in dubium venit, verùm cùm per materiam non liceret, nam quòd ex arteriis, venis, neruis, & ossibus, ac præterea carne est compositum, incorruptibile id esse non potest, subsidium quod potuit ipsi ad immortalitatem est fabricata. Propterea mirabilem quandam rationem inuenit, quomodo in demortui animalis locum nouum aliud sufficiat, vt nullum animalis genus pereat, sed incolume semper sit, atque immortale. Qua de re omnibus animalibus concipiendi instrumenta natura instituit, ad generis inquam instaurationem, quæ cùm communia sint cùm viris tum mulieribus, eapropter eisdem quandoque oblæsis contingit aut viri, aut mulieris, aut vtriusque ratione conceptionis impedimentum, quod quidem sterilitas appellatur. Nam nihil aliud est sterilitas, quàm priuatio conceptionis, tempore potissimùm quo eadem perfici deberet. De hac itaque conceptionis priuatione, quæ ipsarum mulierum ratione prouenit, & non quæ virorum, aut vtriusque verba faciemus, quanquam eadem ad viros transferri possit. In qua quòd vterus afficiatur tanquam concipiendi instrumentum nemo vereri debet, ex eiusdem vteri propriç actionis, seu vsus læsione id dignoscens. Quòd verò sterilitas symptoma sit in genere noxæ functionum ablatarum patet. Nam omnino abolita est propria ipsius vteri tanquam instrumenti actio, concipiendi inquam. Atqui cùm sterilis est, non concipit tempore quo concipere deberet. Huius autem affectionis causç plures esse possunt, vt inquit Aristoteles, secundo de gener. animalium, cap. 5. Nam & à primo ortu naturæ locis ad coitum commodis oblæsis steriles, & mulieres, & viri redduntur, vt alteræ non pubescant, alteri non barbescant: aliis in processu ætatis idem accidit affectus, aut propter corporis nutricationem pleniorem, aut ex morbo, viris humidum, frigidúmque emittitur semen, mulieribus purgationes vitiantur. experimento autem in aqua probatur fœcunditas seminis num per summa innatet, aut descendat, suffitu verò mulierum probatio fit per odores subeuntes vterum. multis etiam tum viris, tum mulieribus hoc idem accidit malum oblæsis partibus, & locis accommodatis ad venerem; quæ vitia (vt ipse refert) partim curabilia, partim incurabilia sunt, sed maximè steriles tunc perseuerant cùm primo naturæ ortu tales cōstiterint. Verùm enimuerò in ipsis mulieribus nonnullæ ipsius vteri præter naturam dispositiones possunt esse causæ, & præsertim eiusdem intemperaturæ, quemadmodum ab Hippocrate, & Galeno aphoris. 62. quinti libri, scriptum est. Nanque bene temperati vteri ad conceptiones sunt idonei, malè autem temperati si parum à bonitate recedunt, difficulter concipiunt, si verò nimium, mulieres steriles fiunt, & proinde mulieres esse fœcundas sine ambabus bonis temperaturis, est impossibile, vt inquit Galenus in commento, appello ambas bonas temperaturas mediocres, scilicet tum ex calidi, & frigidi, tum etiam ex humidi & sicci commixtione, cùm fieri possit, vt secundum vnam oppositionem bene temperatus sit vterus, secundum alteram verò malè; propterea Hippocrates dicebat, quæcunque verò ex vtrisque mediocrem habent temperaturam, eæ fœcundç sunt. Nam ne mulier concipiat, potest altera efficere intemperatura, vt inquit Galenus, modo nimiū à bonitate recedat: hæc vbi frigida fuerit immodicè, adeò quòd ex ea vterus spissior efficiatur, sterilitatem efficit. Nam angusta quidem erunt supramodum ora vasorum, quæ ad ipsum pertingunt vterum, adeò vt neque secundç possint adnasci ad iam dicta ora vasorum, neque si hoc fiat aliquando potest bene nutriri conceptus, cùm vel nullo modo fiant hisce mulieribus purgationes, vel omnino paucç, & eæipsæ vitiosç, solo tenuiore, ac aquosiore sanguine perlabente. Hæc item eadem ora facilè obstruuntur, & propter

Sterilitas quid sit.

Pars affecta.

Quis affectus præter naturam sit sterilitas.

Causæ secundum Aristotelem.

Ex Hippoc. & Gal. causæ sterilitatis.

natiuam angustiam,& quoniam magna ex parte hæ mulieres humorem aggregant pituitosum,siquidem corpus totum ferè est vtero simile. Adhęc in talibus vteris contingit etiam maris semen refrigerari, nisi natura sit calidissimum. His itaque de causis vteri nimia frigiditas conceptionem omnino impedit, ac mulieres steriles facit.

Frigidi vteri signa.

Coniectamus autem vterorum frigiditatem ex suppressis mensibus,neque enim prę nimia crassitudine commodè feruntur,sed & stupidus sensus circa pectinem,lumbos,ac crura percipitur,aliquę etiam crurum impotentes sunt,victus quoque præcessit frigidior,ac crassi succi. At si prorsus perfrigeratæ fuerint, ne venerem quidem appetunt, & vteri osculum contractum habent,vt ex Aëtio cap.27.lib.16. & Paulo cap.74. libri 3. liquet. Ob nimiam quoque vteri humiditatem mulieres non concipiunt, extinguitur enim in talibus genitura, quemadmodum in terra palustri cerealia semina, ex Galeni testimonio, præcitato aphorismo.

Humidi vteri signa.

Hanc indicant in coitu humor distillãs, tenuius,& copiosum menstruum,vt inquit Paulus. In habẽtibus autem immodicam vteri caliditatem sterilitas contingit modo,quo vbi valde calidæ terræ semina committuntur,veluti in æstibus sub cane,eodem Galeno auctore.

Calidi vteri signa.

Coniectatur autẽ vteri caliditas ex reliqui corporis caliditate, & ex mensium paucitate cum dolore prodeuntium:ita vt pudenda mulieris exulcerẽt,sed & quæ prodeunt, nigriora sunt, & ob nimiam puncturam nullum ordinem seruant. Sequitur etiam ad hanc temperaturam insignis salacitas, & totius corporis siccitas, vt inquit Aëtius.

Lib.16.c.28.

Propter defectum quoque alimenti sicciores vteri non concipiunt. Nam in ipsis tale quid accidit, quale vbi aut arenæ; aut argillosæ terræ, aut petrosæ mandantur semina, eodem Galeno teste.

Sicci vteri signa.

Humor verò in coitu ex eisdem haudquam distillat: exiguum quoque ac crassum erit menstruum, aderítque totius corporis exsiccatio. Si quando verò prædictæ simplices intemperaturæ inuicem misceantur, ex earundem indiciis manifesta erit earum commixtio. Atqui cognitionem omnium immodicarum vteri intemperierum aphorismo 59. quinti libri, scripsit Hippocrates,cùm dixit,si mulier non concipit, scire autem velis si conceptura sit, pannis circuntectam infernè suffies, & si odor videatur per corpus ire ad nares,& os,scito quòd ipsa non ex seipsa sterilis est, frigiditas nanque spissitudinis ratione non permittit vsque ad os,& nares ferri aromatum exhalationem: eodem modo & siccitas. Humiditas verò,sicuti ab ipso Hippocrate dicta est extinguere genituram,sic & aromatum qualitatem. At vehemens caliditas ea ratione, qua vincit aromatum facultatem, alterat, atque corrumpit, ac propterea non permittit ipsa seruantia suam naturam syncera ad os,& nares ferri. Quòd si in hisce naturis ex suffitu aromatum cognitio sufficienter haberi non possit, ex aliis indiciis nobis erit talis natura inuestiganda, hoc ipsum cognoscentibus, quòd rara admodum est huiuscemodi calida temperatura in mulieribus, siquidem fœmina est mare frigidior. Vtilissima est itaque in sterilibus mulieribus ex aromatum suffitu dignotio, vt inquit Hippocrates, vel quia omnis immodica intemperatura isti subiicitur, vel quia rarissimè vna ipsam subterfugit in mulieribus illis, quæ tenues apparent, & nigræ, & hirtæ, ita quòd ex his signis percipitur earum immodica intemperatura sine suffitu aromatum, vt Galenus asserit citato commento aphorismi 62. quinti lib. Idcirco idem Hippocrates aphoris. 44. eiusdem quinti lib. dicebat,quæcunque pręter naturam tenues existentes vtero gerunt,abortiunt priusquàm crassescant. Quapropter priùs eas reficere oportet; quemadmodum etiam quæcunque præter naturam crassæ non concipiunt vtero,vt idem Hippocrates asserit aphoris. 46. eiusdem lib. iis omentum os vteri comprimit,& priusquàm extenuentur, non concipiunt. Præterea eisdem menses pauci feruntur,cùm maxima alimenti pars in pinguedinem trãseat,vt Aëtius refert.

Lib.16.c.26.

Cùm verò hi duo habitus præter naturam sterilitatem efficiunt, ex teipso eos dignoscere valebis, de quibus Paulus sic scriptũ reliquit. neq; enim pingues liberis procreãdis sunt idonei, eo quòd genitalibus mutuo

se con

ſe contigere commodè haud poſſunt,tum quod momentum ſeminis emittant; neque etiam nimis extenuati liberis operam dare feliciter queunt. ſermo autem Pauli communis eſt tum viris,tum mulieribus. Accidit quoque interim ex vitioſorum humorum redundantia quòd mulier non concipiat: qualis autem vitioſus ſit redundans humor,ex his quæ diximus capite de menſium ſuppreſſione inueſtigabis. Item ob cicatricem inductam ſi vaſa fuerint excæcata, id quod dignoſces ex præcedenti vlcere, & ab eodem etiam vlcere ſterilitas interim fit, quod ex ſignis vlceris patebit, quemadmodum ſi ob membranam oſculum vteri obturantem,aut ob nimiam eiuſdem oſculi anguſtiam, vel amplitudinem,ſiue quod ceruix vteri obliqua fuerit,cõſequatur ſterilitas, ex obſtetricum relatione percipies. Si etiam mulieri menſes nõ omnino prodeant, aut pauciores quàm debeant, aut plures profluant quàm profluere deberent, adhuc non concipiunt,ex Hippoc.auctoritate lib.de ſterilibus. Flatus quoque in vtero exiſtentes conceptionem impediunt,quos inſequitur pectinis, & imi ventris tumor,extenſio,& quandoque cum dolore pũgitiuo ſæpe ad alterum, ſæpe verò ad vtrunque inguen ſe extendente: quandoque etiam flatus per muliebre pudendum erumpit, ita vt mulieres ipſum percipiant: interim quoque ſtrepitum,ac ſonitum circa vterum eædem ſentiunt. At ſi per aliquod aſſumptum pharmacum mulier non concipiat,ex eiuſdem mulieris loquela,aut adſtantium percipies. Sed & inuiti quoque coitus,inanes ac ſteriles ſunt,amor enim genituram conciliat,& propterea fœminæ amantes crebro pariunt. Aetas etiam vel iunior,vel prouectior conceptionem impedit, & inepta mulieris forma ſterilitatis occaſio eſt,vt liquet ex Aëtio eodem cap. 26. libr. 16. Intempeſtiuus etiam congreſſus cauſa ſterilitatis eſt, cùm conceptionis tempus ſit, vel incipientibus,vel ceſſantibus menſtruis. Reliquo autem alio toto expurgationis tempore licet aperta fuerint vteri venarum ora,non tamen tunc concipere mulier vllo modo poteſt, cùm ſemen nequeat in vulua remanere, ſed ab influentis ſanguinis copia eluatur. Ceſſantibus autem, vel incipientibus menſibus,& ora aperta ſunt,& menſtruum nõ multum, neque vniuerſum, ſed paucum & paulatim effluit,vnde efficitur,vt ob aſperitatem vuluæ ſemen adhæreat, ſatíſque alimenti ex ſanguinis confluentis paucitate habeat. Ante etiam quàm menſes veniant conceptus fieri propterea non valet, quia & alimento caret ſemen,& adhærentiam nullam inuenit,cùm eo tempore occluſis vaſis læuis vulua relinquatur: defluit itaque ſemen,neque vniri cũ tunica eius poteſt,ſiquidem aſpera magis idonea ſunt,quàm læuia ad coaleſcendũ, ex Galeni ſententia libro de diſſectione vteri. Nam ſi læues fuerint vteri, mulier in ventre non concipit,quoniam licet genituram ſuſcipiant, foras tamen emittunt, vt teſtatur Hippoc. eodem libro de ſterilibus. Cæterùm ſi medicamenta ſterilitatem inducentia vaſa vteri excæcent,incurabilem plerunque affectionem faciunt, licet quædam potiones cæcitatem curabilem inducant, cui ſi protinus ſubuenias mederi poſsis, ex Aëtij teſtimonio. Quod verò quæcunque præter naturam craſſæ ſunt,priuſquam extenuentur non concipiunt, ſuperiùs dictum eſt, ex Hippocratis auctoritate aphoriſ. 46. libri 5. Similiter ex Galeni liquet, quòd malè temperati vteri ſi parum à bonitate recedunt, difficulter concipiunt, ſi verò nimium, mulieres ſteriles fiunt. Si vlcera in vteris fuerint etiam oborta,& ſi menſes ſano modo prodeant, plerũque incurabilia ſunt;& propterea in ventre tales non concipiunt quãdiu vlcera habuerint, ex ſententia eiuſdem Hip. citato lib. de ſterilibus. Verùm vbi ob frigiditatem mulier non concipit, vniuerſa victus ratio eligatur ad calidum vergens. Cibi boni ſucci exhibeantur,attenuantéſque,ac omnibus alimentis admiſceantur quæ purgationes irritare poſſunt, veluti ſunt olera odorata,& acria,ſcandix inquam,crythmon,fœniculum,gingidium,apium,ſmyrnium, aſparagus paluſtris,& ſimilia. Speciatim autem,accommodatum victum cap. de mẽſium ſuppreſsione ex frigidis ſuccis reperies. Conuenit nanque nedum victus ratione,

In principio.

Cap. 16.

In principio.

Prognoſtica.

Aet. lib 16. cap. 31.

Loco citato.

Vbi ob frigiditatem mulieres non cõcipiant, curatio.

Victus ratio.

ſed aliis remediis omnibus eiſdem calorem reuocare. At vbi frigidi etiam, & craſsi ſucci cum frigida vteri intemperie redundarint,poſt eorum coctionem, ac præparationem purgante medicamento vacuandi ſunt, quorum copiam, ac formulam citato capite requiras. Quòd ſi purgatio per inferna non ſuffecerit,vomitus quoque prouocetur origani, aut thymi decocto ante,& poſt cibum omni ſtudio adhibito, vt pituita euacuetur, ex Aëtij auctoritate.A purgatione autem, vel vomitu haudquaquam incommodum fuerit caſtoreum, cuminum, aniſum, pulegium,ſeu iuniperi fructum, & alia huiuſmodi bibere, & ſingulis piper admiſcere,ex eiuſdem Aëtij, ac Pauli ſententia, quæ omnia abſorberi poterũt vino albo odorato,aut aqua mulſa: item confert mercurialis cum caſtoreo, aut abſynthium tribus, aut quatuor diebus conſueto menſium tempore,ſi iñ potu exhibeatur:eſt etenim hæc potio ad conceptum efficax, vt idemmet Aëtius inquit.In quem etiam vſum conferunt ſi ʒ.j. eclegmatis diambræ,aut diamoſchu dulcis, ſeu de xyloaloë exhibeatur cum vino albo,aut aqua florum citrangulorum:nec minùs & antidoti mithridati, aut theriacæ ſi tantundem exhibeas.Vteris verò fomenta fiant per ſuffitus, & vapores,arundine ollæ operculo perforato inſerta,aut igni adeò adhibita, vt ſuffitus,aut vapor intra pudendum excipiatur, ſit etiam mulier pannis circumtecta: ſuffitus inquam fiant ex calidis odoratis, vt caſsia, cinnamomo, coſto, amomo,thure, myrrha, ſtyrace, & aliis huiuſmodi, quæ calidam habent temperaturam, & odorata ſunt valde, vapor autem fieri poteſt ex aqua calida, in qua priùs fuerint decocta artemiſia,ſaluia,ruta,cuminum, pulegium, cyperus, acorum, iuncus odoratus, & reliqua ſemina odorifera, vt prædictis Paulo, & Aëtio viſum eſt: poſſunt quoque & hæc ſingulatim cataplaſmatis modo pubi imponi, & idem decoctum per pudendum vtero iniectum confert: item pubis, coxarúmque frictiones nihilominus conducunt: nec minùs ſi oleo perfricentur irino, aut amaracino. Peſsi quoque ſubdantur ex myrrha, ruta, galbano, & caſtoreo, chia maſtiche, & cypero parati, & ne mordeant, ac exulcerationem faciant, adipe anſeris, aut gallinæ, & ſaccharo rubeo excipiantur, & ſerico linteo inuoluti, ac oleo irino, ſeu liliaceo intincti immittantur, ſit autem eorum quantitas exigua, adipis autem, & ſacchari maior. Nam neque difficile eſt eorum quantitatem artificioſa metiri coniectura pro affectionum magnitudine, aut diuturnitate, & reliquis. Sunt quoque & peſsi alij ad conceptionem idonei, vt ſi coaguli leporis partes duas, aluminis ſciſsi partem vnam melle excipias, ac peſſo formato vtitor, vtero tamen priùs per prædicta purgato.Item ſeminis ſatyrij, & mellis, ſingulorum ſexunciam in peſſum afformato, & vtere, ex Aëtij auctoritate: nec minùs & reliquis medicamentis, capite de ſuppreſsis menſibus ob frigiditatem conſcriptis vti poteris. Vbi verò calida fuerit vteri intemperies, victus ratio conuenit ad frigidum, ac humidum vergens, talis item eligatur aër, ſomno vtantur longiori, & quiete: ac infrigidantibus cibis, quales ſunt, ex oleribus lactucæ,maluæ,blitum,cucumis,cucurbita,pepo,attriplex, & portulaca, aliíque cibi conſimiles: Vinum eligatur tenuè, album, & aquoſum optimè dilutum: Competunt item aquarum dulcium balnea: Ad lumbos verò, pubem,& imum ventrem infrigidantia quoque adhibenda ſunt, velut eſt ſolani, aut vmbilici veneris ſuccus, ſemperuiui, aut lactucæ,roſaceo admixto: aut foliorum atriplicis,portulacæ,ſeu lactucæ excipe pugillos duos, olei roſacei,violacei,& cytoniorum,ſingulorum ℥.j.farinæ hordei pugillum j.cum ſucco ſolani, aut vmbilici veneris, & pauca aqua roſacea fiat cataplaſma, & prædictis locis applicetur:item in pudẽdum commodè ſubditur idem ſolani, aut vmbilici veneris ſuccus roſaceo admixto,qui inuoluto linteo lineo,ad digiti formã excipiantur:mercurialis item lumbis,ac pectini impoſita vtero calidiori prodeſt, vt inquit Aëtius,& argenti ſpuma,ac ceruſa cum aqua trita: rectè autem metienda erit horum omnium quantitas,ita vt perpetuò caueas perfrigerationis

excef

Purgatio. — *Li. 16. c. 27.* — *Vomitus.* — *Loco citato.* — *Potui quæ præbenda ſint.* — *Lib. 16. c. 32.* — *Suffitus.* — *Fomenta.* — *Paul. lib. 3. cap. 74.* — *Aet. lib. 16. cap. 27.* — *Cataplaſmata.* — *Peſſi.* — *Lib. 16. c. 32.* — *Sterilitatis ex caliditate ortæ, curatio.* — *Victus ratio.* — *Medicamẽtorũ ratio.* — *Li. 16. c. 28.*

excessum: Conferunt itē non minùs si ea, quæ infrigidandi vim habent, potui exhibeātur, siue syr. fuerit, siue decocta: quorum magna copia habetur, & propterea nos breuitati indulgentes prætermittimus, illud animaduertētes quòd si cum calida vteri intemperie calidi, ac vitiosi redundarint succi, iidem etiam priùs purgandi sunt, concoctis ipsis, ac præparatis, seu à natura euictis, & deinceps, quæ modò scripsimus medicamenta adhibere oportet. Nam quoad menses morbosi fuerint, siue biliosi, siue pituitosi extiterint, mulier non concipit, vt liquet ex Hip. eodem lib. de sterilibus. At mulieres, quæ ob vteri humiditatem non concipiunt, licciore diæta vti conuenit, multúmque exerceri, ac fricari per superiores potissimùm partes: cibis vtantur siccis, & mediocribus, ita vt carnes assatas potiùs, & vigentium ætate animalium edant, & vinum potens meracum, sed parciùs bibant, vt Aëtius fatetur: auersionis autem gratia aliquando post cibum, aliquando ieiune vomāt: sicca etiam fomenta crebro, balnea verò rarò adhibenda sunt: & vbi totum corpus purgatum fuerit, resiccantia, ac adstringentia medicamenta vtero adhibeantur, quæ si ante purgationē propinentur, non parum lædunt, cohibita enim materia (vt inquit Aëtius) ad principales partes decurrit: huiusmodi sunt lentisci decoctum, myrti, rosarū, & rubi tenerorum virgultorum, rhus coriarij, mali punici florum, & gallarum, & pillularum cupressi: ex quibus insessus, irrigationes, fotus, cataplasmata, insessiones, & pessi formari poterunt: hoc item epythemate vti poteris, ex eiusdem Aëtij auctoritate, quod recipit psyllium tusum, & palmularum carnem cū aqua mulsa, aut etiam mala cotonea similiter palmulis excepta adhibeto, vt ipse inquit, ad nimiam quoque vteri humiditatem huiusmodi potiones conueniunt, myrti baccas, aut malicorium punici dulcis cum vino terito, & exhibeto, aut auellanas nuces vstas, cum vino tritas propinato, ex eodē auctore: Mulieri verò, quæ ob vteri siccitatem non concipit, humidiora alimenta exhibenda sunt, & reliqua victus ratio humidior instituenda, mediocríque vino, & non nimis veteri vtatur, balneísque, inunctionibus, cataplasmatis, ac insessionibus humectandi vim habentibus vti conueniet, quanquam vbi totum corpus fuerit humectatum, vterus quoque eadem qualitate participabit. At si ex flatuoso spiritu in vtero existente conceptio impediatur, primum quidem parcior cibus exhibendus est, mox danda quæ flatus expellunt, velut est ruta, cuminum, anethum, apij semen, anisum, & plæráque alia familiaria semina, ac aromata, quæ partim potanda, partim applicanda sunt ipsi vtero, atque subdenda: Possunt & ex eisdem fomenta parari, cataplasmata, ac cerata, & ad pubem imponi, vt liquet ex eisdem Aëtio, & Paulo. Si verò ob oris vteri angustiam propterea quod ipsum conniuens, aut conclusum fuerit, sterilitas fiat, insessionibus, fomentis, ac perfusionibus, & pessis odoratis, atque mollientibus aperiendum erit. A mollioribus tamen incipiendum, vt ex decocto maluarum, seminis lini, althææ, fœnugræci in oleo, aut hydrelæo, quo decocto, nedum pro insessionibus, sed etiam perfusionibus, seu iniectionibus vti conuenit: deinceps cassiam, cyperum, aut nardum adiicere poteris, interim etiam ad validiora transeundum qua de re artemisiam, chamæmelū, conizam, calamintham, pulegium, & amaracum apponere licebit, ex quibus quoq; pessi hunc in modum parari poterunt. Recipe radicum, & foliorum maluarū, & althææ cōtusarum ana ʒ. iij. farinæ seminis lini, & fœnugræci ana ℥. j. adipis anseris ʒ. iiij. croci parum, & moschi parū, misceantur, & in serico linteo inuoluta pessi fiant: qui in oleo irino, aut liliaceo, aut nardino intincti subdantur. Procedente verò tempore caricæ, cassia, resina terebinthina adiici poterunt: interim quoque artemisia, amaracus, calamintha, pulegium, & myrrha. At si propterea quod vteri os nimium hiat, non concipiant, victus, fomenta, ac reliqua omnia medicamenta ficciora, & adstringētia conueniunt, talia sunt gallarum decoctum, cytini, lētiscus, rubi radix, myrtus, & alia huiusmodi, quæ humidiori vtero congrua sunt, ex eiusdem Pauli, & Aëtij sententia. Vbi verò distortum fuerit,

Loco citato.

Si ob humiditatem fiat sterilitas, curatio.

Li. 16. c. 29.

Loco citato.

Loco citato.

Si propter siccitatē vteri non concipiant, curatio.

Si ex flatuoso spiritu sterilitas fiat, curatio.

Aet. li. 16. cap. 31.

Ex angustia oris vteri.

Pau. loco citato.

Si os vteri nimiū hiat, curatio.

Paul. loco citato.

Aet. lib. 16. cap. 31.

Si distortū, aut peruer-

ſum fuerit idem vteri os, curatio.
Loco citato.
Ex deuorato pharmaco.
Medicamẽta propria.

rit, ſeu peruerſum eiuſdem vteri os, mollientibus quoque fomentis dirigere, ac corrigere oportet, etenim fomenta ad hoc maximè faciunt. Conducit quoque & peſſos mollitorios ſubdere, ſpecillo quoq;, & digito correctio facienda eſt eiſdem mollitoriis medicamentis priùs intinctis. Inſuper maximè conferunt pulegij, & artemiſiæ decoctum, ac caſtoreum è poſca potũ, vt refert Aëtius. Si verò ex deuorato pharmaco quopiam ſterilitas conſequuta fuerit, pharmaci viribus indagatis contraria medicamenta adhibere conuenit. Reliquæ ſterilitatis cauſæ, quæ etiam particulares requirunt curationes, ſuis propriis capitibus petendæ ſunt, & nos breuitati indulgentes conſultò prætermiſimus, veluti eſt habitus gracilis, vel obeſus, vlcus, cicatrix, membrana os vteri obturans, menſium ſuppreſsio, ſeu eorundem immodicus fluor, & intempeſtiuus, ſeu inuitus congreſſus, ac reliquæ huiuſmodi. Reliquum eſt, vt ea conſcribam medicamenta, quibus pro remouenda ſterilitate vti conſueui, potiſsimùm vbi orta ſterilitas non fuerit ex immodico vteri calore, id quod perrariſsimè accidit; quorum primùm eſt, Recipe teſticuli apri ſylueſtris exſiccati in vmbra, & ſcobis eboris, ſingulorum ℥.j. teſticulorum vulpis ℥.j.ß. matricis, & coaguli leporis ana ℈.ij. ſeminũ melonum ℥.iiij. cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſacea, & melliſſophylli fiant morſuli. Vel recipe ſeminis ſeſeleos, ſcobis eboris, & matricis leporis in vmbra exſiccatæ ana ℥.j. diambræ, ſeu eclegmatis de xyloaloë ℥.j.ß. cum ſaccharo in aqua roſacea diſſoluto figurentur morſuli, quibus vtatur mulier cum pauco vino albo, aut aqua melliſſophylli, ſeu florum citrangulorũ per plures dies ante viri congreſſum: quo etiam tempore peſsi adhibeantur ex coagulo, matrice, & ſtercore leporis, caricis pinguibus, adipe anſeris, pauco croco, ac moſcho figuratis, qui etiã in linteo ſerico inuoluti, & oleo irino, ſeu liliaceo intincti ſubdantur. Interim vngula aromatica, ſpica, aut cyperus eiſdem permiſceri poterit: à quibus deſinentibus iam menſibus (quod tẽpus optimum eſt) medio mutuo amore (nam amor genituram conciliat, vt inquit Aëtius) Venus ineunda eſt, quæ etiam à tergo exercita ad concipiendum videtur cõducere, vt inquit Paulus, ſed & virum ſtrenuam operã nauare oportet, interímq; à venere abſtinuiſſe, & boni cibi ſuccis nutritũ eſſe, ex Aëtij decreto. Si verò velis cognoſcere an mulier concipiet, vel non, butyrũ, & lac mulieris maſculum alentis bibendum dato, & ſi eructauerit, concipiet: ſin minùs, non: vel caput allij integrum depurgatum, ac deraſum ad vterum apponat, & poſtridie videat an per os oleat, & ſi oluerit concipiet, ſin minùs, non: itẽ aniſum in aqua tenuiſsimè tritum bibat, ac dormiat, & ſiquidem pruritus ipſam circa vmbilicũ corripuerit, concipiet: ſin minùs, nõ, vt liquet ex Hip. in lib. de ſterilibus. At ſi velis dignoſcere num prægnans ſit, mel, & aniſum tenuiſsimè terito, deinde in aqua diluito, ac exhibeto, & dormire ſinito, & ſi quidem tormen ipſi fiat circa vmbilicum, prægnans eſt, ſin minus, non eſt, vt liquet ex eodem, citato loco: item cùm dormitura eſt, aquam mulſam potandam, & ſi alui tormina patietur, concipit: ſin minùs, non concipit, vt liquet aphoriſ. 41. 5. libri.

Li. 16. c. 26.
Paul. lib. 3. cap. 74.
In fine.
Aet. lib. 16. cap. 32.
Circa principia.

Περὶ δυσοκίας. *Id eſt, De difficultate partus.* *Caput CXIIII.*

PARVM admodum ad generis propagationem machinata eſſet natura in fabricandis concipiendi inſtrumentis, potiſsimùm mulieribus, nec notatu dignam opem medicus pro eodem ſcopo præſtitiſſet in profligandis ſterilitatis cauſis, niſi eadem natura, quæ in fœtus generatione, ac conſeruatione adeò fuit ſolicita, in eius quoque ortu, ac editione in lucem miranda quædam commentata eſſet, & medicus vbi opus eſt, in hac actione eidem naturæ ferret auxilium. Propterea ab eadem natura factum eſt, cùm mulieri partus appropinquat eo videlicet tempore, quo ſufficiens fœtui alimentum præſtare non valet, vt inquit Hippocrat. lib. de natura pueri, aut vbi per os nutriri poteſt, nam tunc propriè fœtus perfectus eſt, & par

Verſu finẽ.

&partus naturalis fit, Galeno teste 15. de vsu partium, vt idem puer vberius præsens alimentum quærens, calcitrando membranas disrumpat mouens se manibus, ac pedibus: quo fit vt rumpatur membrana quædam interna, qua disrupta contingit etiam alias debiliorem vim habere: & rumpuntur etiam primùm quidem illi contiguæ, & cohærentes, postea extrema; quæ cùm ruptæ fuerint, tunc fœtus à vinculo exoluitur, & agitatus foras procedit, neque ampliùs vteri ipsum continere possunt abruptis membranis, sed & ipsi quoque vteri in hoc præstant auxilium, haud enim sufficiens esset fœtus ex seipso duntaxat perfectus in lucem edi (nisi quod vteri inhibentes, & cessare facientes ab opere retentricem eorum facultatem, quæ id quod vtero gestabatur vsque quo ad debitam perueniret magnitudinem retinuerat, ac amplexata erat, altera, quæ hactenus quieuerat loco eius assumpta propultrice videlicet, ac eorum os, quod toto imprægnationis tempore adeò conniuebat, vt ne specilli quidem cuspidem admisisset, ex Herophili auctoritate, paulatim adaperiẽtes eo vsque vt posit fœtui facilem præbere exitum ipsum propellentes) non parum pueri ortui auxiliantur. A seipsis quoque & ipsæ parturientes in hoc non exiguam opem præstent mediis abdominis musculis, vt 3. de naturalibus facultatibus, scriptum est. Non ab re igitur commen. aphoris. 55. 5. libri dicebat idem Gale. quod ad bonum partum duorum corporum vigore est opus, & grauidæ mulieris, & infantis. Tot itaque, ac talia admiranda in animalis partu natura machinata est, prouidens vt fœtus iam absolutus, ac cõsummatus tutò emittatur. Partus autem nominatur quando ex naturæ commodo fit, quando verò non naturæ sponte, sed violenter incidit, abortus prouocatur, vt liquet eodem 3. de naturalibus facultatibus. Appello autem abortum imperfectam fœtuum emissionem vtcunque factam, cum Galeno 6. de morbis vulgaribus, è diuerso autem naturalem partum nuncupamus eorundem fœtuum consummatorum, ac perfectorum naturalem emisionem, qui (vt inquit Hippocrat. eodem libro de natura pueri) hoc modo fit. Vbi enim adeò auctus infans est, vt alimentum, & augmentum, quod à matre descendit, non ampliùs ei sufficiens sit, copiosius alimentum appetens calcitrat, & membranas disrumpens initium partus matri affert. Fœtus itaque vehementissimis motibus succedunt partus, ex Hippocrati sententia. Hoc etiam tempore & vteri, qui ampliùs fœtus grauitatem, ac eorum distentionem ferre nequeunt, Galeno teste eodem 3. de naturalibus facultatibus, nec minùs & sentientes interim se morderi à qualitate humoris in seipsos effusi, quòd eos molestat facultate propultrice media abiicere properant, necnon & à seipsis parientes in hoc præstant opus non mediis vteris, sed musculis (vt diximus) qui in abdomine existunt, qui ad deiectionem etiam, tum ad reddendam vrinam nobis sunt auxilio. Fit itaque partus hoc modo. Verùm quo tempore fiat, non admodum liquet. Nam Hippocrates eodem libro de natura pueri asserere videtur fœtus perfectionem, ac naturalem partum decimo imprægnationis mense fieri, ait enim, alimentum, & augmentum, quod à matre descendit non ampliùs sufficiens est puero, vbi decem menses præterierint, & fœtus auctus fuerit: & post pauca iterum ait, atque hæc, vt longissimè in decem mensibus fiunt. Aristoteles verò quarto de generatione animalium cap. 4. & 7. de historia animalium capite quarto, sic de pariendi tempore scriptum reliquit. Sed cùm cætera animalia omnia singulari, ac simplici modo partum suum perficiant, vnum enim pariendi tempus statutum omnibus est, homini vni multiplex datum est. Nam & septimo mense, & octauo, & nono parere potest, & quod plurimùm decimo, nonnulla etiam vndecimum tangunt. Fœtus verò, qui maturiùs quàm septimo mense prodeat, nullo pacto vitalis est, qui septimo vitalis quidem, hic primus exit, sed magna ex parte infirmior. Idem cõscripserat Hip. lib. de septimestri partu, dum dixit, sunt autem ex his septimestribus qui & superstites manent ex multis pauci. Gal. autem quod nouem mensibus perficiatur in vtero fœtus 3. de natur. facult.

Cap. 7.

Cap. 13.

Inter naturalẽ partũ, & abortum differentia.

3. de natur. facult. c. 12.

6. de morb. vulga. commentario 1. com. 1.

Loco citato.

Quomodo fiat partus naturalis.

Cap. 12.

In fine.

Quo tempore fiat.

Hippocrates.

Aristoteles.

In principio.

Galenus.

3. de natur. facult. ca. 3.

his verbis demonstrauit, asserens, quippe nouem mensibus plerisque mulieribus perficitur in vtero fœtus, & 2. de causis sympto. illud confirmauit, cùm dixit, sanè eadem virtus, quæ sic de fœtu est sollicita, vt nouem mensium spatio eius substineat pondus, atque vt absolutus tutò emittatur, prouideat, & cætera: & paulò suprà dicebat, quippe qui (de vteris loquens) tum fœtus grauitatem, tum sui distentionem nouem mensibus protulerunt, ij absoluto in ipsis fœtu ad eius expulsionem se comparant, sic itaque diuersimodè sentire videntur de pariendi tempore præcitati magni viri. Verùm si quispiam eorum sentētiam, & non verba percipere velit, absque nimio labore conciliari poterunt, ea primo sumpta hypothesi, quæ ab eisdem tanquā manifesta admittitur, quòd cùm adeò perfectus, ac consummatus fœtus existit, vt per os nutriri valeat, deficiátque ei alimentum, ac augmentum, quod à matre suppeditatur, tunc partus naturalis fit, ac naturaliter in lucem editur fœtus, huic aliam & secundam hypothesim addas, quòd hoc alimentum diuersimodè in diuersis vtero gerentibus se habet, si maiorem, vel minorem sufficientiam, aut paucitatem eius considerabis, prout sufficientes, vel paucos menses demittere consueuerunt, similiter & inter se non parum dissident fœtus, qui maiores, vel minores cùm existant, aut robustiores, vel imbecilliores plurimo, aut pauciori alimento indigeant etiam dum perfecti, ac consummati fuerint. Propterea Hippocrates horum haud ignarus eodem libro de natura pueri, talia verba protulit, quin etsi alimentum à matre priùs puero defecerit, etiam sic partus matri priùs aduenit, & ante decimum mensem puer prodit, & hoc perpetiuntur magis mulieres primiparæ, deficit enim pueris alimentum, vt ad decimum vsque mensem sufficere non possit, & demum: quæ verò menses paucos demittunt, eæ etiam pueris postremo tempore vbi iam maturi fuerint alimentum rariùs exhibentes ipsos calcitrare faciunt, vt & ante decimū prodire festinent, modicus enim sanguis à iuuenculis, ac nouellis matribus procedit, longissimum itaque terminum naturalis partus conscripsit Hippocrates esse decimum mensem, per hæc verba, atque hæc vt longissimè in decem mensibus fiunt, non negans illum posse citius contingere propter iam traditas causas, vt idemmet eodem lib. in citatis verbis scriptum reliquit: nec Arist. Hipp. sententiæ aduersatur: quinimò ipsam confirmauit, dum asseruit, & septimo, & octauo, & nono mense mulieres parere posse, & quòd plurimùm decimo (vt ipse inquit) nonnullæ etiam vndecimū tangunt. Plurimum itaque naturalem partū decimo mense contingere fassus est Aristo. quemadmodum Hip. scriptum reliquit, non negauit autem, id quod nec Hippo. negare videtur, posse contingere, ac festinare ante decimum mensem, & quandoque vndecimum attingere, pro iam dicta tum fœtus, tum alimēti diuersitate, postquam à septimo mense fœtus vitalis est, antea verò nequaquam: quamuis quædam, quæ longiùs, quàm decem mensium tempus vterum gestare sibi visæ sunt, deceptæ fuerint, modo quo idem Hip. citato loco scriptū reliquit. De reliquis verò mensibus libro de carnibus hunc in modum scripsit, puer septimestri partu natus pro ratione natus est, & viuit, & demum: octimestris autem natus nullus vnquam vixit, nouem verò mensium, & decem dierum partus fit, & viuit: In eandem quoque sententiam deuenit Galenus. Nam licet nouem mensibus pariendi tempus præscripserit, illud plerisque mulieribus contingere asseruit, fortè qui sic sæpenumero obseruauerit haudquaquam negans in decimo posse euenire, quinimò admittere illud videtur, ex eiusdem Hippocratis auctoritate comment. aphor. 37. quinti libri, ac aliis quoque mensibus pro prædictorum varietate. Consummato itaque, ac perfecto fœtu, deficientéque eidē alimento, ac augmento partus naturalis fit siue nono, siue decimo mense id contingat, quod plurimùm obseruatur, vt præcitatis auctoribus visum est, rarò autem in aliis temporibus. Cæterùm cùm adeò miranda pro eius emissione requirantur, euenit (idque non rarò) vt difficulter edatur in lucem fœtus, & sic difficilis fiat pariētibus partus. Huic difficultati quomodo, & qui

2. de causis sympto. c. 3.

Conciliātur hi tres auctores.

Loco citato.

& quibus opitulari, valemus conſcribere intendimus, priùs tamen eius cauſis
indagatis. Eſt autem partus difficultas ſymptoma ſub genere contentorum
immodicè contentum; ſunt etenim fœtus non vtero gerẽtium partes, ſed pro-
portione reſpondent iis, quæ adnaſcuntur, familiarium inquam, quemadmo-
dum, & oua, & fructus, nimirum vt diximus ad generis propagationem à na-
tura creati, ex Galeni teſtimonio 11. de ſimplic. medica. facult. & propterea vbi
detineantur tempore quo edi in lucem debent, præter naturam detinentur.
Conſequitur autem hæc eorum præter naturam detentio, aut ad noxam ali-
cuius facultatis naturalis, retentricis inquam, ac expultricis ſiue ipſius pueri,
ſiue prægnantis: interim verò citra noxam earundem facultatum ad alias cõ-
ſequitur cauſas, ſeu præter naturam diſpoſitiones. Vniuerſæ autem aut exter-
næ ſunt, aut internæ. Externæ ſiquidem quæ partus difficultatem inferunt,
ſunt aut immodicum frigus, quod vterum denſauerit, aut immodicus calor,
qui vires diſſoluerit, aut quoddam aliud fortuitò eueniens, vt liquet ex Paulo,
& Aëtio. Internæ verò cauſæ aut vitio parientis, aut fœtus, aut membrana-
rum eſſe poſſunt, parientis ſiquidem, vt ſi craſſa, obeſáque ſit, vterus exiguus,
dolorum imperita, aut timidiuſcula, aut natura imbecillis, vt fœtum nequeat
propellere, aut etiam ſi ante tempus pariat, vel inflammationem in locis geni-
talibus, aliáve particula fuerit experta, aut alio quodammodo laborans: ob
ceruicis etiam vteri obliquitatem, & ob carnem eidem ceruici, vel oſculo eius
adnatam, abſceſſum, vel duritiem. Poteſt & difficultas pariendi contingere,
ſi etiam oſſa pubis nimium conſerta fuerint, quoniam in partu dilatari non
poſſunt pariendi difficultatem faciunt: ſimiliter ſi puerpera veſicæ calculo la-
boret, vel excrementorum copia in inteſtino recto, aut veſica fuerit detenta,
ſiue prouectæ ætatis fuerit, aut puella nondum virilis, nec vires vigoris ade-
pta: nec minùs ob nimiam lumborum cauitatem vterum comprimentem dif-
ficulter pariet. Fœtus quoque vitio hoc idem quandoque contingit, vt ſi inuſi-
tatæ magnitudinis fuerit, vel exiguus, & modicæ grauitatis, ſeu magni capitis,
vel monſtruoſus, vel mortuus, aut viuus quidem, ſed adeò imbecillis, vt foras
non poſsit procedere: ſimiliter ſi plures fœtus fuerint, nam Herophilus quin-
que edidiſſe mulierem memoriæ prodidit. Confirmauit idem Gellij auctori-
tas, qui diuo Auguſto imperante ancillam in agro Laurente quinque pueros
peperiſſe teſtatur. Figura etiam ipſius fœtus naturæ contraria difficilem effi-
cit partum, vt ſi obliquus, aut in pedes procedat, ex Hip. auctoritate eodem lib.
de natura pueri: naturalis ſiquidem figura prodeuntis fœtus eſt, vt rectè in ca-
put manibus ad vtrunque femur extentis prodeat: proxima huic vbi in pedes
conuerſus: eſt præcipuè ſi manibus ſuper vtroque extentis prodeat. Reliquæ
verò omnes præter naturam ſunt, Aëtio, & Paulo teſtibus, vt ſi caput in dex-
tram, vel ſiniſtram vteri partem declinet, aut altera, aut vtraque manus exe-
ritur, & crura intus inter ſe diducuntur: aut etiam altero pede intus detento,
altero prodeant, aut duplicati vteris innitantur, aut etiam obliqui prodeant,
licet hi minùs improbandi ſint, vt liquet ex eodem Aëtio. Quapropter diligen
ter natura prouidit quo pacto fœtus qua conueniebat figura ad collum vteri
proueniret: caput etenim eius primum collo matricis indidit, tum per id aliis
ipſius partibus viam muniuit, vt liquet 15. de vſu partium procedit autem in ca-
put ſi ſecundum naturam prodierit, vt inquit Hipppocr. quoniam grauiſsimæ
ſunt ipſi ſupernæ partes, ſi ex vmbilico perpendantur. Atqui ſi fœtus obliquus,
aut tranſuerſus paret egredi, aut ſi ſecundum longitudinem quidem, ſed non
vt nunc ſcilicet caput non inſereret, quod nonnunquam etiam, ſed raro acci-
dit, vel eius ante caput, vel manum exerens, difficilem aliis membris exitum
efficeret, vt eodem 15. de vſu part. à Gal. ſcriptum eſt: Difficilis quoque fit par-
tus ſi ſecunda, aut propter craſsitudinem non abrumpatur, aut propter tenui-
tatem antequam oportet, diuellatur ſimul cum aliis membranis fœtũ ambien-
tibus, ſiquidem humore euacuato, infans prę ſiccitate ægrè mouetur, ac per os,

Quis affectus ſit partus difficultas.

Cap. de ouis.

Cauſæ.

Externæ.

Paul. lib. 3. cap. 76.
Aet. lib. 16. cap. 22.

Internæ cauſæ trifariã.

Parietis vitio cauſæ.

Ex parte fœtus, cauſæ.

De Herophilo vide Paul. lib. 2. cap. 76.
Gel. lib. 10. cap. 2. In fine.

Locis citatis.

Cap. 7.

Loco citato.

Cauſæ ex parte membranarum.

& collum vteri difficulter elabitur: humor enim iſte, qui in pueri membranis continetur nedum eiſdem lubricandis confert, ſed vteri ceruicem ad maximã dilatationem reddit facilem: à prædicto nanque humore collum humectatum mollius redditur, dilatatúrque faciliùs, eodem Galeno teſte citato lib. 15. de vſu partium. At licet tot ſint pariendi difficultatis cauſæ, haud tamen ægrè à medico percipi poterunt. Externæ ſiquidem ex adſtantium, ſeu puerperæ ſermonibus. Internas verò tum ex ſe ipſis medici inueſtigabũt, tum etiam ex earundem parientium, ſeu obſtetricum loquela. Iure igitur particularem earũdem cauſarum dignotionis modum omiſimus. Cæterùm ex parientibus, ac puerperis maximè laborant primiparæ propter inexperientiam dolorum: & dolent quidem totum corpus, maximè verò lũbos, ac coxendices, nam coxendices ipſarum diſparantur, verùm ex partæ iam partus minùs primiparis dolent, quæ verò multoties pepererunt multo minùs dolent, vt inquit Hip. eodẽ libro de natura pueri. & vbi obliquus, aut in pedes fœtus procedet, nedum mulier difficulter pariet, ſed multæ, vel ipſæ perierunt, vel puer, aut ſimul matres vnà cum fœtibus, vt citato libro ſcriptum eſt. Quòd verò mulieri, quæ difficulter parit ſternutatio ſuperueniens bonum ſit, decretum reliquit idem Hippo. aphoriſ. 35. 5. libri, quoniam vehementiori concuſſu, atque feruore partim quidem naturam excitat, partim verò excernit, quæ partibus corporis firmiter infixa adhærent, vt inquit Galenus in commen. Quod autem ad curandi rationem pertinet, variatur quidem iuxta cauſarum diuerſitatem, ſi ſpeciatim eas curare velis. Quanquam quædam ſint animaduertenda tanquã omnibus cauſis communia, quæ primo conſcribemus, ſimul etiam & memoriam facientes quorundam medicamentorum, quæ indifferenter omnibus puerperis difficulter parientibus ex quauis cauſa adhiberi poterunt. Primùm animaduertendum eſt quod puerperæ eo tempore, quo partus inſtat, non ſunt multa alimentorum copia grauandæ, neque varia alimenta, & crebro exhibenda ſunt, veluti Neapoli abuti conſueuerunt nedum mulieres, & vetulæ, verùm etiam vulgares quidam medici, vt eiſdem obſequantur, & quidam quoque non vulgares: diſtrahitur enim calor pro conficiendis multis, ac diuerſis alimẽtis, & quo etiam tempore coctioni, ac retentioni alimentorum vacat, viriliter expellere nequit, qua facultate, ac functione valida eo tempore parientes indigent. Pauca itaque, ac moderata alimentorum copia tribuatur, síntque concoctu faciles, boníque nutrimenti cibi, vt oua recentia, ac ſorbilia, ſeu tremula, ius pullorum, gallinarum, phaſianorum, aut ſtarnarum, quod ex contuſis carnibus fit, & vulgus conſummatum appellat, vel etiam eorundem animalium cõtuſa caro, quam idem vulgus tortilium nominat, aut buccellæ panis in vino græco, ſeu altero odorato vino maceratæ ſimul cum eodem vino tribuantur. Ad hæc permittẽdum haudquaquam eſt, vt obſtetrices difficile parientiũ vterum diutius dilanient, ſed leniter, & placidè vteri partes contrectent, dulci interim oleo, aut alio quopiam eoſdem locos perfundentes, item non illico parturientes in ſella collocandæ ſunt, ſed obſtetrices priùs os vteri tangere debent, & cum nõ paulò apertum inueniunt, ſed adeò dehiſcentis eius modum auctum, quod ad fœtus tranſitum ſatis pateat, tunc vt ſurgat mulier iubere debent, eandémque in ſubſellio collocare, adhortaríque, vt ad expellendum fœtum ſtrenuè ſe parent, quemadmodum 3. de natura. facult. à Gal. ſcriptum eſt: ſpiritum quidem detinentes, verũ non velut imperitæ faciunt ipſum in gutture congregare debent, ſed ad inferiores partes propulſare, ex decreto Aëtij ca. 14. lib. 16. quo tempore vbi partus difficilis ſit, corallum, aut lapidem aquilæ, aut ſtyracem, coriandrum viride, ſeu polygoni radicẽ in dextro crure alligare conuenit, inſuper & accipitris, ſeu falconis ſtercoris ℥. j. cum vino albo, aut aqua capillorum veneris præbe, vel tantundem cinnamomi, ſeu caſsiæ. Aut hũc in modum puluerem conficias, quo vti cõſueui, Recipe fimi accipitris ℥. j. cinnamomi, caſsiæ ana grana vij. croci grana iij. miſceãtur, & cum pauco vino albo odorato aqua

capil

Cap. 5. *Prognoſtica.* *In fine.* *Loco citato.* *Curatio.* *Primum documentum.* *Secundũ documentum.* *Tertium documentum.* *Cap. 3.*

capillorum veneris,aut florum citrangulorum exhibeatur. Interim quoque myrrhæ,aut castorei ℥.ß.aut ℈.ij.cum granis iiij. cinnamomi propinabis. Sunt qui trociscorum è myrrha etiam ℥.j.exhibent,insuper & phaseolorum, seu cicerum rubeorum,ac fœnugræci decoctum cum oleo amygdalarum dulcium: quòd si parum cinnamomi,croci,aut casiæ, seu alterius prædictorum permisceas,magis confert.Excitare quoque hoc tempore sternutamenta conducit, modo non admodum imbecilli capitis parturientes sint.Suffitus etiam resinæ, aut cumini,aut pinus corticis confert,Hip.auctore libro de morbis muliebribus.Speciatim autem vbi ex immodico frigore vterum densante,ac coarctante fiat pariendi difficultas, in aëre mediocriter calido locanda erit, & in eo gestatione eam mouere conuenit,modo febris,aut aliud quidpiam non impedierit.Nonnulli etiã conquassationes validas,sternutamentísque ciendis idonea adhibuerunt,Paulo,& Aetio testibus:quibus etiam opem ferre oportet laxationi per insessus calidos,& suffitiones,ac per infusiones oleorum tum actu, tum potentia calidorum : itémque per illinitiones, ac cataplasmata eiusdem generis.Qua de re infundere oportet largiter oleum dulce, & calidum : item decoctum fœnugræci,aut maluarum,vel seminis lini, deinde & pubem etiam cum abdomine,& lumbis eisdem medicamentis illinire, aut aliquo alio relaxante medicamento,vt hydrelæo,& aliis huiusmodi:eadem quoque laxamenta adhibenda sunt à balneis si non febris, aut aliud quidpiam prohibuerit, ex eorundem auctorum testimonio.Si verò ob calorem immodicum vires exoluentem pariendi difficultas excitetur,condensantibus,ac maximè adstringentibus,& firmitatem inducentibus eam roborare oportet:qualia sunt inspersiones,ac insessiones ex myrto,pampinis vitis,malis punicis,aut rosis:nec minùs odoramenta fiant ex aqua rosacea,myrtyllorum,& nymphææ cum aceto, addendo si lubet parum santalorum, & corallorum rubeorum. Conuenit quoq; vnguentum ex vino,& oleo rosaceo frigidis,vt inquit Aetius:nec minùs cibis, & potionibus refocillanda erit facilis coctionis,multi nutrimenti, ac modicæ quantitatis,permixtis semper quibusdam adstringentibus, vt cydoniis, malis punicis,ac reliquis huiusmodi.Insuper buccellæ panis vino imbutæ ad arcendum animi deliquium eisdem offerantur,in aeréque parum frigidiori degant: timidis autem,ac puellis mentis robur admouendum,quemadmodum eis,quę inexpertes dolorum sunt,vt validissimè spiritum comprimant, & ad inguina depellant,admonendum est. At si imbecillæ sint mulieres parturiẽtes ex morbo,temperamento,vel ætate prouectæ,eisdem cibis boni nutrimenti, ac potibus reficiendæ sunt.Quòd si ob lumborum cauitatem, aut propter nimiã pinguedinem pariendi difficultas contigerit:puerpera in sella prona flexis genibus collocetur,seu in lectulo,vt vterus delabens ceruicem rectã extendat,atq; idem è directo ostioli habeatur,quod quidem ceratis, oleis, ac pinguedine delinire digito oportet,& sensim aperire:idẽ quoque vteri osculum, vbi clausum permanserit,pinguibus medicamentis emolliatur,ac relaxetur. Si vesicæ calculus affuerit, eum primo propellere oportet, & si eadem lotio plena fuerit, idem educendum.Similiter si intestinum rectum excrementis plenum fuerit, per clysterem mollem,& leniendi vim habentem eluemus.At si ob inflammationem,abscessum, vlcus, tumorem laxum, aut durum, seu ob carnem collo vteri adnatam,aut aliquam aliam tunicam,vel ob quempiam alium morbum parturiendi difficultas eueniat, singulis pro affectionum ratione succurrendum est.Et si eiusdem vteri paruitas in causa fuerit,loca pinguedine aliqua inungantur,ac foueãtur,& os vteri digitis dilatetur.Quæ verò non vtero gerentis vitio,sed ipsius fœtus difficultatis pariendi causa sunt,hoc modo corrigendæ erunt.Nã si propter fœtus imbecillitatem,aut paruitatẽ id contingat, hortandæ sunt mulieres,vt strenuè mediis abdominis musculis eundem fœtũ conentur expellere. At si propter ipsius fœtus figuram præter naturam, partus difficultas adsit,ad naturalem situm reducendus est,quantum eius fieri potest,

Lib. 1. circa medium.

Si ex immodico frigore fiat partus difficultas, curatio.

Si ex immodico calore fiat,curatio.

Si ob alias causas ex parte parturientis fiat partus difficultas, curatio.

Si ex parte fœtus fiat, curatio.

partim pellendo, partim adducedo, partim flectendo, & partim in rectum agendo, vt inquit Paulus. Et si manum, vel pedem præmiserit, ne attrahatur per membrum, nam magis impingitur, aut luxatur, aut etiam abrumpitur, verùm digitis humero fœtus, vel coxæ affixis rursus in conuenientem locum introducatur, id quod iam præmissum est. Si verò vnà cum fœtus figura mala, os vteri compressum, seu coarctatum fuerit, priùs ab osculo vteri in sublime eleuetur fœtus, & postea rursus ad osculum rectà dirigatur, fiántque omnia placidè, leuiter, ac citra compresfionem, oleo afsiduè locis affuso: hoc etenim ex salute tum fœtus, tum parientis fuerit, & vterus ita quoque illæsus manet. Vbi verò infans prægnagnus fuerit, aut totus, aut ob capitis, seu thoracis, aut ventris magnitudinem, ea adhibenda sunt, tum intus, tum extra quæ laxare, ac dilatare os vteri possunt. Verùm vbi nec sic procedat, aut etiam infans mortuus fuerit, modo spes sit saluti vtero gerentis, omnino necessarium est fœtum secare, ex communi sententia tum Aëtij, tum Pauli, modum autem sectionis reperies apud Paulum libro 6. cap. 74. & ab Aëtio conscriptum cap. 23. libri 16. At si gemini fœtus fuerint, aut terni, aut collum vteri obsederint, aut etiam plures, reliqui ad fundum vteri repellantur, & is qui magis paratus videbitur, priùs educatur: sensim autem, & citra contusionem omnia fiant, oleo locis perunctis, vt idem Paulus refert. Si verò ex parte membranarum cõtingat pariendi difficultas, vbi secunda solidior, ac crafsior fuerit, quàm vt rumpi possit, discindatur, vt inquit Aëtius. Verùm si propter tunicarum tenuitatem, in quibus humor continetur, difficilis fiat partus, propterea quod humor in membranis contentus ante debitum tempus effluxerit, ita vt vteri sint resiccati, eis albumina ouorum cum maluæ, aut fœnugræci decocto excolato, aut cum ptisanæ cremore tepido infundantur, decreto eiusdem Aëtij.

Ex parte membranarum si fiat difficilis partus curatio.

περὶ χορίου ἐγκλείψεως. *Id est, De secunda derelicta.* *Caput* CXV.

DVM fœtus vtero adhuc geritur, ipsum natura conformans, machinata quoque est loca, per quæ alimentum, ac spiritum posset à matre suscipere, & reliqua quoque eiusdem fœtus excrementis idonea comparauit: etenim toti ipsi membrana tenuis vndique est circumiecta, quam ἀμνίον .i. amiculum appellãt, fœtus velut sudorem excipiens: huic extrinsecus tenuior alia incumbit, quam ἀλλαντοειδῆ, id est, intestinalẽ nuncupant, in ipsius vesica perforata, quæ & hæc in se ipsa colligit vsque ad partum ipsum velut fœtus lotium. His autem extrinsecus in orbem altera membrana circumiecta est totum vterum intrinsecus subiungens, qua media fœtus vtero connectitur. Nam in singulis orificiis vasorum, quæ intrinsecus in vterum pertinent, per quæ etiam sanguis menstruus in ipsum ferebatur (quo tempore vtero geritur) aliud vas gignitur, arteria quidem in arteriæ, vena verò in venæ orificio, vt sint ea, quæ generantur numero æqualia iis orificiis, quæ intrò in vterum desinunt; colligat autem ea mẽbrana hæc, tenuis quidem, sed fortis, ita vt simul & munimentum, & ligamentum eorum sit tum inter sese, tum cum vtero, & quoniam exiguum est vasorũ quódque cùm primũ ab vtero exoritur, cuiusmodi sunt arboris radices extremæ in terrã defixæ, eæ tamen paululũ progressæ per coniugationẽ coalescunt, ita vt ex duobus vnum procreetur, rursúsque illorum singula cũ singulis eiusdem generis coalescunt, fitque id perpetuò quoad parua omnia in duo magna coëant, quæ velut stipites quidã fœtui per locum vmbilici inseruntur: quatuor itaque omnino hæc vasa sunt, duæ scilicet arteriæ, & totidem venæ nullis diuersi generis inter se commixtis, sed venis quidem semper cum venis, arteriis cum arteriis in idem coëuntibus: per quæ vasa, velut per truncos quosdam fœtus ex vtero sanguinem, ac spiritum trahit. Verùm inter hæc omnia, & vasa exigua quæ dicta sunt, media est iam dicta membrana, quæ velut truncorum radica

radicatio exiſtit,quæ radicatio à Græcis χωρίον nuncupatur, quod nihil aliud eſt,quam vaſorum multitudo membrana tenui connexorum, quæ haud facilè numerare queas,Gale.auctore 15.de vſu part.Interim ὕστερον,ſeu δεύτεριον appellant,vt liquet com.aph.49.5.lib.à Gal.& cap.75.lib.6.à Paulo, Latini ſecundã, & ſecundas nominare ſolent:ſic quidem appellata,quod velut ſecundum domicilium,ac receptaculum ſit ab vtero,& velut fœtus indumentum, vt inquit Aetius cap.24.lib.16.Hæc ſecunda quoniam ex vmbilico pueri hæret,& vmbilicus poſtremus ex vteris exit,nanque ſi prior exiret non accederet per ipſum puero nutrimentum,quoniam ex ipſo dependet,Hipp.auctore libro primo de morbis muliebribus, propterea fœtu excuſſo foras prodire debet in naturali partu,ſed quoniam contingit interdum,vt fœtu in lucem edito ipſa præter naturam detineatur,quo modo huic retentioni ſuccurrere oporteat hoc cap. inſtituere intendimus.Porrò quod in eius detentione vterus quodammodo afficiatur,& quòd eadem detenta morbus ſit in numero,atque in exceſſu, nemini in dubium venit.Detinetur autem aut propterea quòd fundo vteri adhuc connexa eſt,aut licet ſeiuncta fuerit,tamen circa aliquam vteri partem inſtar pilæ conuoluta eſt,vel propterea quòd os vteri clauſum ſit, ita vt foras prodire non valeat.Quomodocunque tandem ipſa detineatur,non ſtatim, ac violenter extrahenda eſt,neque eius eductio paruifacienda,ſeu neglige͂da erit.Nam cùm diu detinetur cerebro,cordi,ac ſtomacho nocumenta haud exigua communicat prauis vaporibus ex ea eleuatis,& ad iam dictas partes traductis.Cõfeſtim itaque ſternutatio excitetur, & ſpiritus detineatur,ac os,& nares obturentur,Hippo.præcepto aphor.49.5.lib.præſertim ſi imbecillæ mulieres non fuerint,quòd ſi nec exciderit,ſed adhuc remanſerit vbi vteri os clauſum non ſit, ſi eadem ſecunda inſtar pilæ circa aliquam vteri partem conſtiterit, ſiniſtram manum calidam, oleóque inunctam, ſeu pinguedine quadam pinguefactam in vteri profundum immittere oportet, & arreptam ſecundam leniter extrahere, quemadmodum Aetio, & Paulo præcitatis locis viſum eſt. Verùm ſi vteri fundo connexa fuerit, ſimiliter quidem manus obſtetricis immittenda eſt, at apprehenſam ſecundam non ſtatim rectà trahere conuenit propter vteri prolapſus timorem,neque violenter admodum, ſed ſenſim primum nulla violentia adhibita in obliquum placidè ducenda erit, huc illuc eam circum agens, deinde paulò valentiùs, etenim ſic obediet & à connexu diſſoluetur. Quòd ſi vteri os conniuere fuerit deprehenſum, remediis ad hoc commemoratis præcedenti capite vtendum eſt;& vbi vires non fuerint inualidæ,etiam quæ ſternutamenta prouocant,adhibenda ſunt.Quare perfuſionibus pinguibus vtemur, & per ſiniſtræ manus digitos os vteri clauſum leniter aperire, ac paulatim dilatare conabimur. Quòd ſi neque ſic ſucceſſerit, rurſus vteri perfundendi ſunt, ac pinguia fomenta eiſdem adhibere conuenit: necnon ſuperiorem ventrem ex cruda hordeacea farina aqua calida, ac oleo ſubacta integrè,ex ſententia Aetij.Similiter & potionibus menſes cientibus, de quibus ſupra egimus,vtare.Suffitus inſuper adhibeantur per aromata,qualia ſunt caſſia,nardus,flos iunci odorati, artemiſia, ſabina, dictamnum, pulegium,& huiuſmodi,cui mulier inſideat vndique veſtimentis contecta. Poſtea verò ſi vteri oſculum apertum inuentum ſit: iterum manus immittenda erit, & ſicut dictum eſt,educere conabitur. Si verò neque ſic educta fuerit, eadem dilaceranda non erit,neque perturbari oportet,intra paucos enim dies putrefacta, & in ſaniem diſſoluta excidet. Quia verò hoc tempore grauitate odoris,& caput opplet,& ſtomachum peruertit,ſuffitus conuenientes excitabuntur:inter quos præuale͂t cardamomum,& ficus aridæ,ex Pauli teſtimonio.Ad hunc etiam vſum probata ſunt bdellium,ſabina,thus,ſtyrax,lapis gagates,vnguis odoratus,ladanum, & reliqua, quæ cùm hoc quod odorata ſunt, ac prædictis malis aduerſantur,ſecundam ſubducunt: quibus etiam caſtorei, ac pulegij,ſingulorum ℥.j.ex aqua mulſa bibenda detur, ex eiuſdem Aetij decreto.

χωρίον, ſeu ſecũda quid ſit.

15. de vſu part. cap. 5.

Vnde nome͂ ſumpſerit.

In medio.

Pars affecta.

Affectus quis ſit.

Cauſa.

Prognoſticum.

Curatio.

Insuper & omnia conueniunt menſes ducentia, veluti artemiſiæ decoctum,& reliqua:peſsi etiam ſubditi ad hoc faciunt, præſertim ex myrrha, & cyclamino,adipe anſeris,ſaccharo,oleóque irino confecti.

Περὶ φλεγμονῆς ὑστέρας. *De vteri inflammatione.* Caput CXVI.

VELVT & reliquæ corporis partes, ita quoque vterus interdum inflammatione laborat,de qua(quoniam ſexcenties verba fecimus) non opus erit hic fimbrias dilatando eadem ſæpiùs repetere,ſed ad partis affectæ dignotionem accedentes dicimus vterum inflammatione affectum deprehendi ex ardenti dolore muliebrium locorum,pubis,imi ventris,ac lumborum, vt liquet ex Aëtio cap. 83. libri 16. Et ſi digitus(vt ipſe inquit)in os vteri ſubmittatur, occurrit ad contactum durum,clauſum,feruens, ac retractum, præſertim ſi in ipſo, aut in collo fuerit inflammatio. Nam licet oris compreſsio commune ſit ſignum conceptionis,& tumoris præter naturam,id tamen ex duritie diſtinguitur, vt patet ab Hippocrate & Galeno aphoriſ. 51. & 54. 5. libri molle,ſiquidem eſt grauidis, & ſecundum naturam,durum verò in quibus tumor præter naturam adeſt. At ſi non vniuerſus vterus,ſed pars eiuſdem aliqua inflammatione fuerit obſeſſa, in ea magis dolor intenditur,& ſentitur. Nam ſi poſteriora eius inflammatione laborant,dolor lumbos affligit, ac ſpinam magis,& ſtercus recto inteſtino compreſſo eo retinebitur. Anteriore autem parte inflammata, dolor pubem occupabit, & ſtillicidium, aut vrinæ difficultas (preſſa veſica) excitabitur. Lateribus verò vteri inflammationem expertis, inguina tenduntur, & crura grauantur,ac ægrè mouentur, & quibuſdam crus ipſum, quòd è regione eſt, per inceſſum claudicat: quinetiam in coxam dolor tranſit, eiuſdem quoque partis dolor cum grauitate non nihil ſignificare poteſt, Galeno teſte,ſexto de locis affectis. Et vbi cauitas,ſeu fundum vteri fuerit inflammatum, in vmbilico potiſsimùm, dolor cum tumore infeſtabit, vt ne contactum quidem foris admittat. cùm autem os vteri inflammatio affligit, in abdomine dolor eſt, digitóque immiſſo,os occurrit durum,ac rigidum, vt diximus: plerunque etiam vterus in eam partem declinat, ac retrahitur, qua inflammatus eſt, & ob eam cauſam os, & collum eius auertitur. Comitantur autem vteri inflammationem,præter iam dicta,tumor, ac dolor eiuſdem haud validus, ſi languida fuerit inflammatio,vehemens verò vbi valida fuerit,erítque is dolor,quem percipiunt ægrotantes pulſatilis,Paulo teſte,ſecundum vniuerſum vterum, vbi totus fuerit inflammatus, aut ſecundum partem, ſi pars ipſius fuerit affecta: febris item acuta conſequitur,dolor capitis,tendinum,baſis oculorum,brachialis, digitorum, & colli conuulſio, inclinatio in aduerſum, ſtomachi etiam ex conſortio dolor,pulſus exigui,& crebri, ex eiuſdem Pauli teſtimonio, eadem præſertim inualeſcente,ac augeſcente,& vbi magis augeatur, conſequuntur animi deliquium,exolutio,ſingultus,pedum torpor, genuum perfrigeratio, & extremarum partium exudatio, vrinæque, ac ſtercorum recrementa ſupprimuntur,delirant,& dentibus frendent ægrotantes,febres magis augentur, & capitis dolores,præſertim ſyncipitis,vt ab Hippocrate & Galeno 6. de morbis vulg. ſcriptum eſt. Nam cùm inter omnes corporis partes plurimas, grandiſsimáſque venas vteri habeant,phlegmone vtcunque ipſis orta,calidas,vehementéſque febres accendi opus eſt, adeò vt inter ſynochorum ſpecies connumerandæ ſint,cùm ex putrido ſanguine excitentur,ex quibus calentium vaporũ copia ad caput ſubuolat,quo dictorum vaporum pleno grauitates,& maximè in ſyncipite hominem vexant, tum quoniam recta in ſynciput per infundibulum arteriæ deducuntur, per quas calidi illi vapores aſcendunt, tum quòd etiam ſanitatis tempore tenuia,& halituoſa excrementa cerebri maximè per ſyncipur difflari ſolẽt,cùm in ipſo ſuturæ laxiſsimæ ſint,caluaria ſubtiliſsima,

plur

Signa inflãmati vteri.

Poſterioris vteri partis inflammati ſigna.

Anterioris ſigna.

Signa,ſi latera fuérint inflammata.

Cap. 4.

Si vteri cauitas fuerit inflammata,ſigna.

Signa oris vteri inflamati.

Reliqua inflammati vteri,ſigna.

Lib. 3. c. 64.

Augeſcentis inflãmationis ſigna.

Cõmenta. 1. com. 1.

Cur in his dolor capitis in ſyncipiti ſentiatur.

plurimísque meatibus peruia: adhæc & multa sensibilia corpora per suturas euadunt, tum membranulæ, quæ crassum inuolucrum pericranio connectunt, tum etiam multitudo tenuium conceptaculorum per suturas exiliunt, & propterea cùm sensibilior sit locus hic, ab inferentibus dolorem causis magis cruciatur. His itaque de causis in syncipite magis dolores fiunt, ex Galeni sententia eodem sexto de morbis vulgaribus. Inflammatione verò in abscessum trãseunte, dictæ quidem notæ intensiores erunt, dolores etiam circa puris generationem ipsis augentur, ac febres, quæ cum humore plerunque ad vesperam ingruunt, ac inordinatæ accessiones ipsis obueniunt, primis quidem temporibus intensè cum doloribus, ad vltimum; vbi suppurauerit, aliquantulum remittũt, vt inquit Paulus cap. 65. lib. 3. Tumor attollitur, dolor punctorius adest, aliquando vrina, aliquando stercoris recrementa supprimuntur, aut vtraq; simul, Aëtio teste, aliàs tumor in pube eminet, & veluti exundationis sensus cùm abscessus maior fuerit, vt liquet ex eodem Paulo. Cùm verò neque ipsa inflammatio soluta est, neque in abscessum transmutata, adhuc perseuerans in scirrhi naturam permutabitur, idq; percipies, nam febris, ac dolor, & reliqua leuiora symptomata remittuntur tumore tamen, & renitentia permanentibus cum grauitate, & ægro motu non solùm crurum, sed totius corporis, ac segnitie ad omnes vitæ functiones, vt liquet ex eisdem Aëtio, & Paulo. Cçterùm huius inflammationis causæ nonnullæ esse poterunt externæ, simulátq; internæ. Externæ quidem velut ictus, siue percussio, multitudo coitus, abortus, atque sinistrè editus fœtus, durioris sellæ insessus, longa, intentáque ambulatio: flatus etiam, atque frigiditas vterum adstringentes adeò vt transpirationem prohibeant, inflammationis auctores esse poterunt. Internæ verò, vt mẽsium suppresio, & totius corporis plenitudo, ac eiusdem vteri exulceratio, quas omnes haud magno negotio partim ex teipso, partim etiam ex ægræ, aut astantium loquela percipere poteris. Deterior autem inflammatio ea est, quæ plures vteri partes occupat, quàm quæ pauciores, similiter quæ os, aut ceruicem fatigat, minùs periculosa existit, quàm ea, quæ fundum, seu cauitatem, quoniam promptiùs curationem admittit. Si verò vtero gerenti erysipelas vtero fiat, letale est, inquit Hippocrates, aphorismo 43. quinti lib. quanquam de vera inflammatione propriè dicta dubitet Galen. num fœtus possit aliquando viuere, id quod negari haudquaquam debet eadem exigua existente, ex qua nedum maligna, verumetiam nec acuta febris gignitur necessario, etiamsi in iocinore, ventriculo, aut septo transuerso orta sit, vt liquet ex Galeno, secundo prorrheticorum. Ex erysipelate autem semper acuta febris generatur, & sæpenumerò maligna. In principio itaque curationem agresi ægram in domicilio obscuro, & moderatè tepido collocabimus: somnus moderatus præcipiatur, nam & vigiliæ etiam conferunt in principio magis quàm somnus, prohibent enim phlegmonem augeri cùm in visceribus generatur, vt patet sexto de morbis vulgaribus, & commento aphorismi primi, 2. lib. quietem quoque imperabimus, omnem crurum motum interdicentes: alui excrementa si non natura, molli infuso clystere euacuabimus: immodicos animi affectus vitent. A cibo per triduum abstineant, vt inquit Paulus: deinde aut pane loto, aut ptisana, seu eius cremore ægra alatur, aut etiam alternis diebus quis sorbilibus vtatur. In potum verò aquã hordei, aut seminum coriandrorum præparatorum decoctum, seu ipsammet aquam modicè calidam dabimus. A vino autem abstinẽdum est, deinde artus, seu extremas corporis partes, manuum præsertim, auersionis gratia perfricabimus. At si vehementior inflammatio fuerit, & neque vires, aut ætas, aut habitus, seu ãnni tempus obstiterint, neque inflammatio post abortum, aut nimiam sanguinis euacuationem superuenerit, confestim circa initia cubiti vena secetur, ex Aëtij, & Pauli decreto, & sanguis pro virium ratione detrahatur. Licebit autem, vt inquit Aëtius, in secunda die venam incidere, in tertia verò detractionem repetere. Atqui mox obiiciet quispiam asserens Galenum aliter sentire

Loco citato. Signa eiusdem inflammationis in abscessum transeuntis.

Si in scirrhũ permutetur, signa.

Externæ causæ.

Internæ.

Prognostica.

Commẽt. 20.

Curatio.

Victus ratio.

6. de morbis vulgar. commentario 4. com. 17.

Venæ sectio.

Dubium de

venæ ſectione. *Cap.18.* *Cap.11.* *Reſolutio.* *Cap.11.* *Cap.2.* *Cap.6.* *Aliorũ medicamentorum ratio.* *Purgatio.* *Topica.*

de ſectione venę pro curatione inflammationis vteri,nam libro de curandi ratione per venæ ſectionem,poſtquam nonnullas partes enarrauerat, quæ ex ſectione venæ cubiti iuuabantur, hæc protulit verba, ſic quæ his inferiores ſunt illis,quæ per poplites, & malleolos decurrunt, ſunt autem dictis inferiores coxendix,vterus, veſica. & paulò poſt.porrò vteri inflammationes magis, quàm renes à venis in crure ſectis iuuantur.Idem confirmauit 13.metho.meden.cùm dixit.Renibus verò,& veſica,pudendo,& vtero ſic habentibus eas, quæ in cruribus ſunt ſitæ,ac potiſsimùm quę circa poplitem ſunt,ſin minùs eas,quę iuxta malleolum , ac perpetuò quidem in omnibus eam , quæ è directo eſt. Verùm ſi quis prædicta loca optimè perlegerit,luce clariùs percipiet Galenum pręcitatis locis venæ ſectionē præcipere pro euacuatione , indicatione ſumpta à parte affecta,aut pro euacuatione cum deriuatione eius,quod in parte inflammata continetur,& non pro auerſione eius, quod influit, quod quidem in inflammatione,quæ adhuc in generatione exiſtit, priùs exequendum eſt per contrarias, atque longinquiſsimas partes, vt eodem 13.meth.meden. ab eo decretum eſt. Quapropter ſi reuulſionis duntaxat gratia venam ſecemus, nemini in dubium venit ſecandam eſſe cubiti venam,eámque internam,& è directo,vt Aëtius, & Paulus præcipiunt. At ſi euacuationem ſimul cum deriuatione requirimus, crurum venæ ſecandæ erunt. Id quod decretum reliquit idem Galen. ſecundo de arte curatiua ad Glauconem,his verbis,Veluti in locis muliebribus in contrarium trahes,ſi eas,quæ in cubito ſunt ſecaueris venas,aut mammillis cucurbitas appoſueris, vel manus concalefeceris, & fricueris , atque alligaueris:deriuabis autem,ſi eas,quæ poplitibus,aut talis venas diuiſeris, & cucurbitas coxis applicaueris,& crura calefeceris,atque perfricueris & alligaueris:& ſiquidem in parte dextra locorum paſsio fuerit, à dextra manu, aut crure ſanguinem detrahes,ſi verò in ſiniſtra à membris,quæ illi è directo ſunt.Circa initia itaque cùm vteri inflammatio adhuc fit, magna eadem exiſtente, viribúſque non admodum valētibus,ita vt exquiſitam venæ ſectionem ferre non poſſint,reuulſionis duntaxat gratia,interna cubiti vena ſecanda erit,& demum ſi opus fuerit,quæ in talo exiſtit incidatur pro deriuatione ſimul cum euacuatione. Exigua verò exiſtente inflammatione, valentibus viribus, potiſsimùm vbi corpus totum plenum non fuerit , & inflammatio iam facta ſit , tali vena incidatur,& ſi opus eſt,eadem iteretur, rectitudinem perpetuò ſeruantes. Quòd ſi Galenus fateatur magis vteri inflammationes à venis in crure ſectis iuuari,illud haudquaquam negandum , cùm per eam venæ ſectionem nedum deriuatio , ſed euacuatio ſanguinis in parte inflammata exiſtentis perficiatur : ſecta verò in cubito vena, reuulſio duntaxat eius quod influit ad inflammatam partem ſit , efficitúrque confluentis ſanguinis inhibitio, quod in phlegmones generatione primò exequendum eſſe cenſet Galenus eodem 13.metho.medendi, quamuis eius curationi minùs conferat,cùm nihil ex parte inflammata detrahatur,& menſtruas purgationes comprimat.A venæ ſectione ſi eadem inflammatio eryſipelate præſertim participet,vbi quodammodo mitior fuerit reddita (non autem circa initia) leni quadam purgatione vti conuenit , etiam pro deriuatione perficienda,vt caſsia fiſtula,melle aëreo,ſaccharo violaceo,& reliquis huiuſmodi,quibus etiam parum diacath. adiicere poteris,dein imo ventri,ac pubi,& lumbis fotus,irrigationes,ſeu epithemata ex vino & oleo,aut vino & oleo roſaceo,ſeu aceto & roſaceo cum linteis lineis adhibeantur tepida. Similiter palmulæ,aut mala citonia,in vino,aut in poſca cocta,oleo citoniorũ, aut roſaceo admixto imponantur , & vbi hæc non ſuffecerint , cataplaſmata applicentur ex farina hordei, ſeminum lini,& fœnugræci, vitellis ouorum aſſatis cum roſaceo , & decocto capitum papaueris, & meliloti , ac exiguo vino, ſeu aceto compoſitis , aut etiam ex palmulis vino diluto decoctis , cum farina hordei, & oleo roſaceo, ſeu cydoniorum cataplaſma fiat. At ſi eryſipelatis naturam participauerit, quod ex igneo calore percipies,intubum, & vmbilicum

veneris,

veneris, ſedum, polygonum, portulacam, plantaginem, ac vitis pampinos cataplaſmati apponito. Quòd ſi cataplaſmatum onus loci non tolerent, aqua roſacea admixta ex modicis interuallis affundatur. Hoc etiam tẽpore in pudendum ſubdatur aliquis prædictarum herbarum ſuccus. Peſsi item figurentur ex prędictarum herbarum foliis contuſis, aut ſuccis, roſaceo, melino, aut lentiſcino, ouorũ vitellis crudis, ſiue aſſatis, anſeris pinguedine, & exiguo croco. Admodum tamen vtiles ad ſedandos inflãmationis dolores vteri peſsi tales ſunt, fœnugræcum madefacito, & prima, ac ſecunda aqua diffuſa, cum tertia pura, ac dulci coquito, & excolato, ad decoctum autem adipem anſerinum, vel gallinaceum recẽtem addito, & ad prunas liquari ſinito, & vbi frigefacta fuerint, concretum adipem tollito, ac ſeruato, & vſus tempore peſſo excipito, ac ſubdito, vt inquit Aëtius. At vbi dolor multus excruciat, lachrymæ papaueris exiguum cum lacte muliebri, & ſucco fœnugræci apponendum exhibeto, & per totum etiam morbi decurſum, ex Pauli ſententia. Etiam inſeſſus vtiles ſunt ex decocto fœnugræci, ſeminum lini, maluarum artemiſiæ, & olei, præcipuè poſt principium. In iis autem, quę calorem non ſuſtinent, & maximè circa initia ex aqua modicè calida roſaceo ſuperfuſo inſeſſus fiant. Poſtquàm autem inflammatio declinare incœperit, ad ea deueniendum eſt, quæ laxare, ac diſcutere poſſunt, proinde in fœnugræci, althææ, ſeminum lini, interdum etiam pulegij, marrubij, ſaluiæ, & artemiſiæ decocto ægra inſideat, & ad imum ventrem, ac pubem, vt inquit Aëtius, farinam hordeaceam cum fœnugræco, & lini ſemine in aqua mulſa coctam imponat, aut caricarum decoctum adhibeat, ac peſsi etiam ſubdantur, ſi calorem ferre poſsint ex œſipo, butyro, medulla ceruina, adipe anſerino, oleo anethino, chamæmelino, ſeu irino, & cera compoſiti. Cæterùm, butyrum, medullam, & adipem omnia recentia ad peſſos deligas, etenim antiqua dum liquantur, nidoroſa fiunt, ac calidiora euadũt, & inflammationes exacuunt, vt liquet ex eodem Aëtio. Illud item animaduertendum ex præcepto eiuſdem, quod nec in diſtentionibus, neq; in inflammationibus vteri menſes prouocandi ſunt, etenim loci magis diſtenduntur, & cùm ob inflammationem concluſi ſint, ſanguinis trãſitum impediunt. Vbi verò curatio proceſſerit, tenuis victus, & ciborum parcimonia tollatur, & manifeſta iam facta declinatione, balneum, ac vinum concedi poſſunt, & cibi reficientes exhiberi, quemadmodum ab eodem Aëtio ſcriptum eſt: Si verò inflammatio diſcuti non poteſt, ſed ad ſuppurationem vergat, ſuppurationi auxilium ferendum eſt. Itaque imo ventri, ac lumbis cataplaſmata imponantur ex lini ſemine, fœnugræco, farina hordei, caricis decoctis, althææ radice, ac terebinthina: quo etiam tempore pudendi ſinus per ſpongiam aſsiduè foueatur, & vapores per arundinem operculo ollæ perforato inſertam intra pudendum recipiantur. Demum inſeſsiones frequentes fiant decoctis in aqua his, quæ vim attractoriam habent, velut eſt pulegium, marrubium, laurus, ſaluia, artemiſia, dictamũ, centaurium. Item peſſuli indantur ex terebinthina, myrrha, œſypo, anſeris pinguedine, & butyro compoſiti, aliquando etiam columbinum ſtercus cum oleo, & melle pro cataplaſmate adhibebimus. Diſrupto autem abſceſſu, quibus medicamentis vtendum ſit, ſequenti cap. docebimus. At ſi non in abſceſſum, ac ſuppurationem inflammatio tranſeat, ſed ad duritiem vergat, emollientibus purgandum eſt medicamentis, tum intus, tum extra adhibitis, quorum ſyluam reperies cap. de ſcirrho, cùm lienis, tum iocinoris.

Si inflãmatio ad ſuppurationẽ vergat, curatio.

περὶ ἑλκώσεως ὑστέρας. *id eſt, De exulceratione vteri.* *Caput* CXVII.

NON raro etiam cõtingit vterũ exulcerari, dignoſces autem ipſum eſſe exulceratum, quoniam ægræ in affecta parte dolorem punctorium percipiunt, & ex interuallis fœtidi, ac ſanioſi humores ab vlcere ſordido prodeunt, & conſequuntur etiam alia vtero affecto pecu

Exulcerati vteri ſigna.

peculiaria symptomata, velut est capitis, ac præsertim syncipitis dolor, vt præcedenti cap. adnotauimus. Item dolor ligamentorum, & radicis oculorum, qui ad manus vsque, ac digitos se extendit, & reliqua supra de inflammatione relata, ex Aëtij testimonio cap. 88. lib. 16. Quòd si prompta in conspectum exulceratio venerit, specillo oriculario deprehenditur, in profundo verò reconditum humores qui excernuntur, indicant, nanque diuersus pro vlceris diuersitate excernitur humor, quoniam eo inflammato paucus, cruentus, ac fæculentus cum magno dolore euacuabitur. At si sordidum extiterit, copiosior humor, & sanies cum minori cruciatu profluit. Depascens verò si fuerit, fœtidus, niger cum doloribus vehementibus, ac aliis inflammationis signis aderit. Præterea quæ laxant medicamenta hoc irritant, contraria leniunt. Cùm autem purum fuerit vlcus, humor paucus, æqualis, crassus, candidus, minimè fœtidus excernetur, vt testatur Paulus cap. 66. libri tertij. Cæterùm non vnam duntaxat habet suæ originis causam. Nam quandoque vteri exulceratio ab acribus medicamentis, interim ob partus difficultatem fœtu excusso, aut corrupto ortum habet; non rarò autem ex disrupto abscessu, aut fluxione erodentium succorum generationem habet, velut idem Paulus, & Aëtius testantur. singulas autem iam dictas causas ex loquela, vel earundem ægrotantium, vel assistentium percipies, partim etiam ex teipso, ea quæ præcesserunt, & quæ comitantur considerans. Nullum verò vteri vlcus contemnendum est, sed quamprimùm fieri potest curandum. Nam cùm totius corporis recrementa excipiat, atque neruosæ substantiæ sit vterus, haud facilè curationem admittunt eius vlcera, præsertim cùm diuturna fiunt: quanquam ex eis, quæ in conspectũ veniunt promptiùs, quàm quæ in profundo sunt recondita, & quæ pura, aut etiam sordida existunt faciliùs, quàm depascentia medicamentis cedant. Si itaque ex redundantibus vitiosis, ac erodentibus succis exulceratio vteri fuerit orta, purgantibus medicamentis priùs vtendum erit, præsertim cùm alterati, concocti, ac præparati fuerint qui redundant humores. Et deinceps ad vlceris curationem confugiendum. Ea autem victus ratio instituatur, ac eadẽ exhibeantur medicamenta, quæ in reliquis exulcerationibus renum potissimùm, & vesicæ à nobis fuere conscripta. Quantum verò ad topica medicamenta spectat, si purum fuerit vlcus, leuiter adstringentibus, atque exsiccantibus medicamentis vtendum erit: quod vbi conspicuum fuerit, eisdem illinatur vlcus. Si verò profundũ existat, infundere ea oportet per instrumentum ad hoc appositum. Quare rosaceum, aut tetrapharmacum cum butyro recenti, ac rosacco infundatur: Eluantur item loci rosarum, aut lentium decocto, aut ptisanæ, seu plantaginis succo: præstabit etiam portulacæ, aut polygoni decoctum cum rosaceo. Si verò cum inflammatione vlcus compositum sit, iis primò vtendum est, quæ ad illam præcedenti cap. conscripsimus, & deinceps ea adhibeantur, quæ modò annotauimus. Verùm vbi sordidũ fuerit vteri vlcus, detergentibus medicamentis vtendum erit, veluti est ptisanæ cremor cum melle, vel mulsa, in qua fœnugræcum sit decoctum, aut malua, aut furfures, aut lenticula, cui cortex sit detractus, ex Pauli testimonio. & si validioribus detergentibus indigebis, etiam marrubiũ, aut eruum, vel melli adiuncta erui farina, vel iris, aut alumen rotundum, vel aliquid simile iniiciatur, quæ etiam extrinsecus ex mulsa macerata illinuntur, vt liquet ex eodem Paulo. Vtendum est etiam ad sordida vteri vlcera eo medicamento, quod ex melle, terebinthina, rosaceo, & butyro cõstat, quibus alii qui etiam parum croci addunt. Ad eadem quoq; repurganda efficax est & iris illyrica cum melle imposita, & aristolochię decoctum per se, vel cum melle infusum, vt inquit Aëtius. Vlcere verò depascente robustiora, adstringentiáque medicamenta adhibenda sunt, veluti est baccarum myrti, palmularum, lentium, & malicorij decoctum, si infundatur. Fomenta quoque & insessiones ex aqua mulsa fiant, in qua absynthium, marrubium, eruum, centaurium, aut lentes sint decoctæ. Loci item ptisanæ succo eluantur addito melle, & rosaceo, vt ex eod

Causæ.

Prognostica.

Curatio.

Purgatio.

Topica.

Vbi sordidũ fuerit vlcus, curatio.

Depascentis vlceris curatio.

ex eodem Aëtio liquet. Paulus verò præter hæc decoctum rosarum, cupressi, summitatis oleæ, malorum cotoneorum, rubi, lentisci fruticis, rhus coriarij ex vino adstringente commendat, & posthæc aluminis quoque, acaciæ, licij, & hypocistidis, ex quibus etiam decoctis insessus parari poterunt, eodem auctore. Verùm vbi nedum depascẽtia, sed efferata quodammodo vlcera fuerint, equino, aut asinino lacte recens mulcto eluantur, & in vtriusque penuria quodcunque haberi potest recẽs coctum accipiatur: duabus autem lactis heminis, mellis hemina dimidia addenda est, & iiij. iridis ℨ. inspergendæ, & tale infusum calidum sæpè singulis diebus infundendum erit. Idem facit aqua mulsa, in qua absynthium, aut calamus aromaticus, aut leucanthemum, vel chamæmelum, seu buphthalmum decoctum sit: & vbi quod infusum est, fuerit excretum, loci protinus maluæ decocto eluantur, deinde pessus subdatur ex farinę erui, & iridis, singulorum ℨ. ij. cum melle subactis, aut etiam farinam lentium cum melle subdes, seu oleæ folia cum vino trita, & melle admixto: nec minùs & vuarum passarum carnes tritas cum melle subdito, ex sententia eiusdem Aëtij. Vbi verò depascentia, ac efferitas fuerint cohibitæ, ea adhibeantur, quæ paulò ante ad vlcera repurgata relata sunt. Cibus quoque dandus boni succi, modicus: balneorum, ciborúmque varietate ægrotans solicitari, vinóque refici debet, quo caro statim procreetur, ex Pauli sententia: deinceps his, quæ ad cicatricem perducunt, primò mitioribus, deinde efficacioribus vtendum est, etiam deforis adhibitis, abdomini videlicet, ac coxis. Nam quemadmodum cataplasmatum, ita etiam emplastrorum facultas per latentes meatus traducitur, vt idem inquit Paulus. Inter quæ magnoperè ab Aëtio commendatur ceratum hoc, quod recipit ceræ albæ quadrantem, rosacei optimi dodrantem, ad prunas liquefacito, & quadantenus refrigerato, deinde in mortariũ coniicito, ac lacte mulieris, aut asinino, aut caprino recens mulcto affuso cum pistillo subigito, donec totum inalbescat, deinde diffuso priore lacte, nouum infundito, ac rursus subigito, & croci circiter ℨ. j. admisceto. Quòd si magis mitigatorium facere volueris, rosacei septuncem, adipis anserini, & medullæ eiusdem singulorum ℥. j. accipito. Potes etiam & pro rosaceo melinum admiscere. Hoc etiam vnguento ad hunc etiam vsum vtare. Recipe tutiæ ablutæ partes ij. lithargyrij, cerusæ, & sarcocollæ, singulorum partem j. cum oleo rosaceo, & cera fiat vnguentum, cui etiam adipis anseris, & croci parum admiscere poteris. Interim etiam & plumbum vstum, & pro rosaceo melinum, aut myrteum admisceto.

Περὶ ἰσχιάδ☉. *De ischiade, seu coxendicum dolore.* *Caput* CXVIII.

CONSEQVENS est postquàm de internarum partium affectibus sermonem absoluimus, de quibusdam qui extremas, seu externas partes occupant, verba faciamus, quanquam in eis pars, quæ afficitur (cùm sensui subiiciatur) haud ægrè percipi possit, præsertim si articulos obsederint. Nam de his pertractare intendimus, quoniam extremæ partes corporis articulis inter se conferuntur, vt inquit Celsus cap. 22. lib. 4. per articulum intelligentes nos, quod à Græcis ἄρθρον dicitur: est autem articulus Galeno auctore libro de ossibus, naturalis ossium compositio (veluti & naturalis eorundem vnio σύμφυσις appellatur) tam si dearticulationem, quàm si coarticulationem articulus significet. Hę nanque pro motus quantitate dissidẽt, cùm dearticulatio sit ossium structura, quorum motus euidens est, coarticulatio verò ossium compositio est, quæ neque validum, neque manifestum, sed obscurum, difficilémque habet motum. Omnem igitur naturalem ossium structuram, compositionẽ, siue cohærentiam articulum nuncupamus. De quorum affectibus sermonẽ facturi ab eo exordiemur, qui ἰσχίον nuncupatum articulum cruciare solet, à Græcis ἰσχιὰς, velut & qui eo affectu laborant ἰσχιαδικοὶ nuncupantur, barbaram sectantes medicinam, sciaticam, & scia

Articulus quid sit. In præfatione.

Ischias, seu coxendicum dolor.
Plin. lib. 20. cap 3. & 9. & alibi.

& sciaticos vocant, Latinè verò etiam ischias, & qui eo affliguntur ischiadici nuncupari possunt, poterit etiam & coxendicum dolor, seu morbus dici. Nam Plinius articulum hunc coxendicem nominauit, in quo osis femoris caput cum coxendice osse appellato, alligatur, atque dearticulatur. Inditum siquidem nomen huic affectioni est à parte oblæsa, ex Galeni testimonio, secundo meth. meden. quemadmodum etiamsi pedum articulis vitium adsit, ποδάγρα, & si cunctis, aut plurimis corporis articulis ἀρθρῖτις nuncupatur: sunt etenim tum ischias, tum podagra ex arthritidis genere, vt decimo de composit. medicamentorum secundum locos, à Galeno scriptum est, affectis locis duntaxat differentes. Habent autem communem hi tres affectus humoris redundantiã, quæ affectam occupat coarticulationem, qua expleta in omnem partem circunsitam neruosæ particulæ tenduntur, & ex his dolor oritur, neque enim neruos, per quos motus dispensatur voluntarius primario affectu fluxio infestat, quoniam artuum priùs internodia obsidere ea necesse est. Afficiuntur tamen iidem nerui lege consortij, quod cum articulis ineunt, seu per consensum, vt liquet ex Paulo cap. 78. lib. 3. quare si ad inferiores partes facta fluxio pedum articulos repleat, podagra vitium nuncupabitur, si cæteros corporis artus, arthritis, seu articularis affectio nuncupabitur, vt diximus, Id verò bifariam contingit. Nam vel multi corporis articuli afficiuntur, vel singuli, quando propriè arthritis, seu articularis affectio nominatur. Cæterùm incipit plerunque podagrę generatio ex vno articulo, & paulatim ad genua procedit, progreditúrque in omnes malum temporis diuturnitate accedente, quanquam aliquando repentè irruat æqualiter per omnes articulos dispersum. At quod in omnibus articulis arthritis est, hoc in vno iuxta coxendicum ischiada, & coxendicum vitium appellant, quod dolor est haudquaquam exiguus circa eum articulum, quem Græci ἰσχίον vocant, ab aliqua fluxione ortum, symptoma existens, vt cap. de dolore capitis, determinauimus, & non morbus, neque inflammatio. Nam licet fluxione ischij articulatio impleatur, propter quod, & quæ ipsis circuniacent ligamenta extendi est necessarium, non tamen verisimile est neruos, & chordas inflammari, sed solùm dolere, quoniam simul cum articulatione extenduntur, argumento est, quoniam nunquam visus est podagricus (vt Galenus inquit, commento aphoris. 49. sexti libri) pati conuulsionem, quæ frequenter solet in neruorum, ac chordarum inflammationibus aduenire. Pari quoque ratione neque in coxendicum dolore easdem partes inflammari fatendum erit, neque etiam articulum, qui primam suscipit fluxionem, nam ipse (& non spatia vacua, quæ inter prima sunt corpora) fluxionem suscipit, quanquam intentio sanationis huius affectus communis sit cum omnibus inflammatione laborantibus, vt liquet ab eodem Galeno ibidem. Verùm siquis velit fluxionem hanc in articulum decumbentem inflammationem nominare, & sic fateri morbum esse, non reclamabimus. Sequitur autem dolor hic tum ad inæqualem intemperiem ipsius articulationis, & partium circuniacentium, tum etiam & præcipuè ad earundem extensionem, seu continui solutionem, qui dolor à natibus, inguinibúsque ad genua vsque, in plurimis autem ad summum vsque pedem pertinet, vt refert Paulus cap. 77. lib. 3. Aëtius verò Archigenis auctoritate cap. 1. lib. 12. inquit, quòd antecedit, & quasi auspicatur hoc malum, aliquando quidem vicinorum musculorum dolor, & maximè lumborum, aliquando verò ab ipsa iunctura initium fit affectionis. Iam verò quandoque contingit, vt articuli dolore ferè sublato circa poplitem afflictio hæreat, aliis autem iuxta talum, quibusdam verò totum crus æqualiter dolore affligitur: multis item circa inguina dolor figitur, quo fit vt vrinæ difficultatem inducat, & tunc maximè totum crus à coxendicibus vsque ad calcaneum dolorem perfert. Non parum autem adiuuant huius affectionis generationem assiduæ cruditates, immodicus rei venereæ vsus, aliquãdo etiam deambulationes concitatiores, hæmorrhoides suppressæ, & vomendi consuetudo intermissa, exercitiorum

Cap. 2.
Quibus cõmunicet, & differat à podagra, & arthritide.
Cap. 2.
Quid sit ischias, seu coxendicũ dolor.
Vide suprà cap. 10.
Quis affectus præter naturã sit.
10. de comp medi. secun. loc. cap. 2.
Signa.
Causæ.

citiorum

citiorum contemptus, & purgationes menstruæ, aut etiam aliæ familiares excretiones impeditæ, ex eiusdem Aëtij auctoritate, quæ omnia humorum redundantiam efficiunt diuersam in diuersis corporibus. Et propterea quandoque irruens ad coxendicem humor sanguineus est, vtplurimùm verò pituitosus, aut ex pituitoso, & bilioso mixtus, interim etiam sanguine cum ipsis permixto: quanquam id sit cōmune podagræ etiam, & arthritidi, vt eodem loco de compositione medic. secundum loc. à Galeno scriptum est. vtplurimùm autem diximus pituitosum humorem prędominari in hisce affectionibus, eum propriè, qui crudus appellatur, crassus existens ad similitudinem puris crassioris, & vbi in ipsis articulis diutiùs moram traxerit, non solùm crassior, sed & viscosior redditur, & qui tophi, seu calli appellantur, eorum generatio ex huiuscemodi humoribus fit. Cognitio verò ipsorum humorum redundantium ex coloribus tum symptomatis coincidentibus, itémque per experientiam pharmacorum, quę adhibentur, haberi facilè poterit, vt liquet à Galeno ibidē. Ad cuius etiam humoris noxij cognitionem non parum conferet tibi prægressa victus ratio, siue per exercitia, siue per otium trāsmissa, & per balneum post & ante cibum acceptum, conferet etiam & gymnasiorum, & eduliorum tum quantitas, tum qualitas, item anni tempus, & regionis, ac aëris constitutio, insupérq; & ætas, & habitus corporis, & reliqua huiusmodi, insuper & doloris species, siue feruens, & pungens, siue stupidus fuerit. Nam vbi biliosus sanguis in causa fuerit, caliditatis sensum ægroto exhibet, color corporis flauus, ruffus, seu pallidus, & calfacientibus impositis exacerbatur dolor, quemadmodum rursus à frigidis relaxatur, & quæ præcessit victus ratio, ac cuncta, quæ dinumerauimus ad generandam bilem apta fuere. Pari etiam ratione si sanguineus humor, aut pituitosus redundarit, promptè percipi poterit, si cuncta, quæ suprà meminimus ritè considerabis. Illud tamen animaduertendum ex Galeni decreto, eodem decimo de compositione medicamentorum secundum locos, quòd vbi tophi, seu calli ex humoribus crassis, ac viscidis, qui in articulis diutiùs moram traxerint, fuerint producti, haudquaquam sperandum est ad pristinam constitutionem exactè redire articulum posse. Cæterùm, quòd quibuscunque à longo coxendicum dolore molestatis cauitate sua excidit coxa, & rursus recidit, iis mucores superueniant, & quòd eisdem crus tabescat, & claudicent si non vratur, ab Hippocrate aphoris. 59. & 60. sexti libri, scriptum est. Quòd verò rarò fiat coxendicum dolor ex sanguinis multitudine, & si fiat, citissimè curetur, à Galeno decretum est, eodem decimo de compositione medicamentorum secundum loc. quòd autem coxarum ingens dolor esse consueuit, isque hominem sæpè debilitat, & quosdam non dimittit, eodem loco à Celso scriptum est. Pro ischiadis itaque curatione aër eligatur ad siccum vergens, in calido, & frigido temperatus, vel parum etiam ad calidum declinans, pro diuersitate redundantis succi, somno moderato vtantur, aut consueto parciori. Circa initia corpore non euacuato quies eligatur, temporis autem processu deambulationibus, assiduis flexibus, & moderato cursu vti conuenit. Aluum autem quotidie probè solutam habere præstat, si non natura, arte saltem, premuntur etenim, & aggrauantur articuli coxendicum maximè vbi ipsa sit adstricta. Vitanda venus est, & ab animi affectibus immodicis cauēdi sunt. Cibus sit mediocriter tenuis, modicus, ac concoctu facilis, haudquaquam humidior, potissimùm in primis morbi diebus, deinceps verò solidior sit, & reparandis viribus magis accommodatus, habeátq; interim acrium eduliorum comestiones quasdam adiūctas, quorum syluam sæpè conscripsimus. Perpetuò tamen bonę coctioni consulendum, ita vt cibi nihil viscosum, aut crassi succi, aut ægrè concoctile, seu quòd difficulter digeratur in seipsis complectantur, etsi caro exhibeatur, sit paucarum superfluitatum, vt montanarum auium, & syluestrium quadrupedum. Potus sit aqua mulsa, aut aqua in qua cinnamomi parum fuerit decoctum, à vino penitus abstineant, affectus ratione. Quòd ad medicamentorū autē rationem

Citato loco.

Cap. 2.

Prognostica.

Cap. citato.

Loco citato.

Curatio.

Ratio victus.

Medicamētorū ratio.

attinet, initium curationis fiat ab affligentis humoris euacuatione. ſiquidem ſi humoribus ex æquo redundarit corpus, venæ ſectio primùm omnium aſſumatur, deinde purgatio, quibus accedat pharmacorum dicendorum conueniens (& tempore, & ordine) vſus, vt præcitatis locis liquet à Galeno, & Aëtio. Verùm quanquam à ſanguinis multitudine coxendicum dolorem obortum venę ſectio curet, ex qua tamen vena ſanguis minuendus ſit, in dubium venit. Nam lib. de curan. rat. per venæ ſect. Galenus coxendicem iuuari ſecta vena poplitis, aut malleolorum confeſſus eſt, & eodem libro dicebat. memini me iſchiadas, ſiue coxendicum dolorem vno die facta ex crure euacuatione curaſſe, nimirum vbi non ex frigore, ſed impletis ſanguine, quæ in coxa ſunt venis, proueniſſent, quare ſecta in poplite vena commodior ita affectis eſt, quàm in malleolo. Idem confirmauit decimo de compoſit. medic. ſecundum loc. quanquam eodem libro poſt pauca ſic ſcripſerit. Tanquam igitur maximam vim ad affectionis curationem habeat totius corporis euacuatio, ab ipſa exordiẽdum eſt, non ſolùm à cruribus, ſed etiam à cubito primum ſanguinis detractione facta. Hanc ſententiam ſectatus Aëtius, hunc in modum ſcriptum reliquit. A multitudine itaque ſanguinis coxendicum dolorem obortum venæ ſectio curat, ſi primum cubiti venam ſecemus, deinde etiam eam quæ iuxta talos eſt, aut poplitem, & cauſam reddens, ſtatim ſubdit. In principio enim omnium inflammationum diuulſoriam venę ſectionem facere oportet. In affectionibus verò iam inueteratis maximè quidem ex ipſis locis affectis extrahemus, aut ſi id fieri nõ poſsit, ex vicinis: quanquam hæc eadem verba à Galeno tranſcripſerit, lib. de curan. rat. per venæ ſect. Et propterea Paulus id etiam perpendens eodem cap. 77. tertij lib. per initia igitur dicebat ægro nobis oblato, fæcibus clyſtere euacuatis, vena in cubito ſecanda, ſi autem vetuſtas vitium occupauerit ex malleolo partis affectę imminutionem ſanguinis moliemur. Facta itaque ex crure venæ ſectione, inueteratas ſiquidem iſchiadas, ſeu coxendicum dolores, robuſtiſque corporibus, quibus non multa admodum ſanguinis copia redundabat in toto corpore, ſed impletis ſanguine, quæ in coxa ſunt, venis duntaxat, vno die curauit Galen. Quare & nos eundem ſectantes eaſdem venas incidere debemus, vbi dolor fuerit inueteratus quodãmodo, & vires ferant ſanguinis miſſionem copioſam, & corpus totum haudquaquam fuerit multo ſanguine refertum, ſed quæ in coxa ſunt venæ ſanguine impletæ fuerint. Nam per hanc venę ſectionem fit euacuatio ſanguinis in venis coxendicum contenti cum deriuatione: quò fit vt neceſſariò citiſsimè per eam coxendicum dolor curetur. Verùm in recenti dolore, viribus haudquaquam robuſtis, adeò vt exquiſitam venæ ſectionem ferre non poſsint, refertúmq; ſit totum corpus multo ſanguine, in cubito primùm vena ſecanda erit, reuulſionis duntaxat gratia, & deinceps à crurum venis ſanguis mittendus, iuxta Galeni ſententiam, eodem decimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, quam ſententiam omnino ſectatus eſt Aëtius, & Paulus quodammodo, vt diximus. Suppoſuit etenim Galenus hoc loco vniuerſum corpus humoribus ex æquo redundare, quemadmodum etiam & Aëtius. Miſſo ſanguine, vbi adhuc dolor perſeuerauerit purgatione vtare, ex eiuſdem Galeni auctoritate. Verùm (vt ipſe inquit) auxiliantur ipſis iſchiadicis vomitus magis, quàm euacuationes infernæ per ventrem, vt qui reuellant deorſum repentem humorem. Faciendi itaque ſunt vomitus in principio ab accepto cibo, poſtea verò etiam per vomitoria medicamenta initio à mediocribus facto. At ſi neque per vomitum coxendicum dolor auferatur, aut corpora ad eum inepta fuerint, ampliùs non confluentibus humoribus, aut parum, purgatione per inferiorem ventrem vti non inconuenit, præſertim ſi cum ſanguine bilioſus etiam ſuccus redundarit, neque id negauit Galenus quanquam vomitum tanquam magis commodum commendauit, propterea quòd reuellat. Fiat autẽ ea per familiaria medicamenta purgãtia, veluti eſt hiera, agaricum, diacath. ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum, myrobalani,

Venæ ſectio ſanguine redundante.

Quæ vena ſecanda ſit.

Cap. 18.

Cap. 2.

Cap. 19.

Lib. de curan. rat. per venæ ſectio. cap. 18.

Cap. 2.

Purgatio.

lani,& reliqua huiuſmodi. Confert quoque hoc tempore clyſteribus vti paulò efficacioribus,fiat decoctum ex foliis maluarum,betę,mercurialis ana manip. j.furfuris,& florum chamęmeli ana pugil.ß.caricarum numero vj.ſalis communis ʒ.ij.cui adiiciantur olei communis,anethini, vel chamæmelini ℥.iiij. mellis roſacei,ſeu mellis deſpumati ℥.ij.ß.diacath.& hieræ picrę ſimplicis ana ℥.ß.fiat clyſter,interim ʒ.j.vel ℈.iiij.agarici etiam permiſcebis.deinceps ad topica medicamenta confugiendum eſt,id primò animaduertens,quòd licet manibus,& pedibus pharmacis fluxionem repellentibus vti poſſumus,vt ſequenti cap.docebimus, circa coxendicum tamen iuncturam id facere omnino vitãdum eſt, nam cùm in profundo ea ſita ſit,ſanguis ex vicinis,& ambientibus vaſis,ac muſculis ad illam compellitur,vt liquet ex eodem Galeno citato libro decimo de compoſit. medic. ſecundum locos. Item ex præcepto eiuſdem eodem loco, cauendum eſt ne quiſpiam ante totius corporis euacuationem (præſertim ſi coxendicum dolor ex humorum copia fuerit exortus) acribus pharmacis circa partem affectam vtatur, nam ægrè curabilem reddet affectionem copia nimirum indiſſolubiliter ibidem condenſata, præter alia enim & craſſa, & viſcoſa fit ob calorem,& ſiccitatem acrium pharmacorum,non diſsimile quidpiam aſſationi perpetiens, quare mitigatoriis in principio medicamentis opus eſt in dolore circa coxendicem hærente,quæ neque refrigerent multum,neque fortiter calfaciant,qualibus ſanè poſtea opus habet:exacerbãtur enim per ipſam fluxiones,caliditate nimirum plus attrahente ipſas,quàm impediente (eodem Galeno teſte ibidem.) Irrigandi itaque loci ſunt ex oleo chamæmelino, anethino,liliaceo,irino,ſeu etiam nardino,& rutaceo,vel rutam,chamæpityn, ſaluiam,chamęmeli flores,ac althææ folia,ac radices decoque in oleo communi, demum exiguo adiecto vino,vel aceto albo cum ſpongiis,ſeu lineis, vel laneis linteis ſæpiùs loci foueantur, & deinde aliquo prædictorum oleorum irrigentur,aut ex cõtuſis foliis,& radicibus althææ,ſambuci,ac rutæ,farina fœnugræci,& ſeminis lini,adipe anſerino, ac butyro,& oleo chamæmelino,ſeu anethino cum poſca cataplaſma fiat,& adhibeatur.Poterunt quoq; fotus fieri ex decocto foliorum,& fructuum iuniperi, radicum althææ,meliloti, & chamæmeli in vino albo,quibus ſæpiùs iteratis loci abſtergantur, & aliquo dictorum oleorum,ſeu aliquibus ſimul mixtis iidem irrigentur,perpetuò tamen primùm mitioribus,& demũ efficacioribus vtare.Sacculi item ex fricto milio,ſale, & furfure,præter id,quod dolorem mitigant, leuiter doloris cauſam diſcutiunt calfacti in calido latere,pauco vino irrorato, & ſæpiùs adhibiti, & vbi vehemens fuerit dolor, papaueris calices in aqua mulſa decoquito, ipſiſq; proiectis farinam hordeaceam aquæ mulſæ imponito,ac coquito. Si autem coxendicus dolor ex irruente pituitoſo humore generetur(velut plurimum contingit)aut ex eodem cum bilioſo permixto, circa initia quoque reuulſionis gratia in cubito ſecta vena confert, ſeruata rectitudine, potiſsimùm ſi cum eo etiã ſanguis fuerit permixtus. Procedente verò tempore, vel vbi idem pituitoſus humor craſſior, ac viſcoſior fuerit citra ſanguinis miſsionem, per vomitum purgatione priùs vtare,nedum ab accepto cibo,verumetiam per vomitoria ſumpta medicamenta à mediocribus ſemper initio facto,veluti eſt acetum,ſyrup. acetoſus, poſtea oxymel ſimplex, aut ſcillinum cum aqua tepida. At quibus inſuetus, ac valde moleſtus vomitus fuerit, aut etiam vbi vomitus non ſuffecerit, purgãtia per inferiorem ventrem medicamenta exhibenda ſunt, primò tamen per clyſteres,& deinceps per ea quæ per os exhibentur:fiant autem clyſteres hoc modo.Recipe foliorum maluarum,mercurialis,& betę ana manipulum j.centaurij minoris,florum chamæmeli, ſingul.manipulum ß.caricarum nume. vj.furfuris pugillum j.ß.fiat decoctum cum pauco ſale communi, cui adde olei communis,vel chamæmelini, anethini,rutacei, liliacei, aut irini ℥.iiij. mellis roſacei,aut mellis deſpumati ℥.ij.ß. confectionis de dactylis, hieræ picræ ſimplicis, aut diacath.ʒ.iiij.fiat clyſter,& ſi efficaciori indigebis,chamæpitym,rutã,cen-

Clyſteres.

Quæ animaduertenda ſunt circa localia medicamenta.

Cap. citato.

Quibus medicamentis vtendum.

Si ex pituitoſo humore fiat coxendicũ dolor, curatio.

Venæ ſectio.

Vomitus.

Purgatio.

Clyſteres.

taurium maius,saluiam; ac stœchadem in decocto adiice, & demum agaricũ, hieram picram compositam,compositionem indi,ac quam benedictam appellant,permisceto: sunt qui etiam efficacioribus clysteribus vtũtur,potissimùm vbi vehementer humores densati fuerint, decocto vtentes lupinorum amarorum,colocynthidis,radicis cucumeris syluestris, salsorum pisciũ, & oliuarum colymbadum muria, & reliquis huiusmodi, à quibus abstinendum esse quoad fieri potest censerem, nobilioribus præsertim corporibus:consueuerunt enim maximo cum dolore periculosam dysenteriã efficere,sed potius, ac tutius purgantia per os assumenda medicamenta præbeantur, priùs tamen humoribus ipsis concoctis,ac præparatis ex melle rosaceo,seu oxymelite simplici,vel scillino,syr.è stœchade,& reliquis huiusmodi.Commendantur etenim purgantia medicamenta ad hunc vsum à Paulo, & Aëtio. Paretur autem medicamẽtum purgans hũc in modum.Recipe corticum myrobalanorum chebularum ℥. iiij. citrinarum ℥.ij.polypodij,& agarici,singul.℥.j. fiat arte decoctũ, cui per colum transfuso adde electuarij rosati,aut confectionis de dactylis ℥.ij.ß.vel iij.syr.ex pluribus infusionibus rosarum ℥.ij.fiat potio.Et vbi crassior,ac tenacior fuerit redundans humor pituitosus,catapotiis vtare fœtidis,aut de sagapeno,eorundem accipiens ℥.j.cum altera trochiscati agarici,& cũ melle rosaceo,aut oxymelite catapotia formentur,seu pulueris hieræ simplicis ℥.j.& ℈.iiij.agarici trochiscati excipe oxymelite, & similiter catapotia formato, à quorũ assumptione per aliquod tempus decoctum ℥.iij.seu iiij.myrobalanorum chebularum in quo ℥.ij.vel ℥.iij.syrup.ex pluribus infusionibus rosarum rubearum fuerint dissolutæ assumant: & vbi opus fuerit tam vomitus,quàm ea, quæ hîc conscripsimus,medicamenta purgantia,ac clysteres bis,ac ter, & sæpiùs iterari poterũt. Deinceps verò irrigandi sunt affecti loci oleo rutaceo, costino, nardino, vulpino, de castoreo, ac etiam de piperibus, & pyrethro, vbi adeò efficacioribus indigebis, & vt penitius eorum facultas traducatur,aceti, seu vini albi parum permisceto. Vel hoc vnguento vtare, quod recipit cremoris seminum maluarum,& althææ,cuiuslibet ℥.iij.farinæ fœnugræci,seminis lini,vtriusque ℥.ß.adipis anseris,& suilli,singulorum ℥.iiij.olei rutacei,& chamæmelini ana ℥.j.ß.ceræ,& aceti parum,fiat vnguentum.Vel fœnugræcum in vas fictile conicito,& ad ipsum poscam sufficientem affundito, & prunis impositum donec dissoluatur, coquito, ad dissolutum verò mellis, quod satis est iniice, ac rursus coque, deinde exempta diligenter tere, & in linteolum infarcta locis affectis impone, hoc autem fiat ad biduum, & triduum. Symphyti quoque lib.j.ß. rasam, & minutim concisam, ac in mortarium coniectam diligenter terito, ac attritam mannæ thuris quadrantem, & ouorum recentium crudorum cãdida vnà cum luteis trita adiicito,& rursus terito,& vbi vnita fuerint adipis suilli veteris lib. j.adiicito,& conquassata diligenter, atque in linteolum infarcta imponito, ex Galeni sententia, Asclepiadis auctoritate, eodem decimo de composit. medicamentorum secundum loc. qui etiam ex Andromachi monumentis hoc medicamentum commendauit,quod recipit picis partes ij. sulphuris viui partem j. vtraque trita mixta dolenti loco imponito, & sinere eum oportet donec sua spõte dilabatur,p oterit quoque picis pars vna recipi,modo sciamus efficaciùs esse medicamentum,si pari mensura misceantur,debilius verò,in quo duplum picis ad simplum sulphuris conicitur. Valebis etiam cataplasma componere ex foliis althææ, saluiæ, rutæ, ac sambuci leuiter decoctis, ac contusis, singul. P.ß. capiens, quibus olei irini, de castoreo, ac anethini ana ℥.j. adiiciatur, cremoris seminis lini,& fœnugræci ana ℥.ij.farinæ loliaceæ,& lupinorum, cuiuslibet ℥.j.& cum posca quantũ satis sit,fiat cataplasma,quibus vt efficacius reddatur,adiici poterunt ebuli radix,lauri folia,pulegium,sauina, oleum de piperibus,de castoreo,costinum,aut nardinum,galbani quoque,aut ammoniaci parum. Vel in formam emplastri,redigito in hunc modum, Recipe succi foliorũ rutæ,sambuci, & calaminthæ ana ℥.j.bdellij,opopanacis, ammoniaci dissoluti in ace

Purgãtium medicamentorũ descriptio.

Topica.

Vnguenta.

Cap. 2.

Cataplasmata.

Emplastra.

in aceto, cuiuslibet ℥.ß. myrrhæ, & resinæ terebinthinæ ana ʒ.iiij. cremoris seminis althææ, seminis lini, & fœnugræci ana ℥.j.ß. farinæ hordei, fabarum, & lupinorum ana ʒ.vij. picis, & ceræ quantum satis sit, fiat emplastrum. Poterunt insuper ex eisdem fomenta parari, vt, Recipe radicum, & foliorum ebuli, & althææ ana manipulum j. foliorum rutæ, sauinæ, sambuci, & pulegij, singulorum manipul.ß. florum chamæmeli, fœnugræci, & meliloti, cuiuslibet pugil.j.ß. decoquantur arte in tribus partibus olei, & vna vini albi, & cum spongia in eodem decocto madefacta dolentibus locis iterum, atque iterum applicetur, post quæ iidem loci aliquo ex iam dictis vnguento irrigentur. Paulus verò lupinorum amarorum farinam cum oxymelite, aut calaminthæ folia ex oxymelite, vel aqua mulsa admouenda commendat. At si ne hæc quidem profecerint, adeò vt morbus infestare desierit, congruum erit ad sinapismos, atque vrentium medicamentorum vsum deuenire, & ex Pauli sententia sinapi cum caricis, vel etiam per se illitum confert. Vel hunc in modum sinapismum conficito, Recipe seminis sinapis in aceto fortissimo macerati ℥. ij. caricarum ℥. iiij. stercoris columbini in vino albo decocti ℥. iij. mellis anacardini ℥.j. misceantur, & fiat sinapismus, vel accipe cantharidũ alis abiectis ʒ.ij. staphidis agriæ ʒ.iij. cum fermento, & aceto fiat medicamentum, & vtare. Postremò autem tam Paulus, quàm Aëtius iberidis herbæ vsum extollunt, tanquam in totum ischiadicos sanitati restituentem, cuius radicem assumptã diligenter tundito, & suilla axungia veteri modica excipito, adeò vt emplastri speciem repræsentet, & exinde linteolo densiori illitum locis maximè dolentibus imponatur, ac incumbere sinito, mulieribus quidem non infra duas horas, viris autem per quatuor horarum spatium, si possibile sit id perferre, excitat enim tumores cum ardore, & rubore, veluti sinapismus facere solet, post verò ægrum in balneum inducito, atque reliqua exequaris prout iidem præcipiunt. Nanque consueuit hoc præsidium nullo alio auxilio opus habere. Quòd si tamen aliquando vestigium affectionis relinquatur, viginti diebus interpositis, rursus eodem præsidio vtare. Ex Democratis tamen auctoritate Gale. huius iberidis vsum, ac modum vsus, eodem decimo de compositione medicamentorum secundum locos, ante Aëtium, & Paulum scriptum reliquit, nec tacuit ea, quæ Archigenes secundo libr. pharmacorum secundum genera, de ea conscripsit. Porrò si igne sub genu externa in parte inustio fiat, diuturnis coxendicum doloribus valde conferet.

Fomenta.

Sinapismi, ac alia vrẽtia medicamenta.

Paul. libr. 3. cap. 77. Aet. lib. 12. cap. 2. Iberidis vsus.

Cap. 2.

Cauterium cum igne.

Περὶ ποδάγρας, καὶ ἀρθρίτιδος. *id est, De podagra, & arthritide, seu morbo articulari.* Caput CXIX.

QVONIAM podagra non toto genere (vt dictum est) sed affectis duntaxat locis differt ab arthritide, nanque in ambobus affectibus imbecillitas adest articulorũ diuturna cum fluxione, vt Aëtio visum est cap. 6. lib. 12. eundémque requirunt curationis modum, propterea vno capite de ambabus affectionibus pertractare proposuimus. Cæterùm vterque affectus ab oblæsa parte denominatus est, vt liquet ex Galeno secundo metho. medendi. Nam si ad inferiores partes facta fuerit fluxio, & pedum articulos repleuerit, podagra vitium nuncupabitur: si verò in multis corporis articulis innititur, aut per omnes æqualiter articulos fluxio dispergatur ἀρθρίτιδα Græci, nos articularem morbũ appellare consueuimus, ex eiusdem Aëtij testimonio: neq; enim quemlibet articulorum difficilem motum, seu dolorem arthritida, seu articularem morbum modò nominamus, sed eum duntaxat, qui ex eorundem articulorum imbecillitate, ac humorum influxu ortum habet, cùm autem excitatus fuerit articulorum dolor ex aliqua immodica intemperantia, potissimùm sicca, vt liquet ab Hippocrate aphorismo 16. libri tertij, affectum hunc haudquaquam arthritida nuncupabimus, nisi impropriè, eodem Galeno teste, commento citati aphorismi. Acce-

Cap. præcedenti. Podagræ, & arthritidis conuenĩetia, & differentia. Cap. 2.

Loco citato.

Quæ necessario requirantur, pro arthritidis, ac podagræ generatione. 10. de comp medi. secun. loc. cap. 2.

dit ad hæc quoniam omnes, qui articulari morbo laborant, magna ex parte priùs podagrici fiunt, communémque habent hi duo affectus insimul cum ischiade humoris redundantiam, quæ affectam occupat articulationem, quemadmodum ex eodem Galeno liquet commento aphorismi 28. sexti libri, & decimo de compositione medicamentorum secundum locos, quare si podagra fieri nequit ex imbecillitate articulorum sola, sed humorum influxum etiam requirit, neque etiam & articularis morbus. Non sola itaq; particularum corporis imbecillitas articularios, podagricósq; cruciatus excitat, sic etenim accessiones sine vllo temporis interuallo vrgerent, cùm natiua imbecillitas continuò existat: atqui datur podagricis tempus accessionum intermedium. Item ne humor quidem solus hos dolores creat, quandoquidem non solum vitium hoc articulis insidet, verùm ambo, & humor à natura alienus, & particularum imbecillitas morbum afferunt articularem, ac podagram, Paulo teste cap. 78. libri tertij, id quod decretum erat à Galeno citato commento aphoris. 28. sexti libri.

Podagra quid sit Quid arthritis.

Liquet igitur ex his podagram nihil aliud esse, quàm articulorum pedum dolorem à fluxione quapiam ortum. Articularis morbus nonnullorum articulorum, aut omnium çqualiter dolor existit ab eadem etiam fluxione ortus. Denique excipiãtur dolores ij, qui in quibusuis articulis fuerint orti citra fluxionem, nam neque podagra, si pedum articuli fuerint affecti, neque articularis morbus, si cæteri totius corporis articuli fuerint oblæsi, propriè appellari poterunt, vt suprà demonstrauimus, neque etiam generari poterunt, si humor quispiam non influxerit, ex sententia eiusdem Galeni citato commento aphorismi 28. sexti lib. Quapropter neque de eis verba faciemus.

Affectus præter naturam qui sint.

Hos affectus si tanquam dolores considerabis, symptomata esse haudquaquam formidabis, veluti & reliquos dolores omnes. At si fluxionẽ inspicias, ob quam articulationes implentur, ac ea, quæ ipsis circuniacent, extenduntur, hos affectus morbos appellare non inconuenit, inflammationes inquam, quemadmodum Hippocrates nominauit, aphoris. 49. sexti libri, licet impropriè, & non verè articulorum dolores, quicunque fuerint etiam ex fluxione orti, inflammationes appellari possint, vt cuilibet (quem non præterit inflammationis generationis modus, & qui Galeni verba commento citati aphoris. 49. 6. lib. optimè perlegerit) patere potest.

Causæ.

At quicquid sit de horum affectuum qualitate, postea quàm gigni non possunt, nisi articulorũ imbecillitas adsit, & humores superabundauerint, ac ad eos defluxerint, decens est annuere, ac fateri cuncta, quæ imbecillos reddere articulos valent, ac superfluitates in corpore generare, esse tum podagrę, tum articularis morbi causas. Sunt autem hæc aut extrinsecus occurrẽtes, aut internæ.

Externæ causæ.

Euidentes quidem, externæ, seu manifestæ, vt nimium ocium, seu desidiosa vita, multorum alimentorum esus, seu crapulæ, potus multorum, ac fortium vinorum, præcipuè cùm aliquis ea ieiunus potauerit, & in summa cruditates, atque ebrietates, ac veneris vsus immoderatus. Incidunt autem & plerique in eosdẽ affectus, propterea quòd patres, & auos habuere podagricos, aut arthriticos, in quibus semen erat vitiatum, atq; ideo posteris vehementiorem fecerunt partium imbecillitatem, vt eodem commento aphoris. 28. 6. lib. à Gal. scriptum est, excernitur nanq;, Hippocr. auctore, lib. de aëre, regione, & aquis, semen genitale ab omnibus corporis membris, à sanis quidem sanũ, & à morbidis morbosum; magnam tamen vim habet ad podagræ generationem vsus venereorum, vt ex eodẽ Gal. liquet com. aphor. 30. eiusdem 6. lib.

Multò post medium.

Lib. 3. c. 78.

Cæterùm hęc vitia (vt inquit Paulus) frequenter antecedit improbus labor, vehemens ambulatio, creber equitatus, intempestiuus vsus veneris, insueta frigidæ potio, frigidorum, vel multorum, ac noxiorum ciborũ esus: mœrores, curæ, vigiliæ, & reliquæ animi affectiones: iam aliqui (vt ipse fatetur) prolapsu, deturbatione, vel propulsu, luxatione, vel id genus aliis originẽ hujus affectionis traxerunt.

Lib. 12. c. 7.

Aëtius deambulationes concitatiores quàm pro more, & familiares excretiones suppressas, ac consuetorũ exercitiorũ intermissiones inter vniuersales causas

harum

harum affectionum connumerauit,licet suppressæ cõsuetæ excretiones inter internas causas dinumerentur, reddúntque corpus superfluitatibus plenum. Interna autem causa esse potest quæuis humoris redũdantia, quoniam & hoc sæpiùs diximus commune existit cuiuis articulorum dolori. At externas, euidentésque causas ex ægrotantium, aut asidentium sermone facilè percipies. Internæ verò ex earundem propriis indiciis facilè deprehendũtur, nam affligentium humorum differentiæ tum ex coloribus,tum symptomatis coincidẽtibus,itémque per experientiam pharmacorum,quæ adhibentur, deprehendi poterunt:ad quarum etiam exactam cognitionem non parum confert,si prægressa victus ratio intelligatur,& reliqua, quæ præcedenti cap. adnotauimus. Ad vberiorem verò doctrinam hîc quoque particulariter conscribemus signa cuiuslibet redundantis humoris podagram,seu articularem morbum efficientis. Nam si sanguineus humor redundet,plenitudinem efficit, & tumorem ingentem non venarum modò, sed totius membri affecti circa cutem, eúmque calidum quidem moderatè,sed vehementer rubentem,pulsúsque adest in alto inflammationis mediocris,qui hoc modo affecti sunt neque refrigerantia,neque calfactoria valde præsidia adhiberi sustinent, & asiduè, ac continuè exacerbantur, quanquam & per circuitum quidam irritatione vexentur: vrinæ verò eorum fuluæ sunt,& mediocri crasitudine præditæ: aliquando etiã subsidentiam albam,aut nubem,aut tale quidam in medio pendens quasi suspensum habentes:ætas ad multi sanguinis generationem apta magis est,ab adolescentia vsque ad ætatem vigoris:edulia item boni succi,& quæ maximè alunt, ac exercitia moderata præcesserunt,tempus verò anni ver, & regio temperata. Biliosam verò fluxionem,color cutis inflammati loci subpallidus,& subrubeus testatur,item caloris sensus, dolorísque lancinantis modo acris: gaudet verò caliditas hæc,quæ vehementisima & feruentisima est, ampliùs refrigerantibus pharmacis, qui enim ita habẽt,vehemẽter à refrigerãtibus iuuantur medicamentis siue actu,siue potentia talia existant,læduntur autem à calidis, humor in cutem subito sine euidenti tumore erumpet,exacerbatione his mouentur per tertium quenq; diẽ,subinde febris in ipso accesionum statu accedit, ac valida sitis, eorum lotia subflaua erunt, & subfulua,quandoque etiam acria:curæ item ingẽtes,iræ,vigiliæ,fatigationes,& vt summatim dicam, vniuersa victus ratio bilem gignens, & attenuatoria ex acribus, & salsis eduliis huius humoris influxum præcesit:ætas verò,& corporis temperies calida, & sicca,anni tempus æstiuum,itémq; cõsimilis regio. At si pituitosa fuerit fluxio, color exalbidus,& aquæ subter cutem similis apparebit, ac ad digitorum apresionem cauus fiet tumor sublaxus existens, & moderatus: dolores autem aliquando quidem fortes, aliquando mediocres, & exacerbationes quotidie paulatim irruunt,& augentur,& per plures horas durant, & breuẽ intercapedinem habent, imò neque vnquam integrè remittunt, tardiùs etiam in tumorem materia sese attollit,aderitque ætas senilis,temperamentum frigidum, & humidum,similis ambientis nos aëris status, & tempus hybernum, aliquando etiam & frigoris sensum in alto locorum affectorũ ægri perceptant, vita præcesit ociosa,ac secors:hæc nanque plurimum conferunt ad pituitosi humoris generationẽ,edulia etiam refrigerantis,humectãtis,ac inspissantis facultatis: & balnea à cibo,vrinæ crasisimæ ab eis prodeunt,& sæpe conturbatæ reperiuntur. At si salsa fuerit pituita,color,& tumor affecti membri eodẽ modo se habent,pruritus autem maximus,& mordacitas locos infestabit:vrinę verò tũ his,tum prædictis aliquando quidem tenues, & aquosæ, aliquando verò crassum in eis est quod subsidet,súntq; conturbatæ,vt diximus. Quòd si ex atra bile sit fluxus(quanquã raro id contingat)colore tumorum nigriores erunt, frigoris sensus quandoq; affectis aderit,& corpora in profundo velut atterãtur, aut scalpantur, afficiuntur, circuitus exacerbationum per quartum quenque diẽ redeunt,súntque eæ tum magnitudine,tum impetu mediocres: ætas verò,

[Causæ internæ.]

[Si ex sanguine fiant, signa.]

[Biliosæ fluxionis signa.]

[Signa pituitosæ fluxionis.]

[Si ex atra bile sit fluxio signa.]

quæ magis hunc fluxum generat, est vigore inclinato, & vergente, temperies frigida, & sicca, quæ quidem superfluitates natura etiam pituitosas generat. Præcedit hunc fluxum ratio victus ex eduliis bilem atram gignentibus, & lassitudines immodicæ, regio frigida, & sicca, tempus autumni, & consimilis aëris status, vrinæ vt plurimum in principio eis tenues fiunt, & aquosæ, postea verò, quàm secundum naturã, atriores, & modicè crassæ, & quod subsidet in eis aliquando fuscum, aliquando verò mixtum, subcruẽtum videlicet, & fuscum reperitur, vt liquet ex Aetio, & Paulo. Interdum autem ex prædictorum humorum complexu fluores fiunt, nam fluxus fluxui commiscetur, vt calidus frigido, aut frigidus calido, & secundum eorundem qualitatem tum dolores, tum colores, ac calores, & exacerbationes erunt permixti. Verùm vbi sic vitium hoc contrahatur ægrè dignosci, & difficulter medicamentis elidi potest, vel etiam penè nullo remedio sanescit, vt inquit Paulus: & hac de re podagricus morbus molestam, tristémq; de se opinionem acquisiuit (nempe quod nequaquam arte medica vnquam curari posit) propter generationis inquã varietatem, propter quam neque internosci probè, neque absolutam curationem cõsequi potuit. Verùm si hæ differentiæ, seu species ipsius quot, & quales existãt, internoscantur, faciles curatu medicis erunt, Tralliano auctore cap. primo libro 11. quanquam vbi tophi, seu calli appellati fuerint producti, ne speraueris ad pristinam constitutionem exactè articulum redire posse, ex Galeni sententia 10. de compositione medicamentorum secundum locos. Hippocrat. eunuchos podagra non laborare, neq; mulieres nisi menses defecerint, neq; pueros ante veneris congressum, 6. aph. scriptum reliquit aph. 28. 29. & 30. & eodẽ lib. aph. 49. Quibuscunq; morbi podagrici fiunt (dicebat) ij sedata in quadraginta diebus inflammatione, finiunt, modo (vt inquit Gale. in com.) medicus in suo opere non aberrauerit, & æger illi in omnibus obedierit, & apho. 55. sic scriptũ ab eo est. Dolores podagrici vere, & autumno magna ex parte mouẽtur. Quoniam verò præcipuæ causæ tam podagræ, quã articularis morbi sunt (vt priùs dictum est ex Gale. sententia) & articulorum imbecillitas, & redundantium humorum copia, propterea duplex etiam sanationis scopus nobis præfigitur, euacuatio inquam redundantis humoris, & corroboratio debilitatarum partium, Verùm quoniam tam euacuatio redundantis succi, quàm partium imbecillium roboratio varia existit pro ratione diuersi humoris redundantis, ea de re nos particulatim, eadem conscribemus, ab eius podagræ, seu articularis morbi curatione exordientes, quæ ob sanguinis copiam ortum ducit. Eligatur igitur aër ad siccum vergens, ac etiam parum ad frigidum, seu in caliditate tẽperatum, somno, & vigilia vtantur moderatis, vitẽtque somnos longiores, aluum eos oportet facilè solubilem habere, & si sua sponte talis non sit, lenibus clysteribus vtantur: fluxione incipiente, ac vigente quiescant. Cùm verò inclinauerit, & reliquis temporibus exercitiis vtendum est plusquam mediocribus: mœrores, & curas, ac reliquas immoderatas animi perturbationes vitent, cibos modicos, ac parum nutrientes, & leuiter quoque infrigidantes adhibere oportet: abstineant autem ab his, qui multum nutriunt, ac copiosum sanguinẽ gignunt, eúmq; magis adaugent. Quapropter à carne prorsus abstinere oportet, aut si id fieri non posit, propter virium imbecillitatem, volucrum, potissimum montanarum caro exhibeatur: vinum etiam penitus circuncidendũ est, nisi corporum intemperantia, aut consuetudo illud requirat, quo etiam vsu moderatiore vtantur. Nam multos noui (vt inquit Alex.) ex iis, qui cum vino tantũ abstinerent, non amplius morbos fuisse expertos, copiosum nanque vinum multo sanguine præditis inimicum est, in vicem vini aqua vtendũ, in qua præparatorum coriandrorum semina fuerint decocta, aut etiam cinnamomi parum. A venere abstinendum, præsertim immoderata, nam venus omnes podagricos extremè lædit, & præsertim si assiduè, & intempestiuè ea vtantur, Aetio teste cap. 20. lib. 12. quinimo nedum si quis venereis vtatur immoderatis incidet

Aet. ca. 14. 15. 16. & 17. Paul. lib. 3. cap. 78. Prognostica.

Loco citato.

Cap. 2.

Curãdi methodus. 6. apho. commen. 28.

Si ex sanguinis copia excitentur, curatio. Victus ratio.

Lib. 11. vbi agit de podagra sanguinea. De vino nota.

incidet in podagram, sed crapulæ etiam, cruditates, ac ebrietates, desidiosáq; vita cuiuslibet podagræ auctores sunt, & morbi etiam articularis, vt liquet ex Gal. com. citati apho. 28.6. lib. Qua de re ab eisdem cauendum erit, & bonæ coctioni, ac sobrietati vacandum, & mediocri exercitio vti oportet eũ qui à podagra, ac morbo articulari cupit esse immunis. Nanque salubris victus caput est (vt inquit Hip. 6. de morb. vulg.) non satiari cibis, & impigrum esse ad labores. Cæterùm in quibus sanguineus humor redundat, necessariò protinus sanguis mitti debet vbi quidem nihil prohibeat, Pauli, Aetij, ac Alex. sententia. Verùm statim cùm quis morbum experiri cœperit, sanguinis missio erit tentanda, id enim inter initia statim factum sæpe annuam, nonnunquam perpetuam valetudinem præstat, Celso auctore cap. vltimo lib. 4. Qui verò iam sæpius huiuscemodi fluxionibus sunt conflictati plus noxę, quàm auxilij ex sanguinis detractione sentiunt, vt inquit Paulus, præsertim si corpore sint imbecillo, & frigido, hac enim ratione (vt Alex. testatur) multos nouit, aut in totum morbo liberatos, aut rarò fluxionibus correptos, eo quòd nõ neglexerint, sed veris statim initio sanguinem sibi detrahi curarint non solum vacuandi, sed etiam præseruationis gratia id facientes. Neque semel, duntaxat, sed iterum, atque iterum pluries vena secanda erit detractione sanguinis paulatim repetita, secanda est autem vena, ex Aetij decreto, ex directo cruris fluxione infestati in brachio interna. Si verò hæc non appareat, media. Quòd si manus dextra dolore infestetur, venam in dextro crure secabis, adeò etenim magnã habet vim venæ sectio in his, qui multo sanguine redundant, vt nedum cùm incepérit podagra, seu articularis morbus ægros à morbo vindicet, sed eisdem nõdum ea laborantibus, sed obnoxiis, ac paratis incidere, etiã si tribus, quatuórve annis per interualla laborassent, incunte vere secta vena ab eadem fuerũt liberati, Gal. auctore lib. de curan. rat. per venæ sectionem, & com. apho. 47.6. lib. modo deinceps in omni victu, vitæque ratione agerent moderati. Porrò à venæ sectione adhuc sanguineo influente humore, quemadmodum etiam & reliquis influentibus, scopum afferendorum auxiliorum communi rationi influentium humorum subiicere oportet, ita vt repellamus, ac restringamus, nam manibus, & pedibus pharmacis fluxionem repellentibus vti debemus, vt liquet ex eodem Gal. 10. de compositione medic. secundum locos, quanquam eadem adhibenda non sint nisi à venæ sectione, corpore priùs præuacuato, alias magni mali auctor eris. Nam quod articulis influit, ne ad principales partes recurrẽs suffocationis causa fiat ægro, periculúmq; mortis afferat, metuẽdum est, & sic pro morbo mortem inducit, Alex. & Aetio testibus, quinimo post sanguinem detractum (nisi solus ille superauerit) momento tẽporis interposito purgationem etiam molliemur, ex Pauli testimonio. Diuersa autem purgatione vtendum erit pro differentia redundantis cum sanguine humoris, harum purgationum infra mentio fiet. Post sanguinis missionem, ac etiam purgationem vbi opus fuerit, particulis fluxione tentatis, ea adhibeãtur medicamenta, quæ vim habeant id quod influit repellere, eisdem partibus robur adiicere, ac quod in eis continetur exsiccare. Vbi verò ampliùs non influat, discutientia approximare oportet. Quapropter circa initia aceto veteri tenuium partium cum rosaceo eas rigare oportet, & præsertim si in alto hærere dolorum causa videatur, etenim acetum propria sua tenuitate vsque in altum progressum expeditam rosaceo viam exhibet, quod natura sua dolores lenire potest. At si in superficie dolor consistat per vini, & iam dicti olei vsum magnopere iuueris, æstate quidem tepidorum, hyeme verò calidorum (vt Aetio visum est) Ex mali punici corticibus, rhu, & semperuiuo, vino probè decoctis, accuratéq; læuigatis, ac cum farina mixtis medicamentum commendat Alex. sit autem farina hordei, vel fabarum, poterítque adiici rosaceum, ac prædicta in posca decoqui, præsertim si dolor magis in alto hæret, & calor adsit immodicus. Conducit etiam (vt eidem visum est) malum punicum ipsum mediocriter

Cõment. 4. tex. 22.

Venæ sectio.

Paul. lib. 3. cap. 78. de podagra sanguinea.

Aet. lib. 12. cap. 23.

Alex. lib. 11. vbi agit de podagra sanguinea.

Loco citato.

Loco citato.

Lib. 11. c. 23.

Lib. de cur. rat. per venæ sect. ca. 7.

Ratio medicamẽtorum à venæ sectione.

Cap. 2.

Locis citatis.

Purgatio.

Loco citato.

Topica medicamenta qualia esse debeant.

Lib. 12. c. 6.

Loco citato.

deco

decoctum, vt suprà, læuigatúmque affectis particulis imponere æstate frigidum, hyeme autem tepidum. Aliis quoque cataplasmatis vtendum, quæ inflammationes lenire possunt citra hoc quod fluxiones prouocent, talia sunt

Li. 12. c. 26

(vt inquit Aëtius) farinæ hordei, fabarum, fœnugræci, ac cicerum tritæ vino coctæ, modica etiam aqua affusa: quibus quoque oleum rosaceum adiici poterit: necnon & eædem farinæ in posca, & oleo rosaceo decoctæ dolorẽ mitigare consueuerunt, etiã quælibet de per se. Permutẽtur autem afsiduè cataplasmata, ac etiam foris contegantur ne infrigidentur. Item ex caprillo lacte, seu bubulo, farina hordei, vel fabarũ, seu panis medulla, vitellis ouorum, rosaceo, pauco croco adiecto, & aceto, medicamentum fiat, etenim non parum conferet, debet autem afsiduè permutari. Ad hæc ex malis cotoneis vino maceratis pane permixtis, ac rosacco cataplasma imponatur. Ipsis verò affectis partibus neque aqua, neque aliud oleum adhibeatur, sed si eas abluere oporteat, posca

Aet. lib. 12 cap. 23.

Loco citato.

mediocriter tepefacta, aut alterius plantæ austeræ decocto abluantur, ex Aëtij præcepto. At si dolor adhuc remanet, præsertim si in alto fuerit, hoc cataplasmate vtare (ex Alex. sententia) foliis brafsicæ coctis, læuigatísque diligenter fæcem aceti, ouorum crudorũ lutea duo, & rosacei paulum adiicito, ac mixta omnia simul, læuigatáq; inducito cõtinuè immutãs medicamentũ, & vehemẽtes dolores multũ lenies, vt ipse inquit. Si verò articularis, seu podagricus do-

Si ex biliosa fluxione fiat podagra, aut Arthritis, curatio. Victus ratio.

lor ob biliosi humoris influxum proritetur, victus ratio refrigerans, humidáque præcipiatur, & vitanda sunt omnia calfacientia, & quæ pallidam seu flauam bilem generare valent, ex Pauli, & Alex. monumentis. Talis itaque quatatis aër eligatur, paulò tamen ad humidũ vergat, ne fluxiones proritet: quies, & somnus eligantur, labor, & veneris vsus intercidantur, pariter & vigiliæ

Paul. lib. 3. cap. 78. De podagra biliosa. & Alexã. lib. 11. cap. 1. De podagra biliosa. Loco citato.

immodicæ, aluus quotidie suo munere fungatur, aliàs leui clystere eluatur, ab ira, & furore, ac inedia arceantur: cibis autem vtantur ptisana, & eius cremore, ex oleribus lactuca, intubo, malua, interim quoque blito, & soncho, ex auibus gallinis, perdicibus, merulis, turdis, aliísque montanis pafferculis, ex piscibus saxatiles, & erinacei conueniunt, ex fructibus parum adstringentes gustare conuenit, vt mala, sorba, pyra, mala punica, & reliquos huiusmodi, ex bellariis castaneas commendat Alexander. Crapulæ (vt dictum est) & nimiæ ciborum repletiones vitentur. Potus sit aqua hordei, aut in qua semina coriãdrorum præparatorum fuerint decocta: vitandúmque omnino vinum est, præsertim vetus, fuluum, aut nigrum. Cæterùm circa initia confestim tentandum

Medicamẽtorũ ratio. Vomitus. Li. 12. c. 28.

est noxium humorem vacuare tum per vomitum, tum etiam per inferiorem ventrem, vt Aetio visum est. Vomitus per aquam tepidam afsumptam fiat exiguo aceto, aut syru. acetoso permixto. Purgatio autem non priùs exhibeatur

Loco citato.

(ex Alexandri decreto) quàm acrimoniam humoris, ac rosionem humectaris, ac contemperaueris. In quem vsum syr. è succo cichorij, ex succo, seu infusione rosarum, & reliqui sexcenties in præcedentibus conscripti præbeantur, à quibus eos confidenter purgabis nedum semel, sed sæpiùs si res postulabit, ita

Ibidem. Purgatio.

nanque (vt refert Alex.) à recrementis, & fluxionibus tutos seruare poteris, si materiam superantẽ non vniuersam, sed per vices subtrahere semper coneris. Sit autem medicamentum simplicius, ac familiarius quoad fieri posfit, quod non multũ calidum existat bilem ducens cum facilitate, veluti est casfia fistula, mel aëreum, saccharum violaceũ, syr. ex pluribus infusionibus rosarũ, & reliqua huiusmodi. Poteris autem hunc in modum purgans medicamentũ componere. Recipe mellis aërei ℥.ij. seu pulpæ casfiæ fistulæ ℥.j.ß. siue sacchari violacei ℥.ij.ß. aut syr. ex pluribus infusionibus rosarum ℥.iiij. diacath. ℥.ß. cum aqua cichorij fiat potio, & vbi hoc nõ suffecerit, sed iterata purgatione indigebis, paretur decoctũ, seu infusio ex ʒ. iij. myrobalanorum citrinarum in aqua cichorij, aut endiuiæ, seu aqua lactis, cui ʒ.j. rhabarbari, ℥.ij. mellis aërei, aut iij. syrup. ex pluribus infusionibus rosarum adiiciantur, & ℥.ß. diacatho. aut ʒ.ij. eclegmatis rosacei, & fiat potio. Quòd si adhuc vlteriori purgatione ægri indige

digeāt, eandem, aut ſimilem potionem repetas poſt aliquos dies, aut ex ʒ.j. rhabarbari, & ʒ.ß. agarici, & ℈.ij. corticum myrobalanorum citrinarum, ſeu trochiſcorum eorundem catapotia formato, poſt quæ ℥.ij. mellis aërei, aut iij. ſyr. ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum abſorbeant ægrotantes. Clyſteribus item lenientibus hoc tempore ſæpiùs vtare, & vbi bilis defluens ſanguini permixta fuerit, non erit abſonum reuulſionis gratia in principio ante purgationem venam ſecare ſeruata rectitudine, vt diximus, aliis conſentientibus pauca ſanguinis copia emiſſa, à qua eadem bile præparata, contemperata, & concocta tutius purgans medicamentum exhibebis, deinceps ad topica medicamenta te conuertas, expedit enim affectas partes à principio vſque ad vigorem refrigerare, & corroborare, ac mitigare, ne propter immodicam ardorē, ac dolorem magis fluxionibus tententur, vt liquet ex Aëtio, & Alex. Ad hoc autem præſtātiſsimum eſt roſaceum, ſi ouorum lutea præſertim ei admiſceas, vini etiam, aut aceti momento addito, ex eiuſdem Alexandri, & Pauli teſtimonio. Herbæ etiam admoueantur, quæ infrigidandi, & adſtringendi vim habent per ſe læuigatæ præſertim virides, veluti ſunt ſemperuiuum, lactuca, ſolanum, portulaca, lenticula paluſtris, ſeris, polygonum, roſarum folia, rumex acutus, atriplex, plantago, blitum, vmbilicus veneris, violarum flores, & reliqua huiuſmodi. Hæc etenim dolores, qui in acceſsionibus fiunt abūdè lenire poſſunt, adhuc etiam magis ſi paucæ farinæ hordeaceæ, vel vnum ex prædictis, vel duo admiſceas, & ne ſicceſcat medicamentum, vtile eſt etiam roſaceum cataplaſmati adiicere. Frigida autem cataplaſmata admoueantur, mutentúrque crebriùs, & nunc hæc, nunc micæ panis poſca imbutæ adhibeātur, vel hordeacea farina cum roſaceo accommodetur, vt Paulo viſum eſt. At ſi ſemen pſyllij in aqua feruenti maceretur, & diligēter ſubigatur, viſcoſúmque fiat, & hordeaceæ farinæ permiſceatur, mirabiliter dolores mitigabit, feruorem, & ardorem doloris extinguet, & affecta loca ad temperiem bonam reducet, vt liquet ex Alex. Aëtio, & Paulo. Optimum autem pharmacum dicebat eſſe idem Aëtius ex roſaceo, & betæ ſucco compoſitum, vidit etiam (vt ipſe teſtatur) quendam hac affectione occupatum, qui immiſsis in frigidam aquam pedibus, & aliquādiu in ea detentis præclaram opem tulit. Vbi verò adeò magnus dolor vrgeat, vt laborans eum ferre nequeat, eis quæ torporē inducunt, medicamentis, vtēdum eſt, ex dictorum auctorum monumentis, quāquam eorum liberalior vſus cauendus ſit, neque diutiùs eiſdem inſiſtendum, quàm vt doloris vehementiā duntaxat lenierint, & deinceps prorſus auferre, vbi feruor doloris finierit, aliàs magis offendent, quam iuuabunt, conſtringere etenim inſertum humorē ſic vt in tophaceam duritiem occalleſcat, & languidum ſenſum, diuturnáſque motus difficultates parient. Verùm vbi ſedatus fuerit dolor, confeſtim partes refouendæ erunt per ea quæ calefaciunt medicamenta. In hunc itaque vſum cicutæ, papaueris, hyoſcyami, ſeu mandragoræ folia adhibeantur, vel eadē folia contuſa, ac læuigata cum ouorum luteis, ac roſaceo permixta accōmodentur. Similis quoque efficaciæ erit hoc medicamentum Pauli. Recipe micā panis aqua maceratam, vel poſca imbutā cum ſucco ſemperuiui, vel portulacæ, vel ſolani, vel palmularum carne, & papaueris ſemine pari portione, adiicias ouorum toſtorum lutea, ac roſaceū, & affectas partes delinias. Galenus 10. de compoſitione medicamentorum ſecundū locos, hoc medicamētum ex Aſclepiade commendauit. Recipe ſucci papaueris ʒ. iiij. poteris ʒ.ij. aſſumere, croci ʒ.j. cum lacte bubulo, aut caprillo terito, ac adiecto pane interno diligenter læuigato, vt molle cataplaſma fiat, & roſaceo admoto mollito, ac vtitor, forinſecus betæ, ac lactucæ foliis cuſtodiendi eius gratia impoſitis. Item opium, & crocum cum lacte cerato roſaceo excipiebat, & linteolo infarcta imponebat. Poſt anodynorum vſum thymi, origani, calaminthæ, ſatureiæ, ſaluiæ, & ſimilium decocto in aqua, aut vino, vt videbitur, loci calefaciendi ſunt. Adiuuare etiam oportet ſudorū excluſionem corpus calfaciendo, & fricando;

Clyſteres.

Venæ ſectio.

Topica.

Locis citatis.

Anodyna.

Cap. 3.

ita ta

ita tamen ne affectos locos contingamus, vt Aëtius refert, & præbenda quoq; sunt ea, quæ vrinam cient, talia etenim bilem per lotium euacuare consueuerunt, vt ipse asserit. Doloribus quoque valde infestantibus, ea quæ somnum conciliant, exhibeantur, veluti est lactucæ, & papaueris semen tum in cibo, tũ in potu, similiter & syr. de papauere post cibum, hæc autem post corporis euacuationem exhibeantur, ex sententia eiusdem Aëtij. At si is qui influit humor pituitosus fuerit, eligatur aër calidus, & siccus, somnus moderatus, nam & moderatæ etiam vigiliæ conferunt: circa fluxionis initia quies, postea exercitium valde conducit, alui excrementa quotidie natura, vel arte excernantur, adhibitis nedum lenibus, sed efficacioribus quoque clysteribus. Inedia quoque, & fame vtendum est ad plures dies, nam pituitosa natura eam bene tolerare potest, vt inquit Aëtius, corporibus etenim carnes humidas habentibus famem adhibere conuenit: fames nanque corpora exsiccat, Hippo. auctore aphor. 59. 7. libri. Deinceps aut vt inediam ferre non valeant cibi tribuantur qui parum nutriant, extenuent, ac siccent, ex eiusdem Aëtij, & Pauli testimonio, veluti est oryzæ succus, passerculi montani assati, nuces iuglandes, pistachiæ, vuæ passæ, & cappares ex aceto mulso: quandoque etiam vti poterũt paruis pisciculis in petrosis aquis coalitis, assis, aut elixatis adiectis quibusdam herbis extenuantibus, vt fœniculo, hyssopo, satureia, sampsucho, pulegio, serpillo, & reliquis huiusmodi. Ab aliis carnibus, & leguminibus, fugacibus fructibus, reliquisque refrigerantibus, ac copiosiore vino, præsertim nigro abstinendum, verùm quàm minimum vinum interualli tempore tenue, fuluum, & vetus præbeatur, vt refert Aëtius, quanquam si fieri possit etiam ex toto vinum circuncidendum sit. Plurimos siquidem noui (inquit Paulus) qui prorsus abstemij omnes sanitatem consequuti sunt, alij siquidem per morbi initia omnino liberati sunt, alij in posterum rariùs, & minori dolore accessiones perceperunt. Quapropter nisi quid obstet, aut futuri inde aliquid metuant mali, perpetuam vitã agent abstemiam. Inuicem verò vini decocto, anisi, aut alicuius consimilis seminis vtantur, si Paulo credendum est. Poterunt item cinnamomi, aut cariophyllorum decocto, seu aqua mulsa vti. Cęterùm si qui defluit humor, non modo pituitosus fuerit, sed simul cum sanguine redundans appareat, vena secanda erit priùs, deinde viribus recreatis, ad medicamentum purgans veniendum est, ex Alex. testimonio, saltem reuulsionis gratia aliis consentientibus, neque Paulus hoc negauit, quoniam magis pituitosis ipsam prohibere noluit, neque magis etiam melancholicis, verùm ea statim tentanda erit, cùm quis morbum experiri cœperit, nec multa sanguinis copia extrahenda, ne plus noxæ, quàm auxilij ex sanguinis detractione consequatur. A venæ sectione, aut vbi pituitosus succus citra sanguinis permixtionem redundarit, ac fluxerit, à pituitæ vacuatione principium curationis sumere oportet, vt inquit Aëtius. Euacuatur autem humor pituitosus per vomitus quidem nihilominus, & infernè per ventrem. Vtilis est autem in hac affectione per inferna purgatio siue iuxta manus, siue iuxta pedes hæreat morbus, & multo adhuc magis, si iuxta omnes corporis articulos fluxus fuerit dispersus: familiarior etenim pituitæ via, & minùs periculosa per intestina existit. Si enim in superiorem ventrem violenter attracta non euacuetur, periculum inducit, vt testatur idem Aëtius. Tutius itaque est vt ad infernam excretionem pituita, ducatur, paulatim tamẽ, & per vices, nam neque crassiora recrementa vniuersa, & vice vna extrahi possunt, vt inquit Alex. Verùm ante purgantium medicamentorum exhibitionem ea tribuenda sunt, quæ vim habeãt extenuandi, ac incidendi, namq; sic præparati pituitosi succi ad purgationem magis idonei redduntur, pręparentur autem melle rosaceo, syrup. ex stœchade, oxymelite simplici, aut etiam scillino paulo adiecto syrup. ex succo boraginis, aut de infusione rosarum: quibus iam præparatis purgans medicamentum præbeatur tale. Recipe myrobalanorum chebularum ℥. iij. agarici ℥. j. ß. fiat decoctum, in quo per colum transfuso dissol

Marginal notes: *Lib. 12. c. 32.* — *Loco citato.* — *Si pituitosus influat humor, curatio.* — *Victus ratio.* — *Lib. 12. c. 33.* — *Locis citatis.* — *Lib. 12. c. 33.* — *Loco citato.* — *Venæ sectio.* — *Lib. 11. ca. 1. vbi de podagra pituitosa agit.* — *Medicamẽtorũ ratio.* — *Vomitus.* — *Lib. 12. c. 33.* — *Purgatio.* — *Loco citato.* — *Loco citato.*

dissolue syr.ex pluribus infusionibus rosarum rubearum, vel persicarum ℥.iij. confectionis de dactylis ʒ.ij.aut diacath.℥.ß.fiat potus, vel ʒ.j.pilularum è sagapeno,seu fœtidarum recipe,& alteram agarici trochiscati,& cum syru.de stœchade,aut oxymelite catapotia formato,post quorum assumptionem decoctũ ʒ.ij.corticum myrobalanorum chebularum absorbeant,in quo ℥.ij.vel iij.syru. ex pluribus infusionibus rosarum rubearum sint dissolutæ. Hæc non semel dũtaxat,sed bis,& sæpius,vt diximus(vbi vsus vrgeat) repetẽda sunt. Nostris temporibus vniuersus ferè medicorum cœtus ex quadam praua consuetudine,seu abusu ductus nedum in articulorum doloribus , seu podagra ex pituita ortis,sed in omnibus ex quacunque causa fuerint geniti,hermodactylis aluum purgatione sollicitant:quandoque etiã catapotiis de hermodactylis à Mesue, seu Raze compositis, vtuntur , verùm ipse penitus abstinendum esse consuló ab hermodactylorum vsu.Nam quo seplasiarij hodie pro hermodactylo vtuntur,non est hermodactylus,sed bulbus quidam à Græcis κολχικὸν appellatum, huic enim omnibus numeris arridet , vt liquet ex Dioscoride capite proprio, quod quidem in cibo sumptum(vt ipse inquit) fungorum modo enecat.Si cõtingat ipsum exhibitũ non enecare,eius exiguæ quantitati,quæ offertur,ascribendum erit:nec propterea negandum est quod suapte natura enecet, & si nõ suffocat propter eius exiguam quãtitatem,saltem magnum infert corporibus detrimentum , quemadmodum sæpius experientia etiam obseruatum est. At esto quòd sit hermodactylus(quod negatur) adhuc ab eo abstinẽdum erit, nisi valde robustis corporibus tribueretur. Nam etiam verus hermodactylus stomacho facessit negocium , cibi fastidium ex repletione , & ventriculi redundantia mouens , cùm eisdem sit inimicus , & nimis aduersetur, Paulo auctore cap. de podagra , & cap. de hermodactylo. Quapropter reliquis vtendum est purgantibus medicamentis tanquam tutioribus existentibus,hermodactylos, seu eorum catapotia omnino vitantes. Atqui si euacuatio per purgationes ob aliquam causam fieri non possit, tum inedia, & fame vtendum est ad plures dies,tum etiam frictionibus discussoriis,efficacioribus clysteribus,& pharmacis vrinam cientibus,Aëtio teste.Post purgationes antidota etiam etiam nonnulla exhibere conuenit, præsertim his , qui natura pituitosi sunt , veluti theriacam, mithridatum, ac diacorallium dictum , quod omnium securissimum, longóque vsu probatissimum est,ex Alexan.& Pauli testimonio , cuius descriptionem apud eosdem perlegas.Partibus verò affectis medicamina imponenda sunt,quæ vim habeant leniendi,discutiendi,atque adstringendi, præsertim circa initia. Nam deinceps omissis adstringentibus discutientibus magis, ac exsiccantibus vtendum.Imponantur itaque terebinthi folia viridia,& tenera cum adipe suillo recenti,& rosaceo modica cera adiecta : apta etiam sunt cupressi folia,& pilulæ vino cocta:necnon & cyperi radices , vt rhamni folia , vt inquit Aëtius.Verùm cum foliis,aut pilulis cupressi, cyperíque radicibus, aut rhamni foliis,poteris tu adipem,suillum recentem,ac rosaceum , & modicam ceram admiscere,& vbi mediocris dolor affuerit , brassicæ folia conferunt , si cõcisa obducantur,similiter apij,aut conizæ,ex Alex.& Pauli auctoritate. Sin autem dolor vehemens ortus fuerit , cataplasmatis mitigantibus vti oportet, qualia sunt quæ ex farina fœnugræci , seminis lini , cicerum , & loliacea constant ex aqua mulsa,aut vino tenui decoctis,modico oleo nardino adiecto, itẽ cinis crematæ radicis brassicæ,eiusque coliculorum cum axungia illitus multis fuit præsidio,vt inquit Paulus,sed finiendis doloribus recens adhibenda est axungia,discutiendo autem humori vetus salsa auxiliatur. Bubulum quoque stercus cum hordeacea farina in aqua mulsa coctum prodest, vel per se recẽs, & liquidum,vel ex foliis brassicæ,similiter caprillus fimus per se,aut cum hordeacea farina coctus in posca,eodem Paulo teste. Mansuetissimum autem remedium est(vt Aëtius refert)post principium,etenim leuiter discutit, & exsiccat,si althææ folia cocta trita,tum per se,tum cum polline, seu hordeacea fari-

De hermodactylo quid sentiendum.

Lib.4.c.72.

Lib.3.c.78. & lib.7.c.3.

Quæ à purgatione tribuenda sint.

Topica.

na imponantur. Eundem etiam, præstãt vsum radices eius coctæ in aqua mulsa tritæ, vt idem Aëtius fatetur, amaraci item coma, artemisia, abrotoni folia, pulegium, sampsuchus, brassica, serpillum, fœniculum, sisymbrium, mentha, ac reliqua huiusmodi per se singula cum pane, seu farina fœnugræci, erui, aut lolij, ac recenti adipe suillo, oleóque irino, seu nardino pro cataplasmate imponuntur. At si nihil hisce cataplasmatis leniantur, fotibus, seu liquoribus torrentis ritu ab alto proiectis certandum erit: fiunt autem hi chamæmeli, meliloti, fœnugræci, aut centaurij decocto. Nonnullis etiam capparis decoctum abunde fuit auxilij. Verùm quod infra scribitur omnibus præstat efficacia, vt liquet ex Alexan. & Paulo. Thymum, origanum, satureiam, & calamintham in aceto acerrimo decoquito, & vbi herbæ probè fuerint decoctæ, tunc eodem aceto adhuc calido affectas partes non modo semel, aut iterum, sed sæpiùs, & frequenter superinfundito, seu foueto. Hoc præsidio (vt ipsi fatentur) permulti pristinam valetudinem recuperarunt, quibus non pituita solum, sed etiam flaua bilis fuit infesta. Vbi verò per iam dicta cataplasmata, aut superinfusiones, seu fotus dolor moderatior euaserit, eis vtendum est medicamentis, quæ non solum summam cutem infestantia, sed etiam in alto fixa calfacere, & discutere queánt, Alexandro auctore: Componatur autem hunc in vsum hoc medicamentum. Recipe adipis suilli veteris, & butyri, cuiuslibet ℥.j. olei veteris, vel nardini ℥.ij. cremoris seminis lini, & fœnugræci, singulorum ʒ.iiij. ammoniaci, & galbani in aceto macerati ana ʒ.iij. croci ʒ.ß. ceræ quantum satis sit, fiat ceratum. Item & hoc admirandum est pharmacum. Recipe castorei, thuris ana ʒ.j.ß. medullæ ceruinæ, & adipis anseris ana ʒ.iij. olei anethini, & nardini ana ℥.ij.ß. bdellij, & galbani in aceto dissoluti ana ʒ.iiij. farinæ seminis lini, & fœnugræci ana ʒ.iij.ß. cum cera quantum satis sit, fiat medicamentum. Hoc etiam vtare tanquam magnopere conferente. Recipe succi radicis ebulorum ʒ.iij. resinæ pinus & terebinthinæ ana ʒ. iiij. olei vulpini, & chamæmelini ana ℥.ij. cremoris seminis althææ, seminis lini, & fœnugræci, cuiuslibet ʒ.ij.ß. opopanacis sagapeni, & ammoniaci dissoluti in aceto ana ℥.ß. croci ʒ.j. cum cera quantum satis sit, & adipis suilli ℥.j. fiat ceratum. Admirandum quoque iis pharmacum est, quod ex croco costat ab Aëtio descriptum cap. 26. libri 12. Hoc etiam tempore naturalia balnea discutiendi, ac exsiccandi vi prædita conferunt, quemadmodum puteolis est balneum, quod vulgus appellat (Souiene homini) quidam aqua marina, lixiuio, vel vino adstringenti affectos articulos lauant post inflammationum remissionem, nonnullásque in eisdem, aut etiam aqua decoquunt discutientes, ac exsiccantes herbas, & laconicum balneum parant, quo non inutiliter vtuntur. Si verò ex atræ bilis influxu laborabunt, quanquam hoc raro accidat, & ipsi quoque omnino vniuersali vacuatione indigent, protinus quidem venæ sectione, quoniam & in his humor, quemadmodum & in magis pituitosis, quàm maximè in venis continetur, quantitate magis quàm qualitate peccans, ex Pauli sententia. Verùm statim in morbi principio vena secanda erit. Nam si sæpius fuerint à fluxione comprehensi, offenduntur magis à sanguinis vacuatione, quàm iuuantur, præsertim quibus natura frigidius, aut imbecillius est corpus, vt ipse inquit. Aëtius verò quandoque venæ sectione, interim purgatione, & interdum vtrisque eos indigere fatetur cap. 34. eiusdem lib. 12. Nam quando ad sanguinem declinant atra bile infectum, venæ sectione opus habent: quandò verò ad atram vergunt bilem, euacuatione per ea que ipsam repurgant. Si verò hæc ambo simul per totum hominem redundarint, priùs venam secare, deinde purgare eos cogimur, vt ipse asserit. At quoniam sæpiùs in venis continetur totius corporis cum sanguine permixta atra bilis, quibus ex eius fluxione podagra excitatur, seu articularis morbus, propterea saltem reuulsionis gratia in morbi initio vena secetur; ac deinceps concocto, ac præparato humore purgetur aliquo medicamento purgante eorum, quæ capite de melancholia conscripsimus, & medicamentis vtare

Si ex atra bile fluxio fiat, curatio. Venæ sectio.

Purgatio.

vtare in eodem principio super affectas partes repulsoriis,& sensim simul calfacientibus,veluti sunt iam dicta terebinthi,ac cupressi folia, cyperíque radices,& reliqua huiusmodi. At post principium his, quæ sensim calfacere, & attenuare, ac discutere possunt vtemur, ex sententia eiusdem Aëtij, cuius farinæ sunt lauri folia mollia, pastinacæ, caucallidis, conizæ, brassicæ, iridis, ocymi, nasturtij,& reliquorum innumerorum: admiscenda autem sunt hæc pani, aut cuipiam ex prædictis iam sæpe farinis, adipi anserino, aut gallinaceo, butyróque, & œsypo, quo leniora reddantur, potissimùm in mollibus, ac humectis corporibus, vt patet ex eodem auctore. Reliquis quoque medicamentis supra relatis post huiusmodi pharmacorum impositionem (vbi ea non suffecerint) vti conuenit. At in quibus obscura fuerit podagræ origo, hæc semel experiri abundè fuerit,& modo ad consimilia transgrediendum est, modo contrariis pugnandum, neque tamen eisdem diutius immorari cõsilium est, si nullum ex eis iuuamentum perceperint. Hæc quotidie in artis operibus fieri videmus, vt idem medicamentum vni articulo profuerit, alteri in eodem ægrotante inflammationem excitarit: quinetiam non modo non opituletur, sed confestim (quod maxime mirum est) offenderit: quippe vnus, idémque articulus sæpe ex eodem remedio nunc iuuabitur, paulo post eiusdem appositu inflammationẽ concipiet, vt liquet ex Paulo. Quoniam verò & tophi etiam in articulis quandoque gigni consueuerunt modo ob humoris, qui ad eos decubuit, crassitiem, terrestrémque duritiem, modo propter immoderatum discutientium, resiccantiúmque medicamentorum vsum, sine eorũ mixtura, quæ emolliendi virtute pollent; propterea pro eorum curatione (si curari poterunt) ea conuenientiora sunt, quæ emollientem naturam sortiuntur, velut sunt adeps suillus, caprillus, vitulinus, anserinus, & medulla, præsertim ceruina, althæa bis cocta, & reliqua huiusmodi. Interim autem digerentibus, ac discutientibus vtare, quẽadmodum cap. de lienis scirrho docuimus. Propriè autẽ facit vetustissimus, acerrimúsque caseus cum suillæ carnis præpinguis, ac veteris decocto contritus, & superimpositus, ex omnium ferè medicorum Græcorum consensu. Liquet itaque ex his simplicium fluxionum articularem morbum, seu podagrã generantiũ curatio. Qua de re nulla amplius difficultas aderit etiam mixtarum curã inuenire. Satis enim manifestum est quod ad humorum complexum, consequenter etiã curationes oportet mixtas esse. Cognitiones etiã mixtarũ fluxionũ ex prædictis simplicibus affectionibus sunt sumẽdæ, & propterea iure eas prętermisimus.

Topica.

Li.12.c.34.

Si obscura fuerit podagræ origo.

Tophorum curatio.

FINIS.

DE MEDENDIS FEBRIBVS ARS MEDICA.

DONATO ANTONIO AB ALTOMARI, MEDICO, AC PHILOSOPHO, NEAPOLITANO, AVCTORE.

ILLVSTRISSIMO, AC REVERENDISSIMO HIERONYMO CARDINALI SERIPANDO

DONATVS ANTONIVS ALTIMARVS S.

CVM de medendis febribus artem medicam hoc tempore scripsissem, cui eam potissimum mitterem, dum cogitarem, præter te, occurrebat nemo: Tibi enim pluribus de causis me deuinctum esse sentio, tum quòd fidem meam, cæteraq́; mea officia in valetudine tua, tibi homini gratissimo semper grata fuisse apertissimè cognoui, tum quòd in fratrem meum magna abs te collata esse beneficia perspexi: & quem in dies maiora, & plura accepturum esse non dubitabam, ni cita eum mors rapuisset. Huc accedit virtutis & ingenij tui ab ineunte ætate specimen, & eximius splendor, & in bonas artes amor ardentissimus. Quibus effectum est vt tui semper studiosissimus fuerim: Nam, vt omnes prædicant, cùm publicè orantem audires Egidium, maxima eius doctrina, summisq; laudibus quibus efferebatur, accẽsus (hoc enim modo Deus Opt. Max. te solicitauit, vt Themistoclem Milciadis trophea) Augustini religionem suscipere, eúmq; audire voluisti. vbi quid, & quàm breui in philosophiæ, ac Theologiæ, cæterarúmq; bonarum artium studijs profeceris, Conciones tuæ, in amplissimis Italiæ vrbibus, maximo omnium plausu, atq; approbatione habitæ, declarant: & præsertim Caroli 5. Imp. studium, qui te vnũ Neapoli orantem, & sæpe audiuit, & admiratus est. Augustinianæ Religioni postea præpositus, totam ferè Europam per triennium peragrasti, vt eius ordinis viros in optimum Christi statum confirmares: vbi quantũ elaboraris, & quantum tua virtus profecerit, testes sunt qui affuerũt, at locupletiss. testis est Deus Opt. Max. Quare illud omnes asserunt disiunctissimas terras nõ citius cuiusquã passibus circui potuisse, quàm tuis, non dicam cursibus, at virtutibus, optimisq; institutis illustratæ sunt: Quæ quidem ita magna esse fateor, vt ea vix cuiusquam mens, aut cogitatio capere posset. Sunt tamen & illa maiora, animum vincere, omni gloriæ cupiditate, atq; ambitione carere: post enim illa, eam dignitatem omnibus inuitis deposuisti vt studijs te totum traderes, Aquilensem præfecturam à Carolo delatam, renuisti, vehementer eum rogans ne id muneris tibi delegaret, tũ ne studia relaxares, tum vel maximè quòd temperaturæ, ætati ac propriæ sanitati cælum repugnaret. Interim satis longo interuallo ad Carolum missus es, qui cũ magnis de rebus ageres, inter

ter tot præclariss. viros, tu vnus ea legatione dignus, ab omnibus tuis ciuibus iudicatus es: quod onus libentissimè suscepisti, vt patriæ parem gratiam referres, & cui te plurimũ debere non ignorabas, ei nulla in re defuisse viderere. qua in legatione, & patriæ omni pietate, & cæteris huius Regni ciuibus omni officio satisfecisti, dum totius legationis rationem redderes, Salernique præsul ab eodem (cùm maximè recusares) creatus es. vbi animi tui integritatem, pietatem, ac singularem continentiam, inter cæteras eximias virtutes ostendisti: nunquam enim tanquam bonus pastor gregem tuum dereliquisti. at contra plerique quadam gloriæ cupiditate adducti facere solent. Quo quidem tempore, cùm tuam cæterarum rerum incredibilem sapientiam, vitámque honestissimè ante actam Pius III. Pont. Max. audiret, non modò te in Cardinalium numerum asciscere voluit, sed cùm falsa religio totum ferè orbem vana superstitione repleuisset, tua integritate, & doctrina confisus, (nouerat enim te Fidei, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ acerrimum defensorem) ad Tridentinum Concilium, maximis de rebus acturum, vnà cum cæteris tui ordinis præclarissimis viris, sanctissimísque Apostolis, delegauit. Quapropter effectum est Sacratiss. Antistes, vt lucubrationes meas tibi potissimùm nuncuparem. At quid medicæ artis regulæ cùm viro sacræ Theologiæ studijs dedito? Non ignorabam te virum doctissimum omnium bonarum artium studijs delectari, illisque præsertim, quæ & animæ & corporis curam gerunt. existimaui præterea, præter te fore neminem, qui hoc munusculum animo susciperet alacriori: quod qualecunque sit, tibi gratissimum fore arbitror, tum ob singularem tuam in me beneuolentiam, tum ob incredibilem humanitatem, quæ literis, quamuis hac ætate spretis, vicißim & delectetur, & afficiatur, harúmq; cultores & plurimi faciat, & quod potest benignè adiuuet atque euehat. Quamobrem præclare mecum actum esse arbitror, quòd hoc facultatis nostræ documentum, nominis tui velamine quodam, quasi amuleto ab omni, aut carie vetustatis, aut etiam liuore, aut obtrectatione tutum posteritatis memoriæ commendaretur, Nam quo illud splendidiore titulo, aut qua grauiori nominis auctoritate inscribi potuit, quàm eius, qui tãquam fulgentiss. sydus inter nostræ imbecillitatis tenebras elucescit? Munus igitur tuæ pietati inscriptum ea benignitate prosequere, qua tui studiosorum munera soles, donantis semper attendens animum. Quòd si tibi, vt spero, & opto, gratum esse accepero, non tam præclarè cum eo actum esse, quàm aliqua ex parte satis meo officio factum esse putabo. Vale.

DE MEDENDIS FEBRIBVS ARS MEDICA.

PROOEMIVVM.

Duo in arte necessaria, methodus vniuersalium, & excercitatio in particularibus.

CVM Non liceat vllius artis scientiam nancisci, nisi & quandam methodum habueris, per vniuersalia vocata theoremata, & in particularibus te exemplis exercueris: ob id nos artem medendi febres volentes instituere, duobus his, veluti cruribus, seu instrumentis, tanquam omnino necessariys ad eiusdem artis scientiam adipiscendam vti proposuimus. Verùm cùm in vniuersalibus methodus, in particularibus exercitatio consistat, Galeno auctore 9. metho. medendi, ab vniuersalibus initium sumens, methodum primò condere decreui: ad particularia deinceps progrediens, quomodo exercitatio in earum singulis curandis probè procedere debeat, scribere non recusabo. Nam neque vniuersalis methodus sine exercitatione multa in singularibus, artificem bonum efficere potest: vt liquet 9. de Hippocratis & Platonis decretis. At cùm ab vniuersali methodo ad omnium particularium exercitationem transire non liceat, nisi & particularis ratio habeatur earum, quæ particulares sunt febrium differentiarum, ob id visum est vniuersum hoc opus in tres partes dissecare. In quarum prima, vniuersalis continetur methodus dignoscendi, ac curandi omnes primas ac vniuersales febrium differentias. Secunda docebit modum inueniendi, ac curandi febrium particulares omnium differentias, vtiles primis illis vniuersalibus subdiuisis: speciatímque in ea omnium, quæ ex putredine excitantur febrium, particulares differentias, ac generationis modum, tam intermittentium, quàm continuarum, explicabimus. In tertia ad exercitationem particularium accedemus. Necnon pro totius operis complemento, breuem de pestilenti febre tractatum absoluemus.

Cap. 6.

Cap. 2.

Summa totius operis diuisio.

*

DONA

DONATI ANTONII AB ALTOMARI, ARTIS MEDICÆ DE MEDENDIS FEBRIBVS,

PARS PRIMA.

Qua via vtendum, hac in methodo constituenda. Caput I.

SED QVONIAM ipsius medendi methodi finis est inuenire cuiusque morbi remedia, quodnam viæ, quæ huc perducit, statuendum primò erit principiũ? Id verò morbi ipsius cognitio, qualis scilicet naturæ is sit, à Gal. constituitur, secundo meth. meden. Hoc similiter est illud principiũ, quod primò à nobis inuestigari ac constitui debet in hac nostra methodo. Etenim eo inuento, haud difficile erit finem quoque assequi, hoc est remedia inuenire pro eisdem febribus medẽdis. Nam in adagio est, quòd principium, dimidium est totius: Plato autem cuiusq; operis maximum esse retulit; quidam verò amplius etiam, quàm dimidium esse dixerunt. Alij vel totum ipsum esse, potestate videlicet, asseruerunt. Erit itaque nostræ viæ principium, cognitio ipsius febris, qualis inquam naturæ ea sit. Iuuatur etenim rationalis medicus ab hac cognitione, non solùm ad curationis inuentionem, sed futurorum etiam præsentionem, vt primo de differen. febr. à Galeno scriptum est. Hoc item est illud, quod idem Galen. docuit sexcenties, & præsertim secundo meth. med. ex ipsa rei natura ordiri. cognita enim ipsius febris natura, ac constituta ratione essentiæ eiusdem febris, cõfestim ad ipsam diuidendam accedentes, hac via omnes eius differẽtias facilè inuestigabimus. Etenim principiũ diuisionis morborũ est, vt essentię ratio rei diuidendę constituatur: qui verò omnem morborũ numerum hac methodo non inuenerit, hũc maximè in ipsis med. meth. foribus, lapsurum esse Gal. cẽsuit, eod. 2. meth. cùm constet totidẽ esse medendi modos, quot sunt morborum ideę. Funditus nanq; rationabilẽ sectam subuertent, si ignorato affectu, curationis tamen facultatẽ abundè sibi superesse dicant. Nã si ab ipsius rei natura indicationẽ non sumãt, ab vsu ipso omnes quomodo curandũ sit intelligent, vt eod. 2. meth. scriptũ est.

Methodi meden. initium à morbi natura. Cap. 7.

Cap. 3.

Cap. 6.

Loco citato.

Cap. 5.

Quid non sit methodus. Caput II.

CAETERVM ne per ignota progrediamur, priùs quid per Methodum intelligendum, ac quid, quotupléxque ea sit, cum eodem Galeno exponere censui; præsertim cùm nonnullos viderim in hac re inter se digladiari. Græci ferè omnes Aristotelis interpretes, crediderunt

Simplic. & Alex. malè definierūt methodum.

derunt methodum habitum quendam esse. Simplicius nanque, Alexandri auctoritate, voluit omnem habitum spectatiuum, contemplatiuúmve, eorum quę ad ipsum attinent cum ratione, id est cum causa, esse methodum. Philoponus verò quòd methodus sit quidam habitus fatetur, qui viam præstat cum ratione cuique ad aliquas artes, scientiásque capessendas, animum adhibenti. Sed pace tantorum virorum dixerim: licet in omni theoria, seu contemplandi genere, omníque tum nobiliori, tum ignobiliori methodo, duo sint habitus, vt Aristoteli visum est, primo de part. anim. quorum alterum scientiam rei, alterum peritiam quādam nuncupat: neutrum tamen eorum methodum esse fatemur: quinimò neque ipsam habitum alium quendam esse quispiam cum Aristotele asserere audebit: cùm neque tanquam actio sit quædam habentis & habiti, neque dispositio, secundum quam bene vel malè disponitur dispositū, aut secundum se, aut ad aliud; neque pars talis dispositionis, præter quos nullus alius datur modus sumendi habitum, vt ab eodem Aristotele quinto metho. scriptum est. Non igitur erit methodus habitus. Illud idem cōfirmari poterit ex eodem Aristotele, qui sexto ethicorum, quinque in vniuersum enumerauit habitus, quibus quispiam vbi nihil impediat, agere potest quādo voluerit. Sunt etenim qualitates quædam, quæ à subiecto haud facilè auferri possunt, scientiam inquam, sapientiam, intellectum, artem, ac prudentiam. Quorum tres speculatiui, scientia, sapientia, & intellectus; duo verò practici sunt, ars & prudētia: Horum neque vllum methodum esse quispiam fateri poterit. Etenim non scientia, quia methodus, habitus demonstratiuus non est. Neque intellectus, cùm ille sit duntaxat principiorum. Neque sapientia, quoniam neque virtus alicuius artis existit methodus, quæ tribuitur illis, qui excellentissimi sunt in arte; quēadmodum Phidiam, & Polycletum sapientes fuisse fatemur. Neque etiam sit scientia, & intellectus pretiosissimarum natura. Non itaq; erit aliquis eorum habituum, qui speculatiui appellantur, methodus. Multominùs eorum qui practici, cum prudentia dici non poterit. nam habitus quidam verus est prudentia cum vera ratione, qui in his agendis versatur, quæ sunt hominibus bona vel mala, vtilia vel non vtilia, non speciatim siquidem, puta qualia ad sanitatem, vel robur, sed generatim ad totius vitæ statum bene dirigendum. Huiusmodi autem methodus non est, quemadmodum neq; etiam ars dici poterit, quia non est habitus quidam cum vera ratione factiuus, veluti ars ipsa: neq; inertia nuncupari poterit, quia non habitus est factiuus, falsa ratione, circa id quod aliter se habere potest. Insuper quòd non sit ars, ex Galeno confirmatur nono meth. qui Platonis auctoritate, de methodo loquens, dicebat: { Hanc etenim cuiuslibet constituendæ artis methodum, Plato nos docuit: } Si ergo artes omnes methodo constituuntur, non erit ipsa methodus, ars; aliàs ars constitueretur per artem, & illa per aliam artem, adeò vt ad infinita daretur procedendi venia: quod apud philosophos magnoperè est absurdum. Non itaq; verè ars, methodus dici potest, licet impropriè, & per abusionem, quandoque artem appellari posse non negamus, cùm sit via quædam ad eas, vt dicemus. Qua etiam ratione philosophi interim generationē, naturam appellare consueuerunt, quia via est ad eam naturam, quæ forma nuncupatur. Similiter etiam admittimus cum Aristotele, quòd in omni methodo, vt diximus, duo sint habitus, quorum vnus scientia rei, alter peritia appellatur, nunquam tamen methodum ipsam habitum quempiam esse fatemur. Quòd verò neque ratio sit methodus ipsa, tum ex Aristotele, tum etiam ex Galeno poterit demonstrari: ex Aristotele, quoniam, vt ipse inquit primo de anima, ratio omnis est definitio, aut demonstratio, quorum neutrum est methodus: ex Galeno, quoniam tertio meth. dicebat: { cui facultas datur illa inueniendi, ex quibus perfici possit quod à prima indicatione suggeritur, is meritò morborū est curator; } & subdit, { qui si per experientiam inuenit, obseruator & Empiricus est nominandus: si ratione & methodo, logicus & methodicus, & dogmaticus. } Frustra itaque dixisset ratione

Cap. 1.

Methodus non est habitus.

Cap. 19.

Cap. 4. Habitus quinque, ex quorum numero nō est methodus.

Cap. 17.

Methodus ratio nō est.

Commē. 48.

Cap. 1.

tione & methodo, si methodus esset ratio. & primò eiusdē dicebat: {eius quod quæritur inueniendi potestas datur ab ipsis methodis rationalibus:} & eodem loco cauendum esse retulit ne simul de ambobus agamus. dico methodo quæ ratione innititur, seu experiētia quæ ratione non vtitur. Ex quibus liquet methodum inniti ratione, non autem rationem esse. Illud item clara luce confirmauit eodem primo meth. aduersus Thessalum, iis verbis: {Porrò simplici verbo dicere omnes in victu morbos esse duos, non methodo, non demonstratione, nec ratione vlla probabili, aut lenimento aliquo, neque alia re prorsus adhibita, præterquàm eiusmodi in veteres blasphemiam; id facere imperātis hominis est, non docentis.} Neq; etiam ordo est ipsa methodus, licet ordine quodam procedat, vt in sequentibus patebit. Quoniam neque illa relatio, seu respectus est prioris ad posterius, aut posterioris ad prius: quamuis in methodo ipsa constituenda quidam seruetur ordo, ita vt in disquisitione aliquid primum sit, aliquid secūdum, & tertium, & quartum; & sic de reliquis omnibus, quoad demum ad ipsum, quod ab initio est propositum, perueniatur. Neque propterea quòd in methodo ordo seruatur, ac seruari debet, ipse ordo erit methodus, quemadmodum falsum est etiam opinari, vt inquit Galenus quarto metho. aduersus Thessalum, quicquid omnino in his habetur, qui methodo aliquid faciunt, esse methodum ipsam: nam notitiam certè habeat oportet, tum similis, tum dissimilis, qui methodo quiduis molitur, non tamen ipsum hoc methodus est, similis scilicet, dissimilísque notitia, nec Aristoteles hoc, Platóve affirmat.

1. meth. c. 4.

Cap. 3.

Methodus non est ordo.

Cap. 4.

Quid sit methodus. Caput III.

CVM itaque nec habitus, nec ratio, nec ordo sit methodus, vt abundè demonstrauimus, non absq; ratione cum Galeno quarto meth. concludimus methodum esse vnam quandam vniuersalem viam, quæ omnium particularium est communis. dico particularium, quæ sub ea continentur. Verumenimuerò quænam sit hæc via, ibidem non definiuit, promisit tamen citato loco se ostensurū, cùm vnum esse in omnibus curationibus principium, tum viam, quæ ab eo principio ad finem vsque ducit in omnibus particularibus similem esse. Hæc inquam est illa via recta, de qua verba fecit Hippocrates, sexto de morbis vulgaribus, in omni scilicet artis constitutione, vt inquit Galenus in commento. Appellauerunt autem hanc viam posteriores Hippocrate, non viam, sed methodum, vt ipse Galenus asserit: ex qua rectè inuentorum & factorum in artibus approbatio est, non rectè autem redargutio: methodum, non absq; forti ratione existimare oportet, eam esse, quam ipse Galenus asserit, tanquam necessariā, Platone auctore, pro constituendis singulis artibus: de qua idemmet Plato in Philebo & Phædro fusissimè verba fecit, rationabilémque methodum eam nuncupauit: vt distingueret ab ea, quæ ex diuturna obseruatione ex singulorum peritia in vnum collecta, conficitur. Hanc etiam fieri non posse sine exercitatione diuisionis & compositionis, nedum in eisdem locis Plato, verumetiam & Galenus nono de plac. Hippocr. & Plat. tanquam manifestum arbitratus est: asserens cum eodem Platone ad artium constitutionem, diuidēdi & componendi methodum esse quammaximè necessariam; duobúsque modis nobis præcipit in ea esse exercendum. Vno, vt à primo, maximéq; generali, ad ea quæ nullam amplius sectionem admittunt, descendamus, per medias differentias, quibus definitiones specierum constare, in Sophista, & Ciuili idem Plato ostenderat. Altero, vt à specialissimis quę multa sunt, ad primum genus, componendo ascendamus. Vna siquidem vtrorunque via est, iter verò duplex, ab altero extremo, ad alterum vicissim trāseunte. Hæc est illa logica, seu rationalis methodus, quæ facultatem præstat inueniendi eius quod quæritur. Hæc item est illa methodus, quæ ratione nititur; hac demum quippiam inquirere, ac inuenire

Cap. 4.

Methodus est via.

Methodus quæ via sit.

Cap. 2.

Via duplex.

Methodus ex aduerso opposita Empiriæ.

ex ad

ex aduerso opponitur, ei quod est fortuito temeréque reperire. est nanque id cùm via quadam & ordine, ita vt in disquisitione aliquid, vt diximus, primum sit, aliquid secundum, & tertium, & quartum; & sic de reliquis omnibus, quoad ipsum, quod ab initio propositum fuerat, sit peruentum, quippe id methodi (id est, sicut veteres interpretantur) viæ & rationis est maximè proprium, vt ex paruo elemētari principio, ad singula membratim peruenire posisis; tum quicquid perperam est dictum, scientificis id theorematis, veluti regula quapiam examinans, iudices: vt liquet secundo de sanitate tuenda. Qui hac methodo vtuntur, ij sunt, qui inuentionis suæ auctorem, rationem statuerunt, ac ordinem, vnámque viam, quæ ad finem ducat, proposuerunt: ex aduerso oppositi Empiricis ipsis, qui fatentur nec inueniendi, nec docendi, apud ipsos esse necessarium ordinem. Nam nec arte vlla, rationéve experiētiam niti, imò vnius fortunæ fauorem, ad ea quæ quærit inuenienda, requirit: quemadmodum à Galeno primo metho. scriptum est. Ex quibus omnibus Galeni verbis non absque ratione colligi poterit methodum nil aliud esse, quàm vniuersalem quandam viam, rationabilem, ac ordinatam, ad inquirendum, seu inueniendum id quod quæritur. Insuper quòd medendi methodus, via quædam sit vniuersalis, ac ordinata, & rationabilis, ad omnium morborum curationis inuentionem, quæ quidem omnium particularium communis est; facilè ostendi potest. Nam rationabilis non ab re esse dicitur, propterea quòd ab ipsius quæsitæ rei natura, seu essentia, exordium sumit. etenim non ad diuidendum modo quiduis quodam in loco, inquit Plato, ab ipsa quæsitæ rei essentia, nobis esse inchoandum, sed etiam in omni disquirenda re, eiusmodi semper principio vtēdum. Et quid aliud est quæsitæ rei essentia, nisi vt eiusdem quæsitæ rei essentiæ ratio constituatur? id quod diximus principium esse methodi medendi, cum Galeno. Per hanc itaque differentiam (rationabilis inquam) dissentit hæc via, ab ea, qua vtuntur Empirici, quæ ex diuturna obseruatione conficitur, vt diximus. nec satis est si rationabilem dixeris hanc methodum, nisi & ordinatam, ita vt in hac disquisitione, aliquid primum sit, aliquid secundum, & tertium; & ita de reliquis omnibus. nisi enim is seruetur ordo, non erit methodo inuenire. nam id præterquàm quòd cum ratione fiat, opus est, vt Galenus inquit, primo metho. quòd sit etiam cum via quadam, & ordine: Id quod clara luce confirmauit eodem loco his verbis: {Qui verò rationem inuentionis suæ auctorem statuunt, ac ordinem, vnámque viam, & cætera:} cuius ordinis tanquam primum auctorem fuisse iactat sese Galenus, nono metho. asserens nullum alium ante eum ea omnia, quæ hac via ab Hippocrate inuenta sunt, ordine definiuisse. Etenim tanquam primus inuentor idem Hippocrates debitum ordinem omnibus non dedit. Hanc eandem viam, seu methodum tanquam rationabilem, ac ordinatam, sub quibusdam paucissimis verbis figurauit idem Galenus citato primo libro methodi medendi, asserens: {Quoniam omnis morbi curationem inuenire propositum est, necesse est morborum numerum priùs sciri.} Et quoniam fieri nequit, vt aut differentias generis vllius, aut species inuenias, ipso quod diuiditur non planè explorato, oportet profectò nunc etiam quid morbus sit, narremus: quò sic diuisionem eius ritè adeamus. Si itaque hæc vniuersalis medendi methodus, omnium particularium communis existit, vnúmque est principium eius in omnibus curationibus, tum via, quæ ab hoc principio ad finem vsque ducit, in omnibus particularibus similis est; vt liquet quarto metho. & propterea, vt ipse inquit, quamuis in singulis morbis priuata quædam methodus sanandi videtur, commune tamen in omnibus genus bonum est: ob id & hæc methodus, quam nos instituere paramus, via quædam erit vniuersalis, rationabilis, ac ordinata inueniendi curationem earundem febrium: quam quidem inuenire impossibile est, nisi dictarum febrium numerus priùs sciatur.

Cap. 4. — *Cap 4.* — *Methodus medendi quid.* — *Omnis de quacūque re disputatio à definitione proficisci debet.* — *Loco citato.* — *Ordinis in methodo medendi primus auctor Galenus. 9. meth. c. 8.* — *Cap. 5.* — *Cap. 4.*

Quo inuentionis instrumento febrium auxilia inuestiganda sint. *Caput* IIII.

ET QVONIAM fieri nequit vt hic numerus sciatur, siue differentias, siue species febrium appellaueris, si priùs ipsa febris, quę diuidenda est, non exploretur; propterea quid febris sit primò declarare oportet, cùm hoc sit à natura rei exordiri, vt diximus, quò sic demum diuisionem eius ritè aggrediamur; & deinceps omnium curationem inueniamus: quod quidem & nostrum propositum existit, ac finis huius nostræ methodi. Verùm animaduersione dignum est, quòd quamuis inuenire remedia pro omnium febrium curatione sit noster scopus, non tamen qualibet inuentione vtemur. nam cùm duo sint in vniuersum cuiuslibet inuentionis instrumenta, nempe ratio, & experientia, nullúmq; præter hæc duo reperiatur inuentionis organum tertium, Galeno auctore, tertio, & quinto meth. fidémque item faciant iis, quæ rectè inuenta sunt apud omnes homines hæc eadem duo instrumenta; vt primo eiusdem meth. liquet; neque etiam experientia inuenire omnia queat, neq; sola ratio; sed partim experientia, partim ratione inueniri, non propterea mixtam, confusámque tradendam esse doctrinam censemus, sed seorsum Empiricā, & seorsum rationalem. Nunc verò de ea, quæ ratione paritur inuentione, tractare statuimus. etenim Galenus illud primò cauendum esse censuit, ne simul de ambobus cùm methodo, quæ ratione nititur, tum experientia, quæ ratione non vtitur, agamus. Atque vtinam, inquit, rationales omnes medici propositum ita premerent, nec experientiam, & rationem miscerent, atque in vnum confunderent, sed quam vtraque vim habeat, quantúmque ad propositum artis finem conducat, seorsum tractarent, atque perpenderent. Nam licet eædem in eisdem affectibus medelæ, & ab his, qui rationem profitentur, & ab Empiricis medicis trahantur, de ratione tamen inueniendi, inter eos dissensio est, vt liquet libro de sectis. etenim methodo quippiam inuenire, ex aduerso opponitur ei, quod est fortuito, temeréque reperire, vt diximus ex Galeni auctoritate: & quemadmodum sensus Empiricos ad experientiam, ita ratio Methodicos duxit ad indicationem; vt Galenus inquit libro de subfig. empirica: simul atque rationales. nam in hoc cum methodicis conuenire videntur; vt patet libro de opt. sect. Quantum itaque sensus à ratione differt, tantum altera ab altera, inuentione distat. quòd verò à sensu ortum ducat inuentio per experientiam, liquet ex eodem Galeno, tum libro de subfig. empirica, tum libro de optima sect. ex intuitu enim empirici inueniunt, qui aut fortuitus, aut consultus existit: & si fortuitus, aut casu, aut natura. Quocunque tandem modo empirici inueniant medicamenta, eorum inuentio semper est sine arte & ratione: imò ex aduerso pugnat ei, quæ fit cum methodo, seu via quadam, ratione, ac ordine. Meritò igitur Galenus experientiam appellabat ἄτεχνον, καὶ ἄλογον. Erit itaque nostrum propositum, quod primò intendimus pro medendis febribus remedia inuenire, non experientia, sed ratione. Verùm cùm id fieri non possit sine exercitatione compositionis, & diuisionis, vt diximus, duobúsque modis pro artium constitutione, in ea exercendum esse præcipiat Galenus, Platonis auctoritate, licet eadem sit via, contrarium tamen est iter vnius ad alterum, quo vtroque itinere ipsemet Galenus se exercuit, libro suo de menden. metho. vt liquet potissimùm libro nono eiusdem. Nos verò eo præcipuè exercebimur itinere, quod à primo, maximéque generali, de quo inter omnes homines conuenit, procedere debet; ad ea quæ nullam aliam sectionem admittunt descendentes, mediis differentiis, vtpote quòd minùs sit laboriosum, minúsque difficile tyronibus artis medicæ: & quòd tanquam præcipuum perpetuò ab eodem Platone, & Galeno præponatur, ac extollatur pro artibus constituendis. Atqui non parum nobis laboris affert hanc viam, hanc methodum, hoc itinere constituere; vt qui post Hippo-

Duo omnino inuentionis instrumenta.
3. meth. c. 2. & 5. metho. cap. 10.
1. meth. c. 3.

Seorsum de iis, quæ ratione & experientia nituntur, agēdum.

Cap. 1.
Sensus Empiricos, ratio Methodicos, & rationales regit.
de subf. emp. cap. 9.
de opt. sect. cap. 8.

Febrium curationē me-

cratem, & Galenum, neminem eorum,quos viderim,etiam eorundem doctrinæ æmulatores,qui hanc rem nedum conſcribere conatus ſit,ſed nec prorſus eius limina attigiſſe inſpexerim. Quamuis nonnulli commentaria de medendis febribus compilauerint,id quod equidem non parũ admirari oportet, cùm nullo alio rationalis medicus in curandis morbis ab empirico differat, quàm hac rationabili methodo inuenire remedia. Etenim inuenta ferè ſemper eadem ſunt. Verùm hîc obſeruatione duntaxat, nulláque arte, via, ac ratione vtens: ille verò quadam via, ratione, ac ordine inuenit, vt priùs dictum eſt, remedia. Auget inſuper non minùs difficultatem nobis, quoniam licet Hippocrates primus omnium hanc medendi viam, & methodum nobis aperuiſſe videatur, vt inquit Galenus, nono de metho.meden ceu primus inuentor, tamen nec debitum ordinem omnibus dedit, nec cuiuſque indicationis dignitatem ad vnguem finiuit: & quaſdam in ipſis diſcretiones omiſit; obſcuréque plurima pro antiqua dicendi breuitate eſt interpretatus. Præterea de complicatis affectibus paucisſima omnino præcepit; & vt breuiter dicam, ait idem Galenus {omnem ad medicationem viam, aperuiſſe mihi videtur; ſed ita tamen, vt ea curam, diligentiámque ad abſolutionem deſideret.} Cæterùm quid dicam de eodem Galeno, qui quãquam eodem loco fateatur nullum ante eum omnia ea ordine definiuiſſe, quæ neceſſaria ſunt ad curationem, quæ per methodum efficiatur; ſéque primum fuiſſe, qui omnibus ad methodum neceſſariis, debitum ordinem dedit; apud eundem tamen non reperi, vt vno eodémque loco dilucidè hanc methodum commentatus eſſet. Et quamuis commẽtarium vnum confeciſſet de methodo medendi, in multos libros diuiſum; nihilominùs adeò ſparſim, & quandoque obſcurè in diuerſis eiuſdem commentarij libris, quæ in dicta methodo continentur, ac neceſſariò ſunt perpendenda, conſcripſit, vt ægrè ex eius dictis, hæc methodus excerpi poſsit. Quinimò ex iunioribus quidã hac ratione freti prauè eiuſdem Galeni dicta intelligentes, vt qui diuerſis in locis ferè diuerſa de eadem re ſentire videatur, auſi ſunt aſſerere ſibi Gal. non conſtare, nec ſtata principia ſeruare; qui quantum à veritate aberrarint, quantúmq; toto hallucinati ſint cœlo, in ſequentibus conabimur oſtendere. Nunc verò ſatis ſit intelligere quàm perdifficile ſit & laborioſum hoc, quod ſuſcepimus noſtrum opus perficere, cùm neque inter iuniores quiſpiam reperiatur, qui hanc methodum ſcribere tentaſſet, dico ad Hippocratis, & Galeni mentem: neque etiam ab Hippocrate, & Galeno, qui ſoli, vt mea fert opinio, hanc nobis ſcriptam reliquerunt, dilucidè, exactè, diſtinctéque omnia, quæ ad eam requiruntur, ſcripta reperiantur. Non itaque poſteritas dedignetur ingentes nobis gratias agere; poſtquàm primus inter omnes ab Hippocrate, & Galeno eiuſmodi artem peruiam effecerim, & glaciem hanc effregerim, potius quàm dicta noſtra tanto labore conſcripta calumniari, & nos leonino dente dilacerare. Et ſi qui ſint, qui aggrediantur hoc opus poſt nos cõſcribere, ſciant ſe non inueniſſe noua, ſed fortè his, quæ nos breuiter conſcripſimus, pluribus verbis aliqua addere. Nam facilè, vt inquiunt, eſt inuentis addere. Sed iam tempus eſt rurſus ad propoſitum redeamus, ad tradendam inquam, omnium febrium medendi methodũ: cuius, vt ſæpiùs dictum eſt, finis exiſtit remedia pro eis curandis inuenire. At fieri nequit, vt ea inueniãtur, niſi earundem numerus, ſpecies, ſeu differentię priùs ſciantur. eas igitur priùs non ignorare neceſſe eſt. Verùm ſpecies atque differentias alicuius generis inuenire, ipſo quod diuiditur non planè explorato, impoſsibile eſt, vt liquet primo metho. quoniam principium diuiſionis morborum eſt, vt ait Galenus libro ſecundo eiuſdem, vt eſſentiæ ratio rei diuidendæ conſtituatur. Quapropter oportet quid febris ſit narremus, quò ſic diuiſionem eius ritè adeamus. Primùm autem de notione ipſa dicere conuenit, cùm ſine hac propoſitæ rei ſubſtantiam inuenire non liceat: vt citato libro primo metho. ſcriptum eſt: Ipſa verò notio, quæ ab omnibus in confeſſo ſit, ſumenda erit, vt quæ aliàs principium iure non diceretur. Nam cùm duo

thodo nullus proſecutus eſt, poſt Gal. & Hippoc.

Hippocr. febriũ curandarum methodum inchoauit duntaxat.

Cap. 8.

Galen. non vno lib. methodum curandi febres tradidit, ſed ſparſim, & obſcurè.

Galen. à recentioribus reprehẽſus.

Gratia auctori habenda difficilè opus aggreſſo.

Cap. 5.

Cap. 6.

Ex febris definitione ſpecies eius omnes inueſtigandæ.

Cap. 5.

duo ſint definitionum prima genera, vt liquet quarto de differentiis pulſ. alterum quod planè rei notionem explicat, quam qui ponunt, nominis tantùm notitiam habent: alterum eſt, quod docet eſſentiam. virtus eſt ſua cuique definitioni; illi quæ notionem explicat, vt omnibus ſit teſtata, qui eadem vtuntur lingua, & ad rei eſſentiam non aſpiret: huic quæ eſſentiam docet, vt ei quæ notionem ſubiicit, conſentiat, non ſit tamen cum ea, eadem.

Definitionũ genera duo. Cap. 2.

Quid febris ſignificet, & quis calor ſit. Caput V.

CONSVEVERVNT Græci omnes, Hippocrates præſertim & Galenus, quam Latini febrem nominant, interim πυρετὸν, interim πυρεξίαν, nuncupare. Primùm quidẽ ἀπὸ τοῦ πυρέττω, verbo Græco, quod Latinè ſignificat febricito, ſeu febre corripior: ſecundum autem eſt ἀπὸ τοῦ πῦρ, καὶ ἕξις, Latinè autem habitus, ſeu diſpoſitio ignea. Atqui Hippocrates quandoque ardentiſsimam, ſeu vehementiſsimam febrem, πῦρ nominare ſolitus eſt, vt liquet primo de morbis vulgarib. quod Latinè ignem ſignificat: quaſi non aliam habeat naturam, præterquàm ignis ſubſtantiam; vt teſtatur Galenus primo de ratione victus in morbis acutis. Verùm licet vehementiſsima febris, eandem ferè naturam habeat, quam ignis, & propterea πῦρ dici poſsit; non tamen re ipſa eſt ignis. Neque enim ſi verè ignis eſſet aliqua febris, animal viuere poſſet, ſi ea laboraret. Verùm ita appellatur, quoniam magis quàm cæteræ febres, ad ignis naturam accedit. Latini omnes vno vocabulo febrem nuncupant, à verbo, ferueo. eſt enim veluti feruor quidam, ſeu ferueſcentia quædam corporis, quod ab ea corripitur. A Galeno verò libro de cauſis morborum, ſcriptum eſt, quòd ſi in totum extenditur corpus calor, tunc huiuſcemodi affectus, febris nuncupatur, quæ eſt veluti quædam totius corporis immoderata caliditas. Et octauo de metho. meden. hæc verba protulit: { ſanè vnuſquiſpiam morborum eſt, quos intemperies creat, & febris, vtique cùm adeò immodicè auctus eſt calor, vt & hominem offendat, & actionem lædat; quando ſi neutrum adhuc efficiat, quantumuis ſit homo nunc quàm ante calidior, nondum tamen febricitare eum monſtrauimus. } Ex quibus Galeni verbis cuique facilè patere poterit error eorum, qui frigidam quandoque eſſe febrem aſſeruerunt. nam eodem Galeno teſte, ſexto de morbis vulgarib. febrium eſſentia, non ſecundum Hippocratem modò, atque præclariſsimos medicos, ſed etiam ſecundum communem omnium hominum cõſenſum, præter naturam eſt caliditas; maximè quidem in totum animal effuſa, ſin minùs, at omnino vel in pluribus partibus, vel in nobiliſsimis accenſa. Si quis autem velit per abuſionem, & ex accidenti, & impropriè aliquam appellare febrem frigidã, non reclamabimus: vtpote quòd à cauſa oriatur frigida, vel quia ex accidenti aliquo partes quædam corporis refrigerentur, intus reuocato calore, vel ab aliqua forti inflammatione, ſeu eriſipelate, vel ob aliquam aliam cauſam, vt fit in principiis acceſsionum. Neque enim opus eſt perpetuò vt febrilis caliditas ſit per totum animal effuſa, vt diximus Gal. auctoritate, ſexto de morbis vulgaribus. * Verùm non propterea cenſendum eſt, vt quidam iuniores medici ſentiunt, quòd * rigor, horrórve intermittentium febrium, tametſi acceſsionis eſt initium, febris tamen haudquaquam cenſeri poteſt, quòd nondum ſit calor incenſus. nam pace tanti viri dixerim, iis verbis videtur bifariam hallucinatus eſſe: Primò quia dixit rigorẽ, horrorémve eſſe acceſsionis initium, quod quidem in Gale. doctrina non admittimus. Nam, vt ipſe inquit, ſecundo de different. febr. vbicunque accenditur atque augetur caliditas, iſthuc ab aliis partibus ſanguinem ſolere confluere: quo verò tempore confluit, illas quidem refrigerari priuatas ſanguine, eſt neceſſarium. Quòd verò patitur membrum, grauari, ac diſtendi, ac ſanguinem ipſum confluentem alterari, hoc quoq; duplici ex cauſa, & quia aliis, quæ iam

Rationominis febris, Græci, & Latini.

Cõmenta. 3. text. 19.

Text. 18.

Cap. 2.

Notio rei, quæ febris dicitur.

Cap. 1.

Comment. 1. text. 29.

Febris frigida abuſiuè.

Loco citato.

** Rigor, horror, extremorum refrigeratio, non ſunt feb. intermittentium principia, ſed ſymptomata, quæ ad acceſsiõis principium conſequuntur, quod eſt acceſio caloris præter naturam in aliqua parte: cõtra recentiorem quendã, cuius nomen modeſtè ſubticet.*

**Verba ſunt eius, qui reprehẽditur.*

Cap. 11.

putruerunt, superfluitatibus permiſcetur, & quoniam intruſum difflari non poteſt: quò fit vt inſtar lignorum humidorum,quæ paucam ſuper flammã vniuerſim proiiciuntur,ſuccendatur: atque hoc tempus, acceſsionis principium nuncupatur:quibus in verbis,manifeſtat Galenus extremas partes corporis in acceſsionum principiis refrigerari; quemadmodum etiam contingit rigere, aut horrere,propterea quòd ab eiſdem partibus ſanguis confluere ſolet ad eas in quibus accenditur,atque augetur caliditas: & propterea ſymptomata hæc, non ſunt acceſsionum partes,neque initia,ſed neceſſariò ad earundem acceſsionum principia conſequuntur, tanquam ſymptomata quædam. Eſt etenim verè acceſsionis initium,accẽſio,ſiue auctio caliditatis præter naturam in aliqua parte.Secundò hallucinatus eſt,cùm dixit,quòd tametſi acceſsionis eſt initium,febris tamen haudquaquam cenſeri poteſt,quòd nondum ſit calor accenſus; falſum ſiquidem eſt fateri,quòd rigor,horrórve febrium intermittentium fiant,calore nondum accẽſo, cùm fieri nequaquam poſsint, ni calor fuerit accenſus in quapiam parte; vt ex eiſdem Galeni verbis liquet.Eſt enim tunc acceſsionis initium, cùm calor accenditur, atque augetur in quapiam corporis parte,vt diximus: & propterea horror,& rigor, febris non cenſentur:quia non ſunt acceſsionis principium, nec pars; & non quia febris non ſit adhuc incenſa, vt voluit hic vir. Nam licet febrilis caliditas non ſit per vniuerſum corpus effuſa,ſatis eſt ſi in plurimis,vel in nobilioribus partibus ſit accenſa:vt ex Galeni auctoritate ſexto de morbis vulgaribus, concluſimus:quanquam neque ſi ita cõtingat generari febrem aliqua parte determinata affecta, poſsit aliquod dictorum ſymptomatum fieri:pręſertim vbi febris exquiſita fuerit.erit etenim continua,quæ ſui quidem ratione cùm exquiſita fuerit, neque horrorem, neq; rigorem habet;vt ſecundo de different.febr. ſcriptum eſt; niſi exiguum quendam & paruum,præſertim ſi exquiſita non ſit,vt liquet primo de morb.vulgar. & primo de arte cur.ad Glauconem.At ſi verè intermittens febris fuerit, cùm ea haudquaquam fieri poſsit,eodem Galeno auctore,ſecundo de differen.feb. niſi & humor putreſcat, & vehemẽtiori motu moueatur per membra ſentientia,quo tempore,vt ipſe inquit citato loco, & libro de rigore,trem.palpit. partes ipſæ refrigerantur, horrent, aut rigent, modo quo infrà demonſtrabimus, quis aſſerere audebit eo tempore calorem non eſſe accenſum, cùm putreſcat oportet humor,quo tempore per membra ſentientia mouetur,& talia ſymptomata fiunt? Erit itaque perpetuò febris, feruor,ſeu calor quidam, ex omnium hominum conſenſu.Atqui cùm calor in Galeni doctrina, bifariam ſubintelligatur,tum ſecundo de temperament.tum libro aduerſus Lycum,primo aphor. 14.& aliis plériſq; locis: vno videlicet modo pro corpore calido, alio verò pro qualitate; cùm febrem aſſerimus calorem quendam eſſe,non de corpore calido intelligi volumus, ſed qualitate, cùm ea ſit diſpoſitio quædam, ſeu habitus. Manifeſtauit illud idem Galenus commento citati aphoriſ. 14. primi lib. cùm dicebat, {per abuſionem quandam,quam in ſermone vſurpamus,interim morbos magnos aut paruos, febrem magnam, aut paruã nominamus, cùm tamen in ſola quantitate ſubſtantiæ eadem rectè tribuantur, non autem qualitatibus ac morbis ipſis.} & primo de different.febr. proponens caloris differentias, in cuius genere febris continetur,inter alias, ex eo quòd magis & minùs ſit conſiſtere,de eiſdem aſſerebat. {Sunt autem omnino euidentes,quæ in eo quòd maius aut minùs conſiſtunt, quo in genere differentiæ,conſueuerunt medici magnam ac paruam febrem nominare,non propriè quidẽ rei quali,nomen quanti accõmodantes:hoc tamen facere aſſueti non in febribus tantùm,ſed in mille aliis rebus,quæ licet in qualitate conſiſtant,magnæ tamen,ac paruæ dicuntur:} & lib. aduerſus Lycum,qualitatem qualitate non effici maiorem, ſed vehementiorem,dicebat: ſicuti nec minorem, ſed imbecilliorem. Verùm is vocabulorum vſus,tam in vniuerſa vita,quàm in artibus omnibus,frequẽtiſsimè vſurpatur: qua in re quid refert aliorum mentionem facere, cùm manifeſtum orationi

Rigor, &c. non ſunt febris,ſed ſymptomata,vt dictum eſt. Et ideo non ſunt febris, quia nondũ accenſus ſit calor:imò fieri non poſſunt,niſi accenſus ſit calor in quapiam parte.

Commen. 1. text. 29.

2. de differẽ. febr. cap. 10.

1. ad Glauc. cap. 5.

2. de differẽ. febr. cap. 3.

Lib de tremore. cap. 7.

Febrilis calor de qualitate intelligitur.

De temper. cap. 2.

Aduerſus Lyc cap. 2.

Cap. 1.

orationi nostræ testimonium à febribus ipsis sumere possimus? quas nunc maiores, nunc etiam minores factas esse dicentes quotidie audire omnes licet: & alium alio aliquando plus, vel minùs febricitare, atque de eodem etiam heri, quàm hodie. Quibus in verbis luce clariùs ostendit febrem ipsam calorem esse pro qualitate, non autem pro substantia, seu corpore calido sumptum. Qualitatem dico, non synceram, summam, simplicem, atque impermixtam, cùm eadem non nisi in elementis reperiatur; vt liquet primo de simplicium medicamentorum facultatibus, & propterea caliditatem hoc pacto intellectam nonnisi in igne reperiri fatemur cum eodem Galeno: nil etenim in corporibus nostris syncerum, impermixtum, seu simplex reperiri contingit: quare cùm dicimus febris est calor, de ea caloris qualitate intelligimus, quæ syncera non est, sed aliarum etiam qualitatum quodammodo particeps: & propterea quamuis vehementissima, aut ardentissima ea sit, nusquam tamen, vt priùs dictum est, verè ignis appellari poterit, tametsi propiùs ad ignis naturam accedat. Cæterùm, si febris calor est, quæreret quispiam, num actu, vel potentia calor dicatur. bifariam etenim à Galeno secundo, & tertio de temperamentis, primo, & secundo de simplicium medicamentorum facultatibus, & aliis plerisque locis, calor ipse perpenditur, actu videlicet, & potestate. Cui respõsum sit, quòd cùm esse in potentia illud sit, quod nondum tale est, sed propinquo est vt sit tale, ita vt facilè tale esse posit, vt liquet tertio de temperament. febris autem non sit eiusmodi, relinquitur febrem calorẽ non esse facultate, seu potestate, sed actu. quò fit, vt tactu, non autem ratione, propriæ ac essentiales eius differentiæ iudicentur, quemadmodum ab Hippocrate, & Galeno, sexto de morbis vulgarib. decretum est. Quod enim actu calidum est, tactu iudico: si quod autem adhuc calidum non est, sed vt tale fiat est idoneum (quod vtique potestate calidum appellamus) id ratione inuestigare conor, inquit Galenus, secundo de temper.

Qualitas febrilis caloris nõ simplex.

Febrilis calor actu est.

Cap. 2. & cap. 1.

Cap. 1. & cap. 3.

Commen. 1. text. 28.

Loco citato.

Explicantur variæ febris definitiones: ac ostenditur in corporibus nostris duplex esse calidum. *Caput VI.*

NON ab re itaque quotquot febris essentiam nobis manifestare tentarunt, omnes per calorem eam definiuerunt: quamuis non vna duntaxat ratione. Nos verò ne nimiùm sermonem nostrum protelemus, tres earum in medium afferemus, vtpote quæ inter se valde distare videntur. Quarum duę, duorum Arabum principum sunt, Auerrois inquã, & Auicennæ: tertia verò, medicorum principis Galeni; quam explanare ac sectari conabimur: licet conciliare hos inter sese viros hac in re nitemur. Inquit Auicennas, quòd febris est calor extraneus, accensus in corde, & procedens ab eo, mediantibus spiritu & sanguine, per arterias & venas in totum corpus: & addit, inflammãtur in eo inflammatione, quæ nocet operationibus naturalibus, non sicut caliditas iræ & laboris, cùm non vltimatur, vel cùm non peruenit ad hoc vt sit accensa, & noceat operationibus. Auerroës tertio colliget, dicebat; {Febris, est calor compositus ex calore naturali, & extraneo putredinali, misso à corde ad totum corpus, & lædit omnes actiones & passiones.} Galenus verò commento aphorismi 14. & 16. primi lib. ait, quòd febris est conuersio natiuæ caliditatis ad igneam. Et primo de ratione victus, inquit, {febris verò ortus est conuersio natiui caloris ad igneum.} & post multa, eodem libro hæc verba, loquens de Hippocr. asserebat: {vtpote qui febrem ex natiuo calore exardescente, suscitari existimet, atq; contraria contrariorum esse remedia,} de aqua frigida verba faciens. Hanc Galeni definitionem, tanquam nostræ methodi principium, exponendam proponimus, qua exposita, eiusdemmet Galeni dicta de eadem febre, quæ diuersis in locis, quasi discrepantia videntur, necnon & citatos auctores conciliare nitemur. Quòd geminum in animalium corpore calidum agnouit Hippocrates, apud eundem

Definitio febris ex Auicenna.

Fen. 1. quarti.

Auerroë. Cap. 3.

Galeno.

Text. 18.

Calidum duplex, innatum, & acquisititium.

liquet, aphorismo 14.& 15.primi libri.Scriptum quoque reliquit Galenus sexto de morbis vulgaribus, quorum alterum ἐμφύτον θερμὸν, alterum verò θερμὸν ἐπίκτητον nuncupat. At Latini primum innatum, seu ingenitum, alterum sanè acquisititium vocant: libro autem de tremore, rigore, & palpitat. non modò innatum appellabat Galenus calidum, sed etiam primum, & generis principium, & quòd natura, atque anima, nihil præter ipsum est dicebat Hippocratis auctoritate, quemadmodum & acquisititium calidum, etiam animalis generationi, secundum nominabat. Quòd item acquisititium calidum, eodem sexto de morbis vulgarib. interdum non naturalem, nonnunquam & à natura alienum, vocari asseruit. Confirmauit idem tertio de causis pulsuum, his verbis. {Neque enim ille absolutè dixit (loquens de Hippocrate) quæ augentur, plurimum habent calidi, sed innati addidit, vt qui alterum sciret calidum acquisititium esse, quod plurimum iuuenibus suppeditat. nam temperatus est natiuus calor: acquisititius autem intemperatus, & quasi igneus.} & subdit, {sic etiam ventres, inquit hyeme & vere calidissimi natura sunt, imò ne ij quidem calidissimi absolutè, sed calore natiuo; æstate paucissimum hunc habent; abundant verò aduentitio calore, & squallido: vnde marcescit potius, quàm nutritur corpus. Præterea functiones tantum abest vt meliores reddat, vt illæ nequent quidem illas, quæ in moderato obeuntur. Hæc si retinuerint (inquit ipse Galen.) lectores, nihil me nec in hac oratione, nec in reliquis dissidere ab Hippocrate vllus arbitrabitur,} & commento citati aphoris.14.primi libri, sic scriptum reliquit. {Cùm igitur magis terrestre efficiatur animalis corpus, (tale autem quotidie efficitur dum augetur) tunc licet valde vehemẽter calidum existat, & igneum, substãtiam tamen innati caloris paucissimam habet: alioquin febricitantes diceremus plurimum habere calorem innatum: cui non modo plus, sed ne priori quidem habent æqualem. bene enim temperata est caloris innati substantia: ignea autem aduentitij. Quinetiam fumosi quidem, fuliginosi, aridi, & acres, per totum corpus nostrum effluxus, calorem acquisititium consequuntur: halituosi verò, suaues, ac temperati, natiuum.} Et libro de difficultate respirationis, asserebat, {duplicem semper intelligere, iuxta genus, calorem oportet, alterum genuinum, & corpori innatum; alterum verò acquisititium, ac spurium.} His igitur in locis, necnon & aliis plerisque, quos breuitati indulgens, consultò prætermitto, sole clariùs apparet, iuxta Hippocratis, & Galeni doctrinam, duplex reperiri in nostris corporibus calidum.

Commen. 4. text. 25. — *Cap. 6.* — *Text 6.* — *Cap. 12.*

Impugnatur Platonis opinio de calido innato. *Caput VII.*

SED vt quiuis ritè percipere possit, qua ratione hi duo calores inter sese dissideant, ac quo modo febris conuersio sit natiuæ caliditatis ad igneam; intelligere priùs oportet quid per calidum innatum, quídve per acquisititium apud Hippocratem, & Galenum subintelligendum sit. Sed quoniam nedum Plato, verùm & Aristoteles secus de innato calido quàm ij sentire videntur, eorum sententiam in medium afferre putaui, quò faciliùs veritas cum eodem Hippocrate, & Galeno inuestigetur. Ait Plato in Timæo, omne animal in sanguine & venis, calorem, quasi ignis quendam fontem, habere: & eodem libro, quòd igitur ex ignis excessu præcipuè ægrotat corpus, dicebat; ita vt quòd innatum calorem, omniúmque naturalium operum auctorem, Hippocrates nuncupat, Plato ignem appellare videtur. Aristoteles secundo de generatione animal. cap. 3. dicebat. {Inest enim in semine omnium quod facit, vt fœcunda sint semina, videlicet quod calor vocatur, ídque non ignis, non talis facultas aliqua est, sed spiritus, qui in semine spumosóq; corpore continetur, & natura, quæ in eo spiritu est, proportione respondens elemẽto stellarum: quamobrem ignis nullum animal generat.} Et paulò post subdidit: {Cæterùm, calorem in animalibus conten

Aristot. sententia de calido innato, Plat. sententiæ aduersa.

contentum, nec ignem esse, neque ab igne originem ducere, apertum ex his est.} Quibus in verbis, videtur Aristoteles aduersus Platonem concludere nullo pacto calidum in animalibus contentum, ignem esse, nec ab igne originem ducere: appellauitque primo calorem, deinde spiritum, & tertio naturam; quasi cum Hipp. coincidens, qui nullam fecit inter innatum calorem, insitum spiritum, & naturam, differentiam: quamuis vt mea fert opinio, de ortu huius calidi innati, inter se dissentire videantur. Verùm id inuestigare, non est præsentis negotij, sed satis sit monstrasse Aristotelis sententiam de calido innato, ex diametro pugnare cum ea quæ Platonis est. Quam etiam Platonis opinionem Galenus confutare videtur 8. de Placitis Hippo. & Plat. cùm comparans eiusdem Platonis opinionem cum ea quæ Hip. est, dicebat: {Melius tamē erat nō ignis, sed insiti caloris fontē dicere in corporibus nostris esse, vt Hip. vbiq; appellauit.} Nam si ab igne ciborum cōcoctio, digestio, sanguificatio & nutritio fieret, melius & citius etiam in febrientibus omnia hæc conspicerentur absolui: sed insitus calor, temperatus cùm sit, substantia quidem, in sanguine & pituita subsistit maximè, qualitate est congruè ex caliditate, & frigiditate contemperatus. Hanc eandem Platonis sententiam, idem Galenus impugnare videtur, commento citati aphorismi 14. primi libri inquiens: { Cùm igitur magis terrestre efficiatur animalis corpus (tale autem quotidie efficitur dum augetur) tunc licet vehementer valde calidum existat & igneum, substantiam tamen innati caloris paucissimam habet, alioquin diceremus febricitantes plurimum habere calorem innatum: cui non modo plus, sed ne priori quidem habent æquale.} Non est igitur ignis calor innatus, vt Plato sentire videtur, ad Hippo. Aristotelis, & Galeni sententiam. An verò Platonis verba quispiam ad bonum sensum reducere valeat, iterum hîc consultò prætermittimus.

Cap.7.

Quid sit innatum calidum apud Hipp. & Gal. Caput VIII.

QVO innati calidi natura, atque essentia inuestigetur, altiùs exordienda est nostra oratio, cum Hippocrate primo de natura humana; ac Galeno, tum eodem loco, tum etiam primo de temperamentis, primo de naturalibus facultatib. primo de sanita. tuenda, & aliis plerisque locis, quòd videlicet quatuor sint, nedum nostræ generationis, sed omnium, quæ ortui interituque subdita sunt, primordia, principia, seu elementa ponentes: quæ Hippocra. ab efficacissima eorum qualitate nominauit calidum, frigidum, humidum, & siccum: at si mauis, ab essentia sumptis nominibus, magis quàm à qualitate nominasse, aquam, terram, ignem, & aërem appellabis. Qua de re rectè idem Hippocr. non hominis tantùm, sed aliorum omnium naturam, ex calido, humido, frigido & sicco constare, primo de natura humana inquit: quamuis nisi calidum frigido, & siccum humido, modo, & æqualitate respondeat, sed alteri alterum longè præstabit, & valentiùs infirmiori, nil generabitur, vt ipse refert. Verùm licet cùm animantium, tum cæterarum omnium rerum, quæ ortui, ac interitui subiacent, natura, ex his constet, eodem Hippo. citato libro de natura humana auctore; tamen cùm ipsemet demonstrasset hæc esse omnium entium communia elementa: calidum, scilicet frigidum, humidum, & siccum, rursus ad alterum trāsit elementorum genus, quod neque primum, neque commune existit, sed proprium animalium sanguine præditorum. Nam sanguis, pituita, flaua, & atra bilis, elementa sunt omnium animalium sanguineorum generationis, & non hominis tantum. Etenim ex sanguine, pituita, & gemina bile, & primam oriri nostram generationem vult Hippo. & nostræ vitæ totum cursum ex his suppeditare. Denique hæc, vniuersam hominis naturam esse, Gale. teste secundo de elementis, & primo de natura humana. Ait nanque Hippocrat. citato loco. {Corpus autem humanum, continet sanguinem pitutam, & bilem geminam,

Cap.1.
Cap.1.
Cap.1.
Cap.2.
Principia 4. omnium quæ oriūtur, & intereūt.

Loco citato.

Principia 4. propria animalium sanguine præditorum.

Cap.1.
Cap.1.

flauam,& atram,& hæc illi ſunt natura corporis, & propter hæc ægrotat, valétque:} valet quidem præcipuè, cùm ea inter ſe virtutem, & copiam mediocriter habeant temperatas, & potiſsimùm ſi permixta ſint: contrà laborat, cùm eorum quicquam fuerit minùs,ampliúſve, aut in corpore ſecretum fuerit,neque cum omnibus confuſum. Quocirca non ab re Galenus octauo de Hippocratis,& Platonis decretis,accuratiùs,dicebat,de ipſis elementis, medicóque etiam vtiliùs ſcripſiſſe Hippocratem conſtare,quàm Platonem:quippe qui cùm ex quatuor elementis corpus noſtrum dicat extitiſſe,ab effectricibus qualitatibus omnino ea appellat,ſiccum,humidum,calidum,frigidum.Neque tamen de morbis ſecundum eandem rationem ſermonem facit: poteſtate ſiquidem in corporibus,non actu,inſunt:actu verò inſunt, quæ ex ipſis per media alimenta gignuntur,ſanguis, pituita, flaua, & atra bilis. Quapropter melius eſt,vt ipſe inquit,vt de humoribus dicamus,quod de elementis Plato ſcripſit.Hæc etenim continenter, & proximè corporis membra producunt; ſanguis ſcilicet,pituita,& geminæ biles:& propterea valet corpus, cùm moderata maximè hæc inter ſe,tum facultate,tum multitudine, & mixta optimè fuerint:dolet verò cùm aliquid ex his plus,vel minùs ſeparatum in corpore, nec bene cum omnibus confuſum extiterit,vt priùs dictum eſt ex eiuſdem Hippocratis auctoritate citato libro primo de natura humana. Hæc inſuper propria animalium ſanguineorum elementa, primis illis communiſsimis correſpondent: vt inquit Galenus citato libro 8. de Hippocratis, & Platonis decretis. Igni enim flaua,terræ atra bilis,pituita aquæ correſpondet: atque idcirco calida & ſicca flaua bilis facultate, ſicut ignis, atra, frigida & ſicca, perinde ac terra,pituita non ſecus atque aqua, frigida & humida euaſit, æquabilis autem ex omnibus quatuor elementis temperatura, exquiſitum ſanguinem creat. Appello autem exquiſitum ſanguinem,eum,qui vtriuſque bilis ac pituitæ particeps eſt,cùm ſyncerum,omninóque aliorum humorum expertem,in animalium corporibus, reperire non liceat, Galeni auctoritate, libro de multitudine. Solùm autem aërem elementum, vt idem Galenus refert, in animalium corporibus,iuxta naturam ſuam,tum in reſpirationibus, tum in pulſibus, cernimus perſtitiſſe: quinetiam in palpitatoriis affectionibus, inflationibus,tumoribus,atque iis quos flatus dicere conſueuimus. Hæc item ſanguine præditorum animalium propria elementa, non adeò propria eorum ſunt, quin alia quædam proximiora non reperiantur; quæ generationis noſtræ primordia ſunt. Nam quemadmodum ex primis illis quatuor communiſsimis elementis non immediatè corpora conſtituuntur,ſed multis interuenientibus mutationibus,vt liquet eodem 8. de Hippocratis, & Platonis decretis, ſiquidem ex ipſis,plantarum ortus,& fructuum,& ſeminum exiſtit:quæ omnia poſtea, ouibus,ſuibus,capris,bobus,aliíſque animalibus,quæ vel herbis,vel arborum fructibus, vel ramis, vel radicibus veſcuntur, alimentum præſtant. Demum hominibus hæc ipſa animalia nutrimento ſunt. Ex quibus quidem cibis, ſanguis in ipſis gignitur, & pituita,& geminæ biles: ſed ſanguis plurimus, vnde ſolus ex omnibus in venis apparet, alia pauciora creantur. Atque hic ſanguis eſt noſtræ generationis quaſi materia, qui ex quatuor quidem humoribus conſtat:à dominio tamen ita appellatur, vt idem Galenus refert. Ita quoque aſſerere licebit de eiſdem propriis quatuor elementis, ſanguine inquam, vtraque bile,& pituita,etenim non immediatè ex eis noſtra conſtituuntur corpora,ſed medio ſanguine menſtruo, ac ſemine:quapropter citato loco Galenus dicebat: {Prima igitur noſtra generatio eſt ſanguis, qui ex alimento intra corpus ſumpto efficitur; eſt item ſemen. Sanguinem voco, qui ex dominio tale nomen ſortitus eſt, quique in venis continetur.} Et primo de ſanitate tuenda, inquit, {ſanguis ſeménque genitale, generationis noſtræ primordia ſunt: ille ceu materia quædam apta, concinnáque & opifici ad quiduis ſequax, hoc opificis rationem obtinens.} Idem confirmauit ſecundo de naturalib

Cap. 5.

Loco citato.

Humores communib. elemẽtis reſpondentes.

Loco citato.

Sanguis ſyncerus nõ reperitur.

Cap. 10.

Cap. 5.

Humores principia corporũ non immediata.

Principia proxima noſtrorum corporum.

Cap. 1.

Semen principium efficiens.

Sanguis mẽſtruus, materiale.

turalibus facultatibus, cùm dicebat: { ſemen, principium animalis eſt efficiens, materiale nanque, menſtruus eſt ſanguis. } Et proinde dicebat ſemen, Phidiæ ad portionem reſpondere, ſanguinem verò ceræ rationem habere: quamuis neque ſemen facultas tantum ſit, ſed materia etiam quædam: neque menſtruum materia ſolummodo, ſed etiam facultas; vt ipſemet Galenus inquit, libro ſecundo de ſemine. Conſtat autem horum vtrunque ex eiſdem genere elementis, humido, ſicco, calido, & frigido, diſsident verò inter ſeipſa, temperamenti menſura. Siquidem in ſemine plus eſt igneæ ſubſtantiæ, atque aëreæ: in ſanguine, aqueæ, ac terreæ: quanquam præpolleat in hoc quoque, & calidum frigido, & humidũ ſicco: eóque fit, vt non ſiccus ſicut oſſa, pilúſve, ſed humidus merito dicatur. At ſemen, ſanguine ſiccius quidem eſt; cæterùm ipſum quoque humidum, fluxiléque eſt: atque ita nobis vtrinque ex humida ſubſtantia geniture origo proficiſcitur: vt patet eodem primo de ſanita. tuenda. Nec propterea ſibiipſi pugnat Galenus qui commen. aphoriſ. 14. primi libri dicebat, quòd ſemen paucam omnino terrenam ſubſtantiam participat, plurimum autem aëris, calidi humidíque in ſe continet. Nam facta relatione ſubſtantiæ aëreæ ad igneam, plus ſatis aëreæ, quàm igneæ participare videtur, licet vtriuſque particeps ſit, ſi verò ad ſanguinem menſtruum ſemen comparetur, nulli in dubium venit, quòd plus igneæ ſubſtantiæ participabit, quàm ipſe ſanguis menſtruus, in quo aquea, terrenáque abundat, etſi in hoc quoque calidum frigido, & humidum ſicco præpolleat, vt dictum eſt. Conſtat itaque dictorum vtrunque ex primis illis quatuor communiſsimis elementis. Nec minùs & propria illa ſanguine præditorum animalium, in ſe continent: quamuis alterum altero magis & minùs quorundam, quàm aliorum, particeps eſſe videatur: vt ex his quæ diximus, liquet. Cæterùm quamuis nobis vtrinque, ex humida ſubſtantia, geniture origo proficiſcatur, hanc tamen humidam ſeruari non erat poſsibile, ſi modo ex ea nerui, arteriæ, venæ, oſſa, cartilagines, membranulæ, & alia id genus fieri deberent. Qua de re ſtatim in generationis noſtræ initio, coniectum copioſius oportuit fuiſſe elementum id quod ſiccandi vim haberet, eſt verò id natura quidem maximè ignis. Quinetiam & terra, etenim ea quoque res ſicca eſt. Verùm huius elementi plus immiſceri principiis noſtræ generationis non erat, ſi modo ea humida eſſe debebant, vt ſæpius dictum eſt. Ea propter igni quominus plus ſit admixtum, nec obſtat quicquam, & ſanè admixtum eſt, tanto planè plus in vtroque principio, ſanguine inquam & ſemine, quantum nec iam torreat, vrátve, & tamen abundè ſiccet. Tanta itaque ignis portio dictis principiis admixta eſt. Etenim tantus calor adhibitus, agilitatem præſtare ad motiones ſat erat. Ab hoc calore primum cogitur, paulúmque concreſcit quod in vtero conceptum eſt; mox ſiccius redditum, veluti lineamenta quædam & rudimenta cuiúſque membri, obtinet: vlterius verò etiam ſicceſcens non lineamenta, rudimentáve modò, ſed etiam exactam vniuſcuiuſque ſpeciem, ſiue figuram oſtendit: & cùm in lucem editũ eſt, & magnitudine proficit, & tum ſiccius, tum valentius ſemper efficitur, donec ad ſummum incrementum ſit peruentum: tunc verò & incrementum omne ſiſtitur: at in eo quod ſequitur tempore, omnibus iam partibus ſupra iuſtum ſicceſcentibus, non ſolum cuiuſque officium minùs probè adminiſtratur, ſed etiam corpus ipſum macilentius, graciliúſque quàm ante redditur. Concludamus itaque corpora noſtra tum ex primis illis communiſsimis quatuor elementis, fuiſſe genita, tum etiam ex propriis ſanguine præditis animantibus, quæ demum in ſanguine & ſemine continentur: tanquam proximioribus generationis noſtræ primordiis, humidis vtriſque exiſtentibus; quia ex humido noſtra eſt generatio, vt patet commento aph. 14. primi lib. Et ex humida ſubſtantia, nobis geniture origo proficiſcitur, vt liquet citato libro 1. de ſanita. tuenda. Ex quibus connatum, ſiue innatum, eorum quæ in nobis ſunt, primum corpus eſt, quod ab efficaciſsima, quæ in eo eſt qualitate innatum

calidum

Cap. 3.

Cap. 2. Principia noſtrorum corporũ proxima, & aliamediata, ex primis 4. communib. conſtant.

Seminis & ſang. menſtrui temperatura.

Sanguine, ſub.

Cap. 2. Conciliatio duorũ locorum Galen.

Elemẽtum ignis in generatione noſtra præpollet.

Cap. 2.

calidum appellatum fuit; vt liquet libro aduersus Lycum, Græcè vt diximus ἔμφυτον θερμὸν, consueuit etiam Hippo. ἀρχηγονον vocare; quasi primo genitum dixeris: pro eo quod primitus generandis adsit, & ex quo primam sortiuntur generationem: idque non ab re. Nam Gale. teste citato com. apho. 14. primi libri, substantia innati caloris, aërea est, & aquea: & paulo post dicebat {humida siquidem est, maximè innati caloris affinis, quia ex humido nostra est generatio.} Hoc igitur est id, quod calidum innatum appellamus: illud videlicet corpus, ex iam dictis primordiis primo genitum; illa prima substantia calida; ille primus insitus spiritus; illa prima natura atque anima, immò natura & anima, nihil præter ipsum est; ex Hippo. & Gale. sententia: & non immerito primum dicitur, cùm primo genitum sit, & ex eo cuncta alia primam sortiantur generationem. Hinc Galenus commento aphori. decimiquinti primi libri dicebat. {Neque enim aliud quicquam animal ab initio afformauit, sicut neque rursus adauxit, aut vsque ad mortem enutriuit, præterquàm iste calor innatus, de quo nunc habetur sermo. Hic enim est omnium operum naturalium causa.} Et paulo post. {Neque enim aliud quicquam est natura animalium, asserebat, præter hoc calidum innatum secundum Hippocratis opinionem:} Cuius substantia, relatione facta ad prima communissima elemēta, aërea erit, & aquea: vt patet commento citati aphoris. 14. primi libri: si verò ad propria sanguine præditorum animalium elementa conferas, eius substantia, in sanguine & pituita subsistit maximè: qualitate autem, est congruè ex caliditate & frigiditate contemperatum; vt octauo de Hippocratis & Platonis decretis scriptum est. At si ad proximiora principia collatio fiat, nihil aliud est, quàm sanguis & semen. Quinimò libro aduersus Lycum, asserebat Galen. ego certè nil noui, præter hæc, tertium. Est insuper ex calido, frigidóque commixtū, maximúmq; vsum præbet frigiditas adiuncta, quia sursum, & foras peteret, & dispergeretur; vt libro de tremore, rigore & hor. simul cum Hippocr. à Galeno decretum est. Non ab re itaque infantes recenter nati, ac pueri, & vt summatim dicam, qui crescunt, plurimum habent calidi innati, inquit Hippo. Quoniam substantiam aquosam & aëream, quæ propria est ipsius calidi innati plurimam participant; vt citato apho. 14. 1. libri, ab Hipp. & Gale. patet. Sanguis quoque & pituita, in eis magnopere redundant: corúmque vniuersa substantia, ferè nihil aliud est, quàm sanguis & semen, vt liquet lib. aduersus Lycum. Prima enim eorum constitutio ex semine & sanguine est, quæ humidæ & calidæ res sunt, vt ait idē Gal. 2. de temp. Intelligimus autē plurimā esse in his corporibus substantiā calidi innati, facta, vt citato lib. aduersum Lycū scriptū est, cum nō innatis corporibus, cōparatione. Eorū enim inter se inspicere proportionē debemus, non autem absolutè magnitudinem metiendam esse, si qua verò de calido innato hîc desiderantur, nostro libro de alteratione, &c. studiosi petant.

Substantia calidi innati.

Cap. 6.

Cap. 2.

Quid sit calidum acquisititium. Caput IX.

SED iam tempus est, vt ad alterius calidi, quod acquisititium appellamus, inuestigandam naturam accedamus, quod etiam quandoque animalis generationi secundum, interim spurium, appellare consueuit Gale. Et quemadmodum nomine ab innato distat, sic etiam & substantia, qualitatéque, ac operatione, ab codē dissentire demonstrabimus. Acquisititium inquam dictum, quoniam temporis progressu, ac ætatis mutatione, acquiritur: ex Gale. sententia, sexcenties citato com. aphoris. 14. primi libri, cùm dicebat: {Cùm igitur magis terrestre efficitur animalis corpus (tale autem quotidie efficitur, cùm augetur) tunc licet valde vehementer calidum existat, & igneum, substātiam tamen innati caloris paucissimam habet:} Et cùm dixit substantiam innati caloris paucissimam habet, liquidò ostendit huius acquisititij calidi substantiam, diuersam esse ab ea, quæ

Calidū acquisititium cur dicatur.

Calidi acquisititij substantia à calidi innati substantia diuersa.

ea,quæ innati caloris existit:quò fit vt quemadmodum innati caloris substantia est aërea & aquea, vt priùs diximus, ita ea quæ acquisititij est, terrea & ignea existat,manifestauit illud idem Gale.asserens.Bene enim temperata est caloris innati substantia, ignea autem aduentitij: & post pauca,{puerorum verò corpus,inquit,tale existit,plus humidæ,& aëreæ substantiæ obtinens, nō sicuti iuuenum,& declinantium ac senum, siccæ atque terrestris;} Et eodem commen.{cùm quatuor sint elementa, ex quibus omnia corpora sunt temperata, inquit, puerile quidem corpus, multùm in seipso continet aëreæ atque aquosæ substantiæ, minimum terrestris: contrà verò, eorum qui in ætatis vigore consistunt, à terrestri siccitate obtinetur, deficit autem aquosa, atque aërea substantia:}Si quis verò memoriæ mandauerit, ea quæ nuper diximus, de nostræ generationis principiis,facilè hanc Gale.sententiam percipere poterit.Diximus etenim,quòd licet ex humida substantia origo genituræ in nobis proficiscatur,quia eadem humida seruari haudquaquam poterat, ea propter statim,in generationis initio,quod siccandi vim haberet elementum, fuit coniectum:ignis inquam magis, quàm terra, licet & ea quoque commixta sit: vt liquet 1.de sanit.tuen. Hoc igneo elemento,ac calore,primum cogitur, paulúmque concrescit, quod in vtero conceptum est: mox siccius redditur, non modo in vtero,verùm etiam & in lucem edito:quò fit,vt quemadmodum primò exiguam habebat admixtam terrenam substantiam ipsa genitura seu fœtus,tractu temporis,ac ætatis mutatione,nō exiguam acquirat terrenam substantiam atque propterea & igneam, amittátque aquosam & aêream. Quinimò quantum de hac deperditur, tantum de terrea & ignea acquiritur: hinc acquisititium calidum dicitur,præpollet etenim terrea & ignea substantia in eo. Non ab re igitur idem acquisititium calidum diximus cum Galeno essentiam in sicca,ac terrena substantia habere: quò fit vt etiam aucta illa sicca & terrea substantia, augeatur & ignea. Differt itaque hoc calidum ab innato, substantia. Quoniam in innato plurima est aërea, & aquea, minima terrea, atque ignea;in acquisititio contrà;minimùm est aëreæ atque aqueæ substantiæ,multùm verò terrenæ,atque igneæ. Animalis quoque generationi secundum appellatur,relatione ad primum,quod ἀρχήγονου diximus etiam appellari ab Hippocrate & Galeno, quasi primo genitum: cuius etiam comparatione libro primo de differ.resp.idem Galenus νοθὸν, id est, spurium, vocauit:ipsum verò innatum, genuinum. Sed non ab re cuipiam hæsitandi occasio dabitur, nam qui fiet vt hoc calidum acquisititium, spurium, ac animalis generationi secundum nuncupetur, si illud igneum est, quod statim in generationis initio nostræ geniture fuit coniectum (Respondebimus, quòd licet primordiis nostræ generationis,humidis si quidem vtrisque existentibus, ob aqueæ & aëreæ substantiæ redundantiam,exiguus quidam ignis fuerit admixtus,quemadmodum etiam exigua admodum sicca, & terrea substantia, quia tamen eadem ignis portio,quæ quidem,vt diximus,exigua existit,quemadmodum etiam, & terrena,admodum ab aërea & aquea superantur,ac vincuntur; ob id tum eorundem elementorum siccitas, tum etiam ipsius ignis caliditas, veluti euictæ & suppeditatæ ab aërea,& aquosa substantia,quæ multa est,ferè percipi haudquaquam possunt, cùm primum geniture origo proficiscitur, ac etiam in lucem editur fœtus.In dies autē magis,ac magis cùm siccior reddatur, quod in vtero conceptū est,etiámq; in lucem editū animal,magis quoque & terrea & ignea siccitas,ac caliditas,manifestatur,ac sentitur. Nimirum itaq; cū talis sit aduentitij seu acquisititij calidi substātia,ideo acquisititiū etiā appellatur calidū,eius nanq; actio in tēporis progressu manifestatur;vt ex dictis liquet:quoniā & eius substātia,quæ priùs valde exigua erat,augetur, ac maior redditur. Sed adhuc instabis & fortiùs,si quæ augētur corpora,æqualē habēt substantiā calidam, atque igneam, cum iis qui in ætatis vigore consistunt, ac propterea æqualiter calida corpora eorum esse,vt inquit Gal. com. citati apho.14.1.libri, falsum

Cap.2.

Obiectio.

Dilutio obiectionis.

Alia obiectio.

falſum erit aſſerere,hoc calidum aduentitium,ſeu acquiſititium dici, cum æta
tis mutatione,ac temporis progreſſu, maius non reddatur, neque augeatur.

Obiectionis dilutio.

Huic dubitationi ſic ſatisfacere poteris;quòd quamuis æqualis fuerit ſubſtan-
tia calida atque ignea,pueris,& iuuenibus,in cæteris paritate ſeruata, tamen
in pueris,vt diximus,hæc ſubſtantia ignea,ferè euicta,& veluti ſuffocata per-
manet à maiori copia aëreæ,atque aqueæ ſubſtãtiæ,quæ propria exiſtit ipſius
innati calidi, terrea autem minima exiſtit: in iuuenibus contrà, nam euicta
iam ferè, atque ſuperata eſt ſubſtantia calidi innati, ab hac terrea, & ignea,
ætatis ratione,quæ quidem ſubſtantia magnopere familiaris eſt ipſius ignei &
acquiſititij calidi,veluti enim temperata eſt caloris innati ſubſtantia,ita ignea
aduentitij, inquit Galenus. Nam corpus quotidie magis terreſtre, ac vehe-
menter calidum,& igneum redditur.Quapropter hi qui in ætatis vigore con-
ſiſtunt,paucisſimam habent innati caloris ſubſtantiam, multam verò aduen-
titij:quoniam eorum corpus à terreſtri ſiccitate obtinetur,deficit autẽ aquoſa
atque aërea ſubſtantia.Hæc etenim quotidie deficit atque deperditur;illa ve-
rò in dies ſemper acquiritur; ac ſuperabundat: qua denique ratione meritò
acquiſititium appellatur calidum, & animalis generationi ſecundum, ac ſpu-
rium,vt diximus:alterum verò innatum,ſeu connatum,primum,ſeu primoge-
nitum,ac genuinum:quocirca nedum nomine,ſed re ipſa,ac ſubſtantia,ab eo-
dem innato diſſentire videtur.Inſuper etiã & qualitate, cum ſatis arida, acris,
atque ignea ſit eius qualitas:halituoſa verò, ſuauis, mitis,ac temperata, ipſius
innati calidi:quod quidem qualitate eſt congruè ex caliditate & frigiditate
contemperatum,vt octauo de Hippoc.& Plat.dec.à Gal.ſcriptum eſt. Tu verò
hæc poteris tactu diſcernere, nanque fumoſi, fuliginoſi, aridi,& acres, per to-
tum corpus noſtrum effluxus, calorem acquiſititium conſequuntur. Suaues,
halituoſi,humidi,vaporoſi,atque temperati,natiuum.Neque hoc mirum vide-
ri debet:oportet enim, inquit Galenus, ſimilem eſſe defluxum ſubiectæ ſub-
ſtantiæ,vt quando humida & aërea ſubſtantia exiſtit,tum quod ab ea defluit,
vaporoſum eſt,atque ſuaue:cùm verò terreſtris atque arida, tunc etiam quod
effluit,fuliginoſum eſt,ac acre:quod etiam in exterioribus euenit. Nam quæ
ex aqua dulci & calida euaporant, bona ſunt, & vaporoſa, ſed quæ ex aliquo
corpore ſolido exuſto, fumea ſunt & acria. Nec minùs & operatio eorum di-
uerſa exiſtit,cùm calidum innatum omnium operum naturaliũ cauſa ſit, neq;
aliud præter ipſum quicquam,animal ab initio afformauit:ſicut neque rurſus
adauxit,& vſque ad mortem enutriuit,vt ſuperius cum Galeno annotauimus.
Neque aliud quicquam eſt natura animalium præter hoc calidum,ſecundum
Hippoc.opinionem:quod confirmabat Galenus ſecundo de natur. facult.ſub
his verbis{quippe natura illa,quæ particulas effingit,& ſenſim adauget,omni-
no per eas totas eſt extenſa,vtque totas eas per totas non tantum extrinſecus
effingat,nutriat,atque adaugeat:}ipſius verò acquiſititij calidi, igneíque mu-
nus tale non eſt,nam ſi ab igne ciborum concoctio, digeſtio, ſanguificatio, &
nutritio fieret,meliùs,vt inquit Galenus, & citiùs etiam in febriẽtibus, omnia
hæc conſpicerentur abſolui.Eſt etenim,vt dicemus,in hoc genere acquiſititij
caloris,& febris ipſa;vt ex 6.de morbis vulgaribus ab eodem Galeno liquet.
Quinimò eius operatio, contraria eſt operationi calidi innati, cùm hoc mi-
nuat,deſtruat, corrumpátque,illud verò perficiat,formet, atque adaugeat:di-
gerit etiã,apponit,vnit,& aſsimilat,vt ex libro de maraſmo patet. A principio
nanque ortus,ad finem vſque,vllo non tempore,ſiccius corpus reddere, ignea
caliditas deſinit: quoad vltra ſiccatum, non macilentius modo, ſed etiam ru-
goſum efficiatur,quæ affectio,ſenium appellatur, & deinceps omnino genitũ
corpus corrumpatur,atque intereat:quam etiam ſentẽtiam,ſcriptam reliquit
Ariſtoteles ſecundo de anima,cùm dicebat, ignis naturam, ſimpliciter nullo
modo cauſam eſſe alimenti, & augmenti, vt quibuſdam viſum eſt: ſed quo-
dammodo concauſam,præcipua etenim cauſa eorum anima exiſtit, tanquam
forma

Qualitate, quæ tactu dignoſcitur, differt cali. acquiſit. ab innato.

Cap. 2.

Operatione differt calidum acquiſ. ab innato.

Cap. 2.

Commen. 1. tex. 29.

forma in his operationibus existens. Pari ratione dicimus nos calidum innatum, naturam, seu animam, quæ in Hippoc. & Gale. doctrina confunduntur, vt sæpiùs diximus, omnium operum naturalium causam esse: & non acquisititiũ calidum, seu igneum: non negantes, ignem, cùm & ipse quoque constitutionem innati calidi ingrediatur, licet admodum exiguum, esse veluti concausam quandam: quamuis eius munus proprium sit toto vitæ curriculo corpora sicciora reddere, quod vna est omni genito corpori corruptelæ, interitúsque connata necessitas, vt inquit Galenus, primo de sanit. tuen. Altera verò est, vt ipse refert, quæ etiam in animalibus præcipuè cernitur, totius substãtiæ fluor; quem insitus calor excitat. At si quispiam dixerit, & hunc quoque calorem exsiccare corrumpere, & interimere, Hippo. auctoritate fretus, qui vnde gignimur calorem, corpora corrumpere, & nos interimere asserit, cum Galeno libro de marasmo, dicimus, hanc non esse Hippocr. genuinam sententiam: & si Hippocratis sit, innatum calidum, semper suapte natura perficere fatemur. Verùm, vt perfecta sint animalia, opus est eorum substantiam duram euadere. Quare si naturæ, vbi ad summum vigorem animal prouexit, totidem rursus æquis viribus elementa inserere liceret, pariter opificium suum, citra senium, & incorruptibile fecisset. Cùm verò inseri nec mutari possint prima fœturæ elementa, vltra vigorem exsiccari corpus est necessum; & demum corrumpi: quare ex accidenti corpora ex innato calido senescunt, & senio confecta corrumpuntur, & non per se. Quod item innatum calidum, cùm plurimum habeãt qui crescunt, plurimum quoque ab ipsis defluere, est necessarium: vtpote qui humidam & calidam habeant substantiam, & ob id plurimo insuper egere nutrimento. Alioqui corpus absumitur, ait Hippocrates, etenim vbi id, quod defluit, plurimum est, quòd verò influit, paucum, hîc necesse est subiectam corrumpi substantiam. Insuper & hoc quoque innato calido, pueri, calidiores etiã dicuntur iis, qui in ætatis vigore consistunt: quemadmodum hos, pueris calidiores acquisititio calido esse fatemur: cuius substantiam aridam, & terream, non aquosam, & aëream esse diximus: quapropter ex eorum substantia, minùs diffluit: & propterea minori etiam alimento indigent: quoniam necessarium est alimentum, vt quod effluxit è corpore, suppleatur: ipsáque alimenta, semper oportet esse innati caloris multitudini proportionalia: nisi fortè aliquando ex aëris ambientis caliditate fusio adueniens, cogat subtrahere, Galeno teste com. apho. 15. 1. libri: absolutè verò loquenti, neuter eorum, inquit idem Galenus 2. de tempe. simpliciter videtur altero calidior, imò in vtrisque æqualitatem caloris inuenies. {Ita igitur mihi cum pueros, iuuenes, adolescentes millies considerassem, præterea eundem infantem, puerum, adolescentémque factum, nihilo calidior visus est, nec puer quàm ætate florens, nec ætate florẽs quàm puer.} hæc ille. Circuncisis nanque reliquis omnibus, si eas, quæ ex sola ætate proueniunt, differentias, æstimaueris; comperies pari portione, in vtrisque elementum igneum: & propterea æqualiter calida corpora esse: si modo verum sit, quod huius elementi maiori, vel minori participatione corpora magis, vel minùs calida esse dicantur: relatione facta ad corpus temperatum: quemadmodum ipsemet Galenus testatur libro de tempera. & aduersus Lycum. Hanc etenim ob causam, calidiora hæc corpora, illa frigidiora, natura facta sunt: quoniam hæc maiorem calidi elementi portionem, hæc minorem, adepta sunt. Nam cùm vniuersis nobis calidum insit elementum à prima statim origine, quam sortiti ex sanguine menstruo, & semine sumus, distamus tamen abinuicem, quòd magis minúsve, alius alio calidior reperiatur: sunt tamen latitudini huic quidam, tanquam termini præfixi, quos vltra, si temperamentum progrediatur, aut ægrotare nos, aut iam interire necesse est: vt eodẽ libro aduersus Lycum decretum est. Vt enim plus iusto refrigerati, morbos contrahimus frigidos, sic cùm extra sanitatis campum excalfacti fuerimus, in febrem incidimus: ad quam iterum redire iam tempus est, cùm multo plura

cap. 2.

Obiectio.

Dilutio obiectionis.

cap. 3.

cap. 2.

Loco citato.

quàm proposueramus, sermonis affinitate, de gemino calido, innato inquam, & acquisititio, verba fecerimus. Quanquam non adeò superflua sint, quin, tanquam necessaria, magnam opem tyronibus, artis medicæ studiosis, afferant: cùm ad alia multa, tum ad faciliùs dignoscendam febris naturam, quam nos eisdem dilucidare, instituimus.

Qualis sit febris natura, quæve eius definitio. *Caput* X.

SI cùm extra sanitatis campum excalfacti fuerimus, in febrem incidimus, ex numero earum ægritudinum primarum, quæ primis, ac simplicibus animalis particulis accidunt, erit febris ipsa. Nam cùm earundem propria elementa ex quibus fiunt sint, calidum, frigidum, humidum & siccum vbi probè fuerint temperata, peculiares, proprij, ac primi morbi, ex eorum intemperaturis necessariò cõstituentur. Cùm verò hæc, octo sint numero, quatuor simplices, & totidem cõpositæ; vnus quispiam morborum, quos intemperies creat, erit vtique febris: vt liquet octauo metho. & primo de differentiis febrium, ídque perpetuò: cùm nusquam febris aliqua reperiatur, quæ intemperies non sit: quo circa morbus semper erit febris; & non quandoque symptoma, vt quidam prauè sentiunt, etenim neque vnquam in aliquo trium symptomatum generum contineri potest, vt cuilibet omnia tria symptomatum genera examinanti, liquidò patebit. Est itaque febris intemperies, calida inquam & sicca: quicquid alij velint, Galeni auctoritate commento aphoris. 16. primi libri: primo de ratione victus, & sexcentis aliis in locis: quoniam, vt inquit ipse, conuersio, seu mutatio est, (nam vtroque modo vocem τροπὴ, Latini vertunt) natiuæ caliditatis ad igneã. Cùm autem ignis, tum calidus, tum siccus sit, atque ob id, etiam febris, ait Galenus in eodem 1. de ratione victus. Verùm quemadmodum igni, propriùs calor quàm siccitas inest, licet sicca sit etiam ignis natura, Aristote. auctore libro de sensu & sensili, est insuper ignis magis calidus quã siccus, auctoritate eiusdem secundo de gene. & cor. ita quoque de febre asserẽdum erit, quòd scilicet, licet affectus sit calidus & siccus, propriùs ei calor existit, & magis est affectus calidus quàm siccus: loquor autem de febre absolutè, quatenus febris est, quæ, vt diximus, conuersio est, seu mutatio natiuæ caliditatis ad igneam. Definit autem febrem Galenus per motum, seu mutationem, eam esse conuersionem asserens, nam licet proximè ad ignis naturam accedat, nondum tamen est ignis, vt priùs dictum est, quantumuis febris vehemens fuerit, si enim eam, per terminum motus definiuisset, omnino vtique esset ignis: quod quidem in Hippo. & & Galeni doctrina, pro falso habetur. Sed mox instabit quispiam, asserens hoc falsum esse, saltem in febre hectica, in qua, vt dicemus, æqualiter partes solidæ, sunt in calfacto esse, ita vt intemperies calida & sicca, ac febris facta, apud omnes dicatur, qua de re febris hæc haudquaquam conuersio dici poterit. Cui respõsum sit, quòd quamuis in febre hectica partes solidæ incaluerint, & propterea febris æqualis intemperies dicatur, tamen adhuc febrilis ille calor, in partibus solidis susceptus, ad igneum vndequaque conuersus non est; sed in via vt conuertatur. Etenim si omnino conuersus esset ad igneam qualitatem, vtique homo viuere non valeret. Non itaque inconuenit partes solidas, in febre hectica æqualiter calfactas esse, ipsam verò earum partium innatã caliditatem, adhuc conuerti ad igneam, & non omnino conuersam esse. Conuersio, inquit Galenus, non absque forti ratione, innatæ caliditatis, & non innati calidi, vtens quandoque vocibus ἐμφύτου θερμότητος, interim ἐμφύτου θερμασίας: & non ἐμφύτου θερμοῦ. Nam ipsius innati calidi qualitas est, quæ præcipuè in febre mutatur, atque conuertitur, & non substantia eiusdem. Verificauit illud Galenus commento sæpe citati aphorismi 14. primi libri asserens. {Nam sanorum calor vaporosus est, atque suauis, & tactu conueniens, nihil triste, nihil asperum

Febris morbus partiũ simpliciũ, in intemperie.

Cap. 1. Cap. 3. Febris nunquam symptoma.

Tex. 18.

Loco citato. Tex. 3.

Tex. 23.

Febris in motu est, nõ in termino motus.

Dubitatio.

Respon.

Febris conuersio est qualitatis calidi innа. non substãtiæ ipsius.

asperum, nihil mordax præ se ferens: eorum verò qui febricitant, & præcipuè hecticas febres, aut eas quæ ex putredine humorum ortum habent, acris est, & insuauis, ac mordax, & nostrum corrodens tactum:} & ratione quoque firmatur. Nam cùm febris ipsa qualitas sit, & nulla qualitas reperiatur extra substantiam, vt liquet primo de elementis; suscipitur tanquam accidens quoddã, in calidi innati substantia, quam non aliam, sed alteratam reddere potest; tanquam differentia quædam accidentalis ipsius: quocirca conuersio hæc natiuæ caliditatis, ad qualitatem attinet. Alterata tamen eiusdem calidi innati substantia quodammodo, ac mutata, non tamen corrupta. Sed quæret quispiam, vtrum febris, quæ conuersio est natiuæ caliditatis ad igneam, idem sit cum acquisititio calido, quo magis eos qui ætatis vigore consistunt, abundare conclusimus? Huic responsum volo, non alterius generis esse febrem, quàm calidi acquisititij, ex Gal. auctoritate 6. de morb. vulg. quo loco admittens geminum calidum in animalium corporibus, posito ingenito, ac innato, dicebat:{ Alterum verò acre, mordax, & igneum, in quo genere, & febris est.} Cùm igitur tale sit acquisititium calidum, relinquitur febrem in eodem genere esse: & propterea idem Gal. citato loco dicebat hoc calidum sæpiùs acquisitum, interdum non naturale, nonnunquam & à natura alienum vocari. Quò fit vt propterea quicunque hoc incaleant calido, simul atque dẽsata eisdem cutis fuerit, febre eos vexari contingat: quemadmodum illi qui altero calido vberrimè affluũt, suppressa difflatione, pleniores quidem fiunt, sed in febrem non incidunt. Ita vt per hæc verba innuere videatur Galenus, quòd quamuis sub genere acquisititij caloris, febris sit, discrepat tamen ab eo, quod iuuenes abundare videntur, maioris ratione, insuper & causa. Siquidem secundum naturam in iuuenibus acquisititij calidi causa existit: etenim ætatis ratione acquiritur, febrientibus verò, causa semper præter naturam est. Conueniunt itaque in qualitate, quam communem habent, acrem videlicet, insuauem, mordacem, atque igneam. Differunt autem cum causa, tum maioris, minorísve ratione, cùm minùs acris, mordax, ac ignea in iuuenibus caliditas adsit, quàm in febrientibus, præsertim febre hectica, aut ea quæ ex putredine ortum habet. Quocirca non absque forti ratione Galenus citato loco asserebat, hoc acquisititium calidum, interdum non naturale, nonnunquam & à natura alienum vocari. Quanto enim magis hoc acquisititium calidum, ad ignis naturam accedit, eo non naturale, aut à natura alienum, vocabitur. Et si quispiam hæsitabit, asserens qui fieri possit, vt febris, tum qualitas, tum forma, eodem in subiecto permanere possint cum forma ac qualitate innati calidi? Respondebimus nos nihil referre in Aristotelis & Galeni doctrina, plures tum formas, tum qualitates ac facultates, etiam contrarias in mixtis seruari posse, eò magis cùm vna se habeat, vt substantia, reliqua vt accidens. Non inconuenit ergò quòd in eadem substantia calidi innati, eodémque subiecto, forma adsit, ac qualitas ipsius propria, & ea quæ febris est cùm forma, tum qualitas; tanquam accidẽs, nam idem Galenus tertio & quarto de simplicum medicamentorum facultatibus nonnullas in mixtis inesse, tum facultates, tum qualitates per se, non diuersas duntaxat, sed contrarias, scriptum reliquit. Quemadmodum etiam pro absurdo haudquaquam habemus, geminum semper in animalium corporibus contineri calidum, quorum alterum ab altero nomine, substantia, qualitate, ac operatione, dissentire fatemur: quippe cùm aut impossibile, aut perdifficile sit aliquam inuenire substantiam, quæ adamussim similarium sit partium, vt liquet eodem quarto de simplicium medicamentorum facultatibus. Ex quibus studiosi facilè percipere poterunt nihil referre, si Galenus dixerit febrem esse conuersionem natiuæ caliditatis ad igneam in prædictis locis; sexto autem de morbis vulgaribus, primo de differentiis febrium, & aliis plerísque locis asserat eius essentiam, esse præter naturam caliditatem. Mutatur enim in febre, natiua caliditas ad igneam, quæ acquisititia sæpe, quan-

Cap. 6.

An febris sit in genere calidi acquisititij.

Commen. 1. tex. 29.

Febris differt à calido acquis. maioris, & minoris ratione, & causa.

6. de morbis vulgaribus.

Dubitatio.

Respons. In mixto plures formæ, qualitatesq; cõtrariæ reperiri possunt.

cap. 14. & cap. 23.

Loco citato.

Cõmenta. 1. tex. 29.

Cap. 1.

doque non naturalis,interim à natura aliena ab eodem appellatur. Qua etiā ratione, neque damnandus est Arabum princeps, qui febrem dixit, esse calorem extraneum,cùm febrilis calor,naturali comparatus, sit à natura alienus. Admittenda insuper non minùs est Auerrois definitio, qui voluit febrem, calorem esse compositum,ex calore naturali,& extraneo putredinali, cùm conuersio sit naturalis caliditatis ad igneam, ex Galeni auctoritate: qua in conuersione,neque omnino naturalis,neque præter naturam in vniuersum calor existit, sed ex vtrisque quodammodo compositus; in via & mutatione existens,& non in termino:& propterea vtroque participans.

Conciliatio Arabum cū Galeno.

Quòd febris subiectum sit calidum innatum. Caput XI.

CVM ergo febris substantia,in eo qui pręter naturam est calore, consistat;quoniam in corde quædam præter naturam caliditas generatur,vt inquit Gale.1.de diffe.feb.quibusdā visum est eiusdem febris subiectum geminum esse; vniuersale siquidem vnū hoc est cor:particulare alterum, scilicet tres diuersę cordis substantiæ; spiritus, humores, & partes solidæ. Nos verò aliter cum Galeno tenemus:quanquam re ipsa parum distare videamur,nam cùm febris,conuersio sit natiuæ caliditatis ad igneam,eius forma, essentia, seu qualitas, tanquam in subiecto,suscipitur primùm in substantia calidi innati, quemadmodum superiùs conclusimus, hæc nanque est quæ mutatur, atque alteratur, accidentalem caliditatem,quæ febris est,suscipiens:& propterea dicimus cuiuslibet febris subiectum,calorem esse natiuum,cuius cùm fons,origo,& principium fuerit cor ipsum,ex Galeni 5. de locis affectis, & sexto de Hippocratis, & Platonis decretis,& aliis plerisque locis;propterea in corde quandam præter naturam caliditatem generari dicimus,cùm febris ipsa generatur: & quemadmodum ab eo in totum corpus diffunditur,ac vniuersis partibus suppeditatur innatum ipsum calidum,ita quoque hæc præter naturam caliditas, ab eodem in totum animal effunditur, aut omnino ad plurimas, vel nobilissimas partes. Verùm cùm in Hippocratis, & Galeni doctrina idem sit calidum innatum, & natura, idem quoque erit asserere calidum cordis innatum, quod naturam eiusdem: quinimò & proprium temperamentum, ac propriam ipsius cordis substantiam,quæ omnia apud eosdem auctores,sæpius confunduntur:id quod manifestauit Galenus non solum commento aphorism.15.primi libri,verùm etiam primo de vsu partium,sub his verbis.{Insunt autem primùm (ipsis videlicet corporibus)& maximè temperamenta,quippe quæ propriam particularem substantiam complent,corpus enim tale natura est, propterea quòd caliditate,frigiditate,humiditate,siccitate sic commixtum est,nam carni esse carnem, & neruo neruum, & aliorum vnicuique id esse, quod est ob qualitatum quatuor prædictarum, certam quandam temperaturam, mixtionémque contingit.}Quod calidum innatum,licet ex sanguine menstruo, & semine ortum habeat,vt cum Galeno conclusimus,quia semen ipsum ex serosa humiditate, ac spiritu qui in ea est,constat,vt liquet libro aduersus Lycum,ob id idem Galenus quinto de simplicium medicamentorum faculta.dicebat.{Verùm nihil prohibet sanguineam substantiam, simúlque aqueam, seu seminalem, vnà cum spiritu calidum inaudire innatum:}& commento citati aphorismi 15.primi libri: {Tria autem hæc erant corpora inquit, quæ primæ nostræ naturæ substantiam compleuerunt,spiritus,sanguis,& seminalis humiditas, ex qua in primo quidem ortu, veluti in libro de semine diximus, fiunt animalis partes solidiores:}& vndecimo method.Naturam ex iis tribus partibus constare dicebat,ex spiritus,& earum,quæ verè dicuntur solidæ,substantia:quas alibi ex semine genitali ortum ducere monstrauimus,& tertia ab his carnosa,quę cuique particulæ est sua.Quocirca,si quispiam asserat calidi innati essentiam,seu

subst

Cap.3.
Cap.1.
Cap.6.
Calidū inna. natura, idem.
cap.9.
cap.7.
cap.21.
cap.1.&.3.
Calidi innati substātia.

substantiam ex sanguine menstruo & semine constitutam esse, aut in sanguine, seu humoribus, spiritu, & serosa humiditate, seu carnosis partibus, spirituosis, & solidis, eius substantiam contineri, idem sanè asserere videbitur perpetuò pro hypothesi habens, quòd quicquid de calido innato fatentur, idem quoque de natura verificetur, & è contrà. Hinc Hipp. non immeritò philosophorum, ac medicorum princeps, hominis partes vniuersas, tres esse affirmabat sexto de morb. vul. continentia inquam, contenta, & fluitãtia, seu impetentia, continentia appellans solidas partes, cùm complectantur, & contegant humida, contenta, humores, qui ab eisdem partibus continentur, fluitantia autem, seu impetentia, spiritus, qui vel momento, facilè & expeditè partes corporis omnes vsquequaque permeent.

in partibus carnosis, spirituosis, solidis.

Sect. 8.

Quot sint primæ, & essentiales febrium differentiæ. *Caput* XII.

CONSTITVTA essentiæ ratione rei diuidendæ, hoc est febris definitione, tanquam principio diuisionis eiusdem, ac nostræ methodi, consonum est, vt ad inuestigandas earundem febrium differentias, nostra conuertatur oratio, à primis & supremis generibus, seu speciebus, seu differentiis exordientes. Hinc rursus ad alias, donec ad tales peruenerimus, post quas ad vnum numero, & indiuiduum perueniamus: cùm neque in primis & supremis persistendum sit, neque vsque ad aliquid perueniendum, non tamen vsque ad finem, neque vitiosis vtendum erit diuisionibus, quod quidem seruandum in omni diuisa methodo esse, decretum reliquit Galenus primo de arte curatiua ad Glauconem. Cùm itaque primum, atque præcipuum differentiarum genus, ab ipsius rei diuisæ substantia, seu essentia sumatur; & febris essentia in eo quod præter naturam est calore, consistat, vt testatur Galenus 1. de differentiis febrium, consequens est, vt primæ atque præcipuæ febris differentiæ, ex ipsius caloris differentiis oriantur: cuius quidem caloris differentiæ tres existunt, Hippocrate auctore sexto de morbis vulgaribus, & Galeno eodem primo de differentiis febrium. Quarum vna ex eo quod magis & minùs, altera ex materia in qua hic præter naturam calor accenditur, & tertia ex modo motus caloris eiusdem accipitur, quas omnes vnà cum dignotionis modo, idem Hippocrates citato loco annotauit. Inter has licet omnino euidentes sint differentiæ, quæ in eo quòd magis, aut minùs consistunt; quia tamen non propriè rei quali nomen quanti accommodatur, propterea quæ à materia sumuntur differentiæ, in qua hic calor præter naturam accenditur; maximè propriæ sunt ipsius febris, & ob id ipsius caliditatis differentias, quæ à materierum differentia sumuntur quæ febrilem caliditatem suscipiũt, vnà cum Gal. citato lib. 1. de diff. feb. explicandas proponimus, sunt etenim hæ non modo primæ, atque præcipuæ, sed maximè propriæ, vt inquit idem Galenus citato loco: reliquæ verò quæ sumuntur ex modo motus caloris, citra iam dictas, dignosci nequeũt. Nam vel non mordaces apparẽt primo statim in manus impositu, sed aliquo tempore post insurgunt, vel primo tactu mordaces, acrésque visæ sunt febres, demum per longum tempus iniecta in ægrotantem manu, diminui videbuntur. Pari etiam ratione eædem differentiæ ex modo motus caloris, cùm his quæ capiuntur ex eo quòd magis vel minùs copulantur, cùm primo tactu magnæ, & demum minui interdum apparent, interim cõtrà: quamuis magis propriæ sint hæ caloris differentiæ, quàm illæ, quæ ex eo quòd magis, vel minùs sumũtur. Quocirca Hip. non sine miro artificio, primò differentias sumptas ex diuersa materia, in qua hic calor accẽditur, patefacit demũ eas, quæ ex modo motus, & tertiò eas, quæ ex eo quòd magis & minùs oriuntur, & nos quoq; eas sectari proposuimus, quę ex materia sumuntur, in qua hic præter naturã calor accenditur, tanquã maximè proprias febris differẽtias, ac præcipuas. Nam vel idem calor ipsius cordis

Cap. 1.

Cap. 1.

Tres caloris differentiæ, ex quibus febrium diuisio.

Cõmenta. 1. tex. 29.

Cap. 1.

Febriũ differẽtia à materia in qua calor accenditur, maximè propriæ, de quibus hic agitur.

Cap. 1.

ferentiæ tres à materia.

corpus occupauit,aut eos,qui in eius ventriculis continentur humores,vel aëream ſubſtantiam, ſeu ſpiritum eiuſdem, quibus in ſubſtantiis tribus innatum calidum contineri,paulò ante concluſimus.Quocirca conuertatur oportet caliditas cordis innata,in qualibet febris differentia ad igneam, & cum eadem conſiſtat in ſpiritibus,humoribus,ac ſolidis partibus,ſi præter naturam his calor in ſpiritibus ſuſcipiatur,genus vnum febrium gignitur,ſeu differẽtia vna, quam diariam appellamus,ſi verò in humoribus alterum genus febriũ oritur, quod ex putredine ortum habet, & medicorum vulgus putridas, humoraléſque frebres appellat.At ſi in ſolidis cordis partibus, ſeu ipſius corpore accendatur,hecticã febrem appellare conſueuerunt.Non ab re itaque tres ſunt vniuerſales, ac primæ febris differentiæ, ex eius eſſentia ortæ, calore inquã præter naturam,in diuerſis ipſius cordis materiebus,ſeu ſubiectis,accenſo:ſeu vbi caliditas natiua ipſius diuerſimode ad igneam conuertitur, ſecundum vnam vel alteram eius ſubſtantiam, in qua conſiſtit. Animaduerſione tamẽ dignum eſt,quòd hic præter naturam calor,quem febrẽ nominamus,alias ex aliis,quas nuper diximus ſubſtãtiis,incipit,ſpargitur autẽ, atq; vnà cum patiente afficit duas reliquas.Cùm verò vnà earum ſufficiẽter incaluerit, ſeu fuerit calfacta, ſecundum illam dicimus febrem oriri, licet reliquæ ſimul cum eadem caleſcant.Neque enim parum refert,inquit Galenus,ſi caleſcere, aut calefacta eſſe dicamus.Eſt etenim corpus noſtrum vndequaque confluxibile,& conſpirabile; verùm facillima eſt ab humoribus ad ſpiritum caliditatis tranſſumptio. Non æquè autem promptè vnà cum ſpiritu accenduntur humores,corpus verò ſolidum humoribus,atq; aëreæ,ſeu ſpirituoſæ ſubſtantiæ, faciliùs calorem, impartitur;quàm ipſum ab iiſdem ſuſcipiat,ſiquidem omnis tenuis ſubſtantia promptiùs alteratur quàm craſſa,vt patet præcitato libro 1.de differ.febrium, quamuis febrilis diſpoſitio indifferenter aliàs ex aliis iam dictis ſubſtãtiis ſumat initium. Verùm in genere primùm læſo,non ſiſtit, ſed duo reliqua genera inuadit;vt ante diximus:ac niſi antea ſoluatur, progreſſu temporis illa quoq; ſimiliter afficit,ſed mox ex iis quæ diximus quibuſdam dabitur dubitandi occaſio.Nam ſi pro diuerſa materia,in qua calor præter naturã accenditur,præcipuæ,ac maximè propriæ differentiæ ſunt ipſius febris, ſequeretur quòd vnũ tantum genus, ſeu vna differentia earum eſſet morbus, reliquæ verò duæ non morbus,ſed cauſa morbi exiſterent. Etenim vbi ſpiritus, aut humores, qui in cordis ventriculis continentur, calor hic præter naturam occuparet, non per ſe primò ipſius cordis functiones oblæderẽtur;ſi priùs ipſius cordis propria ſubſtantia, ſeu proprium corpus non afficeretur. Qua de re media læſione ipſius corporis cordis functiones eiuſdem oblæderentur ab hiſce duabus febrium differentiis;& non per ſe primò,& ob id cauſæ morbi, & non morbus eſſent, neque enim ſpiritus,neque humores qui in cordis ventriculis conſiſtunt, quãpiam habent propriam functionem. His hunc in modum ſatisfacias, quòd in quacunque materia,ſeu cordis ſubſtãtia calor præter naturam, qui febris eſt, accendatur,perpetuò morbus erit in intemperie,vt antea diximus.Dubitationi reſpondemus,quòd vbi ſpiritus,aut humores cordis hic præter naturam calor occupauit,neceſſariò propria cordis ſubſtantia, eſſentia, natura,ſeu innatum calidum per ſe primò oblæditur. Etenim duæ iam dictæ ſubſtantiæ, ſpiritus inquam, & humores conſtituunt ſimul cum partibus ſolidis, ipſius cordis temperamentum,naturam,& calidum innatum:adeo vt abſque eis cor ipſum proprias obire functiones nequeat:& propterea cor non eſſe, neq; ſuã propriã eſſentiã,naturam,temperamentũ,atque innatum calidum neque proprias vires obtinere,requirit etenim nedum vt pars ſimilaris proprium temperamentum, ſed vt inſtrumentalis optimam compoſitionem, ex ſimilaribus partibus ipſam cõſtituentibus,vt ritè functiones ſuas exerceat; inter quas humores, & ſpiritus,qui in vẽtriculis cõtinentur,teſte Gal.cõnumerantur:quod clara luce ſcriptũ reliquit lib.de fœtuũ formatione,quãdo aſſerebat:{cum verò duo ſint cordis

Diaria. *Humoralis.* *Hectica.*

Calor vna ſubſtantia primùm læſa reliquas duas inuadit.

Obiectio.

Reſponſ. ad obiectionẽ.

Cap. 3.

cordis ventriculi, in dextrum sanguis è iecore mediocri caliditate prçditus, in sinistrum longè calidior ex arteriis ingreditur; quos vtrosque vētriculos cùm iam habuerit cor, & vtrasque has materias, vtpote perfecta iam ipsorum substantia, pulsat, secúmque eadem agitatione arterias etiam mouet. Vnde tunc fœtus non amplius vt planta solummodò, sed vt animal iam administratur.} Non igitur pulsat cor, neque suas proprias operationes exercet, ni priùs & humores, & spiritus in ipsius ventriculis contineantur, cùm sine his neque proprium obtineat temperamentum, neque optimè, ac perfectè sit constitutum: & propterea cùm hæ duæ substantiæ, seu materiæ à præter naturam calore occupantur, per se primò etiam eius operationes oblæduntur, quoniam ipsum cor secundum has eius partes propriam eius naturam, ac temperamentum constituentes (simul tamen cum partibus solidis) oblæsum esse, ac febrire dicimus. etenim innatum calidum in ipso tanquam fonte, ac principio consistens, ad igneam caliditatem conuertitur, propter spiritus, aut humores, in quibus febrilis calor accenditur, & eius quoque essentia consistit, perinde ac si accēsum esset in partibus solidis ipsius cordis: & idem quoq; innatū calidum ad igneam mutaretur caliditatem, secundum easdem partes. Constat itaque ex his quæ diximus, singulas iam dictas febrium differentias, morbos esse perpetuò in intemperie, & non quasdam esse morbi causas, vt quibusdam iunioribus parum rectè hæc intelligentibus visum est. De iis igitur primis febrium differentiis, non ab re pertractare intendimus, cùm modū generationis, tum etiam dignotionis earum: quibus ritè definitis, & curandi earundem quoque via, seu methodus clarior fiet. Nam neque in aliis quibusdam curandi febres methodus consistit, hoc est vniuersalis quædam via, quàm in dignotione ipsarum, ac modi generationis earundem cognitione, quibus habitis à natura rei exordientes, necessariísque indicationibus vtentes, quomodo iam dicta prima febrium genera methodo curari valeant, facilè percipiemus. Nanque in his curandis præsertim methodus cōsistit: cùm neque aliàs curare docuerit Galenus in suo libro de meth. meden. licet quandoque sermonis affinitate, quarundam particularium meminerit. Deinceps sub eadem via, seu methodo procedentes ipsis subdiuisis, ad magis particulares febrium differentias deueniemus, vsque ad eas, quæ amplius secari non valent. Non derelinquentes etiam, & eas fortè, quæ accidentales sunt, tum proprias, tum etiam communes: ac vtiles, ab inutilibus secernentes, imitantes Hippocr. qui sexto de morbis vulgaribus, hoc ordine eas definiuit, ac enumerauit eas febrium differentias, quæ à medicis dignoscuntur, non ex iis quæ laborantes referunt, sed ex iis quæ ex ipso tactu, visúque euidenter percipiunt, vt inquit Galenus in commento.

Comment.1. text.29.

Quòd nulla febris generari poßit, quin cor afficiatur. Caput XIII.

SI IN corde quædam præter naturam caliditas generatur, cùm febris fit, neque fieri potest, quin cor ipsum afficiatur in quouis febrium genere: quoniam citra eius affectionem, nec hectica, nec reliquarum vlla febrium consistere potest, Galeno teste, decimo metho. meden. iure quispiam quæreret, num perpetuò, per se primò cor ipsum in his quæ fiunt febribus, quæcunq; fuerint, afficiatur? Cui respondendum, verum esse, nedum in Hippocratis, & Gale. doctrina, sed apud cunctos artis medicæ auctores, opus esse cor ipsum calida affici intemperie, vt febris generetur; qua spiritus, aut humores, seu partes solidæ eiusdem ponantur in calfacto esse; licet reliquæ semper propter viciniam incalescant. Verùm sempiternæ veritatis haudquaquam est, quòd dictę cordis materię seu substantiæ, primò afficiantur. patet hoc inductiuè in omni febrium genere, in hectica quidem apud Galenum, eodem decimo metho. quam incipere quandoque ex nonnullis corporis partibus, vt iocinore, ventriculo, & aliis plerisque. Interim

Cap.10.

Febris nō est nisi cor præter naturā incalescat, sed non semper primo afficitur.

Cap.8.

verò primùm quod afficitur, esse ipsum cor, affirmauit. De diaria item verificauit Galenus, tum primo de different. febr. tum etiam primo de arte curatiua ad Glauconem, & octauo metho. meden. docens quandoque in ea primò spiritus, qui in ventriculis cordis continentur, accendi; vt si ex ira fiat, interdum ex quibusdam aliis partibus oriri, vt si ex æstu, frigore, cruditate, inguinum inflammatione, & aliis huiusmodi. Quid dicam de eo febrium genere, quod ex putredine ortum habet? simili etenim ratione generari potest, & putrescentibus primò iis, qui in dextro cordis ventriculo cōtinentur humoribus, & interim aliis, qui aut in omnibus vasis, aut in quibusdam putrescunt, aut etiam extra vasa. liquet hoc apud eundem Galenum, primo de different. febr. 11. metho. tertio de præsagit. ex puls. Citra igitur ipsius cordis calidam intemperiem, ita quòd natiua eius caliditas ad igneam conuertatur, secundum spiritus, aut humores, qui in ventriculis continentur, aut secundum partes solidas, quæ naturam, & innatum calidum ipsius cordis constituunt, nulla vnquam febris gigni poterit: quamuis vniuersum corpus supercalfactum fuerit. nam & calor præter naturam, hoc ipsum, nondum tamen febris existit, nisi cor vnà calfactum sit: licet quandoque primò, & per se, seu per essentiam; interim verò secundariò, & per consensum, eædem materiæ, seu substantiæ, afficiantur.

1. de differē. febr. cap. 3. 1. ad Glauc. cap. 3. 8. meth. c. 1. & per totū.

1. de differē. febr. cap. 6. & 7. 11. meth. per totum. 3. de præsag. ex puls. c. 7.

Quot, quibúsve modis febres omnes generari contingat. *Caput XIIII.*

QVOD verò à nonnullis causis, cùm internis, tum externis, febres generari possint, omnes (vt ita dixerim) nedum medici, sed homines norunt. Verùm quis ab eisdem causis, nostris corporibus adueniat affectus, in quo febricitauimus, hoc sanè multos latet: & à plerisque etiam, qui se medicos profitentur, ignoratur, vt inquit Galenus, eodem primo de differentiis febrium. quocirca tanquam magnoperè necessarium, duxi simul cum eodem Galeno vestigare, quam dispositionem in corpore faciant singulæ causæ, quæ febrem accendunt. hoc namque dilucidato, facilè patebit per quem affectum, in quampiam febrem incidimus à quacunque causa ortum habuerit. etenim nisi quis ad vnguem memoria teneat, inquit Galenus, octauo metho. & quæ causæ febres generant, & in quo cuiusq; corporis affectu; is nunquam methodo febri prospiciet. At quemadmodum non vnum videmus modum generationis, aut augmentationis caliditatis in aliis corporibus omnibus, neque etiam ipsius ignis, sed vel propter motum, vel propter putrefactionem, vel propter adhæsum alterius caloris, aut propter detentum calidi effluxus, aut propter admixtionem calidæ substantiæ, eadem caliditas & generatur, & augetur, similiter quoque in nostris corporibus, non vnus erit, neque generationis, neque augmentationis ipsius caliditatis, atque ipsius febris: quinimò necesse est omnino modos generationis omnium febrium, ad eos, quos proximè diximus, reduci, ex Galeni auctoritate, libro de causis morborum, & primo de differentiis febrium, à quacunque causa ortum habuerint. Propter motum quidem, est vnus modus generationis febris: nam cùm quispiam immoderata exercitatione vsus fuerit, in lassitudinem incidit, caliditatem immodicam in musculis atque articulis habens: etenim hi sunt qui primò motum excipiunt. Verùm si non vltra progrediatur calor, atque eum solui contigerit, antequàm totum animalis corpus inuaserit, nil vltra lassitudinem consequitur. At si in totum extenditur corpus, & hinc continuatim calor ad cor ascenderit, necessariò in febrem homo incidet. Ita quoque euenit in ira, quæ veluti quidam feruor est, ac vehemens motus caloris, ac potentiæ irascibilis in ipso corde existentis; quia ob immoderatum motum eiusdem caloris, nonnunquam per totum diffunditur corpus, simúlque cum hoc feruore, aliquando spiritus, interim verò & sanguinis substantia calfit. Atque ita febrem accendit immodicam propter immodicum motum, ac feruo

Cap. 2.

Cap. 1.

Quinq; modi generationis febriū.

Lib de caus. morb. cap. 2. 1. de differē. febr. cap. 3. 1. Ex motu.

Ex motu, qui in ira, & tristitia fit, febris.

feruorem ipſius innati calidi cordis,in ſanguinis,ſeu ſpiritus ſubſtãtia exiſtentis:quamuis & ea quoque natiua humiditas, quæ in partibus ſolidis ipſius cordis conſiſtit, adeò feruere ex immodica ira poterit, vt etiam ex ea febris hectica generetur;Galeno teſte,primo de differen.febr.& tertio de præſag.ex pulſ. quæ verò febris ex triſtitia fit,ex ſolo motu, non autem ex feruore generatur. Ex adhæſu inſuper rei calidæ, ſiue ſol,ſiue ignis, ſiue medicamentum calidum contingat extrinſecus,aut proximum fiat,aut adhæreat,calor pręter naturam in noſtris corporibus generatur, nondum tamen febris exiſtit, niſi cor vnà calefactum fuerit. Nec eſt quiſpiam qui ambigat,quin calidorum corporum vicinia,inquit Galenus, citato libro de cauſis morb. alia concaleſcant, ſi modò ad memoriam reuocet & balneas, & ſolem æſtiuum, & omnem flammã. Propter detentum quoq; calidi effluxus, ex cutis denſitate, qualis maximè frigefactis, atque adſtrictis corporibus,ſolet accidere,alius & tertius modus generationis febris contingit,mordaci effluxu in corpore aceruato, atque detento, ſemper enim animalium corpora difflantur: ídque duplici modò, effuſis ad exteriora vaporoſis atque fuliginoſis ſuperfluitatibus,ac rurſus attracta refrigerante,ac ventilante natiuum calorem aërea ſubſtantia.Quapropter ſiquis vehementer riguerit,aut in aqua natauerit,quę aut alumen,aut aliquam talem naturã acceperit, huic adſtringi cutim, atque denſari contingit, vt quæ difflari conſueuerant,intus cohibeantur. Vbi verò fuliginoſa fuerint,acria, ſeu mordacia,quæ intus colligũtur,febris inde generatur:etenim non attracto eo qui refrigerandi vim habet, acre, neque effuſis ad exteriora eiſdem fuliginoſis excrementis, calor augetur,quo cordi communicato,fit febris;ob mixtionẽ calidæ ſubſtantiæ. Rurſus & quarto generatur, & augetur præter modum caliditas,& proinde etiam febris ex eſculentorum aſſumptione,acris,& calidæ qualitatis,veluti alliorum,porrorum,cæparum,& aliorum huiuſmodi. Nam quemadmodũ aridi calami vehementiùs flammam attollunt,ita & hæc eſculẽta calida,& acria calorem noſtrum adaugent, ac immoderatum adeò efficiunt, vt cordis calori communicato,febrẽ generent.Calidæ inſuper potiones immodicæ veluti vini veteris,& acris,cùm corpus imbecille offenderint,& medicamenta acria,ſiue remedia morborum fuerint,ſiue venena,cauſam attulerunt,vt etiam homines febricitarent quandoque.Nam non ſemper ob harum cauſarum quamlibet febricitant,vt inquit Galenus eodem lib.de cauſis morborum, tum quia iis cauſæ efficientis quantitas par non exiſtit,tum quia diſpoſitio, quæ eſt eiuſdem affectus,magnam in eo quòd plus,vel minùs varietatem admittit. Adde quòd & animantium corpora plurimùm alterum ab altero differunt in hoc,vt aut facilè,aut ægrè à naturali recedant habitu. Quintus modus generationis caloris præter naturam, & febris in noſtris corporibus,eſt ob putredinẽ. Nam quemadmodum in externis corporibus,ex putredine pręſertim ſeminum,& ſtercoris,tum generari, tum augeri caliditatem inſpicimus, pari ratione quæ putreſcunt in animantis corpore, calorem quendam immodicum in his partibus in quibus putreſcunt efficere poſſunt,& demũ vniuerſum corpus concalefacientia,ſimúlque & cor ipſum,febrem excitant. Conſueuerunt humores multi aut craſſi & lenti,ex multis,aut glutinoſis & craſſis cibis orti,hoc modo febres generare,cùm ex eis,& obſtructiones fiãt,& corpus male diffletur,quibus de cauſis neceſſariò, vt in ſequentibus patebit, putreſcere oportet,& febres propterea accendant.Hiſce denique quinque modis, & non pluribus neque paucioribus,vniuerſæ cauſæ tam externæ,quã internæ febres generare poſſunt. Quod ſi quiſpiam quæreret, febres quæ ad inflammationes conſequuntur, quo illorum quinque modorum generentur?Cum Galeno primo de different.febr.dicimus,quòd partes quæ inflammatione afficiuntur, ratione putredinis febres accendunt. intruſus enim in ipſis influens humor, cùm non bene diffletur,putreſcit:& illud decimo meth.confirmauit his verbis.{Monſtratum verò nobis eſt in iis,quæ de febribus ſcripſimus,phlegmonas,ſeu inflammationes quoquę

propter

1.de diff.feb. cap.8.
3.de præſag. ex pulſ.c.7.
2. Ex adhæſu calidi.
Cap.2.
3. Ex retentione calidi effluxus.
4. Ex admixtione calidæ ſubſtantiæ.
5. Ex putredine.
Quæſtio.
Reſponſ ad quæſtionem. 1.de diff.feb. cap.3.

propter putredinem humorum, qui in ipsis habentur, febres subsequi: } Sed mox instabis, non daretur itaque diaria febris ex aliqua inflammatione orta, si perpetuò propter putredinem humorum ad inflammationem febres consequuntur: etenim cunctæ essent ex putredine ortæ: quod quidem Hippocr. sententiæ aduersatur, aphoris. 55. quarti libri, cùm dicebat ex inguinum tumoribus febres omnes malæ, præter diarias: sibíquemet Galenus pugnaret, qui eodem primo de different. febr. eandem Hippocratis sententiam confirmauit, inquiens. {Sunt tamen quædam febres in inguinũ tumoribus ex genere epheme rarum, qui tumores sunt è genere inflammationum: } At dicimus nos perpetuò febres subsequi inflammationes propter putredinem humorum, qui in ipsis habentur, attamen non semper eandem febrem dicimus esse ex genere earum, quæ ex putredine ortum habent. Nam non alia ratione, nec alio modo quàm ratione putredinis febrem accendunt inflammationes ipsę. Verùm non semper putredo hæc peruenit ad cor, sed interim in loco inflammationis circunscribitur, ita vt fumus, vapor, seu fuligo putrida, ex putrescentibus humoribus, ad cordis ventriculos non perueniat, sed idem permaneat in loco inflãmationis circunscriptus, sola alteratione per continuum facta, vsque ad cor perueniente calore; omnibus simul humoribus putrescentibus, siue per vnum, siue per duos dies continuos, quo tempore diaria febris ex inflammatione generatur; quemadmodum sæpè euenit in inguinum inflammationibus, vbi potissimùm ex manifesta causa ortum habuerint: quæ febris diaria non alio modo generabitur, quàm ea, quam propter viciniam generari diximus; seu adhæsu, vt ex solis ardore. nam cõmunicationis ratione febris accenditur, cùm semper calefactæ parti proxima pars simul incalescat, donec ad cor communicatio pertingat, & febris generetur. Quocirca quamuis initium generationis huius febris, sit ratione putredinis, quia tamen eadem ad cor non peruenit, sed iam dicto modo generatur, quemadmodum diariæ quædam, propterea ex diariarum genere, & non earum quæ ex putredine ortum habent, febrem hanc esse fatemur. Verùm vbi nedum in inflammata parte humores putrescant, sed ex eisdem putridus vapor, putridáque fuligo vsque ad cor attingat, ita vt ex putrescentibus illis humoribus ad cordis ventriculos quidam veluti fumus putridus tendat (quod fieri solet cùm putrescens humor è viscere aliquo, seu vasis ipsis potissimùm magnis ad inflammatam partem confluat) febrem hanç ex inflammatione ortam, ex earũ genere esse asserimus, quæ ex putredine ortum habent. neque enim hoc febrium genus alio modo, quàm iam dicto generari potest: vt clarum est in Galeni doctrina, & præsertim citato libro primo de differentiis febr. cùm omnino necessarium sit, vel putridam fuliginem ad cor attingere, ac humores, qui in dextro continentur ventriculo affici, ac poni in calfacto esse; vel eosdem humores primò putrescere, vt videre licet in nonnullis pestilentibus febribus, ad hoc vt febres ex putredine generentur; de quibus febribus verba faciebat Galenus, eodem decimo metho. cùm dicebat. {Quocirca si quando dicam febribus, quæ ex putredine accenduntur tale quippiam conducere, vel non conducere, etiam eas quę à phlegmone excitantur in communi putredinis genere comprehensas intelliges. } Hinc liquet interdum diarias, interim verò, quæ ex putredine ortum habent febres ex ipsis inflammationibus generari posse, ex Hippocratis testimonio, aphoris. 55. quarti libri, & Galenus primo de different. febr. potissimùm ex inguinum inflammationibus pro diuersa ratione, qua ex eisdem præter naturam calor ad cor peruenit, & febrem accendit. Sed dices si ex inflammationibus contingit interdum oriri febres diarias, sequitur non esse pręcipuum earum indiciũ, ac inseparabile, quòd ab aliqua causa recenti & manifesta, quæ ante præcessit, incipiant: quã omnes iuniores medici, vsitato vocabulo, procatarcticam appellant, quemadmodum idem Galenus scriptum reliquit, citato primo libro de differen. febr. & eodem libro post pauca his verbis confirmauit, inquiens, {quoniam Ephemerę omnes à pro

Obiectio.

Cap. 7.

Respons. ad obiectionẽ.

Cur cùm febris perpetuo cõsequatur inflammationes ratione putredinis, non tamen illa febris semper sit ex genere febrium ex putredine ortarum.

Cap. 3.

Cap. 6.

Loco citato.

Obiectio.

Loco præcitato.

à procatarcticis, siue præincipientibus causis originem habent, } quam dubitationem bifariam delere poteris. primò verum esse inquiens, quòd semper diariæ febres ab aliqua incipiant procatarctica causa recenti, ac manifesta, ita quòd sine iis causis generari non possunt diariæ febres. Verùm non immediatè, perpetuò ab eisdem febres accenduntur, sed mediatè quandoque. Nam satis est quòd ab eadem causa procatarctica, recenti tamen & manifesta initium sumat. Fiet autem interdum ab ea non immediatè, sed aliis quibusdam præter naturam affectibus mediis: qua ratione dicamus ad bubones, seu inguinũ inflammationes, tunc sequi diarias febres, cùm bubo ipse ex aliqua euidenti causa fuerit ortus; Galeni testimonio, nono metho. & primo de arte curatiua ad Glauconem, loquens enim de diariis febribus habet hæc verba. {Et quæ ex inguinum inflammationibus febres ortum habent, ex hoc genere sunt, præterquàm si absque vlcere fiant manifesto. tunc enim suspitionem afferunt, & nullo modo mitescunt.} similiter quoque dicendum erit de cæteris inflammationibus, si ab aliqua manifesta causa ortum habuerint. Cùm verò causa hæc euidens non præcesserit, febres consequi ex putredine ortas. similiter quoque dicendum erit, si ad stipationem, seu adstrictionem, seu pusillam obstructionem, aut cruditatem febris diaria consequatur. Nam semper recẽs quædam, ac manifesta externa causa præcessit, vt balneum aquæ frigidæ, aut aluminosæ, seu quippiam aliud infrigidans, aut poros cutis adstringens, aut ingestio plurimorum ciborum, seu eorum, qui facilè concoqui non possunt, si ad cruditatem febris diaria consequatur. Aut dicas, quòd cùm multæ appareant esse particulares febrium diariarum differentiæ, vna, quãdo iam prorsus abiit effectrix ipsarum causa, veluti vstio; altera quando hæc etiam adest, sicut stipatio, vt inquit Galenus, decimo metho. quòd illæ, quarum prorsus abiit effectrix causa, cùm exquisitæ & propriæ magis diariæ febres sint, & dicantur, semper à procatarcticis, siue præincipientibus causis originem habent. Quarũ verò adhuc etiam effectrix causa adest, non perpetuò causa procatarctica existit, sed poterit esse interna. Ad Galeni auctoritatem, primo de different. febr. dicas veritatem habere in veris ac maximè propriis dictis diariis, quæ effectricem causam adhuc non habent. Hæ etenim à causa procatarctica omnes ortum ducunt, ita vt quę ex meatuum densitate, pusilla obstructione, inguinum inflammatione, cruditate, ac cæteris huiusmodi causis, fiunt febres diariæ, non propriè & exquisitè tales sint, ac appellari debent. Sed iam tempus est ad propositarum febrium cognitionem deuenire, priùs tamen eiusdem febris diariæ, de qua modò erat sermo, indicia explicabimus: quoniam inter alias hæ febres sunt simplicissimæ; vt liquet ex Galeno, primo de arte curatiua ad Glauc. deinceps earum, quæ ex putredine ortum habent, & tandem earum, quas hecticas vocant.

Respons. ad obiectionẽ.

Diaria febris semper à procatarctica causa oritur, sed non semper immediatè.

9. meth. c. 1. 1. ad Glauc. cap. 3.

Cap. 2.

Cap. 2.

Quid sit febris diaria, & quomodo dignoscatur. *Caput XV.*

INDITVM est huic febrium generi diariæ nomen; à Græcis ἐφήμερος πυρετός appellatur, non siquidem de substantia ipsa, sed conuenienti nomine destituti, inquit Galenus, nono metho. clarioris simul breuiorisque doctrinæ gratia, ab eo quod sæpiùs eis accidit, nomen indidimus. etenim vt plurimum necesse est eas vltra vnum diem non porrigi; appello autem xxiiij. horarum spatium, diem; adeò vt nox quoque vnà comprehendatur. Quidam à similitudine cuiusdam animalis ephemeri nuncupati, hanc febrem nomen sumpsisse, asserunt, cuius meminit Aristoteles libro quinto de natura animalium, cap. 19. Est enim animal volucre, ac quadrupes, à quibusdam veluti folliculis erumpens, quod genus animalis, in postmeridianum vsque diei tempus viuit & volat; mox descendente sole marcescit & languet, deinde occidente, moritur. vitam non vltra diem vnum agens. Vnde ἐφήμερον, id est, diarium appellatum est. Sunt autem hæ feb

Diaria cur dicatur.

hæ febres tantummodò ſpiritus affectiones abſq; prauis ac malignis illis ſym-
ptomatibus, de quibus docuit Hippocrates in prognoſticis; vt liquet ſecundo
Cap.13. de criſib. & propterea ſimplicisſimæ ab eodem Galeno nuncupatæ. Huius ge-
neris febrium indicia veſtigare intendimus. Neque enim difficile erit per ea-
dem ſigna confeſtim in prima die exactè diariam febrem dignoſcere, ac à cæ-
teris duobus generibus ſecernere, quemadmodum Galenus his verbis, octauo
Cap.3. meth. oſtendit: {Ego verò, inquit, nec in omnibus ægrotantibus fateor exactè
me ſcire in primo die affectum, nec vllam diariam me febrem fugere, at verò
vt nihil in victus ratione primis ſaltem diebus pecces, hoc ſatis eſt, ſi diſcerne-
Cap.7. re diariam à reliquis queas.} & primo de differen. feb. per hæc verba idem con
firmauit. {eas autem, quæ in putredine humorum febres accenduntur, alias à
diariis oportet exiſtimari, neque earum diſcretio difficilis eſt: quanquam non-
Explicatur locus Gal. nullis videatur eſſe impoſsibilis:} nec obſtat ſi primo de arte curat. ad Glau-
conem, loquens de diariis febribus, dixerit: {ſed cura quidem harum febrium
Cap.2. in promptu eſt; at earum cognitio, maiorem exigit diligentiam, de qua nemo
8. meth. c.3 ante nos, quantum oportuerit ſcriptum reliquit.} Nam octauo de metho. med.
De differẽ. febr. cap.7. & primo de different. feb. haudquaquam difficile eſſe in prima die hoc febrium
genus dignoſcere, ac à reliquis ſecernere tradidit: primo verò de arte curati-
Loco præcitato. ua ad Glauconem, non genus hoc febrium, ſed eiuſdem generis particulares
differentias, à diuerſis cauſis ortas, maiorem requirere diligentiam faſſus eſt;
Signa diariæ febris. licet earũdem curatio in promptu ſit. Cùm igitur ad ægrum accedes, primùm
à maximis, quæ circa ipſum ſunt indiciis, conſideratio exordienda: deinde ab
aliis, adeò vt nec minimum aliquod omittas. nam vt magis aut minùs ei quæ fit
ex maximis indicationi credamus, ex aliorum fit adiũctione: maxima quidem
Ex pulſibus. in omnibus febricitantibus ſigna, in pulſibus, atque vrinis conſiſtunt; vt liquet
Cap.2. eodem primo de arte curatiua ad Glauconem, ídque non ab re. nam citra cor-
dis affectũ (vt ſæpiùs dictum eſt) febres generari nequeunt, cuius propria fun-
ctio, ac peculiaris, pulſus eſt. Quocirca ſigna ſumpta ab eo, tanquam à peculia-
Vrinis. ri cordis actione, non immeritò maxima erunt. Similiter & quæ ab vrinis ſi-
gna capiuntur pro dignoſcendis febribus, non minùs maxima appellãtur, cùm
excrementum ſit in venis atque arteriis aceruatim, & febres omnes venoſi ge
neris affectiones ſint, comprehendẽtes in hoc genere etiam arterias, vt inquit
Galenus, primo de criſibus. Quapropter dicebat, in febribus omnibus, ad vri-
nas præcipuè attendere oportet. Vnum itaque maximum appellatur ſignum,
tanquam à propria cordis functione ſumptum; reliquum verò tanquam à pro-
prio excremento venoſi generis, cuius febres omnes affectiones ſunt. His ve-
Accubitu, reſpiratione, &c. rò addere oportet, vt fatetur Galenus, & quæcunque alia circa faciem Hippo-
crates ſcripſit, accubitum quoque & reſpirationem. Item ea quæ per ſuperio-
ra, vel inferiora excernuntur: & ſiquid aliud accidere circa aliquam corporis
partem, aut operationem conſiſtere videas. Neque ex his aliquod negligenter
prætereas, & cum veluti chorus quidã, omnia concinnè loquuntur, tunc etiam
fidere oportet. Hæc quidem omnibus febribus communia ſunt, itaque in his
ſimplicisſimis, de quibus præſens eſt ſermo, nil horum relinquere oportet. At-
Obiectio. qui dices, cur inter maxima ſigna febricitantiũ, non connumerauerit id quod
ſumitur ex caloris qualitate, cùm & magis eſſentiale ſignum fuerit ipſius fe-
Commen.1. text.29. bris, eodem ſimul cum Hippocrate auctore, ſexto de morbis vulgarib. & ipſe-
met nono, & decimo de metho. meden. teſtatur, nedum ex pulſu & vrina, ve-
9. meth. c.4. & 10. meth. cap.4. rumetiam ex caloris qualitate euidenter percepiſſe febrem abſque putredine,
atque ſecreuiſſe ab ea, quæ ex putredine ortum habet? Nos verò aſſerimus ſi-
Dilutio obiectionis. mul cum Hippocrate, & Galeno magis eſſentiale ſignum ipſius febris eſſe id,
quod à calore, aut eius qualitate percipitur, quàm reliqua duo, quæ ex pulſu &
vrina capiuntur. Verùm vel propterea à Galeno derelictum, primo de arte cu-
Cap 2. ratiua ad Glauconem, tanquam omnibus manifeſtum, vel ob id quod non per-
petuò, quemadmodum ex vrina & pulſu, vnum ab altero febrium genere, per
idem

idem ſignum ex caloris qualitate ſumptũ,ſecerni queat : cùm non ſemper per vniuerſum corpus talis caliditas effundatur,ita vt tactu ſentiatur; vt patet ſexto de morbis vulgaribus,haud ægrè etenim eandem caloris qualitatem perturbari contingit : in febribus ſiquidem ex putredine ortis,vt in malignis lipyriis dictis,ac peſtilentibus quibuſdam,& in ipſis item diariis : quanquã ad reliquas ſi comparentur,calor mitis appareat; inter eaſdem tamen ſunt,quæ acriorem, ac mordacem magis quàm reliquæ,calorem tangentibus inferunt ; vt ſi ex ſolis ardore,triſtitia, immodico labore, vigiliis, & reliquis huiuſmodi ortum habeant : quocirca non ab re Galenus eodem decimo de metho.meden. dicebat. {Nam & ex pulſu & vrina, & ipſa nonnunquã quæ in calore eſt qualitate, euidenter id diſcernimus quod ſemper ex pulſu & vrina:} non ſemper autem,ſed nonnunquam ex caloris qualitate,febrium genus percipiebat,ſi cum putredine,aut abſque ea fuiſſet ortum. Nec etiam indicium hoc à qualitate ſumptum libro primo de different.febr.tanquam proprium,eſſentiale,atque inſeparabile prætermiſit, cùm docuit diariarum febrium ſigna ; id autem eſt caliditatis ſuauitas : licet interdum perturbari poſsit adeò vt à medico non percipiatur, Hippocratem ſectatus, qui eodem ſexto de morbis vulgaribus , mites appellabat has febres,cùm dicebat : { Febres quidem, aliæ mordaces ſunt manui, aliæ mites : } hoc eſt minùs inſuaues , ſeu mordaces. Eſt itaque caliditatis ſuauitas proprium,atq; inſeparabile huiuſmodi febrium indicium, qui etiam calor vaporoſus exiſtit. inſeparabile quoque , æqualis atque incompreſſus aſcenſus in caliditate ac pulſibus ſimul , non tamen proprium , cùm & aliis quibuſdam febribus adſit:conſiſtente etiam febre, mediocritas adeſt maximè eiuſdem caliditatis. Hæc nanque mediocritas , in incremento & vigore iis potiſsimùm febribus ineſt, ac magis , licet quandoque aliis quibuſdam adſit. Pulſus verò exquiſitè ſeruat eam quæ ſecundum naturam æqualitatem , atque mollitiem , & ordinem,vt liquet ſecundo de criſib.mutant autem omnes diariæ,quantum in ipſis eſt,in magnitudinem,celeritatem,ac crebritatem,pulſus:vt tertio de præſagitione ex pulſ.ſcriptum eſt.Nam ſi concurrat alius affectus mixtam, vt ipſe Galenus inquit , oportebit eſſe mutationem ex illa, & hac, quæ comitatur, febri. Ipſius verò diariæ, quatenus diaria eſt, pulſus ad magnitudinem, celeritatem,ac crebritatem mutatur. Verùm frequentia à proportione deficit ſecundum exteriorem quietem. hæc etenim minùs eſt frequens , quàm ea quæ quietis eſt internæ. eſt nanque in Galeni doctrina exterior quies , quæ contractionem præcedit , conſequitur autem pulſus diſtentionem , interna verò quies, à Galeno appellatur,quæ diſtentionem præcedit, contractionémque conſequitur:mutatur autem quælibet earum ad mutationem ipſius motus pulſus, quem præcedit,& propterea quæ ſyſtolen ſeu contractionem pulſus antecedit,exterior quies appellata, eodem modo, quemadmodum & ſyſtole mutabitur, interior verò modo quo diaſtole, ſeu diſtentio , cùm ipſam præcedat : qua ratione Galenus dicebat primò de differentiis febr. quod magis inſeparabile , & proprium ſignum diariarum erat,quòd nullo modo ad celeritatem ea pars pulſus, quæ ſyſtole dicitur, tendit : & ſi aliquando hoc contingat,minimũ,ac vix perceptibile exiſtit , parúmque à naturali tenore mutatum , quo fit, vt neceſſariò quoque frequẽtia ſecundum exteriorem quietem, à proportione deficiat eius quæ ſecundum interiorem, & totum, propterea quòd febres diariæ humorum putredine vacant:in quibus verò putredo adeſt, & contractionis celeritas augetur,& exterioris quietis frequentia,ſeu crebritas,eo quòd citius arteria conſidere incipiat,quò per ſyſtolen,ſeu contractionem, fuliginoſa excremẽta expurget,vt paulò poſt dicemus;quæ quidem in febribus diariis,aut exigua ſunt, aut omnino non fiunt. Acceſsione verò ceſſante, arteriarum motus in hoc febrium genere,in totum aſsimilatur illi, qui in ſanis deprehenditur:cùm in nulla alia febre ad naturalem habitum reuertatur pulſus,neque ſi multum temporis inter primæ acceſsionis finem, & ſecundæ principium intercidat,quemad-

Commen. 1. text. 29.

Cap. 7. Ex caliditatis ſuauitate.

Commen. 1. text. 29.

Pulſus qualis in diariis. Cap. 13. Cap. 7.

Cap. 7.

modum in tertianis,& quartanis : in his enim febris remanet signum:in ephe-
meris autem in totum aboletur eadem accessione cessante, Galeno auctore,
Cap.2.
primo de arte curatiua ad Glauconem, ita vt neque putredinis, neque etiam
ea vnius motus inæqualitas, hoc est in vno pulsu arteriæ, quæ omnibus com-
munis est,percipiatur;vt liquet eodem primo de arte curatiua ad Glauconem.
In omnibus itaque diariis quatenus diariæ sunt,pulsus tales fiunt.Quòd si Ga-
Cap.13.
lenus secundo de crisib.dixerit ad paruitatem quandoque,& nonnunquam ad
magnitudinem pulsus mutari, pro causarum diuersitate,ex quibus ortum du-
cunt illud asseruit, & non quòd tales diuersæ pulsus mutationes in diariis fiãt,
quatenus diariæ sunt. nam sub hac ratione,diariæ omnes, quantum in ipsis est
alio non concurrente affectu in magnitudinem, celeritatem, & crebritatem
Cap.7.
pulsus mutant, vt citato libro tertio de præsagitione ex puls. à Galeno decre-
tum est. Cum sudore item aut rore, aut omnino cum aliquo optimo vapore fit
harum declinatio; ac integra febris cessatio sequitur, & si capitis aut alterius
partis dolor simul inuaserit, neque hic amplius persistet. Inter maxima quoq;
Vrina qualis in diariis.
signa connumerantur ea, quæ in vrinis consistunt. Quocirca inseparabile, ac
proprium diariarum febrium indicium est coctio in vrina,statim in prima die,
Cap.7.
Galeno auctore,primo de differentiis febr.quoniam nonnullæ quidem suspen
siones, nonnullæ verò subsidentias bonas habent, quædam autem nebulas, o-
Cap.13.
mnes tamen bene coloratæ sunt,vt secundo de crisib.scriptum est : ac in incli-
natione multò meliores, quàm circa febris principia videbuntur. Et, vt sum-
matim dicam,vrinæ omnino similes,iis quæ secundum naturam se habent,aut
Loco præcitato.
non multum à naturali statu recesserunt; vt liquet citato libro primo de arte
curatiua ad Glauconem,ídque non ab re,cùm neque humores,qui in vasis con
tinentur,neque partes solidæ in hoc febrium genere,sed spiritus duntaxat ac-
cendantur:ob id neque in colore,aut substantia,neque in contentis,videbitur
Signum inseparabile diariarum.
multum à naturali statu vrina recedere. Vnum verò præcipuum, ac insepara-
bile talium febrium indicium existit, quòd ab aliqua incipiat causa procatar-
ctica,recenti, ac manifesta : quamuis earum proprium non sit,vt patet eodem
Cap.7.
primo de differentiis febr. Nam & aliarum febrium quædam ex causa manife
sta fiunt,quæ ante præcessit,vt inquit idem Galenus,quod de hecticis febribus
De differẽ. febr.cap.8.
patefecit, cùm in sæpè allegato libro primo de differentiis febr. tum tertio de
Cap.7.
præsagitione ex puls. De iis verò,quæ ex putredine ortum habent, in dubium
Quæstio.
venit,num ex tali quapiam causa, quæ ante præcessit, generari possint? Huic
Respons.
videtur Galenus citato loco satisfacere iis verbis,cùm inquit:{Illud verò non-
nunquam vsu venit,quòd aliqua ex præincipiẽtibus causis sui ratione,febrem
accendat ephemeram,subsequitur autem altera ex putredine humorum,quan
do quod afficit corpus, ad id habile fuerit, hoc est quando impurum extiterit,
ac superflua materia redundans. hæc enim cùm in ephemeris immoderatum
calorem contraxerit, atque hinc putrescendi principium acceperit, alteram
Febris ex putredine non fit à causa procatarctica immediatè.
speciem febrium succendit,priore desinente.} Quòd verò à præincipientibus
causis,seu procatarcticis,non immediatè, sed mediatè, febris aliqua ex putre-
dine humorum accendatur, in his verbis nobis patefecit Galenus, { cùm pri-
mùm diariam efficiant:sequitur deinceps altera ex humorum putredine in iis
corporibus,quæ impura sunt,ac excrementis abundant.} Posset item cum eo-
dem Galeno teneri,quòd ex eisdem causis procatarcticis, febres ex putredine
non immediatè etiam,sed mediatè gigni queũt. Verùm alia ratione quàm me-
diis febribus diariis,vtpote internis, & antecedẽtibus causis mediis, in eisdem
etiam corporibus impuris, quæ nimium crassis & glutinosis cibis fuerint vsa,
longo potissimùm tempore; ex quibus deinceps,succi crassi & lenti geniti,at-
que adaucti,febres,media obstructione & putredine generant. Nam ob putre-
dinem,cibi quicunque glutinosi & crassi sunt, febrium sunt causæ, inquit Ga-
lenus,eodem primo de different.febr.cùm facilè sit eum humorem,qui ab ipsis
generatur, obstrui, atque intendi. Quapropter non solùm hecticæ febres, sed

carum quædam, quæ ex putredine ortum ducunt, ex causa manifesta, quæ ante præcessit fieri possunt. Quocirca cùm dixit Galenus, nam & aliarum quædam ex causa manifesta fiunt, quæ ante præcessit, nedum hecticas subintelligere voluit, sed etiam quæ ex putredine oriuntur. Discernes autem eas à diariis, quoniam causa hæc manifesta, quæ ante præcessit in generatione febris ex putredine humorum, saltem non erit recens, sed diutina. Quamobrem Galenus quando hoc asserebat esse pręcipuum ac inseparabile signū febrium diariarum, dicebat incipere à causa procatarctica manifesta, & recēti, haud ignarus quòd ab ea quæ recens non est, modo quo diximus, queat febris generari ex humorum putredine: licebit propterea si libeat, interrogare, nunquid aliqua manifesta antecesserit causa? Qua etiam ratione interpretanda sunt eiusdem Galeni verba citato loco primo de different. febr. vbi indicia describens febrium, quæ ex putredine humorū generantur, dicebat. Primùm quidem non inseparabile, sed proprium quòd nulla earum quæ præincipiētes causæ dicuntur, eas antecedit, intelligendum siquidem est, de recenti, & immediata. Nam semper hæ febres pro recenti earum causa internam, tanquam immediatam, & non procatarcticam habent. Etenim si aliàs exponerētur hæc verba, nedum proprium, sed inseparabile esset tale indicium febrium ex putredine ortarum. Quarum indicia exponere iam tempus est, à maximis quoq; exordientes, quæ ex caliditatis qualitate, pulsibus, ac vrinis similiter sumuntur.

Causa procatarctica duplex.

Explicatur locus Gale. Cap. 7.

Febres ex putredine ortas via, & dignoscendi ratio. Caput XVI.

CALIDITATIS igitur qualitas, harum febrium, quæ ex putredine fiunt, maximum est indicium, vt Galen. inquit. Nihil enim in ea suaue, neque moderatum est, neque vllo pacto caliditas similis ei existit, quæ in ephemeris sentitur, sed mordax quodammodo potius, tactuíque molesta: & quemadmodum fumus oculos & nares, sic ipsa tactum videtur erodere. Id autem commune est tum febribus ex putredine ortis, tum etiam hecticis: vt patet ex Hippocrate, sexto de morbis vulgaribus, cùm dicebat: { febres aliæ mordaces sunt manui, aliæ mites: } Per mordaces intelligens vniuersum hoc genus febrium, ex aduerso distinctum ipsis ephemeris: quamuis hoc genus, nullum quidem commune nomen sortitum sit, vt liquet eodem primo de differentiis feb. Verùm maior erit, ac mordacior, ex putredine ortarum febrium caliditas, potissimùm cùm primùm manus admouetur, contra verò ipsius hecticæ, vt dicemus. in principiis autem accessionum, vt in quibus calor adhuc suffocatur, ac superfluitates intus succenduntur, non statim admota manu discernitur, at per moram prædicta caliditatis species ex penitioribus partibus effertur. prædicta itaque caliditatis species, quæ appositam manum pungit, atque erodit instar medicaminis acris, est putredinis humorum progenies, quæ manifestè quidem sentitur increscentibus, ac consistentibus febribus, non manifestè autem, neque statim, in incipientibus; vt citato libro primo de different. febr. scriptum est: quamuis in hecticis quoque caliditas mordax sentiatur, alio tamen modo, vt demonstrabimus. Proprium verò atque inseparabile febrium, quæ in humoribus accenduntur, indicium est, summissionis, seu contractionis pulsuum; quam Græci συστολὴν appellant, velocitas: quæ manifestiùs quidem increscentibus febribus, non obscurè autem incipientibus, ac consistentibus, fit. Quapropter Galenus tertio de præsagitione ex pulſ. asserebat hoc esse perpetuum, & præ cæteris proprium inuasioni febris ex putredine humorum ortæ, vt arteriæ contractio efficiatur celerior, & si quis in cognoscenda contractione est exercitatus, perpetuum hoc & constans, initij accessionis signum habebit; vbi contentione aliqua, vt frequēter admonuimus, pulsus præditus sit. Nam in languidis contractionem docuimus cognosci non posse, quamuis hæ febres in vigoribus, vt

Signa febrium ex putredine, à caliditatis qualitate.

Particula prima, text. 29.

Cap. 7.

A pulsu.

Cap. 7.

idem Galenus habet, vtrunque posſident, motum celerem, & diſtentionis, & cõtractionis. Præterea crebritatem mutant ex æquo, cùm externæ quietis, tum internæ. In initio autem acceſsionis, non perinde, ſed magis augent contractionis celeritatem, in incrementis tum hanc, tum etiam externam quietem plurimùm concitant. Harum mutationum pulſus, haud facilè cauſa reddi poteſt: nam cùm febrium omnium differentiæ propriæ & per ſe, quæ ex pulſibus capiuntur, ſint ratione vſus mutati, & non facultatis, nec inſtrumentorum; vt patet eodem tertio de præſagitione ex pulſ. ſitq; diſtentionis vſus in Galeni doctrina pro refrigerando, ac ventilando calore per attractum aërem, ipſius verò contractionis pro expurgandis fumoſis, ac fuliginoſis excrementis, commune autem vtriſque vt caloris ſymmetria ſeruetur; ob id celerior quodammodo ſemper in quolibet acceſsionis tempore, erit ipſius pulſus contractio in febribus ex putredine ortis. Quanquam id manifeſtiùs percipiatur in incrementis acceſsionum, quàm in earundem principiis, ac vigoribus. Nam cùm vſus contractionis ſit pro expurgando fumoſo excremento, cuius copia in huiuſmodi febribus generatur, in principiis tamen acceſsionum cùm calor adhuc ſuffocetur, ac ſuperfluitates intus ſuccendantur, adeò vt natura adhuc potens non ſit eaſdem vincere, exigua omnino erunt, quæ debent eo tempore expurgari fumoſa excrementa: quapropter non tam manifeſtè percipietur hæc contractionis celeritas. At in incrementis natura ipſa incumbente ad abſtergendum fumoſum illud excremẽtum, vtpote incipiente iam euincere ſuccenſam materiam, nedum manifeſtior apparebit hæc celeritas contractionis, verùm crebrior erit pulſus, ſecundum externam quietem, adeo vt pulſus in externa quiete creberrimus videatur; quoniam celeriùs contrahitur, ac citiùs arteria conſidere incipit propter vrgentem vſum. In vigore autem vtrunque habent pulſus, motum celerem, & diſtentionis & contractionis, crebritatémque mutant ex æquo, cùm internæ, tum externæ quietis. Etenim æqualiter ferè eſt & diſtentionis, & contractionis auctus vſus, cùm & caliditas ipſa præter naturam, admodum fuerit aucta, ipſúmque excrementum fumoſum, nihilo diminutum: propterea Galenus citato libro tertio de præſagitione ex pulſ. dicebat: { vbi propè iam attigerint vigorem ſuccenſis humoribus ferueſcentibúsque, ingens incrementum ſuſcipit diſtentionis celeritas, contractionis verò par permanet celeritas: vbi iam vigeat planè febris, in illa acceſsione ad ſummam celeritatem peruenit diſtentio, & diminuitur celeritas contractionis, ac in remiſsionibus, eiuſdem contractionis celeritas diſſoluitur, præſertim cùm ad integritatem aut propè eam peruenerint. } Generatur itaque ſemper contractionis celeritas initio acceſsionum harum febrium, per incrementum augetur, & in vigore, ac remiſsione modo quo diximus ſe habet, adeò vt vſque ad ſummum vigorem perſiſtat, in cuius fine minui incipit, & in inclinatione diſſoluitur: licet non ita manifeſtè in eiſdem temporibus percipiatur; ſed manifeſtiùs in incrementis, non ita manifeſtè incipientibus, ac conſiſtentibus ipſis acceſsionibus; & quanquam in vigoribus (vt diximus) vtrunque habeant, motum celerem, & diſtentionis, & contractionis, & crebritatem ex æquo mutare videantur, cùm externæ quietis, tum internæ; tamen & eo quoque tempore contractio, diſtentione erit celerior, & externa quiete pulſus crebrior, licet obſcurè illud percipi poſsit, cùm ambo motus celeres ſint, & vtræque quietes crebræ: qua ratione ſingula Gale. dicta de pulſibus putridarum febrium, conciliabis, cùm diuerſa videantur. Sunt itaque omnibus febribus communes pulſus celeres, in eiuſmodi autem nedum celeres, ſed ſyſtole diaſtole celerior, proprium atque inſeparabile earum indicium eſt. Reliquæ verò differentiæ pulſus omnes, quæ in his febribus animaduertuntur, alium potius affectum quàm febres ſequuntur. quorum affectuum, vt inquit Galenus, duo ſunt genera, aut facultatis, aut inſtrumentorum vitium: quapropter inæqualitas pulſuum, atque etiam caloris, ſiue in principiis, ſiue

in aug

Cap. 7.

Cap. 7.

1. de differ. febr. cap. 7.

in augmento contingat, est huiusmodi generis febrium proprium indicium, non tamen inseparabile. etenim multæ & sine sensibili inæqualitate incipiũt, atque ad consistentiam accedunt. Similiter proprium istarum febrium, non tamen ab eisdem inseparabile, est pulsuum afflictatio: (sic autem nomino, quando incipiente accessione, satis paruos atque inæquales pulsus habent ægrotantes) alicui tamen generi febrium hoc signum commune non est, quemadmodum neque & inæqualitas ipsa, nisi alicuius casus ratione superueniat. Comitatur etiam has febres in initiis accessionũ pulsus paruus ac velox, cùm verò consistunt magnus simul ac velox, & quæ in exteriori quiete existit frequentia, vt antea diximus, in huiusmodi febribus manifestè deprehenditur, cuius similis neque in ephemeris, neque in hecticis apparet, vt patet eodem primo de differentiis febrium. Durus autem pulsus neque proprium, neque inseparabile huiusmodi febrium indicium est, neque alterius generis febrium, vtpote neque ephemerarum, neque hecticarum: comitatur verò magna ex parte hecticas febres; nonnunquam verò duo alia genera aliquo præter naturam affectu interueniente, ephemeras, vbi ex nimio algore, aut ob nimium solis feruorem, aut lassitudinem, seu reliqua huiusmodi, contingant, adest interim pulsus durus illis febribus, quæ ex humorum putredine oriuntur, quando aliquod viscerum, vel inflammationem, vel durum tumorem patiatur, aut quispiam alius casus, veluti neruorum tentio adfuerit, aut siccitas. At quicquid sit de pulsu duro satis sit nosse in febribus, ea ratione qua febres sunt; nunquam fieri, vt citato libro primo de differentiis febrium, à Galeno scriptum est. Etenim tunicis arteriarum, aut ad congelationem, aut tensionem, aut siccitatem, durities aduenit, vt liquet eodem loco. Maximum quoque & harum febrium indicium existit cruditas vrinæ, debilis etiam concoctio proprium est earundem febrium indicium. Etenim neque cruda, neque debiliter concocta, in ephemeris apparet. Cæterùm earum quidẽ alterutra seorsum, est proprium huiusmodi febrium indicium, simul autem vtraque dicta, secundum disiunctionis proloquium, omnino inseparabile: huic enim febrium generi, vrinæ vel omnino crudæ, vel debiliter coctæ, principio associantur. Neque vnquam magnum aut effatu dignum coctionis indicium, in talibus febribus in primis vrinis apparet, si excipiamus eam, quæ fit ob permutationem ex ephemeris febribus, de qua paulò post verba faciemus. Appello autem crudam vrinam, cùm nullum omnino signum in ea appareat coctionis, neque in substantia, neque in colore, aut etiam contentis. Debiliter autem concoctam, in qua nullum tale signum coctionis manifestè, aut perfectè visitur; cùm vnum in incrementis, reliquum in vigoribus huiusmodi febrium apparere consueuerit, vt liquet primo de crisibus. Proprium quoque & harum febrium signum existit, non tamen inseparabile, initium sumere à rigore, vbi neque ardor solis, neque frigefactio valida præcesserit, omnibus tamen non inest; quemadmodum neque horrores, ab huiusmodi febribus sunt inseparabiles, licet quandoque ab ipsis exordiantur. Proprium quoque & non inseparabile (vt priùs diximus) talium febrium indicium est, quòd nulla earum, quæ procatarcticæ, seu præincipientes causæ dicũtur, eas antecedit, neutri enim aliorum generum hoc inest. Contingit quoque præter prædicta indicia, eo tempore quo accessio consistit, casum aliquem febris ardentis apparere, aut quidam alij, qui in febribus epialis, lipyriis, hemitritæis, aut paludosis appellatis, aut in quapiam alia tali febre, videri solent. Quare vbi hæc adsint, ex his quoque dignoscere eas licebit, non solùm earum genus, sed etiam aliquam earundem speciem. Quòd si post febris declinationem, integra non successit quies; siue cum sudore, siue quouis alio modo declinet, ex duobus alterum, vel permutationis est argumentum, si omnia quæ præcesserint, febrium ephemerarum fuerint indicia; aut si nulla ex his fuerint, statim ab initio febrem aliquam ex his, quæ putredinem humorum sequuntur, inuasisse indicatur. Atque proprium simul & inseparabile in

Quid pulsuum afflictatio.

Cap. 7.

Loco citato.

Ex vrina.

Crudæ vrina quæ.

Cap. 5.
Ex rigore.

Ex eo quod nulla causa procatarctica antecessit.

Ex casu aliquo, qui in vigore accessionis contigit.

Ex declinationis ratione.

omnibus succeſsionis indicium eſt, quòd febris diaria, quietem integram ſubſequentem non habet. Contingit verò aliquando vbi ephemera febris conſiſtit, aliquod permutationis indicium oſtendi, vtpote indiciis quibuſdam eo tempore apparentibus febris, ex humorum putredine. Verùm multo magis, cùm declinare cœperint, eadem permutatio erit manifeſta, cùm eo tempore abſit ea tranquillitas, quæ adeſſe deberet, neque integra ſuccedit quies, & aliquod putredinis ſignum manifeſtè in calore, pulſu, vrina, aut eorum pluribus magis patebit. in hiſce tamen febribus ex putredine ortis, quæ diarias conſequuntur, in primis vrinis effatu dignum coctionis indicium apparere poterit, erit autem id ratione diariæ priùs ortæ, & non eius, quæ ob putredinem generatur, & eandem conſequitur.

Cur febres hecticæ appellentur, & quomodo generantur. Caput XVII.

CONSEQVENS eſt, vt earum febrium, quas Græci ἑκτικοὺς πυρετοὺς appellant, indicia tradamus, priùs tamen quibuſdam animaduerſis non minùs vtilibus, quàm neceſſariis artis medicæ tyronibus, pro curatione, dignotione, ac prognoſtico earundem. Appellarunt porrò has febres hecticas, vel quoniam firmæ, ac fixæ ſunt; quemadmodum habitus, quoniam eos affectus, qui ægrè diſcutiuntur ἐν ἕξει Græci vocant, ſeu καθ' ἕξιν, quemadmodum eos, qui facilè diſcutiuntur ἐν σχέσει, ſeu κατὰ σχέσιν, appellant: vel quoniam ipſum corporis habitum comprehenderunt. (ſic enim vocare conſueuerunt ſolidas partes hu-
Cap. 3.
midis ex aduerſo diſtinguentes, vt patet primo de differentiis febrium) quæ igitur febres ægrè diſcutiuntur, ipſúmque corporis habitum comprehendunt,
Habitus corporis quid.
hecticæ nuncupantur. Intelligo autem cum Galeno corporis habitum, eiuſdem corporis partes ſolidas, ex aduerſo diſtinctas humidis, per humidas intelligendo tum humores, tum ſpiritus. Hæc nanque ſunt illa tria, quæ noſtra
6. de morb. vulg. part. 7.
conſtituunt corpora, vt antea docuimus Hippocratis auctoritate; continentia inquam, contenta, & impetum facientia ab eodem appellata. Qua etiam ratione ſimul cum Galeno negauimus, neque plura, neque pauciora febrium
Partium ſolidarum triplex ſubſtantia.
genera prima reperiri poſſe. Atqui ſolidæ partes hoc modo intellectæ, ex triplici ſubſtantia conſtituuntur, vna, quæ veluti ros quidam exiſtit inſperſus in ſpatiis inanibus dictarum partium, qui etiam natiua, ſeu naturalis humiditas ab eodem Galeno appellari ſolet, vt liquet libro primo de differentiis febr.
Ros. 1. de diff. feb. cap. 9. 7. cap. 6. & 11. cap. vlt.
interim humor proprius partium ſimilarium, ex quo partes ipſæ nutriuntur, ab eo nominatur, vt ſeptimo, & decimo methodi medendi, ſcriptum eſt. Hanc humiditatem, ceu rorem quendam in omnibus ſparſum animalis partibus, proprium vnde partes nutriuntur naturalem humorem appellatum, innatum quoque ſpiritum Galenus appellare conſueuit, non vniuerſum, ſed eiuſdem non paruam ſubſtantiam in eo conſiſtere faſſus eſt. Nam hunc innatum ſpiritum, in omnibus contineri partibus, ſed non vndequaque eſſe ſui ſimilem; vetuti nec ſanguinem eſſe neceſſe dixit: tum in ſpatiis inanibus, non paruam eius ineſſe ſubſtantiam, imò potius veluti materiam quandam leuiculam etiamnum mutationem expoſcentem ad innati ſpiritus qualitatibus ſuis abſoluti generationem. Nihilo ſecius tamen iam tum etiam admodum ad natura-
Cap. 8.
lia opera conducentem aſſeruit, quinto de ſimplicium medicamentorum fa-
Carnoſa ſubſtantia.
cultatibus. Altera eſt, quæ ab eodem Galeno ſubſtantia carnoſa, ac adipoſa dicitur: quæ ſubſtantia ex humore concreto conſtat. Tertia eſt, quæ fibroſa
Fibroſa.
& membranoſa nuncupatur, citato libro ſeptimo, & decimo de medendi methodo. Harum partium quantitas, par ſemper manet, ſed iis, qui adhuc inaugentur numero duntaxat, qui verò abſoluti iam ſunt, etiam magnitudine, carnoſæ verò ſubſtantiæ magnitudo variatur, etiamſi non augeatur animans.
Cap. 3.
Pari modo & ſpiritus ſubſtantia, inquit Galenus vndecimo method. tantum non

non quolibet momento,tum minor,tum maior conspicitur, ex quibus tribus partibus,naturam constare,eodem loco fatetur.Has quoque fibrosas & membranosas substantias, quandoque solidas duntaxat appellauit, seu solidiores distinctas à carnosa,seu adiposa,& rorida, vt liquet eodem 7.meth. med.cùm dicebat siccitatem insanabilem esse,si prorsus sit consummata. Est autẽ prorsus consummata,vbi solida similarium partium substantia,reddita est siccior, similiter & 10.eiusdem,ipsius verò inquit,solidis siccatis,fieri nequit, vt homo prorsus persanetur.Nam primum eiusmodi febris propriam partium humiditatem ex qua nutriuntur,depascit,hinc verò ad carnosum genus transit, quod circa tum fibrosas,tum membranosas partes solidorum corporum hæret; ita deinde ipsas solidas populatur: & paulò ante fieri non posse dicebat, vt solidarum partium siccitas consummata sanetur.Quibus in locis per solidas partes, membranosas duntaxat & fibrosas substantias intellexit. Et 11.eiusdem, naturam,vt diximus,ex tribus partibus constare fatebatur, ex spiritus, & earum,quæ dicuntur verè solidæ,substantia;& tertia ab iis carnosa, quæ cuique particulæ est sua: verè solidas appellans partes fibrosas & membranosas, à carnosis distinctas,quamuis citato primo libro de differ. febrium,aliter senserit;quemadmodum etiam com.aphoris.7. 2. libri, quo loco carnosam partem, contineri in solidarum appellatione,ostendit,asserens, quæ enim pauco tempore extenuata sunt corpora,ab humorum & spirituum euacuatione, non ex solidorum colliquatione id perpessa sunt:quæ verò longo tempore extenuantur,iis carnes contabescunt & reliqua.Quòd verò propriæ & veræ partes solidæ,sint iam dictæ fibrosæ & membranosæ substantiæ, quas ex semine genitali conditas esse Gale.fatetur,patet tum libro de semine,tum etiam commen. aphoris.15.primi libri,& propterea cùm pereunt,iterum gigni non posse, cùm reliquæ duæ si pereant,regigni possunt,luce clariùs Galen.10. metho. meden. manifestauit,iis verbis{ illud potius intelliges singularum particularum substantiæ molem ex tali maximè completam esse natura,quæ vtique vt in sinuosis vlceribus videre licet,& perire, & regigni potest. At verò nec fibrosa, nec neruosa,membranosáve natura eandem generationem habere cernitur}.Cæterùm quamuis hæ præcipuæ ac propriæ solidæ partes,seu solidiores à Galeno quandoque nuncupentur;cùm tamen asserimus præter naturam calorem, in huiusmodi febribus, in solidis partibus accendi; per solidas animalis partes, eas vniuersas subintelligimus,quæ humidis ex aduerso distinguuntur,hoc est, prout substantia sunt diuersa,à spiritibus & humoribus, quas duas substãtias, cùm calor præter naturam occupauerat,duo reliqua iam dicta prima febrium genera oriebantur.In cuius febris hecticæ generatione, quemadmodum etiã de reliquis demonstrauimus,opus est vt ipsius cordis partes solidæ accendantur,vt ea generetur:quanquam & per essentiam, & primò sæpe; interim verò & per consensum, & secundariò eædem solidæ cordis partes affici possint, aliàs haudquaquam febres hecticæ gigni possent. Quomodocunque autem generentur,duplici via ortum habere possunt, nam sæpenumero ex ardentibus febribus,quæ adeò protrahuntur, vt longitudine temporis, humorem in cordis corpore contentum exsiccent, aut consumant, ortum habent, sæpe etiam in hanc febrem incidunt,qui ex diariis,aut ardentibus, atque acutis febribus,rectè curati non sunt:& præsertim qui cùm aquæ frigidæ potu indigerent,præter id quod eam non biberint,nullum aliud refrigerans medicamen thoraci, ac præcordiis medici apposuerunt, aut cataplasmata etiam calida eisdem partibus adhibuerunt:ex iocinoris quoque, aut ventriculi inflammatione,si diu febrem tolerauerint ægri, insequuntur febres hecticæ; aliquando etiam ex pulmonis,aut thoracis affectibus, oriuntur: & vt simpliciter dicam, ex omnibus diuturnis inflammationibus, quæ nobiliores partes occupauerunt, læuitatibus intestinorum, alui profluuiis, ac dysenteriis, insequente totius animalis, ac præsertim corporis cordis febrili caliditate, quæ cum diffi-

Per solidas partes aliquando fibrosæ solæ intelliguntur. Locis supra citatis.

Loco citato.

cap.13.& 11. Cap.vlt.

Cum sermo habetur de febribus hecticis, quid per solidas partes intelligimus. In omni febre hectica cor afficitur. Hecticarũ generandarum duplex via.

cultate amouetur. Reliqua autem & secunda via, ortum habent febres hecticæ, cùm statim ab initio inuaserint similem primi sui ortum ephemeris facientes, aut ex tristitia, aut ira, aut lassitudine nimia, vnà cum solis feruore contracta: quicunque verò natura sunt sicciores, ac præsertim si vnà calidam habuerint temperaturam, vitámque elegerint in laboribus, vigiliis, ac curis, victúque pauco, hos statim ab initio solet hectica febris inuadere, ex ira, vel tristitia, ac magis æstate, statúque temporis calido & sicco, ac loco præterea consimili, vt inquit Galenus primo de differentiis febrium. Nam nullus eorum qui habitu corporis præditi sunt humidiore, statim ab initio huiuscemodi febre correptus fuit: licet Galenus 7. de crisibus, in fine, fateatur quòd nulla febris hectica in primis diebus, sed in progressu temporis fiat. Illud tamen intelligere oportet, modò à procatarcticis causis originem non habeat, nam citra has nunquam ab initio febres hecticæ inuadere consueuerunt; vt ipsemet testis est eodem primo de differentiis febrium, cùm ait {quoniam ephemeræ omnes à procatarcticis, siue præincipientibus causis originem habent, hecticæ autem quando sine his generantur, nunquam ab initio inuadere consueuerunt} id quoque confirmauit Paulus cap. 31. libri secundi, quo etiam loco duplicem iam dictum modum generationis harum febrium conscripsit.

Cap. 8.

Intellectus loci Galeni.

Num omnes partes, quæ solidæ appellantur, in febribus hecticis accendantur, & num semper cum siccitate copulentur, & quemadmodum cum marasmo conueniant & dissideant. Caput XVIII.

SED quæres num omnes solidarum partium substantiæ, quas tres asseruimus esse cum Galeno (ipsas solidas aduersus humitas distinguentes) in huius febris generatione, semper accendantur, seu calefactæ sint, an vna duntaxat, vel duæ ipsarum calefactæ sint, reliquæ, vel reliqua incalescant? Huic satisfacere videtur Galenus eodem primo de differentiis febrium, & 10. metho. meden. cùm dicebat febrem hanc primùm propriam partium humiditatem depascere; hinc ad carnosum genus transire; & ita deinde ipsas solidas verè dictas populari, principiúmque febris hecticæ esse cùm primùm cordis temperies euerti inceperit neque natiua humiditas protinus aboletur, neque virtus plurimùm laborat, sed primò fit velut quædam efferuescentia humiditatis, quo in tempore facile est huiuscemodi febrem sanare, dicebat tanquam nihil adhuc virtute perpessa: ratione quoque confirmari poterit. Nam cùm tres iam dictæ substantiæ, quæ partes solidas constituunt, satis diuersæ sint, atque inter se distent, saltem tenuitate, & crassitudine, nulli in dubium venit, quòd quæ tenuior existit, promptiùs accendatur, cùm omnis tenuis substantia, prómptiùs, quàm crassa alteretur, ex Galeno, citato primo libro de differentiis febrium. Cùm itaque tenuioris substantiæ sit natiua illa humiditas seu ros dispersus in spatiis intermediis dictarum partium, quàm reliquæ duæ, & carnosa seu adiposa adhuc tenuior sit, quàm fibrosa & membranosa, consequens est, vt ille natiuus humor primo, carnosa & adiposa substantia, secundò & vltimò membranosa, & fibrosa, accendantur in febre hectica: neque vnquam ordo hic peruerti contingat, nec inuicem implicari possint, si plures dentur differentiæ, seu species hecticæ febris; quemadmodum nos cum Galeno tenemus, & in sequentibus declarare conabimur. At qui fiet, interrogabis, quòd ordo hic peruerti non valeat, nec febres eædem complicari possint, cùm in febribus quæ ex putredine ortum habent, ordo hic quandoque peruertatur? etenim videmus ex pituita putrescēre, interim ex atra bile febres à principio generari, non autem ex bile quæ est tenuior. Insuper sæpenumero & hæ febres inter sese complicantur, vt patet secundo de differentiis febrium, secundo de crisibus, & sexcentis aliis in locis. Huic respondemus parum rectè tres has sub

cap. 1. & 10. Cap vlt.

Hectica primùm humiditatē partiū propriā depascitur, deinde alias partes inuadit.

Loco supra citato.

Cap. 7.

Cap. 7.

has substantias partes solidas constituentes, tribus humoribus, seu potius excrementis similasse. Hi nanque præsertim cùm excrementa sunt, ac putrescentia, haud vllam constituunt nostri corporis substantiam, quemadmodum rorida substantia, carnosa, ac membranosa. Quo fit vt illi pro maiori vel minori quàm habent aptitudinem suscipiendi calorem præter naturam, indifferenter possint à principio ab eodem occupari; licet vnus substantia quàm alter fuerit tenuior; quod haudquaquam negauit Galenus, imò illud sæpiùs contingere affirmauit, præsertim citato libro primo de differentiis febr. cùm dicebat. {nam dispositio febrilis aliàs ex aliis eorum, quæ ante diximus sumit initium. Istæ verò tres substátiæ, quæ solidas animalis partes constituunt, propterea quòd tenuitate, & crassitudine inter se distant, sunt copulatæ in vna natura, vnóque genere eorum quæ corpus constituunt, quod genus cùm à calore præter naturam occupatur; febres hecticas parit, verùm cùm non ex similari, æquali, atque homogenea substantia constet, sed dissimilari inæquali & diuersa, quæ tenuior earum existit, necesse omnino est, vt primò afficiatur ac calfacta sit, reliquæ verò duæ calfiant.} Qua etiam ratione cùm ordo hic peruerti non possit: nam semper in vna substantia quæ dissimilaris existit, si accendatur calor præter naturam, pars tenuior promptiùs & priùs accenditur, patere poterit, cur est quòd si plures sint differentiæ seu species febris hecticæ, eædem complicari non possint, sed perpetuò vnam altera consequatur, ac incipiat ea in qua efferuescit seu calfactus est innatus humor, seu roridus, qui in spatiis inanibus, præsertim ipsius corporis cordis, continetur: sequatur deinceps carnosarum, & adiposarum partium, atque ita demum fibrosarum ac membranosarum accensio. Illæ item febres quæ in humoribus accenduntur, per putredinem habent generationem, quæ verò hecticæ appellatæ vel per motum, vel per adhæsum, quo fit vt in illis ordo haud ægrè peruerti possit, ob maiorem, vel minorem quam habent aptitudinem humores vt putrescant, in hecticis verò, semper quod promptiùs sua natura alterari consueuit, primò accenditur, cùm neque in reliquis solidarum partium substantiis, quæ crassiores natura sunt, accensionis promptitudo magis quàm in tenuioribus reperiri possit. Etenim in febribus, quæ per hos affectus ortum habent, nulla alia aptitudo, vt promptiùs accendatur eorum materia, reperiri potest, quàm tenuitas substantiæ frigiditate non reluctante, ob id vbi spiritus non fuerint, necessarium omnino est, vt humor hic inspersus per spatia inania existat, non autem carnosa, aut membranosa substantia. Num verò hecticæ febres perpetuò cum siccitate coniunctæ sint, vel interim sine siccitate consistere valeant, nondum liquet, quamuis febris ipsa affectio sit semper calida & sicca; vt priùs cum Galeno & Hippocrati conclusum est. Vt verò huius quæsiti veritas pateat, animaduersione dignum est, quòd cùm asserimus num febris hectica quæpiam citra siccitatem consistere queat, non de ea siccitate verba facimus, quæ necessariò febrem, quà febris est, consequitur, sed intelligimus per siccitatem marasmum seu tabem, quæ quidem corruptio corporis viuentis est ex siccitate, ita vt idem sit, ac si dicas num febris hectica possit quandoque absque marasmo, tabe, seu siccitate alicuius substantiæ solidarum partium consistere. Pro quo iterum animaduertas oportet quatuor in vniuersum nostris corporibus esse siccitates, à Galeno scriptas septimo metho. meden. quarum vna est partium quæ verè solidæ appellantur, membranosæ inquam, ac fibrosæ substantiæ; altera est adiposæ & carnosæ. Tertia cùm propria humiditas vnde partes nutriuntur omnino est assumpta, diuersa ab iis: & quarta siccitas est quæ in propriis cuiusque particulæ exilibus arteriis venísque consistit, quæ etiam ex sanguinis penuria prouenit: nam venæ succo sunt inanitæ; hic verò succus, seu sanguis qui in iam dictis exilibus continetur venis atque arteriis, de propria partium solidarum substantia non est: quocirca etsi in febre hectica quandoque exsiccetur, eam tamen

siccitati

Loco citato.

Secũda capitis pars. An hectica semper cum siccitate sit coniuncta?

Siccitas quadruplex. cap. 5. & 6.

ſiccitati coniunctam eſſe haudquaquam aſſerimus, neque idem ſuccus inter ſecundas(vt aiunt)humiditates, connumerari debet, vt quibuſdã falsò viſum eſt;cùm adhuc ſanguis ſit,& intra vaſa contineatur: & propterea Gal. eodem 7.de meth.med.narratis tribus ſiccitatibus, volens de hac quarta verba facere,dicebat.{Diuerſa ab iis ſiccitas eſt,quæ in propriis cuiuſque particulæ exilibus arteriis,veníſque conſiſtit:}& paulo infra,{facillima verò omnium ſanatu, quarta eſt, aſſerebat, in qua venæ ſucco ſunt inanitæ.} De reliquis itaque ſiccitatibus ſubintelligere oportet,cùm dicimus febrem hecticã eſſe cum ſiccitate coniunctam,quam iterum conſiſtere citra ſiccitatem,quandoque poſſe, cum Gale.fatemur:quoniam ſine ſiccitate,ſæpius hecticæ febres conſiſtunt,inquit primo de differ.feb.& paulò ante duplex eſſe hecticarum febrium genus, definierat:quarum vnum cum tabe,reliquum abſque ea eſſe fatebatur.Etenim primo fit velut quædam efferueſcentia natiuæ humiditatis,cùm primo hectica generatur febris,neque eadem protinus aboletur, quo in tempore vſque dum conſumptio quædam eiuſdem roridæ humiditatis efferueſcentiam ſequatur, febrem hecticam abſque ſiccitate,ſeu tabe conſiſtere, clarum eſt,apud eundẽ Galenum citato libro 1.de differentiis febrium.Nam donec pars aliqua huius humoris diſperſi in ſpatiis particularum conſimilium intermediis, potiſsimũ ipſius cordis reſeruatur, ſolùm febris hectica exiſtit, vt ipſe inquit, nondum etiam tabida,id etiam confirmauit Paulus cap.31.libri 2.his verbis. Quouſque igitur humiditatis aliquid reliquum eſt,hectica ſolùm febris dicitur, cùm verò periclitatur,ne nihil ampliùs humoris ſuperſit, abſolutus iam marcor conſtituitur.Hinc ſequitur,quòd licet in tali efferueſcentia, humiditatis pars aliqua exſiccetur, nondum tamen ſiccitati copulatam febrem hecticam aſſerimus. Etenim quouſque pars aliqua huius humoris reſeruatur in corpore cordis contenti,& non vniuerſa fuerit abſumpta, ſiccitatem haudquaquam eſſe fatemur,& propterea neque febri hecticæ coniunctam eſſe;id quod confirmauerat Gal.citato lib. 7.de meth.med. cùm de ſiccitatibus verba faciens dicebat.{etiam,tertia videlicet,ſiccitas eſt,cùm propria humiditas vnde partes nutriuntur,omnino eſt abſumpta:}eſt enim ipſius tabis(quam μαρασμὸν Græci appellant)principium,cùm primùm febris hectica propriam partium humiditatem ex qua nutriuntur,depaſcit,ac præſertim ipſius cordis: ſine cuius ſiccitate, neque maraſmus gigni poteſt, vt liquet, tum eodem primo de differentiis febrium,& 10.meth.tum etiam libro de maraſmo, qui interim ſimplex, quandoque compoſitus exiſtit,ſimplex,vbi ex ſiccitate duntaxat corpora corrumpantur,quamuis permanere ſiccitas ipſa per ſe, non mutata oppoſitione, quæ conſiſtit ex calido,& frigido,non poteſt, vt liquet 10. metho.meden. compoſitus, vbi aut caliditas, aut frigiditas immodica, ſiccitati aſſerit. Atqui ex inediis, ſimplicem oriri tabem contingit, ex frigiditate ſiccitati accedente, maraſmus ſenio confectos habet:íſque natura conſequitur, ac in decrepita ætate accidere ſolet,extincto natiuo calore,quod nil aliud eſt quàm mors, quæ ſine ſenſu doloris,ac ſecundum naturam ex ſiccitate contingit, vt citato libro 1.de differentiis febrium liquet. Conſueuerunt etiam & præter naturam hoc modo contabeſcere,quæ affectio à Philippo ſenium ex morbo vocatur; in quã non ſolum ſenes, ſed etiam pueros vidimus incidiſſe quàm plurimos, inquit Galenus citato loco. Qui verò maraſmus ex calore fit, febribus quibuſdam hecticis contingit,non omnibus,de quo præſens eſt ſermo,quanquam & alius quoque reperiatur maraſmus, qui ſyncopoſus ab eodem Galeno citato libro de maraſmo appellatur,diſtinctus à frigido, & ab hoc quem exurentem nuncupat,& in quibuſdam hecticis contingit febribus. Incipit autem hic exurens maraſmus,quando natiuus humor, qui in vnoquoque diſpergitur corpore, in ſpatiis particularum conſimilium intermediis, ac in cordis ſubſtantia aboleri periclitatur:cùm verò iam res eò periculi peruenerit, vt nihil ex tali humiditate ſuperſit, tunc exquiſita tabes exiſtit. Verùm ſi ad carnoſum genus tran-

Hectica quandoque citra ſiccitatem. cap.8.

Loco citato.

Cap.5.& 6.

Tabes ſiue maraſmus.

Locis citatis.

Simplex.

Compoſitus.

Cap.8.

Cap.5.

Maraſmus incipiens.

Increſcens.

transit, quod circa tum fibrosas, tum membranosas partes solidorum corporum hæret, ita vt caro, & adeps sint liquatæ, tunc non amplius incipere, sed increscere marasmum dicimus, at deinde cùm ipsas solidas verè dictas partes populatur, tunc vigere marasmum, non absque ratione asserimus: quòd si mauis, non in tria tempora: sed in tres species marasmum distinguere, pro diuersa natura, seu substantia partium quas depascit, quæ solidas (quas diximus) partes constituunt, haudquaquam reclamabimus: neque illud Hippocratis ac Galeni pugnabit, vnus etenim erit, per tria tempora dissidens, si per solidas partes, eas totas intelligamus, quæ ex aduerso distinguuntur humidis. Tres non ab re etiam dici poterunt, si diuersas substantias quæ iam dictas solidas partes constituunt, tanquam diuersas specie naturas habentes seorsum considerauerimus. Cæterùm siue vnus, siue plures dicantur esse marasmi, satis sit nosse febrem hecticam, interim absque eo consistere posse, vtpote ea incipiente. Incipit autem febris hectica, à quacũque generetur causa, eo tempore quo quædam velut efferuescẽtia fit ipsius innatæ humiditatis dispersæ in spatiis intermediis consimilium particularum; præcipuè tamen ipsius cordis, cùm neq; vlla hectica febris effici possit, priusquàm cor ipsum afficiatur, vt sæpiùs dictum est: quo tempore, naturalis cordis temperies euerti incipit, licet virtus plurimùm non laboret, neque iam dicta humiditas protinus aboleatur. Deinceps cùm consumptio quædam efferuescentiam sequitur, eadémque in longum tempus protracta, ipsæ similares particulæ, quæ sunt veluti cordis elementa, sicciores redduntur, atque etiam alimenti inopia tenuiores, ac tantum virtus laborat, quantum siccitas atque caliditas in ipsa febre inualuerit, hoc tempus non amplius initium, sed incrementum febris hecticæ appellari potest: habet tamen maioris, minorísque ratione, non paruam latitudinem, vt paulò pòst dicemus. Vbi verò non tantùm humor in corpore cordis contentus, & carnosæ seu adiposæ partes eiusdem consumptæ fuerint, verùm etiam ad fibrosas & membranosas, siccitas peruenerit, atque eas populetur febris hectica, tunc exquisitè eam consistere dicimus, atque omnino tabidam esse, vtque ab ea passione non differat, quæ verè exquisita tabes appellatur: quamuis febris hæc non tantum sicca, sed etiam calida sit affectio; vt liquet eodem primo de differentiis febrium. Ex quibus haud ægrè quispiam percipere poterit, qua ratione marasmi principium, à principio febris hecticæ differt, nam illud est cùm omnino rorida humiditas fuerit consumpta, hecticæ verò principium erit, cùm talis humiditas efferuescat, perdurat autem quousque eiusdem pars aliqua reseruatur; quo etiam tempore febris hectica duntaxat, nondum autem tabida appellabitur. Incrementum insuper febris hecticæ ab eo, quod marasmi existit, non minùs dissentire videtur: etenim in eius incremento, non modò carnosæ & adiposæ partes colliquantur, verùm etiam humor hic absumitur, qui priùs in eius principio velut quandam efferuescentiam passus erat. At in incremento marasmi modò dictæ carnosæ & adiposæ substantiæ duntaxat colliquantur, cùm in eius principio natiuus humor omnino fuerit absumptus. Determino autem principium cum Galeno non dierum, aut horarum numero, sed ipso dispositionis modo, in summo autem vigore, omnino conueniunt febris hectica, & marasmus, cum ambo consistere fateamur, eo tempore, quo fibrosæ & membranosæ substantiæ, cordis præsertim, verè solidæ appellatæ, ab eisdem consumantur: tunc enim tale aliquid cor patitur, quale lucernæ lychnium, seu fomes, cùm plurimum exustus fuerit, nam qui ita torrefactus est, frangitur atque dissoluitur, & ex ariditate continuitatem amittit, adeò vt neque si magnam olei copiam superinfundas flamma abundantior possit accendi; talis siquidem est febris, quæ est tabida omnino, vtque ab ea passione non differat, quæ tabes appellatur, vt priùs dictum est.

In vigore.

Hectica incipiens.

Increscens.

In vigore.

Loco citato.

Quomodo vnum, duo, & tria dici poßint febrium hecticarum genera.

Caput XIX.

Vnum hecticarum febr. genus dici posse.

SED occasione eorum quæ diximus, non ab re quæres, num vnũ duntaxat sit febrium hecticarum genus, vel duo, aut tria, vel plura esse posint genera, species seu differentias dixeris? Huic breuiter hunc in modum satisfacere licebit, asserens cum Galeno vnum esse genus febrium hecticarum, si modò taliter dictæ sint, quoniam ipium corporis habitum comprehenderunt, per corporis habitum solidas subintelligentes corporis partes, humidis ex aduerso distinctas, vnum etenim est harum partium genus, continentia ab Hippocrate solidæ à Galeno appellatæ, & propterea cùm hoc genus calor præter naturam occupauerit, vnum duntaxat febrium genus etiam orietur, ex aduerso & eis quæ ex humorum putredine oriuntur distinctum, licet genus hoc febrium hecticarum, & id quod ex putredine humorum generatur sub vno genere, quod quidem nullũ nomen commune sortitum est (diariis ex aduerso distinctum) contineri possunt, vt patet eodem primo de differentiis febrium. Cæterùm quamuis hæc ratione vna duntaxat febris hectica dici posit, tamen pro diuerso ipsius dispositionis modo eam licebit cum Galeno in tria tempora, seu tres gradus subdistinguere, in principium videlicet, seu primum gradum, quod quidem existit, cùm quædam veluti efferuescentia fit natiui humoris dispersi in spatiis intermediis earundem partium solidarum; perdurat autem quousque pars aliqua eiusdem humoris reseruatur, & in incrementum seu secundum gradum, quod à consumptione, quæ efferuescentiam sequatur, exorditur: protelatur autem hoc tempus, seu secundus gradus febris hecticæ, quoad vniuersus humor, & carnosa seu adiposa substantia, cordis præsertim, liquefiat ac consummetur, cùm verò fibrosas & membranosas cordis partes febris hæc depopulatur, non ampliùs incrementum, nec secundum gradum, sed summum vigorem, & tertium gradum ipsius febris hecticæ appellabimus. At si febrem hanc consideraueris, prout citra marasmum, tabem, seu consumptionem dictarum partium solidarum consistere poterit, vel cum earundem consumptione, cum eodem Galeno primo de differentiis febrium, fatemur duplex esse febrium hecticarum genus; quorum vnum est citra tabem, reliquum verò cum tabe: quapropter, posita hac febrium hecticarum distinctione, dicebat Galenus. {Febrium autem hecticarum quandoquidem duplex est, vt nuper definiuimus, genus earum:} Indicia deinceps exponamus, nec propterea cum eodem Galeno negamus tres posse dici differentias seu species hecticarum febrium, quinimò illud affirmare non veremur. Nã si tres diuersæ substantiæ: vt sæpiùs diximus, partes solidas constituunt, nec præter naturam calor cùm primum febris hectica generatur, æqualiter eas occupat, sed earundem vna primò sufficienter incaluit, reliquæ verò incalescunt; & deinde pasim ad reliquas duas pertransit, nõ sine forti ratione fateri posimus, hac ratione partibus solidis definitis, prout in se tres diuersas substantias continent, quæ non æqualiter, sed pasim, ac ordine quodam præter naturam calorem admittunt, tres esse hecticarum febriũ differentias seu species, cùm & dictæ substantiæ specie quoque differãt. Quarum vna ac prima erit cùm calfactum esse in natiua humiditate susceptum fuerit, eadem veluti efferuescentiam quandam perpessa. Erit & secunda species cùm humiditas hæc natiua fuerit abolita, consumptáque carnosa ac adiposa substãtia, quibus siccioribus redditis, ac verè solidis partibus exsiccatis, fibrosis inquam, ac membranosis, tertia species febris hecticæ generabitur. Quod insuper confirmare videtur Galenus citato primo libro de differentiis febrium, nam narratis signis febris hecticæ, quæ omnino tabida existit; insuper definito principio generationis ipsius febris citra tabẽ, subdebat hæc verba: {deinde autem consumptio quædam efferuescentiam sequitur hácque in longum

Cap. 7.

Hecticarũ tria tempora, seu gradus, duplex genus, seu triplex, dici posse.

Loco superiori cap. citato.

Cap. 9.

longum iam protracta, ipsæ similares particulæ, quæ sunt veluti cordis elemẽta, sicciores redduntur, atque inopia alimenti tenuiores: & tantum virtus laborat, quantum siccitas atque caliditas in ipsa febre inualuerit, quando earũ altera exuperans, virtutem imbecilliorem reddere potuit, huiuscemodi febris iam quodammodo ad vtranque partem declinat, ac medium obtinet locũ, inter eam tabidam febrem, quæ penitus curam non admittit, atque illam de qua paulò ante diximus, quę facillimè curari potest, sunt verò & in hac latitudines multæ: quoniam & dispositiones ipsius multæ in eo quòd magis, & minùs diuersitates: quæ igitur æqualiter distat ab vtraque, & ea scilicet quæ exquisitè tabida est, atque illa in qua nihil est adhuc tale, medio quodammodo se habet ad curationem, dubio ad partes ambas inclinans momento: quæ autem proximior tabidæ fuerit, periculo vicinior est: cùm quæ alteri primæ magis adhæret, non paruam salutis spem possit afferre:} His verbis asserere videtur Galen. tres esse hecticarum febrium species, seu differentias, nam positis duabus extremis, altera citra tabem, altera verò omnino tabida, constituit mediam, eã inquiens, quodammodo ad vtramque partem declinare, ac medium obtinere locum, inter omnino tabidam, quæ penitus curam non admittebat, & illam quæ facillimè in principio curari poterat. Præterea ipsam cum latitudine magna consistere affirmauit, maioris, minorísque ratione, non ab re, quoniam cũ sub ea nedum roridæ humiditatis, verumetiam carnosæ & adiposæ substantiæ siccitas contineatur, prout æqualiter, magis, aut minùs earundem substantiarum pars esset absumpta, eo æqualiter, magis, minúsve ad vnam vel alteram febrem declinare, atque propterea maioris, minorísque periculi existere. Quòd verò hæ febres, licet specie differant, inter sese complicari nequeant, neque in earum generatione ordo peruerti queat, ex iam dictis patere potest. Vnum itaque esse febrium hecticarum genus, nec minùs & duo, neque à ratione alienum esse tria genera, seu tres species ac differentias, neque plures dari posse, cum Galeno fateri haudquaquam veremur, modò eas diuersa ratione consideraueris, sed tempus est vt earum indicia deinceps exponamus.

Quæ sint febrium hecticarum indicia communia, examinatúrque exemplum Gale. de calce aqua conspersa. *Caput X X.*

COMMVNE est omnibus hecticis febribus quòd pusillæ, ac semper à principio ad finem vsque sint æquales, inquit Galen. 1. de differ. feb. & 3. de præsag. ex pul. febrium hecticarum, duo hęc sunt propria signa, dicebat, si perpetuò sibi illæ similes sint, nec inuasionem vllam accessionis, nec incrementum nec vigorem, nec remissionem habeant, nec ferè febricitare se percipiet ægrotus: in quibus etiam febribus, neque multa occurrit tangenti caliditas, quãuis acris, ac mordax (non tamen adeo vt in febribus quæ ex putredine ortum habent) eadẽ insuper licet primò tactu mitis ac debilis sentiatur, processu tamen temporis, cùm plus tãgendo immoraberis, paulatim acredinem, atque erosionem quandam ostendet, atq; etiam arida manui se offeret, id quoque confirmauit Paulus cap. 31. lib. 21. asserens, caliditas autem primo occursu languida, paulo post acris, & erodens erumpit: cùm etiam arteriæ circunstantibus partibus calidiores sentiuntur, maximum sunt hecticarum febrium indicium, vt liquet ci tato lib. 1. de differẽ. febr. si quidem hoc illis nequaquam aliis aduenit in febribus: manifestiùs autem hic accidit casus, cùm loti fuerint ægrotantes, aut quouis alio modo calfacti & lassati, ita vt aliqua profluat humiditas, ac caliditas efflet: tum etenim aliis partibus omnibus calor percipitur moderatus, vbi calor ita expirauerit: qui verò in arteriis est, nihilo minor sentitur: est verò eius manifestus sensus, cùm se pulsus attollunt, qui neque ipsi in talibus expirationibus permutantur, sed continuè in eodem statu perseuerant. Pulsus

Signa hecticarũ, æqualitas accessionum.
cap. 9.
Cap. 7.
Caliditas nõ multa, sed acris, &c.

Arteriarũ caliditas.
Cap. 9.

Pulsus ydẽ

qui diariarum.
cap. 7.

febris hecticę, pari modo quantum in iis est, in easdem differentias conuertũt, ampliúsque in his mutatur celeritas, inquit Gal. citato lib. 3. de præsag. ex pul. dicit autem in easdem differentias, in quas omnes diariæ mutant: nam de iis priùs verba fecerat. Sunt autem hæ differentiæ, magnitudo, celeritas, & crebritas: quamuis, vt ipse fatetur, in febribus hecticis, ampliùs mutetur celeritas; verùm post multa eodem in loco scripsit hæc verba. { nec magnus pulsus, nec vehemens cum hecticis febribus vnquam concurrunt, sed si alterutrum habeant horum, non sunt hecticæ. }De vehementi clarum est, cùm perpetuò in hecticis febribus imbecilla sit vitalis facultas, quoniam intemperatum cordis corpus existit, vtpote cùm incaluerit iam, licet in principio plurimum non laboret: comes etenim est intemperiei imbecillitas facultatis, quemadmodum temperiei, robur. De magno autem fateri possumus quòd licet febres hecticæ quantum in ipsis est, in magnitudinem quodammodo pulsus mutent, quamuis minùs quàm cæteræ febres quà febres sunt, cùm minùs in eis vsus vrgeat; quia tamen perpetuò cum eis facultatis vitalis imbecillitas associatur ob mox ante dictam causam, ob id magnus pulsus esse non poterit, cùm vna ex causis magnitudinis deficiat, quæ est virium robur, semper interim & altera quoque quæ est instrumentorum obtemperãtia propter duritiem ex siccitate contractam, quapropter idem Galenus asserebat quòd si cùm febribus concurrat alius affectus, mixtam oportebit esse mutationem ex illa & hac quæ comitatur febri, quinimò de hecticis sic scriptum reliquit citato loco, quòd nisi alter cum iis affectus casu coëat, ne incipiant quidem vnquam, quamuis hectica febris rarissimè à primo die existat: ex quo affectu vitalem facultatem, aut instrumenta variari contingit; & non vsum duntaxat, quemadmodum ab ipsis febribus hecticis quatenus febres sunt: quinimò collatione facta ad pulsus, qui sunt in febribus synochis dictis, minores, rariores, ac tardiores tanto sunt hecticarum febrium pulsus, quanto etiam earum caliditas minor est: vt patet lib. 1. de diff. febrium. Proprium item & inseparabile omnibus hecticis febribus indicium est, vbi allato cibo febrem accendi, ita vt caliditatis multitudo sentiatur, ac pulsum ad magnitudinem & velocitatem augeri percipias; ita vt incompressa annotatio facta videatur eo tempore, quo maximè omnes horas suspectas subterfugisse videtur: statim enim hora vna, vel duabus post assumptum cibũ, quæcunque ægrotantem tetigerint, alteram febris accessionem adesse putabunt: voco autem annotationem incompressam, in qua neque horror aliquis, neque extremarum partium frigefactio facta est, neque veluti quædam dormitatio, neque aliqua insignis pigritia, aut omnino inæqualitas aliqua, vel in caliditate, vel in pulsu: adhuc autem magis, neque paruitas, neque debilitas, neque horum aliquid aliud; sed quemadmodum, & cuiq; alteri ex cibo maior, ac velocior pulsus efficitur. Fit quidem aliquãdo & in quibusdã febribus aliis, incompressus ascensus, atsi vniuersum indiciorum aceruum inspexeris, non parum differt: etenim in omnibus aliis febribus huiuscemodi introitus præter cibum assumptum, fiunt incompresi, in febribus autem hecticis, contrario modo se habet omnino, neque etiam fit aliqua annotatio in tempore aliquo, sed est vna febris continua, velut ea quæ synochus appellatur. Verùm in hac veluti flammam plurimam admouenti manum habet occursantem, pulsúsque sunt frequentissimi ac maximi. In hecticis autem febribus, neque multa occurrit caliditas, pulsúsque tanto minores sunt, rariores, ac tardiores iis qui in synochis comprehenduntur, quanto etiam caliditas minor fuerit. Differunt etiam ab aliis febribus, quæ incompressas habent annotationes; hoc maximè febres hecticæ, quòd afflictatio aliqua omnino illis adest cùm cibum assumpserint in accessionis principio, in hecticis, post cibum assumptum, velut quandam afflictationis expertem annotationem fieri contingit; quæ non est, (vt antea diximus) annotatio, manifestius autem die sequenti hæc febris agnoscetur, si diligentiùs obseruabimus, quousque post assumptum cibum in calidi

Loco citato.
Caliditatis incrementũ post cibũ, & pulsũũ mutatio in magnitudi. & velocitate.
Febris annotatio incompressa.

caliditate ac pulſibus alteratio facta perdurauerit: euſque nanque manifeſtè alterata apparebunt, donec ex cibo digeſto ac appoſito cordis ſiccitatem humectauerint; deinceps ad priſtinum habitum reuertetur, in quo anteaquàm cibus aſſumeretur, conſpiciebatur. Quòd ſi alio in tempore cibo refeceris, eo qui ſequitur die, ac rurſus die ſequenti in tempore pariter diuerſo, ſimiliter videbis caliditatem adauctam, & pulſus, vt diximus, alteratos. Iure itaque diximus hoc proprium ac inſeparabile eſſe hecticarum febrium indicium, vt allato cibo ſtatim hora vna aut duabus elapſis, febris accendatur aucta caliditate, ac pulſus ad magnitudinem & velocitatem augeatur, ita vt incompreſſa annotatio facta videatur: ſimile enim eis contingit quod in calce, ac lapidibus calefactis, ſi enim aquam frigidiſsimam infuderis, multo calidiores ſentiuntur, nutriente, vt videtur in ipſis humida ſubſtantia aridam caliditatem, ſi enim quiſpiam intra manus recipiat calcis glebam, eiuſdem paruifaciet caliditatem, quam neque ſentiet, at ſi deponat, aquáve perfundat, videbis quàm primum vehementer calfactam, atque ita feruentem, ſicuti lebetes quando ingenti adhæſerint flammæ, vapores etiam non paucos ab ea efferri conſpicies: quòd ſi etiam tangere auſus fueris, facilè deuri continget; adeo ſi ad ſenſus iudicium referatur, humida caliditas vires habet non parum ſicca euidentiores; vt inquit Galenus citato primo libro de differentiis febrium. Quam Galen. ſimilitudinem parum (vt mea fert opinio) quidam ex Arabum familia intelligens, auſus fuit aſſerere, has cauſas à Galeno traditas accidentales eſſe, & veluti fabulas cantatorum. Sed pace tanti viri dixerim, non propterea hoc contingere faſſus eſt Galen. quòd velut aqua contraria calci exiſtit, ita cibus virtuti nutribili ſit contrarius, atque adeò elongatus, vt ipſe eidem ſit contrarius, ſicut aqua calci, quemadmodum ipſe refert: neque propterea quia contraria calci eſt aqua, vbi ei perfundatur multo calidior ſentitur; ſed ob id quòd humida eſt ſubſtãtia, ex qua arida caliditas veluti nutriri videtur; & quia non paucos ab ea vapores efferri conſpicies, adeò vt ſi etiam tangere auſus fueris, facilè ex hoc deuri continget, vt ipſe inquit citato 1. de differ. febr. quare quemadmodum contingit ipſi calci, quæ debilem obtinet calorem, priùs quàm aqua perfundatur, ita per febres hecticas, (per quas partes corporis ſolidiores magis ignitæ euadunt, & propterea aſsiduè febris hæc in ſe ipſa ſimilis manet) calor contingentibus apparet, veluti in calce debilis: cùm verò cibum aſſumunt ac bibunt, ſimile quiddam accidit quod in calce (vt diximus) aqua perfuſa: quo fit vt contingentes exterius ægrum, multo calidiorem perſentiãt: vt ſecundo prognoſticorum, ab eodem Galeno habetur. Continent nanque febre hectica laborantes, calorem debilem; quoniam calfactum eſſe, in partibus ſolidis conſiſtit, è quibus parum eſt quod euaporat ob ſiccitatem earum, cùm verò alimentum eis apponitur, vtpote humido exiſtente, non ab re earũ partium calor augetur, aucta per alimentum eiuſdem caloris ſubſtantia, quia eodem alimento nutriuntur, & adueniente humida ſubſtantia, magis etiam euaporat: humida etenim caliditas vires habet ſicca euidentiores, vbi ad ſenſus iudicium referatur; quemadmodum Galenus habet libro primo de differentiis febrium. Perſpicuè igitur apparet ob iam dictas cauſas, febrilem calorem in hecticis febribus, ſtatim hora vna, aut duabus adhibito cibo augeri, & quàm maximè vehementer per diductionem illius apparere, & euſque pertа durare, donec ex cibo digeſto, atque appoſito cordis ſiccitas fuerit humecta. Qua etiam ratione pulſus maiores, ac velociores fiunt toto eo tempore, & non quia cibus calorem extraneum adipiſcatur neceſſariò, vt inquit vir iſte; etenim non mutaretur. At quia nutrit, propterea accidit febrilem calorem augeri. Sed qui fieri poſsit (non ab re quæres) vt tam breui tẽpore aſſumpto cibo poſsit & ipſe diſtribui, ac adiici ſolidioribus partibus, & potiſsimũ cordis, ſi priùs vt concoquatur oportet, deinde digeratur, apponatur, agglutinetur, atq; aſsimiletur? At nos facilè cũ Gale. huic ſatisfacere poterimus, illud haud-

Similitudo Galeni, ab Auer. reprehenſa.

Cap. 9.
Auerr. 4. coll. cap. 33.

cõment. 60.

Loco citato.

Quæſtio, cui mox ſatisfacit.

quaquã difficilè contingere poſſe,nam licet deuorato cibo confeſtim ventriculus circa illũ ſe cõtrahat,vt eodẽ fruatur,nutriatúrq; : vbi autẽ eo impletus, ſatiatúſque fuerit,pro onere reliquum habens,ſtatim abiiciat,ac deorſum extrudat,ipſe verò ad aliud opus;nẽpe vt agglutinet, conuertatur,tamen eo etiã tempore,aliquid eiuſdem cibi ad iecur aſcendere clarum eſt, ex eodẽ Gal.lib. 3.de nat.fac.qua ratione ad ventriculum ipſum,non paucæ venæ; portæ dictæ progerminationes attingũt,hócque eſſe primum tempus operis naturæ circa alimentum.In ſecundo id ad inteſtina tranſit,iíſque ipſis & iocinori ad ſaturitatem apponi,tum portiunculã eius exiguam in omnem corporis partem ferri.Quo in tempore quod in primo eſt appoſitum, id ventriculo affigi intellige. In tertia verò temporis portione,ventriculus ex affixo alimento nutritur,ſibi planè aſsimilato.Affiguntur autem tam iocinori,quàm inteſtinis, quæ iis fuerãt appoſita.Præterea in omnes corporis partes,digeſtionem, appoſitionémq; fieri conſtat,vt patet ex citato libro 3.de natura. faculta.Non igitur à ratione alienum eſt, imò veritati quàm maximè conſonum, quòd tenuior quædam alimenti pars,quæ parata magis concoctioni exiſtit, citius ab ipſo ventriculo euecta,& propterea etiam iecori diſtributa (quamuis non integrè vniuerſum alimentum, in eodem ventriculo fuerit concoctum) poſsit ex eodem iocinore,poſt horam vel alteram aſſumpto cibo,in omnem corporis partem ferri,digeri,atq; ſolidis partibus omnibus,præſertim cordis apponi, quo tempore incipit illa incompreſſa annotatio. Producitur autem eouſque, quò vniuerſum concoctum,digeſtúmque alimentum, ſingulis corporis partibus ſolidioribus, ipſiúſque præcipuè cordis,fuerit appoſitum & aſsimilatum. Atque præſertim illud contingere poſſe putamus hectica febre laborantibus, quibus cum inanitæ fuerint, ac ſupercalfactæ partes ſolidæ, promptiùs illud attrahunt. Et quoniam inter cæteras noſtri corporis partes cor etiam facultate vehementi trahendi pollet,vt libro de maraſmo Galenus teſtatur,nec minùs & huic opitulatur,tenuioris ſubſtantiæ, ac concoctu facilis liquidorum ciborum aſſumptio,qui eiuſmodi febre laborantibus, offerri conſueuerunt.

Cap.13.

Cap.5.

Cuiuſlibet febris hecticæ particularia indicia : & quòd ab vrinis pro earum dignotione nullum ſumatur proprium indicium. *Caput XXI.*

INCIPIENTIS verò hecticæ febris, ſeu primi gradus,aut primæ ſpeciei,quæ citra tabem exiſtit, præter iam dicta ſigna, quæ communia cunctis exiſtunt hecticis febribus, quædam propria reperiuntur,per quæ omnia, vbi ſola fuerit, haudquaquam cognitu eſt difficilis: alteri verò aſſociata difficiliùs cognoſcitur, Gal.teſte citato 1.lib.de diffe.feb.Et quoniam bifariam oriri poſſunt, vt ſupeſiùs concluſum eſt,cùm ſtatim ab initio inuadentes,tum etiã quando ad alias nedum diarias,verùm etiam ardentes febres,ac reliquos quoſdam præter naturam affectus,conſequuntur,nos quò breuiores ſimus,ab initio incipiẽtis febris hecticæ ſigna trademus, cùm ex eiſdemmet, ac etiam communibus mox narratis(paucis quibuſdam demptis)eadem poterit dignoſci, quando ad alias febres conſequatur.Cùm autem ab initio nunquam inuadat febris hectica citra procatarcticas cauſas,quas etiam ſupra narrauimus,licebit, vt Galeno viſum eſt,etiam ex ægro interrogato,eam addiſcere. Vbi autem ex aliqua earum habuiſſe principium acceperis, cæteris quidem bene ſe habentibus, appareántque in ipſa prima die omnia generis febrium ephemerarum indicia, febris autem ad diem ſequentem extendatur, neque ad quietem declinãs, neque magis inualeſcens,ariditatémque maiorem in corpore repræſentet, talẽ hecticam fore ſuſpicandum eſt.Quòd ſi vſque ad tertium diem ſine cibo permanſerit,dum tertianæ acceſsionis ſuſpectas horas præterit, nihílque effatu dignum priori acceſſerit febri,aut fuerit imminutum, ſed quædam primæ febris ex

Cap.10.

Hecticæ primæ ſpec. ab initio inuadẽtis ex procatarct.cauſa ortæ,indicia.

bris exiguæ reliquiæ tantummodò procedant, atque permaneant, cum ariditate corporis, & caliditate, quæ primo tactu mitis sentiatur, processu verò temporis acris, mordax, atque arida manui se offerat, huiuscemodi febrem, hecticam esse, existimandum erit. Terminus autem eius principij est cum eo tempore, quo solent ephemeræ febres in integram quietem desinere, nedum illis tale aliquid non euenit, sed insuper siccitas manifesta intenditur: tunc enim primum febrem diariam euadens trãscendit ad hecticam, alter verò cuiusdã velut ipsius augmenti, atque integræ perfectionis terminus, est tertiæ diei accessio, si enim vt paulò ante dicebamus, neque altera accessio superuenerit, neque ægrotus sine febre fuerit, adaucta insuper siccitate, tunc proculdubio, hic hectica febre laborabit, potissimùm vbi natura sicciores sint, ac calidam temperaturam habuerint ægrotantes, vitámque elegerint in laboribus, vigiliis, ac curis, victúque pauco. Etenim hos ab initio solet hectica febris inuadere, præcipuè æstate, statúque temporis calido & sicco, & loco præterea consimili. Quòd si omnino certus esse velis febrem hecticam fore, cibum offeras, eo tempore, quo maximè omnes horas suspectas subterfugisse videtur ægrotus: statim enim hora vna, aut duabus post acceptum cibum, vt nuper demonstrauimus, quicunque ægrotantem tetigerint alteram febris accessionem adesse, opinabuntur, ita vt incompressa annotatio facta videatur. Eius verò febris hecticæ, quæ omnino tabida existit, siue vigorem, siue tertium gradum, seu tertiam eius speciem appellaueris, signa cognitu promptissima, atque facillima sunt, etiam priusquàm pulsum atque calorem tactu perpendas. Decreuimus autem huius febris secundo loco indicia exponere, quò promptiùs eius quæ in medio est, nobis indicia pateant, ipsis extremis cognitis. Appellantur autem signa hæc promptissima, atque facillima, quæ etiam maxima non sine ratione appellat Galenus cum Hippo. tum in libro de iis quæ in medicatrina fiunt, tum etiam 1. prognostic. quoniam statim medico occurrunt: eliciuntur nanque ex facie ægrotantis, quam primò medicum attendere oportet, cùm primùm ad ipsum accedit, proficiscuntur autem omnia (ne in tradendis causis nimium tempus teramus) ex vnica causa, est autem ea calida & sicca immodicè intemperies, tum cordis, tum etiam vniuersi corporis. Etenim dicebat Gale. eodem 1. de differ. feb. {Tabida verò febris, non tantum sicca, sed etiam calida passio est, quapropter extinguitur celeriùs in hac ægritudine animalis calor, totúmque corpus tabescit, instar arboris supra modum arefactæ, aut ob longitudinem temporis, aut flammæ viciniam, aut vehementem, atque immoderatam siccitatem. Hinc est, quòd oculos immodicè videbis concauos, iis qui ita laborant, veluti quibusdam quasi foueis reconditos, exhausto iam vniuerso in ipsis liquore; ita vt ossium quibus palpebræ adhærent, eminentiæ conspiciantur, & sordes in ipsis siccæ ostendantur, & quædam veluti squalida dispositio, qualis maximè inest iis, qui toto die sub solis ardore iter longum per puluerem egerunt. Est etiam in eisdem flos vitalis coloris extinctus in tota facie, ac in fronte præsertim siccitas immoderata conspicitur, adeò vt ex siccitate durescat, ac circuntendatur: non possunt autem plurimùm producere palpebras, sed sæpius conniuent dormitantium more. Verùm eorum passio somnus non est, sed potius vigilandi impotentia. Contabuere etiam carnes, quæ in temporibus sunt, vt collapsa videantur, & concaua spatia; nec immeritò: quid enim aliud sunt omnino quàm ossa & cutis? adeò vt si nudato corpore partes ad ventrem attinentes aspicias, neque ex intestinis aut visceribus aliquod superesse censueris, ac præcordia vehementer contracta versus thoracem videantur. Quòd si eos tangere libeat, cutis quidem apprimè arida, quã si digitis apprehendens extẽderis, instar pellis consistit. Caliditas autem, cùm primùm manus admouetur, debilis, ac mitis quodammodo sentitur, paulatim verò acredinem, atque erosionem quandam ostendit, ac magis, cùm plus tangendo immoraberis. Pulsus verò tenuis, durus, debilis, & frequens, inquit Galen.

Hecticæ tertiæ speciei signa.

Text. 1. cõ. 1.
Ex facie.

Cap. 8.

Ex tactu.
Ex caliditatis qualitate.

Ex pulsu.

licet paulo post afferat, non tenuem, sed paruum esse, quod quidem parum aut nihil differre videtur, est enim paruus pulsus necessariò tenuis, licet & breuitatem quoque ac humilitatem in se contineat: qua de re & tenuis, & paruus dici poterit eadem ratione, quamuis non propterea febris tabida dicenda erit: quoniam paruus aut tenuis pulsus sit, nec propterea quia frequens, nam necessariò vbi paruus fuerit, hic idem erit etiam freques. Verùm ob id potiùs febris erit tabida, quoniam debilis ac durus est pulsus: debilitas siquidem vehementem sequitur cordis intemperiem, durities autem siccitatem: qui affectus, vbi cor occupauerit, necesse est, inquit Gale. eodem 1. de diffe. feb. animal febre tabida laborare. Reliquum est, vt eius febris hecticæ, quæ medium obtinet locum inter iam dictas, signa enarremus, siue augmentum hecticæ febris eam appellaueris, siue secundi ordinis, aut secūdæ speciei, quæ quidem febris, cùm quodammodo ad vtranque partem declinet, eius videlicet, quæ est citra tabem, & eius quæ omnino tabida est, latitudinémque satis amplam contineat maioris, minorísque ratione, si æqualiter ab vtraque distabit; æqualiter quoque vtriusque signa participabit, si verò vni erit proximior quàm alteri, eius cui magis propinqua existit, maximè indicia manifestabuntur: sicciores etenim in ea, atque inopia alimenti tenuiores cordis carnosæ partes redduntur, ac tantum virtus in ea laborat, quantum siccitas atque caliditas in ipsa febre inualuerit, qua ratione etiam fit, vt quamuis pulsus paruus, durus, debilis ac frequens adsit, non tamen perinde ac in ea, quæ exquisitè tabida est, magis tamen quàm in ea, quæ simpliciter hectica, & citra tabem. Sed mox in dubium venit, cùm signa maxima pro dignoscendis febribus ex calore, pulsu, atque vrinis capiantur, vt paulo ante conclusimus, cur est quòd Hippocrates, & Galenus nullum ex vrinis sumpserunt indicium pro febribus hecticis dignoscendis: potissimùm cùm libro primo de crisibus fateatur Galenus, quòd in febribus omnibus (quoniam venosi generis affectus sunt) ad vrinas præcipuè attendere oportet? Censemus autem hoc ita esse diluendum, quod propterea, quæ ex vrinis indicia sumuntur subticuerunt, quia nullum, neque inseparabile, neque proprium & inseparabile ab illis indicium pro febrium hecticarum notitia capi existimauerint, siue ex substantia, siue ex colore, aut contentis capiatur, non ex substantia: nam eiusdem diuersitas, ex diuersa humorum redundantia intra vasa, qui diuersimodè à natura quippiam sunt perpessi, aut penitus non alterati, consequitur: est etenim vrina ipsa serum humorum in venis contentorum, vt tertio de morbis vulgaribus, Hippocrati auctoritate, à Galeno scriptum est. Nec item ex colore eiusdem, cùm is etiam ex diuerso humore intra vasa redundante proficiscatur: neque etiam ex contentis, siue nebulæ, siue suspensa, siue subsidentiæ, seu sedimenta sint: nam & hæc clarum est in eorundem auctorum doctrina, febrientibus, tanquam partes putrescentium humorum intra vasa, quodammodo à natura cuictorum, existere. Cùm itaque in febribus hecticis, quatenus hecticæ sunt, partes solidæ, & non humores ipsi intra vasa contenti afficiantur, reliquum est ex vrinis nullum elici posse indicium pro earum dignotione. Nec quicquam obest si de diariis obiicias, nam in illis cùm nec humores, nec solidæ animalis partes præter naturam calorem susceperint, sed spiritus duntaxat, propterea ab vrinis inseparabile, ac proprium sumitur indicium, cùm statim à prima die concoctæ apparuerint: indicabunt etenim haudquaquam humores calorem præter naturam occupasse, nec solidas corporis partes affectas esse, quales vrinæ in hecticis videri minimè possunt, nam concoctionem à solidis corporibus sanis humores consequuntur, vt liquet 1. de morb. vul. Cùm verò hæc in febre hectica ægrotent, vrinæ haudquaquam concoctæ videri possunt, nec cruda, aut obscurè concocta propterea erit vrina in febribus hecticis nam proprium ac insparabile est tale indicium febrium ex putredine ortarum, vt suprà ostendimus: neque redundās quispiam in vasis putrescens humor adest, ex quo

Loco citato.

Hecticæ tertiæ speciei signa.

Obiectio.

Dilutio obiectionis.

Ex vrinis nullū sumitur signum pro hecticarum dignotione.

Cōmenta. 1. super tex. 5.

Cōmenta. 2. tex. 46.

ex quo tales vrinæ prouenire queant in eiuſmodi hecticis febribus, quantum in ipſis eſt. Ad Galeni auctoritatem primo de criſib. dicimus veritatem habere in febribus omnibus, de quibus eodem libro verba facit: & quoniam de hecticis in eo libro, vt ipſemet teſtatur in fine ſecundi de criſib. ſermonem non fecit, propterea de eis eadem auctoritas non intelligitur. Ad hæc eodem loco de vrinis loquebatur relatione ad venoſum genus, quemadmodum de ſputis, & alui excrementis, relatione facta ad ſpirandi inſtrumenta, ac ventrem: quocirca eas præcipuè attendere oportere præcipiebat, pro cognitione eorum, quæ intra venoſum genus continentur, & non propriæ ſubſtantiæ venarum, atque arteriarũ: qua ratione dicere poſſumus febres hecticas paſsiones non eſſe venoſi generis: vel dicas quòd in eiuſmodi etiã febribus, attendere vrinas oportet, veluti in reliquis morbis, & ferè omnibus, non tamẽ tanquam propria, aut inſeparabilia harum febrium ſigna, quemadmodum decretum reliquit, idem Galenus tertio de morbis vulgar. cùm dicebat. {Atqui vrinas ſemper memineris, vt ſimul inſpicias in ventris affectibus, thoracis, pulmonis, neruorúmque: nam bonæ ſi appareant, multum valent ad ſalutẽ; contrà, ſi prauæ, amplificant ſimul ægri periculum.} ſed confeſtim inſtabis inquiens Hippocr. ſecundo prognoſtic. pro harum febrium dignotione, ſignum quoddam ex vrina ſumpſiſſe, cùm dixit: {ſi pingue deſuper natans araneorum ſpeciem referat, damnãdum eſt. indicat enim conſumptionem.} Atqui haudquaquam nos negabimus conſumptionem indicare, ſi quid pingue ſuper vrinam natauerit araneorum ſpeciem referens: idque ſępiùs contingere in colliquantibus febribus, cum Hippocrate affirmamus. Quam ſententiam Hippocr. confirmauit Galenus commento aphoriſ. 35. ſeptimi lib. cùm dicebat: {ſiue alui excrementum, ſiue vrina pinguis fuerit, ex colliquatione adipis fit, non magis in renibus, quàm in toto corpore exiſtentis.} etenim commune indicium erit omnis adipis ab igneo calore colliquati. verùm non propterea admittimus illud fieri poſſe in febribus hecticis, etiam tabidis. licet vniuerſæ hæ febres, quę maraſmodes appellantur, ex genere earum ſint, quæ colliquant, in eo tamen differunt, vt Galenus inquit, decimo metho. {quòd quæ portio carnis in tabidis febribus colliquatur, ea ſemper vaporis vice digeritur: in illis verò ardentiſsimis, ac malignis febribus, quod liquatur, defluit in ventrem.} ex quibus Galeni verbis facilè quiſpiam percipere poterit, quòd quamuis conſumptionem indicet pingue in vrina ſupernatãs, ídque fieri contingat in colliquantibus febribus calidiſsimis, atque malignis, nunquam tamen hecticam febrem, tabidam demonſtrabit, neque ex ea ſimilis prouenit conſumptio, ſeu colliquatio. paucum eſt etenim quod in ea colliquatur, propterea quòd ſolidæ partes ſicciores ſunt, & carnoſæ etiam, & adipoſæ paucæ, tum etiam quòd febris ipſa exigua, nec nimium calida eſt: quo fit, vt id quod colliquatur, ſemper vaporis vice digeratur, neq; in ventrem defluat, neque per vrinas excernatur. Cernitur hoc etiam, vt citato loco teſtatur Galen. in carnibus dum in craticulis torrentur, euidenter fieri: ſiquidem ab aliquibus plurima liquatio defluit, decidítque in prunas largiter; aliquando nihil omnino (quod vtique ſentias) defluere videtur, etiamſi par ſit prunarum ſubdita copia, quantóq; magis adipe, vel carne animal abundat, tanto profectò quod ab ipſis carnibus, dum in craticulis torrentur, defluit, cernitur copioſius: eodem igitur modo in calidiſsimis febribus atque malignis, ſi carnes humidæ ac molles cum adipis copia fuerint, eas ſenſu liquari deprehendas: ſin ſine adipe, & ſiccę ſint, in maraſmodes febres tranſeunt; ſiquidem quoad materiam vberem habent, hanc colliquant, vbi illis tum adeps, tum caro mollis defecit, duras & æquè liquabiles carnes ſiccant, à quibus propter ſiccitatem nihil defluit, velut nec ab iis quę ſale ſunt ſiccatæ, ſiquis has quoque torrere parans, pari cum aliis igni admoueat; nam & ſicciores earum carnes reddentur, & corij ritu durabuntur, nec defluet ex his vlla ſenſibilis liquatio: quocirca licet interdum quędam veluti colliquatio totius corporis fiat, aliquando ſuccorum, qui in venis

Loco citato.

Comment. 2. text. 6.

Alia obiectio.

Dilutio obiectionis.

Hecticæ in quo differãt à reliquis colliquantibus. Cap. vlt.

sunt duntaxat: quod verò ex colliquatione proueniat aliàs ad ventrem confluit, aliàs ad vrinas, aliàs per sudores pellatur, Galeno teste, tertio de causis symptomatum, neutrum tamen eorum in hecticis febribus, etiam tabidis, prouenire posse putamus, cùm & pusillæ eædem sint, nec multa carnis humidæ ac mollis, seu adipis copia similibus febribus laborantibus adsit. interim tali habitu præditi haudquaquã parati sunt in tales febres incidere, vt diximus: quapropter nusquam eædem substantiæ, nec etiam aliæ verè solidæ dictæ, sensu liquari deprehenduntur, sed semper vaporis vice digeri, cum Galeno cẽsemus. Sed adhuc fortius instabis cum Galeno, tertio de præsagitione ex pulsibus, vbi verba faciens de pestilenti febre hectica, fatebatur hæc verba: { Inspicienda porrò præ cæteris vrina est: etenim conturbata quorundam eorum videtur esse, & aquosior, ac nonnullorum multoquàm pro natura tenuior. } & paulò post subdebat: { præsertim sublimamentis animus est adhibendus, nam quædam subliuida quodammodo sunt, fugiunt & item alia quæ aranearum latas telas referunt in modum lanæ congestæ: } videtur siquidem hoc in loco Galenus, non modò ex contẽtis, sed etiam substantia, & fortasse etiam colore ipsius vrinæ indicia sumere pro dignotione febris pestilentis hecticæ. Hanc Galeni auctoritatem nos tanquam veram admittimus. Verùm fatemur cuncta, quæ ex vrina indicia sumit hoc in loco febri pestilenti exitiali, quæ etiam hectica sit, tribuenda esse: in eis nanque non humores ac spiritus, sed solidas corporis partes putredo occupat. Quò fit, vt magnoperè inspiciendas esse vrinas, in huiusmodi febribus præcipiat, quas ferè pulsu dignoscere non liceat. Verùm non vt dignoscamus febrem hanc esse hecticam, sed pestilentem, atque exitialem primò, quam etiam esse quodammodo hecticam contingit, propterea quòd ad corpus ipsum visceris, non ad humores, qui in eius finibus continentur, putridus calor vniuersus defluxerit. liquet igitur ex his quàm longissimè à veritate deuiarint iuniores medici vel Galeni doctrinam profitentes, qui opinantur ex vrinis aliquod sumi posse indicium proprium pro hecticarum febrium dignotione; obseruantes præsertim (vt vulgus quoque medicorum vniuersus obseruat) natantem illam in vrina pinguedinem, quæ licet consumptionem, seu liquefactionem significet, contingátque (vt modò diximus) in colliquantibus, calidissimis, ac malignis febribus, in iis tamen quæ hecticæ sunt, etiam & marasmodes, seu tabidæ haudquaquam conspici queunt; quemadmodum cum Hippocrate, & Galeno abundè determinauimus. Inspiciendæ tamen sunt in hecticis febribus vrinæ semper, non pro earum dignotione, sed quoniam si bonæ appareant, multum valent ad salutem; contrà, si prauæ, amplificant simul ægri periculum, vt in cæteris morbis omnibus, etiam qui affectus venosi generis non sunt.

Cap.2.

Alia obiectio.

Cap.4.

Dilutio obiectionis.

Cur in hecticis inspiciendæ vrinæ.

Quòd hæc nostra Methodus per indicationem fiat: & quid sit indicatio.

Caput XXII.

HABITA febris cognitione, qualis scilicet sit eius natura, diuisáque ratione essentiæ eiusdem, ac inuentis insuper diuisiua methodo tribus primis differẽtiis, quod quidem, vt sæpiùs diximus, quoddam est principium methodi seu viæ nostræ, quæ ad propositum nobis finem perducit, id autem est cuiusque febris remedia inuenire: cúmque explicauerimus generationis earundem febrium, ac dignotionis modum, consonum erit, vt ad ea tractanda deueniamus, quibus finem hunc consequi liceat, ac qua via pergendum sit, præsertim in tribus iam dictis differentiis. nam sub eadem methodo reliquarum omnium febrium particularium, medendi ratio facilè patebit. At cùm omnis medendi methodus seiuncta ab experiẽtia procedat, & propterea per indicationem fiat, quoniam quicquid ab experientia seiunctum est, id totum indicatio nominatur: ob id quisquis

Indicatione inuenire opponitur inuentioni per experientiã.

quisquis condere medendi methodum ad vnguem parat (inquit Galenus in secundo eius operis libro) huic à primis est indicationibus auspicandum; atque hinc ad eas, quæ deinceps sunt, transeundum: rursúsq; ab his ad proximas; itaque pergenti non priùs persistendum, quàm ipsius finis sit compos. Ergo primùm quæ generalis, communísque morborum indicatio sit, inuestigandum erit, ab hac deinde ad alias speciatim descendemus: eadem etenim est methodus in omnibus morbis curandis, vt primas videlicet omnium curationis indicationes consideres: quas vtique generalissimas appelles licet, tum quæ ex harum sectione nascuntur, deinde rursus quæ ex illis oriantur, donec perueneris ad eas, quæ vltra sectionem non admittant, vt nono metho. scriptum est. Non alia itaq; ratione, hæc nostra methodus à primis indicationibus auspicari debet, ac eodem modo procedere diuisiua methodo, ad eas vsque quæ sectionem non admittunt, vt nostræ finis compotes simus. quapropter si id quod curare debemus, febris est, consonum profectò erit, ab ipsa quoque indicationes esse incipiendas, atque ab ipsius rei natura exordiri, & ab ipsa quod sequens est, citra experientiam inuenire, cùm id sit indicatione inuestigare, vt diximus. Auspicari nanque perpetuò oportet ab indicatione, quæ ab affectu cui paramus mederi, accipitur; vt liquet quarto de meth. meden. Non ab re igitur primùm quæ generalis, communísque morborum omnium indicatio sit, & per consequens febris, quatenus morbus est inuestigandum; ab hac deinde ad alias speciatim descendendum, quæ ab eadem sumuntur, non absolutè vt morbus, sed vt talis morbus, vtpote in intemperie: deinceps verò vt talis intemperies, & sic de reliquis. Nam si indicatio, quæ ab ipsa rei natura primùm oritur, quod agendum sit inuenit, necesse est inueniendorum remediorum initium, ex ipsorum morborum natura sumi. siquidem absurdum est aliud esse quod curandi rationem prescribat, aliud quod curatur. Etenim indicare de se quicquam magis potest, quàm de alio Galeno auctore, tertio de metho. medendi. Verùm quoniam omnibus in confesso est primas indicationes ex affectibus esse sumẽdas, priùs quàm definiamus quænam sit hæc prima indicatio, quid per indicationem intelligere debeamus, quídve ea sit, explanare duxi, ne per ignota nostra procedat oratio; præsertim cùm dixerimus omnem medendi methodum per indicationem fieri. Galenus ergo volens secundo methodi medendi, exponere quid hoc vocabulum indicatio significet, profert hæc verba: {τὴν γὰρ οἷον ἔμφασιν τῆς ἀκολουθίας ἔνδειξιν λέγομεν:} hoc est, dicimus enim indicationem tanquam emphasim, id est expressionem, significationem, demonstrationem, seu repræsentationem eius, quod sequitur. per indicationem etenim repræsentatur nobis quicquid consequens, faciendúmve sit. est etiam emphasis figura quædam, qua latens aliquid ex aliquo dicto eruitur. Huius duo sunt genera, vnum, quod plus significat, quàm dicit, alterum quod etiam id quod non dicit, vel quod maius dicat, sub quo etiam minus volunt intelligere; est & schema cùm subest in verbis tacita quædam (vt aiunt) significatio. Quocirca quemadmodum per figuram emphasim dictam, aliquid latẽs ex aliquo dicto eruitur, propterea quòd subest in verbis tacita quædam significatio, ita etiam & ipsa indicatio, tanquam emphasis dici poterit: nam per eam etiam aliquod latens eruitur, subest enim & in ea, tacita quædam significatio, per quam nobis patefit (cognita tamen priùs rei natura) id quod consequens, faciendúmve sit; statim sese offerente eo quod indicatur: & ob id Gal. 2. meth. med. dicebat: {ergo ex ipsa rei natura ordiri, atq; ab ipsa quod sequens sit, citra experientiam inuenire, id est indicationem inuenire. nam inuenitur quidem & ab ipsa experientia, id quod consequens, faciendúmve sit; cæterùm non ita, quasi in precedenti aliquo designatum: & proinde nemo empiricorum dicit id isto indicari, quanquam certè hoc sequi illud dicant, & hoc præcedere illud, & cõsistere hoc cum illo,} & lib. de opt. sect. ad Thrasy. definiens indicationem, afferebat, {est igitur indicatio, iuuantis comprehensio, simul cum comprehensione nocentis adueniens, sine obser

Cap. 7.

Cap. 15.

Cap. 3.

Cap. 1.

Cap. 7. *Indicatio quid.*

Cap. 7.

Cap. 11.

Indicatio ab obseruatione & ratiocinatione seiuncta.

obseruatione aut ratiocinio.} Seclusit itaq; his verbis ab indicatione, cùm obseruationem, tum etiam ratiocinium: obseruationem inquam, quoniam ab ea constituitur experientia. Dicunt nanque Empirici omnem eorum artem, obseruationem, memoriámque esse: inuenire etiam per experientiam, ex aduerso opponitur inuentioni, quæ fit per indicationem & methodum, vt sæpiùs diximus. non enim obseruatione indigent, quę per indicationem nobis patefiũt: simul etenim cum indicantibus obuia sunt, vt dicemus. Seclusit item & ratiocinium: quoniam neque eadem vlla cogitationis ope indigent. Quapropter citato loco, inquit Galenus, {quædam igitur proportio indicationi, cùm sensui, intellectuíque manifestis intercedit.} quando enim cum nocentibus iuuantia pariter occurrunt, tunc neque obseruatione, neq; analogismo vtendum; quandoquidem ipsa nocentia quid expediat, manifestant: quare quod in apertissimis, & sine controuersia concessis reperitur (omnibus enim demõstrationem transcendentibus, mens nostra propter euidentiam assentitur) id nimirum & in perceptis ex indicatione contingit, sunt item per seipsa sensui euidẽtia, quæ per indicationem nobis patefiunt; quemadmodum album & nigrum, & propterea obseruatione non indigent, quoniam proportione ad ea respondet obseruatio, quæ non per se sensui cognita sunt, sed per signa quædam, seu quasdam notas comprehenduntur. Absq; etiam ratiocinio nobis aduenit comprehensio iuuantis simul, cum comprehẽsione nocentis per ipsam indicationem, quemadmodum quædam, quæ licet sensui obstrusa videantur, intellectui tamen perspicua sunt, eodem Galeno auctore citato loco. Est propterea indicatio sine obseruatione & ratiocinio, vt ipse testis est, efficítque vt comprehendamus simul iuuantia, cum nocentibus, & ab eadem vtilia capiamus: quandoquidem (vt diximus) ipsa nocentia quid expediat nobis manifestant, adeò vt neque obseruatione, neque analogismo, ratiocinióve aut alia cogitationis ope indigeant. Et hanc ob causam, inquit Galenus citato libro ad Thrasyb. {animalia ratione carentia, æstum, algorem, simúlque omnia nocere valentia quoad eius fieri potest, vitare conantur: simul videlicet eo quod iuuat, sese offerente} & addit: {Paxillo enim, aut aliquo alio in membrum defixo nullus cogitatione præmissa reuellit.} Non ab re itaque cum Galeno asseruimus indicationem esse comprehensionem iuuantis, simul cum comprehensione nocentis, sine obseruatione, aut ratiocinio adueniente.

Aduersus eos, qui parum rectè quid indicatio sit, intellexerunt. Tum quid ex Galeno sit indicans, indicatum, experientia, & analogismus.

Caput XXIII.

Galeni verba malè à quibusdam neotericis intellecta.

SED in hac re non parum hallucinati sunt Galenici quidam iuniores, perperam hæc Galeni verba intelligẽtes. Fatentur enim quòd cùm Galenus inquit {indicationem, iuuantis comprehensionem simul esse cum comprehẽsione nocentis aduenientem} intelligere velit, quòd per indicationem simul nobis patefiunt ea quæ iuuant, & quæ nocent, hoc est materiæ medicamentorum nocentes & iuuantes, vtiles & non vtiles: qua ratione deinceps, cogamur hæc amplecti & moliri, vtpote iuuantia & vtilia, illa verò renuere & vitare, vt quæ nocentia sunt. Sed pace tantorum virorum dixerim, hæc eorum opinio à Galeni doctrina admodum deuiare videtur. Nam quãuis philosophis ac logicis pateat, quòd vno contrariorum cognito, reliquum etiam cognoscatur, & propterea fateri etiam possumus, quòd habita notitia per indicationem eius quod iuuat & vtile est, possumus etiam secundariò & ex accidenti, & quæ nocent comprehendere, haudquaquam tamen admittimus quòd per indicationem comprehendamus ea medicamenta, quæ nocent, cùm per eam non nisi ea, quæ vtilia sunt, ac opem ferunt, comprehendamus. {iuuantia etenim per indicationem patefiunt,

fiunt,} inquit Galenus. & paulò post dicebat: {quandoquidem ipsa nocentia quid expediat manifestant.} Ad hæc secundo de meth.meden. {indicationem dicebat esse significationem,seu demonstrationem eorum quę consequuntur, siue agenda sunt, & non eorum, quæ non consequuntur, neque agenda sunt.} Rursus nec vnquam in Hippocratis, & Gale. doctrina compertum est aliquod indicare quod sibi nocet,sed perpetuò id quod cōfert,expedit,& vtile est.Adde quòd eodem libro ad Thrasyb.omne quod indicat, fatetur Galenus,aut sui conseruationem,aut sui ablationem indicare.Sed vtrunque horum perficitur ex his, quæ expediunt & iuuant, & non ex eis quæ nocent, ac non expediunt. igitur admittendum non erit quòd per indicationem significetur nobis, seu demonstretur id quod fieri non expedit. Exorditur enim indicatio ex ipsa rei natura,ex qua quæ conferunt duntaxat,necessariò proueniunt, ac per se indicantur,& non quæ nocent: quamuis ex accidenti id,quod indicat ab his,quæ non iuuant, iuuari posit; vtpote ipsis à medico non adhibitis, hoc tamen ex indicatione procedere, aut per indicationem significari, nullo pacto admittimus:nec idem Galen.per comprehensionem nocentis,medicamentorum materias nocentes,voluit intelligere,sed id quod præter naturam est,id quod lædit, id quod nocet, quando dixit quòd indicatio est iuuantis comprehensio simul cum comprehensione nocentis adueniens; id quod non solùm confirmauit ac declarauit in exemplo animalium ratione carentium,sed in paulò ante citatis verbis, cùm dicebat:quandoquidem ipsa nocentia quid expediant manifestant, cùm si aliàs intelligerentur eius verba, frustra animantium ratione carentium tradidisset exemplum,ac paxilli infixi,nec ex ipsa indicatione vtilia caperemus, nisi simul cum ea comprehenderemus naturam rei nocentis, hoc est indicantis:simul enim,vt ipse Galenus refert, cùm indicantibus obuia sunt iuuantia, quæ per indicationem patefiunt. Non igitur intelligit Galenus in indicationis definitione per nocentia, medicamentorum materias quæ nocent,sed præter naturam affectus, qui corpori nocumentum præstant. Hi etenim sunt, quos simul per indicationem comprehendimus cum iis quæ iuuant, & fieri expedit;simul nanque cum indicantibus indicata sese offerunt, eodem Galeno teste,citato lib.de optima secta.Quòd verò per nocentia affectus præter naturam intelligat per hæc etiam verba citato loco cōscripta, luce clariùs manifestauit loquens aduersus methodicos, quòd affectus duntaxat tanquam euidētes,ex quibus indicatio enascitur,& non causas velut abditas dignoscendas esse putabant.Inquit enim, { sed cum nocētium notitia,simul & causarum concurrit agnitio,quinimò nocentium cognitio, causarum est comprehensio. Itémq; ipsa nocentia,quæ vtiq; causæ sunt, non ex seipsis in notitiam veniunt. quare non solùm adstrictio ipsa non est euidens,sed neque illa etiam ex quibus adstrictio dignoscitur.} Hāc insuper indicationis descriptionem, parum rectè quidam iuniorum intelligentes, ausi sunt confundere, atque peruertere, quædam verba adiicientes, quò facilè ad eorum falsum sensum eam traherent, ac Galeni veritatem,simulátq; verborum eius luciditatem obtenebrarent. Aiunt nanque scribi à Galeno libro de optima secta, {indicationem esse comprehensionem iuuantis, cum comprehensione nocentis (cum re indicante) simul aduenientem:} addunt enim illa verba {cum re indicante} quæ Galenus non apposuit,tanquam non necessaria,imò superflua,quæ si addidisset, vt isti quærūt, non vtique indicationis naturam manifestasset,sed potius peruertisset,ac confudisset, quemadmodum isti & confuderunt, & peruerterunt. sed cum quodlibet indicans aut sui custodiam,aut sui sublationem indicet,ex Galeni sententia,eodem libro ad Thrasyb. videtur quòd si indicatio hoc modo intelligatur, aut erit imperfecta eius definitio,aut nihil indicabit sui custodiam. Nam quando aliquid sui custodiam indicabit, vtputa virtus, tunc per indicationem non comprehendimus iuuantia simul & nocentia:etenim ea quæ conseruari debēt nocentia non sunt. Hanc obiectionem hunc in modum soluas. Quòd illa indicationis

Cap.7.

Cap.45.

In definitione indicationis, quæ nocent, sunt præter naturam affectus.

Cap.27.

Cap.citato.

Obiectio.
Cap. citato.

Dilutio obiectionis.

cationis deſcriptio, propria eſt eius quæ ſumitur ex his, quæ præter naturam ſunt,& nocẽtia: de his enim ſermo erat cum empiricis & methodicis, quando probare intendebat diuerſum eſſe modum inueniendi vtilia, hoc eſt remedia ab eiſdem,pro auferendis nocentibus,id eſt his quæ præter naturã ſunt:& propterea imperfecta non eſt,neque ob id aſſerendum,nil ſui cuſtodiam indicare, quoniam de hac indicatione nullus adhuc habitus fuerat ſermo à Galeno, neque diſſenſio aliqua inter iam dictas orta,ſed de modo inueniẽdi vtilia,hoc eſt medicamenta pro auferendis præter naturam affectibus. Quocirca Galenus inſpiciens hanc indicationis deſcriptionẽ,eſſe propriam eorum quæ indicant ſui ſublationem,confeſtim alteram ſubdit deſcriptionem omnibus indicationibus communem inquiens, aut ſic deſcribere potes. Indicatio eſt quando rebus percipiendis ſimul & quod confert percipitur,abſque oſtenſione & obſeruatione. hæc nanque deſcriptio, communis eſt tum his quæ indicant ſui ablationem,tum his quæ ſui cuſtodiam: ſimul etenim cum indicantibus,quod Galenus ſubintelligebat,cùm dicebat rebus percipiendis, & quod confert percipitur,cùm perceptio rei indicantis,quodcunque fuerit indicans, cognita eiuſdem natura, ſeu eſſentia, confeſtim percipitur id quod confert, tam ſi confert pro ſublatione eius quod præter naturã eſt,quàm pro tutela, ſeu cuſtodia eius, quod ſecundum naturam exiſtit.Ex qua inſuper deſcriptione patet eorum error,qui putarunt indicationem quampiam indicare nocentia,hoc eſt medicamentorum materias quæ nocent. Nam in hac quoque deſcriptione, quemadmodum in præcedenti demonſtrauimus, quod confert aſſerit Galenus, quod per indicationem percipitur,& non quod lædit ſeu nocumentum infert. Quid itaque ſit indicatio,ſatis ſupérque me demonſtraſſe puto. Ex quibus etiam liquet quid ſit indicans,ſcopus ſeu propoſitum; quid etiam indicatum,vtile,ſeu poſtulatum. Eſt etenim indicans id, quod vtile ſeu iuuans expoſtulat, ac quid fieri expediat, requirit: nunquam tamen ex ſe quod fieri non expedit, expoſtulare videtur: quod verò indicatur, eſt illud vtile, poſtulatum, ſiue iuuans, quod ab indicante indicatur, ſeu requiritur. Indicatio verò, illa ſignificatio, ſeu demonſtratio eius quod conſequitur, ſeu agendum eſt, aut mauis dicere, quòd eſt illa comprehenſio iuuantis ſimul cum comprehenſione nocentis aduenìens, ſine obſeruatione aut ratiocinio, vt diximus: vel quando rebus percipiendis ſimul & quod confert percipitur, abſque oſtenſione & obſeruatione. Experientia verò eſt eius, quod ſæpiùs & eodem modo viſum eſt comprehenſio,atq; memoria,ſiue obſeruatio & memoria.Idem verò eſt obſeruatio,& experientia,ait Galenus,citato libro ad Thraſyb.Analogiſmus autem eſt comparatio & perceptio cauſarum iuuantium per ſimilitudines;percipitur autem ex eo iuuans,quando cauſa quidem deliteſcit;nulláq; obſeruatio habetur, ſed affectus quàm ſimillimus ex caſibus eſt; vt inquit Galenus citato loco:analogiſmo etenim vtẽtes,à ſimilibus ad ſimillima tranſimus, quamuis empirici ſecus atque nos rationales, huiuſmodi tranſitum vſurpant. Libro autem primo prognoſtic.Galenus dicebat,quòd analogiſmus eſt ratio,quę ab euidenti auſpicatur,rei obſcuræ faciens cognitionem.Quoniam ergo omnis met.vt priùs diximus,per indicationem fit, Galeno auctore, ſecundo de meth.med. ob id coacti ſumus quid ſit indicatio,quid indicans,& quid indicatum,demonſtrare.

Eod. cap. 11.

Indicans quid.

Indicatum.

Indicatio.

Experientia quid.

Loco citato.

Analogiſmus.

Cap. 6.

Quomodo indicantibus, & coindicantibus vtendum: & quòd falsò per contraindicantia, prohibentia intellexerint quidam, ſuperfluóque correpugnantia addiderint.

Caput XXIIII.

CAETERVM cùm recentiores quidam citra hęc,nonnulla alia pro curatione,quæ per methodum efficitur, neceſſaria fore opinentur, propterea quamuis prolixiores eſſe videamur, non minùs cogimur declarare (vt noſtra hæc methodus dilucidior euadat) nunquid ea ad hanc

ad hanc constituendam quicquam conferant. Sunt verò quæ ipsi asserunt, necessaria quoque in medendi methodo coindicantia, coindicationes; contraindicantia & contraindicationes; correpugnantia, & correpugnationes. Appellant coindicantia, ea quę non primò & per se, sed alio loco, & per accidēs monstrant, id quod ab indicante ostenditur: & per consequens, coindicare dicunt, commonstrare, seu coinsinuare: confirmántque illud hoc exemplo. Vires, inquiunt, propriè indicant alimoniam, ea quæ simul cum viribus eandem alimoniam commonstrant, vtpote ætas, consuetudo, anni tempora, & cætera huiusmodi, hæc coindicantia appellantur, ac coindicare dicunt. Appellant contraindicantia, ea quæ primò fieri impediunt id, quod ab indicante suggeritur: & propterea contraindicare dicunt esse repugnare, refragari, atq; reluctari. Exemplo illud declarant, Affectus præter naturam vtpote redundantia, hæc, inquiunt, vacuationem exigit atque demonstrat, vires autem, vbi præ imbecillitate eam ferre non possint, tunc vires contraindicare dicunt: quoniam impediunt primò, id quod ab indicante suggeritur. Nominant autem correpugnantia ea, quæ non primò sed secundo loco indicantibus sese opponūt: & propterea correpugnare, dicunt esse correfragari, & correluctari. exempli gratia; vbi redundantia, vt diximus, exigat vacuationem, si vires præ imbecillitate eam ferre non valeant, eas dicunt contraindicare, at si cum ipsis viribus cōsentiat ætas, habitus secundum naturam, anni tempus, & cætera huiusmodi, hæc correpugnantia appellant, quoniam non primo, sed secundo loco refragantur ei, quod ab indicante suggeritur: hæc eadem non nomine duntaxat, sed re, & natura inter se dissentire fatentur. Atqui nos asserimus primò cum Galeno nono metho. meden. minime vetare quod hi, & alij vniuersi, nominibus quibus libitum sit, vtantur; modo id quod in arte vtile est, non egrediantur, & in logicas disceptationes incidant: est nanque (vt ipse Galenus inquit) artis vtilitas auxilia quibus æger sanetur, inuenire, & non de nominibus litigare, ad quę inuenienda, quicquid conducere quomodolibet videbitur, id fatendum est, ad curationem esse necessarium, siue ἐνδεικνύμενα, siue συνενδεικνύμενα, siue ἀντενδεικνύμενα, hoc est indicantia, coindicantia, aut contraindicantia appellentur; aut ex eis ἐνδείξεις, aut συνενδείξεις, aut ἀντενδείξεις: id est indicationes, coindicationes, seu contraindicationes ab eis capi dixeris. Nam quæ circa ægrum administrantur, omnia fermè eius vnius causa fiunt: cuncta itaque quæ ad auxiliorum inuentionem conducunt, necessariò consideranda in ægris à medico sunt; siue magnopere, siue mediocriter, siue exiguè conferre videantur: similem sententiam scriptam reliquit 11. eiusdem, cùm dicebat, {atque nominibus quidem quisque prout volet, vtatur. (id enim semper monere oportet) sed remediorum indicationem, quæ à rebus singulis præstetur, seruet: quando si vel vnam aliquam earum prætereat, ad portionem tum magnitudinis illius, tum facultatis, curatio claudicabit.} Hæc itaque Gale. instituta nos seruare intendimus in hac nostra methodo, indicationem sumentes à singulis rebus, quæ ad remediorum inuentionem quomodolibet conducere videntur; siue ea indicare, siue coindicare dixeris: quapropter interdum de coindicantibus, & coindicationibus etiam verba faciemus, quæ coindicantia Græci συνενδεικνύμενα appellant; vt liquet nono, & 13. de meth. meden. Nuncupamus autem coindicantia, quæ simul cum ipsis primò indicantibus, iuuantia & vtilia significant, atq; demonstrant: & ob id coindicationem dicimus esse sequentis, siue agendi consignificationem, aut condemonstrationem: interim verò de nominibus parum solliciti; vt Galeni æmulatores, eadem coindicantia, indicantia appellabimus: rei tamen natura nunquam mutata. quantum verò ad contraindicantia, quæ Græci ἀντενδεικνύμενα vocant, contraindicationes, quæ à Græcis ἀντενδείξεις dicuntur, spectat; fatemur insuper, quòd si eo modo subintelligantur quo ipsi asserunt, non solùm Galeni doctrinæ aduersantur, sed nullam ferè ad medendi methodum afferunt vtilitatem: Quòd verò neque in numero eorum, quæ

Cap. 7. In artibus rationalibus de nominibus disceptādum nō est, sed rerū habēda ratio.

Ca. 2. & 12.

9. c. 7. & 13. cap. 16. Coindicātia quæ dicantur. Refellūtur qui contraindicantia dicūt esse ea quæ primo fieri impediunt, &c.

indicant,neque eorum quæ contraindicant,iuxta Galeni sententiam,connumerari queant, si taliter intelligantur, hac prima ratione probari poterit. Inquit enim ipse lib. de opt.sect. { sed quod appetit facultas si ab aliquo sumi impediatur, illud contrarij indicatiuum, seu contraindicans haud iure quis appellet. }similiter aduersus eos dicam, si quod appetit affectus præter naturam, vtpote abundantia, impedit facultas, pari ratione, ea contraindicans dici nequit. Insuper quòd quæ fieri aliquid impediant, neque inter indicantia connumerentur, & propterea neque etiam contraindicantia dici possunt (sunt etenim contraindicantia re & genere, vt etiam isti viri admittunt, idem cum indicantibus, cum eadem interim quæ indicant, quandoq; contraindicent, & quæ contraindicant, interim indicant; súntque cuncta vel secundum naturam, vel naturæ contraria, vel neutra, vt ipsi fatentur) eiusdem Galeni auctoritate citato loco, sub iis verbis ostenditur. {Quamobrē id quod aliquid postulat, quoniam eius quod postulatur propositum est, quod nos postulatum sumere impedit, propositum non erit.} quod itaque postulatum, hoc est iuuans, & vtile sumere impedit, id equidem propositum, scopus, seu indicans non erit; quare neque contraindicans dicendum est. Ad hæc si quæ aliquod fieri impediunt, proposita quodammodo ac indicantia essent, eadémque quandoque contraindicantia dicerentur, tunc vtique & morbi tempora, quæ nos interdum postulatum accipere impediunt, essent proposita, ac ab eisdem indicatio sumeretur, quod in Galeni doctrina magnoperè absurdum est. Rursus sequeretur quòd quicquid impedit fieri quod ab indicante suggeritur, propositū diceretur, scopus, indicans, seu contraindicans: qua de re ægroti timiditatem, patrem, & dominum, proposita esse affirmaremus, vtpote cùm ea interim vacuationem facere prohibeant præ timore ægrotus non permittēs, & pater, & frater, aut dominus prohibens, quorum nullum quispiam rectè sentiens, indicans, aut contraindicans vocauerit: Quòd verò contraindicans, seu cōtrarij indicatiuum, nullo modo sit illud quod aliquod vtile fieri impediat, luce clarius patet in Galeni doctrina, præsertim primo de ratione victus, cùm dicebat: { rursus & hoc in loco remediorum indicationem, ab affectu corporis accepit, simúlque virtutem considerauit, neq; tanquam remediorum vsum aliquando indicantem, sed tanquam contraindicantem, seu contrario indicantē modo, interdum autem & prohibentem. } quid clarius ad probandum quòd contraindicare non sit prohibere, quàm hæc Galeni sententia? inquit etenim virtutem aliquando contraindicare, interdum autem & prohibere remediorum vsum: diuersum itaque est contraindicare ab ipso prohibere. libro quoque de curandi ratione per venæ sectionem, illud apertissimè declarauit, cùm dixit: {morbi itaque magnitudo cum virium robore, primi erant mittendi sanguinis scopi, ille tanquā indicans quod fieri oportet, ille verò tanquam haud prohibens.} & subdit, {id quod contraindicare appellant quidam iuniorum medicorum.} quibus ex verbis quiuis percipere potest in Galeni doctrina, contraindicare, nullo modo esse impedire, imò contra. nam quod impedit, cōtraindicare non dicimus, quod verò non impedit, id contraindicare, cum Galeno fatemur esse: quemadmodū hoc loco de virtute testatur, quam contraindicare venæ sectionem asserit, vbi eam non prohibeat, iuniorum medicorum auctoritate; nisi quispiam falsò hæc Galeni verba tentet interpretari, velut quidam eorum, quos meminimus iuniorum medicorum Galeni doctrinam sectantium, interpretari conantur: non ob aliud, nisi vt suæ opinioni faueant, quam contendunt de contraindicantibus. asserunt enim hoc in loco Galenus per hoc verbum ἀντενδείκνυσαι, nolle intelligere contraindicare, sed coindicare. nam (vt ipsi aiunt) hæc vox ἀντι, cum alio copulata, quandoque significat sin, cum, & simul: & sic volunt quòd Galenus intelligat hoc in loco: in cuius opinionis confirmatione, eiusdem Galeni auctoritatem adducunt, primo de sanitate tuen. quo loco hoc verbo vtitur ἀντιλαμβάνεσθαι, ac vt ipsi fatentur voce ἀντι, pro simul, seu cum, vtitur: quasi dicat con

Cap. 43.

Cap. 40.

Tex. comm. 45.

Cap. 13.

cat condiuiditur, ſeu ſimul diuiditur. Verùm iſti, vt mea fert opinio, autumantes eorum confirmare opinionem, cum hac Galeni verborum expoſitione, in maiores errores incidunt. nam eſto quòd vox ἀντὶ, concedatur modo, quandoque in compoſitione ſignificare ſimul, aut cum, dicant quæſo, quo in loco repererunt vnquam Galenum, aut quempiam alium auctorem Græcum pro verbo ἀντενδείκνυσαι, voluiſſe ſignificare συνδείκνυσαι? cùm perpetuò compertum ſit eiſdem vocibus, diuerſimodè vti; ita quòd per ἀντενδείκνυσαι, ſemper contraindicare, & per συνδείκνυσαι, coindicare intellexerit: aut quo modo vnquam fateri audent Galenum voluiſſe vires venæ ſectionem coindicare, cùm ſemper eædem, aut contraindicabunt, aut prohibebunt venę ſectionem, aut purgationem? Ad hæc verbum ἀντιδιαιρέω, quo Galenus citato primo libro de ſanitate tuen. vtitur, apud Græcos ſignificat ex aduerſo, ſeu ex oppoſito diuido, & non ſimul diuido, ſeu condiuido: præter id quòd Galeni verba citato loco conſcripta, nil aliud ſignificare queunt, per vocem hanc ἀντιδιῃρῆσθαι, quàm quòd ex aduerſo diuiditur, vt ex verborum inſpectione liquet; & nullo modo verificari poſſet eius ſententia, ſi aliter ſubintelligeretur vox illa ἀντὶ, videlicet pro ſin, cum, aut ſimul: ſumptis itaque contraindicantibus & contraindicationibus, ac intellectis eo modo quo iſti intelligunt, methodicorum inquam, in hoc opinionem, & non Gale. ſententiam ſectantes, proculdubiò aſſerimus nullam ad medendi methodum, nec ad eam quam nos condere intendimus, pro medendis febribus afferre opem. Qua etiam ratione profliganda penitus ſunt, ac abiicienda correpugnantia, & correpugnationes, tanquam nullam parientes doctrinam, nihílq; conferentes ad artis vſum, ſed potius artis medicæ tyronibus confuſionem, vt ita dixerim, ac incertitudinem quandam afferentes: ex quibus facilè in logicas atque ſophiſticas diſceptationes (quas omnino vitare debemus) incidere poſſunt. Verùm ne quiſpiam audeat nos in hoc impugnare, aſſerimus cum Galeno, ſimul ac Hippocrate, quòd ea quæ impediunt aliquid fieri, quod ab indicante quopiam poſtulatur, quodammodo etiam conferunt ad dextrum vſum remediorum, & propterea neque eadem omnino deſpicienda eſſe opinamur; atqui non vt ſcopos quoſdam indicantes, ſeu contraindicantes, aut vt propoſita poſtulantia, ſed vt prohibentia duntaxat, ea admittimus eſſe conſideranda: neque omnia, ſed quædam. nam neque cuncta prohibentia, ſunt à medio conſideranda, vt liquet libro de optima ſecta, nunquam tamen quid faciendum ſit, edocent; quæcunque fuerint ea, quæ aliquid fieri impediant, hoc modo ſi conſiderentur.

Cap. vlt.

Quomodo impedičtia fieri aliquid conferũt ad inuětionem remediorũ.

Cap. 40.

Quid per contraindicans & contraindicare in Galeni doctrina intelligendum ſit.

Caput XXV.

NOS verò de contraindicationibus & contraindicantibus, aliter cum Galeno ſentimus quàm ea quæ aliquid fieri impediunt: inuenio ſiquidem in eius doctrina, bifariam de eiuſmodi vocibus, eundem Galenum verba facere. nam quandoque per contraindindicans intelligit id, quod contrario modo idem indicat, quod ab indicante fuit indicatum, ſeu ſignificatum: id verò eſt propterea quòd non prohibet. qua ratione dicetur propriè contrario modo indicare, & hoc modo vſus eſt contraindicantibus citatis locis, primo videlicet de ratione victus, & libro de curandi ratione per venæ ſectionem, illud verò facilè hoc exemplo comprobari poteſt. nam pone, aliquis affectus præter naturam, vtpote humorum redundantia ſit, qui ſuapte natura indicet, ac exigat vacuationem, eámque notatu dignam, ſiue per ſanguinis miſsionem, ſiue per purgationem. Ponatur inſuper vires ægroti adeò robuſtas eſſe, quòd nullo modo impediant id, quod requiritur ab indicante, hoc eſt ab humorum redundantia (intelligo autem eas non impedire) cùm ex tali vacuatione non modo nulla eiſdem in-

Prima contraindicantium ſignificatio.

feratur noxa notatu digna,quinimò iuuentur quodammodo, vtpote exoneratæ ab eo, quo veluti ſarcina premebantur ; hoc caſu dicimus vires ipſas inſpicientes,eas contrario modo indicare aliquod dictorum auxiliorum;propterea quòd non ex ſeipſis illud indicant,quemadmodum ipſa redundantia, ſed contrario quodammodo,quoniam id non prohibent.Secundo modo poſſumus intelligere per contraindicantia , & contraindicationes (non quòd illud idem oſtendant,ſimul cum ipſis indicantibus,verùm contrario modo) ſed quoniam contrarium exigant eius,quod indicans requirit : & hoc modo idem Galenus intellexit,9.11.& 13.de metho.med. quando dicebat.Interdum contrarias incidere agendorum indicationes,& eodem 9.contraindicationes indicationum, & citato libro 11.iterum dicebat contingere quandoque contrarias indicationes,ſiue aduerſas & pugnantes:& eodem 13.quando ſimul coëunt cõtrariæ indicationes, dicebat, {hoc itaque modo dicimus contraindicantia ea eſſe, quæ indicantibus ſunt contraria,aduerſę quoque ſunt indicationes,quę ex eiſdem proficiſcuntur, indicata etiam contraria.} quod etiam hoc exẽplo confirmari poterit.ſit affectus quiſpiam præter naturam,qui ſui ſublationem indicet, ſint quoq; ægrotantis vires quodammodo imbecillæ,ita quòd ſui conſeruationem poſtulent ; vtputa affectus ſit plenitudo , quæ exquiſitam vacuationem exigat; vires autem adeò imbecillæ,vt ſui conſeruationem poſtulent , & propterea etiam notatu dignam vacuationem ferre non poſsint ; tunc fatemur vires contraindicare ipſi affectui præter naturam:quoniam contraindicans,cõtrarium eſt indicanti,indicatum, indicato, & indicatio indicationi. Quòd verò virtus morbo ſeu præter naturam affectui aduerſatrix ſit, & oppoſita, patet ex Galeno citato libro 11.de metho.meden. vbi loquens de virtute , dicebat : {Nam ea morbo ceu aduerſatrix eſt oppoſita, propoſitúmque medico eſt huic omni ratione opitulari,ac ſubuenire:} quòd verò indicatio,quę ab ea ſumitur,contraria ſit ei,quæ ab ipſo morbo proficiſcitur,liquet. nam hæc pro ſui cuſtodia, illa verò quæ à præter naturam affectu capitur , pro ſui ſublatione indicat : modò cuſtodia & ſublatio contraria ſunt.Rurſus & indicatum quoque indicato contrarium exiſtit. nam cuſtodia ſimilia exigit,ſublatio verò contraria, quibus illa conſeruatur,ille verò curatur, & aboletur. dicuntur ergo hæc propterea rationabiliter contraindicantia , quoniam per ſe ſemper contrarium indicant, quàm ipſum primò indicans,ex accidenti verò,quandoque dixeris ea impedire. Alio item exemplo id confirmari poterit Galen. 13.metho. meden. Oriatur phlegmone in iocinore,ſitq; in ſummo vigore,qua ratione non niſi in halitum digeſtionem,ſeu vaporationem exigat. Verùm partis ipſius natura,cùm ex numero principum partium ſit,quæ perpetuò roborantibus indigent,adſtringentia requirat etiam eodem tempore,cùm contrarię indicationes coëant,inquit Galenus,propterea medicamentum adhibendum eſt compoſitum, quod facultates habeat contrarias : quo caſu neque ex accidenti vna indicatio alteram omnino impediet , ſed ſimul ambæ exequi debent ; licet contrarium exigant. Iſtis denique duobus modis percepi in Galeni doctrina ſubintelligi poſſe contraindicantia , contraindicationes , & contraindicare , & nos etiam quandoque in hac noſtra methodo vtemur. Verùm ne in verbis deceptio contingat, quando per contraindicantia ſignificare volumus ea quæ contrario modo indicant,ea, contrario modo indicantia appellabimus, quando verò per ea quæ contraindicant ſubintelligere volumus , hoc eſt , quæ contrarium indicant, quàm fuerit ab indicante indicatum , tunc contraindicantia nuncupabimus. Hæc de indicantibus,coindicantibus,contraindicantibus, indicationibus,coindicationibus , & contraindicationibus.

Altera contraindican. ſignificatio. Quæ prima eſt ſignificatio. 9.cap.13.11. ca.3.13.c.16.

Non primo & per ſe,vt alij definiũt. Loco citato.

Tantũ abeſt,vt primo contraindicans impediat , vt ne ex accidenti quidem. Cõtrario modo indicãtia in 1.ſignif. Contraindicantia in ſecunda.

Quid ſit totius artis medicæ commune propoſitum : quídve huius noſtræ methodi proprium : ac quæ ſit prima illa vniuerſaliſſima indicatio omnium præter naturam affectuum , à qua curandi methodus exorditur.

Caput

Caput XXVI.

SED iam tempus est, vt rursus ad propositum reuertamur: est autem id methodo, quæ per indicationem fit remedia inuenire pro febrium sublatione, quemadmodum etiam & vniuersæ methodi medendi primum propositum est morborum sublatio, ad proportionem respondens ei, quod in opere de sanitate tuenda proponitur, quod est sanitatis tuitio: vt patet nono de meth. meden. quanquam corporis constitutio, quæ causæ rationem respectu actionis continet, vtriusq; facultatis scopus sit, & eius quæ sanitatem tuendam, & eius quæ morbum profligandum profitetur. quippe cùm hanc & præsentem seruare, & amissam restituere, propositum nobis sit, eodem Galeno auctore, lib. primo de sanitate tuenda. dirigitur autem omne consilium vtriusque facultatis, ad vnum commune propositum; id verò est vitæ custodia. Nam siue sanitatem tueamur, siue morbos profligemus, non ob aliud vtrunq; molimur, quàm vt vitam custodiamus; vt citato libro nono de meth. meden. scriptum est. qua ratione si quispiam velit cum Galeno non sanitatem, sed vitæ custodiam esse totius artis medicæ commune, ac vltimum propositum tenere, nec eiusdem, nec etiam nostrę pugnabit opinioni: quicquid tamen sit de communi proposito totius artis medicæ in hac nostra methodo primum propositum est febrium sublatio, methodo videlicet, quæ per indicationem fit; pro cuius methodi institutione, proposuimus à primis ac vniuersalissimis indicationibus exordiri: deinde ex illis ad alias descendere, donec ad eas, quæ amplius secari nequeunt, perueniatur. Est autem prima, atque vniuersalissima omnium præter naturam affectuum indicatio, quæ eorum sublationem præscribit: etenim & actiones lædunt, & noxam corporibus pręstant. singuli propterea morbi hoc faciendum dictitant, vt videlicet tollantur, atque auferantur; qua etiam ratione & febris prima indicatio, sui quoque sublationem indicabit. Ab hac itaque prima, & vniuersalissima indicatione exordiendum est, quò methodo febrem curemus. Verùm licet hæc indicatio præcipua, vniuersalissima ac prima, omniúmque morborum communis sit, tamen neque totum est, neque magna pars curationis, velut methodici putant: imò nulla prorsus ipsius medicinæ artis adhuc portio, aut certè nec magna, nec propria, sed quæ etiam plebi sit communis, & primùm tantùm (vt sic dicam) suscitabulum, seu excitamentum, vnde medendi ratio promouet, vt ait Galenus libro tertio de methodo medendi: quo loco aduertant studiosi quòd vox illa græca ὁρμητήριον, parum rectè (vt mea fert opinio) interpretata est latinè à quibusdam {carcer} cùm neque id significare posset vox illa; & si id significaret, haud scio quid vellet Galen. asserere, quòd hæc prima indicatio sit veluti carcer. Longè itaque melius est, vt interpretetur latinè suscitabulum, seu excitamẽtum: est etenim hæc prima indicatio tanquam suscitabulũ quoddam, seu excitamentum, vnde medendi ratio promouet. ex hac nanque rationalis medicus excitatur ad inuestigandas reliquas indicationes, quæ amplius plebi communes non sunt, sed ipsius artificis methodo medẽtis propriæ. Nam clarum est apud eundem Galenum, libro quarto methodi medendi, primum scopum quo medicus tendat, affectum ipsum, qui curari desiderat indicare, ex hoc verò (vt ipse inquit) & reliqua omnia sumi; & citato libro tertio de metho. meden. dicebat, {cui facultas est illa inueniendi, & quibus perfici posit quod à prima indicatione suggeritur, is meritò morborum est curator, qui, si per experientiam inuenit, obseruator, & empiricus est nominandus, sin ratione quadam & methodo, logicus, methodicus, & dogmaticus.} Est itaque febris ex eorum genere quæ molestiam inferunt, atque tristitiam: & quicquid homini molestiam ac tristitiam infert, hoc morbus vocatur, Hippocratis auctoritate, libr. de flatibus. Nos verò clarioris doctrinæ gratia, affectum nominabimus præter naturam. meritò igitur ex sui natura primùm sublationem indicat: sed quoniam hæc indicatio nedum medicis, sed etiam plebi (vt diximus) existit com-

Primus scopus, seu propositum in medendo. Cap. 10.

Cap. 1.

Loco citato. Communis scopus totius medicinæ.

Prima omnium indicatio.

Indicatio prima plebi comunis, & sine arte.

Cap. 1.

Cap. 4.

Loco citato.

munis,ex hac tamen impellitur,& excitatur rationalis medicus ad inuestigãda ea, quæ ei sunt propria; vtpote quibus auferri debeat, ex communissimo quodam Hippocratis oraculo admonitus, citato libro de flatib. quod inquam contrariorum contraria sunt medicamina. hoc itaque quod in dictione tam breue est,inquit Galenus, II.de metho.meden. potestate deprehenditur maximum:quippe omnem medendi methodum confundet, quisquis hunc neglexerit scopum, cùm omnia præter naturam sunt, ab his quæ ipsis sunt contraria, curentur,ac profligentur. perit enim quicquid in contrarium, & à contrario, vt tertio de meth.meden.scriptum est:qua item ratione idem Galenus libro II. eiusdem dicebat: {prima omnium curationis indicationum, quæ ex ipso, qui curatur morbo,accipitur,contrarietatem præscripsit,hancque esse vnum communem omnium morborum curationis scopum.} Quod confirmauit libro nono, cùm dicebat, {atque ita rursus vnus solus erit curationum maxime generalis scopus; nempe contrarietas. } & lib.artis medicæ. {curatio verò (inquit) vnum præcipuum, ac communissimum habet scopum, ei quod auferri debet, contrarium.& lib.de constitut.artis medic.fueritque id communissimum & generalissimum,quò medela vniuersa spectat morborum,ait,nempe cõtrarium, vti sanè vel ab Hippocrate dictum est,contraria contrariorum remedia: particulatim verò contraria particularia.} hic etenim est ille primus scopus, qui nobis patefit,ac percipitur ab vniuersalissima illa prima indicatione,quæ etiã plebi communis est,à præter naturam affectibus primò desumpta,ablationem siquidem sui indicãtibus.nam morbus suaptè natura sui sublationem indicat, sublatio verò contrarium,ac contrarietatem docet. Verùm quoniam morborum plura sunt genera, cuique eorum sua erit contrarietas:quocirca cùm morbus, quem curare intendimus, in intemperie sit positus, igitur per contrariam ipsi intemperiem sanabitur: & quoniam vniuersi febrium generis intemperies est calor, nimirum per frigiditatem curabitur, sic omnes indicationes inter sese concordant. Hac itaq; methodo ab ipso affectu ad materias præsidiorum peruenimus inueniendas per particulares ipsas indicationes, quæ oriuntur ex eiusdem affectus subdiuisione, quando earundem materierum principium inuentionis id fit, in quo finita est curandi affectus diuisio, vt liquet eodem II.de methodo meden. cùm ergo in hoc finiat, febris ipsius diuisio, quatenus febris est, quòd videlicet intemperies sit calida & sicca, ob id rationabiliter quæ infrigidant & humectant, exigit, tanquam sua contraria, vt patet nono, 10.& 11. metho. meden. hæc quoque perpetuò sunt omnis febris qua febris est, remedia, quæ contraria iterum subdiuidentes, dicimus aliquando sanare nos febrem per ea, quæ effectu frigida sunt; aliquando per ea, quæ potestate; aliquando etiam per ea, quæ ex accidenti refrigerant: aut etiam ista coniungentes.sic enim largiori vocabulo subintelligere cõtraria volumus,simul cum Hippocrate,ac Platone, & non in qualitate corporum duntaxat, quemadmodum Aristoteles sentire videtur, parum de nominibus solliciti. si verò tu mauis opposita, & non contrariorum contraria sibiinuicem esse remedia dicere, non reclamabimus. Verùm quouis modo contrarium, siue oppositum intelligatur, tollenda è medio sunt in hac nostra methodo, ea quæ à tota substantia febribus aduersantur: nam illa non alia ratione, quàm experientia inueniri queunt,vt clarum est 13.metho.nos verò de iis remediis ac contrariis verba facimus,quæ methodo,quæ per indicationem fit,inuestigantur:sunt autem hæc, quę actu,potestate,vel ex accidenti,vt diximus,refrigerant & humectant,iisq; vtendum contrariis pro cuiusuis febris sublatione, non negantes quòd etiam auferri possint iis quæ à tota substãtia eisdem aduersantur,quorum fortè quædam pro curandis quibusdam febribus recensebimus.

Cap.12. *Cap.1.* *Cap.2.* *Ca.9.& 15.* *Cap.7.* *9.cap.5.10. ca.10.11.c.2.* *Contraria, quæ intelligantur contrariorũ esse remedia.*

Quomodo prima illa omnium curationis indicationum, quæ ex ipso qui curatur affectu desumitur, contrarietatem, ac contrarium docuit.

Caput XXVII.

CAETERVM quamuis omnia quæ præter naturam sunt, ab his quæ ipsis sunt contraria curentur, vt ex Hippo. citato oraculo liquet, atque ex Gale.11.de metho.med. & 22.aph.2.libri, tamen non parum conducere videtur pro hac nostra methodo constituenda, ac cæteris omnibus, inuestigare, quomodo illa prima omnium curationis indicationum, quæ ex ipso, qui curatur præter naturam affectu, accipitur, plebíque etiam communis existit; hunc edocuerit scopum: nempe contrarium & contrarietatem. Necnon qua ratione hic scopus vnus sit præcipuus & communissimus curationis morborum omnium à quo & reliqui omnes scopi & particulares indicationes progrediuntur, eóque diuiso duos, aut etiam tres alios oriri scopos, & ex his alios donec diuidendo ad vltimas vsque species perueniamus. Ex ipso nanque sumpto initio, reliqui particulares scopi inquiruntur, vt citato lib.9.de meth.med. scriptum est. Porrò adeo duo hæc (vt mihi videtur) pro morborũ curatione vsum præstant, vt ipsis ignoratis audacter censeam, per indicationes remedia inueniri non posse, nec ordinem & numerum earundem, diuisiua methodo vestigari, ab vniuersalissimis diuidendo, vsque ad eas quæ amplius secari nequeunt, descendentes, vt sæpius diximus. Horum etiam inscitia quosdam transuersos egit, qui de hac re scribere tentarunt, vt longissimè à veritate recesserint, mendosósque ediderint libros, quibus artem ipsam medicam vniuersam destruere conantur: reliquos verò omnes eò perterruit, vt methodum hanc scribere haud aggressi sint: quinimò ne quidem tantillum eam visi sunt olfecisse. Ipse autem quid cũ Galeno sentiam enarrabo. Quòd igitur auferri debeat quilibet præter naturam affectus, quódque illud ex propria eorum natura omnes indicent, cuique nedum medico, sed è plebe, seu vulgò, patens est. At quod perfici debeat à contrario, & per contrarium, hoc vulgus ignorat. Rationabili autem medico confestim occurrit, Hippocrat. oraculo (vt priùs dictum est) admonito, quòd contrariorum contraria sint remedia, quocirca Gal.lib.de const.art.med.loco cit. dicebat: {primum itaque est curatiuæ methodi communem scopum omnium, vti dictum est, reperire, nempe contrarias esse contrariorum medelas.} perit enim à contrario vnumquodque, quemadmodum à simili conseruatur. Et ob id idem Galenus (vt priùs dicebamus) libro artis medi. scriptum reliquit, quòd curatio vnum habet primum, seu præcipuum ac communissimum scopum, ei quod debet auferri contrarium, quo in loco vsus est voce ἐναντίον, quæ Latinè significat contrarium: libro autem 9.& 11. metho. meden. de hoc primo ac communissimo curatorio scopo verba faciens, sub quo cæteri omnes continentur scopi; non contrarium dicebat esse, sed contrarietatem, vsus voce, ἐναντιώσεις, vt propterea non ab re in dubium veniat, num contrarium vel contrarietas ipsa, sit ille primus ac communissimus scopus nobis præscriptus ab illa prima omnium indicationum, quæ etiam plebi communis est? Cui responsum sit quòd vtrunque. Nam docens nos contrariũ adhiberi debere per quod morbus auferatur, simul etiam contrarietatem edocet. Etenim si per contrarium auferri debet quod præter naturam est, opus erit non ignorare quæ, qualísque contrarietas sit, inter hunc præter naturam affectum, & eum qui secundum naturam existit, ægrotantis proprium, vt ille aboleri, hic seruari possit, per eadem contraria adhibita, atque ita sanatio fiat. Cuique enim morborum generi sua erit contrarietas, inquit Galenus 11.metho.med. siquidem morbi sublatio, nil aliud est quàm sanatio: ipsa verò sanatio aliud non est, vt inquit Galen. 9.metho.meden. quàm præsentis in corpore vitiosi affectus in naturalem habitum mutatio. Cùm autem contrarij hi affectus sint, necesse est per contraria fiat eorum, alterius in alterum translatio, atque ita vnus solus erit curationis maximè generalis scopus, nempe contrarietas: non siquidem ea quæ est inter præsidia & præter naturam affectum, sed quæ inter eundem, & secundũ

9.10.& 11. Loco citato. Quæstio.

Responsad quæstionem.

Cap.2.

Cap.15.

naturam affectum, qua ratione citato lib. de const. art. med. loco cit. hæc verba scripta reliquit. {igitur curandi methodus, à sanorum atque ægrotātium corporum dispositione auspicatur.} Quibus ex verbis, cum eodem Galeno cōcludimus ab illa prima indicatione quæ ex præter naturam affectibus sumitur, æquè ferè nobis præscribi ac doceri, cùm contrarium, tum contrarietatem, appello autem contrarietatem nunc, viam illam cum quodam respectu, quæ est inter iam dictos contrarios affectus, ambos in se continentem, vnà cum ea distantia, quæ habetur inter vtrunque affectum, illam verò translationem seu mutationem præsentis in corpore vitiosi affectus in naturalem habitum, quæ ex contrariis adhibitis perficitur, sanationem. Illud verò quod adhibetur medicamentum contrarium affectui præter naturam, nuncupo contrarium, ab eodem præter naturam affectu indicatum. Sed quæres cur lib. artis medic. contrarium dixerit esse primum ac communissimum scopum curationis: lib. verò 9. & 11. metho. meden. contrarietatem? Dicas quòd cum libro artis medic. solum capita, & quædam veluti conclusiones eorum, quæ alibi latiùs fuerant demonstrata, ab eodem Galeno dicantur, vt ipse testis est citato libro, neque intendebat cunctas indicationes ac singulos scopos diuisiua methodo vestigare, satius fuit contrarium dicere, sub quo etiam necessariò contrarietas subintelligebatur, vt superiùs demonstrauimus, libris verò metho. med. præsertim citatis, nedum communissimum illum, ac primum scopum patefacere intendebat, verumetiam cæteros omnes qui ad inuenienda remedia conducunt, ac arte quadam demonstrare qualiter in eo continebantur iidem reliqui omnes medicatorij scopi ac indicationes, eadem videlicet contrarietate diuisa, & non contrario, ad eandémque solam, omnes reduci scopos: & propterea contrarietatem dixit esse primùm, præcipuum, ac communissimum scopum, sub qua etiam contrarium continetur; & non contrarium: quamuis vbique locorum innuat contrarium semper debere adhiberi pro curatione seu morbi sublatione. Vt verò hoc perficiatur, perpendenda est contrarietas, quæ non solum est inter præsidia & præter naturam affectum, verùm etiam quæ est inter præter naturam, & naturalem affectum. Nam cùm hi affectus contrarij sint, necesse est (vt diximus) alterius in alterum, per contraria translatio fiat. Hac itaque ratione illa prima omnium indicationum, quæ à præter naturam affectu sumitur, & plebi etiam communis existit, æquè ferè nobis & contrarium & contrarietatem præcipit. Quòd verò ex hoc vno primo ac communissimo curationis scopo, nempe contrarietate ipsa, quæ est inter vitiosum affectum, & eum qui est secundum naturam, reliqui omnes, ipsa eadem diuisa, & deinceps eisdem subdiuisis, ortum ducant, non erit difficile demonstrare, nam eadem contrarietate tanquam primo & communissimo curationis scopo, primum diuisa, duo curatorij scopi necessariò emanant. Vnus est præter naturam affectus qui curari desiderat, ex iis quæ sibi cōtraria sunt, & propterea adhibenda remedia indicat, alter verò laborantis temperies, seu naturalis habitus laborantis, qui vnà cum ipso morbo, contrarietatis mēsuram definit, fiat autem hoc modo, quoniam id quod ægrotat, ei quod valet est contrarium, vtrique per contraria est ab illo in hoc via, nam veluti viam quandam ire, quod præter naturam se habet, dum ad naturam redit, oportet, eandem quidem, sed contrario itinere, at si gradum reuocare debeat, per præsenti dispositioni contraria, remeabit inquit Gale. citato libro de const. artis med. Necessum est itaque vt in ipsis contrariis, modus quidam seu mēsura inueniatur. Non enim satis est calido affectui admouisse frigida, nisi id debita fiat mensura; cùm aliquis metus sit, si intra modum id fiat, ne morbi reliquum quippiam relinquatur; sin modus excedas, contrarium genus morbi inducas, vt citato libro 9. de metho. meden. scriptum est. Qui enim suprà quàm par est calidum morbum refrigerat, is sanitatis mediocritate transmissa, alium excitabit morbum, qui sit frigidus, quod quò minus accidat, naturam curandi corporis scias oportet, quo quant

Alia quæstio.
Locis citatis.
Respons.
Cap. 1.
Ex communissimo scopo qui est contrarietas, qui alij oriantur.
1. Vitiosus affectus.
2. Temperatura ægri.
Cap. 12.
Cap. 12.

quantum morbus ab illius symmetria discesserit intelligens, mensuram refrigeranti præsidio imponas. At fieri non potest vt quantum à se inuicem distent inuenias, nisi compertum habeas quale esset corpus, aut humidum, aut frigidum, aut calidum, aut siccum cùm valeret, quantumcunque ex his excesserit postquam ægrotauit, quippe quòd plurimum à naturali habitu recesit, id vehementiùs eget contrariis, quod non plurimùm, leuibus. Quare ex vtrisque iam dictis scopis, hoc modo indicatio curationis præstatur, vitioso inquam affectu, ac naturali habitu, natura seu temperamento ægrotantis; qui duo communes adhuc scopi, à contrarietate ipsa diuisa, modo quo diximus, proficiscuntur. Contrarij etenim hi affectus cùm sint, ipsiúsque contrarietatis termini, non ab re primò in hos præcipuos ac immediatos scopos, ipsa contrarietas diuiditur, qua ratione si diuiditur, non erit dare tertium vniuersalem scopum, quem ambiente nos aêrem esse, cum Galeno demonstrabimus, nanque eum, vel ægritudinis causis, vel sanitatis, annumerandum esse censemus: nam si cõtrariam morbo temperiem habeat, è præsidiorum numero vnus est, sin similẽ, ægritudinalium causarum est vnus; vt patet eodem 9. de metho. meden. Potest etiam & ambiens nos aër, tanquam vniuersalis etiam quidam scopus, vnam aliam, & tertiam efficere indicationem, vbi ipsum in sanitatis, vel ægritudinis causis non annumerabis, sed tanquam tertium quoddam à geminis corporis iam dictis affectibus secretum, naturali videlicet, & qui præter naturam est, cùm ambiens ipse is sit, sine quo nec tolli morbus, nec teneri sanitas potest: & propterea causæ sine qua non obtinet rationem; vt eodem 9. de meth. meden. scriptum est; qua ratione necessarium consideratu esse fatemur, eo quia fieri non potest, vt res sine eo sit quod causæ sine qua non obtinet rationem, Aristo. teste 1. de par. animalium cap. 1. ob quam rationem ipse alimento necesitatem ascribit: & 5. metaphysicæ text. 6. non solùm cibo, sed etiam respirationi talem tribuit necesitatem, ipsis videlicet animalibus, nam eadem neque esse, neque viuere possunt sine his. Est itaque hac ratione ambiens nos aër tanquam necessarium quoddam pro morborum sublatione perpendendus velut tertius quidam vniuersalis scopus, à quo tertia quoque vniuersalis indicatio proficiscitur pro auferendis præter naturam affectibus. Oritur quoque & tertius is scopus quodammodo ex eadem contrarietate diuisa. Nam cùm morbus & sanitas in quos primo contrarietas diuiditur, corporis sint affectus; & ille se tollendum, hæc verò se tuendam indicet; ambiens verò nos aër is sit, sine quo (vt diximus) nec tolli morbus, nec teneri sanitas posit; sequitur quòd necessariò cùm causæ sine qua non obtineat rationem, ab eo indicatio sumenda sit, tanquam tertia à iam dictis duabus pro morborum sublatione. Nam cùm reliquas materias tum diligere, tum fugere liceat, quam verò aër præstat, fugere non licet; imò necesse est præsenti cœli statu vti; idcirco huic quoque attenti esse cogimur, vt idem Galenus citato loco, inquit: est etenim materiæ reliquorum præsidiorum omnium electio, in nostra potestate; eius verò quam ambiens præstat, in nostra manu non est. Quare oportet ex hoc quoque propriam quandam indicationem sumamus, vt ipse Galenus refert, vtpote qui sæpe cum iis quæ morbus facienda suadet, concors sit, sæpe discors, & qui contra moliatur. Vbi igitur cum reliquis medendi indicationibus consonat, pro gratia est habendum; sicubi aduersatur, inhibenda eius noxa est: quinimò ex ipsa rerum substantia concludit, citato libro 9. method. medendi, non posse plura esse scoporum genera, quæ ad medendum pertinent, quàm tria quæ modò diximus, asserens medicatorios scopos ab ipso morbo sumi, à corporis temperamento; & tertio ab ambiente nos aëre: quòd si alij quidam positi sunt, vel postea, non hi modo, verùm etiam alij dicentur: omnes tamen ex iis in partes diductis, nati videbuntur; vt nos clariùs infra demonstrabimus. Hac itaque ratione, cogimur ambienti nos aëri attenti esse, tanquã tertio quodam vniuersali scopo ac necessario pro auferendis præter naturam affectibus, febribúsq; ipsis,

Cap. 14.

3. Ex aere ambiente sumitur indicatio.

Cap. 15.

ipsis,qui etiam scopus,ex ipsa quoque cõtrarietate diuisa, non in duos scopos, sed in tres,proficiscitur,eodem aëre nos ambiente separatim à duobus corporis affectibus,modo quo diximus,perpẽso:& sic fatebimur tres esse,& nõ duos, curationis vniuersales scopos; quemadmodum etiam ex his quæ diximus patere poterit duos esse duntaxat,& etiam vnum,nempe contrarietatem,ex istis enim reliquos omnes particulares, tum curatorios scopos, tum etiam indicationes particulares cunctas,ipsis videlicet in partes didũctis, originem ducere demonstrabimus. *Galeni reprehensores taxantur.* Aduersus quam admirabilem Gal.artem, atque doctrinã, non desũt quidam iuniores eiusdem Gal.verba;ac eorundem verborum sententiam parũ rectè(vt mea fert opinio)intelligentes,pugnare,afferentes quòd mirari licet Gale.dum se pulchrum & admirabile quippiam inuenisse putat, in huiusmodi improprietates loquendi incidere,aut etiam aliena à suis principiis tradere, quo fit, vt eundem obintelligentes, cuncta destruere tentent, exordientes ab ipsa contrarietate;quam neque scopum, neque indicationem curationis esse posse,conantur probare: deinceps neque aërem, neque naturalem corporis temperiem,eo modo quo Galenus asserit.Ipse verò non magis Galen.quàm veritati addictus,quam puto ab eo,nedum hac in re, sed in cæteris omnibus,quæ ad artem medicam spectant,fuisse prolatam, amicitia inter nos semper seruata eandem tueri,ac à calumniis liberare conabor quo Gale. mira hac in re ars, atque doctrina pateat, & hæc nostra methodus de medendis febribus firmior euadat,omnibúsque calumniis expurgetur.

Soluuntur rationes eorum,qui contrarietatem, aduersus Galenum, curationem non indicare contendunt. Caput XXVIII.

1. Ratio reprehensorũ Gal.

QVOD contrarietas nec indicet, nec indicatio aliqua sit, pro morborum sublatione,hac prima ratione probare conantur. Si verum est quod Gal.scribit initio 3.lib.de metho. meden. absurdum esse aliud constituendum quod curationem indicet; aliud verò quod curetur, nihil profectò indicare poterit eorum, quæ ad curationem pertinent ipsa contrarietas,quippe cùm morbus non sit,& planè ridiculum fuerit si contrarietatem curari dicamus. *Eius dilutio.* Solue,Galen. sententiã eodem loco non esse,quòd nihil possit curationem indicare,nisi id quod curatur,sed demonstrare quòd cùm affectus præter naturam sit ille, qui curari debet, propterea ab eo,prima sumenda est indicatio,quæ ab eiusdem natura primùm oritur,& inueniendorum remediorum initium quoque ex ipsorum morborum natura sumendum, absurdum itaque est primas indicationes ab aliis esse sumendas quàm ab ipsis præter naturam affectibus. Etenim ipsi sunt qui primò eorum sublationem indicant, à qua indicatione, (vt sæpiùs diximus) præscribitur nobis contrarietas, quam demum curationem indicare, atq; ad ea,quæ ad morborum curationem pertinent conducere, tãquam communissimum scopum,nemo negabit,etiam si morbus non sit,& sublationem sui non indicet,neque ipsa curetur: est etenim communissimus curationis scopus ipsa contrarietas pro curatione omnium præter naturam affectuũ rationali medico præscriptus ab illa communissima & prima indicatione primùm orta ab ipsorum præter naturam affectuum natura, quæ nedum medico,sed & plebi communis existit:de qua loquitur Gale.in principio 3.de metho.meden.omnibus siquidem in confesso est,inquit citato loco,primas indicationes ex affectibus esse sumẽdas,nec propterea negauit quædam curationem indicare posse, licet morbi non sint. *2. Eorundẽ ratio.* Secundò tantùm profectò abest,inquiunt,vt curationem indicet contrarietas,vt nihil aliud quicquam indicare possit, nam si indicare est inuenire,quod iuuet aut lædat ea quæ indicãt,quid quæso ipsa indicare poterit contrarietas? qua enim re opus habet, vt iuuetur vel lædatur? an similia vel contraria exiget?an contrarietatem ipsam fouere vel expellere volumus? sunt

sunt ne oppositionis siue contrarietatis, vel potiùs status corporis causa inuenta remedia victúsque ratio? Quibus quidem corporis status conseruatur & mutatur. Huic dicimus primò falsum esse, vt suprà probauimus, quòd indicare sit inuenire, quod iuuet aut lædat ea, quæ indicant in Galeni doctrina. Sed indicare est demonstrare seu significare id, quod iuuat, & non quod lædit; tam si conseruationem, quàm si sublationem intendimus, hæc autem vtilia & iuuantia, fatemur non modo indicari ab his quibus opem ferunt, sed etiam à quibusdam aliis quomodolibet conferentibus ad ea inuenienda pro auferendis præter naturam affectibus, aut seruandis his, quæ secundum naturam sunt, nam quicquid conducere quomodolibet videtur ad auxiliorum inuentiones, id fatendum est ad curationem esse necessarium, inquit Gale. lib. 9. eiusdem meth. med. qua de re contrarietas, licet iuuantia pro sui sublatione non indicet, nec conseruatione, nec eadem auferri, aut foueri per ea debeat; est tamen primus ac communissimus scopus curationis omnium morborum, non autem indicatio: ridiculum enim esset eam indicationem appellare, licet ab eo communissima quoque & prima nascatur indicatio pro eorundem morborum sublatione, vt diximus, tanquam à communissimo scopo curationem indicante, ac conferente ad remediorum inuentionem, continet enim contrarietas, tanquam primus scopus curationis, affectus contrarios, nempe eum qui secundũ naturam, & qui præter naturam existit: & cùm sanari non valeat is qui præter naturam est, nisi in naturalem habitum mutetur, contrariíque sint hi affectus inter se, necessarium est vt per contraria fiat alterius in alterum translatio, id verò fieri nequit, nisi compertum habeas quantum inter se distent, ac qualis sit hæc eorum contrarietas qua ratione contrarietas ipsa curationum omnium vnus solus erit præcipuus, maximéque generalis scopus, nempe omnes alij (vt sæpius dictum est) ex eo oriuntur. Hac itaque ratione contrarietas curationem indicat, & ad remediorum inuentionem confert pro auferendis quibuslibet præter naturam affectibus. Rursus aiunt, quemadmodum idem auctor causam externam curationem indicare negat, quòd illa nullius indigeat, sic eadem ratione contrarietas, nec conseruationem, nec curationem indicabit vnquã, quòd scilicet illis opus non habeat, at si non hæc, nihil profectò aliud: quandoquidem omne quod indicat, aut sui conseruationẽ, aut ablationem indicare (eo auctore) necesse est. Dicimus nos cõuenire in hoc causam procatarcticam cum contrarietate, quòd neutra earum alicuius indigeat pro conseruatione, aut sublatione earundem, verùm in hoc dissentire videntur, quòd causa procatarctica, nedum quicquam non indicat pro sui conseruatione, aut sublatione, quinimò nec pro conseruatione aut sublatione eorum qui corporis affectus sunt, contrarietas verò & si sui conseruationem aut sublationem non indicet, indicat tamen tanquam primus, & cõmunissimus scopus, curationis modum, confértque etiam ad inuestiganda ea quæ conferunt pro morborum sublatione, modo quo superiùs diximus. Et cùm dicunt Gal. auctoritate lib. de opt. secta, & 3. meth. med. omne quod indicat aut sui conseruationem aut ablationem indicare, dicimus eũdem Gal. fateri has esse primas duas indicationum differentias, quæ ex his primis duobus corporis affectibus, tanquam scopis, oriuntur, eo videlicet, qui secundum naturam, & eo qui præter naturam se habet: ille nanque sui custodiam, & propterea similia, hic verò sui sublationem, eóque contraria poscit. Quapropter asserimus quòd quæ primò indicant illi duo sunt scopi, quorum alter sui conseruationem, alter sui sublationem expostulat. Verùm ab hac prima indicatione, quæ ab ipsius præter naturam affectus natura oritur, confestim cõtrarietas nobis præscribitur, ex qua primum indicatione sumpta, morborũ curatio nobis patefit, & auxilia inuestigantur, vt id quod præter naturã est, auferatur suo cõtrario: quod quidẽ fieri nõ posset, eadẽ contrarietate, quæ est inter præter naturã, & secundũ naturã affectum, ignorata. Potest insuper & hoc modo hæc eorũdem ratio tolli, quòd

Refutatio eiusdem.

Cap. 7.

Eorundem ratio.

Refutatio.

Locis citatis.

quòd duo sunt in vniuersum primò indicantia: quodlibet enim indicans aut sui custodiam, aut sublationem indicat, Galeno auctore citato libro de opt. secta, eorum videlicet, quæ pro seipsis quicquam indicāt: nam duæ etiam sunt corporis constitutiones, quarum altera seruari, altera auferri debet. Verùm quæ non pro seipsis, sed pro aliis quicquam indicant, vtpote pro seruandis, seu auferendis eisdem constitutionibus possunt multo plura esse quàm duo, inter quæ contrarietas connumeratur, ex numero eorum quæ sunt corporis constitutiones non existens, & ob id nec sui conseruationem, nec sublationem indicans, sed morborum duntaxat curationem. Et si dicant vnumquodque de se magis indicare posse quàm de alio, Gal. auctoritate citato libro 3. metho. med. Asserimus nos verum esse in his quæ de se ipsis, ac de aliis quicquam indicant: hæc etenim de seipsis magis quàm de aliis indicare possunt, non autem veritatem habere in his quæ pro aliis duntaxat, & non pro seipsis quicquam indicāt, quemadmodum est contrarietas: hæc nanque de aliis, & non de seipsa quicquam indicat, quoniam curationem morborum omnium, & non sui nec conseruationem, nec sublationem. Inquiunt deinceps, indicatur sanè contrarietas, id est contraria actio & contrarium (si contrarietatis nomine id intelligamus) ab eo quod præter naturam existit, siquidem eo opus habet ad sui sublationem, idem autem indicans, & id quod indicatur esse non potest. Sed (bone Deus) apud quem auctorem compertum vnquam habent contrarietatem indicari? nam licet Galenus 11. metho. meden. inquiat quòd prima omnium indicatio curatrix, quæ oritur ex ipso qui curatur morbo contrarietatem docuit, nunquam tamen fassus est ipsam, ab eadem indicatione indicari, vtitur enim voce ἐδίδαξεν, à verbo διδάσκω, quod Latinè significat doceo, præcipio, seu planum facio: docet nanque prima illa omnium curationis indicatio; at non indicat contrarietatem, aliud nanque est indicare, aliud docere, præcipere, seu planum facere, per quam contrarietatem haudquaquam contrarium intelligendum est in Galeni doctrina vt putant, & nos superius declarauimus, neq; etiam contraria actio: ridiculum enim esset per contrarietatem, contrariam actionem intelligere, illa etenim contraria actio, mutatio seu translatio in naturalem habitum, sanatio est & non contrarietas, vt 9. metho. meden. scriptum est. Verùm eo modo intelligenda est contrarietas, quo nos paulò antè declarauimus. Quòd verò contrarium, nedum à prima illa indicatione præcipiatur, verùm etiam indicetur, nemini in dubium venit, cùm quilibet præter naturā affectus pro sui sublatione contrarium exigat medicamentum, non erit itaq; idem indicatum & indicans, nam licet indicet contrarietas pro morborum curatione, à nullo tamen indicatur, sed bene præcipitur, vt dictum est. At concedatur pro nunc eandem esse indicatam, & deinceps eam indicare. Dicant quæso quod sequetur incommodum: nunquid non poterit, diuersa tamen ratione diuersóque respectu, idem esse indicatum & indicans: an putant hoc esse nouum quoddam apud logicos & philosophos? Porrò vt morbus auferatur suo contrario, scire opus est contrarietatem, quæ existit inter eundem morbum & naturalem habitum seu statum ægrotantis, quæ quanta, qualísve sit, qua ratione posset esse indicata: deinceps ea contrarietas ad remedia eligenda, alia tamen ratione pro eiusdem morbi sublatione confert ac curatione tanquam primus & communissimus curationis scopus & indicans, aliàs ea methodo inueniri haudquaquam possent: idem ergo posse indicari & indicare, esse indicans & indicatum, propositum & postulatum, diuersa tamen ratione, asserere nedum in Galeni doctrina, sed philosophorum omnium audacter non veremur. Miror tandem cur redarguere Galen. tentant asserentes aliud colligi ex eius dictis, quàm ratio illius expostulet, sub iis verbis: { ac profectò si quis locum cum Galeno legat, inueniet aliud planè colligere quàm ratio illius postulet, nam quòd morbus contrariis egeat, si ad naturalem statum corpus redire debeat, id quidem certissimum est, quemadmodum ipse statuit, ex quo

4. Ratio.

Refutatio.

Loco citato.

Loco citato.

Potest idem esse indicās. & indicatū diuersis rationibus.

5. Ratio qua Gale. reprehenditur.

quo quidem fit, vnum esse quod indicetur à morbo, nempe quòd contrarium illi existat, nunquam tamen propterea efficiet vt ipsum contrarietas indicet, aut indicatio sit.} Verùm si quis non toruis oculis & pugnandi gratia Gal. verba perlegerit, ab eodem conscripta citato libro 9. de metho. med. sed vt ex eis veritatem addiscat, luce clariùs percipiet quòd eodem loco Gale. doceat non modò à morbo ipso, seu præter naturam affectu quòd contrarium illi existat indicari, verùm etiam contrarietatem præcipi à prima illa morborum indicatione, vt supra demõstrauimus. Deinceps altiùs admirabilem hanc artẽ exorsus, eandem contrarietatem curationem indicare docuit, tanquam vniuersalissimum quendam ac præcipuum curationis scopum, à quo & reliqui omnes minùs generales scopi oriuntur. Inquiens ergo hinc rursus sumpto initio, age particulares scopos disquiramus, concluserat etenim (vt sæpiùs dictum est) cõtrarietatem ipsam vnum solùm esse ac maximè generalem curationis scopum: postea subdebat: {quoniam id quod ægrotat, ei quod valet est contrariũ, vtique per contraria est ab illo in hoc via: & quomodo inquies, in contrariis inuenietur modus? non enim satis est calido affectui admouisse frigida, nisi id debita fiat mensura, cùm alioqui metus sit, si intra modum id fiat, ne morbi reliquum quippiam relinquatur, sin modum excedas, contrarium morbi genus inducat.} Dij boni quis negabit Gal. his in verbis, ac eis quæ paulo ante, & post conscripserat, firmissima ratione probasse non solùm contrarium morbo adhibendum esse medicamentum, sed tale ac tantum, quo tollatur morbus, seruetur verò naturalis habitus, seu secundum naturam affectus, atque iis omnibus morbum indigere pro sui sublatione, tu verò si contrarietatem ignorabis quæ est inter hos affectus contrarios, quæ qualis, quantáve existat, qua via, qua methodo eadem medicamenta cõtraria inuenias? breuissimis itaque verbis, & contrarium, & contrarietatem insimul nos edocuit, quam itidem solam atque vnam tanquam primum ac præcipuum scopum, vt sexcenties asseruimus, communissimúmque curationis esse, eodem loco demonstrauit; cùm satis ei non fuisset contrarium duntaxat demonstrasse. Non ergo aliud colligitur ex Galeni citato loco, quàm ratio illius postulet, quinimò quod probare ac concludere proposuit, satis supérque suis in verbis demonstrauit. Quòd verò contrarietas haudquaquam indicatio sit, aut esse possit, & propterea neque generalis, neque communis à qua aliæ nascantur, & nos suprà asseruimus, & iterum cum Galeno fatemur. Quare non est, cur in hoc nostra proteletur oratio, sed ad alia conuertatur oportet. Arguunt postremò si contrarietas, vel indicatio est, aut quippiam indicet, cur negat Gal. in libro de optima secta, communitatem methodicorum indicare posse? nam vt communitas ad communia, sic contrarietas ad contraria se habet, nec aliqua aduersitatis ratio inueniri potest; negat autem communitatem indicare, quia non destruitur, atqui eadem ratione nec contrarietas dici potest indicare, quoniam nec ea, sed contraria ipsa pelluntur, itaq; concludunt nec ipsam contrarietatẽ indicare, aut indicationem esse, sed si aliquem locum hac in re sibi vindicare potest, indicatur non solùm à morbo, sed etiam ab omni alio corporis statu qui præter naturam existimatur. Vt verò huius rationi pateat respõsio; animaduersione dignũ est Gale. citato lib. de optima secta aduersus methodicos demonstrare eorum cõmunitates etiã si euidentes sint, nihil tamen vtile demonstrare. Asserit enim diuersa esse ipsa cõmunia indicare, aut indicare valẽtia ex cõmunibus deprehendi. Methodici eadẽ indicare affirmabant, Gal. cõcludit aduersus eos nihil vtile demonstrare cõmunitates seu communia. Verùm admittit communium notitiam, conducere ad ea percipienda, quæ particulatim indicare valent: quo circa præcepta quodãmodo, vt ipse inquit, communia cùm sint, particularium cognitionem ostendunt, quæ demum vtilia indicare valent. Vniuersi igitur cognitio particularis vtile indicare valẽtis, notitiam subministrat, tandẽ ipse concludit: deinceps verò post pauca, cõmunia non indicare, hac prima ratio-

Refutatio cum Gal. defensione.
Loco citato.

6. Ratio. cap. 26.

Refutatio eius.

ne probat, licet alias quoque nonnullas, & hac efficaciores in medium afferat quibus sublatis ægri sanescunt, ab auxiliis ista delētur, ab his verò vtilium indicatio sumitur, quæ ab auxiliis præcipuè destruuntur. At particulares causas aut morbos saltem remedia principaliter destruunt; particulares igitur causæ aut morbi saltem & non communia, vtile indicabunt. Quòd si communia vtile indicent, adhibitáque auxilia indicantia destruunt, à particularibus auxiliis communia destruentur: communi autem deleto omnes eo tempore, sub eo communi ægrotātes, sanescunt, nulla penitus re in ipsis sublata: quamobrē si quod indicat, id destruitur, cōmunia verò indicant, iam satis constat destructum iri communia, est etenim, iuxta eorū sententiam, medica facultas euidentium communitatum cognitio. Appellant autem euidens non quod sensu percipitur, sed quod per seipsum, licet sensui non subiaceat, comprehendi posit: quare ferè manifestum, illi euidens vocant. Ex quibus Gale. verbis facilè hanc eorum rationem soluere possumus, asserentes primo contrarietatem indicationem non esse, sed scopum, qui scopus quippiam indicat, quoniam curationem morborum omnium, vt 9. & 11. meth. med. ab eodem Gal. decretum est. Cū verò dicunt pari ratione contrarietatem non indicare posse, quemadmodum methodicorum communitatem, fatemur nos quòd quēadmodum communitas quatenus communitas est, nihil particulatim vtile demonstrare, aut indicare potest, ita etiam & contrarietas quatenus contrarietas existit, nihil vtile particulatim nobis indicare valet, nisi id quod diximus, curationem videlicet morborum omnium, tanquam primus, solus, præcipuus, ac generalissimus scopus. Verùm ex ipsius contrarietatis notitia, ad ea quæ particulatim indicare valent percipienda deuenimus, quemadmodum & communitatis, atque in hoc cōducere simul cum Gal. fatemur: inuenimus autem vtilia, non per ipsam contrarietatem quatenus contrarietas est, sed per eam deuenimus in notitiā eorum quæ particulatim indicare valent, deprehendentes particulares cōtrarietates, quæ existunt inter particulares morborum species, seu genera, & eos affectus, qui secundum naturam sunt. Quamobrem Gale. 11. meth. med. inquit: {prima nanque indicatio omnium curationis, quæ ex ipso qui curatur morbo accipitur contrarietatem præcepit.} deinde subdit: {at quoniam morborum plura sunt genera cuique horum sua erit contrarietas.} quibus in verbis nobis planum facere voluit, quòd licet primus curationum scopus ipsa sit contrarietas, quoniam sub ea tanquam præcepto vniuersali ac communissimo continetur omnium morborum curatio, cuique tamen morborum generi cùm propria fuerit ac particularis contrarietas, eadem discenda erit atque inuenienda pro curatione cuiusuis generis morborum. per eam nanque & non per contrarietatem, qua contrarietas est, particulatim vtilia inueniuntur pro eorundem morborum sublatione. Quemadmodum etiam ex vniuersalissimo Hippocrat. curationis omnium morborum præcepto, quòd contrariorum contraria sint remedia haudquaquam vtilia, & remedia contraria pro sublatione particularium morborum indicantur: & propterea dicimus idem præceptum vtilia non indicare, sed ex eodem tanquam communi existenti comprehendimus, ea quæ particulatim indicare valent, ad quæ percipienda, præceptum ipsum conducit, habita nanque generis morbi notitia, confestim tanquam vtile indicatur nobis quod contrarium ei remedium existit, pro eius sublatione esse adhibendum. Ex quibus liquet quòd falsum est dicere vt communitas ad communia, sic contrarietas ad contraria se habet; & ratio diuersitatis in hoc consistit, nam methodicorum communitas non diuiditur in alias particulares communitates, nec easdem sub se continet. At contrarietas non vnam duntaxat aut duas, sed plures sub se ac diuersas continet particulares contrarietates, & tot quot sunt morborum species seu genera, cuique enim morborum generi sua adest contrarietas, vt diximus, non autem communitas; quoniam ea pluribus est eadem, vt liquet eodem libro de optima secta. Ad hæc commu

Loco citato.

Cōtrarietas, quatenus cōtrarietas nihil vtile particulatim indicat.

Cap. 2.

communitas pro se ipsa & non pro alio indicat, vt methodici sentiunt, contrarietas autem pro alio & non pro se ipsa, vt dictum est, curationem indicat: & propterea communitates nunquam vtilia indicare valent, cōtrarietates autē cum particulares fuerint, eadem particulatim indicant & indicare possunt, ad quæ percipienda conducit & ipsa contrarietas, quatenus contrarietas est, vt primus ac communissimus scopus curationis omnium morborū: & cum aiunt communitatem non indicare quia non destruitur, eadem ratione nec contrarietatem, quoniam nec ea, sed contraria ipsa pelluntur; dicemus in hoc etiam hallucinatos esse, nam licet per particularia remedia principaliter particulares causæ aut morbi destruantur, fatemur nihilominus, secundariò & per accidens eandem particularem contrarietatem, quæ inter eosdem particulares morbos, aut causas, & secundum naturam affectus consistit, simul destrui vno contrariorum destructo, ab ipsis vtilibus indicatis ab eadem etiam particulari contrarietate, licet communissima illa contrarietas nunquam destruatur. Methodicorum autem cōmunitas, nunquam à particularibus auxiliis destruetur; nanq; (vt ipse Gal. refert) si destrueretur, consequens esset vt omnes eo tēpore sub eo cōmuni ægrotantes sanescerent. pelluntur ergo per se & primò cōtraria particularia ab ipsis contrariis auxiliis, insimul etiam & eorū contrarietas secundariò destituitur. at Methodicorum communitas, vt ex iam dictis patet, nunquā, & ob id nec vnquā vtile quippiam eadē indicabit pluribus, vna & eadē existens semper: contrarietas verò haudquaquā pluribus vna & eadē semper est cùm plura sint morborum genera & cuique (vt sæpe dictum est) suasit contrarietas. At si quispiam voluerit breuiter huic dubitationi satisfacere, dicat hanc Galen. rationem aduersus Methodicos, satis probabilem esse, ita vt ipsemet eandem pro eis soluat, alias plures statim, & multo efficaciores aduersus eos in medium afferens, ad probandum communitates vtilia nō indicare. Liquet insuper ex his quæ diximus contrarietatem non solum aliquem locum in hac re sibi vindicare posse, sed principium & primum, non modò vt indicatam, vt isti putant, sed vt indicantem: quinimò vt indicans scopus seu propositum magis contrarietas præcipuum ac primum locum sibi vindicauit pro morborum omnium curatione, à quo cæteri omnes minùs generales, ac etiam particulares scopi proficiscuntur: vt licidissimè Galenus libro nono de metho. medendi, demonstrauit: quo ignorato, vniuersa medendi methodus rueret atque destrueretur. *Cap. 15.*

Rationes, quibus quidam probare conantur aërem curationem non indicare, diluuntur. Caput XXIX.

QVOD ambiens nos aër eo modo sumptus quo Gal. intelligit, tātum abest vt curationem indicet; vt nec eam coindicare, aut contraindicare, vel correpugnare valeat, hac prima ratione probare nituntur. Aiunt enim quòd vbi remedij vim subit, & ea ratione consideratur, qua morbos tollendi facultatem habet, curationem haudquaquā indicare potest, si modò ea principia quæ 3. lib. meth. de hac re sunt posita, tueri velimus. *1. Ratio Cap. 1.* Etenim eo in loco scribitur, nihil esse posse quod curationem indicet, quòd non curetur; absurdúmq; fore si quis aliter statuat: quamobrem cùm aër non curetur sed solum morbus, quomodo, quæso, ille rationis indicator fuerit? Vtque hæc eorum ratio efficacior videatur, iis verbis eam confirmare putant: { nec est quòd putemus morbum præcipuè indicare curationem, aërem autem ipsum idem facere minori quadam vi, aut vt dicitur, secundo loco & per accidens, quomodo questionarij medici vrgentem locum effugere nituntur, nam si absurdum est aliud esse quod curationem indicet, aliud verò quod curetur, necesse est vt omnia curari dicamus quæ curationem indicant, præcipuè autem illorum opinione, morbum, alio verò modo

Refutatio cõtinẽs verborum Gal. explicationem, malè à reprehensorib. intellectorum.

aërem ipſum, quæ planè ſunt ridicula.} ſed pace eorũ dixerim, aut Gale. quam portant auctoritatem obintelligunt, aut intelligere nolunt, ſiquidem, vt priùs dictũ eſt, eius ſententia non eſt, vt iſti putant, quòd nihil eſſe poſsit quod curationem indicet, quod non curetur; ſed cùm de primis indicationibus ſermonẽ faceret, quemadmodum in calce præcedẽtis lib. de meth. med. propoſuerat, & in principio eiuſdẽ 3. lib. pertractare incipit, dicebat eaſdẽ primas indicationes apud omnes in confeſſo eſſe ex affectibus fore ſumendas, nanq; abſurdum eſſet aliud eſſe quod curationẽ indicaret (primò videlicet & pręcipue) & aliud quod curetur: volens concludere quòd prima illa indicatio quæ omnibus cõmunis exiſtit, etiã plebi, à morbis, ſeu pręter naturã affectibus ſumitur, qui curari debent: hi etenim ſoli ſunt, qui indicant eorum ſublationem, abſurdum ſiquidem eſſet aliud eſſe quod curationem indicaret; primò ſcilicet, vtpote morbos ſeu affectus ipſos præter naturam, & aliud eſſe quod curaretur præter eos, non negans quòd aliud eſſe poſsit, quod & ſi non curetur, curationem tamen indicare etiam valeat, licet non primò, nec pro ſui ſublatione, quemadmodũ ipſi præter naturam affectus: id quod etiam 4. libro eiuſdem metho. meden. confirmaui, cùm dicebat curationis indicationem ab ipſo affectu initium habere; quæ verò particulatim ſunt agenda, hæc tum ab eo quod primum indicatio diſtat, tum verò ab ægræ partis natura, tum ambientis temperie, quæque alia his cognata ſunt, inueniri, & paulo poſt inquit. {Auſpicari nanque perpetuò oportet ab indicatione quæ ab affectu cui mederi paramus, accipitur.} Poteſt itaque, vt ex iam dictis liquet, aër, licet non curetur, curationis eſſe indicator.

Quod primũ omniũ indicat, & id quod curatur, idem eſt.

Cap. 4.

Altera eiuſdem ration. refutatio.

Inſuper & ex eiſdem haud ægrè huius rationis confirmatio diluitur: nam falſum eſt fateri omnia curari quæ curationem indicant, ſed bene quæ primò & eorum ſublationem, & propterea non ſequitur, vt ipſi opinantur, ex Galen. auctoritate morbum præcipuè curari, alio verò modo, ſeu ſecundariò, aërem ipſum, nam hoc ridiculum eſſet, vt ipſi bene inquiunt. Poſſunt etenim, vt millies diximus, quædam curationem indicare, quæ tamen haudquaquam curantur, inter quæ ambiens nos aër connumeratur, tanquam cauſa ſine qua non, quemadmodum cum Galeno concluſimus, cum quo etiam proculdubio aſſerimus nihil aliud primò & præcipuè curationem indicare poſſe quàm morbum ipſum, ſeu præter naturam affectum qui curari deſiderat, neque à quopiam alio primam indicationem eſſe ſumendam, ac initium inueniendorum remediorum.

8. Ratio.

Præterea inquiunt, cùm aër eo loco ſumatur, vt inſtrumentum, & materia medica qua vtimur, tum ad naturales affectus conſeruandos, tum ad eos qui præter naturam ſunt, propellendos: quomodo quæſo, aliquid indicare poterit, ſiquidem materia eſt quæ indicatur, non indicat, nimirum cùm indicatio comprehenſio ſit iuuantis & nocentis, quæ ab eo quod iuuari debet, oritur; alioqui ſi id quod indicatur vnquam indicare poſſet, idem eſſet morbus & remedium, ſanitas & victus; & idem quod iuuat cum eo quod iuuatur, vt ergo nullum alium remedium indicat, aut coindicat, vel contraindicat, aut corrępugnat, ſic nec aër aliquid eorum efficere poteſt.

Refutatio.

Cap. 14.

At qui nos cum Galeno fatemur 9. de metho. meden, quòd aër tanquam cauſa ſine qua non, inſtrumentum ſeu materia medica ab eodem ſumitur, quo etiam vt materia vtimur, tum ad naturales affectus conſeruandos, tum ad eos qui præter naturam ſunt, propellendos, & hoc modo eum aliquid indicare poſſe pro morborum curatione, affirmamus. Cùm verò inquiunt, quomodo igitur indicare poterit, ſi materia eſt quæ indicatur & non indicat? Dicimus falſum eſſe aërem tanquam materiam indicari, licet vt materia & cauſa ſine qua non, indicet, verùm admittimus eundem aërem tanquam auxilium indicari, & non vt materia, & cùm probare tentant ipſum veluti materiam indicari, in medium afferentes indicationis deſcriptionem, quæ, vt ipſi putant, comprehenſio eſt iuuantis & nocentis, quæ ab eo quod iuuari debet oritur, dicimus hanc fuiſſe cauſam propter quam velut cæci in foueam lapſi ſunt, putarunt enim ab eo quod

quod indicat, simul & nocentia & iuuantia indicari, & propterea auxiliorum materiæ, & non auxilia, quod quidem valde alienum à veritate & Gal. doctrina esse censemus, vt superiùs demonstrauimus. Quandoquidem per indicationem ipsam non nisi iuuantia comprehendimus, insimul cum comprehensione nocentium, hoc est præter naturam affectuum, qui eadem iuuãtia ac eis vtilia duntaxat indicant: & propterea non medicamentorum materias, quæ in quatuor generibus consistunt, vt in sequentibus patebit, sed easdem materias idoneas tanquam remedia & auxilia, exigunt. Indicatur itaque aër tanquam remedium, auxilium ac iuuans, ab his qui eadem exigunt, indicat verò ipse vt materia seu causa sine qua non: qua ratione, vt tertius scopus curationem morborum indicans, à contrarietate ipsa diuisa proficiscitur, vt sæpe diximus: propterea diuersa ratione indicatur & indicat, & proinde quod concludere incõmodum quærunt, non sequitur, quòd videlicet idem esset morbus & remediũ, sanitas & victus, & idem quod iuuat, cum eo quod iuuatur, indicatur enim, vt auxilium & iuuans, nam id auxilium appellamus, indicat verò vt materia, cõuenimus propterea cum eisdem, quòd quemadmodum nullum aliud remediũ quatenus remedium est, indicat, aut coindicat, vel contraindicat: aut correpugnat, vt ipsi dicunt, sic nec aër tanquam remedium ac auxilium aliquid horũ efficere potest; sed bene ratione qua aër nos ambiens ac materia, & causa sine qua non. Insuper aiunt, nec illud quidem aliquid facit quod scribit Gale. ideo ab aëre indicationẽ capi, quòd sine eo morbi tolli, & sanitas retineri nequeat, quod in aliis remediis non contingit, quę in promptu sunt, quorũ vsum euitare vnicuique licet, neque enim omnes morbi egent aëre vt remedio, quales sunt qui partes affligunt instrumentarias, quibus nihil aër confert. Quibus verbis sole clariùs ostendunt quàm gratis studeant Gale. contradicere, fatetur nanq; propterea propriam quandam indicationem ab aëre sumendam esse pro morborum curatione, cùm id sit ambiẽs nos aër, sine quo nec tolli morbus, nec teneri sanitas potest, etenim reliquorum præsidiorum materiæ omnium electio in nostra potestate existit; eius verò quam ambiens præstat, in nostra manu non est: & propterea reliquas materias tum deligere, tum fugere licet: quam autem ambiens præstat, fugere non licet, separat enim aëris materiam à materia aliorum remediorum, & non ipsum tanquam remedium à reliquis remedijs, vt isti arbitrantur, ipsum nanque ambientem nos aërem tanquam materiam vitare non licet, nam nolentibus etiam nobis, per transpirationem saltem, qualiscunque fuerit, ipsum attrahimus, at materias aliorum præsidiorum, in nostra potestate est tum deligere, tum fugere: peruertunt ergo verborum Gale. sententiam, cum materias auxiliorum seu remediorum ad auxilia seu remedia transferant. Sed magis eos mirari contingit, cùm inquiunt quòd non omnes morbi egent aëre vt remedio, quales sunt qui instrumentarias affligunt partes, quibus nihil aër confert: cùm nedum similarium partium & instrumentariarum morbi proprij, aëre vt auxilio pro eorum curatio indigeant; verùm etiam & qui communes vtrísque existunt: vtpote in soluta continuitate, in similarium partium proprijs, nemo dubitat, in instrumẽtariis, quis negabit: in inflammatione seu erysipelate aërem vt remedium conferre, qui neque nimium calidus aut frigidus existat, sed egelidus aut mediocriter frigidus, quis in scirrho & œdemate frigidum aërem non vitabit, ac calidum non eligat? Atque simili ratione in aliorum quibuslibet qui in numero, positione, aut figura sunt morbi pro eorum curatione contrarium aut morbo, aut causæ, aut vtrísque præparare non studeat? Vlcera quoque ac reliquas continui solutiones carni euenientes ossibus, tendonibus, neruis ac ligamentis, absque aëre tanquam remedio quis curare tentabit? quod adeo manifestum est in Hippo. Galen. ac aliorum artis medicæ bonorum auctorum doctrina, vt alia probatione, vel auctoritate non egeat. Est igitur aer nos ambiens tanquam causa sine qua non, perpetuò attendendus pro omnium morborum curatione, velut

Sup. ca. 23.

Aer qua ratione indicatur, & qua ratione indicat.

3. Ratio.

Refutatio.

Aer in omnium morborũ curatione spectandus.

tertius ſcopus indicans curationem à contrarietate ipſa diuiſa proficiſcens, quemadmodum ſupra demonſtrauimus, nam vbi cùm aliis medendi indicationibus conſonat, inter ſanitatis cauſas annumeratur; vbi diſcors ſit inter morbificas ſemper in omni morbo, licet vt remedium indicetur, & non indicet vnquã. Adhæc arguuntur, vt aere ſic cibo & potu, ſomno & vigilia ſanitas conſeruatur, & morbi propulſantur, nec minùs ſanè difficile eſt illorum noxas quàm quæ ab aëre excitantur, euitare, cùm ea mala, quæ ab illis naſcuntur, nulla re ſæpius mitigari queant; aeris autem iniuriæ, vel loci mutatione, vel alia ratione promptè corriguntur. Sed cùm parum efficax ſit hæc ipſorum ratio, facilè vtique deleri poterit, admittimus enim nedum aëre duntaxat nos ambiente, ſed cibo & potu, ſomno & vigilia, motu & quiete, ac reliquis huiuſmodi, & ſanitatem conſeruari, & morbos propulſari tanquam neceſſariò corpus noſtrum alterantibus. Verùm non pari ratione: nam abſque aëre neque ſanitas vlla ſeruari, nec morbus quiſpiam propulſari vnquam poteſt, vt ſæpius diximus: at ſine cibo aut potu, ſomno aut vigila, motu aut quiete, innanitione aut repletione, & ſanitas quædam ſeruari aliquo tempore, & morbi nonnulli profligari poſſunt, non enim continuò & ſemper eis vtimur, vt aere, nam non ſemper comedimus, aut ſemper bibimus, dormimus, aut vigilamus, mouemur, aut quieſcimus, ſiue ſani, ſiue ægri ſimus: quẽadmodum ambiẽtem aerem perpetuò ac continuè reſpiratione, aut ſaltem tranſpiratione attrahimus. Quamobrem Gal. ab aere tanquam cauſa ſine qua non, & non à reliquis, indicationem præcepit eſſe ſumendam. Cùm verò dicunt quòd non minùs difficile eſt illorum noxas, quàm quæ ab aere excitantur, euitare, ob eam quã ipſi reddunt, cauſam; aſſerimus in hoc bifariam eos hallucinatos eſſe, primò quòd non propterea Gal. aerem indicare, & non alia modò dicta fatetur, quòd ſit difficilius eius noxas, quàm illorum vitare, ſed quoniam materia quam aer præſtat, in noſtra manu non ſit: coguntur nanque ægrotantes, velint nolíntve præſenti aere vti: at reliquorum præſidiorum materia in noſtra vtique poteſtate exiſtit; ita vt eligere & vitare valeamus & cibos & potus aliquos, ſimiliter ſomnum & vigiliam ac reliqua pro noſtro arbitrio, & prout conducere aut lædere videantur. Adhæc quis negabit difficiliùs vitari poſſe, quæ ab aere excitantur, noxas, quàm quæ ab illis; ſi illas omnino vitare eſt impoſsibile, has verò facilè? aerem nanque non attrahere qualiſcunq; fuerit impoſsibile eſt. Ergo vbi ſimilis morbo fuerit, non poterit non lædere, reliquorum verò noxas, vt diximus, facilè euitare valemus, lædentem cibum aut porum haudquaquam ægro tribuentes: ſic ſomnum aut vigiliam vbi nocumentum inferant, ac reliqua omnia prohibentes; licet quæ à quibuſdam iſtorum nocumenta proueniunt, quandoque ægrius corrigantur, quàm quæ ab aere modicè lædente, vt vigiliæ in nephritide, ſomnus in ſoporoſis ac læthargicis affectionibus, & noxæ quæ à venatis cibis aut potionibus producũtur. Subdunt deinceps. {ac multò minùs illud video eſſe neceſſarium quod ille ſtatuit: vt ſcilicet, præſenti cœli conditione ſemper vtamur: quandoquidem per ſanitatem & leuiores morbos facilè in alium aerem migrare vnicuique liceat, in grauioribus autem malis in quibus non licet id facere, non datur etiam prædictorum vitia fugere. requirimus etenim ad morbos fugandos ſomnum, vigiliam, quæ aliquando nulla arte conciliare aut arcere conceditur.} hæc ipſi, quæ cum reuerentia admodũ puerilia eſſe vidẽtur. Nam licet per ſanitatem & leuiores morbos facilè in alium aerem migrare vnicuique liceat, num verebitur quiſpiã toto eo tempore quo in aliũ migrabit aerem æger, quòd ab eo in quo ægrotauerit ſemper nõ alteretur? cùm neceſſariò ipſum attrahere cogatur? Quamobrem Gale. faſſus eſt quòd neceſſariò oporteat præſenti cœli ſtatu vti, nã quomodo contrariũ fiet, ſi abſque aeris attractione viuere non poſſumus, qualiſcunque is fuerit? Cogitur itaque æger eo cœli ſtatu vti, in quo ægrotauit, velit, nolit, etiam in leuioribus morbis, vſque quo in alium aerem migrauerit, non autem eodem cibo & potu

4. Ratio.

Refutatio.

5. Ratio.

Refutatio.

ac reliquis, quæ licet necessariò corpus alterent, vt aër, non tamen ita continuò, & semper. { tanta nanque omnibus corporibus spiritus necessitas extat (vt inquit Hippocrates libro de flatibus) vt siquidem omnibus aliis abstineat homo, neque cibum sumat, neque potum, possit tamen dies duos vel tres, & plures ducere. Si verò spiritus in corpus viæ intercipiantur in breui parte vnius diei intereat.} & subdit: {amplius autem ab omnibus operibus aliquando homines quiescunt immunes, verùm ab hoc opere, nulla omnibus mortalibus animantibus requies contingit, vt cessent spiritum adducere, & rursum exhalare.} hæc ille. In grauioribus autem malis, in quibus non datur aërem mutare, non æquè (vt priùs diximus) licebit etiam aëris ac prædictorum vitia fugere, cùm aëris noxas haudquaquam vitare valeamus. etenim continuè ab eodem ac maximè corpora alterantur: reliquorum verò noxas, aliquo saltem tempore vitare possumus, vt paulò ante demonstrauimus: quamuis contingat quandoque somnum aut vigiliam, nulla arte conciliari aut arceri posse. non enim quòd difficiliùs aëris noxæ corrigantur, quàm reliquorum iam dictorum, aërem indicare, & non illa decretum reliquit Galenus, sed propterea quòd reliquas materias tum deligere, tum fugere licet; quam autem ambiens præstat, fugere non licet, vt sexcenties retulimus. Quo etiam errore ducti alia ratione tentant eandem de aëre Gale. sententiam peruertere, ac impugnare. Aiunt etenim: {Quin & aquę incommoda difficiliùs, quàm aëris intemperies emendantur, nimirum cùm tota vna regio eadem aut parum differente aqua (quoniam & eadem terra) sæpè vtatur, aëre autem diuerso, siquidem in eadem domo eum variari videmus, quando pro diuerso locorum eiusdem domus situ, diuersam naturam & qualitatem assumat, eas præsertim, quas in morbis tollendis eo loco Galenus quærit nempe caliditatem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem.} Quam rationem iterum eadem ratione tollimus. neque enim Galenus fassus est propterea aërem indicare, & non reliqua commemorata, quoniam eius noxæ difficiliùs corriguntur, sed propterea quòd ab eodem continuo opus est corpora nostra alterari, siue ægri, siue sani simus: neque id, ne momento quidem vitare possumus: id quod ab eisdem haudquaquam contingit. At concedatur id voluisse Galenus nullius valoris, nec ad propositum esse videtur hæc eorum ratio. Nam non propterea difficiliùs aëris noxas corrigi fatemur, quia pluribus vel paucioribus sunt communes; quemadmodum isti de aqua probare nituntur, verùm propterea, quia respectu vnius, & eiusdem ægroti difficiliùs easdem emendari contingat, tanquam magis continuas, atque perpetuas, vtpote cùm nullo non tempore eadem ab aëre ambiente non inferantur, ac augeantur, id quod de aquæ incommodis (eadem etiam vitiosa existente) haudquaquam asserere audendum est. possumus nanque quodam saltem tempore ægros arcere, vt eadem non vtantur aqua. Quapropter si Galenus etiam asseruisset difficiliùs corrigi noxas, quæ ab aëre fiunt, quàm quæ à reliquis, & propterea eundem duntaxat indicare, non propterea hæc eorum ratio quicquam concluderet aduersus eundem, etiamsi totum id quod in hac ratione fatentur, eis concedatur. Inquiunt postremò: {Quòd si illud concedamus difficiliùs aëris noxas vitari, quàm aliarum rerum quæ sanis ægrísque corporibus adhibentur, non tamen propterea huiusmodi difficultas indicãdi causa esse debet, alioqui inter alia indicarent, quę difficiliùs corrigi possunt.} Sed hęc ratio aliud concludit, quàm probare proponit. nam concesso quòd aëris noxæ difficiliùs vitentur, quàm aliarum rerum: & ob id curationem indicet, non propterea sequitur quòd inter alia indicarẽt, quæ ægriùs corrigi possunt, sed ea quorum noxæ difficiliùs vitantur. aliud etenim est noxas alicuius, difficiliùs vitari, & aliud easdem noxas illatas iam, difficiliùs corrigi. possunt etenim noxæ quædam ægriùs vitari, & tamen faciliùs quãdoq; corrigi. Quamobrem indicandi causa esse debet ipsius aëris difficultas hæc vitandi eius noxas magis quàm aliarum rerum, & nullum propterea sequitur ex hoc incom-

6. Ratio.

Refutatio.

7. Ratio.

Refutatio.

modum: & non ob id quod ægriùs eius noxæ corrigi valeant: nam hoc falsum esse fatemur, nec vnquam Galenus illud somniauit, neque etiam vnquam asseruit quòd propterea aër indicet, quia eius noxæ difficiliùs vitari queunt, sed tanquam causa sine qua non materiam præstans, quam vitare omnino non liceat qualiscunque fuerit, quod reliquis materiis præsidiorum omnium haudquaquam conuenit. etenim earum electio in nostra potestate existit, vt ipse testis est, nono de meth. medendi. Reponi itaque debet inter indicantia aër non sine forti ratione, atque connumerari inter præcipuos scopos, qui curationem indicant, à contrarietate ipsa diuisa pullulantes, quemadmodum à Galeno, nono, & vndecimo meth. meden. decretum est: quicquid alij aduersus eum sophisticis, admodum probabilibus, & parum efficacibus rationibus probare nituntur, consentiente ipsa rei natura seu substantia, ac principiis ab eodem Galeno de indicationibus positis, nobis illud sole clariùs demonstrantibus.

Loco citato.

Loc. citatis.

Soluuntur rationes eorum, qui naturalem corporis temperiem pro morborum curatione nihil indicare contendunt. *Caput XXX.*

NON solùm naturalem corporis temperiem quam inter primos & præcipuos scopos curationis morborum simul cum Gale. connumerauimus, verumetiam singula alia quæ secundum naturam sunt, quippiam pro eorundem morborum curatione indicare, euertere tentant, quò penitus vniuersa, ac mira, artificiosáq; hæc medendi methodus à Galeno conscripta, ipsáque ars medica tota, ruat, quinimò audent de tanto viro asserere quòd in hoc ipse sui sæpè obliuiscatur, & rarò de eadem re diuersis in locis idem tractat, nec posita principia tueatur. Nos verò ordinem quendam seruantes, eorũ singulas rationes diluere conabimur, vt & Galeno veritas pateat, & quam scripsit medendi methodum, & hanc nostram quam de febribus condimus, à calumniis liberemus, exordientes primò ab his quæ in medium afferunt de naturali corporis temperie, quarum prima hæc est. Cùm Gal. libro vndecimo metho. meden. & passim alibi scribat vnum semper vnum indicare, quoniam vna quæque res vnicam habet naturam: pro cuius confirmatione addimus nos illud Galeni scriptum etiam reliquisse, nono methodi meden. aiunt ipsi quòd oportebat huius principij eum memorem esse, nec vnum ad plura, diuersique generis indicanda assumere, aut alioqui huiusmodi methodum non aggredi, quæ (vt inquit) huiusmodi principio neglecto, constare nequit. nam omnia quæ secundum naturam sunt, nobis familiaria & amica existunt, & propterea sui conseruationem, & tutelam perpetuò indicant, curationem autem aut remedia, vel illarum quantitatem, qualitatem, vel locum, vel modum, aut quempiam alium scopum, quem in illis obseruare oportet, nequaquam, si modo idem sui ablationem & conseruationem simul expostulare nequit. nam quod secundum naturam est, nunquam non desiderat sui conseruationem. at quomodo curationem quæ morbis debetur indicabit vnquam? quomodo illa eadem quæ nobis sunt familiaria indicabunt remedia? si conseruationem indicant, quæ victu peragitur? remediis autem mutatio prioris status in alium contingit. Hæc ratio licet communis sit omnibus secundum naturam existentibus, eam tamen primò soluendam duximus, quoniam naturalem temperiem inter omnia quæ secundum naturam existũt primò morborum curationem indicare, simul cum Galeno conclusimus. Poterit autem communis esse hæc responsio singulis aliis, quæ secundum naturam sunt: quare dicimus verum esse quòd quicquid pro natura sua indicat, id semper vnum indicabit ceu quòd vnam habet naturam, vnámque semper dari ex re quaque indicationem. at si præter naturam sit quod indicet, contrarium semper indicare, sin secundum naturam se habeat, non contrarium, sed simile, vt liquet nono, & vndecimo metho. meden. Et cùm aiunt Gal. vnum ad plura

1. Ratio.
Cap. 13.
Cap. 12.
Refutatio.
Locis præcitatis.

plura diuersique generis indicanda assumere, hoc falsum esse fatemur: nam quicquid indicant ea quæ secundum naturam sunt, non propter aliud quàm pro eorum conseruatione, & propterea simile, indicant, etiamsi eadem morborum curationem quandoque indicent, quemadmodum est naturale temperamentum, quod etsi vnà cum ipso morbo contrarietatis mensuram definiat, itaque per eum in contrariis inueniatur modus, ac debita mensura, illud tamen non alia ratione, quàm vt ipsummet per similia seruetur, indicabit, definit enim contrarietatis mensuram, quam morbus ipse exigit pro sui sublatione, pro eiusdemmet sui temperamenti conseruatione, quam si vtique non definiret, ac per eam ipsum haudquaquam seruaretur, proculdubiò morbus ipse per eadem contraria curationẽ non susciperet, cùm sanatio nil aliud sit, quàm præsentis in corpore vitiosi affectus in naturalem habitum, seu naturale temperamentum mutatio, vt sæpiùs diximus. definitur itaque contrarietatis mensura quam morbus exigit pro sui sublatione insimul ab eodem morbo, & naturali corporis temperie, Galeno auctore, citatis locis, verùm à morbo pro sui sublatione, à naturali corporis temperamento pro sui conseruatione. primo etenim sublato, & reliquo conseruato, & morbi curantur, & sanatio fit. Potest itaque temperamentum vna eadémq; indicatione, sui tutelam, ac morborum curationem indicare, modo quo diximus, nec quicquam referre putamus, si dixeris indicare sui tutelam, & eadem ratione morbi curationem contrario modo indicare: nec propterea conseruationem simul atque sui sublationem indicabit, vt isti concludere quærunt, sed perpetuò sui conseruationem, & morborum ablationem. Cùm verò aiunt quomodo illa eadem quæ nobis sunt familiaria indicabunt remedia, si conseruationem indicant, quæ victu peragitur; remediis autem mutatio prioris status in alium cõtingit? non possum non mirari cur in hæc prorumpant verba. nam etsi conseruationem indicent quæ nobis familiaria sunt, ac secundum naturam, illa nedum victu peragitur, si per victum cibum & potum subintelligunt, sed aliis quibusdam nõnullis; vt liquet primo, & quinto de sanitate tuenda, & libro num tuenda sanitas, ad Thrasyb. at si per victum reliqua subintelligere volunt, quæ quandoque Galenus subintelligit, cur effutiunt remediis mutationem fieri prioris status in alium? cùm remedia appellentur, seu auxilia quãdo prosunt, ac proficiunt? quinimò omnis materia quæ quomodolibet corpus alterat, quo tempore iuuat, auxilium dicitur, eodem Galeno auctore, vndecimo metho. meden. qua de re & cibus & potus, somnus & vigilia, motus & quies, inanitio & repletio, ac horũ reliqua, vbi iuuabunt, remedia, præsidia seu auxilia nominare licebit, tam si priorem corporis statum in alium mutent, quàm si eundem conseruent: & eodem 11. meth. meden. dicebat, quòd ars ordinandi victus ex his maximè remediis constituitur cibo, potione, perfusione, cataplasmatis & clysteribus: non igitur remediis mutatio duntaxat fit prioris status in alium, sed eisdem quoq; prior status conseruatur, si similia adhibeantur. qua ratione proprium temperamentum licet morborum curationem (vt diximus) tanquam præcipuus scopus indicet, conferátque ad auxiliorum inuentionem, quibus morbi ipsi auferantur, eisdem ipsum seruari poterit, & non alia ratione eadem indicabit, quàm vt præsens vitiosus affectus auferatur, ipsum verò in priori statu conseruetur. At quomodo quæso (rursus instant) temperies curationem indicabit, si vires nullam indicationem curatoriam, vt Galenus nono meth. med. scribit, præbere possunt? Sunt etenim pariter secundum naturam tum vires, tum ipsa naturalis temperies, vt non magis hæc quàm illæ curationem indicare queant. Huic respõsum volumus quòd licet pariter secundum naturam sint vires, & naturalis temperies, hac de re naturalem temperiem, & non vires per se curationem indicare asserimus; quoniam tunc morbos cum Gal. curari dicimus, cùm ipsi præter naturam affectus in naturalem habitum seu naturale temperamentũ fuerint mutati, ita vt ne morbi reliquum quippiam relinquatur, neque contrarium genus morbi

Cap. vlt. *Cap. 10.* *Cap. 40.*

Cap. 1.

Cap. 15.

2. Ratio.

Refutatio.

morbi per præsidia fuerit inductum: qua ratione opus est vt curandi corporis haudquaquam temperamentum fuerit ignotum, vt quantum à se inuicem distent morbus, & naturale temperamentum compertum habeas, & propterea ipsum simul cum morbo contrarietatis mensuram definit, & præcipuus curationis scopus existit. vires autem, vt in sequentibus fusiùs patebit, ex numero curatiuorum scoporum per se non existunt, neq; remedium aliquod indicant: quoniam neque vt valeamus, neq; vt à morbis liberemur ab eis quicquam primùm desumimus, vt ipse Galenus asserit, eodem nono de metho.meden. sed vt viuamus duntaxat. nam ne per contraria adhibita reliquum morbi quippiam relinquatur, aut contrarium morbi genus per eadem inducatur, aut omnino vt à morbis liberemur, haudquaquam vires indicabunt. verùm ne alterutrum per contraria fieri contingat, sed morbi ipsi auferantur, & prior sanitas restituatur à proprio naturali temperamento, indicatio necessariò sumenda erit, quò quantum morbus ab illius symmetria discesserit intelligens, mensuram præsidio imponat. Hac itaque ratione naturalis temperies, & non vires, licet ambo secundum naturam sint, curationem indicare valet. Ad hæc à morbis liberatos ægros esse asserimus, vbi pristinam corporis temperiem recuperauerint, vt liquet nono metho.meden. non tamen easdem vires, quas habebant eo tempore quo laborare cœperunt, nec æquè robustas, vt videre licet in conualescentibus, neque etiam in omnibus morbis æquè vires seruandæ sunt, sed in quibusdam vt in acutis, parum debilitatas conseruare oportet: vt liquet commento aphorismi quarti, primi libri. etenim in hisce morbis si eas robustas seruare studeremus, ac tales quales accepimus, semper adderemus ad morbum. vbi ergo in morbis quærimus vires seruare, id non intendimus vt à morbis liberemur, sed vt viuamus. seruare tamen eandem naturalem temperiem semper oportet, non vt viuamus, nam absque ea viuere possemus, sed vt ab eisdem morbis vindicemur, à quibus haudquaquam liberatos esse fatemur ægros, nisi ad pristinum redeant temperamentum; vt Galenus fatetur, & rei veritas est. A naturali igitur temperie, & non à viribus indicationem pro morborum curatione sumendam esse, eámque & non vires præcipuum esse curationis scopum propterea firmiter cum Galeno tenemus. Cùm verò probare nituntur morborum causas externas inter indicantia ex Galeni tractatione statuendas esse, alia ratione tentant quòd temperamentum curationem non indicet, persuadere. Inquiunt enim, si quæ abierunt, & amplius non adsunt, nec vlla re opus habent, indicare nequeunt, cur à Galeno nono meth.meden. scriptum est, corporis temperamentum, quod fuit antequàm homo laboraret, curationem indicare, cùm à nullo eorum quæ amplius non permanent, neque aliqua re egent indicatio sumi debeat, eodem auctore, quarto meth.meden. qua de re aut temperamentum, consuetudinem, & viuendi conditionem haudquaquam curationem indicare fateri debemus, aut si ea admittimus, cõuincimur pariter externas morborum causas recipere. At nos quantum ad externas morborũ causas, consuetudinem, viuendi conditioné, ac reliqua (quę ibidem meminerunt) spectat, suis locis in sequentibus quid cum Galeno sentiendum sit, demonstrabimus, ne simul omnia vt isti conantur facere, confundamus. Nunc verò ad ea quæ de corporis temperamento aiunt duntaxat respondebimus, asserentes primò eos abuti Galeni sententia, suísque verbis; ait enim Galenus eam corporis temperiem curationem indicare, quæ illo tempore fuit quo ægrotare cœpit, & non quæ fuit antequàm homo laboraret, vt isti aiunt. Satis enim interest dicere, quæ illo tempore fuit quo ægrotare cœpit, & quæ fuit anteaquàm homo laboraret, volens innuere quòd ab illo corporis temperamento sumenda est indicatio, quod eo aderat tempore quo primùm æger ægrotare cœperit, reliqua excludens temperamenta quæ poterant multò ante tempore fuisse, & deinde aliqua ratione mutata, intelligénsque per hæc verba præsens, & non præteritum temperamentum; id verò 11.lib. eiusdem, clariùs manifestauit, cùm dixit:

Cur vires inter curatorios scopos non sint. *Cap.13.* *Cap.14.* *3. Ratio.* *Cap.3.* *Refutatio.* *A teperamento quod præsens erat cùm morbus cœpit, sumitur indicatio.* *Cap.3.*

præst

{præstari verò (vt prædictum est) modi auxiliorum indicationem ex eo temperamento, quod iam præsens sit, ita nimirum sicut ex ætate; non quam æger prius habuerit, sed quam nunc habeat.} non ergo ex eo temperamento quod prius fuit antequàm homo laboraret (vt isti Gal. tribuunt) sed ex eo quod iam præsens est, quo tempore ægrotare cœpit, sumenda indicatio erit pro morborum curatione: id enim intelligere voluit, nono, & vndecimo metho. meden. quam igitur habebunt inter sese similitudinis rationem externa morborum causa, & corporis temperamentum? si eadem postquàm fecit, & præter naturam affectum excitauit, iam abiit, & in corpore amplius non permaneat? qua ratione, neque vlla re opus habet cùm amplius non adsit. corporis verò temperamentum quod iam præsens est, illo tempore quo ægrotare cœpit æger, adhuc eo ægrotante adest, nec omnino abiit, sed adhuc in corpore permanet, licet quodammodo immutatum seu alteratum ab ipso morbo, seu febre, de qua verba facimus: est etenim febris cõuersio quædam natiuæ caliditatis ad igneã, & non conuersum esse: quemadmodum etiam & reliqui morbi corporis naturale temperamentum immutant, atque alterant, non autem omnino corrumpunt, atque destruunt vbi curationem admittant: & propterea aliqua re indiget pro sui conseruatione, simul ac morbi sublatione, vt ad idem temperamentum æger redeat: aliàs neque eosdem morbos sublatos esse, ac ab eisdem ægros vindicatos esse fatebimur; quia igitur morbo seu febre genita, adhuc in corpore restat temperamentum, natura, seu naturalis habitus, causa verò morborum externa, nequaquam, propterea temperamentum ipsum curationem indicare admittimus, ac ab eodem curatoriam indicationem sumi asseritimus, eámque præcipuam cum Galeno, externas autem morborum causas haudquaquam indicare posse dicimus; nec ab eisdem indicationem aliquam pro curatione sumendam esse, fatemur.

Loc. citatis. A causa externa nõ sumitur indicatio, nec quicquã habet simile cũ tẽperamento ægri immutato.

Proponitur primorum trium scoporum indicantium diuisio: soluitúrque Galeni contradictio de indicatione, quæ à morbo sumitur. Caput XXXI.

IVRE itaque cum Galeno ad tria capita, primos ac præcipuos omnes curationis morborum scopos, contrarietate ipsa diuisa redegimus: etenim illa tria prima sunt, quę curationem indicãt, neque esse posse plura genera, quæ ad medendum spectent quàm tria: nempe ambientem nos aërem cum geminis corporis affectionibus, siue constitutionibus, altera naturali, altera quæ præter naturam sit, quæ sanè morbus est, ex ipsa rei substantia docti non ab re cum eodem Galeno conclusimus, quicquid alij noua dogmata introducentes sentiant, quorum ratiunculæ quanti momenti sint, & ex his quæ diximus, ac in sequentibus dicemus cuilibet patere poterit. At quoniam non solùm pro morborum curatione ipsarúmque febrium, eisdem scopis ac indicationibus ab eisdem ortis vti conuenit, sed aliis quibusdam magis particularibus, qui etiam methodo quadam diuisiua ex prædictis originem ducunt, nam qui & omnia quæ sunt secundum naturam, & quæ præter naturam, hoc diuisionis artificio complectitur, ab omnibúsque sufficientes sumit indicationes, hic solum quantum humanis permittitur viribus medendo non errabit, vt primo art. cur. ad Glauco. scriptum est, ea propter vt vniuersi tum scopi, tum indicationes, curatorij nobis pateant, eosdem tres primos, ac præcipuos in partes diducere institui, donec ad insectiles veniamus. Etenim cùm vnum sit eorum vtrunque, aër videlicet, & corporis temperies, ex pluribus tamen tale efficitur. ob id cùm corporis temperiem, tum ambientem aërem in suas causas diducere oportet, affectum verò præter naturam, non in causas, sed differentias, eiusdem Galeni auctoritate, citato libro nono meth. meden. Atqui nos affectum ipsum præter naturam, quem curare intendimus, qui febris est, in particulares differentias iam superius

Cap. 1.

Cap. 14.

riùs diduximus vſque ad inſectiles peruenientes. Reliquum igitur eſt vt geminos alios ſcopos, nempe ambientem nos aërem, & corporis naturalem temperiem pro diuerſis cauſis eoſdem alterantibus, ac mutantibus, in partes diducamus, ſecemúſque, donec ad eos particulares ſcopos, particularésq; indicationes perueniamus, qui amplius ſectionem non admittunt. Priùs tamen quàm eorundem ſcoporum ſectione, reliquos omnes particulares ſcopos inueſtigemus, ac ab eiſdem quæ particulares curationis morborũ indicationes ſumantur cum Galeno doceamus, neceſſarium fore duxi eam quæ in eiuſdem Galeni dictis pugnantiam eſſe videtur de indicatione, quæ à morbis ſeu præter naturam affectibus ſumitur conciliare, quæ hucuſque nonnullos non parum fatigauit. Inquit enim libro tertio meth. meden. in principio, omnibus in confeſſo eſſe primas indicationes ex affectibus eſſe ſumendas, initiúmque inueniendorum remediorum ex ipſorum morborum natura ſumi, libro verò de optima ſecta ad Thraſyb. non morbos, ſed cauſas medelam indicare aduerſus methodicos concludit, atque non morbos, ſed morborum cauſas quod conducit, nobis aperire: etenim cõducibile non à morbis, ſed à cauſis indicari fatetur. Sed omiſsis aliorum opinionibus dicam quid ſentiam, atq; fateor vbique locorum Gal. eadem ſentire. nam tertio meth. meden. licet primas indicationes ex affectibus eſſe ſumendas innuerit, dicebat inſuper indicationem hanc, quæ à morbis ſumitur, nullam prorſus eſſe ipſius medicæ artis adhuc portionem, aut ſanè nec magnam, nec propriam, vt quæ etiam plebi ſit cõmunis, nil aliud indicans quàm eorum ablationem aduerſus methodicos, qui hanc indicationem dicebant, vel totam curationem indicare, vel magnam partem, ipſe verò principium tantùm eſſe, ac veluti excitamentum quoddam, vnde medẽdi ratio promouet, affirmauit, illud quoque demonſtrare propoſuerat citato libro de optima ſecta ad Thraſyb. aduerſus eoſdem methodicos, qui negabant non modò ſymptomata curationem indicare, verumetiam & morborum cauſas, internas maximè. nam eas potius quàm externas latere, atque ineuidentes eſſe aſſerebant, morbos verò ac communitates, vtpote laxum, & adſtrictum, cùm euidentes ſint, vtilia atque conducibilia indicare fatebantur. non etenim ab effectis, vtputa ſymptomatis, ſed ab efficientibus, quemadmodum & ipſi profitentur, indicationes accipiendæ ſunt: affectus verò cauſarum loco methodici habent, eo quòd ſymptomatum ſunt effectiui, ſed non qua cauſæ ſunt, inquiunt, ſed qua communitates, quas Græci κοινότητας vocant, vim habent indicandi, nihílque vetare idem & pro cauſa, & pro communitate, & pro alio quopiam accipi: ipſos verò affectus indicare inquiunt, non quatenus effectus, aut aliorum effectiui, ſed quatenus communitates ſunt. Cùm verò Galenus nonnullis rationibus aduerſus eos probaſſet, quòd iuxta eorũ decreta, ſymptomata conducibilia ſint in curatione, poſt nonnullas rationes quas in medium attulerat, iterum probat aduerſus eos ipſos affectus, hoc eſt, latum & adſtrictum, neque conferens indicare iiſdem rationibus, quibus ipſi methodici inutilia eſſe ſymptomata probare nitebantur, quas non paucas cùm in medium attuliſſet, tamen illud aduerſus eos probare voluit, quòd non quid agendum ſit, ſed ſuam ipſorum ſublationem, deſtructionémque indicant, quod quidem nec vulgus, nec brutæ animantes ignorant, morbos ſcilicet ſublationem, ſanitatem verò conſeruationem indicare. Atqui artifices, inquit ipſe, huiuſmodi indicatione non egent, ſed illa ſcire exoptant per quę languores pelluntur, & ſanitas conſeruatur: propterea illis opus habent quæ particulatim remedia indicant, quibus accerſitur ſanitas, ac retinetur. per id enim artifices vulgò præcellũt, quòd ea percipiunt, quibus particulatim remedia patefiunt: quandoquidem ſi morbi ſua ipſorum remedia edocerent, laborantes ipſi per quæ ad ſanitatem redirent, intelligerent. at iſtud ignorant, quid verò morbus indicet certum habẽt, ſublationem ſcilicet: quare pellendi morbi cauſa medicos acciri iubent. Hac ratione concludit aduerſus methodicos Galenus affectus ipſos prima eorum

Cap. 1. Conciliatio duorum locorum Gal. qui pugnare videntur inter ſeſe. Cap. 24. & 25.

indica

indicatione non quid agendum sit, hoc est, conducibile & vtile indicare, sed suam ipsorum sublationem, seu destructionem: id quod quidem commune existit nedum vulgo, verumetiam & brutis, quod sanè aduersus eosdem methodicos in principio citati lib. tertij de meth. med. concluserat. Addit & secundam rationem inquiens. quin & ex adhibitis auxiliis, non morbos, sed causas medelam indicare agnoscendi facultas dabitur. auxilia nanque non effectis, sed facientibus auersantur: comprobat illud Gale. euacuationis exemplo, quæ multitudini contraria est, morbo verò nulli, vt phlegmone, aut febri: atqui multitudine inquit, per euacuationem subtracta, simul & genitus per eam morbus tollitur: sed non propterea quòd simul cum efficiēte causa morbus recedit, auxilium morbo auersari dicendum est. Insuper alia quoque remedia causis semper resistere inuenies, morbo verò minimè, ita vt velit per hanc rationem aduersus methodicos concludere, quòd non ex ipsis morbis (vtputa laxo & adstricto) tanquam communibus existentibus, conducibilium indicatio præstatur, vt ipsi asserebant, sed eorum causis, cum eisdem sublatis, iidem morbi destruantur, & eadem remedia atq; auxilia tanquam cōtraria causis, & non morbis adhibeantur, ad quarum sublationem ipsi quoq; morbi auferantur: & propterea causas & non morbos contraria & vtilia demonstrare. & confirmans illud iterum subdebat: { amplius ex hoc quispiam didicerit, si neque adstrictio, neque fluxus auxilium aliquod, sed potius affectum quendam indicent (& adstrictioni contrarius fluxus est) non inanitionem, sed fluxum indicabit adstrictio, & fluxus adstrictionem.} quod igitur admittimus, non idem morbo indicatur, at lædentes causæ sibi contraria demonstrant, quódq; ab ipsis indicatur admittimus: quocirca non morbi, sed causæ quod conducit, aperiunt: itaq; non prorsus incommoda esse symptomata, neque à morbis conducibile, sed à causis indicari satis amplè dilucidéque ostensum est. hoc postremò concludit Galenus aduersus methodicos. Ex quibus omnibus haud ægrè quiuis percipere poterit Gal. citato libr. de opt. sect. voluisse aduersus methodicos nedum iis rationibus, quas in medium attulimus, sed aliis plerisq; ab eodem priùs explicatis, demonstrare morborum symptomata non prorsus incommoda esse, quemadmodum ipsi fatebantur in curatione, neq; à morbis modo quo ipsi intelligebant, quatenus videlicet communitates sunt, cōducibilia pro eorum sublatione, sed ab eorum causis indicari, id quod ipsi haudquaquam admittebant: quapropter nulla adest pugnātia cum his quæ dixit in principio 3. meth. med. neq; enim negauit citato libr. ad Thrasyb. nec alibi vnquam negabit primam indicationem ab ipsis morbis seu affectibus esse sumendam. Verùm cùm hæc communissima sit, adeò quòd etiam plebi pateat, & brutis; nam nonnisi eorundem sublationem indicat, id verò quod conducit pro eorum sublatione, haudquaquam: propterea volebat Gal. hanc indicationem non esse ipsius artis medicæ adhuc portionem, aut sanè nec magnam, nec propriam, neque ab eadem tanquam vniuersalissima existente quicquam vtile indicari, quemadmodum asserebant methodici, qui ipsa communia, indicare vtilia affirmabant, vtpote laxum, & strictum, vt sæpiùs diximus. ipse verò communium notitiam ad ea percipienda, quæ particulatim indicare valent conducere affirmauit, & ob id ab eadem communissima indicatione tanquam prima exordiendum esse, veluti initio quodam pro inueniendis his, quæ particulatim remedia indicant, decretum reliquit 3. meth. med. & citato lib. de opt. sect. communitates nihil vtile demonstrare, sed ex ipsis communibus ea quæ indicare valent, cōprehendi affirmauit, non negans illam primam indicationem perpetuò ex morbis etiam sumendam esse. Verùm ex ipsis tanquam cōmunibus existentibus nihil vtile indicari fatetur, quemadmodum methodici sentiebant: quinimò eo modo intellectis ipsis affectibus aut morbis, nequaquam ab ipsis, sed eorum causis cōducibile indicari posse demonstrauit, cū lędentes causę sibi contraria demōstrent, ac quod cōducit aperiant, & non morbi ipsi, videlicet laxū & adstrictū: quāuis

Loci citatis.

ſimul cum ipſis iidem morbi recedāt. Si verò quiſpiam velit vniuerſaliter Gal. de omnibus morbis, qui efficientes cauſas habent, feciſſe ſermonē, libr. de opt. ſect. aſſerimus hoc quoq; nequaquā eius doctrinę repugnare, cùm perpetuò verum ſit in ſingulis morbis efficientes cauſas habentibus, conducibilia, ac auxilia non ab ipſis quà morbi ſunt, ſed ab eorum cauſis indicari. etenim morbi ratione quà morbi ſunt, nihil particulatim vtile, neq; particularia remedia indicant, ſed eorū ſublationē duntaxat: cauſæ verò quę particulatim agenda ſunt, & quæ ſibi ſunt contraria perpetuò demonſtrant, ac quod conducit, aperiunt.

Morbi habentes cauſas efficientes, quatenus morbi ſunt, non indicant vtilia, ſed eorum cauſæ.

Aëris nos ambientis, & corporis temperiei in particulares ſcopos indicantes diuiſio.

Caput XXXII.

SED tempus eſt, ad ea quæ de ambiente nos aëre, ac corporis naturali tēperie declarare propoſuimus, redire, ac docere quomodo cùm vnum ſit eorum vtrunq;, ex pluribus tamen tale efficiatur; qua ratione ab eiſdem plures quoq; particulares ſcopi curationem indicantes oriuntur. Aër ſiquidem nos ambiens tum ex prȩſente cæli ſtatu, tum anni tempore, tum etiam & regionis natura, in calido, humido, ſicco & frigido mutationes ſuſcipit, vt 9. & 11. meth. med. à Gal. ſcriptū eſt: qua de re ex illorum rurſus vnoquoq; aliȩ particulares indicationes oriuntur, & quamuis cæli ſtatum Gal. citato lib. 9. meth. med. vocat ambiētis nos aëris temperiem, ſub qua & anni tempus, & regio comprehenditur, tamen cùm nos dicimus ex cæli ſtatu tanquam ex tertia cauſa aërem alterari in calido, frigido, humido, & ſicco, præſentem, ac peculiarem cæli ſtatum intelligere volumus, ſecretum ab anni tempore, & regionis natura. eſt etenim particularis cȩli ſtatus, idem quòd particulare, ac præſens aëris temperamentum, vt primo de morb. vulg. liquet, ac eius præſens conſtitutio, quemadmodum in auſtrinis, ſeu aquiloniis conſtitutionibus contingit, quocunque anni tempore, ac quauis regione excitentur. pro diuerſo itaque peculiari ac prȩſenti aëris temperamēto, ſeu ſtatu, eidē mutationes accedunt, in iam dictis qualitatibus: ſimiliter ex anni tempore diuerſo, vtpote hyeme, vere, æſtate, vel autumno, necnon & variis regionibus: ſiquidem ex eiſdem quoq; eundem ambientem aërem variari contingit in caliditate, humiditate, frigiditate, & ſiccitate. alio nanq; modo ei mutationes accedunt, vbi regio fuerit ſulphurea, alio vbi paludoſa, argilloſa, petroſa, aut arenoſa. tot itaq; particulares ſcopi, à quibus etiam particulares indicationes proficiſcūtur, ab eodem ambiente nos aere ortum ducūt, vbi idem reſpectu diuerſarū cauſarū à quibus mutationes ſuſcipit, fuerit diuiſus, omnes tamen morborū curationem indicant, medio ipſo aere ambiēte, & propterea rectiùs coindicare, quàm morborum curationem indicare dicuntur, ac ab eiſdem coindicationes potius, quàm morborum indicationes præſtari fatendum erit. Corporis verò temperies quæ illo tempore fuit, vt diximus, quo ægrotare æger cœpit, quæque ad inuenienda remedia eſt vtilis, vt ad vnguem dignoſcatur, planè difficile eſt, vt Gal. fatetur, tentandū tamē eſt, tum ex iis, quæ in libro de tēperamentis ſunt ſcripta, eā inuenire, vt ipſe inquit citato libr. 9. met. med. tum verò vltra hęc quò magis ſciētifica notitia ſit, ex ȩtate, tota anteacta vita, quæ nimirū in vitæ exercitio, & victus ratione conſiſtit: prȩterea in hac regione, & hoc anni tēpore, & hoc cæli ſtatu, cōuerſatione, ſimiliter natura, ac conſuetudine. etenim ex natura, ætate, cōſuetudine, & ambiente nos aëre, eadem corporis tēperies ortum habet, vt citato lib. 9. meth. med. ſcriptum eſt: quapropter ex illorum rurſus vnoquoque aliæ particulares indicationes pro morborum curatione ortum ducūt, eaq; particulariter eandē curationē indicare fatebimur, corporis tamen tēperie intercedēte. illa nanque inuēta, adminiſtrandorum indicatio ſuppeditabitur: ſiquidem omnia hæc tēperamenti interuentu indicationem præſtant, vt patet eodem 9. meth. med. etenim ſi natura gracilis, &

9. cap. 14. & 11. cap. 1. Aëris diuiſio in præſentem cæli ſtatum.

Commen. 1. ſuper text. 1. & in proœmio.

Anni tempus.

Regionis naturam.

Temperamenta ſingulorum perfectè dignoſci vix poſſunt. Cap. 15.

Loco præcitato.

lis,& tangenti calidus,& biliosus,& propensus ad irã,& hirtus sit,calidus hic, siccusq; natura est,non tamen necesse est nunc quoque cùm ægrotare incepit, eundem planè habere affectũ:fieri enim potest vt in desidia vixerit,idq; cũ frigidis humidisq; potione & cibis.adhæc etiã cum balneis post cibos, & multo somno;præterea in regione humida,& frigida,& hyeme in qua frigidus & humidus exuperat cæli status. Rursus fieri potest vt horũ præcesserint cõtraria, idest calefacientia & exsiccãtia,idq; per singula dictorum iam generum.Ergo si qua ad tẽperamentum noscendũ deficimur,id ex præeuntibus ipsis supplebimus:ob id non ab re Gale.11.meth.med.tẽperiem ipsam corporis, seu naturam bifariam diuidi asserebat,in originalem,& ascititiã:& deinceps subdebat:{sæpè autem ascita tẽperies ad efficientes causas reducta illis indicationem cõcedit.}ad hunc itaq; modũ ex ætate,vitæ instituto,& cõsuetudine indicationem remediorum suggeri diximus.Cùm igitur ex his præsens corporis tẽperies ortum habeat,ex eisdem quoque tanquã ex causis ipsius temperiei nobis indicatio præstatur,pro inueniendis,ac administrãdis remediis,ex ætate quidẽ,nam aliam cõstituit corporis tẽperiem puerilis ætas,aliam & omnino diuersam senilis;aliam iuuenum,adolescentũ,seu consistentium.similiter & propriæ naturæ diuersitas,corporis tẽperaturæ notitiã affert:nam quibus substãtia constãs stabilisq; adest, & propterea difficulter dissipatur ægréq; per halitum digeritur,id propter frigiditatem ac corporis siccitatem contingit, quemadmodum etiam & aliis,quæ terra cõstant,corporibus,auro inquã,argento,ferro,& aliis huiusmodi.quibus verò laxa admodũ ac mollis promptéq; dissipabilis substantia adest,calida,& humida tẽperatura existit,atque hæ naturę veluti diametro longoq; interuallo à se distant,reliquę verò omnes mediæ naturæ sunt;interim ad alteram dictarum,quandoq; ad alterã magis accedentes,qua ratione diuersas quoque corporis tẽperaturas efficiunt,& demõstrant,si eas seorsum à temperamentis cõsideraueris.nã sæpiùs Gale.naturam cum tẽperamento confundit,vt sexcentis locis liquet,præsertim cõmento aph.34.secundi,& secũdo tertij lib.& 4.& 6.metho.med.ex tota item vita anteacta,quæ vt diximus,in vitæ exercitio & victus ratione cõsistit:præterea & cæli statu, qui in tẽpus anni,regionem, ac particularẽ aëris temperaturã diuiditur,corporis ostenditur temperatura.ex tẽpore nanq; anni calido,& calida regione,ac peculiari aëris calida tẽperatura,calidũ corporis proficiscitur temperamentũ : quemadmodum iisdem frigidis existentibus,frigidũ,& ita de reliquis.& quo rursum modo, ab ambiẽte nos aëre corporis tẽperaturam ortum ducere dicimus, idem quoque dicendum erit de particulari exercitio,victusq; ratione. Atqui si omnes tẽperamentorum notas in vnum colligas,hæ longissimè absunt, vt parem ei quam consuetudo præstat fidẽ faciãt,inquit Gal.citato lib.9.meth.med.Et propterea maximam esse quæ à cõsuetudine sumitur indicationẽ,dicebat.11.eiusdẽ quippe,vel tẽperamentum originale ipsam seruare,vel ascititium inducere potest, tantaq; profectò in omnibus quæ ad medicinã spectant,vim habet cõsuetudo, vt ea aduentitia natura à maximis medicis fuerit appellata, vtpote quæ ascititiam,& acquisititiam in corporibus gignit naturam:quinimò & ipsa, natura est acquisititia, quemadmodum scripsit Galenus libro de his quæ in medicatrina fiunt,secundo de temperamentis,& primo de sanitate tuenda,ob id non sicuti alia quædam exiguam, leuémque, sed maximam, ac maximè principalem vim habere videtur,vt quæ singulorum corporum naturam ostendat.non est igitur quod parum quiddam, atq; ad spectandum leue ad inuentionem remediorum consuetudinem existimemus: veluti nec ad sanitatem tuendam, adeò quòd non modo in conualescentium victus ratione, sed etiam in morbis magna pars ad totius victus, medicamentorúmq; inuentionem ex consuetudine indicatio sumitur:vt septimo,& nono metho.medendi,Galenus scripsit. Verùm non modo de consuetudine,sed & de ætate contrarium omnino videtur Galen.sensisse,quinto de sanitate tuend.Dicebat enim: {Verùm quoniam

Cap.1.

Ex temperamenti diuisione oriũtur scopi.

Aetas.

Naturæ diuersitas.

4.cap.6.& cap.5.

Vita anteacta, quæ ex vitæ exercitatione, & victus ratione consistit.

Cæli status.

Consuetudo, quæ maximam habet vim.

Loco citato.

Cap.3.

Com.3.super text 20.

Cap.4.& 1.de san.tu. Cap.5.

Ca 6.& 9.

Ca.9 & 16.

Declaratur locus Gale. qui modo dictis repugnare videtur.

Cap.10.

affectuum naturam per coniecturam accipimus, idcirco ætatem quoque consideramus, porrò eadem vtilitas, & consuetudinis noscendæ est, præterea extrinsecus incidentium causarum quas προκαταρκτικὰς græcè vocant: quippe ad certiorem affectuum notitiam, talia omnia nobis conducunt, remediorum tamen insinuatio ex his non præstatur: } quæ quidem Gal. dicta hoc modo conciliabis. Quòd scilicet verum est remediorum indicationem, seu insinuationem, neque ex ætate, neque ex consuetudine præstari, quemadmodum neque ex causa procatarctica, verùm eadem ad certiorem affectuum notitiam nobis conducere, vtputa naturalis corporis temperiei, quemadmodum externæ causæ conferũt etiam ad certiorem notitiam ipsius præter naturam affectus cum latuerit, vt sancitum est ab eodem Gal. 4. meth. med. & quandoque etiam affectus secundum naturam, vt de aêre nos ambiente dictum est. At si dixeris quòd propterea ætas, & consuetudo ad remediorum inuentionem conducere non debeant, dicimus nos, quòd verum est per se, ac primaria ratione, quoniam ipsa de numero scoporum primorum indicãtium haudquaquam sunt. Verùm quoniam maximam habent vim pro notitia corporis temperiei, quæ quidem est de numero primorum indicantium, propterea ad remediorum inuentionem ipsa quoque non parum conducere profitemur, media inquam eadem corporis temperatura, tanquam causa eiusdem. eadem enim inuenta, per ætatem, & consuetudinem administrandorum suppeditabitur indicatio, vt inquit Galenus citato quarto metho. med. Conferunt itaque ad remediorum inuentionem, atque eorum administrationem indicationes, quæ ex ætate, & consuetudine sumuntur, non immediatè & primò, quoniam hac ratione ad certiorem affectuum notitiam conducunt, vt liquet 5. de sanit. tuen. Verùm cùm ab eisdem certior habeatur notitia ipsius corporis tẽperiei, vt diximus, propterea eiusdem temperiei interuentu, velut causæ dictæ temperiei (vt idem Gal. eodem 9. meth. med. testatur) ad curationem, ac remediorum inuentionem, indicationem præstant, ita quòd potius coindicare, quàm indicare ea dixeris, quade re nulla erit in Galeni dictis pugnantia de indicatione, quæ ex ætate, ac consuetudine præstatur. lib. verò primo artis cur. ad Glauc. asserit Gal. quòd non ex horum duntaxat differentia, ad propriam laborantis naturam agnoscendam proximè accedimus, verumetiam ex potentiis, coloribus, caloribus, temperaturis, habitudinibus, pulsuum motionibus, ac animi moribus differentibus, similiter siquis adiũxerit maris à fœmina differentiam. atqui rectè dixit proximè accedimus, ad dignoscendam propriam laborantis naturam: nam cuiusque priuatim naturam explorare, atque ad vnguem scire, planè est difficile, adeo quòd idem Gal. 3. meth. med. de seipso dicat: { si cuiusque priuatim naturam explorare ad vnguem scirem, vtique qualem fuisse Aesculapium mente concipio, talem me esse putarem. } aduertas tamẽ quòd in Gal. doctrina, quandoque natura idem significat quòd temperamentum, secũdum proprium eius significatum, vt liquet commento aph. 34. secundi lib. & 2. tertij libri, interim quippiam à temperamento diuersum, vt liquet citatis locis, & 9. & 11. meth. med. primo de morbis vul. ac primo ar. cur. ad Glau. in principio: & propterea quandoque naturam per temperamentum, interim temperamentum per naturam, dignoscendum esse, censet.

Loco citato.

Aetas & cõsuetudo nõ immediatè conferũt ad inuẽtionem remediorũ, sed immediatè ad affectuum cognitionem.

Cap. 1.

Cap. 7.

Natura plura significat.

Diluuntur rationes eorum, qui probare nituntur ætatem, consuetudinem, vitæ institutum, ac alia quædam, curationem non indicare.

Caput XXXIII.

ATQVI non desunt & hi quoque quorum studium non nisi in contradicendo existit, Galenum in his, quæ mox cum eo conclusimus calumniari. aiunt nanque quòd si verum est id quod lib. quarto methodi medendi Galenus aduersus methodicos de externa causa

Cap. 3.

causa probare nititur, quòd videlicet propterea ab ea indicatio non sumitur, quia à nullo eorum quæ amplius non permanent, nec aliqua re egent, indicatio sumi debeat, eadem ratione nec consuetudo, nec viuendi conditio per morbos aliquid indicare possunt, quippe cùm assuetis per sanitatem rebus amplius non vtamur, & solita vitæ munia ob vrgentem morbum omnia sint intermissa. quamobrem si hæc ratio facit quòd ea quæ iam abierunt, & amplius non adsunt, nec vlla re opus habent, indicare nequeant, temere hæc inter indicantia enumeramus: aut si ea admittimus, conuincimur pariter externas morborum causas recipere, quippe cùm non minùs illa, quàm hæc absint, nec magis rem aliquam desiderent quæ huius, quàm quæ illius generis sunt. Huic rationi respondendum est primò eos parum rectè intelligere consuetudinis ac viuendi conditionis significatum. consuetudinem nanque Gale. nuncupat, vt priùs declarauimus aduentitiam illam seu acquisitam temperiem ac naturam, quæ iam ex assuetis rebus in nostris corporibus genita est, & non assuetas illas res quibus eadem corpora continuè vtebantur per sanitatem. quare etsi assuetis per sanitatem rebus amplius non vtamur, adhuc tamen in corporibus nostris permanet aduentitia illa natura seu temperies, quæ per easdem res assuetas fuit genita: quomodo autem hæc generetur, Galen. docet lib. de assuetudinibus. ab hac itaque tanquam aduentitia natura, præcepit Gale. indicationem sumi & non à consuetis rebus vt ipsi imaginantur. Hanc quoque seruandam esse perpetuò Hipppocr. & Gal. præsertim in ægris corporibus iusserunt secundò, de ratio. victus; à consuetudine enim semper est indicatio similium, quoad scilicet, ægrotent homines inquit Galenus octauo metho. medendi, & 11. eiusdem, etiam eam quæ omnino vitio non caret, in ægris præcipit esse seruandam. pariter dicendum erit de viuendi conditione seu vita anteacta, quoniam etsi solitæ vitæ munia ob vrgentem morbum sint intermissa, non propterea viuendi conditio, seu vitæ institutum considerari non debet, pro morborum curatione. Etenim nec exercitia quæ præcesserunt, nec victus rationem, nec conuersationem in hac regione, hoc anni tempore, & hoc cæli statu, quæ sub anteacta vita continentur, Galenus considerari debere iussit, nisi quòd per ea magis scientificam habeamus notitiam eius corporis dispositionis, seu temperiei, quæ ab eisdem fuerit genita, & non vt ab eisdem vitæ muniis, seu victus ratione, quæ præcesserunt, ac diuersi aëris conuersatione, pro morborum curatione indicationem sumamus, vt luce clariùs ab eodem scriptum est citato 9. methodi medendi. At pone (semper tamen hac firma veritate existente) quòd per consuetudinem, & vitam anteactam intelligere voluisset Galenus ea quibus vsi fuerimus per sanitatem, qua ratione sibiipsis persuaserunt quòd assuetis per sanitatem rebus amplius non vtamur? cùm Hipppoc. & Galenus citato libro secundo de rat. victus contrarium sentiant. nam de his, qui consueuerunt bis, vel semel, sanis existentibus, cibum assumere, quòd idem quoque eisdem ægrotantibus seruare debeamus, præceperunt? adhuc de qualitate victus verba faciens Hippocr. aph. 16. primi libri seruandam quoque esse in hoc consuetudinem iussit, & aphorismo 50. secundi lib. nonne præcepit, quòd quæ ex longo tempore consueta sunt, etsi deteriora sint insuetis, minùs molestare solent? id quod non solùm de exercitationibus, verumetiam de omnibus simpliciter consuetis pronuntiauit, vt Galenus in commento inquit, & libro de assuetudinibus, dicebat, quoniam autem hęc ita habere videntur, primùm quidem illius oportet memorari, scilicet ferre homines delectabiliùs aliis alia secundum naturæ familiaritatem, veniréque ad horum esum magis, quemadmodum & bene digestibilium esse eis visorum: auertere autem & fugere ab indelectabilibus aut à difficulter digestibilibus; itaq; & signum est tunc assuetudo proprietatis naturalis. Rursus viuendi conditionem seu vitæ institutū aut anteactam vitam, quo loco didicerunt sub solitis muniis duntaxat contineri? cùm Galenus 9. meth. med. nedum in vitæ exercitio, verùm etiam in victus ratione, præ-

1. Ratio.

Refutatio.

Consuetudo quid, ex Galeno.

Text. comment. 36. 8. cap. 3. & 11. cap. 5.

Loco citato.

Loco citato.

Cap. 15.

terea in hac regione, & hoc anni tempore, & hoc cæli statu, conuersatione, consistere, dixerit. Quare licet eisdem non vtamur per morbos exercitiis, possumus tamen eodem aëre & quodammodo simili victus ratione vti in qualitate, quantitate, ac modo vsus. etenim à consuetudine nedum indicationem sumimus pro qualitate, & quãtitate rationis victus, verùm etiam pro modo vsus, vt liquet aph. & com. 17. primi lib. permanet itaq; in corpore ea natura, ac aduentitia temperies, quæ per consuetudinem ac viuendi conditionem præcedentẽ fuit acquisita: & propterea aliqua re eget, sui inquã conseruatione. Causa verò externa postquàm morbos peperit, omnino abiit, & amplius nõ adest, & ob id nulla re amplius opus habet, nec pro sui cõseruatione, nec ablatione. vtimur etiam & assuetis quibusdam per sanitatẽ rebus, nec omnino anteacta vita ęgrotantibus interdicitur: quamobrem haudquaquã temerè & consuetudinem, & viuendi conditionẽ inter indicantia enumerauit Gal. media etenim corporis temperie conducibilia indicare possunt, tanquam efficientes causæ ascitæ temperiei. atq; ad hunc modum ab eisdem remediorum indicationem suggeri, 9. & 11. metho. med. decretum reliquit. causas verò externas haudquaquam recipere cõuincimur: quoniam eædem omnino abierũt, nec amplius in corpore permanent aut aliquam rem desiderant, vt priùs diximus, & Gale. 4. meth. med. abundè aduersus methodicos demonstrauit. Præterea arguunt, si concedit Gal. externam causam conferre ad affectus excitatos in corpore dignoscendos, concedat etiam oportet ab ea indicationem capi, quomodo ab ætate, sexu, consuetudine, viuendi cõditione, corporis habitu, aliisq; multis, indicationes ducit, non alia quidem ratione, quàm quòd ex illis signa petamus, quæ, qualis sit corporis status ostendere valent, quod & ipse 9. meth. med. apertè testatur, consuetudinem scilicet, ac ætatẽ temperamenti interuẽtu, quòd nimirum monstrent qualis sit corporis tẽperies, suas indicationes præbere. itaque si causa externa non indicat, nec ea igitur quæ prædiximus indicabunt, à quibus tamen ille passim, indicationes sumit. Huic facilè ex his quæ diximus responsio patere poterit. nam licet prædicta omnia conferant ad affectus dignoscendos, quemadmodum & causa externa, hacq; ratione conueniant, differunt tamen quòd hæc citato iam affectu nõ amplius permanet, nec amplius quicquam in corpore efficit, aut aliquid confert ad conseruandũ vel augẽdum id quod factum est, illa verò & permanẽt, & aliquid semper efficiunt etiam affectu ipso genito, vt ætas, consuetudo, & reliqua huiusmodi, quamobrẽ nedum conferunt ad corporis temperiem dignoscendam, sed sæpius ipsa adscita temperies, ad easdem causas reducta vt Gal. inquit 11. met. med. illis indicationem concedit: & ad hũc modum ex ætate, vitæ instituto & consuetudine remediorum indicationem suggeri fatetur Gal. prout ex his adscita temperies diuersa fuerit genita: qua etiã ratione 9. eiusdem, ætatem, & consuetudinem temperamenti interuentu indicationem præstare dixit, at externa causa cùm prorsus abeat, affectu iam genito, nec amplius quicquam efficiat pro dignotione affectus dũtaxat quandoq; conducit, nec quicquam ad curationẽ, ac remediorum inuentionem cõfert, etenim nunquam ad eandem causam reducitur corporis affectus, cùm sedulo eo genito corrũpatur & ipsum nõ amplius efficiat: & propterea illi indicationẽ non cõcedit. nanq; à nullo eorum quæ adhuc non permanent, indicatio sumi potest, eius, quod ex vsu fit. Gale. auctore 4. meth. med. Non itaque indicat causa externa, reliqua verò iam dicta indicationes propterea præbere valent, tanquã causæ corporis status, & non vt signa, vt isti credunt. Rursus & tertiò instat dicentes. An non clarè 11. met. causam externam perinde vt consuetudinem & ætatem ad affectus dignotionem facere: & ob id ab omnibus illis indicationes accipi scribit, contrarium plenè quàm fecerit 4. eiusdem operis lib. in quo externam causam ab indicationum numero excludit. Qua ratione probare nituntur quòd quemadmodum à consuetudine & ætate indicationes sumuntur, ita etiam ab externa causa sumi debent

Alia est ratio causæ externæ, & cõsuetudinis, &c.

Locis citatis.

Cap. 3.

2. Ratio.

Cap. 16.

Refutatio.

Cap. 1.

Loco præcitato.

Loco citato.

3. Ratio.

Cap. 13.

Loco citato.

debent, Gal. verba, ac eorum sententiam peruertentes, & praue intelligentes. Nam Gale. citato loco volens iterum sermonem, quem de vera curatiua methodo febrium continuarum ex putredine ortarum fecerat, repetere, quo medicorum etiam vulgus eam dignoscere valeret, hæc scripsit verba. {Quoniam inquam septem præter naturam posita sunt à quibus indicationes sumuntur, humorum multitudo, crassitudo, lentor, obstructio, transpirationis retentio, putredo, & febris carens intermissione, atque hæc contraria omnino esse adhibenda docebant: præter hæc verò ab iis quæ secundum naturam se habebāt positæ indicationes sunt ex temperamento, tum ipsius laborantis partis, tum reliquarum omnium, quæ principes sunt ex substantiæ ipsarum quantitate, & ex spiritus ipsius substantiæ tum quantitate, tum qualitate: horum verò indicationes, non contrariorum erant, sed similium: ad ista verò sicut diximus dignoscenda, tum ætas, tum consuetudo, tum omnes quæ externæ morbo causæ fuere, contulerunt.} quo finito ac magno puncto clausa periodo, aliam incipit, (vt in codice græco cuilibet inspicere licebit) inquiens: {ortis verò & deinceps, vel & hinc aut exinde indicationibus non paucis, in omnes simul medicum inspicere oportet, quò scilicet intelligat, quonam primùm ac magis, quonam minùs & secundò, quonam adhuc tertiò, atque deinceps quo, post quod præsidio sit vtendum.} quibus in verbis luce clariùs patet quòd cùm Gal. iterū enumerasset & quæ præter, & quæ secundum naturam sunt, à quibus sumēdæ erant indicationes pro curatione febrium ex putredine ortarum, præsertim continuarum simul cum eisdem iterum in memoriam reuocauit ea, per quæ cuncta poterant faciliùs dignosci, asserens: {ad ista verò dignoscēda, tum ætas, tum consuetudo, tum omnes quæ externæ morbo causæ fuere, contulerunt.} qua finita periodo, aliam exordiens dicebat {ortis verò & hinc indicationibus non paucis, in omnes medicum inspicere oportet.} suum sermonem non ætati, consuetudini, ac causis externis referens, sed prædictis septem præter naturā existentibus, & eis quę secundum naturam se habebant, ex his nanq; ortis non paucis indicationibus, medicus omnes spectare debet, quò scilicet intelligat quonam primum, ac magis, quonam minus & secundo, quonam adducet tertiò atque deinceps, quo, post quod præsidio sit vtendū, & non ab ætate, consuetudine, & causis externis. de his nanque hoc loco mentionem fecerat, tanquā conducentibus ad dignoscenda ea quæ secundum, & præter naturā sunt duntaxat, non tanquam curationem indicantibus, nec modum aut ordinem præsidiorum: quamuis lib. 9. eiusdemmet. & 11. paulo ante dicta verba, quomodo ex ætate & consuetudine sumenda sit indicatio pro morborum curat. fusiùs demonstrasset. qua de re licet citato loco externas causas conducere ad affectus præter naturam dignoscendos admiserit Gale. ac eas cum ætate & consuetudine hac ratione connumerauerit, haudquaquam (vt isti volūt) scripsit: {& ob id ab omnibus illis indicationes accipi.} cùm neque hæc verba ab eodem conscripta reperiantur, neque illud eodem in loco, cōcludere intendat, vt ex eiusdem loci inspectione, verborúmque eiusdem ponderatione, ac eorundem sententiæ intelligentia, cuiuis, parum etiam in eius doctrina exercitato, patere poterit, habet enim græcus codex προερχομένων δὲ καν' τεῦθεν ἐνδείξεων οὐκ ὀλίγων ἐς ἁπάσας χρὶ βλέπειν ἅματον ἰατρόν: hoc est, {ortis verò & hinc seu deinceps indicationibus non paucis, in omnes oportet inspicere simul medicum.} quāuis ergo externæ causæ ad dignoscendos morbos conferāt, non propterea ab eis indicationes accipi debent pro eorundem curatione, quemadmodum ab ætate & consuetudine sumuntur: nec illud hoc in loco aut alibi vnquam fassus est Gale. postquàm ab indicantium numero 4. meth. eas exclusit. Quomodo autem eius sententia, quam de eisdē protulit lib. 5. de san. tu. subintelligi debeat, nos in præcedentibus declarauimus: ac qualiter consuetudo, & ætas coindicare possint, causæ verò externę haudquaquā, abundè cum eodē Gal. demōstrauimus: neque enim eandem vim habent (quemadmodum his visum est)

Refutatio, ex Gal. cōtextu declarato quem aduersarÿ peruertunt.

Locis citatis.

Loco citato.
Loco citato.

vt priùs ostendimus. Nec quicquam obstat quòd interdum indicare, interdum coindicare dixerit ætatem & consuetudinem: nam de nominibus parum sollicitus quandoque non solum indicationes & coindicationes, quinimò & indicationes & contraindicationes pro nominũ diuersitate parum, aut nihil conferre fatetur, despiciens eos qui de nominibus litigant, est etenim id planè in arte inutile, & propterea dicebat, minimè vetare nominibus quibus libitũ sit, vti: vt liquet 9. meth. med. modo rei natura non mutetur. sæpe verò exquisitiùs voces obseruans, coindicationes, ab indicationibus: & coindicantia ab indicantibus, separat, vt 13. eiusdem operis scripsit, inquit enim: {coindicantia igitur voco virtutem, naturam, ætatem, anni tempus, regionem, & consuetudinẽ, etsi qua sunt id genus alia.} nõ modo diuersa nomina perpendens, sed diuersa eorundem significata, ac diuersam quam habent naturam. Quapropter toto (vt aiunt) cælo errarunt, dum temerè asseruerunt, Gal. suismet principiis repugnare, séque in eosdem errores labi, & eisdemmet telis perfodi, quibus aliorũ famam & gloriam labefactare tantopere laborauit, cùm stata principia semper seruet, nec vnquam in aliquem errorem lapsus sit, in his quæ de medicina scripsit, aut quempiam non sine forti ratione prosequutus est, aut reprehendit: ídque vt veritatem tueatur duntaxat: & non studio contradicẽdi, aut vt noua dogmata introducat, quemadmodum isti conantur. Quæ verò in medium afferunt de tẽpore aduersus eundem Gale. cuius momenti sint, suo loco patebit.

Cap. 7.

Cap. 16.

Num à viribus sumenda sit indicatio pro morborum curatione. Cap. XXXIIII.

SI quis velit exactè scire num à viribus indicatio pro morborũ curatione sumatur, haudquaquam ignorare debet quid per vires intelligendum sit: quamobrem id primò declarandum fore censui. Quod ergo tres diuersi inter se generis facultates, animal gubernant plerisque in locis Galenus demonstrauit, præsertim 5. & 6. de Hippocratis & Platonis decretis, quódque has facultates interim animæ partes, interim species nominauerit, quæ non sedibus tantum corporis, verùm etiam substantiis naturísque, item quòd facultatibus & functionibus differant, Platonis auctoritate eodem etiam libro fusissimè ostendit: hæ inquam facultates quas Plato animas vocat, animal gubernant toti corpori ex suo veluti fonte quæque distributa, vt sexcentis in locis & præsertim 9. metho. meden. Galenus asseruit, est enim earum quædam ad nutriendũ animal necessaria, ac cum stirpibus communis, quæ iecur veluti pro fonte habet, canales verò ab hoc in totum sparsos, ipsas venas: hanc seu appetitricem, seu naturalem, seu altricem voces, nihil interest, veluti nec si animam, aut facultatem. Altera est quæ non modo vt stirpibus, aut vita præditis, sed etiam vt animalibus anima est insita, hæc sedem in corde habet ipso quoque insiti caloris quodam ceu fonte, à quo canales arteriæ sunt: vocatúrque hæc multis sanè nominibus, nam & facultas, siue virtus vitalis, & facultas, siue virtus animosa, & anima animosa dicitur. Tertia anima ratiocinatrix in cerebro domicilium habet, & voluntariis actionibus vnà cum sensibus præsidet, vtitur & hæc particulis quibusdam ceu canalibus, nempe ipsis neruis, sensum, motúmque per hos in totum animal transmittens. Hæ tres animæ seu facultates, licet diuersa ratione vt ex iam dictis patet, corpus gubernent, quælibet tamen earum propter vnum & eundem finem est, qui finis est animalium vita: & propterea Galenus citato nono methodi medendi dicebat, {ergo has facultates seruare, nil planè est aliud quàm vitam seruare} nec ipsum animal esset vnum, sed tripex, vbi vnum non intenderent hæ tres animæ finem, nec semper vna alterius indigeret ope: nunc verò cùm vna facultas reliquis semper indigeat, factum est, & quòd vnum sit animal, & quòd qualibet earum amissa, necesse sit & reliquas vnà perire, vt quinto de locis affectis, & alibi sæpiùs Galenus

Tres facultates animalium gubernatrices. cap. 4. & 2.

Cap. 10. Naturalis.

Vitalis.

Animalis.

Loco præcit.

lenus demonstrauit. etenim confluxio vna. conspiratio vna, consentientia omnia, vt diuinus inquit Hippocra. libro de alimento. Præterea vnam naturam esse & non esse: & paulo ante, vna natura sunt hæc omnia, & non vna, dixerat: cuius Hippocratis sententiæ haud immemor Galenus commento aphorismi decimisexti, 2. libri, asserebat nihil referre si quæ regit animalia vnam dixeris numero singulari esse facultatem, virtutem, seu potentiam, siue plurali facultates, virtutes, seu potentias: siquidem vna est genere facultas, seu virtus, species autem plures habet; ita vna anima genere existit, specie plures. Id itaque per vires intelligere oportet cùm dicimus, num à viribus indicatio sumatur: quod sole clariùs Galenus manifestauit citato nono methodi medendi, & vndecimo eiusdem his verbis confirmauit. {neque enim pulsus duntaxat vires ad eiusmodi agenda, firmas requirimus, veluti nec eius facultatis quæ voluntarium motum præstat, sed (vt dictum est) ipsius potius concoctricis} quarum substantia seu essentia, tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tum solidis ipsis earundem partium in quibus resident, completur; in horúmque temperamento consistit, vt 11. & 12. metho. med. scriptum est. Nihil itaque refert si vires aut virtutem indicare dixerimus, postquàm id quod diximus, per vires intelligere oportet. Quòd verò sic intellectis viribus, ipsæ indicent, nemini in dubium venit: similiter quòd suapte natura semper vnum indicent, nam quicquid pro natura sua indicat, id vnum semper indicabit, ceu quòd vnam habeat naturam, vt patet eodem 9. metho. med. id verò vnum quod semper habēt vires indicare, est earum custodia, vt citatis 9. & 11. meth. meden. liquet. Verùm non vna tantùm ratione seruantur, nempe potissima ratione, ex eo quod de substantia earum, vel inanitum, vel alteratum est corrigendo, secundo loco ex prohibendis iis quæ ipsarum substantiam vacuare alterareve possunt, ipsas seruamus: comprehensa verò inter ea quæ alterāt, breuitatis causa sint, & quæ earum vnitatem distrahunt. Hæc itaque sunt, quæ perpetuò vires indicant vt Galenus eodem 9. metho. inquit. Si quis autem quæreret propter quid vires semper seruandæ sint: aut sui custodiam indicent, dicimus quòd non propter aliud quàm propter vitæ custodiam, nam has facultates seu vires seruare, nil aliud est, quàm vitā seruare vt diximus: ídque non ab re. nam ipsum viuere nobis, ex harum custodia constat, vtpote cùm vitam aut ipsas esse vires, aut earum actiones sit necessarium, vt ibidem scriptum est. Cùm itaque perpetuò ex earum natura vires sui custodiam indicent, propterea in dubium venit, num vires curationem indicare valeant? cui dubitationi abundè satisfacere visus est Gale. eodem lib. metho. med. præsertim 9. & 11. ob id cum eodem asserimus vires ipsas non connumerari inter primos curatorios scopos, neque eius indicationem ex numero curatricium indicationum esse, vtpote quòd ipsæ curationem primùm non doceant, nam neque vt valeamus, neque vt à morbis liberemur ab eis quicquam primū desumimus, sed vt viuamus: quapropter virtutis indicatio ex vitalium seu quæ ad vitæ custodiam pertinent numero, existit, & non curatricium: additum verò est in sermone {primùm} quoniam ex accidenti aliquando virtutis roboratio, ad affectus curationem conducit, vt citato 9. metho. scriptum est, illúdque docuit Galenus libro vndecimo eiusdem operis. {nam virtus inquit, morbo ceu aduersatrix est opposita, propositúmque medico est huic omni ratione opitulari, ac subuenire.} & deinceps post multa dicebat: {sanè scire licet difficile esse, acríque iudicio indigens febrem, putredinem & effectricem causam (vbi scilicet & ipsa quoque adest) inter se conferre: difficilius tamen est si vires quoque cum illis vnà conferre velis, quod vtique, sicut ante comprehensum est, propter ipsius vitæ respectum semper est necessarium: aliquando verò & ex accidenti sicut ad morborum sanationem hoc verè me ostensurum promisi (id autem libro nono promiserat declarare) ostendítque illud in his quæ in corporibus nostris putrescunt, etenim ea sanare possunt tum quæ alterare, tum quæ concoquere ac vtile reddere

Cap. 1.
Vna natura & non vna.
Vires quid.
Cap. 9.
Loco citato.
Cap. 5.
Quibus vires seruantur.
Loco citato.
Vires seruātur vitæ custodiæ causa.
Dubitatio, cui mox respondet ex Gal.
cap. 7. & 3.
Vires ex quorū scoporum numero sint.
Vires per accidēs ad aff. curationem confert.
Cap. 13.
Cap. 9.
Loco citato.

dere valent: quicquid videlicet putrescentium, veluti semiputrescens & semimalum est, vtique facultatem eius qua naturaliter concoquit excitans, firmánsque.} his in verbis clarè docuit ex accidente quãdoque virtutis roborationem conferre ad affectus curationem: ea nanque roborata est, quæ concoquere ac vtile reddere valet quicquid semimalum, aut semiputrescens est, & per consequens sanare: id etiam paucis quibusdam interpositis eodem loco confirmauit, dicens. {hoc verò tempore etiam vires roborare, quo putrediné superantes succos concoquant, studebimus.} Verùm non propterea quòd curationem primùm non doceant vires, asserendum erit ad curationem non esse necessarias, & nihil planè ad eam conferrè, ceu nonnullis, etiam ante Gale. tempora, visum est: logica potiùs ac sophistarum (vt ipse inquit) & non operũ artis propria disceptatione vtentibus: quos etiam sectati sunt quidam iuniores nostri temporis: sed cum eodem Gale. proculdubio asserimus easdem vires semper ad curationem esse necessarias, cùm & ipsæ conferant ad auxiliorum inuentiones: & quicquid confert ad auxiliorum inuentiones, quomodolibet conducere videatur, id fatendum est ad curationem esse necessarium, inquit Gale. citato 9. meth. med. Sed non ab re quispiam interrogabit, si virtus non est ex numero curatricium scoporum præcipuè, neque primò curationem docet, vt sexcenties citatis locis apud Gale. liquet, qui fieri possit quòd semper sit ad curationem necessaria, ac quòd conferat ad auxiliorum inuentiones? Atqui nos sumpta priùs pro hypothesi Gale. sententia, quam 12. meth. med. scriptam tradidit, quæ talis est: {crudelis hominis officium facit, qui vnà cum morbo vitam quoque homini aufert:} facilè respondebimus. nam neque valere, neque à morbis liberari quærimus, nisi vt viuamus, & propterea idem Gale. citato 9. meth. med. vnum esse commune propositum, tum operis de sanitate tuen. tum etiam eius, quod est de meth. med. asserit, nempe ipsius vitæ custodiam: quæ nimirum in opere de sanitate tuen. sanitatis custodiam sequebatur: quod enim secundæ valetudinis tuendæ gratia geritur, idem statim & vitam tuetur. At in opere de meth. med. aliter se habet, propterea quòd quę affectiones præter naturam in nobis discutiunt, non omnino vitam custodiant, quippe aliqua eiusmodi prædita sunt facultate, vt si immoderatè, aut intempestiuè vtatur, vitam adimant: & eodem lib. illud idem confirmauit, cùm dixit: {in valentibus (vt dictum est) consensus agendorum omnium ad virium perẽnitatem est, in ægrotantibus autem non semper:} hanc ob rem audacter cum eodẽ Gale. asserimus vires in ægris à medico semper consideratu necessarias esse, quamuis nõ pari necessitate vt dicemus, eásque conducere ad auxiliorum inuentiones, ac ad morborum curationẽ, etenim non semper ab his quæ morbos discutiunt, ipsas custodiri est necessarium, quinimò à quibusdam earum substantia vacuatur alteratúrve, à quibusdam verò omnino eædem corrumpũtur, vtpote quòd vitam adimant: propterea eis vtendum esse præcipiunt vires, quibus etsi morbus tollatur, ipsæ custodiantur, eáq; vitare medicum docent, quæ simul cum morbo vitam adimunt, aut valde eorum substantiam alterant atque dissipant, ídq; non propter aliud perpetuò indicabunt, nisi pro earum custodia, & non pro morborum curatione, etenim nunquam ad affectum amouendum quicquam indicabunt. Hac itaque ratione vires indicant, ac ad curationem sunt necessariæ; & conferunt ad auxiliorum inuẽtiones. Sed dices, igitur vires non semper vnum indicabunt, vt diximus, sed plura, id quod falsum esse, ac cõtra Gal. videtur, nisi esset quòd non alia ratione ad curationẽ sunt necessariæ & cõducunt ad auxiliorũ inuentiones, quàm vt ipsæ custodiantur, & propterea quicquid indicant, est pro earũ tutela, seu custodia, non enim vt diximus, vna duntaxat ratione seruantur, vtpote quia id quod de substantia earum vel inanitũ, vel alteratũ est corrigatur, verùm etiam ex prohibendis iis quæ ipsarũ substãtiam vacuare, alteraréve possunt: vt sæpiùs citato 9. meth. med. à Gal. scriptum est. Cùm itaque vires ea admittant auxilia pro curandis morbis, quæ earum

Loco citato.

Dubitatio, cui mox respondetur.

Cap. 1.

Cap. 10

Alius scrupulus, quem statim tollit.

Cap. 10.

subst

substantiam haudquaquam euacuare aut alterare valent, prohibeántque ea quæ contrarium possunt, propterea ad auxiliorum inuentiones conferunt, idque vt diximus, non propter aliud indicabunt, quàm pro earum custodia, & non vt à morbis liberemur, nam vt dictum est, neque vt valeamus, neque vt à morbis liberemur, ab eis quicquam desumimus, sed vt viuamus: & propterea non plures, sed vna semper est, quæ à viribus præstatur conferentis; perpetuò enim quicquid pro natura earum indicant, est propter ipsarum custodiam, & vt viuamus: quinimò tantæ est potentiæ & dignitatis, ea quæ à viribus sumitur indicatio, quòd licet non sit ex numero curatricium indicationum, neque primùm curationem doceat, tamen ea omnibus aliis præferẽda est, atque prima omnium indicatio existit, cunctæque aliæ quæ pro morborum curatione sumuntur à quouis scopo indicante ei cedunt: propterea quòd vita ipsa nil esse priùs in animantis corpore potest, nam nec sanos esse citra vitam licet: & ob id virtus omnium prima hominibus est custodienda, seruabitur autem in ægris præsertim, vt sæpius diximus, si nec eius substantia inaniatur, nec tanta alteratione alteretur, vt ea corruptioni sit propinqua: atque huius custodiæ pars est, vt idem Gal. testatur, vbi vel temperiem ipsam præsentem seruamus, vel absentem inducimus. Quicquid igitur indicationi, quam vires præbẽt aduersatur, id secundi est loci, ac posterioris iis quæ illæ præcipiunt, quæ verò cũ his quæ viribus conducunt in idem competunt, hæc citra controuersiam sunt facienda, quæ verò aduersantur, aliquando prorsus non sunt administranda; aliquando verò paulatim, seu modicè, quapropter licet vires pro morborum curatione sint consideratu necessariæ, ac conferant ad auxiliorum inuentiones modo quo declarauimus (quoniam quemadmodũ ab affectu ad materias præsidiorum peruenimus, eodem modo à singulis primorum generũ reliquorum descendendum ad eas est, vt 11. meth. med. liquet) tamen non semper par est earum necessitas, etenim sæpe maximè necessariæ sunt sic, vt quæ circa ægrum administrantur, iam ferme eius vnius causa fiant, vbi videlicet admodum imbecillæ fuerint, aliquando mediocriter necessariæ, sic vt aliquid ex his quoq; ad ea quæ facienda sunt consilij petatur, non tamen præcipua faciendorum ratio huc omnis referatur vbi scilicet mediocriter imbecillæ sint, & morbus magnus vel diutinus, interim verò parum necessariæ sunt, ita vt adeò exiguum ad inuenienda remedia conferant, vt propter exilitatem etiam lateant, aliàs verò prætermittantur, quasi prorsus ex vtiliter considerandis non sint, quemadmodum accidit in diariis febribus, in quibus neq; vllam egregiã prouidentiam requirunt, vtpote quæ omnino validæ sint, veluti eodem lib. meth. med. scriptum est, & 10. eiusdem operis, sic scriptum reliquit. {Quod verò ex viribus consilij petatur, vt in diariis sanè est exiguum, ita in iis quæ pluribus diebus vrgent, satis magni est momenti, eóque maioris, quo hæ sunt longiores.}

cap. 3.

11. cap. 5. Cap. 1.

Responsio ad obiectiones eorum, qui vires ad morborum curationem nihil indicare, probare conantur. Caput XXXV.

SVMPTA est occasio inconsideratis quibusdã & temerariis medicis, virtutem in morbis prætermittere, ceu nusquam quicquã indicet; inquit Gal. 9. meth. med. propterea quòd sæpe ex vacuatione eadem nihil lædatur, quam opinionẽ sectati iuniores quidam medici, hac prima ratione credunt probare vires ad curationem non esse necessarias. Si vna est inquiunt, quæ à viribus semper præstatur indicatio, vtpote quòd vnam habeant naturam; ergo vnam rem semper indicabunt, quemadmodum reliqua, quæ sunt secundum naturam, id verò est sui custodia, quare nec curationem, aut remedia, vel illorum quantitatem vnquam indicabunt, si modo idem sui sublationẽ, & conseruationem simul expostulare nequit. Quæ sanè ratio haud ægrè diluitur, si quæ in præcedentibus retu

Cap. 10.

1. Ratio asserentium vires ad curationem nihil conferre.

Dilutio.

retulimus in memoriam reuocabimus, etenim vires perpetuò ſui cuſtodiam indicant, nec quicquam ad affectum amouendum vnquam indicabunt, cùm ex numero curatricium ſcoporum non ſint, ſed alterius cuiuſdam rei cauſa, in morbis ſemper ſpectãdæ ſunt, vt priùs dictum eſt: & propterea nec curationem, aut remedia, vel illorum quantitatem per ſe & primò indicabũt, ſed perpetuò quæ ab eis ſumitur indicatio, pro earum cuſtodia exiſtit, & vt viuamus duntaxat. Conferunt autem & ipſæ ad remediorum inuentiones, & propterea à medico in ægris conſideratu ſunt neceſſariæ, non pro morborum curatione, ſed pro earum conſeruatione & vitæ cuſtodia, modo quo ſuperiùs declarauimus: & ob id eædem non ſui ſublationem, & conſeruationem ſimul expoſtulant, ſed conſeruationem duntaxat, nam quamuis in iis qui valent ſemper vita comitetur ea quæ ſanitatis gratia adminiſtrantur, nec eſt quicquam inuenire quod ſanitatem tueatur, quòd idem vires corrumpat, in ægrotantibus tamen aliquando ſuccedit, quòd veluti in perniciem earũ adminiſtrantur quæ morbos diſcutiunt, aliquando ab ipſis ſoluuntur, vt Galenus inquit. Nec inconuenit eaſdem vires eo quòd contrario modo indicent, propterea conducere ad remediorum inuentiones: nam quomodolibet conducere videantur ad curationem ſemper ſunt neceſſariæ, licet nec curationem, nec remedia pro ſeipſis, aut morborum ſublatione vnquam indicent: & propterea licet cõtrario modo indicare admittamus, hácque ratione conferant ad auxiliorum inuentiones, ac neceſſariæ ſint ad curationem, non ob id contraindicantia, cum indicantibus confunduntur, cùm nunquam compertum ſit in Gale. doctrina vires curationem, aut remedia indicare, ſed vel cõtrario modo eadem indicare, vel prohibere: vt liquet primo de ratione victus in morbis acutis. & ſi quandoque remediorum quantitatem metiuntur, pro earum etiam conſeruatione, & vitæ cuſtodia, & non pro morborum curatione id docere videntur, vt ſæpius dictũ eſt, tantum remediorum quantitatem contrario modo indicantes (hoc eſt admittentes) quanta eaſdem vires nec immodicè alterare, aut earundem ſubſtãtiam vacuare valeat, adeo vt corruptioni ſint propinquæ, maiorem verò eadẽ ratione prohibentes, propter earum ſcilicet cuſtodiam, pro qua contrarium quodammodo indicant. Adhæc arguunt, quo pacto quantitatem remediorum vires indicabunt, ſi curationem indicare nequeunt? nihil enim materiam quæ vni actioni ſeruit inſinuare poteſt, quin ipſam etiam actionem oſtendat: ſiquidem abſurdum fuerit quippiam remedium curatiuum requirere, ipſam autem curationem minimè. Logica profectò ac ſophiſtica ratio, quæ ex ſemetipſa ruit, ſi eorum quæ diximus non fueris immemor. nam ſæpiùs dictum eſt, vires ipſas, quemadmodum nec curationem, ita quoque nec remedium curatiuum, nec quantitatem remediorum requirere, aut indicare vnquam, quamuis ad curationem ſint neceſſariæ, & conferant ad remediorum inuentiones, alterius cuiuſdam rei gratia, hoc eſt propter ſui cuſtodiam, aut vt viuamus. quòd ſi interim remediorum quantitatem metiãtur, vtpote quòd affectus, quò ſanetur, multa vacuatione indigeat, reſoluuntur autem ex tanta vacuatione vires; quoniam hæc vacuatio non modo homini non prodeſſet; ſed maximum illi afferret periculum, propterea dicimus à viribus hanc vacuationis quantitatem metiri, non quòd ipſæ exigant, ac indicent talem remedij quantitatem, neque hoc curatiuum remedium, vt iſti imaginantur, verùm quia tantam remediorum quantitatem admittunt, & propterea non eadem exigere, & indicare aſſerimus, cùm id proprium ſit affectus præter naturam, ſed contrario modo indicare; quod idem eſt quòd non prohibere, vt liquet libro de curandi ratione per venæ ſectionem, neque etiam contrario modo remedia, aut eorũ quantitatem indicant, pro ſublatione affectuum præter naturam, vt toties dictum eſt, ſed perpetuò pro earum tutela, vitæque cuſtodia, etenim cùm tanta remediorum quantitate poteſt vita cuſtodiri, virium ſubſtantia haudquaquã vacuata, aut immodicè alterata. Interim autem contingit quòd vires quemlibet

Vires & ſi contrario modo indicent, nõ propterea ad curationem nõ conferunt.

Super text. 45.

2. Eorundẽ ratio.

Refutatio.

Vires quãdo cõtrario modo indicãt. Cap. 13.

Quãdo vi-

bet remediorum vsum impediant, etiamsi morbus non remedia duntaxat, sed magna exigat, vbi videlicet eædem extremè imbecillę sint, & affectus quò expugnetur, notabilem vacuationem desideret, ortis vtique contrariis inter se indicationibus, cùm vires refectionem, affectus vacuationem desideret. quare vires duntaxat reficere oportet, cùm omnium prima sit indicatio quæ à viribus sumitur, vt supra conclusimus: & toto eo tempore, quo vires reficimus, eorum quæ affectum sanant, nihil planè ægrotanti exhibebimus, quo casu vires non contraindicare, sed prohibere remedia omnino, tanquam contrarium indicantes, quàm morbus, seu præter naturam affectus exigit, asserimus: illæ siquidem adiectionem seu refectionem indicantes, hic vacuationem desiderãs, quæ sibi aduersantur: & propterea in similibus corporibus aduersas inter se esse faciendorum indicationes, dicimus. Habes itaque qualiter nec curationem, nec remedia, neque eorum quantitatem vires indicant, neque remedium aliquod curatiuum requirunt, sed eadē vel contrario modo indicant, aut prohibent; contrarium omnino indicantes, quemadmodum à Galeno primo de rat. victus, decretum est, & eodem 9. metho. med. circa finem commemorans multos scopos quos medicus in sanguinis detractione spectarē debet, dicebat, {sanè erunt in hac quoque detractione multi scopi à medico spectandi, natura ab initio, consuetudo, ætas, locus habitationis, anni tempus, cœli status: adhæc ægritudinalis, quem curamus, affectus, aliáque ratione ante hunc, laborãtis vires, } dixit alia ratione, quia non vt curationem indicantes, seu venæ sectionē, sicut cæteri scopi, quos dinumerauerat, sed modo quo diximus. Inquit etiam ante hunc videlicet affectum præter naturam, quoniam quæ à viribus indicatio sumitur, prior est ea, quæ accipitur ab affectu pręter naturam, quemadmodum ipse eodem libro, paulo ante demonstrauerat. Ex quibus etiam facilè sedari poterit ea contradictio, quam hi viri nituntur Galeno imponere: aiunt nanque quòd libro de optima secta, contra methodicos idem Galenus conatur probare vires nullum remedium indicare: demum aliis in locis, eas postea vacuationem, & quantitatem aliorum remediorum indicare, nusquam non statuit: qui profectò methodici reprehendendi non essent, si indicantium nomine, contraindicantia complecti potuissent, siquidem omnibus notum est, vires aut prorsus remedia impedire, vt venæ sectionem, & purgationē, aut certè illorum quantitatem moderari. Sed dicant quæso, quibus in locis in Gale. doctrina compertum est, vires vacuationem, & aliorum remediorum quantitatem indicare? cùm nullibi illud asseruisse videatur, licet ad curationem esse necessarias, conducereque ad remediorum inuentiones, eas vbique admittat, quemadmodum nos paulo ante demostrauimus. Quòd verò libro de optima secta demonstrauerit fusissimè ex ipsis nullum remedium indicari, cuique satis manifestum esse arbitror, nam si constans vis remedium indicat, in sanis quoq;, quoniam constat, remedium indicabit. at in sanis remediũ non indicat. ergo neque etiam in ægris, modum seruans facultas indicabit remedium, inquit idem Galenus, & deinde subdit: quamobrem si vbi facultas seu virtus indicare deberet auxilium non admittimus, ideò iam in confesso est nihil opem ferens à virtute demonstrari. opus est enim propositum demonstrare præsentia, sed quod requiritur prohibere ne accipiatur, vt suprà posui, virtus valet: remedij verò propositum nequaquam est. Non igitur sibiipsi contradicit Gal. sed vbique locorum illud idē fateri videtur, quòd videlicet vires nec curationem nec remedium indicent: nec indicantiũ nomine, contraindicantia complectitur, imò aliud esse quod contrarium indicat, seu id quod contrario modo indicat, ab eo quod verè indicat, semper fatetur, vbi eorundem naturam, ac vim considerat: & propterea vires interim contrario modo remedia, aut eorũ quantitatem indicare, interim verò prohibere, eo quòd contrarium indicent, quàm id quod affectus præter naturam exigunt: nusquam autem eadem indicare profitetur, quemadmodum methodici putabant. volebant enim vires es-

res remediorum vsum impediunt.

Loco citato.

Galen. falsò imponitur quòd dixerit vires nullum remedium indicare, & vacuationē, & remediorũ quantitatē indicare. Cap. 42.

3. Ratio, quæ refellitur ex contraindicantium natura malè intellecta ab aduersarijs.

se proposita, & indicantia, & propterea indicare, & requirere remedia, & non contraindicare, vt Gale. sentit. Et cùm inquiunt quòd nemo ex contraindicantium natura inueniet vnquam id quod agere oporteat, sed quod ab indicantibus iam est inuentum, prohiberi ab illis, vel certè moderari intelliget, nam quis virium natura percepta concipiet vnquam vacuatione aut alio remedio opus esse? Dicimus nos eos parum rectè intelligere contraindicantium naturam, modo quo Galenus subintelligit, & nos priùs demonstrauimus, cùm eadem non sit prohibere ea quæ ab indicantibus inuenta sunt; verùm aut eadem contrario modo indicare (id quod est admittere & non prohibere) aut prohibere eo quòd contrarium indicent, & hoc vel omnino, vel quodam modo, quod metiri, seu moderari dicimus. Inuenitur ergo sæpiùs ex contraindicantium natura, id quod agere oportet, vtputa cùm morbus magnus fuerit & vires valeant, inuenitur venæ sectionem fieri debere, ab ipsis etiam viribus, contrario modo illam indicantibus, etenim vbi robustæ fuerint, eam admittunt, ac minimè prohibent, cùm ab eadem haudquaquam lædantur. similiter vbi non admodum, sed parum imbecillæ fuerint, eadem venæ sectio; ab eisdem viribus sumpta indicatione, moderatur: etenim à copiosiore læderentur, quoniam contrarium quodāmodo indicant. vbi verò extremè imbecillæ fuerint, eandem non admittunt, sed prohibent omnino, propterea quòd contrarium omnino indicant vires ipsæ quàm præter naturam affectus; hic nanque vacuationem, illæ verò adiectionem, & refectionem. Hac itaque ratione viriū natura percepta, licet nec curationem nec remedia indicent, dicimus tamen ad curationem eas esse necessarias, conducere'que ad remediorum inuentiones, non siquidem pro morborum sublatione, sed pro ipsarum custodia. Nec obstat quòd idem Gale. virtutem inter coindicantia, quæ συνενδεικνύμενα appellat libro 13. metho. meden. connumerauerit. nominantur enim talia ab eo, quæ non primò, vt aiunt, & per se, sed secundariò & per accidens indicant, concluserat nanque 9. eiusdem operis libri, virtutem per se & primò non contineri inter curatorios scopos, vtpote quæ primam curationē doceat, at quicquam indicet ad amouendum præter naturam affectum, verùm ex accidente quandoque ad affectus curationem conducere asseruit. qua ratione inter coindicantia curationem non ab re citato loco dinumerauit, ab indicantium numero eandem & reliqua ibi commemorata seiungens, tanquam non primo & per se, sed secundo loco & per accidens, curationem coindicantia.

Contraindicantia aliquādo quid agendum sit indicāt, aliquando id moderātur, aliquando contrarium indicant.

Scrupulus tollitur.

Cap. 16.

In quot, quibúsve generibus præsidiorum materiæ contineantur.

Caput XXXVI.

QVONIAM non solùm ab affectu ad materias præsidiorum peruenimus, verùm etiam à singulis primorum generum ad eas descendendum, vt inquit Gal. 11. meth. med. ob id nos, diducta indicatione quæ ab affectu quem curare paramus, sumitur, hoc est ab ipsa febre, in particulares indicationes, quæ materias methodo inueniebant. (etenim eius principium est id, in quo finita est curandi affectus diuisio) reliqua quoque prima genera, quæ quomodolibet ad hoc conducere videntur, commemorare oportuit; ac in particulares indicationes diducere, quoad peruenerimus ad eas quæ sectionem non admittunt. & quoniā vires ad easdem etiam remediorum inuentiones conducere videntur, & cōsideratu ad curationem sunt necessariæ, licet non semper æqualiter conferant, propterea eas duximus non esse prætermittendas, ac quomodo ad curationem necessariæ sunt cum Gale. demonstrauimus, eundémque à iuniorum quorundam medicorum calumniis liberare non piguit, vt simul pateat quanta sit tanti viri auctoritas, & doctrina, & quàm parui momenti sint ac sophisticæ eorundem rationes, quibus hanc miram ac artificiosam Gale. methodum euertere tentāt, in iu

Cap. 1.

in iuniorum, ac proborum medicorum perpetuam calamitatem. Reliquum
est postquàm ex tot vniuersalibus ac particularibus scopis & indicationibus,
descendimus ad auxiliorum materias, vestigare in quot, ac quibus generibus
talia vestiganda sint. Nam si cuiuslibet febris, quà febris est, humectatio, refri-
geratióque remedia sunt, vt conclusimus, ac si sola sit, ad refrigerandum hu-
mectandúmque, omne medentis consilium veluti ad finem dirigitur, ita vt ni-
hil sit quod præter ea ad curationem desideretur, vt Galenus inquit 9. metho.
medendi, nisi vt materiæ inueniantur, quæ huic proposito sunt idoneæ, mate- *Cap. 14.*
ria verò inuēta, vt opportunum tempus ex quatuor febris temporibus captes,
quantitatem verò, ex conferendo cum naturali habitu morbum, quippe quan-
tum is à naturali habitu recessit, tantum opus est ægrum refrigeres & hume-
ctes, hanc ob rem in quot, quibúsve generibus iam dictæ præsidiorum materiæ
primò inueniantur, deinceps de temporis opportunitate disserēdum esse cen-
sui. de quantitate etenim cùm de temperamento loqueremur, satis abundè
verba fecimus. Quantum ergo spectat ad id quod primò proposuimus, cum
Gale. libro de consti. artis medicæ, asserimus auxiliorum materiæ genus vni-
uersum, in iis quæ per os sumuntur, quæ fiunt, quæ vacuantur, & quæ de foris
incidunt, positum esse, per quæ omnia vbi decurrerit, qui artem constituit, ac
particularis materiæ vniuersæ scientiam non solum facultatis, sed vsus etiam
obtinet, sic vtiq; salubres causas compleuerit vniuersas, vt nihil ad curatricis
artis constitutionem desideret, omnibus nimirum iis, in duo sese capita redi-
gentibus, in corporum quibus remedia adhibentur notitiam, & ipsam reme-
diorum naturam. Lib. verò 1. & 5. de sanit. tu. & lib. num tuēda sanitas ad Thra-
syb. non modò auxiliorum materias pro curandis morbis, verùm etiam pro sa-
nitatis custodia in quatuor iam dictis generibus complecti affirmauit, auctori-
tate iuniorum probatissimorum, inquit eodem 1. de sanit. tu. in admouendis vi-
delicet, educendis, faciendis, & extrinsecus incidentibus, & deinceps quid in-
telligendum sit admouēdorum nomine, ac reliquorum, patefacit, tum eodem
loco, tum etiam citato lib. ad Thrasyb. inquiens admouendorum quidem no-
mine cibus, potio, & si quid medicamentorum intro sumitur, etiam aër attra-
ctus intelligitur, faciendorum verò frictio, ambulatio, vectio, equitatio, omnís-
que denique motus; quòd si non quiuis motus exercitatio est, sed solum qui est
valentior, adiiciatur motui exercitatio, vt sint facienda tum motus, tum exer-
citatio: referuntur item ad hoc causæ genus somnus, vigilia, & venus, adhæc
studia, ira, curæ, & lauatio ex hoc genere sunt, vt patet eodem libro ad Thra-
syb. Ex foris incidentibus primus est circundatus nobis aër, deinde quæcun-
que lauantium, vngentiúmve cuti propinquant, etiam si quod medicamen-
tum sanitatis tuendæ fines non excessit, veluti sal, mirrha, nitrum, aphronitrū,
& aquarum aliquæ sponte natarum, & calentium. quòd verò balneum diuersa
ratione inter facienda, & ea quæ foris incidunt connumerari possit nemo am-
bigat: nam sumptum pro lauatione ipsa, inter ea quæ fiunt continetur; si verò
capiatur pro ipsa aqua qua lauantur, ex numero foris incidentium existit: quo
etiam in genere continentur epithemata, cataplasmata, perfusiones, & id ge-
nus alia, quæ ad morborum curationem conducunt. In his verò quæ educun-
tur, sudores, dejectiones, vrinæ, in vniuersúmque omnia quæ corpus nostrum
excernere debet, spectanda sunt. Atqui licet Gale. citatis locis hanc diuisio-
nem in quatuor genera iuniorum probatissimorum auctoritate admiserit, du-
bitat tamē eodem primo de sanitate tu. num rectè fuerit facta, cùm melius for
tasse fuerit in tria, secludens educendorum genus, tanquam in illis tribus con-
tentum, & non æquè primum existens velut reliqua tria genera, & breuibus
licet difficillibus admodum verbis illud confirmauit, inquiens: {ex admouen-
dis, faciendis, & extrinsecus incidentibus, alterari mutaríque corpus nostrū,
mutationem verò aut in qualitate fieri, aut in quātitate: in qualitate, dum aut
incalescit, aut refrigeratur aut siccescit, aut humectum redditur: in quātitate,

Materia omnis præsidiorū 4. generib. continetur. Cap. 14.

Cap. vlti. & cap. 10.

Admouenda.

Facienda.

Balneum alia atque alia ratione inter faciēda & foris incidentia numeratur.

Educenda.

In tria genera redigi possunt supradicta 4.

Loco citato.

dum alitur, aut inanitur, iam inanitionem ipſam duplicem quoque eſſe, ſubdit, alteram excrementorum de quibus mox diximus, alteram naturalis ſubſtantiæ noſtræ aſsiduè defluentis, quæ nutritioni ex aduerſo opponitur.} quibus in verbis liquet educenda (quæ in excrementis conſiſtunt) in illis tribus generibus ex quibus corpus (tanquam primis generibus) alteratur, & immutatur, contineri, & non eſſe quartum genus: id quod etiam confirmare videtur in procemio lib. de morb. vul. aſſerens {cùm igitur tres ſint cauſæ à quibus morbi auſpicantur, vna quidem in iis quæ offeruntur, altera verò in operibus quæ obimus, & tertia in iis quæ extrinſecus occurrunt nobis & cætera.} nulla facta de excrementis mentione, ita vt Gale. rectius viſum ſit dictarum cauſarum ſalubrium diuiſionem fieri in tria, quàm in quatuor genera, licet eandem citatis locis admiſerit, eorundem videlicet iuniorum probatiſsimorum auctoritate. Libro verò artis medicæ, inuento eorum numero quæ ex neceſsitate corpus alterant, in ſex generibus ibi declaratis, dicebat proprium in ſingulis eorum, cauſarum ſalubriũ genus inueniamus, ita vt ſex admittat & nõ quatuor, ſeu tria cauſarum ſalubrium genera: ſed vbique locorum eaſdem complectitur materias, quas lib. de ſanitate tuen. & lib. ad Thraſyb. particulariter dinumerauit, ſiue eas ad quatuor, ſiue ad tria, aut ad ſex redegeris genera, parum curans, modò nulla præſidiorum ſeu ſalubrium cauſarum materia prætermittatur, & cuiuſlibet vires compertas habeas. Nec deſunt qui velint Gale. quandoque fateri duo eſſe genera in quibus præſidiorum materiæ reperiuntur vt 10. metho. med. Sed ij non aduerterunt quòd citato loco intendebat materias præſidiorum inueſtigare, pro medendis hecticis duntaxat febribus, & non cæteris morbis, quæ in duobus planè generibus continentur, foris videlicet incidentibus, & in admouendis. Sed quicquid ſit de eiuſmodi diuiſionibus. (nam ſimul cum Gal. citato lib. 1. de ſanit. tu. dicimus quòd de talibus diuiſionibus ſtatuere pro arbitrio cuiuis liceat) concludimus in talibus generibus veſtigari debere materias præſidiorum, pro curandis febribus, atque ſingula quæ in eis continentur, ſpectare oportet, nec minùs vires compertas habere, vt diximus, cuiuſlibet materiæ, quoniam hinc demum oritur dexter earum vſus, vbi videlicet opportunum etiam tempus ac modum, ſeu menſuram inueneris: quapropter citato lib. ad Thraſyb. idem Gale. enumeratis omnibus quæ in dictis quatuor generibus continentur, hæc protulit verba {atque ſingulorum enumeratorum ſalubrium, quantitas, qualitas, & occaſio dignoſcẽda eſt.} libro verò 9. metho. meden. (licet ſub aliis verbis) illud idem confirmauit aſſerens {at quæ membratim medicatio agitur, ex his duobus conficitur, nempe materiæ copia, & huius congruo vſu.} per congruum vſum nil aliud intelligens quàm quantitatem, qualitatem, & occaſionem: hæc etenim explent matericrum congruum vſum, ita vt præſidia fiant. Quam Gale. auctoritatem, malè intelligentes iuniores iſti, quorum ſtudium aſsiduè in contradicendo Galeno verſatur, opinantur aliis ſuadere, in hoc etiam Gal. ſibi pugnare, cùm clarum ſit idẽ, licet ſub diuerſis verbis, vtrobique pręcipere. Siue itaque quatuor, ſiue tria ſint prima genera matericrum præſidiorum in his inueſtigandæ ſunt materiæ idoneæ, ad refrigerandum, humectandúmque pro febrium curatione, quà febres ſunt, tam ſi effectu, quàm poteſtate, vel ex accidenti refrigerent, quibus inuentis, occaſio ſeu opportunum tẽpus adhibendi ſpectare oportet, de quo diſſerere tempeſtiuum eſt, vbi priùs dubitationem quandam ſoluerimus, quæ de ipſis excernendis fieri ſolet, vtcunque ſint; ſiue quartum genus, ſiue in tribus contineantur. Eſt autem ea, num in ipſis excrementis, ſudoribus inquam, deiectionibus, vrinis, ac reliquis tam humanis, quàm reliquorum animalium, inueſtigandæ ſint præſidiorum materiæ, velut in reliquis generibus dictum eſt, ita quòd eiſdem vtendum ſit pro morborum ſublatione, tanquam præſidiorũ materiis, vel hæc conſiderare debeat medicus in ægrotantibus ipſis tanquam alterantia, eorúmq; corpus immutantia, vbi immodicè detineantur, aut excernantur, & pro

Cap. 85.

Locis citatis.

In duo genera non redigit Gal. 4. ſu prædicta.

Cap. 7.

Loco citato.

Loco citato.

Materiæ præſidiorum dexter vſus conſiſtit in quantitate, qualitate, occaſione.

Cap. 3.

Quomodo excernenda conſiderentur.

& propterea eadem vel propulſare, vel arcere oporteat, velut etiam conferẽtia ad morborum curationem. Huic reſponſum ſit, quòd licet de facultatibus excrementorum poſt Xenocratem, & Dioſcoridem Gal. quoque conſcripſerit, vt completa fuiſſet tractatio de ſimplicium medic. facultatibus, tamen idẽ Gal. 10. lib. eiuſdem operis dicebat, non ita ſe habere in tali materia quemadmodum in reliquis, cum in illis operam dediſſet, vt per experientiam eorum omnium facultatem cognouiſſet, aliàs nequaquam de aliquo quicquam conſcripſiſſet, cenſens aliis haudquaquam eſſe credendum: verùm in tali excrementorum, ac reliquarum partium animalium materia, non ita res habet, inquit ipſe; ingenuè ſiquidem fateor complura eſſe tum partium, tum reliquorũ in animantium corporibus contentorum, quorum nullius eiuſmodi feci periculum, cuiuſmodi quidam ſcriptum reliquerunt, & reddẽs cauſam aſſerebat: ſiquidem quædam eorum abominanda, deteſtandáque ſunt, quædam etiam legibus vetita: at demum derelictis iis quæ contra leges erant, ad excrementa deueniens, dicebat: { At potio ſudoris, aut vrinæ, aut menſium mulieris, abominandá, deteſtandáque eſt, atque horũ in primis ſtercus, quod tamen ſcribit Xenocrates ſi oris ac gutturis partibus inũgatur, & in ventre deuoretur, quid præſtare valeat: ſcripſit etiam de auriũ ſordibus deuorandis: at ego ne has quidem vnquam deuorare ſuſtineam: ne ſi in totum quidẽ morbo deinceps liber degerem, atque his etiam magis abominandũ puto ſtercus.} videtur itaq; Gal. his verbis deteſtari, atq; odio habere talem auxiliorum materiam: quanquam eodem lib. fateatur quòd optimus medicus facultates eiuſmodi excrementorũ ignorare non debeat: cæterùm potiora eligere, potiſsimùm ad vrbanos, & honoratos, alicuiúſque exiſtimationis viros, in quibus teſtatur nunquam vſum fuiſſe medicamine tali, cùm multo meliorũ ſuppeteret copia. Verùm non negat quòd talium vſus, & præſertim aliorum animantium admittendus non ſit, aut in itinere, aut in venatione, aut ruſticatione, cùm ſcilicet meliorum nihil adfuerit, aut homo ruſticus perinde fuerit carnis duræ ac aſinus, & poſt pauca de ſtercore bubulo verba faciens, ſubdebat: {ſcire tamen oportet omnia id genus medicamenta duris agreſtium hominum corporibus aptari, nempe foſſoribus, aut meſſoribus, & qui opus tam validum obeunt, &c.} cùm igitur potiora habeamus remedia quàm ea quæ ex excrementis capiuntur, ſintque ea vilia, deteſtabilia, ac abominabilia; quamuis eorum facultates medicos ignorare non debeat, vt in quibuſdam iam dictis corporibus, ac locis, vbi contingat, vti valeat, in defectu aliorum medicamentorum, iure aſſerendum eſt Gale. noluiſſe per educenda, hæc intelligere; ſed per educendorum materiam, quam medicus conſiderare debet, intelligit ſudores, vrinas, deiectiones, & in vniuerſum omnia quæ corpus noſtrum excernere debet: vt ipſemet fatetur citato libro ad Thraſyb. tam in ſanitatis conſeruatione, quàm in morborum curatione, ac febrium de quibus loquimur, ait enim educendorum, ſeu quæ educuntur, ſeu quæ euacuantur, & non quæ educta ſeu vacuata ſunt, ita vt velit medicum ſpectare debere hæc omnia, quomodo ſcilicet educantur ſeu euacuentur, aut præter naturam detineantur, non modò in ſanis corporibus, ſed ipſis ægrotantibus: & non poſtquàm excreta ſunt, in eis inueſtigare præſidiorum materiam: refrigerant nanque ſæpius ſudores, ac febribus medentur: quemadmodum & alui deiectiones, & vrinæ vbi tempeſtiuè vacuentur, pariter & vomitus, ſaltem ex accidente, id quod apertiſsimè oſtẽdit lib. ad Thraſy. his verbis: {quæ verò in his quę vacuantur, ſudores deiectiones, vrinas, in vniuerſúmque omnia quæ corpus noſtrum excernere debet, conſiderat.} & libro 1. de ſanitate tu. cùm dicebat: {educendorum verò materia prædicta paulo ſupra eſt.} quo loco docuerat, quomodo euocari debebãt, vbi detenta eſſent ſingula excrementa, quæ in noſtris corporibus generantur: in his itaque quantitatem, qualitatem, ac occaſionem obſeruamus, cùm pro ſanitatis cuſtodia, tum pro morborum curatione.

Loco citato.

Loco citato.

De temporis occasione: & vnde capiendum sit opportunum auxiliorum tempus.

Caput XXXVII.

INVENTIS auxiliorum materiis in iam dictis generibus pro febrium curatione, definitáque earum qualitate ex natura earundem febrium (nam omnis febris, quà febris est, refrigerantia & humectantia expostulat.) determinata insuper quantitate dictorum auxiliorum quæ refrigerant ac humectant, modo, seu mensura, a naturali corporis temperie vnà cum ipso morbo, nam quantum æger à naturali habitu recesserit, tantum opus est cum refrigeres, & humectes tanquam necessarium, opus est opportunum quoque tempus non ignorare: cũ satis non sit præsidiorum materias, eorúmque qualitatem, & quantitatem inuenisse, nisi & opportunum tempus inuenias, vt 9. metho. med. liquet: idémque confirmauit lib. num tuenda sanitas ad Thrasy. cùm dixit: {atque singulorum enumeratorum salubrium quantitas, qualitas, & occasio dignoscenda est.} De hoc itaque tempore, non vno eodémque modo scripsisse Galen. reperio. nam præter ea quæ scripta reliquit 9. & 11. metho. meden. libro artis medicinalis, asserebat. {Neque enim est rationi consentaneum, etiam temporis occasioné, quæ in his quæ dicta sunt, continetur, veluti tertium aliquod ab eis diuersum, introducere. si enim tali & tanta re allata egeat corpus, nemini dubium quin etiam in tempore opportuno afferatur.} noluit itaque Galenus, hoc in loco temporis occasionem tanquam tertium quoddam, à qualitate, & quantitate spectandam esse, sed in eisdem contineri. Libro verò primo de sanitate tuen. præter opportunum tempus, modum quoque esse inueniendum statuit, vtitúrque voce μέτρου: & primo de arte curatiua ad Glaucon. præter temporis occasionem, vsus modum esse necessarium pro medendi methodo asseruit, sub his verbis καὶ τοῦ τρόπου τῆς χρήσεως. hoc est vtendi modi. at commento aphor. 17. primi libri, relicta temporis occasione, dicebat præter qualitatem & quantitaté eorum quæ offeruntur, dignoscendum esse modum eorundem, cùm non satis esset nouisse qualitatem & quantitatem, voce τρόπου vtens. Verùm si quis verba Gale. perpenderit, quæ citato lib. artis medic. post ea quæ modò citauimus, conscripsit, haud ægrè cuncta quę diuersis in locis asseruit, licet diuersa videatur, conciliabit, nam subdebat {occasio siquidem temporis inde ortum habet, quoniam fluxile, ac facilè mutabile est mortale corpus, ac pro trãsmutationis modo aliis alio tempore eget auxiliis. quare non est tertium aliquod præter ea quæ dicta sunt, tempus: sæpiùs autem eo tanquam tertio quodam, ob eam quã diximus causam, ad docendum, vti consueuimus.} ex quibus Gal. verbis liquidò constat tempus, seu temporis occasionem, quam per vocem καιρὸν, significare voluit, semper re ipsa non esse quoddam tertium diuersum à quantitate, & qualitate, sed in eisdem contineri: sæpius autem ipso tanquam tertio quodam vtitur ad docendum, pro faciliori videlicet doctrina: propterea quòd mortale corpus fluxile & facilè mutabile est, & pro trãsmutationis modo aliis alio tempore eget auxiliis. Non ab re itaque 9. & 11. metho. med. ipsum tempus, tanquam tertium quoddam spectandum esse præcipit, vt faciliùs medendi methodum doceret. primo verò de sanitate tu. per μέτρου non intellexit modum vsus, sed mensuram, per eam intelligens quantitatem. nam posteaquàm præceperat vires omnis materiæ, quæ ad salubrem victus rationem pertinet debere medicum non ignorare. (nam inde oriebatur dexter eius vsus) subdebat: adhuc pro congruo vsu, opportunum quoque tempus, ac mensuram inueniendam esse. hoc est, quòd præter virium dignotionem quæ ex qualitate oriuntur, & opportunum tempus, & mensuram, hoc est quantitatem, medicus spectare debet præter qualitatem verò, singulorum medicaminum quantitatem, & téporis occasionem, modo vsus eorum, addit primo artis curat. ad Glauconem, quò medendi methodus perficiatur, vt particulatim dinumeraret omnia ad

Cap. 14.
Cap. 40.
Sub qualit. & quantitate tempus cõplexus est Galen.
Locis præcit.
Alibi modum & tẽpus adijcit.
Cap. 15.
1. ad Gla. 1.
Conciliatio locorum Galeni.
Loc. præcit.
Modus quid.
Cap. 15.
Loc. præcit.

vniuer

vniuersalem medendi methodum necessaria, haud ignorans quòd sub quali-
tate & quantitate reliqua duo continebantur, & vt Glauconi etiam causam
traderet, cur non propria vnicuique ægrotanti, sed communia scribere fuerit
coactus, asserens quòd cùm ad rectè medendum plurimùm conferat & tempo-
ris occasio, & auxiliorum quantitas, & hæc vnicuique ægrotanti sint propria,
nihílq; proprium possit sermone explicari, propterea quòd commune est, coa-
ctus fuit scribere: quod planè scribere non cogerent medicaminum qualitas,
& modus vsus; cùm non vnicuiq; ægrotanti hęc propria existant, & scribi pos-
sint. posset autem modus vsus diuersus à tempore sic considerari, vt esto quòd
Modus vsus.
egeat pro opportuno tempore cibo æger, qualibet die, vel nocte, hoc erit tem-
pus opportunum offerendi: at si eadem nocte vel die semel, bis, vel sæpiùs eo
indigeat, hic erit modus vsus, quãquam sub modo vsus, reuera & opportunum
quoque tempus contineatur. quamobrem commento apho. 17. primi lib. idem
Galenus temporis occasionem subticuit, meminítq; solum modum vsus, præ-
ter qualitatem, & quantitatem eorum quæ offeruntur, per τρόπον modum, sci-
licet vsus, intelligens: quod eodem commen. manifestauit, cùm dixit: { neque
enim sufficit hoc ipsum solùm cognoscere, quòd huic plus, vel minùs sit offe-
rendum, vel quòd victu exsiccante vel humectante vtendum sit, sed nunquid
semel, aut sæpiùs, qualibet nocte, vel die cibum offerre oporteat, necessarium
est considerare. } per modum itaque complexus est temporis opportunitatem,
& vsum. qua de re licet sub modo vsus cõtineri possit temporis occasio, & sub
temporis occasione modus vsus, subintelligi possit, & vtrunq; sub quantitate,
& qualitate re ipsa contineatur. & interim Galen. sub congruo vsu, omnia con
tineri voluerit, quantitatem scilicet, qualitatem, tempus, & modum vsus, vt li-
quet septimo meth. med. cùm dixit: { at, quæ membratim medicatio agitur, ex
Cap. 3.
his duobus conficitur nempe materiæ copia, & huius congruo vsu. } nos tamen
clarioris doctrinæ gratia de hac temporis opportunitate, simul cum Galeno in
hac nostra methodo, separatim à quantitate, & qualitate, verba faciemus; sub
ea etiam modum vsus subintelligentes, ac vestigabimus à quibusnam sumẽda
sit hæc temporis occasio pro medendis febribus. Huic ergo licet breuiter satis-
Temporis occasio ex feb. temporibus sumitur. Cap. 14.
facere videatur Galenus nono meth. med. cùm inquit. opportunum tempus ca
piendum esse ex quatuor febris temporibus, non tamẽ sic facilè eius verba in-
terpretantur: quinimò eisdemmet iunioribus, ob prauam eorum intelligen-
tiam, ansam præbuerunt, in hoc quoque ipsum calumniandi. asserunt enim pu-
Refelit eos, qui reprehẽdunt Galen. quod captet temporis occasionem ex quatuor feb. temporibus. Cap. 5. Cap. 35.
gnantia sibiipsi de tempore conscripsisse, cùm quarto de meth. med. tempora
non nisi dierum numerum nos posse docere, nec quicquam aliud indicare pos-
se scriptum reliquerit, & libro de optima secta, longa oratione eos refellat, qui
tempora indicare asserebant. cur itaque citato nono de meth. meden. opportu
num tempus auxiliorum ex quatuor febris temporibus indicari fatetur? & ali-
bi cibandi tempus per morbos ex accessionis, & intermissionis tempore mon-
strari scribit? Sed quòd toto cælo aberrarint, parúmque rectè Gal. sententiam
circa hoc, veluti in aliis, perceperint, ex his quæ dicemus luce clariùs patebit.
Est etenim eius sententia perpetuæ veritatis, quòd morbi tempora vtile indi-
care non valent, aduersus methodicos, quarto meth. med. & libro de opt. secta.
Loco præcit: Loco citato.
crediderunt nanque methodici morborum tempora indicare, hac ratione im-
pulsi, quòd tempora non omnia ad cibi, medicinæve assumptionem apta cer-
nebant, cúmq; temporibus nonnullis hæc vtiliter exhiberi, nonnullis verò no
xiè spectarent, id ob temporum discrimina incidere arbitrabantur. quare ex
eodem fonte, & cibi proposita, & remediorum tempora manare putarunt. Ga-
Loco citato. Tẽporũ differẽtiæ duæ à medicis spectantur. Tẽpora morborum.
lenus verò priusquam aggrediatur citato lib. de opt. sect. declarare, tempora ni
hil vnquam conferens indicare, quædam de temporum differentiis tractanda
proponit, inquiens quòd duæ temporum differentię apud medicos celebrãtur:
aliqua enim morborum, aliqua auxiliorum tempora dicuntur, atque hinc iam
manifesta curatio fiet. causarũ autem motiones, morbi tempora esse dicuntur.

motionis autem differentiæ quatuor ſunt, initium, cremẽtum, ſummus vigor, & declinatio. nam ſi motio quæ priùs non erat, nobis ineſſe incipit, atq; ita diuexat, huiuſmodi motum, initium morbi appellamus; ſi vlterius motus procedat, crementum, ſi crementum conſiſtit, ſummus morbi vigor, ſeu impetus dicitur, cùm motus imbecillior redditur, atq; decreſcit, remiſsio, ſeu declinatio nominatur. Hæc itaque eadem ſunt & temporum nomina. At auxiliorum tempora ea quæ ad ipſorum adhibitionem idonea ſunt, appellant. Sunt autem ea idonea, quando remedium poſtulantia adſunt, prohibens verò nullum, neque eorum tempora nomina propria habent, quemadmodum dicta morborũ tempora. & quoniam plerique auxiliorum morborúmq; tempora non re ipſa, ſed cogitatione tantùm differre crediderunt. aiunt enim auxilij morbíq; tempus ſimul incidere, ita vt vtraque tempora ſimul ſint, neque auxilij tempus abſque morbi tempore poſsit deprehendi; propterea Gale. nonnullis efficaciſsimis rationibus contra eos pugnauit, ac Hippoc. etiam auctoritatibus, ita vt eodem loco fuſiſsimè demõſtrauerit, non ſola cogitatione, ſed re ipſa etiam huiuſmodi tempora differre. & quanquam tam morborum, quàm auxiliorum tempora, & vniuerſalia, & particularia ſint, tamen ea quæ morborũ ſunt, tam vniuerſalia, quàm particularia, deſcribi poſſunt. etenim vno eodémque inſtrumento iudicantur quod ſanè inſtrumentum ſcribi poteſt. nam vtraque ex quali quadam cauſæ ratione cenſentur, eadémq; habent nomina, cùm ſint certæ cuiuſdã motionis nomina, vt diximus, ambo tẽpora tam vniuerſalia, quàm particularia. quare eadem quoq; erunt iudicandi inſtrumenta. at auxiliorum tempora nec vllum habent peculiare nomen, neque eodem inſtrumento iudicantur, neque particularium temporum iudicatoria inſtrumenta ſcribi queunt: & propterea eorundem tempora vniuerſalia ſeu generalia ſcribi poſſunt, particularia verò nequaquam, cùm non ex ipſis modò, ex quibus vniuerſalia opportuna tẽpora deprehenduntur, ſed ex aliis quę minimè ſcribi poſſunt, reperiantur; ex quorũ conſideratione medicus ſingularium opitulãdi temporum coniecturã capiet, quemadmodum validiſsimis rationibus idem Gal. citato lib. demõſtrauit. Sunt itaq; auxiliorum tempora generalia, quando adſunt & præſentia ſunt, quæ remedia poſtulant, abſúntq; ea quæ impedire poſſunt. His ſic iactis tanquam quibuſdam fundamentis, facilè quiſpiam intelliget num Gal. ſibi pugnãtia in hac re conſcripſerit, vel iſti qui talia effutiunt, propter verborum ac eiuſdem Gal. ſententiæ obintelligentiam, tanquam cæci in foueam lapſi ſint. nam cùm auxiliorum tẽpora ea ſint idonea, quando adſunt, quę vtilia, ſeu conducibilia poſtulant, abſunt verò ea quæ eadem impedire valent, nuſquam morborũ tempora conducibilia indicabunt, cùm neque eadem expoſtulent, aut exigant. Verùm quandoq; eiſdem cõducibilibus vti impediunt, quod verò poſtulatum ſumere impedit, propoſitum non erit, inquit Gal. & idcirco morbi tempora nos interdum poſtulatum accipere impediẽtia, propoſita haudquaquã ſunt, neq; etiam contraindicare ea quiſpiam dixerit, cùm quæ impediunt, contraindicare non dicantur, vt ſuperiùs demonſtrauimus: pariter nec coindicare ea dicendũ erit; nam non ſunt veluti cauſæ, ſed ſigna, & effectus, ac nomina ſolum certè cuiuſdam diuerſę motionis, vel cauſæ, vel ipſiuſmet morboſi affectus. quapropter & toto cælo aberrant, & falſò Gale. imponunt, qui credunt eundem fateri morbi tempora contraindicare, aut coindicare occaſionem, ſeu opportunũ tempus auxiliorum; quinimò vbiq; locorum totum contrarium ſentit, & aduerſus methodicos citato lib. de opt. ſect. ex diuerſis Hippoc. ſententiis, aliíſq; rationibus illud cõfirmauit, nedum de auxiliis ipſis vt quibuſdam falſò viſum eſt, verumetiam de victu, probans tempora, neq; ciborum qualitatem, neq; quantitatem demonſtrare poſſe, & propterea nec eorundem temporis occaſionem: de auxiliis quidem Hippocr. dixit: { cùm morbi inchoant, ſi quid videtur mouendum moue, in ſummo verò vigore, quietem agere præſtat. } aphoriſ. 22. 2. lib. de victu aph. 8. 1. lib. dicebat: { vbi morbus in ſummo vigore conſiſtit, tum & tenuiſsimo victu

Tẽpora auxiliorum.

Tẽpora morborum nunquam indicant.

Neque contraindicãt.

Nec coindicant.

victu necessariò vtendũ est.} non enim in hisce sententiis, quemadmodũ Thessalus suspicatus est, à morbi tempore auxilia, aut alimenti qualitatem pręscripsit, aut eadem interdixit, sed quia nouerat in morborum initiis, facultatẽ valentem esse, & propterea remediorũ applicationi non obstare, in eorum verò vigore quodammodo flaccescens remediorum agitationẽ non substinere. itaque non ratione temporis, sed virium, auxiliorum adhibitionẽ in vno tempore admittit, in altero verò denegat Hipp. ita quoque eundem Thessalum fefellit, cùm de victu verba fecit. non enim tempus propositum faciens Hipp. hanc victus rationem in summo vigore instituit citato aphor. 8. 1. lib. Verùm, vt inquit Gal. à tempore facultatẽ mensus est, à facultatis mensura, cibi qualitatem accepit; id verò ex iis quæ subiunxit, declarauit. coniectandum enim (inquit) an æger duraturus sit &c. & commento citati aphor. Gal. inquit, {non enim distrahere oportet naturam ad alteram nouam coctionem, cùm eo tempore vni humorum noxiorũ coctioni fortiter vacet, & haud ita multò post, ipsos sit euictura.} plerunque itaq; tempora, quod à facultate requiritur, interuertunt, & ne accipiatur, impediunt, nunquam autem quid faciendum sit, edocent. Perpetuæ igitur veritatis est in Hippocr. & Gal. doctrina morborum tempora nunquam indicare aut postulare conducibilia, neque edocere quid faciendum sit; neque etiam coindicare eadem, aut contraindicare, sed quandoque interuertere ac impedire. adhæc neque etiam quatenus tempora sunt, eadem admittere quandoq; dicuntur, aut non impedire; quemadmodum quibusdã visum est, impulsi à modo citata Hippoc. sententia aph. 29. 2. lib. non enim morbi initium propositum sibi faciens Hippoc. citato loco, tunc admouenda remedia præcepit, sed ab initio nondum vires infirmas esse significatur, coniicitúrq; posse eas inanitionem citra noxã ferre, at morbi summus impetus facultatis imbecillitatem manifestat: tunc enim causæ valentes sunt, facultas verò languida, atque ideò quiescere iubet. qua de re facultatem quoque mensus est Hippocr. ab his duobus temporibus diuersis, principio inquam, & summo vigore; & ob id diuersimodè se habentem inspiciens, in morborum principiis, atque eorundem vigoribus in principiis vtendum esse remediis præcepit, in summis verò vigoribus haudquaquam. Non igitur indicant, aut coindicant, neq; contraindicant vtile quicquam, nec exigunt conducibilia morbi tempora; quemadmodum neq; eadem admittere censemus ratione qua tempora sunt cum Hippocr. atque Gal. neque quod faciendũ sit edocent, licet ne accipiatur quandoque id quod requiritur impediunt; vt ex modo dictis patet. verùm requisitis vti, aut impediũt, aut permittunt, prout magis aut minùs in ipsis facultas mutata est. Cùm verò dicũt quòd lib. 9. meth. idem planè sentit quòd illi, quos longa oratione refellit libro de opt. sect. remediorum scilicet tempus à quatuor morbi temporibus indicari, asserimus falsum esse id quod Galeno imponunt. etenim Gale. non indicari, sed capere remediorum occasionem seu opportunũ tempus ex quatuor febris temporibus fassus est, vtens verbo λαμβάνειν, quod est accipere, & non δεικνύναι, quod est indicare: & propterea morbi tempora haudquaquam indicare admittit; quemadmodum ipsi Galeno ascribunt, neq; sibi pugnare videtur, velut falsò imaginantur, etsi diuersa quodammodo quibusdam conscribere videatur hoc loco de auxiliorum temporibus, quàm ea quæ scripserat citato lib. de opt. sect. siquis tamen velit rectè interpretari ea quæ vtrobique scripta reliquit, eadem & non diuersa de auxiliorum tẽporibus pręcepisse intelliget. nam opportuna & vniuersalia auxiliorum tempora, & remedia postulantium præsentia, & potentis impedire absentia deprehenduntur; ita vt ea sint idonea auxiliorũ tempora, quando remedium postulantia adsunt, prohibẽs verò nullum, quemadmodum citato lib. de optima sect. decretum reliquit. libro verò nono meth. med. cùm iam ex febris natura inuestigasset, humectantia ac refrigerãtia eiusdem esse remedia, & propterea materias inueniendas esse, quæ huic proposito essent idoneæ, subdebat quòd materia inuenta opportunum quoque tempus

Neq; quatenus tempora sunt, vtilia admittunt.

Galen. falso adscribitur velle eũ remediorũ tẽpus à 4. morbi temporib. indicari. Cap. 14.

Loco præcitato.

Loc. citatis.

inuest

inuestigari debebat, ipsúmque capiendum esse ex quatuor febris temporibus, quæ quidem vt dictum est, nedum in febribus, sed in omnibus morbis ex certa quadam motione causæ morbum efficientis proueniunt; vel si causam non haberint eadem quatuor tempora, nomina sunt certæ cuiusdã motionis ipsiusmet affectus præter naturam seu morbi. Cùm itaque ex quadam diuersa motione causæ facientis febrem, aut ipsiusmet febris, vbi causam non habuerit, vniuersalia eiusdem febris tempora proueniant, non ab re Galen. ex quatuor ipsius febris temporibus capiẽdam esse opportunitatem auxiliorum præcepit. nam spectãs medicus hæc quatuor febris tempora, tanquam effectus quosdam diuersos à diuersa motione causæ, vel ipsiusmet febris prouenientes, facilè percipere poterit quodnam opportunum sit tempus adhibendorum remediorum, quæ quidem non ipsa tempora, neque eorum nomina exigunt, sed aut ipsa febris, aut eiusdem causa. quanquam citato loco de meth. med. de ipsa febre quatenus febris est, verba faciat, quam eodem loco curare intendebat, & non eam quæ causam efficientem adhuc habet; & quid aliud innuere voluit, nisi quòd habita notitia per ipsa quatuor febris tempora, tanquam per signa, & non causas diuersæ motionis eiusdẽ, facilè medicus percipiet, num adsint quæ remedia postulant, & absint quæ impedire valent, ex quibus idonea auxiliorum tempora deprehendi concluserat, citato lib. de opt. sect. pro diuersa etenim ipsius febris motione vtraq; percipiet medicus: & ea videlicet quæ remedia postulant, quæ est febris ipsa, & ea quæ ipsa non prohibent, vtputa vires ipsas, seu aliud quippiam (meminit autem Gal. solas vires, citato lib. de op. sect. tanquam præcipuas, quemadmodum mos est Hippocr. vt liquet apud eundem primo de rat. vict. & propterea non sic temerè damnandus de insufficientia, velut iidem iuniores ausi sunt) ex his deniq; præsens medicus promotus, & ex cõsideratione remediorum quæ sumi debent, singularium opitulandi temporum cõiecturam capiet. hoc itaq; est illud quod intelligere voluit Gal. citato 9. meth. med. quando dixit, opportunum tempus auxiliorum sumendũ esse ex quatuor febris temporibus, & non quòd ipsa quatuor febris tempora indicent opportunum remediorum tempus, cùm eadem (vt sæpiùs dictum est) nunquam quid faciendũ sit, edocent, sed interuertunt ac impediunt quandoq; ea, quę administranda sunt: qua etiam ratione admittimus ex eisdem capi posse opportunum auxiliorum tempus, cùm non solùm capiatur, vt diximus, ex præsentia eius quod postulat, sed etiam ex absentia eius quod prohibere valet: poterunt enim ab vno febris tempore auxilia impediri, ab altero verò nequaquam. Sed dices, non erit itaq; perpetuæ veritatis Hippocr. oraculum, contraria contrariorum esse remedia, falsóq; asseruisse Gal. 9. & 11. meth. & alibi sæpiùs, quòd ipsius febris, quà febris est, semper quæ refrigerant & humectant remedia sunt, si eadem quandoq; in quibusdam eius temporibus exhiberi nequeant. Atqui asserimus nos sempiternæ veritatis esse Hippocr. oraculum, & Gal. sententiam: præsentibus enim remedia postulantibus, hoc est morbis, aut causis, absentibúsq; eis, à quibus prohiberi possent, semper contraria quæ exigunt adhibenda sunt, definita tamen eorum mensura, seu quantitate, neq; erit aliquod tempus importunum eisdem sic seruatis, & ob id Gale. rectè determinauit lib. art. med. tempus, seu temporis occasionem non esse quippiam tertium à qualitate, & quantitate distinctum, nam si quod corpus requirat tale, ac tantum remedium, nihilq; impediat, quocunque tempore illud adhibueris, erit opportunum. sunt itaque perpetuò contraria contrariorum remedia: exigitq; quolibet tẽpore febris quę refrigerant, & humectant, vbi absint quæ impedire valent. Sed iterũ quæres, cur ergo Gal. voluit temporis occasionem sumendam esse ex quatuor febris temporibus, ac si voluisset fateri non omnia quatuor febrium tempora esse opportuna, pro adhibendis his quæ refrigerant & humectant. sed dicimus primò quòd non ob aliud, quàm in vno febris tẽpore adesse possunt impedientia, in alio verò nequaquam: vel quòd non omnino cuncta quæ refrigerandi & humectandi vim habent

Marginal notes: *Lib. 9. c. 14.* — *Loco præcit.* — *Commen. 4.* — *Cap. præcit.* — *Obiectio.* — *Cap. 14. & cap. 5.* — *Respondet obiect.* — *Quæstio, cui mox respondet.*

bent in aliquo febris tempore interdicantur, sed quædam in vno, & quędam in alio tempore exhiberi debeant: nam pro mutationis modo aliis alio tempore eget auxiliis, perpetuò tamen eis vtendum quocunq; tempore, verùm diuersis in vno, quàm in alio vtendum est auxiliorũ materiis, propterea quòd quædam, & non omnia impediantur. Sunt etenim febris, quà febris est, cõtraria nedum quę actu refrigerant, velut est aqua frigida, sed alia plura, quę partim potestate (vt dictum est) partim ex accidente refrigerant, quorum aliis propter concursum pugnantium inter se indicationum aliàs vtimur, vt inquit Galen. 11. meth. Quapropter ex eis, quod conducit ante alia semper eligendum. Omni itaque tempore febris, quà febris est, refrigerantia, & quæ humectant expostulat. Verùm non quolibet tẽpore aqua frigida exhiberi debet: non enim in principio: cùm adsint eo tempore quæ eam impediunt, sed reliquis vtendum quæ vel potestate, vel ex accidẽti, vt lactuca, seu cichorio, clysteri, vel venę sectione, & ita de aliis temporibus est sentiendum. Sumenda igitur est temporis occasio pro adhibendis auxiliis, à quatuor febris temporibus, non quòd in singulis non indigeat eis quæ refrigerant & humectant, sed quia in vno quædam, in alio verò alia desideret, & opportuna sint, ob eorum pręsentiam, vel absentiam, quę talia impedire, aut non impedire valent. Sunt etenim idonea auxiliorum tempora (vt sæpiùs dictũ est) cùm adsunt postulantia, absúntq; impedire valentia. Quapropter non minùs decipiuntur, cùm credunt Gal. cibãdi tempus per morbos scripsisse ex accessionis, & intermissionis tẽpore monstrari, & propterea tempora morborum indicare: nam ea nunquam aliquid vtile, & quippiam esse faciendum edocent, vt paulò ante demonstrauimus, possunt tamen quandoque impedire ea, quę indicantia desiderant, qua ratione eadem tempora quandoq; spectamus, tanquam impedire valentia, vel tanquam non impedientia, seu minùs impedientia, & non tanquam indicantia: ea etenim quæ impediunt nunquam indicantia, coindicantia, aut contraindicantia quispiam esse affirmauerit, vt à Gale. citato lib. de opt. sect. decretum est, & nos sæpiùs declarauimus: & ob id si quandoque Hippoc. & Gal. cibandi tempus ex accessionis, & declinationis, seu intermissionis tempore capiendum esse iusserint, vt lib. primo apho. & primo de rat. vict. liquet, & aliis plerisque locis, vt in sequentibus fusiùs patebit, non tamen vt scopos aliquid vtile indicantes, eadem tempora spectanda esse censuerunt, sed vt prohibentia, vel non prohibentia, cùm vnus dũtaxat sit tam sanis quàm ægris alimoniæ scopus, nempe virtutis custodia, vt citato primo de rat. vict. scriptum est. Verùm necessariò, vt inquit idem Gal. simul & morbi affectio contemplanda est, ita vt cibi offerẽdi tempus, ex morbo etiam non prohibente inueniatur. Si enim morbosam affectionem nullo pacto offenderet alimonia, nos virtuti soli attendentes, ægros vt sanos aleremus, sed quoniã sæpiùs noxam affert, ob id morbi affectionem, non tãquam cibi indicatricem, sed tanquam prohibitricem contemplamur: vbi ergo non prohibuerit, facultásque præceperit, tunc nutrimus, hæc ille, quæ omnia seriosiùs in sequentibus nos explicabimus, cùm scilicet de victus ratione loquemur. Non igitur indicant opportunum cibandi tempus accessionis, seú intermissionis tempora, neque eadem indicare vnquam fassus est Galen. licet spectanda sint tanquam prohibentia, vel non prohibentia, pro opportuno tempore adhibendi cibi, quemadmodum etiam in exhibendis auxiliis demonstrauimus.

Loco citato.

Tẽpora accessionis, & intermissionis non indicant cibandi tempus.

Cap. 35.

Locis præcitatis.

Methodi medendi febres, quà febres sunt, compendiosa repetitio.

Caput XXXVIII.

CAETERVM quò nedum excellentes ac eruditi, verumetiam vulgares quoque medici methodum hanc condiscant, grauari non debemus iterum atque iterum quem de ea sermonem fecimus breuibus repetere, & veluti sub compendio quodam vniuersam perstringere,

gere,vt facilè quiuis ordinem,ac numerum indicationũ omnium,quas asserui mus,ac demonstrauimus necessarias esse pro remediorum inuẽtione,& curatione febriũ, qua febres sunt,memoria teneat.Cùm ergo febris ex numero sit eorum quæ præter naturam sunt,atq; morborum, propterea prima omnis febris indicatio,veluti à morbo est,ablationem sui præscribens, vt liquet 8.met. med.quicquid enim præter naturam est,eius sublationem suapte natura indicat,quemadmodum quod est secundum naturam: sui conseruationem desiderat. Verùm cùm hoc priuatorum cuique patere posſit,propterea quibus rationibus id fiat,hoc porrò est,quod addisci à medico debet.ob id rationalis medicus haudquaquam ignorans quòd contrariorum contraria sint remedia, & quòd quidque perit à contrario & in contrarium,confestim per contraria auferri debere censebit.quapropter febrem ipsam non amplius vt morbum, sed vt talem morbum spectans,qua ratione non sublationem absolutè,sed certam quandam sublationem indicabit,eiusdẽ certa contraria inueniet. Nam cùm febricitantes ex intemperie laborant (est enim febris morbus in intemperie) necesse est sanationem quoque eorum intemperantiæ depulsionẽ: esse etenim omnis excessus per contrarium excessum sanatur, vt patet eodem 8. metho. med.quare febrilis quoque intemperantiæ excessus, per contrarium excessum sanabitur.est autem febrilis intemperantiæ excessus,in caloris abundantia; huic ergo ad temperamentum via erit, per id quod refrigerat,prima nanque omnium curationis indicationum,quæ ex ipso qui curatur morbo accipitur, contrarietatem præcipit; & quoniam morborum plura sunt genera, cuique eorum sua erit contrarietas, inquit Galenus 11. metho. med. in tot itaque numero particulares indicationes inducta est indicatio,quæ ab ipsa febre tanquam præter naturam affectu sumitur,ita vt in speciales magis deduci nequeat.Hæ deinceps particulares morbi indicationes,materias inueniũt,quando illarum principium est id,in quo finita est curãdi affectus diuisio. Atqui in febre finita est diuisio,cùm eam dixerimus esse calidam intemperiem, simul tamen cum siccitate copulatum.quare nimirum per ea quæ refrigerant, & humectant,tanquam per propria contraria sanabitur. Hæc itaque in dictis quatuor materierum generibus vestigari debẽt,tam si effectu,aut potestate,quàm etiãsi ex accidenti refrigerent:indifferenter enim ex his febris sanatur,suntq; ei contraria,tam si separatim eis,quàm coniunctim,vtare;vt eodem 11. meth. med.scriptum est;perpetuóq; ea tanquam contraria febris ipsa pro eius curatione desiderat:huc ergo tantùm eius sanandæ consilium dirigetur, nempe vt eam refrigeres,& humectes:nam omnis febris,qua febris est,humectatio,refrigeratióque remedia sunt,Gal.auctore 9.meth,med.At quoniã nos febrem,quà febris est,non in communi homine sanare intendimus, sed in quolibet particulari,vt Petro, Ioanne, Francisco,& reliquis,& sanatio aliud non est, quàm pręsentis in corpore vitiosi affectus in naturalem habitum,seu temperiem mutatio,propterea ipsa quoque naturalis corporis temperies, quoad fieri potest, haudquaquam ignoranda erit,ex hac nanque indicatione sumpta, contrarietatis modus seu mensura simul cum eadem febre definitur, ita vt per ea febris auferatur, seruetur tamen naturalis corporis temperies, quoniam id quod ægrotat,ei quod valet est contrarium,vtique per contraria est ab illo in hoc via. Atqui non satis est febri tanquam calido affectui admouisse frigida, nisi id debita mensura fiat,alioqui metus est si intra modum id fiat, ne morbi reliquum quippiam relinquatur,sin modum excedas,contrarium morbi genus inducas, quod quominùs accidat, naturam, seu naturalem curãdi corporis temperiem scias oportet,quo tantũ febris ab illius symmetria discesserit intelligens,mensuram refrigeranti auxilio impones. id verò fieri non poterit,nisi compertum habeas quàm esset corpus aut calidum,aut frigidum,aut humidum,aut siccum cùm valeret,quantúmq; ex his excesserit postquàm ægrotauit. nam quod plurimum à naturali habitu, seu temperie recessit,id vehementibus eget contra-

riis,

1. Indicatio à morbo, quæ in plures particulares diducitur.

Cap.1.

Loco præcitato.

Cap.7.

Cap.5.

Cap.4.

2. Indicatio ab hominis tẽperie, ex qua plures aliæ nascuntur.

riis,quod non plurimùm,lenibus; vt itaq; certa ac determinata contraria pro febris curatione adhibeantur, ab ipsa naturali corporis temperie necessariò sumenda est indicatio: per hanc enim in contrariis quæ febris requirit, inuenitur modus seu mensura, ita vt per ea nec morbi reliquū quippiam relinquatur, nec contrarium morbi genus inducatur, sed ipse vitiosus affectus qui febris est,in naturalem habitum,naturalémq; temperiem mutetur: id enim eius sanatio est, & non aliud. Porrò cùm id quod ægrotat alteramus, nisi constet quousque sit mutandum, vtique quando sit ab alterando desistendum, non intelligemus, quapropter ad vnguem nosse corporum temperamenta oportet, aliàs nec febris,nec alterius cuiusuis morbi,ritè curatio fiet.id verò planè difficile est, tentandum tamen erit, ea inuenire tum ex propriis signis, quæ libro de temperamentis,scripta sunt, tum verò vltra hæc quò magis scientifica notitia sit (inquit Galenus nono metho.) ex ætate, & tota anteacta vita, quæ nimirum in vitæ exercitio,& victus ratione consistit.præterea in hac regione,& hoc anni tempore, & hoc statu cæli, conuersatione, qua ratione diducto corporis temperamento in partes plures orientur particulares scopi, febris curationem indicantes, prout ex pluribus particularibus tanquam ex causis ortum habere potest,ac tale efficitur:& ob id ætatem,consuetudinem,totámque anteactam vitam,temperamenti interuentu,curationis rationem indicare diximus, atque ex eisdem particulares indicationes sumere, pro febris curatione oportet, siue mauis eas coindicationes appellare. Cùm verò morbus, & sanitas corporis sint affectus, ille se tollendum, hæc se tuendam indicans, & aër ambiens is sit,sine quo nec tolli morbus,nec teneri sanitas potest;igitur causæ sine qua non obtinet rationem, & propterea ab eo quoque necessariò sumenda erit indicatio, tanquam tertio, ac præcipuo scopo pro febrium curatione. nam absque eo ipsæ tolli nequeunt: reliquas enim materias tum deligere,tum fugere licet; quàm autem aër ambiens præstat, fugere non licet, imò necesse est præsente cæli statu vti; idcirco huic, & non aliis præsidiorum materiis attenti esse cogimur, ab eóque & non aliis indicationem sumere debemus. nam sæpè cum his quæ febris facienda suadet, est concors, sæpè discors, & qui contra moliatur.habebit itaque ambiens nos aër rationem,modò materiæ sanantis, modò causæ morbum facientis, quippe cùm humectari, refrigerarique febris postulet,si hæc ambiens præstat,sanantis materiæ rationem obtinebit, ac pro gratia habendus,sin calefaciat,& siccet, morbificis causis est annumerandus, ac propterea inhibenda eius noxa erit, reliquorum scilicet præsidiorum humiditate, ac frigiditate intensis, adauctisque: ipsum verò sedulò agendum est,vt quoad fieri potest, qualem esse expedit, præpares, humidiores videlicet frigidiorésque domos tum deligens,tum prępatans.Est itaque hac ratione necessariò sumenda indicatio ab ambiente nos aëre, pro febrium curatione, qui cùm eiusmodi reddatur,calidus videlicet,frigidus,humidus,& siccus,tum propter regionem ipsam,tum anni tempus,tum peculiarem & præsentem cęli statum,propterea & ipse quoq; in has particulares causas diductus, tot parit particulares scopos, ex quibus etiam particulares indicationes capiuntur à quot causis ipse immutatur, ac eiusmodi redditur, ob id ab anni tempore,regione, & cæli statu sumendas esse indicationes diximus: indicant enim & hæc morborum, ac febrium curationem, seu coindicant medio aëre nos ambiente. tot igitur sunt,tum vniuersales,tum particulares scopi,à quibus indicationes proficiscuntur pro febris curatione, quatenus febris est: quos omnes, si velis, poteris à Galeno instructus ad tres iam dictos communes, ac vniuersales scopos, aut duos, & deinde ad vnum duntaxat communissimum deducere, vtputa ad contrarietatem. etenim omnes quos enumerauimus,sub ea continentur,ipsáque est primus,ac communissimus scopus curationis omnium morborum nobis patefacta, ac demonstrata à prima illà omnium curationis indicationum, quę ex ipso,qui curatur morbo,accipitur,& plebi etiam communis existit,quę

Cap.15.

3. Indicatio ab aëre ambiente, quæ plures alias parit.

sanè nulla prorsus ipsius artis medicæ adhuc portio est, aut certè nec magna, nec propria. Licebit itaque hac ratione dicere vnum esse omnium morborum communem curationis scopum, atque ipsarum febrium, nempe contrarietatem ipsam: qua rursus diuisa, duos existere, morbum, scilicet febrem, ex iis, quæ sibi contraria sunt adhibenda remedia indicantem, & laborantis temperiem vnà cum ipso morbo, seu febre (vt diximus) contrarietatis mensuram definientem. qua prima sectione contrarietatis in duo tantùm facta, in febrem inquam, & laborantis temperiem, ambientem ipsum, vel ægritudinis causis, vel sanitatis annumerandum esse fatemur, prout concors fuerit, aut discors cum his quæ morbus facienda suadet. Poterit etiam & aër seorsum ab his duobus affectibus spectari, & ita tertius esse præcipuus communisque curationis scopus, tanquam causa sine qua non: etenim is est sine quo nec tolli morbus, seu febris, nec teneri sanitas potest. Qua ratione non in duo tantùm capita, sed in tria diuidetur contrarietas ipsa; in duos videlicet iam dictos affectus contrarios, & in ambientem, sine quo nec vnus tolli, nec alius seruari potest. Hac igitur diuersa ratione, curationis præcipuos scopos, ac communes spectantes, & vnum, & duos, & etiam tres esse fatebimur; nec plura scoporum genera esse posse, quæ ad medendum pertineant, quàm tria, cum Galeno censemus, neque etiam ipsius febris, quà febris est. Quibus rursus in partes ductis, ipsa inquam febre tanquam morbo, seu præter naturam affectu, in particulares eius differentias, vt suprà demonstrauimus; corporis verò temperatura, ac ambiente nos aëre, in causas ex quibus tales efficiuntur, tot numero particulares scopi sub vnoquoque eorum continentur, particularésque indicationes, quot narrauimus, conducentes omnes ad auxiliorum inuętiones, pro febrium curatione, partim qualitatem, partim etiam quantitatem eorum definientes, aut tanquam causa, sine qua non curationi deseruientes. quibus inuentis opportunum quoque tempus inuestigare oportet, quod quidem ex quatuor febris temporibus capiendum esse præcipit Galenus nono methodi medendi, & nos suprà demonstrauimus quo modo hanc Galeni sententiam intelligere oporteat, & quòd ab ea non differat, quam de opportuno auxiliorum tempore, scriptam reliquit lib. de optima secta, quòd videlicet opportuna præsidiorum tempora vniuersalia, & ex remedia postulantibus præsentia, & ex potentibus impedire absentia deprehendãtur, ad quas etiam auxiliorum inuentiones, videntur vires quoquomodo conducere; licet non semper eodem modo, nec vt à febre liberemur, sed vt viuamus. etenim & ipsæ nihil vnquam ex earum natura indicare videntur, præterquàm vitæ custodiam: sunt tamen perpetuò consideratu necessariæ in curandis febribus, morbísque aliis, sub eadem ratione, hoc est pro virium custodia, vt propterea eis vtendum sit pręsidiis pro febrium curatione, ex quibus vires ipsæ, seu ipsarum substantia, nec inaniatur, nec immodicè alteretur, ita vt corruptioni fiat propinqua, quamuis pro febrium curatione, quatenus febres sunt, hoc est, vbi solæ sint, nec causam habeant, quæ eas vel gignat, vel augeat, vt in veris diariis, vires nullam egregiam prouidentiam requirant, vtpote quæ validæ sint, & propterea exiguum est quod à viribus consilij petitur, vt citato nono, & vndecimo de meth. meden. scriptum est. oportet tamen eam quæ à viribus sumitur indicationem, tum in reliquis morbis omnibus, tum in diariis febribus semper adhiberi, vt patet in calce octaui meth. meden. de quibus satiùs visum est primùm sermonem facere, vtpote simplicem primam curationis indicationem habentibus. nam quæ causa eas accendit, iam abiit, si qua verò earum sit, cuius causa adhuc adsit, quamuis verè diaria non sit, vt quæ ex stipatione oritur, de hac sermo in sequentibus fiet. Nunc verò satis sit nouisse numerum & ordinem scoporum, ac indicationum vniuersalium, & particularium febris, quà febris est, curationem indicantium, & qua ratione pauci & plures esse posśint, ac etiam vnus.

Possumus dicere vnum esse scopum, vel duos, vel tres.

Cap. 14.

Cap. 35. & 36.

Vires in febribus consideranda, & quomodo.

Locis citatis.

Febrium hecticarum medendi methodus. *Caput* XXXIX.

Diariæ, & hecticæ quomodo differunt.

QVAMVIS dissideant inter se hecticæ febres, & diariæ, quoniam diariæ in leui ac facili (vt sic dicam) affectu calorem habent, eos enim affectus qui facilè discutiuntur ἐν σχέσει Græcè vocant, hecticæ verò in habitu quòd ægrè soluantur ἐν ἕξει Græci dicunt, & propterea quæ facilè discutiuntur febres schetticas, quæ ægrè, hecticas vocant, dilucidioris doctrinæ gratia; vt liquet octauo metho. meden. *Cap.1.* differant insuper quòd diariæ, potissimùm exquisitæ nunquam ad tertium vsque diem protelantur, nisi quid delictum circa laborantem sit, at hecticæ sæpiùs pluribus diebus vrgent, præsertim vbi fuerint marasmodes, illud tamen *Quid cõmune habent.* commune cum diariis habent hecticæ febres, quòd videlicet non amplius fiãt, nec vllam intus habent causam, quæ eas accẽdat, aut excitet: & propterea harum febrium, diariarum videlicet & hecticarum vera & propria curatio est, Galeno auctore, 11. de metho. medendi. Conueniunt ergo in hac febrium diffe- *Cap.2.* rentia, quòd vtraque excitata, earum causa desiit, nec amplius adest eas generans, aut augens: ob id hecticarum febrium medendi methodum tradere institui, priusquàm de eis, quæ ex putredine ortum habent, sermonem faciam. Est etenim in eis, perinde ac in diariis, simplex quidam præter naturam in corpore affectus, simplicem quoque curationis indicationem propterea habẽs, cùm amplius hecticæ febres non fiant, sed factæ iam sint. Quamobrem totius cura- *Hectica curatur refrigerantibus, & humectãtibus.* tionis earum caput, in iis remediis, quæ refrigerent, & humectẽt, statuere oportet, Galeno auctore, 10. de meden. meth. Verùm quoniam refrigeratio per efficacissimam qualitatem inducitur, & parui temporis est, & periculosa, contrà siccitatis per ea quæ humectẽt curatio, vt longi temporis est opus, ita minùs est *Cap.10.* quàm refrigeratio periculo exposita, vt citato loco Galenus ait, hanc ob causam audaciores minùs esse debemus, in refrigerando, quàm in humectando febres istas: præsertim cùm pusillę, & æquales sint, vt declarauimus: ita vt periculum immineat, si animosè infrigides, aut vt contrarium genus morbi inducas, aut vt ipsemet corporis calor, aut etiã determinatę partis extinguatur. id quod suspicandum haudquaquam erit, si quodammodo immodicè humectes, quamuis vtrisque moderatè vtendum sit, adeò vt febris curetur, seruetur autem corporis, aut partis naturalis temperies. Ideóque Galenus nono metho. dicebat, *Cap.5.* quòd minùs tuta iis qui exiguum sanguinem, carnémque obtinent, frigida potio est. eò etiam fit, vt hecticæ febres nec perinde eam, quæ prorsus sit frigida, nec multam desiderant: ceu quæ extenuatis omnino, exiguíque sanguinis corporibus incidant. minùs itaque refrigerantibus, quàm his quæ humectãt, vtendum est, pro harum febrium curatione, licet, vt diximus, vtraque desiderent, quatenus febres sunt. & propterea maximum huius febris remedium, est victus humectans, vt inquit Paulus cap. 32. secundi libri. Quamuis prima materia ido- *Materia refrigerãtibus, & humect. duplex. Cap.7.* nea harum rerum quæ refrigerant & humectant, pro hecticarum febrium curatione duplex genere sit, vt inquit Galenus, citato 10. metho. med. Vna eorum quæ foris admouentur, seu extrinsecus incidũt; altera eorum quæ intro in corpus sumuntur. prætermittit autem reliqua duo genera materierum præsidiorum, tanquam minùs necessaria. etenim in faciendorum, & educendorum genere pauca omnino præsidia, & non adeò prima, atque non admodum conducentia pro hecticarum febrium curatione reperiuntur; vt satiùs est videre in iis, quæ sub ipsis generibus continentur. & hac ratione dicebat Galenus, quòd prima materia idonea, & præcipua continebatur in duplici iam dicto genere, & non omnis, non negans quòd in reliquis duobus materierum generibus, possit quoque quædam præsidiorum materia idonea, pro harum febrium curatione reperiri, attamen non adeo idonea, conducibilis, & præcipua, quemadmodum sunt quæ in duobus generibus ab eodem nominatis materię continentur. Particulatim autem sunt in his quę extrinsecus occurrunt, tum aër qui nos am- *Foris incidẽtia.* bit, tum pharmaca quæcunq; humectandi, & refrigerandi vim obtinent, intel-

ligas tu, quæ deforis applicantur, & tertium est præter hęc dulcis aquę balneũ. In genere verò eorum quæ intro in corpus sumuntur, seu adhibentur, sunt quę eduntur, bibuntur, & inspiratus aër. Ab his itaq; tentandum est propositis hoc loco febribus tum humiditatem, tum frigiditatem comparare: quãuis eorum quædam magis in quibusdam febribus hecticis cõferant, quædam verò minùs. pręterea nec æqualem semper frigiditatem habere debent, sed interim magis, quandoque verò minùs frigida admittenda sunt, quædam autem communiter omnibus conferunt. Etenim ambiẽs, vbi temperatus sit, hoc est, nec admodum calidus, nec admodum frigidus, qualem se exhibet, vtique tali nobis est vtendum, nihil amplius de eò sollicitis, in his videlicet hecticis, quibus primũ, quod afficitur, non est ipsum cor, sed aut ventriculus, aut iecur, ob quæ quidem viscera, magna ex parte hecticas, marasmodésque febres accidere, contemplati sumus, inquit Galenus, eodem 10. meth. med. licet etiam quandoque aliis affectis visceribus superueniant, vt liquet ibidem, & nos suprà declarauimus. Nam ex inspirato aëre, iocinori nulla certè vtilitas accedit, minima etiam & ventriculo. At vbi primum quod afficitur, sit ipsum cor, nedum modicè frigidus, sed & frigidissimus admittendus erit, quatenus præsertim respirando attrahitur, vt qui calorem qui in corde existit, admodum refrigeret. siquidẽ per pulmonem quod rarum viscus est, difficile non est, vt tum qualitas ipsius, tum etiã substantia ad cor facilè perueniat: quamuis quatenus extrinsecus ægrum contingit, quodammodo lædat, quippe cùm cogat, densétque cutim, ac putredinosorum humorum effluxum transpirare prohibeat. fieri etiam nequit, vt trãspirati per cutem aëris vel qualitas, vel substantia ad cor perueniat, atq; nosse licebit maius fore ex frigida inspiratione commodum, quàm ex cute dẽsanda incommodum, pręsertim cùm hanc operimentis calfacere liceat. Ab ipso corde, pulmones vbi ij sunt, qui primò afficiuntur, plus cæteris omnibus refrigerantem aërem requirunt, eodem Gale. auctore citato loco. vbi verò ventriculus primùm fuerit afflictus, ipsi magis per comesta & ebibita esset succurrẽdum: huic enim illa cùm integris adhuc viribus, occurrunt, sicut cordi inspiratus aër. At iocinori, vt dictum est, ex inspirato aëre, nulla certè vtilitas accedit, à comestis verò & ebibitis, minor planè quàm ventriculo, cæterùm aliqua non obscurè aduenit. Confert itaque magis alteratus aër, ac præcipuè vtilis est cordi primùm affecto, quemadmodum vbi ventriculus aut iecur primùm afficiatur, cibus & potus magis vtiles sint: quamuis & in his quoque febribus hecticis, ac reliquis omnibus, non parum etiam conferat aër: quandoquidem in his quoque necessum est cor similem suscipere intemperiem, citra quam, nec marasmus, nec hectica, nec reliquarum febrium vlla consistere potest, vt ibidem patet. Communis autem omnium hecticarum febrium sanatio, per ea est quæ forinsecus applicata, refrigerant & humectant: quanquam horum quoq; ea deligenda sunt, quæ citra vehementem adstrictionem refrigerant: talia etenim præterquàm quòd non humectant, etiam demittere frigiditatem suam altè non valent, propterea quòd cutim cogunt & coarctant: & ob id optima sunt, quæ non modo citra adstrictionem refrigerant, sed etiam tenui sunt corporis substantia, vt citato loco scriptum est. Porrò vtendum iis quoque est, non sicut vulgus medicorum facit toti impositis thoraci, aut toti vẽtri, imò illi maximè quod primò est affectum: neque enim necessum est (inquit Galenus) vt aut cum eo quod refrigerari valenter desiderat, etiam id refrigeres, quod prorsus non desiderat, aut ante iustum tempus refrigerare desistas, timens vicinam aliquam particulam lædi. semper autem studendum ne strenuè refrigerantibus, sed his quæ modicè id efficiant, vtare: præsertim vbi cordi ea adhibueris, eo potissimùm non primò affecto. requirit nanq; hoc viscus semper in omni hectica febre præter inspiratum aẽrẽ, ea quæ refrigerant & humectant, cùm perpetuò ipsum in qualibet earum afficiatur, non tamen immodicè frigida desiderat, cùm sit fons & principium calidi innati, præcipuè vbi ipsum, vt diximus, non fuerit primò affectum.

Admouenda.

Aëris frigiditas pro diuersa parte, quæ in hectica primùm afficitur. Cap. 8.

Refrigerantia citra adstrictionẽ in hecticis.

Refrigerantia quibus partibus admouenda.

fectum. Sunt verò quędam remedia, quę non vnā duntaxat facultatem habent, vtpote quòd actu aut poteſtate refrigerant, ſeu ex accidenti, ſed complicatam quodammodo, duplicémq;, ita vt & prima ratione, & ex accidenti proficiant, in quo genere & balneum eſt aquæ dulcis temperatum, vt liquet citato 10. met. med. eo itaque in qualibet febre hectica tutò vtare. Inſuper & reliquas omnes indicationes, quas paulò ante meminimus, inſpicere oportet, quò opportunè eiſdem vtaris medicamentis, ac menſuram non excedas. vbi verò ſiccitati con iuncta fuerit febris hectica, hoc eſt maraſmodes effecta, quæcunque fuerit, ſubſtantia ſolidarum partium exſiccata, ſingulas quoq; ſimilarium partium propria humiditate, humectantis nutrimenti ope repleas oportet. Eadem enim victus ratio genere eſt, in ſingulis, nedum tribus ſiccitatibus partium ſolidarum, ſed etiam in quarta, quæ in propriis cuiuſque particulæ exilibus arteriis, venísque conſiſtit, ac ex ſanguinis penuria prouenit, licet ea omnium ſanatu facillima ſit, vt patet ſeptimo de meth. med. frigiditatis tamen reſpectus in hac ſiccitate exuperat, ſiccitas verò ſecundum locum obtinet, vt ibidem liquet.

Cap. 10.

Siccitas quibus corrigenda.

Continentium abſque putredine febrium dignotionis, & generationis modus, ac curationis via. *Caput XL.*

CVM præter diariarum febrium genus, duo, veluti oſtendimus, reliqua ſint febrium genera, alterum quod iam ſolidas animalis particulas occupat, & hecticum, nominant; alterum quod ex humorum putredine naſcitur, ac tranſeant ſæpè in vtrunq; genus eædem diarię febres; niſi quis eas commodè tractet; veluti in cæteris rebus omnibus quæcunque vno genere comprehenſæ, ſocietatem in naturis habent, ac propterea mutuo in ſe tranſire valent, tertia quædam formula in trāſitu ipſarum exiſtit, quæ neutrius extremitatum formam planè exhibet, ita nimirum & in diariarum febrium tranſitu imagineris oportet, alterū quoddam genus in trāſitu exoriri, quòd neutri extremitatum ſit idem, de quo priùs diſſerendum eſſe mihi videtur, quàm de iis febribus, quæ ex humorum putredine oriūtur. nam licet medium quodammodo eſſe videatur hoc febrium genus, maiorem tamen, vt dicemus, cùm diariis, quàm cum his, quæ ex putredine naſcuntur, cognationem habet; quāuis cum ambobus generibus communia quędam habere videatur, vt in ſequentibus patebit. opus nanque eſt ſicut reliqua febrium genera, etiam ipſum, tum protinus noſcatur cùm incidit, tum ſic inhibeatur in primo ortu, ne aut ægrè ſanabile, aut inſanabile poſtquàm auctū eſt, euadat; & ne noſtra methodus imperfecta quoque reddatur. Appellant autem has febres συνόχυς, id eſt continentes, non illi quidem græco nomine vſi, ſed ſolœciſmum committendum potius rati, quàm formam ipſarum ſine nomine linquendum: ſiquidem in his febribus vna acceſsio ab initio ad finem perpetuò manens, in multos dies porrigitur. Sed dices, aliud ergo (præter tria iam dicta) genus eſſe in prima febrium diuiſione dicēdum erit, niſi eſſet quòd appellatione pro nihilo habita, diarias ipſas nominare etiam oportebit, vt Galen. inquit, nono de meth. meden. neque enim profectò de ſubſtantia ipſa talium febrium eſt diarię vocabulum, verùm conuenienti nomine deſtituti clarioris ſimul. breuiorísque doctrinæ gratia, ab eo quod ſæpiùs eis accidit, nomen inditum eſt: ſæpiùs autem diariis accidit, vt non vltra vnum diem porrigantur. qua de re licet continentium febrium acceſsio, vltra vnum diem porrigatur, & vſque ad tertium, vel quartum, & quintum quandoq; extendatur, non propterea diaria non erit nuncupanda, cùm eadem ſit earum natura quæ & diariarum; licet nomen ſit diuerſum. neq; enim in eis humor putreſcens ſubeſt, neq; corpus ipſum febrilem calorē vt habitum ſuſcepit, quare ab his duobus generibus diuerſum erit: cōtinebitur autem ſub diariarum genere hoc genus febrium, cùm eadem vtriſque ſit natura, habent enim vnam à principio ad finem vſq; acceſsionem,

Medium febrium genus inter hecticas, & putridas.

Dubitatio, cui mox ſatisfit.

Cap. 1.

Quæ continētes ſub diariis cōtineantur.

& citra putredinem, quemadmodum diariæ ipsę, licet ad plures dies porrigantur, & propterea ab eis quodammodo dissentire videantur, ita vt non exquisitè hac ratione, & verè diariæ dici posśint. qua etiam ratione, & quòd earum effectrix causa adhuc adsit, cum his quæ ex putredine oriuntur, quodammodo conuenire videntur: & ob id nos post hecticas febres, de eis differendum esse censuimus, & priusquàm de febribus ex putredine ortis sermo fiat. sunt tamen diariæ, licet effectrix earum causa adsit: est nanq; vna particularis diariarum differentia, quando causa etiam adest, vt liquet 10. meth. med. licet non verę, & exquisitę diariæ dici posśint. Verùm quoniam non sicuti idea vna eiusmodi febrium est, à qua Synochos eas nominant, ita & natura simplex vnáq; est. nam quædam earum manifestam habent putredinis notam, quædã prorsus non habent, propterea eas duntaxat ex diariarum febrium genere esse diximus, atq; de eis modò differere intendimus, quæ nullam prorsus putredinis habent notam: reliquas verò nunc prætermittimus, cùm vnum duntaxat commune cum diariis habeant; duo verò cum iis quæ ex putredine sunt ortę: & propterea sub earum & non diariarum genere continentur. substantia etenim earum totáq; natura ex eo genere febrium est, quæ ex putredine nascuntur, vt liquet 11. metho. med. Quapropter simul cum eisdem earum curationem tractabimus. Porrò quæ putredine vacant continentes febres, & in diariarum febrium transitu generantur, vt dictum est, non ex quauis diaria ex quacunque causa orta generari eas contingit, neq; in omnibus corporibus, sed vbi diariarum febrium occasio stipatio duntaxat fuerit; hæc autem vel obstructis exilibus meatibus, vel conniuentibus, vel & corpore ipso immoderatiùs densato accidit, Galeni auctoritate, citato nono meth. meden. verùm si propter ipsorum corporum densationem, aut exiguorum meatuum conniuentiam diariæ febres oriantur, has & desistere post primam accesśionem (siquis rectè eas tractet) & verè diarias tum esse, tum appellari, inquit Galenus citato loco. Vbi verò ex obstructione creantur, si hęc pusilla sit, solui ipsas quoque vt alias diarias, siquis eas legitimè sanet, sin verò valenter impacti humores sint, sic vt valentius aliquid, quod eos eximat, desiderẽt, eas febres porrigi vltra vnum diem necesse est, & diariarum febrium genus videri egressas. ex quibus liquet non ad quascunque diarias febres ex stipatione ortas continentem febrem sine putredine insequi, quia ex conniuentia meatuum, aut corporum densatione ab externis causis, si stipatio fiat, eadem generari non consueuit, præsertim si non adsit abundantia, sed ad eas quarum stipationis causa obstructio existit, eadémque magna cõsequitur, aut exilis, sed non rectè curata est. nanque eiusmodi febris quæ ex obstructione gignitur (quantum ex ipsa est) earum quæ plures dies infestat, & quæ diarię sunt, communis est. Cæterùm propter causæ paruitatem, vnius diei efficitur, sicut etiam propter magnitudinem, multorum interim dierũ. Verùm accesśio eius ab initio ad exitum vsq; vna est, modò ne ipsam excipiat ea, quæ ex putredine humorum nascitur, vt lib. 10. eiusdem operis à Galeno scriptum est. Quòd verò neq; eiusmodi febris indifferenter in omnibus corporibus consistere soleat, ab eodem Gal. citato 9. meth. med. scriptum est: ait enim quòd in gracili & frigido corpore eadem fieri non consueuit, quemadmodũ nec ea quæ cum putredine existit, sed plurimùm in iis qui sanguine abundant, & corpulentis gignitur, quando nec obstructio citra putredinem excitare febrem valet; nisi id quod transpirat, hoc est transpirare solet, vel quod attollitur vt transpiret, copiosum sit, & calidum: ita enim Gal. verba interpretanda sunt, aliàs paucis in verbis sibiipsi pugnaret: dixerat enim paulò ante, quòd cùm à feruentibus humoribus vapor attollitur plurimus; effluit autẽ foras exiguus, tunc febris hæc generatur; cóq; fit vt nec in frigida ætate, nec in frigido corporis temperamento, siue id ab initio constitit, siue modo frigidum sit factũ, continens excitetur febris, neq; etiã in gracilibus, vel qui raro sunt corporis habitu; imò tum ætate, tum natura, tũ acquisititio tẽperamento quæ calida sint, & præcipuè si & carnosus,

Quæ continẽtes sub putridis febribus comprehendantur.

Cap. 1.

Quæ notam putred. nullam habẽt, subau.

Cap 4.

Continentes sine putredine non ex quauis diaria oriũtur.

Cap. 1.

Continentes sine putredine non quæuis corpora inuadit.

Cap. 3.

nosus,& bono,ac multo sanguine affluens,& denso corpore æger sit, aut etiā calidis excrementis refertus. Proinde fit vt qui ita febricitāt, iis & pulsus maximus sit,æqualis,& vehemens,quibus etiam arteriæ consistentia nec durior quàm pro natura est,nec mollior,celeritatis tamen frequētiæque eò peruenit, quò febris ipsa magnitudinis: caloris autem qualitas, vt quæ minimè tactum mordeat existit,vrinæ verò tum crassitudine,tum colore à naturali habitu nō multū alienæ,ita vt nec in pulsu,nec in calore,nec lotio putredinis aliqua adhuc animaduertatur nota: vbi etenim cū iam dictis signis putredinis aliqua nota aduerteretur,alteram indicarent continentem febrem,quæ cum putredine existit. Conflatur autem continens hæc febris citra putredinem ob calidi sanguinis copiam nondum putrefacti,& eo quod non transpirat feruore solum caliditatem excitantis, quemadmodum nouum vinum solet in doliis, Aēt. teste cap.70.5.lib.multorúmq; dierum fit vna earum accessio ad finem vsque. nam cùm accessionis remissio ex feruentium humorum transpiratu cōtingere soleat,non transpirant autem in vehementi stipatione quæ per obstructionē fit in hac febre,nulláq; in ea subest occasio, quæ alterius accessionis initium excitet. Cæterùm non adeò vehementer stipata corpora sunt in hoc febrium genere, vt nullum ex eis humoribus qui tenuati admodum sint, effluere foras sinat,cùm nec si de ossibus ita dixeris,id verùm sit, nedum de carne & cute, verùm cùm à feruentibus humoribus vapor attollatur plurimus, effluat autē foras exiguus,vt dictum est,hunc qui relictus est,febrem seruare oportet, neque id modò propterea quòd ipse manet,sed etiam propterea quòd quæ proxima sunt adurit. Cùm verò ex duobus his seruari possit febris,& quòd totus vapor non transpiret,& quòd idem vapor ea quæ cōtingit etiā excalfaciat,aduratq;, necesse est(inquit Gal.citato loco)tres esse in synochis febribus differentias, nēpe vel pari permanēte ea magnitudine,quā in principio accessionis summā habuit;vel semper aliquid exigui adiiciente,vel diminuēte,atq; hęc vel æqualiter, vel inæqualiter faciente. si enim quod accenditur, ei quod trāspirat par fuerit,nec augeri,nec minui febrilis calor videtur,sed perinde sibi similis permanebit,ac si nihil illi adiiceretur,aut demeretur: quippe cùm ad æqualitatis custodiā nihil intersit,ferуetúrne eadē assiduè substantia,an ei quæ vacuatur, par sit ea quæ adiicitur. Verùm si altera earū vicerit,vtiq; si ea quæ euacuatur, minui febrem necesse est,sin quæ adiicitur,omnino increscere. Appellant autē Græci primas illas ἀκμαστικὰς vel ὁμοτόνους, alias παρακμαστικάς, reliquas verò ἐπακμαστικάς. Tres igitur sunt continentiū absq; putredine febrium differētiæ, quæ ex stipatis per obstructionē meatibus oriuntur,ac ex diariarū genere existunt. ac cū obstructio incidat,vel propter crassos,vel glutinosos, vel copiosos succos(vt liquet 8.9.& 11.meth.med.)quando corpus inhabile ad transpirationem redditur,ex succorum abundantia,tales cōsueuerunt febres generari, ac in iis qui sanguine abundant, & corpulentis plurimùm, vt modò diximus, ac cum eodem Gal.conclusimus;& non vbi ex humorum crassitie seu tenacitate obstructio fiat,ac in corporibus gracilibus & frigidis,ætate,natura & tēperamento,quādo vt idem Gal.inquit,neque ipsa obstructio citra putredinem excitare febrem valet,nisi id quod transpirat,& copiosum sit,& calidum:neque etiam ex quauis succorū;seu sanguinis redundantia tales procreantur febres, eodem Gale. teste citato 9.meth. meden. quoniam non ex ea quæ ad virtutem comparatur, sed ex ea quæ contineri à vasis vltra non valet, quæque ob id ipsum tum perrumpere eadem vasa, tum recludere solet; inducitque obstructionem, distentionem, ruborem, ac tumorem: siquidem copia hæc dum bonitatem suam seruat, vt pariter augeri cum robore virium est nata, ita si quando has grauat, nec de cætero augebitur, & bonitatem naturæ amittet, ea verò quæ ad virtutem comparatur abundantia, nec sic obstruit ora venarum,vt refrigerationem prohibeat,nec earum tunicas distēdit, nec ruborem, nec tumorem inuehit, multóque minus vel carnis, vel cutis transpirationem

Dignotio cō tinentis feb. ex pulsu, caloris qualitate, vrinis.

Causa febr. continentis.

Tres continent. feb. differentiæ.

Ca. 2. & c. 1. & cap. 4.

Continens feb. citra putred. oritur ex redundātia ad vasa. Loco citato.

moratur, vt citato loco ſcriptũ eſt. Fit itaque continens febris abſque putredine ex ſtipatis per obſtructionem meatibus à ſuccorum abundantia, ad vaſa, & non ad vires comparata, vt abundè demonſtrauimus. quamuis interdum craſſitudo etiam cum abundantia copulari poſsit, vt ſentit Aëtius citato loco. qua de re eis vtendum erit auxiliis pro eius curatione, quibus abundantia vacuetur, obſtructio eximatur, & febris feruor deferueat, ac confeſtim, priuſquam humores putreſcant, ex eiuſdem Gal. præcepto citato 9. meth. non enim ſimplicem omnino curationis indicationem habent, velut reliquæ exquiſitæ febres diariæ, cũ earum effectrix cauſa adhuc adſit: quamuis 10. eiuſdem operis libro aliter ſentire videatur: ait enim quòd quæ febris ex ſola obſtructione citra putredinem ortũ habet, vtique ipſius obſtructionis ſolutio, eius eſt ſanatio, & loquitur Gal. de hac febre, niſi eſſet quòd poſt pauca ſubdidit. Iam verò ipſarum obſtructionum, alia eſt quæ ex abundantia, alia quæ ex qualitate ſuccorũ, ſcilicet qui aut lenti aut craſsi ſint, incidit: præferetur autem inter remedia in ea quam copia facit, ſanguinis miſsio. hæc nanq; ſanguinis miſsio inſimul ambos curat affectus, abundantiam ſcilicet, cui potiſsimùm opponitur, ac obſtructionem ex ea ortam. Quapropter idẽ erit dicere, quòd vti debeamus auxiliis quibus abundãtia vacuetur, & obſtructio eximatur, ac fateri quòd obſtructio quã copia gignit, auferri debeat: at non alio aufertur auxilio, quàm venæ ſectione, qua etiam neceſſariò abundantia exhauritur, inſuper & febris feruor remittitur, cùm ex accidẽti infrigidet, vt dictum eſt. Cùm itaque omnibus quæ requirit hoc genus febrium pro eius curatione abũdè ſatisfaciat vnum præſidium, quod eſt venæ ſectio: licet cùm hac febre plures complicentur affectus, vtpote abundantia, & obſtructio quæ pariter eandem deſiderant, iure ad detrahendũ ſanguinem feſtinare oportet: ſiquidem, vt Gal. inquit, eorũ qui ex ſola obſtructione febricitant, nemo in putredinis febrem incidit, cui priùs ſanguis miſſus fuerit, quem vbi valida virtus fuerit, & ætas permiſerit, vſque ad animi defectum mittere expedit. vbi horũ alterum non ſatis reſpondeat, tutius eſt quãtum ſatis viſum fuerit, tantum principio detrahere, quod defuit, iteratione ſupplere, quando quibus corpus ex ſuccorum abundantia inhabile ad tranſpirationem iam redditum, tantum caloris congeſſit, vt inde iam febricitet, iis tantum ſanguinis eſt detrahendum, quantum vires tolerant. Hæc ille: & libro de curand. ratio. per venæ ſect. inquit: cæterùm vbi ferueſcentis ineſt ſanguinis plenitudo, acutiſsimam accendens febrem, ſubito ac ſimul euacuare expedit, eámque inanire tentandum vel ad animi deliquium vſque, virium modo inſpecto robore. Atqui nos tutiùs eſſe cenſemus tantum principio ſanguinem detrahere, quantum ſatis viſum fuerit, nec vſque ad animi defectum ipſum mittere, & quod defuit in prima ſectione, iteratione quàm primùm poterit, ſupplere. etenim ſatis admodum periculoſam eſſe talem venæ ſectionẽ fatemur, tum quoniam ſæpius contingit, quòd alterum nõ ſatis reſpondeat, vtpote virtus aut ætas, tum etiam quòd ex tali & tanta venæ ſectione non parum merito ſequetur incommodi, niſi opportuno tempore, aut debita menſura fieret, vt ipſemet Gale. teſtatur eodem lib. duos nanque ipſe vidit in medicorum manibus periiſſe; multi autem, licet non protinus, at poſtea propter virtutis imbecillitatem periere, alióſque non paucos inſpexit, in graues ac longos, exitialéſve morbos incidiſſe ex tali vacuatione, vt ipſe refert, quia igitur valde periculoſa eſt talis venę ſectio vſque ad animi defectũ, (licet vbi ritè adminiſtretur, tot ſequantur commoda, quot Gale. narrat, ſítque maximum continentis febris remedium, vbi valentes vires ſint) ab ea tamen abſtinendum eſſe conſulo, ac quantum in prima detractione defuit, pro abundantiæ vacuatione, confeſtim repetitione ſuppleatur: id enim tutius eſt, & ab eodem præcipitur Gal. vbi alterum non ſatis reſpondeat, quòd quidem ſæpius contingit. at in hoc te exerceto (inquit Hippocr. 1. de morbis vulga.) morbis vt proſis, aut ſaltem nequid lædas. adhibenda eſt itaque hac ratione his corporibus quæ ita laborant, venæ

Cap. 5.

Cap. 2.

Constructio duplex.

Continens febr. ſanguinis miſſione curatur.

Cap. 12.

Tutius ſanguinis miſſionem iterare, quàm vſque ad animi deliquiũ educere.

Tex. 50.

venæ ſectio. nam ſi id non adhibeatur præſidium,timor eſt ne ſuffocentur,vel certè ſyncope prehendantur,& omnino periclitentur, niſi eos vel virium robur,vel plurimus ſudor,vel largum ſanguinis profluuiũ à morte vindicet, eodem Gale.auctore.atque à principio ſtatim,aut quàm primùm poteris, non numero dierum,ſed vni virium robori attentus,in huius generis febribus,venam ſecabis.Attendenda verò cùm venæ ſecandæ ſcopis nonnulla ſunt, tum quæ præcedunt,tum etiam quæ conſequuntur,vt ſi præcedat ciborum cruditas,aut neceſſariò vacuatio quædam ſequetur:nam in illa tãtum differre venæ ſectionem oportet,quantum ſatisfacere,tum ad eorum concoctionem,tum vt excrementa deſcendant,videbitur,in reliqua tantum illi de eo quod ſuperfluum eſt relinquendum,quantum eſt per eam vacuandum,nec minùs & alia quædã attendenda ſunt,vt natura,ſeu naturalis habitus ægrotantis,ætas,& cœli ſtatus, ſub quo regio,& anni tempus comprehenditur. nam quædam eorum, ſanguinem interdum detrahere coindicant, quædam verò quandoque refragantur, quando eadem venæ ſectio pro vacuatione omnino ſuſcipitur,vt patet eodem 9.meth.med.quæ etiam fuſiùs in ſequentibus recẽſebimus. Quòd ſi curare infirmum aliquando cogeris,cui non ſolùm antea ſecãdæ venæ remedium prætermiſſum eſt,ſed nunc quoque vel per medicorum ignorantiam, vel ipſius laborantis,propinquorúmve eius timiditatem procedente tẽpore mittere ſanguinem prohiberis,ad frigidam exhibendam accedes,inquit Gal. citato loco, priùs tamen diligenter diſcernens,quantum ex ea nocumentum contingere poſsit.nam ſi id aut exiguum,aut nullum ſit,offerenda potui eſt,quæ prorſus ſit gelida,quantum bibere ægro libet, magiſque id audebis ſi frigidæ potioni inſueuerit.hanc verò quantitatem determinauit idem Gale. 1.de ratio. victus.licet quibuſdam varius in hoc eſſe videatur,dicebat enim:{potio autem frigidæ tanta ſit, quantum frigidæ aquæ æger inſpirando haurire poſsit.} id enim eſt quod dixerat in libris meth.meden.inquit ipſe,valida exiſtente febre, ac conſtante virtute:quantum igitur ægro bibere libeat vna tamen inſpiratione,tanta potio aquæ eſt offerenda,quæ prorſus ſit gelida,ita quòd non plus, minùs autem quantum libeat ægro.at ſi magnum timetur incommodum, ab hac quidẽ abſtinẽdum,atque aliis auxiliis quibus obſtructio eximatur,& abundãtia vacuetur,& febris feruor deferueat,vtendum,eiuſdem Gal.auctoritate.Cùm ergo concoctionis humorum in eiuſmodi febricitantibus notas inſpexeris, audacter frigidam dabis,quòd ſi etiam frigidæ aſſuetus æger ſit,magna cum fiducia frigidã exhibebis,ipſa ſcilicet experientia iam doctus, omnia viſcera eius occurſum familiariter tolerare:ex hac nanque tempeſtiuè exhibita, ſolidarũ animalis partiũ natura roborata,præparatos iam humores aggreditur, ita vt qui vtiles ſint atque ad nutriendum habiles, hos quidem ad ſe trahat, inutiles verò,vel per ventrẽ,vel per cutim eiiciat.accedit ad hęc ipſa caloris copia,hic nanque cùm in vaſorum ſinubus plurimus cõtineatur, vtpote tum aërea in his corporibus ſubſtantia,tum etiam ſuccis omnibus inflammatis, quãtum ab frigido patitur refrigeratus,tantum rurſus calefaciendo in ipſum agit,ſunt tamẽ incommoda quæ frigidam potionem intempeſtiuè, immodicéque exhibitam ſequuntur, non pauca, nec contemnenda, quæ magnopere animaduertere oportet.nam vbi eadem timerentur,ab hac omnino abſtinere neceſſum eſſet, ac ad alia,vt diximus,conuerti remedia: viſcoſos etenim ac craſſos humores attenuari,ac trãſpirari frigida impedit.Quare vbi obſtructiones, aut quemuis præter naturam tumorem in viſceribus creauerint,eam exhibere non conuenit,neque etiam eis quibus debile aliquid viſcus fuerit ex quauis cauſa, vt ſtomachus, ſeu gula, ventriculus,aut eius os, aut iecur,aut pulmo,ſeptum tranſuerſum,colon,renes,veſica,aut tale quippiam aliud fuerit inflammatum.Quidam ex eius intẽpeſtiua immodicáq; potione,non multo interpoſito tempore, ſed illico in aquam inter cutem,aut ſpirandi difficultatem,aut conuulſionem, aut tremorem incidetũt,aut etiam alto ſopore lethargo, aut aurium abſceſſu

9 cap.5.

Potus frigidæ quibus cõditionib. offerendus. Super text. 43.

Frigidæ intempeſtiuũ potũ quæ ſequantur incommoda.

corre

correpti fuere,&,vt summatim dicam,omne neruorum genus,ac caput etiam offendit,præsertim quibus non consueuit.Quare cauenda quoque est frigidæ potio,vbi hæc eadem fuerint imbecilla, vbi autem hæc non affuerint, tutè ea vtare, seruatis tamen priùs quæ diximus: etenim maxima continentium febrium remedia,hæc duo sunt,inquit Gal.eodem 9.metho.venæ inquam sectio, & potio frigidæ: verùm illa nullo non tempore modo vires substineant, hæc cùm & in pulsu,& in vrinis concoctionis euidentes cernuntur notæ,febris autem est maxima.& ne quippiam desit pro harum febriũ curatione,placuit alia quædã particulatim addere,ne iterum cogar de eius curatione verba facere: sunt autem hæc,quòd confidenter eos tertio aut quarto die lauabis in dulcis aquæ balneo,ptisanæque succo,ac eo modico cibabis vsque ad tertiũ vel quartum diem,robustis existentibus viribus,quo tempore finiri morbum expectatur;vti itaque tenuissimo victu propterea oportet.At vbi vires ægræ sunt, non licebit tenui hoc victu vti citra magnum detrimentum, sed alimentis tantum apponendum est,quãtum roboris viribus detractũ est,vt inquit Aëtius cap. 73. 5.lib.tempus verò,vt ipse refert eodem loco,& Gal.præcipit 11.meth. exhibendi cibi in febribus continentibus omnibus est,bona ægri tolerantia,& consuetudo, quando cibus eo tempore est offerendus, quo facilius quàm in cæteris morbum tolerant ægri,eóque potissimùm diei tempore,quo priùs in sanitate, cibari erant sueti, etenim facillimè cibum ferent, si ex his considerationibus assument;de hoc verò fusiùs in sequentibus pertractabimus.

Balneum dulcis aquæ, & ptisanæ succus.

Cibi modus.

Cibandi tẽpus.

Cap.5.

Febrium ex putredine ortarum curatiua methodus. Caput XLI.

ERAT vna febrium differentia pro earum curatione,spectanda, in qua causa adhuc adest febrem creans,aut febre excitata iam desiit,Gale.auctore 8.meth.cum itaque modum,ac viam docuerimus quo illæ febres,quæ amplius causam non habent ex qua fiant, sed eis excitatis, iam desiit,curari debeant, de eis consequenter disserendum esse putaui,quæ non amplius factæ sunt, vt diariæ,& hecticæ, quarum diximus veram & propriam curationem esse, sed adhuc fiunt, quarúmque causa adhuc adest,eas creans,ac adaugens,& propterea earundẽ non propria,& vera curatio dicitur.nam vocata curatio,prophylacticen quoque admixtam habet,cuius officium est causam,quæ morbum creat,adimere, nominatur tamen & hæc ipsa quoque artis pars curatrix, vt quæ ab ea quæ purè, sinceréque prophylactice dicitur, in eo distincta est, quòd sub hac iam sensibiliter ex ipsa causa morbus est genitus in vera prophylactice est futurus, vt liquet 11.meth.med.sunt verò hæ febres quæ ex putrescentibus excitantur humoribus,ac propterea multos dies continuant,nam quãuis continens absq; putredine febris,quam priùs curare docuimus,causam quodãmodo adhuc habeat,nec prorsus abierit,atq; ob id multorum etiam dierum sit,ostendimus tamen,ac cum Gal.conclusimus,eam esse ex diariarum genere,sunt etenim diariarum(vt idem Gal.testatur 10.meth.)particulares differentiæ multæ, quarũ vna est quando iam prorsus abiit effectrix ipsarum causa, veluti exustio; altera quando hæc etiam adest,vt stipatio.Licet igitur eius effectrix causa prorsus non abierit,non tamen ægrè tolli potest,simul cum his quæ febrem curãt,quæ in generatione adhuc est,quemadmodum & ipsa causa sublata, ipsa quoque febris vnà interit, modò eam putredo nõ excipiat, & idcirco diaria est,& dici debet, quamuis paulo plus proteletur quàm cõsueuerint exquisitæ diariæ, cũ quartum,aut quintum diem non transcendant.quare earum etiam relatione, & non illarũ,quæ ex putredine ortũ habent,dicentur quodammodo esse multorum dierum febres.Iure igitur cum Gal.concludamus febrium, quæ multos dies continuant,manente adhuc in corpore causa,quæ eas excitauit,talẽ causam esse putredinem.quapropter in eiusmodi febribus, nec affectus simplex, nec sa

Cap.1.

Curatio cum præ cautione mixta.

cap.2.

Febres putridæ,quæ.

Cap.1.

nec ſanatio eſt, veluti in diariis: ſiquidem quod febris iam receptum in corpore eſt, id ex propria ipſius curandi indicatione diſcutere oportet, quod adhuc eſt futurum, propulſare, ac ne fiat, vitare. vitabitur autem ſi quę id excitat cauſa, prorſus ſit ſummota. Itaque ſi febrium quæ multos dies continuant, rectè oſtendimus putredinem eſſe cauſam, prima indicatio, ab ipſa tãquam à cauſa ſumetur, eáque nimirum prima, eſt ſananda: ſed nec interim extinguendæ febris, quæ per eam iam accenſa eſt ratio non habenda: ac ſiquidem in idem cõſentiant, & quæ febrem extingunt, & quæ cauſam oppugnant, in quod vtraque conſpirant, cùm vnum ſit, ſine cunctatione agendũ eſt, vt citato lib. 10. de med. meth. ſcriptum eſt. Libro autem 8. eiuſdem operis, loquens de febribus, quarũ cauſa quæ eas excitauit, adhuc adeſt, dicebat, { & ſi in generatione adhuc febris eſt, cauſa quæ eam accendit ſummouenda eſt, ſin pars eius iam genita eſt, pars in gignendo adhuc eſt, vtrique conſulendum eſt, primum quidem ſummouendo quæ eam accendit cauſam, deinde extinguendo quæ ab hac accẽſa eſt febrem: } quo loco, (mea quidem ſententia) per febrem, quæ in generatione adhuc eſt, intellexit continentẽ, ac reliquas, quæ ex ſtipatione oriuntur, ac eas omnes, quæ cauſam intus habent abſque putredine: in his enim dum aufertur cauſa, ipſæ quoque vnà intereunt; ſiquidem ſanamus id febris, quod iam inuaſit, etiamſi exiguum eſt, proſpicimus ne quid amplius proueniat, adimentes cauſam; vt ipſe inquit eodem libro & 10. eiuſdem ait, quòd quæ ex ſola obſtructione, citra putredinem, orta eſt febris, ipſa obſtructionis ſolutio eſt eius ſanatio, vt priùs diximus. indifferenter enim eodem libro octauo de omnibus febribus quæ adhuc cauſam intus habent, & non de his duntaxat, quæ ex putredine oriuntur, ſermonem faciebat, libro autem decimo de his quæ ex putredine duntaxat naſcuntur, in citatis verbis loquebatur. Sed intelligas quaſcunque velis febres, per eas quæ in generatione adhuc ſunt, ſatis eſt, quòd in eis ſublata earum cauſa, propterea febris vnà interit, quòd eadem adhuc adeò in generatione eſt, quòd exiguum ac puſillum eſt, id quod factum eſt, ídque non permanens, nec difficulter ſolubile, quemadmodum in modò dictis febribus ſemper contingit, per quam rariſsimè autem, in his quæ ex putredine ortum habent: & propterea in eiuſmodi febribus primò ſummouenda eſt earum cauſa, ac prima indicatio ab ea ſumenda erit, deinde quæ ab hac cauſa, accenſa febris eſt, extinguenda. de iis etiam febribus, ac morbis fientibus, in quibus non exiguum eſt id, quòd iam factum eſt, verba fecit lib. artis med. cùm dixit: { oportet priùs vnamquamque cauſam, quæ efficit, abſcindere, deinde ita venire ad eam, quæ ab eadem cauſa facta eſt ægritudinem. } nam quando puſillum eſt, id quod per cauſam factum iam eſt, ſublata cauſa, ſimul quoq; & ipſum aboleri non ignorabat: quapropter veniendum eſſe ad eam quæ facta eſt ægritudinem præcipit, vbi ſublata cauſa eadem permaneat. Hoc idem dilucidiùs à Galeno primo de locis affectis ſcriptum eſt, cùm dicebat: { quippe nonnunquam à cauſa quapiam oritur affectus, ſed ita oritur, vt ſeparata cauſa haudquaquam permanentem habeat diſpoſitionem: interdum autem partim iam factus eſt, partim etiam dum fit, ſæpenumero quanquam fieri deſinit ablata cauſa, perſeuerans tamen remanet diſpoſitio. } probátque illud exemplo dyſenteriæ, licet quibuſdam viſum ſit hanc Gale. ſententiam diuerſam eſſe ab ea quæ 8. metho. med. conſcripta eſt, eſt tamen, vt mihi videtur eadem, niſi quòd hoc in loco ſpeciatim magis ſuam explicat ſententiam, morbi etenim qui fiũt, aut ſunt in generatione, vt inquit, eodem octauo, & ſunt illi de quibus, hoc in loco aſſerit, qui ita oriuntur & fiunt, vt ſeparata cauſa haudquaquam permanentem habent diſpoſitionem, ſimul enim cum ea intereunt, propter eius exiguitatem, aut ita fiunt, quòd eorum pars iam genita eſt, non tamen exigua: & hoc bifariam contingere poteſt, quemadmodum in hoc 1. de loc. affe. fatetur, id quod nõ ſubdiuiſit citato lib. 8. de meth. med. quoniã aut id quod factũ eſt maximũ exiſtit, quo caſu quanquã fieri deſinat, ablata cauſa, tamen perſeuerãs eſt,

& dif

Prima indicatio à cauſa, id eſt, putredine.

Locis citatis.

Cap. 2.

Febris quæ in generatione eſt, tollitur, cauſa ſublata, ſi exiguum ſit quod factũ eſt, indicatióque vna eſt.

Febris quæ in generatione eſt, partim tollitur ſublata cauſa, partim quæ iam accenſa eſt, extinguitur, ſi non exiguũ eſt quod iã factum eſt. Quare indicatio eſt duplex.

Cap. 89.

Cap. 3.

Cap. 1.

Morbi qui fiũt duplices ſunt, aut tolluntur ſublata cauſa, aut ea ſublata remanet adhuc diſpoſitio.

& difficulter solubile, aut non adeo maximum, sed medium inter hoc, & pusillum, quod quidem abscissa causa licet præsidia exigat, haudquaquam tamen difficulter discutitur. Sed de his qui fiunt morbis, satis dicta sint; ad febres verò quæ ex putredine oriuntur, sermonem rursus conuertamus, asserentes iterum quòd cùm earum causa putredo sit, ab eadem sumenda prima indicatio erit pro earum curatione, vt liquet citato libro 10. metho. meden. cuius occasione mox dubitabit quispiam, qui fieri possit, inquiens, vt prima indicatio in eiusmodi febribus curandis, à putredine tãquam earum causa sumatur, si tertio de metho. meden. ab eodem scriptum est, omnibus in confesso esse primas indicationes ex præter naturam affectibus, hoc est morbis, esse sumendas, ac initium inueniendorum remediorum ex ipsorum morborum natura sumi, & 11. eiusdem, in principio, asserebat hæc verba: {febriũ quas putrescens accendit humor primi remediorum scopi dicti priùs sunt.} quo loco eos quemadmodum & duos, & tres efficias, ac etiam, si velis, vnum, docuit citans librum nonum, vbi ex proposito communissimos, ac primos scopos curationis febrium, vnum esse dicebat, vtpote contrarietatem, interim duos vtpote febrem ipsam, & naturalem corporis temperiem, interim tres, dictis duobus aërem nos ambientem adiiciens. Huic dubitationi responsum dabimus, quòd vbiq; locorum veritatẽ Gale. conscripserit, nempe aliud est fateri quòd prima indicatio pro inueniendis præsidiis ab aliquo sumatur, & aliud quòd prima indicatio capiatur ab aliquo pro eo auferendo: quapropter cum Galeno decernimus perpetuò principium inueniendorum remediorum ab ipsa morbi natura auspicari, siue adhuc causam habeat, siue ea iam desierit, id quod promulgauit tanquam perpetuæ veritatis, idem Galenus citato libro tertio meth. meden. verùm ipsis inuentis, asserimus cum eodem, non semper ipsi morbo primum remedia esse adhibenda, nisi is causam non habeat. nam vbi causam, aut plures causas intus habeat, eiusdem morbi causa primò auferẽda erit, ac pro eius sublatione præsidia priùs sunt adhibenda, quemadmodum idem Galenus instituit citato lib. 10. metho. meden. nec obstat eius auctoritas paulò ante citata libro 11. eiusdem operis, in principio, nam cum eodem admittimus primos scopos curationis febrium, etiam earum, quas putrescens accendit humor, quatenus febres sunt, eos esse quos diximus, pro inuentione videlicet remediorum, ab eisdémque methodum esse exordiendam, quamuis eis inuentis, in eorundem adhibitionis ordine, aliud seruari oporteat in his, quas putrescens accẽdit humor, nam causa priùs, (vt sæpius dictum est) per inuenta remedia auferenda erit, & deinceps febris ipsa extinguenda, quæ omnia idem Galenus paucis quibusdam verbis citato libro 11. eiusdem meth. absoluit, eo loco quo febrium ex putredine ortarum resolutiua methodo causas inuestigans, ordinem curationis earum docebat. dicebat enim in vltimis verbis: {quod verò febris ipsius iam accensum est, id refrigerabimus.} in auxiliorum enim ordine vltima est, quæ ab hac sumitur indicatio, quamuis alia ratione sit prima, quippe cùm à febre inceperit inueniendorum præsidiorum methodus, id quod in sequentibus fusiùs patebit. Cùm itaque in curandis febribus ex putredine ortis, prima indicatio sumenda sit ab ipsa putredine tanquam à causa, ita quòd ea priùs est abolenda, vt demonstrauimus, inuestigãda primò à nobis erit pro hac methodo constituenda eiusdem putredinis natura, vt sciamus quæ ab ea, ac eiusdem propria substantia, seu essentia prima, ac communis sumatur indicatio pro ea auferenda, deinceps eadem in particulares differentias diducta, quousque ad eas peruenerimus quæ amplius sectionem non admittunt, quot qualésve ab eisdem quoque particulares differentiæ sumendæ sint, ostendemus, ac quæ sit singulatim cuiusque propria indicatio. par est enim profectò, & quod omnium earum commune est, communem habeat indicationem, & quod in singulis est proprium, quantum à reliquis eiusdem generis est diuersum, intantum & diuersam ab illis sortiatur indicationem: sunt autem natarum ex humoris putredi

Cap. 1.
Dubitatio.
Cap. 1.
Cap. 1.
Respondet dubitationi.
Si morbi causa adest, ipsi causæ nõ morbo primo remedia adhibentur.
Cap. 10.

tredine eiuſmodi differentiæ, vt inquit Galenus citato libro 11. de metho. meden. vna ex eo quòd cauſæ ipſius putredinis adſunt, vel non adſunt, ſecunda ex eo quòd per totum animal, aut eius partem aliquam diffuſa ſit putredo, tertia quatenus cum phlegmone eſt, aut citra hanc, igitur conſiderandum nobis eſt, quid nam commune habeat indicatio, quæ à cauſa ſumitur adhuc manente; quidnam ea quam putredo ipſa præſtat; ab his deinde quid indicatio putredinis, quæ per totum diffunditur animal, aut certè maximè principalia in eo vaſa, quid eius quæ in vna conſiſtit parte; mox deinde earum quæ in vna quadam parte ſunt æſtimabimus differentias, quippe aliam eſſe indicationem eius, quæ cum phlegmone coniungitur ratio eſt, aliam eius quæ ſine hac conſiſtit: rurſus in his etiam ipſis, aliam eſſe adhuc præſente effectrice cauſa, aliam verò hac ſummota, poſtremò cuiuſque cauſam adhuc manentis differentias, per omnia quæ in ſpecierum diuiſione ſunt inuenta, ſpectabimus, ſiquidem hic iam deſinant, neceſſe eſt indicationes, quæ ex curandis affectibus ſumuntur, poſt has eas nimirum, quæ ab ipſis curandis ſuggeruntur pro particulis, pro iam dicta methodo, ſumemus, quibus, ſi eas quæ à viribus præbentur, adiecerimus, abſoluta nobis methodus, de febribus omnibus à putredine incenſis, ſanandis, erit.

Cap. 4. 2. Indicatio, ex putredinis cauſa. 3. Indicatio.

Methodus medendi humorum putredinem vbi eius cauſæ non adſint, ſed iam abierint.

Caput XLII.

CVM itaque humorum putredo tanquam immediata cauſa febrium, quæ ex ea ortum habent, fuerit id, à quo, vt diximus, prima ſumitur indicatio, ac quòd primò indicet, ex ea igitur exordiamur oportet, ac cõſideremus quibus maximè ſcopis, quibúſque indicationibus vſi, curationẽ eius inuenire valeamus, principium inuentionis facientes ab ipſa de qua agitur rei natura; quẽadmodum etiam in præcedentibus docuimus. Eſt autem putredinis natura Gale. auctore 11. meth. med. mutatio totius putreſcentis corporis ſubſtantia ad corruptelam à calido externo, inquit autem Gale. à calido externo, vt qui non ignorauerit duplex calidũ, id quod Ariſtoteles etiam confirmauit 4. meteororum: & idem met Gale. eiuſdem Ariſtotelis auctoritate 2. de differentiis febrium, vnum videlicet proprium, ac naturale, reliquum verò alienum, & præter naturam, nõ enim profectò à proprio calore corrumpitur quidque, imò cõtrà prorſus quicquid in rebus ſubſiſtit, id gliſcit, roboratur, ſanum eſt, ac viuit dum proprio calore regitur, veluti nimirum ipſa animantium corpora, tametſi plurimam ſubſtantiæ ſuæ portionem, calidam & humidam ſortita ſunt; magnum tamen annorum numerum, ſine putredine, ac ſana, viuáque exigunt, ſi ſeruetur eorum proprius calor, in cordis quidem corpore per reſpirationem, in reliquis omnibus partibus, tum per communitatem quam habent cum corde, mediis ſcilicet arteriis, quibus participãt, tum per aliam quandam reſpirationis ſpeciem, quæ per totam agitur cutim, mediis etiam arteriis quæ ad eam terminãtur, & tranſpiratio, ſeu perſpiratio dicitur: quibus quidem læſis, vnà etiam naturalis calor læditur. Alter verò calor qui alienus, & præter naturam dicitur, quando in corporibus excitatur (excitatur autem ex tot cauſis quot in præcedentibus enarrauimus, cùm de febribus generatione diſſeruimus) primùm quidẽ ipſos ſuccos propter eorum humiditatem, & putrefacit, & corrumpit, ſpatio verò, tum adipem inuadit, tum carnem eodem Galeno auctore citato libro 11. meth. meden. Excitatur itaque humorum putredo tanquam efficiente cauſa ab alieno, & præter naturam calore: id verò quod ab eodem mutatur, eſt ſubſtantia putreſcentis corporis ad corruptelam: non enim in qualitate duntaxat id quod putreſcit mutatur, ſed in propria ſubſtantia, atque eſſentia, exigua tamen, & non magna mutatione. nam vbi magna foret, corruptio potius quàm

Putredo quid. Calidũ duplex. Cap. 8. Tex. 3. Cap. 9. Caloris naturalis vix. Calor natiuus quomodo conſeruetur. Caloris alieni vis, & quib. de cauſis in corpore excitetur. Cap. 8. In putredine ſubſtãtia inuitatur.

Putredo per motum definita est.

putredo nominanda esset,quemadmodum à Gale.sancitum est apho.17. 2.lib, quamobrem Gale.mutationem dixit,& non mutatum esse,in fieri generatione,ac in motu,& non in facto esse,aut termino motus,putredinis naturam spectans, atque definiens. cuius etiam mutationis terminus præscripsit asserens, mutationem esse totius putrescentis corporis substantiæ ad corruptelam, putredinem ipsam:quamuis Aristoteles citato lib.4. meteororum, aliter sentire videatur,ait enim putrefactionem esse corruptionem &c.quam etiam ob rem, idem Gale.tanquam optimus logicus,putredinem ipsam considerans, tanquã id quod essentiam habet in fieri, per omnia quatuor genera causarum ipsam definire voluit,vt cuilibet patet eius definitionem rectè inspicienti. Cognita igitur ipsa putredinis natura necessariò inuestigandum est quid sit illud,quod ex sua natura nobis indicet ipsa putredo, ac quot, quæve indicationes ab ea oriuntur,pro eius sublatione. Et cum eodem Gale.citato loco asserimus,quòd quemadmodum in his corporibus quæ non viuunt, cùm putrescunt, primùm quantum eorum iam computruit separant, dein ei quod reliquum est in frigidum aërem sublato,perspirationem refrigerantem moliuntur,ita vtique & putredinem quæ in viuis est orta,sanabimus,id scilicet,quod iam corruptum est omni ratione vacuantes,quod reliquum est moderatis motibus,& refrigerante perspiratu ad exactam symmetriam reducentes.Duo itaq; sunt quæ ab ipsa putredine suapte natura indicantur, pro eius sublatione; prout duæ etiam in ea considerantur partes, vna quæ iam corrupta est, & hanc omni ratione vacuare debemus,reliqua quæ semimala,ac semiputrescens,& hæc indicat,vt ad exactam symmetriam reducantur,sed quoniam,vt diximus, putredo hæc quã sanare intendimus,in viuente corpore concipitur, propterea; vt inquit Gale. citato libro 11.de metho.meden.quicquid humorum putrescentium,veluti semiputrescens,semimalúmque est,per ea quæ tum alterare ea possunt,tum cõcoquere, tum vtile reddere, sanabis, facultatem eius qua naturaliter concoquit,excitans,firmánsque,& paulò pòst vires roborãdas esse præcipiebat,quò putredinem superantes,succos concoquerent.hac etenim ratione, priùs diximus cùm de viribus loqueremur,quòd ex accidenti quandoque virium roboratio ad effectus curationem conducit,quod quidem ipse Galenus promiserat libro nono eiusdem operis, in sequentibus scilicet, velle declarare. denique quicquid putrescẽtium humorum iam computruit, omni ratione vacuare debemus,quicquid verò semiputrescens,semimalúmque est,ad exactam symmetriam reducere,cum his quæ alterant, refrigerando videlicet, & ventilando, ac etiam concoquunt,& vtile reddunt, firmando, & excitando eam corporis facultatem qua naturaliter concoquit. ita enim quæ putrescentia sunt, sanabis.etenim in humorum putredine,& excretio,& refrigeratio,& ventilatio & semiputridorum concoctio,ex aduerso respondent, inquit Galen.citato loco. Tentabimus autem non vna ratione id quod iam corruptum est vacuare, sed per deiectionem, vomitum, sudores, & vrinas quandoque. id autem quod semiputrescens est,cum his quæ alterant,frigidis inquam & siccis, substantiáq; tenui adhibitis,atque refrigerante perspiratu,ambientis videlicet bona temperie adhibita,simul atq; vires roborantes ac firmãtes,quò succos concoquãt & vtiles reddant,ad exactam symmetriam reducemus. Quomodo verò horũ vnumquodque rectè administrandum sit, paulò pòst demonstrabimus.nunc autem summatim ea,quibus hæc omnia moliamur,recensere oportet sub quibusdam exemplis. nam eorum quæ iam dictas vacuationes promouent, non parua materiæ copia est,quamuis maior eorum portio cum calida siccáque facultate sit,febrẽ augent.itaque deligenda medico sunt ea,quæ citra calfactionem siccationémque vehementem supra dictas vacuationes præstent, cuiusmodi sunt, vt Gal.inquit cremor ptisanæ,& aqua mulsa,& oxymeli.& apomeli,& apij radix in aqua,quæ potui datur incocta.hæc autem ipsa, vẽtri quoque sunt idonea,qui si nihil reddat,iniicienda per clysterem aqua mulsa cum oleo

A putredine duo indicantur, corrupti vacuatio,semimali alteratio.

cap.9.

Cap. 10.

Cap.19.

Vacuatio multiplex. Alteratio item multiplex.

Vacuantia citra calefactionem & exsiccationem.

oleo eſt;noſtris verò temporibus,& aliis nonnullis clyſteribus vtimur,quos tã-quam vulgo etiam notiſsimos,bona fronte prætermittimus:necnon & vtimur non paucis etiam deuoratis medicamentis pro vacuatione humoris,qui computruit,per aluũ,vt melle aëreo, ſiliqua ægyptia, ſaccharo violaceo, tamarindis,rhabarbarum etiã,& agarico potiſsimùm, ſi cum iam dictis hæc miſceantur,aliíſque nonnullis compoſitis medicamentis , quæ per aluum vacuationẽ promouent citra valentem calfactionem & ſiccitatem,quemadmodum etiam vbi ad os ventriculi impetum ſua ſponte faciat , qui iam computruit humor, cum per vomitiones vacuare tentabimus,ex multa aquæ tepidæ potione cum pauco aceto,aut ſyrupo acetoſo,ſeu oxymelite permixto, potiſsimùm vbi aſſuetus vomitioni fuerit æger, & ſua ſponte ad os vẽtriculi putridi ſucci impetum capiant,aliter non eſt quòd eos præter naturam irrites,vrinas autẽ ciunt quatuor ſemina communia frigida, caucalis,gingidiũ,radicis apij, fœniculíq; decoctum in aqua.ſudores promouent,vinum aquoſum ſi bibatur,& temperatum dulcis aquæ balneum.Quod verò ſemiputreſcens eſt,alteramus,exhibendo citri acidum,aut ſyrupum ex eo paratum,oxyſaccharum,& acetoſum ſyrupum,ac aliquos alios ſyrupos ſimiles,refrigerantémque perſpiratum parãtes: opitulamur etiam eius concoctioni cum his quæ naturalem fouent calorem, aut eius ſubſtantiam augent, de quibus fuſiùs diſſeruimus in noſtro libello, quem de alteratione & concoctione cõſcripſimus. Rectè autem horum quodque adminiſtrabitur,ſi præter id quod valenter non calfaciet nec ſiccet, priùs vniuerſum corpus per aluum vacuabis,adhibendo ea,quæ hanc moliũtur vacuationem , vbi nihil impediat , deinde eis quæ vrinas,& ſudores ciunt:vtare: etiam rarefacientibus medicamentis , vino aquoſo, ac balneo, vbi febris magnitudo non obſiſtat,& concoctionis humorum notæ planè fuerint euidentes, in remiſsione enim febris , ſi balneum adhibeatur , corpore iam mediocriter tranſpirante , non exiguum affert commodum , omnia ex eo tum fuliginoſa excrementa,tum fumida educens.tribus tamen in balneo quod in quacunque febre adhibebis,intentus ſis oportet.Vni quòd citra horrorem ſit adminiſtratum.Secundò quòd nullum primæ notæ viſcus ſit imbecillũ.Tertiò,quòd multitudo crudi humoris in primis venis non contineatur.vt eodem 11.meth.med. ſcriptum eſt.Si verò febris ardentiſsima fuerit,& vires cunctæ validæ,ac concoctionis notæ euidentes , frigidam homini dare , audacter debebis , vt liquet ex Galeni citato loco : hoc verò tempore quod ſemiputreſcens , ſemíque malum eſt iam dictis,aut reliquis ſimilibus alterabis , ac vires roborabis , quo putredinem ſuperantes,ſuccos concoquant,quod verò febris iam accenſum eſt, deinceps refrigerabis.

Medicamẽ quibus nunc vtimur.

Vomitum cientia.

Vrinas prouocantia.

Sudores promouentia.

Alterantia quod ſemiputreſcẽs eſt.

Tria in balneo adhibẽdo neceſſariò ſpectanda.

cap.20.

Frigidæ potus.

Curatiua methodus putredinis humorum, manentibus adhuc quæ eam excitarunt cauſis. *Caput* XLIII.

NVNC ad alteram putredinis differentiam accedamus , doceamúſque quemadmodum quis, cauſis quæ putredinem excitarũt adhuc manentibus,remedia facillimè inueniat:eſt autem neque in hoc difficultas vlla,quippe cùm per contraria tollantur.nã licet ex vſu non ſit ſemper omnibus quæ præter naturam ſunt mederi,ſed cùm ſola per ſe ſubſiſtant,cum eis quæ in ipſo(vt ſic dicam)fieri eſſentiam ſuã habent,ac vmbræ ritu affectus comitantur, ſanatio quidem affectuũ, ipſorum eſt ſublatio. hanc etenim ſymptomatum amotio ſequitur ; iis tamen quanquam nihil prima ratione adhibetur,perpetuum manet communiſsimũ Hipp.præceptum,quòd contrariorum contraria ſunt remedia:quippe,cum affectus , quos ſymptomata ſequuntur , ſanamus, ſymptomata nimirum ipſa in contrarium ſtatum reducimus. quòd ſi ipſi quoque ſymptomati quandoque ſymptomatum genus aliud,contra alium opponere velis , ne ſic quidem deſit

Cauſæ putredinis adhuc manẽtes per contraria tolluntur.

quòd dixeris in symptomatis ipsis, hac ratione veritatem habere, quòd contrariorum contraria sunt remedia: quamuis in his quæ verè & primùm curantur, hoc est affectibus, qui verè sunt subsistentes, præcipuè verificetur, contraria esse remedia. siue itaque symptomata, siue alij præter naturam affectus per se subsistẽtes, causæ fuerint ipsius putredinis, siue quædam ex earum generibus, perpetuò suis contrariis tolli debent, cùm omnia quæ præter naturam sunt, suis contrariis auferantur. quare si verum est, quòd Galen. scripsit citato libro 11. de metho. med. quòd si quid in nostris corporibus manifestè putrescere debeat, necessariò oportet, perspirationem seu transpirationem impeditam, vel prohibitam esse, quoniam illa tantum putrescunt, quæ cùm calida humidáque natura sint neque perflata, neque ventilata in calido humidóque loco manẽt; vt citato loco, & 9. etiam eiusdem operis lib. & 1. de diffe. feb. ab eodem decretum est, necesse erit immediatam putredinis humorum causam, esse trãspirationem prohibitam, seu impeditam. hac enim oblæsa, diximus vnà etiam & naturalem calorem lædi, atque alienum, & præter naturam excitari, à quo succi ipsi propter eorum humiditatem putrescunt, ac corrumpuntur. neque enim ipse alienus, & præter naturam calor excitaretur, ac succi putrescerent, nisi priùs perspiratio fuisset impedita. erit igitur ipsa putredinis humorum causa propinquissima adeo quòd absque ea fieri ipsa putredo nequeat; & si quispiam dixerit eam quandoque oriri posse ab aliis causis, quàm ex prohibita transpiratione, impulsus eiusdem Gal. auctoritate lib. de causis morborum cùm dicebat, { putrescunt autem nonnulla quidem à medicaminibus, quæ vim habent putrefaciendi, aut ab iis quæ in ipsis animalibus oriuntur superfluitates, nonnulla verò ob id quòd minimè euaporant: } dicemus Gal. alio modo loquutum fuisse de putredine hoc loco, quàm 11. de meth. meden. & aliis modò citatis locis. nam per ea quæ putrescũt, subintellexit omnia quæ quouis modo in corporibus nostris destruuntur, ac corrumpuntur. erat etenim ei sermo de morbis in numero contingentibus, & propriè in defectu, cùm videlicet aliqua ex partibus naturalibus defuerit; quorum voluit vniuersas tradere causas, quòd videlicet non solum sectione, & valida frigefactione præcedente poterant oriri, sed vniuersaliter à quauis corruptione à quacunque causa orta, adeo vt per putrefactionem, corruptionem intellexerit, & non eam duntaxat, cuius naturam exposuit libro 11. de metho. meden. de qua nos etiam loquimur. nam huius putredinis humorum verè dictæ, cum Galeno audacter asserimus causam perpetuò esse, prohibitam transpirationem, nec aliter eam generari posse; licet semper generetur ab extraneo & præter naturam calore, tanquam efficiente causa, & ex humiditate tanquam ex materia, ac quiete etiã augeatur, vt liquet 3. de morbis vulg. Itaque cum trãspirationis prohibitio, putredinis occasio sit, hanc (arbitror) summouere oportet. verùm quoniam ea etiam variis generibus orta est, vtpote densatis exiguis meatibus, & constrictis corporibus, & humoribus tum abundantia, tum crassitudine, tum lentitie sua, obstruentibus, singulæ etiam harum affectionum curandæ per contraria sunt, densitas, per ea quæ rarefaciunt; constrictio, per ea quæ fundunt; abundantia, per ea quæ euacuant; crassitudo, per ea quæ dissecant, & lentor iis quæ detergunt, vt citato 11. metho. meden. à Galeno præcipitur. At cùm nos loquamur de ea transpirationis prohibitione quæ putredinis humorum causa existit, perquàm rarissimè autem id contingat, cùm ipsa densatis exiguis meatibus, aut constrictis corporibus, impediatur (nam diariæ febres ex his generari consueuerunt, vt superiùs dictum est, potissimùm vbi ab externa causa, ortum habeant, à quibus ex humorum putredine haudquaquam generari queunt) propterea prohibitã transpirationem, quam asseruimus putredinis causam esse, ex obstructione generari potius fateri oportet. ad hanc enim (potissimùm vbi non exilis fuerit) ipsa prohibita transpiratio, ac putredo necessariò consequuntur, vt liquet 8. & decimo metho. meden. cuius obstructionis, non quæpiam externa causa, sed humo

Causa proxima putredinis.

Cap. 4.

Cap. 3.

Cap. 3.

Obiectio quæ mox diluitur.

Putredo aliquando pro corruptione.

Putredinis causa efficiens, materialis, augẽs.

Cõmenta. 3. super text. 22.

Transpirationis prohibitæ causæ variæ.

Cap. 8.

Transpiratio prohibita quæ causa est putredinis humorum ex qua febris, fit ab obstructione.

Obstructionis causa.

humorum abundantia,crassitudo, aut lentor,aut omnia, vel eorum quædam causæ necessariò existunt:vt verò quæ diximus omnia, ad ordinem redigãtur, pariter & quæ dicenda supersunt,asserimus cum Gale.quòd qui febrem hanc curare volet,necesse est putredinẽ inhibeat:ita,duæ indicationes se exhibent, altera à febre,altera à putredine:atq; à febre rursus duæ,scilicet vt portio febris quæ iam accẽsa est,curetur,quæ verò in generatione est,inhibeatur. Aliæque duæ rursum à putredine erunt indicationes, vt quod putredinis iam factũ est sanes, & quod in generatione adhuc est sistas. porrò quod in generatione est,id perspiratio impedita efficit;& ita ab hac quoque duæ aliæ indicationes nascentur:tum vt quod retentum est vacuetur,tum quod retinendum est prohibeatur: prohibebitur autem iis præsidiis quæ obstructioni medentur: cuius rursum ipsius quod iam occupauit sanandum est,quod futurum est,propulsandum.at curabitur quidem quod obstructionis iam factũ est,per ea quæ obstructa liberant,propulsabitur quod futurum est,si affluxum confluentium succorum compescas.Ergo quod vltimum in ipsa resolutiua methodo est inuentum inquit Gal.id primum omniũ in curatione est peragendum. Aduertant tamen hoc loco studiosi tyrones, ne decipiantur opinantes quòd vltimum inuentum in resolutiua methodo fuerit obstructio,& quòd hic desinat.dicebat enim Gale.quòd curabitur quod obstructionis iam factum est, per ea quæ obstructa liberant:propulsabitur quod futurum est, si affluxum obstruentium humorum compescas.igitur compescere affluxum obstruentium humorum, est id quod per resolutiuam methodum inuentum est.sed diximus tribus modis humores posse obstructionem efficere,vel eorum abundantia,vel crassitie,vel lentore, quare si hæc auferantur,inhibebitur quod futurũ est ipsius obstructionis,simul atque prohibebitur eorum affluxus.in hoc ergo,& non in obstructione desinit hæc resolutiua methodus,& hoc est illud vltimum quod per eam est inuentũ: hócq; primum omnium in curatione est peragendum,vt videlicet abundãtia, aut lentor,aut humorum crassities quæ obstructionis auctor est,suo contrario auferatur.nam licet externæ quoque causæ à medico spectandæ sint, pro certiori affectuum notitia vbi latuerint, ab eisdem tamen nulla sumitur pro eorundem affectuum curatione indicatio, nec etiam vt probauimus pro seipsis quicquam indicant,cùm non permaneant, sed statim affectu genito abeãt, & propterea ad remediorum inuentionem non conducũt. Cùm igitur septẽ numero sint præter naturam affectus,quos narrauimus eo ordine sese consequẽtes,à quibus omnibus indicationes sumuntur, ita quòd omnes, contraria esse adhibenda pro eorum sublatione docent, atque suum vnumquodque habeat contrarium;licebit propterea cuique eorum inuenire,ac adhibere contrariũ, si febrem hanc quam proposuimus,curare velimus:eo tamen ordine, quo etiã ipsa fuerint per resolutionem inuenta,exordiendo ab eo quod vltimum per eã inuentum est.ita enim si nullum interim vehemens incidat symptoma, prohibeátque quò minus auxiliis ab initio morbi ad finem ita procedũt, celerrimè finietur febris,vt idem Gal.inquit. Indicabit itaque abundãtia, seu multitudo (1) (cùm ex eorum numero sit quæ sunt ad aliquid in prædicamento quantitatis) vacuationem tanquam contrariũ,lentitia verò & crassitudo,quæ sunt in qualitatis affectu,licet fortè eorum contraria non ita consueta nomina habeant, tamen quia,vt dictum est,largiori vocabulo eis vtimur, etiam si impropriè talia dicantur,eorum etiam contraria indicabunt, vt lentitia detersionem, seu (2) incisionem:crassitudo,extenuationem, ita quòd detergẽdi ac incidendi sunt (3) lenti succi,& crassi extenuandi,vbi hac ratione offendant, obstructio instru- (4) mentarius morbus, existens, reclusionem exigit, transpirabilium retentioni, (5) excretio ipsorum contrarium est,etsi symptoma existat,humorum putredini, (6) iam dictum est, excretionem, refrigerationem, ventilationem ac semiputridorum concoctionem,ex aduerso respondere,ipsius verò febris, refrigeratio, (7) oppositum est. Hoc nanque ordine etiam ipsa contraria, & eorum remedia

Indicationes a putredine duæ.

A febre itẽ duæ.

A transpiratione prohibita indicatiões duæ.

Ab obstructione duæ.

Quid per vltimũ intelligas in hac resolutione.

Causa externa ad affectus cognitionem confert, non ad curationem.

Indicationes 7. ab affectib. 7. modò dictis.

adhibere oportet, ita quòd quamuis ab ipsa febre cœperit inueniendo rum remediorum methodus, in auxiliorum tamen ordine, vltima est quæ ab hac sumitur indicatio. Vltimo enim loco ea exequi debent, quæ febris ipsa exigit, quà febris est. & hæc est illa via rationabilis ac ordinata, qua febres omnes ex putredine humorum ortæ, cuius causæ adhuc adsunt, curari debent.

Abundantiæ humorum curatio. *Caput XLIIII.*

Abundantia ante obstructionem tollenda. *Cap. 9.*

EXORDIAMVR autem ab ipsa humorum abundãtia: nam vbi obstructio ab ea fuerit orta, ipsa primo auferẽda erit, cùm si his auxiliis quæ obstructiones eximunt, vti non vacuata priùs abũdantia velimus, fore, vt non modò nihil proficiamus, sed vt affectum maiorem reddamus; inquit Gal. lib. 11. de metho. meden. pugnantibus scilicet inter se indicationibus. eadem autem priùs vacuata si ad curandam obstructionẽ accedamus, medicamẽtis iis quæ obstructiones expediant, opus erit, vt liquet citato loco, & 8. eiusdem meth. sic scriptum reliquit. {Præstat enim vitiosi succi maiore parte emissa, ad detergendas obstructiones accedere, cùm alioqui metus sit, si obstructionibus liberandis priusquã vacuaueris, studeas, ne ipsas magis impingas.} Erit itaque priùs humorũ abundantia tollenda, idque suo contrario, quod quidem est euacuatio, perficiendum; quã per venæ sectionem rectè molimur. sedulo igitur vena secanda erit, modò nihil eorum quæ priùs diximus prohibeat, præsertim virtus, aut ætas; tam si hæc multitudo, seu abundantia fuerit quoad vires, quàm quo ad vasa, tam simpliciter, quàm secundum quid. Appello autem multitudinem simpliciter, quãdo ex æquo quatuor humores fuerint aucti, aut etiam sanguis solus. nam cùm alius quispiam humor redũdarit, veluti est pituita, & vtraque bilis, eiusmodi auctionem, seu abundantiam, non plenitudinem, aut multitudinem simpliciter, sed cum appositione pituitæ, aut flauæ, seu nigræ bilis nũcupabimus, vt liquet 2. de compositione medic. secundum loca, modo horum humorũ redundantia fuerit iuxta sanguinem, aliàs neque multitudo, aut abundantia, seu cacochymia diceretur: id quod manifestè declarauit idem Gal. lib. de multitudine, cùm dixit: {Verùm species multitudinis, cùm scilicet æqualiter in corpus totum porrecta est, distingui hac ratione cõuenit. Ruborem præ se fert sanguinis copia, flaua bilis pallorem, pituita vbi dominatur, ad albidius quàm natura postulet: vt si potior sit atra bilis, ad nigrius declinat.} deinde subdit: {Porrò singulis iis quos enumerauimus iuxta sanguinem quoque oportet augeri. nam si flaua bilis aliquando sola, vt in ictericis superauerit, talis affectus, non plenitudo, aut abundantia, sed cacochymia, hoc est humorum vitium est: idem quoq; in atra bile, ac pituita.} & eodem libro paucis quibusdam interiectis, illud confirmauit asserens: {nobis verò non simpliciter quid, quouis modo abundauerit inuenire, sed multitudinem considerare sententia erat, id autem humorum in toto animalis corpore exuperantia est.} & deinceps addidit: {nihil est igitur quòd neque tumorum sigillatim species, neque cacochymiæ, hoc sermone cupias audire, sed cùm aut cuncti pro veteri proportione aucti fuerint, aut vnus ex iis breuem quendam cœperit excessum, potest ergo sanguis in plethoricis dispositionibus excessum amplissimum adipisci, nullus autem aliorum potest, humorum enim prauitas id genus, non etiam multitudo, neque plethora nuncupatur: eam ob rem pulsus quoque in cacochymiis proprij adamussim sunt humorum naturæ: in supradictis verò multitudinibus, non perinde euidentes seruant differentias, quoniam superfluens humor omnino cum copioso sanguine est. Ex quibus omnibus liquet in Gale. doctrina præter plethoram, seu abundantiam, seu multitudinem simpliciter dictam, & cacochymiam, hoc est humorum vitium, alteram dari plenitudinem, seu multitudinẽ secundum quid, & non simpliciter dictam, quæ fit quando aliquis alius humor, vt pu

Cap. 4.

Venæ sectio.

Plethora simplex, & cum adiectione.

Cap. 1.

Cacochymia.

Cap. 11.

vtputa bilis flaua, vel atra, vel pituita, iuxta sanguinem, seu simul cum sanguine redundarit, ac breuem quędam cœperit excessum, licet omnino idem quoque cum copioso sanguine sit. nam vbi multum excederet, & non iuxta sanguinem, hoc est non simul cum copioso sanguine, cacochymia diceretur, & non multitudo, seu abundantia talis, vel talis succi: quemadmodum etiam sanguis ipse vbi redundarit, & breuis, seu pauca in eo fiat corruptio, adhuc non corruptionem, sed multitudinem nominabimus, vt patet commento aphor. 17. 2. lib. sola ea vocata corruptione, vt Galenus inquit, quæ tam magnam habet eam quæ contra naturam est cõuersionem, vt non possit iterum per naturæ coctionem ad pristinam humoris redire bonitatem. Quæuis itaque fuerit humorum abundantia, venam, pro eius sublatione secare oportet: ipsa nanq; est, quæ multitudini opponitur. Verùm semper seruare oportet, ne quid eã prohibeat, præsertim virtus, aut ætas, vt in pręcedẽtibus fusiùs disseruimus. quapropter quantum satis sit sanguinis in principio detrahere licebit: & deinde, si videbitur, quod defuit in prima sectione, iteratione supplere. hoc enim tutius est quàm semel immodicè vacuare: potissimùm cùm aliquid eorũ quæ venæ sectionem coindicare solent, pro ratione non satis respõdeat; id quod semper aut saltem sæpiùs contingit: tum etiam quoniam nec obstructio, nec putredo curari per sanguinis missionem potest: vt quę alia remedia (ceu priùs est demonstratum) desiderent, & ob id aliquid sanguinis reponi ad curationis spatiũ debebit, quò minùs intempestiuè nutrire necessitate vlla cogamur, vt citato lib. 11. de meth. meden. scriptum est. Si verò aliquid venæ sectionem prohibeat, vt ætas, aut virtus, aut etiam propter ægri timiditatem, vel propinquorum, eam prætermittere cogaris, larga purgatione vtendum erit, ex Galeni auctoritate, quarto de sanitate tuen. & deinde ad liberandam obstructionem accedere, modò aliquid hanc etiam non prohibeat, aut alia ratione educendum, quod superuacuũ est. nam abundantia, seu plethora, tum venæ sectione, tum frequenti balneo, tum exercitatione, tum frictione, præterea digerentibus medicamentis; & præter hæc omnia cibi parsimonia, & inedia curatur; vt patet quarto, & 13. meth. med. & lib. de curan. ratione per venæ sectionem. Verùm vbi febricitet æger (nam de hac modò sermonem facimus) nec exercitatione vacuare abundantiam licet, nec vnctione quę excalfaciat, nec multa frictione, nec balneo, imò sanguinis missione, vnà cum inedia, vel purgatione aliqua, vt eodẽ 13. de metho. med. liquet. Erit insuper & purgatione vtendum à venæ sectione, priusquàm ad eximendas obstructiones accedas, vbi abũdantia non simpliciter fuerit, sed aliorum humorum, vt diximus, pro ratione humoris redundantis, quemadmodum in ea multitudine, quæ simpliciter dicitur, iterandam esse venæ sectionem non semel, sed bis, & sæpiùs si videbitur, consulimus. Sed quęres, num refragante ætate duntaxat, omnibus aliis consentientibus, omnino venæ sectio prætermittenda sit? & respondemus, quòd non propter aliud à scopis venæ sectionis Hippocrates duas duntaxat ætates seclusit, ex Galeni testimonio, libro de curandi ratione per venæ sectionem: senum inquam, & puerorum. sunt nanq; senes vtplurimùm sicci ac pauci sanguinis, & propterea vires imbecillas habent. nulli enim qui in hac ætate est, robur inest, vt idem Galenus citato loco inquit. Pueri verò non propterea quòd vires imbecillas habent, vt quibusdam non perperam visum est, sed quoniam plurimum corporis substantiæ quotidie eis absumitur, vt quæ calida & humida sit, venæ sectionem non admittũt. Quapropter si senibus multus adsit sanguis, ac robustę vires, formidare non oportet venam secare, vbi affectus iubeat, & alia omnia consentiant, minùs tamen his sanguinem detrahes, quàm affectus exigat, etiamsi eandẽ affectionem habere videantur, quam corpus ætate florens: quinimò viribus, & corporis habitui confisus, despiciens annorum numerum, septuagenariis etiam venam secabis, decreto eiusdem Galeni citato libro; quo etiam loco docuit, quibus signis tanquam minimè fallacibus, robustarum virium fides sit adhibenda, quia vehementi pul-

Venæ sectio iteranda.

Venæ sectio, nec obstructionem, nec putredinem curat.
Cap. 14.
Purgatio loco venæ sectionis.
Cap. 4.

Abundantia aliis etiã tollitur, quã venæ sect.
4. cap. 6. & 13. cap. 6.
Cap. 10.
Loco supra citato.
Purgatio à venæ sectione, in plethora non simplici.
Iteratio venæ sectionis in plethora simplici.
Quæstio, cui mox respondet.
Cap. 9.
Senibus, & pueris, cur sanguis non detrahẽdus.
Quibus senibus sanguis mitti potest.
Cap. 13.

sui,cum æquabilitate,& ex abundanti etiam,& magno.quòd si priùs eodem libro dixerit nulli qui in hac ætate est,robur inesse,intelligendum est ratione ætatis, & relatione ad florentem ætatem , & non habitus ratione, & collatione facta ad reliquos senes siccos, & pauci sanguinis, qui etiam sexagesimo ætatis anno venæ sectionem non ferunt. itaque senibus etiam,vbi abundantia sit huius febris auctor,venam audacter secabis,si reliqua omnia consentiant, minùs tamen sanguinis his detrahes, quàm abundantia requirat:corporis habitui,& virium robori confisus. Quod verò ad pueros attinet, Gale. est sententia non solùm citato libro de curandi ratione per venæ sectionem, sed nono, & 11. de meth.medendi,ac sexcentis etiam aliis in locis, quòd si quartumdecimum annum non attingunt,mitti illis sanguis non debeat:quoniam,vt decretum reliquit,eodem 11. metho.meden. quod ex incidenda vena moliendum nobis fuerat, id vltrò nobis ex curati corporis natura præstatur : quæ cùm calida & humida sit,plurimũ eius substantiæ quotidie absumitur,ac digeritur. Verùm cùm non propter aliud venæ sectionem Galen. pueris interdicat, nisi quòd eorum substantia quotidie digeratur ac dissipetur, asserimus nos, quòd vbi laxæ admodum,ac mollis carnis nõ sint, nec pingues & albi, aut etiam graciles venas habeant, & rarum corporis habitum, eisdem quoque si affectus iubeat,& reliqua omnia cõsentiant,venam secare licebit.nam non solùm annorum numerum spectare oportet, sed etiam corporis habitum, eiusdem Gale. testimonio, qui vbi talis fuerit, quòd ad digerendos tales succos propensus non sit, vtpote densus,non laxę admodum,ac mollis carnis,sed carnosus,multóque sanguine præditus puer, eidem quoque audacter venam secabis, vbi affectus exigat, & reliqua omnia consentiant, ætate neglecta, quemadmodum de senibus idem Galenus sentiebat.non enim propter ætatem qua ætas est, sed propterea quòd in illa ætate puerorum natura,ac substantia cùm calida humidáq; sit, omnium facillimè digeritur,ac dissipatur,vitanda est venæ sectio. At si contingat in tali ætate pueros diuerso,ab ætate,habitu præditos esse,ac bene sanguinea natura,iis magis quàm ętati confisus venam audacter secandam esse censerem,nec illud Gal.contradicere. nam & de senibus ita censuit,& si illud in pueris affirmare ausus non sit,id non propter aliud puto,quàm quòd ipse perpetuò exquisita venæ sectione vsus fuerit,vbi affectus pręciperet,adessétque virium robur. excepit ergo pueros ab hac copiosa vacuatione, vt qui carnem facilè transpirabilem habeant. verùm vbi non adeò exquisita, ac copiosa venæ sectione fieret vacuatio, nec pueri carnem adeò facilè transpirabilem habeant, neq; ipse Galenus venam secare prohiberet : quemadmodum eodem libro de curandi ratione per venæ sectionem, constat, quo loco de quantitate mittendi sanguinis verba faciens,asserebat duo esse, ob quæ maximè coniecturalis efficitur in hoc auxilio quantitas euacuationis;laborantis videlicet natura, qualis sit:quã vtique adamussim nouisse non liceat,& ambientis temperies qualis sit à misso sanguine futura.nam cùm febrilis calor multum sanguinis digerit,atque abstinenter laborans victitat, necessariò breui illum nutrimẽtum ex sanguine destituit,interímq; virtus exoluitur. Absumitur autem ob laborantis temperiem calidam & humidam,cuiusmodi est puerorum,& ambientem calidæ regionis, & temporis æstiui : deinde subdit : { Proinde minùs detrahimus quàm multitudo commonet,quod ad ętates quidem attinet,in pueris,quod ad corporis habitus, in candidis, & quibus mollis & tenera est caro, quales Galli sunt, quod ad tempus, sub cane : similiter etiam in regionibus, & constitutionibus.} quibus manifestè ostendit Gale. copiosam, ac exquisitam venæ sectionem pueros non ferre, quam sanè plenitudo commonet, moderatam autem ferre posse: & ob id non sine forti ratione censendum, quòd vbique locorum præceperit pueris,ad quartumdecimum vsque annum non debere venam secari, quòd de eadem exquisita,& copiosa intellexerit, vbi similem quoque ętati habitum ac naturam pueri habuerint,quam etiam semper nos interdicimus,quemadmodum modi

Cap.9.

Cap.14.
Cap.5. & cap.14.

Quibus pueris sanguis educi potest.

Cap.14. & 1. ad Glauc. cap.14.

medicam perpetuò admittimus, vbi quæ meminimus adsint, nihilq; aliud obstet quàm ætas. Animaduersione tamen dignum est, quòd vbi pueri vndecimũ, aut saltem decimum annum non attingerent, etiam omnibus cõsentientibus à venæ sectione abstinendum esse putarem, ac tutiùs per scarificationem, sed hirudines, sanguinem mitterem. Hæc de venæ sectione, quod ad ætates attinet seruanda esse sentio, non modò pro abundantia seu multitudinis curatione, de qua præsens est sermo; sed etiam pro curatione reliquorum omnium preter naturam affectuum, qui magni sunt, & venæ sectionem desiderant.

Venæ sectioni vicẽ quid suppleat.

Humorum, craßitie, aut lentitie obstruentium, ac ipsius obstructionis, & prohibitæ transpirationis, curatiua methodus. *Caput XLV.*

VBI verò non humorum abundantia, sed iidem crassi, aut glutinosi obstructionem efficiant, suis etiam contrariis eos curare oportet, ita vt si crasi fuerint succi, iis quæ extenuant vtendum sit, si verò glutinosi, detergentibus, ac incidentibus medicamentis vti oportebit, vbi autem crasi sint, & glutinosi, eisdem complicatis medicamentis, tenues eos, ac fluxiles efficies. Extenuant autem, atque detergunt, & incidunt ptisana, aqua mulsa, & oxymeli, & reliqua nõnulla. Verùm iis vtendum esse censerem, quæ aut citra calfactionem & exsiccationem eadem moliantur, aut saltem exigua sit eorum calfactio, & exsiccatio, quanquam ipsa ptisana extenuet atque incidat, non modò citra calfactionem, verumetiam absque exsiccatione, vt lib. de ptisana, scriptum est. Sed statim quispiam quæreret, num obstructione orta ex crasitie, seu humorum lẽtitie, priusquàm iam dicta medicamenta extenuantia, ac detergentia adhibeantur, vena secanda sit? pro cuius quæsiti solutione, animaduertendum est id quod priùs diximus ex Galeni mẽte de obstructione ipsa, videlicet quòd curabitur id quod obstructionis iam factum est, per ea quæ obstructa liberant, propulsabitur autem quod futurum est, si affluxum obstruẽtium succorum compescas. duas itaque ex ipsa obstructione Galen. sumit indicationes, vnam ab eo quod factum iam est, alteram verò ab eo quod futurum est. quibus ita positis, dicimus quòd sumpta indicatione ab eo quod ipsius obstructionis iam factum est, vbi eadem ex iam dictis succis ortum habeat, venæ sectio nequaquam cõducere videtur, sed eisdem duntaxat extenuantibus, seu incidentibus vtendum erit, & potisimùm si eam nec putredo, nec febris excipiant. hæc nanq; obstructio vnum habet scopum, ipsi morbo contrarium, nempe apertionem, seu reclusionem, eodem Galeno teste, libro artis med. cuius causę salubres sunt, iam dicta medicamenta detergentia, & incidentia. Si verò ab eo quod futurum est indicatio capiatur, audacter cum Gale. asserimus, quòd priusquàm talia adhibeantur medicamenta, vena secanda erit, non euacuationis gratia duntaxat, quemadmodum in ea quæ ex abũdantia gignitur, sed reuulsionis potisimùm. etenim cùm prohibeatur quod futurum est, si affluxum obstruẽtium succorum compescas, eodem Galeno auctore, citato vndecimo metho. meden. prohibebitur vtique obstruentium succorum defluxus ex tali venæ sectione, saltem etiam ipsis humoribus crasis aut lentis existẽtibus. id autem quod obstructionis iam factum est, per ea quæ obstructa liberant, curabitur, nempe detergentibus, vt dictum est, atque extenuantibus: quoniam nec obstructio, nec putredo curari per sanguinis misionem potest, vt quæ alia remedia desiderent, inquit Galenus citato loco. Sed adhuc instabis, asserens hoc esse contra Gale. sententiam, 10. meth. med. quo loco talia retulit verba: {iam verò obstructionum ipsarum alia est, quæ ex abundantia, alia quæ ex qualitate succorum, sed qui aut lenti aut crasi sint, incidit.} & demum subdit: {præferetur autem inter remedia, in ea quam copia facit, sanguinis misio, in ea quę ex humorũ qualitate consistit, attenuantium vsus.} Huic responsum sit rectè Gal. hoc loco dixisse: {præferetur autem

Quæstio, cui mox respondet.

Venæ sectio in obstructione.

Cap. 94.

Cap. 10.

Alia quæstio.

Respondet quæstioni.

inter

inter remedia &c.} nam in ea quam copia facit,præferenda eſt venæ ſectio, vt quæ quãtitatem ac copiam euacuet: reliquæ verò quæ ex qualitate humorum efficiuntur,ex medicamentis contrariam qualitatem habentibus,pręcipuè cu ratur. Quapropter talia præferenda ſunt medicamenta. Atqui non propterea negauit, quòd priuſquàm hæc adhibeantur, ſanguis mittendus non ſit, reuulſionis ſaltem gratia, aliis conſentientibus, quo etiam modo intelligenda erit Alexandri ſententia lib.12.cap.1.cùm dixit:quòd ſi non copia,ſed viſcoſi,craſſique humores obſtructionem procrearint, ſanguis mittendus non eſt,ſed decoctis potius quibuſdam vtendum quæ extenuare poſſunt.Quinimò hoc idem Galenus luce clariùs demonſtrauit,octauo eiuſdem operis libri.qua parte diarias febres, aut eiſdem ſimiles ex parua obſtructione ortas, curare docuit, inquiens: { ac ſiquidem vel puer, vel ſenex ſit, ſanguinem detrahere non licet, inter has ætates vbi robur ægro non deeſt,ſecanda vena eſt,etiamſi plenitudinis ſigna non adſunt.} præſtat enim,vt ipſe ait,vitioſi ſucci maiore parte emiſſa,ad detergendas obſtructiones accedere,cùm alioqui metus ſit, ſi obſtructionibus liberandis, priuſquàm vacuaueris, ſtudeas, ne ipſas magis impingas. & deinceps: {at ſoluunt quidem obſtructiones, quæ deterſoriam facultatem obtinent, ſeu foris cuti ſint admota, ſeu intro in corpus accepta. periculum verò eſt etiam ne quæ foras trahunt, vnà cum his quæ obſtruunt etiam aliud quippiam attrahant,& quæ ab interno ſurſum feruntur,aliquid ſecum ex iis quę in vaſis continentur, rapiant: quòd ſi ipſum tenax ſit & craſſum, obſtructionem ſanè geminabit,ſin aliter multitudine certè ſua non parum omnino nocebit.} Erit itaque ſanguis mittendus ſaltem pro reuulſione,& vt tutiùs quæ extenuãt ac diſſecant adhibere valeas,in obſtructione ex craſsis,& glutinoſis ſuccis orta, præſertim vbi putredo & febris ad eam conſequantur, de qua etiam eſt noſter ſermo (poſtquàm Galen. in exigua etiam obſtructione, ad quam putredo adhuc conſequuta non eſt,ſed diaria febris,etiamſi plenitudinis ſigna non adſint, ſanguinem mittere præcepit, priuſquàm ad liberandas obſtructiones accedamus.) ſanguis verò tum ad virtutis, tum ad obſtructionis modo portioné mittendus erit. diſcernetur autem obſtructionis magnitudo, ex ipſa magnitudine febris,vtq; ex maiore obſtructione maior,ex minore,minor inciderit.Diſſectis deinceps ac extenuatis,per ea medicamenta,quæ incidendi,detergendi, ac extenuandi vim habent,humoribus ipſis craſsis, aut lentis, eandem obſtructionem efficientibus, ad auferendum id quod ipſius obſtructionis iam factum eſt,accedere eſt tempeſtiuum,pro quo iis medicamentis opus erit,quæ obſtructionem expediunt tanquam contrariis. etenim obſtructioni tanquam inſtrumentali morbo,contraria eſt recluſio,eodem Galeno auctore, citato libro vndecimo de meth.medendi. Verùm quoniam horum plurima calida ſunt,metus eſt ne tum putredinem, tum febrem augeant. itaq; iis quæ liberare obſtructiones valent,vtemur, ἐκφρακτικὰ Græcè dicta,inter quæ ea eligenda ſunt,quæ citra calorem obſtructionem eximant.Et quoniam,vt dictum eſt, ſoluunt etiam obſtructiones quæ deterſoriam facultatem habent,foris,ſeu cuti ſint admota, ſeu intro in corpus accepta,propterea aut nutrimentum aliquod,aut pharmacum cum his quæ detergunt,exhibebis,ſunt tamen non multa quæ in febribus id præſtent,eodem Galeno teſte,præcitato libro octauo meth.medendi. In alimentorum enim ratione, ſunt ptiſana & mulſa, in pharmacorum autem oxymeli,& quæcunque incoquere in mulſa licet,ceu calamintham,hyſſopum,origanum,ſerpillum,irim,& apium. Verùm hæc omnia iuſto ſunt calidiora,ideóque febres accendunt,haud aliter,ac vinum. Oxymeli verò ſolum, nec febres accendit, & ſtrenuè detergit, ſic vt ea quæ glutinoſa craſſáque ſunt, diſſoluat, & meatus obſtructos liberet, vt liquet ibidem: poteris autem prædicta,non in aqua mulſa,ſed aqua hordei incoquere,& quandoque etiam eiſdem vti, vbi febris valida non fuerit, & ſucci admodum lenti & craſsi. incident etenim,atq; detergent non obſcurè, & meatus obſtructos liberabunt cum exiguo calore, in quem

Cap.4.

Cap.13.
Tollẽtia obſtructiones.

in quem vſum & vinum quoque conducit aquoſum, album, & ſubadſtringens. cuius autē naturæ talia ſint medicamenta omnia, ac qua methodo dignoſcenda ſint, & quæ inter ea magis, & quæ minùs detergant, ac obſtructionem liberent, Galenus libro de ſimplicium medicamentorum facultatibus, abundè docuit, præſertim quinto: quo loco repurgantia, ab extergentibus, quomodo conueniant & differant, abundè etiam demonſtrauit. ſunt nanque ſubſtantiæ genere minimè diuerſa, ratione maioris, ac minoris differentia: nam quæ poros etiam expurgant, ſunt ſubtiliorum partium quàm ea, quæ in ſuperficie ſordem auferunt, ſiue in cute, ſiue in vlceribus, & extergentia propriè nominantur, illa verò propriè pororum ecphractica, & eccathartica, quaſi expurgantia poros, & farctu liberantia appellantur, inſuper & hæc propriè tum nitroſa, tum amara ſunt; cùm ea quæ cuti extimæ impoſita, ſolam nitroſam qualitatem poſſideant exactam, eſt opus, ad ea peragenda quæ diximus, intro verò in corpus aſſumpta, etiamſi adiuncta ſit quædam adſtrictio, poſſunt tamen ſic quoque magnos purgare, abſtergeréque meatus, cuiuſmodi ſunt in vaſis: nam foris meatuum exiguitas, priùs ab adſtrictione occluſa, quàm probè queat expurgari, nō etiam inde in altum abſtergētem ſubſtantiam recipit, nec expurgatur. At quæ circa ventrem ſunt partes omnes, quæq; in iocinore, liene, aliíſque omnibus viſceribus cùm maximos in ſe meatus habeant, maius accipiunt commodum, ex vaſorum corroboratione, quàm propter oſculorum exiguitatem lædantur. Proinde intus abſynthium repurgare poteſt, foris nō poteſt, quippe quod compoſitum eſt ex amara, acerbáque facultate. Concludendum itaque, quòd quæcunque reperiuntur nitroſa & amara, ea ad purgandos meatus omnes valere, at cutis vniuerſæ, ac vlcerum ſordes, non hæc tantùm, ſed & viribus minora, auferre poſſunt, Galeno auctore, citato lib. quinto de ſimplicium medicamentorum facultatib. id quod in ipſis amygdalis accidit: nam & horum ipſorum ea quæ amara ſunt, & detergunt, & meatus expurgant, ſeu infarctu liberant, quæ verò edendo ſunt, detergunt quidem, non tamen infarctu liberant. Vbi verò qui obſtruunt humores deterſi, diſſectíque ſunt, recluſæq; viæ per quas expurgari debent, per ea quæ diximus medicamenta, per aluum, vrinas, & ſudorem eos vacuare tentandum eſt, Galeno teſte, præcitato libro vndecimo de meth. meden. ſi ſponte non excernantur. cùm verò materiæ quæ hęc efficiunt, etiam calidæ ſint, quoad licet, id agendum erit, vt, quæ minùs calfaciat (quemadmodum in hoc caſu balneum) vtique ea eſt petenda, vt inquit Galenus eodem loco. nos verò plura conſcripſimus, quæ eandem vim habent, parúmque calfaciunt, & quædam quę nequaquam calfaciunt, paulò ante quando docuimus putredinem (cùius cauſa adhuc non adeſt) curare, quibus audacter vti poteris. interim in memoriam reuocabis Galenum hoc loco, nil aliud voluiſſe præcipere, quàm id quod decretum reliquit Hippocrates, aphoriſmo nono, ſecundi libri, cùm dixit: {corpora cùm quiſpiam purgare voluerit, oportet fluida facere.} erit autem fluidum, vt idemmet Galenus teſtis eſt in commento, omnibus meatibus quidem reſeratis, humoribus verò inciſis, abſterſis, atque extenuatis, ſiquis fuerit humor in corpore craſſus, ac glutinoſus. ſi verò plures cauſæ obſtructionis aliquando coëant, vt multi ſimul ac craſsi, & lenti humores, omnibus etiam per contraria iam dicta occurres, abundantia priùs per venæ ſectionem ſublata, omnibus conſentientibus, ſiquid verò prohibeat, alia ratione, vt dictum eſt, vacuata. deinceps craſſos ac lētos humores extenuabis, ac incides: ſemper enim cœpiſſe à ſanguinis miſsione conueniet, vt liquet eodem vndecimo de meth. meden. Sequebatur obſtructionem neceſſariò prohibita tranſpiratio, à qua duæ etiam indicationes oriebantur, tum quod retentum eſt vacuetur, tum quod retinendum eſt, prohibeatur. atqui prohibetur quod retinendum eſt, iis præſidiis quæ obſtructioni medentur, quapropter aliis non indigebis, quàm modò dictis. quod verò retentum eſt, vacuare oportet: nam ſymptomati, quod eſt tranſpirabilium retentio, vt teſtatur Galenus, excretio ipſorum

contra

Cap. 12. & 14.

Det ergētia & repurgātia.

Abſynthiū repurgat.

Cap. 9. & 10.

Cap. 14.

A prohibita tranſpiratione indicationes duæ.

contrarium est,quæ item non alia ratione vacuanda sunt,quàm ea quæ obstru ctionem pariunt,vbi eadem obstructionē consequatur.quibus hoc ordine peractis,ad curandam putredinem,& deinceps ad extinguendam febrem, iis quæ paulò ante meminimus,accedendum est:nam si densatis exiguis meatibus,aut constrictis corporibus,quandoque fiat transpirationis prohibitio, suis contrariis curanda esset, densitas siquidem per ea quæ rarefaciunt, constrictio verò per ea quæ fundunt. si verò omnes iam dictæ causæ coibūt, omnibus etiam per contraria occurrendum erit. siquidem fieri potest & coarctatum corpus sit,& exigui meatus densati,& multi simul ac lenti humores subsint,etiam ipsos maiores meatus obstruētes.in huiusmodi autem causarum complexu,si rectè quæ priùs comprehensa sunt meminimus,cœpisse à sanguinis missione etiam conueniet, ac abundantia euacuata, tum ad extenuandos humores venire,ac obstructionem recludere;ab hoc ad remittenda quæ sunt adstricta,& rarefaciendo quæ sunt densata, eodem Galeno teste. Ex quibus liquet quomodo,& quibus curanda sit putredo febrem efficiens,tam si eius causæ abierint, & ipsa sola per se subsistat, quàm si etiamnum adsint. Consequens est, vt ad secundam, quam posuimus putredinis differentiam,accedamus.

Methodus medendi putredinem, tam per totum animal diffusam, quàm si in vna quadam parte consistat. Caput XLVI.

Vide ca. 41. circa finem.

ERAT autem secunda putredinis differētia,ex eo sumpta, quòd per totum animal, aut eius partem aliquam, diffusa putredo esset: etenim ipsa, vel æqualiter in omnibus subsistit vasis, vel in maximis,maximéque principalibus (ea porrò sunt inter alas & inguina) vel vna quapiam particula,quæ vel phlegmonem in se habet, vel citra phlegmonem, veluti in foco quodam principium febris in se continet,& est tertia eiusdem putredinis differentia. In singulis his differētiis, seorsum exercitari conueniet,vt liquet vndecimo meth.meden.Nos verò primùm iam tractandam proponimus, quæ vel in maximis vasis, vel simul omnibus consistit: quæ autem ex tali affectu oritur febris, planè necessum est, σύνοχον, id est continentem esse. Erat nanque harum continentium febrium natura, non simplex atque vna, nam quædam earum manifestam habet putredinis notam,de qua differere nunc proposuimus,quædam prorsus non habet,de qua priùs sermonem fecimus, quoniam maiorem cōmunitatem habebat cum diariis,quemadmodum hæc cum iis, quæ ex humorum putredine ortum ducunt. Quamobrem meritò in vtroque genere de ipsa mentionem fecimus:est enim harum continentium febrium substantia,totáque natura ex eo genere febriū, quod nunc nobis proponitur,in vno tantùm cum diariis conueniens, quòd videlicet vna in totum, totius morbi accessio est, vnde & earum curatio, vnum hoc duntaxat commune cum diariis habeat oportet, in reliquis autem omnibus,conueniat cum his quæ ex putredine sunt ortę,quod verò omnium earum commune est,communem habet indicationem. & ob id hæc quoq; febris continens ex putredine orta, sub hac ratione cum omnibus aliis communem habebit indicationem,de quibus sermo priùs habitus est.Quatenus verò ad propriam eius substantiam spectat,propriam quoque curationis indicationem habebit,& quantum à reliquis eiusdem generis est diuersa, intātum & diuersam ab illis sortietur indicationem. nec opus est iterum repetere quam indicationem ab eadem capere debemus communem, tanquam videlicet ex putredine orta, tam si putredinis causæ adsint, quàm si ipsa putredo per se sola subsistat: fusiùs enim de his paulò ante disseruimus. Verùm cùm eadem gigni nequeat, nisi per vniuersum corpus perspirationes impeditæ fuerint, vasorum finibus stipatis, vel tota cute, propterea in his qui sanguine abundant plurimùm, & corpulentis gigni cernitur:nam humorū putredo in omnes quæ inter inguina & alas

Cap. 4.

Febris ex putredine occupāte vniuersum corpus, quomodo generetur, & in quibus corporibus.

& alas intersunt venas, æquabiliter ac citò porrigi in frigido habitu non potest: debent enim quæ putrescunt tum calida humidáque esse, in calido humidóq; loco manentia, tum verò difficilem transpirationem habere, vt scriptum est nono, & vndecimo meth. meden. Quapropter cùm in totum corpus diffusa putredo sit, toti etiam corpori per contraria est succurrendum, atq; ob id mittendus statim, morbo incipiente, sanguis est, vbi reliqua priùs dicta consentiant, tam si putredinis causæ adsint, quàm si non adsint: hæc enim vniuersum corpus æqualiter euacuat. Vbi verò detractus sanguis fuerit, neque etiam particularibus vtendum est topicis medicamẽtis, vt prouidentia habeatur eorum viscerum, quæ in medio sunt corpore, præsertim si relaxantia remedia fuerint, quippe deusta immodico calore viscera, etiam amplius deuruntur, & torrẽtur ab eiusmodi medicamentis: talem nanque prouidentiam illi duntaxat requirunt, quibus in vna particula putredo consistit, si tamen ij quoque sanguinem priùs miserint, vt dicemus, reponi tamẽ debebit aliquid sanguinis ad curationis spatium, quò minùs intẽpestiuè nutrire necessitate vlla cogamur. Quamobrem eadem venæ sectione moderatè vtendum erit, & siquid defecerit iteratione potius supplere, quoniam vt aliàs dictum est, nec obstructio, nec putredo curari per sanguinis missionem potest, vt quæ alia remedia desiderent. Deinceps quæ putruerunt expellenda sunt per vrinas, aluum, & sudorem, quòd si ad os ventriculi aliquando sua spõte impetum capiant, etiam per vomitiones, aliter autem non est quòd ea præter naturam irrites. quę verò dictas vacuationes promoueant, superiùs annotauimus. vniuersum quoque corpus vbi vacuatum fuerit, rarefacere expediet medicamento aliquo, cui calor insit tepidus, cuiusmodi est quod ex chamæmelo conficitur, vt inquit Galenus, insuper & frictiones ipsæ in vniuerso corpore conducunt: quo etiam tempore si vinum quoque aquosum bibatur, id omnes vacuationes promouet. idem faciet & tẽperatum dulcis aquę balneum, pręsertim vbi magnitudo febris non obstet, quo casu vbi cætera omnia consentiant, aqua frigida pota in his febribus est aptissima. Ad eundem verò modum, & cæteras natarum ex putredine febrium differentias, sanari conueniet, nempe, sicut priùs dictum est, indicatione tum à communi ipsarum genere, tum à cuiusque propria differentia desumpta. Quapropter si in vna parte quapiam putredo inuaserit, præter indicationem, quę à communi harum febrium genere sumitur, propriam habebit, quòd illi particulariter adhibenda iam dicta sunt remedia. Verùm non easdẽ omnes partes vacuationes, medicamentáve requirent, cùm & temperamentis, & posituris, & forma, seu figura, & omni denique constitutione, naturáque inter se dissideant. ob id præter id quod particulatim affectus indicat in hac febrium differentia, adiicere necessariò oportet eas nimirum quæ ex curandis ipsis suggeruntur particulares indicationes, vt eodem vndecimo de metho. med. liquet. Atqui priusquàm sanguinem miseris, vniuersúmque corpus vacuaueris, haudquaquam affectæ parti iam dicta remedia adhibenda sunt. quapropter in his quoque venam secabis primò, potissimùm vbi causæ putredinis adsint, & quæ parti adhibentur medicamenta, sint calida. etenim saluberrimum est, eodem Galeno teste citato loco, in febribus venam incidere, non continuis modò, verumetiam aliis omnibus, quas putrescens cõcitat humor, vbi pręsertim nec ætas, nec vires prohibeant: leuata nanque, vt ipse inquit, quæ corpus nostrum regit natura, exoneratáque eo quo veluti sarcina premitur, haud ægrè quod reliquum est, vincet. itaque proprij muneris haud oblita, & coquet, quod concoqui est habile, & excernet, quod potest excerni. & Paulus cap. 17. secundi lib. inquit, si vires sunt validæ, ei qui ex putredine febricitat, sanguinem demittes protinus, modò cruditas ventriculum non infestet. A venæ sectione ei parti quam putredo inuaserit particulatim remedia adhibenda sunt, prout vsus requiret, ac ea quæ narrauimus expostulant, atque ab eadem putredo euacuanda erit, quanquam nec easdem vacuationes, nec medicamenta alia omnes eædem partes requirant, sed

Cap. 3. & cap. 4.

Venæ sectio.

Topica remedia quãdo intempestiua.

Purgatio.

Topicis quãdo vtẽdum. 11. met. c. 9.

Balneum.

Potus frigidæ.

Si in parte vna sit putredo.

Cap. 15.

Topicis quãdo vtẽdum.

Venæ sectio omnibus febribus putridis cõpetit.

Indicationes à partiũ differentia, tẽperie, &c.

pro earum diuersitate, diuersa. consistit autem earũ diuersitas in temperamento diuerso, diuersáq; actione, necnon figura, & situ, & tarditate, seu acutie sensus, vt septimo de meth. med. scriptum est, à quibus omnibus sumptis etiam, indicationibus diuersis pro earũ diuersa ratione, poteris iam dictis medicamentis rectè vti. A laborantis loci temperie quidem sumẽda indicatio erit. etenim calfaciendi, refrigerandi, siccandi, humectandi, vel aliquid horum coniunctè cum alio faciendi mensuram præscribit, quemadmodum superiùs de vniuerso corporis temperamento scriptum est. ob id quæcunque calidiores natura partes, ex frigore laborant, eæ liberaliùs & diutiùs calefieri postulant, sicuti etiam quæ frigidiores natura sunt, si ex calore laborent, refrigerari, & sicciores siccari, & quæ humidiores naturaliter sunt, humectari, vbi illæ ex humiditate, hæ ex siccitate laborent. contrà verò pars quæ calidior natura est, si calido morbo ægrotat, exigua breuísque temporis refrigeratione eget, sicut quæ frigidior est calefactione; ita quoq; sentiendum erit de reliquis intemperantiis, etiamsi coniugatę fuerint, quippe eatenus redeat ad naturam eorum quódque necesse est, quatenus à natura recesit, ac veluti quadam via retro feratur, quæ in diuersum agat ei, quæ facta est in ipso transmutationi. vnde etiam minùs periclitantur quicunque cognato suæ naturæ morbo laborant, vt inquit Galenus eodem 7. de meth. meden. & decretum reliquit Hippocr. aphoris. 34. secundi lib. quippe cùm priusquàm ad propriam naturam particula redeat, nondum curationi impositum finem arbitrandum, atque ita quidem à temperamento laborantis partis auxiliorum indicatio sumitur, in hac etiam putredine curanda, quæ in vna parte consistit: etenim, vt dictum est, eorum mensuram præscribit. A facultate item seu functione laborantis partis sumitur indicatio, ob id quòd actio eius, omnibus animalis partibus vtilis sit, aut paucis quibusdam, aut vni sibi: in his tamen intemperiei generibus, quæ ex humoribus sunt orta, nanq; in iis quę absque humore infestant, vtique nihil ex hoc scopo sumitur. qua de re si particula soli sibi inseruiat, audacter vacues licet, prout affectus suadebit, sed tamẽ etiam virtuti attentus; sin necessarium opus eius sit, omnibus animalis partibus, veluti ventriculi, & iocinoris, non leuis habenda solicitudo de robore virtutis est, ne hanc dissoluas, magna semel vacuatione vsus. ergo in illis quamprimùm vacuare redundantiam licebit, prout volueris, ex ventriculo verò, & iocinore vtcunq; vacuare non licet, sed cum cautione, vt nequid virtuti officias. Quoniam autem non par est actionum dignitas ad ægros seruandos, sed aliæ magis iis, alię minùs vtiles sunt, vtique ad portionem actionũ dignitatis etiam cuiusque partis, prospiciendum est robori. maxima nanque est cordis officij dignitas, atq; ægrotantibus maximè omnium necessaria, cerebri verò ad vitam quidem par est momentum, non tamen par robur eius, in ægrotis requirimus, cùm necesse omnibus non sit neruorum ac musculorum opera vti. itaq; abundè fuerit, si tantùm eius seruatum sit, quo respirationis munus sit obeundum. At verò iocinoris opus, omnibus particulis pernecessariũ est, non tamen adeò saltem perpetuam necessitatem habet, sicut ipsius cordis; ad portionem autem iocinoris, etiam ventriculi opus se habet. Intelligens ergo omnium particularum tum functiones, tum vsus, haud difficulter inuenies quantum cuiusque roburr, in vacuationibus custodiri oporteat, vt liquet citato septimo de meth. meden. ac idem particulatim seruabis, vbi putredo in earum aliqua consistat, quæ vacuatione indigeat. A situ insuper earundem partium indicatio dabitur, tum ad solidarum intemperies, tum etiam ad succorum vitiũ, sanè non leuis: nam per quæ vacuare oporteat, atque quomodo ipse pręcipuè demonstrat. qui enim pro summa corporis intemperie laborant, iis medicamenta quæ intemperies requirit, applicabimus, quibus autem in profundo corpore intemperies est, in his rationem interualli inibimus: nam si medicamentis quę intemperies requirit vtare, vtique multo imbecilliora, quàm pro vsu ad locum affectum perueniẽt. Ad vacuationes quoq; nonnihil situs indicat, dum societatem laborãtis partic

Cap. vlt.

Cap. supra citato.

Indicatio à functione partis.

Partium dignitates.

Indicatio à situ.

particulæ cum aliis docet: nam nisi illud compertum haberemus, quòd cauo iocinoris subiicitur ventriculus, & ieiunum, tum quod ieiuno ipsi tenue intestinum succedit, id verò colon excipit, ac colon quod rectum appellant, vtique inuenisse illud non licuisset, quod iecur & per aluum, & per vomitũ expurgari posit: quanquam aptior sit prior vacuatio, tanquam vsu iam callentibus intestinis iocinoris superflua tolerare: A figura verò partis, ipsius quoque modi vacuandi excrementi indicatio suggeritur, ad hunc modum, ventriculus vomitu, deiectionéque inanitur, intestina deiectione tantùm, sicut etiam & iocinoris euacuatio aptius quidem, renes verò & vesica, ac iocinoris gibba, si multo vitioso succo sunt referta, per deiectiones, & pharmaca deiectoria expurgantur, sin mediocri, per vrinales meatus. Cerebrum verò per palatum & aures; pectus & pulmones per asperam arteriam & fauces. Non aspernanda autem ea indicatio erit, quam sensus partium acuitas, hebetudóque suppeditant, quando omne medicamen contemnunt, quæ tardi sunt sensus, etiamsi non leuiter mordeant, at quæ acuti sensus, earum vires dolore resoluuntur. Expedit igitur has nec confertim, nec semel valentibus auxiliis mederi tentes, sed tuto potius in tempore. vbi verò tardus est sensus, in iis etiam celeriter obire quod iustum est, licet, semel vsis remedio, quod sit idoneum. si verò quispiam hanc indicationem reponat in ea, quam ex virtute partium desumimus, nihil quantum ad rectè medendum errabit, quemadmodum etiam siquis eam velit illis quatuor, quas ante memorauimus, quintam annumerare, vt secundo libro de arte curatiua ad Glauconem, à Galeno scriptum est. Has itaq; omnes indicationes memoria habere oportet, in quacunque particula, nedum putredine, sed quouis alio morbo affecta, communi tamen perpetuò indicatione seruata, quam ex ipso affectu semper assumendam esse docuimus, & hoc non ab re. nam partis temperatura, & facultas, seu virtus, formatio, & situs, ac facilitas, seu difficultas ad sentiendum, singulas quæ in nobis fiunt operationes commutant. nihil igitur in curationibus præterire oportet, præsertim earum febrium quæ ex putredine excitantur, & putredo in vna determinata parte consistit, ne nosmetipsos decipiamus, in eum incidentes sermonem, morbus quidem curatus est, homo autẽ obiit, quod à quampluribus quotidie factitari videmus. Harum autem indicationum quædam à parte tanquam eadem similari existẽte, quædam verò quà instrumentalis, non quà similaris existit, capiuntur. Sunt & aliæ quæ tum vt instrumẽtales, tum etiam vt similares communes sunt, vt similaris quidem considerata, secundum propriam naturam, ac temperamentum indicat, vt instrumẽtalis, ex eius figura, tum positione, indicatio sumitur. si verò earum actionem inspexerimus, præterea, an rara sit pars, an densa, an acuti, vel hebetis sensus pars ipsa, tum vt instrumẽtalis, tum vt similaris indicabit. sunt enim hæc vtrisque communia, vt 13. de metho. med. liquet. Hoc itaque est illud quod Galenus innuere voluit 11. lib. eiusdem operis, narratis indicationibus omnibus, quę ex curandis affectibus sumuntur, pro harum febrium sublatione, cùm dicebat: { siquidem hîc iam desinant, necessarium est indicationes, quæ ex curandis sumuntur affectibus, post has verò eas nimirum, quæ ab ipsis curandis suggeruntur, particulis, pro iam dicta methodo sumemus. }

A figura.

A sensu partium acutie, vel hebetudine.

Cap. 2.

Indicationes à parte, vel vt similaris est, vel instrumentalis, vel cõmunis.

Cap. 7. & 10.
Cap. 7.

Putredinis in quapiam parte existentis citra phlegmonem, & cum phlegmone, curatio. *Caput XLVII.*

EIVS porrò putredinis, quæ in vna parte consistit, duæ sunt differentię: nanque alia est quę cum phlegmone coniungitur, alia quæ sine hac existit, à quibus etiam diuersæ oriuntur indicationes. De iis vtique postremò disserere opus est, pro complemento vniuersæ methodi de curandis febribus ex putredine ortis, quanquam in his etiam ipsis alia sit indicatio, præsente adhuc effectrice causa,

alia verò hac ſummota,de quibus iam abundè ſermonẽ fecimus, quo loco ſtudioſi has petant indicationes:ſunt enim omnibus communes febrium particularibus differentiis,quæ ex putredine naſcuntur,tanquam primæ & vniuerſales exiſtentes,veluti etiam illæ,quæ ex propria natura putredinis pullulãt. Verùm vbi abſque phlegmone in parte quapiam putredo conſtiterit, nullã aliam particularem habebit curationis indicationem, præter eam quæ modò à nobis dicta eſt,de ea putredine quæ in vna parte conſiſtit, diſtincta aduerſus eam quę per vniuerſum corpus diffuſa eſt.eſt verò ea,quòd eidem parti & non aliis, neque vniuerſo corpori medicamenta adhibere oportet. hoc igitur duntaxat præter alias communes putredinis indicationes deſiderat putredo,quæ in vna parte conſiſtit abſque phlegmone, quanquam ſimul cum eadem modò dictæ à nobis indicationes, quæ à partibus ipſis affectis capiuntur, ſpectandæ ſunt. Ac ſi cum phlegmone coniuncta putredo fuerit, neceſſariò cum his quæ diximus indicationibus,eas quę à phlegmone ipſa capiuntur pro eius curatione,conſiderare oportebit. Eſt verò phlegmone quæ totius generis nomen accipit, atq; inflammatio nominatur (de qua etiam verba facturi ſumus) morbus tum in quantitate, tum in intemperie, vt liquet libro de inæquali intemperie, & 13. de meth.meden. Conſiſtit autem omnis è ſanguinis confluxu, qui ſtatim calidior eſt quàm pro natura fuit, omnibus certè in ipſa parte quæ phlegmone vexatur,calidior efficitur, vt eodem 13.de metho.medendi, ſcriptum eſt. Quò fit vt etiam curationis indicatio, omnibus ſit communis, nempe euacuatio redundantis in particula phlegmone obſeſſa ſanguinis: quoniam momentum omne curationis laborantis phlegmone partis, in redundantis in ipſa ſanguinis vacuatione conſiſtit, eodem Galeno teſte citato loco. hic etenim earum primus ſcopus eſt, euacuatio videlicet humoris, qui in parte phlegmone conflictata graſſatur,ex ſententia eiuſdem libri de conſtitut.artis medic.& tertio de temperamentis. Hoc itaque modo,licet duplici ratione à natura receſſerit,& quòd pars ipſa videlicet,multo ſanguine ſit referta,& quòd eadem ſit calidior,curare eam oportet:nam immodicè calida,non ſtatim ab initio, ſed tempore fit inflammata pars,vt liquet libro de tumo. præter naturam : & propterea particulæ, quæ per phlegmonem excalfacta eſt vacuationi, omnino ſuccedit refrigeratio. ergo cùm duplex in his, quæ à phlegmone laborant particulis, affectus ſit,vnus quidem in quantitate,ex ſuperuacui naturæ modũ exeuntis abundantia, alter in qualitate, qui ex caloris ſpectatur ratione; ſequitur prioris eorum curationem etiam poſterioris curatio,fiúntque ex accidenti quæ vacuant, calentis materiæ remedia,& inflammationis particularum, ſeu feruoris refrigeratoria,vt eodem libro tertio de temper.ſcriptum eſt. Nec obſtant Galeni verba libro de differentiis morbor. quæ propter eorum ob intelligentiam omnes (quos viderim) tum barbaram ſectantes medicinam,tum etiam eos, qui Gale. doctrinam profitentur, deceperunt. Arbitrantur enim citato loco Gale. velle, inflammationem primò morbum eſſe in intemperie, & deinde in magnitudine,ſeu quantitate. At ſi ea diligenter perpendiſſent,ac intellexiſſent,percepiſſent vtique Gale.quiduis aliud potius ſubintelligere voluiſſe, quàm id quod ei tribuunt. Nam proponẽs ſe velle diſſerere de compoſitis morborum differentiis,relictis eis ſecundum priorem ſuppoſitionem,volẽs eos determinare iuxta ſecundam ſuppoſitionem, aſſerebat in vnaquaque ſimilari particula, qualitatibus naturæ modum egreſsis, quatuor numero eſſe compoſitas ægritudines, profluente verò ad ipſas aliqua ſubſtantia,adhuc pariter eſſe quatuor alias. Et quoniam continuitatis ſolutio,non tantùm in compoſitis inſtrumentis,ſed in ſimplicibus quoque particulis fit, inquit ipſe, quòd complicabitur & hæc nuper dictis iuxta vtranque ſuppoſitionem, compoſitis ægritudinibus, & ſimplicibus iis, de quibus ſtatim ab initio ſermonem habuimus. nam fieri poteſt vt idem membrum,& vlcus patiatur,ſimul & ſiccitatem habeat, aut humiditatẽ, vel frigiditatem, vel caliditatem præter naturam, aut vnà cum vlcere, caliditatem

Curatio putred.in parte vna citra phlegmonẽ.

Curatio putredinis cũ phlegmone.

Phlegmone quid.

Cap.3.

Cap.1.& ſeq.

Indicatio cõmunis in omni phleg. vacuatio.

Cap.2.

Cap.17.

Cap.5.

Cap.2.

2. Indicatio, refrigeratio.

Vacuatio per accidens refrigerat.

Cap.præcit.

Cap.12.

Gal. mẽs & locus declarantur, quẽ malè multi intellexerũt. vnde vacuatione non eſſe primum ſcopum concludebant.

tatem simul atque humiditatem.& demum subdit:{quæ igitur exulceratę sunt partes & inflammantur, tripliciter ab eo quod secundum naturam est, discedunt; propter exulcerationem quidem vnitas deperditur propriarũ partium, quoniam autem inflammantur, calidiores & humidiores, eo quòd secundum naturam est, efficiuntur; tumor enim in ipsis, quando in tantam quidem magnitudinem attollitur, vt lædere operationem possit, propter hoc ipsum iam morbus appellandus est, aliter verò symptoma, & pathema tantum, quemadmodum & dolor. Omnia igitur quæ simul inflammantur atque vlcerata sunt corpora, tres quidem necessariò, nonnunquam verò & quatuor ęgritudines patiuntur.} Hæc sunt Galeni verba fideliter ex græco codice translata citato libro de differentiis morborum. Ex quibus clariùs luce liquet, nunquam Galen. asseruisse inflammationem primò morborum esse in intemperie, & deinde in magnitudine, seu quantitate; sed bene fassus est, quòd exulcerata pars, similaris inquam (nam de huius generis morbis verba faciebat) poterat simul simplicem intemperiem quandoq; compositam habere, vtputa caliditatem simul & humiditatem; hoc est, ob calidam & humidam intemperiem præter vlcus laborare, id quod accidit quando partes ipsæ inflammantur, ait, & non inflammatæ sunt, vt isti credunt: tunc enim tripliciter naturæ modum egrediuntur. nam ob vlcus vnitatem admittunt, cùm verò inflammantur, calidiores & humidiores, eo quòd secundum naturam est, efficiũtur. hoc etenim tempore, partes verè inflammatæ ac inflammationem pati, haudquaquam dicentur, sed inflammari duntaxat, propterea quòd ex calida & humida fluxione, calidiores quoque & humidiores efficiuntur: & propterea partes vlcere affici, insuper & calida & humida intemperie. qua ratione tripliciter naturæ modum egrediuntur, quoniam propter vlcus, propter calidam, & tertiò propter humidam intemperiem; quæ quidem intemperies, licet composita sit calida videlicet & humida, ac genita à calida & humida substantia influente, non tamen propterea pars verè inflammata dicetur, sed bene compositum erit vlcus cum calida & humida intemperatura. si verò præter iam dictam compositam intemperiem tumor accedat, veluti symptoma, & pathema tantum erit ipsius partis quæ inflammatur, quemadmodum & dolor; quo etiam tempore neque inflammatio dicenda erit, neque partem inflammatione laborare, nisi ad tantam magnitudinem attollatur, vt propter hoc ipsum lædere actionẽ possit: læsio enim actionis (vt idem Galenus inquit libro de tumoribus præter naturam, circa principium) est terminus excessus præter naturam tumorum. & hoc tempore verè & propriè inflammata pars dici poterit, & partem quadruplici morbo laborare, asserimus. nam priusquàm ad hoc deuenerit, neutiquàm inflammationem genitam esse, neque partem inflammatam asserere licebit, quemadmodum ipsemet se exponens post dicta verba explicabat, quidnam eo loco inflammationem appellaret, quoniam renitentem, ac rubescentem, dolorificúmque tumorem: adeò vt siquid horum deerit, inflammatio appellanda non sit. potest itaque pars aliqua exulcerata intemperie calida & humida laborare, ac eo tempore eam quodammodo inflammari dicemus, nunquam autem inflammatam esse verè & propriè inflammatione dicta, nisi priùs ad tantam magnitudinem pars attollatur, vt per eam operationes lædantur, & deinceps immodicè calida & humida fiat, quemadmodum vbique locorum disseruisse Galenum compertum est. Nec quicquam refert si inflammationem eo loco dixerit morbum esse primorum seu similariũ corporum: nam licet similare aliquod corpus primò ab ea oblædatur, secundariò verò & ex accidenti totum instrumẽtum, non tamen ipsum offendit vt similare est, sed vt partem constituentem totum instrumentum, cùm ex ea distendatur, & in tumorem attollatur primò, ex quo totius instrumenti constitutio oblæditur, & propterea totius instrumenti, & ex accidenti morbus dicetur. Hoc igitur modo Galeni verba citato libro de differentiis morborum, exponenda sunt, quæ, vt mea fert opinio, hucusque à

Phlegmone primò morbus est in quantitate, deinde in intemperie.

Phlegmone similarium part. primò, totius instrumẽti per accidens.

nemine,quos viderim,fuere intellecta. Non ab re itaque primus,præcipuus,ac proprius eius curationis ſcopus,eſt vacuatio. Atqui vacuatio hæc duplex excogitata eſt,aut tranſlato ad alias partes,qui in ægra continebatur ſanguine,aut foris à corpore expulſo:ſatiùs profectò erit vtraque vti,vt inquit Galenus,obſeruantibus diligenter,ne qua ex accidenti læſio ſequatur. Cùm verò gemina ſit dictarum vacuationum vtraque,quadruplex in vniuerſum naſcitur vacuantium auxiliorum genus.tranſlationis enim ſanguinis ad alias partes vnum genus eſt,vbi ipſa pars quæ phlegmone laborat, ſanguinem abigit, alterum cum eæ quæ integræ ſunt, ad ſe trahunt. eius autem quæ extra corpus educit, alterum ſenſibili effluxu, alterum ratione tantum contemplabili perficitur. Cùm itaque obſeruare oporteat diligenter ne aliqua ex accidenti læſio ex eiſdem vacuationibus ſequatur, propterea eis quæ tutiores ſunt euacuationibus, in principio vtendum erit,geminis videlicet iam dictis,à quibus ſanguinis tranſlatio ad alias partes efficitur, tam ſi ipſa laborans phlegmone pars ſanguinem abigat,quàm ſi aliæ quæ integræ ſunt ad ſe trahant:ex reliquis nanque duabus læſio ex accidente ſequeretur, vt dicemus. Trahunt autem ad ſe quæ integræ partes ſunt, aut venæ ſectione inanitæ, ſecta videlicet ex eiſdem partibus vena,aut fortibus adhibitis vinculis, ſeu applicatis cucurbitulis, potiſsimùm vbi cùm parte phlegmone tentata communitatem habeant.repellunt autem à ſeipſis partes quæ phlegmone laborant ſanguinẽ,infrigidantibus atque adſtringentibus medicamentis adhibitis, tum quoniam id quod influit, ex eiſdem inhibetur,tum etiã quòd ex accidenti partes ipſę corroborantur,vt minùs promptè diffluentem in ſe recipiant ſanguinem, ac quod in eis continetur promptiùs à ſeipſis abigant,vt 11.& 13. de metho. medendi, decretum eſt. ob has itaque cauſas primò repellentia adhibemus,quamuis ex accidenti partes ipſę ex eiſdem roborentur, vt minùs promptè recipiant excrementa, non propterea quòd eiſdem denſentur ac conſtringantur,quemadmodum methodici ſentiebant,ſed quoniam morbi cauſa ab eiſdem primò repellitur, ad cuius expulſionem neceſſariò partis roboratio conſequitur, vnde minùs promptè affluẽtem ſanguinem recipiunt: quamobrem eiſdem quoque medicamentis in inflammationum principio ſæpiùs vtimur, tum quod parum eſt quod eo tempore affluit,tum magna ex parte non ita craſſum,tum partis ipſius quæ recipit virtus, nonnunquam valentior,vtpote nondum laſſata, tum quod in afflicta continetur parte nondum violenter impactum, & citato libro 13.de metho.meden. teſtatur Galenus,& libro 11.eiuſdem operis,idonea eſſe in principiis adſtringentia duplici ratione aſſerebat: & quòd robur affectis particulis inferunt, vnde minùs promptè affluxum excrementorum in ſe recipiant,& quòd eorum quæ in iis iam contenta ſunt, tenuiſsimum extrorſum exprimant. qua de re licet quod impletum eſt vacuetur, non modò medicamentis iis quæ digerunt, ſed etiam quę adſtringunt & refrigerant,magis profectò ad incipientes phlegmonas frigidis adſtringentibúſque,quàm iis quæ digerunt,eſt vtendum,atque magis vbi quod cõfluit, craſſum non ſit,cùm neque partem phlegmone obſeſſam calfaciant, neque ad eandem trahant, veluti ea quæ digerunt. Inter hæc verò vacuantia, per quæ tranſlatio ſanguinis ad alias partes efficitur, ea præferẽda ſunt,quibus integræ partes ad ſe trahunt paulò ante à nobis conſcriptæ,quanquam interim quoque purgatione vbi opus fuerit vti poteris,deinceps verò frigidis adſtringentibúſque medicamentis vtare, licet vbi admodum exigua inflammatio fuerit, priuſquàm corpus vacuaueris, eiſdem quoque medicamentis vti poteris,nedum in hac inflammatione,verumetiam in aliis quæ ex vitioſis fiunt humoribus. Siquidem, vt inquit Galenus 14. de metho. medendi, exiguum vitioſi humoris etiam ſiquis ad viſcera & magnas venas retrudat, nullum profectò quod ſenſu percipiatur,malum cõmittet,at ſi eius non leuis quantitas ſit,in princeps aliquod membrum aliquando procumbit, vbi priùs totum corpus vacuatum non fuerit, quod quidem tutius eſſe arbitror, vt moliatur in

quacun

Vacuatio duplex.

13.met.c.19.

Vtraque vacuatio,gemina.

Translatio sanguinis duplex.

Cap. 15. & cap.6.

Frigida, & adstringentia in principijs inflammat.

Purgatione quãdo vtendũ,& quando non.

Cap.27.

quacunque inflammatione. His itaque auxiliis in inflãmationis principio pro eius curatione vtare. Si verò sanguis in particula quam phlegmone prehendit vehementer est impactus, non est amplius repercutientibus vtendum; sed tum digerere est tempestiuum: etenim in phlegmone tantisper est refrigerandum, quatenus & ad incrementum eius sistendum inhibẽdúmque est commodum. sistunt autem ac inhibent inflammationis incrementum refrigerantia & adstringentia duplici ratione, & quòd immoderatum extingunt calorem qui dolorem excitat, & quòd repercutiũt id quod affluit, ac quippiam ex eo quod in laboranti membro continetur, in proximas partes repellunt, id quod phlegmones iam factæ medela est, vt diximus. Simili etiã modo vbi sanguis in parte quam phlegmone prehendit, vehementer fuerit impactus, & quæ modicè ex calfaciunt, vtraque ratione prosunt, verùm transacto principio, ac corpore præeuacuato, quoniam & dolorem sedant, & quod contentum in laborante particula est, digerunt: quippe dolorem mitigando augeri phlegmonas vetãt; digerendo quod earum iam impactum est, casdem sanant. Dixi autem non ab re his vtendum esse medicamentis post inflammationis principium, totóque etiam corpore priùs vacuato, quippe cùm particulæ quam obstructio, aut putredo, aut phlegmone obsedit, febris ipsius veluti focus sit. Ergo cùm huic, propter calorem sua sponte trahenti, alia quæpiam occasio extrinsecus, ex iis quę potestate excalfaciunt accessit, necesse est affectum intendi, vt liquet eodem 11. metho. meden. in incremento igitur commodè digerentibus vtendum est medicamentis, præsertim vbi quippiam amplius non affluat, nec repelli quod in laborante particula continetur, possit, vtpotè quòd violenter impactum ac crassum sit. Verùm vbi fluxio non prorsus constiterit, repellere simul ac digerere hoc tempore conuenit, quamuis digerere magis, repellere autem minùs, & ob id cum his quæ digerendi vim habent, adstringentia quoque miscenda sunt exigua tamen, ita quòd digerant magis, repellant autem minùs, tum propter eas quas nuper tradidimus causas, tum etiam quia, vt inquit Galenus 3. de simpl. med. facult. absurdum planè est semel, vnóque impetu, ab adstringentibus contrahentibúsque substantiam, ad laxantia fundentiáque transire, sicut sanè æquum est in intermedio principij statúsque spatio, dum videlicet morbi adhuc increscunt, nec planè repellere sicut in principis, nec itidem digerere sicut in vigore, sed perinde vt morbi conditio media est inter contraria, ita medicinam quoque mediam esse oportet, quæ videlicet non vt in principiis adstringat, nec vt in vigore digerat: quanquam semper vtraque misceantur oportet, & quæ repellendi, & quæ discutiendi facultatem habent, nisi quando fluxio prorsus constiterit, & corpus vacuum fuerit. tunc etenim ad digerentẽ seu discutientem facultatem tuta est accessio, præsertim in vigore, & in inclinatione, quo tempore magis relaxantibus & digerentibus vtendum est, sicut in primis incursibus infrigidantibus, ac repellentibus, vt liquet 1. de composit. medic. per genera. hac igitur vacuationis specie in modò dictis inflammationis temporibus, quæ ratione tantum contemplabili ex ægra parte sanguinem euacuat, qui in inflammatione continetur, non autem in principiis earum vti licebit, propter eas, quas nuper causas assignauimus, interdum solis eisdem medicamentis vtentibus, quæ digerendi vim habent, interdum cùm his quæ infrigidant & adstringunt permixtis, prout vsus requiret, & nos determinauimus. Ea autem vacuatio, quæ extra corpus educit eundem sanguinẽ in phlegmone contentum, sensibili effluxu, vltimo loco molienda erit, quo videlicet tempore aliæ vacuationis species non satis fuerint. Ac tales quidem omnis phlegmones communes medicationes sunt, variantur autem pro laborantium particularum ratione. quapropter memoria tenere oportet semper cunctas, quas narrauimus indicationes, quæ ab ipsis affectis partibus capiuntur: sic etenim easdem inflammationes, in quacunque parte fuerint excitatæ, rectè curabis. nam si quis eam quæ à partibus ipsis præstatur indicationem

Digerẽtibus quãdo vtendum.

Cap.15.

Cap.17.

Cap.4.

Indicationes sumendæ à parte affecta, vt cap.46.

adimat,nihil obſtat quo minùs medicinam non ſex menſibus, ſed ſex diebus totam perdiſcas,vt inquit Gal.eodem 13.meth.med.quamuis nec ſi quæ à partibus ſumitur,indicationẽ adiicias,vt ipſe inquit,iam totum quod exigitur ad curationem habeas,niſi etiam methodos de medicamentis didiceris. itaq; eas aggrediatur oportet, quiſquis conſummatè ſanaturus eſt morbos. Vbi verò phlegmone in generatione adhuc ſit, gemina oritur indicatio, veluti in reliquis morbis omnibus, quicunque in gignendo adhuc ſunt, & cauſam habent, oſtendimus,atque idcirco nõ ſimplicem,ſed compoſitam eſſe totã, de iis ægritudinibus quæ in generatione adhuc ſunt,medentis ſolicitudinem oportet,ex ea ſcilicet quæ prouidet,& ea quæ curat,eodem Gal. auctore citato libro 13.de meth.med.quæ igitur cauſæ phlegmonem accerſere videntur,has cum in corpore ſint conceptæ,vtique ne maiores fiant,cohibere conueniet,atq; hoc præcauẽtis phlegmonem eſt officiũ,cùm verò ea magnitudine ſint vt iam phlegmonem creent,eas ſummouere oportet,ac quantum iam phlegmones genitũ eſt,ſanare.itaque cùm adhuc in generatione phlegmone fuerit,in ea,prior va cuationibus quas ſupra retulimus, confluentis ad affectum locum ſanguinis, fienda eſt inhibitio.inhibebitur his commodè ſi ipſam fluxionis cauſam inuenerimus,vt idem Gal.inquit.eſt autem ea duplex,aliquando ex ipſa parte quã phlegmone vexat,orta,aliquãdo ex alia quapiam,aliiſve.ex ipſa quidem quoties aut calidior eſt facta. aut dolore vrgetur non ex ipſa, quando vel ab alia quapiam parte,vel ab aliis ſuperfluũ illi tranſmittitur,vel etiam ex totius corporis affectu.inuenta itaque fluxionis cauſa,eam primò auferre oportet,vt cõfluentis ad affectum locum ſanguinis fiat inhibitio, ita vt ſi ex calore proritetur fluxio,idem primò ſedetur,ſi ex dolore,in contrarium quoque alteretur, ſi verò ab aliquo,vel pluribus partibus ſuperfluum tranſmittatur,tanquam robuſtioribus exiſtentibus,aut etiam ab vniuerſo corpore, ex eiſdem priùs vacuatio molienda erit,ac à tenta fluxionis parte reuulſio,& deinceps quod in affecta parte reſtitit,ac ipſius phlegmones iam genitũ eſt,paulò ante dictis vacuationibus ſanare oportet,curationem eandem immutantes pro ipſarum partiũ tum natura,ſeu temperamento,tum facultate, ſeu actione, tum poſitione ſeu figura,ac aliis quæ ſupra narrauimus.Et hæc pro curatione ſingularum trium differentiarum ipſius putredinis quas propoſueramus, hoc eſt,tam ſi eius cauſæ adſint,quàm ſi non adſint,tam ſi per vniuerſa vaſa,ſeu maiora & principaliora fuerit diffuſa,quàm ſi vna parte conſiſtat;tã ſi fuerit cũ phlegmone quàm citra phlegmonẽ,dicta ſatis.Quibus omnibus,ſi eas quæ à viribus præbentur indicationes adiecerimus, abſoluta nobis methodus de febribus omnibus à putredine incẽſis,ſanandis,erit,vt Gal.inquit.Nos verò quæ indicationes à viribus ſumẽdæ ſunt,nedũ pro febrium omniũ,verùm etiam quorũcunque morborum curatione,ſuperiùs abundè diſſeruimus,quatenus ſpectat ad auxiliorũ inuentiones.Reſtat modò de eis ſermonem facere quod ad victus rationẽ attinet,id quod ſtatim abſoluemus, pro complemento huius noſtræ methodi de medendis febribus,ſi priùs rationes quaſdam diluamus, quibus iidem iuniores probare etiam nituntur,eas indicationes,quas ab affectis partibus neceſſariò ſumendas eſſe cum Galeno concluſimus,quicquam ad curationem conducere non poſſe, quemadmodum nec reliqua,quæ ſecundum naturam ſunt.

Cap.20. — *Indicatio duplex in phlegmone quæ adhuc fit.* — *cap.2.* — *Cap.3. Fluxionis cauſæ.* — *Supererat vna ſolùm indicatio à viribus, ſed eadem eſt in in omnibus morbis.*

Soluuntur rationes quibus quidam probare nituntur quòd indicationes quæ ab affectis partibus ſumuntur, ad curationem non conducunt. Caput XLVIII.

SI natura ſeu partis temperamentum,actio, ſeu virtus, ſitus,poſitura ac ſenſus,omnia ſunt ſecundum naturam, & propterea nobis familiaria & amica,qua ratione ſui conſeruationem & tutelam perpetuò indicant, quomodo poſſunt curationem, aut remedij genus,qualitatem,locum,quantitatem & vtendi modum, aut

aut quempiam alium scopum, quem in illis obseruare oportet, demonstrare, inquiunt isti, si modò vnum semper indicare vnum, sit opus, Galeno auctore 9. & 11. de metho. meden. Atqui nos vnà cum Galeno asserimus, perpetuæ veritatis esse quòd quicquid pro natura sua indicat, id vnum semper indicabit, seu quòd vnam habeat naturam: qua etiam ratione fatemur, quodlibet quod secũdum naturam est, sui custodiam perpetuò indicare, nec propter aliud ab eo quampiam sumi indicationem, quàm propter hunc finem, videlicet vt custodiatur. Quamobrem si Galenus præcepit à partium natura, seu temperamento proprio sumi indicationem pro morborum (qui in eisdem excitantur) curatione, non propter aliud illud instituit, quàm vt earum partium natura, seu temperamentum conseruetur ex eis medicamentis, quæ morbum auferunt: etenim eadem laborantis loci temperies medicamentis, quæ pro auferendis morbis adhiberi debent mensuram præscribit, vt liquet 7. de metho. meden. quemadmodum etiam de vniuersi corporis naturali temperie superiùs disseruimus, quippe eatenus redeat ad naturam eorum quodque necesse est, inquit idem Galenus quatenus à natura recessit. item quòd nondum curationi impositum finem arbitrandum, priusquàm ad propriam naturam particula redeat, idem etiam Galenus testatur, atque ita à temperamento laborantis partis auxiliorum indicatio sumitur, in iis videlicet intemperiei generibus, quæ absque humore infestant: nam & refrigerari, & calfieri, & siccari, & humectari, & per coniugationem quiduis horum pati singulæ particulæ pro morbi portione requirunt, vt citato libro 7. de metho. meden. scriptum est. Non igitur propter aliud, à propria partis tẽperie indicatio sumitur, pro dictorum iam morborum curatione, nisi pro earum conseruatione, id quod indicant, contrarietatis iam dictæ, mensuram præscribentes. Pari ratione à virtute seu partis actione non propter aliud indicatio sumitur, nisi pro eiusdem custodia. etenim ea vtilis est in iis intemperiei generibus, quæ ex humoribus sunt ortæ, pro quorum curatione, vacuatione aliqua vtendum est: quapropter eiusdem vacuationis quantitas ab ea definitur. etenim non adeò vacuandum est vt affectus suadet semper, sed habenda sollicitudo erit, de virtute partium à quibus vacuatur, non leuis quidem in iis quæ principes partes sunt, ne hanc (magna semel vacuatione vsus) dissoluas, quemadmodum à quibusdam aliis partibus sibi solis inseruientibus, audacter vacuare licet, prout affectus suadebit, eius tamen virtuti attentus, & quoniam non par est, vt diximus, actionum dignitas ad ægros seruandos, sed aliæ magis, aliæ minùs vtiles sunt, vtique ad portionem actionum dignitatis etiam cuiusque partis prospiciendum est robori, atque id etiam non propter aliud quidem, nisi propter ipsius virtutis custodiam. definit itaque actio, seu virtus partis affectæ vacuationis quantitatem, & pro dignitate eiusdem actionis, seu facultatis, robur seruandum erit, atque maior, vel minor sollicitudo habenda prout magis, vel minùs fuerit eius officij dignitas, eatenus admittens vacuationis quantitatem, quatenus & morbus soluatur, eius verò virtus seu actio seruetur. Quemadmodum etiam à partis figura, si ipsius modi vacuandi excrementi indicatio suggeritur, non nisi pro ipsius partis natura, temperamento, ac naturali constitutione seruandis, quæ quidem si modo alio vacuaretur, vtique destrui necessum esset, vt si ventriculum quispiam non deiectione, aut vomitu, sed per vrinales meatus inanire tentaret, & intestina per vomitum, pectus & pulmonem non per asperam arteriam & fauces, sed per deiectiones & pharmaca deiectoria. Ostendit itaque figura partis affectæ vacuationis modum, non nisi propter sui tutelam, & conseruationem: & propterea illud idem semper indicat. Nec aliter etiam & situs earundem partium, nam ab eo indicatio sumitur, tum ad solidarum intemperies, tum ad succorum vitium. Pro solidarum intemperie curanda, metitur quoq; contrarietatis mẽsium, adeo vt si quis per summa corporis intẽperie laboret, ei medicamenta quæ intemperies requirit, applicabimus, si verò in profundo

Cap. 12. & cap. 13.

A temperamẽto partis sumitur indicatio, vt ipsum conseruetur. Cap. vlt.

Loco citato.

A partis functione sumitur indicatio, pro eius custodia.

A partis figura indicatio, ad ipsius part. custodiam refertur.

Indicatio etiam à situ non aliò refertur quã ad partis cõseruationẽ.

fundo corporis intemperies sit, si his medicamentis vtaris quæ intemperies requirit, vtiq; multò imbecilliora, quàm pro vsu ad affectū locum peruenient: & propterea affectus non curabitur, nec affecta pars ad propriam naturam redibit. erit itaq; fortioribus vtendū, interualli rationem habentes. quandoque verò vbi medicamen affectum locum non attingat sua natura, admiscēdum est aliquod, quod quidem dux veluti viæ sit: Ad succorum etiam vitium si nōnihil situs indicat, societatē laborantis particulæ cum aliis docēs, non alia ratione indicabit, quàm pro eiusdē partis cōseruatione: hac etenim ignorata vitiosos humores per cōuenientia loca vacuare ignorabimus, quos si vacuare per alia loca quispiā tentaret, vtique eiusdē partis substantiā, temperamentum, ac vniuersam constitutionē destrueret. Ad quodcunq; itaq; conducat indicatio quę à situ datur, pro morborum sublatione, non propter aliud conducere videtur, quàm pro ipsius affectæ partis custodia. Similiter & eiusdē partis sensus acuitas siue hebetudo pro viribus partiū custodiendis, & non ob aliud indicant. nā quæ acuti sunt sensus partibus, si iis vtaris medicamētis, quæ non leuiter mordeāt earū vires dolore resoluūtur, inquit Gal. quapropter expedit has nō confertim, nec semel valentibus auxiliis mederi, sed tuto potius in tempore, in iis verò partibus quæ tardi sunt sensus, seu hebetis, celeriter obire quod iustum est licet, semel vsis remedio quod sit idoneum, propterea quòd ab eo vires dolore non resoluantur. ergo pro custodia virtutis earūdem partium, indicationem sumimus ab acuitate & hebetudine sensus earum, ita vt propterea ea admittant medicamenta, à quibus curari affectus valeat, vires autem haudquaquam soluit, ea verò non admittant à quibus virtutis substantia eiusdem partis aut dissipetur, aut immodicè alteretur. Sunt itaque dictæ indicationes ad curationem necessariæ, & quamuis non vno eodémque modo ad affectus sublationem conferant, vt diximus, in hoc tamen omnes consentiunt, quòd quicquid indicant, licet conferat ad eorum morborum sublationē, qui indeterminatis excitantur particulis; nam iis neglectis curari nequeunt, tamē non propter aliud indicant primò & per se, quàm pro earum partium tutela, ac custodia, naturæ videlicet, seu temperamenti, actionis, seu virtutis, & omnis deniq; earundem constitutionis. Nunquam igitur Gal. sui obliuiscitur, perpetuóque de eadem re, diuersis etiam in locis idem tradit, & posita principia semper seruat, ac tuetur, quamuis quandoq; pro diuersa de qua agit tractatione, diuersa quoq; asserere videatur, iis potissimùm qui parum in eius doctrina sunt exercitati, ac perperam eiusdem verborum sententiam interpretantur: quò fit vt nimium etiam audaces sint in calumniando Galeno, ad contradicendum potius quàm ad veritatem inuestigandam laborantes.

Indicatio à partis sensu acuto, vel hebete codē refertur.

Gale. sibi ipse constat.

Quibus potissima ratione vires custodiantur, ac quomodo vestiganda sit nutrimenti quantitas. Caput XLIX.

CVM necesse sit vitam, aut ipsas esse vires, aut earum actiones, nihilque ipsa vita prius in animātis corpore esse possit, propterea quòd nec sanos esse citra vitam licet, eædē propterea omniū primæ, custodiēdæ hominibus sunt. etenim has vires seruare, nil planè est aliud quàm vitam seruare, vt liquet ex Gale. 9. de meth. med. Quid verò per vires intelligere oporteat, fusiùs in præcedentibus dissеruimus: nunc autem in memoriam iterum reuocemus, quibus, quótve rationibus vires seruari possint, quò id quod deficit in his quæ diximus, pro viribus seruādis in ægris hac febre laborantibus, exactè definiamus, postquàm & sanis & ægris adeò necessariæ sunt, vt sine ipsis viuere non valeamus, nec quicquā conduceret à morbis febribúsve liberari, ipsis haudquaquam seruatis. Seruātur autem potissima ratione vires, ex eo quod de substātia earum vel inanitū, vel alteratum est corrigendo, secundo loco ex prohibendis iis, quæ ipsarum substan

Vita quid.

Cap. 10.

substantiam vacuare, alterarève possunt, vt 9. de metho. med. scriptum est: Atqui quo pacto seruari ipsæ debeant hoc secundo cõseruationis modo, superiùs abundè cum Gale. demonstrauimus, quando vires ipsas necessariò considerãdas esse pro morborum sublatione, ac ad remediorum inuentiones, ostendimus. Restat modò disserere modum quo valeamus ipsas tueri, corrigendo id quod de earum substantia fuerit inanitum, & alteratum, quod verè & propriè earum est conseruatio. id verò efficiemus si priùs admonuerimus vires, vt sæpius dictum est, perpetuo sui custodiã præscribere, custodiam autem similium exhibitionem indicare. cùm verò virium substãtia tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tum solidis ipsis compleatur, ex iis quæ similia sunt, moliri cuique suam custodiam conueniet, spiritui, ex respiratione, ac transpiratione, & qui ex sanguine attollitur, vapore, solidorum verò generi, ex solido nutrimento, carnoso autem per eam naturam, quæ in medio humidorum, ac solidorũ corporum est, Gal. teste 11. de metho. meden. cuiusque autem horum quantitatem, seu modum, ex conseruandæ substantiæ quantitate, seu modo inuenies, qualitatem verò ex ipsius temperie. Cùm verò horum cuiusque vel optima temperies sit, vel aliquatenus vitiosa, quæ quidem optima est, semper seruari debebit, quæ verò omnino vitio non caret, hæc in sanis quidem vel seruanda est, vel alteranda, in ægris verò seruanda semper est. at cùm diuersitas non parua sit in partium animalis temperamento, propriam cuiusque mẽsuram fore eorum, quæ ipsi sunt similia, nempe ei quæ terrea magis est, eorum quæ magis sint terrea, & ei quæ humidior est, eorum quæ sint humidiora. ad eundem modum ei quæ magis aërea est, eorum quæ plus huius substantiæ in se habent, sicut calidiori eorum quæ magis substantiæ igneæ participant. hinc materias iam particulares omnes in cibis, potione, aëre, & omnibus peragi solitis inueniendas esse decreuit Gal. citato lib. 11. metho. meden. quamuis, vt ipsemet inquit, eodem loco, vires ipsas seruent præcipuè cibi, potiones, & spiritus, certa mensura, & apta qualitate exhibita. idque non ab re, cùm dictum sit eorum substantiam ex spiritu, carnosa specie, ac solidis compleri, atque ob id iam dictis tribus etiam substantiis seruari, certa tamen mensura, & apta qualitate exhibita. quantum verò ad spiritum, seu aërem spectat, pro febrium curatione, ac spirituosæ nostræ substantiæ conseruatione, satis abundè factus est in præcedentibus sermo. Restat modò disserere quomodo reliquæ duæ virium substantiæ præcipuæ, carnosa videlicet, & solida, per ea quæ similia sunt seruari debeant, id verò potisimùm consistit in cibis atque potionibus. quanquã & ex iis quoque spiritus nonnihil vtilitatis participent, cùm ex sanguinis etiã attenuatione, seu vapore præter aërem, nutriantur. De hac itaque mensura seu quantitate, ac qualitate victus, seu cibi, & potus, pro viribus ipsis seruãdis, verba facere intẽdimus. etenim cùm tota moles animalium in perpetuo fluore sit, vt inquit Gal. 1. de sanit. tuen. ni similis altera substantia pro ea, quæ defluxit, restituta sit, euaporabitur certè atque dissipabitur vniuersa, nedum in sanis, verùm etiam in ægris corporibus, id verò admodum facilè non existit, nam cùm ars ipsa tota sit magna, non leuissima eius pars est scientia ordinandi victus, inquit idem Gale. 11. metho. meden. nos verò qua ratione inuestiganda sit nutrimenti quantitas in ægris, ac febri laborãtibus, vestigabimus primò, deinde quomodo eiusdem qualitas, necnon & opportunum tempus disseremus. Et quoniam diximus inueniri quantitatis eius mensuram ex virium substantia, nimirum æstimari debebit, quemadmodum vires, quæ corpus regunt, in his se habeant: quippe cùm vires legitimũ robur suum habẽt, & morbi summus vigor breui futurus expectatur, tenuissimo victu vti licet, cùm verò infirmiores sint, non licet sine graui noxa, sed adiicere ad nutrimenta tantũ oportet, quantum de robore virium est imminutum, atque ex his scopis accipiẽda quantitas nutrimenti, vt liquet eodem 11. de meth. med. quibus in verbis clara luce ostendit Gal. nutrimenti quantitatem desumendam esse, tum ex ipsarum virium

Viriũ propria conseruatio.

Cap. 3.

Cap. præcit.

Cap. 2.

Cap. 15.

Quantitas cibi vnde petatur.

Cap. 5.

virium ſubſtantia,ſpectantes inquam num robuſtæ,vel imbecillæ fuerint,tum etiam ex morbi ſummo vigore,cùm ſcilicet breui vel longo futurus tempore expectatur.nam ſi qui ſunt alij ſcopi,pro hac victus quantitate inſtituenda, illi coindicare,& non indicare dicuntur,quatenus vires metiuntur, vt ætas, tẽpus anni,regio,conſuetudo,& reliqua huiuſmodi. Quamobrem non immerito quiſpiam quæreret quid intelligat Gal.hîc per nutrimenti quantitatem,nũ molem videlicet,ſeu copiam eiuſdem,an quippiam aliud, quod ſcilicet ipſum nutrimentũ plus,vel minus nutriat?Pro quo animaduertere oportet,quòd hoc in loco Gal.vtitur voce greca πόσος,interim ποσοτης,quod Latinè ſonat,prima quidem quantus,aliquantus,& quotus,ſecunda verò quantitas,quamuis (mea quidem ſententia) voce πόσος, hic quodammodo abutatur, volens etiam per eam,quantitatem ſubintelligere:ſed quicquid ſit,dicimus nos quòd per quantitatem hoc loco Gal.non intelligit multitudinem,ſeu copiam alimenti, quẽadmodum intelligere videntur tum ipſe,tum etiam Hippo.aph. 14.& 15. primi libri,per voces πλέον & πλεισὸς καὶ πλεισης,hoc eſt plus & plurimus. etenim iis in locis de multitudine,ac alimentorum copia ſermo ab iis fit,quæ proportionalis eſſe debet,& quantitati eius,quod difflatur,ac innati caloris multitudini,niſi fortè aliquando ex aëris ambientis caliditate fuſio adueniens, cogat ſubtrahere,vt inquit Gal.com.citati 15.aph.& propterea vbi multus fuerit calor innatus,& vires robuſtæ, multum quoque competit nutrimentum, vbi verò paucus,& vires imbecillæ,contra.ſed voluit,vt mihi videtur,per nutrimẽti quantitatem Gal.intelligere diuerſam formam, figuram, ſeu ſpeciẽ ipſius alimenti: quod quidem aliis in locis ſignificauit per vocem χῆμα, vt liquet com. aph.7.& 9.eiuſdem 1.lib.id quod eius verba manifeſtant.ait enim docẽs nutrimenti quãtitatem ex quibus deſumi debeat: {cùm vires legitimum robur ſuũ habent,tenuiſsimo victu vtendum eſſe,cùm verò infirmiores ſint adiicere ad nutrimenta tantum oportet,quãtum eſt de robore virium imminutum.}quod quidem falſum eſſet,ſi de alimentorum copia illud ſubintelligeretur. nam robore virium imminuto adiicere nutrimentorum copiam non oportet, neque etiam minuere,vbi legitimum robur ſuum haberent,ſed contrarium efficere, vt in citatis aph.præcepit Hipp.Quinimò in virium imbecillitate parum quidem alimenti offerre ipſe Gal.docuit,com.aph.17. primi lib. quoniam virium imbecillitas non poteſt totam ſimul multitudinem alimenti ſubſtinere; quod verò per nutrimenti quantitatem quam πόσου nominauit 11.de meth. meden. eiuſdem nutrimenti ſpeciem ſeu formã intelligere voluit, ex qua plus vel minus corpora nutriuntur,liquet apud eundem commen. citati aphoriſ. 9. primi libri. ait nanque Galenus, { nunc hoc in loco alterum adiicit ſcopum ſcilicet victus, vt quantitatem declinationis exquiſitè noſcamus. eſt autem hic ſcopus,vis ipſa ægrotantis, cuius gratia nutrimus; neque enim morbi gratia.} & deinde ſubdit:{cùm enim vis ita robuſta fuerit, vt ſperemus ipſam poſſe perdurare totum tempus intermedium vſque ad ſummum morbi vigorem cum tali victus forma, ſpecie, ſeu figura (vtitur enim voce σχήματι.) tunc, (inquit ipſe)exquiſitam habebimus declinationis,quam diximus quantitatem.}vtens verbo πόσου,& ſubdit.quòd ſi imbecillior extiterit, adiiciẽdum aliquid victus, & plenior eſt adhibendus,tantum ſcilicet,quantum natura imbecillior expoſtulat.conſiſtit ergo nutrimenti quantitas exquiſita,in ipſa victus forma, quæ talis inſtituenda eſt, vt æger perdurare cum ea poſsit vſque ad morbi ſummum vigorem,vt clarè ex his verbis oſtendit Galenus, & comm. citati apho. 7.eiuſdem libri,cum Hippocrat. in aphoriſ.ſcripſiſſet:{vbi morbus peracutus eſt,ſtatim extremos labores habet, & extremè tenuiſsimo victu vtendum eſt; vbi verò non, ſed pleniorem victum contingit adhibere, tantum cibi indulgendum eſt,quanto morbis extremis eſt mollior.}inquit ipſe.{ in quibus verò morbi vigor ſtatim futurus eſt, hoc eſt in primis quatuor diebus, in iis poſſumus victu extremè tenuiſsimo vti,cùm eundem vires tolerent:qui verò minùs tenuis

Coindicantia cibi quãtitatem.

Quantitas cibi quid ſit.

Quantitas cibi quãdoq; copia, apud Hippocr.& Gal.

Quantitas cibi pro forma ſeu ſpecie hic ſumenda.

Loco citato.

tenuis existit,quem etiam pleniorem nominauit,illis conuenit morbis qui posterius in suo debent vigore consistere,in quibus præcepit tantum à victus tenuitate declinare,quantum morbus ab extremis recedit, hoc est vigore summo.hoc enim proximo existente,paulo pleniorem victum offeremus; longiùs verò distante,plus: & quanto tardiorem fore summum morbi vigorem expectabimus,tantum victus speciem,formam seu figuram commutabimus.} iterũ vtens hac voce χῆμα,liquet igitur ex iis,quòd tam Hippo.quàm Galen. indicatione sumpta tum à viribus,tum à morbi summo vigore,pro quantitate victus instituenda, per quantitatem victus diuersam, prout diuersi fuerint iam dicti duo scopi,non multitudinem,seu copiam eiusdem, sed formam, speciem, seu figuram subintelligere voluerunt.de qua etiam victus forma seu specie, Gale. verba fecit com.aphor.11.eiusdem lib.sub voce εἶδος,& aphor.12.vtens eadem voce σχῆμα,interim quoque victus qualitatem appellauit,vtens voce ποιότητα, vt liquet libro de optima secta. At idem Hippo.apho.4.eiusdem primi libri, de hac meminit, asserens non vnam duntaxat in omnibus morbis speciem, sed diuersam instituendam esse,pro diuersa morborum natura: & quoniam coniecturalis erat hæc etiam quantitas, quæ in specie, seu forma continetur victus,veluti reliquæ omnes,& propterea aberrare quandoque contingit in hac declinationis quantitate,nedum medicos ipsos, verùmetiam ægros, non absque ratione aphor.5.eiusdem primi libri,collatione facta inter eadem delicta, asserebat ægros magis lædi cùm ad magis quàm oportet, tenuem victum fieret declinatio,quàm vbi ad paulo pleniorem,quæ Hippoc.sententia hucusque à paucis,vt mihi videtur,rectè fuit intellecta. Nõ negamus propterea quòd in hac diuersa nutrimenti specie seu forma quæ ægrotantibus instituitur, ea qua diximus ratione,consideranda etiam sit certa quantitas, seu mensura, quamuis id præcipuè à medico non intenditur. etenim de hac etiam victus specie quibusdam plus,quibusdam minùs,quandoque tribuere oportet, pro diuersa ægrotantium ætate, seu consuetudine, anni tempore, ac reliquis huiusmodi, quibus eædem vires metiuntur,quemadmodum neque ipse Hippo. hanc prætermisit,sed de ea meminit in paulo ante citatis apho.14.& 15. primi libri,& 2. de ratione victus in morbis acutis, cùm dicebat: ciborum autem adiectioni, intendendum multo minus,&c. Verùm asserimus quòd per nutrimenti quantitatem,quàm primò inuenire debemus ex virium substantia,vt Gal. docet citato libro 11.metho.meden.intelligere debemus speciem,seu formam, & non copiam aut multitudinem eiusdem nutrimenti.sunt etenim diuersæ nutrimẽti species diuersimodè quoque nutrientes,atque substantiæ virium adiiciẽtes, id quod præcipuè considerare debemus in febribus ipsis, ac morbis omnibus, & propterea eadem nutrimenti species immutanda erit consideratis tum virium robore,tum morbi summo vigore:id quod etiam manifestè 10.meth.meden.idem Gale.nobis demonstrauit,cùm dixit:{sunt igitur tibi à primo statim die in omni ægro spectanda duo illa quæ Hippo.iussit,à quibus cibandi consilia petas,morbi summus vigor,& ægrotantis vires:postea si transiri summum incrementum sine omni cibo potest,in cibi abstinentia hominem seruabis,sin exiguum adminiculum requirat,abundè erit sola mulsa:quòd si maius desiderat quàm sit ex mulsa,ptisanæ cremor satis erit. At si fas non est summũ morbi incrementum aut tenui victu,aut inedia transmitti, id agendum est vt homo statim in primæ accessionis inclinatione cibetur.} Immutat igitur Galen.diuersam victus speciem seu formam pro vario virium statu, ac diuersa morborum summo vigore,& non multitudinem seu copiam eorundem alimentorũ, quæ quidem contrario ad hoc modo permutari debet.nam vbi calor innatus plurimus fuerit,& propterea vires valentes,plurimus quoque cibus adhibendus erit;vbi exiguus,& propterea imbecillæ vires,exiguum quoque nutrimentum dabimus,vt aphoris.13.14.& 15.primi libri decretum est. oportet enim alimenta,vt inquit Gal.semper esse innati caloris multitudini proportionalia,&

Cap.39.

Aph.5.lib 1.illustratus.

Cap.5.

Cap.5.

eorum quantitatem,esse eius quod difflatur quantitati,proportionalem ; præsertim in sanis corporibus.Sunt verò ipsius speciei seu formæ victus differentiæ non paucæ,quas pro diuersa morborum natura, varióque virium robore, artificiosa quadam coniectura assequi licebit. etenim vbi morbus peracutus fuerit,ac statim summum vigorem habiturus est,hoc est in primis quatuor diebus,& vires suum legitimum robur habent,possumus victu extremè tenuissimo vti,quemadmodum illis morbis qui posterius in suo vigore consistere debent,non adeò extremè tenuissimum adhibebimus victum , & vbi paulò post consistant,extreme tenuem:vbi verò plus,victum tenuem adhibebimus,& deinceps etiam pleniorem,quandoque modicè , quandoque mediocriter , quandoque admodum,prout vires requirent , & morbi summus vigor breuiùs , aut tardiùs expectatur.quocirca præcipit Hip.tantum à victus tenuitate declinare,quantum morbus ab extremis recedit,hoc est à summo vigore,adeò vt tūc quantitatem declinationis exquisitè habeamus,tum in febribus , tum in cūctis morbis,cū adeo vis robusta fuerit,vt tali vel tali victus specie,speremus ipsam posse perdurare totum tempus intermedium vsque ad summum morbi vigorem.nam non permutandam esse victus speciem , priùs quàm signa coctionis manifesta sint,inquit Gal.Hipp.auctoritate 2.de rat.victus,& deinde subdidit: {id autem fiet,si quot diebus ad vigorem morbus vēturus sit præcognoueris.} & paucis quibusdam interiectis,eodem loco docens modum inuentionis generis victus,inquit:verùm quomodo ad generis victus inuentionē , operæ pretium est vt cognoscas,an robusta, vel infirma sit laborantis facultas , quot itē diebus morbi coctio futura sit,sic & considerandum quantum vel robusta, vel infirma fuerit,nempe in virtutis tum robore,tum infirmitate magis , & minùs valde discrepant,sic morbi quoque discrimina differentiásque cōiicere oportet.Sed hic non ab re dubitaret quispiam asserens Hippo.& Gale.in hac victus ratione instituenda,sibi ipsis pugnare,nempe aphor.7.8.9.& Gale.etiam com. apho.11.& 12.& citato lib.2.de rat.vict.apertè præceperunt, à duobus scopis sumendam esse totius victus rationem in vnoquoque morbo , nempe ex morbi constitutione , seu eiusdem morbi vigore , & ex viribus ægrotantis. At citato libro 11.metho.meden.Gal.hæc verba(post ea quæ modò citauimus) de victus quantitate conscripsit,inquiens, { siquidem ostensum priùs est solum virtutis respectum esse,qui de nutrimento indicationem præbet.}& libro 1. de ratione victus inquit:{verùm nos qui veritatem honoramus,laudamus Hippo. cum in cæteris omnibus,tum quòd in vnoquoque opere scopum ita docuerit , vt huic attentus omnino quispiam,definitam certámque inuentionis auxiliorum habeat viam:sic sanè & cibandi scopum vnum communem prorsus tum sanis,tū languescentibus esse demōstrauimus.his autem facultatis vitalis custodia est, quam nunc manifestè explicuit cùm dixit,si validus fuerit,ob eandem sanè facultatē sani edimus & bibimus,aliáque omnia vitę munia exequimur.propter hanc eandem & ægri ad cibos,potúsque procedimus:nempe morbus suæ affectionis indicat auxilia,phlebotomiam videlicet,clysma,cataplasma,purgationem,oxymeli,aquam mulsam,atque aliorum vnumquodque;virtutis verò custodia solam indicat alimoniam.}Quibus in locis vnum solum esse scopū, qui alimoniam indicet,virtutis videlicet custodiam,dilucidissimè eos asserere patet quāuis Gale.1.de arte cur.ad Glau.cap.8. oppositum sentire videatur,quòd videlicet in omnibus morbis commune præceptum est , vt ab initio statim ad vniuersum ægritudinis tempus inspicientes,rationem victus instituamus, nullam faciens de viribus mentionem.Nisi esset quòd idem Gale.citato etiam loco 1.de rat.victus,per ea verba,quæ ea,à nobis modò conscripta, consequūtur, se ipsum ac Hipp.conciliat inquiens.{si igitur morbosam affectionem nullo pacto offenderet alimonia,nos virtuti soli attendentes,ægros vt sanos aleremus, sed quoniam sæpius noxam , vt ostendimus , affert , ob id morbi affectionem, non tanquam cibi indicationem,sed tanquam prohibitricem contemplamur.

vbi et

Victus species permultæ.

Dubitatio. Alicubi Gal.& Hip. à duob. scopis sumunt victus rationē. Alibi ex vnico.

Cap.14. Super text. 44.

Super text. 36.

Soluitur dubitatio.

vbi ergo ea non prohibuerit,facultásq; præceperit, tunc nutrimus. neq; enim cibus morbi affectionẽ sua ratione iuuabit,nisi vim tum cibi tum medicamẽti obtineat.}Hinc liquet vnum esse præcipuum ac proprium scopum,alimoniã indicans duntaxat.nempe custodia ipsius virtutis.Quòd si Hipp.& Gal.quandoque morbi cõstitutionem,seu eiusdem summum vigorem contemplari etiã iusserint pro ipsa alimonia instituenda,ea non tanquam cibum indicantia,sed tanquam prohibentia spectarunt,veluti hoc in loco seipsum declarat Gal. cõcludens vniuersale tempus offerendi alimenti esse , ac tunc nutrire oportere, cùm facultas præceperit,& morbus non prohibuerit : quemadmodum etiã de auxiliorum tẽpore lib.de opt.secta.definierat,id esse præcipiens quando morbus exigit,& facultas non impedit.spectatur itaque morbi affectio , seu eiusdẽ morbi summus vigor necessariò in ipsis ægris, pro victus ratione instituenda, non tanquam scopus quidam,quid faciundum sit indicans , sed tanquam prohibens.Atqui quod prohibet,haudquaquam vtile indicare posse,decretum reliquit idem Gale.citato lib. de opt.secta,& nos in præcedentibus fusiùs declarauimus.Erunt itaque duo scopi,vnus, vt indicans, ac requirens nutrimẽtum, tanquam vtile ei existens;alter verò non tanquam ei conducens,sed tanquam prohibens.neque enim,vt diximus,cibus morbi affectionem sua ratione iuuabit ; quod quidem (si verum fateri liceat) verè indicare haudquaquam admittendum est : & propterea reuera vnus erit cibandi scopus,communis prorsus tum sanis tum languentibus,nempe virtutiscustodia,licet de alterò quandoq; scopo fiat sermo,hoc tanquam omnibus manifesto prætermisso, ab eodem Galeno , quia etiam ratione conciliari poterit idem Galenus cum iis quæ scripta reliquit eodem lib.de optima secta,quo loco aduersus methodicos,morbi tempora haudquaquam quippiam vtile indicare posse , nonnullis rationibus demonstrauit;neque medicamenta seu auxilia,neque alimentorum genus quantitatem aut qualitatem , quoniam nihil quod expedit à temporibus indicari potest. Possunt tamen id quod à morbo seu facultate postulatur , quandoque impedire:iccirco & ipsa morbi tempora , interdum impedientia ea quæ conducunt, haudquaquam proposita , seu scopi verè esse dicentur , vt ipse inquit, sed tanquam impedientia,eo quòd nos auxiliis aut cibis vti , plerunque impediant,consideranda sunt.Hinc Gal.concludebat quòd quã vicem in exhibendis remediis facultas gerit,eandẽ in dandis cibis morbi tempora : quãuis ipsa quoq; interdũ auxilia exhiberi prohibeant,atque interuertant,veluti & cibũ. itaq; morbi tẽpora pro victus ratione instituenda,spectanda à medico,non tãquam alimoniã indicantia,nec quantitatẽ,aut qualitatẽ eiusdem , sed tanquã impedientia,& interuertẽtia quãdoque:& hac ratione Gale. interdũ simul cũ Hip.ea contẽplanda esse pro victus institutione(& non tanquam scopos quicquã faciendum esse indicantes)nobis præceperũt. Quemadmodum etiam sicubi in eorum doctrina cõpertum fuerit pro nutrimẽti institutione,considerãdam esse ætatẽ,consuetudinem,anni tempus,regionem,ac reliqua similia , nõ tanquã indicantia,sed velut coindicantia subintelligi debet : præcipuus siquidem est virtutis scopus,vt sæpius diximus.Hæc verò omnia tanquã eandẽ virtutem immutantia,ac propterea coindicantia, contemplari debent. Et ob id quispiam mirari non debet,si interdum solius virtutis meminerit Hip.interdũ simul cum ea,omnium,aut quorundam iam dictorum.Est etenim hæc Hippo. consuetudo,Gal.teste 1.de rat.victus in morbis acutis,com.aph. 16.primi libri.

Præcipuus cibandi scopus,custodia est virtutis. *Morbi summus vigor non vt indicans cibum, sed vt prohibens spectatur.* *Cap.40.* *Loc. præcit.* *Cap.39.* *Tẽpora morbi non indicãt,sed impediunt.* *Victus rationem non indicant, sed coindicant ætas,consuetudo,&c.* *Super text. 45.*

Nutrimenti qualitas ex quibus desumenda sit. Caput L.

CAETERVM nutrimenti qualitas desumenda est ex morbi affectu vnà cum solidorum corporum(quod tum est)temperamento ab affectu,si is obstructio sit,quæ extenuet. à naturali ipsorum temperie vnà cum consuetudine,prout etiam priùs est definitum,inquit Gal.

cap.5.

Qualitas alimenti morbo sit cötraria, similis solidorũ corpo. temperaturæ &c.

citato lib.11.meth.med.ita vt velit qualitatem alimenti debere esse contrariã ipsi præter naturam affectui, similem verò naturali solidorũ corporum temperiei, atque etiam consuetudini ægrotantiũ, cùm & ipsa vel temperamentũ originale seruare possit, vel ascititiũ inducere. iis nanque seruatis circa nutrimẽti qualitatem, auferetur siquidem morbus per contrariam alimenti qualitatẽ; seruabitur autem naturalis temperies, prout etiam superiùs definitum est de medicamentorũ qualitate. semper enim definitur contrarietatis mensura ab ipsa naturali laborantis tẽperie, vnà etiã cum ipso morbo. qua ratione febrientibus frigida alimenta exhiberi debent, verùm adeò frigida, vt & febris ipsa auferatur, naturalis autem temperies, & consuetudo febriẽtis per eadem seruentur. ex iis nanque sanatio perficitur. At Hippo.aph.16.1. lib.aliter de victus qualitate quæ febricitãtibus competit, sentire videtur: ait etenim: { victus humidus febricitantibus omnibus cõfert, maximè verò pueris & aliis qui tali victu vti cõsueuerunt. } subiicuit nanq; hoc loco Hippo. indicationem quæ à corporis temperamento sumitur, licet aliã adiecerit quæ ab ætate. At si in memoriã reuocabis ea, quæ in præcedentibus de ætate & cõsuetudine diximus, haud difficulter percipies hos viros idem asserere. etenim & consuetudo & ætas nõ propter aliud in morborum curatione indicare videntur, tam pro remediorũ inuentione, quàm pro victus ratione instituenda, nisi medio temperamẽto, veluti præcipuæ causæ ipsum immutantes: quamobrem Hip. ætatis, & consuetudinis mentionem faciens, non aliud significare voluit, (& si illud nõ expressserit) quàm proprium temperamentum, quemadmodum ipse Gal. ætatem subintelligere voluit sub temperamento, cuius simul cum consuetudine, meminit. Hinc Gal.com.citati apho. huic tacitæ obiectioni satisfaciẽs, dicebat, { verùm si quid expressis verbis Hip. in aph. nõ dixit, quod tamen idem habeat iudiciũ, cùm iis quę ab ipso dicuntur, hoc quoque fuisse dictũ potentia, debemus existimare. nam & ætatis meminit, & consuetudinis, tu verò & naturalis tẽperaturæ, & tẽporis anni, & regionis non absq; ratione memineris, quæ & ipse Hipp. adiicit aliquãdo, nonnunquã verò vnius aut duorum mentione facta, reliqua quæ sunt eiusdẽ naturæ atque ordinis prætermittit. } Quibus etiam verbis sibi ipsi Gal. satisfacere videtur, quòd pro nutrimenti qualitate, temperamenti dũtaxat, & consuetudinis meminerit. nam sub iis, reliqua etiam iam dicta subintelligere voluit, seruantibus nobis quòd similem perpetuò victum exigũt corporum temperies naturales, etiam si inculpatæ non sint in ipsis ægrotantibus, & reliqua quæ secundam naturam sunt, quemadmodum quæ præter naturam per contraria corrigi debent. id enim hac in breui sententia propalare nobis voluit Hip. non tamen hoc aph. simul præcipere intendit qualitatem victus in sanis, & ægris, quemadmodũ quidam sibi ipsi persuaserunt: etenim, (vt Gal. visum est in fine com. præcedentis aphoris.) ab hoc aphoris. 16. de victus ratione ægrotantium sermonem facit Hippo. inquit enim. { Deinceps autem de illa victus ratione quæ ægrotis conuenit, sermonem faciet: } insuper nec perfectus esset sermo de victus ratione, quæ febricitantibus conuenit, si solam indicationem de eius qualitate sumpsisset ab ipsa febre, neq; enim satis esset, nisi adiiceretur ea quæ ab ætate, & consuetudine, hoc est corporis temperamẽto sumitur. Quapropter perfectam voluit qualitatẽ rationis victus, febricitantibus conuenientem, hoc in loco nos docere Hipp. & non insimul sanorum existentium, nec propterea quispiam mirari debet si humidum dixerit, subticẽdo frigidum victum febricitantibus omnibus conferre: erat etenim hoc vel medicorum vulgo cognitum: nihil autem vulgare scribere Hippoc. dignatus est, vt liquet 2. & 3. de differen. resp. ab affectus itaque qualitate, & solidorum corporum temperie, vnà cum consuetudine, & etiam ætate si velis, anni tempore, & regione, nutrimenti qualitas desumitur, vel breuiter ex morbi affectu vnà cum solidorum corporum, quod tum est, temperamento, vt Galenus testatur. sub his enim reliqua continentur.

Obiectio.

Dilutio.

Cap.7.&c.1.

De par

De particulari exhibendæ alimoniæ tempore. Caput LI.

QVAMVIS nutrimenti tempora vniuersalia, cum vniuersalibus auxiliorum temporibus consentiant, quia eadem scribi possunt, & instrumenta quibus eadem indicantur, similia quoque sunt, & scribi etiam possunt (vtriusque nanque opportuna vniuersalia tempora, ex eorum quæ conducunt postulantiũ præsentia, & potentis impedire absentia, deprehenduntur) non tamen similiter se habent, circa ea ex quibus particularia tempora colliguntur, cùm neque ipsa particularium auxiliorum tempora, neque instrumenta seu proposita quibus eadem indicari valeant, scribi queant: vt liquet lib. de opt. secta. Nam & remissionis spatia, quibus potissimum adhibentur remedia, non æqualia omniũ sunt, & conditiones absimiles, & symptomata dissidentia, quorũ singula particularis auxilij tẽpus conuariant, vt ipse Gal. inquit. At victus rationis particulatim tẽpora scribi possunt, quemadmodũ & ipsorum morborum, simul atque eorum indicatoria instrumenta, tum Hippo. tum Gal. auctoritate. Dico autem particularia tempora, quæ distinguuntur aduersus vniuersalia, & non propria cuique. nam propriũ nec dici, nec præcipi, nec scribi ad vnguẽ potest, vt patet 3. meth. med. & 1. de arte cur. ad Glau. Cùm itaque cum Gal. concluserimus vniuersale nutrimenti tempus esse, cùm facultas præceperit, & morbi affectio non prohibuerit, restat modò differere postquàm scribi possunt alimenti particularia tẽpora, ex quibus ea desumẽda sint. determinatis nãq; propositis ex quibus talia capiũtur tempora, insimul etiã patebit quòd eadẽ scribi possint: id verò particulatim ostendemus in ipsis febribus, & pręsertim, ex putredine ortis. nã in cæteris facilè patere poterit. Hæ verò, vel vnam duntaxat habent accessionem, vel plures, vt sæpius dictum est, si vnam habeant, à principio ad finem vsque, in his facilis toleratio, & consuetudo spectari debebunt, quando cibus illis eo tẽpore est offerendus, quo faciliùs quàm in cæteris morbum tolerant, eóque potissimùm diei tempore, quo priùs in sanitate cibari erant sueti. etenim facillimè cibum ferent, si ex iis considerationibus assument, Galeno teste eodem 11. metho. meden. quamuis, vt ipse inquit, paucissimas sorbitiones, potionésque eisdem exhibere debeamus, quibus vtique ceu medicamentis potiùs, quàm nutrimentis egemus. maxima etenim febris est, ac cito finietur, & virtus vtplurimùm valida. Si verò febris plures accessiones habeat, asserimus cum Hippo. & Gale. in earum principiis cibum nequaquam adhibendum esse, dico in principiis, tam si cœperint accessiones, quàm si iamiam cœpturæ sint; liquet hoc ex Hipp. apho. 21. libri 1. cùm asserebat, {in accessionibus abstinere oportet, nam cibum dare nocuum est, &c.} & ex Gale. qui eodem comm. dicebat: {quomodo verò quispiam particulatim cibum offerat conuenienter, in hoc docet sermone, caueri iubens morborum accessiones. ipsæ verò manifestiùs in libro 1. de victu acutorum dixit, quòd neque cùm iam adsunt, neque haud ita post affuturæ sunt accessiones, cibus dandus est, sed cùm declinant aut cessant.} quæ quoque sententia. 4. de ratione victus scripta est. Præterea apho. 19. eiusdem 1. lib. ait Hip. {iis qui per circuitus accessiones habent, nihil dare oportet, neque cogere, sed subtrahere adiectioni ante iudicationem.} & Gal. in com. dicebat, {nam tempora commoda ciborum particularium præcipuè docent accessiones, in morbis quidem in quibus ordinatè adueniunt, hoc est per circuitus.} libro etiam primo de rat. victus, docens Hippo. particularia tempora nutrimenti, hæc conscripsit: {tempus autem dandæ sorbitionis, tum per initia, tum per omnem morbi decursum, hoc maximè seruare oportet. nam si pedes frigidi fuerint, non à sorbitione modò, verùm quoque & maximè à potu temperandum. at cum caliditas ad pedes descenderit, tunc dare expedit.} Tunc etenim moderatissimè se habent, tum thorax, tum venter, quemadmodum teterrimè in initiis. fit nanque accessionis principium, calori omni, toto ex corpore ad cor, thoracémque concurrente, Galeno auctore ex eiusdem textus commen.

cap. 37.

Particularia tẽpora. Cap. 7. Cap. 1.

Cibus quando dandus in febrib. vnius access.

Cap. 5.

Cibus quando dandus in febri. plurium access.

1. tex. 46.

tex. 39.

tex. 46.

Quamobrem concludebat optimum tempus ipſis languentibus dandæ alimoniæ eſſe in inclinationibus, quemadmodum deterrimum in acceſsionum principiis tunc etenim moderatiſsimè ſe habẽt, quemadmodum in principiis deterrimè thorax,& venter.lib.quoque de humoribus idem Hipp.hæc ſcripta reliquit: { in exacerbationibus per circuitus fientibus, ciborum oblationes dandæ non ſunt,neque cogere oportet,ſed auferre de appoſitionibus, ante iudicationes.}idem confirmatur quarto de ratione victus,per hæc verba: {cùm autem purgaueris,ſorbitionibus quibuſdam vtitor,obſeruatis ita febrium acceſsionibus,vt nunquam cùm adſunt,neque cùm futuræ ſunt exhibeas:ſed vel cùm ceſſant,vel quieuerunt,& maximè à principiis receſſerunt. frigẽtibus ergo pedibus,neque potum,neque ſorbitionem,neque aliud quippiam huiuſmodi dabis.}Non vtique offerendus erit cibus in acceſsionũ principiis,ob iam dictas cauſas,neque etiam in incrementis ex ſententia Gal. eodẽ 1.de rat. victus cùm dicebat, { ſed quoniam in acceſsionum tum principiis, tum incrementis ingeſta alimonia lædere admodum nata eſt,ob id differimus ipſius exhibitionem,quanquam corpus ipſum iamiam digerere videatur.}ſecluditur etiam ab vtriſque,dico tam Hippo.quàm Gal.ſummus vigor acceſsionum,cùm eo tempore licet pedes calfiant, manet tamen in corporis medio: hoc eſt ventre, & thorace,præter naturam caliditas immodica, necdum ad pedes deſcenderit, quo tempore dare expedit Hippo.auctore,tum in morbis omnibus,tum præcipuè in acutis,& potiſsimùm quibus febris vehementior ſuberit,periculúmque ſummum.Sed quid clariùs quòd tria hæc tempora alimoniæ exhibitionẽ prohibeant,ſi in acceſsionibus iuſſerit Hipp.abſtinere oportere,nam cibum dare nocuum eſt?Et 4.de rat.victus,per hæc verba particulare cibi porrigendi tempus inſtituit,cùm dixit:{eius medicinæ partis quæ victu medetur, maximũ eſt febrium tum intentiones,tum declinationes,nõ in acutis modò, verùm quoq; & in longis obſeruare,vt tempora quibus cibi offerẽdi non ſunt,& tutò,& quibus offerendi ſunt,cognoſcas, atque adhuc quando plurimum ab intentione abierint.}in cuius textus expoſitione diuiniſs.Gale.nobis præſcribit ſimul cũ eodem auctore particulare tempus porrigendi cibi.inquit enim:{ Artis ciborũ exhibendorum maximum eſſe ait particulare cibi porrigendi tempus noſſe, ſcopúmque vnum eſſe fatetur,quòd ſcilicet tempus illud, quo cibus exhiberi debet,quàmplurimum abſit à febris intentione(quam ἐπίτασιν dicit)acceſsionis principium intelligens:Id autem non in diuturnis ſolùm,ſed in acutis quoque verum eſſe videtur.}deinceps ſubdit:{ſed quare longis in morbis adiecit? nempe quòd in his magis,& forſan ſolis, euidens ſit ſcopus, in acutis etenim morbis,deprehenſa in pedibus caliditas,cibi tempeſtiuè offerendi ſignum ſufficiens fuit, non tamen in longis ita nutrire oportet, ſed melior declinationis pars eſt expectanda,quod in acutis haudquaquam eſt expectandũ,timore cito futuræ acceſsionis:& propterea confeſtim cùm caliditas ad pedes deſcẽderit, tunc dare expedit.}Particularis itaque temporis cibum porrigendi, vnum ait eſſe ſcopum Gal.hoc in loco, quòd videlicet tempus illud quo cibus debet exhiberi,plurimum abſit ab acceſsionis principio.Id verò in cõtinuis inclinatio exiſtit,in intermittentibus interuallum, ſeu integritas, & propterea cùm ceſſant,vel declinant,dicebat Hippo.offerendum eſſe cibum, quanquam nec in omnibus continuis febribus eadem declinationis pars expectanda ſit,ſed prout citiùs,aut tardiùs ſequens acceſsio futura eſt.Id quod dilucidiſsimè manifeſtauit Celſus lib.3.cap.5.inquiens,{Scire licet optimum cibo tempus eſſe febre finita;deinde cùm deceſsio eius conſiſtit;tertium,ſi neceſſe eſt,quandocunque decedit,cætera omnia periculoſa eſſe.}idem verò Gale. citato 11. metho. med. in fine dicebat: { porrò aptiſsimum in febribus quæ intermittunt, & repetunt tempus eſt, cùm, vt dictum eſt, exhalare iam cœperit febrilis calor: ſtatim enim corpus ad nutrimentum præparant, huius quoque opportuno tempore ex duplici coniectato reſpectu, nempe ſummo præcedentis acceſsionis vigore,

Tex.39.

Loc. præcit.

In vigore cibus non dãdus.

Tex.114.

Cap.vlt.

gore,& futuræ principio.adhæc nanque ſpectantes operam dabimus,vt quàm longiſsimè ab vtroque nutriamus.ergo ſi ſpatium quod inter ſummum prioris acceſsionis vigorẽ,& ſequentis principium interuenit,ſatis ſit amplum, facilè eſt idoneũ tempus inuenire,ſin exiguum id affuerit,alterum facias neceſſe eſt, aut vt ęgrum admodum adhuc calentem nutrias,aut ſequentis acceſsionis inuaſione iamiam adfutura,quo magis prędagio medici eiuſmodi febris indiget, qui primis ſtatim diebus,quanto ſpatio febris duratura ſit,coniiciet.} Quòd ſi continua ſit,& breui finiendam eſſe cõſtabit,& virtutem non defuturam coniicimus,continẽdus à cibo ęger erit.ſin verò nutrire cogamur,propterea quòd vires infirmiores ſint , & febris vltra progreſſura ſit, neceſſum erit id deligere quod minùs ſit noxium,vt in re ancipiti cõuenit:id verò diſtingues (vt ipſe inquit) tum ex loco afflicto,vnà cum affectu, tũ acceſsionis, & principij,& ſummi etiam vigoris conſuetudine:ſiquidem vbi iecur phlegmone prehendit,perniciosiſsimum eſt paulò ante acceſsionẽ cibare. vbi hæc abeſt , infirma autem ſit virtus,vtiliſsimum.in aliis verò animalis inſtrumentis,quod iam dictis portione reſpondeat,tum ex ſitus eorũ ratione,tum dignitatis,exiſtimabis.ſummi autem vigoris & acceſsionis principij morem ſic cõſideres,ſummi inquam vigoris,an citra magnitudinẽ febrilis caloris, ſiccus ſit,& ſquallens,an citra ſiccitatem vrens. priorem nanque humectante victu madefacere quamprimùm oportet ; in ſecundo dum plurimum caloris ſe remittat,manere.principij verò acceſsionis morem exiſtimabis,an corporis extrema perfrigerẽt , & magnam ſanguinis reuocationem ad interiora corporis faciat , an omnino corpus non premat : quippe hoc ſecundum,ceu facilè manſuetúmve contemnes,in priore diſtinguas oportet : nam ſi abſq; viſceris phlegmone,aut ſuccorum redundantia motus ad interiora in acceſsionibus polleat , nihil offendes paulò ante cibans,ſin vel phlegmone, vel redundantia ſubſit, cauẽda eſt ante acceſsionem cibatio,ceu res maximè noxia. Celſus verò , vbi febris intermittens fuerit, his verbis cibandi tempus determinauit,lib.3.cap.4.ſatius eſſe principia cibi à decedente febre,quàm reliquias ab incipiẽte excipi, ita ſi longius tempus ſecundum eſt,quàm integerrimo dandus eſt, ſi breue etiã antequàm ex toto integer fiat.ſic itaque definiendum eſt particulare tempus cibi offerendi.ſed quoniam diximus cum Hippo.& Gal.vnum eſſe ſcopum, quod ſcilicet tempus illud quo cibus exhiberi debet, quamplurimùm abſit ab acceſsionis principio, animaduerſione dignum eſt ſcopũ hunc non quid faciendum ſit indicare.nam alimoniæ vnus perpetuò ſcopus eſt, nempe virtutis cuſtodia, vt ſæpiùs diximus. Verùm quemadmodũ de morbi affectione , ac eius vniuerſali ſummo vigore determinauimus,ita etiam de hoc particulari tẽpore diſſerere oportet : dicimus enim hoc cibi offerendi tempus eſſe , quoniam ipſum exhiberi non prohibet, hoc verò non eſſe,quoniam ipſum prohibet,& quoniam inter cętera acceſsionis tempora declinatio non prohibet:quinimò rectiùs dixeris,ſi fatearis quòd minùs prohibet,etenim cibus ſua ratione nũquam morbum iuuabit,vt dictum eſt,ob id cum Hipp. & Gal. concluſimus quatenus ad particularia acceſsionis tempora ſpectat,in hoc duntaxat tempore, cibũ exhiberi debere, vbi videlicet vires abſque eo vſque ad morbi ſummum vigorem ſufficere non valeant;aliàs haudquaquam ipſe offerendus eſſet etiam in ipſa inclinatione.nam vbi ob copiam vel obſtructionem,vel phlegmonem,vel,vt ſemel dicã, humoris alicuius putredinem febris eſt orta, maximo malo eſt cibus , atq; hos quidem nec in inclinatione febris citra noxam nutrias,vt inquit Galenus 10.metho.med. Sumitur itaque ſcopus particularis exhibendæ alimoniæ,ab ipſius acceſsionis inclinatione,non tanquam ipſum exhiberi indicante,ſed tanquã minùs prohibente , quàm reliqua acceſsionis tempora. Quamobrem magnoperè hallucinati ſunt qui crediderunt Hippoc.& Galenum hac in re admiſiſſe tempora indicare,veluti methodici affirmant.licet aliis in locis Gale.illud negauerit. Nos verò in præcedentibus abundè demonſtrauimus,quantum à veritate deuiarint,

Tempus ante acceſſionẽ non indicat cibum dandum eſſe,ſed nõ prohibet.

Cap.4.

Quo accessionis tempore præter inclinationem cibus cum maiori noxa offeratur, ac quomodo in omnibus morbis instituenda sit victus ratio.

Caput L I I.

AT occasione eorum quæ diximus de particulari nutrimenti tempore, non absq; ratione quispiam dubitaret, quo accessionis tempore præter inclinationem, cauenda magis cibatio sit, ceu res maximè noxia? Cernimus enim hac in re non barbaram duntaxat sectantes medicinam, sed eos qui Galeni doctrinam profitentur inter sese non parum digladiari, idque non ob aliud (vt mea fert opinio) quàm quòd parum rectè intellexerint causam, ob quam interdum cogamur iis in temporibus cibum offerre febricitantibus, declinatione non expectata. Conabimur nos propterea breuibus quoad fieri poterit cum eodem Galeno, & Hippocr. illud dilucidare, asserentes primò nullum aliud opportunius particularis cibationis tempus esse, quàm accessionis inclinationem in cōtinuis, & integritatem in intermittentibus, vt paulò ante determinauimus, ob dictas etiam causas, vbi hæc eadem tempora expectari valeant, & vbi fuerint angusta, id perpetuò seruandum esse censemus, quod cum Galeno conclusimus: interim videlicet ad sequentis accessionis principium, quandoque verò ad præcedentis vigorem magis accedentes. Fatemur etiam secundò quòd quocunq; accessionis tempore casus aliquis interuenerit, robur naturę seu virium dissoluens, eodem neglecto tempore, cibum offerre cogimur, instante magis virium custodia, quàm prohibente aliquo accessionis tempore, quemadmodum cum Hippocr. decreuit Galen. commento aphoris. 9 primi libri, etiam de summo totius morbi vigore, quo tempore omnino à victu abstinendum esse præceperat idem Hippocrates, aphorismo octauo eiusdem libri. Esset autem casus hic, animi defectus, seu syncope, aut quiuis alius adeò virium robur dissoluens, vt nutrire omnino cogat, propterea quia vt diximus, hic solus est alimoniæ scopus, nempe virtutis custodia. Porrò quærimus nos, vbi nullus similis interueniat casus, verùm vires ferre inediam non valeant vsque ad accessionis inclinationē, quo tēpore cum minori noxa cibus offerri queat? & quoniam inter cętera corpora quæ minimè inediam ferre possunt, sunt ea quæ natura, seu temperamento calida & sicca existunt, siue ex prima origine talia sint, siue ex victu, & immodico labore, vigiliis, & animi perturbationibus, regione, anni tempore, & cæli statu, talem naturam acquisiuerint: propterea quòd iis aduersissima sit inedia, eáque vehementer lædat, cùm necessariò viribus sint imbecillis, de eisdem præcipuè loquemur, quemadmodum ipsemet Gale. verba fecit 10. meth. med. Quamobrem dicimus eisdem & cum inuasura adhuc sit, & cùm incipiat accessio, cibum offerri debere; si coniectura assequare, eos vsque ad accessionis inclinationem, inediam ferre non posse: nam, vt Galenus inquit, cùm accenditur in his febris propter mordentem acrimoniam, excalfacti, attenuatíque ex sole, & inedia, & laboribus succi, maximum eius remedium est humidum nutrimentum; quanto verò hos citiùs cibaueris, tanto scilicet magis febrem prohibueris, inquit idem Gale. citato lib. 10. meth. med. Quibus ex verbis dicere licebit, corporibus iam dictis, vbi ex prænarratis præsertim causis in febrem incidāt, non modò adhiberi debere humidum cibum, cùm primùm cœperit accessio, aut cùm iamiam inuasura sit, tanquam nutrimentum, verumetiam tanquā maximum remedium existens ipsis excalfactis, attenuatisq; propter mordentem acrimoniam succis, ac ipsi febri, & quanto citiùs exhibueris, tanto magis febrē prohibueris, ob iam dictam causam. Vbi verò propter quampiam causam hoc tempore eisdem corporibus cibus oblatus non fuerit, audacter etiam fatemur cum eodem Gal. in eiusdem accessionis vigore, cibum esse offerendum, quemadmodum ipse testatur citato lib. 10. potissimùm vbi febris admodū valida non sit, ipsúmq; corpus siccum, & squallens, vt posuimus: hos nanque humectante victu, quamprimùm madefacere oportet, inquit 11. eiusdem operis lib. ne vel in febrem

Si quid acciderit vires dissoluens, cibamus neglecto accessionis tempore.

Si solæ vires inediam nō ferūt, initio accessionis cibamus.

Cap. præcit. & cap. 6.

Cap. 4. Cap. vlt. & 10. cap. 5. & 8. cap. 2.

febrem ardentem, vel eadem prætergressa, in hecticam incidant, priusquàm inclinare cœperit accessio. His itaque de causis non modò cum minori noxa, quinimò tanquam maximum remedium existens, humidum alimentum exhibebimus eiusmodi corporibus, interim in accessionum principiis, quandoque verò in earundem summo vigore, inclinatione non expectata, præsertim vbi ex prædictis causis in febrem inciderint, & non ob aliquam inflammationem, aut humorum copiam: perquàm rarissimè verò contingit hæc corpora ob humorum copiam, seu multitudinem febricitare. Quòd si momentanei membri phlegmone cum eiusmodi febre, ac corpore sit coniuncta, omnino æger morietur. nam quod ad phlegmonem, quæ in iis est partibus, spectat, minimè plane est cibandum, quod ad virium infirmitatem, vtique sæpè, vt idem Galenus inquit citato loco, ita necessariò aut vires resoluētur, aut phlegmone augebitur. Sed dices, quid asserendum sit de accessionis incremento, num etiam hoc tempore eisdem quoque corporibus cibum offerre quandoque liceat? Cui responsum sit, hucusq; nec in Hippocratis, nec in Galeni doctrina me illud scriptum reperisse, quòd videlicet febricitantibus quibusdam hoc in tempore aliquādo cibum exhibuerint: quinimò eodem decimo meth. med. Galenus omnino vitare videtur, cùm dixit: {quòd si horror præterierit, ac iam planè febricitent, cibandi id temporis non sunt.} & primo de ratione victus, per hæc verba idem confirmauit, cùm dixit: {sed quoniam in accessionum tum principiis, tum incrementis, ingesta alimonia lædere admodum nata sit, ob id differimus ipsius exhibitionem, quanquā corpus ipsum iamiam indigere videatur.} videtur ergo Galen. his verbis prohibere alimoniam in accessionum incrementis, quoniam hoc tempore admodum lædere nata est, queādmodum in principiis. verùm peracto incremento aduenienteque summo vigore, illud negare non videtur, licet in inclinatione sit optimum, quemadmodum nec ipse Hippocrates quarto de ratione vict. cùm dicebat: {frigentibus ergo pedibus, neque potum, neque sorbitionem, neque aliud quippiam huiusmodi dabis, sed maximū existimato, si id tantisper obseruaueris, donec valde incaluerint, deinde ita quod confert dabis.} Atqui valde incaluerunt ægri in summo vigore, & non in incrementis accessionum, quo tempore paulatim ad extremas corporis partes calor sese expandit, paulatímque incalescunt ægri, quemadmodum in statu calor ex æquo corpus totum occupat, vt liquet eodem primo de ratione vict. & si dices æqualiter etiam prohibere in accessionum principiis alimoniam hoc in loco Gale. asserimus nos satis esse, quòd in incrementis cibum semper interdicant Hippocr. & Galen. nunquam verò admittant; in principiis autem, ac vigoribus, si quandoque prohibeant, interim admittere videantur, vt ex citatis locis patet, ídq; non propter aliud, nisi quòd eo tempore cauenda omnino cibatio sit, tanquā res maximè noxia. Adhæc quem vsum afferat ægrotantibus exhibitus in incremento cibus, queādmodum in principio, & summo vigore probauimus? eo etenim tempore si exhibeatur, neque maximum erit remedium ipsius febris, quemadmodum si in principio fuerit exhibitus, neq; etiam febres prohibebit. insuper nec adeò inhibebit febrem, vt ea aut in ardentē, aut in hecticam non pertranseat, veluti si fuerit in vigore oblatus, & præter id, quod nihil confert, maxima ex eo parabitur noxa, quæ in neutro dictorum temporum si exhibeatur, contingit. Nam augebitur porrò febris, vt decimo meth. meden. liquet, & cùm detineatur ex cibo calor, prohibebit ne sese expandat ad extremas corporis partes, sed diutius in thorace, & corde, ac ventre contineatur, augebitúrque ex eo putredo, seu phlegmone, si ex eisdem febris fuerit orta, quæ omnia spectans Gal. 11. meth. meden. in fine, cùm exiguum fuerit spatium inter præcedentis accessionis summum vigorem, & sequentis principium, tanquam minùs noxium docuit, interim ægrum admodum adhuc calentem nutrire, quandoq; verò iamiam futura sequenti accessione, nulla omnino facta de incremento mentione, non ob aliud quidē, nisi quod in incremento cibatio esset

magis

In vigore quandoq; cibandum.

Si cū viriū infirmitate sit phlegmone in parte principe, mors sequitur.

Quæstio.

Respondet quæstioni.

Cap. 4.

Super text. 46.

In incremētis non dandus cibus.

Text. 39.

Loco citato.

Obiectio, quæ mox diluitur.

Principio, & vigore, subau.

Loco citato.

magis noxia, quàm in dictis temporibus, alioqui parũ rectè præcepisset in eisdem duobus temporibus distinguẽdum esse duntaxat quod minùs sit noxium, si cum minori noxa in incrementis cibus exhiberi posset. Sed adhuc instabis, quî fieri posit vt exhibito cibo in accesionis principio, eædem noxæ, aut fortè plures non inferantur, quàm modo dictæ vbi cibus fuerit in incremento exhibitus? eo magis cùm ipse Galenus docuerit quarto de ratione victus, quòd eo tempore accesionis cibus exhiberi debet, quod magis absit ab ipso accesionis principio, tanquam hoc tempus inter omnia deterrimum putarit. Huic responsum volumus, quòd non modo si in principio fuerit cibus exhibitus iam dictis corporibus, similes noxæ non prouenient, quæ in incremento generantur, aut maiores, & plures, sed vt dictum est, maximum erit remedium humidum nutrimentum exhibitum tum febris, tum humorum, qui propter mordentem acrimoniam excalfacti, attenuatiq; sunt. & si qua noxa fortè generabitur, maius sequetur commodum ex vsu quem præstat, quàm incommodum ex noxa quæ fieri posset. Nec quicquam obstat, quòd citato loco decreuerit tẽpus quo exhiberi debeat alimentum, quàmplurimum distinctum esse debere ab accesionis principio, nanque illud subintelligi debet, vt paulò ante demonstrauimus, vbi vires, ac corpora ferre posint inediam vsque ad idem tempus: quod quidem declarauerat citato libro primo de ratione victus, idem Galenus: quo casu exhibitum in principio alimentum, quemadmodum & in incremento accesionis admodum læderet, & ob id differendum esset, quanquã corpus ipsum iamiam indigere videatur, vt ipse inquit: præsertim vbi ob humorum copiam, aut phlegmonem febricitent. Adhuc obiiceret quispiam aduersus ea quæ diximus de summo vigore, asserens quòd maior noxa sequeretur ex oblato cibo in summo vigore accesionis, quàm incremento, illud probans Hippocratis auctoritate, aphoris. 8. primi libri, dum inquit: {vbi morbus in suo vigore constiterit, tunc victu tenuisimo vtendum est.} si igitur in vniuersali morbi summo vigore per hæc verba vitandum esse cibum omnino præcepit Hippocrates, & non in incremento, simili etiam ratione de vigore particularis accesionis differendum erit. Huic responsum dabimus, similitudinem, quam credũt esse inter hæc tempora, non valere. etenim in vniuersali morborum summo vigore propter tum symptomatum magnitudinem, tum morbi coctionem, vtendum est tenuisimo victu, vt ait Galenus in commento citati aphoris. neque enim oportet naturam distrahere ad alteram nouam coctionem, cùm eo tempore noxiorum humorum coctioni fortiter vacet: & haud ita multo post ipsos sit euictura. at in eo qui particularis accesionis existit, neque adeò symptomatum magnitudo infestat, neque natura eo tempore ita noxiorum humorum coctioni fortiter vacat, ita vt paulò post ipsos sit euictura, cùm in eodem particulari summo vigore materiam superauerit, vt Galenus inquit tertio de præsagit. ex puls. atque fuliginosum excrementum expiratione, & contractione eo tempore expellat. Quapropter per alimentum eadem natura ac virtus non distrahitur ad alteram concoctionem, videlicet ipsorum alimentorum. est insuper & eadem materia exigua valde, collatione facta ad eam, quæ in vniuersali summo vigore cõcoquitur, qua etiam ratione non adeò impeditur: præter id quod eadem sequuntur commoda, quæ paulò ante dicta sunt: quanquã & hoc etiam tempore vbi vires deficiant, cibare non inconuenit, vt dictum est. Ex iis itaque liquet cauendam esse omnino cibationem in accesionum incrementis, ceu rem maximè noxiam existentẽ, etiam in iam dictis corporibus, quæ (vbi oporteat) nedum cum minori noxa quàm in incrementis, verumetiam magno cum emolumento in principiis, ac vigoribus earundem accesionum perpetuò exhibetur. Sed iterum obiicies, asserens hoc falsum esse eiusdem Galeni auctoritate, citato decimo meth. meden. vbi verba faciens de eiusmodi corporibus, ac febrientibus dicebat: {illos verò omni certè tempore, sed potisimùm per inclinationem.} addas tu, nutrire poteris. ergo videtur admittere in ipso etiam

Altera obiectio.

Super text. 114.

Respondet obiectioni.

Loco citato.

Tertia obiectio.

Diluitur obiectio.

Cap. 7.

Quarta obiectio.

Cap 5.

incremento alimoniam, dicens omni certè tempore. Huic dicas primò Galeniusmodi corporibus omni certè tempore cibum concedere, eorum videlicet, in quibus paulò ante cibum concesserat, & non eo in quo cibum offerre vitauerat, hoc est incremento. Vel dicas omni certè tempore hęc corpora nutrienda esse, sed potissimùm per inclinationem, in cæteris verò temporibus, si cibus offeratur, minori cum noxa, aut (vt rectiùs dicam) citra noxam exhibebitur in principiis, seu vigoribus, maiori autem, aut saltem non citra noxam, in incrementis. in hoc nanque tempore semper maiori cum noxa, quàm in principio, & summo vigore cibus adhibetur, vbi laborantes inediam vsque ad inclinationem ferre non valeāt, id quod paucissimis quibusdam verbis, nescio quo diuino furore percitus, confirmauit Celsus cap. 5. lib. 3. cùm dicebat: {si tamen propter infirmitatem necessitas vrget, satius esse consistente iam incremento febris aliquid offerre, quàm increscente, satius esse instante quàm incipiente, cùm eo tamen vt nullo tempore is qui deficit non sit substinendus.} Quamobrem nedum in prædictis corporibus (licet in his potissimùm) idem in exhibendo nutrimento seruare oportebit, sed cæteris omnibus, in quibus protinus in primo, secundó ve die, vires imbecillæ cernuntur, licet rariùs accidat. accidit tamen interdum, vel propter ægrotātis malum corporis habitum, vel propter senium, nonnullis verò fatigatio, vel tristitia, vigiliæq; pręcesserunt, & inedia, & per totum sequuta est diem; item febris priusquàm homo cibaretur circa vesperam occupauit, & nox insomnis est acta, & propterea vires imbecillæ redditæ, vt eodem decimo meth. scriptum est. Sit porrò cibus, qui eisdem temporibus exhibetur, non copiosus, sed modicus, humectandi vim habens, & qui facilè concoquatur, ita vt non modò vt nutrimentum, sed vt remedium conferat. Itaq; victus species seu forma, modo quo diximus, instituenda erit, morbi summum vigorem, ac ęgrotantis vires simul spectans. Deinceps si pertransiri summum incrementū sine omni cibo posse noueris, ægrum in cibi abstinentia seruato, sin exiguum adminiculum requirant vires, talis victus adhibendus erit, quo sperare possis eas perdurare posse totum tempus intermedium vsque ad morbi summum vigorem, vtputa tenuis. At si maius requirant vires adminiculum, tantum adiicere ad nutrimenta oportet, quātum fuerit de robore virium immutatum, ac plenior victus adhibendus erit, tantum scilicet, quantum virtus imbecillior expostulat. ab his denique scopis nutrimenti, diuersa species, seu forma desumitur, cuius copiam maiorem licebit adhibere in morbi principio, atque incremento, at in summo vigore minorem, & interim (si vires ferant) minimam, atque ita victus formam eo tempore etiam immutare quandoque, quam victus formam si adeò exquisitam artificiosa quadam coniectura non assequaris, ad paulo pleniorem victum declinare potius, quàm ad tenuiorem nitaris, tanquam minus malum: eritq; talis cibus offerendus in his febribus ex putredine ortis, quæ vnam duntaxat à principio ad finem vsque accessionem habent, tempore quo consueuerunt cibari, ac potissimùm eo, quo morbum faciliùs tolerant, in his verò quę plures habent accessiones, in inclinatione, si continuæ fuerint, in integritate, si intermittant, & vbi spatium fuerit angustum, inter vigorem præcedentis accessionis, & principium futuræ, interim ad vnum, quandoq; ad aliud tempus magis accedere licebit, prout suprà cum Galeno conclusimus. Quòd si propter virium imbecillitatem tanto tempore inediam ferre non possint, in accessionum principio sępiùs, interim verò & in earum summo vigore cibum offerre licebit, incrementum vitantes: quamuis vbi ob aliquem casum virium robur dissoluatur, omni certè tempore cibus sit offerendus. Verùm non propterea damnandi sunt nostri temporis medici, qui in primis morbi diebus, primo videlicet, aut ad summū secundo, tenuiori vtuntur victu in omnibus ferè morbis indifferenter, vbi exactè eorundem morborum natura non fuerit cognita, modò eadem cognita confestim conueniens victus forma, seu species, vsque ad morbi summum vigorem instituatur, eam

amplius

Respōdetur obiectioni.

Loco citato.

Non improbandi medici, qui initio tenuiorē victum præscribunt.

amplius non immutãdo præterquàm in quantitate, & interim in qualitate seu specie quoque eo modo quo diximus, ni aliquid interuenerit. etenim vires eo tempore validę sunt, & corpora vtplurimùm crudis succis, ac cibis referta, nec adeò facile est morbi naturam, aut etiam febris statim in prima die exquisitè dignoscere. nam ipsemet Galenus dicebat octauo meth. meden. {ego verò nec in omnibus ægrotantibus fateor exactè me scire in prima die affectum, nec vllam diariam me febrem posse fugere.} poterit etiam & morbus talis esse natura, vt eodem tenuiori victu indigeat, & ita quoq; nihil in victu peccabant, non propterea negantes satius esse talem victus speciem à primo die ęgrotantibus, & præsertim febrientibus instituere, qualis expedit, habita eiusdem morbi, seu febris exacta notitia, ac perceptis ægrotantis viribus.

Cap. 3.

Quomodo eorum quæ indicant magnitudo spectanda, & quotuplex ea sit: ac qua ratione vbi plures coeant indicationes magnæ, inter se conferendæ sint.

Caput **L I I I.**

CVNCTA quæ circa ægrum spectari debent pro febrium curatione, ac eorum quæ conducunt inuentione, tam si medicamenta, quàm si alimenta fuerint, satis supérque cum Hippocr. & Galeno exposuisse puto. Sed quoniam non satis hæc esse censet Galenus, sed inspicere etiam semper conuenit, quando indicationes omnes secũ consentiant, & quando inter sese dissentiant, vt ipse ait: omnibus enim consentientibus vnam prorsus victus speciẽ constituemus, dissidentibus verò inter se quæ valentiores ac plures sint, præferemus, ita vt victus species quam hæ præscribunt, præferatur; sic tamen vt ne contraria sit neglecta, vt liquet octauo metho. meden. id quod etiam seruari perpetuò iussit in inueniendis, ac adhibendis medicamentis, 7. 9. 10. & 11. eiusdem operis lib. etenim vbi ambiguitas, pugnáque indicationum inter se oritur, eodem auctore, tum numerum indicationum, tum magnitudinem, simul conferas oportet, nihilq; in contrariis indicationibus, vt ipse Galenus inquit, tam competit expendi, quàm magnitudinem eorum, quæ ad indicationem coierunt; propterea quomodo hæc indicationũ magnitudo inuestigetur, & qua ratione cum aliis conferenda sit, ac præferenda, vbi eædem indicationes pugnabunt, differere oportebit, postquàm abundè tractauimus quid faciendũ sit, vbi omnes consentiant: quibus dilucidatis huic nostræ methodo extremam manum imponemus. Quocirca indicationum potestates rectè examinabis, vbi magnitudinem eorum, quæ ad indicandum coierũt, intelligas. non est autem in omnibus rebus, vnius rationis ipsius maioris natura, eodem Galeno teste, tertio de sanitate tuenda, sed alibi pro viribus & quasi dignitate rei, alibi pro ipsius propria essentia spectanda est. idem confirmare videtur octauo meth. meden. sub his verbis: {porrò nihil in contrariis indicationibus tam conuenit expendi, quàm magnitudinem eorum, quæ ad indicationem coierunt, quam vtique ex libro de sanitate tuenda, duplicem esse ostendimus; alteram quæ ex ipsorum quæ indicant dignitatibus censetur, alteram quęex ipsorum, vt sic dicam, propriis substantiis, spectetur, quas ex conferendo cum mediocri, & quod secundum naturam est, seu naturali habitu, accipiendas esse testati sumus.} Longè tamen diuersa ab his de indicationum magnitudine scripsisse cernitur idem Galenus vndecimo metho. meden. dum dixit: {vbi verò secum pugnauerint indicationes aliquæ, superiùs comprehensa methodo, ad ea quæ agenda sint inuenienda, vtendum esse, perpensis scilicet eorum quæ indicant tum magnitudine, tum dignitate. ostendimus enim eligendas eas indicationes esse, quas digniora, maioráq; indicantia præscribent. at dignitatem eorum vel vitæ, vel sanitatis respectu iudicandum, magnitudinem verò duplicem esse, vel propriæ substantiæ ratione, vel declinationis à naturali habitu.} hanc verò methodum cõscripserat tum citato

Cap. vlt.
Cap. 12.
Cap. 13.
Cap. 1.
Cap. 3.

Indicationũ magnitudo ex dignitate eorum, quæ indicant, & propria essentia.

Cap. 9.
Cap. citato.
Cap. citato.

citato libro octauo de methodo medendi, partim etiam & nono, & decimo. Porrò hîc videtur non in vno duntaxat sibimet pugnare Galenus, nam citato octauo methodi medendi, & tertio de sanitate tuenda, magnitudinem tanquam genus quoddam diuidebat, in eam quæ censetur ex dignitatibus eorum quæ indicant, & eam quæ spectatur ex propriis substantiis eorundem, hoc verò in loco, magnitudinem seorsum à dignitate perpendendam esse præcipit. insuper citatis locis magnitudinem distinctam ab ea quæ ex dignitatibus censetur, seu viribus eorum quæ indicant, vnam esse ait, quæ ex propriis essentiis, seu eorum quæ indicant substantiis spectatur, hic verò duplicem esse magnitudinem fatetur, vel propriæ substantiæ ratione, vel declinationis à naturali habitu; citatis etiam locis eas quæ ex propriis substantiis spectantur, ex conferendo cum mediocri, & quòd secundum naturam, desumendas esse præcepit, hic verò alteram dixit esse magnitudinem per declinationem à naturali habitu, seclusam ab ea quæ est ratione propriæ substantiæ. Horum primùm facilè conciliabimus, si dixerimus tertio de sanitate tuenda, & octauo methodi medendi, vniuersaliùs sumpsisse magnitudinem eorum, quæ indicent, & vt quoddam genus commune vtriusque magnitudinis, tam illius quæ spectatur ex dignitate eorum, quæ indicant, quàm alterius quæ ex propriis substantiis desumitur. sunt etenim magnæ ambæ indicationes, quæ ex ipsis desumuntur. libro verò vndecimo methodi medendi, perpendendam esse eorum quæ indicant tum magnitudinem, tum dignitatem, asseruit; specificè magis subintelligens magnitudinem; sumens tamen nomen generis, vt eam distingueret ab ea, quæ pro dignitate capitur, non negans quòd magnitudo generaliùs sumpta sit vtrisque communis tanquam genus. At non perinde facile est reliqua conciliare. pro quo animaduertendum, quòd ipsa magnitudo quæ ex aduerso distinguitur ei, quæ pro viribus, & quasi dignitate rei spectatur, potest sola seorsum existere absque aliis magnitudinibus eiusdem rationis, aut alterius, sed cum aliis duntaxat indicationibus complicari, quæ nullo modo magnæ sunt; potest insuper coire, tum cum reliquis magnis indicationibus eiusdem generis, tum etiam cum his quæ pro dignitate magnæ sunt. adhæc id quod dignitatis magnum dicitur, ratione etiam propriæ substantiæ magnum, paruúmve esse potest, tam si seorsum consistat, quàm si cum aliis complicetur, id quod manifestè Galenus declarauit citato tertio de sanitate tuen. Vbi exemplum ponens lassitudinis, quæ phlegmones sensum præfert, cum ea quæ vlcerosa seu excrementosa dicitur, si inuicem copulentur, dicebat dignitate maiorem esse primam. demum subdit: vtraque tamen ipsarum sic propria ratione essentiæ magna, paruáque esse potest, vt si sola seorsum constiterit, vtraque quoque ipsarum potest cum aliis copulari magnis, & potest seorsum consistere. Verùm vbi seorsum consistant, coeuntes tamen cum aliis indicationibus, ac indicantibus non magnis, vna pro viribus, & quasi dignitate indicantis maior dicitur, reliqua verò pro propria essentia eius quod indicat, vt ibidem liquet. vbi verò simul coeant, id quod magis in indicando pollet, explorandum est. modum verò idem Galenus ostendit eodem loco, vbi continuans adhuc sermonem de iam dictis lassitudinibus dicebat: { si igitur vtraque pari interuallo à naturali habitu, seu ab eo quod secundum naturam est, recessit, quæ phlegmones similis est, præcipuam curationis solicitudinem ad se conuertet, vtpote dignitate pollens, sin exiguè quæ phlegmones, plurimum quæ vlceris sensum repræsentat, à naturali habitu recessit, æstimandum num tantum superet magnitudine vlcerosa, quantum quæ phlegmone similis est, viribus, an minùs, an magis, atque ita quod pollet explorare, quòd si æqualiter pollentes videris, pari studio vtrique consulendum, atque ratio hæc perpetua sit omnium coniugatorum affectuum.} Hanc eandem sententiam, scilicet vbi plura coeant, quæ ob eorum magnitudinem indicent, ac contrarium exigant, confirmauit idem Galenus octauo methodi medendi, cùm dicebat: { Porrò

Locis citatis Galen. sibi ipse repugnare videtur.

Conciliatio locorũ Gal.

Loco citato.

Loco citato.

nihil in contrariis indicationibus tam conuenit expendi, quàm magnitudinem eorum quæ ad indicationem coierunt.} dixit nanque eorum numero plurali, deinceps hanc magnitudinem duplicem eſſe in libro de ſanitate tuenda, ſe oſtendiſſe fatebatur, & declarans inſuper hanc duplicem magnitudinem, ſubdebat alteram quæ ex ipſorum quæ indicant dignitatibus cenſeatur, alteram quæ ex ipſorum, vt ſic dicam propriis ſubſtantiis ſpectetur; & addit, quas iterum in numero plurali, & non dixit quam, in ſingulari, ex conferendo cum mediocri, & quod ſecundum naturam eſt, accipiendas eſſe teſtati ſumus. quando itaque plura coeunt, quæ ob eorum magnitudinem indicant, ac contraria expoſtulant, eorum ſubſtantias ſpectare oportet, collatione facta ad id quod ſecundum naturam exiſtit, hoc eſt quantum eorum quodlibet à naturali ſtatu receſſerit. quantum enim quodque à naturali ſtatu receſſerit, ad tantam magnitudinem morbus peruenit, inquit idem Galenus, primo de arte curatiua ad Glauconem. hoc etenim inuento, eadem ratio ſeruanda erit in curatione perpetuò, quam docuit in paulò ante citatis verbis, tertio de ſanitate tuenda, libro verò vndecimo methodi medendi, eaſdem indicationes, quas digniora, maioráque indicantia præſcribunt, tam ſi inſimul complicentur, quàm ſi cum aliis indicationibus copulentur non magnis, vbi ſecum pugnauerint aliquæ, particularem magis modum eas perpendendi docuit, ab eis tamen quæ citatis locis præceperat non recedens. Docebat enim primò quomodo iudicanda ſit dignitas eorum, quæ indicant; quòd videlicet vel reſpectu vitæ, vel reſpectu ſanitatis, vt vires vbi indicant, earum indicatio digna eſt reſpectu vitæ, febris autem indicatio digna reſpectu ſanitatis: & ob id nono de methodo medendi, præcipiebat quòd virtus omnium prima eſſet cuſtodienda, vtpote quæ dignitate magis pollet, à virium indicatione proximam eſſe, quæ ab affectibus, quos curare proponimus, datur, deinceps reliquæ. ſubdebat poſtmodum eodem vndecimo: { magnitudinem verò duplicem eſſe, vel propriæ ſubſtantiæ ratione, vel declinationis à naturali habitu: non quòd hæc magnitudo quam ex aduerſo diſtinxerat paulò ante, ei quæ ex dignitate ſumitur, re ipſa duplex ſit, ſed quòd ea non ſemper vno duntaxat modo perpendenda ſit, ſed duplici, vno modo ſi ſola ſeorſum conſiſtat, pugnaueritque cum aliis indicationibus non magnis, & ita ſpectanda eſt ratione propriæ ſubſtantiæ, quoniam non comparatur alteri magnæ indicationi: hanc etiam noſcendam eſſe magnitudinem ex propriorum ſymptomatum quantitate, ſeu magnitudine præcepit, libro tertio de criſibus, & libro de conſtitutione artis medicæ: ſecundo modo iudicanda erit per declinationem à naturali habitu, vbi videlicet cum aliis coeat magnis indicationibus, ſecúmque pugnauerint. nam aut æquè ab eo recedunt, & ita vtrique pari ſtudio conſulendum, aut magis, aut minùs, quo caſu magis de vno quàm de altero ſoliciti eſſe debemus, præcipuam ſemper curationis ſolicitudinem ad ſe conuertens, id quod maiori interuallo à naturali habitu receſſerit, vel licet pari interuallo receſſerint, polleat tamen vna altera dignitate. nam & hæc etiam dignitatis magnitudo ratione propriæ ſubſtantiæ quandoque magna eſſe poteſt, nec aliter perpendenda erit, quàm per receſſum à naturali habitu, tam ſi ſeorſum conſiſtat, quàm ſi cum aliis coeat ratione propriæ ſubſtantiæ indicationibus magnis, & hæc ratio perpetua eſt omnium coniugatorum affectuum, inquit Galenus, præcitato libro tertio de ſanitate tuenda. Ex quibus liquet, quòd quamuis ſpeciatim magis definiuerit harum magnitudinum naturam, libro vndecimo de methodo medendi, Galenus non propterea aliud re ipſa per eaſdem intelligere voluit, quàm id quod de eiſdem diſſeruerat citato libro tertio de ſanitate tuenda, & octauo methodi medendi, neque in his ſibi pugnantia ſcripſit. Sed non ab re quiſpiam quæreret, quomodo citatis locis Galen. duplicem tantùm eſſe magnitudinem determinarit eorum quæ indicant, eámque eſſe ſpectandam vel ratione dignitatis, vel ratione propriæ ſubſtantiæ, ſi quarto de methodo medendi, aſſerit non

Loco citato. *Cap. 1.* *Cap. 13.* *Cap. citato.* *Cap. 4.* *Cap. 16. & 18.* *Cap. 9.* *Loco citato.* *Obiectio.* *Cap. 6.*

vlcera,

vlcera, vulneráque duntaxat, verumetiam reliqua omnia vitia grauia magnáque posse reddi trifariam. Nam vel propter afflictæ partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel propterea quòd sunt cacoëthe, & paucis quibusdam interiectis illud confirmauit asserens: { nam cùm triplici genere morbus quisque sit grauis, aut propter præcellentiam partis, aut propter affectus magnitudinem, aut propter ipsius cacoëthiam. } necnon & septimo eiusdem operis libri, de affectus magnitudine verba faciens, quòd videlicet ea perpendenda sit, dicebat: { ea triplex est, alia quæ ex læsæ actionis præstantia spectatur, alia quæ ex propria affectus essentia, & tertia præter has, quæ ex facultate quæ læsum corpus gubernat, æstimatur. } Dicas perpetuò magnitudinem eorum quę indicant, duplici tantùm ratione spectandam esse, nempe vel ratione virium, seu dignitatis, vel ratione propriæ essentiæ, seu substantiæ. & sicubi Galenus plures conscripserit, clarioris doctrinæ gratia, de eis speciatim magis verba fecit, tamen omnes ad iam dictas duas reduci, atque semper sub eis contineri voluit: & propterea cacoëthia, si ob magnitudinem quandam indicat, erit ratione dignitatis: quare sub ea continebitur. Si autem eadem quoque magna fuerit ratione propriæ essentiæ, vtraque ratione indicabit, vt paulò ante demonstrauimus. Similiter ea magnitudo quæ æstimatur ex facultate, quæ læsum corpus gubernat, ad eandem reducitur magnitudinem, quæ ratione dignitatis capitur. Sed quod mihi admodum difficile videtur, est concordare eiusdem Gale. dicta de triplici magnitudine ipsorum affectuum. nam quarto de methodo medendi, vt paulò ante annotauimus, pro tertia affectus magnitudine connumerabat cacoëthiam, septimo verò eiusdem, non ex cacoëthia, sed ex facultate, quæ læsum corpus gubernat, æstimandam esse dicebat. fateor mehercle diu fatigasse pugnantiam hanc, ac diu etiam laborasse pro ea soluenda, dicam tamen quid sentiam. Appellant medici vlcera, quæ omnibus ritè decentérque factis tamen non sanantur Græcè κακοήθη, nos maligna, contumacia, rebelliáve dicimus, vt liquet quarto methodi medendi, libro verò primo de morbis vulgaribus, fatetur Galenus sibi constare esse morbum κακοήθη, vbi cùm rectè omnia administrantur, nihilo fit mitior. constat insuper apud omnes medicos tales morbos ob vitium, seu humorum corruptelam fieri, ac generari, siue in vniuerso corpore, siue in quibusdam partibus, aut in vna duntaxat corrumpantur, propterea quòd virtus eos haudquaquam euincere, domare, ac concoquere valet, & assimilare. Hanc facultatem puto Galenum intellexisse per eam quæ læsum corpus gubernat, diuersam siquidem ab eis quæ in tribus principibus partibus resident: est autem ea alteratrix, seu immutatrix facultas, quæ singulis partibus communis existit, est etiam cuiusque propria. Quapropter & in quibusdam determinatis, & in vniuerso corpore lædi, seu vitiari eam contingit, qua taliter corrupta, aut particularis quispiam morbus κακοήθης, siue malignus generatur, aut quispiam alius vniuersalis etiam in vniuerso corpore. Ex quibus cuiuis patere arbitror, idem ferè esse dicere quòd quidam magni reddantur morbi, propterea quòd sunt κακοήθεις, quòd asserere vitiatam esse facultatem, quæ læsum corpus gubernat, atque eam æstimandam esse, cùm ex eiusdem vitio, vt diximus, humores corrumpantur, ex quibus maligni contumacésque morbi originem ducunt.

Cap. 12.

Diluit obiectionem.

Gal. magnitudines plures sub duabus complexus est.

Gale. aliter atque aliter de triplici magnitudine affectuũ. 4. meth. c. 6.

Cõciliatio locorum Galeni.

Cõmenta. 3. super text. 1.

Nonnullis exemplis, ratio spectandi indicationum magnitudines, examinatur.

Caput LIIII.

VT verò communis hæc ratio, omnium quæ inter se complicatæ sunt contrariarum indicationum, magis pateat artis medicæ tyronibus, pluribus exemplis eam examinandam esse duxi, atque primò in morbis ipsis, vbi simul coeant, siue contrarij, siue non contrarij sint, in quibus omnibus eiusmodi complexioni-

Cap. 9. & cap. 12.

Primus scopus in complexibus indicationũ.

bus triplex tibi propositus scopus, seu finis erit, Galeni auctoritate, tertio, & septimo methodi medendi. Primò nanque æstimare debes à quo maximè affectu discrimen ægro impendere videatur. secundò quid, quæve ex his, causæ rationem obtineant, & quæ ab ipsis efficiatur. Tertiò, quæ sanari ante alia possint, & quæ non possint. Vbi enim à quoquam affectuum periculum non leue instat, ad id quod vrget dirigi primum curantis consilium debet. nam affectus vnde primum maximéque periculum homini imminet, hic primus curari debebit, interim verò non primus modo, verumetiam solus, quemadmodum exempla ponit Galenus eodem tertio de methodo medendi, de capite musculi puncti, & superueniente conuulsione, quæ nulla conuenientium medicamentorum vi remittatur. præciso etenim per transuersum toto musculo, conuulsionem sanabis, licet aliquem ex particulæ motibus vitiaueris, similiter etiam cùm è vena, vel arteria sanguis immodicè profluat, cogimur interdum totum vas præcidere, & etiam neruum punctum vbi conuulsiones vel deliria, aut etiam ambo magna, ægréque sanabilia superuenerint. Est itaque in hoc curationis consilio, quod ab vrgente initur, affectus magnitudo semper perpendenda, cùm ex his maximè ac primùm ægro periculum immineat, vt diximus, quacunq; ratione magni fuerint. Vbi etenim inuicem copulentur morbi quidam, eatenus habebunt communem indicationem curationis, quatenus copulabuntur. vel nobis scilicet ad id quod magis vrget obuiantibus, non tamen alterius cura omnino posthabita, vel omnibus pari studio auxiliantibus, vbi videlicet æquè vrgeant, & magni sint, perquàm rarissimè autem, vt dictum est, quandoque solum, etiam vbi maximè vrgeat, curamus. Sic itaque si quispiam morbo laterali, ac sanguinis sputatione laboret, qui contrarias exigunt curationes, ad id quod vrget magis obuiare oportet, non omnino posthabita etiam alterius curatione, vt inquit Galenus commento aphorismi 16. primi libri. similiter siquis febricitauerit, & aqua intercute laborauerit, ad ambos affectus respicientes, qui quidem contrariam exigunt curationem. vtrique eorum solerter resistimus, sicut & in aliis omnibus pariter copulatis, vt ibidem testatur Galen. Atqui solerter omnibus talibus resistimus, vt si æquè vrgeant, omnibus pari studio auxiliemur, si verò vnus altero magis vrgeat, huic primo & magis auxiliabimur, altero tamen omnino non neglecto; hæc verò curationis prælatio fiet, eodem Galeno teste, octauo methodi medendi, aliàs vtrisque in vnius auxilij materiam mixtis, aliàs seorsum sumptis. Secundo loco existimandum esse proposuimus, quid ex iis quæ copulantur causæ rationem obtineat, & quid ab ipso efficiatur, ita vt id augere aut gignere reliqua possit, reliquum verò vel gignatur, vel incrementum ab eo accipiat. etenim manente adhuc eo affectu, qui velut causa alium excitauit, hũc priùs tolli expedit. Nam omnino in omnibus, in quibus effectrix causa adhuc manet morbis, ab hac exordienda curatio est, inquit Galenus quarto methodi medendi, quemadmodum abundè etiam in præcedentibus à nobis demonstratum est. quapropter vbi aliud efficiens est, aliud quod ab eo efficitur, ipsa causa spectanda erit, vt liquet eodem septimo methodi medendi. Si verò in complicatis hisce affectibus, vnus rationem obtineat eius sine quo non, ita vt reliqui affectus sanari non possint, eo non curato, ipse verò ante alios curari possit, ordo spectandus est, quid ante quod videlicet, vel quid cum quo, vel quid post quod sanari possit, eodem Galeno teste, citatis lib. tertio, & septimo de methodo medendi. At si non plures fuerint coeuntes morbi, sed is vnus sit, verùm qui contrariam indicationem subiiciat, aut naturali laborantis temperamẽto, aut ei quod nunc acquisierit, præterea ætati, consuetudini, regioni, anni tempori, & cæli statui, ita vt pugna indicationum inter se oriatur, hoc etiam casu magnopere opus est tum numerum indicationum, tum magnitudinem simul conferre. Exempli gratia, si quispiam febre correptus fuerit, qua ratione victum requirat, qui refrigeret & humectet, reliqua verò contraria expostulent, nisi quispiam ita indica

Cap. vlt.

2. Scopus in indicationũ complexibus considerandus.

Cap. 4.

Loco citato.

3. Scopus de ordine curandorum.

Loc. citatis.

Si vnus morbus plures offerat indicationes.

indicationum potestates examinet, nequeat sane mensuram victus inuenire. Nam cùm refrigerandum, humectandúmque esse febris perpetuò indicet, reliquorum verò cuiusq; concors indicatio fuerit, nullum exhibetur negotium. nam humectantia, refrigerantiáque exhibenda sunt non solùm, sed etiam nec leuiter hæc, nec vtcunque facienda, imò planè magnoperè ac vehementer omnibus scilicet indicationibus idem dictantibus. vbi autem discors, pro pluribus ac potioribus formari victus ratio debebit: quippe quæ à febre sumitur indicatio, ea reliquis, quando omnes contrarium faciundum indicabunt, numero quidem inferior est, magnitudine tamen quę ex dignitate, aut potestate spectatur, superior, potissimùm si longe à natura recesserit. nam tum duplex magnitudo illi accedit, siquidem & quia febris plus cæteris omnibus solicitos nos habet, & quia præterquàm quòd febris est, etiam illi magnitudo notabilis accessit, idcirco contrarias indicationes inducit, atque obumbrat: sin verò parua fuerit febris, fas est reliquas omnes indicationes vnà coniunctas cum ea conferri atque expendi; ac siquidem pares videantur, neque febris indicatio præfertur, neque etiam reliquorum, imò media victus ratio, vbi ita se corpus habet, eligenda erit; ita vt neque humectandum refrigerandúmque sit, vt febris desiderat, neque calfaciendum & exsiccandum, quemadmodum reliqua præscribunt. sin altera indicatio exuperat, tantum recessisse à temperato & medio victu par est, quantum ea quæ pollent, sua contraria superant; qua de re tum exercitatum in his omnibus, tum natura prudentem esse medicum conueniet, quò cuiusque indicationis potestate diligenter considerata, omnibúsque inter se collatis, vnam idonei victus summam, quæ laboranti sit, comparet, vt liquet octauo de methodo medendi: quo loco duorum hominum febre laborantium ponit exemplum, qui, licet in regione nati, ac educati sint temperata, in diuersis tamen febre corripiantur, ac diuersa quoque indicantia pro victus institutione contineant. idem quoque seruari debet in victus forma, ac eius quantitate. nam si febris peracuta fuerit infrà septimum videlicet iudicanda, qua ratione tenuis victus febrienti exhibendus sit, vt ptisanæ cremor, & eius quoque exigua quantitas, verùm consuetudo, ætas & tempus anni, aut etiam ipsa per se sola consuetudo aliam victus formam, seu eiusdem maiorem copiam requirat, cùm semper seruandam esse in ægris consuetudinem præcepit Galenus, & quantum ipsius ptisanæ ingerere oporteat ab ipsa consuetudine sumenda sit indicatio, vt liquet primo de ratione victus in morbis acutis. propterea ab hac indicationem sumentes alia victus forma, quam morbus requirat, immutanda erit, aut saltem eiusdem quantitate adaucta, dignitate pollens in hoc indicatio quæ à consuetudine sumitur, etiamsi febris aliam admittat victus rationem. Item vbi quispiam affectu aliquo laborabit, qui pro sui curatione, vacuationem requirat, vires autem extrema imbecillitate laborent, adeò vt nullam notatu dignam ferre possint vacuationem, cùm indicantia contraria sint, indicationes aduersentur, pariter & indicata, dicimus cum Galeno nono methodi medendi, quòd toto illo tempore quo vires reficimus, eorum quæ affectum sanent nihil planè ægrotanti exhibebimus. quicquid enim indicationi, quam vires præbent, aduersatur, id secundi est loci, ac posterioris iis, quæ illæ præcipiunt: dignitate nanque ipsæ præualent, & propterea quæ ipsis aduersantur dicebat Galenus citato loco, aliquando administranda prorsus non sunt, vt in hoc casu, aliquando paulatim seu modicè, & quoniam à virium indicatione proxima est, vt ipse refert, quæ ab affectibus, quos curare proponimus, datur, vbi eo roboris perueniſſe eas coniicimus, vt nihil, aut parum ex vacuando sint lædendæ, tum quoque ad affectus curationem est accedendum. nanque si abundantia paulo viribus superior fuerit, vtique ex moderata vacuatione, adeò nullum accedit viribus incommodum, vt etiam maximum comparetur commodum, eo quòd eas premebat, sublato, eodem Galeno teste citato loco. Rursus laboret quispiam affectu quopiam, qui pro eius

Cap. vlt.

Super text. 20. & 21.

Cap. 13.

curatione multa vacuatione indigeat, ídque vel vena incisa, vel purgatione, vires verò adsint laboranti non adeò extrema imbecillitate, imbecillę tamen, vt ex tanta inanitione resoluantur, sit porrò affectus hic humorum corruptela: quod enim corruptum est, id alienum à natura existit quod tale est, id se auferendum dictat, quinimò quod omnino alienum est, nulla fieri ratione potest, vt id naturæ suæ gratiam recipiat, sed educere id quamprimùm est tentandum, Galeno auctore, quarto de sanitate tuenda. verùm vbi perinde fuerit æger viribus imbecillis, vtique quod affectus remedium est, id cum virtutis custodia pugnat, siquidem affectus, vt diximus, vacuandum esse præcipit, ídque vel vena incisa, vel purgatione, harum autem neutram ferunt imbecillæ vires: quoniam verò in eiusmodi repugnantiis incerta succurrendi ratio est, aliàs insanabilis omnino affectus relinquetur, aliàs spatio & ægre sanari poterit: ídque si magnum nactus sit medicum. Quapropter vbi indicationes, ac indicantia ita sibi aduersantur, & paulatim quod vitiosum est vacuare, & paulatim inuicem quod salubre est, pro eo reponere oportet. vocant autem medici eiusmodi vitiosi succi curationem Græcè ἐπίκρασιν, hoc etenim casu cùm vires non extrema imbecillitate laborent, ea quæ ipsis aduersantur, modicè & paulatim administranda sunt, & non prorsus vitanda, vt in eo quem ante hunc posuimus. id etiam confirmauit idem Galenus libro de curandi ratione per venæ sectionem, dum inquit. {Vbi ergo multa euacuatione est opus, verùm vires sunt imbecilliores, in his euacuationem partiri expedit.} Amplius cùm tria sint illa prima quæ in febribus ob putredinem ortis agendorum indicationem nobis præbeant, ad quæ attentum te esse oportet in prædictis febribus curandis, vna quidem febris ipsa, altera effectrix eius causa, & tertia ægrotantis vires, quorum prima duo submouenda sunt; tertium verò est tuendum; & ideò oportet vt cùm viribus tum febrem, tum causam inuicem conferas, vt inquit Galenus decimo de methodo medendi, vbi horum indicationes pugnabunt, quæ inter eas præferenda sit, nempe quæ cæteris sit valentior, hanc magis sequaris oportet, non tamen cæteras negligens, hinc doceberis, primùm causam, febrémque profligare, vbi videlicet conieceris harum remedia vires posse ferre. rursus primùm roborandas vires esse, vbi hæ imbecilliores fuerint, quàm vt causæ, febrísque præsidia sustineant. Si verò causam ad febrem compares, plerunque causæ maior est vis: quamuis aliquando fieri possit, vt ea sit febris magnitudo, quæ præsentem perniciem nisi occurras, offerat. quo casu oportebit hac priùs summota, deinde ad causam accedere, quapropter vbi in idem consentiant, & quę febrem extingunt, & quæ causam oppugnant, in quod vtraque conspirant cùm vnum sit, sine cunctatione agendum est. sin febris, quæ iam accensa sit, sanatio, causam quæ hanc excitauit, est auctura, aut quæ causam summouent, febrem exasperabunt, diligens habenda consideratio est de remediorum specie, vt inquit Galen. citato loco. Hinc colligas, quòd vbi quispiam febre laboret ex putredine orta, quæ mediocris sit, ac vires valentes fuerint, quæ à causa sumitur, indicatio præferenda est, vt paulò ante conclusimus: interim autem ea quæ à febre desumitur haudquaquam negligenda. si verò febris perinde magna sit, vt ægro fuerit intolerabilis, adeò vt præsentem perniciem, nisi occurras, afferat, viribus adhuc validis existentibus, adhibenda priùs sunt, quæ febrem extinguunt, cùm eius indicatio maior, ac valentior fuerit, non solùm dignitatis ratione, verumetiam & propriæ substantiæ. Quare eadem præferenda erit, causam adhuc non contemnendo, sed ea extincta, deinde ad causam accedere oportet. Sed dices, si magna fuerit febris, & causa, ita vt ambo propter earum magnitudinem indicent, & vires non amplius robustæ, sed imbecillæ, adeò vt dictorum auxilia ferre non valeant, quam dicemus præferendam esse indicationem? Huic cum Galeno satisfacimus, quòd ea præferenda est, quæ à viribus desumitur. dicebat etenim citato libro decimo methodi medendi. {Rursus primam roborandam virtutem esse, vbi

Cap. 4. *Cap. 12.* *Cap. 1.* *Dubitatio, cui mox satisfacit.* *Cap. præcit.*

vbi hæc imbecillior est,quàm vt causæ,febrísque præsidia sustineat.} & si dices plures esse indicationes quæ à causa,& etiam febre capiuntur, ac etiam maiores quàm ea quæ à viribus desumitur, dicimus nos adhuc præferendam esse indicationem à viribus desumptam; & si numero inferior sit, præualet tamen magnitudine.nam & sanitatis ratione quæ à febre, & eius causa desumuntur indicationes magnæ sint,licet in substantia adhuc magnæ sint, quæ verò à viribus,& æquè magna est,aut fortè maior ratione propriæ substantiæ, & dignitate etiam præualet,cùm non respectu sanitatis iudicetur eius dignitas,sed respectu vitæ,nec quispiam asserere poterit quòd minùs vires recedant à naturali habitu,cùm posuerimus eas adeo imbecilles esse,vt dictorum auxilia ferre nequeant.Quòd si quispiam hæsitauerit asserens hoc in loco Galenum de virtute naturali duntaxat mentionem fecisse,cum 9. eiusdem tres facultates, seu vires corpus nostrum dispensare asseruisset, ac cunctas spectandas esse,cũ nihil aliud sic vitam seruare, quàm easdem vires conseruare, fatebimur nos primò in quibusdam Græcis codicibus desiderari vox illa{naturalis,} sed virtus duntaxat scribi,per quam idem intelligendum erit quod de tribus facultatibus dixerat, citato libro 9.etenim vna est virtus genere,plures specie, vt in præcedentibus cum Hippocra. declarauimus, quòd si eadem conscribatur, adhuc conciliari poterit Gale.cum iis quæ scripsit 11. libri eiusdem operis, cùm dicebat: { neque enim pulsus duntaxat vires, ad huiusmodi agenda firmas requirimus, veluti nec eius facultatis quæ voluntarium motum præstat, sed sicut dictum est,ipsius potius concoctricis. } quare dicendum erit in febribus nos vires omnes firmas requirere, præcipue tamen naturales, & inter eas concoctricem.quapropter & si dixisset libro 10.à virtute naturali sumendam esse indicationem, intelligendum est præcipuè, non negans idem Galenus quòd cæteræ quoque firmæ requirantur,pro curandis febribus, præsertim ex putredine ortis.Sed quid agendum sit,quæreret quispiam, si cum quapiam febre ex putredine orta, coëat vehemens aliquod symptoma, dixi vehemens, quoniam symptoma,quà symptoma est, nunquam curationis rationem indicat, nec curationem interpellat, quippe cùm vnà cum affectu vnde nascitur cesset:& propterea cum affectuum sanatio, eorum sublatio sit, hanc symptomatum quoque amotio sequitur,vt 11.& 12.meden.meth.scriptum est.sed quæritur si cum febre incidant vehementia,seu grauiora symptomata,quibus prospici maiore medentis sollicitudine debet,quæ ratio eorum in curatione habenda sit. possunt etenim quemadmodum vnus morbus cum alio morbo, & symptoma symptomati vno tempore,ita quoque & symptoma cum morbo copulari;dico symptoma talis rationis quod scilicet vehemens, seu grauius sit: hoc nanque symptoma est quod ex accidenti quandoque curandi rationem mutat.causæ scilicet locum eo tempore habens. At dum eorum omnium, quæ veluti causæ curationem immutant,vnum caput sit,dico id vnum lęsionem,siue ea ipsius virtutis sit,siue affectionis,quando si nihil iis officiat, curationem non interpellat, ea propter cum Galeno decernimus, quòd cùm similia symptomata cum quauis febre incidunt,sollicitudinem medici ad se conuertunt, affectúmque ipsum,hoc est febrem, deserere cogunt, causæ eo tempore vt diximus,locum habentia,& veluti etiam causæ,curationem immutant.Sunt verò potissimùm symptomata hæc vigiliæ, dolor, & immodica euacuatio, vt liquet eodem 12. de metho. meden. quæ quidem vires semper lædunt, affectui verò ea non vtique semper.Cæterùm magna ex parte nocent, ac potissimùm cùm fuerint immodica, vt Galenus inquit. ob hæc igitur curandi rationem, quam ab initio institueramus ad præsens mutata,symptoma prius submouere cogimur.Ergo si etiam labant vires ob aliquod iam dictorum symptomatum, non tamen vehementer sint resolutæ,sed adhuc resistant, ad symptoma tantũ sumus attenti, atque id quamprimùm submouere maturamus: sin verò iam resolutæ vehementer vires sint, non modò symptoma sedare, sed etiam illas

Cap.10.

Cap.9.

Loco citato.

Si cũ febre ex putredine grauius aliquod symptoma copuletur.

Cap. 12. & cap.1.

Cap.1.

firmare properamus. nam si ex dolore vires resoluantur, atque ex eo periculum impendet, & mitigari dolor, & roborari vires debebunt, quo & morbo resistere, & curationis spatio sufficere valeāt, vt citato libro 12. metho. meden. scriptum est. Eadem quoque ratio habenda erit de vigiliis, & immodica vacuatione, ac reliquis symptomatis quæ cùm febre incidunt: nam hæ febres nō æquè simplicem exigunt curationem. at pro viribus metiendum est quanta sit febris, quantúmve ex symptomatis periculum immineat, atque ad id quod vehementius ac difficilius, intendendum, non omnino alterius curatione posthabita, vt liquet 1. de arte curatiua ad Glauconem. Si quis autem velit quantū humanis permittitur viribus, hac nostra methodo in medendis febribus non errare; pauca hæc semper memoria tenere oportebit. Primum spectare debet omnia à quibus indicatio præstatur ad auxiliorum inuentiones, quomodolibet ad eas conducere videbuntur, atque à singulis sufficientes indicationes sumere, quando si vel vnam aliquam earum prætereat ad portionem tum magnitudinis illius, tum facultatis, curatio claudicabit, Galeno auctore 11. meth. meden. Quibus omnibus perpensis id quoque necessariò spectandum erit, quòd eorum, quæ ad auxiliorum inuentiones conducunt, magis, quódve minùs alio valeat ad inuenienda remedia, aut adeò valens sit, vt solùm indicare videatur, aut ita imbecillum vt omittatur: quinimò nec in aliis vllis curatio, quæ per methodum agitur consistit, quàm in his, eodem Galeno teste 9. meth. meden. Tertium & vltimum, cuius nunquam obliuisci oportet, est, quòd vbi indicationes ipsæ inter sese pugnauerint, valentiores, ac plures præferendæ sunt, aliis tamen non omnino neglectis. Dico valentiores, eas quæ magnitudine alias præcellunt: etenim nihil in contrariis indicationibus tā conuenit expendi, vt Galenus ait 8. metho. meden. quàm magnitudinem eorum, quæ ad indicationem coierunt: cùm autem non vnius duntaxat rationis sit magnitudinis natura, quodomo quælibet earum spectanda sit, paulo ante disseruimus. Nunc verò iam tempus est, ad particularē medendi methodum accedamus; qua media valeamus singulas particulares omnes febrium differentias inuestigare, tum dignoscere, tum etiam curare.

cap. 14.

1. memoriæ mandandū.

Cap. 2.

Cap. 7. & 8.

Cap. vlt.

FINIS PRIMAE PARTIS.

DON

DONATI ANTONII AB ALTOMARI, ARTIS MEDICÆ DE MEDENDIS FEBRIBVS,

PARS SECVNDA.

Qua via particulares febrium differentiæ vestigentur: ac proponuntur quæ ex humorum putredine excitantur differendæ. Caput I.

QVOMODO tria prima ac vniuersalissima febrium genera quispiam methodo curare valeat, ad vnguem definiuimus. sed quoniam in primis atque communibus generibus standum non est, ita vt ab illis duntaxat indicationes sumamus, sed (vt posuimus) eadem quoque subdiuidere oportet, quousque ad ea quæ amplius sectionem non admittunt perueniamus, vt perfectæ & particulatim omnes particulares febrium differentiæ curari posśint. Hanc ob rem ad diuidēda ea prima genera transeundum esse arbitror, vt ab omnibus, ac singulis particulatim desumptis sufficientibus indicationibus, in curandis eisdem febribus, quantum humanis permittitur viribus non erremus, ab ipsis diariis exordientes, quæ quidem quatenus in genere communicant, communem quoque omnes curationem desiderant, & nos eam in præcedentibus docuimus. Est verò diariis omnibus commune, quòd in eis sola aërea seu spirituosa substantia sufficienter incaluit, vt liquet primo de differentiis febrium, & ob id suapte natura & vna die soluuntur, & vnam habent à principio ad finem vsque accesśionē citra putredinem, perpetuóque quantum in ipsis est refrigerantia, & humectantia requirunt, vt 8. 9. & 10. meth. med. scriptum est. Quatenus verò non omnes ex eadem causa accenduntur, neque etiam per eundem corporis affectum, sed à pluribus, ac variis causis, & per diuersos quoq; corporis affectus generantur, in particulari curatione dissidere videntur, particularibus ex iis pro earum curatione indicationibus desumptis, externas tamen causas semper à sermone excipiendo, à quibus nunquam pro curatione aliqua sumitur indicatio, vt fusiùs disseruimus. Fieri autem consueuerunt ex immodico frigore, exustione, balneo aluminosæ aquæ, aut alterius adstringendi vim habētis, ex leui obstructione, labore, ira, timore, tristitia, vigiliis, pertinaci studio, cruditate, ex bubone, furore, ebrietate, inedia, curis, ac diuturnis cogitationibus. Quarum etiam diariarum febrium, quemadmodum non vna est causa, ita etiam neque vnus est affectus, per quem generationem habent, sed in quibusdam inseparabilis est stipatio, ab aliquibus minimè inseparabilis, sed vel plerunque simul adest,

Diariis omnibus communis materia, & indicatio. *Cap. 1.* *Cap. 1. c. 14. & cap. 10.* *Diariæ pro causarū & corporis affectuum varietate, varias & particulares habent curationum indicationes.* *Diariarū causæ.*

vel am

vel ambigua sorte, vel rarò, vt Gal. inquit 10. metho. meden. Quamobrem diariarum febrium plures videntur esse particulares differētiæ, vna, quando iam prorsus abiit effectrix earum causa, veluti exustio, altera, quando hæc etiam adest, sicut stipatio, vt liquet citato loco; quamuis vno quatuor modorum semper generentur, vt priùs determinauimus. attamen cùm harum omnium curatio quidem facillima ac in promptu sit: omnésque balneis curare oportet, Gal. teste 1. de arte cur. ad Glau. ob id ad particularem earundem curationem non descendam, tum propterea quòd rarò à medicis febres hæ particulatim curari soleant, eámque curationem promptè quispiam inueniet apud omnes fermè artis medicæ auctores, & præsertim apud Gal. 8. & 10. de metho. med. & eodem 1. de arte cura. ad Glau. quemadmodum etiam, & particularem earum dignoscendi modum, non solùm citatis locis, sed etiam 2. de crisibus. idem auctor conscripsit. Reliquorum verò duorum generum, alterum in præcedenti nostra methodo subdiuisimus, abundéque monstrauimus hecticarum differētias plures quàm tres esse non posse; licet quomodo speciatim illæ curari debent, distulimus: intendimus enim postea in particulari febrium exercitatione, particularem modum curationis earū fusissimè conscribere, vbi priùs modum curationis docuerimus particularem omnium earum febrium, quæ ex putredine ortum habent. Hoc itaque genere primò desumpto, ac in particulares differentias subdiuiso vsque dum ad insectiles perueniamus, singulas eius differentias diuisiua methodo vestigare intendimus, ac eis inuentis speciatim curare. Quocirca asserimus cunctas quas dinumerauimus putredinis differentias, qui in nostris corporibus continentur humores suscipere posse, licet quidam ægriùs, quidam promptiùs putrescant, id verò omnibus ferè medicis in confesso est. quamobrem pro humorum varietate, qui eandem suscipiunt putredinem, particulares huius generis febrium differentias facilè quispiam inuestigabit, simplices primò, de quibus in primis sermonem faciemus, & deinde compositas: qua etiam via, & ratione ipsemet Galenus easdem differentias vestigare docet 2. de differ. feb. & 2. de crisib. neque enim plures, neque pauciores esse possunt, quàm humores, qui eandem suscipiunt putredinem. Quamuis & in hoc etiam non vna duntaxat reperiatur erronea, ac praua opinio. Etenim quidam, ex bile solummodo redundante, has febres accendi putarunt. Aduersus quos Galenus tum ratione, tum etiam experientia abundè inuehit, citato libro 2. de differ. febr. demonstrans quòd non ex sola flaua bile, sed & aliis etiā humoribus febres oriri queunt. probat insuper neque etiam satis esse ad earundem febrium generationem quòd flaua bilis redundet, aut etiam cæteri humores, sed quod eos priùs putrescere oporteat, aliàs febrem haudquaquam efficient. Quidam verò non bilem, sed pituitam, febrium materiam esse censebant, ex eo quòd ad putrescendum, & obturandum non parum idonea est, cùm humida sit, & crassa: indicaréque illud dicebant pituitæ vocabulum quod φλέγμα Græcè dicitur ἀπὸ τοῦ φλέγειν, quod est inflammare. Cæterùm quidam asseruerunt ab humore melancholico nunquam febrem ipsam accendi posse, eo quòd ipse frigidus sit natura & siccus, nihilque habet humidi aut calidi, vnde putredines generantur. Nec desunt qui in vniuersum febrem nunquam à putredine fieri pronuntiauerint, nam humores in venis exardescere, & non putrefieri dictitant. si nanque hoc esset (inquiunt) cur tandem non etiam lumbrici, aut aliæ quædam bestiæ in vasis, si putrefactio est, gigni cernantur, quemadmodum in ventre, & aliis particulis? Quæ omnes prauæ opiniones ab Alexandro cap. 2. lib. 12. recensentur. Et si quis velit Gal. verba perfectè examinare, ac intelligere, omnes ferè iam dictæ opiniones, ab eodem confutantur circa principium 2. de differentiis febrium. Atqui nos non in refellendis aliorum opinionibus studebimus, sed in veritate inuestiganda duntaxat laborantes, simul cum Galeno fatemur tot esse primas particulares, ac simplices differentias febrium, quæ ex humorū putredine fiunt, quot numero sunt humores ipsi:

Cap. 2. Diariarū differentiæ.

Cap. 14. 1. partis.

cap. 2.

Loco citato.

Cap. 13. Hectica, & ex putredine ortæ.

Diuisio feb. ex putredine, ex humorum diuisione.

Cap. 1. & c. 2. cap. 1. & seq.

Errores quorundam de febri. ex putredine.

ipsi:quapropter ex eorum numero eadem diuisiua methodo vtentes eas inuestigabimus,quemadmodum etiam eadem prima vniuersalissima tria febrium genera ex triplici substantia,ex qua nostra constituuntur corpora, inuestigauimus,quæ Hippocrates continentia,contenta,& impetum facientia nuncupauerat,Galenus verò partes solidas,humores,ac spiritus.Cùm verò tres etiā sint humores(præter sanguinem,in quo omnes continentur,& de quo etiā sermo fiet)tres denique particulares primę differentiæ febrium ex putredine ortarum excitabuntur , totidémque numero fient febrium ex putredine ortarū exquisitæ formæ,seu figuræ. Quarum vna ex putrescente flaua bile, altera ex pituita putrescente oritur:& tertia ex succo melancholico,seu nigra bile etiā putrescente nascitur. Verùm quoniam earum quædam continuæ sunt, quas græcis συνεχεῖς appellant,quædam verò intermittentes,quæ à græcis διαλείποντες dicuntur, de omnibus particulatim sermonem faciemus: priùs tamen modum generationis earum explicabimus in hac secunda parte, deinceps verò singularum, tum dignotionem tum curationem speciatim docebimus in particulari exercitatione,& tertia huius operis parte.

Ca.12. 1.partis.

Sex feb.differētiæ, tres continuæ ex tribus humorib. putrescētibus,tres ex eisdē intermittentes.

Quid per continuas & intermtitentes febres intelligendum:cur vtræque fiant, & quomodo inter se dissideant. *Caput II.*

CVm itaque sex numero sint particularium febrium differentiæ simplices, quæ ex humorum putredine fiunt, priusquàm deueniamus ad earum tum dignotionem, tum curationem, tanquam valde necessarium fore duxi modum generationis earūdem priùs animaduertētes quòd Galenus intermittētes febres, appellat quæcunque ad sensibilem infebricitationem seu(vt rectiùs dicam)ad febris vacuitatem perueniunt,Græci ἀπυρεξίαν dicunt,vt citato lib. 2. de diffe. febr.liquet. Continuas verò,quæ ad iam dictam infebricitationem seu febris vacuitatem,antequàm ex toto soluantur,non desinunt quāuis declinatio aliqua sensibilis appareat,quemadmodum ab eodem Galeno 2.de crisib.scriptū est.cui sententiæ subscribit Paulus cap. 26. libro 2.asserens, {continua itaque febris est,quæ non ante ad integritatem terminatur quàm ex toto fuerit soluta,& si inclinatio aliqua sensibilis appareat.} Quamuis,vt idem Gale. testis est 1.de morbis vulga.bifariam veteres vti continui nomine,& intermittentis,videntur.nam continuas vocant febres,quandoque omnes quæ nullum tempus liberum habent accessione,quandoque non omnes quæ accessione nunquam vacant,sed solas extra ordinem illas,quæ omni carent,vsque ad iudicium, mutatione. ita intermittentes interdum appellant solas quæ accessionem perpetuam non habent,interdum eas,quarum non recedit accessio,sed insignes faciunt mutationes in initium,incrementum, vigorem,& remissionem. At medici iuniores,quidam febres quæ non magnam mutationem habent,non continuas, sed synochos nominant(vt fusiùs declarabimus, quando continuas ipsas febres subdiuidemus) continuas autem, iidem has solas, quæ non deueniunt ad integritatem,& intermittunt singulis accessionibus, appellant. Has antiqui vocant interim continuas,interim intermittentes.nam sunt planè inter verè continuas,& desinentes ad integritatem,mediæ;proinde rectè vbi cū synochis conferuntur, intermittentes appellantur, cùm ad integritatem venientibus,continuæ.Nos verò, Galeni vt diximus morem seruantes, quæcunque febres ad sensibilem infebricitationem,seu febris vacuitatem perueniunt intermittentes appellabimus,reliquas verò omnes,continuas, quæ ad dictam infebricitationem,antequàm ex toto soluantur,non desinunt; & si declinatio aliqua sensibilis appareat,relicta veterum medicorum opinione. Fiunt autem intermittentes ab humore febrem generante extra vasa contento, sed qui per omnes corporis partes defertur. Continuæ verò, vbi idem humor qui febris

Intermittētes feb.quæ. Cap.2.
Continuæ.

Cap.6.

Cōmenta.3. super tex.2.

Continuarū & intermittentium nomine quomodo vtitur auctor.

Causa intermittentium & continuarum.

febris est auctor, in vasis inclusus continetur. Quapropter idem genus habent continuæ febres cum intermittentibus, vbi ex eodem humore ortum habeāt, eandémque hypothesim habere dicuntur, hoc vno solo differentes quòd per venas, vel per totum corpus in eis deferuntur humores, Gal. auctore 2. de crisi. cæterùm in continuis propterea etiam si plures fiant accessiones, eadē ad infebricitationem non perueniunt, quoniam qui earum causa est humor, nō expurgatur, vt liquet citato lib. 2. de crisi. Preterea cùm humores sibi inuicem adhæreant, ac continui sint, suóque contactu vicinos ad putredinē trahant, quādo in venis continētur, priusquàm desinat vna accessio, alteram incipere necesse est. In intermittentibus verò cùm humor vehementer moueatur, dissemineturque per singulas corporis partes, suo delationis impetu, per vomitum, vrinas, ac sudores sæpe expurgatur, interim verò insensibiliter in vaporem portio quædam digeritur, aut, si crassius fuerit humor, per alui quoque deiectionem expurgatur, quamuis & tenuis etiam quandoque, & propterea sensibilem intermissionem habent, & priusquàm accessio superuenerit, altera præcedens intermittit. neque etiam adeò adhærentes ac continui extra vasa humores sunt, quemadmodum si in eisdem continerentur. Sed cùm eandem habeant hypothesim, idémque genus continuæ cum suis intermittentibus, vbi scilicet ex eodem humore fiant, non ab re quæreret quispiam, quæ causa sit, quòd humores ipsi quandoque intra vasa, interim verò extra putrescant, & febrem efficiant? Quidam, vt Trallianus fatetur citato cap. 2. libro 12. arbitrati sunt febres intermittentes intra vasa consistere, quemadmodum & continuas, ac nihil prorsus loci, sed quantitatis, & qualitatis ratione differre. Etenim in continuis & multam & crassam esse materiam existimare conuenit, atque ideo (inquiunt) neque extra vasa emitti posse, intermittentem verò tenuiorem, & vt in extimam cutem efferatur, magis idoneam. Aëtius quoque cap. 74. libro 5. dicebat: {causa verò cur non excidant extra vasa humores in febribus continuis, est, aut multitudo, aut crassitudo, aut viscositas ipsorum. } ita vt admittere videatur, si continuarum, multitudo, aut crassitudo, aut viscositas humoris causa existit, quòd paucitas & tenuitas ipsorum citra lentorem intermittentium febrium causa sit. Sed, pace eorum dixerim, non videntur hi viri satis admodum sufficienter tradidisse causas, cur intra vasa quandoque humores putrescant. perquàm rarissimè nanque, si vera esset eorum opinio, ex putrescente bile febres continuæ fierent; sæpissimè verò ex putrescente pituita, seu succo melancholico, cuius ferè contrarium, & Galenus testatur, & nos indies experientia obseruamus. sed rectiùs cum Galeno dicamus, quas isti in medium afferunt causas, sufficientes haudquaquam esse, nam & præter eas ob meatuum obstructionem, aut etiam propter virium imbecillitatem, ita vt nequeant quod superuacuum ac vitiatum est, vasa ipsa expellere, in eisdem putrescit humor. semper enim, vt ipse inquit citato libro 2. de differentiis febrium, natura suis viribus vtens, quicquid optimum fieri contingit, iis quæ alūtur partibus assimilare, quicquid verò alienum, conatur excernere. Quòd si aliquando ob crassitudinem, aut multitudinem, aut tenacitatem materiæ inutilis, aut aliquam meatuum obstructionem, aut propter sui imbecillitatem, totum quod vitiatum est nequeat expellere, necesse est, vt si id diutius perdurauerit, in animalis corpore putrefiat, ac corrumpatur. Cùm itaque vasorum natura, seu expultrix eorum facultas, qui in eis redundant, ac geniti sunt, vitiosos succos expellere nequit, ob aliquam iam dictarum causarum, intus contenti putrescunt, ac febrem efficiunt continuam, vt diximus. vbi verò nihil eorum obstet, foras propellit, qua ratione intermittentes generari contingit. Quamuis & alia quoque ratione cōtinuæ & ipsæ febres generari possint, trahentibus videlicet vasis ipsis ab vniuerso corpore seu partibus quibusdam eosdem vitiosos humores, vt liquet 4. de ratione victus, & ipsæ quoque intermittentes pari ratione, aut trahentibus carnosis partibus eosdem vitiosos humores

Loco citato.

Cōtinuæ cur in infebricitationem nō desinant.

Intermittētes cur desinant in infebricit.

Cur humores aliquādo in vasis, aliquando extra putrescunt.

Error eorū qui cum nō possint quæstioni satisfacere, dicunt feb. intermittentium humores esse intra vasa, sicuti continuarū.

Respōdetur questioni. Cur idē humor, genus febrium intermittent. & continuarū, aliquando intra vasa, aliquando extra putrescat.

Cap. 5.

Tex 1.

mores ab eisdem venis, aut etiam in seipsis eosdem gignentes fieri possint, vt in sequentibus fusiùs demonstrabimus. Continuarum igitur ac intermittentium febrium causæ dictæ iam sunt.

Quot modis continuæ & intermittentes febres generari possint.

Caput III.

CVM autem eiusdem generis sint (vt dictum est) cõtinuæ febres cum suis intermittentibus, vno solo differentes, quòd in continuis humor in venis inclusus continetur, in intermittentibus verò per totum corpus deferatur, animaduersione dignum est in venis nullam aliam materiam contineri præter sanguinem. Verùm cùm is in duplici sit differentia, vt lib. 1. de natura humana, & aliis plerisque locis à Gal. scriptum est, vnus quidem syncerus aliorum humorum expers, vtriusque videlicet bilis, & pituitæ, alter verò non syncerus, sed vtriusq; bilis, & pituitæ particeps; quando asserimus intra vasa nullam aliam substantiam contineri præter sanguinem, subintelligendum est non de syncero, ac reliquorum humorum experte, etenim hic in venis nunquam contineri potest, sed de eo subintelligere oportet, qui, vt dixi, vtriusq; bilis & pituitæ particeps est. Hanc sententiam confirmauit Gal. lib. de multitudine, cùm dixit: {His antegressis præfinitionibus, poterit turgor tandem venarum sanguinariæ signũ esse multitudinis, sanguine nunc per præualentiam dicto, quippe cùm exquisitus vsque adeò sanguis in venis contineri nunquam possit, vt nihil in eo, nec bilis, nec pituitæ, nec serosæ feratur saniei, proinde ego supra siue humores dixissem, siue sanguinem redundare, censebam perinde audiẽdum, cùm impermiscuus nunquam purúsque aliorum humorum sanguis comprehendatur in venis.} Quapropter cùm dixerimus in continuis humores inclusos in venis contineri, vel intelligẽdum est, talem sanguinem veteri omnino proportione seruata, abundare, sic tamen per præualentiam appellatum, seu eundem tanquam quartam substantiam, veteri proportione haudquaquam seruata, superabundare, de quo fusissimè differemus in sequentibus: vel quispiã alius humor excedens, simul cum eodem sanguine redundabit, ac putrescet. Idq; bifariam esse poterit, vt liquet citato lib. de multitudine, quoniam aut iuxta sanguinem, & cum copioso sanguine idem redundabit, aut debita proportione non seruata, magnopere excedet, ita quòd non amplius cũ copioso sanguine, sed ipse vehementer præualens, sanguini tamen adhuc permixtus abundabit, ac putrescet. Si primo modo auctus fuerit quispiam aliorum humorum, ita vt breuem quendam cœperit excessum, sítque commixtus cum copioso sanguine, adhuc verè & propriè non eundem humorem redũdare, sed sanguinem ipsum simul cum tali humore fatebimur, vnde potius biliosum sanguinem, pituitosum, seu melancholicum, (vbi bilis, pituita, seu succus melancholicus eodem modo excedat) redundare dicemus, quàm humores ipsos. est enim & hæc redundantia in numero plenitudinum seu multitudinum, licet non exquisitè, & simpliciter talis dici possit, sed cum adiectione bilis videlicet, pituitæ, seu succi melancholici, queadmodum & priùs nos declarabimus, quando abundantiã curare docuimus, & in sequentibus demonstrabimus. Cùm verò iam dictorum quispiam humor magnum susceperit excessum, ac in venis simul etiam cum sanguine commixtus redundans putrescet, tunc verè & propriè nõ ampliùs multitudo appellabitur, sed humorum vitium, seu prauitas, & eosdem humores in venis contineri, ac putrescere propriè fatebimur, ita vt nunquam humor quispiam in venis contineri possit citra sanguinis admixtionem, sed vnà cum sanguine semper contineantur, diuersimodè tamen prout modò differuimus, neque etiã si magnum susceperint excessum, adeò quispiam eorũ præualebit, vt omnino sanguinem, hoc est tres reliquas substantias superet, sed ipsum fatebimur, am-

Sanguis duplex. *Super text. 27.*

Sanguis purus non reperitur. *Cap. 10.*

Humores in venis inclusi quomodo intelligãtur, quomodo putrescãt, vnde febres gignuntur cõtinuæ.

Humor aliquis cũ sanguine in venis redũdat ac putrescit duobus modis, aut vt efficiat plethoram cũ adiectione, aut cacochymiam. *Cap. 11.* *Cap. 44. 1. partis.*

Cacochymia.

plisſimum exceſſum adeptum eſſe, quoniam pro veteri eius proportione, magnoperè ſit auctus, aliàs nequaquam animal viuere poſſet, aut ſanè exiguo tẽpore ſi eundem ſanguinem copia, ſeu multitudine exuperare admiſerimus talem humorem redundantem. eſt etenim eius copia minor, quàm ſanguinis, licet eidem valde propter redundantiam improportionatus ſit, quam cacochymiam dicimus. Quomodo verò humores tales poſsint æqualiter in omnibus vaſis ſeu maioribus principalioribúſque vel in quibuſdam non adeò principalioribus & particularibus contineri ac putreſcere, in ſequentibus patebit. nũc verò ſatis ſit monſtraſſe modũ, quo humores ipſi putreſcentes, ac in venis contenti febres accendant diuerſas, continuas ſiquidem, pro diuerſa eorundẽ humorum putreſcẽtium natura, eo quòd ab eiſdem, ad ipſum cor putrida fuligo, ſeu veluti quidam fumus putridus perueniat, licet non ſemper eodem modo. etenim neque cum pari vehementia, ac impetu in omnibus cõtinuis febribus, vt dicemus. ad cor putredo ipſa fertur. Sed cùm putreſcẽtes humores intra vaſa, iis qui putredine vacant, propter contactum, continuitatem, ac adhærentiá, poſsint facilè commiſceri, potiſsimum cùm ex omnibus ad omnia cõfluxus & conſpiratio fiat Hipp. auctore qui fieri poſsit, interrogabit quiſpiam, vt putredo nunc vnam, nunc aliam occupet partem, & propterea continuæ febres generentur, quæ plures habeant particulares acceſsiones, niſi inflammatio putreſcentem humorem arceat, & coherceat? Huic reſponſum dabimus, propter eaſdem cauſas, in quibuſdam febribus continuis per circuitum fieri acceſsiones, ob quas contingit in cæteris omnibus morbis, qui per circuitum repetunt: id verò fieri poſſe ob triplicem cauſam Gal. decretum reliquit 2. de diffe. febr. Quarum vna eſt, cùm partes robuſtiores ad imbecilliores excrementa tranſmittunt. Secunda eſt, cùm ipſæ eædem partes, aliis haudquaquam tranſmittẽtibus, ſibi ipſis præter naturam excrementa trahãt, dolore, vel calore affectæ. Altera, & tertia cauſa eſt, cùm eædem partes ſibi ipſis excrementa generent, quæ, aut ob earum imbecillitatem; ſeu earum obſtructionẽ expellere nequeãt. Iſtis igitur tribus de cauſis, & febres ipſæ continuæ, quæ plures acceſsiones habent, excitari poſſunt. nanque vel à maioribus ac robuſtioribus, cordíque propinquioribus vaſis, redundantes detruduntur humores ad imbecilla, ac minora, ſeu etiam à corporis habitu ad eadem effluunt vbi imbecilliora fuerint, & carnes validiores: aut eadem parua vaſa à corde diſsita, calore immodico, aut dolore affecta, nedum ex iam dictis vaſis maioribus, ſed ex reliquis etiam corporis partibus, eoſdem humores præter naturam attrahunt, vel in eiſdem met geniti eos nequeuntia detrudere, propter imbecillitatem, aut meatuũ obſtructionem, in eiſdem quoque detenti, ac putrefacti febrem generant, in qua per circuitus acceſsiones fiunt, id quod breuiſsimis verbis nos docuit Gal. in fine citati libri 2. de differentiis febrium, inquiens: {Quæcunque per circuitus aliquos ægritudinum acceſsiones fiunt, ex partium diſpoſitionibus ortum habẽt, quæ ſcilicet partes, vel mittunt, vel ſuſcipiunt, vel generant, vel attrahunt ſuperfluitates, eo quo nuper diximus modo; ſed quæ circuitum non habent, in iis nulla eſt corporis pars præcipuè offenſa, quemadmodum de continentibus febribus paulò poſt declarabimus.} Neque hic acceſsionum circuitus nunquam deſinit, donec idem affectus in eiſdem partibus ſuperfluitates generantibus ſeruetur, vt ibidem liquet. Cæterùm quemadmodũ aſſeruimus in continuis febribus humores ſemper intra vaſa cõtineri ac putreſcere, ita quoque fatemur in intermittentibus, perpetuò eos extra vaſa contineri, ac putreſcere, neque amplius vnà cum ſanguine permixtos eſſe, ſed per ſingulas corporis partes diſſeminatos. etenim per totum corpus in eis deferuntur humores, vt liquet 2. de criſibus ac citato libro 2. de differentiis febrium, à natura ipſa detruſi. quapropter & quòd putreſcant, & quòd vehementer per partes ſentientes deferantur humores, oportet vt intermittentes accendantur febres, aliàs nunquã quæpiam earum generabitur, vt citatis locis liquet. Sunt autẽ qui velint eiuſmodi

Cur cõtinuæ febr. plures habẽt acceſsiones.

Reſpondetur quæſtioni, triplexq́; cauſa aſsignatur.

Cap. 11.

1.

2.

3.

Loco citato.

Quomodo gignũtur febres intermittẽtes ex putredine humorũ extravaſa.

Cap. 3.

Non eſt hic

modi humores accessionis tempore in intermittentibus, semper ex ipsis vasis detrudi, à maioribus siquidem primò ad minora, dein ex ipsis ad reliqua, quo ad extra ad sentientes corporis partes propellantur: neque alium dari generationis modum censent earundem intermittentium febriũ. Nos verò licet admittamus hanc vnam esse, & fortè præcipuam earundem febrium generationis causam, cum eodem tamen Gale. asserimus, ob alias quoque causas, quas nuper tradidimus de ipsis continuis, easdem intermittentes generari etiam posse, tum videlicet ipsis sentientibus corporis partibus ad sese humores trahentibus, tum etiam in seipsis eosdem gignentibus, nequeuntibus tamen eos propellere. Quòd verò sentientes corporis partes, carnes, seu partes solidæ, dolore, aut immodico calore laborare possint, nemini in dubiũ venit. quibus ita laborantibus, quis hæsitabit eas, humores etiam vitiosos trehere è venis, etiã si ab eis non mittantur. quibus attractis, ac præter naturam in eis detẽtis, quòd putrescant opus est, & vehementiori motu per eas moueantur, ac febrem generent. quod quidem confirmare videtur Galenus 4. de ratione victus asserẽs, quòd quemadmodum venarum facultas attractoria perpetuò vicinis ex partibus humiditatem attrahit, substantiam ipsius qualisnam sit nullo pacto discernens, veluti pueri, ac bruta animantia, ad casu oblatum humidum, cùm sitiunt irruunt, ita quoque & carnes ab ipsis venis: habent enim & hæ quoque vim eorum quorum indigẽt, attractiuam, siue in parte vna, siue in toto corpore eas pati contigerit. Volens nobis ostendere quod febris ardens non modò generatur, cùm venulæ exsiccatæ tempore æstiuo, acres, biliosas, & tenues humiditates ad se trahunt, sed vbi eodem modo affectæ fuerint carnes, eandem quoque generari contingit. simili etiam modo vbi in parte, vel in toto dolore, aut immodico calore laborauerint, ab eisdem venis eosdẽ succos, haud ægrè attrahere valent, etiamsi ipsa vasa haudquaquam eos transmiserint, qui demum easdem carnes stimulantes, ac pungentes, & propterea delati violenter per corporis singulas partes, ac disseminati, febres generant. Quòd verò primo modò intermittentes febres generari possint, omnes ferè medici consentiunt, præter paucos quosdam, qui vt videantur paradoxa scribere, illud destruere tentant. Quorum rationes refellere non piguisset, nisi facillimè à quouis solui possent, concessis facultatibus naturalibus, tam in ipsis vasis, quàm etiam in corporis habitu, ac perpensis eis, quæ diximus, & dicemus de harum febrium generatione. neque enim perpetuò, vt dictum est, febres hæ ortum habent, propterea quòd vasa tanquam robustiora, humores in corporis habitum propellant, sed geminam aliam ob causam: neque cum hoc modo generantur, semper necessum est à maioribus, ac cordi propinquioribus venis in minores, & ex his in corporis habitum propelli, vt ipsi putant, sed interim ab omnibus, interim à quibusdam determinatis alicuius visceris venis, id quod sæpius contingit, ad sentientes partes propelluntur humores, quemadmodum sæpius Galenus testatur, præsertim citato libro 4. de ratione victus, quo loco docens diuersum ab eo quem posuerat modum generationis febris ardentis in carnibus, inquit: {Præterea & fieri potest vt modo altero similis affectio fiat, modum alterum dico, cum ex validioribus partibus ad imbecilliorem aliquam mittantur excrementa. ergo fieri potest vt interdum quidem ex parte, interdum verò & ex pluribus, acres biliosæ, quæ tenues sint humiditates exactè, ad dictas fundantur particulas, quæ scilicet imbecilliores sunt: } fusiùs autem id explicauit, non de febribus duntaxat, sed morbis omnibus, qui hoc modo generationem habent. Galenus citato libro secundo de differentiis febrium, tertio de naturalibus facultatibus, & sexcentis aliis in locis. Quam autem ipsi persuadere tẽtant de harum febrium generatione, opinionem, impugnare ac refellere superuacaneum fore duxi, cùm chimera potius videatur, parcant mihi cineres eorum, quàm quippiam rationis habere, aut verisimilitudinis: quamuis ipsi non ratione tantum, sed exemplis eam confirmare tentent. Fiũt

Solus modus generationis febr. intermittentiũ.

In fine ca. 2.

2. modus generationis febr. intermitten.

Super tex. 1.

Loco citato.

Loco citato. cap. 13.

3. modus generationis febr. intermit.

Commenta. 2. super tex. 20.

& tertio modo intermittentes febres, veluti etiam de continuis diximus, cùm ipsæ sentientes partes, seu totius corporis carnes, à venis nec trahant, nec suscipiant excrementa, sed in se ipsis eadem generẽt, quemadmodum de tertiana scriptum reliquit Gale. 1. de morbis vulg. volens tradere causam cur tertianæ febres in illa 2. constitutione, numerosiores erant ardentibus, vt dicebat Hippo. ait siquidem: {propter flauæ bilis exuperantiã febres ardẽtes & tertianas oriri, atque hoc conuenire inter illas, locis verò in quibus superfluus contrahitur humor distare. etenim si ardentes febres sint, in venis abundat, præcipuè iocinoris & ventris. Tertianæ fiunt cùm totius corporis carnes affluant flaua bile: proinde transpiratione impedita eorum, qui natura biliosa sunt, quãtum bilis in carnoso genere cõgestum ante expurgabatur, in hoc statu nõ purgatum, tertianas generauit, ardentibus frequentiores.} Quibus in verbis Galę. ostendit non modo in carnoso genere colligi, ac generari bilem flauam, ex qua tertianæ originem habent, verùm propter earum carnium expultricis imbecillitatem, ac meatuum impedimẽtum, ipsam expurgari non posse, & hac ratione tertianæ magis generabantur febres. idem quoque de eisdem tertianis luce clariùs confirmauit, libro de tremore, rigore, & palpit. cùm dicebat: {Medicamentorum enim calidorum vsu, quandoque horror solus, multoties rigor etiam superuenit, sicut in ardentibus, & tertianis, flaua bile, non in vasorum cauis, sed per carnes mota, vel quòd in illis supra metrũ generata fuerit, vel quòd mediis illis natura expurgetur. hoc enim solo distant ab ardente tritæi, seu tertianæ. Ardentes enim in vasis bilem delatam, tritæi per sensitiua loca extra habent.} Quod item ratione firmari poterit: nam si sudor eandem habet materiam quam vrina, & eundem generationis modum, siquidem vtrique ex bibito humore constat generatio, excalfacto simul in corpore, & biliosæ nonnihil substantiæ adepto, quamuis sudor plus est elaboratus, vtpote qui ad cutem vsque permeatis omnibus quæ intersunt partibus, peruenit, vt idem Gale. inquit 10. de simplic. medic. fac. vbi idem sudor crassior redditus, aut immodicè auctus fuerit, cutísque meatus cõstipati, diúque detineatur in eodem corporis habitu, nonne necessariò putrescet, quo putrefacto, ac per sentientes corporis partes vehementiori motu delato, cui in dubium venerit quòd febrem accendet, & quidem biliosam, cùm multum ipsius bilis particeps sit, vt dictum est, nec minùs & in eodem corporis habitu cæteri quoque humores (pituitam dico, & succum melancholicum) generari possunt, vbi corpora non natura biliosa, sed pituitosa seu melancholica fuerint. liquet igitur ex his febres ipsas intermittentes triplici modo oriri posse, quemadmodum & continuas, quæ plures accessiones habent, & tandiu perdurare quàm diu tales in partibus superfluitates generantibus, affectus seruantur. Verùm, vt dictum est sæpius, ex humoribus à venis detrusis ad eundem corporis habitum generationem habent, id quod innuere voluit Galenus 1. de arte curatiua ad Glaucon. cùm dicebat: {quotidiana verò intermittens raro aduenit quin os vẽtriculi patiatur, quemadmodum quartana ex malè affecto splene generatur, tertiana ex iecore laborante.} in his nanque visceribus præcipuè tales coaceruantur humores, quibus in eorundem venis congestis, robusta existente expultrice facultate, eisdem venis mediis, ad totius corporis carnes eos propellunt, tanquam imbecilliores existentes. bilis siquidem ex iocinore, pituita ex ventriculo, succus melãcholicus ex affecto splene. Dixit insuper Galenus raro, & non semper, haudquaquam ignorans quòd ob alias iam dictas causas, licet raro, easdem quoque febres generari contingat, quemadmodum nos cum eodem probauimus, & libro 2. de differentiis febrium, sub iis verbis illud idem confirmauit cùm dixit: {sæpius etiam aut hepatis, aut splenis affectus attulit febrem.} quamuis indifferenter intelligat cum continuas, tum intermittentes hoc loco. poterunt insuper & earum causarum plures tam in continuarum, quàm intermittentium febrium generatione complicari. eadem etenim pars, quæ ab aliis tanquã

Cap. 7.

Cap. de sudore.

cap. 5.

Cap. 5.

imbe

imbecillior, excrementum admittit, propter eandem causam & in se ipsa quoque eadem generare potens est. quibus deinde putrefactis, febris generabitur, quæ duplex habebit principium, quòd si dolore etiam, aut calore immodico laborabit, ob triplicem causam febris accendi poterit, & tandiu etiam perdurabit, quandiu affectus hi in eadem parte permanebunt. Tot igitur sunt cùm cõtinuarum tum intermittentium febrium generationis modi.

Propter quid in intermittentibus, & non in continuis, rigor, horror, seu extremarum partium refrigeratio fiat: & quamobrem eadem in earum accessionum principijs fiant, & naturalis calor intus se colligat. *Caput IIII.*

CAETERVM cùm omnis febris continua sui quidem ratione cũ exquisita fuerit, neque rigorem habeat, neque horrorẽ, vt citato lib. 2. de diffe. feb. liquet, inuestigare licebit quamobrem hoc fiat, in his potissimùm continuis quæ plures accessiones habẽt? postquàm ipsæ intermittentes semper cum rigore, horrore, aut forti extremarũ partium refrigeratione inuadũt. Huius prima causa est quòd putrescens humor in paruis ac particularibus vasis non amplius propter obstructionẽ, per eadem vehementiori motu defertur, sed in eisdem inclusus detinetur; qua ratione minus etiam lædit, quàm si vehementiori motu moueretur, id quod commune est omnibus excrementis præsertim acribus, ac mordacibus, vt liquet 2. de cau. sympt. Præterea nec eadem vasa adeò exactori sensu prædita sunt, quemadmodum totius corporis carnes, ita vt ab eisdem putrescẽtibus succis vehementer stimulentur, ac pungantur; & propterea ad eos excernendos vehementiùs moueantur, etiam si per eadem putrescentes succi vehementiori motu deferantur, vt ibidem scriptum est. Sed dices cur cõtinuæ quædam febres in prima earum generatione cum aliquo dictorum symptomatum incipiant, vt indies obseruamus, & deinceps illud non admittant? Ad hæc idẽ Galenus 1. de arte cur. ad Glau. de tertianæ rigore verba faciẽs, dicebat: {quòd si cum paruo rigore inceperit, tunc magis alia signa attendere oportet, quoniã non quotidiana intermittentes tantum, atque quartana, sed etiã hemitritæus, aut aliqua alia ex continuis esse potest.} Et Hippoc. 1. de morbis vulg. in continuis febribus quæ omnino nunquam intermittebant, rigores omnibus, dicebat, inordinati & errantes erant. At non inconuenit, dicemus nos, quòd in prima continuarum accessione, quædam febres rigorem, frigus, aut horrorẽ præ se ferant. Verùm non ratione qua continuæ sunt, sed quia ob humorum copiã, seu eorundem tenuitatem, quæ in vasis contineri nequeat, pars quædã ad sentientes confluit partes, ex qua tale aliquod symptoma gignitur, & non ex eo humore qui in vasis continetur; temporis verò progressu cùm magis in eisdẽ vasis impingantur humores, ac propterea obstructio augeatur, crassioresque reddantur, & vasorum vires imbecilliores, propterea non amplius cum aliquo dictorum symptomatum inuadunt, quoniam nec eiusdem humoris propterea pars aliqua, ad sentientes partes effunditur. Ad Hippocratis & Galeni auctoritatem, eodem modo satisfacimus. nam quæcunque febres continuæ, cum aliquo dictorum symptomatum incipiant, quamuis sæpius ac plures earum accessiones comitetur, id non ratione qua continuæ sunt, euenit; vel exquisitè continuæ non sunt, qua ratione & in semitertianis, & cæteris quoque continuis nonnullis, vbi exquisitæ non fuerint, & rigores parui, & horrores, extremarúmque partium refrigerationes quandoque fieri contingit, quomodo interpretari debet tum Hippoc. tum Gale. citata sententia. Sunt verò continuæ quædam febres lipyriæ, seu valde malignæ dictæ, in quibus fortis extremarum partium refrigeratio fit, ob maximam inflammationem ortam seu erysipelas in visceribus, ex quibus excitari consueuerunt; id verò aliam ob causam fit, quemadmodum paulò post dicemus. Intermittentes autem febres, ac earum

Cap. 8.

1. causa cur cõtinuæ sint sine rigore, &c.

Cap. 5. 2. causa.

Cur cõtinuæ quædã primùm cum rigore inuadunt, postea nunquam.
Cap. 5.
Commen. 2. tex. 25.
Quæstioni respondet.

Cur inter-

mittentes à rigore, &c. semper incipiunt.

accesſiones omnes, propterea cum aliquo dictorum ſymptomatũ ſemper in-
cipiunt, eo quòd in eis (vt dictum eſt) per ſentientes corporis partes, putreſcens
ſuccus vehementiori motu fertur, cuius delatione, & acuitate lædẽs, morſum,
ac dolorem eiſdem partibus infert, ob quem duo contingunt, ſanguinẽ in cor-
poris profundum ferri, eóque corporis exteriora frigefieri, ac partes ſentien-
tes in quibus humor adeſt, expultrice vi in proximam vnamquanque cum re-

Cur in principijs intermittentium ſumma refrigerantur. Cap. citato.

iicere, quouſque ab omnibus expulſus via aliqua expurgetur. Quare non mi-
rum, inquit Gal. 2. de cau. ſympt. (licet de rigore loquatur) ſi refrigerentur om-
nes externæ partes, animali virtute vnà cum ſanguine in profundum cõmean-
te. ſentiunt enim hoc tempore qui rigent, externarum partium frigus, non ea-
rum quæ ſunt in profundo, quippe cùm ſitiant ſenſibiliter eo tempore nõnul-
li, tãquam calore iis in internis partibus ſeruato. Quòd verò id rationabiliter
accidat, inde colligi licet: nam ſi in vna quapiam parte dolor vehemens infi-
xus, tum animi deliquia, tum perfrigerationẽ inferat, in eo qui in toto fit cor-
pore, ſi non animi deliquia fiant, neque mors, certè perfrigerationes effici de-
bent. Sunt etenim dolores rigentium eiuſdem (cùm cæteris aliis doloribus) ge-
neris: deficiunt ab his qui interimunt, magnitudine, & tempore, quippe cùm &
minores magnitudine ſint, & breuioris temporis, vt citato lib. 2. de cauſis ſym-
pto. liquet. Qua de re ſi rigor, aut horror futurus ſit, non modò humorum re-
dundantia opus eſt, ſed vehementia etiam motus per corpora ſenſibilia requi-
ritur, quo tempore, dum ſanguis cum calore ſimul intima corporis, & viſcera
confugit, cutis frigidæ partes fiunt & exãgues, manuum etiam, & pedum ſum-

Loco citato.

ma frigidiſsima, vtpotè quòd admodum adſunt à viſceribus, vt lib. de tremore,
rigore, &c. ſcriptum eſt. Quòd verò nedum in principiis acceſsionum inter-
mittentium febrium, verùmetiam & continuarum quæ plures acceſsiones ha-
bent calor naturalis vnà cum ſanguine ad corporis intima confugiat, comm.
apho. 1. 2. libri liquet, his verbis: {In principiis ſiquidem acceſsionum, & calor
naturalis totus, & humores in profundum corporis vergunt, quemadmodum
ipſe docuit} innuẽs Hip. & deinceps addit: {& præcipuè in quibus horror quiſ-

Super text. 46.

piam, vel rigor, vel fortis partium exteriorum refrigeratio contingit.} Et lib. 1.
de rat. vict. acceſsionis principium fieri ait Gal. calore omni toto ex corpore
ad cor. thoracémque concurrente. & 4. de ratione victus, volens Hippo. trade-

Super text. 39.

re cauſam ob quam pedes in acceſsionum principiis frigeant, aſſerebat, hoc
prouenire calore toto eo tempore ad ſupernas partes concurrẽte. quapropter
non abſque cauſa pedes frigeſcunt, vtpote qui natura & carne vacent, & ner-
uis abundant, præterea & à calidiſsimis locis ſeparati refrigerantur, ſeſe ad
thoracem colligente calore. Confugit itaque calor naturalis ſimul cum ſan-
guine ad corporis intima in acceſsionum principiis, tam ſi intermittentes,
quàm ſi continuæ fuerint, maiori tamen cum impetu, ac vehementiori motu.
in intermittentibus: etenim in his putreſcens ſuccus per ſentientes partes ve-
hementiori motu delatus, ſua acuitate magis lædet eaſdem partes, ac dolorem
infert maiorẽ, cùm & ipſæ partes exactiori ſenſu præditæ ſint, quàm vaſa ipſa,
quemadmodum priùs dictum eſt. & propterea in intermittentibus, & non in
continuis dicta ſymptomata fiunt. At ſi verùm eſt quod Gal. ſcriptum reliquit.

Quare initijs intermittentium calor naturalis ad corporis intima ſe colligit. Cap. vlt.

2. de diffe. febr. videlicet quòd vbicunque accenditur, atque augetur caliditas,
iſthuc ab aliis partibus ſanguis confluere ſoleat, quo verò tempore confluit,
illas quidem refrigerari priuata ſanguine eſt neceſſarium, quòd verò patitur
membrum grauari ac diſtendi, ídque fieri contingat in acceſsionum princi-
piis, cur in intermittentium febrium acceſsionum principiis ad corporis in-
tima, thoracem inquam, & cor naturalis calor ſimul cum ſanguine ſe colli-
git? cùm præter naturam caliditas in intermittentibus ipſis accendatur, at-
que augeatur per ſingulas ſentientes corporis partes, ſeu per corporis habi-
tum, qua de re ad eaſdem, & non ad corporis intima confluere deberet? Tan-

tam ſa

tam ſanè apud quoſdam vim habuit hæc difficultas, quòd coacti ſunt hac in re Galenum deſerere, ac alio modo ſentire quàm ipſe ſentiat. Quidam verò quòd in vaſis,& non extra contineatur in intermittentibus putreſcens ſuccus, auſi ſunt dicere. Alij quòd extra vaſa, non tamen in toto habitu contineantur humores,ſed omnium propria ſedes & origo,in prima ſit corporis regione,circum præcordia,ventriculum,diaphragma,iecoris caua,lienē,pancreas,omentum,aut meſenterium. hæ ſiquidem partes (inquiunt iſti) quaſi publica corporis ſentina, in quam omnis confluit, cumulatúrq; humorum colluuies, ex quibus etiam ſedibus horrores, rigores, ac partium extremarum refrigerationes ſuſcitantur.idq; perſuadere tentant ratiunculis quibuſdam ac pluribus exemplis confirmare.Verùm nos ducem noſtrum Galenum in hoc,velut in reliquis ſectabimur, eiúſque ſententiam ac veritatem tuebimur,aſſerentes, quòd cùm in principiis acceſsionum febrium intermittentiū putreſcentes ſucci moueantur vehementiori motu per ſentientes corporis partes,vt ſępiùs dictum eſt,eædem partes hoc in tempore mordacitatem, ac dolorem ſentiunt, ob quem doloris ſenſum vehementi quodam impetu, calor ipſe tanquam offenſus, ſimul cum ſanguine in intima corporis,& viſcera confugit,propriè tamen ad thoracem,ádque cor ipſum,tanquam ad ſuum principium & fontem, non ſiquidem (vt quidam ignari putant) vt ipſi cordi opem ferat,tanquam à putridis vaporibus oblæſo,ſed vt ibidem collectus,vnitus,ac vigoratus, vehemētiori quodam impetu redeat, ac certet cum eo quod ſentientes partes doloribus laceſſat, ac ipſas moleſtat(modò non accidat idem calidum innatum eo tempore in profundo extingui obſtructum adeò,vt extra expirare nequeat,aut à frigidis cauſis euictum.) Vbi verò hoc non contingat,violentia victa aceruatur;quo pacto inſtrumentum expultricis,in quocunq; membro eſt,euadit. hæc etenim & per ſeipſam nata eſt lædentia expellere. fortiùs autem cum calore redundante ab intra, propulſabit ea expellere adiuta, quò motus impetus promptior contingat,vnde quæ lædunt per cutem, ſæpiùs propellit vomitu,atque citata aluo pluries,vt eodem libro de rigore,tremore,&c.à Galeno decretum eſt. Non igitur ſe colligit ad corporis intima calor in acceſsionum principiis, vt cordi opituletur,nec etiam vt ibi permaneat,ſed vt collectus,roboratúſque in eodem ſuo principio, maiori cum impetu foras redeat, perueniátq; ad affectas partes doloribus laceſsitas, vt tanquam inſtrumento, eodem vtantur calore, vt inquit Galenus,ita enim quod moleſtum eſt, promptiùs propulſabunt. Itaque tandiu extremarum partium refrigeratio, rigor, ſeu horror perdurabit,quādiu calor ipſe naturalis,cum cauſa dolorem,ac moleſtiam inferēte,pugnabit. Quinimò nec idem ſolus naturalis calor ſimul cum ſanguine & ſpiritu, qui in ſentientibus partibus continebatur,ac ad intima corporis cōfugerat,verùm & aliarum quoque partium quiddam ad eas peruenit. Nam, vt refert idem Galenus commento aphoriſ.53.quinti lib.hęc eſt quædam ratio communis in his quę natura aliquid violenter excernit, vt ſanguinis & ſpiritus impetus eò feratur: quibus duobus veluti inſtrumentis natura vtens, ea quæ infeſtant, per vim expellat. Vera eſt itaque citata Galeni ſententia libro ſecundo de different.febr. quòd vbicunque accenditur atque augetur caliditas,iſthuc ab aliis partibus ſanguis confluere ſolet. nam licet primò intus calor cum ſanguine & ſpiritu ſe colligat, acceſsione incipiente, ſtatim tamen ad eas redit partes in quibus accenditur,ſiue augetur calor,hoc eſt ad totius corporis carnes,per quas putreſcens ſuccus defertur, ſi intermittentes fuerint febres. quoties enim aliquid per has violenter agitur,ac ad cutim defertur,neceſſe eſt dum carnem,cutímque permeat,omnia in quæ incidit,pungat,ſtimulet,diuidat,ac vulneret; vt citato ſecundo libro de cauſis ſympto.liquet. Quamobrem ſatis rectè aſſerebat eodem loco Galenus, quòd qui in rigore habetur caloris naturalis motus, non ei qui in timore, ſed ei potius qui in verecundia,ac frigida lauatione videtur,ſimilis eſt. pugnat enim virtus, ac certat cum his quæ offendunt, quoad excuſſerit,

Quæſtionis propoſitæ diſſicultas coegit quoſdam Gale.& veritatem deſerere.

Reſpondet quæſtioni.

Loco citato.

profligaueritque omnia. in verecundia nanque primùm quidem intro agitur animalis facultatis motus, deinde rursum foras celeriter vniuersus, quippe cũ nisi redeat, timor fit, non verecundia. siquidem verecundia de repẽtè fit omnino nihil expectante malum animali facultate, sed, vt sic dicam, præ mollitia, & timiditate naturali, cum homine longè meliore versari non sustinente, sed refugere, & si posit, à conspectu subducere properante. ideóque veluti refugiens tantum, citra vllam perfrigerationem, in profundũ recedit: ratione verò patibilem partem animi, id est, quæ terretur & verecundatur excitante, atque inhortante, redit, extrorsúmque mouetur, simillimo motus modo, atque cum ex frigida lauatione, caloris fit repercussio.} hæc Galenus. Huic itaque motui similis est qui in rigoribus habetur. primò etenim naturalis calor confugit ad cor tanquam offensus, impeditúsque ab eius naturali motu, deinde collectus, ac vigoratus, vibratus magis, maioríque cum impetu, ad ea quę offendunt, peruenit, pugnátque cum eis quoad ipsa excusserit, ac profligauerit. Quòd verò de rigoris motu asseruit Galenus de horrore quoque, ac partium refrigeratione similiter subintelligere oportet. etenim nõ alia ratione calor naturalis mouetur vbi hæc contingant in principiis accessionum, quàm in ipsis rigoribus, propter dolorem videlicet, qui in toto corpore fit: hoc etiam tempore, ex putrescentibus succis, per sentientes corporis partes vehementiori motu delatis, neque alia ratione inter se dissident, quàm maioris, minorísve, validi nanque motus fiunt expultricis facultatis in rigoribus, mediocres in horroribus, ac multò magis mediocres in inęqualitate, & partium extremarum refrigeratione ita vt eiusmodi motus dixeris propemodum motus non esse, sed tantùm sensus. Insuper mordacior, vel copiosior humor concutientem rigorem infert, minùs mordax, seu mediocriter auctus horrorem excitat. vbi verò quæ dicta sunt remittantur, ne horror quidem fiet, sed vel inæqualitas, vel refrigeratio extremarum partiũ, adeò quòd si paucus fuerit humor, aut exigua eius acrimonia, motúsve lentus, ac languidus, solum frigus inuehit: sin copiosior sit, aut acrior, vt eius motus impulsúsq; concitatior, horror inuadit. cùm verò plurimus, ísq; vehementer acer, ac mordax, magnóque impetu per sentientes corporis partes defertur, verus rigor inducitur, vt apud eundem Galenum legitur, citato libro secundo de causis symptom. & decimo de meth. med. Quamobrem accessum exacerbationis sæpè cum rigore huic, alij cum horrore, alij cum frigore solùm accessisse fatemur: nominúmque eiusmodi passim vsum, per volumina medicorum omnia reperias, vt nisi quis quassatione atque agitatione frigeat, rigere non appelles. nam vbi rigor nominandus sit, difformẽ, & inuoluntariam motionem adesse sit operæprecium: quod hoc vacat, nisi superficiẽ etiam impariter commoueat, dicunt frigefactionem: quòd si hanc per aliquas accessiones turbet, & concutiat, reliquo non moto corpore, horrorem nominant, vt solius cutis horror eiusmodi affectio existat, sicut rigor vniuersi corporis. est enim rigor repentina, violentáq; innati caloris frigefactio, quoniam eiusdem caloris naturali motu violenter impedito fit, atque ita rigere, horrere, frigefieríque in valetudinariis ac febrientibus ipsis differre dicẽdum erit, ex eiusdem Galeni testimonio, libro de rigore, tremore, palpitatione, & conuulsione.

Idem est motus caloris naturalis in horrore, & refrigeratione extremorum, qui in rigore.

Loco citato. Cap. 10.

Rigor quid.

Refrigeratio.

Horror.

Cap. 6.

Epilogantur quæ dicta sunt de causa motus caloris naturalis in principijs accessionum: ac ostenditur alia ratione ipsum moueri, vbi in visceribus magna fuerit inflammatio orta, aut erysipelas: confirmatúrque intermittentes febres fieri non posse, nisi per corporis habitum humor putrescens deferatur. Caput V.

COMMVNE est itaque omnibus succis putrescentibus, ac vehementiori motu persentientes partes delatis, ex quibus etiam intermittentes fiunt febres, vt eorum mordacitate & acuitate, dum carnes, cutímque permeant, pungant, stimulent, diuidant, ac vulnerent

rent quodammodo,& proinde dolorem inferant;ob quæ naturalis calor simul cum sanguine & spiritu in corporis profundum fertur,ad viscera corque confugit. Hinc extremæ corporis partes frigidæ, exanguésque fiunt. Verùm vbi ob aliquam iamdudum dictarum causarum ipsum in profundo extingui non contingat,violentia victa, acceruatur, & quasi in sese coactus ac vnitus, vehementiori cum impetu,cùm persistere in suo principio nequeat (substātię enim semper mobili,quies est mors) iterum ad propulsanda ea quæ molesta sunt,redit,vt dictum est: ac tandiu cum his quæ offendunt, pugnat, quoad ea excusserit,ac profligauerit. Verùm quantò maior ex redundantibus succis,sentientibus partibus infertur dolor, adeo maiori cum impetu, & intro confugit,& extra progreditur vt ea expellere valeat,atque euincere:quemadmodum vbi minori dolore lacessitę sentientes partes fuerint,& eius impetus minor erit,semper tamen duobus hisce motibus in accessionum principiis, calor naturalis vnà cum sanguine mouebitur ; primò foras intro confugiens, deinde ab intra foras rediens, vt demonstrauimus. atque ita nedum in intermittentibus febribus,verumetiam in continuis, vbi plures habeant accessiones, vbicunque accenditur atque augetur caliditas, isthuc calor naturalis semper vnà cum sanguine ferri consueuit; vt liquet secundo de differentiis febrium. At non perinde vt in intermittentibus,in cōtinuatum accessionum principiis,aliquod iam dictorum symptomatū necessariò incidit, propter iam dictas causas,licet quandoque,quamuis raró admodum,in earum quoque accessionum initiis,aliquod eorundem symptomatum incidat. Verùm aut propterea quòd exquisitè continuæ non sunt,vt diximus; aut leuis quædam refrigeratio contingit,ob id quòd magna sanguinis fit reuocatio ad corporis interiora,ob copiam, seu mordacitatem maximam putrescentis humoris intra vasa: & sic magnitudine distinguitur ab ea, quæ in intermittentibus fit partium extremarum refrigeratio; modo citra phlegmonem intra vasa putrescant succi. Nam quando aliqua fortis inflammatio in corporis parte profundiori, vel erysipelate euenerit, totus ex toto corpore sanguis ad locum trahitur patientem, atq; ideo vruntur profunda,sed cutis refrigeratur,vt fit in principiis accessionū, vt liquet commento aphoris.48.quarti libri.Contingit autem hoc in febribus ardentibus,perniciosis,ac valde malignis,lipyriis dictis. Quo casu non amplius leuis, sed fortis fit partium extremarum frigiditas,quemadmodum in principiis accessionum febrium intermittentium, verùm alia ratione quàm in istis cædem partes extremæ refrigerantur. nam vbi inflammationis calor in visceribus ortæ adeò vehemens fuerit, ad se cucurbitulæ modo, ex toto corpore sanguinem trahit; & propterea iis qui ita se habent, viscera peruruntur; extremæ autem partes frigescunt propter defectum sanguinis ad viscera se recipientis, ac cucurbitulæ modo attracti,eodem Galeno auctore,commento aphorismi primi, septimi lib. in principiis verò aliarum iam dictarum febrium, non quia trahitur calor, sed quia alia ratione ad corporis intima confugit, dictæ extremæ partes refrigerantur,vt iamdudum declarauimus.neque his qui ita laborant adeò viscera peruruntur,quemadmodum accidit in magnis viscerum inflammationibus,ac erysipelatibus;de quibus verba faciens Hippocr.secundo prognostic. dicebat: {si manus,caput,& pedes frigidi sunt, ventre, costisq; calentibus, malum est.} nam in morbis acutis (vt ait Galenus in commento) propter inflammationis magnitudinem in visceribus fatigantis, parū sanguinis in omne permeat corpus, plurimùm verò eius in parte inflammatione affecta includitur, & ob eam rem mediæ corporis partes, quæ sunt thorax & venter,admodū calent.& subdit: {fit verò per morbos acutos interdum annotatio cum rigore prehendens aut frigore, non solùm extremas corporis partes, sed etiam cutē circa costas, ac ventrem,frigidam reddit, & quidem circa viscera vitium non ostēdit.} quibus in verbis (vt mea fert opinio) demonstrare nobis voluit Galen. non solùm quòd alia ratione in internis inflammationibus,extremæ partes refrigerātur, quàm

Cap. vlt.

Proximo cap.

Differentia caloris intro confluētis in inflāmationibus interioribus, & in principiis accessionū.

Text. comment. 4.

quàm in annotationibus febrium acutarum, quæ cum rigore aut frigore prehendunt, * verumetiã modum docuit quo valeamus has febres inter se distinguere, ac dignoscere, inquiens, quòd quando in visceribus inflammationis magnitudo orta est, licet aliæ partes frigidæ sint, venter tamen & costæ admodum calent, secus autem in reliquis, in quibus annotatio cum rigore aut frigore prehendit: quoniam eædem partes, veluti reliquæ, frigidæ redduntur. * Sed statim obiiciet quispiã aduersus ea quæ diximus de intermittentium febrium generatione, inquiens non semper opus esse vt ipsæ fiant, quòd putrescens succus deferatur per vniuersum corporis habitum, seu totius corporis carnes. Nam putrescat humor quispiam in ventriculi cauitate, aut intestinorum, seu vtriusque vesicæ, aut vteri; dico extra vasa, qua ratione intermittens febris gigni debet, in hac aut neutrum dictorum symptomatum incidet, aut si fiat, falsum est quod asseruimus eandem ortum habere, propterea quòd vehementiori motu per sentientes corporis partes putrescentes, succi deferuntur. * Tu verò nodum hunc dissoluas, inquiens, quòd si ex iam dictis putrescentibus succis intermittens febris generetur, necessum est aliquod dictorũ trium symptomatum fieri, cùm sine his intermittens febris gigni nequeat, & quoniam nullum eorum generari vnquam potest, nisi per sensibiles corporis partes deferatur eorum causa, asserimus cum Galeno decimo de metho. meden. quòd non mordax succus duntaxat, verumetiam & mordax halitus, vbi per sensibilia corpora feratur, horrores, & rigores facit. Quapropter vapor seu halitus ad eadem saltem corpora perueniens, ex putrescentibus in iam dictis locis succis eadem symptomata efficiet: neque aliter fieri possent, Galeni auctoritate, secundo de causis symptomatum. nam licet quælibet dictarum partium expultrice facultate sit prædita, qua quod molestum est, excutiat, in eo tamen excernendo, nullo dictorum sensibilium motuum vtitur: sunt nanque carnium, & musculorum omnino proprij: quare vbi eadem non lædantur, neque hi motus inæquales totius corporis fiunt: & tunc eadem ratione fierent hæc symptomata, qua ex mordacibus, acribúsque medicamentis vlceribus adhibitis, seu pures, progigni solent: moueretur etenim per sentientes corporis partes mordax ille halitus, seu vapor ex putrescentibus succis eleuatus, & non putrescens ipse humor. Vel dicas, quòd hæc quoque intermittens febris, ex delatis putrescentibus succis per sensibiles corporis partes, generatur. nam accessionis tempore, aut vniuersus humor putrescens in modo dictis partibus, aut saltem pars quædam ad corporis habitum effunditur, aliàs febris intermittens fieri nequit; sed vel diaria, vel intra vasa inclusus, ac effusus talis humor, continuam excitabit febrem, quod quidem difficile haudquaquam videri debet. nam si ex eisdem sentientibus partibus, accidit quandoque, quòd humor putrescens ad ventriculum seu intestina confluat, ac vomitu, seu deiectione excernatur, quinimò eodem tempore potest, partim per sudorem, partim per vomitum, partim etiam per deiectionem humor, & præsertim bilis excerni, simul eodem die intro, forásque delata, vt liquet eodem secundo de differentiis febrium, & secundo de causis symptomatum. ita quoque difficile non erit, quòd humor, qui in ventriculi, seu intestinorum, aut reliquarum dictarum partium cauitate collectus est, etiamsi inceperit putrescere, vi expulsus ab eisdem partibus vniuersus, aut saltem pars quædam eiusdem, ad sentientia corpora, seu vniuersum habitum accessionis tempore, effundatur; & hac ratione aliquod dictorum trium symptomatum fiat, & febris generetur intermittens, quam alio modo fieri non posse, iterum cum Galeno proculdubio tenemus, & absque controuersia confirmamus. & hæc de generatione intermittentium & continuarum febrium dicta satis.

** Dignotio inflãmationis viscerũ, à qua refrigerãtur extrema, & principij accessionũ, à quo etiam refrigerãtur extrema.*

** An intermittẽtes aliquãdo fiant humore putrescẽte per corpora sentientia non delato, & ob id sine rigore &c?*

** Nodus dissoluitur.*

Cap. 10.

Cap. 6.

Locis citatis.

Quomodo tres intermittentium febrium differentiæ conueniant, & dissideant inter se, & continuarum ex bile ortarum subdiuisio.

Caput

Caput V I.

ATQVI iam tempus est vestigare quomodo iam dictę tum intermittentes, tum continuæ febres inter se conueniant, & dissideant, ac quot etiam numero sint continuarum differentiæ. Id verò promptiùs fiet, si iterum in memoriam reuocemus omnes earundem intermittentium febrium differentias ex putredine ortarum. Sunt ergo intermittentium differentiæ omnes numero tres, tertiana videlicet, quartana, & quotidiana, à Græcis τριταῖος, τεταρταῖος, & ἀμφημερινὸς appellatæ, vt secundo de differentiis febr. & secundo de crisibus, scriptum est, tertiana quidem ex putrescente flaua bile, eáque vehementiori motu delata per sentientes corporis partes, generatur, quartana ex putrescente nigra bile, atque simili modo per sentientes corporis partes vehementer delata accenditur, quotidiana, ex pituitæ putredine ortum habet, similiter per sentientes corporis partes à natura detrusæ, vt liquet citatis locis. Conueniunt itaque hæ tres intermittentium febrium differentiæ, quòd nisi humor qui est earum causa putrescat, ac vehementiori motu deferatur per sentientes corporis partes, nulla earum gigni poterit. Verùm cùm proposuerimus de simplicibus harum febrium differentiis primò verba facere, attendas oportet tertianam, interim exquisitam, interim simplici appellatione appellari tertianam ab Hippocrate, & Galeno, vt patet commento aphorismi 59. quarti libri, & secundo de differentiis febr. interim verò intermittens tertiana, vt distinguatur, à continua nuncupatur, eodem Galeno teste, citato libro secundo de different. feb. Nec alia ratione dicendum erit de quartana, & quotidiana: nam interim simpliciter absque alia adiectione ita appellantur. Interim cum adiectione exquisita, interim quotidiana, seu quartana intermittens dicitur: sed de nominibus non oporteat prolixius disputare; neque de eis (vt Plato inquit) magna cura habenda est; sed satis sit nouisse, has esse tres duntaxat intermittentium febrium simplices differentias; quæ causarum diuersitate inter se dissident, vt ex dictis patet, ac etiam circuitus forma. Etenim tertio quoque die efficitur tertianæ circuitus, quartanæ verò quarto quoq; die, ipsius autem quotidianæ singulis diebus. Sunt etiam & earum symptomata quoque diuersa, vt dicemus. Nunc verò ad continuarum differentias accedamus, & primò earum quæ ex bile fiunt, tanquam sæpiùs contingentes, quàm reliquæ, vt apud eundem Galenum citatis locis scriptum reperitur. Continuarum ergo, quæ ex bile fiunt, inquit Galenus eodem secundo de differentiis febr. duplex est species, altera earum quæ à continuo feruore synochi appellantur, quarum vniuersum tempus in vna consumitur accessione, quæ à principio vsque ad finem pertingit. Altera earum quæ vnà cum genere nomen sortiuntur, & continuæ etiam appellantur, atque in pluribus circuitibus continentur. Earum verò quæ synochi dicuntur, tres sunt omnes numero differentiæ, quemadmodum in præcedentibus dictum est. Nam quædam earum à principio ad finem vsque æqualiter perdurant, quas ὁμοτόνους τε, καὶ ἀκμαστικούς, hoc est in eodem statu & vigore perseuerantes. Quædam paulatim augentur, quas ἀναβατικοὺς τε, καὶ ἐπακμαστικούς, hoc est assurgentes, atque inualescentes dicunt, quædam paulatim decrescunt, quas παρακμαστικούς, hoc est decrescentes appellarunt. At continuarum quæ idem nomen cum genere sortiuntur, duæ item sunt primæ differentiæ; nonnullarum quidem quæ singulis tertiis diebus inualescunt, aliarum verò quæ die intermedio alteram faciunt accessionem, quæ sanè nullum præcipuè obtinent nomen, vt Galenus inquit. Verùm, quę tertio die inualescunt, fatetur ab eo nominari consueuisse τριταιοφυεῖς, id est tertianæ naturam referentes, vt liquet apud eundem citato libro secundo de differentiis febr. & primo, & sexto de morbis vulgaribus: non tamen prohibet quin pro suo quisque arbitrio alterum eis nomen imponat, modò rerum obseruet differentiam, ita vt hanc sciat alteram esse differentiam ab ea, quam suprà diximus, quæ ad infebricita

Intermittẽ. species tres. Cap 2. Cap. 9.

In quo conueniant omnes intermitt.

Cap 3.

In quibus dissideant.

Continuarũ ex bile species duæ Cap. 2.

Synochorũ differentiæ tres.

Continuarũ plurium accessio. differentię duæ.

Loco citato. Commen. 2. tex. com. 25. & comm. 3. text. com. 5. & comm. 2. tex. com. 23.

bricitationem terminatur. nam hæc licet ad febrilem declinationem desinat, nunquam tamen intermittit vt illa. Quare clarioris doctrinæ gratia poterit hæc continua tertiana appellari. Præterea alia quoque est natura illius, quæ die intermedio etiam accessionem facit, cuius quidem duæ accessiones inter se dissimiles sunt; nam si similes essent, haudquaquam ex bilioso humore ortum haberent, sed ex pituitoso potius, vt dicemus: sunt autem dissimiles, nam primæ quidem, tertia simillima est, & secundæ, quarta, in figura duarum tertianarum progredientes: & propterea aut duplicem tertianam continuam, aut duas tertianas continuas, appellare poteris. tot itaque sunt continuarum quæ ex flaua bile proueniunt, febrium differentiæ, iuxta Galeni sententiam eodem secundo de differentiis febrium.

Tertiana cõtinua.
Duplex tertiana.

Qua ratione ex putrescente intra vasa flaua bile, febris synochos dicta accendatur; & quòd similiter ex alijs humoribus generari posit, nedum ex solo sanguine.

Caput VII.

EX HIS itaque luce clariùs cuilibet patere poterit continuas febres ex bile indifferenter accendi posse, tum eadem putrescente in particularibus quibusdam venis, ac à corde dissitis, & proinde febres easdẽ plures habere accessiones, vt iamdudum explicauimus, tum insuper in omnibus, aut saltem principalioribus, magnisque vasis, quæ sunt inter alas & inguina, postquàm alia ratione oriri haudquaquam possent ex eadem bile intra vasa putrescente continuæ febres, vnam duntaxat à principio ad finem vsq; accessionem habentes, quemadmodum decretum reliquit Galenus secundo de differentiis febr. iuxta fin. cùm dicebat: { sed quæ circuitum non habent, in his nulla est corporis pars, quæ præcipuè sit offensa, sed qui in venis & arteriis omnibus continentur humores, atque hi præsertim qui in maximis, atque plurimo calore abundantibus sunt; aut ob aliam quamuis causam, quemadmodum in ephemeris, aut ob putrefactionem feruentes, febrem accendunt συνοχὸν appellatam, quæ à principio vsque ad finem nullam habent intermissionem.} * Nemo itaq; hæsitare debet, quòd vbi continua febris generatur, quæ à principio ad finem vsque vnam duntaxat accessionem habet, opus est humores in omnibus vasis æqualiter, aut saltem in maioribus, ac principalioribus putrescere, vbi ex putredine ortum habuerit. Verùm cùm hoc genus febrium ex sanguine putrescente generari consueuerit, vt in sequentibus fusiùs demonstrabimus, id quod subintelligere voluit Galenus 9. de metho. meden. cap. 3. cùm dicebat: { Alterum genus est vbi in omnibus vasis, ac potissimùm maximis æquabiliter succi putrescunt.} * idem enim subintelligendum est in eius doctrina per succos, seu humores æqualiter putrescere, quòd sanguinem ipsum, quemadmodum ipsemet testis est lib. de multitu. cap. 10. cùm inquit: { Demonstratum hoc est alibi nobis, nihil referre, humores, an sanguinem de mixto appelles, modò ei non temerè sed vt in mensura quadam mediocri, animalibus naturali habitu prædi tis, admixti alij fuerint. Nam cunctis in naturali commoditate augescentibus cum sanguine, per præpotentiam dicto, idem humorum vocabulum notat, nihilque discriminis est creuisse humores an sanguinem proferas, oratione quæ humores dicit, idipsum demonstrantem, nimirum pro veteri omnino proportione abundare.} Propterea non ab re hæsitare contingit. quî fieri possit, vt hoc idem genus febrium ex putrescente flaua bile gigni valeat? quòd verò Galenus admiserit continentes has febres, quas Græci συνοχὲς appellant, (nos verò clarioris doctrinæ gratia continentes nuncupamus) ex eadem putrescente bile intra vasa accendi posse, liquet in hoc secundo de differentiis febrium, nec minùs & secundo de crisib. ab eodem confirmatur, quo loco tradens differentiam inter continuas febres & intermittentes ex bile ortas, hæc protulit

Cap. 3. huius partis, ferè circa med.

Cap. vlt.

** Continuæ febres vnius accessi. ex bile in omnib. vasis putrescẽte, seu magnis &c. oriũtur, vt in superioribus declaratum fuit. Gale. tamẽ modò ex humoribus, modò ex sanguine, modò ex bile, oriri scripsit in locis hic citatis, qui omnes hic conciliãtur, & explicãtur.*

** Succos, humores, sanguinẽ putrescere, idem.*

Cap. 2.
Cap. 6.

protulit verba: {Continuam quidem nomino febrem, quæ ad infebricitationem antequàm ex toto soluatur, non desinit: & si declinatio aliqua sensibilis appareat. Cùm autem neq; declinatio aliqua sensibilis fiat, semper verò à primo principio febris vsque ad crisim similis perseuerauerit, erit & hæc ex genere febrium deurentium, ab eisdem verò acutie differt. sed neque in primo die, neque in secundo est huiusmodi febrem prænoscere, neque aliter vtile. sufficit enim genus agnoscere, quòd scilicet biliosa sit, atque deurens, & peracuta. neque enim si etiam συνοχὸν ipsam nominaueris, vt quidam medici faciunt, appellationis ratione à febribus deurentibus differt.} synocham igitur febrem ex bile ortam his verbis clara luce fatetur Galenus, idem quoque confirmare videtur citato loco. nam cùm dicebat eiusdem generis esse intermittẽtes cum suis continuis, comparans tertianam cum sua continua, illam significare voluit, per febrem ardentẽ semper & non τριταιοφυῆ, quo nomine (vt paulò ante diximus) consueuit ipse Galenus tertianam continuam nuncupare. ergo quippiam aliud significare voluit præter tertianam continuam, & id non nisi synocham febrem. hæc nanque, duo genera sunt continuarum ex bile ortarum, vt dictum est. Amplius quarto de ratione victus, cùm venæ totius corporis supra modum exsiccatæ, acres, biliosas, ac tenues traxerint humiditates è carnosis partibus, ardentem febrem simul cum Hippocrate fieri, testatus est. Quòd si continens febris humores requirat in omnibus venis redundantes, vt priùs diximus, habebit & ipsa, ex bile generationem, cùm idem humor è carnosis partibus ad omnes venas fuerit attractus, atque in eisdem inclusus putrescat. Poterit insuper & hac ratione illud confirmari. Nam si ex putrescente sanguine, seu humoribus æqualiter adauctis in omnibus, vel principalioribus vasis putrescentibus gignitur synocha febris, quidnam prohibebit si biliosus humor, simul cum copioso sanguine similiter redundarit, quòd ex eodem synocha febris generari nequeat? potissimùm cùm ipsemet Galenus fateatur hanc quoque redundantiam connumerari inter multitudines, quamuis non simpliciter ea dicenda sit, sed cum adiectione bilis. Nemini itaque in dubium veniat synocham, seu continentem febrem generari posse ex redundante bile simul cum sanguine putrescente in omnibus, aut saltem maximis, & principalioribus vasis. Ad dubium verò ita satisfacias, quòd licet Galenus nono de methomeden. asseruerit ex sanguinis redundantia talem progigni febrem, cum his qui sanguine abundant, & corpulentis gigni cernatur; quando nec obstructio, nec humorum putredo, in omnes, quæ inter inguina & alas intersunt venas, æquabiliter, & citò porrigi in frigido corpore potest, propterea quòd quę putrescunt tum calida, tum humida esse debent, tum etiam difficilem habere transpirationem, non tamen omnino negauit, in aliis quoque corporibus eandem gigni posse, potissimùm vbi corpora, & calida etiam sunt, & redundantes humores biliosi, simul etiam cum copioso sanguine, & breuem quendam excessum susceperint: dixit enim plurimùm contingere in his qui sanguine abundant, & corpulentis, & non dixit in his duntaxat semper, & perpetuò synochã febrem ex putredine generari. Potest enim ipsa bilis breuem quendam excessum vnà cum copioso sanguine adipisci, quæ etiã plenitudo, seu plethora nuncupabitur secundum quid, vt liquet libro de multitud. & vbi in omnibus, aut saltem principalioribus vasis redundauerit, putrescere; & hac ratione febrem accendere continentem, quæ à principio ad finem vsque vnam habeat accessionem, quemadmodum vbi multum excedat, non cum copioso sanguine in quibusdam particularibus vasis putrescens, etiam efficit continuam, quæ plures accessiones habet. Ad hæc, si ex putrescente sanguine fit continens febris, ergo ex putrescente bile. Nam vbi admodum exuctus ac putrefactus fuerit, in bilem vertetur, præsertim quod in eo pingue, ac tenue existit. quare aucto in eodem sanguine calore, ac magis putrescente, quæ priùs erat ex sanguine orta continens febris, modò ex bile accensam esse verè quispiam affirmauerit. id

Quæ idem nomen cum genere habet, & plures accessiones habet.

Synochus intelligitur, quę ex Gal. probat à bile oriri.

Cap. proximè præcedente.

Text. comment. 1.

Conciliatio, & explicatio locorum Galeni.

Loco citato.

Cap. 11.

verò necessariò consequitur, vbi confestim eadem continens ex sanguineorta,non fuerit curata, aut si interficere anticipauerit, priusquàm in bilem sanguis conuertatur.Sed mox inquies,plures ergo erunt harum febrium differentiæ quàm sex,si tot sint continuarum, quæ ex flaua bile fiunt differentiæ? Huic responsum sit, totidem esse continuarum febrium simplices, ac primas differentias,quot etiam sunt intermittẽtes, & propterea sex sunt numero, vt simul cum Galeno conclusimus, licet eædemmet [1] continuæ possint in plures particulares differentias secari. [2] Id verò quod magis vrget, est,num quẽadmodum ex ipsa bile simul cum copioso sanguine in omnibus, aut principalioribus vasis putrescente,continens accenditur febris, ita quoque eadem gigni possit pituita,aut nigra bile,eodem modo simul cum copioso sanguine redundante?potissimùm cum hi etiam succi paruum quendam excessum adepti insimul cum copioso sanguine redundare possint,atque hæc etiam multitudo,seu plethora nuncupari,secundum quid tamẽ,vt superiùs annotauimus,& liquet apud eundem Galenum citato libro de multitudine? Porrò asserimus nos,& ex eisdem quoque eandem synocham,seu continentem febrem gigni posse. Nam quemadmodum sanguis veteri aliorum humorum proportione in eo seruata, aut etiam inter eos solo sanguine superabundante, ac alios excedente, potest æquabiliter in omnibus vasis putrescere, perinde etiam vbi quispiam aliorum humorum breuem quendam excessum, simul cum eo susceperit (quemadmodum de bile dictum est) sentiendum erit. [3] Nec obstat si dixeris pituitam,ac nigram bilem frigida natura esse, & hanc ob causam non adeò facilè posse eorum humorum putredinem in vniuersa, aut principaliora vasa porrigi, & ob id neque febris continens generari. nam eosdem humores semper cum copioso sanguine redundare intelligimus, ipsos verò exiguum quendam suscipere excessum,adeò vt potius pituitosum,aut melancholicum sanguinẽ redundare dixerimus, ita etiam & biliosum, quàm pituitam nigram, aut flauam bilem in sanguine superare. Quapropter cùm copiosa fuerit sanguinis substantia, exiguus verò eorundem humorum excessus,haud ægrè porrigi eorum putredo poterit per singula,aut principaliora vasa, quamuis non adeò prõptè, vt si æquabiliter adaucti omnes succi putrescerent,seu solus sanguis, vt quarta substantia excesserit,aut bilis cum copioso sanguine,& propterea sæpiùs ex putrescẽte sanguine,non raró ex bile simul cum eodem copioso sanguine,perquàm rarissimè autem ex nigra bile,ac pituita,simul etiam cum copioso sanguine,eandem synocham seu continentem febrem accẽdi posse,simul cum Galeno censemus. quòd verò ex pituita gigni possit, confirmari etiam poterit ex Hippocratis, & Galeni auctoritate, libro quarto de ratione vict. quo loco ex pituita salsa à totius corporis venis attracta, aliud causi genus generari fatẽtur. Cùm itaque propterea synochæ febres vnam accessionem à principio ad finem vsque habentes generentur,quòd in omnibus,aut maioribus,& principalioribus vasis putrescant humores, ita quoque attracta pituita ab omnibus venis, eáq; in eisdem putrescente,in hoc causi seu febris ardentis genere,eadẽ continens generabitur febris. Atqui statim inquies, propter quid Galenus ne vnum quidem fecerit verbum de his continentibus febribus, quæ ex pituita,& nigra bile fiunt,si ab eisdem generari possunt, nec in secundo de differentiis febrium, nec in secundo de crisib. nec etiam libro de meth.medendi? verùm ex his quæ iamdudum diximus, responsum facilè patere poterit. Nam de eis sermonem fecit,quæ sæpiùs accidunt,paruifaciens ea quæ raró,& perquàm rarissimè contingunt.Nam cùm ex dictis humoribus,febres continuæ, quæ plures accessiones habent,raró accendantur,eodem Galeno teste,citato libro secundo de differentiis febr. & admodum raró fiant illæ, quæ vnam duntaxat habent à principio ad finem vsque accessionem, propterea has consultò prætermisit. difficulter nanque hi humores,cùm frigidi sint,intra vasa putrescunt: & si putrescant, difficillimè corũ putredo per vniuersa vasa æquabiliter, & citò porrigi potest,

1 Nã præter cõtinuas pluriũ acces. & cõtinuas vnius acces. quæ cõtinentes dicũtur, earum continẽtiũ quædam fiũt ex succis æqualiter adauctis & putrescentib. quædam ex bile, quædã ex pituita &c. vt paulopost dicitur.

2 Altera capitis pars. An synochi ex aliis humorib quã ex sanguine oriatur?

3 Pituita & atra bilis cum sanguine possunt putrescere.

Text. comment.13.

Cur febriũ continentiũ ex pituita & atra bile Galen. non meminit?

Cap.2.

poteſt, ſed potiùs in quibuſdam paruis, minúſque calidis vaſis impacti, ac detenti ob eorum craſsitiem & tenacitatem, præſertim ſi multùm excedant ſanguinem, in eiſdem putreſcunt, priuſquàm per omnia, & calidiora vaſa diffundantur, eiſdem etiam maximis vaſis tanquam calidioribus exiſtentibus extenuantibus, ac euincentibus, aut ſaltem tales expellentibus humores, ad eadem minora, ac remotiora vaſa, ita vt difficulter in eis aceruentur, & proinde continuæ magis febres ex eis fient. quæ plures acceſsiones habent quàm ſynochi, ſeu continentes, vbi eos cõtingat intra vaſa putreſcere. Adde quòd nec etiam alia ratione curari deberent, quàm reliquæ continentes, quarum putredo in omnibus, vel in maximis, maximéque principalibus ſubſiſtit vaſis, paucis quibuſdam adiectis, ſiue immutatis, pro ratione exigui exceſſus humoris cum copioſo ſanguine redundantis. & propterea eas non meminit Galenus, & non quia nulla ratione fieri nequeant; id nanque nullibi ab eo ſcriptum reperitur. Sed dices, ſi ex pituita & nigra bile fient continentes febres, id ſaltem vitare nequeas, quòd plures videlicet, quàm ſex erunt primæ febrium ex putredine ortarum differentiæ. etenim Galenus quotidianæ & quartanæ intermittenti nullam communem oppoſuit vocem, quæ omnes eiuſdem generis (continuas tamen) ſignificaret, quemadmodum in his quæ ex bile accendũtur per vocem καῦσον, ſed inquit quotidiana intermittens & continua; & quartana intermittens & continua, vt liquet ſecundo de criſibus, & ſecundo de differentiis febr. *Cap.6.* *Cap.1.* Niſi eſſet quòd vt dictum eſt, perquàm rariſsimè fiant ex iam dictis humoribus continentes febres, quocirca de eis ſermonem non fecit: & per vocem etiam continuam Græcè συνεχῆ dictã, continentem etiam ſubintelligere voluit. Vel rectiùs dicas, continentes febres, quas ex eiuſmodi humoribus oriri diximus, accendi non poſſe, niſi cum copioſo ſanguine redundauerint, eorum verò humorum paruus fuerit exceſſus, adeò vt pituitoſus, aut melancholicus magis dicatur ſanguis redundare, quàm pituita, & nigra bilis. Cùm verò veſtigauit Galenus particulares febrium differentias ex putredine ortas, per continuas quæ ex eiſdem fiunt humoribus, intellexit, quando copioſi fuerint, ac multum redundauerint. hæ nanque febres propriè eiuſdem ſunt generis cum ſuis intermittentibus. quapropter neque erunt plures quàm ſex, quæ ex eiſdem humoribus redundantibus fiunt. tres, inquam, intermittentes, & totidem continuæ. quoniam licet non intermittant, plures habent acceſsiones, eandem formam ſeruantes cum ſuis intermittentibus, vt liquet ſecundo de criſibus, cap. ſexto. Poſſunt itaque continentes febres non modo ex putreſcente in omnibus vaſis ſanguine, ſeu bile cum copioſo ſanguine generari, verumetiam ex pituita, & nigra bile, modò paruus fuerit eorum exceſſus, & cum copioſo ſanguine etiam redundauerint, vt dictum eſt, neque propterea plures erunt primæ particulares febrium differentiæ, quæ ex putredine oriuntur quàm ſex, ſubdiuiſis eis in intermittentes & continuas.

Quid per καύσους, ſeu febres ardentes intelligendum ſit. Caput VII.

CVM itaque plures traditæ ſint continuarum febrium ex bile putreſcente ortarum differentiæ; tanquam valde neceſſarium diſſerere putaui, nunquid omnes, vel earum quaſdam per καῦσον, hoc eſt febrem ardentẽ ſubintelligere oporteat? cernimus enim ſæpenumerò in Hippocratis, & Galeni doctrina diuerſimodè vocem hanc vſurpari. Nam quarto de ratione victus, cum Hippocrate de καύσῳ verba facit (quæ vox nil aliud Latinè ſignificat, quàm combuſtionem, ſeu ardorem) quamuis ipſe determinaſſet eum fieri, cum venulæ tempore æſtiuo exſiccatæ, acres, & bilioſas, tenuéſque traxerint ad ſe humiditates, Galenus in commen. cauſum nedum in vniuerſo corpore, verùm in vna eius parte, quæuis illa ſit, interdum gigni fatetur, vt in ventriculi ore, atque ipſo ventriculo, & *Loco citato.* *Cauſus nomen homonymum.*

ſtomacho,ſiue etiam pulmone,& ſubinde in ieiuno,vbi earundem partiu m ve-
næ ad ſe eaſdem traxerint humiditates. Quinimò admittere videtur quòd in
carne etiam, ſiue in parte vna, ſiue in toto corpore pati eam contigerit, gene-
rari cauſus poſsit, ita vt videatur & vniuerſalem & particularem cauſum ad-
mittere,nedum intra,ſed etiam extra venas, ex bilioſis acribúſque humidita-
tibus ortum. Et eodem libro poſt pauca,non modò ex bilioſo humore, verum-
etiam ex ſalſa pituita, febrem, cauſum dictam, hoc eſt ardentem,oriri fatetur
ſimul cum ipſo Hippocrate, idem Gale. libro verò de rigore, tremore,&c. ter-
tianam de genere ardentium febrium eſſe fatetur:ait enim : { nullus autem ſa-
næ mentis febrem hanc in ſucco frigido fieri affirmet, cùm genere ardens ſit,
illius tantùm continuitatis egens. } & paulò poſt : { hoc ſolo diſtant ab arden-
te tertianæ (dicebat) ardentes enim in vaſis bilem delatam, tertianæ verò,per
ſenſitiua loca extra habent.} & ſecundo de differentiis febr. loquens de tertia-
na inquit: {atque de genere ardentis eſt.} Idem quoque confirmau t octauo de
Hippocratis,& Platonis decretis,inquiens: {ita nunc ſatis erit tantùm quæ il-
lis in libris demonſtrauimus, commemorare, acutiſsimas ſcilicet, & ardentiſ-
ſimas febres à flaua bile oriri, & tertianam ex ardentium febrium eſſe.} Nec
minùs & ſecundo libro de criſib. ſimilem videtur proferre de tertiana ſenten-
tiam,dum ait: {continuas febres idem habere genus, eandémque hypotheſim
cum intermittentibus,cum tertiana quidē exquiſita, exquiſitam ardentē &c.}
quamuis & eodem loco; & commen. aphor. 58. & 59. quarti lib. & primo etiam
de morbis vulgaribus, ſæpiſsimè tertianam febrem ab ardentibus ſeparet, aſ-
ſerens eam hoc ſolo ab ardentibus diſsidere,quòd in illis intra vaſa,in ea verò
extra, bilis putreſcat. Quamobrem mirum videri nō debet in hac re plurimos
hallucinatos eſſe,poſtquàm diuerſis in locis,varia,de febre ardēte ſcribere co-
natur Galen. conabimur autem nos eiuſdem Galeni in hac re ſententiam ex-
ponere, id priùs pro hypotheſi aſſumentes, quòd quidam ſit cauſus propriè di-
ctus, quidam autem communiter, propriè dictum per vehementem totius cor-
poris caliditatem,inextinguibilémque ſitim circūſcribi tanquam per propria,
ac pathognomonica ſigna. hanc etenim febrem,cùm videlicet vrens caliditas,
ſitíſque incompeſcibilis hominem torquent, καῦσον (hoc eſt ardentem) ſimul
cum reliquis medicis ſimplicem, ac exquiſitum appellat idem Galenus citato
libro quarto de ratione vict. Et tertio de morbis vulgarib. inquit,quòd non ap-
pellabitur ardens febris, niſi adiunctam perpetuò habeat per totum morbum
ſitim aſsiduam,atq; exurentem calorem. Huic cauſo opponitur is qui commu-
niter,& non ita propriè ſic appellatur,vtpote ſi in vna parte fiat,ob quam non
de neceſsitatè ſitim pariat,aut etiā in totius corporis carne eum generari con-
tingat, vt diximus eiuſdem Galeni auctoritate, citato libro quarto de rat. vict.
fit autem & hic ex ipſa etiam flaua bile. Sit inſuper & ſecūda hypotheſis quòd
cauſus, ſiue febris ardens, adhuc etiam propriè dictus bifariam eſſe poteſt ex
eiuſdem Galeni ſentētia,quia aut propriè exquiſitus,ſimpliciter, ac legitimus
eſt,aut pro dimidia parte,quem breuioris doctrinæ gratia,haud perperam fue
rit,cauſum nothum,illegitimum, ſeu ſpurium appellare; ita quòd quemadmo-
dum tertianarum duo eſſe genera quiſpiam dixerit, vnum exquiſitum, legiti-
múmque, alterum verò nothum,& ſpurium, cui videlicet ex legitimi quidem
ſymptomatis nonnulla inſunt, aliqua verò non, vt in ſequentibus patebit, ita
quoque duo cauſorum genera eſſe intelligemus,homonymian inter ſe haben-
tia,verùm non eam per quam nullo pacto niſi nomine inter ſeſe communicāt,
verè æquiuoca nuncupata,ſed modo quo diximus. Quibus ita iactis fundamen
tis,aſſerimus,intermittentes febres ex bile ortas,delatas per ſentientes corpo-
ris partes,aut etiam ſi ex eryſipelate generationem habeant,quęcunq; fuerint,
etiam ſi pars ipſa de neceſsitate ſitim non pariat, cōmuni appellatione καῦσον
denominari poſſe,vt liquet ex Galeno citato libro quarto de ratione vict. qua
ratione tertiana ipſa ardens febris à Galeno interdum nuncupatur. inſuper
cum

Marginal notes: *Text. comment. 13.* — *Cap 3.* — *Cap. 6.* — *Cap. 6.* — *Commen. 2. text. com. 2.* — *Cauſus propriè dictus.* — *Super text. 13.* — *Commen. 3. tex. com. 34.* — *Cauſus impropriè dictus.* — *Cauſus propriè dictus duplex, exquiſitus, & nothus.* — *Cauſus nothus.* — *Loco citato.*

cum eodem fatemur nothum cauſum ex alio humorum,quàm ex bile,generari poſſe,vtpote ex ſalſa pituita;legitimum verò non niſi ex eadem putreſcente bile. At ſi nō modo legitimus,ſed ſimpliciter,& exquiſitus cauſus generari debeat,cum eodem Galeno cenſemus, non niſi eadem bile intra vaſa putreſcente fieri poſſe,& propterea per exquiſitum cauſum,ſeu exquiſitam febrē ardentem, quam interdum conſueuit Galenus acutiſsimam, ac ardentiſsimam nominare, vſus vocibus ὀξύτατος, καὶ καυσωδέστατος πυρετὸς, vt liquet ſecundo de criſib. continuam febrem ex bile ortam intelligimus,indifferēter,tam ſi æqualiter in omnibus vaſis putreſcat,& vnam habeat à principio ad finem vſq; acceſsionem,quàm ſi in quibuſdam particularibus,plures in ſe continens acceſſiones,ſiue tertio quoque die eædem fiant, ſiue etiam die intermedia aliam acceſsionem habeant. id verò vbique locorum manifeſtauit Gale. quo tertianam ab exquiſita febre ardente ſecernere voluit, cùm non in alio diſsidere aſſeruerit,quàm quòd in febre ardente intra vaſa bilis,in tertiana,extra putreſcat,& propterea illa continua, hæc verò intermittens eſt, & ſecundo de criſib. facta hac diſtinctione, quidnam per continuas intelligeret febres,his verbis propalauit,inquiens: {continuam quidem nomino febrem,quę ad infebricitationē, anteaquàm ex toto ſoluatur non deſinit,& ſi declinatio aliqua ſenſibilis appareat. cùm autem neque declinatio aliqua ſenſibilis fiat, ſemper verò à primo principio febris vſque ad criſim ſimilis perſeuerauerit,erit hæc & de genere febrium deurentium,ab eiſdem verò acutie differt.} & paulò poſt ſubdit: {neq; enim ſi etiam ſynochum ipſam nominaueris (vt quidam medici faciunt) appellationis ratione à febribus deurentibus differt.} quam etiam ſententiam ſcriptam reliquit Paulus cap.26.lib.2.dum ait: {continens itaq; febris eſt quę non ante ad integritatē terminatur, quàm ex toto fuerit ſoluta, & ſi inclinatio aliqua ſenſibilis appareat. cùm autem nulla accedit quæ ſenſibus queat percipi, hæc quoq; ex ardentium genere habetur, ſed acutie ſeu acrimonia ab ipſis variat.} illud etiam clara luce nobis patefecit eodem quarto de ratione vict. nam cùm dixiſſet, cauſum propriè dictum non caliditatis modo, quæ per totum fit corpus vehementia, præſtare, verùm quoque & ſiti,quæ in eo vehemens & incompeſcibilis eſt, declaraſſetq; eum fieri poſſe, quemadmodum Hippocrates docuerat,cùm venæ totius corporis ſupra modum exſiccatę calidas carnoſis è partibus humiditates traxerint. ſubdit: {deficit ergo præſenti dictioni ſingularis de cauſi generatione ſermo,quem nos nuper adiecimus,nempe in vna corporis parte quæuis illa ſit interdum cauſus gignitur,interdum & toto in corpore.} & paulò poſt apertè demonſtrauit in qua etiam corporis parte fieri poſſet propriè & exquiſitè dictus cauſus, qui iam dictas etiam duas conditiones contineret,vrentem ſcilicet caliditatem,& incompeſcibilem ſitim,exemplificans de ore ventriculi, ac ipſo etiam ventriculo, ſtomacho,ac pulmone,in quarum partium venis ſi cauſus fiat, neceſſariò præter vrentem caliditatem incompeſcibilis ſitis paritur. ſimilem quoq; ſententiam non ſemel duntaxat,ſed ſæpiùs conſcripſit libro primo de morbis vulgar. quòd videlicet cauſus, ſeu exquiſita febris ardens accendatur cùm in vaſorum capedinibus,vnà cum ſanguine putreſcens flaua bilis contineatur,pręcipuè verò vbi in ventris aut iocinoris,aut pulmonis venis, bilis efferueſcat,tanquam cordi proximioribus exiſtentibus. Ad hæc quòd per exquiſitam febrem ardentem Galen. quamlibet continuam ex bile ortam ſubintelligat, citato ſecundo de criſib. manifeſtauit his verbis: {Dico autem febres continuas idem habere genus cum ſingulis intermittentibus,cum tertiana quidem exquiſita,exquiſitam ardentem.} & paucis quibuſdam interiectis aſſerebat citato loco: {Nam quę in ſola flaua bile febris accenditur ſine aliquo viſceris affectu,ſiquidē manente adhuc intra vaſa bile accendatur,exquiſita febris ardens nuncupatur; ſi verò per totum corpus deferatur, exquiſita tertiana.} Non igitur quam vulgus medicorū,tertianam continuam appellat duntaxat,Gale. febrem ardentem exquiſitam nominat,verùm quam-

Cauſus exquiſitus.

Cap.3.

Tam febris cōtinua quā continēs per cauſum exquiſitum intelligitur, id quod tā authoritatibus quàm rationibus confirmat.

Cap.6.

Super tex.1.

Cōmenta.1. ſuper tex.9. & com.2. ſuper text.20. & 73.

Exquiſita febris ardens dicitur à Galeno continua circuitus habens, & continēs. Cap.6.

libet continuam quæ ex flaua bile accenditur, quemadmodum in citatis locis patet. Quinimò si quispiam rectè perceperit verborum sensum eiusdem Galeni, quæ conscripserat citato loco de febre continua, clara luce intelliget quòd ea continua genita ex flaua bile, quæ vnam duntaxat habet accesſionē à principio ad finem vsque, & ardens, & peracuta magis ab eodem esse dicatur. dicebat etenim: {erit & hæc ex genere febrium deurentium.} & paulò post: {sufficit enim genus agnoscere (asserebat) quòd scilicet biliosa sit, atque deurens, & peracuta.} vocibus vtens πυρικαὴς, καὶ κατόξυς, licebitque illud non Galeni auctoritatibus duntaxat, sed & rationibus confirmari. Nam si ea est exquisita febris ardens, quæ exurentem habet calorem, & incompescibilem sitim, hæc duo non magis fiunt in ea cōtinua biliosa febre, quæ plures habet accesſiones, & continuam tertianam appellant, quàm in illa quæ vnam duntaxat habet à principio ad finem vsque accesſionem, imò potius in hac, ac magis calor exurens erit, vehemén sque sitis, cùm bilis putredo extensa sit per omnia vasa, aut saltem per maiora, & principaliora. Quare si ea quæ plures habet accesſiones, exquisita febris ardens appellari debet, multò magis & hæc, propter iam dictas causas. Ad hęc si continuam duntaxat tertianam appellasset Galenus exquisitam ardentem, cùm eandem consueuerit τριταιοφυῆ appellare, cur nullibi eam meminerit, cùm tertianam exquisitam ab eadem secernere intendit, sed semper vsus est voce καῦσος, seu καῦσος ἀκριβὴς, hoc est ardente, seu ardente & exquisita febre. Patet igitur exquisitam febrem ardentem nuncupari in Hippocratis, & Galeni doctrina, quamlibet continuam ex bile ortam, tam si tertio quoque die accesſionem habeat, quàm si etiam in die intermedio aliam habuerit, & multò magis eam, quæ à principio ad finem vsque vnam habet accesſionem. Nec quicquam obstant eiusdem Gale. verba citato libro secundo de cris. cùm inquit: {in adurentibus autem febribus singulæ accesſiones ad infebricitationem non perueniunt, quoniam qui earum causa est humor, non expurgatur.} etenim hæc auctoritas verificatur indifferenter in his, quæ vnam habent accesſionem à principio ad finem vsq;, & in his, quæ plures. in omnibus enim accesſiones non perueniunt ad infebricitationem, quousque morbus ex toto soluatur. quòd si per hæc verba velit adurētes febres esse, quæ plures accesſiones habent, quæ tamen ad infebricitationē non perueniunt, id etiam nos cum eodem Gal. admisimus, quòd hę febres connumerentur inter ardentes. Verùm hoc loco Galenus noluit has duntaxat nuncupari ardentes, sed eas cum exquisitis tertianis comparauit, volens causam reddere cur hæ non intermittant, illæ autem intermittere videantur; asserens quòd licet habeant plures etiam accesſiones, quemadmodum & exquisitæ tertianæ, non tamen vt illæ intermittunt, neq; ad febris vacuitatem perueniunt, quoniam qui earum causa est, humor non expurgatur, etiāsi plures accesſiones habeant, non negans alias quoque febres continuas adurentes esse, si ex eadem bile vnà cum sanguine putrescente intra vasa accendantur, vt iamdudū concluserat in præcedentibus verbis, cùm dicebat: {in aliis verò adurentibus febribus quæ nullam habent intermisſionem, flauæ bilis humor in vasis vnà cum sanguine contineri ostendebatur, atque hoc ipsæ à tertianis differunt, quamuis eo, qui vtrunque facit morbum humore communicent.} Qua etiam ratione liberari à calumnia poterit Aëtius, qui libro 5. cap. 76. dicebat: {differt autem febris ardens à continente putrida, eo quòd hæc ex sanguine putrefacto conflatur, & à principio vsque in finem vnam habet exacerbationem, febris autem ardens ex flaua bile putrescente accenditur, & alternis diebus exacerbatur, & quandam habet febris imminutionem, ac velut remisſionem, continens verò putrida, similis manet vsque ad solutionem.} Videtur etenim hoc loco Aëtius eam febrem ardentem quæ alternis diebus exacerbatur, cum ea continente quæ ex sanguine putrefacto conflatur, comparare, & non quamlibet febrem ardentem ex flaua bile putrescente ortam, quam etiam hìc fieri posse non negauit, aliàs insufficiens fuisset

Respondet obiectioni. Cap. 3.

Aëtius à calumnia liberatus.

fuiſſet in tradendis ardentibus,atque adurentibus febribus,iuxta Hip.& Gal. ſententiam,quorum nos ſemper imitatores ſumus. An verò exquiſita tertiana de genere ſit acutorum morborum,quemadmodum ex genere ardentium eſt, nos fuſiùs diſſeruimus in noſtro quæſito,num tertiana ſit morbus acutus.

De continuarum febrium quæ plures acceßiones habent conuenientia & differentia. De Epiala, & compoſitis febrium differentijs: Déque ſingulas particulares febres ex putredine ortas curandi via. *Caput IX.*

QVEMADMODVM continentes febres quæ vnam acceſsionem à principio ad finem vſque habent,ex quouis humore redũdante fiant,conueniunt,eo quòd in omnibus vaſis,aut ſaltem in maioribus continetur putreſcens humor,qui breuem quẽdam cœpit exceſſum,& ſimul cum copioſo ſanguine redundat; vt paulò ante dictum eſt,perinde etiam & illæ continuæ quæ plures acceſsiones habẽt, ex quouis humore accendantur,inter ſeſe conſentire videntur. Nam in particularibus quibuſdam à cordéque diſsitis venis incluſus humor, ampliſsimum exceſſum adeptus ſimul etiam cum ſanguine putreſcit,tam ſi bilis flaua,quàm nigra fuerit,quàm etiam,ſi pituita, & propterea primam, continuam tertianã appellabimus;alteram, quartanam continuam quæ ex nigra bile accenditur; reliquam verò,continuam quotidianam,quæ ex putreſcente pituita generationem habet. Hoc tamen inter ſeſe diſsident,præter humorum diuerſitatem. Nam licet quemadmodum aliquando ipſa tertiana tum intermittens,tum cõtinua duplex,aut triplex ſit,ita quoque & ipſa quartana,non modò duplex,ſed etiam triplex euadit,prout in pluribus, ac diuerſis locis iſtarum febrium cauſa continetur,cumulatur,ac putreſcit. Attamen continuæ quartanæ perrarò eueniunt,tertianæ frequenter,vt liquet 2.de criſibus, & 2.de different. febr. & eadem ratione magis rarò fit duplex, aut triplex quartana, quotidiana verò duplex aut triplex admodum rarò fit, quoniam & ipſa quotidiana tam intermittens,quàm continua rarò admodum accidit, ſit enim omnium rariſsima. nam pituitoſus humor propter ſui tum frigiditatem & humiditatem,tum craſsitiem & lentorem,ſeu tenacitatem,ægrè accenditur,& propterea de duplici quotidiana ſermonem non habuit Galen. libro 2. de differentiis febrium, licet eam admittere videatur libro 2. de criſibus,& libro de typis. Verùm cũ ipſius pituitæ differentiæ plures ſint,ſiue quatuor eas dixeris,vt acidam,dulcem,ſalſam,& vitream,ſiue tres,nam & vitrea pituita acidæ qualitatis eſt particeps, animaduertendum quòd ex hac quæ vitrea pituita appellatur, differẽtia quædam particularis pituitoſæ febris generatur, vbi putreſcat, & per ſentientes corporis partes deferatur,quæ à Græcis ἠπίαλος,Latinè epiala febris dicitur. cur verò febris hæc epialos Græcè nuncupetur,ſequenti capite de quotidiana explicabimus. hæc ab intermittente,ſeu exquiſita quotidiana differt, non ſolùm ipſius pituitæ differentia, verùm etiam & putredinis modo. Nam in hac febre ſimul febricitant, & rigent ægrotantes, atque eodem tempore in toto corpore vtrunque ſentiunt affectum,propterea quòd humor hic vitreus, ſatis cùm frigidus ſit,& tenax,ac ſubſtantiæ inæqualis, non adeò promptè vniuerſus putreſcit,ſed veluti ſemiputreſcens,vbi modica aliqua in ipſo ſiat putrefactio,per ſentientes corporis partes delatus quatenus frigidus admodũ natura eſt,frigus ac rigorem ſentiunt laborantes quatenus verò putreſcens,calorem, ita vt acceſsione tota non modò rigeant, ſed etiam febricitent qui hac febre laborant,epiala appellata: in his etenim febribus,tum ab interno,tum exiguis portionibus, eóque vniuerſum corpus, ambo ſentire videtur. cum enim exiguis portiunculis aſperſum per corpus, tum calidum ſit, tum frigidum, nullam ſenſilem alterius portiunculam ita paruam deſumas in qua non alterum ſit comprehenſum,vt patet lib. de inæq. intemperie, cap. 2. quòd ſi vehementius

In quo cõueniunt continuæ pluriũ acceſſionũ.

In quo differunt.

Cap. 9.
Cap. 2.

Cap. 9.
Cap. 3.
Pituitæ ſpecies.
Epiala ex pituita vitrea.

Epialæ differentia ab exquiſita,et intermittẽte quotidiana.

putreſcat ac æqualiter,rigor quidem antecedit,febris verò ſequitur ſuperata frigiditate à multitudine caliditatis,adeo vt dum febris incaleſcit,atque conſiſtit,minimè ſentiatur.Atqui licet hæc febris valde diuturna,& difficulter ſolubilis ſit,in quotidianæ tamen ſpecie,ſeu figura progreditur , vt liquet citato lib.2.de diff.feb.& propterea in quotidianarum genere reponenda eſt , quamuis ab exquiſita quotidiana,modo quo diximus diſsidere videatur. Eſt etiã & in numero ſimplicium,& non compoſitarum febrium,quoniã à ſimplici cauſa febris hæc ortũ habet,quæ pituita vitrea,modicè tamen putrefacta,per ſentiẽtes corporis partes delata exiſtit:totum enim id quod ex eadẽ putreſcit, febrẽ accendit,reliquum verò quod nondum putreſcit, rigoris ac frigoris cauſa eſt, non eandem ferè habens cum putreſcente qualitate.Quapropter ab hac quidem rigor,à putreſcente verò febris generatur, vt citato loco teſtatur Galen.

Cap.2.

Epiala ſimplex eſt febris.

Tot itaque ſunt ſimplicium febrium differentiæ, quæ ex putredine ortum habent,tam ſi continuæ,quàm ſi intermittẽtes fuerint.Quarum omnium primæ ſex duntaxat numero ſunt,tres videlicet intermittẽtes,& tres continuæ , quẽadmodum auctoritate Gal.2.de criſibus,& 2.de diffe.feb.priùs declarauimus, licet affinitate quadam ſermonis,de quibuſdam compoſitis habitus fuerit ſermo,de quibus diſſerere iam tempeſtiuum eſt,ſi priùs his quæ ſimpliciter conſiſtunt,quod deeſſe videtur adiunxero:quòd videlicet nulla dictarum febrium, vbi continua fuerit,exquiſita ſimplex eſſe poterit,nec tertiana,nec quartana, nec quotidiana , cùm ſaltem redundans humor nunquam omnino à ſanguine ſecerni poſsit;ſed ſimul cum ſanguine intra vaſa contineatur , licet quandoq; magis,quandoque minùs,vt priùs dictum eſt,ſanguini ſit admixtus,& cum copioſo interdum ſanguine redundet,interdũ non cum copioſo ſanguine. Si verò intermittẽtes fuerint,poſſunt exquiſitam ſimplicitatem ſeruare, præſertim quo ad ſenſum;nam ſecundum rei naturam fortè,neque hæ ſimplices omnino conſiſtere queũt.Verùm ſimplices eas fatemur eſſe, cũ nullus alius humor qui ſenſu iudicari poſsit,cum eo qui febrem generat eſt permixtus.Atque ita aſſerimus exquiſitam tertianam , exquiſitam quartanam , atque exquiſitam quotidianam exiſtere,cùm flaua,aut atra bilis,ſeu pituita ſola putreſcens,per ſentientes corporis partes vehementer mouetur. vbi verò eorum quiſpiam humor non ſolus , ſed alteri cuipiam permixtus fuerit , vt bilis flaua cum nigra, aut pituita , tunc haudquaquam talem febrem, aut talem febris differentiam exquiſitè ſimplicem eſſe fatebimur,ſed ſi bilis dominabitur, tertianam illegitimam,notham,ſeu ſpuriam nominabimus, ſi pituita, & ſingulis diebus æqualem habeat acceſsionem, quotidianam ſpuriam : ſi nigra bilis, ſpuriam quartanam , quæ ſingulis quatuor diebus acceſsionem habet. Neutra tamen earum adhuc compoſita febris denominanda erit , vt quidam falſo imaginantur,licet efficiens eam humor amplius ſyncerus non ſit , ſed alteri permixtus, vna ſiquidem eſt diſpoſitio,vna febris forma,ſeu ſpecies, hactenus ab eius exquiſita ſimplicitate recedens,quatenus fuerit eius cauſa alteri humori permixta.dicetur itaque febris hæc ſimplex adhuc,licet non exquiſitè talis ſit.Quoniam & ſi legitimè & exquiſitè febris ſymptomata aliqua non inſint , ſed eorum nonnulla habent,eundem tamen ſeruat intenſionis ac remiſsionis ordinem , eundémque typum , & propterea vna , ſimpléxque erit febris licet non exquiſitè,quicquid alij ſentiant,quod manifeſtè Galenus confirmauit citato libro ſecundo de differentiis febrium,ſub exemplo tertianæ:neque enim ſola tertiana appellabitur quæ omnia in ſe habeat,quæ exquiſita tertiana requirit, erit tamen hæc exquiſita,ſi verò aliquid horum defecerit, non propterea tertiana non appellabitur,licet non amplius habeat exquiſitæ nomẽ,ſed vel tertiana ſimpliciter,vel extenſa,vel magis ſeu plurimùm extẽſa dicetur,ſeu quomodocunque eam appellare volueris,ſatis ſit eam eſſe,& dici tertianam, quoniam typum,formam,ſeu ſpeciẽ tertianæ ſeruat, tam ſi eius acceſsio breuiori tempore vltra duodecim horas protrahatur , quàm ſi longiori , tam ſi exiguus fuerit

Cap.9. cap.2.

Nulla continua exquiſita ſimplex dicitur.

Intermittẽtes ſimplices exquiſitæ dici poſſunt, quoad ſenſum.

Nothæ intermittentes.

Nothæ febres non cõpoſitæ ob id quod nothæ ſunt,ſed ſimplices nõ exquiſitæ.

fuerit flauæ bili permixtus pituitosus,seu melancholicus succus, quàm si multus,modò ipsa præualeat ac dominetur.Genus verò febris compositum dupliciter constituitur, vt inquit Galenus 2. lib. de crisibus, vel quia hæ quas diximus, febres, citra alicuius membri passionem, seu inflammationem commiscentur,vel quia ex membri cuiuspiam inflammatione accenduntur. Nos verò relicta ea febrium compositione quæ ex affectis,seu patientibus inflammationem locis accidunt,eam prosequemur, quæ citra inflammationem,seu alicuius membri passionem commiscentur. nam simili ratione febres quæ ob membri alicuius inflammationem oriuntur, permisceri possunt, quemadmodum illæ quæ citra hanc,generationem habent,eodem Galeno teste citato loco,quinimò sæpenumero idem Galenus, easdem febres quæ à phlegmone excitantur in communi putredinis genere comprehensas intelligit,vt liquet 10. de meth.med.Commiscentur autem febres ipsæ dupliciter,aliquando quidem per ἐπιπλοκὴν,hoc est per implexum, & has febres, implexas, implicatas, seu complexas dicimus, nonnunquam verò per κρᾶσιν, hoc est confusionem:sunt etenim per se totæ(vt quispiam dixerit)cōfusæ seu temperatæ. verùm siue per complexionem seu complexum,siue per confusionem febres ipsæ misceantur, id non vno duntaxat modo erit.nam quandoque quædam febres vnius generis,cum aliis eiusdem generis componuntur, vel vnius speciei cum aliis eiusdem speciei:interim verò contingit vt etiam differentes sint,vt citato libro 2. de crisibus scriptum est. vnius siquidem generis,cum aliis eiusdem generis, vt diaria cum diaria,aut quæ ex putredine ortum habet, cum alia quæ ex humorum putredine nascitur;vnius generis cum aliis diuersis genere,vt diaria cum hectica,aut ea quæ ex putredine originem habet,vel hæc etiam cum febre hectica complicatur.Complicantur item febres vnius speciei cum aliis eiusdem speciei, vt tertiana cum tertiana, quotidiana cũ quotidiana, & quartana cum quartana,& quælibet earum siue intermittens cum intermittente, aut continua cum continua,siue intermittens cum continua.Diuersæ autem speciei febres componuntur,vt tertiana cum quotidiana,aut quartana,siue quotidiana cum quartana;quandoque etiã & tertiana & quotidiana & quartana insimul siue etiam intermittentes siue continuæ fuerint.Tot itaque modis permisceri febres possunt, & potissimùm quæ ex putredine ortum habent, licet quandoque per implexum,quandoque autem per confusionem,vt dictum est.Voco autem implexum,quando eædem febres horis differentibus inuaserint cōfusionem verò,quando eodem tempore inceperint,vt liquet citato lib. 2.de differ. feb.modò earundem febrium compositarum putredinis sedes fuerit diuersa, seu accessionis principium diuersum.Nos verò(ne nimis prolixus noster reddatur sermo)de singulis dictarum compositarum febrium differentiis, particulatim disserere non intendimus;sed de ea duntaxat quæ ex quotidiana continua,& tertiana intermittente componitur.huius nanque tum modum generationis ac dignotionis,tum etiam curationis in sequentibus cōscribimus. sub huius etenim exemplo, reliquæ omnes compositæ febrium differentiæ tum cognosci,tum curari haud ægrè poterunt,potissimùm vbi quispiam exercitatus fuerit in dignoscendis simplicium febrium differentiis, atque in eisdẽ curandis,modo quo in sequentibus conscribemus.quibus ita perpensis ac exactè definitis,haud ægrè quiuis curandi viam & rationem dictarum particularium febrium ex putredine ortarum,tam simplicium & exquisitarum quàm nõ exquisitarum & etiam compositarũ inuestigare poterit.etenim citra eas quas in vniuersali methodo recensuimus indicationes tanquam necessariò sumendas in omnibus febribus ex putredine excitatis, hæc particularis adiicienda erit, quæ ex qualibet particulari iam dicta differentia oritur:ea verò non nisi ex diuersa humoris natura,qui putredinem admittit,proficiscitur. alia nãq; particularis indicatio sumitur vbi flaua bilis putrescat,alia vbi nigra,& alia vbi pituita,pro particulari curatione febriũ,quæ ex eisdẽ humoribus putrescẽtibus

excit

Febris composita dupliciter. Cap. 7.

Cap. 6. Febres commixtæ dupliciter.

Febrium cõmixtio per complexũ, & confusionem multiplex.

Per implexũ complicatæ febres, & per cõfusionẽ, quid.

excitantur. nam si continuæ, aut intermittentes hæ fuerint, nullam aliam præ se ferent diuersam indicationem; vbi scilicet continuæ plures accessiones habeant, ab eis quas diximus ex affectis partibus, ac inflammationibus ipsis esse desumendas (vbi eædem etiam fuerint ortæ) si verò continentes pariãt febres, nullam præscribent, quæ à parte affecta sumitur, indicationem, nihilq; particulariter indicabunt, præter id quòd ex eorundem humorum natura diuersa indicant. oportet præterea quæ singulis iã dictis febriũ particularibus differẽtiis, ex putredine ortis, propria esse diximus, considerare (præsertim intermittentibus) vt distinguas videlicet, nunquid earum quælibet exquisita sit, & legitima, aut non exquisita & illegitima, & velut notha? nam quantum quælibet earum à legitima, & exquisita distabit, tantum oportet ab eo qui cõmistus est humore, pro eiusdem febris curatione, indicationem sumere, id quod seruandum esse puto in compositis etiam febrium differentiis, vbi diuersi generis, aut speciei fuerint; in continuis verò cùm exquisitæ esse non posſint, quãtum quilibet humor putrescens sanguini cui semper, seu alteri humori cui interdum permiscetur, exactè perpendendum est. At quomodo hæc dignoscenda sint; in particulari exercitatione patebit. Nunc verò tempus iam est vt determinati cuiuslibet humoris periodi causas inuestigemus.

De quotidiani, tertiani, & quartani circuitus causa. *Caput X.*

QVID autem humorum motus efficiat, & cur putrescens pituita quotidie, bilis, tertio, melancholia quarto quoque die impetum faciat, non satis admodum liquet. Quin potius plena dissensionis ac controuersiæ existit hæc disceptatio, nec minùs difficilis Gale. auctore libro 3. de diebus decret. cùm dicebat: {quæ igitur causa sit, ob quam in acutis morbis tertio quoque die plurimum accesſiones fiant, in longis autem, vel quotidie, vel quarto, non promptum est inuenire.} Propterea eam silentio præterire nolui, sed breuisſimis quoad potero huius veritatem simul cum eodem Gal. vestigare conabor. Sunt nanque nonnulli, qui putant hoc ex humorum multitudine prouenire; nam quoties adeò aucta & collecta sint excrementa, vt partem ad excretionem stimulent, tunc validior in imbecillam, ea quasi onus excutiens deponit, atque ideo morbos omnes qui per circuitũ repetunt, fieri affirmant: qua etiam ratione interpretantur pituitæ satis quotidie, bilis flauæ nõ nisi tertio, ac ipsius melãcholiæ non nisi quarto die proinde cumulari posse, vt naturam ad excernendum proritet, circuitúmque moueat: est etenim maior pituitæ copia, quàm bilis flauæ, & maior bilis flauæ, quàm melancholiæ in corporibus nostris, vt ipsi fatentur. Quæ opinio admodum erronea esse videtur, nonnullísque erroribus scatens; nanque non omnes causas repetentium per circuitus morborum tradit, sed vnam duntaxat, vtpote quando à robustioribus ad imbecilliores partes, excrementum transmittitur. Nos verò cum Galeno duas alias recensuimus, videlicet quando partes quædam dolore, vel calore affectæ sibiipsis excrementa trahant, aliis quidem non transmittentibus; item cum eædem sibiipsis, ac in seipsis propter ibidem dictas causas generant excrementa. Nec minùs deficit in narrandis fluxionum causis, etiam earum quæ fiunt robustioribus ad imbecilliores excrementa transmittentibus; neque enim multitudine duntaxat seu copia grauatæ partes à seipsis (vbi robustæ fuerint) superfluitates excutiunt, verùm etiam à qualitate irritatæ, cùm videlicet acre vel mordax fuerit excrementum; vt apud eundem Galenum legitur 3. de naturalib. facult. tertio de causis symptomat. 2. de differ. feb. & sexcentis aliis in locis. Ad hæc sequeretur quòd vbi admodum non adesset pituitæ copia, sed exigua quædam ipsius portio putresceret, quotidianũ non efficeret circuitũ, cuius in dies contrariũ cernimus; nam vbi putrescat, siue multa, siue exigua fuerit; quotidianam efficit febrem.

Cap. 8.

Refellitur error eorum qui motum humorũ in febrib. horũ copiæ ascribunt.

Circuituum febriũ subaud. cap. 3. huius partis.

Hæc opinio.

Rurſus pone quòd quibuſdam in corporibus maxima adſit bilis flauæ copia, aut ſucci melancholici, pauca verò pituitæ, tunc iidem humores ob copiã pari ratione quotidianam efficerent febrẽ, cuius oppoſitum indies cernimus, quãtum vis enim fuerit auctus quilibet eorum, tertio quoque die, ſi bilis flaua fuerit, & quarto, ſi nigra, acceſsionem pariet. Adde quod idem Gal. (vt paulo poſt dicemus) humorum copiam non typi ſeu acceſsionis formam variare fatetur, ſed acceſsionis longitudinem efficere. non igitur potens eſt humorum copia, diuerſorum circuituum cauſa eſſe, neque eorum ordinem ac ſpeciem mutare. Quidam alij non ſolam excrementi copiam, ſed aliam quandam vim maiorẽ eorundem circuituum, neceſſariò cauſam eſſe fatentur: eſt autem vis hæc propria contractæ putredinis qualitatíſve natura atque conditio, quæ vis ſeu qualitas in humore genita, efficit vt putreſcens pituita quotidie, bilis flaua tertio, atra quarto die impetum faciat, atque vt ſua eſt cuiuſque humoris ſpecies, ita & ſua cuiuſque putredo & qualitas, ſuus cuiuſque motus: ſed inuenire nequeo quomodo contractæ, putredinis, qualitatíſve natura atq; conditio, efficere valeat horum circuituum diuerſitatem, cùm eadem putredinis natura vna ſit, Gal. auctore 11. de meth. med. eſt etenim mutatio totius putreſcentis corporis ſubſtantiæ ad corruptelam à calido externo. vna quoque ponitur ab ipſo Ariſtotele 4. meteor. cùm dicebat, quòd eſt corruptio quædam in vnoquoq; humido &c. cùm itaque vna ſit cuiuſlibet putredinis natura, qua ratione poterit eadem diuerſos typos, diuerſóſque circuitus efficere, etiamſi in materiis diuerſis ſuſcipiatur, ipſius natura eadem ſemper exiſtẽte? At ſi velit iſte vir per propriã contractæ putredinis naturam, putredinis proprietam intelligere, ita vt, velut cuiuſque humoris ſua eſt ſpecies, ita & ſua cuiuſque propria putredo, nil aliud aſſerere intendit, quàm, id quod ferè vbique fatetur, cauſam videlicet cæcam eſſe, & occultam; ſed à forma (vt quiſpiam dixerit) ſpecifica, ſeu à proprietate ſubſtantiæ id prouenire; quia quemadmodum quilibet humor ſuam propriam habet ſpeciem, ita etiam & putredinem, ſeu putredinis qualitatem propriam: & propterea proprium etiam motum ac circuitum. quam opinionem via alia confutare nequimus, niſi manifeſtam vnà cum Galeno inueniamus cauſam; hac etenim inuenta, fruſtra ad occultam quiſpiam confugiat. Sunt & qui huius cauſam ad ſtellas ſiue planetas quoſdam referendam eſſe contendunt: quæ opinio cùm adeò ſit (vt mea fert opinio) à veritate aliena, impugnationem nõ deſiderat, confugiunt enim ad communiſsimas cauſas, propriam ignorantes, qui iſthæc fatentur: neque nos falſas omnium opiniones, hîc refellere intendimus, ſed rei veritatem inquirere, pro qua inueſtiganda ſit prima hypotheſis, quòd pituita (vt inquit Galenus eodem 2. de differ. febr.) humor eſt frigidus & humidus in temperatura, lentus autem, craſſus ac tenax in conſiſtentia, & idcirco ægrè accenditur, ac tardè mouetur, ſæpiúſque in foraminibus retinetur, & longum etiam conſumit tempus, dum inualeſcendo peruenit ad ſummum, ita vt eius caliditatem cùm putreſcit, igni fumido in lignis viridibus accenſo, non malè aſsimilaueris: nam quædam fumoſa caliditas cùm multo vapore commixta, exire videbitur, eo quòd magis ignis in multo humore ſuffocetur, quàm ipſum poſsit conuincere, vt patet primo de arte curat. ad Glau. oppoſito modo ſe habet flaua bilis; nam temperatura eſt calida & ſicca ſubſtantiæ tenuis, quæ nullum in ſe habet, nec lentorem, nec tenacitatem, qua ratione humor hic putreſcens, promptiùs accenditur, citiúſque mouetur & inualeſcendo peruenit ad ſummum, nec foraminibus adhærens detinetur, quapropter eius calor veluti ignis effulgens, purúſque eſt, omnis fumoſæ fuliginis expers. Ipſa verò nigra bilis medio quodammodo ambigit, frigida ac ſicca temperatura conſtans, craſſæ & terreæ ſubſtantiæ, nullum tamen lentorem, nullámq; tenacitatem in ſe continens, & propterea vbi accenſus fuerit in eo calor præter naturam, paulatim ſuccenditur, velut lapis aliquis, aut teſta, aut os, aut tale aliquid huiuſcemodi corpus frigidum & ſiccum. Sit altera & ſecunda hypothe

Altera opinio de circuituũ feb. cauſa, quæ etiã improbatur.

Cap. 8.

Cap. 3.

Tertia opinio de eadẽ circuituum cauſa non minus improbanda.

Cauſæ circuituum ex Gal. ſumptæ ex temperatura, conſiſtentia humorũ, &c. cap. 4.

Cap. 7.

hypothesis,ex Galeni sentẽtia citato loco,quòd eadem pituita cùm putrescit,
ac calor præter naturam in ea accenditur, propter iam dictas causas eius ac-
cessio admodum producitur,magis quàm in cæteris febribus, quæ ex vtraque
bile accenduntur,neque intermissionis tempus est adeò,vt in tertiana,synce-
rum,sed humoris putrefacti seruat indicium,idque propterea,quòd cum frigi-
dus,lentus,tenáxque sit humor,paruæ eius fiunt vacuationes in accessionum
inclinationibus,neque integrè expurgatur, sed sæpius in foraminibus retine-
tur,vt diximus,ita quòd cùm exquisitè suam seruauerit naturam, plerisque vi-
deatur puram intermissionem habere,& nos quoque hoc idem non raro fate-
mur,cùm nimium diligẽs sermo fuerit intempestiuus inquit Galenus licet ad
integram quietem manifestè(exceptis paucis) non perueniant, eodem Gale-
no teste citato libro 1.de arte curat.ad Glau.Si vero bilis flaua putrescat, præ-
ter naturam calor qui in ea accenditur,contrario modo se habet; etenim eius
accessio breuior erit quàm in aliis febribus,vbi exquisita fuerit:neq; enim vl-
tra duodecim horas æquinoctiales protelabitur,tempúsque intermissionis lõ-
gius ac syncerius quàm in quotidiana. Nam cùm humor natura sit calidus &
siccus,consistentia tenuis,& cito accenditur, & quàmprimum etiam ad sum-
mum peruenit vigorem,& propter ipsius humoris tenuitatem vniuersus in ac-
cessionibus expurgatur.& propterea ad puriorem quandam infrebicitationẽ
terminare videtur,post quam accessionem breue aliquod putridæ caliditatis
vestigium relinquere. [C]ùm verò nigra bilis putrescit paulatim (vt dictum est)
veluti lapis,aut testa succenditur. Verùm vbi aliqua ex ea flamma fuerit accẽ-
sa,nihil fumidum aut semicõbustum in accessione relinquit, & idcirco in hoc
humore copiosiores fiunt vacuationes quàm in pituita, cuius febris accessio
temporis spatio est similis tertianæ; nonnunquam & longior, cùm adhuc ex-
quisita perseuerat,vt quæ ex frigidiore humore cõsistat, atque intermissio ex-
quisitè pura videtur,quoniam quicquid nigræ bilis fuerit accensum, exhauri-
tur,atque dispergitur,propterea quòd licet crassus consistentia sit, nec lenti-
tiem,nec tenacitatem possidet,quemadmodum pituita. Quibus ita positis cũ
eodem Galeno fatemur nullam aliam causam esse quòd pituita quotidie,flaua
bilis tertio,& nigra quarto quoque die accessionem pariat; quàm eorundem
humorum naturam;appello autem naturam eo modo quo Gale. eam definiuit
3.de tempera.cùm dixit:{sanè naturam cùm dico, vniuersam substantiam, ac *Cap.4.*
temperiem quæ ex primis elementis conflatur,significo;calido,frigido, humi-
do & sicco.} ita vt per humorum naturam intelligam, tum eorum consisten-
tiam,seu substantiam,tum etiam temperaturam, quæ in calido,frigido, humi-
do & sicco consistit.Cùm verò dixerimus ex Galeni auctoritate pituitam esse
frigidæ & humidæ temperaturæ,crassæ,lentæ,ac tenacis consistentiæ, hac ra-
tione ægrè quoque accendebatur,ac tardè mouebatur,longúmque consume-
bat tempus,donec inualescendo perueniret ad summum. Ob quas causas ra-
tionabiliter concludimus eius accessionem citius quàm decem & octo horis
terminari non posse,cum ægrè(vt dictum est)accendatur,tardéque moueatur,
ac longum tempus consumat,dum ad vigorem perueniat, insuper cùm tenax
lentúsve sit humor,& propterea cutis foraminibus retineatur, necessariò se-
quitur eum non exactè expurgari in accessionum declinationibus:quamobrẽ
eius quod veluti succendi videtur, non parum etiam relinquit, in eisdem ac-
cessionum declinationibus,ita vt ob id longè deterior sit eius intermissio quã
in tertiana, ac secundæ accessionis festinat inuasio eodem Gale. teste citato
loco, quæ festinatio cum citiùs fieri nequeat vna die, sequitur quòd quolibet
die faciat impetum.& si dicas quòd non propterea protelari vltra vnum diem
eius circuitus non valet,fatemur & hoc quoque fieri non posse:nam adeò plu-
rimæ sunt reliquiæ ex priori accessione derelictæ, adeóque copiosum est id
quod veluti succendi videtur,& prohibitum ob cutis stipationẽ ne transpiret,
& propterea deterrima eius intermissio,vt vltra diem vnum sequens accessio
prorogari

prorogari nequeāt,ob quas causas Gal.eodē loco dicebat, quòd pituita singulis diebus accēditur,quāuis minùs calida sit biliosa tertiana; ac si velit innuere quòd quamuis pituita minùs sit opportuna vt accendatur quàm bilis, citius tamen secūdæ eius accessionis festinat inuasio,quoniā non integrè expurgatur,neque parū relinquit eius quod velut succendi videtur, eiusq; intermissio propterea longè deterior est quàm in tertiana,quæ omnia bilis maiori opportunitate,longè præualent.Non igitur citiùs, neque tardiùs quàm quotidie pituita accendi valet,propter iam dictas causas,& propterea quotidiani circuitus ex propria pituitæ natura,hoc est substantia ac temperie,& non aliam ob causam,proueniunt.Similiter & flaua bilis,cùm calida & sicca tēperatura existat,tenuísque substantiæ,& propterea ad accensionem parata,quia tamen cū accensa est, facilè subinde propter subtilitatem, quicquid ex eadem efferbuerit,totum in accessione expurgatur,ac ad puriorem quandam infebricitationem terminare videtur,& post accessionem quoque breue aliquod putridę caliditatis vestigium relinquit, propterea secundæ accessionis non ita festinat inuasio;quemadmodum in pituita,sed tertio quoque die fatigat. etenim quantum ad eius naturā spectat,opportunus magis est humor hic accensioni quàm pituita:quia verò vniuersus in accessione expurgatur,exigua propterea relinquitur occasio,vt iterum succendatur reliquus humor,cum breue aliquod putridæ caliditatis vestigium relinquatur accessione soluta, adeò vt eius intermissionis tempus,longius,ac syncerius sit quàm in quotidiana; & ob id non vt pituita ipsa circuitū pariet,sed ipsam consequitur:euincitur enim eius opportunitas quam ad accensionem magis, ac citius quàm pituita habere deberet, ab eius integra expurgatione,ob quam causam tardiùs accenditur.ergo quatenus ipsam præcedit pituita in accessione,eatenus eam insequi debet, sed pituita singulis diebus fatigat,& ipsa igitur flaua bilis tertio quoque die fatigare debet.At nigra bilis,quoniam frigidæ & siccæ temperaturæ existit, terrenæ crassæque consistentiæ,difficiliùs quàm flaua bilis accenditur,quamuis in hoc humore copiosiores sint vacuationes,quàm in pituita; nihílque fumidum, aut semicombustum in accessione relinquatur,quapropter & intermissio exquisitè pura videtur,eo quòd quicquid nigræ bilis fuerit accensum, exhauritur, atque dispergitur in eius accensione, & ob id licet cum flaua bile conueniat quòd accensus humor vniuersus in accessione expurgetur,differt tamē ab ea & substantia seu consistentia, & temperatura, ob quæ difficiliùs accenditur: frigidæ etenim & siccæ,ac crassæ consistentiæ existit; tardius itaque accendi debet quàm flaua bilis : & quam proportionem eadem flaua bilis habet cum pituita in secundæ accessionis generatione, eandem & hic humor cum flaua bile, qui propter eius frigiditatem, ac crassitiem duntaxat ægriùs quàm ipsa flaua bilis accenditur,& non ob aliam causam. Quare rationi consentaneum est quòd par sit tempus quo ipsa,quàm bilis flaua tardiùs accenditur, cum eo, quo etiam ipsa flaua bilis pituita:erit itaque propterea quarto quoque die eius circuitus,quemadmodum bilis tertio quoque die.

De quintanis,septimanis & nonanis circuitibus,longitudine & breuitate ac ordine & perturbatione ordinis ipsarum accessionum. *Caput XI.*

SED statim obiicies,cùm nonnullæ sint febres quintanæ, septimanæ & nonanæ,quemadmodum ab Hippoc. scriptum est 1.de morbis vulga.sequeretur quòd nullus posset dari humor,ex quo oriri possent, si ex eorūdem humorum natura dicti circuitus,& non alij excitari valent.At nos(id quod Galenus fatetur eodem 1.& 3.de morbis vulgaribus,& 1.de differentiis febrium,asserimus quòd quemadmodum ipse,etsi ab ipsa adolescentia ad illum vsque diem obseruasset,nunquam septimanum, aut nonanum omnino viderat circuitum, nec clarè, nec

Commen. 3. super tex. 2. 7.& 17.
Com.3 super tex.64.
Cap.5.

obſcurè;quintanos tamẽ obſcuros,ſed non exactè,aut apertè , vt quotidianos, tertianos,& quartanos.ita & nos,cùm hucuſque obſeruauerimus , neque eoſdem circuitus inſpexerimus ſimul cum ipſo Galeno,illos fieri poſſe negamus. nam(vt ipſe inquit)non habebis ex quibus ſignis , aut humoribus oriri dicas, vel quintanum,vel ſeptimanum,vel nonanum circuitum. Hippocratis autem auctoritati ſimul cum eodem Galeno ſatisfacere poterimus,quòd videlicet illa quæ 1.libro de morbis vulgaribus,de his febribus ſcripta ſunt,non ſint eiuſdem Hippoc.ſed ab alio fuerunt infarcta.nam cùm eodem libro & 2. & 3.eiuſdem operis,multos ſeparatim ægros adduxerit , ac tẽpeſtates integras ſit proſequutus,nunquam nec quintana nec ſeptimana quenquam ægrum laboraſſe ſcripſit,nuſquam etiam de quintanis,vel ſeptimanis,vel nonanis meminit, nõ modo in præſagiis,ſed nec etiam in aphoriſmis,quemadmodum ipſe Galenus teſtatur.Quòd ſi eundem textum Hippocratis eſſe contendes,& non alterius, adhuc eius ſententiam ſaluare poterimus,potiſsimùm cùm libro de Typis, videatur Gale.non negare tales circuitus,cùm dicebat:{eadem de quintano, & ſeptimano intelligãtur & ſiquis alius Typorum ordo inuenitur.} nam (vt ipſe inquit)libello de exercitio paruæ pilæ,{nihil prodeſt qualitas, vbi quantitate labefactetur.}Et libro 3.de ſimplicium medicamentorum facult. de letalibus, ſeu de leteriis medicamentis verba faciẽs,tam calidis,quàm frigidis , dicebat: {opus eſt enim vt quicquid agat,etiam ſi valentiſsimum ſit , quòd aliquantam tamen & magnitudinem habeat,quando nimirum & ignis ipſe, ſi prorſus minimus ſit,præterquàm quòd non vret,ne calfaciet quidem,quippe cùm & centeſima quidem ſcintillæ portiuncula ſenſu à nobis ſit imperceptibilis.} ita quoque & nos dicere poterimus quòd quemadmodum letalia medicamenta præ paruitate innoxiæ corpus permeare valent , licet ſuapte natura interficiant,perinde etiam & humores ipſi , licet ſuapte natura iam dictos excitent circuitus,poterit hæc eorundem natura,ex quantitate labefactari,adeò vt eorum circuitus forma , ſeu ſpecies omnino propter exiguitatem peruertatur, quoniam nec naturam proritant , vt eos ad proprios eorundem etiam motus excitet,niſi eo tempore quo conueniens etiam copia eorundem fuerit cumulata;hoc verò eſſe poterit quinto,ſeptimo,vel nono die,vt non priùs ob eorum exiguitatem , ob quam impeditur eorum proprius determinatus motus , ſed protelatur.horum autem circuituum cauſa potiſsimùm atra bilis eſſe poterit, paulo teſte capite 21.ſecundi libri.Sed iterum pugnabis , inquiens nos decreuiſſe quòd ſiue multa fuerit eorum copia, ſiue exigua, ſemper tales ſeruabunt circuitus.ergo propter exiguitatem eorundem circuituum ordo non peruertetur.Huic ſatisfacies,nos de ea exiguitate ſermonem feciſſe,cùm qua poterit humorum natura,ac temperies ſeruari , ita quòd aliquantam habeat magnitudinem,& non vbi prorſum minima ſit eorum quantitas , adeò vt in ea , propria natura ſeruari non poſsit,ita vt à nobis ſit perceptibilis , quemadmodum de centeſima ſcintillæ portiuncula exemplum dabat Galenus:hæc etenim eſt illa exiguitas quam aſſeruimus poſſe eorundem proprios circuitus peruertere,ac diutius protelare,potiſsimùm vbi nigra bilis fuerit;poterit enim eius circuitus ob iam dictam cauſam vſque ad quintum, ſeptimum , vel nonum diem produci.licet ſimul cum Galeno cenſeamus per quàm rarò illud euenire poſſe,& inter eos circuitus,potius quintanos quàm ſeptimanos, & nonanos contingere poſſe:& ſi ſigna propria non habeamus talium circuituum,ſatis ſit nouiſſe eorundem cauſam ex propriis eiuſdem ſignis.Poterunt etiam caſu interdum iam dicti circuitus prouenire,atque adeò ſimili etiam victus ratione,licet reuera circuitus dici nequeant : qui enim ægroti non prorſus ſunt affectione morboſa liberati,ſed ſemen aliquod retinuerunt,iis ad victum negligentioribus euenit,interdum ſexto die à principio febricitare,ſæpe ſeptimo, non rarò octauo,ſæpenumero alio; & cùm febris ceſſauerit , putantibus ſe prorſus eſſe liberatos,eodem etiam victu omnino vtentibus,ex ſemine morbi reliquo, totidem

Ca.4.& c.5.

Cap.4.

Cap.23.

Quintanorum & ſeptim. circuituũ cauſa. Obiectio cui mox respondet.

tidem diebus in eandem affectionem deuenientibus similiter febricitare: quod quidem sæpe potest accidere, vt & æquale sit quod affectionis est residuum, & ægroti eundem victum habeant, Galeno teste citato libro 1. de morbis vulgaribus. Cæterùm cum quælibet accessio dictarum trium differentiarum febriũ, in eo quod magis & minùs plurimam habeat differentiam, tanquam valde necessarium, ac vtile disserendum est, quam ob causam hoc fiat: & breuiter vnà cum Galeno asserimus citato 2. de differentiis febrium, triplicem ob causam hoc fieri posse, quarum vna humoribus, secunda viribus, & tertia corporis dispositioni tribuenda est. Humoribus quidem, aut propter eorum multitudinem, aut qualitatem, seu substantiam, & consistentiam; viribus, quoniã aut robustæ, aut imbecillæ sunt, corporis dispositioni, quoniam aut rara aut densa corporis dispositio existit. Multus siquidem humor, eo qui paucus est longiorẽ affert accessionem, & crassus tenui. Robustæ vires breuiorem, quemadmodũ imbecillæ longiorem. Corporis autem dispositio, rara quidem, breuiorẽ, densa longiorem affert. Et vbi omnes, aut plures iam dictæ causæ copulantur, breuissimam aut longissimam efficient accessionem. tantóque tempore earundem accessionum ordo seruabitur, donec in partibus quæ accessionum causa existunt, similis seruatur affectus; qui quidem duplex existit Gale. auctore eodem 2. lib. de diff. feb. alter quidem imbecillitas partis, ex qua fiunt superfluitates, alter verò qui ex eisdem quotidie genitis oritur. Peruertitur autem earundem accessionum ordo, aut ob transmutationem humoris, aut ob victus errorem. atqui maximè transmutatur, ac in alteram naturam transit sanguis cùm putrescit, cũ pars vna fiat flaua bilis, alia verò nigra, vt dicemus. Accedit etiã interdum, quòd qui putrescere incipit humor in aliquo membro consistat, alter verò ex aliis defluat partibus, qui, vel in ipsis solis continebatur, aut in vniuerso corpore animalis redundabat. quantum igitur in ægrotantium corpore humores mutantur, tãtum etiam & accessionum circuitus. sic quoque & quæcunque circa victus rationem errata ab ægrotantibus fiunt, nihilominus hæc circuituum ordinem euertunt. etenim quodcunque offensionis genus effatu dignum interuenerit, vel circuitus anticipare, vel alios diuersæ naturæ à prioribus oriri est necessarium, à quibus accessionum ordo peruertitur. Animaduersione tamen dignum est quòd sæpius ob circuituum complicationem, quæ à medicis ignoratur, videntur absque ordine accessiones in ægrotantibus fieri: sed non ita reuera res se habet, quemadmodum videtur; nam tunc verè ordo euariatur, vt diximus, quando qui febrem faciunt humores, in alteram naturam transierint, aut in victu errare contigerit, & ob id aut diuersæ naturæ à prioribus circuitus fiunt, aut anticipant, vel cunctantur.

Com. 3. super tex. 7.

Causa diuersitatis accessionũ triplex. Cap. 3.

Causa ordinis accessionum seruati. Cap. vlt.

Causa ordinis accessionum peruersi.

Considerandum ne ordinis accessionum immutationẽ existimemus esse quæ sit circuituũ complicatio.

De febre sanguinis, & quòd ipse interdum putrescat, permaneátque sub forma propria; & febris ex ea orta sit sanguinea. Caput XII.

SED iam tempus est, vt completus fiat sermo de omnibus febribus ex humorum putredine ortis, id quod iam consultò distulimus, aggredi. Est verò. Num ex sanguinis putredine aliqua febris species oriatur diuersa ab iis de quibus sermonem habuimus? Contemplatio siquidem omnibus ferè quæ de ipsis febribus disseruntur, præstantior. Nam ephemeras ea tantummodo calefacto, non autem putrescente fieri, nemo hæsitare videtur. Verùm cùm hac in re nonnullos videam inter sese digladiari, quò faciliùs veritas cuilibet pateat, ordine quodam nonnulla disserenda putaui. Quorum primum primum est, Num sanguis ipse veluti & cæteri humores, putrescere possit? Secundum, Num si putrescat, confestim quod putrescere incipit in alterius humoris naturam vergat, vel adhuc suam propriam formam seruet? Tertium, si sanguis putrescat febris quæ ex eo generatur, num contineatur in aliqua iam dictarum trium differẽ-

1\. 2. 3.

4\. ciarum, vel sit quarta differentia seorsum ab eisdem distincta? Quartum, Num hæc eadem febris, siue quartum genus sit, siue sub iam dictis tribus cōtineatur, febris dicatur ardens, vel non? Quintum & vltimum, Num eadē febris sit acuta, vel non acuta? Et si acuta, num acutior, vel minùs acuta ea quæ ex flaua bile generatur? Quibus declaratis, quæ siti veritas facilè patebit. Quātum ergo ad primum attinet, simul cum Galeno 2. libro de diffe. feb. asserimus sanguinem ipsum necessariò quandoque putrescere, & propterea, inquit ipse, quærendum quænam sit harum febrium species. idem quoque confirmari poterit eiusdem Galeni auctoritate 1. de diffe. feb. & 9. & 11. metho. med. cùm dicebat quòd prōptissimè putrescunt quæcunque corpora sunt calida & humida, atque in calidis locis permanentia, nisi difflari, ac refrigerari contigerit, cùm verò sanguis sit eiusmodi, non modo putrescere, sed etiam promptissimè valet, vbi difficilè transpirationem habeat, in eóque putredo oritur ab aliena caliditate, quēadmodum in cæteris omnibus: hæc nanque apta est putrefacere, & corrumpere, quemadmodum insita atque natiua concoquere; veluti idem Gale. Aristo. auctoritate citato lib. 2. de diffe. feb. scriptum reliquit. & cùm putredo nedum in omnibus, aut principalioribus vasis, verùmetiam in quibusdā particularibus, ac determinatis partibus generari possit, eodem Galeno auctore vndecimo de metho. meden. vt sæpiùs dictum est, simul cum eo etiam fatemur sanguinem, non modò in omnibus, aut principalioribus vasis posse putrescere, verùm etiā in quibusdā particularibus, quòd verò in omnibus ac potissimùm maximis interim putrescat, citato lib. 9. de meth. med. scriptū est; vbi de συνόχῳ (hoc est continente febre) verba faciens, postquàm declarauerat vnum genus eiusdem febris citra putredinem existens, subdit hæc verba: { alterum est, vbi in omnibus vasis, & potissimum maximis æquabiliter succi putrescant. } At qui per humores, vt in præcedentibus dictum est eiusdem Gale. auctoritate lib. de multitudine, sanguine perpetuò subintelligit Gal. ita vt nihil referat si humores, an sanguinem appelles. idem quoque confirmauit 11. eiusdem operis lib. & in fine citati lib. 2. de diffe. feb. illud luce clariùs patefecit cùm dixit: { Sed quæ circuitum non habent febres, in illis nulla est corporis pars, quæ præcipuè sit offensa, sed qui in venis & arteriis omnibus continentur humores, atqui hi præsertim, qui in maximis, atque plurimo calore abundantibus sunt, aut ob aliam quamuis causam quemadmodum in ephemeris, aut ob putrefactionem feruentes febrem accendunt σύνοχον appellata. } Quid clariùs quòd feruentibus ob putrefactionem humoribus qui in vasis omnibus continētur, hoc est sanguine ipso, continens accendatur febris? quòd verò in aliqua corporis parte, particularibúsque & paruis vasis, sanguis putrescere, ac interdum corrumpi consueuerit, idem Gal. manifestauit citato lib. 2. de diffe. febr. inquiens: { sed & quando in aliqua corporis parte sanguis plurimus aceruatus eiusdem corporis facultatem opprimit, corrumpi consueuit, ac tum præcipuè cùm in paruis vasis propter crassitudinem obstruitur, aut propter multitudinem impingitur, quemadmodum inguinum tumoribus ac collectionibus, atque vt vniuersaliter dicatur, in inflammationibus vniuersis: nam in huiusmodi affectibus, duplicem ob causam corrumpitur sanguis, & quia scilicet nō difflatur, & quia natura non conuincitur. } Ex quibus manifestè iam liquet sanguinem ipsum quandoque putrescere, non modò in omnibus seu maximis & principalioribus vasis, verùm etiam in quibusdam paruis, in aliqua corporis parte existentibus, patet insuper quo pacto in eisdem locis putrefiat. At quod secundo loco differere proposuimus, admodum in Gale. doctrina difficile videtur, ita vt propter eius difficultatem eiusdem Galeni opinio prauè à quibusdam fuerit intellecta. Nam Auicen. libro 4. fen. 1. tracta. 2. cap. 43. habet hæc verba: { opinatus est Galenus, quòd non fit febris sanguinis, à putredine sanguinis: nam sanguis cùm putrefit, fit cholera, & non est sanguis; fit ergo tunc febris cholerica, & non sanguinea, & fit causon prædictus, aut tertiana: & cura eam cum

5.
Sāguis quādoque putrescit.
Cap. 9.
cap. 4.
Cap. 3. & cap. 4.
Cap. præcit.
Sanguis putrescere potest in omnibus vasis, vel in quibusdā, ex Galeno.
cap. 4.
Cap. 3.
Sanguis & humores idem.
Cap. 10.
Cap. 1.
Cap. 9.
Num si putrescat sanguis &c.

cum illa cura.} Auerroes verò 4.collig.cap.31.dicit: { quòd Galeni verba vana sunt in hac febre, quia aliquando dicit quòd est cholerica continua, & aliquando dicit quòd est aliud à cholerica, & quòd non debet attribui cholericæ, nisi quia non habet putrefactionem perfectam, quia natura istius febris est media inter febrem diei, & febrem putridam.} Hæc Auerroes. Nos autem conabimur eius opinionem, ac veritatem dilucidare, qua inuenta clara luce patebit quantum ij ex Arabum familia præcipui viri (pace eorum dixerim) hallucinati fuerint; cùm aut Galeni sententiam non perceperint, aut si perceperunt, gratis & absque vlla ratione, satyrico intellectu, & leonino, vt quispiam dixerit dente, eundem damnare, ac dilacerare conati sint. Pro cuius veritatis inuestigatione, statuendum est primo pro hypothesi, quòd cum sanguinem dicimus putrescere, non eundem exquisitè syncerum subintelligere oportet; sed eum qui vtriusque bilis & pituitæ particeps est, quippe cùm exquisitus vsqueadeò sanguis, in venis contineri nunquam possit, vt nihil in eo nec bilis, nec pituitæ, nec serosæ feratur saniei, Galeni auctoritate libro de multitudine, per præualentiam tamen, seu præpotentiam sanguine appellato, quamuis mensura quadam mediocri, animalibus naturali habitu præditis, admixti alij fuerint succi, vt sæpius dictum est, qui etiam proportionem quandam inter sese seruant, etenim non solùm maior copia est eius substantiæ quæ sanguinea dicitur, quàm pituitæ, sed etiam maior pituitæ, quàm bilis flauæ, & maior bilis flauæ quàm nigræ. sunt verò perpetuò iam dicti humores intra vasa confusi: & ob id cùm dicimus sanguinem putrescere, & sub eius forma adhuc permanere, de hoc sanguine intelligendum est, quem etiam sæpe confundere videtur Galenus cum humoribus, ita vt idem sit dicere humores redundare, aut putrescere, quòd sanguinem; vt citato libro de multitudine, & aliis plerisque locis à Galeno decretum est. Sequitur ex dictis altera, & secunda hypothesis, quòd talis sanguis licet ad sensum homogeneus, ac similaris videatur, tamen secundum rei naturam, heterogeneus est, ac dissimilaris, plures in se continens diuersas substantias, ac humorum naturas, vt diximus, quia pituitæ, & vtriusque bilis particeps est. id verò indies cernitur etiam in sanguine, secta vena euacuato; si pauco post tempore inspiciatur, nam in diuersas ac inæquales substantias dissoluetur, licet primo intuitu similaris videatur, quemadmodum etiam & lac. Et proinde rationi consentaneum est, quòd cùm ipsum putrescere asserimus, non æquabiliter secundum omnes eius partes putrescere intelligamus, cùm non æqualiter eædem partes præter naturam calorem suscipiant, ac putredinem, sed vna magis, altera minùs; vna promptiùs, altera ægriùs, prout vna, vel earum altera maiorem reperitur habere aptitudinem ad suscipiendam putredinem, & calorem præter naturam. Quinimò tantam ineptitudinem quandoque ad suscipiendam putredinem, ac præter naturam calorem, aliquam earundem substantiarum habere possibile est, quòd licet commixta sit cohæreátque cum aliis putrescentibus, nequaquam & ipsa putrescat. Quapropter illa promptiùs ac magis putrescit, quæ magis obnoxia putredini existit; deinde altera quæ minùs, & deinceps (vbi inualuerit putredo) altera, quousque populetur omnes ac singulas sanguinis partes. quoad autem adeò augeatur putredo, vt vniuersus sanguis secundum singulas eius partes corrumpatur, semper in eo permanet saltem vna eius substantia, quæ videlicet minùs putredini obnoxia sit, à putredine innoxia, aut saltem semiputrescens, quamuis quòd eadem alteretur, ac incalescat necessum sit, cum commixta, ac confusa cum putrescente substantia intra vasa, consistat. quæ quidem sanguinis pars cessante putredine, & sedata febre, siue in omnibus vasis, siue in aliquibus sanguis putrescat, cõfestim ad suam redit naturam. id verò comprobare licebit: nam genita continente febre ex sanguinis putredine ac per venæ sectionem curata (etiam si vsque ad animi defectum fiat) sanguis quidam omnino in ipsis venis permanebit, qui nutriendo idoneus est, etiam

Sãguis quis intelligatur in quæstione proposita.

Loco citato.

Sãguis corpus heterogeneum.

Sanguis nõ æqualiter secũdum omnes sui partes putrescit.

ſi nulla alia ſanguinis portio recenter fuerit genita, nullúmque alimentum fuerit exhibitum; aut exiguum adeò, vt tantam ſanguinis copiam, quæ pro animalis vita ſatis ſit, gignere non valeat. hac enim victus ratione in his febribus vtendum eſt, id verò fieri haudquaquam poſſet, ni cum tali ſanguine putreſcente, aliqua ipſius ſubſtantia immunis à putredine ſeruaretur, alterata duntaxat, ac calfacta, aut ſaltem ſemimala, & ſemiputreſcens, adeò vt ſublata putredine, poſsit ad priſtinam redire naturam, corpúſque nutrire, alterata ſiquidem, ac vtili reddita à naturali vaſorum facultate. liquet igitur quòd cùm ſanguis putreſcit, non æqualiter ſecundum quamlibet eius partem præter naturam calorem ac putredinem ſuſcipit, niſi eius putredo fuerit exitioſa, aut valde magna in eo fiat corruptio, ſed perpetuò aliqua eius ſubſtantia à putredine immunis, aut ſaltem ſemiputreſcens, ſeu ſemimala remaneat. Cuius ſimile oſtendimus de febre hectica; nam licet in ea ſolidæ accendantur partes, non tamen in earum qualibet, ſingulæ ſubſtantiæ quæ ſolidas conſtituunt partes accenſæ ſunt, ſed quædam incaleſcunt duntaxat, vt in principio, ſeu prima ſpecie febris hecticæ fieri demonſtrauimus.

Si ſanguis putreſcit, id eſt humores, aliquis ex his putreſcit & non ſanguis. Huic obiectioni reſpondet.

Nec quiſpiam dixerit quòd tunc quòd putreſceret non diceretur ſanguis, ſed alius quiſpiam humor; nam nullum alium dicimus humorem redundare, ſed veterem ſeruare proportionem, & propterea non quempiam eorum, ſed ſanguinem putreſcere aſſerimus, magis tamen ſecundum vnam quàm alteram eius ſubſtantiam, ob iam dictas cauſas: ſimiliter, & ęquabiliter ſuccos putreſcere fatebimur, hoc eſt ſanguinem. Inſuper & tertio pro hypotheſi habeatur, quòd quemadmodum putredo in reliquis omnibus corporibus, ac cæteris humoribus non generatur in inſtãti, ſed in tempore, ita quoque aſſerendũ eſt de ſanguinis putredine, quòd non in inſtanti, ſed in tempore introducatur. eſt nanque putredo, de qua nunc fit ſermo, non ſubſtantialis, ſed accidentalis forma, & propterea ſicuti ea, in inſtanti non introducitur, & cùm accidentalis ſit, ſuſcipit etiam magis & minùs, in quacunque rę generetur, alioqui dicere haudquaquam valeremus hæc maior, illa minor putredo eſt; perpetuò tamen per putredinem intelligentes, mutationem totius putreſcentis corporis ſubſtantiæ ad corruptelam, à calido externo, quæ etiam à Gal. quandoque exigua ſeu parua corruptio nũcupatur. Quapropter cùm mutatio ſit in alteratione, ac (vt ſic dicam) in fieri conſiſtẽs, audacter aſſerimus non ſolùm putreſcente ſanguine, non æqualiter omnes eius partes putredinem ſuſcipere, verùm etiam illas quæ putredinem ſuſcipiunt, non æqualiter putridas eſſe. etenim cùm aſſerimus aliquod putreſcere, quandam eius partem putrefactam, ſeu omnino corruptam eſſe fatemur, quandam verò non ita, ſed ſemimalam ſeu ſemiputridam, quemadmodum

Cap. 8.

11. de metho. meden. Galenus teſtis eſt; quæ iterum pars ſemimala, & alterari, & concoqui, & vtilis reddi valet, id quod perpeti haudquaquam poſſet, ſi omnino putrefacta, ac corrupta foret, quod dilucidiſsimè manifeſtauit Galen. comment. aphoriſ. 17. 2. libri, cùm dicebat: { quòd incipere quidem poteſt ea quæ ad vires refertur multitudo abſque corruptione, verùm non poteſt bona permanere. nam omnino neceſſe eſt vt ſecundum qualitatem tranſmutetur, & proceſſu temporis corrumpatur.} & addit: {quod enim in vinis accidit aceſcentibus, tale quidam & in ſanguinis alteratione contingit: quod autem in vinis accidit, tale eſt, vbi ex toto acida facta ſunt, non redeunt rurſum ad vini naturam, paruo autem in ipſis facto momento, ita quòd acidum quidem habeant ſoporem, nondum tamen acetum ſunt, multa ſæpius ex his priſtinam naturam recuperarunt; hoc idem in ſanguine euenit. nam & ipſe vbi magna in eo facta ſit corruptio, non redit amplius ad habitum naturalem, ſi verò pauca fiat, vbi id quod eſt ſuperfluum fuerit euacuatum, quod reſiduum exiſtit, ad ſuam naturam reſtituitur.} Id etiam confirmauit de ſingulis humoribus libro

Cap. 5.

2. de differentiis febr. inquiens: { ſemper enim ſuis viribus natura vtens, quicquid optimum fieri contingit, iis quæ aluntur partibus aſsimilare, quicquid verò

verò alienum conatur expellere, quòd si aliquando ob quampiam causam expellere non valeat, fieri non potest, qualiscunque fuerit humor, nedum alienus, vt talis permaneat, qualis erat ab initio, sed alterum omnino sequitur, vt scilicet concoquatur, atque assimiletur solidis partibus animalis, aut putrescat, & corrumpatur.} Non itaque opus est vt confestim quicquid excerni non valeat, etiamsi alienum sit, nedum sanguis ipse, vt putrescat & corrumpatur, sed vbi diutiùs in animalis corpore perdurauerit, & concoqui, apponi, atque assimilari solidis animalis partibus nequeat. Neque etiam cùm assimilari non possit, confestim corrumpitur vniuersus, sed paulatim putrescens, exiguáque priùs in eo facta corruptione progressu temporis magnoperè putrescit, ac corrumpitur, vt ex iam dictis liquet. Quibus ita positis asserere nõ dubitabo, quòd sanguis interdum putrescẽs sub eius forma permanere poterit, ita vt non confestim in alterius humoris naturam transeat, potissimùm vbi exigua in eo putredo, seu corruptio generetur. etenim vbi quod est superfluum, fuerit euacuatum, quod residuum existit, ad suam naturam restituitur, vt paulò ante ex Galeni auctoritate commento aphorismi 17. secundi libri, conclusimus: si enim omnino corrumperetur, ac eius formam penitus deperderet, vtique non posset iterum ad primam redire bonitatem, vt liquet citato loco. Id quoque contingit, vbi non omnes eiusdem sanguinis partes æqualiter corruptæ sint; quòd fieri posse paulò ante demonstrauimus, sed quædam eiusdem sanguinis partes veluti semimalæ, seu semiputrescentes sint. Nam vacuato priùs quod putrefactum est, possunt ab ipsa natura alterari, ac vtiles reddi, quemadmodum & cæteri humores semiputrescentes, seu semimali existẽtes. Quòd verò si in omnibus corporis venis, aut maioribus & principalioribus putrescat sanguis, adhuc sanguis sit, & dicatur, decretum reliquit Galenus libro sexto de morbis vulgaribus, cùm inquit: {inter omnes corporis partes, plurimas, grandissimásq; venas vteri habent, cúmque eos aut menses, aut à partu purgamenta suppressa, aut phlegmone aliqua vtcunque orta, male accipiunt, ipsos sanguine compleri necessum est; quo deinde putrescente si febris excitetur, inter synochorum species ipsam connumerari opus est; nam id genus febrium, ex putrido sanguine accendi ostensum est.} & secundo de differentiis febrium, circa finem, illud idem affirmauit, cùm dicebat: {quòd quando qui in venis & arteriis omnibus, aut præsertim in maximis, & calidioribus continentur humores, aut ob aliam quamuis causam, aut ob putrefactionem feruentes sint, febrem accendunt synochon appellatam.} hoc idem & nono, & vndecimo de methodo medendi, ab eodem scriptum est, quemadmodum in præcedentibus demonstrauimus. At quòd in quibusdã partibus, seu paruis & determinatis vasis, idem sanguis putrescens, quandoque suam formam seruauerit, neque in alterius humoris naturam transeat, clarissimis verbis scriptum reliquit Galenus citato libro secundo de differentiis febrium, inquiens: {eius verò quod dicitur fidem facere potest, id etiam quod in laterum inflammationibus cernitur: nam quidam in ipsis spumosum, quidam pallidum, quidam rubrum expuunt liquorem, quod nihil aliud est, quàm ea humoris pars in inflammatione exuperantis quæ retineri non potest, sed præ tenuitate sudat exterius.} & paulò post subdit: {quando pallida sputa fuerint, bilis exuperantis sunt indicia, quemadmodum spumosa, pituitam, rubra verò sanguinem indicant: quare (inquit) decens est ipsum sanguinem nonnunquam in his quæ inflammationem patiuntur particulis subire putredinem, ex qua simpliciores quidem, quàm ex aliis humoribus febres fiunt, similem verò accessionum proportionem assumere, qualem tertianæ maximè febres ostendunt. nam ita in iis qui laterum inflammationes patiuntur obseruatum est, quo tempore maximè rubrum expuũt.} Nemo itaque in Galeni doctrina hæsitare debet, quòd interdum putrescens sanguis, siue in vniuersis aut maioribus vasis, siue in paruis & particularibus adhuc propriam in se sanguinis formam retineat, adeò vt sanguis dicatur, & sit, quamuis

Commen. 1. super tex. 2.

Locis supra citatis.

Cap. 9.

non optimus,ſed putreſcens ſanguis appelletur, nullúmque aliud ſortitur nomen alterius humoris, potiſsimùm vbi exigua fuerit eius putredo, ſeu corruptio, aut non omnes eius ſanguinis partes eandem æqualiter ſuſceperint, ſed quædam minùs,quędam fortè nullo modo,eiúſque febrem ſanguineam eſſe,& dici, σύνοχον videlicet,hoc eſt continentem appellatam,ſi in omnibus,aut maioribus vaſis, aut συνεχὺν, hoc eſt continuam, quæ plures acceſsiones habet, ſi in paruis quibuſdam aut particularibus putreſcat, ex eóque ſimpliciores fieri febres, quàm ex aliis humoribus, & ſi συνεχὺς fuerit ſimilem acceſsionum proportionem aſſumere,qualem tertianæ febres oſtendunt.

Febris ex ſanguine putreſcēte in omnibus, aut maiorib. vaſis, continens eſt, ſi in paruis quibuſdam, continua pluriū acceſſionū.

Quòd licet febris orta ex putreſcente ſanguine ſit ſanguinea, poteſt bilioſa appellari, quo fit, vt non detur quartum genus febrium. *Caput XIII.*

Cap. 11.

SED confeſtim inſtabis, inquiens hanc non eſſe Galeni ſententiam,ſed potius eidem aduerſari,nam ſecundo de criſib. loquens de ſanguine ſecundum naturam ſe habente, impacto ac detento in aliquo loco,ac inflammationem faciente, quemadmodum in inguine,habet hæc verba : {liquet autem quòd cùm hic putreſcere cœperit, non amplius bonus remanet, ſed iam ad amaræ bilis naturam tranſit, ſeu iam bilioſus fit.} habet enim textus Græcus ἀλλ' ἤδη πικρόχολον γίνεται : hoc eſt, ſed iam bilioſus,ſeu bilioſæ naturæ fit. non igitur putreſcens ſanguis,eiuſdem formam ſeruare poterit,poſtquàm cùm putreſcere cœperit, non amplius bonus remanet,ſed bilioſus fit. Hæc Gale. ſententia nonnullos tranſuerſos egit,ex prauo eius intellectu, ita vt propterea quidam putarint, vt diximus,Galeni opinionem eſſe, quòd ſanguis putreſcens, confeſtim in amaræ bilis naturam vergat,& non amplius ſanguis ſit,nec dici poſsit. Verùm ſiquis intimius eius verba ſpectauerit, optiméque perpenderit, inueniet hanc ſententiam, nedum ei quam priùs concluſimus aduerſari, ſed eandem eſſe cum illa. Nam fatemur nos inſimul cum eodem Galeno, quòd cùm putreſcere cœperit ſanguis, non amplius bonitatem ſuam, ac mediocritatem ſeruat; ita vt poſsit optimus aut bonus ſanguis appellari, quemadmodum etiam verum eſt in cæteris humoribus, qui cùm putreſcere cœperint, haudquaquam optimi, vel boni ſunt,ſed idem ſanguis cùm primùm putreſcere incipiat,ſimul etiam incipit mutari, ac conuerti quodammodo in bilis naturam, ita quòd incipit bilioſus fieri, quaſdam bilis qualitates participans, quoniam calidior quodammodo redditur, cùm à præter naturam calore mutetur, & alteretur; at non confeſtim & immediatè omnino conuertitur in bilem, adeò vt ipſe fiat exactè bilis, ac in eandem conuertatur; ſed taliter alteratus,ac tranſmutatus aptior redditur,ac præparatur ad ſuſcipiendam bilis formam,quę quidem alteratio,tranſmutatio,putrefactio,ſeu ſanguinis corruptio adeò magna,vt ipſe omnino corrumpatur, in inſtanti haudquaquam fieri poteſt, ſed in tempore, paulatim ac ſenſim, & per gradus quoſdam acquiritur : quo ſtante proculdubio fateri licebit, quòd donec hæc alteratio, ac ſanguinis putrefactio, ſeu corruptio exigua eſt,in motu, ac generatione,& (vt quiſpiam dixerit) in fieri, licet non amplius bonus remaneat, vt optimè inquit Galenus, & propterea bonus ſanguis dici nequeat, appellari tamen poterit ſanguis, ſed bilioſus,& non bilis : participat enim quaſdam qualitates ipſius bilis, vt dictum eſt; non tamen exactè in eandem conuerſus eſt, quouſque magna in eo corruptio facta fuerit, ſitque in alterationis termino, & eandem bilis formam ſuſceperit. id enim ſubintelligere voluit Galenus, cùm dixit quòd fit bilioſus, & non dixit quòd cùm putreſcere cœperit, fit bilis, & non eſt ſanguis, vt falſò eidem imponit Auicenna. Quinimò toto alterationis tempore, quo putreſcit, ac corrumpitur, ſanguis eſt, & non flaua bilis, licet bilioſus,vt ſæpiùs dictum eſt. Neque etiam vniuerſus ſanguis cùm putreſcere cœperit, fit bilioſus, licet calidior reddatur, ſed in duntaxat

Sāguis cùm putreſcit, bilioſus fit, non ſtatim bilis.

taxat quod in eo pingue, ac tenue est. Quod demum cùm magnoperè exustum, putrefactum, ac corruptum fuerit, fit flaua bilis, eodem Galeno auctore citato libro secundo de crisibus, & de differentiis febrium. Quatenus itaque putredine ei adueniente, sanguis ab eius natura, & bonitate recedit, eatenus ad bilis naturam accedit. Verùm toto hoc tempore quo ab eius natura recedit, ac ad bilis naturam accedit, donec eiusdem bilis formam suscipiat, verùm erit dicere sanguinem putrescere, eiúsque formam ac naturam seruare licet non optimum, nec bonum, sed quodammodo biliosum esse. Temporis autem progressu, cùm valde putrefactus, corruptus, ac exustus fuerit, tunc pars quidem eius subtilior, & pinguior omnino in flauam conuertitur bilem, quæ autem crassior, in atram; quemadmodum citatis locis ab eodem Galeno scriptum est; nec amplius sanguis appellari poterit, cùm iam conuersus fuerit omnino in aliorum humorum naturam, speciem, ac formam, & hoc tempore fatemur bilem esse ab eo genitam flauam, seu atram. verùm quemadmodum in his tumoribus qui carbunculi appellantur, ex sanguine crassiori supra modum efferuescente, ortis, ad atræ bilis humorem eiusdem sanguinis fit transmutatio, appellátque Galenus atræ bilis humorem, licet nondum exquisitè in atræ bilis naturam transierit, sed in quodam sit confinio constitutus, vt patet citato libro secundo de differentiis febrium, ita quoque impropriè quispiam, licet non verè poterit, tenuiorem, ac pinguiorem sanguinis partem, cùm putrescere cœperit, licet nondum in flauæ bilis naturam transierit, sed in quodam confinio sit constituta, bilem appellare. Neque nos de nominibus haudquaquam altercantes, reclamabimus, modò rei natura seruetur, quòd videlicet re ipsa sanguis sit, etiamsi putrescere cœperit, & biliosus fiat; licet non amplius bonus permaneat, vt Galenus inquit, & febris quæ ex eo oritur, sanguinea sit, & non biliosa, quemadmodum nescio quo pacto, parum rectè interpretat us hoc in loco Galenum, princeps Arabum Auicen. contrarium ei imposuerit quòd videlicet idem Galenus velit. cùm sanguis putrefit, fit cholera, & non est sanguis, & tunc febris fit cholerica, non sanguinea; quod quidem vnquam ne vel somniasse visus est, quinimò contrarium sentire iamdudum demõstrauimus, & nono etiam de metho. meden. non modò duplex esse febrium genus, quod ex sanguine proficiscitur, manifestè fatetur, cùm dixit: { atq; vnum quidem hoc, siue genus, siue speciem, seu quiduis aliud appellare libeat συνόχων, id est continentium febrium est, quódque ex eadem cum diariis natura constat, alterum est vbi in omnibus vasis, ac potissimùm maximis, equabiliter succi putrescunt.} Verumetiam ambo dicta duo continentium febrium genera, se curasse testatur, vnum in adolescente libero, & palestræ perito, alterum in seruo adhuc exercitato; liber quidem, vt ipse inquit, continenti citra putredinem febre laborauit, seruus verò continenti cum putredine. Qui etiam locus, si optimè fuisset ab Auerroë interpretatus, ac perpensus, non vtique sic temerè asseruisset, quòd verba Galeni varia sunt de hac febre. non enim (vt palam ex eius verbis liquet) percepit hoc duplex genus febrium συνόχων, id est continentium dictarum, à Galeno fuisse positum, quorum vnum est citra putredinem, & bene (vt idem Auerroës inquit) mediam habens naturam, inter febrem diei, hoc est diariam, & febrem ex putredine ortam; exoritur enim velut tertia quædã formula in transitu diariarum febrium, & neutri extremitatum est idem, vt citato libro nono de meth. meden. scriptum est, de qua febre non quæritur num biliosa sit, cùm in hoc febrium genere sanguis haudquaquã putrescat. Alterum verò cum putredine existit, quemadmodum eodem loco scriptum est, & aliis plerisq;, & hoc est illud quod cùm perfectam non habeat putrefactionem, hoc est (vt nos declarauimus) magnam, & in termino, adhuc sanguinea, & non biliosa febris nuncupatur, licet idem sanguis quodammodo biliosus fiat, & quandam putredinem, licet exiguam suscipiat. Verùm ne sic libenter tanti viri condemnentur, excusandos esse puto, quòd deprauatos habuerint Gale. codices, & pro

Locis citatis.

Cap. 3.

Loco citato.

Febris continẽs cum putredine, est ex sanguine putrescente, & sanguinea, non biliosa.

& propterea parum rectè eum hac in re fuisse interpretatos. quicquid autem sit, satis fore putaui me propriam Galeni in hac re sententiam demonstrasse. Et ne quis eum impugnare putet, inquiens, quod vbi hoc verum esset, daretur quartum genus febrium ex putredine ortarum, cuius contrarium ipse semper sentire videtur, præsertim secundo de crisibus, & de differentiis febrium, inquiens, tria tantùm esse prima simplicium febrium ex putredine ortarum genera; tertianam videlicet, quartanam, & quotidianam, quarum vna ex amara bile, altera ex atra, & tertia ex pituita generatur, ad diluendam hanc dubitationem accedam. Porrò si quis rectè perceperit ea quæ de sanguinis putredine retulimus, haud ægrè eam è medio tollet: etenim cùm is putrescere cœperit, suam bonitatem amittit, ac continuè ad flauæ bilis naturam accedit, fitque biliosus, quanquam non propterea secundum rei naturam non sit sanguis, sed quia à principio quo putrescere incipit ad finem vsque, quo bilis formam recipit, eo magnoperè putrefacto, ac corrupto, semper alteratur, ac transmutatur in bilis qualitatem, præparatúrque ad eius formam suscipiendam, tanquam ad finem; propterea quæ hoc tempore medio, ex eo febris accenditur, licet secundum rei naturam sanguinea sit, quoniam ex sanguine oritur, quia tamen non bonus existit, sed biliosus, & continuè magis biliosus fit, à sua natura recedens, accedénsque ad eam quæ bilis est, ob id febris hæc poterit quodammodo dici, & appellari biliosa, licet sanguis non omnino conuersus sit in bilem, sed proximus sit vt eius formam suscipiat: admittit enim denominationem à fine, seu à termino ad quem, tanquam à suscipienda forma, ac acquirenda, cui proximus iam sanguis est: & hac ratione dici poterit, licet impropriè, quodammodo febris biliosa, & reduci ad vnum iam dictorum trium generum febrium ex putredine ortarum, & ita quartum genus non dabitur. nam licet pars illa pinguis, ac tenuis, quæ in sanguine est, fiat flaua bilis, eo putrefacto, ac corrupto, vniuersus tamen sanguis cùm putrescere cœperit, calidior redditur à calore præter naturam, & propterea biliosum reddi quispiam eum dixerit; sanguis enim ex moderato calore generatur, flaua autem bilis ex maiore, atra verò, ex sufficienter immodico, inquit Galenus, & id est quod voluit asserere libro secundo de crisibus, cùm dixit: {atque in hoc illud seruatur, triplex esse genus vniuersum simplicium febrium, quæ enim ex sanguinis putredine fit, iam quodammodo biliosa est.} dixit enim: {ἤδη πως χολώδης ἐστίν,} hoc est, iam quodammodo, seu quoquo pacto biliosa est. quasi velit quòd non omnino sit biliosa, sed potest ita quodammodo appellari, propterea quòd cùm sanguis putrescere cœperit, non amplius bonus remanet, sed biliosus fit, qua ratione saluari poterit triplex esse genus vniuersum simplicium febrium ex putredine ortarum. verùm cùm idem sanguis immodicè exustus, seu putrefactus fuerit, tunc verè & propriè quod in eo pingue ac tenue est, fit flaua bilis; crassum verò ac veluti fæx, atra: & proinde verè vna, vel altera febrium species generabitur, & pro varietate humorum, in quos conuersus fuerit sanguis, febres fient, sola bonitate vel malitia differentes; siquidem illæ quæ sanguinis transmutationem consequuntur, simpliciores sunt, tum in reliquis, tum in caliditatis qualitate mitiori, vt liquet secundo de differentiis febrium. Generatur itaque ex putrescente sanguine, donec exigua in eo putredo fiat, reuera sanguinea febris, cùm sanguis adhuc sit eius causa, appellari tamē quodammodo potest, licet impropriè, & non verè biliosa, propter eas quas nuper tradidimus causas, quoniam ad illud genus reducitur, & ita non dabitur quartum genus febrium, sed seruari poterit triplex in vniuersum existere, quemadmodum citato libro secundo de crisibus, à Galeno decretum est. etenim & illæ quoque febres quæ fiunt eodem immodicè exusto, ac putrefacto, bonitate etiam differunt à reliquis similibus, quę ab aliis excitantur humoribus, non ex sanguine genitis, ita quòd non vndequaque eædem esse videantur.

Respondet obiectioni. Si febris sit sanguinea, est quartum genus febrium ex putredine ortarum.

Cap. 9.

Cap. 2.

Cap. 12.

Cap. citato.

Loco supra citato.

Quòd

Quòd febres ex putreſcente ſanguine ortæ, non ſint de genere ardentium.
Caput XIIII.

QVARTVM quod de febre ſanguinis abſoluẽdum propoſuimus, erat, num ſanguine putreſcente, quæ ex eo oritur febris, ſit de genere ardentium, ſeu deurentium, ita vt poſsit appellari καῦσος, hoc eſt febris ardens. ſubintelligimus autem per ſanguinem putreſcentem, quando idem breuem quandam & exiguam ſuſcepérit putredinem, ſeu corruptionem, priuſquàm omnino putreſcat ac corrumpatur, hoc eſt toto eo tẽpore quo ipſe alteratur, mutatur, ac putreſcit; diximus enim toto eo tempore febrem eſſe ſanguineam, quamuis bilioſa quodammodo appellari poſsit, impropriè tamen. Huic facilis eſt reſpõſio, ſi in memoriam reuocentur quæ à nobis explicata ſunt de καύσῳ, ſeu febre ardente. Concluſimus enim cum Galeno exquiſitam febrem ardentem ex flaua bile intra vaſa putreſcente accendi; quam duo neceſſariò comitantur, exurens ſcilicet caliditas, & incompeſcibilis ſitis. Quibus ita poſitis, abſq; controuerſia aſſerimus, febrem ortam ex putreſcente ſanguine, donec is ſuam ſeruauerit formam, & exiguam ſuſceperit putredinem, non eſſe, neq; dici poſſe καῦσον, id eſt febrem ardentem. etenim toto hoc tempore, neque ſanguis ipſe putreſcens bilis eſt, vt declarauimus, neque etiam hanc febrem illa duo neceſſariò comitantur, quod facilè patere poterit inſpecta ipſius ſanguinis natura. Sed aduerſus hæc ſtatim inuehunt quidam, aſſerentes quòd febris hæc de genere eſt deurentium, Galeni auctoritate ſecundo de criſibus, cùm dicebat: {continuam quidem nomino febrem, quæ ad infebricitationem antequàm ex toto ſoluatur non deſinit, & ſi declinatio aliqua ſenſibilis appareat; cùm autem neq; declinatio aliqua ſenſibilis fiat, ſemper verò à primo principio febris vſque ad criſim ſimilis, perſeuerauerit, erit & hæc ex genere deurentium.} ſed febris hęc (inquiunt iſti) quę à principio ad finem vſq; vnam habet acceſsionem σύνοχος, à iunioribus appellata, oritur ex ſanguinis putredine; ergo erit ex genere ardentium atq; deurentium. Sed pace eorum dixerim peruertunt hoc in loco Galeni ſentẽtiam, cùm non de continente, quæ ex putreſcente ſanguine accenditur febre, hîc ſermonem faciat, ſed de ea quæ ex bile oritur, quemadmodum paulò ante à nobis explicatum eſt: id verò confirmant verba eiuſdem Galeni quæ ſubſequuntur. ait enim: {ſed neque in primo die, neque in ſecundo eſt huiuſmodi febrem prænoſcere, neque aliter vtile: ſufficit enim genus agnoſcere, quòd ſcilicet bilioſa ſit, deurens, & peracuta: neque etiam ſi ſynochum ipſam nominaueris, vt quidam medici faciunt, appellationis ratione à febribus deurentibus differt.} cùm itaque Galenus paulò ante determinaſſet exquiſitam febrem ardentem eſſe, ac fieri quando flaua bilis intra vaſa putreſceret, hoc in loco voluit docere, quòd eadem bilis quandoq; in particularibus, & exiguis vaſis putreſcebat, & tunc febris continua nomine generis appellabatur, plures acceſsiones vſq; ad eius ſolutionem habens; quandoq; in omnibus, aut ſaltem maximis, & principalioribus, & tunc ſynochos à iunioribus medicis nuncupabatur, vnicam habens à principio ad finem vſque acceſsionem. Et comparans has duas febres ex bile ortas inter ſeſe, de hac ſecunda differentia dicebat, quòd ſatis erat genus agnoſcere, quòd ſcilicet bilioſa ſit, atque deurens. erit itaque propterea ex deurentium genere febris hæc, quoniam ex putreſcente bile, & non ſanguine ortum habet, vt liquidò ex Galeni verbis conſtat, quinimò & tanto ardentior eſt febris hæc ea, quæ plures habet acceſsiones, quanto bilis in pluribus, ac maioribus vaſis putreſcit. De bilioſo ergo ſynocho, & non ſanguineo, hoc in loco Galenus loquitur; neque de febre ex putreſcente ſanguine adhuc verba fecerat, ſed poſt nonnulla, ferè circa finem eiuſdem libri, priuſquàm de ephemeris febribus loqueretur, de hac febre meminit, ſuámque de ea propalauit ſententiam, quemadmodum præcedenti capite fuſiùs diſſeruimus. Tentant ſecundò probare, hanc eandem febrem ex genere deurentium eſſe, in mediũ afferentes Galeni

Obiectio ex Galeni verbis malè intellectis, quæ ſtatim declarantur. Cap. 6.

Cap. 12.

Altera obiectio.

Cap.4.

Galeni auctoritatem, nono de meth.meden. quo loco verba faciens de ambabus synochis ortis ex ipso sanguine dicebat febrem hanc esse magnã, imò maximam, & facta collatione eius quæ cum putredine existit, cum ea quę citra putredinem est, dicebat, eam putredinis notas, tum in lotio, tum in pulsu, tum ingrata caloris qualitate manifestare.

Quãuis febris sanguinea sit maxima, non propterea erit ardens.

Atqui non negamus nos febrem hanc magnam esse, imò & maximam: semper enim febrilis caloris multitudo, in multitudine defluxus consistit, inquit Galenus secundo de differentiis febrium: porrò multum defluit in hac febre ex putrescente sanguine orta, cùm sanguis natura sit calidus & humidus, & propterea propensus vt exhalet, ac digeratur in halitum eius substantia, potissimùm vbi putrescens supra modum incaluerit, & idcirco plurima manui tangenti se offert in hac febre caliditas; est tamen omnino mitis, sicut ea quę in balneo contrahitur, vt ait idem Galenus, etiamsi supra modum exustus fuerit, & in aliorum humorum naturã conuersus; ideóq; ardens febris dici nequit.

Cap.9.

Febris ardẽs in quo consistat.

non enim cõsistit in caloris febrilis multitudine, neque in multitudine defluxus ipsa febris ardens, sed in eius caloris mordacitate, molestia, ac acrimonia. quamobrem exurentem, & non multum calorem, dicebat esse febris ardentis signum pathognomonicum, qui quidem ex humoris acredine prouenit, & tangenti manui molestus sentitur; hócque tibi sit maximum humoris febrem faciẽtis indicium, eodem Galeno teste citato loco; qualitas videlicet caliditatis.

Qualitas caloris maximum signũ humoris febrem facientis.

nam quæ magis vaporosa, ac minùs molesta existit, ex sanguine nascitur: quæ verò molestæ sunt, & erodentes, atque mordaces, vtranque bilem consequuntur. Quare non propterea quòd febrem hanc magnam, seu maximam appellauerit Galenus, ardens, seu deurens febris dicenda erit, quæ non multam caliditatem requirit, sed eam exurentem, mordacem, atque molestam.

Tertia obiectio, quæ mox diluitur.

Et cùm inquiunt, quòd in synocha ex putrescente sanguine orta sentitur caloris ingrata qualitas, admittimus nos quodammodo eius qualitatem ingratam sentiri, ídque ratione putredinis ac febris. Verùm collatione facta ad reliquas febres, cum Galeno fatemur mitiorem esse hanc caliditatis qualitatem, hoc est minùs mordacem, minúsq; insuauem quàm ea quę ex vtraque bile prouenit saltem, & propterea dici non potest exurens. similiter est dicendum si huius caloris qualitas cõparetur ei quę prouenit ex continente absque putredine, cuius relatione eodem nono de meth.meden. dicebat, huius febris ingratam esse caloris qualitatem, verùm non simpliciter talem esse. Quòd si dixerint Galen. secundo de differentiis febrium, de febre sanguinis verba facere, quæ generatur eodem putrescente in quibusdam determinatis partibus, & non de ea quæ oritur cùm putrescit in omnibus, aut maximis, & principalioribus vasis: nam in hac febre caloris qualitas mordax est atq; insuauis.

Cap.9.

Dicam & ego satis admodum in hisce verbis ostendere sese pertinaces esse, cùm Galenus citato libro secundo de differentiis febrium, dicat: { semper enim febrilis caloris multitudo, in multitudine defluxus consistit. quod verò manui tangenti molestum sentitur, ex humoris acredine prouenit. } Non igitur ex diuerso loco, sed ex humoris diuersitate, inquit Galenus, semper caloris qualitatem similem percipi à manu tangente, & propterea hoc tibi dicebat esse maximum humoris febrem facientis indicium, qualitatem videlicet caliditatis: nam quę magis vaporosa, ac minùs molesta existit, ex sanguine nascitur semper, & nõ quandoque vt isti putant.

Loco præcitato.

Adhæc quæ vnquam poterit diuersitatis causa reddi, si in omnibus, seu maximis vasis, aut exiguis & particularibus sanguis putrescat? nónne sanguis est vtrobique? nónne æqualiter erit id quod defluit vaporosum, minúsque molestum, potissimùm vbi æqualiter vtrobique putrescat, an fortè ex loci diuersitate mutabitur eius natura? Qua de re licet febris ex putrescẽte sanguine orta, magna, seu etiam maxima dici possit, nunquam autem exurẽs, seu ardens propriè appellabitur, vt ex iam dictis liquet, cùm in alio febrilis caloris multitudo consistat, & in alio eius acredo, seu mordacitas, cuius relatione febris ardens dicitur. Adhuc febrem continẽtem ex putrescente sanguine ortam,

Quarta ob-

ortam, nedum ardentem, sed ardentissimam esse Hippocratis, & Galeni auctoritate aphoris.23. primi libri, probare conantur. inquit etenim Hippocrates:{atque vbi vsque ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, si æger tolerare possit.} & Galenus in horum verborum expositione dicebat: { ea igitur animi defectio quæ fit ratione euacuationis, nunc ab Hippocrate dicta est mensura euacuationis, & in maximis inflammationibus, & in ardentissimis febribus, & in vehementissimis doloribus.} & post pauca inquit: { & nos sæpius huiuscemodi euacuationes prodesse plurimùm experientia didicimus; nam & in ardentissimis febribus, si vsque ad animi defectionem sanguis mittatur, statim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur, & plurimis etiã aluus citatur, & sudores emanant, & quidam eorum ex iis sanitati sunt prorsus restituti, alij adiuti plurimum, vehementiam ægritudinis absciderunt.} Atqui, inquiunt hi viri, hanc sanguinis missionem vsque ad animi defectionem nullibi Galenum præcepisse, præterquàm nono de meth. meden. pro curatione febrium synochon dictarum, hoc est continentium, quæ fiunt ex ipso sanguine tum putrescente, tum etiam non putrescente. cùm igitur has febres ardentissimas, hoc in loco nuncupauerit Galenus, sequitur quòd nedum ardentes, sed ardentissimæ etiam sint. Sed si verum dicere fas est (parcant mihi) parum rectè videntur hoc in loco Galeni verba exponere, licet de synochis verificentur, de quibus sermonem habuit citato libro nono de meth. meden. Nam licet in primis Galeni verbis Græcus codex habeat πυρέτων διακαεστάτων, à verbo διακαίω, quod Latinè inflammo, ardeo, seu inflammationem infero, significat, non propterea interpretari debent eius verba in febribus ardentissimis ducti à vocis significatione, sed potius inflammationem inferentibus vtpote quæ calidissimæ sunt. Id verò idem Galenus confirmare videtur citato loco. Nam cùm dicebat se didicisse experientia, plurimum prodesse huiuscemodi euacuationes in eiusmodi febribus, non amplius vsus est voce διακαεστάτων, sed dicebat θερμοτάτοις πυρέτοις, hoc est calidissimis febribus, à verbo θερμαίνω, quod Latinè significat calfacio, ita vt calidissimas appellauerit eas febres, in quibus tali vsus est venæ sectione, etiam eodem nono de meth. meden. & non ardentissimas. Quòd verò calidissimæ sint febres quę ex putrescẽte sanguine oriuntur, & non ardentissimę dici debeant, idémque voluerit intelligere per vocem διακαεστάτων, quòd θερμοτάτων, nedum hoc in loco manifestè ostendit, verùm etiam citato libro secundo de differentiis febrium, illud luce clariùs demonstrauit Galenus, cùm dicebat, febrilis caloris copiam, seu multitudinem semper positam esse in ipsa effluuij copia, quapropter si vaporosa sit, ac minùs molesta, ex sanguine nascitur, cùm et si plurima manui tangenti se offerat, est tamen omnino mitis, vt paulò ante dictum est. Itaque non negamus continentes febres ex putrescente sanguine ortas, esse magnas & calidissimas, cùm semper in eis tangenti manui se offerat febrilis caloris copia, seu multitudo, magis quàm in cæteris febribus, ob eam quã nuper diximus causam. verùm non propterea ardentissima aut ardens dici debet, de cuius ratione est, quòd non multus sentiatur calor, sed exurens, acris, ac mordax, quemadmodum priùs à nobis demonstratũ est. Non igitur κάυσος, hoc est febris ardens exquisitè & propriè quæ ex sanguinis putredine accenditur febris, etiamsi continens sit, dici poterit. siquis autem velit eam impropriè sic appellare, quemadmodum etiam non verè, & propriè biliosa dici potest, propterea quòd proximus est putrescẽs sanguis, vt in bilem cõuertatur, ita etiam quoniam proxima est vt febris ex eo orta in ardentem transmutetur, modo rei veritas seruetur, quòd videlicet verè & propriè ardens, neque sit, neque dici possit; ne videamur de nominibus litigare, non reclamabimus. Quinimò & ipse Hippocrates etiam febres has continentes ab ardentibus seiunxit aphoris.21. tertij libri, cùm dicebat: {æstate autem nonnulli horum & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ &c.} quo in loco liquidò constat febres continuas ab ardentibus separasse, intelli-

iectio, quæ diluitur explicatione verborum Galeni perperã intellectorũ.

Cap. citato.
In commentario aphor. 23. lib. 1. pro febribus ardentissimis, verte calidissimas.

Cap. citato.

gens per continuas febres, non alias quidem quàm has continentes, quæ ex ſanguine naſcuntur, licet vſus vt voce συνέχεος, quæ Latinè continuæ interpretatur: nam nunquam vel Hippocrates, vel ex antiquis alius continuam febrem appellauit συνοχὸν, Galeno teſte, in fine ſecundi libri de natura huma. quare alias non potuit per continuas ſubintelligere febres, quàm continentes ex ſanguine, quas generari æſtate, potiſsimùm circa eius initia conſonum eſt, quemadmodum & ardentes, & tertianas.

Quòd febres quæ ex ſanguinis putredine generantur ſint de genere acutorum morborum. Caput XV.

At ſi ardens non ſit febris ex putreſcente ſanguine orta, non ab re quæreret quiſpiam, num ſaltem poſsit dici acuta? & ſi acuta, num acutior vel minùs acuta ipſa febre ardente, quæ ex putreſcente bile oritur? Huic reſponſum dabimus inſimul cum Galeno libro tertio de criſibus, quòd cùm in omnibus morbis peracutis, vt ipſe inquit, neceſſarium ſit febres, vel ſynochos eſſe, vel continuas quidem, ſed quæ per tertium exacerbantur, ſequitur ſynochos ex putreſcente ſanguine ortas non ſolùm ex acutorum morborum genere eſſe, ſed peracutorum. Nec quiſpiam interpretari poterit per ſynochos, eas dũtaxat febres, quæ ex putreſcente bile vnà cum ſanguine in vniuerſis, aut principalioribus vaſis fiunt, cùm indifferenter, ac vniuerſaliter dixerit Galenus vel ſynochos eſſe, ſubdens demum: {ſynochi quidem rarò eueniunt.} id quod etiam confirmare videtur tertio de dieb. decretoriis, cùm dicebat: {quæ igitur cauſa ſit ob quam in acutis morbis tertio quoque die plurimum acceſsiones fiant.} & non dixit ſemper, quaſi velit innuere, quòd ſynochæ febres, licet ex genere acutorum morborum ſint, rarò eueniant. Id etiam confirmari poterit ex eiuſdem Galeni verbis citato libro tertio de criſibus, cùm dicebat: {nam ſi febris ſynochus fuerit, ac nullus error acciderit (nã ſemper eiuſmodi oportet meminiſſe) in quarto die ſperãdum eſt criſim futuram.} cùm ergo citò terminetur, quoniam non vltra quartum diem, vt ipſe inquit, & eius ſolutio per criſim fiat, quæ fieri nequit, niſi in morbis magnis, & qui celeriter mouẽtur, ſequitur neceſſariò quòd acuta ſit febris: hos etenim morbos appellauit acutos Galen. ſecundo de dieb. decretoriis, & ſexto de morbis vulgaribus, qui videlicet celeriter mouentur, interim quoque magnitudinem adiicit, vt liquet commento aphoriſ. 19. & 23. ſecundi libri, vt quæ motus celeritatem adiuuat, eodem auctore, tertio de criſibus. Quòd verò celeriter moueatur, facilè patere poterit, quoniam cùm putreſcere cœperit ſanguis, iam bilioſus fit, cuius naturæ eſt celeriter moueri. Eſt itaque continens febris ex putreſcente ſanguine genita, de genere acutorum morborum, & acutarum febrium ob iam dictas cauſas. ſimiliter etiamſi continua fuerit plures habens acceſsiones, erit adhuc acuta: quoniam ſimilem acceſsionum proportionem aſſumit, qualem tertianę maximè febres oſtendunt, vt ſecundo de differentiis febrium, ſcriptum eſt, licet eis ſimplicior ſit. cùm ergo per tertium exacerbetur, erit & hæc etiam febris acuta, vt ex iam dictis patet. Num verò acutior ſit, vel minùs acuta febre ex bile orta, non ita facilè diſſerere licet. Nam ſunt qui opinantur hanc febrem ex putreſcente ſanguine accenſam, bilioſa acutiorem eſſe. Nos verò oppoſitum cum Galeno tenemus; propterea noſtram ſtatuemus priùs opinionem, & deinceps rationes eorum qui contrarium ſentiunt, diluemus. Fatemur enim συνόχους, hoc eſt continentes febres, ex putreſcente ſanguine genitas, minùs eſſe acutas, quàm continentes ex bile ortas, & continuas quæ plures acceſsiones habent, etiam minùs acutas eſſe, eis continuis febribus quæ ex putreſcente bile, in determinatis ac exiguis vaſis excitantur, ac propterea plures etiam acceſsiones habent. Nam ſi eſſe acutum in motus celeritate cõſiſtat, vt iamdudum Galeni auctoritate explica

Cap. 4.

Cap. 8.

Cap. citato.

Acutus morbus quis.

Cap. 12.

Comen. 1 ſuper text. 29.

Cap. citato.

Cap. citato.

An febris ex ſanguine ſit acutior, vel non, febre ex bile?

Synochus ex ſanguine minùs acutus eſt, quàm cõtinens ex bile, ex definitione acuti morbi.

plicauimus, nemini venit in dubium quòd cùm calidior sit, ac tenuior bilis flaua ipso sanguine, quòd celeriùs ac citiùs mouebitur ad crisim quàm sanguis ipse. At si velis acutum morbum non solùm consistere in motus celeritate, sed in symptomatum magnitudine, adhuc liquidò constat quòd maiora, & sæuiora symptomata ex putrescente bile, quàm sanguine fiant. id quod decretum reliquit Galenus secundo de differentiis febrium, cùm dicebat, febres ex putrescente sanguine ortas mitiores, seu simpliciores esse quàm reliquas ex aliis humoribus ortas; & si tales humores ex eodem sanguine geniti sint, adhuc febres mitiores esse, tum in reliquis omnibus, tum in caloris qualitate, etiamsi immodicè exustus, in bilem conuersus fuerit: quoniam ex tali bile adhuc mitior generatur febris, quàm ex alia bile non genita ex putrescente sanguine, & ait tum in reliquis omnibus simpliciorem, seu mitiorem esse, hoc est, reliquis symptomatis. Concludimus itaq; ex dictis vnà cum Galeno continuas febres, quæ ex putrescente flaua bile intra vasa accenduntur, tam si vnam habeant à principio ad finem vsq; accessionem, quàm si plures, acutiores esse quàm continuas ex putrescente sanguine genitas, spectata ipsa acutie, tam relatione facta ad motus celeritatem, quàm ad symptomatum magnitudinem, modò semper in cæteris paritas seruetur. Quòd verò falsa sit hæc nostra opinio probare tentant quidam, primò Galeni auctoritate, secundo de crisibus, cùm dicebat: σύνοχον, hoc est continentem febrem esse nedum acutam, sed peracutam, esséq; ex genere febrium deurentium, ab eisdémque acutie differre, quoniam magis acuta existit. Huic obiectioni siquis memoria teneat, quæ paulò ante à nobis dicta sunt, facilè respondebit: diximus etenim eo in loco Galenum haudquaquam de synocho, quæ ex sanguine putrescente ortum ducit, verba facere, sed de ea febre continente, seu synocho quæ ex bile generationem habet, etenim idem Galenus dicebat: {sufficit enim genus agnoscere, quòd scilicet biliosa sit, atque deurens, & peracuta.} quam etiam priùs dixerat esse ex genere febriũ deurentium, & ab eisdem acutie differre, hoc est, quòd magis acuta est febris continens orta ex bile, quàm continua plures habens accessiones, quoniam in maioribus, ac principalioribus vasis, cordíque proximioribus putrescit. Inuehunt secundò, Galeni auctoritate, freti tertio de crisibus, cùm dicebat συνόχους, id est continentes febres, licet rarò eueniant (vbi nullus sit error) in quarta die per crisim finiri, qua ratione idem asserebat rarò accidere, vt in quarta die fiat crisis, ita vt bis tantùm Archigenes toto tempore vitæ suæ id obseruasset. Ipse verò vsque ad eandem horam semel solùm, sed quæ tertio die exacerbantur (inquiunt isti) ex bile originẽ ducentes, perquàm rarissimè in tertia aut quarta die iudicantur, sæpiùs verò in quinta, septima, & vltra. quapropter asserendũ erit acutiores esse continentes febres ex putrescente sanguine ortas, quàm continuas plures accessiones habentes ex bile genitas. Atqui nos fatemur primò quòd quicunq; morbi ex bile fiunt, in cæteris paritate seruata, potissimùm ea intra vasa putrescente, sunt acutiores, & celeriori motu mouentur, quàm qui ex putrescente sanguine. dicebat enim Galenus citato libro tertio de crisibus, {adiuuat motus celeritatem morbi magnitudo, & anni tempus, & regio, & ætas, & quæcunque alia amaræ bili conueniunt.} & cùm aiunt per crisim finiri synochum in quarta die, fatemur nos Galenum de omni synocho subintelligere voluisse, tam ex sanguine, quàm ex bile: & facta inter has febres collatione, adhuc dicimus quòd si ex bile fiat febris continens citiùs per crisim finiet quàm si ex sanguine, cùm & ipsa bilis velocioris sit motus, vt probauimus; ac maiora, sæuioráque symptomata inferat. continuæ verò febres ex bile putrescente in particularibus ac paruis vasis plures accessiones habẽtes, quãuis sæpiùs post quartum iudicentur, & rarò ante, non propterea dici debent minùs acutæ, cùm & celeriori motu etiam moueantur, & magnitudinem habeãt magis quàm ipsæ etiam continuæ, quæ plures accessiones habent gẽnitæ ex sanguine putrescente similiter in particularibus & exiguis vasis. sunt etenim

1. Obiectio ex Gale. auctoritate male intellecta. Cap. 6.

2. Obiectio, quæ diluitur explicatione sententiæ Galeni. Cap. 4.

Cap. præcit.

hæ ſimpliciores ſemper, quàm aliæ quæ ex aliis humoribus fiunt febres, vt ſæpiùs dictum eſt, & propterea minùs acutæ, cùm neque ita celeriori motu moueatur ſanguis, quemadmodum flaua bilis, neque adeò magna, ſæuáque ſymptomata pariat, modò æqualiter putreſcant. qua ratione licet continentes febres ex ſanguine citiùs iudicentur, quàm quædam febres bilioſæ cõtinuæ quæ per tertium exacerbantur, non propterea ſequitur eas eſſe ſimpliciter acutiores; nam facta inter eas relatione, celerior ſemper erit motus ipſius bilis, quàm ſanguinis, & maior ac acutior erit quæ ex bile, quàm quæ ex ſanguine putreſcente accenditur febris, dummodo ſemper ſeruetur in cæteris paritas, id eſt continens continenti, & continua continuæ comparetur, vtrique humores pariter putreſcant: quamuis etiam audacter cum Galeno cenſeamus, aliquam febrem quæ per tertium exacerbatur ex putreſcente bile ortam, acutiorem eſſe aliqua continente ex putreſcente ſanguine genita, vt ea in qua tertio die criſis fit, licet eius motus non adeò continuus ſit, & æqualis. id quod etiam manifeſtauit Galenus citato libro tertio de criſib. cùm dicebat, quòd quamuis oportet criſim in idem tempus incidere cum acceſsione, & propterea raRò accidat vt in quarta die fiat criſis, contingit tamen in ipſis ſynochis febribus, natura à propriis circuitibus ad criſim perueniente, quaſi ex ſeipſa excutiens quod moleſtum eſt, non irritata ex ipſis acceſsionibus, neq; à velocitate motus, ac ſymptomatum magnitudine, ita vt propterea citiùs moueatur ad criſim, ſed ſponte ferè ad criſim peruenit, vt exoneretur ab eo quod velut onus moleſtum exiſtit; citiùs ergo iudicatur propterea continens febris ex putreſcente ſanguine genita, quàm continua plures acceſsiones habens, ex putreſcente bile orta, quandoque non propter eius motus celeritatem, aut ſymptomatum magnitudinem, ſed ipſa natura à propriis circuitibus ad criſim perueniente. ſunt etenim acutiores, vt diximus, morbi qui ex bilioſo humore fiũt, quàm qui ex ſanguine ac reliquis humoribus. Quod etiam oſtendit Galenus commento aphoriſmi ſeptimi, tertij lib. cùm dicebat: { ſiccitas verò pauciores quidem humores efficit, ſed qualitate bilioſiores, & ob hanc cauſam febres numero quidem ſunt pauciores quàm in temporibus pluuioſis, ſed acutiores. Cùm ergo continuæ hæ febres quæ per tertium exacerbantur ex bile genitæ, in acceſsionibus criſim habeant, poſſunt in tertia die finiri, vt eodem tertio de criſibus, liquet, & ita acutiores erunt quàm continentes ex putreſcente ſanguine accenſæ, quæ in quarta finiuntur, id quod prouenit non propter aliud, quàm propter acceſsionis magnitudinem, ac motus celeritatem maiorem quàm habent ipſis ſynochis ex ſanguine genitis. Cùm verò inquiunt, propterea acutiores eſſe febres ex putreſcente ſanguine ortas, quia Hippocrates primo de ratione vict. dicebat, quòd harum vi complures pereant, aſſerimus Hippocrat. citato loco connumeraſſe morbos, quos priſci acutos nominatim perſtrinxerunt, quemadmodum eſt pleuritis, peripneumonia, phrenitis, lethargus, cauſus, & quicunque alij hos conſequuntur morbi; & propterea per febres continuas, non continentes ex ſanguine putreſcente ortas duntaxat ſubintellexit, ſed quæ ex aliis humoribus, diuerſisq; inflammationibus fiunt, quapropter & peripneumoniæ, & lethargi, & cauſi, hoc eſt ardentis febris meminit, & deinceps dixit: {& quicunque alij hos conſequuntur morbi, quorum febres prorſus continuæ interficiunt.} ac ſi velit innuere omnes febres continuas, præſertim ex inflammatione viſcerum ortas, ex quouis humore generationem habeant, acutas eſſe, ac vtplurimùm interficere, etiamſi ex humore frigido generentur, vt lethargus. Nec etiam noſtræ opinioni pugnat Galeni auctoritas libro de curandi ratione per venæ ſectionem, cùm inquit: {cæterùm vbi ferueſcentis ineſt ſanguinis plenitudo acutiſsimam accendens febrem.} Nam ex ſanguinis plenitudine febrem acutiſsimam fieri non negamus, cùm de numero peracutorum morborum ſit (vt priùs dictum eſt.) at quæ ex bile excitãtur non propterea eiſdem acutiores eſſe non fatemur, quinimò has perpetuò eiſdẽ acutiores magis eſſe affir

Cap. 4.

Cap. præcit.

3. Obiectio, quæ ſoluitur declarata ſentẽtia Hippocratis. Text. 8.

4. Obiectionem refellit ſenſum Gal. declarando. Cap. 12.

affirmamus (iis quæ retulimus seruatis) quamuis citato loco etiam Galenus de plenitudine feruescentis sanguinis, qui quodammodo biliosus est, ad biliosámque accedit naturam, & non de putrescente, seu redundante solo sanguine verba fecerit. Reliquas quas in medium afferunt rationes, consultò prætermisimus, cùm & parui momenti sint adeò, vt quiuis vel parũ in medicina exercitatus, facilè eas diluere valeat, tum etiã quòd de putrefacto omnino sanguine, ac corrupto extra vasa, supráque modum exusto potissimùm cõcludant, & non de eo qui modicè putrescit, ac corrũpitur intra vasa, adhuc eius formam seruante, de quo noster est sermo, vt sæpiùs dictum est. Qua de re cum eodem Galeno proculdubio tenemus, continentem febrem ex putrescente sanguine accensam, minùs acutam esse, quàm ea quæ ex putrescente bile oritur, similiter & continuam febrem quæ plures accessiones habet ex eodem sanguine ortam, minùs acutam esse quàm continuam, ex bile quæ per tertium exacerbatur. Quinimò & quasdam istarum febrium plures accessiones habentium quæ ex bile generantur, adhuc acutiores esse συνόχῳ ex putrescente sanguine, & (vt vniuersaliter dicam) quæ ex putrescente bile febres ortum ducunt, in cæteris paritate seruata, semper eis acutiores esse, quæ ex sanguine putrescente accenduntur; quicquid alij sentiant: sunt tamen & hæ febres quæ ex sanguinis putredine generantur acutæ, licet non verè & exquisitè ardentes. Sed mox quæreret quispiam, num sicuti febres quędam acutę esse possunt, & non ardentes, vt de synochis ex sanguine conclusimus, ita quoque possint ardentes quædam esse, & non acutæ? quod quidem admittere videtur Hippocrates tertio de morbis vulgarib. sub his verbis: {febrium ardentium quæ vigebant, hæc erat natura, initio sopore erant oppressi, fastidiosi, inhorrescebántque, febris non acuta, neque magnoperè sitibundi, vel deliri.} manifestè hîc Hippocrates admittere videtur ardentem febrem, quæ non sit acuta. Verùm nos quamlibet ardentem febrem acutam esse cum Galeno fatemur; Hippocratis autem auctoritati eo modo satisfaciemus, quo ipsemet Galenus in commento satisfacere videtur, dicens, quòd cùm dixit febris non acuta, in quibusdam codicibus absque negatione reperitur; vtputa febris acuta. Deinceps vtroque modo conatur Hippocr. dicta verificare, inquiens, quòd qui negationem omittunt, quòd diuelli ab ardente febre, acuta febris nequeat, intendunt. vel intelligendum est, quòd quemadmodum non magnoperè erant siticulosi, tametsi etiam in febribus ardentibus hoc sit peculiarissimum, ita consentaneum esse eos non valde febricitasse acutè, & propterea potuit ab Hippocrate scriptum esse febris non perinde acuta, deinceps corruptum ab eo qui primus hæc scripsit, errórq; remansisse; quamuis quidam (vt ipse fatetur) velint, quòd quemadmodum rarò iis, & nouo quodam exemplo acciderit sopor, ita hæc febris. Atqui nos vel esse auferendam dictionem {non} vel si non auferatur, addendam esse, valdè, aut perinde, cum eodem Galeno putamus; & proinde nullam febrem ardentem esse, quę etiam non sit acuta, cum eodem Galeno verum esse arbitramur. Qua etiam ratione in nostro quæsito de tertiana, num sit morbus acutus, probauimus eam esse de genere morborum acutorum, cùm etiam de genere ardentium sit; nam qua ratione ardens dicitur, similiter etiam & acuta febris dicenda erit, vt fusiùs nonnullis cùm auctoritatibus, tum rationibus eodem loco demonstrauimus.

An febres quædam ardẽtes esse possint, & non acutæ? Commen. 3. text. 3.

Respondet quæstioni febres omnes ardentes etiam acutas esse.

*

FINIS SECVNDAE PARTIS.

DONATI ANTONII AB ALTOMARI, ARTIS MEDICÆ DE MEDENDIS FEBRIBVS,

PARS TERTIA.

EXERCITATIO.

De dignotione, prognostico, ac curatione febrium ex putredine sanguinis accensarum.

Caput I.

QVOMODO particulares omnes febrium differentiæ, præsertim earum quæ ex putredine accenduntur, eadem diuisiua methodo vtentes, vestigentur, & quot, quæve sint, ac quis sit modus earundem generationis, quæve curationis via & ratio fusissimè explicasse arbitror. Reliquum est, vt tyrones instituamus, quomodo se exercere debeãt, pro dignotione, ac curatione earum, adeò vt in singulis dignoscendis primò se exerceant; & demum eis cognitis, quid de ipsis prædicendum, ac quibus curari debeant, haudquaquam ignorant. id nanque est quod pro huius tractationis perfectione, ac complemento à principio docere proposuimus, & ne longiùs euagemur, ab hac quæ ex sanguinis putredine oritur differẽtia, quę tot in medium attulit lites, exordiendum esse putaui, vt vniuersus de ea absoluatur sermo; vtque ea cognita & sublata, ad reliquas quietiùs transire valeamus, neque propterea reliquarum & dignotionis, & curationis ordo peruertetur, vt patebit. Pro loci porrò diuersitate, in quo sanguis putrescere consueuit, duæ etiam febrium differentiæ oriuntur, vt dictum est; quarum altera σύνοχος, hoc est continens, altera συνεχὺς id est continua appellatur. Prima, quoniam in omnibus aut principalioribus vasis idem sanguis putrescit, vnam à principio ad finem vsque habet accessionem, quæ in multos dies porrigitur, cùm ob vehementem stipationem sanguis non transpiret, nec vlla subsit occasio, quæ alterius accessionis principium excitet, vt iamdudum disseruimus. Huius tres differentiæ (quemadmodum de synocho absque putredine explicatum est) reperiuntur apud artis medicæ auctores, & præsertim apud Galenum nono de metho. meden. Nam aliæ similem tenorem seruant, à principio siquidem ad finem vsque æquali magnitudine, ac vehementia perdurant, quas Græci ὁμοτόνους, καὶ ἀκμαστικὰς vocant, quædam verò semper augentur, & exiguum aliquid adiiciunt, eas Græci ἀναβατικὰς, καὶ ἐπακμαστικὰς nominant, hoc est crescentes, seu incrementum suscipientes, aliæ paulatim diminuuntur & decrescũt, quas παρακ-

Febris ex sanguine duplex.

Continentis febr. ex sanguine differentiæ tres. Cap. 3.

παρακμαστικὸς, hoc est decrescentes appellant. Reliqua differentia, licet ad febris vacuitatẽ priusquàm ex toto soluatur non desinat, plures tamen habet accessiones, ac declinatio aliqua sensibilis in ea apparet, quoniã in paruis quibusdam vasis sanguis putrescit, & vt vniuersaliter dicatur, in inflãmationibus vniuersis, adéstq; occasio aliqua, quæ alterius accessionis principiũ excitat: similẽ verò accessionum proportionẽ assumit, qualem tertianæ maximè febres ostẽdunt, vt liquet 2. de diffe. feb. Commune autem omnibus febribus quæ ex sanguinis putredine accenduntur existit, Alexandro auctore cap. 3. libro 12. quòd mitis statim calor ad primum manus tactum percipitur, qui nihil habeat rodens & acre, quale in febribus, quæ ex flaua bile plus satis adusta generantur, deprehenditur. differt etiam hic calor ab eo qui ex putrescente pituita sentitur; quòniam licet per initia tum mitis, tum vaporosus sentiatur, paulò post tamen, manum diutiùs admouentis rodẽs caliditas, tactui occurrit, veluti per colum quoddam aut cribrum sursum emergens in eadem pituita putrescente, vt ipse inquit. Quam sententiam priùs conscripserat Gale. 2. de diffe. feb. asserẽs quòd quamuis manui tangẽti plurima se offerat caliditas in hisce febribus ex putrescente sanguine ortis, earum tamen caliditas mitis est, magis vaporosa, ac minùs molesta, quàm quæ ex cæteris putrescentibus humoribus percipitur. hoc itaque signum maximum, commune est omnibus febribus ex putrescente sanguine accensis. Pulsus eis qui ita febricitant, præsertim vbi continens fuerit febris, maximus, vehemens, celer, frequens, & æqualis est, arteriæ constitutio, nec durior quàm pro natura est, nec mollior, celeritatis tamen frequentiæque eo peruenit, quo febris ipsa magnitudinis; hæc tamen indicia communia sunt, vt inquit Gale. eodem 9. metho. med. cum synocho citra putredinem: priuatim tamen huic de qua sermonem facimus putredinis signa aderunt, tum in lotio, tum in pulsu, tum caloris ingrata qualitate. In lotio, quoniam colore & crassitudine magis à naturali habitu recedent vrinæ, crassæ siquidem & rubeæ, vt liquet libro de vrinis. Est etenim sanguinis color rubeus, licet quandoque etiam & flauus, non tamen adeò vt bilis natura semper rubicundior existit, Galeno teste 1. de crisibus. erúntque crudæ in principio, aut saltem obscurè concoctæ. In pulsu manifestabitur putredinis signum, etenim celerior erit contractio quàm distensio, & pulsus per externam quietem frequentior, quod signum commune est omnibus febribus ex putredine ortis, vt 3. de præsagit. ex pulsib. scriptum est. In caloris etiam qualitate putredo ostenditur; nam quamuis semper ex sanguinis putredine calor sit mitior, quàm ex putredine cæterorum humorum, vt iandudum ostendimus, erit tamen aliquantisper acris & mordax in continente hac febre ex putredine orta, relatione facta ad continentem citra putredinem: rubicundi quoque ac pleni apparent ægri, ac plenitudinis sensum se percipere aiunt. Hæc febris neque in frigida ætate, nec frigido corporis temperamento excitari consueuit, nec in gracilibus, vel qui raró sunt corporis habitu, imò tum ætate, tum natura, tum acquisititio temperamento quæ calida sunt, ac præcipuè si & carnosus, & multo sanguine affluens, & denso corpore æger fuerit, aut etiam calidis excrementis refertus, vt patet citato libro nono de metho. meden. & propterea qui hac febre percipiuntur, si rectè curari debeant, iis sanguinis missio est adhibenda, pro certo habens quòd nisi id adhibeatur præsidium, fore, vt vel suffocentur, vel certè syncope prehendi, & omnino periclitentur; nisi eos, vel virium robur, vel plurimus sudor, vel largum sanguinis profluuium à morte vindicet, vt liquet ibidem. Harum verò omnium continentium febrium deterrima est quæ incrementum suscipit, inter reliquas, quæ similem tenorem seruat, deterior est. Quo circa eiusmodi febris curatio, non secus ac illius quæ citra putredinem, à venæ sectione auspicanda erit: quam licet Galenus citato loco, vbi valida subsit virtus, & ætas permiserit vsque ad animi defectum, fieri debere præceperit, quia tamen vt ipsemet fatetur

Continua feb. ex sanguine.

Cap. 9. In quo conueniunt feb. omnes ex sanguine. Caloris qualitas.

cap. supra citato.

Pulsus.

Cap. 3.

Vrinæ.

Cap. 12. Pulsus communis febribus omnib. ex putredinem.

Quibus in corporib. febris ex sanguine generetur.

Cap. 3: Curatio per venæ sectionem.

cap. 4.

Cap. 14. 11. eiusdem operis lib. nec obstructio, nec putredo curari per sanguinis missionem potest, vt quæ alia remedia desiderent, & propterea reponi sanguinis aliquid ad curationis spatium debebit, quominus intempestiuè nutrire, necessitate vlla cogamur; ob id satius esse puto, ac tutius, vt quãtum satis visum fuerit, tantum principio detrahas; quod verò defuit iteratione supplere oportet: quod quidem nec ipse negauit eodem 9. de metho. meden. vbi vires, aut ætas non satis responderent, cætera autem quæ pro huius febris curatione conducunt, tum eo loco quo continentem citra putredinem curare docuimus, tum etiam vbi abundantiam curare præcepimus, ac putredinem, studiosi petant, ne iterum eadem hîc repetamus: reperient enim quibus febrilis calor extinguatur, obstructio eximatur, & putredo vacuetur. Similiter & victus rationẽ requirãt in vniuersali methodo, in qua eius institutionem fusiùs disseruimus, nedum in his, sed in cæteris omnibus febribus: particulatim autem sis contentus in eiusmodi febribus, paucissimas sorbitiones, potionésque exhibere, quibus vtique ceu medicamentis potius quàm nutrimentis egemus, eodem Galeno teste 11. de metho. meden. veluti est aqua hordei, aut ptisanæ cremor. Nam quibus febribus continuis status non vltra septimum futurus est, & vires validæ sunt, atque ætas præterea consentit, his quidem admodum exquisitus, & tenuis victus est instituendus, vt patet 1. de arte curat. ad Glauc. vnum autem iterum repetere non grauabor, quòd maxima continentium febrium remedia hæc duo sunt, sanguinis detractio, & potio frigida, verùm illa, nullo non tempore, modò vires sustineant, hæc, cum & impulsu, & vrinis concoctionis euidentes cernuntur notæ, febris autem est maxima, vt citato libro 9. de metho. meden. scriptum est. Continuas verò febres quæ plures accessiones habent ex eodem putrescente sanguine genita, ex eisdemmet signis dignosces, hoc solo ab eis dissidentes, quòd plures habent accessiones, quoniam non in omnibus seu maximis vasis, sed in quibusdam, ac paruis sanguis putrescit, & similem habent accessionum proportionem, qualem tertianæ maximè febres ostendunt, differunt autem ab eis febris bonitate. sunt etenim hæ quæ ex sanguinis putredine oriuntur, simpliciores, tum in reliquis symptomatis, tum etiam in caloris qualitate, vt sæpius diximus, quòd si non modo sanguis ipse putrescat, sed inflammationem pariat, aderunt & eadem simul inflammationis indicia; ac etiam propria si ex sanguine excitetur, diuersáque ab aliis humoribus, si eadem fiat, vt in laterum inflammatione clarè cernitur, quarum inflammationum signa, ac curationis modum, potissimùm vbi internis partibus fiant, fusissimè & particulariter in nostra arte medica docuimus. verùm vbi in quibusdam paruis vasis propter eius crassitudinem aut multitudinem impingitur, adeò vt putrescat, propterea quia non difflatur sanguis, & febrem accendat; si omnia consentiãt, vena secanda erit, eáque repetenda, vt dictum est; præsertim si multitudine obstruat, deinceps ad liberandam obstructionem, ac crassitiem extenuandam accedere, putredinémque euacuandam, sub eadem via & ratione, qua in vniuersali methodo præcepimus: ea autem deligenda medico sunt, quæ citra calorem liberare obstructiones valeant, ac putredinem auferre, aut saltem quæ citra calfactionem siccationémque valentem, eadem moliantur, tum intus assumpta, tum foris adhibita. quæ verò sint quæ tali facultate polleant; in vniuersali methodo sunt explicata. particulatim autem, aqua hordei non decorticati, aut ptisanæ cremor exhibeatur, vel radicis cichorij, apij, borraginis, vel fœniculi decoctum in aqua, aut oxysaccharum, vel syrupus acetosus, seu oxymel interdum. De foris verò ea quæ extenuandi, digerendi, alterandíque vim habent, adhibeantur, perpetuò indicationibus à parte affecta, quas priùs in vniuersali methodo explicauimus, sumptis, atque perpensis. Sed quoniam exiguo quodam tempore sanguis hic putrescens suam seruabit naturam, sed paulò post in aliorum humorum speciem permutabitur, propterea pro diuerso humore in quem mutatur, varia quoque

Iterãda venæ sectio. Loco citato.

Victus ratio.

Cap. 9.

cap. 8.

Potus frigidæ quando offerendus. Loco citato.

Curatio febris factæ ab obstructione sanguinis.

Curatio feb. ex putredine sanguinis in aliã humoris speciem transmutati.

quoque exigit tum topica, tum alterantia ac purgantia medicamenta, quorũ copiam studiosi in sequentibus requirant. Si verò in eadẽ parte in qua sanguis putrescit inflammationem pariat, pro eadem curãda, illæ etiam indicationes pensitandæ sunt, quas supra in vniuersali methodo disseruimus, cùm scilicet putredinem cum inflammatione curare doceremus. semper enim (ne eadem sæpius repetamus) sub eadem via & ratione particulares febrium differentiæ curandæ sunt, quam in vniuersali methodo seruandam esse monuimus, particulari quadam indicatione addita, quæ ex cuiusq; causæ adhuc manentis differentia desumitur; ex qua & diuersa particularis febris, ex putredine ortę, differentia gignitur, ac varius modus generationis ipsius circuitus; quemadmodum in præcedenti secunda huius operis parte fusiùs explicauimus.

De causi, id est, ardentis febris dignotione, prognostico, ac curatione. Caput II.

QVOD per exquisitum causum, seu exquisitam febrem ardentem vnà cum Galeno quamlibet febrem continuam ex bile ortam, subintelligere debeamus, tam si plures habeat accessiones, quàm si vnam duntaxat à principio ad finem vsque, in præcedentibus abundè demonstrauimus. Nam quæ in sola flaua bile febris accenditur, sine aliquo visceris affectu, siquidem manente adhuc intra vasa bile accendatur, exquisita febris ardens nuncupatur. si verò per totum corpus deferatur, tertiana, eodem Galeno teste 2. de crisib. ipsæ verò febres continuæ ex bile genitæ, in alio non dissident nisi quòd quandoq; eadem bilis in omnibus vnà cum sanguine, aut maioribus, principalioribúsque vasis putrescit; interim in exiguis ac à corde dissitis. nam cùm in vasorum capedinibus, vnà cum sanguine continetur flaua bilis, vtcunque accendatur, contingit febres ardentes prodire: præcipuè verò vbi in ventris, aut iocinoris, aut pulmonis venis bilis efferuescat, vt liquet ex eodem Galeno primo de morbis vulgaribus. Harum itaque omnium dignotionem primò aggrediemur; & deinceps prognosticum ac curationem. Cùm autem duo sint, vt priùs dictum est, propria, eximia, ac pathognomonica indicia ardentium febrium, sitis videlicet incompescibilis, ac exurens caliditas, neque appellari possit febris ardens, nisi adiuncta perpetuò habeat per totum morbum hæc duo, vt liquet tertio de morbis vulgaribus, propterea ab his exordienda est harum febrium dignotio. Pulsus eorum qui hac febre laborant, celerior, & frequentior erit, quàm qui fit ex sanguinis putredine, inæqualis magis; nam multò celerior erit contractio distentione, & frequentior secundum exteriorem quietem; erit etiam & durus, & propterea non adeò magnus ac vehemens, quemadmodum in continentibus ex sanguine ortis videbitur, aderítque manifestum proprium febrium signum, hoc est inæqualitas in vno pulsu: nam multò velociùs principium, finémque motus inuenies, quàm medium, licet hoc commune sit omnibus continuis, vt patet primo de arte curatiua ad Glauconem. Est etiam proprium harum febrium symptoma lingua nigricans, vt liquet primo de locis affectis, nigrescit autem ob immoderatam caliditatem, quemadmodum etiam arida & aspera redditur ob immoderatam siccitatem, eodem Galeno auctore quarto de ratione victus; quo loco ab auctore cuncta hæc quæ sequuntur signa conscripta sunt inquiens: {fit quoque & lingua aspera, sicca, & valde nigra, ventérque morsu dolet, deiectionésque & liquidæ, ac pallidæ fiunt, vrgétque sitis vehemens, & vigiliæ, atque interdum mentis aberratio}: quæ etiam ab Aëtio capite 78. libro 5. & à Paulo cap. 28. libro 2. annotata sunt. Verùm non omnia hæc symptomata perpetuò febribus ardentibus insunt. nam ventrem morderi & biliosa deiicere, non de eis quæ perpetuò insunt, nisi cùm morbus vehemens sit, motúsque acrium & tenuium humiditatũ ad interna fiat. quapropter iis qui ventrem hepárque causi veluti sedem habent, hæc contingunt, verùm

Cap. 6. In quo dissideant febres continuæ ex bile.

Com. 2 super tex. 20. Signa propria feb. ardentis.

Com. 3. text. com. 34. Signa ex pulsibus.

Cap. 8. Ex linguæ colore. Cap. 5. Super tex. 1. Signa alia.

verùm iis qui pulmonem veluti sedem habent, hæc non admodum contingũt: sed quæ de lingua dicta sunt, & desipientia magis. difficulter etiam & hi spirãt. (ea scilicet quæ densa, & magna est spirandi difficultate) efflántque cõtinenter os aperientes, igneíque spiritus efflatione leuantur, vt ab eodem Gal. citato libro 4. de rat. victus scriptum est. vnde Hippo. aphor. 50. 4. lib. dicebat: { vbi in febre non intermittente difficultas spirandi, & delirium acciderit, letale: } fit autem in his febribus interdum mentis aberratio, seu desipientia, ob eam, quæ ad caput recurrit, bilem, & ob temperaturæ caliditatem siccitatémque, & propterea vbi admodum vehementes fuerint hæ febres, est hoc peculiare; quemadmodum etiam sanguinis ex naribus profluuium. etenim nihil habet admirationis si recludantur, & disrumpantur huius regionis venæ à sanguine qui sursum incitatus calore effertur, à quo non possunt non inflari, ac tum reserari venæ, & rumpi ob spiritus copiam, qui disrumpit vel vtres ac dolia, cùm in musto feruescente accumulatur, vt liquet 1. de morbis vulga. cùm ergo copiosus ad caput calor attollatur, vbi vehementes fuerint hæ febres, sanguinis fiũt profluuia, & delirant. erunt & vrinæ in his febribus tenuiores, quàm in febribus ortis ex sanguine putrescente, similiter non adeò rubeæ, sed rufæ, seu flauæ & igneæ. Differunt autem hæ febres ab exquisitis tertianis, quoniam neq; cum rigore inuadunt vt illæ, neque etiam si plures accessiones habeant, ad febris vacuitatem desinunt, propter eas quas supra meminimus causas. distingues autem eas, quòd quæ continentes non sunt, plures habẽt accessiones, illæ verò vnam duntaxat, minùs etiam quodammodo sitiunt ægri, & calor, ac cætera modò dicta, in eisdem sunt paulo mitiora; reliqua verò quæ vtrisque communia sunt, sequenti capite de tertiana expectabis, ne eadem bis repetamus.

Loc. præcit. *Delirij causa.* *Sanguinis profluuij causa.* *com. 2. text. cõment. 63. & 66.* *Signa ex vrinis.*

Nunc ad prognostica transeamus. Si incipiente ardente febre confestim parum rigeant laborantes, prauum est signum: etenim iudicare ardentes febres rigor solet, Hippo. auctore apho. 58. 4. libri cùm dicebat: { febre ardente laboranti, rigore superueniente solutio fit. } bile siquidem ex qua febris ardens habuerit ortum, expurgata. Atqui decretoria nõ statim elucere oportet, vt idemmet testatur 2. de morbis vulg. insuper malum est si insomnes ac fastidiosi sint, grauitérque angantur. nam vigiliarum & angoris symptoma semper exitiosum est, nedum in principio. Adhæc vbi paululum in fronte & clauiculis sudabunt, multúmque delirabunt, prauum est signum: nam eiusmodi sudor, etiam si frigidus non sit, minatur syncopem; pessimus autem erit, si frigidus egrediatur, quippe qui non fore sed iam esse syncopem indicet Galeno teste primo prognosticorum, & propterea dicebat Hippocrates aphoris. 37. quarti libri, { frigidi sudores cum acuta quidem febre mortem, cum mitiori autem, longitudinem morbi significant. } delirare verò læsum significat cerebrum, nec minùs timores, mœstitiæ, extremitates subfrigidæ, vt summi pedes, magísque minùs, praui sunt timores inquam, quoniam magnopere acris, & deustæ flauæ bilis symptomata sunt, cognatæ verò timoribus sunt mœstitiæ. At partium extremarum frigus perniciosissimum febribus ardentibus symptoma est, & signum, quemadmodum etiam desipere: febris æstu caput inflammante, cùm proprium sit, & familiare febribus acutis, vri extremis corporis partibus; quæ si quando refrigerentur, regionésque ad viscera continentes ardeant, in corporis meditullio coactũ sanguinem esse, indicio est, extrema autem membra sanguinem desiderare, refrigerari, & semel emori, destituente iam ea natura. Quapropter Hippocra. aphoris. quadragesimooctauo, quarti lib. sic scriptum reliquit; { in febribus non intermittentibus, si partes exteriores sint frigidæ, interiores verò vruntur, & sitim habeant, letale. } & aphorismo primo, 7. libri, { in morbis acutis frigus partium extremarum malum. } Nec minùs & malum quoque est, vbi ardentes febres plures habeant accessiones, si eædem diebus paribus fiant à principio statim; nam interim ad sextum diem pessimum iudicium fore prænunciant, interim in longum producendum morbum: at siquid

Prognostica lethalia, ex rigore. *Sect. 1.* *Ex vigilijs, angore.* *Ex sudore.* *Super text. 26.* *Ex delirio, timore, &c.* *Extremorũ frigore.* *Ex accessionib. quæ paribus diebus fiunt.*

at siquidem velociter moueantur (quarto die prauam accessionem habente) ad diem sextum de vita decedunt, Gale. auctore 1. de morb. vulg. & præsertim si eadem die quarta, sudores diutissimè frigidiores appareant. Hip. vero aphor. 61. 4. lib. scriptum reliquit, quòd qui morbi diebus paribus iudicantur, malè iudicantur, ac lubēter repetunt. insuper quòd febricitans, nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet recidiuare. si verò extremitates liuescant simul cum earum frigitate, neque amplius calor eis redeat, demori eos indicat, & est argumentum constans, vt inquit Galenus non posse vltra diem sextum vires tutinere: quòd si cùm antea æstuassent, & propterea siti flagrarent, postea sint à siti liberi, ita vt amplius non sitiant, horum duorum alterutrum esse necesse est, aut morbi solutionem, aut virtutis extinctionem, ita vt impræsentia mala amplius non sentiant. At si cùm lingua nigra, arida, ac aspera à principio, absit ingens sitis, alterutrum indicat, aut mentem læsam ægrorum esse, vt propterea quæ patiuntur non sentiant, aut ventriculi naturalem facultatē extingui, vt 3. de morbis vulga. ab eodem Gale. scriptum est. cùm verò iam dicta exitialia symptomata adfuerint, atque priùs sitierint, cùm non cōtingat eos à morbo vindicari, proinde si amplius non sitiant perditi sensus signum est: fiunt tamen interdum minùs siticulosi ob siccas tusses, leuiter irritantes, siue ob faucium asperitatem, siue ex sola intemperatura instrumentorum respirationi seruientium accidant: nam ex locis vicinis humor aliquis tenuis, vel distillat, vel trahitur ad loca quæ ad asperam arteriam pertinent, vt liquet aphor. 34. libri 4. Vrinæ item nigræ, tenues ac paucæ, aluíque duræ, in his febribus, exitialia sunt signa. nam nigræ, ab adusto iam bilioso humore proueniunt; paucæ, quòd omnis sit ex sanguine humor aquosus, ab ardente febre tostus, significat; quodque vrinæ instrumenta iam emortua sint, tenues, quia à natura bilis non euicta est. eandem etiam ob causam alui duræ fiunt. Perniciosum insuper signum est cum in aliis, tum maximè in ardentibus febribus, sanguinis è naribus stillicidium in his febribus; siquidem familiarissimum eis est, sanguinis è naribus profluuium, vt liquet citato libro 1. de morbis vulga. Quòd etiam in cæteris febribus malum sit, ex eodem Gal. liquet 4. de ratione victus. At quòd non solùm sanguinis è naribus stillatione, sed quælibet alia exigua excretio in febribus potissimùm ardentibus, praua sit, idem Gale. decretum reliquit 2. prorrhet. sub his verbis: {excerni pauca in ægris vnum quoddam ex signis est, quæ ex toto prauitatem habent, siue sanguis per nares excernatur, siue deorsum per ventrem, siue per vomitum tale quippiam, quod superfluum sit, excernatur. idem & in sudoribus est, & his quæ per vterum excernuntur.} & reddens causam subdit: {nihil etenim eorum quæ decretoria existunt, exiguè secerni conuenit, sed quæ ita vacuantur, omnia duorum alterum subeunt. nam vel quòd non queant tolerari ob copiam, ab affectis effunduntur partibus, vel imbecillitatem ostendunt naturæ, quæ proponit quidem superflua excernere, sed nequit. si verò cùm iam dictis symptomatis prauis inuoluntariæ ex oculis lachrymę cadant, mortem significant, vt liquet 6. de morb. vulg. quanquam & hoc symptoma malum sit in cæteris febribus, ac aliis quibusque morbis Hippocrate auctore aphoris. 52. quarti libri. exitiosum autem atque letale in morbis acutis, vt patet 1. prognostic. Idem quoque Hippocrates aphoris. 34. & 35. citati libri quarti sic scriptum reliquit. {si febrem habenti suffocatio repente superuenerit, nullo tumore in faucibus existente, est letale.} Item, {si febrem habenti, repente collum peruertatur, ac vix deuorare possit, non existente tumore, est letale.} & aphorismo sexagesimoquinto: {in febribus circa ventriculum fortis æstus, & cordis morsus, malum.} & 67. {in acutis febribus conuulsiones, & circa viscera dolores fortes, malum.} malum quoque est & spiritus offendens. mali item ex somnis timores, & conuulsiones, seu labores, vt aphoris. 67. & 68. scriptum est. Insuper si in frigido ambiente vehementer vri hominem contingat, exigua salutis ipsius spes est habēda.

Com. 2 super tex. 75.

Ex siti sedata sine causa.

Comment. 1. super text. 2.

Ex vrinis.

Ex sanguine guttatim è narib. stillante.

Comment. 2. super textu 63. super tex. 67.

Super text. 67.

Ex lachrymis non voluntarus.

Commen. 1. com. 2.

ſi verò nec concoctionis habeat ſigna, nec vires validas, ſeruari is planè non poteſt Galeni auctoritate 11. de metho. meden. Cùm verò tot explicauerimus

Cap. 9.

mala, ac letalia ſigna ardentium febrium, tempus eſt bona, & ſalutaria, ſi qua ſunt, conſcribere. Ergo bonum erit ſignum vbi ægri morbum facilè ferant, ita vt non admodum æſtuent, propterea quòd calor non admodum fuerit exurẽs, neque incompeſcibili ita ſiti detineãtur, neque faſtidioſi ſint, nec grauiter angantur; ſimiliter ſi bene ac facilè ſpirent; magnam etenim habet vim in omnibus morbis acutis qui cum febre fiunt, ſpirandi facilitas, vt inquit Hippocrat.

Signa bona facilis tolerantia.
Facilis ſpiratio.

1. prognoſt. Adhæc ſi nullum ſentiant dolorem, præſertim internarum partiũ, ſi eorum corpus æqualiter calidum eſſe videatur, ac molle, lingua non admodum nigra, arida, & aſpera. inſuper ſi eorum vrinæ bonæ ſint, nedum in colore, ſubſtantia, & quantitate, ſed ſi ſtatim coctæ appareant, candidum ſedimentũ habentes, leuéque & æquale per omne tempus dum morbus iudicetur: ſecuritatem enim, ac morbum fore breuem ſignificabunt, vt liquet ex eodem Hipp. 2. prognoſt. & deiectiones ſimiliter, ſi concoctæ appareant, bonæ ſunt. ſudores item boni ſunt, ſi per diem decretorium euenientes, ac ex toto corpore prodeant, à quibus à febre vindicentur, aut ſaltem faciliùs morbum ferant. quòd ſi dormiant & ex ſomno iuuentur, ſalubre quoque erit ſignum. ſimiliter ſi non delirent, aut ſaltem parum; nam in quouis morbo mente conſtare, & bene ſe habere ad illa quæ offeruntur, bonum eſt, contrà verò ſe habere, malum vt ait Hippocrat. aphoriſ. 33. 2. libri, ſi etiam non timeant, nec mœſti ſint, ac de ſalute confidant, bonum. ſi verò ſignis concoctionis priùs apparentibus, cum virium robore, in aliqua die critica largum fiat ſanguinis è naribus profluuium, aut ſudor qualis modò dictus eſt, abſque dubio æger liberabitur. ſimiliter quoque febris fiet ſolutio, ſi rigor ſuperueniat; ſi modo dicta præceſſerint. Nam à febre ardente habito rigore ſuperueniente, ſolutio fit, inquit Hippo. aphor. 58. quarti libri, vbi verò febre non intermittente rigor incidat (videlicet non ſemel (ægro iam debili exiſtente, letale eſt, eodem Hippocrat. auctore apho. 46. citati libri 4. vt verò ſummatim dicam, nedum de his febribus, ſed de cæteris omnibus, præter ea quæ diximus, calorem videlicet, arteriarum motus, vrinas, excrementa, & corporis habitus, & nonnulla alia quæ inſpicienda ſunt, vt regiones, anni tempora, conſtitutiones, ætates, corporum temperaturas, conſuetudines, & antecedentes cauſas; necnon & quæ ſimul cum morbo inuadunt, & quæ in medio tempore apparent; præ cæteris omnibus quoddam maximũ, breue tamen dictu, ſpectandum erit, ſi velis rectè prædicere: eſt verò hoc morbi quantitas, ac virium, res quæ ad eam explicandam vno indiget verbo, ad vſum verò permagna: neque enim bene prænoſcere poſſumus, niſi horum ſingulorum magnitudinem diligenter penſitemus; nam vtrum morbus ſit exitialis, aut non, & quando magis debeat mori, aut ſanitati ægrotus reſtitui, niſi omnino quæ diximus diligentiùs animaduerteris, ad duo ea redigens capita ſcilicet, ad ipſius morbi magnitudinem, & ægroti vires, non poteris verè prænoſcere, vt liquet primo de arte curatiua ad Glauconem, etenim ſi vires adeò validæ ſint, vt poſsint morbum ſuperare, neceſſe eſt ægrotus euadat: ſi verò contrà, omnino morietur. Non igitur ſolùm inſpicias qualis ſit morbi ſpecies, ſeu forma, ſed & eius magnitudinem aduertas, quod quidem non paruam exigit experientiam: nanque ex nulla alia re poſſumus ad exquiſitam peruenire notitiam ipſius quantitatis, ſeu magnitudinis, quàm ex crebra exercitatione circa quantitatis coniecturam, vt eodem loco ſcriptum eſt, & libro 2. progno. inquit idem Galenus quòd ſumma totius præſagitionis in morituris conualituriſque eſt, quoties vis ægrotationis, cùm ægri facultate conferatur: ſi enim morbus vehementior eſt, æger omnino morietur, ſi debilior quàm ægri facultas, haudquaquam morietur, vbi nihil comitatur. Hæc itaque de prognoſticis dicta ſatis. Nunc ad curationem harum febrium accedamus. Prima ergo auxilia in ardenti febre, decubitus ſunt in locis frigidis, qui ad purum aërem patent,

Text. cõ. 25.
Dolor nullus.
Lingua non admodum malè colorata.
Vrinæ laudabiles.
Deiectiones bonæ.
Text. cõ. 26.
Sudores boni.
Somnus vtilis.
Delirium nullum.
Solutio morbi.
Duo ad bene prædicẽdum neceſſariò ſpectanda.
Cap. 8.
Super text. 6.
Curatio.
Aer.

tent, ac perflantur; stratum verò sit molle, amicula assiduè permutata, satis gracili & non sordida, sit etiam lectus abundè ampliùs quo possint membra calefacta subinde ad alias atque alias eius partes transferri, & per flabellum aer ignauior conciteтur: quin & alia animi oblectamenta procurentur, folia vitis viridia, item myrti ac rosarum per pauimentum spargantur; & aqua frigida frequenter irroretur, ac aquæ salientes in vicinia sonum edant, vt liquet ex Aëtio Philumeni auctoritate cap. 78. libro 5. somnus quoad fieri potest conciliari debet, nam vigiliæ, vt dictum est, magnopere lædunt. Motus omnino prohibeatur, viténtque immoderatos animi affectus; iram scilicet, tristitiam, & timorem, citandáque aluus erit quotidie clysteribus lenientibus, ac emollientibus, potissimùm vbi naturæ sponte eadem alui excrementa non excernantur.

Somnus. *Quies.*

Quod ad cibum & potum attinet, ab initio statim ad vniuersum ægritudinis tempus inspicientes, rationem victus instituemus. Nam quæ velociter fiunt, ac celeriter ad statum veniunt, etsi valde tenuem victum exhibueris, haud magnum afferes detrimentum, vt inquit Galenus 1. de arte curatiua ad Glaucon. potissimùm vbi vires validæ sint. quæ verò sunt diuturniores, nisi ab initio pleniori cibo reficias, hominem cùm morbo pariter perimes, aut intempestiuè victus formam commutabis: neque enim oportet statu aduentante pleniorem quàm priùs cibum offerre, sed contra potius tenuissimum victum qui in toto morbo adhibeatur, ad statum reseruare, vt patet citato lib. 1. de arte curati. ad Glauconem, sunt insuper cibi offerendi qui humectandi, refrigerandíque vim habeant, vt lactuca, intybúmque agreste, & domesticum: omnibus verò ptisanæ cremor idoneus existit Alex. teste cap. 3. libro 12. Prædicta autem olera cum aquosa posca feruefacta exhibeantur, ex Aëtij præcepto. Verùm cùm ex oleraceis nihil sit, quod bonum succum præstet, lactuca enim in iis quæ boni, malíque succi sunt, mediocriter se habet, Galeno teste libro de cibis boni & mali succi; propterea in iure parui pulli dictis oleribus decoctis, aut quibusdã aliis, vt malua, portulaca, atriplice, rumicæ, oxalidæ, buglosso, bucellæ panis maceratæ, tutius, ac vtilius exhiberi poterunt. Interim eædem panis bucellæ aqua frigida lotæ, inspersæque præsertim aut citrangulorum, aut citri acido, seu malorum punicorum accidorum succo, exhibeantur. Nec minùs & ptisanæ cremor, seu eadem ptisana, iniectis in ea mali punici granis, conducere videtur. vbi verò propter virium infirmitatem pleniorem cogeris victum exhibere, paruorum pullorum, aliarúmque paruarum auium montanarum carnes elixas, cum aliquo iam dictorum olerum, aut etiam cucurbita, præbebis. & si pleniori indigebunt alimento ægri, ad gallinarum seu caponum, perdicum, fasianorum ac starnarum carnes accedendum erit; interímque eisdem contusis, aut in aqua tabefactis, adiecto citri, ilimoncelij, limonis, aut citrangulorum acido, aut malorum punicorum succo, seu omphacio, vtare. Perpetuò tamen vitare consulo cibos qui ex amygdalis conficiuntur: sunt enim temperamenti calidi, & pinguis, ac oleosæ qualitatis participes, vt liquet 6. de simplic. medi. & 2. de aliment. faculta. Qua ratione, quemadmodum & cætera dulcia calidioribus corporibus exhibita, facilè in bilem mutantur, vt 2. de naturalibus facult. scriptum est, ita & hæc, vbi nedum calidis, sed calidissimis corporibus exhibeantur, & eò potissimùm quòd nedum quia dulcia sunt & calida, verùm etiam oleosa & pinguia, vt dictum est, promptissimè in bilem mutantur. igitur cane peius & angue amygdala, eorum sorbitiones, & quicunque alij ex eisdẽ parantur cibi, aut dulciarij panes vitari debent, nedum in istis febribus, sed cæteris omnibus, præsertim acutis: quinimò & multò deteriores redduntur cibi ex amygdalis, si cum saccharo parentur. nam & ipsum quoque saccharum, in hisce febribus vitandum est quoad fieri poterit, quoniam velut cætera dulcia facilè in bilem vertitur, nisi quispiam alterius cuiusdam rei gratia, & non pro cibis eisdem interdum vtatur. Pro potu aqua hordei tribuatur, aut leuiter decocta aqua exiguo adiecto mali punici acido, seu mali medici, vinum

Victus ratio. *Cap. 8.* *Loco citato.* *Cap. 6. & 2. de alim. fac. cap. 11.* *Cap. 11.* *Cap. 29.* *Cap. 8.* *Potus.*

quoque vbi vires exigant, aut propter consuetudinem ægri ab eo abstinere nequeāt, exhiberi poterit, quòd tum aspectu, tum viribus sit aquosum: id enim ad omnia vtilius quàm aqua est, vtpotè quòd & concoctionem iuuet, & vrinas, ac sudores prouocet Gal. auctore 8. de meth. med. Nam & Hippo. quoque nō modo in diariis febribus, verùm etiam in acutis vinum exhiberi præcepit, vt liquet 3. de rat. vict. in morbis acu. nec propterea sibiipsi pugnat, si 6. de mor. vulga. dixerit (etiam si ipse sit auctor) {calidæ naturæ refrigeratio potus aquæ, quies.} nam in eiusmodi naturis non omnino vinum prohibet, sed suadet copiosi ùs vtendum esse aqua quàm vino: id quod etiam nequaquam nos negamus, admittimus autem quòd quibusdam ardente febre laborantibus ipsum innocuè exhiberi poterit, modò, vt dictum est, tum aspectu, tum viribus sit aquosum, insuper & mediocriter aqua dilutum. Huius generis vina sunt Amynea quæ in eo colle nascuntur qui Neapoli imminet, vt liquet ex Gale. 1. de cibis boni & mali succi; quo loco cóque delato ac magis aprico nostrum situm est rus amœnum, mihíque iucundum, & quod in eo nascitur vinum album (nescio tamen an amyneum sit) tenue, aquosum, ac subadstringens est, ac ferè infirmissimum vt citra nocumentum hac febre laborantibus exhiberi possit, vt sæpius obseruauimus. haud tamen me præterit, & in aliis quoque regionibus, Italiæ præsertim, huius generis vina reperiri, quibus hac febre laborantes innocuè vti poterunt. idem quoque vinum interim colluendum, seu gargarissandum præbeatur aut aqua hordei, seu iam dicta aqua leuiter decocta, adiecto granatorum acidorum succo, aut mali medici, seu exiguo aceto, inuicem aquæ frigidæ fractæ quam Aëtius præbet. Verùm acetum tanto debet aquæ frigidę permisceri, vt bibi possit, ita enim refrigerabit & humectabit, vt liquet 10. de metho. meden. confert item post cibum, vt inquit Aëtius, si quandoque frigidam cochlearij vnius aut duorum mensura absorbeant, potissimùm vbi frigidæ potui assueuerint ægri. Inter prima quoque auxilia venæ sectio suum habet locum, & proinde initio etiam venam statim incidere oportet, vbi quippiam non impediat Alexand. auctoritate cap. 2. & 3. lib. 12. quod quidem præcipere videtur Gale. lib. 1. de arte cur. ad Glauc. quo loco docet continuarũ febrium curationem inquiens: {sanguinē verò mittere oportet & ob morbi magnitudinē, & quibus rubor multò plusquàm naturæ cōueniat, & maior quàm pro corporis consuetudine tumor, & venæ eminentes atque extensæ, iis omnibus est auferendus, nisi vires aut ætas, aut aliquid eorum quæ supra meminimus, prohibuerint. Id etiam & ratio dictat: nam cùm bilis simul cum sanguine intra vasa fuerit aucta, efficaciùs remedium est venæ sectio, ac tutius etiam, quàm purgatio; cùm febris validissima sit, incognitáque sæpius ægrotantis natura quomodo se habeat ad purgationes. Quamobrem hoc auxilio nedum morbi causa exhauritur, verùm etiam ex accidenti corpore refrigerato, febris extinguitur. id verò animaduertendum erit ne admodum copiosa fiat, ac vsque ad animi deliquium venæ sectio in hisce febribus ardentibus, vt quidam iuniores temerè consulunt, autumantes se Gale. fautorem habere, comment. aphoris. 23. primi libri, quæ auctoritas, vt paulò ante exposuimus, nonnullos fefellit, cùm non de his febribus, sed de continentibus ex sanguine ortis Gale. sententia verificetur. nos verò satius esse consulimus moderata vti venæ sectione, etsi quod deficit in prima sectione, potius repetenda sit; quam venæ sectionem tanquam efficacissimum, ac tutissimum remedium, fiendam esse arbitramur, nedum in eiusmodi ardentibus febribus, verùm etiam & aliis omnibus quæ ex putredine excitantur, vbi reliqua omnia consentiant ex Galeni vniuersalissimo decreto 11. de metho. meden. cùm inquit: {saluberrimum autem, vt prædiximuss, est in febribus venam incidere, non continuis modò, verùm etiam aliis omnibus, quas putrescens humor concitat, vbi præsertim nec ætas, nec vires prohibent. leuata nanque quæ corpus} nostrum regit natura, exoneratáque eo, quo veluti sarcina premitur, haud ægrè quod reliquum

est vin

Cap. 3. *Commen. 4.* *Text. cō. 15.* *Cap. 8.* *Cap. 9.* *Venæ sectio.* *Cap. 13.* *Cap. 15.*

est, vincet. itaque proprij muneris haud oblita, & coquet quod concoqui est habile, & excernet quod poteit excerni.} Quapropter valeant & Arabes, & Barbaram quidam sectantes medicinam, qui præter rationem timentes, vt ipsi aiunt, bilis efferuescentiam in hisce febribus, venam secari vetant in ægrorũ perniciem; ignorantes (vt mea fert opinio) quòd per venæ sectionem redundante flaua bile cum sanguine intra vasa, perpetuò eadem proportio seruabitur vtriusque succi si venæ sectio fiat, adeò vt non magis de vno quàm de reliquo euacuetur; sed semper eandem seruabunt proportionem quam intra vasa habebant. secetur autem interna cubiti vena; nam velocissimè, & plurimùm ex iis quæ principes sunt partibus; vena ea corpus vacuat, Galeno auctore 4. de ratione victus. priùs tamen quàm sanguis mittatur, aluus emollientibus, lenientibúsque clysteribus exinaniri debet, qualis est is qui recipit foliorum maluarum, violarum betæ, & lactucæ, singulorum manip. 1. fiat decoctum secundum artem, cuius per colum transfusi R. libra j.ß. vel libras ij. adiicitóque olei violacei ℥.iij. vel iiij. mellis violacei ℥.ij. medullæ cassiæ fistularis recenter extractæ, aut etiam cassię tractæ ℥.j. salis communis ʒ.ij. vel iij. misceantur singula, & fiat clyster, quo nedum ante sanguinis missionem, verùm vbi vsus requirat sæpius, & quouis ferè die vti poteris. quibus auxiliis hora quietiori vtendum esse omnes consentiunt, potissimùm vbi febris ardens plures habeat particulares accessiones. At quoniam si perfectè ardens febris solui debeat, horum alterutrũ fieri necessarium est, aut biliosos excerni humores, aut eosdem extingui Paulo auctore cap. 29. libro 2. ob id à venæ sectione per sudores, imum ventrem, aut vomitiones, eadem bilis excerni tentanda est, atque etiam extingui, aut frigidæ potu, aut reliquis infrigidantibus, & humectãtibus. vt verò promptiùs eadem bilis expurgetur, potissimùm per imum ventrem, eiusdémque feruor mitigetur, ac putredo extinguatur, vbi eandem occasionem arripere poteris, syrupum acetosum simplicem, de oxysaccharo, de citri acido, cum eo qui fit de succo buglossi, endiuiæ, cichorij, seu ex succo vel infuso rosarum, aut violarum præbeas; adiectis æquis cichorij, endiuiæ, aut buglossi, non siquidem in accessionum principio, si eædem adsint, sed in earum incremento, seu summo vigore. Quàm primum autem poteris, à venæ sectione, vbi purgatione indigeant ægri, ea vtare; nec numerus dierum spectandus est, vt quidam Neapolitani medici falsò opinati sunt, perpetuò quartum expectantes diem; nam vel statim ab initio priusquàm in partem aliquam firmentur humores, medicandum, vel postea, cùm ad maturitatem perducti fuerint. Quam ob causam & prima interdum die, & secunda, & quarta, & interdum quinta, & non in quarta solùm medicamenta dedimus, inquit Galenus 4. de ratione victus, & Hippocrat. aphoris. 29. libro 2. { cùm morbi inchoant, ait, si quid videtur mouendum, moue.} & aphoris. 24. primi libri. { in acutis morbis raró, & in principiis medicinis purgantibus vti.} & hoc cùm præmeditatione faciendum præcipit. cuius causam reddit Galenus in commen. asserens deinde quòd in acutis morbis circa principia, statim circa primum videlicet diem, vel non vltra secundum, si sumus vsuri purgantibus medicamentis, eis vtendum. non igitur expectandus est perpetuò quartus dies, sed vbi eisdem opus sit, singulis iam dictis à Galeno diebus, & quàm citiùs poteris pręhenda erunt, etiam concoctione non expectata, quemadmodum nos fusiùs nostro tractatu de purgatione explicauimus; præterquàm si crisis aliqua futura speretur, quo casu omnino à purgatione abstinere oportet. vbi verò purgantia medicamenta conueniunt, cholagoga Græcè dicta, hoc est bilis eductiua, ea eligenda erunt, vt in vniuersali methodo docuimus, quæ aut calida non sint (qua ratione dicebat Hippocrates, raró eisdem in principiis vtendum esse) aut parum calida cùm sint, alia miscenda erunt medicamenta quæ refrigerandi vim habeant, cuius generis medicamenta nostris temporibus non pauca reperiuntur. Quamobrem audaciores esse poterimus in exhibendis purgationibus in

Reprehendũtur Arabes, & hæmaphobi.

Super text. 24.

Clysteres lenientes.

Tempus vtendi.

Purgatio humoris & refrigeratio.

Quãdo purgandum.

Super text. 38. & 76.

eiusmodi febribus quàm veteres. Sunt verò hæc tamarindi, caßia fistularis, mel aëreum, saccharum violaceum, syrupus è pluribus infus. rosarum, seu violarum, atque etiam rosarum succus, rhabarbarum, quibus hunc in modum vti poteris. Recipe florum buglosi (intelligo autem per buglossum, borraginem) nymphææ violarum, & hordei decorticati ana ʒ. iiij. tamarindorum ℥. j. fiat decoctum in aqua fontis, in quo per colum transfuso dissolue mellis aërei ℥. ij. ß. rhabarbari vigorati, macerati in ℥. ij. succi rosarum, & colati ℈. iiij. fiat potus: vel inuicem mellis aërei ℥. j. ß. pulpæ caßiæ fistularis adiicito, aut sacchari violacei ℥. iij. vel syrupi è pluribus infus. rosarum, vel violarum tantundem. vbi verò robustiora sint corpora quæ hac febre laborant, ℥. ß. diacat. iam dictis medicamentis adiicere poteris, aut ℥. iij. sacchari violacei sumito, & cum ʒ. iiij. aut diapruni solutiui, aut electuarij è succo rosarum cum eodem decocto exhibeto. Quôd si bolum potius quàm potionem sumere cupiant ægrotantes, ex eodem saccharo violaceo, diacat. diapruni, aut electario de succo rosarum & rhabarbaro formari poterit, vel ex pulpa caßiæ fistularis, seu saccharo violaceo, & rhabarbaro, ac diacat. formetur. Cæterùm à purgatione apparentibus manifestis coctionis indiciis, instante iam vigore, viribúsque valentibus (& nullo alio prohibente, ex iis quæ incontinenti febre citra putredinem relata sunt) aqua frigida exhibenda est, quam si quid impediat, aqua hordei commodè exhibebitur, aut etiam stillatitia aqua buglosi, cichorij, seu domesticæ endiuiæ, quibus ℥. ij. vel iij. zulapij violacei, aut rosacei, seu syrupi de oxysaccharo aut ex citri acido, adiicere poteris; cuius quantitas eo etiam modo determinetur, quo iandudum citato loc exposuimus. Possunt item & pastilli hunc in modum figurari quibus tutè vti poteris cum iam dictis aquis, Recipe pulueris diamargaritonis frigi. ʒ. j. triasantalati ʒ. ß. seminum com. frig. ℥. j. sacchari dissoluti in aqua rosarum quantum satis sit, misceantur & fiant pastilli. Vt verò bilis feruor mitigetur, restinguatúrque febris, ac putredo arceatur, & sitis sedetur, hoc nostro medicamento sæpe tum à purgatione, tum etiam ante vtare. Recipit autem sacchari violacei, buglosi, & rosacei, singulorum ℥. j. ß. dissoluantnr in aqua acetosellæ, buglosi, & endiuiæ, cuiuslibet librã ß. deinceps per colum transfundantur, & adiicito pulueris diamargarit. frig. ʒ. ij. syrupi de pomis, de citri acido, & de oxysaccharo ana. ℥. ij. foliorum auri num. iiij. quibus simul commixtis omnibus, æger sæpe vtatur, cochlear vnum pro quālibet vice assorbens. Reliquum est vt ad topica medicamenta transeamus: verùm animaduersione dignum est quòd vbi febris ardens vnam duntaxat habebit à principio, ad finem vsque accesionem, eadem cordi, ac thoraci, & nõ reliquis adhibenda sunt partibus. si verò plures accesiones habeat, inuestiganda priùs est ea pars, in qua bilis ipsa corriuata putrescat: num videlicet in venis pulmonis, iocinoris, aut ventriculi, in quibus præcipue putrescere consueuit in eiusmodi febribus, vt liquet primo de morbis vulgari. aut in reliquis. nam illi præcipuè parti, & non cæteris præterquàm cordi adhibenda remedia sunt; cordi verò perpetuò tanquam principi membro, ac semper affecto succurrendum erit: non enim conuenit indiscriminatim (vt maior pars medicorum hodiernis temporibus præcipit) medicamenta adhibere, tam si refrigerantia, quàm si calfacientia sint, imò illi maximè parti quæ primò affecta est, quemadmodum in cura hecticarum febrium decretum reliquit Galenus decimo de metho. meden. Nam siue refrigerantia sint medicamenta, siue calfaciendi vim habeant, semper partes quæ eis non indigent, lædentur. Quamobrem cordi hoc epithemate succurrendum erit, Recipe aquæ rosaceæ libram j. aquæ acetosellæ, & buglosi, & melissæ ana libram ß. santalorum omnium, & corallorum rub. singulorum ʒ. iij. ligni aloës, corticum citri & seminis basiliconis ana ʒ. j. ossis de corde cerui numero ij. croci parum, & vini albi odoriferi parum, misceantur, & fiant epithemata pro corde. sunt qui margaritas, alióśque preciosos lapides adiiciant, quæ cùm parum, aut nihil conferre videan

Cholagoga pharmaca.

Frigida potio.

Pastilli cũ aquæ miscẽdi.

Topica.

Loc. pluries citatis.

Cap. 9.

videantur(vt mea fert opinio)consultò prætermitto.hæc epithemata commu nia sunt ardentibus febribus omnibus, ac calida adhibenda sunt. confert etiã magnopere huic febri, si panniculi linei complicati moderatè graciles, madefacti in aqua rosacea oleóque rosaceo pauco adiecto aceto, thoraci imponantur.interim pampinorũ vitis,cichorij,endiuiæ,lactucæ,aut cucurbitæ succus adiici poterit.oportet autem vt abundè calida sint,nam tepida partium firmitatem exoluũt Aëtio teste præcitato loco;id enim mirum in modum febriũ ardorem sedabit;assiduus tamen horum vsus vitandus est, eodem auctore. Iocinore verò laborante,hoc applicandum est remedium,Rec.succi solani, & cichorij ana lib.ß.aquæ rosaceæ & endiuiæ ana.lib.j.santalorum omnium ℥.iij. aceti parum,misceantur,& fiant epithemata.ex succo insuper cichorij,solani seu endiuiæ,vnguentóque rosaceo,santalis,pauco aceto & cera, vnguentum parari poterit. Vbi verò ventriculus primò affectus sit, palmulæ cum vino & rosaceo,aut melino tritæ adhibẽdæ sunt,ex eiusdẽ Aëtij testimonio:vel, Rec. aquę rosaceę lib.j.ß.succi pampinorũ vitis polygoni,seu cichorij lib.ß.vini albi odoriferi,in quo leue priùs factum fuerit decoctũ absynthij, & chiæ mastiches parum,℥.iiij.misceãtur,& fiant epithemata.Poteris insuper & ex santalis siue corallis quippiam adiicere,vitandáq; perpetuò sunt hoc in casu,quæ validam calfaciendi vim habent,velut vulgus medicorum,& medici etiam quidam nõ vulgares in dies,in ægrorum perniciem indifferenter abutuntur.Tempus autẽ horum frigefacientium epithematum ac similium in his febribus quæ plures accessiones habent,est vigor exacerbationis,vt inquit Aëtius:nam in principiis ac augmentis earundem,dum adhuc inæqualiter affectum est, & caliditas circa viscera residet,si hæc adhibeantur, diffundunt quidem sensum, verùm repellentia caliditatem in profundum maius detrimentum inducunt, incluso intus feruido calore,& rursus febrem ardentiorem efficientem. At in vigore expansa caliditate per totum corpus,facilè extingui poterit ea,quæ adhuc reliqua est circa viscera.nam & melius spirantes,& minùs siticulosi fiunt, his in tempore adhibitis,& ipsorum roscido vapore excluso,ad somnum conuertũtur.Si verò vnam duntaxat accessionem habeant, omni certe tempore à purgatione adhiberi poterunt.Quòd si renes etiam admodum calfacti videãtur, albo Gale.cerato, aut rosaceo vnguento, oleóque violaceo, aut de cucurbita, pauco adiecto aceto,exiguáque cera inungantur:nec parũ eis confert, si odoramentum parabis hunc in modum:Rec.aquæ rosaceæ,myrtillorum, & florũ nymphææ ana ℥.ij. santalorum omnium,& corallorum rubeorum, singulorũ ʒ.j.ß.corticum citri ʒ.j.aceti rosacei ℥.j.ß.misceantur in ampulla tenui panniculo lineo tecta,quam sæpe agitatam æger odoret.Hunc etiam in modum medicamentum parare poteris ad vigiliarum instantiam, Reci. florum, & foliorum lactucæ, & hyoscyami, ac florum nymphææ singulorum ʒ.iiij. corticum papaueris albi,& nigri,ana ʒ.ij.rosarum rubearum pugillum ß.fiat decoctum in aqua fontis,de quo Recipe lib.ß.& adiicito olei de nenufare, de papauere, & violacei,singulorum ℥.j.aceti parum, & fiat odoriferum, interim & pomorum,seu radicum mandragoræ ʒ.j.adiicere poteris, aut etiam opij ℈.ß. Porrò Balneum illis solum conuenit in ardente febri,vt inquit Aëtius, qui citra tumorem aliquem inflammatum,aut erysipelatum ægrotant, vbi concoctionis signa apparuerint in vrinis.si verò qui ægrotat, iuuenis sit bene carnosus, seu bona corporis habitudine,tum status cœli calidus & siccus, vires cunctas valentes habeat, febris sit ardentissima, & concoctionis notæ planè euidentes sint, etiam si in frigidam natationem hunc dimittas, haudquaquam lædetur: quinimò protinus sudabunt,& nonnullis eorum aluus biliosa redditur. Gale. auctore 11.de meth.med.subintelligere autem oportet quòd citra visceris alicuius inflammationem febricitet.at si mediocris febris sit,vires non adeò validæ,cum eisdem tamen concoctionis notis,iis etiam qui ita se habent,balneũ prodest,non tamen aquæ frigidæ,sed temperatum,aquæ dulcis, vt liquet eodẽ

Balneum.

Cap.9.

11.de meth.med.& ab Aëtio citato loco.aduertant autem studiosi quòd Galenus de putredine quæ totum corpus occupat,indifferenter hoc loco verba facit,quæ synochos,idest continentes efficit febres,& non de continente ex sanguine sola,vt quidam putant.quapropter & eas etiam subintelligit quæ ex bile continentes excitantur febres,quas ardentissimas, & vehementer vrentes ibidem appellat,in quibus etiam frigidam natationem cõmendauit,quæ enim ex sanguine putrescente continens excitatur febris,licet maxima dici possit, nunquam tamen ardentissima,vt sæpius dictum est. Alexander verò præcitato cap.3.lib.12.de balneo sic scriptum reliquit.{lauandi sunt qui feruida,& perardenti febre laborant,in domo potissimùm,vbi soliũ habeatur tepente aqua plenum,vt totum ægri corpus vndequaque ab aqua operiatur.}verùm vbi nec concoctionis habeat signa,neque vires validas,ambiẽs verò sit frigidus, quoniam seruari,vt dictum est is planè non potest,nec lauandus est in balneo,nec aliquod aliud medicamentum exhibendum. in quo enim desperata omnino salus est,imprudentis consilij fuerit apud vulgum infamare præsidia,quæ multis fuere saluti,eodem Galeno auctore citato libro 11.de metho. meden. Cùm verò lipyriæ febres quæ ex aliqua forti inflammatione in corporis parte profundiori genita,vel erysipelate fiunt,ex genere sint ardentium,licet malignę, & perniciosæ magis,vt liquet com.apho.48.4.lib.& lib.de inæqu. intemperie. {cùm dixit,tales perpetuò febres sunt,& quæ lipyriæ vocãtur, præterea quoddam ardentium febrium perniciosum genus,}non alia ratione curari debent, vbi curari queant,quàm reliquæ ardentes febres, particularibus tamen indicationibus desumptis, tum ab inflammatione quæ cum putredine copulata est,seu erysipelate in his febribus,tum etiam à parte affecta,in qua talis genita est inflammatio, seu erysipelas, quas fusiùs in vniuersali methodo explicauimus,perpetuò tamen abstinebis ab eo medicamento quòd à Mes. Alchermes nuncupatur, & maior pars Neapolitanorum medicorum, in eiusmodi febribus sæpe vtitur, propter eas quas capite de curat. febr. pestilentium recensebimus causas.

Cap.præcit. Curatio lipyriarum. cap. 2.

De exquisitæ tertianæ dignotione, prognostico & curatione.

Caput III.

QVAE ex eadem flaua bile syncera per sentientes corporis partes delata oritur febris,exquisita tertiana nuncupatur, quandoque simplici appellatione tertiana, vbi videlicet suam naturam seruat puram,atque synceram,vt liquet commen. apho.59.lib.4. & nos etiam priùs exposuimus.seruabit autem suam naturã syncerã,eritq; simplex,impermixta,ac legitima, vbi omnia quæ enumerabimus, in ea manifestantur.At qui primum est, quòd cum valido rigore incipit, quo cum nulla alia febris incipere potest,eritque rigor vehemens,pungẽs,ac carnem feriens.in quotidianis etenim rigor non antecedit, neq; statim ab initio, neque in progressu,sed solũ frigefactio,aut fortè exiguus quidam rigor.Quartanæ autem,non primo statim die cum rigore inuadunt vehementi:nam progrediente ipsa,atque aucta vnà etiam rigor augetur, sensúsque ægrotantibus adest,non quasi pungantur,sed potius refrigerentur, vt in sequẽtibus patebit. Quia verò cum rigore inuadit,& ad infebricitationem desinit,differt quoque ab exquisita febre ardente,quæ omnia alia seruat exquisitæ tertianæ indicia, præter hæc,vt patet 2. de crisibus. Hoc etiam tempore pulsus parui erunt debiles,tardi,ac rari;non tamen adeò vt in quartanis tardi,ac rari sunt, sed tarditas propè accedit ad eum qui secundum naturam est motus:præterea certus ordo,atque æqualitas pulsibus inest,neque enim in his aliqua in vno motu adest inæqualitas, neque etiam in collectione, quamuis hoc rarum sit, & quod paucis accessionum principiis solet accidere. subintelligere tamen oportet, quòd

Cap. 9. 2. partis.

Signa tertianæ puræ. Ex rigoris specie.

Cap.6. Ex pulsibus.

quòd non aderit inæqualitas aliqua in pulsu, in vno motu, neque etiam in collectione, vt Galenus inquit secundo de crisibus, manifesta videlicet: aut non aderit inæqualitas aliqua præterquàm febrilis, vt ipsemet testis est primo de arte curatiua ad Glauconem. est etenim omnibus communis febribus, inęqualitas pulsus in vno motu, quòd videlicet multo velociùs principium, finémque motus inuenies, quàm medium, licet in ipsa tertiana non adeò sit manifesta: breuis etenim in ipsa est velocitatis excessus, atque inconsistentia præsertim, vt liquet citato loco. Nam licet in hac febre, velut in cæteris ex putredine ortis, pulsus contractio celerior sit distensione, non tamen hæc, pulsus inæqualitas dici potest: etenim neque in vno motu, neque in collectione inæqualitas est. at in ascensu, seu incremento accessionis, pulsus magni ac calidi, vehementes, veloces, atque frequentes erunt, æqualémque, & liberam habebunt celeritatem. statim enim ad magnitudinem, vt diximus, atque vehementiam excitabitur pulsus, atque omnibus iis frequentiam respondentem habebit: neque vllum aderit inflammationis signum. Calor verò multus, & acris sentietur, inueniésque æstum, deustionem, & quendam veluti feruorem, inuehítque febris sitim atque hominem exurit, vt se denudet, & abiiciat vestitum, seu operimentum, & magnum ac densum spiritum ducat, & velut flammam quandam efflet, & frigidam bibere expectat, vt inquit Aëtius. & paulò post in vigore consistit, calórque æqualiter quaque versus extenditur, nihilóque plus thorax extremitatibus calet, & si manum imposueris, in primo occursu quidem multus, atque acris erit, vt diximus; quique veluti quodam cum vapore efferatur, paulo post verò à manu superatur, non vti in febribus malis adurentibus accidit: contra enim illæ grauiores ac molestiores, quanto diutiùs perdurant, apparent. quod tempus sanè bibendi adest ægrotanti, & statim post potum plurimus vapor calens per cutem exhalat, sudoris nuncius: bilísque superuenit vomitus, venter soluitur, & biliosum mingunt. Incipit enim sudor vaporosus, ac calidus, quemadmodum in balneis, totum verò ipsis corpus æqualiter sudat, talísque est pulsus hoc tempore, qualis in his qui bene valentes exercitantur, ac balneantur; velox scilicet, ac magnus, vehemens, & frequens, erat autem & statim ab initio æqualis, & præter hæc omnia etiam ad infebricitationem desinit, vniuersum accessionis tempus, vltra duodecim horas non extendens. nam hoc tempus in veris, legitimis, atque exquisitis tertianis, longissimum est. sæpiùs autem septem horas accessio continet, nonnunquam citiùs, aut tardiùs, sed non multò finitur, prout multa, vel pauca; crassa, vel tenuis fuerit bilis; virtus robusta adsit, aut imbecilla, ac ægrotantis corporis dispositio rara, vel densa. si verò æger minxerit, vrina subruffa, vel subflaua, & crassitudine mediocris apparebit, ac paulò post vel albam nebulam, vel suspensionē optimam habebit. quinimò ex hac vrina noueris, nedum exquisitam esse tertianam, sed etiam quòd vltra quartum circuitum non progredietur: ruffiore verò existente vrina, neque suspensione aliqua, neque nebula in primo circuitu apparente, ad septem circuitus extendetur. Inter omnes autem exquisitas tertianas, illa erit simplicissima, quæ cùm omnia illa nuper à me dicta signa commonstrauerit, in vrinis etiam subsidentiam, & leuem, & æqualem statim in primo fecerit die: neque enim hæc vltra tertium progredietur circuitum, vt inquit Galenus secundo de crisibus. Ipsius verò generatio tempestatem aridam, & calentem requirit, & vt summatim dicam, ęstiuam, iuuenilem, seu consistentem ætatem, & naturam biliosam, quæ in laboribus, vigiliis, curis, & inediis extiterit, solis incendiis, & etiam ciborum parcitate, præsertim calidorum, atque siccorum; pręterea medicaminum calfacientium immodicus vsus, febres tertianas faciliter affert: similiter & mœrores, & intensæ cogitationes. Quòd si multos alios eodem tempore laborantes contigerit tertianis corripi febribus; hoc quoque maximum præter ea quæ diximus, signum erit. Si verò inter hæc à febre quieuerit homo, hac inquam, quæ in suo motu est, & omnibus nota, propria verò fe-

Cap 3. *Cap 5.*

Ex caloris qualitate, &c.

Ex sudore.

Ex tempore accessionis.

Ex vrina.

Cap. citato. *Ex cœli constitutione.*

Ex pulsu, qui reperitur tempore primæ intermissionis.

brium inæqualitas in arteriarum motu relinquatur, tunc certiſsimè poteris e-
Non iam reperiatur.
nunciare febrem eſſe tertianam, æquè ac ſi tertio die acceſsionem feciſſe vi-
Cap. citato.
diſſes, vt liquet primo de arte curat. ad Glauconem, cùm in nulla alia febre ar-
teriarum motus ad naturalem habitum reuertatur, etiamſi multum temporis
inter primæ acceſsionis finem, & ſecundæ principium intercidat, prçterquàm
in diariis: ſemper enim febris remanet ſignum, in ephemeris autem in totum
aboletur acceſsione ceſſante, vt eodem libro ſcriptum eſt. Tempus autem in-
Cap. 2.
termiſsionis in hac febre, nullum habet humoris putreſcentis ex pulſu perce-
ptibile indicium, in die aut nocte quæ conſequitur acceſsionem. cùm verò pa-
rumper ſuccenditur, vix agnoſci poteſt in primis diei, aut noctis ſubinde ſe-
quentis partibus, manifeſtiùs autem iam circa finem eiuſdem diei, vel noctis;
adhuc verò manifeſtiùs proxima quæ antecedit (videlicet acceſsionis diem,
vel noctem.) in illa verò, iam ſignum euidentiùs apparet, ac multò etiam ma-
gis acceſsione incipiente, atque adhuc plus iam inualeſcente febre: cùm verò
iam cõſiſtit, minùs quàm cùm augebatur, multò verò minùs vbi iam declinat,
eodem Galeno teſte, ſecundo de differentiis febrium. eſt verò in febribus pu-
Cap. 3.
treſcentis humoris ex pulſu indicium proprium atque perpetuum, vt arteriæ
Cap. 7.
contractio efficiatur celerior quàm diſtenſio, vt tertio de præſagit. ex pulſ. ſcri-
ptum eſt. Ex his itaque indiciis quocunque tempore ad ægrum accedes, exqui-
ſitam tertianam dignoſcere poteris; ex propriis ſiquidem eiuſdem temporis ſi-
gnis, vt principij incrementi, vigoris, inclinationis, & intermiſsionis, inſimul
cum reliquis, propriis ſiquidem, ipſius tertianæ, ac communibus ſingulis tem-
poribus eius complicatis. Quod ad prognoſticum attinet, aphor. 59. lib. quarti,
Prognoſtica.
de tertiana exquiſita Hippocr. ſic ſcriptum reliquit: {tertiana exquiſita ſepte-
Commen. 3. text. 8.
nis circuitibus, cùm longiſsima eſt, iudicatur.} Et primo de morbis vulgarib.
{Tertiana exquiſita, inquit, citò iudicatur; nec eſt letalis.} Galenus verò idem
Cap. 8.
confirmauit commen. aphoriſ. 43. lib. 4. & libro primo de arte curat. ad Glauc.
{ex intermittentibus, ait, breuiſsima quidem, ac mitiſsima eſt tertiana.} & lib.
Cap. 3.
ſecundo de criſib. dicebat: {quòd in tertiana exquiſita, ruffiore vrina exiſten-
te, neque ſuſpenſione aliqua, neque nebula in primo circuitu apparente, ad ſe-
ptem circuitus extendetur.} ſi verò ſubruffa, vel ſubflaua, & craſsitudine me-
diocris appareat, ac paulò poſt vel albam nebulam, vel ſuſpẽſionem optimam
fecerit, vltra quartum circuitum non progredietur. Omnium autem tertiana-
rum illa eſt ſimpliciſsima, quæ cùm omnia ſeruet exquiſitæ tertianæ indicia, in
vrinis ſubſidentiam etiam habet, & leuem, & çqualem ſtatim in prima die; hçc
etenim vltra tertium circuitum non progredietur. Trallianus verò cap. 6. lib.
12. aſſerit: {tertiana quidem facilis curatu eſt, cùm autem à medicis illis qui nul
la ratione, & via vtuntur, malè tractatur, non difficilis modò curatu, ſed etiam
inſanabilis interdum redditur.} quod confirmare videtur Galenus citato libr.
Cap. 9.
primo de arte curat. ad Glauco. ſub exemplo eius, qui corrupto iudicio calidis
balneis vſus, extenuato corporis habitu, deinde ad tãtam deuenit perniciem,
Curatio.
vt tabe cõſumptus interiret. Cùm verò exquiſita tertiana ex flaua bile per ſen
tientes corporis partes commota, inualeſcat, ſitque flauæ bilis humor inter o-
mnes qui in corpore ſunt, aridior, ac calidior, quãto magis fieri poteſt, pro eius
curatione; refrigerare, ac humectare oportet, Galeno auctore, primo de arte
Loco præcitato.
curatiua ad Glauconem, & Aëtio cap. 80. lib. 5. necnon & Paulo cap. 20. lib. 2.
Aër.
Quapropter in loco frigido æger decumbat, pauimentúmque frequenter ſpar
gatur aqua frigida, vel roſacea, cum exiguo aceto; inſuper ſternantur ſalicis,
ſeu vitis folia, myrti, roſarúmque, aut violarum flores, ac etiam nymphææ. con
Victus ratio.
ſtat etiam cunctis hac febre laborantibus cibum humectantem, refrigerãtém-
que præbendum eſſe. itaque ptiſanæ cremor ſuper omnia vtilis ipſis cenſetur,
vt inquit Alexander citato loco. ab omnibus autem cibis qui vim calfaciendi
habent, abſtineant, Paulo teſte: quamuis Galenus ante eum ipſa etiam vitaue-
rit. præter hæc autem ab omnibus dulcibus abſtinendum eſſe præcepit Aëtius
citato

citato loco. Qui verò humectant atque refrigerant, omnes vtiles sunt exquisitis tertianis, Galeno teste citato loco. eorum verò quantitas tanta sit, vt bene concoqui possit. qua de re ex oleribus conueniunt atriplex, blitum, lapathum, malua, lactuca, & cucurbita, ptisanæq; succus. Addas tu cichorium, endiuiam, buglossum, seu boraginem. quãuis vtilius sit his oleribus vti modo quo in præcedenti capite docuimus: nam licet refrigerent & humectent, probum tamen succum non generant, vt diximus. & ex piscibus, saxatiles, ex volatilibus quæ mollibus constant carnibus; quæ autem talia non sunt, eorum alæ, necnon & gallorum testiculi, vt ipse Galen. inquit. suum verò pedes, & cerebra, ac etiam porcellorum carnem liquefactam, nostris temporibus vitamus. licet (vt ipse inquit) non lædant; cùm & præstantiores, ac longè temperatiores cibos habeamus, quemadmodum præcedenti capite explicauimus. interim quoque & oua ad sorbendum offerimus, præsertim vitellos. permittendum quoque est ex fructibus vt illos degustent, qui non sunt omnino concoctu difficiles, nec etiam facilè corrumpantur, vt sunt pruna damascena, seu surrentina, & qui azarolæ, seu amarenæ vulgò appellantur. Verùm vbi non admodum delitiosi sint, qui hac febre laborant, succus ptisanæ duntaxat vsque ad crisim exhiberi debet, vt idem Galenus citato loco fatetur, aut ex illis quos præcedenti capite narrauimus, aliquem eligas cibum pro natura, ac ægrotantis consuetudine, seu viribus, vt in vniuersali methodo fusiùs disseruimus. quo in loco conuenientiorem exhibendi cibi horam, etiam studiosi requirant. A vino verò antequàm morbus concoquatur omnino abstinẽdum; aut vbi concoqui cœperit, tenue, aquosum, ac modicum primò dandum est: vbi verò iam prope est vt morbus soluatur, amplius offerendum, vt liquet ex eisdem auctoribus præcitatis locis. Toto verò eo tempore quo à vino abstinere debent, aqua hordei, aut aliquo alio ex eis, quæ in præcedenti capite narrauimus, pro potu vtantur: ac reliqua etiam in motu & quiete, inanitione & repletione, animi affectibus, & somno, & vigilia seruentur, quæ ibi præcepimus. Illud verò præcipuè seruandum tam in hac exquisita tertiana, quàm etiam continua, ac singulis febribus quæ plures accessiones habent, quòd in accessionum principiis haudquaquam dormire debent ægri, propter ea quæ à somno, hoc tempore consequuntur mala à Galeno conscripta, commento aphorismi primi, libri secundi. quo etiam tempore nec cibus, nec medicamentum exhibeatur, nisi aliquid vrgeat: retineretur siquidem longiori tempore saltem intus calor naturalis, non sine magno eiusdem ægri detrimento: ob quam causam & vigilias præcepimus hoc in tempore, & à cibo, aliisque medicamentis abstinemus. alui etiam excrementa si excernantur priusquàm inuaserit accessio, confert, & si non natura, saltem mollibus clysteribus aluus exinanienda erit. in earum verò accessionũ incrementis, frictiones lenes competunt: excitant enim caloris naturalis ad exteriora motionem, humorémque extenuant, qui in vniuerso habitu continetur, ac cutis meatus rarefaciunt. At in summo vigore tempus est sanè ægro vt bibat, Galeno teste secundo de crisib. & Aëtio cap. 79. libri quinti. bibant autem aquam hordei, ex hordeo potissimùm decorticato factam, aut stillatitiam aquam intybi, seu cichorij, aut endiuiæ, aut buglossi, cui zulapij violacei, aut rosacei ℥.ij. adiicito, aut syrupi acetosi simplicis, siue oxysacchari tantundem; nec minùs adiicere poteris syrupum è succo cichorij, seu endiuiæ, aut buglossi. si verò malint pastillos aliquos potius quàm syrupos, ex margaritarũ ʒ.j. & sacchara dissoluto in aqua rosacea quantum satis sit, formari poterunt. interim ℥.ß. seminum communium frig. adiicito. quandoque etiam demptis margaritis ʒ.j. pul. diamargaritonis frig. addere poteris. Vbi verò potione æger fuerit recreatus, statim copia vaporis calidi per cutem emergit sudoris nuntia, & vomitus bilis quandoque superuenit, aut aluus soluitur, & per vrinam biliosa reddunt, vt liquet ex Gal. Paulo, & Aëtio. qua de re si ad ventriculũ bilis repat, per vomitum educere oportet, cùm verò vergit ad inferiora, per inferiorem excretionem,

Potus.

Quies, somnus, &c.

Somnus initio accessionis vitandus, &c.

Clysteres.

Frictiones.

Bibẽdi tempus.

Cap. 3.

Purgatio.

vbi ſponte à natura eædem excretiones non perficiantur, iuuat enim per inferiores partes bilis expurgatio, & per vrinam quoque, & ſudores, eam diuertere oportet, vt ipſe Galenus teſtis eſt citato libro primo de arte curat. ad Glauconem. mollibus itaque clyſteribus eo tempore aluus exinaniatur, vomitus aqua tepida exiguo aceto, ſeu ſyrupo acetoſo adiecto proritetur. reliquæ excretiones per vrinam, & ſudores à medico prouocari non debent, niſi vbi maior pars bilis per aluum, aut vomitum fuerit excreta, aut ſaltem manifeſtæ concoctionis notę appareant, nec ipſius bilis multa copia adſit, pręterquàm ſi frictionibus mollibus, ac lenibus ſudores excitabis. Quamobrem acceſsione finita, in tempore intermiſsionis, eodem oxyſaccharo, ſeu ſyrupo acetoſo ſimplici, aut reliquis modo dictis cum cichorij, endiuiæ, aut bugloſsi aqua vti poterunt ægrotantes, necnon & mollibus clyſteribus ex hordei, foliorum maluarũ, violarum, mercurialis & betæ priùs facto decocto, deinde adiecto pauco ſale, ℥.iij. vel iiij. olei violacei, & duabus mellis roſacei, & fiat clyſter. interim addere poteris ℥.j. medullæ caſsiæ fiſtularis, aut caſsiæ tractæ, interdum etiam ℥.ß. diacatholic. aut diapruni ſolutiui ʒ.iij. Apparentibus verò manifeſtis coctionis indiciis, perſeuerantéque acceſsione, potiſsimùm vltra tres periodos, vbi criſis aliqua non expectetur, purgans medicamentum exhiberi poterit: nanque iuuat in hac febre, vt inquit Galenus, per inferiores partes bilis expurgatio, & libro ſecundo de morbis, Hippocrate aſcripto, reperitur: { ſi tertiana febris tenuerit, ſiquidem non omiſsis tribus inuaſionibus, quarta corripiat, pharmacũ deorſum purgans, bibendum dato. } & Actuar. cap. 19. lib. 3. ſuæ meth. med. his verbis clariùs id ſignificauit, cùm dixit: { febre verò leuiori facta modicè quoque purgantibus, refrigerantia ac humectantia medicamenta permiſcentem, quò purgantia, quæ magna ex parte calida ſunt, & turbandi vim obtinent, minùs offendant, vacuare oportet. } Quibus autem purgantibus medicamentis vtendum ſit, præcedenti capite explicauimus. atqui deinceps cienda vrina erit ex iam dictis ſeminibus communibus frig. cum radicum & foliorum cichorij decocto: interim etiam apium, aut fœniculum adiicito, aut ſyrupũ è tribus radic. præbeto, quo caſu etiam, cum fiducia abſynthium exhibere poteris vbi coctionis ſigna monſtrantur, quod alioqui ſummum eſt ſtomacho remedium, vbi bilis infeſtauerit, Galeno teſte, ſi præſertim ex ipſius coma (vt ipſe inquit) quantum ſufficiat, accipiens, mellicrato intinxeris, tutiùs autem cum iam dicto cichorij decocto exhibebis. ex eodem quoque decocto cichorij, radicúmq; apij, & fœniculi, ſudor prouocari poterit, ſi ℥.iij. vel iiij. eiuſdem præbebis, cum aliquo ex prædictis paſtillis, aut etiam ſequenti. Recipit autẽ diarhodon ʒ.ß. triaſantalati ʒ.j. ſeminum melonum ʒ.vij. ſacchari diſſoluti in aqua roſacea quantum ſatis ſit, fiant in morſulis. Nec minùs proſunt balnea temperatè calida, ex aqua potabili, tum quia aliquid bilis educunt, tum etiam quia ſua qualitate plurimùm iuuant: nam huiuſmodi balnea humectant, ac potentia refrigerãt. ſemper autem oportet contrarias qualitates opponere illis, quæ præter naturam inualuerint, cùm hoc multò plus iuuet, quàm quomodolibet euacuare, vt liquet citato primo de arte curatiua ad Glauconem. Illud tamen in memoria ſemper habeto, vt in tempore fiant: ſi verò etiam coctionis ſigna oſtendantur, tũc & ſi etiam ſæpiùs laueris, nihil deliqueris, vt ibidem liquet. Reliquis etiam medicamentis alterantibus, tum intus, tum extra adhibitis præcedenti capite explicatis, commodè vti poteris. Vnum tamen magnoperè neceſſarium, pro curatione huius febris, definiendum reſtat. Num videlicet competat venæ ſectio? Quam licet Galenus vniuerſaliter commendauerit 11. de meth. meden. in omnibus febribus ex putredine ortis, vt ſuperiùs annotauimus, eam tamen primo de arte curatiua ad Glauconem, pro exquiſitæ tertianæ curatione ſubticuit. Hunc nodum ſic ſoluerem, quòd cùm ſine periculo ſit, & citò iudicetur hæc febris, quantum in ipſa eſt, modò nihil in ea delinquatur, ſi quis eam ſolam inſpiciens, venã ſecari non pręceperit pro eius curatione, non errabit, id quod

Cap. citato.

Cap. de febre à bili, verſus finẽ.

Vrinæ prouocatio.

Abſynthiũ quando competit in tertiana.

Sudoris prouocatio.

Balneum.

Cap. citato.

An ſectio venæ competat in tertiana pura.

inſpiciens Galenus (vt mea fert opinio) propterea in eius curatione eam non præcepit, ſed ipſius bilis motum ſpectans, per eandem viam qua vergit, & à natura tentatur excerni, eam vacuari iuſsit. Atſi multa ſit bilis copia, ex qua exquiſita tertiana accenditur, coaceruata intra vaſa, à quibus acceſsionis tempore excernatur ad ſentientes corporis partes, ſiquis non inſpiciens bilem putreſcentem ſolam, quæ acceſsionis cauſa eſt, ſed eius copiam in venis, ac iecinore genitam, nondum tamen putrefactam, venam ſecari iuſſerit, nec rationi, nec Galeni ſententiæ pugnabit. Taceo Arabes qui eam commendant, potiſsimùm ſi reliqua omnia conſentiant, eadémque moderatè fiat, etenim leuata natura ab eo quo velut ſarcina premitur, quemadmodum ipſemet Galenus fatetur citato libro vndecimo de methodo meden. haud ægrè quod reliquum eſt, vincet; itaque proprij muneris haud oblita, & coquet quod coqui eſt habile, & excernet quod poteſt excerni. Atſi quiſpiam dixerit propterea non debere fieri venæ ſectionem, quoniam Galenus eam non præcepit, citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem, quemadmodum eam commendauit pro cura tertianæ nothæ, aſſerimus nos quòd ſi eam non commendauit, non tamen omnino negauit. nec obſtat eam commendaſſe in cura tertianæ nothæ, cùm de ea curanda, magis dubium eſſet, num competeret venæ ſectio, quàm pro curatione exquiſitæ tertianæ, eo potiſsimùm quòd (vt diximus) impetum duntaxat putreſcentis bilis, acceſsionem facientis, ſpectauit, non negans quòd vbi formidetur, propter eius copiam, naturam non poſſe eam euincere, aut vix, & fuluiores apparuerint in primo circuitu vrinæ, & crudæ, quod tutiùs erit ſtatim venam ſecare, hoc tamē tanquam in vniuerſali methodo explicatum, hîc ſubticuit. vbi igitur prædicta adſint, ac reliqua conſentiant, confeſtim ſanguis mittendus erit, hora tamen quietiori, & aliis quæ ſæpiùs diximus, ſeruatis: id quod confirmauit Actuarius præcitato loco, cùm dixit: {& niſi quid impedierit, ſanguis eſt detrahendus: etenim in omnibus propemodum febribus ſanguinem mittere, niſi adſit quod interpellat, præſtat.} Qua etiam via, & ratione, & duplicem, ſeu triplicem curabis tertianam, modò exquiſitæ ſint; nanque hæ non propter aliud fieri contingūt, quàm propter multitudinem, & craſsitudinem, ac bilis inæqualitatem, vt inquit Aëtius citato cap. 79. libri quinti. Dignoſces autem duplicem, aut triplicem tertianam, ex iam dictis ſignis. etenim & cum rigore vehementi irruent, & omnes prędictas habebunt notas in pulſibus, vrinis, ac reliquo corpore, & omnino ſimiles acceſsiones erunt.

Cap. 15.

Duplicis, ac triplicis tertianæ curatio.

De tertianæ nothæ dignotione, prognoſtico, ac curatione. Caput IIII.

SI OMNIA, quæ præcedenti capite tertianarum febrium indicia ſcripſimus, adfuerint, exquiſitam reddunt tertianam, cuius acceſsionis tempus, vt dictum eſt, breue exiſtit; nam quatuor, aut quinq;, aut ſex, & longiſsimè vndecim aut duodecim horas complectitur: quarum etiam febriū vrinæ tertio die, aut ad ſummum quarto coctionis ſignum oſtendunt. Si verò aliquid eorum deſit, non amplius exquiſitæ erunt. nam quæcunque febris exquiſitam ſimplicitatem ſeruauerit, vnam obtinebit formam, veluti regulam quandam aliarum quę exquiſitę non ſunt. etenim quæ aliquo modo ab illa defecerit, tantùm etiam à febrium ſimplicitate recedet; vt liquet ſecundo de differentiis febrium: id quod tanquam proprium, nedum tertianis, ſed ſingulis febribus intermittētibus primùm conſiderare oportet. Itaque in ipſis tertianis primùm diſtinguere opus eſt, ſi exquiſita & (vt quiſpiam diceret) legitima ſit febris, aut non exquiſita, ſed velut notha, Gale. auct. primo de arte curatiua ad Glauconem. quantum enim natura differunt, tantum rationabile eſt, & victus rationem, ac reliquam curationem permutare. ſunt nanque tertianæ quædam, quibus aliquid iam dictorum deficit, quæ non exquiſitæ, ſed ſimpliciter tertianæ appellantur, quarum acceſsio longiùs

Cap. 3.

Cap. 10.

Tertianæ ſimpliciter, etiā non exquiſitæ.

longius quàm duodecim horarum occupat tempus, adeò vt ad decem & octo perueniat horas, tantóque longiores sunt hæ tertianæ, quàm illæ quę exquisitę dicuntur, quanto earum accesſiones maiores extiterint ac longiores. ſi verò longiorem habuerint acceſsionem, intermiſsionem autem minorem, acceſsione videlicet in longius tempus protracta, quàm decem & octo horis, tertianæ extenſæ vocantur; licet & hæ ipſæ extenſæ tertianæ, plurimam in eo quòd magis, aut minùs differentiam ſuſcipiant. nam licebit ex his aliquam ſimpliciter extenſam nuncupare, quæ cùm viginti quatuor horas in acceſsione conſumpſerit, reliquas habet febris expertes; aliquam verò ſufficienter extenſam, quæ vſque ad triginta extenditur horas, atque aliquam etiam in longius tempus productam, vt quæ vſque ad triginta ſex horas protendatur, atque aliam adhuc amplius vſque ad quadraginta, vel plures: neque enim ex his aliqua certis terminis poteſt definiri. Et quanquam huiuſcemodi nomina adeò curioſè inueſtigare non ſit neceſſarium, tamen clarioris doctrinæ gratia, prçter exquiſitam tertianam nominatam, quę parum ab ea diſtat, ſimpliciter tertianam appellabimus, vt dictum eſt, deinde aliam paululum extenſam, deinde aliam ſufficienter extenſam, aliam verò amplius, & deinde aliam plurimùm extenſam, vt liquet ſecundo de differentiis febrium. nam ſi ea ſola tertiana eſſet, quam exquiſitam conſueuit Hippocr. appellare, vtique ſimpliciter tertianam eam appellaſſet, & non exquiſitam, quæ duodecim horis breuiorem acceſsionem habet. cùm verò aliæ ſint tertianæ iam dictæ quæ exquiſitæ non ſunt, propterea iam dictam exquiſitam nuncupauit, vt ſexto de morbis vulgaribus, ſcripſit Galenus aduerſus Agathinum, & eius ſectatores, qui extenſas tertianas non admittebant, ſed eas ſemitertianas nuncupabunt. differunt autem inter ſe acceſsionis longitudine, vt dictum eſt; qua etiam ratione magis, vel minùs ab ea quæ exquiſita eſt, recedunt. nam quanto longior fuerit earum acceſsio, tanto impuriores erunt; rarò tamen reperies febrem, quæ vltra tria interualla exacerbationem producat, in vocatam integritatem deſinere, vt liquet ibidem. Appellat autem Galenus interuallum, interſtitium, ſeu ſpatium duodecim horarum, vt liquet ſecundo de criſibus. Vt verò quiuis valeat ſingulas, quas dinumerauimus tertianas nothas, ſeu non exquiſitas dignoſcere, illius ſigna explicauimus, quæ exquiſitæ tertianæ maximè contraria exiſtit. nam ex extremis determinatis, non difficulter inuenies intermedias, haud quidem numero paucas, vt Galenus refert citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem. erit autem maximè contraria ea quamplurimùm, ſeu admodum extenſam nuncupauimus, cuius acceſsionem vſque ad triginta ſex, ſeu quadraginta horas, vel etiam plures diximus extendi. Quam tertianam ſub exemplo adoleſcenti cuiuſdam, qui medio tempore inter occaſum Pleiadum, & autumnale æquinoctium tali febre laborare cœpit, nobis ſignificauit Galenus eodem libro primo de arte curatiua ad Glauconem. incipit enim febris hæc, quemadmodum in eo adoleſcente cœpit, haudquaquam cum rigore, ſed cum horrore; quæ etiam, neque in caliditate ſimilis eſt exquiſitæ tertianæ: mitior etenim eſt eius caliditas, neque adeò confeſtim per vniuerſum corpus effunditur, neque etiam ſimilatur ei in pulſibus, neque ſubſequitur bilis vomitus, neq; ſudor ſufficiens, ſed pauci quidam humidi vapores exeunt in eius inclinatione, ex quibus febris pedetentim tranſpirat, ac vix intermittit; longo tamen tempore, cùm eius acceſsio diutiùs producatur, vt dictum eſt. pulſus verò minores, tardiores ac rariores fiunt, & in dies duriores euadunt; permanet etiam in pulſibus intermiſsionis tempore febris ſignum ſatis manifeſtum. in quam febrem, licet adoleſcentes, & iuuenes incidant, non tamen ij, qui natura bilioſi ſunt, ſed pingues, aſpectu albi, qui in otio degunt, & crapulis, balneiſque plurimis, & repletionibus vſi ſunt, & propterea benè cibos non concoquant; ſimúlque eis aduenit pulſus durities in prima, atque ſecunda die mediocriter, in tertia autem, quarta, atque ſequentibus vſq; ad ſeptimã, ad magnam peruenit duritiem; qui quidem

Tertianæ extenſæ, ſimpliciter, ſufficiẽter, &c.

Cap. 8.

Cõmen. 2 ſuper text. 23.

Cap. 3.

Cap. 8.

Cap. præcit.

Tertianæ plurimũ extenſæ ſigna.

Ex horrore.

Caloris qualitate.

Ex pulſibus.

Ex temperatura ægrorum.

mult

multorum fore dierum, ac mensium, ægritudinem indicant: deinde paulò post tempore paulatim mollescere incipit, ac minores etiam quotidie fient accessiones; vrinæq; meliorem habebunt subsidentiam, cùm in priori tempore admodum crudæ fuerint: tardiùs etenim concoctionis signa apparent in hac spuria tertiana, quàm in exquisita. His itaque indiciis non exquisitam tertianam cognosces, eam scilicet quæ exquisitæ maximè contraria existit, reliquas verò intermedias, cognitis exquisitæ tertianæ indiciis, & huius nō exquisitæ, eidem maximè contrariæ, non difficulter inuenies; & catenus eas magis accedere, vel recedere, ab altera earum percipies, quatenus plus, vel minùs eiusdem signa participabunt, ac earum accessio longius, aut breuius supra duodecim horarum tempus occupabunt. Hæc verò omnia prouenire censendum est, propterea quòd bilis ex qua nothę tertianę accenduntur, amplius sincera non sit, sed alteri permixta humori, crassioris, ac frigidioris naturæ existenti; & prout frigidior, ac crassior fuerit, ac maior eius copia cum bile permixta, eò impurior tertiana fiet, accessionémque habebit longiorem, & intermissionis tempus breuius, quemadmodum in hac quam modò descripsimus, in qua multa admodum commixta est pituitæ copia, vt ex enarratis indiciis colligitur, & propterea non ab re eam dicebat Galen. esse maximè exquisitæ tertianæ contrariam, non negans quòd si minor sit copia pituitæ eidem bili permixta, possit aliqua notha tertiana generari, quæ non adeò sit exquisitæ contraria, neque etiam eodem loco, aut alibi negare visus est, vt quidam iuniores Galenici sentire videntur, quòd eadem tertiana spuria gigni possit, atra bile, & non pituita ipsi flauæ bili permixta, quemadmodum etiam vniuersa Arabum schola admittit. Verùm de his particulatim haudquaquam verba fecit, excusans se, citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem, quòd cognitis extremis tertianis, hoc est exquisita, & illa quæ ei maximè contraria est, quam ipse figurauerat sub exemplo adolescentis, vt diximus, haud ægrè poterant inueniri reliquæ intermediæ, quæ quidem numero paucæ non sunt, vt ipse fatetur. Decepit autem hos viros quòd arbitrati sint aliam Gale. non nouisse tertianam nothā, quàm eam de qua verba fecit præcitato libro primo de arte curatiua ad Glauconem, sub citato exēplo; non animaduertentes quòd primo, & sexto de morbis vulgaribus, & secundo de differentiis febrium, plures conscripserit tertianæ spuriæ differentias; hoc verò in loco arte, & breuitate quadam vsus, eam describens, quæ (vt diximus) extrema est, poterant reliquæ intermediæ facilè percipi, quemadmodum etiam & curari. De hac quoque verba faciens, dicebat se vidisse aliquam tertianam notham in autumno incepisse, & deinceps vere terminasse: nam non omnes nothæ tertianæ in tam longum protrahuntur spatium. sunt nanque inter eas quæ citiùs terminantur, & eo citiùs quo pulsus paulatim ad mollitiem non longo post tempore ab eius initio tendant. similiter vbi non longo post tempore à principio, accessiones minores fiant, & in vrinis coctionis nothæ apparuerint meliores, subsidentiam scilicet habentibus, quæ priori in tempore crudę, aut minùs concoctæ visæ sint; quapropter interdum in sexaginta, interdum verò in quadraginta diebus terminentur. minùs tamen formidanda erit, ac citiùs quoque soluetur ea quę ex atræ bilis permixtione generatur, quàm quæ ex pituitæ, in cæteris paritate seruata; quamuis nulla earum quantumuis impura & illegitima fuerit, ex seipsa periculosa existat, vt liquet aphorismo 43. libri quarti; nisi in aliquo fuerit delictum, nec opus est vt particulatim hîc cuiuslibet signa conscribamus. nam si bili pituita permixta fuerit præter ea quæ diximus, quædam alia aderūt indicia ex iis quæ in capi. de quotidiana narrabimus, & prout plura aut maiora adfuerint eiusdem quotidianæ indicia complicata, aut minora, maiorem, aut minorē etiam permixtionem ipsius pituitæ coniectare licebit. perinde etiam existimare oportet, vbi atra bilis flauæ fuerit commixta; aderunt enim & nonnulla quartanæ indicia & pro eorum multitudine, aut paucitate, maiorem, vel minorem

Cap. supra citato.

Loco citato. Comen. 2 super text. 25. & com. 3. super text. 5. com. 2. super text. 23. Prognostica.

Minus formidāda mixta cum atrabile quā cū pituita.

atræ bilis permixtionem percipies, ex cuius quoque notitia vnà cum accessionis maiori vel minori longitudine prædicere poteris, num longiori vel breuiori tempore iudicentur. Pariter etiam patebit & curationis modus, vbi iam dictæ tertianæ nothæ, exquisitæ maximè cõtrariæ, curationem præceperimus, ac quotidianæ & quartanæ. Vniuersa itaq; victus ratio pro eius curatione, non quæ refrigeret, ac vniuersum corpus humectet, instituenda erit, qualis in exquisitis exhibetur tertianis, sed & aliquem modum assumat ad calfaciendum & incidendum, eodem Galeno auctore, citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem. quem etiam sectati sunt Paulus cap. 20. lib. secundi, & Aëtius cap. 81. libri quinti, nimirum velut crassiore bile subiecta, & non valde calidiore, vt idem inquit Aëtius. Prouidendum etiam pro viribus est, ne morbus augeatur, néve ægrotantis vires prosternantur, quæ longiori tempore debent laborare, difficilè verò est seruare vtrunque, quoniam inediæ, quantum prosunt ad morbi coctionem, tantum, vel amplius officiunt viribus, cibi verò quantum ægri vires adaugent, tantum coctiones impediunt. sed id quoque noscere opus est, ad quantam magnitudinem perueniat morbus, ac quantæ sint ægroti vires, vt ad ea inspiciens quæ maius auxilium exposcunt, inedia quidem in valentioribus vtaris viribus, & morbo coctu difficili, largiori autem cibo vbi vires sunt debiliores, neque morbus admodum concoqui contumax. hæc quidem & in omnibus aliis morbis considerare oportet, vt liquet ex eodem Galeno, & nos in vniuersali methodo fusiùs disseruimus. Maximè verò eis conducit ptisanæ succus iniecto pipere, hyssopo, aut origano modico, necnon & alię sorbitiones concoctu faciles, ex prædictorum auctorum testimonio. semper autem plenior victus in hac febre adhibẽdus erit à principio, quàm in exquisita tertiana. Reliqua verò quæ ad victum spectant, tum præcedenti capite de tertiana, tum sequentibus de quotidiana, & quartana sunt petenda, eatenus ipsum victum variãs, quatenus ipsa tertiana notha ab ea quæ exquisita est, declinauerit. & cùm accessionem habeat longiorem, cibum non quotidie exhibere oportet, sed alternis diebus (nisi quippiam vrgeat, vt in accessione cibum offeras) quãquam etiam exiguus magis, minúsque nutriens, ac medicamentosus eo tempore exhiberi debebit. Sed mirum sanè est de Alexandro, qui cap. 6. libri 12. adeò facilè putat Galenus condemnare, eo quòd commendauerit ptisanæ succum pauco pipere, hyssopo, vel origano adiecto in hisce febribus, inquiens, huiusmodi plerunque periculosa esse, & febres vehementiores accendere, ídq; magis adhuc si temperamentum corporis calidius inueniatur, & pituita minor quàm bilis; & quæ non adeò calefacientia requirat, parum (vt mea fert opinio) animaduertente quòd nec Galen. eis, qui ita laborauerint, eadem præceperit, neque vt eisdem, immodicè vtantur cum ptisana: docet enim (vt diximus) eam notham tertianã curare, quæ alteri exquisitæ tertianæ maximè contraria existit, cuius exemplum paulò ante conscripserat in adolescente, circiter decimumoctauum ætatis annum, albo aspectu, pingui, & sæpiùs antea in otio degente, ac crapulis, balneis plurimis, & repletionibus vso: quæ quidem febris nec vehementior erat, neque in corpore temperamento calidiore, nec pituita permista bili, adeò mitis, ac exigua erat, vt non etiam calfacientia requireret, simul cum his quæ refrigerant & humectant. In qua etiam febre ea quæ supra modum calefaciunt & exsiccant, ipsemet Galenus omnino vitauit, eodem loco. Conatur etiam idem auctor citato loco Galenus reprehendere, quòd pro curatione exquisitæ tertianæ, apparentibus concoctionis signis absynthij decoctum comprobet, tanquam valde nocuum ægris, calidum & siccum temperamentum habentibus, asserens se nouisse in quibusdam, qui immoderatiùs illud assumpsissent, particularum colliquationem expertos esse, quibusdam partes solidas sicciores reddi, aliis verò bilem efferuescentem qualitate potius offendere, alium autem igneam intemperiem, aut inflammationem in ore ventriculi sentire. atqui ex eisdemmet verbis liberari à calumnia Galen. poterit

Curatio.

Victus ratio.

Cap. citato.

Refellitur Alexander reprehendẽs Galen.

Vide de absynthio cap. 3. huius partis, circa fin.

cùm immoderatum eius vſum non commendet, ſed moderatum, ex ipſius co-ma quantum ſufficiat accipiens.ad hæc quis vnquam arbitrabitur tanta poſſe prouenire incõmoda ex abſynthij decocto,modò immoderatiùs illo ægri non vtantur? neque enim tantam habet vim calfaciendi, licet amaroris particeps ſit, cùm & adſtringendi facultatem habeat, plurimam etenim obtinet adſtrictionem, vt ſexto de ſimplicium medicamentorum facultatibus,liquet, maximè vbi ponticum ſit, & propterea intus aſſumptum idoneum eſt medicamentum ad repurgandos meatus; gratúmque eſt ſtomacho, adeò vt propterea neque igneam intemperiem,aut inflammationem in ore ventriculi proritare valeat.parcat itaque mihi Alexander in hoc,cùm ſatis animoſè,exigua ſeu nulla ratione promotus, in Galenum inuehere conatus ſit. Nos verò ad penſum redeuntes,aſſerimus etiam,quòd pro potu vti poterunt hac febre laborantes cinnamomi decocto, aut hordei cum exiguo cinnamomo, & vbi admodum delicioſi ſint,vt à vino abſtinere nequeant, eo etiam vti poterunt,pauco,tenui, atque aquoſo potiſsimùm circa initia. nam procedente tempore amplius offerri poterit,neque ita aquoſum,modò tenuis ſubſtantiæ ſit. Quòd ſi ſanguinem mittere oporteat, neque hoc quoque omittendum erit, ſed ab initio ſtatim adhibita earum rerum, quas explicauimus diſtinctione,tantum mittẽdum,quantum præſens exigit ſtatus,eodem Galeno auctore. erit itaque ſecanda interna cubiti vena, vbi quippiam non impediat ſtatim ab initio.Conferunt etiam clyſteres,iique non admodum molles,vt idem auctor inquit, qui parari poterunt ex maluarum,mercurialis,foliorum betæ,florum camomillæ,& hyſſopi decocto,cui colato iuri, mellis roſacei ℥.ij. olei communis,vel chamæmelini,& violacei ℥.iij. vel quatuor, confectionis de dactylis ʒ. iiij. aut diacatholiconis, ſeu hieræ picræ ſimpl.℥.ß.ſalis communis ʒ.iiij.adiicito,& fiat clyſter.extenuantes quoque modicéque calfacientes ſyrupi exhibeantur,permiſti cum iis quæ vim humectandi ac refrigerandi habent,veluti ſyrupus acetoſus ſimplex, roſaceũ mel,aut ipſummet oxymel,cum ſyrupo de ſucco boraginis,endiuiæ,aut cichorij parato hunc in modum, Recipe ſyrupi acetoſi ſimp.mellis roſacei,aut oxymellis,& ſyrupi è ſucco borraginis, endiuiæ,vel cichorij, ana ℥.j. aquarum cichorij,& boraginis ℥.iij.miſce.quibus ſæpiùs aſſumptis, apparentibúſque concoctionis nothis, aliquod exhiberi poterit pharmacum ex his quæ leuiter ventrem ſubducũt,vt rhabarbari dilutum, diaphœnicon,ſeu diacatholicon, quod quidem hunc in modum componas,Recipe rhabarbari vigorati cum ſpica,diluti in ℥.ij. ſucci roſarum, & per colum transfuſi ℈.iiij. diacathol. ʒ.vij. aut diaphœnicônis ʒ.iiij. mellis aërei ℥.ij. cum aquis cordialibus fiat potus. Poteris in vicem mellis aërei vti ℥. iij. ſyrupi è pluribus infuſionibus roſarum, vel violarum,aut ℥.j.ß. pulpæ caſsiæ fiſtularis. Cùm verò febris hæc ex craſsiori accendatur bile, non vnicam fortè purgationem duntaxat deſiderabit, ſed plures, quod quidem ſub his verbis nobis inſinuauit Alexander citato loco: {conuenit igitur, vt qui humores diſſolutos nouerit, non modò ſemel exhibeat, quæ per aluum ſubducere poſſunt, ſed etiam rurſus humectante victu vſi, & diſſoluentes,ſi quæ ſiccæ,& craſſæ reliquiæ ſubſint, iterum leuiter expurgẽt.} Quapropter vbi adhuc perſeuerauerit, reliquis vtendum eſt ſyrupis extenuãtibus, ac aperientibus magis, vt ſyrupo de tribus radic. cum aceto, quo Neapoli vtimur,aut ſyrupo de duabus,vel quinque radic. vel etiam acetoſo compoſito,de bizantiis,aut de eupatorio,aut etiam oxymelite; quibus etiã adiicias aliquem ex iis quæ refrigerandi vim habeant, vt ſyrupum de ſucco, vel infuſ.roſarum, aut de ſucco cichorij,ſeu borraginis. Quibus deinde ſæpiùs aſſumptis repetenda erit purgatio, eíſque vtendum eſt medicamentis, quæ expurgandi craſsiorem bilem vim habeant, & propterea agaricum adiicito ſimul cum rhabarbaro,vel catapotia quædam tribuas quæ ex eiſdem figurentur, aut ex agarico & aggregatiuis pil.ſeu ex rhabarbaro,& eiſdem pil.catapotia formato,ʒ.j.pilularum aggregatiuarũ,& alteram ſeu ℈.iiij.ſeu agarici, ſeu rhabarbari accipiens,

Cap.proprio. *Potus.* *Venæ ſectio.* *Clyſteres.* *Syrupi.* *Purgationes.*

à quorum aſſumptione,mellis aêrei ℥.ij.aut ſyrupi de pluribus infuſionibus roſarum,vel violarum ℥.iij.aut ſacchari violacei ℥.ij.ß.præbeto cum aqua cichorij, aut buglosſi. Conferunt etiam hoc in tempore ea quæ vrinam ciunt, prætérquàm illa quæ ſupra modum calfaciunt & exſiccant,vt inquit Galenus,cuiuſmodi eſt decoctum hyſſopi, aut ſpicæ nardi, & poſt diem ſeptimam danda eſt (vt ipſe Galenus ait) iugiter abſynthij coma. inſuper paſtillis in hunc vſum vtantur,hoc modo confectis. Recipe diarhodon abbatis, & aromatici roſ.ana ℈.ij. ſeminum communium frigidorum maiorum, aut melonum duntaxat ℥.ß. cum ſaccharo in aqua roſacea, & capillorum veneris, ſeu melliſſophylli diſſoluto,fiant paſtilli,quibus vtantur cum aliquo ex prędictis decoctis,aut ſyrupis, aut aquis cichorij, vel borraginis. multis quoque fuit auxilio oxymel epotum,

Vomitus.

vt citatis auctoribus viſum eſt.vomitus inſuper poſt cibum adeò iis,quibus hęc febris perdurauerit,vtilis eſt, vt multos ſciam ſolis vomitibus ſtatim fuiſſe curatos, vt Galenus inquit citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem.

Loco citato.

Vbi verò adhuc perſeuerauerit febris, neque iam dictis cedat medicamentis, iis quæ leuiter expurgant, ſemel ſaltem in hebdomada, vtare, vt trociſcis de rhabarbaro, ſeu de eupatorio,aut de abſynthio cum ſyrupo è pluribus infuſionibus roſarum perſicarum, aut ſyrupo compoſito è cichorio Nicholi hunc in modum, Recipe trociſcorum de rhabarb. de abſynthio, aut de eupatorio ʒ.j. diſſoluatur in ℥.ij.ſyrupi è cichorio Nicholi, aut è pluribus infuſionibus roſarum perſicarum tantundem, & cum aqua melliſſophylli, cichorij, aut capillorum veneris, fiat potus, vel ex ʒ.j.ſeu ℈.iiij.trociſcorum dictorum, tria catapotia formato cum melle roſaceo, ſeu oxymelite,& vtare.Et ſi videbitur,poteris poſt horam vel alteram ℥.ij.dictorum ſyruporum cum iam dictis aquis ſimul exhibere.nec etiam parum efficaces ſunt trociſci è roſis,præſertim vbi admodum laborauerit ventriculus,maléque concoxerit,& febris admodum producta ſit,ac color ægri fuerit vitiatus, quorũ poteris ʒ.j. exhibere ſingulis tribus, vel quatuor diebus cum ℥.iij.aut iiij.decocti ex radicibus cichorij,& pauco abſynthio facti.conducit etiam non parum ſi ℥.j.vini albi odorati adiicias. Iuuat

Fotus hypochondriorũ.

inſuper ex Galeni præcepto citato libro de arte curatiua ad Glaucon.necnon Pauli,& Aëtij citatis locis,hypochondriorum calefactio ſeu fotus.at non indifferenter omnia calefacere oportet (vt ſæpiùs animaduertimus) ſed ea quæ laborant.Quare laborante iocinore tales fiant fotus.Recip. cichorij,& fumariæ an.manip.ß. florum chamæmeli, meliloti, & fœnigræci an. ʒ.iiij. ſummitatum abſynthij,& roſarum an.manip.j.ſpicę,iunci odorati,cuiuſlibet ʒ.j.bulliant ſecundum artem in ſufficienti quantitate aquæ, deinceps aceti albi ℥.ij. vel iij. adiicito,& cum panniculis lineis in eo irrigatis,iecur ſępiùs foueatur,inungatur demum hoc vnguento.Recipe olei roſacei,& de abſynthio ana ℥.j.olei chamæmelini, & amygdalarum amararum, ſingulorum ℥.ß. olei nardini ʒ.iij. pulueris ſeminis lini,fœnigræci,& florum chamæmeli an.ʒ.ij. corall.rub.ʒ.j.ß. ſucci cichorij ʒ.vj.cum cera & exiguo aceto,fiat vnguentum. At ſi lien laborauerit,ac intumuerit,non iocinori,ſed lieni calfacientes ſunt approximãdi fotus, quos hunc in modum componas. Recipe corticum rad.capparorum, & tamariſcis an.ʒ.iiij.ſcolopẽdrij,abſynthij an.p.j ſpicæʒ.iij.lupulorum, fumiterræ ſingulorum manip.ß.florum chamæmeli,fœnigræci,meliloti,ſeminis lini & anethi an.ʒ.iiij.ß.fiat arte decoctum in quatuor partibus aquæ,& vna aceti albi, & irrigatis in eo ſpongiis,fiant fotus,à quibus tale applicetur vnguentum.Recip. olei liliorum alborum,& irini an.℥.ß.olei de capparibus,& amygdalarum amararum an.℥.j.nardini ʒ.iiij.ſucci ſcolopendrij ℥.j.ß.butyri recentis,& adipis anſeris cuiuſlibet ʒ.iiij.pul.ſeminis lini,fœnigræci,& florum chamæmeli an.ʒ.j.ß. cum aceto pauco, & cera,ſiat vnguentum. huic etiam ℥.j.rad.capparorum, aut tamaricis,interim etiam ℥.ß.ſucci ciclamini adiicere poteris. Vbi verò ventriculus primò affectus ſit,aut etiã ob dicta hypochondria laborauerit, flatibúſq; ſit oppletus, & ſubtumida in facie decoloratio apparuerit, idem quoq; fouendus

dus erit, ex eo quod ita paratur fomento. Recipe summitatum absynthij, & rosarum rubearum ana manip.j. spicæ nardi, chiæ masticḥes an.ʒ.ij. cinnamomi ʒ.j.ß.florum chamæmeli, meliloti, & anethi, singulorum ʒ. iiij. singula bulliant in tribus partibus aquæ, & vna vini albi odorati, vt conuenit, & spongiis in eo irrigatis, ventriculus foueatur. vel, Recipe vtriusque menthæ & absynthij ana manip.j.chiæ mastiches, cinnamomi, ligni aloës, cort.citri, singulorum ʒ.j. maceris, galangæ, an.℈.ij. florum chamæmeli, anethi, & meliloti an.ʒ.iiij. rosarum rubearum manip.j.ß.singula contundantur, & ex eis cum linteo lineo fiant saccelli, qui irrigati in sequenti decocto, calidi, ventriculo applicentur. Recipe absynthij & rosarum rubearum, an.manip.ß.cinnamomi, chiæ mastiches ana ʒ.j.fœnigræci, seminis lini, cuiuslibet ʒ.ij.ebulliant omnia, in sufficienti quantitate aquæ, & vini albi, tribus videlicet partibus aquę, & vna vini, & fiant fotus, quibus sæpiùs adhibitis, licet eundem ventriculum hoc vnguento inungere, quod accipit oleorum de absynthio, & mastichini ana ℥.ß.olei rosacei, & amigdalarum amararum ana ℥.j.olei nardini ʒ.iiij. corallorum rub.ʒ.j.ß.cinnamomi, chiæ mastiches ana ℈.j.vini albi, & ceræ parum, fiat vnguentum. Hæc satis esse puto pro tertianæ nothæ curatione, nam licet plures, vt recensuimus, sint eius differentiæ, non difficulter tamen earum curationem inuenies, vbi extremarum curationem non ignorabis; eius videlicet quæ exquisita est, & alterius quæ eidem maximè contraria existit; cuius curationem hoc in capite docuimus. Etenim prout magis, vel minùs ab exquisita recedit, ita poteris tã victus, quàm medicamentorum rationem permutare, ac pro eadem ratione permiscere. similiter pro diuerso humore qui permiscetur, poteris eadẽ etiam componere, nedum ex his quæ pro cura tertianarum explicauimus, verumetiam eis quæ sequenti capite de quartana, & alio de quotidiana conscribemus.

Exquisitæ quartanæ causa, dignotio, prognosticum, ac curatio. *Caput V.*

ALTERVM intermittentium febrium genus est exquisita quartana, quæ ex solo melancholico humore generatur, qui frigida & sicca constat temperatura, succenditur autem paulatim velut lapis aliquis, aut testa, aut os, aut tale aliquod huiuscemodi corpus frigidum & siccum. verùm si neque putrescat, neque vehementer per sentientes corporis partes deferatur melancholicus hic succus, nunquam efficiet quartanæ exquisitæ circuitum, vt liquet secundo de differentiis febrium, quamuis Alexan.cap.8.lib.12.velit quòd quartanæ febris non vna sit species, sed multiplices, & diuersæ existant: etenim alia ex flaua bile nimiũ adusta, alia ex fæculento sanguine nascitur, quod quidem neque negare videtur Galenus tertio prognostic. quo loco quartanam (dicebat) ex melancholico humore consistere, atq; ipsum duplici modo generari, tum ex sanguine crassiore, qui respondeat proportione in venis, subsidenti fæci in dolio vini, tum etiam flaua bile vehementer assata. Insuper illud confirmare videtur comm. 22.aphoris. tertij libri, sub his verbis: { quin etiam illo tempore quartanas febres fieri inquit (loquens de autumno) quia scilicet ex atra bile ortum habẽt, quæ duplicem habent generationem, alteram quidem ex flaua bile superassata, alteram verò ex sanguine crasso.} ex quibus indifferenter innuere videtur quartanam febrem generari posse, licet secundo de differentiis febrium (vt dictum est) contrarium sentiat. Verùm ne quispiam putet sibi pugnantia conscripsisse Galenum hunc in modum conciliandus erit, quòd exquisita quartana, incipiens præsertim, à solo melancholico humore frigido & sicco, temperaturâ existente, ac vini fæci simili, eóque putrescente, ac vehementer per sentientes corporis partes delato, generationem habet, quemadmodum ipse fatetur citato libro secundo de differentiis febrium. Nam licet frigidus natura sit hic succus, tamen cùm putredinem sibi adiunxit, cuius causa febrem accẽdit,

Cap.5.
Febris quartanæ multæ species.

Super text. 27.

Loco citato. Conciliatio locorum Galeni.

Cap.4.

à quorum aſſumptione,mellis aêrei ℥.ij.aut ſyrupi de pluribus infuſionibus roſarum,vel violarum ℥.iij.aut ſacchari violacei ℥.ij.ß.præbeto cum aqua cichorij, aut bugloſsi. Conferunt etiam hoc in tempore ea quæ vrinam ciunt, præterquàm illa quæ ſupra modum calfaciunt & exſiccant,vt inquit Galenus,cuiuſmodi eſt decoctum hyſſopi, aut ſpicæ nardi, & poſt diem ſeptimam danda eſt (vt ipſe Galenus ait) iugiter abſynthij coma. inſuper paſtillis in hunc vſum vtantur,hoc modo confectis. Recipe diarhodon abbatis, & aromatici roſ.ana ℈.ij. ſeminum communium frigidorum maiorum, aut melonum duntaxat ʒ.ß. cum ſaccharo in aqua roſacea, & capillorum veneris, ſeu melliſſophylli diſſoluto,fiant paſtilli,quibus vtantur cum aliquo ex prędictis decoctis,aut ſyrupis, aut aquis cichorij, vel borraginis. multis quoque fuit auxilio oxymel epotum, vt citatis auctoribus viſum eſt.

Vomitus. vomitus inſuper poſt cibum adeò iis,quibus hęc febris perdurauerit,vtilis eſt, vt multos ſciam ſolis vomitibus ſtatim fuiſſe curatos, vt Galenus inquit citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem. *Loco citato.*

Vbi verò adhuc perſeuerauerit febris, neque iam dictis cedat medicamentis, iis quæ leuiter expurgant, ſemel ſaltem in hebdomada, vtare, vt trociſcis de rhabarbaro, ſeu de eupatorio,aut de abſynthio cum ſyrupo è pluribus infuſionibus roſarum perſicarum, aut ſyrupo compoſito è cichorio Nicholi hunc in modum, Recipe trociſcorum de rhabarb. de abſynthio, aut de eupatorio ʒ.j. diſſoluatur in ℥.ij.ſyrupi è cichorio Nicholi, aut è pluribus infuſionibus roſarum perſicarum tantundem, & cum aqua melliſſophylli, cichorij, aut capillorum veneris, fiat potus, vel ex ʒ.j.ſeu ℈.iiij. trociſcorum dictorum, tria catapotia formato cum melle roſaceo, ſeu oxymelite,& vtare. Et ſi videbitur,poteris poſt horam vel alteram ℥.ij. dictorum ſyruporum cum iam dictis aquis ſimul exhibere.nec etiam parum efficaces ſunt trociſci è roſis,præſertim vbi admodum laborauerit ventriculus,maléque concoxerit,& febris admodum producta ſit,ac color ægri fuerit vitiatus, quorũ poteris ʒ.j. exhibere ſingulis tribus, vel quatuor diebus cum ℥.iij.aut iiij.decocti ex radicibus cichorij,& pauco abſynthio facti.conducit etiam non parum ſi ℥.j.vini albi odorati adiicias. Iuuat

Fotus hypochondriorũ. inſuper ex Galeni præcepto citato libro de arte curatiua ad Glaucon.necnon Pauli,& Aëtij citatis locis,hypochondriorum calefactio ſeu fotus.at non indifferenter omnia calefacere oportet (vt ſæpiùs animaduertimus) ſed ea quæ laborant.Quare laborante iocinore tales fiant fotus.Recip. cichorij,& fumariæ an.manip.ß. florum chamæmeli, meliloti, & fœnigræci an. ʒ. iiij. ſummitatum abſynthij,& roſarum an.manip.j.ſpicę,iunci odorati,cuiuſlibet ʒ.j.bulliant ſecundum artem in ſufficienti quantitate aquæ, deinceps aceti albi ℥. ij. vel iij. adiicito,& cum panniculis lineis in eo irrigatis,iecur ſępiùs foueatur,inungatur demum hoc vnguento.Recipe olei roſacei,& de abſynthio ana ℥.j.olei chamæmelini,& amygdalarum amararum, ſingulorum ℥.ß. olei nardini ʒ.iij. pulueris ſeminis lini,fœnigræci,& florum chamæmeli an.ʒ.ij. corall.rub.ʒ.j.ß. ſucci cichorij ʒ.vj.cum cera & exiguo aceto,fiat vnguentum. At ſi lien laborauerit,ac intumuerit,non iocinori,ſed lieni calfacientes ſunt approximãdi fotus, quos hunc in modum componas. Recipe corticum rad.capparorum, & tamaricis an.ʒ.iiij.ſcolopẽdrij,abſynthij an.p.j ſpicæ ʒ.iij.lupulorum, fumiterræ ſingulorum manip.ß.florum chamæmeli,fœnigræci,meliloti,ſeminis lini & anethi an.ʒ.iiij.ß.fiat arte decoctum in quatuor partibus aquæ,& vna aceti albi, & irrigatis in eo ſpongiis,fiant fotus,à quibus tale applicetur vnguentum.Recip. olei liliorum alborum,& irini an.℥.ß.olei de capparibus,& amygdalarum amararum an.℥.j.nardini ʒ.iiij.ſucci ſcolopendrij ℥.j.ß.butyri recentis,& adipis anſeris cuiuſlibet ʒ.iiij.pul.ſeminis lini,fœnigræci,& florum chamæmeli an.ʒ.j.ß. cum aceto pauco,& cera,fiat vnguentum. huic etiam ℥.j.rad.capparorum, aut tamaricis,interim etiam ℥.ß.ſucci ciclamini adiicere poteris. Vbi verò ventriculus primò affectus ſit,aut etiã ob dicta hypochondria laborauerit, flatibúſq; ſit oppletus, & ſubtumida in facie decoloratio apparuerit, idem quoq; fouendus

dus erit, ex eo quod ita paratur fomento. Recipe summitatum absynthij,& rosarum rubearum ana manip.j. spicæ nardi, chiæ mastiches an.ʒ.ij. cinnamomi ʒ.j.ß. florum chamæmeli, meliloti,& anethi, singulorum ʒ.iiij. singula bulliant in tribus partibus aquæ, & vna vini albi odorati, vt conuenit, & spongiis in eo irrigatis, ventriculus foueatur. vel, Recipe vtriusque menthæ & absynthij ana manip.j. chiæ mastiches, cinnamomi, ligni aloës, cort. citri, singulorum ʒ.j. maceris, galangæ, an.℈.ij. florum chamæmeli, anethi,& meliloti an.ʒ.iiij. rosarum rubearum manip.j.ß. singula contundantur,& ex eis cum linteo lineo fiant sacculi, qui irrigati in sequenti decocto, calidi, ventriculo applicentur. Recipe absynthij & rosarum rubearum, an. manip.ß. cinnamomi, chiæ mastiches ana ʒ.j. fœnigræci, seminis lini, cuiuslibet ʒ.ij. ebulliant omnia, in sufficienti quantitate aquæ,& vini albi, tribus videlicet partibus aquę,& vna vini,& fiant fotus, quibus sæpiùs adhibitis, licet eundem ventriculum hoc vnguento inungere, quod accipit oleorum de absynthio,& mastichini ana ℥.ß. olei rosacei, & amigdalarum amararum ana ℥.j. olei nardini ʒ.iiij. corallorum rub.ʒ.j.ß. cinnamomi, chiæ mastiches ana ℈.j. vini albi,& ceræ parum, fiat vnguentum. Hæc satis esse puto pro tertianæ nothæ curatione, nam licet plures, vt recensuimus, sint eius differentiæ, non difficulter tamen earum curationem inuenies, vbi extremarum curationem non ignorabis; eius videlicet quæ exquisita est, & alterius quæ eidem maximè contraria existit; cuius curationem hoc in capite docuimus. Etenim prout magis, vel minùs ab exquisita recedit, ita poteris tã victus, quàm medicamentorum rationem permutare, ac pro eadem ratione permiscere. similiter pro diuerso humore qui permiscetur, poteris eadẽ etiam componere, nedum ex his quæ pro cura tertianarum explicauimus, verumetiam eis quæ sequenti capite de quartana,& alio de quotidiana conscribemus.

Exquisitæ quartanæ causa, dignotio, prognosticum, ac curatio. *Caput V.*

ALTERVM intermittentium febrium genus est exquisita quartana, quæ ex solo melancholico humore generatur, qui frigida & sicca constat temperatura, succenditur autem paulatim velut lapis aliquis, aut testa, aut os, aut tale aliquod huiuscemodi corpus frigidum & siccum. verùm si neque putrescat, neque vehementer per sentientes corporis partes deferatur melancholicus hic succus, nunquam efficiet quartanæ exquisitæ circuitum, vt liquet secundo de differentiis febrium, quamuis Alexan. cap.8. lib.12. velit quòd quartanæ febris non vna sit species, sed multiplices,& diuersæ existant: etenim alia ex flaua bile nimiũ adusta, alia ex fæculento sanguine nascitur, quod quidem neque negare videtur Galenus tertio prognostic. quo loco quartanam (dicebat) ex melancholico humore consistere, atq; ipsum duplici modo generari, tum ex sanguine crassiore, qui respondeat proportione in venis, subsidenti fæci in dolio vini, tum etiam flaua bile vehementer assata. Insuper illud confirmare videtur comm. 22. aphoris. tertij libri, sub his verbis: { quin etiam illo tempore quartanas febres fieri inquit (loquens de autumno) quia scilicet ex atra bile ortum habẽt, quæ duplicem habent generationem, alteram quidem ex flaua bile superassata, alteram verò ex sanguine crasso.} ex quibus indifferenter innuere videtur quartanam febrem generari posse, licet secundo de differentiis febrium (vt dictum est) contrarium sentiat. Verùm ne quispiam putet sibi pugnantia conscripsisse Galenum hunc in modum conciliandus erit, quòd exquisita quartana, incipiens præsertim, à solo melancholico humore frigido & sicco, temperaturâ existente, ac vini fæci simili, eóque putrescente, ac vehementer per sentientes corporis partes delato, generationem habet, quemadmodum ipse fatetur citato libro secundo de differentiis febrium. Nam licet frigidus natura sit hic succus, tamen cùm putredinem sibi adiunxit, cuius causa febrem accẽdit,

Cap.5. Febris quartanæ multæ species.

Super text. 27.

Loco citato. Conciliatio locorum Galeni.

Cap.4.

tantum poſsidet caloris, quantum etiam putredinis, vt liquet ſecundo de cauſis ſymptomatum. Eam verò quæ ita exquiſita non eſt, neque ſtatim ab initio inuadit, ſed aliis febribus ſubſequitur inordinatis, ſeu (vt ita dixerim) erraticis, ex præaſſatorum, ac efferueſcentium humorum, & veluti in cinerem verſorum, putredine, quando eadem affectio in cunctis fiat venis, ita vt in eis generetur atra bilis, non tamen quòd eadem in eis putreſcat, ſed exuperet duntaxat; & deinceps acceſsionis tempore ad ſentientes corporis partes tranſmittatur ac putreſcat, generari contingit, potiſsimùm vbi præcedens febris præter inordinationem intermiſerit, atq; ita per finem æſtatis eueniat, autumnóque propinquet, ex Hippocratis auctoritate, citato libro tertio prognoſticorũ: & hoc modo fortè ſubintelligere voluit Galenus eodem loco febrem quartanam, fieri etiam poſſe ex atra bile, genita ob vehementer aſſatam flauam bilem, non autem ſynceram, ſed ob veluti cinerem quendam vehementer aſſatorum humorum (inquit) quem natura non antea excreuit, putrem quandam recipientium affectionem: ex immodicè enim cocto, & feruente ſanguine, veluti cinis quidam, atra bilis efficitur, ac quæ in eo tenuior pars continetur & linoſa, ac aſſata fuerit, in atram conuertitur, ex quibus quartana generatur vbi putreſcant, & per ſentientes corporis partes vehementer deferantur. & vbi maior fuerit ſuperaſſatæ bilis copia, ex ſuperaſſata bile quartanam generari fatebimur, non ſynceram, ſed atræ bili ex feruente craſsiore ſanguine genitæ, permiſtam. nam pituitoſus humor vſque adeò minimè aſſari poterit, vt ex eo atra bilis, & deinde quartana generetur (quemadmodum Arabum principi, & ſectatoribus eius viſum eſt) bene autem cæteri humores. ex putreſcente itaque melancholico ſucco, ſeu quod in ſanguine craſſum, ac veluti fæx eſt, immodicéque excalefacto, per ſentientes corporis partes delato, exquiſita accenditur quartana febris, ac ſtatim ab initio ſæpiùs inuadere ſolet. ex putreſcente verò, ac vehementer ſuperaſſata bile, eáque haudquaquam ſyncera, & impermiſta, perinde etiam vehementer per ſentientes corporis partes delata quartana etiam interdũ accendi poterit, non tamen ſtatim ab initio inuadens, neque adeò exquiſita; nunquam tamen ex ſuperaſſata pituita. Quapropter neque ſibiipſi in hoc pugnantia conſcripſit Galenus, ſiquis autem velit cum Galeno fateri quartanam tam ſtatim ab initio inuadentem, quàm ſi alias conſequatur inordinatas febres, ſemper à melãcholico ſucco, natura frigido & ſicco accendi, & non ex flaua bile aſſata, vtique non errabit: ait enim Galenus tertio prognoſtic. {ſed ſi non antea natura quodammodo excernat veluti cinerem vehementer aſſatorum humorum, hic rurſus permanens in corpore, ac caleſcens, putrem quandam recipit affectionem; ídque quoties ei accidit, feruendo excitat febrem, quoties verò in cunctis venis eadem fiat affectio exuperante atra bile, quartana conſiſtit febris.} atqui clarum eſt in Galeni doctrina per humores ſanguinem ſemper ſubintelligere, vt nos etiam in præcedentibus adnotauimus, eóque magis hoc in loco, cùm inquiat, quoties in cunctis venis eadem fiat affectio, per quam videlicet veluti cinis vehementer aſſatorum humorum generetur, tunc enim exuperante atra bile, quartana conſiſtit febris. per cinerem itaque vehementer aſſatorum humorum, non bilis, aut alterius ſucci intelligit, ſed ſanguinis, neque propterea quòd duplicem dixit commen. aphoriſ. 22. libri tertij, habere generationem atram bilem, alteram ex flaua bile ſuperaſſata, & alteram ex ſanguine craſſo, voluit quòd ex vtriſque quartanæ fiant febres, ſed explicata duplici atræ bilis differentia, tanquam in aliis locis declaratum, ac manifeſtum, reliquit diſſerere quòd ex ea duntaxat quæ ex ſanguine craſſo generatur, fiant quartanæ febres; ex hoc nanque ferueſcente, immodicéque cocto, & exuſto veluti cinis quidam, nigra bilis efficitur, frigida quidem, eo quod terrea, caloris autem particeps, ſicuti cinis, & acetum, eodem Galeno auctore, tertio de cauſis ſympto. Id itaque quod in ſanguine craſſum, & veluti fæx exiſtit, quando immodicè excalfactum exaruerit, fit atra bilis, vt liquet

Quartanæ febris ex bilis aduſtione generatio.

Loco citato.

Pituita per aduſtionem in atram bilem mutari nõ poteſt, contra Auicennam.

Loco citato.

Cap. 2. circa finem.

vt liquet 2.de crisib.& 2.de diffe.feb.Quare semper ex putrescente melancholico humore,seu atra bile ex eo genita,quartana accenditur febris. Nam quæ ex superassata flaua bile,nigra bilis generatur, præter cætera mali moris est, & erodit,seu exulcerat partes vbi contingat plurimum colligi, & propterea ab ea quartana febris generari nequit.exulceraret etenim ipsas, præsertim si syncera esset, priusquàm quartanam accenderet febrem, ac putresceret: demum ea putrescente & vehementiori motu per sentientes corporis partes delata,multomagis eas eroderet,cùm mota mordacia excrementa magis lædãt, quàm quiescentia.verùm interim exquisita, vbi syncerus fuerit talis melancholicus humor, interim non exquisita, vbi alteri humori fuerit permistus, quartana accenditur, quemadmodum etiam de tertiana determinauimus. Nunc verò exquisitæ indicia explicabimus: ea etenim cognita, facilè etiam non exquisita dignosci poterit.Hæc quidem manifestum sui præbet indicium in principiis accessionum, quando rigent adhuc qui quartana laborant: est etenim eius rigor non vehemens, quemadmodum in tertiana, sed mediocris seu paruus: etenim quartana febris non primo statim die cum rigore inuadit vehementi, verùm ipsa progrediente atque aucta vnà etiam rigor augetur, sensúsque ægrotantibus adest;non quasi pungatur ac percutiatur corpus, sed frigefactionem similem habent, qualis per gelu tempore hyberno sentitur, cùm ex frigido accenso humore ortum habeat, vt dictum est; necnon & cum quibusdam veluti contusionibus vsque ad ossa tendentibus, ita vt eos audire licebit dicentes quòd videantur in ossibus pati laborem, & carnem habere confractam vt liquet 2.de crisib.quo etiam tempore eorum pulsus qui quartana laborant, satis tardi sunt, ac rari, parui, ac debiles, & magis quàm in nulla altera affectione:nam quamuis in tertianis etiam parui,debiles,tardi ac rari cùm inuadunt pulsus necessariò adsit,tarditas tamen,ac raritas non parum ab iis abest,qui in quartanis accidunt;nam in quartanarum principiis videbitur tibi arteria quodammodo esse alligata atque ad interiora retracta, neque liberum habere ascensum, in tertianis verò, neq; aliquid tale percipietur,tarditásque propè accedit ad eum,qui secũdum naturam est motum, quapropter vbi quartanæ febres inuadunt,quamuis iuuenis ægrotus fuerit,talis fit motus arteriæ, qualis in ætate decrepita, in qua cùm calor paucus existat, cui par quoque est generatio fuliginosorum excrementorum, spiritúsque animalis nutritio,iure pulsus paruos,tardos ac raros habent,vt 3.de causis pulsuum scriptum est.Cùm autem consistit atque etiam augetur huius febris accessio, necesse quidem est vt veloces fiant, atque frequentes pulsus, seruatur tamen & tunc ipsius tarditas ac raritas, si additam velocitatem atque frequentiam in accessionibus ratione perpendas;& quidem si comparaueris quartanæ febris consistentiam,tertianæ consistentiæ,non paulò velociores atque frequentiores in tertianis pulsus ostendere arteriæ videbuntur, & quæ etiam omnibus communis est febribus in vno pulsu arteriæ inæqualitas, in quartana manifestissimè licet comprehendere ex Galeni decreto libro 1. de arte curatiua ad Glauconem.Caliditatis quoque indicia diuerso modo se habent quàm in tertianis;nam æstum,& deustionem,& quendam veluti feruorem qualiter in tertianis videtur, in quartanis haudquaquam inuenies, vt liquet ibidem. Vrinæ quoque tenues,& albæ & aquosæ erunt,nimirum propter materiæ crassitudinem percolatæ, progrediente verò morbo, pro ratione coloratiores fiunt, & subsidentiam habent crassam, Aëtio teste cap.83.libro 5.quo circa inquit Galenus citato libro 1.de arte curatiua ad Glauconem,in quartanis variæ erunt vrinæ,sed crudæ omnes. Hæc igitur signa maxima sunt ipsius quartanæ. Verùm non propterea reliqua omittenda sunt signa,sed ægrotantis natura inspicienda,si in ea atra bilis abundat, & ætas, si senior sit quàm consistentiam, vtpote declinans,tempus quoque anni si autumnus,frigidam & siccam, ac inæqualem habẽs temperaturã:in hoc enim magis sperabis quartanos circuitus

Dignotio quartanæ ex rigoris specie.

Ex pulsibus. Cap.3.

Cap.5.

Cap.6. Ex caloris qualitate.

Ex vrinis.

Cap.7.

Ex natura ægri.

Aetate.

Tẽpore anni.

fore frequentiores.ſimiliter & loci natura inſpicienda, ſi lien intumuerit, febríſque ſine ordine anteceſſerit, ſi cibus, potúſque, ac victus vniuerſus, frigidus & ſiccus præceſſerit, necnon ſi eo tempore quartanæ febres populariter fiant, quòd ſi febris ceſſauerit, remanſerítque adhuc in pulſibus febris ſignum, ac iidem pulſus iis qui ſecundum naturam ſunt, rariores, ac tardiores fuerint, proculdubio huiuſmodi febris quartana cenſenda erit, vt eodem primo de arte curatiua ad Glauconem, ſcriptum eſt. huius etiam febris acceſsio temporis ſpacio eſt ſimilis tertianæ, nonnunquam & longior, cùm adhuc exquiſita perſeuerat, vt quæ ex frigidiore humore conſiſtat; in qua nec etiam bilis flauæ vomitus, quemadmodum in tertianis expectandus eſt, vt liquet 2. de differentiis febrium, & citato libro 1. de arte curatiua ad Glauconem. Sequitur autem ſudorum copia circa exacerbationis declinationem: copioſiores etenim in hoc humore euacuationes fiunt, quàm in pituita, quoniam quicquid atræ bilis fuerit accenſum, exhauritur. atque diſpergitur. Eadem inſuper in hiſce febribus, atque aliis omnibus eſt cauſa, quæ differentiam facit longitudinis acceſsionum, quemadmodum in præcedentibus declarauimus, multitudo videlicet, ac humoris qualitas, vigor inſuper ac virtutis imbecillitas, & præterea ipſius ægrotantis diſpoſitio rara & denſa; ex iis enim diuerſitas aſſumitur. Exquiſita autem, an non exquiſita ſit, nedum ex acceſsionis breuitate ſeu longitudine, ſed & aliis quoque indiciis percipi poterit. Neque enim omnia aderunt exquiſitæ quæ explicauimus quartanæ indicia, ſed nonnulla deerunt, & alia quædam alterius humoris, cum eadem atra bile permiſti, percipies. Ex intermittentibus verò febribus, quemadmodum tertiana breuiſsima quidem, & mitiſsima eſt, ita longior ac quantum in ipſa eſt haudquaquam periculoſa quartana exiſtit; quæ neque etiam ſtatim ab initio inuadere ſolet, ſed aliis quæ anteceſſerint febribus, præſertim inordinatis, ſubſequi, vt 1. de arte curatiua ad Glauconem, ſcriptum eſt: etenim admodum difficulter putreſcit melancholicus humor, cum frigidus & ſiccus natura ſit, promptiùs verò vbi priùs efferueſcat, ac ſupramodum exuſtus fuerit. Hippoc. verò 1. de morbis vulgarib. inquit, quòd omniũ eſt quartana ſecuriſsima, facillima, longiſsima, hæc enim non eſt ipſa quidem tãtum per ſe talis, ſed etiam à magnis aliis vindicat morbis, & 6. eiuſdem ait. { quartana laborantes magno morbo non capiuntur: ſi priùs autem capiuntur, & quartana ſuperuenit, liberantur. } Id etiam confirmauit apho. 70. lib. 5. cùm dixit: { à quartanis capti non admodum à conuulſionibus capiuntur; ſi verò capiantur, & quartana ſuperuenerit, liberantur: } verùm animaduerſione dignum eſt per quartanas, intermittentes ſubintelligere Hippocrat. nam continuæ (licet perraro eueniant, liquet 2. de differentiis febrium) cùm nullam habeant vſque ad iudicium moleſtiarum remiſsionem, ſed perpetuò infeſtant, meritò graues & dicuntur, & ſunt. oportet item quòd ea genita ſit abſque lienis, aut alterius viſceris affectu, quandoquidem ex liene ſæpenumero grauiter vidimus (vt inquit Galenus) citato libro primo de morbis vulgaribus, homines febre laboraſſe quartana, ac deinde collecta aqua inter cutem, eſſe defunctos. Verùm ipſa ſua ſponte quartana, abſque alio viſceris affectu, præſertim magno, periculo vacat, neminémque iugulat, vt inquit Celſus cap. 15. libro tertio, & ab aliis etiam morbis liberat, atque ita nouimus morbos comitiales fuiſſe à quartana, diu tamen infeſtante, diſcuſſos; vt ibidem teſtatur Galenus, id verò nulli dubium eſt quòd priùs quartana febre laborantes, comitialis morbus adoriri nequit, quandoquidem iam adortum, ſuperueniens quartana diſcutere conſueuit: quo circa multò ſanè magis ipſum impendentem arcere poterit, vt præcitato libro ſexto de morbis vulgaribus, à Galeno ſcriptum eſt. Quartanæ inſuper à ſplene initium ſumentes, diuturniores ſunt: fiunt autem manifeſtæ ex colore, & cruditatibus, & quod venter non facilè egerit, & ex ſplenis tumore, & quòd ad ſiniſtram magis ſe reclinent: eſt autem periculum ne progreſſu temporis

Loco citato.

Cap. 5.
Loco citato.
Sudoris copia.

Non exquiſita ſigna.

Prognoſtica.

Loco citato.

Comment. 3. tex. 4.
Com. 6. ſuper tex. 7.

Cap. 2.

Loco citato.

Loco citato.

poris etiam in aquam inter cutem incidant, Aëtio auctore præcitato loco. At verò propter hepar inflammatum quartanarij, vt ipse inquit eodem loco, coloris sunt albicantis,& toto corpore tumidi,& vrinæ ipsæ valde rubræ,sandaracham referentes,& ad contactum tumor dextri hypochondrij occurrit, & hi etiam magis difficulter spirant quàm splenici, & subtussiunt, &postremùm in hydropem ineuitabilem labuntur. Atqui apho.25.libri 2.Hippo. dicebat quòd æstiuæ quartanæ magna ex parte breues fiunt,autumnales longæ, & maximè quæ hyemem attingunt,quamuis nedũ de quartana verificetur apho. Gal.auctore in commento, sed de quolibet alio morbo; nullus etenim æstate fit longus,Hippo.verò de solo omnium longissimo fecit mẽtionem, veluti per exemplum de omnibus aliis ex isto præcipiens. Vetus verò quartana rarò,nisi vere soluitur,vt inquit Celsus cap.16.lib. 3. omniũ verò pessima est quintana; etenim & ante tabe,& iam tabidis superueniens perimit. septimana verò longa est, verùm non letalis. Nonana hac longior etiam,at non letalis, eodẽ Hip. auctore præcitato libro 1.de morb. vulg. Cæterùm quod ad curationem ipsius quartanæ attinet,illud primò seruare oportet,quòd qui ea laborant, ab initio mediocriter ac leniter tractandi sunt, ita vt neque aliquod ex fortibus medicamentum,neque vacuationem adhibeamus, Galeno teste præcitato lib.1.de arte cur.ad Glauc.quem sectati sunt Paulus cap.22.lib.2.& Aëtius cap. 84.lib. 5.victum itaque instituere oportet optimum,miniméque flatuosum, arcendiq; sunt à carnibus suillis,atque ab omnibus eduliis quæ tenacia sunt, & tardum haben t exitum,ac quæ refrigerant & exsiccant corpus,vt ibidem à Gale.scriptum est;ob id boni succi cibi,concoctu faciles, substantia non crassa, nec tenaci,tribuendi sunt, quemadmodum volatilia quæ in paludibus non degunt, vt Gallinæ,earúmque pulli,similiter & columbarum,capi, perdices,fasiani,& reliquæ huiusmodi. insuper & qui non refrigerandi exsiccandíque vim habeant,sed leuiter calfaciendi,ac humectandi corpus. Conducunt quoque pices mollibus carnibus,nihílque tenacis habentes,& concoctu faciles. interim autem salsis quibusdam & sinapi in cibo vti poterunt, pro extenuando, incidendóque crasso humore:est etenim valde terrestris, ac crassus. Quapropter neque colymbades interdum,neque parui quidam pisciculi sale conditi vitandi sunt,in quem vsum confert etiam,& quod Neapoli paratur condimentum quoddam ex sapa,& sinapis semine,pauco etiam adiecto cinnamomo, quãdoque vti,vino quoque vtendum est albo,& tenui,nõ autem aquoso, sed mediocriter calido,optimè diluto, aut aqua in qua cinnamomum fuerit decoctum. à frictionibus autem,ambulationibus, & balneis, atque aliis vsitatis arcendi penitus non sunt,quanquam omnino possent à balneis abstinere,solis contenti frictionibus quàmplurimum ex eo iuuamen admitterent. & si quartana febris breuis sit,neque admodum violenta,nihil nocuerit si diebus intermediis ad consueta exercitia se transferant laborantes. reliqua quæ ad victus rationem pertinent,nostro capite de melancholia studiosi petant. Illud verò handquaquam prætereundum esse arbitror, quòd quartana laborantes, vbi vires non indicent, in die accessionis minimè cibandi sunt, aut satis modicus eis exhibeatur cibus,isque per sex, aut saltem quinque horas ante accessionem, aut eadem finita:etenim natura ipsa cibo non impedita,facilius humoris tum euictioni, tum etiam expulsioni vacabit. quod quidem confirmare videtur Actuarius lib.3.suæ metho.meden.cap.20.cùm dixit:{cæterùm in omnibus accessionum annotationibus,ne aliquis in ventriculo sit cibus,qui mali pondus ingeminet studendum est. Nam cùm natura tempore accessionis ad propellendum ea,quæ affligunt exurgat,si quis intempestiuè nutriens illi obstiterit, dubioprocul quo minùs validè noxios humores adoriatur præpedit.} Optimũ iis quoque est ventrem quantũ possibile sit, molẽ facere his quæ vsitata sunt. quòd si ea nihil proficiant,clysteribus vtendũ erit,à principio quidẽ mollibus, postmodũ acrioribus,vt idem Gal.inquit,molles quidem ex præcedẽti capite de tert

Commen. 3. text. 7.

Curatio.

Cap. 11.

Victus ratio.

Potus.

Frictiones & exercitationes.

Tempus cibi exhibendi.

Clysteres.

de tertiana petas,acriores hunc in modum parabis,Rec.foliorum maluarum, mercurialis,betæ,& florum chamæmeli ana M.j. folliculorum ſenæ ȝ. iiij.furfuris M.ß.decoquantur omnia in ſufficienti quantitate aquæ,cui decocto per colum transfuſo admiſceantur olei cõmunis,chamæmelini ſeu anethini ℥. iiij. mellis roſacei ℥.ij.medullæ caſsiæ fiſtularis,aut caſsiæ tractæ ℥.j.ſalis cõmunis ȝ.iij.diacat.℥.ß.ſeu ȝ.vij.Interim confectionis de dactylis,aut hamech, ſeu electarij indi ȝ.vel iij.adiicere poteris.Vbi verò ſanguis abũdare valde videatur, ab initio quoque venã ſecare licebit aliis conſentiẽtibus,&ſi vena inciſa is qui fluit ſanguis,niger & craſſus videatur,audacius mittendus erit,præcipuè verò in iis qui liene laborant talis viſitur.Quòd ſi flauus,aut tenuis apparuerit, ſtatim ſupprimendus eſt:venam verò ſecare oportet,aut interiorem,aut eam quę eſt in ſiniſtro cubito mediam,Gal.auctore citato libro 1.de arte cur. ad Glauc. Secanda autem erit interna,aut media in ſiniſtro cubito vena(vt Gal. inquit) ſi ſplenicus fuerit homo, Aëtio teſte præcitato loco; nam ſi circa hepar fuerit affectio(vt ipſe fatetur)in dextro ſecãda erit. Quamobrẽ non ſemper in quartanis febribus in ſiniſtro cubito vena ſecanda eſt,ſed interim in dextro Aëtio auctore,præſertim,ſi circa hepar magis quàm lienem laborauerit æger. Illud tamen perpetuò ſeruare oportebit,quòd ſi flauus,ac tenuis ſanguis appareat, ſtatim ſupprimendus eſt ex Gal.decreto,quamcunque ſecaueris venam.A venæ ſectione,quamuis Gal.omne vitauerit ab initio forte medicamẽ,ac vacuationem,quàm non niſi coctionis indiciis apparentibus admittere videtur, tamen vbi multa adſit atræ bilis copia,& quædam apparuerint concoctionis indicia,licet non admodum manifeſta,ſeu perfecta,purgans aliquod,atque id lene medicamentum exhiberi poterit.Nec propterea Gal.pugnabis cùm fortè interdixerit ab initio vacuationem,quam etiam vitandam eſſe omnino arbitramur,quemadmodum leuem intermittimus:id quod puto Celſum ſubintelligere voluiſſe,quando aluum ducere præcepit poſt ſeptimam diem,quam purgationem hũc in modum parare poteris, Recipe florum borraginis, fumariæ, violarum,& hordei decorticati,ſingulorum ȝ.iiij.vuæ paſſæ vinaciis detractis ℥.ß.fiat decoctum in aqua fontis,aut aqua lactis caprini,cui per colum transfuſo ℥.ij.mellis aërei,aut ℥.j.ß.medullæ caſsiæ fiſtularis, vel ℥. iij. ſyrupi ex pluribus infuſionibus violarum,vel ij.ſacchari violacei cum ȝ.vij. diacatholiconis adiicito:in vicem autem diacath.℥.iij.ſyrupi domini Auguſtini adiicere poteris,priùs tamen quàm tale præbeatur purgans medicamentum, ſyrupi aliqui, non ſemel duntaxat,ſed ſæpius exhiberi poterunt, etiam acceſsionis tempore,potiſsimùm ſex à principio trãſactis horis,vt ſyrupus ex ſucco borraginis, fumariæ,aut de pomis cum ſyrupo ex infuſ.roſarũ, adiectis aquis meliſſophylli & borrag.his quippe purgantibus medicamentis, etiam ſi non ſatis manifeſtè, aut perfectè coctionis notæ apparuerint, citra noxam vti poteris, vbi ea adſint quæ paulò ante explicauimus. Atque hæc quidem in principio, & augumento facienda ſunt. Si verò in ſtatu morbi præcipuè ægrotus eſſe videatur, aut propè ſtatum, tunc ſubtilioris victus ratio eſt adhibenda quàm antea;ſtatim quoque præcipiendum eſt,vt diu conquieſcat, & viſceribus prouidendo,vngendo,atque emplaſtrando,iis quæ mollire ac laxare poſſunt; deinde medicamentis vtendum, quæ ciendi vrinam vim habent: quamuis vbi coctionis morbi indicia apparuerint, tunc purgare oportet iis quæ humores atros exinaniendi vim habent,non ſemel tantum,ſed ſæpiùs,ſi fuerit neceſſarium, vt inquit Galenus præcitato loco. Quamobrem & aliis quoque vtendum eſt ſyrupis,ac purgationibus validioribus ; ſyrupis quidem, vt ſyrupo ex epithymo, ex duabus, tribus, ſeu quinque radicibus paratis, ac ſyrupo de bizantiis, cum eo qui è ſucco fumariæ aut roſarum fit, ſimul permiſtis, adiectis etiam prædictis aquis,vel aquis lupulorum,ſcolopendrij,ſeu abſynthij, purgãtibus verò medicamentis ſequentibus vtare,Rec.florum violarum, fumariæ, & borraginis ſingulorum ȝ.iiij.ſenæ & epithymi cuiuſlibet ȝ.ij.ß. ſcolopendrij, capillo

Vena ſectio.

Loco ſupra citato.

Purgatio à vena ſectione.

Syrupi.

capillorum veneris ana ʒ. ij. vuæ passæ vinaceis detractis ℥.j. fiat decoctum in
aqua fontis, in quo per colum transfuso, dissoluas mellis aërei, aut sacchari vio
lacei ℥.ij. rhabarbari in parte prædicti decocti infusi, & iterum per colum trãs-
fusi ℈.iiij. spicæ gra. v. diasenæ ʒ.iij. vel iiij. diacat. ℥.ß. aut confectis hamech ʒ. ij.
ß. Poteris insuper & eiusmodi catapotiis vti, Rec. pill. de lapide lazuli, vel de la
pide armeno, aut aggregatiuarum ʒ.j. rhabarbari vigorati cum spica, aut aga-
rici trocis. ℈.ij. figurentur pillulæ quinque cum melle rosaceo, aut aqua melisso
phylli, à quibus post horam vel alteram absorbeant laborantes ℥.ij. mellis aë-
rei, aut iij. syrupi è pluribus infus. violarum cum aqua borraginis, melissophyl-
li, & scolopendrij. Et quoniam non semel tantum, sed sæpius, vbi vsus vrgeat,
præcipit Gale. purgans medicamentum exhiberi, quod vim habeat humores
atros exinaniendi, propterea eadem vbi oporteat repetenda sunt. in quẽ vsum
etiam confert, si exhibeatur decoctum senæ & epithymi in aqua lactis, senæ &
epithymi ʒ.iij. vel iiij. accipiens, & vuæ passæ vinaceis detractis ℥.ß. ex quibus
arte in ℥.v. vel vj. aquæ lactis fiat decoctum, & exhibeatur. Hoc etiam tempo-
re si pastilli quidam figurentur, ac exhibeantur, conferunt nedum in diebus
intermissionis, verùm etiam & accessionis tempore, per sex horas post prin-
cipium: vt, Recipe pul. diamarg. frigidi ʒ.j. diambræ, diarhodon, seu diamoschi
dulcis, aut electarij de gemmis ʒ.ß. vel ℈.ij. seminum communium frig. ʒ.iiij. vel
℥.ß. sacchari dissoluti in aqua rosacea & melissophylli quantum satis sit, fiant
pastilli, quorum vnus vel duo præbeantur cum iij. aut iiij. vnciis aquæ borrag.
aut scolopendrij, & melissophylli. insuper semel saltem in hebdomada, theria-
cæ ʒ.j. exhibere poteris cum pauco vino albo odorifero, aqua scolopendrij aut
melissophylli diluto. quam etiam per tres vel duas horas ante accessionem su-
mendam esse commendarem, cùm magnopere etiam rigori conduceret, ap-
parentibus tamen coctionis morbi indiciis, ac à purgatione (si modò eadẽ ritè
confecta reperiri valeat, quod mihi semper in dubio fuit, tum propter alia, tũ
vel maximè propter ipsius viperæ cognitionem incertam) in hunc quoque
vsum Galenus tãquam sibi familiare, & præ cæteris laudatissimum, quod suc-
cum cyrenaicum recipit medicamentum eodem 1. de arte curatiua ad Glauco
nem commendauit. Est etenim quartanariis summè præsentaneum remediũ,
præsertim dum à rigore maximo tenentur, eodem auctore libro de rigore, tre-
more, palpitatione, &c. hoc medicamentum Aëtius citato capite 84. libro 5.
hunc in modum descripsit, Recipe succi cyrenaici, piperis, myrrhæ troglody-
ticæ, & florum rutæ viridium, singulorum æquales partes, singula seorsum le-
uissimè teruntur, & ruta cum melle trita excipiuntur, fiúntque pillulæ de qui-
bus aliquibus obolus vnus, aliis duo, exhibentur. sed quoniam citato libro de
tremore & palpit. Gal. medicamentum ex cyrenaico succo & castoreo com-
positum commendat quartanariis, propterea si dimidia pars castorij prædictis
adiiciatur, non parum commendarem. Nam & ipse per tres, aut saltem duas
horas ante accessionem castorij & myrrhæ cuiuslibet ʒ.ß. apparentibus co-
ctionis signis manifestis, seu perfectis, cum ℥.iij. vini albi odoriferi diluti cum
aqua borrag. exhibere consueui, ex quo medicamento semper ingentem quar
tanariis vtilitatem prouenire conspexi, vbi tribus, vel quinque vicibus fuisset
assumptum: nam castoreum potum rigores mitigat, & morbosam carnem cõ-
sumit, & concoctionibus in venis opitulatur, & segnitiem ad motum eximit,
vt inquit Aëtius Archigenis auctoritate præcitato loco; & myrrha Dioscori-
de auctore horrores discutit, duabus horis ante febrium accessiones, fabæ
magnitudine epota cum pipere & aqua vt ipse ait, nullum autem ex prædi-
ctis medicamentum ab initio exhibendum erit, aut omnino ante statum; nam
sæpius quæ simplex est duplicem facient, aut ex duplici triplicem, aut omni-
no maiorem ac difficiliorem reddunt, vt liquet ex eodem Galeno citato lo-
co, nec minùs etiam confert hoc in tempore vrinam cientibus vti, in-
ter quæ præter eos quos supra annotauimus tum syrupos, tum pastillos,
apij,

Præstans Gale. pharmacum ex succo cyrenaico in quartana. Cap. 7.

Lib. 1. c. 67.

Topica. apij, rutæ & anethi decoctum ex aqua mulsa valde commendantur. At visceribus prouidendum erit iis quæ mollire ac laxare valent medicamentis, quæ capite de tertiana notha studiosi requirant, paucis quibusdam adiectis, vbi ea nõ suffecerint, inter quæ sunt iris, chamępithys, ruta, semen apij, fœniculi, anisi, dauci, & cumini. potissimùm vbi lien, aut ventriculus afficiantur. vtendum

Vomitus. est etiam & vomitibus à cibo, & à raphanis, si nihil impedierit. plerique enim ipsis assiduè vsi partim perfectè à morbo liberati sunt, partim facilè pertulerunt. Nam vnà cùm hoc quòd euacuant ea quæ stomachum infestant, etiam faciliùs concoquunt tales, vbi verò nihil iam prohibet, etiam album veratrum dandum est, primùm quidem raphanis infixum, veluti in sermone de purgatoriis dictum est; postea verò ipsum per se, vt inquit Aëtius citato loco, quem etiam vomitum à cibo cum iam dictis etiam albo helleboro & raphanis Galenus commendauit eodem 1. de arte curatiua ad Glauconem. Id verò intelli-

Cap. citato. gendum est in iis qui prompti ad vomitiones sunt: nam qui vomere nequeunt, per inferiora valentiùs purgandi sunt, vt ipse ait, tutius autem pro ciendis vomitionibus oxymelitis simp. ℥.ij. cum lib. ß. aut ℥.iiij. aquæ tepidæ exhibebis. interim ipsius raphani, seu radicum in eadem aqua facto decocto, aut adiectis eiusdem succi ℥.ij. vel tribus, ab albo helleboro ægros abstinendo, quoad fieri poterit. Alexander verò eodem cap. 8. libro 12. vomitum omnibus vtilissimum esse fatetur, præsertim iis qui humores crassos in ore ventriculi continent. verùm non à cibo, sed optimum eius tempus esse inquit, accessione incipiente, quoniam etiam tunc humores cum materia mouentur, & illi in stomachum confluunt, illúmque rodunt & nauseam excitant. exhibet autem mulsam nõ nimis aquosam, ac præcipit anserinis pennis præcipuè vtendum esse, vt maiori irritatu vomitus omnino proueniat, præsertim vbi humores valde lenti sint,

Conciliatur Alexander cum Gale. Paulo & Aëtio. ac difficulter auelli possunt, quo modo inueteratas quartanas discussisse fatetur, vt nonnullæ ipsarum superata iam deteriore parte conquieuerint. porrò quæ de vomitu inquit Alexander, licet ab iis quæ de eo præcipit Galenus Paulus, & Aëtius dissidere videantur, haud ægrè conciliari queunt; nam à cibo vomitus quem præcipiunt iam dicti viri, eos exinanire videtur humores, qui futuram accessionem, excitare debent; & proinde aut ipsam prohibebit, aut saltem leuiorem efficiet, vbi potissimùm præcedenti die ante accessionem talis fiat vomitus: propterea id spectantes Galenus, Aëtius, & Paulus, à cibo eum præceperunt, quò promptiùs crassiores succi aptitudinem quandam habentes ad futuram accessionem per eum exinaniantur. Alexander verò eos dũtaxat tentauit per vomitum crassos succos exinanire, qui iam accessionem efficiant, & propterea incipiente accessione vomitum commendauit; insuper & motum eorundem humorum, ac confluxum in stomachum eo tempore inspexit, vt ipsemet eodem loco manifestauit. vterque igitur vomitus diuersa ratione iuuabit, vbi ad eundem prompti fuerint laborantes. Sed magis miran-

Ostẽdit Galenum iniuria ab Alexandro reprehensum. dum est de eo qui tam facilè in Galenum inuehit, ipsúmque condemnare tentat quòd quartanariis omnibus (vt ipse ait) præcipere videatur idem Galenus non alium victum quàm qui calfacere ipsos & siccare possit, præbet enim ipsis antidotum diatrionpipereon, & quod diaspolites dicitur: item liquorem cyrenaicum, & theriacam, & in cibo salsamentum, & piper. hoc autem potissimùm quotidie bibere iussit, & in vniuersum (vt fatetur idem Alexander) præcipit Gale. abstinere ab iis, quæ refrigerant & humectant, eo quod humor (inquit) morbum efficiens frigidus existat. ex quibus siccantur, assantúrque magis, ac crassiores reduntur qui quartanam efficiunt humores, vt ipse Alexander concludit. sed pace tanti viri dixerim nimis animosè Galenum condemnare tentat. Nam arcendos esse qui quartana laborant ab omnibus eduliis, quæ tenacia sunt, & tardum habent exitum, ac quæ refrigerant exficcántque corpus, præcepit Galenus, & non quæ humectant, vt ipse eidem Galeno imponit. est enim suapte natura melancholicus succus, seu atra bilis ex eo genita, frigida

& sic

& sicca temperatura, caloris participans velut cinis, & acetum, vt vbique locorum ab eodem Gal. scriptum est, præsertim 3. de causis sympto. similiter vbi putrescat, adhuc frigidus & siccus est natura, tantùm ex accidenti habens caliditatem, quantam habet putredinem, eodem auctore 2. de causis sympto. & hanc ob rem victum prohibens, omne quod refrigerat ac exsiccat, ex necessitate admittit, quod vim habet calfaciendi & humectandi. & si quandoque eis quæ calfaciunt, simul atque exsiccant vti præcipit, vt salsis, & sinapi, diatrion pipereo, & diaspolitico, quæ certis diebus assumenda esse dixit, non propterea condemnandus est; nam cùm crassus valde, ac terrestris fuerit hic humor, qui quartanæ auctor est, non solum quæ proprio temperamento eius contraria existunt, calida videlicet & humida, sed quæ quodammodo eius substantiæ se opponunt exhibenda sunt. Quamobrē crassis quæ extenuant contraria sunt, & tenacibus quæ detergunt ac incidunt, vt 11. de meth. med. ab eodem scriptū est. extenuandi igitur gratia eadem assumere iussit & non semper, sed certis diebus, vt ipse refert, quasi dixerit quibusdam, ne ea proueniant quæ ipse Alexander fatetur incommoda, quo etiam modo neque ipsemet Alexander ratione coactus eodem loco inhibet. Quare non inconuenit, & si siccus natura fuerit hic humor, quandoque siccantibus vti pro eius extenuatione, præparatione, ac etiam euacuatione, per quæ etiam curatio per contraria efficitur. Nā licet frigidus & siccus natura sit hic humor, qua ratione quæ siccant non conducunt, quia tamen terrestris valde, ac crassus est, per ea quæ extenuant tanquam per contraria etiam curabitur; qualia sunt quæ siccant, ac calfaciunt, non tamen immodicè adeò vt assent. At si quispiam dixerit Galenum quartana laborantibus piper quotidie commendare, dicimus nos ipsum cum aqua potum admittere, & non solum. Atqui si cum aqua etiā quotidie bibatur, multam esse aquæ copiam, paucam verò ipsius piperis coniectandum est. quapropter non adeò validè calefaciendi ac exsiccandi vim habebit potus hic, quinimò leuiter calefaciendi potius & humectandi, simul atque extenuandi, & detergendi, vbi (vt dictū est) multa fuerit aquæ copia, exiguúmq; piperis recipiat. Theriacam quoque ac medicamen, quod succum recipit cyrenaicum probat; apparentibus priùs coctionis morbi indiciis, & posteaquàm purgans medicamentum assumpserint, vt quod reliquum est ipsorum humorum euictorum iam ab ipsa natura, per eadem extenuatorum faciliùs possit expellere, necnō vt per ea partes corporis alteratæ, ampliùs in futurum eundem humorem non generent. pugnat itaque Galenus cunctis modò dinumeratis semper iis quæ præter naturam sunt, pro quartanæ curatione contrariorum vsu, tam victu, quàm medicamentis, & prout vsus vrget diuersimodè, diuersísque in temporibus eisdem vti præcipit, & proinde nullum ex eorum vsu incommodum seu malum prouenire poterit, vt Trallianus persuadere conatur iis, qui parum artem medicam gustarunt, eo potissimùm quòd quartanam Gale. exquisitam videlicet, à nullo alio humore quàm à melancholico, seu fæculento & crassiori sanguine, aut ex atra bile ex eo genita ortum habere arbitratus sit, quemadmodum supra explicauimus. miror insuper cur Aristotelem non legerit Alexander problemate 58. primæ sectionis, vbi habet quòd quartanis febribus victus calfaciens prodest, quia febris quartana imbecilla est: nam nisi imbecilla esset, quartana non fieret, & popterea ignem corpori inserendum esse præcepit: quo etiam curationis modo & duæ, vel tres quartanæ, vbi exquisitæ fuerint, necnon & continuæ, quamuis rarò eueniant curari poterūt, modo febris valida non fuerit, quomodo autem continuæ febres omnes dignoscantur, & ab intermittentibus discernantur, Galenus docuit 1. de arte curatiua ad Glauconem, & nos in secunda huius operis parte, modum generationis earundem demonstrauimus. Vbi verò non exquisitæ fuerint, pro diuerso humore qui eidem nigræ bili permiscetur, ac diuersa etiam quantitate eiusdem curationem variare licebit, habita ratione humoris, qui cum eadē nigra bile permiscetur,

Cap. 2.

cap. 13.

Cap. 5. & 8.

Quartanæ non exquisitæ curatio.

quod quidem in continuis semper perpendere oportet: nam cum sanguine saltem perpetuo permixtus est humor. At præter iam dicta medicamenta ferunt (inquit Dioscorides) tres plantaginis radices cum tribus vini cyathis, & pari aquæ modo tertianis auxiliari, & quatuor quartanis. & capite de trifolio, bituminoso videlicet (nam hoc per trifolium intelligit) inquit: { quidam terna folia aut semina in tertianis cum vino potui dedere, & in quartanis quaterna, vt quæ febrium circuitus discuterent. Aëtius præcitato loco, Dioscoridis etiã autoritate easdem plantaginis radices quatuor siccas tritas in vino bibendas esse fatetur. similiter conferre (inquit) si verbenacæ rectæ quartus à terra geniculus tritus cum vino potetur, in tertiana verò tertius: quamuis Dioscorides de supina verbenaca, & non recta idem asseruerit. insuper radicis libanotidis ʒ.j. si in vino etiam exhibeatur confert. & ne sic doctissimum Alexandrum deseramus, medicamenta quæ appendi solent ab eodem conscripta quædam hîc annotare placuit; inquit enim multis experimentis sæpe ab eo comprobatum fuisse quòd scarabeus quartanarios curat; oportet autem ipsum viuum extrinsecus fuluo linteolo firmiter alligatum collo suspendere. dicunt autem hoc ipsum præstare si ita appendatur. Referunt quoque si quis ex gena hirci pilos excerptos ægro alliget, mirabiliter quartanæ posse mederi, omniúmque naturalium medicorum testimonio firmatum esse fatetur, sanguinem, qui primus à virgine fuerit excretus, naturaliter quartanæ aduersari. Similiter etiam corruptæ sanguinem efficere, siquis ipsum ægro ad brachiale dextræ manus, aut eiusdem brachium alliget. Hæc ex Alexandro hîc conscripsisse libuit, cùm Galeni doctrinæ non pugnent. Quæ verò aduersus eum scribere ausus fuit, insoluta non deseruisse, quo Galeni veritas elucescat, non ab re arbitratus sum. Adhæc fatetur quoque Dioscorides quòd vermiculi in dipsaci capitulo inuenti in aluta clausi tum collo brachióve hominis alligati, quartanas finiunt febres: finit & easdem cùm etiam & tertianas hypericum in vino potum. insuper id buglossum quod quatuor tantum caules protulerit totum cum radicibus ad tertias decoctum quartanariis ad bibendum datum, confert; bibuntur etiam pentaphylli folia in dulci aqua, aut diluto vino, addito exiguo pipere contra circulares febres, quartanas quidem ex quatuor ramulis, tertianas tribus, quotidianas vno. quatuor quoque heliotropij semina cum vino pota ante accessiones quartanas, tertianas verò tria finire febres idem inquit Dioscorides.

Lib.2.c.153. *Lib.4.c.56.* *Lib.3.ca.13.* *Lib.3.c.153.* *Libro 4.capit.123.* *Lib. 4.c.38.* *Libro 4 capit.185.*

De exquisitæ quotidianæ dignotione, causa, prognostico ac curatione.

Caput VI.

EST altera, & tertia, exquisitæ simplicitatis febris, quæ ex pituitæ putredine ortum habet, per sentientes corporis partes à natura detrusa, Græcè ἀμφημερινὸς, Latinè quotidiana dicitur, licet à quibusdam iunioribus medicis καθημερινὸς ἢ μεσημερινὸς appellari solet, præsertim vbi ad integritatem non desinat, vt 1. de morbis vulga. & 2. de diffe. feb. scriptum est. At Gale. quotidianas etiam continuas ἀμφημερινὰς cum hac adiectione, continuas, nominare consueuit, fatetúrque hoc vocabulum καθημερινὸν nusquam apud Græcos scriptum reperisse, vt liquet 2. de diffe. febr. verùm quoniam (vt inquit Plato) non est habenda de nominibus cura, nos hanc febrem quotidianam simpliciter, nulla alia sermoni facta adiectione, interim verò intermittentem appellabimus, quæ non ab re ἀμφημερινὸς Græcis vocatur: etenim de ambabus participat, die videlicet & nocte, vniuersum tempus accessionis faciens horarum plerunque 18. Aëtio teste cap. 85. libro 5. hæc febris incipit ab extremorum frigefactione, atque horrore potiùs quàm rigore, vt patet eodem 2. de differentiis febrium, quinimò rigor eam non antecedit, neque statim ab initio, neque in progessu, sed refrigerationes

Comment.3. super tex. 4. cap.7. *Loc. præcit.* *Signa febris quotidianæ. Horror & extremorũ refrigeratio. cap. 4.*

tiones potius quàm rigores ipsis adueniunt vt 2.de crisibus scriptumest. Quarum etiam caliditatem humidiorem cum quadam acritudine esse oportet, nō cùm primùm manus admouetur confestim occurrentem, sed per moram. Nam quædam fumosa caliditas cum multo vapore commista exire videbitur cùm magis ignis in multo humore suffocetur, vt inquit Gale. 1.de arte curatiua ad Glauconem, quàm ipsum posit conuincere. Cùm itaque in primo tactu calor quidam potius vaporosus quàm acris se manui repræsentat, at per moram paulatim mordacitas aduenit, ac maximè inæqualis, adeò vt per colum quoddam & cribrum percolari videatur, ex pituitæ putredine huiusce modi febrem oriri cognoscas, eodem Gal. teste præcitato lib. 2. de differ. febr. quo loco causam reddit, cur in febribus aliis calor æqualis occurset, quæ verò ex pituita ortum habent, talem caloris inæqualitatem ostendunt; inquiens, {quòd nulla potior causa sibi visa est, quàm tenacitas, atque humoris crassitudo, qui difficulter dissoluitur. Nā & in hoc sicut aliis omnibus primò ea pars omnis expirat, quæ fuerit extenuata, vix autem extenuatur quicquid valde crassum extiterit, quòd si etiam natura frigidum fuerit, tunc & difficultas augetur. Non itaque totus humor neque ex omni parte æqualiter, sed ex illa tantummodò inquam putredo inualuerit inflatur, atque extenuatus effertur.} Hæc ille. Cū primum autem accessiones fiunt, neque vllus ordo, aut æqualitas pulsibus assidet, vt liquet 2. de crisib. qui etiam pulsus in his febribus multò minores sunt pulsibus quartanarum, quàm istarum pulsus pulsibus tertianarum, vt patet eodem 1. de arte cur. ad Glauco. Nam humor ex quo febris hæc constituitur, frigidus est, & humidus temperatura, lentus autem, & tenax in consistētia, ita vt magis ignis in multo humore suffocetur, quàm ipsum posit conuincere, vt dictum est. Tarditas verò pulsus in vtrisque febribus tam videlicet quartanis quàm quotidianis, eodem modo se habet, inquit Galen. verùm tanto rariores sunt in quotidianis intermittentibus pulsus, iis qui in tertianis, quanto quotidianis, pulsus quartanarum: nam cùm in tarditate eodem modo se habeant, verùm multò minores sint pulsus in quotidianis, quàm pulsus quartanarum, & magis recedant à paruitate ab eis qui in quartanis fiunt, quàm pulsus quartanarum, à pulsibus tertianarum, propterea licet in quotidianis rariores sint pulsus quàm in tertianis, tamen pulsus quartanarum tanto illis rariores sunt, quāto quotidianarum pulsus, pulsibus tertianarum: expletur enim magis vsus in quartanis, cùm non adeò minores sint pulsus, veluti in quotidianis, & propterea pulsus rariores fiunt quàm in quotidianis, licet in tarditate eodem modo se habeant. Sunt itaque quotidianarum intermittentium pulsus, minores pulsibus quartanarum, æquè tardi, licet minùs rari: opprimit autem atque aggrauat aliquando virtutem humor qui quotidianam constituit. hinc inæquales, & debiles magis, ac paruos efficit pulsus, quamprimum ea inuadit, atque inualescit, vt secundo de differentiis febrium scriptum est. Sed dices, Galenus secundo de crisibus, loquens de quartanis asserit, quòd hæ paruos, & debiles, & tardos, & raros adeò pulsus faciunt in inuasionibus, sicuti nulla altera dispositio, ita vt quamuis iuuenis fuerit ægrotus, talis fit motus arteriæ, qualis in ætate decrepita. ergo sibi ipsi pugnat cùm dixit 1. de arte curatiua ad Glauconem, quòd minores sunt pulsus in quotidianis, quàm in quartanis. Tu verò hoc modo eius dicta conciliabis, verissimum esse affirmans, quòd in quartanis parui, & debiles, & tardi, & rari pulsus fiant, in inuasionibus, magis quàm in cæteris aliis dispositionibus, ac febribus. Verùm non inconuenit quòd in aliqua alia febre minores duntaxat pulsus adsint, quemadmodum de quotidianis asseruit citato loco primo de arte curatiua ad Glauconem, sed neque deurunt laborantes hæ febres, neque denudare corpora, & pallia iactare coguntur, neque multum, aut frequenter respirare, ac veluti flammam ex ore efflare, frigidúmque potum expetere, quemadmodum in tertianis, minimé que sitiūt, vt 2. de crisibus scriptum est: minùs etenim siticulosa hæc febris est

Cap. 5. *Caloris qualitas.* *Cap. 7.* *Cap. 9. & 1.* *Pulsus.* *Cap. citato.* *Cap. citato.* *Cap. præcit. Obiectio, quā diluit conciliando Galeni locos duos. Cap. 3. Cap. 7.* *Cap. 5.*

tantúmque eam quartana excedit,quantum iſtam,tertiana.lingua verò,& to-

Vrinæ.

tum corpus ſiccisſimum eſt in tertianis;at in his febribus humidisſimum. Vri-
næ in primis diebus tales ſunt,quales in quartanis incipiētibus adſunt, inquit

Cap. præcit.
Cap.7.

Galenus 2.de criſib.At 1.de arte curat.ad Glauconem ait, quòd in quotidianis
vrinæ vel albæ ſunt & tenues,vel craſſæ & turbulentæ, vel rubidæ.Aëtius ve-
rò citato cap. 85. libro 5. id declarauit aſſerens, quòd vrinæ in primis quidem
diebus,albæ & tenues minguntur,poſtea verò craſſæ & turbatæ fiunt, quoniã
humor concoquitur & euincitur ; ac etiam expurgatur per eas; qua etiam ra-

Vomitus.

tione rubidæ fieri poſſunt: vomitus etiam pituitoſi, & quæcunque per ven-
trem excernuntur,frigidiora ſunt,atque humidiora,crudiora,aquoſiora,& pi-
tuitoſiora,vniuerſum denique corpus in his febribus plenum crudis humori-

Sudores.

bus inuenitur, vt citato libro 1.de arte curatiua ad Glauconem, ſcriptum eſt.
in primis diebus minimè ſudant,ſed progrediente tempore hoc etiam illis ad-
uenit,qua ratione ad integram quietem manifeſtè exceptis paucis,non perue-

Aetas, anni tempus, temperatura.

niunt; & quidem ætatibus,naturis,anni temporibus,& temperaturis humidio-
ribus accidunt.Nam iuuenem biliosa ac ſicca natura nunquam vidi huiuſce-
modi corripi febre,inquit Galenus. Pueri autem, & maximè paruuli, & ex iis
qui iam perfectum corpus habent ſenes,pituitoſi,& habitus craſsi, atque otio
plurimo dediti,crapulis, ebrietatibus, balneis aſsiduis, poſt cibum præſertim
vtentes,à quotidianis facilè capiuntur. loca etiam humidiora atque ex anni
temporibus hybernum, & ex conſtitutionibus humidiores,hanc præcipuè af-

Affectus viſcerum.

ferunt febrem.ac perrarum eſt,quin & os ventriculi,& hepar in ipſis malè af-
ficiatur,ſed & cruditates antecedunt plurimæ,& coquendi moræ, & acidi ru-
ctus, & cùm primùm febrire incipiunt, præcordia vltra naturalem habitum

Color.

intumeſcunt, magna verò ex parte inflantur, ac diſtenduntur; color iis cum
palliditate albus,etiam cùm acceſsio ad ſtatum venerit,& acceſsionum prin-
cipium ſub veſperam inuadit.Quòd ſi ſit etiam populo communicata, tunc
præter ea quæ ante diximus ſigna,hoc quoque non parum ad hanc febrem di-

Locis citatis.

gnoſcendam conducit;quæ omnia eodem libro 1.de arte curatiua ad Glauco-
nem,2.de criſib.& 2.de differēt.febr.à Galeno ſcripta ſunt;& magna ex parte
ab Aëtio præcitato loco,& Paulo cap.23.libro 2.ac Alexandro cap.7. libro 12.
quo in loco modum etiam docet dignoſcendi hanc febrem,quando germana,
ſeu exquiſita fuerit, & quando non exquiſita, aſſerens quòd quandoque indi-
cia omnia ſimul adſunt,interdum nõ,in germanis ac exquiſitis vniuerſa pro-
pe inueniuntur,in falſis autem non omnia,ſed quædam ipſorum adſunt, quæ-
dam non ſemper,propter varias ipſarum cauſas,qua etiam ratione in curatio-

Pituitæ 4. ſpecies.

ne differunt, quemadmodum de reliquis dictum eſt. Cæterùm cùm quatuor
ſint pituitæ ſpecies,vna videlicet dulcis,altera ſalſa,tertia acida,& quarta vi-
trea appellata,aut ſaltem ſi diuerſos earundem duntaxat ſapores ſpectes,tres,
dulcis inquam,ſalſa,& acida:nam & vitrea pituita acidæ qualitatis eſt parti-

Cap.11.
Cap.6.

ceps,vt liquet libro de multitudine,& 2.de differ.febr. quæreres à qua iſtarum

A quauis pituitæ ſpecie feb. quotidiana oritur.

pituitæ ſpecierũ quotidiana ortum habet? num à quibuſdam,vel ab omnibus?
Huic cum Galeno ſatisfacimus quòd à quauis earum,vbi putreſcat,& per ſen-
tientes corporis partes deferatur,quotidiana accendi poteſt febris, quemad-
modum idem Galenus ſentire citato libro 2. de differ.febr. ex cuius etiam au-
ctoris verbis facilè percipi poterit modus dignoſcendi ac diſtinguendi, quan-

Signa quotidianæ ortæ à pituita dulci,vel acida,&c.

do ab vna ſeu ab altera pituita ſpecie quotidiana accẽdatur.Nam vbi ex dul-
ci pituita ortum habeat,aut etiam acida,verùm non vitrea exiſtente,acceſsio
cùm extremarum partium frigefactione incipit,frigẽt autem magis in acida,
quàm in dulci, vtpote quæ frigidior ſit. At ſi ex ſalſa pituita quæ talis ſit, aut
propter putredinem, aut propter ſalſæ ſeroſæ humiditatis permiſtionem, fe-
bricitare contingat, acceſsione incipiente horrent potiùs quàm rigent, &
hoc eſt illud quod voluit innuere citato loco Galenus cùm dixit: { incipit au-
tem ab extremorum frigefactione, atque horrore potiùs quàm rigore: } ex
dulci

dulci enim & acida pituita extremæ partes refrigerantur: vbi verò salsa, hanc efficiat febrem, horrent potius febrientes in accessionum initiis. At si ab acida, ac vitrea pituita ortum habet hæc febris, si modica aliqua fiat eius putrefactio, febrem epialam appellatam, inducit, in qua non modò rigent, sed etiam febricitant ægrotātes, atque eodem tempore in toto corpore vtrunq; sentiūt affectum. si verò vehementiùs putrescat, rigor quidem antecedit, febris verò sequitur superata frigiditate à multitudine caliditatis, inquit Gale. eodem loco, adeò vt dum febris inualescit, atque consistit minimè sentiatur. Verùm vbi per sentientes corporis partes deferatur hæc acida & vitrea pituita nondum putrefacta, sine febre rigores generat. Quantum verò ad somnos attinet, ex prædictis quidem pituitis omnibus, paulò supra modū naturæ sunt, & crudus, seu vitreus humor perinde, ac dulcis pituita apertè somniculosos facit, vt liquet citato lib. de multitudine. Sed statim hæsitabis, si Gale. 2. de crisib. scriptū reliquit, quòd in quotidianis non antecedit rigor, neque statim ab initio, neque in progressu, sed solùm frigefactio, aut eodem 2. de differ. febr. dixit quòd hæc febris quotidiana incipit ab extremorum frigefactione, atque horrore potiùs quàm rigore, quomodo post pauca citato loco fatetur in epiala febre, quæ ex genere quotidianæ est, insimul rigere, & febricitare laborantes, & si vehementiùs putrescat humor, rigorem antecedere, febrem verò sequi? Atqui dicimus nos in exquisitæ simplicitatis quotidiana, neq; rigorem statim ab initio, neque in progressu, sed solum frigefactionem antecedere. hanc autem generari asserimus ex dulci, seu acida pituita, quæ vitrea non sit, vbi priùs putruerint, & per sentientes corporis partes deferantur; nam aliàs (vt sæpiùs dictum est) febris hæc non accenditur. si verò quosdam febricitare hac febre contingat ob salsam pituitam, horrent tantummodo, & non rigent superueniente accessione, cùm non adeò mordax & frigidus sit humor hic, quemadmodum vitreus, nec adeò exquisita quotidiana ab eodem humore constituitur, velut à modò dictis aliis duabus speciebus, præsertim vbi eadem propter salsæ serosæ humiditatis mistionem generetur. minùs etiam frigidus existit quàm dulcis, & etiam acida pituita, & propterea horrore potius, quàm frigefactione, aut rigore incipit quotidiana ex salsa pituita genita; vbi verò vitrea atque acida pituita modicè putrescens, per easdem sentientes corporis partes deferatur, febrem epialam appellatam inducit quæ nec verè quotidiana, nec exquisita à Galeno nuncupatur, sed ait eam progredi in quotidianæ figura. quòd si vehementiùs putrescat, rigor quidem antecedit, febris verò sequitur, superata frigiditate à multitudine caliditatis adeò, vt dum febris inualescit atque consistit, minimè sentiatur rigor, quæ etiam febris cum ex eodem humore vitreo generationem habeat, licet vehementiùs putrefacto, eiusdem erit quoque generis cùm ea quæ propriè vocatur epiala, quam non veram quotidianam appellari, sed in quotidianæ figura progredi diximus. quapropter non inconuenit quòd in his febribus rigor incidat, aut quòd simul febricitent & rigeant, atque eodem tempore in toto corpore vtrunque sentiant affectum, vt in ea febre quæ propriè vocatur epiala, aut quòd rigor quidem antecedat, febris verò sequatur, eodem humore vehementiùs putrescente, neutra tamen earum nec vera, nec exquisita quotidiana dicetur, licet in eius figura progrediatur. sempiternæ itaque veritatis erit Gal. sententia quod in quotidianis veris, ac exquisitis rigor non antecedit, neque statim ab initio, neque in progressu temporis, sed aut ab extremorū frigefactione incipiunt, si exquisitæ simplicitatis febris fuerit, vel ab horrore si non adeò exquisitæ simplicitatis fuerint quotidianæ febres, vtpote quæ ex salsa pituita ortum habeant. quæ verò cùm rigore inuadunt, veræ quotidianæ dicendæ non sunt, licet in eius figura progrediantur vt dictum est, ortæ siquidem ex pituita vitrea vel modicè, vel vehementiùs putrescente, ac per sentientes corporis partes delata. Ex quocunque tamen humore quotidiana intermittens generetur, longa est, & non sine

Obiectionē diluit statim Gal. locis explicatis.

Cap. citato.

Prognostica.

Cap.8.

periculo, vt liquet 1.de arte curatiua ad Glaucon. etenim nunquam eam verè intermittere dixeris,minùs tamẽ diuturna erit,ac minùs periculoſa ea, in qua citius ſudor apparuerit,coctione tamen præcedente.quæ verò ex vitrea pituita ortum ducit,eſt valde diuturna,& difficulter ſolubilis,vt liquet citato libro 2.de diffe.febr.cùm frigidus magis,craſſus ac tenax fuerit humor. ſunt autem febres quarum quædam interdiu tenent , nocte intermittunt , quædam nocte tenent,die intermittunt,quas Hippocrates nocturnas & diurnas appellat 1. de

Com.3 ſuper text.2.& 6.

morbis vulgaribus, & Galenus ad quotidianas reducere videtur , harum nocturna non admodum letalis,longa tamen eſt,diurna longior. ſunt quibus ad tabem vergat , vt idem inquit Hippocrat. cuius cauſam Galenus reddit in cõmen.ſi verò exquiſita non fuerit quotidiana,breuior erit quàm exquiſita:nam quemadmodum exquiſita tertiana,vt diximus,breuis eſt temporis , ſic quoti-

cap.8.

diana,& quartana cùm exquiſitæ fuerint,ſunt diuturniores Galeno teſte 1. de

Curatio, in qua primũ ſpectatur victus ratio.

arte curatiua ad Glau.Quod ad curationem huius febris attinet, vniuerſa victus ratio extenuans ac inciſoria eſſe debet. quapropter aër eligatur ad calidum & ſiccum vergens,modicè tenuis,purus,ac clarus,qui ſi natura talis non

Aër.

fuerit,arte paretur.

Somnus.

ſomnus eſto mediocris.pro motu ſeu exercitio , frictiones

Frictiones.

adhibeantur.præſtat ſingulis diebus aluum adſtrictam glandibus, aut clyſma-

Clyſteres.

tis inanire.animi affectus omnes vitandi ſunt. cibum boni ſucci, nec craſſum æger ſumat : permiſcenda autem cibo ſunt quæ incidere , tenuare & meatus obſtructiones liberare poſſunt,non tamen admodum calida eſſe debent. vino

Potus.

potãdus eſt æger tenuiori & paucifero in morbi principio. At vbi iam tenuior humor diſsipatus eſt,etiam ruffiore,ac ſi licet tota victus ratio in calidiorem migret ex Actuarij ſententia libro 3.ſuæ methodi cap.20.eligantur itaque pro cibo gallinæ, gallinaceíque pulli, capi, perdices, faſiani, aliæque aues non in aquis degentes,paſſerculíque omnes; interim quoq; & lepuſculorum,capreolorum,ſeu cuniculorũ caro exhibeatur:item & vitulina, hœdina , & iuuenum caſtratorum : gallinarum autem , pullorúmque gallinaceorum ac caponum caro interdum contuſa,aut alio modo liquata , quomodo iura quædam Neapoli parantur. exhiberi poterunt. in earum autem iure ſeu decocto quædam extenuandi ac incidendi vim habentia decoqui poſſunt , vt hyſſopum , radix apij,petroſelini,aut fœniculi,& reliqua huiuſmodi.interim confert eas in ptiſanæ ſucco decoquere ; habet etenim & ipſa ptiſana leuem quandam extenuandi atque incidendi vim,licet humidum præbeat alimentum,vt liquet lib. de ptiſana,ſimiliter & cinnamomi modicum cum iam dictis cibis permiſceri poterit:conducunt quoque cappares cum aceto cõditi, interim etiam exiguo melle adiecto , & inter fructus vua paſſa. panis exhibeatur optimè fermentatus,modico ſale adiecto,& poſt primos morbi dies,ſi ſeminis fœniculi aut aniſi quippiam impoſueris,non parum confert:qui etiam panis in gallinarum ſeu caponum iure,modico cinnamomo adiecto madefactus,ſeu maceratus , exhiberi poterit. verùm in triduo primo magnopere abſtinere oportet , vel ſi ex quartana quotidiana facta eſt , per biduum abſtinere oportet , vt inquit Celſus cap.13.& 17.libro tertio , potiſsimùm vbi crapulæ præceſſerint , & admodum frigidus , ac crudus humor quotidianam excitauerit. talis itaque victus ratio omnibus competit quotidianis ex quocunque humore accendantur. verùm animaduertere oportet quòd prout magis vel minùs frigidus fuerit humor,ex quo generationem habent,perinde etiam magis,vel minùs calefacien-

Tempora morbi obſeruanda in victus ratione.

tia ac extenuantia iam dictis cibis permiſcenda ſunt , ita etiam & diuerſa ipſius quotidianæ febris tempora,obſeruare licebit,nam in primis morbi diebus non adeò calida,extenuans,ac incidens victus ratio inſtituenda erit quemadmodum temporis progreſſu,& poſt primos morbi dies ; tunc etenim efficacioribus vtendum erit,ac calidioribus,vt liquet ex Actuario pręcitato loco,&

Ca.10.& 12.

Galenus 1.de arte curat.ad Glauc.licet non indicatione ſumpta à morbi temporibus,ſed à diuerſa cauſæ motione illud definiatur,ita vt nemini in dubium venerit,

venerit,quòd febris quotidiana,vt quæ ſemper ex pituita naſcatur, extenuantium incidentiúmq; vſum requirat, vtpote quæ craſſa & tenax ſit. verùm cùm quædam eorum admodum calida ſint,ac ad incidendum efficaciora, quædam verò modicè calfaciant,atque exſiccent, aut in totum non calfaciant; quemadmodum à principio eis vtendum eſſe præceperunt dicti auctores, quæ non admodum calida,ac efficacia ad extenuandum, incidendúmque ſint, ita quoque putandum eſt non indifferenter in ſingulis quotidianis ex quauis pituita ortis eiſdem medicamentis vtendum eſſe conſuluiſſe, vtpote quòd non ignorauerint aliquam pituitæ ſpeciem valde frigidam, aliquam non adeò, ſed mediocriter aut parum frigidam eſſe. quocirca non parum mirandum eſt de eodem Alexandro,qui adeò aut oſcitanter, aut toruis (vt ſic dixerim) oculis Galeni verba perlegerit, ac eadem impugnauerit, vt qui indiſtinctè (vt ipſe ait) Glauconi philoſopho præceperit,vt in hac febre extenuãtibus vtatur, inquiẽs quòd ſalſa pituita non ſimiliter extenuantia ad curationem deſiderat, vt quæ calida ſit,& ſicca facultate,etiamſi videatur humida.quòd verò calida ſit,probat exemplo dyſenteriæ,quam nihilominùs bilis ſuſcitat, & propterea nequit eadem pituita ſalſa extenuari, quandoq; & diffundi per ea quæ ipſam inflamment, ſiccántque; ſed potius adhuc craſsior ex eis efficitur:illud inſuper probans nitri,& ſalis exemplo,ac ſalſi iuris:hęc quippe caleſcentia craſsiora redduntur,nec minùs & Ariſtotelis auctoritate,quarto meteororum, ac experientia: nam ea quæ à calore coacta fuerint, non à calore, ſed à contrario diſſolui poſſunt. Qua de re vbi ſalſi humores quotidianam excitauerint, non calefacientia, aut quæ admodum ſiccant, aut extenuare poſſunt, adhibere oportet, ſaltem per initia morbi, cùm ſalſus adhuc humor fuerit. verùm tanti viri ſententiam ac verba impugnare haudquaquam auderem,niſi diuiniſs.Galen. aduerſarentur, qui vbique locorum, præſertim ſecundo de differentiis febrium, & libro de cauſis morborum, quemcunque humorem natura frigidum, atque humidum pituitam appellari aſſeruit, quamuis vnus altero frigidior exiſtat, qua ratione & pituita etiam ſalſa, ſiue ob putredinem talis ſit,ſiue propter ſalſæ ſeroſæ humiditatis miſtionem, perpetuò quà pituita eſt, frigida & humida erit natura,alioqui pituita appellanda non eſſet.inquit enim: {quicunq; enim frigidus atque humidus natura humor exiſtat,ad pituitæ appellationem reducitur,ſi Hippocra.omnéſque non modo priſcos,ſed alios etiam Græcos in nominibus imitari velimus.} adeò vt quiuis humor donec frigidam atque humidam ſeruauerit naturam,ex pituitæ genere ſit,vt liquet citatis locis.non igitur imaginatione, ſeu actu duntaxat frigida humidáq; eſt pituita ſalſa, ſed etiam natura propria, ac facultate, aliàs ſub pituitæ nomine non contineretur, minùs tamen frigida eſt,quàm cæteræ pituitæ ſpecies,ex accidenti tamen,caliditate & ſiccitate quadam participabit, aut ob putredinẽ videlicet, aut propter miſtionem ſalſæ ſeroſæ humiditatis, vt dictũ eſt. quapropter cùm craſſæ etiam ſubſtantiæ, atque eſſentiæ ſit,non ob immodicam caliditatem, vt putauit Alexander,ſed ob frigiditatem, extenuabitur vtique calidis, non tamen adeò immodicè vt ipſam inflamment, atque exſiccent. quocirca nec exemplum ſalis, ſeu nitri, nec Ariſtotelis auctoritas, neque etiam ipſa experientia erit ad propoſitum: neque enim cum Galeno negamus nos, quòd ea quæ à calore coacta fuerint,non à calore,ſed à contrario diſſolui poſſunt,at cum eodem aſſerimus, pituitam ſalſam haudquaquam ab immodico calore coactam eſſe, ſed propter frigiditatem craſsiorem habere ſubſtantiam, & ob id non ſecus quàm cæteræ pituitæ ſpecies eam extenuantia deſiderare,quæ tamen modicè calfaciant,atque exſiccent,aut in totum non calfaciant. quòd ſi dyſenteriam efficiat, eámque crudeliſsimam,vt inquit Galenus commento aphoriſ.12.lib.3.tum propter eius putredinem, aut ſalſæ ſeroſæ humiditatis permiſtionem, tum etiam propter lentorem in tranſitu per inteſtina inhærens,ac tardans,ſempérq; aliquid deterẽs,& non propter eius immodicam caliditatem naturalem ac ſiccitatem

Alexandrũ refellit, qui Galen.reprehendit.præcipiẽtem in febre quotidiana extenuantibus ſemper eſſe vtendum.

Text.36.

Cap.6.

Cap.6.

eam efficere videtur: est etenim natura semper, quà pituita est, humor hic frigidus & humidus: quòd verò Galen. nec in hac quotidiana, quæ ex salsa pituita ortum ducit, neque in cæteris aliis per initia morbi, eis quæ efficaciùs extenuant, ac incidunt, valdéque calefaciendi potestatem habeant, vti Glauconi præceperit, clara luce ex eius verbis liquet, cùm dixerit eisdem vtendum esse non statim à principio, sed post primos morbi dies; id quod idem Alexander minimè negare videtur: inquit etenim Galenus, μεῖὰ τὰς πρώτας ἡμέρας, tunc enim (vt ipse inquit) oxymelite vtẽdum, & illis quæ possunt vrinam valde ciere, & vniuersum totius victus caput sit ad incidendum efficacius, quasi velit etiam innuere, quòd in primis morbi diebus, iis quæ concoquendi, leuitérque extenuandi, ac calfaciendi vim habent quotidianam curare oporteat tam cibis, & potibus, quàm cæteris medicamentis. quanti igitur momenti sint rationes Alexandri aduersus Galenum cuiuis facilè admodum ex iam dictis patere poterit. Nos verò rursus ad pensum redeuntes cum eodem Galeno, ac Actuario fatemur, leuiter in principio extenuantibus medicamentis quæ non valde calefaciendi facultatem habeant, aut etiam iis quæ citra calorem extenuare possunt, vtendum esse, nec minùs & humoris coctioni vacandum; ex quocunq; humore pituitoso quotidiana accendatur febris. conueniunt itaque in hunc vsum syrupus acetosus simplex, syrupus è succo borrag. è corticibus citri, mel rosaceum simplex, & cum saccharo confectum, cum aquis borrag. fœniculi, & capillorum veneris: quibus per se, aut inuicem prout videbitur compositis, pluribus vicibus in accessionum inclinatione vti poteris pro redundantis humoris concoctione, ac præparatione. quo etiam tempore clysteribus vtare, qui ex maluarum, mercurialis, foliorum betæ, ac furfuris decocto, interim etiam & florum chamæmeli, adiectis pauco sale communi, & ℥.iij. aut iiij. olei communis, aut chamæmelini, & ℥.ij. mellis rosacei, ℥.ß. aut ʒ.iiij. diacathol. hieræ picræ simplicis, aut confectionis de dactylis parari poterunt. humore autem concocto, ac ad euacuationem parato, purgans exhiberi debet medicamẽtum, quod pituitam subducat. Verùm (vt rectè inquit Alexander) non conuenit vniuersam curationem moliri, sed per vices, & interualla; ita nanque accommodari debet morbis, qui ex crassioribus generantur humoribus, ac sensim extenuare, & leuiter purgare materiæ copiam oportet, donec satis habere videbitur, & primò simplicioribus, hinc demum aliquantò valentioribus vti medicamẽtis: cùm enim materia sit crassa, haud facilè iis cedit, quæ vniuersam, celerémque vacuationem præstant, vt ipse inquit, inter quæ summoperè commẽdauit agaricum, vbi ℈.iij. aut iiij. ex melle exhibueris, interim etiam plus, aut minùs pro ęgrotantis virium ratione, & humoris qui superat quantitate, quippe pituitam educit, nec morbum inueterari sinit, vt ipse fatetur. Tu autem poteris purgans medicamentum hunc in modum parare, Recipe agarici trocis. ℈.iiij. diacath. ʒ.ß. vel ʒ.vij. medullæ cassiæ fistulæ, ℥.j.ß. fiat bolus: vel, Recipe agarici ʒ.j. vel ℈.iiij. polypodij ʒ.j.ß. fiat leue decoctum in aqua borrag. in quo per colum transfuso dissoluas ℥.ij. mellis aêrei, & ʒ.vij. diacath. & fiat potus: interim ʒ.j. rhabarbari, quod etiam pituitam educit, adiicere poteris; interdum verò vice diacath. ʒ.iiij. confectionis de dactylis adiicito, & pro melle aëreo ℥.iij. syrupi è pluribus infus. rosarum, aut tantundem syrupi domini Augustini, vt licebit. & quoniam (vt dictum est) non oportet vniuersè hos purgare, sed per vices, iterum extenuantibus ac incidentibus medicamẽtis materiam præparare licebit, eisdémque efficacioribus vbi prædictis morbus non cesserit, in quem vsum conuenit syrupus de hyssopo, acetosus compositus, de absynthio, syrupus de duabus radicibus, de bizantiis, & oxymel simplex, tum etiam & compositum, quibus pro diuerso humore redundante, diuersimodè quoq; vti oportebit, ac non semel, sed sæpiùs quoque eos exhibere conuenit, quò crassi iam humores, ac lenti extenuentur, & dissecentur, vacuationíque paratiores reddantur. deinceps repetenda purgatio est, & vbi prædicta non suffecerint, iis quæ valentiùs pituitam

Syrupi.

Purgationes.

subdu

subducunt vti expedit; vt, Recipe pil. aggregatiuarum, aut stomachicarum ex descriptione Mesue, & agarici trochis. an. ʒ.j. formentur pillulæ cum oxymelite, à quibus post horam vel alterã, ℥.ij. mellis aërei, aut ℥.iij. syrupi ex pluribus infus. rosarum rubearum, vel persicarum, cum aqua borrag. absorbeat æger. poterunt insuper ex puluere hieræ simplicis Gal. & agarico trochis. catapotia formari, quibus singulis decem diebus æger vti poterit: formentur autem ex drachma vna agarici trochis. & ℈.ij. pulueris hieræ simplicis pill. quinque cum oxymelite, quibus (vt dictum est) vtãtur. in quem etiam vsum trochisci de agarico, & etiam de absynthio magnoperè conducunt. circa statum etiam huius febris de ventriculo habenda est solicitudo, ac de eius ore præsertim, Galeno auctore, citato libro primo de arte curatiua ad Glauc. in quem vsum tali medicamento vtare. Recipe absynthij, ac menthæ vtriusq; an. m.j. cinnamomi, chiæ mastiches, corticum citri, maceris, & ligni aloës, singulorum ʒ.iij. santalorum omnium, & corallorum rubeorũ, cuiuslibet ʒ.ij. rosarum rubearum m.j.ß. contundantur omnia, & fiãt tres saccelli, ad scuti figuram, quorum duo per vices madefacti in vino græco, aut guarneto, & aqua rosacea, seu citoniorum succo, calidi ventriculo adhibeantur, alter verò aridus, ventriculo superimponatur. vel hoc applicetur vnguentum, quod recipit olei nardini, de absynthio, & mastichini an. ℥.ß. chiæ mastiches, caryophyllorum, & ligni aloës an. ʒ.j. olei rosacei ʒ.iiij corallorum rubeorum ʒ.j. ceræ quod satis sit, & vini odorati parum, fiat vnguentum, quo ventriculi regio inungatur. confert insuper si chiæ masticħes ℥.j. aut ℥.j.ß. dissoluatur in oleo nardino, aut de absynthio, & cum pauca cera in modum emplastri in aluta extendatur, & supra ventriculi regionem imponatur. interim quoque ʒ.ij. vel iij. aloës adiicere poteris. Nec parum confert hoc etiam tempore iis quę intus assumpta ventriculum roborant, vti, quemadmodum est aromaticum rosaceum, diarhodon, ac confectio de xyloaloës. Tutius autem eis vtare si ʒ.j. alterius eorum assumas, & ʒ.iiij. aut ℥.ß. seminũ communium frigidorum adiicias, & cum saccharo dissoluto in aqua rosacea pastillos parabis, vnum, vel duos pro qualibet vice tribuens, cum aqua fœniculi, vel borrag. vel absynthij & cichorij inclinante accessione. Ad oris etiam ventriculi imbecillitatem, etiamsi ad eam animi defectus sequatur, magnoperè conducit emplastrum, eiusdem Galeni citato libro primo de arte curat. ad Glauc. quod ex palmulis conficitur, vino, farina hordei, croco, aloë, & mastiche. ea quoq; quæ vrinam validè ciere possunt hoc tempore exhibeantur, veluti apij, asari, & acori decoctum, vel etiam hyssopi, seu spicæ nardi, præsertim in aqua mulsa. quanquam etiam & ex iis quæ diximus, nonnulla eandem vrinam ciere valeant. Quòd verò vomitus insuper hoc in tempore conferat, etiam à cibo, omnes ferè conueniunt. vt verò faciliùs fiat, octo, aut decem vnciæ, seu libra vna aquæ tepidæ, vnà cum syrupi acetosi, aut oxymelitis ℥.ij. vel iij. bibãtur. At quid sentiendum sit de venæ sectione non admodum liquet, cùm neque Galenus nec post eum Aëtius, Paulus, & Alexãder, eam meminerint. Actuarius verò præcitato loco hæc verba scripsit: { quotidianam, quæ à pituita ortum duxit, neque venæ sectione (nisi aliud vrget) nec refrigerantibus medicamentis compescere oportet. } Taceo Arabum principem, cùm eum non sectemur, qui ait: { quoties videris vrinam grossiorem & rubicundiorem, non erit malum si phlobotomaueris. } verùm asserimus nos, quòd quotidiana quatenus quotidiana est ac exquisita, venæ sectionem pro eius curatione nõ desiderat, præsertim vbi à frigidiori humore ortum habeat; & propterea nec Galen. nec citati auctores Græci eam præceperunt: vbi verò aliquid aliud vrgeat (vt inquit Actuarius) potissimùm si corpus cùm pituitæ redundãtia simul sanguine plenum sit, adeò vt pituita cum copioso sanguine redundet, viribus valentibus, ac reliquis omnibus consentientibus, quæ in vniuersali methodo commemorauimus, sanguinem mittere non incõuenit, vniuersalissimo præcepto sæpiùs citato ipsius Galeni vndecimo de methodo medendi. Adhęc si morbi magnitudo adsit cum virium

Topica.

Cap. 12.

Vrinã cientia.

Vomitus.

Venæ sectio, an competat in febre quotidiana.

l. 4. tract. 2. cap. 55.

Cap. 15.

virium robore, mittendus siquidem sanguis est, vt idem inquit libro de curandi ratione per venæ sectionem. quibus scopis præsentibus (vt ipse refert) nulla esse potest crudorum humorum tanta, talisque plenitudo quæ hoc inhibere auxilium possit. venam itaque secare interdum non inconuenit pro quotidianæ curatione, modò vires, ac cætera omnia quæ requiruntur pro venæ sectione, eam non prohibeant, haudquaquam tamen copiosus mittendus est sanguis: leuata enim per eam natura, atque exonerata, eo quo veluti sarcina premitur, haud ægrè quod reliquum est, concoquet, ac vincet. Ea autem febris, quæ priuatim à leni afflictione epiala appellatur, vt inquit Aëtius cap. 87. libri quinti, vel, vt refert Paulus cap. 25. lib. 2. per translationem à sale, dico autem mari, quod à principio tranquillum apparet, cùm turbatur difficillimum euadit, vel ab ἠπίως, quod est molliter, & ἀλεαίνειν, quod significat calfacere, quasi dicas, quoniam blandè, & leuiter calfacit, cùm ex quotidianarum genere existat, in earum figuram progrediens, vt dictum est; similiter quoque curanda erit incisorio tum curationis modo amplius aucto, vt inquit Aëtius, vel (vt ait Paulus) nisi quòd tanto commemorata quotidiana calidioribus, magísque incidentibus præsidiis indiget, quanto etiam pituita frigidior illa existat. si verò contingat continuam fieri quotidianam, non alio etiam modo curanda erit, quàm intermittens, nisi quod propter pituitæ cum sanguine permistionem, vbi reliqua consentiant, audacter venam secabis magis, quàm in intermittentibus. vitanda autem quæ admodum calfaciunt atque exsiccant in hac, magis quàm in intermittentibus, quamuis admodum rarò cùm intermittens, tum etiam continua quotidiana, præsertim exquisita febris, accidat.

Epiala vnde dicta.

Epialæ curatio.

De semitertianarum differentijs, earúmque dignotione, prognostico, & curandi ratione. Caput VII.

Quamuis non paucæ ac variæ sint (vt dictum est) compositarum febrium differentiæ, & eædem post simplices tractari debeant, ex Galeni auctoritate, cùm tamen de ea duntaxat disserere proposuissem, quæ confusa est ex quotidiana & tertiana, nam sub huius exemplo, & reliquæ omnes compositæ febrium differentiæ, præsertim si ex putredine ortum habeant, facilè dignosci, ac curari poterunt, propterea sermonis quadam affinitate ductus, hoc in loco de eadem composita febre disserere institui (licet nondum de simplicium febrium differentiis sermonem absoluerimus) vt completus fiat noster sermo de febribus, quæ ex putredine ortum habent. Appellatur autem hæc febris Græcè ἡμιτριταῖος, Latinè semitertiana, ex duarum siquidem febrium temperatura composita, quoniam ex duobus etiam humoribus constat. miratur tamen Galenus libro primo de morbis vulgaribus. quare adducti, sic potius nomen huic febri posuerunt primi istius auctores, quàm aliter. Pro quibus quatuor in medium affert responsiones, quarum prima est, quòd cùm tertiana febris habeat, vt tertio quoque die inuadat, & ad integritatem veniat, quòd semitertiana alterum habeat de his, alterum non habeat, & propterea ita fuisse ei institutum vocabulum: habet enim vt tertio quoque die inuadat, vt autem ad integritatem veniat. non item, inquit, secundò quòd potuerunt hoc nomen imposuisse, quòd & accessione careat cum rigore incipiente. Ad hæc & tertiò quòd non cum excretione finiatur. Iam etiam & quartò quòd diem secundum non habeat integrum. Attamen cui potissimùm tribuat febri semitertianæ nomen Hippocr. non planè tenemus, vt ibidem à Galeno scriptum est; neque ex proprio instituto semitertianam appellauit, sed dixit eodem loco: {in febre quam semitertianam vocant, & non pronuntiauit simpliciter in febre semitertiana.} quasi videatur, vt censet Galenus, vt improprium vocabulum, illud reprobare: siquidem illis quæ integram non sunt absolutionem consequuta, dimidij attribuimus

Commen. 3. text. com. 5.
Cur semitertianæ nomẽ sit positum.

Semitertiana impropriè dicta videtur.

mus vocabulum, qua ratione dicimus semimortuũ, semiuocalem, semideum, semilatinum,& semiassum,& id genus reliqua. at semitertiana tantùm abest vt dimidia sit, vel multitudine symptomatum, vel viribus, vel horum tota conditione, vt longè etiam sit tertiana deterior, vt potius huius illa, quàm hæc illius esse videatur dimidia, vt liquet ex eodem Galeno citato loco. quicquid tamen sit, de huius febris conuenienti nomine, quoniam (vt dictum est) ex quotidiana & tertiana tota eius natura confusa est, dimidiam partem vtranque ex dictis febribus retinens: etenim dimidiam eius partem habet tertianam, alteram verò partem dimidiam, quotidianam. ob id non omnino sine ratione inditum est huic febri nomen semitertianæ. Pro cuius febris faciliori notitia animaduertendum est, quòd pituitosa cum biliosa febre quatuor modis commisceri potest: nam, aut quotidiana continua permiscetur cum tertiana cõtinua, aut intermittens cum intermittẽte, aut continua tertiana cum quotidiana intermittente, vel intermittens tertiana cum quotidiana cõtinua. ex his autem diuersis harum febrium mistionibus non omnibus, sed vna duntaxat, semitertiana febris, verè, & propriè generationem habet, Galeno teste, secundo de differentiis febrium, vtpote ex quotidiana continua, & tertiana intermittente. Id verò comprobat Hippocratis auctoritate, qui eodem primo de morbis vulgaribus, hæc verba de semitertianis conscripsit: (Infestabant illos plerosque hæc incommoda, febres horrificæ, continuæ, acutę, non intermittentes, modus erat semitertianus, vno die leuiores, altero grauius, iterum inuadẽtes, in summa, in dies acutiores euadebant.) cùm itaque horrificæ sint febres semitertianæ, non poterunt ex duabus continuis originem ducere, quarum altera ex bile, altera ex pituita generetur: etenim hæc commistio febrem horridã, ac quæ multas habeat reduplicationes non facit, cùm febris omnis continua sui quidem ratione, cùm exquisita fuerit, neque horrorem habeat, neque rigorem, neque etiam quæ ex eisdem componitur horrida fiet. Appellauit autem Hippocrates horrificas has febres, non quòd initio accessionis horrores incidant, sed quoniam per totam prope accessionem horroris symptoma produceretur, & si id bifariam contingat, modo cùm reduplicet incrementum, modo cùm nihil nisi ipsum inæquale faciat incrementum, vt liquet citato libro secundo de differentiis febrium, & primo de morbis vulgaribus: neque etiam generari poterit semitertiana ex duabus febribus intermittentibus, quoniam neque erit continua. Necesse est igitur si horrifica simul atque continua futura sit semitertiana, ex duabus ipsam febribus generari, quarum altera sit intermittens, altera verò continua cùm neque vtraque continua, neque vtraque intermittens huiuscemodi queat febrem generare. Verùm vbi mistio fuerit ex quotidiana intermittente, & biliosa continua, licet & ipsa potest continuam simul, atque horridam febrem efficere, quoniam continuitatem quidem ex bile obtinebit, horrorem verò ex pituita, reduplicationes autem ex pugna mutua: non tamẽ verè ac propriè febrem hanc semitertianam appellabimus, impropriè autem & abusiuè, siquis eam ita appellauerit, non reclamabimus, cùm neq; illud negare videatur Galenus secundo de differentiis febrium, licet febrem hanc semitertianam appellare ausus non fuerit: contrario tamẽ modo se habet quàm ea, quæ verè semitertiana dicitur, ea etenim continuitatem quidem habet ex quotidiana, horrorem verò ex tertiana. & propterea quæ ex tertiana intermittente, & quotidiana cõtinua composita est febris, semitertianam appellamus, vt ipse inquit: nam verè semitertiana ex quotidiana continua, & tertiana intermittente tota eius natura confusa est, quæ quidem aut flauam bilem habet exuperantem, atque ob id in ea sunt tertianæ febris symptomata maiora. aut hic quidem humor paucior, pituita verò abundantior est, atque idcirco quotidianæ continuæ affectus firmiores. aut neuter horum alterum vincit, sed ambo æquipotentes existunt, quo tempore exquisita semitertiana est, & dicitur, nam æqualis earum febrium mistio solá exquisitum hemitritæum constituit, eodem

Quatuor modis feb. ex pituita cum febre ex bile misceri potest.

Cap. 7. & 8.
Vera febris semitertiana ex quotidiana, continua, & tertiana intermittente.
Commen. 1. tex. com. 23. & comm. 2. tex. com. 25.

Locis supra citatis.

Semitertiana impropriè ex quotidiana intermittente, & tertiana continua.
Loco citato.

Semitertiana exquisita.

eodem Galeno teste citato loco. quamuis Archigenes hanc haud intellexit, neque in scriptis suis ostendit, sed omnino prætermisit, & solas duas semitertianarum differentias cognouerit, alteram in qua præualet tertiana videlicet, alteram verò in qua quotidiana. parum etiã rectè semitertianæ naturam fuit assequutus, cùm in numero febrium intermittentium ipsam posuerit. quo circa licet triplex fuerit semitertianarum differẽtia, exquisita tamen quæ talem repræsentat formam, qualem de ea Hippocrates manifestauit præcitato libro primo de morbis vulgaribus, quòd videlicet sit horrida, continua & acuta, ex æquali dictarum duarum febrium temperatura composita est, atque etiam ex duobus humoribus constat. quæ verò exquisita non est aut bilem, aut pituitam habet præpotentem, & propterea cùm æquales magnitudine fuerint, & febris ex bile intermittens, & ex pituita continua, accessionis initium fit cum horrore, qui medium inter rigorem & frigefactionem obtinet locũ, cùm ab vtroque extremo æqua distet proportione, quorum alterum tertianam febrem, alterum quotidianam comitatur. neque etiam cum horrore duntaxat inuadit hæc febris, sed horrida ab Hippocr. dicitur; quoniam (vt dictum est) magnam accessionis partem horrores assumunt, altera dierum scilicet in qua & tertiana, & quotidiana simul inuadunt: nam altera dies solam habet quotidianam. etenim cùm ab inuasione inualescit, tertianæ quidem ratione citò calescit, ac festinat ad summum, at propter quotidianam ex pituita tardatur, atq; in ascensu retinetur nonnunquam, ac interrumpitur, éstque inter varios affectus veluti pugna quædam, cùm æger nonnunquam inualescente febre tertiana, atque ad cutem humores impellente, vehementiùs calefiat, contrà verò remorante atque ad interiora reuocante ipsius motum febre quæ ex pituita ortum habet, vt quæ tardi ac difficilis motus, frigidáque ac lenta existat materia. in hoc autem certamine cùm humor frigidus superauerit, summissiones, horrores, atq; extremarum partium, & cutis refrigerationes sequuntur; adeò vt videatur altera rursus accessio renouari, cùm verò calidior vicerit, tunc statim totũ corpus calefit, ac iam videtur febris penè in summo consistere, mox paulò post ad pituitam redeunte victoria, ægroti denuò contrahuntur, refrigerantur, & horrent, neque hoc terminum vllum habet, donec febris ad summum perueniat, *quod quidem citiùs accidit, quàm pro more pituitæ, tardiùs tamen quàm in bi*le fieri consueuit. Nam huius quidem celeritatem cohibet pituita, ac rursus pituitæ tarditatem, atque hebetudinem excitat bilis. accessio igitur semitertianæ ex vtriusque humoris ac febris commistione atque confusione, nam de hac mistione loquimur, quando humores fuerint æquipotentes, & propterea exquisita semitertiana fiat, talis vtique erit qualem descripsimus. Cæterùm non exquisita semitertiana, aut biliosum humorem, habet præualentem, aut pituitosum. cùm verò tertiana præualuerit, horridior fit febris, atque in annotatione sibi aliquid rigoris associat, cõfestim verò & feruidior est huiuscemodi febris, & incendij plus habet, magísque festinat ad summum, & aliquid bilis per vomitum, aut per aluum, aut per sudorem excernitur. at cùm altera ex pituita febris potentior existit, tunc frigus vehementiùs extremas occupat partes horrorésque pauci fiunt, & pulsuum fit afflictatio maior, ac diuturnior, tardiúsq; accessio inualescit, ac longum post tempus consistit: non tamen aut statim, aut magnum affert incendium, neque in ea per vomitum, aut per aluum, aut per sudorem bilis excernitur. Duplex autem est semitertianarum generationis modus, vel scilicet duabus in vnum tempus conuenientibus accessionibus, quia altera præuenit, altera verò differtur, quemadmodum de adolescente testatur Galenus eodem secundo de differentiis febrium, aut statim ab initio ambabus accessionibus inuicem confusis. quæ tamen fit in vnum tempus conuenientibus vtraque accessione, altera scilicet præueniente, altera verò retardante, vnam tantummodò habet hemitritææ naturæ accessionem. altera autem omnes à principio ægritudinis vsque ad finem, quæ maximè atque præcipuè ab omni

Accessiones semitertianæ exquisitæ, quales sint.

Accessiones quales sint semitertianæ, in qua bilis dominatur.

Accessiones semitertianæ pituita dominante.

Modus generationis semitert. duplex.

Cap. 7.

omnibus febris semitertiana appellatur, vt liquet eodem secundo de differentiis febrium. talis itaque est tam exquisitarum, quàm non exquisitarum semitertianarum natura, ex Galeni, Pauli, ac Aëtij sententia, quamuis earum naturam parum rectè fuerit assequutus Archigenes, vt dictũ est, & minùs etiam Agathinus, qui semitertianam in eodem genere cum tertiana manifestè locauit, ac sola accessionis vehementia ab eadem differre fatetur; eodem Galeno auctore, citato libro secundo de different. febr. At Hippocrates nullam ex iis quæ ad integritatem euadunt febribus, semitertianam vocare visus est, vt liquet ex eodem Hippocrate primo de morbis vulgaribus, & Galenus tum eodem loco, tum etiam secundo de differentiis febrium, quamuis idem Galenus libello de typis, huic sententiæ pugnare videatur, quo loco loquens de semitertiana, habet hæc verba: {Porrò non semper continua est, sed etiam intermittens reperitur.} nisi esset quòd eodem loco dicebat Galenus, quòd semitertiana tres habet in magnitudine differẽtias, alia enim exigua est, alia media, alia magna. exigua siquidem est, quæ horarum 24. interuallo vertitur, media quæ 36. magna verò quæ 48. quæ & continuæ febri propinqua est. ex quibus verbis videtur Galenus non ex propria sententia, sed Agathini potius de semitertiana verba facere: hic enim (vt iamdudum diximus) eandem semitertianam in tertianarum genere collocauit, eas appellans semitertianas febres, quæcunq; tertianæ existentes, vehementiores habent accessiones, ac magnoperè productas. Nam licet quandam quotidianam & quartanam febrem appellauerit extensam Agathinus, postmodum in tertiana non seruauit eandem vim proportionis, cùm si longius accessio protendatur, non tertianam, sed semitertianam appellat, vt liquet apud eundem Galenum citato loco secundo de differentiis febrium. Id etiam confirmari poterit ex eiusdem Galeni verbis primo de morbis vulgaribus, cùm dicebat: {Atqui sanè qui aiunt, si horas quatuor & viginti quis febre vacet, mediam eum semitertianam habere, in numero habent talem febrem intermittentium: sic etiam qui mediam, & paruam à magna distare horarum numero ferunt, studentes vtranque ad integritatem deducere, ab Hippocr. sensu discedunt, dum in febribus intermittentibus ponunt semitertianam, quia nihil hæc periculi habebit, quamuis ab illo letalis dicatur.} damnat itaque Galenus eos qui horarum numero aiunt semitertianas distare, studentes eas quæ mediæ & paruæ sunt, saltem ad integritatem reducere, quicunque hi fuerint. posset & aliter huic controuersiæ satisfieri, quòd videlicet lib. de typis, omnem mistionem quotidianæ cùm tertiana largiori vocabulo semitertianam appellauerit, qua ratione dixerit eam non semper continuam esse, sed reperiri intermittentem semitertianam, quando scilicet intermittẽs quotidiana, cùm intermittente tertiana fuerit permista, quod quidem confirmare videtur ipsemet Galenus citato libro primo de morbis vulgar. in expositione illius textus: {inter febres quædam continuæ sunt &c.} inquit enim eo loco, quòd intermittẽtes dicemus febres, siue integritatem, siue remissionem quam vocant, assequantur: & demum post pauca subdit: {At ex semitertianis quædam vtraq; incedunt via, quædam altera tantum earum quæ ad integritatem non veniũt.} videtur siquidem hoc in loco quasdam admittere semitertianas, quæ vtraque incedunt via, videlicet ad integritatem, siue remissionem peruenientes, & istæ sunt communiter, & non propriè dictæ semitertianæ, quę quandoque possunt intermittere, hoc est integritatem assequi, & quasdam quæ ad integritatem non veniunt, & sunt propriè dictæ, & præsertim exquisitæ. vel dicas quòd quando libro de typis, asseruit quòd aliqua semitertiana intermittẽs reperitur, pro intermittente non intellexit quæ veram integritatem, sed quæ remissionem magis assequitur, cùm bifariam intermittere intelligat citato loco de morbis vulgarib. ita quòd eam intellexerit semitertianam intermittere, quæ licet verè non intermittat, tamen magis accedit ad veram integritatem, vt ea quæ exigua seu media ab eo nuncupatur. Altera verò quę magna dicitur,

Semitertiana ex continuis est semper.

Locis citatis. Cap. 4.

Conciliatio locorũ Gale. in quib. sibi cõtradicere videtur.

Commen. 3. text. com. 5.

Cõmen. 3. super text. 2.

non adeò remisſionem aſſequitur, & propterea continua magis dicenda erit: nullam etenim ex iis quæ verè ad integritatem euadunt, ſemitertianam, neq; Hippocr. neque Galenum vocare compertum eſt. De qua ſemitertiana ſic ſcriptum reliquit idem Hippocr. citato libro primo de morbis vulgarib. {in febre quam ſemitertianã vocant cùm morbi eueniunt acuti, tum præter cætera hæc eſt letalis, ac tabidi, & qui longis aliis morbis detinentur, ac præcipuè ægrotant.} ex quibus verbis infert Galenus in commen. quòd fortaſsis, etiamſi horrore careat, vocabimus eam ſemitertianam, ſi die ſecundo iterum inuadat, quamuis impropriè. Nam propriam & exquiſitam ſemitertianam priùs eodem libro non modo horrore non carere, ſed horrificam eſſe aſſeruerat Hippocr. vt iampridem explicauimus. & libro de typis, clariùs hanc confirmauit ſententiam, cùm dixit: {traditum eſt ab Hippocrate non modò acutis eam morbis annumerandam eſſe, ſed etiam diuturnis.} veram enim propriam, & præſertim exquiſitam ait Hippocr. citato libro de morbis vulgarib. eſſe acutam, non veram autem ac impropriè dictam ſemitertianam tabidis, & aliis qui longis morbis detinentur contingere, ac diuturnis annumerari. Quòd verò ſemitertiana periculum minatur, vt quę non ſolùm ſtomachum, & neruoſam eius partem attingat, & ſummatim media, ſed etiam lethargicas animi delationes, attonitáſque vigilias inuehat, interim & ad ſyncopem vſque corpus deferat, linguam valde ſiccet, animæ defectum efficiat, vehementer ea quæ in alto ſunt commouens, ſcriptum reliquit Galenus eodem lib. de typis, & deinde ſubdit: {in vniuerſum typus hic & ferus eſt, & periculoſiſsimus.} ac poſt pauca inquit, quòd frequentiùs corripit naturam virilem, ætatem florenti proximam, tempore potius autumnali, quando etiam valde periculoſa accidit. non exquiſita ſemitertiana, ſi abundantiorem habeat pituitam, magis curationi renititur, vt liquet ex Paulo, quàm exquiſita. Quòd ad curationẽ eius attinet, cùm ex vtriſque humoribus relatis confletur, etiam miſtam eſſe conuenit curationem, Aëtio auctore, cap. 82. lib. 5. quare ex his quę de tertiana & quotidiana relata ſunt, curationem componere oportet. & vbi exquiſita fuerit ſemitertiana, ex æquo vtriſque proſpiciendum, tum tertianę, tum quotidianę. vbi verò exquiſita non ſit, ſi flaua bilis ſuperior ſit, præſidiis maximè vtendum eſt, quæ in cura tertianę explicauimus, quotidiana non penitus neglecta, ſin pituita largior fuerit iis maximè vtare medicamentis, quæ pro cura quotidianæ approbauimus, ſimiliter bile non neglecta, in totum ei quod vrget incumbentes, ſed ita ne alterum prorſus negligamus, vt inquit Paulus cap. 33. lib. 2. &, vt ſummatim dicam, cùm complicati ſint affectus, quorum vnus magis vrget quàm reliquus, id ſeruandum eſt, quod in vniuerſali methodo docuimus: ſimiliter vbi ęqualiter vrgeãt. Non igitur conuenit hîc particulatim iterum omnia recenſere, quibus febris hæc curari debeat, cùm prõptè quiuis ex eiſdem capitibus de tertiana & quotidiana colligere poterit, ac pro humorũ diuerſitate rectè vti. Nam ſiquis ſimplicium febrium curationem exactè ſciuerit, abſque vllo labore, & compoſitas curare non ignorabit. & proinde etiam quæ de bilioſa & pituitoſa febre ſimul commiſtis conſcripſimus, licebit ad atræ bilis humorẽ transferendo, eius cum vtraque illarum complexionem, ſeu implexum, ac confuſionem pariter coniectare. voco autem complexionem, vt ſuperiùs iterum annotauimus, quãdo horis differentibus inuaſerint, confuſionem verò quando eodem tempore inceperint commiſtæ febres, ſic etiam & tres ſimul febres per ſe quiſpiam complecti & confundere poterit, ac eaſdem haud ęgrè dignoſcere: nam harũ omnium primum fons atque elementum eſt ſingularium atque ſimplicium febrium formam ac figuram exquiſitè cognoſcere, vt Galenus inquit ſecundo de differentiis febrium, & nos in præcedentibus explicauimus qualiter ipſæ dignoſcendę ſint. quibus cognitis, & earum quoque curatio facilè patebit, & ob id particularem omnium compoſitarum febrium curationem, haudquaquam ſcribere arbitratus ſum, ſed ipſius ſemitertianæ duntaxat, tanquam ſub exemplo quodam

Cap. citato.

Semitertianæ periculoſæ.

Curatio.

Semitertiana per complexum, & per confuſionem.

Cap. 10.

dam reliquarum omnium, curationis vniuersalem modũ instituimus. sub qua via & ratione, ad particularem tum eiusdem semitertianæ, tum etiam & cæterarum compositarum febrium curationẽ facilè quiuis accedere poterit; quemadmodum in secunda etiam huius operis parte docuimus.

De febrium hecticarum prognostico, ac curatione. *Caput VIII.*

CVM duplici via quæ febres hecticæ appellantur ortũ habeant, nam aut statim ab initio inuadunt, aut reliquis succedunt febribus, sitque earum differentia duplex, quandoquidem aut hecticæ febres duntaxat, aut nedũ hecticæ, sed etiam tabidæ existunt, quemadmodũ in vniuersali methodo fusiùs explicauimus, quæcunque statim ab initio inuadunt, nondum autem tabidæ sunt, non admodum difficile est eas curare. At quæ ex ipsis ad tabem peruenerunt, vbi iam exquisitæ consistunt, & iamdudum inceperunt, non modò eas curare difficile est, sed impossibile: etenim omnium hecticarum febrium dispositio, difficilis est, vbi iam principij tempus præterierit, Galeno auctore, libro primo de differentiis febrium. quæ verò quodammodo ad vtranq; partem declinat, ac medium obtinet locum inter eam tabidam febrem, quæ penitus curam non admittit, atq; illam quæ citra tabem, ac facillimè in principio curari potest, quoniam eius & ampla latitudo est, & multæ sunt in eo quod magis & minùs diuersitates, pro eadem ratione magis vel minùs difficulter curationi resistit. Nam quæ æqualiter distat ab vtraque, & ea scilicet quæ exquisitè tabida existit, atque illa in qua nihil est adhuc tale, medio quodammodo se habet ad curationem, dubio ad partes ambas inclinans momento; quæ autem tabidæ proximior, est etiam periculo vicinior. At quæ alteri primæ magis adhæret, non paruã salutis spem afferre potest, eodem Galeno teste citato loco. Quòd verò ad earum curationem attinet, nos primò qualiter curandæ sint quæ citra tabem existunt, deinceps, quæ simul etiam cum tabe, docebimus. Illarum etenim vera & propria curatio est, quemadmodum & diariarum, vtpote simplicem habentes primam curationis indicationẽ, quoniam & ipsæ simplices affectus sunt. Quapropter non ab re Galenus decimo de metho. meden. dicebat, quòd caput totius curationis harum febrium in iis remediis quæ refrigerent & humectent, statuere oportet. quæ autem simul tabidæ existunt, quæcunque fuerit substantia solidarum partium, exsiccata propria humiditate, humectantis nutrimẽti ope, replere etiam oportet. Quapropter non adeò simplicem habent curationis indicationem, licet vbi propria solidarum partium substantia, membranosa videlicet, & fibrosa fuerit exusta, seu exsiccata, ea vt corrigatur fieri omnino non potest, veluti nec senium, vt liquet septimo, & decimo de meth. meden. & libro de Marasmo. erit itaque pro cura hecticæ febris citra marasmum, aër eligendus qui non admodum calidus, aut admodum frigidus sit, verùm si temperatus est, qualem se exhibet, vtique tali nobis est vtendum, nihil amplius de eo sollicitis. vbi verò admodum calidus fuerit, pro calido reducendus est arte contrarius, subterraneis inuẽtis domibus, quæ & frigidiores sint, & maximè perflatæ, & ad septentrionem versæ, tum auris quibusdam quæ ipsis sint suaues opera nostra paratis, alias ex euripis in quo se deiiciant multi aquarum fontes, alias aqua frigida, de vasis in vasa transfusa, quod quidem statim etiam somniferum est. præterea domi assiduè aqua quę prorsus frigida sit aspersa, ac rosis plurimis humi fusis, aut vitium capreolis, aut ruborum summitatibus, seu etiam arundinum, aut denique reliquarum quæ refrigerent stirpium aliquibus, turba quoque hominum ingredi prohibita; nam id quoque domum calefacit. Atque ita calidissimum aërem refrigerare tẽtandũ est, qui non nisi æstate calida & sicca accidit: quandoquidem in hyeme calidissimus esse non potest, sicut nec frigidissimus in æstate. siquis verò aër modicè frigidus sit, hoc esse contentos oportet, nihil aut

Prognosticum.

Cap. 8. & 9

Cap. 9.

Curatio hecticæ citra tabem.

Cap. 6.

Cap. 5. & 6.
Cap. vlt.
Cap. 5.
Aër.

machinantes, aut de ipsius temperie alterantes. qui verò frigidissimus est, vtique quatenus respirando attrahitur admittendus est, vt qui calorem qui est in corde admodum refrigeret, non tamen quatenus extrinsecus ægrum contingit, quippe id densat cogitque cutim, ac putredinosorum humorum fluxum transpirare prohibet: maius tamen fore ex frigida inspiratione commodum scire licebit, quàm ex cute densanda incommodum, pręsertim cùm operimentis hanc calfacere liceat. Porrò vtendum maximè eiusmodi aëre est, in his hecticis, quibus primum quod afficitur est ipsum cor. A corde verò vbi pulmones primùm afficiantur, plus cæteris omnibus refrigerantem aërem requirũt. Vbi verò ex reliquis partibus primò afflictis ipsa febris hectica generetur, temperato, aut modicè frigido aëre, contentos esse oportet. somnus item sit moderatus, vel paulo longior, &, vt inquit Actuarius, cap. 21. lib. 3. somnus conciliandus est à cibo; ac quærenda animi oblectamenta, & relaxationes, ac quodcunque tandem cum refrigeratione humectare putatur. quies iniungenda erit, & pro exercitio lenibus frictionibus vtendum est, & vbi aluus plus æquo adstricta fuerit, lenes clysteres adhibere oportet, qui ex hordei, foliorum maluarum, ac violarum decocto, exiguo sale, & ℥.iij. olei violacei, & ℥.ij. sacchari, vel sacchari violacei, vnáq; medullæ casiæ fist. aut casiæ tractæ adiectis, parari poterunt. Interim eadem gallinarum iuri, aut ex capitibus arietum parato decocto, adiicies. Vitent omnes animi affectus immodicos, pręsertim iram, timorem, & tristitiam. Nutrimentum autem humidum esse ac frigidum, quod hecticis febribus sit conducturum, nemo nescit, inquit Galenus decimo de metho. medendi. Huiusmodi est ptisanæ cremor cùm frigidus sumitur, & exiguus in aqua frigida panis. Cæterùm nullius horum pura frigiditas esse debebit, sicuti potionis, quippe hæc maturè tum incalescit, tum per corpus digeritur, illa cum plusculum temporis in ventriculo morentur, ipsum fortasis refrigerãt, si fuerint immodicè frigida, eodem Galeno auctore citato loco. Alexander cap. 4. lib. 12. iis qui primariò in hecticam febrem inciderint, præter ptisanæ cremorem, & panem in aquam tinctum, lactucas commendat, & post cibum, aquam frigidam quantum æger velit, potui tribuit. etenim in hac febre cauere febris insultus, & metuere non oportet: neque enim remissionem, aut accessionem in hac febre, quemadmodũ in febribus ex putredine ortis inuenire licet, vt ipse inquit: ea siquidem tribuenda fatetur, quando febris hectica per se, ac primariò fuerit, ægríq; vires non imbecillæ, & non alia febris ex putredine creata ei sit admixta. Possunt quoque & his saxatiles pisces exhiberi, ac etiam scorpij, & mulli, eodem Actuario auctore citato loco, necnon & borrago, endiuia, & cichorium, & panis item in pullorum seu gallinarũ iure maceratus. Insuper & aues paruæ quæ in montibus degunt. Pro potu aqua hordei præbeatur, aut aqua in qua coriandrorum præparata semina fuerint decocta: quibusdam etiam & aquosum vinum modicè dilutum conuenit, iis pręsertim qui aquam bibere non ferunt, ac vires quodammodo imbecillas habent, eodem Actuario, ac Alexandro testibus. Vbi verò febris iam traxerit, dandum quoque erit asininum lac, sed diligenter obseruare oportet ne in vẽtriculo cogatur: id verò interim ipse nos æger docebit, vtpote qui suæ ipsius naturæ peritus, interim id à nobis inueniendum est paulatim ad eius vsum accedentibus, ac mel exiguum illi admiscentibus, seu saccharum, licet quoad fieri potest in hecticis febribus à melle, atque idcirco etiam à mulsa abstinendum sit; quippe protinus vertitur in bilem, & sicciores, acriorísque caloris febres reddit, & proinde à principio non plus asinini lactis, quàm cyathus dãdus est, inducta in ipsum cubiculum asina, quo nullum tempus interponatur, sed æger id protinus bibat. & vbi non corrumpatur (quod quidem dignoscere ex pulsu præcipit Galenus citato libro 10. de metho. meden.) dimidium cyathi lactis adaugeas, deinde rursus aliud dimidium adiicias, sícque sensim vsque ad mediocrem modum addas. id verò quouis tempore exhiberi poterit, illud tantùm obseruans quòd per quatuor, aut saltem

Somnus. *Quies, & motus.* *Inanitio per clysteres.* *Affectus animi.* *Cibus.* *Cap. 11.* *Potus.* *Lac asininũ quomodo hecticis propinandum.* *Cap. præcit.*

ſaltem tres horas ante cibum offeratur, manè potiſsimùm; quo etiam tempore non inutiliter & alia quoque medicamenta refrigerantia ac humectantia præbebis, etſi (vt diximus) ea quacunque hora præbere poteris; modò vacuus à cibo ventriculus fuerit; neque enim in hac febre acceſsionum ſeruantur tempora, cùm eiſdem careant. huius generis ſunt zulapium roſaceum, ac violaceum, ſyrupus violaceus, de nymphæa, de ſucco endiuiæ, de ſucco cichorij, de ſucco borrag. & de ſucco ſeu infuſ. roſarum cum aquis endiuiæ, cichorij, ſeu borrag. aut paſtillis vtare, qui hunc in modum parentur, Recipe diarhodon abba. aut triaſantalati, ſeu diatragacāthæ, aut electarij regum ſine ſpeciebus ʒ.j. quatuor ſeminum com. frig. ℥.ß. ſacchari diſſ. in aqua roſacea quantum ſatis ſit, fiant in morſulis; quorum vnum qualibet vice præbeas cum ℥.iij. aquæ endiuiæ, aut cichorij. his verò neque indiſcriminatim vtare: nam cùm eorum quędam magis, quędam minùs refrigerandi facultatem habeant, quanto hecticarum febrium affectus fuerit calidior, tanto vtique frigidiora requirit auxilia, & ſimul maiorem ſolicitudinem habere debemus, ne valentibus auxiliis vtentes quicquam lædamus, vt decimo de meth. medendi, ſcriptum eſt. Purgantia autem medicamenta eis qui febre hectica laborant, propinanda non ſunt, niſi aliqua ex eis quę ex putredine ortum habent, fuerit ei copulata. verùm vbi admodum aluus adſtricta fuerit, nec leniri lenientibus iam dictis clyſteribus valeat, aut æger eis vti recuſauerit ℥.ij. ſacchari violacei, aut iij. ſyrupi è pluribus infuſ. violarum, aut ℥.ij. mellis aërei, vel ℥.j. aut ℥.j.ß. medullæ caſsiæ fiſtulæ cum prædictis aquis præbere non incōuenit, cùm & aluus ex eis ſoluatur, nec febri quicquam obſunt; nam corpus neque calefaciunt, neque exſiccant. Sed quoniam communis febrium omnium hecticarum ſanatio eſt, per ea quæ extrinſecus applicata refrigerant & humectant, licet ea, non indifferenter etiam admoueri debeant ſingulis partibus, ſed illi maximè, quæ primò affecta eſt, vt liquet eodem decimo de metho. meden. ſequitur propterea vt de iis medicamentis agamus. porrò horum ea deligenda ſunt, vt inquit Galenus citato loco, quæ citra vehementem adſtrictionem refrigerant: etenim talia præterquàm quòd non humectant, etiam dimittere frigiditatem ſuam non valent; propterea quòd cutim cogunt, & coarctant. quapropter optima ſunt quæ non modo citra adſtrictionem refrigerant, ſed etiam corporis ſubſtantia ſunt tenui. abſolutiſsimè verò quæ tenuium partium ſit, ſubſtantiam exactè frigidam inueniſſe fortaſſe non eſt, cùm neque acetum quod omnium quæ nouimus poteſtate refrigerantium, tenuiſsimarum eſt partium, exactè frigidum ſit, ſed admiſtam ſibi aliquam caliditatē habet, attamen deligi materias oportet, quæ ad eiuſmodi medicamentorum compoſitionem maximè ſint idoneæ, quæ etiam pro ratione partis primariò affectæ admouendæ ſunt. quęcunque tamen ea ſit, ſemper cordi proſpiciendum erit; quandoquidem in omnibus neceſſe eſt vt ipſum ſimilem intemperiem recipiat, citra quam nec maraſmus, nec hectica, nec reliquarum vlla febrium conſiſtere poteſt, vt liquet ab eodem Galeno citato loco. quapropter tali epithemate cordi ſuccurrendum eſt, quod recipit aquę roſaceę, & nymphęæ an. ℥.viij. aquæ borrag. & oxalidis, cuiuſlibet lib.ß. ſantalorum omnium, corall. rubeorum an. ʒ.ij. corticum citri ʒ.iij. oſsis de corde cerui numero j. croci gra. iij. vini albi aquoſi ℥.iij. olei roſacei omphacini ℥.ij.ß. interim vbi cor primò affectum ſit, & febris hectica nō exigua, ℥.ij. ſucci polygoni, cichorij, vel endiuiæ adiicere poteris, miſceantur, & fiant epithemata, quæ ſæpiùs repetenda ſunt. Iecur inſuper hoc epithemate refrigerare & humectare licebit, quod recipit ſucci ſolani, & cichorij, ſingulorum lib.ß. aquæ roſarum rubearum, violarum, nymphææ, & endiuiæ, cuiuſlibet ℥.iiij. ſantalorum omnium, & corallorum rubeorum an. ʒ.ij. aceti ℥.ij. miſceantur, & cum duplicato linteo lineo in eis madefacto, iocinotis regioni imponantur, ſæpiúſque renouentur, præſertim vbi ipſum primò fuerit affectum. Pro renibus hoc vnguento vtitor, Recipe ſucci polygoni, vel lactucę, portulacæ, ſeu ſemperuiui, vel vmbilici veneris ℥.j.ß. olei

Syrupi.

Cap. 11.
Purgatio.

Admouēda extrinſecus.

Cap 9.
Loco præcitato.

Cap. 8.

de nymphæa, de papauere, & de cucurbita, an.℥.ß. olei amygdalarum dulcium,
rosacei, & violacei, singulorum ℥.j. medullæ cruris vituli ʒ.iij. lēti cremoris tra-
gacanthæ extractæ cum aqua rosſ.ʒ.iiij. ceræ quod satis sit, & aceti parum, fiat
vnguentum. in quem vsum magnoperè conducit Galeni ceratum, quod ex
cera quàm optima & elota, vtpote alba, & rosaceo omphacino, ac etiam aqua
Cap.9. conficitur, pauco aceto addito, vt liquet ex eodem decimo de meth. medendi.
Id verò medicamentum (vt ipse inquit) assiduè mutari debet, ac eousque su-
per ægrum corpus manere, donec manifestè incaleat. Idem quoque Galenus
refrigerandæ particulæ, quæcunque ea sit, imponenda nonnulla medicamen-
ta, citato loco conscripsit, quemadmodum est oxalidis, aut oxylapathi succus,
cum exigua polenta mista: quinetiam portulacæ, semperuiui, & vuæ immatu-
ræ succus, similiter si polentæ misceantur. Adhæc lentis palustris, & viridis tri-
buli, polygoni, & lactucæ, ac intybi succus, etiam cum tenui polenta, quamuis
etiam sine polenta liceat integris dictis herbis tusis vti, vt ipse refert, & si di-
ctorum singulis rosacei quippiã aliquando miscere volueris, nihil vtilius phar-
macum habebis, eodem auctore, modò simplex, & perfrigidum sit, & quod fa-
ctum ex oleo sit salis experti. Tu verò omphacino rosaceo cum eisdem vtare,
exiguúmque aceti albi adiicito, atque illi maximè particulæ, quæ primò affe-
cta est, imponito, vt in ea veluti ignis fomitem extinguas. At pectori non nimis
refrigerantia medicamenta admoueri debent, nisi multus feruor, aut inflam-
matio in eo spectetur. verùm ne sic quidem linamenta diutius inhærere sine-
mus, eo quòd plerosq; ab immodica ipsorum refrigeratione haud mediocrem
non solùm respirationis, sed etiam vocis noxam expertos nouimus, vt Alexan
der inquit præcitato loco. id quod etiam ante eum, innuere ferè videtur Gale-
nus de his quæ strenue refrigerant, pręcordiis impositis eodem decimo de me-
Cap. præcit. thodo medendi. Porrò aquę dulcis balneum, eis qui hectica febre laborant, ne-
mo est qui non commendet, præsertim Galenus citato loco, vt quod tum pri-
ma ratione, tum etiam ex accidente eis proficiat, vtraq; siquidem ratione re-
frigerans & humectans: est autem & ipsum quouis tempore huic febri idoneũ.
atqui licet totum curationis momentum in his febribus in refrigerando hume
ctandóq; consistat, & propterea illico qui hectica laborant, refrigerandi sunt
antequam progressi in marasmum perueniant, quoniam omnibus refrigeran-
tibus auxiliis propter corporum horum gracilitatem quodammodo noxa im-
minet, vbi pręsertim eis quispiam non ritè vtatur. ob id non statim in frigidam
aquam balneandi sunt, sed prius in eiusdem aquæ dulcis balneo temperatè ca-
lido, moderatissimè primo calfaciendi ac balneandi sunt, ac in eo moderatè
etiam commorari debent: deinde priusquàm de eorum propria substantia ali-
quid exhauriatur, seu sudor aliquis excitetur ab eo demittendi sunt, atque in
frigidum balneum dimittendi: nam qui hectica febre laborantes ad balneum
Cap.10. accedunt, nisi in frigidam sint dimissi, nihil iuuantur, vt liquet eodem 10. de
method. medendi. quoniam in hecticis febribus id quod remedium affert, ca-
lidæ solium non est, sed frigidæ. ex hac nanque & innoxiè refrigerantur quæ
fuerant excalfacta, solidarumq; partium ariditas corrigitur, & vires firman-
tur, sit autem ea frigiditate aqua in qua balneantur, vt nullam euidẽtem qua-
litatem nec prorsus frigidarum, nec tepidarum aquarum præferat, sed qualem
ea quæ fontana vocatur, quæ & frigoris quod ferit, & teporis qui resoluit, est
in medio, præsertim si marasmo etiam tententur, eodem Gal. teste citato lo-
co. quicunque igitur hectica febre laborant modo his alia nulla febris, vel ex
solo putrescente humore, vel cum phlegmone sit adiuncta, eos omnes auda-
cter ita lauabis, sed prorsus citra omnem laborem ne vires resoluas; protinus
verò vbi à balneo fuerit egressus æger, alter paratam habens sindonem ipsi
iniiciat, ac deinde aliam, & in lectulo collocetur, mollibusq́ue deinde linteis
blandissimè detergatur, ita vt qui detergebunt violentius eum non contre-
ctent. id verò diligentiùs seruandum est, vbi nedũ febre hectica sed tabe etiam
labo

laborabit.post lauationem oleo vnguendus est,ne videlicet plus iusto digeratur,sed obstruantur exigua cutis spiramenta,idem protinus & siccitati remedium fuerit,& aduersus incommodum quod ab aëre ambiente contingit, veluti munimentum,vt patet 7.de metho.med.erit autem oleum violaceum,aut rosaceum omphacinum,seu de nymphæa,aut amygdalarum dulcium,quo sępe vtor,solo,aut violaceo admisto. Posthæc aut lac exhibebis, præsertim vbi eo delectetur, aut ptisanam diligenter coctam, seu eius cremorem, quem in gallinarum seu pullorum contusorum iure paratum assumendum præbeo; nã tunc potiùs in vniuersum corpus distribuitur atq; attrahitur, quæ ferè omnia breuibus quibusdã verbis Actuarius præcitato loco sub his verbis cõscripsit. {Balnea porrò iis sunt idonea quæ corporis squallorem humectent, verùm tepida esse debet,nec vllam resipere qualitatem,nec tempus in iis trahere conuenit,sed vbi modicè fuerint immorati,egredi,ne quod ex natiuo humore superest, euanescat, & exhalet, egresso sorbitio quæpiam refrigerans dabitur.} & post pauca subdit: {quòd si folium exeuntem, melino, aut rosaceo, aut omphacino saltem oleo inunxeris, & meatus præcludes, & ne maior fiat difflatio,prohibebis,ac antea ex irrigatione inductam humiditatem intro compesces: atque hoc quoque pacto opem homini tulisse videberis:} conferunt etiam semper, potissimùm eo tempore quo ægri balneantur, media quæcunque odorata refrigerant, quorum copiam capite de cura febris ardentis studiosi petant; inter simplicia sunt rosæ, violarum, & nymphææ flores, seu etiam myrtillorum.

Cap. 6.

Hecticarum febrium cum tabe curatio. Caput IX.

SI verò febres non hecticæ duntaxat sint, sed quæ Græcè μαρασμώδεις dicuntur,hoc est tabidæ & siccitati coniunctæ, quatenus hecticæ sunt,non aliam desiderant curationem quàm modo dictam,quæ in refrigerando & humectando consistit,quatenus verò siccitatem, seu tabem coniunctam habent, deperditæ substantiæ humidæ etiam indicant instaurationem,seu refectionem, hanc autem inserere particulis sine nutrimento non est; quare præter eam quam instituimus victus rationem,alimenta quoque eligere oportet,quæ reficere corpus valeant,nam quæcunque partium solidarum substantia fuerit exsiccata, eadem genere victus ratio cõpetit,quamuis vna alterâ difficiliùs instauretur, & quædam nullo modo refici possit.primùm enim eiusmodi febris propriam partiũ humiditatem ex qua nutriuntur,depascit;hinc verò ad carnosum genus transit, quod circa tum fibrosas, tum membranosas partes solidorum corporum hæret,ita deinde ipsas solidas populatur,quando exactè tabida febris dicitur; Gal.teste citato lib. 10.de meth.med.Donec autem propriam partium humiditatem depascit,non admodum difficile est eam curare,nam hãc humiditatem,etiam si omnino sit assumpta regigni licet: cùm verò ad carnosum genus pertransit,licet curare difficilius sit,vtique eam sanãdi adhuc spes est. At cùm verè solidas populatur,fibrosas inquam,& membranosas,fieri haudquaquam potest vt talis siccitas persanetur.verùm ne desperata horũ salus relinquatur, hac etiã victus ratione vti debent,saltẽ vt quoad fieri liceat,eorũ vita proteletur.Vt verò paucis alimenti summã cõplectar,sit coctu facile,& nutriens,miniméque glutinosum atque excrementosum,quãuis,maximè nutriente cibo haudquaquã sit vtendũ,nã si nutrimentũ ipsum seipsum coqueret,ac in partes digereret,præterea assimilaret alendis partibus, & quibus alimento plurimo est opus adhæresceret,proculdubio maximè nutriente cibo esset opus.Verùm quoniam non aliud est quod nutrimentum desiderat, aliud quod ipsum conficit, sed quod nutriendum est, ipsum sibi & nutrimentum attrahit & mutat,& concoquit,& adiungit,& assimilat,ad duo nimirum nobis in opportuno cibo

Quarũ partium siccitas instaurari possit, & quarum minimè.
Cap. 11.

Victus ratio.

eligendo,ſpectandum eſſe dictat.vnum ipſius cibi naturam,alterum vires ſuas proprias inſitáſque.itaque ex his illud patet,nec planè quod maximè nutriat optimum eſſe iis corporibus quæ refici magis egent, vtpote quibus concoquẽdi facilitas non eſt;nec etiam quod facillimum cõcoctu eſt,cùm ſcilicet ipſum nequeat maximè eſſe nutriens ex Galeni decreto,7.de meth.med.medius itaque victus ceu optimus eſt præferendus qui modicè refrigeret. pleno nanque victu opus non eſt quòd is concoqui nequit,ſed cibus boni ſucci ac coctu facilis dandus,vt inquit Actuarius citato loco.Quo circa panis purus qui curioſè ſit in furno coctus exhibeatur,qui tum fermenti,tum etiam ſalis quippiam habuerit,carnes gallinarum,caponum, pullorum gallinaceorum, & præſertim eorum teſtes qui lacte ſint alti,idonei ſunt.ſimiliter faſianorum,perdicum,ſtarnarum,omniúmque auium montanatum,& mollis carnis.vitanda tamen ſunt quæ paluſtria,& quæ etiam carnem duram habent. inſuper & hœdinæ carnes, vitulinę,capreolorum,leporum,ac cuniculorum iuuenum,necnon & arietum caſtratorum conducunt,quæ omnes elixatæ potius,quàm aſſatæ præbeantur; cum quibus etiam decorticatum hordeum,lactuca,cucurbita,endiuia,cichorium,ſeu etiam bugloſſum decoqui poterit.oua item recentia, & ſorbilia, caſeúmque molliſsimum, ac recentem ipſis dare, alienum non eſt. Et quoniam qui ita ſe habent, plurimo nutrimento indigent, nequeunt autem, vel quod mediocre eſt concoquere,paulatim hos,& ſæpius cibare melius fuerit; & hac de cauſa Galenus inquit:{ipſe ter eos cibare ſum ſolitus.} Verùm quando iam manifeſtè meliores facti appareant,etiam bis nutriuiſſe ſit ſatis.Pro potu vino vtendum eſt, quod quidem aquoſum natura ſit, & leuiter adſtringat, vtpote albo & tenui,ídque modicè diluatur;hoc enim ab aquæ imbecillitate recedit, & vini noxam nondum habet.vitanda eſt frigidæ potio, præſertim multa, & quæ prorſus ſit gelida cum corpora extenuata,exiguíque ſanguinis ſint.Quocirca eiſdem minùs tuta eſt frigidæ potio,vt quæ celeriter ad ſolidas animalis partes peruenit,nulli quod eius vim frangat occurrens,vt liquet 9. de metho. medendi. Poſſunt etiam & ea animalia quorum carnibus hac febre laborantes veſcuntur, per aliquod tempus priùs decocto hordeo & decorticato, ſeu eius farina, inſuper & lactucæ, endiuiæ, portulacæ, ſeu cichorij foliis nutriri, vèl cochlearum,ſeu teſtudinum carnes priùs decoctas, farináque hordei permiſtas, eiſdem pro cibo præbeas, & quibuſdam eorum lac quoque tribuendum erit. Conſueuerunt etiam Neapoli ex his carnibus contuſis quibuſdam etiam ex iam dictis refrigerantibus alteratis, cibos prædictis parare, vtpote quæ citiùs ac promptiùs concoquantur:interim verò & iura quædam ex contuſis ac liquatis eiſdem carnibus.ſimiliter etiam cum ptiſana,aut dictorum refrigerantium aliquo alterata,ac exigua aqua roſacea parantur,quibus etiam quandoque nemoralium teſtudinum carnes adiiciunt.inſuper & ſtillatitium quendam liquorem extrahunt,ex pullorum,gallinarum, caponum, ſeu faſianorum carnibus,ſimiliter contuſis:adiiciúntque & teſtudinis nemoralis carnes bugloſsi,oxalidis,& lactucæ,ſeu endiuiæ folia minutatim conciſa:necnon & poma dulcia quædam, ex quibus omnibus qui poſtea ſtillat humor iam dictis ægrotantibus præbetur.Quidam verò noſtræ tempeſtatis Medici neſcio qua ratione, ſeu auctoritate freti ſtillatitium cochlearum liquorem eiſdem ægrotantibus præbent,putantes eos cùm refrigeratione quadam valenter reficere.verùm cùm hoc,& à ratione alienum ſit, & Galeno pugnet,omnino ab eo abſtinendum eſſe conſulo.Nam licet aceruatim reficere poſsint, maximéque nutriant cochleæ ſi conficiantur, in corporibus tamen quæ refici magis egent,talia nutrimenta quæ concoctu difficilia ſunt, non competunt, vtpote quibus concoquendi facilitas non adſit,vt liquet ex Gale.7.de metho. meden. Adhæc ſi nutrire debeant cochleæ,non crudæ,nec ſemèl,aut bis elixæ,ſed ter, & veluti in aqua tabefactæ exhiberi debent,vt tertio de aliment.faculta. ſcriptum eſt. Præter id etiam quòd craſſum ac lentum generant ſuccum, ex quo prompt

Cap.6. — *Potus.* — *Cap.5.* — *Cochlearũ ſtillatitium liquorem nõ probat in hecticis.* — *Cap.6.* — *Cap.3.*

promptè obstructio,& putredo fit, ac præter naturam calor augetur, potissimùm hectica febre laborantibus, in quibus nedum concoctio, verùm etiam distributio imbecilla est. At si dixerint non totam cochlearum substantiam, sed earum tenuiorem succum ignis artificio extractum conducere, dicimus nos, & hunc quoque difficilem concoctu esse, quòd ex earum substantia trahatur, quæ talis est naturæ tum vel maximè quòd ab eis crudis, quæ esculenta non sunt, extrahatur, quamobrem promptiùs aluum soluere, quàm eos nutrire poterit. possunt item hunc in modum pastilli formari non parum conferentes, vt Recipe, carnium gallinarum, pullorum vel caponum, elixatarum ℥.ij. carnium testudinis, similiter elixatæ ℥.j. electarij regum sine speciebus drach. ij. margaritarum drach. j. quatuor seminum communium frigidorum ℥.ß. sacchari dissoluti in aqua rosa. quantum satis sit. fiant in morsulis, quorum ℥.j.ß. vel ℥.ij. pro qualibet vice exhibeantur cum ℥.iij. aquæ endiuiæ, vel buglossi, aut tantundē prædicti stillatitij liquoris. lac etiam iis mirificè prodest, præsertim muliebre; & vbi ex ipsa mulieris papilla ipsum hauserint; id verò optimum quidem, vt pote cognatum, inter alia existit. sed quoniam plerique id sibi adhiberi recusant, asininum ipsis dare conuenit: id enim reliquis omnibus ad propositum affectum est vtile: quippe cùm tenuissimum sit, & minimè coagulatur & quoquo versus ocyssimè in corpus digeritur, aut si hoc etiam recusauerint, aut ægrè assumpserint, caprillum iis dandum est, quod medium ferè existit, & magis potest nutrire, vt liquet ex Tralliano, miscendúmque ei erit exiguum mellis, aut sacchari, vt paulò ante dictum est. quòd verò balneum quoque mirum in modum eis proficiat, atque conueniat, decretum reliquit Galenus citato libro decimo de metho. medendi: quo etiam loco, modum præcipit quo tales sint balneandi, etiamsi exactè tabidi fuerint, ac non parum imbecilles, eo itaque in loco studiosi hæc petant: quamuis nonnulla præcedenti capite explicauimus. etenim maiori cùm diligentia hi balneandi sunt, quàm cæteri qui hectica duntaxat febre laborant. Nec etiam parua cura habenda est aliorum refrigerantium medicamentorum, quibus etiam & in hac febre vti licebit, tam si intus, quàm si extra adhibeantur. vitanda nanque perpetuò magis erunt quæ immodicè refrigerant in his febribus, quā in hecticis quæ nondū tabidæ sunt.

Pastilli.

Lac hecticis vtile.

Balneum.

Cap. 10.

FINIS TERTIAE PARTIS, SIVE EXERCITATIONIS.

DE PESTILENTI FEBRE.

Quid per communes, quidve per dispersos, & dissimiles morbos subintelligendum sit, ac ex quibus proficiscantur. *Caput I.*

QVAMVIS febris communissimus sit morbus, eius tamen duo sunt genera Hippocrate auctore *libro de flatibus, quorum alterum commune omnibus, pestis appellatur*, alterum propter malam diætam priuatim iis contingit qui ea vtuntur, de quo, vt cuique patere po*terit, abundè disseruimus. Vt igitur completus fiat no*ster sermo de febribus, reliquum est de altero genere pertractare, quod quidem omnibus commune, *ac pe*stem citato libro Hippoc. appellauit. De quo febrium genere, licet à recentioribus nonnullis multa fuerint exarata, ac passim scripta reperiantur, non propterea visum est nostram de eo, quam veram *Galenique putamus esse sententiam, non explicare*, breuibus tamen quoad fieri poterit. Vt verò promptiùs tyrones eam assequi valeant, animaduersione dignum est morbos in Hippoc. & *Gal.* doctrina, quosdam esse vniuersales seu communes, quosdam verò particulares, dispersos seu dissimiles. Appellant autē morbos dissimiles eos, qui sparsim, priuatímque prehendunt, ægros discrepanter fatigantes, neque secundum communem modum constantes, σποράδες Græcè dicti, vt patet 1. de ratione victus. etenim diuersis eodem tempore morbis homines afficiuntur, seorsúmque vnumquenque prehendunt. horum causa est suus cuique victus, vt liquet 2. de natura humana, cùm dixit Hippocr. { At vbi diuersis eodem tempore morbis homines afficiuntur, suus cuique victus sine controuersia causa est. } vniuersales autem seu communes appellant morbos, vbi omnes, aut multi vno morbo homines corripiantur eadem tempestate, qui morbis dispersis è regione opponūtur, Græci παγκοίνους, interim πανδήμους, & κοινοὺς appellant, quorum causa referenda est ad quoddam communissimū, quo maximè vtimur vniuersi. tunc enim victus cuiusque nostrum nequaquam in causa esse, manifestum est; cùm morbus omnes iuxta attingit, tam iuuenes, quàm senes, tam fœminas, quàm viros, perinde vinum, ac aquam bibentes, tam qui offam, quàm qui panem commanducant; tam qui multum, quàm qui parum laborant. ergo non fuerit victus ratio in causa, cum homines quoque victu vtentes in eundem incidunt morbum, vt ibidem testatur Hippocrates, & proinde non immeritò asserebat eodem loco, quòd morbi fiunt partim à viuendi ratione, partim à spiritu, cuius attractione viuimus; dispersos morbos tribuens viuendi rationi, pro suo cuique victu, viuendi rationem nuncupans, non ipsa sola esculenta & poculenta, sed vniuersam vitæ sortem complectens; neque enim cibi solum, & potiones, verùmetiam balneæ, exercitationes, otium, vigiliæ, mœror, ira, frigus, æstúsque pariunt morbos; vt Galenus inquit, in commenta. vniuersales autem seu communes morbos cuidam causæ, quæ quidem communissima ab eo appellatur, referens, spiritui videlicet, seu

Morbi spo rades qui, et quæ eorum causa.

Tex. com. 9.

Text. com. 3.

Morbi, cōmunes, & eorū causa.

Tex. 2.

cet,seu aëri,cuius attractione viuimus. Sed mox inquies Hippocratem sibi ipsi pugnare,quoniam citato libro de flatibus postquàm duo posuit febrium genera,vt dictum est,subdit hæc verba:{vtriusque autem generis auctor, & causa aër existit.} cur itaque eodem loco vnum dixerit febrium genus priuatim contingere ob malam diætam?& secundo de natura humana illud confirmauit nedum in febre,sed in aliis morbis qui dissimiles,dispersíque sunt,eos asserens oriri ex diuersa viuendi ratione, quæ cuique propria existit? Atqui nos hunc in modum Hippocr.dicta conciliabimus, asserentes verum esse omnem morborum causam esse aërem;verùm quorundam propriè, vtpote eorum qui communes omnibus sunt,quorundam verò impropriè, quemadmodum ipsemet Hippocra.seipsum declarat.nam cùm multorum ciborum *ingestione necesse est,& multum spiritum ingredi*: omnia enim quæ eduntur, & bibuntur, spiritus in corpus inferunt aliquando plures, *aliquando etiam pauciores* (*vt ipse inquit*) & propterea istorum etiam morborum dissimilium qui ex victu oriuntur,cibo inquam & potu quodammodo spiritus auctor existit, qui simul corpus ingreditur cum eodem cibo & potu.Id verò *signo quodam* confirmauit cùm ait:{id autem inde manifestum est quòd plurimis eructuationes post cibos & potus euenire solent,*discurrente nimirum* aëre incluso, vbi perruperit bullas quibus fuerit inclusus.}deinceps declarat modum quo affectus præter naturam ex eo simul cùm cibis & potionibus ingesto generantur, vbi exire nequeant.erit itaque aër *seu spiritus* non propriè seu primaria ratione horum morborúm causa,sed ex accidenti quodammodo,& *impropriè quatenus simul cum cibis & potibus* qui morborum causa præcipuè sunt, corpus ingreditur,aliorum verò qui multis seu omnibus communes sunt,propriè & primaria ratione auctor,& causa existit.vel dicas vnum esse morborum genus quod ex inspirato aëre proficiscitur,ídque commune eodem Hippocrate teste 2.de natura humana.Alterum verò *semper priuatim accidit* ex mala victus ratione.quod quamuis dixerit ex spiritu seu aëre quoque oriri,modo quo priùs explicauimus,non tamen asseruit ex inspirato aëre,sed potius, vt dictum est, cũ cibis seu potionibus ingesto.non igitur sibi pugnat Hippocrates, nam verè & propriè hoc morborum seu febrium genus ob malam diætam priuatim contingere fassus est, licet quodammodo aër cùm eisdem ingestus possit aliquo pacto dici esse etiam eorum causa. at communium, seu vniuersalium morborum solus præcipuus & propriè auctor & causa aër existit, non cùm cibis & potibus ingestus,sed per respirationem attractus,vt liquet citato libro 2.de natura humana. Atqui adhuc cum Galeno obiicies huic Hippoc.sententiæ.videtur siquidem non rectè,vt Galenus inquit,citato loco, communium morborũ ortum in solum aërem conferre Hippocr. nam cùm in fame quidam frumentum semiputre coacti essent manducare, in communem, communi de causa, morbum inciderunt,aliquando etiam cùm vsus infecta aqua esset totus exercitus,similiter afflictos omnes milites fuisse: ídque confirmabat Thucydidis auctoritate 2.historiarum volumine:quo loco scripsit quòd qui Aěno grassante fame leguminibus vescerentur,cruribus debilitabantur,qui verò eruum essent, hos genuum dolor corripiebat.Huic obiectioni ipsemet Galenus satisfacere videtur in prœmio libri de morbis vulg.cùm dicebat:{Porrò qui à cibo proficiscũtur & potu(loquens de vniuersalibus,ac communibus morbis) tum infrequentes, tum cognitu sunt faciles.} cùm itaque infrequentes sint qui ab hisce causis oriuntur vniuersales morbi, síntque cognitu faciles, propterea eos Hippocrat.prætermisisse videtur, de sola ea causa verba faciens, quæ nedum communis, sed communissima est, communissimam causam appellans aërem, à quo sæpius ac frequentiùs vniuersales morbi proficiscuntur. Sed dices nonne idem Galenus in eodem prœmio libri de morbis vulgari. inquit, quòd cùm tres sint causæ à quibus morbi auspicantur,vna quidẽ in iis quæ offeruntur,altera verò in operibus quæ obimus,& tertia in his quæ extrinsecus occur

Obiectio, quæ soluitur cõciliatione duorum locorum Hip. qui repugnare videntur.

Alia obiectio, quam diluit declaratione sententiæ Gale. Text. cont. 3.

Alia item obiectio ex Gale. quam similiter diluit.

occurrunt nobis,per vnamquanque communes morbi fieri consueuerunt.igitur eius verba quæ mox citauimus Hippocrat. à calumnia non liberant; nisi esset quòd statim post citata eius verba,subdit: {ac præsertim quidem per affectum aëris ambientis: non enim frequenter accidit, vt per ingestos cibos morbus communis ciuitatem,vel nationem,vel exercitum peruadat,sicut neque per communes tum occupationes, tum labores. At continens nos aër si immoderatiùs calefiat, frigescat, humescat, vel siccescat, corporum symmetriam, quæ sanitas est, confundit, interturbat, ac corrumpit:aliis verò causis neque omnes simul obuiamus,neque integrum diem subiicimur. sed aër solus extrinsecus omnes ambit,& inspiratur.Non enim fieri potest,quin corporum animalium temperaturæ cùm eius permutatione afficiantur, ac permutentur.} Hæc ille.quibus ex verbis id quoque elicitur,quòd quamuis ex illis etiam duabus ab eodem Galeno explicatis causis,veluti cæteri priuatim, & dispersi, ita quoque communes morbi fieri consueuere,frequentius tamen, ac præsertim ab aëre nos ab ambiente communes morbi contingunt: ab aliis verò per quàm rarissimè ob eas quas ipse tradit causas.& ob id iterum ad eandem Hippocrat. sententiam conuersi, simul cum eo asserimus, communes morbos qui communissimam causam habent,& frequentiùs contingunt,à spiritu seu aëre cuius attractione viuimus,quoque maximè vtimur vniuersi, originem ducere,reliquos verò à viuendi ratione,rarò autem contingere, quòd per ingestos communes cibos & potus, communésque occupationes, seu labores iidem communes morbi fiant.

Quot modis Aer nos ambiens qui communium morborum auctor est,in calido,frigido, humido,& sicco alteretur. Caput II.

CVM verò aër nos ambiens non vno dũtaxat modo immutetur, qua etiam ratione diuersorum communium morborum auctor & causa esse potest,propterea à quibus causis ipsum immutari contingat,differere putaui;illis nanque habitis ac intellectis,facilè poterimus in quo communium morborum genere pestis contineatur,inuenire.Alteratur autem aër bifariam Galeno auctore,libro artis medic.2.de natura humana,1.de sanitate tuenda, ac 12. metho. meden. vno modo secundum manifestas eius qualitates, quando videlicet eidem accidũt mutationes in frigido, calido, humido & sicco,aut horum cõiugatione.secundo modo in tota eius substantia mutationes adueniunt, seu in totius proprietate essentia,quæ ex vtraque simul iuncta,forma inquam,& materia consistit, vt liquet libro de constitutione artis medicæ. vtputa quando ex puro impurus,coinquinatus,seu infectus, ob quampiam causam redditur, vt paulò pòst docebimus; priùs tamen causas ob quas eidem aëri mutationes accedunt, in calido,frigido,humido,vel sicco recensebimus,quas mutationes omnes, cœli statum vocare consueuit Galenus, hoc est ipsam ambientis nos aëris temperiem,vt liquet 9.de metho.meden.quæ temperies eidem prouenire potest,tum propter regionem ipsam, tum anni tempus, tum ob præsentem cœli statum, hoc est particularem eius præsentem temperiem, quemadmodum liquet ab eodem Galeno citato libro 9.de metho.meden.necnon & 11.eiusdem. Alteratur siquidem à diuersa regione aër, pro vt in concauo, aut sublimi sita fuerit, ad orientem,vel occidentem,aquilonem,vel Austrum exposita; pro eius item regionis natura diuersa, vtputa si sulphurea,aluminosa,paludosa,petrosa, vel argillosa regio fuerit;iuxta mare,flumen,aut montes, aut alia simili ratione, diuersa fuerit regionis, loci, siue ciuitatis natura; ex cuius aëris alteratione communes quidam oriuntur morbi,quos Hippocra.interim ἐπιχώρια νοσήματα, interim verò ἔνδημα ἢ ἐνδήμια hoc est collectaneos,vernaculos,patrios,seu regionales,& publicos morbos appellare consueuit, vt liquet ab eodem lib.de aëre,

Aër duob. modis mutatur.
Cap. 85.super text. 4.
Cap.11.
Cap.5.
cap.11.
In qualitatib.manifestis.
Cap.5.
Propter regionem.
Cap.præcita,
Cap.1.
Morbi regionales,species vna cõmunium.

aëre,region.&c.& à Galeno 1.de morbis vulg.& 1.de ratione victus in morbis acutis.Qui morbi quouis tempore procedente,seu æstate, seu hyeme, & quoquo anno,in eadem regione communes multis superuenire consueuerunt.etenim perpetuò tenent locum quempiam,incolásque ac si cognati essent nullo non tempore comitātur.& hoc vnum genus est communium morborum modo quo diximus ab Hippoc.& Gale. locis citatis nuncupatum,de quibus morbis,in eodem libro de aëre,aqua,& locis egit Hippoc. Alteratur item,& secundo nos ambiens aër, ex diuersis anni temporibus; distant autem mutuo anni tempora humiditate,calore,frigore,& siccitate,& propterea magnæ differentiæ temperamenti,quas rectè generales appellaueris, annum diuidunt in quatuor tempora,genere inter se,aut specie differentia, vtcunque tibi appellare visum sit. Nominantur autem Hyems,Ver,Aestas,& Autumnus. Horum temporum hyems humiditate aliis frigoréque præstat. Aestas item calore ac siccitate. Ver plane in medio est vtriusq;: nam in vtraque oppositione neutrum alteri illic præstat,neque sicco humidum,neque calido frigidum. Verùm quasi ambarum est æquilibrium oppositionum, æquabilitásque horarum omnium totius propè diei & noctis, atque nulla in illis fit magna immutatio, aut exuperantia;cuiusmodi conspicias in Autumno:hîc enim de matutino frigus viget, circa meridiem magnus æstus, qui rursus ad crepusculum vespertinum transit in algorem. dominatur tamen in eo siccum humido, & frigidum calido. Atque hoc est temporum anni temperamentum, quorum ferè mutatio fit paulatim,vt à nemine toto tempore sentiatur, vt liquet 1. de morbis vulgarib. Quòd si lib.1.de natura humana.Hippo.Ver dixerit calidum esse & humidum, quemadmodum etiam nonnulli alij philosophi fatentur; poterit & illud quoque veritatem habere;etenim sic dicunt in temporibus anni,Ver esse calidum & humidū,vt in genere corporeorum animalia,hęc cum plantis conferentes. Ver autem cum Autumno optimum inter tempora anni, & quasi solum prorsus naturali præditum statu, cum illo quod præter naturam affectum est, rectiùs tamen erit asserere ipsum temperamentum esse;vt eodem libro de natura humana à Galeno scriptum est,ob eam quam modo ex eius sentētia primo de morbis vulg.tradidimus causam,& vt fusiùs nonnullis rationibus 1.de temperamentis demonstrauit. horum autem quatuor temporum ordo hic est. ab ortu Pleiadum,seu dixeris Vergiliarum, vsque ad Arcturi ortum Aestas dicitur.ab Arcturi ortu vsque ad occasum Pleiadum,Autumnus perdurat. deinde occasus Pleiadum,principium facit hyemis,& quod hyemem sequitur Aequinoctium,veris principium habet.totúmque tempus eius ad ortum vsque Vergiliarum,seu Pleiadum protenditur;atque hæc sunt quatuor anni tempora, vt liquet 1.de morbis vulgaribus, & comment. aphoris.14. libri 3. qui verò in septem partes annum diuidunt, quemadmodum inuenies libro de septimanis, qui Hippocr.nomen præfert, ij hyemem in tres partes dissecant,cuius sub solstitium tempus,medium constituunt,de extremis duobus primam sementem, postremam φυ[τ]αλίαν,quod est inserendi tempus: nam hoc pacto illi ista appellant. Aestatem autem in duas dissecant partes, quarum vna est à Pleiadum ortu, & dicitur eius prima pars, post quam Canis ortus oporan, idest fructum generationem inchoat, quam & ipsam pro secunda parte æstatis ponunt; & vsque ad Arcturi exortum protēdunt. Veris autem tempus, quoniam ne duos quidem habet solidos menses,factum est vt iure indiuisum permāserit, quemadmodum etiam & Autumnus,quod licet sit verè maius, quia in menses duos extenditur,magnitudine tamen longè ab æstatis & hyemis tempore vincitur: est enim inter Vergiliarum & Arcturi ortum tempus, mensium quatuor; plurium etiam quàm quatuor inter Pleiadum occasum, & Aequinoctium vernum interest.atque est & hæc etiam anni vtilis partitio, vbi duas differentias generales hyemis scilicet, & æstatis in maius & minus seces, in duas quidem æstatem,in tres hyemem. Verùm nos primam anni temporum diuisionem in

Cap.1.& 2. in proœmio 1.super tex. 9.

Propter anni tempora.

Quæ sint anni temporū temperaturæ.

Super tex.1. Comment.1. super tex.33. Ver quomodo calidum & humidū intelligatur. Loco citato. cap.4.

Com.1.super text.1. Hyems partes tres.

Aestatis duæ.

quatuor generales differentias admittimus potiùs, vt quæ magis nostro proposito arrideat: nam quamuis bifariam tempus quod intercedit inter vergiliarum exortum, & Arcturum diuidas, nihilominus omni nimia caliditas & siccitas est communis, vt etiam hyemi immodicus algor & humiditas, licet eam in tres partes diducas. cùm itaque tali prædita sint temperatura, quatuor anni tempora, vt dictum est, fieri etiam non potest quin animantium corporum temperaturæ ab eisdem non afficiantur ac permutentur, & humorum exuperantiæ in iisdem corporibus non dissideant: & propterea dictum est ab Hip. lib. 1. de nat. hum. singulis annis tẽporibus, singulos vigere humores: siquidẽ hyeme pituita viget, sanguis vere, Aestate bilis, Autũno bilis atra. vnde fit vt frigida & humida appelletur pituita iuxta ac hyems, & calidus humidúsq; sanguis vt ver, calida & sicca vt æstas bilis flaua, atra verò, vt autũnus, frigida & sicca. Cũ verò hæc eodẽ loco cõfirmasset Hipp. voluit etiã causam adducere sub hyemis exẽplo, inquiens propterea hyeme maiorẽ esse pituitæ copiã, quòd frequentiores sint pluuiæ, & noctes lõgiores, quod perinde est, ac si dicas (vt ait Gal. in com.) quòd humidum sit, frigidúmque hoc anni tempus, humidum esse pluuiarum frequentia probatur, frigidum, noctiũ prolixitate. siquidem caloris quo præditus est aër nos ambiẽs æstate, auctor sol est: qui tum antecedit propè supra verticem nostrum, & diem longiorem efficit. Idem itẽ frigus hyeme inducit, quòd obliquus & humilis, paucóque tempore supra terram feratur. vult deniq; Hip. cùm circunfusi aëris statu, vnà animalium corpora affici, siccari in siccis eius temperamentis, humectari in humidis, incalescere in calidis, & in frigidis algescere: & proinde libro de aëre regio. & aquis. {Quicunque artem medicam integrè assequi velit, (scriptum reliquit) primùm quidem temporum anni rationem habere debet, quantum potentia quodlibet eorum valeat: non enim simile quicquam in illis existit, verùm differunt inuicem propter varias quæ in eis fiunt mutationes.} Quare si humida hyems, & frigida est, meritò in ea frigida & humida præualet pituita. Quæ ratio, & aliis etiam anni temporibus constat; æstate flaua bile dominante, quando sicca & calida virtute est. Vere sanguine, humido, & calido humore, etenim & ver esse ait calidum & humidum. Autumno atra bile, vt quæ iuxta, ac hoc anni tempus, frigida sit & sicca, si autem velis ver esse potiùs temperatum recensere, Galeni opinionem sectatus, eadem etiam ratione non calidum & humidum, sed temperatum esse sanguinem dices: est etenim humorum temperatiss. quemadmodum temperatum anni ver. & propterea in bene temperata constitutione abundat, eodem Galeno teste in procemio libr. 1. de morbis vulgaribus, quia igitur non propter dictorum temporum appellationes, in eisdem temporibus, dicti generantur ac redundant succi, sed ob eorum proprias temperaturas, aliàs vbi ab eorum tẽperatura aliquando degenerarent, alios generare succos non valerent, vt liquet ab eodem Galeno citato loco. propterea pro ratione, seu temperatura, & non propter nomen prædictos succos vnumquodque tempus auget. quo fit vt quando ambientis nos aëris temperatura ab eisdem temporibus permutatur, permutentur etiam succi, & corporum temperamenta, necessitate cogente, & ob id vti singula anni tempora propriam temperaturam seruabunt, pro suarũ naturarum ratione, etiam morbi ipsi creentur: non enim existimare debes quòd propter anni temporum appellationes singulæ ægritudines accidant, tales scilicet, vel tales, vt inquit idem Gal. 2. de crisib. sed propter ambientis aëris temperaturam: nam qualem hic naturam habet, ita etiam nos afficit. fiunt itaque morbi pro ratione cuiusque anni temporis, similitudinem habentes cum natura succi exuperantis vbi ipsa tempora propriam seruabunt. Qua etiam ratione & communes seu vniuersales esse dixeris, ac sub eisdem contineri, cũ causam habeant vniuersalem atque communem, aërem videlicet, vt liquet 3. prognostic. de quibus loquutus fuit Hippocrat. 3. lib. apho. 20. 21. 22. & 23. apho. quòd si dixeris hoc pugnare eidem Gale. qui 1. de morbis vulga. ait: { itaque exper

Text. 32. & sequent.

Tex. 36.

In princip.

Cap. 3. Morbi pro ratione cuiusq; temporis anni, altera species morborum communiũ.

Tex. 38.

experimentis & ratione didicimus vbi in hunc modum anni tempora procedant,& in se mutuo conuertantur,non existere neque pestē vllam neque quēque alium morbum vulgarem,sed solos dispersos quos vocant morbos, qui victus comites sunt.} asserimus nos quòd vbi quatuor anni tempora suam seruāt naturam,& paulatim in se mutuo conuertantur,neque morbus vllus vulgaris generabitur(quorum morborum causas,nos in sequentibus explicabimus)sed bene vniuersales & communes(vt dictum est)quoniam à causa vniuersali aëre inquam nos ambiente,à diuersis anni temporibus immutato.& si dicas cōtrarium asserere Gale.citato loco 1.de morbis vulg.quoniam fatetur dispersos solos generari,eósque victus comites esse, admittimus nos cum eodem Gale. hos morbos qui in diuersis anni temporibus suam seruantibus propriam naturam generantur,quodam modo dici etiam dispersos, eo quòd in his generantur qui praua vtuntur victus ratione,vt ipse inquit,& non in aliis: hi enim dispersi appellantur morbi, Græci σποράδες dicti. at quoniam non iidem eos tenent omni tempore morbi,vt ipse Hippoc.docuit in præcitato aphoris.sed immutantur eorum species seu formæ pro diuerso anni tempore, quemadmodū pro diuersa natura, & ætate pro quibus tum corporum alterantur temperamenta,tum humorum exuperantiæ dissident,vt ipse inquit Galenus citato libro 1.de morb.vulg.ob id communes morbi appellari possunt, propterea quòd communem habeant causam:obtinet enim parem vim laborantis corpus ad concitandam causam,ac aër quæ vbi ambo coëant,acquisititium efficiunt tēperamentum,cuius comes est publicè prodeuntium, seu vagantium morborū ortus,vt idem Galenus inquit. sunt itaque hi morbi de genere communium, quatenus ab aëre ortum habent,alterato pro diuerso temperamento anni tēpore.at quia sufficiens non est talis alteratio morbos procreare,licet causa sit, cur singuli in singulis temporibus anni, humores vigeant; pro quorum etiam ratione morborum species commutantur,sed opus est etiam,vt hi quos morbi tentant,praua vtantur victus ratione,propterea dispersi quoque morbi ab eodem Galeno,quandoque sub hac ratione appellantur:nam ex offensione quidem in ratione victus proficiscuntur.cæterùm immutantur eorum formæ pro anni tempore,vt diximus.De genere etiam morborum qui multos in communi inuadere solent,& communes seu vniuersales appellātur,sunt ij qui à Græcis ἐπιδήμοι, tum ἐπιδήμιοι vocantur, Latini populares, seu vulgares nuncupant. dicuntur autem vulgares morbi hi qui per aliquod tempus aliquam regionem inuadunt,vt liquet à Galeno 1. de morbis vulgaribus, & 1. de ratione victus:dicebat idem Galenus quòd vulgaris morbus est, qui tempore anni aliquo,in regione aliqua abundat,insolescítque:neque enim certi est morbi nomen vulgare,sed quicunque vno in loco multos simul inuaserit, vulgaris hic vocatur,eodem Gal.auctore 3.de morbis vulga.quorum etiam morborum auctor,& causa aër existit,at non ex regione,aut anni tempore aliquo alteratus, sed ex peculiari cœli statu,ipsísque anni temporibus præter naturam immutatis.quare ex particulari aëris intemperie proficiscuntur,quæ eidem prouenire potest,ex nonnullis,ac diuersis statibus,conditionibus,tempestatibus, seu cōstitutionibus dixeris,eundem ambientem nos aërem in calido,frigido, humido,ac sicco,aut horum coniugatione immutantibus,de quibus summatim, & velut per capita docuit Hippocrat. libro tertio aphoris.particulatim autem, libro de morbis vulgaribus. Cæterùm scire licet hos morbos quos vulgares, seu publicè grassantes nuncupauimus,non quemlibet aëris particularem statum, seu particularem constitutionem comitari: nam cùm quædam exiguæ esse possint, quædam vehementes, & quædam mediæ aëris ambientis intemperaturæ,seu particulares constitutiones,vt liquet comment.aphoris.14. libri tertij, non quælibet earum potest esse vulgarium morborum causa; quia non quæ modico tempore durat, ac imbecilla est, sed quæ vehemens existit, ac etiam multo tempore durat,quod significare voluit Hippocrates per verbum

Obiectio, quam diluit explicata Gal.sententia.

Comment.1. tex.1.

Morbi epidemij tertia species morborum communium.

Loco citato.

Com.3.super text.20.

Non quelibet particularis constitutio causa est morbi epidemy.

dominari, inualescere, seu vigere, vt testatur idem Galenus citato libro primo de morbis vulgaribus, atque hæc de communibus morborum generibus, quorum auctor est aër à diuersis causis immutatus, dicta satis sint; cum non ob aliam causam, quàm ob tres quas narrauimus in calido, frigido, humido, aut sicco, ei mutationes aduenient.

Loco citato.

Quòd pestis è genere sit vulgarium, & non aliorum communium morborum: & quomodo ab eis etiam dissideat. Caput III.

SED iam tempus est vt ad pestem nostra conuertatur oratio, cuius gratia cuncta quæ de aëre ac morbis ab eo genitis disseruimus, à nobis explicata sunt, quòd quidem è genere communium etiam morborum qui ex aëre proficiscuntur ea sit, præter id quod auctoritate Hippocratis paulò ante demonstrauimus, cùm dicebat libro de flatibus, quòd alterum febrium genus commune omnibus Pestis appellatur. poterit etiam confirmari eiusdem Hippoc. auctoritate 1. de ratione victus in morbis acutis, cùm asserebat: {cùm enim nullum commune genus pestilentis morbi vulgetur, &c.} necnon & Gal. auctoritate in proœmio lib. de morbis vulg. cùm dicebat: {quòd morbi qui perpetuò tenent locum quempiam ἔνδημοι vocati, ex illorum sunt genere qui multis communes sunt, vt pestis quoque.} & deinde subdit: { nam & hæc in communibus morbis est. } At cùm tria à nobis communia morborum genera fuerint enarrata, in quonã eorum pestis reponenda sit, nondum liquet. quòd verò fieri non possit pestis, aëre ex anni temporibus immutato suam seruantibus naturam, paulatímque eorum facta mutatione, seu conuersione in se mutuo, idem Gale. confirmauit citato 1. libro de morbis vulg. cùm dixit: {itaque experimentis, & ratione didicimus, vbi in hunc modum anni tempora procedant, & in se mutuo conuertantur, non existere neque pestem vllam, neque quenquam alium morbum vulgarem. Adhæc quòd neque generari pestis valeat ab ea aëris alteratione quæ fit ab ipsis regionibus diuersis, eiusdem Hip. auctoritate lib. de aëre regio. & aquis confirmari potest, cùm dicebat, eos morbos, quoquo tempore procedente & anno, ciuitatem tenere, seu æstate, seu hyeme. Præterea Gale. in præcitato proœmio lib. de morbis vulga. fatetur eiusdem Hippo. auctoritate, quòd qui morbi perpetuò tenent locum quempiam, endimi vocantur: cùm verò pestis perpetuò locum, regionem, seu ciuitatem aliquam non occupet; nec etiam quam occupat regionem, eam omni tempore teneat, sed quibusdam annis, seu anni temporibus, ac certis aëris constitutionibus, vt infra patebit, sequitur propterea quòd nequaquam pestis sit ex eorum communium morborum genere qui à Græcis ἔνδημοι, à Latinis publici, vernaculi, seu regionales appellãtur. quo circa necessariò asserendum erit pestem è numero, seu genere eorum communium morborum esse, qui ex aëre ob cœli statum immutato proficiscuntur; quemadmodum Galenus testatur citato libro 1. de morbis vulga. quo loco de morbis vulgaribus verba faciens sic inquit: { horum perniciosissimi quique pestilentes vocantur qui perinde ac totum vulgarium morborum genus, ex cœli statu proficiscuntur.} & libro 1. de ratione victus in morbis acutis, sic scriptum reliquit: { Nullum autem peculiarem de peste confecit librum, quoniam ex epidemiis vnum esse illam, per lib. de morbis vulgaribus demonstrauit. } Nemo itaque hæsitare debet, & communem esse morbum pestem ipsam ex eorum genere, qui ab aëre immutato, proficiscuntur, ac sub his contineri qui vulgares; seu populares appellantur: eo quod & genere vulgaris est morbus, pestis, vt inquit idem Galenus citato libro 1. de morbis vulgari. Dissident tamen ab iis pernicie; nam (vt testis est Galenus citato loco) pestes appellant omnes homines, sciúntq; exitiales morbos esse, & post pauca de vulgaribus (vt paulò ante diximus) verba faciens, dicebat: { horum perniciosissimi quique

Tex. 9.

Pestis non est ex genere communium morborum qui fiunt ex aëre anni tẽporibus immutato.

Loco citato.

Neq; ex genere cõmunium qui regionales dicuntur.

Cap. 1.

quiquē pestilentes vocantur,qui perinde ac totum vulgarium morborum genus,ex cœli statu proficiscuntur.} & eodē 1.de ratione victus inquit:{pestis verò est epidemia perniciosa.} Tertio quoque de morbis vulgaribus, clariùs illud confirmauit cùm asseruit:{neque enim certi est morbi nomē vulgare, vel pestilens.cæterùm quicunque vno in loco multos simul inuaserit,vulgaris hic vocatur, qui simul si hoc habeat, vt multos perimat, pestis est.} Pro cuius rei exactiori notitia animaduertendum, quòd pestis à Græcis λοίμος appellata, nil aliud significare videtur quàm morbus pestilens,qui ab eisdem Græcis νόσημα λοιμώδες,seu λοίμικον nuncupatur,vt liquet ex iis quæ diximus. Quapropter cùm pestis vnus sit morbus ex genere epidemiorum, ab epidemiis sola pernicie differens(vt dictum est)propterea rectè inquit Galenus eodem 1. de ratione victus quòd pestis est epidemia perniciosa est.siquis autem quæ de peste asserit Gale.in prooemio libri de morbis vulgar.ritè perpenderit, reperiet vtique pestem morbum esse communem,nam & hæc in communibus morbis est,vt ipse inquit,ac ex genere vulgarium cùm dicebat ex vulgarium morborum esse genere eos qui pessimi, seu malignissimi, & pestilentes appellantur. & paulò infra,horum perniciosissimi ait,quique pestilentes vocantur.Ex quibus omnibus liquet quòd nihil aliud sit pestis quàm morbus communis, vulgaris,pessimus,atque perniciosissimus,quæ perinde ac totum vulgarium morborum genus ex cœli statu proficiscitur.additum est autem clarioris doctrinæ gratia,quòd ex cœli statu proficiscatur,cùm id sub vulgaris morbi nomine cōtineatur.quòd verò pestis pessimus ac exitialissimus morbus sit,ex eodem Galeno etiam patet libro de Theriaca ad Pisonem,cùm ait:{Nanque pestis tanquam & ipsa existat quædam bellua, haud paucos interimit, & ciuitates quoque totas depascens,malè conficit.}Cæterùm non ab re, pernicie pestis dissidere videtur à cæteris morbis vulgaribus,cùm non à quouis cœli statu,quauis anni præter naturam constitutione,seu quauis tempestate eadem oriatur,etiā si valde vehemens,ac inæqualis,& diuturna fuerit:nam cùm tot in libro aphorismorum,& libris de morbis vulg.varias tempestates conscripsisset Hippoc. ex quibus vulgares morbi orti fuere, cunctæ sanè fuissent pestilentes. nunc verò cùm non omnes ab eo pestilentes fuerint appellatæ, neque multi in singulis tempestatibus perierint,necessariò asserendum erit, quòd non in omnibus pestilentes morbi,licet vulgares fuerint orti. Hinc patet eorum error qui volunt ex quauis aëris diuturna intemperie pestem oriri. quocirca cum eodē Hip.& Gal.fatemur,quòd cùm tot fuerint ab eodē Hipp.status,quorum comes est vulgarium morborum ortus, conscripti, duo duntaxat ex eis fuere pestilētes,vnus qui in 3.lib.de morb.vul.tractatur,alter qui in secūdo,primum in vnū caput reduxit,his verbis:{Annus austrinus pluuius, à ventis in totum silens.} iam alium statum initio secundi scripsit,hunc in modum: {erant carbūculi in Cranone æstiui,pluebat per æstum larga pluuia;acciderunt autem magis Austro spirante.}qui duo status,Gal.teste citato lib.1.& 3.de morb.vul.in alio non dissident,nisi quòd hic in vno anni tempore accidit,æstate videlicet; at ille de quo in 3.lib.agitur per totum annū, & propterea diuturnior. addidit etiam in hoc statu,à ventis in totum silens,id quod illic non ascripsit,nisi fortasse arbitreris,vt inquit Gal.quòd illo libro addidit:{acciderūt magis austro,}hinc tale quid significari.nam hic etiam austrinum simul,& tranquillum totum dicit annum fuisse,nobis ita accipientibus,tanquam possit tranquillus simul, & australis aut Aquilonius esse,& dici totus annus.verùm quicquid sit, cùm valde calidi,humidíque fuissent ambo hi status,& ob id etiam pestilentes.asserendū propterea absque controuersia erit, nullam aliam tempestatem, seu præter naturam constitutionem pestem comitari, quàm calidam & humidam, quamuis diuturna ac inæqualis, seu vehemens fuerit, cùm hæ solæ quæ talem habuerunt aëris temperaturam,inter tot quas Hippocrates conscripsit, & 3. lib. aphoris.& libro de morbis vulgaribus, fuerint pestilentes.

Com.3.super text.cit.

Locis citatis.

Cap.16.

Pestis nō à quouis cœli statu, quāuis vehemēti,& diuturno oritur, sed alij epidemij oriūtur sine peste.

Commen.3. à principio, 2.sect.

Quòd vt pestilentes morbi generentur, opus est, nedum in manifestis qualitatibus, verùm etiam secundum totam substantiam aerem immutari.

Caput IIII.

SED mox quæres, num pro pestis generatione, satis sit aërem in manifestis qualitatibus à calida & humida constitutione immutari, vel opus sit vt in substantia etiam, seu propria essentia transmutetur. Huic responsum sit nullum pestilentem morbum oriri posse ex aëris alteratione in manifestis duntaxat qualitatibus, etiam si immodicè calidus & humidus fiat, nisi & ipse etiam in tota substantia mutationem accipiat. quod quidem probatur primò auctoritate Hipp. lib. de flatibus, quo loco de communi febrium genere, quod pestem appellari dicebat, verba faciens, reddens causam cur omnibus accidat, quòd eundem spiritum omnes attrahunt, inquit: deinceps cur alicui animantium generi, & non omnibus incidat quærens, ait, quia corpus differt à corpore, natura à natura, & nutrimentum à nutrimento; & post pauca dicebat: {Quando igitur aër eiusmodi inquinamentis plenus est, quibus humana natura offenditur, homines ægrotant.} his in verbis clarè docuit quòd vt homines peste laborent, opus est aërem adeo esse inquinamentis plenum, vt natura humana offendatur. Non igitur qualitate sola, sed tota substantia aër, cùm inquinamentis plenus est, oblædit, & propterea pestis oritur. Idem confirmatur eiusdem Hip. & Gal. auctoritate 2. de natu. humana, cùm positis duobus modis generationis morborum, volens docere Hipp. eorundem etiam curationem, eam instituit morborum ab aëre genitorum curationem, qui non ex aëre in nuda qualitate alterato ortum ducebant, sed potius ex eodem, totius proprietate essentiæ, immutato, vt Gal. etiam in commen. fatetur: referens siquidem eorum curationē in duo proposita, loci vicissitudinem videlicet, & pauculæ attrahendæ vsum animæ. ex quibus autem aër in propria substantia immutetur, idem Gale. meminit citato loco, & nos in sequentibus explicabimus. Nunc satis sit quòd ex modo curationis quem docent Hippocr. & Gale. in commen. confirmat, tales morbi, qui ex aëris attractione in propria substantia, seu totius proprietate essentiæ immutati, fiunt, pestilentes sint, & non ij qui fiunt ex eius qualitate duntaxat immutata, quoniam hi aliam exigunt curationem, vt Galenus inquit in comment. cùm pestilentes, & exitiales non sint, & propterea Hippocrat. pro eorum curatione, hæc scripta reliquit: {At spiritus vt fluxus quàm parcissimus corpus subeat, vtque sit quàm familiarissimus prouidebis, atque solum quoad eius facere poteris, in quo morbus vigeat, vertas, corporáque extenuabis; ita enim minimè multum spiritum, & frequentem, homines requirent.} Adhæc, & fortiùs si in peste (vt inquit Galenus libro de theriaca ad Pisonem) praua quædam aëris ad corruptionem prompta mutatio efficitur, & mutatio ad corruptionem (quæ putrefactio dicitur à Galeno 11. de methodi medendi) est totius putrescentis corporis substantiæ ad corruptelam mutatio, à calido externo, sequitur necessariò quòd aëris ad corruptionē mutatio fiat in eius substantia, & non qualitate sola, quando pestis oritur. præterea eodem loco ait Galenus, quòd cùm homines hoc tempore respirationis necessitate, periculum euitare nequeant, ipsum aërem veluti venenum quoddam, ad se per os attrahunt. quòd si venena tota substantia nobis aduersantur, & aër ipse, veluti venenum redditus inspiratur, erit vtique & ipse non in qualitate sola, sed in propria substantia, seu essentia immutatus. rursus si Hippocrat. luem illam ex Aethiopia Græcos inuadentem, non aliter curauerit, quàm aëris immutatione, alterationéque, ne talis amplius inspiraretur, ignem per totam vrbē incendi iubens neque simplicem lignorum materiam alimentū ipsius esse cōsuluit, verùm serta, floresque suauissimos, vnguentáque pinguissima & odorifera ipsis superinfundi, vt aërem purum hoc modo redditum, homines in mali subsidium respirarent, vt inquit Gal. citato loco, cui venerit in dubium, quod cùm hoc mo

Text. comment. 4.

Cap. citato. cap. 8.

Cap. citato.

hoc modo pestem curasset, nõ ex simplici aeris alteratione in manifestis qualitatibus ea fuerit orta, sed ex eodem coinquinato ac impuro, & propterea hominibus aduersissimo, postquàm serta, floresque suauissimos ignis alimentum esse consuluit Hippo. & non simplicem lignorum materiam, necnon & vnguenta pinguissima & odorifera, ipsis superinfundi, vt hoc modo aerem impurum coinquinatumque, purum redderet. Ex quibus etiam patefit eorum error, qui putant propterea fieri posse pestem ex frigida & humida aeris intemperie, quòd Hippo. hanc igne curauerit: etenim non simplicem voluit Hipp. lignorum materiam fuisse ignis alimentum, sed serta, floresque suauissimos, nec non & vnguenta iussit pinguissima, & odorifera ipsis superinfundi, & in hoc decepti sunt quidam magnæ auctoritatis viri, nisi ab eorum codice auferatur hæc vox {frigidum} vt itaque pestis generetur, necessariò (vt demonstrauimus Hipp. & Gal. auctoritatibus) aer nedum in manifestis qualitatibus, & per calidum & humidum, verùm etiam secundum totam eius substantiam, seu essentiam immutari debet, intelligentes per totam substantiam eam, quæ ex vtraque simul iuncta consistit, forma inquam & materia ipsam excipiente, vt paulo ante animaduertimus, supra cap. 2. & propterea non ab re pestilentes morbos valde malignos ac exitiosissimos esse; atque hac ratione à cæteris vulgaribus morbis dissidere à Gal. decretum est. Præter id quòd nec etiam à quouis cœli statu proficiscantur, sed à calido duntaxat, ac humido, vt præcedenti capite definiuimus. Sed dices hoc pugnare Hippo. & Gale. sententiæ, qui constitutionem pestilentem tam 2. quàm 3. de morbis vulg. conscriptam fuisse (asseruerunt) calidam & humidam, nihil asserentes de eiusdem aeris immutatione in propria substantia. Quamobrem & pestilentes morbi oriri poterunt absque eo quòd aer mutationem suscipiat, in eius propria essentia seu substantia. huic obiectioni hunc in modum satisfacies, quòd in citatis statibus, seu constitutionibus pestilentibus 2. & 3. de morbis vulg. ab Hippo. conscriptis, aer etiam nedum in manifestis qualitatibus, sed etiam secundum totam substantiam fuit immutatus: fuit etenim nedum calida & humida constitutio, sed nebula turbida, vmbrosa, seu caliginosa, & aer multis nubibus plenus, non lucidus, nec purus, neque omnino serenus, vt inquit Gale. propterea igitur quòd austrinus simul, pluuius, nebulosus, turbidus, & nonnunquam nubium plenus fuit aer toto anno, in ea pestilenti constitutione, quæ 3. de morbis vulg. scripta est, quemadmodum tota æstate, in ea quæ 2. de morbis vulg. conscribitur, ob id à naturali temperie immutatus ob caliditatem & humiditatem, tota eius substantia seu essentia impurior, vaporibusque plena crassis, ac caliginosis, reddita est. Quod quidem luce clariùs manifestauit Galeno 3. de morbis vulg. Inquiens. {tamen affectus vtriusque communis tempestatis, putredo est, vtique causam obtinens humiditatem citra ventos.} & subdit: {& videtur putredo ex materia quidem gigni humida; ex causa verò efficiente extraneo, & præter naturam calore, augeri porrò quiete, quæ omnia in his constitutionibus, aeri adfuisse cernuntur. Necnon & lib. 1. de diff. febr. Illud confirmauit cùm dixit; {erat autem eorum summa (vt ostendit Hipp.) ipsa putrefactio.} loquens de his duobus statibus: quæ quidem (vt prius dictum est) mutatio est totius putrescentis corporis substantiæ, & non qualitatis. Quòd verò talis tempestas humida calidáque, & pluuia propterea pestilens sit, quòd aer, nedum in qualitate, sed etiam in tota substantia immutetur, Aristoteles testatur proble. 21. sect. primæ his verbis: {cur annus pestilens tunc inuadit, cùm sol multum vaporis de terra excitat? An tunc annus humidus, pluuiúsq; significetur necesse est, terrámque madescere necessarium; fit igitur vt quasi locis palustribus, grauibúsq; proinde inhabitetur, & corpora quoque multis tunc excrementis redundare necessarium est, ita, vt ægrotandi materiam habeant in æstate.} cùm itaque aer (vt inquit Arist.) similiter alteratur in hac constitutione, perinde ac in locis palustribus, & grauibus ex eorum halitu, seu euaporatione, & hac ratione in to-

Error quorundam de peste refellitur.

Obiectio quæ soluitur explicato sensu Gale. & Hippo. Loco citato.

Com. 3. super tex. 1.

Cap. 4.

tius proprietate essentiæ, & non in nudis qualitatibus aëri accidunt mutationes Galen. teste 2. de nat. hum. Et 12. de method. meden. sequitur necessariò quòd in iam dictis constitutionibus aër fuerit etiam alteratus in propria substantia, & non in qualitatibus solis. nec minus idem Aris. illud confirmare videtur, quòd videlicet pestilentes morbi ex aëre oriantur in propria substantia immutato, & non in qualitate sola, probl. 4. sect. 7. cùm dixit: {celerrimè autem omnes morbis arripiuntur iis, qui spiritui corrupto proueniunt, quale est omne pestilens genus. prouenit ergo omnis morbus pestilens ex corrupto spiritu, seu aere, & propterea secundum totam substantiam, & nō in sola qualitate immutato, & vt ex iam dictis liquet.

Loco citato. cap. 2 supra

Quomodo ac quibus ex causis Aër putrescat: & quòd ex eo, & non abditis causis pestilentes morbi fiant. *Caput V.*

PORRO ex his quæ diximus, duo insurgunt necessariò de ipso aëre disserenda. primum, num possit in propria substantia seu essentia alterari, & putrescere, adeo vt propterea pestilens reddatur, cùm inter corpora simplicia connumeretur? secundum, esto quòd talis fieri possit, inuestigandum est quomodo, & ex quibus causis illud efficiatur. Quantum ad primum attinet asserimus aërem, donec propriam seruat naturam, vel substantiam, ita vt prorsus purus, ac sincerus sit, putrescere nullo modo seu corrumpi, & pestilentem reddi posse. At vbi contingat, vt amplius, eo modo quo fieri possit, syncerus, ac purus non fuerit; sed aliqua ei permisceatur substantia praua, vt expiratio, halitus, seu vapor putridus, fatemur aêrem nedum posse putrescere, verùm etiam & corrumpi, ac secundum totum substantiam immutari, adeò vt pestilens, seu venenosus reddatur: coinquinatur nanque atque inficitur, nobisque aduersissimus redditur, ex putrida euaporatione, putridoque halitu, & pestilenti quadam aura, vt paulo post declarabimus. Quòd verò nedum aër, sed cætera quoque elementa (excepto igne) putrescant, decretum reliquit Aristoteles 4. Meteororum, tum propter alias causas, vt inquit Alexander in commen. tum vel maximè, quòd cùm putrefactio corruptio sit calidi in humido, in omnibus aliis elementis præterquàm in igne, humiditas reperitur; etiam in ipsa terra, quæ licet humiditatem secundum propriam naturam nō habeat, est tamen in ipsa quædam humiditas, per quam vnitur, ac simul manet: potest. itaque aër, secundum totam substantiam, seu in totius proprietate essentiæ, quæ vtraque simul iuncta forma inquam, seu qualitate, & materia eiusdem cōsistit, vt priùs diximus, immutari, putrescere, ac corrumpi, vbi prorsus purus non sit, sed altera ei permista fuerit praua substantia, quamuis vnum sit elementorum. At si idem Aristoteles probl. 20. sect. 25. dixerit aërem, & ignem non putrescere, sed aquam, & terram, causam reddidit hanc esse non ob aëris naturam, sed quia igne refertus est, qui imputrescibilis omnino existit, cùm eo nihil sit calidius. quemadmodum ergo qui igne refertus est aër non putrescit, ita ob alteram ei permistam substantiam prauam, suámque humiditatem, non raro putrescere contingit, quo fit vt sibi ipsi non pugnet Aristoteles. Quod verò ad secundum, asserimus, nos nolle inuestigare causas pestilētis aëris, vt Theologi, aut Christiani. nam hanc haudquaquam Deo referendam esse ignoramus, quemadmodum & cæterarum rerum. Quinimò Gale. qui neutiquam Christianus fuit, in prooemio lib. primi de morbis vulg. hæc de peste protulit verba: {At pestes appellant omnes homines, sciúntque exitiales morbos esse: & verò etiam ad Deos sæpe referunt, de curatione earum consulentes.} Neque etiam vt Astronomi tales causas vestigare intendimus, haudquaquam etiam ignorantes illos ortui & occasui astrorum, seu syderum, diuersisq; aliis aspectibus, effectus hos inferiores tribuere. indagabimus tamen eas, vt medici philosophi, non recurren

Primæ quæstionis disquisitio.

Text. 5.

Aristo. sibi constat etiã si dixerit aërem non putrescere.

Secũdæ quæstio. disquisitio, à quibus causis aer putrescat.

rentes ad abditas,& cæcas(vt quidam qui artem medicam, ac philosophiam profitentur,asserentes pestis causam,ac pestilentis febris esse perniciosam,venenatámque qualitatem è sublimi, cœlitúsque in aerem demissam. Etenim frustra,cum manifestas habuerimus causas, ob quas aer venenatus ac pestilẽs redditur,propter eius putredinem,ad abditas confugimus, præsertim cum in Hippo.& Gal.doctrina passim eædem conscriptæ reperiantur.quibus inuentis ac enarratis facilè patere poterit quàm toto etiam(vt inquiunt)cœlo errarint, qui ex diuturna duntaxat aeris intemperie,pestem oriri credunt: necnon & hi qui ex prauo victu,seu ex humoribus, ad putrescendum paratis citra aeris immutationem pestem generari posse arbitrantur; cum nũquam excitari possit pestis,seu morbus pestilens,nisi,vt diximus,aeri nedum in caliditate, & humiditate immodicè,verùm etiam secundum propriam substantiam mutationes accidant,ita vt putridus,impurus,coinquinatus,& vt ita dixerim,venenosus redditus sit,ac naturæ humanæ aduersissimus, & perniciosissimus ob aliquam putrescibilem euaporationem sibi permistam, vel cadauerum multitudine non crematorum,quemadmodum in præliis contingere solet, aut ex aliquorum lacuum,vel stagnorum seu paludum,vel locorum cœnosorum halitu, etiam fluminum quorundam,potissimùm æstatis tempore, vel ob auram pestilentem,quæ ex profundo specu spiret,vel ex cloacis quæ vrbem, aut numerosum exercitum purgent,aut ex aliorum animalium mortuorum,olerũ, aut leguminum putredine,aut etiam fimo coinquinatus fuerit. poterit etiã ipse aer per contagium primò infici,coinquinari, ac pestilens reddi, quemadmodum Thucydides inquit de ea pestilentia quæ Athenienses inuasit, propterea quòd ex Aethiopia per continuum quædam putredinis fluxere contagia. verùm & experientia compertum est non modò ventorum vi, aut alteratione, pestilentiæ semina à remotissimis regionibus prouenire posse ad reliquas, verũ etiam ex peregrinis aduentantibus,cum vestimentis,aut aliis quibusdam rebus pestilentem aerem inclusum afferentibus,quemadmodum etiã periculosa est conuersatio cum pestilenti morbo laborantibus,ne inde contagium contrahatur, vt inquit Gal.1.de differen.feb. Et Aristoteles probl.4.sect.7.sic quoque & cum aeris temperatura à naturali habitu ad caliditatem atq; humiditatem immodicè fuerit conuersa, vt in his statibus quos Hipp.scripsit 2.& 3.de morb. vulg. pestilentes quidem oriri morbos est necessarium,vt citato lib.1.de diff.feb.scriptum reliquit Gale.& nos paulo ante annotauimus. Nam in his quoque aeris constitutionibus putridi vapores qui è terra eleuantur,ad eum perueniunt,ipsumque aerem secundum totam substantiam inficiunt,& coinquinant,ac si in locis palustribus,grauibusque inhabitaretur, vt inquit Aristoteles citato proble.21.sect.primæ.ex his itaque omnibus aer putrefieri, coinquinari, ac pestilens reddi potest,Gale.auctore 1.de diffe.feb.2. de nat.hum.1.de sanit.tut.lib.de morbis vulg.& aliis plerisque locis. Qui verò pestilentiæ semina occulta, cæca & à sensibus aliena esse contendunt, aduersus hanc Galeni sententiam inuehunt, primò quòd cùm nulla putrida,nulláque intemperantior aeris constitutio ex iam dictis causis orta, possit in valde multas mundi regiones euagari, illisque vigere pestilentia verò tam immaniter interdum sæuit, vt vniuersum planè orbem occupet, propterea eadem ex iam dictis causis oriri non poterit,verùm si quis memoria teneat ea quæ paulo ante diximus, facilè hanc eorum rationem soluet. Nam quamuis in vna mundi regione possit pestilentia oriri, potest tamen per continuum nonnullis communicari, veluti ex Aethiopia Thucydides ait, propterea quòd per continuum quædam putredinis fluxere contagia, Athenienses etiam inuasit. potest itaque per contagium in diuersasregiones pestilentia disseminari, tum mediis ventis quibusdam, tum etiam peregrinis per diuersas regiones vagantibus, aut quapiam alia simili ratione. pestilens item aeris constitutio, calida inquam, & humida immodicè poterit nedum in vna, sed pluribus regionibus vno in tempore dominari,

Cap.2.
Loco citato.

Diluuntur rationes eorum qui pestis causas esse cæcas existimãtes Galeno reprehendunt.

minari, aut in vna, vel duabus priùs vigere, & deinde in valde multas euagari, & ita pestilentiam nonnullas mundi regiones occupare. Rursus inquiunt, si vna putredo tantæ perniciei causa foret, omnes animantes peræquè attingeret: nam salubris aer spiritu ductus, omnes animantes tuetur, ac sustinet, toti illarum generi salutaris. qui ergo ex aduerso à putrida illuuie pestilens euaserit, toti animantium generi æquè perniciosus euadet, & inspiratus omnes peræquè lædet, neque homines magis quàm boues, aut hos potius quàm oues, & sues. Sed non possum tantum virum non admirari, vt qui huius solutionem apud Hippocratem libro de flatibus, non perlegerit, postquam eiusdem obiectione vtitur. Ait nanque Hippocrates citato loco: {sed est fortasse qui dicat, vt quid ergo non omnibus animantibus, sed alicui eorum generi incidunt hi morbi? cui ego sic responderem, differt corpus à corpore, natura à natura, & nutrimentum à nutrimento: non enim omni animantium generi eadem aut non conferunt, aut commoda sunt, sed sunt alia aliis magis conuenientia. quando igitur aer eiusmodi inquinamentis plenus est, quibus humana natura offenditur, homines ægrotant: quando verò alteri cuipiam animantium generi aer inconueniens est, tum morbus illud genus corripit.} soluit itaque Hippocrates his verbis dilucidissimè hanc secundam eorum rationem. Quinimò nedum in pestilentia quadam nonnulla animantium genera possunt illæsa permanere, quemadmodum Hippocr. nos docuit in citatis verbis, verùm etiam & nonnulli homines. Galeno teste in prooemio libri de morbis vulgaribus ob eas quas ipse tradidit causas, ait nanque: {cur igitur in vnaquaque tempestate non omnes vno & eodem morbo capiuntur? quoniam sane non parum adinuicem distant(vt ipse fatetur)per connatas naturas, & per ætateș, necnon per viuendi formas. quo circa hic quidem facilè cedet malitiei temperaturæ præsentis tempestatis, alius verò quàm multum repugnabit, alius verò lædetur omnino nihil, alius verò per malam viuendi rationem priùs morbo occupabitur, quàm tempestatis sentiat læsionẽ.} quod etiam confirmauit fusissimè libro primo de differ. feb. Arguunt & 3. aduersus Hippocr. responsionem, asserentes cùm homines soli pestilẽtia corruunt, quænam causa hanc stragem facit? non simplex putredo, vt quæ omnes animantes pariter attingit. necesse igitur fuerit abditiorem causam, & peculiarem esse, ipsumque aerem peculiari quodam quasi veneno inquinari, quòd huic, non illi animantium generi sit infensum, totaque substantia contrarium. & siquis asseuerauerit aeris putredinem causam esse pestilentiæ, sed quæ tamen non vna semper sit, & vnius modi, verùm nunc illi, nunc alteri animantium generi perniciosa; inquiunt isti, ergo necesse est fateamur malignam hanc esse, & & quæ huic, illíve præcipuè aduersetur. id autem quid aliud est quàm venenum tota substantia, non manifesta qualitate infensum? non enim explicare possis quis modus, aut quæ ratio sit eius putredinis, quæ ouibus, vel bobus, vel hominibus solis sit infensa. igitur, si nec dilucidè exprimi, nec animo percipi potest, debet in eorum genere censeri, quæ cæca, obscura, & abdita nuncupauimus, & quæ tota substantia contraria sunt, totoque genere deleteria, quæ nec ab elementis, nec ab eorum qualitatibus fluxerunt. itaque quicquid afferatur, omnis pestilentiæ cæca, & delitescens est causa, & aliunde quàm ex primis qualitatibus, aut ex putredine profecta, hoc est à certa permistione syderum, seu cœlesti configuratione. itaque concludunt terrenas, inferioresque infectiones solas pestilentiam inferre non posse, quamuis ad illam non parum præparant, & excitant. Atqui nos cum Hippocrate & Galeno fatemur propterea huic, & non illi animantium generi aerem pestilentem esse infensum, quia tota substantia eidem contrarius existit, & non illi, verùm huius putredinem solam ipsius aeris causam esse censemus, à quacũque causarum quas paulo ante meminimus eiusdem aeris putredo initium sumpserit. Insuper asserimus illam quoque malignam esse putredinẽ, quæ huic, illíve præcipuè aduersatur

3. Obiectio.

Dilutio.

3. Obiectio. Cap. 6.

Solutio.

ſatur animantium generi: quoniam talibus plenus eſt aer inquinamẽtis, quòd alteri cuipiam generi inconueniens eſt, totaq; ſubſtantia alienus: aliis verò nequaquam, ita vt propterea confugiendum non ſit ad cæcas, abditáſq; cauſas. & cùm inquiunt, quòd tunc aer nil aliud eſt quàm venenum tota ſubſtantia, non manifeſta qualitate infenſum atque contrarium, quemadmodum quæ toto genere ſunt deleteria, admittimus nos quòd ob putredinem, eámque prauam ac malignam ſecundum totam ſubſtantiam aer, & non in qualitatibus ſolum immutatus, veluti venenum deleterium redditur; & propterea tanquam contrarium nobis aduerſatur. verùm non propterea etiam (vt ipſi putant) confugiendum eſt ad abditas cauſas, quemadmodum in verè dictis venenis deleteriis quandoque confugiunt: hæc nanque ſecũdum vniuerſam eorum ſubſtantiam ac naturam propriam, perpetuò quouis tempore noſtra corpora corrumpunt, vt Napellus, qui nullo non tempore deleterium venenum non eſt, quoniam ſuapte natura à tota eius ſubſtãtia nobis aduerſatur. at aer ſuapte natura cum optima temperie fuerit, prorſuſque ab omni inquinamento puriſsimus, nobis adeo familiariſsimus eſt, ac neceſſarius vt abſque eo ne pauco quidem tempore viuere valeamus, ita vt ſi cui ſpiritus in corpus viæ intercipiantur, in breui parte vnius diei intereat, eodem Hippoc. auctore citato lib. de flatibus, cùm verò cõtingat eum nedum in manifeſtis qualitatibus immutari, adeò vt eius optima temperies alteretur, verùm etiam in eius eſſentia tota, ita quòd à putreſcibili aliqua euaporatione vitietur, putreſcat, coinquinetur, impurúſq; reddatur, ex accidenti, & non ex eius propria natura, efficitur nobis infenſus, peſtilens, ac venenoſus: quoniam nõ vt aer, ſed vt taliter immutatus ab aliena ſubſtantia ei permiſta in eius tota ſubſtantia, ſeu proprietate eſſentiæ alteratur, quando non amplius ſynceram, prorſuſque puram eam ſeruet. hoc etenim modo ipſum ſecundum totam ſubſtantiam immutari ſubintelligendum eſt, vt præcedentibus demonſtrauimus, & non quòd eius cauſa ſit abdita, quemadmodum fortè dicere quiſpiam poterit de deleteriis venenis: habet etenim aer manifeſtas immutationis cauſas, ob quas ſecundum totam ſubſtantiam alteratur, permiſtionem videlicet alienæ, nobíſque aduerſiſsimæ ſubſtantiæ, vtpote putreſcibilis auræ, vel halitus, ſeu euaporationis, ob quæ putreſcit, valde coinquinatur, inficitur, ac peſtilens, & velut venenum nobis efficitur. quibus ſublatis ad propriam redit naturam. ſunt itaque manifeſtæ cauſæ quæ aerem peſtilentem, nobiſque infenſum reddunt, ac ſecundum totam ſubſtantiam immutant, & non abditæ, & cæcæ, quicquid alij ſentiant.

Quid ſit febris peſtilens, & quod nonniſi ex peſtilenti Aeris ſtatu proficiſcatur: ſoluuntúrque rationes in contrarium. *Caput VI.*

QVONIAM non eſt alicuius certi morbi nomen, vulgare, vel peſtilens, ſed quicunque vno in loco multos ſimul inuaſerit, vulgaris hic vocatur; ſi verò ſimul & hoc habeat, vt multos perimat, peſtis eſt, Gal. teſte 3. de morb. vulg. Propterea cũ non de omnibus vulgaribus ſeu peſtilentibus morbis, ſed de febribus duntaxat peſtilentibus pertractare intendamus, iam tempus, eſt vt ad eas noſtra conuertatur oratio, earum naturam inueſtigantes, ac cauſas, vt exinde etiam & prognoſticum, & earum curatio pateat. Eſt itaque febris peſtilens praua ſeu peſsima, ac pernicioſiſsima, cõmunis ac vulgaris febris, ex peſtilẽti aeris ſtatu proficiſcẽs. quòd verò febris peſtilens communis ſeu vniuerſalis morbus ſit, ex eo quòd omnes homines aut ſaltem plures eodem tempore inuadit, liquet ex Hip. citato lib. de flatibus cum dicebat: {Alterum genus febrium commune omnibus, peſtis appellatur.} & addit: {communis ergo febris, propterea omnibus accidit quòd eundem ſpiritum omnes attrahunt, ſitq; vt ſimili corpori ſimiles ſpiritus ſimiliter permiſti, ſimiles gignat febres.} id etiam experientia cõprobare licebit:

Loco citato.

Quid feb. peſtilens.

bit: cernimus enim aut omnes, aut plures saltem homines, cum hęc vagatur febris, inuadere: est insuper nedum vniuersalis seu cōmunis, sed vulgaris etiam hæc febris, veluti cæteri pestilentes morbi, qui perinde ac totum vulgariū morborum genus, ex cœli statu proficiscuntur, vt dictum est, & perinde pestis morbus est è genere vulgaris, vt Gal. asserebat in prooemio lib. de morbis vulg. non igitur è genere est aliorum communium morborum febris pestilēs, sed vulgarium. & quemadmodum cæteri pestilentes morbi à vulgaribus nonnisi prauitate & pernicie differunt, ita quoque & hęc febris: etenim & ex hac plures pereunt, propterea quòd non ex sola aeris in qualitatibus manifestis alteratione efficitur, sed ex eodem secundum totam substantiam immutato. quamobrem diximus ex pestilenti aeris statu proficisci. Quid autem per pestilentem aeris statum seu constitutionem intelligendū sit, nuper declarauimus, ac etiam quo modo, & à quibus causis talis efficiatur aer putridus, pestilens, ac venenosus, qui pestilentium morborum, ac febrium auctor, & causa existit. Sed confestim obiicies, asserens non esse perpetuò verum quòd ex pestilenti aeris statu, pestilentes oriantur febres, & propterea neque semper esse eas ex genere vulgarium morborum: etenim ex prauis quoque cibis eas interdum gigni fatetur Galen. 1. de diffe. feb. Quorum natura duplex est; aut enim à natura tales, vt allia, cepæ, nasturtium, porri, brassicæ, vrticæ, ocyma, & quęcunque alia agrestia dicuntur. aut natura quidem optimi sunt, sed ob quasdam putrefactiones, modo æquale prædictis, aut maius aliquando vitiū contrahunt, veluti frumenta, hordea, atque omnes aliæ fruges, quæ ad vsum cibi assumuntur, quæq; vel temporis longitudine ad putrescibilem ducuntur dispositionem, vel quia malè reposita fuerint, situ sint repleta, vel etia in primo ortu rubigine fuerunt deprauata, cum vrgente fame tales cibos plures comedere coacti sint, inquit Gal. nonnulli quidem à putridis, ac pestiferis febribus interierunt, nōnulli autem pustulas instar scabiei ac lepræ in corpore contraxerunt. sed dicas tu has febres non fuisse omnino pestilentes, nam licet fuissent prauæ, & perniciosæ, ortum tamen nō duxerunt ex cœli statu, seu pestilenti aeris cōstitutione. quòd si dicat Gale. nonnullos periisse à putridis, & pestiferis febribus, dicas has febres Galenum nuncupasse putridas & pestilentes: putridas quidem, quoniam ex putredine ortum duxerunt, genita ex prauorum ciborum vsu, ex qua cùm plures interierint, asserit eas fuisse pestilentes, quasi verè dictis pestilentibus similes, in hoc duntaxat, quòd plures ex eis periere; non autem omnino pestilentes, quia ab aere non sumpserunt originem, ex quo verè pestilentes dictæ semper proficiscuntur, vt idem testis est lib. 1. de morb. vulg. & Hippoc. libr. de flatibus. Sunt etenim & febres quædam ardentes, perniciosæ, valde malignæ lipyriæ dictæ, ex forti viscerum inflammatione, vel erysipelate ortæ, adeò letales velut pestilentes verè dictæ, vt liquet aphor. 48. lib. 4. & 1. septimi libri, & de inæquali intemperie. Amplius & citra inflammationē, seu viscerum erysipelas corruptio in animantibus aliqua nasci potest tanta, citra externam causam, vt veneni tum qualitatem, tum vires æquet, eodem Gal. teste 6. de locis aff. Et lib. de cibis boni & mali succi, idque non ob aliud quàm ex praua victus ratione, prauorúmque ciborum vsu, & ob id non mirum si in febres incidant putridas adeò malignas, & pestilentes, hoc est perniciosissimæ dicantur, non tamen omnino pestilentes sint, cùm earum causa non sit aer. incidunt itaque ex prauis cibis nonnulli in putridas febres quæ adeo malignę & perniciosæ sunt, veluti pestilentes verè dictæ, vt Galen. testatur hoc in loco, & libr. de cibis boni & mali succi, & non tamen possunt exquisitè & verè pestilentes appellari, vt diximus, quemadmodum insigniores quidam medici, etiam si sine peste oriantur febres hæcticæ, ex ipso cordis corpore excitatæ pestilentes vocant. Galeno teste 3. de præsag. ex pul. Quoniam exitiales sunt. Adhæc dixit Gale. quòd nonnulli ex vsu talium prauorum ciborum vrgente fame non in putridas, & pestilentes febres inciderunt, sed pustulas instar scabiei & le-

præ

Obiectio quam paulo post diluit negando.

Cap. 3.

Locus citatis.

Cap. 8.

Cap. 4.

præ in corpore contraxerunt ita, vt non omnes eodem morbo laborarint. At pestilentes febres cùm fiunt, omnibus accidunt, omnibúsque communes sunt, vt inquit Hippo. in ea verò fame non solùm non omnes homines in easdem febres inciderunt, quinimò nonnulli (vt inquit Gale.) contraxerunt pustulas instar scabiei ac lepræ, ex quibus neque etiam perierunt, ita vt propterea neque dictæ pustulæ pestilentes fuerint, idque non ab re: nam quibus praui humores ex vitiatis cibis orti intra vasa, ac in visceribus quibusdam fuerunt detenti, ibidémque putrefacti, in febres inciderunt putridas, ac perinde etiam perniciosas, & interierunt. At quibus tales humores ad cutim priusquam in internis partibus putrescerent, peruenerunt, tales pustulæ fuerunt ortæ, & febre non laborarunt putrida & pestilente, imò neque etiam febre, & propterea neque interierunt. Fuerunt itaque hæ febres ex putredine, ob vitiosorum ciborum vsum ortæ, & propterea prauæ, & perniciosæ, non autem verè pestilentes, vt quæ non omnes inuaserint, neque ex particulari & pestilenti aeris statu principium habuerint. Sed quomodo (inquies) ex pestilenti aeris statu pestilentes febres perpetuò oriuntur, si conuersatio eorum qui pestilenti morbo, pestilentíque febre laborant, periculosa est, ne inde contagium contrahatur, vt inquit Gal. citato lib. 1. de diffe. feb. Admodum facilis est huic obiectioni responsio, nam hæc quoque febris quæ per contagium ex conuersatione contrahitur, ex pestilenti aere quem priùs laborantes inspirarunt, & deinde expirant, ortum habet, vel ab eisdẽ inspiratus inficitur, ac coinquinatur priùs; qui demum ita infectus, ac pestilens expiratus, ab his qui cum eisdem conuersantur attractus, pestilentem in eis gignit morbum, ac febrem. Adhuc obiicies asserens quòd cum Gal. dicat eodem 1. de diffe. feb. {in pestilentibus verò constitutionibus, inspiratio potissima, seu maxima causa est.} & subdit: {fit quidem & aliquando propter humores ad putredinem paratos in corpore existentes.} loquens de febre pestilenti, sequi videtur quòd non semper pestilens febris ex aere gignitur, neque etiam ex pestilenti statu. huic breuiter satisfacies, quòd licet aliquando febris pestilens ob eos qui sunt in corpore humores ad putrescendum paratos, fieri possit, hoc tamen ad eius generationem satis non est, nisi aer etiam ambiens concurrat, quod quidem manifestauit Gal. adiiciens statim citatis verbis: {cùm breuẽ aliquam occasionem ad febris originem, ab aere ambiente acceperit animal.} itaque vt febris pestilens generetur, satis non est vt in corpore humores ad putrescendum parati, consistant, nisi & hi quoque breuem saltem aliquam occasionem, pro eiusdem febris origine, eorúmque putredine, ab aere ambiente susceperint. Sed confestim fortius instabis aduersus hanc responsionem inquiens, Galenus post dicta quæ modo citauimus, verba statim subdidit: {vt plurimum autem ex inspiratione incipit aeris ambientis à putrescibili euaporatione vitiati.} ergo non semper ad generationẽ pestilentis febris, necessaria est pestilens aeris constitutio, cum dixerit sæpe, seu vt plurimum, & non semper. Nisi esset quòd Gale. noluit per hæc verba asserere pestilentem febrem magna ex parte fieri ex ambiente nos aere à putrescibili euaporatione vitiato duntaxat, & interdum fieri posse ab aliis causis præter ipsum aerem; ita quòd nequaquam is ad eius generationem concurrat; sed cùm paulo ante dixisset ipsam quandoque fieri posse propter humores qui sunt in corpore, ad putrescendum paratos, cum breuem aliquam occasionem in origem febris, ex ambiente aere acceperit animal, statim subdidit hoc raro accidere, quemadmodum vtplurimum contingit eam incipere ex respiratione ambientis aeris à putrescibili euaporatione vitiati; ita vt opus sit quòd ambo coeant si pestilens febris generari debeat, & pestilens videlicet aeris constitutio, & qui humores in corpore, seu ipsamet corpora sint ad patiendum parata, sed quandoque magis sunt humores ad putrescendum parati, quàm aer secundum totam substantiam immutatus, interim contrà, quod & sæpius accidit. Sed inquies iterum, saltem effugere non poteris quòd licet

Obiectio, cui respõdet febrem quæ per cõtagiũ cõtrahitur, ex pestilenti quoque aeris statu oriri. Cap. 2.

Alia obiectio. Cui respondet, non satis esse humores in corpore putridos ad generationẽ feb. pestilẽtis, nisi aer pestilens concurrat. Cap. 4.

Obiectio, quæ Gal. auctoritate nititur, quam explicando, & suo more ad sensum suum accõmodãdo, obiectionem se dissoluisse putat.

Alia obiectio quam diluit asserẽdo semper

requiri aeris pestilentiam si altera causa cōcurrat.

semper concurrat aer pro pestilentium febrium generatione, non tamen semper opus est, vt vitiatus sit, à putrescibili euaporatione, seu pestilens effectus: nam citato lib. 1. de diff. feb. Paulo post dicta verba quæ modo citauimus idem Gal. inquit: {contingit autem quandoque præcedere ambientis aeris caliditatem immodicam, quemadmodum in ea pestilentia quæ Athenienses inuasit, vt Thucydides inquit. in hac ergo pestilentia immodica ambientis aeris caliditas præcessit, & non pestilens eiusdem aeris status. quare non semper requiritur eundem esse coinquinatum secundũ propriam substantiam, sed satis est, vt in qualitatibus manifestis fuerit alteratus, vt immodicè calidus redditus. verũ dicimus nos, quòd in hac quoq; pestilentia, aer fuit secundum totam substantiam immutatus: nam (vt inquit Thucydides) in suffocatis tuguriis, æstatis tempore, habitantium corpora corruptione laborabant, & quia erant humores corporum ex victus prauitate geniti putredini obnoxij, hinc febribus pestilentibus origo data est eisdem corporibus. quemadmodum enim qui in cauo loco aer inclusus nullum recipiens perflatum, suffocans, putrísque est, & similiter is qui in domibus quibusdam est inclusus, suffocans ac putris existit, potissimùm in quibus ob putredinem, & per flatus defectum plurimus aceruatur situs, vt inquit Gal. 1. de sanit. tu. Ita quoque in hac pestilentia ea corpora in febres pestilentes inciderunt æstatis tempore, quæ in suffocatis (ob domorum penuriam) colebant tuguriis seu cauernis, propterea quòd haudquaquam perflatum recipere posset aer in eisdem cauernis seu tuguriis inclusus; ex immodicóque calore præcedente, putris, suffocánsque redditus est, & ita in substantia immutatus, quemadmodum in cæteris pestilentiis. verùm cùm non adeo praua esset hæc aeris immutatio in propria substantia, sed manifestiùs ad caliditatem immodicam fuisset alteratus, propterea Gale. dicebat febribus pestilentibus originem datam fuisse ex eo, quia erant humores in corpore ex victus prauitate putredini parati, ac si voluisset dicere, quòd harum febrium pestilentium origo, magis referenda est ad humores ex victus prauitate genitos, & putredini obnoxios, quàm aerem, licet ambo requirantur: siquidem exigua erat aeris putredo. quòd verò ambo requirantur, & quòd quandoque vna causa potentior altera existat, ipsemet Gal. citato loco, fusissimè demonstrauit, inquiens: {oportet enim hoc in toto sermone memoria repetere, quòd nulla causarum sine patientis aptitudine agere potest, alioqui omnes qui sub æstiuo sole commorantur, febricitarent, & circa canis ortum omnes ægrotarent. & in pestilentibus aeris statibus morerentur, sed magnam in generatione ægritudinum partem habet, eius qui passurus est habilitas corporis.} & ob id ex aeris pestilentis inspiratione rationabile est, quædam corpora statim à prima inspiratione principium putredinis sumere, ac plurimùm in malo procedere, nonnulla verò nihil, & nonnulla minimum mali sentire, ac facilè ad naturalem habitum habere regressum. itaque vbi aeris ambientis intemperatura ac immutatio in propria substãtia admodum immodica non fuerit, necessum est plurimùm eos pestilentibus morbis laborare, quicunque magis ad patiendum parati sunt, vtpote in quibus superflua adest humiditas, & ex victus prauitate præcedẽte humores magis putredini parati sunt, minus verò quæ corpora sicciora sunt, ac modicis laboribus vsa, victúque moderato: hæc etenim vel nullam omnino sentiunt offensionem, vel exiguam, ac facilè ad naturalem habitum reuertuntur, sunt propterea nedum in pestilentis febris generatione, sed cuiuslibet alterius ægritudinis, necessariæ præter causas eas efficiẽtes, corporum dispositiones, verùm quandoq; efficiens causa valentior est, corporũ verò dispositio non magna. interim verò maxima est corporum dispositio, quamuis efficiens causa non admodum valida existat, vt in hac pestilẽtia, interdum verò ambæ valentes existũt, vbi verò ambæ imbecilliores fuerint, haudquaquam morbus generabitur. licet ergo in hac pestilentia præcesserit ambientis aeris caliditas immodica, fuit tamen efficiens eius causa immediata, aer putris, suffo

Cap. 4.

Cap. 11.

Cap. 8. libr. 1. de diffe.

suffocans, in propria substantia immutatus, ob perflatus defectum, qui ab habitantibus in eisdem tuguriis seu cauernis inspirabatur. potissimùm autem iis febres ortæ sunt pestilentes, in quibus humores ob victus prauitatem erant putredini obnoxij, tanquam maiorem habentibus aptitudinem ad suscipiendam aeris inspirati putredinem. Poteris & aliter etiam dicere cum eodẽ Gal. ibidem, quòd non ex immodica aeris ambientis caliditate præcedente fuerit talis pestilentia orta solum, sed per contagium: nam inquit Thucydides fortè per continuum ex Aethiopia quędam putredinis fluxere contagia his, quorum corpora erant ad patiendum parata, febrium causæ futura. quomodocunque tamen fatearis sempiternæ veritatis erit, quòd febris pestilens ortum ducat ex ambiente nos aere, nedum in qualitatibus manifestis, sed secundum totam eius substantiam immutato, quantumuis humores corporum, seu corpora ipsa sint putredini obnoxij, & ad patiendum parata. Cæterùm aduersus hanc sententiam iterum pugnabis probans cum Gale. non semper pestilentes morbos, pestilentésque febres ex aere originem ducere, sed ex praua duntaxat victus ratione: nam in illa annonæ caritate assidua, quæ multas nationes Romano Imperio subditas afflixit, vt scribit Galen. lib. de cibis boni & mali succi, Cùm coacti essent homines mali succi alimentis toto verè vesci, vtpote teneris fruticibus, arborúmque germinibus, & extremis ramulis, tum bulbis, & mali succi plantarum radicibus, ac agrestibus oleribus, herbísque ferè omnibus virentibus decoctis, quas nemo vnquam priùs degustauerat, eásque ad satietatem edebant: propterea nonnulli vltimo vere, sed ferè omnes ineunte æstate multimodis, variisque per cutim vlceribus, laborarunt, cúmque nonnullis instar carbunculi, aut phagedenæ cum febre acciderunt, multos longo quidem tempore sustulerunt, vixque paucissimi ita affecti, morbi periculum euaserunt, quinetiam febres permultæ absque cutis vlceribus fiebãt, quas nonnullæ graues excretiones sequebantur, quibus verò nulla earum excretionum seu abscessus contingebant, omnes, vel aliquo ex extis euidenti phlegmone correpto, vel ex vehementi, prauáque febre interiere.} Horum itaq; variorum vlcerum, prauarúmq; febrium, & exitiosarũ, causa extitit solus prauus victus, ex quo vitiosi in corpore succi geniti sunt, nihil conferente ambiente nos aere, At si quispiam Gale. verba perlegerit, quæ citato lib. paulo post ea quæ modò citauimus, conscripsit, quàm facilè hæc obiectio tollatur, promptè dignoscet, cùm non solùm pestilentes non fuerint morbi illi, seu febres eo tempore geniti, quinimò neque πάνδημοι, seu πάγκοινοι. hoc est communes seu vniuersales: etenim non omnes quoque victu vtentes in eundem inciderunt morbum, neque etiam ex eodem victu, vno eodémque morbo correpti sunt omnes: horum etenim morborum velut generatio, ita quoque & causa communis est, Aetio & Paulo testibus, sed diuersos contraxerunt morbos, prout variis, dissimilibúsque cibis vti, pro fame cogebantur, quamuis omnes fuerint praui succi. Quare sporades seu dispersi potius, tales appellandi sunt morbi eo tempore orti, quàm communes, aut pestilentes, quod quidem manifestauit Galen. sub his verbis: {sed nec mirum fuisse contrarios morbos, symptomatáque quibus tunc illi corriperentur, cùm non modò natura, aut ætate inter se, inuicémque differrent, sed victus quoque ratione, quo variè, & contrarias vires habente, superiore victus inopia vsi sunt: his enim rebus quarum cuique copia erat, vescebantur, quæ cùm dissimiles, variæque essent, eas nonnulli sumebant, quæ vel acido, vel acri, vel amaro salsóve succo forent, alij quæ austero, aut tenaci, aut astringendi, vel refrigerandi, vel egregiè quidem humectandi vim obtinente, aut quæ veneni participes extitissent.} ex quibus quiuis, vel parum in Gal. doctrina exercitatus haud ægrè percipiet tales morbos, talésque febres, licet ex prauo victu fuerint ortæ, nedum non fuisse pestilentes, sed neque communes & vniuersales, quamuis nonnulli ex eis perierint: nam de ratione pestis (vt dictũ est) non solũ est vt plures perimat,

Alia obiectio quã refutat negando morbos fuisse cõmunes seu pestilẽtes, sed sporades erant. Cap. 1.

Sporades fuisse probat auctoritate eiusdẽ Gal.

sed vt ex aere originem ducat, eóque non modò in manifestis qualitatibus, sed secundum totam substantiam immutato: quod etiam perpetuæ veritatis existit de pestilentibus febribus, quarum causæ tot numero esse possunt, quot supra explicauimus posse aerem inficere, coinquinare, putrefacere, ac in totius proprietate essentiæ, immutare.

De modo generationis pestilentium febrium, & quod in nullo trium primorum gener continetatur. *Caput VII.*

Cap. 4. EST itaque pestilentium omnium febrium ortus ex putredine, vt inquit Gale. 1. de diff. feb. Quæ putredo prouenit (vt dictum est) semper ex aeris vitiati, seu coinquinati & putrefacti inspiratione, cùm sine eo febris pestilens generari nequeat. perueniens siquidem talis aer ad cor, necessum est & ipsum ab eo infici, coinquinari, & præter naturam calidum reddi, quemadmodum eodem puro ac syncero per inspirationem attracto eius caloris symmetria seruabatur, & ita febris generatur pestilens. nam quamuis eodem etiam tēpore idem aer pestilens extrinsecus corpori circunfusus, per transpirationem ab arteriis trahatur; quia tamen ægrè cùm sua substantia, suísque viribus ad cor peruenit, quemadmodum vbi fuerit inspiratus, propterea qui per inspirationem attrahitur aër pestilens, potissimùm pestilentis febris causa existit, quod etiam subintelligere voluit Gale. cùm dicebat præcitato lib. 1. de diffe. feb. In pestilentibus aëris constitutionibus inspiratio potissimùm causa existit, dixerat enim priùs quòd ex calidiori aëris statu æquè poterat febris gigni, tum per inspirationem, tum etiam per transpirationem, eodē calidiori aëre attracto, ipsoq; corde immodicè calefacto, quamuis non eadem ratione. At in pestilenti statu aër non ita, sed potissimùm febrem efficit per inspirationem attractus, vtpote quòd promptiùs sua qualitate & substantia ad cor perueniat, non negans omnino, quòd si per arterias quæ ad cutim terminantur, idem vitiatus aër trahatur, quòd possit etiam cor affici, & eadem febris generari, vtcunque tamen sit, vt febris pestilens generetur, opus est vt putrefactus, ac coinquinatus aër sua cum substātia ac viribus ad cor perueniat, & media putredine febrem generet. At non propterea quispiam dixerit pestilentem febrem eiusdem generis esse cum his quæ ab humorum putredine accēduntur, cùm non vna duntaxat ratione ab eisdem dissideat: perpetuò etenim illa ab externa causa exoritur, aëre inquā coinquinato & putrefacto, istæ verò semper ab internis fiunt causis, nunquam autem ab externis, recentibus, ac manifestis. putredinis item excellentiâ febris pestilens ab eisdem differt, nam illæ à quauis humorum putredine excitantur, ista verò generari nequit nisi maxima ac excellens putredo fuerit genita, ita vt potius corruptio per putredinem, quàm putredo simpliciter appellanda sit: cùm neque alterari, neque concoqui, neque euinci, adeo possit, quod in hac febre putrescit, vt iterum naturæ gratiam suscipere queat. amplius in hac febre id quod putrescit perpetuò est aliqua cordis substantia; in aliis verò febribus ex humorum putredine ortis, admodum raro hoc accidit sed aliis in locis humores sæpius putredinem suscipiunt, quamuis febris etiam generari nequeat ex humorum putredine, nisi & qui in corde continentur humores, fuerint præter naturam calefacti. Dissidēt rursus & magis, quòd in febribus ex humorum putredine accensis, semper aliquis ex humorum quatuor putredinem suscipit, in pestilenti febre nequaquam, sed possunt aliæ etiā cordis substantiæ præter humores qui in eius ventriculis continentur, à pestilenti aëre infici, coinquinari, ac eiusdem aëris putredinem admittere, vtpote spiritus, qui in sinistro eius ventriculo continentur, ac etiam eius partes solidæ. quo fit vt in nullo trium febrium genere propriè contineri possint hæ febres. vt quidam arbitrantur, diuersi inquam ad diuersa genera reducentes, quamuis omnes

Cap. præcit.

Febris pestil. in quo dissideat ab iis quæ ex putredine oriuntur.

omnes à putredine ortum habeant, ſed pro diuerſa cordis materia, in qua præter naturam calor accenditur, ab inſpirato peſtilenti aëre diuerſimodè ſit denominanda, ita vt interim diaria, interim hectica febris peſtilens appelletur. quandoque verò ex numero ſit earum quæ ex humorum putredine excitantur, impropriè tamen, & non verè, cùm neque diaria, neque hectica, neque ex humorum putredine orta verè dici poſsit, vt patet ex his quæ diximus, & clariùs ex dicendis. Quod autem ex humorum putredine poſsit febris peſtilens generari, vbi à vitiato aëre inſpirato principium putredinis ſuſceperint, propterea quòd ipſi magis fuerint ad putreſcendũ parati, decretum reliquit Gale. citato lib. 1. de diffe. feb. Et 3. de præſag. ex pul. de inſpirato aëre qui putredine infectus ſit loquens, ſub his verbis illud confirmauit: { Nam quibus calor hic putridus ad humores quos continent cordis ſinus, vniuerſus deflexit, non autem ad corpus ipſum viſceris, multi horum fuerunt ſuperſtites.} quibus etiam in verbis (vt cuilibet patere poterit) manifeſtauit calorem hunc putridum poſſe ad corpus cordis deflectere, & ita hectica generabitur. Quod paulo ante dilucidiùs explicauerat inquiens: {quod in ſermone præteriuimus vbi aër quem inſpirando attrahimus infectus putredine ſit, ac putredo ad corpus cordis peruenerit, illi pulſus fiunt &c.} & poſt nonnulla eodem libro talia protulit verba: {etenim ſunt (vt docuimus) peſtilentes non páucæ, inde vſque ab initio hecticæ, diſtántque ab omnibus aliis febribus, quæ ex magna putredine oriuntur.} & ante omnia præcitata verba, inter cauſas ob quas corpus cordis largius incaluerit, qua ratione febris excitatur hectica, dinumerauit aërem peſtilentem ſpiritu attractum, offenſo cordis corpore, & non aliis ſubſtantiis quæ in eius ſinubus continentur. Adhæc 10. de meth. meden. in fine inquit: {verùm de colliquantibus febribus diſſerere in poſtremum licebit æquè, vt de his hecticis febribus quæ in peſtilentiis contingunt, cuiuſmodi ea eſt quæ nunc publicè graſſatur: dicetur nanque & de hac inter peſtilentes febres.} Nemo itaque hæſitare debet peſtilentem febrem, nedum in humoribus accendi poſſe, verùm etiam in partibus ſolidis ipſius cordis, ex Gale. ſententia. quòd ſi ex peſtilenti aëris ſtatu poſſunt tum humores, tum ſolidæ cordis partes præter naturam calorem ſuſcipere, quis negabit ſpiritus etiam eiuſdem cordis poſſe ex eodem inſpirato aëre infici, ac propterea in eiſdem eundem præter naturam calorem accendi, & ita diariam fieri peſtilentem febrem? Quinimò promptiùs ipſi hunc præter naturam calorem admittent, quanto paratiores ſunt ab inſpirato aëre alterari, & veluti ex eodem puro ac ſyncero inſpirato generantur, ac nutriuntur, ita ex eodem coinquinato & infecto, putreſcunt, ac corrumpuntur: neque hoc etiam intactum prætermiſit Gale. nam. 1. de diffe. feb. Dinumerans nonnullas procatarcticas cauſas, ex quibus homines febricitare conſpiciuntur, dicebat: {& quidem quòd aëris peſtilens conſtitutio febrem afferre conſueuit, nemo ſanæ mentis dubitauit.} Atqui cũ cauſæ quæ ab eo narrantur, omnes ſint externæ, à quibus diariæ fiunt febres, connumerans inter eas aërem peſtilentem, ex quo febris generatur, ſubintelligere etiam voluit eam eſſe diariam, aut certè aſſerens abſolutè, peſtilentem aëris ſtatum febrem afferre, non magis intelligendum eſt de aliis, quàm de diaria, imò de ea potius cùm cauſa ſit febris externa, ex qua diariæ potiſsimùm accenduntur febres. Adhæc eodem lib. paulo poſt dicta verba, explicans modum generationis febris propter adhæſum alterius caloris, poſuit exemplum ambientis ſtatus aëris calidioris, qualis maximè contingit circa canis ortum, inquiens, quòd talis aër per inſpirationem attractus, manifeſtè cor calefacit, & febrem generat, corpori autem extrinſecus circunfuſus, totum ipſum priùs calidius efficit, & præſertim arterias quæ aliquid dicti aëris ambientis ſubſtantiæ attrahunt. ex quibus demum omnibus ſimul cor afficitur: & cùm ſupra modum incaluerit febris generatur.} & deinde ſubdidit: {in peſtilentibus autem conſtitutionibus inſpiratio potiſsima cauſa eſt.} ſi ergo ex calidiori aëris ſtatu, tam per inſpira-

Peſtilens hectica diaria &c. impropriè dicitur.

Loc. citatis.

Cap. citato.

tionem attracto, quàm per transpirationem, & etiam toti corpori circunfuso febris generatur, eáque nonnisi diaria, licet diuersa ratione, sequitur necessariò quòd vbi idem aer coinquinatus & pestilens fuerit per inspirationem attractus, diaria etiam pestilens debeat generari, cùm eadem sit causa externa, & idem generationis modus, aut saltem præcipuè, vel non minùs ea quàm cæteræ. verùm si pestilentes febres omnes à putredine ortum habent, non ab re dubitabis, qui fieri possit vt diariæ pestilentes generentur, cùm spiritus haudquaquam putrescere queant? Huic responsum sit, quòd quamuis ex putredine accendi possit diaria febris, modò ea ad cor non perueniat, vt de bubone scriptum reliquit Hippocr. aph. 55. lib. 4. & Gale. 1. de diffe. feb. Spiritibus ipsis haudquaquam putrefactis, quia tamen inspiratus pestilens, ac putrefactus aer ad cor peruenit, asserimus diariam pestilentem febrem fieri non posse, nisi & spiritus qui in cordis sinubus continentur, putrescant: qui licet ex eorum natura synceri, tenues, ac puri existentes putrescere nequeant, permixta tamen eis aëris putrefacti substantia impuriores, crassioréṡque propterea redditi, putredinem admittunt, quemadmodum de aëre dictum est, qui licet synceriorem habeat naturam quàm spiritus, simpliciórque fuerit, ex permistione tamen putrescibilis alicuius substantiæ quandoque putrescit. hac etiam ratione & magis spiritus putrescere, licebit asserere, cùm eisdem aliqua putrescibilis substantia, (vt aër pestilens) fuerit permista: donec autem suam seruauerint propriam naturam ac puritatem, putredinem non admittunt. non igitur in qualitate sola vitales spiritus, quemadmodum in cæteris febribus diariis, immutantur cùm pestilens ac putrefactus aër inspiratus eisdem permiscetur, verùm etiam in propria substantia, & propterea diarias asserimus esse has febres, quatenus in spiritibus calor præter naturam accenditur, pestilentes autem, eo quòd secundum propriam substantiam immutantur, inficiuntur, ac coinquinantur, & propterea putrescunt, commista eisdem iam dicta pestilenti, ac putrida aëris substantia per inspirationem attracta. qua etiam ratione, nec verè & propriè hæ febres diariæ nuncupari poterunt, sed diariæ pestilentes. simili quoque ratione dicimus alienum à veritate non esse, hecticas generari febres & pestilenti aëris cõstitutione, quamuis & hæ quoque à putredine ortum habeant. Nam vbi aër quem inspirando attrahimus, infectus putredine sit, ac putredo ad corpus cordis perueniat, corpus ipsum cordis non solùm præter naturam calorem suscipit, vt in cæteris hecticis febribus, sed eius vniuersa substantia solida inficitur, ac coinquinatur à praua, malignáque aëris qualitate, ac substantia, ita vt similis etiam eidem aëri reddatur. & quemad modum ab eodem aëre puro ac syncero existente per inspirationem attracto, eius propria substantia, natura, ac temperamentum in symmetria seruabatur, ita quoque cùm coinquinatus ac putridus, pestilénsque redditus fuerit, ac vniuersus ad eiusdem cordis corpus deflexerit, eius naturam, temperamentum, ac propriam substantiam destruit, putrefacit, ac corrumpit, & veluti alienam ac venenatam reddit, adeo vt propterea nullus ab hac febre euadat? quemadmodum testatur Gale. 3. de præsag. ex pul. Cùm inquit: {quam enim excogites medicinam ad putredinem quæ cor occupauit?} Aliorum autem nonnulli superstites fuerunt, quibus videlicet ad humores quos continent cordis sinus, vniuersus aër putridus deflexit. sed de his in sequentibus fiet sermo, cùm de prognosticis huius febris pertractabimus, nunc verò satis sit nouisse. quòd cùm putrefactus aër ad corpus cordis peruenit, hectica febris pestilens generatur quæ verè & propriè hectica non est: quoniam non solùm in solida cordis substantia præter naturam calor accenditur, eadem excalfacta, sed putrefacta quodammodo ac corrupta. Cæterùm adhuc dubitabis quomodo generari posit febris pestilens diaria, aut hectica, si Galen. 1. de diffe. febr. dicebat: {eam promptiùs generari iis corporibus quibus humores ex prauitate victus erant putredini obno

Quomodo pestilentes diariæ fiũt, cum spiritus non putrescant.

Cap. 5.

Cap. 3.

Dubitatio.

Cap. 4.

obnoxij?} Nisi esset quòd aliquando, dicebat Galenus, & non semper febris pestilens generatur ob eos, qui sunt in corpore humores ad putrescendum paratos, cùm breuem aliquam occasionem ad febris originem ab aëre ambiente acceperit animal, id quod nequaquam nos negamus. & si dixeris quòd in ea pestilentia quæ Athenienses inuasit, iis etiam corporibus febrium pestilentiũ origo data est, vt ibidem post pauca scriptum est. adhuc asserimus in ea pestilentia corpora promptiùs laborasse, in quibus, ob victus prauitatem humores erant putredini obnoxij, quæque in suffocatis tuguriis habitabant. at non propterea negauit Galenus quòd in illa, & in aliis etiam pestilentiis posſint, & diariæ, & hecticæ pestilentes febres generari. non ob id quòd humores sint in talibus corporibus magis putredini obnoxij, sed spiritus magis parati ad suscipiendam talem aëris putredinem, vel partes solidæ cordis. quod etiam innuere videtur idem Galenus citato libro primo de differentiis febrium, cùm dicebat: { oportet enim in toto sermone memoria repetere quòd nulla causarum sine patientis aptitudine agere potest. } & paulò post inquit: { At vt diximus magnam in generatione morborum partem habet eius qui passurus est, habilitas corporis. } satis est itaque vtplurimùm eos pestilenti febre laborare, qui magis parati sunt ad suscipiendam aëris putredinem: quæ dispositio corporis, non modò referenda est ad humores putredini obnoxios, verùm etiam ad spiritus, & partes solidas, eo quòd indifferenter aëris putredo inspirata, singulas has tres cordis substantias occupare potest, prout vna vel altera ad suscipiendam eius putredinem magis parata est. Nam veluti febris ipsa indifferenter incipere potest calore præter naturam accenso, in vna trium substantiarum seu materierum, quæ nostra corpora constituunt, humoribus videlicet, spiritibus, aut partibus solidis, vt liquet citato libro primo de differentiis febrium, quamuis in genere primo læso non sistat, sed duo reliqua genera inuadat, progressu temporis, nisi antea soluatur, perinde etiam non inconuenit vt ab inspirato pestilenti aëre febrilis dispositio alias ex aliis dictarum cordis substantiarum initium sumere posſit, & si dicas hoc non esse vndequaque simile, nam non solùm maior dispositio vnius, seu alterius substantiæ efficit vt quandoque vnum, quandoque alterum genus febrium generetur, sed requiritur etiam causarum efficientium diuersitas: ex aliis nanque causis diariæ oriuntur febres, & ex aliis hecticæ; atque etiam ex aliis quæ ex humorum putredine fiunt. At febrium pestilentium omnium vnicam asseruimus esse causam, aërem siquidem pestilentem, ac putridum, & ob id fieri nequit, vt ex eadem causa diuersæ cordis materiæ seu substantiæ accendantur; & propterea diuersæ etiam genere febres pestilentes fiant. Huic responsum dabimus, quòd licet perpetuò aër putridus seu pestilens, auctor, & causa sit pestilentium febrium, non tamen semper idem aër, eadem ratione, eodémque modo coinquinatur, ac pestilens redditur, sed diuersa ratione, & quandoque magis, quãdoque minùs talis efficitur, ob quam diuersitatem, maiorem etiam, vel minorem proportionem habebit cum hac, vel illa cordis substantia. quo fit vt interdum spiritus, interim humores, non rarò autem solidam cordis substantiam occupet, atque in ea primo febrilis dispositio initium sumat, progressúque temporis, reliquas etiam, nisi antea soluatur, inuadat. Diuersum itaque genus est pestilentium febrium à iam dictis tribus primis generibus, cùm in nullo eorum contineantur, sed indifferenter, non solùm ex hecticarum, & diariarum numero esse posſit, sed earum quæ ex putredine ortum habeant, si earum febriũ subiecta inspexeris, semper tamẽ in aliquo ab eisdem discrepabunt pestilentes febres, vt in præcedentibus explicauimus. & propterea Hipp. libro de flatibus alterum genus febrium esse dicebat commune omnibus, quod pestis appellatur; quarum febrium tempus iam est signa recensere, primò dignoscitiua, & deinde prognostica.

Respondet. Non semper feb. pestilens generatur ex humorib. putridis.

Cap. 8.

Cap. 1.

Alia obiectio. Diuersæ substãtiæ ex eadem causa accendi nequeant.

Respondet aërẽ nõ semper eodẽ modo corrũpi, quare pro diuersa ratione corruptionis diuersas cordis substantias corrumpit.

De peſtilentium febrium dignotione, ac prognoſtico. Caput VIII.

Signa febris peſtilentis.

QVONIAM in peſte omnia horrendiſsima fieri poſſunt, & grauiſsima quæque ſuperueniunt, nihílque in ea velut in aliis morbis definitum eſt: plurima etenim, & varia fiunt ſymptomata, Aëtio & Paulo teſtibus, ob id à maximis exordiemur indiciis febrium peſtilentium, quemadmodum in cæteris febribus egimus: & deinde reliqua omnia recenſebimus. ſunt autem maxima quæ à calore, pulſu, & vrina ſumuntur, calor ſiquidem harum febrium ab aliis per putredinis excellentiam differt, nam tangentibus nobis eos qui tali febre laborant neq; calidi, & perurentes videbuntur, quamuis interius magno flagrarint incẽdio, vt liquet ex Gal. 6. de morb. vul. ita vt in ea peſte quam Thucydides deſcripſit, adeò interiora ægris vrebantur, vt neque valde ſubtilium veſtimentorũ, neq; linteolorum velamenta, neq; aliud quicquam prętcr nuditatem, ferre poſſent, quamuis tangenti corpus exterius valde calidum non erat, neque viride, ſed ſubrubrum, liuidum, puſtulis exiguis, & vlceribus efflorefcens. & ſi manum thoraci exercitatus medicus in explorando febrili calore, imponat, caliditatem maiorem, ac acriorem ſentiet, quàm in reliquo corpore, & æſtum quoque ſentiunt ægri in thorace maiorẽ.

At caloris qualitate.

Commẽ. 1. ſuper text. 29.

Ex pulſibus.

Pulſus aderũt omnino celeres, frequentes ſæpius, non autem præualidi, ſed quibuſdam imbecilli, manifeſtiúſque in hac febre celeritatem contractionis percipies, in quacunque cordis ſubſtantia præter naturam calor fuerit accenſus; magis tamen, vbi peſtilẽs febris cordis humores occupauerit. quibuſdam verò aderunt pulſus ferè moderatis ſimiles, parúmque præter naturam immutati, ac in eodem ſtatu perpetuò permanentes, aderítque ſimiliter reſpirationis frequentia, interim & magnitudo, & ſi quiſpiam obſeruauerit expirationem ægrotantium, ſæpius graueolẽtem reperiet, quemadmodum vulgus obſeruare vſu conſueuit. Tu verò non vſu modo, ſed & ratione æſtima id veritatem habere.

Ex reſpiratione.

Ex vrinis.

Vrinæ non ſemper eodem modo videbuntur: nam quorundam conturbatæ, & aquoſiores erunt, nonnullorum autẽ multò quã pro natura tenuiores. Quibuſdam vrina naturali ferè vndequaque ſimilis erit, colore, craſsitudine, & ſedimento, quæ inter omnes exitioſior eſt, vt dicemus. erit quoque animus, præſertim vrinarum ſublimamentis, adhibendus: nam quædam quæ ſubliuida quodammodo ſunt, fugiunt; & item alia quæ aranearum latas telas referunt, in modum lanæ congeſtæ. At ſi quid tale animaduertas, aut nullum planè ſublimamẽtum innatare vrinis, in peiorem partem hæc interpretare, vt Gale. inquit 3. de præſag. ex pulſ. verùm ex vrina in eiuſmodi febribus, præſertim vbi corpus cordis occupauerint, firmam notitiam petere ſemper non licebit, vt ipſemet Gale. teſtis eſt; ſed alia ſunt perpendenda.

Ex colore et alijs in facie cõſiderãdis.

Nam & in ore eorum cernes aliquid peſtilentis coloris, cùm partim eryſipelatoſum, partim colorem habent depaſcentibus herpetibus ſimilem, per plures partes diffuſum, cibum reſpuunt, ſitiunt præter modum, ac frigidam poſtulant, & oculi manifeſtè calidi & flammei redduntur, potiſsimùm ſi licebit eos balneare, à balneo hæc accidunt, vt Galenus inquit citato libro tertio de præſagit. ex pulſ.

Ex delirijs.

Ex excretionib. &c.

Accidunt quoque eis deliria varia, bilis vomitus, præcordiorum diſtentiones, dolores, ſudores multi, extremitatum frigiditas, profluuia bilioſa, tenuia, flatuoſa. vrinæ aliis aquoſæ & tenues, aliis bilioſæ, aliis nigræ, malas ſubſidentias habentes, & peſsima ea quæ in medio vaſis dependent. ſanguinis narium deſtillationes, æſtus in thorace, linguæ torrefactæ, vigiliæ, conuulſiones violentæ: ſed & vlcera praua, & carbũculoſa, & pernicioſa in peſte fieri poſſunt, & in reliquo corpore, & in facie, ac tonſillis, vt ex Ruffi auctoritate fatetur Aëtius cap. 95. lib. 5. & Paul. cap. 35. lib. 2. interim ex hac febre incidunt in ſyncopẽ, anguſtia premũtur, ac inquietudine vehementi. Alui excrementa fiunt graueolẽtia, quandoque verò ſyntectica & pinguia, & vrinæ etiam oleoſæ: interim in cataphoram incidunt, & vox eiſdem vitiatur. Ex his omnibus, aut eorum quibuſdam, peſtilentem febrem dignoſces.

Num ve

Num verò in humoribus,partibus solidis,aut spiritibus cordis accensus fuerit præter naturam calor,ita discernas. Nam si in humoribus fuerit accensus, interiùs magis æstu laborabunt, & vruntur, & hi sunt qui maximè velamenta linteolorum tum ferre non possunt,neque aliud quicquam præter nuditatem; licet exterius corpus valde calidum non sit,sed subrubrũ,liuidum,pustulis exiguis,& vlceribus efflorescens.Pulsus habent celeriores, neque adeò imbecillos,quãuis neque præualidos,percipiúntque ægri se febre laborare,neq; æqualiter perpetuò,sed inæqualiter febricitãt.Respiratio maior,& frequẽtior erit, vrinæ quoque conturbatæ,interim aquosæ & tenues, aliis biliosæ, aliis nigræ, malas subsidentias habentes,aut pessima suspensa, seu etiam sublimamenta: interim oleosæ,& pingues videbuntur;spiritus graueolẽs,& in ore aliquid pestilentis coloris magis percipietur;sitiunt magis ac linguam habent aridiorẽ, & frigidam maximè desiderant, ac cibum respuũt. Post aures, aut sub alis,aut circa inguina potissimùm fiunt absque manifesta causa eisdem bubones, vigiliæ,conuulsiones,deliria, angustiæ,inquietudines,alui excrementa graueolentia magis,biliosa,& interim syntectica,& pinguia maximè aderunt. Si verò solidæ cordis partes fuerint accensæ,febris admodum exigua erit,adeóque exiguus præter naturam calor,ac perpetuò æqualis aderit,vt quidam se febricitare negent,cùm se febricitare non percipiunt.Pulsus etiam aderunt moderatis similes,eo quòd parum sunt præter naturam immutati,& in eodem statu perpetuò manebunt,neque maiores iusto,atque interim neque crebriore,omnino tamen celeres quodammodo,eo quòd celeritas febricitantium pulsibus perpetua est,súntq; omnino etiam imbecilli, cùm ipsum corpus cordis fuerit occupatum.similiter vrina colore,crassitudine,& sedimento, naturali similis erit Gal.auctore,eodẽ 3.de præsag.ex pul.verùm non propterea hæc accidunt (vt quibusdam visum est) quòd natura præ malitia seu venenositate aggredi non audeat pestilentis febris causam.quidam verò aliter atque aliter interpretari hoc conantur,qui omnes, quos viderim, vsque ad nostra tempora in hoc hallucinati sunt.Neque enim propter aliud(vt Gal.visum est citato libro 3. de præsa.ex pul.febris exigua est,calórque exiguus,pulsúsque moderatus, seu his qui secundum naturam sunt admodũ similes,in eodémque statu perpetuò manent,nec febricitare se percipit æger,& vrinæ quoque colore,crassitudine,ac sedimento admodum naturalibus similes sunt)nisi ob id,quòd febris pestilens ipsum cordis corpus occupauerit,planéque confirmata fuerit; & vt ita dicam, hectica,& in habitu. qua ratione hi sunt quoque qui omnino inter omnes qui peste laborant morituri sunt. Nam quam excogites medicinam,inquit Gale. citato loco,ad putredinem,quæ cor occupauit?cùm autem ad corpus ipsius visceris calor hic putridus vniuersus deflexerit, non ab re pulsus non omnino celeres erunt,nec maiores,aut crebriores,in eodem statu perpetuò manẽtes, parúmque præter naturam immutati, licet imbecilli sint omnes, febrilísque calor exiguus & æqualis,quoniam nullam accessionis inuasionem,nec incrementum, nec vigorem, nec remissionem habet, vt cæteræ febres hecticæ.Et quoniam vasorum facultas concoctrix ferè oblæsa non est, aut parum ob febrium exiguitatem,ob id etiam vrinæ colore, crassitudine, & sedimento, naturalibus penè similes erunt,minúsque deliria,vomitus, sudores, aluíque profluuia his febribus accidunt;neque pustulæ aut vlcera quædam in corpore efflorescent, aut bubones fient, & dolores, seu labores minùs eos afficient. At si contingat calorem hunc putridum ad cordis spiritus deflectere, & si raro eueniat, quòd si contingat statim hominem perimit, aut ad aliquam duarum substantiarum peruadit(non enim in eisdem spiritibus diu sistere potest)non tamen deest facultas id dignoscendi,ægriùs tamen ab hectica, quàm ab ea quæ in humoribus accenditur, distingui potest; quemadmodum & cæteræ diariæ ab incipientibus hecticis febribus difficulter etiam secernuntur. erit autem in his febrilis calor non adeò exiguus & æqualis velut in hectica,

Dignotio si in humorib. calor sit accensus.

Si in partib. solidis.

Cap. citato. Cur cum peste occupauit solidas cordis partes,quædam quæ hic recensentur,secundum naturam reperiuntur. in qua causa explicanda omnes hallucinantur. Cap. 3.

Si calor putridus cordis spiritus inuasit.

nec ita acris & mordax, vt in ea quæ in humoribus accẽditur. Corporis extrema non admodum frigida. & si thorax tangatur, licet calidior reliquis corporis partibus reperiatur, minùs tamen acris, & mordax sentietur caliditas, quàm in cæteris pestilentibus. Pulsus non adeò imbecilli velut in hecticis, celeriores tamen, & frequentiores: minùs quidem celeres & frequentes quàm si in humoribus calor hic putridus fuisset accensus. vrinæ admodum similes his quæ secundum naturam sunt. Incidunt in animi deliquia, ac syncopen sæpius qui hac febre laborant, quàm cæteri. qua etiam ratione pauci quoque sudores, præsertim in ceruice & fronte, in his cernuntur, seu madores quidam, lingua aderit non admodum sicca & salebrosa, & propterea neque sitis intensa, corporísque iactatio, ac inquietudo citra dolorem quempiam, propter virium imbecillitatem in his percipietur; neque etiam pustulæ, aut vlcera, seu bubones eisdẽ oriũtur, aut alui profluuia. His quippè indiciis febres pestilentes dignoscuntur; atq; hoc modo inter se dissidere videntur. Nunc ad prognostica trãseamus. Si quis solerti fuerit ingenio præditus, futuram pestẽ prænoscet, & animaduersione malignorũ anni temporum, & vitæ studiorum ad sanitatẽ haud conducentium, aliorúmque animalium præcedente interitu. Insuper etiam si expenderit cuiusmodi sit præsens anni tempus, qualísque vniuersus annus, vt liquet ex Aëtio & Paulo præcitatis locis. Cæterùm neminem præterit pestilẽtes febres omnes perniciosas esse magna ex parte ex earum propria natura, cùm non modò duplicem, sed sæpius etiam triplicem in se magnitudinem cõtineant. inter cæteras verò illæ sunt perniciosiores in quibus plura, ac sæuiora symptomata accidunt, vbi eiusdem generis fuerit. Quòd in humoribus calor hic putridus suscipiatur, minùs periculosa febris erit, si pustulæ, aut vlcera in corpore efflorescent, seu bubones appareant, quàm vbi talia non fiant, etenim virium robur præ se ferunt, vt quæ adeò robustæ sint, vt venenosam materiam extra expellere conentur: quamuis vbi pestilens fuerit constitutio, vt plurimùm crises ad mortem terminantur, vt liquet comment. aphoris. 13. secundi libri. Verùm relatione ad eas febres pestilentes in quibus aëris putredo ad corpus cordis peruenit, semper minùs minantur periculum hæ, in quibus calor hic putridus, ad humores quos continent cordis sinus, vniuersus deflexerit, cùm horum multi superstites fuerint, illi verò omnes interierint, vt inquit Galenus tertio de præsagit. ex puls. Quapropter neque hos curare tentandum erit, cùm nullam excogitare poteris medicinam, ad putredinem, quæ cor occupauit eodem Galeno teste. vbi verò aër quem inspirando attrahimus, putredine infectus ad spiritus cordis vniuersus peruenerit, admodum exitiosa esse consueuit febris pestilens, ac cito interimens, nisi spiritus prætergrediens priusquàm omnes inficiat ac corrumpat, ad humores quos continent cordis sinus, siue solidas cordis partes deflexerit: & ob id neque etiam tales pestilentes febres curationem desiderent, cùm autem citò interimant, aut in aliud pestilentem febrium genus transeant. Reliquum itaque est, vt earum quæ curationem admittunt aggrediamur: earum inquàm, in quibus aër infectus, putredine, inspiratus, ad humores quos continent cordis sinus, vniuersus peruenerit: Nam harum quædam curari poterunt.

Prognostica.

Quæ pestis minùs periculosa, & quæ periculosior.

Cap. citato.

De pestilentium febrium curatione. Caput IX.

CVM verò hæ febres omnes ex putredine ortum habeant, vt conclusimus, Gal. auctore 1. de diffe. feb. neque etiam simplicem habebunt curationis indicationem, quemadmodum de cæteris febribus quæ ex humorum putredine fiunt, cum eodem Gal. determinauimus, sed geminam, alterã videlicet quæ ex putredine sumitur, alteram quæ ex ipsa febre præstatur; quãuis putredo nimirũ primò sananda sit, tanquã febrium causa, nec interim febris quæ per eam accensa est, ratio

cap. 4.

Indicatio duplex, à putredine & à febre.

ratio non erit habenda, modò vires valeant. & si in idem consentiant quæ febrem extingunt, & putredinem auferunt, sine cunctatione id agendum erit. At cùm putredo in his febribus, non ex quapiam interna causa, sed ex putrido inspirato aëre originem ducat, huic primò prospiciendum erit, ne & putredinem & febrem ampliùs in corporibus efficiat atque augeat, deinde quicquid eorum iam factum est summouere tentandũ. Et ob id 2. de nat. hum. (siue Hip. fuerit, siue alius quispiam auctor) scriptum est: { At spiritus vt fluxus quã parcissimus corpus subeat, vtque sit quàm familiarissimus prouidebis, ac solum quo ad eius facere poteris in quo morbus vigeat, vertes, corporáq; extenuabis: ita enim minimè multum spiritum & frequentem homines requirant.} & Gale. in comment. dicebat: { auctorem, curationem eo loco ordine tradidisse eorum morborum, quos totius proprietate essentiæ, potius quàm nuda qualitate corpora offendens parit aër, in quorum numero febris pestilens est; in duo (vt ipse inquit) referens proposita, loci siquidem vicissitudinem, & pauculæ attrahendæ vsum animæ.} verùm vbi ob quampiam causam solum vertere non liceat, id saltem quàm primùm curabis, vt quàm parcissimus, aër, & minimè frequens, corpus ingrediatur, sitque his quàm familiarissimus; ac corpora extenuabis: ita enim (vt inquit Hippoc.) minimè multum aërem, & frequentem homines requirent, parúmque ab eo nondum familiarissimo reddito, oblædentur: quoniam aëris nos ambientis temperamentum, corporis dispositionem secum mutat, acquisititiúmque efficit temperamentum, quemadmodum natura & ætas, Galeno teste quarto de ratione victus, & primo de morbis vulgaribus. eóque magis, si nedum in qualitate, sed in tota substantia fuerit immutatus. Quo circa huic attenti esse cogimur, maximè & primò, quoniam nõ tanquam causa sine qua non duntaxat, vt in cæteris febribus ab eo indicationem sumimus, sed velut efficiente, cùm ipse putridus, ac pestilens redditus (vt dictum est) sit harum febrium auctor: & proinde domus in qua æger decumbit, eligenda erit sita versus aquilonem, in loco non vtique cauo, qui nullum percipiat perflatum, sed elato: sint tamen fenestræ clausæ quodammodo, ne multus, & pestilens aër ingrediatur, præsertim si quæ erunt versus austrum. Quæ verò ad aquilonem sunt positæ, interim patere conuenit, vbi potissimùm aër clarus, ac serenus fuerit. Turba quoque hominum quantum fieri potest, ingredi prohibeatur: nam præter id quod aërem pestilentem secum trahunt, domum etiam calefaciunt. Atqui curare oportet ipsum ad frigidum siccúmque alterare, quod ad qualitates spectat. Quod verò ad substantiam, vt syncerus, purus, atque odoratus sit, ob id assiduè domus hæc aqua rosacea, aspergatur, aut aceto rosaceo, vel vtrisque simul permistis, aut humi rosæ plurimæ, violæ, nenupharis flores, seu myrti substernantur; in reliquis verò ædibus, aulæ in qua æger iacet, contiguis quotidie ignis succendatur ex optimis, atque odoratis lignis, quo illatus pestilens aër purgetur; vt quercus, iuniperi, pinus, oliuæ, lentisci, cupressi, lauri, myrtillorum, rorismarini, sarmentorum vitis, & huius generis similibus, ponantúrque desuper res odoratæ, vt santali, rosæ, rorismarini, mali medici, seu citrangulorum flores: neque inconuenit vt interdum in eodem conclaui in quo æger decumbit, paruus quidam accendatur ignis, ex dictis lignis odoratis rebus etiam, ac floribus odoratis iniectis, præsertim vbi febris valida non fuerit, ac tempus anni non vehementer calidum. Nam & temperatè calidus aër, etiam in febribus à Galeno probatur, vt patet decimo de methodo medendi. præter id quòd talis ignis purum, ac familiarem aërem reddit, in hunc etiam vsum confert si domus hoc decocto inspergatur, Recipe rosarum rubearum manip.j. santalorum omnium drach.iiij. florum nenufaris, & violarum ana manip.ß. bulliant in sufficienti quantitate aquæ, & addita quarta aceti parte, vtare. interim iuniperi baccas, & myrtillorum folia ac fructus adiicito, ac poma quæ apia vulgo appellantur, seu eorum cortices, lauri, malíque medici tum folia, tum flores,

Tex. com. 4.

Super tex. 1. Com. 1. super text. 1.

Domus qualis eligenda in peste.

Ignis succẽdi debet.

Cap. 8.

item

item odoramenta aſsiduè æger teneat, quæ capite de febre ardente requiras. & licet in hac febre vigiliæ & ſomnus moderatè conueniant, quia tamen ſæpiùs vigiliæ ægrũ moleſtant, cùm his quæ eodem capitulo conſcripſimus ſomnus conciliandus erit. Cauendus tamen immodicus ſomnus, cùm humidiora corpora reddat, quemadmodum vigiliæ, ſicciora, & imbecilliora vbi modum excesſerint omninóque motus vitandus erit, tum quòd febrientibus haudquaquam conueniat, tanquam calorem in corpore augens, vt liquet ab Hippo. & Galeno 6. de morbis vulgaribus, & ex eodem Galeno comment. aphoriſ. 28. libri ſecundi, & 20. lib. tertij, tum vel maximè quòd maius frequentiùs infectum & venenatum aërem inſpirare cogentur. quies igitur ægrotis iniungenda: pari ratione repletio vitetur, ac excrementorum omnium, præſertim alui inanitio procurabitur congruo tempore; ſingulíſque diebus, prout docuimus citato cap. vitentur inſuper animi accidentia omnia immoderata, cibis etiam & potibus eiſdem vtantur, quos eodem capitulo de curatione ardentis febris probauimus, ſemper eiſdem acetum, aut acida quædam, præſertim mali medici acidum permiſcendo: nam corruptela exigit contemperamentum, & non ſolam adiectionem Gale. teſte commen. aphoriſ. 17. primi libri. Et quamuis cogendi ſint ægri vt cibos aſſumãt, vbi eos faſtidiuerint: nam fortiſsimi, qui vim ſibiipſis afferentes, cibum oblatum aſſumpſerunt, omnes ferè ſuperſtites fuerunt, vt ait Galenus tertio de morbis vulgaribus: plurimi verò mori quàm comedere quicquam priùs duxerunt, & minimè vtile ſit, vt inquit Celſus capitulo ſeptimo lib. 3. fame vti, vitanda tamen cane peius & angue erit nimia cibi & potus repletio, quam quidam Emperici ac Barbari nimioperè probarunt, parum rectè eadem Galeni verba intelligentes, ac propterea ægros nimio cibo implentes, citiùs ſtrangulantes, eo quòd putredinem, ac humorum corruptionem augeant. quocirca corpora extenuare præcipiebat Hippocrates libro 2. de natura humana. ita enim minùs cogentur multum ac frequentem ſpiritum attrahere, & non eadem replere iuſsit. Tanta itaque cibi & potus quantitas exhiberi debet, quantam vires exigũt, vt ex ea ſeruari poſsint vſque ad morbi ſummum vigorem, vt fuſiùs in vniuerſali methodo explicauimus. & vbi nõ valeant vnica vice vel duabus in die eam euincere ac concoquere, in plures tum diuidenda erit, hoc eſt ter & ſæpius, ſed parum, cibus exhibendus erit, quemadmodum docuit idem Galenus commen. citati aphoriſmi 17. libri primi, vbi videlicet vires laborantis debiles fuerint, & ea quæ eſt in corpore diſpoſitio ſit ex corruptione humorum, vel defectu. confeſtim autem in primis morbi diebus nulla expectata coctione, quoniam neque omnino euinci, aut concoqui quod putrefactum, ac corruptum eſt in his febribus, à natura valet, euacuare tentandum eſt: nam quod alienum à natura eſt, ita vt amplius ad primam humoris bonitatem redire non poſsit, educere, ídque primum eſt tentandum, vt liquet quarto de ſanitate tuenda. quapropter omnibus conſentientibus, per venæ ſectionem tẽtabis quod putrefactum eſt vacuare, & ob id ſtatim vbi potiſsimùm ſanguis abundet (vt inquit Aëtius) venam ſecare licebit internam dextri cubiti. nam velociſsimè & plurimũ ex his, quæ principes ſunt, partibus, vena hæc corpus vacuat, quo circa in acutiſsimis morbis ad hanc incidendam ſe confert Hippocrates, vt liquet ex eodem, & Galenus quarto de ratione victus in morbis acutis. qua ſecta, eam quæ ſiniſtri cubiti interna eſt, venam, iterum ſecabis: neque enim ſimul multa ſanguinis copia in his febribus extrahenda erit, ne vires proſternantur: ſunt etenim hæ ſemper in eiuſmodi febribus parum validæ, vt dictum eſt, propterea quòd cor primariò ſit affectum, & ob id tutius erit venæ ſectionem repetere, quàm ſimul multam ſanguinis copiam vacuare, etiam ſi morbus exigat: in quem etiam vſum confert ſiniſtri cubiti ſecundo venam ſecare, magis quàm dextri, vt quæ magis è directo ſita ſit ipſi cordi. ſi verò cum hac febre, poſt aures, vel ſub alis, aut in inguinibus bubones fiant, non minùs etiam vena ſecanda erit, potiſsimùm vbi non ita

Somnus qualis.
Quies & motus.
Commen. 3. tex. 31.
Inanitio & repletio.
Animi affectus.
Cibus & potus.
Com. 3 tex. 8. comment. 5.
Text. citato.
Purgatio.
cap. 4.
Venæ ſectio.
Text cõ. 24.
Vena ſecanda etiam ſi bubones appareant.

non tota materia ad easdem partes fuerit delegata, & expultrix facultas segnis fuerit ad excernendum. At non semper interna dextri cubiti, sed seruata rectitudine, ea incidatur quæ cùm iam dictis partibus maximè cõmunicat, vt humeralis, vbi post aures, interna cubiti vbi sub alis, poplitis, seu maleoli vena, vbi in inguinibus bubones apparuerint; dextra tamẽ vbi in dextra, & sinistra vbi in sinistra bubones emerserint. Exonerata etenim natura ab hac venæ sectione, potentior efficitur ad excernẽdum à corpore quod corruptũ, ac omnino alienum est. At si vlcuscula, pustulæ, seu reliquæ cutis efflorescẽtiæ in toto corpore apparuerint, quæ φύματα, seu ἐξανθήματα Græci vocant; perpendendũ est criticæ, vel symptomaticæ excretiones sint. dignosces autem id ex conferentia & tolerantia: nam si criticæ fuerint, conferẽt, & ægri leuius se habebũt, si symptomaticæ, haudquaquam, sed contra. secabis itaque venã aliis consentientibus semper, vbi symptomatis ratione hæc proueniant; neque enim ab eiusmodi excretionibus natura iuuabitur vnquam, præsertim vbi ea fuerint exanthemata, quæ vulgò pasticij Neap. appellantur, & propterea nõ modo ea iuuanda non erit per hanc viam, cùm vtiles tales vacuationes non fuerint, sed cohibere Hippo. decreto aphoris. 2. lib. 4. id quod in dies admodum formidare cernimus quamplures nostros Neapolitanos medicos, in similibus febribus pestilentibus, cum eiusmodi cutis efflorescentiis. Qui ob eorum imperitiã putãtes à venæ sectione naturæ motum, ac si esset criticus, impediri, eam omnino prohibent. & propterea ægros veluti gladio quodam iugulant, quamuis nos non cohibendas, hoc est repellẽdas eas esse asserimus, sed cùm ex eis æger iuuetur, quòd venæ sectionem, aliáque medicamenta, tum intus, tum etiam de foris adhibita non impediant, fatemur. quinimò eisdem audacter vtendum esse, censemus. Si verò criticè natura ad cutim pellat redundantes, ac vitiosos humores, animaduertere oportet num integrè eos excernat, vel excreuerit, hoc est perfectè, & indeficienter, an non. vel excreuerit, hoc est perfectè & indeficienter sit iudicatum, aut iudicetur, neque mouere, neque nouare aliquid oportet, Hippocratis decreto aphorismo 20. libri primi, & ita inhibenda erit venæ sectio. At si non integrè, & perfectè expellantur, aut fuerint expulsi ad cutim contenti in corpore vitiosi ac venenati succi, sed permulta fuerit eorum copia, adeò vt à natura expelli nequeant, eadem per venæ sectionem exoneranda priùs erit, vbi reliqua consentiant, & deinceps iuuanda per ea quæ per cutim vacuant, vt sexto de morbis vulgaribus à Galeno decretum est. Nec propterea natura impedietur, sed citius ac promptiùs aggressam iam crisim perficiet, à multa humorum copia exonerata, ob quam priùs grauata, inceptam crisim perficere non poterat. si verò ætatis, aut virium ratione, seu alterius cuiuspiam, venæ sectio fieri nequeat, cucurbitulis scalpello circuncisis, aut hirudinibus vtendum erit. similis quoque ratio de purgatione habenda erit. Nam vbi ea indigeant ægrotantes, nulla (vt diximus) coctione expectata, eadem vti oportet, quam citius poteris à venæ sectione, vel statim in primo saltem, vel in secundo die, si venæ sectio fuerit impedita, etiam si materia non turgeat: est etenim venenosa, & in corde consistens. quapropter neque concoctionem admittit, neque si eam admitteret, eadem expectanda esset, ratione partis in qua continetur; quemadmodum fusiùs nostro libello de concoctione disseruimus. est itaque in principio statim purgatione vtendum, vbi ea indigeant ægrotantes, nulla expectata morbi coctione in his febribus. Nam non solùm per vrinas, euacuationes, sed quascunque alias corporis purgationes, probarunt Aëtius cap. 95. libro 5. & Paulus capitulo 35. libro 2. ambo tamen ex Ruffi auctoritate. & Galenus primo de differentiis febrium, corpora in quibus superfluitates redundabant, pestis tempore, purgatione sanabat, inquit ipse: quamuis de præseruatione loqueretur; neque enim alia & diuersa ratio est, quòd ad causæ abscisionem, in præseruatione & curatione, quamuis in illa quæ potest in futurum, morbum facere, causam tollimus, in

Pustulæ si symptomaticæ sint etiã secanda vena.

Si pustulæ per crisim non integrè iudicauerint, etiam vena secanda.

Com. 2. text. com. 29.

Purgatio à venæ sectione, & ante.

Cap. 4.

hac, quæ iam actu facit: quoniam sub hac, iam sensibiliter ex ipsa causa morbus est genitus, in illa verò est futurus: vtraque tamen prophylactice appellatur, vt liquet vndecimo de methodo medendi. quamuis & curatio quoque appellari possit, nam & quæ præcustodia dicitur, est etiam curatio quodammodo, eodem Gal. teste citato lib. primo de differentiis febrium. at purgationis ea ratio habenda erit, vt per ea purgantia medicamenta perficiatur; quæ nihil venenati, nihilque molesti habeant: per hæc etenim non modò morbi malitia non augetur, neque cum maximo labore, & virtutis prostratione, putrefactus humor simul cum bono educitur, vt quibusdam visum est: quinimò redundans humor, licet excellenti putredine & malitia præditus fuerit, tuto & non multo cum labore, ac cum virtutis robore eadem exonerata, expurgatur. Neque enim eadem seruanda est lex in educendis eiusmodi venenatis humoribus, ac in cæteris, ita vt concoquendi, ac præparandi priùs sint, neque natura, post coctionem & secretionem, eos excernere tentat, sed cùm omnino alieni sint atque venenati, eos quàm primum expellere conatur, æquè certè, vt quæ in ventre corrupta prorsus sunt, & propterea confestim etiam indiget aliquo manum porrigente, & hunc eiusdem motum adiuuante, vt ex vtroque noxij humoris fiat euacuatio; Natura quidem expellente, medicamento verò attrahente, perinde ac in materia turgente, cùm non minùs in pestilenti febre, imò magis eadem pericula immineant: decumbunt etenim ad membrum princeps, & non per corpus vagantur putrefacti ac venenati humores. sunt verò hæc, mel aëreum, cassia fistula, tamarindi, saccharum violaceum, rosarũ rubearum succus, rhabarbarum, agaricum, sena, epithymum, myrobalani, è quibus ea seligenda sunt, ac inuicem componenda, quæ tibi pro ratione redundantium succorum conducibilia esse videbuntur. Interim diacatholicon, ac etiam tryferam persicam descriptione Mesues adiicere poteris: neque enim in his febribus omnino despicienda erit. Id verò memoria semper teneas, quod vbi putridus ac pestilens inspiratus aër, vniuersus ad partes solidas cordis, aut eiusdem spiritus deflexerit, neque venæ sectione, neque purgatione vtendum erit, neque his quæ vrinas, aut sudores ciunt, quibus à purgatione iam dicti vti poterunt, sed cæteris medicamentis alterantibus intus & extra, quæ statim docebimus: sunt etenim hæc communia omnibus pestilentibus febribus. nam quod futurum est putridum, seu venenatum, vitandum est ne fiat in cunctis pestilentibus febribus, quod verò corruptum atque omnino à natura alienum, omni via vacuare tentandum est, potissimùm autem vbi humores tales fiāt, vt dictum est, & licet id vitabitur præcipuè vbi causa fuerit summota, non parum etiam confert, si cum eiusdem medicamentis, aëris inspirati malitiæ valde obsistat, & corpus imparatum ad suscipiendam eiusdem aëris putredinem reddas, eámque sistas, ne amplius progrediatur, ac reliquas nondum putrefactas cordis substantias, occupet, & corrumpat. & quamuis in reliquis pestilentibus febribus non ex putredine humorum ortis, frustra hæc etiam ferè remedia tentabis: sunt etenim exitiales ferè omnes, vtcunque non ea exhibere non inconuenit: in quem vsum magnopere à Galeno commendatur terra Armenia, seu lapidem nominare volueris. Inquit enim nono de simplicium medicamentorum facultatibus, quòd in magna illa peste cuius eadem facies fuit, atque eius quæ Thucididis memoria grassabatur, quotquot hoc medicamentum bibêre, celeriter curati sunt. At quibus non profuit, omnes interiere, scilicet cùm nec alio quouis iuuarentur. vnde colligitur quòd iis duntaxat non fuerit auxilio, qui planè erant incurabiles. vult itaque Galenus hoc in loco quòd qui à peste curari possunt, omnes hoc medicamẽto liberantur. Deinceps exhibendi modum docens, asserit: { Cæterùm bibitur ex vino albo, consistentia tenui, modicè diluto, si aut planè febri careat, aut leuiter ea teneatur, sin grauiter febriat, admodum aqueo, non tamen calore vehementes sunt febres pestilentes.} hæc ille. sed vtinam bolus hic, lapis, seu terra,

cap. 2.

cap. 4.

Si putridus aër solidas cordis partes occupauit, neq; venæ sectione, neque purgatione vtẽdum.

Quæ in pestilenti febre maximè commẽdentur.

Cap. proprio.

ſeu terra, ex Armenia, ea quæ Cappadociæ finitima eſt, etiam ſiccantior (vt ipſe ait) ad nos perueniret: neque enim hæſitandum eſſet de eius facultatibus, quas Galenus citato loco teſtatur, neque in peſte præſtantius vilum medicamentum eſſet præferēdum. verùm cùm talis lapis ſeu terra ex Armenia haudquaquam ad nos deferatur, aut ſaltem per quàm rariſsimè, & pauciſsimus, & propterea neque verus, & ſyncerus reperiatur, vt ex eius tum colore, tum ſubſtantia coniectare licet, ab eo potiùs abſtinendum eſſe arbitror, ne pro lapide armeno, alia vtamur adſtringenti ac obſtruente terra, ex qua potiùs ægri lædantur, quàm iuuentur, vt indies cernimus quoſdam Neapolitanos medicos in omnibus ferè febribus, etiam non peſtilentibus, vti, non paruam ægrotis noxam inferentes, cùm obſtructionem ac putredinem augeant, ob eiuſdem terræ craſſam ſubſtantiam, frigidúmque ac ſiccum temperamentum. neque hic qui apud nos reperitur (orientalis bolus communiter dictus) omnis ex Lemno vehitur: eſſet etenim fortè vera terra lemnia; ſed adhuc eius conditiones omnino participare haudquaquam videtur. Quamobrem neque etiam eodem vtor, neque vti conſulo, poſtquam terra illa non eſt armenica, quæ ex Galeno commendatur, & dubia res eſt, num etiam ex Lemno feratur. ſed veriſimilius eſt adulteratam eſſe terram, tum ob eius copiam, quæ paſsim in Italia reperitur, tum vel maximè quòd neque terræ lemniæ, omnino conditiones participare videtur; & valde difficile ſit, etiam veram à non vera diſcernere, ita vt veram à ficta dignoſcere queat nemo, vt liquet ex Galeno 1. de antidotis. ſed pone veram eſſe terram lemniam, non eam ſed armeniam commendauit Galenus. quam ſi conducere iis febribus nouiſſet, nō vtique ſubticuiſſet inter tot quas ei tribuit facultates, licet tutum reddere accipientē eam, à venenis, aliíſque mortiferis medicamentis, ac fortè ferarum morſibus, non negauerit, 9. de ſimplicium medicamētorum facultatibus, ſimul cum iuniperi fructibus, quod medicamentum poſſe à peſte etiam præſeruare cum eodem Galeno admittimus. vbi autem lapis hic armenus fortè haberi poterit, apud quoſdam Regulos repertus, modo quo Galen. commendauit, tuto in his febribus vtare. commendatur etiam non minùs à Galeno, libro de Theriaca ad Piſonem, Theriaca, ceu ipſa quoque ignis quidam purgatorius exiſtat, vt ipſe inquit, præſumentes enim in peſtifero aëris ſtatu, neutiquàm malo corripi ſinere nouimus, correptis iam poſſe mederi, aëris inſpirati malitiam inalterantē, mutantémq;, vt quæ corporis temperaturam infici magis prohibeat: de qua ſimilis mihi occurrit hæſitandi ratio, velut de bolo armeno, tum propter viperæ varias opiniones, atque eius incertitudinem (neque enim hucuſque, licet magnopere laborauerim, & plures ad me ſub hoc nomine fuerint delatæ, veram viperā ſuis cum conditionibus inſpicere potui) tum etiam propter alia medicamenta ſimplicia quæ Theriacæ compoſitionem ingrediuntur; quorum nonnulla haudquaquam comperiuntur. At vbi fortè exactè, & probè præparata reperiri contingat, audacter ea vtare. In hunc etiā vſum confert magnopere mali medici ſuccus acidus ſolus, aut exiguo ſaccharo paratus, nec minùs & limonū, & limōcelij, aut cæterorū malorum aureorū acidorum, ac malorum punicorū, ac pomorū acidorum, oxalidis, ſonchi, bugloſsi, melliſſophylli, ex quibus ſeparatim, aut quibuſdā eorum permiſtis cum ſaccharo, ſyrupū conficere poteris, cū quo interim ſmaragdi gēmæ pollinem (vbi diues fuerit æger) miſceto. Conducit inſuper ſyrupus acetoſus ſimplex, aut oxyſaccharū. poteris etiam hunc in modū medicamentum quo ipſe vtor, parare. Reci. ſacchari roſacei, & bugloſſati ana ℥.j.ß. diſſoluas in lib.j.ß. aquæ meliſſophylli, oxalidis, ac ſeris ſeu bugloſsi, trāſfunde per colū, & adiicito ſyrupi ex citri acido, oxyſacchari, & de pomis ſing. ℥. ij. pulueris diamargarit. frigidi drach. ij. foliorum dictamni, zedoariæ, & radicis hepthaphylli ana drach. ß. foliorum auri numero ſex, miſceatur. & ægrotanti ſæpius in die & nocte, parum exhibeatur. Huius etiam pulueris per duas horas ante cibum drach. j. exibere poteris cum ℥. j. vini albi odoriferi. & altera

Cap. 2.

Cap. 3.

Theriaca.

Syrupi.

Pulueres.

aquæ rosaceæ,& mirificè confert. Recipe radicis hepthaphylli, & pentaphylli ana ʒ.j.zedoariæ, dictamni cretensis, seminis mali medici, & cornu cerui vsti singulorum scrup.ij.cyperi,baccarum iuniperi cuiuslibet ℈.j.ossis de corde cerui ℈.ß.croci gra.iij.misceantur & fiat puluis tenuissimus. interim drachmã ß. margaritarum, aut smaragdi pollinis adiicere poteris.& vbi synceram habueris terram armeniam,drach.j.ß.eiusdem adiicito.denique ex his inuicem diuersimodè commistis,diuersos componere poteris, prout vsus vrgebit, pulueres,eósque prout conducere magis videbitur,accommodabis. Cordis insuper regioni epithema hoc erit imponendum, quod recipit. aquæ oxalidis, buglossi,nymphææ,& rosarum rubear.ana ℥.iiij.aquæ melissophylli,& florum citrangulorum ana ℥.ij. santalorum omnium, & corallorum rubeorum singulorum drach.iij.ligni aloës,corticum mali medici, seminis basiliconis, cinnamomi, cuiuslibet ℈. j. ossis de corde cerui numero ij.croci grana. iiij. vini albi odoriferi ℥.ij.ß.omnibus simul commistis cum serico,purpureóque linteo,fiant epithemata.Conuenit insuper eidem cordis regioni hoc medicamentum imponere. Recipe Theriacæ drach.iiij. terræ lemniæ, & santalorum rubeo. ana drach.j.aquæ rosaceæ,& aceti parum, fiat ad modum vnguẽti : roborat enim cor,medicamentum hoc,foràsque trahit id quod in eo venenatum est, & prohibet ne vlteriùs ac magis inspirati aëris malitia eiusdem cordis substantiam inficiat.etenim non propellendo à se Theriaca,aut cætera alexiteria medicamenta,sed ad se trahendo venenum, vacuant, Galeno auctore 5. de simpliciũ medicamentorum facultatibus. & præsertim vbi foris fuerint imposita. ait nanque.{omne deleterium venenum à foris impositis medicamentis euacuatur,nempe aut caliditate attractionem molientibus, aut totius substantiæ similitudine.} horum tamen medicamentorum quæ alexiteria, seu alexipharmaca vocant, duplex est natura ; vna eorum quæ diximus, quæ vacuant à patiente corpore venenum,seu deleterium medicamentum;altera quæ alterant, aut vna duabúsve qualitatibus,aut denique tota substantia,vt ibidem à Galeno scriptum est.sacculi insuper parari poterunt hunc in modum, Recipe florum nymphææ,buglossi,rosarum rub.ana manip.ß.florum citrangulorum,rorismarini,& melissophylli ana drach.ij.santalorum, & corallorum rubeorum ana drach.iij.ligni aloës,corticum citri,seminis basiliconis ana drach. j. foliorum dictamni, zedoariæ, cyperi, & baccharum iuniperi ana ℈. ß. croci grana iij.ossis de corde cerui numero j.interim margaritarum, aut lapidum preciosorum contritorum,seu solius smaragdi drach.ß.aut ℈.iiij.adiicere poteris:ambræ quoque,& moschi grana ij.& cum serico,& purpureo linteo, omnibus simul commistis, ac contusis, sacculi fiant ; atque his topicis medicamentis vtendum est, etiam si exanthemata quædam apparuerint, quæ Neapoli vulgo pastitij vocantur vt dictum est,cùm per ea materia aliqua intus non repellatur, neque per hæc exanthemata vnquam crisis fieri possit, cùm non humor, sed vapor ad cutim perueniat ; etiam si à natura fiat eorum excretio. Adhæc roborato per eadem medicamẽta corde, prõptiùs ad alias saltem cutis partes à se quod molestat,excutiet,adeò vt semper maius sequatur cõmodum quàm incommodum. Quod quidem persuaderi quibusdam nostris Neapolitanis medicis,nunquam potuit, in grauem tamẽ ægrorum perniciem, ob eorũ pertinacẽ ignorantiam. & hæc satis esse duxi pro cura febris pestilentis. neque enim me præterit complura pestis remedia apud nonnullos eruditissimos viros, qui de ea conscripserunt, reperiri, à quibus vbi hæc non suffecerint, studiosi petant. Nos verò quæ præstantiora ac magis conducibilia sunt, vsúque comprobata, hîc conscripsimus. At bubonum, exanthematum, aliorúmque symptomatum quæ cùm his febribus complicari solent, curationem propriam consultò prætermisimus : neque enim desunt qui horum curationem fusius explicauerint, innumeráque eorum ferè remedia scripta reliquerint. Nos verò hic pestilentis duntaxat febris curationem docere proposuimus: qua etiam ratione

Epithemata.

Vnguẽta cordi admota.

Cap. 18.

Sacculi.

tione & febres pestilentibus similes curari poterunt. Id tamen perpetuò vitare consulo, ne in communem grauissimúmque nostræ tempestatis medicorum errorem incidas, qui in eiusmodi febribus, præsertim perniciosis, & valde malignis, velut in lipyriis, in quibus ob magnam inflãmationem in corporis parte aliqua profundiori ortam, seu erysipelas, interiora vruntur, exteriores autẽ partes sunt frigidæ, medicamentũ quoddam Mesues exhibent, non semel dũtaxat sed sæpius, quod Alchermes dicitur, putantes ex eo naturalem augeri calorem, atque ita extremas partes calfacere; ignorantes quòd cùm propter inflammationẽ, seu erysipelas calor intus trahatur ac detineatur, & propterea extremæ partes frigeant, ex eodẽ calido medicamento inflammationẽ ipsam, aut erysipelas augeri, magísque propterea extremas partes refrigerari. Nec etiam innatum calorem augebit vnquam medicamentum hoc, cùm non nutriat, quo circa ægrotantes sæpiùs hac ratione iugulant, tum vel maximè si ipsum cum vino, aut alio etiam calido potu præbeant. Admodum certè perniciosus abusus, nulla ratione aut auctoritate, nec etiã experientia cõprobatus.

Vide finem cap. 2. partis tertiæ.

Quomodo, & quibus à pestilentia quis præseruari poßit. Caput X.

SED quoniam non minùs confert pestilentiæ tempore corpora ægrotantia curare, quàm eadem vbi non ægrotauerint præseruare, ne in pestilentem incidant febrem, propterea quo pacto ea præseruari possint, breuiter exponere decreui, ea videlicet corpora quæ iustas ob quasdam causas pestilentem aërem fugere, ac alias in regiones migrare nequeunt. quo minùs ergo hæc corpora à pestilenti & putrefacto aëre patiantur, vnus siquidem ac primus est in omnibus cõmunis scopus; quòd videlicet corpus quàm maximè superfluitatibus vacet, atque optimè spiret. secundo loco post hoc, vt præpotenti causæ quoad eius fieri potest aduersetur, Galeno auctore primo de differentiis febrium. quapropter statim ab initio (vt ipse fatetur) quæcunque corpora humida videbat, omni via exsiccare conabatur, quæ verò licciora, in his antiquum habitum conseruabat. At in quibus superfluitates redundabant, hæc purgationibus sanabat. obstructionem autem foraminum aperire, atque abstergere suadebat. hæc itaque omnia seruare oportet, si velimus à pestilentia corpora præseruare, neque alia tentanda est via seu methodus: & ob id præpotenti causæ, hoc est aëri pestilenti, & venenoso, hoc modo aduersetur. Primò, domus in qua commorari debent, eligatur ab omni inquinamento seu fœtore purissima, his etiam quæ in præcedenti capit. docuimus, seruatis conditionibus. & quia ignis potissimùm vbi eius non simplex lignorum materia fuerit, sed lignorum, aliarúmque rerum odoratarum aëris putredinem consumit; propterea quisque domi suæ frequenter ad focum sedeat, cuius ignis alatur lauri, pinus, iuniperi, quercus, oliuæ, lentisci, cupressi, rorismarini, & myrtillorum lignis, ac vitium sarmentis; superimponendo etiam, interim thus, myrrham, lignum aloës, ebenum, ladanũ, styracem, spicã, iuncum odoratum, malorũ, ocimum, casiã. Huic itaque igni mira vis est in omni tempore, & præsertim hyeme, quo tempore largiùs eo vtendum est, parciùs autem æstate. Aërem insuper conclauis his odoramentis alteramus, thure videlicet, mastiche, styrace, ladano, iuniperi baccis, ligno aloë, caryophyllis, cassia, santalis, rorismar. ex quibus omnibus, vel quibusdam puluis fiat crassus, aut orbiculi quidam cum melissophylli, seu rosarũ aqua, figurentur, ac in exiguo igne proiiciantur, suffitúsque fiat. His denique atque aliis in præcedenti capitulo conscriptis, alterandus est aër. Insuper pomum, seu pila odorata componatur, quam hoc tempore manu gestare conuenit, quæ ex his constat, Recipe ligni aloës, carpobalsami, casiæ singulorum ℈.j. calami odorati, amomi, spicæ ana grana. vij. caryophyllorum, nucis muscatæ, thuri, myrrhæ ana gra. v. styracis drach. j. ß. croci grana. iij. labani ʒ. iij. ambræ,

Corpora exsiccanda, & pori aperiẽdi.

Cap. 4.

Domus qualis eligenda.

Aër immutandus.

& moſchi, ſeu zibeti ana grana ij. florum nymphææ, violarum, buglosſi, ana drach. ij. ſantalorum, & corallorum rubeorum drach. ß. roſarum rubearum drach. ij. contundantur omnia ſimul, & cum aceto, aqua roſacea, & florum citrangulorum fiat pila; & vbi opus fuerit adde cremoris tragacanthi, ſeu gummi arabici, aut reſinæ terebinthinæ parum. Quòd ſi omnia prædicta haberi nequeant, aut pauper fuerit æger, poterit ex quibuſdam eorum eadem pila figurari. Item pro diuerſa natura, ætate, conſuetudine, regione, anni tempore, ac reliquis huiuſmodi, eorundem ſimplicium medicamentorum quantitatem, minuere, aut augere licebit, maximéque curæ hoc tempore eſſe debet, vt hominum cœtus quoad poſſunt, vitare conentur. ſomnus autem & vigiliæ (vt dictum eſt) moderatè conueniunt, vitandus tamē erit ſomnus meridianus, præſertim inſuetis. frictiones lenes conueniunt, potiſsimùm aluo exonerata: curare etenim opus eſt, vt ſingulis diebus eadem alui excrementa natura excernantur, aut ſaltem arte, clyſteribus videlicet lenibus, aut glandibus: nec minus & reliqua corporis excrementa excerni debent. exercitio, niſi admodum modico, haudquaquam vtendum eſt. Aëre etiam priùs perſuffitus, aut aliqua iam dicta etiam in præcedenti cap. purificato: coguntur enim ob exercitium, vbi aliter fiat, multum & frequentem aërem inſpirare homines; cuius contrarium iuſsit Hippocrates 2. de natura humana, & ratio etiam dictat. ſimiliter & animi affectus omnes immoderati, vitandi ſunt: iuuat tamen hoc tēpore fabulis, locis, leui lectione, liberalibúſque ludis animum recreare. Triſtitia autem & animi mœror, omnino pellatur; ſimiliter & peſtis timor, coitus item magnopere fugiendus, præſertim immoderatus. Quod ad cibum & potum attinet, nihil adeò vitandum, ac nimia cibi & potus repletio, vt dictum eſt: vitanda quoque, vt letale, eſt cruditas, nec minùs & fames, ſed quantum oportet, & vires exigunt, exhibere conuenit. ſint autem cibi facilis coctionis, boni nutrimenti, ac putrefactioni minùs obnoxij; ſempérque eiſdem acetum, aut acidum quempiam ſuccum, præſertim mali medici, permiſcendo, quemadmodum cap. de ardenti febre, & præcedenti etiam, explicauimus. ſit itaque carnis vſus moderatus, aſſæ magis quàm elixæ, qualis eſt gallinarum, caponum, gallinaceorúmque pullorum, perdicum, faſianorum, ſtarnarum, attagenarum, vitulorum, hœdorum, capreolorum, leporum, merularum, turdorum, turturarum, iuuenum columbarum, ac reliquarum paruarum, & montanarum auium. oua item recentia, ſorbilia, & tremula conueniunt. Inter piſces, ſaxatiles commendantur omnes, neque contemnendus eſt mullus, ſcorpius fluuiatilis truta, & pelagicus mugil, & reliqui qui ſaporis ſuauitatis cæteris præſtant, minimè lentam, ſeu viſcoſam & craſſam habentes carnem, qui omnes toſti in craticula ex aceto, aut ex eodem, gelu præſtricti, conferunt. Ex oleribus lactuca ex aceto conuenit, cichorium, ſcariola, ſonchus, pimpinella, oxalis, bugloſſum, potiſsimùm æſtate. Hyeme verò meliſſophyllum, flores mali medici, vbi leuiter ebullierint, & cappares ſimiliter ex aceto. Item ruta, ſaluia, pulegium, hyſſopum, ſerpillum, apium, calendula, ſampſuchus, betonica, fœniculum. A fructibus præterea recentibus omnibus abſtinere oportet, præter quàm ſi acidi fuerint, vt mala medica, limones, limoncelia, & reliqua aurea mala, pruna, & acida mala punica: his nanque vti cōuenit, quemadmodum etiam vua paſſa, nucibus pinus, caricis, ac nucibus iuglandibus. lactis omnia genera, oleoſa præterea ac pinguia, vitanda ſunt; & vniuerſaliter omnia quæ humectandi, ac calfaciendi vim habent: etenim vniuerſa victus ratio exſiccans eſſe debet, vt à Galeno præcipitur, 1. de diffe. feb. ſimiliter & refrigerās poſtquàm ab immodica aëris intemperie calida & humida, ac ab eodem putrido exiſtente, peſtis generatur. Pro potu, vino vtantur tenui, aquoſo, ac ſubadſtringente. Vinoſiora autem, & meraciora vitare oportet. Mediocris tamen potentiæ vinum ſubflauum, & ſuaue, mediocriter lymphatum. hyeme, & quibus crudi redundant ſucci, cæteríſque corporibus temperamento frigid

Somnus & vigiliæ quales.

Text. 4.

Cibus & potus.

Loco citato.

frigidioribus, vitandum, non est; quemadmodum aqua etiam confert calidis admodum temperaturis, & quibus ea vti consueuerunt, interim sola, interim verò cum momento cinamomi, aut cyperi decocta; aut etiam caryophyllis paucis adiectis. Vbi verò in corporibus superfluitates aliquæ redundarint, easdem purgare conuenit, Galeni instituto, citato libro primo de differentiis febrium. Necnon & foraminum obstructiones aperire, atque detergere studendum, quorum medicamentorum copiam in præcedentibus conscripsimus. Eligenda tamen ex eis sunt quæ minùs molesta sint, nihílque venenosi habeant, miniméque corpus agitent, ac molestent, & pro ratione redundantium humorum vtendum: priùs tamen eisdem concoctis ac præparatis. quæ verò obstructiones aperiant, ac detergant, in vniuersali methodo explicauimus, eorúmque magna copia habetur. quare non est cur hic iterum ea repetamus. id tamen non prætercam, quòd inter purgantia medicamēta hoc ipse potissimùm vterer, Recipe pulueris hieræ simplicis Galeni drachmam vnam, rhabarbari cum spica tantundem, aut scrupulos quatuor, cum aqua melissophylli, aut buglossi, fiant catapotia, & præbeantur, à quibus per horam, vel alteram mellis aerei, aut syrupi è pluribus infusionibus rosarum rubearum vncias duas aut ij.ß. cum eisdem aquis exhibeas. quòd si pituitosi magis redundauerint humores, pro rhabarbaro, agarico vtare; & si melancholici, sena, & epithymo: possunt etenim humores omnes indifferenter qui in cordis ventriculis continentur, à pestilenti aere inspirato infici ac putrescere, quamuis vnus altero sit paratior. Inter celebratissima pestis remedia, quibus corpus tutū redditur, sunt Ruffi Catapotia, quæ (vt quibusdam visum est) constant ex aloes lotæ partibus duabus, myrrhę, & croci ana parte vna, quorum drachma vna aut drachma ß. ex vino datur summo mane: promittit enim Ruffus quòd qui his fuerit vsus catapotiis, neque pestilentia, neque contagione correptus fuerit vnquam. Paulus verò capitulo 35. libri secundi aliter ex Ruffi intentione hoc medicamentum descripsit; ex aloe videlicet partibus duabus, guttæ ammoniaci tantundem, & myrrhæ parte vna. hæc in vino odorato contrita instar dimidij cyathi exhibentur, nimirum quotidie, inquit ipse. eius autem quantitas sit similiter drachma vna, aut drachma ß. nec quotidie, sed singulis tribus, aut quatuor diebus exhiberi poterit. etenim præter id quòd à pestilentia præseruat, ventrem etiam exonerat hoc medicamentum. quòd si huic Pauli descriptioni momentum etiam croci adieceris, non erit absonum. Præseruant item à peste caricæ cum ruta, nucibúsque præsumptæ: etenim vniuersis venenis aduersari testantur nonnulli, de letalium venenorum compositione scribentes, vt liquet libro de cibis boni & mali succi. At libro secundo de antidotis. Ex Apollinij muris auctoritate hunc in modum medicamentum hoc descripsit Galenus. Rutæ folia. xx. nuces iuglandes duæ; salis gran. vnum; caricæ duæ. hæc si ieiunus quis comederit, à venenis non lædetur. Deinceps aliam conscripsit eiusdem auctoris antidotum, quæ exhibita, accipientem tutum à venenis reddit. Recipit autem baccarum iuniperi drachmas duas, terræ lemniæ drachmas duas. hæc vbi in puluerem redegeris, oleo & melle commiscebis & repones, atque cùm opus fuerit, ex aquæ mulsæ cyathis duobus, quantum est auellana, dabis. Hac antidoto Nicomedes rex vtebatur, si quando suspectos habuisset qui se vocarant; nam si venenum non subsit, quieta manet, sin adsit, nauseam concitat, & euomere cogit; ita vt venenum quoque cum antidoto reiiciatur. hæc ille. Nec minus à peste præseruat myrrhidis herbæ radix, Dioscoridis auctoritate: ait nanque capitulo proprio: {Ferunt præterea quidam bis, térve pota quotidie in vino in pestilentia radice eius; incolumes à pestilenti morbo seruari qui bibe rint.} in hunc etiam vsum conferunt flores melissophylli, rorismarini, & mali medici saccharo conditi; mirificè tamen conducit ipsiusmet mali medici acidum similiter saccharo conditum, & vniuersa eius substantia, si cum saccharo conficiatur. saccharum quoque rosaceum, & buglossatum, nō parum etiam

Cap. citato.

Pharmacū conueniens.

Pilulæ pestilentiales Ruffi.

Caricæ cum ruta.

Cap. 5.
Cap. 8.

Lib. 4.

confert. Si verò cùm eorum aliquo drachmam vnam huius pulueris mane per tres horas ante cibum exhibebis, aut cum exiguo vino albo odorato & aqua rosacea, si quod aliud, prævalebit. Recipe cornu cerui vsti, seminísq; citri ana drachmas duas, foliorum dictamni cretensis, baccarũ iuniperi, radicis heptaphylli (tormentillam vocant) & zedoariæ ana drachmam vnam, seminis rosarum, & oxalidis, ac corallorum rubeorum cuiuslibet scrupulos duos, croci grana quatuor. fiat puluis, quo, vt dixi vtere. poterunt insuper ex oxalidis, seu sonchi succo, limoncelij, limonum, aut cæterorum malorum aureorum acidorum succo syrupi ex saccharo parari, quibus sæpe vti, æstate potissimùm, apprimè conferre puto, adiecta interim drachma vna prædicti pulueris. reliqua præcedenti capitulo petas. quæ si satis esse non videbuntur, cæteros consulito: reperies enim non paucos, qui pestis medicamina conscripserunt. Nos verò quæ magis conducibilia visa sunt, ratione, & experimento comprobata, hic meminimus; ne scilicet in magnam mutatus hic excresceret molem; & Tyrunculos artis medicæ perter refaceret, atque confunderet. Qua etiam causa nonnulla breuitati indulgens, reliquo in hoc opere consultò prętermisi, quæ fusiùs scribere potuissem.

TRACTATVS DE FEB. PESTILENTIBVS FINIS.

RAIMVS GRAECVS PADVANO GVGLIELMINO AMICO OPTIMO S.

NEGOTIVM, quod tuo suasu susceperam, notandi particulares locos in miro illo, & iam diu satis à nobis expectato libro Altimari Præceptoris nostri, methodus de curandis febribus inscripto, præter expectationem, non parum mihi attulit laboris. credidi enim id facilè præstare: sed cùm facto opus fuit, longè secus ac cogitaueram, rem se habere perspexi. necesse enim fuit omnia ferè Galeni, & nonnullorum aliorum bonorum auctorum monumenta legere ac relegere. multum enim cùm solus fuerim, te absente laboraui: sed maxima vtilitas, quam consecutus sum ex hac doctißima lectione, inuentione ornata, dispositione digesta, & orationis perspicuitate illustrata: in qua nihil est, quod non idem aptè, distinctè, & ordinatè dictum sit, hunc laborem perpeti fecit. Quantum profecerim non pœnituit, occasio mihi data fuit, vt viderem multos auctores, & præsertim nostrum Galenum. nullus quippe fuit ferè in eo locus, quem non accuratè viderim. quàm mira legi de diffinitione methodi, & indicationis de primis præcipuísque indicationibus, déque numero, & dignitate earum: & quàm constantem sibimet Galenum in sua doctrina faciat: licet aliquibus à se dissentire videatur: & quàm acerrimum Galeni defensorem cognoui hunc virum contra quosdam non postremæ famæ, hac nostra tempestate, medicos: qui credebant suis rationibus, si dijs placet, demonstratiuis, solidam, & veram Galeni in arte medica methodum euertere: quàm miro ordine prima genera febrium, priùs assignata definitione, ad Galeni mentem stabiliuit: & diuisiua methodo, ad insectiles differentias, deuenit: demum qua arte omium febrium, & præsertim pestilentialis (in qua tractanda, omnes, quos viderim, superauit) dignotionem, prognosticum, ac curationem, tradidit. satis, supérque tibi debere sentio, cùm ad hunc fructuosum me laborem excitaueris. nullus enim est sensus, in illa abstrusa, & difficillima methodo Galeni, qui hac lectione duce non pateat. nullus ordo, qui non elucescat: omnia diuinè potius quàm humanè in arte medica vir iste ex rei natura rimatur. cuius ingenium quanti faciam, sempérque fecerim, tu testis es. quò fit, vt omnes artis medicæ studiosi huic non parum debeant. nam si verùm dicere licet, nosti iam diu est, meum liberum iudicium (absit adulatio, quæ nescit stare cum vera amicitia) nullus post Galeni memo-

riam,

riam quem viderim febrium doctrinam sub methodo vniuersali ac perspicua, à principio ad finem tradidit. quapropter si quis erit, qui se huic doctißimo viro non debere sentiat, monstrosæ & ingratæ erit naturæ. interim artium medicinæ Tyrones commonefacio, vt, de hoc nostro qualicunque labore, tibi amico sincero ac optimo gratias agant, qui me ad illum subeundum impulisti: & Deum optim. Maxim. comprecentur, vt nostrum Altimarum in re medica φιλόπονον seruet, licet enim mihi sic eum nominare, quia iuxta Græcam sententiam τὰ ἀγαθὰ τοῖς πόνοις ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐπράξειν: hoc enim, saluo capite, promitto vobis, omnia in arte medica fore clara, perspicua, & facilia, & in vestri gratiam ac vtilitatem vnà cum amico nostro non cessabimus illi suadere, vt, sub compendiosa methodo doctrinam de tumoribus præter naturam, iuxta Galeni placita, elaboret: vt nihil obscuri remaneat in arte medica. speramus exoraturos quod petimus: perspectum enim est nobis, iam diu est, viri ingenium, quam ad omnia versatile, pronum ad iuuandum, & benefaciendum: & tandem de omnibus benemerendum. Vale amicorum optime: & me vt soles ama.

*

DE

DE MANNAE, VT AIVNT, DIFFERENTIIS AC VIRIBVS, DEQVE EAS DIGNOSCENDI VIA, ET RATIONE.

DONATO ANTONIO AB ALTOMARI AVCTORE.

AD EXCELLENTEM HIERONYMVM Albertinum intimum PHILIPPI REGIS, *ac primum hoc in Regno Consiliarium ornatissimum.*

DE ea re quam vulgus mannam appellat, & nostræ tempestatis Medici ad aluum molliendam vti consueuere, quid sentiam Albertine iucundiss. honorũ omnium, atque bonarum artium ornatiss. instanter scribere petiisti. Et quamuis id diu in animo fuisset, méque ad hoc alij nonnulli sæpius impulerint, meam tamen de hac re sententiam propalare nolui: ne fortè si aliud quàm cæteri eruditiss. viri qui de ea ipsa scripserunt, sentire cogerer (sunt etenim non pauci) contradicendi potius gratia, quàm veritatem asserendi me scripsisse putarent, hisce nostris præsertim temporibus, quibus plerique eorum qui libros scribere tentant, quò sapientiores videantur, aliorum dictis contradicere potius, quàm ex propria Minerua vtile quicquam posteritati in apertum proferre nitantur. Id quod (Deus mihi testis est) semper odio sum prosequutus in his omnibus quæ hactenus literis mandaui. Nunc verò, & vt tibi morem geram, & posteris non parum, vt mihi videtur, proficiam, hanc subire prouinciam non recusaui. nam pro tantis tuis in rempub. meritis honores tibi habendi, gratiæque sunt referendæ, mecúmque præsertim tam amicè, honorificentissiméque te semper gessisti, vt nullam partem tuorum meritorum non modo in referenda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi possim, cogitánsque (virtute excepta) nihil amicitia præstabilius esse, omnes, & me tibi, concordi beneuolentia, & charitate coniunxisti. Demùm vera opinione, & scientia præditus, atque ob id prudentissimus cum fueris, meritò in omnibus tibi, Patriæ & huic Regno siquid accidat, summum agens consulem consulere potes. est nanque res sacra consilium, vt inquit Plato in Theage. Quamobrem ius suum hominibus tribuens, Mannæ (vt aiunt) ne iniuria inferatur, tuum etiam erit consulere,

cúmque mater(vt ita dicam) Natura rerum omnium in hac noſtra cæli clementia hoc bonum nobis tribuerit, ne per eius vim, ne per Deos quæſo direptioni, & contumeliis relinquatur, & dum nonnullorum iam diu vſitata rabies, vt aliquid facere videantur in hæc cęleſtia dona propter animi acerbitatem inuadit, te acerrimum defenſorem agnoſcat, & natura, & ars ipſius æmula quæ humano generi miro quodam ingenio hoc medicamentum parans, déque ægris benemerita, Dij immortales, cur cauſa cadere debeat non video. Illud tamen ingenuè fateor iure ac prudenter à noſtro iuſtiſſ. præſide atque conſulibus de quadam manna ſancitum eſſe, vt igne cremaretur. Non enim ſuam ſententiam ſequuti, ſed pharmacopolarum, & quorũdam medicorum teſtificationem id decreuere, qui eam mannã aiebant rem eſſe peſsimam, & humano generi omnino aduerſiſsimam: quæ vera ne an falſa ſint, videant eorum conſcientiæ; non enim cenſorem agere conſtitui, ſed tantum poſteritati conſulens, quid de hac re ſentiendum ſit, tibi ſcribere volui, vt te fautore facilè huius Regni ſummo præſidi pateat veritas, dum ea, quæ ſcripſi, rem non aliter eſſe præſtabunt, & propterea perficienda iubeat, legémque hac in re velut in cæteris condat, tanquam maximum huic regno, Vniuerſæque Italiæ & toti fere Europæ bonum, cuius ratione legum latores leges condere conſueuerunt Plat. auctoritate lib. de pulchr. Nec à tua dignitate alienum arbitror ſi ſummus Conſul, & Iureconſultus in hac re te medicum prębeas: intereſt enim Reip. ipſius rectores ad hæc etiam deſcẽdere, quæ ad ſalutem pertinere videntur. Quod vt facias Chriſtiana pietas te admonet, rogátque noſtra humana ſocietas atque charitas, quæ me etiam hortata eſt, vt hæc ad te ſcriberem; quæ dum legeres, faciliùs pro manna dicere poſsis. Nam oportere (vt ait idem Plato in Alcib.) cùm aliquid facturi, aut dicturi ſumus, nos priùs verè cognoſcere quod priùs agere & loqui debemus. Itaque quid ſentiam currenti calamo libenter ſcribere aggrediar, meã cùm auctoritatibus, tùm rationibus ac etiam experientia firmans ſententiam, reliquorum iuniorum opinionibus prætermiſsis, cùm non eas improbare intendam, vt diximus, imò eoſdem potiùs ſemper venerari ac colere. At vt dilucidior noſtra reddatur oratio, quoniam cum Medicis omnibus ac Pharmacopolis res agenda erit, & demittendum eſſe ſtilum cenſui, ac primò diſſerendum, Num ea Manna qua noſtri temporis Medici ad aluum molliendam vtuntur, velut ros quidã ſit è cælo delapſus, quemadmodum Arabũ familia cenſuit, an arboreus ſuccus, liquor, ſeu veluti lachryma, vel vtroque modo eam generari contingat? Secundò vtrum eorum fuerit, Num innoxiè ea vti citraq; omne diſcrimen indifferenter valeamus, vel vniuerſa omnino explodenda ſit? vel ſi altera ſit altera perfectior, nũ alicuius duntaxat ſit innoxius vſus, quædam verò omnino vitanda? Tertiò ſi vna fuerit altera perfectior, & vtroq; modo generari poſsit, Num detur via, ſeu poteſtas aliqua, aut quiſpiam modus, quo alteram ab altera dignoſcere, ac ſecernere valeamus? Quòd igitur ad primum attinet, attendere oportet Ariſtotelẽ primo metheororum ſcriptum reliquiſſe, quòd quemadmodum ex media Aeris regione ſeu loco circa nubes tria proueniunt corpora, propter vaporum ad eãdem aeris regionem eleuatorum infrigidationem, aqua videlicet, nix, & grando: ita quoque proportionabiliter propter eaſdem cauſas, maioris duntaxat minoriſue ratione diſsidentes, ac multitudine & paucitate, in eiuſdem aeris parte inferiori quæ propè terram habetur, duo pari ratione corpora generari conſueuerunt, ros inquàm, & pruina: quorum primum aquæ, alterum niui correſpõdet: ros enim, & pluuia idem ſunt, quamuis pluuia multa ſit, ros autem paucus, cùm ex multo vapore infrigidato, multo etiam tempore, amplioriq; loco pluuia generetur, ex exiguo verò, atque vno die conſiſtente, paucóque in loco ros fiat: id verò manifeſtum eſt ex pauca roris multitudine eiúſque veloci generatione. Similiter pruina & nix idem ferè eſſe videntur: cùm enim congelata eſt nubes, nix eſt, cùm verò vapor, priùs quàm in aquam concretus fuerit, iterum

rum pruina fit. Grandini autem quemadmodum idem Arist. citato loco fate-
tur,nihil hîc simile correspondet , ita vt quippiam grandini proportione cor-
respondens , circa terram generari non contingat , ob causas ab eodem phi-
losopho ibidem explicatas ; quemadmodum pluuiæ & niui similes ros & prui-
na generantur. Verùm quamuis ros & pruina communicent , eo quòd ambo
ex vapore fiant,qui de die euaporat,& propter caloris paucitatem, sursum ad-
modum,ad eum locum quo in aquam fit transmutatio,eleuari non possit , sed
nocte propè terram infrigidatus (frigidiores enim noctes sunt) deorsum tan-
dem descendat:item quòd ambo etiam fiant serenitate,& tranquillitate; nam
serenitate non existente neque eleuari poterunt vapores,neque etiam consta-
re vento flante,vt eidem Arist.visum est:siccitate etenim opus est ad ipsius ele-
uationem , ac etiam tenuitate à qua sursum ferantur ; flante verò vento , non
consistent,sed potiùs dispergentur,& corrumpentur,vt inquit Alexander:dis-
sident tamen inter se:nam ros generatur cùm vapor cõcretus fuerit in aquam
ita,vt neque adeò sit immodicus calor continentis loci,aut anni temporis, aut
particularis constitutionis causa,vt idem sursum latus vapor exiccetur,neque
ita ingens frigus,vt priùs quàm in aquam conuertatur, congeletur:& proinde
intemperiè quadam & temperatis locis,ros fit magis, pruina verò cùm vapor
priùs congelatur quàm in aquam concretus fuerit:& quoniam ampliori frigi-
ditate opus habet vt ipse congeletur,propterea fit magis hyeme, & frigidiori-
bus locis,ac particularibus constitutionibus frigidioribus existentibus.Quic-
quid tandem sit, serenitate,& tranquillitate indigent,vt ros & pruina fiant:&
quamuis à diurno calore in vtrisque sursum vapor feratur,minori tamen exi-
stente eo quod eleuatur, caloréque exiguo vt sursum admodum eum eleuare
non valeat vt dictum est, à noctis tamen superuenientis frigiditate,generatio-
nem vtrique habent:quæ si minor fuerit,in aquam concretus idem vapor , ros
fit,& proinde in temperatis maximè locis hic fieri consueuit:Si verò frigidior
nox superuenerit,ita vt prius quàm in aquam conuertatur, vapor congeletur,
pruina prouenit.His itaque de causis ros,& pruina fiunt,atque ita inter se con
uenire,& dissentire videntur iuxta Arist.decreta.Quo fit,vt & rationi consen
taneum sit quibusdam etiam particularibus regionibus seu locis,statis quibus-
dam anni temporibus , ac particularibus aëris constitutionibus , serenis ta-
men semper , ac tranquillis existentibus,liquor quidam suauis , melleæ consi-
stentiæ,roríque similis , necnon res quædam sacchari , seu gummi similitudi-
nem præ se ferens pruinæ instar generetur , crassiusculis quibusdam. interim
etiam & lentis è terra vaporibus , atque aqua diurno tempore à solis calore
sublatis,exactéque tenuatis,ac coctis;& deinde superuenientis noctis frigore
concretis,seu congelatis,ac deorsum decidentibus. Qua ratione liquidam in-
terim mannam generari rori similem,quam roscidum seu roridum mel,aut sal
tem eidem simile,appellare licebit,interdum concretam , atque congelatam,
saccharo,seu gummi similem,pruinæ instar , quã roridum saccharum iure ap-
pellare poterimus,seu mauis pruinosum,cùm pruinæ magis quàm rori similis
sit,eidémque in eius generatione proportione respõdet.Sed mox quæret quis-
piam , cùm ros intemperiè ac temperatis locis magis generetur , pruina verò
in frigidioribus magis,vt Arist.visum est , citato lib. 1. met. & liquida manna,
seu mel roscidum rori,concreta verò,& quæ coagulata est,pruinæ correspon-
deat,num eodem anni tempore,eodémque loco ambo generari valeant? Huic
responsum sit , quod quamuis vterque halitus seu vapor , ex quò tam liquida,
quàm concreta manna generatur,à solis & diurno calore, vt dictum est , sub-
leuetur atque à superuenientis noctis frigore propè terrã infrigidatus ac con-
cretus deorsum tandem descendat,quemadmodum de rore & pruina dictum
est,dissident tamen inter se maioris,minorísve ratione.Nam cùm exiguũ fue-
rit superuenientis noctis frigus,quemadmodum ros magis generatur, perinde
etiam , & liquidum , roscidum,aereúmque mel , potissimùm gignitur ; si verò

maius fuerit superuenientis noctis frigus, congelatus siquidem idem vapor à maiori frigore priusquam in liquidam, & melleam substantiam conuertatur, concreta manna, pruinę seu etiã niui similis procreatur, etenim amplioris frigiditatis est ipsum cõgelascere, vt inquit Arist. citato loco. Quapropter in tẽperatis etiam natura locis, ac etiam calidis & æstate, nihil impedit quòd quandoq; pruina generari possit, particulari cæli statu (superueniente nocte) frigidiori existente, & ob eandem etiam causam congelata, seu coagulata manna similiter eodem in loco, eodémque anni tempore diuersis tamen noctibus, quemadmodum & liquida generari poterit: quamuis ros in temperie atque temperatis locis, pruina verò hyeme, & hyemalibus locis magis fieri contingat. nam idem operari poterit particularis aëris constitutio frigida, quod regio, seu anni tempus frigidũ. At si dixeris, ex solis calore extenuatos, & coctos adeò fuisse pridie ob calidam & siccam aëris intemperiem sublatos vapores, vt concrescere amplius, seu congelascere pruinæ instar, à sequentis noctis frigiditate, etiam valida existente, haudquaquam valeant, adeò vt cõcreta manna fieri possit, æstate præsertim, dicimus nos non modò non impedire, sed conferre admodum ad promptiorem, & celeriorem maiorémque coagulationem, seu congelationem præcalefactos vapores seu halitus: etenim citiùs ad eorum tenuitatem, ac impensiùs à sequentis noctis frigore infrigidantur, & propterea congelantur, seu coagulantur: quemadmodum siqui voluerint citiùs aquam refrigerare, ad solem primò imponunt, & qui circa Pontum habitant, cùm in glacie habitacula faciunt ad piscium venationes, (venantur etenim intercidentes glaciem) aquam calamis calidam circunfundunt, propterea quod citiùs coagulatur, eodem Aristo. auctore citato lib. 1. meteororum. Id quod Gale. etiam confirmauit 6. de morbis vulg. inquiens, Hac ergo ratione cum aquam frigidissimam reddere voluerimus, niuem habentes priùs feruefactæ aquæ ipsam exterius circumponemus; sed niue carentes in puteo seu amne labente ipsam priùs calefactam, vt faciliùs permutetur refrigerabimus. Nam quódque priùs calefactum à vicinis in se totum alterationem admittit. Ex præcalefactis itaque à solis & diurno calore vaporibus, & deinde à sequentis noctis frigore congelatis, nihil impedit quominus concreta manna æstatis tempore generari possit, quemadmodum ex ipsis concretis à pauco frigore mel roridum fit eadem in regione, eodémque anni tempore, modò frigidior superueniat cæli status in sequenti nocte: quinimo & æstate magis vbi eandem quàm diximus seruauerit constitutionem. Proinde etiam constat ex dictis, quod veluti materia ex qua roscidum, seu aereum mel generatur, eiusdem est cum rore generis, vt inquit Gale. 3. de alim. fac. perinde etiam & ea ex qua manna concreta, quam roridam vocant, generationem habet, eiusdem erit cum pruina generis, vt probauimus Aristo. auctoritate. Est namque pruina (vt ipse inquit lib. de mundo) nil aliud quàm ros concretus. Et Plinius cap. 60. libr. 2. his verbis idem confirmauit, grandinem conglaciato imbre gigni, & niuem eodem humore molliùs coacto, pruinam autem ex rore gelido. Et idem Arist. 5. de gene. anim. cap. 4. ponens conuenientiam & differentiam inter situm, & pruinam, dicebat, omnis enim vapor terrenus, vim habet aëris crassioris; situs enim quasi respondens pruinæ existimatur: nam si vapor se efferens concrescit, pruina fit, sin putrescit, situs. quamuis neque assiduè, neque copiosè vt illa, ambo hæc proueniant: mel inquam roscidum, & manna hæc concreta. Et licet poterit à lapidibus seu plantis in quibus reperitur quodam modo in eius coagulatione, seu congelatione iuuari, eius tamen præcipua & propria coalescentia seu congelatio, ab ambientis aëris frigiditate prouenit: est enim eius generatio niui, seu pruinæ assimilis, vt dictum est, quamuis nõ tantam exigat frigiditatem pro eius concretione seu coagulatione, propterea quòd vapores seu halitus ex quibus manna hæc concreta generatur, licet crassiusculi & lenti propemodum existant, tamen non eo indigent frigore pro eorum cõcretione, quo nix,

& pruina

& pruina,ſed minori, propterea quòd à ſolis calore pridie ſublati, exactè fuerint extenuati & cocti, qua ratione citiùs concretionem ſeu coagulationem admittunt à ſequentis noctis frigore, vt demonſtrauimus, etiamſi immodicum non ſit; cúmque è cælo ambo hi liquores proueniant,tàm liquidus videlicet, quàm concretus, neceſſariò ſequitur quòd non in quibuſdam arboribus, ſeu fruticibus, aut etiam particularibus quibuſdam eiuſdem generis plantis, ſed indifferenter in omnibus tum arboribus, tum fruticibus, ac reliquis plantis, ſimúlque lapidibus, ac terra eiuſdem loci etiam decidat, quamuis boni malíve quippiam ex his plantis in quibus colligitur ipſi accedere poſſit, & in quibuſdam magis, in quibuſdam verò minus ſeruari valeat.fit itaque quemadmodum ſuauis ac liquidus quidam liquor, quem mel roſcidum, ſeu aëreum nominamus, aut admodum melli ſimilis, à materia quæ eiuſdem eſt generis cum rore;ita quoque & concretus ſeu coagulatus quidã ſemini gummi, ſaccharóque ſimilis, qui manna aërea appellatur,ex eiuſdem generis materia ex qua fit pruina. At quæ eo quo diximus modo generantur,conueniunt, ac diſsident inter ſe,vt priùs demonſtrauimus. Sed ſtatim quiſpiam ea quæ diximus oppugnaret, inquiens. Si ex frigore vtraque enarratam manna generationem habet, quî fieri poſsit vt dulcis ſit,temperatéque calida, ac aluum ſoluat, vt omnes medici vno ore fatentur? Niſi eſſet quòd quamuis à frigore concreſcant ſublati halitus ſeu vapores ex quibus vtraque manna generatur, à ſolis tamen calore, priùs fuêre extenuati & concocti,aliàs eleuari haudquaquam potuiſſent, quapropter & ſi concretio ex frigore eis proueniat, earum tamen materia calida eſt & humida,cuius etiã temperaturæ remanet vtraque manna ex eis genita, ſimilem etenim habet generationem ac pinguedo ipſa, quæ non minùs dulcis ac calida moderatè exiſtit, quamuis à frigore concreſcat,vt Gale.viſum eſt. Quòd verò vtraque manna taliter generari poſsit, auctoritatibus quoque confirmare nõ grauabor,ab Arabum familia exordiens. Sunt etenim inter eos qui de vtriſque iam dictis liquoribus verba feciſſe videntur,præſertim Serapio & Auicenna. Nam Serapio cap.45.loquens de manna ait. Men, id eſt Manna, eſt calida, & abſtergit, & lauat, niſi quia virtus eius augetur, & diminuitur ſecundum diuerſitatem arborum ſuper quas cadit, meſuragie,eſt calida in primò,temperata in humiditate & ſiccitate, bona pectori, & pulmoni, & quod de ipſa cadit ſuper arborem Tamariſc i, eſt bona tuſsi.Haben meſuhai, manna, cadit ſuper Tamariſcum & quod de ipſa colligitur, confert tuſsi, & aſperitati pectoris. Collegit Razes,& dixit quòd manna cadit ſuper arborem quæ dicitur maluauiſcus ſicut mel, & quando facit moram ſuper plantam iſtam, albeſcit; ſed quando non diu ibi moratur, ſed colligitur cito cùm folio eius, eſt viridis.& deinde ſubdit. Habix eſt calida in fine ſecundi gradus &c. Ex quibus verbis & reliquis quæ eodem cap. conſcribuntur, clara luce apparet hoc loco, non de liquida(vt quibuſdam viſum eſt) ſed de concreta ac coagulata aërea manna Serapionem verba facere. Quod confirmare videtur idem auctor cap.11. cùm de Tereniabin ſermonem habet, quo loco luculentiſsimè apparet liquidam, & melli ſimilem conſcribere, ait enim. Tereniabin eſt ros cadens de cælo, aſsimilatur melli granuloſo aggregato, éſtque nominatum mel roris, & plurimum quod de ipſo cadit, eſt ſuper arbores quæ ſunt in terra Coraſceni in Oriente, quæ arbores habent folia ſimilia, & ſpinas virides, & flores rubeos & non faciunt fructum, & cadit in caſtella ſuper ſummitates palmarum.& deinceps poſito eius temperamento, narratiſque eius viribus, ſubdit. Habix Tereniabin eſt plus ſaccharo, & ſedat inflammationes febrium calidarum, & aufert ſitim, & mollit ventrem mollitione mediocri, & eſt manna quæ cadit ex aëre ſicut cadit manna, & lenit pectus ex tuſsi, & reliqua. Ex his itaque locis manifeſte apparet, Serapionem vtrunque iam dictum aëreum ſuauémq; liquorem, tam ſcilicet liquidum & melli ſimilem,quàm concretum,ſaccharíque ſimilitudinem gerens, deſcri-

Obiectio.

Reſponſio.

pſiſſe: à qua Serapionis ſententia, ne latum quidem vnguen diſcedere videtur Auicennas, qui cap.490.libr.2.tract.2.de manna ſic ſcriptum reliquit: Manna quid eſt? eſt omnis ros cadens ſuper lapidem, aut arborem, & fit dulcis, & coagulatur ſicut mel, & exiccatur ſicut gummi, quemadmodum Tereniabin, & Siracoſt, inquit Bellunenſis, antiquus codex habet haſce eracoſt, & mel aſportatum de terra Cuſaran ſylueſtri; habet autem Bellunen. Caſſeram in reb. & demum inquit: & nos quidem iam diximus vnumquódq; in ſuo cap. & ipſum aſſumit de natura eius ſuper quod cadit virtutem & cætera. cap. verò 702. eiuſdem lib. & tract. de Tereniabin, ita ſcripſit. Tereniabin quid eſt? hic eſt ros qui plurimum cadit in Coraſceni, & in locis qui ſunt vltra fluuium, & plurimum caſus eius in regione noſtra eſt ſuper lapides. melius eſt recens, album, & cætera. Nemo itaque heſitare debet quod per Tereniabin Auic. quoque liquidam mannam intelligere voluerit quæ melli aſsimilis exiſtit, & per mannam, concretum, ſeu coagulatum rorem, & velut gummi exiccatum. verùm aliud intelligere videtur per tereniabin quàm mel roridum, licet eodem modò generetur, & Serapio aliud fortè ſentiat: id quod comprobare videntur eius verbi poſita cap. de manna, & etiam quæ de melle profert cap.497. cùm inquit: Mel eſt ros occultus cadens ſuper flores, & ſuper reliqua quod colligunt apes, & eſt vapor qui eleuatur, & maturatur in aëre, & cõuertitur, & ingroſſatur in nocte, & mel factum cadit, & quandoque cadit mel, ſicut quando eſt circa caſeran, inquit Bellunen. in monte chaſeran. & ſubdit: diuerſificatur autem ſecundum ea ſuper quæ cadit, quæ ſunt arbor, & lapis, & manifeſtum ipſius colligunt homines: quod verò occultum eſt, colligunt apes. Concreta nanque manna non modò ros eſt, vt ipſe fatetur, & coagulatur ſicut mel ſed exiccatur etiã ſicut gummi, vt ipſe dixerat Cap. de manna, id quod de Tereniabin haudquaquam aſſeruit. Succedit tertio loco inter Arabes, Ioannes Meſues qui in ſuo tract. de ſimpl. cap. de manna, hęc ſcripſit. manna eſt ros cadens ſuper quaſdam plantas & lapides cuius materia eſt vapor qui eleuatur, cui accidit digeſtio, & maturatio in aëre quando eſt æqualis & fœcundus, lætis aſpectibus: diuerſificatur autem ſecundũ diuerſitates rerum ſuper quas cadit: cadẽs enim ſuper lapides eſt ſicut guttæ paruæ quę congelantur, & ſunt ſicut ſemen, & cadens ſuper plantas, ſuſcipit de virtute plãtarum, & eſt cùm permiſtione particularum foliorum, & florum. Quibus ex verbis liquido conſtat Meſuem de concreta & coagulata manna, & non de liquida hoc loco verba facere. Nanq; dixit quod eſt ſicut guttæ paruæ quæ congelantur, & fiunt ſicut ſemen, & priùs dixerat eius materiam eſſe vaporem cui accidit digeſtio & maturatio in aëre. De liquida verò fortè non meminit, niſi quiſpiam velit eam voluiſſe intelligere per alſiracoſt, cuius meminit in confectione yeracoſt, deſcriptio irani in ſuo antidotario. Patet inſuper ex eius dictis eam eſſe rorem cuius materia vapor eſt eleuatus, digeſtus, & maturatus in aëre æquali & fœcundo, lætis aſpectibus, vt ipſe ait, & demum refrigeratus & congelatus à ſuperueniẽte frigore, quemadmodum nos priùs determinauimus. Etenim concretus hic vapor, & congelatus in aëre deorſum deſcendit, & non liquidus, & deinceps congelaſcit in lapidibus ſeu plantis, in quibus reperitur, vt quibuſdam viſum eſt, quamuis in hoc quodammodo opem ferre videantur, ſaltem pro eius conſeruatione, quod quidem liquidò cõſtat ex his quæ Meſues dixit, quòd videlicet vapori ex quo fit manna, digeſtio & maturatio accidit in aëre, & quod cadens ſuper lapides, vt ſicut guttæ paruæ quæ congelantur, & ſunt ſicut ſemen. Neq; etiam potens eſſet lapidum aut plantarum natura talem rorem vbi liquidus deflueret cõgelare, niſi priùs concretus ac congelatus in aëre fuiſſet, confeſtim quoq; liqueſceret à ſuperueniente diurno ſolis calore, neq; diu ea etiam collecta eiuſdem concretio permaneret, potiſsimum cum in regionibus, annique tempore calidioribus, concreta & congelata hæc manna generari ſoleat. Nam cùm præceſſerit calidior dies, & ſiccior, adeò vt à ſolis calore vapores ſeu halitus è terra, &
aquis

aquis subleuentur, exactéque fuerint ab eo extenuati ac cocti, superueniente deinde frigore, sequentis noctis ob particularẽ cęli statum, etiam frigidiorem, iidem halitus, seu vapores, concrescunt, ac coagulantur, atque ita manna hæc decidit, vt dictum est. At ab hoc frigore, frigidáque particulari aëris constitutione superuenientis noctis, aërem ipsum magis, quàm terram, lapides, seu plantas refrigerari necessum est, cùm tenuioris sit substãtiæ aër ipse. Nam vt aqua faciliùs quàm omnia terrena corpora calet, atque frigescit, quippe cùm illa tenuitate partium superet, pari ratione, & aër quàm aqua, vt inquit Gale.6.de morb.vulg. satis itaque non esset lapidis, plantarum, terræque frigiditas, ad vaporis huius ex quo concreta manna generatur, congelationem, si ab aëris frigore congelari, seu coagulari non potuisset, maiori siquidem existente eiusdem aëris frigiditate, vt probauimus, quàm terræ, lapidum, seu plantarum; decidit ergo, & non in his locis in quibus reperitur, concrescit, concreta, & congelata manna, saccharo, aut semini similis existens. Quòd verò in calidis regionibus, temporéque anni calidiori aër frigidior esse posit in nocte, quàm terra in eius superficie, & terrena omnia corpora, particulari potisimùm constitutione frigida existente, hac insuper ratione conformari poterit. Nam quemadmodum ex præcedentis diei calore impensiùs ob eius tenuitatem ac citiùs fuit calfactus aër, pari ratione à sequentis noctis frigore impensiùs ac citiùs refrigerabitur, id verò terræ & terrenis, haudquaquã contingit: non solùm autem ob eiusdem aëris substantiæ tenuitatẽ, verùm etiam propter radiorum solis reflexionem, in die factam, id veritatem habet. nam ob vicinitatem, calorem magis perpetiuntur terra, & quæcunq; terrena sunt, quàm locus ille aëris in quo liquor hic concretus generatur, & propter crassam quoque eorum substantiam, diutiùs in eis permanet calor ille, adeò vt vix tota etiam nocte delitescat, quinimo non absque ratione censendum, mannam hanc concretam roridam sublucanis maximè temporibus, primáque aurora, quo tempore præcipuè frigus intenditur, potisimùm decidere, quemadmodum Plin. cap.12. libr.11. de roscido ac liquido melle scriptum reliquit. est autem eo tempore aër frigidior quidem, tum ob solis longiorem absentiam, tum quod eodem iterum appropinquante, è terra sublati frigidi vapores vniantur ac densentur magis. Quamobrem mannam quam vocant aëream concretam & coagulatam è cælo delapsam, proculdubio in aëre, & non locis in quibus reperitur, concrescere ac coagulari censendum est; conferre tamen locos in quibus colligitur quodammodo ad eius saltem conseruationem, adeo vt in quibusdam plãtis, terris, seu lapidibus meliùs quàm in quibusdam aliis conseruetur, licet, vt rationibus sufficienter probauimus, & ex iam dictis Arabum auctoritatibus liquet, præsertim Mesues, indifferenter in vniuersis tum arboribus, tum lapidibus in ea regione decidat, in qua generatur, & non in quibusdam speciebus duntaxat, ac determinatis eiusdem speciei arboribus, vt quidam falso imaginantur. Neque etiam prætermittendus erit Auerrois, qui lib. 5. colliget, talia de manna verba scripta reliquit, de hac fortè quæ concreta est intelligens, aut saltem de ea quæ liquida est. ait enim: Terregebin, id est manna, est ex speciebus antiquæ mannæ quæ prouenit à partibus superioribus Syriæ vel Indiæ, & est similis saccharo, in suis virtutibus, calida & humida in primo gradu, & eius proprietas est purgare suauiter choleram, & est debilior aliis purgatiuis, ideo datur in pasionibus calidis, antequam etiam appareant signa digestionis. De hoc suaui ac coagulato liquore inter Græcos quos legerim, neminem hactenus reperi, qui meminisset, quicquid alij sentiant, nisi quispiam velit Actuarium de hac manna intelligere voluisse, cũ dixit, quæ his deinceps succedunt perquàm moderate purgant, nimirum casia nigra, & manna: casia quidem tribus aut quatuor drachmis sumpta, vix moueret aluum, manna verò etiam maiore modo quàm casia sumenda est, & flauam bilem simplici ratione pellit, &c. De liquida autem manna, seu potiùs roscido melle, Theo-

phrastus lib.3.de hist.plantarũ cap.9.de robore verba faciens, hunc in modum scriptum reliquit. Sed nihilominus, vt dictum est, ferax hæc arbos habetur plurimùm, sin autem auctore Hesiodo, mella, apésque ferat, magis quoque illud confirmatur. ergo nascitur vel hic melleus humor cælo cadens, nec aliis magis insidens frontibus. De melleo itaque liquore seu humore, quem mel roscidum, seu aëreum appellant, hoc in loco verba fecit Theoph.& non de coagulato, de quo quidem soli Arabes scripsisse videntur. De eodem etiam aëreo seu roscido,& liquido melle, meminit Gale.3.de alim.fac.c. de melle, vbi de melle verba faciẽs inquit. omnis alimentorum materia, hactenus duobus generibus est comprehensa, quorum alterum quidem ipsorum à plantis, alterum verò ab animalibus sumebatur.& deinde subdit. ab vtroq; verò ipsorum mel est secretum, ita vt duo sint mellis genera apud Gal. quorum vnum ab animalibus, vt ex apibus, reliquum verò à plantis colligitur, quod quidem, vt ipse inquit, oritur in plantarum foliis, est verò neque succus earum, neque fructus, neq; pars, sed eiusdem est cum rore generis, non tamen assiduè, nec copiosè vt ille prouenit, de quo iterum continuans sermonem, ita scripsit. memini aliquãdo cùm æstate super arborum & fruticum, herbarúmque folia mel quamplurimum fuisset repertum, Agricolas velut ludentes cecinisse, Iupiter mella pluit.& deinceps declarans eius generationis modum, ait. præcesserat autem nox, vt per æstatem benè frigida, nam tunc tempus anni æstiuum erat, pridiéque calida & sicca fuerat aëris temperies, peritis quidem naturæ interpretibus videbatur halitus è terra & aquis, à solis calore sublatos ac deinde exacte tenuatos, ac coctos, à frigore sequutę noctis cõcretos, coaluisse, apud nos verò rarò id accidit, in monte autem Libano quotannis persæpe. Itaque coria super terram extendentes,& arbores excutientes, quod ab eis defluit excipiunt,& ollas ac fictilia melle implent, vocántque id mel roscidum,& aëreum. proinde constat materiam ex qua mel generatur rori esse congenerem. videtur autem ex plantis in quarum foliis colligitur boni, malíve quippiã ipsi accedere. Hæc Gal. de roscido, seu aëreo melle. Quibus ex verbis quilibet vel parum in eius doctrina exercitatus, percipere poterit de liquido, ac aereo melle rori simili eundẽ verba facere, & non de ea liquida manna quam Tereniabin Serapio,& Auicennas appellant, neque de congelato melle quod manna appellatur,& saccharo seu semini similis existit: nam licet concreti fuissent à sequutæ noctis frigore halitus pridie à solis calore sublati,& propterea coaluissent, non tamen adeò concreti fuerunt, vt congelarentur, ac coagularentur,& solida genita fuisset manna sed eò concreti fuerunt, vt mel genitum fuisset liquidum, vt cætera mella,& rori simile: concrescit etenim vapor, seu halitus, etiam dum in rorem seu aquam conuertitur, vt inquit Aristot. citato libro primo meteororum. Patet insuper ex eisdem Gale. verbis, modus, tempus, ac locus generationis eius,& quod cùm sit eiusdem generis cùm rore, non super quasdam arbores duntaxat, easque determinatas, sed super arborum, fruticum, herbarúmque folia indifferenter reperiatur quando decidit; necnon quòd in monte libano quotannis sæpe id accidat; raro autem in Gale. patria: ita vt velit ipse ostendere quòd non semper neque in quolibet anni tempore, aut quauis regione,& cæli statu, hoc etiam mel roscidum defluat, sed quibusdam anni temporibus,& potissimùm æstate; quibusdam etiam in regionibus, vt in monte libano,& eadem existente particulari aëris constitutione, quam ipse descripsit, & nos supra narrauimus. De quo etiam roscido melle Aristoteles libr.5.de histor.anim.cap.22.hunc in modum scripsit. De apibus verba faciens. construunt fauos è floribus, ceram ex lachryma arborum fingunt; mella ex rore aëris Syderum ortu potissimùm,& arcus cęlestis incubitu contrahunt, omnino ante Vergiliarum exortum mel non fit. fauos itaque, vt dictum est, floribus faciunt, mel autem ipsas non facere apes, sed rorem cadentem deferre, argumento est quòd vno aut altero die cellas melle repletas inueniunt apiarij. Hæc Aristot.

Inter

Inter Latinos auctores Plinius vir alioqui magnæ auctoritatis, de hoc eodem roscido, aëreo, ac liquido melle, non semel duntaxat meminit. Nam libro 16. cap. 8. videtur ad vnguem quæ de eo Theoph. scripta reliquit, trãscripsisse, dũ inquit. Robora ferunt & viscum, & mella, vt auctor est Hesiodus, constátque rores melleos è cœlo (vt diximus) cadentes, non aliis magis insidere frontibus. & libro 11. cap. 12. tractans de mellis natura, ait; venit hoc ex aëre, & maximè syderum exortu, præcipuéque ipso syrio explendescẽte fit, nec omnino prius Vergiliarum exortu sublucanis temporibus. itaque tam prima aurora folia arborum melle roscida inueniuntur, ac si qui matutino sub dio fuere, vnctas liquore vestes, capillúmque concretum sentiunt, siue ille est cœli sudor, siue quædam syderum saliua, siue purgantis se aëris succus, vti nanque esset & purus, ac liquidus, & suæ naturæ qualis defluit primò &c. Quis itaque hæsitabit vnquam quòd Plinius hisce in verbis de aëreo liquidóque melle, & non coagulato verba fecerit inquiens. vtinámque esset & purus, ac liquidus & suæ naturæ qualis defluit primo. Et cap. 14. eiusdem lib. inquit. Alterũ genus est mellis æstiui quod ideo vocatur horæum, à tempestiuitate præcipua, ipso syrio explendescente, post solstitium diebus triginta, ferè immensa circa hoc subtilitas (alius tex. dicit sublimitas) naturæ mortalibus patefacta est, nisi fraus hominum cuncta pernicie corrumperet, & cætera. Et si liceat nobis Latinorum etiam Poëtarum auctoritatibus hac in re vti, Vergilius libro 4. Georg. de aëreo melle sic cecinit.

Protinus Aerei mellis cœlestia dona,
Exequar. Et in Bugolicis ecloga quarta.
Et duræ quercus sudabunt roscida mella.

Hæ sunt quæ (vt mihi videtur) cùm rationibus, tum auctoritatibus dici possunt de roscido & aëreo melle, tam liquido, quàm coagulato; ob quæ proculdubio fateor quòd neque vllus inficias ibit, mannam quam vocant aëream, tam liquidã quam concretam generari posse; at non in vniuersis regionibus mundique locis, quia non in valde intemperatis, neque quouis anni tempore, sed æstate, potissimùm circa auroram, neque etiam quauis existente aëris particulari constitutione, sed vbi dies præcesserit calida, & sicca, superueneritq; nox, vt ad æstatem bene frigida, lætis quibusdam, & benignis aspectibus, ac syderũ exortibus concurrentibus, si iam dictis auctoribus astrorúmque peritis credẽdũ sit: nam vt ait Plin. citato loco, ab exortu syderis cuiusque, sed nobiliũ maximè, aut cœlestis arcus, si non sequantur imbres, sed ros tepescat, solis radiis, medicamenta, non mella gignuntur, oculis, vlceribus, interníisque visceribus dona cœlestia, & mesues mannam prouenire in aëre, quando est æqualis, fœcundus, & lætis aspectibus fatetur. Nec minùs Arist. citato loco, mella ex rore aëris, syderum ortu potissimùm, & arcus cœlestis incubitu apes contrahere, nec omnino ante Vergiliarum exortum, asseruit. Confirmant insuper hæc rorida mella, liquida & coagulata, locupletissimi nostri temporis testes, viri alioqui eruditissimi Ant. Musa brasauolus, & Petr. Andræas Matthiolus, quorum alter vtranque speciem ab Oriente delata, propriis oculis inspexisse fatetur: alter verò concretam, & granulosam duntaxat, tam perfectam & veram (mastichinam vocant) quàm adulteratam, seu quæ iam euanuerit, bombicinam dictam, ab Oriente & ipsam quoque delatam, & proinde vtranque Orientalem dictã. Refert insuper idẽ doctiss. Matthiolus se nedum cognouisse, sed manibus propriis legisse tam liquidam, quàm concretam mannam è cœlo defluxã anno M. D. XLVI. in Goritiæ comitatu, ac Friuli patria, & quibusdam etiam vicinis regionibus, mense Maio, & Iunio super ficus, & Orni folia, quæ candida, & granulosa erat. At super persici, amygdalæ, & quercus, liquida reperiebatur, sapore ac colore melli similis. Ipse verò ingenuè fateor, & si maximam adhibuerim diligentiam, neutram adhuc Orientalem vidisse mannam, præter eam quam bombicinam vocant, ex Venetiis transmissam. At in Regno

noſtro Neapolitano, pluribus in locis ſæpe liquidam, & melleæ conſiſtentiæ mannam inſtar roris decidere ſupra folia ac ramos nonnullarum arborum, necnon ſuper herbas & lapides, nedum à quamplurimis ruſticis, verùm etiam à non paucis Nobilibus percepi: ipſámque ſole ſuperueniente, fundi ac liquari cognoui; verùm adeò noxiam eſſe retulerunt plantis ſuper quas decidit, vt protinus earum folia ſaltem marceſcant. Hanc verò vno ore fatentur omnes, ſuper vniuerſas indifferenter arbores, plantas, ſeu herbas ac lapides cadere, ea in qua decidit parte; quam tanquam nullius vſus paruifacientes, minimè colligunt, nec quiſpiam eorum quos nouerim, hactenus ea vti auſus eſt. Concretã verò & granuloſam, ſemini, aut gummi ſimilem, & cuius frequẽs eſt vſus, quotannis colligere conſueuerunt, nedum Calabri, ſed & Samnites, & veſtini, qui Garganum incolunt montem, & pleraſque Apuliæ partes, vt Caſtellanetam, aliiſque etiam in locis ipſam colligere ſolent. Eam tamen non niſi ex fraxino, & orno, altera ipſius fraxini ſpecie colligi, vno ore fatentur: quæ itẽ ea eſt mãna, quam communiter ad molliendam aluũ medici omnes vtuntur, ac vſi ſunt quotquot per centum ferè annos & vltra, medici ante nos fuere. De qua nõ ab re diſſerendum eſſe cenſui, an ſit velut ros quidam è cœlo cadens, quemadmodum ea de qua Arabes meminerunt, vel dictarum arborum ſuccus, humor, ſeu lachryma? Quòd verò quam colligunt ex fraxino & orno manna, minimè ros ſit, ſeu pruinæ ſimilis è cœlo cadens, velut ea quam Arabes ſcripſerũt, hac prima ratione poterit demonſtrari. Quæcunque ex aëre decidunt, in quacunque regione, ac quouis loco, non ſpeciatim ſupra vnam rem determinatã illius regionis ſeu loci, ſed indifferenter in vniuerſis ibi exiſtẽtibus rationabiliter cadere debent; ſed manna hæc nõniſi in fraxino & orno reperitur, in cæteris verò arboribus, herbis, ſeu lapidibus eiuſdem loci nequaquam; igitur non generatur in aëre, neque è cœlo cadit. Adhæc illa quam Arabes ſcripſerũt, præſertim Meſues manna, ſuper arbores, herbas & lapides indifferenter decidit, hãc verò qua vtimur, nunquam ſuper reliquas plãtas, ſeu lapides præterquã ſupra fraxinum & ornum colligunt, neque etiam eadem in cæteris præter dictas arbores, vt collectores aiunt, reperitur. Igitur eiuſdẽ ſpeciei non eſt cum illa quæ è cœlo decidit. Rurſus hæc qua vtimur manna, quotãnis ex eiſdem colligitur particularibus arboribus, quod quidẽ per x x x. ferè annos, vt aiũt, aut x x x x. ſeruatum eſt, ac etiam vltra, vt colligentes eam fatentur, ita vt non deſint qui eaſdem arbores emant, tanquam ſingulis annis hoc producentes vectigal, veluti & nos ab eiſdem emptoribus accepimus; ſúntque eodem in loco, & eiuſdẽ etiam ſpeciei arbores nonnullæ ſuper quas manna hæc non reperitur. igitur è cœlo nõ cadit. Nam quæ maior ratio reddi poſſet de vna quàm de altera, præſertim eiuſdem ſpeciei arbore, eodẽ in loco exiſtente, ac per plures continuos annos eam producente, vbi è cœlo caderet? nulla inquam, quamuis in vno plãtarum genere magis quàm reliquo quædam afferri poſsit apparens ratio. Præterea ſi manna cœleſtis ſeu aërea pro eius generatione, particularem quandam, vt dictum eſt cœli conſtitutionem requirit, ita vt calida & ſicca præcedat diurna aëris temperies, nox verò ſequatur, vt per æſtatem bene frigida, (etenim æſtiuo tempore potiſsimùm generatur) conſonum rationi exiſtit vt non qualibet die, ſinguliſque noctibus etiam æſtiuo tempore ea generari poſsit, ſed rarò admodum, quemadmodum & liquida, hac præſertim noſtra in regione. At hæc qua vtimur, quæ quidem in fraxino & orno colligitur, ſingulis diebus, Canis tempore præſertim, aut parum ante in eiſdem reperitur, modò pluuiæ, & præſertim magnæ, aut ventorum vehementia non adſit; igitur aërea non eſt. Amplius ſi aerea manna de genere eſt mellis roſcidi, ſeu aërei, magis tamen à frigore concreti, vt determinauimus, cùm mel ſoluatur à calido ſicco, coaguletur autem ab aqua, hoc eſt ab eo quod in ea eſt frigido, vt liquet quarto meteororum: ſequitur quòd eadem manna, à frigido, tanquam contrario cauſis liquefactionis, coagulari debeat: ſolui verò à calido: cùm verò hæc

quæ in

quæ in orno,& fraxino reperitur,contrarium perpetiatur,etenim à calido durior fiat,atque coagulatur,ab aqua verò soluitur, ac dissipatur, necessariò sequitur quòd eadem, aërea, & de genere mellis roridi non sit. Quòd si dixeris non modo à solis calore mannam in his arboribus repertam cõcrescere,& duriorem reddi,verumetiam à frigore,vt eam colligentes diu obseruarunt, aiũt etenim non solùm à sole, verùm etiam à frigore Aquilone videlicet modicè flante in nocte,eam condensari,sicciorémque reddi,dicimus nos:& hac etiam ratione probari eam non esse rorem è cœlo cadentem; nam hic cùm sit aquæ, à frigido duntaxat coagulatur.quæcunque etenim sunt aquæ (inquit Arist. citato lib.4.meteo.)non coagulantur ab igne,soluuntur enim ab igne:quę verò communia sunt terræ & aquæ,& ab igne coagulantur, & à frigida, vt ipse inquit,quoniam ab vtrisque ingrossantur,recedente videlicet,& euaporante humido, diuersa tamen ratione. Cùm itaque coaguletur, & à solis calore,& ab aquilonis frigore,hæc quæ in fraxino & orno reperitur manna, necessariò sequitur eam, nec vaporem, nec rorem esse, aut ex eisdem genitam, propterea neque etiam aquæ solius,sed aquæ & terræ esse.Item & fortius,si à solis calore manna hæc non soluitur,nec liquefit,sed potius concrescit, duriórque efficitur,adeò vt eam colligentes asserant meridie, soléque magis ardente, aridiorem,candidiorem, magísque concretam, & coagulatam esse,& collecta iam vbi humidior fuerit,ac liquefieri cæperit,soli imposita, albidior etiam duriórque redditur,quis vnquam asserere audeat eam à cœlo fuisse delapsam? atque ex concreto rore genitam?Cùm quæcunq; à frigore concrescunt seu coagulãtur,à calido liquefiãt,& soluantur,& quæ à calido cõcrescunt & coagulantur, à frigore liquescãt,eiusdem Arist.auctoritate eodem 4.meteo.Quinimo manna hæc ab aqua soluitur atque liquescit, id quod nedum in dies obseruamus: verùm etiam eam colligentes testantur,aqua nanque superueniente,cõfestim eadem soluitur,atque euanescit adeò vt amplius haudquaquam colligant, cũ primùm augusti mense puluere cœperit, quod quidem proprium est eorum, vt inquit Arist.citato loco,quę à sicco calido coagulata sunt:quẽadmodum eorũ quæ à frigido sunt coagulata, ab igne solui:etenim quæcunque coagulata soluuntur,à cõtrariis solui necessarium est,& hoc aut frigido,aut calido. si igitur ab aqua soluitur,necessariò sequitur quod ab igne,seu calore igni assimili fuerit coagulata,igitur non est aërea,nã quæcunq; sunt aquæ, vt ipse inquit Arist. non coagulantur ab igne,soluuntur enim ab igne.At vapor aquæ est,vt inquit idem Aristote. signum,quod vbi consistat,aqua est, vt patet in eis qui in aëreis operculis congregantur. Cùm itaque non ab igne, neque à sole, sed ab aqua soluatur atque liquescat manna hæc in fraxino & orno duntaxat reperta, coaguletúrque ac durior reddatur à calido,demonstratiuè concluditur eam non esse de genere roris, nec ex concretis à frigore vaporibus genitam, neque è cœlo cadere,si Arist.ac veritati fides sit adhibenda.Adde quòd vt huius mannæ copia maior generetur, contrariam requirit particularem aëris constitutionem quàm aërea:non si eo tempore quo emanare consueuit, dies pluuiosa præcesserit & frigida quodãmodo,sequatúrq; admodum calida & sicca altera non prima duntaxat,sed secunda,& tertia,maior, vt aiunt, in eisdem arboribus quantitas colligitur.Qua item ratione aërea seu roscida esse non poterit. Quòd si quispiam rationibus destitutus,ad cæcas & occultas causas confugerit,inquiens causam ob quam manna hæc in fraxinis & ornis duntaxat reperitur, esse earundem arborum proprietatem quandam, ob quam ad seipsas magis alliciant, trahántque hunc suauem liquorem è cœlo cadentem quàm cæteræ arbores,quemadmodum magnes ferrum, & succinum paleam trahit, dicat quæso cùm hæc totius speciei proprietas existat, nonne cuilibet particulari eiusdem speciei conuenire debet?adeò vt quemadmodũ cuilibet particulari magneti, & particulari succino donatum est, vt ferrum & paleam trahat, ita etiam cuilibet fraxino & orno hæc facultas tribuit debet.

At per

At per multos annos, eósque continuos obseruatum est, quòd in vna regione eodémque loco quotannis quidam determinati fraxini & orni talem in se contineant dulcem liquorem: quidam verò alij eodem in loco existentes, eiusdem magnitudinis, eiusdémque ætatis nequaquam; obseruatúmque præterea est, quòd diuersæ magnitudinis ac ætatis quædam particulares arbores ex iam dictis, eodémque in loco consistentes, quotannis etiam, talem in se contineant dulcem liquorem: determinatis tamen temporibus, vtputa sub Cane, vel parum antè, quædam verò nunquam. qua de re fateri haudquaquam poterit hanc esse fraxini & orni quandam proprietatem, quoniam singulis hæc inesset proprietas, etiam si non æqualiter eisdem reperiretur: non itaque à tota substantia seu specifica forma fraxini & orni talem sibi liquorem alliciunt è cœlo cadentem: nam omnibus talis donata esset trahendi facultas. Nunc verò in paucis id obseruatur: qua item ratione neque id persuadere mihi valeo quòd manna hæc supra easdem arbores è cœlo ceciderit, proximè antegressis mensibus Maio, & Iunio, imbibitáque sit in earum corticibus, ac intra eosdem attracta: propterea quòd arefacti & exsiccati, necnon rarefacti & scissi, à solis calore cortices fuerint, & ob id incisis eisdē corticibus canis tempore ab eodem Canis ardentiss. calore foras trahatur, à quo iterum concrescat condensetur, & granulosa instar gummi fiat: nam eisdem etiam corticibus haudquaquam incisis, eodem tempore hæc manna sæpe emanare visa est, quapropter cur prius trahatur, & deinceps ab eisdem sponte etiam Canis tempore excernatur. nam in ornis etiam ante sponte emanat, ratio nulla dari poterit, præsertim longo tempore, & per singulos dies cōtinuos, cadit quoque eadem, in aëre prius ex frigore concreta, & coagulata, & non liquida, vt probauimus, quæ aërea est, neque à sole seu alterius calore cōcrescit, sed liquatur ac soluitur potius cū fuerit à frigore iam coagulata. Sed pone eā liquidam decidisse, cur potius à solis calore Maij & Iunij etiam tempore nō liquatur ac soluitur, adeò vt solum petat, quàm à dictarum arborum cortice trahatur, & in eodem, vt ita inquam, bibatur, cùm nulla adsit familiaritas aut altera causa ob quam attrahi ab eodē debeat. quinimò cùm sit à dictarū arborū natura aliena, & veluti superfluū quoddā, propterea quòd earū nutrimentum non est, expelli potius quàm attrahi deberet, opē ferente in hoc solis calore, qui foras trahit. Nec satis est, quòd ab eodem solis calore cortex fuerit eo tempore exsiccatus, aridúsque redditus, & arefactus pro eius attractione, cùm valentior admodū fuerit solis calor in dissoluendo, exsiccādo, ac foras trahēdo, quàm dictarū arborum cortex, necnon & ipsimet cortices in expellendo tanquam superfluum, in hoc potius opitulantur quàm in trahēdo: similiter vt eorum scissio & arefactio potius opem ferre videntur, vt cōmodiùs à solis calore foras trahatur, quàm vt intus in eorū substantia imbibatur, & detineatur. At si dixeris roridam hanc mānam non esse velut superfluum quoddam, & alienū dictarum arborum, sed simile, & familiare, ac velut alimētum quoddā, & propterea ab eis trahitur, cur causa fuerit quòd deinceps tā continuè, & diu, & copiosè ab eisdem excernatur, & non detineatur potius, imaginari nemo queat. Rursus quæ poterit diuersitatis causa tribui quòd solis calor opituletur, vt eadem māna in cortice imbibatur priùs, ipsum exsiccando, arefaciendo, scindēdo, ac rarefaciendo, & deinceps Canis feruidus calor eūdem humorem foras trahat, condenset, ac coagulet, cùm multo magis corticem ipsum coagulet, cū multò magis corticē ipsum exsiccet, & arefaciat, quàm præcedens solis calor mense Maio & Iunio, potissimū cùm absque incisione aliqua sæpius sponte ex eisdē arboribus prodeat, ac in eis reperiatur Canis tempore: & interdum ante præsertim in ornis vt dictū est. Adhæc quid fuit impedimento quod eodē Maij & Iunij tēpore eadē manna non fuerit à solis calore cōcreta potius & coagulata instar gummi circa cortices dictarum arborum, quàm causa vt in eisdē imbibatur, & intus trahatur? postquam Canis tempore ab eodem calore iterum conden

condensata & granulosa, instar gummi reddita est, equidẽ id ipsum imaginari non valeo, quamuis eruditissimi certè viri, à me semper colendiss. ita sentiant. Sed puto eos deceptos fuisse à villicis & pastoribus calabris falsò asserẽtibus quòd mannam hanc quæ in fraxinis & ornis reperitur, mane antequam solis calor inualescat, collectores colligant, cùm communiter contrarium & hodie obseruetur, & semper obseruatum sit: etenim non mane priusquam sol, valde perurat, vt ipsi falsò retulerũt, sed meridie, solóque feruidiss. eam colligũt: neq; eadẽ à solis calore rarefit, soluitur, atq; in aërem vertitur; sed potius cõcrescit, & durior ac cãdidior redditur. Vt verò non adeò arescat, duriórq; reddatur, solis superueniente feruidiss. calore, & non quòd ab eo soluatur, & liquescat, eã quæ ex ornis prouenit, pręsertim à solis ortu per tres, vel quatuor horas colligunt. non enim vt concrescat, & coaguletur, perinde vt ea quæ in fraxinis colligitur immodico calore hæc manna indiget, cum siccioris ac terrestrioris, vt ita dixerim; naturæ fuerit orni quàm fraxini humor, seu succus: colligunt insuper eam quandoque, vt aiunt, ante solis ortum, vbi pridie inclinante iam sole profluxerit, & ab eodem concreta fuerit, aut nocte flante aquilone fuerit coagulata, ob eandem videlicet causam, ne sole superueniente siccior, aridiórque reddatur, potissimùm vbi non sponte, sed vi adiectis cæsuris prosilierit. Quapropter asserendum haudquaquam erit, quòd à proprietate quadam specifica fraxini & orni hanc aëream, & è cœlo cadentem mannam sibi ipsis alliciãt, & trahant, neque quod in eorum corticibus imbibatur, mense Maio & Iunio delapsa, & deinde sub cane durescat, & coaguletur ob dictas causas, & Iunio etiam mense præsertim in ornis, eadem sponte prodiens reperitur, ac colligitur. neque etiam dicenda erit cælestis & aërea hæc manna quæ in eisdem duntaxat colligitur arboribus, sed arborea, & propria dictarũ arborum. nec etiam asserendum est hanc mannam esse mel saccharum Diosc. aut zuccharum alhusar; Auic. nam mel saccharum, vt inquit idẽ Dioscor. 104. libri 2. in India, & fœlici Arabia reperitur in arundinibus, & non in Regno Neap. in fraxinis & ornis. præterea salis modo coactum est, fragile dentibus, vt ipse inquit, quod quidem huic nostræ mannæ haudquaquam conuenit. similiter quoque dicendum est de zuccharo alhusar Auic. quod quidem, vt ipse ait, manna est cadens super alhusar, & non super ornum & fraxinum; est etiam sicut frusta salis, præterea in eo est cum abstersione, & resolutione ponticitas, & amaritudo quæ omnia huic nostræ mannæ non competunt. Qua etiam ratione nemo asserere audebit mannam hanc, id esse quod à Galeno 7. de simplic. medica. faculta. cap. de melle, sacchar nominatur. nam id quoque (vt de mellesaccharo dicebat Diosc.) ex India & fœlici Arabia conuehitur, vt Galenus inquit, & in calamis, vt aiunt, concrescit, & non in fraxinis & ornis, quemadmodum hæc nostra manna reperitur, & propterea idem esse reor mel saccharum Diosc. & id quod sacchar à Gale. nominatur. quamobrem neque ros cadens è cœlo, neque mel saccharum seu sacchar, aut zuccharum alhusar est manna hæc quæ in fraxinis & ornis duntaxat colligitur, & nostræ tempestatis medici ad aluum molliendam vtuntur. Quòd verò neque manna thuris fuerit, nedum medicis omnibus & pharmacopolis: sed & tõsoribus liquet. Sed porrò aliud quippiam est seorsum ab his distinctum, vtpote proprius dictarum arborum succus seu humor, & propterea arborea, & nõ rorida, & aërea appellari debet: id verò luculentius patebit, vbi eiusdem generationis modũ, ac causas inuestigauerimus. Quapropter animaduertendum est nonnullas esse plantas quæ humorẽ, seu succum plurimum habentes, determinatis quibusdã tẽporibus in caules, seu caudices, ramos, atq; etiã radices earum ab eisdem delegatur, ibidémq; consistit, nec desunt etiam quæ tum in radice tum in caule eundem habeant humorem. Verùm quibusdam earum humor ipse crassitudine tantum consistit, vt lactuosis, quibusdam etiam in lachrimæ modum gignitur, vt Abieti, Pino, Terebintho, Larici, Piceæ, Amygdalæ, Ceraso, Pruno,

Iunipero, Vlmo, Spinæ Aegyptiæ, & plantis quæ thus & myrrham præstant, Theophrasto auctore cap.1.lib.9.de histo.plan. Accidit verò, vt vel proprij ſucci colorem plantæ nonnullæ ſortiantur, id quod planius in annuis & anni caulibus animaduertitur, quàm in arborum genere, licet vires pro cuiuſque plantæ ratione, humor ſeu ſuccus ſortiatur, ſapor verò humorem alium magis, aliũ minus cõſequitur, ita vt nec omnibus ineſſe appareat ſic exilis, & dilutus quidam in pleriſque ſentitur, vt idem Theoph. inquit citato loco. Inter has arbores ſeu plantas quæcunque pinguedine aliqua conſtant, gummi, ſeu lachrymæ odoratæ percipiuntur, quæ contra pinguedine carent, ſine odore proueniũt, ex prædictis verò omnibus, alia ſponte cõſiſtunt, alia inciſura, alia modo vtroque, quibus concretio ſponte cõſiſtit, iis fluxus humoris largior prodit, cæſura verò capiuntur quæ vtilia, magíſque operæpretium ſunt: at non eodẽ tempore omnium inciſuræ, atque concretiones notantur: nam quamuis humor plurimus omnibus iam dictis ac reliquis etiam plãtis reperiatur cùm germinare incipiant, validiſsimus tamen, maximéque ſuam oſtendens naturã eſt, cùm iam à germinatione, & à fructificatione aſſarunt. Quapropter qui talem humorẽ, ſeu gummi ad vſum quempiam conſeruant, hæc eadem pro eius collectione tempora obſeruant, vt patet ab eodem Theoph. citato loco. Inter has itaq; arbores quæ copioſum ſuccum, ſeu humorem habent, non ab re fraxini & orni connumerari debent, poſtquam modo vtroque, ſponte videlicet, atque etiam inciſura, & in caudicem, ramos, ſurculos, iuxtáque foliorum pediculos, ac folia ipſa talem expuunt humorem ſeu lachrymam, vt in ſequentibus patebit, non quolibet tamen tempore, ſed ſub cane, aut iuxta canem, quo tempore hæ dictæ arbores à germinatione, & fructificatione etiam ceſſarunt, qua ratione, eodem quoque tempore earum ſuccus validiſsimus exiſtit, maximéque ſuam oſtendit naturam, vt diu obſeruatum eſt, & nos infra demonſtrabimus. Nec quicquam refert, ſi Theoph. cæteríque veteres auctores qui de plantarum hiſtoria ac cauſis ſcripſerunt, inter eas arbores in quibus iam dictus humor emanat, conſiſtit, ac coagulatur, fraxinum & ornum non connumerarint: nam neque oleam tam domeſticam quam ſylueſtrem, quæ ſponte, & vi etiam ſimilem procreat lachrymam, vt diu à quibuſdam obſeruatum eſt, meminerunt; huius tamen lachrymæ hucuſque nullus eſt in medicina vſus, præſertim ad aluum moliendam, ſed potius contrarium molitur. eſt quoque impedimento, reliquis purgantibus medicamẽtis vbi cum eiſdem propinetur, velut qui ſæpius id experti ſunt medici, mihi retulerunt, & nonnulla quoque alia à iunioribus inuenta obſeruatáque ſunt, etiam in arte medica, quæ priſcis fuere incognita. Neq; etiam iam dictæ arbores omnes, ſed inter eas paucæ admodum, nec ſingulis etiam in locis & quolibet anni tempore, ſed quibuſdã particularibus cũ regionibus, tum anni temporibus, ſponte pręſertim, talem expuunt humorẽ, ac procreant, ita vt facile priſcos fugere potuerit, quamuis cætera de eiſdem plantis conſcripſerint. Etenim Theoph. cap. 11. libri 3. de hiſtor. plan. duo fatetur eſſe fraxini genera, quorum alterum excelſum procerúmque eſt, lignum candidum, craſsiuenium, neruatum, mollius, enodius, criſpiúſque habens: alterum humilius, minùs auctile, ſcabrius, durius, flauius: folia habens laurinis, lauri latifoliæ ſimilia, in acutius tamen coacta, & ambitu leuiter ſerrata, ac ſubſidentia, ſeu aculeata, ramulus totus, quem folium vnum putaueris, quoniam ſimul cuncta folia ferat, ſingulari pediculo, & ſingulis foliis cõiugatim, veluti per genicula pendentes, conſtat; amplo interuallo, coniugationibus diſtinctis, ſimiliter atque in ſorbo: ſunt aliis breuiora internodia, coniugationéſque pauciores, aliis vtputa candidis, longæ, pluréſque, & ſingula folia oblongiora, anguſtiora, coloréque porracea, cortice leui, ſpiſſo, tenui, coloréq; rubro integitur, radicibus crebris, craſsis ſublimibúſque adhæret. Fructum Iudæi nullum hãc habere exiſtimant, atque etiam flore carere; fert tamen in ſiliqua fructum minutum, nucis modo, qualis amygdalæ, guſtu ſubamarum. & poſt pauca eodem loco

loco subdit. leuis illis, locis potissimùm concauis, madidisque emigrat, scabra, siccis, atque saxosis, quidam alteram fraxinum, alteram bubulam Fraxinum vocant, hoc est ingentem & maiorem, vt Macedones &c. Dioscorides verò capit. 109. libri 1. de Fraxino sic scriptum reliquit: { Fraxinus arbor nota est, cuius folia & succus, illa illita, hic potus ex vino, viperarum ictibus auxiliatur. Corticis cinis ex aqua illitus, lepras eximit: ligni ramenta pota letalia esse ferunt. { At Pli. cap. 13. lib. 16. hęc de fraxino scripsit. materiæ enim causa reliquas arbores natura genuit, copiosissimámque fraxinum, procera hæc ac teres, pēnata & ipsa folio, multúmque Homeri præconio, & Achillis hasta nobilitata, materies est ad plurima vtilis, ea quidem quæ fit in Ida Troadis, in tantum citio similis, vt ementes fallat cortice ablato. Græci duo genera eius fecere longam enodem, alteram breuem, duriorem, fusciorémque, laureis foliis (Bumeliam vocant in Macedonia) amplissimam, lentissimámque, alij situ diuisere, Campestrem enim crispam, montanam spissam, folia earum iumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua Græci prodidere: in Italia nec iumentis nocent, contra serpentes verò, succo expresso ad potum, & imposita vlceribus opifera, ac nihil æquè reperiuntur, tantáque est vis, vt ne matutinas quidem, occidentésve vmbras quæ sunt longissimæ, serpēs arboris eius attingat, adeò ipsam procul fugiat. & demum subdit. experti prodimus si fronde ea gyro clau datur, ignis & serpens, in ignem potius quàm in fraxino fugere serpentem, mira naturę benignitas, priusquàm hæ prodeant florere fraxinum, nec ante con ditas folia dimittit: & cap. 18. eiusdem lib. inter arbores quæ montes amant ornum, qui & ipse fraxini species quædam est: inter eas verò quæ aquosis montibus gaudent, fraxinum connumerauit lib. verò 24. cap. 8. hæc de fraxino protulit verba. Fraxinus quam vim aduersus serpentes haberet indicauimus. Semen eius foliis inest, quo medētur iocinoris, & lateris doloribus in vino: aquā quæ subit cutem extrahunt, corpus obesum leuant onere, sensim ad maciem deducētes, iisdem foliis cum vino tritis ad virium portionē, ita vt puero quinque folia, tribus cyathis diluantur, robustioribus septem folia quinque cyathis vini. & subdit. Non omittendum ramenta eius & scobem quibusdam cauēda prædici. Hęc Pli. de fraxino & orno tradidit, quæ ferè omnia, potissimùm quæ de fraxino scripsit, à Theoph. & Diosc. trāscripsisse videtur, quamuis iuniores quidam (vt Hermolaus & Ruellius) voluerint in hoc parum sibi constare Plinium, vt qui fraxini folia dixerit omnibus venenatis salutaria esse, iumētis tamen lætalia, cæteris verò ruminantium innocua, quæ quidem de Taxo, & nō fraxino Theoph. interpretatur: posset tamen (vt mihi videtur) à calūnia idem Pli. vendicari. Nam quamuis Theophrastus cap. 10. lib. 3. de hist. plan. de Taxo verba faciens inquit. aiunt, quòd si iumenta folia comederint, emoriuntur; si ruminantia, nihil patiuntur. non propterea notandus erit Pli. quòd idem quoque de fraxini foliis sentiat, potissimùm cùm neque id Theophrast. negare videatur, quamuis id non fateatur; & si quispiam dixerit in Italia obseruatum esse Taxi folia, & non Fraxini, non ruminantia animalia interficere; dicimus hoc haudquaquam Plin. negasse, & si fraxini folia eadem interficere testatur, illud in Italia veritatem non habere fatetur, imò fraxini folia nec iumentis in Italia nocere ait. sed quicquid sit, satis est monstrasse ornum & fraxinum inter eas arbores connumerari posse quæ succum, seu humorem superfluum habentes, lachrymam seu gummi procreant ac generant, quamuis à iam dictis auctoribus, aut cæteris quibusdam illud haudquaquam scriptum fuerit, nam quemadmodum alia quædam ferunt, vt Theophrast. testatur citato cap. 11. libri 3. de histo. plan. Veluti muscos quemadmodum laurus, verùm magis adstringentia gustu, singuláque per se in orbem circumacta platani pilorum specie, & horum alia circa fructum, alia multo semota exeunt, quin & implicamina quædam eodem modo in eis nascuntur, perinde etiam cum multo humore scateant, ac redundent, lachrymæ seu gummi modo, vbi idem ad

caudicem ramos, ſeu ſurculos, & etiam folia demandatur, iuxtáque corticem concreſcat, & coaguletur, hæc quam in eis colligunt, & mannam appellant, generari poterit gummi ſubſtantia ſimilis, poſtquam è cœlo, vt probauimus, eadem lapſa non eſt, & in eiſdem ſolis, & non cæteris in plantis herbis, fruticibus, ſeu lapidibus eiuſdem loci reperitur, ac colligitur. At ſi dixeris non omnes eiuſdem generis arbores talem producere liquorem, & propterea non eſſe earundem arborum humorem, ſeu ſuccum proprium, aſſerimus nos hoc arborum genus, fraxini inquam & orni, talem habere naturam, vt eandem lachrymam, ſeu gummi, ob earundem ſuperfluum humorem ſeu ſuccum, generare poſsit. Quòd verò non omnes ſed paucæ eiuſdem generis illam procreent, ſponte præſertim (nam cęſuris illatis modo, & tempore quo decet, plures illam expuere videntur, vt ferunt) ob aliquod prouenit impedimentum, vt puta vel ob earundem arborum defectum aut vitium aliquod, vel ob ſoli, ſeu regionis diuerſitatem, quemadmodum & amygdalarum, prunorum, ceraſorum, iuniperorum, ac reliquarum quarundam arborum generi cõtingit, licet eandem habeant facultatem ſeu naturam. Eſt igitur proprius dictarum arborum ſuccus, ſeu humor manna, quæ quotannis, ſub cane potiſsimùm in fraxinis & ornis duntaxat pluribus continuis diebus colligitur, qua & nos longo tempore Neap. vſi fuimus, & quotquot etiam ante nos per plures annos medici fuere ad aluum ſoluendam vſi ſunt, & non ros è cœlo cadens; vt fuſiſsimè demonſtrauimus, quod quidem, pluribus etiam experientiis cõfirmare voluimus. Nam ſuperiniecto linteo laneo, aut lineo, vt quibuſdam præcepimus ſæpius, per plures noctes ac dies, ſupra eaſdem arbores, ita vt ros ad eas peruenire non potuiſſet, inuenta nihilominus in eis, eiſdem diebus, ac collecta manna fuit, dictis etiam arboribus non inciſis, vt retulerunt, id quod fieri haudquaquam potuiſſet, ſi ſponte ex eiſdem arboribus non emanaſſet, potiſsimùm cũ ſupra idem linteum ne veſtigium quidem eiuſdem generis roris, nec liquidæ, nec concretæ, aut coagulatæ mannæ fuiſſet inuẽtum. At quid opus eſt diu hac in re ſermonem protelare, tempúſque fruſtra terere, cùm non vnus duntaxat, duo, vel tres, ſed longè plures, & quidem fide digni vno ore confeſsi fuerint, mihíque retulerint, vt qui rem hanc penitius inueſtigare decreuerim, eos propriis cõſpexiſſe oculis, poſt collectã in dictis arboribus mãnam ex eiſdemmet locis, reliquã reſudaſſe, ac emanaſſe, atq; ſenſim effluxiſſe, & deinceps ſolis calore ſuperueniente, coagulatam eſſe: ídque non ſemel dũtaxat, ſed ſæpius ac ſæpius ſe obſeruaſſe teſtantur. Aiunt inſuper in fraxini, orníq; caudicibus iuxta corticem ſæpius adnatas veluti veſsiculas quaſdã ſe inueniſſe, ſeu tubercula quas diſrumpentes primo, liquorem quendam album dulcem, concretũ & craſſum in optimam mannam conuerſum, deinde minùs album, tenuiorẽ, liquidiorémque, ſed dulcem quoque manifeſtiſsimè emanantem ſæpiùs inſpexiſſe, qui etiam à ſuperueniente ſolis calore coagulatus, concoctus, albidiórq; redditus, effectus eſt manna primæ aſsimilis, & vbi diu permanſiſſet ſuperfluè à ſolis calore exſiccata, inutilis reddita eſt. Adhæc ſi inciſis dictis arboribus, in eiſdem inciſuris talem iam reperiunt concretum & coagulatum humorem, eiuſdem ferè coloris, ſaporis, & conſiſtẽtiæ cum ea quam in eiſdem arboribus non inciſis colligunt, manna, quis vnquam hæſitare audeat eam non eſſe earundẽ arborum humorem ſeu ſuccum, ſponte ad eoſdem ramos, caudicẽ, ſeu ſurculos detruſum, potius quàm rorem quempiam è cœlo delapſum, poſtquã eiſdẽ inciſis arboribus ſimilem colligunt cõcretum humorem, ac antea priuſquã cæſurę factę fuiſſent? nemo inquã niſi admodũ durę ceruicis homo, ac pertinax valde. Confirmant illud inſuper, quoniam cicadas, & quædam alia animalcula ſe propriis oculis inſpexiſſe fatentur quæ à dictis arboribus, ornis præſertim, cùm corticem perforauerint, hanc lachrymam exugunt, & deinceps eiſdem profligatis, ex eodem foramine ſeu ſciſſura, liquorem hunc dulcem profluxiſſe, quem poſtea à ſolis calore coagulatum legerunt, tanquam in

optim

optimam mannam conuersum. Qua de re dubio procul quæ in ornis & fraxinis folis colligitur manna, non modo hac nostra tempestate, verum etiam quæ per omnes iam elapsos annos collecta fuit, earũdem arborum humor seu succus est, quemadmodum rationibus locupletissimè probatum est, & experiẽtia confirmauimus, & vt longo tempore, ac sæpius ab eiusdem collectoribus obseruatum est. Cognoui insuper à fide dignis quibusdam viris se plures secuisse ornos, vt ex eis pro vini doliis circulos pararent, quos cùm findissent, Solíque exposuissent, non paruam in eis huius mannæ, quantitatem inuenisse, nõ quidem extra in cortice, sed in lignosa ac veluti eiusdem orni etiã medullosa substantia emanatam. Testatur item quidam faber ferrarius, vir probus, cuius nomen Cæsar de ruodi, quòd cùm in quandam perrexisset Syluam pro carbonibus faciendis, ignéque accenso, ex orno qui prope fornacem aderat, mannam resudasse oculis propriis inspexit, & exiguo post tẽpore ab eodẽ igne coagulatam fuisse. At cùm dictarũ arborum cortex simul atq; folia amarũ præ se ferant saporem, non ab re quæreret quispiã, qui fieri possit vt tam dulcis liquor, si earum arborũ humor seu succus est, ex eisdem gigni possit. Et dicimus quòd quamuis cuiusque plantæ humor, vires, pro eiusdẽ plantæ ratione semper sortiatur, sapor tamen humorẽ alium magis, alium minùs consequitur, nec omnibus inesse apparet, ita ex illis & dilutus quidã in plerisq; sentitur, quemadmodum etiam neque idem succus (in arboribus præsertim) eundem semper seruat colorẽ, vt inquit Theoph. citato cap. I. lib. 9. de hist. plan. Qua de rè non inconuenit liquorem hunc dulcem esse, licet ex amaris profluat plantis. At hæc licet cortex dictarum arborũ amarum repræsentet saporẽ, hic tamen humor, seu liquor, nõ ex cortice, sed ex propria lignosa ac medullosa substãtia effluit, quæ sapore dulcis fere est, aut saltem amaritudinis non est particeps, aut parũ admodum, ita vt non sentiatur, effertur autem foras per corticis meatus, seu fissuras, & non ex corticis substantia. Et si quis permiscetur ipsius corticis humor, exiguus cùm sit, à solis calore concoctus, tandem dulcis redditur; potissimùm cùm maior sit copia eius qui à propria arborũ substantia humor excernitur, quã qui ex cortice. Præterea esto quod multus fuerit humor, qui ex cortice emanauerit, incisis potissimùm arboribus, aut vniuersus ex eo profluat, & harum etiam arborum propria medullosa & lignea substantia, eiusdem particeps sit amaritudinis quemadmodum cortex & folia, adhuc mirum videri nõ debet, quòd talis dulcis liquor in eisdẽ colligi possit, aut ferè insensibilis amaritudinis particeps. Nam cùm superfluus fuerit, vt prius dictum est, harum arborum humor seu succus hic, qui ad caudicem ramos, seu etiam folia excernitur, non quantitate duntaxat, sed etiã qualitate necessariò is dulcis erit, postquam pro earum nutrimento quod satis est ex eisdem attraxerint similem, ac retinuerint humorem, qui rationabiliter amarus esse debet, quemadmodum iam dictæ arbores, is verò qui excernitur, dulcis eo potissimùm, quoniam à solis calore, cœlíque benignitate, concoctionem, coagulationem, ac perfectionẽ acquirat, similéque huic liquori accidere videtur ac terris in quibus agricolæ lupinos seruerint: aiunt nanque terram dulciorem, ac fertiliorem reddi, non ob aliud quàm quòd amarum succum è terra lupini pro eorum nutrimento traxerint tanquam eis familiarem, dulcémque reliquerint. Adde quòd cùm per tenues ac angustos corticis meatus idem excernatur humor, quod quidem ipsius crassum est, in eisdem impingitur, ita vt per eos expelli nequeat, nisi quod dulce & tenue existit: id quod contingit etiam iis qui aquam dulcem ex salsa, ac etiam amara interdum extrahunt vase cereo tenuíque cõstructo, adeò vt tenues, & quæ dulces sunt in id resudent aquæ partes, reliquæ verò resudare, ac extrahi nequeant. Retinent itaque pro earum nutrimento dictæ arbores id omne, quod eisdem familiare ac simile est liquoris, seu eius humoris quem in se continent; quod verò alienum & dissimile, tanquam superfluum excernunt, & propterea dulcis est qui in earum caudice, ramis, seu foliis colli-

gitur(hoc est aut nullam præ se fert amaritudinem quæ sensu iudicari queat, aut valde exiguam, nam secundum naturam fortè ab ea omnino non absoluitur) præsertim cùm per angustos transeat meatus, & à solis calore concretionem, perfectionem, dulcedinem quodammodo, ac concoctionem acquirat.

Sed id saltem vitari non posse (inquies) quòd quæ in foliis reperitur atq; colligitur manna dictarum arborum, aërea non sit: nam quo pacto, aut qua via ad ea transmitteretur ac peruenire posset, si earundem arborũ humor esset? At dicimus nos quòd in orni foliis nunquã talem colligunt mannam, neque in eisdẽ reperitur, quinimo nec etiam in eorũ ramis, nisi perquam rarissimè, & fortè quæ non in eisdẽ sit genita, sed ex caudice defluxerit; sed in eorum caudicibus seu truncis, aut crassioribus ramis duntaxat ipsam reperiunt & colligunt. Cuius causa esse poterit, quòd cùm in saxis magis mõtosisque ac siccis locis emigret ornus, siccioris etiã naturæ, hoc est minùs humidæ est quàm fraxinus, qui in cõcauis, madidisq; magis gaudet, Theoph. & Plin. auctoribus. Quapropter tantam in se non cõtinet humiditatem superfluam, neque adeò dilutam & tenuem, vt ad folia vsq; ac paruos ramos perueniat. Est item scabrosa arbos, ita vt facilè priusquam ad ramos & folia humor deueniat, per caudicis corticem prorumpat: idque facilè comprobatur, propterea quod qui eam colligunt, aiũt huius arboris mãnam perfectiorem esse, si mane & vesperi legatur, quàm meridie sub ardenti sole; nam ex immodico solis calore aridior, sicciórque admodum redditur, & propterea imperfectior. In fraxini verò foliis, eã sæpius colligere tradunt. At non mane ac vesperi, sed meridie ac calidissimis diei horis, vt dictũ est. Nã mane humidior cùm sit, colligi nequit. Verùm satis exigua est ea, quam in foliis reperiũt, & veluti miliũ parua eius grana, ita vt facilè persuaderi possit ex eiusdem arboris ramis super folia decidisse potiusquàm in eisdem genitam esse, aut saltem propterea quod magna ex parte, vt collectores referunt, in fraxinis manna emanat ex ramis, ea potissimũ parte, qua foliorũ pediculi eisdem annectuntur, quẽ locum vulgo vocant, gliocchi, atque in eisdẽmet pediculis & ramis coalescentem inueniunt; poterit ob id quæ in foliis reperitur per eosdem pediculos ad folia effluxisse, postquã minuta admodũ ac milij grano similis ferè in eisdem reperitur, adeò vt die vna ac etiã altera ex foliis ipsis vix semunciam colligant. Rursus dicas quid erit impedimento quominus in fraxinis qui in concauis, madidis, paludosisq; locis oriuntur, in quibus præsertim (vt aiunt) manna reperitur, quod in eorum foliis eadem genera possit, quẽadmodum in caudice, ramis, surculis, seu foliorũ pediculis, ad eadem folia transmissa portione quadam exigua supefluentis humoris seu succi, per eosdẽ foliorum pediculos ab eisdem fraxinis, postquã humidiores sunt quàm orni, & in madidis locis magis quàm in siccis talem producunt lachrymam, seu gũmi, nonne & in quibusdã etiam arboribus, vt vlmis, vesiculæ, seu tubercula quædam, humore etiam crasso & lento plenę in foliis reperiuntur? Et in Fago propriis me inspexisse oculis fateor, præter eos quos in spinosis quibusdã folliculis proprios fructus procreant, in foliis etiam plures generare veluti fructus quosdam cono similes, herbacei coloris primò, deinde rubescentes, duros quidem, intus verò inanes. Non itaq; à ratione alienum cuipiã videri debet quòd in fraxini foliis similis cõcrescat, & coaguletur humor veluti in eius caudice, ramis, ac foliorum pediculis, transmisso tanquam superfluo per eosdẽ pediculos humore ad eadem folia, ac per eorum poros demum resudans, à solis calore concrescat, & coaguletur, postquam humidiores natura sunt, ac in madidis locis magis talem producunt lachrymam, cuius indicium maximum existit, quia (vt ferunt qui eam colligunt) derelicta illa exigua manna quandoque in foliis, vno vel altero die, maiorem postea eam reperiunt, circa quam grana alia etiam, admodum minuta & coagulata sunt. Aiunt insuper parua illa grana quæ mane super folia reperiunt, eodem etiam die sole superueniente augeri, & maiora reddi, quæ postea vespere colligunt. Quod fieri haudquaquã

posset

possET si ex aëre fuisset delapsa, nam à solis calore potius liquefacta ac absumpta fuisset, quàm coagulata, & maior reddita eius substãtia, vt paulo ante probauimus. Quapropter valeant qui mannã in fraxinis & ornis solis repertam, aëream seu roridam, ac è cœlo delapsam esse contendunt. Dixi non ab re solis, nam contingere poterit quòd eædemmet arbores in quibusdã locis, in quibus aërea manna decidit, reperiãtur, & ita in easdem etiam decidere poterit. At non in eis solis, & quotidie per multos dies, sed cæteris quoque omnibus, & rarò tum arboribus, tum fruticibus, tum herbis & lapidibus eiusdem loci similiter eam inueniri necessum est, postquam è cœlo decidit, in aëréque & non particularibus plantis concrescit, & coagulatur, vt probauimus particularémque quandam aëris constitutionem, vt diximus requirit: sed quæ in eis duntaxat reperitur, earum arborum humor proprius seu succus existit; qui cùm superfluus fuerit, non solùm quantitate, sed etiam qualitate pro earum nutrimẽto ad caudicem ramos, seu surculos, interim etiam ad folia eorúmque pediculos excernitur, quemadmodum in cæteris plantis, quæ lachrymam seu gummi procreant: pro cuius generatione non parum etiam solis calor opitulatur, earundem arborum corticem, aliásque partes, rarefaciendo, ac findendo, dictúmque humorem liquando primò, ac extenuando, forásque trahẽdo, & deinceps cogendo, coagulando, ac concoquendo, ita vt suauior & dulcior fiat, & ad vsum quempiam paratior, idque potisimùm sub cane, aut non multo ante tempore, quo quidem tẽpore feruentior calor existit. Nam feruentissimis etiã diebus, sub cane videlicet, thus, & myrrham colligũt, Theophr. auctore cap. 2. libri 9. de histo. plan. licet hæc incisis arboribus (vt ipse inquit) fiant. Cuius rei occasione non ab re quis quæreret, num incisis eisdem arboribus, fraxinis inquam & ornis, quemadmodum sponte conclusimus, hanc etiam lachrymam seu gummi dictæ arbores producant? Huic ex his quæ priùs diximus responsum patere poterit: diximus enim has arbores inter eas posse connumerari quæ & sponte, & incisura quoque talem valeant lachrymam generare, atque experientia etiam eorum, qui incisis eisdem arboribus, eam colligunt vt vno ore omnes fatentur, probauimus posse etiam sponte dictas arbores eandem producere. Qua de re nemo inficias ibit quòd manna ex his arboribus incisis emanet, ac emanare posit, quinimo ad vulnera illata copiosior humor confluit, vt aiunt. Verùm non vnus duntaxat earum est incisionis modus, vt ferunt omnes, nam quidam nonnullis factis incisuris in toto caudice, ita sequenti die, vel altera eam colligunt, quidam verò per aliquos dies ante easdem arbores incidunt, quibusdam incisuris in inferioribus earundem partibus illatis, & deinde eadem collecta, ac proiecta quam primò reperiunt in eisdem incisuris manna, quæ deinceps confluit per easdem incisuras, colligunt, & conseruant. Alij verò prætermissa omnino ea quæ per primas effluit incisuras, post paucos dies aliis in locis superioribus easdem arbores incidentes colligunt, quæ quidem præ cæteris dulcior, admodúmque suauior existit, purgato, vt inquiunt, per primas incisuras arbore, hoc est excreto eo humore, qui impurior, & propterea amarior, & crudior erat. Id verò in ornis potiùs quàm fraxinis non ab re machinati sunt: nam fraxini humidiores cùm sint, vt dictum est, sponte magis, nedum in caudicibus & ramis, verùm etiam in foliis eorúmque pediculis atque eo in loco qui est inter foliorum pediculos & ramos, talem emittunt lachrymam. At orni, vt qui ficciores natura sint, hoc est minùs quam fraxini humidi, corticéque duriores & scabriores, locísque saxosis, montosis ac siccis degant, tantam in se humiditatis copiam non continent, nec adeò dilutus & tenuis est eorum humor vt ad ramos & folia eum sponte emittere valeant. Sed in caudicem solùm, & rarissimè in ramos. Quapropter vt copiosus effluat ex eis humor, eisdem vulnera iniiciunt; ita enim & promptiùs effluit, & à solis etiam calore non parum arbores pro eius expulsione eisdem incisis iuuantur, eundem scilicet humorem ad corticem trahen-

te.Ex quibus plenissimè satisfactum esse censeo ad primum quod differendum proposuimus.Etenim non solùm mannam quam vocant,rorem esse quendam è cœlo delapsum,vt Arabes sentire videntur, verùm etiam arboreum humorem seu succum, fraxini inquam & orni, satis supérque demonstrauimus, ita vt modo vtroque eam generari contingat.

Validissimis insuper rationibus atque experientia probatum esse reor, eã, qua nostra tempestate vtimur ad aluum molliendam,quáque etiam prædecessores nostri per plures ante annos vsi fuere, illam non esse quæ eiusdẽ generis cum rore existit,quámque etiam Arabes scripsere,sed fraxini seu orni humorem,siue succum concretum,postquam ex eisdem duntaxat,hoc nostro in regno Neap.plerisque in locis præsertim Calabriæ eam colligunt, & per plures ante annos se collegisse fatentur:ídque etiam percepisse aiunt ab iis qui eam colligere eos docuerunt.Reliquum est vt ad secundum dilucidandum trãseamus.Erat autem num liceat medicis indifferenter atque innoxiè eisdem mannæ speciebus vti,postquam rationibus,auctoritatibus,atque experientia inuẽtum est bifariam eam generari posse:& num vna etiam eiusdem speciei sit altera perfectior,& quæ imperfectior quodammodo earum est nunquid omnino vitanda,explodendáq; sit? Pro cuius dilucidatione asserimus aêream mãnam ex rore genitam,ab Arabibúsque descriptam,potissimùm concretam, & quã Mesues commendat, ad eos vsus quos ipse ac Serapio & Auic. probarunt esse vtilissimã;etenim cùm ex rore sit genita æquali,ac fœcundo aëre,& lætis aspectibus,saporéque dulcis sit,ad æqualitatem ferè accedit,ad caliditatem, & humiditatem parũ vergens quodãmodo:quapropter guttur, pectus, ac ventrem lenit,leniendóq; cum facilitate quadam bilem educit,ac sitim sedat; præter id quod sua dulcedine,si cũ aliis purgantibus misceatur medicamẽtis, eorũ operationes vigorat:efficit enim vt natura ob eius dulcedinẽ promptiùs ea aggrediatur,ac ad actũ ducat. Verùm si super lapides cadat,ea optima est (vt inquit idem Mesues)quæ est sicut semen album,& est dulcis,& recens:sequitur deinde quæ est subcitrina,nam fusca, cœnosa, & antiqua non est bona. At si super arbores seu plãtas cadat,melior est illa quæ est paucæ permistionis cum foliis, & est subalbida, recens:suscipit enim hæc quippiam de virtute plantarum, vt idem Mesues testatur.Quas etiã ferè omnes facultates Tereniabin dictæ, quã liquidam & melleam mannam esse diximus,Auic.& Serapio etiam tribuerũt: ita vt non minùs innoxiè iuxta eorũ sentẽtiam ad iam dictos vsus Tereniabin vti valeamus,quàm iam dicta concreta & coagulata manna. Ipséq; vtranque apprimè idoneam ad eos vsus esse cẽserem,modò vtraque his nostris in partibus reperiretur. Verũ neutrã hoc nostro in Regno Neap. è cœlo cadere puto, aut valde exiguam,eámq; rarissimè,& non quotannis, potissimùm concretã, & coagulatam: liquidam verò aut non omnino, aut si qua reperitur quæ non concrescat,vt dictum est,eam non esse eiusdẽ speciei ac facultatis ingenuè fateor, cuius Arabes Tereniabin esse fatentur, postquam neque eiusdem notas habet. Et qui coagulatam mannam colligunt,tanquam inutilem eam derelinquũt,& per plures ante annos dereliquerunt,quotquot concretã & coagulatã mannã hoc nostro in Regno Neap.quibusuis in locis colligunt,eámque segetes in quotquot inciderit,protinus tabe quadã veluti rubigine perimere aiũt, quod quidem haudquaquam de tereniabin Arabes scripsere.Itaque vbi haberi possit roscida cõcreta ac coagulata manna,tute ad iam dictos vsus vtare: at eius defectu,num ea,quam arboreã esse probauimus vti liceat,nondum liquet. Pro cuius dilucidatione in memoriam reuocandum est fraxini folia, eorúmq; succum,illa illita,hunc potum,serpentum morsibus subuenire Diosc. auctoritate.Quod etiam confirmauit Plin. cap.13.libri 16. Cap. verò 8. lib.23. vt paulo ante animaduertimus, hæc de fraxino scripsit. fraxinus quam vim haberet aduersus serpentes, indicauimus. & deinde subdit. semen foliis eius inest.putarem ipsum melius dixisse folliculis seu siliquis eius inest, vt cum Theophra.

concord

concordaret qui dicebat.fert tamen in ſiliqua fructum minutum nucis modo. & deinceps idem Plin.de ſemine ait.quo medentur iocinoris & lateris dolori- bus in vino.& iterum de foliis ita ſubdit. Aquam quæ ſubit cutem extrahunt, corpus obæſum leuant onere,ſenſim ad maciem reducentes,iiſdem foliis cum vino tritis ad virium portionem:ita vt puero quinque folia, tribus cyathis di- luantur,robuſtioribus ſeptem folia,quinque cyathis vini,non omittendum ra- menta eius & ſcobem quibuſdam cauenda prædici. Has Pli.de ſeminis & fra- xini foliis facultates enarrauit,quãuis in fine enarrationis addiderit id quod fabuloſe potiùs de eodem fraxino conſcripſerat Diosco. cùm dicebat. ferunt tamen ligni ramenta pota lætalia eſſe:nam cùm inſipida quodammodo ſit li- gnea fraxini ſubſtantia, nec quampiam præ ſe ferat excedentem qualitatem, aut fungorum modo enecet, propterea quòd multo liquore plena non eſt vt colchicon,imaginari non valeo,cur eius ramenta pota poſsint eſſe lætalia,ſeu deleteria venena,eo potiſsimùm cùm illa nonnullis ſæpiùs exhibens, lætalia non eſſe experientia comprobarim; quibus non modò lætalia non fuêre, ve- rùm neque vllum periculum,aut aliud quoduis ſymptoma potu malum attu- lere. adhæc ſi foliorum ſuccus potus velut alexiterium eſt aduerſus ſerpẽtum ictus pharmacum,eorundem auctoritate,qui fieri poſsit vt ligni ramenta pota deleteria eſſe poſsint non inuenio. ſi igitur lætalis haudquaquam eſt fraxinus, vt ex eius ſapore liquet, & experientia comprobauimus, ſed tales habet vires ſecundum folia & fructus,poſtquam manna quæ in eo colligitur probatum eſt eiuſdem arboris humorem ſeu ſuccum eſſe, & quilibet ſuccus ſeu humor, vt Theoph.auctoritate dictum eſt c.1.lib.9.de hiſt.plan. vires ſortitur pro cuiúſq; plantæ ratione,ſequitur quòd eaſdem etiam habebit vires, & quòd tutè & in- noxiè ea vti valeamus, præſertim ad iam dictos vſus, ad quos ſemina & folia fraxini,eorúmque ſucci ſunt accomodata. Similiter quoque ſentiendum eſſe puto de ea quæ in ornis colligitur manna,poſtquàm eiuſdem ſunt cùm fraxi- no generis,parúmque inter ſe diſsidere videntur, vt priùs oſtendimus: nam ſi roſcidum mel,aëreáque manna cadens ſuſcipit de virtute plantarum ſuper quas cadit,vt Gal.& Meſue,viſum eſt,quanto magis propriùs earundem plan- tarum humor eadem participabit facultate, quæ ipſis arboribus propria eſt? Rurſus ſi dulcis eſt humor hic ſeu lachryma quam mannam vocãt, neque mul to craſſo lentóque humore plena eſt,aut parum amari ſaporis particeps, adeò vt ferè imperceptibilis ſit,& à ſenſu iudicari nequeat, ſintq; dulcia omnia mo- derate calida,gratáque,& noſtræ naturæ amica,vt liquet 4.de ſimp.medic.fac. neceſſariò ſequitur quòd ex eius aſſumptione nulla corporibus noſtris noxa prouenire poſsit.Quinimo præter iam dictos vſus quos præſtare poteſt manna hæc,velut fraxini & orni humor,propterea quòd earũdem arborum vires ſor- tiatur,vim etiam habebit concoquendi,laxandi,& rarefaciendi, quemadmo- dum cætera dulcia, necnon fundendi,læuigandi,ac molliendi, vt eodem 4. & 5.de ſimp.medic.fac.à Gal.ſcriptum eſt:& vt ſummatim dicam, præter iam di- ctos vſus cunctas etiam præſtabit vtilitates,quas Arabes aëreę mannæ tribue- runt,quatenus dulcedine communicant, quamuis non tantæ humiditatis ſit particeps, neque adeò temperatè calida exiſtat. Et ſi dixeris id ſaltem vitari non poſſe quòd licet propria dictarum arborum lignoſa, & vt ita dicam me- dulloſa ſubſtantia nullum excedentem præ ſe ferat ſaporem,cortex tamen & folia amaritudinem manifeſtã repręſentent,quapropter & hæc arborea man- na quæ in foliis & iuxta corticem earundem arborum colligitur, neceſſariò quadam participabit amaritudine, ſaltem occulta,& ſenſu imperceptibili, & ob id præſtare eos non poterit vſus quos præſtat aërea,quæ dulcis eſt omnino, aſſerimus nos dubio procul quòd ob eas quas ſuperiùs diximus cauſas, non in- conueniet quòd amaritudine careat,quamuis cortex & folia amarũ repręſen- tant ſaporem;& ſi alicuius amaritudinis particeps ſit mãna hæc arborea,adeò tamen exigua eſt,vt nullo pacto,aut vix percipiatur,multam verò, eámq; ſua-

nem admodum præ ſe fert dulcedinem, & proinde quos præſtant vſus dulcia omnia, & ipſam quoque præſtare poſſe non inconuenit, licet non adeò exquiſitè, & præter id eaſdem quodammodo vtilitates molietur, quas amara præſtare ſolent, nō tamen valenter, & exquiſitè. Qua de re citra manifeſtam ſeu excedentem caliditatem, abſtergendi vim quodammodo habebit, extenuabit, incidétque humoris craſsitiem, & meatus quoque perpurgabit, quemadmodum de cæteris amaris ſcriptum reliquit Gale. citato lib. 5. de ſim. med. fac. nec minùs & menſes mouebit, educendóque ex pectore & pulmone quicquid in eis continetur, ſiue pus, ſiue pituita craſſa, non parum auxiliabitur, & eadem quoque ratione comitiali morbo opem feret, velut de amaris omnibus teſtatur Gal. citato lib. 4. de ſimp. med. fac. Et quo amarior fuerit manna hæc arborea, eo magis & valentiùs, eos vſus quos amari ſapores præſtare poſſunt, præſtabit, minùs tamen quos dulcis ſapor, & quo dulcior, magis dulcis ſaporis facultates potiùs molietur, minùs autem eos producet effectus, quos in corporibus noſtris amara efficere ſolet, vtróſque tamen perpetuò præſtabit vſus, cùm vtriuſque ſaporis ſit particeps, & à neutro manna hæc omnino abſolui poſsit, eos tamen imbecilliùs quàm exquiſita dulcia, exquiſitáque amara operabitur. itaque cùm ea adeò dulcis ſit, vt nullam ſenſui repræſentet manifeſtam amaritudinem, nam ſecundum rei naturam ab ea fortè non abſoluitur, quoniam omnino ſyncera, & ab aliarum qualitatum miſtione alienam dulcedinem aut ſaporem quempiam alium inuenire impoſsibile eſt, vt liquet ex Gal. citato lib. 4. de ſimplic. medic. fac. non ab re eos præſtabit vſus, quos aêrea manna, cæteráque dulcia præſtant, & quo magis vel minùs amaritudine participabit, eo plus vel minùs eaſdem in corporibus noſtris vtilitates molietur, quas amaris omnibus conuenire cum Gal. concluſimus, eos tamen non adeò exactè & abſolutè poſtquam ſemper in hac arborea manna ſiue ſponte, ſiue vi emanauerit dulcis ſapor prædominatur, dulcedóque in ea primò ac magis à guſtu percipitur quàm amaritudo, etenim hæc aut non omnino, aut vix, & in fine percipitur. quapropter non modò citra omne diſcrimen ac periculum penitúſque innoxiè hac quæ in fraxinis & ornis reperitur manna vti poterimus, quomodolibet ea prodierit, ſed ad omnes iam dictos vſus proculdubio erit accommodata, ac præ cæteris eligenda erit poſtquam ſapore dulcis, moderatáque calida exiſtens, aut exiguæ amaritudinis particeps, quæ etiam interdū in ea non percipitur, aut vix tandem eas quas narrauimus vtilitates præſtabit, & nullius exceſſus periculi, aut mali auctor mortalibus eſſe poterit etiam ſi manifeſtè amaritudo aliqua in ea ſentiatur. At quid opus eſt tot rationibus ac auctoritatibus vti, vbi res experiētia pateat, & longo vſu fuerit comprobata? quippe cùm huius rationem quærere dimittentes ſenſum, infirmitas quædam intellectus eſt, quemadmodum aduerſus Zenonis opinionē qui omnia quieſcere fatebatur, Ariſt. dicebat 8. phyſ. Neque enim ipſe ſolus, ſed eorum omnium qui hac noſtra tempeſtate medici ſunt, nemo eſt qui ſæpius longóque tempore hac manna quæ ex ornis & fraxinis colligitur vſus non fuerit, perpetuóque cùm bono & fœlici ſucceſſu citra vllam noxam eorum qui eam ſumpſerunt, prſertim ad aluum molliendam: etenim neque inquietudines & faſtidia, neq; tormina, colliquationem, aut ſuperpurgationem, aut aliud malum ſymptoma ex eius aſſumptione quiſpiam perpeſſus eſt, tam ſi ex foliis, aut loco qui eſt inter foliorum pediculos & ramos, ſeu ex ipſiſmet foliorum pediculis, ramis, ſeu caudice fuerit collecta, quarum primam frondium, ſecundam verò corporis mannam vulgò appellant. Quotquot item medici hoc noſtro in Regno Neap. permultos annos ante nos fuêre, ſemper hac qua modo vtimur manna, citra diſcrimen aliquod vſi ſunt. Puto tamen eos hactenus non obſeruaſſe cæteros quos eiuſdem narrauimus vſus, arbitrati (quemadmodum & ipſe etiam multo tempore arbitratus ac hallucinatus fui) hāc mannam eam eſſe quam Arabes ſcripſere. Poſtea verò non multis abhinc annis rationibus inſtructus, & vſu, ac experien

perientia certior redditus, iam dictos enarratos vsus omnes, per Deũ immortalẽ me obseruasse, ingenue fateor, & dubio procul omnes in futurũ quos narrauimus vsus, citraq; vllam noxã ex eius assumptione, nõ solũ periti & generosi medici, sed vulgares etiam (si vt decet, ea vtantur) perpetuò prouenire videbũt. Sed mox inquies ea omnia quæ de fraxini & orni lachryma narrata sunt, veritatem habere, vbi sponte emanauerit, & non si incisis iam dictis arboribus colligatur: quæ etiam non multò ante hac fuit inuenta: hæc nanque cùm factitia quodammodo sit, & non spontè proueniat, saltem inhibenda erit, omninóque vitanda tanquam mortalibus noxia, & veluti deleterium quoddam pharmacum. At nos asserimus quòd quouis modo fiat & producatur earundem arborum lachryma seu concretus humor, quem mannam appellãt, & in quacunque dictarum arborum parte siue spõte, siue vi aliqua emanabit, ea innoxiè ad diuersos tamen vsus vtẽdum erit, neque earum quæpiam prohiberi, aut omnino vitari debet: cùm quælibet ipsarum tempestiue adhibita non parũ conducat: etenim vbi spontè proueniat, cùm dulcis admodum sit, moderatéque calida, eos præstabit vsus, quos narrauimus dulcia omnia moliri, & propterea valde similes facultates habebit cum Arabum manna, quæ etiam (vt ipsi aiunt) ex plantis super quas cadit, aliquam suscipit facultatem. Idque veritatem habere censemus, tam si in foliis eorúmque pediculis, quàm si in ramis, aut caudice colligatur, eo duntaxat dissidentes, quòd quæ in foliis foliorum facultate, quæ verò in ramis & caudice, totiùs arboris & corticis quoque facultate quapiam participabit. Vbi verò incisis priùs arboribus ea prosilierit, quam mãnam vulgò appellant manna forzata, aut eam in primis vulneribus illatis colligunt, & hæc omnium maximè amaritudinis particeps erit, præsertim ea quæ primò ex eisdem effluit: aut priùs per aliquos dies antè, quibusdam cæsuris factis, eam quæ ex eisdem profluit, prætermittunt, & deinceps reliquis illatis, quæ inde profluit, colligunt, & hæc medio modo se habebit & sapore & facultate inter eam quæ sponte, & eam quæ ex primis incisuris factis, primò emanat, quælibet tamen earum semper dulcedinem magis præ se fert quàm amaritudinem, cùm hic sapor in eis omnibus præualeat, quapropter licet prima quæ incisuris factis colligitur, minorem habeat concoquendi, laxandi, ac rarefaciendi, seu læuigandi & fundendi vim, propterea quòd non adeo temperatè sit calida ob amaritudinem cuius magis particeps est, maiorem tamen habebit abstergendi, extenuandi, meatus purgandi, ac incidendi facultatem, & ob id in educendo pure, aut crassa pituita ex thorace, & pulmone, mensésque mouendo, magis auxiliabitur, magísque aluum soluet, & liberandis obstructionibus opitulabitur. quinimo Theophrastus citato cap. 1. libro 9. de histor. plantarum, de lachrymis quæ incisis arboribus consistunt, inquit: cæsura capiuntur quæ vtilia, magísque operæpretium sunt: ita vt propterea vtilior hęc manna quodammodo esse videatur, & non ab re tot præstabit vsus quot narrauimus; vbi congruè ea vtaris: cauenda tamen erit in ardentibus febribus alui fluoribus ac dissenteriis aliísque calidioribus morbis, similísque naturæ corporibus, ac etiam æstate, regionibus, anníque constitutionibus, similiter valde calidis existentibus, non tamen adeo vt cætera pharmaca aluum soluentia quæ calidiora sunt, tempore anni calido, calidioribúsque corporibus, prohiberi debet, cùm non adeo noceat, atque calidior sit, sed ea vtendum præcipuè vbi hæc adsint, quæ spõte emanat & in foliis eorúmq; pediculis, ac eo potissimùm loco qui inter pediculos & ramos colligitur. Si verò quibusdã vulneribus priùs dictis arboribus illatis, quàm primò reperiunt ex eisdẽ emanãtem mannam non colligunt, sed eam quæ deinceps ab eisdem, aut ex aliis secundo loco factis cæsuris, profluit, hæc licet vi etiam extrahatur, incisis scilicet dictis arboribus, & propterea violenta quodammodo appellari possit, & in hoc conuenit cum modo dicta, tamen quod ad facultates attinet, medio modo se habebit inter hanc, & eam quæ sponte profluit, cùm non adeo exquisita & pura

fuerit

fuerit, quemadmodum ea quam ſponte dictæ arbores amittunt, neque adeo impura & violenta, vt ea quæ ex primis illatis cæſuris primò emanat: propterea quòd ex primis illis inciſuris, qui impurior ac magis amaritudinis particeps eſt humor, fuit expurgatus. Iure igitur mediocriter ſe habebit tam ad eas operationes, quas ſpontaneæ competere diximus, quam ad eas, quas perficere retulimus eam mannam quæ ex primis inciſuris illatis primò effluit. Quamobrem proculdubio aſſerimus quemlibet ex iam dictis ſuccum, ſeu concretum humorem, lachrymam, ſeu gummi, aut quomodolibet appellare volueris, admittendum eſſe, etiamſi vi extractus fuerit, mortalibúſque ad diuerſos vſus eſſe accommodatum, & citra noxam aliquam magnopere conducere, & proinde nullum eorum, prohibendum eſſe, iure arbitror, nec minus naturæ, & arti quoque plurimum deberi cenſeo, & innumeræ agendæ ſunt gratiæ (mea ſententia) vt quæ nobis inter cætera medicaméta valde conducibilia, hunc fraxini & orni humorem, quem mannam appellant, producere, ac propalare conatæ ſint; quo vt decet vtentes citra noxam aliquam, vt ſæpiùs dictum eſt, nonnullos præternaturam affectus curare valeamus, etiam ſi aliqua, ferro inquam, aut igne, & non ſponte proſilierit. Quocirca vt rem hanc paucisſimis perſtringamus, nam præclarum prouerbium illud eſt (vt inquit Plato in Philebo) quo dicitur quæ pulchra ſunt; & bis, & ter, repetenda eſſe, vbi ea haberi non poterit manna quæ ab Arabibus ſcripta eſt, loco eius ea vtare quæ ſponte in dictis arboribus emanat, nam eoſdem ferè præſtabit vſus, quos Arabes bonæ, aëreæ mannæ tribuerunt, & longè plures præſertim ea, quam in fraxini foliis, eorúmque pediculis, aut parte ea qua foliorum pediculi ramis annectuntur, colligunt, & frondium mannam appellant, hæc námque inter cæteras eligenda erit. Nam præterquam humor ille ex quo generatur ſyncerior, dilutior, ac tenuior eſt, quoniam ad extremas peruenit ac ſummas arboris partes, ac concoctus magis, & ob id dulcior exiſtit, foliorum etiam viribus quodammodo participabit, quorum ſuccus, vt dictum eſt, ſerpentum ictibus valde opitulatur, Dioſco. & Plin. auctoribus, qua de re inter cæteras ad eos vſus ad quos aërea accommodata eſt Arabum auctoritate, præcipuè hæc eligenda erit. Nam cùm dulcior ſit quàm cæteræ arboreæ mannæ, candido, aut ſubcitrino calore velut roſcida, cæteris propterea eiuſdem generis præſtare videtur, & aërea etiam præſtantior, cùm nedum ſerpentum ictibus, verumetiam & eadem ratione malignis peſtilentibúſque febribus auxiliabitur. Deinceps verò ea quæ etiam ſponte prodiens in ramis aut caudice tam fraxini quam orni reperitur, ſuccedit. Nam in orni foliis aut eorum pediculis humor hic ſponte non emanat aut raro admodum, & raro etiam in ramis. Sed in caudice plurimùm, vt ſæpius dictum eſt: quamuis quæ in fraxini ramis, ſeu caudice colligitur exigua ſit, vt diximus, collatione facta, ad eam quæ in ornis ſupra dictas partes legitur, dignitate tamen præſtat ea quæ in eiſdem orni partibus reperitur; propterea quòd non adeo calidæ temperaturæ ſit fraxinus ac ornus, humiditatéque magis participet: & ob id dulcior quoque eſt quæ in fraxini ramis, ſeu caudice colligitur manna, quàm quæ in orni eiſdem partibus reperitur. Sequitur in bonitate tertio loco quæ non ex primis illatis cæſuris colligitur, videlicet quæ ex eiſdem primò profluit, ſed ex aliis vulneribus poſt aliquos dies factis. Nam ex primis illis quod primò effluit, impurum, inconfectum, ac excrementoſum valde eſſe cenſendum eſt; & propterea puriorem, perfectiorem, dulcioremque ex ſecundis cæſuris humorem profluere: necnon & ſecundo loco ex illis primis inciſionibus factis, non ab re putandum eſt. Poſtremò neque etiam ea omnino ſpernenda eſt arborea manna, atque penitus profliganda, quamuis quartò loco in bonitate ſuccedat quæ primò ex primis illis inciſuris profluit. Nam & hæc quoque, licet amaritudinis cuiuſdam quodammodo particeps ſit, dulcedinem magis præ ſe fert, qui ſapor perpetuò in ea etiam præualet, quamuis parua quædam, & in fine ſentiatur amaritu

ritudo, cuius etiam gratia quandoque morsus quidam sentitur dum gustatur, est enim mordicatio communis cum accidi, tum amari, tum etiam acris saporis, vt liquet 4. de simp. medic. fac. quapropter & ad eos valde conducere videtur vsus, quos dulcia omnia, modicéque amara perficere solent, vt sæpius dictum est, & si contingat, vt quidam ferunt ac experti sunt, quandóque humorem hunc lento igne sub dictis arboribus accenso, vi extrahi; & hæc quoque manna admittenda erit, cum nonnisi caliditate quadam magis participabit, quæ non adeo erit immodica vt vrat, & corrumpat, at sensibiliter lædat, sed vt valentius operetur, id quod manifestat huius humoris dulcedo; quæ quomodocunque is humor ex iam dictis arboribus effluat, semper in eo præualet, & amaritudo aut nulla inest, aut adeo exigua, vt vix percipi possit, perquam rarissime autem, ídque in fine potiùs manifeste sentitur: quo fit vt hoc eodem humore, succo, lachryma, seu gummi, quomodocunque à dictis arboribus emanauerit, siue sponte, siue vi aliqua innoxiè, citráque omne periculum vti valeamus. Id quod non solùm validissimis rationibus, ac auctoritatibus probatum esse reor, verumetiam & longa experientia confirmatum. etenim nedum ipse sæpius & longo tempore eadem sponte, & vi etiam collecta vsus fui, sed & cæteri ferè quotquot sunt in hoc nostro Regno medici, indifferenter per plures annos eadem manna quomodolibet collecta, ad molliendam aluum, præcipuè citra noxam aliquam, citráque omne discrimen vsi fuêre. At si quispiam dixerit quandóque obseruatum esse, ex eius saltem mannæ vsu, quæ primo arboribus iam dictis incisis emanat, superpurgationes, intestinorum abrasiones, seu tormina & alia quoque mala superuenisse: nos facilè obiectionem hanc delebimus, asserentes hæc non huius arboreæ mannæ ratione prouenisse, sed quia minùs rectè medicus quispiam ea vsus fuerit intempestiue, aut morbis, seu corporibus quibus non competit, exhibens: vel coniectura malè eius quantitatem assequutus, aut fortè deceptus, putans eam aëream esse, vel quippiam aliud adulteratum, seu factitium, pro manna hac exhibens: quamobrem frustra non animaduertimus nos priùs quando diximus quòd absq; noxa semper hac arborea manna vti poterimus: vbi vt decet ea vtamur. Cæterùm quis vnquam eiusdem vsum impedire audeat, si nonnulli alij arborum, fruticũ, seu herbarum succi, humores, lachrymæ, resinæ, seu gummi, in medicinæ vsu admittuntur, quamuis eorum aliqui violentiores, calidiores, acrioréq; fuerint, & quidam venenosa etiam qualitate participent, vt scammonium, elaterium, euphorbium, & alij similes: sunt & præter hæc humores alij, gummi seu resinæ, quorum in arte medica vsus admittitur, vt aloe, bdellium, sagapenũ, opoponax, Hammoniacum, myrrha, masticha, thus, & reliquæ resinæ omnes, præsertim terebinthina, nonnulláque alia, quæ breuitatis causa consulto prætermittimus. Admittenda itaque est hæc nostra manna, quæ ex fraxino & orno duntaxat quouis modo colligitur, tanquam mortalibus magnopere ad iam dictos vsus conferens: illud tamen animaduersione dignum puto, quo maiori emolumento ac tutiùs ea vti valeas, vt eam quæ recentior & humidior est semper eligas: nam quæ diuturnior aut quouis modo aridior reddita est, omnino vitari debet, necnõ vt vnam ab altera secernere coneris, ac rectè distinguere: nam & hoc erat tertium à nobis absoluendum. Quod etsi difficilè admodum videatur, id tamen quoad fieri poterit manifestare conabimur, asserentes aeream, & quam Arabes scripserunt mannam haud ægrè dignosci præsertim optimam, eisdem videlicet notis, quas Mesues animaduertẽdas, suo proprio cap. de manna, neque etiam admodum difficile est hanc, ab ea quæ arborea est distinguere, nam cùm hæc à frigore concrescat semper, atque coaguletur, vt sæpiùs dictum est, necessariò liquefiet ac soluetur à calore, si Aristotelis principia vera sint. Itaque si soli feruentissimo, aut igni seu calefacto ex igne ferro aut lateri imposita, soluatur, atque liquescat, quòd aerea sit, certo affirmare poteris, modò adulterata non fuerit, & eas seruauerit notas, quas Mesues meminit: qua

etiam

etiam ratione neque admodum difficile erit hanc qua vtimur, & arborea est, à roscida discernere. Etenim à solis seu ignis calore, etiam immodico, neque soluetur, neque liquefiet, cùm ab eodem vt dictum est concrescat, & coaguletur. Quod etiam dum hæc scriberem experiri volui. Nam cum diligẽtia Ferdinandi imparati, solertis quidem pharmacopolæ Neapolitani, ex Venetiis eam Orientalem mannam quam bombacinam appellant, habuissem, calefacto ex igne ferro, ac lateri, impositis eiusdem, & nostræ mannæ granis quibusdam, tam eius quæ ex foliis, quàm quæ ex caudice & ramis colligitur, illa protinus liquefacta & soluta, hæc verò aridiora duriorá que reddi visa sunt: exposui quoque eadem soli feruentissimo, propriisque oculis inspexi, & si non ita repente & affatim, pauco tamen interiecto temporis spatio, bombacinam mannam sensim liquefactam, nostram duriorem effectam, & albidiorem. Nec secus censendum puto de ea quam mastichinam vocãt, & de qualibet alia manna è cælo cadente, quocunque in loco, ac quouis tempore, vbi adulterata non sit. cùm enim & humidior & recentior sit quàm bombacina, cõsentaneum est vt citiùs & ad solem, & ad ignem imposita liquescat. Liquefit autem, ac soluitur à frigido humido, hoc est aqua, manna hæc arborea: nam quæ à sicco calido coagulata sunt, ab aqua soluuntur, quæ est frigida & humida, inquit Arist. 4. meteor. siquidem coagulata, quæcunque liquabilia existunt, dissoluuntur ab his, quæ causis coagulationis contraria sunt; & propterea, vbi fuerit frigidum aliquod sine humiditate eam quoque soluere non valet, quoniam & à frigido sicco etiam, quandoque concrescit hæc manna, vt collectores testantur, & nos priùs dilucidauimus, & hoc non ob aliud nisi quòd non soliùs aquæ, sed terræ etiam existit eius materia, quæ quidem dictarum arborum succus, seu humor est vt diximus, & quæcunque communia sunt terræ & aquæ, & ab igne coagulantur, & à frigido, ait Aristot. citato loco. Idque non ob aliud, nisi quòd hæc quæ sunt communia terræ & aquæ cum eorum coagulatione ingrossantur etiam, quæ ingrossatio alio modo fieri nequit, quàm humido abeunte, sicco autem constante: id verò indifferenter, & à calido & à frigido, quamus diuersa quodammodo ratione perficitur, vt liquet ex eodem Arist. ibidem. Quo fit vt non absque ratione arborea hæc manna interim à frigida, interim verò à calida, præsertim non immodica, aqua soluatur atque liquefiat, eo ab vtraque iniecto iterum, quod priùs abierat humido, ac in maiori copia, siccóque, quod propterea constiterat, iterum dissoluto à suo contrario. Illa verò quæ aërea est, & à calida aqua, tanquam à contrario, nonnunquam autem à frigida cuius causa quod priùs à sicco frigido concretum erat, iterum liquefit ac soluitur, quemadmodum niui, atque grandini contingit, quæ nedum à solis seu ignis calore liquefiunt ac soluuntur, verumetiam à calida & frigida aqua. Soluitur itaque atque liquefit aërea & roscida manna semper à solis, seu ignis calore atque etiam à calida aqua quatenus scilicet calida est potissimùm; & à frigida quoque, verùm non tanquam frigida, sed tanquam humida. Quæ verò arborea est, nunquam à solis seu ignis calore soluitur, sed potiùs concrescit, & coagulatur magis, ab aqua verò, siue modicè frigida, siue modicè calida fuerit, & soluitur, & liquefit, tam si à calore, quàm si à frigore fuerit concreta, propterea quòd eadem aqua semper humiditatem admistam habet, & quod ad actiuas qualitates attinet, perpetuò contrariam quodammodo habebit qualitatem ei, quæ causa coagulationis fuit, siue immodicus calor, siue immodicum frigus ingrossationis & coagulationis eius causa fuerit. At cùm decretum à nobis priùs sit hunc arboreum succum interdum concrescere & coagulari à frigore, quemadmodum aëream, & roridam mannam semper; non ab re quispiam quæreret, cur causa sit, quòd hæc saltem arborea manna, à sole & igne non liquefiat, velut ea quæ è cœlo lapsa est, cùm vtraque à frigore concreta, ac coagulata fuerit. At nos dicimus non esse vnum & eundem modum concretionis & coagulationis vtriusque, sed valde diuersum, quamuis ab eadem cau-

sa

sa efficiente perficiatur,frigore inquam.Præterea materia etiam quæ coagulatur,diuersa est;nam arboreæ mannæ materia,succus, seu humor est, qui terræ & aquæ existit,aëreæ verò vapor , aquæ existens solùm. Quæ verò communia sunt aquæ & terræ, vbi coagulantur , incrassantur etiam insimul , quæ incrassatio,humido quidem recedente & euaporante fit,sicco autem constante, vt diximus,tam si à calido , quàm si à frigido coagulentur , & incrassentur. At quæ soliùs aquæ sunt,& à solo frigore coagulantur,& talia coagulata cùm fuerint,non incrassantur,vt inquit Arist.citato lib.4. met. propterea quòd neque recedit,neque euaporat humidum quod in eis continetur , quemadmodum in his quæ cùm coagulatione incrassentur.quò fit vt à solis, seu ignis calore , qui siccitati etiam commistus est,quod in eis continetur humidum , & priùs à frigore fuerat concretum seu coagulatum,fundatur, & propterea eadem liquefiant,quamuis calor siccitati fuerit copulatus.Verùm quæ simul coagulata, & incrassata à frigore sunt,nequeunt à calore siccitati commisto solui , ac liquefieri:nam nedum calido,verũetiam humido indigent;eo iam euaporato quodammodo;& nisi eisdem illud adiiciatur,quoniam iam ferè euaporatum erat, & recesserat,liquefieri nequeunt,nec solui. Qua ratione dictum est hæc à calida aqua liquefieri , non tamen ab igne & sole , quæ videlicet simul aquæ , & terræ existentes , à frigore fuerint coagulata , & incrassata : cuius generis est arborea hæc nostra manna si à frigido sicco concreuerit , & propterea eadẽ à calida aqua quæ humida est,etiam soluitur,atque liquefit,non autem ab ignis, seu solis calore,qui siccitati permistus est , quoniam causis coagulationis contrarius omnino non est,veluti aqua modicè calida.Dissidet insuper hæc arborea manna,quomodocunque coagulata fuerit,ab aërea , colore. Nam non ita candida erit , quemadmodum illa , neque adeo exactè dulcis , modo à plantis super quas decidit roscida manna,aliquam nõ participauerit amaritudinem. Est item huius mannæ arboreæ substantia siccior , & densior quodammodo, cùm non solùm aquæ,sed etiam terræ sit particeps, & ob id etiam põderosior, nisi immodicè fuerit à solis calore exiccata.His denique notis aëream ab arborea manna,haud ægre discernere poteris.At arboream num spõte ea prodeat,vel vi fuerit extracta,non ita facilè dignosces.Poteris tamẽ & illud quoque coniectura quadam assequi,nam vbi sponte emanauerit,si in foliis eorúmque pediculis,ac locis quibus pediculi ramis annectuntur prosilierit,& alba & dulcia,admodúmque exigua grana sibiinuicem adhærentia citra incisionem, vbi simul coaceruata fuerint videbuntur.Hæc quippe est illa manna quæ semper sponte erumpit, & cæteris etiam sponte emanantibus præstat , ad aluum molliendam,bilémque leuiter educendam,ac thoracis asperitatem leniẽdam, & præter hæc aduersus venena confert , quemadmodum fraxini folia , hánctis,& frondium mannam appellant , quamuis , vt diximus optimam aëream que nostri tẽporis medici pro magnatibus eligunt,præsertim in febribus acumannam se elegisse putent,hactenus ignorantes quòd dictarum arborum succus fuerit,vt demonstrauimus.Si verò in caudice & ramis legatur manna hæc arborea,quæ manna corporis nuncupatur,vbi sponte prodierit, præterquam, quòd eius grana maiora sunt , & ita ab ea proximè scripta distat,dulcior quoque erit,albidior,atque humidior ea quæ vi emanat , ob eas quas supra recensuimus causas,minus tamen ea,quæ in foliis,eorúmque pediculis legitur,& alba,& dulcis erit.Quæ verò incisis arboribus effluit, si ex primis incisuris prodierit obscurior,ac quodammodo herbaceo, seu subuiridi calore participans apparebit : sapore verò in fine saltem cùm eam gustaueris , amaritudinem repræsentabit,& cum ea quandoque mordacitatem quandam, sicciorísque substantiæ erit,præterea quod terreæ magis ferè quàm aqueæ substãtiæ & earundem arborum corticis coloris ac saporis quoque particeps est.Verùm vbi non ex primis incisuris,sed cæteris postea illatis,aut ex eisdemmet primis, sed non prima colligatur quæ effluit manna,medio modo se habebit inter hãc & eam

quæ ſponte emanat, ſubſtantia, calore, ſapore ac humiditate, & ſiccitate, & ob eaſdem etiam cauſas facultate & viribus mediocriter ſe habebit. Hæ igitur breuiter animaduertendæ ſunt notæ pro cuiuſlibet (vt aiunt) mannæ notitia, tam ſi aërea quàm ſi arborea fuerit, & ſi arborea, tam ſi ſponte quàm non ſponte emanauerit. Illud tamen prætereundum non eſt, quòd ſi cõtingat hac in re quempiam decipi pro eius exacta cognitione, quod ad vires & facultates attinet, parum aut nihil referre, modò deceptio valde magna nõ fuerit, tam ſi fuerit aërea quàm arborea manna, & ſi arborea, tam ſi ſponte quàm non ſponte prodierit. Neq; enim valde inter ſe, quod ad vires attinet, diſsidere videntur: niſi pro aërea aut ea quæ ſponte naſcitur arborea, eam eligas, quæ ex primis arborum inciſuris primò effluit. Hæc nanque valentiùs purgat, incidit, & detergit quàm vtræque earum, & propterea ad eos affectus qui talibus indigent, licet valde idonea fuerit, minus tamen confert thoracis & pulmonis aſperitati ac febribus ipſis, præſertim acutis, vt paulò ante determinauimus. Hæc denique ſunt quæ de manna (vt aiunt) qua noſtræ tempeſtatis medici, in hoc Neapolitano Regno ad aluum molliendam ſæpiſsimè vtuntur, iure ſentio, quicquid alij (eorum pace dixerim) ante nos, & nunc etiam ſcripſerint, aut abſque ratione auctoritate & experientia ſentire videantur. Tua nunc intereſt clariſſ. Albertine, vt quæ de manna ſcripſimus tot validiſsimis rationibus, & auctoritatibus, ac etiam experientia comprobata, ſummo huius Regni præſidi iuſtiſsimo ac prudentiſsimo Alchalæ Duci, conſulas, vt perfici iubeat, poſtquam nedum hoc Regnum incolentibus, ſed & Italiam totam, & vniuerſam ferè Europam, quæ de ipſa ſcripſimus, tot taléſque vtilitates præbebunt: omniúmque tu velut præcipuus auctor eris, & Deo opti. max. rem gratiſsimam facies. Si quid verò inconcinne & imperfectè à me ſcriptum fuerit, corrigere ac emendare tuum erit, idque non mihi ſed temporis anguſtiæ, qua hæc ad te ſcribere coactus ſum, adſcribas quæſo.

Vale.

FINIS.

DONATI ANTONII AB ALTOMARI

DE VINACEORVM FACVLTATE, AC VSV.

AD EXCELLENTEM FRANCISCUM *Antonium Villanum intimum* PHILIPPI REGIS, *Consiliarium Dignissimum, Iustitiam atque Prudentiam colentem.*

CVM diebus non longè ab hinc elapsis in tuo iucundissimo agro simul conuenissemus, excellens vir, literis, & dignitate clarissime, cupiebam siquidem simul, & tecum colloqui de re, quam pridie mihi commiseras, nec minùs & vxorem tuam, mulierem sanè lectissimam, diu laborantem visere; postquàm iam pridem vocatus, ob vehementissimum cruris dolorem, quo eo tempore cruciabar; quod magnopere desiderabam, perficere nequiui. præter cætera, inter nos sermo incidit de vinaceorum facultate, ac vsu; cùm ex eis me à tali dolore vindicatum tibi asseruissem; exoptabásque à me intelligere num illustrissimo, & excellentissimo Don Parafanno Riberæ Alchalæ Duci huius regni Proregi genuum imbecillitate, ac dolore quandoque laboranti, simulatque tibiarum frigidita-te, ac debilitate, necnon pedum œdematoso tumore, & interdum dolore affe-cto, eorum vsus conferret. Quamobrem visum est extemporaria hac, incultá-que epistola tibi, cui multum debeo, de vinaceorum facultate, ac vsu, quicquid sentiam, recensere. potissimùm cùm & tu id, vt ex tuis percepi verbis, scire de-siderares, & perquam vtilis in nonnullis, vt demonstrabimus, affectibus sit eo-rum vsus, neque vllus antè nos, qui ad manus nostras peruenit, de his verba fe-cerit. id verò non in me solo experimento, ac aliorum nuda experientia, sed ratione etiam, ac auctoritatibus confirmare conabimur. illud primò animad-uertentes, quòd per vinaceos nihil aliud subintelligere volumus, quàm solidas vuæ reliquias, cùm in torculari succus ipsius omnis expressus fuerit, auctore Galeno secundo de alim. fac. quamuis quidam per vinaceos, seu vineaceas aci-norum semina intelligere videantur. hos tamen vinaceos Galenus Græcè σέμφυλα citato loco appellat. similiter & Dioscorides lib. 5. reliqui Græci, in-terdum τρῦγα quandoque βρύτια nuncupant. qui itidem vinaceorum dilutum τρύγα vocitant, aliquando autem & vini fæcem ita appellant. σέμφυλα verò o-liuarum partes solidas, cùm ex eis oleum fuerit expressum. Quamobrem ratio-ni cõsentaneum est, vinaceos iuxta Galeni doctrinã constitutos esse ex mem-

Cap 9.

Cap.3.

branoſo acinorum tegumento,ſeminibus,ſeu nucleis, γίγαρτα Græci dicunt, & eorundem acinorum radice,quæ ex palmite enaſcitur,vnde ipſi acini pendent,quam Gal. βότρυχον nominat citato loco,quidam,vt ipſe inquit, στέμφυλον; Plin.verò lib. 23.partes eas,in quibus acini fuêre, ſarmenta vocat; poſtquàm vuarum partes ſolidas,quæ muſto expreſſo ſuperſunt, cùm eodem Galeno vinaceos nuncupamus ſed mox dubitabis,ſi acinorum ſubſtantia, qui ῥᾶγες Grçcè dicuntur,ex Galeni monimentis compoſita eſt ex ipſorum velut carne, & humore,qui per carnẽ diſperſus eſt,ex quo fit vinum; prætereà ex ſeminibus, atque ex membranoſo tegumento, quod omnia hæc extrinſecus circumambit,nunquid particula quędam muſto etiã in torculari expreſſo tum ipſius velut carnis acinorum,tum etiam ipſius humoris per eandem diſperſi remaneat; & ſanè videtur per ea,quæ modo citauimus Gal.verba, quòd vtique non. Nam ſolidas vuarum reliquias,cùm in torculari ſuccus ipſius omnis fuerit expreſſus,vinaceos appellat. Atqui nos quòd vtriuſque ſubſtantiæ quidpiam relinquatur in vinaceis,etiam ſi torculari vuę admodum expreſſę fuerint,audacter aſſerimus.quinimo ipſius humoris nedum portiuncula quędam per carnẽ diſperſa,verùm etiam in membranoſo tegumento,nucleis,ac ſarmentis effunditur. Argumento eſt,quòd coniectis in dolia vinaceis, vbi tantum aquæ ſuperinfuderis,quoad omnia permadeant,& pro vinaceorum copia aqua effundatur,non multo poſt in dolij fundo foramen aperiens dilutum effluit,ídque pro vino bibant,ſapítque vinum,ſaporem, colorem, odorémque ipſius priùs expreſsi vini præ ſe ferens.qua ratione & ſubſtantiam quoque participare conſentaneum eſt,hoc dilutum Græci quandoque τρύγα Attici verò δευτερίαν vocitant,à noſtratibus,inquit Gale. στεμφυλίτης, à Latinis lora appellatur. poterítque eadem aquoſior,interdum etiam meracior fieri,vt ipſe fatetur, pro maiori,vel minori quantitate aquæ ſuperinfuſæ,quanquã huiuſmodi aquæ quantitatem Plinius metitur lib.14.triáque narrat lorę genera.& Columella lib.12. de re ruſtica,quomodo optima lora fiat,docuit.Marcus etiam varro lib.1. quomodo lora paretur inſinuat,quando pro vino operariis dari hyeme dicebat. & M.Cato de recentibus vinaceis ſeruatis verba faciens dicebat;itidem,ſi voles lauito paululum, & lora erit familię,quod bibat.Quòd verò in loris ipſis portio quędam acinorum,& eius ſubſtantiæ,quę velut caro exiſtit,& humoris,qui per eam diſperſus eſt,ex quo fit vinum, permixta ſit,idem Plin. eodem lib. 14. his verbis confirmauit.Non poſſunt iurè dici vina, quę Grçci δευτερίαν appellant,Cato,& nos loram,maceratis aqua vinaceis:ſed tamen inter vina operaria nominantur,quinimò rurſum aliam aquam,parciorem tamen priori, vinaceis quidam affundentes, vt inquit idem Gale. aliud parant dilutum, ita vt id quoque in potu ſit tolerabile,quod etiam loram nos appellamus:quamuis quidam Attici propriè non,vt priùs, dilutum hoc δευτερίαν nominari velint, nec minùs & ipſum vini quandam commiſtionem habens,cùm & vini antea etiam expreſsi quodam modo ſaporem,colorem,ac odorẽ habeat.id verò fieri haudquaquam poſſet,niſi & ſubſtãtia quæpiam ipſius humoris,ex quo fit vinum, ipſis permiſta eſſet.Accedit ad hæc,quòd ni ſuccus,ſeu humor quiſpiam, ſimúlque carnoſæ ſubſtantiæ aliquid in vinaceis relinqueretur,ſed ſolidæ duntaxat partes ſupereſſent,non haberent vinacei ex quo,veluti ex materia,parua quędam animalia volatilia quidem,& admodum culicibus ſimilia generarẽt, exiguam quandam putredinem perpeſsi,& deinceps eadem magis aucta vermiculos quoſdam paruos inſtar eorum,qui in ceraſis, aliíſque fructibus humidioribus exiſtentibus,ac putreſcentibus,poſtquam humiditas in eis non adeſſet, ex qua talia produci animalia poſſent;aut ſaltem eadem ſatis non eſſet ad eorum generationem.Attendendum inſuper quòd pro maiori, vel minori etiam vuarum prelo expreſsione,maior item, aut minor copia tam ipſius veluti carnoſę ſubſtantię, quàm humoris per eam diſperſi, ex quo fit muſtum, in vinaceis relinquitur; nunquam tamen vniuerſę hę geminę ſubſtantię prorſus à vinaceis,

Cap.eodem. *Cap.1.* *Citato loco.* *Cap.10.* *Cap.40.* *Cap.54.* *Cap.25.* *Cap.10.* *Citato loco.*

naceis, eísque præsertim recentibus, secernuntur, ob eas, quas nuper retulimus, causas. Ad Galeni auctoritatem, cùm dixit, vinaceos appellare, solidas vuæ reliquias, cùm in torculari succus ipsius omnis expressus fuerit, hoc modo satisfacias; eum intelligere voluisse omnem succum, qui exprimi potest per torcular; qui autem minimè etiam valdè prelo pressis vuis secerni potest, cùm eisdem vinaceis relinqui non negans, adeo vt secundum sensum, non autem secundum rei naturam videatur omnis succus fuisse expressus. Nam vt dictum est, non modò per eam substantiam, quæ velut caro existit, portiuncula eius dispersa, sed in membranoso tegumento seminibus, ac sarmentis impacta in ipsa expresione permanet, de ea autem substantia, quæ ceu carnosa existit, hæsitari non debet quin aliqua eius portio remaneat simul cùm acinorum tegumento permista. Quòd si aliter Galeni verba interpretentur, nequaqam vindicari posset, quin sibi ipsi pugnaret; postquam citato loco asserit ex iam dictis vinaceis, si aqua pro eorum copia infundatur, vt quidam experientia docti infundunt, dilutum fieri suaue, & interim dilutum hoc aquosius, quandoque verò meracius, seu vinosius. quod quidem procul dubio absque aliqua humoris, ex quo fit mustum, permistione, haudquaquam fieri posset: & nos etiam paulò antè probauimus. intelligere itaque per vinaceos oportet cùm Galeno solidas vuarum reliquias, quæ prelo subiectæ, mustóque expresso supersunt. Sunt autem hæ maximè membranosum acini tegumentum, ipsiúsque nuclei, ac radices acinorum, quæ ex palmite nascuntur, seu sarmenta, necnon & exigua quædam portio eius substantiæ, quæ ceu caro existit, atque humoris per eam dispersi, & reliquis etiam solidis substantiis per expresionem imbibiti. harum autem duarum substantiarum portio maior, aut minor in vinaceis relinquitur, prout magis etiam, vel minus per torcular vuæ fuerint expressæ. Et quoniam valde exigua, vt dictum est, harum duarum substantiarum quantitas in vinaceis continebatur, aliarum trium solidarum relatione, propterea Galenus de eis haudquaquam meminit; sed solidas vuarum reliquias vinaceos appellauit. At quoniam magnum reperitur vinaceorum discrimen, pro varia, ac diuersa vuarum specie, ex quibus vinacei sunt, ob id rursus attendas oportet quot, quæúe sint hæ vuarum differentiæ, quo diuersas etiam vinaceorum naturas inuestigemus. verùm non de omnibus vitium generibus verba facere oportet, ne nimis longa sumatur oratio; sed earum duntaxat differentias recensebimus, quæ ex diuerso vuarum sapore pullulant. eæ etenim ad nostrum institutum non parùm conducere videntur: tum vel maximè quòd Plinius libro 14. scripta reliquerit de vitium generibus hæc verba. omnia genera vitium numero comprehendi posse vnus existimauit Democritus, cuncta sibi Græciæ cognita professus. cæteri innumera, ac infinita esse prodiderunt. sunt tamen & quod ad saporem attinet vuarum insuper differentiæ non paucæ; id quod manifestauit Gale. eodem libro 2. de alimentorum facultatibus, cùm inquit. Non parua autem est inter vuas differentia, quòd aliæ sint dulces, aliæ acidæ, aliæ austeræ, aliæ denique quæ nullam habent vehementem qualitatem, vocant autem ipsas vinosas, qui licet in his verbis de acerbis vuis non meminerit, paulò tamen post comparans inter se austeras, & accidas, de eis verba facit, inquiens. austerarum autem quædam si suspensæ diutiùs fuerint, dulciores redduntur, acerbæ verò, vt acidæ, etiam si suspensæ fuerint diutiùs, mutationem in dulcius nunquam assequi poterunt. quocirca ipsarum esus perpetuò est cauendus. quibus ex verbis liquet quinque in vniuersum esse simplices vuarum differentias, quæ ab earundem saporibus capiuntur: dico simplices quoad fieri liceat; neque enim reperias omnino syncerum saporem aliquem eodem Galeno auctore quarto de simplicium mendicamentorum facultatibus. compositæ autem multò plures esse possunt ex varia dictorum saporum commistione. quas omnes vbi simplices quispiam rectè perceperit, facilè assequi pote-

Cap. 11.

Cap. eodem.

Cap. 5.

rit. Cæterùm quæ dulces sunt vuæ, succum habent calidiorem, & ob id sitibundæ: acerbæ verò, austeræ, & acidæ frigidiores, vinosæ autem inter calidum, & frigidum medium locum obtinent: cuius etiam naturæ putandum esse, censeo, & dictarum vuarum vinaceos. Nam veluti dulcium acinorum succus calidior est reliquis vuarum succis, ita & reliquæ eorum substantiæ proportionabiliter se habebunt relatione ad eas, quæ aliorum saporum sunt, præsertim ob eiusdem succi substantiam, cuius participes esse videntur, & quemadmodum frigidiorem habent succum vuæ acerbæ, austeræ, & acidæ, ita quoque & reliquas earum substantias esse dixeris, & vinosarum velut succus, ita & reliquæ partes medium locum obtinebunt. inter acerbas autem, austeras, & acidas, ceu succus acerbarum, ita & reliquæ substantiæ frigidiores erunt, quàm austerarum, & acidarum; & austerarum succus rursus, cæteræque substantiæ frigidiores quàm acidarum. hunc etenim ordinem seruant in frigiditate sapores ij, vt liquet 4. de simp. med. facultat. verùm non ab re dubitabis, propter quid austerarum vuarum quædam, vbi diutius suspensæ fuerint, dulciores redduntur, acerbæ verò, & acidæ, etiam si diutius fuerint suspensæ, mutationem in dulcius nunquam assequi poterunt? An dicas tu quòd acerbæ multam habeant terrenam, siccam, crassámque substantiam quæ à calido etiam ascititio minimè potest adeò euinci, vt dulciores fiant? austeræ verò tenuiorem, humidiorémque: ac minus etiam frigidæ sunt. & quamuis acidæ minus frigidæ sint, quàm austeræ, id tamen aquosum, & quod velut semicoctum est in eis excrementum, multum est; adeò vt neque ab earum calore etiam ascititio confici possit, & in dulcius mutationem assequi, quamuis ipsæ minus frigidæ sint, quàm austeræ. Ad hæc non omnes austeræ, sed quædam, dulciores redduntur, inquit Galenus, vt pote illæ, quæ non exquisitè tales sunt, sed quidpiam dulcedinis, licet non manifestè, in seipsis continent. Acerbæ verò, & acidæ syncerè, nunquam. Facta insuper collatione inter easdem quatuor acinorum partes eiusdem vuæ inter se, fatemur membranosi tegumenti, ac seminis substantiam siccam, & frigidam esse, frigidiorem tamen, ac sicciorem seminis, quàm membranosi tegumenti; calidam autem esse fatemur eam, quæ ceu caro existit, ac humoris substantiam, qui per eam dispersus est: necnon & humidam, minus tamen calidam, sed humidam magis esse humoris substantiam, quam carnis, argumento est, quòd minus nutriat, & promptius subsideat. calidior item quodammodo, & mediocris humiditatis est ea substantia, quæ velut caro existit, eò quòd copiosius quàm succus nutriat, nec adeò citò deiiciatur. & propterea vuæ quibus exiguus est succus, magis nutriunt. quibus verò vberior, minus quidem nutriunt, sed promptiùs subsident. Quamobrem, vt inquit Galenus citato loco copiosiùs ex carnea acinorum substantia, quàm humida, alimentum corpori accedit. Cùm itaque in vinaceis minima sit acinorum tum caro, tum succus, quorum substantia, vt dictum est, calida, & humida existit, signum quòd eis duntaxat deuoratis aluus magis laxatur, vt idem Galen. inquit citato loco, semina autem ferè omnia reliqua sint, quorum substantia eodem auctore sicca est, & quodammodo astringens, quo fit vt si transglutiantur, nihil quod sensu deprehendi queat, à sese mutata, omnia intestina peruadant, insuper et tegumenta omnia remanent, quæ cùm vsum acinis præstent, quem cutis animalibus, eandémque ferè siccam substantiam habeant, quemadmodum. & semina, vt diximus, qua ratione & ipsa quoque exiguam, cùm deuorata fuerint, in ventriculo mutationem suscipiunt. nec minus & sarmenta, in quibus acini fuère, omnia post musti expressionem supersunt, ipsa quoque frigida, & sicca, ac astringendi vim habentia, quemadmodum & acinorum nuclei ex Plinij auctoritate citato libro. 23. cùm dixit, sarmenta earum, in quibus acini fuère, loquens de vuis, astringendi vim habent, efficaciora ex ollis. nuclei acinorum eandem vim obtinent: reliquum

Cap. 6. *Cap. citato.* *Cap. 1.*

liquum propterea est, vt vniuersa vinaceorum substantia frigida sit, & sicca, atque astringendi vim habeat. qua ratione mammarum inflammationi triti cum sale vtiles sunt: decoctúmque eorum veteres dysentericos, & cœliacos iuuat, & potione, & fotu, vt idem Plinius ibidem testatur, haud valdè dissentiens à Dioscoride, qui libr.5. de eis verba faciens ita inquit; Reconditi vinacei inflammatis mammis, ac duris, nimióque lactè turgentibus, ita enim interpretanda sunt eius verba, cùm dixit σπαργῶσιν μαστῶν illiniuntur. eorum decoctum dysentericos, cœliacos, & fœminas fluxione vuluæ laborantes iuuat infusum; ad desessiones, ac fotus assumitur. & demum de acinorum nucleis ait. Nuclei acinorum astringendi vim obtinent: stomacho vtiles sunt: inspargitur farina tostorum polentæ modo dysentericis, cœliacis, & solutis stomacho. Talis itaque est vniuersa vinaceorum propria substantia, seu natura. hósque vsus præstare valent, si eorum potentiam perpendas. magis tamen, & minùs pro diuersis vuarum differentiis, ex quibus fiunt, quas etiam priùs narrauimus. sed cùm non solùm vires eorum, quas in potentia possident, verùm etiam & eas, quæ ab eorundem qualitate actu existente proficiscuntur, animaduertendæ sunt. Restat propterea differendum, quidnam præstare corporibus nostris valeant per hanc, quam actu obtinent, qualitatem; postquàm in potentia astringendi, ac refrigerandi facultatem habent; necnon & priùs hoc vnde tale susceperint actu ascititium temperamentum, siquidem tangendo eos sentimus, quod licet potestate frigidi sint, vt retulimus, actu tamen calidos esse, potissimùm vbi recenter fuerint prelo pressi, simúlque cum musto priùs efferbuerint, quæ vtique huius caliditatis causa existat, inuestigare primùm oportet; vt exinde pateat, quot, quíve vsus ex his hac ratione nostris corporibus adhibitis prouenire possint. vt verò huius quæsiti veritas pateat, altius quodammodo inchoanda erit oratio nostra, sumpto principio ab Aristotele, qui libro quinto de gen. animalium concoctionem à calore fieri ait. & quarto meteororum, concoctionem perfectionem quandam esse, retulit, quæ à calore proprio, & naturali efficitur. Quamobrem concludit eodem quarto meteororum, fructuum maturationem à naturali etiam calido fieri, quam πέπανσιν appellat, calor, enim, vt ait Theophrastus libro secundo de causis plantarum, vbique vim obtinet concoquendi. nam, si quem vsum frigiditas præstat, per euentum fieri necesse est, vt ipse refert, vel ex accidenti, quemadmodum Aristoteles eodem quarto meteororum sentire videtur. hanc fructuum concoctionem idem Theophrastus libro primo de causis plantarum, duplicem esse asseuerauit, aliam videlicet pulparum; aliam verò seminum, quarum prima ad hominum vsum præualet, propter cibum: cùm eadem in pulpa fructus fieri soleat. qua confecta, succum, saporémque capessere nostræ naturæ congruum necesse est. Quamobrem idem etiam auctor libro 6. eiusdem asserebat, quòd vuæ etiam sapor in ipsa etiam carne consistit. de qua concoctione tanquam nostro instituto necessaria differere intendimus. Nam reliqua, quæ seminum est, cùm ad generationem, vt ipse inquit, perpetuitatémque arborum pertineat, cuius causa fructus, ac semina natura produxit, ad rem nostram haudquaquam conducere videtur. quemadmodum etiam præsentis nogotij neque est indagare, vtra earum perfectior sit; nunc verò satis sit sciuisse concoctionem, seu fructuum maturationem, quam nunc intendimus, cùm perfectio quædam eorum sit, ab insito eorum calore perfici, eámque ad hominum vsum, propter cibum, vt diximus, præualere. Et quoniam quicquid nutrit, ex genere dulcium est, imò nihil præter dulce nutrire potest, vt liquet per Galenum 4. de simp. med. facult. id verò omne concoctione efficitur. Nam concoctum, vt inquit Aristoteles 3. de gener. animalium in quouis genere dulcius est. coctione nanque dulce efficitur eodem auctore citato libro quinto, de generatione animalium, propterea non ab re inquirendum est, à quo calore dulce omne efficiatur, vt deinceps pateat inter fru-

Cap.3.
Cap.6.
Text.14.
Text.19.
Citato loco.
Cap.18.
Cap.12.
Cap.10.15.
Cap.1.
Eodẽ cap.6.

ctus, vuis, ac musto à quo calore dulcedo proueniat. hoc etenim inuento, tum musti, tum etiam & vinaceorum caliditatis causa, quam actu possident, facilè patebit. Cùm verò familiare, amicum, iucundúmque fuerit, ac modicè calidum id, quod continuè ex nostra substantia euacuatur, ac dissipatur; sitque nutritio euacuati repletio, quòd familiare quoque esse necesse sit id, quod nutrit, nemini dubium est, ac etiam modicè calidum, qua ratione à moderato calore dulce omne prouenire confiteri necessariò oportet, ídque bifariam fieri posse in quocunque corpore decretum reliquit Galenus eodem 4. de simpl. medic. facultat. partim enim sunt, vt ipse inquit, proprio, & insito calore dulcia, partim verò ascititio. proprio quidem calore, vt mel, ascititio verò, vt sunt omnia, quæ pro cibo igne præparantur; ac proinde dum calida sunt, suauiora his, quibus nutritione est opus, apparent. quædam autem non suo modo proprio, & insito calore dulcia fiunt, sed acquisititio quoque; quemadmodum in fructibus apparet, in his enim vt ait Galenus citato libro 4. de simpl. medic. facultat. Aristotelis, & Theophrasti auctoritate multùm ceu ardoris, Græci ἐμπύρευμα vocant, etiam ex solari calore reliquum est, à quo illud aqueum, ac etiamnum semicoctum ad concoctionem ducitur, conficitúrque, ac transmutanti simile redditur. & propterea tam acinis, quàm musto multa inest talis caliditas, ita vt non solùm mustum ipsum feruere deprehendas, sed ex quibuscunque pomis, si succum exprimas, eum protinus non secus, ac mustum feruere videbis. tanto tamen feruoris discrimine, quanta erit vnius fructus ab alio in calore diuersitas. à solari denique calore prouenit vuis dulcedo, & fructibus omnibus maturatio, eodem Galeno teste citato loco. nihil enim fortasse prohibet, quominus externo quoque calore fructus coquantur, vt Theophrastus inquit libro 2. inest itáque ipsi musto omni dulcedo quamdiu feruet, ex eo, qui circa semicoctum, aquosúmque excrementum inest solis feruore proueniens, & proinde quodlibet mustum, donec ferueat, actu calidum est, ac dulce sentitur. sed vbi quod iam aquosum, ac semicoctum erat, transmutatum fuerit, atque confectum, & is, qui feruorem concitabat, calor, euanuerit, tunc propriè vinorum naturæ, ac quæ propriæ sunt succorum proprietates, synceræ conspiciuntur. eo etenim tempore, quæ propriè sit vinorum natura, agnoscimus, vt liquet apud eundem Galenũ citato loco. ex quibus omnibus liquet, quòd quamdiu feruor, dulcedóque iam dicta, quæ ex ascititio calore in musto prouenit, perdurauerit, tam diu etiam id actu calidũ esse, ídq; eidem prouenire ab illo acquisitio calore, quem ex sole suscepit. cùm verò qui feruorem concitabat calor, euanuerit, neque amplius omne mustum dulce permanebit, sed ad propriam suam quodlibet redibit naturam, quòd si postquam efferbuerint, in quibusdam dulcedo quædam remaneat, eadem syncera erit, suauis, ac ex propria ipsius succi natura, eiúsque proprio, ac insito calido proficiscens, non qualis antea erat mista, scilicet proprio, ac insito calore & ascititio ex solari calore suscepta. nullum tamẽ eorum hoc tempore actu calidum sentietur. Quod etiam rationabiliter de eorum vinaceis asserendum est. etenim acquisititiam, quam habẽt actu caliditatem à solari calore susceperunt medio musto, seu acinorũ humore, ac carnea eorum substantia præcipuè, eáque tamdiu in eis reperitur, quamdiu ascititius ille calor euanescat, qui licet ascititius sit, moderatus tamen est, vt diximus, & concoctionem, perfectionémque operatur velut proprius, & insitus. conficit enim id, quod ad eum, & velut semicoctum est in musto excrementum, quocum participare decretum sit vinaceos ipsos, similiter & talem calorem participabunt, qui licet externus sit, & ascititius, moderatus tamen est, ceu insitus, vt dictum est, ac proprius ipsorum acinorum, postquam idem quoque operatur, dulcedinem inquam, & concoctionem, signum quòd superinfusa eis aqua, vbi exiguo tempore cum ea macerentur, dulcedinem, ac actu caliditatem retinet, vt in loris in dies obseruamus. deinceps autem temporis

Cap. 10. *Cap. 11.* *Cap. eodem.* *Cap. 10.*

ris progressu vtrumque euanescit. poterit tamen dulcedinem quandamdiu retinere, vbi ex dulcibus naturâ vuis vinacei fuerint expressi, & modica aqua superinfusa. hac itaque ratione vinacei cùm primùm cum musto efferbuerint, ac prelo ex acinis fuerint pressi, actu calidi sunt, sed dices, hoc Aristoteli pugnare, quòd videlicet mustum, acini, cæteríque fructus ab ascititio calore dulcedinem, ac concoctionem nanciscantur. cùm ipse velit 4. meteororum, vt dictum est, ab insito calore hoc fieri, ab alieno autem non perfectionem, & concoctionem, sed putredinem, ac corruptionem proficisci. *Tex.6.&19.* huic responsum dabimus, quòd Aristoteles à naturali calido maturationem fieri fructuum asseruit, intelligens præcipuè, & propriè, non negans quòd ab ascititio quoque quodam calore, vt solis, possit etiam simul cum eodem insito calido concoqui, & perfici; quemadmodum Galenus innuere videtur citato libro 4. de simplic. medica. facultatibus. *Cap.10.* vel dicas eam fructuum concoctionem à naturali calido perfici voluisse Aristotelem, quæ præcipuè seminum est ad generationem, perpetuitatémque arborum pertinens, vt prius cum Theophrasto conclusimus. id verò eius verba ostendunt. dicebat etenim eodem 4. meteororum, fructuum tunc perfectam esse maturationem, quando semen, quod in ipsis est, potest efficere tale alterum, quale ipsum est. *Tex.19.* quam confiteri à naturali calido perfici, absonum non erit. Atqui nos, vt iam dudum diximus, de hac verba non facimus. Rursus, cùm dicebat, ab aliena caliditate putrefactionem, ac corruptionem generari, *Tex.6.* intelligebat de ea extrinseca caliditate, quæ valdè immoderata, validiórque existit, nec minùs & humida, asserens eam esse, quæ ambientis. Nos verò non de hoc immoderato valdè, humidóque calore externo, & ascititio subintelligimus. scimus etenim rem quamlibet ab hoc corrumpi, quemadmodum à proprio, & insito calore in propria seruatur natura, sed solarem calorem simul cum Galeno fassi sumus, eúmque moderatum in acinorum, reliquorúmque fructuum concoctione opitulari, à quo quidem, cùm moderatus sit, & vuis ac fructibus omnibus maturatio prouenit, & dulcedo, hic nanque generationem, accretionem, concoctionem, &, vt summatim dicam, perfectionem omnem cunctis rebus afferre solet, haudquaquã ignorantes, quemadmodum hi, qui circa naturam exercitati non sunt, quòd caliditas mediocris omnibus sit vtilis: immoderata verò non minùs frigiditate noxia, eodem Galeno auctore citato libro quarto de simplicium medicament. facultatibus. *Cap.14.* Sed iterum quæres; propter quid vuarum acini, aliíq; fructus, priusquàm in minutas partes redacti sint, aut ab eis succum exprimas, hãc eorum actu caliditatem tactui non præ se ferunt? huic respõsum sit, quòd cùm crassa sit eorum membrana, qua veluti tegumentum eos circumambit, eam tactu sentire caliditatem non valemus. hæc etenim vna ex causis est, vt inquit idem Galenus 3. de simplic. medica. facultatib. quòd plæraque, quæ actu sunt calida nos fugiunt, propter crassam videlicet eorum essentiam. *Cap.21.* addit & aliã causam, propter quam hoc contingat, quòd scilicet ipsi plurimum habeamus caloris. propter vnam itaque vel alteram dictarum causarum, aut ob ambas, contingit acinis, aut fructibus haudquaquam in minutas partes redactis, aut expressis, quem in se continent actu calorem, nos fugere. An propterea talem nos calorem non percipere inquies, quoniam extrinseca eorum superficies ab ambiente extrinsecus aëre sit refrigerata? quemadmodum de calce refert Galenus citato libro 3. de simplic. medica. facultat. Nam si bolum ex ea vnum acceperis, nullum ob iam dictam causam, calorem percipies. *Cap. eodem.* quippe qui refrigeratas tantum eius partes contingas. ídque antequàm in minutas partes redactum sit. si verò accumulatæ calci manum in profundo inseras, confestim calidam senties, quemadmodum etiam accumulato stercori columbino, quippe cùm refrigeratæ ab ambiente extrinsecus aëre non sint, nec minus & hoc simile in vuis contingit. Nam si eisdem simul aceruatis ad internas partes manum inseras, confestim earum caliditatem percipies. hæc eadem insuper

ratio in vinaceis ipsis seruatur.quippe cùm eorum externa superficies ab ambiente aëre sit refrigerata,calorem non præ se fert.si verò altius manus imponas,protinus eorum caliditatem senties. Vel dicas,exiguum esse humorem, qui in singulis vuarum acinis,ac fructibus continetur, & propterea calorem quoque exiguum esse.Quo fit vt commistis etiam cum seminibus,ac tegumento,vix,aut nullo modo sentiatur.Cùm verò fuerit expressus,separatus,multúsque ob eam rem effectus talis succus,protinus eius calor percipitur.Permanet igitur ille, ceu ardor, ex solari calore acquisitus, ac moderatus calor in vinaceis ipsis,quemadmodum & in ipsis vuis priusquam fuissent expressæ,continebatur. cúmque excipiunt ex humore præcipuè, qui per acinorum substantiam, quæ veluti caro existit, dispersus est. tamdiúque eum in eisdem permanere fatemur,donec alter validior, ac immoderatus extrinsecus calor superuenerit,eundem moderatum calorem,ac etiam insitum,quem habent in propria humiditate existentem, vincens, ac corrumpens, molestus siquidem, immitis, insuauis, ac tactui mordax, quo tempore cùm putrescere cœperint vinacei ipsi, ac eorum humiditas corrumpi, necnon & acidi fieri, amplius eis vtendum esse non censeo. nam cùm aliena omninò validior, mordax, ac immoderata fuerit hæc eorum caliditas, vt ad sensum cuilibet tangenti patere poterit, non minùs vt diximus, frigiditate noxia est, quemadmodum quoad eorum caliditas moderata, ac mediocris fuerit, omnibus esse vtilem cum eodem Galeno audacter affirmo. Quamobrem vinaceos recentes, qui mox, cum musto efferbuerint, ac prelo pressi sint,valdè vtiles esse asserimus, priusquàm tale aliquid perpetiantur, sed moderatam, seu mediocrem in se ipsis caliditatem obtineant;& ij sunt, quibus procurandis nonnullis præter naturam affectibus vtendum esse consulo. quod quidem ratione, & experientia facilè confirmabimus.Nam cùm mediocris, seu moderata sit, vt determinauimus, eorum caliditas,non tantum calore excedunt, vt hos lædat, ac molestus sit, aut immodicè calorem nostrum exuperet, calefaciunt tamen moderatè, ac mediocriter vinacei ipsi, non tamen adeò vt soluant, secent, distrahántve continuum, ac propterea mordacitatem, dolorémque inferant; sed eorum caliditate fundunt, læuigant, ac molliunt. fundunt siquidem quòd in corporibus nostris constiterat, atque concretum fuerat. quo maximè affectu voluptas animantibus constat. hactenus itaque nos calefaciunt, vinacei suo mediocri,seu moderato calore,vt concretas frigore in nobis particulas fundant,quemadmodum quælibet similis caliditas efficere solet Galeno auctore quarto de simplicium medicamentorum facultatibus,cuius quidem proprium est fundere,& liquare.qua ratione scirrhosis, ceu induratis corporis tumoribus magnopere conferunt.tales enim affectus, vt inquit Galenus secundo de arte curatiua ad Glauconem;simile quid pati debent iis,quæ sub sole funduntur.Quapropter curari debent eo medicamento, quod calorem habeat tepidum;humiditatem verò nec omninò multam, nec omninò minimam. vocantur autē huiusmodi medicamenta mollificantia,seu mollientia.algentes quoque partes propterea moderatè calefaciunt, ita, vt ad refrigeratas corporis partes magnopere conducant. Quamobrem non sine ratione putandum est, podagra, & coxendicum dolore laborantibus, præsertim ex frigidis succis, magnopere conducere,etiam si à principio fuerint adhibiti,præcedente tamē totius corporis vacuatione.nam eorum moderato calore,fundendi, molliēdi, & læuigandi vim habent,vt dictum est,necnon & dolorem leniendi,quemadmodum & cætera huiusmodi medicamenta.insuper cùm adstringendi; vt diximus,facultatem obtineant,robur eisdem partibus addunt;ita vt per eos, qui morbum parit humor frigidus,calefiat,fundatur, ac emolliatur cum earundē partium firmitate. Quòd si diutius etiam eis vtare, sensim eundem humorem digerere, ac dissoluere valent. nam quatenus etiam vim habent molliendi, adhuc parum dissoluunt,quēadmodum & cętera huius generis medicamenta, iuxta

Eodē ca.14.

Cap.2.& 9.

Cap.de scirrhis.

iuxta Galeni ſententiam citato lib.2.de arte curatiua ad Glauconem, & 5. de ſimplic.medi.facultatibus. œdematoſos inſuper tumores exſiccant, ac diſcutiunt, vbi eis, præſertim non exiguo tempore, ſed diutius quodammodo vtare. nec minùs & neruoſarum partium imbecillitates, ex humiditate, frigiditatéve, aut ex frigidis, & humidis humoribus ortas tutò curant, ob eam, quam habent caliditatem, ac ſiccandi, & adſtringendi facultatem. Aqua etiam inter cutem laborantibus propterea non parum conducere videntur, præſertim λευχογλεμμασία, verùm admodum expreſsi, & dulcium vuarum vinacei eſſe debent. At non propterea quòd eorum caliditate vinacei fundant, molliant, læuigent, ac diſſoluant, partibus etiam immodico calore affectis, ac propterea imbecillibus exiſtentibus non opitulantur. nam cùm modicus ſit eorum calor, ſiquis eis moderatè vtatur, æſtuantes etiam frigefacient, quemadmodum & balnea. hic etenim eſt moderati caloris effectus, vt rigentes excalfaciat, æſtuantes verò frigefaciat, veluti etiam & roſaceum eodem Gale. auctore tertio de ſimplic.medicament.faculta. id verò ſemper cum partium robore, poſtquam ab eis vis adſtringendi, quam habent, ſeparari non poteſt. admodum tamen preſsi vinacei in his affectibus eſſe non debent, & ex vinoſis, aut quibuſdam auſteris potius, quàm ex dulcibus vuis preſsi, neque diutius eſt eis vtendum. inſuper quamuis partes frigidis humoribus refertas, ac propterea etiam in tumorem adauctas cùm earum robore curare valeant vinacei, non ob id extenuatis quoque partibus conducere non videntur, ob quamcunque cauſam fuerint extenuatæ, ſiue ex immodico calore, ſiue ex frigore, aut propterea obſtructæ ſint viæ, per quas ſanguis, & ſpiritus ad eas peruenit. & ita ob nutrimenti defectum id perpetiantur. poſſunt etenim, vbi, vt decet, eis quiſpiam vtatur, vtramque intemperiem corrigere eorum moderato, ac mediocri, vt diximus, calore, necnon & obſtructionibus liberare. Quamobrem non immeritò à Galeno decretum eſt citato libro 4. de ſimplic.medic.facultatib. caliditatem mediocrem omnibus eſſe vtilem. qua etiam ratione & nos concludamus cum eo, vinaceos omnibus eſſe vtiles, & præſertim iam dictis, propter eorum, quam habent, mediocrem, ſeu moderatam actu caliditatem, ac poteſtatem adſtringendi, quam ſemper obtinent, ſi quis eis ritè vtatur. Porrò rectè eis vtare, vbi præter naturam affectum, quem curare ſtudes, eiúſque cauſam, ſimúlque & affectarum partium, ac totius corporis temperamentum exactè noueris, nam vbi is frigidus fuerit, eiúſque cauſa frigida, vinaceos adhibebis dulcium vuarum, & præſertim earum, quas Græcas vulgus appellat, diutiúſque, ac ſæpius eis vtantur. Quòd ſi humidiores fuerint tum affectus, tum cauſæ, eligendi ſunt ex eis vinacei admodum prelo preſsi, quemadmodum ſi hic humor concreuerit, frigidus, aut ſiccior fuerit, ita vt ex eo duriores tumores fuerint geniti, aut etiam extenuatæ partes fuerint ob nutrimenti penuriam, ſeu ob quamcunque aliam cauſam, eoſdem vinaceos non admodum expreſſos applicabis. Sunt verò inter omnes vinaceos hi calidiores, cùm nedum actu, ſed poteſtate etiam quandam obtineant caliditatem. & quò dulciores vuæ fuerint, eò & vinacei quodammodo calidiores erunt. Propterea eis præcipuè vtendum. Si verò hos vinaceos habere nequeas, aut non adeò frigidi affectus fuerint, eos, qui ex vinoſis reſtant vuis eligas, cùm ſuapte natura quodammodo medium obtineant locum inter calidum, & frigidum, quemadmodum & eorum vuæ, vt dictum eſt, eadem ſeruata ratione circa earum expreſsionem. Ab acidarum autem, acerbarúmque vuarum vinaceis, quemadmodum & ab earundem vuarum eſu, omninò abſtinendũ eſſe conſulo. cùm maiorem habeant vim refrigerandi, & exſiccandi, ob eorum propriam naturam, ac ſubſtãtiam, quàm calfaciẽdi ob aſcititium, quẽ obtinent, actu calorẽ; auſterarum tamen vuarum vinaceis, vbi eædem tales non exactè fuerint, ſed quandam habeant permiſtam dulcedinem, quandoque vtendum ad affectus calidos, aut non adeò frigidos, minúſque frigidiores cauſas; cùm frigidæ

Cap. eodem.
Cap. 8. 9.
Cap. 11.
Cap. 14.

quoq; ſint natura partes affectæ.tutius tamē erit eos prætermittere, & dulciū, ſeu vinoſarū duntaxat vuarum vinaceis vti.vtrū verò ſæpius,aut non; lōgiori etiam tēpore;aut breuiori laborantibus ſint adhibendi, ac repetendi, affectus ipſi præter naturam,earúmque cauſæ ſuadebunt:necnon & ægrotantiū natura,ſeu temperamentum.Nunc ſatis me rationibus, ac auctoritatibus demonſtraſſe puto vinaceorū vſum;ac qua ratione,quibúſve cauſis cunctis à me narratis affectibus præter naturam conferant, modò eorum curationem aſſequi liceat.& quos,qualéſve vinaceos pro eorum ſublatione quilibet ipſorum deſideret.nec minùs & illud ex his, quæ diximus, neceſſariò conſequitur, quòd eò vtiliores,ac potiores ſunt vinacei pro medendis narratis præter naturam affectibus, naturalibus balneis, ac exſudationibus ſiccis, Puteolanis videlicet, quibus etiam pro eiſdem curandis vti conſueuimus, quò vinaceorum caliditas ſuauior, mitior, ac moderatior,quàm earum fuerit, ac ſemper cum adſtrictione coniuncta. qua ratione affectis quoque partibus robur afferre ſolent.id quod in iam dictis naturalibus balneis, ac exſudationibus ſiccis haudquaquam perpetuò cōtingit.Sed iam tempus eſt eorum vtilitates, quas ratione inueni,experientia comprobare,à me ipſo inchoans, qui cùm graui quodā dolore diu laborantem muſculorum circa iſchium, ac lumborum. qui dolor inſuper ab eodem articulo non raro ſumebat initium, quandoque etiam in crurum muſculis,modo vno,modo alio ſentiebatur; interim circa poplitem, præſertim in muſculo ſub eius inflexu ſubſtrato, aut in tendonibus iuxta rotulam, interdum autem tibiæ muſculi afficiebantur. nonnunquam partes iuxta talum.inter cæteras autem partes ſæpius dolore cruciabar eius nerui magni, qui quatuor habens principia ab oſsis ſacri vertebris ad plantam vſque pedis diſtribuitur. Quamobrem nonnullis adhibitis remediis, venæ inquam ſectionibus, purgationibus, fotibus, cataplaſmatis, vnguentis, emplaſtris, perfuſionibus, denique balneis tum naturalibus, tum arte paratis, cùm ab eiſdem parum,aut nihil vtilitatis percepiſſem, ad vinaceorum vſum me contuli; à quibus omninò Deo fauente fui liberatus, & vxor mea coxendicum dolore diu vexata à frigidis,craſsis,lentíſque ſuccis,nec valde à cæteris medicamentis adiuta,ex eorundem vinaceorum vſu curata fuit.Excellens Troilus Spes podagra,coxendicúmque dolore ex eiſdem frigidis,craſsíſque ſuccis orto magnopere,ac diu offenſus,ex eorum vſu non paruam percepit vtilitatem. quamuis ob vinaceorum inopiam paucis quibuſdam diebus eiſdem vſus fuerit. illuſtriſsima quoque Caterina Sanſeuerina nuper eodem coxendicum dolore affecta ob iam dictos frigidos,craſſóſque humores,necnon & crurum, ac tibiarum, ob eandem cauſam magnam cùm contraxiſſet imbecillitatem, ex iam dictis vinaceis maximum commodum ingentémque vtilitatem adepta eſt, & ferè omninò curata: quamuis paucis etiam quibuſdam diebus eiſdem vſa fuerit, ob eorum etiam inopiam: erant etenim eo tempore omnes ferè vindemiæ abſolutæ. Magnificus item artium, & medicinæ doctor Fuluius de Bernardis à dextræ tibiæ,ſiniſtríque cruris diuturno dolore ex vinaceorum vſu prorſus liber euaſit, quamuis valdè extenuatas eaſdem etiam partes habuiſſet. percepi inſuper excellenti Hieronymo Albertino Philippi Regis intimo Conſiliario digniſsimo, vinaceorum vſum mirum in modum contuliſſe; cùm podagra, maximáque pedum imbecillitate laboraret. & ſi neque ipſe, vt intellexi, neſcio qua de cauſa diutius, neque, vt nos infra docebimus, eiſdem fortè vſus fuerit. licet cùm me interrogaſſet, non aliter vt eis vteretur, præceperim. Nec deſunt & alij nonnulli, qui ex vinaceorum vſu magnam quoque nacti ſint vtilitatem pro diuerſis enarratis affectibus curandis;quos breuitati indulgens iure prætermitto. illud tamen ſilentio non prætercam, quod nuper dum hæc conſcriberem, retulit excellens Marius Galeota vir alioqui prudentiſsimus, omniúmque bonarum artium peritiſsimus,nec minus veritatis amantiſsimus, ita vt propterea non parua ei adhibenda

hibenda sit fides,retulit,inquã,quòd cùm eius filia nomine Maria nunc in venerabili monasterio Sancti Frãcisci monialis,tribus,quatuórve annis,magno, ac duro amborum genuũ tumore laborasset, vt ambulationis motus ferè fuerit ablatus,ex dictorũ vinaceorũ vsu adeò perfectè curata fuit, vt exinde nullum amplius neque dolorem,neque laborem,in eisdem partibus senserit.insuper in quadam eius subdita contrarios vinaceorum effectus se obseruasse testatus est,hæc cùm diuturno tempore cum crura,tum tibias maximè extenuatas haberet, motu omninò priuatas, cum pauco admodum sensu, viginti ad summum diebus vinaceis insidens,ambulare cœpit, carnéque impleri cœperunt dictæ partes eo anno.sequenti autem,cùm iterum eis vsa fuisset, sanitatẽ omninò adepta est, instauratis, quæ extenuatæ erant, partibus, articulis, ac neruis omnibus roboratis,adeò vt motum, ac sensum omninò recuperarit. ad hæc quendam inspexit genuum tumore, tibiarúmque extenuatione simul laborantem,qui ex eorundem vinaceorum vsu omninò liber euasit. & in seipso expertus est,quòd cùm ex præcedenti podagrico dolore pes reliquus esset admodum imbecillis,tumoréque affectus,ita,vt,cùm moueretur,non parum doleret,ex vsu vinaceorum,tumor,& dolor penitus cessarunt;tantúmque robur inde adeptus est,vt non modò citra dolorem ambulet, sed robustior etiam altero pede euaserit.quinetiam cognoui à Cæsare Scamnapeco medico, & philosopho peritiss.magnam attulisse vtilitatem vinaceorum vsum Andreę Carlutio laboranti œdemate magno,ac diuturno in vtraque tibia,vbi ne minimã quidem ex nonnullis aliis medicamentis adhibitis vtilitatem sibi comparasset. Non ab re itaque vir peritissime pro medendis omnibus præter naturam affectibus,quibus laborare percepi iam dictum illustrissimum, ac excellentissimum Proregẽ nostrum,vinaceorum vsum cõmendaui; iterúmq; cõmendo, tanquam saluberrimum,valde bonum, citráque omne periculum medicamẽtum,dummodo eisdem,vt decet vtatur. Ad quem,& si nullus mihi datus sit aditus,vt eidem mea opera inseruirem,nihilominus tanquam diuinum quendam hominem existimo, ac colo, ex his, quæ in dies, prudentissimis suis operationibus,intelligo,ac experientia obseruo.adeò enim vera opinione, ac prudentia ad rectum dux est,rectéque præest, ac sapienter & iustè omnia gubernat, vt cuncti per publicam amicitiam, iustitiámque seruentur. Quamobrem nedum sanitatem,sed vitæ etiam perennitatem summopere ipsi desidero, ac exopto. Rectè denique vinaceis vtetur, si priùs, quæ à me de eisdem narrata sunt,obseruentur,ac inter cætera,quòd ex dulcibus vuis fuerint expressi, non parùm prelo pressi, vbi priùs cum eorum musto efferbuerint, recentésque fuerint.ij etenim vinacei sunt, qui eidem domino magis conducere videntur, vt ex his, quæ prius disseruimus facilè liquet. & quò dulciores fuerint vuæ, ex quibus secreti fuerint, eò etiam vtiliores erunt, perpensis eiusdem excellentissimi domini morbis omnibus, earúmque causis, ac totius corporis temperamento, & reliquis. Modum verò vsus eorum omnibus communem recensebimus.sub quo, & qui proprius & particulari huius illustrissimi, ac excellentissimi domini existit, proculdubio continebitur. Capiendi sunt vinacei modo dicti, aut reliqui, quos supra probauimus, similiter recentes, prelóque pressi, qui priùs cum eorum musto, & non aqua efferbuerint, humíque,aut conclauis pauimento aceruandi.Nam multi esse debent,iíque manibus adeò premendi, ad læuigandi sunt, vt, quoad fieri liceat, partes omnes inuicem cohæreant. deinde crassis laneísque tegumentis, quæ eos omnes, circum ambiant, contegendi sunt, ne ex ambiente aëre refrigerentur, seruetúrque eorum caliditas, foribus ac fenestris omninò clausis, potissimùm vbi ex aliqua causa aër ambiens frigidior fuerit. Atque vbi eisdem vti velis,vniuerso prius corpore vacuato,ventréque à cibis, aliísque superfluitatibus immuni,ac deiectis alui priùs excrementis,exutus vestibus,scrobe quàm primùm longitudine, latitudine, & profunditate manibus commodè parata,

in eos se inserat æger,protinúsque eisdem vinaceis,qui pro scrobe fienda sublati sunt,contegi debet,eis moderatè manibus compressis, ac læuigatis,& deinde laneo etiam tegumento velentur.vbi verò mediæ,ac superiores corporis partes minimè affectæ sint,satis erit eisdem vinaceis insidere,ac crura, tibias, simúlq; pedes affectos in eos inferre,reliquo corpore cõsuetis pannis cõtecto. At si admodum deliciosus fuerit æger, mollisque carnis, ne in partibus circa sedem labor aliquis,dolor,aut exulceratio ex vinaceis inferatur,lineum linteum duplicatum,triplicatum,aut etiam quatruplicatũ substernes,super quod insideat.si verò dorso,ac scapulis solis laboret,eædem partes vinaceis immergendæ sunt,crura autem & pedes haudquaquam. verùm vbi vniuersum corpus fuerit affectum,fouea in vinaceis effodienda erit pro vniuerso corpore congrua,maiórque copia vinaceorum esse debet,vt eis contegi vndequaque vniuersum corpus valeat,atque ita in eis,veluti in lecto iacere,puluinari dũtaxat sub capite imposito;laneo etiam tegumento superposito; id quod semper seruari debet.brachiis autem,& manibus,si quispiã afficiatur, easdẽ partes vinaceis obruat.hoc modo si quispiã vinaceis vtatur,vtiliores erunt. At vbi admodũ deliciosi sint ægrotãtes,vt pueri,vel mulieres,aut reliqui molles carnes habentes,priusquam vinaceis immergantur, linteo lineo molli, ac veteri inuoluantur, desupérque vinacei proiiciantur, manibúsque premantur, ac læuigentur;& deinde laneo,vt diximus tegumento contegantur. Nec minùs quàm per mediæ horæ spacium in eis quispiam immorari debet.melius tamen erit, si hora vna permanserit. Nam cùm mediocris,seu moderatus sit vinaceorum calor,exiguo tempore,si in eis permanserint,quibusdam parum proficiunt, longiori autem multum. est tamen eorum vsus omnibus semper vtilis, vt dictum est,vbi probè eis vtare.sunt demum à vinaceis ægrotantes detegendi,cùm cõgruo tempore in eis commorati sint,& in eodem conclaui cubili parato, leuitérque excalfacto ab eisdem exurgentes iacere debent saltim per horam pannis mediocriter contecti,deinde calido etiam linteo lineo detergantur,& cõsuetis vestibus induantur. At cùm primùm ex vinaceis exurgũt, iterum iidem aceruari debent,manibúsque premi, & læuigari, & pannis contegi, vt prius, atque id quoque sequẽti die, & reliquis seruandum erit, quamuis vbi robusta fuerint corpora,nedum mane antè cibum,verùm etiam vesperi eisdem vti poterunt,maiorémque vtilitatem afferunt.quemadmodum & ipse vsus fui. illud tamen animaduertas oportet,quòd singulis tribus,aut ad summũ quatuor diebus iidem vinacei renouandi sunt.etenim verẽdum est,ne post hac putrescere cœperint,eorúmque mediocris caliditas deperdatur,& altera immoderata superueniat,quæ ambientis est,qua ratione nocumentum magis, quàm iuuamentum corporibus præstent.sed videbar fortè oblitus esse differere, num renum dolore laborantibus, etiam sabulo, aut calculo vinacei conferant, cùm id,quoque à me scire desiderares. Quare priusquam huic epistolæ extremam manum imponam, in hoc quoque tibi satisfacere putaui, potissimùm cùm in eiusmodi dolorem non raro incidere cõsueueris:fateor propterea, quòd cùm vinacei eorum moderato calore, vim habeant fundendi, læuigandi, ac molliendi,vt prius demonstrauimus,admodum vtiles esse puto iis, qui graui renũ dolore vexari solent. Nam cùm tenuare,ac mollire præter cætera iubeat Hippo.in renum dolore.6.de morb. vulgaribus;& optima res sit, tenuare videlicet humores, & renum corpora mollire, vt per ipsa transire facilè humores possint;vt inquit Galenus in commento,imò si quis hæc vtraque diligenter obseruauerit ab initio,calculus in ipsis nunquam generabitur. ob id non parum vinacei conducere videntur. siquidem ipsa renum corpora mollia reddunt; ac humores etiam tenuant,& fundunt eorum moderato calore: ita,vt facilè per eosdem renes transire queant. qua insuper ratione & arenulæ facilè pelluntur. & si qui sunt calculi, eorum etiam calore molliuntur, franguntur, & demum per vrinam excernuntur: roborantúrque ex eis renes, ob eorundem

Commen.2. tex.6.

adstringendi facultatem, quam habẽt. Nec quispiam dixerit, quòd propter vinaceorum caliditatem calidiores fiant renes, & propterea aptiores ad calculos generandos reddantur; nam vt priùs determinauimus, moderatus, ac mediocris est eorum calor. ex quo renum caliditas etiam si immodica fuerit, moderatior redditur. neque enim possent calculos generare, nisi æstuarent, & immodicè calidi essent renes, vt etiam lippis, & tonsoribus, nedum medicis omnibus liquet. Qua de re non modò calidiores renes non fiunt ex vinaceorũ moderato vsu, sed præter id, quod dictum est, à lapidis generatione præseruãt, cùm eius causam extenuent, ex qua fiunt, & renum caliditas immodica, quæ est eorum causa efficiens, per eos obtundatur, & moderatior reddatur. vt itaque eis vtaris, consulo, omnibus tamen seruatis, quę priùs narrauimus, præsertim vniuerso corpore antea euacuato, vinaceósque eligas vuarum dulcium, aut etiam vinosarum, non tamen multum prelo pressos, neque diutiùs in eis immoreris, aut multo tempore eisdem vtaris. quæ, si ritè seruabis, non paruam ex eis vtilitatem assequeris. & ne adeò de vinaceis nostra oratio protrahatur, vt & tuas purissimas, ac aliorum aures offendere videar, satis sit hæc currenti calamo scripsisse, & meam de eis sententiam explicasse: quã nedũ experientia sed validissimis quoque rationibus cõprobasse puto.

FINIS.

DOMINICVS PIZIMENTIVS VIBONENSIS IN DONATI ANTONII ALTIMARI EPISTOLAM, DE VINACEIS.

Hũc Iouis imperijs tulerat genus omne malorum
Pandora, excelso culmine lapsa poli,
Pellit at Altimarus morborum millia, mittens
Pharmaca muneribus nobiliora Iouis.
Quam terris igne abrepto pater altus ademit,
Cernimus hunc dulcem ferre salutis opem.
Per quem nunc primùm meritas vinacea laudes,
Et Bacchus tanti muneris author, habet.
Ergo vulgetur diuûmque, hominúmque per aures,
Altimarum meritis exuperasse Iouem.

INDEX CHARTARVM.

* ** ***. a b c d e f g h i k l m m* n o p q r s t v x y z. A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo pp qq rr ss tt vv xx yy zz. AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ. Omnes sunt terniones, demptis, ***. m*. qui sunt duerniones, & m. QQ. quaterniones.